culca bis leo nē et draco

nē. ℟. Quoniā in me spa uit libera

um protegā e um quoniā cognouit

nomē meū ... Inuocauit me

Restaurację z zachowaniem poprzedniej oprawy wykonała Spółdzielnia „Starodruk" w r. 1961. Wszyto karty luźne i uzupełniono karty uszkodzone. Antefolium ze starymi sygnaturami i zapiską akcesyjną K. Estreichera włączono jako ostatnią kartę na końcu.

Makulaturę (karty perg. z tekst. rękopiśm. łac. treści liturgicznej z nutami) wyjętą z okładzin i grzbietu, przekazano Oddziałowi Rękopisów,

16 V 1961.

Ktora przedtym nigdy świátá nie widziáłá.

Kronika Polska / Litewska / Zmodzka / y wszystkiey Rusi Kijowskiey / Moskiewskiey / Siewierskiey / Wołhińskiey / Podolskiey / Podgorskiey / Podláskiey / etc.

Y rozmáite przypadki woienne y domowe / Pruskich / Mázowieckich / Pomorskich / y inszych kráin Krolestwu Polskiemu y Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu przyległych / Według istotnego y gruntownego zniesienia pewnych dowodow z rozmáitych Historikow y Autorow postronnych / y domowych / y Kijowskich / Moskiewskich / Sławáńskich / Liflantskich / Pruskich stárych / Dotąd ćiemnochmurną nocą zákrytych Kronik / y Látopiszczow Ruskich / Litewskich / y DLUGOSZA Oycá dzieiow Polskich z inszymi / z wielką pilnośćią y węzłowátą pracą (Osobliwie około Dzieiow Litewskich y Ruskich od żadnego przedtym niekuszonych) Przez

MACIEIA OSOSTEWICIUSA STRIYkowskiego dostáteczenie nápisána / złożona / y ná pierwsze świátło z wybádániem prawdziwie dowodney stárodawności własnym wynálezieniem / przeważnym dowćipem / y nakłádem nowo wydźwigniona przez wszystki stárożytne wieki / áż do dzisieyszego Roku 1582.

A naprzod wszystkich ile ich kolwiek iest ludzkich ná Swiecie Narodow gruntowne wywody.

Z łáską y Priwileiem Kro: J: M.

Drukowano w Krolewcu v Gerzego Osterbergerá.

M. D. LXXX

Historikowie y Autorowie roz[...] z roznych [...] na dowody [...] zganie tych Ksiąg zniesieni/ ktorych libros, na margines od nas położone obaczysz.

ARchilochus.
Aul: Gelius.
Augustinus D[...]ius D.
Albertus Magn[...]us.
Albertus Gran[...]us.
Actius Sannaz[...]us P.
Apollonius.
Apocalipsis I[...]nis.
Biblia wszystk[...] wedlug potrzeby dowodow.
Berosus Chald[...] Historik.
Blondus Flaui[...]
Bonosinius R[...] Histo:
Bulgarska Kr[...]
Bielski.
Coelius Rod[...]nus.
Cornelius T[...]us.
Cornelius Ag[...]pa.
Callimachus.
Claudius Cla[...]inus P.
Ciceronowych [...]
Caius S[...]
Calepin[...]
Cromer o[...]ciel dzieiow Polskich.
Cesarzow Constantinopol[...]ch Kroniki. 2.
Censorinus
Carlon.
Cilenius Dominicus Græcus de disciplina militari.
Dawidowe Ps:
Daniel Prorok.
Demostenes.
Diodorus Sicul[...]
Dion Cassius.
Dzieie Apostolskie.
Dionisius P.
Dubrouius Czech.
Dlugosz ociec dzieiow polskich.
Dacreaty Rzymskie.
Dunska Kronika
Izaiasz Ezechiel Prorocy
Eusebius Cesariensis.
Epiphanius Biskup Constantienski de Hæresibus
Erasmus Stella Tilem[...]us
Æneas Siluius.

Erasmus Stella Saxo.
Erasmus Roterodamus.
Flauius Iosephus aut: Hebr:
Florus.
Greckie dzieie rozmaitych Autorow
Grzegorza S. Ksiegi.
Gregorius Nazianzenus.
Homerus.
Herodotus.
Hieronim S.
Historie Koscielne.
Helmoldus.
Hageeus Venceslaus Czeski Kronikarz.
Hiszpanskie Kroniki 2.
Herbort z Cromera.
Iulius Solinus Polyhistor.
Iustinus Histor.
Iornandes.
Iosius Ludouicus Decius.
Jana Tarnowskiego Pana Krakowskiego Kronika Polska pisana.
Ioachimus Cureus Slezak.
Ioannes Stadius.
Ioachimus Camerarius.
Kadlubek Vincenti Kronikarz Polski pisany.
Kiiowskie Kroniki stare 4.
Liuius Ociec dzieiow Rzymskich.
Lambertus Safnaburg:
Lucius Fenestella.
Luitprandus.
Leonardus Aretinus.
Litewskich Latopiscow 12.
Liflantskich Kronik o czestych woynach z Litwa w Wendzie albo w Kiesi/ w Rydze y w Rumborku nalezionych 4.
Laertius Diogenes.
Mareran Egipczyk.
Mirsilius Lesbius.
Monsterus.
Mancinellus P.
Manilius P.
Moskiewskie dzieie.
Miechouius.
Orosius.
Ouidius P.
Olaus magnus Arch. Vps:

Philo zyd ant: Bibl:
Plato
Plinius natur: Histor:
Pindarus.
Ptolomæus Alexandrin:
Plutarchus o Mezach zacnych.
Pomponius Mela.
Pomponius Lætus.
Paulus Diaconus
Procopius Cæsariensis.
Platina.
Petrus a Dusburch o woynach Litewskich z Krzyzakami Historik stary pisany.
Propertius P.
Pruskich Kronik o woynach z Litwa y z Zmodzia 5.
Paulus Scalichius.
Paulus Iouius.
Philip. Melanchton.
Quintus Curtius o wielkim Alexandrze.
Ruskie Kroniki stare.
Remigius Antisioroden.
Raphael Volateranus.
Sabellicus.
Spartianus de uitis Cæsarum.
Seneca.
Simmachus.
Suetonius.
Salustius.
Strabo Geograph.
Silius Italicus P.
Szwedskie Kroniki.
Slawanska Kronika.
Sleidan.
Sigismundus Herberstein.
Tucydides Hist: Gr:
Tibullus P.
Tureckie dzieie.
Valerius Maximus.
Vapouius.
Virgilius P.
Xenophon de æquiuocis.
Zonaras Hist: Gr:

Nie naydzie tu Czytelnik zadney namnieyszey rzeczy ktoraby kilkiem dowodow pewnych Historikow podparta y ugruntowana nie była / tylko rzeba Margines pilno czytać / skad ludziom uczonym y biegłym w Historykach/ y w rozmaitych Autorow głebokim czytaniu (ktorym na rozsadek te prace nasze ofiaruiemy) nie mnieysza roskosz za odnowieniem pamieci dawnoczytanych rzeczy / a tym ktorzy sie chca w Historiach ćwiczyc snadna/ a prawie palcem ukazana z trudnowezłowata praca nasza drogá. Tym zas ktorzy dawnych rzeczy skuteczna prawde pewny dowod y gruntowny porzadek Historiey chca wiedziec nie omylna uciecha / a czarnozebym Zoilussom y zaizrzacym przewazney cnocie Arystarchom ten wierszyk:

Iesli na prawde stawisz twarz zmarszczona/
☞ Masz zysk figure z trzech palcow tłoczona.

AD VICTORIOSISSIMVM ET INVICTISSIMVM DEI GRATIA POLONIAE REGEM STEPHANVM PRIMVM, MAGNVM DVCEM LITVANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MASOVIÆ, SAMAGITIÆ, KIIOVIÆ, VOLHINIORVM, POMERANIÆ, PODLACHIÆ, PODOLIORVM, LIVONIÆ, &c. TRANSILuaniæq; Principem & Dominum Potentissimum,

Mattiæ Ososteuitij Strijcouij Proœmium.

EMO meliùs aut compendiosiùs uniuersam Historiæ uoluptatem, dignitatem, ac commoda complexus est SERENISSIME ET INVICTISSIME REX STEPHANE, quam qui eam VITAE MAGISTRAM, ille Romanæ eloquentiæ Princeps CICERO, appellauit. Nam ea uox omnes omnium uirtutum ac disciplinarum utilitates complexa, innuit hominum uitam uniuersam, ad Historiæ leges dirigendam. In quam sententiam Tucydides quoq; HISTORIAM PRAECIPVVM ET SVMMVM VITAE HVMANAE TESAVRVM esse attestatur, qui nunquam è manibus Principum ac Senatorum Reipub: quoquomodo habenas moderantium excidere debeat, ut eo adiuti similia negotia, paresq; casus commodiùs tractare queant, quando causæ eueniant ferè semper persimiles. Nullaq; est alia humana Prudentia, quam euentorum obseruatio, rerumq; præsentium ac futurarum ex præteritis tanquam ex fonte deriuata scientia, quod ex uniuerso literarum genere sola maximè præstat Historia. Hæc enim ut omnes artes immortalitati uirtute sua dicatas exornat, Ita iuuenes prudentia, rebusq; dextrè gerendis, cum senioribus exæquat, Seniores uerò eorum quos experti sunt casuum comprobatione confirmat, Minus autem prudentes periculorum præteritorum notitia in præsentibus cautiores reddit, & Fœlix censetur ille quem faciunt aliena pericula cautum. Vndè unicum exemplum Historiæ tam in Senatoria classe quam bellicis negotijs, plus ualere certum est, quam uel millè quæstiones Sophisticas: Historia enim imprimis instruit SENATOREM, quomodo optimè consulat Reipub: maiorum leges, mores, euentus, & instituta prosequendo, quæ plurimum ad sententias ferendas, ac arduos quosuis nodos in rebus dijudicandis soluendos ualent. Eadem quoq; IMPERATOREM

Humana prudentia in quo consistat.

Senatores quomodo instruantur, lectione Historiarum.

)(2 exercitu

Platonis dictum. Hostes industria magis & arte uinci, quam uiribus, quorum alterum Ducis, alterum militum.

exercituum, ad bellum fortiter feliciterq; gerendum, uarijs præteritorum euentuum exemplis adiuuat [illegible] ueluti in tabula picta potentißimorum Regum, bellicosißimorum Ducum, & uariarum nationum ortus & res gestas, mutationes imperiorum, deletos uirtute dolóue hostili multiplices exercitus, artes, insidias, stratagemata, quibus maximè falluntur hostes, urbium munitionumq; expugnandarum rationem, proponit. Deniq; spem potiundi, metum amittendi, interdum uerò fortuna (nullibi certas sedes figente) mutata, uictorem triumphantem, & profligatis insultantem cadere, uictum autem resurgere, ac eodem penè momento, succedente tristicia lætitiam, tristiciamq; & luctum lætitia pelli. In omni deniq; belli ratione, maiorum nostrorum, antiquorumq; Heroum, ex annalibus res gestæ petitæ, plurimum faciunt. Quod uel unico exemplo M Luculli comprobatur, Qui nullis olim belli artibus instructus, ex sola eaq; assidua Historiarum lectione in tantum Imperatorem euasit, ut Mithridatis potentißimi Asiæ & Ponti, Tigranisq; Armeniæ, Regum copias instructißimas, ferro & fame ad internetionem deleuerit: Ipsum Mithridatem uiginti duabus nationibus, quarum & linguas apprimè callebat imperantem, Ponto expulerit, Asiamq; & Armeniam imperio Romano subiugauerit.

Volaterranus geographiæ lib. 10. & in Antropologia lib. 17. & Plutarchus in Mitridate & Lucullo de uiris illustri.

Atq; utinam & nostri milites eorumq; præfecti aliquando resipiscant, & illud temporis quod interdum Marte respirante, Bacho ac prodigendis alea stipendiarijs pecunijs tribuunt, perscrutandis præstantium Heroum gestis, ac lectioni Historiarum impendant. Quæ solæ incredibili quodam gloriæ studio, atq; immortalitatis amore, homines etiam ignauißimos ad præclarè gerenda accendunt, prauos uerò pœnarum, & famæ malæ formidine in posteros quoq; deriuandæ à uitijs deterrent distinentq;: Ingenuis autem & generosis calcar addunt, Magisq; exempla antiquitus repetita efficaciora sunt, ad excitandos, flectendos, & assuefaciendos animos, quam uel ipsæ Solonis Licurgiue leges. Trahimur enim omnes laudis & æterni nominis studio, & optimus quisq; maximè gloria ducitur. Vnde & Alexander ille Macedo, cum in Sygeo ad Achillis tumulum castrametatus esset, laudis illius honesta æmulatione stimulatus, exclamasse fertur: O FORTVNATE ADOLESCENS, QVI TVAE VIRTVTIS PRAECONEM HOMERVM INVENERIS.

Virg. Æneid. 4. Fama malum quo non aliud uelocius ullum.

Cicero pro Archia Poe.

Nisi etenim Homerus extitisset, idem tumulus, qui corpus, gesta etiam & nomen, non ipsius modo Achillis, sed & omnium Argiuorum, Iliacorumq; Heroum, prorsus obruisset: quorum uirtutes, Homeri & aliorum scriptis uindicatæ sunt ab interitu. Vt uerè dictum sit à Lucano:

3.

DEDICAT[…]

O sacer & magnus uatum labor, omnia […]
Eripis, & donas populis mortalibus æuu[…]

3 *Nam si Historiam solam rerum gestarum memoriam & indicem ab omnibus mortalibus extinxerit aliquis, protinus hominum uita ab ipsis brutis etiam uix secerni possit, & prorsus notitia Dei (quæ ex Moise alijsq; Prophetis, Apostolis & Euangelistis dependet) & animæ immortalitas tollerentur. Cætera namq; omnia ut caduca & fragilia sunt, ita uel ui extingui uel inuidiosa uetustate consumi possunt. Mutantur imperia, succumbunt uarijs casibus Regna, intereunt urbes, patiuntur ruinam Respub: Spartanorum, Ateniensium, Tebanorum, Megarensium &c. At Historiæ nisi Humani generis interitus antecedat, peribunt nunquam, sed in animis agrestium quoq; & imperitorum sola auditione hærere possunt. Vnde Mattiæ illius Huniadis uictoriosissimi Regis Hungariæ (quem tua maiestas & in regno diuinitus assecuto, & in rebus summa dexteritate præclarè gestis, non adæquam modo sed & plus ultra superauit) talis esse forma Regiorum, dum à militi uacaret conuiuiorum, memoratur, ut aut Historicos mensa sua dignatos uarijs de rebus disserentes audiret, aut Musicos iuberet ad Lyram gesta præstantium uirorum in bellis Turcicis à Poëtis patrio sermone descripta decantare, quam consuetudinem laudatissimam huc usq; in Italia, Tracia, Bulgaria, Seruia, Valachia, utraq; & Transsyluania tua, ipsemet obseruari uidi, ubi nullæ obscenæ cantilenæ, præter Heroum ex Historijs petita gesta, auditores ad uirtutem stimulantia personare audiuntur. Idq; probatissimo more Achillis, cui Homerus inter cæteros Duces Argolicos summam uirtutem tribuens, scribit eum cum in tentorio otiosus sederet Heroum res gestas ad Cytaram cecinisse.*

C[…] in Historia S[…]esica.

Seneca in Troa- de de Achille: Tinnulas plectr[o] feriens chordas, Tunc quoq; graues acuebat iras: Bella canendo.

Et quoniam ego Serenissime Rex ab ineunte ætate, ignauia otia perosus, Phœbo & Musis ingenuis me totum deuouerim, multaq; & aperta ingenij mei testimonia, tam in Historica quam Poëtica facultate ediderim, Militiæ quoq; ne uel ea in parte patriæ deesse uiderer Marti Apolinem conciliando officium meum sub Interregno Augusti comprobaui. Tandem uerò cum animaduerterem Historica negotia quibus me totum addixeram tractantibus, experientiam rerum uariarum externarumq; nationum lustrationem maximo adminiculo esse, magnam partem Europæ & Asiæ ante & sub utroq; Interregno, terra mariq; à Septentrionalis Oceani sinu Baltico Prussiam, Liuoniam, & Philandiam alluente, ad Pontum Euxinum & Transpropontidem, Helespontiacumq;, AEgeum nec non Ionium usq; & Adriaticum mare

Hermion[…]s inter rogatus, [q]uo sapientiam did[i]cisset, à labore et experientia respondit.

Peregrinatio Autoris & intentio.

peragraui. [illegible] aliquo fructu huius nostræ Reipub: coniuncta fore uideantur, ne cœlum tantum non animum in tantis & tot peregrinationibus mutare arguerer explorando, & in commentarios certos iam olim summo legentium applausu editos redigendo. Cum autem pluribus ab annis Historijs Sarmatiæ nostræ inuestigandis, conscribendis, amplificandis, & perpoliendis (NE INVTILE TERRAE PONDVS FRVGES CONSVMERE NATVM dicerer, & talenti diuinitus concrediti, terræq; defossi, à iusto iudice Christo olim acusarer) sincerè inuigilauerim, Sarmaticarumq; gentium, & inuictissimorum Heroum clarissimorum Ducum inclita gesta ab interitu uindicauerim, uoluntati tamen addictissimæ, quo minus illa in lucem prodirent illud obstitit quam maximè, quod Aulo Gellio noctes Atticas scribenti, & quod diuino Nasoni de ingratitudine suæ ætatis conquerenti, cum etiam illud de me ingenuè (Rumpantur licet ilia Codro) dicere audeam:

Dominus: tam eum qui Talentum per ignauiam & desperationem fodit, quàm otiosos in foro stantes & virgines dormientes reprehendit. Math. 2[illegible] & 25. &c.

Ouid. [illegible] de Ponto [illegible] 2. Trist. [illegible], Eleg. 1. lib. 7. Art.

Ingenio poteram summas uolitare per arces
Me nisi: &c. Sed:

Tibull. lib. 1.

Inuia uirtuti nulla est uia
Ipsa quidem uirtus pretium sibi
Fortunæ secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, &c.

Fortuna Christianis non admittenda, Augustin. lib. Retract:

Gellius noctu scribebat, interdiu laborabat.

Qua ego etiam Duce, nulla unquam comitatus Fortuna, quæ perpetuum uirtuti bellum indixit SERENISSIME REX, duobus ferè lustris dies noctesq; Gelliano labore excubando, probabilibus autoribus undiq; conquisitis, hanc totius Sarmatiæ, Slauorum, Polonorum, Lituanorum, Samagitarum, Russorum, Volhiniorum, & cæterarum totius imperij tui nationum Historiam, propria industria & inuentione ad hæc usq; tempora descripsi, nouaq; luce, quam nunquam antea densissimis & plusquam Cymmerijs tenebris inuoluta uidit, nullis sumptibus parcendo donaui: quam tuæ Sacratissimæ Maiestati uti Regi earum gentium potentissimo, & ultra Heroicas uirtutes etiam optimorum studiorum cultori & promotori clementissimo, iure dedico, offeroq;: Minimè dubitans, omnium bonorum iudicio, illud quoq; tuis amplissimis & celeberimis laudibus (quibus iam caput intulisti astris) adnumerari, quod earum gentium probabilis Historia te feliciter regnante primam lucem aspexerit. Quam à me sincerè & probabiliter ellaboratam, sinceriusq; tuæ S: Maiestati dicatam serena & Regia fronte suscipere non [illegible]neris, utriusq; Artaxerxis Persiæ Regum non immemor, quorum

primus

primus aquam ab agreste quodam è profluente manu sibi sincerè oblatam, alter uerò pomum ingentis magnitudinis simili modo à simplici ruricola exhibitum, Regia liberalitate (qua sola per tot secula post funera uiuunt) recompensarunt, non quidem propter rerum donatarum utilitatem, sed ob promptam, sinceram, ac humilem offerentium uoluntatem. Interim uerò Deus Opt: Max: Tuam S. Maiestatem quàm diutißimè & optimè ualere, fœlicißimèq; tot & tantis triumphis cumulatam regnare faciat. Oro.

Ex charissima Suppellectili Librorum Ignatij Onuphrij Buchowiecki Canonici Senioris Cathedralis et Iudicis Surrogati Consistorij Glis Luceoriensis comparatus una cum restauratione eius [illegible] Anno 1780. Die 15ta Maij Luceoriae.

Omnibus in Rebus feliciter omnia cedent. (si P.
Si Statues Finem Principium que DEum.)

Vive Deo qui est Author Vitae Tuae } Vetusta Fidelium
Vive conscientiae quae est Vita vitae tuae } Romanar. apprecio.
Vive famae qua est Vita post vitam tuam }

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO PRÆSVLI ET DOMINO, D. GEORGIO RADIVILO Dei gratia Vilnensi Episcopo, Olicæ & Nesuisi Principi.

PLATO ille diuinus amplißime Præsul in Dialogo de natura, meminit Sacerdotem quendam AEgiptium natu grandem Soloni in Saim regionem AEgypti studiorum gratia commigranti, hæc uerba obiecisse: O Solon, Solon, Græci pueri semper estis, ne quisquam è Græcia Senex. Cur istud ferret percontante Solone, respondisse sacerdotem: Quia iuuenis uobis semper est animus, in quo nulla est ex uetustatis commemoratione prisca opinio, nulla cana scientia &c.

Ægiptij Antiquitatis & rerum gestarum conscribendarum studiosissimi.

Quæcunque uerò à nostris siue uestris, siue alijs nationibus gesta sunt, modo ad aures nostrorum peruenerint, nostris in templis descripta seruantur. Apud uos quidem & alias gentes res gestæ nuper literis monimentisque traduntur, sed certis temporum curriculis, illuuies immissa cœlitus omnia populatur, ideo qui succedunt, & Litteris & Musis orbati sunt, quo fit ut quasi iuuenes iterum sitis, & rudes præteritarum rerum prorsus ignari &c.

Ægyptius Græcos semper pueros esse comprobauit.

Tunc admiratum Solonem obnixe Sacerdotes obsecrasse ait, ut sibi diligenter omnia priscorum ciuium opera reuelarent, &c. Hactenus Plato.

Idem Plato in dialogo de legibus. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Musisque uocatis, antiquos ciues, excellentes viros, [...]mis laudibus [...]trare. [...]a: &c.

Quod certè & nostris Sarmatis maximè uerò Lituanis, Samagitis, & Russis meritò obijci poßit, quorum famæ, gloriæ, ac uirtuti Fortuna propter penuriam Historiarum huc usque inuidit, ut illorum clarißimorum Heroum, magnanimorum Ducum, inuictißimorum Principum Martia Herculeaque gesta, cœca noctis caligine suppressa, nullam hactenus lucem uiderint. Non alia de causa, nisi quod serò literarum cognitio rebus bellicis apud Sarmatas nostros iuncta fuerit, & propter penuriam ingeniorum dum artes ingenuæ earumque alumni, & cultores, iustis premijs fraudarentur, Gnatones uerò Terentiani, Trasones, & Scurræ in pretio habentur. Quæquidem mala & si me quoque ab inuestiganda, summisque tenebris eruenda Historia Lituanica interdum deterrebant, nunquam tamen euicerunt, quo minus ad publicam harum gentium utilitatem, & decus immortale, id quidquid tuæ Reuerendißimæ Celsitudini communicatur operis, conscriberem, animique mei sinceritatem [...]is uindicandæ gratia comprobarem.

Præsertim

Præsertim cum audirem cauillationes quorumdam malesanorum sæpius iactari, Lituanos eam ob causam annales temporum suorum luci non prodidisse, quod nihil dignum unquam gesserint. Qui tamen Martijs gestis Clarissimi, Heroum maximorum gesta adæquarunt, & Romuleos triumphos de superbissimis quibusq; gentibus reportarunt. Vnde & ipsi modo sua propria uirtute (quæ tantarum uirium est ut se ipsa tueatur) impudentia Zoilorum ora, eorum proprio malo obstruere, & se à conuicio barbariei uindicare magnitudine rerum gestarum possunt, cum docuerint Monarcharum & Ducum Russiæ, Moschorumq; colla iugo suo submisisse, ac in Moschouia ipsa Metropoli triumphasse, Liuoniensium & Prussorum ordines contudisse, Germaniæ uniuersæ, Galliæ, Angliæ, Bohemiæ, Hungariæ, &c. auxilia simul ad excidium suum iuncta, millies represisse, Marchicas regiones penetrasse, Deniq; Tartaris, quibus Mars ipse Deus belli conceditur, Reges sua autoritate (idq; ductu Atauorum & Auorum tuorum) imposuisse, & in genus uirtutum bellicarum edidisse, strennuè cum uarijs gentibus dimicando, vim ui, arma armis, à capite, à fortunis, saluteq; suorum propulsando, & quod uere Heroicum est, superbos debellandò, subiectisq; parcendo. Quæ omnia & singula amplissime Præsul, hisce in commentarijs meis, quorum te etiam participem, ut primatem huius magni Ducatus esse uolui, quilibet facilè reperiet, ubi etiam nobilissimorum maiorum tuorum frequens fit mentio, eorumq; uirtutes & res summa dexteritate, pace belloq; gestæ prædicantur. Superest igitur ut hos sinceros, bilustresq; labores nostros, tua amplissima Celsitudo, ea qua prædita est Radiuilis innata humanitate Heroica, clementer suscipere Autoremq; deuotum amplecti non dedignetur, quo nostra studia ad maiora accendantur, & aliud opus eiusdem materiæ à nobis inchoatum diuini numinis gratia, ornatius auctiusq; aliquando edi possit.

Anno Christo 1415. & 19. Vitoldus per Radiuilum Marsacum, Tachtanissum, Betsubal, et lerensferdonem Vilnæ coronato Hordis Zawolhensibus præposuit.

Georgius Radivil Marsalkus Mag. D. Lit: Ecigere rum in solium Hordæ Krimscensis nomine Kasimiri Iagelodinis sublimauit. Anno Christi 1439.

Benè ac fœliciter ualeat Illustriss: Cels: Tua

Mattias Osostevicius, Strijcouius.

Ex amplissima supellectili Librorum Ignatii Onuphrij B. Canonici senioris Cathedralis Iudicis Surrogati Consistor. Luceoriensis Restaurata et Comparatus Flor. 8 Aº 1780 15 7nis Iulij

ILLVSTRISS. PRINCIPIBVS AC DOMINIS, D. GEORGIO, SIMEONI, ALEXANDRO, OLELcouicijs Dei gratia, Ducibus Slucensibus &c.

Mattias Ososteuicius Strijcouius

S. P.

NON vos latet Principes optimi quanta cura & diligentia continuando huic operi laborioso Annalium insudauerim, dum lustro ab hinc exacto Slucię & Siemiaticis splendidissimae Aulę Inclyti piae memorię Principis Georgij Olelcouicij, & Illustrissimae Heroinae ac viraginis lectissimae Catharinae Comitissae à Teczin parentum vestrorum summa humanitate ac liberalitate prosecutus adhaererem. Cuius ego liberalitatis & hospitalitatis vestrae vt par erat semper memoriam habui, & quamprimū daretur occasio dies omnes ac noctes cogitabam animi mei gratitudinem propensam Illustrissimo Principi patri vestro & vobis patefacere. Sed dum ego illius praeclaras virtutes aeternitati mandare, hosceq; labores meos eidem dicare (quod semper in votis habebat) gestio: Ecce proh dolor: Durae & ineuitabilis mortis ne Cressaeo quidem auro redimenda iura optimus princeps Nestora aetate quem adaequarat prudentia vincere dignus subiens, uobis & bonis omnibus maximum sui desiderium reliquit.

Cum autem vos Principes magnanimi ad patris Inclyti gloriae haereditatem iure optimo successistis, vobis quibus plurimum debeo, hasce decennes vigilias meas alacriter impertior. Vbi Historiarum maximis perceptis fructibus, maiori cum laude vtilitateq; cognoscetis gentis vestrae bellicosissimae exordia, incrementa, progressus, disciplinas, res domi forisq; praeclare gestas, hactenus coecis & plusquam cymerijs tenebris inuolutas. Considerabitis hic enim propagatores vestrae clarissimae Olelcorum familię, & quamobrem, quomodo, quando & quibus fatis Itali Duce Palaemone vel Publ: Libone has in oras classe appulerint, rei impossibilitate à nobis Historica fide & probabilibus argumentis discussa. Videbitis hic Bortium, Cunassum, Speram, Ziuibundum, Scirmuntum, Troinatam, maiores uestros bellicosissimos, & Mendolphum Regem Lituaniae Innocentij summi Pontificis & Friderici II. Imperatoris autoritate Anno 1255. coronatum. Admirabuntur hic benigni Lectores, Narimunti, Troidenis, Vitenenis, Gedimini, Kieystutij, & Olgerdi ataui vestri, Iagelonisq; Regis Patrui Olelcouicij, Herculeos de superbissimis gentibus triumphos. Qui quidem maiores vestri Lituaniam, & Samagitiam, Russiamq; ingenti bellorum vexatione à Crucigerorum Prussiensium & Liuoniensium nec nō vniuersis Germanorū Principum viribus annos 500. fatigatam victricibus semper armis defenderunt, ac tantum nomen bellica virtute sibi compararunt, vt virtus & gloria eorum ad coelum usq; effloruerit. Vt enim aliorum mille triumphos & acerrima bella praeteream, Vnus Olgerdus atauus vester nulli certe Romanorum, Graecorum, & Punicorum Ducum secundus sufficiet, qui subiugatis

Dlugossus & Miechouius lib. 3. cap. 53 fol. 161. Crom. lib. 9 & Annales Russorum.

Tartaris

 6

Tartaris Præcopensibus, & tribus eorum Regulis profligatis, Podoliaq;
depulsis, Demetrio Iuanouicio Moschorum Principi cum belli denuncia-
tione fomitem accensum misit, è Witebscaq; doralis Ducatus arce, castra mo-
uens summa celeritate, ad Moschouiam ipsam Metropolim peruenit, qua
obsessa vt latebris exiret Moschum compulit, & vi supplicanti offensam
condonauit, finibusq; Lituaniæ vltra Mosaisco promotis hastam ipsemet
quemadmodũ vouerat arci Moschouiticæ illisit. Idem ille Olgerdus Achil-
les Lituanicus, sexcentis victorijs cum fratre Kieistuto Samagitico, Litua-
noq; Vlysse de Crucigeris fœlici Marte partis, Ludouicum Hungariæ, &
Ioannem Boemiæ Reges, Carolum Marchionem Morauiæ, postea Impera-
torem Romanorum eius nominis quartum, cum omnibus eorum copijs.
Item Comitem de Halles, & omnes Germaniæ Principes Crucigeris auxilia
ferentes, ac Magnos Prussiæ & Liuoniæ cum suis ordinibus Magistros
ad excidium Lituaniæ totis viribus Anno 1343. horribili vndiq; Marte
uenientes ita profligauit, belloq; in hostiles terras more Agatoclis Siracusa-
ni, & Scipionis Africani translato aflixit, vt Reges & Principes amissis
exercitibus, Magistro Prussiæ tanquam huius pessimi euentus auctori con-
uiciarentur, & triumpho Lituanis relicto inglorij ad sua redirent. Omitto
hic Vitoldum Volodimiri Olgerdonidis Kijouiæ Principis, abaui vestri
patruelem, Qui Alexandri magni nomine Christianus donatus, & gesta
eiusdem expressit, Alcidemq; viribus & heroicis ausis (dum etiam cum Ta-
merlane terrore orbis acerrimè conflixit) Vlissem stratagematibus, Anni-
balem magnitudine animi, Scipiones dexteritate, Leonidem audacia, Cres-
sum thesauris, & quosuis alios Heroas insigni splendore ac liberalitate (cum
bis denos principes & Monarchas, tresq; Reges & Cæsarem Sigismundum
Vngariæ & Bohemiæ Regem in Lucica Volhiniæ lautissimis conuiuijs per
bimestre spatium splendidissime excepisset) facilè superauit, suspicie-
tis hic quoq; proauum vestrum Simeonem Olelcouicium, Kijouiæ Slu-
ciæq; principem, virtutis ergò bis pro magno Duce Lituaniæ, Russiæ &
Samagitiæ suffragijs procerum expetitum, ac electum, eundemq; cum Tarta-
rorum horrendis copijs millies fœliciter arma conferrentem, & in eorum
Hordas victricia signa inferentem, millies victorem de profligatis barbaris
euasisse. Vndè à Dlugoso & Cromero memoratur iam iam animam agens,
Equum, candidum, quo suus in patriam candor significabatur, & arcum fra-
meamq; Casimiro Iagelonidi patrueli suo Regi ex testamento misisse, tradens
illi filij sui & filiæ tutellam, & ea arma quibus ille viuens prosperè & fortiter
contra Tartaros, Turcas, & Moschos in acie pro aris & foris dimicauit.
Offeret se eadem in classe Heroum Lituaniæ auus noster Georgius, qui iuue-
nis 16. annorum Glinscij patriæ pestis copias Sluciam oppugnantes strennuè
repressit, & temporis successu Tartarorum in Rutica 8000. profligauit,
eosdemq; postea ad Holsaniciam fluuium captiuis & spolijs Russia & Lit-
uania abductis onustos, manum iuncta cum Georgio Radiuilo insequutos
ad internetionem ferè cruentissima clade prostrauit, vt 40000. barbarorum
in acie præter fugam cæsa spolia & captiui liberati, & tres Reguli, multiq;
alij Duces Scytici capti triumphum Lituanorum exornauerint. Idem auxi-
lia magna ad Orsam Sigismundo Regi propria in persona tulit, vbi Moscho-
rum 80000, & Tartarorum ad Lopusnam eodem auxiliante 20000 deleta,
fugata, castrisq; opimis exuta, & id genus victoriarum illius summa cum
laude

Victoria Olg. Magni Ducis Lituaniæ.

Ingenti periculo Lituania ab Olgerdo liberata. Dlugossus & Miechouius lib 4 cap. 24. fol. 23. Cromerus lib. 12

Vitoldi virtus

Conuiuium Vitoldi liberalissimum & splendidissimum.

Anno 1461.

Dlugossus & Cromerus lib. 24. &c.

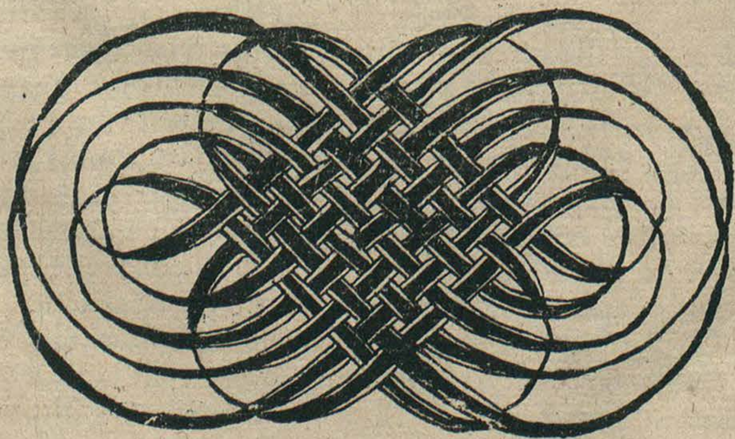
Vltra Kijouiam 40. miliaribus Tartari ad Holsaniciam profligati.

laude Olelkouicij nominis memorantur. Taceo hic (quamuis nulla vnquam conticescet ætas) patris vestri fœlicis recordationis in patriam præclara merita, quibus veram principis gloriam reportauit, quicq; non tantum facultatibus quibus largissimè superabundabat, neruos belli contra Moschum reficiebat, sed & ipse præsentia sua Sigismundo Augusto Regi Liuones superbos prodomanti cum quatuor millibus expeditorum equitum præsto affuit, & apud Leplum ac Lebedouam armatus contra Moschum multo tempore excubauit.

Imperatores quoque Romanorum ex Cimbarca Nepta Olgerdi.

Prodibunt hic quocq; ordine pulcherrimo diadematibus redimiti ex vestra Olgerdonida familia Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ Reges, magnicq; Lituaniæ Duces, Iagello cum Vladislao, Casimiroq;, Ladislaus, Ioannes Albertus, Alexander, Sigismundus primus, Sigismundus Augustus &c. Ita vt non ad Numas, Fabios, Fabricios, Scipiones, Lucullos, Metellos, Catullos, Decios, Marios, Epaminundas, Leonidas, Aristidas, imitando, sed ad ipsos Iageloniadas, & Olelcouicios, ab Olgerdo procreatos veteres fortissimosq; Heroas, potentissimos Reges, inuictissimosq; Duces animum conuertere vestræ Cels: possint. Et si quid inuenire velint egregium ac imitatione dignum, minimè necesse erit ad alienorum gesta exemplacq; rerum gerendarum extranea confugere, necq; longiùs euagari, domi licet petatis omnium virtutum exempla, cogitando quæ fuerint maiorum vestrorum virtutes, consilia, in pace iusticia, in bellis summa fortitudo, in omni denicq; fortuna domi foris q; summa moderatio, quod si diligentius vestræ Cels: attenderint, nihil maius ad gloriam vel illam virtutis qua ad astra itur viam vobis requirendum videbitis.

Rogo itacq; vt hanc meam vobis semper deditam, & propensissimam animi voluntatem, laboresq;, quorum aliquam partem in aula vestra exegi, serena Principibus digna fronte, innatacq; benignitate accipiatis: Quæ si eis grata prospexero, me hoc longè meliora breui daturum expectabunt. Seruet uos tandem Principes magnanimi, Deus Opt: Max: virtutum vestrarum promotor locupletissimus, vna cum Illustrissima parente vestra, Mulierem fortem, quam sacræ concinunt literæ, & quas antiqua miratur ætas re ipsa exprimente, impletocq; vniuerso orbe cuius maximam partem sumptuoso splendore virtutis ergò peragrastis nominis Olelcouicij fama, Nestora ætate superetis precor.

MATTI=

7

MATTIAS STRIICOVIUS OSOSTEVICIUS C: S: Histor: & Poëta: ætatis suę anno 34. salutiferi partus 1581.

Mattias tali est Strijcouius ore uidendus,
Osstoviana domus quem puerum genuit.

Tak Strijcouius czoło nosił twarz y
Ktory ty dzieie wypisał z ciemnomglistey nocy.

Máciey Strijkowski Osostevicius/ sam o sobie y przygodách swoich w zwiedzeniu rozmáitych kráin Swiátá.

IEsli kto potym cieniom nászym łáskaw bedzie/
(Gdy sroga Cloto nici lat moich doprzedzie)
A chcesz wiedzieć bieg máły nászego żywotá/
Wiedz iżem sie tám rodził gdzie ma gniazdo cnotá/
W Strijkowie: przodkow moich OSOSTOW z lat dawnych
Dziedzicznym z Herbu Leliw od Piorunow sławnych/
Venus z Marsem rządziłá rok ktedym sie rodził/
A Phebus w Znáku Rybnym zás w Skopowym chodził/
Naprzod ná mnie Bog dziwną moc swoie obiáwił/
Gdy mię dwá kroc w dziecinstwie od śmierci wybáwił/

Srzodopoście.

Genealogia Autoria od Piorunow/ Tułkowskich y Osostow z Herbu Leliwá własnych z stárodawná dziedziców Strijkowskich/ áczkolwiek ... sie to często y w wielkich Monarchiach trzykać Fámiliach Slacheckich trafia/ za czasow odmiennoscia w insze domy przeniesiony.

Ledwom

Ledwiem pięc lat miał : w wielkim gdym vtonął Stáwie/
A nierychłom nálezion iuż vmárły práwie/
Vmárły: Bo zſiniáłe wywleczono ciáło/
Ktore ſnáć iuż ni Duchá podle ſercá miáło/
Ktore potym w Kościele ná máry włożone/
Długo w ſmutku trzymáło rodzice ſtrwożone/
Bo iuż záschnione członki ogień przyrodzony/
Opuścił był/ á w głośne vderzono dzwony/

Dziwna przygodá.

Alić (y ktoby wierzył?) iam ná márach záſię
Ożył / á trup oziębły wziął rumiánośc ná ſię/

Luc. cap. 7. Matt. 9. Marci. 5. Luc. 8. Joan. 11. Sapien. 16. Rom. 14. Deuteron. 32. 1. Reg. 2. Marh. 10. Luc. 10. 4. Reg. 13. Joan. 5. etc.

Ják on w Naim Młodzieniec / álbo Jairowá
Corká / y czwartodzienna iuż ſmierć Łázárzowá/
Mnie trzy kroć potykáłá ; Ale Bogu snádnie
Wßyſtko ſpráwić / Bez niego włos z głowy nie ſpádnie/
Wßákżem żydzień nie mowił z ſrogiego przestráchu/
Wroćiwßy ſię z ciemnego Proſerpiny gmáchu/
Záś ledwom przeßedł ßeść lat gdym był záraz wźięty/
W was (dla vććiwych náuk) Muſe poczet święty/
Niechciał Ociec by członki ſubtylne z natury
Plugiem ſię mordowáły porząc rolą z gbury/

Brzeziny fundáment ćwiczenia moiego.

Wam wprzod Dank winien dawáć náß dowćip Brzeziny/
Ktore vczone z dawná podawacie Syny/
Wyście mnie Włoska Padwa/ Bononia były/
V was ſię náß dowćip mdły wzdobył ná ſwe śiły/

Wtora przygodá.

Lecz y tám Dzwonem ná ſmierć byłem zábit w głowę/

Exodi cap. 4.

Skąd iák Moyżeß kwápliwą mam y trudną mowę/
Jż kilko wierßow piſáć wolę/ niż dwie słowie
Wyrzec: bo wierß rozmyślnie wprzod vważam w głowie/
Apollo záś w opiekę wźiąwßy młodość moię/
Omył mię w Helikonie y dał Lutnią ſwoię/
Calliopea mię też zá ſługę przyznáłá/
A mozgorodna dar ſwoy Minerwá przydáłá/
A do Cástiliyſkich źrzodł drzwi mi otworzyłá/
Ktorych napoiem dowćip moy hoynie zoſtrzyłá/
Zem Parnaze dwuwierzchny doßedł ciebie potym/
Gdziem ſię przypátrzył náuk świętych Dárom złotym/

Rozne y rozmáitych rzeczach wierße y pieśni.

A ważyłem ſię naprzod Titire twych pieśni/
A ktore w cieniu gráią Fauni Bogoleśni/

Treny o ſmierći Królá Sigmuntá Augustá/ y wßyſtki Interregna od Lechá y Polſkich Krolow y Litewſkich Xiążąt wierßem wystáwienie.

Záſiem ſmierć opłákiwał wierßem Augustowę/
A wßyſtki Jnterregna y woyny Lechowe/
Lechowe iák Wandalſkie z Czechem oſiadł wzbiegi/
A iák ſię Auſonſki lud przybił w Zmodzkie brzegi/
Pracą y doświádczenim wßyſtkiego dochodząc/
A z głębokich przepáśći dowody przywodząc/

Hermioneſſá Philoſophá gdy pytano/ ſkądbyś ſię náuk y mądrośći náuczył/ od pilnych pracy y doświádczenia odpowiedział/ O czym czytay Volaterranus lib. 31. Philolog:

Pracą trudną podobną Gelli Aule twoiey/
Gdyś też Atticas noctes piſał w nędzy twoiey/
Ars ſua quemq; iuuat : ták ćwiczenie moie/
Sławić cnotę y wſkrzeßáć dzielnych mężow boie/
Nie pátrzę Fas per nefas zyſkow wykrętámi/
Nim ßynkował v ſądow ięzyká funtámi/
Nie trwáłe to ſą rzeczy: á ia myślę o tym/
Bych zieднał ſobie ſławę y drugim ná potym/

Ktorą zá

Ktora zá godność cnocie Poëtowie dáią/
Toż też Historikowie święci práwo máią/
Dokąd w słony Helespont Simois popłynie/
Dokąd Ide/ Tenedos trwa: Homerus słynie:
Ktory wiek z pierwszą Nawą zámilczy Warona:
A sławiącego pásterwy/ Role/ Boy/ Maroná: *Pascua rura Duces*
Nie vmrze y Ascreus áż Muscz zginie w gronach/
A áż przestáną zboża zbieráć po wszech stronach/
Tibullow/ Catullusow/ wdzięczny wiersz trwáć będzie/
Dokąd łuczny Cupido żarkich strzał pozbędzie/
Ennius ipse pater nunquam nisi potus: &c.
Jednák głośniey niż trudnozwięzły słynie Scotus
Z Słońcem z Miesiącem kwitną wiersze ARATOwe/
Accius śmiákomowny/ Żárty Zophoclowe/
A Lucrecius wierszem tam nie będzie słynął/
Gdziéby Swiát iednego dniá záraz z Niebem zginął/
Żywą od tysiąc wiekow cni Bohátirowie/
Ktorych sławią Poëte/ y Historikowie/
Ktorych iesli nie doydę wżdy zá nimi stánę/
Nieobáwiąc zły Zoile ná kłow twoich ráná/
Moiá chęć y zábáwá wiersz czynić w pokoiu/ *Intentio autoris*
Ták o rzeczach domowych/ iák o mężnym boyu/
Zkąd też znam Czytelniku iż ći to rzecz dziwna/
Ze nasza Musa zdać sie być sobie przećiwna/
Ktora pirwey pisáłá Ritmem krwáwe boie/
A wzwodziłá z ciemnośći bitne przodki twoie/
Gdy vsilnie wierszem swym z chęći prácowáłá/
Dowodnie Historikow wszystkich skosztowáłá/
Chcąc okázáć Sarmatom spráwy dzielnych Dziádow/
Ják w zwierciedle rozlicznych Historiy przykłádow/
Teraz záś prostą rzeczą pioro swe prowádzi/
Nie wiesz co w tym Minerwie świętey niewiesz wádzi/
Jż składne rytmy swoie porzućiłá ony/
Ktorymi pierwey głośno brzmiáłá ná wsze strony.
Tymże wierszem dálismyć pierwey GONCA CNOTY/ *Goniec Cnoty roku 1574. wydány*
W ktorym práwych Slachcicow są własne przymioty/
Są y przykłády dzieiow stárodawnych rożne/
A tytuły chełpliwey Slachty z łotrow prożne/
Gdzie Sapho wszystki Ritmy násze spráwowáłá/
HENRIKOW WJAZD záś sporszym wierszem opisáłá/ *Henrikow wiazd y Koronácia w Krákowie wydána*
A ktałt Koronáciey/ y iák ziáchał potym/
(Snać nie mogąc Sarmatskim władáć Sceptrum złotym/
Ktore nie tym co WOLTI tańcuią przystoi/
Lecz temu co Rey wiedzie iák Hercules w zbroi)
Nie wspominam tu Krolow wierszem wysławionych/ *Wywod Narodow Sarmatskich y Krolow Polskich żywoty roku 1575. wydáne.*
Ni Heroes Sarmátskich z prochu wydźwignionych/
Ni Nowochrzczenskich bluźnierstw okázánych składnie/ *Wiersze przećiw Nowochrzczencom w Lublinie pisáne 1572.*
A ich dowodow zbitych pismem świętym snádnie/
Nie wspominam EVROPSKJEY SARMATJEY krájow *Sarmatiæ Europeæ descriptio, ktorą sobie ieden Włoch przywłászczył y pod swym imieniem wydał/ aczkolwiek y*
Opisánych/ y rożnych w ich Páństwach zwyczáiow.
Potym máło wytchnąwszy Musa násza z pracey/
Wielką rzecz przed się wzięłá/ znowu á bez płacey/

Gdy

czytáć nie vmie / táka śmiáłość złych ktorych zowią *perfrictæ frontis* ludzi/ wydana roku 1575.

Gdy DLVGO-ZA Polskiego wydáciem gotował/
Lecz rzec nászę przypadek indziey nákierował/
Bo Máie święte zwiodwszy w zgode z Marsem krwáwym/
Czynkiem to Oyczyzcom co przystoi práwym/
Gdym w Rycerskim Rzemieśle zwiedził kray pułnocny/

Osel Wyspa na Morzu Liflandskim 7. mil od brzegu/ w niey Arsenborg/ Schonenborg dwá Zamki.
Hab Kurlandski w Prusiech Morze máłe álbo przychne/ w ktory Niemen

Moskwy cześć/ Ruś/ Liflanty/ Memelski port mocny/
Gdzie Kurskie/ gdzie Filandskie/ y Swedskie rubieże/
A gdzie Ozelskie morzem otoczone wieże/
Gdzie Kurlandski Hab wody z piaskiem burzy sporze
Gdzie Bursztyn bierzą świetny/ gdzie Baltyckie Morze/
Gdzie drogi áni wyrzysz/ Morze zobie stronie/

Miedzy tym Kurskim y Baltyckiem Morzem ola piasków wielkich z oboiego morzá wybitych dro gi ani uyrzysz/ właśnie iáko w Arabiey piasczistey.

Niebo zwierzchu koń w piaskach áż do brzuchá tonie/
Po znákach tylko ścieszki do rzadkiey gospody/
Paszey ni mień/ á słodkiey ledwo kupisz wody/
A chcąc dáley Swiát zwiedzić do Turkem iáchał/
Gdziem iednák oyczyznie swey służyć nie zániechał/

Roku 1574.

Przechodząc Greckie páństwá y Insuły ony/
Moreyskie/ y Bulgárskie/ Serbskie/ Tráckie strony/
A gdzie Multáńskie polá/ y Wołoskie kráie/
A gdzie Besárabská włość stádá owiec dáie/

Iwoniek Wołoskiego Hospodarą głowá ná Bramie w Bartoreszu stołecznym dworze y Mieście Multáńskim/ y Drákulina podle niego/ ktorego był wsádził Iwonia na Hospodárstwo Multáńskie wygnawszy Alexandrá.
W ten czás musielismy iácháć nie zwyczáyna drogą na Multáńsko/ Bulgárską y Serbską ziemie skáliste dla głodu wielkiego / ktory w Wołoszech y w Turcech roku 1575. y 74. pánował/ iák iáko w Litwie 1570.
Báwoły kowáne musielismy w wozy ná skáły zaprzągáć.
Tráckich pol y Mácedońskich Gránic z Greckimi rozkoszne położenie

Gdziem widział o Iwonia mężny twoie głowe
Z Drákuliná/ ktoremuś dał był páństwo nowe/
Gdzie Multan/ Serbin/ Cygan/ Grek/ Włoch lud zmieszány/
Gdzie Naso do Tomitow srogich był wygnány/
Potym gdzie miedzy Dziurdziow/ Ruscink płynie Dunay/
Przebyliśmy/ Gdzie mowią do domu nie dumay/
Gdzie Sigmunt Cesarz woyská vtrácił niemáłe/
Stámtąd w Bulgárskie gory szliśmy dwá dni cáłe/
Gdzie skáliste Balchámy obłokow sięgáią/
Gdzie Grek/ Albán/ Mácedon/ w niewoli stękáią/
Ciągniem przez wielkie gory/ skáły zawieśiste/
Czássem pod nie musim brnąć/ á wody pieniste
Z wierzchu z szumem gwałtownym/ ogromnie spádáią/
Konie lgną/ áż Báwołow w wozy zákłádáią/
Potym skáły przebywszy ku Helespontowi/
Iuż Tráckie Greckie polá podobne Ráiowi/
Rzadkie tám zimno bywa lássy Cyprissowe/
A Gáie poświecone Poëtom Bobkowe.
A Pomáráńce złote ná gáłeziach krzywych/
Oliwne y Figowe lássy v wod żywych/
Citryny ktore nigdy swey nie trácą krassy/
A winá ktore słodkie picie dáią z prássy/

Mogiły vsypáne ná gránicach Tráckich / wyiácháwszy z gor/ gdzie Władisław Iágełowic Krol Węgerski y Polski Turkow dwá kroć poráził / roku 1443. y 1444.
Miástá Tráckie więcey sławne niż sámy są w sobie / bo niktorych mury od Turkow rozwáłone/ á insze zniszczone.

Stámtąd zás iacháliśmy srzodkiem Tráckich włości/
Gdzieśmy znáki baczyli zbitych Turkow kości/
Twą száblą Władisłáwie; coś zgmał pod Wárną/
Gdyś się dał zwieść Włoskich łbow persuasią márną/
Potymeśmy zwiedzili Tráckie Miástá stáre/
Ktorych też czássem sławá więtszą wznosi miárę/
Záś gdzie Andrinopolis nád Hebrusem leży/
A gdzie pod Silibriyski mur Helespont bieży/
Gdzie Nastásius Cesarz mury wielkie wzwodził/
A od Morzá do Morzá Trácią przegrodził/

By Sarm…

By Sarmate do iego państw nie náiezdzáł/
Tych murow oczy moie vpadki widziáły/
Gdzie czterech imion Miásto Constantinie twoie
Oblewa Propont / Helles / Euxin Morze troie/
Nád Bosphorem Gallata / y Kalcedon dawny/
Przeciw Ariusowi gdzie był Sinod sławny/
Gdziem iák Arion dziwnie z potopu wypłynął/
Gdy sie z nami Bat w Morzu Propontskim ochynął/
Támżem sie dwiemá Turkom sam wiosłem obronił/
Ktorych by mię przedáli vmysł sie był skłonił/
A wysiadłem pod hakiem * Wiśniewiecki twoim/
Száćuiąc twoy śmiętny grob/ wspoł z przypadkiem moim/
Tám przy nas Zelim Cesarz wziął Afriki głowę/ 1574.
Tunis/ Golete / sam szedł w gmáchy Plutonowe/
Przy nas Syn iego Morat Cárstwo opanował/
A rázem pięći Brátow młodszych zámordował/
Tám Krol de Fessa przybył / y Popsán swoie
Posły z Indiey przysłał/ y podarki dwoie/
Rynoczerá Zwierz dziwny / ktory walczy z Słoniem/
A Sarnape ktory ma kształt z Sarną y z Koniem/
Tám nas zá Pontskie Morze wieść/ zásłáć groziłá/
Zkąd sie w mych Towárzyszach myśl bárdzo trwożyłá/
Jam był temu zásie rad/ ná sławe wzgląd máiąc/
Iż więcey Swiátá zwiedzę/ więźniem ná czás trwáiąc/
Oni mowili czym sie pożywim w więzieniu/
Jam zás miał pewną żywność w swym zmłodu ćwiczeniu/
Bo Swiát zwiedzić chcąc máiąc/ (á iż skarb/ kleynoty
Złodziey kradnie/ krom náuk świętych/ rzemiosł/ cnoty)
Náwykłem był rysowáć Figur z przyrodzenia/
Illuminuiąc złotem / Farbą / iák z ćwiczenia
Tymem sie myślił żywić : Bo to w Turcech płáci/
A Sláchćic nierobotny tám Priwiley tráci/
By był Woiewodzicem rob cokolwiek káżą/
Woź/ kopay/ orz/ álbo podź do Galer pod strażą/
Lecz do tego nie przyszło przyiął nas łáskáwie/
Nowy Cesarz: Jam bywał iáko w domu práwie/
Potymem dáley ieździł morzem ziemią czásem/
Gdziem widział Zwierz Cesárski z Ciprisowym lássem/
Gdzie Medea zdrádliwa Oycá oszukáłá/
A gdzie Circes z swą Siostrą czáry wymyśláłá/
A tám gdzie Tyran Trácki gośćinnymi ciáły/
Konie tuczył áż stáynie pełne kośći stáły/
Zás gdzie Herkules Hedrę z Bykiem zábił śmiele/
A gdzie ma imię Morze od twey śmierći Hele/
Gdzie Phaeton przewroćił z sobą woz słoneczny/
A gdzie Icarus titul dał Morzowi wieczny/
A gdzie sie w dziwne rzeczy odmieniał Proteus/
A gdzie sie Dudkiem Trácki stał Krol zły Tereus/
Gdzie Hemus y Rodope Gory nieprzebyte/
Ná ktorych Orpheus grał pieśni rozmáite/ nie/
Stał przed nim Lew/ Niedźwiedź/ Ryś/ Wilk/ Wieprz dziki/ Łá
Łoś/ Zubr/ Tur/ káżdy zwierz szedł ná wdzięcznych strun gránie

Bisantium / Constantinopole / Czárygrod / Stamboldá / iedno Miásto ztermi przezwiskámi/ rzeczono przezwánie/ ná 7. mil wkoło ze trzech stron murem otoczone.

Gallata álbo Perintus Miásto murowáne / w ktorych mieszkáią Chrześćiáni Włoszy y Grecy / ze odnogą Morzá Propontis / ku polnocy / á Kalcedon po Turecku Skuder Sinodem Miásto sławne w Azyiskim brzegu na wschod słońca zá Bosphorem / ná troygu strzeleniu z łuku od Constantinopolá.

Tu przygodá byłá ná mię w nocy / gdy mię wieźli dwá Turcy w Bacie / z Galaty do Constantinopolá.

* Szubienicá o szesci hakach nad odnogą morską / ná ktorych Wiśniowiecki z Piaseckim wisieli.

O tym masz szerzey w wierszech nászych o Wolnośći Sármatskiey wydánych / y o Rokoszu Tureckim.

Krol de Fessa z Numidiey z Afriki Murzyn / y Posłowie o Popiaru

Rinoceros Zwierz dziwny łuskámi táko puklerzámi obłożony / rog ma ná nosie / ktorym z spodku Elephanta podchodzi v[illegible]

Strászono nas z[illegible] zá Pontu do Asiey / [illegible] Cesarza gdy przy nas [illegible] / ktory iednák w rychle Stolec oycowski osiadł.

Doświádczyłem ná sobie onego gdy pytano [illegible] ona / coby zá roznosć byłá miedzy nieukiem / y tym ktory co vmie: Mędrzec odpowiedział / áby obudwu ná gilo w nieznáiome kráiny záslali / iák roznosć miedzy nimi obaczą.

Czego też y Aristippus nád iednym Bogaczem nieukiem dokazał / gdy obádwá nádzy Philozoph vbogi y Bogacz wypłynęli ná deskách z rozbitego Okrętu do Rod[illegible] gdzie Bogacz wszystko w czym [illegible] stráciwszy nędznikiem / á Philosoph vbogi z náuki ktorą záwżdy z sobą nosił / bogátym został / O czym czytay Diog: Laert: lib. 8. y moiego Gońcá.

Morze Helespontiacum y Phaetonticum.

Hemus y Rodope Gory w Nieb wyniosłe wstronę od Andrinopol. v Poetow Musica C[illegible] sow sławne.

Gdzie Leander do [illegible] swoiey smiele pływał/
A z nią [illegible] y miłości y śmierci vżywał/

Trogus Pomp.: y Iustinus z niego: cze° y Carion lib. 2 poświadczą kłada 700000 woyska Xerxesowego/ á drudzy piszą 1000000. z wkłaszcza Valerius/ y Hieronim S. y Volateranu lib. Ge. ogr. 12. á od 4000 Grekow v Termopil porazony/ potym v Salaminy od Temistoclessa wodną armatą porgromion.

A gdzie Krol Perski Xerxes/ most przez Morze sławił/
Przez [illegible] zbroynych siedm kroć set tysiąc przeprawił/
A gdzie w Termopilskich porażony skałach/
A gdzie w máłey po morskich łodce vciekł wałach/
A gdzie Iason do Kolchim przez Morze żeglował/
Gdzie złotey wełny dostał o ktorą pracował/
Gdzie Parnasus/ Helicon / Hipocren przesławny/
Ktore Musom vczonym poświęcił wiek dawny/

Propontis y Pontus Euxinus morze ktore czarnym zowią/ nad ktorym było ku wschodu słońca Krolestwo slawne Colchorum / z ktorego też niektorzy Sarmatt y Sławaki/ przodki/ nasze wywodzą/ o czym masz wyższey w wywodzie narodow Sławiańskich.

Troia w Azyi stał na brzegu nad Helespontem.

O tym też czytay Euripide et Senecam in Troade.

Atene od Cecropiusa założone

Gdzie Grekowie y Troiani toczyli boy srogi/
A gdzie Vlisses błądził vstąpiwszy drogi/
Gdzie Troyá ktora dziesięć lat woynę wytrwáłá/
Grekom bitnym/ á mury mármurowe miáłá/
Ktorych vpadki oczy ty widziáły moie/
A nogi plác deptáły gdzie wiodł Hector boye/
A gdzie Hekube Synow pobitych płákáłá/
A KASANDRA swe włosy po Brátach tárgáłá/
A tám gdzie ANDROMACHE Hectorowy kości/
Zbieráłá omdlewáiąc po mężu z żáłości/
Gdzie sławna męstwem SPARTA/ y możne ATENÆ
Cecropijskich rąk praca/ y buczne MICENÆ/
Gdzie Bachus słodkogronne wprzod wino rozmnożył/
A gdzie Achayskie włości Niemeyski Lew trwożył/

Tebe o ktorych założeniu Poetowie pisáli / iż kámieniey z gor dobrowolnie mury czyniły ná wdzięczne gránie Amphionowe

Vpadki sławnych y przednieyszych Greckich miast nad Morzem Egeum / Ionium / y Helespontem.

A gdzie o AMPHIONIE wdzięczna Lutnia twoią/
Mury były zwabione/ dziś vpádłe stoią/
Lecz gdzie ATENÆ były dziś tám tylko znáki/
A Rybitwowie swoie tám wieszáią sáki/
Ony porty gdzie kiedyś Okręty stawáły/
Dziś się tylko Rybitwom w przybytki dostáły/
Páłace Zamki wielkie z ciosánych Mármurow
Vpádły/ ná nich kuczki stoią Greckich Gburow/
Gdzie Ephores miewáli Párlámenty swoie/
Dziś ledwo stoią Gmáchow skruszonych podwoie/
Sławne ACADEMIÆ Philosophow sławnych/
Dziś tylko są vpadku murow znákiem dawnych/
Gdzie sie pierwey do Rády zbieráli Oycowie/
Dziś tam trzody chowáią swoie pástuchowie/
Ony Arcus Trophea stoią mchem obrosłe/
A Wieże przedtym w Niebo vpádły wyniosłe/
Vpádły mocne Bramy budowne Kościoły/
Vpádły sławne po wszem Swiecie Greckie Szkoły/
Ktorym się oczy moie często przypátrzáły/
A ty nogi onych Miast vpadki deptáły/
Gdzie Stimphalidskie wody / y Eleyskie gáie/
A gdzi bárwę Sarłatom Tyrska konchá dáie/
Gdzie zimy máło co znáć záwżdy Wiosná iásna/
Ni pol trwoży pułnocnych wiátrow trwogá strászna/
Dwá kroć płodne Winnice w rok owoc dawáią/
Dwá kroć sie ná swych drzewach iábłká dostawáią/
Dwá kroć Oracz stokrotne z roley żniwo zbiera/
Pásterz Owiec swych zimie w chlewy nie záwiera/

Dwá

Dwá krociem w Niebo wzniosłe Bałchany przechodził/
 A po śnieżystych Alpes/ Tatrach/ dwá kroć brodził/
Ktorych wierzchy przechodząc czásem sie nam zdáło/
 Jákby nas Niebo do skał tuż przyćisnąć miáło/
Albo tylko przystáwić drábinkę do Niebá:

Skały krzemieniste/ y gory w Niebo wyniosłe/ w Bulgariey/ w Traciey/ Rascijskiey/ y Siedmiogrodzkiey Ziemiach.

 Wstąpiłby tám: Lecz pierwey z wrotnim mowić trzebá.
Ná doł zaś ieśli poyrzyß y w rospádłe skáły/
 Jáko z Niebá do Piekła przepáśći sie zdáły.
Ná wierzchu śniegi záwżdy/ á gdy bryłá czássem
 Spádnie: łomi grábowym y dębowym lássem/
Wálą sie ßtuki od skał/ trząsk by Niebo miáło
 Vpáść: Czym nieopátrznych często zzábijáło.
Często w ciásnych przechodach śnieg przytłukł podrożnych/
 Częstośmy y my izdeb tám prágnęli prożnych.
Częstośmy brnąc dla zimná ácz w śrzod látá drżeli/
 Często nogi śćiem pießym/ ręce párą grzeli/
Częsty (krzemienie twárde depcąc) guz ná pięcie/
 Drugi w mulistey glinie ledwo brnął ják w pęcie.
Konie nam ignąc zdycháły/ záś do pásá pießy
 Lgnęliśmy/ z gor ná gory tylko nas żárt cießy/
Albo káżdy swoy ciężar dźwigał winá fláßkę
 Pełniąc iedẽ drugiemu/ nędzę miał zá fráßkę/
Niezliczone záś rzeki z wierzchow skał spádáiąc/
 Kámienie wielkie toczą pucz sobie dziáłáiąc/
A gdzie sie wyrwie wodá przez wybite skáły/
 Jdzie rwąc ják ßalona hucznoßumne wáły/
Zwłaszczá gdy Acheloyskie zdroie wody mnożą/
 W Jeśieni á z częstych dżdżow gwałt wielkich wod sporzą/
Z przepádłych záś iaskin skał mgły ciemne wychodzą/
 Ktore wzbiwßy się wzgorę śniegi y dżdże rodzą/
Albo gradem ogniste gromy z nich się burzą/
 Skąd bywa z obłokow trząsk áż sie skáły kurzą/

Sniegi/ dżdże/ grady y gromy ze mgły czarno gęstey z skálnych iaskiñ wychodzące.

Tyśmy tedy przebyli wyniosłe w obłoki/
 Skáły dwá kroć/ ná gory z gor czyniąc przeskoki/
Trzykrociem Oceanie widział twoie brzegi/ 1573.
 Dwá kroć gdzie Krol Oeta goniel swoie zbiegi/ 1574.
Gdzie Morskie hucznoßumne wyniesione wáły/ 1575.
 Ják z nawyzßych gor ná doł wzgorę záś skakáły/
A Okręt iák w przepáśći czásem sie zákryie/
 Czásem záś áż pod obłok modry nas wybije/
Raz záśię od rozboiu stráßnegom wybáwion/
 Dwá krociem z vtonienia do brzegu przypłáwion/

Roku 1575. y 1576. przygody.

Dwá krociem máło nie był od Moskwy poymány/
 Raz máłom ná Gálery nie był záprzedány/
Dwá krociem wytrwał chłopski gwałt/ ták bárdzo srogi/
 Trzey towárzyßow pierzchło/ iam sam dostał trwogi/
Dotąd áż broni stáło/ trzym oszczepy w kroku
 Vchwyćił/ dwá pod pachą broniąc z głową boku/
Lecz Mars Bog iest wątpliwy: y nie záwżdy pieśći/
 Spadł smat pálcza/ y broń precz ścięta z rękoieśći/
Miałem potym ná gárdło ośm Łotrow wydánych/
 Ktorychem wolno puśćił więzieniem skaránych/

Ná Czásnickich polách 1572. y niedáleko od Vły potym/ gdyśmy iácháli z Duncinborku nád Dźwiną do Witebská.

Ná Gá.
Galatą y
álbo Kále
Propontu 1574
Dubia Alea Martis.

Tegoż

Tegoż poki krew worząłą / bárdzo często było/
Vderzyć sam ná dziesięć/ iáko ná miod miło/

Raz w Wilnie / drugi w Turcech / trzeci w Krolewcu 1581. gdym tey Kroniki Fundament załkładał drukowáć / gdziem też o żywocie ło dbał / tylko áby te praca moia nie zginęła.

Siedm kroć straszniejsze nád miecz powietrze morowe/
Trzy kroć trwożyło w rożnych miescach nasze głowe/
Gdy gdzieś szedł/ gdzieś poyrzał/ stráßne nárzekánie/
Tu leżą zmárli drugich wiozą ná chowánie/
Tám smętny Ociec Syná płácze / Zoná Męża/
Tám Brát Brátá/ Gość Gościá/ strzeże sie iák węża/
Jam iednák był bespieczny/ áż raz z dobrey mysli
Będąc: wßyscyśmy zdrowo w Dom z biesiády przyśli/
Aż ieden co podle mnie siedział / iadł / żártował/
Vmárł: ták że nie ieden tuß zá nim wędrował/

W Niemcech pospolicie płachty ná znak gdzie kto vmi[...]

A płachty ná znák zmárłych wißą/ tám zás áli:
Smierć (iák gbur kosą trawę) młodych/ stárych wáli/
Sto kroć drżący przez zimne strách kości przenikał/
Ażem w trwodze kędym mogł zdrowych nog vmykał/
Bych w nieznáiomych Ziemiach nie położył głowy/
Lecz z opátrzności Bożey záwżdym vßedł zdrowy/
Ták po żeglownym Morzu iák po suchey Ziemi/
Przypátrzyłem sie dziwnym przypadkom z dziwnymi/

Rzeki przez ktorem sie przewoził/ y vniktorych początkow zrzodł y vście obeznie był.

Gdzie Dniepr/ Niemen/ Dźwiná/ Don/ Wolgá/ Boh wstawáią/
Gdzie Wislá/ Narew/ Warta/ Bug/ Pregel wpadáią/
Gdzie Dniestr/ Prut/ Seret/ Buzow/ Dunay dwuimienny/
Gdzie Strimon/ Hebrus/ Nessus/ piasek toczą ciemny/

Ouid. Metamorph: 1. też ty rzeki wspomina.

Gdzie Peneus / Sperchius w Greckie Morze wchodzą/
Gdzie buyni Delphinowie skacząc vssy zwodzą/
Zwiedziłem Swiát potrzebne znácząc pilnie rzeczy/
Ktorychby prosty Pielgrzym w żadney nie miał pieczy/
Choćby ßedł zá Ocean/ y Indiyskie końce/

Cœlum non animum mutant.

Niebo nie rozum mieni/ ták tu/ iák tám Słońce/
A wrociwßy sie do swych wßystkom wierßem spisał/
Com sam swym okiem widział / y com własnie słyßał/

Wierßze moie o Wolności Polskiey/ y W. X. Lit: y o Rokoßu dzisieyßeo Tureckiego Cesárzá przynmie obráneo: wydáne w Krákowie 1575.

Y wydałem ná świátło tractat o WOLNOSCI/
Iák iey strzedz iák iey bronić z vprzeymey pilności/
Wydałem też przestrogę o czym Turcy rádzą/
A iák sie z Amuratem pożrzeć Polskę sádzą/
Wydałem ich postępki woienne domowe/
Y w Rokoßu z Cárzem swym iák mieli rozmowę/
Tem wßystkę z vprzeymości pracą podeymował/
Y nakłádow Oyczyznie gwoli nie żáłował/
Máłom dárow Cereri mogąc słußnie vżył/
Bom cnocie sławie wieczney / nie brzuchowi służył/
Nie przetom żył ábych iadł iák Woł / y Koń: Ale
Tylkom iadł ábych mogł żyć przestáiąc ná máłe/
Częstom obiad przerywał vsilnym czytánim/
Y rozmáitych rzeczy w mozgu rozmyslánim/
Częstom łyßkę porzucił / á iák w záchwyceniu/
Wziąwßy pioro strawiłem wieczerzą w ćwiczeniu/
Pirwey sen oczy zmorzył / niżlim przestał czytáć/
Záwżdy mi się z Poëty zdáło przez sen witáć/

Virgil. Egl: 6. Silenum pu[...] somno vidêre iacentem In flatum hesterno venas vt semper Iaccho.

Cząssem mię Bachus potcił nam słußnymi dáry/
Lecz mie rzadko w Rocie swey miał Silenus stáry/

Rzędzey

Rzedzey Cipryſka Pani/ płomienie
Helikonſkich zrzodl trunek gáſi ná czas každy/
Przeto ſie czytelniku dziwowáć nie trzebá/
Ieſli zemdlał dowcip moy dárowány z Niebá/
A ieſli Muſæ moie w śiłách ſwych zemdlały/
Ktore ták wiele pielgrzymſtw y przygod wytrwáły/
Zimná/ dždže/ pluty znoßąc y wielkie niewczáſy/
Przez Morzá/ Gory/ Rzeki/ y nieprzeßłe láſſy/
Nie wſpominam ſtrawionych lat w Rycerſkiey ſpráwie/
A w inßey wychowániu potrzebney zabáwie/
Zámilczę cięßkich chorob ktore ciáło moie/
Częſto znośiło y z śmiercią wiodło trudne boye/
Ták iž Charon kilo kroć czarną łodž náwracał/
Lecz iž zá przewoz nie wziął przewieść mię odwłaczał/
Sam Homerus co ſtáwił Heroes y Bogi/
Vſtałby nierzkąc dowcip náß ſtrapion vbogi/
Vſtałby y ſam Oćiec Apollo mądrośći/
Gdyby ták wiele doznał iáko ia trudnośći/
Przeto ponieważ żywot moy tákie przygody/
Wytrwał/ y nieprzeſpieczne zdrowia znioſł przeßkody/
Može łáſkáwy zemną czytelnik žáłowáć/
Iž náuk nie mogł więtßych dowcip náß ſprobowáć/
Nie mogł pracą zemdlony/ y niemocą ſrogą/
A po Ziemiach po Morzach nieprzeſpieczną drogą/
Bo cokolwiek ſie teraz prętko nápiſáło/
Gdy ſie w mdłey ręce pioro ledwo kołyſáło/
Mogłbych był doſtáteczniey wßyſtkiego popráwić/
A dźieie Oyczyzny ſwey gruntownie wyſtáwić/
(Woyny Krolow y Xiążąt Wodzow ſtárodawnych/
A przygod zwyćięſtw świežych zá STEPHANA ſławnych/
A Rycerſtwo przeważne cney ſławie zálećić/
Mogłyby ich potomkom wiecznie ſpráwy świećić)
Bych mogł przewlec moc wáße PARKI iádowite/
A nići wieku młodego od was ſkąpo zwite/
Lecz kiedy iuß kres przyydźie loſſom zámierzonym/
A iam ſie Bogu zyśćił w Tálencie zwierzonym/
Ty Rytmy proſte kłádę ná ſkwápliwym grobie/
Ktore czytąc zámną gośćiu drogę toruy ſobie.

Ouid: Oſſa ſi tollas perier cupidinis arcus Contempta; iacent, et ſine luce faces, lib. 1. de Rem: am.

O Diogeneſie y Charonie czytay Eraſ: Rot: in dialogo.

Matt. Cap. 25 Luc. 8. 19. Matt: 22. Mar. 13.

ZKRAZYLEM SWIAT: TV LEZE W NADZIEI BESPIECZNY
CNOCIE SLAWIE PIOREM SWYM SPRAWIWSZY DANK WIECZNY
W SLAWIE CNOTA PO SMIERCI ZYWIE: to mię cießy/
ZAZDROSC SIE DO PLVTONA (ſkąd wyßłá) NIECH SPIESZY.

Virtus poſt funera viuit: Et: Paſcitur in viuis Liuor, poſt fata quieſcit.

Ná Zoilussá cnocie y pracy vczciwey przyiáznego: Autor.

Zoilus był iedeń: łostiwy Poeta/ ktory przeciw Homerussowi pisał księgi/ dla czego był nazwan biczem Homerussowym/ po Grecku Homeromestix/ Ale gdy swoie pisanie Ptolomeussowi Krolowi czytał/ Krol rozgniewawszy się żadnego mu słowa (wyrozumiawszy tego obłudną zazdrość) nie odpowiedział/ á gdy Zoilus niedostatkiem ściśniony Krola prosił áby mu co dał ná pożywienie/ Odpowiedział mu Krol: iż Homerus ktory przed tysiącem lat vmarł/ iednak po śmierci tak wiele tysięcy ludzi w księgámi swoimi karmi/ przeto y ty gdyś się nad niego vczeńszym czuiesz/ sam siebie pożyw. Potym tenże Zoilus/ gdy nań Rodzicoboystwo przewiedziono zá wyrokiem Krolewskim był obieszony: stąd każdy zazdrościwy/ y ktory ludziom [illegible] vwłoczy/ Zoilusem bywa názywan/ iáko Ovid. lib. 1 de Remed. am: napisał: Ingenium magni livor detrectat Homeri. Quisquis es ex illo Zoile nomen habes. O tym też czytay Erasm: Rot: in Proverb:

Żle iesli ná tę pracą moię
Pewno pátrzysz/ y krzywisz twarz swoię/
Wiedz iż cię dawno SAMIUS Psem zowie/
Twoy vrząd gryźć kość o namędrszey głowie/
Homerus/ Plato/ Socrates tłem twoim/
Byli ruszeni: Lecz rozumem swoim/
Oni dziś słyną ty w Egipcie wisisz/
Toż też iák Mistrz twoy/ Ty szczekaczu zwyższysz/
A Poëtowie y Historyk káżdy
O ktorych oni słáwią kwitną záwżdy/
Kwitnie Homerus przez ták wieki dawne/
Kwitną Troiáńskie/ Greckie dzieie sławne/
Żywie Ennius/ Ouidius/ Maro/
Liuius/ Crispus/ Cicero y Varro/
Kwitną ich pismá zazdrość prozno szczeka/
Zazdrości Piekło: Cnoty chwałá czeka.

Ná Niewdzięcznych y sławie dobrze zásłużone zayrzących.

Vczonym/ bacznym to ná brák podáią/
Niewdzięcznych Negow ty księgi niedbáią.

Kur nálazł w śmieciach perłę ále w ziárnie
Gnoynym smák wolał/ Kleynot strácił márnie.

Abstine Sus non tibi spiro.

Nie riy tu świnio/ idź do błotney tonie/
Nie tobie wdzięczney iest Máieran wonie.

Nic Wieprzom z Złotem/ nic z Perłámi sprawy/
Niech w gnoiu pátrzą iáko zwykli strawy.

Niech szuka Kiernoz ták zwykł w plewach smáku/
Mądrym należy w perłach pátrzyć bráku.

Nie szácuy szczerym sprosny Gburze Potem/
Nic Kur z Perłámi/ nic Wieprz nie ma z Złotem.

Nie strászny twoy kieł Zoile wszeteczny/
Moy wiersz od iádu twego iest bespieczny.
Nic twoy czarny ząb/ nic y łeb twoy liśi/
Homerus żywie/ á Zoilus wiśi.

Ná iednego

Ná iednego nieprzyiáźnego Sacunká. rzá przeważnych dowcipow

OSmym sie z siedmi Medrcow Greckich zowie/
Iż ma rozum wszystek w swoiey głowie/
Lecz iż żadnego nie vczy: coż potym/
Bez pożytku gnoy chowáć w szudzie złotym:
Náuká twoiá nic niewáżna iesli
Drudzy mimo cie bez náuki przeszli:
Zaden Swiece swey pod korzec nie kłádzie/
Lecz kto co vmie: nie wstyd go stáć w rádzie/
TOC JEST VMIEC CO: iż gdy ty rozumiesz/
Inszym vżyczasz tego co sam vmiesz.
Nie zayrzysz Brácie y mnie ieslim swoie
Zdánie pokazał: Niech też widzim twoie/
A nie maszli sił / nie gryż kości prożno:
Lecz znáć DAR BOZY z kłem psim chodzić rożno.

VALENTINVS MILIVS CHÆRVSCVS CELEBRENSIS,

in Matthiæ Stryicouij Ososteuitij Historiam.

EGREGIOS quondam Litauum si terra tulisset,
Fortia qui gentis scripsissent gesta poëtas,
Fortis apud Litauos alter legeretur Achilles,
Indignata suis lugeret Græcia fatis,
Cæderet & Litauo Romanus Iulius armis,
Militiæ laudem Latium quereretur ademptam:
Omnis at incassum labor est profusus, & atra
Nocte latent, qui vate carent, sacrisq; Camœnis.
Magna equidem virtus, ad sidera dignaq; tolli
Laudibus, auxilium rebus non asper egenis
Ferre, fouere, colant qui dulcia numina fontis
Pegasei, celebrent qui fortia carmine facta.
Nec magno Macedûm (Musis fas vera fateri)
Sceptigero tantam retulerunt Martia laudem
Facta, quod imperio totum subiecerat orbem,
Quantas Pieridum cura indefessa sororum.
Ergo tuum Lituane coles, opibusq; iuuabis,
In lucem reuocat, qui nunc tua gesta Poëtam,
Virtutesq; refert tenebrarum nocte sepultas.

Tenże Wiersz po Polsku: S. B.

ACh gdyby Litwá zdawná cnych Poëtow miáłá/
Ktorychby pismem dzielność ich sławe swą bráłá/
Nálazłby dźis z Litawow Achilesow meżnych/
Vyrzałby z Zmodzi / z Rusi Hectorow potężnych/

Wstydby

Wstydby dźiś był Grecie zá Hetmany swoie/
Skryłby Julius Rzymski przed Litwą swe boie/
Nedźieliby w cieniu łácinscy Krolowie/
Gdyby dank sławy mieli Litewscy Wodzowie/
Ł ich wszystká przeważna dźielnosć w cieniu ginie/
Dla niedostátku pismá czym Włoch y Grek słynie/
Wielkać záiste rzecz iest być sławnym do Niebá/
Lecz tych w ktorych mocy iest sławá zdobyć trzebá
Láską/ wdźiecznoscią/ hoyną/ nieskurczoną reką/
Dałby dźiś Olgerd by mogł zá Wiersz Jurgielt z dźieką/
Gdyż y wielki Macedon nie ták z mestwá sławny
Jest/ ni z zwyćiestw co by wiek iuż był zgłádźił dawny/
Jáko z pismá vczonych (ktorych zdobił) ludźi/
Bo Wiersz od lat tyśiącá zmárłych znowu budźi/
Przeto Litwinie swego Homerá masz zdobyć/
Ktory śie twych dźielnośći kusił z prochu dobić/
Y wywiodł iuż ná swiátło przodkow twoich dźiećie/
Z cieniow chmurnych: ktore czytąc áż śie serce smieie.

IN EANDEM HISTORIAM
EVSTACHIVS TISKIEVITIVS
Palatinides Smolenſcenſis.

IRA Dei quæ ſit cauſas monſtrate ſecluſas
Seriades Muſæ, Syluestres dicite Fauni,
Quid latuit Litauum nomen memorabile ſæclis,
Defuerant credo Vates celebresq́ Poëtæ,
Qui canerent triſtes pugnas & prælia Martis,
Et ſua viuaci decorarent ſæcula laude.
Ergo Strÿcouio grates Lituania ſoluet
Tantorum laudes præclaraq́ facta virorum,
Arma Ducum dextras, ac pectora firma canenti
Heroum innumeras cædes, turmasq́ cruentas,
Æquor dum puppes, dum piſces flumen habebit,
Dum grex denſus apum pratis leget optima mella,
Mella quibus diues ſemper Lituania gaudet,
Strÿcouio ingentes ſoluet Lituania grates.

Tenże: N: C:

Y Co był zá gniew Boży do tąd Musæ swięte/
Powiedzćie: co zá czásy ták były przeklęte/
Iż krwáwobitne woyny/ y sławne dźielnośći
Litewskie do tąd były zákryte w ciemnośći/
Nie było snadź Poëtow swietnych z Historiki/
Ktorzyby sławnych Xiążąt wystawiáli szyki/

Stąd

Stąd Striykowiusowi dzięki Litwá będzie
Winna czynić ktory ták głośnym piorem wszędzie/
Woyny przeważnych Xiążąt opisuie krwáwe/
Zá wolność/ zá oyczyznę przeważną zastáwę/
Wynosi z prochow ciemnych dzielney Litwy boie/
Sercá mężne y ręce ich chćiwe do zbroie.
Zá co poki po Morzu będą Nawy chodźić/
A rzeki łuskonośne Ryby w sobie rodźić/
Poki gęste roie Pszczoł wdzięczne miody robią/
Miody ktore Litewską hoynie ziemię zdobią/
Do tąd y Striykowskiemu Litwá / Zmodź / Ruś záwżdy/
Dzięki powinna czynić wiecznie ná czás káżdy.

M. IOACHIMVS CIMDARSVS
Pomeranus Gryphisvvaldensis.

QVID possit vatumq́; labor, studiumq́; virorum,
Quos iuuat historica texere scripta fide.
Mœonij cum vatis opus, tum scripta Maronis,
Facundoq́; potens Liuius ore probat,
Hectora quis nosset, quis fortem nosset Achillem?
Et tot in Ausonio prælia gesta solo?
Cura nisi Aonidum, grauis & solertia vatum,
Hæc à Lethæis eripuisset aquis.
Contra quæ à nullis sunt gesta notata Poëtis,
In tenebris atra nocte sepulta iacent.
Quò magis HVIC debes magnas LITVANIA grates,
Qui tua Lethęis eripit acta vadis,
Et facit, vt constet toti notissima mundo,
Fama tua haud ullo sitq́; caduca die.
Stryjcouius ualeat longos fœliciter annos,
Acta suæ vt patriæ plura referre queat.

Tenże.

JAk wiele może praca Historikow pilnych/
Y Poëtow do Wierszow z natury przychylnych/
Pokázuią to iáwnie pismá Homerowe/
Y Liuius wymowny/wiersze Maronowe/
Hectorá ktoby dziś znał/ z Achilessem sławnych/
Y tysiąc bitew Rzymskich w Włoskich ziemiach dawnych/
Gdyby tego z Lætheyskiey chmurney niepámięći/
Historycy / Poëtæ / nie wyrwáli świeći/
A ktorych spraw pismá ich Swiátu nie wziáwiły/
Tych w ciemnomglistey nocy przepáśći zákryły/

Przeto

Przeto tym wiecey Litwá maß dáć wielkie dzieki/
Ktory spráwy twe wyrwał wprzod z Letenskiey rzeki/
Y dokazał / by sławá twoiá wiecznie trwáłá/
Y po wßech stronach Swiátá głosną trąbą brzmiáłá.
STrijcouius niech żywie/ w długi wiek / by potym
Spráwy Oyczyzny swoiey wydał piorem złotym.

MATTHEVS STRELECIVS
Viln:

NVNC ô nunc priscas animosa resumito vires
Littaua ô pubes, fortia bella gere.
Inspice res gestas patrum, durosq́ labores,
Hoc exempla tibi suppeditabit epos.
Quæ nunc Cymmerijs profert extracta tenebris,
Strijcouius vatum prima lucerna gregis.
Cui tu perplacido grates persoluere vultu,
Haud cesses Litaui clara iuuenta soli.
Græcia quid tumidis, fert se super æthera verbis
Pellæi iuuenis fortia facta canens?
Cur Teucri Æacidem, tanto dignantur honore,
Curúe suos memorat, Roma superba Duces?
Quæ Ducis Æmatij fuerint insignia, frustra
Iactantur uarijs semper in orbe modis.
Sunt Litauis etiam, celso qui pectore læti
Pro patria diras oppetiere neces.
Quid memorem clari, Mauortia bella Vitenis,
Quidue Olgerdonis fortia facta Ducis?
Non ego Kieistuti Romano sanguine creti
Aut Witoldonis prælia magna canam:
Quæ si scire cupis præsens hoc volue uolumen
Sarmatarum quod continet acta Ducum.

Toß: J: T.

WYß mężna Litwo teraz odnow męstwo dawne/
Weyrzawßy ná dzielnośći przodkow swoich sławne/
Ná woyny y ná prace przeważne cnych Dziádow/
Ktorych ty kśięgi tyśiąc podáią przykłádow/
Ktore z ciemnych przepáśći Strijkouius wzwodzi/
Ktory Sarmatskich przodkiem Historikow chodzi.
Zá co mu czynić Litwo dziek nie przestay sławna/
Gdyż przezeń iest wskrzeßona dzielność twoiá dawna.
Bo czemu śie Grecia bucznosławna wznośi/
Gdy Peleyczyká swego dzielność w Niebo głośi?
Czemu Hectorá zdobią táką ćcią Troianie/
Czemu pyßni swych wodzow ták sławią Rzymiánie/

Y boie

Y boie Alexandrá Wielkiego ſą prozne,
Ktore po ſtronach Swiátá ſłáwią dziele rozne.
Gdyż też Litwá ma tákich ktorzy sercem śmiáłym/
Przećiw nieprzyiaciołom czynili zuſáłym/
Bych tu wſpomniał przeważne Witennowe boye/
Y meżne o Olgerdzie ſłáwne woyny twoie/
Nie mieniąc ſpraw Kieyſtutá z Włoſkiey krwie meżnego/
Ani Witołdá Niemcom / Moſkwi poteżnego/
Co ieſli prágnieſz wiedzieć przeczći ty Kroniki/
Ktore Sarmatſkich wodzow bitne ſłáwią ſzyki.

BASILIVS IACINCTIdes Viln:

QVID cum Conſulibus Dictator fecerit olim,
Liuius oſtendit, quem lege, certus eris,
Teutonis at cupias bene ſi cognoſcere mores,
Perluſtres Tacitum, ſic puto certus eris;
Gallica delectat, ſi res, bellumq́ cruentum
Cæſare perlecto, ſic puto certus eris,
Si Litauum virtus nondum perſpectaq́ bella,
Ductaq́ de Latio nota propago minus
Strÿcouÿ vatis doctum peruolue volumen,
Volue reuolue lubens, ſic puto certus eris.

Toż: S: M:

IAkie z Sabiny z Tuſki/ z Peny/ Rzym wiodł woyny/
Liuiusći da o tym piſmem dowod hoyny/
Niemieckie záś ieſli chceſz znáć ſtáre zwyczáie/
Tacitus to ſwym piorem ſzeroko podáie:
A ieſli Fráncuſkie chceſz wiedzieć bitwy krwáwe/
Julius w Comentarzach dawać o tym ſpráwe/
Jeſliże Litewſkie chceſz z Włoch poznáć wywody/
Y Sarmatow cne boie/ y rożne przygody/
Strijkowſkiego vczone czytay kſiegi o tym.
Ktoreć dowodnie podał práwie piorem złotym.

Priuiley Krol. Jego M: ná ty Xięgi dány pod zákłádem 600. Złotych czerwonych/ ktoby ich śmiał bez woley Autorowey do lat dziesiąci we wszystkich páństwach Krolestwá Polskiego/ y Wielkiego X. Xięstwá Litewskiego/ drukowáć/ álbo przedawáć ták się poczyna.

STEPHANVS Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samagitiæ, nec non Princeps Transsyluaniæ, &c.

Inter alia maiorum nostrorum consilia illud haud postremum fuisse comperimus, ut ad Regnorum & ditionum suarum decus atq; dignitatem plurimum pertinere arbitrarentur, Non minus rem literariam, quam militarem disciplinam ornare & promouere, quod literarum monumentis quicquid fortiter & præclare gestum esset illustrari cognoscerent, æternæq; memoriæ consecratum, ad posteros ita transmitti, ut tam exteris quam domesticis exemplo ad uirtutem esse posset. Quodq; optimarum Artium studia literis & contineri & conseruari optime didicissent. Illorum nos laudatis uestigijs insistere summo studio cupientes, dignum inprimis duximus prudenter & acurate cauere, ut si quis ad eam rem quidquam uel laboribus uel impensis, uel ingeniosa industria contulerit, ne huic beneficium publicum desit. Cum itaq; Reuerendus Dominus Mattias Ososteuicius Strijkowski Canonicus in Samagitia Mednicensis, Librum Annalium Magni ducatus Lituaniæ, Russiæ, Samagitiæ &c. Magno, arduo, eoq; Herculeo, hactenus a nemine tentato labore, & rara ingenij dexteritate, probabiliter descripserit, & maiorum nostrorum Regum, Principum, Ducum, Heroumq; uitas ab interitu uindicauerit, ac eorum Martia bella in nouam lucem ex cœca noctis caligine produxerit, uniuersisq; lectoribus specimen uirtutis imitandæ exhibuerit.

Vereri autem ne ea quæ ille magnis sumptibus & labore integri septennij exarauit, postquam typis excussa fuerint mox ab alijs praua imitatione imprimantur, & diuendantur, in graue damnum & præiuditium Authoris. Ideoq; a nobis petijt, ut contra eiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua muniri illum dignaremur. Nos igitur eiusmodi Reuerendi Domini Mattiæ Strijkowski petitionibus iustis, & æquis, benigne annuentes, & illius conatus promouere cupientes hoc publico edicto uolumus & sancimus, ne quis cuiuscunq; status, gradus, ordinis aut conditionis fuerit, quacunq; imperij nostri ditiones patent, prædictum librum Chronicorum Domini Mattiæ Strijkowski polonico Idiomate, & alium librum De Sarmatia Europea latine conscriptum, nec non comentarium uulgo Goniec cnoty intitulatum, ad decennium excudere audeat, aut excussa ab alijs quacunq; regni nostri Poloniæ & magni Ducatus Lituaniæ ditiones patent uendenda importet, Seu quouis modo distrahat manifeste uel occulte, sub pœna sexingentorum aureorum Vngaricorū: Cuius summæ dimidia pars fisco nostro Regio fraudis uindici, residua uero pars prænominato Autori cedet, præter librorum sicut præmittitur ad imitationem impressorum uel ab alijs undecunq; uenum expositorum amissionem, quos idem Dominus Mattias Strijkowski ubicunq; locorum nactus fuerit per se uel suos adiumento Magistratus loci, proprioue autoritate sibi uendicare, inq; suam potestatem redigere potest, In cuius rei fidem & euidentius supra scriptorum testimonium, ac robur præsentibus manu nostra subscripsimus Sigillumq; nostrum apponi iussimus. Datum Vilnæ in Ciuitate nostra Magni Ducatus Lituaniæ principali die 14. Mensis Iulij, Anno Domini 1580.

Stephanus Rex.

Jaſnie Wielmożnym Xiąże-
tom/ Panom/ Senatorom/ y wßyſtkiemu wo-
becz ſłáwnie dzielnemu Rycerſtwu / á prawdziwym
Oyczyzny Oyczycom Koronnym y wielkiego Xięſtwá
Litewſkiego/Ruſkiego/ Zmodzkiego/ ꝛc.

Maciey Oſoſtevicius Striykowski Canonik
Zmodzki z winßowánim wßelkiego w łaſce
Bożey Błogoſławieńſtwa
S. Z. Z.

NIe bez częſtego á práwie oſmoletnego s krwá-
wym potem zatrwożenia (Bog ſerc ludzkich y ſzeroſci mo-
iey ſwiádek wie) zprácowanego mozgu / y zemdlonego w
ćwiczeniu vſtáwicznym zdrowia do záłożenia fundamentu
tey przedſięwziętey Hiſtoriey náßey Litewſkiey/ Ruſkiey/
Zmodzkiey / y niemáłey częſci Polſkiey od żadnego przed
tym niekuſſoney / przyſtępuię ſłáwnie dzielne Ricerſtwo/
á łáſkáwy Czytelniku: Ponieważ wßelkie budowánie ná niewárownym grun-
cie wyſtáwione nie trwáłe bywá. A Hiſtoria iż ieſt naydoſkonálßa Miſtrzinią/ Co ieſt Hiſtoria?
náuczycielką / zwierciádłem/ żywym wyobráżenim/ y nacelnieyßym/ á naprzed-
nieyßym żywotá ludzkiego ſkárbem / ktory nigdy z ręku mężow zacnych nie ma
bydź ſpußczány: Tedy też ſłußnie záłożenia nagruntownieyßego fundamentu Tucidides o
potrzebuie / ponieważ oná ieſt naprzod wßelkiey dawnośći kluczem / náuczy- Hiſtoriey.
cielką/wiádomośći y wiáry o Bogu/ y Miſtrzinią nauk wyzwolonych/ y ręko-
dzielnych/ ſpraw wßelkich / pochwalenia/ álbo ganienia godnych/ przykłádow/
y przygod rozmáitych/ odmiennośći czáſow/ żywotow Krolewſkich/Xiążęcych/
y mężow zacnych/ ſwiádkiem nadowodnieyßym / pochodnią / pobudką / oſtrem
y oſtrogą cnoty/ y przypędzicielką dobrych potomkow do náſládowánia/ y wy-
rázenia przeważnych ſpraw przodkow ſwoich / dla ſławy y nieſmiertelnoſci do-
ſtąpienia / á zupełnego záchowánia Familiey właſney w ſwey zacnośći / złych
záś od wyſtępkow / y ſproſnośći żywotá / dla boiáźni niesławy y zmázy wieczi-
ney / y dla káźni / odwodzicielką / ná oſtátek wßelkiey mądrośći / y wßyſtkich
cnot Hiſtoria ieſt źrzodłem żywym. Ktorey ieſliby niebyło / wielkie błędy / y
chmurne wßytkich rzeczy ciemnośći przypádłyby ná świećie / y żywot ludzki
máłoby co rożny był od niemego bydłá. Záczymby y nieſmiertelnoſć duße prá-
wie zágásłá/ ieſlibyſmy áni przeßłych rzeczy wpámięći rozmyſláli/ áni przyßłych
zdrową porádą / y od ſtárßych wziętym przykłádem vprzedzáli. Záczym w
rządzie niniеyßych y przedſięwziętych ſpraw wielki á nie wywikłány błąd mu-
śiałby przyść.

Tezbyſmy y o ſtworzeniu Swiátá nieobeßłego / y człowieká pierwßego
przodká náßego Adamá / á ſnadź y o Bogu y iego Przykazániu / y náuce zbá-
wienney żadney wiádomośći niemieli / by nam był tego Moizeß piſſána z Duchá
S. Hiſtoria / á potym Ezdras/ y Helchias ná potomne czáſy / nie podáli / Ná
oſtátek o przedziwnym národzeniu y vmęczeniu / y chwálebnym zmartwych-
wſtániu/ y inßych zbáwiennych ſpráwach/ Chriſtuſa Páná/ ktoby z nas wiedział:
by nam o tym czterzey Ewángeliſtowie w Hiſtoriach ſwoich zgodliwie nápiſſá-
nych nie świádczyli.

Ktoby znak Troiáńſkich / y Greckich mężow krwáwobitne dzielności: byſch był Homerus wierßem ſwoim nieśmiertelności niezálecił: Ktoby Herculeſſowe przeważność: Alexandrá wielkiego męſtwo w pośiadániu Swiátá pámiętał: Ktoby o Rzymſkich Hetmánow / y Ceſſarzow przeſławnych Woynách / y w Rzeczypoſpolitey chwálebnie rządzoney poſtępkach / á przykłádnych dzieiach / y inßych Króleſtw y Krolow rozmáitych przypadkach / y rożnych narodow / y Monárchiy dziwnych odmiennoſciach dziś wiedział: Pewnieby ty wßyſtki kleinoty z wielkim á nigdy nie opłákánym potomnych czáſow vpadkiem / y nie nágrodzoną ßkodą / w ciemnomgliſtey nocy zgáſły / y zginęły / by nam Hiſtorie / y vczonych / á cnotą wrodzoną pobudzonych ludzi pilność o tym świádectwá niedawały.

Sibilla Cumea.

Odważyłby był on Krol Rzymſki Tarquinius piąty / tyſiąc kroć złotem / nie tylko 300. wielkich złotych / ony Kśięgi Sibille Cumeæ / ktore przed nim (widząc iego ſkąpość niewdzięczną / y zá prácą nieprzepłáconą tárgowánie) ſpaliłá / by był wiedział iákie ſie w nich táiemnice zámykáły / co potym w drugich ktore iey záṕłácił z wielkim żalem ſwoim / y wßyſtkiey Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey / y nas wßyſtkich / nie wczás obaczył. Bo tám y Proroctwo iż ſie miał Syn Boży zſtáć człowiekiem / y przypadki / y odmienność przyßłe w Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey tá Sibilla porządnie ſnadź Duchem świętym wypiſſáłá / ktore Kśięgi potym z wielką vczciwością chowano w ſkárbie Rzymſkim.

Bo záprawdę nie tylko wielkimi á poważnymi przyczynámi / ále oſobliwym nátchnienim Bożym przywodzeni bywáli zdawna ludzie vczeni / ná oſtátek Niewiaſt y Pánienek wiele / iż ſpráwy y dzieie / przodkow ſwych toczące ſie ták ná Woynach / iáko w pokoiu porządnie ſpiſſywáli / á ſpiſawßy ná świátło ich potomſtwu podawáli / Ktorą prácą ſwoią y nieśmiertelność wieczną przodkom zacnym / y náſtępuiącym potomkom w cnotach ćwiczenie y pobudkę przez dzielne ſpráwy / do teyże nieśmiertelności ziednáli.

Bo iáko wielkiego świátła / y ßerokiego gośćincá we wßelákich rádach y ſpráwach pilne czytánie Hiſtoriy ſdodáie / y iáko do wßelkich poſtępkow ludzkiego obcowánia / poważne á pomocne ſą przykłady przodkow náßych / Rzecz to ſámá y przyrodzony rozum iáśnie okázuie / Gdyż zá powodem przyrodzenia cnotliwego / dowcipy y zmysły ludzi poważnych / záwżdy do wielkich wyſſokich y trudno przyſtępnych ſpraw vſiłuią / y práwie ná one gorę máłom wſtępną iáko vkázuie Littera Pitagoræ diſcrimine ſecta / Y bicorni zá wodzem cnotą przez wielkie niebeſpieczności vpornie ſie wſpináią nie inßym iákiey zápłáty y nagrody zá ták ciężkie prace ſwoie / y niebeſpieczności zdrowia pozyſkánim vwiedzieni / iedno nádzieią nieśmiertelności y chwálebney sławy / ktoraby dzielności ich świádkiem wiecznym po śmierci potomſtwu byłá.

Tá ſamá nieśmiertelność sławy Herculeſſa / Hectora / Achileſſa / Ciruſſa / Philippa / Alexandra / Temiſtocleſſa / Leonideſſa y Alcibiadá / Epaminunda / Scipionow / Hannibalá / Mariuſſa / Sille / Pompeiuſſa wielkiego / Iuliuſſa Ceſarza (ktory wielkimi kśięgámi ſpráwy / y woyny ſwoie ßeroko opiſſał / ſkąd y dziś nie ták s częſtych zwycięſtw iáko s piſania ſłynie) do wielkich á przeważnych rzeczy zápaliłá / y inßych wiele niezliczonych / á dzielnych mężow oſnie ſwoim do cnoty przypędziłá / ktorych przeſławnych ſpraw záwiſna dawność czáſow / nigdy z kśiąg żywotá nie zgłádzi. O ktorey pámięći y nieśmiertelność ſpraw ſwoich / gdyby byli wątpili / pewnieby ſie byli ták rozmáitych przypadkow / y ták wiela niebeſpieczności zdrowia / y vtrat máiętności ſwoich / y pracy

ciężkich

ćießkich nie podeymawáli. Lecz dla tego ták przeważną dzielnośćią cnotę s ſkutkiem twierdzieli / ſpodziewáiąc ſie iż ich przeſławne dźieie vczeni Boſkiego dowćipu ludzie piſmem ſwoim iáko nazacnieyßym iákim vpominkiem / y naywiętßą nagrodą nieśmiertelnośći poświęćić mieli.

Bo kogożby ku náſládowániu trudnych tropow cnoty dowćip iákożkolwiek vdátny / y nawrodziwßy pobudźił: ieſliby on baczył / iż wßyſtkich inßych mężow zacnych / ktorzy ſie w cnotách obieráli / ſławá / y pámięć tylko do śmierći trwáć będźie / á potym po wykonániu żywotá doczeſnego / weſpołek s ćiáłem zágrzebiona być / á iáko Bąbel ná dżdżowey wodźie zginąć miáłá:

Dla tego tedy w Atenſkim y náukámi rozmáitymi y woynámi ták ná Ziemi iáko ná Morzu ſławnym Mieśćie / y w Sparćie álbo w Lacedemonie ten zwyczay święćobliwie záchowywano / iż z wielkim kosztem y wßyſtkiego poſpolitego ludu Proceſſiámi pogrzeb tym odpráwowano / ktorzy ná woynách zá oyczyznę mężnie gárdłá dawáli / á po odpráwieniu obrzędow pogrzebowi służących / tedy naſtárße y nayzacnieyße Xiążę z Senatu przed zgromádzenim ludu wßyſtkiego / długą y ozdobną rzecz czyniło / o onego Ricerzá záſłużonych ſpráwach / ktore też záráżem w Xięgi álbo w Kroniki rzeczy poſpolitey wpiſſywano / y pieśni o tákich mężách ſkłádano / ktore przy bieśiádach / y po vlicach poſpolićie śpiewywano / wychwaláiąc dzielność mężow pobitych. A ten z dawná ſławnie wźięty obyczay / y dziś w Greciey / w Aziey / w Traciey / w Ziemi Multáńſkiey / y Siedmigrodſkiey / w Wołoßech / w Węgrzech y w inßych kráinach záchowuią / iákom ſie ſam temu przypátrzył / y włáſnymi vßámi náſłuchał / iż poſpolićie ná káżdych bieśiádach / á w Turcech ná vlicach y ná Bazarach / poſpolitych rynkach / zacnych Ludzi dźieie ſkłádnymi wierßámi śpiewáią / przy ſkrzypicach / ktore Serbſkimy zowiemy / Lutniach / Kobzach / y Arfach / z wielką poćiechą ludu poſpolitego / Xiążąt y Rycerzow zacnie przeważnych ſpraw ſłucháiącego. A v Turkow o namnieyßey potrzebie / y bitwie z Chrześćiány / záraz pieśni ludzie ná to z ſkárbu Ceſárſkiego opátrzeni ſkłádáią / iákoż y pzry mnie w Conſtantinopolu / gdy Tunis y Goletę roku 1574. pod Hiſpany w Africe wźięli / wßędźie po vlicach Tureckim y Sławáńſkim ięzykiem / y vbodzy w Karwaſerach domach gośćinnych piękne Pieśni krzykliwym głoſſem o mężnym dokázowániu Janczarow ſturmuiących / y przeważney śmiáłośći Baſſow / Sendziakow / Czáußow y Spahiow śpiewáli. Co też y o Mattiaßu walecznym Krolu Węgierſkim Kroniki świádczą / iż záwżdy przy ſtole miewał Spiewakow / y Poetow / ktorzy Hiſtorie mężow zacnych / iáko przećiw Turkom dokázowáli wierßem po Węgierſku złożone śpiewáli / przy inßey muzyce / áby ſie Zołnierze iego tym więcey do cnoty zápaláli / ſpodziewáiąc ſie / iże też ták o nich miano śpiewáć / z więtßym pożytkiem / y vczćiwośćią niż v nas ſproſne Rytmy hucząc zá kuflem.

Bo tym wyrządzánim czći y chwały godney vmárłym żywi do cnoty / áby tákiegoż wyſławiánia doſtąpili / bywáli zápaleni / y pobudzáni / widząc iż cnoćie y po śmierći gotowe były záwżdy dáry / y ſławna zápłátá / o ktorey máiąc pewną nádźieię / do oneyże chwały y vczćiwey nagrody záwżdy przez natrudnieyße ſtopnie z wielkim pożytkiem Rzeczypoſpolitey dárli ſie / y ieden drugiego vprzedzáli.

Przypomina też Demoſtenes in oratione funebri, Iż Ludzi ná woynach ſobie mężnie poczynáiących / y pobitych nád wßyſtkich inßych żywiących godźi ſie / y potrzebá godną y záſłużoną czćią wyſławiáć y wychwaláć / áby tá Demoſtenes in oratione fune.

cześć y sławá / ktorey gdy żyli wielką sie przeważnością dorobili / y vmárłym była wyrządzona.

Demostenes In oratione cō. Bæotum pro Dote.

Tenże Demostenes in oratione pro Dote cōtra Bæotum, nie własnego łożá onych Synow y Potomkow być miánuie / ktorzy powinną sławą / y czcią / przodkow swoich nie zdobią: A gdy (powiáda) vmárli inszych dobr obcowánia y vżywánia mieć nie mogą / słuszna iest rzecz / áby wżdy w zásłużoney sławie nie byli oszukáni od Potomkow / poniewaz wystawiánie onych ktorzy vczćiwie gárdłá dla oyczyzny dáli / są iákoby ich własna zapłátá / A zazdrość iuż im w ten czás więcey nie wádzi: Abowiem

Ouidius lib. et 3. de pōto ibidem, ele. 4. et lib. 1. de remed. am. et li. 2. metam. Silius Italicus lib. 3. Lucretius lib 3. Propertius lib. 2. Horatii lib. 1. epistol: Cicero in oratione pro Archia Poeta, &c.

Nascitur in uiuis liuor, post fata quiescit:
Tunc suus ex merito quemq; tuetur honor.

Potomkom záś cnotliwym przypátruiącym sie chwały godnym postępkom przodkow swoich / ták sie ogień w sercach meżnych zápala / y niepierwey zgáśnie / áż sie ich dzielność y męstwo z sławą Oycow zacnych porowna. Dla tego Alexander wielki / ktory też záwdy woził z sobą wiele Historikow co spráwy iego pisáli / kiedy iednego czásu stánął w Sigeo v grobu Achilessowego (od ktorego Narod po Mátce Olimpiey / á po Oycu Philipie od Herculessa wiodł) rzekł ták westchnąwszy: O szczęśliwy młodziencze / ktory dzielności swoiey świadká / rozgłosyciela y woznego nálazłeś Homerussa. A słusznie / Bo iesliby Achillessowe spráwy od Homerussa nie były wierszámi wystawione / tedyby onże grob co ciáło iego zákrył / tenżeby sławne imię iego był zátłumił. Ale Alexander spodziewáiąc sie tákiego drugiego po swey śmierći Homerussa / ták przeważnie vsiłował / iż nie tylko Achillessa przodká / ále práwie wszystkich woiownikow dzielnością swoią przeszedł y przewyższył.

Bo to iest rzecz pewna / iż wielkie spráwy przodkow nászych / ácz nie ták Bogáctwy / y Herbámi gołymi / iáko cnotliwą dzielnością ozdobione / wiele ludzi ku sławie y tákieyże cnocie ochotnie bieżących / iáko dziatki Mamká cząćzkiem przywabiły. Wiele też ludzi gnuśnych / zbytecznych / y do zacnych spraw ospáłych / iáko Epimenidessa od siedmdziesiąt rocznego snu obudziły / y iáko do siedzących w smrodliwey ciemnicy linę spuściwszy ná wysoką y ná wesołą á świátłą wieżę ich wydźwignęły / ná ktorey oni wysádzeni obaczywszy zacność / y trudność cnoty / ták sie do iey służb bráli / áżby ná iey Dworze przodkow swoich godności dostąpili / y nieśmiertelney sławy dostáli.

Diogenes Laertius in vitis Philosophorum.

Wiele sie też ludzi náyduie / ktorzy przypátruiąc sie w Historiach chwálebney pobożności y mierności przodkow przykłádnie żywiących / wzięli od nich wzor / y przykład Bogoboynego obcowánia. A krotko mowiąc ieden przykład Historiey więcey ważny / y pożyteczny iest Krolom / Xiążętom / Hetmanom y Senatorom rzecz pospolitą porządnie stánowiącym / niż tysiąc quæstiy Philosophow y Metaphisicow swárzących sie de principijs rerum, de forma, vacuo, infinito, de æternitate, de fato, de materia cœli &c. Ktore Questie ludzi dwornych zawżdy dáley w więtsze á rożne mniemánia / y wątpliwości przywodzą / niż do pewnego doświádczenia prawdy. A Historia goła á dowodną prawdą swoią (w ktorey sie záwżdy bez długich á prożnych Argumentaciy y Syllogismow kocha) káżdego z nas iásnie vczy ná przeszłe rzeczy pámiętáć / ninieysze rządzić / á przyszłe przygody z przykłádow przeszłych przepátrowáć / y z dáleká przeglądáć / w kthorych trzech czásach wszystká rostropność y porządek ludzkiego żywotá / y Policiey / iák Seneca pisze / zámyka sie. Bo nie dosić iest

ná tym /

ná tym / ábyſmy tylko ninieyßego czáſu poſtánowienia pilnowáli / y tylko ná docześnych rzeczy doſtátek y poſtępki wzgląd mieli / co ſamego Bydłá niemego przywykniemy / y nałog nieſie / Ktoremu Bog y náturá ſchylone ku ziemi oczy / tákże brzuch iedzy tylko á piciu docześnemu ſłużący dał. Ale Człowiekowi rozumnemu Zwierzęciu / Os ſublime dedit, cœlumq; videre iuſsit: dał mu Pan nor. lib.1.
Bog y przyrodzenie / twarz wyniosłą / y do Niebá pátrzyć kazał / dla czego y Pánem go inßych wßytkich rzeczy ná ziemi / ná powietrzu / y w Morzu żywiących przełożył / ják to dobrodzieyſtwo Dawid Krol wyſławia / Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, Wßytkoś poddał pod nogi iego / etc. Má tedy człowiek kàżdy nie tylko według ciáłá / y docześnych rzeczy / ále według Duchá y rozumu ſpráwy ſwoie kierowáć / A rozumu do roſkázowánia ciáłu / ciáłá záś do vſługowánia rozumowi vżywáć: Ponieważ iák Saluſtius piße / Alterum nobis cum Dijs, alterum commune cum belluis eſt, Według rozumu mamy niejáką ſpołność z Bogiem / á według ſamego ciáłá z bydłem. Przeto ieden z nich niechay roſkázuie / á drugi vſługuie. A ták w ſámym iednym człowiecze / y Pan / y Poddány będzie. A iż Pan ma zwierzchność nád poddánym / dla tego ſie naprzod godzi więcey / y ſłußniey przyſtoi rozumem / y dowcipem / á niżeli możnością bogáctw / ſławy wiecznotrwáłey ßukáć / y nábywáć: Ale iż Pánu bez Poddánego bárdzo płocho / przeto ieſt dar wielki Boży / gdy mu dawa rozum zdrowy w zdrowym ciele / Bowiem co pierwey poczniesz wrozumie vmyślić / á potym ſkutkiem zá vſługowánim ciáłá vczynić rzecz vmyśloną rychło potrzebá.

A iż żywot ten náß ktorego vżywamy / krotki / ſłáby / y cieniowi podobny ieſt / dla tego pámiątkę po ſobie co nawiętßą z ſławnych dzielności zoſtáwowáć przyſtoi wßyſtkim cnotliwym / ſlachetnie vrodzonym Oyczycom / od ktorych ſą bárdzo dáleko rozni owi / (ácz ſie tymże ſlachectwem pokrywáią) ktorzy od brzuchá / y leniſtwá będąc zniewoleni / Dobrá czerſtwego ciáłá náproznowánie / ſpánie / y zbytki obracáią / á zmyſły rozumu ſwego ná gnuſność / y niedbáłość wydawáią / ktorych żywot y śmierć w iednákiey ſą wadze / bo ták o nim gdy żył / iáko y o vmárłym ſławá / y Hiſtorie milczą / ponieważ nic godnego nie czynił / ále będąc proznym / á nie pożytecznym ciężarem Ziemi / tylko ſie do chlebá trawienia vrodził / czym więcey gdy był żyw dowcipnym ludziom ßkodził / ziadáiąc im przynależący pokarm.

Ale záſie on człowiek ſłußnie / godnie y prawdziwie żywie ná świecie / ktory vdawßy ſie z pilnością do iákiey przedſięwziętey ſpráwy vczciwey / álbo z mężnych y Rycerſkich dzielności / álbo z nauk vczciwych / ſławy nieśmiertelney Oyczyznie y ſam ſobie / tudzieß potomkom ßuka / y przeważnie nábywa. Bo iáko ieſt rzecz piękna y chwálebna Rzeczy poſpolitey / álbo w Woynie przeważnym męſtwem / álbo w pokoiu mądrą rádą być pożytecznym / ták też niemnieyßego pochwalenia ſą godni / ci ktorzy onych oboich / to ieſt Ricerſkie dzielności / y Senatorſkie ſławne poſtępki piſmem ſwoim wieczności y nieśmiertelności podáią.

Ná gnuśnych záś y leniwych ziemiá nárzeká / iż ią prozno obciążáią / Dla czego tákowych ſtárodawni Krolowie Egipſcy y on ſławny Seuerus Alexander Ceſarz / iż żadnego pożytku áni ſobie / áni Rzeczypoſpolitey / pracą y dowcipem ſwoim nie czynili / wywołánim y gárdłem karáli / y muſiał káżdego ſtanu Człowiek w Egipcie / przed Stároſtámi raz w rok ſpráwę dawáć / y liczbę czynić / czym ſie kto / y iáką nauką álbo rzemiosłem báwił / y z czego wychowanie miał.

Przeto ia też ábych tákże niebył názwan Inutile pondus terræ fruges conſumere natum, zwłaßczá z vczciwych Rodzicow vrodzony w Strzykowie przed tym z dawná przodkow moich Oſſołow / dziedzicznym w Łęczyckiey Ziemi mieſcie / á zá poſtępkiem czáſow w Láſkich Dom ták ſie to częſto trafia / od Láſkich

Mutantur regna transferuntur Monarchiæ

& omnium rerum uiciſſitudo.

zás w Máſkowſkich záwiedzionym / Tedy czyniąc powinność wrodzonego Slachectwá y nátury / ktora mi nie do roley / álbo grubych robot członki ſubtylne vformowáłá / z młodości / y s pierwßych práwie do ćwiczenia godnych lat moich / Bog lepiey drog y żywotá mego wodz y świądek wie / nigdym ſie w prożnowániu nie kochał / Alem áż do látá wieku moiego ßesnaſtego / miedzy wielą ludziſacnych młodość pirwßą wychował / y wßyſtkem ćwiczenim w naukach wyzwolonych ſtráwił / w ktorychem z łáſki Bożey y oleiu iáko mowią / y czáſu prożno nie ſtrácił. A potym zawodzie pierwßym gdym miał chęć wrodzoną do zwiedzenia dálekich kráin / pierwßa moiá z Leczyckiey Ziemie byłá do Litwy / á zá pobudką Conſtellaciey Marßowey ná vkráynę Moſkiewſką iázda / gdziem ná Witebſku żołnierzką kilko lat służył / Liflantym zás áż do Dunamentu nád morze y Moſkiewſkiey Ziemie część niemáłą zwiedził / gdziem też iednák prożno czáſu nietrawił. Ale będąc w Rocie iednego Włochá ná Witebſku przywiodwßy wzgodę Martem armis rigentem cum muſis / nápiſałem kſięgi niemáłe łácinſkim iezykiem / ktorym ieſt Tituł Sarmatiæ Europeæ Deſcriptio, ktore kſięgi tenże Włoch / ácz nie iákom ia myſlił / śmiał dáć pod ſwoim Titułem drukowáć / aczkolwiek (Deum Opt: Max: appelo) ne primis quidem Heliconis fontibus labra admouerit. A kto chce tego ſprobowáć / ſpytay go iako y ktorym ſpoſobem tám ktora ſie rzecz toczy / y iáko ſie co rozumie / & unde origo gentis alicuius deriuetur, ac quomodo geſta principum, ſitus prouinciarum, & locorum ibidem contentorum intelligantur, &c.

Tymże rſtáltem Plato Boſki Philoſoph wylicza przyczyny pielgrzymſtwá ſwoiego Epiſtola 7. ad propinquos Dionis.

Potym zás dowćip moy do trudnych rzeczy przeważny / y natura do widzenia rozmáitych kráin chćiwa / ku temu mię przywiodły / iż przes niektory czás máiąc ku temu przyrodzone ingenium przewykłem / y do riſowánia ßtuk włáßczá do Matematiki / Geographiey y perſpectiwy należących / ktore ćwiczenie niemniey mi pomogło do przedśiewzietey Peregrinaciey y opiſſowánia Miaſt y Zamkow Liflandſkich / Moſkiewſkich etc. y inßych ktorem zwiedził kráiny.

Potym Roku 1574. po Henrikowym viáchániu / ktoregom Koronácią wierßem drukowáną w Krakowie / y Gońcá cnoty Carmine Sapphico z niemnieyßą pracą wydał / gdym do Turek in Interregno z zacnym Koronnym Slachcicem Andrzeiem Taranowſkim záiáchał / iżbych zá morze pielgrzymuiąc / nie tylko iedno powietrza / y niebá odmieniał / ſtárałem ſie o to s pilnośćią / coby było z dobrą ſławą ſpolney Rzeczypoſpolitey náßey / wßyſtkichem ſie poſtępkow / obyczáiow tractatow Tureckich / w oſobie Vliſſeſowey wybádał / ktemu wßyſtki Zamki / Miáſtá / położenie krain / ták Wołoſkich / Multanſkich / Bulgarſkich / Ráczkich / Traciyſkich / y Tureckich porządniem ſobie ſpiſſał / Y tákem właśnie zá iednym obeyzrzenim wyráził / iáko ſie w ſobie y murámi / y wieżámi / y położenim álbo przyrodzenim mieyſcá miáły / Tákże Biſantium / álbo Conſtantinopolim / Skuder álbo Kalcedon / Galatę / Silibrią / Nicopolim / głownieyße nád Morzem czarnym / Euxinem / Propontidem / y Heleſpontem miáſtá / właſną á przeważną experientią wożąc ſie w koło nich w Bacie z niemałym nákłádem / tákże Andrinopolim nád Strimonem Rzeką ſamem wyriſſował / iuxta regulas Geometricas & Coſmographicas, iż Czytelnik iákoby tám ſam był wßyſtko snádnie s pracey náßey obaczyć może.

Strimon rzeká v Poetow sławná / inde, Strimoniæ grues. etc.

Támżem też com ſam widział / y com ſłyßał / y com mogł wyrozumieć porządniem w Comentarz niemáły wierßem ſpiſał / ktoremum dał Tituł o wolności Polſkiey / y wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / á ſrogim zniewoleniu wiernych pod Járzmem Tureckim / y o Rokoßu dziśieyßego Ceſarzá Amuratá / ktory po śmierći Oycá Zelimá (ktory też przy nas ze Wtorku ná Srzodę vmárł w Conſtantinopolu) piąciu Brátow zámordował &c. y wydáłem to wßyſtko Drukiem Krákowie Roku 1575.

A iż mię

Przedmowá.

A iż mię Pan Bog z rozmáitych przygod / y niebeſpiecznośći / w Domu / y w rozmáitych kráinach częſto wyrywał / Bo mię naprzod gdym dziećięćiem będąc vtonął / iuß ná márach w Kośćiele leżącego / y od Rodzicow opłákánego / Tákże potym gdy mi iuß 14. lat było Dzwonem w głowę zábitego / iáko onego młodzieńcá w Naim / do żywotá przywroćił / Potym w młodzieńſtwie trzy kroć z poimánia od Moſkwy / raz nád Dźwiną zá Vłą / á drugi raz ná Czáſnickich y potym nie dáleko od Sußey polach wyzwolić mię raczył. Záś gdy dwá Turczynowie przewoźnicy ná Morzu czarnym wieźli mię w nocy ſámego iednego w Bacie z Galaty do Conſtantinopola / á vśiłowáli mię iuß ku Skuderowi ná wielkie morze dla záprzedánia záwieść / Dał mi Pan Bog tákie ſerce / żem ſię im porwawßy trzećie wioſło (bo tám bez broni chodzą) obronił / y przypędziłem ich / że mię do brzegu pod ßubienicę Wiśniewieckiego przywieść muśieli. Potym od vtonienia ná Pontus Euxini Morzu / gdy Bat wáły przewroćiły z námi / wyrwał mię iáko niegdy Páwłá S. álbo Arioná ex naufragio.

Kalcedon dziś Skuder Turcy zowią. Sławne miáſto Synodem przećiw Arianowi.

Záś gdym w puſzczey wyiáchawßy z Bałchanow gor wielkich v Kazambonaru y Ciatacy Tureckich Miáſteczek / vſtąpiwßy z drogi od ſwoich zábłądził / przed ſię mię ná proſtą drogę przywiodł / ácz przez wielkie niebeſpiecznośći / y wybáwił mię z rozboiu Zołnierzow y Haydukow / tákże Janczarow ná ten czás po wźięćiu Golety y Tuniſſu roſpuſczonych do domow.

Bałchany gory.

Záś gdym ſię wroćił z Turek trzeći kroć mię zámordowánego od rozboynikow (ktorych ná mię było gwałtownie zebránych o pięćdźieśiąt ná gránicy Pruſkiey / bom też Pruſką Ziemię wkoło / y morzem / y ziemią zwiedził) wſkrześił. Y z inßych rozmáitych niebeſpiecznośći ſnáść ku czemu lepßemu / álbo poſłudze poſpolitey rzeczy żywot moy mdły przedłużył.

Przeto będąc tego iego niewymownego dobrodźieyſtwá y dźiwnego fortowania / y dárow álbo talentu do ßáfowánia zwierzonego wdźięczen / niechćiałem ták od leniſtwá zgnuśnieć / áni bez pożytku / y owocu ćwiczenia moiego / ſławy poſpolitey nikczemnie vmrzeć / áni też wieku ſwego do końcá ná iákich inßych zyſk noßących ſłußbach / y domowych goſpodárſtwach ſtráwić. Ale gdym ſię w zwiedzeniu rozmáitych kráin świátá bytnośćią włáſną przypátrzył / iż wßyſtki iákmiarz Narody pod Słońcem żywiące / ták Chrześćiáńſkie iáko Pogáńſkie Kroniki álbo Hiſtorie przodkow ſwoich / zá dobrodźieyſtwem ludźi vczonych z nieśmiertelną ſławą / y pożytkiem Rzeczypoſpolitey máią / w ktorych iáko w źwierćiedle naprzezrzoczyſtßym / wzory cnot / y przykłády mężnych dźielnośći przodkow ſwoich vpátruią / y iáko z żywymi Prápradźiádámi tákże z inßymi od kilku ſet lat zmárłymi Xiążęty ſwoimi w Hiſtoriach rozmawiáią / y práwie twarzą obliczem w oblicze záwżdy z wielką vćiechą widzą / Dla tegom ſię wßyſtek do czytánia y oſſobliwey zábáwy w Hiſtoriach vdał / vważáiąc to v ſiebie / iż Człowiek by nád Herculeſſa ktoremu Grekowie Boſtwo dla przeważnych ſpraw przypiſyią / był dźielnieyßy / nád Crezuſſa Lidyſkiego bogátßy / nád Cyruſſa Perſkiego w rządzeniu Monarchiey porządnieyßy / nád Samſoná mocnieyßy / nád Salomoná y śiedmi Greckich mędrcow roſtropnieyßy etc. gdy iego ſpráwy y żywot do ſkárbu Hiſtoriey niebędą włożone / Ták właśnie iáko nieme zwierzę bez ſławy y pámięći vmiera / y o tákim ono Job mowi / Fuiſſem quaſi non eſſem de vtero translatus ad tumullum. Bo záraz z ćiáłem y pámięć iego / wdoł ſpołem bywa zágrzebiona. Jáko ſię to naprzod w wáßym głośno ſławnym y ſłußnie wielkim Xięſtwie Litewſkim náyduie / ktore ták wiele Xiążąt / Krolow / y mężow przeważnie dźielnych národźiwßy / y wßyſtkiemu ſię Świátu krwáwobitnym ich potem rozgłośiwßy / wżdy ztego máło chwały y ſławy odnoßą / gdyż onych wßytkich dźielnych Rycerzow przeważne ſpráwy / y onych Xiążąt ſławy nieśmiertelney godne dźielnośći / bez świádectwá Hiſtoriey w ćiemnochmurney

nocy

nocy záwisną/dawnością czásow są zátłumione/s ktorychby potomkowie wzo-
ry cnot wybieráć/y narodu swego wywod wiedząc postronnym ludziom / y nie-
przyiaciołom swoim mniemánie dobre o sobie dáć mogli. Przeto ia Czytelniku
łáskáwy z młodości moiey ingenuis literis eruditus, cœlestiumq́ꝫ influxu ac di-
uino quodam æstro percitus, & naturali ad quæuis ardua assequenda ingenio
corroboratus, wziąłem sie zá to z wielką chętliwą á vprzeymą pilnością y prze-
ważną pracą / Iżemći naprzod w Gońcu moim cnoty o dzielnościách Litew-
skich Xiążąt krotkie wierszem zdánie moie podał. Tákże w Xięgach de Sarma-
tia Europæa. Potym máiąc záwsze w nienawiśći gnuśne prożnowánie / przes
lat ośm prawie vstáwicznych / tákem około wybádánia / y dostáteczney Histo-
riey skutecznego porządku wywodow / y dzielnośći narodu Litewskiego wypisá-
nia vsilnie prácował / żem snadź będąc záwsze człowiekiem wolnym ony Zydy
Exod.cap.5. w pilnośći przewyższył / nád ktorych szyiámi w Egipcie przy robocie cegły z
biczmi/ y z kijámi przystáwowie vstáwicznie stali/ A iáko Zydom y plew do oney
roboty Cegielney nie dawano / tylko sobie musieli po źdźiebłku słomy gdzie kto-
ry mogł dostáć zbieráć/á przedsię káżdy sztukę swoie musiał wyrobić/iáko mu zá-
mierzono / Ták y mnie właśnie żaden do tey roboty nierzkąc plew/ ále nanmniey-
szey rzeczy niedodawał/á wżdym ia chętliwie/ nie żadną niewolą / ále vprzeymą
á wrodzoną ku temu narodowi życzliwością przypędzony kończył / swymi ple-
wámi iáko Zydowie/ to iest/ swym własnym / ták sam ná się/ iáko ná pácholętá
ktorem chował czás niemáły / prawie przes lat ośm do spissowánia po kilu
kroć Scriptow moich / z wielką trudnością stossowánych kilko dziesiąt Exem-
plarzow Ruskich/ Moskiewskich/ y Litewskich Látopiszczow/ tákże inszych Łá-
cińskich / Greckich/ Szwedskich/ Duńskich/ Polskich/ Pruskich/ Liflandskich ꝛc.
Historikow w iedno ich znosząc y zgadzáiąc/ dla wybádánia prawdy/ dowodu/
y świádectwá dawnośći / ktorychem dla tego położył wszędzie/capitula,libros,
folia &c. przy káżdym dowodzie / Ták iż samych raptur rozmáicie y tám y sam
spisánych nie zábrałby ná wielki furmáński woz.

A tey záwrotogłowney pracey/ y częstych á wielkich (vymuiąc sam sobie
obroku) nakłádow nie w nádzieiem podiął iákiego zysku/ áni dla okazánia but-
nego mozgu/ ktory iusz z vstáwiczney pracey / y nie dołożnego zdrowia wysechł/
áni záiákim datkiem/ Co káżdy wiedzieć może / żem w tym żadnego nienábiegał/
ánim też tego prawie Atlantowego ciężaru podiął / chwytáiąc y łowiąc s kąta
Beneficia/ Bo ten zwierz trudno ná iednym mieyscu v Xiąg siedząc osoczyć/mu-
si nań vstáwicznie zá Dworem (gdzie wiele Acteonow) dybáć/ á Musæ secesu
& quiete gaudentes, tám niemáią wczásu / á iednemu trudno iáko mowią rá-
zem ná dwoie gody/ ánim też w tym zábiegał / áni łápał iednego ktorego álbo
kilku Patronow łáski mimo inszych / ánim żadnego Priuacie y pokątney woley/
álbo roskazániu (będąc sobie záwżdy wolnym) vsługował. Ale iákom powie-
dział z vprzeymey szczerośći / y z chętliwego vmysłu moiego dobrowolniem
to iárzmo ná się wziął/ w ktorymem ták długo prácował/ ośnem dowćipu wro-
dzonego pobudzony / ážem to pole / y stárzyny záleżáłe/ żadnym pługiem / áni
kossą od żadnego przedemną nie ruszone gruntownie wyrobił/ wytrzebił / y prze-
bránym zbożem posiał / naprzod ku chwale Bożey / potym dla miłośći wszyst-
kiey Rzeczypospolitey nászey ták Koronney iáko wielkiego Xięstwá Litewskie-
Ruskiego/Zmodzkiego ꝛc. zá przeizrzenim Bożym/y dziwnym foritowánim iego
nie rozerwánym zwiąskiem w iedno ciáło złączoney. Tudziesz też ábych się wszit-
kim W.M. wobecz ták wielkim iáko máłym/iednego nád drugiego nie przekłá-
dáiąc czym mogąc záchował. Też ábych w tym oczekiwániu W.M. y nádziei
obietnice moiey czyniąc dosyć po Gońcu Postá wielkiego do W.M. wyprá-
wił/ by zás nierzeczono/ Parturiunt montes,prodijt ridiculus mus,co więc ná

owych

owych mowią/ ktorzy wiele słowy obiecuią / á máło álbo cále nic ſkutkiem iſz- czą/ áby też w tym poznawſzy vprzeymą chęć/ y ßczerość moię/ chęć chęcią á ßcze- rość ßczerością łáſkáwie iednákim funtem odważáć raczyli / gdyß ſie nie vpomi- ná żaden baczny wiencá/ y zakłádu / áż gdy zawod przedſięwzięty wygra.

Gratia gratiam adfert, & beneficiũ parit beneficium. Sophocles in œdipo Coloneo.

A ponieważ dla tych słuſznych przyczyn tę Hiſtorią y ty Kſięgi z właſnego mozgu vrodzone/ iuß iáwnie ná świátło wydawam / Zdáło mi ſie też przed W. M. wßyſtkimi iáwnie oświádczyć y obmowić / Jżem tu nie vmyſlił / żadnego vßom oſobliwie vsługowáć/ żadnemu w wyſtawiániu Familiy ſtárodáwnych/ álbo nowo wznieconych niezábiegáiąc / okrom Domow Xiążęcych pewną Ge- nealogią według Latopiſczow y Kronik rozrodzonych / ktorych zániedbánim wieleby ſie prawdzie y porządkowi Hiſtoriey vßczerbić muſiáło / y okrom tych Familiy Slácheckich / ktorych poſługi / y dzielnośći ſą złączone s pożytkiem Rzeczypoſpolitey/ y ktorzy ták ná Woynách iáko w pokoiu znácznie ſie pokázo- wáli / bez ktorych też wſpomnienia Hiſtoria nie może być ſtátecznie vgrunto- wána. Niech ſie tu tedy żaden nie ſpodziewa oſobliwie wychwalánia rodu ſwego / chybá ten/ ktorego imię ſamy Hiſtorie dla iego godnośći ſławią/ Nie- naydzie tu żaden gwoli czyiey złożonych / y przydánych Encomia / y Panegeri- cos/ nienaydzie też coby ſie komu wczym z vmyſloney nienawiśći vbliżyć miá- ło/ vt Satiricĳ & momici conſueuere.

Bo záchowuiąc s pilnośćią cáłe práwá / y zupełne właſności Hiſtoriey/ niechcę iey zámierzonych gránic gwoli żadnemu przeſkoczyć. Ale ſproſtá vśiłuię ßczerze prowádzić ſamę ßczerą Hiſtoriey prawdę/ prawdziwym Oyczycom z Prádziádow ſławnych idącym / ktorzy máią zá oſobliwe kleynoty / y vciechę doſtąpić wiádomdśći o ſtárodawnych dźieiach przodkow y Xiążąt ſwoich / o początku wywodzie/ odmiennośćiach / y przygodach rozmáitych narodu ſwo- iego/ iáko w tych pułnocnych kráinach z przeyźrzenia Bożego oſiedli/ á iáko vſtá- wicznie przez kilko ſet lat wielkie y krwawobitne Woyny z okolicznymi Nie- przyiacioły wiedli/ chcąc ná tych mieyſcach potomki ſwoie w ktorych dziś ſiedzą ſpokoynie zoſtáwić/ y dziedzicznie vgruntowáć.

A ták cokolwiek vczynił Spera/ Konaſus/ Borkus / Dorſprungus ꝛc. Po- tomkowie Palemonowi w gruntowániu oſad Litewſkich/ y cokolwiek Erdiwił Montwiłowicz/ Mingaiło/ Skirmunt/ Ringolt etc. w rozßerzániu Oyczyzny/ á wybiiániu z niewoley Monarchow Ruſkich dzielnośćią ſwoią pokazáli / izali to nie wßyſtkiey Litwie / y Zmodzi / y nie káżdemu tey Oyczyzny Dziedzicowi ſławá? Albo cokolwiek Mendolphus Krol Litewſki zá Innocentiußá czwar- tego Papieżá/ y zá Friderika wtorego Ceſarzá koronowány / przećiw Pruſkim/ y Liflandſkim Krzyżakom mężnie á przeważnie dokázował. Tákże Troyna- ta / Troyden / Witenes / y Gedimin etc. gdy Roku 1306. Wołyńſkie/ Luckie/ Bełſkie / Włodimirſkie / Siewierſkie / Kijowſkie Xięſtwá opánował / y Syno- wie iego Olgerd / Kieyſtut/ Lubart / dowćipnym męſtwem czynili / á ſkutkiem Ricerſkie powołánie twierdząc páńſtwá oyczyſte / w ktorych wy ſiedzicie / od Tributu Tatarſkiego / Ruſkiego / y s ćięßkiego iárzmá / y niewoley Krzyżáckiey wyſwobodźili.

Jzali też to nie wßyſtkiey Litwy sławá/ ozdobá y pożytek nieſmiertelny/ gdy Olgerd / y Keiſtut roku 1343. tylko z Litwą y Zmodzią ſwoią/ Ludwiká We- gierſkiego/ (ktory był potym y Polſkim) y Janá Czeſkiego Krolow / Carolußá Margrábię Moráwſkiego / ktory był potym Ceſarzem / Groffa de Halles/ Duſemera Pruſkiego / y Liflandſkiego Miſtrzow / ktemu wßyſtki Woyſká Rzeßę Niemieckiey / ná wygubienie do gruntu Litwy y Zmodzi vśilnie náśädzo-

Dlugoſius et Miechouius lib.4.cap.24. fol.203. Cromer l.

náſadzonych / ták mężnie zátrzymáli / y odpor im dáli / iż Krolowie przerzeczeni z Woyſkámi ſwoimi / Węgierſkimi / Czeſkimi y Rzeſkimi ogromnymi / z nienágrodzoną ßkodą vtrátą / y nie otártą nigdy ſromotą łáiąc Miſtrzowi Pruſkiemu / iż ich záwiodł / muſieli z Litwy viezdżáć / y vcieczką zdrowie ściéć.

Tákże gdy Olgerd Gediminowic po częſtych zwyćięſtwach z Krzyżakow y z Tatarow odnieſionych Dimitrowi Iwanowiczu Kniáziowi Moſkiewſkiemu odpowiádáiącemu / iż miał Litwę zá ieden tydzień zburzyć / żagew zápaloną poſłał / oznaymuiąc mu / iż ma ná Moſkwi być niźli zgáśnie / á o Zamek iego ſtołeczny kopią ſkruſzyć / co y záráżem ſłowá ſkutkiem twierdząc / wypełnił / iż y kopią do Zamku Moſkiewſkiego przyſtáwił / y z Litwą ſwoią w Moſkwi triumphował / Ktorą dzielność nieukowie Hiſtoriy Witołdowi Synowcowi Olgerdowemu przypiſſuią. Aczkolwiek y Witołd Alexandrem ná Chrzcie názwány Alexandra wielkiego w dzielności náſláduiąc / Greckie / Rzimſkie / y Cartaginſkie Hetmany waleczną biegłością przewyżßył / gdy tyſiąc kroć z namożnieyßych okolicznych nieprzyiacieli zwycięſtwo odnioſł / y częſto kroć Tatarow wſtępnym boiem porażał / y z Tamerlanem onym Tatarſkim namożnieyßym Carzem (ktory był Baizeta Tureckiego Tiranna porąziwßy mu Woyſká dwie ście tyśięcy poimał) wżdy y s tym śmiał Witołd bitwę zwieść.

Ten też Krzyżaki Pruſkie / y Liflandſkie do Proßenia pokoiu przypędził / z Moſkiewſkiego Kniáziá dwoie zwycięſtwo otrzymał / Nahaiſką / Prekopſką / Zawolſką / Krymſką / Mankopſką Hordy Tatarſkie zhołdował / y Carow im według zdánia ſwego podawał / á hárdych z ſtolcow zrzucał. Albo gdy ſie z Iágełowey głośno po wßyſtkich ſtronach świátá rozſłáwioney winnice ták wiele Krolow y Kśiążąt zacnych rozrodziło / iza to nie wßyſtkiey Litwie / Ruśi / Zmodzi / y kożdemu Slachćicowi oſobliwa vczćiwość / ponieważ ony wßyſtki zwycięſtwá y ryceyſkich dzielności krwáwobitne boie / nie kto inßy / nie Włoch / nie Niemiec / nie Moſkwićin / nie Hiſpan / nie Grek / nie Francuz / áni Angelczyk pokázował / iedno Litewſkie Kśiążętá właśnie z Litwy vrodzone / z Litwą / Zmodzią y Ruśią / bez pomocy inßych narodow / z nieśmiertelną ſławą was wßyſtkich zbroyno nieprzyiacielſkie kráiny przechodząc ſwoie wam potomkom gwoli rozſerzáli.

Cicero pro Archia Poëta.

Ták iż teraz możecie rzec z Ciceronem / Quidquid Marius in profligatis Cymbris, Silla in deuicto Mitridate Lucullus in ſubiugato Ponto, ac debelata Aſia, & Armenia: &c. geſſerint, Populi Romani laus eſt, Noſtra ſunt trophea noſtra monumenta, noſtri triumphi, &c.

Kościoł Diany 200. lat od Xiażąt / Krolow y Ludzi wßyſtkiey Aziey budowány / ſpalony od Heroſtrata łotrá / A ten Kościoł náprzod były Amazones waleczne záłożyły. O czym czytaj ...ium / Va... y Go...

A day Pánie Boże áby wßyſcy ták ſie o ſławę nieśmiertelną z rycerſkich w polu y inßych Senatorſkich w pokoiu dzielności pilnie ſtáráli gwoli oyczyznie / y wßyſtkiey poſpolitey rzeczy / izby o káżdym z oſobná było co w Kroniki piſáć / ále nie tym ſpoſobem ſławy nábywáć / iáko on co Kościoł Diany w Ephezie ſpalił / iednáiąc ſobie nieśmiertelne imię / áczkolwiek przez łotroſtwo. Bo w tych Kśięgach náßych tylko cnocie ſławá vczćiwa ná práwą ſtronę głośno trąbiąc świádectwo chwały nieśmiertelney godne wydawa / á ſzkárádę poſtępki ſproſnych wyrodkow lewą teyże ſławy trąbą z cnotliwych orßaku wywoływa. Co ia wßytko y pracą ośmiletnią / nakład / ſtáránie / niewczáßy / y pożytkow właſnych dla poſpolitych wzgárdzánie / y opußczánie Pánu Bogu Cenſori optimo / y mądrym á bacznym zlecam / niewdzięcznych łáſki nie proße / Fatui, Fatuis, faueant, wieprz w plewach nie w perłach niechay ſmáku ßuka. Zoiluſſow ſie też zawiſnych nie lękam / áni hardych ſzorzypietkow / y

ſproſnych

sprośnych á beʒbimnych łápaczow / ktorzy włáſney ſwoiey cnoty y ćwiczenia niemáiąc inſzych poſpolicie dowćipom zayzrzą / á nád Sędziego nieuká / y grubiáná niemáſz w świecie nic nieſpráwiedliwſzego / gdy o tym iáko Osieł miedzy Słowikiem á Kukulką ſądzi / ná czym ſie nie zna.

Ná ktorych ſproſne złorzeczeńſtwá / y potwarzy wiele ſie ludzi uczonych y on mędrzec w Piſmie S. często uſkarza / gdzie mowi / Potwarz zádawa trwogę mądremu / y łamie moc ſercá iego. A złorzeczeńſtwo niezbożnych bárdzo gorzkie ieſt vkąſzenie / zwłaſzczá zá czáſow tey oſtátniey Swiátá ſtárośći / ktora iuż mniey prawdziwych cnot rodzi.

K temu wiele ieſt tákowych ktorych tuczy złorzeczeńſtwo / dla ktorych częſtokroć vczćiwe y ſzczeſliwe Ludzi przeważnie ku trudnym wſtępniom cnoty idących dowćipy bywáią zemdlone / iż niewdzięcznością oną obrázone / niechcą ſie ná świátło czáſſem pokázáć.

Czegom też y ia ſam ná ſobie właſną experientią doświádczył / iż moich Comentarzow naprzod Łáćinſkie iedny de Sarmatia Europæa od inſzego przywłaſzczonych / iákom to wyżſzey powiedział. Drugie wierſzem polſkim o zdrowey porádzie / trzecie przećiw Nowochrzceńcóm / też polſkim wierſzem / czwarte o Węgierſkiey Ziemi / y iey Krolach łáćinſkie w Krákowie / á piąte o Tirańſtwie dziśieyſzego wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego też łáćinſkie / z wielką pracą Bog wie ná Witebſku vczynione zginęły mi w Chorośćy przy Pánu Alexandru Chodkiewicu ſławney pamięći / gdym tákże dla niewdzięcznośći tych nieſzczeſnych wiekow / dłużey niż było potrzebá / właśnie iáko ony Niewiáſty Zydowſkie w Egipcie płod donoſzony táiemnie przechowywał. Pisſánia moie wierſzem y proſa oratione. Exod. Cap. 1.

A ieſt to przyrodzona v ludzi tych ktorzy co z mozgu czynią / iż gdy iáką rzecz pierwſzy raz z ſzczeſliwey fantáziey / iáko Iouis mineruę vrodzą / á potym im / iák ſie to często mnie trafiáło / zginie / iuż trudno w táką drugą fantázią potráfić vśiłuią. Trafia ſie też to iż Ludzie dowćipni widząc niewdzięczność pracy ſwoich / á miáſto vczćiwey nagrody nágábánia / y prześládowánia od złych odnoſzący / czáſſem to czynią / co oná Sibilla Cumea przed národzenim Chriſtuſá Páná 620. lat Tarquiniuſſowi Rzymſkiemu vczyniłá / iż przed nim iáko ſie to wyżſzey wſpominało ſześćioro kſiąg ſwoich ſpaliłá. Tákże też Ouidius vczynił pięćiamnaśćie kſiąg ſwoich Metamorphoſeos názwánym / iż ie tákże ſpalił / gdy był z Rzymu wywołan / iáko ſam piſze / áż drugi Exemplarz potáiemnie ſługá iego / widząc pracą około onych kſiąg wielką Páná ſwego táiemnie záchował / ktory y dziś mamy. Tenże też podobno dla teyże niewdzięcznośći dwoie kſiąg de amore zátáił / y niewydał ich / gdy mowi / libro primo Elegia prima Amorum.

> Qui modo Naſonis fueramus quinq; libelli,
> Tres ſumus: hoc illi prætulit Autor opus
> Vt non vlla tibi iam ſit legiſſe voluptas,
> At leuior demptis pœna duobus erit.

A to ſie wſzyſtko działo dla prześládowánia zazdrośćiwego y niewdzięczności / á dla złego wyrozumienia / y płochego rozſądku o vmyśle onych ktorzy co piſmem ſwoim ná świátło wydawáią. Bo ieſzcze iáko ſie świát począł żaden człowiek ták fortunny niebył widzian / áni ſie s ták ſzczeſliwym rozumem / y dowćipnym ćwiczenim vrodził / ktoryby káżdemu iednemu zoſſobná wſzyſtkim rázem ſie vpodobał / álbo vgodził / y doſć według woley káżdego vczynił / zá czym by mogł być od złośliwych ięzykow wolnym.

Bo y Homerus on Poeta ſławny zrzodło y głowá wſzyſtkich Greckich y łáćinſkich Poetow / o ktorego ſię Oyczyznę ſiedm Miaſt y Reſpublik Greckich po śmierći

po śmierci iego (ácz zá żywotá y chálubki biedney niemiał) swárzyli / y długo walczyli / wzdy y ten będąc ták szczęśliwego ingenium / nie vstrzegł sie Zoilussá / ktory iego Iliada złośliwie szácował. Ale Zoilus naprzod psem y szczekáczem od vczonych y dobrych ludzi názwány / y osądzony / ná ostátek po długiey nędzy od Krolá Egipskiego Ptolomeuszá zá swoie łotrostwo / y Rodzicoboystwo obwiniony ná szubienicy był obieszony. Tenże Zoiluszom imię od swego zostáwił / ktorych iáko Mistrzá iednáka pospolicie zápłátá słusznie potykáć ma. Iáko Ouidius pisze:

Ouid. lib. 1. de remed. am.

> Ingenium magni liuor detrectat Homeri,
> Quisquis es ex illo Zoile nomen habes.

A Homerus y sławnie bitni mężowie / y Xiążetá Greccy / y Troiánscy iego słodkowdzięcznym wierszem wysławieni / y obiáśnieni / przes ták wiele dáwnych wiekow nieśmiertelnością imion swoich y dziś znácznie żywią.

Plato tákże ktorego dla subtylności rozumu / y dobrego mnimánia o Bogu y o nieśmiertelności Dusze Boskim Philosophem zowiemy / miał przeciwniká swoiego Georgium Trapezuntium / ktory przeciw iemu Księgi pisał / Aristotelesá / Alexandrá wielkiego náuczycielá przeciwnicy Sepią názywáli / Tákże Socratessá / y Anaxagoressá etc. Philosophow. Virgiliuszowi po Homerusie przednieyszemu / miáłki dochcip przypissowáli záwiśni Zoilussowie. Marcum Varrum człowieká poważnie vczonego Palemon Grammatik wieprzem názywał / przyczytáiąc mu w pisániu grubiaństwo. Herodotum Historiká zacnego / Agesilaus / Hellanicum Ephorus / Ephorum Timæus / Josephus Appionem / Jozepha zás Egesippus w pisániu ieden drugiego prześláduie / etc.

O tym czytay Corn. Agrippam, & Volateranum in uiris doctrina illustrib9.

Plinius iákoby wiele w księgách swoich de Rerum natura miał pomieszáć był strofowan / Laurentius Valla / ktory Grammatikow wszystkich gánił / przedsię y sam od Mancinellussá był strofowan / Trogus Pompeius Liwiussowi w Historiach Rzymskich Oraciy krássomownych zmyślenie przyczyta / Pollio Asinius Salustiussowi / Salustius zás / y Grekowie wszyscy / y inszy niedawnego wieku Marcus Capella / y Apollinaris Ciceronowi onemu sławnie záwołánemu Krássomowcy Rzymskiemu / rozmáite występki / ták w obcowániu z ludźmi / iáko y w pisániu przyczytáią. Cicero zás Salustiuszowi czci / potym Greckiey wymowy Xiążęciu Demostenessowi w wymowie tákże w pisániu Oraciy wydánych vwłoczy. Quintilianussowi Seneca nie we wszystkim sie podoba / ktorego też drudzy przeciwnicy piaskiem y wapnem názywáli / Mácrobiussowi zás niewstydliwość dowcipu przyczytano. Cromerá Doctorá w wszelkich naukách nie tylko w Historiach doskonále doświádczonego dzisieyszego Biskupá Warmieńskiego / Cureus Niemczyk in Annalibus Silesiæ & gestis Wladislai Loktici iáwnie á niesłusznie strofuie. Ambrożego świętego wroną y bayobaśnią názywáli / tákże Hieronimá / Augustiná / Gregorium / ktorzy są cztery Filary Kościołá powszechnego / y inszych ktorych tu krotkości folguiąc tysiąc ták Pogáńskich iáko Chrześciáńskich Philosophow opuszczam / záwżdy przeciwnicy wywracáiąc ich pismá ná swe kopytá dziwnie szácowáli / ná ostátek ábych tym zámknął od ktoregom począł / y ktory sam iest początkiem y końcem wszystkich rzeczy / Christusá Páná Rzymiánie Pogáni (nie wspomináiąc Zydow łotrow) Ostem názywáli / y z oślimi go vszámi málowáli / iáko o tym Tertullianus w spráwach stárożytnego Kościołá pisze / á Apostołow y ich násladnikow nie Chrześciány od Christusá / Ale Asinarios ab Asino názywáli.

Co gdy ták wiele zacnych / y wielkiego rozumu mężow nád to Zbáwicielá moiego potykáło / tedy y ia bespiecznie zá iego tarczą stoiąc / żadnych sie naiezdnikow y ich harcow nie lękam / y owszem sie iáwnie w iáwnym polu káżdemu / ktokolwiek chce przeciw tey pracy nászey wyiácháć stáwię. A ieśli co znáczniey

y ozdobniey

y ozdobniey poda ku ozdobie náßey poſpolitey Oyczyzny / zá to mu nierzkąc ia y wßyſcy dobrzy dźiękowáć / ále y Pan Bog nagroda będźie / y podźiękuię oſobli- wie / kto mię weżym pewnieyßemi dowodámi podeprze / poniewaß to y Cromerus Długoſſowi y Wapowſkiemu y inßym / y ia ſam Miechowiuſſowi / Bielſkiemu / etc. vczynił.

Wßákżem ia z łáſki Bożey ná káżdy dowod kilko / á czáſem kilkonaśćie Hiſtorikow / mieyſc / capitulla / folia / rozdźiałow znośił z wielką trudnośćią / do zbicia y podpárcia przytráfiáiących ſię wątpliwośći. A ku potwierdzeniu prawdy nie ważyłem ſię tárgáć ná żadnego z gołym piorem / áni płonnymi słowy / iák to niżey káżdy obaczyć łáſkáwie czytáiąc może.

A teraz proßę o to / y wyzywam onymi ſłowy Didony pomśćićielá pracey moiey / do tákiegoß w ktorymem ſię ia długo poćił boiu y zawodu / Exoriare aliquis noſtris ex oſsibus vltor: Pomśći ſię kto raczy y po śmierći moiey nie możeli zá żywotá / tego czego tu komu doſtawáć nie będźie / lecz nie gołymi / iák Zoilus ſłowy / ále rußywßy ták iáko ia głowy / poniewaz w teyże cenie pápir / Incauſt / y pioro káżdemu iákom ſam kupował zoſtawuię.

A iż poſpolićie mowią / lepßa ßkodká niżli ßkodá / á zámierzenie lżeyße niß vderzenie / Dla tego ábych ták wielkiey / trudney / á długo prácowitey roboty lekce á bez rozſądku ná świátło nie puśćił / wydałem był naprzod Tablicę Roku 1577. drukowáną / nie z mnieyßym rußenim mozgu / ktorey ieſt Titul Zwierciádło Kroniki Litewſkiey / gdźiem naprzod wywod narodu Litewſkiego / prawdźiwe Genealogie / żywoty y wßelkie poſtępki ták w domu iáko ná woynach Xiążąt Litewſkich y Krolow Polſkich z nich od Jagełá idących dowodnie w ſwoich kołách káżdego wyráził. Tám żem też vmyślnie pußczáiąc vßy miedzy ludźie wſpominał niektore Domy y Familie Slacheckie / w ktorych gdym z dáleká vſłyßał nieco być przećiwnego Hiſtoriey / á iż też máło álbo nic należáły do porządku tych kśiąg / á tám w Tablicy po ſtronach były przydáne / iáko zaßkodne appendices / tedym ich też iáko vſchłe / á niepożyteczne gáłęźi / y niepłodne źielſká / koſſą naoſtrzoną Hiſtoriey prawdą z tey winnice náßey wyćiął / á pożytecznym y owoc dáiącym látoroſtkom mieſcem vprzątnął / wßákże wywod narodu Litewſkiego / ſucceſſie y genealogie Xiążąt / Woyny y przeważne ich Bitwy / Tám w tey Tablicy náßey prawdźiwie / dowodnie / y iáśnie / káżdy namniey biegły w Hiſtoriach obaczy / y o pilnośći moiey żadnego mozgiem przedtym niekußoney dá ſpráwiedliwy roſſądek / iákoß widzę / iuß dwá nowotni tey moiey Tablice náśláduiąc / y wiele z niey á iáwnie / wyiąwßy w ſwoie piſſanie nákłádli / bo im to iuß śnádnie przychodźi / czegom ia / Bog lepßy świádek / z wielką trudnośćią doſtąpił: Poniewaß żaden przedemną tą drogą niechodźił.

A iżem też kilko bitew znácznieyßych / ták Ruſkich z Węgry / z Litwą / y z Polaki / iáko Jagełowych / Witołdowych y Kazimierzowych z Krzyżakámi / y z Tatáry / y Włádiſławowey z Turki pod Warną etc. w tey Hiſtoriey wierßem nápiſał / tedym to vczynił nie inßym vmyſłem / iedno dla ſkutecznieyßego wyrázenia bitwy / y prawdźiwey iáko ſię toczyłá rzeczy / áni tey áni przećiwney ſtronie folguiąc / ále trybem proſtym Hiſtorią prowádząc / czegom kładł świádectwá iáwne ná margines z łáćinſkich Kronikarzow. Teß po długiey á teſkliwey pracy w piſániu proſtey Oraciey / czáſem gdy nie było czym inßym / ćießyłem ſię Poeſi innata / opiſuiąc wierßem włáśnie á prawdźiwie mężow zacnych dźieie / nie Homeruſſowymi áni Wirgiliuſſowymi y Ouidiuſſowymi zmyſłámi rzecz zdobiąc / Ale proſtym gośćińcem prawdźiwą Hiſtorią prowádząc /

Co y Ennius opiſſuiąc ſpráwy ſłáwnie dzielnych Scipionow w Africe/ y Archias Poeta woyne Luculuſſowę z Mitridateſſem Krolem Pontſkim/ y Mariuſſowę z Cimbrámi etc. Y Lucanus w wierßach ſwoich o Rzymſkich woynach czynił/ o ktorym iß wierßem prawdziwie Hiſtorię/ y woyny iáko ſię toczyły opiſał/ ießcze y dziś ieſt wielka zwádá/ y gadká miedzy Grammaticami/ ieſliby go Poetą/ ieſli Hiſtorikiem ſłußniey mianowáć mieli. Bo Poetowie z niejákiego Boſkiego nátchnienia wierße czyniąc ſkuteczniey prawdę rzeczy niż proſty Orator wyrażáią. Jáko o nich Plato on Boſki Philoſoph dał ſwoy rozſądek mowiąc: Omnes itaq; carminum Poëtæ inſignes non arte, ſed diuino afflatu omnia iſta Poemata canunt: A ná drugim mieyſcu. Poëtarum adminiculis peragendum, ĳ namq; nobis tanquam Patres atq; duces ſapientiæ ſunt. Tenże de legibus: Diuinum enim Poëtarum genus eſt, dĳs agitur, & ſacros concinit hymnos, vnde uera paſsim cum Muſis, atq; gratĳs tangere ſolent.

Plato de Poetis.

Tenże ná drugim mieyſcu: Prudentiæ & aliarum virtutum genitores ſunt omnes Poetæ, &c. Nie wſpominam tu zálecánia Poetow z Ciceronowey oraciey/ pro Archia Poëta, áni Ouidiuſá lib. 1. Amor. & Ele. 10. Ele. 15. lib. 3. Artis, Factorum 6. Amor. 3. Tibullum lib. 1. Horat. 4. carm. etc. Abowiem:

Scinduntur ueſtes, gemmæ franguntur, & aurum
Carmina quam tribuent fama perennis erit.
Carmine fit uiuax virtus expersq; ſepulchri
Dignum laude virum muſa uetat mori

Zie mol ßáty/ łamią ſię perły/ złoto ginie/
Lecz sławá ktorą wierß da ná wiek wiekom słynie/
Wierßem ieſt żywa cnotá/ nie zna w grobie krzywdy/
Nie dádzą vmrzeć wierße godnym mężom nigdy.

Tymże ſpoſobem y wierße náße/ ktoreſmy tu o niektorych bitwách znácznych w tey Hiſtoriey położyli/ nic inßego iedno godnych mężow y Xiążąt godne pámięci wieczney dzielności prawdziwie y ßczerze nic nikomu nie przydáiąc/ áni vwłocząc wyſławiáią/ y nienaydzie tám żadney namnieyßey rzeczy ktoraby według własności Hiſtoriey pewnymi á iſtotnymi dowodámi vgruntowána/ y podpárta niebyłá.

A iżem około záłożenia fundamentu tey náßey z nátchnienia Bożego przedſięwziętey Hiſtoriey tę przemowę do W. M. począł/ tedy iuß teras ku temu przyſtępuię nie własnym siłom/ ktore ſą bardzo mdłe/ áni wyſchłemu y miękkiemu mozgowi vfáiąc/ áni ſię ſłábymi zmyſłámi rozumu dziuráwego podpieráiąc/ ále Dárámi Bożymi/ ktory nátchnie gdzie/ kiedy/ y kogo raczy posilony y pobudzony/ ktoremu ia wßyſtko/ y iego nieprzebránym ſkárbom przypiſſuię/ y ktory Moizeßá záiąkliwego od trzody/ Saula od ſłow/ Dawidá od Owiec/ Piotrá od ſieci/ y od gárbárſtwá/ Páwłá od Zołnierſtwá/ y od roboty namiotow y tkáctwá/ á v Pogánow Balaamá od roley/ A v Rzymian chłopká proſtego Waticaná tákże od roley Reatińſkiey/ co y Senecá/ Epiſtola 7. ad S. Paulum/ et Teophilum piſząc wſpomina Pan Bog wßech rzeczy hoyny dawcá/ do wielkich á poważnych vrzędow ſwoich ſpráwowania dziwnym fortowánim wezwał. Ktorego teras y my wzywamy/ iáko świętego wßelkiey mądrości Páná/ áby wſpomoc vłomne vboſtwo/ y krewkie niedoſtátki náße/ nátchnienim ſwoim raczył/ ábyſmy nic zdrożnego/ nic gwoli álbo temu álbo owemu Narodowi przypiſſanego/ álbo viętego/ nic coby pewnymi dowodámi/ y własną á gołą Hiſtoriey służącey prawdą podpártego/ y

Exod. cap. 3.
1. Regũ 9. 10. 16. et 17.
O Pietrze S. Matth. 4. Mar. 1. Luc. 5. Joh. 1. Act. 4.
O Páwle czitay Act. 22. 23. 24. ad Philip. 3. Acto. 9. 26. ad Gal. 1. etc. 1. Cor. 1.
O Balaamie Nume. 24. 31. 2. Petri 25.

vgrunto-

vgruntowánego nie było / nic dawnośći czásow vwlaczáiącego / álbo opuszczonego w ten nas script niewnośiły / Ale według miárki y talentu od tegoż Páná Bogá zwierzonego ktory sam iest świádkiem trudno vstáwiczney pracey / chęći / y szczerośći nászey / áby prawdziwym porządkiem / dowodnym trybem / pioro násze sobie gośćiniec prosty torowáło nie skłániáiąc sie w lewo / áni w práwo / á ostátek W. M. swoim Miłośćiwym y łáskáwym Pánom / á wdzięcznym Czytelnikom ná spráwiedliwy rozsądek podáię / offiáruię zálecam / y ná wiecznopotomną pámiątkę y vpominek szczerośći moiey vprzeymie y życzliwie przypissuię. Ktorych Kleinotow áni zazdrośćiwa dawność wiekow / áni wiátronogich czásow odmiennośći / y częstych przygod nawálnośći zágáśić za pomocą Bogá wszech rzeczy naygruntownieyszego fundámentu niebędą mogły. A zátym.

Viuite fœlices si quid mea carmina possunt,

Nulla dies unquam, memori uos eximet æuo.

Bo y łáćinskim iezykiem / ieśli mi Pan Bog mdłego żywotá przedłuży / ty rzeczy ktorych iuż mam początek niemáły / wydáć dostátecznjey myśle / áby y do onych kráin / ktorych dla dálekośći gránic zbroiá y strzáły Litewskie dosiądz nie mogły / sławá dosięgnełá / y dzielność ták zacnych Xiążąt rozgłośiłá / poniewaz po wszystkim práwie Swiecie łáćinskie pismo iest w vżywániu / ále y Niemieckim iezykiem spodziewam sie w rychle będą wydáne.

A tę Przedmowę nie do ktorego iednego álbo kilku Senatorow / ále do wszystkich W. M. obecznie dla tegom dostátecznjey vczynił / áby tá iedná W. M. wszystkim przynależáłá / poniewaz pewne częśći tey nászey prácowitey y nakłádney pracey ná kilkonaśćie ksiąg y ich Capitulla rozdzielone / osobliwiem zás pod imiony wászych M. przypisáć vmyślił / ná znák vprzeymey chęći moiey / y ábych tym imioná y záwołánie dzielnych Familiy W. M. wiecznotrwáłey / á ná wsze strony nieskończonych czásow głośno brzmiącey sławie poświęćił / y do wiecznego Historiy skárbu / ktory sie rdze / molu / y złodzieiá nie boi / ná potomne świádectwo záchował.

Macieia Stryikowskiego

Osostewiciussa C. Z. Kroniki Litewskiey Ksiąg pierwszych Rozdział pierwszy.

W Stworzeniu Swiátá nieobeszłego Ziemie / Niebá / y początkách rzeczy ktore ná nich sá / rozmáite były Czytelniku łaskáwy / mniemánia y wywody Philosophow / y Poetow Pogáńskich. Bowiem iedni byli / ktorzy ex Chao, to iest / z zámieszánia rzeczy y Elementow Swiát być vczyniony twierdzili / Co y Ouidius 1. Metam. przywodzi w ty słowá:

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Vnus erat toto naturæ uultus in orbe
Quem dixêre Chaos, rudis indigestaq; moles, &c.

TAles záś Milesius / ktory był mądrym miedzy siedmią Mędrcow Greckich poczytan / wszystki rzeczy z wody być stworzone wywodził / náśláduiąc w tym podobno Homerussa wszystkiey dawnieyszey Philosophiey Autora / ktory też Iliadum 16. Ocean być początkiem wszystkich rzeczy zmyślił.

Hipparchus potym / y Heraclitus Ephesius przeciwnym obyczáiem z ogniá y z wody Swiát być stworzony powiádáli. O czym y Ouid. 1. Metam.

Quippe ubi temperiem sumpsere humorq; calorq;,
Concipiunt & ab his oriuntur cuncta duobus,

Epicurus uacuũ & inane, Democritus plenum & uacuum, Parmenides calidum & frigidum, &c.

Empedocles záś / Epicurus / Democritus / Diogenes Libertus / Zeno / Pitagoras Samius / Anaximenes / Hierocles / y inszy Greccy ná wielkie sie rozumy sádzący wartogłowowie rożne y rozmáite Swiátá początki kłádli.

Po tych Aristoteles / Cicero / Xenophanes / Auerrois / etc. Swiát być wieczny bez początku / y bez dokonánia wywodzili: w ktorey Sentenciey był y Manilius Poetá zacny / gdy mowi:

Hæc æterna manet, Diuisq; simillima forma,
Cui neq; principium est usquam, nec finis, in ipso,
Sed similis toti, remanet perq; omnia par est, &c.

Corn. Agrippa cap. 51.

Bo gdy oni Swimimozgowie (iáko *Censorinus*, y *Cornelius Agrippa de uanit. scient. cap. 51.* świádczą) swárzyli sie o to / ieśliby iáycá álbo ptacy pierwey były stworzone / ponieważ y iáie bez ptaká y ptak bez iáiá rodzić sie nie może / po długich swarach y questiach nie mogąc sie o iáycá y o ptaki zgodzić / potwierdzili / świát y wszelkie stworzenia / być bez początku / y wieczno trwáły. Przeciw ktorey ich sentenciey Stoicy drudzy wartogłowowie byli. A wszyscy im nagłębiey rozumy swoie okázáć chcieli / tym nabrzydliwiey (bez wiádomości o wszechmocności Bożey ktory wszystko z niszczego / á práwie *ex uacuo plenum* stworzył) błądzili.

Tylko z nich ieden Plato / álbo iż (iáko sie niektorzy domniemáwáią) Biblią S. czytał / álbo iż to miał z Bożego nátchnienia / iáwnie powiáda in Timæo /

Swiat byc od Bogá vczyniony / y wszystkich inszych rzeczy stworzenia przyczynę / samego Bogá dobroć y wszechmocność kłádzie / Dla czego był Bostim Philosophem názwan. Ouidius też podobno z niego wyczerpnął / gdy mowi met. 1.

Natus homo est, siue hunc diuino semine fecit

Ille opifex rerum, mundi melioris origo. &c.

A tákći insi bliżey przystąpili / ácżkolwiek Pogáni byli / wyznawáiąc Bogá być Stworzycielem y początkiem wszytkich rzeczy / snadź zá dostąpienim pismá Moizeszowego.

Przeto y my inszego pewnieyszego / dawnieyszego / gruntownieyszego / y dowodnieyszego fundamentu / początkow / wywodow / y porządku Historiey nászey Sármatskiey / Litewskiey / Ruskiey / Sławieńskiey / Zmodzkiey / y niemáłey części Polskiey etc. z wielką pracą / długim y pilnocżuynym stáránim / á vsilną y szczerą chęcią przedsięwziętey Czytelniku łáskáwy záłożyć y ná potomną trwáłość wystáwić niemożemy / iedno z Pismá świętego / iáko z studnice y zrzodłá wiádomości / y nauki o Bogu / ktory iest Stworzycielem / Spráwcą / Rozmnożycielem / y początkiem wszytkich rzeczy.

A ták nas Pismo Duchá świętego przez Moizeszá naprzod vczy / y tymi słowy naypierwszą ze wszech Historią poczyna. Iż ná początku stworzył Pan Bog Niebo / y Ziemię / Słońce / Miesiąc / Gwiazdy / y insze wszelkie stworzenie nápowietrzu / w morzu / y ná ziemi żywiące etc. Potym szostego dniá z sztuki błotney ziemie pierwszego Adamá / to iest Człowieká stworzył / ku podobieństwu swoiemu z twarzą do Niebá wyniosłą / Ktorego nátchnienim Duchá swoiego ożywił / iż się ostał z Duszą żywiącą / y ná wieki nieśmiertelną / rozumem / zmysłámi / dowcipem / y inszymi dárámi Bożymi / nád wszystko insze Stworzenie hoynie ozdobiony. Co y Mancinellus P. lib. 4. wystawia: Genesis 1. Josephus lib. 1. Cap. 1. Philo. etc. Początek nász z błotá. Genes. 2. 1. Corint. 15. Mancinelus lib. 4.

Exemplumq; Dei quisq; est in imagine parua. &c.

Przydał mu też Pan Bog Towárzyszkę podobną Ewę z kości / álbo z żebrá iego własnego ciáłá Boku stworzoną / ktora tymże nátchnienim swoim ożywiwszy postánowił obudwu wspolnym towárzystwie obywátelámi / y dziedzicámi w Raiu rostoszy. Dla tego / áby nád insze wszelkie stworzenie będąc wywyższeni / od grzechu y od śmierci wolni / w Błogosłáwieństwie Bożym / zá niewinnością y pobożnością / w ktorey byli stworzeni ná ziemi w mieyscu onym rostosznym żyli / y dziedziczyli.

Ale gdy przykázánie od Bogá vstáwione zá podusczenim Węża zdrádliwego przestąpili / záras się ostáli grzechowi / nędzom y śmierci poddánymi. O czym iż w Bibliey świętey iásne y szerokie świádectwo y nąukę mamy / niechcę w tym długo Czytelniká báwić / tylko áby wiedział Swiát ten szeroki być záczęty / y rozmnożony s tych początkow / á Adama y Ewę od Bogá być stworzonych / Ktorzy dwá są násienim / y iedynym á gruntownym rozmnożenim wszystkich narodow ludzkich / gdziekolwiek ná świecie nie obestym pod Słońcem żywiących / iák to niżey w wywodzie nászym narodu Synow Noego dostátecznie obaczysz. Zárázem też nápoczątku stworzenia Swiátá Pan Bog wszechmogący iáko porządny Gospodarz vstáwił przełożeństwo / y zwierzchni vrząd / kiedy Adamowi dał moc / y władzą nád wszelkim stworzenim w morzu / y ná ziemi będącym / áby wszystkich onych rzeczy vżywał / y dobry porządek w nich stánowił. A to przykázánie Boże iest pierwszym początkiem praw y vstaw porządnych / y wszelkiego przełożeństwá zwierzchniego Monárchow / Krolow / Xiążąt / y inszych vrzędow Duchownych y Swieckich / dla stánowienia prawdziwey chwały Bożey / porządku wszystkich rzeczy / kárności / y dozoru spráwiedliwości świętey / wczym wszystkim dla tego roskázánia podánego Adamowi Pan Bog się wielce kocha. Genes. 3. Joan. 8. Przełożeństwo pierwsze. Pan Bog się kocha w porządku.

Kośćioł powßechny.

Stąd też y Kośćioł powßechny Boży prawdziwy w ten czás wziął początek ſwoy. Bo przykazánie záras było dane Adamowi y Ewie / według ktoregoby boiaźń y wiárę ſwoię przed Pánem Bogiem záchowywáli y okázowáli. Ale ſkoro zgrzeßyli / obiáwił im Pan Bog moc czártowſką / y śmierć wieczną / wßákże záraz przećiwko niey z Boſkiego miłoſierdzia ſwoiego obiecáć raczył / zbáwienne poſelſtwo o Náſieniu niewieśćim / to ieſt / o CHRiſtuſie / iż miał CHRJſtus Meſſias przyść / á zetrzeć głowę Wężowi / y zburzyć Kroleſtwo Szátáńſkie / á nas od grzechu y niewoley śmierći wieczney wybáwić / y ná wolność wyſwobodzić.

Genesis 3.

Ktorą nádzieią Adam y Ewa ćießyli nędze y niedoſtátki ſwoie z Ráiu wygnáni / iáko weſołym á zbáwiennym Proroctwem od ſamego Bogá podánym / o obietnicy przyśćia Chriſtuſſa Páná. A ták s tąd w tych tylko dwu oſobách Kośćioł prawdziwy powßechny naprzod ſie począł / czego Epiphanius Doctor S. Biſkup Conſtantienſki z Cipru iáſnie dowodzi *contra Hæreſes libro* 1. *Tom.* 1.

Genesis 4. Job 15.

Swiádczy nam też Piſmo święte iáko Kain Syn Adamow dla nienawiśći y zazdrośći wrodzoney zábił Abelá / Bráta rodzonego / mężá cnotliwego / y Bogoboynego / nie dla czego inßego / iedno dla pobożnośći y prawdziwey chwały Bożey / Ktorey mu Kain zayźrzał / iß Pan Bog iego ofiáry ktore czynił / z dobytkow / z owiec / y z inßego bydłá / wdzięcznie przyimował / Bo dym proſto ku Niebu ßedł / gdy ofiárę ná ołtarzu zápalił. A Cain iż był s przyrodzenia zły / báwił ſie rolą / á gdy też ofiáry palił z zboża / dym ſie záwżdy po ziemi włokł / A ſtąd ſie też zá podußczenim Szátáńſkim ná pierwße prześládowánie Kośćiołá Bożego powßechnego poczęło.

O tym czytay Philoná Anti: Bibl:

Kain potym / ktoremu w ten czás według Philoná było lat 15. zwątpiwßy w miłoſierdziu Bożym / zá powodem złego ſumnienia / vćiekł od oblicznośći Oycá ſwoiego Adámá ná wſchod Słońcá / gdzie z Sioſtry ſwoiey Temech rzeczoney / ktorą miał zá żonę / ſpłodził Syná Enocá álbo Enochá / ná ktorego imię Enochia Miáſto wielkie záłożył / y murámi otoczył pod gorą Libanem / o czym Beroſus lib. 1. Joſephus y Moizeß Prorok S. ßerzey świádczą. A Philon Żyd lib. Bibl. Ant: pißе / iß wßyſtkich Miaſt ſiedm zbudował / ktorych ſą ty imioná / Enoc / Mauli / Leed / Tehe / Jeſca / Celet / Jebbat / ktore Potop zgłádził.

Tenże Cain ziemię rozmierzał / y wßyſtki rzeczy tárgowánia y kupie wynálazł / y wagi álbo ná funt przedawánia. Gen. 4. Joſephus li. 1. cap. 2. Matth. 26.

Kainá potym ßoſty iego Potomek Lamech ſlepy / Syn Matuſaelow / zábił w łowiech ſtrzáłą s przygody / nie myśląc o tym / tylko iż zá przywodem chłopcá ſwoiego / iáko Joſephus Żyd pißе / ná zwierz mierzył / á Kain w ten czás tráfił ſie ná cel w chrośćie. A ták tąż śmierćią z tego Swiátá ßczedł / ktorą y Brátá Ablá zgłádził / bo kto mieczem woiuie / według wyroku Páná Chriſtuſá od mieczá ginie / á wßyſtkich lat ſwoich wykonał Kain 730.

Genesis 9. Caiani Heretici.

Wßákże przed ſię y Cain nálazł ſwoich chwalcow / y náśládowcow zá podußczenim Czártowſkim / Bo byli Heretikowie obrzydliwi / ktorzy go zá Patriarchę ſwoiego wielbili / á zwáli ſie Caianámi / y twierdzili to iż on ſłußnie Ablá zábił / etć. O czym czytay Epiphanium lib. 1. Tomo 3. contra Caianos 38. Hæreſim.

Wynálezienie Rzemiosł y Goſpodárſtwá.

Kainowi zás Synowie / y Potomkowie iego Lamechá ſlepego Synowie / wynáleźli naprzod wßyſtkie rzemiosłá / Tubal Muſikę / y wßelkie Inſtrumenta / ná ktorych gráią. Jabal namioty y goſpodárſtwo około bydłá dobytku wßelkiego y roley. Tubalcaim Kowálſtwo / Sloſarſtwo / Złotnictwo / Málárſtwo / y wßelkie rzeczy do woiennych rinſztunkow y rycerſkich potrzeb należące.

Noemá

Noemá záś Práwnuczká Kaimowá / á Corká Lamechowá wƒelkie przedze z Wełny y Lnu/ tákże Tkáctwo/ másło y Sery/ etc. czynić/ y inƒe gospodárstwo domowe/ żeńskie wynálázłá/ y wymyśliłá. 24

Noemá wnuczká Kaimowá gospodyni pierwƒá.

Ten Lamech ślepy/ ƒósty Potomek Kaimow Syn Matusálow miał siedmdziesiąt siedm potomkow ze dwu żon/ z Ady y z Sele/ wƒákże wƒyscy powodzią wielkiego Potopu/ dla zbytnich złości swoich zgineli/ ták iż wƒystek narod Kaimow obrzydliwy do gruntu był wygłádzon / wczym sie pokazáłá náprzod pierwƒa pomstá Boża spráwiedliwa á sroga/ dla rozlania krwie niewinney bráterskiey w trzecim/ y w czwartym pokoleniu ƒukáiąc viscenia nieprawości.

Exod. cap. 20. Visitans iniquitatem patrū, etc.

Národził sie potym Adamowi Roku od stworzenia iego / 230. Syn trzeci Set imieniem ná mieyscu onego zábitego Ablá spráwiedliwego / y Kaina zaboyce. Ten Set w pobożności żywot swoy wiodąc/ y Potomki swoie Patriarchy/ z ktorych Pan Christus Bog y Zbáwiciel náƒ według ciáłá poƒedł/ wtychże dobrych y Bogoboynych obyczáiach ćwiczył/ y chwałę Bożą prawdziwą vsilnie rozmnażał y rozƒerzał.

Set trzeci syn Adamow.

Piƒe Josephus w dawnościach Historiy Żydowskich / iż Adam y Set Syn iego mądrością/ á biegłością spraw Niebieskich obiáśnieni / dwie Tablice wielkie/ iedne ~~miedzianą~~ ceglana á drugą kámienną vczynili / ná ktorych wyryli wolą Bożą y naukę iego / y Proroctwá/ przez ktore bywa słowo Boże záchowáne.

Ceglány

A iż też dwá słupy ieden Kámienny á drugi Ceglány postáwili/ przeglądáiąc to z Biegow Niebieskich / iż Pan Bog miał dwiemá plagámi Swiát wƒystek skarać/ Potopem y ogniem. Ale nie wiedzieli ktora plagá miáła przyść pierwey / przeto kámienny dla tego postáwili / iż iesliby wodą Pan Bog Swiát pierwey zburzył/ tedyby słup kámienny został / A iesliby ogniem / tedyby sie kámienny spádał / á ceglányby ná pámiątkę / y ná znák dawności potomstwu został. Piƒą ieƒcze iż ci dwá Pátriarchowie Rok álbo Bieg roczny ná dwánaście Miesięcy porządnie rozdzielili/ y Biegow dziwnych Niebieskich / y ich obrotow naprzod z nádchnienia Bożego dostąpili / A Potomkow swoich w tychże naukach wyćwiczyli / bo niepodobna rzecz iżby vmysł prosty ludzki ták subtelnych/ wysokich/ y przedziwnych rzeczy/ doświádczenia/ y wybádania mogł dostąpić/ iesliżeby ich wiádomości y vznánia Pan Bog sam nie obiáwił. A ták naukę słowá Bożego/ wymyślenie Liter do pisania / y wƒystkie ktorekolwiek nauki / naprzod Bogu/ potym Adamowi y Setowi powinniśmy przyczytáć. O czym też wiele mamy świádectw v Greckich Historikow/ iƒ pismo/ y nauki/ od Patriarchow Żydowskich wƒystkie są wynálezione/ o czym y Herodotus piƒe w księgach piątych/ iƒ Grekowie nauki wƒystkie/ y Literi od Phœnikow wzięli/ ktorzy też są z narodu Żydowskiego / Aczkolwiek Grekowie według swoich zwykłych baśni wiele przypisuią swoiemu Kadmussowi y inƒym.

Litery y Astrologia.

Herodotus lib. 5.

Berosus záś Lib. 1. *Antiquitatum in ipso operis sui Exordio* piƒe dowodnie / iƒ Kaldeyczykowie przed Potopem/ textem Kaldeyskim ná kámiennych słupach przyƒłe plagi wypisywáli / y wyrzázywáli / hámuiąc złych ludzi obrzymow potomkow Kaimowych od złości/ skąd sie też pismo Kaldeiskie znáczy być/ álbo pierwƒe niż Żydowskie/ álbo iedno z drugiego wynálezione. Był żyw Set Patriarcha Syn Adamow lat 912. według Tilemannum Stellam Signensem. A gdy mu sie Syn Enos vrodził / miał lat 105. Ktore Bielski nie dołożywƒy sie Philona y inƒych stárych Doctorow / zá wƒystek wiek iego poczytą. Adam też czuiąc przyƒłą śmierć swoię z obiáwienia Bożego / wezwawƒy do siebie Żony / Synow / Corek / y wƒystkich Potomkow swoich / ćwiczył ich y nápominał / áby

pilnowáli y ſtrzegli woley Bożey/ y w boiaźni iego trwáli/ przepowiedział im też dwie plagi ktore miáły przyść ná Swiát / iedne przez Potop / á drugą przez ogień/ dla obrzydliwych złości ludzkich/ A zatymzáraz dawßy wßyſtkim oſtátnie Błogoſłáwieńſtwo / roſtał ſie s świátem / wykonawßy wieku ſwego Lat 930. przed národzenim Noego Patriarchy lat 126.

Enos Syn Setow Wnuk Adamow / ten też ſtátecznie / y nabożnie ſłużył Pánu Bogu/modlitwámi y Ofiárámi vſtáwicznymi / y w teyże pobożności Synow y potomkow ſwoich ćwiczył / ktorych wywod Genealogią/ y wiek káżdego z nich ná Tablicy od nas s trudnością wynálezioney potym obaczyß / aż do potomſtwá Noego Patriarchy/ y Synow iego / s ktorych ſie wßyſtkie Narody ludzkie ná Swiecie rozkrzewiły.

Vmárł Patriarcha Enos wykonawßy lat 905. A tu inße Hiſtorie Hebreiſkie opußczam / ktorych ſie káżdy w Bibliey / y v Iosepha w dawnościách Zydowſkich náczytáć może/bo do náßego przedſięwzięcia ták dálece nie należą.

Geneſ. 5. et 6.
Ioseph. ant. Iud. lib. 1. Cap. 3.
Beroſ. lib. 1.
Philo etc.
Ant. Bibli.

Mamy záś w Piśmie S. Moizeßowym/ y v Boroſuſſá/ Iosephá/ y Philoná etc. iż Pan Bog Swiát wßyſtek ſkarał Potopem roku od ſtworzenia Swiátá 1656. Bowiem káżde ciáło ſkáziło było drogę ſwoie ná ziemi / A ty przednieyße grzechy ktore Bogá ſrogo obráziły Piſmo wylicza/ naprzod wzgárdzenie Bogá Stworzyciela ſwego / Swowoleńſtwo / Cudzołoſtwo / nierządne porubſtwo/ vciśnienie y okrucieńſtwo/ możnieyßych nád cichymi / vbogimi / y mniey możnymi/ dla tego Pan Bog groził Swiátu zátrácenim przes Potop / wßákże z miłoſierdzia ſwego niżby do tego przyßło raczył obiáwić Noemu / ktory miał w ten czás wieku lat 500. w ktorym był ſamym dla iego pobożności vlubił ſobie/ Aby Gigantow álbo Obrzymow Potomkow Kaimowych od wßetecznych złości hámowáł/ y nápominał áby ſie náwrocili / á zámierzył mu czás do budowánia Okrętu álbo Korabiá/ y dla náwrocenia złych ludzi od grzechow lat ſto. A Iosephus kłádzie 120. Ale ſie niechcieli náwrocić / y owßem przymnażáiąc złości do złości/ náśmiewáli ſie z Noego/ iż ná gorze Korab budował.

Noe Patriarcha do Korabiá wſtąpił.

Przeto Noe Patriarcha wykonawßy iuß wieku ſwego 600. lat / według obiáwienia Bożego wſtąpił do Korabia z Zoną ſwoią / y s trzemi Syny Semem/ Chamem y Japhetem y z Zonámi ich Titeą/Pandorą / Noelą/ y Noeglą/ ták Beroſus piße/ nábrał też s ſobą Noe wßelkich Zwierząt ziemſkich/ y powietrznych żywiących/ czyſtych po ſiedmiu par/ á nieczyſtych po parze / Sámice z Sámcem dla potomnego rozpłodzenia / y żywności / k temu potrzebney náſpiżował.

A ták od ſtworzenia Swiátá Roku 1556. miesiącá Kwietniá dniá 17. otworzyły ſie przepáści Oceanu głębokiego/ y wßyſtkie Morza wſchodnie/ zachodnie / pułnocne / y miedzy ziemſkie/ tákże Rzeki nagle / á bez wieści gwałtem wielkim z brzegow ſwoich nád ludzką nádzieię wylały / obłoki też gwałtowny á popędliwy deßcz/ y roſę kropliſtą zwierzchu ſpuściły / ták iż 40. dni y 40. nocy bez przeſtanku leiąc / wodá wßyſtek Swiát / y wßyſtek narod ludzki/ zwierzętá y wßelką rzecz żywiącą zátłumiłá / zátopiłá / y zánurzyłá / okrom ſam Noe s ſwoimi był záchowan w Korabiu/ w ktorym trwał / y mießkał nád wynioſłymi ſkałámi pływáiąc cáłe trzynaście Mieſięcy / bo wodá w ſwey mierze ſtałá dni 150.

Korab Noego gdzie ſtánął.

A gdy ſie wierzchy gor vkázowáły / y wodá vpadáłá / ſtánął Okręt w Armeniey na gorze bárdzo wyſokiey Taurus / á według Beroſuſſá Gordieus rzeczoney/ á według Epiphaniuſá Doctora S. w Kardienſkiey kráinie ná gorach Ararat/ y Lubar názwánych/ gdzie ießcze znáki vkázuią tego Korabia.

A gdy iuß ziemia oſſychálá/ roſkazał Pan Bog Noemu beſpiecznie wyſtąpić z Korabiá / w ktorym mießkał cáły rok / y mieſiąc. W tenże czás Pan Bog

iákoby

iákoby powtore stworzył / y postánowił nowy Swiát / bo naprzod błogosłáwił Noemu / y Potomkom iego / Y przyrzekł mu więcey sie ták srogo niemśćić/ áni złorzeczyć Ziemi dla człowieká / áni Swiátá zálewáć wodámi / ná co dał znák y potwierdzenie pokoiu y przymierza / y zakłádu wiecznego / miedzy soba/ á człowiekiem Tecze álbo Duhe ná Niebie rumiánobrunatna / ktora sie y teraz záwżdy przededzdzem/ y po dżdżu pospolicie ná ksztalt Duhi po wßystkich obłokach vkázuie.

A gdy iuß ták Pan Bog przyrzekł Noemu / więcey Swiátá Potopem niezálewáć/áni ludzkiego narodu woda ták srogo gubić / przedsie ty condicie przydał/iáko Philo piße w księgach *Biblicarum Antiquitatū*. Iß ieśli ludzie ná Ziemi mießkáiacy grzeßyć beda/ rozsadze ich w głodzie/ álbo w mieczu/ álbo w ogniu / álbo w śmierći/ y morowym powietrzu/ y wtrzesieniu ziemie/etć. A gdy sie wypełnia látá wieku/ tedy odpocznie świátło/y zgina ciemnośći/y ożywie vmárłych/y podniose śpiace z Ziemie/y odda Piekło dług swoy / y zgubienie wroći cześć swoie / ábych ia też (mowi P. Bog) oddał káżdemu według vczynkow iego/y według owocow wymysłow ich/dotad ázbych sadził miedzy dußa y ciáłem / y odpocznie wiek/ y zágáśnie śmierć / y piekło záwrze vstá swoie etć. y bedzie Ziemiá inßa/ y Niebo inße/mießkánie spráwiedliwym ná wieki. To tu iáśnie o Sadnym Dniu/ y Zmartwychwstániu sam Pan Bog Noemu przepowiedzieć raczył.

Postánowienie Boże z Nohem.

Zmartwychwstánie y sadny dzień.

Dozwolił też Pan Bog Noemu/ y iego Potomkom mießá zwierzecego/ álbo bydlecego/ y inßych potraw vżywáć/ ktorych przed Potopem ludzie nieználi/ áni vżywáli/Bo ieśli sie łowem báwili / tedy tylko dla skor.

Vstáwił też Pan Bog ná ten czás práwo / áby Mężoboycowie byli taż śmiercia zábijáni / iáko oni inßych zábijáli/ z rozsadku vrzedu zwierzchnego / á krew rozlewáiacych/aby tákże byłá rozlana/ poniewaz człowiek ná wyobráżenie Boże iest stworzony.

Práwo ná meżoboyce. Genesis 9. Matth. 26.

Zaczał też záráżem Noe/bedac sam w on czás Pánem wßystkiego Swiátá/ gospodárstwá rozmáite/ około spráwowánia ziemie/ y dobytku / y ßczepienia Winnice / ktorym sie winem sam naprzod Stárußek vweselił / ták iż zá martwego leżał / bez wstydu odkrywßy sie / co obaczywßy Cham Syn iego srzedni/ niezákrył nágośći Oycowskiey/ ále vkázuiac drugiey Bráciey náśmiewał sie z niego.

Noe naprzod wynálazł winno / sam sie niem pierwey vpił.

Berosus piße lib. 3. iß ten Cham obierał sie około nauk Czárnoxieskich ,y Czárownicych/ dla czego był názwan Zoroastes / y iákoby w ten czás Oycá piánego vmyślnie miał vczárowáć / iß potym bedac iáko ryczániec / niemogł być do płodu sposobny.

Cham czárownik.

Sem záś y Iaphet drudzy brácia Chamowi poruszeni miłośćia prawdziwa synowska/odwroćiwßy wstydliwe oczy swoie/zákryli Oyca swoiego/ktorym potym Ociec Noe przecućiwßy sie zá ich cnotliwe ku sobie zachowánie błogosłáwił/ A Chamowe potomstwo przeklał mowiac: Rozmnoż Pánie Boże Sema/ y rozßerz Iaphetá y Potomki iego náwieki / á Cham niech bedzie sługa ich / z potomkámi swoimi wiecznie.

Błogosłáwieństwo Noego Semowi y Iaphetowi/ Synom cnotliwym / á przekléctwo Chamowi.

Támże też záraz náznáczył trzem Synom vrzedy trzy / y powinowáctwá/ áby z nich káżdy w stanie/y w záwołániu swoim zágrániczonym trwał/y żył: gdy rzekł do nich. Ty Sem modl sie/ ofiáry odpráwuy / y pismiem sie świetym zábawiay iáko KApłan. Ty Chamie orz rola/ y inßym Gospodárstwom/y Rzemiosłom przystoyne potrzeby odpráwuy/ iáko Chłop: Ty Iáphet rzadz y broń tych dwu iáko Krol y Slachcic/ á Gránice ich rozßerzay/ Bo Iaphet wykłáda sie rozßerzenie.

Trzy vrzedy trzech synow Noego.

Łáćińskim to iezykiem krotcey mowiemy: *Tu SEM ora, CHAM labora, IAPHET rege & protege.* A ták Noe tych trzech Vrzedow miedzy trzemá Synámi vchwalenim

chwalenim/y poſtánowienim / wßelką rzecz poſpolitą porządnie vgruntował/ bez ktorego porządku żadna Monarchia / áni Kroleſtwo ſtáć długo niemoże/ gdyby ty trzy vrzędy z zágrániczenia y zámierzenia ſtanow ſwoich (iáko ſie dziś v nas dzieie z wielkim vpadkiem Rzeczypoſpolitey) wykracáły.

Náuczył też Noe Synow y potomkow ſwoich Theologiey / y nauki w rzeczach Boſkich / iáko Beroſus piße / y kśięgi im zoſtáwił / w ktorych wielkie táiemnice przyrodzonych rzeczy opiſał. Náuczył ich też Biegow niebieſkich/ y rozdzielił rok według Biegu Słonecznego / y dwunaście Mieſiącow. A s tey nauki przepowiádał im co ſie ktorego roku przytráfić miáło. Potym wykonawßy po potopie 350. á wßyſtkiego wieku od narodzenia ſwego Lat 950. rozłączył ſie z Swiátem / doczekawßy Wnukow y potomkow ſwoich / y oglądawßy Syny z prawnukow / y s praſczurow / ktorych wßyſtkich było dwádzieśćiá cztery tyſiące/y ſto mężow doroſłych / okrom żon ich y dzieći / ktorych drugie tyle było. Bowiem iák Beroſus piße/ Lib.3. vſtáwicznie po parze dzieći ſie rodziło zá káżdym rodzenim mężczyzná y żeńſka płeć / Także y ony dzieći gdy doroſły lat godnych małżeńſtwá/ po parze płodu z ſiebie rázem wydawáły/ *Neq; enim unquam Deus uel natura defuit rerum neceßitati, quæ ad uniuerſi orbis ſpectat opulentiam &c. Hæc Beroſus.*

Poſtánowienie Roku.

Noe vmárł.

Beroſus lib. 3.

A Synowie przed Oycámi ſwoimi nigdy nie vmieráli / ále po śmierći ich ná ichże mieyſca s tákąż płodnośćią náſtępowáli / okrom Ablá / ktory nie ſwoią śmierćią vmárł.

A to Błogoſłáwieńſtwo trwáło iáko Epiphanius kłádzie / trzy tyſiące lat trzy ſtá trzydzieśći y dwie / iż żaden Syn nie ßezedł z Swiátá / tylko ieden Syn Aran vmárł przed obliczem Oycá ſwoiego Tará / dla Báłwochwálſtwá ktore ſam w przod dowćipem ſwoim wynálazł / lepiąc Bałwany/ obrázy/ y Boßki z gliny.

Aran mortuus in conſpectu patris ſui Thara. Geneſ. cap. 11.

Były też inße potopy / ktore zálewáły pewne częśći ziemie/ ále nie wßyſtek Swiát zárázem/ iáko zá Noego Pátriarchy. Bo Xenophon *de Æquiuocis* drugie Potopy ták opiſſuie/y tym porządkiem liczy. Potopow (powiáda) wiele było. Pierwße zálanie Ziem wodą / ktore trwáło dziewięć mieſięcy zá Ogigeſſa dawnego. A tu podobno Noego iáko Pogánin rozumie / bo wyżßey pirwßego Opigeſſa Prádziádem Ninuſſowym / ktory narod ludzki w Korabiu záchował od potopu zowie: Acż piſmo S. świádczy iż Noe w Korabiu trwał Mieſięcy 13. Drugi Potop był Williácki zá Xiążąt Herculeſſa / y Promoteußá / á trwał Mieſiąc ieden. Trzeći dwá mieſiąca trwał zá Ogigeſſa Ateńſkiego / Czwarty w Achaiey trzy mieſiące. Piąti Teſſalicki zá Dewcalioná Kolá Teſſalickiego Syná Promoteuſſowego/ Roku przed národzenim Chriſtuſa Páná 1540. według rachunku Karionowego y inßych. Ktorego czáſu wßyſtká Grecia powodzią byłá opłynełá / ták iż wiele Miaſt / y Zamkow z ludźmi/ y dobytkámi potopiłá/ okrom tych ktorzy byli s Krolem ſwym Deucalionem wczás ná gory vćiekli/ Dla czego Ouidius lib. 1. Metamorphoſeos piße / iż w ten czás Swiát wßyſtek Potopem był zgłádzon dla złośći ludzkich / á Deucalion z Pirhą Zoną ſwoią/ ktorzy tylko dwá ſámi byli záchowáni od tey plagi dla ſwey pobożnośći/ znowu narod ludzki rozmnożyli / A iż byli zeßłego bárdzo wieku / bo Deucalion w ten czás miał lat 82. Náuczyłá ich Themis Bogini/ Aby kośći Mátki ſwoiey przes ſie miotáli/ s ktorych ożywią Synowie y Dziewki. A ták Deucalion będąc zmyſlnego rozumu/ wyrozumiał ziemię być mátkę/ á kośći iey kamienie. Przeto ktory kámień przez ſię rzućił Deucalion/ ſtał ſie mężczyzną/á ktory Pirha Niewiáſtą. *Inde, Lapideum hominum genus*, á ſtąd ſie (powiáda) rozmnożył narod ludzki kámienny zły / vporny / y zátwárdziáły. Szoſty Potop był tych czáſow kiedy Paris Helenę vnioſł z Lacedemonu do Troiey. Siodmy Potop był / gdy zálał

Xenophon o Potopach.

Ouid. Metam. 1. Carion lib. 1.

Pharos

Pharos ziemie w Egipcie. A od potopu wßyſtkiego Swiátá zá Noego do národzenia Dewcálionowego tenże Xenophon liczy być lat 700. w czym ſie myli.

Wſpomina też Plato *in lib. de Natura,* w Mieście Egipſkim / ktore zowią Saim / gadkę Solona medrcá / z Kápłanem ſtarym Egipſkim / ktory mu zádáie nikczemność Hiſtoriy Greckich / iż tylko ieden Potop pámietáią / poniewaß Potopow wiele przedtym było: mowiąc / *ô Solon, Solon, Græci pueri ſemper eſtis, nec quiſquam è Græcia ſenex, quia iuuenis ſemper uobis eſt animus, in quo nulla cana ſcientia, &c.*

O rozdzieleniu iezykow przy budowaniu Wieże Babel / y rozmnożeniu rozmáitych y rożnych Narodow od trzech Synow Noego / Roku po Potopie 131. według Beroſuſſá / á od ſtworzenia Swiátá według ráchunku Hebreiſkiego 1787.

Rozdział wtory.

W Piątym pokoleniu po ſtráßnym Potopie Roku 131. według Beroſuſſa / Joſephá y Epiphaniuſſa / gdy ſie ták narod ludzki z trzech Synow Noego w wielką á niezliczoną wielkość rozmnożył / á wßyſcy iednych prawie vſt y iednego iezyká ludzie byli / wnet Xiążetá y Wodzowie ich / ktorych było ſiedmdzieſiąt / y dwá ſtárßych / rußywßy ſie od gory Lubar / y od gránic Armienſkich z krainy Ararat rzeczoney / położyli ſie wßyſcy ná polach Sennaar / ktore ſobie zá naroſkoßnieyße obráli. A leżą ty polá y teras pod tymże názwiſkiem w Perſkiey iedney kráinie / tám tedy ná rádziwßy ſie o budowániu Miáſtá / y Wieże záczeli budowáć w tychże polach Sennaar Kaldeiſkich y Aſſiriyſkich nád Rzeką Euphrates wieże Babilon / chcąc tám ſtolice głowną Kroleſtwá ſwoiego záłożyć / y narody inße pod moc ſwoie podbić / A wierzch wieże do niebá wywyßyć / áby ſtąd zwano Babilończyki być przednieyßymi w narodziech ludzkich / áby też kroleſtwem nád wßyſtkimi kroleſtwy Babilonia byłá rzeczona / k temu áby ſie Bogu w oney wieży obronili / ieſliby ich chciał znowu karáć potopem. Chcieli też iáko Philon *Biblicarum Antiquitatum Libro* piße imie y ſławę wieczną vczynić ſobie ná Ziemi / wyrywßy y nápiſawßy káżdy z nich imioná ſwoie ná kámieniach / y ná cegle vpaloney. A s tey materiey wieże myſlili budowáć / ktoreyby głowá y dách niebá doſiegnąć miał. Ale to ich dziwne y hárde przedſiewzięcie wniwecz obrocił Pan Bog / iáko Piſmo ſwiete świádczy / bo gdy z fundamentow wieże poczeli ku gorze wywodzić / co przed tym wßyſcy iednym iezykiem przyrodzonym oyczyſtym Hebreyſkim / álbo według niektorych Kaldeyſkim od Adama pirwßego Patriarchy iednoſtaynie mowili / Sſtáło ſie wnet iż ſie im zmieniłá przyrodzona mowa / á káżdy z nich / inákßym iezykiem począł mowić / zwłaßczá ſiedmdzieſiąt y dwá ſtárßych Xiążąt / ktorzy byli przyczyną / y Miſtrzámi około budowánia oney Wieże / od ktorych ſie też w ten czás ziednego iezyká ſiedmdzieſiąt y dwá iezykow odmieniło / od tegoż czáſu y rozdzielenie iezykow ziednego / gdy ieden drugiemu niemogł wyrozumieć oſtáło ſie / y oná robotá około Babilonſkiey wieże niedokończona zoſtáłá / á *Epiphanius lib. 1. Tomo 1.* piße / iß y wieże Pan Bog gwałtownymi wiátrámi

Babilo... zá dla czego budowána.

Iezykow zámieszánie y odmienienie.

72. Iezyki.

wiátrámi z fundámentow wywroćił/ á Synowie y Potomkowie Noego/ rozbieźli sie rozno/ iedni w lewo drudzy w práwo/ káżdy narod według iezyká v Babel odmienionego z Xiążętámi swoimi/ ktorym był Noe Pátriarcha ieszcze zá żywotá swego Swiát ná trzy cześći/ iák Berosus pisze/ rozdźielił/ y náznáczył/ To iest Asią/ Afrikę/ y Europę: A ty są początki y wywody potomstwá y narodow rozmáitych od trzech Synow Noego/ Semá/ Chamá y Japhetá hoyno rozmnożone. Sem stárszy Syn Noego/ z ktorego sie Genealogiey Pan Christus y Zbáwiciel nász Bog z wiekow człowiek w wypełnieniu czásow prawdziwy národził / opánował kráiny ná wschod Słońcá leżące przy Rzece Euphrates / y wszystkę Sirią wschodnią narodem swoim ossadził.

Semowego Potomstwá osady.

Potomstwo Semowe

Synow pieć.

Persowie.

ELAM stárszy Semow syn z ktorego máią wywod Elamitowie y Persowie narod męstwem/ y Monarchią sławny. Czyni też wzmiánkę pokolenia narodu Elamitow Xenophon w księgach swoich / ktore pisze o Cirusie / ktory Cirus będąc Monarchą Perskim y Krolem wszystkiego práwie w on czás Swiátá/ pánował według pospolitych Kronikarzow / Roku od stworzenia Swiátá 4443. A według Karionowego rachunku/ ktory sie scyći Heliaszem roku 3443. Elam rozumie sie według wykłádu Hebreow młodzieniec lat swoich doraståiący / ztąd rozumiem y dziś Persowie / iákom sie sam w Aziey będąc vszámi swoimi násłuchał Roku 1574. od národzenia Christusá Páná pospolicie wołáią przy modlitwach swoich Hakaha Elam/ álbo Hakahu hali/ To iest Boże y Hali / álbo Elam Pátriarcho nász / w czym niewiem ieslize Elamá Syná Semowego Pátriarchę swego wspomináią/ álbo Halego Zięćiá Machometowego/ ktory im Zakon podał/ bo y Turcy Hakaha Mechmet / á Persowie ácz máło rożni od wiáry Machometowey / Hakaha Hali wołáią / wszákże to pewna iż Persowie od Elama Syná Semowego á Wnuká Noego narod wiodą/ etc.

Cyrus.

Vel Assur, beatus, elatus, aspiciens gradiens &c.

A Sur wtory Syn Semow/ rozumie sie Błogosłáwiony według Tilemánna Stelle / ále Remigius Antisirodenski Biskup wykłáda to imię Asur Elatus to iest wyniosły. Dla tego mowi Pan Bog v Esaiaszá Proroká w dziesiątym/ Rozgá zápalczywośći moiey Assur.

Niniuen. Assiriyczykowie/ o rym też czytay Volat: lib. 11. Strab. lib. 16. Geograph. Esaie 10. et 14.

Od tegoż Assiriyczykowie narod wiodą / ten też záłożył y zbudował Miásto sławne / y wielkie w Asiriey Niniwen rzeczone / do ktorego ono był Jonas Prorok posłan / A wykłáda sie Ninine Ninow Dom álbo mieszkánie/ á Ninus rozumie sie Syn/ O czym naydzież Esaie 14. etc.

Damasceni y Syriyczyko: Act. 9. Esai. 7. Gen. 10.

Aram trzeći Syn Semow/ ktore imię Aram rozumie sie zacny y wysoki/ Od tego sie poczęli Siriyczykowie/ y Damascenowie. A stołeczne Miásto Siriyskie/ w ktorym dziś Turecki Beglerbeg pánuie iest Damascus / álbo Damaszek do ktorego ono iádąc Paweł S. był náwrocon przez slepotę/ Acto. 9.

V Esaiaszá też w siodmym nápisano iest/ Głowá Aramska Damascus Miásto. Synowie Aramowi / iáko mamy Genesis 10. byli czterzey / Mes / Getter/ Hus / y Hul / od Messa y Getera / iáko sámá własność złączonych tych dwu imion brzmi / Massagetowie poszli / narod wielki y sławny nád morzem Kaspiyskim przy vsciu Wolgi Rzeki / gdzie dziś Astrahańska Horda / ktorą Moskiewski trzyma/ O ktorych Herodotus w Historiey Cirussowey/ Y Quintus Curtius w Alexandrowey szeroko / y często piszą / tákże Ptolomeus y Eneas Silvius.

Massagetowie gdzie dziś Astrachan.

A Rpharat rozumie się vzdrawiáiacy/ álbo zplundrowánie y zwoiowánie.
Czwarty Syn Semow/ od tego się poczęli Chaldeiczykowie/ á od tego záś wnu- Chaldei.
ka Heberá álbo Hebra Syna Salemowego/ ktory Hieruſalem záłożył/ poßli He- Zydowie od
breowie/ to ieſt pielgrzymuiący/ Z tegoż pokolenia poßedł Abraham Ociec y Abraamá y
przodek wßyſtkich Zydow/ iáko czytamy w iedennaſtych kſięgach Rodzáiow v Hebera.
Moizeßa. Genes. 11.

Jeſt tedy rzecz iáwna Chriſtuſa páná być národzonego od Arpharatowe-
go pokolenia/ á od Sema Noego Patriarchy pirworodnego Syná. Zydowie.

Lud to ieſt vrodzony piąty Syn Semow/ od ktorego niektorzy mniemáią
być rozmnożone narody Lidiyſkie w Aziey.

Potomſtwo Chamowe.

Cham ſrzedni Syn Noego opánował ty kráiny/ ktore leżą ná południe w Africe/ Egipt/ y Murzyńſkie ziemie.

Chus pierwßy iego Syn narody Murzyńſkie rozmnożył w oſtátnich grá-
nicach Afriki/ gdzie się Nilus Rzeká ſławna poczyna/ iáko w kſięgach rodzá- Genes. 2.
iow 1. nápiſſano. Chus okrążył wßyſtkę ziemię ec. dla tego też Ptolomeus kto-
ry wßyſtek Swiát opiſſał Chuſitow narody kłádzie byc w ſrzednich krainach
Libiyſkich.

Synowie Chuſego Saba/ y Hewilá: od Saby poczęli się Arabowie/ y Sa-
beiczykowie/ ktorych ono Krolowa Sabá do Salomoná byłá przyiecháłá słu- Arabowie
cháć mądrości iego. Od Hewile záś niektore narody y wyſpy Indiyſkie ßeroko Saba Krolo-
rościągnione ná zachod Słońcá/ y ná południe ſą rozmnożone. Nimbrot álbo wa/ Regum
Nemrot/ to ieſt gorzki y ſrogi Pan/ ktorego Boroſus pierwßym Saturnuſſem 10. cap. lib. 3.
Babilonſkim zowie/ Syn Chuſow z narodu Gigantow álbo Obrzymow/ prá- 2. Paralip. 9.
wnuk Noego. Ten w Babiloniey naprzod ſam ták ſurowo pánowáć począł/ Matt. 12. In-
iß przyległe w ſąſiedztwie Narody mocą przymuśił do poſłußeńſtwá/ y złą- diyſkie narodi.
czył wßyſtkich iákoby w iedne Monorchią/ álbo Jedynowładztwo/ y w iedno Beroſus. lib.
ciáło pánowánia ſwoiego. Od tego tedy Nemrota poczęłá się pierwßa Mo- 4. Antiqui.
narchia ná świecie Babilońſka/ Roku od Potopu według Beroſuſſa 131. co Nemrot.
y Xenophon/ y piſmo S. wſpomina/ od tego się też poczęły woyny/ y przymu- Pierwßa Mo-
ßánie wolnych narodow przez miecz/ y moc/ pod poſłußeńſtwo y roſkázowá- narchia Ba-
nie Krolow. Gdyż przed tym więcey ważyłá powáżność/ y vczciwość oycow/ bilońſka.
iß ſtárßemu Oycowi inßy młodßy bywáli poſłußni/ ále potym rychło gdy się Woyny.
obyczáie ludzkie mienić/ y pogorßywáć poczęły/ dla przeſtępſtwá y zuchwálſtwá
ludzkiego/ wnet też ſtárßy y możnieyßy/ mocą/ woyną/ y gwałtem Kroleſtwá/
y przełożeńſtwá wßelkie ſtánowić poczęli. Dla tego Piſmo święte Nimrotá
zowie być mocnym/ y czerſtwym łowcem przed Bogiem/ á łowiec według Do-
ctorow S. rozumie się mocą y woyną przymußáiący ludzi do poſłußeńſtwá/ á co
przydawa k temu przed Bogiem/ to się znáczy/ iß mu Pan Bog dodawał/ mocy
y śiły/ powodzenia ßczęśliwego/ y zwycięſtwá ná woynach w ſtánowieniu/ y v-
gruntowániu przełożeńſtwá/ y krolowánia nád narody poſpolitymi/ dla rządu/
bogoboyności/ kárności/ poſłußeńſtwá/ y ſpráwiedliwości/ ktory porządek
być niemoże bez zwierzchności/ á poſłußeńſtwo zwierzchności bez pomocy Bo-
żey prożne/ y nietrwáłe/ iáko mowi Daniel Prorok/ iß Pan Bog przenośi y záś
gruntuie/ y vmacnia Kroleſtwá. A Xenophon *de aequiuocis* pißę/ iß Saturnuſſá-
mi Krolow ſtárodawnych poſpolicie zwano/ tych ktorzy Miáſtá wielkie y Kro-
leſtwá fundowáli/ á Syny ich pierworodne Jowiſſami/ á Corki Junonámi etc.
Na czego Beroſus mowi/ iß ten Nemrot pierwßy Saturnus rzeczony pánuiąc

Babilońſka Wieżá.

w Babilonie ná polach Sennaar lat 56. wywiodł wieże z gruntu nád wyſſokość y wielkość gor/ ná znák iß tám miáło być Kroleſtwo Kroleſtw ná wieki. Ale go to omyliło/ bo w potomkach Nimrotowych dla przeklectwá onego/ ktorym był Nohe Ch*amowe pokolenie przeklął/ nie długo trwáło pánowánie/ Gdyż v Aſſiriyczykow nowe ſie Kroleſtwo y Monarchia Aſſiriyſka poczełá/ przez Aſſurá Syna Semowego/ ktory Niniuen Miáſto zbudował/ y Babilonią mocą opánował. O czym też y Diodorus Siculus piße.

Wtora Monarchia Aſſiriyſka w Niniwen.

Egiptſkie Kroleſtwo.

A Pharao z Zydowſkiego rozumie ſie/ roſpraßáiacy odzieráiacy etc.

MEſraim wtory Syn Chamow opánował ty kráiny/ nád czyrwonymy miedzyziemſkim Morzem przy Niluſie Rzece/ ktore potym názwano Egiptem od Egiptuſſa Krola/ ktory wygnawßy brátá Danaa/ krolował w Egipcie lat 68. A Krolowie Egipſcy Pharaonámi według godności Krolewſkiey/ byli potym rzeczeni/ iáko o tym bárdzo ſtárodawny Hiſtorik pirwßy po Beroſuſie Egipſki Manetan rzeczony *in lib. de regibus Egiptiorū* piße/ ktorego ia mam Exemplarzyk.

Jeſt też tám Pharos Wyſpá.

Ale iß Egipſkie ſtrony Meſraim/ álbo Miſraim Syn Chamow naprzod potomkámi oſſadził/ tedy y dziś Turcy y Arabowie Egiptſkie Kroleſtwo názywáią Miſraim álbo Miſri y Miſſer/ á Zydowie Mikraim etc.

Lidowie y Lidia.

Synowie Mizraimowi byli/ Ludim/ Laabim/ Phut/ Enanim/ Kanaan/ Sidon/ Het/ Naphtuim/ Chaſluim/ y Phetruſim/ Od Ludima tedy pirwßego Syná Mizraimowego Lidowie/ y Lidiyſkie Kroleſtwo/ w ktorym ono bogáty Creſus pánował w Aziey ſie poczeło/ A nie od Ludá Syná Semowego/ Bo z Egiptu bárdzo bliſkie ieſt żeglowánie do portu mnieyßey Aziey/ w ktorey leży Lidia/ k temu obyczáie Lidiyſkie/ y vbiory bárdzo ſie zgadzáią z Egipczykámi/ iákom ſie ſam tym obiemá narodom przypátrzył w Kalcedonie/ y w Conſtantinopolu/ gdy poſłowie od Egipſkich Beglerbekow/ y Afrikanſkich Krolikow/ y od Lidow v Amurata Zelimowicza Ceſarzá Tureckiego nowego dziſieyßego/ Roku 1574. po ktorych też byli poſłowie od Popiana/ ktorzy przywieźli z ſobą Rinoceruſſa zá vpominek Ceſarzomi/ y Krol de Feſſa Mauritáńſki oſobą ſwoią z tegoż Narodu Chamowego/ y Mizraimowego/ ktory też niedawno Krolá Portugalſkiego Sebáſtianá poráził y zábił z wielką ßkodą Chrześciáńſką.

Roku 1574.

Rinoceros.

Libia.

Murzynowie

Jugurtá.

Laabim wtory Syn Chamow/ od ktorego ieſt názwaná Lybia w Africe. Phut od ktorego ſą rozmnożone narody Murzyńſkie nazwáne Phutym w zachodniey ſtronie Afriki przy Mauritaniey/ w ktorey ono Jurgurta waleczny pánował/ gdzie y dziś Rzekę Phut ſtárodawnym przezwiſkiem zowią/ támeſni obywátele/ ktora Mauritanią od Numidiey dzieli. Plinius też tę Rzekę tymże imieniem zowie Phut/ á Ptolomeus w opiſaniu Świátá Phtut/ ále mi ſie zda/ iß ią Plinius lepiey miánuie/ y opiſuie/ ieſt też tám y Miáſto Phitis/ y Krol Epaphus iáko v Poetow czytamy Potykał ſie z Phaetontem/ ktore imioná od tegoż Phuta Mizraymowego Syná máią ſwoie wywody/ á to imię Phut wykłáda ſie po náßemu Zawiáſá/ Bo y Mauritania ieſt práwie zawiáſá/ y oſtátnia gránica ziemie przyległey Oceanowi wielkiemu ná zachod Słońcá/ áczkolwiek ná tymże Oceanie Hiſpanowie/ y Portugalczykowie/ zá Mauritanią y Afriką/ niewiádome przedtym ludziom y Aſtrologom/ tákże Geographom Wyſpy y Kráiny náleźli przeważnym żeglowánim/ ktore dziś nowym Świátem zowiemy.

Vel Phut Siriacè interpretatur Craſſus, pinguis.

Ananim. Cirenei álbo Cygáni.

JEnamim/ álbo Ananim/ rozumie ſie poſpolicie ſtudnicá y źrzodło wod/ ten oſiadł tę kráinę w Egipcie/ ktorą Cirenenſką zowiemy/ y tám Cirene Miáſto záłożył/ ſkąd Cygáni narod ſwoy chcą wywodzić/ á tá Kráiná w Egipſkim páńſtwie ieſt naobfitßa/ o ktorey czytay Saluſtium *de bello Iugurtino.*

A *Pindarus* y *Herodotus* piszą/ iß też w tey kráinie Argonautowie (z narodu onych Ricerzow/ co do Kolchim po złotę Runo żeglowáli) oſſady ſwoie vgruntowá

byli. Ale więcey tá kráiná ieſt ſławna dla dziwney ſtudnice / Ktorą zowią obywátele ſtudnicą Słońcá/ w ktorey iáko *Quintus Curtius lib. 4. de gestis Alexandri Magni* piße/ w południe gdy bywa nagwałtownieyßa/ ile tám w tych vpalonych Kráinach gorącość / wodá ſie sſtawa iáko lod zimna/ á gdy Słońce záchodzi tedy cieplete/ á o połnocy wrá iáko w kotle od zbytney gorącośći / im záś dáley idzie ku Słońcá wschodu tedy chłodnieie/ áż ſie záś w lod práwie w południe obroći. Támże nie dáleko od tey Studnice/ álbo zrzodłá ſłonecznego był on ſławny Kośćioł Pogáńſki Bogá Iowiſſá Hammona / ktore imię ſtoſſuie ſie z imieniem Chamowym/ (bo Egipcycy Chama Hamem/ á drudzy Hamonem zwáli) A ſtąd Cyreneyczykowie Chamá/ Iowißem Hamonem nazwawßy/ zá Bogá chwalili dziádá Enamimowego ſwoiego fundatorá. — Q. Curtius lib. 4. Studnicá Słońcá. Iouis Hammon.

Do tegoż ono Kośćiołá iezdził przez trudne niebeſpiecznośći drogi/ Alexander wielki dla odpowiedzi y porządy/ y piſał ſie potym z hárdośći Synem tegoż Bogá Iouiſſá Hamoná/ O czym v Curtiuſſá ßeroko lib. 4. naydzieß. — Alexander wielki.

Był też Hamon Krol Libiyſki Syn Tritonow/ ktory był od Tytanow y od małżonki Rehi z Krolestwá do Crety wygnan/ iáko Beroſus lib. 5. piße. — Beros. lib. 5.

Piąty Syn Chamow Kanaan/ to ieſt Kupiec/ Ten oſiadł ty Kráiny w Syriey nád morzem miedzy ziemſkim/ gdzie Sidon y Tyrus/ á Sidonczykowie/ y Tiriyczykowie byli naſławnieyßy Kupcy/ y Zeglarze mocni ná morzu/ dla przyległośći morzá miedzy ziemnego. — Tirus y Sidon.

Synowie y potomkowie Kanaanowi ſą wyliczeni w kſięgach rodzáiow/ Zidon albo Sidon Syn Kanáneow rozumie ſie Łowiec/ ten zbudowáł Sidon ſławne Miáſto nád Portem morſkim/ s ktorego Miáſtá potym wyßedßy obywátele/ gdy ſie w iednym gniazdzie zmieśćić y zgodzić nie mogli/ zbudowáli tákże nád Morzem drugie Miáſto Tirum niemniey ſławne. Aczkolwiek też Beroſus lib. 5. piße/ iż Tiras Syn Iaphetow Tir záłożył. Tych potym Potomkowie Tirij z Eliſſą/ álbo Didoną Krolową do Afriki przyżeglowawßy/ Kartago Miáſto wielmożne záłożyli/ y zbudowáli. Inßy Synowie y potomkowie Kananeowi/ Etheus/ Iebuzeus/ Amoreus/ Geruezeus/ Eueus/ Araceus/ Samareus/ etc. częścią kráiny nád morzem Siriyſkim opánowáli/ częścią też przyległośći gory Libanu oſiedli/ á s tych ſie narod Kananeiſki rozno rozpłodził/ tákże Philiſtinowie/ ktorych Philon Zyd Allophilami mianuie. — Gen. cap. 10. Beros. lib. 5.

Hetteus ſyn Kananeow zbudował Miáſto Hebron od ktorego Hetei: gdzie długo Abraam mießkał/ y potym v Heteußowego potomká Ephrona ſyná Seo/ kupił mieyſce do pogrzebu żenie ſwoiey Sarze/ iáko o tym mamy in Geneſi zá 400. syklow ſrebrá. — Gen. cap. 23.

Iebuſeus záś drugi Syn Kananeow pánował w Hieruſalem y w Gabaa/ od ktorych ſą názwáni Gabaonite/ co ono Ioſuego chytro vbłagáli. Iákoż ſą iáśnie opiſane y zámierzone gránice kráin/ ktore trzymáli potomkowie Kananeowi w kſięgach Geneſeos Moiſeßowych/ Ale potym przez Ioſuego y inßych Krolow ſą do gruntu wygłádzeni/ dlá przeklectwá Noego/ ktory ono przeklął wßyſtko potomſtwo Chamowe/ iż go iáko Oycá nie vczćił/ tákże też dla Báłwochwálſtwá w ktorym záwżdy trwáli/ y dziś trwáią/ y dla nieczyſtych y mierządnych lubośći cieleſnych/ y inßych złośći od Chamá wrodzonych/ wiele ich narodow Pan Bog woynámi y rozmáitymi plagámi wyniſzczył/ iſcząc y pełniąc obietnice ſwoie/ ktorą był Abraamowi/ Iakobowi/ Moizeßowi/ y Ioſuemu przyrzekł/ ná ich mieyſce Iſraelity prawdziwe chwalce ſwoie potomſtwo Semowe w támtych kráinach Kananeiſkich dziwnym ſortowánim ſwoim porodziły rozmnożył/ o czym nam kſięgi geneſeos/ Exodus/ Ioſue iáśnie świádczą. — Hieruſalem. Gabaonite. Ioſu. 15. 18. 3. Reg. 15. 4. Reg. 23. 1. Paralip. 2. 2 Paralip. 16. Ioſu. 10. et 11. et 12. cap. Geneſis 12. Exod. 14.

Ták tedy wiedz Czytelniku miły/ iż Sem s potomſtwem ſwoim ná wschod Słońcá w Aziey wielkiey rozmnożył y vgruntował oſſady ſwoie/ gdzie dziś ieſzcze Per- — Deuter 34. Ioſu. 13. Num. 32. et 18.

Domine

cze Persowie y Assiriani / ácz niektorzy Tureckim iárzmiem zniewoleni ßeroko pánuią.

Asarmat. Potomek tákże iego drugi Asarmot Syn Jektanow / wnuk Heberow / práwnuk Sale / Prasczur Arphaxatow / ktory był Syn Semow / fundował y rozmnożył wielkie á ßerokie narody Asarmoty od swego imienia názwáne / ktorych

Sarmatowie potym zá postępkiem y odmiennością czásow Sármatámi Historikowie rozmáicie mianowáli. A pod tym imieniem zámykáią się niektore narody Scytiyskie / v Historikow / y náßy wßyscy przodkowie / Moskwá / Polacy / Rusacy / Litwá / Zmodź / Pomorzánie / Wołyńcy etc. co się y Cromerowi wielkiey nauki

Crom. ca. 12. y doświádczoney biegłości Historicowi cap. 12. de rebus Polonorum podoba / o tym

Jos. ant. c. 14. też Asarmacie Josephus Antiquit. lib. 1. cap. 14. y Moises Geneseos 10. wspomi-

Gen. 10. na. Ale to ßerzey á dowodniey w wywodzie Narodu Ruskiego niżey obaczyß / gdziem ia ná to kilkodziesiąt Historikow ßosował.

Hewilla zás drugi praprawnuk Semow Syn tegoż Jektaná w niektorych stronach Indiey nád Rzeką Ganges osiadł / ktore od swego imienia tákże iáko Asarmot Sarmati Hewillią miánował / o czym mamy w kśięgach Rodzáiow gdzie mowi / iż Ganges Rzeká płynie ná ziemię Hewilla.

Potomkowie zás Chámowi trzymáli przes niektory czás Ziemię Kananeiską / Egipt / Etiopią / álbo Murzyńskie kráiny y Libią. A potomstwo Japhetowo rosproßyło się y práwie rozśiało po wßystkiey Aziey mnieyßey / A potym rościągnawßy / osády swoie ßeroko ná połnocy wiele kráin w Europie / á práwie wßystkę Europę y część wielkiey Aziey niemogąc się zmieśćić w máley / opánowáli / według ßczęśliwego imienia Oycá swoiego Japheta ktory się znáczy rozßerzáiący. A ten iest przodek náß wßystkich Chrześćian.

O Potomstwie Japhetowym.

Iafet dilatatus, dilatatio, pulcher persuadens &c. JAphet wykłáda się z Hebreiskiego po nászemu rozßerzenie álbo Rozßerzáiący y piękny / A ten był młodßy y ostáteczny Syn Noego / ácżkolwiek Berosus piße / iż Noe we trzech lat po potopie wyßedßy z Korabiá Jonikusá Syná spłodził / ktoremu Jonichussowi wynálezienie nauki gwiazdárskiey / Astronomiey / y Astrologiey przypisuią Chaldei / y męstwo wielkie / y dowćipny á ostry rozum. Jonichus zás miał syna Rozdroná á wnuká

Subsirsadebet Krol. Subsirsadebet imieniem / Krolá walecznego / ktory teßcze przed Nemrotem począł woiowáć / á od Rzeki Eufrates áż do Edroosanu przez wßystki Indiyskie kráiny mocą przeßedßy 67. Miast głownych / napierwey przed inßymi walecznikí zburzył / y sam potomkow swoich wßystkich rycerskich postępkow náuczył / iáko Chaldei twierdzą / ále iż tego Moises niewspomina / przeto my według dowodu pismá świętego wywod potomstwá Jafetowego kończyć będziem.

Gomer, consumăs consumens, vel deficiens. Gen. 10. Miał tedy Jafet Syn Noego Synow siedm / ktorych są ty imioná / Gomer / Magog / Madian álbo Madain / Tubal / Tiras / Jawan / y Mosoch / álbo Mesta według Philoná. Gomer wykłáda się kończący álbo vstáwáiący / stárßy syn Japhetow / od ktorego máią wywod Cymmeriowie / ktorzy potym Cymbrámi są názwáni / Z tegoż Gomera y potomkow iego Cymbrow / poßli Niemcy / á od Twiskoná Krolá Teutonámi y Tudeskámi názwáni / Gotowie tákże / Połowcy / Litwá / Zmodź / Lotwá / Jatwiezowie / Prussowie stárzy / Kurowie / Duńczycy / Swedowie / y Philandowie / od Syná tegoß Gomora Jafetowica / Togormy z tychże Cymbrow y Gotow prawdziwie á nie omylnie pewną Genealogią poßli / co my niżey ná wielu mieyscach pewnymi á znácznymi dowodámi y mieyscami kśiąg z wielu Historikow przes lat kilko vstáwicznych z trudnością wielką pilnie zebránymi pokażemy / dla czego tu teras dłużey się rzeczą báwić przestáię.

Magog

MAgog (ktore imię Karion lib. 3. wykłada Lud pod Namiotámi mieszkáiący/ bowiem Gog rozumie się namioth álbo Dach) wtory Syn Iáfetow s tego máią wywod narodu Scitowie álbo Tatarowie wszyscy/ á s tych záś Turcy/ czego y Berosus lib. 5. poświadcza/ iż Magog Aziyskie Krolestwo fundował/gdzie dziś Turcy pánuią/ áczkolwiek się też y od Chámowych potomkow Hordy ich niektore rozmnożyły. S tychże też Węgrowie álbo Hugrowie od Rzeki Hugry álbo Iugry/ ktora iest w Moskiewskich dzierżáwach/ poszli/ á przepráwiwszy się przez Wolgę rzekę Gotow álbo połowcow nád Tanais/álbo Donem Rzeką/ y nád Morzem/ ktore zowiemy Palus meotis mieszkáiących przodkow Litewskich porázili/ á potym Roku od Chrystusá Páná 383. zá Graciáná Cesárzá przyciągnęli do Pannoniey z Radiką y Rewą wodzámi y Xiążęty swoimi/ á ták wygnawszy drugi raz Gotow z Pannoniey/ y poráziwszy kilokroć ná głowę woyská Rzymskie y Niemieckie z Hetmány ich Macrinem y Tetrikiem/ opánowáli mocą/ y osiedli Pannonią wszystkę/ ktorą od oyczyzny swey z ktorey wyszli Iuhariey/álbo Hugri rzeki/ y od swego imienia Iuhárską y Vherską Ziemią názwáli/iákoż y dziś Moskwá y Rusacy zową ich Vgrámi/Polacy Węgrámi/ Łácinnicy Hungarámi/ á sámi śię mianuią Mágierámi/ Turcy ich záś zową Madzierami etc. Bo támże w Scitiey niedáleko od Iugry rzeki miedzy Wolgą y Tanais rzekámi/są polá szerokie Tátárskie/ktore Mádzierskimi zowią. Ci Vgrowie po śmierci Rewy/ y Radiki/ wybráli potym sobie zá Krolá onego okrutnego walecznika Atilę/ Roku od Chrystusá 428. ktory też iáko Litewscy niektorzy Latopiszce świádczą/ Palemoná z inszymi Włochy do Zmodzi y do Litewskich połnocnych stron/ áż z Włoch zágnał woyną/ o czym będzie niżey/ wszákże się ci Węgrowie z Pogáństwá iáko y my do Chrystusá prawdziwego Bogá náwrocili/ Roku 930. A przeto tu teras potomstwo Magogowe y Gogowe mamy rozumieć/ tylko Tatary y Turki bezbożne Machometany/ ktorych też Ezechiel Prorok wspomina s połnocnych kráin wynidź/ á ostátnich czásow sroko zburzyć Israelá/ to iest/ Kościoł Boży prawdziwy/ iákoż záwżdy wiernych nieprzestáią nátezdżáć/ co też Prorocy inszy y Ian święty in Apocalipsi opowiedzieli/ iż w ostátnim wieku świátá Gog y Magog máią vdręczyć Kościoł Boży etc. com ia też o Turcech y ich Practikach/ Rokoszach y postępkach opisał w osobliwych kśiążkach wierszem lat przeszłych 1575. gdym się z Turek wroćił/ ktorym iest Titul o wolności Polskiey y wielkiego Xięstwa Litewskiego/ etc. w Krakowie drukowánych.

Gen. 10. Beros. lib. 5. Apocalip. 20.

Węgrowie.

Atila.

Apocal. 20.

Berosus lib. 5 pisze/iż Gogus w Arabiey sczęśliwey pánował.

MAdain trzeci Syn Iafetow/ od tego rozmnożeni y názwáni są Medowie/ ktorzy sroko ná wschod Słońcá pánuiąc dzielnością Ricerską wielce słyną/iáko to o nich Daniel Prorok y Herodotus Historyk właśnie świádczy.

IAwan álbo Ion y Iaon czwarty Syn Iafetow/ od tego się poczęły narody wszystkie Greckie/ á iż się z Hebreyskiego Iawan wykłáda defraudator po nászemu zdrádzáiący álbo oszukáiący/ dla tego podobno y Grekowie záwżdy są podobni przezwiskowi y imieniowi Pátriarchy swoiego/ dla ktorey przywáry y sámi się pod Tureckie iárzmo dostáli. A tego Iawaná álbo Iaoná Grekowie y Łácinnicy Ianuszem miánowáli/ á o dwu czołach y twarzách go málowáli/ iedne sprzodku drugą stylu/zowiąc go Ianum bifrontem, dla tego/iż y Grekowie y Łácinnicy wszyscy/z niego poszli/ y on ich rozmnożył/ á kiedy cokolwiek mieli poczynáć/záwżdy tego Ianuszá iáko Bogá osobliwemi modlitwámi chwalili y czćili/ K temu rok od niego nowy záwżdy poczynáli/ názwawszy tego imieniem pierwszy Miesiąc Ianuarius. Rzymiánie też Kościoł iego czásu woyny otwarzáli/ á w pokoiu záwieráli.

Ianus.

A iż Poetowie Jafetá Japetum pospolicie zwáli. Tedy podobna rzecz / iż y Ouidius lib. 1. Metamorphoseos nie inszemu Bogu iedno Synowi Japetowemu Januszowi przypisuie stworzenie pirwszego człowieká / gdy mowi:

Terra feras cœpit uolucres agitabilis aer,
Sanctius his animal mentisq; capacius altæ
Deerat adhuc: & quod dominari in cætera posset
Natus homo est siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo
Siue recens tellus, &c.
Quam satus Iapæto mistam fluuialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum
Pronaq; cum spectent animalia cætera terram
Os homini sublime dedit, cœlumq; uidere
Iussit, & erectos ad sidera tollere uultus, &c.

Od tego też Jaoná álbo Jawaná Syná Jafetowego narod Grecki Jonii poszli / czego mamy gruntownieysze świádectwo w proroctwie Danielowym / ktory przez to słowo Jon rozumie y zámyka wszystki Greki / Bo wywrociciela y zburzyciela Monarchiey Perskiey włáśnie zowie Krolem Jawaná Krolá Greckiego y Macedońskiego / ktory był Alexander wielki / á ten Dariusza wielkiego Monarchę porázil / y Persią y Babilonią opánował / O czym Quintus Curtius lib. 4. & 5. de rebus Alex. Magni, & Iustinus lib, 11. Diodorus Siculus ij. Herodotus piszą szeroko. Od tego też Jaoná Jonium morze Greckie zowią.

Synowie Jaonowi álbo Jawánowi ci są pierwszy: Cetim to iest biiący / od ktorego pewną Genealogią poszli Macedonowie / czego nam iáwnie dowodzą księgi Machabeiskie / iż stárodawna / iáko też Stephanus Historik y Carion lib. 1. piszą / nie zwano ich Macedonámi / ále Machetim po Hebreisku / á po Grecku μακέτη / á ztąd záś imię Maceton / y Macedon vrosło / Russacy ieszcze zowią z Greckiego Makiedon y Makiedonia.

Wtory Syn Jawanow Elissa / od ktorego poszli Eholles w máłey Aziey / á ci są nayprzednieyszy z Grekow.

Trzeci Tarsus / ktory zbudował Miásto głowne w Ciliciey Tarsus rzeczone / y Cilikí rozmnożył Narod Asiyski.

Dodanim czwarty Syn Jawanow w Epirze Dodaneyczyki rozmnożył / á z tego Epiru był on sławny Krol Pirhus Epirotski / ktory był Rzimiánom silen / ztądże też był y Skanderbeg Castriot / Tureckiey mocy burzyciel: Temu Pirhusowi ták Gabriel Facenus Epitaphion v Iouiussa czyni.

Epirus mihi parua quidem sed martia tellus,
Et patria, & regnum, & generosa bellica menti
Materies fuit, &c.

Delhunacli Epirotsci. Wenetowie ich zowią Stradioti. O tym czytay Iustinum in principio lib. 20. tám naydziesz iż prawie

Bo y teras z tego Epiru Turecki Cesarz nalepsze do iezdnego boiu y do Harcow męże miewa. Z tychże też Dodoneow obywátele Rodum Insułę opánowáli / y wiele Portow y Krain w Aziey / w Europie / y we Włoszech / z ktorych też są Cipriotæ / Kretensowie / Kalabrowie / Siciliani / Massiliani etc. osiedli / y narodámi Greckimi námnożyli. A tu Czytelniku miły obaczywszy nadawnieysza / y naprawdziwszą być historią święta Moiseszową / ktory Jawaná Syná Jafetowego y po-

go y potomki iego wyżſzey miánowáne/ Geneſ. 10. dziwnie opiſuie/ co też naydzieſz Paralipomenon 1. tám obaczyſz wielki błąd Hiſtorikow y Poetow Greckich/ ktorzy niewiedząc coby to był zá Jawan álbo Jon ich przodek (bo ieſzcze w on czás Piſmá S. nie byli świádomi) zmyślili ſobie iákiegoś drugiego Jaoná przodká w kilku wiekow po Jafecie vrodzonego/ z Creuſſij Erichteuſſa Krolá Corki. A ták niedoczitánim Hiſtoriy Swietych/ ácz ſie ná wielkie rozumy ſadzili/ ku ſwoiey hańbie dawnośći początkow narodu ſwego ſamiſz ſobie vieli. Miechouius też náſz Stáruſzek *Chronicorum Poloniæ lib. 1. cap. 1.* y Wapouius podobno ſie tákże zá nikczemnością Grecką zdrogi práwey Hiſtoriey vdawſzy/ chcą narody Słáwakow y nas Polakow od tegoż Jawáná przes Heliſſe Syná iego wywodźić/ co *Cromerus acri iudicio* confutuie/ y niżſzey też o tym w wywodzie narodu Ruſkiego z pewnych dowodow náſzych obaczyſz.

Tubal piąty Syn Jafetow/ od ktorego Chalibes poſzli/ á leży tá Kráiná Chalibow w máłey Azyey názwana od Miáſtá Chalibe/ gdzie ſą ſławne gory dla hoynego wykopywánia kruſzcu ſrebrnego y żeláznego/ o ktorych y Homerus piſał/ y Virgilius *Chalybeosq; frænos momordit, &c.*

Dla tego też Geneſ. 4. wſpomina Moiſes Tubalkaina być pierwſzym Kowalem y rzemieślnikiem kruſzcu zeláznego. Chalibom przylegli w ſąſiedztwie Iberowie Aziaticcy/ ktorzy też w ſwych kráinach máią doſyć wſzelakiego Kruſczu/ y tym ſie wſzyſcy báwią/ ſkąd máią y przezwiſká właſne/ bo Iberi wykłádáią ſie ná łáćinſkie *Foſſores*, po náſzemu Kopacze álbo Hawerze/ o ktorych Chalibach y Hiberach *Homerus in Iliadis 2. Apolonius in carmine Argonautico* częſtą wzmiankę czynią. Z tych też krain Aziyſkich Iberow y Chalybow Ceſarz Turecki zá dzieśięćinę bárzo wiele ſrebrá ná káżdy rok bierze.

wſzyſtki Narody Włoſkie z Grekow poſzły/ et lib. 24.

O tym też czytay Dialogu Platonis de natura et legibus/ gdzie ieden Egipcżyk Solonowi Philoſophowi nikczemność Hiſtoriy Greckich ná oczy wyrzuca dowodnie.

Miechouius ná początku kroniki ſwoiey. Cromerus cap. 14. et 15.

Ci potym Iberowie według niektorych z Xiążeciem ſwoim Herculeſſem z Aziey do Hiſpaniey przez Greckie/ Adriatickie y miedzyziemne Morze żeglowáli/ gdzie Hercules ſłupy dwá w ćiáſnościach morzá/ ktore Hiſpanią od Mauritániey y Afriki dzielą/ poſtáwił. A Iberowie Aziaticzcy obaczywſzy w Hiſpániey tákże iáko w ſwoiey Oyczyźnie bogáte gory/ Kruſzcem Złotym/ Srzebrnym y żeláznym/ ktore Juſtinus lib. 44. opiſuie y wyſławia/ támże oſiedli/ á one częśc Hiſpániey Iberią od ſiebie miánowáli. Ci potym złączywſzy ſie z Francuzámi/ ktorych w on czás Galatámi y Celtámi zwano/ ze dwu narodow w ieden przes ſpolne mieſzkánie złączonych y ſpoionych ſą rzeczeni Celtiberij/ iákoby rzekł *Celtæ & Iberi*, co Juſtinus piſząc o Iberach porządnie wywodzi.

Gades Herculis.

Iberowie w Hiſpaniey.

Liuius tákże y Florus o częſtych á mężnych dzielnościach rycerſkich Celtiberow bárzo częſto wſpomina. A ták Iberowie Aſiatyczcy y Hiſpańſcy tákże Celtiberi od Tubálá Syná Jafetowego narod wiodą/ Aczkolwiek Beroſus lib. 5. piſze/ iſz Jubal fundował Celtiberow/ wſzákże to wſzyſtko iedno. Oſiádło potym bárzo wiele narodow w Hiſpanſkich Kráinach bogátych/ według poſtępkow y odmienności czáſow onego wieku dawnego/ gdy częſte bywáły geſtych narodow/ y rozmáitych przenoſzeniá z mieyſcá ná mieyſce/ y ſpolne z krain lepſzych/ wcześnieyſzych y bogátſzych vchodzenia/ y wybijánia. Bowiem Afrikani/ Arabowie/ Mauritani/ Kartaginenſes/ Rzymiánie/ Francy y Galli/ Nortmani/ potym Cymbrowie/ Hunnowie/ Wandalitæ/ Gottowie/ Gepidowie/ Alani/ y inſzy Francuſcy/ Niemieccy/ Sławáńſcy/ y Litewſcy przodkowie/ częſto ſie tám o ty Kráiny zachodnie iáko ciepłe/ wcześne y bogáte vbiegáli/ á ktory był Narod mocnieyſzy/ ten ſie tám oſiedział. A ták wielka byłá hoyność Kruſzcu złotego y ſrzebnego w Hiſpaniey/ iſz Hannibal Kartaginſki poki tám pánował/ ná kożdy rok dwánaśćie beczek Złotá czyſtego z dochodow gornych bierał/ iáko to nam Pliniuſzow ſzácunek pokázuie y Juſtinow.

Vide Liuium & Florum ex eodem ac Iuſtinum de rebus geſtis Celtiberorum cum Romanis.

Hannibálowi dochod z Celtiberiey.

Mosoch, extendens, attrahens, prolongans, valans vel sæpiens, rosciągáiący/ przedłużáiący przyciągáiący/ otaczáiący álbo ogrądzáiący.

MOSoch álbo Mezech rozumie się z Hebreiskiego ná łácińskie extendens &c. iáko Tilemannus Stella wykłáda/ po polsku wyciągáiący y rościągáiący / szosty Syn Japhetow/ á wnuk Noego/ álbo od wyciągania łuku/ álbo rozszerzánia dálekich y przedłużonych gránic názwány. A ten iest Ociec y Patriarchá wszystkich Narodow Moskiewskich/ Ruskich/ Polskich/ Wołyńskich/ Czeskich/ Mázowieckich/ Bulgarskich/ Serbskich/ Kárwáckich/ y wszystkich ogołem ile ich iest Sławienskiego ięzyká z przyrodzenia vżywáiących Narodow / iáko o tym dosyć szerokimi pewnymi z doświádczonych y wielkiego záwołánia Historikow niżey w wywodzie narodow Ruskich y Sławieńskich obaczysz / A teraz tylkośmy dla tego o mosochu wzmiankę vczynili/ áby sie porządek Synow Jafetowych y potomkow iego nie rozrywał.

Traces y Tirigetæ.

TJRas wykłáda sie ná łácińskie destructor, to iest burzyciel / skáżcá / y ten ktory budowánie psuie/ y rozwala/ siodmy Syn Japhetow. Ten trzecią Kráinę y Narod Tráciyski rozmnożył / ktorych też niektorzy Geographowie Tirigetámi zowią / dziś tám ty wszystki narody Tráckie Turcy opánowáli. Obywátele thámeczni po Grecku/ po Turecku / po Sławieńsku / á nád Morzem w Miástach portowych po Włosku mowią. Miástá ty przednieysze są w Tráciey / ktorychem sam świádkiem/ Bisantium/ co dziś Constantinopole álbo Czarigrod / Pera dziś Galata zowią/ Silibria/ Nicopolis/ Kaliopolis/ Lisimachia etc. Ty nád

Strimonij grues.

morzem Helespontem / y Propontidem y Ægeum leżą / Andrinopole záś nád Strimonem rzeką nięták wielką iáko v Poetow sławną / w polu leży / cztery dni iázdy od Constantinopola/ Miásto wielkie po gorach sie bárzo szeroko rozwlokło/ gdzie Cesarz Solthan Zelim kosztem przeważnym Kościoł Machometáński zbudował/ ktoremu snadź iák wszyscy sławią / y iákom sam widział / dzisieyszych wiekow niemász rownego. Gory záś w Tráciey ty są sławnieysze / niektore z nich áż pod Niebo wyniosłe/ Hemus/ Rodope/ Orbelos/ Orpheuszową muzyką sławne / dziś ich pospolicie Bałchanami zowią / Zwłaszczá ku Bulgáriey iádąc/ iest ich dwie Niedzieli bárdzo złey iázdy/ ia ich będę poki duszá w ciele pámiętał/ A kto tám niebył niech sobie czyta Ptolomeussa/ Plinium/ ále lepiey Caium Julium Solinum Polihistorem/ capit. 16.

Z tych gor wyiáchawszy ia sam s Táránowskim wwigilią wielkiego Piątku nocowáliśmy vkładszy sie iedę ná drugim (Bog wie lepiey) w máłey budce z winnych rozgá w wielkich śniegach.

Pisze też Berosus dowodnie y iásnie lib. 5. Iż Tiras zbudowawszy Tyrum trzymał Porty morskie/ y fundował Traces álbo Traki od swego imienia/ zá pánowánia Bela Nemrotowego Syná wtorego / Krola Babilońskiego. A co niektorzy zwłaszczá Stella Tilemannus Signensis / od tegoż Tirassa Syná Jafetowego Rzekę Tiras/ ktorą Niestrem zowiemy/ chce być názwáną. Tedy sie y temu niesprzećiwiam. Bo áczkolwiek Rzeká Tiras álbo Niestr y Dniestr (wszystko to iedno) z Ruskich sie gor poczyna / dáleko od Tráciey/ wszákże záś w Dunay nie dáleko od Tráciey / gdziem sie sam przewoził / wpada. Ale sie też mnie zda iż Włoszy Genuenses, ktorzy przed tym Taurikę / gdzie dziś Przekop y insze Zamki w Wołoszech nád tą Rzeką Niestrem trzymáli / dla wielkiey tey Rzeki bystrości/ przezwáli ią Tirás/ bo po włosku Tirar albo tirare rozumie sie strzeláć/ á tá Rzeká ile gdzie miedzy skałámi/ ták bystro ná progach kámiennych bieży/ iáko strzáłá z łuku / ále o tym dosić.

Synowie Gomera stárszego Syná Jafetowego byli trzey/ Ascanes ktorego Moises Gen. 10. zowie Ascenez / Riphat y Togorma / A od Askanesa / ná co sie wszyscy Hebræyscy wykłádácze zgadzáią / Niemieckie wszystki narody poszły/ ktore pierwey Ascanami / potym przydawszy naprzod tego imienia Artikuł Niemieckiey mowie zwyczáyny Dieskanami / potym Dwiskonámi / Twiskonámi/ y Tewtonámi zá postępkiem czássow / y odmiennością mowy poczęto ich zwáć/ Włoszy ich y dziś Tudeskámi zowią / á sami siebie ięzykiem własnym Deiczami álbo Dayczami mianuią.

Berosus Babilonius lib. 4. Antiquitatum piße / iß Janus Ociec w Europie Krolem Sarmatskim vczynił Twiskoną / ktory od Tanais Rzeki / aż do Renu pánował / roku po wielkim potopie 131. Tenże Berosus libro 5. piße / iß Twiskon Sarmaty bárzo wielkie narody fundował / roku 25. pánowánia Saturnusa álbo Nemrotá Krolá Babilońskiego od potopu 156. Oczymeśmy też nápisáli ßerzey przy Ruskiey Kronice / wßakże Ascenes álbo Ascanes y Twiskones ieden to był Syn Gomerow dwiemá imiony przezwány.

Byłá też w Aziey mnieyßey kráiná Askania miedzy Phrigią y Bitinią nie dáleko od Cimmerium Bosphorum / snadź od tego Asceneßá álbo Ascániußá názwána.

Wspomina też Homerus Ascaniußá y kráinę Ascanią in Iliadis sub finem secundi libri, miedzy inßymi Xiążęty / ktorzy byli ná pomoc przyßli Troianom przeciw Grekom / w ty słowá według versiey Eobani Heßi.

Fortibus inde Phrygum legionibus imperitarunt.
Phorcisq́ Ascaniusq́ superbæ munere formæ
Præditus: Ascania procul è distante profecti
Martis amore feri iuuenes & in arma parati &c.

A iß sie w on czás pospolicie rozmáite narody / z rozmáitych kráin ná inße mieyscá przenośiły / y Oyczyznę odmieniáły ieden drugiego z lepßych gruntow wybiiáiąc / tedy też niedziw iß Askanowie potomkowie Askanusowi przenieśli sie ná inße mieysce / álbo ßukáiąc lepßych kráin / álbo od inßych wyćiśnieni z oyczystych pol. Bowiem Sabelicus y Herodotus sławnie stárzy Historikowie pißą dowodnie o potomkach tego Askaneßá: Iß Cymbrowie potomkowie Gomerowi / z ktorych też był rodu ten Askanes / wygnáni byli z Aziey od Aliata Krolá Lidiyskiego / Ale podobno rychley z dobrey woley mieyscá odmieniáli / á nie tylko sámi Cymbrowie y Askanowie álbo Twiskonowie Niemcy / ále y Sarmatowie y Getowie / Dakowie / ktorich dziś Wołochámi zowiemy / Alani Gepidowie przodkowie Litewscy / Sacæ albo Sassowie y Henetowie wßyscy z iednego narodu od Iafetowych dwu Synu / iedni z Gomora / drudzy z Mosochá spłodzeni / spolna mocą złączywßy sie wespoł z Aziey wschodniey ku pułnocnym kráinom ciągnąc / naprzod osiedli nád Morzem ktore Meotskim zowiemy / do ktorego Tanais Rzeká álbo Don z Moskiewskich stron płynąca wpada v Asophu / o ktorym támesnym w on czás spolnym tych narodow mießkániu / Dionisius stárodawny Poeta Greckim wierßem pięknie nápisał. Ktory sie ták ná łáćińskie wykłáda.

Attingunt multæ Mæotidos ostia gentes.
Germaniq́, Getæq́ & Sarmatæ, Bastarnæq́
Dacorum sedes & fortia pectora Alani.

Bastárnæ nád Dnieprem byli.

Przeto tedy iáko z dawná ták y dziś ty narody społecznie mießkáią / przyległością gránic złączone y spoione / iáko Germani Niemcy z Gotámi z Sarmatami y Bastarnámi / to iest z Rusakámi / z Moskwą / y z Polakámi / y z Alany mężnego sercá / iáko ich tu Dionisius piße przodkámi Litewskimi. A dla tego podobno Berosus Twiskoną Krolem Sarmatskim od Tanais áż do Renu pánuiącego położył / iß záwżdy Niemcy z Sławakámi Sarmatámi / w przyległośći y w spolnym towárzystwie dla spolnych gránic mießkáli. Z tychże Germanow y Twisconow y Gotow / Swiones / ktorych dziś Swedámi zowiemy / poßli / tákże Duńcycy / w ktorych ziemiach y dziś lud sielski ná Wsiach wßysko są Getowie / álbo Gepidowie rożnego ięzyká od Niemcow.

Dla czego Berosus Twiskoná Krolem Sarmatskim zowie.

Swedowie.

Duńcycy.

Záwżdy

Sa też w tám tych kráinach w Hirkániey inße narody z Scitow álbo Tatarow/ ktorych Magas Mages y Sacos Quint: Curtius zowie/ ktorych podobno Xenophon Sacas miánuie.

Záwżdy też byli w przyległym ſąſiectwie Sace álbo Saßowie Getom/ álbo Sarmatom/ ktorych Ptolomeus Saſonámi zowie/ A Xenophon *in quinto libro institutionis Cyri* Sakow Hirkanom przyległych być wſpomina/ á ći ſą właſnie Saxonowie/ álbo Saſowie/ á Saſkie kráiny/ y dziś widzimy być Polakom y Czechom przyległe.

Drudzy tákże z tegoż narodu Niemieckiego oſiedli w tych Kráinach/ gdzie dziś Margrabſtwo ſtáre y nowe/ drudzy w Pomorſkich krainach gdzie Mekelburg/ Stargrad álbo Stárygrod/ Roſtok/ Lubek/ etc. oſiedli/ ktorych Henetami zowią Hiſtoricy. A tych więtßa część Sławieńſkiego języká vżywa. Plinius też Tewtonow przyległych być Cymbrom piße/ to ieſt Duńczykom/ Pruſſom/ y Litwie.

Titus Liui⁹. Arioviſtus Krol Niemiecki.

Drudzy záś iáko Swewi álbo Swabowie/ Frankonowie/ Senonowie y Saſſowie/ niemogąc ſie zmieyśćić w ſwych kráinach ciągnęli do Galliey (ktorą dziś Francią zowiemy) z Xiążęciem ſwoim Ariowiſtem/ y tám pod Rzymiány wiele kráin oſiedli/ á potym Octauius Auguſtus Ceſarz Rzymſki dał im oſſady przeſtrone miedzy Renem y Dunaiem Rzekámi áż do Menu ku Franciey/ gdzie ſie dziś wiele Xięſtw y Grabſtw Niemieckich/ rożnych imion námnożyło. A ták

Narody Niemieckie.

Niemieckie wßyſtki narody od Aſceneſſa álbo Aſcaneſſa/ ktory potym był Tuiſkonem názwan/ Syna Gomerowego/ wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego początek ſwoy máią. Ktorego też Aſcaneſſa dzielność Ricerſką Homerus ſławny Poeta w Phrigiey y pod Troią iáſnie ſławi y inßy Hiſtorikowie.

Sarmatowie y Sławacy.

RIphat wtory Syn Gomerow wnuk Japhetow/ od ktorego też wſchodni Sarmatowie y Henetowie narody Sławiáńſkie wywod máią. Joſephus też piße/ iż Paphlagonowie w Azyey máłey od Ripháthá ſą rozmnożeni/ miedzy ktorymi też Sławacy byli Henetowie przezwiſkiem/ o ktorych Apolonius *in carmine Argonautico* piße po Grecku/ iż w Paflagoniey był wielki narod Henetow Sławieńſkiego języká.

Homerus też *lib. 2. Iliados in Troianorum ducum catalogo* ták Enety wſpomina:

Principe Paphlagonum uenêre Pylemene turmæ,

Ex Henetis, ubi multorum genus erat agrestum.

Z Xiążęciem powiáda Pylemeneſſem przyßły nápomoc vſſy Pafłágońſkie z Enetow/ to ieſt z Sarmatſkiego narodu Słowakow/ gdzie był rodzay wielki mężow proſtych á cerſtwych rolą ſię báwiących. Ktorych y dziś więtßy rodzay

Homerus kiedy żył.

miedzy námi Sławaki niż Doctorow. A tu Homerus naſtárodawnieyßy Poeta (ktory kwitnął y żył po woynie Troiáńſkiey/ Roku 160. y przed záłożeniim Rzymu tákże wiele lat zá czáſow krolowánia v żydow Joſaphata) pieknie ſie zgadza ták o Niemieckim przodku Aſcaneſie/ iáko też o Paflagonach y Henetach/ ktorych Henetow Ptolomeus nawiętßym narodem Sarmatſkim y Sławieńſkim być dowodzi/ gdy piße: *Sarmatarum gentes maximæ Heneti.*

Ptolomeus o Sarmatach.

Stychże też Henetow/ Wandalitowie on narod waleczny poßedł/ Acz wßyſcy rußywßy ſie z Paphlagoniey ciągnęli nád Pontem Euxinem álbo czarnym morzem/ áż do vścia morzá Meotis/ y Rzeki Tanais/ á potym złączywßy ſie z inßym potomſtwem Japhetowym y Moſochowym/ nápełnili więtßą część kráin pułnocnych w Europie/ iakoß ießcze do tych czáſow w kráinach tychże potomkowie ich trzymáią oſſady ſwoie/ gdzie teraz Ruſacy/ Moſkwá/ Litwá/ Podláßanie/ Polacy/ y Pruſowie ſtárzy/ A y dziś morze Pruſkie y Pomorſkie od tych Henetow Henetickim/ álbo Wenedickim miánuią/ á narody nád tym morzem mießkáiące/ ktoregom ſam dobrze ſwiádom Henetámi/ Windiſchámi/ Rugiany/ Wandaliki/ y Kaſſubámi zowią. O czym czytay Długoſſá y Miechowiuſſá lib. 1. cap. 9. fol. 12. A naydzieß iż tám ty kráiny Pomorſkie y inße

Długoſius lib. 1. fol. 10.

ktore

ktore dziś Niemcy trzymáią / wßyſtki były poddáne Polakom / á Leſko trzeći / Xiąże Pogáńſkie Polſkie / máiąc dwádzieśćiá Synow z rozmáitych nałożnic zá żywotá ſwego / támty páńſtwá był miedzy nich rozdzielił / ktore ſie dáleko nád morzem rośćiągáły / poczawßy od Miſniey / y Weſtphaliey / áż do Olſaciey / Wiſineriey / Duńſkiego Kroleſtwá / y zá Roſtok / Hamborg / Brzemie / ktore dziś Bremen zową / Lubek etc. Miáſtá.

Wiſimier Miáſto nád Morzem od Wiſſimirá Xiążećiá Polſkiego / o czym Wapowſki ßerzey.

A od tych ſie Krol Duńſki y Swedſki Wandalſkimi Krolámi piſżą / A Xiążętá Niemieckie od Rugiey (ktora przed tym Serbią od Sławakow Serbow byłá rzeczona) Rzeſkimi ſie Xiążęty tytułuią. Bo niechay kto iáko chce rozno twierdzi y piße / przedśię iednák Wandalitowie z Sławieńſkiego á nie z Niemieckiego narodu idą / Gdyż y Carion Niemiec własny / ktory Hiſtorią Niemiecką pißąc / radby był ſnadź y Boſtwo ſwemu narodowi przypiſał / ták rzecz poczyna o Sławakách Cechach / ktorzy Bohemow Niemcow s tych mieyſc gdzie dziś Czeſka ziemiá wygnáli. Chronicorum lib. 3. Monarchiæ 4. ætatis 3.

Wandalſkie Kroleſtwá / y Rzeße Niemieckiei tytuł ſkąd.

Illud quoq; notatu dignum eſt ſub hoc tempus veniſſe primam omnium in Germaniam Vandalos, in qua etiam hodie magnam partem habent, ut, pote Bohemiæ regnum, quæ olim Germaniæ fuit, &c. To ſie też godzi (powiáda) przypomnieć iż tego czáſu / to ieſt Roku od Chriſtuſá 433. przyßli naprzod do Niemiec Wandalowie / w ktorey / to ieſt Niemieckiey ziemi / máią ießcze y dziś wielką część / to ieſt Bohemſkie álbo Czeſkie Kroleſtwo / Ktora ziemiá przed tym Niemiecka byłá / názwána Bohemią od Bawarow álbo Bemow Niemcow / á potym Wandalowie Sławacy Bohemſcy (mowi Carion) nie zowią ſie Bohemámi / ále Zeſkami (ma być Czechámi) od Zeſki (ma być Czechá Lechowego brátá od ktorego Polacy) Xiążęćiá ſwego imię ſobie y ziemi dáli. Tu widziß iż własny Niemiec Carion Wandality od Niemcow być rożne piße.

Carion o wywodzi Wandalitow z Sławakow.

Tegoż drugi Niemiec *Cureus Stadius in Annalibus Sileſiæ* o Henetach y Wandalitach Sławakach / y *Ioachimus Camerarius minor* tákże Niemiec *in Arithmologia Ethica* poświadczáią. Też *in Decretalibus Gratiani Concilium* Triburienſkie ſamych Sklawow / to ieſt Sławakow / iáko ich Włoßy zowią / lud być waleczny z Węgrámi wſpominá. Ktorzy nawięcey czáſow dawnych / w zachodnych páńſtwach Chrześćiáńſkich woiowáli. Tegoż też iáſnie podpiera Doctor Tilemannus Stella Signenſis drugi Niemiec *in Genealogia Chriſti de origine gentium*, gdy mowi: *Progreßi autem Heneti à littore maris Euxini &c.* A ciągnąc (powiáda) dáley Henetowie Sławacy od czarnego morzá / nápełnili wielką część boku pułnocnego w Europie / y ießcze trzymáią támty kráiny / ktore teras zowią Ruſſią / Litwą (własne słowá iego) y Polſką.

A gdy ći Henetowie / Sławacy / Wandalitowie / z oyczyſtych mieyſc wygnáli Hermundurow y Boiow Niemcow / oſiedli Bohemią / to ieſt Czeſką ziemię / y Sląſkie przyległe kráiny / od tych też Morze w Pruſiech Venedicum zowią. Nápełnili też ći Henetowie wßyſtkie ziemice w Illiriku / álbo od Antenora Troiańſkiego Xiążęćiá po zburzeniu Troiey z Aziey nád Morze Adriatickie przywiedzieni / Bo też byli ná pomoc Troianom przyßli / iák ſie wyżßey powiedziáło / Albo też gdy w Europie w pułnocnych kráinach ſie rozmnożyli / A potym ná zachod Słońcá ciągnąc ty mieyſcá Illirickie iáko ciepleyße / á w wino y w chleb żyznieyße opánowáli / gdzie y dziś wßyſtko Sławáńſkie narody mießkáią / Od ktorych też Henetow Cornelius Nepos iák Plinius lib. 6. cap. 11. wſpomina Wenetow we Włoßech narod rozmnożony być ſie domniemawa. Tákże *Quintus Curtius in Hiſt. Alexandri Magni.* Ale *Tilemannus Stella* mowi: *Nomino autem Henetos omnes ubicunq; conſederunt, qui lingua polonica utuntur, etiam ſi Dialectis diferant.* Ja powiádam tych wßiſtkich Narodow zowie Henetami / ácz

Henetowie Sławacy w Illiricu.

gdziekolwiek

gdziekolwiek osiedli / y ktorzykolwiek Polskiego Języká vżywáią / ácz też czásem słowámi niektorymi są sobie w mowie rożni. A ták od Riphata wtorego Syná Gomerowego wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego/ poszli Riphei/ ktorzy są Sarmatowie y Henetowie. A to imię Heneti / iáko w sobie brzmi rozumie się po Hebreisku tułáiący/ iáko też y Grekowie drugich zwáli Nomadas / to iest/ z iednych pástwisk ná drugie się przenoszący. Sarmata też álbo Sauromata wykłáda się Wodz álbo Xiążę wysokości/ álbo Pan wyższey y gorney kráiny / co się rozumie o pułnocnych stronach/ bo się ku gorze podnosi Ziemiá idąc ná połnocy. A iáko Miechouius lib. 1. cap. 2. fol. 3. kłádzie / A montibus Sarmaticis eleuationis poli 49. graduum, usq; ad mare Baltheum siue Venedicum, quod est sinus oceani Germanici 55. graduum, & ubi mare non alluit eleuatur polus 57. graduum & plus: Ktory rachunek biegłym á dowćipnym Geographom y Astronomom zlecam.

Macieia Striykowskiego

Osostevicziussa Kanonika Zmodzkiego Kroniki Litewskiey Księgi wtore/ Rozdział pierwszy.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISSIMVM PRÆSVLEM ET DOMINVM, DOMINVM MELCHIOREM

Dei gratia Samagitiæ Episcopum pientissimum, Gedrotiorum Ducem &c. Dominum, Mecœnatem obseruandissimum.

OMNIBVS alijs artibus ob excellentem utilitatem honestatis nomen merentibus, Historiæ studium meritò anteponendum, ut res ipsa, ita sapientis illius Etnici sententia (Qui eam VITAE MAGISTRAM pronũciauit) docet, Illustris & amplissime Præsul, mecœnas colendissime. Quis enim uerbis explicare poterit, quantum Historiæ ad formanda gubernandaq; imperia, & sententias in Senatu ferendas, principibus uiris momenti adducant? Quandoquidem ex his cognoscunt, quibus medijs maxima quæq; imperia, ex infimo statu ad summum ascenderint, quibusq; initijs iterum collabi cœperint. Vt interim hic non repetam, de ijs quas singuli cuiuscunq; sint ordinis, ex Historia ad sapienter instituendam uitam commoditates haurire poßint, & quæ etiam à nobis copiosè dicta sunt in præliminari proœmio huius operis. Quod ego nemine præeunte, & in tot sæculorum obscurißima uestræ gentis Lituanæ Historia nullo Duce hactenus sese offerente impri-

mis

mus agressus, uotis nostris eodem qui aurem uellit & admonuit Deo aspirante, ac arduo Atlanteoq; oneri Alcidem, Tuam Celsitudinem submittente, iam iam editurus sum. Quamuis:

: Vndiq; totis
Vsq; adeo turbatur agris: En ipse capellas
Protinus æger ago, hanc etiam uix Tityre duco
Hic inter densas corylos, modo namq; gemellos
Spem gregis, ab silice in nuda connixa reliquit.

Verum priuatis ærumnis Reipub: postpositis, ut tandem Lituaniæ patriæ uestræ inclytæ tantorum Principum, Ducum, Hæroum, Regumq; ac Imperatorum feracissimæ parentis origines, deductiones, gesta martia, Herculeaq; bella, noua luce quam antea nunquam cœcis carceribus inclusæ uidere poterant, gauderent, hunc librum ut cætera alia tuæ amplissimæ Celsitudini, inscribo, dedico, offerro, & ad perpetuam nominis immortalitatem nuncupo, defendendumq; à maleuolorum obtrectationibus trado. Nam haud nescius sum, cum ea quæ summis ingenijs inuestigari antea non poterant, eruenda, publicandaq; susceperim, futurum esse, ut hic meus octennis Herculeusq; labor, uirulentos Zoilorum (quorum ego latratus ui ueritatis fretus contemno) aculeos exagitet, præsertim cum nihil eiusmodi in lucem unquam prodierit, in quo inuida maledicentia non inuenisset quod carperet.

Iam itaq; Mecœnas amplissime, & rationem otij mei iusto calculo redditam considerabis, & gentis Lituanæ ac Samagiticæ, ex Cymbrorum & Gotorum bellicosissimis gentibus, quæ & robore animorumq;ui, & amplissimis, uictoriosissimisq; triumphis semper claruerunt semina antiquitus iacta uidebis. Tandem ex P. Alæmone siue P: LIbone principe patricio Romano, hanc in gelidam Arcton diuino quodam fato classe delato, procreatos Ausonio sanguine Duces ueluti facie ad faciem intueberis, Qui uobis posteris suis amplissimam hanc reddiderunt patriam, & Kytaurorum ac Rosarum stemmata Domui quoq; tuæ R. Cels: Gedrotiæ successiue & hæreditaria deuolutione feliciter inseruerunt.

Quæ omnia sincere, longo sudore, nec non minori sumptu nostro, & millies conferendo, legendo, ac relegendo, etiam cum læsione ualetudinis & uisus, ellaborata, tua Reuerendissima Celsitudo innata humanitate quidquid est munusculi, immortalitati tamen nominis tuæ Cels: & familiæ Gedrotiorum dedicatum, clementer accipiat oro. Ouidiani illius non immemor:

Vt desint uires tamen est laudanda uoluntas,
Hac ego contentos auguror esse Deos,
Hæc facit, ut ueniat pauper quoq; gratus ad aras,
Et placeat cæso non minus agna, boue.

Interim Deum Opt. Max. oro ut tuam Reuerendißimam Cels. patriæ & nobis in hoc rerum omnium turbulentißimo statu, quam diutißimè incolumem seruet, & omnes salua libertate in uera religione uiuere ac communi pace in laudem nominis sui gaudere faciat. Valeat itaq; uestra Illustriß. Celsitudo feliciβimè, cui ego me quàm humillimè recommendo. Regiomonti Borussiæ, Anno 1580. Septembris 16. die.

Vestræ Reuerendiiß. Cels.

cliens

Mattias Iacobi Osostevicius Stryjkowski Historicus & Poëta Can: Sam:

Kazáliśmy tu iuż dostátecznie y dowodnie / w ktorych kráinach Swiátá Synowie Noego y Potomkowie ich osiedli / wywiedliśmy też pewną á prawdziwą Genealogią rozmáitych Narodow początki y rozmnożenia ich / Perskich / Indiyskich / Armeńskich / Greckich / Włoskich / Niemieckich / Sławáńskich / Tureckich / Macedońskich / y inszych z nich idących / y im przyległych rożnych ludzkich rodzáiow etc. Ktore wywody nie tylko ku tey nászey ále ku wyrozumieniu inszych Historikow ták domowych iáko postronnych zgodzić sie bacznemu á w rozmáitym piśmie biegłemu Czytelnikowi bedą mogli.

Tu zás o Litewskim sławnym Ruskim y Zmodzkim narodzie (o ktorym przedtym żaden Historik álbo Kronikarz znáczney y porządney Historiey niepisał / áni sie o to kusił / ále áni o tym myslił / skądby były pewne y dowodne początki y rozmnożenia iego) zá pomocą Bożą / ktory sam lepiey wie / ku temu vprzeymą chęć násze Rzecz poczniemy / Tylko łáskáwego Czytelniká vpomnieć sie naprzod nam widzi / Aby nie w gołey záraz zwierzchu łuszczynie orzechowey / ále przegryznąwszy ią dobrze / wśrzodku sámego iądrá / smáku szukał / ponieważ tu nam trudniey było z wielką pracą tysiąc Historykow ná świádectwo y ná wybádánie prawdziwych wywodow przywodzić / znośić y stossowáć / á niż iemu gotowey z rozmáitych Zwierzyn y rożnych pokármow y zioł / przypráwioney potráwy vżywáć. Przeto Látopiszczow Ruskich y Litewskich świádectwá / o przyściu Włochow / z Palemonem Xiążęciem w ty strony ná wet zostáwiwszy / teras naprzod prostą potráwę o Cymbrach / Gepidach / Alanach / y Gotach przodkach Litewskich stárodawnych położymy.

Ptolomeus Czytelniku miły on napilnieyszy wszytkiego Swiátá Geograph / w tych kráinách / ktore dziś wielkie Xięstwo Litewskie szeroko zámyka w sobie /

ácz przed

ßcz przed tym ßerzey zámykáło/ poczawßy od rzeki Tanais/ Dnieptu/ Bohu y od czarnego morzá áż do Pruſkiego/ od Dźwiny do Narwie y Bogu ꝛc. rozmáite narody kłádzie/ ktorych dziś imion/ áni znáć áni ſłycháć/ zwłaſzczá w tych ſtronach gdzie dziś Siewierſkie/ Rezáńſkie/ Czernihowſkie y inße pod Moſkiewſkiego pánowánim Xięſtwá/ nád Tanais álbo Donem/ Wolgą y Dnieprem Rzekámi leżące/ tákże gdzie Kijow/ Wołyń/ Podole/ podláße/ Zmodz y ſámą Litwá.

A naprzod tych obywátelow ſtárodawnych Litewſkich w kráinach przerzeczonych kłádzie/ Galindy/ Bodyny/ Sudyny/ Kariony/ Amaxobity/ Stabany/ Sturny/ Gepidy/ Aſſuby/ Wybijony/ Sargaty y Ombrony w tych ſtronach gdzie dziś Lublin y Brzeście Litewſkie.

O tym też czytay Jodocum Decium/ etc.

Plinius tákże naturalis Hiſtoriæ lib. 4. cap. 12. lib. 6. cap. 13. lib. 11. capite 7. lib. 2. cap. 16. etc. Caius Julius Solinus Polihiſtor cap. 19. 20. et 23. Crantius Strabo/ Pomponius Mela in Scytia Enropea lib. 2. cap. 1. Ty narody w Litewſkich ſtronach kłádą. Eſſedony/ Ewazy/ Cotti (ma być Gotty) Cimery y Cymbry/ Meſſemany/ Koſtoboki/ Litalany/ Choatry/ Karolany/ Gety/ Tuſagety/ Newry/ ktorych nád Dnieprem Solinus kłádzie/ Gelony/ Alany/ Agatyrſſy/ y inßymi rozmáitymi przezwiſkámi ich názywáią/ ſkąd ſie pokázuie/ iß ty kráiny Litewſkie (ják to ießcze ßerzey y dowodniey czytáiąc wyßzey obaczyß) nie ieden narod w ſobie wychowáły/ y rozmnożyły. Dla czego też w iezyku álbo w mowie ſwoiey poſpolitey wiele ſłow/ ták łácinſkich ják inßych narodow námießánych pełno máią. Wßákże ty wßyſtki wyżßey miánowane narody/ według ſamey rzeczy/ y świádectwá tychże Hiſtorikow/ z Sarmatow od Japheta Syná Noego y od Gomerá Jafetowego/ Tákże od Togormy Gomerowego Syná wywod máią/ z Gotow y z Cymbrow narodow ſławnych/ z ktorych też Niemcy inßą Genealogią od Tuiſkoná álbo Aſkaná wtorego Syná Gomerowego narod wiodą/ ják ſie to iuß niżey pokazáło.

Swiádectwá

Wywod narodu Niemieckiego.

Od Togormy záś trzeciego Syná Gomerowego/ wnuká Jafetowego prawnuká Noego Gotowie waleczni/ pobrátynowie Cymbryſcy y ſąſiedzi ich Jatwiezowie/ Alani/ Połowcy/ Pienicigowie. Ktorych był poczet s ſamym Togormą Xiążęciem tyſięcy 14000. ják Philo piße. A ci záras we trzy ſtá lat po potopie/ gdy ſie po zámießániu iezykow v Babel Wieże w wietße Narody rozmnożyły/ ciągneli w pułnocne kráiny z Aſſiriey/ áż przyßli w ty polá/ gdzie dziś czarne y martwe Morze/ ktore Pontum Euxinum, & paludes Meoticas Hiſtorikowie zowią. Tám w tych polách długi czás mießkáiąc Potomſtwo Gomerowe y Togormowe ciáſności Morzá czarnego gdzie Palus meotica do niego wpada/ Gomerium Boſphorum/ á potym Kymerium po Grecku y Cymerium od ſwego imienia miánowáli/ ſami też potym Cymeriámi/ á zá poſtępkiem czáſow Cymbrámi litere b zá e przemieniwßy byli rzeczeni: Potym gdy ſie tám w tych polách dla płodnego rozmnożenia zmieyſcić niemogli/ rozbiegli ſie z roznymi wodzámi w rozne kráiny świátá/ iedni ciągneli ná zachod y oſiedli nád Propontidem w Aziyſkim brzegu/ gdzie ſam Pontus Euxinus Morze czarne do Heleſpontu morzá Tráckiego v Conſtantinopolá/ Galaty y Calcedonu wpada/ ná ktorym ſie ia Morzu álbo Propontu/ Roku 1574. żegluiąc od Joſepha Zydá Xiążęciá de Nexia z Criſtophem Dzierſkiem y z Janem Buczackim z niebeſpiecznością zdrowia woził. Drudzy záś oſiedli w Taurice/ gdzie dziś Prekopſcy Tatarowie y Mankop/ tákże Kapha/ y Krim Miáſtá ſławne/ drudzy do Traciey záßli/ y do Daciey/ gdzie dziś Wołoßy/ A o tych też Cymbrach iß byli przylegli Grekom y długie woyny z nimi toczyli/ Homerus w ſwoich Jliadach/ y Apolonius in carmine Argonautico, tákże Procopius/ Jornandes y inßy Greccy y Łácinſcy Hiſtorikowie doſić ßeroko piſáli.

Wywod narodow od Togormy.

Cymerius Boſphorus.

O tym czytay Chriſtianum Cilicium Cymbrum de bello Ditmarſico.

Rußenie Cimbrow od Jeſiora Meotis

A s tych co w Taurice byli rozmnożeni Połowcy.

Drudzy nád Tanais Rzeką álbo Donem y nád Wolgą w polach mieszkánie obráli. Drudzy nád Bohem Rzeką ktorą Ptolomeus y Solinus Hipanim zowią/ y nád Dnieprem/ Desną/ Sosną etc. Rzekámi szeroko sie roskrzewili. A drudzy w pierwszych polach gdzie byli wprzod osiedli/ zwłaszcza stárszy/ ktorym sie nie godziło powłoczyć zostáli nád czarnym Morzem y Jeziorem Meotis/ á ci wszyscy Gotámi/ Gepidami/ Pewćinámi/ álbo Piecinigami y Połowcámi/ od pol y polowánia álbo Polonow woiennych potym byli názwáni/ ktorzy z Ruskimi Xiążęty/ iáko o tym będzie niżey/ długo walczyli.

Drudzy dáley w pułnocne kráiny ciągnąc/ osiedli w tych mieyscach gdzie dziś Wołyń/ Podole y Litwá/ á drudzy nád tym Morzem/ ktore *Sinum Balticum y Venedicum* y Pruskim zowiemy szeroko sie położyli/ gdzie dziś Philandowie/ Swedowie/ Lotwá/ Zmodz/ Kursowie/ Prussowie stárzy/ y Duńczykowie/ Ktorzy wszyscy od Japhetá y Gomerá Syná iego iednostáyne narod wiodąc/ iezyk álbo mowę/ ktorey tylko iedney po zámieszániu Jezykow v Wieże Babel vżywáli/ w rozne Jezyki dla rozności ossad y mieysc rozno/ iáko dziś widzimy pomieszáli/ wszákże záwżdy mężni y do woyny z przyrodzenia vdátni wszyscy byli/ co ich rycerskie dzielności (ácz ich więtsza część dla niedostátku Historykow y grubości Ludu zginęłá) iáwnie świádczą. Bo gdy długo nád tym Morzem/ ktore Prussy/ Duńska/ Swedska/ Zmodzka/ Lotewska Ziemię zálewa/ mieszkáli/ y ktorem ia też Morze swoią własną bytnością Roku przeszłego 1580. zwiedził/ tráfiło sie/ iż Ocean y odnogi iego/ ták srogo były wylały/ iż ty wszystki wyższey miánowáne Kráiny potopem nagłym morskie nawálności zálały/ y Ludzi wielkość z Dobytkámi y Miásteczkámi iákie w on czás były/ y z Folwárkámi pobráły/ zá czym ná kilkudziesiąt mil od brzegow Morskich (gdy y Rzeki wspárwszy sie o Morze nádęte wylewáć musiáły) sroga powodź wszystko byłá splundrowáłá. Przeto támtych kráiow Pomorskich narody/ Duńczycy/ Swedowie/ Prussowie stárzy/ Gepidowie/ Zmodz/ y Litwá/ Kursowie/ Lotwa álbo Lotihálowie obawiáiąc sie tákiego drugiego Potopu/ y sprzykrzywszy sobie mieszkánie w tych zimnych á niepłodnych/ iákom sam doświádczył kráinach nádmorskich/ ruszyli sie wszyscy z żonámi y z dziećmi z oyczystych mieysc/ szukáiąc wcześnieyszych ossad/ á wszyscy ácz roznych iezykow dla spolney drużyny iednym przezwiskiem Cymbrámi miánowáni byli.

Przyczyná wyścia do Włoch Cymbrow/ Gotow y Gepidow przodkow Litewskich.

Liczbá Cymbrow y Gepidow 300000.

Historikowie wszyscy liczą ich woyská być trzy stá tysięcy/ krom Zon y Dzieci/ skąd sie pokázuie/ iż ták wielki zbor ludzi niemogł sie wypráwić z samey Duńskiey Ziemice/ ále ze wszystkich okolicznych Kráin pomorskich wyższey miánowánych/ co y Carion przyznawa: Bo Duńskiego Krolestwá y Holsáckiego Xięstwá/ przy ktorych samych dziś imie Cymbriyskie zostáło/ świádomiśmy dobrze/ gdyż nawięcey ośmnaście tysięcy Ludzi Krol Duński/ z swego páństwá zebráć może do boiu. Ale w on czás Lotwá/ Zmodz/ Kursowie/ Gepidowie przodkowie Litewscy/ Jatwiezowie/ Prussowie/ Duńczycy etc. wszyscy sie iednostáynie Cymbrámi od Gomera przodká/ y Cimeriow Bophorow skąd pierwey wyszli/ zwáli. A ciągnąc w spolney drużynie Rzymskie Páństwá vporną śmiáłością y gwałtowną mocą posiadáli/ y czterey kroć Rzymskie Woyská wielkie ná głowę/ z Hetmánámi ich pobili. Ják o tym wnetże Czytelniku miły z pewnych Historikow pewnymi dowodámi rzecz samę obaczysz. Ktorą teraz máło przerwáć muszę/ chcąc tego potopu y wylania Morskiego (ktore Cymbrow y Gepidow przodkow Litewskich y Zmodzkich/ z Oyczystych mieysc wygnáło) świeżą nászego wieku przygodą podeprzeć.

O tym czytay *Christianum Cilicium Cymbrū, in bello Ditmarsico.*

Roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1570. názáiutrz po wßech Swiętych w nocy / przyßłá ták cięßka á nieſłychána powodź Morſka / ktora nagle przypádßy záláłá Ziemie Pomorſkie w dolney Niemieckiey Ziemi / iáko Ziemię Brabandſką / y Jeziorną / ktorą Selland Niemcy zowią / Holandſkie y Flanderſkie Xięſtwá / y oboię Frizyą. A ſtáło ſie to z cięßkich y długich wiátrow / dla ktorych ácz ſą brzegi morſkie groblámi wyſokimi z dawná opátrzone / áby zwykłe podnieſienie Morſkie po odeściu długim / záś nagle przypadwßy przez nie nieprzelewáło / Wßákże iż przez cáłą Jeśień wiátr śrzedni miedzy wſchodem á południem vſtáwicznie środze wiał / przegnał wodę morſką od tych kráin ku Angliey y Hiberniey / iż ią iáko gorę nieiáką ná ſobie dzierżał / Potym gdy záś przeciwny wiátr powſtał / wielkim pędem iáko z gory oná wodá wſtecz bieżáłá / ktora ácz sámá chybko ßłá ná doł / ießcze ią wiátr tym tężey gnał / pędząc zá nią wodę z brzegu Anglickiego / ſtądże ták nawáłnie przypádłá / że przez wßytkie groble przeláwßy / wielkim ie gwałtem wywrocilá / á vczyniwßy ſobie weßcie w rowninę / záláłá támty kráiny dolney Niemieckiey ziemie / ták gwałtownie / że ſie nikt nieſpodział / ſkąd śmierć nagła ná ludzi y ná bydło przypádłá / iż w Andorfie / w Delphru / w Hercogpuſu / w Merimedzie / w Mittelburgu / w Greningu / w Roterodamie / w Amſterdamie / y w inych głownych y mnieyßych Miáſtach / ták wyſoko wodá wyláłá / że po wßytkich vlicach ná czołniech ieździć muſieli. A niektorych domow wynioſłych tylko dáchy były widziáne / z władzá tych Miaſt iáko Delphu / Dortu / Rotterdamu / tych Miaſt wieże tylko z ſpicámi Kościelnymi z wody wyglądáły / á wśi około tych Miaſt / z ktorych nawiętßa żywność pochodziłá / iáko nalepße máſłá y Niderlandſkie ſery / w wodzie zátonęły / z ludźmi y z bydłem / bo w rowninie leżąc / niebyło vcieczki nigdzie / gdyż ſie wßyſtko z morzem porownáło.

Brabandia / Selandia / Holandia / Flandria / Frisia / kráiny ziemie Niemieckiey zátonęły.

Andorf / Hercogpuſum / Merimed / Mittelburg / Grenningen / Amſterdam / Delph / Dort / Roterdam etc. miáſtá ſławne zátonęły.

Ziemie Holandſkiey Miáſtá / y Wśi nawiętße záginęły z Ludźmi y z Bydłem / Abowiem Miáſto Rzymſki wał / Deukiland weſpoł y z ßeścią wśi zátonęli / Powiát wßyſtek Tolſki / iáko Miáſto Sarponnes / Swiętego Marćiná ſtaw / Miáſto z ßeścią wśi / Tegoſen z ſiedmiąnaście wśi / Benflet / Hillernes z ośmią wśi / Sromſlag / Eſems / Gentones ze cztermi wśiámi / Puler z Amerem / y cztery wśi do gruntu zátonęły / w Grenningu Mieście Friſlanſkim / Hetman Hiſpáńſki Duca de Alba záłożył był twierdzą mocną / chcąc tám Zamek obronny mieć / Ale ták oni co tám ſtraż dzierżeli / iáko y ći co budowáli / wßyſcy ſie z budowánim ták zápádli / iż nieznáć gdzie ſie co podziáło / ále wßędy wkoło ták ludzie / iáko y bydło potonęło.

Roterdam oyczyzná Eraſmi Roterodami.

Przetom tedy tę przygodę dla dowodu przytoczył / iż ſie to ták było tráfiło y przodkom Litewſkim / Żmodzkim / Pruſkim y Gotſkim / że muſieli dáley wędrowáć dla powodzi morzá / przy ktorym mießkáli / iák w on czás wolno było / Boby pewnie támći obywátele rádzi Oyczyznę przemienili / ále iuż dziś wßędy dobrze oſiedziono / á w on czás gdzie kto chciał tám ſie przenośił / A narod mocnieyßy / ſłábßy wybijał.

Y ſtámtych kráin wiele Holandrow tegoż Roku 1570. do Polſki przyßło / y Niderlandow ktorzy zá dozwolenim kroľá Auguſtá w Lubelſkiey ziemi y indzie oſiedli / iákom ſam widział.

A Titus Liuius Hiſtoryk ſławny Rzymſki / y Lucius Julius Florus / z niego opiſuiąc dzieie / y ſpráwy poſtępkow Rzymſkich / o woynie Niemieckiey / Cymbryſkiey / álbo Gotſkiey (s ktorych Litwá z dawná prawdziwie idzie) ták mowi w kśięgach trzecich w rozdziele trzećim / Cymbrowie narod pułnocny / á z nimi Niemcy / y Tigurini od oſtátnich mieyſc Francuſkich zbiegwßy / gdy ich Ziemię Ocean potopił / nowych oſſad po wßyſtkim Swiecie ßukáli / á będąc wygnáni z Franciey / y z Hiſpaniey / gdy do Włoch przyciągnęli / poſłáli poſłow do obozow Sylanowych / ktory był Hetmánem Rzymſkim / proßąc áby lud Ricerſki Rzymſki dał im cokolwiek ziemie / iákoby za żołd / ták iżby ręku y mocy ich według woli ſwey vżywał. Ale co im (powieda) zá ziemię miał dáć lud Rzymſki / gdyżby

A tu oſobno miánuie Cymbrow / á oſobno Niemcow.

Vt Martius Populus R.

Droga tám Włoká.

gdyżby ſie s práwámi rolnymi muſieli ſami wádźić: Odegnáni tedy czego proſbą niemogli otrzymáć/ bronią vmyſlili dochodźić/ Ale áni pirwſzego gwáltu Bárbárſkiego Silanus/ áni wtorego Manilius/ áni trzeciego Cæpio wytrzymáć mogli/ wſzyſcy trzey Hetmanowie z woyſki roſpłoſzeni/ y z obozow złupieni ſą/ źleby było/ powiáda/ gdyby ſie był Marius onego wieku nietráfił. Ale ſie y ten ácz ſzczeſliwy Hetman nieſmiał z nimi záras potkáć/ czekáiąc z Rzymſkim woyſkiem w obozie/ ażby ſie przes długi czás oną popędliwość y gwáłtowność okrutnego narodu Cymbriyſkiego vſmierzyłá.

Actum eſſet niſi Marius illi ſeculo contigiſſet, verba Flori.

A właſnie ták y Fabius contra Pænos ták Marius contra Cimbros cunctando reſtituit rem, ktorego też fortelu Moſkiewſki chciał záżyć z námi/ Roku 1580.

Stadiuſowo/ Plutarchowo/ Deciuſowo świádectwo/ z inſzych Hiſtorikow przydánim ná potrzebnych mieyſcach / O Cymbrach / miedzy ktorymi też Gepidowie Litewſcy przodkowie byli.

Rozdział wtory.

IOannes Stadius in Commentario ad ſupplendam hiſtoriam Flori concinnato, ták piſze o Cymbrach krotką rzeczą/ Cymbrowie y Niemcy z Cymbriyſkiey Morzem otoczoney Wyſpy/ ktorą Cymbricam Cherſoneſum łáćinnicy zową/ gdzie dziś Kroleſtwo Duńſkie/ y Xieſtwo Ditmárſkie/ Holſáckie etc. Roku od złożenia Rzymu 640. Secundum Tacitum de moribus Germanorum ſcribentem, á przed zbáwiennym národzenim Páná Chriſtuſowym 100. lat/ zebrawſzy ſie z Sąſiády ſwoimi/ ják tenże Tacitus y Strabo/ tákże Kroniki Duńſkie/ y Swedſkie świádczą (z Swedámi/ z Gotámi/ z Gepidy gdzie dziś Zmodź/ Litwá y Lotwá/ z Vlmigawy/ gdzie dziś Pruſſowie/ Połowcy gdzie dziś Podole/ y z Wołyńczámi/ z Stábany/ z Amarobity/ z Ombrony/ z Jatwiezy/ ktorzy ná ten czás według Ptolomeuſá y Joſtá Deciuſſá w tych mieyſcach gdzie dziś Brzeście Litewſkie/ Lublin/ y Podláſze mieſzkáli) ciągneli do Jlliriku/ gdzie dziś Ziemie Sławáńſkie/ dla niewczáſow zimną nieurodzáiu/ y potopu Morſkiego. Tám w Jlliriku pod Miáſtem Nortbeią/ Curiuſá Carboná Ráyce Rzymſkiego/ ktory ná ten czás ono Páńſtwo álbo Prouincią trzymał/ z woyſkiem porázili/ y pogromili/ ſtámtąd do Fránciey/ álbo Galliey (ktora ieſzcze ná ten czás Rzymſkiey mocy nie ſłużyłá) y do Hiſpaniey zbroyną ſie reką po onym zwycieſtwie obrocili/ A gdy ich Fráncuzowie/ Hiſpani y Celtiberowie z Ziem ſwych wygnáli/ do Włoch ciągneli/ tám potym gdy mieyſcá ku oſádzie nie mogli v Rzymian vproſić/ Juniuſá Sylláná Hetmáná Rzymſkiego z woyſkiem porázili. A gdy trzeci raz Rzymiánie przećiw im do Fránciey Marká Scauruſá poſłáli/ ſkoro ſie woyſká ſtoczyły/ pobili Włochow y Fráncuzow Cymbrowie y Gepidowie. Czwarty Hetman Rzymſki Caſſius Longinus ná nich ſie oburzył/ ktorego też Tiguryni/ narod Niemiecki/ Towárzyſzy Cymbrow meżnych/ ná gránicy Allobrogow/ ktorą Ziemię dziś Sawoyſkim Xieſtwem zową/ miedzy Włochy á Fráncią/ porázili/ y ſamego Hetmana Caſſiuſá Longiná y Towárzyſzá iego Luciuſſá Pizoná zábili/ y woyſká Rzymſkie ná głowę pogromili.

Cimbrica cherſoneſus.

O tym też czytay Joſtá Decium in Antiquit. Polon.

Przodkowie Litewſcy/ Swedſcy/ y Duńſcy naprzod do Jlliriku z pułnocy ná południe y ná zachod ſie puścili.

Carboná porázili. Do Fránciey y do Hiſpaniey z Jlliriku.

Do Włoch ſie záś prowádzą Juniuſá porázili.

Scauruſá y Fráncuſow zbili.

Allobroges cis Rodani ripá quæ hodie eſt pars ducatus Sabaudiæ & Delphinatus.

Wypráwili ieſzcze Rzymiánie piąty ras Hetmánow trzech Rzymſkich do Fránciey przećiw Cymbrom/ Quintuſá Cepioná/ Caiuſſá Maniliuſſá/ y Márca

Hetmánow trzey Rzymſkich ná Cimbri y Gepidy.

Aureliuſſá/

Aureliuſſa/ á iż wßyſcy trzey rządzić chcieli woyſkiem / gdy Cepio ſobie pierwße mieyſce iáko od Senatu zleczone przywłaßczał/ powádzili ſie w Franciey dla tego y ziemie Francuſka/ tákże woyſká káżdy ſwoie oſobno ná troie rozdzielili/ co ſłyßąc Cymbrowie y Gepidowie Litewſcy / złączyli ſie z Niemcámi / z Tiguriny y z Ambrany/álbo Ombrony/ ktorych Ludouicus Decius / fol 35. o Familiey Jagełowey pißąc / kłądzie być ſtey krainy / gdzie dźiś Lublin y Brzeście Litewſkie/ mowiąc / *ſtatim poſt Ombrones, id eſt, Lublinenſem Palatinatum &c.* Záraz tedy vderzyli ná niezgodne Hetmány Rzymſkie Cymbrowie / y Gepidowie / ktorych wielką porażką pogromili / y zwyciężyli / ták ſrogo iż ośmdzieſiąt tyſięcy Ryćerſtwá Rzymſkiego ná plácu poległo / á Woźnic ſamych y Kuchárzow czterdzieści tyſięcy pobili/ y dwá obozy Rzymſkie Cymbrowie/ Pruſſowie/ Duńczycy / Swedowie / Niemcy / Ombrones / Podlaßánie / y Gepide przodkowie Litewſcy wzięli / Hetmáná też Marca Aureliuſſa poimáli / y dwu Synow Burmiſtrzowſkich zábili. Dla tego poſpolſtwo Rzymſkie/ ktore dawno ná Cepioná waśń miáło/ zá tym iego nowym nieſzczęściem oſądziło go / y winnym być ſkazáli/ tey ſrogiey á nigdy Rzymowi nieſłycháney porażki / iż ſie/ nieiáko Hetmanowi należy / źle / á nieprzyſtoynie ſpráwowáł. Tákże był do ciemnice wſádzon / gdzie y w więzieniu vmárł. Trup iego ná pole Gemonyſkie gdzie złoczyńcow wießano y zábijano / od Kátá był nági wywleczon / y dobrá iego ná poſpolitą rzecż wzięte.

Niezgodá á wiele Hetmánow wiednym woyſku iák rzecż ßkodliwá.

Tymże králem Turcy Chrześciáńſkie woyſká raz poráźili.

Bo ácz ná ten czás teßcze Lubliná y Brześcia nie było / ánt o nich ſłychał Ptolomeus/ále iednák ty mieyſcá mieni być s ktorych Ombrones wyßli.

Ad ſcalas Gemonias.

Przyczynę tego ſrogiego poráženia Rzymſkich woiſk z Cepionem / Trogus Prompeius y Juſtinus lib. 32. świętokraydztwo być kłádą / iż był Cepio przedtym złotá z Jeziora Tolosſanſkiego wyiął/ſto y dzieśięć tyſięcy funtow / á ſrebrá po pięćkroć dzieśięć ſet tyſięcy pondow: ktore ſkárby vtopili byli z dawná w tym Jezierze Tectoſagi Sławacy zá porádą Bogow ſwoich / bo ich byli zebráli z woyny y z łupow / o czym czytay v Juſtinuſſa.

A Cymbrowie y Gepide przodkowie Litewſcy po tym ſławnym zwycięſtwie ciągnęli przez Francią wtory ras do Hiſpaniey / zkąd gdy ich Celtiberowie wygnáli / ná zad ſie do Franciey wrocili / á tám ſie z Teutonámi narodem Niemieckim y z Ambronámi/ktorzy byli (ieſli Deciuſowi wierzymy) z Podláßá złączyli/ á vrádzili y poſtánowili miedzy ſobą/áby Alpes gory wyſokie przebywßy Rzymu dobyli / y wßyſtkę Włoſką ziemię zá ták ßczęśliwym powodzenim opánowáli. Ták tedy z trzemi woyſkámi rozno do Włoch przez gory Alpes / ktore ſą obroną Włochow/ciągnęli/po onym ſławnym zwycięſtwie nád Rzymiány we dwu lat. Co vſłyßawßy Marius Hetman Rzymſki/ dziwną prętkością z woyſkiem im zábieżał/ á naprzod z Niemcámi pod ſamymi początkámi gor w polu/ ktore zową *Aquas Sextias*, iák Florus piße/ bitwę zwiodł tym poſtępkiem/ iż gdy Niemieckie woyſko rzekę y inße wody záśiádło / Rzymſkie vphy nárzekáły dla niedoſtátku wody ná Mariuſa Hetmáná/ ktorym Marius odpowiedział / wßákeście miezowie/ono wodę macie v ſwych nieprzyiaciol/idźcie á weźmicie iey ſobie/záras tedy z chęcią wielką z krzykiem/ y z zápalczywością Włoßy do Niemcow/ á Niemcy Teutonowie do Włochow ſkoczyli / y ták ſie potkáli / iż gdy Włoßy Niemcow przemogli/po zwycięſtwie wodę z Rzeki ná połyze krwią zmießáną pić muſieli/ á więcey krwie niż wody wypili. 150000. tyſięcy Cymbrow y Gepidow ná plácu poległo pierwßego y wtorego dniá według Welleiuſa. A Oroſius świádczy/ iż ich 200000. tyſięcy zábito / á 80000. poimano / ledwe 3000. vbiegło. Tewtobochus ich Krol / ktory ták był chybki / iż czterech/ á czáſem ßeści koni zwykł był razem z koniá ná koń przeſkákiwáć / w ten czás ná iednego gdy vciekał niedoſpiał wſkoczyć/ bo w pierwßym ſkoku poimány / á iż był wyſokiey vrody/ y ſtrzeliſtego wzroſtu/ za oſobliwy dziw był mian / bo gdy go wiedziono miedzy inßymi znákami zwycięſtwá / w poyśrzodku nád wßytkimi wynioſłego widáć było.

Wtory raz náßy wędrują z zwycięſtwem przez Franci do Hiſpaniey

Do Włoch ciągną z nowu Cymbrowie y Gepidowie.

Bitwá z Niemcy ad Aquas Sextias.

Viri inquit eſtis en illic aquas habetis.

Eaq; cædes hoſtiũ fuit, vt victor Romanus de cruẽto flumine non plus aquæ biberit quã ſanguinis Barbarorum. Florus.

Liczbá Niemcow poráżonych.

Tewtobochuſſa Krolá chybkość.

Cymbrowie z Gepidámi do Włoch ciągną.

Gepidowie y Cymbrowie nád nádzieię Włochow zimie Alpes przebili.

Alpes gory wielkimy śniegámi ſrogie.

Alpes w Bulgariey / ktore Bałchanámi zowią Turcy/ á Moſkwá zie mnoi poias.

Sniegi z gor bryłámi y kupámi lecące.

Helwetowie w gorach śniegiem woiſko Francuſkie zbili.

Cymbrowie z Gepidámi / y Ambronowie náßyncy / ktorzy ciągneli z oſo-
bnym woyſkiem do Włoch/ vſłyßawßy o porażeniu towárzyßow ſwych Niem-
cow/ ktorych w on czás Włoßy Tewtonámi zwáli/ á dziś Tudeſkámi/ namniey
nieroſpaczáiąc w ſwoiey mocy / y zwycięſtwie / puścili ſie wielką mocą proſto
ku Norikowi/ á potym ſie przez gory y ſkáły wyſokie / nád nádzieię Włochow/
przepráwili/ á iż byłá Zimá w ten czás / dziwuie ſie temu bárdzo Florus Hiſtorik
Rzymſki mowiąc / ci iuß (to ieſt Cymbrowie) ktoby powiáda temu wierzył / zi-
mie przez Alpes Gory/ ktore od śniegow wyżßey ſie podnoſzą / od wierzchu gor
Tridentſkich do Włoch z wielkim gwałtem burząc y paląc wciągneli byli. Dzi-
wowáli ſie Włoßy / zniewieściel/ iß Cymbrowie ważyli w zimne niewczáſy do
nich przes wynioſłe ſkáły ciągnąć / bo ty gory ktorychem ſam doznał / wielkimi
nád miárę śniegámi záwżdy opływáią / myſmy ich w Bulgariey Roku 1575.
z wielką trudnością y niebeſpiecznością iádąc z Turek przebyli/ ták iß nam Ko-
nie co milá zdycháły/ á ſamiſmy piechotą wßyſcy ile nas było / niebrákuiąc oſo-
bámi/ czáſem po pás brnąć w śniegu muſieli/ drugi czáſem wpadł po ßyie/ ażeś-
my go muſieli wywłoczyć. A gdy z wierzchu z śnieżyſtey ſkáły ſtoczyłá ſie brełká
śniegu iáko pięść / niż ná doł doleciáłá / byłá iák nawiękßy dom / bo ták ná ſię
tocząc ſie śnieg bráłá/ właśnie iáko owo v nas dzieci bryłę śniegu waláią / á gdy
lecząc z gory ony bryły chroſty y drzewá łamią / czáſem poſpolicie ludzi zábiyá-
ią. Jáko y Helwetowie álbo Szweicerowie/ z ſtrony Ceſarzá Caroluſſa piąte-
go/ ras ták byli wielkie Woyſko Krolá Francuſkiego w Gorach Włoſkich po-
bili/ śnieg tylko z wierzchu ſkał ná nich/ gdy iuß w śrzodek weßli/ zwaláiąc/ y ták
ich śnieżną bronią do gruntu porázili/ nas ták Pan Bog ſam zdrowych krom
koni wcále przenioſł. A to ſie nam ießcze tráfiło tydzień przed Wielkanocą / kie-
dy iuß tám Láto bywa/ y v nas ciepley/ Ale zimá y śniegi w gorách ſamych okru-
tne były/ coß kiedy zimie. A tey wedrowki mieliſmy dzieſięć dni z Traciey/ przes
Bulgarſkie Bałchany do Dunáiá Multáńſkiego/ ktory tám ná milę wßerz pły-
nie/ pod Vrusciukiem Miáſtem y Dziurdziowem. A tom dla tego przytoczył
iß experientia wiele człowieká vczy/ *non tamen pœnitebit aliquando meminiſſe malorum*, złą
przygodę z ktorey ſie da Bog wywichłáć ſerce żáłośnie wſpomniawßy przymußa
dla przykłádu drugim wyrázić/ ále ku rzeczy przedſięwziętey pioro obrocę.

Cymbrowie znáć byli z náßych ſtron.

Rzymiánie chcieli prześcia gor Cimbrom zábronić.

Catulus Ateſin oſſadził.

Mari' przez Padum ſie przepráwił.

Smiáłość Barbarſka Cymbrow.

Et ſi ſtatim infeſto agmine vrbē petiſſent, grande, diſcrimen eſſet,

Gránice Weneckie przy Lombardiey.

Ták tedy znáć iż Cymbrowie / Gepidowie / y Ombronowie / byli z náßych
zimnych pułnocnych kráin / ktorzy to zimie przez Alpes cierpliwie nieſpodziani
goście do Włoch brneli. Co vſłyßawßy Rzymiánie zaras Quintuſa Catuluſſa
towárzyßá Mariuſowego z woyſkiem poſłáli/ áby Cymbrom prześcia gor za-
bronił / Ale ſkoro wyrozumiał iß trudno było ták wielkiemu gwałtowi nieprzy-
iacielſkiemu odeprzeć/ od Alpow ná rowne polá z woyſkiem vſtąpił/ á obá brze-
gi Ateſis Rzeki pod Weroną obronnie oſadził / moſt ku temu przez Rzekę vczy-
niwßy/ áby iego Zołnierze ieſliby ich nieprzyiaciel nágrzewał / s przeciwnego
brzegu beſpiecznie mogli do niego prześć. Ale nawáłność y moc Cymbrow y Ge-
pidow Catuluſa z woyſkiem Rzymſkim od Ateſin Rzeki odbili / iß muſiał z Rzy-
miány vciekáć. Aż ſam Marius nátychmiaſt z Rzymu ſie przeciwko nim wy-
prawił / á przebywßy Padum Rzekę/ woyſko ſwoie z Catuluſowym złączył.
Cymbrowie też przez Ateſin Rzekę śmiáłością barbarſką brneli / bez lodzi / y bez
moſtow/ á gdy ſie w wodzie byſtrey áni tarczámi/ áni rękomá oprzeć mogli/
podciąwßy wielki lás gáć vczynili / á ták ſie przeciw Włochom z krzykiem y z
hukiem ſtráßnym Cymbrowie / Cymbrowie / wrzáſliwym y krzykliwie ogrom-
nym głoſem ſami powtarzáiąc przepráwili. A iáko Florus piße/ by byli ták zá-
raz ogromnym ſturmem do Rzymu ciągneli / w wielkim by á w wątpliwym
ſtráchu rzecz byłá. Ale w Weneckiey kráinie / ktorą Stadius zowie *partem Galliæ
Togatæ*, z zachodu Ateſis/ ze wſchodu Adriatickim Morzem/ z południá Paduſem/

z pułnocy

z půłnocy Natizonem Rzekami otoczony / położyli się Cymbrowie obozem / A tą ziemią iest nad insze Włoskie Kráiny vrodzáiem/ wczesnością ziemie/ y pogodą Niebá narofkoszniejsza/ w ktorey nászy zleniéli/ á Márius im vmyślnie bitwe zwłoczył/ áż się vżywánim chlebá y mięsá wárzonego/ tákże słodkiego winá w roskoszney Ziemi vcieszyli / y rospieścili / gdyż pospolicie Zołnierzom roskoszy wádzą/ bo w nich nalepszy Rycerze zniewieścieia.

A potym nászy mili nieopátrzni Cymbrowie y Gepidowie mnimáiąc iż się ich Márius boi/ y tusząc iákoby iuż Włoską ziemię opánowáli / posłáli do niego kilo rázow/ áby się z nimi potykał / á dzień bitwy náznáczył. R złożył im názáiutrz drugiego dniá czás y mieysce potkánia / iáko Florus pisze/ ná szerokim á rownym polu/ ktore Claudium zową/á Plutarchus trzeci dzień od żądánia bitwy *in Mario de uitis Illustrium uirorum* być pisze/*tertio nonas Sextiles, in campo Vercelensi.*

A gdy się ták obie stronie z wielkim grzmotem / y krzykiem ochotnie potkáły / Márius fortelow chytrych vżywáiąc poráził Cymbrow / iż ich ná plácu 104000. tysięcy poległo/ á 40000. tysiąc poimano. Włochow też trzecia część tey liczby vbitych zostáło/ ktora bitwá sroga przez cáły dzień trwáłá.

A to zwycięstwo ktore Florus Bogom przyczyta słáwne/ y wszytkiey Monárchiey Rzymskiey nawdzięcznieysze y naświetsze (gdyż wszyscy przed Cymbrámi drżeli) Márius otrzymał/ nie mocą ále chytrym fortelem z zwłoczenia y z szykowánia woyská swego/ ktory fortel do dzielności iák práwy Hetman przidał/ násláduiąc w tym Hannibalá/ kiedy ono był Rzymian srogo *ad Cannas* poráził.

A ták postepował / naprzod czekał áż się w roskoszách Cymbrowie iákom pierwey nápisał/ rozlezeli/ y zleniéli/ potym dzień potkánia obrał mglisty/ áby ná nieprzyiaciela mogł snádnie bez wieści vderzyć/ ktemu wietrzny/ áby im piasek od wiátru y koni wzruszony w twarz y w oczy kurzył/ sobie powietrze przystęp obráwszy/ też vphy swoie szykował przeciw wschodu Słońcá / iż gdy mgłá ku południowi vpádłá/ á Słońce się iásne roświeciło/ záraz od łśnienia zbroy/ y przyłbic Rzymskich zdáło się Cymbrom/ iákoby się Niebo zápaliło / á dla odbijánia błyskánia/ y promieniow od zbroy y Słonecznego blasku pátrzyć ná Włochow niemogli/ gdy się im trzey z iednego widzieli / A tu się káżdy spráwcá ludu Rycerskiego/ y Rotmistrz náuczyć może z Historiey szykowánia woyská / czego dáley czytáiąc więcey się domácą. A gdy iuż ták poráził y rospłoszył Cymbrow y Gepidow Márius / niemnieyszą miał woyne z żonámi ich/ iáko z onymi sámymi/ Bo gdy się wozámi y kolásámi zewsząd mocno obwárowáły/ ná wierzchu onego obozu stoiąc/ iáko z Basztálbo Zamku iákiego mężnie się broniły/ spisámi/ włoczniámi/ y rozmáitymi pociskámi Włochow szturmuiących biiąc/ á potym śmierć ich zacnieysza iescze byłá niż bitwá / Bo gdy ich Włoszy niemogli dobyć/ rokowáły z Máriusem sámy Cymberki y Gepidanki/ s ktorych Litewki idą/ przez posty podawszy mu Condicie / áby ie przy swych wolnościach zostáwił/ (pátrz iák niewiásty grube wolności naprzod przestrzegáły) Potym áby Mniszkámi być mogły według zakonu Kápłáństwá Pogáńskiego Rzymskiego/ Bogiñiey Westy gdyż im mężow pobito/ á gdy tego niemogły vprosić / w onym obozie/ podáwiwszy naprzod y pobiwszy wszytki dziatki swoie / áby wniewolą Włoską żywo nie przyszły/ sámy się potym mężnie z Włochy do vpadu sie kły / drugie poobrzynawszy wárkocze álbo włosy swoie / kręciły powrozy/ á sámy się ná drzewách/ y od wierzchow wozow / y ná dyszlach powieszły / á drugie mężnie Włochow biiąc á niechcąc się dáć poimáć/ w polu do gárdłá się zbić dáły.

Tey dzielności podobną naydziesz Litawow ich potomkow ná zamku Pullenie w Zmodzi/ gdy ich Niemcy dobywáli / zá Olgierdá/ iż tákże násláduiąc stárych mátek swych/ żony swe y dziatki popalili/ á sámi się do gruntu zbili / áby żywo w ręce Krzyżakom hárdym nieprzyszli/ O czym *Cromerus fol.* 201 *lib.* 12. *Miecho. fol.* 234 *lib.* 4 *cap.* 22. doczytasz się/ ále iescze dáleko stąd do ongo / wracam się grzecży.

Fortel ná bárdzo śmiálego y gotowego nieprzyiacielá zwłoczenie po łácinie cunctatio.

Gepidowie y Cymbrowie ná woynę wołáią.

Cymbrowie porażeni.

Per ipsos si credere fas est Deos.

Márius fortelem Cymbrow poráził.

Postępek szykowánia woyská Máriuszowego.

Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quam cum ipsis fuit.

Niewiásty Cymbryyskie mężnie się bronią z obozu.

Cimberki rokuią z Máriussem podawszy mu condicie.

Okrutna státeść Cymberek y przeważne mestwo.

Beleus Krol Cymbriyſki. Bæleus Krol Cymbriyſki mężnie przebijáiąc vphy Włoſkie ná plácu zábity
zoſtał. Ná onym poboyſczu potym s trupich kośći iák Kroniki Włoſkie/ y
Płoty s kośći. Swedſkie dowodzą/ Maſillenſzowie Włoſzy/ płoty koło Winnic czynili/ á zie-
mia krwie y tłuſtośći nápełniona/ nád zwyczay płodna ſie oſtáłá: dobry to był
nawoz.

O Gotach/ Getach y Gepidach przodkach Litewskich/ y Sławáńskich/ Rozdział trzeci.

Ak tedy maſz Czytelniku miły o powodzeniu/ dzielnośćiach/ y ſrogim ná oſtátek pogromieniu mężnych Cymbrow y Gepidow/ A iż w ich towarzyſtwie y z ich narodu Litwę/ Zmodź/ y Lotwę być kłádę/ tedy tę rzecz ná pewnym fundamencie prawdą Hiſtoriey vgruntowáną/ zákłádam/ iákomći to iuż wyżſzey doſtátecznie podał/ w wywodzie tych Cymbrow y Gotow/ od Gomera Jafetowicá y Togormy Syná iego/ ktorych też narody Ezechiel Prorok S. w tych
Ezechiel. 38. ſtronach pułnocnych/ gdzie dziś Zmodź/ Lotwá/ Pruſſowie ſtárzy y Litwá/ iśtnie opiſſuie/ gdy mowi: w Rozdziele. 38. Gomer & Togorma latera Aquilonis.

A ták dzielnośći Cymbrow ſami Niemcy ſobie przywłaſzczyć niemogą/ ponieważ y Liuius y Florus gdziekolwiek mowią o Cymbrach rożno Niemcow miánuią: Co naydzieſz v Floruſſá lib. 3. cap. 3. gdzie mowi/ Cimbri, Teutoni atq; Ti-
O tym też czytay Volaterranum/ lib. 2. geogr. gurini, & Ombrones uel Ambrones. A tu Cymbrow ná cele położonych maſz rozumieć Swedſkie/ Duńſkie/ Lotewſkie/ y ſtárych Pruſſow narody ſtárożytne/ tákże Gepidy przodki Litewſkie y Zmodzkie/ ktorzy w oſtátnich kątách y brzegach Oceanu Baltickiego/ ktory dziś Niemieckim Morzem zowiemy/ mieſzkáli/ iáko Florus mowi/ y iáko ich Ptolomeus y Jul: Ceſar in Comentarijs opiſſuie/ A ná tę wypráwę do Jlliriku/ y do Włoch złączyli ſie byli z Niemcámi/ álbo Teutonámi iáko z ſąśiády y z Ambronámi/ ktorych Ptolomeus y Decius w tych polach gdzie dziś Podláſze etc. z dawná kłádą. A o Gepidach przodkoch Litewſkich/ iż byli záwżdy w ſąſiedztwie y w towárzyſtwie ták woiennym/ iáko domowym z Cymbrámi/ y z Getámi/ O tym wſzedzie naydzieſz iáśnieyſze nád Słońce świádectwá y dowody/ przeto cokolwiek Cymbrowie y Gotowie ſławnego czynili/ to też ſłuſznie ma być przypiſſano y Towárzyſzom ich Gepidom.

A po tey porażce ácz niemáła część Cymbrow/ Ombronow/ y Teutonow álbo Niemcow zoſtáłá/ wſzákże ſie iuż pokrzepić nie mogli/ vtráćiwſzy ták wielką moc/ przeto iedni poddawſzy ſie Rzymiánom/ ná gránicach Włoſkich zoſtáli/ Drudzy w Niemieckich kráinach/ y w Franciey oſiedli/ á drudzy ktorym było trudno o oſſady/ názad ſie do tych kráin pułnocnych/ z ktorych byli pierwey wyſzli/ wroćili/ iáko do Daniey/ do Prus/ do Zmodzi y do Litwy/ á drudzy do Jeziorá Meotim/ y do Rzeki Tanais/ iáko Florus piſze. A iż we Włoſzech/ w Franciey/ y w inſzych dálekich kráinach walcząc długo ſie włoczyli/ z towárzyſtwem rożnych narodow/ tedy też ſtąd zá ſpołnośćią y zwyczáiem rozmáitych ięzykow mowę ſwoię zmienili/ bo Swedowie y Duńcycy włáśni ináczey mowią niż Niemcy/ Kurlandowie tákże/ Pruſſow ſtárych oſtátki/ Lotwá/ Litwá y Zmodź rożnych ięzykow rożne y rozmáite słowá w mowie ſwoiey iáko ſłyſzymy máią.

Wſzákże

Wszákże Cymbrowie/ Gotowie / Gepidowie/ Litwá/ Zmodź/ Lotwá/ Swedowie/ Duńczycy/ iedne° są narodu od Gomerá/ y Togormy/ ácz iezykiem y obyczáiámi nieco ieden od drugiego rozny. Jáko też widzimy/ Wrony/ Gáwrony/ kruki/ káwki/ Kraski/ Sroki/ ktorych też iest ieden/ ácz nieco rozny pierzem y głossami/ rodzay/ wszákże iednego wroniego wszyscy przyrodzenia / á gdzie Gáwroni lecą/ tám sie też Káwki/ Krucy/ Wrony miedzy nich mieszáią. Tákże gdy sie Cymbrowie y Gotowie do Włoch wypráwowáli/ ciągneli z nimi y Gepidowie / Litwá/ Lotwá/ Kursowie/ iáko iednego rodu y ziem ludzie / á Russacy zás y Sławacy iáko Sąsiedzi etc.

Niechay iusz tedy o tym będzie dosyć Czytelniku miły / A teras zásię o Gotach samych niemniey rycerską dzielnością sławnych narodach/ rzecz przedtym poczętą vmyśliłem ći skutecznie á dowodnie wywieść.

Położyłem tedy naprzod w wywodzie Synow Noego y ich potomstwá/ Gotow przodkow Litewskich początki od Togormy Syná Gomerowego á wnuká Noego/ ktorych dzielne y zacne sprawy Niemcy / Duńczycy y Swedowie (iáko y Wandalitow / y Cymbrow) sami sobie przypisuią / w ktorym proznym mniemániu bárdzo sie przeciw wszystkim postronnym/ náostátek y przeciw swoim własnym Niemieckim Historikom myla.

Bo opuściwszy dla krotkości sławnych y dawnych Historykow Greckich/ Procopium Cesariensem/ ktory o woynie Gotskiey w Kśięgach pierwszych/ wtorych/ y trzecich/ etc. pisał/ tákże *Agatiam Græcum & Iornandem de rebus Gæticis, Blondum Decadis 1. lib. 8. de inclinatione Romanæ Monarchiæ, & eundem lib. 1. Decad. 1.* y *Cornelium Tacitum*, o położeniu ziem y obyczáiach Niemieckich etc. *Diuum Gregorium Papam, Raphaelem Volateranum lib. 2.* y inszych wiele stárodawnych á wielce záwołánych Historykow/ Tedy świeżymi ichże Niemieckimi Historykámi/ to ich mniemanie być prozne okażemy. Naprzod *Tilemannus Stella Signensis* Niemiecki Teolog opisuiąc *origines gentium in genealogia Christi*, ták pisze o Gotach / zowąc ich Getámi: *Gætas autem Gotos esse nihil dubium est, quos etsi multi in insulis maris Baltici tanquam* αὐτόχθονας *natos esse fingunt, tamen cum initia generis humani in oriente fuerint, ut Moises testatur, consentaneum est, completum esse occidentem & septentrionem, paulatim progressu, ex oriente posteris Nohæ &c. &c.* A Geti (powiáda) to iest Prussy stáre/ Litwę / Zmodz y Lotwę / być Gotámi / nie iest namniey rzecz wątpliwa / ktorych ácżkolwiek wiele Historikow ná Wyspach Morzá Baltickiego / to iest Duńskiego/ Swedskiego/ y Gotlandskiego / przed wieki być narodzonych zmyśláią / to nie iest ku rzeczy / ponieważ początki narodu ludzkiego ná wschod Słońcá sie naprzod po potopie rozmnożyły/ iáko o tym Moizesz świádczy: słuszny iest tedy dowod / isz zachodnie y pułnocne Kráiny po lekku á znienadzká były dopiero narodámi ludzkimi nápełnione/ kiedy potomstwo Noego ze wschodu Słońcá / to iest od Babel Wieże ku zachodowi y pułnocy postępowáło. To tu masz świádectwo pierwszego nieládá Historiká y Teologá Niemieckiego / ktory Gotow nie z Niemcow/ áni z Swedow / ále z Getow (ktorych Ouidius / Plinius / Ptolomeus / y inszy w Litewskich / w Zmodzkich / w Moskiewskich / Prekopskich/ Podolskich / Wołyńskich y Wołoskich kráinach opisuią) narod być rozmnożony iáwnie świádczy / á isz nie Getowie z nich / ále oni z Getow / y z Gepidow poszli / y Duńskie / tákże Swedskie Wyspy w Skandaniey znienaczká osiedli.

Agatias lib. 1. & 2. Procopius Cæsarien. lib. 1. 2. & 3. de bello Gotico, Iornandes de rebus Gæticis, Blondus decad. 1. lib. 8. & lib. 1. Dec. 1. Cornel. Tacitus, Diuus Gregorius &c.

Gotow z Sławieńskich kráin wywod.

Dáley zás pisze: *Et facilius in arctoo latere processerunt gentes, quia ibi non impediuntur itinera mari, ut in littore maris mediteranei,* y snádniey sie powiáda rozszerzyły y rościągnęły narody ludzkie w pułnocnych kráinach/ gdzie dziś Litwá y Ruś / bo tám drogi nie bywáią przeszkodzone Morzem/ iáko sie trafia nad brzegámi Morzá miedzyziemskiego.

Procopius Cæſarienſis.

Procopius też Grecki Hiſtoryk Gotow tákże Getámi zowie *lib. 1. & 2. belli Gotici.* Tenże też Procopius Gotow Wiſſigotow / Wandalitow/ y Alanow iednym imieniem wßyſtkich Sarmatami zowie / y ieden ich był narod / tylko iß powiáda byli troche rożni Xiążąt y wodzow ſwoich rozdzielenim / A iß Hiſtorią piſał zá czáſow onych dawnych / gdy Gotowie płużyli / tedy też ich oſoby iáko ſam widział ták opiſſuie / iß ſą białego ciáłá / włoſy płowe / oczy wielkie máią/ iákie dziś wßyſtki narody Ruſkie y Sławáńſkie widzimy. Tenże Procopius w kſiegach 5. piße / iß ći Gotowie wyßli s tych mieyſc gdzie dziś Moſkwá od Donu álbo Tanais Rzeki / A te przyczyne kłádzie / iß ſie (powiáda) trafiło niektorym młodzieńcom zágonić zá Jeleniem przez Rzekę Don / álbo Tanais/ á gdy dáley ku zachodowi báwiąc ſie łowámi záßli / wroćili ſie ná zad do ſwoich/ y powiedzieli im/ iż widzieli bárdzo dobre y okſite polá / y role ná zachod / Oni tedy vfáiąc w mocy y broni ſwoiey / przyßli z woyſkiem áż do Dunáiá wßędzie zwycieſtwo otrzymawáiąc. A potym z Rzymſkimi Ceſarzámi przymierze wzięli/ do Włoch zás przyciągneli / á ná oſtátek áż do Hiſpaniey przebyli / to ták Procopius.

Iákiey vrody byli Gotowie

Proco. lib. 5.

Proco. ad Iſtrum uſq; uincendo peruenerunt.

Spartianus in vitis Cæſarum.

Spartianus też w opiſaniu żywotow Ceſarſkich Getami Gotow zowie/ ktorych 300000. Claudius wtory Ceſarz v Miáſtá Martinopolim w Meſſiey álbo w Bulgariey Sławieńſkiey Ziemi poráził.

A Volateranowi *lib. 2.* zgádzą ſie być Gotowie z narodu Cymbrow/ o ktorych Florus piße/ iß ſie ich oſtátki po porażce od Mariuſſa wroćili ad Meotidem/ gdzie też dziś nie Niemcow ále Sławakow miedzy Tatarami pełno.

Herby ſtarich Gotow y Cymbrow.

Cornel. Agrippa in arte Heral. cap. 81.

Też y po Herbie okázuią ſie byc Getowie ſtárzy właſnie z Ruſkich kráin/ ktorzy Niedźwiedzice zá Herb ná Choragwiach y ná Tarczach noſili / iáko o tym *Cornelius Agrippa in Arte Heraldica capite 81.* piße. Cymbrowie zás Byká ná znák mocy ſwoiey/ á Alanowie Kotá/ Polacy Orłá / Niemcy Lwá zá Herb vżywáli.

Mowi mniemáło/ to ieſt/ ktorych ſie wiele w mniemániu ſwym myliło.

Sigiſmundus zás Herberſteinius *in Commentarijs rerum Moſchouiticarum fol. 114.* ták piße o Gotlandiey/ *Gotlandia quoq; inſula regno Daniæ ſubiecta &c.* Gotlandia powiáda Wyſpá morſka Kroleſtwu Duńſkiemu poddána / ná tey odnodze morſkiey Baltickiey leży/ s ktorey wiele ich mniemáło Gotow wynidź / gdyż tá Wyſpá dáleko ciáſnieyßa ieſt / niżli ktoraby ták wielka wielkość ludzi / iáko byłá Gotow / w ſobie ogárnąć miáłá : nád to ieſliby Gotowie z Skandiey iák niektorzy wywodzą mieli wynidź/ á potym z Gotlandiey do Szweciey / tedy pewna/ iß powtore odwroćiwßy przes Skandią droge / muſieliby ſie ná zad wroćić/ ieſliby chcieli do Włoch ſtámtych ſtron iáko Gotowie ciągnąć. *Quod rationi minimè conſentaneum eſt,* co ſie z rozumem áni z rzeczą / powiáda Herberſtein/ by namniey y żadnym ſpoſobem prawdy nieſtoſuie áni zgadza etc. A tu maß wtore ſwiádectwo iáwne/ iß Gotowie nie z Gotlandiey áni z Scandiey / áni z Szweciey / ále z Litwy/ Zmodzi/ y z Moſkiewſkich kráin Meotſkich y Tanayſkich wyßli / iáko ſie też to pięknie zgadza v Jowiuſſa *libro de legatione Moſchouitarum,* z trzećim wywodem o Gotach / Demetriuſſa Poſłá Moſkiewſkieg. w Rzymie: ktory tákże Gotow więtßą cześć z Moſkwy y z Zawolſkich Tatarow/ tákże z zebrányey drużyny y gminu Lotewſkiego y Litewſkiego wywodzi / ktorzy przed tyſiącem y kilkiemdzieſiąt lat z Krolem ſwoim Totilą Rzymſkie Ceſarſtwo y Rzym miáſto prawie z gruntu byli wywroćili/ etc.

Toż też Wapowſki y Bielſki z Herberſteinem mowią zgodnie.

Tu iáwnie potwierdza Herberſtein/ iß Gotowie nie z Scandiey áni z Szweciey/ ále z Ruſkich y Litewſkich pol gdzie byli Połowcy wyßli.

Paul. Jouius in Moſch.

Totila Krol Gotſki.

O tym też czytay Cromerá lib. 7 et lib. 1. tákże Volateranum in Gotis.

Carion zás Niemiecki czwarty Kronikarz *lib. 3. monar. 4. ætatis 3.* o Gotach piſząc / zowie ich być Niemcámi z Gotlandiey Wyſpy / ktorzy powiádą cześć Lotewſkiey y Litewſkiey Ziemie oſiedli / bo ty obiedwie kráinie przes morze leżą przećiwko Gotlandiey. Ale w tym co mi káżdy w Hiſtoriach namniey biegły zezna/ Carion toru vſtąpił / Bo Gotowie rußywßy ſie s tych pol / ktore ſą zá Kijowem/ Roku od Chriſtuſa 253. wtárgneli wielką mocą do Traciey/ w woyſku trzech

ſku trzech

ſku trzech ſet tyſiecy / co ſamże Carion lib. eod. wyżßey przećiw ſobie piße. Tám woiuiąc Rzymſkie páńſtwá / w wálney bitwie Deciuſá Ceſarzá y z Synem zábili / iák o tym będzie niżey. A tu ſie iáwnie pokázuie / iß Gotowie s ták wielkim woyſkiem 300000. krom żon y dźieći / podobniey s tych pol gdźie dźiś Moſkwá / Litwá / Wołyń / Podole y Przekop álbo Tauriká / wyßli / á niż z Gotlándiey / iák ſie Carion domniemawa / ponieważ z tey wyſpy / ktorey niemáß więcey ieno ośmnaśćie mil ná dłużą / ták wielkie woyſká wybráć ſie nie mogły / co y Wapowius y Bielſki wſpomináią. Bo y dźiś Krol Duńſki niezbierze z niey ledwo kilko ſet / á náwięcey tyſiąc Ludu gotowego do boiu / y to ná gwałtowną potrzebę. A co też Carion piße (niemogąc ſie z ſwoimi Gotámi bez Litwy obyść) iżby Niemcy z Gotlándiey Wyſpy przyßedwßy część Litewſkiey y Lotewſkiey Ziemie opánowáć mieli / á potym ſie Gotámi názwáli / tedy y to nie ku rzeczy / ponieważ Gotowie przed tyſiącem lat trzemá ſty czterdźieſtá pięćią dosyć ſławni y Rzymiánom ogromni byli / przed kilko wiekow / y przed przyśćiem Niemcow do Lifland / ktorzy dopiero Roku 1234. zá Fryderyká wtorego Ceſarzá / á zá Grzegorzá 9. Papieżá do Lotewſkiey Ziemie Zakon Krzyżácki wnieſli / á potym tám ten kray opánowáli / ále Liflantámi nie Gotámi (ktorych iuż ná ten czás moc byłá do gruntu práwie zgáſłá) byli y ſą názwáni. A tu widźiß nie tylko w ſamey rzeczy ále w ráchunku lat wielki ßfank / od roku 2533. kiedy Gotowie byli męſtwem ſławni / áż do Roku 1234. kiedy ſie Niemcy do Lifland wnieſli. Z Litewſkich tedy kráin y z Moſkiewſkich / tákże z Wołyńſkich Gotowie poßli / á nie z Gotlándiey Inſulki / ácżkolwiek też Duńczykow / Swedow / Cymbrow y Niemcow nád Morzem Pruſkim y ná iego Wyſpách rozmnożonych / w ſpolney drużynie mieli / ktorzy wßyſcy Gotámi / Getami / Gepidámi y Cymbrámi / ácz z rożnych narodow zgromádzeni / iednoſtáynie byli miánowáni / czego y ſam przećiw ſobie Carion poświadcza / mowiąc: *Non unius autem populi appellatione cenſentur Gotthi, Vandali, Rugiani, Hunni &c.* Ale nie iednego ludu mamy rozumieć Gotow / Bo tymże imieniem rozumieią ſie Wandalitowie (narod Sławáńſki) Rugianowie / Hunnowie z ktorych Węgrzy / Gepidowie z ktorych Litwá / Żmodź y Lotwa / etc.

Decius Ceſarz od Gotow Sławakow zábit.

Trzy ſtá tyśiecy Gotow.

Carion iuż ná droge práwą przyßedł.

Piße też Carion / iß Gotow część w Azyey nád pontem y propontidem około Conſtantinopola kráin kilká oſiedli / drudzy w Traciey y Węgrzech zoſtáli / dźiś też ießcze (powiáda Carion) ſławią / iß w Taurice álbo w Przekopie / gdźie dźiś Tatarowie Przekopſcy / Gotowie mießkáią / ktorzy ięzyká Niemieckiego vżywáią / y Gotámi ſie zowią / Poty Carion.

Słowá Carionowe.

Alem ia ſam był w tych wßytkich kráinach / y w Traciey niedawno Roku 1574. y około Conſtantinopola wßedźiem świádom dobrze / A támem żadnych Gotow / Niemieckiego ięzyká vżywáiących / niewidźiał / ánim o nich ſłychał. Sławakow tám naßych przodkow wßędźie pełno w Traciyſkich y w Bulgárſkich Ziemiách ßeroko miedzy Bałchanámi gorámi mießkáiących / tákże w Taurice álbo Prekopie / ſą oſtanki Gotow álbo Getow Litewſkich / y Roxolanſkich / Ruſkich przodkow / Ktorzy Sławieńſkim ięzykiem (nie Niemieckim) mowią / á Bydło álbo Czabany w polách páſſą / á zowią ſie dźiś Beſarábami / Tatami / Sławakámi y Serbami / nie Gotami ani Niemcámi / ktorych tám nievyrzyß / iżby miedzy Tátárámi y Turkámi oſſady mieli. Ponieważ v nich nád Niemiecki niemáß narodu mierżeńßego / com własnym okiem wßyſtko widźiał / y káżdyć to powie tám tych kráiow świádomy.

Bałchany gory wyſokie / ktore Geographowie Rodopeos et Hemum zowią.

O tym też czytay Cromera lib. 7. Długoſſa y Miechowiuſſa lib. 3.

Potym Jodocus Ludouicus Decius / Niemiec / świeży Hiſtoryk náßego wieku opiſuiąc *uetuſtates Polonorum, Iagelonum familiam, & Sigismundi Regis tempora*, ßeroko y dowodnie / ták o Gotach rzecz czyni / wywodząc ich narod s tych kráin

gdźie

Słowá Deciusowe.

gdzie dziś Ruś/ Litwá y Polskie kráiny. *Vndecunq; autem orta gens illa fuerit, &c.* Ale skądby sie kolwiek począł narod Gotow/ máło nam po długich wywodach/ poniewaz (powiáda) zadnego narodu pod Niebem niemáß/ ktoryby sie słußniey y przystoyniey dzielnościámi Gotow sławnych mogł zdobyć y wielbić/ iáko ty narody ktore są położone w pułnocnych Sarmáciey Europskiey kráinach/ s ktorych byli stárzy Gitonowie/ Getonowie álbo Gepidowie nád Morzem Wenedickim/ ktore dziś Kurskim/ Zmodzkim/ Pruskim/ y Liflandskim zowiemy/ przodkowie Zmodzcy y Litewscy/ s tychże też byli *Getæ* y Dakowie ná południe leżący/ gdzie dziś Wołyń/ Podole/ y Wołoßy. Ciß Gotowie iß w tych wßystkich kráinach mießkáli/ gdzie Morze álbo Jezioro Meotis do pontu Euxinu wpada/ y nád Rzeką Donem álbo Tanais/ tákże gdzie dziś Zawolscy y Przekopscy Tatarowie/ y Rusacy Moskiewscy/ świádczą nam o tym wßyscy Historikowie. A ták powiada tenże Decius/ Gotowie był narod z Sarmáciey Europskiey/ y s tych wyżßey pomienionych kráin záwżdy sie wypráwowáli woiowáć Rzymskie páństwá. Ták tedy Gotowie przez wiele czasow przy Rusi w polach mießkáli/ á Połowcámi od pol álbo polowánia y od Polonow byli názwáni/ á zá Cesarzá Augustá przed národzenim Christusá Páná/ Gotowie s tych pol gdzie my dziś mießkamy/ rußywßy sie/ Rzymskie Páństwá náieżdżáć poczęli/ Lucullus Hetman Rzymski wypárł ich z Misiey/ ále potym dwu Hetmánow Rzymskich Oppiusá Sabina/ y Cornelium Fuscum/ obudwu z Legiámi y z woyskámi Rzymskimi pobili/ z Antoniusem też Caracalla/ y Antoniussami dwiemá *Probo & Vero*, y z inßymi Hetmanámi Rzymskimi częste bitwy zwodzili/ O czym Orosius sławny y wiáry godny Historik *lib.7.cap.7. et lib.7.cap.9.* &c. dostátecznie piße. Tákże z Philipem Cesarzem pirwßym Chrześciáńskim/ Roku 247. od zbáwiennego národzenia Christusá Páná woyne toczyli. Tracią y Missią/ máiąc woyská trzy stá tysięcy zburzyli Deciussá kilo kroć porázili/ ná ostátek go y s synem roku 253. zábili/ iák sie o tym wyżßey przypomniáło.

Jam sam nád tym Morzem do Krolewcá trzi dni iáchał z Zmodzi.

O tym też czytay Długosá/ Miechouiusá y Cromera lib.7.etc.

Gotowie/ Połowcowie.

Dzielność Gotow Sławakow.

O tym też czytay *Suetonium in Augusto, Dionem Caßium, Procopium, Pausaniã im Aticis &c.*

Missia dziś Bulgaria.

Potym gdy Valeriáná Cesarzá Sapores Krol Perski poimał/ y w tákgo srogiey niewoley chował/ iß po iego grzbiecie (miásto stołká) ná koń wsiadał/ znowu Gotowie roku 260. z inßymi narodámi Sarmatskimi iáko z Moskwą/ z Rusaki/ z Litwą/ z Łotwą/ z Zmodzią/ Wołyńczámi &c. zebrawßy wielkie woyská/ wodą y ziemią do Aziey ciągneli/ Bitinią zburzyli/ Nicomedią nád Morzem do gruntu práwie wywrocili/ Y on wielmi sławny Diany w Ephezie kościoł Pogáński od wßystkiey Aziey koßtem przeważnym budowány/ złupili y spalili. Tákże Macedonią y Tracią splundrowáli/ á od tych czásow ia rozumiem Sławieńskie° język ná narody być w támtych kráinach rozmnożone/ w ktorych y dziś ßeroko mießkáią/ iákom sam widział. Potym ich *Flauius Claudius* Cesarz w Macedoniey y w Węgrzech práwie ná głowę poráził/ bo ich trzy stá tysięcy ná plácu z poimánymi zginęło/ y dwá tysiącá Galer álbo Okrętow armaty wodney ná morzu Greckim tenże Cesarz im odiął/ roku 270. od Christusá Páná/ o czym tenże Jodocus Decius/ y Carion *lib. 3. Monar. 4. Ætatis 3.* y inßy świádczą. Potym gdy lat kilkodziesiąt w pokoiu po tey porażce Gotowie siedzieli/ z nowu sie roku 368. Rzymiánom z mocy wybili. Lupicina y Maxima Hetmanow ich z woyskámi pobili/ Missią y Tracią posiedli/ Valensá Cesarzá pod Constántinopolem porázili/ y samego żywo poimawßy spalili. Constantinopole oblegli/ y Wołoszczyzny okoliczne wypalili/ áż ich Cesarzowa Valenßowa Wdowá dárámi y pieniędzmi przeiednáłá/ iß od Constantynopola odciągneli/ iák Carion piße y Jostus.

Bitinia ktorey iest głowne Miásto Brussa dziś Turcy Burssa zowią/ od Prusse Krolá v ktorego Annibal był zbiegiem.

Gotowie ná ziemi y ná wodzie poráženi. Roku 270. y 273.

Zwycięstwá Gotow roku 381.

Potym ich Teodosius Cesarz Roku 383. v Constantinopolá poráził/ y z Tráciey wygnał. A tych też czásow Hieronim/ Augustin/ y Ambrosius Doctorowie święci kwitneli/ y Pellagius Heretik wichrował w Angliey/ ktorego Augustin święty pismem S. przekonał. Potym zá Arcadiusá y Honoriusá

Gotowie poráženi.

Doctorowie święci.

Pellagius Heretik.

Cesarzow

Cesarzow Synow Teodosiuszowych Roku od Christusa Pana 405. od stworzenia Swiata 4349. a od załozenia Rzymu 1157. znowu Gotowie z Radagostem Krolem swoim do Włoskich krain wtargneli/ ktorych było dwie scie tysiecy. A tych Stilico poraził w ciasnosciach gornych/ niedaleko od Florenciey v Apenninu/ tamze y Radagost Krol ich poległ/ a to imie Radagost albo Radogost znac isz iest własne Sławienskie/ iakoby rzekł Radgosciom. Bo Radogost y Dobrogost pospolite sa starych Sławakow nazwiska. Ale sie tey porażki y smierci Radegostowey Alarik drugi Krol Gotski pomscił znacznie/ y Rzym Miasto głowe y Pania wszytkiego Swiata wziął y opanował/ Roku 412. od Christu'a/ a od założenia Rzymu przez Romulussa 1164. Koscielnych rzeczy zakazał ruszac Alaryk Krol/ ale całe trzy dni Miasto srogo plundrowali Gotowe/ potym Kampania/ Brucia/ y Lukania krainy zwoiowali za Honoriussa Cesarza. O czym czytay Claudium Claudianum in Stillicone, & Honorio, Ktory też Gotow albo Getow z tych pol gdzie dzis Russacy/ Podolanie/ y Bulgarowie nad Dunaiem/ wywodzi/ Tamze woienny Senat Alarika Krola opissuie w tych słowa.

O tym też nai dzież apud Claud. Claudianū in Stilicone etc.

Jest też y teras zamek Mosktewski w Siewierskiey ziemi Radogost.

Rzym od Gotow wzięty. Alarik Krol Gotski.

Crinigeri sedêre patres, pellita Gætarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis, non exarmata senectus.etc.

A gdy Alarik vmarł/ znowu z Ataulphussem Krolem nowowybranym do Rzymu sie wrocili/ y Miasto złupili nad wola Krola swego/ wszakże niepalili. Potym Roku 548. od Christusa/ a od założenia Rzymu 1300. w lat sto trzydziesci y szesc po Alariku/ ciż Gotowie z Totila Krolem swoim Rzym trzeci raz/ a po Genseriku Wandalskim Krolu czwarti kroc wzieli/ Roku panowania Justiniussa Cesarza 21. A potym Narses Persa Ewnuch albo Trzebieniec: Hetman Justiniana Cesarza Totile y Teie ostatecznych Krolow Gotskich na głowe poraził/ y wszystek prawie narod Gotow meżnych z Włoskich stron wygnał/ s ktorych iedni w Hispaniey/ drudzy we Franciey osiedli/ a drudzy do starych pobratynow swoich przes Niemieckie krainy przyszli/ w ty pułnocne strony/ gdzie byli Prussowie starzy/ Żmodz/ Litwa/ Jatwieżowie/ etc. Ktorzy także iednego narodu z Gotami z dawna byli/ y z nimi sie iednostaynie na rozmaite woyny do cudzych krain s tych katow zimnych wyprawowali/ o ktorych kto chce szerzey czytac naydzie ich dzielnosci pełno v rozmaitych Historykow. Bo Procopius Cesariensis Grek zacny/ ktory w woysku zawzdy sie przy Balisariusie Hetmanie bawił/ szeroko ich dzieie z Rzymiany y z Greki w kilku ksiegach y Tomach dostatecznie wyraził. Także Gregorius/ y Paulus Orosius/ Suetonius/ Jornandes/ Guido Rauennas/ Blondus/ Cornelius Tacitus/ Spartianus/ Leonardus Aretinus Abbas vrspergensis/ Ablauius Marcus Antonius Sabellicus prawie drugi Liuius/ Volaterranus/ Bergomensis/ Tilemannus Stella/ Blondus y Olaus magnus Arcibiskup Vpsalenski/ obadwa vrodzeni Gotowie/ Monsterus/ y Nauclerus wielkiey wiary Historyk/ Erasmus Stella y inszych wiele zacnych y sławnych tak starego iako niedawnego wieku Historikow/ wiele o Gotach acz rozmaicie (gdy każdy swemu narodowi ich dzielnosci chce przyczytac) pisało. V ktorych pilny Czytelnik chec swoie snadnie nasycic może. Jam tu tylko to co do Historiey naszey Sarmatskiey/ Ruskiey/ Polskiey/ Litewskiey/ należało krotko s pewnych dowodow tychże Historikow przytoczył/ o czym sie też niżey w wywodach naszych narodu Litewskiega y Ruskiego dostateczniey wnetże doczytasz/ a teras iusz

Drugi raz Rzym Gotowie wzieli.

Trzeci raz Rzym wzieli.

Narses trzebieniec.

O tym czytay Platinam, Decisum, leuium &c. & Volateranum lib.7.

ras iuß do sámey rzeczy przystępuiemy/ zákłádáiąc dowodny początek Historiey Litewskiey s Kronik Pruskich / niß do Palemoná albo Publiusá Liboná z Włoch w ty strony przyżeglowánia przystąpiemy.

O Weidewucie Krolu pierwszym Pruskim z Litalanow wybránym/ y o Litwonie y Samocie Synach iego/ Rozdział IIII.

ERasmus Stella Libanothanus w kśięgách wtorych dáwnośći Pruskich / o przodkach prawdziwych Litewskich z Gotow y z Gepidow / y Cymbrow walecznych idących/ y o pirwßym Litewskim Xiążęciu Litalánie/ y o Zamocie Zmodzkim/ ták piße do Mistrzá Pruskiego Fryderyká. Czásu ktorego Valentinianus Cesarz Rzymski pánował/ to iest Roku od Christusá 366. Alanowie álbo Litalanowie ludzie pułnocni w sąsiedztwie Prusom przylegli (skąd znáć iß to był Litewski narod) gdy przeciw Rzymskiemu Cesárstwu woynę podnieśli / po długich á częstych w Páństwá Rzymskie náiazdach od Sicambrow byli poráżeni/ etc. A druga część tych Alanow álbo Litalanow moleyßa y nie ták da woyny sposobna/ ktorzy byli w domu zostáli / po oney od Sicambrow porażce / Mołoycow bitnych moc stráciwßy / niebárdzo vfáli bespiecznie sie osiedzieć w własney Oyczystey ziemi / przeto z żonámi/ z dziećmi/ y z wielkim gminem sług niewolnych / do Borussow álbo Prussow pogránicznych odeßli / Sprzęty wßystki domowe y máiętność w ten czás ná karach/ ná kolasach s sobą wożąc / tákże dobytki wßelkiego bydłá wßytki / ktorym on narod więcey żył / z sobą przygnáli / á sámych siebie Prusakom stárym (ktorzy byli z Litwą iednego narodu) w wiárę y w obronę podáli / ktorych Prusowie wdzięcznie przyięli / Bo ich wielkością przymnożeni / tym snádniey wßelkim narodom odpor dawáli / gdyż sie ná ten czás Niemcow więcey obawiáli / ktorzy nád Wisłą gdzie dziś Culmieńska Ziemiá mießkáli / á Prusow często s tych mieysc ktore trzymáli wybijáli.

Sicambrowie był narod niemiecki nád Renem Rzeką możny.

Postąpili tedy Prussowie Alanom społecznego mießkánia w ziemiach swoich/ ktorzy też niewiast swoich Borusom złączenia pozwolili / bo żadnego Małżeństwá niemieli / ále wßyscy iednáko spolnego obcowánia z niewiástámi vżywáli. Dla czego w krotkim czásie w táką wielkość prętko vrośli/ iß wßytki przyległe narody/ Mázowßany/ Polaki/ y Niemcow przewyżßáli/ z tey potym wielkośći dla ciásnośći gránic poczęli sie miedzy sobą ieden drugiego vczyskáć / ábowiem iáko sie komu podobáło / y iák sobie ktory pożyteczno być rozumiał / ták wiele ziemie sam dla siebie y dla koni brał y posiadał / dla czego miedzy nimi swary y nieznaßki rozmáite powstawáły / ktorych częstokroć spolnym zábijánim dokończáły. Tá tedy sámá rzecz / on lud gruby á niezgodliwy w tym zgodny vczyniłá/ iß o postánowieniu Królá schadzki poczęli miewáć / gdzie według prostośći pospolstwá stąd y zowąd rozmáicie o tey rzeczy mowili y rospráwiáli.

Rzecz y wotū Weideuuta Xiążęciá Litalańskiego stárßego miedzy Prussami.

Tám Widuutos/ álbo Weideuutos Litalanus / ktory inßych y godnością y rozumē przewyżßał (bo wielkim pocztē sług obfitował/ skąd też sobie záwołánia w cudzych ziemiach dostał) rzekł ták / gdybyśćie Borusowie nád pßczoły wáße głupßimi niebyli/ o tym co miedzy sobą rosprawuiecie żadneiby nieznaski niebyło

bo widzicie

widzicie iß pßczoły Krolá máia ktorego roſkazánia ſłucháią / ktory ich ſpráwy rozrządza / káżdą z nich do słußnych robot przyſtáwuie / ktory y nie posłußnych / prożnuiących / nierobotnych y nikczemnych precz z vlow wyganiáiąc karze / zá ktorego roſkázowánim wßitki wrobocie trwáią / á dzieła y ſpráwy ſwoie kończą / wy ktorzy to ná kożdy dzień widzicie / onych iáko wodzow náſláduyćie / á Krolá ſobie poſtánowćie / y iego woley bądźcie posłußni / on niech ſwary miedzy wámi porownywa / zaboyſtwá wściąga / złodzieyſtwá karze / niewinnośći broni / też ſam ná wßytkich bez żadnego wyięcia / niech práwá / wyrok y moc zwierzchnią ma. To słyßąc Pruſowie záraz wielkie wołánie podniowßy przyzwolili / mowiąc / á chceßże ty nád námi być Boioteros? co ich ięzykiem krolá pßczoł znáczy / ták Weideuutos Litalanus z Litewſkiego narodu co y ſamo imię świádczy / niegárdząc ich głoſami zá wßytkich zezwolenim Krolem pirwßym Boruſkim y Litalanſkim álbo Litewſkim zoſtał / ktory ácz był tákież z proſtego á grubego y Pogáńſkiego narodu / wßákże mu Krolewſkiey wielgomyślnośći doſtawáło / bo iáko ſkoro od poſpolſtwá Maieſtatem Krolewſkim był odłączon / nie ku inßey rzeczy vmyśl ſwoy nákłonił / iedno áby Xiążęciá álbo wodzá pßczoł náſládował. Przeto naprzod poſpolſtwo y tám y ſam tułáiące ſie w pewnych gránicách ná ksztalt porządku pßczoł zámknął / ktore w oſobnych vlách roboty ſwoie skończywáią / y nápomniał ich do robot Sielſkich / áby iedni ziemię ſpráwiáli / záſiewáli / y drzewá owocne ſczepili / drudzy koło pßczoł áby ſie báwili / drugich do bydłá / dobytkow / drugich do Ryb łowienia náznáczył / y práwá vſtáwił / Naprzod áby żaden goſpodarz więcey dobytkow / áni czeládzi niechował / nád potrzebę doſtárczenia robot ſwoich / inßych áby przedał / álbo pobił / áby też żaden vłomnych / niepożytecznych / y do roboty nieprzygodnych nieżywił / áni wychowywał / Dał też wolność / y práwo iż Synowi rodzicá ſtárośćią vćiśnionego / álbo ktoryby dla mdłośći / ſił roboty znośić niemogł / wolno było vdáwić / áby prożno chlebá nieiadł / á z iedną żoną áby káżdy przeſtał.

Krol nád Pßczołámi álbo Máciorá.

Weideuutos pirwßy Krol álbo Xiążę Borusſow / álbo Prusſow ſtárych y Litalanow przodkow Litewſkich.

Godność poſpolicie obyczáie mieni.

Porządek ſtánowienia poſpolitey rzeczy Weidewutowey w Pruſiech / y w Litwie.

Práwá Weydewutowe y vſtáwy.

To też zá ſtárych Krolow Egipſkich záchowywano.

Potym chcąc on lud gruby z okrutnośći zwierzęcey do ſkromnieyßego żyćia przywieść / Miodow ſycenia ſpoſob wynálazł / y bieſiády częſte y kárczmy poſpolite poſtánowił / wierząc iß tym miał okrutne ich vmysły zmiękczyć / w czym ſie nieomylił / ábowiem w rychle ku ták wielkiey pießczoney miękkośći przyßli / iß ku czemu chciał ich przywiodł.

Bieſiády.

Potym vſtáwił / áby gośćiom przyiemność / y ludzkość nawięcey záchowywáli / gdyż ſie tymi rzeczámi namocniey przyiaźń miedzy ludźmi ſpaia / &c.

Gośćinna vczynność.

Po śmierći ſwoiey Weidewuto Krol czterzech Synow zoſtáwił / ále Kroniká inßa Pruſka po Niemiecku drukowána świádczy / iß dwánáśćie Synow miał / ktorych były ty imioná Saimo álbo Zaimo / Neidro / Sudo / Slawo / Natango / Barto / Galindo / Warmo / Ogo / Pomezo / Culmos y Litwos / álbo Litalanos / ktorych Ociec Weideuuto / iák Kroniki Pruſkie świádczą / doßedwßy lat wieku ſwego 116. rozdzielił tym ſpoſobem / Saimona álbo Zaimoná ſtárßego ná ſtolicy ſwoiey nád inßymi bráty przełożył / ktory Zemoidzi dał od ſiebie przezwiſko / gdy mu ſie też tá Ziemicá z wydziału miedzy inßymi Bráty doſtáłá. Tenże też y Sambią drugą Ziemicę od ſiebie miánował / po Niemiecku Samland / z ktorych dwu Xieſtw ludzi do boiu godnego czáſu Pogáńſtwá 40000. tyśięcy iezdnych / y 40000. pießych wychodziło. A dla tego Saimoná dziedziczney dawnośći / Krzyżacy Pruſcy pod Litwą Zmodzi przez częſte woyny dochodzili.

O tym czytay w Kronikách Pruſkich / y w Coſmographiach / Caſparis Hennenbergeri.

Narod y liczbá synow Weideuutowych.

Saimod z álbo Zemodz y Sámbia od Saimo ná przezwáne 80 tyśięcy ludu do boiu z Zmodzi y z Sambiey wychodziło.

Sudouia od Sudoſá Syná Weidewutowego / też názwána / Podláßu / Zmodzi / y Litwie przyległa / z ktorey 6000. iezdnych / á 8000. pießych wychodziło. Natangia trzecia Ziemicá od Natángá názwána. Nadrouia czwarta od Nadra. Slawnia piąta Ziemicá / ktora zá Xieſtwo vdzielne czáſu ſtárych Pruſ-

Sudauia od Suda.

Natangia.

Nadrouia.

rych Pruſſow byłá pokiczona / od Litwinow / y od Krzyżakow częſto burzoną

Bartenland.

bywáłá/ dzieli ią od Litewſkiego Xięſtwá Memel álbo Niemen Rzeká. Bartenland od Bartoná miánowána gránicy z Litwą 70. Jezior y puſzczámi/ przeto Litwá tę ziemicę iáko przyległą częſtokroć z Krzyżaki walcząc burzyłá.

Galindia / z ktorei według Kronik Pruſkich ſześćdzieſiąt tyśięcy ludzi zá pogáńſtwá do boiu wychodziło.

Galindia od Galinda názwána ziemicá wielka y ták ludna byłá / iż obywátele Pogáni rozmnożeni w niey zmieśćić ſie nie mogli / wychodziło 60000. ludu do potrzeby/ do Mázowſza od południá przyległá.

Warmia.

Warmia álbo Warmelandia od Warma imię wzięłá / w ktorey ieſt Warmieńſkie Hoſiuſſem y Cromerem ſławne Biſkupſtwo.

Hockerlandia

Hogkierlandia ziemicá od Hoga názwána.

Culma.

Culmią dziś zową Chełmem od Kulmy názwána.

Pomezania.

Pomezania iedennaſta ziemicá Pruſka od Pomezá Syná Weydewutowego názwána / przez ktorą Wiſłá / Elba / Druzno / Drobnic / Weſera Rzeki idą. Gdy tedy ták ſie podzielili ziemicámi Synowie Widuutá Krolá Pruſkiego pirwſzego / niektorzy z nich nie będąc contenci ná vdziałach ſwoich/ walczyli miedzy ſobą o zwierzchność pánowánia/ dla czego on lud Pruſki/ y Alanſki ktory ſie iuż był pokoiowi dawnemu przyzwyczáił/ do ſpolnych woien pobudzáli/ y częſte bitwy ieden z drugim zwodzili/ Przeto

Wtenże ſpoſob Wapowſki y inſzy o Lechu náſzym y o Czechu piſzą.

Litalanus álbo Litwos młodſzy Syn/ iáko przerzeczony Eraſmus Stella piſze/ z Alanki mátki/ y z oycá Aláná (bo Waideuuto Krol Pruſki był Alanus vrodzony) był pomocą Alanow álbo Litalanow ſwoich podpieran. Ale iż go Boruſſowie y Brácia inſzy / iáko z inſzey Mátki vrodzonego nienawidzieli / ktorzy więtſzymi woyſkámi możnieyſzy nádeń byli / Litalanus dla wnętrznych roſtyrkow vſtępić im muſiał.

Roſterki y vgodá Synow Weidewutowych.

Po wielkich tedy boiách z obudwu ſtron ſtoczonych/ ten koniec niezgody miedzy ſobą poſtánowili / áby Litwo álbo Litalanus młodſzy Weideuutow Syn z mátki Alanki vrodzony/ z ſwoimi Alany ná zad do Alaniey ſie wrocił / á Przodkow ſwych kráiny powtore oſiadł / y tám według woley ſwey w nich pánował/ á Boruſką ziemię Brátom inſzym z mátki Boruſki narodzonym áby wolno zoſtáwił.

Przyczyná wyſcia z Prus do Litwy Litalanowey / podobna Czechowey y Lechowey z Karwaciey y z Sławieńſkich ziem.

Przyiął tedy ty condicie Xiążę Litwo álbo Litwos / iáko ſtárſzy/ á z wielką liczbą ſwoich Alanow (iák niegdy Lech / według Wapowſkiego z Karwaciey) z Pruſkiey ziemie wyſzedł/ á gdy ſie nád obyczay byli rozmnożyli / pierwſze y ſtáre przodkow ſwoich mieyſcá y oſady/ ktore puſte nálezli / łatwo nápełnili y oſadzili/ á od tego ich Xiążęciá Litálaná álbo Litwaná / oni Ludzie ktorzy przed tym byli názwáni Alani/ Litalany ſą nápotym rzeczeny / á teraz ich poſpolicie Litwany názywáią. Ták Eraſmus Stella Litewſkie imię / od Litalaná przerzeczonego Weideuutowego Syná / Krolá Pruſkiego wywodzi.

Alani Litalanámi od Litalaná Xiążęciá á potym Litwány názwáni.

A Kroniki inſze Pruſkie piſzą to być po Pánie Chriſtuſie Roku 373. ktorey dawnośći ráchuiąc do Roku dziſieyſzego 1580. iuż ieſt zupełná 1208. lat/ ſkąd ſie pokázuie/ iż Litwá w tych mieyſcách gdzie dziś ſiedzą / dawniey niż my Polacy w Polſzcze/ ieſliże Wapowſkiemu wierzymy / ktory przyśćie Lechowo do Polſki kłádzie/

Rok przyśćia Litalaná Xiążęciá do Litwy.

Roku po Pánie Chriſtuſie 550. ktoremu przyśćiu dziśby było iák Polacy w Polſzcze z Lechem záſiedli/ 1028 lat/ áczkolwiek Cromer y inſzy przyśćie ich bez pewnego czáſu kłádą.

Ták tedy Litalanus álbo Litwos w Litwie y w Lotwi pánował Roku

Zaimo Xiążę.

po Chriſtuſie 373. A Zaimo Brát iego drugi Zemoidzką ziemię (ktorą Strabo Samią zowie/ *Samagitiam exprimere uolens*) od ſwego imienia miánowawſzy ſzeroko y możnie ſie w niey zgruntował/ ktorą też niektorzy Hiſtorikowie Sudawią miánnią/

Słowá włáſne Eraſmi Stelle.

o czym y Stella ták piſze / *Boruſſi uerò quò à Germanis finitimis tutiores forent ſe cum Sudinis uel Sudouitis, qui ultra Chronij fluenta ſedes habent, eiusq; regionis aborigines credũtur ſocietatem inire, qui tum uirtute & pietate plurimum ualebant.*

Petrus a Duſburch w Kronice ſwoiey/ Sudini narod

A Boruſſowie iżby od Niemcow pogránicznych beſpiecznieyſzymi byli / z Sudynámi álbo z Sudouity ktorzy zá Crononem według Ptolomeuſa/ to ieſt zá

Niemnem

Niemnem Rzeką mießkánie ſwe máią / y w tey kráinie s początku Swiátá ich obywátelmi być wierzą towárzyſtwo wzięli/ Ktorzy ná ten czás dzielnością rycerſką/y możnością bárdziey znáczni byli. Támże trochę niżey piße tenże Stella/ iß Sudynowie álbo Zmodzinowie/ktorzy też w ten czás iedno byli s Kurámi álbo Kurſanti nád morzem mießkáiącymi od Rzymſkich woyſk wręcey kußeni/ á niż zwyciężeni byli / *Romanis armis tentati magis quam uicti*, Bowiem Druſus Hetman Rzymſki/ iák Plinius świádczy/ Niemcow wodną armatą woiował / ktory ſam napierwey niż inßy Rzymſcy Hetmánowie / ná Ocean pułnocny Okręty przywiodł/ Piße też iß kráinę Pruſką Sudinią / ktora byłá z Zemodzką ziemią za iedno z dawnośći y iednego ięzyká Rzymſkie Rycerſtwo *pro Sudinia :Suberiam,* łyczána od łyká/ iż w tych kráinách widzieli ludzi iáko y dziś łyká ná obuwie y ná inße potrzeby vżywáć.

Zmodzki zowie Sudowity / od gnoiu/ bo po zmodzku ſudos gnoy á Zmodz miedzy gnoiem weſpołek z bydłem w wieżach poſpolicie zwłaßczá lud proſty mießkáć zwykł.

Strabo záś przećiw temu Geogra. lib. 7 piße/ iß Rzimſcy Hetmánowie nie mogli dáley przyść w pułnocne kráiny po Albis rzekę.

Piße dáley Stella/ iß ći Sudynowie (pobráczymowie Zemoidzcy/ bo y dziś tymże Zmoidzkim ięzykiem wßyſcy mowią) dla obfitośći Burſtynu / ktory ſie w Morzu im przyległym hoynie nayduie / często byli woynámi nágábáni od poſtronnych narodow / ábowiem nie tylko Rzymſkiey zbroie ſkoßtowáli / ále y od Saxonow ktorzy Anglią oſiedli byli mocą nárażdżáni / *à quibus ſe terra & mari impigrè defenſarunt,* od ktorych ſie czerſtwo Morzem y Ziemią vſtáwicznie bronili. Piße też o ich obyczáiach y vbierze / Mieli powiáda ći ludzie Kroliki albo Stároſty ſwoie/ ktorych vſtáwom byli poſłußni / role ſpráwowáli / y koło kupiectwá rozumieli / vbior odzienia v nich był/ iż mężowie wełniánych / niewiáſty płociennym ſukien vżywáli/ á obrączkámi z Miedzi / álbo z Moſiądzu ßyie obtaczáli/ v vßu też kołká wießáli/co wßytko po dziś dzień iáko widzimy/ w Zmodzi Morzu przyległey/ w Kurlandach/ w Pruſiech/ w Liflanciech poſpolſtwo záchowuie/ ſkąd ſie pokázuie/ iż to był z dawná ieden narod z Litwą / y iednego / iáko to kázdy y dziś obaczyć może / ięzyká/ ktorzy wßyſcy z Gotow / Getow / álbo Gepidow/ Połowcow/ z Cymbrow / z Alanow prawdziwie poßli.

Słowá Eraſmi Stelle o Zmodzkiey potężnośći.

Stáre vbiory zmodzkie.

A tych Alanow/ iákoś náprzodku właśnie obaczył / Eraſmus Stella kłádzie w tych kráinach gdzie dziś Zmodź / y gránice Litewſkie Pruſſom przyległe/ Acz też niektorzy kłádą ich być z narodu Scytow/ Ale y Ptolomeus y Plinius lib. 4. cap. 12. czego y *Iostus Decius in Polonorum Antiquitatibus* ßerzey dowodzi/ właśnie Alanow miedzy Sarmatſkimi narody kłádą / w tychże mieyſcách y granicách miedzy Rorolanámi/ Getami y Pruſſami/ gdzie dziś Litwá/ á záwżdy byli w ſpolnym towárzyſtwie/ y wypráwach woiennych z Gotami / y z Wandality / iáko y Gepidowie/ ktorzy tákże byli iednego narodu z Litwą/ Co y imioná y názwiſká ich Xiążąt y Krolow iáſnie vkázuią/ Bo Zmodź y Litwá poſpolicie *in* MVND zá pogáńſtwá imioná Xiążąt ſwoich miáłá y Slácheckich Domow / ktore ſie zgadzáią z ſtárymi imiony Krolow Gepidowſkich/ Gotſkich/ y Wandalſkich/ ktorzy byli Turiſmund Krol Gepidow / á ten w Węgrzech z Longobardámi walczył / Gwimund záś / ktorego potym zięć właſny zábiwßy / z głowy iego ſciętey zczałbatki czáßę vczynił/ y pił z niey do żony ſwoiey / Rodiſwidy Corki Gwimundowey / ktora mßcząc ſie Oycá ſwego nád Mężem okrutnym z nápráwy go zábiłá / O czym ßerzey naydzieß v Volateraná w kśięgach 7. Ták tedy imioná ſtáre Krolow Gepidowſkich / Turiſmund / Gwimund / Traſamund/ Guntabund/ Gylimir/ &c. zgadzáią ſie z Litewſkimi/ iáko maß Algimunt/ Piſſimunt/ Germunt / Romunt/ Narimunt/ Dowmunt/ Skirmunt / Gundamind/ Videſwid/ Rodiſwid/ Montiwid/ Moriwid/ Gyligin/ Aligin/ etc. á w ſtárych Hiſtoriach/ Gilimir / Alarik / Radagoſt/ etc. O czym naydzieß w ſpráwách Gotſkich / Wandalſkich / v rozmáitych Hiſtorykow tyſiąc właſnośći/ będzießli chćiał właſnie rzec z rzeczą/ imioná z imionámi conferowáć.

Krolowie Gepidow/ To też naydzieß niżey w Kronice Ruſkiey o Swentoſławie.

Volateranus lib. 7. Geographiæ et Iodocus Decius de Moriuido, idē Volateranus lib.

Zdanie Dlugoſſowo y Cromerowo o Litwie / Rozdział V.

DLugoſſus piſze w Kronice ſwoiey / czego y Cromerus *lib. 3. fol. 61 primæ, secundæ verò editionis 24. folio* podpiera. Cżáſſu woyny (powiáda) wnetrzney / ktora ſie miedzy Iuliuſſem Ceſarzem y Pompeiuſſem toczyłá / zebrawſzy ſie niektora Drużyną Rzymſka / y opuſciwſzy Włoſką ziemie / przes długie żeglowánie y pielgrzywſtwo / w tych kráinach pułnocnych nád Pruſkim Morzem oſiedli / y tám Miáſto fundowáli / ktore Romnoue álbo Romowe iákoby rzekł *Roma noua*, Rzym nowy od Rzymu názwáli / y było to Miáſto áż do przyſcia Krzyżakow v Pruſſow Pogánow / nagłownieyſzym ſtolcem Ziemie / ktore też był Boleſław Chabri Polſki pod nimi wziął / mſcząc ſie zábicia S. Woyciechá / Roku 1017. A to zebránie Włochow przyżeglowáło tu Morzem / z Wodzem ſwoim Libonem / y wyſiedli nád odnogą Wenedyckiego Morzá ná brzeg / gdzie dziś Zmodź y Liwoni / álbo Litwá / á od Libona Liuonia álbo Lituania názwáne ſą ty Ziemie. A do tego dowodu pomoże mi Rzeká Libá y Miáſteczko tegoż przezwiſká ná ſamym vſciu tey Rzeki / gdzie wpada w Baltyckie / álbo Pruſkie Morze / zá Memlem álbo Kloipedą idąc ku Liflantom / ktore według domnimánia / od tego Libona fundowáne być mogło. A ku pewnieyſzemu / y gruntownieyſzemu dowodowi tych ſłow Długoſzowych y Cromerowych pokaże to *Liuij & Flori de gestis Romanorum testimonio, Qui prosequens tumultum belli ciuilis, inter Pompeium & Iulium Cæsarem*, tego Libona być Hetmanem Morſkim opiſuie z ſtrony Pompeiuſowey *lib. 4. cap. 2.* tymi ſłowy / *Quippe quum fauces Adriatici Maris iussi ocupare, Dolabella & Antonius, ille Illirico, hic Corcyreo littore castra posuissent, iam maria latè tenente Pompeio, repentè castra eius (scilicet Julij Cæsaris) Legatus Pompeij, Octauius & Libo ingentibus copijs Classicorum utrinq; circumuenit, Deditionem fames extorsit Antonio* ꝛc. A ſtąd ia ták mnimam / iż ſkoro Pompeiuſa z woyſkiem poráził Ceſarz / y gdy go Egipſki Krol potym zábić kazał / ktemu też woyny ſrogie w Aziey / w Africe / w Europie / iáko w Greciey / we Włoſzech / w Hiſpaniey / w Egipcie y po wſzytkich Morzách długo trwáły / Towárzyſzow y Hetmanow Pompeiuſzowych przeſláduiąc. A ten ktorego tu wſpomniał Florus / Publius Libo / będąc iego Hetmanem / á máiąc Armatę náwoli wodną gotową / vmykał dáley z ſwymi / przed gniewem nieprziiacielá Ceſarzá / A iż blizu Włoch niemogł być beſpieczen / ſłyſząc o puſtyniach w pułnocnych ſtronách / vmyſlnie ſzukáiąc ſobie wolney oſady / w te ſtrony gdzie dziś Zmodź / Pruſowie / Litwa / Liuones álbo Lotwá / ſiedzą przyżeglował / á w Kurlandach Libę Miáſto od ſwego Imienia nád Morzem / y nowy Rzym Romnowe / dziś zową Romowe fundował / iáko też Biſantium / Conſtantin wielki / *Romam nouam* przechrzcił / poſtąpiwſzy Papieżowi ſtárego Rzymu.

Długoſz Rok kłádzie 1015.

Libo Xiążę.

Litwá y Lotwá od Libona názwáne / Libonia / potym *temporis successu Liuonia & Litwonia.*

Swiádectwo Liuiuſſowo y Floruſſowo o Libonie.

Liba Miáſto y Rzeká ná gránicy ſamei Zmodzkiey.

Roma noua.

Zdánie Miechouiuſowo o wywodzie Litwy / z moią Correcturą.

MAttias Miechouius Doctor w Aſtrologiey y w Lekárſtwie / Canonik Crakowſki / ktorego Kronika Polſka łácinſkim iezykiem (ácz iey odu-

šey odumárł) w druk wyßłá / ták miedzy inßymi spráwámi krolowánia Jágie-
łowego / o początku narodu Litewſkiego lib 4. cap. 39. fol. 270. ſprosta á krot-
ko rzecz prowádzi. *Pro ampliori autem cognitione animaduertendum eſt, quod uetuſtioribus ref-
ferentibus, Quidam Itali deſerentes Italiam &c.* A dla ßerzego (powiáda) świádectwá wy-
wodu Litewſkiego / iż według powieści stárych ludzi / Niektorzy Włoßy opu-
ściwßy Ziemię Włoską do ziem Litewſkich weßli / á dáli Litwie według Oy-
czyzny ſwey imię Italia / á Litewſkiemu narodowi Itali / ktore przezwiſká po-
tomkowie ich Litalią Ziemię / á ſiebie Litaliny zowiąc według czáſu przemie-
nili. Potym záś (powiada) Ruſacy y Polacy w ſąſiedztwie im przylegli /
większe odmienienie vczynili / y Ziemię ich Litwánią / á Ludzi Litwany przezwá-
li / iákoß y dziś ták ich zową.

Włoßy do Litwy. Litwá Italia. Litalia / Litalini.

Piße dáley Miechouius / ácz nie grzeczy / iß ci Włoßy napierwey Wilno
Miásto zbudowáli / *Eleuationis Poli 57. graduum*, A od imienia Wiliuſa Xiążęciá z
ktorym naprzod w ony kráiny przyßli / Wilno mianowáli / Rzekom też ktore
pod to Miásto płyną / Wiliey y Wilnie od tegoß Xiążęciá przezwiſká dáli / ále
ſie w tym stárußek omylił / wßákże mu y zá to co s chęci nápiſał / powinien
Czytelnik dziekowáć.

54. graduum moderni kłá-dą. Domniemánie o Wilnie Miechouiussowo.

Zmodzką tákże Ziemię (powiáda) ſwoim iezykiem przezwáli / co ſie rozu-
mie nizną álbo niżßą ziemią / *terra inferior*, ále y tu ácz we Włoßech był nietráfił /
bo ieſliby Włoßy názwáli Zemoydź nizną ziemią / dáliby iey imię włoſkie.

Dáley piße Miechouius Stárußek / iuß ku rzeczy mowiąc / *Aliqui autem Hy-
ſtoriæ ignari, à Lituo quod eſt cornu, & uenatorum tuba Lituaniam appellare uoluerunt*, A niekto-
rzy powiáda nieświádomi Hiſtoryey / *à Lituo*, to ieſt od rogu / álbo trąby łowie-
ckiey (iß oná kráiná báwi ſie wielkością łowow) Litewſką Ziemię przezwáć
chcieli.

Ná drugim mieyſcu wyżßey tenże Miechouius / opiſuiąc podbicie Pru-
ſow przez Bolesłáwá chrabrego pierwßego Krolá Polſkiego lib. 2. Cap. 8. fol.
33. ták mowi. *Aduenerunt deinde ut fama eſt gentes Romanæ, ob bella ciuilia, Italiam deſeren-
tes, &c.* Przyßli też potym iáko słáwá ieſt narody Rzymſkie w ty ſtrony Pru-
ſkiego Morzá / dla wnetrznych á domowych woien / Włoską ziemię opußczá-
iąc / á pomießáne mießkánie s tymi narody pułnocnymi / oni Włoßy przycho-
dniowie vczynili Pruſką / Litewſką / y Zemoydzką Ziemię ſpołnie oſiadáiąc / zá
czym y mowę roznego iezyká z roznym w iedno pomießáli. Dla tego wiele słow
łácinſkim iezykiem w mowie ich ſłyßemy zátracáć. Ale ießcze drugi znák dowo-
dzicielowie pewni od tego przydáią / iß nagłownieyße Miásto w Pruſiech
Romowe názwáli / wziąwßy imię od Rzymu / w tymże też Mieś-
cie Biſkupá ſwego Pogáńſkiego Criue przezwiſkiem
godności / oni Włoßy postá-
stánowili / etc.

Druga opinio Miechouij.

Łácinſkie słowá ſkąd w Litewczyźnie. O tym też czytay Kroniki Pruſkie.

Criue Biſkup Pogáńſki Litewſki.

Swiade-

Swiádectwo o Litwie Joſtá Deciuſa Ludowiká z moim rzeczy omylnych popráwienim / á potrzebnych przydánim ꝛc. w Kſięgach o Familiey Jagełowey / fol. 34.

Rozdział VI.

Æneas ſyluius prácowáł Litwę opiſáć / ále niemogł ku temu przyść / á teżſie potim rozgniewał ná Polaki / iſz mu nieżyczyli Biſkupſtwá Wármieńſkiego.

LITVAniæ uerò nomen nouum & latinis ſcriptoribus incognitum eſt. Litewſkie imię (powieda) nowe á v Piſarzow Láćinſkich Hiſtoriy nieznáiome ieſt / á ktorego by wieku oná kráiná tego imienia doſtáłá / dla długiego przewleczenia czáſu to ſie nieokázuie. Æneas Syluius Włoch człowiek vczony / ſed Polonis & Sarmatis iniquus, wiele poſelſtw w rozmáitych ſtronách ſpráwuiąc / ktory potym był Papieżem / prácował / powiáda / wiele koło narodu Litewſkiego / wſzákże wſzyſtká ſpráwá / y pożytek iego pracey ten tylko ieſt / iſz mieyſcá onego położenie więcey niż począteck narodu / álbo ſtárey pierwſzey dawnośći Litewſkiey imię opiſał. Abowiem gdy názbyt dwornie przed przyięćim wiáry Chrześćiáńſkiey narodu Litewſkiego ſpoſoby obrzędy nábożeńſtwá Pogáńſkie / y obyczáie z Hieronymá iákiegoś wzięte wywodzi / ná żadnym mieyſcu nieukázuie áni vczy / ktorymby dawnym imienim on narod był miánowan / y iákieby ſpráwy Litewſkie były /

Litwá y Pruſſowie Phinnámi zwáni.

Są też (powiáda) y drudzy Hiſtorikowie / ktorzy Litwę y Pruſſow Phinnámi zowią / Lecz ia / ieſli godna rzecz wierzyć Ptolomeuſowi / niebroniłbych Pruſſow być Phinnámi / ále iżby Litwá miáłá być tym przezwiſkiem kiedy mieniona / niewierzę / ponieważ Ptolomeus ktory wſzyſtek Swiát iáko ná tablicy wymálował / inſze narody w tych kráinach kłádzie / ktorzy ſie mnie dziś Litwą wſzyſcy być zdádzą.

Decius.

Wątpliwa będzie wielum ich moiá powieść / wiele narodow ludzkich w Litwie kłádąc / Ale oni ieſli wſpomnią Litwę być okrom Polſki żywićielką ták wielkośći ludzi / łatwie wyrozumieią / iſz Litwá nie iednego przed tym narodu według odmiennośći czáſow záchowawyćielką byłá.

Decius.

Rozmáite narody w Litwie.

Wſzyſtká tedy Litewſka Ziemiá oſiádłá / Mátka tych ludzi zdaſie być zdawná / ktorych też Ptolomeus zowie Galindæ / Bodini / Genini / Sudini / Niemcy ich zwáli Sudouios / Kariones podobno Kurlandowie / Amaxobiti / Stabani / Sargati / Sturni / Wibiones / Naſciy et Aſſubi podobno Kaſſubi etc. Ty narody wſzytki zdawná w tym położeniu ſą od Ptolomeuſá wypiſane.

Sudouitæ Zmodz.

Narody rozmáite w pułnocnych ſtronach z Wenedow y z Wandalitow / nię z Wenerow Włoſkich.

Tenże Ptolomeus lib. 3. cap. 5. iáko przerzeczony Ludouicus Decius Vetuſtates Polonorum proſequendo powiáda fol. 3. Drugie wielkie narody w Sarmaciey Europſkiey kłádzie / pirwſze Wenedi nád wſzytkimi Morzá Wenedickiego / álbo Niemieckiego / Dunſkiego / Swedſkiego / y Liflandſkiego brzegámi / z ktorych Wenedow dziś ſą Pomorcycy / Kaſſubiánie / Pruſſowie / Kurlandowie / Zmodz / Liflanći / y Philandowie / ácz roznych ięzykow. Záſię wyżſzey Wołoſkiey ziemie ktorą Dacią według ſtárego przezwiſká Rzymſkiego zowie / Ty narody kłádzie / Pewcyny / Baſtarny przez wſzyſtko Morze Meotſkie / ktore zowiemy Paludem Meotis, y w ktore Don wielki álbo Tanais z Moſkwy płynący v Azowu wpada / Jazygi álbo Jaczwingi / y Jatweze / Roxolany / Ruſſaki / Hamaxobity / y Alany / Dziś z tych ſą Podolánie / Cyrcáſowie / Kaniowcy / Wołhyniánie od Wolgi Rzeki názwáni /

Baſtarnas drudzy kłádą nád Dnieprę / Ruſſaki. Wołyńcy Podoláníe etc.

nazwani / od ktorey z Moskwy tu swoy narod / gdzie dziś mieszkaią / wwiedli / Lucerionsowie albo Luczanie / Kijowianie / y Litwa z Gotow a z Wenedow (to iest Pomorczykow nie z Wenetow) y z Alanow starych.

Z tych też Gotialanowie wyszli / gdyż Gotowie / ktorych przedtym Sarmatowie Polowcami zwali / w tamtych mieyscach zdawna mieszkali / ściągaiąc się do Rusi miedzy Tanaim Rzeką / y Morzem Meotskim / gdzie dziś Tatarowie Krymscy / Kirkielscy / y Prekopscy osiedli. Polowcowie.

A czasem też Gotowie od Łacinnikow Getami byli nazwani / iako Ouidius Naso będąc wywołany z Rzymu w Taurice gdzie dziś Prekop za tych Getow / ktorych tak wspomina w wierszach swych de Ponto Elegia 19. ad Seuerum.

Nulla Gætis toto gens est truculentior orbe,

Tinctaq; mortifera tella sagitta madet

Niemasz srozszego w Swiecie narodu nad Gety /

Strzały w truciznie moczą / łuk maiąc napięty. &c

Nam didicet Geticè Sarmaticeq; loqui.

Przy tych Gottach albo Getach / Gepidach y Polowczach przodkach Litewskich / mieszkali drudzy Alanowie y Piecinigowie / a ci Rusakom / y Polakom częstymi naiazdami dogrzewali / iakoż y dziś tam tego narodu ostatki Podolanie / y Nizowcy / są ludzie okrutni w woynie się kochaiący / y Tatarskim naiazdom odpieraiący. Ostatki Gotow albo Getow / Podolanie y Nizowcy.

A iako ludne ty krainy pułnocne gdzie dziś Swecia / Gotlandia / Dania / Nortwegia / Litwa / Lotwa y Prussowie były / piszą o tym rozmaici Historikowie y Cosmographi / Olaus Magnus Gottus, Iordanus uel Iornandes Gottus, Paulus Diaconus, Albertus Crantius, Metodius Martir, & id genus alij, kładąc s tych stron rozmaite narody wynidź / krom onych od Ptolomeusa wyliczonych / to iest Gotti / Ostrogoti / Westrogoti / Gepidi / Samageti / Massageti / Hunny s Tatarskich pułnocnych krain a ze wschodu Słońca z Moskiewskiego dzierżawy / co Węgierską ziemię przed tym Pannonią zwaną osiedli / Cymbry albo Cymery / Parti / Swedy / Longobardy / ktorzy we Włoszech miedzy Wenecią / Weroną / Padwą / Mediolanem etc. osiedli. Turcilingi / Awares / Heruli / Swewi / Bulgari / Tachiphali / Dani / Dacij / gdzie dziś Wołoska ziemia / do ktorey też potym Włoszy wywołańcy przyszli / a Slaui albo Sławacy / Rugi z Pomorskich krain / co ieszcze y dziś dawności Rugiey Miasta wielkiego świadczą / y Margrabiowie Brandenburscy tytułu Xiestwa Rugie dziś vżywaią / a snadź od Rugiey Rzesza Xiążąt Niemieckich zowią / Potym zas Litalani / Sembi / Liuoni / Scyri / Pikti / Karpi / Kibi / Szasi / Waragi / albo Waragowie / y Kozerowie / y Piecinigowie / ktorzy też z dawna przy Rusi iako dziś Litwa y Lotwa mieszkali / y często z onym wielmożnym Carzem Ruskim Monomachem Włodimirzem / ktory miał stolec w Kijowie walczyli / y ziemie Ruskie pustoszyli / a czasem Rusakom przeciw Polakom pomagali / iak o tym Miechouius świadczy lib. 2. cap. 30. fol. 34. etc. Roku Pańskiego 999. ktorego też czasu Bolesława Chrobrego pierwszego Krola Polskiego Otto Cesarz w Gnieznie koronował / a Litwa też iuż w tych stronach / gdzie y dziś siedzi / znaczna była w ony czasy / A nad Wisłą mniey narodow kładzie Ptolomeus.

Pułnocne krainy ludne. Samagetæ Zemoidzi / Hunni albo Vhri / s ktorych Węgrowie / Cymbry albo Cymery, à Cimerio Bosphoro. Longobardi we Włoszech osiedli. Bulgari albo Wolgari / s ktorych też są Wołyńcy od Wolgi rzeki. Sławacy. Rzesze Xiążęta od Rugiey. Waragi z ktorych ono mieli Xiążęta Rusacy / trzech bratow / Rurika / Truuora Sinaussa. Litewski narod był iuż znaczny za Włodimirza Monomacha roku 999.

Wenedom zas albo Henetom przyległe wspomina Girtony od Getow y Gotow / dziś ich ostatki znać w Sambiyskim powiecie albo Parochicy w Prusiech / gdzie był Kościoł Sambiyskiego Biskupa stołeczny. Po tych Ptolomeus Phinny kładzie / Sulany / Frugundiny / s ktorych dziś są Prusom przyległe narody Kulmianie / Girtonow ostatki w Prusiech. To iest domniemanie Decziussowe.

Kulmiánie/álbo Chełmiánie/Kujáwiánie/ Páłuczánie/ y Mázurowie / Potym Ombrony / Awaryny / Awartophracti / Brugieny/ y inße narody rozmáitych przezwiſk/ ktorych dziś áni ſłycháć w tych náßych mieyſcách/ Ptolomeus wypiſał.

Gránice Litewſkie dawne.

Granice Litewſkie ták opiſuie przerzeczony Decius / Litwá tymi dziś gránicámi ieſt otoczona/ záraz od Ombronow (ktorzy ono z Cymbrami we Włoßech broili) to ieſt od Woiewodztwá Lubelſkiego ná pułnocy ku Mázowßu áż do Wenediſkich / y Phineńſkich pol/ to ieſt Pruſkich/ſciaga ſie Rubież Litewſki.

Gránice Zemoidzkie. Ze wſchodu y Od południá z Litwa. Od zachodu s Polaki. Xieſtwo Litewſkie czwarta czeſcia ieſt Sarmaciey Europſkiey.

Támże ſie trochę zábáwiwßy wywodem Pruſkim, powiáda / iż náßego wieku Litwá Pruſom od pułnocy áż do Zmodzi ieſt przyległa / á Zmodzka ziemiá pogániczna Oceanowi pułnocnemu idzie áż do Liflant/ á potym ſie ſciaga áż do Wielkiego Xiedzá Moſkiewſkiego páńſtwá / ktore Litwie ze wſchodu Słońcá przyległo. Od południá gániczy z Roxolany wrácáiac ſie do Polakow/ ktorych ma przyległych z zachodu Słońcá/ áż powtore do Ombronow / to ieſt Lubelſkiey ziemie. Okázuie ſie wielkie Xieſtwo Litewſkie być czwarta czeſcia Sarmaciey Europſkiey / w ktorym ogániczeniu nie bez dowodu (Decius mowi) iabych wierzył wyżßey miánowáne narody być obywátelmi.

Moie zdánie.

Samagetæ & Maſſauitæ pro Maſſagetis.

Ale tego niewiem/dla czego Eneas Syluius Maſſagety zá Pruſka ziemia w ſwoim piſaniu położył/ imie tym gránicom niezwyczáyne/ gdyż ich y Ptolomeus ná tym mieyſcu nieprzypiſuie. Abowiem Maſagetæ/ ktorych też niektorzy zá Amazony poczytáia / iáwna ieſt rzecz / iż w Scitiey Aziatyckiey Tátárſkich Hordach dálekich mießkáia / ále ia zás przeciw Deciuſowi ináczey rozumiem/ iż to chciał Syluius dobrze nápiſać / ále ſie omylił iáko poſtronny człowiek tych kráin nieświádomy / Bo chcąc położyć *Samagetas*, to ieſt Zemodzinow Pruſom przyległych/ álbo *Maſauitas*, Mazurow/ nápiſał *Maſagetas*, álbo też y Drukarz/ iák to poſpolicie bywa / álbo iego Piſarz ſfankowáł.

Gránice Litewſkie zá Witolta.

Ták tedy wielkie Xieſtwo Litewſkie według Deciuſſa y Sigiſmunda Herberſteina/ y moiego doświádczenia/ od wſchodu z Moſkwa/ z zachodu z Polſka/ z Podláßym/ z Mázowßym/y s Pruſſy trochę ſie ku pułnocy náchyliwßy / gániczy/Od pułnocy Zmodzi y Liflantom pogániczne/ od południá Wołyń/ y Podole/ y Ruſkie ziemie ma przyległe / á zá pánowánia Witołdá wielkiego / od Morzá álbo Jeziorá Kurlanſkiego do Liflantow y Pruſow Litewſkie páńſtwo doſiegáło/ á ná wſchod z Moſkwa po Vhrę Rzekę/ y áż zá wielki Nowogrod/ y Pſkow ná pułnocy. Potym zá Putwił/ álbo Puczywił/ ktory leży zá Kijowem miedzy wſchodem y południem 60. mil wielkich w polach/gániczyło/ á s pułnocy od Morzá Báltyckiego/ álbo Niemieckiego ná wſchod / y ná południe ſciagáło ſie áż do Morzá Tátárſkiego/ ktore zowia Pontus Euxinus/ zá Oczákow po ſamy Azow/ gdzie Tanais *in Paludes Meotis* wpada.

Czarne morze

Azow zamek Turecki ná vściu Tanais álbo Donu rzeki z Moſkwy płynącey/ktoraby mogł ná morze miedzyziemne y Ocean z Moſkwy żeglowáć do Jeruſalē/ imo Conſtantinopole/y gdziebi kolwiek chciał do Siriey/ Afriki/ Hiſpaniey/ do Niemiec ⁊c.

Potym Decius o pierwßym przezwiſku y nowym imieniu Litwy z domniemánia rzecz tymi słowy prowadzi. Niektorzy s pewnych dowodow wierza / iż Litwá á Lituo/ to ieſt od rogu traby myśliwcow ieſt názwána / ále to ich domnimánie iáko baśni nikczemne w náśmiewiſko nie w dowod miánowánia Litwy idzie. Sa też drudzy ktorzy powiádáia / iż Włoßy do tey ziemie przyßedwßy/Oyczyzny ſwey imienim / Jtalia tę kráinę/ á onych ludzi ktorych tu záſtáli Jtaliany przezwáli/áż potym potomkowie ich/ iáko y Miechowius piße L litere przydawßy Litalia / á ſami Litalany ſie zwáli / á zá poſtępkiem czáſow/ zepſowánym imieniem Litwany od ſąſiádow przezwáni.

Artikuły włoſkie zwyczáine

Ja zás powiádam (bo Decius znáć áni Miechowius po Włoſku nierozumieli / á iam ſie Włoſkiego iezyká przes krotki czás przyuczył) á iż Włoßy poſpolicie tych artykułow w mowie ſwey vżywáia / la citta Miáſto / li paieſi krainy/ il kawallo koń / la mulie / niewiáſtá/ il boſco las/ etc. Tákże ieśli chcieli názwáć

náзwáć Litwę oyczyzny ſwey imieniem / záraz ią miánowáli według zwyczáiu
ięzyká ſwego La Italia Włoſka ziemiá / áż potym Litalia y Litwania / Bo y Pruſ-
ſow pierwey zwano Bructreri / potym Bruteni / záś Pruteni / Boruſſy / wiec Po-
ruſſy áż do Pruſow przyſzło. Tákże też Niemieckie / Polſkie kráiny / Włoſką też
Ziemię Ænotriam, Latium, Auſoniam, Italiam, &c. Greki Argolicos, Danaos, Dorios, Pelaſgos,
Archiuos, Argyuos, Myrmidones, Troiany záſz / Dardanidas, Priamidas, Phrigios, Æneadas,
Troas, Iliadas, Teucros, &c. według Kráin / Miaſt / Narodow / Xiążąt / przygody /
pożytkow / vrodzáiow etć. roznymi przezwiſkámi náзywano.

Włoſzy ſámi ieſli tu przyſzli La Italia Litwę náзwáli.
Rozmáite przezwiſká iedn ego narodu

Potym Decius dáley piſze / ná oſtátek powiáda według domnimánia in-
ſzych Hiſtorikow / to ſie okázuie / iż Litwá przedtym z Boruſkich gránic álbo
s Pruſkich z Litalanem Xiążęciem wyſzli / A ty oſady prozne / ktore byli z daw-
ná opuſcili / nápełnili. Bo przedtym dawno kiedyś / ſtamtąd ich przodkowie
opuſciwſzy ty mieyſcá gdzie dziś Litwá / przenieſli ſie byli do Prus. A gdy Li-
talanus Xiąże z ſwoimi ludźmi do pirwſzych oyczyſtych ſie kráin wrocił / y od
ſiebie Litalanią potym Lituanią ten kray náзwał / znáć iż tę Ziemię zdawná
byli opánowáli Alanowie / Gotow meżnych plemię / ktorych też Gotialany
zwano.

Litwa z Litalanem wodzem.
To ſie też wyzſzey okázáło ex Eraſmo Stella
Gotialani, ex Gotis & Alanis oriundi.

Zdánie Bielskiego o Litwie.

LIttewſki narod zdawná poſzedł z Zamorſkich kráin Morzá
pułnocnego / ktorych też Hiſtorikowie zową Gepide / po Gotſku leniwi /
ábowiem będąc z Gotty walecznymi iednego rodzáiu / nierychło zá nimi
do Prus z ſwymi okręty przyciągnęli / bo iuż Gotty ich przodkowie wyſzli byli z
Prus do Węgier. A oni tułáiąc ſie nád Morzem zá ſwoimi ciągnąć nieſmieli / nie
máiąc ſłuſzney ſpráwy: A ták niktorzy z nich w Pruſiech zoſtáli / s ktorymi
Krzyżacy długo czynili / niktorzy w puſtyniach nád Morzem oſiedli / gdzie dziś
ieſt Zmodź y Liflanci / niktorzy ku południowi poſzli / iáko Połowcy / niktorzy
ku zachodowi / iáko Jaczwingowie / á będąc nád Morzem gdzie pierwey byli
Cimbrowie / wiele mowy Niemieckiey w ſwoy ięzyk námieſzáli / Niemcy zowią
Krola / álbo Xiąże König / á oni Konigos máło odmieniwſzy. Po Grecku Bog
Theos / á oni zową Dewos / bo też przy Greciey byli nád Morzem Pontſkim.
Jeſt y łácinſkich ſłow doſyć miedzy ich mową / bo też zdawná byli ná Morzu
bliſko Britanniey / ktore dziś zowiemy Angliki / á gdy w tych kráiach oſiedli
gdzie dziś ſą / pomieſzáli narod y mowę z Ruſią / ták iż iuż drudzy máło ſobie ro-
zumieią / Bo odmiennie mowią Zmodzinowie / tákież Kurſowie / álbo Kurlan-
dowie ináczey niż Litwá / álbo Jatwieżowie y Liflanci. Niemcy záś do Prus
y do Liflant ná ich mieyſcá przyſzli rowno z Krzyżaki z Niemieckich kráin.

Bielſki wyznawa Litwę być z Gotow / nie z Prus do Węgier przyſzli / ále z pol / ktore leżą zá Kitowem.
Zmodź / y Liflanci / y Litwá z Gepidow / Połowcy / Jaczwingowie.
Niemiecka mowá ſkąd v Litwy.
Łácinſka mowá w Litewczyznie.
Jam był ſam w Kurlandiej roku 1580. á iedenem práwie ięzyk Kurlandow y Kurſow iáko y Zmodzki ſłiſzał.

Ptolomeus dawny Chronograph / ná tych mieyſcách gdzie dziś Litwá na-
rody inákſze mieni / pierwſze Galindy / Sudeny y Bodiny / á ci precz wyſzli do
Włoſkich kráin z Cymbrámi / z Goty y z Alany / á ná ich mieyſcá Litwá przy-
ſzłá z Xiążęciem ſwym Litaon álbo Litwon / od ktorego tę Ziemię y narod Li-
twą zową / A gdy ſie rozerwáli / iedni do Prus / drudzy w polá / ktorych zwano
Połowcámi / iuż ich było snádnie Ruſakom przełomić / ktorzy Litwanow po
długich z nimi trudnoſciách zniewolili / y przymuſili tribut dawáć / łyká / win-
niki do łáźniey / żołądź / y ine rzeczy / áby iedno zwierzchnoſć czuli nád ſobą / bo
tám w puſtych mieyſcách będąc / niemieli co inego dawáć / ná oſtátek ſie im áż
wyſługowáli / ſtądże ieſzcze y dziś v nich ten obyczay / iż ſie w niewolą dáią /
wſzákże potym gdy ſie zmocnili á obaczyli / z niewoli ſie Ruſakom wyłomili /

Litaon Xiąże Litewſkie / tu ſie iuż trzey zgodzili / o Litonie álbo Litalonie Xiążeciu Litewſkim Eraſmus Stella / Jodocus Decius / Bielſki / y Wapowſki czwarty.

kozáctwem żywnośći szukáli / czyniąc wiązdy do Ruśi / do Polski / do Moskwy / y ná Morze / máiąc s Prussy pierwszymi swoimi pobrátynámi porozumienie / etc.

Swiadectwa z Látopiszczow
o przyśćiu Włochow w te strony / ktore Litwa / y Zmodz ma zá pewną Kronike.
Rozdział VII.

To własna rzecz Látopiszczow Litewskich po Rusku pissánych.

* Ma być Tiberiusa Claudiusa / ktory był trzećim Cesarzem Rzymskim / zá ktorego pánowánia Roku 18. Christus pan meke podiął / roku wieku swego 33.

☿ Ma być Calligula / Claudius 5. Britannicus Nero okrutni roku po Christusie 57. pánowáć począł á był nie własny syn ále pásierzb Claudiussa piątego z Agripiny vrodzony.

Palemon też Grammatik sławny był w Rzymie zá Tibertusa y Claudiusa Cesarzow / inszy od tego nászego / O czym czytai Volateraną lib. 18. Geogr. & Cornelium Agrippam de vanitate scientiarū cap. 3.

Popráwienie moie inter parenteses.

N Látopiszcze Litewscy niektorzy ták sprostá prowádzą rzecz o przyśćiu Palemonowym z Włoch do Zmodzi y do Litwy / Stáło sie iest wćielenie Syná Bożego przez Duchá S. z Błogosłáwioney Dziewice Mariey od początku stworzenia Swiátá / Roku 5526. onego czásu páństwo Rzymskie było pod Cesarzem Rzymskim Augustem / ktory nietylko w Rzymie ále y wszytkiemu świátu pánował / co nápisano iest / isz zá czásu Cesarzá Augustá Syn Boży wćielił sie / A zá czásu Cyrusa * wtorego Cesarzá po Auguscie wolną meke przyiął dla zbáwienia y odkupienia narodu ludzkiego / zá ktorego Cyriusa wszytki rzeczy proroctwá wypełniwszy po wstániu od vmárłych wstąpił ná niebo y siadł ná práwicy Bogá Oycá / skąd ma przyść sądzić żywe y vmárłe / y oddáć káżdemu według zasług iego / A po śmierći Cyrusowey był Gaius ☿ Cesarzem / á po Gawsie Klaudius / á po Klaudiusie Syn iego Nero / ktory był ták okrutny á nieustáwiczny / isz własną Mátkę swą / y Preceptora swego naywyższego Senekę bez przyczyny o śmierć przypráwił / y wiele kroć Miásto Rzymskie kazał zápalić / á nie dla czego inszego / tylko dla tego / áby sie dziwował y cieszył / á Xiążetom y Pánom Rzymskim / y wszystkiey Rzeczypospolitey wielkie krzywdy y vćiski czynił / Przeto kożdy poddány iego dla wielkiey okrutnośći iego / niebył bespieczen / nietylko imienia álbo máietnośći ále y zdrowia swego / á tak wiele ktorzy opuśćiwszy Máietnośći swoie vciekáli do rozmáitych kráin / szukáiąc pokoiu / W ten czás iedno Xiąże Rzymskie rzeczony Palemon / ktory był Neronowi krewny / zebrał sie z żoną z dziećmi swymi / y poddánymi swymi / y ze wszytkimi skárby / s ktorym o pięć set Sláchty Rzymskiey było / tákże z żonámi y ze wszytkim / wziąwszy s sobą iednego Astronomá / poszli w Okrętach Morzem miedzyziemskim stroną zachodną / chcąc sobie náleść mieysce słuszne / kędyby mieli posiedliwszy sie w pokoiu mieszkáć. A miedzy tą Slachtą były cztery Domy / pirwszy z Herbu Kitaurusa Dorsprungus / Drugi z Herbu Columnow Prosper Cesarinus / y Vrsinus Julianus / y Hector z Herbu Rożey / á ták oni niemáły czás po Morzu chodząc / przyszli w miedzyziemskie Morze (ma być w Niemiecki Ocean miedzy Anglią y Flandrią) y doszli do Rzeki Szuma (ále ma być Zundu nie Rzeki ále ćiásnośći Morskich w Daniey) á tą Rzeką Suma w Morze Ocean / (ma być w Morze Baltyckie álbo Wenedickie) á Morzem Oceanem weszli do vśćia Habu álbo Hawu / Kurlandskiego Morzá / gdzie Niemen Rzeká w to Morze wpadwszy nie dáleko od Kloipedy álbo Menglá Zamku bárdzo obronnego Pruskiego (iákom sam Roku 1580. widział / do Morza Baltyckiego álbo Wenedickiego wpada) á potym weszli Rzeką Niemnem w Morze / rzeczone máłe / álbo przaszne y Kurlandskie

landskie álbo Niemnowe / á to dla tego / iż Niemen w to Morze Kurlandskie
wpada dwudziestą mieyscy (ma być dwunastą) á kożde nazywáią swoim prze-
zwiskiem/miedzy ktorymi nazywáią iedno vście Gilia / oni poszli wzgorę prze-
ciwko wodzie/ áż doszli do cáłego Niemná / kedy iuż sámá tylko Rzeká Niemen
iednym mieyscem idzie/ y przyszli do Rzeki Dubisy/ á idąc Dubisą/ nád nią náſzli
gory bárdzo wysokie/rowniny wielkie/Dąbrowy piękne rozmáitymi okwitościá-
mi nápełnione/ y Zwierzęty rozmáitego rodzáiu/ Turow/Zubrow/Łośi/Jeleni/
Sarn/Ryśi/ Kunic/Lisow/ Biełek/ Hornostáiow/ẛc. Ták też y w Rybách wiel-
ką okwitość/y dziwnych Ryb Morskich dla tey przyczyny/ iż niedáleko Morze/
á nád tymi rzekámi Niemnem / Dubisą / y Jurią tám sie posiedlili/ y poczęli sie
rozmnażáć/ á ono mieysce miedzy tymi rzekámi bárdzo sie im podobáło/y názwá-
li tę ziemię Zmodź od mnożenia.

Własne słowá Látopiſzczow.

Wtore Swiádectwo z drugiego Látopiſzczá.

DRugi záś Látopiſzec / ktoregom dostał w Berestowicy
więtszey / v ich miłości Xiążąt Zasławskich / ták też Kronikę Litewską
y Zmodzską / poczyna prostymi słowy / ktorych ia tu text własny (ácz
sie go popráwić godziło) właśnie kłádę.

Roku Bożego 401. powstał iest Atila / ktory zwan iest Bicz Boży / ktory
wyszedł od Rzeki Juhri / á Jura y teraz iest w ziemi Jwaká Cárá / Oycá iego
zwáli Mandazig / wyszedł z trzemá Bráty swoimi / Atzar/ Rohas/ y Bledą/
wyszedł Morzem Oceanem / y przyszedł w Morze ziemskie/ ktore iest miedzy
Francią y Hispanią. A gdy wszedł w to Morze / w ten czás niesiono z Britan-
niey Krolewnę imieniem Orsulę / zá Syná Królá Angelskiego/ przy ktorey Kro-
lewnie było iedennaście tysiąc Pánien. Atila sámę Krolewnę / y tych wszyst-
kich iedennaście tysiąc Pánien przy niey zábił / á ony dla imienia Christusowe-
go sstáły sie Męczennicámi: To pierwsze vczynił okrucieństwo nád narodem
Chrześciáńskim. Potym obszedł Ziemię Francuską y Włoską / y poszedł Mo-
rzem do Ziemie Charwáckiey/ tám wyszedł z Morzá / y wziął przez moc Ziemię
Karwácką / Podbił też Ziemię Węgierską/ y zbudował Zamek Budzyń / y ná-
zwał sie Krolem Węgierskim / á Brácia iego Athar y Rohas pomárli. A gdy
budował Budzyń / y obwodził mur około Miástá / w ten czás trzeciego Brá-
tá swego Bledoná zábił / á sam krolował ná wszystkiey Ziemi Węgierskiey / y
podbił pod moc swoię wiele Páństw / y opánował ich / y ieszcze z początku iá-
ko prześládował Chrześciáństwo / ták osiadwszy ná tym Páństwie w żadney
rzeczy vmysłu swego nie odmienił / ále sie ieszcze tym więtszym prześládowcą
ostał nád Chrześciány. Y zebrawszy pięć set ludu swoiego / pociągnął ná Zie-
mię Włoską / y przyszedł pod Miásto ktore zowią Aquileia / ktore Miásto w
ten czás było pod Cesarzem Marcianem/ y obegnał Aquileią / á to Miásto by-
ło bárdzo mocne / y Rycerstwem Rzymskim dobrze opátrzone / przeto gdy
go niemogł rychło dostáć / niechciał dłużey czásu trawić/ pociągnął dáley w
Ziemię Włoską ku Rzymowi / á Xiążętá y Senatorowie / ktorzy byli w tym
Mieście / bacząc ták wielką moc ludu iego okrutnego / byli ogárnieni strá-
chem wielkim / y rozbiegli sie z Miástá / á niektorzy pobiegli do Ribołowow
swych / y poczęli sie budowáć/ ná Ostrowie / ktore Miásto názwáło sie potym
Wenecią.

W Moskwi sa dwie Rzece Juhr.

W ten czás Atilla nie mo rzem ále zie- mią kráiny Niemieckie wotował / y Coloniey do- bywał / ktora nád Renem leży.

Carion lib. 3. Mon. 4. tego Marcianá 47. Cesarzem kłádzie/ zá kto rego to Atilla burzył/ y Go- towie y Wan dalitowie.

O Weneckiey záłożeniu/ La- topiszczow Li- tewskich zdá- nie. Ktore sie zgadza z Wo-

lateranem libro 4. etc. y z Carionem lib. 3.

Jedno też Xiąże imieniem Palemon / ktore támże w Rzymie ná ten czás mieszkáło / zebrawszy sie z wszystkim Domem y Krewnymi swoimi / ták iż wszystkich było pieć set sámey Slachty Rzymskiey / á miedzy nimi czterzy przednieysze rodzáie álbo familie / pirwszy Dorsprungus / z Herbu Kitauru / á z Herbu Kolumnow Prosper Cesarinus / á z Herbu Vrsinow Julianus / á z Herbu Rozey Hector / y poszli Morzem miedzyziemnym máiąc s sobą iednego Astronoma / ktory sie znał po gwiazdach / á ták żeglowáli Morzem w okręciech ná pułnocy / y obszedwszy Francią y Anglią / weszli w Krolestwo Duńskie / á tám stąd przypłyneli w ciásności morskie / ktore Zund názywáią / potym Morzem Oceanem náchyliwszy żagle z pułnocy ku Słońcá wschodu / y ná południe przybili sie do vścia gdzie rzeká Niemen w Morze wpada / potym Rzeką Niemnem poszli wzgorę áż w morze ktore zowią máłe / álbo Morze Niemnowe / iż do niego wpada Niemen dwanaście vściámi / á kożdy zowie sie osobnym imieniem / s ktorych iedno zowią Gilia.

Ktorym gdy poszli w wierzch doszli cáłego Niemna / gdźie iuż ten sam wszystek w iednym mieyscu ciecze / á ták Niemnem doszli do Rzeki Dubissy / nád ktorą nalezli gory wysokie / á ná nich rowniny wielkie / y Dąbrowy roskoszne / y wielką rozmáitość źwierzow rozmáitego rodzáiu / w Rzekach też wielką rozmáitość Ryb / ták tych ktore sie tám hoyno rodzą / iáko tych ktorych wielkość z morzá Niemnem wzgore przychodzą / gdźie vlubiwszy sobie mieszkánie / záłożyli ossadę pirwszą nád Dubissą Rzeką. Drudzy záś s tychże Włochow nád Niemnem / y nád Juryą ossady wybráli / iák o tym niżey nápiszemy.

A ták tu ty dwá Latopiszczá / ktorych Litwá y Zmodź zá Kroniki pewne máią / nie zgadzáią sie s sobą w przyczynie przyścia Włochow / w ty pułnocne strony / Pierwszy pisze iż dla tyraństtwá Neronowego / Drugi záś iż dla srogiego á okrutnego Woyská Atile Kroá Węgierskiego / ktory práwie wszystki zachodnie kráiny / y insze mocne páństwá száblą á ogniem w ten czás burzył / iák o tym szerzey Kroniki stáre Węgierskie / y Callimachus Florentinus / tákże Bonfinus y inszy swiádczą / y z nászych to wierszow niżey krotko wyrozumiesz / wszákże ty Latopiszcze / ktorychem ia trzynaście / dostawszy ich z rożnych mieysc / zgádzał / concordował / y w iedno mieysce dla wybádánia prawdy znosił / w tym sie wszystki zgadzáią iednostáynie / iż Palemon z Senatu Rzymskiego Xiąże s piącią set Slachty Rzymskiey / y s przerzeczonymi cztermi Familiami w ty kráiny pułnocne Zmodzkie y Litewskie przyżeglował.

Bo w Hispániey gościem bywa deszcz wielkim.

Przeto ty przyczyny ktore niedáleko siebie chodzą opuściwszy / ia drugie wierszem tobie Czytelniku miły podáię / á napirwszą z Hispáńskich Kronik / ktore piszą / iż táka wielka suchość czásu iednego w zachodnich stronach beze dżdżu kilko lat pánowáłá / że támtych Narodow iáko Włochow / Hispanow / Portugalczykow / y Anglikow bárdzo sie wiele przenieść musiáło do tych stron pułnocnych zimnych / ále iuż czytay Rytmy násze.

Pierwsza przyczyná przyścia Włochow w ty Kráiny dla suchości y głodu.

Hispáńskie dzieie pierwszą przyczynę dawáią /
Ktore suchość w zachodnich stronách wyświadczáią /
We Włoszech / w Siciliey / w Krolestwie Hispáńskim /

Deszcz

Deszcz nie był przez kilko Lat/ snadź zá gniewem Páńskim.
Pałáiący Syrius Role szczepał w skiby/
Isz w Rzekách wod niemiáły łuskonośne Ryby/
Látá śmierć przynoszące ludzi/ y zwierz mdliły/
A od bládego głodu vstawáły siły.
Zwiedłe lássy/ y polá ták niepłodne stáły/
Chlebá kłossy zgorzáłe/ Ludziom niedawáły/
Dári Cereri wyschły/ w Winnicach Bachussá/
Nieznáć było/ ni w sadach strożem Priapussá.
Wszystki rzeczy pokármom służne z Winnicámi/
Wypalone ognistym Słońcem z máćicámi/
Skąd wielkość ludzi w zimne północne triony/
Vdáłá sie/ oyczyste opuszczáiąc strony.
A iák Goti/ Gepide/ Połowcy/ z Cymbrámi/
Wygnáni byli s tych stron przed tym powodziámi/
Ná zachod/ ták zachodni zás w północne kráie/
Przed suchością tu przyszli w zaiem sie oddáie.
Palemon Xiąże Rzymskie Publius przezwiskiem/
W zachodnych stronach strapion suchości vćiskiem/
Chcąc narod swoy záchowáć od stráßnego głodu/
Mogł też w ten północny kray przyść morzem z zachodu.

Syrius gwiazdá w ktorey pánowániu nagoretsze bywáią czássy/ w srzod látá.

Kiedi ono byli nászy wyszli s tych stron do Włoch/ dla wylania Oceanu/ y zimnich niepogod/ ták też Włoszy tu przyść mogli dla suchości.

Wtora przyczyná przyścia Włochow w ty kráie dla tyráństwá Neronowego/ Roku od Christusá 57. według zdánia Látopisczow.

TAk Palemon albo snadź Libo Xiąże sławne/
Osiadł Pruskie/ y Zmodzkie Porty naprzod dawne/
Potym w Litwie/ w Iflanciech złączył sie z Gotámi/
Opuściwszy z Rzymskimi Włochy roskoszámi.
Snadź vchodząc Tyráństwá Nerona srogiego/
Albo dla burzenia Włoch Atile onego/
Albo dla niezgod wnetrznych w ty północne strony/
Albo głodną suchością/ był tu zániesiony.
Jesliże dla Neroná może być rzecz snádna/
Ktorego srogość byłá nád insżych szkárádna/
Bo mátkę włásną rosprół/ chcąc widzieć gdzie leżał/
Senekę Mistrzá swego też w Wannie zárzezał.
Rzecz pospolita Rzymska przed nim w stráchu drżáłá/
Bo złość záwżdy w tyráńskim sercu sprosna wrzáłá/

Powtorzenie przyczyn.

Seneca dał sobie żyły w wánnie zácinác y ták vmárł lekko vchodząc srogiey śmierći od Neroná vczniá.

Skarb włásny sprośnym zbytkiem stráciwßy/ wnet zá tym/
Ná łup sie wdał/ morduiąc gdzie czuł o bogátym.
Sieći z iedwabiu drugie z ciągnionego złotá/
Kazał czynić/ á záraz ledá gdzie do błotá/
Przyßedwßy ryby łowił choć ich tám nie było/
Byle sie woley dośić Tyrańskiey pełniło.
Rzym kazawßy zápalić pátrząc sie dziwował/
Przyaciół krewnych wßytkich wybił wymordował/
Piotrá też s Páwłem stráćił wiernych prześláduiąc/
Rzymskie Páłace łamał Dom wielki buduiąc/
Y nieznośne tyrańſtwá sprośne inße płodził/
Dla ktorych ſláchecki dom nieieden vchodził/
Palemon krewny iego toß muśiał vczynić/
Z oyczyzny miłey gwoli Tiranowi wynidź.

Rzym łamał á pałac sobie budował stąd było vrosło przysłowie/ Roma Domus fiet, veios migrate Quirites.

Trzecia Przyczyná.

Atila Krol Węgierski z Vgarskiey Kráiny zá Moskwą leżącey/ w ty strony Panońskie y Rakuskie z wielkośćią Scytow álbo Tatarow Caucasiyskich przyßedßy/ wielkie morderstwá w zachodnich páństwách Rzymskich czynił.

Słowáńskie páństwá przes Atilę zburzone.

Atila Teodoryka Wysegotskiego Krolá/ y Ecuiuſá Rzymskiego Hetmáná poráził.

Liczbá z obu stron pobitych 180000.

Francia y wßystki ziemie Niemieckie/ Niderlandskie nád Morzem leżące áż do Prus y do Litwy wßerz y wzdłuż częśćią mocą częśćią strachem Atila zhołdował.

Giula Hetman Atilin Kolno Agripine miásto wielkie sławne y dawne od Rzymian fundowáne nád Renę rzeką mocno obległ.

A Jeśli dla Atile y to też być może/
Ktory z Hunny Europę wßystkę zburzył srodze
Z Tatar z Hubri kráiny/ ktora w Moskwie leży/
Przyßedßy osiadł Węgry/ ßczęśćie zá nim bieży/
Cesarzá Marcianá po trzy kroć poráził/
Y Maternusa także/ burząc wßytko káził/
Tracią Achaią y Macedonią/
Zburzył Serbow/ Słowakow/ Bośnę/ Bulgarią/
Zá z Ekiusem Rzymskim y s Teodorykiem
Wysegotskim/ boy stoczył krwáwobitnym ßykiem/
Gdzie sto ośmdziesiąt tysiąc mężow poginęło/
Z obu stron áß Jezioro krwią w polách płynęło.
Potym Francuskie Miástá wßerz y wzdłuż zwoiował/
Y Ziemie nád Baltyckim Morzem pohołdował/
Kaletany/ Nortmany/ Olandry/ s Cymbrámi/
Frizy Moryny/ Sasy/ Pomorze/ s Prusami.
Giulę Hetmaná swego pod Kolno wypráwił/
Ktory obozy swoie ná czworę rozstáwił/
Y ták dobywał Miástá dniem nocą szturmuiąc/
Wßi Wołoscy wokoło ßeroko plundruiąc.

(Vten czás Etereus Syn Krolá Angelskiego począł sie stáráć/ w Małżeństwo o Vrsulę Brytanskiego Krolá dziewkę iedynaczkę/ posławßy z wielką chęcią posły do Oycá iey/ ktorego/ gdy niewiedział coby zá odpowiedź dáć miał/ Vrsulá smetnego y troskliwego nápominálá/ áby odwßy frasunkom pokoy záręczeł ią zá Eterusá/ powiedáiąc że ma to obiáwienie od Bogá/ áby sie nie zbraniáłá

Małżeństwą

Małżeństwá tego/ wten sposob żeby iey dano ieszcze wolne trzy látá/ przes ktore by odpráwiłá droge swoie/ ná ktora sie byłá obiecáłá: To iest áby szłá do Rzymu/ máiąc przy sobie dziesięć tysięcy pánien. A przetoż tego sie domagáłá/ áby y Oćiec y Etereus pánic iey stáráli sie spolnie/ iákoby iey náleźli 10 pánien osobney czystośći y státecznośći/ á káżda znich áby miáłá przy sobie tysiąc pánienek/ y oná samá áby też tákże przy sobie tysiąc miáłá/ iedno żeby wszytki były osobliwey cnoty y czystośći. Posłowie wziąwszy od Oycá Vrsulinego tę odpowiedź z rádośćią odiecháli.

Przyczyná zboru iedenaśćia tysięcy dziewic.

Ták tedy Etereus/ y Britáński Krol Oćiec Vrsule/ zebráwszy wedle zmowy ták wiele pánien/ dáli ie Vrsuli w towárzystwo/ ktora przyiąwszy to szláchetne towárzystwo/ á spráwiwszy 11. wielkich okretow/ y drugie rzeczy ná ták dáleką droge potrzebne/ puśćiłá sie morzem z Britanniey áż do tego mieyscá gdźie Ren w Morze wpada/ gdźie teraz iest część Holandiey/ skąd záśię przećiw wodźie rzeką przyiecháłá do Kolna Agrippiny/ z wielką rádośćią mieszczánow/ A s Kolná do Bazileiey Tám zostáwiwszy okrety y insze sprzęty/ szłá pieszo do Rzymá/ ktora potym obchodziwszy mieyscá wszytki w Rzymie/ iáko byłá obiecáłá/ wroćiłá sie do Bazyliey/ á Papież Cyriak prowádźił ią z wielką poczćiwośćią áż do mieyscá.

Wedrowká S. Vrsule z iedennaśćią tysiąc Dźiewic do Rzymá.

Wsiadszy tedy v Bazyliey w Okrety Renem rzeką ná doł iácháłá do Kolná/ Támże wysiádłá ná brzeg nic sie nieprzyiaćielá niespodźiewáiąc/ ále mnimáiąc áby ták wszytko bespiecznie było iáko pierwey/ á gdy sie do miástá przybliżáć poczęłá/ wnet ią Węgrowie ze wszech stron obskoczyli/ á z onymi wszytkimi pánnámi okrutnie pozábijáli. A ták oná szláchetna Pánná z Etereuszem Páńicem swoim/ ktory dowiedziawszy sie/ że Vrsula ná zad iedźie/ z mátką y z śiostrą Florentiną y z niktorymi inszymi Biskupy áż do Kolna przećiwko niey był wyiechał/ y z onym Cyriakiem Papieżem/ y ze wszytkimi pánnámi z tego Swiátá zeszłá/ á czystość swą Christusowi prawdźiwemu dźiewictwá oblubieńcowi ofiárowáłá. Tych pánien ciáłá leżą w Kolnie. A potym kośći ich w wielki sklep są złożone. Tą Historyką dla tegom rzecz przerwał/ iż też w Litewskich stárych látopiszczach około Burzenia Atile y pobićia tych iedenaśćie tysiąca dźiewic/ á przyczynie przyśćia Włochow s Palemonem do Litwy/ iákoby przes sen ledwiá iáko wspominaią. Przetom to *inter parentesim* położył.)

Rycerstwo Atilino/ ktore było obległo Kolno S. Vrsule z iedennaśćią tysiecy dźiewic zábiło.

Volateranus zás pisze lib. 3. Geogr. 11000 *virginum in Galliam ad militum matrimoniu[m] missa per Dinotium Ducem in Britannia Cornubiæ cæsa esse ab exercitu Gratiani*; wie c niewiem iesli o tych álbo o inszych 11000. Dźiewic rozumie.

Do Węgier sie zwroćiwszy Bude zámordował
Brátá/ iż Sikambrią od siebie miánował
Buda: ktory iednak dziś też Budzyniem zową/
Ktoremu (Ach Węgrowie) Turek teras głową.

Atila poburzywszy páństwá zachodnie y pułnocne zwroćiwszy sie do Węgier Brátá Bude zábił.

Potym sie do Włoch mocą ogromną wypráwił/
Stirią/ Karintią/ Istry/ Szablą skrwáwił/
Dalmacią z Miástámi poburzył y zgrody/
Kto wypowie pobitych kto wypisze szkody/
A gdy ku Aquileiy z obozem sie toczył/
Hetman Rzymski z woyskámi droge mu záskoczył/
Atila vphy Włoskie posiekł/ pomordował/
Valentinian Cesarz też trzy kroć szwánkował.

Wypráwá Atilina do Włoch y do Rzymá według Eusebiusá/ roku 451. á według Sygiberta 454.

Atila Hetmáná Rzymskiego y Cesarza Valentiniana trzy kroć z woyskámi poráźił.

Ztąd Wenetowie będąc z rodu Troiańskiego/
Osiedli wysep morzá Adriatyckiego/
Gdźie Wenecią miásto sławne zbudowáli/
Tákże inszy gdźie mogli zdrowie záchowáli.

Wenetowie ktorzi pierwey ná ziemi mieszkáli/ ná Wyssep Morskie przed Atilą vciekli/ gdźie pierwey ich rybitwowie żyli/ Támże Veneciá záłożyli. O czym czytay Volateranum lib. 4. y inszych.

Aquileia.

Potym Aquileię obległ mocą wielką/
Burząc/ paląc około/ s Folwarki Włość wszelką/
Długi czás pod nią trawił/ mocno dobywáiąc/
Y szturmy vstáwicznie dziwne przemyslaiąc.
Aisz ták mocna byłá iuszby był odciągnął/
By go był Bocian wrostą swoią niepowsciągnął/
Ktory z Miástá wynośił dziatki gołe swoie/
Widząc przyszły vpadek przes Węgierską zbroie.
Przeto Atila záras swoich pośiliwszy/
A z siodeł ogień wkoło murow zápaliwszy
Tłukł mury á vsilnie częstym szturmowánim
Wziął Miásto/ trzydzieści śiedm tyśięcy zbił nánim.
Potym Taruis/ Werone wziął/ y Concordią/
Mantwe/ Bergom/ Kremone/ Ferarz/ y Brixią/
Wicencią/ Rawenne/ Ticin/ Placentią/
Meilan/ Padue/ Mutine/ Parme/ Apulią.
Ták práwie wszystkę Włoską ziemię powoiował/
Włoch ô Dio ô Dio káżdy lamentował/
Drudzy la Dona nostra krzycząc vciekáiąc/
A Węgrowie Beste Freng biią nágániáiąc.
A gdy do Rzymu ciągnął/ Lew on Papież święty/
Odwiodł iego zły vmysł ku temu nápięty/
Zá czym się názad wrocił burząc y morduiąc/
Przeto się nie ieden krył przyszłą trwogę czuiąc.
Palemon ktoremu też o Rest szło iák innym/
Kto się nie strzeże mogąc sam sobie iest winnym/
Mogł też vchodząc trwogi w tę pułnocną Ziemię/
Záwieść długim pielgrzymstwem Włoskiey Slachty plemię.

Bocian widząc przyszły vpadek Miástá/ dzieci swe wynośił z wieże ná stáwiosk/ z czego Atila dobrą wroskę wyrozumiał.

Atila z siodeł ogień koło Miástá vczynił/ y wziął Aquileią.

37000. zbitych Mieszczan.

Miástá ktore Atila we Włoszech wziął.

Lew Papież Atile/ áby Rzymowi dał pokoy/ odwiodł/ wyszedszy ku niemu w stołecznym vbierze Papieskim.

Atila ná zad się wrocił z Włoch do Węgier.

Pisze też w Historiey stárey o sprawách Atilowych/ iż Harderik Krol Gepidow/ przodkow Litewskich/ bárdzo mężny y waleczny./ á dla zacnych spraw sławny/ z Atillą obyczáiem przyiacielskiego żołdu w káżdey potrzebie bywał/ y mężnie á szczęśliwie záwżdy się z Gepidámi swoimi/ Ták we Franciey iák we Włoszech/ y w Traciey popisował/ y w oney bitwie ktorą miał Atilla z Eciusem Rzymskim/ Ták pisze/ iż Walamir álbo Wladamir s práwego rogu z Ostrogotámi wschodnymi ná Eciusa y Rzymskie vphy czelnieysze ostrze nácierał/ Ták że też y Hardarik Krol Gepidow/ Teodoryká y Wyszegotow mężnie nagrzewał etc. gdzie iák Historia powiáda sto y osmdziesiąt tyśięcy poległo.

Harderik Krol Gepidow przodkow Litewskich/ Atili był towárzyszem w káżdey woienney wypráwie.

180000. z obu stron poległo.

A bez wszelkiego wątpienia Gepidowie będąc z Goty walecznymi iednego rodzáiu są przodkámi istotnymi narodu Litewskiego/ ktorzy do kráin pułnocnych Sarmaciey Europskiey przyszedszy à palude Meotis, część ich w Prusiech zostáłá nád Morzem/ s ktorymi długo Krzyżacy woynę toczyli/ iż ich wykorzenili/ y ktorych był Krolem pierwszym/ iákom powiedział/ Weideuuto. Drudzy gdzie dziś Zmodź/ Litwa/ y Lotwá w pustyniach osiedli/ Drudzy iáko Jaczwingowie ná

Gepide.
Zemoidz.
Lotwá.
Litwá.

gowie ná

gowie ná zachod odciagnawßy w Podláßu oyczyzne ſobie obráli. A ná południe
w polach gdzie dziś Podole/ Kaniow/ Cyrkaſſy/ Oczakow/ Krym/ Przekop/ dru-
dzy záßedßy tám ſie mnożyli/ ktorzy Połowcámi od polnego mießkánia byli ná-
zwáni. A ták ci Gepidowie Litewſcy przodkowie iáko lud waleczny/ drapieżny/
y łupem żyć zwykły/ dobrowolnie y s Krolem ſwym Harderykiem do Atile iáko
do Krolá walecznego przyſtáli byli. Tákże Walamir álbo Władamir/ ktore ſło-
wo y imie ieſt Ruſkie/ iákoby władáiacy mirem Oſtrogotow ná wſchod Słoń-
cá mießkáiacych Krol/ przy Atilli ſie z Rycerſtwem ſwym báwił. Tom też ná-
lazł w Hiſtoriey Atillowey/ chcac ſie gruntownie ſpraw Litewſkich wybádáć:
Iß Atilla áby mogł wiedzieć/ co ſie po wßytkich kráinach Swiátá dzieie/ poſtá-
nowił był ná czterzech mieyſcách poſty álbo podwody/ iedne w Kolnie/ co ie zo-
wia Agripina/ Druga w Jaderze Mieście Dalmackim/ Trzecia w Litwie/
Czwarta v Rzeki Tanais álbo Donu w Mo[...]wi/ s tych mieyſc kazdemáło nie
wßytkiego Swiátá ſpráwy/ przes ponienio[...]e ná mieyſcách ſwych poſty/ do
Sykambry do niego przynoßono/ á on záſie onym wßytkim wola ſwoie oznay-
mował. Tu iuß wſpomina że też w Litwie miał poſty ſwoie/ ſkad znáć iß iuß
w on czás Litewſka ziemiá obywátelami oſadzona byłá/ zá Atile Roku Pań-
ſkiego 428.

Jarwiezowie Połowcy.

Litwa z Harderikiem Krolem ſwym dla chciwośći łupu dobrowolnie w woyſku Atilowym ſie báwili.

Walamir.

O tym czytay Hiſtoria od Baſilica Cypriana przełożona.

Poſti álbo podwodni Curſorowie dla prętkie° przenieſienia liſtow/ y wieśći Atilowi/ z rożnych ſtron.

Dawność oſady Litewſkiey.

Czwarta przyczyná iák Florus piße
Lib. 4. Cap. 2.

Albo gdy Pompeius s Ceſarzem boy wiedli/
A wnetrzna woyna Rzymſkie dzierżáwy wyiedli/
Gdzie zobudwu ſtron Domow zacnych wielkość zbito/
Bo w trwodze y niewinny gárdłem płácił myto.
Ziemie y Morze własna krwia oblali wßyſtki/
Gdy pychá z ambicia niecıłá boy brzydki/ (brzmiáłá/
W Włoſkich/ w Greckich/ w Africkich Páńſtwách zbroiá
A krew po polách wßedzie zbitych vſow wrzáłá.
Pompeius ácz woyſká miał z Aziey wielkie/
Lecz iß ßcześcia odmienne sa poſtepki wßelkie/
Przegrał zábit z woyſkámi/ gdzie o trzy ſtá tyſiac/
Ludu legło/ potopu morſkiego nieliczac.
Cato madry słyßac porażke ſwey ſtrony/
Widzac przez roſterk Rzymſkiey vpadek Korony/
Pożegnawßy przyacioł y miłego Syná/
Zábił ſie ſam ſwym mieczem/ ách ſmetna nowiná.
Záś Warus z Didiuſem boy ſtoczyli ſrogi/
Pełne krwie Morze było/ pełne polne drogi/
Bo Ocean wzburzony Okręty ich wßytki/
Potopił karzac wnetrzney woyny ich złe zbytki.
Jáka tám trwogá ſtráßna co rozumieß byłá:
Gdy ſie Nawa o Nawe w Morſkim tańcu biłá/
Nawálnośći/ y zbroie/ miecze ſtráßne brzmiáły/
Africkie y Hiſpáńſkie brzegi to poznáły.

Pompeius porażon od Juliuſſa w Greciey ná polach Theſſalickich/ gdzie wßyſtká moc Rzymſka zoſtáłá/ gdyż ci dwá świátem práwie wßyſtkim władáli/ 300000. tyſiac Ludzi z obu ſtron ná placu legło/ á ſam Pompeius gdy vciekł do Egiptu/ zábił go Krol Egipſki/ gwoli Juliuſſowi.

Cato accepta partium clade nihil cunctatus (vt ſapiente dignum erat) mortem etiam lætus accivit, stricto gladio reuelatum manu corpus, ſemel iterumq; percuſſit. Florus.

Druga woyná wnetrzna Waruſſowá z Deciuſſem.

Siquidem velut ciuium furorem caſtigaret Oceanus, vtramq; claſſem naufragio cecîdit.

Quinam ille horror quum eodem tempore fluctus, procellæ armamenta confligerent: &c. Florus.

Bo Miá-

Omnium poſtrema certaminum munda ciuitas.

Bo Miáſtá po Potopie tym ſrogo burzyli/
Ná niewinnych ſie ſzkody oney Morſkiey mśćili/
Ceſarz Pompeianow ná Mundzie zámknionych/
Dobywał z zbitych trupow groble czyniąc onych.

Działo ſie to od záłożenia Rzymá látá 709. á przed Chryſtuſem 48.

A gdy iuż mocą zoſtał ná Rzymie Ceſarzem/
Triumphował/ y ſrogim ſtáwił ſie zárázem/
Przeto Brutus/ Caſſius z drugimi Slachćicy/
Sprzyśiegli ſie niechcąc być iego niewolnicy.

In Curuli ſedentem Senatus inuaſit.
Iulius Ceſarz zábit/ o czym ſerzey/ Titus Liuius/ Plinius/ Suetoni' ꝛc. świádczą.

Ták go ná Maieſtacie wnet Senat vbieżał/
Vkłoli go Dekami iż iáko wieprz leżał/
Dwádześćiá y trzy rány/ miał w ſobie ſtychowe/
Co Swiát wſzyſtek krwią oblał/ muśiał też dáć głowę.

Byłá też w Litwie tey podobna/ gdy Czartoriyſki Sigmunta w Trokach zábił.

Potym wnet Antonius vporny zuſáły/
Z Octauianem boy wſczął Ceſarzem niemáły/
Lepidus/ Brutus/ Woynę y Kaſius niećił/

Cicero zábit w wnetrzney woynie.

Gdźie on Cicero zábit co wymową świećił/
Dla tych tedy roſterkow y domowey trwogi/
Wiele ich z Włoch vćiekło ſczycząc żywot drogi/
Tu do Pułnocnych kráin vchodzili w láſy/
Gdźie dźiś Litwá/ Pruſowie/ Zmodź/ Lotwá/ Wáłáſzy.

Piąta przyczyná przyśćia Włochow w Litewſkie ſtrony.

Banniti, proſcripti, exules.

Byłá też to iáwna kaźń w Rzymie wywołánie/
Zá wyſtepki do cudzych kráin odſyłánie/
Gdźie według winy ſpráwá: ták długo mieſzkáli/
Aż pokutę ſpełnili/ álbo przeiednáli.

Scipio Africanus P. P. P. S. S. S. R. R. R. F. F. F.

Dobre też wywołano czáſem y bez winy/
Iák Scipio/ Camillus niedawſzy przyczyny
Ćierpieli/ Brutus mężny/ Cicero vczony/
Y on Naſo był w Pontſkie wywołány ſtrony.
A drudzy też iuż názad/ y do Włoch niechćieli/
Gdy ſie ná wywołániu lepiey niż tám mieli/
Iák y dźiś od nas z Litwy nie káżdy ſie ſpieſzy/
Lepiey ich hoyna Ceres niż tám Figá ćieſzy/

Dacia Wołoſka źiemiá.
Taurika Prekopſka Hordá.
Sio vel Chio Wyſpa ná Morzu Greckim.

Z tych wygnańcow w Daciey Włoſzy ſą ſpłodzeni/
Y w Taurice gdźie Kapha s tych też rozmnożeni/
Z tych w Sio (kedym ſam był) w Greciey ośiedli/
Niedziw tedy do Litwy iż też ſwoy rod wwiedli.

Genuen-

Genuenses w Taurice / Kaphę fundowáli /
Krim / Azow / y Kilią gdy Pont zhołdowáli /
Dziś Tatarowie s Turki w tych polách mieszkáią /
Ták sie páństwá z narody zá czásem mieszáią.
W dźikich też polách y dziś Mury stoią stáre /
Gdzie przed tym Grecy żyli rzecz sámá zná wiárę.
A dziś Tátarzyn strzela tám dzikie Kobyły /
Gdzie pierwey mocne Zamki / Wieże / z Miásty były.
Y on Eneas z Troiey ták długo żeglował /
Ták v Scyle y Sirtim w stráchu pielgrzymował /
Afryckie pierwey brzegi / potym Włoskie strony
Osiadł / narod rozmnożył Troiáński strapiony.

Kilia według niektorych Achilea.
Mutantur imperia, regna, tempora, & nos mutamur cum illis.
Zwłaszcza Targowiská Miásto vpádłe stáre w polach zá Kňowem ku Przekopu.
Multum ille & terris iactatus & alto.

Szosta Przyczyná.

Iż też w on czás Rzymiánie wszystek Swiát trzymáli /
Prouincie Hetmánom swoim rozdawáli /
Gdzie z Legiámi Rzymskiey przestrzegáli szkody /
Litwę też Libonowi mogli dáć w dochody.
Ktorego sámo imię Włochem być wydawa /
Y Maro / z Persiusem to imię wyznawa /
Jákkolwiek: muśiał być Włoch z sámego imienia /
W ten kray pułnocny przyszedł z Bożego przeyrzenia.

Macieia

Macieia Striykowskiego

Osostewiciussa C. Z. o wywodzie y początku Xiążąt Litewskich y Zmodzkich / od Palemona álbo Publiussa Libona Patriciussa Rzymskiego z Herbu Columnow y Synow álbo Potomkow iego / Borciussa / Cunassa / Speri y Juliana Dorsprunga / z Herbu Kytaurus y od Vrsina y Hectora z Herbu Rozey Slachćicow Rzymskich / dziwnym lossem Bożym w ty strony pułnocne Zmodzkie / y Litewskie Morzem zániesionych.

Księgi trzecie / Rozdział pierwszy.

Do iásnie Wielmożnego Pana / Pana Mikołáia Radziwiłá w Bierzach y na Dubindze Xiążeciá etc. Woiewody Wilenskiego / Hetmana nawyższego Woysk w wielkim Xięstwie Litewskim / Y do Syna Jego Miłości Christofa młodszego / Pana Trockiego / Podkanclerzego y Hetmana polnego W: X: Litewskiego / Starosty Borissowskiego / etc.

Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontes sacros frigus captabis opacum.

NIeczkolwiekem iusz iásnie z wielką pracą okazał / z rozmáitych á poważnie záwołánych Historikow / y z stárodawnych Latopisszczow Ruskich y Litewskich / wywody y dowodne początki Narodu Litewskiego / y Zmodzkiego / z Cymbrow / z Gotow / Gepidow y Alanow walecznych: Położyłem też pewne y wiáry godne zdánia ludzi sławnie vczonych / y rozmáite przyczyny o przyściu Włochow z Palemonem álbo Publiusem Libonem w ty pułnocne strony / rzeczy niepodobność pewnymi á iásnie podobnymi dowodámi zbijáiąc.

Wszákże isz to imię PALAEMON álbo P: Libo / od ktorego wszyscy Latopisscze Litewscy Historią y wywod narodu swego iednostáynie poczynáią / niktorym (zwłaszczá máłego czytánia y w Historiach niebiegłym) nowe sie być widzi w Historiach / á tylko v Virgiliussa w Bukolikach sławne. Tedy y tu krotko á dowodnie pewnymi mieyscámi Historikow tę wátpliwość rozbijemy / Bo opuściwszy Bucolica Virgiliuszowe / ktore niktorzy tylko podobno y to ledwo czytáli / y ktory pod tym imieniem (PALAEMON) AEglogam 3. nápisał / ubi introducitur iudex inter Mænalcam & Dametam, Tedy masz y drugiego Palemona sławnego Patriciussa Rzymskiego / ktorego iásnie Persius y Lucanus w wierszach

> Ouid in Epist. Leandri ad Hero. Et iuuenem

swoich

ſwoich ſławią/ niewſpomináiąc Palemona Morſkiego/ o ktorym masz v Ouidiuſa ná częſtych mieyſcách/ y v Volaterana in Philologia w kſięgach 33. Tegoż záś Volaterana Commentariorum Vrbanorum lib. 18. & libro 3. Geogr: in Venetiarum deſcriptione, y Cornelium Agrippam cap. 3. in Grammat. de uanit. ſcient. Czytay y inszych/ Naydzieſz iż Palæmon Remnius Vicentinus Patricius w Rzymie był sławnym Grammatikiem zá Tiberiuſſa Ceſarzá/ y zá Claudiuſſa według rachunku Carionowego/lib.3. Roku od ſtworzenia Swiátá 3983. od założenia Rzymu 792. od národzenia Chriſtuſa Páná 39. á po Claudiuſie był Ceſarzem Nero Ceſarz okrutny/ Roku od Chriuuſa 57. ktorego też czáſſu Latopiszcze wszyſtki Ruſkie y Litewſkie/ by ich chciał o tyſiąc znośić/ przyście Palemona ſwego ze Włoch do Litwy opiſſuią/etc. Liuius nad przednieyszy Rzymſki Hiſtoryk/ y Julius Florus z niego w kſięgach 4. w rozdziele 2. Publiuſſa Libona być morſkim Hetmanem Pompeiuſſowym przećiw Ceſarzowi wſpominaią.

possum ſuperare Palæmona nádo.

O czym też świádczą Euſebius & Tranquillus.

Słowá Floruſſowe. Tum pulſus Etruria Libo etc. Item Octauius et Libo ingentibus copijs claßico rum &c.

Trogus też Pompeius niemniey sławny Hiſtoryk/ y Juſtinus z niego/ iáko Palemoná/ ták Publiuſſa Libona częſtokroć wſpominaią.

A ieſli o Polemonach/ tedy czytay Volateranum libro 10. lib. 17. et 18. tám ich naydzieſz ſiedmi tego imienia.

Tákże ſáme rzecz prawdziwą o tym imieniu PAlæmon, v Claudiuſſa/ gdzie pisze Roku od Chriſtuſa 305. Panegyrim in quartum Conſulatum Honorij, ieſli in quarto bedzieſz miał Opus/ tedy ná karcie 102. naydzieſz ty wiersze:

Et puer Iſthmiaci iampridem littoris exul,
Secura repetit portus cum matre PALAEMON.
Caſtra cruore natant &c.

Cicero tákże Rzymſkiey wymowy łacinſkiey Oćiec Epiſt. Fami. lib. 7. Epiſtola 4. wty słowá pisze ad M. Marium o Libonie/ in Cumanum ueni cum LIBONE tuo, uel potius noſtro, &c. A w inszych liſtach czeſto go wſpomina. Lucanus też Poeta sławny y Plutarchus de uitis uirorum illuſtrium, y Ioannes Stadius in Comentarijs in Florum Argum cap. 2. pisze/ P: Dolabella Cæſaris Legatus ab Octauio, & L: Scribonio Libone, Dalmatia pulſus &c. A iżbych inszych Hiſtorikow teſkliwośći/ łáſkáwego Czytelniká folguiąc/ opuśćił/ tedy Petrus á Dusburch Pruſki Hiſtoryk/ y Laertius Diogenes Włoch/ y Długoſſus Hiſtoriey Polſkiey Oćiec/ y Miechouius w kſięgach 2. cap. 8. fol. 33. y w kſięgach 4. cap. 39. fol. 270. etc.

G Cromerus

Cromerus tákże Polonicæ Historiæ princeps, lib. 3. fol. 61. primæ, secundæ uero editionis 42. fol. iáśnie świádczą o Palemonie álbo Publiuszu Libonie / y o Rzymiánach / iáko w Zmodzi / w Lotwi álbo w Liuoniey / y w Litwie osiedli / y Romowe Miásto od Romy álbo Rzymu oyczyżny swoiey w tych stronach záłożyli etc. sczym się teras długo niechcę báwić / ponieważeśmy to iuż y wyższey dostátecznie okazáli / y niżey według porządku okażemy. A tum ty Dowody iedno dla tego teraz przytoczył / áby ci ktorzy nieczytáli wiecey / tylko Bucolica Virgilij / wiedziec mogli z prácowitego zawodu nászego / o prawdziwym przodku Litewskim / o ktorym ták wiele Historikow świádczy / y o ktorym też Látopiszcze stáre / pewnie sobie z pálcá ták zgołá Historiey niewyzssáli: Ale z pewney y istotney rzeczy / rzecz istotną prowádzą / A iáko v nas nie ieden tego imienia Piotr álbo Páweł / y nie ieden tey Familiey Piotrowski / Rzepecki / etc. Ták też w Rzymie y we Włoszech nieieden był tym imieniem názwan Pub: Libo álbo Palemon / ná ktorego imię Virgilius AEglogam terciam nápisał: Ale inszy był / ktorego Lucanus y Persius sławią / inszy ktorego Ouidius y Iustinus wspomináią / inszy od ktorego Grammaticam artem Palæmoniam zwano / inszy ktorego Liuius y Florus / y Cicero / Tákże Miechouius / Długosz / Cromer / Stadius etc. żeglowánie y woyne morską przećiw Cesarzowi Iuliussowi z strony Pompeiussowey wspomináią / y ktory też do Litwy narod Włoski Morzem / iáko Eneas Troiany do Włoch záprowádził / y od ktorego Litwá y Zmodź początek narodu swego (áczkolwiek ná dosić sławnym y vczćiwym od meżnych Gotow y Gepidow wywodzie przestáć mogą) słuszniey wywodzą / á niżli Rzymiánie / Grekowie / Francuzowie / Niemcy / Angielczycy / etc. ktorzy dáleko niepodobnieysze Fundatory Narodow swoich sobie zmyśláią / co my iáśnie y dowodnie pokażemy / Abowiem insze Narody z máłych á nikczemnych początkow / zá postepkiem czásow y fáritowánim szczescia / w wielką możność rozmnożone / zwykły to czynić / zdobiąc rzecz swoie / iż áczkolwiek z iáwnym vszczerbienim prawdy: Fundatory Narodow / Krolestw / y Miást swoich z wielkich Ludzi / á snadź z Niebá y z fáłecznych Bogow wywodzą. Iáko Troianie od Neptuna / y Apoliná / Tebanowie od Bachussa / y iáko Orpheus wdziecznym gránim ná Lutni kámienie do Murow zwabiał. Tákże inszy Grekowie y Egipczykowie / od tych ktorzy nigdy niebyli fáłecznych Bogow wywody Narodow swoich poczynáią.

Traces Bogá woyny Marsá Oycem swym zowią / Persowie / nieprzestawáiąc ná dosyć sławnych dzielnościach Cyrussowych y ná godności Monarchiey / ktora v nich 228. trwáłá / od Perseussá syná Jowissowego / ktory ono Andromeden od Smoká wybáwił etc. narod swoy wywodzą. Ateniensowie też gdy z máłego zebránia w Greciey w wielką możność vrośli / poczęli się písáć Antochtonas, iákoby z wiekow obywatelmi. Tákże Włoszy stárzy zwáli się Aborigines, to iest / od początku Swiátá / w teyże ziemi Włoskiey vrodzonemi.

Monarchia Persta.

Rzymiánie zás gdy z pástuchow / z łotrow / gwałtownikow / y zbiegow w wielką możność vrośli / wszyd ich było máłych á prostych początkow Narodu swego / przeto początek Krolestwá swego / y záłożenia Miástá głowy Swiátá Rzymu od Romulussá y Remussá z Bogá woyny Marsá / y z Rehy Sylwiey Mniszki Boginiey Westy / vrodzonych záczynáią / iáko zás od Wilczyce dziwnie byli wychowáni / y iáko potym Romulus był do Niebá miedzy Bogi od Capreæ Palades porwány / co wszystko iáwnie fałsz / O czym serzey czytay Liuium, Florum lib. 1. cap. 1. Plutarchum, Dionisium, Stadium, Mirsilium, Lesbium, Portium, Catonem, Q. Fabium, Volateranum lib. 6. &c.

O tym czytay Liuiũ et Florum lib. 1. capi. 1. Ale Justinus prawdziwie libro 43. pisze / *incertum stupro, an ex Marte cõceptos enixa est.*

Egipczykowie zás z wiekow się być przes siebie sámych stworzonych w swoiey włásney ziemi twierdzą / tym sámym prostym dowodem / iż Zaby / Myszy / y insze ziemne zwierzętá / gdy się Nilus Rzeká wyleie / náyduią w mule żywe z niedoskonáłymi ieszcze członkámi / iákoby ich ziemiá rodziłá / O co spor y woyny długie wiedli z Parigiycykámi / y z Scytámi swárząc się o dawność Narodow / Wszákże ich Scytowie przegadáli / y dowodámi prawdy / y Woyną / iż oni są dawnieyszym Narodem ná Swiecie / O czym czytay Herodotum Trogum, Pomp: & Iustinum.

Herodotus in Melpomene & Euterpe. Idem de Phrigibus lib. 2. Iustinus lib. 2. &c.

Niemcy zás od Tuisconá / y Araxa / Mannussá / Ingewoná / Hermioná / (z máłego dowodu / iż oni mowią Herr Pan / Man Mąż) y od Marssá / iáko Ditmarsowie / od Gambriwá / Swewá / Wandalussá / Teutoná / Alemaná / y inszych przodkow swoich / z rozmáitych domysłow wywodzą / etc. O czym czytay Berosussá lib. 4. & 5. Cornelium Tacitum &c.

Czytasz Ditmarsowie od Rzymian Columnow y Vrsinow narod swoy wywodzą / iáko y Litwá / co Crantius zbija lib. 6. cap. 3.

Witikiadus zás Saxonow álbo Sassow napierwszych być z Niemcow wywodzi z Narodu Macedonow / y s pokolenia Alexandra Wielkiego / s ktorego wywodu iáko nieprawdzi-

wego / Cornel. Agrippa capite 5. in Histor. de Vanitate scient. szydźi.

Angelczykowie też y Scotowie práwie z Baśni iáwnych początki swoie wywodzą / od Albiny Krolewny Syriyskiey / ktora z trzydźieśćią y dwiemá Siostr swoich / pobiwszy męże swoie / wszystki z Syriey y z Zydowskiey ziemie do Angliey Morzem przyżeglowáły / y rozmnożyły Angielskie Krolestwo.

Drudzy ich wywodzą od Práwnuká Eneassowego Brutussa / od ktorego sie być Brytannami rzeczonymi twierdzą. O czym czytay Volateranum lib. 3. &c. in populis Britanniæ &c. Czytay też domowego Historyká Bielskiego w kśięgach 1. wieku 3. ná kárcie 60. o żeglowániu Eneassowym / y ná kárcie 61. o Británniey álbo Angliey / gdźie tegoż Brutussa dáleko niepodobnieysze żeglowánie naydźiesz z Angliey do Greciey / y do Troiey / potym zás z Troiey do Aquitaniey / y do Ligeri / á potym do Albionu / gdźie dźiś Anglia názad etc. Czytay też Kariona lib. 1. z. 3. y Justinum o dźiwnych przechodach y przenoszeniach rozmáitych narodow.

Francuzowie zás álbo Gallikowie od Comera álbo Gomera y Gallussa / y od Scytow Sycambrow / drudzy od Priamussa młodszego / y od Francussa Hectorowego Syna / dźiwne wywody zmyśláią / zwłasczá Historikowie ich / Hunibaldus / Gregorius Turoneñ: Rhegius / Sygibertus / etc. Ktorych też podobno imitował R. D. Mattias Clodinius Archie: Sam: in oratiuncula de Elect. Henrici.

Hispanowie od Jobella / y Tuballa Syna Jafetowego / Drudzy z Arameow Persow / y od Herculessa / Hispala / Romana / Cassa / Gorgoressa / Habissa / etc. Fundatory swoie wywodzą. O czym czytay Iosephum antiquit. lib. 4. & 5. Iustinum lib. 44. Plinium lib. 19. cap. 2. Gellium lib. 17. cap. 3. Volateranum lib. 2. &c.

Węgrowie też będąc dośić sławni rycerską dźielnośćią / Attile Królá swego / ktory sie pisał Biczem Bożym y strachem Swiátá / przedśie oni nie od Atile / áni od Hubri Rzeki y krainy w páństwie Moskiewskim / skąd prawdźiwie wyszli / (y teras Krol Stephan słusznie iáko Węgrzyn Oyczyzny swey Juhariey / pod Moskiewskim może dochodźić / ktorą on sam Węgrom przyznawa) áni z pol Tatarskich / ktore y dźiś miedzy Piecihorską / y Astrachańską Hordą Madźierskimi zowią / áni od Rzeki Hun / iáko Scalichius wywodźi / Ale áż od Hunnora y Magera álbo

Magora

Magora synow Nemrota Babilońskiego / y Ninussa pierwszego Assiriyskiego Krolow / od ktorych vstáwiczną genealogią y successią / áczkolwiek sie według prawdy rwie / Krole y Xiążętá swoie wywodzą.

A iuszbych nie dziwowáł inszym możnym y wielkim narodom iż sobie wielmożne fundatory przypissuią / Ale y Slężacy ktorzy byli / y terazby słusznie być mogli / Prouincią Polskiego Krolestwá / Bo z początkow swoich iáko sie z Polakow rozmnożyli / ták też ku Polszcze należą / áwżdy ich iákis Cureus śmie wywodzić z Rayskich ogrodow Poetow zmyslonych / ex Elisijs campis, y zowie ich Elisios, Ligios Luios à leonibus, Manimos &c. A Miástá ich od Polskich Xiążąt / co iásnie káżdy wie / zbudowáne / y polskimi imiony náźwáne / ináczey sprosnym zfálszowánim przechrzcił / Bo Głogow názwał Lugidunum / Wratsław / to iest Wrotasłáwne / on zowie Budorgim / Kożuchow albo Freistad Eleuteropolim Elisiorũ, Gore / Gárą / Brzeg Brigam, Legnice od legánia woisk Polskich przeciw Niemcom ná gránicách onych názwáną / on Ligniciam à lignis przechrzcił / Zegan od Zegadłá / Saganum, Bytow Betanią / Jaworow od Jaworu drzewá / on Iaurium / Swidnice y Swieboz od swiebody názwáne Miástá / on Suibusium à Suionibus & Sueuis sprosnie á iáwnym fálszerstwem / áby nic Sląsko z Polską nie miáło zopákowáł. Slężacy.

Tákże iusz narody / ktorych tu krotkości folguiąc liczyć niechce / nieprzestawáiąc ná prawdziwey Genealogiey od Synow Noego y ich potomkow / ktoram ia ná przodku dostátecznie / ácz z wielką pracą wypisał / śmieią y ważą sie nie tylko z ludzi / ktorych świát nigdy iáko iest niewidział / (coby wżdy byłá rzecz znosnieysza) ále z Gigantow álbo z Obrzymow / ná ostátek y z niebá z zmyslonych Bogow przodki y fundatory swoie wywodzić.

A nászy niebożętá Polacy / Mazurowie / Litwá / Zmodź / Russacy y Moskwá / ácz nielatáią po niebach dla wywodu przodkow swoich / á wżdy im y tego zayrzą sprosni Historiy nieukowie / iż oni przestawáiąc ná prostych á prawdziwych Genealogiach / y ná własney á iasney oyczystey cnocie / ći Lecha / oni Palemona álbo Publiussa Libona / owi zás Mosocha y Russa / y czterech Brátow Waregow / Rurika / Truwora / Sinausza / Patriarchami swoimi y fundatorami wszyscy iednostáynie (by ich chciał tysiąc tysiecy ná świádectwo zwodzić) twierdzą y świádczą / Ludzi z Ludzi sobie podobnych / nie z Bogow áni Obrzymow zmyslonych wywodząc.

A iż to imię Palæmon álbo Publius Libo iest v wielu Historikow

y Poetow sławne / tedymći to iuſz dostátecznie y dowodnie wywiodł y pokazał / o ktorey pracey moiey ſzczerey / y wielkim á głębokim czytániu / wierzę iſz káżdy mądry á w Historiach biegły da łáskáwy rozſądek / Storzypietkow ſproſnych / co tylko AEglogam tertiam Virgilij ledwo czytáli / y owych co sami niewiedzą co piſzą / iſz ſie nieuczyli / niedbam / y ták im proſtym wierſzem mowie.

Ryi Swinio w gnoiu á kalay ſie w błocie /
Nie twoy / lecz bacznych ludzi ſąd o złocie.

A ieſli ſie kto chce głebiey o tym w Historiach bádáć / tedy mu to ſnádnie przyidzie / co mnie z wielką pracą / poniewaz ma ode mnie mieyſcá / libros, capitula, folia, &c. iáko w Zwierciedle okazáne.

Tu záś ieſliby ſie komu dálekie y niepodobne morzem żeglowánie Palemonowe álbo Libonowe z Włoſkich kráin do Zmodzi y do Litwy zdáło / tedyby tákowy był podobny onemu Domaturowi / ktory gdy ná wierzch piecá wlezie / zda mu ſie / iákoby ná Alpes / ná Balchany / y ná Pyreneos montes pielgrzymował / y ktoremu może zádáć:

Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo
Très pateat cœli ſpatium non amplius ulnas?

Co wiecey Niebá niewidział / iedno ná trzy łokcie w ſtudni. Bo ieſli mu to dziwno gdzie ſie niemáſz czemu dziwowáć / tedy ſie też niechay dziwuie Iáſonowemu y Argonautow z Greciey per pontum Euxinum do Kolchis po złote Runo / á potym z Kolchow álbo Iſtrow do Morzá Adriatickiego / gdzie Aquileią zbudowáli / Didony álbo Eliſſi z Tyru do Afriki / gdzie Cartago záłożyłá / żeglowániu / Eneaſſowemu y Anteronowemu z Troiey do Włoch / gdzie ten Albam Iuliam & Caietam, á on Padwę záłożyli. Tewcruſſowemu do Cypru po zábiciu Brátá Aiaxa / á potym iáko do Hiſpáńſkich brzegow y do kráiny Galeciey / Greckie oſſady dálekim żeglowánim dziwnie záprowádził / Niechay ſie też dziwuie / iáko Vliſſes po zburzeniu Troiey ná rozmáitych morzách długo błądząc / przybił ſie áż ná oſtáteczne brzegi Oceanum Atlanticum názwáne / gdzie Vliſſibonę / ktora dziś ieſt ſtołecznym Portugalſkiego Kroleſtwá Miáſtem / od ſwego imienia záłożył. Niechay też weyzrzy w drugie Hiſtoryki / iáko Arameyá áż s Perſiey / y Iberowie z Azyey / przyżeglowáli do Hiſpániey / gdzie Hiberow y Celtiberow Narody fundowáli / iáko záś Brutus z Troiey do Angliey / á z Angliey do Troiey / potym nazad do

O tym czytay Iuſtinum lib.32.

Tenże Iuſtinus libro 18. 24.43.etc.

Volateranus lib.4.5.6.etc.

Virgilius Eneid.

Iuſtinus lib. 44. Volateranus lib.4.

zad do Angliey śie wracał / Jáko Genuensowie z zachodu áż do Tauriki ná wschod Słońcá przyżeglowáli / gdzie Teodosią / ktorą dźiś Caphą zowiemy y Kilią záłożyli. Niechay śie też przypátrzy / iáko Francuzowie z Xiążęćiem Brennonem naprzod Rzym złupiwszy / potym Macedonią / Aśią / Grecią / y Tracią przes ták wielkie dálekośći morskie splundrowáli / Jáko też Phocensowie Narod Grecki z Aziey do vśćia Tybru w okretach przyszli / á potym przez ták wielkie niebespiecznośći morskie przybili śie w ostátnie brzegi Francuskie / gdźie ná vśćiu Rhodanu rzeki Massilią Miásto sławne zbudowáli / Jáko zás Spartanowie álbo Parteni z Lacedemonu wyiechawszy / Tarentum y Brundusium osiedli we Włoszech / Tákże Etolienses Grekowie z Diomedesem onym sławnym pod Troią Rycerzem towárzyszem Vlissesowym / iáko Apulią opánowáli / Scytowie zás z kráiny Juhri z Kewą y z Kadiką / potym z Atilą Xiążęty práwie od Kaukazyiskich gor wyszedszy / / iáko przyćiągnęli do Pannoniey / á potym Włoskie / Francuskie / etc. źiemie zwoiowáli. Cymbrowie też / Gotowie / Alani / Gepidowie / Wolgárowie / Roxolani / Wandalitowie / etc. od ćiásnośći Morzá Czarnego / ktore zowiemy Cymmerium Bosphorum / y od Tanais y Wolgi Rzek / y Jeziorá Meotis wyszedszy przeszli Pannonią / Niemieckie / Włoskie / Francuskie / Hispáńskie kráiny / á przebywszy ćiásnośći Morzá Hispáńskiego / ktore zowiemy Gades Herculis ledwo śie w Africe trzeciey częśći Swiátá opárli / okrom tych ktorzy w Ruskich / w Litewskich polach / y w Scandamiskich Wyspách / gdzie Suecia y Dania osiedli.

T: Liuius et Justinus lib. 24.

Tucidides et Justinus lib. 43.

Iustinus lib. 3. de mutuis bellis Græciæ.

Scalichius też kłádzie Hun Rzekę miedzy Węgierską y Carwatską źiemią od ktorey chce Hungary wywodźić.

A ponieważ ty wyższey pomienione / y insze ktorychby niezmierzona praca byłá wyliczáć narody / z swoimi Xiążęty y Wodzámi / przes ták wielkie przeciągi Swiátá / przes ták dálekie y nieprzespieczne Meotis / Pontu Euxinu / Elespontskiego / Egeiskiego / Ikariskiego / Adriatickiego / Siriyskiego / Libiyskiego / Ligustickiego / Miedzyziemskiego / Francuskiego / Hispańskiego morzá etc. Atlantskiego / Aquitanskiego / Angelskiego y Niemieckiego Oceanu / z dálekich stron w dálekie y nieznáiome kráiny Swiátá narody y ossady swoie / ći do Włoch / drudzy do Hispaniey / Franciey / Angliey etc. długim żeglowánim zánieśli. Teras śie to zda rzecz dziwna zapiecolegom / iż Włoszy álbo Rzymiánie z Palemonem álbo Libonem do Zmodźi y do Litwy Morzem przyżeglowáli.

Ktory Palemon álbo Publius Libo/ ieśli vchodził domowych wnetrznych zwad/ y krwáwych woien/ ktore były wony czássy Rzymskie páństwá srogo zátrwożyły/ tedy miał słuszną przyczynę/ iż musiał vchodzić w ty pułnocne krainy/ A o tych Rzymskich domowych srogich á okrutnych rosterkach/ w ktorych wiele zacnych Familiy społna woyná wybiłá/ czytay Liuium & Florum lib. 3. cap. 13. & 14. w rosterkach Tiberij Grachi, & capite 15. in C. Grachi seditione, & cap. 6. in Appuleiana, cap. 17. in Drusiana &c. seditionibus, & capite 18. o woynie towárzyskiey y o woynie wnetrzney Marussowey/ cap. 21. y Sylle álbo Sulle srogim okrucienstwie/ gdzie niezliczona rzecz tysiecy Rycerstwá y Familiy Rzymskich ći dwá Hetmanowie Marius y Sylla ieden przećiw drugiemu/ wnetrzną woynę z niewymownym krwie wylanim wybili/ wysiekli/ y wygłádzili/ á drudzy gdzie mogli/ ći do Afriki/ drudzy do Azyey morzem vciekáli/ przed onym dwuch szalonych ludzi okrucienstwem/ ktorego też záburzenia Palemon vchodząc mogł wty strony morzem być zániesiony. Tákże dla woyny Sertoriusowey cap. 22. y dla woyny Lepidusowey cap. 23. wiele zacnych domow Rzymskich do inszych sie krain przenosiło. O czym też czytay Plutarchum &c. & Carionem de Sylla & Mario lib. 2. Chron. Mon. 3. AEtatis 2. Nuż zás iákom też to iuż wyższey wierszem wyráził/ kiedy Julius Cesarz y Pompeius wielki swárząc sie o márny á doroczny vrząd Bormistrzowstwá Rzymskiego/ wszystkiego práwie świátá mocy ogromnie przećiw sobie zebráli/ A gdy Julius Cesarz do Rzymu z wielkim woyskiem przyciągnął/ vciekł Pompeius do Greciey/ z nim wiele Pánow Rzymskich/ ktorzy iego strone trzymáli/ drudzy ná rozmáite wyspy Morzem y ziemią do Angliey/ do Afriki etc. gdzie ktory mogł vciekáli. Bo w ten czás ziemie y Morzá wszystki niewymownie krwáwymi woynámi cáłe lat pięć okrutnie sie trzesły. O czym naydzieß y v Cicerona bárdzo częste á żáłosne vskarżánia w listach/ Zwłaszcza ad Atticum lib. 7. epist. 8. & lib. 7. epist. 20. gdzie pisze: ego quid agam? qua aut mari aut terra &c. Et si terra quidem, qui possum? mari? quo traiciam? &c. lib. 10. epist. 4. lib. eodem, epistola 9. lib. 7. epistola 20. & 9. &c. Item lib. 8. epist. 3. Infero mari nobis incerto cursu, hieme maxima nauigandum est &c. Qui autem locus erit nobis tutus, & iam placitis utamur fluctibus ante, quam ad illum uenerimus? Qua autem aut quo nihil scimus. Nauis & in Caieta est nobis parata & Brundusij, &c. Ták w ten czás y Cicero y inszy Senatorowie Rzymscy w onych wnetrznych woynach sobą okrutnie trwożyli/ iż gdzie sie miał ktory podzieć/ y ktorym morzem nabespieczniey=

Carion lib 2. monar. vltimae.

Porty Włoskie.

śpiecznieysze mieysce vćiec niewiedźieli. A Julius Cesarz gdy sie poteżnie zmocnił/ gonił Pompeiussa y strone iego Morzem y Ziemią/ Włoską też Ziemie/ w ktorey był Pompeius Zamki ossadźił/ prętkim gwałtem pośiadł.

A tu iuż Czytelniku miły po długiey nići kłebká będźiem dochodźić/ y iuż sie tu iáśnie á dowodnie Publius Libo/ o ktorym tu náše wszystko przedśiewźięcie iest/ okaže/ ktory do Litwy y do Zmodźi narod Włoski zániosł/ y ktory też z Włoch wygnány/ iáko strona Pompeiussowá/ muśiał w ten czás álbo ná Morze/ álbo wty strony vchodźić. Bo Liuius y Florus Rzymscy przednieyszy Historykowie/ ták wnetże piszą/ zwłaszczá Florus krotko lib. 4. cap. 1. czym sie dłużey Liuius báwi: Tum pulsus Etruria Libo, Vmbria Termus, Domitius Corfinio. Tedy dopiero (powiáda) LIBO wygnan iest z Etruriey Włoskiego Xięstwá/ gdźie dźiś Florentia/ Pistorium/ Pisæ/ Luca etc. Termus zás z Vmbriey/ Domicius z Corfinium wygnáni. Y skończyłáby sie byłá (mowi) woyná bez rozlania krwie/ by był ieszcze mogł dostáć Cesarz Julius Pompeiussá w Brundusium/ Ale on przes zámknienie obleżonego portu/ w máłey á łatáney łodce vćiekł ná Morze/ iáko Florus z żáłośćią szácuiąc fortuny odmiáne mowi: Turpe dictu: modo princeps patrum, pacis belliq; moderator per triumphatum á se mari, lacerata & pene inermi naue fugiebat, &c. zá Pompeiussem zás Senat wszystek gdźie kto mogł iáko zá głową vćiekał. A Cessarz Julius opánowawszy Rzym pusty/ sam sie przez Miecz/ czego niemogł przes Senatorskie wota/ Borgmistrzem Rzymskim vczynił/ y Skárbnice/ iż ich nierychło Tribunowie otwieráli/ gwałtem wyłomił/ y Skárby ktore oni zwáli świetymi/ iż sie ich niegodźiło ruszáć/ iedno ná wielką gwałtowną potrzebe/ pobrał.

Ku temu mieyscu/ o tym też Libonie czytay Dlugossa/ y Cromera lib. 3. fol. 61. primæ, secundæ vero editionis 42. Y Miechouiusa lib. 4. cap. 39. et lib. 2. cap. 8.

Zwłasczá ná Woyne Francuską. O tym czytay Commentarios Stadij/ in lib. 4. Flori.

Wszákże nász Libo ktorego Latopiszcze Litewskie Publiussem Libonem y Palemonem zowią/ wiernie pomagał Pompeiussowi/ O czym tenże Liuius y Florus w tychże kśiegach y rozdźiele piszą/ Bo gdy Julius Cesarz Hispánią y wszystko práwie Morze Miedzyziemskie Gades/ y Ocean/ poráziwszy Warroná Hetmáná Pompeiussowego/ swoią Armatą ossadźił y opánował/ wnet go po szcześćiu przećiwne nieszcześćie od LIBoná podkáło/ Ktory LIBO z Collegą swoim Octauiussem/ máiąc Armate gotową ná Morzu/ ieden v Corcyry/ drugi w Illiriku z strony Pompeiussowey/ zámkneli miedzy sobą Hetmánow y Towárzyszow Juliussowych morskich/ y porázili Dolla-

Florus lib. 4. cap. 1.

Libo ná Morzu bitwę zwiodł.

belle/ y Caiussá Antoniussá wielmożnie sławnych pánow Rzimskich/ ktorzy w ten czás ták możni byli/ iáko dziś Hiszpáński y Francuski Krolowie / álbo możnieyszy. Skąd sie też pokázuie niemnieysza możność Libonowá / ktory to w ten czás y Hetruryą

Antonius sie poddał/ z pięćianąście Rot.

przednieyszą część Włoskiey ziemie trzymał/ y ták silen był Cesarzowi Iuliusowi/ iż mu dwie Armacie Morskie odbił/ y pierwsze szczęście iego ná Morzu przełomił/ iák Florus pisze / Itaq; ultro cedente Varrone &c. Quippe quum fauces Adriatici maris iussi occupare, Dollabella & Antonius &c. repente castra legatus eius (id est Pompeij) Octauius & Libo, ingentibus copijs Classicorum utrinq; circumuenit. O czym też czytay szerzey Liuiussá / y Lucanum lib. 4. Stadiussá/etc. Ták tedy LIbo w ten czás ná Morzu z wielką Armatą Iuliussową stronę prześládował/ y trapił. A potym Iulius Cesarz ze wszystkimi mocámi Europy/ y Krolámi pomocnymi / á Pompeius ze wszystką Azią / Africą / y Grecią/ Armeny/ Partami/ y z Krolámi ich tákże pomocnymi/ ogromne woyská do Epiru Greckiey krainy zwiedli / y dáli sobie walną bitwę (ácz inszych wiele bitew przez cáłe lat cztery ták ná Ziemi iáko ná Morzu z wielkim krwie rozlanim miewáli) ná polach Pharsalickich/ Tessalickich álbo Philipickich w Greciey / gdzie wszystkę moc Rzymskiey Monarchiey vtrácili. Bo áczkolwiek Iulius Cesarz

Florus 300000 amplius millia, &c.

zwycięstwo otrzymał / wszákże z obudwu stron więcey niż trzystá tysięcy ludu Rycerskiego y przednieyszych Hetmanow bárdzo wiele poległo / okrom pomocnych woisk rozmáitych Krolow. Bo ná ten czás ći dwá ludzie zápalczywi / wszystek Swiát práwie rządzili / Dla czego im Krolowie wszyscy y Xiążętá Niemieccy/ Francuscy/ Pontscy/ Aziyscy / Greccy / Egipscy / Afrikańscy etc. pomagáli/ y wszystek Senat Rzymski.

Pompeius vćieka.

Z przegráney bitwy Pompeius / ktory niedawno był ogromny wszystkiemu Swiátu/ ledwo ná koniu/ á potym w máłym Baćiku do Egiptu vćiekł / do Ptolomeusá Krolá/ spodziewáiąc sie od niego rátunku/ bo był przedtym iego Oycá ná Krolestwo Egipskie wsádził. Ale Ptolomeus Krol zábaczywszy tego dobro-

Pompeius zábity.

dzieystwá / kazał go zábić tuż przed oczymá iego Zony y Dzieći/ chcąc sie tym záchowáć Iuliussowi/ ktoremu pułgłowy Pompeiussowey posłał/ y Pierśćień iego/ ná ktorym było Sigillium Lew z mieczem. Wszákże potym y sam od Iuliussá zábity / á Siostrá iego Cleopatra ná Krolestwo wsádzona / Tegoż czásu Iulius Cesarz poráził Pharnacessá Krolá Pontskiego Syná Mitridatessowego/ ktory też długie woyny wiodł z Roxolany.

Stron-

Strone zás Pompeiussowę Scipiona / Catona y inszych w Africe woyną prześládowáł / s ktorymi sie też był Iuba Krol Mauritáński złączył / ále gdy Iulius zwyćięstwo otrzymał / Iuba Krol vćiekł do swego Zamku / támże przygotowawszy hoyną wieczerzą / prosił Petreiussá Senatora Rzymskiego (ktory też z nim był z strony zábitego Pompeiussá) iżby go zábił / á ták spełniwszy ieden do drugiego przyiaćielski trunek / zábił Petreius Królá Iubę tuż miedzy potráwámi ná stole / á sam sie też podle niego tymże mieczem przebił. Scipio tákże sławne Xiążę Senatu Rzymskiego / towárzysz Pompeiussow / gdy w Baćie ná morze vćiekał / á obaczył zá sobą pogonią Armati Iuliussowey / sam sie przes wnetrze mieczem przeráźił.

Iulius Cesarz w Africe woiuie.

Iuba Krol dał sie dobrowolnie zábić.

Q: Metellus Scipio Smierć Pompeiussow.

Cato zás wielki á sławny Senator Rzymski / ktory leżał z woyskiem swoim w Africe v Vtiki / vsłyszawszy o ták srogiey porażce strony swoiey / á pocáłowawszy y pozdrowiwszy Syná y przyiaćoł swoich / w nocy czytáiąc o nieśmiertelnośći księgi Plátonowe / przy świecy / wźiął miecz ktorym sie sam raz y drugi w odkryte pierśi vderzył / y ták od swych ręku wolał vmrzeć / niżli w ręce Iuliussowe przyść. A Iulius vspokoiwszy Afrikę / z nowu woynę ná Morze / y do Cypru / y do Hispániey przeniosł / gdźie Syná Pompeiussowego zábił / o czymeśmy iuż wierszem niżey opissáli. R o ktorych wszystkich postępkach czytay Liuium y Florussá lib. 4. cap. 2. Suetonium in uita Iulij, Plutarchum de uiris illustribus, Plinium, Volateranum lib. 23. Stadium, Carionem lib. 2. mon. 3. Lucanum &c.

Cato sam sie zábił.

Potym Iulius Cesarz / gdy iuż wszystki przećiwniki swoie wygubił / vczynił sie pierwszym Monarchą álbo Iedinowładącą / y Cesarzem Rzymskim y wszystkiego Swiátá / Roku od záłożenia Rzymá 706. á od stworzenia Swiátá 3897. przed národzenim Christussá Páná 48. wszákże tylko pięć Miesiecy ná Cesarstwie wykonał / gdy był zábity ná Maiestacie od Brutussá / y Cassiussá y inszych z Senatu / ták iż miał w sobie ran 23. stychowych / iáko Florus pisze: Sic ille qui terrarum orbem ciuili sanguine impleuerat, tandem ipse sanguine suo curiam impleuit.

Iulius Cesarz zábity.

Skąd potym okrutnieysze woyny vrosły / miedzy Octauiussem Augustem / Antoniussem / Brutussem / Cassiussem / y ony srogie proscriptię álbo wywołánia z Rzymu y z Ziemie Włoskiey / w ktorych y Cicero był zábity y inszych wiele Senatorow Rzymskich / O czym ábych sie nie zdał Rzymskiey Hi-

ſtoriey piſáć/ Czytay ßeroko Liuiuſſá/ y Florum in Cæſare Octauiano lib. 4. cap. 3. Bellum Mutinen. cap. 4. Triumuirat. cap. 5. Bellum Caſſij & Brutti cap. 6. Bellum Peruſinum cap. 7. Bellum cum ſexto Pompeio cap. 8. &c. Bellum Actiarum cap. 11. Naydzieß tám iß w onych krwáwo ſtráßnych á okrutnie záburzonych wnętrznych woynách Rzimſkich/ nietylko do Zmodzi álbo do Litwy/ ále y do Piekłá (by był Charon ſprácowány przewozić/ álbo Pluto máiąc iuß duß zbitich woyſk pełne gmachy/ y dzieſiąci piekielnych bram przyſionki otworzyć chćieli) radby ſie był káżdy ſchronił.

O Piekle. Virgil. Lib. 6. Æneid. Ouid. 4. Met. Silius Italicus lib. 3. Tibuſtus lib. 1. Claudius lib. 2. in Ruff. &c.

Przeto tedy y naß PALæmon álbo P: Libo/ o ktorymeſmy iuß doſić ſkuteczne dowody rozmáitych Hiſtorykow podáli/ y ktory iß trzymał ſtronę Pompeiuſſowę przećiw Iuliuſſowi Ceſarzowi/ był naprzod z Hetruriey kráiny Włoſkiey/ iáko mowi Florus. Tum pulſus Hetruria Libo, wygnány/ przemyſlał też o ſobie/ gdzieby ſie mogł y ſam z zdrowim ſwoim y z miłymi dziatkámi y przyiacioły przed onym záburzonym krwáwey domowey woyny wichrem/ beſpiecznie záchowáć.

A iß był wielce záwinił Ceſarzowi/ y ſrożey go nád inße pomocniki Pompeiuſſowe rozgniewał/ gdy mu dwie Armacie y Hetmanow iego Morſkich Dollabellę/ y Antoniuſſá poráził/ iáko ſie to iuß dowodnie z Floruſſá y z inßych vkazáło/ dla tego przed gniewem y waſnią Iuliuſſową/ iáko zwycięſce/ gdy iuß Pompeius był zábity/ y inßy pomocnicy/ muſiał dáley od Włoch y Rzymſkiego páńſtwá vchodzić/ poniewaß y Iuba Krol Mauritáńſki/ y Petreius/ y Scipio/ y Cato/ ták wielkiego záwołánia mężowie teyże ſtrony Pompeiuſſowey/ chcąc być wolni od oblężenia Iuliuſſowego/ ſámi ſie pozábijáli. K temu woyny okrutne we Włoßech/ w Hiſpaniey/ w Egipcie/ w Greciey/ y po wßyſtkich morzách y krainach w Aziey/ w Africe/ y w Europie długo trwáły/ gdy Iulius Ceſarz drugich Towárzyßow przyiacioł y Hetmanow Pompeiuſſowych/ y Syna iego C: Pompeiuſſa/ y Brata Sextiſſa/ Labiena Warruſſa/ y inßych wßyſtką mocą w Hiſpaniey y Ciprze przeſládował/ A P: Libo álbo Palemon/ máiąc gotową Armatę ná morzu/ ludem rycerſkim/ y porządnymi Okrętámi y nawami dobrze obwárowáną/ s ktorą ono Dollabellę y Antoniuſſá gromił/ vmykał dáley z ſwymi/ przed gniewem y woyną nieprzyiacielá Ceſſarzá zwycięſce.

A iß blizu Włoch niemogł być beſpieczen w żadney Prouinciey/ bo był wßyſtki krainy Iulius pod moc ſwoie/ y w Monarchią álbo iedynowładſtwo przywroćił/ puśćił ſie dáley ná morze

z kilkiemnaście okretow/ od vścia Rzeki Tybru/ ktora od Rzymu płynie/ á w morze Siciliyſkie wpada/ álbo zportu Hetruriey dzierżáwy ſwoiey/ od Miáſtá Piſe/ wziąwßy z ſobą przyiacioły y pięćſet Sláchty Włoſkiey dobrowolnie ná dobrowolne pielgrzymowánie y ßukánie nowych oſſad zebránych/ k temu iß ich też toż podobno dolegáło y trwożyło/ co y Libońá álbo Palemoná/ to ieſt/ gniew Ceſárſki y ſrogie woyny domowe.

A tá przyczyná przyśćia Włochow y Rzymſkich Sláchćicow do Zmodzi y do Litwy/ ktorąſmyć tu z wielką trudnośćią y częſtym rußenim mozgu z głębokich Hiſtorykow/ iáko to widziß/ iáśnie y dowodnie wynáleźli/ podoba ſie y Długoßowi Polſkiemu Hiſtorikowi/ y Miechouiuſſowi lib. 2. cap. 8. fol. 33. & libro 4. cap. 39. fol. 270. co ſie iuß wyżßey doſtátecznie ná kilku mieyſcách nápiſáło. Iß dla woyny wnetrzney Rzymſkiey/ ktora ſie miedzy Ceſárzem y Pompeiuſſem toczyłá/ niemáłe zebránie Sláchćicow Rzymſkich/ opuśćiwßy Włoſką ziemię w tych ſtronach pułnocnych gdzie dziś Kurſowie/ Zmodź/ y Litwá ośiedli/ y Miáſto głowne záłożyli/ imieniem Romowe názwáne/ od Romy álbo Rzymu/ ktore powiáda długo było ſtołecznym Miáſtem onego (to ieſt Litewſkiego y Zmodzkiego) narodu/ z Włochow rozmnożonego/ y drugie Miáſto Libe nád Morzem Zmodzkim/ etć. Toß y Miechouius mowi: Pro ampliori autem cognitione, animaduertendum eſt, quod uetuſtioribus referentibus quidam Itali deſerentes Italiam terras Lituaniæ ingreſsi ſunt, &c. O czym też iuß maß wyżßey doſtátecznie tegoż Miechouiuſſá zdánie o Litwie/ w rozdziele wtorych kśiąg náßych ßoſtym.

Długoß.
Ciuili bello quod inter Cæsarem & Pompeium geſtũ eſt manus quædam Romanorũ deſerta Italia, in his locis conſedit, &c.

Tegoż y Cromer lib. 3. fol. 61. primæ, ſecundæ uerò editionis 42. fol. poświadcza/ dziwuiąc ſie/ ſkądby ſie łáćińſkie álbo rádniey Włoſkie y Hiſpáńſkie słowá/ w Zmodzką/ Pruſką y Litewſką mowę wmießáły. A támtoß świádectwo Długoßowo o przyśćiu Włochow do Litwy przywodząc/ podawa też o tym ſwoię ſententią álbo zdánie/ Iß to powiáda zebránie Rzymian muſiáło przyżeglowáć Morzem w ty ſtrony do brzegow Wenedickiey (ktora pruſſy y Zmodź oblewa) odnogi/ z iákim Hetmánem álbo Xiążęćiem Libonem/ ktory Libe Miáſto záłożył/ poty Cromer: á nie z iákim Libonem/ ále s tym/ ktoregom ia iáśnie z Liuiuſſá/ z Floruſſá/ Lucanuſſá/ Stadiuſſá/ y z inßych/ iáko palcem (ieſli go kto do tych czáſow nieznał) vkazał/ y ktory był wybrány z Etruriey/ y ktory Hetmánow Iuliuſſowych ná morzu poráźił.

Piße dáley Cromer/ iß ći Włoßy y Rzymiánie/ álbo gwałtem nie podo-

niepogodnych wiatrow przybili sie w ty brzegi Zmodźkie (co być mogło/ gdyż sie to y Eneaßowi y inßym żeglarzom często trafiało y dziś trafia/ iż czásem nie tám gdzie chcą przychodzą) álbo pewnym y vmyślnie náprostowánym okrętow swoich ku pułnocy wiátrem zachodnim vciekáiąc przed okrutnością Cesarzow tyrannow zażeglowáli w ty Zmodźkie y Litewskie/ won czás máło Rzymskiemu pánowániu znáczne kąty/ gdzie sie bespiecznymi być od Cesarzow okrutnych Rzymskich rozumieli/ gdyż władza y roskázowánie ich tych stron niedosiegáłá/ czego y Strabo Geographiæ lib. 7. poświadcza. A tu sie rzecz Cromerowá/ gdy mowi/ uel certo cursu Cæsarum tyrannorum sæuitiam fugientem, &c. stosuie z Litewskimi Látopiszcámi/ ktore/ przyczyne przyśćia Rzymian y Włoskich 500. Slachćicow z Palemonem álbo Pub: Libonem w ty strony/ iednostáynie kłádą być tyráństwo Nerona Cesárzá okrutnego/ ktory od Christusa roku 57. srogo pánował w Rzymie. Albo dla okrutnego woiowánia Włoskich kráin przes Atillę Krolá Węgierskiego/ Roku od Christusa 401. y 428. Cośmy iuż dostátecznie y własnie wyżßey vkazáli/ według rzeczy y prawdy sámey Historiey Latopiszcow/ etc.

A iżem iuż niżey niepodobność v Domaturow vrosłą dla dálekośći drogi żeglowánia Włochow wty strony dowodnie rostrząsnął/ y okazałem dálße á niepodobnieyße inßych wiela narodow do rozmáitych częśći świátá żeglowánia y przenoßenia/ Tedy tu ießcze bárdzo łatwe y snádne z Włoch wty strony żeglowánie vkáże/ by chciał z sámego Rzymu do Wilná/ y dáley.

Virg: Gens inimica mihi Tyrhenum nauigat æquor.

Naprzod tedy iesli sie puśćił/ od vśćia Tybru Rzeki z Rzymu ná Morze miedzyziemskie Tirhenum, tedy rzecz słußna: wßákże słußnieyßa z portu Hetruriey od Miástá ktore zowią Pisas Portowego/ z ktorey Hetruriey był wygnan od Juliußa Cesárzá/ iáko Florus świádcy/ Tum pulsus Hetruria Libo, A od Pisas Miástá prosto żeglował ku zachodu morzem miedzyziemskim/ po práwey stronie Ligurią/ Genuą/ y Massilią/ á po lewey Corsikę y Sardinią/ zostáwiwßy/ A iż w ten czás Julius Cesarz/ y Morzem y Ziemią Hispanią woiował/ y syná Pompeiußowego ná Mundzie dobywał/ tedy Publius Libo imo Minorikę y Maiorikę Baleares insulas przebywßy Gades Herculis ciásnośći Morzá/ ktore Mauritanią od Hispaniey Granatskiey dzielą/ Oceanem zachodnim imo Portugálią/ y potym Francuskim Morzem obroćiwßy żagle ku pułnocy/ przybił sie w Ocean Niemiecki/ Anglią y Scotią po lewey/ á Inderlandskie kráiny po práwey rece

zostáwiw-

zostáwiwszy/ áż przyszedł zá pogodnym z zachodu wiátrem do
Zundu ciásnośći Morzá Duńskiego/ ktore przebywszy á powro=
ćiwszy żaglow ku wschodowi Morzem nászym Sármátskim/
ktore też Venedicum & Balticum zowią/ przybili sie do Brzegow
Zmodzkich y Kurlandskich/ gdzie dziś Memel álbo Kloipeda/
Polonga/ Liba/ etc. leżą/ Ktorą Libę tenże Libo Xiążę od swego
imienia w ten czás mogł záłożyć nád Morzem iáko y dziś iest/ y
iáko był Caietę etc. Eneas we Włoszech tákże záłożył/ co sie y Cromerus lib. 3.
Cromerowi y Długoszowi podoba.

A ia chcąc wszystkiego y dowodem pismá/ y włásną bytnoś=
cią doświádczyć/ Roku 1580. iáchałem vmyślnie á przeważnie od
tego Miástá Liby áż do Kloipedy álbo Memla wszystko nád sá=
mym morzem/ gdzie wżdy iednák porty dobre/ Ale potym gdym
sie przewiozł przez Kurskie Morze y odnogę Niemnową v Kloi=
pedy/ á puśćiłem sie sámo czwárt dla drukowánia tey Kroniki ná=
szey áż do Krolewcá mil 20. niezwykłą drogą/ tedym tám włáśnie
doznał/ iákobych był w Arábiey piászczystey/ bo iádąc miedzy
Kurskim y Baltickim morzem/ pod sámy woz wáły morskie biją/
á nie vyrzysz nic więcey/ iedno piáski/ wodę/ á niebo/ pásmiey áni py=
tay/ é gospod tylko trzy przes mil 18. y to dáleko z drogi/ do ktorych
áż przes znáki ieżdżą/ znácząc sie po Beczkach y proporcikach wy=
wieszonych ná gorach piáscżystych/ bo drogi áni znáć dla piáskow
od sturmow gwałtownych z morzá wybitych y wywianych/ też
tám ludzie tylko rybámi żywią/ Dla tego ztámtych kráin niepłod=
nych częste narody wychodziły przed głodem do Włoch y indzie z
Gotámi y z Cymbrámi. Ale gdzie Libá y Kloypedá/ tedy wszelkiey
żywnośći dosić/ ná ktorych też podobno brzegach Libo álbo Pale=
mon Xiążę z swoimi Włochy (nieináczey iáko Eneas z Troiany/
gdy sie z Afriki do Włoskich kráin po długim pielgrzymowániu y
niebespiecznosciach morskich przybił) nieco odpoczywał/ nábywá=
iąc żywnośći z łowow rozmáitego źwierzu/ gdyż wony czássy nád
morzem wielkie á w źwierz obfite pusżcże były/ czego y dziś znáki są.

A iáko z Eneassem z Troiey do Włoch/ ták też z Palemonem ál/
bo P: Libonem do Litwy miedzy oną 500. Slachty Rzymskiey/
cztery przednieysze Fámilie wyszły/ ná co sie wszistki Látopisce zga=
dzáią. Naprzod Iulianus Dorsprungus z Herbu Centaurus álbo Ky=
taurus, Prosper Cæsarinus, y sam Libo z Herbu Columnow/ Vrsinus y
Hector z Gastaldami z Herbu Rożey. A ty fámilie były sławne/ y
dziś są we Włoszech/ zwłasżcżá w Hetruriey/ z ktorey był wygná=
ny od Cesárzá Iuliussá Libo/ iáko mowi Florus lib. 4. cap. 2. Tum

pulsus Etruria Libo, &c. A iż był wygnány / tedy ty Familie iáko z Xiążęciem swoim ná dobrowolne Exilium / álbo iż tákże vćiekáli przed okrucieństwem Cesárskim / wyszli tu do Litwy. A iż ty Familie były / y są sławne w Etruriey / w Genui / w Pisach / w Piamonćie etc. czytay o tym Volateranum lib. 5. in Hetruria, & lib. 22. in Antropologia &c. & Iouium in Icombus Heroum &c. naydzieß tám Castaldiow álbo Gastałdow / z ktorych też byli Gastołdowie w Litwie / y z ktorych ono ieden niedawno roku 1560. zábił Rinstarta Mnichá Opiekuná Węgierskiey ziemie / naydzieß też támże v Volaterana lib. 5. et 6. y v Iouiussa / y inszych Rzymskich Historikow / Familie Columnow / Vrsinow / Cesarinow etc.

Volateranus lib. 5. Castuldius in magistratus Harusiorum.

Tenże Libo pierwszą osadę swoię fundował ná brzegu Morzá Baltickiego / gdzie y Rzekę ktora tám w to morze wpada / y Miásto ná iey vściu zbudowawszy / Libą od swego imienia miánował / co sie y Cromerowi libro 3. Cron: w dzieiach Bolesłáwá Chrobrego podoba. Od tegoż też Libona / kráiná Liflandska álbo Lotewska nád morzem leżąca / názwána iest LIBONIA, á zá czásow postępkiem przemieniwszy b in u Liuonia rzeczona. Bo y w tey tám kráinie / iáko w Prusiech y w Zmodzi gdzie naprzod wysiadł / y w Kursach długo nád brzegámi morskimi przebywał / nizli sie z tutecznymi pierwszymi obywátelmi stowárzyszył. Bo iákośmy iuż o tym szeroko á dosyć dowodnie y dostátecznie náprzodku w rozmáitych wywodach narodu Litewskiego nápisáli / tedy z dawna w tych kráinach gdzie dziś Zmodź / Lotwá / Prussowie stárzy / y Litwá / mieszkáli Gepidowie / Getowie / Samagetowie / Sudouitowie / Galindowie / Alanowie / Litalanowie / etc. y inszy meżnych Cymbrow y Gotow potomkowie / narody grube / leśne / y zwierzęcy narod w tych pułnocnych kątach wiodące. A ći sie bárdzo mylą / ktorzy mowią / iżby tu Włoszy do pustyń bez ludu przyżeglowáli. Owo zgołá ták sie tráfiło temu Libonowi álbo Palemonowi z Włochámi gdy osiadł miedzy tymi narody / iáko Eneassowi z Troiany / gdy sie tákże włáśnie ziednoczył / z niemniey grubym narodem Włoskim / ktorych Aborigines Historie zowią / y o czym pieknie Salustius in coniuratione Catillinæ niebáwiąc sie długimi wywodámi o záłożeniu Rzymu nápisał w ty słowá.

Libonia od Libona potym Liuonia.

Ptolomeus lib. 3. Geographiæ cap. 5. Erasmus Stella, &c.

Vrbem nouam, sicuti ego accepi, condidere initio Troiani, qui AEnea duce profugi, incertis sedibus uagabantur, cumq; his Aborigines, genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio, liberũ, atq; solutum, &c. dispari genere, dissimili lingua, alias alio more uiuentes incredibile memoratu est, quam facilè coaluerint.

Tákże

Tákże też Włoszy Litewscy z Libonem álbo Palemonem wodzem y Xiążęćiem swoim / przyżeglowawszy w ty nieznáiome brzegi / tułáli śie długo po niepewnych mieyscách / do tąd áż pierwszy tuteczni obywátelowie z narodu Gotow y Gepidow (ktorych też Erasmus Stella w Historiey Pruskiey Aborigines zowie) ludźie prośći / y grubi / bez praw / bez zwierzchnośći / wolni / y rospustni / nierownego z Włochámi rodzáiu / rożnego ięzyká / ieden od drugiego inszym sposobem y obyczáiem żyiący / społnie śie potym złączyli / stowárzyszyli / y w ieden śie práwie narod ze dwu rożnych zmiesżáli / y ziednoczyli. Zá ktorą vnią y ięzyk swoy oyczysty Włoski y łáćiński / y obyczáie Rzymskie prętko miedzy onym ludem grubym zmienili / poniewasz iáko pospolićie mowią / nie zobyczáymi / ále do obyczáiow (ácz czásem grubych) ieżdżić káżdy muśi.

Wszákże iednák y dźiś iest niemáło słow łáćinskich / ále więcey Hispáńskich / gdy śie in os kończą w mowie Litewskiey / Zmodzkiey y Lotewskiey / iáko Dewos Deus uel Teos z Greckiego / viros uir, mąż / kielis calles drogá / Donos donum chleb / łaucus po łáćinie lucus lás gęsty / ouis owcá / pecu bydło / duntes dentes zęby / bludos / podos y inszych wiele.

Niemász tedy żadnego dźiwu (ácz śie temu Bielski dźiwuie) iż dźiś ná Litwie máło Włoskich obyczáiow znáć / poniewasz nie Gepidowie álbo Gotowie we Włochy / ále Włoszy w Gepidy y w Goty / do ktorych gośćiámi przyszli / narod swoy / mowę / y obyczáie zá postępkiem czásow wszytkich rzeczy odmieniáiących przemienili / iáko y Eneas z Troiany nie ostáwił we Włoszech Troiáńskiego y Greckiego ięzyká / ále Włoski sam y potomkowie iego iáko dźiś widźimy przyięli.

Omnium rerum vicissitudo, & Tempus edax rerum & tu inuidiosa vetustas omnia destruitis, Ouid. 15. meta.

Ten Potym Palemon álbo Libo / y Iulianus Dorsprungus / Prosper Cesarinus / Vrsinus y Hector towárzyszy iego zmocniwszy śie powoli miedzy onym ludem grubym wyższey miánowánym / á vlubiwszy sobie ossády w tych kráinách / puśćili śie od vśćia Niemnowego / ktore iest v Kloipedy przez Hab álbo Haff Curlandski / áż do práwego vśćia Niemnowego / gdźie iusz wpadwszy dwunáśćią odnog do Abu Kurlandskiego máłego y słodkiego morzá / sam ieden płynie / áż przyszli do vśćia rzeki Dubissy / gdźie w Niemen wpada / tám też obaczywszy wesołe położenie / y rozłogi wdźięcznych pol / y págorkow źielonymi dąbrowámi nád brzegámi rzek porosłych / zábawiáli śie łowem rozmáitego źwierzu / w ktory won czás Zmodzkie lassy obfite były / á odnawiáiąc

pámiątkę oyczystego Rzymu / záłożyli nád Niemnem Miásto imieniem Roma noua, Rzym nowy/ktore potym potomkowie ich zwáli Romnowe/ y Romowe/ y ktore / iáko Petrus à Dursburch swiádczy w dzieiach Pruskich/ Krzyżacy spalili Roku 1295. iáko to wyższey w sámey Historiey obaczysz. A przedtym drugie Miásto Romowe od tychże Włochow záłożone w Prusiech / w ktorym Pogáński Patriarcha Kiriekirieito rzeczony mieszkał / spalił Bolesław Chrobry Krol Polski Roku 1017. iáko o tym Długosz y Cromerus libro 3. piszą.

Potym záśie ciż Włoszy iáko Látopiszce Litewskie swiádczą/ puścili sie z Niemná/ Rzeką Dubissą przeciw wodzie ku wschodu Słońcá y pułnocy w mnieyszych wodnych naczyniach/ á drudzy Ziemią ciągnęli/ áż przyszli do tego mieysca / gdzie dziś Erraigołá stárodawne w Zmodzi miásteczko / ktore sie od tychże Włochow zda być (ieśliż iest zdániu wiárá) zbudowáne / y názwáne z Łáćinskiego iezyká Erraoscolæ,id est Errantium Colonia. Ale ia z domniemánia áni z niepewnego zdánia niechcę Historiey stosowáć. Wszákże to pewna / iż y około Rzeki Dubissy z obudwu brzegow/ y gdzie Erraigoła ossady swoie Palemon z swoimi Włocháми vgruntował / vlubiwszy sobie roskoszne położenie mieyscá / y dostátki wszelkich rzeczy ták z ziemie żywnośći / iáko z lassow zwierzu y w ryby okwitey Rzeki/ ktore tám z Morzá Niemnem á potym Dubissą przychodziły.

Erraigola/ Błądzących álbo tułáiących sie osſádá.

Ruszył sie potym Palemon álbo Libo od Dubissy y od Niemnu dáley ku południowi y wschodowi Słońcá / á przebywszy Niewiaże przyszedł áż do Wiliey Rzeki / gdzie won czás Litalanowie/ Alanowie/ Gepidowie/ y insze narody/ z ktorych Gotowie poszli/ Stárzy tych kráin obywátelowie w lesiech mieszkáli. Miedzy ktorymi też Włoszy przychodniowie rozumem y vkłádnośćią obyczáiow / y czuyną á porządną spráwą snádnie zwierzchność y pánowánie otrzymáli. A iáko oni pokoiem Litwę y Zmodź osiedli / ták też potym Krzyżacy Niemcy / Prussy y Liflanty / ktorzy iednegoż narodu y iezyká byli z Zmodzią/ y z Litwą/ (co y dziś iásnie káżdy obaczyć może) przez miecz y krwáwe woyny zhołdowáli/ o czym sie niżey doczytasz.

Z tychże też Włochow/ y z onych walecznych Gotow Zmodzka y Litewska Szláchtá stárodawna (ile prawdziwa mowie) iáko we Włoszech Włoska od Troianow wywod swoy zda sie mieć. A prośći Ludźie y Czerń z stárych Gepidow / Sudowitow / y Litalanow álbo Alanow mężnych (iáko we Włoszech od Aboriginow)

riginow) prawdźiwie są rozmnożeni Gepide y Sudowitowie. Aczkolwiek też zá czásow postępkiem z teyże czerni y prostego Ludu/ więtsza sie część Slachty prawdźiwey Litewskiey y Zmodzkiey/ włásną cnotą/ y przeważnymi rycerskimi dzielnościámi rozmnożyłá: co iest więtsza y zacnieysza własność prawdźiwego śláchectwá. Poniewaz:

: non census nec clarum nomen auorum
Sed probitas magnos ingeniumq; facit.
Stemmata quid faciunt? quid prodest pontice longo
Sanguine censeri pictosq; ostendere uultus
Maiorum? & stantes in curribus AEmilianos? &c.
Si coram lepidis male uiuitur? effigies quò
Tot bellatorum, si luditur alea pernox?
Tota licet ueteres exornent undiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est atq; unica uirtus &c.

O prawdźiwym Sláchectwie czytay Gončá moie & Iuuenalē Satira 8. Ouidium de ponto, Claudium de 4. Honorij consulatu. Persium Sat. 3. Ouid. lib. 13. me. & epistola ad Pisonem Paliagerium Stel: in Zodiaco. Cornelium Agrippam de vanitate scient: cap. 80. &c.

Wiersz nasz Polski:

Nic Herb/ nic Tituł/ nic wielkiego rodu
Synem być/ gdy w twych spráwach pełno smrodu/
Bo dobry żywot/ sławna dzielność cnotá/
Práwym Slachćicom otwarzáią wrotá/
By ty y z niebá chćiał zwodźić Prádźiády/
Nic potym iesli twoy żywot szkárády/
Lepiey Terssites isz ći Oycem będzie/
Gdy cnotą zrownasz z cnym Aiaxem wszędzie. etc.

Quid iuuat admota per auorum nomina cœlo Inter cognatos posse referre Iouem?

Ale ku rzeczy przystępuię.

Rozmáite są záśię mniemánia rozmáitych Historikow skąd by Imię y Przezwisko Litwie vrosło. Naprzod Erasmus Stella, w Historiey Pruskiey pisze/ isz roku od Christusa 373. Litalanus álbo Litwos Syn Weideuuta Krolá Pruskiego z mátki Alanki vrodzony/ Litwę Litwą y Lotwę/ á Zaimo álbo Saimo młodszy brát iego Zamodzką álbo Zmodzką/ Ziemię/ ktore sie im z wydziału dostáły/ od swych imion miánowáli y názwáli. Ktorą też sententią Erasmi Stellæ, y to imię Litwy od Litalaná Vaponius y Iostus Decius/ y Bielski potwierdzáią. Drudzy záś są/ ktorzy à Lituo, to iest/ od trąby łowcey/ isz sie ty narody w łowiech kocháią Litwę być názwáną (co nie ku rzeczy/ y co Miechouius lib. 4. cap. 39. słusznie zbija) mniemáią. Latopiśce záś Litewskie à littus tuba, isz nád Wiliyskim brzegiem w długie trąby támeszni obywátele y potomstwo Włoskie grawáło/ Litwie imię dawáią/ O czym też wyższey wnetże szerzey obaczysz.

Litwá od Litalaná álbo Litwoná Xiążęciá.

Litwa à Lituo.

Litwá à Littus tuba.

 Mnie

Mnie sie záś zda czego y Długoß y Miechouius dowodnie poświadczáią/ iß ten Palemon álbo P. Libo/ gdy iuß został Xiąże ciem tego narodu/ tedy też tym kráinom dał nowe imie od swey oyczyzny Włoskiey Ziemie/ La Italia/ Bo Włoßy w mowie swoiey pospolicie tych artikułow vżywáią la citta miásto/ il cauallo koń/ la Polonia, la Italia, &c. á potomkowie ich gdy mowę Włoską y obyczáie z ludem grubym Gepidow pomießáli/ á oyczystego ięzyká zápámietáli/ mowili potym Litalia, Litualia, á zá postępkiem czásow Lituania y Litwá etc. O czym tu niechcę teras długo disputowáć/ ponieważem to iuß dosić dostátecznie/ y dowodnie/ skądby y dla czego Litwá byłá názwána/ podał/ w świádectwie Decinsowym o Litwie.

La Italia, Litalia, & Lituania.

A iß y Rzymiánie sámi od Hetruskow chwały y Ceremoniy Bogow swoich wieśćbiarstw y inßych gusłow Bałwáńskich y ogniá vstáwicznie palenia ná cześć Boginiey Westy sie vczyli/ iáko Volateranus lib. 5. piße/ Hinc Romanis Deorum cæremoniæ & primus aurufpex &c. Tedy też Xiąże Libo z Hetruriey (iáko Florus świádczy) wygnány/ tychże Ceremoniy y wieśćbiarstw/ y palenia vstáwicznego ogniá/ ná cześć Bogow Litwę y Zmodź náuczył: y w Romowie Mieście ná pámiątkę Rzymu nowo w Litwie zbudowánym/ nawyżßego Kápłaná álbo Biskupá Bałwáńskiego Kiriekirieito według godnośći názwánego vstáwił. O czym niżey dostátecznie obaczyß.

Volateranus lib. 5.

A ták Palemon álbo raczey Publius Libo/ według Liuiussa y Florussa/ Xiąże Hetruriey Włoskiey przednieyßey kráiny/ z ktorey był wygnan od Iuliussa Cesarzá/ pierwßy Patriarcha y Fundator Zmodzki/ Liwoński/ á potym Litewski/ záßedł dla wnętrznych domowych woien/ y dla prześládowánia Iuliussowego w ty pułnocne kráiny morzem Roku od stworzenia Swiátá 3897. od záłożenia Rzymu 706. przed národzenim Chrystusá Páná 48. według rachunku Carionowego lib. 2. monar. 4. ætatis 2. gdy sie Iulius Cesarz pierwßym Monarchą Rzymskim przez miecz vczynił/ iáko sie iuß o tym dowodnie powiedziáło. Aczkolwiek Latopißcze Litewskie zá czássow Neronowych/ ktory począł pánowáć roku od Christusá 57. przyście Włochow w ty strony opowiádáią/ ktoreyby sie dawnośći 105. lat vięc musiáło. A drugie Latopißcze przyczynę ich przyścia dla Attile kłádą/ Roku od Christusá 401. wßákże tego niemogą tákimi dowodámi słußnie okazáć/ iákiem ia o Libonie z wielką trudnośćią zebráne/ ná ten gruntowny fundament Historiey przedśiewziętey záłożył. Bo

Kiedy Publius Libo w ty strony záßedł.

ieśliby

ieśliby tu Włoszy záśli roku 401. zá czássow Atille/ kiedy iuż byli doskonáłymi Chrześciány/ tedy pewna rzecz/ iżby też byli w ty strony wiárę Chrześciáńską wnieśli/ iáko Niemcy potym do Lifland y do Prus/ ále iż Pogány záśli/ dla tego też Litwá w Pogáństwie trwáłá áż do roku 1252. gdy sie był ich Krol Mindolph tylko ná Rok dla Korony ochrzcił/ co niżey obaczysz/ á potym áż do Jagełá/ gdy gruntownie wiárę Chrześciáńską przyięli Roku 1387. etc.

O Potomkách Sławnych Kiążąt Litewskich/ Zmodzkich/ y niektorych Ruskich/ z Narodu Palemona Patriciusa y Kiążęciá Rzymskiego.

Wiele po Palemonie stoi Kiążąt zacnych.
Wątpliwych imion/ y spraw ledwo w prochu znácznych/
Jednák ich sławna dzielność świádczy być mężámi/
Y Mars krwáwy wyznawa ich swymi vczniámi.
Gospodarstwem sie żadnym w on czás nie báwili/ Zábawká stárey Litwy/ y sposob życia.
W polach łukiem á szablą/ społnie sie żywili/
Przeto swoie żywoty wątpliwie podáli/
Bo częściey swym sąsiádom szablą łby pisáli.
Wolał káżdy w potrzebie mężnie dokázowáć/
Niż pisáć/ skąd w dzielnościách swych musza szwankowáć/
Z ktorych by Potomkowie dziś bráli przykłády/
Máiąc przed sobą przodkow mężnych mężne Dziády.
Ale wżdy iednák ony cnoty ich przesławne/
Wynurzáią sie z prochu/ bo cnoty choć dawne/
Záwżdy kwitną/ stárość im szedziwa nie szkodźi/
Gdyż sławá głośna záwżdy cne dzielności młodźi.
Przeto oni Heroes choć pismá nieználi/
Jednák potomstwu cnot swych świádectwo podáli/
Iż mężne dzielności ich spisali postronni/
Ci ktorym byli męstwem przezwánym ogromni.
Nie zátái sie sławá nigdy zágrzebiona/ Cnotá y sławá godnych spraw niemoże być zátłumiona.
Tłum ią ty iák chcesz iednák będzie wynurzona/
Bowiem ma trąbę głośną/ ktorą obwoływa/
Swych kochánkow/ czym drugich do cnoty przyzywa.

Náliźli

Nálezli Homeruſſa z Grekámi Troiánie/
A Liwiuſſá máią świátkiem cnot Rzymiánie/
Eneas ſwych dzielnośći ma świádkiem Maroná/
Vmie sławą cnym ſpráwom pobudzić pátroná.
Ták tez moie pioro mdłe Apollo pobudził/
Bych ku sławie cney Litwy inßych chęć pobudził/
Aby męſtwo ich mędrßym piorem opiſáli/
A mnie ieſlim w tym co krzyw iednák niekáiáli.
Bom ia tu ſam torował ſobie trudną drogę/
Gdyß niechodził przedemną żaden przyſiądz mogę/
Samem iák pßczołá w rożnych kwiatkach rozno ſperał/
A gdzie dowod y pewność tom w ten ſwoy vl zbierał.

Commẽtarius de Sarmatia Europea & rebus Lituanicis latinè nuper deſcriptus ab Italo quodam iniuſtè vendicatus.

Naydzieß ich iuß po Włoſku/ naydzieß po łácinie/
Ale prożno perkámi iák przypowieść słynie/
Mogę rzec/ Ach tempora perfida, ò mores,
Hos ego uerſus feci, wziął drugi honores.
Lecz poznáć kto ſie vczył/ znáć kto co ſam robi/
Prożno ſie Wroná czarna Pawim piorem zdobi/

Obteſtatio conſcientiæ.

Ja w tym ſumnienie ſwoie Bogu obwiezuie/
Jß y tám w tych/ y tu wtych kśięgach ſam prácuię.
By Jrus chudy zá chęć z checia podziękował/
Gdyż mię Creſus w tym żaden namniey nierátował/
Zoilum niewdzięcznego/ tez pot náß dba máło/
Bo v mądrych á zacnych záwżdy vydzie cáło.
Gdyż ia ſam te rzecz z checią nie z inßego ſkłádam/
A bez naymu inßym moſt Hiſtoriy zákłádam/
Piß ſobie kto chce lepiey/ ieſli ſądziß ſrogo/
Latwo o Jnkauſt s piorem/ pápir tez nie drogo.
A tez cię to koßtuie ſam lepiey wieß máło/
Nie twoim ſie nakłádem/ co tu czytaß oſtáło/
Jam ośm lat nád tym ſiedział/ y ośm lat prácował/
Tyſiąc kroć mozg/ tyſiąc kroć mießek ſie fráſował.
Bo wynáleść co naprzod włáſną ſwoią ſpráwą/
Y wydźwignąć ná świátło co w prochu pod łáwą
Gdzieś leżáło/ tu rece záſmuknąć potrzebá/
Tu praca wielki to dar/ gdy go da Bog z niebá.

Borkus

Borkus/ Konas/ álbo Kunas/ Spera/ Dorsprungus/ Potomkowie Pálemonowi/ Xiążętá y rozmnożycielowie Narodow Ziemie Zmodzkiey y Litewskiey.

WSzystkie Látopiszce Ruskie / Litewskie y Zmodzkie / ktorychem z rożnych mieysc zebránych piętnaście zgadzał / y w iedno mieysce dla wybádánia á doświádczenia prawdy Historiey znosił / y s pilnością conformował/ ná to sie iednostáynie zgadzáią / y ták społnie świádczą / iż Palemon álbo Publius Libo Xiążę przerzeczone / z Włoskich stron / przez dálekie żeglowánia morskie / wty kráiny pułnocne / Zmodzkie lossem Bożym dziwnym zániesiony / cośmy też iuż dosić dowodnie y szeroko wywiedli y okazáli / spłodził trzech Synow : z ktorych pirwszemu imię dał Borkus álbo Porcius / podobno według oney stárey Familiey Rzymskiey Porciussow : Bo Porciussow álbo Borciussow stárodawna iest Fámilia Rzymska/ Vnde & lex Porcia, Práwo vstáwione od Porciussow. O czym Liuius/ Cicero/ Salustius/ Pomponius Mella etc. piszą / Lege quoque Porcia cautum erat, ciuem Romanum uerberibus non cedi, iż sie Mieszczániná Rzymskiego biczowáć v Prągi niegodziło/ etc. Ktorym sie práwem y Páweł święty Lisiassowi Tribunowi gdy go był kazał przywiązáć do słupá/ y biczowáć/ obronił/ mowiąc/ Num hominem Romanum & indemnatum licet uobis flagellare? Actorum capitte 22. & Salustius inuehens in Ciceronem, dicit; Cum tu sublata lege Portia, errepta libertate &c.

Borkus vel Portius pierwszy Syn Palemonow.

Lex Porcia.

Drugiemu synowi Palemon dał imię Kunos álbo Kunassus: A Conon tákże y Konos są stárodawne Włoskie / Łacińskie / y Rzymskie przezwiská/ Był też Papieżem Kunos álbo Konon tegoż imienia co y Xiążę Litewskie/ Roku od Christusa 687. Kunos też był Xiążę Bawarskie / Roku 1040. Konon tákże był Xiążę y Hetman Ateński po Alcibiádzie / ktorego Lysander Lacedemonski Hetman ná głowę poráził. O czym Herodotus/ Xenophon y Iustinus lib. 5. Conos też álbo Conon tenże będąc zás Hetmánem Perskim Lacedemonow srogo poráził / y Ateniensom pierwszą godność przywrocił/ O czym Iustinus lib 6. etc.

Kunos wtory syn Palemonow.
Kono też álbo Kunos po Zmodzku serce rozumie.

A trzeciemu synowi Palemonowemu było imię Spera z łacińskiego słowá spes, álbo z Włoskiego speransa/ iákoby rzekł nádzieiá po polsku/ Bo Spera z włoskiego Speranza, iáko oni mowią/ Speransa

Spera trzeci Syn Palemonow.

mia, A z Łácińskiego Spes, á Spera, ſpodziewáy ſie álbo miey nádzieię/ przeto ty wßyſtkie imioná Synow Palemonowych/ ſą niedálekie od Włoſkich y Láćinſkich imion.

Dzielnośći y ſpraw ich potocznych máło co znáć dla niedoſtátku Hiſtoriy/ Tylko to Látopiſce wßyſtki zgodliwie ſwiádczą/ iß gdy ſie tu Włoßy z ſtáremi obywátelmi Zmodzkimi/ Alanámi/ Gottámi/ y Kurſámi rozmnożyli/ Tedy przerzeczone Xiążętá Zmodzką/ y Kurſką/ álbo Kurſowſką ziemię tym ſpoſobem po zeſćiu Palemoná przodká ſwego podzielili.

Vdział Borkuſſow.

Borkus ſtárßy wziął vdział ſwoy nád Niemnem: támże gdzie Rzeká Iuria do Niemná wpada/ ná vśćiu Zamek záłożył/ ktoremu dał imię Iurbork złożywßy imię Rzeki Iuriey/ z ſwoim włáſnym imieniem Bork dla wieczney sławy/ iák to y Cracus Xiążę Polſkie vczynił/ gdy Crákow záłożył. Tákże Romulus gdy Rzym fundował. Tym też ſpoſobem ſrzedni Syn Palemonow Konas álbo Kunas Zamek nád Niemnem/ gdzie do niego Wilia wpada/ zábudował/ ktory Konaſſowem od ſwego imienia przezwał/ potym ten Zamek Kownem y z miáſtem zá cząſſow poſtępkiem áż po dziſieyßy czás zowią. Tákże nád Wilią/ Niemnem/ Niewazą y Dubiſſą Rzekámi ſam Kunas pánował/ á Borkus nád Iurią áż do Morzá Pruſkiego/ y Kurlandſkiego kráiny rządził. Trzeci zás Brát Spera z ludem ſwoim dáley ſie vdał od Bráćiey/ á ciągnąc przes pußczą ku wſchodu Słońcá y ná południe/ przebył Niewiazę/ Serwentę/ y Swiętą rzeki/ y nálazł mieyſce nád Ieziorem pußczámi/ łąkámi/ y rozłogámi wdzięcznymi okraſſone/ tám záraz SPERA vczyniwßy oycowſkim obyczáiem Bogom ſwoim modlitwy y ofiáry/ począł Zamek budowáć nád onym Ieziorem/ ktoremu wespołek z Zamkiem dał imię od ſiebie Spera/ á ták miedzy Niewiazą/ Serwentą/ y Swiętą rzekámi vgruntował ſobie oſſádę.

Iurbork.

Kunoſſow vdział.

Kowno álbo Kunaſſow.

Tymże podobne mamy fundowánie Czechowo z Lechem/ y z Ruſſa/ według Dlugoſſa.

Spera gdzie oſiadł.

Dorſprungus Iulianus.

DORſprungus Iulianus też Palemonow Towárzyß Patricius álbo Oyczyc z Xiążąt Rzymſkich z Herbu y z Familiey Centauruſſow álbo Kitauruſſow y z Rożey/ widząc porządne oſſády Wnukow ſwoich Synow Palemonowych/ ciągnął dáley z ludem ſwoim nad Swiętą Rzeką/ gdzie nálazł Kopiec wynioſły w roſkoßnym położeniu zamkowi bárdzo przyſtoyny/ tám tedy záraz Bogom zwykłe ofiáry z ludem ſwoim vczyniwßy/ Zamek ieden nizny/ á drugi ná Kopcu wyżßy zábudował/ ktory według Látopißcow Wilkomirią názwał/ á ſkądby to imię y názwiſko vrosło/ niemáß pewney wiádomośći.

Tenże

Tenże Julianus Dorsprungus z herbu Kitaurussa: niedáleko od Wilkomiriey Dziewołtow/ iákoby rzekł/ Boże przebywánie/ záłożył/ y pisał sie Dziewołtowskim Xiążęciem/ á pánuiąc w Wilkomiriey/ zgruntowáł osády swoie áż po Wilią Rzekę/ y Dźwinne brzegi. Zá Wilią zás ku południowi y wschodowi Ruskich Xiążąt w ten czás dzierżáwy były/ tákże zá Dźwiną. Aczkolwiek y Lotwá pobrátynowie Litewscy/ iuż w ten czás szeroko nád Morzem y za Dźwinskich brzegach rozmnożyli sie byli.

Dziewołtow od Bożego imienia/ bo Dziewoz po Zmodzku y Litewsku Bog.

Potym gdy Borkus ktory ná Jurborku áż do Kurskiego morzá pánowáł/ vmárł bez potomstwá/ SPERA Brát młodszy ná iego mieysce wstąpił/ á pánuiąc wiele lat w Jurborku/ s Prussámi stárymi (ktorzy byli iednego narodu z Zmodzią) do Polskich stron náiezdzał/ potym też zá Brátem Borkussem był pozwány/ iż bez potomstwá vmárł. A poddáni iego według stárego zwyczáiu Rzymskiego od przodkow podánego/ vczynili mu iáko Pánu pogrzeb vczćiwy/ iż go spalili nád Jeziorem Sperą/ á zebrawszy popiół y kośći/ iák był obyczay v Rzymian stárych/ w trune włożyli/ támże potym Bałwan ná sławę Spery Xiążęćiá swego postáwili/ ktory y ono Jezioro obyczáiem Pogáńskim zá Bogá áż do czásow Jágełowych chwalili.

Borkus X. vmárł.

v Włochow y Rzymian/ y v Grekow/ y Troianow stárych był zwyczay palić tákże trupy vmárłych.

A gdy ták dwá Brácia Xiążetá bez potomstwá zeszli/ Kunassus srzedni ná Xiestwá oboich zá zezwolenim y głossámi oboygá pospolstwá wstąpił/ y spłodził dwu Synu/ z ktorych stárszy Kiernussius/ á młodszy Gymbutus byli miánowáni/ á ieszcze zá żywotá obu podzielił/ iż Gymbus w Zmodźi/ á Kiernus od Niewiazy áż do Wiliey pánowáł.

Kiernussius y Gymbutos Xiążetá.

Kiernus Litewskie pierwsze/ A Gymbut Zmodzkie czwarte/ Xiążetá Kunassowicy.

Kiernusus y Gymbut Kunassowi synowie/ á Wnukowie Palemonowi w spolney bráterskiey miłości y zgodzie/ poześciu oycowskim/ rozszerzyli Zmodzkie páństwo/ od Kurskiego y Pruskiego morzá áż do Wiliey/ á od Serwenty y Niemná áż do Dźwiny. Potym gdy sie ich ludzie w wielką liczbę rozmnożyli/ zá czássow postępkiem/ poczęli naprzod przechodźić zá Rzekę Wilią w Zamiliyską ziemię/ ktorą ná ten czás Ruskie Xiążetá trzymáły/ támże sie osádzáć Zmodź w pustyniach poczęłá.

Domniemánie wßystkich Látopißcow/ iżby Kiernussus Litwe miał naprzod nazwáć/ á littus & tuba.

czeká. Potym gdy według swego obyczáiu ná Dubasnych álbo Zmodźkich trąbach nád Wilią mießkáiąc grawáli/ Kiernus ktory był ießcze iáko Xiążę iezyká Włoskiego y Łácinskiego miedzy narodem grubym do końcá niezmienił/ y Slácheicow miał przy sobie niemáło/ z narodu onych pięći set/ co byli z Pálemonem przyßli/ názwał on brzeg Wiliey Rzeki/ nád ktorym Zmodź byłá osiádłá/ łácinskim iezykiem Littus tubæ, iákoby rzekł/ Brzeg Trąbny/ á prości ludzie oney swoiey osſády nieumieiąc ták zwáć łácinskim iezykiem Littus Tubæ, zwáli ią Lituba/ potym Litwá/ á zá czássow postępkiem Litwą ty wßystki kráie/ gdzie dźiś Wielkie Xiestwo Litewskie/ ták Russacy/ iák Polacy przezwáli. A ná to sie wßyscy Látopißcowie stárzy Ruscy/ Litewscy/ y Zmodźcy zgadzáią/ ácz Miechouius/ Decius/ y Erasmus Stella/ iákosmy to wyżßey ßeroko y dowodnie pokazáli/ ná to niezezwaláią.

Kiernow.

W teyże Litwie Kiernussus napierwßą osſáde y Zamek záłożył y zbudowáł/ ktory od swego imienia KIERNOW miánowáł/ nád Rzeką Wilią.

Pierwßa wypráwá do Ruskich ziem Litewská.

Bracław y Połocko Litwá woiuie.

Potym Xiążę Kiernus máiąc częste naiázdy w Wiliyskiey osſádzie od Ruskich Xiążąt/ vmyślił moc mocą/ á gwałt gwałtem odbić/ á złączywßy Woyská swoie Litewskie Zawiliyskie/ z Brátem Gymbutem Xiążęciem Zmodźkim/ ćiągneli w Ruskie páństwá ku Brásłáwiu/ ktory dźiś Litewskim zowią/ á należał w ten czás do Xiestwá Połockiego. Ták tedy ony wßystki wokośći Ruskie okrutnie splundrowawßy łupow y połonu nábráli wielką wielkość bez odporu/ á potym do sámego Połocká łupy do Litewskich iáskiń odesławßy ćiągneli/ iáko Látopißce swiádczą/ ktore Xiestwo wßystko wßerz y wzdłuż srogo splundrowáli/ y Ludu wielkość z niezliczoną okwitośćią łupow w połon zágnáli. A to sie Litwie y Zmodźi w ten czás s tey przyczyny w Ruśi ßáncowáło/ iß tákie zwycięstwo odnieśli. Bo w ty czássy prawie iák Długoß y Miechouius lib.2.cap.21. fol. 51. swiádczy/ Roku od Christusá Páná 1058. Połowcy z narodu Gotow tákże Pobrátinowie Litewscy/ z Xiążęciem swoim Sekal Ruskie Xiestwá dwá kroć byli srogo zburzyli/ iáko o tym niżey obaczyß. Sáme też Xiążętá Ruskie społnie sobie oczy łupiły/ áż Bolesław Krol Polski Zasłáwá ná Kiow mocą wprowádźił/ Potym Isasław ná Wizesłáwá Xiążę Połockie z pomocą Polską ćiągnął/ á gdy Wizesław vćiekł/ Isasław snádnie Połocká dostał/

Roku 1065. Maiá dniá 2.

y iákie

y tákie srogie stráchy á rosterki dla wnętrzney woyny w ten czás były w Rusi/ iż z desperáciey do Greciey wßyscy chcieli vciekáć/ O czym v Miechouiusá lib.2.cap.18. fol. 45. v Cromera lib.4. y niżey w nászey tey Cronice ßerzey naydzieß. Dla tego tedy y Litwá z Zmodzią w ten czás Połockie Xięstwo/ y inße Ruskie Páństwá śmiele z zwycięstwem woiowáli/ vpátrzywßy pogodę. O czym Látopißce żadney wzmianki tych przyczyn niewspomináią/ ktorychesmy sie my z wielką pilnością ku wielkiemu pożytkowi Czytelnikowi łáskáwemu domácáli: Bo tu iuß obaczy dowodnie/ ktorego czássu Kiernusus y Gymbut pánowáli/ á to sie ostáło roku 1065. od Národzenia Páńskiego/ gdy to Litwá pierwßą wtarczkę do Rusi vczyniłá. A oni pánowáć poczęli po śmierci Oycá Kunassá 1040. wßákże wten czás skoro sie z Ruskiey woyny ßczęśliwie wrócili/ nálezli Zmodzką ziemię od Lotihałkow sąśiádow zá Dźwiną y nád Morzem mießkáiących zburzoną. Ktorzy w niebytności Kiernussá y Gymbutá w Zmodzi y w Litwie czás vpátrzywßy bespiecznie broili/ y łupy wielkie do Lotwy wygnáli.

Pewne domácánie Lat y czássu pánowánia pierwßych Xiążąt Litewskich.

Lotwá Zmodzi zwoiowáłá.

Wßákże Kiernus z Gymbutem Brátem záraz sie swoiey ßkody pomśćili/ bo z onym gotowym Woyskiem przepráwiwßy sie zá Dźwinę wßystkę Lotewską álbo Lotihalską/ dziś zowią Liflandską/ ziemię wßerz y wzdłuż zwoiowáli/ á z wielkością łupow bez odporu práwie wßystkich Lotihałkow w niewolą do Litwy y do Zmodzi wywiedli/ Ták iß potym roku od Chrystusá Páná 1100. Niemcy do Lifland pustych náieżdżáć/ y tám sie ossádzáć/ á Wiárę Chrześćiáńską ßczepić Roku 1200. przez Meinhardá Kápłaná pobożnego z Lubku pirwßego Arcibiskupá Rigenskiego poczęli/ iák o tym będzie niżey ßeroko/ gdy przydziem ad 1200. annum, Przeto też tu iuß poydzie nam dowodnie ácz z wielką trudnością porządna á prawdziwa Historia Litewskich Xiążąt y ich dzielności/ kiedy będziem porządnie konkordowáć/ znaßáć y zgadzáć piętnaśćie Latopißcow (ktorychem z wielką przeważnością z rożnych mieysc dostał) z postronnymi Kronikámi/ iáko z Długoßem/ Miechouiussem/ Cromerem/ tákże z Ruskimi/ Moskiewskimi/ Pruskimi/ Kurlandskimi/ y Liflandskimi stárodawnymi sprostá á prawdziwie spissánymi dźieiámi: Ale sie do rzeczy pierwßey zwróćimy.

Kiernussus y Gymbut Xiążętem Lotewskie kráiny zwoiowáli.

Niemcy do Lifland.

KJERnus Kunássowic pierwße Xiąże/ y Fundator Litewski niemáiąc męskiego potomká/ przyiął ná Xięstwo Litewskie Ziwibundá Syná álbo Potomká Dorsprungowego z Herbu

Poiątá Kiernusowną. Kitaurussa/ iáko Zieciá/ dawszy mu w małżeństwo Poiąte Corkę iedyną/ á potym gdy w stároświwym wieku vmárł/ vczynił mu Ziwibund Dorsprungowic Zieć/ y Poiátá Corká pogrzeb Xiążęcym według onych czássow obyczáiem/ ná iedney gorze niedáleko od Dziewałtowá przy Swiętey rzece/ támże mu y Bałwan postáwili/ ná sławę y pámiątkę wieczną/ ktory Litwá y Zmodź zá Bogá długo chwaliłá/ áż potym zgnił/ ále gdy ná tym mieyscu Gay vrosł/ czynili tám ofiáry Pogáni/ y chwalili ony Drzewá zá Bogi/ áż do czássow Jagełowych/ gdzie ogień wieczny snádź Bogini Westy vstáwicznie z Debowych drew gorzał/ co wszystko Litwá y Zmodź miáłá od Rzymian przodkow swoich/ ktorzy tákże vmárłych palili/ á Xiążętom álbo Krolom y Meżom zacnym słupy/ y groby wysoko vsute stawiáli/ y Kościoły budowáli/ á potym według Pogáńskiey superstitiey zá Bogi chwalili.

Pogrzeb Kiernussow.

Tych Historikow komu trzebá káżdy v mnie naydzie.

O czym Myrsilius Lesbius de origine Italiæ, Marcus Portius Cato, Archilochus de temporibus, Liuius Romanæ Historiæ Princeps, Berosus Babylonius, Xenophon, Q. Fabius, C. Sempronius de diuisione Italiæ, C. Iulius Solinus Polyhistor: Pomponius Mella de situ orbis, Pomponius Lætus de Antiquitatibus urbis Romæ, Lucius Fenestella de Sacerdotijs Romanorum, &c. &c. &c. dosyć szeroko w swoich Historiach świádczą.

A tu iuż od śmierći Kiernussowey rzecz przerwáć sie muśi/ y odłożyć przez niemáły kres do Ziwibundá Dorsprungowicza w Litwie/ á do Gymbutá Konassowicá y do Montwila Syná iego w Zmodzi pánowánia/ dla Kroniki/ y dzieiow Ruskich/ s ktorymi Litewskie dla porządku prawdźiwego Historiey muśimy naprzod conferowáć y stossowáć.

Maciejá Stryjkowskiego Osostewiciussa

Kronika Polska/ Ruska/

Kijowska/ Moskiewska/ etc. y pewne a dowodne wywody wszystkich Narodow Sławieńskich/ z wielką pilnością y prácowitą trudnością zebráne.

Księgi Czwarte/ Rozdział I.

Do Jaśnie Wielmożnego Páná/ Páná Ostaphija Wołowiczá/ Páná Wileńskiego/ Canclerzá Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Brzesciejskiego/ Kobryńskiego/ etc. Starosty.
Y do Jaśnie Wielmożnego Páná/ Páná Stephaná Koributowiczá Xiążęciá Zbáráwskiego/ etc. Woiewody Trockiego/ etc.

Wog serc ludzkich napewnieyszy świádek lepiey wie/ iákom wielką/ fráśowliwą/ przeważną/ trudną pracą/ y węzłowátszą nád on Gordiyskiego wozá od Alexandra rościęty (gdy go niepodobna rzecz była rozwiązáć) węzeł/ podiął Czytelniku miły/ stáráiąc się s pilnością ábychci prawdziwy/ y dowodny wywod Narodow nászych Sarmatskich/ Sławáńskich/ Ruskich/ á przytym Litewskich pokazał/ iáko/ skąd/ ktorym sposobem/ od potomstwá Noego poszli/ iáko też y zá ktorym powodem w tych kráinach pułnocnych osiedli/ á z máłych początkow w ták wielkie narody y szerokość pánowánia wrośli. Ktorego przedsięwzięcia część iżem iuż náprzodku tey Kroniki moiey/ przy wywodzie Narodu Litewskiego szeroko/ y dowodnie z prawdziwych á rozmáitych Historikow pokazał/ ná ostátek Narodow wszystkich pod Niebem ná tym Swiecie żyiących/ á od Noego Synow y Potomkow porządną genealogią idących/ początki y rozmnożenia práwiem s korabiá wywiodł. Tedy znowu gdym przyszedł do Dzieiow Ruskiego narodu stárożytnie sławnego/ á snáć nadawnieyszego źrzodłá Sławáńskich wszystkich ziem/ y narodow/ zdáłá mi się rzecz być potrzebna/ ná tym pierwszym początku Kroniki Ruskiey/ osobliwie linią narodow Sławáńskich Ruskich porządną genealogią według możności mozgu y sił nászych/ z dowodu Greckich/ Lácińskich/ Hebreyskich/ y Kaldeyskich Historikow położyć. Aby ná fundamencie dobrze

 záłożonym

záłożonym / snádniey y gruntowniey mogły sie budowáć y stosso- wáć Dzieie Ruskich y Litewskich narodow.

Bowiem wiele Historiy ktore sámy nieśmiertelnością sprá- wy ludzkie zdobią/ ták Polskich/ Litewskich/ Ruskich/ y inszych na- rodow dla niedostátku ludźi dowćipnych zginęło/ zá czym począt- kow narodow swoich/ dzielnośći y pánowánia Xiążąt/ y pewnoś- ći czássow / ktorych sie co działo / wiedzieć nie mogą: Bo narody násze Sławáńskie Sarmatskie / w zimnych kráinach pułnocnych położone/ skłonnieysze były záwżdy do zwad/ do woyny/ do okru- ćieństwá / y posiadánia cudzych Ziem / niż do náuk wyzwolonych/ á to zá powodem y własnością niekáskáwego Niebá / y warchli- wego / ktoremu ty kráiny podległy / Saturnussa / y Scorpioná álbo Niedźwiadká iádowitego/ ktory Ruskich ziem więtszą częśc zásłonił. Dla czego wiele nászych przodkow dzieiow ćiemnomgli- stą nocą záduszonych / w wiecznochmurnych iáskiniach / y ślepych przepáśćiach zginęło/ z ktorychby dziś potomkowie wzory/ przykłá- dy y náuki cnot y dzielnośći rycerskich wybieráć / y postronnym na- rodom dobre mniemánie / y wiádomość o sławnych przodkach swych / y sámi o sobie ku wielkiemu á sławnemu rozgłoszeniu zá- wołánia swoiego dáć mogli.

Wolgárowie álbo Bulgá- rowie.

Jednák wżdy Russacy / Moskwá/ y Bulgárowie álbo Wol- garowie od Wolgi rzeki (nád ktorą szeroko z dawnych lat mieszká- li) názwáni/ tákże inszy Sławacy pierwey niż my Polacy pisáć po- czeli: Bo Michał Kuroplates Cesarz Constantinopolski walcząc z Bulgarami Sławaki narodu Ruskiego / ktorzy wten czás Grec- kie páństwá náiezdzáli / y Traciey tákże Dalmaciey częśc wielką opánowáli / po długich bitwach poiednał sie z nimi Roku od ná- rodzenia Chrystusa Páná / 790. á ná znák przyiaćielstwá y spolne- go sprzymierzenia przerzeczony Cesarz Kuroplates wszystkim Bulgarom y Sławakom posłał zá vpominek litery Hlaholskie Az A Buki Wiedzi etc. ktore ná ten czás z Greckich nowo były wymyślone y wynálezione gwoli Sławakom.

Michael Cu- roplates Ce- sarz Constan- tinopolski.

Sławáńskie littery.

Tych liter/ iáko pospolicie bywa rzecz káżda nowa wdzięcz- nieysza / záraz sie chwycili Bulgárowie / Serbowie / Dalmato- wie/ Karwaći y Russacy / y tymi literámi spráwy swoie y Kro- niki dopiero pisáć poczeli / nie tylko tych spraw porządek w księgi znosząc / ktore sie ná ten czás v nich y przes nich działy / ále też y ony rzeczy y dzieie / ktore od stárodawnych przodkow swoich słyszeli / y ktore przes długą pámięć w zmysłach swoich mieli/ Hłaholskim pismem ku wieczney pámiątce w księgi swoie skár- bili y

Ruskie y Bul- gárskie Naro- di naprzod lit- teri Hlahol- skie przyięły.

bili y spiżowáli/ wyrozumiawszy Historie skárbem być nieśmiertelney sławy.

Polacy záś nászy ledwo pisáć poczęli Roku od Christusá Páná/ 962. zá Miecłáwá pierwszego Chrześćiáńskiego Xiążęciá Polskiego/ y zá Chabrego Bolesłáwá pierwszego Królá koronowánego od Ottoná Cesárzá w Gnieźnie roku 999. których iednák Russacy dwiemá sty lat y dziewiąćią w dawnośći Historiy/ y pismá swoiego vprzedzili. Bo poczęli pisáć Rusacy/ Roku od stworzenia Swiátá/ iák Grekowie y Ruś ráchuią/ 6406. to iest/ od Christusá 790. álbo máło co pozdniey/ á według ráchunku Rzymskiego Roku od stworzenia Swiátá 4745. od záłożenia Rzymu roku 1551. od Christusá Páná 801. Ná co sie też wszyscy Láćinscy y Greccy Historikowie zgadzáią/ y czegom sam własną bytnością Roku 1574. w Konstantinopolu doświádczył/ gdzie bádáiąc sie pilnie o stárodawnośćiách Greckich y Bisantinskich widziałem Słup/ álbo Kolumnę Marmurową z napisem Cesárzá Micháłá Kuroplatessá y z liczbą lat wyższey miánowánych/ ták Greckiego iáko łáćińskiego ráchunku/ którą Kolumnę przerzeczony Cesarz postáwił (do Jedykuły idąc zamku stárego wielkiego Constantiná) ná znák zwyćiestwá z Bulgárow y z Saracenow otrzymánego. Drugą záś Columnę widziałem zá Andrinopolim/ ná którym mieyscu Bulgárowie niewdziecznie oddáiąc dar pismá Hłaholskiego/ sobie ná znák przyiaćielstwá przysłánego/ przerzeconego Cesárzá Micháłá Kuropłátá wzruszywszy mu przymierze porázili/ iż z pogromu sam ledwo vćiekł/ á potym z desperaciey do Klasztorá wstąpił/ wszákże potym od Bulgárow tychże zábit.

Polacy kiedy pisáć poczęli.

Jedikula Siedmwież.

Cesarz Michał Kuroplat porażon od Sławaków.

Kto bywał w Andrinopolu/ álbo bedźie/ obaczy znáki tych stárodawnych bitew Bulgárskich z Greki/ puklerze z skor y z drzewá ná dziwny kształt vczynione/ máczugi okrutne/ kule ná łáńcuchach rogáte żelázne/ kiie z wielkimi gwoździámi/ bełty gwałtowne od Kuś/ poćiski z żelázem konczystym ná krzyż záostrzone/ których też pieszy Rzymscy/ iák Liuius pisze ná pierwszym potkániu vżywáli/ vłomki szábel stároświeckich/ etc. A ty wszystki dziwne woienne Instrumenta są záwieszone ná murze idąc przes Kramnice z Tureckiego Miástá do Andrinopolá murowánego Chrześćiáńskiego/ v wielkiey brámy/ którymem sie ia dobrze przypátrzył.

Od tego tedy Micháłá Kuroplatessá Cesárzá Constantinopolskiego Bulgárowie/ Russacy y wszyscy Sławacy krom Pola-

kow á Czechow litery Hłaholſkie wziąwßy ſpráwy ſwoie piſáć
poczeli/ A po zábiciu zás Kuroplatowym pánował ná Ceſárſtwie
Greckim Leo Ormiańſki/ ktory Chruná Bulgarſkie Xiąże zábił/ zá
czáſow Karoluſſa wielkiego Ceſarzá/ roku od Chriſtuſa 801. y zá
czáſſow Jana trzeciego w rzędzie 99. Papieżá.

Chruno Bulgárſkie Xiąże Słowieńſkie.
O tym też czytay Cariona.

A ták Ruſſacy ácz od lat ſiedmi ſet y oſmidzieſiąt/ to ieſt/ od
roku Chriſtá Páná 801. piſmo y litery Hłaholſkie máią/ iednák
wßyſtkie Kroniki Ruſkie tylko tych napierwßych być Xiążąt w
páńſtwach ſwoich powiádáią/ Kyia od ktorego Kiow/ Scieka od
ktorego Sciekáwicá/ Korewa etc. y ſioſtrę ich Lebedę/ tákże Oſkalda y Dira ich potomkow/ á potym według ſwego rachunku
roku od ſtworzenia Swiátá 6370. Xiążąt Wareckich trzech Bratow rodzonych/ Rurika/ Truwora y Sinauſſa w Xięſtwach ſwoich Nowogrockich/ Pſkowſkich/ Jzborſkich/ y Białoiezierſkich pánowáć pißą. A od tych iuß porządek y ſucceſſią pewną/ ták Ruſacy wßyſcy/ Wielcy Kniáziowie Moſkiewſcy prowádzą y wywodzą/ á dálßych y dawnieyßych początkow narodu ſwego wywieść niemogą/ dla niedoſtátku Hiſtoriy/ y tych coby ie piſáli.

Pierwße Xiążętá Ruſkie.
Kiy/ Sciek/ Korew/ Lebiedź.
Waragowie.

A iß Duch Páńſki gdzie/ kiedy/ y kogo raczy dárem ſwoim
świętym nátchnie/ tedy ia też tegom ſię naprzod ważył z vprzeymey ßczerośći ku náßym narodom Sławáńſkim/ iżem práwie od
potopu z wielką pracą (zá dowodem dwu ſet Hiſtorikow wiáry
godnych/ á w iedno mieyſce znieſionych) porządnie opiſał wywody/ Sławáńſkich Ruſkich narodow/ Alem ſie ießcze s tym wydánia teras zátrzymał y záchował/ przedłużyli Pan Bog zdrowia
ná inßy czás.

Wßákże to ieſt napewnieyßy nagruntownieyßy fundament/
iß iáko od inßych ſynow Noego y ich potomkow inße rozmnożone
ſą rozne narody/ ták też od Moſochá Patriarchy náßego ßoſtego
Syná Jafetowego/ y od iego potomkow Ruſſa/ Lecha/ y Czecha/ wßyſcy Ruſſacy/ Polacy/ Moſkwá/ Bulgarowie/ Czechowie/ y ile ich kolwiek Sławáńſkiego ięzyká pod Niebem vżywa/
prawdziwy wywod y początek narodu máią. Z ktorym ßerßym
o tym dowodem/ iżem ſie dla pewnych przyczyn ná inßy czás záchował/ Tedyć tu tylko o Moſochu Patriarße Sławáńſkim/
krotko mieyſcá położę v poważnieyßych Hiſtorikow/ ktorzy to
imię Moſoch/ Moſcus, Moſca, Moſci, Moſcorum, Moſchouitarum,
Modocarum &c. zdawná wſpomináią.

Naprzod Moizeß Prorok y Zakonu Bożego obiáwićiel/ Geneſis cap. 10. y Beroſus Kápłan y Hiſtoryk Kaldeyſki nadawnieyßy

nieyszy lib. 4. et 5. Roku po potopie 131. etc. ták pisze / Moschus uerò Moschos simul & in Asia & in AEuropa fundauit, iż Moschus narody Moschowitow záraźem y w Asiey y w Europie fundował ꝛc. o czym y ná inszych mieyscách / co tu vmyślnie opuszczam / wspomina / etc.

Potym Xenophon in Historia reditus Græcorum &c. Appolonius in carmine Argonautico, Herodotus, & C. Iulius Solinus Polihistor cap. 20. & cap. 40. Ptolomeus lib. 5. cap. 6. 9. & 13. Plinius nat. Historiæ lib. 5. cap. 27. & lib. 6. cap. 9. & 10. Trogus Pomp. & Iustinus Pomp. Mella in Historia de situ orbis cap. 2. Iosephus Flauius Antiquit. Iud. lib. 1. Philo Iude. Ant. Biblic. Cornelius Tacitus, Strabo &c. Y inszy wszyscy stárodawni Hebreyscy / Caldeyscy / Greccy / Łácinscy Historikowie stárodawni / á niedawnego / y drudzy nászego wieku Kronikarze / iáko Miarecius / Vincentius Cadlubcus / Anonimus Gallus / Dlugossus / Miechouius / Jostus Decius in uetustat. Polon. & Famil. Iagel. Vapouius / Cromerus lib. 1. cap. 5. 8. et 12. etc. Bielski / etc. Polscy / Tilemannus Stella / Cesareus / Carion / Philip: Melancton / Cureus / etc. Niemieccy / Eneas Syluius / Volateranus / Datrauius / etc. Włoscy y Czescy Historikowie / Mosocha y Moskwy Pátriárchy / y krain tego imienia wzmiánkę ná wielu mieyscách dowodnie czynią / Teodorus też Bibliander / de optimo genere explicandi Hebraica ták mowi / Mosoch uel Mesoch partem Asiæ ad ad pontum accepit, ubi Moschitæ, uel Moschouitæ, & Moschici montes, & finitima loca Capadociæ, &c.

A iesliby tu kto rzekł / iż dzisieysza Moskwá / Białey Ruśi Narod / niedawnych wiekow począł sie zwáć Moskwą od Rzeki / Miástá / y Zamku stołecznego Moskwy / tedy ták iest / Bo Moskwá Zamek z dawnych czássow tylko z drzewá zrabiony / y nieznáczny był / Jáko też o tym Herbersteinus in Chorographia principatus Moschouiæ pisze: Aż tám dopiero Wielkie Xiążę Jwan Danikowicz / przed Lat dwiemá sty y trzydzieśćá z Włodimirzá Stolec swoy przeniosł / z porády Piotrá Metropolitá / Kijowskiego y Ruskiego / Bowiem ten Metropolit Piotr tám też był przed tym Stolicę Metropolitską sobie wybrał / dla iákiegoś świętego Alexiá / v ktorego grobu w Moskwi cudá sie vkázywáły / zá czym sie Moskwá Miásto rozsławiło / y cudámi onymi / y Wielkich Xiedzow Stolicą / Bo skoro po śmierci Jwaná Danikowiczá / Tegoż imienia drugi Jwan Jwanowic / tám Stolice trzymał / po nim Dimitr / po Dimitrze

Jwan Danilowic Stolec do Moskwy przeniosł.

Piotr Metropolit.

Moskwá dzisieysza kiedy sie rozsławiłá y dla czego.

Dimitrze Basili/ álbo Wassilei/ ktory poiąwszy Corkę v Witołdá W. X. Litewskiego Annotazią/ álbo Zophią/ Wasila oslepionego po sobie Dziedzicem zostáwił/ z ktorego potym Iwan wielkim Xiedzem Moskiewskim naszczesliwszym będąc/ wybił sie naprzod z mocy y z hołdu Tatarom/ Casanską Horde/ Pormią/ Sibirią/ Lapią/ Iuharią/ skąd przodkowie Węgrow/ Bulgarią Aziatycką etc. kráiny częścią podbił pod moc swoie/ częścią zhołdował/ od Litewskiego Páństwá 70. Zamkow oderwał/ z Swedámi/ y z Iflanty wielkie woyny wiodł/ etc. y ten sie począł pisáć Cárzem/ y Pánem wszystkiey Rusi/ etc. Tego dopiero wnuk Wasili wielki Xiądz Moskiewski/ Zamek Moskiewski począł murem y wieżámi obwodźić/ ktore mury potym przes lat trzydzieści cáłe potomkowie iego ledwo dokonáli/ Wszákże y sam Sigismundus Herberstein wyższey wopisániu Miástá Moskwy ták mowi: A iżby Miásto Mosk wá inszym kráinom przezwisko od siebie dáć miáłá/ to nie pewna/ ále prawdźie rzecz podobna/ iż od rzeki Miásto imię wźięło. Nam etsi urbs ipsa olim caput gentis non fuerit, Moscorum tamen nomen ueteribus non ignotum fuisse constat, Abowiem iesli samo Miásto Moskwá przedtym niebyło Stolicą y głową narodu tego/ wszákże iest rzecz pewna/ iż imię Moskiewskiego narodu było znáczne Historikom stárodawnym od Mosochá. Toż też y Cromerus cap. 8. lib. 1. Cronicorum Pol: po długich wywodach Sarmatskich narodow/ o Moskwi twierdźi/ y ták caput 8. lib. 1. zámyka/ Nec est incredibile eos (scilicet Moschouitas) cum Moschi, Modocæ siue Amaxobitæ antiquitus dicerentur, aliquando in uicinorum & cognatorum Russorum siue Roxolanorum nomen transisse, Posteà uerò pristinum (id est nomen Moschorum) resumpsisse, &c.

Zwyciestwá y szczęście Iwaná W. X. Moskiewskiego.

70. Zamkow od Litwy oderwał.

Herberstein o Moskwi.

Mosoch tedy Syn Iaphetow szosty/ wnuk Noego zá Sarmatem álbo Sarmatą krewnym swoim/ ktorego Moises Geneseos 10. Iosephus Antiquitatum Hebreicarum lib. 1. cap. 14. Istrowego álbo Iectanowego Syná Wnuká Semowego/ á Prawnuká Noego być świádczą/ Ruszywszy sie od Babilonu po onym zámieszániu iezykow z narodem swoim wszystkim/ y z synámi Istrowymi/ to iest z Sławaki/ ktorzy sie do nich przyłączyli/ iáko Berosus pisze/ ciągneli obádwá przez Armenskie gory/ y Scitiyskie álbo Tatarskie polá ze wschodnych kráin ku pułnocnym częściom świátá/ á naprzod nád brzegámi Pontskiego álbo czarnego Morzá osiedli Roku 131. po Potopie/ A od pánowánia Nemrotowego w Babilonie Roku 25. A według inszych Historikow y Geographow od Potopu 175. á od Adamá 1830. narody sie Ruskie poczęł

Gen. 10. Ioseph. lib. 1. cap. 14. Philo. Biblie. Antiquit: Berosus lib. 4. & 5. Moscus verò Moschos simul & in Asia et in Europa fundauit.

O tym też czytay Cromera lib. 1. cap. 21. de Sarmatis.

Sarmatowie kiedy osiedli nád Czarnym Morzem.

czeky Sławáńskiego iezyká/ ktorych zdawná pismo S. w Bibliey/ y wszyscy stárzy Historikowie nie Russakámi áni Russámi zwáli/ ále Mosochos, Moschos, Mesech, Modocas, Mossenos, Moschoicoicos &c. od tego Patriarchy ich Mosochá Japhetowicá/ nie od tey dźisieyszey nowey Mostwy/ ktorzy áczkolwiek też są iednegoż narodu Ruskiego álbo Roxolanskiego/ od tegoż Mosochá/ wszákże byli zániedbáli y zániecháli tego imienia vżywáć przez wiele wiekow/ á tylko sie Rusią y Rusakámi ták z onych trzech Brátow Xiążąt Waragskich/ iáko też zá Olhy álbo Heleny/ y Włodimirzá Monarchy/ y drugiego Monomachá y inszych Xiążąt zwáli. Y nieznáć było tego imienia Moskwy w ony czássy/ gdy tylko Kiiowskie/ Włodimirskie/ Wielgonowogrodzkie/ Cernihowskie/ Halickie/ Smolenskie/ etc. Xiążętá w Ruskich ziemiach pługyły/ iáko sie wyższey dostátecznie náczytasz.

Aż potym przed lat dwiemá sty y kilkiemdziesiąt/ to stárodawne imie Patriarchy Ruskiego y Sarmatskiego Mosochá wskrzesili/ gdy sie Moskwá od Moskwy Miástá y od Rzeki/ zá przenieśieniem Stolice z Włodimirzá/ zwáć poczeli. Ale ku rzeczy przystępuię.

Tenże Mosoch Syn Jafetow/ mieszkáiąc nád Pontem Euxinem czarnym Morzem/ w wielki sie narod rozmnożył/ potym tám w tych polach Colchorum Krolestwo Runem złotym y Jazonowym żeglowániem sławne záłożywszy/ y narod Sławáński Ruski w nim rozmnożywszy/ y szeroko osádziwszy/ ciągnęło dáley potomstwo iego w pułnocne kráiny zá pontskie álbo czarne morze/ gdzie nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi/ y nád Jeziorem/ álbo odnogą morzą Meotis/ w ktore Tanais wpada w polach szeroko osiedli/ y w wielkie sie narody zá krotki czás rozmnożyli/ Ták iż sie w potomstwie Jafetowym y Mosochowym włásność ich imion wypełniá/ bo Jafet iż sie wykłáda z Kaldeiskiego y Hebreiskiego iezyká rozszerzenie/ álbo rozszerzáiący/ á Mosoch rozumie sie rościągáiący/ wyciągáiący y dáleki/ tedy też ich potomkowie zá szczesliwym winszowániem y włásnością imion przodkow swoich/ y błogosłáwieństwem Noego Patriarchy/ osiádłości swoie dáleko rozszerzyli y rościągneli/ ták iż wszistkie pułnocne kráiny y miedzy wschodnie częśći świátá/ narodámi Sławáńskieo iezyká nápełnili/ y począwszy od Kapádockich y Kolchinskich krolestw/ y wszedzie około Cimmerium, Bosphorū, y czarneo morzá álbo pontu Euximi/ Tanais/ Oki/ Wolgi/ Chamy/ Dnieprú/ Bohu/ Desny/ Dniestru/ Dunáiá áż do Dźwinnych y Niemnowych długim przećiągiem źrzodł/ wszystki brzegi

Sławacy kiedy osiedli nád Wolgą y Donem.

Japhet rozszerzenie.

Boh Rzeká/ ktorą Ptolomeus Hipanim zowie/ nie Bug.

brzegi osiedli/ ná ostátek áż do lodowatego y Baltyckiego álbo Wenedyckiego po Moskiewsku Wareckiego Morzá/ ktore dziś Liflanty/ Philandią y Szwecią oblewa/ y Norwegiey dosięga/ imię moc y władzą Sławáńskiego iezyká rozszerzyli.

A SARMOT záś álbo SARMATA Syn Iektanow Wnuk Semow á Práwnuk Noego Pátriarchy/ według Josepha lib. 1. cap. 14. Antiquit. Hebr. y według Moizeszá Gen. 10. ktory też był wtych stronach pułnocnych z Mosochem Dziádem stryecznym osiadł/ Sarmatom dał imię y przezwisko/ iż nas wszystkich Sarmatámi/ to iest/ wysokimi y wyniosłymi narody od niego zowią/ Bo Tilemannus Stella in deductione Genealogiæ Iesu Christi ták Sarmatæ Vocabulum wykłáda: Igitur à Riphat filio Gomeri Riphæi qui sunt Sarmatæ & Heneti, Nomen autem Heneti Hebreis significat Vagabundi, Græci dixerunt Nomades, id est, subinde alia pascua & alia loca quærentes. Sarmata autem interpretatur Dux altitudinis, vel Dux superioris regionis.

Sarmata Dux altitudinis.

Cromerus tákże Episcopus VVarmiensis w Kronice swoiey/ ktorą Polskie dzieie z ciemnośći y z zákryto głębokich przepáśći wygrzebione oświecił/ ták też zdánie y rozsądek mądry o przezwisku y wywodzie Sarmatow ná początku ksiąg pierwszych w rozdziale 12. pisze pod titułem/ vbi asserit Sarmatas esse Slauos & Venedos, Ipsosq; esse priscos Sarmatas, vel ut Græci dicunt Sauromatas: dispersisq; à turris Babilonicæ edificatione, post diluuium uniuersæ terræ hominibus, has oras occupasse opinentur: Non à Tuiscone sed ab Assarmote seu Sarmate, quem Moses & Iosephus Hebræi scriptores Istri, vel Iectani filium, Semi nepotem, Nohæ pronepotem fuisse memorant, nomen originemq; ducentes, &c.

Sarmatæ & Slaui non à Tuiscone vt uult Crantius, sed ab Asarmote in Æuropa.

To tu masz Czytelniku miły nád insze moie/ wznoszeniu sentenciy rożnych Historikow/ dowody/ y nád moie pewnymi świádectwy podpárte y vgruntowáne zdánie ták zacnego y wielkiego męża sententią o Sarmatách/ iż od Assarmotá álbo Sarmaty syná Iektanowego wnuká Semowego/ á práwnuká Noego są názwáni/ nie od Tuisconá álbo Asceny Gomerowego Syná/ iák niektorzy nászy z Niemieckich Kronikarzow/ á snać y Długosz pissáli. Ani od Iawaná y Helisse/ iáko Miechouius stáruszek cap. 1. lib. 1. fol. 1. in deductione primæ originis polonorum położył/ chybiwszy brodu. Bo Iawan y Helissa iego syn Greckie narody rozmnożyli/ y Láćinskie/ nie Sarmati/ ktorzy iezykiem y zwyczáiámi stárodawnymi dáleko są od Grekow/ Láćinnikow/ tákże od Niemcow rożni.

A iż Berosus Kaldeyczyk piße lib. 4. Twiskoná być Krolem Sarmatskim/ od Tánais áż do Renu rzeki/ tákże lib. 8. wspomina/ iż roku 131. od potopu Twiskon Sarmaty wielkie narody fundował/ tedy też tám záraz kłádzie/ iż Moscus Mosoch álbo Moskwá/ Moskiewskie Krolestwá w Aziey wespołek y w Europie záłożył y rozmnożył. Berosus lib. 4. et lib. 8.

Támże też eodem libro piße: Anno huius Nini quarto &c. Roku czwartego pánowánia Ninusá Krolá trzeciego Babilonskiego Twiskon Gigas álbo Obrzym Sarmaty Praw álbo vstaw vczy v Rhenu/ etc.

Tedy Cromer asserens pulcherrimis Argumentis, Slauos & Sarmatas Germanos non esse cap. 6. lib. 1. ták to pięknie słußnymi wywodámi rostrząsnął/ iż y Berosussá przy zupełney wierze iego Historiey zostáwił/ y Sarmaty álbo Słowaki/ nie od Twiskoná/ ále od Assarmota álbo SArmata być rozmnożone okazał/ á Tranciussa/ Iornandessá/ y Francisská Ironica Historikow Niemieckich/ ui ueritatis uictos ac manus (ták sam piße) dantes vsilną mocą prawdy zwyciężonych y dobrowolnie ręce podáiących związał/ y zdánia ich iásnymi/ ichże włásnymi dowodámi zburzył y w niwecz obrocił. Czego też Plinius zacnie vczony Geograph y Historyk wielkiego záwołánia natur. Historiæ lib. 4. capite 12. poświadcza tymi iáwnymi słowy mowiąc/ Sarmatæ quidem certè Germani non sunt, &c. Sarmatowie záiste nie są Niemcy/ ále od nich Wisłą Rzeką nákłoniwßy się ku Słońcá wschodu oddzieleni.

Tegoż zdánia y wyroku Pliniussowego o Sarmatach podpieráią pewnymi dowody/ Cornelius/ Tacitus/ Strabo/ Ptolomeus y inßy sławni Historikowie y Geographowie.

Drudzy záś zwłaßczá Bielski ná początku wywodu narodu Polskiego pißą/ Sauromatią być názwáną od ludzi z Iáßczorcżymi oczymá/ Bo Sauros po Grecku Iáßczorká/ omma oko/ á ztąd też y nazwisko Sauromatow wywodzi/ iáko ludzi gniewliwych/ y strászliwych/ ktorym popędliwość y iádowita srogość z oczu iáko Iáßczorom okrutnym (ktorychem się ia w Turcech miedzy skáłámi nápátrzył) pierßa: Wßákże y to swoie mniemánie/ y ono żeby od Twiskoná/ mieli początek mieć Sarmatowie sámże Bielski kassuie/ á ná zdániu y rozsądku mądrym Doctorá Cromerá/ iż od Assarmota Syná Iektanowego/ Wnuká Semowego poßli Sarmatowie/ przestawa. Gdyż też Tilemannus Stella Doctor vczony in Tabulla Genealogiæ Christi, Sauromatam non à Sau-

Są támi Iaßczory ná puł łokcia/ ná rotá iázniá czásem/ ná drugie ná łokcium.

ros & omnia Greckich słow/ ále z Kaldeyskiego iezyká głębokim rozumem/ Ducem altitudinis uel ducem superioris regionis wykłáda/ to iest wodzem y Xiązęciem wysokości álbo wyższey kráiny.

Maciejá Osostewiciussá Stryikowskiego

O Wywodzie sławnego narodu Ruskiego/ Sławanskiego/ Sarmatskiego/ á dla czego są názwani Sławakami/

Rozdział II.

W Sławakach y Sławieńskich Ziemiach narodu Ruskiego álbo Sarmáckie° skądby to ich przezwisko vrosło rozmáite są mniemánia rozmáitych Historykow/ Czytelniku miły/ Wszákże sie to iáwnie pokázuie/ iż Sławiánie/ álbo Sławacy przodkowie naszy byli sławni rycerską dzielnością ieszcze zá czásow woyny Troiáńskiey/ á iż ossády swoie mieli w Paflagoniey kráinie Aziey mnieyszey/ nád Pontem Euxinem/ álbo czarnym Morzem/ gdzie dziś Turcy y Grekowie mieszkáią/ á miedzy nimi Sławakow/ Serbow y Bulgárow práwie wietsza część/ ktorzy nieprzichodniámi iáko Turcy/ ále własnymi dziedzicámi Paflagonskiey Ziemie z stárodawnych wiekow być sie powiádáią/ oczymem ia też sam z niemi miał częste rozmowy/ Roku 1574. gdym tám był w tych kráinach.

Paflagonia.

Prokopius też sławny y stárodawny Historyk przed tysiącem y sześćdziesiąt lat/ o woynie Gotskiey piszac/ zá czásow Justiniana Cesarzá Konstantinopolskiego/ roku od Christusá Páná 528. y zá Papieżá 49. Hilariussá wzmiankę Sławakow czyni.

Procopius de bello Gotico.

A Jornandes Alanus niemniey stárodawny Kronikarz pisze/ iż to imie álbo názwisko Sławakow zá iego czásow nowe było/ roku od Christusá 492. ále mowę Słowieńską/ ktorey teraz wszyscy Sławacy vżywáią/ być stárodawną świádczy.

A przedsie tey nowinie tysiąc lat y 88.

Co musiáło być iż ták iest/ Bo po zámieszániu iezykow v Babel Wieże/ napierwszy był iezyk Chaldeyski y Hebreyski álbo Żydowski/ potym Scytiyski/ álbo Tatarski/ zás Egipski/ Etiopski y Indiyski/ potym Grecki y Łáciński nász też Sławieński/ szosty od Mosochá szostego Syná Japhetowego/ ponim Niemiecki

Jezyki przednieysze po Potopie.

od Tri-

od Twiſkoná / to ſą iezyki ná wſzyſtkim Swiećie przednieyſze / s ktorych iáko źrzodł żywych / inſze rozmáitych Narodow iezyki początki rozmnożenia / włáſnośći / y rozne dla rozności gránic wymowy ſwoie máią / co ia káżdemu słuſznymi raciámi wywiodę / kto mię o to chce pytáć. Aczkolwiek 72. iezykow według wodzow y Xiążąt zmieniło ſie v Babel z iednego. Ale mądry / bywáły / y iezykow ſwiádomy / ſam przes ſie temu ſnádny rozſądek dáć może / á ták co Jornandes / ktory przed lat tyſiącem / y ſtem piſał Kronikę ſwoie / ſwiádczy być iezyk Sławáńſki ſtárodawny / w tym ſie nie myli / bo ieſt záraz po potopie Roku 131. według Beroſuſſa. Stárodawność iezyká Sławieńſkiego.

Tenże też Jornandes / ktory Roku od Chriſtuſá Páná 584. zá Mauriciuſſá Ceſarzá 55. piſze / iſz Sławacy nád Iſtrem álbo Dunáiem ku połnocnym kráinom mieſzkáli / á potym przepráwiwſzy ſie przez Dunay / Miſſią oboię / Pannonią / Węgry / y Rákuſſy / Macedonią / Tracią / Iſtrią ſplundrowáli / y zwoiowáli / á vczyniwſzy ſobie przes miecz beſpieczne w onych Kráinach mieſzkánie / iedni w támtych ziemiach / á drudzy miedzy Drawą y Sawą rzekámi w Illiriku y w Dalmaciey oſiedli / y wſzyſcy iednoſtáynie ſámi od ſiebie ony ziemie Sławanſkimi / od sławnych ſwoich dzielnośći názwáli / á rozſzerzáiąc Gránice ſwoie / vſtáwicznymi woynámi pokoy ſobie y potomkom ſwoim w nich gruntuiąc / Rzymſkie y Konſtantinopolſkie Ceſarſtwá do gruntu práwie zwątlili / y ſzyki ich zemdlili / O czym ſzerzey naydzieſz v przerzeczonych Hiſtorikow / Jornanda / Procopiuſſá / etc. Jornandes o Sławakach ná drugim mieyſcu piſze. Woyny Sławáńſkie. Oſſády ſtárych Sławakow / á dla czego y ſtąd názwáne. Sławacy Rzymiánom y Grekom ſzkodzili.

Blondus záś ktory przed lat ſtem y dwudzieſtą o náchyleniu ku zgubie Rzymſkiego Ceſárſtwá / Hiſtorią piſał / gdzie Arkadiuſſowego y Honoriuſſowego pánowánia / ktorzy byli Ceſarzámi / Roku od Chriſtuſá Páná 298. wzmiankę dawnieyſzą czyni / Wſpomina też tám Sławiáńſki Narod iuſz ná ten czás być sławny. Sławacy woynámi słáwni / Roku 298.

A Trogus Pompeius nád tych wſzyſtkich Hiſtorikow ſtárodáwnieyſzy Rzymſki Hiſtoryk / ktory ieſzcze przed národzenim Pánſkim rozmáitych narodow dzieie piſał / y Juſtinus z niego lib. 32. o narodzie Sławáńſkim / ktorych też Iſtrámi názywáią / ták piſzą / Iſz Oëta / álbo Aeta Krol Kolchis ziemie nád Czarnym Morzem leżącey / nie dáleko od Tanais álbo Donu Iſtrámi Stawakowzowią od Dunáiá. Trog. Pomp. et Juſtin. lib. 32. o Sławáńſkich przodkach.

Rzeki z Moskwy płynącey / gdy mu Iason z Argonautámi Medeę Corkę z wielkimi skárbámi (ktore skárby Aureum uellus Poetowie zowią) vniosł / posłał zá nim wpogonią dwádzieściá tysiecy ludzi w nawach / Morzem czarnym / Ci gdy przypłyneli do vyściá Dunayskiego / ciągneli wzwodę swoie nawy / áż przyżeglowáli do vściá Sawu y Drawu rzek / potym Sawem rzeką pod gory Włoskie Alpes przyszli / á przez gory ná rámionach do brzegow Morzá Adriátyckiego nawy swoie po wałkach przetoczyli / álbo ná rámionach przenieśli / goniąc y szukáiąc Argonautow y Iasona / winowáycow / zdraycow / y kupieszczow Krolá swoiego Oety / ále gdy ich tám nienálezli iáko sie spodziewáli / tedy porzuciwszy nawy swoie przyszli ná polá Włoskie / gdzie dziś Aquileia Miásto sławne / A tám vlubiwszy położenie wdzięczne ziemie hoyney osiedli / niechcąc sie nazad do Domu Kolchiyskiego Krolestwá wrocić / álbo dla boiázni Krolá swoiego Oety / iż nie pogonili zdraycow iego / álbo iż sie im vprzykrzyło tesklíwe żeglowánie y włokitá.

Rycerstwá Krola Oeti zá Iasonem goniącego żeglowánie. Roku od stworzenia Swiátá 4010.

Ták tedy gdy osiedli nászy Sławacy w polach Włoskich przy brzegach morzá Adriatickiego / ktore dziś Wenecią y iey kráiny oblewa / przezwano ich Istrami od Istru áło Dunaiá rzeki / ktorą z Morzá y z swey kráiny Kolchidi przypłyneli / iákoby rzekł Istriyczykowie / álbo Dunayczykowie / Bo Sławacy Dunay názywáią Wister / á Lacinnicy Ister: Iáko Ouidius Elegia 3. de põto ad Maximũ:

Quæq; aliæ gentes ubi frigore constitit Ister, &c.

Et ad Vestalem Elegia 7. lib. 4.

Iam uides onerata ferox ut ducat Iasis
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.

Ouidius sie dziwował gdy Iatwiezowie wozámi iezdzili po ledzie przez Dunay.

Idem; Binominis Istri, &c. Tákże drudzy Historikowie y Geographowie / Dunay Istrum názywáią / á Sławaki nád nim y nád morzem Adriátickim szeroko mieszkáiące / Istriyczykámi álbo Istrámi zowią / á stąd dowodnie y iáwnie káżdy obaczyć może / iż Sławacy w Asiey y w Europie zdawná sie rozkrzewili / y Włoskich tákże Greckich kráin wiele osiedli / á wszyscy s potomstwá Iaphetowego y Mosocha syná iego początki swoie máiąc záwżdy s tych kráin ktore dziś Moskwá trzyma y od iezioro Meotis / y czarnego morzá álbo pontu Euxinu wty kráiny Europskie / w ktorych szeroko y dziś mieszkáią / przychodzili z zimnych stron / szukáiąc pogodnieyszego Niebá / y żyznieyszych kráin. Naprzod Sarmatowie y Roxolani / álbo Russacy / ktorzy z Mitrydatessem Krolem onym sławnym

Od lat 1800.

Skąd wychodziły Sławáńskie narody.

Sarmate Roxolani.

O czym czytaj Volateranũ.

Pontskim

Pontſkim woyny długie wiedli/ po tych záś Gotowie/ Cimbrowie y Wandalitowie/ ktorych częśc w tych ſtronach gdzie dziś Litwá/ Zmodź/ y Lotwá oſiádłá/ iák Szwedſkie y Duńſkie dzieie/ y Cilicius Cimber in proœmio belli Ditmarſici, Carion w kſięgach wtorych Monarchiey trzeciey / wieku wtorego / y Ioachimus Cureus Freiſtadienſis in hiſtoria Sileſiæ vrodzeni Niemcy ſwiádczą.

Cilicius Cymber et Carion lib. 2. Cron.

A druga częśc tychże Wandalitow / Gotow / y Cimbrow wſzyſtkę iákmiarz Europę/ Węgierſką/ Grecką/ Włoſką/ Francuſką y Hiſpáńſką ziemie z Słáwáńſkimi y Niemieckimi / tákże z Litewſkimi narody mocy ſpolne złączywſzy zwoiowáli.

Ciż Wandalitowie y Africe trzeciey częśći Swiátá / y Rzymowi nieprzepuśćili/ ktory okrutnie zburzyli/ á w Africe lat dwieśćie mieſzkáli/ o czym iż iáwne wſzędzie Hiſtorie mamy niechcę ſie długo zábawiáć.

Rzym zburzon od Wandalitow/ roku 429. od Chriſtuſá.

Po Wandalitach/ Sarmatach/ Gotach/ y Rorolanach ſtychże pol y krain pułnocnych y wſchodnich Moſkiewſkich/ drugie narody tegoż Słáwáńſkiego ięzyká wyſzły / ktorzy ſie Wolgárámi álbo Bulgárámi od Wolgi Rzeki miánowáli / á Bulgaria álbo Wolgaria ieſt wielka kráiná z obudwu brzegow rzeki Wolgi/ miedzy Europą y Aſią / ktora rzeká począwſzy ſie w Rſowſkiey ziemicy Moſkiewſkiey / z Jezioro Wolgo / á nábrawſzy w ſie wiele inſzych wielkich rzek płynie przes Moſkiewſkie kráiny dáleko / potym przes Kazáńſką/ Zawolſką/ Nahaiſką/ Aſtrachanſką / y inſze Tatarſkie Hordy przeſzedwſzy/ zá Aſtrachanią w Kaſpiyſkie / álbo Hirkáńſkie y Porſkie morze / ktore Moſkwá Chwalinſkoie morze zowie/ ſiedmiądzieſiąt dwiemá vśćia wpada / po Moſkiewſku Wolga/ á po Tatarſku Edelſu/ Ptolomeus/ y Grekowie Rho iey imie dáli/ A náſz Bielſki zá iedne ią kładł z Tanais álbo z Donem/ nie będąc wiádomy Moſkiewskich kráin.

Wolgárowie y Bulgarowie.

Rſowá ziemicá w ktorey ſie Wolgá rzeká poczyna.

Wolga rzeká Edel álbo Rha.

Od tey tedy rzeki Wolgi/ y s tych pol (ktorych ſie y dziś Kniáź Moſkiewski Hoſpodárem Bulgárſkim piſze / ruſzywſzy ſie z wielką Hordą y mnoſtwem Ludu przodkowie náſzy Słáwáńſcy Bulgárowie álbo Wolgárowie/ przyciągneli naprzod nád czarne Morze y Jezioro Meotis / ſzukáiąc lepſzych kráin / ácz niektorzy piſzą/ iż ich z oyczyſtych pol Tátarowie wyćiſneli/ co nie ku rzeczy/ iák to niżey dowodnie okażemy/ á tám nád czarnym Morzem miedzy Donem y Dnieprem Rzekámi/ gdzie dziś Kirkielſcy/ Krimſcy/ y Mankopſcy Tatarowie / czás niemáły ſpokoynie mieſzkáli.

Ruſzenie Wolgárow od Wolgi.

Wolgarowie w Taurice.

A gdy ſie w tych polach rozmnożyli / oſiedli zá czáſow poſtępkiem y Taurice/ ktorą dziś przekopſki Car s Stolicą ſwoią opánował.

Wolgárowie Sławacy do Rzymſkich kráin wtárgnelt roku od Chriſt: 420. Wołochy y Multany oſiedli.

nował. Potym gdy vsłyſzeli o niezgodzie Ceſarzow Rzymſkich/ á iż też Atila w ten czás z Hunnámi álbo Juhrami od rzeki Juhri s tychże ſtron Moſkiewskich / przeſzedwſzy większą część Europy/ opánowawſzy Wegierską ziemię/ był zwoiował. Ruszyli ſie y náſzy Bulgárowie wodą y ziemią z Xiążęciem ſwym Derbalem do Daciey ná ten czás Rzymſkiey Prouinciey/ gdzie dziś Wołoſzy y Multani miedzy Dunaiem y Dnieſtrem mieſzkáią/ á ty kráiny wygnawſzy Dakow ſámi mocą opánowáli Roku od Chriſtuſá Páná 420. Potym Roku 454. vsłyſzawſzy o ſmierci Teodoſiuſſa Ceſárzá/ przepráwili ſie do Miſiey przez Dunay/ á ták oboie Miſſią máłą y wielką/ ſnádnie pod Greckimi Ceſárzámi/ widząc ich niezgody wnetrzne/ opánowáli/ á od ſwego nazwiſká ony kráiny Bulgarią miánowáli/ ktore y dziś ták názywamy/ iákoż y ſámi Bulgárowie dziſieyſzy to iáwnie wyznawáią/ iż ich przodkowie z Moſkiewskich ſtron wyſzli: A mieſzkáią ći Bulgárowie Sławacy miedzy Balchanami wynioſłymi y ſkáliſtymi gorámi/ zá Dunaiem/ wyiáchawſzy z Multáńſkiey ziemie/ od Braiłowá/ Dziurdziewá y Vruſcinká/ Zamkow podunaiſkich/ gdzieśmy ſie my dwá kroć y tám y ſám przewożili. Ci

Bulgárowie Sławacy żenoną Ceſárzą porázili.

Ceſarz Anaſtaſius.

potym Bulgárowie Sławacy Traciey więkſzą część poſiedli/ Żenoną Ceſárzá Konſtantinopolſkiego Roku od Chriſtuſá Páná 476. porázili/ y Konſtantinopole/ vżywáiąc zwyćięſtwá vbiegli y ſpalili. Dla tego roku 492. od Páná Chriſtuſá/ Ceſarz Anaſtaſius piećdzieſiąty / widząc wielki gwałt y naiázdy Bulgárſkie/ vczynił długi mur od Silibriey/ ktora nád Heleſpontem ſámym leży/ áż do Pontu Euxinu/ álbo czarnego Morzá/ chcąc mieć pokoy z ſwoimi Konſtantinopolitany zá onym murem od Bulgárow. A Tracią z Andrinopolim opuścił y zoſtáwił bez obrony/ ktorą wſzyſtkę poſiedli Bulgarowie / y ony mury rozwáliwſzy/ z nowu dowołości Konſtantinopolſkich náieżdzáli. O

Pomponius Lætus & Cromerus cap. 8.

czym też Cromerus in titulo deductionis Sarmatiæ populorum capite 8. piſząc ná świádectwo ſobie przywodźi Pomponium Lætum, álem ia bytnoscią ſwoią tego pewnieyſzy y oczywiſty świádek: Bom ſam był dwá kroć w Silibriey / ktory Zamek nád Morzem Heleſpontem s Tureckim Miáſteckiem z Skáły wiſi/ osm mil náſzych może być od Conſtantinopolá/ y tych murow w polách zá Silibrią kilká mil / á naydzie ſie y kilkánaśćie/ y dziś iáwne znáki z przekopámi y wáłámi / y káżdy kto tám tedy poiedzie ſnádnie obaczyć może / zwłaſzczá ku Czarnemu Morzu/ od Konſtantinopolá do Białogrodu Wołoſkiego iádąc / Bo

cáłe lat

ták lat dwádzieściá y ßeść ty mury budował Anastasius Cesarz w liczbie piećdziesiąty / przez wßystek práwie czás pánowánia swoiego / á gdy wykonał lat 26. ná Cesarstwie / zábił go piorun. A Bulgarowie z Xiążeciem swoim Chrunem trzecim / po iego śmierći Greckie Páństwá plundrowáli / y posiadáli bez odporu.

Mury dla Bulgarow. Anastasius 50. Cesárzá piorun zábił. o tym czytay Cariona. Chruno Xiąże Bulgárskie.

Potym Roku od Christusá Páná 715. Leoná trzeciego Cesárzá / ktory był nazwan Ikonomachus / to iest obrázow borzyćiel / przerzeczeni Bulgarowie rátowáli / gdy go Saracenowie dobywáli w Constantinopolu ośm lat / ktorych Bulgarowie Sławacy ná głowę porázili / bo ich y powietrze y głod iuß był strapił bárdzo / Nád to Saraceńskie Okrety y Galery ciß Bulgarowie ná Helesponcie y Propontidzie misternym wymysłem zápalili pod wodą ogień podłożywßy / O czym też y Carion Niemiec w Kronice swoiey lib. 3. Monarchiæ 4. AEtatis 3. wspomina etc.

Leo Iconomachus. Bulgarowie poiednawßy sie z Grekámi Saracenow porázili / Carion lib. 3.

Potym roku 796. A od stworzenia Swiátá według Rzymskiego rachunku 4074. od záłożenia Rzymá 1551. Niceforá Cesarzá Konstantinopolskiego ciß Bulgarowie ze wßystkim woyskiem Greckim y Rzymskim porázili / y sámego zábili. Potym zás Michałá Kuroplatá v Andrinopolá / iák sie o tym ná przodku ßerzey powiedziáło / ná głowę porázili / ták srogo iż sam ledwo vćiekł / á z desperaciey nie wykonawßy ná Cesárstwie ledwie dwie lecie / do Klasztorá wstąpił / támze też wßystkie woyská Rzymskie / ktore były przyßły ná pomoc Grekom poległy / y Asbaldus Hetman Rzymski poimány żywo iest spalon od Bulgarow ná ofiáre. Od tegoż to Michałá Kuroplata przerzeczeni Bulgarowie Litery Hłaholskie ktorych dźiś wßyscy Rußacy vżywáią / zá podárek wzieli. Po tym zwycięstwie Bosnę / Dalmacią / Illirik / y wßystki kráiny Rzymskie / nád Egeiskim Morzem leżące áż do Morzá Adriatickiego opánowáli / y narodámi Sławieńskiemi áż do dzisieyßych czássow nápełnili. Istrinopolim Miásto ná gránicách Włoskich / ktore dźiś Wenetowie trzymáią mocą wzieli / gdźie pietnaśćie tysięcy ludu godnieyßego w niewolą poimáli. A gdy sie ná nich z woyskiem zebrał Algimundus Krol Longobardiyski / chcąc ich stámtąd wygnáć / porázili go ná głowę / ták iż w tám tych kráinach y dźiś Sławacy ßerokie ossady máią.

Bulgarowie Nicefora Cesarzá zábili. Michał Kuroplat poráżon od Bulgarow. Asbaldus Hetman Rzymski spalon. Istrinopolim Bulgarowie wzieli. Algimundus Krol Longobardiyski poráżon.

Osiedli potym Epirum y Albanią / gdzie Jablanetz / Swatigrod / Jaice / Lyssá / Mokrą / Biełogrod / Dobrą / Kroią / Nowygrod / etc. Sławieńskimi imiony názwane Miástá y Zamki záłożyli.

Albania y Epirus / Pirusem Krolem y Skandebergiem sławne.

Roku 859. Bulgarowie wiárę Rzymską przyieli Christusowę.

Papież Rzymski Mikołay pierwszy / A po Janie [redacted] trzeci / roku od Christusa 859. pisał do nich łágodnymi słowy / áby Chrzest swięty y Wiárę Christusowę przyieli / ná co oni rádzi pozwolili / bo miedzy nimi wiele Chrześciánow tegoż Sławieńskiego iezyká było / zwłaszczá Greckiey religiey / posłał tedy do nich Mikołay Papież Legaty swoie / y ludzi Duchownych wiele / ktorzy Bulgarow y inszych Sławakow w Traciey y w Missiey pochrzcili / y náuczyli wiáry Chrześciáńskiey / według Rzymskich obrzędow / á Fortyniany Kápłany Greckie / ktorzy ich też przedtym ná swoy Zakon byli przywiedli / od nich wygnáli / zowiąc ich odszczepiencámi.

Bulgarowie Sławacy skutkiem wiárę zdobiąc / Saracenow porázili.

Ták gdy wszyscy Bulgárowie iednostáynie przyieli Chrzest święty / vsłyszeli iż Saraceni Hispanią / y Włoskie ziemie y Francią srogo woiowáli: iuż byli część Hispániey osiedli / y Garganum gorę sławną w Apuliey opánowáli / bo im Cesarzowie Chrześciáńscy odporu niemogli dáć / Zebráli się tedy ná nich dobrowolnie Bulgárowie / Sławacy / y ciągnęli Morzem y Ziemią do Apuliey / gdzie Saracenow trzydzieści tysiąc porázili / á potym ná Porcie Ankonskim y Neapolitańskim zwiodwszy z drugimi woyskámi Saraceńskimi bitwę / Okręty im y Galeri dziwnym fortelem popalili / y wszystkich Machometanow rozgromili. Działo się to od Christusa roku 859. zá Cesarzá Ludowiká wtorego / Syná Lotariussowego / á od Machometá Proroka Saraceńskiego roku 43. według rachunku Carionowego. A Xiążę Bulgárskie / po tey posłudze Chrześciáńskiey wstąpił w Zakon Pustelnicy / Synowi swemu spuściwszy pánowánie / ktory iż nieporządnie pánował / ktemu sektą Fortunianow Constantinopolskich był zárażony / dał mu Ociec oczy wyłupić / wyszedwszy z Klasztorá / á Syná młodszego Bulgarom dał zá Xiążę / á sam się do Klasztorá wroćiwszy / tám żywotá dokonał. Wszákże potym Bulgárowie / y máło nie wszyscy Sławacy dla sąsiedzkiey przyległości w Greckiś się zakon przewiergneli / w ktorym y dziś trwáią.

O tym czytay Cariona.

Ták tedy s tych Ruskiego pokolenia Bulgarow álbo Wolgárow / ktorzy od Wolgi rzeki z stron Moskiewskich wyszli / ty się narody Sławańskie od Morzá Trackiego áż do Weneckiego szeroko dzielnością rycerską rozkrzewiły / iáko Serbowie / ktorzy te Ziemię opánowáli / gdzie byłá przedtym Missia máła / dziś Serbią zowią álbo Seruią / Bulgarowie gdzie przedtym Missia wielka / Bosnowie gdzie przedtym byłá Liburnia / dziś Bossenska Ziemiá. A gdzie przedtym był Illirik y Dalmatia dziś Raguzowie / Kar-

Nieszczesliwie ta názwano Seruia / bo wszyscy są in seruitute Turcica.

wie/ Karwatowie/ Rasciowie álbo Raczowie/ Karniolani/ Albani/ Istiriowie y inszy miedzy gorámi mieszkáiący/ y nád morzem Adriatickim/ wszyscy tychże Bulgarow álbo Wolgarow Moskiewskich od Wolgi rzeki potomkowie są prawdziwi/ á Sławáńskim iezykiem áż do dzisieyszych czásow pospolicie mowią y Sławakámi sie zowią/ zwłaszczá ci ktorzy w Illiriku/ w Dálmaciey y w Liburniey osiedli.

Z tegoż Sławieńskiego narodu był święty Hieronym Dalmata Doctor y Filar Kościołá powszechnego/ ktory świątobliwością żywotá kwitnął roku od Christusá 368. Tákże Cyrillus ktorego Russowie Kirilo álbo Kurilo/ y Metodius pierwszy Sławienscy Apostołowie/ z tegoż rodu Bulharskiego byli/ roku 365. zá czásow Iulianá Cesarzá Apostaty/ przeciw ktoremu Cirilus pisał piekne księgi Słowáńskim iezykiem/ y łácińskim/ broniąc wiáry Chrześciáńskiey/ ktore księgi iák Carion świádczy lib. 3. są ieszcze y dziś Sławieńskie w Bibliotece Janá Reuclina onego sławnego Teologa w Mieście Pforzenskim/ etc.

Hieronim S. Dalmata

Metodius y Cirillus S. Apostołowie Bulgárscy Sławieńscy.

A dla czego/ z ktorey przyczyny y przymiotow Bulgarowie/ Russacy/ Karwatowie/ Dalmatowie/ Serbowie/ Bosnowie/ Ilirici/ y inszy s tegoż narodu/ nászy przodkowie Sławakámi są názwáni/ rozmáite są rozmáitych Historikow mniemánia/ iákom wyższey nápisał.

Suidas w księgach swoich/ Sławiański narod być sławny zá Istrem álbo Dunaiem kłádzie/ gdzie dziś Bolgarowie y Serbowie/ á názwáni są od sláchectwá/ y sławnych dzielności Rycerskich Slawonámi/ y Sławakámi/ nie Sklawonámi/ iáko Włoszy mowią/ ktorym przezwiskiem chcieli być rożnymi od Scitow y Tatarow. Gdyż Grekowie miedzy Henetami álbo Sarmatami narody Sławieńskimi/ y miedzy Tatarami żadney rożności nieczynili/ O czym też Ioachimus Cureus w Historiey Sląskiey Niemiec vrodzony wspomina/ Henety y Wandality Sławakámi być własnymi od Mosocha spłodzonymi pisząc/ ktorzy Gotow s tych pol gdzie dziś Litwá y Ruś Biała wygnáli/ á drudzy z tymiż Gotámi do zachodnich kráin ciągneli/ tákże z Cymbrámi/ iákoż nászy przodkowie Sławacy w Ziemiách Niemieckich zdawná osády szerokie mieli/ áż do Roku Páńskiego 1149. gdy sie ná nich wszystki Xiążetá Rzeskie oburzyły/ zá Cesarzá Conrada/ y wygłádzili ich z Misniey/ y z gránic Krolestwu Dunskiemu przyległych/ Bo przes cáłych lat pieć set trwáli w Báłwochwálstwie. Tenże Cureus Niemiec pisze/ iż skoro po śmierci

Slawacy skąd rzeczeni.

Attile

Attile Krolá Węgierskiego okrutnego/ narody Sarmatskie Sławieńskiego iezyká/ od lodowátego Morzá/ y od Jeziora Meotis z kráin Ruskich/ Moskiewskich wielką mocą przyciągnąwszy/ wygnáli s tych pol/ ktore dziś Polská w sobie zámyka/ Niemcow/ Senonow/ Hermundurow y Boiow/ O czym też Wapowski Cantor Krakowski Polak w Kronice swoiey/ ktorey niewydawszy áni dokonawszy odumarł/ pisze wty słowá: iż Sławacy álbo Słowiánie nászy przodkowie od Jeziorá Słowionego/ ktore iest w Moskiewskich stronach/ są názwáni/ á dla tego Polacy/ Czechowie/ Bulgarowie/ y inszy wszyscy Sławacy y Rusacy máią wywod swoy od Mosocha álbo Moskwy Syná Japhetowego/ iż z kráin Moskiewskich wyszli. To ták Wapowski mowi.

Słowá Wapowskiego.

Albertus zás Crantius Niemiecki Historyk mieni być názwánych Słowakow od wielamownośći słow/ co iest iáwna nikczemność niebácznego zdánia iego. Bo Sławacy máią być właśnie y prawdziwie zwáni według zdánia mądrych ludzi Sławakámi od sławy/ Ponieważ sámi Sławacy y Bulgarowie z Ruskiego przyrodzonego iezyká/ to imię sobie iednostáynie dáli od sławy/ y od swoich sławnych Rycerskich dzielnośći/ á ták gdy się oni sámi Sławnymi y Sławakámi zwáli/ tedy y Láćinnicy s ktorymi długo walczyli o Greckie y Włoskie páństwá/ poczęli ich zwáć Slauinos & Slauos, á krainy ich Slauonia, nie Slouinos áni Slouos, áni Slouonia od słow/ ále od sławy. Dla tego też Rusacy/ Polacy y Czechowie stárzy nászy przodkowie/ iż się záwżdy więcey niż w skarbach w vczćiwośći/ sławie kocháli/ tedy Xiążętom y Synom swoim/ y inszym narodu swoiego ludźiom pospolićie imioná dawáli złączone y złożone z sławą/ iáko Swentosław/ Przemisław/ Stosław/ Borisław/ Presław/ Wyrobosław/ to iest/ ktory sobie sam swą dzielnośćią sławę wyrobił/ Jmisław/ ktory się ima zá sławę/ Stanisław stánowiący sobie sławę/ Dziwisław/ Miecząsław od mieczá sławny/ Zalisław/ Władisław/ Jarosław/ Bretisław/ Mirosław/ Dobrosław/ Przybysław/ Zasław/ Bolesław/ Wencesław/ etc.

Cranciusowe mnimánie nikczemne.

Sławacy skąd názwáni.

Jmioná stáre Słowieńskie.

Jest tedy rzecz prawdzie podobna/ czego też Cromer w Historiach/ y we wszystkich naukách wyzwolonych Boskich/ y świeckich znácznie doświádczony poświadcza/ capite 13. lib. 1. de rebus Polonorum, iż ći Bulgarowie/ ktorzy nád Dunáiem/ y nád Greckim Morzem mieszkáli/ gdy wielkiey á przesławney dzielnośći rycerskiey przećiwko Rzymskiemu y Constantinopolskiemu Cesarstwu/ iákom wyszey powiedział/ dokázowáli/ y częste zwycięstwá

nád

nád Rzymiány y Grekámi otrzymawáli/ od zacności y chwały sławnie záwołánych spraw swoich/ osobliwie imię sámi sobie dáli/ y zwáli się Sławakámi álbo Sławnymi.

Albo im też to imię inszy ich narodu ludzie iáko Russacy/ Moskwá y Polacy dáli/ życząc ziemkom swoim dobrey sławy/ tedy od ich fortunnych á sławnych spraw názwáli ich Slauiani álbo Sławaki/ á nasby swych potomkow názwáli Słábaki od słábości/ bosmy bárzo osłábieli.

A w tym się bárdzo mylą Włoszy y ich Kronikarze/ ktorzy nas y insze Bulgáry narodu Ruskiego Sclawonámi y Sclauami w łácinskim iezyku piszą/ y zowią/ á we Włoskim Sciauonámi y Sciauami/ miásto Sławakow álbo Slawonow/ ktora obłedliwość y omyłká z nieumieiętności nászego iezyká/ werwáłá się też y wkrádłá w Historie Prokopiusowe/ Jornandowe y Błondowe/ snáść od pisárzow Włoskich/ ktorzy chcąc iákoby spieszczoty dziećinney łágodniey mowić/ częstokroć J literę miásto L pronuncuią/ á G częśćiey z słow ták Włoskich iáko Láćinskich w mowieniu wypycháią dla pieszczoty/ iáko gdy máią mowić digna, mowią dina uel dinia, ignis inis, insigne insinie, placet piacet, álbo po Włosku piace, uel piaze, flatus fiatus &c. Tákże też gdy máią mowić Slauo Slauonia uel Slauones, mowią Siauo, Siauonia, y Siaui & Siauoni, pro Slauoni. A isz v nich niemász żadney rożności/ iesliby kto mowił siauo álbo sciauo y Slauo/ c litere álbo l miedzy s & i wmieszawszy/ tedy stąd snáść nieumieietni pisárze ich/ gdy chćieli mowić álbo pisáć co o nászych przodkach Sławakach/ nie pisáli nas Sławámi álbo Slawonámi/ ále Sclauonámi y Sclauami/ ktorym imieniem teras Włoszy wszyscy/ á zwłasczá Weneckich kráin obywátele/ niewolniká káżdego y sługę kupnego niewolnego/ Sclauámi y Sciáuami zowią/ á to dla tego/ isz gdy ći Włoszy/ ktorzy nád morzem Adriatickim mieszkáli/ iáko Wenetowie y Longobárdowie/ vstáwiczne woyny o gránice z Bulgárámi y inszymi Sławakámi przodkámi nászymi wiedli/ tedy ná woynie álbo wtarczkámi w niewolą poimánych Sławakow imieniem ich niewolniczym zwáli/ Sclauoni y Sciauani uel Sciaui. Jáko też był przedtym obyczay v Grekow y v Rzymian/ isz niewolnikow swych pospolicie Syrámi y Getami/ isz z Syriey y z Getiey/ gdźie dźiś Wołoska Ziemiá y Przekopska Hordá/ bywáli poimáni. Jáko też dźiś Turcy dawnych rzeczy nie wspomináiąc/ Włochow/ Kalawrazow/ Raguzow y Kandicikow/ tákże nászych Rusakow y Moskwę/ ktorych tám pełno ná galerách poimánych/ Frenggaur y Vrusogaur niewolnikámi názywáią. Ták tedy

Omyłká Włoskich Kronikárzow isz nas zowią y piszą Sclauonámi y Sciawami.

Syri, Getae.

Ták tedy Czytelniku miły Sławacy ſą názwáni y rzeczeni od sławy y sławnych ſpraw ſwoich / ponieważ że ich y wßyſcy Láćinſcy Hiſtorikowie Slauonámi y Słauami pißą / álbo też po tym / iáko ſie dziś ſámi zowią Słowakámi / mogli to ſobie imię dáć iákoby rzekł / prawdziwi / pewni / ſtali / nieomylni w słowie / od słowá poczćiwego y prawdziwych obietnic á pewnego przyrzeczenia ſwego. Gdyż ſie to ießcze po dziſieyßy czás v Czechow Karwatow y v nas Polakow záchowywa / iß ſobie dobrym á podćiwym słowem przyrzekáią zápłáćić / ſpełnić / y vyſćić. Stąd ſie więc słowá iáko ważnieyßego nierzeczy winney álbo obiecáney wprzod vpominamy / ktorego niepełnić v ludźi prawdźiwie ſláchećkich / cnotę y sławę dobrą miłuiących / bywa háńbá wielka / Ták iżby drugi wolał ránę podiąć / niż słowu ſwemu Panem niebyć / ále dźiś zás zwykli niektorzy mowić / áza ia Czech słowo trzymáć / ſkąd ſie pokázuie iß náßy przodkowie w sławie y w vczćiwych á prawdźiwych słowach záwżdy ſie kocháli / zá czym y ták sławne od sławy y od prawdy ſwiętey imię otrzymáli / iß ich dźiś iedni sławnymi Sławaki / Slawonámi / A drudzy Słowakámi zowią.

Druga denominatio Słowakow od słowá.

Jeſli tedy od sławy álbo vczćiwych á prawdźiwych słow ſą názwáni Sławacy y Słowacy / wßyſtko to dobrze y iedná rzecz / gdyż máłá ieſt rożność w pierwßey ſylabie Słá álbo Sło / Bo y Bulgarowie miaſto Słowo mowią Sławo / tákże Serbowie gdy komu co obiecuią tako mi Boga / ná mą wiárę / ná me sławo witeſtie / ꝛc.

Jornandes onego czáſſu gdzie mießkáli Słowacy.

Też Jornandes przed tyſiącem práwie y ſtem lat czyniąc wzmiankę narodow náßych w Hiſtoriey ſwoiey iednáko ich Słowakámi / Sławinámi y Sławakámi zowie tymi słowy / iß Słowacy z boku lewego Sarmatſkich gor / ktore Beſkid álbo Tatrami zowiemy / mießkáli zá iego czáſſow / á drudzy nád Wisłą rzeką ßerokie oſſady mieli / co ſie rozumie o Ruſſakach Halickich / Oſtrogſkich / Podolſkich / Belſkich / Chełmſkich / Lwowſkich / Przemyſkich / etc. Ktore kráiny y dźiś Podgorſkimi zowiemy / dla tego iß ſie poczynáią od gor Węgierſkich. A co pißę tenże Jornandes / iß drudzy Sławacy nád Wisłą zá iego wieku roku 492. oſady mieli / to ſie rozumie o náßych Polakach (ktorzy od ßerokich pol y od łowow ktore pospolićie polowánim zowią ſą rzeczeni) o Pomorczykach / Kaſſubiech / Mazurach / Czechach / ꝛc. Ktorzy tákże z Ruſkiego / Bulgarſkiego / Sławáńſkiego narodu y kráin początki y wywody ſwoie máiąc / z rożnymi wodzámi y Xiążęty rożno

w tych Ziemiach/ przed tyśiącem y kilkem ſet wybiwſzy Niemcow oſiedli.

Z tychże Wolgarow álbo Bulgárow od Wolgi rzeki Moſkiewſkiey/ drugi śie narod Ruſki odłączył/ ktorzy w tych kráinach/ ktore dziś Wołhyniem zowiemy oſiedli/ á od Wolhy rzeki y od Wolharow Wołhyńczámi z ziemią ſwoią Wołhyniem ſą názwáni. Wołhyńi y Wołyniánie.

Ktory narod y dziś w Ricerſkich ſpráwach/ niemniey iáko przodkowie ich baczymy być sławny/ iáko ſą Łuczánie/ Wolodimierzánie/ Krzemienczánie/ Hrodlánie/ Howruczánie/ Zitomirzánie/ Korczánie/ Zbárażánie/ etc. Ktorzy potym Kijowſkie/ Podláſkie/ Podolſkie/ y inſze przyległe Ruſkie ſtrony narodem ſwym nápełnili. A drudzy w tych polach (gdzie dziś Nizoui Kozacy przebywáią) tákże nád Dnieprem y Donem rzekámi / y w Taurice/ gdzie dziś Tatarowie Przekopſcy/ zoſtáli. A s tymi Gotowie/ Iatwiezowie / Połowcy / Piecinigowie / y inſzy Sarmatowie towárzyſtwo iáko z pobrátynámi z iednego narodu idącymi mieli. Dziś ich oſtátki ſą nád czarnym Morzem / miedzy Przekopſką Hordą á Wołochy/ ktorzy śie zowią Beſſarabami/ Słowienſkim iezykiem mowiący.

O tych piſał Ouidius Naſo Poëta zacny zá oſſobliwy dziw do Rzymiánow/ gdy tu był wywołáńcem w Taurice/ gdzie dziś Kapha/ Krym / y Białogrod Wołoſki/ y gdzie Oczakow / Kániow/ Cyrkaſſy/ y Kijow.

A ták piſze lib. 1. de ponto Elegia 2. ad Maximum:

Hoſtibus in medijs interq; pericula uerſar,
Tanquam cum patria pax ſit adempta mihi, &c.

W poſrzodku nieprzyiaćioł mieſzkam niebeſpieczny/
Jákby mi był z oyczyżną pokoy odiet wieczny/
Ktorzy iádem Jáſzczorcym máżą ſtrzáły ſwoie/
By do śmierći przydáli przyczyn tile dwoie/
Tu Rycerz zbroyny mury drczy obleżone/
Włáſnie iák owce w chlewie wilk ſtráſzy zámknione.
Dáchy śie od ſtrzał ieżą ze wſzech ſtron nátknionych.
Ledwo mocna ſtrzyma gwałt kłotká bram zámknionych.

Ad eundem Maximum Elegia 3.

Aut quid Sauromatæ faciant: Quid Iaſiges acres
Cultaq; Oreſteæ Taurica terra Deæ?

Albo co Sauromatae y Jatwieże srodzy/
Czynią: tákże z Tauriki inßy ludzie mnodzy.
Gdzie Dunay zimnem ſtawa/ tám po grzbiecie wody/
Biegáią prętkim koniem przez rzekę w zawody.
Większa część ludzi Rzymie/ áni ná cie dbáią/
Ni ſie zbroie Auſonſkich Ricerzow lękáią.
Dodáią im ſerc łuki y pełne Saydaki/
A by w naydálßą drogę przywykłe Hromaki/
A temu przywykli znośić prágnienie y głody/
Nieprzyiaciel záś goniąc ich nienaydzie wody.

Idem ad Veſtalem Elegia 7. lib. 4.

Ipſe uides onerata ferox ut ducat Iaſis
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas, &c.
Sam widźiß ſrogi Játwież iáko ćięßkie wozy/
Pędźi ſrzodkiem Dunayſkich wod vſáiąc w mrozy/
Widźiß trućiznę z oſtrym zmießáną żelázem/
By dwie przyczynie ſmierci dáli iednym rázem.

Inßych wiele rzeczy z podziwienim piſał Ouidius o Sarmatách/ y przeważney ſmiáłośći Gotow y Getow y Sławakow/ w ſwoich Elegiach de ponto, y pokázuie to iáwnie/ iß náßy Sarmatae Ruſſacy/ Játwieżowie/ Wołhyńcy/ Litwá/ Zmodz/ y Moſkwá/ nie byli poddáni mocy áni pánowániu Rzymſkiemu/ gdy mowi:

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma: nec Auſonij militis arma timet.
Dant illis animos accus plenaeq; pharetrae, &c.

Piſał też Ouidius Sławáńſkim iezykiem álbo Ruſkim wierße: Bo go byłá ku temu wdźięczność mowy przywiodłá/ iß ſie iey náuczył doſkonále/ gdy mowi:

De ponto lib. 3. Ele. 2.
Hoc uos Sauromatae iam uos nouêre Getaeq;.
Nam didici Geticè, Sarmaticeq; loqui, &c.

Herod. lib. 4. Czego też Herodotus lib. 4. poświadcza: Iß Sarmatowie narodu Ruſkiego/ ktorzy nád Miſſy/ to ieſt Bulgáry/ y nád Scyty Tatary won czás ozdobnieyßą wymowę mieli/ naprzod pro Barbariſmo zá grubą mowę Sollecisſmos, to ieſt ozdobność słow wynáleźli.

Skąd ſie też pokázuie/ iß Sarmatowie náßy/ rozni byli y obyczáymi/ y narodem/ y iezykiem od Scytow álbo Tatarow: Aczkolwiek ſtárzy Hiſtorykowie Greccy y Łáćinſcy wßyſtki Narody

pułnocne

pułnocne/ y miedzywschodnie/ Scytámi y Sarmatámi záiedno zwáli/ ták Polaki/ Russaki/ Litwę y Moskwę/ iáko y Tatary iednym być narodem omylnie rozumieiąc. W ktory ich błąd przywodziło rowne okrucieństwo w zábawach woiennych/ w ktorych iáko w przyrodzonym rzemieśle Rycerskim vstáwicznie sie ćwiczyli.

Dla tego też Procopius omyliwszy sie/ ták pisze o Sławakach/ Sclauoni gens Scytica Iustiniani tempore in Illiricum irruere, multasq; strages ediderunt. O czym naydzieß szerzey v Volaterana/ lib. 8. in Illirico. Potym sie w swym błędzie obaczyli nierychło Historikowie Greccy/ iáko tenże Volateranus lib. 7. in Sarmatia wspomina/ y tylko potym ty narody Sławáńskie Sarmatámi zwáli/ ktorzy miedzy Wisłą/ Tanais álbo Donem/ y miedzy Morzem Niemieckim/ á gorámi Węgerskimi mieszkáli. Jáko Polaki/ Mazury/ Prussy stáre/ Litwę/ Żmodź/ Russaki/ y Moskwę. A ci wszyscy mocy Rzymskiey máło dbáli/ Aczkolwiek Suetonius y Eutropius piszą/ co y Miechouius lib. 1. cap. 16. y Volateranus lib. 7. wspomináią/ Iż Domicianus naprzod przećiwko im podniosł woynę/ wszákże krwáwe zwyćięstwo odniosł/ bo mu dwu Hetmanu/ Aurelium Fuscum/ y Oppium Sabinum/ z Legiámi y z Woyskámi wielkimi Sarmatowie nászy zábili/ Antonius Pius tákże/ y Antonius Verus Cesarzowie z drugimi Sarmaty Russakámi nád Tanais Rzeką częste bitwy zwodzili/ ále z mąką kosztem. Z tymiż Sarmatámi/ Valentinianus/ Galenus/ Maximianus/ Galienus/ Diocletianus/ Probus/ Carus/ Drusus/ etc. Cesarzowie/ y wiele inszych Hetmanow Rzymskich długo ále prożno walczyli.

To było roku od Christusá 528.

Volater. lib. 7.

Miechouius lib. 1. cap. 16.

Rzymskie woyská porážone.

A Proculus sie chwali z swego męstwá/ iż z Sarmaciey sto dziewczek poimał/ z ktorych dziesięć iedney nocy zwoiował/ á przes pietnaście dni (ilem powiáda mogł) wszystkim przemogł.

Libido Włostá.

Pomponius zás Mella lib. 3. cap. 4. pisze/ iż Sarmatskie narody Sławieńskie/ záwżdy były nieusmierzone y wolne: Dla czego y Augustus Cesarz/ ktory był práwie wszystek Swiát zhołdował/ y zá ktorego sie Pan Christus národził/ gdy mu rádzono podnieść woynę ná Sarmaty/ ták mawiał: Iż mi sie niegodzi złotą wędą ryb łowić/ iákoby rzekł/ niechcę wiecey strácić niżli zyskáć. O czym szerzey czytay v Suetoniussa in Augusto.

Tenże Augustus Cesarz pisał do Lentulussa Hetmáná swego/ áby sie nie ważył drażnić woyną Sarmatow/ ktorzy y pokoiu nieználi/ y w potężności rycerskiey możni byli. O czym Florus w księgach 4.

Támże

Támże też piße ná końcu. Omnibus ad occasum & meridiem pacatis gentibus &c. Gdy iuß ná zachod Słońcá y ná południe vśmierzył Augustus woyną wßystki narody/ Posłáli też do niego posły Scytowie y Sarmatowie przyiáźni sąsiedzkiey prosząc iáko wolni ludzie.

Wielki dar. Wtenże też czás Gepidowie przodkowie Zmodzcy y Litewscy/ kocielek miedziány obyczáiem swoim Pogáńskim poświecony zá vpominek przyiáźni temuż Cesárzowi Augustowi posłáli/ O czym Cilicius Cymber in Cymbrorum deductione, & Suetonius.

A v Zmodzi/ Lotwy y Kursów/ zwłaßczá v ludzi Sielskich/ y dziś widzimy naprzednieyßy być skarb kocielek/ álbo gárniec miedziány.

Ták tedy Augustus Cesarz on namożnieyßy vważał sobie wielce przyiaźń náßych Sarmatow Sławakow. Toż też Traianus Cesarz vczynił/ iß gdy Dakow y Jatwiezow zwyciężył/ Sarmaty w przyiaźń swoie przyiął/ áby tym bespiecznieyßy od ich náiázdow był. O czym Dion Cassius in Traiano.

Broni ich były łuki/ Kuße/ á Rohatyny długie/ Mieczow/ Szábel/ dla niedostátku żeláza/ tákże zbroy długo nieználi/ Bo Pausanias piße/ iß sam widział Pancerz Sarmatski/ z rogow/ kopyt końskich/ ná ksztáłt Karaceny/ álbo łuski Smokowey vczyniony/ ktory iednák powiáda/ y mocnością y lekkością/ niebył podleyßy od Greckiego (iákie dziś v nas) Pancerzá.

Pancerze s kopyt końskich. Pausanias in Atticis.

A Iustinianus 5z. Cesarz/ gdy niemogł áni woyną/ áni przyiáźnią Sarmatow vskromić/ Zamki y twierdze przeciw im budował/ áby im przebyćia Dunáiá zábronił: Ale ich y to nievstrzymało/ O czym czytay ßerzey Procopium de edificijs Iustiniani.

Ciż też Sarmatowie náßy Attile onego przewalecznego Krolá/ ktory sie strachem Swiátá pisał/ w polách Katalanickich porázili: A ná pámiątkę ták zacnego zwycięstwá ná Tarczach swoich dwu Rycerzu iezdnych z dobytymi mieczámi zwykli byli málowáć/ áby tym nád inßych pokazáli dzielność swoię rycerską/ Ktora ták v nich ważna byłá/ iáko Hipocrates w Księgach de aëre & aquis piße/ Jß nietylko Mężowie/ ále y Niewiásty báwiły sie woyną/ á ktoraby trzech Mężow ná woynie niezábiłá/ tákich być do małżeństwá niegodnych rozumieli. A iżbych tu krotkości y teskliwemu czytelnikowi folguiąc/ y inßych Cesárzow Greckich/ Rzymskich/ tákże tysiąc dowodow o Sarmatskiey Rycerskiey dzielności opuścił/ tedy to sámá rzecz pokázuie/ iß pewnie nie lenistwem/ áni ospałą gnuśnością ták wielkiego á ßerokiego

rokiego pánowánia dostáli/ od morzá lodowátego dáleko zá Mo=
skiewskimi kráinámi/ y potym od Morzá Báltickiego/ ktore Pruf=
sy/ Liflanty y Swecią oblewa/ áż do Morzá Adriátickiego/ Wene= Szerokość Sławiáńskich ziem.
ckiego/ y áż do Helespontu/ y pontum Euxinum/ w ktorym okręgu
dziś wszędzie narod Sarmatski Sławieński ossády swoie ma: we=
dług niktorych priwileyem Alexandra wielkiego potwierdzone/ Sławacy z Alexandrem wielkim.
s ktorym też y z Oycem iego Philippem przed národzenim Chri=
stusá Páná roku 310. według Josepha Antiquit. Hebr. w posiádá=
niu świátá prácowáli. Y twierdzą to Czechowie zápewne/ iż ieß=
cze zá Alexandrá wielkiego przodkowie ich sławni byli/ á dla prze=
ważnych dzielności od sławy Sławakami názwáni/ iákoż y ten
priuiley Alexandrow w stárodawney Kronice swoiey Słowáń=
skim iezykiem pisaney vkázuią. Karwaci záś y Bulgárowie
twierdzą/ iż sam włásny Priuiley ná Pargáminie Alexandrow
Sławakom dány/ á złotymi literami w Alexandriey pissany/ iest
y dziś w skárbie Tureckim/ ktory Machomet Cesarz wziął záraz
z Constantinopolim. Bo y Turcy nie inszym narodem ták wiele
kráin Swiátá posiedli/ iedno Sławáńskim/ z ktorego Iánczáry y
Adziamaglany etc. czynią.

A iż ty narody Sarmatskie/ Bulgarskie/ Ruskie/ Gotskie/
Polskie/ Wołyńskie/ Wandalskie/ Czeskie od Japhetowego syná
Mosochá spłodzone/ ták bárdzo waleczne były/ iż wszystkę iák=
miarz Europę/ Azią oboię/ y Afrikę woiowáli: Tedy też iezyk
swoy przyrodzony Sławiáński dla rożności gránic y częstego
miedzy cudzymi narody obcowánia pomieszáli/ iż ieden narod
drugiemu dziś ledwo rzecz iezyká spolnego wyrozumieć może/ ácż
z tegoż narodu Sarmatskiego/ y z tegoż iednego iezyká Sławáń=
skiego od zámieszánia iezykow v wież Babel poczętego/ y z tegoż
Patriarchy Jafetá/ y Mosochá syná iego/ wywod społny máią:
Przeto włásny iezyk Sławáński stárodawny zda sie być Ruski/
Moskiewski/ poniewasz ći Russacy ktorych Moskwą zowiemy/
zdawná wtych kráinach pułnocnych y wschodnich gdzie y dziś zá=
siadwszy dáley sie niepowłoczyli. Dla czego też iezyká y obyczá= Idem Cromerus sentit.
iow stárożytnych niemogli zmienić/ iáko sie to inszym Narodom
ktorzy s tychże kráin Moskiewskich wyszli tráfić musiáło/ bo sie po
rozmáitych stronach świátá woyną báwili: Przeto Serbowie/
Karwaći/ Raczowie/ Bulgarowie/ z Greki/ z Węgry/ y z Tur=
kámi/ Dalmatowie záś/ Karniolani/ Stiriycikowie/ Istrowie/
Illirikowie/ z Włochy/ Slężacy/ Morawcy/ Czechowie/ Mis=
nacy/ Pomorzánie/ Kassubánie/ z Niemcámi/ Russacy Bialli

z Moskwą/ y z Tatáry/ Podgorzánie/ Mazurowie/ Podláßánie/ Russacy czarni/ Wołyńcy/ y Litwy cześć z Polakámi/ á Polacy ze wßystkimi narody obyczáie/ vbiory/ y po części iezyk oyczysty pomießáli. Ták iß nas słußnie Simias, Protheos, & Chamaleones káždy názwáć może.

Ták tedy iuß maß Czytelniku miły/ wywod narodu litewskiego/ Zmodzkiego/ Sarmatow/ Słowakow/ Russakow/ etc. A iß Sarmatowie są názwáni od Asarmatá álbo Sarmati/ o ktorym czytay Genesis 10. v Josepha Antiquit. Hebr. lib. 1. cap. 15. Albo też są názwáni Sarmatámi/ y Scytow narod Tatarski wygnáli y wybili z Sarmaciey/ ktorych też potym Grekowie/ iáko sie wyżßey powiedziáło/ gdy ich mocy doználi/ miásto SArmatas co sie z Zydowskiego wykłáda wysoki y zacny/ Sauromatas názwáć mogli przeciwnym obyczáiem/ à Sauros, co sie z Greckiego rozumie Jaßczorká/ & omma oko/ to iest narod z Jaßczorcymi oczymá/ dla zápalczywośći woienney/ Sławakámi ich záś zowią/ od sławy/ y od sławney/ á przeważney dzielnośći rycerskiey/ álbo Słowakámi od słowá/ iß wwypełnieniu słowá/ obietnice/ y przyrzeczenia vprzeymie ostáli byli. A teras iuß do sámey Historiey Ruskiey w imię wßech rzeczy poczatku Bogá przystepuiemy.

Macieiá Stryikowskiego Osostewiciusa O Białey y Czarney Rusi/ wschodnich/ pułnocnych/ y zpołudniowych Narodach stárożytnych/ y ich Xiążętach Wielkonowogrodzkich/ Jzborskich/ Pskowskich/ Bielozierskich/ Kijowskich/ Łuckich/ Wlodimirskich/ Wołynskich/ Halickich/ Podgorskich/ Podolskich/ etc.

Rozdział III.

STárożytne wßystkich Sławáńskich narodow zrzodłá y mácice Ruskiey ziemie/ y ich sławne pokolenia/ skądby y sktorey przyczyny álbo włásności/ Rusią názwáne były/ rozmáite są ludzi vczonych o tym mniemánia y wywody: Bo tákże nieznáczni byli Russacy Greckim y łácinskim Historikom iáko y inße pułnocne narody/ ktorych wßystkich zá iedno Scitámi álbo Sarmatámi zwáli. Aczkolwiek Roxola-

nowy

now y Roxanow imię / ktore sie z Russany albo Rosany y Rusią sstossuie: nie było táiemne stárodawnym Geographom. Bo y Ptolomeus wßystek Swiát opisuiąc / tákże Strabo Historik y Plinius kłádą ossády y dzierżáwy Roxolańskie w Sármatiey nie dáleko od Morzá / albo Jeziorá Meotis / w ktore Tanais álbo Don wpada / gdzie też dziś Moskiewskie y Bieloruskie narody mießkáią / y Kaniowcy / Biełocerkwiánie / Putiwlánie / Rezańcy / Cerniowcy / etc. A ći Roxolani álbo Roxani iáko Volateranus wspomina według Strabona / wielkie woyny wiedli z Mitridatessem Eupatorem onym możnym Krolem przez Tasse Hetmana swoiego / przed Christusem lat 180. A Strabo sam w kśięgach Geographiey swoiey siodmych ták piße o stárodawnych Ruskich ossádach / Roxani autem, &c. A Roxani álbo Russani náchyliwßy sie ku miedzywschodnim y pułnocnym stronom / miedzy Tanais álbo Donem rzekámi / y miedzy Dnieprem w polach mießkáią.

Ptolomeus lib. 5. cap. 5. Julius Solinus et Plini⁹ lib. 4. cap. 12. ktory pisał Historiam anno Christi 68.

Volateranum lib. Geogr. 7. O tym czytay.

Strabo o Rusi.

Máło zás potym piße: Num qui uerò supra Roxanos habitent, ignotum est nobis, Roxani quidem aduersus Mitridatis Eupatoris Ductores belligerarunt. A teras powiáda coby zá narody dáley po Roxanach mießkáły / niewiemy / etc. Jednák to pewna / iß Roxani przećiw Hetmanom Mitridatessa Eupatora walczyli / to są własne słowá Strabonowe. Cornelius Tacitus potym w Kronice swoiey lib. 17. tákże stárodawny Historyk / gdzie opissuie czásy pánowánia Ottona Syluiussá / ktory był osmy po Juliusßu Cesárzu / tymi słowy piße o Roxolanach: Conuersis ad ciuile bellum animis, &c. Eo audentius Roxolani Sarmatica gens cæsis duabus cohortibus magna spe ad Misiam irruperunt. A gdy powiáda Xiążętá Rzymskie po śmierći Neronowey Galba / y Otto Syluius / y Wittelius do wnętrzney woyny vmysły obroćili / A Otto zostawßy Cesárzem Galbę zábił / y Witteliussa trzy kroć poráził / Tedy Roxolanowie narod Sarmatski poráziwßy dwie woyská Rzymskie tym śmieley z wielką nádzieią do Missiey / gdzie dziś Bulgaria / wtárgnęli / etc. A to sie działo Roku od stworzenia Swiátá 4010. według ráchunku Carionowego lib. 3. Monarchiæ 4. ætatis 5. á od záłożenia Rzymu 825. od Páná Christussa 72. Wßákże ießcze przed národzenim Christusa Páná w kilku set lat według Ptolomeussá y inßych stárodawnieyßych: Roxolanow y Roxanow imię iásne było: Wßákże od tego ostátecznego do Missiey álbo Bulgáriey wtárgnienia Roxolanow y od roku 72. do dziśieyßego 1580. iest iuß pułtorá tyśiącá lat y ośm.

O tym ßerzey czytay tegoż Cornellium Tacitum lib. 17. Annalium.

Ross. Ale skądby Roxolani / Rossanámi / y Russakami álbo Rusią názwáni byli / trudno sie dohádać. Naprzod náyduiemy v Esechielá Proroká w Rozdziale 38. y 39. wzmiankę Xiążęcia Ross / Mosocha / Taballa / y Togormy / ná co sie zgadzáią Eusebius Cesariensis / Teodocion / Symmachus y siedmdziesiąt wykłádáczow Bibliey. Około czego sie y Hieronim S. zmysłą wodzi / iesliby sie włásne iákiego narodu to słowo Ross v Esechielá znáczyło álbo nie. Ale iż też Mosoch v Moiseszá Moskiewskich narodow Patriarchę znáczy / tákże v Josepha Antiquit. lib. 1. cap. 11. Asarmot álbo Sarmata znáczy Sarmatow / Ascanes álbo Twiscones Niemcow / Gomer zás Cymbrow / Togorma Gotow / Iawan Grekow y Włochow / etc. iákosmy iuż o tym wyższey dostátecznie powiedzieli / tedy też to imię Ross v Esechielá Proroká / blisko sie stossuie z nazwiskiem Rusi / y Rossow álbo Russow / Aczkolwiek to imię Ross / nie náyduie sie nigdziey w Bibliey tylko v Ezechiela / ále áni v Berosussa / áni Josephá. Eusebius też przes to słowo Ross / Rzym y Rzymiány chce rozumieć / Ale Hieronym S. coby sie w tym znáczyło nienálazł. Rzymiánie też od Romulussa názwánych sie być y fundowánych stale mienią. O czym szerzey czytay v Volaterana lib. 6. Item Mirsilium / Portium / Catonem etc. Ktorzy nigdziey nieczynią wzmianki deductionis Romæ à Ross / áczkolwiek sie ich tysiąc o to z rozmáitymi wywody swárzy / wywodząc Rzym od rozmáitych Fundatorow rozmáicie być / y z rozmáitych przyczyn názwány. To iednák pewna iż Grekowie stárzy y ninieyszy Ruś nie Russią / ále Rossią zowią y piszą / podobno dla tego / iż Ruś od tego słowá Ross v Esechiela być názwáną rozumieią: co ia bacznych ludzi / bacznemu rozsądkowi poruczam.

[Margin: Esech. 38. 39. Eusebi' li. 9. Hieronim. O Mosochu czitay Genes. 10. Joseph. li. 1. cap. 11. et 14. Berosum lib. 4. et 5. Ptolo. lib. 7. cap. 9. et 13. Plinium lib. 5. cap. 27. et lib. 6. cap. 9 et 10. Strabonem lib. 11. Volateranū lib. 7.]

[Margin: Volateranus lib. 6. Mirsilius Lesbius / Pomponius Laetus / C. Sempronius etc.]

Długosz zás y Miechouius lib. 1. cap. 2. fol. 2. Cronikarze nászy Polscy piszą / iżby Ruskie ziemie były názwáne y rozmnożone od RVSSA wnuká / álbo iáko niktorzy powiádáią / rodzonego Brátá Lechowego / y Czechowego / Ták iż LEch Lechycką álbo Lacką / co dziś zowiemy Polską (od szerokich pol y polowánia / álbo Polenow Sarmatskich narodow názwáną) ziemię osiadł y rozmnożył. Czech zás drugi Brát Czeskie kráiny / wygnawszy Boemy Niemce / Sławáńskim narodem ossádził / ktorych Czecháini od tegoż Czechá y dziś zowiemy. Potym Ruś álbo Russa (ktorego imię tylko sie iedną Litterą V niezgadza z Ezechielowym Ross) trzeci Brát Lechow / y Czechow / włásny potomek Mosochow od Jafeta wielkie á szerokie narody Ruskie w pułnocnych y miedzywschodnich stronach y ná południe rozmnożył / ossádził y od swego

[Margin: Lech. Czech. Russ.]

[Margin: O tym też czytay Carionem de Vandalis.]

ſwego imienia ty Ziemie Ruśią (iáko inßy Bráćia iego Lechy y Czechy) miánowáł.

Drudzy záś od Roxolanow narodow Sarmatſkich Moſkiewſkich/ ktorzy ono z Mitridateſſem Krolem Pontſkim walczyli Ruſáki/ Roxolany/ y Ruſſany mienią być rzeczone. Niktorzy też chcą ich miánowáć od płći y bárwy ſmiadey álbo z rumiánoczarney/ co ieſt poſpolita płeć Ruſkiego/ zwłaßczá Podolſkiego y Wołynſkiego narodu/ dla czego też dźiś náßy ich zowią Ruſkámi/ tákże Ruſſe Włoßy/ to ieſt rumiánoczarne.

Są ießcze drudzy ktorzy Ruſką Ziemię y Ruſáki od Ruśi miáſteczká bárzo ſtárodawnego od Nowogrodá wielkiego ku pułnocy dwánaśćie mil leżącego/ być názwánych rozumieią/ ále to ich zdánie być bárdzo niepodobne/ niegrzeczy/ y nikczemne ſámá rzecz okázuie/ gdyż nie goſpodarz od włáſnego ſwymi rękomá zbudowánego Domu/ ále Dom od Goſpodárſkiego imienia bywa miánowan. Tákże też nie miáſteczko Ruſſa/ choć ſtárodawne Ruſkim narodom imię dáło/ ále Ruſſacy miáſteczko ſwymi rękomá zbudowáne/ ſwoim też imieniem názwáli. Jáko też nie od Rzeki áni od Miáſtá Moſkwy Moſkwá/ ále Rzeká y Miáſto od Narodu Moſkiewſkiego ſą miánowáne/ iáko y Krakow od Kroká/ Romá álbo Rzym od Romuluſſá/ Antiochia od Antiochá/ Niniue od Ninuſſa/ etc. ſą názwáne od ſwoich Fundatorow nie Fundatorowie od tych rzeczy ktore ſámi záłożyli. Wywodzą też niektorzy Ruſáki z Kolchis kráiny oney sławney/ do ktorey Jaſon po złote runo álbo wełnę żeglował/ o czym ſie iuż wyżßey z Hiſtoriey Troguſſowey y Juſtinowey powiedźiáło. Lácinnicy ich záś zowią Ruſſos, Rutenos, & Roxolanos.

Wßákże Moſkwá y wßyscy Białoruſſacy nieprziymnią tych wßyſtkich wyżßey pomienionych narodu ſwego Ruſkiego álbo Roſieyſkiego wywodow/ y nazwiſk iáko nikczemnych y z prawdą ſie niezgadzáiących. A to twierdzą iß Ruſſia álbo Ruſkie narody z ſtárádawná Roſſieią/ to ieſt/ ludem po ßerokich częśćiach świátá rozśianym y rozproßonym názwáne ſą. A w tym wywodzie Moſkwá zgadza ſie z Greckimi ſtárodawnymi Hiſtorykámi/ ktorzy też wßyſtkich Sarmatow Nomadámi/ to ieſt/ z mieyſcá ná mieyſce ſie przenoßącymi y Sporámi/ to ieſt/ Roſproßonymi y Rozśianymi názywáią/ co też káżdy pilnie czytáiąc piſmá świete v Prorokow naydzie/ ktorzy poſpolićie słowá Roſſiania vżywáią/ gdy o roſproßeniu narodow mowią.

Lepiey Ruſſos et Roxolanos niż Rutenos łáćinnicy ich zowią/ Bo Ruteni ieſt od nich rożny Narod ſtárodawny Francuſki/ w Aquitaniey/ ktorych Gwáſkonámi dźiś zowią.

A Ruſkie

A Ruſkie álbo Roſſieyſkie narody z ſwoimi iezyká Sławáńſkiego obywátelmi wietßą cześć Europy/ y Aziey niktore kąty poczawßy od morzá Lodowátego áż do morzá miedzyziemſkiego y Adriatyckiego/ gdzie Weneckie dźierżáwy/ Tákże od Liflantckiego/ Pruſkiego/ álbo Baltickiego/ y Wenedickiego morzá/ áż do Kaſpiyſkiego/ Pontſkiego/ Ezeiſkiego/ Heleſpontſkiego etc. morzá poſiáły y nápełniły/ ácz ſie też mieyſcámi inße narody iáko Litwá/ Lotwá/ Tátárowie/ Grekowie/ Włoßy/ y Niemcy miedzy Sławakámi według przyległośći y rożnośći kráin zmießáły.

Ale ſkądkolwiek Ruſſacy y inße Ruſkie narody imie y nazwiſko máią/ tedy wßyſcy Sławáńſkiego iezyká vżywáią/ y wßyſcy iuß ſą Chrześciánámi/ iedni według obrzedow (ktorych ieſt wietßa cześć Greckich/ iáko Moſkwá/ Biełoruſſacy Litewſcy/ Bolgarowie/ Boſnowie/ Serbowie etc. Drudzy według Rzymſkiego powßechnego Kośćiołá nauki/ iáko Polacy/ Mazurowie/ Czechowie/ Morawcy/ Karwaći/ Dalmatowie/ Pomorcycy/ Slezacy/ Karintiowie/ Stiriowie/ Raguſſowie y inßych wiele narodow Sławieńskiego Ruskiego iezyká vżywáiących.

Odonacer X. Ruſkie Rzym wziął według Długoßá. Volateranus zás libro 2. Odoacer vir Italicus.

Piße też Długoß w Kronice ſwoiey ná kárcie 25. w kſiegach pierwßych/ Iß Odonacer Xiążę Ruſkie Rzymu dobył y trzymał go/ Com ia też nálazł v Wolaterana lib. 2. Ale to Xiążę zowie imieniem Odoacer máło odmieniwßy/ wßákże go nie Ruśinem zowie/ ále Włochem/ y iáko z pomocą Gotow Rzym wźiął/ y panował wnim lat 14. A wtym ſie niechay Długoß z Wolateranem ſpráwuie/ ia ſie w ich rzecz niewdáie/ mieli látá.

A tych Ruſſakow cześć naprzod nád morzem czarnym Pontē Euxinem y nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi oſiádłá/ Drudzy/ ná co ſie iednoſtáynie Kroniki Ruskie zgadzáią/ nád Dunayskimi brzegámi kráiny opánowáli/ gdzie teras Wegierskie y Bulgárskie Ziemie/ ktore won czás Norci álbo Norici názywano. A potym drugie narody Ruskie Sławáńskie po rożnych ſie kráinach roſpoſtarli y roſproßyli/ ktorzy rozmáitymi imionámi od Rzek/ Kráiow y Xiążąt ſwoich rożno ſą názwáni/ iáko Wolgarowie álbo Bulgárowie y Wołyńcy od Wolgi/ Morawcy od Morawy Rzeki/ álbo od Morata Xiążećiá/ Połocżánie od Poloty rzeki/ etć. Czechowie od Czechá/ Polacy od pol álbo od Polanow narodow drugich Ruskich/ ktorzy w tych kráinach gdzie dźiś Kijow/ oſſady ſwoie mieli/ á potym gdy nád Dunáiem oſiedli/ wygnáli ich Wołoßy s tych tám kráin/ A drudzy z tegoż narodu nád Wiſłą pod Niemcámi/ y nád Odrą pod Saſſami kráiny mo-

cą opáno-

tą opánowáli z Xiążeciem ſwoim Lechem/ od ktorego áż do tych czáſow nas Lecháḿi/ á Turcy Lechtámi/ Węgrowie Lengiebámi/ Litwá y Zmodź Lynkámi / Lotwá Leiſſámi názywáią. Drugich też zwano Drewkanámi od Drew/ iż miedzy láſſy w gęſtych y zárosłych puſzczach mieſzkáli.

Dregowicy zás nád Dźwiną byli/ Drudzy nád Deſną y Sułą rzekámi Siewierſkimi / Drudzy gdzie ſie Dniepr y Wolga poczyna/ Krzywiczány byli názwáni / ktorych było głowne Miáſto Smolenſko. Tákże Serbowie/ Karwaci/ Bielánie/ Pomorcycy y inſze Sławienſkiego ięzyká narody Ruſkie / roznymi przezwiſkámi od roznych kráin y Xiążąt ſą názwáne/ wſzákże pewnych Hiſtoriy o ich ſpráwach mieć nie możemy áż do Kijá/ Sciektá/ y Korewa Xiążąt. Ten Kiy álbo Kig/ Scieg y Korewo Xiążętá Ruſkie byli brácia rodzeni á czwarta ich Sioſtrá Lebeda álbo Lebedź z narodu y potomſtwá Iafetowego/ y Moſochá Syná iego. A ći pánuiąc nád Ruſkimi narody Miáſtá y Zamki ku obronie zákłádáć y budowáć poczeli. Kiy álbo Kig ſtárſzy / Zamek y Miáſto Kijow od ſwego imienia nád rzeką Dnieprem záłożył/ gdzie potym byłá głowá y sławná ſtolicá Iedynowładztwá Ruſkiego.

Kiy álbo Kig Sciek / Korew Brácia Xiążętá Ruſkie / Libeda Sioſtrá ich.

Kijow.

Wtory Brát Sciek niedáleko od Kijowá zbudowáł Zamek y Miáſto ná gorze Sciekáwice od ſwego imienia. Tákże też Korewo trzeći Brát ich Korewicę w vdzielnym ſwoim Xięſtwie záłożył/ ktory potym Wyſſegrodem zwano. A ſioſtrá ich Libedá nád rzeką Libiedą oſſády ſwoie vgruntowawſzy / támże Zamek Libiec álbo Lubiec zbudowáłá ná kopcu wynioſłym.

Sciekáwicá.

Korewicá.

Wyſſegrod.

Libeda Lubiecz.

Ci Xiążętá przednieyſze rodzoni brácia mieli drugich Xiążąt pod ſwoią mocą niemáło/ ktorzy poſpolicie v nich Hetmány bywáli/ s tych był przednieyſzy Rádzim/ od ktorego ſą názwáni Rádzimczánie/ nád rzeką ſaſſu/ Wiátko od ktorego Wiátczánie / nád rzeką Wolgą y Wijatką/ Duleba od ktorego Dulebiánie nád Bugiem/ ktorych dźiś Luczany zowiemy / ále ty narody Ruſkie/ ktore z Rodzimá/ z Duleby/ y z Wyiatká wywod miáły / obyczáiem źwierzęcym wleſiech mieſzkáli/ á s krewnymi bez wſzelkiey roznośći y wſtydu/ iáko ſie ktoremu podobáło poſpolicie ſię złączáły/ o czym Kroniki Ruſkie/ Długoſz y Miechouius lib. 1. cap. 4. fo. 6. ſzerzey świádczą.

Rádzimczánie.

Wiátczánie.

Dulebiánie nád Bugiem.

Potym gdy trzey Brácia przerzeczeni Xiążętá Ruſkie/ Kiy/ Sciek/ y Korewo żywot z śmiercią przemienili/ ſynowie y potomkowie ich po nich długi wiek kàżdy ná ſwoim vdziale ſpokoynie pánowáli / áż po tym ná ich mieyscá Oſkald / Aſkolt álbo Oſkolod y Dyr Xiążętá z ichże narodu náſtąpili.

O tym też czytay Długoſſá Miechowſkiego y Cromerá lib. 2. in Plaſto.

Drudzy

Drudzy záś Rusacy w pułnocnych kráinach ßeroko nád Jeziorem Ilmen álbo Ilmer/ktorego iest wßerz ośm/á wzdłuż dwánaście mil náßych/siedzieli. A ci Nowogrod wielki nád Wolchową rzeką/ ktora teras srzodkiem Miástá idzie/zbudowáli/ á Gostomissela z posrzodku siebie zá Xiążę obráli. A táka byłá wten czás możność Wielkonowogrodzan/ y wták wielkiey ważnośći y mniemániu v postronnych to Miásto Wielki Nowogrod było/ iß Crantius Niemiecki Historik lib. 1. cap. 1. táką przypowieść o nich wspomina. Quis potest contra Deum & magnam Nouogrodiam? Y kto może álbo śmie co vczynić przećiw Bogu y wielkiemu Nowogrodowi.

Crantius lib. 1. cap. 1. Geogr.

Náyduie sie tez w Kronikach Ruskich stárodawnych/iß Kosserowie (ktorzy wiedzieć niemożem co zá narodu byli) niktorym częśćiam Ruskich kráin zdawná pánowáli/ á miásto dani y hołdu z káżdego domu bielczáne álbo wiewiorcze skorki wybieráli/ tákże też Waregowie albo Waragi pánowáli im czás niemáły/ o ktorych Waregach coby zacz byli/ rozmáite są mniemánia/ bo y Ruskie Kroniki okrom sámego ich nazwiská dálßego/ o nich wywodu nieczynią. Ale ponieważ Moskwá Wielko Nowogrodzánie/ y Pskowiánie Baltyckie Morze/ktore Prussy/Szwecią/ Danią/ Liflanty/ Filandią y część Moskiewskich kráin oblewa/ wareczkoie morie álbo wareczkim morzem názywáią/ tedy sie rzecz zda być podobna/iß álbo Swedskie/ álbo Duńskie y Pruskie Xiążetá dla przyległośći spolnych gránic v nich pánowáli.

Jest też Wagria Miásto z dawná wielmi sławne od Wandalitow záłożone niedáleko od Lubku ná gránicách Holsáckich/ od ktorego też Miástá Baltickie Morze Wareckim być miánowáne niktorzy mniemáią.

A iż Wandalitowie tegoż Słowieńskiego iezyká według zdánia niektorych Historykow vżywáli/ á onych czásow bárzo możni wpáństwach swoich z Rycerską dzielnośćią byli/ zda sie być rzecz podobna/iß Russacy wten czás stychże Wagrow álbo Waragow y Wandalitow z narodu swego Słáwieńskiego Xiążetá sobie wybráli/y zwierzchność im nád páństwy Ruskimi zlecili. Bo gdy w Ruśi ná południe leżącey Oskałd y Dir potomkowie Kijowi ná Kijowskim Xięstwie pánowáli/ narody Ruskie ßeroko sie w pułnocnych y wschodnich kráinach rozmnożyły/ á będąc długo bez zwierzchnych przełożonych spolnymi nienawiśćiámi zápaleni/ ßkodliwe rosterki/y domowe woyny o zwierzchność y przełożeństwo ná Xiążęce stany społnie miedzy sobą záczynáli/co obaczywßy Gostomissel

Rádá Gostomisselowá.

ſtomiſſel mąż zacny/ roſtropny y wielkiego záwołánia w Nowogrodzie/ począł im rádzić/ iż ponieważ ſie zgodzić niemogli ná wybránie Xiążęciá s poſrzodku ſiebie dla rozności ſtanow/ Aby posłáli do Waregow/ á trzech Brátow Xiążąt Warećkich/ ktorzy ná ten czás dźielnością Rycerſką sławni byli/ áby ná páńſtwo Ruſkie wybráli y przywabili.

Tę mądrą porádę Goſtomiſſelowę pochwaliwſzy Ruſſacy/ wypráwili záras posły do Waragow y do Xiążąt ich/ mowiąc ták ſproſta/ Iż Ziemiá y páńſtwo náſze ieſt wielkie/ y okwite/ á ſpráwy w nim niemáß/ podźcie wy á pánuycie y władaycie nád námi.

Rzecz posłow Ruſkich do Xiążąt Wárećkich.

To poſelſtwo przyiąwſzy wdźiecznie Xiążętá trzey Waraczcy Brácia rodzeni/ Rurik/ Sineus álbo Siniew/ y Truwor álbo Trubor wypráwili ſie do Ruśi záraz z Posłámi roku od ſtworzenia świátá według rachunku Ruſkiego 6370. ktory ſie zda być Cromerowi od Chriſtuſá 861. A gdy przyiecháli do Ruſkich gránic z wielką checią od wßech ſtanow Roſieyſkich byli przyięci/ á záras páńſtwo Ruskie dobrowolnie od ludu wolnego podáne ná trzy częśći trzey brácia Xiążętá miedzy ſie podźielili. Rurik ſtárßy Xieſtwo Nowogrodá wielkiego wźiął w vdźiał/ á Stolicę ſwoię ná wyſpie Jeziorá Ladogi (ktorego ieſt wßerz mil 60. á wzdłuż ſto/ iák Herberſtein piße) trzydźieśći y ſiedm mil od Nowogrodá wielkiego záłożył.

Vide Cromerum lib. 3. A toby muſiáło być według Cariona lib. 3. Monar. 4. Ætatis 5. zá Ludowiká wtorego/ Ceſárzá Niemieckiego czwartego ſyná Lotáriuſſowe°. Ruryk Xiążę Wielgo Nowogrodzkie.

Sinaus zás álbo Syniew oſiadł kráiny Ruskie nád Białym Jeziorem/ ktorego ieſt wßerz y wdłuż mil dwánaśćie/ od Nowogrodá wielkiego/ y od Moskwy miáſtá mil ſto.

Sinaus Białe Jezioro opánował.

Nád tymże Jeziorem/ w ktore/ iáko sławią rzek 360. wpada/ á iednátylko Sosná rzeká z niego wychodźi/ przerzeczone Xiążę Sinaus Zamek ſwoy ſtołeczny y miáſto zbudował/ gdźie też Xiądz wielki Moskiewski dźiſieyßy ſkárbow ſwoich/ dla beſpieczności mieyſcá/ wietßą część zwykł chowáć.

Cromerus lib. 2. in Piaſto, Miechouius lib. 1. cap. 16. fol. 17. Herberſt. fol. 3. & 6. Tá rzeká Sosná/ zá Mologá miáſteczkiem niżey 4. mile w Wolgę wpada.

Trzecie Xiążę Warackie Truwor álbo Trubor wźiął Xieſtwo Pleskowskie álbo Pskowskie w vdźiał trzydźieśći y ßeść mil od Wielkiego Nowogrodá/ á ſtolicę ſwoię założył w Sworcech álbo w Izborku/ á według Miechouiuſſá w Zborku/ ktory ono náßy zá ſpráwą Kniáźiá Alexandra Połubienskie° byli wźieli/ Roku 1566. ále go odźierżeć nievmieli.

Truwor Xiążę Pſkowſkie.

Swiádczą Kroniki Ruskie/ iż ći trzey Brácia Rurik/ Sinaus y Truwor Xiążętá przerzeczone wywod narodu ſwego pewną genealogią wiedli z Rzymskich Pánow Ceſarskie° pokolenia/

O tym też czytay Herbersteinem fol. 3. cōmēt. mosch. Moskiewscy Kniáziowie z Rzymian narod swoy wywodzą.

od ktorych też wielcy Kniáziowie Moskiewscy / y dzisieyszy Iwan Wasilewic Rod swoy być z Rzymian twierdzą / co iesliby ták było / tedyby ci Xiążętá potomkámi Palemoná álbo Publiussá Libo- ná Rzymskiego Xiążęciá / álbo towárzyszámi iego być musieli / ktory w ty strony pułnocne / gdzie dziś Zmodź / Liflanci álbo Lotwá y Litwá / z pięcią set Slachty Rzymskiey / y cztermi Fámiliámi przednieyszymi Vrsynow / Columnow / Cesárinow / y Kitáurusow w Okrętach przez Angielski y Báltycki Ocean ciásnościámi Zundskimi dziwnym lossem Bożym przyżeglowáł.

Waragia w Sabaudiey Włoskiey kráinie ziemicá.

Eius regionis Cornelius Agrippa meminit, in oratione decima funebri Principis Austriacorum Margaritæ.

Iest też Ziemicá Waragia álbo Weragia w páństwie Safoyskiego Xiążęciá, miedzy Włoską y Francuską Ziemią / od Latobrogow y Wokonciow niedáleko / ktora też w on czás byłá prouincią Rzymską / s tey iesli ty Xiążętá z Pálemonem w ty strony pułnocne przyżeglowáły / tedy sie Weragiyskimi álbo Waragskimi Xiążęty od Włoskiey oyczyzny Waragiey zwáli / á kráinę Lotewską w on czás Waragią miánowáli / w ktorey (gdy Palemon w Zmodzi y w Litwie z drugimi Rzymiány osiádł) opánowáli. A s tych Wragow álbo Waragow Russacy tych trzech Xiążąt bráciey pomienionych Ruriká / Sinaussá y Truworá ná páństwá Ruskie wzięli. Acz Russacy y Latopiszcze ich coby zacz byli y iákich ludzi Waregowie powiedzieć nieumieią: bo zgołá ták sprostá Kronikę swoię poczynáią / Posłáłá dzie Ruś do Wragow mowiąc / podźcie wy pánuycie y władaycie nád námi etc. á przyczyn y wywodow żadnych nieczynią / bo tego ich w on czás dowcip niezniosł / gdyż Historia wielkiego doświádczenia á rozmáitych ksiąg czytánia y porády potrzebuie / kto ią chce dowodnie á rzetelnie ná świátło wywieść / iákosmy sie y my w tym wywodzie Ruskich y Litewskich narodow długo zmysłą wodzić y mozgiem kręcić musieli / szczerze vsiłuiąc do skutku rzecz przedsię wziętą przywieść.

Sinaus ná Białym iezierze vmárł.

Truwor Xiąże Pskowskie y Bieloiezierskie vmárł.

Gdy tedy Rurik pánował ná Wielkonowogrodskim Xięstwie w Ladodze / á Truwor ná Pskowskim w Zborsku / álbo Izborku / Trzeci Brát ich Sinaus ná Białym Iezierze vmárł bez potomstwá / niewykonawszy ná Páństwie Ruskim Biełoiezierskim iedno dwie Lecie. Ktorego Xięstwá władzą po nim Truwor Brát Xiąże Pskowskie przyiął / Ale y ten nie długo sie ná puściźnie wysiedział / bo wrok po Sinausie Bráćie vmárł w Pleskowie álbo we Pskowie / Támże obyczáiem Pogáńskim pod wyniosło vsutą Mogiłą pochowan. A Ruryk stárszy Brát Xiąże Wielgonowogrodskie po nich oboie

Xięstwá

Xięſtwá y Biełoiezierſkie / y Pſkowſkie opánował / potym dworzánom ſwoim y przyiacielom záſłużonym Zamki w Ruſkich ziemiach porozdawał / iednemu Smolenſk / drugiemu Połocko / Muroml / Białe Jezioro / Roſtow etc.

Oſkołod y Dyr Potomkowie Kijowi Xiążętá Ruſkich Ziem ná południe leżących / á iáko w Greciey woiowáli y Conſtantinopolá dobywáli.

NA Ruśi ná południe leżącey ná Kijowskim Xięſtwie Oſkołod y Dyr potomkowie Kijowi w ten czás wielmożnie pánowáli / ći zebrawßy wielkie Woyſko Ruſkie / iáko ich Latopiſzcze ſtáre świádczą / w naczyniu wodnym w okrętach y w galerach / y Wićinach / ciągnęli do Greciey czarnym Morzem / álbo Pontem Euxinem / y obegnáli Czarygrod / álbo Conſtantinopole / á gdy Grekowie inßey nádzieie / y pomocy okrom w Pánu Bogu niemieli / modlili ſie vſtáwicznie / áby ich z onego ſrogiego obleżenia od Ruſſakow wyzwolił / w tym Patriarchá Sergius wziąwßy ſukienkę Panny Mariey / ktora tám byłá miedzy inßymi reliquiámi vczćiwie chowána / (iák Kroniká Ruſka wſpomina) omoczył ią w Morzu / y záraz ſie Morze wzburzyło / iż ſie Okręty Ruſkie rozbiły / ták iż Oſkołod y Dzir Xiążętá Kijowſkie w máłey drużynie ledwo ſie do Kijowá wroćili. O tym też czytay Luitprandum / et Zonarum / w Kronikach Greckich.

Vmárł potym Rurik Xiążę Wielgonowogrodzkie / Pſkowſkie y Biełoiezierſkie / A Syna Jhora zoſtáwił / ktorego ze wßyſtkim páńſtwem Ruſkim zlećił w opiekę Olechowi nikToremu krewnemu ſwoiemu / ktory vſłyßawßy / iż Oſkołod y Dzir wroćili ſie do Kijowá ſtráćiwßy Armatę pod Konſtantinopolem przes potop / záras w naczyniu wodnym wziąwßy z ſobą Jkora Rurikowicá / przyciągnął do Kijowá Dnieprem rzeką / y wyzwał do ſiebie ná rozmowę przyiacielſką Oſkołoda / y Dzirá Xiążąt Kiiowſkich / ktorzy nic ſie nieprzyiacielſkiego od ſwoich nieſpodziewáiąc / w máłym poczćie wyiecháli do obozu Olechowego y Jkorowego nád Dniepr. Tám Olech vkazał im Jkorá mowiąc / iż to ieſt dziedzic wßyſtkich Xięſtw Ruſkich Syn Rurikow / á mnie krewny / á zátym obudwu Xiążąt Brátow Oſkołodá y Dzirá tuß przed ſobą kazał zábić / y opánował Kijow y wßyſtkie Ruſkie Xięſtwá do niego należące / ták iż ßeroko ná wſchod / ná pułnocy y ná południe páńſtwo y iedynowładztwo ſwoie rośćiągnął /

Rurik vmárł.

Olech opiekun Rurikowego Syná Jhora.

Oſkołod y Dzir zábići.

gnął/ wiele kráin przyległych mocą y fortelámi do posłużeństwá swoiego y Jhorowego przypędziwszy.

Genealogia Xiążąt Moskiewskich y Ruskich.

A ták sie potomstwo własnych Xiążąt Ruskich Kijowskich/ y Korewowicow w Oskołodzie y Dzirze/ gdy ich Olech zdrádą pobił/ dokończyło/ á z Xiążąt Wareckich inszy Kniáziowie od Jkorá áż do dźisieyszego wielkiego Xiedzá Moskiewskiego nową sie genealogią poczeli.

Olech ná Drewlany woyne podniosł.

Ciągnął potym z woyskiem Olech ná Drewlany z Jkorem/ ktorzy też byli narodu Ruskiego/ y podbiwszy ich pod moc swoie/ hołd ná nich vłożył. A gdy po zwycięstwie wesela vżywał w Kiiowie/ kazał do siebie przywieść koniá/ w ktorym sie nawiecey kochał/ y wezwawszy wieszczkow pytał ich/ coby o tym koniu rozumieli/ ktorzy przyszedwszy rzekli/ iż tobie wielki Kniáziu od tego Koniá śmierć podiąć/ przeto go kazał od siebie odwieść y osobno chowáć. A zebrawszy więtsze woysko z ziem Ruskich ciągnął wodną Armatą przez czarne Morze do Konstantinopola/ ktorego wielką mocą dobywał/ vstáwicznie morzem y ziemią ná básty y ná mury szturmuiąc. Ktorego wielkiego gwałtu Cesarz Constantinopolski niemogąc wytrzymáć/ á pomocy ná odsiec znikąd sie niespodziewał/ przeiednał Olechá wielkimi dárámi/ odkupuiąc pokoy/ á prosząc áby od oblężenia odstąpił: Co też Olech/ widząc trudne dobycie miástá/ dárámi vbłagány vczynił/ á dawszy przymierze Cesárzowi Greckiemu/ y nárádziwszy sie z nim/ zostáwił tam (iák Ruś pisze) Scit swoy álbo Herb z Tarczą ná pámiątkę potomną. A ten podobno Herb álbo Scit miedzy inszymi dáwnościámi tym ksztaltem iákiego dziś Moskiewski vżywa iam sam tymi własnymi oczymá widział Roku 1575. nád Bramą Gálátską przeciw Konstantinopolowi/ po stároświecku málowány/ wiożąc sie w Bacie prosto od hakow szubienice Wiśniewieckiego pod mury Galatskie/ gdzie kletki drzewiáne stoią/ ále tę Bramę teras zábudowano/ tylko przedsię Herb ná ksztalt Moskiewskiey pogoniey málowány dobrze znáć.

Wrozbá Olechowi o Koniu.

Olech Constantinopole obległ.

Olech dárámi Cesárzá Greckiego vbłágan.

Potym sie wroćił z Czarygrodá do Kijowá Olech czássu Jesieni/ y wspomniał ná onego Koniá swoiego/ od ktorego mu Wieszczkowie śmierć podiąć práktykowáli/ y kazał go przywieść do siebie/ á gdy mu powiedziano/ iż iuż był zdechł w iego niebytności/ kazał sie prowádźić do kości iego/ áby ie vyźrzał/ á przyszedwszy ná mieysce gdzie ony kości leżały/ vsiadł ná nich/ á drugię Kroniki piszą y Herberstein/ iż nogą won

gą won łeb Końſki vderzył / mowiąc / Otoſcie mi práktykowáli ſmierć podiąć od tego Koniá / á on iuż iáko widźićie zdechł / niechćiałbych by ták y Praktikarzow potkáło / á gdy to wyrzekł wnet źmiiá iádowita z onego łbá kuńſkiego wyſkoczyłá y viądłá go w noge / y od tego vmárł / wykonawszy ná Páńſtwie Kijowſkim / Nowogrodzkim / Pſkowſkim / Izborſkim y Biełoiezierſkim lat trzydzieśći y trzy / pogrzebion ná Scekáwicy gorze obyczáiem Pogáńſkim. Olech według Praktiki vmárł.

Ihor Rurikowic Wielki Kniáź y Jedynowładziec Ziem Ruſkich.

PO ſmierći Olechowey Ihor álbo Igor Rurikowicz począł pánowáć ná Kijowie / wielkim Nowogrodzie / ná Pleſkowie álbo ná Pſkowie / ná Białymiezierze / y ná wszyſtkich Xięſtwach y Ziemiach Ruſkich / w zachodnich / pułnocnych y ná południe leżących / A ieszcze zá żywotá Olechowego opiekuná ſwego poiął ſobie w małżeńſki ſtan Olche Práwnuczkę Goſtomiſſelowę ze Pſkowá. Ná Drewlany dań wielką á nieznośną włożył / więtszą niż Olech iego Opiekun. A zebrawszy wielkie woyſká / ciągnął dáley Morzem do Greciey / gdźie Nicomedią y Heracteą Miáſtá sławne obległ y opalił / y kráin wiele Greckiego Ceſárzá Románá ſplundrował w Bitiniey y w Poncie / á gdy wielką mocą do Konſtantinopolá ćiągnął / máiąc s ſobą piętnaśćie kroć tyśiąc okretow / y inszego naczynia wodnego / zebrał ſie przećiw im Romanus Ceſarz Grecki z pomocą Rzymſką / y inszych Pánow Chrześćiáńſkich / á ſtoczywszy ſrogą bitwę z Ruſką Armatą ná Morzu czarnym / y poráźił wielkie woyſká Ruſkie ná głowę / ták iż Ikor ledwo z trzecią częśćią Armaty do Kijowá vszedł / y wziął potym przymierze z Ceſárzem Greckim. O tym poráženiu Ikorowym Látopiszcze Ruskie wzmianki nieczynią / Ale Luitprandus zacny Hiſtoryk rerum per Europam geſtarum lib. 5. cap. 6. pisze / iż Ingerus Ruski Krol / ták go on zowie chcąc rzec Ikorus álbo Igorus / gdy z wielką Armatą ciągnął do Konſtantinopolá wodną bitwą był porážon od Romaná Ceſárzá Konſtantinopolskiego / y wielką porażką był odbity y odpędzony od Czárygrodá.

Zonaras też Grecki Hiſtorik Annalium Greciæ tomo 3. niemiánuiąc Xiążęciá Igora pisze / iż Ruſacy / ktorych on Roſſami zowie / quindecies mille nauium, máiąc ſſobą pietnaśćie kroć tyśiecy okretow

Konstantinopolá dobywáli / gdzie od Grekow ták srogo byli porázeni / iż s ták wielkiey liczby Okretow máło sie ich vwiozło / á ná potym sie Rusacy od naiázdow do Greciey wściągáli. A Ihor Wielki Kniáż wrociwszy sie od Konstantinopola do Kijowá wypráwił sie ná Drewlany w máłym poczcie ludzi / chcąc do nich znowu pobory wybieráć. Tedy Drewlánie z Xiążeciem swoim Niskinią / á według niktorych Malditem názwánym / poczęli myślić / coby około tych częstych poborow y wyderkow / á iákoby sie s ták ciężkiey niewoley wybić / y mowili miedzy sobą / kiedy sie Wilk wnęci w Owce / tedy wszystko stádo rosprószy / Przeto widząc Igorá w máłey druzynie / vderzyli nań gwałtem ná vrocisczu v Miástá Korestená / y zábił go Xiążę Drewlanskie Maldit álbo Niskinia / támże pogrzebion w Korostenie pod mogiłą wyniosło vsutą / Roku od stworzenia Swiátá 6458. według rachunku.

Iáko sie Olha pomściłá nád Drewlany śmierći Małżonká swoiego Ihora.

Po zábiciu od Drewlanow Małżonká swoiego Ihorá Rurikowicá Xiężná Holha z Synem iedynym Swentosławem Páństwá Ruskie Wielkonowogrodskie y Kijowskie wzięłá w swoię spráwę / ktora nieiáko białey głowy mdła płeć / ále iáko nayporządnieyszy Monarcha rządziłá y ze wszystkich stron od naiázdow nieprzyiácielskich Asadmowi y Cieltowi Woiewodom krewnym zábitego Małżonká swego vkrayne obrony zleciwszy / obwárowáłá.

Potym Drewlánie zhárdziawszy w wolnośći y vrągáiąc Kiiowiánom iż ich Páná zábili / posłáli do Olhy dwádzieściá osob zacnych námawiáiąc ią łágodnie / á potym grożąc y chcąc ią do tego przymuśić / áby zá ich Xiążę Drewlanskie Nistinię / á według niktorych Maldita w małżeński stan poszłá / ktorych oná wysłuchawszy / kazáłá doł głęboki we dworze wykopáć / y wszystkich onych Posłow weń żywych wrzućić / potym sámá náchyliwszy sie nád dołem / pytáłá ich / iáko sie tám macie Pánowie Swátowie y kazáłá ich ziemią żywych záwálić. To spráwiwszy / zárázem Gońcá do Drewlanow wypráwiłá / dziękuiąc im zá to / iż sie o nie iáko o Wdowę osierociáłą stáráią / mowiąc też / iż ia iuż Małżonká swego z martwych wskrześić niemogę / á iżem ieszcze młoda/

wáżemu

wáßemu ſię Xiążęciu w małżeńſki ſtan niezbraniam / tylko po mię
według moiego ſtanu poślicie ludzi zacnieyßych / y w więtßych
pocztach / nie iáko pierwßych. Drewlánie to vsłyßawßy z wiel-
ką rádością wypráwili do Holhy pięćdzieſiąt ſtárßych Boiárzow
álbo Pánow rádnych przebránych / Drudzy kłádą czteridzieśći
ſcziosou świętnym poczćie.

Ktorzy gdy do Kijowá przyiácháli w łodziach y w naczyniu
wodnym rozmáitym Rzeką Dnieprem / kazáłá Kniáźniá Holhá
dla nich łáźnią wielką nágotowáć / y posłáłá do nich proßąc áby
ſię w łáźni z tego trudu y dálekiey drogi wypoćili / y ochędożyli / á
potym áby s poſelſtwem do niey przyßli. Oni będąc tey wdzięcz-
nośći rádzi / ßli do łáźniey / á gdy ſię płokáć / y winnikámi aięie woch
woch woch chwoſtáć poczęli / kazáłá łáźnią słomą y chroſtem w-
koło otoczyć y zápalić / ták iß wßyſcy / y s sługámi ſwoimi ogniem
gwałtownym zgorzeli / A Olhá záraz Posłow ſwoich do Drew-
lanow posłáłá / opowiádáiąc iß iuß do nich iedzie / chcąc być mał
żonką ich Xiążęciu / á im Pánią / iedno áby nágotowáli miodow do-
ſtátek dla iey przyiázdu / izby według ſlubu ſwego Małżonkowi
pirwßemu Jhorowi Trizne / iák w ten czás zwano vmárłych ob-
chody / álbo ſtypę odpráwiłá / Drzewlánie będąc temu rádzi / iß iuß
wßyſtkie Xięſtwá Ruſkie ich Xiążęciu / z ták wielką Małżonką
będą podáne / zá ktorym powodem nád Ruſſaki wzaiem / będąc
pirwey poddánymi / Pány być mieli / wnet w Choreſtenie głow-
nym mieśćie ſwoim / Miody y ták wielkie doſtátki ná sławne weſe-
le zgotowáli / Holha też iáko obiecáłá / z Kijowſką Sláchtą / mę-
żámi do bitwy przebránymi / ná czás náznáczony / do Choro-
ſcienia przyiácháłá / A Drewlánie wświętnych pocztach ku niey wy-
iáchawßy / przyięli ią z wielką rádością / y poczęli potym pytáć /
gdzieby ich pierwßy y wtorzy posłowie byli / á oná odpowiádziáłá
iß zá nią inßą drogą po lekku z ſkárbámi iádą / przez mieyſcá świą-
dome iáko Oyczycy / Wyzwoliłá potym ſobie v nich iß poßłá ná
mieyſce / gdzie iey mąż pierwßy Jhor Rurikowic Xiążę był po-
grzebiony / bo go támże w Choroſtinie Drewlánie byli zábili y po-
grzebli / á przyßedßy nád Mogiłę / poczęłá bárdzo rzewno płákáć /
y odpráwiwßy Trizne / iák Ruś piße / Mężowi ſwoiemu / kazáłá
ná onym mieyſcu wyſokim Mogiłę vſypáć / Y rzekli iey Drew-
lánie / Hoſpodze Knieinio / Muza twoieho zabiliżeſmo / iß on był
niemiłośćiw / kako wolk drapieżuy owce / á Holha zákrywßy y
zmyſliwßy gniew w ſercu zámilkłá / á vbrawßy ſię w święt-
ne ßáty / iáko ná weſele / poczęłá częſtowáć Drewlanow / á

 ſwoim

swoim Boiárom wszystkim zákazáłá miodu pić/ á skoro sie Drewlánie wszyscy popili/ wnet bes wieśći kazáłá ich Kijánom swoim Bohatirom śćináć/ mordowáć/ kłoć/ bić/ siec/ y zábijáć/ y zábito ich w ten czás pięć tysięcy/ A spráwiwszy to/ y powetowawszy śmierći Męzá swoiego/ záłośną swádźbę Drewlanom zostáwiłá/ á sámá sie do Kijowá wroćiłá.

Holha z nowu przećiw Drewlánom.

Potym zebrawszy wielkie woysko w Kijowie ná drugie láto/ wypráwiłá sie z Synem swoim Swentosłáwem Ihorowiczem przećiw Drewlánom/ zápráwuiąc go áby sie y on też pomśćił zábićia Oycá swoiego Ihorá/ á poráziwszy woyská Drewlanskie/ ostátki vciekáiących s poboiścza goniłá áż do Chorostená Zamku głownego/ gdzie sie byłá wielkość Drewlanow záwárłá/ ktorym obleżenim cáły Rok dręczyłá w Zamku Chorośćienie/ á widząc iż trudno było mocą Miástá y Zamku dostáć/ dla twárdośći z przyrodzenia mieysca/ vdáłá sie do fortelu przemyślnego/ y posłáłá do Mieszczan y do Grodzan/ mowiąc/ iużem sie pomśćiłá śmierći męzá swego/ wszákże od was nie odstąpie/ áż mi iáką táką dań postąpicie/ á niechcę wietszego podatku/ Tylko mi daycie teraz zá dań po trzy Gołębie/ á po trzy Wroble. Drewlánie s chęcią chudzinowie spełnili wnet condicie/ A Holha onym Gołębiom y Wroblom roskazáłá w ogony wplátáć knoty/ z śiárką y z zagwią/ y zápaliwszy zagiew/ puśćiłá ich wieczor/ ták káżdy gołąb do swego domu y gołębincá/ á wroble w strzechę álbo pod dáchy zwykłe z ogniem názad z woyská Ruskiego przyleciawszy/ w kilkudziesiąt mieścach Zamek y Miásto zápalili zárázem. A Holha też wten czás do szturmu ze wszystkich stron/ z ogromnym krzykiem y hukiem przypuśćiłá/ gdzie z zapalonego Zamku vćiekáiących wielkość Drewlánow pobito/ posieczono/ y potopiono/ á drudzy z żonámi/ y z dziatkámi pogorzeli/ inszych zás bárdzo wiele do Kijowá w niewolą odwiedziono/ á drugich iáko bydło rosprzedano. A ták Holha pomśćiwszy sie śmierći męzá swoiego znácznie/ y dobywszy wszystkich Zamkow inszych Drewlanskich/ ktore sie iey zá tym stráchem/ y przemysłem niezwykłym áni słychánym/ dobrowolnie podawáły/ wroćiłá sie do Kijowá z wielkim wesselim z Synem swoim Swentosłáwem Czarewicem.

Holha Chorosten obległa.

Fortel Holhy przemyślny.

Chorosten Wroble y Gołebie zápalili.

Potym Roku od stworzenia Swiátá 6463. wypráwiłá sie wielkim kosztem w Okretach do Konstantinopolá/ y przyszedwszy z dworem swoim Ruskich Boiar do Cesárzá Greckiego Janá Zemiski oddáłá mu wielkie dáry/ ktory ią wielkim dostátkiem w Konstantinopolu czestował/ y ważył/ á pod dobrą myśl wzruszony/

Holha do Constantinopolá.

żony/vrodą y sławą iey zwycięstw/ tudzież szerokością páństwá Ruskiego/ rzekł iey: Godnaś być Xiężno Holha ná Cesárstwie Greckim z námi/ w tym nászym Mieście stołecznym Carigrodzie/ y námawiał ią w Małżeński stan/ bo wdowcem będąc żony niemiał. A Holha mu ná to odpowiedziáłá: Cesarzu ia iestem Pogánká/ á tum przyiácháłá/ ábych sie wiáry wászey Chrześciáńskiey náuczyłá/ A ieśliby mię chćiał poiąć/ ochrzći mię. Náuczył ią tedy Patriarcha Konstantinopolski w Wierze Chrześciáńskiey/ A potym ią z wielą Boiar Ruskich ochrzćił/ A sam Cesarz Jan/ iáko go prosiłá/ był Oycem iey Chrzesnym/ z inszemi Xiążęty Greckimi/ y dał iey imię Helená/ iáko y pierwszey Cesárzowey swoiey/ y błogosłáwił iey Pátriarcha/ mowiąc: Błogosłáwionaś ty miedzy Niewiástámi Ruskimi/ ábowiem cię będą błogosłáwić Synowie Ruscy w poślednim rodzáiu wnukow twoich. *Olha sie ochrzciłá.* *Błogosłáwieństwo Holhy.*

A potym wezwał ią do siebie Cessar po chrzćie ná cześć/ y rzekł iey/ żem ia ciebie Heleno obrał/ iákoś mi sámá obiecáłá sobie zá małżonkę ná Cesárstwo Greckie/ á Helená mu odpowiedziáłá/ y iákoż mię masz poiąć ochrzćiwszy mię sam iáko Oćiec/ y názwawszy mię sobie corką/ gdyż w zakonie Chrześciáńskim/ y v Pogánow to iest rzecz obrzydliwa y niesłycháná/ áby miał oćiec corkę poymowáć. Y rzekł iey Cesarz/ przechytrzyłáś mię Holha. Dał iey potym dáry złote/ srzebrzne/ zaysnice/ y száty iedwabne y złotogłowowe/ á Holha mu s Kijowá obiecáłá przysłáć Wosków/ skor y czeládzi niewolney. Szłá zás do Patriarchy prosząc go o Błogosłáwieństwo ná dom swoy/ mowiąc/ Syn moy Swentosław iest Pogánin/ y ludzie wszyscy są Pogáni/ niech mię Pan zbáwi wszystkiego złego/ A Patriarchá rzekł do niey: Corko moiá wierna w Christusie/ żeś sie ochrzćiłá/ y w Christusá iesteś obleczona/ Ten cię sam wybáwić ma/ iákoż y zbáwił pierwszy narod Noego w Korabiu z HVR Chaldeyskie°/ y od Abimelechá/ Lotá od Sodomczykow/ Moizeszá z ludē Israelskim od Pharaoná y z domu niewoley/ Dawidá od Saula/ Daniela z pasczeki Lwow/ trzech młodzieńcow Sidrachá/ Misacha y Abdenago z piecá ognistego/ ták też y ciebie wybáwi/ á to rzekszy dał iey błogosłáwieństwo y Presbitera/ Holha też ze wszystkim dworem swoim wśiadszy w okręty wroćiłá sie szczęśliwie do Kijowá/ O czym Zonaras Grecki Historik annaliū to. z. sierzey pisze. A tá Holha álbo Helena napirwsza byłá chrześciáńką miedzy Rusią/ y wiele Rusakow do Christusa nawroćiłá/ Dla tego ią też Ruś przirównawa ku Słońcu/ Bo iáko Słońce Swiát oświeca/ *Olha Cesárzá oszukáłá.* *Drugie błogosłáwieństwo Holhy od Patriarchy.* *Abrama/ Genesis 11. cap. 12. 15. et 20.* *Lota/ Gen. 19 1. Pet. 2. Esa. 13. Hier. 50. Amos 4.* *Moizeszá/ Exodi 14.* *Dawidá/ Regum 18. 19. 20. 22.* *Daniela/ Dani. cap. 6. etc.* *Zonaras Annal. To. 3.*

oświeca/ ták też oná Chrztem świętym/ Ruſkie narody naprzod oświećiłá. Ale ſyná Swentosłáwá żadnym ſpoſobem do Chrztu/ y do vznánia prawdźiwego Bogá przywieść niemogłá/ Bo był bárdzo waleczny/ y wßyſtek ſie był ná Ricerſki żywot vdał/ dla czego ſie y Mátce wymawiał/ iż gdybych ſie ia ochrzćił/ Ludmoy y towárzyßy moi tego nie będą chcieć vczynić/ y odſtąpią mie/ á ia ſtym będę woiowáł y oyczyzny bronił. A ták wielkiey dzielności/ y ćwiczenia Ricerſkiego był przerzeczony Swentosław/ iż ſkoro lat ſwoich dorosł/ záwżdy w polu z Ricerſtwem ſwoim mießkał/ żadnych zawad y prożnych ſprzętow w woyſku ſwoim niedopuśćił wozić/ ná oſtátek áni kotłow/ áni żadnego naczynia kuchennego żaden iego żołnierz nie miewał/ wędzone mięſo tylko á chleb ſuchy ſam ze wßyſtkimi záwżdy iadał/ Namiotu y ſam nieznał/ okrom Kotarhy á oponczey/ ná gołey ziemi pod Niebem ſiadał/ tákże ſiodło álbo iárczak pod głowę włożywßy legał/ będąc Monarchą wßyſtkich Ziem Ruſkich/ przeto też roſkoßnych Grekow ſnádnie bijał/ y ich páńſtwá poſiadał.

Cwiczenie Ricerſkie y cierpliwość woienna Swantosławowá.

Swantosław Jhorowic Wielki Kniáź álbo Carz Kijowſki/ Pereaſławſki/ etc. Jedynowładziec wßyſtkiey Ruſi/ Roku 6463.

Swantoſław álbo Swentoſław/ Greckie Kroniki zowią go Swendosłabem.

SWantosław Jhorowic wnuk Rurikow gdy mu Matká Olha/ álbo Helená ochrzczona/ wßyſtkie Xięſtwá Ruſkie/ Kijowſkie/ Wielgo Nowogrodzkie/ Pſkowſkie/ Białoiezierſkie/ y inße w zupełną władzą puśćiłá/ zebrał wielkie woyſko z Ziem ſwoich/ á naprzod ná Kozary álbo Koſſery ludzi Ruſkiego narodu/ ktorzy mu ſie z mocy wybijáli/ ciągnął y dobył Zamku ich głownego/ ktory Biáławieſią zwano/ ſamych też Kozarow z Xiążęciem ich poráziwßy do posłußeńſtwá przywiodł/ y dań ná nich vłożył/ O czym Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 3. fol. 24. świádczą.

Tey wypráwy Ruſkie Kroniki nie máią ná Koſſary.

Swantoſław Kozarow zhołdował.

Wtora wypráwá ná Bulgary zá Dunay.

Potym według Kronik Ruſkich y Polſkich zebrawßy więtße woyſko ciągnął ná Bulgary áż zá Dunay/ ktorych kilo kroć znácznie poráziwßy/ wziął pod nimi ośmdźieſiąt Zamkow nád Dunáiem/ á ſwoimi Ruſakámi wßyſtki oſádziwßy/ w Pereasłáwiu Stolicę ſwoich pańſtw záłożył/ á do Mátki Holhy y do Pánow ſwoich rádnych Kijowſkich wskazał mowiąc/ iż w Pereasłáwiu ieſt vlubiona Stolicá moiá/ w pośrzodku Kroleſtw moich/ Bo

Swantoſław 80. Zamkow po Dunayſkich wziął.

Stolicá Swętoſławowá w Pereaſławiu.

ich/ Bo mi tu z Greciey przywożą Złoto/ Srebro/ Kleinoty/ Páwłokę/ Winá/ y rozmáite owoce/ z Węgier też Złoto/ srebro/ y konie dobre/ z Rusi/ skory/ miody/ woski/ y czeladź niewolną.

A w tym czásie Piecinigowie s tych kráin gdzie Litwá z Gotow/ Jatwieżow/ Połowcow/ y Alanow zmieszány/ przyciągnęli do Kijowá/ y oblegli Miásto/ á ná Zamku Kijowskim záwárłá sie byłá Holha z Jaropołkiem/ Holhą/ y z Włodimirzem trzemi wnukámi/ synámi Swentosłáwowymi/ do ktorego Holha posłáłá o prętki ratunek/ mowiąc/ ty cudzych Ziem szukasz/ á mnie mátki twoiey y z synámi twoimi Piecinigowie máło nie wzieli/ bo iusz byli odciągneli/ iák Miechouius pisze/ vsłyszawszy wieść od Ruskich iezykow/ iákoby sie ná nich Swentosłáw z wielkim woyskiem przybliżał/ ále Kroniká ruska swiádczy/ isz Swentosłáw rychło przyszedł z Pereasłáwia z Rycerstwem swoim/ rozgromił y rozegnał Piecynigi/ wszákże w Kijowie ácz go mátká z Boiárámi vsilnie żądáłá/ niechciał mieszkáć/ A gdy sie do Peresłáwia wracał/ rzekłá mátká Holha/ Jusz iuż synu miłu ia vmrę/ ty mnie gdziekolwiek będziesz chciał pochowasz/ y ták (iákoby wieszczá śmierci swoiey) dniá trzeciego vmárłá/ pochowána w Kijowie/ ktorey potym kośći Włodimirz wnuk ochrzściwszy sie/ zá święte podniosł y iest miedzy święte policzona/ przez Patriarchę Konstantinopolskiego/ dzień iey Ruś święci iedennastego dniá Lipcá Miesiącá.

Piecinigowie pskow oblegli.

Holha vmárłá.

A Swentosłáw po śmierci mátki swoiey Holhy álbo Heleny rozdzielił Xięstwá Ruskie trzem synom swoim/ Jaropołkowi dał Kiiow/ Oldze álbo Olhowi Drewlany z Zamkiem Chorościenem/ y z Pereasłáwem/ Włodimirzowi Nowogrod wielki/ Bo Nowogrodzánie z namowy niktorey niewiásty Dobrynie Włodimirzá zá Xiążę sobie vprosili/ Bowiem był w Nowogrodzie wielkim Mieszczánin ieden Kalusczá álbo Kálusczá Malec przezwiskiem/ Ten miał dwie Corce/ Dobrynę y Maluskę/ Maluska v Xiężny Holhy byłá w Fraucimerze klucznicą/ s ktorą miał Swantosłáw Włodymirzá.

Rozdziały synow Swantosławowych

Ták tedy Syny opátrzywszy Swantosłáw y rozdzieliwszy im Xięstwá porządnie/ niemogł gnuśnieć w pokoiu/ znowu sie wypráwił do Bulgáriey/ A ciągnąc nád czarnym morzem przez Dácką álbo Wołoską Ziemię/ przepráwił sie przez Dunay/ gdzie miásto głowne Bulgarskie Pereasłáw rzeczone/ gwałtownym szturmem wziął y opánował. Potym Bassilowi y Constantinowi Cesarzom Greckim woynę opowiedział roku od Christusá Páná 972. według rachunku Miechouinssowego y Długossowe°/ wtárgnął tedy

Swantosław znowu do Bulgariey.

Swantosław do Greciey.
gnął tedy do Greciey z woyskiem Ruskim/ Ale Cessárowie Grec=
cy Basili y Constantinus/ záraz do niego posły wypráwili/ pro=
sząc pokoiu y przymierza/ á iákoby wiele ludu miał w woysku swo=
Fortel Grecki przeciw Russakom chytry ále prożny.
im/ żądáli od niego wiedzieć/ obiecuiąc mu/ iż według liczby ludzi
woyská iego dań ná káżdego Ruśiná głowę chcieli dáć/ odkupu=
iąc pokoy/ ále skoro sie wywiedzieli liczby żołnierzow iego/ wnet
też woyská swoie Greckie spissáli/ y wiedli przeciw Swentosła=
wowi/ A gdy sie obiedwie woyská przeciwko sobie ściągnęły/ vle=
Rzecz Swentosławowá do ricerstwá.
kli sie Russacy wielkośći Grekow/ ktorych gdy Swentosław o=
baczył zátrwożonych w boiáźni/ rzekł ták/ Iż mieyscá nie widzę
o Rusacy/ ktoreby tu nas bespiecznie y zákryć y záchowáć przed
nieprzyiacioły nászymi mogło/ A ziemie y sławy Ruskiey w ręce
nieprzyiaćielskie podáć/ nigdym tego w vmysł swoy nieprzypusz=
czał/ zás przeciw tym nieprzyiaciołom mężnie á stale woiuiąc/
álbo śmierć vczćiwą podiąć/ álbo sławę nieśmiertelną odnieść/
pewna rzecz iest. Abowiem iesli przeważnie dokázuiąc y mężnie
woiuiąc vmrę/ imienia swego nieśmiertelność/ á iesli vciekę/ wie=
czną sromotę y háńbę stąd odniosę. A iż mi sie wielkośćią nieprzy=
iaciół ogárnionemu vćiekáć niegodzi/ y wymknąć sie prożno/ prze=
to ia mężnie á státecznie będę stał/ á głowę moię ná pierwszym
potkániu/ zá oyczyznę wszystkim niebespiecznośćiam zástáwię y
O tym czytay Herbersteinu.
záłożę. Ták tę rzecz Swentosławowę Herberstein fol. 5. de re-
bus Moschouiticis s stárey Kroniki Moskiewskiey/ ktorey ia też Ex=
emplarz mam/ opissuie. A żołnierze y wszystko woysko Ruskie/
co byli pierwey strwożeni/ tą rzeczą Xiążęćia swego/ iáko przybi=
ćim nowey pomocy pośileni/ záraz iednostáynie krzyknęli/ mo=
Ochotá Russakow.
wiąc/ Hey gdzie Hołowa twoiá Czarska/ tám y nászá niech bu=
det: Nátychmiast tedy pośiliwszy Ricerstwo/ z wielkim pędem
rzućili sie y gwałtownie vderzyli ná przeciw stoiące woysko Grec=
kie/ á przerwawszy y przebiwszy vprzeymą nawálnośćią ich vs=
Zwycięstwo Russakow nád Greki.
sy szykowáne/ zwycięstwo otrzymáli/ vciekáiące y strwożone Ru=
sacy bili/ siekli/ drugich imáli. Potym vżywáiąc zwycięstwá
Swantosław Greckie páństwá burzył/ plundrował y pustoszył:
A gdy go insze Xiążętá dárámi błágáły/ odkupuiąc pokoy/ á
Panadokmi.
Swentosław złota y Panadokmi Kleinotow (iáko ich Ruskie
Kroniki miánuią) niechciał bráć y gárdził nimi/ A tylko száty y
broni/ Zbroie/ Tarcze/ Miecze od Grekow przysłáne przyimo=
wał.

Czym sobie Swantosław Greki zniewolił.
Táką wielką cnotą y dzielnośćią iego Greckie narody poru=
szone/ przyszedwszy do Cesárzow y Xiążąt swoich mowili y wołá=
li/ y my

li/ y my pod tákim Krolem prágniemy y chcemy być/ ktory nie złoto/ ále broń y zbroię więcey miłuie. A gdy ſie z woyſkiem Swentosław przybliżał do Konſtantinopolá/ Grekowie odkupuiąc ſie wielką dánią/ od gránic go Greckich odwrocili/ iż ich więcey nie woiował/ wſzákże z wielkimi łupámi/ y ſtádámi Wielbłądow obciążonych złotem/ y rozmáitymi ſkárbámi wrocił ſie do Bulgáriey. Tego Swentosłáwá Zonaras ſtárodawny Hiſtorik Tom. 3. Swentoſłabem zowie. A gdy ſie do Pereasłáwia Ruſkiego y do Kijowá wracał/ wielkimi łupámi obciążony/ záſtąpili mu Piecinigowie/ s ktoremi ſie Swentosław śmiele potkał ná mieyſcu złym/ á do bitwy ſtoczenia nieprzyſtoynym/ Támże porażony y poimány ieſt. Poimánemu Xiążę Piecinigowſkie Kura álbo Kures rzeczony kazał głowę ściąć/ á z ſczałbatki głowy iego dał ſobie czáſſę vczynić/ y opráwiwſzy ią złotem/ dał text táki ná niey wyryć/ SZVKAIAC CVDZEGO SVVOIE STRACIL: Y záwżdy kiedy chćiał być przerzeczony Kures dobrey myśli s tey czáſſe pijał/ wznawiáiąc sławę ſwego zwycięſtwá y pámięć.

Swantoſław od Conſtantinopolá dania poſtąpioną odwrocon.

Swentoſław porázony y ſcięty od Piecinigow.

Czáſſá z ſczałbatki Swentosławowey.

O tych Piecinigach/ ktorych Zonaras Grek Pacinnikámi zowie/ A Wapowius Pewcinámi/ coby zacz byli/ wyżſzey naydzieſz około wywodu Połowcow y Jatwieżow pobrátynow Litewſkich/ ktorych wony czáſy rozmáitymi przezwiſkámi miánowano. A ten Kures Xiążę był włáſny Litwin/ wczym go imię ieo wydawa.

O ſpołnych zaboyſtwach Brátow Synow Swentoſłáwowych.

Po śmierći Swantosłáwá Rurikowicá Jedynowłáyce Ruſkiego/ Synowie iego trzey ácz byli dobrze y porządnie zá żywotá Oycowſkiego Xięſtwy Ruſkimi podzieleni/ y opátrzeni/ niemogli ſie miedzy ſobą zgodzić. A naprzod Swadołt niiáki przednieyſzy Pan rádny niebośzczyká Swentosłáwá przyiáchawſzy ná Kijow do Jarozełká Xiążęciá Kijowſkiego ſtárſzego z brátow/ począł mu vſilnie rádzić/ áby Holhę brátá wygnał z Xięſtwá Drewlanſkiego y Pereasławſkiego/ máiąc nań waśń/ iż mu był ſyná rzeczonego Lute Olech zábił w łowiech.

Swadolt drugi Achitophel

Ták tedy Jaropołk Swadołtową rádą poduſzczony/ podniosł woynę ná Brátá/ y poráził woyſko iego Drewlanſkie/ á Olech ſámo Xiążę vćiekáiąc z pogromu ná zamek ſwoy Waraż (według Miechouiuſſa) niemogł ſie wćiſnąć przed wielkim tumul-

Tego Zamku Herberſtein nie miánuie/ ány Kronicá Kijowſka/ tylko Dlugos/ Miechouius/ y niktore Kronicki Ruſkie.

tem Ludu vciekáiącego. A ták od Zołnierzow Jaropołkowych do Zamku ſturmuiących/ z moſtu wyſokiego miedzy inßymi zepchnion/ á gdy wiele ludu nań vpádło/ nedznie był zátłoczony y zádußony/ Roku od ſtworzenia Swiátá 6485. A Jaropełk vbiezawßy Zamek Waraz y opánowawßy go/ kazał Brátá Olechá ßukáć/ ktorego pod moſtem miedzy trupámi ledwo trzeciego dniá náleziono vmárłego/ zá vkázániem iednego Drewlaniná/ á kazawßy go przed ſiebie przynieść/ rzekł do Swadołtá pátrząc ná trup Braterſki: Swadołcie/ otoś tego pożądał. Potym go pochowano w Owruczey.

Owrucza.

Włodimirz do Waregow vciekł/ álbo do Swecyey/ álbo do Dániey.

Vsłyßawßy to Włodimirz iß Jaropełk Olhę Brátá zábił/ zárázem z Nowogrodá wielkiego vciekł zá Morze do Waregow/ A Jaropełk przyciągnąwßy s Kijowá do Nowogrodá/ namieſtniká ſwoiego ná Xieſtwie Nowogrodzkim przełożył/ y ták ſie vdziáłał Jedynowładcą wßyſtkiey Ruśi/ opánowawßy wßyſtkie Xieſtwá Brátow ſwoich/ iednego zábiwßy/ á drugiego wyſtráßywßy. Ale Włodimirz wziąwßy ná pomoc Waregow/ wrocił ſie do ſwoiego Xieſtwá/ gdzie namieſtniká Jaropołkowego z Nowogrodá wypedził/ á ſwoiego niiákiego Dobrynię przełożył/ á ſam zebrawßy wietſze woyſko z Ruſſakow/ á złączywßy ie z Waregámi Brátu Jaropołkowi woynę opowiedział/ vprzedzáiąc go w tym/ bo wiedział/ że też Jaropełk miał woynę przeciw iemu podnieść.

Włodimirz Nowogrod wielki odiſkał.

A w tym czáśie posłał do Rechwoldá Xiążęciá Pſkowſkiego/ (ktory też był z Waregow ná to Xieſtwo przyßedł) proßąc v niego Corki Rochmidy w małżeńſtwo. Ale Rochmidá iß wiedziáłá/ Włodimirzá być nieprawego łożá/ (Bo go Swentosław z Maluſſą miłośnicą miał) niechciáłá ná to pozwolić/ ále zá Jaropełká Brátá iego y nieprzyiaciela w małżeńſtwo ſie bráłá/ od ktorego też dziewoſłebow oczekiwáłá.

Rechwold Xiaże Pſkowſkie zábity.

Pſkow álbo Pleſkow Włodimirz wziął.

Potym Włodimirz rozgniewawßy ſie iß był wzgárdzon/ wnet z onym woyſkiem gotowym/ ná Rechwoldá Pſkowſkiego podniosł woynę/ ktorego poráziwßy dobył Pſkowá/ á ſámego Rechwoldá y dwu Synow zábił przy nim/ Rochmidę też poniewoli ſobie wziął w małżeńſtwo.

Potym zárаz świeżym zwycieſtwem y przybáwienim Pſkowſkiego Xieſtwá pośilony do Kijowá przeciw Brátu Jaropołkowi ciągnął/ á gdy mu Jaropełk nieśmiał polá ſtáwić/ záwárł ſie w Kijowie/ Włodimirz też Kijowá vśilnie dobywał/ ále iß go wyrozumiał trudno mocą doſtáć/

Włodimirz Kijow obległ.

wypráwił

wypráwił táiemnego Posłáńcá do Bludá naywiernieyszego Páná rádnego Jaropolkowego / ktorego zowiąc Oycem y obiecuiąc wielkie dáry / prosił áby mu dodał rády / ktorymby sposobem Jaropelká brátá mogł zábić.

Wyrozumiawszy tedy prośbę y żądánie Włodymirowo Blud Woiewodá / obiecał mu Páná swego zábić / dodawszy rády Włodimirzowi / áby Zamku Kijowskiego vsilnie dobywał / A Jaropełká Páná swego zdrádliwie nápominał / áby w zamku niemieszkał / powiádáiąc mu iż iuż wiele Kijowian iego sług do Włodimirzá przystało / y ná iego sie zdrowie násádziło. Blud zdrayca.

Ták Jaropełk zdrádliwą namową Bludową zwiedziony vciekł s Kijowá do Rodenu Zamku / ktory leżał ná vściu rzeki Jursy / gdzie sie być przespiecznym zdrowia swego rozumiał / y od gwałtu Włodimirzowego. A w tym Włodimirz dobywszy Kijowá / y osádziwszy go swoimi Nowogrodzány / y Waragámi / ciągnął z woyskiem zá brátem Jaropołkiem / y obległ go w Zamku Rodenie / á ná błánki y ná wieże vstáwicznie kazał szturmowáć niemáły czás / zá czym żołnierze y Rycerstwo Jaropołkowe długim obleżeniem / głodem y vstáwiczną trwogą strapieni y znędzeni / ná podánie wołáli / niemogąc dłużey cierpieć oney nędze. Roden zamek stáry Ruski / dziś go nie znáć. Kijow wziął Włodymirz.

A począł rádzić Blud Jaropołkowi znowu / áby pokoiu v Brátá nád sie dáleko mocnieyszego prosił / do Włodimirzá też potáiemnie wskazał / iż mu iuż wnet chce brátá wydáć / y przedeń przywieść. Ták Jaropołk vsłuchawszy przewrotney rády Bludowey / podał sie w moc ná łáskę y ná wolą Brátu Włodimirzowi / táką kondicią dobrowolnie ofiáruiąc / iż coby mu kolwiek z łáski swoiey postąpił / w dzierżáwę ná wychowánie / ná tym chćiał wdzięcznie przestáć. A gdy sie tá kondicia podobáłá Włodimirzowi / wnet Blud począł nápominác Páná / áby do Włodimirzá Brátá wyszedł / á podał sie / Czego mu zás Werasko drugi Pan Rádny odradzał / Ale Jaropełk zániedbawszy zdrowey rády Weraskowey / vsłuchał Bludá / y wyszedł do Brátá / á skoro wychodził z Bramy / wnet od dwu Waragow zábity iest / ná co sam Włodimirz z iedney wieże pátrzał. A widząc iuż Jaropełká Brátá zábitego / zárázem do Zamku Zołnierzow swoich Waragow hurmem puścił / Zonę Brátá zábitego Greczkę zgwałćił / s ktorą Jaropełk tákże / poki ieszcze Mniszką álbo Czernicą byłá / przedtym niż ią zá żonę poiął / miał Syná / Tym tedy sposobem dla łákomey chćiwośći pánowánia Jaropełk Olhá Brátá / á Jaropełká zás Włodimirz zábił. Zdrádá. Jaropołk zábity. Wzaiemne łotrowstwo. Niemienie sie wyrok P. Chrystusow / kto mieczem woiuie etc. Matth. 26. Gen. 9. cap.

Włodimirz wielki Swentosłáwowic Jedynowładcá Ruski pirwszy Chrześciánin / Roku 6486. według Rusi od stworzenia Swiátá.

A od te^o Włodimirzá Moskiewski sobie Cárstwo wszey Rusi przypisuie.

Bałwan Piorunow.

Jáki był ksztalt Piorunow.

Włodimirz Swantosłáwowic wnuk Ihorow á práwnuk Rurikow / opánowawszy Xięstwá Ruskie Brátow pobitych / Olhy y Jaropełká / wszystkę Ruś pułnocną / wschodnią / y ná południe leżącą / Biała y Czarną / pod swoię moc przywiodł / dla tego sie pisał Cárzem álbo Krolem / Jednowładcą / y Wielkim Kniáziem wszystkiey Rusi. Z Nowogrodá też wielkiego do Kijowá Stolicę przeniosł. A czyniąc Bogom swoim offiáry / zá duszę Brátow pobitych / Holhy y Jaropełká / bárdzo wiele Bałwanow y Kościołow pogáńskich w Kijowie y po okolicznych gorach y polach Kijowskich nástáwiał / y pobudował / á naprzod Bałwan bárdzo wysoki postáwił Piorunowi álbo Porkunowi / Bogowi gromow / chmur / y łyskáwic. Ktorego nabożniey z wielką vczciwością chwalił / sam tułow iego był z drzewá misternie rzezány / głowę miał srzebrzną odlewáną / vszy złote / nogi żelázne / á w ręku trzymał kámień / ná ksztalt piorunà pałáiącego / Rubinámi y Carbunculussem ozdobiony. Drugie Bałwany były miánowáne / Vslad / Korssa / Dassubá / Stribá / Symaergla / Makosz / etc. Ktorych Russacy Kumerami iednostáynie názywáli / y tym ofiáry czynili / y modlitwy Boskie wyrządzáli.

Ruska Stolicá z Kijowá do Włodimirzá / á potym do Moskwy przeniesiona.

Woyna Włodimirzowá ná Polaki.

Tenże Włodimirz zbudował Zamek y miásto wielkie od swego imienia názwáne Włodimirz / miedzy Wolgą y Oką nád Kleźmą Rzeką / w kráinie bárdzo hoyney 36. mil zá Moskwą Miástem ku wschodu Słońcá / y tám Stolicę swoię przeniosł z Kijowá / ktora poczawszy od tego Włodimirzá trwáłá áż do Jwáná Danilowicá Biełko Ruskiego Xiążęciá / á ten potym z Włodimirzá do Moskwy Stolicę przeniosł. Obrocił potym myśl wszystkę Włodimirz do woyny y Rycerskiey czuynosci / Naprzod podniosł woynę ná Miecłáwá Xiążę Polskie / y dobył podnim Przemyslá / y Cirwena Zamkow / y Powiát Radimicki Polskiego Xięstwá (ma być podobno Radomski) podbił pod swoię moc / y dań ná nich vłożył / ktorą pierwey Polakom dawáli / O czym Długosz y Miechouius lib. 2. cap. 1. et 3. fol. 24. etc.

Zon miał kilko wespołek Włodimirz / á z Rochmidą Xiężną Pskowską / ktorey Oycá Rechwoldá y dwu Brátow zábił / miał

Synow

ſynow trzech/ Izaſławá/ Iarosławá/ Wſewoldá/ y dwie Corce z Greczką miał Swantopelká / z Czeſką Kieżną Swatosławá y Stanisławá / z Bulgarką Boriſſa y Hlebá. Nád ty żony ießcze ná Wyſogrodzie chował trzy ſtá nałożnic / á w Beroſtowey y w Sebrach dwie ſcie / á ná Biełogrodzie trzy ſtá / wßytkich był poczet 800. Potym Włodimirz będąc iuż zupełnym Iedynowłaycą wßyſtkiey Ruśi / zebrał wielkie woyſko / s ktorym przepráwiwßy ſie przez Dunay / opánował Ziemie Bulgarſką / Serbſką / Karwacką / Siedmigrocką / Wijatiką / Iatwieſką / Dulebſką / y ty kráiny / gdzie dziś Wołoßy / Multani / y Tatarowie Bobruczcy / á wßyſtkich do posłußeńſtwá ſwego iedną wypráwą przypędził / y dań ná nich vłożył / ktorą pierwey Greckim Ceſſarom dawáli. A gdy ſie tą poſtronną woyną báwił Włodimirz / wtárgneli do Ruſkich Kieſtw Piecinigowie / y oblegli Białogrod zamek ná ktorym było 300. miłoſnic Włodimirzowych / A leżąc pod nim czás niemáły / niemogli Zamku dobyć / y vmyślili ták długo leżeć / áżby obleżeńcow głodem wymorzyli / iákoż ſie iuż chcieli wßyſcy podáć / áż ieden ſtáry człowiek ich záhámował / á co byłá ießcze trochá żywności / s tey kazał dwie kádzi kiſielu rozſczynić / á trzeći ſity miodowey / to wßyſtko kazał wywieść Piecinigom do obozu (ktorych też iuż było teſkno prożno leżeć) mowiąc / ieśli tu w polu nie maćie żywności co ieść / á to wam Biełogrodzánie z łáſki ſwey przysłáli / poki ſie ſámi z Włodimirzem Pánem ſwoim / dla was przygotuią porządniey: Piecinigowie to widząc rozumieli / iż ich trudno głodem wymorzyć / á mocą Zamku nielza dobyć / dla tego odciągneli od obleżenia / á Biełogrodzánie ſie máłym fortelem wyßydzili.

Synowie Włodimirzowi.

Nałożnice Włodimirzowych 800. Mało niezrownał z Salomonem/ ktory też miał żon 700. á nałożnic 300. 3. Regum 11.

Fortel Ruſki w obleżeniu.

Potym ſie z więtßym woyſkiem zebráli Piecinigowie / y ciągneli do Kijowá / á Włodimirz vsłyßawßy o nich też ſie poſpießał / áby im odpor dał / y położyli ſie obozem / Piecinigowie z iedney ſtrony rzeki Trubieſſy / A Włodimirz z drugiey ſtrony ſtał z gotowym woyſkiem. Widząc to Piecinigowie / iż ſie im potężnie Włodimirz ſtáwił / nieśmieli náćierác wſtępnym boiem / ále posłáli do Włodimirzá z táką kondicią / iż ieśliby ſie ktory mąż z woyſká twoiego Ruſkiego chciał obráć ták śmiáłym / ktoryby chciał ſam á ſam z iednym ſtrony náßey zápaśnikiem Piecinigiem zápáśy iść / tedy Piecinigowie ſwoiego iednego zá wßyſtkich ſtáwią ná plácu / á ieśli wáß Ruśin zmoże náßego Piecinigá / tedy my wam będziemy służyć / ieśli też náß Piecinig wáßego Ruśiná ſtłucze / tedy wy nam hołdowáć y służyć będźiećie. A ieśli ſie táki zápaśnik nieobierze

Condicie Ruſſkom podáne od Piecinigow.

miedzy wámi/ tedy my bedziemy Ruską ziemię trzy látá woyowáć/ przetoby wam lepiey nieżycząc spolney krwie rozlewánia/ iednego zá siebie wszystkich ná plác przeciw nászemu zapásnikowi postáwić.

Wysłuchawszy tego poselstwá Włodimirz/ frászował sie bárdzo/ myśląc sam w sobie y mowiąc: ieśli nie stáwię zápaśniká/ będą rozumieć Piecinigowie/ iż w moich Xięstwach y ieden sie godny do poiedynkowego boiu niemoże náleść/ zá czym wieczna háńbá ná Russakach moich zostánie/ A ieśli zás postáwię swego iákiego Russaká/ á Piecinig go zmoże/ tedy sromotę y szkodę/ ktemu y poddáństwo Piecinigom vczynić muszę/ A gdy sie o tym zmyślą gryzł/ przyszedł ieden do niego Pereasłáwiánin mąż stáry/ mowiąc: Cárzu/ Kniázie wielki Włodimirzu/ iest v mnie syn/ ktory sie może skosztowáć zápásy z Piecinigiem/ Vsłyszawszy to Włodimirz/ był s tey wdzięczney nowiny wesoł/ y kazał onego Mołoycá przed siebie przywieść/ y pytał go nie ináczey iáko Saul Dawidá/ ważyłliby sie podkáć z Bohatyrem Piecinigow? Ktory zárázem ochotnie wszystko vczynić obiecał zá zdrowie Cárá Włodimirzá/ mowiąc: Ja sługá twoy to dziś pokażę/ iż Piecinigowie z Bohatyrem swoim przed tobą Carzu przesłáwny będą pohańbieni. Widząc Włodimirz wielką ochotę w máluczkim ciele/ Bo ten Pereasłáwiánin/ iáko y Długosz y Miechowius lib. 2. cap. 10. świádczą/ był śrzedniego wzrostu/ wątpił o zwycięstwie/ Wszákże skutek woyny szczęściu poruczáiąc/ posłał do Piecinigow áby z swoim bohatirem ná plác wystąpili/ á on iuż z swoim czeka ich/ Náza iutrz tedy Piecinigowie wspráwie zszykowáni stoiąc/ á ná hárdą każąc/ wysłáli swego zápaśniká ná plác náznáczony/ chłopá grubego/ plecystego/ rámionámi czerstwość okázuiącego/ y wzrostu práwie Goliatowego/ ktory hárdo stoiąc/ á plecámi y krokiem szermuiąc/ wołał ná Rusaki sromocąc ich y háńbiąc/ á co rychley rownego sobie/ á ieśliby niesmiał ieden/ tedy sam ná sie trzech wyzywał. Wystąpił tedy on Pereasłáwiánin z woyská Ruskie°/ chłopek máły/ ále záwiązáły/ ktorego obaczywszy Piecinig szydził z niego/ názywáiąc go żołwiem/ wszákże gdy ku niemu śmiele Rusin postępował/ vchwycili sie obádwá zárko wpássy/ własnie iáko Dares z Entellussem Eneászowi zápaśnicy/ Piecinig grubością ciáłá/ Rusin zás czerstwością nárabiał/ á iż był chłop wysoki Piecinig/ Russin tym sie niżey schylał/ rozwiodszy sie vderzył Piecinigá w tłusty brzuch głową/ práwie nád łonem áż vpadł/ woyská zobudwu stron stały spokoynie pátrząc ná onę biesiádę/ chłopká máłego z obrzymem/ por-

1.Regum 17.
Eccles. ca. 46.
1. Macha. 4.
Psalm. 77.

Duellum Rusina málego z obrzymem Piecinigiem.

Virgil. in. Aene.

Fortel.

wa ę

wał sie potym Piecinig/ á gniewem wielkim y wstydem záiuszony/ vderzył gwałtownie kułakiem ná Peresławiánina/ ále on chybkością nárabiáiąc/ vskoczył mu z rázu prętko y z mieyscá/ á Piecinig iáko chłop ciężki od swoiego popędliwego stossu iż chybił Rusiná/ potknąwszy sie padł o ziemię/ á Peresławiánin przyskoczywszy nie dał mu się powtore poprawowáć/ ále go záraz osiodławszy począł tłuc wsczeki áż mu zęby wespołek ze krwią pádáły/ zátym go zá gárdło vchwyciwszy/ nieináczey iáko Hercules Anteusá ták długo dusił/ áż ná onym plácu dusze z niego wytłoczył. Co obaczywszy Włodimirz/ wnet z woyskiem Ruskim krzycząc y hucząc rzucił sie ná Piecinigi przeciw stoiące/ á oni widząc swe nieszczęście pierzchnęli po roznych polach. Rusacy vciekáiących bili/ siekli/ kłoli/ imáli/ á drugich w Trubiesie rzece topili/ á odbiwszy wielkie połony y łupow rozmáitych w obozie Piecinistkim nábrawszy/ sławne zwycięstwo przes iednego Pereasławiánina (nieináczey iáko żydowie przes Dawidá nád Philistinámi) otrzymáli/ Y záłożył Włodimirz ná tym brodzie/ gdzie sie to zwycięstwo sstáło Pereasław drugi/ ná pámiątkę tego/ iż Pereasławiánin nád Bohatirem Piecinistkim zwycięstwo ná onym mieyscu otrzymał. A onego Młodziencá vczynił Rycerzem sławnym/ y Oycá iego człowiekiem zacnym.

Piecynig Obrzym od Rusiná zábity.

Pienigowie porążeni.

Pereaslaw drugi záłożon.

Ták gdy Włodimirz był wielkim y sławnym po wszytkim swiecie Monarchą/ álbo Jednowładcą wszystkich Ziem Ruskich/ á w Pogáństwie báłwany chwaląc bez zakonu żył/ przyieżdzáli do niego w poselstwach od rozmáitych Krolow/ Xiążąt y narodow náuczycielowie rozmaitych wiar/ y zakonow/ naprzod Machometani/ Tatarowie/ Egipcycy y Arabowie z inszymi Krolámi Argawenskimi/ námawiáli go/ áby ich wiárę y zakon od Machometá podány przyiął/ ktory Włodimirz wzgárdził/ iż mu sie zdał być plugáwy y szkárády. Potym od Papieżá Cesárzow y Xiążąt Rzymskich álbo Łáćinskich y Niemieckich był przes częste posły námawian/ áby ich wiárę y zakon Chrześciáński przyiął/ Ná co też niechciał pozwolić/ iż Ceremonie Łáćinskie máło nabożne/ y Kośćioły ich niebárdzo ochędożne być mu sie zdáły. Ná ostátek był námawian y od Zydow/ áby ich Zakon Moizeszow przyiął/ ále niechciał/ bo mu sie Moizeszowe vstáwy ciężkie być zdáły/ Tylko posłowie od Greckich Cesárzow y Patriárchow v niego z wiárą y Ceremoniámi swoimi nieiákie mieysce mieli.

Posłowie rozmáici do Włodimirzá.

Od Machometanow.

Od Papieżá.

Od Zydow.

Od Grekow.

Wszákże widząc rożność rozmáitych wiar y zakonow/ niechćiał zgołá ná żadną pozwolić/ Ale posłow swoich dziesiąciu wyprawił w dálekie y rozmáite strony swiátá/ áby sie o porządkach

Posłowie Włodimirzowi do rozmáitych stron Swiátá.

wiáry y o Ceremoniách wßelkich narodow pilnie wywiádowáli. A naprzod im kazał iácháć do Bulgariey y doświádczyć wiáry ich/ drugich posłał do Rzymu/ inßych do Niemiec do Afriki/ Egiptu/ y do Scitiey/ ktorzy Posłowie przypátrzywßy sie rozmáitych narodow rozmáitych wiar y Ceremony/ przyiácháli potym do Konstantinopolá/ y opowiedziano to Cesárzowi Konstantinowi/ y Basilemu/ iß Posłowie od Włodimirzá Monarchy Ruskiego przyßli wiáry przepátrywáć/ co vsłyßawßy Cesárzowie weselili sie s tego/ y okazawßy Posłom wßystkie Ceremonie według Greckich obrzedow/ y vdárowawßy ich odpráwili do Kijowá/ á iżby Pánu swemu lepßą pewność o Greckiey wierze dáć mogli/ posłał z nimi Patriarcha y Konstantin Cesarz Kirá álbo Cirussa Philosophá Greká Meżá vczonego/ ktory przyiachawßy do Włodimirzá/ wiele z nim rozmawiał o wierze Chrześciáńskiey/ á potym mu oddał zá vpominek Zapone wielką złotą od Cesárzow swoich/ y od Patriarchow/ ná ktorey był misternie wyryty stráßny sąd ostáteczny Boży/ Ktorey przypátruiąc sie Włodimirz/ prosił Philozopha/ áby mu powiedział/ co sie rozumieli ci/ ktorzy iedni ná práwicy Sedziego/ á drudzy ná lewicy stoią/ y powiedział mu Philozoph/ iß ná práwicy będą stáć ci/ ktorzy wierzą w Páná náßego Jesusá Christusá/ y czynią vczynki dobre/ zá co po śmierci wieczny żywot y Krolestwo niebieskie otrzymáią/ á ná lewicy ci stoią/ ktorzy w Bogá niewierzą/ á bez zakonu y wiáry żyiącz złe vczynki dziáłáią y swowolnie żyią/ ci w wiecznym ogniu piekielnym wiecznie potepieni bedą. Włodimirz to vsłyßawßy westchnął y rzekł/ Błogosłáwieni ci ktorzy ná práwicy stáną/ ále o biádá tym ktorzy ná lewicy. Philosoph odpowiedział/ ieśli sie ochrzćiß y ty bedzieß ná práwicy/ á ieśli w pogáństwie żyć bedzieß/ ná lewicy twoie mieysce y ze wßystkim ludem ziem twoich/ á potym wieczne potepienie. A Włodimirz sie obiecuiąc ochrzćić/ odpráwił go vdárowawßy.

Cirus Philosoph do Kijowá.

Z máley rzeczy persuasio.

Włodimirz miásto nád Kleźnią stárá stolicá po Kijowskiey Ruska.

Y przyzwał Panow y Boiar swoich Rádnych do Wołodimirzá miástá nád Kleźnią rzeką leżącego/ do ktorego był stolice z Kijowá przeniosł/ tám im opowiedział/ co z nim zá rozmowę miał około wiáry Chrześciáńskiey Kirus Grecki Philosoph/ iß ktoby sie ochrzćił/ vmárwßy ma wstáć z nowu/ y krolowáć ná wieki/ á niewiernym y bezchrześnym ma być po śmierci męká y potepienie wieczne Ták sie byłá Włodimirzowi z wyobráżenia sądu ostátniego ná oney Zaponie wyráżonego/ Chrześciáńska wiárá w serce wpoiłá/ wßákże iß niemiał tákich ludzi nabożnych ktorzyby iego

Obrázy.

by iego przedśiewziecie zaraz do skutku byli wiedli/ przeto tego zániedbał.

A zebrawszy wielkie woysko z wielkich Nowogrodzan y z Kijowian/ wypráwił sie do Tauriki/ ktorą dziś Przekopem zowiemy/ gdzie dobył Kaphy álbo Teodosiey Miástá sławnego pod Grekámi. A potym głowny wszystkiey Tauriki Zamek y Miásto Korssun (ktory Sabellicus lib. 2. Chersoną á Miechouius Korschim zową) leżący w naprzednieyszym Porcie Pontskiego morzá naosobliwszy wten czás Kleinot Cesárzow Greckich obległ/ y dobywał go wszystką mocą czás niemáły/ bo był trudny do niego przyskep/ á ktemu go Greccy żołnierze przeważnie bronili. Włodimirz potym rokował z obleżeńcámi/ áby sie podáli/ mowiąc: iesli sie dobrowolnie nie podaćie/ bede tu stał ieszcze do trzech lat/ áż was dobede/ czego potym prozno bedziecie żáłowáć/ ále Grekowie tey groźby iego niedbáli/ á Włodimirz potym leżał pod Korsunem sześć miesiecy. Gdy iuż tedy obleżeńcow nedzá dokurczyłá/ á przed sie w vporze swoim trwáli/ ieden ich Protopos imieniem Nastasius nápisał ná strzále ty słowá/ Włodimirzu Carzu/ chcesz li przedzey Zamku tego dobyć/ tedy wiedz o tym/ iż są Rury podziemne ku wschodu Słońcá/ ktorymi idzie wodá słodka do Korssunu/ A ták ty zepsowawszy ty Rury/ odeymiesz wode Korssuniánom/ zá czym sie tobie muszą podáć/ s tym textem strzáłe wystrzelił/ ktora prosto iáko mierzył pádłá przed Namiotem Włodymirzowym/ á gdy ią sobie podáć kazał/ vyzrzał ná niey Pismo Greckie/ á záwoławszy Tłumáczá/ kazał sobie on text przeczytáć/ s ktorego rzecz słuszną wyrozumiawszy/ roskazał wnet rury pod ziemią przekopáć/ A zá tym Korsuniánie niedostátkiem wody odietey śćiśnieni/ y vdreczeni/ ná łáskę z Zamkiem y z Miástem/ y ze wszystką Morską y murową Armatą podáć sie muśieli z Skárbámi Cesárskimi.

O tym Kroniki Greckie świádczą/ y Zonaras.
Kaphe wziął Włodimirz.
Sabel. lib. 2.
Korsun álbo Koschim Zamek y Miásto sławne w Taurice Greckie/ gdźiedźiś Kirktel Tatarski.
Nastasius Protopop zdraycá.
List ná strzále z zamku.

Nápisano w stárych Kronikach Ruskich/ czego też Sigismundus Herberstein w kśiegach swoich o Moskwi fol. 75. stychże Kronik poświadcza/ Iż Nowogrodzánie Russacy z Rieśtwá y z Miástá wielkiego Nowogrodá/ gdy cáłe siedm Lat Korsuná w Poncie z Włodimirzem dobywáli/ Małżonki ich steskniwszy sie przyrodzonym Swierzbem y niebytnośćią długą mężow/ ktemu o ich zwroceniu zwątpiwszy/ mniemáiąc iż iuż ná Woynách pogineli/ Sługi swoich y Niewolnikow zá Małżonki spoimowáły/ Potym gdy sie Nowogrodzánie dobywszy Korsunu wroćili do wielkiego Nowogrodá/ y Bramy Korssunskiey

Herberstein fol. 75.
Przygodá Nowogrodzka.

wrotá

Bramy z Korſon'a y dzwon wielki do Nowogrodá przyniesion.

Słudzy ná Pány.

Fortel ná niewolniki.

Chłopi grod nád Mologą.

wrotá miedziáne ná znák zwyćiestwá y bárdzo wielki dzwon (ktory y dźiś ieſt v przednieyßego Ruſkiego Kośćiołá támże w Nowogrodźie) s ſobą przywiezli / słudzy y niewolnicy pánow ſwoich / ktorych żony były ſpoimowáły / do miáſtá puśćić niechćieli / y wzburzywßy ſie przećiw włáſnym Pánom / odbić ich bronią vśiłowáli / á gdy z nimi Pánowie Rycerſką bronią bitwę zwiedli / otrzymáli nád nimi gorę Niewolnicy / áż zá porádą iednego ſtárcá porzućiwßy broń Rycerſką / ßáble y miecze / kije / y bicze álbo puhi iáko ná niewolniki wźięli / ktorych ſie dopiero Niewolnicy vlękneli / wſpomniawßy iż ich pierwey pánowie tákimi kijámi y puhamy karáli / nie ßáblámi / y ták záraz z miáſtá y s polá poczęli vćiekáć / áż przyßli ná iedno błotne mieyſce nád Mologą rzeką leżące od Vglicza dwie mili / y tám ſie okopáli / y Zamek zbudowáli / chcąc ſie pánom ſwoim obronić / ále Pánowie dobywßy ich / iednych powießáli / drugich poczwiertowáli / y godnymi mękámi według zasługi potrácili.

Juſtin' lib. 2. Herodotus in Melp.

Przygodá Scitow Ruſkiey podobna.

Tey też włáſnie podobną Hiſtorią opiſſuie Juſtinus ex Trogo Pompeio lib. 2. y Herodotus in Melpomene / o Tatarach / álbo Scitach / gdy ich tákże słudzy zwracáiących ſie po ſiedmiu lat z woyny do domow y do ich żon włáſnych (ktore iuß byli niewolnicy ſpoimowáli) puśćić niechćieli / iáko nieprzyiaćioł y przychodniow / áż ich tákże po długich bitwach z nimi zwiedzionych kiymi / rozgámi y puhami roſpłoßyli etc. Ale do rzeczy przerwáney przyſtępuię.

Włodimirz Taurike wßyſtke opánował.

Włodimirz zás doſtawßy przez przymußone zá odięćim wody podánie Korſſunu Miáſtá y Zamku sławnego portowego / inße wßyſtkie Zamki y Miáſteczká / y wßyſtke Taurike wyſpę pod moc ſwoię snádnie podbił y opánował / z wielkim ſtráchem wßyſtkiey Greciey / y wypráwił Posły ſwoie do Konſtantiná y Baſilego Ceſárzow Konſtantinopolſkich / Synow Janá Zemiſki / Roku od ſtworzenia świátá 6496. oznaymuiąc im to / iż Korſſun ich sławny Zamek y Miáſto portowe wziął ze wßyſtką Tauriką / á słyßąc iż maćie Sioſtrę / daycie mi ią zá żonę / á iesliß nie chcećie / vczynię ták wáßemu Konſtantinopolowi y inßym Greckim Zamkom / iákom Korſſunowi vczynił. Ceſárzowie odpowiedzieli / iż ſie niegodzi y nie słußna rzecz nam Chrześćiáńſkim Monarchom / zá ciebie Pogáńſkie Xiążę Sioſtrę rodzoną oddáć / ále ieśli ſie ochrzćiß w wiárę náßę Chrześćiáńſką / á do Chriſtuſſá prawdźiwego Bogá / odſtąpiwßy Bałwánow / przyſtánieß / tedy my tobie Sioſtry náßey w małżeńſtwo święte bronić nie będziemy. Vsłyßawßy

ßawßy

szawszy to Włodimirz/ rzekł/ iżem ia pierwey słał do was Posły/ ktorzy mi opowiedzieli/ y porządną spráwę dáli/ o wászym Zakonie/ ktory mi sie podobał/ y iest mi miła wiárá y Ceremonie wásze/ A ták przyszlicie Biskupá ktoryby mię ochrzcił/ á sámi záras przyiedźcie y z Siostrą swoią do mnie/ álbo mi ią przyslicie w małżeństwo/ á ia wam Korssun y kráinę wszystkę Tauricką y Pontską wrocę/ Vsłyszawszy tę wdzięczną odpowiedź Konstanti y Basili Cesárzowie/ weselili sie wielką rádością/ y poczęli Siostrę Annę z prośbą námawiáć/ iżby szłá w małżeństwo zá Włodimirzá/ czego sie oná vsilnie wzbraniáłá. Brácia iey zás powiedzieli/ nie poydzieszli/ pewnie co Korssuniánom y Taurikánom wszystkim vczynił/ vczyni to y Grekom/ á ieszcze sie gorzey tey zelżywości nád námi mścić będzie/ A iesli przes cię Bog Ruskie Ziemie Chrztem świętym oświeci/ A Grecką Ziemię/ tymże twoim Małżeństwem od plundrowánia wyzwoli/ wieczną słáwę y nieśmiertelne Błogosłáwieństwo ztąd tobie vrośćie.

Ná to rzekłá Anná Cesárzowná s płáczem/ Niech sie wola Páńska sstánie/ á wsiadwszy v Konstantinopolá w Okręty/ prowádzili ią Brácia Cesárzowie/ iák Długosz y Miechouius piszą/ do Korssuna z wielkim Orszakiem Xiążąt Greckich y Francimeru/ ktorych Włodimirz wdzięcznie przyiąwszy/ skoro Cesárzownę ná Páłac Korsunskiego Zamku wprowádzono/ záraz zem nań przyszłá nagłá ślepotá/ iż ná oczy olśnął/ snać z woley Bożey/ y począł wątpić iesliby sie miał ochrzcić álbo nie/ Bo mniemał/ iżby go Bogowie iego dla tego przedsięwzięcia skaráli. Ale Cesárzowná posłáłá do niego mowiąc/ iesli sie nie ochrzcisz/ niezbędziesz ślepoty. A ták Roku od stworzenia Świátá/ według rachunku Ruskiego 6496. á od Christusá według Długossá y Miechouiussą 990. á Cromerus lib. 3. kłádzie 6497. á od Christusá ráchuie 980. Włodimirz Swentosłáwowic Wnuk Ihorow y Hołhy Prawnuk Rurikow iest ochrzczon w Korssunie ná Wiárę Grecką Chrześciáńską. A gdy nań Arcibiskup Korssunski rękę położył/ Błogosłáwiąc mu/ áby przyiął Duchá świętego/ záraz iákoby łuská z oczu iego spádłá/ y przeyźrzał iásno/ á dał chwałę Bogu/ mowiąc/ Terazem poznał prawdziwego Bogá/ Chrzcili sie też przy nim Boiárowie/ Zołnierze/ y wszystko Rycerstwo iego Ruskie/ á sámemu Włodimirzowi dano imię nowe Greckie ná Chrzcie Basili/ po Rusku Wassil.

Włodimirz w Korssunie oślnął.

Włodimirz sie ochrzcił.

Iáko ná Páwlá S. Act. 20.

Włodimirz po chrzcie przeyźrzał.

Wstąpił potym w małżeństwo z Anną Cessárzowną Grecką/ z wielką rádością pospolitego ludu/ Támże w Korssunie zbudował Cerkiew ná gorze świętego Basilego álbo Wasila/ ná pámiątkę Chrztu swoiego/ Y wroćił Korssun/ Raphę/ y wszystkę Taurikę Greckim Cesárzom/ á sam wsiadszy w Okręty z nową Małżonką Cesárzowną/ y pożegnawszy sie z Konstantinem y Basilim Cessárzámi/ wroćił sie do vscia Dniepru/ á potym ziemią przyiáchał do Kijowá z wielką rádością ludu pospolitego. Przyprowádźił też z sobą kośći S. Klimunta/ obrázy/ kśięgi y insze naczynia y apparaty Kośćielne/ y Nastasiusá Protopopá z Korssunu/ ktory mu ono był przes strzáłę Rury wodne zepsowáć porádźił/ Popow tákże Diakonow/ Spiewakow/ Czerncow/ y rozmáitych rzemieśnikow dla budowánia Cerkiew álbo Kośćiołow/ hoynym Jurgeltem náiętych z Greciey s sobą do Kijowá przywiodł.

Włosus Bog Ruski bydlecy.
Pan Deus Arcadiæ, Syluestria numina Fauni.

Y kazał zárázem łamáć/ tłuc/ y z gruntu wywracáć Báłwany Charssa/ Stribá/ Mokossá/ á Włossa Báłwaná/ ktory był mian zá bydlecego y leśnego Bogá (iáko był v Arkádow Pan Faunus etc.) kazał w wychod pospolity wrzućić/ y w nieczystośćiach vtopić. Piorun

Piorun w Dnieprze/ á Włos w gownach vtopion.

á też przedniey szego Báłwáná kazał koniowi do ogoná przywiązáć/ y wlec przez Miásto do Dnieprú/ támże go w Dnieprze náwiązawszy kámieni vtopiono.

A Lud pospolity niewierny płákáli Bogow swoich z lamentliwym nárzekániem/ Ale Włodimirz po wszystkich pánstwach swoich Ruskich dał wywołáć/ rośkázuiąc áby sie wszyscy ná wiárę Chrześćiáńską chrzćili/ á dźień pewny náznáczył/ ná ktory ktoryby sie nie ochrzćił/ karánie iáko ná nieposłusznych vstáwiono. Vsłyszawszy

Russacy sie chrzczą.

to tedy lud pospolity/ biegli wszyscy z rádośćią do Kijowá/ á drudzy ná insze mieysca náznáczone/ po ktorych byli Greccy Popowie dla Chrztu świętego odpráwowánia rozsádzeni. Y mowili/ iesliby to niebyłá rzecz dobra/ y Kniáź wielki Włodymirz/ y iego Boiáre niechrzćiliby sie. Y vbrawszy sie Popowie y Diakonowie w ornaty stali ná ławkách k temu przypráwionych ná Dnieprze rzece/ á ludzie gromádámi wchodźili w rzekę/ iedni po pás/ drudzy po szyię/ á Popowie dawáiąc káżdey gromádźie z osobná imię/ Timochwiey/ Wasil/ Piotr/ álbo Siemion/ polewáli ich wodą/ á modlitwy nád niemi zwykłe odpráwuiąc/ chrzćili wszystkich męszczyznę y niewiástky/ w Jmię Oycá y Syná y Duchá świętego.

Synowie Włodymirzowi ochrzceni.

Wten czás od Biskupa Korssunskiego dwánaśćie Synow Włodimirzowych byli chrzczeni osobliwie/ ktorych miał s kilkiem

żony y nałożnicámi / Wizesław / Iſasław / Swantopolk / Járosław / Wſewold / Swantosław / Mśćisław / Boris / Hleb / Stániſław / Poſwizd / Sudisław / y dał wſzyſtkich przerzeczonych Synow ſwoich / y przy nich kilko ſet ſynow Boiárſkich piſmá Greckiego y Hłaholſkiego (ktorego dziś Ruś vżywa) vczyć / przełożywſzy nád nimi Diaki y Młodzieńce ćwiczone / y kazał zmurowáć Cerkiew w Kijowie świetego Spaſſá z kámienia wielkiego / ná tym mieyſcu gdzie był Báłwan Piorun przedtym chwalon / y Cerkiew S. Waſilá ná imię ſwoie / ktore mu było przemieniono ná Chrzcie / inſzych też Cerkwi bárdzo wiele ná tych mieyſcach / gdzie przedtym rozmáite Báłwany ſtały / roſkazał nábudowáć koſztem przeważnym / iedny z cegły y z kámienia á drugie z drzewá / y wziął od Patryárchy z Konſtantinopolá / Facia Metropolitá naypierwſzego do Kijowá / Leonciá do Nowogrodká Arcibiſkupá / A Joachimá Korſſunianiná w Wielkim Nowogrodzie Arcibiſkupem przełożył / ktory przyſzedſzy do Nowogrodá / Báłwany wſzyſtkie połamał / á Pioruná wrzucił w Wołchow Rzekę / ktora ſrzodkiem Miáſtá z Wołochá álbo Jlmenu Jeziorá płynie / á gdy tego Pioruná / iáko Ruś piſze / bito poczerewie kiymi (bo był Báłwan dęty) tedy wnim Bies wołał / o biedaſz mnie / iżem ſie dóſtał w niemiłośćiwe rece / á płynąc przeciw wodzie pod wielki moſt (iák Kroniki Ruſkie y Herberſteinus z nich folio 74. in commentarijs Moſchouiticis, świádczą) ták rzekł głoſſem / ktory był od wſzyſtkich słyſzan / To wam ná pámiątkę moie Nowogrodzánie / tym ſie cieſzcie wſpomináiąc mnie / á záraz gdy to rzekł / kiy iákiś z wody miedzy Ludzie ná moſt rzućił / y powiáda Moſkwá / iż ſie to y teraz ná pewny czás w roku przytrafia w Nowogrodzie wielkim / y ten głos bywa słyſzan / ktory vsłyſzawſzy oni obywátele / wnet ſie z wielkim krzykiem wſzyſcy zbiegáią / á kiymi ſię społecznie tłuką / ſkąd ták zápalczywy roſtyrk vraſta / iż go czáſem Stároſtowie ledwo z wielką pracą vśmierzyć mogą. A ták od tego czáſu wſzyſtkie Ruſkie / Białey y Czarney / wſchodniey / pułnocney y ná południe leżącey Ruśi narody / w wierze Chrześćiáńſkiey / według obrzędow y Ceremoniy Greckich / pod zwierzchnośćią Patriarchy Conſtantinopolſkiego ſtale y ſtátecznie trwáią / to ieſt / od Roku ſtworzenia Swiátá 6497. według Ruſkich y Greckich Kronik wſzyſtkich: w ktorym Lat rachunku Sigiſmundus ab Herberſtein / álbo iego Drukarz bárdzo zſankowáli / kłádąc Rok ochrzczenia Włodimirzowego fol. 7. in Commentarijs Moſchouiticis, 6469.

Cerkiew S. Spaſſá y Waſila w Kijowie.

Facius álbo Tacius.

Metropolit y Władykowie Ruſcy.

Báłwany łamia w Nowogrodzie wielkim.

Diabeł w Báłwanie nárzeka.

Słowá Pioruná Báłwaná.

O tym czytay Herberſteinum.

Autorowie o roku ochrzcenia Russakow zgodzeni. przeciw wszystkim Kronikom Ruskim y Historikom Greckim y Polskim / ktorychem ia na to zgadzał o kilkonaście. Miechowius też nasz lib. 2. cap. 3. fol. 25. Wapowius y Bielski z nich ten Rok od Christusa kładą być 990. ochrzczenia Włodimirzowego. Ale Cromerus Doctor lib. 3. de Relligionibus Priscorum Slauorum, stossuiąc porządek y rachunek Lat od stworzenia Swiátá według liczby Greckiey / kładzie dowodnie Rok ten 6497. á od Christusá 980. co ráchuiąc z dzisieyszym Rokiem Páńskim kiedy to piszę 1579. vczyni 599. Lat. A Holha żoná Jhorowá Babká Włodimirzowá przed tym się ochrzciłá Roku 6463. od stworzenia Swiátá / to iest / lat trzydzieści y cztery przed Włodimirzem.

Zonaras Graecus annali. Tomo 3. Basilius Macedo Cesarz od Jeleniá zábity. Aczkolwiek Zonaras Grecki Kronikarz Annalium Tom. 3. pisze / iż przedtym ieszcze był posłan do Ruśi Biskup / od Basilego Macedoná (ktorego potym zábił Jeleń rogámi) Cesárzá Constantinopolskiego / zá ktorego stáránim Russacy Wiárę Chrześciáńską przyięli / Bo gdy prosili iákiego Cudá álbo dziwow od Bogá Christusá / Biskup księgi Ewangeliey álbo Nowego Testámentu wrzucił w ogień wielki / ktore námniey nienáruszone w cále s podziwienim wszystkich Russakow zostáły. Euangelie w ogniu niezgorzáły.

Russacy przed Holha przyięli byli wiárę / ále nie długo wniey trwáli. Ale iż rychło od przyietey Wiáry Chrześciáńskiey odstąpili / ztąd się iáwnie pokázuie / gdy Holha potym do Janá Zemiski / á Włodimirz Wnuk iey do Constantiná y Basilego synow Zemiscinych / Cesárzow Greckich ieździli / dla przyięcia Wiáry S. Chrześciáńskiey / O czym też tenże Zonaras eodem Tomo pisze.

Lambertus Safnaburgensis. Wspomina też Lambertus Safnaburgensis / ktory przed lat pięćią set y dziesiąćią Kronikę Niemiecką pisał Roku od Christusá 960. Rusciyskie narody do Otoná pirwszego Cesárzá Posły swoie przysłáli / prosząc áby im Biskupá iákiego dla nauki Wiáry Chrześciáńskiey przysłał / y posłał im Adalbertá Biskupá / ktory potym ledwo z ręku ich vciekł / gdy go chćieli zábić / ále się w tym niezgadza Lambertus z prawdą (iák Cromerus dowodzi) okrom iżbyśmy Rugiyskie á nie Rusciyskie áni Russiyskie / to być poselstwo rozumieli / bo miásto Rusciae, Rugiae po łáćinie czytáć y rozumieć trzebá. Ponieważ iż ten Adalbertus (nie nasz Albertus Czech Biskup Praski / álbo Pragenski / ktorego Woyciechem zowiemy / y ktorego Prusowie Pogáni zábili) był Niemiec vrodzony Arcibiskupem pierwszym Magdeburskim / od tegoż Otoná vstáwiony / Ktory Adalbertus z inszymi Biskupámi / ktorych było pięć / náwracał ná wiárę Saxony / álbo Sassy / Rusciy. Rusciae, rectius Rugiae.

Saſſy/ y Sławy álbo Sławaki Pomorczyki/ y Kaſſubiány w Rugiey (nie w Ruſiey) ná ten czás wßeroko mießkáiące narody Słowienſkiego iezyká s pokolenia Polſkiego/ o czym piße Helmoldus Kápłan/ ktory Sławáńſką álbo Sławácką Kronikę przed cztermá ſty y dwunaściá wieku ſtárodawnego piſſáną zoſtáwił/ á teraz ią niedawno ná świátło wydano. Co ieſliby Rzymſkiego kościołá Arcibiſkup Mágdeburſki Adalbertus był naprzod Ruſſakow ochrzćił/ tedyby też nie po Grecku/ ále według Rzymſkich Ceremoni záchowywáli obrzędy wiáry ſwoiey. A ten oto pierwßy Syn Henriká Ptáßniká/ ktorego zwano po łácinie Auceps, dzieſiąty Ceſarz Niemiecki/ począł pánowáć roku od Chriſtuſá 935. á pánował 36. lat/ ktory to w Sławieńſkich ziemiach fundował Arcibiſkupá Mágdeburſkiego/ y Miſninſkiego/ Brandeburſkiego/ álbo Zgorzeleckiego/ Mesburſkiego y Ceytſkiego Biſkupow/ w ktorych ziemiach pierwey wony czáſſy Sławacy náßego narodu mießkáli/ O czym Carion lib. 3. Chronicorũ, Monarchiæ 4. ætatis 3. ßerzey piße.

Helmoldus Hiſtorik.

Henricus auceps.

O tym czytay Cariona.

Arcibiſkupſtwá y Biſkupſtwá Sławáńſkie ſtárodawne.

Carion lib. 3.

Od tegoż to Otoná Lambertus Ruſciow być ná wiárę Chrześciáńſką náwroconych przez Adalberta Arcibiſkupá Mágdeburſkiego wſpomina. Ale to pewnieyßa co Zonaras y inßy Greccy Hiſtorikowie/ y Kroniki wßyſtki Ruſkie świádczą/ iż Holhá naprzod/ á potym wnuk iey Włodimirz ochrzćiwßy ſie y przyiąwßy wiárę Chrześciáńſką/ według Ceremoniy Greckich w Konſtantinopolu/ gruntownie Ruſkie wßyſtkie ziemie do vznánia prawdziwego Bogá/ y Jeſuſá Chriſtuſá Syná iego iednorodzonego/ przez odrodzenie Chrztu świętego przywiedli/ roku od Chriſtuſá 980. A Polacy náßy 965. zá Miecisłáwá Zemomisłáwowicá Xiążęciá. Węgrowie tákże 990. wßyſcy ſie pochrzćili iednoſtáynie/ áczkolwiek ich Xiążę Geizá Stephaná świętego Syn przyiął Chrzeſt roku 980. záraz w ten czás/ kiedy y Włodimirz/ A Czechowie roku od Chriſtuſá Páná 895. zá Boriwoiá Xiążęciá pierwßego Chrześciánina/ wßákże áż do roku 929. lud poſpolity dopiero gruntownie wiárę przyiął.

Zonaras annal. Tom. 3.

Ruſſacy/ Polacy/ Węgrowie/ kiedy ſie do Chriſtuſá náwrocili.

Czechowie kiedy Chrzeſt przyięli.

A tu Czytelniku miły rzecz y porządek ſpraw Włodimirzowych trochę przerwáć mußę/ bo też to wiedzieć niezáwádzi/ iákimi ſproſnymi Bałwochwálſtwy Dyabeł był zmámił przodki náße Sławaki/ Ruſſaki/ Czechy/ Polaki/ etc. y Litwę/ ktore ich Pogáńſkie obrzędy od nas z wielką trudnością zebráne/ y z głębokich dowodow doſcignione/ y wybádáne/ Tu iáko w zwierciedle/ y iákoby ná on ſtárodawny wiek przodkow ſwoich pátrzał/ obaczyß.

O starodawnych Ceremoniach / álbo ráczey szalenstwách Ruskich / Polskich / Zmodzkich / Litewskich / Liflandskich / y Pruskich obywátelow Báłwochwalcow / y rozność ich Bogow fałszywych /

Rozdział IIII.

Do Jasnie wielmoznego Páná / Páná Janá Kiski z Ciechanowcá / Stárosty y Generałá Ziemie Zmodzkiey / Podczászego w Wielkim Xiestwie Litewskim / etc.

WSzystek iakmiarz okrąg Swiátá szerokiego záraz od wtorego początku / y rozmnożenia narodu Ludzkiego przez Noego Patriarche y Synow iego / po onym wielkim á strászliwym potopie y zálaniu wszytkiey ziemie / zdrádą chytrą fałszywych kłamcow Diabłow zwiedziony / prawdziwą Bogá iednego wiecznego / y wszechmocnego chwałę w niepobożne ku wielu fałszywych Bogow nabożeństwo przemienił był / ták iż naprzod ludzi vmárłe dla dobrodzieystw od nich wzietych / álbo dzielnośći w Ricerskich spráwach dokazánych / álbo dla wynálezienia rzemiosł / y naczynia ludzkiemu pożywieniu / y robocie należących. Jáko Persowie Mitramá Krolá swego y Słonce przy nim zá Bogá chwalili / ktoremu koniá pałąc ofiárowáli / bo wierzyli / iż pretki Bog pretkiey ofiáry potrzebował. Egipczykowie zás Iside / ktora Syná Opisá owłászyłá / tákże Krokodile Bestie chwalili. Ośiridowi zás Krolowi (ktorego ták Diodorus Siculus pisze / spráwiedliwie ná Egipskim krolestwie pánuiącego Typhon brát złośliwy zábił / y ná dwádześciá sześć stuk rozśiekał) Kápłani Egipscy y śiestrze á zenie iego Isidzie słupy stawiáli: Apissá też ktory ich naprzod oráć náuczył / chwalili zá bogá z wielkim nabożeństwem / w osobie Wołowey / y ták sie tym Wołom kłániáli / y cześć wyrządzáli / iáko Bogom / y Alexander wielki / y inszy Krolowie czynili mu ofiáry / O czym czytay Iustinum & Quintum Curtium in gestis Alexandri magni, & Exodi cap. 8. &c.

Mitra Krol Perski zá Bogá mian / á Słonce w iego osobie chwalili / Bo Mitra po Persku Słonce.

A ty Báłwochwálstwá Merkurius y Krol Menna Egipcykom vstáwił / Melissus zás ktory Jowisszá wychował Cretencikom / Faunus á przednim Janus łáćinnikom Włochom / Numá Pompilius

Pompilius Rzymiánom / Orpheus y Cadmus Agenorow Syn Grekom/etc. Ceremonie y obrzędy rozmáite około chwalenia rozmáitych Bogow wymyślili.

Nád to ieszcze złodzieystw/ y cudzołostw bałwany chwalili/ y w piekle Bogow/ Ditem/ Plutonem/ Cerberum/ ꝛc. naydowáli.

Maurowie też Jube Królá swego mądrego y walecznego zá Bogá wielbili/ Afrikani Neptunusá/ Macedonowie Gabirá/ Rodyczykowie/ y Masagetowie Słońce/ Pænowie Vranusá/ Łáćinnicy Paunusá/ Sabini Sabe/ Rzymiánie Castora y Poluxá/ Jowiszá/ Fortune/ Febre álbo Trzęsce/ Marsá/ Romulusá/ y Quirinusá etc. nád to bez liczby Báłwanom rozmáitym Kościołow kosztem wielkim nábudowawszy/ ná ostátek Florze nierządney niewieście/ iż byłá wielkie skárby sprosną miłością zgromádzone ná pospolitey rzeczy pożytek oddáłá/ Kościoł zbudowáli/ y vczyniwszy z niey Boginią raz w rok święto iey Florália názwáne Miesiącá Maiá obchodzili/ niewstydliwe rzeczy spráwuiąc iáwnie ku iey chwale y wieczney pámiątce. Atenensowie zás/ ktorzy náuk wyzwolonych w Greciey biegłością słynęli/ Minerue chwalili. Grekowie drudzy ná Samos wyspie Junone/ w Cyprze Wenere/ w Delphie Apoliná/ w Lemnie Wolkaná chromego/ wszytkich Bogow zmyślonego kowalá/ ktorym zbroie przećiw obrzymom/ á Eneasowi przećiw Turnosowi robił. W Naxos wyspie Liberum álbo Bachusá/ w Krecie Jowisá/ Ormiánie Anaitidá/ Babilończykowie y Asyriyczycy Belá álbo Beelzebubá/ Berecyntowie Rheę Boginią/ insze też wszytkie niezliczone kráiny świátá nieobeszłego Bogow swoich roznych/ y rozmáitych według száleństwá wrodzonego miáły/ gdy sobie ták z ludzi iáko z bydłá y z Bestiy Báłwany zmyślili. Ták iż wszytkich Bogow Pogáńskich (y to tylko Greckich/ Egipskich/ á Włoskich/ krom tych nászych Sarmatskich stron pułnocnych) Hesiodus Poetá kłádzie być w liczbie trzydzieśći tysięcy/ Tertulianus też Doctor S. sámych Jowiszow trzy stá ráchuie. A ći Jowissowie mieli pirwszego Oycá Saturnussá według Poetow y wiáry obłędliwey Pogáńskiey/ s ktorych zás rozmáitych sie Bogow/ ále słuszniey mogę rzec ludzi wszetecznych národziło/ Co ia ná ten czás/ iáko rzecz máło Chrześciánom potrzebną opuszczam. Aż potym ony ták sprosne Báłwochwálstwá y strászne ćiemnośći łáská y dobroć Christusá Jesusá Bogá y Człowieká prawdziwego/ iáko naiáśnieysza pochodnia oświećiwszy rozegnáłá/ gdy po wszytkich okręgach Świátá Apostoły/ Káznodzieie swoie rozesłał/ ktorzy żywotá S. przykłádem/

Malæ Fortunæ ara in Exquilijs, Febri publicum Phanum in palatio.

Floralia.

Despota de Samos.

De Bacho vnde Liber dictus, czytay Franciscum Philelphū in conuiuio, &c.

30000. Bogow pogáńskich.

Jowiszow 300.

O tym też czytáy Xenophōtem in æquiuocis

y rozmáitymi á Boſkimi cudámi/ y od Duchá S. nauką zbáwienną nádchnieni/ narod ludzki w chwale fáłßywych Diabłow ták bárdzo záwikłáli/ od błędow ku prawdzie/ od złości ku niewinności/ od ſproſnego żyćia ku świątobliwości/ ná oſtátek od oney zmyślonych á kłamliwych Bogow niezliczoney wielkości/ á brzydliwych ich obrzędow ku iednego prawdziwego/ wiecznego/ wßechmocnego Bogá vznániu/ y ku prawdziwemu á świętemu nabożeńſtwu powßechney wiáry przywiedli. Przeto Grekowie/ Rzymiánie/ Włoßy/ Hiſpani/ Egipczykowie y inße wſchodnie y zachodnie kráiny/ naprzod ßczerość y świątobliwość Ewangeliey przyięli/ gdzie iuß wten czás ony wßyſtki Báłwany y ich kłamliwe odpowiedzi vſtáły y vpádły/ Atq;:

Ktore narody naprzod wiárę Chrzeſciańſką przyięły.

Ablata eſt pythij uox haud reuocabilis ulli,
Temporibus longis etenim iam ceſſat Apollo,
Claußus oclußis ſilet &c.

Ale náßy Sarmatowie/ Polacy/ Ruſacy/ Litwá/ Pruſowie onych ßaleńſtw ſtárych náśládowáli/ gdyß ty kráiny pułnocne nád inße narody w tych ſproſnych błędach dłużey trwáły/ dla wrodzoney ſwoiey ſrogości/ y zwierzęcey okrutności/ dla ktorey wty kráię przyść Apoſtołom y ich posłáńcom trudno było z nauką Ewangeliey/ A też náßy przodkowie będąc wony czáſſy narodem nawálecznieyßym w Ricerſkich ſpráwách wßytek wiek ſwoy trawiąc/ nie diſputowáli ſię około Religiey. Naprzod tedy Polacy/ Pomorczycy/ Mazurowie ty naprzednieyße Bogi mieli/ Jowißá/ ktorego oni zwáli Jeſſa/ tego chwalili zá wßechmocnego/ y zá dawcę wßech dobr/ Plutoná też Bogá Piekielnego/ ktorego zwáli Nia/ chwalili wieczor/ prośili też od niego po śmierći lepßego y wczeſnieyßego mieyscá w Piekle/ y dżdżow álbo vſkromienia niepogody/ ktorego Kościoł był w Gnieznie naświętßy/ iáko Dlugoſus świádczy. Cererę też Boginią ziemną wynálezycielkę zboża wßelkiego/ ktorą oni zwáli Marzaná/ tey też w Gnieznie/ iáko Wincenti Kadłubkus Biſkup Krakowſki/ pirwßy Kronikarz Polſki piße/ był wielkim koßtem zbudowány kośćioł/ gdzie iey ná chwałę dzieśięciny wßelkiego zboża po żniwách ofiárowáli/ proßąc ná drugi rok o żyzne vrodzáię. Wenerę też Boginią miłości zwáli Zizilią/ ktorey modły czynili dla płodu/ y wßelkich rozkoßy cieleſnych od niey żądáli. Dianę boginią łowow ſwym iezykiem zwáli Ziewonią álbo Dziewanną. Caſtora też y Poluxa Rzymſkich bożkow chwalili/ ktorych Leluſem y Paleluſem názywáli/ co ießcze y do dziśieyßych czáſſow v Mazurow

Jowis álbo Jeſſa Bog Polſki.
Pluto álbo Nija.

W Gnieznie Kościoł Plutonow.
Marzana álbo Ceres.

Wenus Zizilia

Diana Ziewonia.

Lelus Polelus Caſtor / Polux.

Mazurow y Polakow ná biesiádach/ gdy sobie podleią/ iáwnie słyszemy/ kiedy Lelum po Lelum wykrzykáią. Chwalili y mátkę Lelowę y Polelowę Ledę/ ktorą według Greckich baśni Iowis Bog niemogąc iey ináczey dostáć/ przemieniwszy się w Łábęciá płodną vczynił/ iż iáie zniosłá/ z ktorego się Helená (dla ktorey Troiá zginęłá) y Castor s Poluxem bliźniętá vrodźili/ álbo wylegli/ á potym miedzy Bogi policzeni/ á zwykli byli mężowie y niewiásty stárzy y młodzi ná Swiętá tych Bogow swoich w iedno się schodźić mieysce/ do tańcow y krotofil inszych/ ktorą schadzkę kupáłą zwáli/ zwłasczá 25. dniá Máiá Miesiącá y 25. Czerwcá/ co ieszcze do tych czásow w Ruśi y w Litwie záchowywáią/ Bo skoro po niedźieli Przewodney áż do S. Iáná Chrzćicielá niewiásty y Panny do tańcow się gromádą schodzą/ tám viąwszy się zá ręce Lado/ Łado/ y kádo moiá powtarzáią. Spiewáiąc ná pámiątkę Ledy álbo Ladony Matki Kastorá y Poluxá/ ácz prości ludzie niewiedzą skąd ten obycząy vrosł/ tákże owy kołyski dziwne/ o świętym Pietrze y wieczory święte po národzeniu Páńskim/ wszytko z stárodawnych zábobonow Pogáńskich poszło/ bom się też tego y w Turcech sam własnym okiem nápátrzał/ Roku 1575. Decembris 20. die y záś kiedy v nas Srzodopoście wielkie.

Leda.

Kupała Swięto Polskie 25. Iunij.

Wieczory święte w Ruśi.

Chwalili ieszcze Polacy wiátr szumiący zá Bogá/ ktory názywáli żywie/ tákże Pogodę Bogá iásnych á wesołych dni/ iáko słyszał Miechouius od przodkow swoich.

Wiatr szumiący Bog.

Pogodá Bog.

Chwalili też drugi wiátr Pochwist/ ktory/ iáko Miechouius pisze (ále Cromer Pochwist niepogodą wykłáda) ieszcze y dźiś Mazurowie Pochwiscelem zowią/ przeto kiedy iuż táki się wiátr świszczący tráfił/ pádáli y klękáli.

Pochwist Bog Mazowiecki.

Chwalili nád to y Ruskie Bogi/ to iest Pioruná/ Stribá/ Mokossa/ Chorsumá/ y inszych/ ktorym był Włodimirz Monarchá wszystkiey Ruśi/ Syn Swentosłáwow z nałożnice/ czyniąc ofiáry zá Bráty pobite/ w Kijowie bárdzo wiele Kościołow zbudował/ y Bałwanow po gorach okolicznych nástáwiał/ á zwłaszczá Bałwan Piorunowi Bogowi gromow/ chmur y łyskáwic/ (ktorego nawięcey chwalił) naozdobniey wystáwił/ ciáło sámo y kształt wzgorę wyniosły był z drzewá misternie rzerzány/ głowá iego z Srebrá/ vszy ze złotá/ w ręku záś trzymał kámień ná kształt Pioruná pałáiącego/ ktoremu ná cześć y ná chwałę ogień Dębowy/ ktory wiecznym zwano/ Kápłani iemu przystáwieni palili/ co ieśliby dla niepilnośći strożow kiedy zgásł/ tákowych ná gárdle karano/ Co też Litwá/ Zmodź y stárzy Prusowie záchowywáli.

Piorun/ Strib/ Makosz/ Chorsum.

Báłwan Piorunow w Kijowie.

Ogień wieczny

Tymże xtałtem Obraz tego Pioruná był w Nowogrodzie wielkim postáwiony/ y wielką vczćiwośćią zá Bogá chwalony/ ná tym mieyscu/ gdzie teraz iest Manastir Chrześćiáński/ Perunski názwány/ Potym gdy wiárę Chrześćiáńską Rusacy wszyscy według Greckich Ceremoniy przyieli zá Włodimirzá Swantosłáwowicá Roku od stworzenia Swiátá (według Ruskiego ráchunku) 6497. á od Christusá 980. iákosmy o tym wyższey nápisáli/ záraz ten Báłwan z mostu w Rzekę Wołchowę wrzućili/ iáko Kroniki Ruskie y Herbersteinus z nich fol. 74. in commentarijs rerum Moschouiticarum swiádczą.

Perunski monaster w Nowogrodzie w:

Czechowie zás y Bulgárowie Sławacy brácia nászy tyż Bogi chwalili/ ále osobliwie Nerota/ y Radamasá mieli. Napirwszy z Sławakow Bulgárowie miedzy wielkimi skáłámi zá Dunáiem ku Traciey mieszkáiący/ iákom sam od ich Teologow/ gdym tám tedy dwá kroć y tám y sám ieźdźił/ ále ráczey chodźił (bo trudno dla wyniosłych skał pod niebo ná woźie ieżdźić) słyszał/ y iáko Cromer lib. 3. y Blondus swiádczą/ wiárę Chrześćiáńską przyieli/ zá Mikołáiá tego imienia Papieżá Rzymskiego trzeciego po Christusie/ Roku 860. Potym mniey niż we trzydzieśći lat tym w sąśiedztwie przylegli Raczowie/ Serbowie/ Bosnowie/ Karwáći/ Dalmate/ Illirikowie zá pánowánia Swantopługá Sławańskiego Xiążećiá wiárę Chrześćiáńską y lepsze obyczáie od Grekow/ y Włochow sąsiednich przyieli.

Czechowie y Bulgárowie iákich Bogow mieli.

O tym Swentopługu pisze Wenceslaus Kronikarz Czeski/ iż w Morawie ná ten czás krolował/ w Wielegrádźie stolec máiąc/ á z Morawcámi swoimi naprzod sie ochrzćił/ y wiárę Christusowę vznał/ á potym zá iegoż stáránim y Borzywoy Czeskie Xiążę Chrześćiáninem zostáł/ y żonę Ludimilę y wszystek narod swoy ku teyże wierze prawdziwey przywiodł/ látá od Christusá 900. A Długosz zás swiádczy/ iż troie Xiążąt Sławieńskich/ Rośćisław/ Swantopelk/ y Kocel/ od Grekow wiáry Chrześćiáńskiey przyieli Ceremonie/ Roku od Christusá 800. gdy ná wschod Słońcá/ to iest w Constantinopolskim Cesárstwie/ Michał/ A ná zachodnym Rzymskim Arnolphus/ ktorego wszy viádły/ pánowáli.

Swantoplug Xiążę Sławańskie.

Borzywoy X. Czeskie kiedy sie ochrzćił

Michal y Arnolphus Cesárzowie.

Ale Cromer w tym ráchunku czásow woli nasládowáć Blondusá y Sabelliká/ niż Długoszá/ iáko pilnieyszych Historikow/ y ktorzy sie ná tym lepiey rozumieli/ y w prawdzie sie s sobą zgadzáli. A nawiecey około ćwiczenia y náuczenia w nowey wierze tych to narodow Sławienskich świeżo ochrzczonych Cyrillus y Metodius

Cirillus y Merodius Biskupowie Sławienscy.

todius Biskupowie swięći prácowáli / ktorzy też tego zá dozwoleniem Papieskim dowiedli / iż Słowakom swoim przyrodzonym iezykiem godzi sie Liturgie álbo Mβe y inße obrzedy Kośćielne odpráwowáć. Omnis Spiritus laudet Dominum, Aby wβelki Duch chwalił Páná.

Ten głos z Niebá być słyβány Historie świádczą.

Polacy zás náßy po Słáwakach inßych Roku od Chrystusá Páná 965. do wiáry Chrześćiáńskiey przystąpili / z tey przyczyny / iż gdy sie był syn ślepy Zemomisławowi Leskowicu Práwnukowi Piástowemu Xiążęciu Polskiemu roku 921. vrodził / á gdy mu iuż lat śiedm minęło / tedy Xiążę Zemomisław wezwał do Gniezná gdzie byłá iego stolicá / wβytkich Pánow rádnych y Slächty / áby onemu dziecięćiu według zwyczáiu Pogáńskiego włosy przystrzyżono / bo w śiedmi lat v Polakow / Mazurow y Pomorczykow był stárodawny obyczay dzieciom włosy pirwβe (co dziś v Chreśćian Chrzest / á v Zydow y Turkow obrzezánie waży) postrzygáć y imię dawáć / á gdy sie ziecháli Pánowie do Xiążęćiá ná ony Ceremonie / smętnie ie odpráwowáli / gdyż y Xiążę Zemomisław niemniey sie frásowáł / iáko kiedy bez potomstwá był / ták y w tę czás / ponieważ syná ślepego w stárośći ledwe doczekáne° widział / á gdy ták wβyscy miásto wesela żáłośni byli / wnet oto rádość niespodziána smutnych poćießyłá y vweseliłá / bo dziecię bez żadney pomocy lekárzow przeyrzáło / ktore bez mießkánia sámá Xiężná mátká przyniosłá z rádośćią dobrze widzące do oycá przed bieśiáduiące. Co vyrzawβy oni gośćie / wnet wβyscy z niewymownym weselim zonego cudu dziwnego porußeni Xiążęćiu / Xiężnie y młodemu dziedzicowi βczęśliwego pánowánia winßuiąc rádowáli śie / wierząc to być ku swoiemu y wβystkiey Rzeczypospolitey dobremu od Bogow zrządzenie / Przeto tym ochotniey / weseley y hoyniey / ieden zá drugim y káżdy zosobná rádując śie / zá zdrowie według zwyczáiu pili / gonitwy stroili / táńcowáli / krzyczeli / Bogom dzięki czynieli ꝛc. A dziećięćiu onemu imię Mieczysław dáli / iáko temu ktory sobie mieczem (oyczyżnę rozßerzáiąc) miał słáwy nábyć / według Długossowe° świádectwá. Tego potym Miecysłáwá Mátká y piástunki z pochlebstwá y s pießczenia / iáko to bywa / Mieskiem názwáli / Acz Vincenti Kadłubkus piße / iż go ießcze Mieskiem przezwano od zámießánia / ktore śie było wβczęło gdy go postrzygano / á potym mu ná Chrzćie imię Miecisław przemieniono. Oćiec iego Zemomisław odpráwiwβi wesele / y gośćie pány rádne y slächtę pospolitą hoynie vdárowawβy opuśćił ich / á od wieśćkow pytał / cobyśie rozumiáło to ślepe národzenie / y nierychłe áż wśiedmi lat oświecenie syná swoiego / y

Polacy kiedy Chrzest przyięli á dla czego.

Postrzygánie Ceremonia v Polakow.

Miesław przeyrzał.

Miesko.

iego/ y iákieby powodzenie zá iego żywotá być miáło/ ktorzy po⸗wiedzieli/ iż Polská w ciemnościách do tych czásow leżąca zá iego pánowánia oświecona być miáłá/ co Pogánie rozumieli/ iż miáłá być szerokością gránic rozmnożona. Przeto ono dziecię zá roſká⸗zánim oycowſkim/ iáko ná Xiążęcy ſtan należy było wychowáne. Potym gdy Zamomisław Leſkowic Práwnuk Piáſtow vmárł/ iáko Długoſz ráchuie Roku od Chriſtuſá 964. w Gnieznie go Po⸗gáńſkim obyczáiem pochowano/ á ná iego mieyſce Mieczysław Syn ſlepo národzony dobrowolnie od wszystkich ſtanow Monar⸗chą Polſkim piątymnaſtym od Lechá ráchuiąc/ wybrány. Ten pierwszy ſwoy wiek w cnotliwym życiu wykonał/ ále iáko ſkoro dorosł lat ſwoich y ſwowolenſtwá/ roſpuſtnieyszym zoſtał/ bo żon ſiedm pogáńſkim obyczáiem poiął/ s ktorymi wszetecznośći ſwo⸗iey dosyć czyniąc/ iednák potomſtwá niemogł otrzymáć/ dla czego częſto ſie vſkarżał ná nieszczęśliwą niepłodność ſwoię/ á miedzy Polaki iuż byli niktorzy z wędrowki y kupiectwá z Czech y z Mo⸗ráwy/ z Sląſká/ y z Okáwy wiárę Chrześciáńſką/ wracáiąc ſie do domu/ zánieśli. Było też wiele cudzoziemcow częścią Xiążęciu Polſkiemu ná dworze służących/ częścią kupiectwá ſpráwuią⸗cych/ á częścią puſtelnicy żywot w dálekich á głebokich puſtyniach láſow dla ſpokoyney chwały Chriſtuſowey wiele Chrześcian mie⸗szkáło/ ći tedy poczęli Xiążęciu Mieczysłáwowi rádzić/ przepo⸗wiádáiąc mu prawdę wiáry Chrześciáńſkiey/ á obiecuiąc mu ná wszytkim szczęśliwe powodzenie y potomſtwá rozmnożenie/ ſko⸗roby iedno tę wiárę świętą szczerze przyiął. Opuśćił tedy Mięcy⸗sław ony pirwsze ſiedm żon/ s ktorymi Pogáńſkim obyczáiem długo obcował/ á záraz posłał w Dziewosłęby do Bolesławá Czeſkiego Xiążęciá (ktory ono był Wacłáwá miedży Swięte policzonego Brátá ſwoiego w Kościele ná modlitwách zdrádą zá⸗bił) áby mu ſioſtrę ſwoię Dąbrowkę w małżeńſtwo oddał/ czego mu Bolesław nieodmowił. A skoro przyrzekł wiárę Chrześci⸗áńſką gwoli Małżonce przyiąć/ posłał mu ſioſtrę ſwoię Dą⸗browkę w świetnych pocztach do Gniezná roku od Chriſtuſá Pá⸗ná 965. gdzie tegoż dniá ſámo Xiążę Miesko álbo Mieczysław ze wszytkimi Pány Polskimi przed oblicznością Dąbrowki oblu⸗bienice ſwey/ y przed Czeskimi Pány wiárę Chrześciáńską przy⸗iął/ y ochrzćił ſie.

Miecisław 15. Monarchá Polski.

Licentia sumus deteriores.

Wacław S. zábity.

Miecisław Xiążę Polſkie/ ochrzćił ſie z woli żenie.

Piſze Miechouius/ iż mu z Mieská Mieczysław imię ná Chrzćie przemieniono/ támże záraz ślub małżeńſtwá świętego z Xiężną Dąbrowką przyiął/ potym weſele z wielką á Krolewską

práwie

práwie hoynością przez wiele dni wypełniwszy/ Pány Czeskie/ ktorzy Dąbrowkę przyprowádzili/ znácznie vdárowáne odpráwił/ á wszytek sie vdał ná rozmnożenie y gruntowánie w páństwie Polskim wiáry Christusowey/ zá nápominánim y vsilnym stáránim żony Dąbrowki/ Kościołow dziewięć ná rożnych mieyscách z ciosánego kámienia wnet postáwił/ y dochodámi/ tákże nádánim Kleinotow vbogácił/ ktore ná dwie Diecesie stołeczne rozdzielił/ y dwu Arcibiskupow w Polszcze Gnieznieńskiego/ y Krakowskiego vstáwił/ Drugie zás Kościoły y Biskupstwá/ iáko Poznáńskie/ Smogorowskie/ ktore Bicineńskie/ á potym Wrátisłáwskie przezwáne iest/ Kruczwickie tákże/ ktore zá postępkiem czásow do Włádsłáwiá ná Kuiáwskie Biskupstwo przeniesiono. Płockie w Mázowszu/ Chełmieńskie w Prusiech/ Lubuskie w Slązku/ y Kámieńskie Biskupstwá záłożył/ ktorym dziesięciny z wszelkiego zbożá/ ták z swoich iáko z Slácheckich/ y chłopskich rol/ wiecznym wyrokiem przypisał/ y nádał. Przy tych Fundaciach był Legat Papieski/ Egidius Kardinał/ Biskup Tuskulański/ A ná Arcibiskupstwách/ y Biskupstwách/ Kánoniach/ y Plebániach hoynie nádánych/ Włoszy/ Francuzowie/ Niemcy naprzod byli przełożeni/ gdyż ieszcze Polacy do tákich vrzędow byli dla prostości Pogáńskiey niesposobni. Pirwszy Arcibiskup Gnieznieński był Wilibalmus/ Krakowski drugi Arcibiskup Prechorias/ Poznáński Biskup pirwszy Iordanus/ Wrátisłáwski Gotfridus/ Kruszwicki álbo Władisłáwski Lucidus/ Płocki Angelotus/ Chełmieński Octauianus/ Kámieński Iulianus/ Lubuski Iacintus Biskupi etc. zá ktorych pilnością y vsilnym stáránim wiárá Chrześciáńska w Polszce wielkie wzięłá pomnożenie/ zwłasczá gdy ich wiele podárkámi Xiążęcymi/ ktorzy wszytko páństwo swoie w tey świętey spráwie obieżdżał/ byli przykudzonymi. Drudzy zás groźbámi do Chrztu świętego przymuszeni bywáli/ Zá czym Pogáńskich onych Bożyszkow Báłwány/ w Miásteczkach/ y po Wsiách były tłuczone/ łamáne/ y palone/ y one ich sprosne Pogáńskie obrzędy/ wygłádzone były/ od Woiewodow/ Stárost/ Woytow/ y inszych przełożonych.

Dwá Arcibiskupowie w Polszce/ Gnieznieński/ y Krákowski.

Biskupstwá w Polszce.

Arcibiskupi/ Gnieznieński y Krakowski ktorzy pierwszy.

A iż ták w szerokim páństwie Xiestw Polskich wiele ich było Chrztu álbo odrodzenia z wody y z Duchá s. potrzebuiących/ á lud Polski był bárdzo prosty/ gruby y vporny dla te° Xiążę Miecław iáwnym wyrokiem wywołáć po Miástách y Wsiách wszędzie kazał/ áby káżdy z osobná/ ták Slachtá iáko Poddáni/ y wszelkiego Stanu Ludzie pod gárdłem y strácenim máiętności siodmego

dniá Marcá Mieśiącá pochrzćili śie / y ták wßyscy przez Chrzest świety wiárę Chrześćiáńską nabożnie przyjęli / A Báłwany wßytkie popsowáli. A pámiątkę burzenia tych Báłwanow Długoß y Miechouius pißą / iż zá ich żywotá iáwnie w rok gdy ten dzień przyßedł spráwowano / co y dziś w wielkiey Polßcze y w Sląsku záchowuią / ábowiem Dzieci w Niedzielę Srzodopostną / vczyniwßy sobie Báłwan ná ksztáłt Niewiásty Ziewoniey / álbo Márzanny / to iest / Diany Boginiey łowow / ktory pierwey chwalili wetknąwßy ná kiy długi noßą żáłośnie śpiewáiąc / á ieden po drugim opiewáiąc / álbo ná wozku wożąc. Potym w káłużę álbo w rzekę z mostu wrzucáią / á do Domow co wskok vciekáią / iákoby od Báłwanow do prawdziwey chwały Christusá Páná.

Obyczay Polski mieczow ku Euangeliey dobywáć.

Wyczyśćiwßy tedy od onych sprośnych Pogáńskich obrzedow Polskę swoię Xiążę Mieczław / dla gruntownieyßego znáku / y zápalczywey chęci wiáry Chrześćiáńskiey / vstáwił to / áby káżdy Sláchćic / gdy Kápłan miał Euangelią záczynáć ná Mßey / Initium sancti Euangelij &c. mieczow do połowice z poßew dobywáli / ktore zás chowáli / gdy Chor odśpiewywał : Gloria tibi Domine, iákoby okázuiąc w sobie chęć zápaloną bronić Euangeliey y wiáry nowo przyjętey / y długo ten obyczay trwał w Polßcze.

Bolesław Chrobry. Krol 1. Polski.

Z tey Dąbrowki Czeski zá błogosłáwieństwem Bożym vrodził śie Xiążęciu Miecsłáwowi Syn Bolesław Roku 967. ktory był potym Chrobrym dla dzielnych spraw od Rusákow przezwány Pierwßy Krol Polski / od Ottoná Cesárzá koronowány / Roku 999. iák o tym Kroniki Polskie / Wincenti / Kadłubkus / Długossus / Miechouius / Wapouius / Cromerus / Bielscius / Herbortus / etc. y náße wirßyki ná swym mieyscu świádczą / co ná tym mieyscu opußczam / gdyż tu náße przedśiewzięcie tylko około stárych Pogáńskich obrzedow toczy śie / tudzież około przyjęcia wiáry Chrześćiáńskiey / ktora w Polßcze y w Mázowßu kwitnie od Roku 965.

Początek wiáry Pogáńskiey / w Prusiech / y w Litwie.

Litwá zás y stárzy Prusowie / Zmodź / Kurlandowie / Lotwá / Jatwieżowie z iednego narodu iákośmy to wyżßey pewnym dowodem dosyć ßeroko okázáli idąc / w iednákich śie też obyczáiách / ták domowych iák woiennych záwżdy spráwowáli / y iednákich Bogow swoich Ceremoniy álbo Bákwochwálskich według Pogáństwá obrzedow vżywáli / á to nabożeństwo Bałwochwálskie naprzod w Prusiech / y w Litwie (iáko Kroniki Niemieckie y Pruskie świádczą) poczęło śie tym obyczáiem / Iż gdy Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 503. nád Prusámi stárymi pobrátymy

pobrátyny Litewskimi Krol álbo Xiążę Bruteno rzeczony (od ktorego też niektorzy Pruską ziemię być názwáną mniemáią) pánował/ będąc iuż w wieku zeszłym spokoyny żywot vmyślił prowádzić/ á Krolestwo Brátu Weydewutowi spuścił/ ktory był z Litewskiego narodu álbo z Alanskiego/ iáko Erasmus Stella/ ácz trochę rozniey pisze/ com iuż szerzey ná przodku z niego pokazał.

Bruteno y Weidewuto X.

Ten Bruteno był potym wybránym nawyższym Kápłanem y Biskupem około obrzędow álbo Ceremoniy Bogow Pogáńskich/ á przemieniwszy mu imię/ názwáli go według godności vrzędu onego Kirie kyrieito (Greckim ięzykiem z Bitiniey kráiny/ skąd też Prusow w ty strony Miechouius lib. 2. cap. 8. z Xiążęciem Brusą/ ácz nie ku rzeczy/ wygnánym mnima przybieżeć) Potym zá postępkiem czásow prości ludzie zwáli tych to Biskupow Kriwe Kriweito nawyższymi/ co się wykłada bliski nász Pan/ Temu tedy Kirieitowi nawyższemu Biskupowi Bałwanow swoich Prusowie pod Dębem nád podziwienie szeroko rozłożystym Kościoł wielkim kosztem zbudowáli/ gdzie ná pierwszym mieyscu po práwey ręce Bałwan/ Perkunos názwány álbo Piorun postáwili/ Támże też (gdzie dziś Heiligenbeil/ to iest Swięta Siekierká Miásteczko) oni Pogáni stárzy Prusowie głowne Miásto ná onym mieyscu záłożyli/ ktore Romanowa/ álbo Romnowe od Rzymu názwáli/ iákoby rzekł Rzym nowy.

Bruteno nawyższy Káptan y Biskup Pogáński.

Kirie Kirieito.

Tám ná ofiárę Bogowi Piorunowi/ ták Prusowie iáko Zmodź y Litwá ogień vstáwiczny z dębiny we dnie y w nocy palili/ ktory iesliby kiedy zá niedbáłością przystawow zgásł/ co się rzadko trafiáło/ tácy gárdłem karáni bywáli. Po lewey zás stronie drugi Bałwan stał z miedzi ná ksztełt Węża wzdłuż zwitego/ ktory oni zwáli Patrimpos/ to iest Oyczystych Bogiem (v Łacinnikow Dij penates) tego zás ták chwalili/ iż káżdy Zmodzin/ Litwin/ y Prusak/ Węża álbo żmiję w Domu chował/ ktore mlekiem karmili. Ná trzecim rogu trzeci Bałwan stał Diabelski Patelo názwány/ ná ktorego chwałę káżdy w Domu v siebie głowę vmárłego człowieká chował. Czwarty ich Bog był Wirschaitos/ ktorego też z wielką vczćiwością chwalili/ á zá Bogá domowego mieli/ w ktorego mocy wszytki rzeczy ruchome y nieruchome/ Bydło y wszelki dobytek być wierzyli/ Piąty Bałwan był Sneibrato názwány/ ktory wszytki Ptástwá/ powietrzne y domowe/ Gęsi/ Kury/ Káczki/ Gołębie/ Pawy/ etc. záwiedał. Szosty Bog był Gurcho názwány/ ktory iáko oni wierzyli/ nád wszelkimi żywiołámi/ zbożym/ y pokármy Ludzkimi moc miał. A to Romnowe

Te modłe álbo chwalenie wiecznego ogniá/ znáć iż też Prussowie stárzy y Litwá/ mieli od Rzymian stárych ktorzy ták/ że zá vstáwá Numy ogień wieczny Boginiey Weste palili/ z wielką pilnością. O czym Liuiusz czytay lib. 38. Florū lib. 1. cap. 2. Ouidiū in Fastis. & Stadium in commentarijs Flori.

Wężow tákże chwalenie od Rzymian mieli/ O czym Virgilius in Eneidorum/ et Ouidius Metamorphoseos libris ná wielu mieyscach świádczą. Doctor Ore Paleolog. mnie vkázował że się go wężą z mi

Dzi dziwnie zwiętego ktorego powiáda kupił v chłopá z Trokow w ziemi wyoráne go/ y czwierdził go być stárym Báłwanem Litewskim.

Miásto Pruskie/ gdzie były ty ich Báłwany/ y ten Biskup Kriueito Bolesław Chrobry Krol Polski spalił y zburzył Roku 1017. iákośmy to iuż z Długoszá/ y z Cromerá lib. 2. wyżey wypisáli/ wszákże ná tym mieyscu ono Pogáństwo y potym modły odpráwowáli/ ktore mieysce teraz po Niemiecku Heiligenbeil/ to iest Swiętá Siekierká zowią/ dla tego iż Krzyżacy wybiwszy Prusow Pogánow/ siekierámi poświęconymi ony ich Báłwany wysiekli.

Litwá zás y Zmodź skoro sie w wielki narod rozmnożyli/ wybráli też sobie osobliwego Biskupá/ ktorego oni ták ważyli/ iáko dziś v nas Papieżá/ y Rzym nowy w Zmodzi záłożyli/ snadź ieszcze od Palemoná álbo Publiuszá Liboná nád Rzeką Niewiáżą/ ktore Miásto oni Romowe álbo Romnowe zwáli. Być też może/ iż Włoszy/ iáko sie to wyżey powiedziáło/ w ty strony przyżeglowawszy to Miásto Romnowe álbo Romowe záłożyli ná pámiątkę Rzymu oyczyzny swoiey/ Jákoż o tym y Petrus de Dusburch Krzyżak/ ktory Kronikę o woynach Litewskich z Krzyżakámi Pruskimi y Liflantskimi do Mistrzá Werneră do Orzele pisał Roku 1326. gdy ieszcze druku nie było/ zá Witená Xiedzá Litewskiego ták mowi: Condiderant Ciuitatem Romnoue trahentem nomen suum à Roma, y zás wyżey o zburzeniu tego Rzymu Litewskiego tenże ták pisze prostą stároświecką łáciną. Eodem tempore Ludouicus de Lebentele Commendator Ragnetæ cum suo exercitu multa bella gessit contra Letouinos. Nauale bellum multiplex habuit, unum uersus Austechiam terram Regis Letouiæ, in qua uillam dictam Romoue uel Romene, quæ secundum ritus eorum sacra fuit, combussit, captiuis omnibus occisis, ubi etiam frater Conradus Tuchefelt occubuit. Roku 1295. Ludwik Libentelle Commendator z Rágneti y woyskiem swoim wielkie woyny czynił przeciw Litwie/ Wodną też bitwę z nimi rozmáicie zwodził/ á iednę w Austechiey Ziemi Krolá Litewskiego (ták on zowie według stároświeckich powiátow) gdzie Miásto Romowe álbo Romone od Rzymu rzeczone spalił/ ktore według ich Báłwochwálstwá święte było/ ále też tám Brát Conradus Tuchefelt Krzyżak zacny poległ/ etc.

Petrus à Dusburch.

Własne słowá Petrá Dusburch

Tám też ofiáry Bogom swoim spráwowáli/ y tám ogień wieczny vstáwicznie palili/ ktory Znic nazywáli/ áż do Jagiełá/ ktory ich/ iák o tym będzie niżey/ do Christusá náwrocił. Ten Kriwe kriweito álbo Kirie kirieito/ Biskup Pruski y Litewski Pogáński/ ták był wielkiey zacności/ iż (iáko tenże Dusburch pisze) nietylko

Znicz.

Zacność Biskupá Pogáńskiego Litewskiego

Prusowie

Prusowie y Litwá/ále też Lotwá/ y inße narody Lotihalskie/ Jaćwieżowie y Zmodź/ ná iego rozkazánie byli posłußni/ á nietylko on álbo ktorykolwiek z iego krewnych był w tákiey vczćiwośći/ ále też iego namnieyßy posłániec/ z iego łáską álbo iákim ná to dánym znákiem/ idąc od onych kráin Xiążąt y Slachty y wßytkiego pospolstwá był wielką vććiwośćią tráctowan.

O zmartwych wstániu ná dźień sądny wierzyli/ wßákże nie dobrze/ bo iáko kto był Slachćicem/ álbo Chłopem/ bogátym álbo vbogim/ wielmożnym álbo chudym pachołkiem/ ták też y po zmartwych wstániu w przyßłym żywoćie/ wtymże go stanie być wierzyli/ A dla tego z Xiążęty z Pány/ y z Slachćicámi vmárłymi (iáko tenże Dusburch piße/ co sam zá swego żywotá widźiał) Sługi/ Służebnice/ Száty/ Kleynoty/ Konie/ Charty/ Ogáry/ Sokoły/ Łuk z Saydakiem/ Száble/ Włocznią/ Zbroie/ y inße rzeczy w ktorych sie on nawięcey kochał/ z Rzemieśnikámi tákże/ y s chłopy sielskimi/ ty naczynia ktorymi oni z roboty żywnośći nábywáli/ y co ku ich stanowi należáło/ palili/ ták wierząc/ iż s tymi rzeczámi wespoł mieli z martwych wstáć/ á iáko ná tym Swiećie/ ták ná onym tym sie ćießyć y żywić mieli.

Wiárá Pogáńska Litewska o sądnym Dniu y o zmartwych wstániu.

Rysie też álbo Niedźwiedźie páznogćie palono z vmárłymi/ bo wierzyli/ iß ná gorę wielką á przykrą ku sądnemu dniowi mieli wstępowáć/ ktory sąd nád wßytkim świátem ieden iákiś Bog nawßechmocnieyßy miał czynić/ á dla tego ißby tym snádniey y beśpieczniey tám wleźli/ páznogćiámi Rysimi myślili sobie pomagáć.

Tenże Duzburch piße/ iß ten Triwe álbo Kriwe Papież Pruski y Litewski Pogáński/ miał wiádomość wßytkich rzeczy z Diabelskiego snáść przepowiádánia/ bo y Rodzicy álbo krewni vmárłego/ wierząc iß káżda Dußá imo iego Dom naprzod ná on świát wedrowáć muśiáłá/ pytáli go/ ieśliżeby tego dniá álbo tey nocy (to iest/ kiedy on vmárł) tákowego iákiego człowieká y w tákim vbierze/ w iákim oni vmárłego spalili/ Dom iego przemijáiącego widźiał? Ktory Kriwe záraz vrodę/ ksztalt/ vbior/ Familią/ y obyczáie onego vmárłego bez wątpienia opowiádał/ ácz czásem był w kilkudźieśiąt mil od onego mieyscá/ gdźie on vmárł/ á ku więkßey pewnośći vkázował/ iß nád wrotami domu iego Dußá w ksztalćie onego vmárłego iádąc imo/ włocznią álbo ßáblą/ álbo iákim inßym instrumentem/ z czym go spalono/ znák vczyniłá/ álbo cokolwiek zostáwiłá/ co zás oni iego przyiaciele od Czártá zmamieni prawdźiwie poznawáli/ y w ták wielkiey zacnośći tego Kriweytá mieli/ iß też po káżdym zwyćięstwie álbo przywieźieniu łupow

z kráin nieprzyiacielskich trzecią część wzdobyći iemu oddawáli/ ná ofiáre zás Bogom drugą część łupow/ y kilko mężow zacnieyszych więzniow w zbroiách iáko byli poimáni palili/ ále koni naprzod biegánim mordowáli/ áż ná nogach stać niemogły/ też ich dopiero palili.

Bogowie Litewscy/ Zmodzcy/ Sambiyscy/ Lotewscy/ y Pruscy.

A ty naprzednieysze Bogi ty narody miáły.

1. Okopirnos/ Bog Niebá y Ziemie.
2. Swaiteskix/ Bog świátłośći.
3. Auschlauis/ Bog niemocnych/ chorych/ y zdrowych.
4. Atrimpos/ Bog Morzá/ Stáwow/ Sadzáwek y Iezior.
5. Protrimpos/ Bog rzek y wszytkich wod cieknących.
6. Gardoaitis/ Bog Okretow. Tego tylko żeglarze y rybołowowie chwalili/ zwłasczá Kurlandowie/ Sambitowie/ y Philandowie niktorzy morzu przylegli/ Bo wierzą iż ten Gardoaitis iest Anioł wielki w poysrzod Morzá y Iezior stoiący/ Bog wiátrow/ tákiego też być Grekowie AEolum wierzyli/ ten wiátry vśmierza/ á kiedy sie rozgniewa/ tedy iednym dmchnienim Okrety przewraca/ y topi. Ná święto iego tylko ryby krom chlebá y inszych potraw iedli/ á polewkę pili/ z głębokich k temu przyprawionych misek/ iż ten Bog głębokimi wodámi włada.

   AEolus. Inde incute vim ventis &c. Iuni verba Iunonis.
7. Pergrubius/ Bog ziół/ iárzyn y trawy.
8. Pilwitos/ Bog ktory dawał bogáctwá/ y nápełniał gumná.
9. Perkunos álbo Piorunos/ bog łyskánia/ gromu/ śniegu y dżdżu.
10. Poklus Bog Piekłá/ Chmur/ záćmienia/ y latáiących Duchow álbo Diabłow. Chwalili zás Parstuki/ y Markopole/ ktore oni ták zwáli/ ludzie máluczkie/ ktorych my Pigmæos zda mi sie zowiemy w ziemi mieszkáiące/ á vkázuią sie im iescze y dziś ná pewne czásy/ zwłasczá w Sweciey/ w Kurlandach/ w Lotwi/ y w Sambiey Pruskiey Ziemicy/ gdzie iescze Pogáństwá stárego zákał do gruntu sie z prostych ludzi niewykorzenił. A to były Bogi Prusow stárych/ y Kurlandow/ ktorych iescze y dziś po częśći on narod gruby wzywa y chwali.

    Pigmæi.

Litewscy zás y Zmodzcy Bogowie ći byli osobliwi.

Naprzednieyszy Bog ktorego zwáli Prokorimos/ á temu ná ofiáry białe Kápłuny kiymi bili nierzeząc/ ktorych sámi częśc/ częśc zás ich ofiárnicy iedli/ á trzecią częśc palili.

To y dziś w Zmodzi záchowuią.

z. Bog

2. Bog kwáśnych y kisłych potraw Ruguczis / temu kurzycze iárzebáte ofiárowáli.

3. Bog Ziemiennik álbo ziemny ktorego w wężow chowániu / y mlekiem karmieniu chwalili / temu też czarne kurzyce bili ná ofiáre.

4. Kruminie Pradziu Warpu / ktory wßelkie zboże dawa / temu ná ofiáre bili kury grzebienia niskiego á gęstego / y siekáli ich mięso w drobne stuczki / áby się żyto gęste kłośiste / á niewysokie zrodziło.

5. Lituwanis ktory deßcz spußcza / temu rozmáitey bárwy kurzyce białe / czarne / iárzebáte etc. ofiárowáli.

6. Chaurirari koński Bog / temu pietuchy rosłe / cerstwe / rożney bárwy ofiárowáli / áby sie też konie tákie mnożyły / á kiedy go o pokoy prosili od ich nieprzyiaciol (bo go też mieli zá Bogá woyny) iák Grekowie y Rzymiánie Marsá / tedy zá piecem ná siodłach siedząc ofiáry y modły mu czynili.

7. Sotwaros Bydłá wßelkiego Bog / á temu przed piecem álbo ogniem rożne kápłuny ofiárowáli / iáko rożney sierci bydło mieli.

8. Seimi Dewos / co czeladź záwiedował / temu też kury y koßy rożnych farb bito / ktorą ofiáre do piecá w ogień miotáli / á nie wymowáli ich áż zgorzáły / prosząc áby sie ich słudzy trzymáli. Seimi Dewos

9. Upinis Dewos / co rzeki miał w swoiey mocy á temu prośiętá bieluchne ofiárowáli / iżby przezrzoczysta wodá płynełá.

10. Bubilos Bog miodu y pßczoł / tego chwalili zá piecem siedząc / á Pop ich gárniec nowy wielki pełen miodu w ręku trzymał / á wymowiwßy zwykłe modlitwy / z ogromnym krzykiem uderzył nim o piec / áż sie w stuki rospadł / prosząc Bogá Bubilosá áby sie Pßczoły hoynie roiły.

11. Dzidzis Lado / to iest wielki Bog / ktoremu bieluchne kápłuny ná ofiáre bijáli / ktorego też Swiętá 25. dniá Máiá áż do 25. Czerwcá obchodzili w kárczmach / á Niewiásty y Pánny ná łąkách y po ulicach tańce uiąwßy sie około zá ręce stroili / śpiewáiąc záłośnie á powtarzáiąc łádo / łádo / łádo Didis musu Dewie / to iest / wielki nász Boże Lado / co y dźiś ießcze w Litwie / w Zmodzi / w Lijflanciech / y w Rusi czynią.

12. Gulbi Dziewos Bog ktory káżdego z osobná człowieká strzeże / co nászy zową proprium Genium, Anyołá właśnego / temu białe Kápłuny mężowie / á żony Kurzyce ofiárowáły. Genius eorus.

13. Goniglis Dziewos / pásterski Bog leśny / ktore Grekowie y Rzymiánie Satiros Faunosq; zwáli / temu iáycá końskie / wołowe /

kozłowe/ y inszego bydłá stroie ofiárowáli/ kiedy ich wałászyli álbo trzebili/ á palili one ofiáry pástuchowie ná iákim wielkim k temu obránym kámieniu/ mowiąc/ iák ten kámień twárdy niemy y nieruszáiący sie/ ták też O Dziewie musu Goniglis/ Wilcy y wszyscy drapiezni zwierze/ niechay sie niemogą ruszyć/ áby bydłu nászemu/ twoiey obronie zleconemu/ szkodzić niemogli.

Sposob modlitwy Pogáńskiey.

14. Swieczpuńscynis/ Bog/ ktory kury/ gęsi/ káczki záwiedał/ y wszytki insze ptaki ták domowe iáko powietrzne/ temu nieczynili ofiáry/ mowiąc/ iż to latáiący Bog.

15. Kielu Dziewos/ podrożny Bog/ temu kury białe ofiárowáli/ á kiie w ręku trzymáli przepásawszy sie y w kápcie vbrawszy iáko Zydowie Wielkąnoc obchodzący/ á prosili go/ áby ich szczesliwie w drodze prowádzić z domu y do domu raczył.

16. Puschaitis/ Bog ziemny/ ktory miedzy drzewem bzowym mieszka/ á temu naczesztsze ofiáry y modły wieczor v drzewá Bzowego nabożnie y z wielkim postráchem czynili/ y snáść y dziś ieszcze czynią/ bo tákowe drzewo v nich było naswietsze/ y noszą pospolicie chleb y piwo pod krzewinę Bzową/ prosząc Bogá Puschaitesa/ áby on Parstuki Aniołki swoie to iest pignæos ludzie máłe/ posyłał do ich Gumien/ ktorzyby zboża przyspárzáli/ y w okwitości záchowywáli/ A o tych Parstukach álbo Pigneach y Augustin S. in libro de ciuitate Dei pisze/ iż Pogánow y Chrześćian prostakow wieśniakow/ często kroć dziwnym vkázowániim swoim zmamili byli/ y teraz ieszcze są prawdziwie/ y vkázuią sie w Kurlandach nawiecey/ á w Sweciey prostym ludziom/ w ktorych sie towárzystwie kocháią/ á zwłaszczá tych ktorzy sie im ofiárámi y czestowánim (bo bárdzo rádzi ile wnocy osobliwie iadáią) przypodobáć vmieią/ mnie ich dziwnie ieden Doctor Medicus y Phisicus wykłádał/ co teras tu opuszczam.

Olaus też Magnus Archiepiscopus Vpsaleń. y Cornelius Agripa de oculta Philosophia piszą/ iż Diabli powietrzni towárzyscy niedokończá w naturze swoiey iáko piekielni zepsowáni/ w Sweciey/ w Nortwegiey/ w Philandiey pospolicie ludziom prostym służą/ konie cudzą/ y insze roboty odpráwuią/ á niktorym przyszłe rzeczy y przeszłe opowiádáią/ ktorzy sie im w obcowániu spolnym przypodobáć vmieią. Ja też to powiádam com sam słyszał y widział własnym okiem w Kurlandskiey/ w Liflandskiey y w Sambiyskiey/ ktorą zową Sudawen Samland w Prusiech/ y w niktorych kątach/ zwłaszczá Morzu przyległych/ Zmodzkiey ziemie y zá Mirumskámi y Insterborkiem/ iż tego Puschaita Diabłá/ ktorego wbzowym drzewie

Spiritus Familiares.

Toż mi też P. Taranowski powiádał/ iż w Daniey będąc/ widział listy do swego gospodarzá z Sweciey przyniesione/ á ktoby ie przyniosł niewiedział.

drzewie mieszkáć wierzą/ ná pewne świętá dwá kroć do roku chwá-
lą/ y Parstuki ludzie ziemne Aniołki y sprawce iego czczą/ y pokár-
mámi hoduią ná pewne czásy świętá ich/ pospolicie stoł w Gumnie
postáwią y nákryią/ czworo chlebá/ mięsá wárzonego y pieczone°/
ser y másłá ná stoł zostáwią / y wzywáią ich ná cześć álbo kołácią
wnocy według zwykłych Pogáńskich ceremoniy álbo czárow/ po-
tym drzwi v gumná mocno zámknąwszy sámi odchodzą/ á oni Pár-
stukowie przyszedszy o pułnocy ony potráwy iedzą / názáiutrz záś
pátrzą gospodarze/ iesli ktorey potráwy więcey ziedziono/ iesli chle-
bá/ tedy wierzą/ iż im przysporzą oni Bożkowie zboża / iesli mięsá/
tedy szczeście ná dobytek ꝛc. rozumieią / á oney potráwy ktora im
więcey smákowáłá / tym więcey niż ná pirwszym było ná drugie
swięto kłádą/ prosząc ich áby zboża przymnażáli/ Powiádáią też/ iż
ći Parstukowie zboże v inszych / ktorych sobie znáią niewdzięcznych
gospodárzow wnocy z gumien krádną/ á do onych ktorzy ich lepiey
wáżą przynoszą. W Pruskiey też ziemi gorney/ około Choinic/ Ká-
mieniá/ Sempelborká zá Toruniē/ y indzie o tim drzewie bzowym
po dzisieysze czásy bárdzo swiątobliwie według stárożytne° Pogáń-
skiego zákázu támeszni obywátele trzymáią/ wierząc iż pod drze-
wem bzowym ziemni mieszkáią iácys dziwni duchowie álbo fantá-
smy/ ktorych oni krásnymi ludzmi zowią/ y widzieć się często w no-
cy kiedy miesiąc swieci / zwłasczá ludziom chorym dawáią / o ich
vrodzie powiádáią/ iż więcey ná łokieć nieszą wyzszy wzrostem.

Naprzednieysze swięto v tych Pogánow bywáło/ ktore ieszcze
y dziś záchowuią ná niktorych mieyscach w Litwie/ w Zmodzi/ w
Liflanćiech/ w Kurlandach / y w Ruskich kráinach niktorych/ ná
schodzie Pazdziernika miesiącá/ gdy iuż zboże wszytko pożną/ zgro-
mádzą/ y zwożą do gumien/ tedy sobie kołácyie czynią/ ná ktore się
wszyscy czásem ze trzech y ze czterzech siół skłádáią/ y schodzą do ie-
dnego domu z żonámi/ z dziećmi/ y z sługámi / stoł siánem á indzie
obrusem nákryią/ ná ktorym chlebow kilko/ y cztery wielkie sudziny
piwá ná czterech rogách stołu postáwią / potym przywiodą Ciel-
cá y Cielice/ Báráná/ y Owce/ Kozłá y Koze / Wieprzá y swinie/
kurá y kurzyce/ gąsiorá y gęś / y insze ku iedzeniu godne dobytki / y
ptástwá domowe / sámcá y sámice/ To wszytko tym obyczáiem
ná ofiáre Bogu swoiemu Ziemiennikowi biią / naprzod ich Wiesz-
czek álbo Kápłan Pogáński chłop prosty wymowiwszy modlitwy
według zwykłych guslow poczina kiiem bić ktorekolwiek zwierzę/
potym wszyscy około stoiący kiymi tłuką ono bydlę po głowie / po
brzuchu / po grzbiećie / po szyi / y po nogach mowiąc : To tobie o

Ziemiennik Boże nász ofiáruiemy/ y czynimyć dzięki/ żeś nas Roku przeszłego dobrze zdrowych w okwitości wszech dobr zboża y máietności záchował y sczycił/ y od ogniá/ żelázá/ powietrza morowego/ y wszelkich nieprzyiaćioł nászych obronić raczył. To spráwiwszy onego bydłá ná ofiáre pobitego mięsá/ y ptaki wárzą/ pieką y smążą/ á śiadszy zá stoł iedzą/ ále naprzod káżdey potráwy y ptaká sztuczke oderznąwszy/ ich Wieszczek álbo Czárownik miece pod stoł/ ná piec/ pod łáwy/ y w káżdy kąt domu mowiąc/ To tobie o Ziemiennik/ Boże nász rácz ofiáry násze przyiąć/ á łáskáwie tych potraw pożywáć/ tákże iedzą y piią áż do obżárstwá onego Ziemienniká zá káżdą potráwą y trunkiem wzywáiąc/ á w trąby długie y żonki y meżowie huczą/ tákże y śpiewáią ieden drugiemu gębe ku gębie rozdziewiwszy/ á ná tych bieśiádách/ y świetach ich iam często bywał w Liflanćiech/ w Kurlandach/ w Zmodzi y w Litwie/ koło Suwieká/ Abelow/ Sobotnik/ Poswola/ Bassenborká/ Miásteczek/ zá Sokołwą/ Moisą y indzie/ gdziem sie dźiwnym Pogáństim gusłom przypátrzył/ bo tám w tych stronách teraz y do tych czásow práwie o Bogu máło wiedzą.

W Prusiech zás w Sambiey/ ktorą Ziemie zowią po Niemiecku Sudawen/ Samland/ y około Insterborku/ Ragnety/ y w Kurlandskiey ziemi chłopstwo sielskie/ ktorzy są wszyscy Zmodzinowie/ y Zmoidzkim iezykiem áż do Krolewcá/ com sam słyszał y widział/ mowią/ máią swoie Swieto/ ktore zowią Pergrubri ná Wiosne/ skoro śniegi zginą/ iż iuż czás oráć/ á trawá sie też vkázuie/ tedy z kilku sioł zsypuią słody po czwierći álbo beczce ná piwo/ schodzą sie potym w ieden Dom wielki/ tám Wurschait ich/ to iest ofiárnik/ álbo ráczey Czárownik/ weźmie gárniec piwá/ á podniowszy go wzgore/ prośi Bogá Pergrubiusá/ ktory dáie trawe y láto/ mowiąc o Wespocie Dewe musu Pergrubios etc. To iest/ O wszechmogący Boże nász Pergrubiusie/ ty precz Zime przykrą odganiasz/ á raczysz ziołá/ kwiatki y trawe po wszystkiey ziemi rozmnażáć/ my teraz ćiebie prośimy/ żebyś zboże násze záśiane/ y ktore śiać mamy raczył hoynie rozmnożyć/ áby kłośisto rosło/ á wszytek kąkol rácz sam podeptáć. Potym konewke álbo kubek postáwi/ weźmie ią zebámi/ y wypiie piwo/ á wypiwszy rzuca konewke bez dotykánia reku przez głowe/ zá nim stoi Cziwon álbo stárszy oney włośći/ ktory chwyta konewke/ y co narychley nálawszy piwá/ postáwi zás przed Wurschaitá/ álbo onego Czárowniká/ ktory wziąwszy kufel/ prośi drugiego Bogá Perkunusá álbo Pioruná/ áby gromy/ grády/ łyskáwice/ dżdże/ burze/ y chmury szkodliwe pohámowáć

Modlitwy Zmodzi Pruskiey.

hamowáć raczył/ y wypije mu ná ofiárę kufel piwá wzęby viąwszy
á dopiero zá nim wszyscy piją. Trzeci raz prosi wielmożne° Bogá
Swaistixá Bogá świátłości/ áby raczył łáskáwie á pogodnie świe-
cić/ ná zboże/ ná łąki/ ná kwiecie y dobytki ich. Záś modli sie do cz-
wartego Bogá Pilwitá/ áby raczył dáć wszytki zboża pięknie pożąć
y do gumien zgromádzić/ tákże wszytkim Bogom ktorych máią 15.
ná chwałę po kuflu piwá wypiją bez dotykánia rąk w zębach trzy-
máiąc/ á zá tym śpiewáią iákoby wilcy wyli pieśń ku ich chwale. A
ieśli przeszłego roku był zły vrodzay zboża/ tedy wyznawszy złości
swoie iż to dla grzechow zásłużyli/ proszą Auschlawisá Bogá cho-
rych y niemocnych/ áby sie przyczyniał do inszych Bogow / do Per-
grubiusá/ Perkunusá/ Swaitestixa/ y Pilwitá/ áby im ná przyszły
rok łáskáwszymi być raczyli. Támże wtey przerzeczonych Prusow
nizney ziemicy/ ktorą zowią Sudawen/ Samland / chłopi Zmo-
dzinowie z Litewskie° narodu/ byká álbo kozłá tym ktałtem raz do
roku święcą/ schodzą sie cztery álbo sześć śioł w iedno wybieráiąc
pieniądze / chleb y insze rzeczy / iákoby kolędę / to przedawszy / ieśli
wiele pieniędzy/tedy záraz y Byká y Kozłá zá ony pieniądze kupią/
y zeydą sie w ieden dom/ gdzie sobie ogień wielki vdziáłáią/ tám też
żony ich zsypuią mąkę pszeniczną / y hreczysną / z ktorey náczynią
pláckow/ Potym Wurschaitos ich Pop według Pogáńskiego oby-
czáiu wieniec ná głowę wdziawszy / położy rękę ná Kozłá álbo ná
Byká / y prosi wszytkich Bogow káżdego z osobná/ ktorem wyż-
szey wyliczył / áby raczyli od nich miłościwie przyiąć obchod y o-
fiárę onego Swiętá / á viąwszy Byká álbo Kozłá zá rogi/ wiodą
go do gumná/ y podnoszą go wszyscy chłopi wzgorę/ á Xiądz Wur-
schait opáśawszy sie ręcznikiem / wzywa po wtore wszytkich Bo-
gow/mowiąc / To iest chwálebna ofiárá y pámiątká Oycow ná-
szych/ ábyśmy zgłádzili gniew Bogow swoich/potym szepcząc/ oby-
dzie trzy kroć Byká około / y zárzeżą go / á krwie nierozlewáią ná
ziemię/ ktorą wypuściwszy w vszátek/ czerpáią kauszykiem álbo
czárką/ Wurschait kropi ludźi / á ostátek rozbierzą w gárnuszki/ y
kropią káżdy w Domu swoim bydło/ iáko v nas iest obyczay świę-
coną wodą/ zsiekawszy záś w sztuki Byká/ wárzą w kotlech/ á chło-
pi siedzą około ogniá/ przed ktorych niewiásty przynioszą plácki nie-
pieczone / á oni viąwszy káżdy po plácku rzucá ieden drugiemu
w ręce przez płomień / ták długo chwytáiąc áż sie vpieką / poty ie-
dzą y piją śpiewáiąc y gráiąc ná trąbách długich przez cáłą
noc/ Ráno záś idą przes Wieś ná rostánie drog niosąc plácek psze-
niczny/ y co sie zostáło z oney kołáciey / y kłádą ty w iedno mieysce/
á wszyscy

á wßyscy ziemią przysypuią wzgore / strzegąc pilnie / áby źwierz álbo Pies niemogł tego wykopáć / á spráwiwßy to poruczáią sie Bogom / y idą do Domow swoich.

A kiedy sie iuß ktory śmiertelnym czuie / tedy według możnośći ná beczkę álbo ná dwie piwá każe prośić przyiaćioł / y wßytkich co w onym śiele mießkáią / ktorych przeprąßa y żegna / á oni záś vmárłego w łáźni pięknie wymyią / y vbierzą w białą koßulę długą / iáko iest obyczay / á posádzą go ná stołku / y piią do niego przyiaciele tymi słowy smętnymi á lamentliwymi / mowiąc / Ja do ćiebie piię miły przyiaćielu / y czemuś vmárł / á wßák maß swoię miłą małżonkę / dziatki / bydło / &c. y wßytkiego dostátek / potym do niego drugi raz piią ná dobrą noc / y proßą go / áby raczył ná onym świećie pozdrowić ich przyiaciela / Oyce / Mátki / Bráćią / &c. áby też tám z nimi łáskáwie y sąśiedzko sie obchodził / iáko tu oni z nim zá żywotá. Vbierzą go potym w ßáty / á ieśli będzie Mąż / przypáßą mu kord álbo śiekierę / ręcznik też około ßyie / w ktory mu kilko großy według możnośći záwiążą ná stráwę / chlebá s solą / y konew piwá wstáwią w grob. A ieśli niewiástę pogrzebuią / tedy iey włożą nići y igłę / áby sobie záßyłá / ieśli sie iey co zedrze ná onym świecie / á kiedy ią wiozą do grobu / tedy przyiaciele wßyscy idąc processią ßermuią nożámi wzgorę wielkim głosem wołáiąc / Geigei / begeite Pokkole / to iest / vćiekayćie / vćiekayćie / biegaycie precz od tego ciáłá wy Diabli.

Dziś sie to ießcze náyduie w iednym kąćie Liflandskiey ziemie zá Moizą Solkową / y com sam widział przy pogrzebie vmárłych / w trąby gráią / śpiewaiąc / idź nieboże s tego nędznego świátá rozmáitych vćiskow ná wieczne wesele / gdzie cię áni hardy Niemiec / áni drapieżny Leisyß / to iest Polak álbo Litwin / áni Moskwićin krzywdźić nie będzie mogł.

Pámiątkę też vmárłych Oycow / mátek y krewnych swoich obchodzą pospolićie Mieśiącá Octobrá / álbo Pázdziernika / á czásem ná káżde Swięto ná mogiłach lamentliwie iáko y śpiewáiąc płączą / zwłaßczá żony / wyliczáiąc dzielnośći / cnoty / gospodárstwo etc. mężow swoich.

Ktory obyczay nietylko v tych / ále y w Wołoßech / w Multánskiey / y Bulgarskiey ziemi záchowuią / com sam widział w kilku Miásteczkách w Buzowie / w Rusciuku w Dziurdziewie nád Dunáiem / y w Bukoreśtu stołecznym Mieście Hospodara Multanskiego / gdzie ku temu świeczki palą / y kurzą kádźidłem ná mogiłach / á w Turcech záś y potrawy kłádą / ptakom ziárná sypią /

kotki /

kotki/ psy karmią zá Dusze vmárłych przyiaciół/ drudzy záś drągámi płuce po vlicach dwiemá chłopom nosić każą/ zá ktorymi psi y kotki stádámi wespołek chodzą/ etc. Nam też iáko gościom/ áczesmy tego niepotrzebowáli/ Jáłmużnę dawáli w Karwagerah niktorych/ to iest Domach gościnnych ná iáłmużnę postáwionych/ przynosili wino rużynek/ Damascen etc. wespoł wárzonych/ kápusty z Báráning/ Ryżu/ kásze/ mleká z Báwolic/ chlebá według osob y dwá dzbany wody/ bo winá nie dawáią zá Dusze. A miedzy grobámi/ ktore ná niktorych mieyscách iáko Miásteczká stoią/ żony y przyiaciele ná káżdy Piątek/ gdy sie dzień iásny tráfi/ modlitwy czynią y iáłmużnę vbogim rozdawáią.

Jáłmużny nam w Turcech dawano.

W Kurlandskiey záś y Samlandskiey ziemicy/ y w Prusiech kiedy czynią vmárłym pámiątkę/ tedy s Kościołá prosto do kárczmy idą/ álbo do ktorego domu/ gdzie sie n . war piwá zsypią/ żony zá nimi przynioszą w koszałkách ryb pieczonych y wárzonych ná zimne/ támże bez nożow iedzą/ á żony im służą/ á káżdy co vmárłemu krewnemu życzy/ káżdey potráwy sztukę pod stoł rzuca/ y kufel piwá leie.

W Litwie záś y w Żmodźi chłopi tákże ná vpominánie przyiaciół kołácie spráwuią wielkim dostátkiem/ á Gospodarz stárszy iuż kiedy máią począć ieść weźmie ná łyżkę wielką mąki rozmáitego zboża/ soli etc. y kádźidłá/ á zákurzywszy mowi/ á zá wissumos Priatelos musu/ etc. potym iedzą y piią áż ná nogách niemogą stać/ oyczyste stárodawne pieśni spiewáiąc.

Przytymem iam był w Kienanach 2. mili od Wilná/ y w Lawaristach.

Drugie záś Swieto w Żmodźi według podánia Pogáńskiego záchowuią/ ktore Ilgy zowią: á poczynáią to Swieto práwie o wsze Swiete/ ná ktore by nauboższy musi piwo w Domu mieć/ y ták piią przez kilko Niedziel wspomináiąc vmárłych: á pierwey zá Pogáństwá to Swieto ná cześć Perkunowi Bogowi piorunow y gromow obchodźili/ etc. Ale o tych gusłach y niżey przy náwroceniu Litwy y Żmodźi ná wiárę Chrześciáńską naydzieß/ przeto teraz do rzeczy Ruskich Xiążąt przystępuię.

O Rozdzia-

164

O rozdziałach dwunaściu synow Włodimirzowych y zaboystwach ich spolnych po śmierci Oycowskiey:

1630 Baltazar Swokoski

Księgi piate/ Rozdział I.

Do Jásnie Oświeconego Páná/ Páná y Xiążęciá Constantiná Xiążęciá Ostrogskiego/ Hrabie z Tarnowá/ Woiewody Kijowskiego/ etc.

Włodimirz Swantosłáwowic Basi3 álbo Wássil ná Chrzcie miánowány Monarcha wszystkiey Rusi/ zebrawszy wielkie woysko wtárgnął do Polski Roku od Christusá Páná 985. iáko Długosz y Cromer z niego lib 3. in Miecislao piszą/ gdzie zamkow kilko pogránicznych wziął y opánował pod Miecisławem Xiążęciem/ Acz sie obádwá dla żon/ ten dla Xieżny Czeskiey Dąbrowki/ á on dla Greckiey Cesárzowny Anny pochrzcili/ Ten roku 965. á ow 980.

Ruskie Kroniki żadney wypráwy Włodimirzowey przeciw Polakom niewspomináią/ okrom nászego Długossá y Miechouiussá/ ktorzy o iego wtarczkach do Polski często ná rożnych mieyscach piszą.

Długossus y Miechouius fol. 34. lib. 2.

Potym Piecinigowie mszcząc sie onego swoiego pogromu pod Pereasławem nád rzeką Trubiessą/ zebráli sie z wielkim woyskiem y wtárgneli do Rusi/ y oblegli Wássilow. Przeciw ktorym też Włodimirz w máłym poczcie zbroyno ciągnął/ á gdy sie obiedwie woyská podkáły/ porážon Włodimirz ná głowę od Piecinigow/ ták iż gdy z poboyscza sam do Kijowá vciekał/ ledwo sie skrył pod iákiś most/ ktory mu sie vciekáiącemu práwie z dobrodzieystwá Bożego ku záscicieniu tráfił. A ták potym ná pámiątkę tego od Piecinigow wybiegánia Cerkiew Przemienia Páńskiego/ co Ruś zowie S. Spassa/ dał zmurowáć w Kijowie. Bo práwie w ten dzień świety ná Prážnik tráfiło sie to iego wybiegánie. A Piecinigowie wielkie szkody mieczem y ogniem w ziemiach Ruskich poczyniwszy bez odporu do swych leżysk vsli. O czym Długosz y Miechouius lib. 2. cap. 10. fol. 34.

Włodimirz y Russacy poráżeni od Piecinigow.

Potym

Potym Włodimirz przestrzegáiąc áby sie po śmierći iego Synowie niewádźili o Páństwá y źiemie Ruskie/ ták miedzy nich Monorchią Ruską rozdźielił/ Wizesłáwowi stárszemu dał Nowogrod wielki pierwszy vdział swoy/ Iseasłáwowi Połocko/ Swantopolkowi Turow/ Jarosłáwowi Rostow. A gdy Wizesłáw vmárł/ dał temuż Jarosłáwowi wielki Nowogrod/ á Borissowi Rostow/ Hlebowi Moron/ Swantosláwowi Drewlany/ Wsewoldowi Włodimirz/ Mśćisłáwowi Timutorokany álbo Timutuchany/ Stanisłáwowi Smoleńsko/ Sudźisłáwowi Pleskow/ á Pozwizydowi Wołyń/ tymże też iáko młodszym po śmierći swoiey Kijow/ y Berestow Xięstwá náznáczył.

Vdziały Xiążąt Ruskich synow Włodimirzowych.

Posłał potym po Rzemieślniki do Greciey/ y zmurował Cerkiew Bohorodzicy/ ktorą księgámi y Obrázámi ozdobiwszy przełożył nád niam Nastásiussá Korsunianiná Kápłaná/ opátrzywszy go wielkiemi dźieśięćinámi/ z miodow y zboża wszelákiego/ Spitalow też bárdzo wiele dla vbostwá y kalekow nábudował y nádał hoynie wielkim dostátkiem.

Kośćioł Bohorodzice w Kijowie.

Potym Kroniká Ruska wspomina/ iż Włodimirz ciągnął do ziemie Sudańskiey/ y opánował głowne Miásto Sudam/ ále coby to byłá won czás zá kráiná niewiemy. Czynią też wzmiankę Kroniki Polskie/ zwłaszczá Długos y Miechouius fol. 27. cap. 4. iż Bolesłáw Chrobry Mieczisłáwowic pierwszy Krol Polski/ Roku 999. od Ottona wtorego Cesárzá w Gnieźnie koronowány/ vczynił przymierze z Włodimirzem Xiążęćiem Ruskim/ á sam ćiągnął przećiw Xiążęćiu Czeskiemu Bolesłáwowi Brátu ćiotecznemu/ ktory Polskie gránice około Klocká náieżdżał/ y dobył Bolesłáw Chrabry Krol Polski Pragi/ y sámo Xiążę Czeskie z Synem iego ná Wyszogrodźie poimał.

Włodimirz do Sudamskiey Ziemie.

Prágá od Polakow dobyta.

A Jarosłáw Xiążę wielkiego Nowogrodá nieprzestáiąc ná vdziale swoim/ insze kráiny Oycá Włodimirzá y Brátow swoich náieżdżał/ potym gdy sie v niego Oćiec Włodimirz vpominał według postánowienia dwu tyśiącu grzywien/ iż mu Nowogrod wielki po Wizesłáwie Brácie vmárłym spuśćił/ niechćiał tego vczynić Jarosłáw/ y owszem wzgárdziwszy vpominánie Oycowskie/ przyćiągnąwszy z Nowogrodá Kijow vbieżał y opánował: pod zákryćim spokoynego wiechánia/ Bo Włodimirz Oćiec w ten czás w Berostowie z dworem swoim mieszkał. A vsłyszawszy ten złośliwy vczynek syná Jarosłáwá/ iż Kijow pod nim vbieżał y osiadł/ rozgniewał sie bárdzo/ y zebrał przećiw iemu woyská ze

Jarosław syn pod Oycem Kijow vbieżał.

wßyſtkich Xieſtw Synowſkich y dzierżaw ſwoich. A Jarosław chcąc ſie Oycowi odbić y odpor mu dáć/ przenáiął ſobie ná pomoc Waragow y Piecinigow. Y dano znáć Włodimirzowi/ iż Piecinigowie do Ruſi wtárgneli/ á niemogąc ſam przećiw im ciągnąć/ bo w ten czás práwie bárdzo chorowáł/ wypráwił ná nich Boriſſá Syná/ Xiążę Roſtowſkie/ ktory przy nim mießkał/ A ſam vmárł rychło potym w kilku dni w Bereſtowie roku od ſtworzenia Swiátá 6525. Lipcá dniá 15. Pánowáł po Chrzćie lat 28.

Włodimirz vmárł.

A Swantopolk y Boris dwá Brácia niewiedząc o śmierći oycowſkiey zwiedli bitwę z Jarosławem Brátem/ y porázili go ná głowę/ Potym Boris zá Piecinigámi Pogány dáley ſie goniąc poráził ich kilko vſow/ A w tym Brát iego Swantopolk dowiedziawßy ſie o śmierći oycowſkiey rychley niż Borys/ Kijow vbieżał/ támże Oycá Włodimirzá co rychley/ kwápiąc ſie ná páńſtwo/ pochowáł w Grobie Marmurowym/ z wielkim żalem poſpolitego ludu y Boiar/ w Cerkwi S. Bohorodżice Dżieśiećinney/ ktorą był ſam Włodimirz zbudowáł. A potym miedzy Swięte iáko Apoſtoł podnieſion/ ktorego Swięto Ruś obchodzi 15. dniá Mieſiącá Lipcá ná káżdy Rok.

Boris Piecinigow porázil.

Włodimirz pochowan.

Potym Swantopełk opánowawßy ſtolicę Kijowſką/ zmowił ſie z Wyſſogrodzany ná Boriſſá Brátá/ áby go iáko mogli zdrádą zábić/ wczym mu obiecáli Wyſſogrodzánie (nie Nowogrodzánie/ iáko Miechouius położył) posłużyć. A Boris Swantopełká/ iáko ſtárßego Brátá/ zá Oycá práwie máiąc/ w wielkiey vczćiwośći/ choć mu Boiárowie iego rádzili/ áby dochodził Kijowſkiey ſtolice/ niechćiał żadnym obyczáiem przećiw ſtárßemu nic złego myślić/ Lecz złość Swantopełká zwyćiężyłá. Bo gdy wyſpiegowáł Boriſſá być w máłym poczćie/ posłał nań Wyſſogrodzan y dworzánow ſwoich łotrow/ á Boris wten czás práwie w dźień ſobotny ku wieczorowi kazał przed ſobą Nießpor álbo wieczernią śpiewáć pod Satrem álbo Namiotem (bo ſatrámi y obozem ſtał z woyny iádąc) y ſam też śpiewał z płáczem/ á potym ſpáć poßedł. A wſtawßy ráno w Niedźiele/ kazał Popowi zaiutrznią śpiewáć/ á ſam ſie z nabożeńſtwem Pánu Bogu padwßy ná oblicze modlił/ á wtym mu dano znáć/ iż ſie Zołnierze Swantopełkowi przybliżáią/ chcąc go zábić/ co vsłyßawßy począł śpiewáć ten Psalm: Pánie czemu ſie rozmnożyli nieprzyiaciele moi/ A ſkończywßy Jutrznią/ począł ſie z płáczem modlić/ oczy wniebo wznoßąc/ á pátrząc ná obraz Chriſtuſá Páná/ á ſkoro vsłyßał grzmot y brzek zbroynych Zaboycow ſwoich do Namiotu wielkim

Swantopełk Kijow opánował.

pedem

pędem náćieráiących/ vlekł śię/ y począł łzy puſzczáć iáko ſtru-
mienie/ toż też Popi y Słudzy iego czynili ſtrwożeni/ widząc Pá-
ná ſmutnego/ á w tym Puſzcza/ Talecz/ Jelowicz y Laſzko ſtár- Zaboycy Bo-
ſzy Zołnierze Swantopelká złoſliwego z dobytymi mieczámi y rysowi.
s kopijámi obſkoczywſzy błogosłáwionego Boriſſá modlącego
śię/ poczęli go gwałtownie śiec y kłoć/ Sługá iego álbo Gier-
mek Geor Węgrzyn padł ná nim/ y tego przebodziono/ wſzákże
wyſkoczyli z namiotu/ ábowiem nie byli ieſzcze do końcá śmiertel-
nie zránieni/ y poczęli zaboyce mowić/ czemu ſtoiem pátrząc/ á
nie kończym dźiełá co nam roſkazano. W tym błogosłáwiony
Boris iął śię v nich prośić s pokorą/ mowiąc: Bráćia moi mili/
Dayćie mi czás máluczki/ ábym śię ieſzcze Bogu pomodlił/ A zá- Nabożeńſtwo
tym weyrzawſzy w Niebo z płáczem węſtchnął gorſko/ y iął śię Boriſſowo y
modlić/ á podniowſzy ná zaboycow pokorne oczy/ y padwſzy ná żáłośne słowá.
oblicze z płáczem/ rzekł im: Bráćia moi mili/ kończyćie dźieło
wáſze/ á niech będźie pokoy Pánu Brátu moiemu/ y wam Brá-
ćia moi mili/ Tedy vsłyſzawſzy zaboycy ony słowá iego/ płá-
káli/ á po modlitwie záſnął Boris/ y dał Duſzę w ręce Pánu
Bogu Lipcá 24. dniá. Támże záraz przy nim y Giermek iego Boris Xiążę
wierny Geor Węgrzyn był zábity. A błogosłáwionego Boriſ- zábit okrutnie.
ſá ćiáło obwinąwſzy ná woz włożyli/ y wieźli do Wyſſogrodá/
á gdy byli w iednym Boru/ począł ieſzcze głowę podnośić/ iáko
Kroniká Ruſka świádczy/ co obaczywſzy słudzy Swantopelko-
wi/ kazáli dwiemá Waragom ſerce iego mieczámi przebić/ y gło- Srogie okru-
wę precz odiąć/ á ták przyiął Koronę męczeńſką/ y pochowáli ćiá- ćieńſtwo nád
ło iego w Wyſzogrodźie w Cerkwi S. Waſſilá. Boriſſem.

A máło ná tym máiąc niezbożny Swantopelk posłał ná Złość y chy-
Murom do drugiego Brátá Hlebá/ mowiąc: Przyiedź rychło trość Swánto-
kazałći Oćiec/ bo ieſt chory bárdzo/ A on ták chytrze táił śmierći pełkowá.
Oycowſkiey/ chcąc dla nienáſyconey żądzey pánowánia/ Brá-
tow wſzyſtkich w iednym czáśie połowić/ y wygłádźić. Tedy
Hleb Xiążę Muromſkie vwierzywſzy zdrádliwym słowom
Swantopelkowym/ záraz z Muromia w máłym poczćie ná ko-
niach do Kijowá śię śpieſzył/ á Swantopelk máiąc nád nim ſpie-
gi posłał zaboycow dworzan ſwoich/ ktorym tákże kazał Hle-
bá Brátá zábić iáko y Boriſſá/ ták gdy odpoczywał Hleb ná
Sniadyniu vroćiſcu w mili od Smolenſká (bo był w drodze z
koniá máło co przedtym nogę złamał nád Wołgą) przyſzli bez Hleb Xiążę zá-
wieśći żołnierze Swantopelkowi/ y zábili go ná modlitwie bę- bity ná modli-
dącego/ y ſkryli ćiáło iego w mieyſcu puſtym/ miedzy dwiemá twie.

drzewy / Ale Pan Bog (iáko Kronika Ruska świádczy) nieopuszcza swoich wiernych. Bo gdy to ciáło zákryte leżáło w onym niespodzianym mieyscu / tedy ci ktorzy mimo chodzili / widawáli ná oney mogile świece gorące / y głosy Angelskie śpiewáiące słyszeli. A Swantopelk vsłyszawszy wdzięczną sobie nowinę o zábiciu Hlebowym weselił się z tego / iż iuż dwu Brátu iednáką śmiercią z oyczyzny oddzielił / á sam ich páństwá Muromskie y Rostowskie opánował.

Cudá nád ciáłem Hlebowym

Jarosław zás trzeci Brát w ten czás był w Wielkim Nowogrodzie / y poczeli mu się sprzeciwiáć y z mocy wybijáć Nowogrodzánie / chcąc Swantopelká złośliwego zá Páná sobie wziąć. Ale Jarosław zebrawszy się z Rycerstwem swoim / poráził ich tysiąc ná Rossamoy vrocisczu / y ták ony szkodliwe rosterki skarawszy buntownikow vśmierzył.

Nowogrodzánie złośliwi od Páná swego Jarosławá skaráni.

Tegoż wieczorá przyszłá nowiná z Kijowá do Jarosławá od Siostry Przedosławy o śmierci Oycá Włodimirzá / á o pobiciu Borissa y Hlebá Brátow od Swantopelká / czego áby się y on strzegł / ponieważ też iuż nań Swantopelk tákże był náprawił zaboycow z chytrey zásadki. Vsłyszawszy to Járosław zásmucił się / y zebrał Nowogrodcow / ále mu oni niechcieli być pomocni przeciw Brátu Swantopelkowi. Przeto wnet zá pieniądze Warągow tysiąc przywiodł / á z inszych swoich Xięstw Ruskich iáko ná gwałt zgromádził trzydzieści tysiecy ludu / y ciągnął do Kijowá. Swantopelk też przyzwawszy Piecinigow ná pomoc z Kiiany y Wołyńcámi wypráwił się przeciw niemu. A gdy się obiedwie woyská ściągnęły przeciw sobie pod Lubiecem Zamkiem / wnet Hetman Swantopelkow Wilczyogon názwány począł ná harcz wyzywáć / háńbiąc y sromocąc Jarosławá y Rycerstwo iego. Blud zás Jarosławow sprawcá pretko się przez Rzekę Dniepr przepráwił z woyskiem swoim / á Swantopelk z swoimi cáłą noc pił / lekce sobie ważąc Jarosławá / Lecz gdy bitwę zwiedli v Lubieczá / przypárł go Jarosław nád iedno iezierzysko / śmiele ná iego vsy náciráiąc / co obaczywszy Swantopelk záraz z woyská swoiego vciekł / Zá czym Kijánie y Piecinigowie będąc od Swantopelká wodzá swego wydáni / poczeli vciekáć ná Jeziorá y Rzeki cienkim lodem zmárzłe (iáko Miechouius pisze) gdzie ich bárdzo wiele potonęło / ále więcey ná plácu pobito. A Jarosław otrzymawszy sławne zwycięstwo / ciągnął do Kijowá / y opánował go ze wszystkimi przygrodkámi / ktore mu się dobrowolnie podawáły.

Znáć iż ci Warągowie musieli być álbo z Szweciey / álbo z Lotwy.

Jarosław y Swantopelk bráćia / przeciw sobie z woyskámi.

Swantopelk vciekł do Polski.

Jarosław Kijow opánował.

Swanto-

Swantopelk zás álbo Stopolk vciekł do Polski prosząc o pomoc Bolesławá Chrobrego pierwszego Królá Polskiego przeciw Brátu Jarosłáwowi/ co Bolesław ná prośbę iego chętliwie vczynił/ częścią dla tego/ áby Swantopelká wygnánego ná Kijow wprowádziwszy sobie hołdownym ná potym vczynił/ częścią też áby Przemyśl y Czerwień/ y kráiny insze przez Włodimirzá Oycá Swantopelkowego od Polski oderwáne/ przywroćił pod moc swoie. Ták tedy Bolesław Krol Polski roku 1008. iáko Długosz pisze/ z wielkim woyskiem Polakow (s ktorym sie był świeżo wroćił z woyny Czeskiey szczęśliwie) ciągnął do Kijowá prowádząc Swantopelká ná stolicę Kijowską/ A wszedszy do Ruskich ziem/ wszystki kráiny śiołá/ miásteczká/ y dwory Polacy palili/ plundrowáli y burzyli/ zamkom dáiąc pokoy dla prożney zábáwki. Już ku Łuczku do Wołyńskiey ziemie Krol z Polakámi y z Swantopelkiem był wciągnął/ áli im bez wieśći nád Bugiem rzeką (ktorą Cosmographowie Axiaces zowią) záſtąpił Jarosław z wielkim á gotowym woyskiem Ruskim/ y z pomocą Waragow y Piecinigow. Tám Blud Jarosławow Hetman począł háńbić Królá Bolesławá/ y groził mu mowiąc/ zbędzieſz tego tłustego brzuchá/ Ktorym vrągánim Bolesław záiuszony wnet woyská swoie Polskie przez Bug przepráwił/ nád nádzieię Jarosłáwowę/ á vderzywszy z ogromnym pędem ná vphy Ruskie y Piecinińskie/ áczkolwiek sie też dosyć mężnie opieráli y zástawiáli/ poráził ich ná głowę/ ták iż Jarosław w máłey Drużynie vciekł z woyská ná mieyscá błotne miedzy Jeziorá/ á potym tylko sámo czwárt vbieżał áż do Nowogrodá wielkiego/ áczkolwiek mu tego vciekánia zábraniał Konstanti Possadnik mowiąc: Jeszcze sie zá twoie zdrowie chcemy bić/ ále zły strách. Ták Bolesław Krol rozgromiwszy woyská Jarosłáwowe/ y obozy iego bogáte rozebrawszy/ prowádźił do Kijowá Swantopelká. Był Kijow w on czás/ iáko to rzecz sámá/ y Długosz z Miechouinsem świádczą/ Miásto słáwne/ bogáte/ budowne/ wielkie y szerokie/ głowá wszystkiey Ruśi/ co ieszcze y dziś káżdy iáwnie obaczyć może/ przypátruiąc sie rozmáitym ostátkom Vlic/ Rynkow/ Monásterow y Cerkwi/ ktorych sámych było 300. murowánych/ y ktore tylko sámy są świádkiem oney kiedyś słáwney dawnośći y wielmożnośći Kijowskiey/ ták iż káżdy Rusin dziś sie tám dziwuiąc może nárzekáć z Eneasem y z Pantussem/ co Virgilius nápisał AEne. 2. Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens gloria Teucrorum, &c.

Bolesław Krol Polski do Kijowá.

Bug Ptolo. Axiaces.

Russacy od Polakow poráženi.

Jarosław vćiekł z bitwy.

300. Cerkwi w Kijowie murowánych.

Są też drudzy szaleni ludzie á Domatorowie srosni/ ktorzy śmieią twierdźić/ iżby Troiá byłá/ gdzie dziś

Kijow/co ſproſne ßaleńſtwo/ poniewaz Troiá byłá nád morzem w Azyey gdziem ia ſam był roku 1574.

To Miáſto y Zamek Kijowſki/ w ktorym ſie było bárzo wielkie mnoſtwo ludzi y rycerſtwá Jarosłáwowego záwárło/ Bolesław Krol z Swantopełkiem obległ/ á przez dobrowolne podánie/ dla głodu w Mieście pánuiącego zá krotki czás y miáſto y zámek Kijow wziął/ ktory iáko ſtolicę Swantopolkowi wcále oddał/ tylko ſkárby wielkie Jarosłáwowe po Włodimirzu zoſtáwione/ złoto/ ſrebro/ perły/ y inße kleinoty ſobie wziął Krol Bolesław zá nakład woienny/ wßákże więtßą część łupow miedzy ſwoie żołnierze rozdał/ á gdy wieżdżał przes brame/ ktorą zwano Złotą álbo Carſka fortá/ dobywßy mieczá roſciął ią ná znák zwycięſtwá. Potym rozłożywßy żołnierzow ſwoich po leżach/ ſam vmyſlił mießkáć w Kijowie przez Zimę z máłym pocztem dla beſpieczności Swantopełkowey/ y vtwierdzenia pánowánia iego. Tego wßyſtkiego poſtánowienia wywiedziawßy ſie Jarosław/ ciągnął z woyſkiem do Kijowá/ chcąc bez wieści Bolesławá Krolá Polſkiego y Swantopełká Brátá obſkoczyć/ á beſpiecznych poimáć álbo pobić. Ale Bolesław przez ſpiegi wczás oſtrzeżony záſádził ſie z Swantopolkiem w ćiáſnych mieyſcach/ gdzie znowu Jarosławá ná głowę poráźili/ áż do Nowogrodá muſiał vciekáć. Nowogrodzánie iáko byli won czás możni w ſkárby/ y w Lud rycerſki/ Xiążę ſwoie Jarosłáwá trzeci kroć y pieniądzmi ná żołnierze Waragi/ y oſobliwie ſwoim Rycerſtwem Ruſkim rátowáli/ nápominájąc go/ áby nieprzeſtawał dobywáć Kijowá/ á w ten czás też práwie Kijánie (iák Kroniki Polſkie świádczą) nie mogąc dłużey ćierpieć Krolá Bolesłáwá v ſiebie/ y żołnierzow iego Polakow ná leżach leżących/ poczęli ich iáwnie zábijáć/ y mordowáć/ gdzie iedno ktorego zákápić mogli/ álbo zá pozwoleniem álbo też zá roſkazánim Swantopełkowym.

Kiiow podan Swantopolkowi od Krolá Bolesławá Polſkiego.

Złota bramá.

Jarosław wtory raz porázony.

Tą krzywdą pobudzony Krol Belesław/ wnet żołnierze ſwoie z leży zgromádził/ ktorym dał ná łup Kijow wßyſtek/ Zamek też wziął z ręku Swantopełkowych/ á ſwoimi oſádził/ ſkárby pobrał/ Pánow y Boiar Ruſkich przednieyßych/ ták Jarosławowych iáko Swantopełkowych pookowywał/ á z dwiemá Xiężnámi Sioſtrámi Corkámi Włodimirzowymi (s ktorych iednę Przedisławę/ iáko Kroniki Ruſkie świádczą/ zgwałćił) do Polſki záprowádził/ inße Zamki około Kijowá/ gdy Swantopełk vćiekł/ Polakámi vtwierdził/ á ná znák zwycięſtwá dwá wielkie słupy żelázne w poſrzodku Dnepru rzeki/ gdzie Sola weń wpada/ poſtáwił/ á potym do Polſki ná początku Wioſny z wielkimi łupámi ſię wracał.

Bolesław Kijow złupił/ y zamek ſam oſádził.

Znay Páná.

To nie ku rzeczy zda mi ſie/ bo iuß miał látá w ten czás Krol.

Bolesław słupy żelázne w Dnieprze poſtáwił.

Jarosław

Járosław zás máiąc nád nim pilne ßpiegi z wielkim woy-
skiem zá nim ćiągnął / y dogonił go nád Bugiem Rzeką / wßákże
nieśmiał záraz ná niego vderzyć / pátrząc czásu y pogody / dokądby
sie żołnierze od niego do Domow roziecháli. Ale Bolesław vsły-
ßawßy o iego zassadkach / wnet Zołnierzow y Rycerstwo swoie
do spráwy zgromádził / á nápomniawßy ich piekną rzeczą według
czásu / zßykowánych y pierwßym zwyćięstwem przećiw Rusi zá-
palonych / wywiodł do bitwy / Jarosław tákże z Ruskimi y Wa-
regowskimi vsámi / po gotowiu ná plácu stoiał / ták gdy sie ogro-
mnym pedem z obudwu stron podkáli / Russacy y Waregowie
widząc máłe woysko Polakow tym śmieley náćieráli lekce ich so-
bie ważąc. Ale Bolesław wypełniáiąc sam Hetmáná spráwne-
go / y Rycerzá przeważnego vrząd / rozgromił y przebił wálny vf
Ruski / w ktorym z Waregámi sam Jarosław stoiał / zá tym Ru-
skie vfy inße pomießáne po roznych polach rozno vćiekáć poczęły /
Bárdzo wiele ná plácu / ále dáleko wiecey w vćiekániu ich pole-
gło / ita ut Bugus sanguine cæsorum rubuisse dicatur, iako Długoß y
Cromer lib. 3. Miechouius lib. 2. cap. 6. fol. 29. pißą / Jß Bug rze-
ká krwią pobitych ßczerwieniáłá. Zywych bárdzo wiele w moc
Polakom przyßło / obozy y namioty y chorągwie woienne Pola-
cy pobráli / Samo Xiążę Jarosław zrzućiwßy z siebie vbior y
znáki Xiążęce / przemieniáiąc konie ledwo vćiekł / y nieostoiał
sie áż w Wielkim Nowogrodzie. A Polacy ták znácznym zwy-
ćięstwem y łupámi vbogáceni / do Polski sie wroćili.

Bitwá Ruská z Polaki.

Jarosławowe Ruskie woyská trzeci kroć porażone od Polakow.

Swiádectwo.

Bolesław Krol Pánu Bogu zá zwyćięstwo y ßczęśliwe
zwrocenie dzięki czyniąc / Kośćioł w Gnieznie z łupow nieprzy-
iaćielskich hoynie nádał / y inßych Kośćiołow y Klastorow wiele
nábudował / Slachtę ktorzy sobie mężnie poczynáli / y inße Ry-
cerstwo vbogáćił: prostego też rodu żołnierzow niemáło vślách-
ćił. A od tego czásu Bolesławá Królá Rusacy Chrobrym / to
iest przeważnym / śmiáłym y wielkiego sercá mężem názwáli. Po-
lacy go dźiś Chabrym zowią. Tenże milá od Wiślice Chroberz
Zamek zbudował.

Chrobrym dla czego Bolesław od Rusi názwan.

Ruskie Kroniki wßystki żadney wzmianki nieczynią áni wto-
rey / áni tey trzećiey bitwy y poráženia Jarosławowego od Bole-
sławá / tylko pierwßą bitwę / kiedy Swantopelk wziąwßy ná po-
moc Bolesławá Xiążę Polskie (iáko oni pißą) poráźił Jarosła-
wowę moc etc. O czym sie pierwey iuß nápisáło. A po wyśćiu Bo-
lesłáwowym do Polski Jarosław ćiągnął do Kijowá / máiąc ná

 pomoc

pomoc kilko tysięcy Waragow. Ale Swantopelk / iáko go Ruś miánuie przeklęty / z Piecinigámi záſtąpił mu w ciáſnym mieyſcu / przeto Jarosław gdy ſtał obozem ná tym mieyſcu / gdzie S. Boriſſá Brátá iego y ſwego Swantopelk zámordował / podniosł ręce ku Niebu z płáczem y rzekł: Oto krew Brátá moiego woła ku tobie Pánie Boże iáko Ablá niewinnego / ktorey ſię ty ſam rácz pomſcić / á to wyrzekßy / vderzył ná woyſko Swantopelkowe z wielkim grzmotem / á Boriſſá y Hlebá Brátow pobitych / áby ſie zań do Páná Bogá modlili / wzywał. Ták zá pomocą Bożą poráził Jarosław woyſká Swantopelkowe / áż ſam ledwo vciekł do Piecinigow / z ktoremi zebrawßy ſie z nowu / bárdzo prętko wielką mocą przyciągnął przeciw Jarosławowi / iáko Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 11. fol. 25. piſzą: Jarosław też pierwßym y ſwieżym zwyciestwem podnieſiony / podkał ſie z nim nád Olchą rzeką w piątkowy dzień / prawie gdy Słońce wſchodziło / támże ſrogą á krwáwą bitwą gruntownie wßyſtkę moc Swantopelkowę y Piecinigow poráził y pogromił / áß ſam Swantopolk zwyciężony ledwo vciekł do Brzeſcia / do namieſtniká Bolesławowego Krolá Polſkiego / á ſtámtąd do Gniezná do ſámego Krolá iáchał / chcąc go znowu o rátunek żądáć / ále w drodze nagłą mdłośćią záráżony vmárł / y ná mieyſcu nieznácznym pochowány / iáko Cromer / Długoß y Miechouius piſzą / Kroniki záś Ruſkie twierdzą / iß Swantopelk będąc od Jarosławá poráżony vciekł z poboyſcza / á z woley Bożey opętał go Szátan / y rozßárpał / ták iß niemogł ſiedzieć ná koniu / á przebiegwßy Polſką ziemię / przybiegł ná puſtynią miedzy Czechy y Lachy / y tám ſwego niecnotliwego żywotá (ják go oni ſądzą) dokończył / y ieſt tám przepáść áż do dniá dziſieyßego / gdzie ſie západł / z ktorey wychodzi ſmrod iádowity ná obiáwienie ludziom. Ták po ſmierći Swantopelkowey przeſtáły roſterki w Ruśi / á Jarosław począł pánowáć ná wßyſtkiey Ruśi.

Geneſ. cap. 4.

Jarosław Swantopelká Brátá porázil.

Kroniki Ruſkie tylko iedną bitwą Swantopelká być poráżonego wſpominaią.

Swantopelk drugi raz do Polſki vciekł.

Smierć Swantopelkowá ſtráßna.

Iarosław Włodimirowic

Iedinowłaycá wßytkiey Ruśi/ Roku 1009.

Rozdział II.

Iarosław Włodimirowic Wnuk Swantosławow/ Prawnuk Ihorow y Holhy/ wtory iedynowłaycá Ruski Chrześćiáński/ po śmierći Brátá Swantopelká niestwornego/ począł bespiecznie pánowáć Roku 1009. od Christusá Páná/ ná Kijowie/ ná Włodimirzu y wielkim Nowogrodzie/ y ná wßystkiey Ruśi.

A żáłuiąc niewinney śmierći Brátá Hlebá/ ktorego złośliwy Brát Swantopelk zábił/ posłał Popy ßukáć w pußczy Smoleńskiey ciáłá iego/ ktore gdy náleźli/ kazał ie Iarosław w poczesny grob włożyć/ y prowádźił do Wyßogrodá/ támże go położył podle błogosłáwionego Borissá drugiego Brátá/ tych potym brátow/ przemieniwßy im po śmierći imioná/ iednemu Dawid/ drugiemu Roman Metropolit Kijowski/ zá dozwoleniem Patriarchy Konstantinopolskiego kośći podniosł/ y zá świete są obádwá poczytáni/ bo w niewinności żywotá korone práwie męczeńską od Swantopelká Brátá podieli. Ich święto Ruś obchodzi ná káżdy Rok 24. dnia Miesiącá Lipcá.

Xiążętá Boris y Hleb zá Swięte w Ruśi poczytáni podniesieni.

A gdy sie Iarosłáwowi národźił Syn Włodimirz/ zbudował ná Zamku Cerkiew ná imię preczystey Bohorodzice/ ná złotych wroćiech/ wrotá też złote przez Bolesłáwá Krolá Polskiego zepsowáne náprawił/ y Zamek Kijowski nowym budowánim wystáwił/ á przyzwawßy Rzemieśnikow z Greciey/ zbudował wielką Cerkiew Sophiæ, to iest mądrośći Bożey/ ná kßtałt tego iákim ia sam w Konstantinopolu/ dziś od Turkow zprofanowány widział. Acz czworáko w Konstantinopolu więtßy y kosztownieyßy Marmurami/ Alabastrimi/ Iaspissámi ozdobiony.

Kośćioł Sophie w Kijowie.

Potym przećiw Iarosłáwowi Synowiec iego włásny Bretisław Syn Isasławá Xiążęćiá Połockiego powstał/ y wziął pod nim Nowogrod wielki. Ale Iarosław niedawßy mu sie długo w swoim kołoßyć/ śpießno z Kijowá przyćiągnął/ y poráźił woysko Brzetisłáwowe/ áż sam ledwo vćiekł/ zá czym Iarosław Nowogrod z mocy iego wydárł.

Tego w Ruskiey Kronice niemász/ tylko v Długossá á Miechouiussá Foli. 25.

Tegoż

Miechouius Rededa Ducem de Koſchochon ſingulari certamine Iaroslaus vicit. Jarosław ſie ſam á ſam potkał zá wßyſtkich/y wygrał.

Tegoż Roku Rededá Xiążę z Koſchochonu/ iáko Długoß y Miechouius pißą/ (ále podobniey ma być z Korßunu) oborzył ſie przećiw Jarosławowi/ ktorego Jarosław wyzwawßy ſam á ſam ná rękę zwyćiężył/ y ſam ſwą ręką zábiwßy/ná iego ludźi Koſchochonſkich (ále lepiey Korßunſkich) dań włożył.

Mśćisław Xiążę Wotinutarakanſkie.

Zaraz potym Mśćisław Brát włáſny Xiążę z Wotmutarakani ná Jarosławá woynę podniosł/ o nierownosć działu/ á zebrawßy ſie z Kozarámi y z Koſchoiámi ćiągnął do Kijowá/ Jarosław też chcąc ten gwałt odbić/ przyzwał ná pomoc Jakuiá (á iáko Ruś piße Afriká Akuna) Xiążęćiá Worahimowſkiego/ według Miechouiuſá/ álbo Waragowſkiego/ á gdy ſie podkáli y ſtoczyli bitwę nád Dnieprem/poráżon dwá kroć Jarosław/á Kijow w moc Mśćisławowę przyßedł. Ale Mśćisław dobrowolnie posłał do Brátá Jarosławá wracáiąc mu záſie Kijow/ y ſlubuiąc mu zá beſpieczność/ rzekł do niego: Weźmi Bráćie miły ná zad ſtolicę Kijowſką/ á pánuy ná niey iáko ſtárßy według zdánia ſwego/ á mnie niechay będźie wolny vdział zdrugą ſtronę Dnieprá w Siewierſkiey Ziemi/ y ták ſie łáſkáwie poiednáli. A Jarosław záſie ſiadł ná Kijowie/ á Mśćisław ná Cernieowie. Tegoż czáſu vrodźił ſie Jarosławowi Syn Wßewold. A o tym ſtoczeniu bitwy/ y wźięćiu Kijowá/y iáko go potym Jarosławowi brát Mśćisław wroćił/ Kroniki Ruſkie niewſpominá ią/ iedno iż ſie poiednáli y podźielili/ ten po Dniepr/ á Mśćisław w Siewierze vdźiał wźiąwßy. Ale Długoß/ Miechouius lib.2.cap.10. y Cromer lib.3. o tym ßerzey pißą.

Jakuy Xiążę Worachimowſkie.

Jarosław od Mśćisławá dwá kroć poráżon.

Tureckie y Tatarſkie pierwße woyny w Aſiey Chrześćiáńſkiey ſtronie.

Tegoż práwie czáſu Narody Tatarſkie wyßedwßy od gor Kaukáſiyſkich/ podbili pod moc ſwoie Armenſkie/ Kapadockie/ y Bitineiſkie Kroleſtwá/y práwie po wßyſtkiey Aziey/ y Siriey pánowánie ſwoie rośćiągnąwßy/ Hieruſalem Miáſto świętę Roku od Chriſtuſá Páná 1012. wźięli. A potym z máłych y nikczemnych początkow narodu ſwego ták ßeroko y wielmożnie iáko dźiś widźimy páńſtwo ſwoie Tureckie/ według Machometowey obrzydliwey ſekty/ zá poſtępkiem czáſow zmocnili y rozßerzyli/ dla gnuśnośći/ niedbáłośći/ y ſpolnych niezgod Ceſárzow y inßych przełożonych Chrześćiáńſkich.

Hieruſalem Tátárowie wźięli.

Woyſko Ruſkie do Conſtantinopolá.

Potym według Kronik Ruſkich Jarosław Monarcha Kijowſki wypráwił młodego syná ſwoiego Włodimirzá y Hetmáná Wyſſotę z woyſkiem do Czárygrodá álbo Conſtantinopolá/ vpomináiąc ſie v Ceſárzow Greckich Korſunu w Taurice. Ale Grekowie zßykowawßy ſie porządnie wyćiągnęli do bitwy wpole/ y

porázili

poráźili Ruſkie Woyſká / y Wyſſotę Hetmáná poimáli / á Włodimirz Syn Jarosłáwow ledwo z poboyſczá vciekł do Oycá ná Kijow.

Ruſſacy od Grekow porázeni v Conſtantinopolá.

Potym we czterzech lat wziął przymierze Jarosław z Ceſárzem Czárigrodſkim / y był wypuſzczon Wyſſotá Hetman Ruſki z więzienia Konſtantinopolſkiego zinſzymi Towárzyſzámi y Boiáry.

Rozdział Trzeci.

W drugi záś Rok Jarosław ſyná Włodimirzá podniosł ná Xięſtwo wielkiego Nowogrodá. Hilarioná też Greká Metropolitem w Kijowie v S. Sophie przełożył / A Brátá ſwoiego Sudźisławá Xiążę Pſkowſkie poimał / y oſádźił go do więzienia w Porubiu. Tego też czáſu Pieczory w Kijowie kopáć poczęto / dla grobow / zá powodem iákiegoś Antoniego / ktorego Ruś ma zá świętego.

Sudźisław X. Pſkowſkie od Brátá poimány.

Pieczory Kijowſkie.

Potym Jarosław Jedynowłaicá Ruſki / Roku 1018. zebrał wielkie woyſko z Ruśi / z Waregow y Piecinigow / y ciągnął do Polſki bez wieśći / przećiw Krolowi Bolesłáwowi Chrobremu. Ale Bolesław Krol wywiedziawſzy ſie o nim przez ſpiegi / vprzedźił go do Ruśi / y położył ſie w Ruſkich dzierżáwach nád Bugiem Rzeką / nieczekáiąc nieprzyiacielá w Domu.

Hannibálow fortel ná Włochy / á Polſki ná Ruſaki.

Jarosław też przyciągnąwſzy z ogromnymi vſámi / położył ſie obozem z drugą ſtronę Bugá przećiw Polakom / práwie w dzień Niedźielny Páńſki / dla ktorego Swiętá vczćiwośći / Bolesław Krol niemyślił áni chćiał bitwy zwodźić. Też dla tego częśćią / áby ſie wywiedźiał o wielkośći liczby nieprzyiaciół / o ich ſpráwie / poſtępkach / y vmyſlach. Ale ſzczęśćie y fortuná máiąc wielką moc w ſkutku woyny / częſto z ledá máluczkich przyczyn vmysły y porády ludzkie (kieruiąc ich ku lepſzemu álbo gorſzemu ſkutkowi) ináczey y opák obraca y odmienia. Bo Maſztálerze / Woźnice y Kucharze / ći konie w Bugu / ktory obozy Ruſkie y Polſkie dźielił / nápawáiąc / á owi mięſo płocząc / naprzod z Ruſakámi zwádę záczęli / kámieniámi z proc poćiſkámi / y słowy vſzczypliwymi / potym gdy ſie ich więcey ná on giełk z obudwu ſtron zbieráło / ći z Łukow / drudzy z Kuſz do ſiebie ſtrzeláiąc / obiedwie Woyſká do

Woyſká Ruſkie y Polſkie przećiw ſobie nád Bugiem z máłey przyczyny bitwę záczęły.

bitwy

bitwy pobudźili. Vſy Polſkie zbroyne w ſpráwionym ſzyku pretko ſie przes Rzekę przeprawiły/ ſtoczyli ogromną bitwę z obudwu ſtron/ wſzákże Ruſacy iż ſie ieſzcze byli do bitwy porządnie nieſpráwili/ bez porządnego ſzyku niemogli pierwſzych y wtorych naiázdow Polakom wytrzymáć/ poczeli vſtepowáć/ y po ſzerokich polach/ y bliſkich láſach vćiekáć/ Xiążę też Jarosław od ſwoich práwie przymuſzony/ vćieczką zdrowiu ſwoiemu pomogł/ á dopiero zá Xiążęciem wſzyſtki vſy Ruſkie y Piecinigowſkie rożno gdzie ktory mogł ná beſpieczne mieyscá vćiekáli. Ná plácu bárdzo wiele/ále ſnáść wiecey po rożnych polach roſpierzchnionych poginęło. Obozy też bárdzo bogáte z wielkimi łupámi Bolesław Krol miedzy Zołnierze rozdał. A vżywáiąc zwyćieſtwá dáley w Ziemię Ruſką ćiągnął/ gdzie Zamkow niemáło mocą zdobywał/ á drugie dobrowolnie w łáſkę przez podánie wziął. Potym z Ruſią vczyniwſzy przymierze/mierną Dań náty kráiny y zamki ktore pod Jarosławem wziął vłożył. A ſam ſie z woyſkiem do Polſki wroćił/ gdzie potym roku 1025. Kwietniá dniá 3.3 wielkich prac y fráſunkow woiennych zemdlony vmárł/ wieku ſwego 58. á krolowánia 25. látá. Tey woyny y poráženia Jarosłáwowego Kroniki Ruſkie niewſpomináią/ Tylko nász Wincenti Kadlubeus/ Długoſz y Miechouius lib.2.fol.29.cap.7. y Cromer lib. 3. tákże Wapouius etc.

Bitwá Ruſſakow z Polaki.

Jarosław z Bitwy vćiekł czwarty kroć od Bolesłáwá Krolá Polſkiego porážony.

Bolesław Chrobry Krol Polſki vmárł.

A w tym Jarosław Monarcha Kijowſki/ y Miecław Brát iego/iedynowładcá Ziem Siewierſkich roku 1025. vſłyſzawſzy o śmierći Bolesławá Chrobrego Krolá Polſkiego/ wtárgneli do Polſki z wielkim woyſkiem/ á ty kráiny ktore był Bolesław z mocy Ruſkiey wydárł/ plundrowáli y burzyli/ Cerwena y Przemyſla/ y inſzych Zamkow dobyli/ á wybiwſzy Polaki/ Ruſſakámi ſwoimi oſádźili/ Polakow też chłopſtwá oraczow y robotnych ludzi bárdzo wiele z Polſki w niewolą nábráli/ áby role oráli/y oſiadáli ty mieyscá/ktore przed tym dla częſtych woien były puſte. A gdy powtore Ruſſacy wćiągneli do Polſki bez Xiążąt ſwoich ná vrywkę/ porážił ich Miecysław álbo Mieſko Syn Bolesławá Chrobrego/ ktory był nowo wſtąpił ná Kroleſtwo Polſkie po Oycowſkiey śmierći.

Jarosław z woyſkiem Ruſkim Polſkę burzy.

Coloniæ ex Polonia in Ruſsiam.

Ruſſacy poráżeni w Polſce.

A gdy vmárł Mśćisław Włodimirowic Brát Jarosławow Xiążę Siewierſkie/ pochowano go v S. Spaſſa w Cerkwi/ ktorą ſam zmurował. A Brát Jarosław opánowawſzy iego wſzyſtkie dźierżáwy Siewierſkie/y przyłączywſzy ie do Stolice Kijowſkiey/począł ſie dopiero gruntownym y práwym Jedinowłádcą

álbo

albo Monarchą y Cárzem wszystkiey Rusi pisáć. A w ten czás/ iáko Długosz y Miechouius cap. 12. lib. 3. piszą/ Piecinigowie z wielkim woyskiem Kijow oblegli/ Ná ktorych sie Jarosław prętko zgotował/ á przyciągnąwszy bez wieśći vderzył ná ich oboz/ y ták zátrwożonych nagłym przypadkiem rozgromił/ pobił/ y rozproszył/ w Dnieprze też vćiekáiących wiecey poginęło/ á drugich iáko bydłá poimánych bez liczby w niewolą nábrano. Ná znák tego zwyćięstwá Kośćioł Sophiæ, to iest mądrośći Bożey w Kijowie wystáwił/ y wieże przy nim pobitą pozłoconymi bláchámi nákrył/ á Kielichámi y naczynim złotym śrebrznym/ kśięgámi y vbiorámi drogimi Kośćielnymi nádał/ y dochodámi vbogáćił/ w ktorym Kośćiele pierwszego Metropolitá Greká Hilarioná (cośmy też z Ruskiey Kroniki wyższey wspomináli) przełożył. Bramę też mieyską od Polski według wielmożnośći swoiey y mieyskiey/ wielkim á prawie zbytnim nakłádem zbudował/ wierzch iey y gałkę bláchámi pozłoconymi ozdobił/ y złotą Bramą álbo złotym wierschem kazał zwáć.

Piecinigowie porażeni pod Kijowem.

Potym roku 1034. od Christusá Páná/ gdy Miecisław Syn Bolesławá Chrobrego/ Krol wtory Polski nikczemny y leniwy 15. dniá Márcá w Poznániu vmárł/ y tám był pochowan. Zoná iego Krolowa Richssá dla swoich zbytkow v Polakow ohidzona ziecháłá z Polski do Niemiec/ z Synem máłym Kazimirzem pierwszym Dziedzicem iedynym Krolestwá Polskiego/ ktory potym wstąpił do Klasztorá w Kluniaku. A Polskę bez zwierzchnego Páná kto sie nielenił/ náiezdzał/ y trapił/ ták Czechowie/ Niemcy/ Węgrowie/ iáko y Prussowie Pogáni z Litwą.

Polská biedna zewsząd bez Páná vtrapiona.

Co widząc Jarosław Monarchá Kijowski Jednowładziec wszystkiey Rusi/ niechćiał też pogodnego czássu prożno záleżeć/ ále zebrawszy wielkie Woyská Ruskie/ iednych ziemią puśćił w zagony ná burzenie y plundrowánie Polskich kráin. Drugie też woysko wypráwił w łodziach rzeką Bugiem do Podlássá/ y do tych stron gdzie dziś Mázowsze/ á ták niemáłą część Polski ogniem y mieczem zwoiowawszy/ y Zamkow z Miástámi kilkonaśćie pod moc swoie podbiwszy/ á Rusią osádziwszy/ z wielką korzyśćią wroćił sie do Kijowá.

Jarosław z Russakámi Polskę bez Páná osierociáłą zwoiował.

Potym iáko Długosz/ Cadłubcius/ y Miechouius cap. 15. fol. 41. lib. 2. piszą/ Tenże Jarosław Monarcha álbo Jedinowłaycá wszystkiey Rusi/ chcąc rozmnożyć tym wiecey skárby y gránice swoie/ y sławy nieśmiertelney prágnąc/ przygotował Armatę

wielką wodną/Okretow/Galer/y Batow ná vściu Dniepru Rze-
ki/ gdzie wpada w morze Pontskie/ s tą Armatą wtory raz wy-
práwił Morzem stárszego Syná swego Wołodimirzá do Kon-
stantinopolá / y do inszych Greckich Miast/ z wielkim woyskiem
Ruskim/ ále gdy sie do Konstantinopolá przybliżał/wiátry y wá-
ły wielkie ná morzu sie wzburzywszy/rosproszyły Okrety y Armá-
te Ruską/ ták iż sie ledwo do brzegu Russacy przybili/ á skoro wy-
siedli ná ziemie/ náiezdzáli ná nich żołnierze Cesárzá Greckiego/
y tak ich długo trapili y vrywáli s ciásnych kątow Grekowie/ áż
sie Russacy meżnie zástánowiwszy/ zwiedli bitwe z nimi/ śmierć
vczciwą nád żywot sromotny przekłádáiąc/ y ták przeważną
śmiáłością Grekow porázili/ á sámi stráciwszy Armate dla ná-
wáłności morskich/ do domu sie w pokoiu z Włodimirzem Jaro-
sławowicem Xiążeciem swoim wrocili. To ták Kroniki Ruskie
niktore/ Wincentius/ Dlugossus/ y Miechouius opissuią. Ale
Sigibertus w swoiey Kronice Historik stárodawny/ ták powie-
da/ iż Ruski Krol álbo Carz / wiedząc Grekow być zábáwio-
nych woyną przeciw Saracenom/ á iż też woyská ich były roz-
łożone po roznych wyspach Morskich/ dla straży przeciw Pogá-
nom / wypráwił z Ruskich ziem tysiąc Okretow álbo wiecey
Morzem Pontskim do Konstantinopolá. O czym vsłyszawszy
Cesarz Grecki Roman Agiropilus / wysłał też Armate swoie
przeciw Russakom / tám żołnierze Greccy knoty/ y ogniste kule/
y smołe misternie przyprawną y rospaloną miecąc ná Okrety
Ruskie / wiele ich zápalili/ y potopili/ cześć też ludzi poimánych
y z Okretámi zákápionych poścináli / ták iż ich máło zdrowych
do Rusi vbiegło.

Ruskie woysko woda do Constantinopolá wtory raz.

Russacy z desperaciey potkawszy sie z Grekámi porázili ich.

Sigibertus o woynie Ruskiego Krolá z Grekámi.

Wielmożność woyny czássy Ruskiey Armaty ná morzu.

Tego Romaná Agiropilá Cesárzá Greckiego żoná własna w nocy vtopiłá w Morzu.

Tychże też czásow vmárł Włodimirz Jarosławow Syn
Xiąże wielkiego Nowogrodá/ támże pochowan w Cerkwi S.
Sophiey/ ktorą był sam zbudował/ á Jarosław Monarchá
drugiego Syná swego posádził ná Xiestwo Nowogrodzkie/
imieniem Wiecesławá.

Wiecesław X. Nowogrodzkie.

A gdy Polacy rozmáitych nieprzyiaciol naiázdámi/ y domowy-
mi nieznaszkámi przymuszeni/ Kazimirzá pirwszego Miecisławo-
wicá z Klastorá Kluniáckiego ná Krolestwo Polskie z trudno-
ścią przywiezli/ y w Gnieznie go Roku 1041. vkoronowáli/ zá-
raz Kazimierz Krolem Polskim nowo koronowánym będąc/ zá
porádą mądrą Senatorow Koronnych / przymierze y przyiá-
cielstwo wieczne z Jarosławem Monarchą Ruskim postánowił/
y vtwier-

y vtwirdził / wziąwszy sobie w małżeństwo Siostrę iego rodzoną Marią Corkę Włodimirzá Swantosłáwowicá / z Anny Cesárzowny Greckiey vrodzoną / wesele w Krákowie odpráwiwszy / támże ią przechrzczono ná Rzymską wiárę / gdy sámá dobrowolnie Greckiey odstąpiłá / y dano iey nowe imię Dobrogniewa / potym ią w Gnieźnie koronowano. Wziął po niey Kazimirz wielki posság w złocie / w srebrze / y w kleinotach rozmáitych / k temu pomoc przeciw káżdemu nieprzyiacielowi od Jarosławá iey Brátá. Wtenże czás Kazimirz Krol Polski ná znák wiecznego á gruntownego przyiacielstwá / wszystko Práwo y Zamki ktore miał Dziad iego Bolesław Chrobry w Rusi / Jarosławowi Jedinowlaycy Swagrowi swoiemu dárował / á Jarosław go też záwżdy Rycerstwem Ruskim / przeciw Niemcom / Mazurom / Prussakom / Litwie / y Czechom rátował.

Przymierze y spowinowácenie Kazimirzá Krolá Polsk: z Jarosławem.

Potym przyszli do Kijowá trzey Archimendritowie Cerncy / ludzie vczeni z Greciey / y podnieśli kości dwu Xiążąt / Olha y Jaropełká Swantosłáwowicow / Stryiow Jarosławowych pobitych / y pogrzebli ie w Włodimirzu w Cerkwi S. Bohorodzice.

Olha y Jaropełk zá Swięte Ruskie podnieśieni.

Przyszedł też z Czarigrodá Metropolit Georgi / y przeniosł kości S. Męczenników Borissá y Hlebá Brátow Jarosławowych roku od stworzenia Swiátá 6 5 8 0. Máiá dniá z. A Jarosław Włodimirowic Jedinowłaicą wszystkiey Rusi / czuiąc sie być pracą częstą woienną zmordowánego / y stárością zgrzybiáłą zemdlonego / nápominał Synow swoich / áby káżdy z nich przestawał ná swoim vdziale / áby zgodnie gránic swoich bronili / Rádnych swoich Boiar ważyli / áby sie też o to stáráli / izby ich poddáni dla łáski więcey miłowáli / niżli sie ich srogości bali / prożnowánia y rozkoszy / ktore są zgubą Monarchiy / áby sie wystrzegáli / á potym ták rozdzielił Xięstwá Ruskie miedzy nich. Zásłáwowi stárszemu dał Kijowską Stolicę / Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi Cierniehow / Wsewoldowi Pereasław / Jhorowi álbo Hrehorowi Smoleńsko y Wołodimirz / Węcesłáwowi Pskow y wielki Nowogrod. Aczkolwiek Miechouius pisze / iż sie Hrehorowi Włodimirz dostał. A Węcesławowi Smoleńsko. Potym vmárł Jarosław siodmego dniá Nouembra / wieku swego 76. roku / pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Sophiæ / ktorą sam zbudował w Kaplicy S. Hrehoria. Rychło potym po nim vmárli dwá Synowie iego / iák Długosz pisze / Węcesław Xiążę Smoleńskie / y Hrehori Wolodimirskie.

Náuká Jarosławowá do Synow.

Vdziały synow Jarosławowych.

Jarosław Jedinowłaidcá Ruski vmárł.

Wypuścili też potym trzey Jarosławowicy Bráciá Stryiá swoiego Sudzisławá z Porubia/ ktory záras został Cerncem.

Synowie Jarosławowi záraz po śmierći Oycowskiey zábaczywszy iego pobożnego o spolney zgodzie y miłośći Bráterskiey nápominánia: woyny wnetrzne/ y naiázdy ieden ná drugiego vdziały wzniecáć poczeli. Bo Izasław/ ktoremu sie był Kijow dostał/ y Wsewold/ ktory trzymał Pereasławskie Xięstwo/ zbuntowáli sie ná Wizesławá Brátá Xiąże Połockie/ y poimáli go chytrze z dwiemá Synámi iego/ y osádzili do więzienia w Kijowie. Zá ktorym gdy sie Slachtá Kijowska y Połocka przyczyniáłá/ áby był z więzienia niesłusznego z Synámi wypuszczon/ Niechćiał tego Iśasław żadnym sposobem ná prosbe ich vczynić/ co obaczywszy Slachtá Ruska/ iż sie tiránsko z Brátem obchodzi/ wnet sie wszyscy zbuntowáli/ y wydárli mocą y gwałtem Wizesławá z więzienia/ y dwu Synow iego/ á wygnawszy Izasławá własnego Páná dla iego okrućienstwá/ Brátá iego Wizesławá odbitego z więzienia/ ná Kijowską Stolice zá Páná sobie przełożyli/ á Iśasław zwątpiwszy w mocy swoiey/ y będąc z páństwá wygnány/ vciekł sie do powinowátego swego Bolesławá Smiáłego Kazimierzowicá Królá Polskiego/ prosząc go o pomoc. To o tym ták Długossus/ Wapowski/ y Miechouius lib. 2. cap. 18. fol. 44. y Bielski piszą/ ále Kroniki Ruskie tego niewspomináią/ áni o Bolesławie Krolu Polskim/ iżby miał ná Kijow Iśasławá po dwá kroć przyprowádzić/ żadney wzmiánki nieczynią. Co my tu z wyższey miánowánych Historykow godnych wiáry położymy/ ktorzy sie ná to wszyscy/ iáko Euangelistowie czterzey/ á k temu piąty Cromer lib. 4. in Boleslao secundo iednostáynie zgadzáią.

Niezgody wnetrzne Ruskie.

Wizesław z więzienia ná Kijowską Stolice posádzon.

Roku od Christusá Páná 1058. gdy po śmierći Kazimirzowey Syn Bolesław wtory przezwiskiem śmiáły y hoyny/ ná Krolestwo Polskie był wybrány/ y z małżonką swoią Wizesławą/ Xiążęciá Ruskiego (niewspomináią ktorego) iedyną Corką w Gnieźnie koronowány: Przyiecháli do niego o rátunek troie Xiążąt zacnych z Oyczyzn swoich wygnáni/ Náprzod Bela rodzony Brát Wratisławá Czeskiego Xiążęciá/ y Izasław Jarosławowic z dwiemá Synámi/ Mscisławem y Swantopolkiem Wielki Xiądz Kijowski/ od Bráćiey wygnány. Tego tedy Bolesław Krol naprzod vmyślił ná oyczyzne wprowádzić/ iáko krewnego. A zebrawszy woysko wielkie z Rycerstwá Polskiego/ y wszystki potrzeby woienne z pilnośćią porządnie zgotowawszy/ ciągnął pro-

gnął prosto do Rusi gotową sprawą / z Izasławem Xiążęciem y z dwiemá Synámi iego / Mścisławem y Swantopolkiem. A gdy sie przybliżáli do Kijowá / wnet Wizesław Xiążę z niemáłym woyskiem Ruskim y z pomocnymi vsámi Waragow y Piecinigow zástąpił im v Białogrodá / chcąc sie polem z nimi potkáć / Ale wyrozumiawszy o wielkości y potężney sprawie woyská Bolesławowego Polskiego / y Izásławowego / záraz vciekł z woyská swego potáiemnie w máłey drużynie / ktorym sie tego zwierzył / y nie ostoiał sie áż ná Połocku. Co obaczywszy Rycerstwo iego / iż ich Pan ná mieśne práwie iátki wydał / á sam vciekł / wszyscy sie też rożno z woyská rozbiegli y rosproszyli / wtey trwodze wszystká Ruś strapiona drżáłá / Kijowiánie myslili sie podáć / ále ich záś boiaźń trapiłá rozgniewánego Isasławá pierwszego swego Páná / ktorego byli sámi z Xięstwá wygnáli. Prośili tedy Wsowoldá Pereasławskiego / y Stosłáwá Cermhowskiego / Xiążąt / o pretki rátunek ná odsiecz przećiw Polakom / czego iesliby vczynić niechcieli / pretko opowiedzieli im / iż sámi chcieli Miásto Kijow y Zamek spalić / á z żonámi y z dziatkámi do Greciey y do Tauriki gotowáli sie vćiekáć.

Bolesław śmiáły Krol Polski z Izasławem do Kijowá.

Wizesław od woyská swego vciekł do Połocká.

Trwogá Ruska.

Do Greciey chcieli Russacy vciekáć.

A gdy im kazáli być dobrey mysli y nádzieie Wsewold y Stosław Xiążetá / áby s sobą nietrwożyli / sámi posłáli iednaczow do Isasławá Brátá / prosząc / áby oyczyźnie miłey / y poddánym swoim przepuścił / á Kijow podawáiący sie w łáskę przyiął / woysko áby odpráwił y Lachow / co iesli żáłości wygnánia swego ná vmysle rozgniewánym vsmierzyć niemoże / sam według woley swoiey áby karánie wziął z winnych / á Polakom oyczyzny namilszey / y iáko táko sobie zásłużoney / w niewolą y ná łupiestwo niepodawał / á wspomniawszy sobie áby o tym myslił / iż też Swantopelk Striy ich niewygrał y márnie zginął / ktory tákże przez tysz Polaki był ná Kijowską Stolicę wprowádzony. Ná to poselstwo Isasław Brátom odpowiedział / iż ia niechcę żadne° gwałtu oyczyźnie swoiey czynić / tylko poznáć tego po Kijowiánach / co o nich powiádano / á iákieyby mysli y chęci ku mnie byli. Zá tym sie z woyskiem Polskim Krol Bolesław y Isasław do Kijowá przybliżyli. A naprzod Isasław syná swego Miecłáwá posłał s kilkiem vsow Rycerstwá przebránego / ktory gdy był wpuszczon do Kijowá / wnet mieyscá niktore obronnieysze vbieżał y osiadł / á poimawszy przednieyszych buntownikow y przyczyńcow wygnánia Oycá swego Boiar siedmdziesiąt / iednych pośćináć / drugich poslepić kazał. Oycowi Isasławowi y Krolowi Bolesławowi

Poselstwo.

Karánie Kijowian.

przes Gońcá opowiedział/ rzeczy wszystki być spokoyne w Kijowie/ Przeto Krol y Izasław spokoyme ciągneli do Kijowá/ á Mieszczánie y Boiárowie ná siedḿ mil wzdłuż z Miástá Kijowskiego ku nim wyszli/ wdziecznie Isasławá/ iáko Páná z poddáństwem przyimuiąc. Ták wtorego dniá Máiá Miesiącá do Kijowá wiecháli. A Krol Bolesław posádziwszy Isásławá ná Oycowskiey Stolicy/ posłał z nim część woyská swoiego Polakow przeciw Wizesłáwowi do Połocká/ ále gdy Wizesław do Waregow vciekł/ wziął Połocko.

Kijow sie Isasławowi dobrowolnie podał.

Połocko wzięto

A ták Isasław przez dobrowolne podánie ze wszystkimi przygrodkámi dostawszy Xiestwá Połockiego/ swego Syná Miecłáwá przełożył ná nim Xiążęciem/ á gdy ten rychło potym vmárł/ posádził ná Xiestwo Połockie drugiego Syná swego Swantopelká/ álbo iáko Ruś pisze Stopolká Michniká/ y tám go zostáwiwszy z częścią woyská swego/ sam sie z Polakámi do Kijowá wrocił. Krol też Bolesław żołnierze y rycerstwo swoie Polskie po miásteczkach y folwárkach Kijowskich rozłożywszy/ sam leżał w Kijowie przes láto y przes zimę/ rozmiłowawszy sie wesołego położenia mieyscá y rozkoszy Kijowskich/ y dziwney piekności vrody/ y postáwy wdzieczney Niewiastek Russowłossych y czarnobrwych. A Isasław wszystkiemu Rycerstwu woyská Polskiego przes wszystki czássy dawał hoyne wychowánie/ y száty/ nád to y Krolá y wszystko iego Rycerstwo według zasług przeważnie vdárował.

Długo odpoczywał.

Rozdział Czwarty.

Przetrwawszy Láto y Zimę Krol Bolesław w Kijowie/ ruszył żołnierzow swoich z leżey/ á ciągnąc do Polski/ wtárgnął w Ziemicę Przemyską Xiestwá Ruskiego/ álbo krzywdą iáką pobudzony/ álbo też iż Przemyskie Xiestwo iego żony Wizesławy Ruskie oyczyste dziedzictwo było. Máłe Miásteczká ktore sie mu w drodze tráfiły snádnie osiadł/ zá pierwszym przyściem. Ale skoro do sámego Przemysla przyciągnął/ obaczył do niego trudny przystep: Bo San y Wiar Rzeki/ ktore Miásto y Zamek oblewáią/ w ten czás były bárdzo wylały/ nád to Miásto Wálámi y Przekopámi obwárowáne było/

k temu

ktemu też wielkość ludzi była/ ták Mieyskich/ Sielskich/ y Slách-ty broniących sie mężnie/ ktorzy tám z żonámi y z dobytki zabiegi byli vczynili z okolicznych kráin dla nieprzyiaciół Polakow. Zá-mek tákże ná wyniosłym kopcu z drugą stronę Miástá bronił/ wie-żámi/ y murámi gwałtownymi dobrze obwárowány/ y trudny ku dobyćiu według onych czásow. Wszákże Krol Bolesław prze-práwił sie przez rzekę San ku Miástu dosyć głębokim brodem/ ácz mu Russacy mężnie przebycia bronili. Potym wszystką mocą począł do Miástá szturmowáć. Russacy też nieleniwiey sie broni-li/ á częstymi wycieczkámi Polakow około szturmow zábáwio-nych vrywáli/ ále zás z wielką szkodą swoią do Miástá od Pola-kow wspárći y wbići byli/ Ná ostátek zwątpiwszy w obronie mieyskiey/ y niemogąc dłuższych stossow Polakom zá wáłámi mieyskimi wytrzymáć/ do Zamku wszyscy vstąpili. A Krol miá-sto wszelkim dostátkiem skárbow y bogactw rozmáitich nápełnio-ne/ czwártego dniá od początku dobywánia wzięte/ dał ná łup żołnierzom swoim/ á Zamek iż był trudny ku dobyćiu dla twár-dośći y przyrodzenia mieyscá/ y wielkośći broniących Russakow/ obległ zewsząd wkoło/ chcąc obleżeńcow głodem/ ile niedostát-kiem wody wymorzyć/ bo studniey żadney w Zamku niemieli/ tylko z Sanu Rzeki ná gorę wodę nośić muśieli z wielką trudno-śćią y niebespiecznośćią dla Polakow zewsząd strzeláiących/ Je-dnák sie dosyć mężnie y przeważnie Russacy długi czás bronili/ áż gdy náostátek Bydło/ Konie y skory z nich poiedli/ á głodem y powietrzym morowym dla smrodow/ nędze/ y niezwykłych lu-dziom pokármow do końcá práwie strapieni/ Zamek ná ostátku látá podáli/ wymowiwszy sobie żywot/ y to coby ktory mogł z sobą ná rámionach rzeczy wynieść.

Bolesław Przemyśle obe-gnał.

Mężne bro-nienie Russa-kow ná Prze-myślu.

A Krol Bolesław wziąwszy Zamek Przemyski/ kazał go wnet opráwić/ y ozdobniey wespołek z Miástem zábudowáć/ y tám sam zimował/ rozłożywszy żołnierzow po leżach okolicznych. Działo sie to Roku 1069. Tego czásu práwie gdy Bela Krol Węgierski trzeciego krolowánia swego roku (ktorego też był Bo-lesław przed Ruską woyną ná Krolestwo wprowádził y posá-dził) w Folwárku Demes Kownátą był zábity/ gdy nań vpá-dłá. A Synowie iego Geiza/ Władisław y Lampert przyiá-cháli z nowu do Bolesławá z Węger/ prosząc o pomoc przećiw Salomonowi/ ktorego Cesarz ná Krolestwo Węgierskie pro-wádził z woyskiem Niemieckim.

Przemyśle wzięte od Po-lakow.

Bela Krol Węgierski kow-nátą zábity.

Bolesław do Wegier.

Ták Bolesław z gotowym woyskiem z Przemyśla prosto ciągnął do Wegier przez gory práwie we żniwá/ gdzie zgodę miedzy przeciwnymi stronámi táką vczynił/ iż Salomon Zięć Cesárzá Henriká Krolem koronowánym ná dwu cześciach Wegier został/ á synowie trzey nieboszczyká Bele/ Geiza/ Lampert/ y Władisław ná trzeciey cześci Węgierskiey ziemie vdziały swoie wzieli/ vżywáiąc tytułu Xiążecego. A Bolesław Krol wziąwszy wielkie dáry od Salomoná Kroláy od Belowicow/ A wroćiwszy sie do Polski/ záráżem powtore wypráwił sie z wietszym woyskiem do Ruśi

Bolesław śmiáły, Krol Polski z nowu do Ruskich Ziem.

przećiw Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi y Wsewołdowi Xiążętom Ruskim/ Pereasłáwskim y Cerniehowskim/ dla tego iż byli drugi raz Brátá Zasłáwá z Kijowskiego Xiestwá wygnáli z żoną y s synámi/ ktorego záś Bolesław ná Kijow przyprowádźił/ poráziwszy Wszewołdá y Swantosłáwá: iák Vincentius Cadlubcius in speculo Historiarum, Dlugossus, Miechouius, Bielscius, VVapouius &c. piszą/ ále iż sie Ruskie Kroniki nie w káżdym mieyscu z nimi zgadzáią/ Dla tego tu krotko rzecz sáme z Kroniki Ruskiey/ niemieszáiąc Polskich y inszych postronnych Historikow położe: Ktora sie ták sprostá poczyna: Potym dzie gdy Jarosław

Rzecz sámá Kroniki Ruskiey.

Włodimirowic wielki Kniáź Kijowski vmierł/ Synowie iego trzey wypuśćili Stryia swego Sudzisłáwá z porubia/ ktory záraz został Cerncem/ A Jhor w Smolensku vmárł/ y podzielili Smolensko ná trzy cześci/ Zbudował Jhor w Pereasławcu Cerkiew S. Michálá kámienną. Vmárł też Sudzisław Cerniec/ A v Zasłáwá Kijowskiego Kniáźiá vrodził sie Syn Stopolk Micháło. Národził sie Stosłáwowi syn Olech/ á po nim drugi Dawid/ trzeći potym Hleb. A potym przyszli Połowcy do Ziemie Ruskiey/ Przećiwko im wyszli trzey Jarosłáwicow/ Zasław/ Stosław y Wsewold/ á bedac ná Olzie/ zieły sie vsy/ á prze gniew Boży porázeni byli Chrześćiánie/ y vćiekli Woiewodowie Ruscy z mnostwem ludźi woiennych.

Ten Włodimirz Wsewołdowic był potym Monomáchem názwan/ to iest/ ktory sie sam á sam potyka in Duelo.

Y národził sie Wsewołdowi Syn Rośćisław/ á po nim drugi Włodimirz. A Stosław posłał Syná swoiego Hlebá do Tmutorokani ná Xiestwo/ á Zasław zbudował Manaster S. wielkiego męczenniká Dimitreia.

Byłá woyná wielkiemu Kniáźiu Zasłáwowi z Połowcámi/ á będąc ná obie stronie bitwá niemáła/ ná koniec byli zwyćiężeni od Ruśi Połowcy/ á Zasław z zwyćiestwem wroćił sie do domu.

A Bráćia iego Jarosłáwowicy/ Wsewold y Stosław przestąpili przykazánie Oycá swoiego/ y wygnáli Izasłáwá z stołecz-

nego zain-

nego Zamku Kijowá. Stosław osiadł w Kijowie / á Wse-
wold w Pereasławcy / y zbudowána byłá Cerkiew S. Boho-
rodzice Piecerskiey / y vmárł wielebny Chwiedośiey Piecerski /
á po nim nástał Stephan Humien. A po máłym czáśie poiednał
sie Xiążę Stosław z Brátem swoim Zasłáwem / y vstąpił wiel-
kiego Xięstwá Kijowskiego Brátu swoiemu / á sam śiadł ná Cer-
niehowie. Przyszli do Ziemie Ruskiey Połowcy / á przeciwko im
wyszedł Zasław / Stosław y Wsewold / y byłá z nimi bitwá / y
zábito Kniáziá wielkiego Zasłáwá / á ná Kijowie vsiadł Swie-
tosław / álbo Stosław (drugie Kroniki piszą iż Wsewold) á
dźieci iego Dawid y Olha ná Cerniehowie / á Stopolk ná Turo-
wie. Vmárł potym wielki Kniáź Stosław Jarosławowic / po-
chowan w Cerniehowie v S. Spassá / á Brát iego Wsewold
śiadł ná Kijowie. Przyszedł z Greciey Metropolit Joan. A w
tym vmárł wielki Kniáź Wsewold / pánowawszy mnoho lat / á
ná Kijowie vsiadł Michael Stopolk Zasławowic / Olha y Da-
wid Stosławicy w Cerniehowie / A Włodimirz Monomach
Wsewoldowic w Pereasławiu.

Tu sie zgadza z Kronikarzámi Polskimi.

Kniáź wielki Michael Stopolk zbudował Cerkiew kámien-
ną w Kijowie S. Michałá Złotowierschego. Ten Stopolk Mi-
chael wielki Kniáź Kijowski czássu pánowánia swego wiele szkod
poddánym bezwinnie poczynił / y wyniszczył imion niemáło / á
inszym odiął. A ná ten czás był w Kijowie głod wielki / á vćisk
srogi po wszystkiey ziemi Ruskiey.

Chodźił Stopolk Michael Kniáź Kijowski ná Połowcow
á z nim Olha Stosławic / y Władimir Monomach / y Dawid
Jhorowic / y poráźili niezbożnych Pogánow / y z korzyścią sie do
domu wroćili. A byłá potym potarczká Mśćisłáwowi / y Sto-
polkowi pod Włodimirzem z Dawidem Jhorowicem ná vro-
ćiscżu / y postrzelon był strzáłą Stopolk y vmárł / y śiadł Wło-
dimirz Monomach Wsewoldowic ná Kijowie. Przyszedł z Cza-
rigrodá Metropolit Nikifor. A Włodimirz Monomach zbudo-
wał w Smolensku Cerkiew władiczą S. Bohorodzice kámien-
ną.

Národźił sie Włodimirzowi Monomachowi Syn Hreho-
rey. Vmárł też Dawid Stosłáwic Kniáź Cerniejowski / á Syn
iego Stossá Dawidowic wstąpił w Zakon Cerniecki do Moná-
stirá Piecerskiego / y názwano go Mikułá. Vmárł zás Olha Sto-
słáwowic Xiążę Cerniehowskie / á Syn iego Stosław śiadł ná
Cerniehowie.

Przyszli

Przyszli Połowcy do Trepola/ á Włodimirz ciągnął przećiwko im z Brátem swym Rośćisławem/ á gdy sie podkáły vsy/ vćiekli Xiążetá násze/ vmárł Kniáź wielki Włodimirz Monomach/ á ná Kijowie śiadł Syn iego Georhei Włodimirowic/ národził sie Jehorhowi Syn Andrzey/ vmárł Metropolit Nikifor/ przyszedł z Czárigrodá Metropolit Nakata etc. To poty Kroniczká Ruska.

Rod Mostiewskich Kniáziow

O czestych Bitwach z Ruskimi Xiążety Połowcow y Piecinigow/ pobrátinow Litewskich/ á o pirwszym wywodzie ich národu.

Rozdział V.

WSztu będzie wzmiánká o woynie miedzy Rusakámi á Połowcy/ zdáłá mi sie rzecz słuszna krotko wywod ich narodu iásniey Czytelnikowi obiáwić.

Połowcy y Piecinigowie był narod waleczny y rycerski/ z narodu Gotow y Cymbrow/ á Cimerio Bosphoro názwánych/ z ktorychem też Gepidi/ Litwe/ y Prusy stáre dowodnie wywiodł. Czego Waponius dowodząc/ y Bielski fol. 239. w Kazimirzá pirwszego z Klasztorá wzietego Królá Polskiego spráwách ták mowi: Narod Piecinigow/ Połowcow/ y Jatwieżow włásny iest Litwá/ iedno też mieli miedzy sobą máłą rożnośc w mowie/ iáko Polacy z Rusią/ á mieszkáli ná Podlásu gdzie dźiś Drohiczyn.

Litwá y Játwieżowie z Piecinigow y Połowcow.

A ći Połowcy y Piecinigowie wony czássy mieli ossády swoie z połnocy ku wschodu sie náchyliwszy nád Jeziorem Meotis/ y Pontem Euxinem/ álbo czarnym Morzem/ tákże około Tanais/ y Wolgi rzek w polách/ y w Taurice/ ktorą dźiś Prekopską Hordązową/ kocistá swe mieli. Gdzie zbráciwszy sie dla sąsiedztwá z Włochy Gennensy/ ktorzy Taurikę trzymáli/ ná ten czás namożnieyszymi ná Morzu/ y z Wołochy/ tákże z Bearaby/ Mankop/ Kirkiel/ Krim/ Azoph/ Kaphę od Grekow/ y Łáćinnikow Teodosią zwáną/ Kilią álbo Achileą/ Moncastrum álbo Białogrod/ Tarhowisczá zbudowáli/ kto bywał w dźikich polach/ tám tych vroczysc może być świádom. Bo sámi Połowcy wiecey w polach pod namioty mieszkáli/ ná wozách wszytki máietności wożąc/ iáko dźiś

Theodosia Kapha.

Nomadæ vel Amaxobitæ rzeczeni od Grekow.

dziś Tátárowie / iáko Miechouius fol. 120. lib. 3. cap. 31. mowi: Też inszy Historikowie zowią tych Połowcow Gotámi / á prawdziwie. A gdy byli w sąsiedztwie Ruskim Xięstwom / Greckim / Wołoskim / y Polskim kráinom przylegli / wielkie im szkody częstymi naiázdámi czynili / gdyż cudzą robotą z łupu vstáwicznie żyli / ále większe woyny z Ruskimi Xiążęty miewáli / dla bliższey przyległości spolnych gránic / A gdy się poiednáli / tedy z Rusią naiázdy do Polski czynili / y przezwáli ich Rusacy Połowcámi / iż w polach mieszkáli / álbo iż polowánim / to iest myślistwem y łowem zwierza żyli / álbo Połowcámi / iákoby łupieścámi / iż z cudzego polonu / y łupow żyli / á iezyk z Ruskim / Litewskim / y Wołoskim zmieszány mieli.

Połowcy skąd názwáni.

Potym Roku od zbáwionego Národzenia Christusá Páná Bogá od wiekow / y człowieká w wypełnieniu czássu prawdziwego 1058. Ná początku pánowánia Bolesławá Smiáłego / y hoynego Królá Polskiego / Połowcy narod gruby Pogánski / zebrawszy się z Xiążęciem swoim Sekal (iák Miechouius lib. 2. cap. 21. fol. 51. świádczy) ciągneli ná Wsewolda Xiążę Ruskie Pereasławskie / á stoczywszy zobu stron bitwę 2. dniá Februaria porázili Wsewoldá / y Xięstwo iego Pereasławskie srogo zburzyli. A to byłá pierwsza zła porażká / ktorą Ruskie Xięstwá potym długo od Połowcow cierpiáły.

Połowcy od Rusi.

Wtárgneli wtory raz ci okrutni Połowcy w Ziemie Ruskie / ktorym trzey Xiążetá / Zasław Kijowski / Swantosław Cirniowski / y Wsewold Pereasławski v Rzeki Olchy zástąpili / á skoro się meżnie obie stronie potkáły / zwycięstwo Połowcy otrzymáli / ktorzy vżywáiąc zwycięstwá wszerz y wzdłuż w kráiny Ruskie zagony rospuścili / Wsi y Miásteczká ogniem y mieczem burząc. A gdy się do Cernieiowskiego Xięstwá mocą obrocili / wnet Xiążę Swatosław nieustrászony pirwszą y wtorą porażką / nie máiąc tylko 3000. meżow w swoim woysku Roku Páńskiego 1059. Nouembrá dniá pierwszego pod Snowskiem vrociscem / gdzie dziś Miásto Snowskie / ná nich vderzyli / á tám wielkie Pogáńskie woysko od trochy Rusakow poległo / Bo 12000. Połowcow ná plácu vbili / y Xiążę ich Sekala / tákże celnieysze Hetmány / y Rycerstwo poimáli / y łupy wszystki / ktorych byli w ziemiach Ruskich po dwu zwycięstwách dostáli / odgromili im Rusacy z Swatosławem Xiążęciem swoim.

Połowcy drugi raz Russakow porázili.

Snowsko vrocisce / gdzie Połowcy od Rusi poráżeni.

O wnetrznych Woynach Ruskich Xiążąt/ á zábiciu Borisá y Zasłáwá Kijowſkiego.

W Otym u kilku lat gdy Xiąże Zasław ná Kijowie zá pomocą Bolesławá ſmiáłego Królá Polſkiego pánował/ począł ſie roſtyrk miedzy nimi z iedney ſtrony/ á Swentosłáwem y Wſewoldem Xiążęty z drugiey/ o gránice ſpolne/ y miedzy rozdzielenie łupow Połowcow odbitych. Przeto Zasław Monarchá Kijowſki vważáiąc nieuſtáwiczną wiárę ſwego rycerſtwá/ viechał z Kijowá z żoną y s ſynámi do Polſki wtóry raz do Królá Bolesławá ſmiáłego/ Brátá ſwego ciotecznego/ Roku 1074. ktorego też czáſu Bolesław był z Węgier do Polſki z woyſkiem przyiáchał.

A Swatosław y Wſewold Xiążętá 22. dniá Marcá Mieſiącá wiechawſzy do Kijowá Stolec y Xieſtwo Zasłáwowe opánowáli. A gdy potym w krotkim czáſie Mieſiącá Decembrá 21. dniá roku 1072. Swantosław vmárł/ y pochowan w Cerniechowie w Kościele S. Spaſá/ záraz Wſewold brát iego po nim ná Xieſtwo Kijowſkie wſtąpił/ Co słyſząc Krol Polſki Bolesław Smiáły/ Zasłáwá pirwſzego Monarchę Kijowſkiego/ Brátá ciotecznego z woyſkiem/ z ktorym ſie był dopiero z Węger wroćił/ do Kijowá prowádził/ A tám pod ſámym Miáſtem z Wſewoldem bitwę ogromną ſtoczył/ y porázł go/ á Zasłáwá wtory raz ná Kijowſką Monárchią poſádził. Stárſzy też Syn Zasłáwow Swantopełk ná Xieſtwo Nowogrodzkie y Połockie wſtąpił/ bo prawie ná ten czás Kniáź Hleb Swantosłáwá Xiążęciá Cernieowſkiego Syn był okrutnie y złośliwie zábity od ſwoich poddánych. Włodimirz też drugi Syn Zasłáwow ſiadł ná Xieſtwie Smoleńſkim/ á Iaropołk trzeći Syn ná Wyſzogrodzie/ ktorym porządkiem Ziemie Ruſkie zdáły ſie być iuſz vſpokoione.

O tym wtorim wprowádzeniu Zasłáwowym ná Monarchią Kijowſką przez Bolesłáwá Królá Polſkiego piſze Długoſz/ y Miechouius lib. 2. cap. 19. fol. 46. et cap. 21. fol. 51. lib. eodem/ Cromerus lib. 4. Wapouius y Bielſki/ etc. Ale Kronikă Ruſka świádczy/ iż ſie sámi Brácia Stosław z Zasławem poiednáli/ y vſtąpił Stosław Zasłáwowi Kijowá/ á ſam ſiadł ná Cerniehowie/ etc.

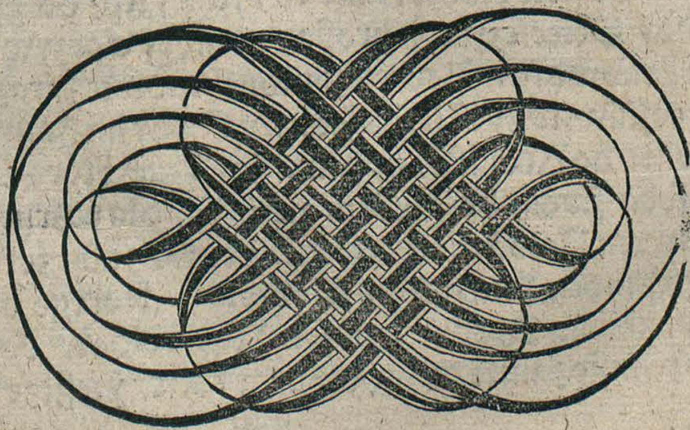
Ale Boris y Olech drugie Xiążętá Ruſkie pobudzeni zazdrością/ przyzwawſzy ná pomoc Połowcow/ poczęli burzyć Ziemie Ruſkie/ Przeciw ktorym Wſewold Xiążę Cernieiowſkie zebrawſzy ſie 25. dniá Auguſtá/ dał im bitwę ná vrociſczu rzeczonym Zieżce/ ále zwyćiężony vćiekł/ czym ſtolicę ſwoie Cernieowſką vtráćił. A będąc bárdzo nędzą vćiśniony/ ziechał ná Kijow s ſynem Włodimirzem

dimirzem do Brátá ſwego Zasłáwá Xiążećiá Kijowskiego / ktory go wdzięcznie przyiął y chował v ſiebie vczćiwie / mowiąc / Ja Brácie miły tobie niechay będę ná przykład / Bom tákże w Polſzce będąc wygnánym z oyczyzny / muſiał żywnośći y pomocy ſzukáć / y zá rátunkiem Polakow záſiem wſzyſtko ſwoie pozyſkał. Potym záraz zebrawſzy woyſká Kijowſkie Zasław z Synem ſwym Jaropołkiem / y z Wſewoldem Cernieiowſkim / y z Synem Wſewoldowym Włodimirzem / ciągnął do Czernieiowá / w ktorym ná ten czás Boris y Olech Xiążętá vfáiąc w mocy Połowcow leżeli. Rádźił tedy Boriſowi Olech mowiąc / niepodnośmy woyny przećiw czterem Xiążętom Brátom náſzym / ábowiem ſą mocnieyſzy nád nas / lepiey od nich zá słuſznym poſtánowieniem pokoiu proſmy. Ná co mu Kniáź Boris w pysze podnieſiony odpowiedział / Niechay ciebie żadne ſtáránie o zwyćięſtwie nie fráſuie / ále z zupełną nádzieią ſkutku y dokonánia bitwy czekay / bowiem Połowcow pogánow ná pomoc bárdzo był wielkie woysko przyzwał / w ktorych vfał.

Ták gdy ſie ogromnie zobu ſtron potkáli / zábity ieſt záraz Boris Xiążęſyn Cesłáwow álbo Stosłáwow / ktory pokoiem gárdźił. Ale y Zasław Xiążę Kijowskie / gdy iuż po skończeniu bitwy beſpiecznie ſie miedzy pieſzym ſwoim Rycerſtwem przechodźił / od iednego żołnierzá Kniáźiá Olechowego / ktory ſie był vkradkiem wmieſzał iákoby z tegoż woyská miedzy one pieſze / przebit ieſt przez łopátki oſzczepem / od ktorey rány záraz vmárł / á przez syná Jaropełká do Kijowá odwieźiony / w Kośćiele pánny Mariey z wielkim płáczem wſzytkich poddánych w grobie oyczyſtym pochowan / roku od Chriſtuſá Páná 1076. A było to Xiążę Zasław wyſokiego wzroſtu / wielki miłoſnik ſpráwiedliwośći. O czym Długoſus y Miechouius fol. 52. lib. 2. cap. 21. świádczą. A to zábićie Zasłáwowe Kroniká Ruska Połowcom przyczyta / iżby od nich był zábity.

Boris Xiąże Ruſkie harde zábity.

Zasław Xiąże Kijowſkie w ſwoim woyſku zábity po zwyćięſtwie.

O rosterkach Ruskich Xiąząt o Stolicę Kijowską / y zábiciu Jaropołka Zasłáwicá Xiążęciá Luckiego y Włodimirſkiego od Dworzánina włáſnego.

WSewold zá pomocą zábitego Zasłáwá odiſkawſzy Cerniehow / dał go ſtárſzemu Synowi Włodimirzowi Monomachowi / á drugiego Syná ná Xięſtwie Turowſkim poſádziwſzy ſam Wſewold po brácie rodzonym Zasłáwie zábitym / wſtąpił ná Xięſtwo Kijowſkie. Dla czego inſze Xiążętá Ruſkie zazdrością poruſzeni / podnieśli przeciw iemu woynę / ábowiem Roman Xiążę Ruſkie chcąc ſtolicę Kijowſką opánowáć / náiął Połowcow zá pieniądze ná pomoc / y ciągnął z nimi przeciw Wſewoldowi / gdzie potym v Pereasłáwia wtorego dniá Auguſtá / zá słuſznym wynálaſkiem / y iednánim Pánow Ruſkich pogodźili ſię / Ale Połowcy vczyniwſzy rozruch / iż bez ich rády pokoy ſkończył / zábili Kniáziá Romaná.

Roman Xiążę Ruſkie zabit.

Powſtał zás przeciw Wſewoldowi Jaropełk ſyn niebożczyká Zasłáwá Kijowſkiego / dla tego iż pod nim wziął y podſzczepił dziedzictwo oyczyſte Xięſtwá Kijowskiego / á gdy Wſewold tráctował o tym ze wſzytką rádą ſwoią / Jeden Pan Rádny Wſzewoldá ták náuczył / mowiąc / poſli Syná ſwego Włodimirzá z woyskiem przeciw Jaropołkowi / ktorego ia vprzedziwſzy / bez ſtaczánia bitwy zwalczę / á moią chytrą porádą oſzukam / Przyiechał tedy on chytry Pan Ruski Rádny do Jaropołká / mowiąc / nie vfay Pánom ſwym rádnym / áni Rycerſtwu ſwoiemu / ábowiem cię chcą wydáć Wſzewoldowi / ále co rychley iedź do Polski / iáko Zasław twoy Oćiec czynił / proſząc pomocy o przywrocenie ná Monarchią Kijowską. Ktorey zdrádney mowie záraz vwierzył Jaropełk / á zoſtáwiwſzy Mátkę / Zonę / y Syny ná Zamku Luckim vciekł do Polſki / do Krolá Bolesłáwá śmiáłego / ktore° Bolesław niemogąc oſobą ſwoią do Ruśi prowádźić / dla rozruchu miedzy nim y rycerſtwem Polskim wſczętego / posłał z nim żołnierze polskie / zá ktorych mocą Łucko Zamek odiskał / ktorego był po iego do Polski odiechániu Wołodimir ſyn Wſewoldow dobył y opánował / nád to inſze zamki Wołodimir wroćił / y ieſzcze wroćić obiecał.

Jaropołk Łucko odiſkał.

Potym

Potym Jaropołk rozpuściwszy woysko Polskie/ gdy z Włodimirzá ná sankách do Swinigrodu był wiezion / od dworzániná y kochánká swego/ ktoremu było imię Nierádziec wspiątki iest zábit/ á ná Kijow odwiezion w Kościele S. Dimitrá pochowan/ przy ktorym pogrzebie był Xiążę Wsewold Kijowskie z Włodimirzem y Rościsławem Synámi / y z Iwanem Metropolitem/ z Boiáry y ze wszytkimi stanámi Rusi Kijowskiey / Ten Jaropełk/ iák Miechouius pisze/ był cichy y pokorny / miłośnik duchownych/ zwłaszczá Cerncow / ktorym dziesięciny płácił/ ze wszytkiego zboża/ z trzod/ y z stad wszelkiego dobytku / y poki żył vstáwicznie w modlitwách był nabożny / o to Páná Bogá prosząc / áby tákże śmiercią vmárł / iáką Hleb y Boris Prádziádowie iego byli zámordowáni/ á miedzy święte od Rusi położeni y policzeni / co y vprosił. Nierádziec zdrayca Páná swego X Jaropełká zábił.

Tegoż roku 1079. Bolesław śmiáły Krol Polski S. Stanisłáwá Biskupá Krakowskiego zábił / á sam też Roku 1081. ziechawszy z Polski do Karintiey w Klasztorze Ossiey pułmile od miásteczká Feltkirchen Mnichom w nieznáczney ossobie służąc żywotá dokonáł/ áż dopiero po śmierci Mnisży przy nim list y insze znáki/ iż był Krolem Polskim / náleźli/ y postáwili ná iego grobie koniá z siodłem z Marmuru vciossánego / s tym napisem (ktory Polski Sláchcic Valenti Kuzborski sam niedawno widział) Boleslaus Rex Poloniæ occisor S. Stanislai, Episcopi Cracouiensis, &c.

O Burzeniu Polski przez Ruskie Kiążętá z Litwą / y poráżeniu ich / O czym Długossus/ Wapouius / Kadłubkus/ y Miechouius fol. 28. lib. 3. cap. 4. Cromerus lib. 5. etc.

Ruskie Kiążętá vpátrzywszy pogodę Włodimir Nowogrodzkie/ Dawid/ y Olech Pereasławskie / Wołodor Przemyskie / y Jarosław Jaropolczyc Łuckie y Włodimirskie Xiążę / zebrawszy się ná czwore rozdzielonymi woyskámi do Polski wciągneli/ zá pánowánia ná Monarchiey Polskiey Władisłáwá Hermáná Brátá Bolesłáwá śmiáłego/ ktory był z Krolestwá ziechał/ zábiwszy świętego Stánisłáwá. A ták burzyli Rusacy Polskę áż do Rzeki Wisły/ y niewymowne szkody w ludziach y w dobytkách ogniem y mieczem poczyniwszy / z wielkim się łupem názad do do- Rusacy Polskę burzą.

 mow wrá-

mow wracáli. A iuż byli weszli wswoie Ruskie kráiny weselac sie/ y triumphuiąc s szczęśliwego powodzenia ná woynie Polskiey/ gdy ich Bolesław Krzywousty Syn Hermaná Monarchy Polskiego dogonił/ á w niedzielny dźień wnocy práwie w pirwospy (bo ináczey oney wielkośći Rusakow pożyć niemogł) z ogromnym okrzykiem ná nich vderzył/ gdzie przelęknionych y rosproszonych poráził/ y łupy wszytki odgromił/ á z wielką sławą do Polski sie wroćił.

Rusacy poráżeni od Bolesławá Krzywoustego.

Potym Roku Páńskiego 1082. Wásilko Rośćisłowic Xiążę Ruskie Przemyskie/ zebráwszy woysko z Rusakow y Połowcow do Polski wciągnął/ á niktore Zamki Miástá y Wśi popaliwszy wielkie łupy kwápliwie do Ruśi wywiodł.

Wasilko X. Przemyskie Polskę zwoiował.

O porázeniu Xiążąt Ruskich od Połowcow.

Rozdział VI.

Tegoż czásu roku Páńskiego 1083. wielkie powietrze morowe we wszytkich Ruskich páństwach pánowáło/ ktorym záráżony Xiążę Kiiowskie Wsewold Syn Jarosłáwow 13. dniá Kwietniá vmárł/ pochowan w Kośćiele S. Sophiæ. Ten był wielki miłośnik sirot/ y vbogich/ zostáwił po sobie dwu synow/ Włodimirzá y Rośćisłáwá. Włodimirz stárszy Monomach rzeczony Xiążę Cerniehowskie/ boiąc sie áby Swantopelk Syn Zasłáwow Xiążę Nowogrodzkie ná Xiestwo Kijowskie nienáiechał/ poniewaz to był Stolec dziedziczny Oycá iego/ przyzwał go dobrowolnie/ á z Xiestwá mu Kiiowskiego vstąpił.

Wsewold powietrzym vmárł.

Miłośći y zgody przykład.

A gdy przyiáchał Swantopelk ná podáne páństwo wniedziele przewodną pirwszą po Wielkiey nocy/ wiechał do Kijowá z wielkimi dárámi y wdziecznośćią od wszytkich stanow przyięty. A Włodimirz Wsewoldowic wstąpił ná Xiestwo Cerniehowskie/ á Brát iego Rośćisław ná Pereasłáwskie. Co vsłyszawszy Połowcy/ iż Swatopelk Zasłáwow syn ná Xiestwo Kijowskie wstąpił/ wypráwili do niego posły swoie/ áby z nimi przymierze vczynił/ iáko y iego Oćiec czynił/ á z zátrzymáney dani áby im odkazał y dosyć vczynił. Ktore poselstwo Swantopelk harde y przikre wyrozumiawszy/ niemogł tego śćierpieć/ ále ony posły poimał y posadzał.

Zgwałcenie Posłow wszystkiego złego początek.

Czego

Czego gdy się dowiedzieli Połowcy gniewem y popędliwością zapaleni/ zaraz wtargneli w Ruskie Państwa burząc/ paląc/ y plundruiąc/ Przeto Swantopolk widząc iż źle á niesłusznie vczynił/ posły ony z okowow wypuścił/ y odesłał do Połowcow prosząc od nich pokoiu/ ktorego gdy niemogł otrzymáć/ posłał do Włodimirzá Cerniehowskiego y do Rościsłáwá Pereasławskie° Xiążąt/ prosząc áby mu przyśli ná pomoc/ ktorzy zebrawszy woyská swoie/ przyciągneli do Kijowá/ gdzie zfukáli Swantopelká/ iż przećiw práwu ludzkiemu posłom Połowcow gwałt vczynił/ A potym wespołek z nim wywiedli vphy swoie woienne do Rzeki Stutnie/ á tám długo wątpili/ ieśliby się mieli potykáć álbo nie/ ále gdy Kijowiánie wszyscy wołáli ná woyne/ mowiąc/ iż żadnego przymierza z Połowcy niemáią/ spráwili się przećiw Połowcom Swantopolk z Kijany práwy rog/ Rościsław s Pereasłáwiány lewy/ á Wołodimir s Cernieowiány śrzodek trzymał/ á dwudziestego szostego dniá Máiá s Połowcámi się ogromnie z obu stron z krzykiem/ y z hukiem stráśnym podkáli/ Swantopolk záraz z swoimi od strzelcow Połowskich porázony vciekł ná Zamek Otropol/ wieczor/ á w ciemney nocy przyiáchał do Kijowá. Połowcy potym ná Włodimirzá/ y Rościsłáwá vderzyli/ ktorych też z woyski pogromili/ y rozproszyli/ A Xiążę Rościsław vciekáiąc vtonął w Stutni rzece/ bo byłá ná ten czás wezbráłá/ ktorego Włodimir Brát w máłey drużynie przebywszy Rzekę opłákawał/ ná drugim brzegu nálazwszy ćiáło iego/ ktore potym w Kośćiele S. Sophie w grobie Oycowskim pochowano. A Połowcy otrzymawszy zwyćięstwo/ z iednym woyskiem oblegli Zamek Torcz/ á z drugim ciągneli do Kijowá/ przećiw ktorym Swantopelk Xiążę wyiáchawszy/ dał im bitwę/ ále poráżony od Połowcow tylko ze dwiemá służebniki do Kijowá vciekł. A Połowcy s tym wtorym zwyćięstwem do drugie° woyská swego pod Torcem leżącego przyśli/ vkázuiąc obleżonym Rusakom więźnie/ y łupy/ y chorągwie Swantopelká wtory raz poráżonego/ ktorzy nie mogąc się dłużey bronić/ dla głodu/ y niemáiąc nádzieie o pomocy Swantopelká Xiążęciá swego/ podáli Zamek Połowcom/ ktory Połowcy spalili/ á z wielką korzyśćią łupow y więzniow Ruskich do swych kráin odeśli/ gdzie wielkość Ruśi dla nágośći zimná/ y rozmáitey nędze poginęło/ y pomárło.

Połowcy Ruskie Páństwá woiuią.

Stutnia rzeká.

Bitwá Russakow z Połowcy.

X. Rościsław vtonął.

Torcz obleżony.

Swantopelk drugi raz porázon od Połowcow.

Torcz Zamek Połowcy spalili.

A Swantopelk Xiążę Kijowskie/ tą dwoią porážką zwątlony/ niewczás po szkodzie vpadku żáłuiąc/ przymierze z Połowcámi vczynił/ á dla mocnieyszego przyiáźni potwierdzenia Corkę

Tuhortkaná Xiążęciá Połowczyńskiego wziął ſobie zá małżonkę.
Ale y ták niemogł być pokoy w páńſtwach Ruſkich/ Bo Olech Xiążę vprośiwſzy pomoc v Połowcow Cernieowskiego Xięſtwá włośći burzył/ Kośćioły/ Monaſtery/ Miáſteczká y Wśi ogniem plundruiąc/ Ták długo/ áż Xiążę Włodimirz muśiał mu Cerniehowá zamku Stolice y Xięſtwá Siewierskiego poſtąpić/ á ſam iachał ná Pereasław/ á wſzákże kráiny Cerniehowskie y tą vgodą od burzenia nieprzyiacielskiego niebyły wolne/ Bo Połowcowie nieprzeſtáiąc/ włośći Ruskie/ ácz w przymierzu plundrowáli/ y bárdzo wiele Chrześćian náimawſzy w nędzną niewolą wywiedli.

Olech wnętrzne woyny w Ruśi wzniecił.

Połowcy burzą.

Nád to Száráńca wielka w Ruskie ſtrony niewiedzieć skąd przyleciawſzy/ wſzyſtki zboża/ y owoce wyiádłá/ wygryzłá/ y wyniſczyłá.

Száráńca w Ruśi.

O poráženiu Połowcow:

Rozdział VII.

Kitan y Itlar/ dwoie Xiążąt Połowieckich/ zebrawſzy woyſká ſwoie podnieśli woynę ná Włodimirzá Xiążę Pereasławſkie/ ktorego ſámego ieſzcze było páńſtwo od nich nienáruſzone/ Przeto Włodimirz posławſzy do Połowcow/ vczynił z nimi pokoy/ pod ſzkodliwymi á niesłuſznymi Condiciámi/ dawſzy im w zakłádzie Syná ſwego Swantosławá.

Miechouius lib. 3. fol. 63. cap. 6. et Vincentius Kadlubkus.

A potym zá porádą Rycerſtwá ſwego/ y Sławeti Posłá Swantopelkowego Xiążęciá Kijowſkiego/ naprzod Syná ſwego Swantosławá od Połowcow z zakłádu/ gdy go nieopátrznie ſtrzegli/ wywiodł/ Potym Kitaná y Itlará Xiążętá Połowieckie ze wſzyſtkim ich Rycerſtwem pozábijał/ A zebrawſzy woyſko Swantopelk Xiążę Kijowſkie/ y Włodimir Cerniehowſkie/ ná kocziſká y lezyſká Połowcow bez wieśći vderzyli/ ktorych pobili/ pośiekli/ pomordowáli/ y pogromili bez liczby/ á niewiáſty/ dobytki/ dźieci/ trzody/ ſtádá/ y Wielbłądy ich do Ruśi z zwycieſtwem wywiedli.

Połowcy poráženi od Ruſſakow.

Połowcy potym zebrawſzy nowe woyſko Vhrow Zamek Xiążęciá Swantopelká obegnáli/ dobywáiąc go przez cáłe láto/ á nieodciągneli/ áż ich Swantopelk posławſzy dáry vbłagał.

Zá Połow-

Zá Połowcámi zás Prusowie/ y Litwá Pogáni/ z Jatwieżámi (iáko Długossus y Kadłubcus Vincentius/ tákże Miechouius świádczą) do Ruśi w wielkiey mocy przyciągneli/ 28. dniá Augustá/ Roku Páńskiego 1089. á wszerz y wzdłuż Xięstwá Ruskie około Łucká/ Włodimirzá/ y Lwowá splundrowawszy z wielkimi łupy wyciągneli. Litwá y Jatwieżowie do Ruśi.

Potym záraz Mániak Xiąże Połowieckie ciągnął pod Kijow/ A Tohortkan drugie Połowieckie Xiąże/ Swiekier álbo Cieść Swatopełkow z synámi przyszedł pod Pereasław/ przeciw ktorym Swatopełk/ y Włodimir wyiáchawszy dáli im bitwę 10. dniá Lipcá/ nád Rzeką Trubożą/ gdzie porázili ná głowę Połowcow/ y Tohortkan Xiąże ich z Synámi/ ná plácu zábity został. Połowcy porázeni.

Ale Połowcy niebędąc tą porażką vstrászeni/ zebrawszy woysko nowe potáiemnie/ przyciągnąwszy bez máłá Kijowá z Zamkiem nie vbiegli/ A widząc sie w nádziei omylonymi/ Kościoły/ Monásteri/ y Wśi okoliczne/ tákże Dwor Xiążęcy w Berostowie spalili. Połowcy burzą.

O srogich á częstych raz po raz wnętrznych woynách/ y rosterkách szkodliwych Xiążąt Ruskich.

Xiążętá Ruskie chcąc zábieżeć/ y odeprzeć częstym naiázdom do swoich Ziem drapieżnych Połowcow/ ziecháli sie ná Siem do Kijowá/ á wypráwiwszy Posły do Siewierskiego Xiążęciá Olechá/ prośili áby do nich przyiáchał/ dla rády około pospolitey rzeczy Xięstw y Ziem Ruskich/ Ktory náśmiewáiąc sie s posłow ich rzekł/ Nieprzywiedziecie mię ktemu/ ábych ia Włádikom/ Cerncom/ y lekkich osob roskázowániu miał podledz/ y głowę swoię podáć.

Tą odpowiedzią ná poselstwo swoie obrázeni Xiążętá Swatopełk y Włodimir Monomach/ pirwey ná Olechá niż ná Połowce woynę podnieśli/ y obegnáli go ná Starodubiu szturmuiąc 32. dni do zamku. Potym Olech głodem vciśniony vprośił od nich pokoy/ ofiáruiąc śię przez Krzyżá pocałowánie/ y pod przyśięgą roskazánie ich vczynić/ czego żadnym sposobem niespełnił/ Bo gdy był od oblężenia wolny/ przestąpiwszy przyśięgę Xięstwo Moromos/ álbo Moromon naiáchał/ A s tey przyczyny stoczył bitwę z Izasławem Synem Moromon.

Synem Wołodimirzowym Xiążeciá Pereasłáwskiego nie Kijowskiego/ iák Miechouius fol. 62. pisze/ bo ná ten czás był Swatopelk Kijowskim/ á zábiwszy Izasławá/ wziął Zamek Meromoz/ y Rostowskie Xiestwo w moc swoie podbił. Potym Mscisław rodzony Brát Izasławá zábitego/ Xiążę Nowogrodzkie/ boiąc sie tyrańskwá Olechowego/ przyrzekł/ iż sie miał sam y ociec iego Wołodimirz z Olechem poiednáć. Ale Olech będąc zápalony łákomstwem/ y chćiwością opánowánia pod Mscisławem Xiestwá Nowogrodzkiego/ zebrał woysko/ y położył sie obozem w Turowie/ posławszy naprzod Jarosławá Brátá swego ná straż/ y ná przespiegowánie/ ktorego gdy przeiął y poimał Mscisław Xiążę Wielgonowogrodzkie/ vlekł sie Olech/ y odciągnął z woyskiem ná Zamek Rostow/ potym ná Moromoz/ ktorego Mscisław goniąc/ poiednał sie z nim przez posły/ y rospuścił woysko.

Olech wtory raz przymierze złamał.

Co vsłyszawszy Olech/ złamał przymierze/ á z vsámi swoimi gotowymi ciągnął przećiw Mscisłáwowi/ ktory przed nim vćiekł do Kijowá/ á zebrawszy sie z Kijany/ s Połowcy/ y z Brátem Wencesławem/ ktorego mu Oćiec Wołodimirz Xiążę Cerniehowskie ná pomoc posłał/ stoczył ogromną bitwę z Olechem/ y

Olech porázony

zwycieżył go/ áż vćiekł ná Moromoz/ á rozumieiąc iż niemogł być bespieczen w ziemiach Ruskich/ dla swych często dopuszczonych zdrádliwych chytrośći/ vćiekł do Xiestwá Rezanskiego.

A Mscisław dogoniwszy go/ łágodnymi y miodowymi słowy zupełną nádzieią pachnącymi/ mowił do niego/ sromotna iest rzecz tobie/ sromotna y nam Brátom twoim/ szkárádá y rycerstwu twemu/ áby miał nedznikiem w cudzych kráinach vlegáć/ Przeto sie wroć do Ziemie Ruskiey ná Oyczyznę swoię/ tákże tymi słowy Mscisław Olechá z Ricerstwem iego/ z vćieczki odwroćił/ y odwiodł.

Potym zás Xiążętá Ruskie vczyniwszy ziazd w Lubieczu/ zámkneli pokoy miedzy sobą/ y spolny odpor przećiw Pogánom Połowcom vchwalili. Ale nátychmiást zgwałćiwszy pokoy Swatopolk Xiążę Kijowskie z Dawidem Hrehorowicem/ spiknęli sie/ y mowili ná Xiążę Wasilká Rosćisławicá Przemyskiego y Podolskiego/ máiąc iego wiarę podeyrzáną/ y gdy do nich w pokoiu przyiáchał/ poimał go Swatopolk/ y ná obie oczy oslepił.

X. Wasilko Rosćisławicz oslepion/ Xiążąt Ostroskich przodek.

Dla ktorey okrutnośći Xiążętá drugie Wołodimir Monomach/ Olech y Dawid Swatosłáwowic woynę ná Swatopelká podnieśli/ ktory boiąc sie gotował vćieczkę do Połowcow/ Ale Metropolit/ y pánowie przednieyszy Kijowscy vprośili pokornie tych Xiążąt/ iż sie ziednáli z Swatopołkiem.

A Dawid

A Dawid Hrehorowic Xiążę Wołyńſkie/gdy chćiał náiácháć Xiążę Przemyſkie Wáſilká oślepionego/ był ſam obleżon od Wołodorá Xiążęćiá Przemyſkiego Brátá Wáſilkowego/ ktory go w tym vprzedźił/ á potym pokoy vprośił Xiążę Dawid złożywſzy wſzytkę winę ná Swatopolká Xiążę Kijowſkie/ ktorą potwarzą pobudźił ná ſię tegoż Swatopolká y Wołodorá.

Ná początku tedy Wioſny Xiążę Wáſilko oślepiony z Brátem ſwoim Wołodorem/ Xiążętá Przemyſkie do ziemie Wołhyńſkiey przyćiągnęli/ przećiw Dawidowi Hrehorowicu/ á dobywſzy zamku Wſewoldá zápalili go/ y ludźi w nim náleźionych okrutnie pomordowáli. Potym przyćiągnęli pod zámek Włodimirz/ gdźie wſzyſtkiey wielkośći ludźi obleżonych przepuśćili/ sámych tylko dwu Wáſilká y Lázárzá Xiążąt Włodimirſkich wyſoko obieśili/ á gęſtymi ſtrzáłámi z Kuſz/ y z Łukow do śmierći vſtrzeláli/ dla tego iż powiádano być ich też przyczyną oślepienia Xiążęćiá Wáſilká Rośćisłáwicá. Wſewold zámek ſpalon. Dwoie Xiążąt Wołyńſkich obieſzonych okrutnie.

Swatopolk też Xiążę Kijowſkie chcąc ſię pomśćić nád Dawidem/ iż nań tákże kładł winę oślepienia Xiążęćiá Wáſilká/ iechał do Brześćia/ prosząc od żołnierzow Polſkich/ ktorzy ná ten czás Zámek Brzeſki trzymáli/ pomocy.

A Dawid nieprzyiaćiel iego co naprędſzey mogł iechał do Władisłáwá Hermáná Monárchy Polſkiego/ Oycá Bolesłáwá Krzywouſtego/ prosząc pomocy przećiw Swatopolkowi/ ktorych obudwu Władisław Xiążę Polſkie z woyſkiem nád Bug Rzekę przyiáchawſzy chćiał pogodźić/ ále gdy tego niemogł dowieść/ wroćił ſię do Polſki/ żadnemu z Xiążąt Ruſkich niedawſzy pomocy. Władisław Xiążę Polſkie nie Krol/ Bo było Korony godność Krolewſka ná ten czás odięto Polſce dla zábićia S. Stanisłáwá/ przez Bolesłáwá śmiáłego.

A máiąc pogodę Swatopolk/ obległ Dawidá w Zamku Włodimirſkim/ ktory potym po śiodmey Niedźieli od obleżenia vćiekł wtory raz do Polſki do Władisłáwá Monárchy Polſkiego/ á Swatopolk Zámek Włodimir opánował. Prowádźił záś Swatopelk Kijowſki woyſko przećiw Wołoderowi/ y Wáſilkowi ślepemu Xiążętom Przemyſkim/ y Podolſkim/ á gdy ſtoczyli bitwę/ otrzymał zwyćięſtwo nád Swatopolkiem Wołodor/ y Wáſilko/ Xiążętá. Włodimirz zámek wźięty.

O przyzwaniu Colomana Krolá Węgierskiego ná pomoc Swatopelkowi / á porázeniu iego / y o spolnych bitwach Xiążąt Ruskich / y vgodzie ich.

Swatopelk Xiąże Kijowskie będąc porázony od Wásilká ślepego y Wołodorá brátow / zbierał y popisował nowe woysko w Kijowie / Posłał też syná Jarosławá do Kolomaná Królá Węgierskiego / prosząc go o pomoc. Przyiechał tedy Colomanus z osmią tysięcy Rycerstwá / y ze dwiemá Biskupy Węgierskimi / á położywszy się obozem miedzy Rzekámi Wiárem y Sanem / obległ Przemyśł Zamek / w ktorym się był Wołodor záwárł.

Dlugossus y Miechouius fol. 63. lib. 3. Latopiszcze Ruskie / y Cadłubkus / Bielski fol. 350 y Waponius.

Dawid też Xiążę widząc iż niemogł mieć od Polakow pomocy / vciekł się do Połowcow / y podkał w drodze Boniaká Xiążę Połowcow z woyskiem gotowym / ktorego przeciw Węgrom wielkimi podarkámi przywiodł. A położywszy koszem woysko swoie niedáleko od Przemyśla Xiążę Boniak / sam ieden w pułnocy szedł do lásá bliskiego dla wroski skutku bitwy / według zwyczáiu Pogáńskiego / tám gdy głosem záwył iáko Wilk / Wilcy też zszedwszy się záwyli / ná on się Boiakow głos odzywáiąc. S tą wroską przyszedwszy do swoich Połowcow Xiążę Boniak / kazał się im do bitwy gotowáć / obiecuiąc im pewne zwycięstwo z onego wyćia Wilczego.

Miechouius

Wroská zwycięstwá przyszłego z głosow wilczych.

A ták drugiego dniá rozdzieliwszy Boniak Xiążę Połowieckie ná troie woysko swoie / dwie częśći vsow swoich w zásadce táiemnie zástáwił / á sam z trzecią częścią ludzi ná Węgry vderzył / á zmyśliwszy się być zwyciężonym / y vstrászonym / począł vciekáć / co obaczywszy Węgrowie / mniemáiąc iż iuż Połowcow zwalczyli / rospuśćiwszy konie zá nimi się bez spráwy gonili. A w ten czás Xiążę Boniak z onymi dwiemá częściámi woyská z zásadki się z okrzykiem wyrwawszy / wtył Węgrom vderzył / ktorych przestrászonych / y strwożonych łatwo poráził y rozgromił / á ná plácu ich cztery tysiące pobitych / krom ránnych y poimánych położył. Támże dwu Biskupu Węgierskich zábito / z ktorych ieden był imięniem Kopanus álbo Kupan / á drugi Laurenti po nászemu pan

Fortel zásadki.

Węgrowie od Połowcow porázeni.

Dwá Biskupowie zábici.

Wawrzek

Wáwrzek/ Wáwrzyniec álbo Laurent. Ostátek woyská Węgierskiego po lesiech/ y po gorach się rospierzchnęli/ ktorych Rusacy/ y Połowcy przez dwá dni gonili/ bijąc/ siekąc/ y imáiąc/ A sam Krol Węgierski Colomanus Tarczam swoich ostátká Rycerzow obroniony y záscżyczony ledwo z pogromu vciekł.

Krol Węgierski ledwo vciekł.

Tym zwycięstwem Dawid Xiąże będąc podniesiony Wołodimirski Zamek obegnał/ A Swatopelk Xiąże Kijowskie chcąc oblężonych swoich rátowáć/ posłał im ná odsiecz Puciátę Woiewodę swego/ ktory potáiemnie do Zamku wiechawszy vczynił wycieczkę/ á Dawidá y woysko iego poráził/ iż od oblężenia vciekli/ á przełożywszy Basiliussá álbo Wasilá iákiegoś ná Stárostwo Wołodimirskie/ Puciátá do Kijowá odiechał.

Puciátá Woiewodá Kijowski.

Xiąże Dawid po tey porażce vciekł się do Połowcow/ stąmtąd znowu z Xiążęciem Połowieckim Boniakiem/ wrociwszy się do Ruśi/ Łucká Zamku dobył/ pod Kniáziem Swietosią Dawidá drugiego Synem/ dla tego iż go według vmowy y postánowienia nieprzestrzegł/ w przyściu vphow Swantopelkowych z Puciátą ná odsiecz Włodimirzanom. Ciągnął potym Dawid z Boniakiem pod Wołodimirz s ktorego záraz Wasiley Starostá Swatopelkow vciekł. A ták Dawid przez podánie tym łatwiey zamku dostał/ y opánował Wołodimirz y Łucko.

Włodimirz y Łucko wzięte.

Záś ná początku Wiosny/ gdy Swatopelk Kijowski ciągnął z woyskiem dla odiskánia Wołodimirskiego Zamku/ Dawid zwątpiwszy w wierze Rycerstwá swego/ z żoną y ze wszytkim sprzętem skárbow swoich vciekł do Włádisławá Monárchy Polskiego/ á Swatopelk według swego przedsięwzięcia/ Włodimirzá Zamku trzeci raz dostał/ y opánował.

Dawid Xiąże Ruskie do Polski vciekł.

A gdy się potym rychło czterzey Xiążętá Ruskie ziecháli/ Swatopelk/ Dawid drugi/ Olech/ y Wolodor/ wálny Siem w Wieticách mieli/ gdzie miedzy sobą spolny pokoy postánowiwszy/ y zámknąwszy/ przyzwáli z Polski Dawidá wygnánego/ ktory gdy się skárżył o złupienie z dźiedźictwá włásnego Wołodimirskiego Xięstwá/ Odpowiedzieli mu przez posły przerzeczeni Xiążętá/ iż mu Stolice Wołodimirskiey wrocić niemogą/ poniewaź często Ruskie Ziemie s tey kráiny woyną náieżdżał/ wszákże áby niebył w naśmiewisko wygnáńcem y zbiegiem v cudzych narodow/ postąpili mu opátrzenie máiętnościámi pewnymi/ y płátámi/ Swatopolk Kijowski náznáczył mu Ostrog/ Dubin álbo Dubno/ ktore dźiś Xiąże Basili Constantinowic Woiewodá Kijowski trzima/ Zasław y Czartoriysk/ s ktorego Xiążętá

Wietice.

Dubin dźiś podobno Dubnem zowią.

Zasław-

O tym Miechouius lib. 3. fol. 64. Swantopolk aßignauit Dauidi Oſtrog, Dubin, Czarterisk, & poſtea adiecit Drohobeſa, VVlodimir adiecit 100. marcas &c.

Zasłáwſkie / A ná Czártoruſkie potym Xieſtwo Gediminowi synowie wſtąpili / y potym przydał ku temu Swatopełk Dorohobus / ſkąd znáć dawność Oſtrogu / y Czártoryſká / y Xiążąt tych kráin. Włodimirz też Czerniehowſkie Xiążę / Dawid y Olech Siewierſkie Xiążętá / poſtąpili mu po ſtu grzywien płátu rocznego / przyiął tedy Dawid ty Condicie y opátrzenie / á w Drohobuczu mieſzkáiąc rychło potym vmárł. Hæc ex Dlugoſio, Vincentio, Cadlubco, Vapouio, Cricio, Matthia Miechouio, Cromero, & Bielſcio, nec non Ruſſorum annalibus probabiliter excerpta.

O ſławnych á ſczęśliwych kilku raz poraz zwycięſtwách Ruſkich Xiążąt nád Połowcy / a o wtárgnieniu Litwy z Pruſámi do Ruſi / Roku od Chriſtuſá Páná 1103. O czym Miechouius lib. 3. fol. 82. cap. 15. Vincentius Cadlubkus, & Bielſcius in libro Cronicorum ſecundæ editionis, ex Wapo. fol. 245.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Rádziwiłá Xiążęciá ná Bierzach y Dubindze / Woiewody Nowogrodzkiego / Mozerſkiego / Mereckiego etc. Stároſti.

Stachow.

Pokoy Ruſki z Połowcy.

Xiążętá Ruſkie / Swatopełk / Włodimirz / Dawid / Olech / Jarosław / vczyniwſzy ziazd z Połowcámi w Stachowie / poſtánowili pokoy / y przymierze miedzy ſobą / á ku mocnieyſzemu onego poſtánowienia potwierdzeniu / dáli ſobie w zakłádzie ludzi zacnych z obudwu ſtron / Wſzákże Połowcy niedługo pokoiu záchowáli / Bo Ruſkie páńſtwá vſtáwicznymi wtarczkámi náiezdżáli / łupy y pożony nieprzyiacielſkim obyczáiem wygániáiąc do ſwoich namiotow. Dla tego Swatopełk Xiążę Kijowſkie / Dawid Swetosłáwowic / Dawid Wſesławic / Mśćisław wnuk Xiążęciá Hreorego / Wiecesław Jaropolczyc / y Jaropołk Włodimirowic Xiążętá Ruſkie / zebrawſzy ſie zbroyną ręką / obesłáli też drugich Xiążąt Czerniehowſkich / y Pereasłáwſkich / Dawidá y Olechá / áby z nimi weſpołek wypráwę woienną przeciw ſpolnym nieprzyiaciołom

Ruſkie Xiążętá zebráły ſie ná Połowcow.

ciołom

ciołom Połowcom podieli / záraz tedy Xiąże Dawid z swoim ludem do nich zbroyno przyiechał / á Olech sie zmysloną niemocą wymowił.

A ták roku od národzenia zbáwiennego Christusá Páná 1103. nieczekáiąc Látá / ty wszytki Xiążetá z woyskámi swoimi / przyciągneli do Schutenu vrociscza y Zamku Połowcow / co gdy vsłyszeli Połowcy / zebráli sie w wielkiey wielkośći / hárdą / pyszną á buczną myslą / chcąc záraz potłomić vphy Chrześciáńskie. Ale Pan Bog spuścił strách wielki ná Połowcow / ták iż y sámi / y konie ich zásmucone drżáły / á żáłobnie zwiesiwszy głowy w szyku do bitwy postepowáły. Rusacy zás od Páná Bogá o wspomożenie y posiłek prosząc ze wnetrzną modlitwą wołáli / y iáłmużny vbogim / y Kościołom nádawáli / á z wesołą myslą / z rádośćią z zupełną nádzieią przećiw Połowcom / gdy y konie ich wesoło rżáły / postepowáli. Ktorych skoro vyrzeli Połowcy / przeráżeni oziebłym á ogromnym stráchem tył podáli. A Russacy konie po nich rospuśćiwszy bili / siekli / scinali / topili / mordowáli / wiązáli / iż pełne polá / drogi / rzeki ich trupow były / á Xiążąt Połowieckich 20. zábili / Rusobe / Koczá / Harslonopá / Kiltanopá / Kumaná / Azupá / ktory ná ten czás trzymał Azoph Zamek / Kurtaká / Cernierepá / Sarbora / y inszych wiele / v Rzeki Lubnie / przy nich też wiele tysiecy ludu poległo / Obozy ich Chrześćiánie zwyciescy połupili / gdzie złotá / Perel / Bydłá / Wielbłądow / Koni / y Wiezniow wielką obfitość nábrawszy / do Rusi sie z triumphem wroćili.

Schuten.

Miechouius. Immisit autem Dominus terrorem Polowcis.

Miechouius. Rutenis preces Deo & elemosinas Ecclesijs porrigentibus.

20. duces Polowcenum eo precio cesi, Miechouius, Wapouius.

Ale tegoż roku Litwá / Prusowie / y Jaczwingowie Pogáni / ktorzy też z Połowcy iednego narodu byli / woiowáli z drugiey strony Ruskie páństwá mszcząc sie swoich pobrátinow / á z wielkimi połonámi do swych leśnych lezysk odciągneli.

Miechouius fol. 53. & Vapouius cum Bielscio.

Połowcy też chcąc sie pomśćić porażki swoiey / zebrawszy sie wtárgneli potáiemnie wone kráine Ziemie Ruskiey / ktorą Zarzeczkiem zwano / przećiw ktorym Swatopelk Xiąże Kijowskie záraz posłał woysko swoie / nád ktorym Jwanká Zachárzyczá / y Kozariná przełożył / á ći dogoniwszy Połowcow v Dunáiá pogromili ich / y łup Ruski wszytek odbili / á ztąd sie okázuie / iż Połowcy y nád Dunáiem / gdzie dziś Wołoszy / w ten czás mieszkáli.

Jwanko Zacharzycz y Kozarin Hetmanowie Ruscy / Połowcow wtory raz porázili.

Potym zás Połowcy ieszcze sie mśćić swey porażki grożąc / w wielkiey wielkośći vsow z Boniakiem / z Sarnkanem y inszymi Xiążety do Ruskich Ziem przyciągneli / á v Lubnie Rzeki obozem sie położyli. Záraz tedy Swatopelk Xiąże Kijowskie y Włodimir / Olech / Swatosław / Mśćisław / Wiecław / y Jaropołk

Xiążętá Ruſkie z ſwoimi woyſkámi przepráwiwſzy ſie przez Rzekę Sułę Roku Páńſkiego 1107. Dniá 12. Auguſtá ná Połowcow nieopátrznych bez wieśći vderzyli/ ktorzy wielkim ſtráchem przeráżeni/ niemogli ſie do ſpráwy ſzykowáć/ ále drudzy pieſzo/ drudzy corychley dopadwſzy koni/ w bliſkie ſie láſy roſpierzchnęli/ A Ruſacy ich bijąc/ ſiekąc/ y imuiąc áż do Chorele gonili/ y wielkość ich pobili. Tám też zábit Xiążę ich Táſzá rodzony Brát Boniakow z inſzymi/ A Wapouius piſze/ iż y Boniak z Sarnkánem Xiążętá támże ná ten czás polegli. Ruſacy pobráwſzy Obozy/ łupy/ dobytki/ y wſzytki ſprzety ich/ z wielkim weſelim/ y z rádośćią triumphuiąc/ do Ruśi ſie wroćili/ káżde Xiążę do kráiny ſwey. Chorelá álbo Korelá gdzie to pobili Ruſacy Połowcow/ ieſt Ziemiá ku Philandiey ná pułnocy zá wielkim Nowogrodem/ gdzie Lotewſkim y Igowskim iezykiem obywátele mowią/ podobnym Litewskiemu/ iákom ſam tego świádom/ á ſtąd ſie okázuie/ iż Połowcy ktorzy ná on czás w Koreli mieſzkáli/ iednego narodu z Litwą byli/ dźiś ich ſą ieſzcze oſtátki z Moskwą pomieſzáne/ ále przedśie ſwym iezykiem ſtárym Połowieckim mowią/ Xiedzu Moskiewskiemu poddáni/ á Moskwá ich Igowiany y Woskámi zowie.

Zgodá wielkie rzeczy z máłych czyni.

Ruſſacy trzeći kroć Połowcow porázili.

Chorella gdzie ieſt kráiná.

Ruskie Xiążętá nieprzeſtawáiąc ná tych trzech pogromách Połowieckich/ zebráli czwarty raz woyská z Ziem Ruskich/ chcąc iuż do gruntu Połowcow (ktorym ſie przedtym trudno bronili) zwoiowáć/ Ták tedy wſzyſcy ná wtorą Niedziele wſtąpiwſzy w poſt Roku 1108. ochotnie przećiw Połowcom z pieſzymi y iezdnymi woyskámi wyciągneli/ á przebywſzy Sułę Rzekę ſpráwili ſie z wozámi y vphámi porządnym ſzykiem do bitwy/ á w tey ſpráwie przez Olhe/ y Worskle Rzeki/ przyciągneli do Rzeki Donu/ ktorą Ptolomeus Tanais zowie/ ſtámtąd porządnie ciągnąc roſpuśćiwſzy Proporce y Chorągwie Xiążęce/ przyſzli pod Zamek Rukánie/ gdzie pośiliwſzy ſie Rybámi y Winem/ do drugiego Zamku Połowieckiego Suworowá przyciągneli/ ktory ſpalili/ gdzie też wielkość Połowcow gotowych do bitwy dla obrony Ziem ſwoich nádeſzli/ á nápomniwſzy ſie wespołek Ruſacy/ y ſprzyſiągwſzy ſie meżnie rádniey vmrzeć niż vćiekáć/ vderzyli ná Połowcow/ ktorych ſzyki rozerwawſzy pobili/ rozgromili/ y roſproſzyli.

Podobno rychley Soczatta.

Ruſſacy czwarty kroć Połowcow porázili.

W kilku dni potym nowe á świeże woysko Połowcow ſie zebráło/ wielą vphow przybáwionych pomnożone/ Ale gdy przyſzło do potkánia. Ruſacy tymże iáko pirwey ſzcześćim ná głowę

wſzytkich

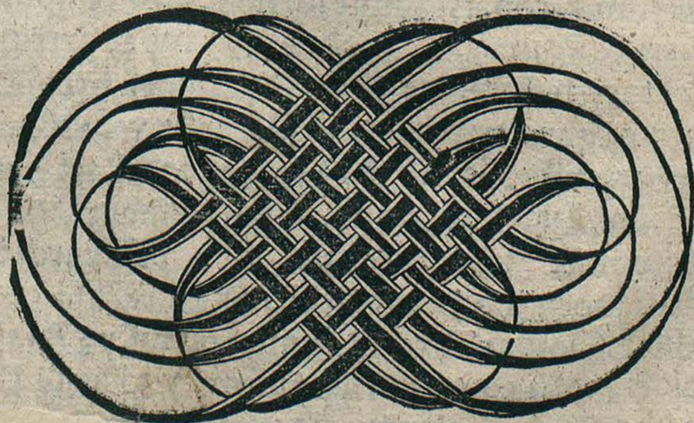
wszytkich Połowcow porázili / y przez cáłe cztery dni bijąc / siekąc / imáiąc / rosproszonych gonili / á zábrawszy Zony / Dziatki / Obozy / Namioty / Wielbłądy / Stádá / Koni / Bydłá / Trzody y wszytki ich sprzety z wielką rádością / y triumphem piąty raz poráziwszy Połowcow / do Rusi sie wrocili / gdzie od Metropolita / Włádikow y wszytkiego Duchowieństwá / y pospolstwá s processiámi w káżdym Mieście / y ná drogách byli przyimowáni / chwaląc Páná Bogá / iż im dał gore nád Pogány / przed ktorych naiázdámi pirwey vlegáli / y były bespieczne nápotym Ruskie Páństwá długo od Połowcow.

Russacy Połowcow piąty raz porázili.

Dobra woyna dobry pokoy vczynióny.

Potym roku od národzenia Christusá Páná 1112. Aprilá álbo Kwietniá Miesiącá dniá 16. vmárł Swatopełk Xiążę y Monárchá Kijowski Swiekier Bolesłáwá Krzywoustego Xiążęciá Polskiego / pogrzebion w Kościele S. Michałá w Kijowie / ktory był sam zbudował / y wierzchem pozłocistym ochędożył. Po iego śmierci sstał sie rozruch wielki w Kijowie / od Rycerstwá y żołnierzow / ktorzy zebrawszy sie wybráli dwor Puciáty Woiewody Kijowskiego / y Zydy w Kijowie mieszkáiące pokupili / y wszytki im skárby pobráli / iáko dziś Janczárowie v Turkow po śmierci Cesárzow swoich / dokąd im nowego wybierzą / zwykli czynić / dla tego rostyrku corychley ná mieysce stoleczne Monárchiey y Xiestwá Kijowskiego wybran iest / y podniesion Włodimirz Wsewoldowic / Monomach rzeczony / Pereasławskie y Cerniehowskie Xiążę / Ktory spiesznie do Kijowá przyiáchawszy ony wszytki burdy vśmierzył y vspokoił.

Swatopełk X. Kijowskie vmárł.

O poráženiu Jatwiežow/

Pobrátinow Litewskich od Rusakow/ y wygłádzeniu ich od Polakow/ á co byli zacz ci Jatwiežowie.

Rozdział IX.

JAroslaw Swatopelká Kiążeciá Kiiowskiego Syn/ po śmierci Oycowskiey Włodimirskie Xieſtwo opánował/ á Sioſtrę iego rodzoną Zbisłáwę Bolesław Krzywouſty Xiąże Polskie poiął w małżeńſtwo. A gdy Jatwiežowie z Pruſy/ y z Litwą czeſto Xieſtwo iego Wołodimirskie/ y Wołyńskie naieżdżáli/ zebrał ſie ná nich Xiąże Jarosław/ z pomocą inſzych Xiążąt Ruskich. Jáczwingowie też zebrawſzy ſie/ w ſpráwie ſtoieli/ prágnąc bitwy z Ruſaki/ ná ktorych vderzył Jarosław/ y poráziwſzy ich wiele tyſięcy/ Ziemie Jatwiezkiey część ſplundrował/ á z zwycięſtwem odciągnął.

Jatwiežowie od Ruſsakow poráženi.

O Jatwiežach álbo Jáczwingách ácz ſie wyżſzey miedzy wywodem Pruſow ſtárych/ Litwy/ Lotwy/ Zmodzi/ y Połowcow powiedziáło/ wſzákże ich narody oſobliwie wyrázić y położyć nie záwádzi. A ci Jatwiežowie/ iák Waponius y Bielski piſze/ fol. 246. Cronicorum, in libro secundæ æditionis, byli iednego narodu/ y ięzyká z Litwą/ y s Pruſy ſtárymi/ y z Połowcy/ áczkolwiek byli rozni w mowie odmiennością słow/ dla rożnych gránic/ y położenia kráin/ A wywod ſwoy prawdziwy y początek narodu od Gotow y z oſtátkow Cymbrow walecznych mieli/ iáko y Litwá. Miechouius też fol. 84. lib. 3. cap. 15. zowie ich tákże iáko Wapowski/ conformes Lituanis & Prutenis, &c. podobnych we wſzytkim Litwie y Pruſakom/ ktorych ſtołeczne Miáſto y Zamek było Drohiczyn/ do dziſieyſzych czáſow trwáiący. A Podláſze wſzytko áż do Prus z Wołyniá począwſzy oſiedli byli/ Nowogrodek też Zamek y okoliczne włości w Litwie trzymáli. Tych był naprzod Włodimirz Swentosłáwowic Jednowładziec álbo Monarchá wſzytkich Ruskich Ziem mocą zhołdował/ roku od Chriſtuſá 970. O czym Cromerus lib. 3. Potym ich też Kázimirz pirwſzy z Klaſtorá wzięty Krol Polski Roku 1041. z Maſláuſem/ y z Pruſy Pogány poráził/ gdzie ich 15000. poległo. O czym Długoſus/ Vincentius Kadłubkus/ Miechouius fol. 40. lib. 2. cap. 14. Vaponius/ Cromerus etc.

Drohicin.

Długosʃus zás w ʃwey Cronice czyni ich pogránicznymi Pruʃʃom y Litwie/ A mogli też być ci Jatwieżowie z Jázygámi Metanáʃki iednego rodu/ ktorych iesʃcze po cześći iest w Węgrzech nád Rzeką Ciʃʃą álbo Tibiʃkiem/ chłopi czyśći Hayducy/ á tymże przezwiʃkiem Jázygow/ álbo Jatwieżow y dźiś ʃię miánują.

Potym Cromerus fol. 145. lib. 8. o nich piʃze/ Iaziges uero siue Iazuingi, eiusdem cum Lituanis linguæ, ut uolunt nonnulli, eorundūq; morum, & religionis fuere, &c. Secundæ editionis.

A Jazigowie álbo Jazwingowie/ iednego z Litwą ięzyká/ iáko niktorzy Hiʃtorikowie twierdzą/ y tychże obyczáiow/ y nabożeńʃtwá Pogáńʃkiego byli/ á mieʃzkáli w láʃách Litewʃkich Polakom przyległych/ ktorą kráinę dźiś Poleʃie/ álbo Podláʃze/ od przyległośći láʃow zową/ álbo też Podláʃze/ iákoby pod Láchámi Polakom kráinę przyległą Ruʃacy przezwáli. Narod Jatwieżow był ták bárdzo waleczny/ iż y o śmierć/ y zábicie niedbáli/ y dla tego dla chćiwośći woyny y ochoty zbytnie przeważney do bitwy/ wyginęli. Jatwieżowie gdźie mieʃzkáli. Podláʃze ʃkąd názwáne.

Conradus Xiążę Mázowieckie gdy bitwę miał s tymi Játwieżámi/ z Litwą/ y s Pruʃámi ʃtárymi/ poráźił ich/ á niktory Gotardus Grábiá Łukáʃzowic poimał pięći Xiążąt Játwiezkich/ y przywiodł związąnych do Conrádá Xiążęćiá Mázowieckiego/ ktorych on potym ná okup wypuśćił/ gdy káżdy od ʃiebie 700. grzywien ważonego czyʃtego á ʃzczerego ʃrebrá zápłáćił/ á zá tę dźielność Gotard Grábiá przodek Vcháńʃkich doʃtał Służewá álbo Słuchowá ze wʃzyʃtkimi wolnośćiámi włośći okolicznych/ y ʃtąd ʃię Grábiámi z Służewá piʃzą.

Ná tych Jatwieżow potym Bolesław Pudicus álbo wʃtydliwy Monarcha Polʃki/ zebrał woyʃko wielkie/ Roku 1264. á gdy w ich Ziemię wćiągnął 21. dniá Mieśiącá Czerwcá/ Jatwieżowie z Xiążęćiem ʃwoim Comatem Bárbárʃką śmiáłośćią y vpornośćią ták ʃię ochotnie z weʃołym okrzykiem bili z Polaki/ że ich kilkokroć nierownym pocztem wʃpieráli/ y ácz im Xiążę zábito Comatá/ przedśię oni poty ʃię mężnie opieráli/ áż ich do iednego ná onym plácu Polacy zbili/ z krwáwym zwyćięʃtwem ʃwoim. A w ten czás/ iáko Dlugoʃus y Cromerus lib. 9. Miechouius lib. 3. fol. 145. cap. 45. Vapouius Bielscius fol. 252. in secunda editione piʃzą prawie wyginęli. Ita fortiter dimicantes ad internecionem usq; cæsi sunt, adeò ut ex eo tempore nomen quoq; Iasygum pene deletum sit, quoniam illa natio pedem referre, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare uoluit. Ták ten mężny narod Jatwieżow pobrátinow y iednorodzcow Litewʃkich mężnie Bitwá mężná Jatwieżow z Polaki. Miechouius & Cromerus.

ſkich meżnie przećiw Polakom woiuiąc do wyniſczenia ieſt zbity/ y porążony/ ták gwałtownie/ iż od onego czáſu/ y imie Iatwie⸗zow/álbo Iazygow práwie ieſt wygłádzone/ Boz woyny nietylko by vćiec mieli/ ále y nogi nieruſzáli/ áni ſie od bitwy/ chociaſz wi⸗dzieli przegráną y ſtrácona/ hámowáć chćieli/ ále ná Miecze nie⸗przyiacielſkie/ á ná przelanie krwie iáko ná weſele oſlep ſie dárli/ znáć iżſie byli niewyrodzili z onych Cymbrow y Gotow/ ktorzy we Włoſzech z Rzymiány broili/ s ktorych też oni z Litwą y z Po⸗łowcámi prawdziwie á dowodnie idą/ Dziś ieſzcze ieſt ich po cześći koło Nowogrodká Litewſkiego/ tákże około Raigrodu y Iſterborká w Pruſiech/ y w Kurlandach/ tákże w Liflanciech/ y ku wielkiemu Nowogrodu Moſkiewſkiemu ieſt ich ieſzcze Ziemi⸗cá/ ktorych Igowiany zowią/ czegom ſam świádom/ á iáko ich zwano Iatwiezámi y Iazygámi/ ták ich tám dziś odmiennośćią słow Bárbarſkich/ y czáſu dawnego poſtepkiem od Iazygow Igowiany miánują.

Polacy y Mazurowie w Podláſiu ná mieyſce Iatwiezow wybitych poſádzeni.

Gdy ták Iazygow vpornie meżnych Bolesław Polſki Pudicus bárdzo poráził/ oſtátki ich narodu do przyiećia wiáry Chrześćiáń⸗ſkiey mieczem pod ſtrácenim gárdłá przymuſzał/ á iżby oná ich zie⸗miá gdzie dziś Podláſze puſto nie leżáłá/ Polaki y Mazury tám oſa⸗dzał. Od Vrbaná też tego imienia czwartego (á Miechouius piſze od Alexandrá) Papieżá Rzymſkiego/ tenże Pudik Bolesław roſka⸗zánie z Bułą złotą do Arcibiſkupá Gnieznienſkiego otrzymał/ áby nowego Biſkupá Iatwiezkiego w Drohiczynie przełożył/ ktorey Buły Papieſkiey ieſt Copia v Długoſzá/ ále to ná ten czás do ſkut⸗ku niedoſzło. Cromer ſie też domniemawa/ iżby to Biſkupſtwo miáło być Luckie/álbo Luceoryſkie/ ktore potym przez Ludowiká Węgierſkiego y Polſkiego Królá fundowáne było. Oſtátek tych Iatwiezow Leſko czarny Polſki Monarcha wyniśćił/iż iuż wſko⸗ráć nápotym niemogli/ gdy ono Litwe z nimi miedzy Narwią y Niemnem poráził/ Roku od Chriſtuſá 1282. O czym Długoſus/ y Miechouius fol. 175. lib. 3. Cromerus lib. 10. etc. gdzie mowi/ in eo prælio reliquæ Iaſygum, qui pertinatius noſtris reſiſterant, & à ſuſce⸗pta religione defecerant, penitus deletæ ſunt. W tey bitwie oſtátki Ia⸗zygow/ ktorzy vpornie náſzym odpieráli/ y od przyietey wiáry Chrześćiáńſkiey odſtáli/ do gruntu wygładzeni ſą etc. O czym Miechouius, Vapouius, Bielſcius ſecundæ editionis hiſtoriæ totius mundi fol. 255. O tym też wſzytkim w porządku ſpraw Xiążąt Litew⸗ſkich według czáſu niżey opiſzemy/ teraz o tym doſyć/ á pioro do ſpraw Ruſkich Xiążąt/ y Monárchow Kijowſkich obrocimy.

O roſter⸗

O rosterkach miedzy Xiążety Ruskimi/ Miechouius fol. 84. lib. 3. cap. 15.

WOłodimirz Monomach wielki Kijowski Kniaź máiąc podeyrzánego synowcá Jarosłáwá Xiążę Włodimirskie/ áby go z Xiestwá Kijowskiego niewygnał/ obległ go ná Włodimirzu z woyskiem Kijowskim/ y s pomocą Xiążąt inszych Wásilká/ Rosćisłáwá/ Wołodorowicá y Synow Olechowych.

Járosłáw tedy Xiążę Włodimirskie nieczuiąc sie w niwczym Stryiowi swemu winnym/ z Zamku bez obrony wyszedł/ á słowy pokornymi y vkłádnymi Wołodimirzá Monomachá Stryiá swego Xiążę Kijowskie vbłagał/ y przeiednał/ prosząc go áby podszczuwániu pochlebcow niewierzył/ ktorych pospolicie bywa dosyć w Xiążecych/ y w páńskich dworách/ Ták będąc vbłagány Włodimirz/ wyzwolił Synowcá Jarosłáwá z oblężenia/ y rozpusciwszy woysko/ do Kijowá odiáchał. A potym rychło z nowu do tegoż Jarosłáwá Xiążęciá Włodimirskiego/ posłał listy Włodimirz/ áby do niego ná Kijow przyiechał/ słysząc iż go z nowu myślił z Stolice Kijowskiey wyrzućić/ álbo śmiercią zágłádźić. Ale Rycerstwo Włodimirzowo przestrzegło Xiążę Jarosłáwá w niebespieczności/ dla tego niechciał iecháć do Kijowá/ á poruciwszy Zamek Wołodimirski swoiemu Rycerstwu/ sam z Zoną/ z Synámi/ y ze wszytkim sprzętem/ y skárbem Xiążęcym do Polski viechał/ gdzie był wdzięcznie od Bolesłáwá Krzywoustego Swagrá przyięty/ y hoynie opátrzony/ A Wołodimirz Xiążę Kijowskie Zamku Włodimirzá Stolice iego dobył/ y Xiestwo Włodimirskie opánował. Pochlebcy.

O Burzeniu Polski przez Wołodorá y poimániu iego / Miechouius fol. 76. cap. 13. lib. 3. Cromerus lib. 5. &c.

Rozdział X.

ROku od Christusá Páná 1118. Wołodor Xiąże Ruskie Przemyskie / zebráwszy woysko z Rusakow / y z Połowcow Polskę częstokroć náieżdżał / przeciw ktoremu Bolesław Krzywousty Monárchá Polski / wypráwił Hetmány swoie z woyski / ktorzy Wołodorá porázili / y vciekáiącego ná vroczysku wysokim poimáli / á do Krákowá związánego Xiążęciu Bolesłáwowi przywieźli / Ale go Wásilko oslepiony Brát wykupił dwudźiestą tysięcy grzywien srebrá / á dawszy záraz 12000. grzywien srebrá / w ostátku Syná Jarosłáwowego Xiążęciá Ruskiego w zakłádzie zástáwił / á potym dał pięćdźiesiąt naczynia srebrnego od służby stołu Xiążęcego / Greckiey roboty / á tym Wołodorá Brátá wybáwił.

Cromerus decies mile pondo seu vities mile marcis argenti se redemit.

O prowadzeniu przez Bolesławá Polskiego / ná Ruskie Páństwo Jarosłáwá / y zábiciu iego / á wtorym porázeniu Syná Wołodorá Przemyslkiego.

JArosław Xiąże Wołodimirskie y Wołyńskie / będąc wygnány od inszych Xiążąt Ruskich / mieszkał w Polszcze czterzy látá / Dla tego Bolesław Krzywousty Xiąże Polskie zebráwszy woysko / vmyslił go prowádźić iáko krewnego ná Xiestwo Kijowskie / á v Przemyslá przybyli temuż Jarosłáwowi ná pomoc Coloman Brát Królá Węgierskiego Stepháná / y Wołodor z Wásilkiem Xiążętá Przemyskie / y Xiąże Włodimir Włodorowic / á wziąwszy Jarosław śiedm tysięcy Węgrow y Polakow / naprzod z nimi przed woyskiem pomocnikow swoich ciągnął / y záraz Zamkow swoich / z ktorych go był Włodimirz Kijowskie Xiąże

Xiąże wygnał/ Włodimirzá/ Belzá/ y Cerniehowá dobył. A Włodimirz niedufáiąc żołnierzom ſwoim/ y obronie Kijowskich wáłow/ vciekł do Białey Ruśi/ á w tym Jarosław oſádziwßy ony Zamki ſwoimi żołnierzámi/ do obozow Colomaná/ y Bolesłáwá Krzywouſtego przyciągnął/ á gdy ſię przybliżał do bramy Kijowskiey/ ktorą Láćką zową/ wyskoczyli przeciw iemu Ruſacy żołnierze pießy z Kijowá/ s tymi ſię mężnie Jarosław potkał ogromną bitwą/ á roſproßywßy ich/ y rozgromiwßy/ drudzy znowu świeży ná ich mieyſce przyskoczyli/ gdzie Kijowiánie wielkość Węgrow y Polakow/ ktorzy przy Jarosławie byli/ poſiekwßy/ poſtrzeláwßy y pozábijawßy/ Koniá też pod ſámym Jarosławem vkłoli y vſtrzelali/ ták iż z Jarosławem padł. Tám dopiero ſroga ſię bitwá wſczęłá/ gdy Ruſacy przeważnie vſiłowáli poimáć Jarosławá/ á Polacy y Węgrowie vſilnie go bronili/ ták długo áż Ruſacy muſieli do Kijowá vſtąpić/ á Jarosław Xiąże kilkiem ran przekłoty w kilku dni potym vmárł.

Ten Cerniehow muſiał być w ten czás drugi gdzieś ná Wołyniu.

Sroga bitwá z Kijowiány Jarosławową.

W tym Colomanus z Węgry/ á Bolesław s Polaki z drugimi Xiążęty Ruskimi pod Kijow przyciągnąwßy dobywáli go. Ale Andrzey Stároſtá zamkowy od Włodimirzá Xiążęciá Kiiowskiego (ktory był ná Białą Ruś dla boiáźni vciekł) zoſtáwiony/ wyßedwßy pokoiu pokornie prośił/ á iż Jarosław/ dla ktorego tá woyná byłá podięta/ vmárł/ Colomanus/ y Bolesław zá przyczyną Wołodorá y Waſilká/ Xiążąt Przemyskich/ pokoy Kijowiánom dáli/ á káżdy do ſwego páńſtwá roſpuśćiwßy woyſká odiechał.

Polacy cżwarty raz pod Kiiowem.

Potym Roku 1124. ſkoro Bolesław Krzywouſty Monarchá Polſki do Dániey odiáchał/ Wołodor Xiąże Przemyskie dowiedziawßy ſię o iego niebytnośći/ záraz woyſko s Synem ſwym Włodimirem do Polſki wypráwił/ złąmawßy przymierze/ ktore był pod Kijowem z Bolesławem vczynił. Ták tedy Włodimirz bez odporu vpátrzywßy pogodę Polſkie wołośczi poburzył/ á z wielkim polonem ludźi/ dobytkow/ y ſkárbow do Oycá ná Przemysł przyciągnął.

Ruſſacy Polſkę burzą.

A Bolesław wroćiwßy ſie z Dunſkiego Krolestwá záraz z wielką popędliwośćią/ y z woyſkiem od Dunſkiey wypráwy gotowym/ w Przemyskiego Xięſtwá wołośći wćiągnął burząc/ paląc y plundruiąc co ſię náwinęło.

Wołodor też Xiąże Przemyskie zebrawßy ſie z inßymi Xiążęty Ruſkimi chciał zábronić burzenia ſwego páńſtwá/ y dał bitwę Bolesławowi ná vroćiſczu wilichew rzeczonym/ ále od wielkiego

Bitwá Ruſſákow z Polaki.

woyſká

Ruſſacy od Połowcow poráženi.

wóyſká Polſkiego Ruſkie vſy porázone po polách ſię roſpierzchnę-
ły / Obozy ich Polacy złupili y rozebráli / Poległo w tey bitwie
wiele zacnych Pánow Ruſkich / zwłaſzczá przednieyſzy wodzowie
Nawrotnik / y Zaſczytnik / y Dimitr zábici / Wołodor Xiąże do Há-
licza vciekł / gdzie znowu zbieráiąc woyſko drugie vmárł / á w
Przemyſlu w Kościele S. Jwaná / ktory był ſam zbudował / po-
chowan / zoſtáwił po ſobie dwu Synu / Włodimirzá ktoremu ſię
Swinigrod / y Podole doſtáło / z vdziału / y Rośćisłáwá / ktory ná
Xięſtwie Przemyskkim zoſtał.

O Roſterkach Xiążąt Ruskich po śmierći Wołodimirzá Monomáchá Kijowſkiego Jedinowładce.

ROku od národzenia Chriſtuſá Páná
1126. Máiá dniá 10. á od ſtworzenia Swiátá
według Ruſkich Kronik y Herberſteiná Roku
6633. Wołodimirz Monomach Xiąże Kijow-
ſkie y Jedynowładziec / Striy Jarosłáwá pod
Kijowem zábitego / á Syn Wſewoldow żywot
z śmiercią przemienił / pochowan w Kościele S. Soffie przy Oy-
cowſkim grobie. Ten Włodimirz Monomach Wſewoldowic
wſtąpiwſzy ná ſtolicę Kijowſką Rzeczpoſpolitą Ruſką vpádłą / y
vtrapioną (dla niezgody / zaboyſtw / y wnętrznych woien ſynow /
y potomkow Włodimirzá wielkiego Jedinowładce Ruſkie° pier-
wſzego Chrześćiánina) wydźwignął prawie ſwoimi rámiony z
przepáśći / y wſzyſtki Xięſtwá Ruſkie rozerwáne y rozno rozſzár-
páne znowu dzielnoſcią ſwoią w iedno práwie ćiáło ſpoił / złą-
czył / y w Monarchią álbo w Jedinowładſtwo po ſtáremu przy-
wiodł / ſkroćiwſzy nieſtworne Xiążętá / zá czym był potężny wſzel-
kim nieprzyiaćiołom. Połowcow / pogánow kilo kroć poráźił / y
Genuenſow Włochow / ktorzy wten czás w Taurice gdzie dźiś
Prekopſka hordá pánowáli / y Kaphę álbo Teodoſią Miáſto ſto-
łeczne sławne pod nimi wziął. Tenże gdy ſie miał drugi raz po-
tykáć z Genuenſámi nád Morzem / wyzwał ſam á ſam ná rękę
Hetmáná ich Stároſtę Kapheńſkiego / ktorego gdy obádwá do ſie-
bie ſkoczyli / Wołodimir z koniá mężnie kopią wyſádźił / á poimaw-
ſzy związał / y przywiodł go zbroynego do ſwoiego woyſká / ziął

też z niego łáńcuch wielki złoty / Perłámi y Kámieniámi drogimi miſternie ſádzony / ktory zoſtáwił po ſobie Wielkim Xiędzom potomkom / y dziś go ma Moſkiewſki w ſkárbie / á záwzdy kiedy Moſkiewskich Kniáziow poświącáią / ten łáńcuch / ktory Bármai názywáią / ná nich kłádą / pás tákże ze złotem y z perłámi / tákże czapkę Xiążęcą z bláchámi złotymi / perłámi y kleynotámi drogimi kosztownie opráwioną ná poświącánie ná Xięſtwo / y dla Maieſtatu koronáciey zoſtáwił / Ktorych tákże kleinotow y dziś wielcy Kniáziowie Moſkiewſcy iego potomkowie z wielką vczćiwośćią vżywáią / O czym Herberſtein wſpomina fol. zz. de rebus Moſchouiticis, A iż ſie ſam á ſam ten Wołodimir Monárchá z nieprzyiacioły záwżdy rad potykał / aperto duello, przezwano go dla tego Monomachem po Grecku. Z tego tedy Wołodimirá Monomachá Wſewołodowicá wßyſcy wielcy Kniáziowie Moſkiewſcy / y inße Xiążętá Ruſkie narod porządną genealogią wiodą / y dla tego ſie Iedynowładycámi y Cárzámi wßey Ruśi tytułuią / á żadnemu národowi w tym przodku pozwolić niechcą. O czym iß niżey ná mieyſcu ſwoim opißemy / do rzeczy porządney ſpraw po śmierci Włodimirzowey przyſtępuię. Po ktorym ná iego mieyſce / y ná Stolicę Kijowską Mśćisław Syn ſtárßy wſtąpił / Iaropołk záś drugi Syn młodßy Xięſtwo Pereasławſkie opánował. Mśćisław Xiążę Kijowſkie.

Rychło potym Połowcy vſłyßawßy o śmierci Xiążęciá Włodimirzá Kijowſkiego do Ruśi wtárgnęli / ktorych Iaropołk Xiążę Pereasławſkie nieczekáiąc pomocy inßych Xiążąt Brátow poráził / y zwyciężył / y vciekáiących w rzekach wiele potopił / A ty ſie w ten czás rzeczy y przygody działy / ná Ruśi ku wſchodu słońcá leżącey. Połowcy ſz[...]ſty raz porażeni.

A w Xięſtwách Ruſkich zachodnych Polſce przyległych Synowie Xiążęciá Wołodorá Przemyſlkiego (ktory przedtym niedawno vmárł od Bolesławá Krzywouſtego porázony) Włodimirz y Rośćisław / powádzili ſie koło ſpolne° działu / y zebráli woyſká z cudzych ſtron ieden przeciw drugiemu / Rośćisław miał pomoc od Mśćisławá Włodimirowicá Kijowſkiego Xiążęciá / y od Hreorego / y Iwáná Wáſilewicow Xiążąt / Włodimirz záś drugi Brát zebrał lud służebny / y pomocny z Węgier / á potym ſie ziecháli pod Sciriczem dla vgody / gdzie gdy niemogli pánowie miedzy nimi rozią̨c / y roſtirku záczętego viednáć / nieſkończywßy pokoiu / Włodimirz Xiąże z Zoną / z Synámi / y wßytką Fámilią ſwoią do Węgier ziáchał / áby woyſko y pomocy nowe przeciw Brátu Rośćisławowi przywiodł. A Rośćisław z gotowym woyſkiem

vdziału iego stołeczny Zamek iego Swinigrod obległ/ y dobywał mocno/ ále iż go był dobrze trzemá tysiecy żołnierzow Włodimirz osádził/ Przeto Rościsław z zgubą swoiego Rycerstwá musiał odciągnąć/ Powtore záś gdy tenże Zamek Swinigrodzki obegnał/ Zołnierze Włodimirzowi kilko kroć vczyniwszy wycieczkę z zamku/ porázili go/ iż musiał od obleżenia odstąpić.

Jaropołk Xiąże Kijowskie.

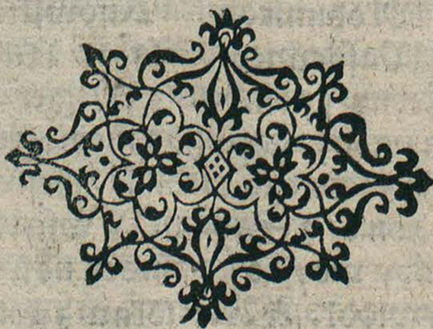
Potym Roku od Páná Christusowego zbáwiennego národzenia 1129. gdy vmárł Mścisław Xiąże Kijowskie wybran iest y podniesion ná Stolicę Kijowską Brát iego Jaropołk Xiąże Pereasławskie. A gdy go drudzy Xiążetá przyrodni ná Kijowie z woyskámi oblegli/ y dobywáli/ pogodził sie z nimi/ Tym sposobem Xiążeciu Andrzeiowi dał Pereasław/ á Jsasławowi Swantosławowicu Włodimirskie Xiestwo. Potym Xiążetá Olhowicy wziąwszy ná pomoc Połowcow w Ruskich páństwách Wsi/ y Miásteczká nád Rzeką Sulą burzyli/ á gdy w Pereasławskie/ Supontskie/ y Vścienskie włości wciągnęli/ zebrał sie ná nich

Wnetrzne Ruskich Kniáziow woyny.

Jaropołk Xiąże Kijowskie/ z synámi Włodimirzá Brátá swoiego/ á stoczywszy z nimi bitwę/ poráził woyská Xiążąt Olhowicow y Połowcow/ iż musieli w kráiny Połowieckie vciekáć. Ale gdy ich z woyskiem swoim Jaropełk Xiąże Kijowskie dáleko gonił/ zszykowáli sie z nowu Xiążetá Olhowicy do spráwy z Połowcámi/

Niestatość szczęścia/ zwyciescá zwycieżon/ y poiman/ y záś wyzwolon.

á vczyniwszy odwrot/ potkáli sie z zwycięzcą Jaropołkiem/ tám porázìwszy woyská iego/ sámego poimáli/ y Synowcá iego Xiąże Wasilká z wielkością Boiar Kijowskich/ ále Jaropołk poimány z więzienia sie wywikławszy vciekł do Kijowá/ gdzie gdy go oblegli Xiążetá Olhowiczy/ ácz miał dostátek ludzi Rycerskich Boiar/ y Zołnierzow Kijowskich iednák sie niechciał sprzeciwić/ á ták pod słusznymi condiciámi vgodę miedzy sobą zámknęli y skończyli/ iż Jaropołk ná stolicy Kijowskiey został/ á oni tákże do swych káżdy vdzielnych Xiestw odiecháli.

O zrzuce-

O zrzuceniu od Xiążąt Ruſkich Jarzmá Polskiego/ O czym Długoſus et Miechouius fol. 81. cap. 14. Cromerus lib. 5. y Ruſkie Hiſtorie.

Rozdział XI.

ROku Páńskiego 1134. Ruskie Xiążętá ziechawßy ſie do Kijowá/ poczęli nowe ſtánowienia przećiw Polakom myſlić/ máiąc to zá ćięßkie Járzmo/ iß Bolesław Krzywouſty Monarchá Polſki/ częſte rátunki y pomocy przećiw ſwym y Polſkim nieprzyiacielom Czechom/ Morawcom/ Pruſom/ y Pomorczykom od nich wyciągnął/ rozumieiąc też to iß Polacy bez nich żadney woyny zdołáć niemogli.

A powodem tego był Xiążę Kijowſkie Jaropołk Włodimirowic/ ktory ná ziezdzie inßych Xiążąt Ruſkich táką Oratią (iáko ią Cromer z Długoßá opiſał) do wßytkich vczynił/ ktorą ia tu po Polsku ták położył.

Rzecz Jaropełká Xiążęciá Kiiowſkiego/ do inßych Xiążąt Ruſkich.

Jáko pod ćięßkimi Condiciámi y przykrymi obwiąskámi Polskiemu Xięſtwu służymy/ Jáśnie wielmożne Ruskiego sławnego narodu Xiążętá/ nie potrzebá tego ßerokimi słowy wykłádáć/ bowiem ábych wás/ ktorzyśćie ſie ku roskázowániu inßym/ nie ku służeniu/ vrodzili/ ominął/ y zámilczał/ tedy pewnie záiſte wielkośći náßych ludzi poddánych przypátrzyć ſie możem/ ktorzy ácz służbie niewolney przywykli/ y bez oprzicznego pánowánia zwierzchnośći przełożonych żywotá ſwego porządnie prowádzić niemogą/ wßákże iáko im przykry poſtępek y wyrozumienie tey służby ieſt/ ſámi widzicie: Bo kto owßeki ták cierpliwy ieſt/ áby to słußnym vmysłem znośić mogł/ y ćięßki podátek płáćić/ y w cudzey Ziemi dáleko od Oyczyzny bez żadney ſwey potrzeby y pożytku pod cudzoziemską ſpráwą/ y roskázowánim vſtáwicznie walczyć/ y ná iáwne ſie niebeſpiecznośći záſtáwiáć/ wydawáć/ á inßy zá to/ ktory nie vznał niebeſpiecznośći/ y ran niepodiął/ zapłátę bierze? Ale niech tá będzie niewola y powinność przodkow náßych/ ktorzy ßkodliwą pożądliwośćią pánowánia/ á wnętrznymi niezgodámi/ y rozerwánim/ te hániebność y iárzmá ſámi ná ſie przyzwáli y włożyli/ á napięknieyße kwitnące Carſtwo/ y pánowánie Ruſkie zá ßkáradą niewolą przemienili/ izali my iuß niebędziem ßukáć żadnego

Poddáni y Lud proſty niemoże porządnie żyć bez Przełożonych.

końcá wyśćia/ wybáwienia/ y wywikłánia s tey nędze/ A iabych wolał záprawdę vczćiwie vmrzeć/ niż sromotnie służyć/ O zacne Xiążętá/ co też y o was rozumiem: Poddálić szyie swoie przodkowie nászy pod iárzmo/ wiecey swoimi wnętrznymi nizli Polskimi mieczámi zwyciężeni/ gdy domowymi woynámi/ bráterską y oyczystą krwią opływáiącymi/ sámi siebie zobopolnie porażáli/ y wyniszczáli/ á potym iedni przećiw drugim/ Brát ná Brátá/ Xiążę ná Xiążę pomocy polskiey prośili/ y przywodzili/ nie zmnieyszą szkodą swoią/ iáko y przećiwney strony/ ná ktorę woynę podnośili/ á miásto pomocnikow Polakow/ ktorych ná rátunek przyzywáli/ nieprzyiaćioły poználi. A my teraz iednostáyną mocą złączeni/ y zgodliwi będąc/ izali tego iárzmá niezrzućimy/ y z szyi swoich nie zbiiemy. O Xiążętá: właśnie iákobysmy my niewiecey niż Czechowie/ y Węgrowie/ y też ták bárdzo sámi oni nikczemni Pánowie nászy Polacy/ważni byli/ Bo ieśli Polacy szczęśliwie rzecz prowádzą/ y walczą przećiw Węgrom/ y Czechom/ to wszytko iest nászá sprawá/ Nászymić oni siłámi są mocni/ nie swoimi/ nászáć młodź nászá/ násze czerstwych mołodcow ricerstwo/ pirwsze y naostrzeysze naiázdy/ y gwałtowna moc Polskich nieprzyiaćioł/ ná sobie záwżdy czołem zátrzymawa/ á oni sobie folguią/ y zácząwszy bitwę/ chronią się od niey. Co ieśli żadnego czásu nigdy niebyło/ ktoregobysmy bez trudnośći snádnie do pierwszych wolnośći nászych przydź/ y wnie się wsrobowáć mogli/ Teras to nam záiste szczęśćie/ álbo ráczey sam Pan Bog/ ktorego my świątobliwiey/ y porządniey nisz oni chwalimy/ w ręce podał/ gdy Polacy naywiekszymi dwiemá woynámi/ Węgierską y Czeską są zátrudnieni/ y rozerwáni/ ktorych áni tey/ áni owey żadnym sposobem niezrownáią/ áni dostácżą/ ieśli my im ratunki/ y posyłki swoie zwykłe odeymiemy/ tylko tego niedostawa/ áby też násze woyne/ y moc strzymáć mieli. A ia záiste Xiążętá nieták do pewney wolnośći/ iáko do zwyćiestwá/ y do naszerszego/ á namożnieyszego pánowánia y roskázowánia was wzywam/ ieślize mężámi być chcećie/ Oniby nam niechay służyli/ y zá nas woiowáli/ cosmy im my zdawná wyrządzáli/ y wypełniáli/ ieślibyśćie wy chcieli. A mamy zá pewne/ iáko ná wszytko posłuszną/ ták nienawiśćią przykrey niewoley/ y Polskiego imienia zápaloną wielkość pospolstwá Ziem Ruskich nam poddánych. Baczcie wy tylko/ áby im chęći powodu/ y spráwy wáżey do woyny nie zbywáło. Ták tę Oracią skończył Jaropołk Xiążę Kijowskie.

Niezgodá wielkie Páństwá y Monarchie niśći.

Od nabożeństwá y od czásu pogodnego.

Ktorey wysłuchawszy insze Xiążętá Ruskie/ pochwalili ráde Jaropełkowe/ iáko drugiego Demostenessá y Ciceroná Ruskiego/ y wszyscy záraz obwiązáli sie społeczną przysięgą/ y krzyżá pocáłowánim/ według Greckich ceremoniy/ nád to wiárę swoie y státeczność ieden drugiemu zapisámi potwirdzili.

Jaropołk Xiąże Kijowskie/ Demostenes y Cicero Grecki.

Rádzili potym o potrzebách/ nakłádach/ y początku podniesienia woyny ná Polaki/ wszákże zdáło sie im zmyśláć/ y táić tę rádę/ y postánowienie do czásu/ ázby pierwey rzeczy przynależące/ y potrzebne ná ták wielką woynę zgotowáli.

O Poimániu Jaropełká Xiążeciá Kijowskiego y Włodimirskiego chytrym fortelem/ y przyniesieniu iego do Polski.

Rozdział XII.

TA wieść o práktikach Ruskich Xiążąt/ gdy sie doniosłá do Bolesłáwá Krzywoustego ná ten czás walecznego/ á wszytkim sąsiednym páństwom ogromnego Monarchy Polskiego/ zátrwożył sobą bárdzo/ zwłaszczá iż w ten czás z Czechámi y z Węgrámi záraz miał woynę/ á tá trzecia z Ruskimi Xiążęty trwogá niemnieysza/ á snać większa przypádłá.

Fama malum quo non aliud uelocius vllum &c.

Wezwał tedy bez mieszkánia Pánow Senatorow Polskich ná Siem rádząc sie coby czynić/ á iákoby zábieżeć temu odrzuceniu Xiążąt Ruskich. Tám gdy Senatorowie według zdánia káżdy swego wotowáli/ wnet Piotr Włostowicz Grábiá z Xianzá/ Senator mądry w rádzie/ powiedział/ iż niemoże być powciągnion strumien wod/ áż pierwey źrzodło iego zátká/ á poki drzewá s korzenim niewykopa/ poty będzie rosło/ tákże rostyrki Ruskie/ y odrzucenie ich poczęte/ niemoże być ináczey záhámowáne/ ázby pierwey głowá tego wybijánia s posłuszeństwá nászego/ to iest Jaropełká Xiążeciá byłá odcięta/ A to fortelem łatwiey może spráwić niżli iáwną woyną/ gdyż to niezáwádzi námniey/ iesli ich zgwałcenie wiáry przez zdrádę będzie od nas pomszczone/ A ku dokazániu tego sam sie Włostowicz podiął/ y obwiązał Bolesłáwowi mowiąc/ áby ná iego fortel ze wszytką Polską od woyny Ruskiey spał bespiecznie.

Piotr Włostowicz Grábiá z Xianzá.

Przewaj nosł.

A wziąwszy z sobą niewiele Sług y Dworzan wiernych/ ktorym sie tey rády swoiey zwierzył/ ziechał ná Ruś do Jaropełká/ zmyśliwszy iż go wygnał/ y złupił z Oyczyzny Bolesław Krzywousty okrutny Tyran/ gdzie szeroko iego nieznośną srogość/ y tyraństwo długimi słowy wywodzić począł/ prosząc Jaropełká Xiążeciá/ o ktorego łáskáwości y pobożności słychał/ y do ktorey sie vciekł/ áby go v siebie raczył záchowáć/ y bronić przed tym okrutnym tyranem/ ktory iuż nietylko sąsiednym Xiążetom/ ále swym wszytkim poddánym Polakom dla niezbożności omierzł/ iż go myślą y chcą z páństwá wyrzucić.

Co vsłyszawszy Jaropełk/ bárdzo wdzięcznie przyiął Włosczewicá Láchá/ weseląc sie s tego/ iż mu Pan Bog dał według rády y vmysłu pomocniká y foritarzá do podnieśienia przedsięwziętey woyny ná Polaki/ począł sie też y sam skárżyć ná Bolesłáwá Krzywoustego/ odkrywáiąc z dáleká/ iż też vrádził z inszymi Xiążęty przeciw iemu powstáć. A Piotr Włosczowic Polak tym więcey do wszytkiego mu sie gotowym ofiáruie/ mowiąc/ iż sie też chce przy nich krzywdy swey pomścić nád bezbożnym Bolesłáwem. Tákże tym chytrym pochlebstwem iuż sie był wkradł w Jaropołkowo táiemney rády towárzystwo/ y społkowánie. Jaropełk też záraz obiáwiwszy to inszym Xiążętom/ y nárádziwszy sie z nimi/ pospieszáć vmyślił woynę przeciw Polakom. A gdy s przygody do iednego Folwárku ná Sioło odiechał Xiążę Jaropołk w máłym poćcie/ Włosczowic też z swoimi Sługámi przy nim iechał/ tám vpátrzywszy czás do dobrego skutku przywiedzienia chytrego swego vmysłu/ gdy Jaropołk w máłey drużynie obiedwał/ dawszy znák swoim Włosczewic/ poimał go y związał/ á ná Koniá iák Báráná włożywszy/ co wskok do Polski viezdżał/ máiąc iuż ná to Konie rozsádzone/ y przewozy gotowe/ A ták go do Bolesłáwá we zdrowiu przyniosł. Ktory Włosczowicowę pilność/ wiárę/ y przeważną spráwę pochwaliwszy hoynymi go dárámi vćcił y vdárował/ á Jaropełká pod strażą w Krakowie osádzić kazał. Ale go tegoż Roku Wasilko Xiążę Przemyskie Synowiec z inszymi Xiążęty Ruskimi wykupił wielką wagą złotá/ Srebrá/ y Kleinotow drogich/ iż był wypuszczon ná Xiestwo Oyczyste/ Kijowskie y Włodimirskie/ gdy slubował być ná potym wiernym y powinnym Bolesłáwowi. Ale tey wiáry niespełnił/ bo przemyślał/ iżby też on fortel fortelem Bolesłáwowi mogł oddáć.

Otoż tobie Zbieg Niewierz Wuiu wuyney.

Jaropełk X. Kijowskie chytrym fortelem poimany.

Oddánie

Oddánie chytrośći chytrośćią od Iaropełká Bolesławowi.

Iaropełk Kśiążę Kijowskie y Włodimirskie chcąc oddáć wet zá wet Bolesławowi/ nápráwił podobną chytrośćią Węgrzyná iednego zacnego człowieká/ iáko Cromer/ y Miechouius piszą/ ále Wapowski powiáda/ iż Ruśiná chytrego/ iedno po Węgiersku vmiał. Ten przyiácháwszy do Bolesławá Krzywoustego/ zmyślił się być wygnáńcem z Węgier/ mowiąc/ mnie Belá Krol Węgierski/ naiáśnieysze Kśiążę Bolesłáwie/ ze wszytkich máiętnośći złupił/ y wygnał/ dla tego iżem trzymał stronę twoiego wnuká przećiw iemu/ y wotowałem áby Krolem był. Ták Bolesław vwierzywszy onemu chytremu Węgrzynowi álbo Ruśinowi/ przyiął go łáskáwie/ y dał mu Stárostwo Wiślickie/ á Wiślicá Miásto ná ten czás sławne y ludne było/ Nidą Rzeką wkoło opłynione/ y przyrodzenie mieyscá bárdzo obronne/ od Crákowá mil dziewięć/ nád to go y do Rády Senatorskiey przypuśćił/ dla iego wymowy y chytrey rostropnośći.

A w ten czás Bolesław wiodł woyne z Węgrami.

A gdy Bolesław z wielkośćią Pánow Polskich wyiechał do Niemieckiego miástá Bamberku ná rozmowę y vgodę z Cesárzem Rzymskim Lotáriusem/ Węgrzyn Stárostá Wiślicki bacząc czás służny/ áby skutek swego fortelu zdrádliwego okazał/ puśćił głos po włośćiach okolicznych/ iż Ruskie Kśiążętá ná burzenie Polski ciągną/ á ták imieniem Krolewskim roskazał/ áby wszyscy Polacy ná bespieczne mieyscá/ do Wiślice z skárbámi y z dobytkámi zabieżeli/ á zdrowie żon/ dziatek/ y swoie z máiętnośćiámi bespiecznie záchowáli/ Co wszyscy bárdzo chętliwie/ y bez roskazánia czynili/ iż się wielka wielkość panięt/ Szláchty y pospolstwá do Wiślice ze wszytkimi máiętnośćiámi zebráło. A w tym Roku Páńskiego 1135. dał prętko znáć Węgrzyn Iaropołkowi Kśiążęćiu Kiiowskiemu/ y Włodimirskiemu/ áby co rychley w tey pogodzie pod Wiślice z woyskiem ná pewny dzień Mieśiącá Lutego przyćiągnął/ obiecuiąc mu Miásto ze wszytkim podáć/ co Iaropołk wnet vczynił/ á we dwudziestu tyśiecy Rusakow ná czás náznáczony przyćiągnął pod Wiślice/ ktorą mu w nocy Węgrzyn podał/ bramy wszytki otworzywszy. Tám Ruskie woysko wiecháwszy ono

szy ono

Jaropelk sie pomścił nád Polaki swego więzienia.

ßy ono wielkie zebránie Polakow / niemáiąc báczności ná żaden stan / áni rozności mężczyzny / y białych głow stárych / y młodych / y Dzieci máłe posiekli y pomordowáli / á zápaliwßy Miásto celnieyßych z wielkimi skárbámi y łupámi / do Ruśi iáko bydło kwápliwie zágnáli. A onemu Zdraycy Węgrzynowi Járopełk Xiążę miásto podárku kazał oczy wyłupić / iezyk vrznąć / y rodzące członki męskie / nád co mu niemogł gorzey vczynić. Táką wziął zapłátę swey zdrády / bo pospolicie Xiążętá y Krolowie / ácz zdrádę z swoim pożytkiem miłuią / ále Zdraycow nienawidzą / iáko Vincentius Kadłubkus / y Cromerus piße.

Zdraycy zapłátá.

Bolesław zás Monarcha Polski / wroćiwßy sie od Cesárzá z Niemiec / á vsłyßawßy o Wislickim zburzeniu / zebrał wielkie woysko nietylko z Sláchty / ále y z pospolstwá Mieyskiego / y Sielskiego / á wciągnąwßy do Włodimirskiego Xięstwá / wßytki włośći wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiował / y z wielkimi łupámi do Polski sie wrocił / niemáiąc przećiw sobie z Rusakow ná odpor nikogo / bo był Jaropełk w lásy miedzy Jeziorá / zwątpiwßy w swoiey mocy / vstąpił.

Bolesław Ruskie Páństwá woiuie.

O chytrym porażeniu Bolesławá Krzywoustego od Ruskich Xiążąt pod Haliczem / Roku 1139.

Rozdział XIII.

Ruskie Xiążętá chcąc sie pomśćić nád Bolesłáwem Krzywoustym Monarchą Polskim / zburzenia Włodimirskich y inßych Ruskich ziem / ziechali sie do Włodimirzá / rádząc podnieść woynę / y rußenie wálne ná Polaki / Ale Járopełk Xiążę Kijowskie y Włodimirskie námowił wßytkich / áby rádniey fortelem niż iáwną woyną przemyśláli / o poimániu álbo zábiciu Bolesławá Krzywoustego / ktory był w káżdym postępku Rycerskim ßczęśliwy / y niezwyciężony. Wygnáli tedy naprzod Járosławá Xiążę Halickie / dla tego iß z Polaki przestawał / y stronę Bolesławowę trzymał / ráde y postępki Ruskich Xiążąt wydáiąc. Ten będąc wygnány / przyiáchał do Bolesławá Krzywoustego / prosząc o pomoc przećiw Xiążętom Ruskim / áby zás

áby záś mogł Stolice swey Xięstwá Halickiego dostáć. Naprá-
wił potym chytro Iaropołk Xiążę Kijowskie Haliczány / áby v
Bolesłáwá prosili przywrocenia Xiążęciá swego Iarosłáwá ná
Halicz / á iżby go sam swą osobą przyprowádźić raczył / naprá-
wił też y náiął Iaropołk Slachtę Węgierską pograniczną Hali-
ckiemu Xięstwu ku tey zdrádźie / ktorzy tákże iáko Haliczánie zdrá-
dliwie prosili Bolesłáwá / áby ná Oyczyste Xięstwo Iarosłáwá
przyprowádźił / obiecuiąc mu ná wszytkim być pomocnymi / á mo-
wiąc / iż Xiążętá Ruskie wszytki rozgniewánia twoiego żáłuią / Zdrádne Po-
y iuż w Haliczu chcą się s tobą zgodźić / y wiárę s posłuszeń- selstwo.
stwem przysiądz.

Bolesław Krzywousty iáko był z przyrodzenia szczery / y łá-
twy ku wierzeniu / wnet onemu ich żądániu vwierzył / á z máłym
woyskiem / niespodziewáiąc się zdrády / Iarosłáwá ná Xięstwo
Halickie prowádźił / á gdy się do Halicza przybliżał (ktore Miá-
sto y Zámek leży nád Dniestrem pod gorámi Sarmáckimi Tatrá-
mi Ruskie Páństwá od Węgier dźielącymi) naprzod vphy Wę-
gierskie spráwne do bitwy potykáły go / z pozdrowieniem / á prze- Witánie zdrá-
minąwszy Polakow / s tyłu im záśiedli / po Węgrach wyiácháli dliwe pod Ha-
też Haliczánie / á tákże Polakow przeminąwszy zá ich Woyskiem liczem.
w spráwie stánęli. Co obaczywszy Bolesław / domyślił się iż Iákoby się tyl-
wpadł w śidłá zdrádliwe / á przyzwawszy Wszeborá Woiewo- ko ná znák w-
dy Crákowskiego Hetmáná Woysk Polskich / począł z nim o o- dźięczności o-
ney zdrádźie / y vwiárowániu iey rozmawiáć / á gdy koło tego kázowáli.
tractuią / obaczą / áli wielkie vphy Ruskie ná czoło spráwione Otoż tobie wi-
do bitwy Iaropełk Xiążę popędliwą spiesznośćią wiedźie. tánie.
Tu dopiero bez wątpienia obaczył się Bolesław być zdrádzo- Fortel zá fortel Rusacy Pola-
nego / y zewsząd nieprzyiaćielskim woyskiem wkoło ogrodzone- kom oddáią.
go / Wszákże mężnie vmrzeć / niżli sromotną vcieczką / nieprzyia-
ćiołom zwyćięstwo zostáwić vmyślił / á zszykowawszy vphy swo-
ie przećiw Węgrom / Haliczánom / y Iaropołkowi / y krotkie ná-
pominánie ku śmiáłemu podkániu do Zołnierzow vczyniwszy / Bolesłáwowá
naprzod ná woyská Ruskie / ktore Iaropołk spráwował / vde- Bitwá niespo-
rzył / stárli się y śćieli ogromnie obiedwie stronie / przebiiá obło- dźiána z Ruski-
ki krzyk / y huk Mieżow / rozlegáią się głosy chrápliwych Trąb / mi Xiążęty pod
y grzmot hucznych Bębnow / Zbroie chrzeszczą / Konie rżą / rán- Haliczem.
ni stękáią / z bokow / z tyłu / ná czoło / Polacy dla zdrowia / Ru-
sacy dla zwyćięstwá y wásni náćieráią / á w tym Bolesław
s swoim ćwiczonym stárym Rycerstwem iuż był Rusakow Wszebor Woie-
dobrze wspárł / áż Hetman iego Woiewodá Crákowski Wszebor wodá Krákow-
vćiekł / ski Zdrayca.

Męstwo y niebespieczność Królá Bolesłáwá.

Lepszy chłopek y prosty Drab niż Woiewodá.

Bolesław zdrádą porázon.

Nowiná Herb/ to prawy Sláchcic.

Ten Herb w Litwie naprzod Dawni iest nádány od Iagełłá.

Podárek Woiewodzie zdraycy.

Nielepiey że było zdraycy mężnie á sławnie vmrzeć.

vciekł/ á zá tym iego przykłádem więkßa część woyſká Polſkiego pierzchnęłá. Poczynał iednák mężnie bronigc ſię/ y odpieráiąc Ruſákom/ y Węgrom Bolesław Chudziec z máłą drużyną ſwoich/ á tą iuß zránioną/ y ſprácowáną/ A gdy zá rzecz ſromotną vciekáć poczytał/ przedſię niechciał vmrzeć/ nie pomściwßy ſię nád nieprzyiacioły/ áż z przygody pod nim Koń wielą ran vkłoty/ y vſtrzelány/ vpadł. Tám ieden proſty/ chudy á nieznáczny Żołnierz podniowßy Bolesłáwá z ziemie/ ná koniá go ſwego wſádził/ Nápominaiąc y proßąc/ áby więcey Oyczyznę/ y Kroleſtwo Polſkie/ á niż sławę y chwałę ſwego zwycięſtwá vważał/ á vcieczką do lepßego ßczęścia zdrowie záchował. Tákże Bolesław Krzywouſty/ ktory przedtym bitew znácznych polnych á wálnych czterdzieśći y ſiedḿ z ßczęśliwym zwycięſtwem otrzymał/ ná ten czás był w chytre śidłá przywiedziony/ y zwyciężony od Ruſákow/ á z więzienia álbo zábićia dzielnością proſtego żołnierzá wybáwiony/ ktorego potym hoynie wielkimi dáry/ y máietnośćiámi/ y przełożeńſtwem Senatorſkim opátrzył y vpriuileiował/ y Herb Nowinę kotłowe vcho z krzyżem ná Sláchectwo nádał/ y potomkom potwierdził. A Woiewodzie/ ktory od niego z bitwy vćiekł/ záięczy kożuch/ y kądziel z wrzecionem w podárek posłał/ nikczemność iego á płochość záięczą/ y ſpráwy niewieśćie nie męſkie tym znácząc/ ktory Woiewodá potym ſię ſam z roſpáczy ná Dzwonicy v kośćiołá imienia ſwego obieſił.

Bolesław też Krzywouſty z fráſunku wielkiego po oney porażce vmárł/ á w Płocku pochowan/ nád ktorym ſię Iaropełk Xiążę Kijowſkie tym chytrym fortelem pomśćił/ onego ſwoiego poimánia przez Włoſtowiczá.

Et ſic ars deluditur arte, Ták klin klinem/ zdrádę zdrádą/ wybiiáią/ O czym Vincentius, Cadlubcus, Dlugoſus, Miechouius fol. 81. cap. 14. lib. 3. Cromerus lib. 6. Bielſcius ex Vapouio fol. 245. Herbortus &c.

Oſmierći

O Smierći Jaropełkowey / á o srogich / częstych á vstáwicznych rosterkách / y woynách Xiążąt Ruskich o Stolicę Kijowską.

Księgi Szoste / Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Moniwidá Olechnowiczá Dorohostayskiego / Połockiego Woiewody / Wołkowiskiego / Seresewskiego ꝛc. Starosty / Dzierżawce Gondińskiego / ꝛc.

Roku od Chrystusá Páná 1140. Járopełk Włodimirowic Xiąże Kijowskie / wymowny / chytry / w zwádzie y w porádzie dzielny / ktory to niezwyciężonego Bolesłáwá Krzywoustego fortelem y chytrą zasádzką pod Háliczem zwyciężył / y poráził / z długu przyrodzonego śmierći sie vyśćił / ktora go sámá chytrzeyszą sámołowką podeszłá / w Kijowie w Kośćiele S. Andrzeiá pochowan. A ná iego mieysce Wiecisław Brát rodzony wstąpił / y Kijowską Stolicę osiadł. Ale skoro Wsewold Olhowic przyciągnął z woyskiem do Kijowá vlękł sie Wiecisław / á niechcąc sie z nim bitwą kosztowáć / y spolney krwie Chrześćiáńskiey dla docześney Stolice rozlewáć / pogodził ich Metropolit / ták iż Wiecisław z Kijowá vstąpił / á Xięstwo Turowskie z vdziału wziął / A Wsewold Monárchią Kijowską w pokoiu otrzymał / potym ná Stolicę z zwykłymi Ceremoniámi był podnieśiony. *Vincentius Kadłubkus / Cronicá Ruská y Miechouius fol. 89. cap. 17.* *Wsewold Xiąże Kijowskie.*

Potym Wsewold Xiąże y Jednowładziec Kijowski wykonawszy ná páństwie puł siodmá látá vmárł roku Páńskiego 1147. Miesiącá Lipcá 12. dniá / á Ihor Syn iego po nim opánował Stolicę Monárchiey Kijowskiey / Kijowiánie zás przyzwáli przećiw Ihorowi Wsewoldowicu Pánu swemu Isasłáwá Xiąże Pereasłáwskie / ktory gdy z woyskiem ku Kijowu ciągnął / wyprawił sie też przećiw iemu Ihor z Swántosłáwem Brátem / ále obaczywszy moc iego wielką / niezwodząc bitwy / obádwá s pola vćiekli / á Isasław Xiąże Pereasłáwskie do Kijowá wiechał / y Stolicę Xiążęcą opánował. We cztery dni potym Ihor Wsewoldowic poimány do Isasłáwá był przywiedziony / ktorego do Pere- *Ihor Xiąże Kijowskie.* *Isasław Xiąże Kijowskie.*

Z Kiążecia Jzorá Cerniec.

do Pereasławia odesławszy w więzieniu chował / á potym iáko sam prosił w Cernce go postrzygł / y w Monasterze opátrzył.

Co vsłyszawszy insze Kiążętá Ruskie Georgi Brát Iaropełkow / Olech / Rościsław / y Swantosław nienawiścią y zazdrością pobudzeni / powstáli przeciw Izasławowi Kijowskiemu / y Pereasławskiemu Kiążeciu / chcąc go z Stolcá Kijowskiego zrzucić / á gdy ciągneli przeciw iemu spolną mocą / Isasław też z woyskiem ktore miał gotowe / nieczekáiąc oblężenia / potkał sie z nimi / gdzie wiele vphow Ruskich zbitych zobu stron poległo / áż ná ostátek Izasław od wielkości porážony / widząc woysko swoie pogromione / pierzchnął do Kijowá / á stámtąd záraz wziąwszy żone y syny do Łucká vciekł. A Kiążę Georgi zwycięstwem do Kijowá wiechał / y siadł ná Stolicy Dziádá swoiego / á Pereasław dziedziczne Kięstwo Izasławá wygnánego dał Synowi swemu Rościsławowi.

Bitwá wnetrzna Ruskich Kiążąt o Kijow.

Georgi K. Kijowskie.

Potym Kiążę Izasław tegoż Roku 1147. przeciw Georgemu / ktory go z Kijowá wygnał począł woysko nowe zbieráć / prosił też zá wielkie podárki ná pomoc Bolesławá Kędzierzáwego / Monarchy Polskiego / Krákowskiego y Mazowieckiego / y brátá iego Henriká Sendomierskiego / Kiążąt / zebrał y Węgrow zá pieniądze niemáło.

Dlugosus / Miechouius fol 96 cap. 21. lib. 3. Cromer⁹ lib 6. fol. 99. secundæ æditionis.

A gdy Bolesław Kędzierzáwy / y Henrik Brácia z woyskiem Polskim / Węgrowie tákże ná pomoc mu przyciągneli / położyli sie obozem v Cemeriná / gdzie cáłą Zimę leżeli / á nic godnego dla gnuśności y nieśmiáłości Izasławowey niespráwiwszy / y Kiążętá Polskie y Węgrowie ná Wiosnę woyská rospuściwszy / roziecháli sie káżdy do Páństwá swego.

Cemerin.

Nikczemność Wodzá y Hetmáná.

Czego dowiedziawszy sie Georgi Kiążę Kijowskie / zebrał woysko z dwiemá Synámi swoimi / Rościsławem y Andrzeiem / y z Brátem Wiecesławem / y z inszymi pomocnymi Kiążęty Ruskimi / y obległ Izasławá ná Łucku / ze wszytkich stron / mocno szturmuiąc. A gdy pokoiu prosił przez Włodimirká Kiążę Halickie / vczynił z nim przymierze Georgi Kiążę Kijowskie pod słusznymi condiciámi / gdy przysiągł wiecey niebyć przeciwnym.

Izasław gnuśny oblężon.

Ale potym rychło te przysięgę złamał / bo gdy Rościsław Syn Georgego Kiążę Pereasławskie vmárł / Kiążę Izasław zebrawszy sie z Łuczany y Wołyńczámi / chciał vbieżeć y opánowáć Pereasław / A nágotowawszy ku temu wiele Batow / y łodzi wielkich y máłych / puścił sie Dnieprem / gdzie gdy mu Ieorgi Kiążę Kijowskie z pomocą Połowcow y inszych Kiążąt chciał przewozu

zábronić /

zábronić/ stoczyli zobu stron bitwę srogą ná Dnieprze w łodziach. Potym Iźasław Xiążę z Stryiem swoim Wiecesławem/ męstwem Wołyńcow y Łuczan Georia Xiążę Kijowskie/ y Połowcow/ tákże inszych Xiążąt pomocy wodną bitwą rozgromili/ y porázili/ áż Xiążę Georgi z Synámi/ y z Połowcámi ledwe vciekł/ y záwárł sie w Pereasłáwiu/ A Iźasław z Stryiem swoim Wiecesławem po tym zwycięstwie Kijow wziął y opánował/ á záraz z więkšym woyskiem Georia goniąc/ oblęgł go mocno w Pereasłáwiu y Synow iego/ szturmuiąc ták długo/ áż Georgi ściśniony y przypędzony ná nowe conditie musiał przysiądz/ y z Pereasłáwia vstąpić Iźasłáwowi/ co gdy vczynił/ dał mu pokoy Xiążę Iźasław/ y wolno go z Synámi puścił/ á Pereasław Rycerstwem swym osádziwszy/ do Kijowá świeżym zwycięstwem odiskánego odiáchał.

Bitwá Ruskich Xiążąt ná Dnieprze wodna.

Iźasław Kijow strácony odiskał.

Odmienność Fortuny niestáley.

Ták szczęście w ludzkich sprawách dziwnym szykiem wkłada/
Zwyciężony zwycięscę bija y posiada/
Ten był wygnan záś wygnał Iuriá á oboie/
Kijow/Pereasław wziął dwie Stolicy swoie.
Niemogł tego dokazáć z Węgry y z Polaki/
Záś przez Wołyńskie wszytko odiskał Kozaki/
Przegrał bitwę ná ziemi/ wygrał ią ná Wodzie/
Vmie swych wiernych záwżdy Bog cieszyć po szkodzie.

A gdy ná pomoc Oycowi Iźasłáwowi Xiążęciu Kijowskiemu Mśćisław Syn Węgry prowádził/ zá pieniądze zebráne/ Włodimirko Xiążę Halickie vpátrzywszy ná nich czás/ v Sapuhoyná/ w nocy náde dniem wszytkich pijánych leżących iáko bydło w śpiączki pobił/ porzezał/ y pomordował/ Bo ich Mśćisław opitych wzbudzić niemogł/ Miechouius pisze: Omnes tanquam pecora trucidauit.

Sapuhoyno/ gdzie Węgrowie porzezáni są od Haliczan.

Pijaństwo w woysku szkodliwe.

Czym poruszony Xiążę Iźasław/ posłał Syná swego Mśćisławá wtory raz do Węgier z wielkimi podárkámi/ áby Węgrow przeciw Włodimirkowi Halickiemu przywiodł. Dla czego sam Stephan Krol Węgierski chćiwością pomsty pobitych Ludźi swoich zápalony/ przyciągnął z Woyskiem y z Mśćisławem pod Halicz/ gdzie im Włodimirko bitwę dał/ ále od wielkośći Węgrow przemożony/ stráciwszy vssy swoie do Przemyślá vciekł/ zá ktorym Stephan Krol Węgierski ciągnął/ y vćisnął go ná Przemyślu ták bárdzo/ áż musiał pokoiu prosić/ ále Iźasław Xiążę Kijowskie/ przyciągnąwszy z woyskiem nowym do obozu Stephanowego/ nie przyzwalał ná pokoy z Włodimirkiem Xiążęciem

Włodimir Xiążę pod Haliczem od Węgrow porążony.

żeciem Halickim nieprzyiacielem swoim/ wszákże Stephan obudwu pogodził/ á z woyskiem do Węgier odciągnął/ Isásław się też z Synem Mścisłáwem do Kijowá wrocił.

Tegoż Roku Xiążę Georgi/ álbo Jurgi (ktory był wygnał Isásłáwá z Kijowá/ á potym Isásław onego) zebrał woysko s Synámi swoimi/ y z Rostowczámi/ z Sudałczámi/ z Połowcámi/ y Xiążęty Rezáńskimi/ á przyciągnąwszy mocą pod Cerniehow/ dobywał Zamku/ ná wieże y ná blánki szturmuiąc/ Ale skoro Isásław ná odsiecz z pomocą Cerniehowiánom przyszedł/ záraz Połowcy vlęknąwszy się pierzchneli/ zá ktorymi też Xiążę Georgi/ nieufáiąc mocy swey/ odciągnął do Nowogrodá/ á nieczuiąc się y tám być bespiecznym/ Syná Wasilká w Nowogrodzie dla obrony zostáwiwszy/ sam ná Susdal viechał. A Isásław Xiążę Kijowskie/ gdy niezástał pod Cerniehowem Georgego/ ciągnął zá nim do Nowogrodá/ s ktorego też Wasilko vciekł do Oycá ná Susdał. A Isásław/ gdy ku niemu Nowogrodzánie s pokorą/ y s podarki prosząc łáski wyśli/ dał im pokoy/ á do Kijowá się wrocił.

Cerniehow obleżony y wyswolony.

Wypráwił potym Xiążę Isásław Syná Mścisławá ná Połowcow/ ktory ich kráiny z woyskiem Ruskim zburzył/ y Namioty z obozámi pobrawszy/ y Chrześciánow więźniow wielkość wybáwiwszy/ z rozmáitymi łupámi/ y polonámi Ludźi y Bydłá/ z zwycięstwá triumphuiąc do Oycá ná Kijow przyiechał.

Połowcy pogromieni.

Tegoż czásu Włodimirko Xiążę Halickie vmárł/ á Isásław chcąc się pomśćić stárey nieprzyiáźni/ podniosł woynę ná Syná Włodimirkowego/ Co słysząc Haliczánie/ zebráli też woysko niemáłe z Xiążęciem swoim młodym/ á iż był iedynak/ prosili go áby ná Halicz vstąpił/ dla bespieczności zdrowia swego/ ślubuiąc mu mężnie y cnotliwie zá iego Oyczyznę Nieprzyiacielowi się zástáwić. A gdy Isásław Xiążę Kijowskie ná Haliczány przyciągnął/ potkáli się z nim Haliczánie ogromną bitwą/ y przeważną á vporną śmiáłością nád Seretem Rzeką/ á gdy zobu stron wielkość vphow poległá/ náostátek pomieszáły się obiedwie woyská/ iż ieden drugiego nieznał (bo wszystko Russacy byli) á swoy swoiego bił/ tákże obiedwie stronie zá zwyciężonych się máiąc z onego poboyscza odeszli. A skoro się Isásław do Kijowá wrocił/ vpićił się śmierći z długu będąc ná rok záwity pozwány/ Látá od národzenia Christusá Páná 1158. Nouembrá Miesiącá 13. dniá pochowan w Monásterze S. Fiedosiá/ álbo Fiedorá w Kijowie.

Cnotá Haliczánow ku Pánu swemu.

Bitwá ogromna y pomieszána.

Po śmierći Isasławá Xiążęćiá Kijowskiego/ Rośćisław Xiążę Smoleńskie przyiechawszy do Kijowá Stolicę iego ośiadł y opánował/ á zebrawszy się z Xiążęty z Swatosławkiem Wszewołdowicem/ y z Mśćisławem Isasławicem/ ciągnął pod Czerniehow przećiw Isasławowi Dawidowicu Xiążęćiu drugiemu stryiecznemu Brátu niedawno zmárłego Xiążęćiá Isasławá Kiiowskiego/ chcąc go z Czerniehowá wygnáć/ ále Bog ktory zákazał cudzego prágnąć/ onę sprosną ambitią skárał. Bo Isasław Dawidowic przyzwał ná pomoc Hlebá Iuriowicá/ y Połowcow/ ktorzy gdy bez omieszkánia przyśli y złączyli się z Isasławem Dáwidowiczem/ záraz Rośćisław Xiążę Kijowskie y Smoleńskie obaczywszy ich moc wielką vlękł się/ á niechcąc szczęścia bitwy kosztowáć/ posłał ná rokowánie/ postępuiąc Isasławowi Dawidowicu Kijowá/ á Mśćisławowi Synowcowi iego Pereasławiá. Co słysząc Mśćisław Isasłáwowic/ rozgniewawszy się viáchał z swoim Rycerstwem s polá/ á zá nim wszytkie drugie Xiążętá rozno pierzchnęli/ y vćiekli. A Połowcy vdawszy się po nich/ wiele ich vphow Boiárow Ruskich pośiekli y poimáli/ Wśi/ Kośćioły/ y Monastery paląc y burząc z wielkim polonem do swoich stron vszli. A Isasławic Dawidowic będąc bez bitwy zwyciężcą/ do Kijowá wiechał/ z ktorego mu Rośćisław Smoleński musiał vstępić/ co był tę woynę/ vwiedziony chćiwośćią pánowánia/ z swoią szkodą záczął.

Rośćisław Xiążę Kijowskie.

Przykład gniewu Bożego y odmienności szczęścia/ dla prágnienia cudzego.

Et timuerunt ibi, vbi non erat timor.

Pátrzay dziwney Fortuny odmienności.

Ták gdy cudzego prágnął y swoie vtráćił/
Bo z chćiwą ambicią vpadek sie zbráćił.

Przyćiągnął potym Xiążę Georgi álbo Iurgi z woyskiem do Kijowá (on co był Isasławá/ á Isasław iego wypędził) á gdy do Miástá y do Zamku szturmował/ rokował z nim Isásław Dawidowic/ y postąpił mu Kijowá/ ktory mu był niedawno spuśćił Rośćisław Xiążę Smoleńskie. Ták tedy Georgi wtory raz vśiadł ná Stolicy Kijowskiey Dziádá swoiego/ A ty kráiny Ruskie miedzy Syny rozdzielił/ Andrzeiowi dał Wyszegrád/ Borisowi Turow/ Hlebowi Pereasław/ á Wasilkowi Porsy.

Georgi odiskał Kijow.

Potym Georgi Xiążę Kijowskie nieprzestáiąc ná tym iż Mśćisławá Isásławicá z Pereasłáwiá oyczystego Xiestwá wygnał/ posłał przećiw iemu woysko mocne do Przesopnice/ gdzie ná ten czás Xiążę Mśćisław mieszkał/ ktory przestrászony mocą nieprzyiaćielską/ y bacząc sie być nierownym do potkánia/ vćiekł ná Łucko/ á stámtąd do Polski przyiechał/ prosząc o pomoc Xiążąt Polskich/ Bolesławá Kędzierzáwego/ Miecławá/ y Henriká/ ktorzy

Przesopnicá.

Polacy do Ruśi. zgromádziwszy z Xiestw swoich mocy/ ciągnęli obyczáiem nieprzyiacielskim do Ruśi chcąc Mśćisławá nietylko ná Pereasławską/ ále y ná Kijowską Stolicę posádźić. Co vsłyszawszy Xiąże Jurgi Kijowski/ á obawiáiąc sie mocy Polskich Xiążąt/ przeiednał Mśćisławá/ y iego rodzone Bráty/ Włodimirá y Jarosławá Syny Iśásławowy/ Dziedzice y Oyczyce Kijowskiego Stolcá/ á ták im Włodimirskie/ Pereasławskie y Przesopnickie Xiestwo/ iáko y inße im służące dzierżáwy/ okrom Kijowá zwrocił/ y przysięgą tego potwirdził/ iż sie nigdy potym ná ty ich páństwá tárgáć niemiał.

Wlodimirz obleżon. Ale rychło przysięgę złąmał/ y obległ Xiążę Mśćisławá ná Zamku Włodimirskim/ gdzie bárdzo wiele Rycerstwá zábitego z obudwu stron poległo/ gdy Polacy ktorzy służyli zá pieniądze Mśćisławowi częste wycieczki z zamku ná woysko Georiego Xiążęciá Kijowskiego czynili/ y wiele ich zábijáli/ ták iż Georgi kilko vphow swoich stráciwszy z sromotą musiał do Kijowá odciągnąć/ Támże rychło potym niemocą ziety swieckiego pánowánia chćiwość łákomą ostáteczny raz pożegnawszy vmárł/ pochowan

Georgi Xiąże Kijowskie vmárł. w Kośćiele S. Spásá Berestowskiego/ Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1164. Máiá dniá 15.

Kijow sie powrocy. Po śmierći Jurgiego álbo Georgego Xiążęciá Kijowskiego Isasław Dawidowic Xiąże Cerniehowskie Kijowską Stolicę opánował/ ále go teyże zimy Mśćisław Iśásłáwowic z Kijowá wypędził/ á gdy mu rychło omierzłá Oycowska Stolicá Kijowska/ teyże Jesieni spuśćił Kijow Rośćisłáwowi Stryiowi swemu/ Xiążęciu Smoleńskiemu/ Ale sie też y temu Kijowskie Páństwo wnet sprzykrzyło/ y spuśćił ie Włodimirzowi Mśćisławowicu. Co słysząc Mśćisław Jsasławic Włodimirskie Xiąże rozgniewawszy sie wyrzućił Włodimirzá Mśćisłáwowicá/ á sam Kijowską Stolicę Oyczystą wtory raz osiadł y opánował.

Potym Andrzey Georiowic Xiąże Susdalskie niemogąc tego śćierpieć/ iż Mśćisław ná Kijowie pánował/ do ktorego sie on bliższym po Oycu Juriu czynił/ zebrał woysko z Susdalcow/ Rostowcow/ y Włodimircow/ nád ktorym Syná Mśćisławá przełożył/ Przyszło mu też ná pomoc dziewięć inszych Xiążąt Ruskich/ Hleb Pereasławskie/ Roman Smolenskie/ Dawid Wyszehrodskie/ Włodimir Andrzeiowic/ Dimitr Juriowic/ Georgi y Sławiec rodzoni Brácia/ Olech y Jurgi Swatosła-

10. Xiążąt Ruskich Kijow obległy. wowicy Xiążętá/ ći wszyscy obegnáli y oblegli Mśćisławá Iśásłáwowicá ná Kijowie/ ktory dla długiego obleżenia niemogąc głodu dáley ćierpieć/ vciekł do Włodimirzá Zamku

drugiego

drugiego ſwoiego Xięſtwá Wołyńſkiego. A Xiążętá przerzeczone dobywßy Zamku/ y Miáſtá Kijowſkiego/ Zonę y Syná Mśćiſłáwowego poimáli/ á Miáſto Kijowſkie wßytko ná łup y ná drapieſtwo Zołnierzom ſwoim/ y Rycerſtwu dáli/ ktorzy niepzeſtawáiąc ná łupie Mieyſkim doſyć okwitym y bogátym/ Swięte Kośćioły/ Cerkwie/ y Monaſtery wyłupili/ y wybráli. A gdy ſię vſkromiło łupieſtwo/ záraz Mśćiſław Andreiowic Hetmánem nád tym wßytkim woyſkiem będąc/ Stryiá ſwoiego Hlebá Xiążę Pereasłáwſkie ná Stolicy Kijowſkiey poſádźił/ ktory gdy potym dwie lećie ná Páńſtwie ledwo wykonawßy vmárł/ ná iego mieyſce Roman Smolenſkie Xiążę wſtąpił/ y Monarchią Kijowſką/ o ktorą przodkowie iego/ ieden drugiego zábijáiąc/ y wyganiáiąc/ záłby chodźili/ opánował.

Ruſſacy ſámi Kijow burzą.

Hleb Xiąże Kijowſkie.

Roman Xiąże y Monarcha Kijowſki.

A gdy Litwá z Jaczwingámi/ Ludzie leśni/ zebrawßy ſię ſpolną mocą do Ruſkich Xięſtw wtárgnęli/ y łupy wielkie pobráli/ z ktorych byli zwykli żyć/ zebrał ſię ná nich Roman Monarchá Kiiowſki/ á s korzyśćią w leśne Jáſkinie vciekáiących dogonił/ y poráził/ roſproßył/ y łupow częśc więkßą odgromiwßy/ wielkość Jatwieżow/ y Litawow Pogánow poimał/ á zágnawßy ich do Kijowá/ y do inßych Zamkow Ruſkich/ w ſrogim więźieniu chował/ ćięßkie á bydlęce roboty nimi odpráwuiąc/ Drugich kazał okowawßy w pługu záprzągáć/ á iáko Wołámi polá oráć/ Stárzyny/ karcze ná nowinách álbo łádach/ iáko po Ruſku zową/ vprzątáć/ Skąd oná przypowieść byłá vrosłá/ gdy ieden Litwin náuczywßy ſię ięzyká Ruſkiego w pługu ciągnąc/ rzekł/ Romanie/ Romanie lichym ſię karmiß Litwinu orez.

Litwá do Ruſi.

Litwa Ruſſacy orza.

Romanie chudym ſie karmiß.

Ale ſię y ten Xiążę Roman niedługo wyſiedział ná Stolicy Kijowſkiey/ bo Jarosław Iſasławic zebrawßy Woyſko z Pokowcow/ y z Ruśi/ wygnał Xiążę Romaná/ á ſam Kijow opánował/ y Stolicę ſwoię iáko Monarchá vgruntował/ O czym Latopiſcze Ruſkie y Miechouius lib. 3. cap. 22. fol. 98. świádczą.

Ná tym ſie mienſcu omylit Miechouius/ pißac Jarosław Járostáwic/ bo ma byt Jarosław Iſasławic.

O Woynie Polſkiey z Ruſią.

Dlugosus et Miechouius fol. 100 cap. 25

W Otym Roku 1179. Kazimirz wtory Sprawiedliwy nazwány/ Bolesławá Krzywoustego Syn/ Xiążę Polskie/ widząc pogodę ná Xiążętá Ruskie/ gdy sámi z sobą záłby chodźili/ náiechał ich kráiny Polszcze przyległe/ ktore częścią podánim/ częścią mocą opánował/ iáko Brzeście/ ktore dziś zową Litewskie/ Włodimirz/ Drohiczyn/ y Przemyśl/ iáko Długosz y Miechouius fol. 100. cap. 25. piszą. Ale Vincentius Cadłubkus Cronikarz Polski pirwszy/ zá ktorego żywotá ty sie rzeczy działy/ niewspomina áby miał wten czás Kázimirz ták wiele Ruskiego páństwá odiąć/ tylko iż Brzeście Litewskie/ ktore sie było od Polski do Ruśi przedáło/ ten Kázimirz zebrawszy sie z woyskiem odiskał/ wiecey nic/ czego y Cromerus lib. 6. podpiera. A Xiążętá Ruskie pogodziwszy sie/ według Lacopisczow Ruskich y Litewskich/ niedáły też długo w páństwách swych Polakom pánowáć/ bo y swoie w zgodzie (s ktorą páństwá rostą) odebráli/ y kilko Zamkow Polskich vrwáli.

Cazimirz Monarcha Polski Zamki w Ruśi pobrał.

Zgodá swietá.

Zátym też Brzeście Litewskie roku od národzenia Chrystusá Páná 1182. z posłuszeństwá sie Polskiego wybiło/ y wszytek on kray do Ruskiego przełożeństwá znowu przystąpił. Co słysząc Kázimirz Xiążę Polskie/ obległ Brzeście/ á dobywszy go zá 12. dni szturmem vstáwicznym/ winnieyszych ná gárdle skarał/ y Zamek nád Miástem zbudował/ ktory Polskimi Zołnierzámi przeciw Rusakom osádził/ iáko Długosz/ Miechouius fol. 103. Wapowski/ Bielski fol. 248. świádczą.

Brzeście od Polakow odstąpiło.

Zamek w Brześciu od Polakow zbudowan.

Od Brześcia záraz Kázimirz Polskie Xiążę z woyskiem ciągnął do Ruśi Podhorskiey/ iák Vincentius Cadłubkus w swey Cronice pisze/ chcąc posádźić Siestrzeńcá swego Mśćisławá ná Xięstwo Halickie/ ktorego byli drudzy Brácia Xiążętá Ruskie z páństwá wygnáli/ dawszy mu przygáne/ iż był Bekárt/ ktora wypráwá byłá przykra/ y strászliwa Polakom/ iáko Cromerus pisze/ Molestè ferebant eam expeditionem pleriq; Proceres, fortasśis recordatione cladis apud illum Oppidum, Crziuousto Boleslao regnante acceptæ.

Bo pámietáli ná one swoie pirwszą nieszczęśliwą pod tymże Miástem z Bolesławem Krzywoustym porażkę/ wszákże zá Xiążęciem swym musieli niebożętá Polacy ciągnąć.

O Bitwie

O Bitwie pod Haliczem z Xiążęty Ruskimi/ y porażeniu ich od Polakow.

Baltazar 1630 Srokocki

Rozdział II.

KAzimirz Polskie Xiążę Siestrzeńcá Mśćisłáwá/
Chcąc posádźic ná Xięstwo dziedźicznego práwá/
Przyciągnąwszy pod Halicz z woyskiem się położył
Pátrząc iákby y s ktorey strony Zamku pożył.
Włodimirz też y Wszewold wnet sie zgotowáli/ Wszewold y Włodimirz X.
Ten Halickie ten Bełskie Woyská zszykowáli/
Insze im też Xiążętá ná pomoc przybyły/
Chcąc áby z swych stron mocą Polski gwałt odbili.
Ták ciągnęli pod Halicz spiesszno strásznym pędem/ Cromer: Tunc verò apertè nostri fremere in principem, & queri, se planè prodi hostibus.
A vphy sie po polách rośćiągnęły rzędem/
Ktore Polacy widząc wnet się polękáli/
Gdy w tymże mieyscu pierwszy pogrom wspámiętáli.
Ale Kázimirz Xiążę wnet wesołą mową/
Iął ich cieszyć nádzieią zwyćięstwá gotową/
Aby się nietrwożyli z tey Ruskiey wielkośći/
A mężnie poruszyli wrodzoney dzielnośći.
By się ná tymże mieyscu swey Bráciey pomśćili/ Kiedy ono Bolesławá Krzywoustego gromili.
Ktorych Rusacy zdrádą nie męstwem pobili/
Gdyż z vćieczką sromotá: z męstwem słáwá chodźi/
Smiáłych szczęśćie wspomaga/ płochym boiaźń szkodźi.
Ták Polaki Kazimirz posiliwszy swoie/
Zszykował ich/ á Wszewold Ruśi tile dwoie/ Crom. Concurritur infestis armis.
Z Włodimirzem wywiedli ogromnych z Saydaki/
Ták sie z krzykiem gwałtownym potkáli z Polaki:
Trąby/ Surmy/ y Bebny huczą w káżdey stronie/ Bitwá sroga Polakow z Rusią.
Mężow krzyk/ grzmot zbroy brzmiących/ rżą hásáiąc konie/
Mars zápalczywy wszytkich z obu stron podżega/
Aż Niebo/ Lássy/ Ziemiá/ z trwogi sie rozlega.
Ruskie vphy ná Polski rog lewy nátárły/ Cromerus fol. 113 Præmebantur nostri in sinistro cornu à sagittarijs, nec satis iam seruabant ordines.
A záraz strzelbą z łukow gęstą Lachow wspárli/
Iż znákow niepátrzáiąc vsy pomieszáli
Polacy á w porządku szykow zsankowáli.

Ruſſacy grad żelázny tym śmieley puſzczáią/
A ſtrzáły z krzywych Łukow świſzczące latáią/
Latáią/ á wco ktory Ruśin zmierzy/ áli
Albo Koń/ álbo ſam Mąż/ ná ziemię ſię wáli.
Kozacy zás Wołyńſcy z bokow ſię zkradáli/
A ſtąd y zowąd Polſkie vphy rozrywáli/
A ieśli rohatiną Mąż w Mężá záwádźił/
Záraz duſzę wypłoſzył/ y z koniá wyſádźił.

Mikołay Woiewodá Krákowſki.

Woiewodá Krákowſki ten lewy rog rządźił/
A iuſz przed gwałtem Ruſkim pewnieby był zbłądźił/
Byłby Polakow Wſzewold z Wołyńcy potłoczył/
Gdyby Káźimirz z świeżym vphem nieprzyſkoczył.

Dźielność Káźimirzowá.

Vincentius Cadlubcus. Casimirus magno vitæ suæ periculo suis succurrit & inclinatum aciem vix restituit.

Ale przytárwſzy z boku przeważną dzielnośćią/
Wſpárł Ruſákow ácz z wielką ſwą nieprzeſpiecznoſcią/
Bo przez vphy Halickie przebił ſię ſam śmiele/
A potym y Wołyńcow ná plácu zbił wiele.

Rzecz Kazimirzowá do zámieſzánego woiſká.

Pośiláiąc ſwych krzyczy/ Hey dźieci do ſpráwy/
A to nam Bog ſzczęśćie przywraca łáſkáwy/
Nietrwożćie ſię wſpomnićie ná ſwych przodkow ſławę/
Ktorzy Ruſáki śiekli/ iák chłop koſſą trawę.

Hetman ſpráwny wiele waży. Lepſze woyſko Jeleniow gdźie wodź Lew/ niſz woyſko Lwow/ z Jeleniem Hetmánem

Ták że ledwo y męſtwem Káźimirz y słowy
Záhámował rog lewy vciekáć gotowy/
Y przywiodł ich do ſpráwy pátrz iák Hetman ſpráwny/
Wiele waży ná woynie/ máſz tu przykład iáwny.

Crom. Reprimuntur feroces Rußi.

W tym Polacy iuſz będąc pośileni w trwodze/
Vderzyli ná Ruſkie vphy gwałtem srodze/
Iſz ich ná ſtáie wſpárli bijąc/ śiekąc z hukiem/
A niedáli żadnemu roſpoſtrzeć ſię z łukiem.
Iuſz nie ſtrzelbą ále wręcz ſwoy ná ſwego godźi/
A chęć zwyćięſtwá wſzytkich do męſtwá przywodźi/

Szczęśćie od Ruśi do Polakow.

Szczęśćie zás ktore y tám y ſám látáć zwykło/
Od Ruśi do Polakow zdrádnym ſkrzydłem znikło.
Iſz Ruś ktora zwyćięſtwo w ręku miáłá práwie/
Pomieſzáli ſię w ſzyku y zbłądźili w ſpráwie/
Chrzeſt z nowu/ brzęk od zbroie/ á ránni ſtękáią/
Drudzy Chorągwi ſwoich/ y Hasłá nieznáią.

Crom: Poloni cohortati sese mutuo in fugam Rutenos conciunt, & mox commutata fortuna pedem referre incipiunt.

A Polacy gwałtownie wytchnąć im niedáli/
Lecz społnie biy/biy zábiy/ á nieżyw wołáli/
Ruſkie vphy pierzchnęły pierwſze z ſtráchem rożno/
A Wſewold by do ſpráwy przyſzli wołał prożno.

To widząc

To widząc drugie woyśko Halickie co s práwym
Rogiem Polskim biło się/ ieszcze Márſem krwáwym/
Podáło też tył záraz/ y tám y ſám bieżą/
A włosy się ná głowie wszytkim z ſtráchu ieżą.
Polacy gonią biją/ sieką/ tłuką/ kolą/

Quo animaduerſo cæteri, qui adhuc noſtrorum dextru cornu ſuſtinebant, terga vertunt & ipſi.

Drugich ieтych związawszy wiec pędzą w niewolą/
A wiecey ich w vcieczcze/ niżli w bitwie zbili/
A kupow zbitych trupow hoynych nákupili.

Maiorem longe in fugientibus quam in reſiſtentibus ſtragem edunt.

Wśewold/ Włodimirz/ konie przemieniáiąc częste/
Ledwo vbiegli w láſy miedzy gory gęste/
Włodimierz ziechał do Węgier żądáiąc pomocy/
Od Bele/ á Wszewold zbiegł ná Bełz trzeciey nocy.

Xiążętá Ruſkie ledwo vciekły.
Eliſio.

Polacy obozy ich złupili okwite/
Y narzędy woienne wzięli rozmáite/
Haliczánie też Zamek y Miáſto podáli/
A Mſcisławá zá Páná włáſnego przyználi.

Polacy otrzymáli zwycięſtwo nád Ruſſaki.

Ták tę Bitwę Długosz y Miechouius fol. 103. lib. 3. cap. 25. Cromerus lib. 6. fol. 113 ſecundæ æditionis, Bielſcius ex Vapouio lib. 2. editionis fol. 248. y Vincentius Kadłubkus napirwszy Cronikarz Polski/ zá ktorego się to żywotá działo/ ácz troche ieden od drugiego rozniey opiſują.

O złupieniu Kijowá / y porázeniu Kiążęciá Rezáńskiego.

Rozdział III.

WOtym rychło/ iáko tenże Miechouius fol. 107. cap. 27. pisze/ Swatosław Kiążę Cerniehowſkie zebrawszy wielkie woyśko/ zazdrością pobudzony/ podniosł woynę ná Jarosławá Jśiskawicá Monarchę Kijowſkiego/ y obegnał go bez wieści ná Kijowie/ á gdy Jarosław Jśiáſławic zwątpiwszy w obronie z Zamku vciekł/ Swatosław Cerniehowski dobył Kijowá/ gdzie Zonę z Synem młodym y z Rycerſtwem/ y ze wszytkimi ſkárbámi Jarosławowymi poimawszy do Cerniejowá záprowádził/ zostáwiwszy ſpustoszony Kijow/ y ze wszytkich ſkárbow złupiony.

Kijow złupiony.

A Jarosław Isaławic Monarchá Kijowſki wygnány z dwiemá Wnukámi Rościſłáwowymi / y z vphámi Rycerſkimi do Kijowá przyiechawſzy / Mieſzczan bogátſzych / y Metropolitá / Włádikow / Archimendritow / Humienow / Czerncow / Czernice / y Popow wſzytkich z máiętnośći / y ſkárbow połupił / wſzytkę winę ná nich wkłádáiąc ſzkody ſwoiey od Swatosławá Cernieiowſkiego Xiążęćiá vczynioney / á dla wykupienia Zony z Synem / y Rycerſtwá poimánego od tegoż Swatosławá / wielkie podátki ná Kijowiány vłożył / y niektorych záprzedał. Swatosławá też chcąc ſie ſzkod ſwych pomśćić ná Cernieiowie obległ / ále gdy go niemogł dobyć / vczynił z nim pokoy y przymierze / vmárł potym Jarosław Isaławic Roku 1184. á po nim ná Stolicę Kijowſką Swatosław Cernieiowſkie Xiążę wſtąpił.

Duchowieńſtwo w Kijowie złupione.

Wielka niewola ná Kijowiány.

Swatosław X. Kijowſkie.

Wſzewold też potym Włodimirſkie Xieſtwo opánował po Brácie ſwym Michaile / ktory był tegoſz wyżſzey miánowánego Roku 14. dniá Czerwcá Mieſiącá vmárł. Po nim Mśćisław Rośćisłáwic Xiążę Roſtowſkie / chcąc wygnáć z Włodimirzá Zamku Wſewoldá / zebrał niemáłe woyſko z Roſtowcow / y Połowcow. Wſewold tákże przećiw iemu / á gdy ſie potkáli / poráził Mśćisławá y Roſtowcow Xiążę Wſewold / A s tym zwyćieſtwem záraz ciągnął przećiw Hlebowi Xiążęćiu Rezáńſkiemu / máiąc ná pomoc dwu Synu Swatosławowych Monárchy Kijowskiego / Olhę / y Włodimirzá / y Synowcá ſwego Xiążę Pereasłáwskie Włodimirzá Hlebowicá. Co vsłyſzawſzy Hleb Xiążę Rezáńſkie / z chytrey porády vmyślił vprzedźić woyną Wſewoldá / á ták zebrawſzy ſie z ſwoimi ludźmi / y z Połowcy pomocniki / wtárgnął do Włodimirskiego Xieſtwá Wſewoldowego / niechcąc w ſwoim domu nieprzyiacielá czekáć. Dla tego Xiążę Wſewold / ktory iuſz był blisko Rezanu muſiał ſie názad rátuiąc ſwoich z woyskiem wroćić / á gdy ſie potkał ogromna bitwą z Xiążęciem Hlebem Rezáńskim / y s Połowcy w Ziemi ſwoiey / poráził woyſko nieprzyiacielſkie / y ſámego Hlebá Rezáńſkiego poimawſzy po zwyćieſtwie / w wiezieniu zámordował / á dwu Synowcow iego Xiążąt / Mśćisławá y Jaropełká oſlepił / Połowcow też poimánych iáko Pogánow wſzytkich wyśćinał / pomordował / y wygłádźił / Jnſzych Rezáńcow y pomocy Ruſkich Xiążąt wolno roſpuśćił.

Woyny wnętrzne Xiążąt Ruſkich.

Lepſzy ten co vprzedźi.

Okrucieńſtwo nád ſwoimi Ruſkiego Xiążęćiá Wſewoldá.

O Roſter-

O Rosterkach Xięstwá Halickiego / etc.

WOtym Mściesław Xiąże Halickie będąc wsádzon od Kázimirzá Xiążęciá Polskiego po oney bitwie v Háliczá wygráney ná páństwo Oyczyste/ srogo się z poddánymi Rusią obchodził / przeto go trzeciego roku 1185. otruli / á do Włodimirzá Brátá iego / ktory był z przegrá[n]ey Bitwy do Węgier vciekł / posłáli/ áby co rychley ná Xięstwo Halickie przyiechał / z ktorey wesołey nowiny Włodimirz pociessony / przyszedł do Bele Królá Węgierskiego/ prosząc go o rátunek Rycerstwem / Koniámi y nakłádem/ zá czymby mogł oyczyste páństwo odiskáć / y Kázimirzowi Polskiemu Monarsze odpor dáć. Co vsłyszawszy Krol Węgierski Bellá / nietylko áby mu rátunek miał dáć / ále sámego Włodimirzá wsádził do więzienia / A Syná swego Andrzeiá z woyskiem do Háliczá wypráwił / áby co rychley Zamek vbieżał / ktory zmyśliwszy / iż Włodimirz / obawiáiąc się niebespieczności / naprzod go z woyskiem posłał / á sam pozad ciągnie / był wpusczon ná Zamek Hálicki z wielkim weselim wszytkich Rusakow / A ták vbieżawszy Zamek Andrzey Krolewic Węgierski / osádził go dobrze Węgrámi / przymuszáiąc Rusakow / iż mu przysięgáli / á ktorzy się wzbraniáli przysięgi / tych do więzienia wsadzał / wyganiał / vrzędy brał / á swoim Węgrom porozdawał / zá czym osiadł wszytko Páństwo Halickie.

Pátrzay chytrości y złości Węgierskiey.

Fortel Węgierski w vbieżeniu Halicza.

A Włodimirz chudziec włásny Dziedzic Hálicki widząc się być iáwnie á zdrádliwie oszukánym / y dwie lecie práwie w więzieniu chowánym od Belle Królá Węgierskiego / przenáiął stroże swoie Węgry podárkámi / y obietnicámi / á z tymiż strożámi / wodzámi / y towárzyszámi z vcieczki do Háliczá przyszedł / ále Zámku niemogł dostáć / gdy go dobrze bronili Węgrowie.

Włodimirz Hálicki Dziedzic z więzienia wyszedł.

Ziecháli się potym wnet y zbiegli do niego Rusacy / iáko do dziedzicznego Páná swoiego / á s tymi wszytkie okoliczne Xięstwá burzył / náiezdzał / y polony wywodził / Przemyskie też włości / ktore iuż ná ten czás ku Polszcze służyły / wybrał / y spustoszył. Czego niemogąc scierpieć Kázimirz Monarchá

Polski/ przez Hetmáná swego Woiewodę Crakowskiego woysko drapieżne Włodimirzowo poráźił/ iż w Gory/ ktore Ruś z Węgierską Koroną dzielą/ muśiał sam Włodimirz vćiekáć/ á widząc śię być zewsząd opuszczonym/ y vćiśnionym/ vdał śię z pokorą do Káźimirzá Polskiego Monárchy/ prosząc naprzod przez posły o odpuszczenie winy/ á żądáiąc pomocy ku odiskániu Xięstwá Halickiego Oyczyzny swoiey pod Węgry/ slubuiąc mu śię ná potym w wierze y w powinnośći státecznie záchowáć. Co Káźimirz iáko Monárchá práwie święty vczynił/ á przyiąwszy go w łáskę/ posłał z nim woysko Polskie/ nád ktorym Mikołáiá Woiewodę Crákowskiego przełożył/ dobywáć Halicza. Ruskie też woysko niemáłe ze wszytkiego Páństwá ochotnie iáko do Dźiedźicá przybyło. Ták Halicz wkoło obegnáli/ ktorego Węgrowie s początku z dobrą otuchą śmiele bronili/ spodziewáiąc śie Królá Węgierskiego Belle z wielkim woyskiem co dźień przyciągnąć ná pomoc Synowi swemu Andrzeiowi przećiw Ruśi/ y Polakom/ ále w nádźiei rátunku będąc oszukáni/ y głodem vćiśnieni/ podáli Zamek/ wymowiwszy sobie wolne odeśćie do Węgier z rzeczámi swymi. Ták Węgrowie z Krolewicem swym Andrzeiem do Węgier byli odprowádzeni/ A Xiążę Wołodimirz ná oyczystą Stolicę w Zamek Halicki s Polskimi vphámi wiechał/ z wielką rádośćią wszytkich Rusakow/ Roku od národzenia Christusá Páná 1188. ktorego też czásu Hierusálem Saladyn mocny y waleczny Krol Saraceński wziął pod Chrześciány/ y opánował po 88. Lećie/ iáko w ręku Chrześćiáńskich było.

Halicz od Włodimirzá/ á Hierusalem od Saladina Saracená wźięte/ iednego roku.

A w Ruskich Xięstwách spokoynie śię wszytki rzeczy toczyły/ Káźimirz też spráwiedliwy Monárchá Polski Roku 1194. gdy záwołáne á wielką hoynośćią sławne wszytkim Stanom Sláchećkim/ Duchownym/ Bogátym y Vbogim Gody spráwił/ w dźień S. Gotárdá/ gadáiąc śie pod dobrą myśl z Biskupy/ y z Pány swoimi/ o nieśmiertelnośći Dusze/ y błogosłáwieństwie Swiętych po śmierći (bo był człowiek vczony) skoro śię nápił/ omdlał/ padł/ y vmárł zárázem z wielkim stráchem/ y dźiwnym domnimánim goduiących.

Kazimirz Monarchá Polski nagle vmárł ná Weselu.

O porá-

O porázeniu Połowcow/ y złupieniu Kijowá/ etc.

Rozdział IIII.

Kiążetá Ruskie ziechawszy sie ná Siem do Kijowá / vrádzili ná Połowcow spolną mocą ciągnąć/ á ták dwudziestego dniá Czerwcá roku pánskiego 1194. Połowcow hárdzie vfáiących w swoiey mocy w wielkich zastępách porázili / A Namioty y obozy ich pobrawszy/ z wielkimi łupy / z sławą y zwycięstwem do Rusi się wrocili. Potym Ihor Xiąże Ruskie chcąc tákieyże sławy dostáć z dwiemá Synámi/ y z Brátem swoim Wsewoldem Olhowicem / y z Rycerstwem Cernieiowskim ciągnął przeciwko Połowcom nieprzestáiąc ná iednym zwycięstwie / á przepráwiwszy sie przez rzekę Don álbo Tanais vmyślił wszytkich Połowcow wygłádzić/ Ale Połowcy w wielkim woysku bez wieści nań vderzyli / y nád Donem go ták srogo porázili/ iż żaden z woysk Ruskich żywy nievszedł / zá czym Połowcy kończąc zwycięstwo do Ziem Ruskich około Pereasłáwiá wtárgnąwszy/ wszytki Zamki nád Rzeką Sulą pobráli / y łupy wielkie do swych kráin wywiedli/ O czym Miechouius fol.114.lib.3.cap. 29.

Połowcy porázeni.

Russacy od Połowcow porázeni.

Potym Roku Pánskiego 1198. gdy vmárł Swietosław Xiąże Kijowskie / y w Kościele S. Cirila Cernieiowskiego był pogrzebiony / Xiąże Rurik Mścisłáwic Xiestwo Kijowskie mocą opánował. Ale gdy zá postępkiem czásu od Kijowiánow był wygnánym/ do Połowcow się vciekł/ od ktorych dostawszy pomocy/ y máiąc z sobą Synow Olhowych w niezliczoney wielkości/ wtorego dniá Styczniá Zamek Kijowski bez odporu wziął / gdzie Pogáni Połowcy Kościoł stołeczny świętey Zophiey / y wszytkie insze Cerkwie y Monastery srogo połupili / stárych y niemocnych część posiekwszy / część poślepiwszy / Popy / Czernce y Czernice/ Boiáry / Mieszczány / y Pospolstwo z żonámi / y z Dziatkámi/ do swoich Ziem w niewolą odwiedli / Poimáni też byli wten czás Mścisław Włodimirowic / y Rościsław Xiążętá z swoim Rycerstwem/ A Rurik ná stolcu Kijowskim ácz zburzonym osiadł.

Cudzoziemska pomoc szkodliwa.

Srogie zburzenie Kijowá od Połowcow.

O dopro-

O Doprowádzeniu przez Polaki Románá Xiążęciá Włodimirskiego ná Páństwo Halickie.

ROku przerzeconego od národzenia Christusá Páná 1198. skoro Włodimirz Xiążę Halickie przez Kázimirzá Monárchę Polskiego ná páństwo posádzony / niezostáwiwßy po sobie potomká vmárł / wstáły się nowe rostyrki miedzy Xiążęty Ruskimi / gdy sie ich wiele domagáło Halickiego Páństwá / á zwłaßczá Roman Xiążę Włodimirskie práwem dziedzicznym / y przyrodzonym / dla tego iß był niebożczyk Włodimirz iego Stryi / Haliczá się imo inße Xiążętá dopierał y vpominał / Polacy zás Halickie Xięstwo vśiłowáli obrocić w Powiát Polskiey Monárchiey / iáko byli niedawno z Przemyskiego Xięstwá vczynili / ále iß ná ten czás mieli domową woynę z Miecłáwem stárym / ktory Stolice Krákowskiey mocą dochodźił / pod Leskiem Białym / młodym Xiążęciem Polskim / vrádźili dáć Xięstwo Halickie Xiążęciu Romanowi Włodimirskiemu / ná ten czás w Ruśi mocnieyßemu / ktorego sie wtey mierze obawiáli obráźić / boby záraz był podniosł woynę z Ruśią ná Polaki / Haliczá mocą dochodząc.

Rozrywká Rzymskiey podobna możnieyßym folgowáć.

A ták woysko Polskie z Woiewodą Crákowskim Hetmánem / s ktorym sie też Lesko Biały Syn Kázimirzow młody Monárchá nápárł ćiągnąć / prowádźili Románá Xiążę Włodimirskie do Haliczá / a skoro wiecháli w Halickie polá / zástąpili im Haliczánie zbroyni / do bitwy przygotowáni / rozumieiąc to iß Polacy Románá chcą ná Halicz przełożyć / ktorego sie oni tyráństwá boieli / y nienawidzieli. Polacy też potkáli się z nimi śmiele / á strwożonych rosproßyli.

Bitwá Polakow z Haliczány.

Prośili potym Haliczánie łáski v Leská Monárchy Polskiego / obiecuiąc mu wielkie dáry / gdyby im sam pánowáł / á Xiążęciu ich Romanowi nie podawáł. Ale gdy niemogli skutku prośby swoiey otrzymáć / otworzyli bramy Halickiego Zamku / gdzie Romanowi Xiążęciu zá roſkazánim Leskowym / wiárę y posłußeństwo przyśięgáć muśieli / á on im też łaskáwie y spráwiedliwie pánowáć obiecał / támże w czapce Xiążęcey ná Stolice Halicką z

Roman Halickie Xiążę.

zwykłymi Ceremoniámi od Metropolitá y Włádikow był podniesion/ á Leſko też z woyſkiem do Polſki ſię wroćił.

O poráženiu Połowcow/ y roſterkách Kijowſkich.

Xiążętá Ruskie pomniąc ná cześć krzywdy y naiázdy/ tákże ná ono wyżßey miánowáne okrutne złupienie Kijowá/ y Monáſterow przez Połowce Pogány/ zebráli wielkie woyſká przećiwko im/ á w polá ich gdźie mieli ſwoie koćiſká ćiągnęli/ Rurik Kijowſki/ Járosław Wſewoldowic Pereasławſki/ Roman Mśćisławic Xiążętá/ á przyßedwßy bez wieśći ná Połowcow vderzyli/ ná ich namioty álbo obozy/ ktore oni wieżámi zwáli/ gdźie wielką wielkość Połowcow Pogánow z dźiećmi/ y z żonámi żadnemu ſtanowi nie przepußczáiąc pobili/ y do Ruśi łupy wielkie Wielbłądow/ Koni y rozmáitych dobytkow/ y wyzwolonych Chrześćian więźniow przywiedli. A iż Rurik Xiążę Kijowſkie przywiodł był przedtym niedawno Połowcow ná woiowánie Ziemi Ruſkich/ y złupienie Kijowá/ tedy zá vchwałą inßych Xiążąt/ od Romaná Mśćisłáwicá Hálickiego/ y Włodimirſkiego Xiążęćiá był poimány/ ktory go do Kijowá dowiodwßy/ y z żoną weſpoł w zakon Czerniecki poſtrzygł/ A ſynow iego Rośćisłáwá y Włodimirzá poimánych do Halicza odwiodł ná więzienie/ tylko Corki wolno puśćił.

Xiążętá Ruſkie ná Połowcow.

Y dźiś Domy álbo Nomy w Zmodzi wieżámi zowią/ mieſzkánia Chłopſkie/ ktorych iá miał 25.

Co widząc Xiążę Swietosław Mśćisłáwic/ iż Kijowſki ſtolec bez Xiążęćiá puſto ſtoi/ wziął Kijow/ chcąc ná nim pánowáć. Ale Roman Mśćisłáwic Halickie Xiążę/ ktory chćiał być mian Monárchą wßytkiey Ruśi/ y ták ſię piſał/ przyćiągnąwßy do Kijowá Swietosławá Mśćisławicá z zelżywośćią z zamku wyrzućił/ á ná Stolcu Kijowſkim Rośćisławá Rurykowicá/ ktorego miał v ſiebie w więzieniu poſádził/ y Brátá iego rodzonego Włodimirzá z więzienia wypuśćił/ chcąc w tym mocy/ łáſki vczynnośći/ y miłośierdźia ſwego sławę rozmnożyć/ A wypráwę woienną do Polſki/ ktorą tegoż Roku gotował/ ſnádniey do ſkutku przywieść/ o czym będźie niżey/ iáko Polſkę z inßymi Xiążęty Ruſkimi/ y z Litewſką pomocą woiował.

Swietosław z Kijowá wyrzucon.

Rośćisław Rurikowic ná Xięſtwo Kijowſkie.

O Tiranſtwie Romana/ Włodimirſkiego y Halickiego Xiążęciá/ Monarchy Ruſkiego/ y o wyprawie iego do Polſki.

Pſeudo Monárchá.

Rozdział V.

Oman Xiąże Włodimirſkie/ ktorego/ iákoſmy wyżſzey nápiſáli/ Leſko Biały/ Monarchá Polſki/ ná Halickie páńſtwo ku ſwey ſzkodzie wprowádził/ okazawſzy ſię ná początku Haliczánom łáſkáwie/ wielkim ſię rychło Tirannem oſtał/ niktorych ſcinał/ y czwiertował/ niktorych żywych w ziemię zágrzebywáć/ drugim z ſkory łupić/ w ſztuki rozſiekiwáć/ ná pale wbijáć/ ſcináć/ palić/ topić/ piłámi przecieráć/ oczy wymowáć/ y rozmáitymi mękámi práwie tirańſkimi mordowáć kazał. A Pánow Ruſkich/ ktorzy przed iego tyrańſtwem vciekáli/ łágodnym ofiárowániem przyzwawſzy/ potym ná drzewie záwieſzonych káżdego vſtrzelał/ przypomináiąc to zwykłe ſwoie tyrańſkie przysłowie/ iż żaden miodu beſpiecznie pożywáć niemoże/ ążby pierwey roie pſzczoł wygłádził.

Roman Xiąże drugi Phalaris y Nero.

Tyrańſka przypowieść.

Wielkie też ſkárby zebrał/ pobieráiąc dobrá y máiętności vciekáiących/ y wywołánych Pánow Ruſkich. A tym ſię też w Ruśi zmocnił ták bárdzo/ iż inſzym Xiążętom Ruſkim był ogromny/ zá czym iednych zhołdował/ á drugich z Xięſtw wyganiał/ posłuſznych według ſwego zdánia ná mieyſce wygnánych vſtáwuiąc.

Litwę też y Jatwieżow/ ludźi leśnych w ſąſiedztwie przyległych zwoiował/ zhołdował/ y do posłuſzeńſtwá Ruſkiego mocą przypędził. A iż Litwá wybijáłá mu ſię często z poddáńſtwá/ iáko Lud Pogáńſki nievhámowány/ y nieſpokoyny/ tedy ile vphow Litewſkich przez miecz doſtał/ wſzyſtkich do bydlecych robot/ co miáły Konie/ y Woły robić/ przymuſzał. A do Háliczá przeniosł Stolec Monárchiey Ruſkiey z Kijowá/ przełożywſzy z ſwego rámieniá ná Xięſtwo Kijowſkie Rośćisłáwá Rurykowicá/ á Oycá iego Ruryká w Czernce poſtrzygł/ iák ſię wyżſzey powiedziáło.

Wtory raz Litwá zniewolona od Romaná Halickiego.

A ták go

A ták go wßytki Xiążętá Ruſkie/ Białey y Czarney Ruśi zniewolone zá poſtępkiem czáſu słucháć muśiáły/ ktorym on tym práwem/ iáko Bocian żábom pánował. Ktorego też ktałtu pánowánia dźiś Moſkiewſki nád Kniáźikámi inßymi dźiś vżywa.

Potym Roku 1204. Lubelſką y Sendomirſką Ziemię Kniáź Roman náiechał/ podniowßy woynę przećiw Leſkowi Monárße Polſkiemu/ á ták bez odporu burząc/ paląc/ y w połon ludźi Polſkich wywodząc/ ná wielu mieyſcách w Polßcze twierdze pobudował/ y Zołnierzámi ſwoimi Ruſkimi oſádźił. Roman Polſkę woiuie.

A ná drugi Rok 1205. tenże Roman Halickie/ Luckie/ Wołyńſkie/ y Włodimirskie Xiążę/ tituł Monarchiey Ruskiey ſobie przywłaßczáiąc/ zebrał wielkie woyská iezdne y pieße/ práwie ze wßytkiey Ruśi/ z Iatwieżow/ y z Litwy/ grożąc nietylko Polskę zwoiowáć/ ále wßytko imię Láćinnikow (iáko Ruś zowie Rzymskiego Kośćiołá náśládowce) z ich piſmem y obrzędámi nabożeńſtwá wygłádźić. Posłał też wielkie dáry Włodimirskiemu Włádice Greckiego Zakonu/ proßąc/ áby mu y Rycerſtwu iego błogosłáwił z vrzędu ſwoiego Biskupiego/ ná wypráwę woienną do Polski/ áby ią mogł przez trzy látá burzyć. Ale Władiká wzgárdziwßy dáry powiedźiał/ iż śię niegodźi Chrześćiánom ná Chrześćiány nieſpráwiedliwą woynę podnoßącym tákiego Błogosłáwieńſtwá dawáć. Co vsłyßawßy Roman/ rozgniewał śię grożąc Władice śmierćią/ skoroby śię iedno z oney woyny z zwyćięſtwem wroćił. Władiká záś odpowiedźiał/ iż śię ia dla prawdy śmierći podiąć nieboię/ gdyż też niewie y ſam Xiążę Roman/ ieſli śię z woyny ma wroćić álbo nie. Dlugoſſus Ruſſorum annales, Miechouius 119. fol. Cromerus fol. 125. Vapouius et Ioannes Grotou. in Apophtegmatis Hæroum. Odpowiedź świętá Władiki Włodimirskiego. Dubius Martis euentus.

A Xiążę Roman náśromoćiwßy Włádice/ z onym woyskiem ogromnym ná początku wiośny do Polski wćiągnął/ y obległ Lublin/ gdźie gdy mu śię nie powiodło/ bo Polacy dobrze Zamku bronili/ do Sendomirskiey Ziemie wßytką śię mocą obroćił/ burząc/ paląc/ wybieráiąc/ y plundruiąc/ Wśi/ Miáſteczká/ y Kośćioły/ á przepráwiwßy woysko przez Wisłę częśćią brodem/ częśćią łodźiámi/ położył śię obozem pod Zawichwoſtem z. mili od Sendomirzá/ gdźie vsłyßał/ iż śię Polacy przećiw iemu z Xiążęty ſwoimi przybliżáią/ wßákże niewierzył/ by śię z nim potkáć śmieli/ mniemáiąc/ iż Polacy vyźrzawßy iego woysko záraz vćiec mieli. Roman Polſkę drugi raz woiuie.

O Bitwie pod Zawichwostem z Xiążęciem Romanem Włodimirskim/ y Halickim/ y o Zábiciu iego/ Roku 1205. Miesiącá Czerwcá/ Dniá 13.

ROman Xiąże vpháiąc bárdzie w swoiey mocy/
Y w ßczęściu ktore dziwnie ludzkie spráwy toczy/
Pod Zawichwostem leżąc bespiecznie woiował/
W Polßcze przez swe zagony lud siekł y mordował.

Lesko y Conrad Xiążętá Polskie

Polacy záś vpadek widząc ten swych włości/
Zebráli sie chcąc odbić gwałt Ruskiey srogości/
Z Leskiem/ z Conrádem Bráty swoimi Xiążęty/
Ktorych moc lekko ważył Kniáź Roman nádęty.

Neq; tamen credebat pugnandi copiam facturos Polonos.
Przykład iż sobie żadnego nie mamy lekce ważyć.

Niewiedząc áby z nim zwieść bitwę polną mieli/
Nietrzebá ważyć lekko mdłych nieprzyiacieli/
Bo y mdła Czáplá czásem Jástrząbá vbije/
Y Wąż rychley vkąsi/ kiedy sie wkłąb zwije.
Ták y Polacy wten czás biedni vlegáli/
A vyzrzawßy pogodę wnet znák bitwy dáli/
Odesławßy Xiążętá ná mieysce obronne/
Wywiedli ná Rusaki Poczty swe ogromne.
A Kniáź Roman dopiero swych w vphy spráwuie/
Polskie woysko gwałtownym pędem przystępuie/

Neq; recte explicare ordines poterat.

Niedáli mu sie spráwić/ ták zmießánym ßykiem/
Vderzył iednák Roman w Polaki z okrzykiem.

Romanus inter primas acies uersabatur boni ac strenui Ducis fungens officio.

Sam Hetmáná dobrego vrząd wypełniáiąc/
Y swą ręką Rycerstwo Polskie odbijáiąc/
Wiele ich sam ná on Swiát posłał pirwßym rázem/
Huczy Niebo y Ziemiá przed brzmiącym żelázem.
Huczą chrapliwe trąby/ krzyk śmiałych rycerzow/
Rżą konie/ świßczą strzáły/ grzmot y chrzest páncerzow/
Kniáź Roman zgołą ßáblą ogromnymi słowy/
Pośila swych triumph im slubuiąc gotowy/

Christinus Comes gente Gozdouius Palatinus Plocensis, cuius Lilium insigne est, vir acer, & rei mili-

Toż Hetman Polski czyni swych nápomináiąc/
Obietnicámi/ sławą/ cćią w nich chęć wzbudzáiąc/
Ták sie obiedwie stronie sieką zápalczywie/
Mars temu y owemu los miece wątpliwie.

taris peritus, Polakom wiele pomogł iako Hetman ſpráwny/ á z tego Herbu y ia po Bábce mam Herb Lilią/ Gozdowice názwány.

Lechom Oyczyzná właſna przydawa śmiáłośći/
Káżdy ſie chce mśćić ßkody / y Ruſkiey ſrogośći/
Roman zás wielkośćią ſwych Ruſkich woyſk celuie/
Káżdy ſwego ná on Swiát posłáć vśiłuie.
A gdy ták długo boy trwał/ á Kniaź Roman wßędy/
Biegáiąc ſwych pośila/ y ßykuie w rzędy/
Polacy walnym vphem wßyſcy przyſkoczyli/
A rozerwawßy Ruſkow znowu boy ſtoczyli.

Feruente aliquandiu pugna &c. conſpicati id noſtri globo facto impetum faciunt.

Z krzykiem z hukiem ogromnym y ſtráßliwym wrzaſkiem/
Aż ſie Niebo záćmiło porußonym piaſkiem/
Kniaź Roman im odpierał mężnie długą chwilę/
Leżą zbići/ á trupow leży wßerz ná mile.
Potym poczęły vphy Ruſkie pierzcháć rożno/
A Roman by ſtoieli w ſpráwie woła prożno/
Koń też pod ſámym zábit ták pießo vbieżał/
Potym Kobyłę źrzebną nád rzeką nádbieżał.
Wśiadł ná nię á ták Wiſłę przepłynął z pogromu/
Záraz Kobyłę zrzebną porzućił dla ſromu/
Vderzywßy iey czołem/ piechotą z ſwoimi
Vćiekał/ zmießawßy ſię z Ruſaki proſtymi.

Cromerus & Miechouius fol. 110. ac ſœta equa ſibi adminiſtrata Wiſtulam tranauit.

A Polacy gonili/ śiekąc/ wiążąc/ topiąc/
A krwią nieprzyiaćielſką Oyczyznę ſwą kropiąc/
Tám y Kniaź Roman zábit w nieznáczney oſobie/
Lepß Kniáźie ná Kobyle vćiec było tobie.
Pochowan w Sendomirzu potym z vczćiwośćią/
Ale Ruſcy pánowie trup iego z żáłośćią/
Tyśiącem grzywien ſrebrá záraz odkupili/
W Włodimirzu znowu mu pogrzeb vczynili.

Miechouius: Romanus Dux miles gregarius eſtimatus occiſus. Roman Xiąże zábit miedzy proſtym gminem vćiekáiącym 1205. Julii 19. Miechouius & Cromerus mille marcis argenti redemptus Vladimiriã ductus eſt tumulandus.

Przed tą bitwą śniło ſie w nocy Romanowi/
Ano ßczygłow niewiele ku Zawichwoſtowi/
Z Sendomirzá ná wielkość Wroblow przyleciáło/
Y śiedli wßytki Wroble/ tákże mu ſie ſtáło.
Bo gdy Pánom ſwym ten ſen powiedział/ wnet ſtárzy
Mowili/ pewnie Kniáźie licho ſię nam zdárzy/
Młodźi zás: Budet dobro Kniáźie howorili/
Budem Láchow ſobák bit / lecz w wrożbie zmylili.
Tákći náß miły Roman ták on Xerxes z Greki
Doznał tych ktorych lekce ważył mocney reki/
Ano Seneká każe ſwych nieprzyiaćieli/
Strzedz ſię: nanędznieyßymi chociaßby być mieli.

Miłość ku ſwym Pánom v Ruſakow/ y po śmierći. Sen czáſſem ważny/ czegom y ia ſam doznał

Ták to sławne zwycięstwo otrzymáli Polacy pod Zawichwostem nád Wisłą/ roku 1205. ná dzień S. Gerwázego y Protazeo/ ná ktorych imię Lesko Biały Monarchá Polski Ołtarz w Krakowskim Zamku hoynie fundował. A Xiążę Roman zá prostego Drabá zábity ná plácu został/ głowny Polski y Litewski nieprzyiaciel/ pierwey w Sendomirzu/ á potym w Włodimirzu Wołyńskim vććiwie iáko Monarcha pochowány/ zá ktorego ciáło Polakom Rusacy 1000. grzywien śrebrá dáli. O czym Dlugosz/ Miechouius y Cromer szerzey świádczą.

Wzburzeniu Ruskich Xięstw przez Litwę/ y Zmodziny/ á o ich pirwszym v Historikow obiáśnionym imieniu/ Roku 1205.

Rozdział VI.

Gdy ták Roman okrutny w swym szczęściu sfánkował/
A Ruskiey Monarchiey śmiercią swą nádpsował/
Bowiem Xiążętá Ruskie ktorych wiele było/
Wádzili się o zwierzchność co káżdemu miło.
A Litawowie z Zmodzią gdy w lesiech siedzieli/ Pierwsza przyczyná wolności Litewskich y Zmodzkich.
Skoro się o porażce Ruskiey dowiedzieli.
W swe długie trąby hucząc iuż się weselili/
Widząc iż Polacy moc Ruską przełomili.
Ziwibundá z Montwilem Hetmány wybráli.
W ktorych dzielność s porządkiem woiennych spraw ználi/
Ták wyszli z gęstych lásow niechcąc prożno leżeć/
Vrádzili dla łupow do Rusi zábieżeć.
A gdy się przez Wilią z woyskiem przepráwili/
Zmodzinow/ y Jatwieżow k sobie przybáwili/ Litwá Ruskie Páństwá woinie.
Wszerz y wzdłuż Nowogrodzkie poburzyli włośći/
Morduiąc/ łupiąc Ruski narod bez litośći.
Potym Luck/ y Włodimirz wkoło opalili/
Cerkwie/ y Monastery Ruskie wyłupili/
Záś ku Mozeru prosto puśćili zagony/
Drudzy Pinskie burzyli Xięstwo bez obrony.
Aż Holhowicy widząc Xiążętá gwałt srogi/ Holhowicy Xiążętá Ruskie.
Zebrawszy się zásiedli Litwie ciásne drogi/

Gdzie

Gdzie mieli z kupy ciągnąc láſy zárąbili.
Chcąc by ono Pogáńſtwo zdrádą zágnąbili.
Lecz Litwá przeſtrzeżona indziey ſię vdáłá/
A więźniow y dobytki z kupem wielkim gnáłá/
Co słysząc Olhowicy ſpieſzno ich gonili/
A vtarczką gdzie mogli Pogánow gromili/
A gdy w Skomińſkich polach Litwá koſem ſtáłá/
Wnet ſię z Holhowicámi Ruś ná nich wyrwáłá/
Z Pogány hurmem bitwę ogromną ſtoczyli/
A Litawowie do nich też ſmiele ſkoczyli.
Ruś z ſzáblámi/ y z łukow/ á Litwá włoczniámi/
Biją ſię krzycząc/ hucząc roznymi głoſámi/
Mus/ ázumuſz thos Gudos z Zmodzia krzyczy Litwá/
Ták długo z obudwu ſtron rowna trwáłá bitwá.
Aż ſámi Holhowicy Xiążętá gwałt widząc/
A od Pogáńſkiey ręki zwyciężyć ſię wſtydząc/
Przywiedli ſwieże vphy dwá ná Litwę s tyłu/
Vderzyli wnich áż Swiát záchmurzył ſię spyłu.
Dopiero Litwá z czołá ſciśniona y z zádu/
R od Ruſkich ſtrzał właſnie iák żyto od grádu/
Zbici pierzcháć poczeli/ á Ruś po nich bieży/
Goniąc ſieką/ trupow ich pełne pole leży.
Drudzy wpław przez rzeki brną/ drudzy ná ſtáwiſká
Vciekli/ drudzy w láſy w ſwe zwykłe leżyſká/
Ták Holhowicy wſzytki odgromili plony/
Acz też nie ieden Ruſki vph był tám zgromiony.
A Litwá vſtáwicznie potym nieprzeſtáiąc/
Czyniłá ſzkody w Ruśi plony wygániáiąc/
Bo wty czáſy Xiążętá Ruſkie po Romanie/
Wádziły ſię kto miał mieć zwierzchne władowánie.
Dániło Romanowic Halicza dochodził/
Kijowſki z Czernieowſkim też Kniáź zału chodził/
Rzym głową Swiátá vrosł z miſzczego przez zgodę/
W niezgodzie s páńſtwem zniſczał/ y ſtrácił ſwiebodę.
Greckie sławne Kroleſtwá z Xieſtwy wielmożnymi/
Perſom/ Rzymiánom w zgodzie były ogromnymi/
A niezgodá ich Turkom w moc podáłá ſrogą/
Iż ſtrácili wolnośći/ y Oyczyznę drogą.
Strácili bo niewolnik Pánow ſwoich rządzi/
Co był pierwey páſtuchem dziś vczonych ſądzi/

Bitwá Litewſka z Ruſſaká-mi.

Litwá od Ruſſakow porážona

W niezgodzie wielkie Páńſtwá giną/ á máłe y nikczemne w zgodzie roſtą.

Philosophow w Greciey / gdyż Turcy z pastuchow
Poszli z Kaukaziyskich gor Scitiyskich motłuchow.
Ták też własnie Kijowska Monarchia dawna/
Dzielnością cnych Rusakow w cerstwym mestwie sławna/
Dla niezgody do Litwy swoy stolec przeniosłá/
Litwá z niszczego zgodą w wielki stan vrosłá.

Litwá w zgodzie z niszczego vrosłá.

O tych wtarczkách Litawow do Ruskich Xiestw po zábiciu Romaná Xiążeciá Włodimirskiego / Halickiego / y Pseudo Monárchy Ruskiego / Vincentius / Cadłubkus / Długosus / y Miechouius fol. 114. lib. 3. cap. 29. ták pisze. Circa hæc tempora nomen gentis Lituanicæ auditum est, prius incognitum, Qui cum serui Ruthenorum forent, pro solutione tributorum peryzomata suberes & pelles quotannis pendentes, circa annum Domini 1205. in magna multitudine glomerati contra Rusſiam uenerunt. Duces autem Holhouici cum illis campestraliter congresſi ferè ad ultimum eos conflixerunt, licet ex Rutenis etiam multi cecidissent, &c. Koło tych czásow Imie narodu Litewskiego dáło sie słyszeć pierwey nieznáiome/ ktorzy gdy niewolnikámi Ruskimi byli / zá podátek vłożony winniki/ łyká y skory zwierzęce ná kożdy rok płácząc/ Roku Pánskiego 1205. w wielkiey wielkości zgromádziwszy sie w vphy/ przeciw Ruskim kráinom przyciągnęli/ A Xiążetá Holhowicy polną bitwę z nimi stoczywszy do gruntu ich porázili/ áczkolwiek też z Ruskiego woyská wiele Rycerstwá poległo/ etc.

Łáciná Miechowiussowá.

Potym iuż Litwę często ná swych mieyscách Miechouius wspomina/ iák to niżey obaczysz. Inszy też Historikowie tym xtałtem tę bitwę Litewską z Olhowicy opisuią / iákom ią wirszem wyráził.

Cromerus też záraz po tym zábiciu Romanowym in prima editione Cronicorum, fol. 183. in secunda uerò 126. lib. 7. ták pisze o tym wtárgnieniu Litawow do Rusi. Per hoc tempus Lituani gens fera, syluestris & obscura, Russorum agros prædis agendis infestare cæpere, &c. To iest / przes ten czás Litwá narod okrutny/ leśny/ y nieznáczny/ Ruskie kráiny łupy wygániáiąc náieżdżáć poczeli/ etc.

Ták Długosus / Vapouius / Miechouius / y Cromerus w swych Kronikach Litewskiego narodu leśnego / y ich dzielności woienney pierwsze obiáśnienie y oznáczenie opisuią/ Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1205. Nie iżby sie Litwá od tego czásu niedawnego począć miáłá / ktory narod stárodawnych lat w tych mieyscách gdzie y dziś mieszkał/ ták dawno iáko

Rusacy

Rusacy / álbo Polacy / Ale iż ich Ruscy Monarchowie po dłu- gich á częstych z nimi woynách / iáko możnieyszy ták srogo byli zwy- ciężyli / zniewolili / zhołdowáli / y sćisnęli / że w lesiech Litwiná z Zmodźinem do tych czásow áni słycháć było / Bo się ieszcze grun- townie nierozkrzewili byli / A Ruska Monarchia nietylko Lit- wie / ále y Greckim Cesárzom / Połowcom / Pieczyngom / Bulga- rom / Serbom / Węgrom / Polakom / y inszym też przyległym / iáko postronnym páństwom / ile w zgodźie w postrách była z daw- nych lat / zwłaszczá Látá od Christusowego zbáwiennego náro- dzenia 861. czásu Holgá / Igorá / Ruriká Xiążąt / tákże zá Swen- tosłáwá / Włodimirzá y Jarosłáwá. O czym się iuż wyższey z dowodu pewnych Historikow powiedźiáło / Zá ktorych też Mo- narchow Ruskich iuż Litwá byłá znáczna / ále Ruśi dla przyle- głośći poddána być muśiáłá. Wszákże gdy vpátrzyli czás / do Ru- skich Xięstw náieżdżáli / O czym Ruskie dźieie / y Vincentius Cá- dłubkus pierwszy Historyk Polski świádczy / iż Litewskie imię od 700. Lat iest sławne / y Miechouius sam przećiw sobie opisnie woyny Litewskie z Ruśią od 500. lat ná niektorych mieyscách / bo v niego káżdey rzeczy iáko w Labirincie szukáć / gdyż wszytko con- fuse nápisał / á iednę rzecz w czworgu y w pięćiorgu Capitulum położył / dźieląc ią / co mogł w iednym iáko przystoi odpráwić / tákże seriem & ordinem temporum & nationum confundował / Cze- go ieśli komu potrzebá / ia to z iego Kroniki pokaże. Tu też opisu- ie Roku 1205. pirwsze obiáśnienie y vsłyszenie imienia Litew- skiego / Cap. 29. fol 114. á wyższey záś sam przećiw sobie Cap. 15. fol. 83. Roku 1103. ták mowi. Eodem tamen Anno Pruteni & Litua- ni terras Rusiæ uastarunt &c. Wszákże tegoż Roku Prussowie y Li- twá Ziemie Ruskie burzyli / to się tu okázuie sławne męstwo Li- táwow / ktorzy to Ruś burzyli od lat 477. nie od 372. Czego też Vapouius / y Bielscius z niego in libro Cronicorum secundæ editio- nis fol. 245. dowodzą. Tenże Miechouius wyższey fol. 40. lib. 2. cap. 14. czyni wzmiánkę Litwy / Zmodźi / y Lotihałow / od Roku Páńskiego 1041. skąd się znáczy Litwá być sławna od Lat 576. Tenże też sam niżey z Włochow ich narod wywodzi stárodawnych czásow ieszcze przed Christusem / o czym się wyższey dostátecznie opisáło.

Zywibund

Polakom Zyba … w známiniu … [handwritten marginal note, partly illegible]

Zywibund Dorsprungowic

z Herbu Kitaurus álbo Hipocentaurus / po Kiernusie Kunasowicu Xiadz Litewski / á Montwil Gymbutowic Zmodzkie Xiażę.

Rozdział VII.

Długasmy sie tu byli zábáwili rzeczą /
Czytelniku / Ruskich spraw pilną máiąc pieczą /
Zesmy Litewskich Xiążąt przerwáli porządek /
Lecz mi to snaść odpuściß iesli maß rozsądek.
Bo iß Ruski narod iest w dzieiach swych dawnieyßy /
K temu y Monarchią Kijowską sławnieyßy /
Tedym też ich dzielności tu ná plác wystáwił /
By káżdy wiedział czym sie ten cny narod báwił.
Bo y z Mitridatesem Pontskim Krolem onym /
Ktory w postrách Rzymiánom był niezwyciężonym /
Z tym sámi Roxolani cnych Rusow przodkowie /
Walczyli / swiádczą o tym w swych dzieiach Grekowie.
Lutprandus / Prokopius / Zonaras z lat dawnych /
Pißą w Greckich Kronikach dzielność Rusow sławnych /
Piße y Sabellicus / kto chce niechay czyta /
Lecz sie y v domowych sławy ich dopyta.
Ják z Greckimi Cesárzmi ná Morzu ná wodzie
Boy wiedli chcąc potomkow swoich mieć w swobodzie /
Taurike / Korsun gdzie dziś Przekop Grekom wzieli /
Y pod Andrinopolim ich Cesárzá scieli.
Widziałem tez sam w Perze widziałem swym okiem /
Ktore nád Propontidem iest Miásto głebokim /
Herb Ruskiey Monarchiey Mąż ná koniu zbroyny /
Z drzewem / ná znák z Grekámi Ruskiey dawney woyny.
Ná Bramie przytym Greckie Rytmy są wyryte /
Sławiąc Włodimirzowe dzieie rozmáite /
Gdy poiął Cesárzowne Grecką á Chrzest swiety
Wniosł do Rusi / Báłwáński błąd nißcząc przeklety.
Też sławi Ruskie mestwo Blondus Mąż vczony
Vspergensis / Aretin w dzieiach doswiádczony /
Orosius / Nauclerus / Volateran sławny /

Zonaras annalium Græc. Tomo 3. Luitprandus de rebus per Europam gestis lib. 5. cap. 6. Procopius de Bello Gotico vel Getico &c. Volateranus libro 7. Geographiæ &c.

Pera álbo Galata.

Volateranus lib 7 etc.

Gwido

Guido/ Rauennas/ Luitprand też Hiſtoryk dawny.
Ci wßyſcy opiſuią Ruskie słáwne dzieie/
Ná ktore dziś wſpomniawßy/ áż ſię ſerce śmieie/
Gdy z Party/ z Greki/ z Swedy/ Scandy/ Nortweyczyki/
Y z Danámi miewáli częſto krwáwe ßyki.
Nowogrodzánie wielcy Philandy trzymáli/
A Pskowiánie zdawnych lat dań z Skandiey bráli/
Won czás gdy Monarchia Ruska wcále ſtałá/ O tym cźytay Crancuſſá.
Przed przyległymi páńſtwy záwżdy przodek miáłá.
Przeto Litwinie brácie niezayrzy też Ruśi/
Gdyż też ſą niemniey słáwni zeznáć káżdy muśi/
Bez nich ty porządku ſpraw ſwych niemożeß wiedzieć/
Gdyż Ruſacy w ſwych Páńſtwach zdawná zwykli ſiedzieć/
Máią ſtárße świádectwá: Litwá zás z nich rosłá/
Gdy niezgodá v Ruskich Xiążąt rogi wzniosłá/
A Litwá wich oyczyznách zgodą ſwą oſiádłá/
Gdy ſię wnętrzną niezgodą Ruś biedna wyiádłá.
Służyłá Litwá Ruśi zás ich zniewoliłá/
A nieprzemożne páńſtwo niezgodá zwalczyłá/ Omnium rerum viciſitudo, & concordia paruæ res creſcunt, Diſcordia maximæ dilabuntur.
Ták Monarchie/ Páńſtwá wſpák ſię odmieniáią/
Niewolnicy nád Pány ſwymi zwierzchność máią.
Wprzod Kiernus Kunaſowic Xiądz Litewski láſſy/
Oſadzał nád Wilią wty pogodne czáſſy/
Gdy ſię Xiążętá Ruskie społecznie wádźili/
A iedni przeciw drugim woyská prowádźili.
W Kiernowie ktory z ſwego imienia záłożył/ Kiernow od Kiernuſſá.
Stolcem mießkał gdzie Xięſtwo Zawiliyskie mnożył/
Po lekku ſię Ruſakom z mocy wybiiáiąc/
A ná świátło Litewskie imię wydźwigáiąc.
Montwil też Syn Gimbutow Brátá Kiernowego/
W Zmodzi po Oycu doſtał Xięſtwá gotowego/
W Jurborku mießkał głową czáſem w Kunáſowie/
Gdzie dziś Kowno/ żywności nábywáiąc w łowie.
Erdziwiłá/ Nemená/ y Wikintá ſpłodźił/
Trzech Synow á káżdy z nich ná cel cnoty godźił/
Lud gruby w goſpodárſtwo Zmodzki záprawiáli/
Y práwá/ y Bogom ſwym modły vſtawiáli.
Z nicz ogień nád Niewiążą wieczny fundowawßy/ Nabożeńſtwá ſtáre Litewſkie y Zmodzkie.
Y wieże dla Bałwanow podle zbudowawßy/
Iák ich won czás Czárt mamił Láſy poświącáli/

W ktorych

W ktorych Wężom/ Hadźinam ofiáry wzniecáli.
Ziwibund Dorſprungowic Rzymſkiey Familiey/
Mießkał ná Dźiewałtowie/ y w Wilkomiriey/
Herb Kitaurus Herb Kitaurus z przodkow miał/ puł koniá puł mężá/
A wogonnego z łuku ſtrzáłą mierzy wężá.
Tákże czterzey Xiążetá w ſwym vdziale káżdy/
Mießkáli w ſpolney zgodzie miłuiąc ſie záwżdy/
W zgodzie Litwá vrosłá w ták wielkie narody/
A Ruſka Monarchia nißczáłá z niezgody.
Kiernus zás Xiądz Litewſki w ßedziwey ſtárośći/
Corkę ſwoię Poiátę dla godney dzielnośći/
Ziwibundu w Małżeńſtwo Dorſprungowicowi
Dał z nią Xieſtwo Litewſkie/ iáko Cieść Zięciowi.
Poniewaz Syná niemiał ktoryby dźiedźiczył/
Corce przy niey Zieciowi Xieſtwá ſwego życzył/
Ták Ziwibund Rzymſkiey krwie potomek prawdziwy/
Po żenie doſtał Litwy iák Dźiedźic właśćiwy.
Z dźiewałtowá ná Kiernow wnet ſie przeprowádźił/
Gdźie z Poiátą one włość Litawy oſádźił/
Y pánował poddánych ſkromnie rządząc w zgodzie/
A gdźie vpad gránic czuł/ wczás zábiegał ßkodźie.
Kiernuſowi gdy śmierći dług zápłáćił s ćiáłá/
A Duſzá do Charoná ná przewoz leciáłá/
Vſypáli pod Láſem grob wzgore wyniosły/
Zoská Gorá y Jezioro było nie dáleko gdźieś od świętey rzeki. Tám iego trup ſpalili v Jeziorá Zosły.
Spalili iák był zwyczay Pogáńſki/ á potym
Proch zebrawßy ſchowáli wyżßey naydźieß o tym/
Ziwibund/ Dźiewałtow/ Wilkomir/ Kiernowo
Oſiadł/ ćiáło ſpaliwßy po śmierći Cieśćiowo.
Columny z Kitauruſem Herbem złączył ſwoim/
Y pieczętował ſie tym ſam Kleinotem dwoim/
Z Muntwilem też Xiążęciem Zmodźkim przyiaźń ſtale
Chował/ obá przeſtáiąc ná właſnym vdźiale.
Ruſkim Xiążętom pomoc ná Polſkę dawáli/
Y Mazowieckie włośći s kątow náieżdżáli/
Lup wywodząc/ y płony s ktorych ſie żywili/
A vrwawßy iuß niegoń gdy Narew przebyli/
Tákże też gdy v Ruśi widźieli niezgodę/
A ná wybicie z mocy ich máiąc pogodę/
Náieżdżáli ich páńſtwá łupy bierząc częſte/

Stym

Z tym w lásy iák do Zamkow vćiekáli gęśće.
Ieśliże ich ná polu niedognał/ iuż prożno/
Bo po błotnych śćárzynách rozbiegli śię rożno/
Ná ostrowách Ieziornych/ y w leśnych iáskiniach/
Chowáli śię y w Jámách iák w nalepszych skrzyniach.
Vbiory ich z wierzece wszytko były skory/
A máiętność ná sobie co mogł nośić ktory/
Dom kuczká prostym dárnem nákryta/ bot z łyká/
Zwierzecy łeb obłupił/ y wdział miásto słyká.
Rzekłby był iż to wszytko są Herculesowie/
Ktory też ono skorę Lwią nośił ná głowie/
By był widział áno nász Zmodźin swoie głowę/
Przybrał w Wilcze/ w Niedźwiedzie łbisko y Zubrowe.
A kiedy pokupili w Ruskich Ziemiách pługi/
Włocznie z narogow kuli/ potym ná kiy długi
Osádźili/ do strzał też czynili żeleśćá/
A niedługo iednego zágrzewáli mieyscá/
Choć ich Rusácy bili/ drugimi oráli/
Lecz do woyny chęć máiąc o śmierć máło dbáli/
Drudzy zás ták przeważnie więzienia śię strzegli/
Gdy iuż niemogli vćiec w męzney bitwie legli.
Ieśli też z Ruśi żywo dostáli ktorego/
Wnet go s koniem spalili tuż sámowtorego/
Ná cześć Bogom Pogáńskim pictos Gudos Dziewie
Płák pocziśś/ ták wołáli áż szumiáło krzewie.
Zwierzecy práwie żywot z dawnych czásow wiedli/
Aż Ziwibund y Montwil ná Xięstwách vśiedli/
Ten Litwę/ á ten Zemoidź w porządnieyszey spráwie/
Cwiczyli/ ták w domowey iák w polney zábáwie.
Ci naprzod náuczyli wołow w iárzmo wprzegáć/
A Chlebá z wnętrza Ziemie ostrym pługiem śięgáć/
Po rolnych cney Cereri śiemię miecąc skibách/
A pierwey przestawáli zá zwierzu ná rybách.
Więc y Domy budowáć/ y wyniosłe Dwory/
Gospodarz też dobytek swoy gnał do obory/
Co śię pierwey po Leśiech błąkáło po polách/
To teraz po oránych iuż śię páśie rolách.
Iuż/mielu/mielu/ w żárnách/ Rugosz/ krusząc śpiewa/
A chlebá s potu ćiáłá zás śię wrok spodziewa/
On co pierwey łupem żył/ to iuż w swym obrębie/

Cromerus lib. 11.

Vbiory Litewskie stáre.

Złote wieki w Litwie.

Broń Litewska stára.

Kiedy Litwá poczęłá gospodárstwo.

Pekármy pierwsze Litewskie.

Gdy zásieie.

Miał iák Ruśin y Polak żywność chćiwey gębie/
A iuż nie ták dla łupow iák dla rozszerzenia
Páństwá / y gránic spolną mocą przymnożenia/
Náiezdzáli do Ruśi porządnieyszą sprawą/
Y zwodzili z Ruskimi Kniáźmi woyne krwáwą.

Litwá dla żywnośći pierwey tylko walczyłá.

Krwáwą bo sie czesto krwią swoią oblewáli/
Gdy przestrzeństwo swym wnukom száblą vprząţáli/
Obaczywszy sie ludźmi być żyli iák ludzie/
Co pierwey káżdy iák Wilk leżał w leśney budzie.
Iuż y Namioty/ iuż y woienne obozy
Zmyślili/ y fortelne przez rzeki przewozy/
Łodzie/ Czołny z Zubrowych skor dziwnie szywáli/
A szwy dla prześćia wody / łoiem náćieráli.
Wiec gdy gdzie mieli ciągnąć/ dwá łodź iedne nieśli/
A skoro iuż ná mieyscá rzek głębokich weszli/
W tych sie Batách woźili / á Konie w pław wiedli/
Aż ná nieprzyiaćielski brzeg w zdrowiu wysiedli.

Przemyślne stárey Litwy przewozy.

Bo won czás gdy w tych mieyscách leśnych pusto stało/
Jeszcze przewozow bárdzo rzecznych nálazł máło/
Przeto Litwá ty lekkie zmyśliłá przeprawy/
Co Potomkom pomoże do Rycerskiey spráwy.
Bo y Dmitr Wiśniewiecki tey sztuki kosztował/
Gdy sie przez Don/ Dniestr/ Dunay czesto przepráwował/
Nosząc z sobą ty Baty/ ktore lekcey dźwigáć/
Niż drzewiáne/ y latwiey vćiec y dośćigáć.
Ták Zywibund pánuiąc w Litwie ná Kiernowie/
Vstáwicznie sie stárał by iego Wnukowie/
Mogli záżyć oyczyzny Litewskiey spokoynie/
Przeto ich spráwy wszytki prostował ku woynie.
Ku woynie/ bo przez dobrą woyne pokoy bywa/
Oracz rolnych owocow po pracy vżywa/
Ták po woynie Rycerze bywáli weseli/
Gdy odpędzą naiázdy swych nieprzyiaćieli.

O Rosterkách miedzy Xiążety Ruskimi / y o naiázdách Litwy do Ruśi / A poráženiu ich / Miechouius fol. 123. lib. 3. Cap. 33. y Látopiśćze Ruskie.

Kśiążętá Ruskie / Jurgi Włodimirski / y Jarosław Pereasławski / złączywßy wespoł mocy swoie / podnieśli niesłußną woynę ná Xiążętá Smolenskie y Nowogrodzkie / ktory gwałt chcąc gwałtem odbić Włodimir / Constanti / y Mśćisław Brácia rodzeni / Xiążętá Smolenskie / y Nowogrodzkie / zebráli sie z woyskámi swoimi / á gdy obiedwie stronie smiele á vpornie przećiw sobie ciągnęli / Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1206. dniá 12. Aprilá stoczyli bitwę srogą / tám zá spráwiedliwośćią / otrzymáli zwyćięstwo Smoleńskie Xiążętá / Wolodimir / Constanti / y Mśćisław / nád Jurgim Wołodimirskim / y Jarosławem Pereasławskim / gwałtownikámi pokoiu / pobiwßy y rozgromiwßy wßytki vphy ich / z Ruśi y z Połowcow zebráne / iż ich ná plácu dzieśięć tyśiecy poległo. Zá spráwiedliwą woyną Bog y ßczęśćie.

A kończąc zwyćięstwo oblegli Jurgiego ná Wołodimirzu / gdzie śię był zámknął vćiekwßy z bitwy / ktory po długim oblężeniu pokoy vprośił / pod tą condicią / iż Zamek Wołodimirski poddał / á sam do nich wyßedł / A oni dáli záraz Wołodimirskie Xięstwo z Zamkiem Brátu swemu Constantinowi / A stamtąd do Pereasławiá przećiw Xiążeciu Jarosławowi ciągnęli / ktory záraz od nich pokoiu prośił / nie przećiwiąc śie. Co widząc zwyćięscy / iż śie vpokorzył / vczynili z nim pokoy / y przy Xięstwie Pereasławskim zostáwili / wßákże zá wielkimi podarkámi. Chćiwość cudzego przyßłą vpadek.

A potym ná Láto Litwá widząc rostyrki y niezgodę wnętrzną miedzy Xiążęty Ruskimi / chćiwą łupow zápaleni / wyßli z swoich leżyśk gęstych Lásow / á zßykowawßy śie z Xiążęty swoimi ná vphy / wćiągnęli ogromnym woyskiem w Ruskie strony / burząc / paląc / łupiąc / y plundruiąc co śie im potráfiło. Litwá Ruskie kráiny woiuie.

Ktorych chcąc odeprzeć Wołodimir Rurikowic Xiążę Kiiowskie / máiąc z sobą Rycerstwo Smołenskie / k temu z Xiążęty inßy-

żęty inszymi Romanem Borisowicem / Constantinem Mściskawem y Rościskawem / Synámi Xiążęciá Dawidá złączywszy mocy spolne / ciągnęli przeciw Litwie Ruskie wołości plundrującey. A gdy im Litwá bitwy niezwłoczyłá / potkáły sie woyská z obu stron ogromnie / gdzie rownym szcześciem długi czás rowna bitwá stałá / aż ná ostátek Litwá porażona po polách pierzcháć poczełá / á Xiążętá Ruskie rospuściwszy po nich zagony w lesiech / y w skrytych mieyscách Litwę y Xiążętá ich bili / siekli y imáli / á polon wszytek odgromili.

Lituanorum Duces occid ndo fugi ntes persequendo &c.

Tego też czásu Hleb Xiąże Rezáńskie (ktorych dźiś Xiestwo Moskiewski posiadł) łákomstwem vwiedziony / sześci Brátow rodzonych / y wielkość Boiárow swoich / ktorzy ich stronę trzymáli / okrutnie zámordował / izby sam zupełne Xiestwo Rezáńskie mogł opánowáć.

Okrucieństwo Xiażęciá Rezańskiego nád Bráty.

O koronowániu ná Krolestwo Galatskie álbo Halickie y Włodimirskie Colomaná Syná Andrzeiá Krolá Węgierskiego 1208. y wypędzeniu iego / á porażeniu Węgrow y Polakow od Rusi.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Oświeconego Xiażęciá y Páná / Páná Janusza Constantinowicá / Xiażęciá Ostrogskiego / etc. Hrabie ná Tarnowie / etc.

PO Romanie Halickim Włodimirskim onym /
Monarchą wszytkiey Rusi / co był przełożonym /
Ktory ná woynie Polskiey zábit / burdy nowe
W Ruskich páństwách nástáły o mieysce stolcowe.
Bo Kijowski Kniáź chciał być stárszym po stáremu /
A drudzy záś Xiążętá odpieráli temu /
Jeden chciał ná Haliczu / w Włodimirzu drugi
Monárchą być wszey Rusi skąd rostyrk rosł długi.
Z czym przez wnetrzne woyny mocy ich vbyło /
Bo káżdemu pánowáć / niźli służyć miło /

Dwie Stolicy Monarchiey Ruskiey.

Ták mo-

Ták mocnieyszy słábszego wyganiał z dzierżáwy/
A Litwá wich niezgodzie miáłá pokoy práwy.
Náieżdżáli do Ruśi/ nędzá z káżdey strony/
Gdy Bráciá miásto spolney wádzą się obrony/
Przeto gdy im dogryzło ieli o tym rádźić/
By Xiążę cudzoziemcá Monárchą posádźić.
A iż się Xiążętámi Polskimi brzydzili/
Cromerus: Et eum à Polonico nomine &c. abhorerent.
Przez spolne wotá záraz wszyscy się zgodzili
Háliczánie/ wziąć sobie z Węgier Colomaná/
Andrzeiá Królá Węgierskiego Syn wybran ná Krolestwo Ruskie/ Hálickie.
Y ná Háliczu Krolem przełożyć zá Páná.
Wyprawili do Węgier by przyiechał posły
Ktory skoro go wdzięcznie ty nowiny doszły/
Niedał się długo prosić záraz z ludem wielkim
Przyiechał do Halicza z ochędostwem wszelkim.
Tám go Biskupi z Węgier vkoronowáli/
Ab Episcopis quos in suo comitatu habebat.
Y z triumphem Hálickim Krolem obwołáli/
Wincent Kadłubek Biskup Krákowski Koronę
Nań kładł támże mu ráił Solomkę zá żonę/
Leszká Białego Siostrę/ ktorą wziął w małżeństwo/
Y nád Hálickim/ Ruskim Carstwem przełożeństwo/
Lecz to niedługo trwáło/ bo Ruś niezwaláłá/
By Rzymskich Ceremoniy Królá ćierpieć miáłá/
Boiąc się by Rzymski Krol y Papieskie modły/
Swięto Ruskiey ich wiáry z gruntu tym niezbodły/
A zá wiárą zgwałconą też o swe wolnośći/
Obawiáli się iákiey Węgierskiey chytrośći.
Bo gdzie wiárá zsánknie iusz y páństwo ginie/
Czego dziś Francuskich burd srogi przykład słynie/
Tego też y Rusacy gdy się obawiáli/
Mśćisławá Mśćisławicá ná Páństwo przyzwáli.
Mśćisław Mśćisławic Chrobry.
A iż ten Mśćisław był Mąż Rycerz práwie dobry/
Dáli mu nowe imię dla dzielnośći Chrobry/
K temu Halicki Dziedźic y słusznie dochodził
Oyczyzny/ niechcąc by mu w niey Węgrzyn przewodził/
Przeto gdy iusz Coloman Krolestwem się báwił
W Háliczu/ á część woyská do Węgier odpráwił/
Mśćisław Mśćisłáwic Chrobry wnet woyská zgromádził/
Z Połowcow/ z Litwy/ z Ruśi/ iák Lew Lwow prowádził/
Dobył Hálicza záraz prętkim szturmowánim/
Coloman sam Krol vćiekł/ á Węgrowie zá nim/
Coloman nowo koronowány z Halicza vćiekł.

O tym szerzey czytay Miechouium et Cromerum lib. 7.

Kadłubek też Krákowski Biskup zbiegł z Iwoniz/
Kanclerzem Polskim/ drugich zás Rusacy gonią.
Goniąc bijąc imáiąc/ á Mścisław zochotą
Wszedł ná Zamek Halicki/ tám Koroną złotą/
Ktorey Coloman odszedł był koronowány/
Od Władikow wszey Ruśi Cárzem obwołány.

Mścisław Mścisławic Chrobry wygnawszy Colomaná Krolem y Cárzem wszystkiey Ruśi koronowan.

Węgrow/ Polakow wiele Rusacy pobili/
Poimánymi w niewolij iák bydłem robili/
Drugich záprzedawáli/ á Rzymskie obrzędy
Wyrzucili máiąc ich zá brzydliwe błędy.
A potym Węgierski Krol Andrzey rozgniewány/
Iż był z Ruśi iego Syn Coloman wygnány/

Węgierskie woysko y Polskie pod Hálicz przeciw Russakom.

Posłał z nim woysko wielkie dobywáć Halicza/
A wyrzucić Mściśławá z niego Mściśławicá.
Posłał y Lesko Biały pomoc Colmanowi/
Z Polski woysko niemáłe przeciw Mścisłáwowi/
Mścisław też Mścisłáwowic skoro to vsłyszał/
Wielkie vphy z Rusakow z Połowcow popisał.

Rościsław Mścisłáwowic Włodimirz Rurikowic/ y Rościsław Dawidowic Xiążę á Ruskie przeciw Węgrom y Polakom.

Rościsław też Mścisłáwowic/ Włodimirz Rurikowic
Xiążętá y Rościsław z woyski Dawidowic/
Przybyli Mścisłáwowi ná pomoc ochotnie/
Niechcąc zwierzchności Węgrom dáć w Ruśi sromotnie.
Nád to Litwy/ Połowcow/ Iatwieżow przyzwáli/
By Węgrom y Polakom odpor mężnie dáli/
Lecz Polacy z Węgrámi skoro przyciągneli/
Záraz Hálicz bez wieści pierwszym szturmem wzięli.

Polacy y Węgrowie Hálicz wzięli.

Tám Coloman Małżonkę swoię zostáwiwszy/
Z mdleyszym ludem y strzelbą Zamek vmocniwszy/
Zszykował woysko Węgrow swych ná lewą stronę/
Polacy ná práwy bok trzymáli obronę.
Ták ciągneli przeciwko Rusakom wtey sprawie/
A Phebus puł Niebá był obiechał iuż práwie/

Południe.

Ognistymi włosámi zbroie oświecáiąc/
Mars tuż stoi do bitwy mężow podniecáiąc.
Mścisław Chrobry z drugimi Xiążęty też smiele/
Vphy Ruskie prowádził sam stoiąc ná czele/
Nápominał by mężnie wszyscy poczynáli/
A zwycięstwá pewnego by się spodziewáli.
Toż też Coloman czyni toż też y Polacy/
A wtym rowem z Dąbrowy przytárli Rusacy/

Z krzykiem z hukiem ogromnym z Węgry śię potkáli/
A Połowcy Polski rog práwy náiecháli.

Potkánie ogromne Russakow z Polaki y z Węgry.

Stárły śię woyská spolną śmiáłośćią chrześt strászny/
Aż od strzał záchmurzył śię Słoneczny woz iásny/
Ci z kuß bełty/ ći z łukow/ ći śię zás wręcz śieką/
A z drugich śię iuß trzewá od długich drzew wleką.
Słyszałby był tám ránnych pod końmi stękánie/
Obaczyłby y ßykow roznych náćieránie/
Ano iák kiedy owo pßczoły podkurzone/
Roią śię/ álbo wáły Morskie záburzone.
Pieniste wody pędzą/ Nawy skaczą rozno/
Sternik śię/ y Bosmani z wiátry biedzą prozno/
Ták y w tey bitwie gdy Mars puśćił koty z głowy/
Rowne były Zołnierzom gory/ rowne rowy.

Bitwá sroga.

Iuż śię ná oslep dárli ieden ná drugiego/
S krotką bronią niemierzył oręża długiego/
Zápalczywy ná męża mąż vpornie bieżał/
Zginąć niedbał tylko by z nim przećiwnik leżał.

Vt non inultus caderet.

A Charon z czarną łodzią tuß ná porcie stoi/
A iuß śię y sam więcey Duß przewoźić boi/
Gdy tyśiąc zá tyśiącem ćieniow mu przybywa/
A Echo ná powietrzu z trwogi śię odzywá.
Fortelu Mśćisław pátrząc krzycząc ieźdźi wkoło/
A potężnieyßych Mężow wywodźi ná czoło/
Ci śię śieką ná vmor/ Coloman też ćießy
Węgrow/ Fortuná rownym losem wßytkich śmießy.

Mśćisławow Fortel ná Polaki.

Polacy iuß práwy rog byli obronili/
Y Rusakow z pierwßego mieyscá rozgromili/
Do Węgrow też zwyćiestwo iuß swoy los skłániáło/
Ale ßczęśćie odmienne wnet ich okłamało.

Quin in altero cornu ad Vngaros victoria inclinabat.

Bo Mśćisław Chrobry świeżych Połowcow przebrawßy
A Polakom y Węgrom s tyłu záiechawßy/
Skąd śię nie spodziewáli vderzył wnich pędem/
Kilko vphow iák trawę kosą poćiął rzędem.

Ibi Msczislaus cum Polowcijs eos à tergo adortus facilè securos dissipauit, & magna strage profligauit.

Drugich łatwo pogromił gdy śię pomießáli/
A bez spráwy tám y sám rożno vćiekáli/
Rusacy goniąc śieką/ kolą/ wiążą/ krzycząc/
Węgrowie w gory bieżą tarczámi śię scżycząc.
Rusacy zás Chorągiew Polakom wydárli/
Koronną z białym Orłem/ wnet ią rospostárli/

Fortel w odięćiu Chorągwie Polakom.

W swey zasadce: Polacy z roznych mieysc pátrząiąc/
Szli do oney Chorągwie swoich być mnimáiąc.
A ktorzykolwiek do niey z omyłku przybiegli/
Wszyscy iák w sámołowce od Rusakow legli/
Ták ony wszytki woyská Węgrow Lechow zbite/
Dáły z siebie zwycięstwo Ruśi známienite.

Ták tę bitwę Miechowius lib.3. cap.31. fol.119. y Cromerus lib.7. Długosus etc. opisuią. Iacebantq; cadauera interfectorum, iák Miechouius mowi / circa Halicz, tanquam arena insepulta, iż leżáłá wielkość trupow pobitych niepogrzebionych iáko piasek około Halicza.

Attilus Fileni.

Attiliusá Filiniego Woiewodę Węgierskiego Rusacy poimáli / á Colomanus Krolewic Węgierski / Krol Hálicki y Włodimirski vciekł ná Hálicki Zamek/ ná ktorym go Mśćisław Chrobry obegnał/ á gdy nieopátrznie Colomanowi Zołnierze bramy zámkowey tylney strzegli/ iedney nocy podkopáli się Rusacy pod nie/ y wpádli do Zamku/ á Węgrowie y Polacy nagle przestrászeni vciekáiąc/z murow szyie łamáli/ á drugich pobiwszy / y Zamek opánowawszy Mśćisław/ obegnał Kośćioł Peteczystey / w ktorym się był Coloman z Zoną/ z Pániámi/ y z przebránym Rycerstwem záwárł / ták głodem y prágnienim vćiśnieni / tylko żywot v Mśćisławá ná rokowániu vprośiwszy / drzwi Kośćielne otworzyli/ tám zá roskazánim Mśćisłáwowym Panięta Węgierscy y Polscy / tákże Pánie byli wywodzeni/ ktorych wszytkich Mśćisław część Połowcom/ część swoim Dworzánom rozdał / á Colomaná z Zoną Salomką Xiężną Polską do Torská ná więzienie posłał/ w ktorym był chowan pod strażą przez dwie lećie/ według Miechowiusá/ ácz Cromerus tylko Rok kłádźie/ á niebył wypuszczon/ áż po długim stánowieniu y tráctowániu/ Roku od Christusá 1210. pod tymi condiciámi / iżby Bellá Brát stárszy Colomanow poiął w małżeństwo Marią śiostrę Mśćisłáwowę/ á Mśćisław po trzech lat miał Halicza Colomanowi vstąpić / ktore condicie pełniąc Mśćisław/ odiechał do Torská / támże drugiego roku vmárł/ pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Krzyżá/ ktory był sam zbudował. A Coloman też nie długo ná Kroleſtwie Hálickim pánował / Bo Daniel Romanowic vbieżał Zamek Hálicki/ y wygnał Colomaná / ktorego zás Oćiec Andrzey Krol Węgierski zá dwoią wypráwą ledwo ná Hálicz przywroćił / y pánował Coloman ná Háliczu trzy látá/ á Roku 1225. vmárł z podeyrzenim tru-

Colomannus Krol nowy Ruski ná Haliczu poiman z zoną Pelką.

Przeważność Rusakow w podkopániu Halicza.

Coloman Krol z zoną ná więzienie do Torská.

Mśćisław vmárł Chrobry rzeczony/ Roku 1212.

Daniel Romanowic/ Xiążąt Ostrogskich przodek.

nim trucizny żądáney. A od tego czásu Krolowie Węgierscy w Ruśi włodowánie swe vtrácili/ wszákże potym długo vżywáli tytułu Krolestwá Halickiego y Lodomeryskiego / álbo Włodimirskiego/ iáko y dziś Henricus Polskiego/ y wszystkiego Xięstwá Litewskiego /etc.

Krolowie Węgierscy dla czego vżywáli Titulu Krolestwá Gallaciæ, vel Hallaciæ, y Laodomeriæ, ma bydź/ Wolodemeriæ.

Po śmierci Colomanowey/ Dawid Romanowic Halicz opánował/ ále Jsasław będąc bliższy do Halickiego Xięstwá / zebrał woysko z Połowcow/ y wypędził Daniłá Romanowicá / á Xięstwo Halickie postąpił Xiążęciu Michałkowi Swiniogrodzkiemu.

Burdy znowu o Halicz.

O porażeniu Xiążąt Ruskich od Polakow / Roku 1211.

Rusacy gdy po pirwszym zwycięstwie zhárdzieli/
Odmienności fortuny mylney niewiedzieli/
Zebrawszy się wspoł z Litwą/ z Zmodzią/ z Játwieżámi/
Náieżdzáli do Polski częstymi wtarczkámi.
Lesko tym obrużony,posłał Sulisławá/
W ktorym męstwo świećiło y woienna spráwá/
Ten z rycerstwem przebránym ciągnął w Ruskie włośći/
Oddáiąc też wet zá wet/burzył przez litośći.

Sulisław Castelan Sendomirski.

Ruscy Kniáziowie hárdźi wnet woyská zebráli/
A z Polaki ogromnym pędem sie potkáli/
Lekce ich sobie ważąc / á pierwszey fortunie
Vfáli / ktora często zdrádźiwszy w lás dunie.
Polacy spráwiwszy sie wszyscy wálnym szykiem/
Vderzyli w pośrzodek ich vphow z okrzykiem/
Ták rozerwánych wszytkich bez wieśći strwożyli/
W swey mocy vfáiących fortelem pożyli.
Zá czym rożno pierzchneli do lássow Russowie/
A zbitych pełno w polach/ pełno w káżdym rowie/
Polacy ich obozy/ y łupy okwite/
Wzieli/ y krom pospolstwá / więźnie známienite.

Cromerus fol. 128. lib. 7. Miechouius fol 115. Cap. 30. lib. 3.

Swietsław/ Włodmir/ Jarosław/ Constanti y Jerzy/
Poymáni ich Kniáziowie z swym żołnierstwem w wieży/
Lecz potym wypuszczeni gdy Polakom szkody
Nágrodzili/ y więźniow wroćili z vgody.

Swiátosław Mśćisławowic Włodimir/ Jarosław/ Constanti/ y Jurgi/ Xiążętá Ruskie od Polakow w bitwie poimáne.

Ták Ru=

Ták Rusacy z Lechy mir wten czás wziąć musieli/
Bo w Domu nieprzyiaciół nowych gorszych mieli/
Nowych srogich Tátárow przed tym niesłychánych/
Ani wtych polách gdzie dziś są/ nigdy widánych.

O pirwszym przyściu Scytow álbo Tatarow wty polá/ gdzie dziś osiedli/ Połowcow wygnawszy y wybiwszy/ zá czym y Ruskie Xiążętá porázili/ y zniewolili/ Roku 1211.

Rozdział IX.

Latopiscze Litewskie stáre bez dowodu słusznego spisáne (gdyż won czás ludzi dowcipnych nie mieli) ták swoie rzecz prowádzą/ czásu pánowánia Montwiłá Gimbutowego Syná/ powstał Cárz Tátárski Batti/ y wszytkie ziemie Ruską Xiążąt niemáło pościnawszy/ zwoiowáł/ y Stolec wszytkiey Ziemie Ruskiey Kijow spalił/ y pusty vdziáłał/ Aż Xiądz wielki Kijowski Dimitrey ná Czernieow zbiegł/ etc.

A wten czás iákoby miał Wykint Zmodzkie Xiążę Erdziwiłá Syná wypráwić/ ktory Nowogrodek/ Grodno/ Brześć/ y Mielnik opánowáł. Ale to ináczey było/ y pierwey przed Battim/ czegom z godnych Historikow/ y z sámey istotney rzeczy doszedł. Abowiem Batti Roku od národzenia Christusá 1240. w sześciu set tysiecy Ruskie páństwá/ y Polske wszytke/ Moráwe/ Slązko/ áż do Wrocłáwiá/ y Legnice powoiowáł/ gdzie Pompá Mistrzá Pruskiego/ y Henriká Xiążę Legnickie S. Jádwigi Syná mężnie się zá wiáre Christusowe broniących zábili Tátárowie/ á w Węgrzech potym trzy látá buiáiąc mieszkáli/ wszytki Węgry/ tákże Racką/ Bosseńską/ Kárwácką/ Bulgárską ziemie ogniem y száblą zwoiowáli. Ale Litwá (czego sámi dla zániedbánia Historiy wiedzieć niemogli) pirwey się przed tym z niewoley Ruskiey wybili y strząsnęli/ To iest od národzenia Chriſtusá Páná Roku 1211. á według niektorych 1118. Gdy Scytiyski narod Tátárowie álbo od Rzeki Tartar/ álbo od oyczystych mieysc/ álbo od wielkości narodu swego/ co y sámi sobie przywłaszczáią/ ták názwáni/ pierwey zá Kaspuskim Morzem w záwárciu Gory Jmaus/ y Cacausiyskich skał

Batti Czarz Tatarski kiedy woiował.

Cromerus: Circa annum Christi 1202. vel vt aliy uolunt 1118.

Idem Crom. fol. 128. lib. 7. Tartari enim Scytica gens siue à fl. etc. obscuri ignotiq;. Miechouius vero

ſkich ſkał ná wſchod słońcá / táiemni y nieznáczni iák Grekom ták kácinnikom / mießkáiąc / zábiwßy Królá Indiyſkiego / ktoremu służyli. Azyą práwie wßyſtkę wielką y máłą z zwycięſtwem wzdłuż y wßerz przeßli / gdzie wiele Króleſtw / Xięſtw / y kráin ták Pogáńſkich / iáko y Chrześćiáńſkich ſplundrowáli / á potym przepráwiwßy ſie przez Wolgę Rzekę / gdzie w Kaſpiyſkie Morze álbo Hircańſkie wpada / v Aſtrachani / ktore Moſkwá Chwalinſkim Morzem zowie / wielką mocą ćiągneli ku zachodowi / gdzie naprzod z Połowcámi / ktorzy miedzy Tanaim y Jeziorem álbo morzem Meotis / y nád Pontem Greckim / á dźiś Tureckim Morzem w polách mießkáli / woynę ſtoczyli.

fol. 120. lib. 5. cap. 31. Nam ſequenti anno gens Tartarorum in eam diem ignorata, conflictis pluribus ſeptentrionis nationibus ad Polowczos uenit, &c.

Chwalinſkoie More.

A to przyśćie Tátárow Cometá bárdzo wielka y niezwyczáyna znáczyłá / y iákoby przepowiedáłá / ktora przez 18. dni Miesiącá Máiá / Roku 1211. trwáłá / ku Połowcom ná wſchod Słońcá / y ku Ruſkim páńſtwom ogon obrácáiąc / czáſem ſie też ku zachodowi obrácáiąc / w czym ſię Cromer z Miechowiuſem niezgadza / bo ow mowi / Coma in orientem uerſa apparuit, á ten zás ſupra Polouczos Tanaym ac Ruſsiam girans caudamq; in occaſum porrigens, Ktorego też Waponius y Bieſcius náſláduią / ále iáko było táko było / iednák dáłá pewny znák przyśćia tych złych á przyległych náßych Sąſiádow / ktorzy záraz obie Sarmacie / Azyátycką y Europſką ſrogo ſkaráli / á Ruſkiey z dawna sławney y mocney Monárchiey śiły zniśćili / y práwie wywroćili. A gdy im Połowcy mężnie odpieráli / y woyſká ich porażáli / ná oſtátek od wielkośći Tátárſkiey w mocy ſwoiey byli zemdleni.

Cometá znák przyśćia Tátárow.

Połowcy od Tátárow przemożeni.

Przeto áczkolwiek Połowcy byli vſtáwicznie głowni nieprzyiaciele Ruſakom / wßákże gwałtowną potrzebą przymußeni / pomocy od nich przećiw Tátárom żądáli / rozwodząc im to iż co nam dźiś od Tátárow / to wám iutro bedźie. Dla tegoſie im Ruſacy widząc poſpolitą niebeſpieczność nieodmowili / y owßem Tátárſkich Posłow nápomináiących / áby ſię w tę woynę nie wdawáli / áni Połowcom dawnym ſwym nieprzyiaciołom pomocy dawáli / przećiw Práwu Ludzkiemu poimawßy pomordowáli / á wßyſcy Ziemią y Morzem czarnym od Oczakowá / tákże Donem / Worſchlą / Dnieprem / Bohem y Wolgą Rzekámi ná pomoc Połowcom przećiw Tátárom ćiągneli / Xiążę Mśćisław Romanowic z Rycerſtwem Kijowſkim / Mśćisław Mśćisłáwic z rycerſtwem Halickim / y inße Xiążętá Ruſkie Cernieiowſkie / Pereasławſkie / Włodimirſkie / Nowogrodzkie / y Smolenſkie z Włodimirem Rurikowicem. A złączywßy ſie ze wßyſtkimi woy-

Niewola y v nieprzyiacioł ßuka pomocy.

Trzebá dźiś tákiey zgody / ále ſkutku lepßego ná Turki.

Zgwałcenie Posłow záwżdy ßkodliwe.

Wypráwá Ruſkich X. przećiw Tátárom.

Protolce vrocisce.
Kalka Rzeká.

kimi woyskámi Połowcow/ przyciągnęli do Protolcow/ ſtámtąd potym zá dwánaście dni iázdy ná Kalkę Rzekę przyßli/ gdzie ſię iuß byli Tátárowie z namiotámi ſwoimi położyli. Tám záraz niedopuściwßy im wytchnienia Tátárowie świeży ná ſprácowánych y drogą zemdlonych vderzyli/ á pogromiwßy/ y rozproßywßy Połowcow/ potym Ruſkie woyſká łatwo poráźili/ dwoie Xiążąt według Miechouiuſá Mściſłáwá Kijowſkiego/ y Czerniehowſkiego poimáli/ á Bielſki piße zábili/ á inßych rozproßonych (rzecz hániebną y niesłußną ku wypowiedzeniu) śámiß Połowcowie zdraycy/ przez ktorych ziemię vćiekáli/ towárzyßow woyny y pomocnikow ſwoich iezdnych z koni/ pießych z ßat łupiąc zábijáli/ drugich w Rzekách topili. Sam Mściſław Mściſłáwic Chrobry Xiążę Hálickie/ ktory ono Colomaná Węgierſkiego/ y Polakow poráźił/ gdy vciekáiąc do łodźi ſwoich przyßedł/ przepráwiwßy ſię przez Rzeki/ á boiąc ſie pogoniey Tátárſkiey/ wßytkie nawy potopić/ pośiec/ drugie popalić kazał/ á ták pełen ſtráchu do Halicza piechotą przywędrowáł. Włodimirz też Rurikowic vćieczką zdrowie záchowáł/ do Kijowá przyßedwßy Stolec Xięſtwá Kijowſkiego opánowáł. A druga wielkość Ruſkich vphow gdy vćiekáiąc do ſwoich łodźi przyßli/ obaczywßy być popalone/ y w niwecz obrocone z fráſunku/ z nędze/ y z głodu niemogąc Rzek przebyć/ tám pomárli y poginęli/ krom kilku Xiążąt y niktorego ich Rycerſtwá/ ktorzy ná ſnopkách z Tawołhowych rozg vplećionych (ktorych tám iákom z Turek iádąc widźiáł y dźiś pełno) Rzeki przepłynęli.

Połowcy y Rußacy od Tátárow poráženi.

Xiąże Mściſław piechotą wędruie.
Bo Xiąże Mściſław Romanowic właſny Dziedźic y pan Kijowſki był od Tátárow poimány.
W Multánſkiey Ziemi około Buzowá Tawołhowych láſſow pełno.

A Tátárowie po tym zwyćięſtwie Twierdze/ Zamki/ y Miáſtá Połowcow poburzyli/ ták iż wßytkie kráiny około Tanaim y Meotis wielkiego Jeziorá/ y Cherzonezem Tauriki/ co dźiś Przekopem od przekopánia Jſtmu náßy zową/ y wkoło Pontum Euzinum Czarnego Morzá Tátárowie opánowáli y oſiedli/ gdzie y dźiś w támtych polách Miáſt/ Zamkow/ y wież dawnych murowánych/ ktore Włoßy Genuenſes z Połowcámi w towárzyſtwie budowáli/ ſtáre opádłe mury/ zwłaßczá w Tarhowicy ꝛc. świádkámi ſą. W polách tákże ktore Mádźierſkimi zowią/ ſkąd też Węgrowie wyßli/ wiele ſtoi po dźiś dźień murow/ Zamkow y Miáſt zburzonych. A groby świádczą/ iż tám kiedyś Chrześćiánie mießkáli/ Bo ná mogiłách ſą słupy wyryte Marmurowe/ Mężow zacnych we zbroiách á krzyżyki ná nich/ ále iuß niktore z dawnośći mchem porosły/ drugie ſie poobaláły/ ſkąd znáć/ iż tám kiedyś Grekowie/ Włoßy/ y Genuenſes z Połowcámi pobrátynámi Litewſkimi

tewſkimi

tewskimi mieszkáli / Bo też Połowcowie / iákom wyższey powie-
dział / z Gotow narod wiedli. Ták tedy od tego czásu Tátárowie
narod przedtym niesłycháný Połowcow wybiwszy / nam sąsiá-
dy niewdzięcznymi zostáli. Potym y Ruskie Xiążetá od nich zwo-
iowáne / nietylko tribut z hołdem Tátárom y posłużeństwo wy-
rządzáli / ále też niewolnikom swym pierwszym Litwie łupem zo-
stáli / iáko Cromerus lib.7. pisze / etc.

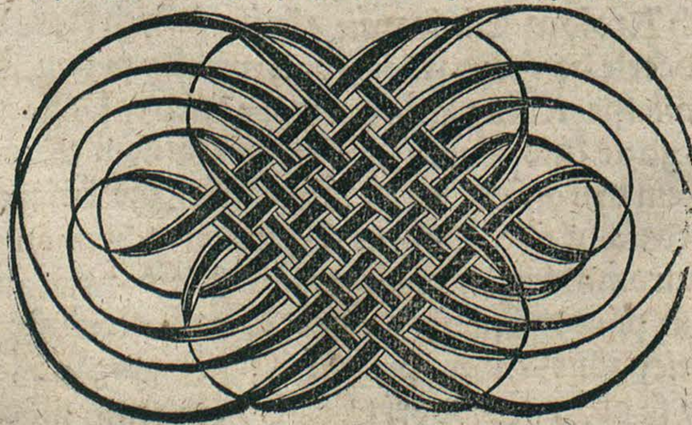
Ale Diodorus Siculus Historyk bárdzo stárodawny / ktory
według Suidi / pisał księgi o spráwach rozmáitych narodow zá
czásow Cesárzá Augustá: Ták świádczy o dzielności y dawności
Scytow álbo Tátárow libro 3. wty słowá. Diodorus Siculus o Tátárach.

Narod Scytiyski Tátárowie / ácz pierwey mieszkáli w ciás-
nych kráinach przy Indiey / skoro sobie wybráli Krolá walecznego / y w dzielności rycerskiey biegłego / wnet gorne ziemie áż do
Kaukásiyskich skał zwoiowáli / á polne kráiny potym áż do Oceanu y Morzá martwego / álbo Jeziorá ktore zowią Meotis / y do
Tanaim Rzeki / ktorą po Moskiewsku Don zowią / osiedli. Potym záś Potomkowie Tátárskich álbo Scitiyskich Krolow dzielnością rycerską / y ćwiczenim woiennym kráiny wszystki od Tanais Rzeki áż do Tráciey pod moc swoie podbili. A obrociwszy
ná drugą strone moc swoie / do Nilussá Rzeki Egiptskiey prześli /
á podbiwszy y zhołdowawszy narody / ktore miedzy tymi Rzekámi
były / áż do Oceanu wschodniego Indiyskiego / y do Kaspiyskiego
Morzá / w ktore Wolgá wpada (gdzie dziś Astrachan) y do Meotim Morzá (gdzie dziś Tátárowie Przekopscy) osády y pánowánie swoie szeroko rościągneli. A ták gdy sie w mocy swoiey ten
narod rozmnożył / mieli Cárzow álbo Krolow pámieci godnych /
od ktorych Scytowie w Powiáty álbo w Hordy rozdzieleni / byli
przezwáni iedni Arimaspi / drudzy Massagetæ / niktorzy Sacebi, álbo Sagæ.

Zá tych Krolow Tátárowie z kráin inszych ktore woyną posiedli obywátele do Hord swoich przywiedli y przenieśli. Ale dwá
narody nawiętsze / ieden z Assiriey / ktory miedzy Paflagonią (kráiną Asiyską gdzie dziś Turcy) y miedzy Pontem Euxinem czarnym Morzem byli ossádzeni. Z Mediyskiey záś kráiny drugi narod wywiedziony nád Donem Rzeką álbo Tanaim ossádzili /
ktorzy Sauromatámi byli przezwáni / Ci Sarmatowie w wielu lat potym pánowánie swoie szeroko rospostárwszy / y wielką
część Scytiey zburzywszy / prawie ią pustą y prożną bez ludzi vczynili. Ty są słowá Diodori Siculi o Scytach álbo Tátárach /

lib.3. O ktorego też narodu stárodawnośći/ obyczáiach y zacnych spráwach/ á iż w Aziey y w Europie zdawná siedzieli nád Tanais y Wolgą Rzekámi/ czytay szerzey Herodotá Greckiego Historiká stárodawnego/ y Melpomenæ szeroko o tym piszącego/ Quintum Curtium de rebus gestis Alexandri Magni, lib.7. & 8. Trogum Pompeium & Iustinum Historicum lib. 2. Herbersteinum in Commentariis Moschouiticis, Kroniki Węgierskie/ Callimachum Florentinum in rebus gestis Attilæ, Miechouium de utraq; Sarmatia, Monsterum, Ioannem Carionem lib. 2. Monar. 2. AEta. 2. &c. Wapowskiego y Bielskiego etc. A tám v tych Historikow stárodawnych y swieżych iásniey się y szerzey náuczysz/ o narodzie Tátárskim nastárodawnieyszym/ ktorzy Asią wielką y máłą/ wtorą á wietszą cześć Swiátá naprzod męstwem zhołdowawszy/ pánowáli w niey lat pułtorá tysiącá/ począwszy od Wexorá Krolá Egiptskiego/ ktorego gdy od nich hołd chciał bráć porázili/ áż do wieku y pánowánia Ninussá Krolá Assyriyskiego/ etc. A w sąsiedztwie y w wprzyległośći ich záwżdy mieszkáli Sławacy nászy przodkowie/ Russacy/ Moskwá etc. Ktorych Historikowie stárzy dla spolnych gránic iednáko y ogułem Sauromátámi y Sarmatámi zwáli/ etc.

A potym iákosmy niżey powiedzieli/ gdy Mśćisław Mśćisławic Chrobry Xiąże álbo Carz Halicki koronowány/ vmárł roku 1212. Coloman Syn Andrzeiá Krolá Węgierskiego z nowu ná Halickie álbo Galátskie Krolestwo y ná Włodimirskie páństwo według condiciy postánowionych był podniesiony/ y pánował w Ruśi áż do roku 1225. gdzie potym vmárł/ y tytuł Krolestwá Galatskiego álbo Halickiego/ y Lodomirskiego álbo Włodimirskiego śmiercią swoią skończył/ ácz kolwiek y po nim niktorzy Krolowie Węgierscy/ tenże tytuł sobie przywłaszczáli. Przeto my iuż teras czytelniku miły/ gruntownie pioro násze do porządku Xiążąt Litewskich po długo przerwáney rzeczy obrocimy.

O wyprá-

O wypráwie Litewskiey do Ruskich Xięſtw / y poráženiu ich od Ruſſakow Roku 1216. O czym Kronimá Ruſka y Miechouius lib. 3. cap. 33. folio 123. y Długoſz etc. świádczą.

Rozdział X.

Do Jáſnie Wielmožnego Páná / Páná Janá Hlebowiczá / Páná Minſkiego / etc.

Wontwil Xiąže Zmodzkie Roku od Chriſtuſá Páná 1216. vsłyſzawſzy iž Tátárowie Ruſkich Xiążąt moc przełomili / sámych porázili / y Połowcow narod waleczny z dzikich pol wygłádzili / zebrał woyſko z Zywibundem Dorſprungowym Potomkiem Xiążeciem Litewſkim / á ták przełožywſzy Hetmány nád oboim woyſkiem Litewſkim y Zmodzkim / posłáli ich do Ruśi ná plundrowánie / vpátrzywſzy czás po temu / y Zime twárdą dla przebycia Rzek / Jezior y Brodow / á gdy wołośći Ruſkie wſzerz y wzdłuž Pogáńſką srogośćią okrutnie ſplundrowáli / á z wielkimi łupámi do Litwy ſpieſzno vchodzili / zebrał ſie ná nich Xiąže Jarosław Wsewołdowic z Nowogrodzany / á dogoniwſzy ich / poráził Litwe nád Dźwiną / Plures tamen milites Rusſiæ desiderabantur, iák Długoſz y Miechouius piſzą / wſzákže wiecey Rycerſtwá Ruskiego ná plácu poległo. Y Xiąže Dawid Toropiecki támže zábity zoſtał.

Litwá od Ruśi porážona.

Miech. Et Dux Dauid Toropiecki occiſus iacuit.

Zás powtore rychło potym / gdy drugie woysko Litewskie / Xięſtwo Połockie woiowáło / wnet Xiąže Mśćisław Dawidowic z Rycerſtwem Smolenskim prętko ná nich przyciągnąwſzy / pod Połockiem ich nieoſtrožnych y beſpiecznych bárdzo wiele y bez liczby pobił. Drugich w Jeziorach / iž ich máło co vbiegło potopił.

Mścisław Dawidowic X. Smolenſkie Litwe porázil.

Roku tež 1218. Xiążętá Czernieiowskie z ſwoim Rycerſtwem y

ſtwem / y z Mśćisławem Smolenſkim y z Połowcámi Kámieniecenſką kráine bez żadnego odporu zburzyli w Polſce.

O znaczney á pożyteczney
wypráwie Litewskiey y Zmodzkiey w Zawiliyſką ſtrone do Ruſi / z Erdziwiłem Xiążęciem / á opánowániu Nowogrodká / Brześcia / Mielniká / etc. Zamkow Ruſkich / Roku 12. 17.

Wszyſtki Látopiſzce Litewskie iednoſtáynie ná tym mieyſcu ták rzecz ſwoię poczynáią / ácz liczby lat kiedy ſię co działo niekłádą / ná żadnym práwie punkcie / bo ták głęboko w inſze Hiſtoryki weyrzeć niemogli / dla proſtośći onych czáſſow / ſkądby porządek lat wyczerpnęli / ále zgołá proſto brną (co y ia chwalę) tym ſpoſobem.

Zá czáſſu pánowánia w Zmodźi Montwiłá Syná Gymbutowego powſtał ieſt Cárz Batti / y poſzedł ná Ruſką ziemię / y wſzyſtkę Ruſką Ziemię zwoiował / y Xiążąt Ruſkich wiele poſcinał / etc. iáko ſię to niżey pokazáło o przyśćiu Tátárow w ty ſtrony.

A iż lat kiedy ſię co działo Litwá won czás niewiedźiáłá / ſtárałem ſię ia ſam o to s pilnośćią / ábych prawdę Hiſtoriey ich bez wątpienia okazał. A to ſtąd naprzod / iáko Cromer lib. 7. Dlugoſus y Miechouius cap. 31. lib. 3. fol. 120. Herberſteinus in Commentarijs Moſchouiticis fol. 7. Kroniki Ruſkie etc. świádczą / iż roku 1211. Máiá 18. dniá vkazáłá ſię Kometá wyżſzey pomieniona / ktora Tátárow pierwſze w ty ſtrony przyśćie znáczyłá. Jákoż potym Tátárowie Komećie poſłuſzni / ná drugi rok 1212. Połowcow poráźili / y Ruſkich Xiążąt / ktorzy Połowcom pomagáli / ná głowę potárli. A potym wytchnąwſzy ſobie troche / wſzyſtkie Ruſkie páńſtwá ták pułnocne y wſchodnie gdźie Moſkwá / iáko zachodnie y połudnıowe / gdźie náſzy Ruſſacy / plundrowáli / przez lat cztery / łupy do Hordy wywodząc / á potym názad odwroty czyniąc z Bateiem y Kaydanem Cárzámi ſwoimi.

Herberſteinus fol. 7. et 87. etc.

Moſkwá y Herberſtein według ich Greckiego rachunku piſzą od ſtworzenia Swiátá Roku 6745. to woiowánie Ruſkich Xieſtw Batteiá Cárzá.

A potym

A potym iáko Cromerus/ Długossus y Miechouius fol. 131. cap. 38. lib. 3. piszą/ Roku 1241. ciż Cárzowie Batti y Kaidan/ Trucidatis principibus & tyrannis Rutenorum, Pobiwszy Kniáziow Ruskich do Polski przez Ruskie kráiny przyszli etc.

Ale Montwil Gimbutowic Xiążę Zmodzkie záraz gdy Tátárowie Ruskie páństwá burzyć poczeli roku 1212. wnet też począł o sobie przemyśláć/ iákoby się mogł z niewoley Xiążąt Ruskich z Litwą y z Zmodzią wyłomić/ y z płácenia onych łyk y winnikow do Kijowá wyswobodzić. Násyłał tedy záwżdy Kozackimi drogámi z Ziwibundem Litewskim Xiążęciem ná plundrowánie kráin Ruskich/ Roku 1213. tákże 1214. 15. y 16. kiedy ich Russacy porázili pod Połockiem/ iáko się o tym trochę niżey powiedziáło. Ale roku 1217. lepiey się ná Russaki opátrzył/ Bo słysząc iż Ruska stroná spustoszáłá/ y Xiążętá Ruskie (iáko Látopiszcze świádczą) rozegnáne były/ zebrał woysko z Litwy zá spolnym sprzysiężenim/ ktore był vczynił z Ziwibundem Dorsprungowiczem Litewskim Zawiliyskim Xiążęciem/ y z Zmodzi/ tákże z Kurlandow álbo Kursow. Nád ktorym woyskiem przełożył Erdziwiłá Syná stárszego/ Męża w dzielności Rycerskiey doświádczonego/ przydawszy mu dla porády y woienney spráwy/ Mężow y Pániąt przednieyszych/ z Herbu Kolumnow Grumpia álbo Strumpia/ Drugiego z Vrsynow imieniem Eixissá/ Trzeciego z Herbu Rożey Grawzá. A ták Erdziwił Xiążę spráwiwszy się z Zmodzkim Kursowskim/ y Litewskim woyskiem/ zszykował wszystkich y rospráwił w vphy porządnie/ Chorągwie y Trębáczow z długimi Zmodzkimi trąbámi/ ná swych mieyscach/ á osobno oboz z kolas skrzypiących postáwiwszy. Rycerstwo wszystko zá zbroie y páncerze (Bo tego ieszcze ristunku w on czás Zmodź nieznáłá) iedni Zubrze/ drudzy Łosie skory/ Niedźwiedzie/ y Wilcze/ ácz nie wszistko wypráwne nośili. Broń zás łuk prosty/ száblá ledwo v Hetmáná/ włocznia/ kiy opalony/ proce kręcone/ siodłá z dębu bez násłánia/ munsztuki z łyká/ etc. ták iáko ony látá ludowi grubemu á leśnemu stroie y naczynie dawáły. A gdy się nád Wilią wszyscy ściągneli/ wnet z wielkich kłodzin poczynili płoty/ ná ktorych kolássy y wszystko woienne narzędzie/ nie długo tráctuiąc/ przepráwili/ y sámi w spráwionych vphach ná Ruską stronę przebyli. Tám dopiero Erdziwił będąc w Ruskim brzegu sam z wálnym vphem ciągnął pozad/ á Hetmánow dwu ná czoło/ trzeciego z trzemá vphcámi w zagony wypráwił. A gdy się przepráwili przez Niemen/ nálezli we czterech milach gorę krasną/ y wyniosłą/ ná ktorey

Pewne doráchowánie nász Lat Kroniki Litewskiey.

Stárodáwne Fámilie Litewskie.

Porządek wypráwy Litewskiey do Rusi.

Zbroiá y broń Litewska pierwszá.

był pirwey

był pirwey Zamek stołeczny Nowogrodek Xiążeciá Ruskiego/ przez Bateia Carzá zburzony. Tám záraz Erdziwił záłożył sobie Stolice/ y Zamek z nowu zábudował/ á osiadwszy y opánowawszy bez rozlania krwie (gdy niebyło komu bronić) wielką częśc Ruskiey Ziemie/ począł sie pisáć wielkim Xiążeciem Nowogrodskim.

Litwá Nowogrodskie Xiestwo osiádiá.

Potym z Nowogrodká wyciągnąwszy/ nálazł tákże stáre Horodziscze nád Niemnem Zamku od Bateiá zburzonego/ á vlubiwszy Kopiec wyniosły/ y przyrodzenim mieyscá obronny/ zbudował ná nim z nowu Zamek/ ktory Grodnem názwał.

Grodno Litwá zábudowáłá.

Od Grodná potym ciągnął ku Podlászu/ gdzie wten czás Jáczwingowie/ álbo Jatwieżowie mieszkáli/ y nálazł tákże Brzescie/ Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Bransko/ y Bielsko/ Miástá z Zamkámi poburzone od Cárzá Batheia/ Ty wszystki Zamki ná stárych horodzisczach z nowu Erdziwił wyniosł/ y zábudował/ á Russaki Chrześciány/ ktorzy byli po onym nieszczęśliwym spustoszeniu y zwoiowániu Bateiowym zostáli/ przyiął w obronę łáskáwie/ á oni mu też wszyscy posłuszeństwo przysięgli dobrowolnie.

Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Bransko y Bielsko Litwá osiádá.

Ták Erdziwił moc y pánowánie swoie w Ruskich Xiestwach y Zamkach przerzeczonych snádnie zá krotki czás rozmnożył y rozszerzył/ y pisał sie tym titułem Erdziwił Muntwiłowic/ Zmodzkiey y Litewskiey Ziemie Dziedzic/ pierwszy wielki Kniáź Ruski Nowogrodzki. Posłał potym vpominki do Zmodzi Oycowi Montwilowi/ ktory y z wielkiey á zeszłey stárośći/ y niemniey z oney wdzieczney Synowskiego szczęścia rádośći vmárł w Jurborku.

Titul Erdziwiłá Xiążeciá Litewskiego.

Iż wiele ludzi vmárło z rádośći niespodziáney/ czytay o tym Plinium & C. Iul: Solinū polihistorem.

Po nim Wikint Syn młodszy wstąpił ná Xiestwo Zmodzkie y ná Kurskie. A Erdziwił ná Xiestwie Nowogrodzkim/ y ná inszych Zamkach Ruskich y Podláskich od szczęścia podánych pánował. Ziwibund też Dorsprungowic z Herbu Kitaurus w Kiernowie/ w Wilkomeriey y w Dziewałtowie y ná wszystkiey Litwie miedzy Niewiażą á Wilią w pokoiu roskázował/ á wszyscy trzey w spolney zgodzie trwáiąc zá rowno sobie przeciw Russakom/ y Niemcom (ktorzy ich z Liflant w ten czás w Zmodzi nágabáli) nieprzestárgnioną pomoc y prętki rátunek dawáli/ w ktorey zgodzie y sámi w sławę/ w możność/ y w potężne pánowánie rośli/ y poddánych swoich ścycząc gránic oyczystych obronili/ á cudze Páństwá (zwłaszczá Ruskie/ ktore sie w ten czás w przekletey niezgodzie sámy iádły y psowáły) posiedli/ iż potym Niewolnicy Pá-

Wikint Montwiłowicz X. Zmodzkie.

Zywibund X. Litewskie.

Zgodá Litewskich Xiążąt.

nicy Pánom swoim zá porządną spráwą swoią / y przeważną á zgodliwą dzielnośćią pánowáli y roskázowáli.

Pierwsze Powiáty y Familie w Litwie.

Rozdział XI.

Erdziwił Montwilowic Xiąże Ruskie Nowogrodskie / bacząc ná to / iż go szczęśćie niespodziane má Páństwie cudzym włásnym Dziedźicem vczyniło / Tedy też záraz tym Pánom y Rycerstwu Zmodzkiemu y Litewskiemu / ktorzy z nim byli wyszli / zwłaszczá dobrze zásłużonym / dał ośiádłośći w Ruskich Xięstwach / ktorzy pobrátawszy śie y pokumawszy z Ruśią Chrześciány / ony pustynie ktore odłogiem leżáły / po Bátego Cárzá srogim splundrowániu osadzáli / ták iż ieszcze y dźiś máło nie w káżdym kącie Ruskim / iest po częśći Litwy od tych czásow / s ktorych drudzy rzadko po Litewsku rozumieią.

Ale onych trzech przednieyszych Pánow Zmodzkich z narodu stárodawney oney Slachty Oyczycow Rzymskich / ktorych mu był dał Oćiec Muntwil Xiąże Zmodzkie przećiw Ruśi zá Hetmány / iák śie godziło Hetmánow swoich dobrze zásłużonych Erdźiwił wrodzoną Xiążęcią hoynośćią opátrzył y hoynie vdárował.

Naprzod Kampeiowi álbo Strumpiusowi / álbo iák drugie Látopiszcze piszą Campaniussowi z Herbu Kolumnow dał ten Okrąg y Ostrow s pusczámi / gdziekolwiek obiegłá Rzeká Osmianá / y to wszystko cokolwiek dźiś Xiążętá / Pánowie y Rycerstwo trzymáią w Powiećie Osmiánskim. A s tego Kampeiá / álbo Strumpiussá / ále ráczey Campaniussá włásnego Oyczycá z narodu Palemonowego / vrodził śie Gastold álbo Gastaldus / o czym iednáko wszystki Látopiszcze świádczą / á Familia Gastaldow y teraz iest sławna w Piamonćie Ziemi miedzy Francią y Włoską / á Safoyską Ziemiámi leżącey / z ktorych ono ieden zábił onego sławnie dzielnego Męża Mnichá Cardinałá w Budzyniu / Opiekuná Węgierskiego Krolestwá. Tákże tey Familiey y dźiś we Włoszech / ktorzy śie Gastaldi zowią / iest kilká

Campeius / Compoten / Crompá álbo Strumpa / wziął vdział nád Osmianą Rzeką.

Naydźiesz też o Gastaldach v Volaterana libro 5. in Hetruria, & lib. 22. in Antropologia Castaldi, Gastaldi & Gastoldi.

Domow/ skąd się okazuie/ iż ten Kampeius albo Campanius (ácz niktore Látopiſzce podobno z omyłki stároświecſkiego piſſánia / iák się to y w świętym Piśmie często trafia/ Strumpiusem go zowią) był włáſny oyczyc z narodu Palemonowe° z Herbu Kolumnow/ á iż sam ieſzcze się był niewyrodził miedzy grubą Zmodzią z obyczáiow Rzymſkich/ Przeto też y Syná swego Gaſtaldem álbo Gaſtołtem włoſkim imieniem názwał/ z ktorego Campaniuſſá y Gaſtolda w Litwie y w Ruśi byli sławni Gaſtołdowie. Drugiemu Hetmanowi swoiemu Ewriuſſowi / álbo Eiſiuſſowi z Herbu Vrſinow dał Erdziwił ten vdział y wſzyſtek s puſzczámi okrąg/ ktory dziś iego imienim Eiſzyſkámi z Miásteczkámi zowią/ s ktorego/ iák wſzyſtki Latopiſzcze świádczą/ vrodził się Moniwid iákiś Pan Litewſki/ á ſtąd się zás Moniwidowá Familia w rożne domy rozłosłá y roſpłodziłá / o ktorey ia niechcę sądzić / áni żadney wzmianki czynić / lepiey wie káżdy gniazdo swoie / w ktorym się wylągł/ á Gąſiorá też miedzy Łábeciámi / choćby on był nabielſzy/ tákże Dudká miedzy Kokoſzámi snádnie poznáć.

Gaſtołtowie.

Trzeciemu Hetmánowi Grauiſiuſſowi álbo Grawzyuſſowi z Herbu Rożey dał ty wſzyſtki przyległe włości/ ktore dziś imienim iego zowią Grawziſki / á s tego się vrodził Dowoyna / iáko wſzyſtki Látopiſzcze świádczą iednoſtáynie / by ich kto chciał y tyſiąc koncordowáć álbo znośić/ nienaydzie inácżey/ iedno iż z Strūpiuſſá álbo Campaniuſſá / Gaſtold / z Eixiſſá Moniwid álbo Muntwid / z Grawza Dowoyno. Kto się będzie chciał dwornie dowiedzieć o tym / álbo o narodach z tych Familiy rozmnożonych/ naydzie w drugich kſięgach moich/ ktore o tymże wierſzem rzetelniey są wyráżone / wſzákże iż proſta oratio proſtości ku poznániu prawdziwey Hiſtoriey potrzebuie / tedyśmy od dwornego w tey mierze bádánia pioro záhámowáli. Bowiem dziś Kukułek dosyć się náyduie / ktore iáycá swoie w cudzych gniazdach pokłádáią / á gdy się cudzą pracą wylęgą y doroſtą/ tedy y onego ptáſzká / zwłáſzczá wroblika trzćinnego/ co ich wychował y wylągł oskubą y ziedzą. Przetom ia tákowe Kukułki z tego swoiego gniazdá dáleko wypłoſzył.

O porá-

O porażeniu Kaidaná Cárzá Záwolskiego Hetmáná Batego álbo Bakeiowego / przez Erdziwiłá nád Rzeką Dnieprem / gdzie do niego Perepecz wpada.

KAidan Carz Záwolski / Hetman álbo Towárzyß Cárzá Batego (bo go ták Miechouius piße) iáko był zniewolił Xiążętá Ruſkie w ich niezgodzie / y do Tributu álbo Dani włożoney przymuſił / y Baſkaki álbo Stároſty y Poborce ſwoie w Ruſkich Xieſtwach chował / ták y w ten czás ſkoro vsłyßał iż nowe Xiążę Erdziwił / z niesłycháneg ſobie Zmodzkiego narodu / Nowogrodzkie / Podláſkie / Brzeſkie / Drohiczinſkie y inße / od Wiliey áż do Mozerá Xieſtwá Ruſkie opánował / posłał do niego iáko był zwykł do inßych Xiążąt Ruſkich / Baſkaki y Poborce ſwoie / vpomináiąc ſie Dani / dochodow / y posłußeńſtwá z tych Xieſtw Ruſkich ktore trzymał / áby zárázem wßyſtko zápłáćił / iáko Hołdownik. Co vsłyßawßy Erdziwił / wziął ſobie ná rozmyslenie / á potym ſproſną boiaźń / dla nieśmiertelney sławy / y wolnośći miłey ná ſtronę odłożywßy / Posłow zátrzymał / obiecuiąc im w rychle dań hołdowną zgotowáć / y odesłáć Cárzowi. A w tym ćicho Woyſká Ruſkie (ſlubuiąc im ku pierwßey wolnośći do gárdłá przećiw ſproſnym Tátárom pomoc) ſpiſſował / y zbierał / Też Brátá Wikintá Zmodzkie / y Zywibundá Litewſkie Xiążętá obesłał / proßąc o gwałtowny rátunek według Bráterſkiey ſpolney y powinney ſąśiedzkiey miłośći. A gdy ſie iuß Ruſkie woyſko niemáłe do niego ze wßech ſtron wolnośći chęćią zápalone zebráło / y pomoc z Zmodźi / y z Litwy przybyłá / záraz onym Posłom Dań wypowiedział / á Cárzowi Kaidanowi parę ſtrzał miáſto złotych Kleinotow posłał / y odpráwiwßy ich / ſam zá nimi ku Mozerowi nád Pripieczą ciągnął / gdzie miał wieść o Cárzu Kaidanie / iż tám tą ſtroną przez Dniepr miał ſie z Hordą przepráwić ná woiowánie y plundrowánie zwykłe Ruſkich kráin. A gdy Posłowie Cárzowi Kaidanowi one zuphałą odpowiedź Erdziwiłowę y vpominki parę ſtrzał oddáli / wnet ſię z oney lekkośći hołdowniká ſwego (iáko mniemiał) rozgniewawßy / woyſko Hordy Záwolſkiey przez Dniepr przepráwił / á przyćiągnąwßy pod Mozer y Zagony ná burzenie Ruſkiey

Ziemie

O tym Kaydanie Cárzu Miechouius fol. 135 cap. 39 lib. 3. piße / iż też z Batym Cárzę Polſkę / y Siedmigrodſką / y Węgierſką ziemię woiował.

Poselſtwo Cárzá Tátárſkiego do Erdziwiłá po Dań.

Erdziwił Posłow zátrzymawßy Tátárſkich / woyſko zbiera.

Parę ſtrzał zá Dań.

Tátárowie Ruś woiuią Mozerską.

Ziemie rospuściwszy / sam sie kossem położył nád Dnieprem ná vsciu Perepiecy. A w tym Erdziwił z Ruśią z Nowogrodzany / Słonimsczany / Pinsczany / y z Zmodzkim y Litewskim pośiłecznym woyskiem pusczámi bez wieści przyciągnąwszy / vderzył ná switániu z wielkim okrzykiem ná kosz Tátárski / gdzie sam Carz głową leżał. Tátárowie też ácz sie mężnie zá zdrowie Cárskie y

Bitwá Erdziwiłowá z Kaidanem Cárzem.

z zuchfálstwá wrodzonego bronili / wszákże niegotowi á bespieczni od gotowych Russakow / ktorym szło o przywrocenie wolności vtráconych / y od Litwy przełomieni / ták iż rożno y tám y sám po lássach / po błotach y stárzynach sie rospierzchneli / ná plácu ich też

Kaidan Cárz Tátárski porázon.

wielkość poległá / á sam Carz ledwo w máłey drużynie vciekł / inszy w Dnieprze y w Perepiecy potoneli / drugich po rożnych zagonach snádnie / gdy głowá zsánkowáłá / Russacy pogromili / y łupy wszystkie z więźniámi wyswobodziwszy / wrocili sie do Nowogrodká z Xiążęciem swoim Erdziwiłem / ktory to pirwsze zwycięstwo z Litwą nád Tátáry otrzymał. Rychło potym w zeszłey stárości

Erdziwił vmárł. Mingaiło iego Syn.

lat y sławy pełen vmárł w Nowogrodku / A Mingaiłá Syná ná tych pánstwach / ktore mu szczęście w Ruskich Xięstwach podáło / Dziedzicem po sobie zostáwił.

Máło też co przed tym Wikint Montwiłowic Brát rodzony

Wikint Montwiłowic vmárł.

Erdziwiłow / Xiążę Zmodzkie y Kurskie vmárł / álbo iáko niktore Látopiscze świádczą / ná woynie Ruskiey był zábity / A Xięstwo było przyszło słusznie przyrodzonym spadkiem ná Erdziwiłá Brátá Xiążę Ruskie Nowogrodzkie / Ale iż y ten po onym zwycięstwie nád Tátáry otrzymánym muśiał sie vysczyćić śmierći w długu ktory był winien z ćiáłá. Tedy Xięstwo Zmodzkie spádło ná Zywibundá Dorsprungowicá Xiążę Litewskie Zięćiá Kiernussowego po Poiácie / z Herbu Kitaurussá / álbo Hypocentaurussá. A tu iusz z Herbu Kolumnow Xięstwo Zmodzkie y Litewskie przeniosło sie po mieczu do Kitaurussow / áczkolwiek po kadzieli / to iest / po Poiácie Kiernussownie trwáły Kolumny przy Kitaurusie / áż do Romuntowych Synow Narimuntá / Dowmantá / Giedrussá / Holsze / y Troydená. Ale przedśie Kolumny począwszy od Palemoná idą po mieczu swoim torem y genealogią nierozerwáną przez wszystki Xiążętá Litewskie / y z nich idące Ruskie / áż do Witená álbo Wiczienia Erraigolcyká / y áż do ostátniego pokolenia Jágełowego / iáko to w nászey Tablicy / álbo zwierciedle Kroniki káżdy snádniey obaczyć może.

Mingailo Erdziwiłowic/ Xiążę Litewskie y Ruskie ná Nowogrodku wtore / á ná Połocku pierwße.

Rozdział XII.

PO śmierći Erdziwiłowey Mingaiło syn iego wstąpił ná Xięstwo Nowogrodskie y Podláskie/ Brześć tákże y ty wßystki kráiny Ruskie od Wiliey áż do źrzodł Niemnowych/ gdzie się zá Kopylem w pięći mil poczyna / oyczystym práwem trzymał. Potym też miał sąsiedztwo z Połocczány y gránice przyległe/ ktorzy w ten czás wolno sobie pánowáli/ y żádney zwierzchności nád sobą niemieli/ tylko trzydzieśći Mężow stárcow z pośrzodku Rzeczypospolitey swoiey ná potoczne spráwy y sądy iáko Senatorow przekłádáli/ á nawięcey zá znákiem dzwonu wielkiego/ ktory w pośrzod Miástá był záwießony wßyscy się zbieráli/ á tám o spráwach y potrzebach Rzeczypospolitey swoiey/ y dzierżaw swoich (bo trzymáli ná ten czás Ziemie Ruskiey sámi Mießczánie Połoczánie ná mil kilkodziesiąt) rádźili. Teyże wolności w ten czás vżywał Pskow/ y Nowogrod wielki/ ktorey byli dostáli za niesfornością y niezgodą á wnętrznymi woynámi/ zaboystwem y morderstwem Xiążąt swoich Ruskich/ gdy ieden drugiego/ iáko się to wyżßey w Historiey Ruskiey pokazáło / z páństwá wyganiał y zábiiał/ á Tátárowie gdy Połowcow porázili/ też Xiążąt Ruskich niemáło pobili/ á potym z Bateiem Cárzem przyciągnąwßy ostátká dopłonili / Zá czym Miástá możnieyße Ruskie/ iáko Nowogrod wielki / Pskow/ y Połocko bez Xiążąt wolno poczęli sobie żyć/ y Xięstwá Xiążąt swych sámi posiedli/ wziąwßy ksztáłt spráwowánia Rzeczypospolitey od onych sławnych Respublik Greckich/ Athen/ Thebow/ Sparti álbo Lácedemonu/ etc. ktore tákże Ephoros Sędziow / drudzy trzydzieśći Mężow przełożonych nád sobą miewáły / dla rządu spraw Rzeczypospolitey. Bo won czás w Nowogrodzie/ w Połocku / y w Pskowie wßystko práwie Grekowie bywáli Metropolitámi/ Włádikámi/ y Archimendritámi/ ktorych tu záwżdy Patriarchá Constantinopolski álbo Czárigrodski przysełał/ iáko o tym ßerzey Ruskie Kroniki świádczą. Atoż oni Grekowie wnieśli też tu byli obyczáie spráwowánia rzeczipospolitych Ateńskich/ Tebáńskich etc.

A iż pod-

Niemen się poczyna w pięći mil od Kopyla/ niedáleko od Piąskow Miásteczká ich M. Xiążąt Słuckich / ná ktorym imieniu sámem był.

Wolności stárych Połocczánow.

Wiecze álbo Seymiki.

Páństwo Połockich Mießczan.

Pskowiánie y Nowogrodzánie Xięstwá swoich Xiążąt posiedli.

A iż poddánym w wolności (w ktorey sie nie iáko Slachtá rodzili) rogi rosły / poczeli záraz Pánowie Połoczánie / vfáiąc w swoiey wolności / sąsiádow ná woynę wyzywáć. Ktorego swowolenstwá niemogąc dłużey ćierpieć Xiążę Nowogrodzkie Mingaiło Erdziwiłowic / wziął sie zá krzywdy poddánych swoich / ktore często miewáli od Połoczan w przyległośći / á zebrawszy woysko z Rusi swoiey y z Litwy powiliyskiey / ciągnął prosto do Połocká / chcąc mieszczánską hárdość vsmierzyć. Co vsłyszawszy Połocánie / wnet kazáli we dzwon vderzyć / zá czym sie wszystko pospolstwo zebráło z possad y z włośći okolicznych / tákże też z inszych dzierżaw swoich / ktore przed tym do Xiestwá Połockiego przysłucháły / zgromádzili chłopow o kilko tysiecy / ktore woysko zszykowawszy / oni trzydzieśći Muzowie álbo Senatorowie Połoccy / wyciągneli przećiw Mingaiłowi z Połocká / niechcąc nieprzyiaćielá w domu czekáć / y położyli sie obozem pod Horodcem zamkiem swoim. A Mingaiło spráwiwszy sie z Nowogrodczany y z Litwą / tym smieley ná nich z ogromnym okrzykiem vderzył / iż wiedział chłopstwo być bez porządku / y bez woienney spráwy / co obaczywszy Połoczánie / iż im poteżnie nieprzyiaciel dogrzewa / zárázem tył podáli / ktorych Rusacy Nowogrodcy / y Litwá goniąc bili / siekli / y imáli po zaległych stárzynách / Horodziec potym ich zamek spalili / á kończąc zwycięstwo / do Połocká tegoż dniá przyciągneli / co widząc strwożone pospolstwo / otworzyli mieyskie y zamku Połockiego wrotá / podáiąc sie dobrowolnie Xiążeciu Mingaiłowi / Ták tedy Mingaiło pirwszy z Xiążąt Litewskich Połockim Xiążeciem y Nowogrodskim skroćiwszy ich hárdość zostáł / á potym wykonawszy ná oboim páństwie szczęsliwy wiek / w stározeszłey śiwiznie vmárł w Nowogrodku / zostáwiwszy po sobie ná dwoie Xiestwá dwu Synu / Skirmunt y Gynwilá.

Przyczina pierwszey woyny Litewskiey z Połoccány.

Horodziec przygrodek Połocki.

Połoczánie od Mingaiłá poráženi.

Mingaiło wziął Połocko.

Skirmunt

Skirmunt Nowogrodzkie/

Ginwil pirwßy z Litwy Chrześćiánin Połockie/ Xiążetá Mingaytowicy.

Skirmunt y Ginwił vczyniwßy przyſtoyny pogrzeb obyczáiem Pogáńſkim Oycowi Xiążeciu Mingaiłowi/ vſypáli kośćiom iego kurhan wynioſły/ niedáleko od Nowogrodká/ á potym Skirmunt/ iáko ſtárßy/ ſiadł ná oycowſkiey Stolicy w Nowogrodku/ Xieſtwá Ruſkiego y Litwy powiliyſkiey.

Pogrzeb Mingaiłow.

Ginwil też iáko młodßy Połockie Xieſtwo wziął z vdziału/ ná ktorym ßczeſliwie pánuiąc/ poiął w małżeńſki ſtan Xieżnę Márią/ Boriſſá wielkiego Kniáziá Twierſkiego Corkę/ dla ktorey ſie ochrzćił w Grecką álbo Ruſką wiárę/ y dano mu ná Chrzcie imię Iurgi/ A to napirwßе Xiążę z Litwy zoſtał Chrześćiáninem. Z Pſkowiany y z Smolenſczany długą woynę wiodł/ y ſpor o gránice przyległe/ á potym w niedoßłym wieku lat ſwoich vmárł/ zoſtáwiwßy po ſobie Syná Boriſſá.

Ginwil pierwße Xiążę Litewſkie ochrzćił ſie w Ruſką wiárę.

Boris Ginwilowicz

Xiążę Połockie.

Boris Xiążę vczyniwßy oycowi obyczáiem Chrześćiáńſkim pogrzeb vczćiwy/ z wielką sławą y dzielnośćią rycerſką Xieſtwo Połockie ſpráwował. Ten chcąc zoſtáwić po ſobie znák wieczny Chrześćiáńſtwá/ vmyślił Kośćioły ku czći Pánu Bogu budowáć/ y zmurował naprzod w Zamku wyßnym Cerkiew świętey Sophiæ/ to ieſt/ mądrośći Bożey/ obyczáiem Greckim/ iákom ſam widział/ znáć iż koßtem niemáłym. Ná Bielczycy też Monáſter z wieżámi ochędożny/ y Kośćioł Boriſſá y Hlebá Swiętych/ murem ozdobnie wyſtáwił/ czwierć mile iáko mi ſie zda (bom nie mierzył/ tyłkom widział) od Połocká. Drugi záś Dziewicy

Ná toſie wßiſtki Látopiſzce by ich chciał tyſiąc znośić iednoſtái nie zgadzáią.

Trudno było mierzyć/ bo gdy ia tám był/ roku 1573. iádąc z Witebſká/ Moſkwá w ten czás trzymáłá.

Monastir w wierzch rzeki Połoty od Zamku puł mile / w ktorym Kniaź wielki Moskiewski miał stánowisce swoie / gdy Połocká dobywał / czwarty Kościoł S. Spássá zbudował. A ná to budowánie przeważnym koſztem áż z Lifland / Cegłe / Wapno / Alabaster / y inſze potrzeby w strugach Dźwiną rzeką wożono. A tego káżdy naydzie y dziś iáwne świádectwo / kámień w Dźwinie wyniosły / od Dźiſny dziſieyſzego náſzey pámięći záłożonego miástá milá / á od Połocká śiedm / miedzy Drissą á Dziſną / ná niż do Rygi płynąc / ná ktorym kámieniu iest Krzyż Ruskim wyryty ksztáłtem táki / ✠ á tego Xiążęciá Borissá napis pod nim / Wspomoży Hospody Roba swoioho / Borissá Syná Gynwiloweho / ruskimi literámi / co mnie vkázował ieden Kupiec z Dziſny / gdy nas kilko Zołnierzow z Witebská w Strugu iecháło do Dinamuntu nád Jnflandckie Morze / A iżeſmy tám w tym mieyscu z przygody nocowáli / Strugi do brzegu przypchnąwſzy / do tegoſmy się Kámieniá w czołnie woźili / chcąc widzieć stárożytną dawność rzeczy.

Granice Xiestwá Połockiego z Litwą stáre. Borissow Zamek.

Tenże Xiążę Boris skoro odpráwił budowánie ku czći Bożey / vmyślił też znák wiecznych gránic vmocnić / miedzy Litwą á Xięstwem Połockim / y zbudował Zamek y Miásto od swego imienia názwány Borissow nád rzeką Bereziną: Dokąd się Moskiewski gránic swoich vpomina.

Wiodł też woynę dla spolnych gránic z Smolensczany / z Witebskim Xiążęciem / y ze Pskowiany.

Potym Miesczánom Połockim przywroćił pirwſze wolnośći / ktore im był złamał Dziad iego Mingaiło / iż się tákże wiecámi sámi sądźili / á we Dzwon wielki / gdy się mieli do Rády schodźić / dzwonili / iáko był obyczay w Wielkim Nowogrodzie y we Pskowie. A będąc iuż zeſzły w stárośći / vmarł Xiążę Boris / y pochowan w Kościele S. Sophiæ ná Zamku / ktory był sam zbudował.

X. Boris vmárł.

Rechwold X. Połockie.

Po nim pánował ná Xięstwie Połockim Rechwold imieniem chrzsczonym Waſili Syn. Ten Pskowiany długą woyną przymuśił do hołdu / y postąpienia niktorych włośći / ktore byli od Xięstwá Połockiego oderwáli / á gdy potym w pokoiu pánował wiele lat / muśiał się viścić śmierći z długu ná zawity Rok pozwány.

Pskowiánie od Połoczan zhołdowani.

Porosławia Xiężná Połocka Czernicą.

Po nim ná Xięstwie Połockim zostáł HLEB Syn / y Corká POROSławia / A tá poslubiwſzy Pánu Bogu dziewicy stan w czystośći chowáć / postrzygłá się w Cernice w Monásterze S. Spássá

Spaſſá nád rzeką Połotą/ w ktorym mieſzkáłá ſiedm lat Pánu Bogu służąc/ y kſięgi do Koſciołow piſząc. To po ty ku rzeczy o tey Poroſłáwi piſzą Látopiſzcze Litewſkie y Ruſkie. Ale dáley coś dziwnego o niey powiedáią/ w ty słowá: A potym dzie ſwietaia Poroſławia wezbráłá ſie do Rymá/ y w Rymie kilko lat mieſzkáiąc Bogu pilnie służyłá/ y támże vmierłá/ y potym dzie ſię oſwieciłá/ ktorą zowią ſwietą Praxidis/ á po Ruſku Praſkowia. Ktorey że dzie to w Rymie y Cerkiew zbudowano/ ná imie ieie ſwietoie/ y támże ieie ciało pohrebli. To poty wſzyſtki Látopiſzcze iednáko o tey Poroſłáwi Xieżnie Połockiey ſwiádczą. Ale iż ſie ia z wielkam pilnością ſtáram/ y ná tom ſiedmioletną pracą podiął/ ábych Litewſką y Ruſką/ tákże Polſką Hiſtorią nie z domniemánia/ ále z pewnych dowodow ná ſwiát pokazał. Tedym też o tey Poroſłáwi niemáło kſiąg Koſcielnych zwártował/ ktoraby to z Xieżny Połockiey ſwietą Práxedą w Rzymie zoſtáć miáłá/ álem tego nigdziey náleść áni ſię dopytáć mogł. Tylko tá poſpolita ieſt Hiſtoria o S. Práxedzie w Legendach ſwietych/ y w ledá wiatiku: Praxedis uirgo uenerabilis Prudentis Romani filia, amiſsis parentibus &c. Praxedis Pánná wielebna Prudentiuſſa Rzymiánina (nie mowi Rechwoldá Waſziłá Kniáziá Połockoho) Corká/ pozbywſzy rodzicow/ s ták wielkim ſtáránim/ pracą/ y s ſtałoſcią/ pożytkom Chrześciáńſkim vsługowáłá/ iż wiele ſwietych vbogich ſwoimi máiętnoſciámi żywiłá/ etc. vmárłá potym/ ktorey ciáło Paſtor Kapłan wedle oycá y ſioſtry Potentiany ná Cmintarzu Priſcilæ S. in uia Salaria &c. pochował/ á Rechwold ociec Poroſławie nie w Rzimie ále w Połocku leży/ nie in Ciminterio Priſcillæ/ ále v S. Sophiæ. A tey Praxidy Rzymianki/ nie Połoczanki Koſcioł náſz Rzymſki obchodzi dzień S. Lipcá 21. dniá. O ktorey też czytay Volateranum in Antropologia w kſięgach 18. etc.

Látopiſzce o Poroſłáwi nie ku rzeczy.

Zbytnie mniemánia Látopiſzcow.

A też ſie to dziáło roku 140. od Chriſtuſá zá Antonina 13. Ceſſárzá Piuſſá rzeczonego/ y zá Papieżá Piuſſá 10. á Połocko w ten czás niewiem ieſli było ieſzcze/ o czim Volateranus in Anthropologia lib. 18. &c. & Carion lib. 3. etc.

Potym Brát tey Porosłáwy GLEB nie długo Połoczánom pánował/ Bo w młodym wieku zá oycem Rechwoldem Waſzilem y zá ſioſtrą Poroſławią (ſwietą ták iáko chcą Látopiſzcze) muſiał ná on Swiát wedrowáć. Pochowan podle oycá w iednym grobie v S. Sophie ná Zamku Połockim.

A Połoczánie (gdy ſie w tym Glebie oſtáteczny potomek Xiążąt Połockich z Litwy zámknął/ bo bez potomſtwá vmárł) poczeli ſobie po ſtáremu wolno żyć/ y wieczámi ſie ſądzić/ á Páná nád ſobą niemieli.

O Bitwie y Zwyciestwie Skirmuntowym nad Kniaziem Luckim / Roku 1220.

Rozdział XIII.

Tacy byli nikczemni y bez mozgu prawie Pisarze Latopisczow Ruskich y Litewskich / iż swoie Historyki ledá iáko bez baczenia co im śliná do vst przyniosła pisali / á lat álbo rokow / ktorego sie czássu co działo / ná żadnym mieyscu niekłádą / nievważywszy tego / iż ná wiádomości czássow káżdey Historiey nawiecey zależy / á bes tego tedy y Historia (ktora iest sámá świádkiem / źwierciádłem / y Mistrzynią żywotá ludzkiego) y wszystki sprawy Mężow dzielnych zá przeważne cnoty sławie wieczney poświeconych w niweczby sie obrociły.

Ná wiádomości lat y pewności czásow wszystká Historia należy.

A tożem ia tego z dáru Bożego / á zá pilnym w Historiach bádánim doszedł / iże látá y pewne czásy / kiedy sie co działo / w Látopisczach / tudzież wątpliwych imion Xiążecych / y Osob mężnie dzielnych dochodne á iáwne wywody pokázuie / áczkolwiek mi to / Bog wie lepiey / z wielką pracą przyszło.

Ták tedy Látopiscze rzecz swoie prowádzą: A potym dzie Skirmunt Kniązę ná Nowohorodku / y Kniáź Mścisław Lucki / y Pinski począł walke z Kniáziem Skirmuntem etc. Rozumiey tedy Czytelniku miły / iż ten Mścisław był nie ledá Kniáź / ále Monárchá przedtym Kijowski / Mścisław Romanowic rzeczony / ktory ná oney nieszczesliwey woynie roku 1212. gdy Tátárowie wty dzikie polá náprzod náwiedziwszy Połowieckie y wszystkich Ruskich Xiążąt woyská porázili / Tedy wten czás poimáli tego Mścisławá Románowicá / Monárchę Kijowskiego / y przy nim drugie Xiążę Czernieowskie / iáko o tym D. gosus y Miechouius lib. 3. cap. 31. fol. 120. pisze / Diffugientibus Polouciis acies Rutenorum disijciuntur, plurimaq; cæde peracta bini Duces, Msczislaus Romanouicz Kijouiensis, & Cirnieouiensis captiuantur. O tymże y Cromerus lib. 7. A iż był przerzeczony Mścisław wwiezieniu v Tátárow / tedy Włodimirz Rurikowic (iák tenże Długosz y Miechouius świádczą) wybiegawszy sie stey porázki do Kijowá przyszedł y opánował stolice Kiiowską.

Bo mniemieli Kijowiánie iżby był ich Pan w bitwie zginął co y Wapouius y Bielski z omyłku piszą.

iowſką. A Mściſław Romanowic gdy w kilko lat wyſzedł z więzienia Tátárſkiego/ á Stolice ſwoiey Kijowſkiey niemogł odiſkáć/ wziął od Włodimirzá Rurikowicá z vgody Wołyńſkie Xięſtwo/ ktorego byłá w ten czás Stolicá Łuckó/ k temu y Pinſkie páńſtwo. A iż ná tym nieprzeſtawał/ bo pierwey był Monarchą/ á w ten czás mu iego włáſnego vdzielano/ námowił go tenże Włodimirz Rurykowic/ áby pod Skirmuntem Xiążęciem Litewſkim/ y Ruſkim Nowogrodſkim/ doſtawał ſobie Nowogrodká/ Brześciá/ Mielniká/ Drohiciná/ Grodná/ y inſzych Zamkow oyczyſtych Ruſkich. A gdy ſie zebrał z woyſkiem przećiw Skirmuntowi Mingáiłowicu Nowogrodſkiemu y Litwy powiliyſkiey Xiążęciu/ Tedy Skirmunt zwątpiwſzy w mocy ſwoiey/ posłał do Zywibundá Dorſprungowicá wielkiego Xiedzá Zmodzkiego/ y Litwy záwiliyſkiey/ proſząc go o pretki przećiw gwałtowney woynie rátunek/ y posłał mu záraz Zywibund Syná ſwego ſtárſzego Kukowoytá ná pomoc/ ze wſzyſtkimi śiłámi Zmodzkimi/ y Litewſkimi/ Potym Skirmunt złączywſzy moc ſwoię z Xiążęciem Kukowoytem Zywibundowicem/ ciągneli przećiw Mſciſłáwowi Romanowicu/ ktory iuſz z Wołyńczámi/ z Pinſczany/ y Kijowiany Nowogrodſkiego Xięſtwá przygrodki/ około Brześciá plundrował/ A gdy ſie obiedwie woyſká ná oney ſtronie Rzeki Jáſiáłdy podkáły/ záraz Kniáż Mſciſław zſánkował/ Pinſczánie pierzchneli/ Kijowſka pomoc tákże/ Wołyńcy zá nimi/ á ná plácu y po láſſach y ſzerokich polach wielkość ich poległo zbitych/ ták iż ſam Kniáż Mſciſław Romanowic/ ſtráćiwſzy wſzyſtkę moc ſwoię ledwo vbieżał w máłey drużynie ná Łucki Zamek/ y wołáłá Ruś (iák Látopiſzce świádczą) z wielkim płáczem/ iż ták wielkie woyſká ich były okrutnie pobite od bezwierney Litwy. A Skirmunt kończąc zwycięſtwo/ wziął przez podánie Pinſko/ y Turow/ Xięſtwá Mſciſłáwowe. A ták gdy ná ſwym nieprzeſtawał/ á cudzego prágnął/ y ſwoie ſtrácił. Działo ſię to roku od Chriſtuſá 1220. A tu iuſz maſz Czytelniku miły pewność lat/ czáſſow/ przyczyn woyny/ y wywod oſob Xiążęcych w Latopiſczach zátłumionych dowodnie od nas wyráżony.

A tuſmy ſię iuſz domácáli pewnośći lat.

Bitwá Skirmuntowá z Xiążęciem Łuckim.

Mſciſław Romanowic y Ruſacy od Litwy poráženi.

Pinſko y Turow wzięte od Litwy.

A po tym sławnym zwycięſtwie Skirmunt vććiwſzy Kukowoytá rozlicznymi dárámi/ odpráwił go do Oycá iego z wielkimi dziekámi. Ale Kukowoit wroćiwſzy ſie do Zmodzi z wielką sławą záſtał Oycá Ziwibundá Dorſprungowicá bárdzo chorego/ bo był w leciech bárdzo zeſzły/ ták iż potym rychło vmárł bárdzo w zeſzłey y ſzedziwey ſtárośći. Poiátá też Zoná iego Corká Kiernuſſowá/

Zywibund Dorſprungowic vmárł.

nusowá/ po ktorey był Xięstwo Litewskie z Kiernowską stolicą/ iáka sie won czás zeszłá/ zá wiáno wziął/ máło co przedtym vmárłá/ ktorey Syn Kukowoit/ z wrodzoney miłości postáwił Báłwan nád Jeziorem Zosłą obyczáiem Pogáńskim ku wieczney pámięci/ Ten Báłwan Ludzie prości chwalili zá Boginią/ A gdy Báłwan zgnił/ ná tym mieyscu Lipy wyrosły/ ktore tákże Litwá y Zmodź áż do czásow Jagełowych zá Bogi chwalili/ Pieśni proste o Poiácie śpiewáiąc.

Poiátá Báłwan.

A tu wiedz czytelniku miły/ iż sie o tey Poiácie ieden Látopisiec sprośnie omylił/ kłádąc tę Poiáte być Corką Kukowoytową/ á oná byłá mátką/ y iákoby tá Poiátá po śmierci Kukowoytá Oycá swego miáłá mu Báłwan postáwić ná iedney gorze nád święta rzeką/ áno sie myli/ bo oná Kiernusowi oycowi ten słup vczyniłá nád tąż rzeką/ ná co sie insze wszystki Látopiszcze zgadzáią/ ktorym podobniey niż iednemu wierzyć/ gdyż od prawdy ná kilko mieyscach iáwnie zfánkował/ y mnie (co wyznáć muszę) zwiodł w wydániu Gońcá cnoty/ Tákże też in eo libro, quem latinè sub titulo descriptionis SARMATIAE Europeæ, de uitis Regum Polonorum, ipsiusq; Poloniæ, Prussiæ, Magni Ducatus Lituaniæ, Russiæ, Liuoniæ, Moschouiæq;, ac Tartaricarum in hordas diuisarum Regionum descriptione, moribus, gentium deductione, Principum gestis &c. anno 1573. exaraui, dum adhuc adolescens in VVitebsca cuidam Italo cohortis pedestris præfecto familiariter adhærerem, ac marte interdum respirante obscœna perosus ocia, ingenuis musis operam nauarem. Wszákże sie tego z łáski Bożey teras popráwiło/ gdym inszych Látopisczow z roznych mieysc kilkonaście dostał/ K temu in euoluendis multotiesq; enucleandis uarijs Historicis assiduo duroq; superato labore optatam Historiæ Lituanicæ contigi metam. Omnia etenim conando & lentè festinando doctis solertia uincit.

A co sie tám komu czásem zda nie pomyśli w przerzeczonych księgach moich de Sarmatia Europea ktorem ná Witebsku (czego Jáśnie Wielmożny Pan Stánisław Pácz Woiewodá Witebski etc. dobrze świádom y wszystko támeszne Rycerstwo) pisał. Tedy o tym rácz wiedzieć/ iż tá praca moiá abortiuum in immatura edenda prole passa est. Illius etenim nostri laboris, cuius testem Deum opt: max: contra conscientiam meam appello, fructu, per quendam Italum, & eundem peditum in VVitebska præfectum, frustratus sum, qui quamuis ipse neprimis quidem musarum fontibus labra admouerit, & prorsus literarum expers fuerit, præfati libri Exemplar, ut populari satiaretur aura, sub nomine suo quibusdam uerbis & sententijs (ut ipsius

inuentio inde appareret) facilè immutatis, imprimendum dedit. Et sic nos non nobis.

Ták nie dla siebie w Járzmie robią woły/
Nie sobie biedne miod zbieráią pszczoły/
Nie sobie ptászek miłych dziatek rodzi/
Y owcá w wełnie nie dla siebie chodzi/
Nie sobie Jábłoń wdzięczny owoc dawa/
Nie sam dla siebie Człek w pracą się wdawa/
Mysmy pisáli/ Mysmy tám robili/
Inszy się sławą nászą przyzdobili/
Ták w Pawie piorá Wronká się vbráłá/
Y mniemá biedna by zakład wygráłá/
Ano poznano záraz co mieczyie/
Paw się w swym szerzy/ Wroná w kąt twarz kryie.
Vmie Mistrz o swym Rzemieśle powiedzieć/
A Pártácz w kącie záwzdy musi siedzieć.

Multa tulit puer sudauit & alsit, Abstinuit Venere & Bacho, Qui Pithia cantat. Tylkoć się to było Jowissowi iáko Bogowi zeszło/ iż iedno sie raz w głowę vderzył/ áli wnet Corká pánná Minerwá/ Bogini nauk/ z mozgu iego wyskoczyłá. Ale my nie Jowissowie/ trzebá się nieraz w łeb vderzyć/ kto z mozgu chce co vrodzić. Ja iednák dali Pan Bog nie wątpię/ iż author fruetur debito, & plusquam iustè promerito honore, kiedy tempus ueritatis parens eam ipsam ueritatem è tenebris in lucem educet. A ten ktory to sobie przywłaszcza/ około czego nieprácował/ áni się iego ingenium ná to zeydzie/ kiedy go spytáią/ iáko się to álbo to rozumie/ confundetur, & sic suo iudicio sorex peribit, &c. Ale ná ten czás ku rzeczy przystępuię.

Dáley zás tenże Látopiszec tey Poiáty Kiernusowny męża kłádzie nieiákiego Kirussá álbo Giedrussá/ Kniáziá Dziewałtowskiego/ ále insze Látopiszcze chociaby ich tysiąc concordował/ zadnego inszego Giedrussa nie wspomináią/ tylko iednego Syná Romanowego álbo Romuntowego z Herbu Kitaurus/ z ktorego narod Kniáziow Giedrockich poszedł. A iego Brácia byli Narimunt/ Dowmant/ Troiden Holssa. Ják o tym będzie niżey.

O Kukowoycie Zywibundowicu Zmodzkim y Litewskim Xiażeciu.

Rozdział XIIII.

KUkowoitos álbo Kukowoiczis Zywibundow Syn z Herbu Kitaurussá po Rodzicach zmárłych Zywibundzie Oycu y po Mátce Poiácie Kiernusownie / Zmodzką Stolicę w Jurborku / w Konassowie álbo Kownie / á Litewską w Kiernowie iáko dziedziczne opánował. Niemcom ktorzy byli w ten czás do Lifland Zakon Rycerski dla wiáry Chrześciáńskiey / nowo wnieśli / mężnie odpierał / gdy do Kurlandskiey y Zmodzkiey ziemie / iáko ná Pogány náieżdzáli. Zá żywotá swoiego Vtenussá álbo Vćianussá Syná ná páństwo náznáczył / ktorego Petrus à Dusburch stárodawny Historyk Pruski / Vtinuerum Regem Lituaniæ pisze. Vtenus vel Vtinuerus.

O porázeniu Bałaklaia Carzá Zawolskiego przez Skirmuntá / Roku 1221.

Rozdział XV.

BAłaklai Soltan Cárz Hordy Zawolskiey / ktora byłá wten czás namożnieysza miedzy inszymi Tátáry / zhołdowawszy zá wnetrzney niezgody pozwodem Ruskie Xiążętá / nád ktorymi dziś iest Monárchą wielki Xiądz Moskiewski / rościągnął moc swoie od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego / ktore Moskwá Chwalenskoie more zowie / áż do morzá Czarnego Tureckiego / gdzie rzeká Dniepr in Pontum Euxinum wpada / gdzie też zamek od swego imienia záłożył / ktory y dziś Bałaklay zowią / kto bywał w dzikich polach y ná nizie / tego może być dobrze świádom / Bo tám ieszcze stoią Horodziscza Báłaklay / czapczakłay / osłam / etc. A iż Xiążętá Litewskie Erdziwił naprzod po nim Mingaiło / Skirmunt /

Skirmunt/ y Ginwił posiedli byli wiele Xięstw Ruskich y ná nich pánowáli/ á hołdu do Hordy Záwolskiey iáko insze Xiążętá Ruskie nie dawáli/ wyprawił Posły swoie do Skirmuntá Mingáiłowicá Nowogrodskiego/ Turowskiego/ Pinskiego/ y Mozerskiego Xiążęciá/ Litwy Powiliyskiey Dziedzicá/ vpomináiąc sie v niego posłuszeństwá/ dani y hołdu/ tudzież do niego záraz z posłámi Báskáki álbo Poborce y Rewizory swoie przysłał/ ktorzyby sámi dań z káżdey głowy wybieráli/ y przy Skirmuncie záwzdy obecznie mieszkáli/ iáko przy hołdowniku/ pilnuiąc postępkow iego. Ktory obyczay teraz Cesarz Turecki záchowuie/ iákom sam widział z Hołdownikámi swoimi.

Skirmunt tedy vważywszy v siebie wolność/ niechciał sie pod to poddáć/ ále gwałt gwałtem/ á moc mocą odbijáć vmyślił. Przeto záraz rozesłał listy po páństwach swoich Ruskich y Litewskich/ áby gotowi byli przeciw naiázdom gwałtownym Tátárskim. A gdy wyrozumiał/ iż mogł dáć odpor Bakákaiowi/ woyská Ruskie y Litewskie popisał/ nieskwápliwie ále bacznie/ y rozmyśliwszy sie ná wszystko dobrze/ Posłow Tátárskich potym ná cześć prosił/ potym wszystkim y Sługom ich gęby álbo wárgi/ nossy y vszy poobrzynáć kazał/ y odesłał ich ták przystroionych do Cárzá Bakákaia z odpowiedzią/ mowiąc/ iż táka dań ktoreyeś sie z Rusi vpominał/ y ciebie sámego podka.

Okrucieństwo Skirmuntowo nád Posłámi Tátárskimi.

A potym Bakáklay Soltan ták srogą odpowiedzią y zelżywością od hołdowniká swego/ iáko sie spodziewał obruszony/ zebrawszy sie nálato z wielką mocą/ ze wszystkimi Hordámi Tátárskimi/ poszedł w Ruską ziemię/ gdzie wielkie szkody szablą y ogniem poczynił. Skirmunt też Xiąże Nowogrodskie y Litewskie/ Ruskie y Litewskie woyská ktore miał gotowe zszykowawszy/ podkał Bakákáiá ná gránicy swoiey v Koidanowá/ tám gdy sie obiedwie stronie mężnie á vpornie podkáły/ sfánkowáli Tátárzy/ ták iż pomieszawszy szyki swoie tańcowe/ pierzcháć poczęli/ sam potym Carz z wielkością Murzow y Vlanow náplácu poległ zábity/ zá czim ostátek Hordy bez wodzá Russacy y Litwá snádnie pogromili/ pobili y ná głowę porázili/ więzniow/ łupy y wszystek pokon sowito z wielką korzyścią odebráli. Potym Skirmunt wytchnąwszy ná poboiscu po onym zwycięstwie/ á máiąc woyská gotowe zárázem ciągnął do Siewierskiey ziemie Ruskiey zá Dniepr/ gdzie naprzod sie strone Mozer wziął przez podánie/ potym Starodub/ Cyrniehow/ Kárączow/ zamki stołeczne y miástá zwłościámi Xięstw Ruskich Siewierskich przednieysze opánował. A ty páństwá zá żywotá swoie°

Bakáklay Cárz Ruś woiuie.

Bitwá Litewska z Tátáry znáczna v Koydanowá álbo Kieidanowá.

Bakáklay Cárz zábity.

Skirmunt Xiąże Litewskie Siewierską ziemię opánował.

trzem

trzem Synom swoim rozdzielił/ Lubártowi stárszemu dał Káráczowskie y Czerniehowskie Xiestwo/ Pissimuntowi Turowskie y Stárodubskie/ á Troinatowi álbo Stroinatowi młodszemu ná Nowogrodku y ná Podláskich Zamkach tákże ná powiliyskiey Litwie vdział po śmierći swoiey náznáczył.

Potym Skirmunt rozszerzywszy moc swoię Litewską w Ruskich Xiestwach pełen wieku y sławy/ vmárł w Nowogrodku/ á Synowie iego Lubart/ Pissimont/ y Troinata ná vdzielonych Xiestwach po nim spokoynie pánowáli.

Utenus Zmodzkie y Litewskie Xiąże.

Egoż thez czássu Kukowoytus Xiąże Zmodzkie/ Syn Zywibundow z Herbu Kitaurussá/ y Zawiliyskiey Litwy Pan/ vmárł/ ktoremu Syn Vtenus álbo Vtinerus/ iák Dusburch pisze/ pogrzeb vczynił pogáńskim obyczáiem/ nád rzeką świętą ná wyniosłey Gorze/ nie dáleko od Dziewałtowá/ támże mu y słup postáwił ná ksztalt ossoby iego/ ktory lud prosty chwalił zá Bogá/ á gdy Bałwan zgnił/ gay ná tym mieyscu wyrosł/ w ktorym tákże temuż Kukowoyciowi ofiáry czynili/ áż do czásow Jagełowych/ y názwáli ten Gay áż do dziśieyszych czássow imieniem Páná swego Kukowoyczis álbo Kukowoytos. A Vtenus álbo Vtinerus pánuiąc w Zmodźi y w Litwie częste wtarczki miewał o Dźwinny rubież z Niemcámi Liflandskimi/ ktorzy się strone Dźwiny w Zmodzkim brzegu twierdze sobie murowáli przeciw Pogánom.

Kukowoitus Bałwan.

Potym Vciánę álbo Vtenę zá Wilią od swego imienia záłożył/ y zamek przy possádzie zbudował nád Jeziorem/ nie dáleko od dźiśieyszey Vciany/ zda mi się pułtory mile/ bom sam ná tym Kopcu był/ ktory dawa iáwne świádectwo stárego Horodźiscá. Potym wykonawszy ná oboim Xiestwie wielkie dźiwy/ vmárł/ á zá żywotá Syná máłego poruczył w opiekę Ringoltowi Algimuntowicu Nowogrodzkiemu Xiążeciu/ ktory naprzod począł się pisáć wielkim Xiedzem Litewskim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ iák o tym będzie niżey.

Troinata / Nowogrodzkie / Podlaskie / y Litwy powiliyskiey Xiąże / Lubart Karaczowskie y Czernichowskie / Pissimunt Turowskie y Stárodubskie / Xiążętá Skirmuntowicy / porázili Kurdassa Soltaná Cárzá Zawolskiego / zá pomocą inszych Ruskich Xiążąt.

KVrdas Soltan Carz Zawolski mszcząc się zábitego Oycá Cárzá Bakakkáiá / od Litewskich y Ruskich Xiążąt pod Kaidanowem / zebrał wszystki Hordy swoie / Zawolską / Nahaiską / Kazáńską / y Krymską / á z wielką mocą ciągnął ná Ruskie Xięstwá / ogniem y száblą wielkie szkody czyniąc. Co widząc Troinata Skirmuntowic Nowogrodskie / podláskie / y Litwy powiliyskiey Xiążę / wnet obesłał Brátow dwu rodzonych / Lubártá Karaczowskiego / y Czerniehowskiego / Pissymontá Turowskiego y Stárodubskiego / Xiążąt / posłał też do Swantosławá wielkiego Xiedzá Kiiowskiego / y do Siemioná Druckiego Michaiłowicá / y do Dawidá Mscisławowicá Luckiego / dzisieyszych Xiążąt Ostrogskich przodkow / prosząc ich o rátunek / y przywodząc do spolney zgody / ktorey w ten czás ták nagły gwałt przeciw srogiemu á mocnemu Cárzowi Kurdassowi potrzebował.

A sam Troinatá z Lubártem / y z Pissimontem bráćią / zebrawszy Nowogrodskie / Podláskie / Litewskie / Stárodubskie / Cernihowskie / Turowskie / ricerstwo / ruszyli się zaraz przeciw Tátárom ku Mozerowi. Swatosław też Kiowski / Siemion Michákowic Drucki / y Dawid Mscisławic Lucki y Wołyński Xiążętá ze wszitkimi woyskámi ossobámi swoimi / przybyli im ná rátunek / vważáiąc spolną od Tátar niebespieczność / á złączywszy się wespoł / tym ochotniey do Kossá / gdzie sam Carz leżał zá Mozerem nád rzeką Okuniowką ciągneli / támże bitwę okrutną zobudwu stron stoczili / ktora od poranku áż do wieczorá / iáko wszytki Látopiscze swiádczą trwáłá / Bowiem Rusacy y Litwá dla wolności y wybićia z hołdu Tátárskiego mężnie się potykáli / Tátarowie zás broniąc łupow y pokonu / y vpornością y wielkością potężność okázowáli / Aż náostátek pierzcháć poczęli / á Rusacy tym śmieley rosproszonych y vćiekáiących gromili / bili / siekli / kłoli / strzeláli / w rzekach topili / ták iż ná głowę

Sroga bitwá Litewskich y Ruskich Xiążąt nád rzeką Okuniowką.

ná głowę ony srogie woyská Zawolskich/ Nahaiskich/ y Krimskich Tátárow szcześliwie nád rzeką Okuniowką porázili / sam Carz Kurdaskierey Soltan w máłey Druzynie ledwo vbieżał do Hordy/ á Russacy z Litwą połony y łupy sowite wszistki odebráli/ y z wielkim á sławnym zwycięstwem do swoich stron odeśli. Wszákże iák to w Marsowey szkole być muśi/ Xiążąt y Boiar Ruskich y Litewskich przeważnego męstwá dokázuiących ná plácu wiele poległo od Tátar/ zwłasczá Lubort Kárączowskie y Czerniehowskie/ Pissimont Turowskie y Stárodubskie/ Siemion Michaiłowic Druckie/ Andrzey Dawidá Mściskáwowicá Kniáziá Luckiego Syn/ Xiążętá/ y inszych paniąt niemáło/ ktorym mnie sławá y Mars roskazáli. To krotkie Epitaphion ná pámięć wieczną vczynić.

Kiążętá pobite.

Napis ná Groby pobitych Xiążąt.

Slachetne Dusze ktoreście w tym boiu/
Z mężnych ciał wyszły / oyczyznę w pokoiu
Prágnąc záchowáć: Mieycie Dank dzielnośći/
Y pámięć wieczną/ bez nieśmiertelnośći.
Nie záwádzi wam nigdy czás zgrzybiáły/
Ni zawisnych Siostr kołowrot nietrwáły/
Juz w Elisiyskich polach dźiś świećicie/
Gdzie z Anchisessem dzielność swą cżwiczycie/
Z nas iż dań bierzą Tátárzy szydzicie.

Potym zwyćięstwie ktore nád Kurdassem Zawolskim Cárzem Troynata Skirmuntowic otrzymał/ Algimuntá Syná w Nowogrodku ná Stolicy swoiey zostáwił/ á sam do Stárodubia/ Czerniehowá/ Karaczowá/ y do Turowá odiechał/ y wwiązał się w ty Xiestwá Siewierskiey Ruskiey Ziemie/ ktore nań spádky práwem przyrodzonym po Lubárcie/ y Pissimontu Brátach rodzonych/ w przerzeczoney bitwie od Tátar zábitych. Rychło potym wroćiwszy się do Nowogrodká vmárł/ á Syn Algimunt ná iego mieysce wstąpił/ y pánował w Nowogrodku wszystkiey Ruśi y Litwie od Wiliey począwszy áż do Stárodubia/ Czerniehowá/ Turowá y Káraczowá/ tákże Podlásze wszystko z przyległymi Zamkámi/ Brześciem/ Mielnikiem/ Drohićinem etc. w spokoyney dzierżáwie trzymał. Acz miał troche zátarczki z Dawidem Mściskawowicem Xiążęciem Luckim/ y Bełskim o gránice Podláskie/ Brzeskie/ po tym się rychło pospieszył s tego Swiátá zá oycem Troy-

Szerokość páństwá Litewskiego z Algimuntá.

tem Troinątą/ á ná iego mieysce y ná wszistki Ruskie páństwá Ringolt Syn zá spolnym wszech stanow zezwoleniem wstąpił. Ringolt.

Tegoż też czássu Vtenus álbo Vtinuerus Xiążę Zmodźkie y Litwy Zawiliyskiey vmárł/ ktorego Duzburch Krolem zowie Litewskim/ á zá żywotá swoiego zlećił w opiekę Ringoltowi/ Syná iedynaká Swintoroha w dziećinnych lećiech/ Xięstwá też Zmodźkie/ Litewskie y Kurskie/ polećił mu w obronę wespołek z Synem. A ták Ringolt gdy się wwiązał w Zmodźką y Litewską ziemię/ iáko Opiekun/ á k temu miał oyczystych Xięstw Ruskich kilko/ zwłasczá Nowogrodzkie/ Siewierskie/ Stárodubskie/ Karaczowskie/ Turowskie/ Cernihowskie/ y Podláskie/ dopiero się począł pisáć Wielkim Xiędzem Litewskim/ Zmodźkim/ y Ruskim/ ktorego tytułu przedtym iego przodkowie nie vżywáli/ áni vżywáć mogli/ bo ty páństwá záwżdy osobne Pány miewáły. Kiedy się począł titul wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Ringolt Algimuntowic pirwszy wielki Xiądz Litewski/ Zmodźki/ y Ruski/ Roku 1219. od národzenia Christusá Páná wybrány y podniesiony. A iáko Ruskich Xiążąt poráził nád Niemnem ná głowę.

Rozdział XVI.

Ringolt Algimuntowic wnuk Troynácin/ á prásczur Erdziwiłow/ ktory ono był naprzod z Zmodźkich Jáskiń wyszedwszy w Ruśi moc swoię rozmnożył/ po śmierći Oycá Algimuntá/ w Nowogrodku ná Xięstwo Ruskie/ Podláskie/ y Siewierskie podniesion/ á z strony opieki Swintoroha Vtenussowicá w Kiernowie/ w Kunassowie/ y w Jurborku/ wielkim Xiędzem Zmodzkim y Litewskim był wybrány/ y spolnymi oboiego pospolstwá głossy zá Páná potwierdzony. Ktory naprzod Ruskie/ Zmodzkie/ Kurskie/ Litewskie/ y Podláskie páństwá/ ktore mu szczęście y práwo oyczyste podáło złączywszy/ począł się pisáć Wielkim Xiędzem Litewskim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ w czym insze przodki swoie wszystki przewyższył.

A iż poſpolicie zazdrość w káżdey namnieyſzey rzeczy okrom ſámey nędze bywa / wnet mu tego Tytułu y ták ſzerokiego pánowánia Xiążętá Ruſkie zayrzáły / nieinaczey iáko też ono Márgrafowie Brandeburſcy Przemysłáwowi wtoremu / wielkiey Polſki Xiążęciu ná Monarchią Polſką podnieſionemu / zayźrzeli tytułu Krolewſkiego / ktory on był ſam odnowił dwie ſcie lat y ſześnaście zániedbány / od zábicia S. Stániſłáwá przez Bolesłáwá Smiáłego / y zábili go w Rogoznie zdrádliwie náiechawſzy. Ale Ringolt odiął ſię Ruſkim Xiążętom / bo iednák nie zdrádą Xiążętá Ruſkie / ále iáwnym boiem zazdrości ſkutek ná ſwoię zgubę okázowáli / przeciw Litwie tym ſpoſobem.

S. Stániſław zábit Roku 1079. O czym Miechovi. fol. 49. lib. 2. cap. 20 et lib. 4. cap. 1. fol. 191. Gdy Przemysław zabit roku 1295. Cromerus lib. 11. etc.

Swatosław Monárchá Kiiowſki / ktory ſobie władzą wſzyſtkiey Ruſi / iáko dziś Moſkiewſki porządkiem ſwoich przodkow przywłaſzczał / widząc iż Litewſkie Xiążętá Pogáni moc ſwoię w Ruſkich Xięſtwach roſkrzewili / á z hołdu ſię / ktory z dawná do Kiiowá płácić byli powinni / wybili / począł rádzić z drugimi Xiążęty / zwłaſzczá ze Lwem Włodimirſkim / y z Dimitrem Druckim / iákoby záś Litwę pod iárzmo pierwſze przywieść mogli / ktore były zrzucili / zá onym ſpuſtoſzenim Ruſkich Xięſtw / przez Cárzá Tátárſkiego Bateiá. Zmowili ſię tedy wſzyſcy trzey ſpolną mocą iednoſtáynie ſobie pomagáć / y walczyć przeciw Ringoltowi Algimuntowicu / iżby go wygnáli z Nowogrodká / z Stárodubia / z Kárączowá / z Cernihowá / z Podláſzá / y z Grodná ſtárodawney oyczyzny ſwoiey Xięſtw Ruſkich / ktore záwżdy do Kiiowſkiey Monárchiey należáły / wzięli też pomoc kilko tyſięcy Tátarow od Kurdaſſá Cárzá Zawolſkie° / ktory miał wáźń ná Litwę / iż go ono był Troynátá Skirmuntowic ná głowę poráźił v okuniowki rzeki zá Mozerem. A ták wſzyſcy trzey z Tátárſką Hordą ciągnęli z wielkimi Ruſkimi woyſkámi w Nowogrodzkiego Xięſtwá dzierżáwy nád Niemnę leżące / poſiádáiąc y puſtoſząc co ſię im náwinęło. Ringolt też wielki Xiądz Litewſki / Zmodzki y Nowogrodzki / zebráwſzy ſię z Litwą y z Zmodzią / tákże z Ruſaki ſwoimi / ácz im niedokończá w tey trwodze vfał / záſtąpił Ruſkim Xiążętom nád Niemnem v Mohilney / á nápomniawſzy Boiárow ſwoich krotkimi słowy do bitwy / y porządnie ich zſzikowawſzy / vderzył ná Ruſkie y Tátárſkie woyſká / z wielkim okrzykiē / A oni też tym śmieley vfáiąc ſwey wielkości odpieráli / y ſtáłá ſię z obudwu ſtron ſroga á ſtráſzna bitwá / ktora iáko wſzitki Látopiſcze ſwiádczą / od poránku áż do ſáme° wieczorá trwáłá / ná oſtátek pomogł Bog Ringoltowi iż ſczęście ſię do Litwy náchyliło / iż ony ogrōne woyſká ruſkie y tátárſkie roſproſzyli rozgromili /

Ruſkich Xiążąt rádá ná Litwę iáko niegdy Jároveſkowá ná Polaki.

Bitwá Ringoltowá v Mohilney z Ruſkimi Xiążęty.

rozgromili/ pobili/ potopili/ y ná głowę porázili/ á Kniáziowie Swantosław Kijowski/ Dimitr Drucki/ y Lew Włodimirski ledwo ná podwodnych koniach w máłey drużynie do Łucká vciekli. A Ringolt z wielką korzyścią y zwycięstwem sławnym/ nábrawszy się łupow wodbieżánych y rozgromionych obozach/ y kotárhach rozmáitych/ wroćił się do Nowogrodká/ á ták dobrą woyną wieczny pokoy w swoich páństwach sobie vgruntowáł/ iż mu potym Ruskie Xiążętá z dáleká biły czołem/ po szkodzie mędrszymi będąc. A drugie Látopiszcze świádczą/ iż ná plácu przerzeczone Xiążętá zostáły pobite.

Zwyciestwo Litewskie nád Rusią.

Zá tegoż Ringoltá pánowánia Niemcy z Lubku/ z Bremá y z inszych miast y kráin pomorskich roku 1220. w okrętach do Lifland naprzod náwiedzáć poczęli/ á zá czásow postępkiem wszytkę ziemię Liflandską álbo Lotewską opánowáli/ y obywátele iey narod gruby y leśny zniewolili/ iáko o tym będzie niżey. Do Litwy potym y do Zmodzi przez Dźwinę/ tákże do Kurland náieżdżáli. Jákoż o tym stára Kronika Liflandska świádczy/ iż roku 1225. był Hetmanem do Litwy Auigerus Arcibiskup z Kolná Agrippiny nád Niemcy/ ktorzy się názwáli Brácią y Zakonniki mieczá Christusowego. Ale Litwá zebrawszy się z Zmodzią/ zástąpili Niemcom/ tám stoczywszy bitwę srogą/ zábity iest Auigenus Arcibiskup Kolenski Hetman od Pogánow Litwy/ ktorego wpisáli potym Krzyżacy Liflandscy w swoy Kálendarz/ iáko napierwszego Rycerzá wiáry Chrześciáńskiey/ A ten Kálendarz porządkiem swoim spisány/ á w Rumborku w Kościele náleziony przez Páná/ sławney pámięci/ Janá Chodkiewicá/ Páná Wilenskiego/ będziesz miał niżey ná swym mieyscu od nas przydány.

Brácia Miecznicy álbo Ensiferi.

Auigenus od Litwy zábity.

Wielkie á częste bitwy ten Ringolt Algimuntowic miewał z Liflandskimi Niemcy o gránice Dźwinne/ y o Kurlandy/ Potym wykonawszi ná wielkim Xiestwie Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim Nowogrodzkim/ doyrzáły wiek lat swoich/ vmárł/ zostáwiwszy po sobie ná ty páństwá syná Mindauga/ Mindowa álbo Mendolphá/ bo go rożno rożne Kroniki názywáią/ ktory potym był Krolem Litewskim/ z rámienia Papieskiego koronowánym/ roku 1251. iáko o tym s pewnych dowodow niżey nápiszemy. Acz insze Látopiscze tego Mendogá áni wspomináią/ ták zámykáiąc koniec pánowánia Ryngoltowego/ według swoiego zwyczáiu w dowodzie y w docytániu chromego: Kniáził dzię Ringolt ná Nowohorodku mnoho let/ y potym dzię vmierł/ y kazuć nikotoriie żeby trech synow po Ruskieie bicz wie vrobił (ták sprostá pisze) danieć wiadoma kakowoie dzieło/ szietich ieho synow było.

Rzecz własna Látopisczow Ruskich.

Przeto ia widząc prostotę y leniwy dowcip onych stárych Pisárzow álbo Diakow / to znáczne ácz Pogáńskie Xięgę / własnego syná Ringoltowego / z dowodu Miechowity / Długoszá / Wapowskiego / Cromerá / z Pruskich y z Liflandskich Kronik / tudzież ze dwu dowodnych Látopisczow / ktory káżdy náleść może w Grodku w skárbie sławney pámięci Páná Chodkiewicá Alexandrá Stárosty Grodzieńskiego / y ktorego ieszcze v mnie iest Exemplarz. Ale się tu iuż teras porządek Historiey Litewskiey czytelniku miły dla słusznych przyczyn przerwáć musi / ácz iednák dzieie y spráwy Litewskie poydą swym torem / ále nie według porządku Xiążąt / ktory potym w swoię klobę przyidzie / y tym przerwánim lepszy / iáśnieyszy / dowodnieyszy y pewnieyszy się porządek spraw y Historiy Litewskich vgruntuie / á bez tego wszystkoby się pomieszáło. Bo tu iuż poczną się woyny Litewskie / Zmodzkie / y Ruskie / z Krzyżakámi Liflandskimi / y Pruskimi / w ktorych nawiecey Historia nász á przedsięwzięta zależy. Przetoż tu po Ringolcie Algimuntowicu wielkim Xiedzu Litewskim / Zmodzkim / y Ruskim / musimy położyć Kronikę Pruską stároświecką / ktorą nápisał niiáki Kápłan Niemiec Zakonu Krzyżáckiego w Prusiech Brát / imienim Petrus à Dusburch, łáćińskim prostym ięzykiem / Roku od Christusá Páná 1326. zá pánowánia Witennowego y Gediminowego / á przypisał ią Wernerowi de Orzelle wielkiemu Mistrzowi Zakonu Bráciey Domu Niemieckiego w Prusiech / ktory nawiętsze woyny z Zmodzią y z Litwą vstáwicznie wiodł / iák się to niżey z Długossá / Miechowinssá / y Cromerá pokaże. A te przerzeczoną Kronikę Pruską stároświeckimi literámi ku wyczytániu trudnymi pissáną / nálazł sławney pámięci Pan Jan Chodkiewic ná Zamku Rumborku w Kościele / ktorey ku przeyrzeniu vżyczył naprzod Jeo miłośći pánu Woytowi Wileńskiemu Augustino Ro: iáko wielkiey nauki y głębokiego dowcipu Doctorowi / Secretarzowi Kro: J. M. A ten potym mnie vżyczył / ktorą prawdziwie przełożoną ná Polski ięzyk tu masz czytelniku miły od nas przypissáną.

Aczem też z przodku musiał przywodźć insze dowody o przyściu Krzyżakow wty strony Pruskie / y Liflandskie / zwłaszczá z Długoszá / Miechowiussá / Cromerá / Bredenbachá / Tilmanná / etc. Czego ten Duzburch won czás dostápić niemogł / gdyż się zá czásow postępkiem / rozumy y dowcipy ludzkie mnożą / wszákże po kilku kart iuż się samá Historia Duzburchowá pocznie. A tu iuż Appellacią weźmiemy od Ringoltá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / áż do Mendoga przerzeczonego Syná iego / ktorego spráwy / y iáko był ná Krolestwo Litewskie koronowan / poczną się po tey Kronice / á od niego zás iuż prostą Genealogią y wywodem poydą Xiążętá Litewskie / y Krolowie Polscy. Vale.

Kroniká

Kronika Stároświecka náleziona w Liflanciech ná Rumborskim Zamku w Kościele.

Pissána stároświeckimi Literami łácinskim prostym ięzykiem do Mistrzá Pruskiego Wernerá de Orselle / Roku 1326. przez Piotrá Duzburch/ Brátá y Kápłaná Zakonu Krzyżáckiego / Zá pánowánia Witennowego y Gedyminowego w Litwie / á zámyka w sobie wielkie / częste / á gwałtowne y vstawiczne woyny Krzyżakow Pruskich z Litwą/ ktorych on Letowinámi zowie/ tákże z Zmodzią/ á Xiążę Litewskie ná káżdym mieyscu Krolem/ á Litwę Krolestwem pisze. Pilnie á scerze y prawdziwie po prostu z łácinskiego prostego ięzyká ná Polski przełożona. Przez Máciejá Striykowskiego Osostewiciussá.

Księgi Siodme/ Rozdział I.

Do naiwczciwszego w Christusie Páná/ Páná Mikołáiá Páczá/ z łaski Bożey Biskupá Kijowskiego etc. Y do Jásnie Wielmożnych Pánow / Páná Stánisłáwá Páca Woiewody Witebskiego/ Suráskiego etc. Stárosty. Y Jásnie Wielmożnego Páná/ Páná Páwłá Páca Woiewody Mściesławskiego/ Stárosty Wilkomeriyskiego/ etc. Pánow y Dziedziców z Rozanki/ etc.

Początku y przyściu Zakonu Bráciey Krzyżakow Domu Niemieckiego Titułu Pánny Mariey w Hierusálem do Liflandskiey/ potym do Pruskiey Ziemie / s ktorymi długo Prusowie/ Lotwá y Kurlandowie / á nadłużey Litwá y Zmodź Pogáni woyny wiedli / ktorzy ich też z Kázimirzem Jágiełowicem w Prusiech / á w Liflanciech z Sigmuntem Augustem dokonáli y wykorzenili.

Zdáłá mi się rzecz potrzebna/ ábych szerzey co nápisał o początku á przyściu Krzyżakow w ty strony / ponieważ wszytká nászá rzecz niżey práwie o ich burdach z Litwą y z Zmodzią/ będzie się toczyłá.

Roku od národzenia Christusá Páná 1188. Gdy Baldninus Krol Hierosolimski Chrześciáński w Hierusálem y w Cyprze krolował / powstáli przeciw niemu Saraceni Secty Machometowey / á z Zamku y Miástá portowego / ktore zowią ich ięzykiem Ptolemais/ łácinskim zás Akona/ á Niemieckim Akris / niedáleko Ptolomais/ álbo Akoná/ álbo Akris.

od gory Karmelus w Zydowskiey ziemi / pokolenia Asser / nád Morzem miedzy ziemskim Syriyskim leżącego / nawiecsze szkody y naiázdy do swietey Ziemie Pogáni czynili. Przeto Krol Balduinus od Papieżá y od Cesárzá / y od inszych Pánow Chrześciáńskich żądał pomocy. Ták tedy Włochow / Longobárdow / y Wenetow

60. Gáler Włochow do Hierusalem. z inszymi / sześćdziesiąt się Galer wypráwiło / w ktorych było pięćdziesiąt tysięcy mężow godnych do bitwy.

Z Fránciey też y z inszych kráin Chrześciáńskich / ná świętą woynę wiele Xiążąt y Pánow wodą y ziemią ciągnęło / tákże z Niemieckich Ziem Pielgrzymow z rozmáitych Miást zebráło się pięć set / ktorzy wszyscy w ieden okręt wsiadwszy / przyżeglowáli áż do Ptolomaidi álbo Akony Miástá / ktorego gdy vsilną mocą Chrześciáni cáły rok dobywáli / bárdzo ich wiele v szturmow było

Początek Spitalá Niemieckiego. pobitych y poránionych / strzáłámi Pogáńskimi. A potym się chorzy Chrześciáni y tám y sám z rozmáitey nędze y niewczásow / iák to w woysku ile wálnym bywa / tułáli / á w cudzey Ziemi żadnego ktoby się nád nimi zlitował náleść niemogli / zá czym ich wiele od głodu / y bez opátrzenia ran pomárło / co widząc Niemcy / ktorych przednieyszych pobożnych było ośm Pielgrzymow z Lubká y z Bremá / miłosierdzim przychyleni wnet z żaglow okrętu swoiego namiot vczynili / do ktorego chorych y ránnych Chrześcian przyimuiąc / wielkie stáránie y pilność o nich mieli / potym gdy Chrze-

Niemiecki Spital Pánny Mariey w Akonie y w Hierusalem. ściáni Akonę pod Saráceny wzięli / záłożyli w Mieście Niemcy Spital pod Titułem Pánny Mariey / Roku 1190. Potym też Balduinus Krol w Hierusálem drugi Spital pod tymże tytułem Pánny Máriey záłożył / dla chorego Rycerstwá / ktorzy byli zránieni pod Akoną / á pierwszy Mistrz nád tymi obiemá Spitá-

Henrik Wapolt pirwszy Mistrz Zakonu Niemieckiego. lámi był przełożony Henrik Wapolt Niemiecki Sláchćic / potym zás roku 1191. Pátriarchá Hierosolimski Nazianzenus / y Krol Hierosolimski / y Akonenski Biskup / Mistrz też Spitalá świętego Janá / y Mistrz domu Kościelnego / y wiele inszych Brátow obudwu domow / y wiele Pánow Ziemie świętey / naprzod Adolphus Pan Domu Tiberiadis / y Hugo Brát iego / y Rainoldus Pan Sidonu / y Pan Cimarus z Cesárey / y Jan z Hibelliná / y wiele inszych z Krolestwá Hierosolimskiego / y z Niemiec / Konradus Moguntinski Arcibiskup / drugi Konradus Herbipolski / Wolgerius Pagamenski / Gardolphus Halberstatenski y Cicenski Biskup / Friderik Xiąże Swabskie / Henrik Pfalcgraff Renski / y Xiąże Brunswickie / Friderik Xiąże Rakuskie / y Henrik Brabantskie / ktory był wten czás Hetmánem nád wszitkim woyskiem / Herman

Pfalcgraff

Pfalcgraff Saſki/ y Landgraff Turingenſki/ Albricht Margraff Brandeburſki/ Henrik z Kalendinu Marſzałek Ceſárſtwá Rzymſkiego/ Konrad Margraff z Landezbergu/ y Henrik Margraff Miſnenſki/ y wiele inſzych Xiążąt y Paniąt/ posłáli do Papieżá Celeſtinuſſá (ále druga ſtára Kronika Pruſka ſwiádczy/ iż do Clemenſá tego imienia trzeciego) proſząc áby ten zakon y Spital potwierdźił. Dał im tedy Papież ná ten Zakon Spitálny potwierdzenie/ y Tituł im przydał/ áby ſie piſáli Brátámi Domu Niemieckiego/ Spitalá Pánny Mariey w Hieruſálem/ przydał im też Herb Krzyż czarny/ y Odpuſtow bárdzo wiele/ á pod Regułą Zakonu S. Auguſtiná przykazał im żywot prowádźić.

Nie Xiąże Pruſkie/ ále inſzy tego imienia

Poſelſtwo sławne o fundaciey Krzyżakow do Papieżá.

Fundacio Zakonu Krzyżakow Niemieckich.

Potym záś Patriarchá Hieroſolimſki wſzyſtkich Brátow przerzeczonych Domu Niemieckiego od Papieżá potwierdzonych/ białym płaſczem zobudwu ſtron krzyżem czarnym náznáczonymi przyozdobił/ y táki wſzyſcy tego zakonu Rycerze vbior ná potym nośili/ Było ich naprzod/ ktorzy ten habit przyieli/ Brátow Kápłanow ſiedm/ á dwádzieśćiá y czterzey Láikow álbo Szláchćicow nie Kápłanow. Tym było dozwolono we zbroi miecz przypaſawſzy Mſzą odpráwowáć/ żaden brody nieſtrzygł/ á ná worze nátkánym słomy według vſtáwy Zakonu ſypiáli/ ále to rychło potym zmienili.

Habit álbo noſzenie vbiorow Krzyżackich.

Wtory Miſtrz tego Spitalá po Henriku Wapolt był wybran Otto Karpen Szláchćic Niemiecki roku 1200. zá Ceſárzá Philippá wtorego/ á zá Papieżá Innocentiuſſá/ Ten Brátom w pokorze y proſtośći sercá służył/ á ſzoſtego roku vrząd ſwoy odpráwił/ pochowan w Akonie.

Otto Kárpen 2. Miſtrz Niemiecki.

Trzeći Miſtrz był wybran Herman Brand Szláchćic Holſanſki roku 1206. przez cztery látá vbogim według możnośći chętliwie służył w Akonie pogrzebion.

Herman brand 3. Miſtrz.

Czwarty Miſtrz Herman Salcen Szláchćic Miſnenſki zá Ceſárzow Otto y Friderika wtorego/ á zá Innocentiuſſá trzeciego/ y Honoriuſſá/ y Gregorzá IX. Papieżow roku 1210. wybran ná Miſtrzoſtwo. Ten bárdzo ważnych Priuileiow y nádánia zakonowi ſwoiemu od Papieżá y od Friderika Ceſárzá doſtał. Bo gdy Papież z Ceſárzem bárzo byli ná wnętrzną á ſzkodliwą woynę miedzy sobą zádárli/ on to wſzyſtko mądrośćią y przeważnym rozumem ſwoim miedzy nimi rozigł y vſpokoił. Zá iego Miſtrzoſtwem Konrad Margraff Turingenſki w zakon wſtąpił/ dwá tyśiącá Szláchćicow wſziſtkich rycerzow páſſowánych Niemcow w zakonie pod ſwoią ſpráwą miał/ ktorych przez 30. lat zupełnych rządźił. Wſzákże zá iego

4. Miſtrz Herman Salzen.

2000. Krzyżakow Ricerzow Niemieckich.

że zá iego nieszczęśliwym pánowánim Sáraceni Hierusálem z mocy Chrześcianskiey wydárli y osiedli / á ták gdy byli wygnáni z Ziemie świętey / przyszli do Cesárzá y do Papieżá prosząc / áby im gdzie dáli y wymierzyli ziemicę pewną / w ktoreyby Zakonu swego dokonáć według przysięgi y professiey / przeciw Pogánom woiuiąc / mogli.

A w ten czás Konrad Xiążę Mázowieckie / gdy częstemi náiázdámi od Pogánow Prussow strapiony był / usłyszawszy o tych Krzyżakach / posłał do Papieżá y do Cesárzá Fryderiká / áby ich do Prus przysłáli / postępuiąc im pewny vdział w Ziemi swoiey / iák o tym niżey wyrozumiesz.

Przyczyná przyścia Krzyżakow Niemieckich do Prus.

Naprzod tedy roku Pánskiego 1160. ácz kálendarz Liflandski pisze / roku 1111. Kupcy z Lubku y z zamorskich kráin / ktorzy dla zysku w rozmáite strony żeglowáć zwykli / gdy się przybili wiátrem z tráfunku w Połnocny Port odnogi Morzá Báltyckiego / gdzie teras w Liflanciech Dunamund / obaczyli Lotwę (ktorzy z Litwą iákom powiedział / iednego rodu są) Lud prosty / leśny y gruby. A iż pospolicie woszczyny / ktore z miodow wyciskáli / iáko insze śmieci z domow wymiátáli / tedy Niemcy onych śmieci dármo w okręty nábieráiąc / niewymowny zysk miewáli / y często zás w więtszey liczbie okrętow do Lotwy przyieżdżáli / woszczyny v nich dármo bierząc / á miody / bydłá y skory / ktorych tám hoyność wielka byłá / ledá zá co iáko v dzikiego ludu kupowáli / álbo wymieniwáli. Ták potym roku od Christusá 1200. zá pánowánia Fryderiká Cesárzá tego imienia wtorego / á zá Papieżá Innocentiussá trzeciego / tráfiło się iż s tymi Kupcámi niiáki Meinhardus Kápłan z Lubku / Mąż świętego żywotá / wsiadwszy w okręt do Lifland záiechał / gdzie tylko z iednym sługą miedzy Ludem prostym rok cáły mieszkáiąc / á z nienáczká z nimi się spossabiáiąc / ięzyká się náuczył / y zbudowawszy sobie Káplicę / á máiąc iuż znáiomość y záchowánie z ludźmi / począł im wiárę y rzeczy duchowne przypomináć / y po lekku od prożnych á Báłwochwalskich zabobonow / ku przyięciu Chrześciáńskiey wiáry przywodzić / iákoż Pan Bog pobożne onego człowieká stáránie poszczęścił / iż ich niemáło dobrowolnie przystáło ná poznánią náukę prawdy / ktorych gdy się záwsze przymnażáło / á ludu onego dzikiego sercá chucią / ku rzeczy nowey / y nieznáiomey wierze się zápaliły / zbudowáli Kościoł / ktoregom ruinas álbo znáki stárádawne w mili od Rygi sam widział. A gdy też Niemcow Kupcow y Kápłanow co dzień to więcey do Lifland przybywáło / záłożyli sobie osádę gdzie dziś Kircholm ná wyspie

Przyczyná przyścia Niemcow do Lifland.

Meinhardus pirwszy Arcibiskup Liflandski.

Dwie mili od Rygi są tego Kościołá znáki miedzy Kircholmem.

Dźwiny /

Dźwiny / á zá czásu postępkiem Meinhardus Biskupem Liflandskim był wybran y poświecon od Bremenskiego Arcibiskupá / Roku páńskiego 1205. Aż potym Niemcy Miásto Rygę poczeli zákłádáć / gdziem ná grobie tego Meinhardussá v fáry widział napis. Hic iacent infossa, Meinhardi praesulis ossa. Po nim záś był wybran niiáki Bertoldus ná Arcibiskupstwo Liflandskie / Zakonu Cisterciensow Opát z Bremenu od Arcibiskupá Bremenskiego potwierdzony. Ten też z zyskiem słowo Boże rozsiewał. A gdy długi śmierći zápłáćił / Drugi tegoż imienia Bertoldus wtory ná iego stolec Arcibiskupi wstąpił / A zá tego Bertoldá wtorego (áczkolwiek Cromerus / Miechouius y Długos tych dwu Arcibiskupow nie Bertoldos ále Albertos zowią) Lotwá głupia dopiero się obaczyłá / że Niemcy ná ich szyie przybywáią / y twierdze budują / przeto porzuciwszy wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą / Litwy sąsiádow ná pomoc przyzwáli / á Niemcow vstáwicznie woynámi náieżdżáli / y máło ich z ziemie swey niewybili. Aż Arcybiskup Rigenski przerzeczony Bertoldus do Niemieckich kráin rozesłał / zakon bráciey Krzyżakow zbieráiąc / pod titułem rycerzow Chrystusowych / Tych gdy naprzod kilko tysiecy przyciągnęło / wybrał miedzy nimi Mistrzá pirwszego Volquinussá / nádawszy im ku wychowániu trzecią część dochodow Rigenskie° Arcibiskupstwá / á nosili ná płaszczach miecz czerwony z krzyżem / skąd się pisáli Fratres ensiferos, to iest / Bráćia miecz noszące / s tymi tedy Arcibiskup Pogánom mężnie odpierał / á zámki gęste / iáko dziś widzimy / zákłádał / áż się zmocnił. A potym przećiw wzburzonym nieprzyiaciołom wiáry chrześciáńskiey / Litwie y Lotwi pogáństwu (iáko Tilmanus Bredenbach pisze) wespołek z obcymi Rycerzmi / ktorzy z Niemiec dla nabożeństwá ná rycerstwo byli przystáli / woiowáć vmyślił / ále gdy ku bitwie przyszło / wpadwszy ná koniu twárdoustym w poysrzod woyská nieprzyiacielskiego / był zábit / y zátłumion szablámi Pogáńskimi / ále te przygodę inszy Kronikarze y ná Volquinussá Mistrzá pirwszego być świádczą. O czym będzie niżey.

Potym 1218. Prusowie Pogáni z Litwą wtárgnąwszy do Kulmienskiey ziemie Xiążęciá Mázowieckiego Konradá / wszytke pod swoię moc podbili / A do Mázowsza znowu wciągnąwszy / mieczę y ogniem wzdłuż y wszerz burzyli / ták iż Płocko stolec Mázowsza spalili z zamkiem y kościołem. Przeto Konradus Xiążę nie mogąc sam przez się odeprzeć Prusom y Litwie / Krzyżakow przećiw Pogánom zrozmáitych stron / zá przywiedzieniem Christiná mnichá Cystercienśow przyzwał / miedzy ktorimi przełożony był Henrik Xiążę

Slązkie

Kircholm gdzie owo Kośćioł stoi ná wyspie / nie gdzie Zamek.

2. Arcibiskup Liflandski Bertoldus.

Cromerus lib. 7. fol 126. Miechouius et Dlugossus.

Zakon Bráciey Krzyżakow domu Niemieckiego do Lifland.

Mistrz pirwszy Liflandski Wolquinus.

Vbior Krzyżakow Liflandskich.

Ensiferi fratres.

V nas táki był pod Newlem Krezá / wszákże nie zábit.

Cromerus fol. 130. et Vapouius.

Płocko Prusowie zburzyli z Litwą.

Krzyżacy z rożnych stron przećiw Prusakom.

Hetmánowie zacni ná święta woyne.

Chełmienſka y Lubáwſka ziemiá Pruſſom Pogánom wydárta.

Chriſtianus pirwſzy Biſkup Kulmienſki.

Nádánie Biſkupſtwá Chełminſkiego álbo Kulmienſkiego w Pruſiech ná Krzyżaki przećiw Pogánom.

Cromerus fol. 131. lib. 7.

Krzyżacy z Lifland w białych płaſczach/ z czerwonym mieczą y krzyżem przyzwáni przećiw Pruſſom pogánom y Litwie.

Bitwá dwá dni trwáłá/ w ktorey Krzyżacy wybići.

Krzyżacy do Liflandſie wrocili przegrawſzy.

Sląſkie/ y Wrocławſki y Lubuſki Biſkup/ y wiele inſzych z Ślách-ty Polſkiey. Zá tych tedy pomocą gdy Chełminſką/ álbo Kulminſką y Lubáwſką ziemię Pogánom odiął Conradus Xiążę Mázowieckie Kriſtianá Mnichá przerzeczonego pierwſzym v nich Biſkupem vſtáwił/ Aby Pogány do wiáry Chrześciáńſkiey náwrácał/ nádawſzy mu y naſtępnikom iego część Chełmienſkiey ziemie/ w ktorey ty zamki były/ Grudziąc/ Wapſko/ Kopriwna/ Wiliſzas/ Kolno/ Ruch/ Radzin/ Turno/ Pinowo/ Płochowo/ ze wſzytkimi Wſiámi y Folwárkámi/ ku temu ieſzcze ſto wśi wiecznym práwem przydał. Nád to mu ieden Biſkup Płocki Toruń y Pepow ze wſzitkimi onych włości wſiámi/ y wſzelkim práwem ták duchownym iáko y świeckim/ y z dzieſięćinámi dárował. To ſię działo w Lowiczu Roku Páńſkiego 1222. Ale iednák ći Krzyżacy niemogli Pruſom Pogánom y Litwie odeprzeć. Przeto Roku Páńſkiego 1227. Xiążę Mázowieckie Konradus z Chriſtianem Kulminſkim Biſkupem/ posławſzy do Albrichtá Rigenſkiego Arcibiſkupá/ Brácią Krzyżakow czerwonego mieczá z krzyżem/ z Lifland przyzwáli/ ktorym Dobrzyńſką ziemię nádáli dla wychowánia/ pod tą condicią/ áby vſtáwicznie przećiwko Pruſom Pogánom walczyć gotowi byli/ Ale y ći iedną bitwą/ ktora dwá dni trwáłá/ od Pruſow y od Litwy zbići y wygłádzeni byli/ ták iż tylko pięć ſtárſzych Brátow Krzyżakow vbiegło/ ktorzy wzgárdziwſzy Dobrzyń/ do Lifland ſie wrocili ná lepſzy pokoy. Potym gdy Pruſowie y Litwá vſtáwicznie Mázowſze burzyli y náieżdżáli/ Xiążę Konradus zwątpiwſzy w mocy ſwoiey ná Seimie wálnym z Chriſtianem Biſkupem vrádzili/ iż Bráciey Krzyżakow Domu Niemieckiego/ Rycerzow Chriſtuſowych/ Tituku Pánny Máriey/ noſzących ná białym Płaſczu czarny Krzyż/ ktorzy niedawno od Sárácenow z Siriey byli wyrzuceni/ z Rzymu przyzwáli/ nádawſzy im wſzyſtkę Kulminſką ziemię/ y cokolwiek ieſt miedzy Wiſłą/ Mokrą y Drwiącą rzekámi/ pod tymi condiciámi/ áby przećiwko Pruſom y Litwie Pogánom vſtáwicznie wſzytkimi śiłámi walczyli/ A gdyby ich vśmierzyli y zwyciężyli/ tedy Kulminſką ziemię áby wrocili. A wſzytki ziemie/ ktorychbykolwiek pod Pogány doſtáli/ áby zárowno z wynalazku godnych ludźi z Xiążęćiem Mázowieckim y iego Potomkámi dzielili. Polakom też áby żadnego gwałtu áni krzywdy nieczynili/ áni ich nieprzyiaciołom rádą áni pomocą pomagáli/ ále przećiwko Pogánom ná káżdą potrzebę áby im pomagáć gotowi byli. A ieſliby co z tych condiciy przeſtąpili/ áby winę y karánie pobránia dobr nádánych/ dla nie-

Krzyżacy Bożogrobſcy Domu Niemieckiego przećiw Pruſom Pogánom przywiedzieni.

Condicie z Krzyżakámi o Pruſſy poſtánowione.

wdzięczno-

wdzięczności podlegli. Táka byłá vgodá y postánowienie miedzy Konrádem Xiążęciem Mázowieckim y przerzeczonymi Bráćią Krzyżakámi/ ktorych był ná ten czás Mistrzem Hermannus z Salce/ co też Grzegorz dziewiąty Papież Rzymski vchwalił y potwierdźił/ ktorego postánowienia są świádkiem księgi stáre/ Niemieckim iezykiem pisáne/ w skárbie ná Zamku Lubáwskim chowáne/ przydał im też Xiążę Konrad Dobrzyńską ziemię y Nessowę Zamek w Kuiáwskiey ziemi/ też Biskup Płocki Gedeon dał im dziesięciny niktore od swego Biskupstwá/ y Wieś z wyspą wielką.

Pierwszy Mistrz Krzyżakow Pruskich/ Hermannus z Salce.

Gregorius 9. potwierdźił codicie Krzyżakow.

Niessowa.

Tego postánowienia Krzyżacy táili/ ále przywiley z Bułą złotą Friderica wtorego Cesárzá pilnie chowáli/ y vkázowáli/ w ktorym im potwierdźił dzierżáwę Kulmienskiey ziemie s Pomorską nádánie/ ktorych im nigdy Konradus niedawał/ Dla tego potwierdzenie Friderika Cesárzá (z ktorey przyczyny potym miedzy Zakonem á Polaki wielkie woyny były) máło ważyło/ gdyż tu zádney mocy w rozdawániu tych państw niemiał.

Frideriká wtorego nikczemne potwierdzenie Krzyżakow.

Ták tedy siedm przednieyszych Krzyżakow álbo Contorow/ máiąc pod sobą 2000. Zołnierzow Domu Niemieckiego/ naprzod w Dobrzyńskiey ziemi z Xiążęciem Konradem Landiberskim Landgraffem y Turingenskim/ ktorego im był Herman z Salce do Rzymu odieżdżáiąc Mistrzem przełożył/ osiedli/ wziąwszy ná się obronę Mázowszan y Polakow przećiwko Prusakom.

Potym napirwszy Zamek nád Wisłą w Kulmienskiey ziemi Roku Páńskiego 1231. postáwili/ ktory Fogelgesang Niemieckim iezykiem od śpiewánia ptakow przezwáli/ á z tego Zamku z Mázurámi y z pomocą Niemiecką/ ktorzy dobrowolnie ná świętą woynę przychodźili/ Prusom y Litwie Pogánom odpieráli/ y ich ziemie y włości często náieżdżáć poczęli. Potym Toruń/ Risemberk/ y wiele inszych Zamkow z Miásteczkámi zá krotki czás zbudowáli/ y murem obwiedli.

Fogelgesang pirwszy zamek Krzyżácki w Prusiech

Prusowie też postáwili dwá Zamki przećiwko Krzyżakom/ ieden nád Wisłą/ wyższey Toruniá/ ktory názwáli Rogow/ drugi podle Toruniá/ ná tym mieyscu/ gdźie teraz Biskupá Kulmienskiego stołeczny Kośćioł stoi.

Pipinus też Xiążę Pruskie Chrześćiáński wielki mordercá zbudował trzecią twierdzę ná Jezierze/ ktore do tych czásow Pipinowo Jezioro názywáią. Ale ty wszystkie Pogáńskie Zamecki pobráli Krzyżacy w krotkim czásie/ á Pipiná Xiążę poimawszy rosproli mu brzuch/ y przywiązawszy kiszkę iednę do drzewá/ ták go długo wodźili wkoło/ áż sie wszystkie ielitá obwiły/ y wynątrzyły.

Pipinus Xiążę Pruskie Pogáńskie.

Potym

Potym Roku páńſkiego 1234. Pruſcy Krzyżacy dla gruntownieyſzego przećiw Pogánom Pruſom y Litwie odporu/ zmocnili ſie zobudwu ſtron/ á wieczną Ligę y Vnią z Zakonnikámi rycerſtwá Liflandſkiego/ y z Miſtrzem ich Wolquinuſem vczynili/ y do ſwego ich Herbu álbo znáku przypuśćili/ iżby obádwá Zakony białych płaſczow z czarnym krzyżem vżywáli. Pod tą condicią/ áby Liflandſki Miſtrz Pruſkiemu z ſwym Zakonem poſłuſzeńſtwo czynił/ y ná káżdą wypráwę gotow był/ ktore ich ziednoczenie Papież Grzegorz dziewiąty przywileiem z złotą Bułą potwierdził.

Ligá y confederacio Krzyżakow Pruſkich/ y Liflandſkich ná Litwe.

Ták tedy zmocniwſzy ſie ſpolną pomocą y rátunkiem Xiążąt Rzeſkich poſileni/ do Zmodzi y do Litwy często náieżdżáli.

O Woynie Litewskiey w Kurlandiey/ według Hiſtoriey Petri a Duzburch/ y ſrogim poráżeniu Krzyżakow/ roku 1260.

Rozdział II.

Rácia Krzyżacy zakonni z Liflandskiey y Pruſkiey ziemie/ Wziąwſzy pomoc od Królá Duńſkiego/ z wielkimi woyſkámi ciągneli ná odſiecz drugim ſwoim Krzyżakom/ ktorych Litwá obległá byłá ná zamku S. Jerzego w Kurlandiey/ chcąc ich obronić y żywnośći dodáć. A w tym czáſie przyſzłá wieść/ iż Litwy cztery tyſiące ciągnie/ á tuż niedáleko połon z Kurlandſkiey ziemie pędzą/ y wołośći plundruią. Tám wnet Kurlandowie obiecáli pomoc ſpolnie Krzyżakom przećiw Litwie/ ieśliby im żony y dzieci w połon od Litwy pobráne były wrocone/ Ktorym záraz Krzyżacy Pruſcy y Liflandſcy odpowiedzieli/ iż to być niemoże/ ále według práwá woiennego zwykłego nam ieſliże zwyciężymy/ ma wſzyſtek łup y więzniowie przyść/ álbo co kto doſtánie. Tą odpowiedzią Kurlandowie záraz ták bárdzo byli obráženi/ iż woleli pomagáć Litwie przećiw Krzyżakom/ gdzie bárdzo wiele Chrześcian Litwá porázilá w dzień S. Małgorzety/ y Miſtrz Liflandſki Burgardus/ y Henrik Botel/ Márſzałek Pruſki/ á przy nich ſto y piećdzieſiąt Brátow/ y Kontorow Zakonnych Krzyżakow co przednieyſzych/ á w poſpolitym woysku ták wielka porážká byłá/

Száleńſtwo/ ſwárzyli ſie o dział/ ktorego ieſzcze niemieli.

Krzyżacy od Litwy porázeni.

byłá/

była (iáko tego Dusburchá włáſne słowá świádczą) quod tres uel quatuor hostes centum christianos & cum magna uerecundia fugarent, iż trzey álbo czterzey Litwinowie nieprzyiaciele/ po ſtu Niemcow Chrześcian zábijáli/ y z wielką ich sromotą gonili/ Támże piſze ten Krzyżak nárzekáiąc ná Litwę/ Ecce quomodo confortati sunt inimici nostri, &c. Oto iáko ſą zmocnieni nieprzyiaciele náſzy. Tám wielkości łupow/ koni/ broni/ y zbroy doſtáli/ ktore z ręku ták wielu tyśięcy Chrześcian pobitych wydárli/ á teraz ſię chełpią w dzielności ſwoiey/ Zetrzy Pánie moc ich y roſproſz ich/ áby poználi/ iż nieieſt inſzy/ ktoryby walczył zá nas/ iedno ty ſam Bog náſz. Támże piſze według proſtoty onego czáſſu/ Quod euentus huius belli, iż ſkutek tey woyny nieſzczeſliwey był przedtym pierwſzey nocy iednemu Krzyżakowi Hermánowi Sarácenowi przepowiedziány y obwieſczony/ od widzenia Pánny Mariey/ ktora mu ták rzekłá/ Hermane, ego ad conuiuium filij mei te inuito. Hermanie ia ciebie ná kołácią do ſyná ſwoiego wzywam. Támże piſze iż też ten głos ſłyſzáłá iedná Mniſzká Sioſtrá Conradá Miſtrzá Pruſkiego/ y ieden chłop proſty. W tey ſię bitwie tráfiło/ iż gdy ieden vph Pogáńſki vciekał/ tedy niáki Generardus Sáſki Slácheic iednemu Kurlandowi álbo Zmodzinowi vciekáiącemu głowę ściął mieczem iednym zamachem/ s ktorego ściecia nie záraz vpadł/ ále z vciekáiącymi Towárzyſzámi bez głowy tąż drogą/ ktorą był począł/ przez máły kres bieżał/ á potym vpadł/ czemu ſię Krzyżacy bárdzo dziwowáli/ iż tákiey rzeczy nigdy niewidzieli. W tenże czás ná poboyſcu Chrześcianſkim/ ieden Litwin nálazł Kuſzę nápietą/ ktorą gdy włożył ſobie ná ſzyię/ z przygody dłubiąc tráfił ná ſpuſt/ ták mu cieciwá záraz ſzyię vcięłá.

Słowá Petri a Dusburch.

Widzenie.

Rzec było/ Iuga boum quinque emi &c. non possum uenire.

Nie mogę to do-wod wierz ieśli chcesz.

Cud y dziwny tráfunek.

Drugi tráfunek.

Po tey záś bitwie Sambitowie/ ktorey Ziemie dziś Krolewiec głownym Miáſtem/ y Zmodzinowie wybili ſię z mocy Krzyżackiey/ y do pierwſzych ſię błędow Pogáńſkich zwrocili/ á wybráli ſobie zá Xiążę niákiego Glandá/ Tákże też Pruſowie drudzy/ iáko Warmienſka ziemicá wybráli ſobie Xiążę Glappá/ Pogozánſka Autumá/ Bartenlandſka Diuaná/ Tákże inſze Pruſkie ziemice/ w ktorey Apoſtaſiey y w odrzuceniu wiáry Chrześcianſkiey trwáli przez 15. lat/ s Krzyżakámi Pruſkimi wielkie woyny vſtáwicznie wiodąc.

Glandos Xiążę Pogáńſkie Pruſkie.

Xiążetá pogáńſkie w Pruſiech.

Tegoż roku Zmodzinowie iednego Kápłaná Krzyżaká z domu Niemieckiego/ ktory był do nich posłan/ áby ich ochrzcił/ poimáli/ á wſczepiwſzy mu ſzyię miedzy dwie deſki/ duſzyli go áż vmárł. Roku záś 1264. Pruſowie Pogáni/ Zmodź y Litwá z wielkim woyſkiem

Kápłan vmęczon.

do Sambiyskiey ziemie wtárgneli / Tám Litwá z iednym náczy-
niem woiennym / ktorym dobywáią zamkow álbo dziáłem (oń-
zowie cum una machina) álbo Táranem Wiłowá Miáſtá dobywá-
łá / przez ſześć dni mury tłukąc / ále Henrik Tupodel Krzyżak
miſtrz nád kuſzámi wiele ich pobił / y ogień ktory Litwá pod mio-
tem do miáſtá idąc zákłádáłá / cżeſtokroć zágáśił / tám też tenże
Tupodel iednego Capitaná álbo Hetmáná Litewskiego zacnego
bełtem s kuſze zábił / y drugiego miſtrzá nád dziáłámi álbo tára-
námi przełożonego ránił. Ták iż Pogáni odſtąpić muśieli.

Leży to miáſto nád Preglem rzeká murowáne / 7 mil od Krolewcá / gdzie ia ſam roku 1580. ſtáre ſzáńce Litewskie y kopiec vſſypány widział. Zamek tám y teras przy mieście puſty ſtoi.

Ale iednák Litwá Pogáni Helmeriká Miſtrzá y Teodoriká
Marſzałká wielkiego / y czterdzieśći Brátow Krzyżakow przed-
nieyſzych krom poſpolſtwá / w Lubáwskiey ziemi z nowu bitwe
ſtoczywſzy / zábili / y wielki e woysko Chrześćiáńskie ná głowe po-
rázili. A tych Krzyżakow pobitych / iáko tenże Duzburch (według
ſtároświeckich [redacted]) piſze / tey nocy widział ieden nabożny człowiek iákoby świece goráiące do Niebá wſtepuiących. Potym roku
1265. Xiążę Branſwickie y Landgraff Turingenski z wielką mocą
ricerſtwá niemieckie° do Prus przyciągneli / nápomoc Krzyżakom /
po nich zás roku 1266. Otto Margraff Moráwski y z ſynem ſwoim
przyrodzonym z woyskiem Czeskim y Morawskim do Prus prze-
ćiw Pogánom Litwie y Zmodzi przyciągnął. A potym roku 1268.
Ottokarus Krol Czeski z wielkimi vphámi zbroynych Czechow
Polakow / Slezakow y Niemcow przyiáchał do Prus ná Litwe y
ná Zmodź woiowáć / ále dla zimy ciepłey / y wielkich roſtokow nie
mogli przećiw pogánom walczyć / przetośie do domow ſwych wro-

Krzyżakow Litwá porázitá.

Wielkie zebránie Chrześćian ná Litwe.

Potym Nadrowitowie pogáni / ktorzy mieli kráine ſwoie (ćili.
w Pruſiech / będąc zwyciężeni od krzyżakow przenieśli śie do Litew-
skiey ziemie iáko do pobrátinow. Skalowitowie zás Pogáni / kto-
rych też ziemicá w Pruśiech Zmodzi przyległá. Mieli zamek ſwoy
ná iedney gorze bliſku Rágnety / w ktorym oblegli ich Ruſſacy y
dobywáli cáłe lat 60. przed przyśćim bráciey Zakonu Niemieckiego
do Prus / potym Ruſſacy ſprácowáni / pytáli obleżeńcow / coby
wżdy iedli / oni powiedzieli / iż mamy ſadzáwke wśrzod zamku / ná
20. ſiążni / z ktorey mamy ryb doſtátek / co vsłyſzawſzy Ruſacy /
od obleżenia odſtąpili / Támże piſze ten Dusburch / Ecce mirum &c.
Oto rzecz dziwna / won czás obfitowáłá tá ſadzáwká rybámi poki
w tym zamku mieſzkáli niewierni / á teraz tylko w ſobie płodzi żáby /
gdy wnim mieſzkáią Chrześćiáni: ále nienágánione ſą ſądy Boże /
y niedośćignione drogi iego.

Ták właśnie y dziś v nas w Zmodzi.

Wten czás też Stiragota / y Sareczká ſtároſtowie Skáłow-
scy z Zmodzi-

ſcy z Zmodźkiey ziemie iednego brátá Krzyżaká/ y trzech Niemcow zbroynych zábili/ á gdy Sareczká iednemu rámię ßáblą vćiął/ ſam też od drugiego był zábity. Tegoż czáſu Surbanta/ Swizdetá/ Surdeta Stároſtowie Skałowſcy/ ktorzy byli iednego narodu z Zmodźią/ zwyćiężeni ſą od brátow Krzyżakow/ á lud poſpolity zá wodzámi ſwoimi/ przez ktorych woyná byłá ſpráwowana do Litwy ſię przenieſli. W tenże czás Zmodźinowie Poiezáńſkiego Comendatorá z Elbingá/ y Helwiká z Goltbachu Contora z Chriſtburgu poimáli/ y ich towárzyßow/ Ale niiáki Slachćic Litewski Powidos rzeczony/ wybáwił ich z więzienia. Potym zebrawßy wielkie woyſko Miſtrz Pruſki/ Konrad z Tirburku y Krzyżacy wßyſcy/ ziemię Poiezáńſką zwoiowáli/ á lud Poiezáńſki vſtáwicznie od Krzyżakow będąc vdręczony/ do Litwy ſię przenieſli/ y oſiedli w ziemicy iedney v zamku Gartiná (podobno chćiał rzec Grodná) á ziemia Poiezáńſka Zmodźi przyległa/ byłá wpuſtyni z obrocona/ y zburzona od Niemcow/ A tu ſię okázuie iż Pruſowie Pogáni wßyſcy byli iednego rodu z Litwą y Zmodźią/ Ponieważ ſię przed gwałtem Niemieckim naprzod Nadrowitowie/ potim Skálowitowie/ y Poiezánowie poſprowádzáli do Litwy/ iáko do bráćiey/ Sudowitowie záś zebrawßy ſię z Zmodźią/ Chełmienſką ziemię w Pruſiech zwoiowáli/ y wielką porážkę w wiernych vczynili. Potym Miſtrz Pruſki poſłał przećiw ich naiázdom brátá Hermaná z Schonenburku Comēdatorá ziemſkiego/ męžá w woynie ćwiczone°/ ktory im mężnie dał odpor y poráźił ich bez wielkie° woyſká.

Rámie iednym cioſſem vćięte.

Zmodzkie ſtáre Fámilie.

Powidos Litwin.

A ći mießkáli w leſiech gdzie dziś Auguſtow y Wierbołowo/ y Raygrod.

Ale Stumanus Stároſtá Zmodzki ze cztermi tyſiącámi ludu ſwoiego/ y zmocą woyſká Litewſkiego/ potężnie wćiągnęli do Kulmienſkiey ziemie w dzień II. tyſiecy dziewic/ á tám ſię mśćili śmierći ſwoich pobrátinow rozmáićie/ y Zamek názwány Plowiſt nád rzeką Oſſą oblegli/ zburzyliby go byli/ ále miedzy nimi táka ſię vgodá zobudwu ſtron ſtáłá/ iż oblężeńcy co byli w zamku/ mieli im dáć dwu mężow świádomych drogi/ ktorzyby woyſko ich przez gránice Chrześćiáńſkie przeprowádzili. Potym záś Zmodź y Litwá Lipanowa/ y Rádiná zamkow dobywáli/ záſię do Weiſauſu zamku ſturmowáli/ y Przedmieśćie álbo poſſádę ſpalili. Stámtąd odciąggnąwßy Turnicza zamku dobrze obwárowánego przez dwá dni dobyli. Záſię Zamek S. Klementá ſpalili/ w ktorym ſto mężow Chrześćiánow krom żon y dzieci zámordowáli. Potym Grudecz/ wyſpę Pánny Máriey/ Satirin/ Chriſtburg zamki y poſſády zburzyli/ y w popioł obroćili/ á z nieoßácowáná liczbą więźniow/ y innoſtwem łupow wßelkich rzeczy do ſwey ſię ziemie wroćili.

O Woynie Krzyżakow z Sudowity y Zmodzią y Litwą.

EXpugnatis Deo fauente cunctis gentibus Prussiæ &c. iák tenże Dusburch piße/ zwalczywßy zá pomocą Bożą wßystki narody Pogáńskie Pruskie Krzyżacy/ zostáłá im ießcze byłá iedná y ostátnia/ á tá wietßa y możnieyßa Sudowitska ziemiá/ ná ktorą sie też Brácia oborzyli/ nie w swey ále w Bożey obronie vpháiąc. A Poiezánowie/ Sudowitowie/ ieden to narod iest.

Brácia Krzyżacy naprzod z tysiącem y pięcią set iezdnych ziemice Sudowską Kimenow názwáną splundrowáli/ krom pobitych tysiąc więźniow wywiedli/ Názáiutrz Krzyżacy wrácáiąc sie przyszli do lássu Winße rzeczonego/ gdzie ich Sudowitow trzy tysiące dogonili/ ále y tych Brácia poráziwßy mężnie rozgromili/ z Krzyżakow stárßych ßeść poległo.

Tegoż czássu roku 1275. Litewskie woysko wielkie do Polski wciągnęło/ á zburzywßy Kuiáwskie Brzeście/ Dobrzyńską y Łęczycką włości/ ták wielki pogrom zábiiáiąc y w niewolą pędząc vczynili/ iż żaden prawdziwie tego niemogł oßácowáć.

Rychło potym ośm set mężow z Litwy iezdnych splundrowáli część Polskiey ziemie/ ktorą názywáią Kerßow/ wśi dziesięć spalili/ á z wielkim vphem precz vßli/ w tenże czás nabożne Xiąże Lescelinus Krákowskie (ma być Leßko czarny) poráził ich/ y z ośmi set ledwo ich dziesięć vbiegło.

Konrad też Mistrz Pruski z wielkim woyskiem iezdnych y pießych woiował ziemię Sudáwską gdzie włość miruniski/ y zábił pánow tey ziemice sławnych ośmnaście/ á ludu pospolitego ßeść set/ á drugich w niewolą wywiodł.

Roku zás 1279. Ernestus Mistrz Liflandski od Litwy iest zábity/ á ná iego stolec Konrad Wuchlwagen wstąpił.

Sudowitowie zás z Litwą w Prusiech Sambiyską ziemię woiowáli/ roku 1280.

Tegoż czássu Brát Henrik Bannarus Kontor z Tapiowá z dwunaśćią Brátow y z dwudziestą pięcią iezdnych Sudowską ziemię woiowáli/ ktorego potym Sudowitowie zádawßy mu pięć ran zábili.

Tegoż

Tegoż czáſſu Malborg roku 1281. zbudowano/ y iedno Su-
dawskie Xiążę zacne Ruſſigenos názwáne ze wßyſtką Familią
przyiechał do Kontora z Balgi y ochrzćił ſię.

Tegoż czáſu Konradus de Tirbig Márßałek Pruski ze wßiſt-
kimi bráty do Siliey Sudowskiey ziemice wćiągnął/ ták to wiel-
kie woysko Niemieckie było/ iż kilko mil polá záſtąpiło.

Roku zás 1283. ośm ſet mężow z Litwy zimie do ziemie
Sambiyskiey przez Kurlandy wtárgnęli / gdzie dwá Powiáty
Abendę y Pobutę ſplundrowáli / á bez odporu wiele ludzi pomor-
dowawßy ſto pięćdzieſiąt niemcow poimáli.

Tegoż czáſſu przećiw naiázdom Litewskim Konradus Miſtrz
nád Morzem słonym w Seriey Zamek Nowy dom álbo Nein
Haus zbudował.

Tegoż czáſſu Miſtrz Pruski Konrad z wielkim woyskiem do
Sudowiey wciągnął / ktoremu ieden Krzyżak Ludwik Libentele
przedtym będąc więźniem v Sudowitow drogę záßedł wiodąc
s ſobą Páná ſwego rzeczonego Kaderge/ v ktorego był więźniem/
y ßeść ſet ludu poſpolitego Sudowitow / ktorych on gdy więź-
niem był do Páná Chriſtuſá náwroćił/ Tych vyźrzawßy Miſtrz
wielce ſię vrádował/ y kazał im do Ziemie Sambiyskiey iść/ á
ſam z woyskiem Sudáwską Ziemicę Kimenowską burzył/ y
Zamku Kimenowá dobywał/ á gdy oblężeni Pogánie iego mocy
wytrwáć niemogli/ podáli mu ſię/ przyrzekáiąc wiárę Chrześći-
áńską przyiąć/ ále gdy ich Miſtrz wolnych puśćił/ y kazał im iść
do Sambiey/ oni w drodze przewodniká ſwego zábiwßy ſámi do
Litwy poßli. Wßákże Ludwik Libentele onych ſwoich ßeść ſet
Pogan Sudowitow pochrzćił.

Tegoż roku Brát Friderik Hole ze ſtem Reiterow z Chriſt-
burgu Zamku do Sudawiey wtárgnął/ á gdy z wielkim łupem
wyćiągał/ dogonili go Pogáni/ y zábili ſámego y trzydzieśći Rei-
terow przy nim.

Ták piße potym Dusburch/ iż wielkie y nieskończone woyny
Krzyżacy czynili przećiw Sudowitom y Zmodźi/ ktore powiáda
dla krotkośći opußczam. Gdy tedy Jedekoß Stároſtá Sudow-
ski z zamku Kimenowá/ człowiek rodu wielkiego/ niemogł mocy
wytrzymać Krzyżáckiey/ ze wßyſtkim Domem y familią ſwoią/ y
z tyſiącem pięćią ſet ludzi rozmáitey płći/ do Krzyżakow przyßedł
y ochrzćił ſię. Ale Suudo Stároſtá drugiey częśći Sudawskiey
ziemie/ do Litwy wyiechał/ á ták Sudowska ziemiá áż do tych
czáſſow ieſt ſpuſtoßona. Kończy ſię woyná Sudáwska y Pruska/
á poczyna ſię Litewska.

O Woynie Litewskiey / ktora przeciw im Pruscy y Liflandscy Krzyżacy wiedli / vstáwicznie / przez lat dwie ście y dziesięć.

Rozdział III.

Iak poczyna Historia swoię Petrus Dusburch: Tego czássu roku 1283. gdy iuż od záczetey woyny przeciwko narodowi Pruskiemu wyszło lat 53. á wszystki narody w przerzeczoney ziemi zwalczone były / y wykorzenione / ták iż żaden niezostał / ktoryby Rzymskiemu Kościołowi niepodległ. Brácia Domu Niemieckiego przeciwko narodowi onemu możnemu / y bárdzo twárdey chrzcice / á ćwiczonemu ná woynach / ktory był przyleglejszy Prussom zá rzeką Niemnem w Litewskiey ziemi mieszkáiącemu woynę poczeli tym sposobem.

O zburzeniu Zamku Litewskiego Bisseny.

Roku 1283. Konrad z Tierburgu Mistrz Pruski / y wiele bráciey z wielkim woyskiem zimie po ledzie przebyli przez Niemen / á wciągnąwszy do Litwy / Zamku Bisseny począwszy od poránku do południá dobywáli / y spalili go / Druga zás część woyská / sáme Ziemice okolicznie zburzyłá / á gdy się z łupem wracáli bárdzo wiele Chrześcian y czterzey Brácia w Niemnie vtoneli / dla cienkości lodu.

Roku zás 1284. Tenże Mistrz zebrawszy bárdzo wielkie woysko z Stumandem Stárostą przed tym wielkim Litewskim ktory się był niedawno do Krzyżakow przekinął y ochrzcił / do zamku Garty lecie przyszli / á gdy się przepráwili przez Niemen / zszykował Mistrz strzelcow ná mieyscach potrzebnych / á drudzy z drábinámi ná blanki szturmowáli / y ták się sroga bitwá miedzy nimi z obudwu stron sstáłá / iż strách było y pátrzyć / gdy ći mocno dobywáli / owi zás tym mocniey się bronili. Potym Niemcy do zamku się wdárli / wszystkich pobiwszy y poimawszy Zamek zápalili. W zagony zás puścili tysiąc y ośm set Reiterow / ktorzy wiele Litwy pobiwszy z wielkim się połonem wrócili / á Stumandus przed tym przesládowcą będąc / teraz zás wodzem Chrześciáńskim rychło potym vmárł.

P: D: Quod formidolosum erat inspicere.

P: D: His fortiter impugnantibus illis fortius repugnantibus.

A gdy Krzyżacy Zamku Garty dobywáli / Litwá do Polski wtárgnęłá / gdźie wielkie szkody poczyniwszy / z łupem śię wracáli / Ale dwá zacni mężowie Numo y Dersko Bartensowie z Prus / ktorzy v Litwy wygnáni mieszkáli / widząc iż śię Krzyżakom pod Gartą szczęśćiło / przekineli śię do nich / á gdy byli od Mistrzá łáskáwie przyięći / wnet záſtąpili Litwie z Polski połon y łupy pędzącey / y ták ich snádnie poráźili.

Roku 1285. Girdylo Litwin ktory śię był do Krzyżakow przekinął y ochrzćił / á przed náwrocenim był wielkiego záwołánia v Litwy / Ten śię przed Mistrzem chwalił / iż mogł Bráciey przećiw Litwie wiele pomoc / ktorzy gdy z nim ciągnęli do zamku onkáimu / byli od niego zdrádzeni / ábowiem Grodzánie Litwá przestrzeżeni będąc z zamku śię wysypáli / y wszystkich Chrześcian pobili.

Pelussa potym ieden z Xiążąt Litewskich będąc vkrzywdzony od Krolá Litewskiego / przekinął śię do Krzyżakow do Sambiyskiey Ziemie / do Albrichtá Kontorá Krolewieckiego / á chcąc śię swey krzywdy pomśćić / gdy czás vpátrzył / prośił v Kontorá o dwudźiestu Reyterow / z ktorych byli stárszy Martin Golin / y Konrad Tuuil / ták z buntownikámi swoimi ná mieysce gdźie Xiążętá Litewskie wesele małżeńskie sprawowáły wnocy bez wieśći vderzył ná bespiecznych / pijánych y śpiących / tám śiedmdźieśiąt Xiążąt álbo Pánow przednieyszych / y pospolstwá bárdzo wiele oboiey płći pobił / á Páná młodego z małżonką / z pániámi / z pánnámi / z łupámi y kleynotámi kosztownymi do Krolewcá odwiodł. O tym też Miechouius pisze lib. 3. cap. 62. fol. 183.

Potym Krol Litewski z ośmią tyśięcy iezdnych Sambiyską źiemię w Prusiech zwoiował / y wszystki budowánia / y zboża popalił / wszákże máły połon wywiodł / bo Krzyżacy o iego przyśćiu dawno przedtym byli przestrzeżeni / á w pieczowániu Brát Henrik fon Dobin 80. Litwinow zábił z swoimi Reyterámi.

Roku záś 1290. w dźień s. Jerzego Mistrz Pruski Menedo álbo Menegáldus z pięćią set Reyterow iezdnych / á dwiemá tyśiącámi pieszych zamku Kolainie w Litwie dobywał / w ktorym śię był záwárł Surmin pan Litewski Stárostá támeszny máiąc z sobą sto dwádźieśćiá mężow walecznych / ktorzy mężnie bronili śię krzyżakō / potym wszyscy okrom dwunastu byli zránieni / ták iż krew z błánkow płynęłá / iáko wodá ze dżdżu gwałtownego / á gdy było ná zmierzkániu / 500. iezdnych Niemcow ktorzy byli w plundrowániu źiemice y wpieczowániu / zwroćili śię z wielkim grzmotē / y ták strwożyli wszitkich knechtow swoich szturmuiących / iż wszyscy odobleżenia do łodźi poućiekáli / mniemáiąc áby Litwá ná odśiecz przichodźiłá / á

Surmin potym Zamek pusty zostáwił/ przysiągwszy przez Bogi/ iż więcey niechćiał ná żadnym Zamku oblężenia Krzyżáckiego czekáć.

Tegoż roku około Wniebowstąpienia Bożego/ Brát Ernelio Kontor z Rágnety/ iechał do Litwy w naczyniu wodnym/ chcąc się iákich nowin dowiedzieć/ z ktorym też iechał Brát z wiednia/ y dwádzieśćiá pięć Rycerzow/ á gdy mineli Zamek Kolainę/ wnet Surmin Stárostá Kolainenski począł się rádźić z swoią Litwą/ iákoby mogli Krzyżakow oszukáć fortelem/ Ták ieden Litwin Nodam przezwiskiem/ mąż w woynie doświádczony/ ktory się potim ochrzćił/ tę pracą ná się przyiął/ á vbrawszy się w odzienie niewieście siadł nád Niemnem/ wołáiąc ná Krzyżaki z płáczem po polsku (bo Polski ięzyk dobrze vmiał) áby vbogą Chrześciankę z Polski od Pogan poimáną dla Páná Bogá wyzwolili z niewoley. A Litwá druga tuż w chroście w zásadce byłá/ A gdy Krzyżacy przybili się do brzegu/ chcąc onę Chrześciánkę zmyśloną do Wićiny wziąć/ wnet Nodam onę łodź álbo wićinę vchwyćił/ y dotrzymał iey ták mocno/ áż drudzy Letowinowie z zásadki się wyrwawszy wszystkich Krzyżakow do iednego zbili.

Tym sposobem Hector Nawę Protisilausowę zátrzymał/ O czym Homerus Iliad. lib 15.

A Litwá druga z Zamku Onkaimu trzydzieśći sześć mężow gdy pod Ragnetę dla wzdobyći przyszli/ od Ludowiká Libentellá/ y Brátá Marquardá z Rewelingu dogonieni/ dwádzieśćiá y pięć z nich vbitych poległo.

Tegoż roku Jezbuto Pan Litewski z piąćią set iezdnych Polskę woiował/ przeto Mistrz Pruski przećiw im posłał Henriká Sutswertá z dwudziestą dziewiąćią Bráćiey/ y z tysiącem dwiemá sty Reyterow/ ktorzy Litwy miedzy Lekiem álbo Ekkiem y Narwią rzekámi przes ośm dni czekáli/ Potym gdy się iusz Litwá wracáłá z wielkim łupem/ á ná gránicy będąc/ ieden z nich puśćiwszy los/ iák to mieli wobyczáiu/ wielkim głossem záwołał/ biádá nam biádá/ źle poydźie spráwá nászá/ ktoremu Stárostá gdy łáiał/ áby milczał/ on przedsię wołáć nieprzestał/ áż się Krzyżacy z zásadki wyrwáli/ gdźie trzy stá czterdzieśći Litwy vbili/ drudzy się rozpierzchneli/ inszy zás od głodu pozdycháli/ á niktorzy się z frásunku sámi powiesili/ ták iż ich máło co vbiegło.

Roku 1291. Ná S. Gromnic Pánny Máriey Bertold Bruhan Kontor Krolewiecki/ y wiele Bráćiey z tysiącem piąćią set ludźi do Litwy wtárgneli/ á nálazwszy Zamek pusty Kolainę/ spalili go/ á Ziemicę Junigediyską zburzyli/ y siedm set Litwy poimáney z łupem wywiedli.

Tegoż

Tegoż roku Litwá zbudowáli w tey ziemicy zamek Junigede/ ktore budowánie Kontor Krolewiecki Bertold chciał im przekáźić/ máiąc z sobą tyśiąc Reiterow/ ále śie wielkośći Litewskiey nie mogł sprzećiwić/ wszákże Mederabe zamek/ s ktorego Chrześćiánom Litwá wielkie szkody czyniłá spalił.

Tegoż czásu Meneho Mistrz z tyśiącem Bráćiey/ y z wielkim iezdnych woyskiem Postáwską y Gestowską ziemice w Litwie zburzył/ á gdy śie z łupem wracáli/ dogoniłá ich Litwá/ tám naprzod Jezbuto Pan Litewski Henriká Sutsfertá w práwą rękę ránił/ ktorego potym Henrik włocznią przebił/ á Jezbuto iuż leżąc á niemogąc śie obroćić/ iednák przez śię ná Henriká vderzył/ y vćiął mu pálec mieczem.

Potym o świętym Pietrze y Páwle/ Henrik Sutswert Kontor z Balgi/ z dwudźiestą Bráćiey/ y tyśiącem piąćią set iezdnych do Junigedy zámku przyćiągnął/ tám rozsádziwszy zásadki/ Bráćia z Rágnety/ miedzy ktorymi byli Rycerze przychodni y gośćinni z chorągwią prosto do zamku biegli/ co obaczywszy Litwá wnet z zamku wyskoczyli/ gdźie ich bárdzo wiele od Niemcow poległo zbitych/ y zamek Onkaim Krzyżacy spalili.

Tegoż roku Vtinuerus Krol Litewski Syná swego Witenená posłał do Polski z wielkim woyskiem/ ktorego/ gdy śie z wielkim łupem wracał/ dogonieł Łokietek y Kázimierz/ Xiążetá Polskie/ Mistrzá też Pruskiego ná pomoc przyzwáli/ A gdy śie Krzyżacy z wielkim woyskiem Litewskim podkáli/ ále gdy Polacy zsfankowáli/ y Krzyżacy tył podáli/ gdźie Niemcow bárdzo wiele poległo. Wszákże tey bitwy áni Długosz áni Miechouius wspomináią.

Tegoż roku Witen Syn Krolá Litewskiego/ z ośmią set iezdnych wtárgnął do Polski/ gdźie Łęczycką ziemię zburzył/ Kanoniki y Prełaty z Sacramentámi y z Kośćiołem spalił/ á vczyniwszy wielki pogrom y porażkę w Polakach ná dziale káżdemu Litwinowi dostáło śie po dwudźiestu Chrześćian/ Kázimirzá też Xiążę/ ktory ich gonił/ zábili ze wszystkim Rycerstwem iego/ krom iednego Rycerzá/ ktory vciekł/ á to inszym opowiedział.

Tegoż czásu Konrad Stanga Kontor z Rágnety/ pod Jngedinem zamkiem ná woysko Litewskie vderzył/ y wiele ich pobił.

Roku zás 1293. Mistrz sam/ dwoie przedmieśćie/ iedno ná gorze/ drugie wdole pod zamkiem Junigedą spalił. Z tego woyská niktory Prusak vciekł do Krolá Litewskiego/ y obwiązał mu śie pod

stráceniim

ſtrácenim gárdłá / iż mu miał podáć Zamek Skalowitſki ktorego słowom Krol vwierzywſzy / dał mu woyſko / ták przyciągnawſzy pod Zamek / zábili Brátá Ludowiká Oſſe / á gdy do brąmy bez wieśći bliſko przyſli / wnet Konrad y Albricht z Jndagine z ſwoimi Knechtámi záſtáwili ſie im mężnie / y ledwo Zamku obronili / A Litwá ſpaliwſzy Przedmieście precz odciągneli.

Tegoż roku Miſtrz Pruſki Meneho z wielkim woyſkiem Junigedy / y Piſty Zamkow Litewſkich dobywał / ále gdy ſie Litwá mężnie broniłá / odſtąpił Przedmieśćia opaliwſzy.

Roku záś 1294. Miſtrz Geſſowſki y Paſtowſki powiáty woiował.

Tegoż czáſſu Brát Ezbet / y Brát Otto z Bergu / y Otto z Cedelic z trzemá ſty mężow posłáni ná ſtraż do Rágnety / ći potym przed zamkiem Litewſkim Piſtą / wſzyſtki ſtádá bydłá zágnáli / á pobiwſzy Litwy wiele / ſiedmdzieſiąt żywych poimáli.

Tegoż roku Bolesław Xiążę Mázowieckie ná zamku ſwoim Wiznie Litwę przećiw Chrześciánom chował / ktorzy wielkie ſzkody w Polſcze / y w Pruſiech czynili / Przeto Miſtrz Pruſki Menegoldus zebrawſzy wielkie woyſko / ten Zamek Wiznę ſpalił / y wywroćił.

Tegoż czáſſu Kontor z Ragnety Ludwik Libentele z woyſkiem ſwoim wielkie woyny czynił przećiw Litwie / też wodną bitwę ná Niemnie często z Zmodzią y z Litwą zwodził / Też w Ziemicy Krolá Litewſkiego Auſtechiey Miáſto rzeczone Romowe álbo Romene / ktore było według Pogáńſkiego ich nabożeńſtwá v Litwy świete (bo tám ich nawyżſzy Biſkup Krinekriweito mieſzkał) ſpalił / y ludzi bárdzo wiele poimawſzy / drugich pobił / w teyże potrzebie Brát Konrad Tuchefelt był zábity.

Drugie záś woyny tenże Kontor z Zmodzką Ziemią czynił / w ktorey Pograndiyſką włość ták bárdzo zemdlił / y zwoiował / iż przes wiele lat potym ku pierwſzey mocy ſwoiey przyść nie mogli.

Tenże bez wieśći przyſzedwſzy do Ziemice Waykenskiey w Zmodzi / z záſadki wiele Slachty Litewskiey pobił / Niemoże (powieda) zupełnie wypiſáć / iáko częſte y wielkie woyny czynił przećiw Zmodzi ten Kontor Rágnetski / y ták im był ogromnym / iż przes ſześć lat wſzyſtke Litwę / ktora mieſzkáłá od Narwie áż do Niemná rzeki / przymuśił do pokoiu z Krzyżaki / y Tribut Miſtrzowi dawáć muſieli / á ku złączeniu przyiáźni z Krzyżaki / Slachtá poſpolſtwo Zmodzkie námowiłá / iż przećiw Krolowi Litewskiemu przy-

mu przyrodzonemu Pánu walczyli/ gdzie iednego czásu w iednym potkániu tysiąc/ dwie ście álbo czásem wiecey zobudwu stron ich poległo. Ani się mogł ná potym zá żywotá swego Krol Litewski z Zmodzią zgodźić/ izby wespołek ná woynę przećiw Krzyżakom wychodzili.

Wodna Bitwá Litewska z Krzyżakámi ná Niemnie roku 1295. O czym też Długosz y Miechouius fol cap. lib. wspomináią.

Rozdział IIII.

ROku 1295. w piątek przed świętym Piotrem/ pięć Brátow á z nimi pułtorá stá mężow/ do Garti Zamku Litewskiego się wezbráli/ á gdy iuż nie dáleko byli/ zdáło się im/ áby opuśćiwszy konie Niemnem w łodziach pod Zamek podeśli/ naprzod tedy Wieś iedne ná brzegu wyłupili/ co obaczywszy Litwá/ zbroyną ręką im zástąpili/ á stoczywszy bitwę w łodziach ná pierwszym potkániu/ Brátá Ezbechá y drugiego Wernigá zábili/ y inszych Niemcow wiele/ Litwinow też Mężow zacnych mężnie się potykáiących siedmdziesiąt poległo.

A Krzyżacy widząc iż się im pod Gartą niesczęśćiło/ do drugiego Zamku Junigedu żeglowáli/ gdzie gdy łodzie álbo wićiny dla máłey wody dáley niemogły iść y záwiezły/ wnet Litwá ná nich przypadwszy/ iednego Brátá Hewenará Kintá/ y drugiego Listená y dwudziestu Ricerzow Niemcow zábili/ inszy ledwo pouciekáli.

Tegoż roku Litwá potáiemnie przyciągnąwszy do wyspy pod zámek Rágnete/ ná S. Jan/ wszystki stádá y trzody Krzyżáckie zá- ieli/ przedmieście też Rágnetskie y Skalowitskie spalili.

Tegoż czásu Ludwik Libentelle/ zniktorą Bráćią y dwiemá sty mężow zámek Kimel Litewski/ o ktory się często Krzyżacy z wielkim kosztem y vtrátą kuśili/ spalił/ á Grodzány pobił.

Roku zás 1296. Brát Sifridus Kontor z Balgi z wielkim woyskiem wćiągnął do Litwy/ á pod zamkiem Gartą przedmieście spaliwszy ziemicę zburzył/ y dwie ście ludzi wywiodł.

Tegoż roku y czáſſu ktorego Krolowie zwykli ná woyne ieździć Witenus z wielką wielkością Litwy wciągnął do ziemie Liflandſkiey/ co vsłyszawszy Bertoldus Kontor Krolewiecki/ iż ſam Krol z Litwy wyiechał/ wnet też z woyſkiem ná burzenie Litwy Konradá Sutsfertá wypráwił/ ktory Garty Zamku dobywał/ ále wiele ſwoich Chrześcian ſtráciwszy/ á niewſkorawszy precz odciągnął.

Roku 1297. wielka niezgodá y nieznaſki záczęły ſie miedzy mieszczány Rigenſkimi z iedney ſtrony/ á miedzy Miſtrzem y Bráćią Domu Niemieckiego z drugiey ſtrony w Liflanciech/ y ták miedzy ſobą przes cáłe dwie lecie ſrogą woyne toczyli.

Przeto roku 1298. Krol Litewſki Witenus ná prozbe od Ryzan przyzwány/ Karkuſſá zamku dobył/ gdzie czterech zacnych Brátow y ich vphy poimał/ drugich pobiwszy ziemice ſpuſtoszył. Támże z Witenenem Bruno Miſtrz Liflandſki bitwę ſtoczył 11. dniá Czerwcá Mieſiącá/ nád Morzem przy rzece Treider/ á gdy iuż był odbił y wybáwił z ręku Litewſkich trzy tyſiące więźniow/ y ośm ſet Litwy vbił/ ná oſtátek Krol Litewſki zwycieſtwo otrzymał/ gdzie Miſtrz ſam z tyſiącem pięcią ſet Reiterow/ y z dwudzieſtą dwiemá Bráciey poległ zábity.

Tegoż roku Bertoldus Bruhane Kontor z Krolewcá ná pomoc Krzyżakom Liflandſkim posłány/ Rizanow y Litwy ktorzy dobywáli zamku Nowego młyná cztery tyſiące ná głowe poráził.

Tegoż roku Litwy ſto y czterdzieśći w dzień S. Michałá do Strasburgu miáſtá náiecháli/ lud wszyſtek/ y iednego Xiedzá zábili/ niewiáſty y dziatki powiązáli/ á inno inſze zelżenie Swiątości/ ieden kotr w Chrzcilnice náproszył/ Ktorych Konrad Sak Prowinciał ziemię Chełmienſkiey dogoniwszy poráził/ y Chrześciány wybáwił.

Tegoż czáſſu Kunno Kontor z Brandenburgu z wielkim woyſkiem pod Junigede y Piſte Zamki przyciągnąwszy przedmieśćia ſpalił. A gdy mu ná pomoc w wićinach przyciągnął drugi Brát Niemnem z Rágnety/ ſtoczyli wodną bitwę z Litwą/ gdzie tylko ieden proſty Litwin był zábit/ ále wiele ránnych.

Tegoż roku ſześć ſet Litewſkich Kozakow/ Nátáńſką ziemice w Pruſiech zwoiowáli/ dwie ſcie czterdzieśći więźniow wywiedli.

Tegoż roku Wacław Krol Czeſki był ná Kroleſtwo Polſkie koronowány/ á Litwy zebrawszy ſie ſześć tyſięcy/ Dobrzynſką ziemię zwoiowáli/ s tego woyſká ſto mężow przebránych y przeważnie dziel-

żnie dzielnych ważyli śie przebyć przez rzekę Drwiącą/ y woiowáli włośći w Chełmienskiey ziemi/ ktorych Krzyżacy poráźili/ iż ich 79. ná plácu zostáło/ á 30. vbiegło/ ktorzy gdy powiedźieli o swoiey przygodźie w woysku potrwożyli śie/ a ták dniem y nocą vbiegáli/ y wiele ich potonęło w Narwi.

Roku 1301. nijáki Litwin Draiko álbo Draikolit názwány Horodnicy Onkaimski/ prágnąc Chrztu swiętego/ posłał potáiemnie Syná swego Pinnoná/ do Wolradá Kontorá Ragnetskiego/ slubuiąc mu Zamek Onkaim podáć. Wnet tedy Kontor porádźiwszy śię Mistrzá z woyskiem pod Onkaim ciągnął/ á w ten czás práwie straż zamkową ná Draikoná przyszłá/ ktory skoro Niemcy przyćiągneli/ wnet bramę otworzył/ y pośiekli wszystkę Litwę wpadwszy w Zamek bez wieśći/ krom syná Sudagowego iednego wielkiego Páná Litewskiego/ y to szkodliwie ránnego/ ták pobrawszy niewiásty y dźiatki Zamek spalili/ á Draiko ze wszystką Fámilią swoią ochrzćił śię w Ragnećie.

Tegoż roku Konrad Mistrz z wielkim woyskiem do Zmodźi w Karszowską źiemicę wćiągnął/ ktorą splundrował/ále Zmodź y Litwá wszyscy śie byli w lásy pokryli.

Tegoż Roku pięćdźieśiąt Litwinow bez wieśći w Pruskiey ziemi Lubáwski powiát zburzyli/ á pobiwszy wielkość Chrześćian/ z więźniámi vchodźili/ ktorych dognawszy Krzyżacy/ piętnaśćie ich zábili/ á czterdźieśći Chrześćian wybáwili.

Tegoż roku szostegonastego dniá Augustá stráśliwe drżenie źiemie po wszystkiey Pruskiey źiemi było/ trzy kroć śię chwiáłá źiemiá z budowánim/ iż ledwo ludźie ná nogach śię otrzymawáli/ A co to znáczyło/ to śię niżey pokaże.

Roku 1304. Eberhardus z Wirneburgu Kontor Krolewiecki/ z dwiemá tyśiącámi Reiterow do Litwy wćiągnął. Konrad też de Lichtenhagen Kontor Brandeburski z wielkim woyskiem szedł przed nim do Zamku Garty/ źiemicę około spustoszył ogniem y mieczem/ Eberhardus záś bez wieśći przypadwszy Pograndenską źiemicę spustoszył/ Litwy tyśiąc vbili y poimáli.

Tegoż roku pośćie tenże Eberhardus Kontor z Krolewcá z większym woyskiem przyćiągnął/ pod Zamek Onkaim/ ktory iuż byłá Litwá znowu zábudowáłá/ y podał go Krzyżakom niiáki Swirtilo Stárostá/ á Krzyżacy pośiekwszy mężczyznę wszystkę/ Dźiatki y Niewiásty pobráli/ á Zamek powtore z gruntu wywroćili/ Ostátek woyská źiemicę plundrowáło/ gdźie Litwá trzydźieśći Niemcow/ y Brátá Henriká de Wolwerstorph zábili.

 Roku

Roku záś 1305. Philip z Holandiey Woit Biskupá Sambiy-skiego / máiąc z sobą iedennaście Brátow / y dwie ście Reyterow trzy wsi Królá Litewskiego spalili / á Krol wten czás miał koło siebie wszystki Pány Rádne Krolestwá swego ná Seymie / co gdy vsłyszał z pułtorá tysiącem iezdnych gonił Krzyżakow / á Krzyżacy ná tákie mieysce vbiegli / gdzie się bespiecznymi być rozumieli / á złożywszy z siebie zbroie / gdy dwie ście Reiterow z iednym Brátem przed nimi szło / oni w máłey drużynie zá nimi ciągneli / Tám Krol Litewski bez wieści ná nich vderzył / á ná pirwszym potkániu Brát Bollandus od iednego Rusiná włocznią był przebity / co obaczywszy Woyt Sambiyski Krzyżák / wnet Tarcz zá plecá ná grzbiet zárzucił / á obiemá rekomá miecz vięwszy sciął onego Rusiná iednym zámáchem / tákże Krzyżacy / gdy Krol Litewski nie chciał náciérác / obronną reką vszli.

Roku 1306. Konrad Mistrz vsłyszawszy / iż Litwá z zamku Garty z wielkim woyskiem do Polski wyciągnełá / záraz posłał Albrichtá Indagine y niktorych Brátow z trzemá sty meżow dla vbieżenia zamku Garty / do ktore° gdy się przybliżáli / tákie się zábużenie powietrza sstáło / iż ieden drugiego przed kurzáwą áni widzieć / áni przed gromem słyszeć mogł / á zápaliwszy posśáde / ktorá ná ten czás wielka byłá / y ludzi wielkość pobiwszy / drugich náwiązawszy s tákim się wielkim łupem do Prus wrocili / iáki w ten czás vwieść mogli.

Co vsłyszawszy Eberhardus Kontor z Krolewcá / iż gdy Przedmieście spalone było / snádnieyby mogł zamku sámego dostáć / záraz ze stem Brátow y szescią tysiecy Reyterow iezdnych pod Garte ciągnął / ále Krol Litewski vsłyszawszy o zepsowániu Przedmiescia / posłał ná odsiecz y ná obrone zamku Litwy niemáło meżow dzielnych / y w Rycerskich sprawách doświádczonych / Przeto skoro Krzyżacy do Zamku szturmowáć poczeli / wnet Litwá meżnie się zástáwiáiąc przećiwko im bić się wyskoczyli / á stoczywszy ogromną bitwe / długą się chwile práwie áż ná vmor siekli / potym od Krzyżakow Litowinowie wspárci vstąpili do zamku / ále wnet po máłey chwili posiliwszy się / y odpocząwszy / tym z wietszą śmiáłością z zamku wyskoczyli do Krzyżakow / á to czynili często / od wschodu słońcá áż do południa / gdy Niemcy Litwe / Litwá záś Niemcow przemagáłá. W tey bitwie wiele Litwy poległo / z Krzyżakow też stárszych y zacnieyszych Brátow dwánaście / y trzydzieści meżow krom ránnych ná plácu zostáło / tákże Herman z Helterburgu w szyie strzáłą postrzelony záraz skonał.

Tegoż

Tegoż czáſſu ieden Litwin z Kraigoły będąc poimánym w więzieniu v Królá ſwoiego / z námowy iednego Ruśiná ktory z nim weſpołek ſiedźiał/ dla wybáwienia ſwego obiecał ſie ochrzćić/ y z kámieniá wozku świecę w Cerkwi ſkoroby wolnym był ſlubował poſtáwić/ Pánu Bogu ku czći/ ſtatimq; catenæ quibus ligatus fuit confractæ, wnet ſie łáńcuchy ktorymi był związány połamáły / y fortá v ciemnice záraz ſie otworzyłá/ zá czym on więzień vſzedł.

Roku 1307. Hanus von Spanheim Groff/ Adolphus z Wintimlu/ Teodorik fon Elner / młodſzy y ſtárſzy/ z brácią ſwoią Arnoldem y Rutgierem / tákże Arnold/ y Jacob fon Pomerin Rycerze Reńſcy / y wiele inſzych Sláchćicow Reńſkich przyſli do Pruſkiey ziemie/ á czáſſu zimy zebráło ſie Krzyżakow tyśiąc czterdzieśći/ ná burzenie Litwy / ále niemogli w ziemię dáley ciągnąć / dla tego iż był lod słáby/ y nievmárzło.

Tegoż czáſſu Walerodus Kontor Ragnetſki przez Hildetá Reherchá Karſowicki powiát w Zmodźi zburzył / y ludźi ſiedmdźieśiąt poimał.

Tenże Kontor Ragnetſki Walerodus/ w łodziach przyżeglował do Jurgi rzeki / á płynąc Jurią do Zamku Puteby / w nocy vderzył ná ſpiące mieſzczány / y wſzyſtkich pobił / krom tych ktorzy do Zamku vciekli / potym przedmieśćie ſpalił.

Tegoż roku Wieśieni / gdy iuż te poſádę Litwá z nowu byłá zábudowáłá/ y zbożá do gumien pochowáli/ Tenże Kontor z ſwoią Brácią y iezdnymi náiechawſzy/ wſzyſtko ſpalił / ludźi pobiwſzy/ á drugich powiązawſzy.

Zwyczay ſtáry Litewski w oſadzániu zamkow.

Ten záchowywano zwyczay v Litwy w ſtrzeżeniu y w oſadzániu Zamkow/ Krol ich obiera pewną liczbę Sláchćicow/ y poſyła ná ſtraż ktoregokolwiek Zamku / załozywſzy im czás / iż tám máią pilnowáć cáły Mieśiąc/ álbo więcey / á wypełniwſzy ſwoię posługę ći do Domow odchodzą / á drudzy ná ich mieyſcá przychodzą ná ſtraż zamkową. Tu Krolem zowie Xiążę Litewſkie.

Tráfiło ſie tedy iednego czáſſu/ iż ośmdźieśiąt y pięć Boiárow Litewſkich z Biſſeny Zamku do domow zyść mieli/ co vsłyſzawſzy Friderik Libentele Podkontorzy Rágnetſki/ y Brát Albricht fon Oza/ y Brat Thude von Aldenborg/ z dźiewiąćinaśćie Brátow/ y ſześćdźieśiąt Reiterow / vderzyli ná Litwę w polu ktore zowią Kalſzeim / y pobili wſzyſtkich / á drudzy bárdzo zránieni vciekli. Biſſená zamek w Zmodźi kiedyś był. Kalſſeim pole.

Spudo zdraycá. Putiniká Zamek.

Potym w kilko lat niiaki Spudo Pan Litewski Stárostá ná Zamku/ Putiniká posłał do Kontorá Ragnetskiego/ áby z woyskiem przyciągnął/ obiecuiąc mu Zamek podáć/ Ktory gdy przyciągnął/ záráżem Spuda Brámy zamkowe otworzył. A wpadwszy do Zamku wszystki Zmodźiny bez wieści y moc Litewską posiekli/ á zamek y possádę spalili. A Spudo z Oycem/ z Bráćią/ y wszystką Fámilią ochrzćił się w Prusiech.

Serowelte/ Biwerwnite zamki Zmodzkie.

A ku Wieśieni Zmodź w Karsowitskim powiecie niemogąc dáley wytrzymáć mocy Krzyżáckiey/ przenieśli się do Litwy/ zostáwiwszy puste dwá Zamki swoie/ Seroweite y Biwerwnite/ ktore potym Brácia spalili.

Minsto y Sudargos.

Roku záś 1308. w dzień S. Jerzego/ Mansko/ Sudargus/ y inszy Slácheicowie Zmodźscy/ zebrawszy pięć tyśięcy ludu swoiego/ do Sambiyskiey ziemie przez Kurlandy wtárgnęli/ gdzie Poundiyską/ y Rudomską ziemicę zwoiowáli/ á słysząc iż przeciw im Brácia z woyskiem ciągną/ wnocy z łupem vbiegli.

Tego drugie Kroniki zowią Sofridus de Feschuangen. Stolec Krzyżácki z Weneciey do Prus.

Roku 1309. Sifridus von Wulgwangen wielki Mistrz Domu Niemieckiego/ przyiechał do Prus z Veneciey/ á stolice Krzyżácką/ ktora od zburzenia Akony byłá w Weneciey/ do Marienborku przeniosł.

Tu iusz wszędzie Wićienâ Xiąże Litewskie Krolem zowie.

Roku 1311. w zapustne dni/ Witenus Krol Litewski/ z wielkim woyskiem Sambiyską/ y Natanginską ziemice woiował/ á pobiwszy Chrześcian bárdzo wiele/ pięć set ich w niewolą poimał. A gdy Krol do Litwy z łupem wyciągnął/ y woysko rospuścił/ czyniąc Bogom swoim ofiáry zá szczęśliwe powodzenie/ wnet Friderik z Wildenburku Kontor Krolewiecki/ z wielkim woyskiem do Pograndenskiey ziemice ná Zmodź wtárgnął/ ktorą też ták srogo splundrował/ iż zá wiele lat ku pierwszey żyzności przyść niemogli.

Pograndenska ziemicá w Zmodźi zwoiowána.

Geodzienska.

Tegoż czássu Otto fon Bergen/ y pięć Brátow z czterą set Reyterow/ Garteńską ziemię w Litwie zwoiowáli.

Jáko się Pan Bog pomścił Bluźnierstwá nád Litwą.

Tegoż roku 1311. Witenus Krol Litewski mniemáiąc iż mu się wszistko według myśli miáło wodźić/ ze cztermi tyśiącmi ludu wciągnął do ziemie Pruskiey/ gdzie Biskupstwo Warmieńskie ták srogo zwoiował/ iż nic okrom zamku niezostáło/ Elsberg też został opalony/ á wszystkę ziemię do gruntu zburzył. A ták Kośćioły poburzywszy/ Ornaty y insze skárby srzebrne y złote z Kośćiołow połupił/ á krom

á krom inszych łupow tysiąc dwie scie więźniow wywiodł/ á gdy z woyskiem przyszedł do Bartenskiey ziemie ná pole Woipłocz rzeczone/ chełpił sie w mocy woyská swego/ mowiąc do Chrześcian: gdzie teraz iest Bog wász/ czemu was niewspomoże? iáko oto Bogowie nászy nam pomogli. Ná ktore vrągánie Chrześciánie milcząc wzdycháli. Názáiutrz potym 18. dniá Kwietniá/ Henrik de Płock wielki Komendator/ á z nim sto czterdziesci Brátow z wielkim woyskiem zewsząd Krolá ogárneli/ á ná pierwszym potkániu Litawowie sześćdziesiąt Niemcow zábili/ ále skoro obaczyli iż Krzyżacy z chorągwią swoią/ y wielkością zbroynych smiele nácieráią/ wnet tył podáli/ á Brácia po nich goniąc pobili ich bárdzo wiele/ ták iż Krol ledwo w máłey drużynie vbieżał/ cześć ich od mieczá zginełá/ cześć potonełá/ á drudzy po pustyniach od głodu pomárli. Niewiásty też Chrześciáńskie od Litwy poimáne widząc to zwycięstwo być z Niebá dáne/ á zábaczywszy krewkości niewieściey/ swoich strożow iáko mogły biły. Ná pámiątkę tego zwycięstwá Brácia Klasztor Pánienski w Toruniu zbudowáli.

Woipłocz vrocisce.

Litwá porażona.

Tegoż roku lecie Brát Generardus/ y Mansweld Kontor z Brandenburgu/ wziąwszy z sobą wiele inszey Bráciey/ y tysiąc pięć set Reyterow/ wtárgneli do Pograndenskiey ziemice/ áczkolwiek wiedzieli/ iż Litwá zbroyno byłá przeciw im pogotowiu/ wszákże one wołość splundrowáli. A gdy sie wracáli z łupem do Prus/ goniłá Litwá zá nimi/ Ale Mansko y Sudargus/ y Massio vrzędnicy Zmodzcy widząc ich vporną smiáłość/ nie stoczyli bitwy z nimi.

Stáre imioná Slachty Zmodzkiey.

Tegoż czásu niktory Litwin Komornik Krolá Litewskiego/ ktory był trzyman w więzieniu ná zamku Balga/ pod gárdłem swoim slubował Brátom zamek Gorte podáć/ iesliby go wolno puścili/ ktoremu vwierzywszy Krzyżacy/ postánowiwszy czás y sposob/ iáko mieli koło tego postępowáć/ puścili go wolno do Litwy/ Ale skoro do Krolá przyszedł/ wnet go w tym przestrzegł/ y ono postánowienie oznaymił. A gdy Henrik de Płock z wielą Brátow y piącią tysiecy iezdnych przybliżał sie do Gorty/ niespodziewáiąc sie zdrády/ poimał iednego Litwiná stárcá/ ktory áby od smierci vszedł/ przestrzegł Brátow/ iż sie Krol z wielkim woyskiem położył obozem pod Gartą/ ták vrádziwszy/ iż skoroby sie Krzyżakow połowicá przes Niemen przeprawiłá/ miał ná nich z Litwą swoią vderzyć/ á potym drugą połowicę mogłby snádnie pogromić/ co wyrozumiawszy Krzyżacy/ záraz nic niespráwiwszy wrocili sie do Prus.

Gartá Grodno

Miłość ku oyczyznie Litwinowá.

Tegoż roku tenże Henrik wielki Komendator máiąc z ſobą ſto y czterdzieści Brátow/ z wielkim woyſkiem iezdnych/ y dwie- má tyſiącámi pieſzych/ ciągnęli do Litwy w ziemicę/ ktorą zwano Salſemká/ gdzie przedtym nigdy woyſko Chrześciáńſkie niebyło widziane/ á gdy ſię przybliżáli do Zamku Garty/ poimáli czterech mężow/ ſpiegow Krolewſkich/ s ktorych gdy trzech zábili/ czwar- ty powiedział/ iż żaden w Litwie o woyſku Krzyżáckim niewie- dział/ á ku lepſzey pewnośći dał im znáć/ iſz dziś ma przyść do te- go Láſſu pięćdzieſiąt oſſocznikow/ áby oſtąpili źwierz Krolowi ſwoiemu dla łowu/ ktorych Krzyżacy zdybawſzy w leſie/ wſzyſt- kich pobili/ á potym ſię przez Niemen przepráwili/ zostáwiwſzy przy łodziach y tłomokach dwánaſcie Brátow y dwá tyſiącá pie- ſzych/ y roſpuścili zagony w Garteńſką ziemicę w dzień S. Már- tinizná/ gdzie wſzyſtki włośći ſplundrowawſzy/ y trzy Zamki ſpaliwſzy/ przenocowáli/ Potym názáiutrz krom pobitych/ kto- rych liczbę ſam Bog wie/ z wielkim łupem/ y ſiedmią ſet więź- niow do Prus vſli.

Salſemká Powiát Litewſki.

Krzyżacy Grodzieńſki powiát zwoiowáli.

Tegoż Roku Márſzałek Pruſki Henrik Płoczk/ ze wſzyſtką mocą woyſk ſwoich pod Zamek Biſſenę przyciągnął/ ktorego iezdni ſkoro Słońce weſzło dobywáli/ zás drudzy ktorzy w ná- wách Niemnem przyſli/ vczyniwſzy moſt ná łodziach/ y przyſtá- wiwſzy naczynia woienne/ z drugiey ſtrony ná blánki ſturmowá- li/ ále niewſkorawſzy/ gdy z obudwu ſtron wiele ich poległo/ precz odciągnęli nic nieſpráwiwſzy.

Biſſena Zamek Żmodzki nád Niemnem.

Wodna Bitwá Litawow z Krzyżáki.

Rozdział V.

Wernerus Kontor z Rágnety/ kazał zbudowáć Nawę álbo Galerę z Błankámi/ inſzych też wićin y łodzi bárdzo wiele máiąc pod Junigedę Zamek Litewſki Niemnem przyżeglował/ ále zárázem wiátr ták gwał- towny powſtał/ iż onę wielką Galerę do brzegá przybił/ co oba- czywſzy Litwá z Zamku/ wnet zbroyną ręką wyſkoczyli/ chcąc onę Galerę poimáć/ ále ſię też Krzyżacy mężnie bronili/ ſtrzeláiąc

Junigedá Zamek.

Galerá wielka iáko Zamek ná Litwę.

z Gálery iáko z Zamku / w ktorey bitwie więcey Litwy niż Krzyżakow poległo / á Krzyżacy potym vbiegli.

Krol Litewſki vſłyſzawſzy sławę tey nawy / bárdzo ſię záfráſowáł / y wſzyſtká Litwá z nim / á potym po długich namowach y porádach / ktore tráctowáli około zepſowánia tey Nawy / posłáł mężá zacnego y walecznego Surminá / ze ſtem wićin y łodźi / w ktorych było ſześć ſet mężow pieſzych / á ſto iezdnych / á gdy ták do oney Galery ſturmowáłá Litwá / bronili ſię im mężnie czterey ſtrzelcy / ktorzy byli z ſtrzelbą záſſádzeni we wnątrz / potym Litwá przecięłá powroz / ná ktorym Gálerá byłá vwiązána z kotwicą / iż po wodzie ná doł płynęłá / y rozbiłá ſię o brzeg gwałtownie idąc / ták Litwá oney Gálery doſtáłá / y ſpalili ią zárázem / y Strzelcow Krzyżáckich pobili / wſzákże y Litwy wiele poległo / y poránionо / Stoldon álbo Gaſtołdon Brát rodzony Surminá Hetmáná był w ten czás zábity.

Ták piſze po łácinie / Turbatus eſt Rex & tota Letouia cum eo.

Surmin iákiś zacny Sláchćic Litewſki.

Litwá Gálerę ſpaliłá.

Gaſtołdá Stoldonem zowie

Tegoż roku Wieſieni Brát Henrik Márſzałek Zamku Biſſeny dobywał / á opaliwſzy poſſády odſtąpił.

Roku zás 1314. po Nowym Lecie tenże Henrik Márſzałek z Brácią / Miednicką ziemicę woiował / á w ten czás pięć Litwinow wpádli do ich obozu wnocy / y zábili w namieciech czterech Niemcow / y dwu Koniu vwiedli / dla czego ſię Krzyżacy przez wſzyſtkę noc byli ſtrwożyli / á potym ſplundrowawſzy włość / ſiedm ſet więźniow wzięli.

Miednicki powiát gdzie dziś Worme wołáią

Przeważność Litewſka podobna Lacedemońſkiey ad Termopilas y Vliſſeſowey z Diomedeſem gdy Reſuſſá Krolá w namieciech zábili / y Konie iego vwiedli.

Tegoż roku o Gromnicach / tenże Henrik Márſzałek ze wſzyſtką mocą woyſk ſwoich Miednicką ziemicę woiował / y Zamku Siſditen rzeczonego dobywał / ále ſię też Litwá mężnie broniłá / y trwáłá tá bitwá długo / w ktorey rodzony Brát Maſiniow Páná Litewſkiego / y inſzych dwádzieśćiá y trzey Litewſkich Sláchćicow było zábitych / A z Krzyżakow Brát Henrik Ruthenus / Vlrik Tetinge / y czterzey mężnych Reiterow / Spagerot / Quirunda / y Waldow / y Michel Mindotá / Ták tedy zamku niedobywſzy / włość ſpuſtoſzyli / y odciągnęli do Prus.

Znácźni Krzyżacy od Litwy pod Zamkiem Siſditem pobići.

Tegoż roku Mieſiącá Wrześniá tenże Márſzałek ze wſziſtką mocą ſwoią / przyciągnął do Krziwiczáńſkiey ziemie / w ktorey miáſteczko Nowogrod wziął / y z gruntu wywroćił / á ziemicę ſpuſtoſzył / Názáiutrz zás położywſzy ſię obozem zamku sáme° Nowogrodká dobywał / ále gdy ſię Litwá y Ruſacy mężnie bronili / wiele ich z obudwu ſtron było pobitych / y ránnych / przeto Krzyżacy muſieli odciągnąć. A gdy przyſli ná mieyſce gdzie byli ſtraż ſwoię przy łupach y inſzych ciężarach zoſtáwili / náleźli 30. mężow ſwoich przez Da-

Krzywiczáńſka Ziemiá kiedyś w Litwie.

Dawid Stároſtá Grodzienſki wielki walecznik / ktorego też dzielnośći rycerſkie z Litwa Dlugoß/ Miechouius/ y Cromer czeſto ſlawią.

Glodem Niemcy porázeni.

widá ſtároſtę Gartinſkiego pobitych/ y pułtorá tyſiącá koni/ chleb/ żywność rozmáitą ze wßyſtkim obozem od Litwy pobráne. Potrwożyli ſię przeto Krzyżacy/ gdy żywnośći nigdziey doſtáć niemogli/ ták iż bez chlebá kilkánaśćie dni pośćić muſieli/ drudzy głodem vtrapieni/ iedli konie ſwoie/ drudzy ziołá y korzenie/ drudzy od głodu zdycháli y vſtawáli/ á máłá ich część znędzona ledwo ßoſtey niedźiele do Prus ſię wróćiłá.

Roku zás 1315. o Wniebowzięćiu Pánny Máriey/ Litwá y Zmodź ze wßyſtką mocą woyſká ſwego/ przyſli bez wieśći pod Rágnetę/ á gdy przećiw im Krzyżacy ná wyćieczkę wyſli/ niemogli ſię ich wielkośći ſprzećiwić/ y muſieli do Zamku vſtąpić/ z wielką ßkodą ſwoią/ bo wiele ránnych zoſtáło/ y Brát Popa zábit/ potym gdy Litwá Zamku dobyć niemogłá/ Rágnetſkie y Skálowitſkie włośći ſpuſtoßyli/ y zboże podeptáli/ á z łupem do Litwy vſli.

Litwá pod Rágnetę.

O oblężeniu y dobywániu Chriſtimemlá.

Egoż roku Mieſiącá Wrześniá/ Witenes Krol Litewſki zgromádziwßy wßyſtki mocy z Króleſtwá ſwoiego/ ktorzy ſię do bitwy godźili/ obegnał Chriſtimemel/ y ſturmował do niego/ tłukąc ściány dwiemá dźiáłámi/ álbo taránami/ y ze wßyſtkich ſtron ná blanki z kuß y z łukow ſtrzelał. A w tym z Sambiey przyßło ná pomoc oblężeńcom dźieśięć Brátow Krzyżakow w łodźiach/ y ſto czterdźieśći Rycerzow niemieckich/ ále Litwá ták opátrznie wßyſtki przyśćia drog byłá obwárowáłá/ iż żadnym ſpoſobem rátunku zamkowi dáć nie mogli/ dobywáli ich potym Litwá ná wodźie/ y vbili oſmnaśćie Landsknechtow Niemieckich ná Niemnie. Potym Witenes Krol gdy vſłyßał iż Miſtrz Pruſki z wielkim woyſkiem ſwoim ná odśiecz ćiągnie/ kazał w przekop zamkowy słomę/ śiáno/ y drwá ſmolne noſić/ chcąc Zamek ták zápalić/ ále w tym zámiotywániu wáłu/ ták wiele Litwy pobito/ iż Krol ſpaliwßy dwá tárany ná zad muſiał ſię do Litwy wroćić.

Litwá pod Chriſtimemlem

Roku zás 1316. Henrik Márßałek z wielkim woyſkiem ieżdnym do Páſtowſkiey źiemice bez wieśći wtárgnął/ ktorą wßerz

y wzdłuż

y wzdłuż zburzywszy pięć set więźniow krom pobitych z Litwy wywiodł.

Záś vczyniwszy odwrot z Krolewcá z większym woyskiem pielgrzymskim / Miednicką ziemię zburzył / y dwie ście więźniow wywiodł / krom wielkości pobitych.

Miedniki wojuie.

Tegoż czássu Friderik Libentelle Podkontorzy z Christimemlá z dwudziestą Bráciey / y sześćdziesiąt Reiterow do Litwy wtárgnął / gdzie osimdziesiąt Boiárow Litewskich / ktorzy z Zamku Bisseny wytrwawszy swoy czás sciągáli zábił / krom pięći ktorzy ránni vbiegli.

Tegoż roku Teodrik z Aldemburgu / y Friderik Kwits sześćdziesiąt tákże Boiárow Litewskich / ktorzy ná straż śli do Bisseny zamku / zábili / á potym nálazwszy Zamek pusty spalili go / ták iż do tych czássow Bissená iest zburzona.

Bissena Zamek zburzon.

Tegoż roku lecie Hugo Woyt Sambiyski z roskazánia Marszałkowego z ośmią set iezdnych Miednicką ziemicę woiował / á náwiązawszy więźniow drugich pobiwszy co wskok z łupem wyciągnął / Bo się Litwá zá nim goniłá.

Tegoż Roku o świętym Janie tenże Marszałek przyciągnął z Bráćią do Pograndiyskiey ziemice / y rozdzielił woysko ná cztery częśći / ták iż Brát Hartman / y Friderik Qwitz / z sześćiądziesiąt iezdnych mieli niktore wśi pustoszyć / ále zbłądzili ná drodze / y nic nie sprawili. Z drugą częścią pięćiądziesiąt Reyterow Fridrik Libẽtelle Kontor Rágnetski miał Gedimin zamek vbieżeć / ále Litwá przestrzeżona zamku mężnie bronili. Trzecia część Albricht Indágine z sześćiądziesiąt Reyterow vderzyli ná Dwor niiákiego wielkiego Páná Litewskiego Sudargá / ktory z wołością okoliczną ogniem splundrowáli / żonę iego / dziatki y wszistkę fámilią z wielkością inszych niewiast poimáli / á męszczyzne pobili. Czwarta część woyská ná koszu pod Chorągwią stoiáłá / á ták zebrawszy się do Prus odciągneli.

Sudargo Pan Litewski.

Tegoż roku Marszałek Henrik w dźień S. Matheuszá / z wielkim woyskiẽ Gediminu zamku dobywał / ále Litwá przestrzeżona odbiłá ich od blankow / á zápaliwszy w zamku słomy wielką gromáde / dawáli tym znáć wołośći o nieprzyiacielu / ták iż się wnet do kupy zbieráli / y vrywáli Krzyżakow ze wszech stron / iż niewskorawszy musieli odciągnąć / gdzie Teodrik Piremont iest zábity.

Fortel Litewski.

Roku 1318. Henrik Márszałek z wielkim woyskiem dobywał Zamkow / Junigedy y Pistená / gdzie Przedmieśćia oboich spalił / w ktorych w ten czás było pełno zboża nowo náwożonego.

Roku

Roku 1319. gdy byłá wielka powodź/ Dawid Stárostá Gartinski nie pátrząc pogody/ z ośmią set Litwy zburzył w Prusiech ziemice Wohenstorph rzeczoną/ A gdy sie z łupem wrácáli/ dogonili ich Krzyżacy z Kontorem Tapiowskim Vlrikiem Drillebe/ tám przerzućiwszy most przez ktory Litwá miáłá przebywáć/ vbili czterdzieśći y pięći Litewskich Kozakow/ y łup odgromili.

O porázeniu Krzyżakow v Miednik y Ofiárze Litewskiey.

Roku záś 1320. w Miesiącu Sierpniu trzeciego dniá po S. Jakobie/ Henrik Marszałek z iedennaśćią Brátow stárszych y z wielkim woyskiem Miednicką ziemię w Zmodzi woiował/ á gdy przyszli ná iedno mieysce/ gdzie sie Litwá z Zmodzią zszykowáni byli zásadzili/ pogromiłá ich Litwá/ potym záś ná drugich ktorzy ná koszu Chorągwią stáli vderzyli/ gdzie wszistko woysko Niemieckie porázili/ y sámego Márszałká wielkiego Henriká/ y Brátow zakonnych dwudziestu dziewięći ná plácu zábili.

Litwá Krzyżakow poráziłá

Brátá też Gerarda Rude/ Gubernatorá álbo Woitá Sambiyskiego nazacnieyszego z więźniow/ wsádźiwszy związánego ná koniá iego żywotniego/ spalili we zbroi ná ofiárę Bogom swoim.

Ofiárá Litewská.

Roku potym 1322. zacne Xiążętá trzey/ Bernard Wrácłáwskie z Polakámi y Slężakámi/ y Grof fon Erodischeke/ y synowie Grofá Juliacenskiego/ Wildemburskiego/ y Preglitgskiego z wielkośćią Ricerstwá niemieckiego/ y Czeskiego/ przyciągneli do Prus/ z ktorymi złączywszy wszistkę moc Krzyżácką brát Friderik z Wildenburgu Wicegerent álbo Namiestnik Mistrzá Pruskiego wielkiego/ máiąc sto y czterdzieśći przednieyszych Brátow ciągneli do Litwy wielką mocą/ gdzie waykeńską wołość y zámek Waikeń zburzyli/ y tákie wielkie morderstwo nád Zmodzią y Litwą vczynili/ iż áni pies tám w tey ziemicy niezostał.

Verba ipsius Petri à Dusburch: Quod nec mingens ad parietem non superesset.

Názáiutrz ciągneli do wołośći Rossiańskiey/ á trzeciego dniá przyszli áż do Eraigoły/ ktore wszyski kráiny zwoiowawszy/ tegoż wieczorá Zamek Piste obegnáli y szturmowáli do niego bárdzo vśilnie/ Bo ták dobrze Niemcy Pielgrzymi byli vzbroieni/ iż gdy ná błanki wstępowáli/ áni włoczniámi/ áni mieczámi niemogli być od Litwy

Rosiana y Ergolá zburzone.

od Litwy oblężoney odbići. Aż potym dwá álbo trzey Litwinow viąwszy iedno drzewce álbo włocznią zápieráli o pierśi álbo o grzbiety Niemcom ná blánki wstępuiącym / y ták ich wspieráiąc od Błankow y Baszt odbili. A gdy nocne ćiemnośći zászły / przestáli Krzyżacy od szturmowánia. Názáiutrz zás gdy z nowu Zamku chćieli dobywáć / dáłá Litwá w zákłádźie kilko swoich Slachćicow / obiecuiąc się Krzyżakom poddáć / ieśliby od Krolá swego w rychle odpowiedźi nie vsłyszeli. Ale gdy im Krol Litewski zágroźił / y nápominał / áby się meżnie bronili / nie strzymáli wiáry Krzyżakom / ták iż muśieli precz od obleżenia odćiągnąć.

Meżne bronienie Litwy ná Zamku Pisteny.

Tegoż czássu gdy to woysko Krzyżáckie było w Litewskiey ziemi / Litwá tez w wielkośći vphow swoich / wtárgneli do Ziemie Liflandskiey / á okrom inszych szkod / ktore w Biskupstwie Derpteńskim poczynili / pięć tyśiecy ludu z wielkośćią łupow wygnáli / ále więcey ich pobili.

Litwá w zaiem Liflanty zwoiowáłá.

O srogiey Zimie / y burzeniu Duńskiey Ziemie przez Litwę / tákże Pruskiey y Dobrzyńskiey.

Rozdział VI.

ROku 1323. Grof Kumererg / y Pan z Egerburgu z wielkośćią Slachty y Rycerstwá z Czech y z Renu przyćiągneli do Prus / ktorego czássu táka byłá sroga zimá y mrozy / w Liflanćiech / w Prusiech y w Litwie / iż wszystki rzeczy od strásznego mrozu / ná ostátek y lássy poschły / ták iż zá wiele lat do pierwszey swoiey ozdoby / y własnośći przyść niemogły. Przeto áczkolwiek było wielkie woysko Pielgrzymskie w Prusiech / wszákże dáley ćiągnąć nieśmieli áni mogli / iedno miedzy Pruską á Litewską Ziemią leżeli / bo dla zbytniego zimná wszystekby lud był poginął.

Sroga zimá.

Ale tegoż czássu Dawid Stárostá álbo Kastellan Gartenski nielenieiąc zimie / z wielkim woyskiem Litewskim wtárgnął do ziemie

Litwá do ziemie Królá Duńſkiego ná Ozel wyſpe morſką po ledzie.

ziemie Królá Duńſkiego/ gdzie okrom inßych ßkod ktorymi Chrześciány vdręczył/ pięć tyſięcy Pánien y Pánienek Szláchecki(ch) y inßego poſpolſtwá poimał/ Kápłany też y Mnichy/ tákże mężczyzne Niemcow poſiekł/ y bez odporu do Litwy z wielkim łupem vßedł.

Memel dziś zowią Kłoipedá.

Tegoż czáſſu trzeciego dniá po S. Jerzym/ Litwá z Zmodzią/ dobyli Miáſtá Memele pod Krzyżaki/ iednego Brátá zakonnego Kápłaná zábili/ á 700. ludzi poimáli/ y opalili wßyſtki Przedmieścia krom Zamku.

Wielowa od Krolewcá 7. mil miáſto murowáne.

W Wigilią zás S. Piotrá w okowách/ Litwá zwoiowáłá Sambią/ y w powiecie Wiłkowſkim ßeść wśi ſpalili/ y Brátá Fryderiká Owic á śmiáłego y mężnie dzielnego Ricerzá/ á przy nim trzydzieśći y ßeśći Reyterow zábili/ Niewiáſty y Dziateczki iáko trzode do Litwy z łupámi wygnáli.

Litwá Dobrzyń zwoiowáłá.

Tegoż roku Litwá widząc iż ſie im ßczęśliwie powodziło/ zebráwßy wielkie woyſko/ wtárgneli do ziemie ſláchetney Pániey Xiężny Dobrzyńſkiey/ gdzie ßeść tyſięcy ludzi oboiey płći/ iednych wiążąc/ drugich śiekąc pomordowáli/ nád to ſiedmi Plebanow/ y dwu Zakonnikow S. Benedictá/ á przy nich ſiedmdzieſiąt Kápłanow/ y inßych w ſzkołach nálezionych pobili. Też dzieśięć Kośćiołow Plebáńſkich wielkich/ y głowne Miáſto Dobrzyń/ pobiwßy y poimawßy w nim dwá tyſiąca ludzi ſpalili/ y wßyſtko ono Xieſtwo zburzyli. Ták iż przez ty lat pułtorá dwádzieśćia tyſiąc Niemcow/ Mázurow/ y Polakow od Litwy niewierney było poimánych/ y pobitych/ y Miaſt z Zamkámi bárdzo wiele z gruntow wywroconych.

Roku zás 1324. Hanus y Philippus Grofowie de Spanheim/ á z Czech Piotr Pan z Rozenberku/ y Herman Wuy iego/ z wielkośćią Szláchćicow y Rycerſtwá/ y wiele inßych Szláchćicow z Renu/ y z Alſaciey przyciągneli do Prus/ wßákże nic nieſpráwili przećiw Litwie dla słábey zimy/ y miękkiego lodu.

Tegoż roku w wielki Poſt/ trzey Bráćia máiąc s ſobą ßeść ſet Reyterow/ náiecháli ná Folwárk Dawidá Stároſty Gartenſkiego/ ktory z gruntu ſpalili/ trzydzieśći y ośm Litwy vbili/ y ſto koni z wielkośćią bydłá zágnáli. Potym Brát Teodorik z Aldenburgu máiąc z ſobą 44. Brátow/ y 400. Reyterow/ bez wieśći gdy słońce wſchodziło/ przyßedł pod zamek Gedimin/ y záraz przedmieśćie ſpalił/ Litwę ktorą tám nálazł pobił/ krom tych co do Zamku vćiekli/ Z Krzyżakow też pięći Rycerzow zábito/ y Brátá Oherá do Zamku poimano/ Ktory potym dziwnie vćiekł/ y był ná drodze dzieśięć dni bez pokármu.

Krzyżacy pod Gediminem Zamkiem.

Dzieśięć dni Oher Niemiec chlebá nieiadł.

Tegoż

Tegoż czáſſu niáki Muko Pruſſak z Warmiey máiąc z ſobą 19. kotrzykow/ álbo Kozakow/ wpadł do Litwy/ gdzie ßeśćdzieſiąt y pięći iezdnych Litewſkich ná pußczy chytro obſkoczywßy/ wßyſtkich pobił. Kozaki latrunculos zowie.

Tenże Muko drugiego czáſſu tákże z záſadki wiele iezdnych Litewſkich pogromił.

Tegoż roku 1324. Mieſiącá Lipcá Litwá pod Chriſtimemel Zamek przyciągnęłá/ ále Krzyżacy przeſtrzeżeni o nich od niáktego Piekárzá/ nágotowáli ſię zbroyno/ y wyſli przećiw im/ gdzie bárdzo wiele Litwy ſtrzelbą poránili/ y pobili/ y iednego zacnego Sláchćicá zábili/ ktorego gdy Litwá porwáć chciáłá/ bronili im tego Krzyżacy gęſtą ſtrzelbą/ Ale oni wßyſcy ſię zgromádziwßy/ iedni zá nogi/ drudzy zá ręce/ drudzy zá rámioná/ niktorzy zá głowę onego zábitego gwałtownie ſpośrzodku Krziżakow wyrwáli/ wßákże niż tego dokazáli/ ták ich wiele Niemcy poránili/ y pobili/ iż trudna rzecz ku wypiſániu. Skąd ſię pokázuie/ iż to był iákiś wielki Pan/ álbo Xiążę Litewſkie. Przeważność Litewſka o trupá.

O Legatach Stolcá Apoſtolſkiego do Rygi/ y do Gediminá Królá Litewſkiego/ á o zburzeniu Mázowßá/ Lifland/ y Brandeburſkiego Márgrábſtwá przez Litwę.

ROku 1324. Joannes Papież 22. z námowy Brátá Friderniká Arcibiſkupá Rigenſkiego/ y Mieſczan Ryſkich/ poſłał do ſtanow Liflandſkich dwu Legatow/ Bártłomieiá Biſkupá Electenſkiego/ y Bernartá Opátá S. Teofridá Amicienſkiego Diakoná Zakonu S. Benedictá/ áby oni Królá Litewſkiego y Ruſkiego ochrzćili.

Ci Legatowie Papieſcy ſkoro przyiechali do Rygi názáiutrz po S. Mattheußu/ vczynili przymierze y poſtánowili wieczny pokoy miedzy Gediminem Krolem Litewſkim y Ruſkim/ z iedney ſtrony/ y iego poddánymi/ á miedzy Chrześciány Pruſſámi/ y Liflanty z drugiey ſtrony/ y przykazáli mocą Papieſką y Apoſtolſką/ áby ten pokoy mocnie był záchowány. Przydáiąc to potwierdzenie/ iż ktobykolwiek tego pokoiu był gwałtownikiem/ álbo by cokolwiek przećiw temu wyſtąpił/ słowem álbo vczynkiem/ Papież Przymierze ſtánowi miedzy Litwą y Krzyżaki.

 porádą/

Tu też iuż Gedimina wszędzie Krolem zowie.

porádą/álbo spráwą/ czymby ty postánowienia zdrowe były przeszkodzone/ táki káżdy miał wpáść w potepienie klątwy/ od ktorey by niemogł być ináczey iedno mocą stolicá Apostolskiego rozgrzeszon. To postánowiwszy Legatowie/ wypráwili zacne Posły do Gedimina Krolá Litewskiego/ áby mu spráwę zleconą od Stolicá Apostolskiego opowiedzieli/ y pilnie się wywiedzieli v niego/ ieśliby on z Ludem Krolestwá swoiego chciał przyiąć łáske Chrztu świętego/ á opuściwszy Bałwochwálstwo Imię Chrystusowo chwalić.

Wiele ná to dbáłá Litwá.

Vmocniwszy tedy pokoy/ gdy brácia Krzyżacy/ y inszy Chrześciánie Liflandscy/ Pruscy/ y insze kráiny sąsiedzkie bez wątpienia wierzyły/ iż od tych czássow iuż więcey woyny niemiáły być/ á iuż miecze swoie ná kroie álbo lemiesze/ á włocznie ná sierspy myślili przekowáć. Tenże Gedimin nieprzyiaciel wiernych/ iáko Pádálec głuchy zátkał vszy swoie/ ná zdrowe nápominánie Papieskie. A wypráwił z woyskiem Dawidá Stárostę Gartenskiego do Mázowsza/ Miesiącá Grudniá/ ktory Płtowsko Miásto Biskupá Płockiego/ y sto y trzydzieści wśi iego z dworámi spalił/ y splundrował/ Folwárki też y włośći Xiążęciá Mázowieckie°/ y Klasztory/ y Sláchęckie máiętności poburzył/ Páráfiynych álbo Plebáńskich Kośćiołow trzydzieśći/ z wielkośćią inszych káplic y kośćiołow ziemiáńskich spalił/ száty y naczynie święte połupił/ Duchownych/ Sláchty y inszego pospolstwá więcey niż cztery tysiące pobił/ á inszych do Litwy iáko bydło w wieczną niewolą wywiodł.

Słowá włásne Petri a Dusburch.

Płtowsk zburzon od Litwy.

Tegoż czássu tenże Krol Gedimin posłał drugie wielkie woysko do Liflánd/ Miesiącá Listopádá/ ktore ziemię Rossitenską zwoiowáło. A ty oboie woyská wyprawowáł/ gdy ieszcze Legatowie Papiescy byli przy nim/ stánowiąc pokoy między nim á Chrześciány.

Rossiten.

Litwá do Liflánd.

Tegoż Roku ná schodzie Miesiącá Grudniá wrocili się do Rygi Posłowie Legatow Papieskich z Litwy od Gediminá/ á z nimi był ieden Pan Litewski wtory po Krolu/ Ktory według náuki Krolá swego/ w zebrániu y w kole wielkich Pánow Chrześciáńskich/ Krzyżakow/ Biskupow/ y inszych Stanow/ ták rzekł podniesionym głossem. Aczkolwiek iákieś Listy imienim Krolá Páná moiego/ około przyięcia Chrztu od niego/ y iego Poddánych wyszły/ y od Xiedzá Papieżá są wydáne/ wszákże Krol Pan moy/ przez moc Bogow przysiągł/ iż niechce poki żyw żadnego inszego Zakonu przyimowáć/ krom tego/ w ktorym Rodzicy iego z tego Swiátá zeszli. Toż też Posłowie

Rzecz y oratia Litwinowá do Legatow y Krzyżakow.

słowie Papieskich Legatow co sámi słyszeli z vst Gediminowych powiedzieli przed wszistkimi. Co vsłyszawszy Legatowie / s táką odpowiedzią wrocili się do Stolcá Apostolskiego.

Potym roku 1326. Władisław Łokietek Krol Polski / prosił Gediminá Krolá Litewskiego / ktorego Corkę Syn Łokietkow był nowo poiął / áby mu dał ná pomoc kilko set Rycerstwá Litewskiego / ktory ná iego prosbę posłał mu tysiąc y dwie ście iezdnych / ći złączywszy moc swoię z Polakámi / wtárgnęli do ziemie Márgrafá Brandenburskiego / y zburzyli wszystki włośći około Frankfordu / sto sześćdziesiąt Miásteczek ze Wsiámi spalili / tákże też wiele Kośćiołow Plebáńskich / Klasztorow / Mnichow Cisterniensk ich trzy / y dwá Klasztory Mniszek zburzyli / Mężczyzny siekli y mordowáli. Tylko Niewiásty y Pánie Szláchetne / tákże Pánienki y Dziatki w wielkiey wielkośći w niewolą pędzili / Miedzy tymi Pánienkámi byłá iedná Pánná ták piękney vrody / że iey rowniá nie było / o tę gdy się dwá Litwinowie spieráli / ieden ią ná poły rośćiął. A ták zburzywszy do gruntu Márgrábstwo Brandeburskie / więcey niż 6000. ludzi w niewolą z wielkimi kupámi zágnáli. Támże ieden Mazur Stárostę Gartenskiego Dawidá onego mężá walecznego Hetmáná przed tym y ná ten czás Litewskiego zábił.

Litwá z Polakámi Márgrabstwo woiuią.

O tey Pánnie ináczey Dlugosz / Miechouius / y Cromer pisze / co niżey obaczysz.

Dawid Stárostá Grodzienski Hetman Litewski od Mazurá Andrzeiá zábity / O czym też Dlugosz / Cromer y Miechouius świádczą.

A do tąd się kończy Czytelniku miły Kroniká Petri de Dusburch, ktory sprostá prostą łáciną ty wszystki spráwy zá żywotá swoiego opisał / bowiem żył czássow Gediminowych / iákom to wyższey pokazał / á przestał pisáć tey Historiey Roku od Christussá Páná / 1326.

Potym záśię sławney pámięći Pan Wilenski Chodkiewic dał mi stáre kśięgi párgáminowe / od dwu set y ośmidziesiąt lat pisáne / stároświecką literą / nálezione w kośćiele Rumborskim Zamku Liflandskiego / przy ktorych iżem nálazł niktore rzeczy Litwie należące / gdzie też ich Krolá wspomina / od sámychże Krzyżakow Litewskich głownych nieprzyiaciol spissáne iákoby Kalendarzyk / tu ich z Láćińskiego Polskim ięzykiem prawdziwie przypisuię. A ták się rzecz poczyna:

Roku Páńskiego 1111. początł się Zakon w Liflanciech Bráciey Domu Niemieckiego.

Roku 1225. zábity iest od Litwy Auigenus Arcybiskup z Kolna Agrippiny.

1228. Zburzona iest Liflandska Ziemiá od Zmodzi y Kurlandow.

1237. Byłá wielka wypráwá do Litwy od Zakonnikow.

Leonward.

1260. Byłá bitwá z Litwą v Lenwárdu nád Dźwiną zimie.

Dunamunt náßy zowią Diament.

1263. Parnáwę nád Morzem w dzień Oczyścienia Pánny Mariey Litwá zburzyłá/ A w octawę tegoż dnia byłá z nimi bitwá v Dinamuntu.

Ozilia wyspá ma zamki dwá Arsumborg/ y Schonenborg/ dziś ią Magnus trzyma.

1270. Byłá bitwá z Litwą pod Ozylią ná ledzie/ Bo tá wyspá iest siedm mil od Brzegu na Morzu.

1279. Miał bitwę Mistrz Bulhardus z Litwą/ gdzie Hernestus Mistrz y Grof Brulinski Gilardus polegli z ßeśćiądziesiąt y siedmią Brátow zakonnych stárßych dziewiątego dniá Marcá.

1287. Mistrz Bulhardus Haren z trzydzieśćią pięćią Bráciey zakonnych od Litwy zábity.

Karkus.

Troyden álbo Treiden.

1298. Krol Litewski zburzył Karkus y wßystkie włości iego. A gdy z łupem wyciągnął/ Bruno Mistrz v Troytenu rzeki w octawę Swiąteczną bitwę z nim stoczył/ gdzie y sam z wielą tysięcy swoich od Litwy zábity poległ. Tegoż roku Rizánie Nowy młyn zamek oblegli pod Krzyżaki/ gdzie ich wiele potonęło.

Nowymłyn.

W ten czás Rizánie walczyli z swoimi Pány Krzyżakámi/ á Litwá Ryzánom pomagáłá.

1385. Brácia zakonni Dunamunt pod Ryzany wzięli ná S. Jakub.

1387. Byłá bitwá z Litwą przed Rygą.

Dunemborg.

1315. Zamek Dunemborg od Litwy zburzony znowu zábudowány.

Głod podobny onemu 1570.

1315. Wielki głod był w Liflanciech/ w Litwie y w Rusi/ iż Mátki mięso Synow swoich iadły.

Memel álbo Kłoypedá.

1320. Brát Henrik Kontor z Pleczką z dwudziestą y dziewiącią Bráciey pod Menzlem od Litwy zábity.

Dubna Ascherad.

1305. Byłá woyná z Litwą nád Dubną gdzie Pan Hanus Stowenhazen Contor Ascheradenski zábit.

Gwalezute Xiążę Lit.

1310. Gwalezute Syn Królá Litewskiego Liflandską ziemię woiował/ Drugiego roku sam Krol obległ Ropę zamek.

Ropá.

Litwá porázona.

1311. Byłá bitwá w Prusiech w Kwietną niedzielę z Litwą/ gdzie Litawow dwádzieśćiá trzy tysiące poległo.

Derpt.

Kerempe álbo Kirempe zameczek/ ktory też roku 1579. Christoph Radziwił pod Mostwa był wziął.

1322. Litwá Tarbatę álbo Derpt y Kerompę zamki áż do Rewlá w pułpośćiu zburzyli/ y trzy tysiące ludzi pomordowáli.

1323. Pskowiánie Litwy ná pomoc wezwawßy ziemię Królá Dunskiego zwoiowáli/ y pięć tysięcy ludu w połon wywiedli. Tegoż roku Litwá Memel spaliłá Tegoż roku Krol Litewski był obwołány. Tegoż roku Ryzánie Dunamont wzięli.

Karkus.

1328. Litawowie przes Mieśczány Rigenskie przyzwáni Karkus s Powiátem zburzyli.

1329. Krol Czeski z Mistrzem zakonu Pruskiego Zmodź woiował.

1330. Litwá z Rusią Kurlándską ziemię splundrowáli. Tegoż Roku vgodá z Ryzany á z Zakonem postánowiona iest.

Wielona.

1339. Mistrz Liflandski Zmodź przez dwá dni burzył. Tegoż roku Teodoricus z Haldeburgu Mistrz Pruski Wielonę w Zmodzi obległ/ Ale dla gwałtownego zimná nic niespráwił.

1343. Pod Ozelą wyspą z Litwą byłá bitwá.

Troki y Strawelissen.

1348. Duzumemer Mistrz Pruski do Litwy wciągnawßy Traken álbo Troki obległ/ y Strawilissen Zamek. A do tąd się kończy ten spissek/ co się ktorego látá działo.

Potym iáko owo my w Minucyach spráwy/ ktorego się Dniá y Miesiącá co dzieie/ terminuiemy/ Ták też tám w tych księgach imioná pobitych Contorow y Bráciey są tymże porządkiem nápisáne.

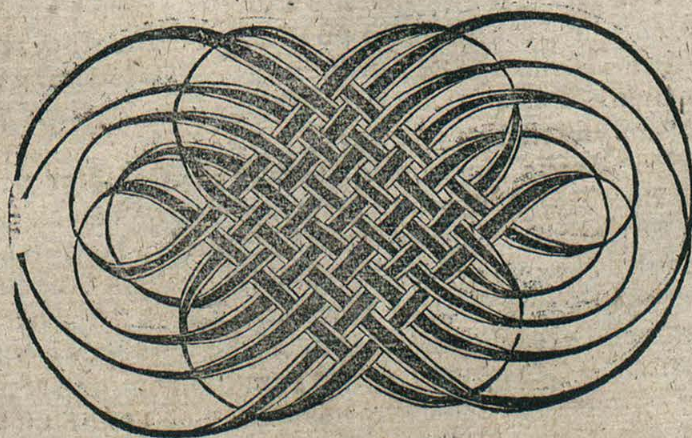
Dniá

Dniá 4. Januarij Almerikus Márszałek Zakonu ná Memlu z siedmnaścią Brátow od Litwy zábit. Memel álbo Kłoipedá.

Ostátnego dniá Januarij Brát Bernardus Contor z siedmią Brátow ná Welinie zábit. Weliná álbo Welawá od Krolewcá 7. mil.

Alexander Biskup Derpteński w Liflanciech zábit od Litwy.
Mistrz Zakonu Otto ze czterdzieścią dziewięcią Brátow zábit.
Mistrz Hernestus ze czterdzieścią siedmią Brátow zábit.
Brát Hunter us Comendator z Aschérodu z dwánaścią Brátow zábit
Y potym Brát Hanus Stouen Hasen Contor w Márcu zábity od Litwy.
Brat Henrik Dughe z iedennaścią Bráciey.
Sofridus Contor z Aschirádu z iedennaścią Bráciey.
Schenus Lesche z siedmią Bráciey w Kwietniu pobici.
Friso Contor z dziewięcią Bráciey.
Mistrz Wilkinus z trzydzieścią trzemá Bráciey.
Bruno Mistrz z dziewięcianaścią Bráciey. w Cerwcu pobici.
Brát Buer Arcibiskupá Rigenskiego Woyt z siedmią Bráciey.
Reinfridus Phlen z trzynaścią Bráciey.
Dehlenus ze dwudziestą dwiemá Bráciey. w Lipcu pobici.
Mistrz Burchardus ze trzydzieścią dwiemá Bráciey.
Henricus Sazendob Comendator Nieschowski ze dwunaścią Bráciey.
Burchardus Haren Mistrz Zakonu ze trzydzieścią pięcią Bráciey.
Andrich Namiestnik Mistrzowski ze dwudziestą trzemá Bráciey.
Wolcher z siedmią Bráciey
Mistrz Wolquinus s pięćądziesiąt dwiema Bráciey.
Brát Hanus z Hortenhazu z ośmią Bráciey zakonnych od Litwy pobici.

Tym porządkiem Mistrzow Contorow y Bráciey zakonnych od Litawow iák oni zową pobitych / w Metrikę Kościelną wpissywáli. A tu nie mienili liczby woysk áni vphow straconych / tylko stárszych Brátow zakonnych Krzyżakow/ ktorzy bywáli Hetmánámi / Wodzámi / Tákże Rotmistrzámi vsow y woysk Niemieckich / ták Pruskich / iáko Liflandskich / Bo Mistrz v nich był iáko Krol álbo Xiążę / Comendator álbo Contor iáko Woiewodá Przełożony nád Powiátem / Bracia też zakonni miewáli Zamki swoie y wołości/ iáko v nas Castellanowie y Pánowie wolni álbo Slachcicy znáczni. O czymby się mogło szerzey pisáć / ále
teraz pioro do porządku Xiążąt Li-
tewskich obrocimy.

Mindoph/ Mendolph/ Mendog álbo Mindagos Ringoltowic Wielki Xiądz/ potym Krol Litewſki/ Zmodzki y Nowogrodzki/ Roku zbáwienego 1240. według Kronik Pruſkich/ y Długoſſá/ Miechowiuſſá/ Cromerá/ etc.

Kſięgi Oſme/ Rozdział I.

Do Jáſnie Wielmożnego Páná/ Páná Janá Hlebowicá/ Caſtellaná Minſkiego/ Podſkárbiego Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ etc.

Ringolt Algimuntowic/ Práwnuk Skirmuntow/ Práſczur Erdiwiłá Montwiłowiczá otrzymawßy zwycięſtwo v Mohilney nád Niemnem z rozgromionych y porázonych onych trzech Xiąząt Ruſkich/ Kijowſkiego Włodimirſkiego/ y Druckiego/ y wykonawßy z Niemcámi wielkie á częſte burdy/ w Nowogrodku vmárł. A Mindaugos álbo Mindow Syn iego/ ktorego Miechowius Mendolphem y Mendogiem/ á Cromer Mindakiem názywáią/ wſtąpił ná Oycowſką ſtolicę Nowogrodzkiey Ruśi/ y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego y Zmodzkiego. Ten pánuiąc w Nowogrodku y ná inßych Ruſkich zamkach począł ſcináć przyiacioły ſwoie/ chćiwośćią pánowánia vwiedziony.

Potym tegoż roku Xiąże Mindagos wypráwił Synowcow ſwoich ná woiowánie Ruſkich Xięſtw Arowidá álbo Erdziwiłá/ Wikuntá/ y Cziewćiwiłá álbo Theophilá/ ktory był potym Xiążęciem Połockim/ bo był ochrzczony w Ruſką wiárę.

Roſkazał im tedy naprzod ciągnąć ku Smolenſku/ mowiąc tymi słowy/ ktory z was co wzdobędzie ſobie ná Ruśi/ to niechay trzyma zá vdział/ y zá oyczyznę/ A przy Litewſkim woyſku z tymi trzemá Kniaziámi wyßło też Zmodzi wiele ná Ruś dla ſpolnego łupu/ wzdobyći y rozßerzenia gránic/ iákoż ſię im w Ruſkich ſtronach záraz pośćzęśćiło/ Bo Towćiwił álbo Theophil Połocko wziął/ dochodząc práwá dziedzicznego po Waſilu Rechwołodzie/ ktory też był Litwin/ y po Hlebie Synu iego/ y zoſtał Xiążęciem Połockim/ á Wikunt Witebſkim/ á Erdziwił záś álbo Arowidos w Smolenſkim Xięſtwie y w Druckim kilko przygrodkow z włośćiámi opánował.

Połocko y Witebſko wzięte od Litwy.

A ták ći trzey Bráćia Kniáziowie Litewſcy przeſtawáiąc ná tym/ co im ßczęśćie y los álbo Roſtká woienna przynioſłá/ vgruntowáli ſię w Ruſkich przerzeczonych Xięſtwach/ y Zakon Chrześćiáńſki według Ruſkich álbo Greckich Ceremoniy przyięli/ áby tym przychylnieyße ſobie poddáne zjednáli.

A o Mendogá Stryiá ſwoiego Wielkiego Xiędzá Litewſkiego niedbáli/ áni iego zwierzchnośći nád ſobą mieć chćieli. Czego niemogąc ćierpieć Mendog Wielki Xiądz Litewſki iáko ná przećiwnych y zmiennikow/ poſłał woyſko ſwoie chcąc ich pobić/ á oneyże zelżywośći y niewdzięcznośći nád nimi pomśćić. Co vſłyßawßy Towćiwił Xiąże Połockie z Erdziwidem y z Wikontem Bráty/ oſſádzili y

Proſte y właſne słowá Látopiſczow.

dźili y vmocnili zamki swoie/ á sámi zlękwszy się wielkiey mocy Mendogowey v-ciekli do Dániłá Románowicá Xiążęciá Kijowskiego/ ktory się w ten czás Krolem y Cárzem wszystkiey Ruśi pisał (bo też był koronowány od Legatow Papieskich/ w Drohiczynie raz/ á w Kijowie drugi/ iáko o tym będzie niżey) prosząc go o obronę y pomoc przeciw okrutnemu Stryiowi Mindagowi wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu/ vciekli się także o rátunek do Wássilá álbo Wássilká Hálickiego y Włodimirskiego Xiążęciá/ ktorzy ná ten czás obá w Czarney y w Białey Ruśi międzi inszymi Xiążęty Ruskimi stárszymi y możnieyszymi byli.

Dániło Kijowski/ Wásilko Hálickie przednieysze Ruskie Xiążętá.

Ták tedy Xiążę Dániło Románowic Monárchá y Cárz wszystkiey Ruśi (iáko się w ten czás pisał) Xiążąt Ostroskich przodek/ przyiął w obronę przerzeczonych zbiegow Xiążąt Litewskich/ y począł woyská zbieráć z Wássilkiem Hálickim y Włodimirskim Xiążęciem/ przeciw Mendogowi/ spodziewáiąc się zá táką pogodą y niezgodą Litewską Nowogrodká/ y ostátká Ruskich Xięstw/ ktore iescze Litwá trzymáłá/ dostáć/ y do Kijowskiey Monárchiey iáko zdawná było przywrocić/ á Litwę po stáremu do hołdu przymuśić woyną.

Posłáli też do Bolesławá Wstydliwego/ Xiążęciá Polskiego/ y do inszych Xiążąt Polskich/ prosząc ich iáko sąsiadow/ y iáko Chrześciáńskich Pánow/ o pomoc ludźmi przeciw Litwie Pogánom/ Ale się im Polacy wymowili będąc w ten czás od Tátárow srogo zwoiowáni/ ktorych było w liczbie sześć set tysięcy z Kaidanem Cárzem Hetmánem Batego/ ktorzy w ten czás przyszedwszy przez Ruskie kráiny/ Polskie/ Kuiáwy/ y Sląskie Xięstwá/ Moráwę y Węgierską Ziemię okrutnie byli splundrowáli. A iżby ze wszystkich stron Litwę Dániło y Wássilko vtrápili/ posłáli Kniáziá Wikintá/ Synowcá Mendogowego do Liflant/ y do Rygi z wielkimi podárkámi/ ktory prosił od Dániłá Monárchy Ruskiego y od Brátá swoiego Towciwiłá Xiążęciá Połockiego/ pomocy v Mistrzá Liflandskiego Andrzeiá (iáko go Látopisiec zowie/ á po Niemiecku Andrichá) postępuiąc mu imieniem swoim y Bráciey swoiey/ pol Zmodzkiey ziemie do Liflant/ y połowicę Iatwieskiey kráiny ná Podlászu Krzyżakom Pruskim/ y nákłady woienne zápłáćić/ skoroby Mendogá z Litwy wygnáli/ Oddał też Arcibiskupowi Rigenskiemu y Mistrzowi Andrichowi osobliwie wielkie vpominki od Dániłá Monárchy Kijowskiego/ y od Wásilká Włodimirskiego y Hálickiego Xiążęciá.

Polská od Tátárow zwoiowána.

Wikint Posłem do Rygi od Dániłá.

Co wioząc Mistrz Liflandski sobie ná rękę/ obiecał się pomagáć y woiowáć ná Mindogá wielkiego Kniáziá Litewskiego/ á Dániło też Towciwiłá drugiego Synowcá Mindágowego/ Xiążę Połockie z woyskiem wypráwił dla rátowánia Połocká/ ktorego w ten czás Mindagowo woysko Litewskie dostáwáło/ A gdy Towciwił moc swoię złączył z Niemcámi Liflandskimi/ odbił Litewskie vphy y odsiekł od Połocká/ y ná kilku Mieyscách Woysko Mendogá Stryiá swoiego poráził/ á z wielkimi łupámi y połonem ciągnął z woyskiem Niemieckim do Rygi/ dziękuiąc zá łáskáwą pomoc Arcybiskupowi y Mistrzowi Andrichowi Liflandskiemu/ tám z wielką vczciwośćią od Ryżan przyięty był Towciwił/ y ochrzczony z Ruskiey w Rzymską wiárę z námowy Krzyżakow/ á potym się do Xięstwá swoiego Połockiego wroćił.

Woysko Mindagowo Litewskie pod Połockiem porážone.

Towciwił Xiążę Lit. ochrzczone w Rydze.

Dániło też Monárchá Kijowski Xiążę Drohickie/ y Wássil Włodimirskie y Hálickie Xiążę/ z drugiey strony gotowáli się ná Litwę/ y wzięli Słonim/ Wołkowisko/ y Mścibohow pod Mendogiem. Co vsłyszawszy Mendog/ zátrwożył sobą/ y wypráwił Posły swoie do Dániłá/ y do Wásilká o przymierze prosząc/ á iżby tym snádniey od nich pokoy otrzymał/ posłał im w zákłádźie Syná swoiego stárszego Wolstinikà/ ktory potym Czerncem został ochrzćiwszy się w Ruską wiárę/ Ale Dánilo z Wássilkiem posłow nieprzyimuiąc/ áni ich

Stołiun wzięty.

 słucháiąc

Danilo wzgárdził Posły y Condicye Mendogowe. Zdzitow.

ſłucháiąc/ ciągnęli z woyſkami pod Nowogrodek / á Syná Mendogowego Wolſtinitká poſłáli do Słonim/ á Poſły do Wołkowiſká áby tam byli pod ſtrá- žą chowáni. A ſami od Nowogrodká puścili ſię ku Zozytowu burząc y puſto- ßąc kráiny Mendogowe/ y bárdzo wiele Zamkow Litewſkich pobrawßy/ á Ruſią oſądziwßy wrocili ſię do ſwoich Xięſtw.

Litwá od Ruſatow y od Niemcow zewßąd vtrapiona dla niezgody domowey.

Towćiwił záśię álbo Theophil Xiążę Połockie Synowiec Mendogow / ze- brawßy ſię z nowu z Niemcámi Liflandſkimi/ wielkie ßkody poczynił Stryiowi w Litewſkiey Ziemi. A ießcze mu wielką pomoc Henrik (ktorego Látopiſiec Ruſki Andrzeiem zowie) Miſtrz Liflandſki obiecował ná trzecią wypráwę do Litwy/ y ſam oſobą ſwoią gotował ſię ze wßytkim Zakonem Krzyżáckim. Cze- go gdy ſię Mendog dowiedział / iż Towćiwiłowi chcą pomagáć Ryżánie/ y Ar- cybiſkup z Miſtrzem y wßyſtka ziemią Liflandſką/ ſtrwożył ſobą bárdzo/ y wßyſtká Litwá z nim / y wypráwił Poſły ſwoie do Andrichá álbo Henriká

Poſelſtwo Mendogowe do Miſtrzá Liflandſkiego wzgárdzone.

Meiſterá Liflandſkiego z wielkimi podarkámi naczynia złotego/ Koni y Klei- notow drogich/ vchodząc go w tym/ y ießcze mu więcey obiecuiąc/ gdyby Tow- ćziwiłá Synowcá iego pomogł mu z Połocká wygnáć/ álbo iżby go ſam kazał zábić. Ale Miſtrz Liflandſki odpowiedział/ iż z námi pokoiu táko żywo mieć niemożeß/ poniewaz ieſteś Pogáninem / áni zbáwion będzieß/ ieſli ſię nie ochrzciß w wiárę powßechną Chrześciáńſką / á do Papieżá z ofiárowánim poſłußeńſtwá niepoſleß/ tedy chociabych ia złotem tym ktore mi dáieß oſſypał oczy ſwoie / ni- gdyć ſprzyiáć niemogę.

Poſelſtwo Mendogowo do Papieżá.

Potym Mindog álbo Mendog Wielki Xiądz Litewſki vchodząc ták gwałtownych zewßąd naiázdow / poſłał do Papieżá chcąc przyiąć Chrzeſt/ ále obłudnie/ bo záwße ofiáry czynił Bogom ſwoim pierwßym. To poty z Láto- piſcá ſtárodawnego / ktoregom doſtał v Xiążąt Záſłáwſkich o Mendogu Xię- dzu Litewſkim rzecz idzie Czytelniku miły / á teraz záśię z Długoßá / Miechowi- uſſá y Cromerá oſtátek ſpraw iego nápißemy dowodnie.

O Koronáciey Mendogo-wey ná Krolestwo Litewskie/ Zmodzkie/ Kurlandskie y Nowogrodzkie/ Roku 1252.

Rozdział II.

A pánowánia Bolesłáwá Wſtydliwe° w Pol- ſcze/ á zá Dániłá Romanowicá Krolá Ruſkiego/ Kijow- ſkiego Monarchy / á zá ßoſtego Pruſkiego Konradá Po- piuſſá Oſterlingá / á zá Andrichá álbo Henriká Lifland- ſkiego/ Miſtrzow / zá Papieżá Innocentiuſſá czwartego/ zá Friderika wtorego / y Konradá Syna iego Ceſſarzow/ według dowodu Niemieckich / Rzymſkich / Polſkich y

Zá ktorych ſię to Xiążąt działo/ pewny dowod.

Pruſkich Hiſtorikow/ á zá Arcybiſkupá Gnieznieńſkiego Fulká y Prandoty Krá- kowſkiego Biſkupá / Przemiſłáwá Poznáńſkiego / Kázimierzá Kuiáwſkiego/ y Łęczyckiego/ Semowitá Mázowieckiego etc. Xiążąt/ od Chriſtuſá Páná 1252. Mendakus ktorego też názywano Mendolph y Mindak przerzeczone Xiążę Li- tewſkie od Ruſkich Xiążąt y od Synowcow włáſnych / y od Krzyżakow Li- flandſkich

flandskich y Pruskich vstáwicznymi woynámi vćiśniony / á potym od tychże
Mistrzow Krzyżáckich częstymi namowámi przywiedziony / przyiął y ochrzćił
się w wiárę Chrześćiáńską z niktorymi Pany/ y Boiáry Litewskimi / y Żmodzki-
mi Pogány/ O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 161. Cromerus lib.
9. fol 153. *secundæ, primæ uero editionis, &c.* Bielski *fol.* 362. *editioni* 2. *&c.* świádczą.
Nádto to dał ná się listy y zápissy mocne Niemieckim y łáćińskim ięzykiem pissane
Pruskiemu Mistrzowi Konradowi z Ostrzelingu y wszystkim Krzyżakom Pru-
skiego y Liflandskiego Domu/ w ktorych wywodźi y wyznawa / iż od nich był Mindagowá vgodá z Krzyżakámi.
częstokroć poważan y wspomagan / á dla tego y zá to Ziemie ktorą miał pod
swoim roskázowániem y mocą / to iest / Żmodzką / Iatwiężką (ktorą Cromer
Podláską być wykłada) Kurssowską / y Weizeńską álbo Wizweńską / y wszyst-
kę ziemię Litewską / wiekuistym / y nieodezwánym nigdy dárowániem dárował
im y zápissał/ wszákże Cromer nász niepisze / żeby miał wszystkę Litwę zápisáć / á
słusznie/ bo ná czymżeby był sam mieszkał / gdyby im wszystko oddał : á syny też
iuż w ten czás dorosłe miał / Rukle y Repikasę.

Potym zá porádą y namową Krzyżakow Pruskich y Liflandskich/ wy-
práwił posły swoie Litewskie z drugimi Posłámi Mistrzow/ Pruskiego y Li-
flandskiego do Innocentiussa czwartego Papieżá / ofiáruiąc mu y oddawáiąc
posłuszeństwo synowskie/ iáko iest obyczay Pánow Chrześćiáńskich/ y oznaymu-
iąc iż wiárę Chrześćiáńską przyiął / á przeto Korony ná Krolestwo Litewskie
od niego prosił.

Ták tedy Innocentius Papież Rzymski widząc rzecz być pożyteczną Ko-
śćiołowi Rzymskiemu / iż ták wielkie á waleczne páństwo pogáńskie do Chri-
stusá dobrowolnie przystąpiło / záraz bez wszelkiego odkłádánia Koronę Li-
tewską poświęćił/ y Mendogá Krolá Litewskiego być obwołał / á chcąc mu się
tym więcey záchowáć / posłał Legatá swoiego zakonnego Brátá Heinderiká
Prouinciałá Polskiego/ Armakanskiego przed tym Biskupá / á ná ten czás Kul-
mieńskiego álbo Chełmieńskiego w Prusiech / ktory przyiáchawszy do Nowo- Ktore ossoby były przy Koronáciey Mendogowey.
grodká Litewskiego z Arcibiskupem Rigeńskim/ y s Krzyżakámi Pruskimi y Li-
flandskimi Mindaugá álbo Mendoká ná Krolestwo Litewskie według zwy-
kłych Ceremoniy Kośćielnych pomázał / obwołał/ y z rámienia Papieskiego/ y
Cesárskiego / Koroną nową Litewską koronował. O czym Cromerus: *Et à Ri-* Mendog koronowan.
gensi Archiepiscopo, atq; Culmensi Episcopo, solenni ritu diademate cinctus, y Miechouius etc.

Tegoż roku od Krákowá pięć mil we wśi Bochni sol naprzod náleziono / á Sol w Bochni y w Wieliczce.
potym w Wieliczce/ z ktorego skárbu/ Polská bárdzo w ten czás vpádła y zubo-
żáła/ rzeczy swoie podpárłá.

Przy teyże Koronáciey Mendogá pirwszego y poślednieyszego Krolá Li- Wittus pierwszy Biskup Litewski zá Mendogá.
tewskiego / Vitus niiáki niewiedziec iesli Niemiec álbo Polak ná Biskupstwo
Litewskie napierwey był wybrány y poświecony / y potym roku 1253.
był przy Kanonizaciey świętego Stánisłáwá w Krákowie / we- Gerardus Biskup Ruski Catolik.
społek z Gerardem Biskupem Ruskim Catolickim /
Rzymskiego Kośćiołá obadwá / O czym
Miecho. fol. 159. lib. 3. etć.

O Koroná-

O Koronáciey dwoiakiey ná Krolestwo Ruskie Daniłá Romanowicá/ Kijowskiego/ Hálickiego/ Włodimirskiego/ Drohiczkiego/ etc. Xiążęciá/ Roku od Chrystusá 1246. á potym 1253.

Rozdział III.

DR byłá część Ruſkich Xiążąt/ po śmierći Romaná Monárchy/ od Polakow pod Záwichwostem zábitego/ ná Monárchią Ruſką przyzwáłá Colomaná Syná Węgierſkiego Krolá Andrzeiá/ Záraz ém go koronowáli Biſkupi Węgierſcy ná Krolestwo Hálickie álbo Galátſkie/ y ná Włodimirſkie. Ale Mśćiſław Chrobry Xiąże ruſkie/ Mąż wielkiey dzielnośći/ nie mogąc Cudzoziemcá Węgrzyná długo ſćierpieć w Ruſkich Páńſtwách/ zebrał ſię ná Kolomaná/ y poráził go ná głowę/ á przy nim Węgierſkie y Polſkie woyſká wielkie práwie do gruntu pod Háliczem pobił/ y pogromił/ Sámego potym Kolomaná ná Háliczu obległ/ á dobywſzy Zamku/ poimał go z żoną Salomką Xiężną Polſką/ y trzymał cáły rok obudwu w więzieniu zá ſtrażą/ áż potym od Andrzeiá Krolá Węgierſkiego/ Oycá/ przes posły był wybáwion z więzienia Ruſkiego/ zá pewnymi Condiciámi. A gdy potym trzećiego látá Koloman Hálicza doſtał/ wygnał go z niego wtory raz Dániło Romanowic/ iáko własny Ruſkiey Monárchiey Dziedzic. A gdy był trzeći raz wprowádzon tenże Koloman ná Krolestwo Hálickie przez Oycá Andrzeiá/ nie długo ná nim pánował/ bo ledwo trzy látá w ſpokoynym Krolestwie wykonawſzy vmárł/ z podeyzrzenim trucizny/ á Hálickie Krolestwo/ y przyczynę wnętrzney woyny Ruſkim Xiążętom po ſobie zoſtáwił/ Od ktorego czáſſu/ to ieſt roku 1225. Węgierſcy Krolowie z Ruśi gruntownie wypádli/ wſzákże ſię Galatſkimi y Lodomerſkimi/ to ieſt/ Hálickimi y Włodimirſkimi Krolámi długo ich potomkowie piſſáli.

Stąd Krolowie Węgierſcy długo ſię potym piſáli Lodomerſkimi y Galatſkimi Krolámi.

Roſterki w Ruſkich páńſtwách.

B. Sukcessyo po Swiętych usurpat.

A Dániło Romanowic y inſze Xiążętá Ruſkie będąc częſtymi zwyćięſtwy nád Węgry y Polaki otrzymánymi podnieśieni/ złączywſzy ſię z Litwą Polſkę vſtáwicznymi naiázdámi trapili/ Wſzákże im potym Polacy dáli odpor przez Suliſławá Hetmáná/ iáko ſię to wyżſzey wierſzem nápiſáło.

A Xiąże Dániło Romanowic/ będąc y z rodu Ruſkich Monárchow/ y przybyćim Hálickiey Ziemie potężnieyſzym/ inſzych Kniáziow Ruſkich przećiwnych ſobie/ częśćią woyną zhołdował y do poſłuſzeńſtwá przywiodł/ á niktorych też w wiárę ſwoię przyiąwſzy przychylnych ſobie ziednał/ zá czym wielką mocą będąc Monárchą práwie wſzyſtkiey Ruśi ná południe leżącey pánował y roſkázował. A iżby ſobie tym więtſze záwołánie/ moc/ ſławę/ y mniemánie ziednał/ vmyślił odnowić Krolestwo Ruſkie/ nie tylko pod Hálickim y Włodimirſkim titułem/ ktorych tylko Koloman Węgrzyn vżywał/ ále wſzyſtkiey Ruśi Krolem álbo Cárzem (iáko ſię dziś Moſkiewſki tituluie) prágnąc być/ wypráwił Posły ná Concilium do Lugdunu Roku 1240. iáko Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 62. fol. 142. y Cromerus lib. 9. piſzą/ proſząc od Papieżá Rzymſkiego Innocentiuſſá czwartego/ áby był koronowan ná Krolestwo Ruſkie/ obiecuiąc ze

wſzytkimi

wßytkimi ziemiámi ſwoimi Rzymſką wiárę / Greckiey odſtąpiwßy / ſtale przyiąć / y ſtolcowi Rzymſkiemu z potomkámi ſwymi poſłußnym być / ktemu przeciw Tátárom vſtáwicznie obronę ſlubował / ktorzy byli w ten czás wßyſtkim Xiążętom y Ziemiom Chrzeſciáńſkim w poſtrách. Przeto Papież rzecz pożyteczną á wielką być rozumieiąc / poſłał ku tey ſpráwie Opizá Opátá z Mezanu / y Biſkupá Madenſkiego Stolcá Apoſtolſkiego Legatow / ktorzy przyiáchawßy do Kijowá roku 1246. Daniłá z wielką Pompą y Ceremoniámi przynależącymi ná Krolеſtwo Ruſkie pomázáli / podnieſli y koronowáli / czego im Biſkupowie Polſczy / zwłaſczá Prandotá Krákowſki odradzáli / przekłádáiąc nieſtałość y chytrość Daniłowę / co ſię potym ſtáło : Bo Koronę otrzymawßy / Krolem ſię wßyſtkiey Ruśi tytułował / á w Greckiey wierze (Rzymſkiey zániechawßy) po ſtáremu trwał / y co miał Chrześcian od Tatar bronić / to ich ſam przez Hetmány ſwoie / y Litwę z Swarnem Sieſtrzeńcem ſwoim / á z Mendagiem Krolem Litewſkim do Polſki náſyłał. Co vſłyſzawßy Innocentius Papież czwarty / roku 1253. przerzeczonego Opizá z Mezanu Stolcá Apoſtolſkiego Legatá poſłał do niego wtory raz / ktory z ſobą wziąwßy Prandotę Biſkupá Krákowſkiego y inße Biſkupy Polſkie. Tegoż Daniela znowu w Drohiczynie ná Krolеſtwo Ruſkie koronowáli / á wzięli od niego przyſięgę / iż opuściwßy Ceremonie Greckie / ták on ſam / iáko wßyſtek narod Ruſki / miał Kośćiołá Rzymſkiego wiernie á ßczerze náſládowáć. O czym Długoß y Miechouius fol. 161. cap. 53.

Condicie Dániłowe.

Dániło ná Krolеſtwo Ruſkie koronowan.

Odmienność Dániłowá.

Są też liſty oſſobliwe tego Dániłá Krolá Ruſkiego / przodká Xiążąt Oſtrowſkich do Papieżá Innocentiuſſá ßeroko piſane v Długoßá w Kronice / Tákże ktore do Dániłá Papież piſał oſobnymi słowy / nápominaiąc go / áby ſtale w záwołániu ſwoim Chrześćiáńſkim y w ſtanie Krolewſkim trwał. Vmárł potym Daniel przerzeczony Krol Ruſki / ktorego Hiſtorie Polſkie Apoſtatą dla nieuſtáwiczności w wierze zowią / Roku Páńſkiego 1266. zoſtáwiwßy po ſobie dwu ſynow / Lwá przerzeczonego / ktory Woyſiełká Xiążę Litewſkie zábił / y Romaná ktory był ná pomoc z Ruſkim woyſkiem Bolesłáwowi Wſtydliwemu Monárſze Polſkiemu przećiw Kázimirzowi Xiążęciu Kuiáwſkiemu : w ktorych potym Synach Dániłowych Titut Krolеſtwá Ruſkiego vſtał.

Dániło vmárł.

Jako Mendog Krol Litewſki wiárę Chrześciáńską porzucił / Mazowße / Lubelſką ziemię y Pruſſy zburzył / Miſtrzá Liflandſkiego zábił / y woyſká Krzyżáckie w Kurlandach porázil / Roku 1255.

MENdog Krol Litewſki / álbo żalem záwiedziony / y vtrácenia ziem ſwoich / Zmodzkiey / Litewſkiey / Jatwiezkiey / Weizeńſkiey / y Kurlandſkiey poruſzony / ktore był zá Koronę y dla ſpolney przyiáźni Krzyżakom zápiſał / álbo iáką inßą przyczyną vwiedziony do pierwßego ſię Bałwochwálſtwá ze wßyſtkimi poddánymi ſwemi nowo ochrzczonymi zwrocił / porzućiwßy wiárę Chrześciáńſką nowo przyiętą.

Potym roku 1255. zebrawßy woyſko Litewſkie do Ziemie Lubelſkiey wtárgnał / ktorą wßerz y wzdłuż zwoiowawßy / Zamek Lubelſki / ktory był ná ten czás drzewiány / y Miáſto ſpalił / á z wielkimi łupámi y więźniow ſtádámi do Litwy

Mendog do Lubelſkiey ziemie.

Cremer. lib. 9. Miecho. ca 53. fol. 162. lib. 3.

Danilo R. Lublin opánował! Stad podobno y dziś ná Zamku w Kościele Ruskie málowánie widzimy.

Litwy się wrócił. Zá tym Litewskim powodem Danilo Romanowic Krol Ruski do spustoszoney Lubelskiey Ziemie z woyskiem przyciągnął / ktorą Russákami/ (gdy Litwá Polaki byłá wywiodłá) ossadził / Zamek też Lubelski zábudował/ y wieżę okrągłą w pośrzodku dla obrony ochędożnie y wyniosło zmurował/ Miástá insze y twierdze po stáremu obwárował / y wszystkę Lubelską ziemię y Sendomirskiey część opánował. O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 162. Crom. lib. 9. szerzey świádczą.

Mendog Krol Litewski wiárę Chrześciáńską porzucił.

Mendog Mázowsze woiuie.

Płocko spalono.

Mendog do Prus z Mázowszá.

Potym Mendolphus Krol Litewski według Miechouiussá roku 1260. á według Cromera (co słuszniey) 1255. odrzuciwszy igrwnie wiárę Chrześciáńską/ ktorą był ná czás obłudnie przyiął / tym więtszym nieprzyiacielem począł być Chrześciánom w sąsiedztwie przyległym / á zebrawszy wielkie woysko / ktorego było trzydzieści tysięcy woiennego ludu z Litwy / z Zmodzi / z Jatwiezow / y z Prussow stárych / ktorzy zá iedno z Litwą przestawáli / Mázowsze wszystko okrutnie zwoiował / Miast y Wsi bárdzo wiele / y Stolicę Zamek Płocki bez obrony opuszczony spalił / á wielką wielkość łupow ludzi / dobytku / stad koni y inszych rozmáitych korzyści do Litwy odesławszy / tákaż zápalczywą ogromnością w dzierżáwy Krzyżakow Pruskich wtárgnął / ktore splundrowawszy / wypaliwszy/ y wybrawszy/ Miástá wszystki nowo od Krzyżakow záłożone z gruntu wywrocił / á wszystkich Chrześciánow w nich náleziónych srogo pomordował / gdy Krzyżacy tylko Zamkow ledwo obronili. Ná ostatek chcąc okázáć przerzeczony Krol Mendog srogość swoię/ brzydził się bráć ludzi w połon / ále wszystkich ścináć kazał/ tylko dobytek y łupy do Litwy wywodził/ álbo odsyłał/ á sam z woyskiem Litewskim Mázowieckie y Krzyżáckie kráiny vstáwicznie bez odporu woiował.

Tego Mistrzá Duzburch Burgárdem zowie. Henrik Botel/ Marszałek Pruski.

To morze iest máłe/ á zową ie Habem zá Krolewcem gdzie Bursztin zbierá ią/ iam sam widział.

Tegoż roku gdy Mistrz Pruski z Krzyżakámi budował Zamek Kárszowin ná gorze S. Jerzego w Kurlándskiey Ziemi / Pogáni Prussowie y Litwá chcąc on Zamek zburzyć / oblegli go wielką mocą. A gdy dwie woyská Pruskich y Liflandskich Krzyżakow z pomocą Krolá Dunskiego ná odsiecz swoim Chrześciánom przeciw Litwie przyciągnęły / potkáli się w dzień S. Margáretey nád rzeką Durom w Kurlandiey/ gdzie Niemcow wielkość poległá/ y Henrik Horsnusen Mistrz Liflandski / tákże Henrik Botel Marszałek Pruski/ y inszych wiele Krzyżakow ná plácu zábici. A Pogáni otrzymawszy zwycięstwo Karszowio y Heizburg Zamki wzięli / wymorzywszy głodem oblężeńcow. Potym Krolewiec oblegli/ ktory byli Krzyżacy z Otokárem Krolem Czeskim niedawno zbudowáli/ nie dáleko odnogi morskiey nád Preglem rzeką roku 1255. A gdy Litwá most ná Preglu zbudowáłá/ s ktorego do Zamku sturmowáli/ wiele ich zbitych strzelbą od Krzyżakow poległo / ták iż musieli od oblężenia odciągnąć. O tym Petrus Duzburch/ Kroniki Liflandskie/ Długosz y Miechouius fol. 165. lib. 3. cap. 54. y Cromer etc. lib. 9. piszą.

Trzęsienie ziemie w Polszcze.

Roku 1258. á Miecho. kłádzie 7. Miesiącá Lutego godziny trzeciey ná dzień strászne á okrutney niesłycháne áni zwykłe trzęsienie Ziemie w Polszcze było / z wielkim stráchem wszystkich ludzi / co potym wszystkiego złego w Polszcze znákiem było/ bowiem záraz y wnętrznymi woynámi/ gdy Xiążętá Brácia społnie sobie oczy łupili/ y wtarczkámi Pogáńskimi srogo byłá Polská vciśniona.

Nagan y Telebugá Cárzowie do Polski.

A ná drugi rok 1259. po S. Andrzeiu wielkie woyská Tátarskie z rozmáitych Hord zebráne/ y Ruskimi tákże Litewskimi posiłkámi przymnożone/ z Nagaiem/ y Telebugą Cárzámi/ do Sendomirskiey ziemie wtárgnęły / z ktorymi też byli Wassilko Brát rodzony/ y Roman ze Lwem/ Synowie Daniłá Krolá Ruskiego / á gdy Wisłę przez lod przebyli / niespodziáną á nagłą prętkością wielkość ludzi zágárnęli/ á drugich pomordowáli/ Klasztor Zawich woyski/ ktory był

niedawno

niedawno Bolesław Wstydliwy zbudował/ y dla Pánienek dwudziestą folwár-
kow nádał/ tákże drugi ná łyssey gorze S. Krzyżá/ y Sendomirskie Miásto spa-
lili/ Potym Zamku ná ktorymsie była wszystka Slachtá Sendomirska/ Panietá
y pospolstwo z żonámi/ z dziatkámi/ y máietnościámi záwárli przez cáłą noc y
dzień vsilnym szturmowánim dobywáli/ ále prożno/ bo sie Polacy z murom me-
żnie bronili. Co widząc Ruskie Xiążetá Wasilko y Lew z Romanem Danilo-
wicy/ Tatarom nád Chrześciány vsiluiąc pomoc okrućieństwá/ przywiedli y
námowili przez tractaty chytre Woiewode y Staroste Sendomirskiego Piotrá
z Krampey y Zbigniewa Brátá iego izby sie Tátarom ráczey vpokorzyli/ á da-
nią sie máłą okupili/ niżby márnie wszyscy od száble okrutney pogáńskiey/ y z
zamkiem zginąć mieli/ y obwiązáli im pod zapissami w tym wiárę swoię/ vpew-
niaiąc ich bespiecznie w swoim przyrzeczeniu/ nád to im swoy gleit/ y od Cárzow
ná kilko dni przymierze postáli. A gdy Piorr Krampa z Brátem Zbigniewem
y przednieysza Slachta ná ich zdrádliwe słowo z Zamku wyszli/ y przez Xiążetá
przerzeczone do Namiotow samych Cárzow byli przywiedzieni/ á cześć ná ko- Zdrádá y okru-
lánach klecząc (iáko iest obyczay v Pogan) onym wyrządzáli/ wnet Pogáni ćieństwo Tá-
kleczących/ y pokoiu proszących mordowáć poczęli/ á złupionych z vbiorow po- tarskie.
ścináli/ á potym záraz z ogromnym okrzykiem Zamek gwałtownym zewsząd
szturmem vbieżeli/ gdy rycerstwo Polskie sprácowáne odpoczywáło/ á zdrády sie
w postánowionym przymierzu od Xiążąt Ruskich niespodziewáło. Tám wszyst-
kę onę wielką wielkość Chrześcian okrom pánienek y pánien vrodziwych okru-
tnie posiekli/ y pomordowáli/ ták iż krew ciepła/ od ktorey sie śnieg rostopił/
strumieniámi z Zamku do Wisły płynęła/ ostátek gminu stádámi nágnawszy
w Wisle potopili. A zápaliwszy Zamek Pogáni/ y korzyści wielkość nábraw- Sendomirz Tá
szy/ záraz nic nie mieszkáiąc do Krákowá prętkim pędem zá przewodnikámi Xią- tárowie spalili.
żęty Ruskimi przyciągnęli/ Miásto puste spalili/ chorych y żebrakow posiekli. Krákow Tátá-
Bowiem Bolesław Xiąże vsłyszawszy iż Sendomierzá dobyli Tatarowie/ vćiekł rowie spalili.
był z żoną do Węgier. Insza záś wielkość ludzi częścią sie w lásy pokryli/ częścią sie
z zamkow y twierdzy bronili. Krákowskiego tez Zamku Klimunt Woiewodá
obronił. A Tátarowie bez odporu mieczem y ogniem áż do Bitowskich gor O- Tátárowie áż
polskiego Xięstwá wszerz y wzdłuż wszystko zwoiowáli/ á trzećiego Miesiącá od do Bitewskich
przyścia swego/ wielkością łupow y więźniow obciążeni/ wrocili sie do Ruśi/ á gor.
Litwá tez do swych leśnych iáskiń. Działo sie to roku 1260. iák Cromer lib. 9.
pisze/ ácżkolwiek Długosz y Miechouius fol. 144. lib. 3. cap. 44. roku przeszłego
1259. tę porażkę y zburzenie Sendomirzá wspomináią. Ale iáko tenże Miecho-
uius świádczy/ y Cromerus ták rozumie/ Tatarowie podwá kroć do Polski wten
czás przychodzili/ pirwszy raz zimie po S. Andrzeiu roku 1259. á drugi raz lećie
1260. Miesiącá Czerwcá. Co sie okázuie y z Odpustow wielkich/ ktore nádał Polacy sie przed
Polakom Alexander czwarty Papież/ gdy sie przed nim ná okrutność Tátarską Papieżem ná
skárżyli/ iż ktobykolwiek wtorego dnia Miesiącá Czerwcá náwiedzał do Koś- Tatary skárży-
ćiołá Sendomirskiego Pánny Mariey (gdzie ná Cmintarzu ciáłá pochowáne li/ iákoby Krzy-
pobitych Chrześcian od Pogan leżą) wielkie odpusty ná káżdy rok otrzymawá- żacy na Litwe
ią/ tákie iákie w Rzymie ma Kośćioł ktory zową Sanctæ Mariæ de urbe Pogány.
Odpusty Sen-
domirskie.
Tegoż tez czássu Michał Paleologus Cesarstwo Constantinopolskie wygnaw- Cesárstwo Con
szy Fráncuzy z Cesarzem ich Baldwinem do Grekow przywroćił/ ktore było pod stantinopolskie
spráwą Fráncuską lat 58. álbo iáko drudzy ráchuią 63. A teraz záś iáko Turcy od Fráncusow
Constantinopolim wzięli/ y Greckie Cesarstwo opánowáli roku 1453. iusz iest lat do Grekow.
130. á Páleologá żadnego niesłycháć/ ktoryby záś to Cesarstwo Chrześciánom
przywroćił. Rychło potym ná Concilium Lugdunskim tenże Cesarz Paleologus Zgodá Grekow
zgodę miedzy Greki y Láćinniki ktora sie trzynaśćie rázow rwáłá/ y potym nie z Láćinniki.
trwále ieonáłá/ odnowił.

Tátarowie Chrześćiáni.

Tegoż też czáſſu niktorzy Cárzowie Tátárſcy wiárę Chrześćiáńſką przyięli w Aziey/ y długo przećiw Saracenom y Egipczykom w Siriey y w Perſiey wielkie woyny wiedli/ pomagáiąc Krolom Armieńſkim Chrześciánom ſtowárzyſzonym. Z tych Cárzow Tátárſkich iednego Vſſan Kaſſaná dziś ieſt potomſtwo Krolow Perſkich/ ktorzy táką máią rożność wiáry miedzy ſobą z Turki/ iáko Grekowie z Rzymſkim náſzym Katolickim kośćiołem/ com ſam widział/ y wyrozumiał oczywiśćie gdym bywał często w Konſtantinopolu/ w Nicenie/ y w Kalcedonie przy ich modłach roku 1574. nád to Perſowie Halego/ Turcy Machmetá Prorokow máią/ o ktorą rożność ſecty nie ták o gránice/ y dziś (á day Boże áby długo/ á nam dáli pokoy) s ſobą zapalczywie woyny wiodą.

O Woynie Pruſſow pogánow z Krzyżaki/ Roku 1260.

Glapin Xiążę Pruſkie Pogáńſkie.

TEgoż roku 1260. Pruſſowie Pogáni Zmodzi przylegli zá powodem y zwyćięſtwem nád Mázury y Krzyżaki Mendogá Królá Litewſkiego/ porzućiwſzy wiárę Chrześćiáńſką nowo przyiętą/ do báłwochwálſtwá ſię pierwſzego obroćili/ á wybrawſzy ſobie Xiążęćiem niyákiego Glapiná/ y przyzwawſzy Zmodzi ſąśiádow ná pomoc/ wſzyſtkich Chrześćiánow y Kápłanow okrutnie w krzyżáckich dzierżáwach/ y w ſwoich włośćiach pomordowáli/ kośćioły popalili/ świątośći pogwałćili/ naczynie y vbiory poświęcone rozſzárpáli y połupili w wigilią S. Matheuſzá Euangeliſty. Potym ná drugi rok 1261. woyſká Chrześćiáńſkie z Kroleſtwá Polſkiego y z Niemiec zebrawſzy ſię z Krzyżakámi do Prus w ziemię Nactáńſką ná dzień Gromnic Oczyśćienia Pánny Máryey wćiągnęli/ chcąc Pogánow Pruſſy y Zmodź wygłádźić/ wybić/ y wykorzenić. Ale ſkoro w pośrzodek ziemie Pogáńſkiey przyſzli/ á oſtátek woyſká przy tłomokach y ſprzętach woiennych zoſtáwili/ wálnym vſem ćiągnęli przećiw Pogánom/ Pogáni zás Pruſowie z Zmodzią przeminąwſzy wielkie woyſko Chrześćiáńſkie/ przez ſpiegi przywiedzieni/ vderzyli ná onych co byli w obozie przy tłomokach zoſtáwieni/ ktorych wſzyſtkich zá máłą trudnośćią poráźili y pobili/ y oboz z tłomokámi rozſzárpáli. Potym vfáiąc w ſwey mocy y w pierwſzym ſczęśćiu/ vderzyli ná wálne woyſko Chrześćiáńſkie/ gdźie z obudwu ſtron gdy ſię mężnie podkáli/ wątpliwa woyná w zápálczywey bitwie kilko godzin trwáłá/ ále zá ſkaránim Bożym ná oſtátek Pogáni zwyćięſtwo otrzymáli. Tám zacni Rycerze Schinkol Graff z Bitenu/ y drugi Grof z Reideru mężnie przebiyáiąc pogáńſkie vſſy/ z wielkośćią rycerſtwá Niemieckiey Sláchty polegli. A gdy Bogom ſwoim zá zwyćięſtwo obyczáiem pogáńſkim ofiáry czynili/ Hirchaſſa Sláchćicá Maideburſkiego przez miotánie loſſow ná ſpalenie ofiáry wybráli/ á gdy był po dwákroć od pogánow niktorych ktorzy go przedtym ználi wybáwiony/ trzeći raz gdy ná niego los padł/ ſam ſię dobrowolnie podał/ á ták Hirchas zacny Ricerz w kiryſie y s koniem ná ktorym ſiedział żywo był ſpalony ná ofiárę złośliwą pogáńſką.

Fortel Pogáńſki.

Hirchas Sláchćic Maideburſki od Zmodzi ſpalon ná ofiáre.

Potym zás Grof Barboigien z nowym woyſkiem niemieckim ná pomoc Chrześćiánom vdręczonym przyćiągnął do Prus/ á gdy Sambiyſką y Zmodzką ziemię ogniem y mieczem mſcząc ſię nád Pogány pobitych Chrześćian/ woiował/ wnet ſię Pruſowie pogáni z Zmodzią do kupy zebráli/ á vderzywſzy ná woyſko niemieckie w dzień S. Agnieſzki/ ſamego Grofá Hetmáná poimáli/ y woyſko Chrześćiáńſkie trzeći kroć raz poraz poráźili. Potym vżywáiąc zwyćięſtwá/ Helzberk/ Krutzbork/ Konigsberg álbo Krolewiec/ Bartenſtein Zamki y Miáſtá pod Krzyżaki wzięli. O czym kroniki Pruſkie/ Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 54. fol. 165. &c.

Zwyćięſtwo pogáńſkie Pruſkie y Zmodzkie.

O zburzeniu

O zburzeniu raz po raz Mázowßá przez Litwę y Russaki roku 1262. y o śćięćiu Semowitá Xiążęćiá.

Rozdźiał IIII.

DAniko Krol Ruski wziąwßy przymierze y zie-
dnoczenie z Mendogiem Krolem Litewskim/ posłał z nim
Siestrzeńcá swoiego Swarna álbo Swarmira ná burze-
nie Mázowßá/ á ták Mendog z Litwą/ á Swárno z Ru-
sią złączywßy spolne woyská przez láſſy y stárzyny wtár-
gneli milczkiem do Mázowßá/ roku 1262. á w Wigilią S.
Jáná Chrzćićielá zdybáli niespodźianego Semowitá Xią- Swárno okrutnie śćiął Semowitá.
żę Mázowieckie z synem Konradem y ze wßystkim dworem iego w Folwárku Já-
kowsku álbo w Jazdowie bespiecznie mießkáiącego/ tám Swárno Siestrzeniec
Dániłá Krolá Ruskiego okrutny sám swoią ręką śćiął Xiążę Semowitá Mázo-
wieckiego/ ktory sie był dostał z butinku ná iego stronę/ á syná ie° Konrádá Men-
dog Krol Litewski łáskáwicy sie obchodząc zdrowe° záchował/ y potym go dał
ná okup tegoż roku. Ták Russacy y Litwá wßerz y wzdłuż zagony rospuśćiwßy
Mázowße biedne bez Xiążęćiá osierociáłe okrutnie plundrowáli. Czego niemogąc
śćierpieć Slachtá Mázowiecka zebráli sie z chłopstwem we wsi Długosiedli/ y
tám śmiele ná Litwę y Russaki vderzyli/ ále gdy sie mężnie potykáli y przeważnie Bitwá Mázurow z Litwą y z Rusáki.
nieprzyiaciołom odpieráli/ od wielkośći są przemożeni y pobići. A vżywáiąc zwy-
cięstwá Russacy z Litwą/ wßystki kráiny Mázowieckie/ y część więtßą Kuiáw-
skiey ziemie zburzyli/ potym z wielkośćią niezliczoną więźniow/ dobytku/ stad/
y inßych rozmáitych łupow wzdobyczą obćiążeni/ popaliwßy Miásteczká y
śiołá z folwárkámi/ wroćili sie bez odporu do swych stron.

Ták gdy Litwá z Russaki z Mázowßá wyciągneli/ przyiáchał ná pogorze-
liská Bolesław Pius Xiążę Káliskie wdzień S. Michałá zwycięzony będąc pros-
bámi Xiężny Gertrudy pozostáłey Wdowy po Xiążęćiu Semowićie Mázowie-
ckim od Swarná śćiętym/ y záraz miásto y zamek Płock od Litwy spalony zno- Płocko znowu opráwione.
wu opráwił/ przekopámi y wáłámi otoczył y obwárował/ y podał w ręce Bole-
sławowi y Konradowi synom Semowitowym. A Litwá z Russaki nie prze-
stawáiąc ná łupach y pirwßym zburzeniu Mázowßá/ znowu ná drugi rok do
Mázowßá opłákánego wtárgneli/ w ktorym gdy nic dla pierwßego zburzenia
nie nálezli/ dáley w ziemię ciągneli/ á przeprawiwßy sie przez Wisłę/ ziemicę Lo-
wicką do Arcybiskupstwá Gnezneńskiego należącą/ ogniem y mieczem plundro-
wáli y burzyli/ á z wielkimi łupámi/ gdy sie im żaden niesmiał zástáwić do kráin
swoich pyśniąc sie odćiągneli. Juß bárdzo dußno y ćięßko (iáko Cromer y Dłu-
goß pißą) nietylko Mázowßu/ ále y Bolesławá Wstydliwego Xiążęćiá Krá-
kowskiego y Sendomirskiego Monarchy ná ten czás Polskiego kráinom od Li-
twy było/ by był Pan Bog sam pomocy y rátunku z niebá zesłáć nieraczył. Abo-
wiem on zmiłowawßy sie nád biednym Mázowßem wrzućił wnętrzne niezgody
y domowe nieznaßki (ácz Pan Bog nieiest przyczyńcą rosterkow/ iák tu Miecho-
uius piße) miedzy Litwę y Rusaki/ Bo Mendolphá álbo Mendogá przerzeczo-
nego Krolá Litewskiego Synowiec iego Stroinat álbo Troinátá sadząc sie ná
opánowánie Litewskiey ziemie/ we śpiączki zábił/ y Synow iego dwu/ Rukle y
Repikaſſę/

Cromer. Graues autē iam admodū non modo Masouiæ sed & Boleslai Pudici ditionibus Litwani esse cœperant, ni diuinitus auxilium affulsisset etc. intestini enim motus respirandi spacium nobis dederunt.

Mendog zábity z synámi.

Repikaßę/ ktorych przy nim záſtał porzezał/ á ſam Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ y Stolicę krwią Stryiowſką oblaną opánował roku 1 2 6 3. Ale y ten przerzeczony Troynata álbo Stroynat Xiądz wielki Litewſki nie był łáſkáwßym áni

Stroynat Mázowße znowu woiuie.

ſpokoynieyßym przeciw Chrześciánom/ bo záraz na początku pánowánia ſwoiego Mázowße około Czerwinſká zwoiował/ á dobywßy zamku Orßimowá/ męſczyznę roſłą poſiekł/ á nieroſłą młodz popalił/ tylko żeńſką płeć z inßymi łupámi do Litwy wywiodł. Wßákże rychło okrucieńſtwá ſwoiego wziął zapłátę/

Stroynat zábity.

Bo od Woyſiałká álbo Wolſtiniká Syná Mendogowego/ ktory ſię był w Cernce poſtrzygł/ y od Teophilá álbo Towciwiłá krewnego Synowcá tegoż Mędogá w łowiech ieſt poimány/ á po długich mękach zamordowány ⁊c. O tym Długoß y Miechouius lib. 3. cap. 49. fol. 153. Cromerus lib. 9. ⁊c. porządnie acz ná rożnych mieyſcach piſzą. Látopiſiec záś ſtárodawny Litewſki ieden/ ták o tym zábiciu Mendogá Krolá Litewſkiego rzecz ſwoię prowadzi/ á naprzod iáko ſię Woyſiełk álbo Wolſtinik Syn iego w wiárę Ruſką ochrzcił y Czerncem zoſtał/ piße/ Iż iáko ſkoro Mendog Krol Litewſki wiárę Chrześciáńſką nowo przyiętą porzucił/ a do pogáńſkiey ſię pierwßey wrocił/ niemogł tego błędu cierpieć Syn iego Woyſiełk/ ále widząc nieſtáteczność Oycá ſwego w Rzymſkiey wierze/ ziechał do Halicza ná Dwor Dánilá Krolá Ruſkiego/ y Waſilká Brátá iego/ ktorzy byli nieprzyiaciołámi głownymi ná ten czás o ſpor gránic ſpolnych Mendogowi oycu iego. Tám potym Woyſiełk Mendogowic Krolewic Litewſki vważywßy obłudność tego Świátá/ y nietrwáłą chwałę iego/ ochrzcił ſię z nowu z

Látopiſcze o Woyſiełku Mendogowicu.

Rzymſkiey w Ruſką wiárę/ y potym przyiął zakon Miniſki/ poſtrzygwßy ſię w Czernce/ w ktorym zakonie mießkał trzy látá pod ſpráwą Hrehora Poloniná Archimendrita Halickiego Monaſtera/ ná ten czás ſwiątobliwością żywotá wielce ſłáwnego. Od tego Hrehorá potym Woyſiełk wziął błogoſłáwieńſtwo/ y vmyſlił był wędrowáć do świętey Gory y do Czárygrodá/ ále gdy dla dálekości drogi niemogł do świętey Gory doyść/ wrocił ſię do ſwoiey ziemie do Nowogrodká/ y zbudowawßy ſobie monaſter nád rzeką Niemnem/ miedzy Litwą y Nowogrod-

Monaſter Woyſiełkow.

kiem/ tám mießkał s kilkiemnaſcie Cerncow w pobożności żywotá zakonnego. A Ociec iego Mendog Krol Litewſki karał go o tákie życie/ ále on o to niedbał/ y miał oycowi ſwemu zá złe. Y tráfiło ſię iż w ten czás vmárłá Mendogowi żoná po ktorey począł bárdzo tążyć/ poſłał potym do Świeści Iątrwie ſioſtry żony

Dowmant Kniáź Zanalſczáwſki.

ſwoiey/ ktora byłá zá Dowmantem Zanalſczáwſkim Kniążiem/ proßąc iey áby przyiáchałá odpráwowáć oſtáteczne vpominki ſieſtrze ſwoiey przy pogrzebie obyczáiem pogáńſkim. A gdy przyiáchałá ná pogrzeb/ wnet Mendog Krol rozmiłował ſię iey/ á chcąc ią zá żonę ſobie wziąć/ rzekł do niey/ iż ſioſtrá twoiá á żoná moiá vmieráiąc proſiłá mię/ ábych ciebie wziął ſobie w małżeńſtwo ná iey mieyſce/ y poniewolił ią s ſobą mießkáć. Co vſłyßawßy Dowmant Zanalſczáwſkie Xiążę/ był z tey niezwykłey nowiny y nieſłußney bárdzo ſmucien/ myſląc iákoby ſię mogł pomścić zelżywości żenney/ y lekkości ſwoiey/ tákże czuwał y przemyſlał o zábiciu Mendogowym/ ále tego niemogł iáwnym boiem dokázáć/ bo iego moc máłá byłá/ á ten był Krolem możnym. Zmowił ſię potym z Stroynatem álbo Troynatą Sieſtrzeńcem Mendogowym/ ktory ná ten czás w Zmodzi pánował/ a tákże Wuiowi ſwoiemu ſtał ná gárdło/ y ſprzyſięgli ſię obádwá/ Stroynát z Dowmantem iákoby go mogli zábić.

Tá też niechęć o bácznoß miedzy Narimuntem y Dowmantem drugim Kniáziem Vciánſkim Brátą.

A gdy Mendog wßyſtki woyſká ſwoie Litewſkie poſłał zá Dniepr ná Romaná Kniáziá Nárbráwſkiego/ á Dowmant też iáko Hołdownik z nimi był poßedł ná tę woynę według powinności/ vpátrzywßy czás pogodny wrocił ſię ná zad z ludem ſwoim/ wymowiwßy ſię v Hetmáná Mendogowego wielką á gwałtowną potrzebą. Tym fortelem ziechał ſię z Troinátem/ ktory też miał pogotowiu woyſko Zmodzkie/ á ták obádwá bez wieści obſkoczyli Mendogá Krolá/ gdy

lá/ gdy ieszcze spał/ y ták śpiącego zábili/ y dwu Synow iego Rukle y Repikasse. Co vsłyszawszy Woysielk trzeci Syn iego / ktory był Cerncem Ruskim/ vciekł do Pinska/ y tám w Monásterze mieszkał. A Troynátá począł pánowáć ná Wielkim Xięstwie Litewskim y Zmodzkim / roku 1263. od národzenia Christusá Páná/ y ták się skończyło w ten czás Krolestwo Litewskie wespoł z Krolem Mendogiem/ ná ktorym był lat iedennaście/ od roku 1252. ktorego był koronowány.

Troynátá álbo Stroynat wielki Kniąz Litewski.

A Troynátá będąc iuż Wielkim Xiędzem Litewskim wypráwił posły do Towćiwiłá álbo Teophilá Brátá/ Xiążęciá Połockiego / prosząc go áby przyiechał do niego dla spolney rádości y winszowánia ná nowym pánowániu/ chcąc też z nim ná poły rozdzielić się Xięstwem Litewskim / y dobytkiem Krolá Mendogá zábitego.

To według Látopiszcow.

A gdy przyiáchał Towcziwił Xiąże z Połocká/ iął myślić y rádzić z Russáki swoimi/ iákoby mogł zábić Brátá Stroynátę/ á sam iżby mogł wielkie Xięstwo Litewskie opánowáć/ máiąc porozumienie z Woysielkiem Czerncem Synem Mendagowym/ ktory też ná to wiodł Theophilá / áby się pomścil nád Brátem swoim Pogáninem zábicia Oycá iego / spuszczáiąc mu wszystko práwo swoie przyrodzone / iáko Chrześciáninowi y Brátu w spolney Ruskiey wierze / gdyby zábił Troynátę. Potym tę Rádę przeniosł Boiárzyn własny Towcziwiłow/ Prokopiey Połocżánin do Troynáty/ przestrzegáiąc go áby o sobie czuł. Co vsłyszawszy Stroynátá/ vprzedził Brátá Teophilá/ y zábił go záraz/ á Xięstwo iego Połockie opánowawszy/ bespiecznie sam ieden w Litwie/ w Zmodzi/ y w Ruśi pánował/ ále nie długo/ Bowiem páństwo Tyrańskie krwią bráterską y wuiową oblite/ nierádo bywa trwáłe. Bo skoro STroynat álbo Troynátá wypráwił woyská swoie Litewskie y Iatwieskie do Mázowszá roku 1264. á Cerwieńską ziemicę splundrował / y Zamku Orzymowá/ w ktorym wszystkę męską płeć pomordował/ dobył/ iáko się wyższey z Cromerá lib. 9. z Długossá y Miechouiussá dowodnie pokázáło/ wnet się czterzey wierni sludzy nieboszczyká Mendogá Krolá Litewskiego ná Stroynátę sprzysięgło/ á gdy szedł do łáźniey/ oni vpátrzywszy czás zábili go / á sámi do Woysielká Cerńczá Syná Mendogowego ná Pinsk vćiekli. Aczkolwiek Cromer / Długosz y Miechouius piszą / iż go sam Woysielk Cerniec Syn Mendogow z Teophilem Brátem Stryiecznym / á rodzonym tegoż Troynáty álbo Stroynáty w łowiech zábili.

Prokopiey Boiárzyn Połocki Troynátę przestrzegł.
Teophil zábity.

Cromerus lib. 9. pisze/ iż Czirwieńską ziemicę Stroynat burzył w Mázowszu/ á Miechouius Cirninską miánuie. lib. 3. cap. 52. fol. 164.

Woisielk álbo Wolstinik Syn Mendogá Krolá będąc pierwey Cerncem Zakonu Ruskiego / z Monásteru iáko Kazimirz pierwszy Polski/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie y Zmodzkie wybrány y podniesiony/ Roku 1264.

Rozdział V.

BDY ták ty srogie zaboystwá y wnętrzne niezgody Xiążąt Litewskich Ruskie / Zmodzkie / y Litewskie páństwá trwożyły / y wielkimi á práwie pewnymi niebespiecznościámi przed tym kwitnącemu w męstwie y w szczęściu páństwu wielkiego Xięstwá Litewskiego groziły: obaczyli się pánowie / w ktorych należał porządek y záchowánie Rzeczypospolitey / iż

bez iednego pewnego wodzá y zwierzchniego sprawce / ták szerokie Páństwo Krzyżakámi Pruskimi y Liflandskimi / głownymi nieprzyiacioły / tákże Ruśią ogrodzone niemogło się w cále osiedzieć. Przeto záraz vśmierzywszy y zagásiwszy spolne miedzy sobą nieznaszki / ziechali się do Kiernowa / gdzie wszyscy iednostáynie około wybrania y podnieśienia ná wielkie Xięstwo Woysiełká Cerncá Syná Mendogowego / ktory ná ten czas po zábitym Oycu w Pinskim Monásterze mieszkał / rádzili. Ale Zmodź y Jatwieżowie / ktorzy Troynácie álbo Stroynácie y Dowmantowi do zámordowánia Mendogá Krolá Litewskiego Oycá iego pomagáli / przeciw temu byli / boiąc się / áby on nád nimi nie mścił się śmierći okrutney oycowskiey. Russacy zás ktorzy byli od Skirmuntá / Erdiwiłá / Algimuntá / y Ryngoltá oycá Mendogowego / Xiążąt Litewskich zhołdowáni / y do posłuszeństwá Litewskiego y spolney iednośći zdawná przypędzeni / iáko Połocżánie / Nowogrodzánie / Grodniánie / Podlászánie / y Mozerczánie / zgadzáli się iednostáynymi głossy / ná ktoregokolwiek z Synow Daniłá Krolá Ruskiego / álbo ná Lwá / álbo ná Romaná / á drudzy ná Swarná álbo Swarnirá Dánilowego Siestrzeńcá / ktory ná ten czás w Drohićinie miał Stolicę swoię / á z Mendogiem Krolem Litewskim zábitym wielkie przyiaćielstwo miał / y spolną mocą przećiw kázdemu nieprzyiaćielowi záwżdy zwykli byli obádwá walczyć.

Ziazd w Kiernowie.

Rosterki o wybraniu wielkiego Kniaziá Litewskiego.

Przeto iż ty Xiążetá Ruskie przerzeczone mężne były / k temu Litwie w sąśiedztwie zewsząd przyległe / rádzili áby ná wielkie Xięstwo Litewskie ktorykolwiek z nich był przyzwány. Litewscy zás wszyscy Pánowie / Kniáziowie / y Boiárowie ná to y słowá mowić niepozwolili / broniąc wtym y przestrzegáiąc zacnośći / záwołánia / y pirworodnych własnośći narodu swego / ktory począwszy od Palemoná / y Dorsprunga / Xiążąt Rzymskich / iáko w tych kráinach pułnocnych dziwnym lossem páńskim z Włoch zanieśieni osiedli / y grunt páństwá Litewskiego fundowáli / nigdy postronnych Pánow nád sobą niemieli áni ználi / y owszem ieszcze ná Ruskie Xięstwá Synow Xiążąt Litewskich / Litwá y Zmodź wsadzáłá / iáko Erdziwiłá ná Nowogrodzkie / y Podláskie / Mingayłá y Ginwiłá ná Połockie / Skirmuntá ná Luckie / Karaczowskie / Turowskie / Starodubskie y Cernihowskie / Tákże też Pissimontá / Troynátę / Algimuntá y Ringoltá Oycá Mendogowego Krolá Litewskiego / ktorzy sámi s potomkámi swoimi Litewskim y Zmodzkim męstwem w Ruśi moc swoię szeroko rozszerzewili / á gdyby z synow Daniłá Krolá Ruskiego / ktorego ná wielkie Xięstwo Litewskie przełożyli / tedyby Rusin był życzliwszy Ruskiemu narodowi / zá czymby Litwá z wielkiego páństwá w máły powiát álbo iákie vdzielne Xięstwo potym do Ruskiego władowánia obrocona byłá / Przeto słuszniey / pożyteczniey / y sławniey Woisiełká álbo Wolstinikà syná Mendogowego / iáko własnego y iedynego Dziedzicá z Monásteru Pinskiego wziąć / álbo y gwałtem ieśliby tego byłá potrzebá wydrzeć rádzili / á ná wielkie oyczyste Xięstwo Litewskie podnieść / y ná Stolicy dziedziczney zgodliwie posádzić / nie szukáiąc tego v postronnych y cudzych Narodow / co w domu mieć snádnie mogli z większa sławą y pożytkiem.

Rozrywká w Elekciey stárey Litwy y Zmodzi.

Wypráwili tedy Pánowie Litewscy záraz do Woisiełká posły imieniem wszystkiego pospolstwá y Boiar Litewskich / wzywáiąc go y prosząc ná oyczyste páństwo / ktory ácz się powołánim od Bogá ná inszy stan / to iest Duchowny / á k temu zakonny długo wymawiał / wszákże gwałtowna potrzebą zátrwożoney y ku zginieniu przez wnętrzne niezgody náchyloney oyczyzny zwyciężony / y vprzeymymi prosbámi poddánych zmiękczony wyiechał z Monásteru Pinskiego / do Nowogrodká / á potym zebrawszy się z Nowogrodczány / w Xiążęcym poczcie ruszył się do Kiernowá / gdzie go wszyscy Pánowie / Boiáre / y Pospolstwo z wielkim weselim y rádośnym łado łado spiewáiąc z klesktánim ręku przyięli / y ná stolicy

Woysiełk Czerniec ná Xięstwo wielkie podnieśiony.

wielkiego

wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ Zmodzkiego/ Nowogrodzkiego/ Połockiego/ y Kurlandſkiego poſadzili y zwykłymi ceremoniami z mieczem w Czapce Xiążęcey podnieśli.

A otrzymawſzy iuſz gruntownie páńſtwo oyczyſte Woyſielk trwał nabożnie w Greckim Cerncym zakonie/ bo záwżdy ná Xiążęcym vbierze z wierzchu Kapicę noſił czarną/ iáko też Kazimierz Mieſzkow ſyn Bolesławá Chabrego Krolá pirwſzego Polſkiego wnuk czynił/ gdy był tákże z klaſztornych cieniow ná Kroleſtwo Polſkie oyczyſte przywiedziony. Ale Walſtinik odmienił ſię pobożnośćią od onego/ Bo Kazimierz iáki vbior z wierzchu noſił/ tákimi też był y we wnątrz cnotámi ozdobiony/ y ku wydźwignieniu vpádłey Korony świętą pobożnośćią vzbroiony. Woyſielk záś zwierzchu owcze odzienie noſił/ á wewnątrz wilk ſię drapieżny táił. Bo záraz ná początku pánowánia wiele pánow Zmodzkich/ Jatwieſkich y Litewſkich pomordował/ mſcząc ſię zábićia Oycá Mendogá/ Drudzy záś iáko przed Neronem vćiekáli/ á on ſwoim dworzánom ich imioná rozdawał/ á tym prześládowánim nieprzyiaciol wnętrznych/ y łupieſtwy poddánych wielkie ſkárby zebrał/ ktorymi potym przećiw Lwowi Dánilowicu Krolewicu Ruſkiemu/ Włodimirſkiemu Xiążęćiu walczył/ o ſpolność gránic Litewſkich. Z Swárnem záś Xiążęćiem Drohickim ſieſtrzeńcem Dánilowym wielką przyiaźń wiodł/ y ſpolną mocą obadwá Polſkę náieżdżáli/ y áż do Jłży przećiw Bolesławowi Wſtydliwemu Monárſze Polſkiemu Krákowſkiemu y Sendomirſkiemu Xiążęćiu walcząc/ wſzyſtki włośći wſzerz y wzdłuż wypalili/ y Jłżę miáſto zburzyli. Jatwieżow też do Mázowſza y Lubelſkiey ziemie kozáctwy drapieżnymi vſtáwicznie náſyłáli/ ktorych tegoż roku Bolesław wſtydliwy poráźił y wykorzenił z Podláſza.

Okrucienſtwo Woyſielká Czerncá.

Woyſielk do Jłże Polſkę woiował.

O poráżeniu ná głowę Jatwieżow Pobrátinow Litewſkich przez Polaki ná Podláſzu/ Roku 1264.

Co był zá Narod ći Jatwieżowie/ á iáką mowę/ obyczáie y ſpoſob żyćia mieli/ tośmy iuſz ſzeroko y dowodnie pokazáli w ſpráwach y w dźieiach Ruſkich/ gdy ich ono Jarosław Swátopełkowic/ Kijowſkie y Włodimirſkie Xiąże poráźił/ Roku od Chriſtuſá 1113. co wyżſzey naydźieſz ieſliś zábaczył. Ná tych ſie też Jatwieżow Bolesław Pudicus álbo Wſtydliwy rzeczony/ Monarcha Polſki poſpolitym ruſzenim Polſkiey źiemie zebrał/ pobudzony w gniew ſłuſzny/ ich częſtymi drapieżnymi náiázdy/ y plundrowánim źiem ſwoich.

Ták tedy vſłyſzawſzy o wnętrznych roſterkach Ruſkich y Litewſkich Xiążąt/ roku od Chriſtuſá Páná 1264. wielką mocą zſzykowawſzy Woyſká Polſkie pod Záwichwoſtem/ ciągnął ná Podláſzę/ oſtrożną ſpráwą y porządną. Bo ták rozumiał/ co ſię y ſtáło/ iż Jatwiżowie iáko do zwyćięſtwá/ ták do mężney śmierći vporni/ mieli mu dáć bitwę/ choćby też y przegráli/ á kráin ſwoich przed oczymá niedopuśćić burzyć/ iákoſz ſię Bolesław nie omylił w ſwoim zdániu o męſtwie Jatwieſkim. Bowiem iáko ſkoro w gránice ich wćiągnął 22. dniá Mieſiącá Czerwcá/ wnet wſzyſtká wielkość onego Pogáńſtwá z Komatem álbo Konatem (iák Cromer) ku odbićiu woyny gotowa/ á ledwo od ſtráży Polſkiey obaczona gdy Słońce wſchodźiło do obozow Polſkich z ochotną

Smiáłość Jatwieżow y Bitwá ich z Polaki.

z ochotną śmiáłością/ y wesołą iáko ná gody rádością zápálczywym á śpiesznym pędem przycieráłá. Co obaczywszy Bolesław/ wywiodł Polskie vphy przeciw im szykowáne/ potkáli się zobudwu stron ogromnie / iedni ná drugich ślepą á zápalczywie vporną chęcią dárli się/ ták iż kilko godzin wątpliwym zwycięstwem y społnym męstwem bitwá trwáłá. Potym gdy Polacy wielkością przemagáli/ y Xiąże Jatwieżkie Komatá vkłoli (ktory się przodkiem sam potykał) poczęli Jatwieżowie dopiero vstáwáć/ wszákże z nich żaden z mieyscá nievstąpił / áż wszyscy do iednego mężnie się z Polaki bijąc / y nierowny odpor vporną śmiáłością dawáiąc ná plácu polegli / nie bez pomsty śmierći swoiey. W czym Sabinom/Samnitom/Weientom/Equom/Campanom/Kartaginencykom/Spartenom ad Termopillas, y inszym rozmáitym narodom/ ktorych Liuius z Rzymiány y Trogus/ etc./mężne o wolność bitwy wypissáli / przyrownáni á snáść y sowito w Rycerskich dzielnościach nád nich przełożeni być máią. Bo wżdy oni czásem á málo niewszyscy *sub iugum missi* Rzymiány zwycięsce nád sobą wyznawáli/ á czássem przegráne bitwy (záchowawszy vcieczką zdrowia swoie) nápráwowáli / y odnawiáli/ á Jatwieżowie Litewscy/ wolności swoie y oyczyzny swobodę/ záráżem śmiercią mężną mężni Mężowie zápieczętowáli. Bo iáko Długosz y Miechouius lib.3.cap.45. fol.145. y Cromerus lib.9. świádczą / *nec pedem referre in bello, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare consueuerant, nec nouerant quidem terga uertere*, iż áni vciekáć/ álbo nogi vmknąć ná woynie/ áni też bitwy/ choć przegráną widzieli / zwłoczyć álbo wzbraniáć byli zwykli. Dla ktorego vporu ná tey woynie od Polakow práwie byli zgruntu wygłádzeni / zwłaszczá Boiáre álbo Slachtá / iż tylko máło co chłopstwá z nich zostáło/ ktorzy się potym z Litwą zmieszáli / ták iż dziś imię Jatwieżow nie bárdzo znáiome iest / Ostátki ich Bolesław mieczem do wiáry Chrześciáńskiey przymusił / bo ktory się chrzćić wzbraniał / káżdego ścięto. A iżby ták pustá ich kráiná nie zostáłá/ Mázurámi y Polaki z ktorymi się potym Russácy dla przyległości pomieszáli/ Podláśże ossadził. Wypráwił też Bolesław Pudicus v Alexandra Papieżá czwartego Priuilegia / áby nowy Biskup Jatwieżom Nowochrzczeńcom był vstáwiony / wszákże to do skutku nieprzyszło/ ácz Papież pisał do Arcybiskupá Gnezneńskiego około tego / ktory list Długosz w swoiey Kronice nápisał. Ostátek o tych Jatwieżach iákomći powiedział/czytay wyszey w Dzieiach Ruskich.

Comat Xiąże zabity.

Jatwieżowie porażeni.

Ná Podláśżu nowe osády.

Cometá.

Tegoż roku Kometá strászna przez trzy Miesiące trwáłá w Polszcze / zá ktorą potym mor ná bydło wszelákie przyszedł. W Prusiech też Krzyżacy od Pogan Prussow/ Zmodzi/ Kurlandow y Litwy práwie wszyscy byli poráženi/ á málo z gruntu nie wygładzeni. Bo y Mistrzá Helmeryká/ y Teodriká Marszałká wielkiego / w bitwie przegráney/ gdzie przednieysze woyská Rzeszé Niemieckiey poległy / stráćili.

Helmeryk Mistrz Pruski zábity.

O Wtár-

O wtárgnieniu Swarno, wym z Ruśią do Polski / y porázeniu iego przez Polaki / Roku 1265.

Rozdział VI.

ROku 1265. Swarno álbo Swarmir Xiąże Dro-
hiczkie y Łuckie z Woyśielkiem wielkim Xiędzem Litewskim
y Zmodzkim / zebráli woyská wielkie ná Bolesławá Pudiká
Monárchę Polskiego / chcąc się pomśćić zburzenia Podlásza /
y porażki Jatwiezow. A ták wielką mocą naprzod do Sen-
domirskiey ziemie wtárgnęli / paląc y burząc co się náwinęło.
Ale Slachtá y Pánowie Sendomirscy nierádząc się wtym
Monárchy Bolesławá / tákże pospolstwo nád nádzieię ich / wnet się iáko ná
gwałt do kupy zebráli / á Russakow w rożnych zagonach y w ćiásnych kątach
zástoczywszy znáczną porażką pogromili / pobili / y poimánych náwiązáli / á
kupy swoie sowito odebráli / ták iż Swarno z Russaki / y Woyśielk z Litwą /
ledwo mydło vwiezli / y obozow odeśli.

Długossus et Miechouius fol. 145. cap. 45 lib. 3. Crom. lib. 9. etc.

Russacy y Litwá od Polakow porázeni.

Roku záś 1266. Danilo Romanowic Krol Ruski / dwá kroć z Rámienia
Papieskiego raz w Kiiowie drugi w Drohićinie koronowány / Rzymskiego Ko-
śćiołá Apostata (iák go Miechouius lib. 3. fol. 168. zowie) przodek Xiąząt Ostro-
skich żywotá dokończył / Lwá y Romaná Synow zostáwiwszy.

Danilo Krol vmarł.

Tegoż roku Bolesław Wstydliwy Monárchá Polski widząc rosterki dla
śmierći Dániłowey w Ruśi / vmyślił się y swoich krzywd / y zábićia Semowitá
Xiążęćiá Mázowieckiego pomśćić nád Swarnem Drohickim Kniáziem. Ruszył
tedy ziemię / á wszystkim się kazał śćiągáć dla popisu y szyku do Ropczycz miá-
steczká. Spráwę wszystkę woienną / y zwierzchnie Hetmáństwo poruczył Piotro-
wi Woiewodzie Krákowskiemu / á sam Bolesław z Kingą żoną vstáwicznie się
modlił / woysko swoie w obronę pewną Pánu Bogu poruczaiąc. Piotr záś Wo-
iewodá wziąwszy pod spráwę woysko / ćiągnął prosto w ziemię nieprzyiaćielską /
ále wszystko bácznie / rostropnie y opátrznie spráwował / ostrożnie postępował /
straż y spiegi ná wszelkie strony rozsełał / obozom mieyscá y położenia przyrodze-
nim nád wodámi obierał / á wpiczowánie dla żywnośći / paszey / y dla drew nie-
puszczał áni posyłał z obozow / tylko s pewną obroną rycerstwá zbroynego / wie-
dząc iż z chytrym nieprzyiaćielem igrzysko záczął. Nie bárdzo byli dáleko w zie-
mię nieprzyiaćielską záśli Polacy / Aliści Swarno Xiąże z wielkim woyskiem
Ruskim / Litewskim / y pomocą Tátarską / ná polu ktore Piętą názywáią / o-
gromne vphy pokazał / y położył się obozem nie dáleko od woyská Polskiego /
ále tego dniá Polacy w pokoiu stali. Názáiutrz 19. dniá Czerwcá Mieśiącá
w Sobotny dzień S. Protazego y Gerwazego Męczennikow (ktorego też
dniá przedtym Roku 1205. Romaná dziádá tegoż Swarná oycá Dániłowe-
go Polacy v Zawichwostá byli porázili y zábili / ták się to wyższey wierszem
powiedziáło) wywiodł Piotr Woiewodá Polakow zszykowánych do bitwy /
nápomniawszy ich / iż ten dzień mieli mieć iáko y przodkowie ich nád tymże
nieprzyiaćielem szczęśliwy. Swarno też bitwy niezbraniał / á ták Polacy z dá-
leká naprzod poczęli strzeláć s kusz ná Russaki / Russacy záś z Litwą y z Tátary
z Łukow / ále iż się lepiey Russakom szczęśćie y zwyćięstwo száńcowáło / gdy niż

Bolesław poszedł ná Russaki.

Spráwnego Hetmáná postępki w ziemi nieprzyiaćielskiey.

Pole Pietá.

Crom. Expeditiori genere armorum plures de Polonis vulnerantium.

Bitwá Polakow z Russaki.

raz Polak kusze lewarem náciągnął/ tym Rusin ieden prętkimi strzáłámi kilkudziesiąt snádnie ránił / wnet Polacy z wielkim pędem ná nieprzyiacielskie vffy przytárli/ á z bliská kopijámi/oszczepámi/y mieczámi Russakow bili / skąd záraz ich rzecz lepsza być poczęła/vstępują Russacy/Polacy ná nich przycieráią/ Swarno sam vsiłował znowu bitwę náprawić/ ále widząc iż prozno/popuścił Koniowi wędzidłá / pierzchnął zá drugimi / á tu dopiero wszystko woysko Ruskie tył podáło/ ieden vff drugiemu vciekáiąc zástępuie/y záwadza/ pomieszáli rozno rożne szyki / Polacy sieką y kolą vciekáiących / wiele ich też odrzucáiących broń imáią/ wiążą/topią/ w powrozach wiodą/ ták iż zupełne á sławne zwycięstwo Polacy otrzymáli/ á rozebráwszy bogáte/y náspiżowáne nieprzyiacielskie obozy/ y Ruskie włości szeroko spustoszywszy / wrocili się zwycięscy do Polski / rozmáitymi łupámi obciążeni. A ták bárdzo siły Ruskie z ich myślą hárdą tą porażką były przełomione / iż potym przez wiele lat nieśmieli nic nieprzyiacielskiego myślić przeciw Polakom. O tym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 45. Cromer. lib. 9. etc.

Swarno vciekł z bitwy.

Cromer. Vastata est hoc anno rursus à Lituanis et Prußis Mazouia.

Litwá Mazowsze woiuie.

Ale Litwá tegoż roku mszcząc się porażki Russakow / zebráli się z Pogány Prussámi / z ktorymi Mázowsze biedne zwoiowáli / y splundrowáli / gdy Bolesław y Konrad Xiążętá Mázowieckie tylko Zamkow ledwo obronily.

W tenże czás gdy Clemens tego imienia czwarty Papież świątobliwośćią żywotá sławny vmárł/ Stolec Papieski był prozny przez trzy látá / dla niezgod Kárdinalskich.

O zábiciu Woisielká Mendogowicá Krolewicá y Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ przez Lwá Daniłowicá Krolewicá Ruskiego/ Roku 1267.

W Osmierci Daniłá Królá Ruskiego/ gdy się niemáłe burdy wszczęły miedzy Xiążęty Ruskimi/y Synámi iego/ około zwierzchności Monarchiey/ Woysiełk też Wielki Xiądz Litewski y Żmodzki / máiąc czás po temu / wziął y opánował w Interregnum kilko Zamkow Ruskich / á zebrawszy woysko z Litwy y z Żmodzi y z ostátkow Jatwieżow/ ciągnął ná Wołyń/ chcąc Włodimierz wydrzeć Lwowi Daniłowicu Ruskiemu Krolewicu. Ale Xiążę Lew vchodząc mądrze z Woisiełkiem woyny/ zwłaszczá w zátrwożonym po oycu świeżo vmárłym Interregnum / dał się w Compromis do słuszney o rożność spolnych gránic vgody z Woisiełkiem Litewskim Xiążęćiem/ ktory się wszystkiego Wołyniá vpornie pod Ruśią domagał. Rospuścił tedy woysko Woysiełk wziąwszy sobie czás ná spolną rozmowę z powinnymi Lwowymi / ktorzy zábiegáiąc niebespieczney woynie / ziechali się byli do Włodimirzá/ Wasilko Xiążę Hálickie/Brát nieboszczyká Daniłá/á Striy Lwow rodzony/ Swarno Drohiczkie y insze Xiążętá Ruskie. Woisiełko też wielki Xiądz Litewski przyiechał ná czás złożony do Wrowská Monasterá S. Daniłá/w ktorym pierwey będąc Cerncem w zakonie/ támże leżał długi czás/ obozem się położywszy z Pány y Kniáziámi swoimi / y Boiáry Litewskimi / czekáiąc wyiázdu Xiążąt Ruskich ná Compromis y vgodę o rożność gránic. Ale Lew Daniłowic Xiążę Włodimirskie zákrawáiąc chytrego fortelu Jaropełká Monarchy Kijowskie-

Woysiełk do Rusi z woyskiem Litewskim.

Chytrość Lwowá.

Ziazd Xiążąt Ruskich do Włodimirzá ná vgodę z Woisiełkiem.

Kijowskiego y Włodimirskiego przodká swego/ ktory ono był Bolesławá Krzy-
woustego Krolá Polskiego niezwyciężonego zdrádnym przemysłem pod Hali-
cem poráził roku 1139. o czym się wyższey dowodnie pokazáło/ vmyślił wyzwáć
Woisiełká głębiey w ziemię Ruską/ izby go ták śmiádniey mogł przez nogę prze-
rzućić. Posłał tedy ku niemu do Wrowská Wásilká Stryiá Xiążę Halickie/ y
Swarná Brátá siestrzycznego/ prosząc go áby do Włodimirzá z Rádámi swoi/
mi Litewskimi bespiecznie dla przyiacielskiey namowy przyiechał: Wzbrá-
niał się długo Woysiełko s Pány Litewskimi/ máiąc podeyrzáną wiárę Lwo-
wę/ poniewaź z sobą w nieprzyiáźni z dawná byli/ y tákże chciał áby Lew do
niego do Wrowskiego Monásteru ieśliby miał potrzebę przyiechał/ gdzieby ták
Litwie/ iáko y Rusi iednáko gránice przyległy. Ale gdy Woisiełkowi Swarno
y Wasiełko Halicki wiárę swoię obwiązáli/ y zá bespieczeństwo przyrzekli/ dał
się námowić/ iechał z nimi do Włodimirzá/ gdzie go Lew z Brátem Romá-
nem w dzień Niedzielny pokrytą z wierzchu przyiáźnią vczciwie (á w sercu
wąż) przyiął.

O tym Wincentius Cadlubcus/ Długossus/ Miechoui lib. 3 ca. 14. fol 81. Cremer. lib. 6. Bielsci? y Cronika nasza.

Tym ksztłtem y Bolesław Polski/ y Kieystut od Jagiełá/ y wiele inszych Xiążąt y Hetmánow vdáwiono. Strzeż się y karz cudzą przygodą.

Miał gospodę Woysiełk z swoią Litwą w Monásterze S. Michałá wiel-
kiego. Názáiutrz záś skoro po obmowie/ prosił tych wszystkich Xiążąt ná o-
biad Markolt Niemcin Pan Ruski/ ktory był zwierzchnim Sprawcą y Rá-
dą v Danilá zmárłego Krolá Ruskiego/ támże byli wszyscy weseli/ á pod dobrą
myśl podpiwszy Wasiełko (iáko Látopisiec świadczy) Kniáź Halicki iáchał do
swey gospody/ Woysiełk tákże Wielki Xiądz Litewski do Monásteru S. Michá-
łá gospody swoiey/ iáchał z Litwą bespiecznie. A potym Lew Danilowic Xiążę
Włodimirskie przyiáchał do niego w Monáster piiány/ y wyzwał go z pokoiu
álbo z łożnice mowiąc thowárzyskim obyczáiem/ Napiymo się iesżcze Kumie
(Bo się byli w ten czás v Márkoltá Niemcina pokumáli iákoby dla lepszey/ áno
dla zdrádliwey przyiáźni) á skoro do niego Woysiełk piiány bespiecznie z pokoiu
wyszedł/ niespodziewáiąc się zdrády/ záraz mu Lew począł vrzucáć ná oczy
okrućieństwá Oycá iego Mendogá/ ktore czynił nád ziemiámi Ruskimi/ tu-
dzież iż y on łákomie á niesłusznie zamkow iego Ruskich oyczystych kilko był
vbieżał/ á zá tym z wielką popędliwośćią kazawszy go swoim sługom osłoczyć/
sam mu rościął szablą głowę/ áż mozg ná śćiánę y ná sługi pierzchnął. Tákże
zábitego w Monásterze odesli/ á Panow inszych Litewskich w gospodach
ná possadzie poimano/ Státki rozebrano/ roszárpano/ Dworzánow thez
własnych Woysiełkowych piiánych/ ktorzy się tákiey czći niespodziewáli/ po-
sieczono/ á drugich ná Zamek Włodimirski possadzano. A tym sposobem
Lew vczynił sobie koniec woyny z Litwą. A Wasiełko Xiążę Halickie Stryy
Lwow/ z Swarnem Drohickim/ pokázuiąc z siebie iż śmierći Woysiełkowey
nie byli winni/ bo go byli sámi ná swoie słowo z Wroskiego Monásteru wy-
wabili/ z wielką tego záłośćią vżywáli/ máiąc to zá wieczną zelżywość y hán-
bę Narodu Ruskiego/ iż ták zacne Xiążę przećiw práwu wszech Narodow/
zá złamániem od nich przyrzeczoney wiáry było zabite. Támże go w przerze-
czonym Monásterze S. Michałá wielkiego w Włodimirzu Xiążęcą pompą
vczćiwie/ ácz zá iego niestáło/ pochowáli. O czym Látopisiecz Litewski y
Ruski/ Miechouius tákże lib. 3. cap. 49. fol. 153. Cromerus lib. 9. etc. wspo-
mináią.

Woysiełk wielki Kniáź Litewski od Lwá Dánilowicá okrutnie zábity. Otoż tobie cześć y rozmowá.

Pogrzeb Woysiełkow.

W tym Wasiełku zábitym Synu Mendogowym (ktorego z oycem iedná-
ka śmierć podkáłá) Krolewicu y Wielkim Xiedzu Litewskim/ Nowogrodz-
kim/ Połockim/ y Zmodzkim/ skończyłá się Familia Xiążęcia Rzymskiego
Palemoná z Herbu Kolumnow. A Stolicá Litewska przeniesiona po
wtore do Kitaurussow Dorsprungowicow/ tychże Potomkow Xiążąt
Rzymskich/

Rzymſkich / ále inßey Fámiliey / ná ktorą był wybrány Swintorog Vtenuſſowic.

A Lew Dániłowic zábiwßy Woiſiełká wielką ſławę y miłość v Ruſſakow ſwoich otrzymał / y bez boiáźni przeſpiecznie ſam w Ruſkich Xięſtwach Podláſkim / Wołyńſkim / Kijowſkim / Swiniogrodzkim / Podgorſkim (gdźie y Lwow Miáſto ſławne z dwiemá Zamkámi od ſwego imienia záłożył) y Halickim po śmierći Stryiá ſwego Wáſſilká Brátá Dániłowego ßeroko á wielmożnie pánował z Brátem ſwoim Romanem. A to ſą wßyſtko przodkowie Xiążąt Oſtroſkich / y Záſłáwſkich.

Lwow Miáſto záłożone.

Swintorog Vtenuſſowic z Herbu Kitaurus ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie wybrány / Roku 1268.

Rozdźiał VII.

DY ták przez wnętrzne niezgody / y ßkodliwe domowe roſterki Xiążętá Litewſkie Mendog Krol od Stroynáty Synowcá / Stroynat też zábiwßy Brátá Towćiwiłá Połockie. od Woyſiełká álbo z iego naprawy / Woiſiełk záś wygubiwßy wiele Pánow Litewſkich od Lwá Dániłowicá był zábity / bárdzo było poßło Wielkie Xięſtwo Litewſkie ná Wołoſkie Hoſpodárſtwo / ále wczás temu Litwá zábieżáłá / widząc iż ſię Rzeczpoſpolita ku vpadku miáłá. Bo zárázem nie czekáiąc áby ſię Interregna záſtárzáły / Jednowłaidcow álbo Wielkich Xiędzow z włáſnego narodu porządną y chwálebną (ácz won czás ießcze byli proſtymi bez nauk pogány) opátrznośćią ſobie wybieráli. Jáko y w ten czás opłákawßy obyczáiem pogáńſkim / żáłoſne zámordowánie Wielkiego Xiędzá ſwoiego Woyſiełká Mendogowicá / ziecháli ſię wßyſcy do Kiernowá / gdźie po krotkich namowách iednoſtáynymi głoſſy wybráli ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie y Nowogrodzkie Swintorohá Vtenuſſowicá z Herbu Kitaurus Xiążę Zmodzkie / ktory w ßedźiwey ſtárośći w ten czás był tylko ſam iedyny potomek Xiążąt Rzymſkich / Juliana Dorſprungá y Proſperá Ceſariná / y Hectorá Herbu Rożey / ktorzy w ty pułnocne Zmodzkie y Litewſkie kráie z Publiußem Palemonem álbo Libonem / iáko ſię o tym wyżßey powiedźiáło / morzem zá dziwną ſpráwą Bożą byli zánieſieni. A Swiatorog w ten czás iuß miał lat 96. gdy był wybran ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie.

Opátrzność y porządek ſtárey Litwy.

Roku záś 1269. gdy ſię niezgadzał z Slachtą y Rycerſtwem ſwoim Zemomiſław Kuiáwſkie y Łęczyckie Xiążę / ták iż z Poddánymi Pan / Poddáni záś z Pánem ſrogim wolnośći broniąc burdy wnętrzne wiedli / wnet ſię Litwá zebráłá / ácz ich nieproßono ná iednánie / y proſto przez Mazowße y Pruſkie gránice do Kuiáwſkiey ziemie wćiągnęli / á nábrawßy ludzi y dobytku / z wielką koryśćią y łupámi do Litwy ſię wroćili. O czym Długoß y Cromerus lib.9. Miechouius fol.170. lib.3. cap.56. etc.

Litwá Kuiáwſką ziemię zwoiowáłá.

Tegoż roku 1269. dziwne ſię cudá w Polſcze vkazáły / ná obłokach woyſká wielkie y ogromne potykáiące ſię widziano / y chrzęſt iáko od zbroy ſłyßano.

Cudá ná Niebie.

A potym

A potym na drugi rok 1270. dwudziestego dnia Stycznia w ziemi Krakowskiey we wsi Nakiel/ trzydzieści y sześć dzieci żywych iednym porodzenim/ Slachetna Margareta Małżonka Groffa Wirobosławá vrodziłá/ ktore tegoż dniá pomárły. 36. Dzieci iednym porodzenim.

Potym też druga Cechna imieniem sześćdziesiąt dzieci tákże iednym rodzenim porodziłá. Wszákże y Auicenna pisze w księgach o Zwierzętach/ iż iedna Niewiástá siedmdziesiąt y ośm dzieci miáłá iednym porodzenim. Tákże Albertus Magnus lib. 9. de historijs Animalium pisze/ iż iedna Niewiástá pułtorá stá dzieci w Niemieckiey ziemi iednym porodzenim miáłá/ ále niedoszonych y martwych/ á káżde nie było więtsze iedno iáko pálec máły v ręki męskiey. 60. Dzieci rázem. 78. dzieci rázem. 150. Dzieci rázem.

Julius też Solinus Polihistor cap. 3. pisze/ iż w Rzymie zá pánowánia Augusta Cesárzá/ iedna Sielanka Fausta imienim/ czworo Bliźniąt żywych iednym rázem porodziłá/ dwoie mężczyzny/ á dwie dziewce. Julius Solin. Pol. cap. 3.

Tegoż roku 1270. v Kalisza vrodził się Cielec o siedmi nogach/ o dwu głowach z psiemi zębomá/ s ktorych iedna głowá ná włásnym przyrodzonym mieyscu/ á druga v ogoná byłá: Scierwu iego áni psi/ y ptacy nieśmieli się dotknąć. Cielec dziwny.

Tegoż Roku w rzekach Sląskich w Odrze y w Osie/ przez trzy dni wodá krwáwa płynęłá/ á we wsi Michałowie krwáwy deszcz szedł przez trzy dni. Wodá y deszcz krwáwy.

Też od dwudziestego dnia Czerwcá począwszy/ áż do pułsierpnia Miesiącá/ deszcz gwałtowny/ w nocy y we dnie bez przestánku szedł/ á gdy rzeki wezbráły/ Siołá/ Dwory y Miásteczká w niskich polach leżące/ zátopiły/ iż tylko wierzchy budowánia z wody wyglądáły. O tym Długossus y Miechouius lib. 3. cap. 56 fol. 170 Cromerus lib. 9. etc.

Wisłá zás y Narew wszystko cokolwiek nád nimi było powywracáły/ y gwałtownym potopem role popsowáły/ skąd potym drogość wielka y głody nástąpiły/ ále się do Litewskich rzeczy wroćimy.

Swinterog Vtenussowic Wielki Xiądz Litewski w zeszłych leciech stáruszek/ maiąc pokoy od Krzyżakow Pruskich/ ktorzy w ten czás mieli co czynić z Prussy Pogány/ spokoynie w Litwie pánował/ á potym Syná Germontá Xiążę żmodzkie zá żywotá swego/ ná Xięstwo Wielkie Litewskie Pánom y Boiarom zálecił y náznáczył/ áby go sobie zá Páná wczás wybráli. A gdy z tráfunku z Germuntem przerzeczonym synem swoim Wielki Xiądz Litewski Swintorog iáchał w łowy/ podobáło mu się mieysce w puszczy bárdzo ozdobne miedzy gorámi/ gdzie rzeká Wilna wpada w Wilią/ y prosił Syná swego Germontá przykázuiąc mu/ áby ná tym mieyscu y miedzy tymi rzekámi po śmierći ciáło iego według obyczáiu pogrzebu Pogáńskiego spalił/ y áby iusz potym nigdzie indzie/ iedno ná tymże mieyscu iednym/ ciáłá inszych Xiążąt Litewskich/ tákże Pánow y Boiar zacnieyszych palono/ y pogrzeby odpráwowano. Bo przedtym palili trupy martwe ná tym mieyscu gdzie kto vmárł. Potym też Swintorog Vtenussowic rychło dokonał żywotá swego w Nowogrodku/ zostáwiwszy Syná Germontá ná páństwo Litewskie/ á wykonał wieku swego lat 98. A ná Xięstwie Litewskim tylko 2. Lećie. Pálenie Trupow zacnieyszych náznáczone.

Hermont Swintorogowicz

Wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ y Zmodzki/ Roku 1271.

HJermont ießcze zá żywotá oycowſkiego będąc ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Ruſkie y Zmodzkie ſpolnym wßech ſtanow zezwoleniem wybrány/ po śmierci zás oycowſkiey Roku 1272. w Kiernowie był ná Stolicę w czapce Xiążęcey podnoßony/ według obyczáiu zdawná zwykłego/ y od przodkow podánego. Potym czyniąc doſić roſkazániu y woley oycowſkiey vczynił y záłożył wielkie Zhliſce miedzy goráni/ ná tym mieyſcu gdzie Wilná rzeká do Wiliey wpada/ láſſy wßyſtki okoliczne kazał wyſiec/ á vprzątnąwßy plác ßeroki/ poświęcił ono mieyſce z Worozbitámi ſwoimi obyczáiem pogáńſkim/ nábiwßy byoła rozmáitego Bogom ſwoim ná ofiárę/ tamże naprzod ciáło oycá ſwego Swintorogá Vtenuſſowicá według zwyczáiu ſpalił/ vbrawßy go w zbroię y w ßaty iego co nadrozße/ y Száblę/ Saidak/ Włocznią/ Chártow z Wyżłámi po parze/ Jaſtrzębá/ Sokołá/ y Koniá żywotnego ná ktorym ſam iezdzywał/ y ſługę álbo kochánká iego nawiernieyßego y namilßego/ żywego z nim poſpołu ſpalili/ złożywßy wielki ſtos drew dębowych y ſośnowych. Ryśie zás y Niedźwiedzie páznogćie Pánowie y Boiárowie około ſtoiąc w ogień miotáli/ dla tego iż wierzyli o dniu ſądnym/ ná ktory vmárli wßyſcy z nowu do żywotá przywroceni mieli ſtánąć/ á iż Bog ieden iákiś (ktorego nieználi tylko o nim ták wierzyli) wßechmocny/ y nád wßyſtkie inße Bogi naywiętßy/ miał wßyſtkich ludzi dobre y złe ſpráwy ſądzić/ ſiedząc ná gorze wyſokiey y przykrey/ ná ktorą gorę trudno wierzyli wleść bez páznogći Ryśich álbo Niedźwiedzich. Ale ſię o tym wyżßey doſić ßeroko powiedziáło/ w opiſániu rozmáitych Bałwochwalſtw Ruſkich/ Polſkich/ y Litewſkich. Tym tedy ſpoſſobem Swintorohá Oycá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ Germont Syn ná on Swiát odpráwił przez ogień/ á kośći zebrawßy w Trunę włożono záſpuntowáną/ á potym ná tym mieyſcu wyniosłą mogiłę vſypano.

Zgliſce trupow miedzy Wilną y Wilią.

Worozbitowie Litewſcy byli/ iáko v Rzymian Flamines & Augures.

Pogrzeb Swintorogow.

Coć ſię zda radby v niego był Kochánkiem?

Ták trzymáli o tym Bogu iáko Atenienſes de ignoto Deo.

Wiárá Litwy ſtárey o ſądnym dniu.

A ten rtałt y obyczay palenia trupow miáſto pogrzebu/ znáć iż Litwá miáłá podány od Palemoná álbo Liboná/ y od inßych w ty ſtrony zánieſionych Rzymian/ ktorzy tákże trupy vmárłych zwykli byli palić. Rzymiánie zás y inßy Włoßy ten obyczay od Eneaſſa Troiańſkiego wzięty záchowywáli. Bo y Troiánie y wßyſcy Grekowie Trupy záwżdy palili/ O czym naydzieß v Wirgiliußá Æneid. 6. &c. gdzie poczyna: *Itur in antiquam ſyluam Stabula alta ferarum &c.* Y v Terentiuſſa/ Liuiuſſa/ Ouidiuſſa etc. A Homerus w ty słowá pięknie opiſuie gogrzeb Patroclußa Achileſſowego kochánká od Hectorá zábitego/ Jliadum lib. 23.

Terent. in Andria.

Tum queis ea cura laboris
Demandata fuit congeſta protinus omni
Materia ſtruxere pyram, quæ partibus eſſet
Quatuor æqualis, ſed quælibet ordine centum

Menſura pyræ.

Longa

Longa pedum: & tristes super imposuere patroclum
Exanimem, multas etiam de more bidentes
Incuruosq́ pedes, lectissima corpora tauros

> To też Litwá záchowywáłá włáśnie / gdy bydło pobite pá- lili s trupem.

Cæsos ante pyram circumposuere, sed horum
Pingui adipe exanimem totum contexit Achilles,
A pede ad usq́ caput, mactataq́ corpora circum

> Y miody ná ogień lali/ y skrapiáli.

Mellis & unguenti redolentia uasa locauit.
Tum feretro incumbens, gemitumq́ e pectore ducens

> Konie wyborne.

Quatuor adiecit busto præstantia equorum
Corpora, deq́ nouem geminos (quos ipse fouebat

> Chartow pare.

Consueto sibi more) canes: ter quatuor addit

> To też Litwá wszystko włáśnie czyniłá/ gdy Krzyżakow ná ofiáre często/ przy swoich pobitych palili.

Egregios iuuenes præstanti ex sanguine Troum
Infesto mactans animo, post igne ueraci
Omnia consumente, graui de pectore questu
Suspirans, bis uoce uocans, affatur amicum:
Salue (ait) infernis etiam Patrocle sub umbris,
Gaude etiam, quia pollicitis nunc omnia solui,
Debita uota meis. Tecum bis sena cremantur
Corpora Troiani iuuenes, &c.

Hectorow zaś Pogrzeb ták wyráził żáłosnym wierszem.

Sic ait: Illi alacres mulos currusq́ parabant

> Id est Priamus pater.

Et plaustris iunxere boues mora nulla, parati
Conueniunt omnes in eodem limine portæ,

> Virgil: Itur in antiquam syluam, &c.

In syluamq́ abeunt, sonat icta securibus Ilex
Roboraq́ & quercus, ac ter tribus inde diebus
Materiam cædunt, plaustris & curribus omnem
Conuectant: Decima struitur pyra, ponitur Hector
Desuper exanimis, post hæc alimenta ferentes
Subijciunt flammis, & auara incendia miscent
Postera iamq́ dies, primo surgebat Eoo,
Conueniunt, nigroq́ ignes extinguere uiro

> A Litwá miodem.

Incipiunt, multis lachrimis albentia fratres
Ossa legunt cinere e medio, & candente fauilla,

> A w Litwie z wybornego Debu.

Atq́ urnæ includunt, Auro ex meliore paratæ
Quam molli circumseptam uellamine, Terræ

Defodiunt, circumq; locant ingentia ſaxa,

Atq; ita honorati ſtatuunt monumenta ſepulchri,

A tu ſię właſnie Greckie y Troiáńſkie pogrzeby zgadzáią z Litewſkimi/ coma też w inßych ktore mam wierßámi o tym wydáć kśięgach/ właſnie według Homeruſſa wierßem wierß wyráźił.

Epiſt. famil. lib. 4.

Tenże też zwyczay palenia trupow Rzymiánie záchowywáli/ á czym opußczáiąc inßych Hiſtorykow/ Seruius Sulpitius do Cicerona ták piße lib. 4. famil. Epiſt. o Pogrzebie Marká Marcellá Rzymſkiego zacnego Patriciuſſa/ w Atenach od Magia Chiloná zdrádą zábitego w ty słowá:

W Mieścieſmy Ateńſkim mieyscá do pogrzebu vprośić niemogli/ gdyż tego przed tym nikomu niedopuśćili/ wßákże w ktoreybyſmy chćeli Szkole álbo Collegium/ tám go nam pochowáć dozwolili/ etć. *Nos in nobiliſsimo orbis terrarum gymnaſio Academiæ locum delegimus, ibiq; eum combuſsimus &c.* Myſmy powiádá w naſláchetnieyßey wßyſtkiego Swiátá Szkole w Akademiey mieyſce obráli/ y támeſmy go ſpalili/ á potymeſmy ſię ſtáráli/ iż mu ná tymże mieyſcu grob marmurowy Atenienſowie poſtáwili. Toż naydzieß ná wielu mieyſcach w Hiſtoriach Rzymſkich y Greckich/ etć.

Jam też ſam widział w Conſtantinopolu y w Nicenie/ w Kalcedonie/ y w Sylibriey/ bárdzo wiele ſtároświeckich kolumn álbo ſłupow z mármuru wyſſoko wymurowánych/ ná ktorych ießcze y teraz leżą okrągłe truny álbo ſkrzynie marmurowe/ w ktorych popioły ſpalonych ciał Xiążąt Greckich y ludzi zacnych były záchowáne/ y napiſſy ná tychże ſłupach álbo Epitaphia káżdy po Grecku y po łáćinie może czytáć wierßem vczynione.

Roku 1574.

W Traciey tákże y w Bulgariey bárdzośmy częſte mogiły z kámienia ćioſánego wynioſłe widzieli/ á drugie ná ksztalt gor wielkich vſypáne w ktorych ćiáłá Xiążąt walecznych leżą/ o ktorych dzielnośćiach ießcze y dziś Serbowie powiádáią/ y ná ſkrzypiczkach przygrawáiąc żywoty ich nam wyſpiewywáli. Ták też y Litwá przykłádem inßych narodow pogáńſkich/ Xiążętom ſwoim pogrzeby przez ogień ná tym mieiſcu gdzie Wilna w Wilią wpada/ y gdzie naprzod Swintoroha ſpalili/ odpráwowáli/ Pány zacnieyße támże palili/ áż do czáſſow Jagełowych/ á zwáli to mieyſce Swintorohá imieniem Xiążęciá ſwoiego/ ná nim naprzod ſpalonego. A iżby ony zgliſká tym więtßey wagi y świątobliwośći były/ vſtáwił ná tym mieyſcu y fundował Xiążę Giermont kápłany y worozbity/ ktorzyby modły y ofiáry Bogom odpráwowáli. Ogień też wieczny z dębowych drew ná tych zgliſkach záwżdy we dnie y w nocy gorzał/ ná chwałę Perkunowi Bogowi/ ktory gromámi/ łyſkáwicámi/ y ogniem władał. A ieſliby zániedbálſtwem kápłanow álbo ſług ná ten vrząd wyſtáwionych ogień kiedy zgáſł/ tedy tákowi bez żadnego miłośierdzia iáko świętokraycy bywáli ogniem paleni/ iáko ſię o tym wyżßey powiedziáło/ w opiſaniu Bogow Litewſkich pogáńſkich.

Swintoroha zgliſce/ gdzie dziś Wilno.

Fundacio modł pogáńſkich.

Litwá Wołyń woiuie.

Potym Giermont vſpokoiwßy od Pruſkich y Liflandſkich Krzyżakow/ tákże od Polſki gránice ſwoie przez przymierze/ zebrał woyſko z Zmodzi y z Litwy/ á wtárgnąwßy ná Wołyń wdzierżáwy Lwá Dániłowicá Włodimirſkie/ Kijowſkiego y Luckiego Xiążęciá/ mśćił ſię nád nim zábićia Woyſiełká Xiążęciá Litewſkiego/ ktorego był zábił náiáchawßy w Monaſterze/ iáko o tym wyżßey.

Gierwati.

Miáſteczko Giermanty ktore potym Gerwanty/ á dziś Gerwaty zowią/ przerzeczony Germont od ſwego imienia w Litwie záłożył.

Boleſław Wſtydliwy porázil Pánow

Potym Roku 1273. iáko Dlugoß y Cromerus lib. 9. fol 165. *editionis secundæ* piße: Gdy Boleſław Wſtydliwy/ Monarchá Polſki poráźił przećiwną ſtronę ſwoich poddánych/ Sláchty y niktorych Pánow/ ktorzy

przećiw

przećiw temu wybráli byli sobie zá Páná Władisławá Xiąże Opolskie/ wnet Litwá vsłyszawszy o tych wnętrznych rozruchach Polskich / wtárgnęli do Lubelskiey ziemie/ snadź iáko się domniemawano/ zá poowodem Páwłá Biskupá Krákowskiego / ktory złośćią wrodzoną nápełniony wziął był z Litwą porozumienie przećiw Pánu swoiemu Bolesławowi / á ták Litwá bez odporu Lubelską ziemię zwoiowawszy/ z wielkimi łupámi ludzi powiązánych do Litwy wywiodli. Bo w ten czás śiły máłey Polski ku dániu rátunku bárdzo były osłabiáły oną wnętrzną woyną/ gdy Slachtę y Rycerstwo swoie przećiwne Bolesław był poráźił v Boguczyná.

Polskich sobie przećiwnych v śioła Boguczyná roku 1273. Czerwcá Miesiącá dniá 2. Litwá Lubelską ziemię zwoiowáłá.

Ale tá wtarczká do Lubelskiey ziemie nie bez pomsty byłá Litwie / bo gdy oni Lubelską ziemię woiowáli/ Mazurowie też z Kuiawiány/ Podláską ich ziemię y Pruską wzaiem splundrowáli. Bo w ten czás Prussowie pogáni z Litwą się złączywszy wiele broili / wielką porážką kilá kroć Krzyżakow poráziwszy / y Zamkow ich niktorych dobywszy / z ziemią zrownáli. O czym Długosz y Cromerus.

Cromerus. Polessensis Lituanorum dito & Prussia vicissim à Masouijs vastata est.

Potym iáko Długosz y Miechouius lib. 3. fol. 171. pisze Henrik Mistrz Pruski (máiąc z Germontem wielkim Xiędzem Litewskim przymierze) wszystką mocą oburzył się ná Pogány Prussy/ ktorzy z Zmodzią Kulmienską ziemię w ten czás woiowáli/ á gdy ich pod Libáwą álbo Lubáwą dogonił/ Pogáni zmyśliwszy vćieczkę do lássá vbiegli / potym ná niespráwne y gonieniem sprácowáne woysko Krzyżáckie ná łupach odbieżanych zábáwione / gwałtownie z lássá wyskoczywszy vderzyli/ gdzie Mistrzá Henriká y Márszałká Teodriká zábili/ y wszystki vphy Niemieckie poráziwszy/ sowite łupy do swych ziem wywiedli. Acżkolwiek záraz ná pomoc Krzyżakom Krol Czeski / y Margraff Brandenburski/ y Landgraff Turingenski / y Xiąże Brunświckie / z wielkim woyskiem przećiw Prussom / Litwie/ y Zmodzi Pogánom byli przyćiągnęli / ále dla rostopu zimy nic nie spráwiwszy do domow się roziecháli / Tylko Margraff Brandenburski/ Brandenburg Zamek imieniem swego Xięstwá w Prusiech zbudował.

Fortel Pogánski.

Brandenburg Zamek w Prusiech.

Germont też Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki wty czásy czołem vderzył/ gwoli śmierći s páństwá oyczystego Litewskiego vstępuiąc / ná ktore dwuch synow/ Gyliginá y Trabussá Xiążąt zostáwił.

Germont vmárł.

Giligin álbo Koligin Litewskie y Nowogrodzkie/ Trabus Zmodzkie/ Xiążętá Giermontowicy/ Roku 1275.

Rozdział VIII.

Dy długu powinny z ćiáłá Germont Wielki Xiądz Litewski śmierći zápłáćił. Ziecháli się Litewscy y Zmodzcy Pánowie do Kiernowá/ á tám z Giliginem y Trabussem Synámi iego opłákawszy śmierć Páná przyrodzonego / wieźli ćiáło ná zgliszá poświęcone / ktore był sam Germont fundował / támże go obyczáiem zwykłym w száty Xiążęce z száblą / z koniem / z sługą nawiernieyszym / z párą chartow / y z sokołem vczćiwie z wielką żáłośćią spálili/ á potym záraz wroćiwszy się do Kiernowá/ rádzili około porządne-

ko porządnego postánowienia Rzeczypospolitey zátrwożoney śmierćią Xiążęcą. Támże záraz em widząc Giliná y Trabussa Xiążąt dziedzicznych być náśládowcow mężnych Oycowskich y Dziadowskich dzielnośći/ Litwá Giligina stárszego ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ á Zmodź Trabussa młodszego ná Zmodzkie Xięstwo wybráli/ y ná Stolicę Xiążęcą według zwyczáiu onego wieku podnieśli/ oddawáiąc obiemá miecz y laskę oycowską w ręce/ áby w domu poddánych spráwiedliwie sądzili/ á mieczem gránic Wielkiego Xięstwá Litewskiego y Zmodzkiego od Prádziádow tymże orężym nábytych/ y vgruntowánych czuynie bronili/ y spolną Bráterską iednośćią y miłośćią godnie rozmnażáli.

Inauguratio Xiążąt Litewskich.

Cudá w Polsce.

Dziecię pul Miesiącá wieku máiąc proroku ie o Tátárach.

Tegoż roku 1275. dwoie cudá tráfiły się w ziemi Krákowskiey: Dziecię zebáte tegoż dniá ktorego się vrodziło głośno y porządnie wymownymi słowy/ ták dobrze iáko dorosły mąż mowiło/ á skoro go ochrzczono/ y zeby y mowę stráćiło/ O czym Długosz y Cromerus *lib 9 secundæ editionis, fol.* 165. Tegoż roku drugie dziecię pod Krákowem ledwo pul Miesiącá máiąc od národzenia/ wymownym głossem nád przyrodzenie/ przyśćie Tátárskie do Polski przepowiádáło/ á gdy wszyscy zdumiawszy się z boiáźnią dziećięćiá onego pytáli/ ieśliby się też y ono Tátárow boiáło/ odpowiedziáło dziecię/ y owszem/ gdyż y moię głowę miedzy inszymi zetną: Co się potym ſtáło roku 1287. iż Tátárowie w iedennaśćie lat temu Proroctwu dosić vczynili/ gdy Polskę wszerz y wzdłuż zwoiowáli/ iák o tym szerzey w Kronice Polskiey.

Cud wielki o iednym rospaczáiącym Bogaczu.

Iek/ pek/ stek/ mek/ bek/ słowá Mázowieckie.

Niegodzi śię też milczenim opuśćić trzećiego dziwu/ ktory się tegoż czásu przy iáwnym y oczywistym świádectwie wiela ludzi tráfił. Jeden Slachćic zacny/ máiętny y bogáty w Polsce bárdzo gwałtowny y drapieżny/ ták swoim poddánym iáko cudzym przykry y ćięszki/ gdy bárdzo chorował/ był nápominan od Mnichow y Káplanow niektorych/ áby vćiekwszy się do miłośierdzia Bożego/ duszy swoiey zbáwieniu porádził: ále on powiádał/ iże niemiał zostáwionego mieysca przepuszczenia grzechow/ ábowiem iusz z sądu Bożego być się podánego Diabelskiey mocy wyznawał. A zátym wnet od około stoiących były słyszáne gwałtownych rázow y bicia trzaski/ y kołátánia/ y częste niewiedząc od kogo ięki/ peki/ steki/ vkazáły się potym ná ćiele chorego/ szkárade śiniowizny y pręgi álbo blizny/ ták iż się wszyscy zdumieli/ á w ten czás on człowiek nieszczęsliwy zadnego słowá niemowiąc: áni stękánia pokázuiąc/ po trzy kroć ziewáiąc nieszczęsliwą Duszę wyduchnął.

Litwá Mázowsze y Kuiáwy woiuie.

Cromerus, Ad 40000. hominum abigerunt. Miechouius, & quasi ad 40000 animatorum æstimando &c.

Z Łęczyckiey ziemie Litwá wielkie łupy wywiodłá.

Roku zás 1277. iáko Długosz y Cromer *lib. 9. fol.* 167. *secundæ editionis,* Miechouius *lib. 3. cap. 53. fol. 123.* piszą: Litwá z Prussami Pogány Mázowiecką/ Chełmienską y Kuiáwską ziemię zburzyli: A potym Wieśieni tegoż roku ná dzień S. Łukaszá Litwy kilko vphow ludu Rozáckiego/ przez Mázowsze do Łęczyckiey ziemie wtárgnęli/ ktorą okrutnie zburzywszy/ Dwory/ Wśi/ y Miásteczká popaliwszy/ á dziatki máłe/ y stárych ludzi posiekwszy/ bez odporu gdy się im żaden niezástáwił/ wielkie łupy y czterdzieśći tyśięcy ludzi/ z rozmáitymi dobytkámi w nędzną niewolą wywiedli/ á Łęczycką ziemię w ten czás Kázimierz brát rodzony Leszká Czarnego trzymał.

Tegoż czásu iáko Długosz y tenże Cromer piszą/ vkazał się cud v Krákowá: Abowiem w pułnocy/ ktorey początek był nowego roku/ niebo iásną y wdzięczną świátłośćią przez krotki czás iásnie świećiło/ znácząc śmierć Xiążęćiá Bolesławá Wstydliwego Monárchy Polskiego/ co się wnet pokazáło sama rzeczą.

Vkazáłá się też y wziáwiłá pokussa iákaś w teyże Krákowskiey ziemi/ ábowiem iezioro niktore bárdzo szerokie/ przenágabánim Diabelskim od vżywánia y łowienia ryb ludziom było odięte: A gdy zimie lodem vmárzło/ zebráli się do niego sąśiedzi/ z processią Káplanow/ Chorągwie/ z Krzyżámi/ y reliquiámi

świętymi/

swiętymi / chcąc tym gwałt Diabelski odpędzić / niosąc / y Letánie spiewáiąc / Cud Pokussy Diabelskiey.
przywieźli też s sobą niewody y sieći / y wody swięconey ná opętáną. A gdy nie-
wod zápuścili w przerębli / zá pierwszym rázem gdy ciągneli Rybitwowie / trzy
máłe Rybki wywlekli / drugim ćiągnieniem nic / tylko niewod zwiniony y powi- Monstrum horrendum, ingens caprino capite.
kłány / zá trzećim záś rázem Pokusę álbo cudo iákieś okrutnie strászliwe z koźią
głową / á ná ksztalt ogniá z pałáiącymi oczymá wyćiągneli. A gdy się wszyscy
polękli y poućiekáli / y Xiężą reliquie z krzyżámi porzućiłi / oná pokussa pod lod
się w przerąbl ponurzyłá / á po wszystkim iezierze y tám y sam się tłukąc y biegá-
iąc / straszny trzask / wrzask / tręten y grzmot wypuśćiłá / niktorych też ludzi gdy
ochuchnęłá álbo oziánęłá / szkárádé wrzody z oney zárázy ná ćiáłach odnieśli. O
czym Długosz y Cromer.

Roku záś 1279. Bolesław Wstydliwy Monárchá Polski vmárł: Y Ot-
tokarus Krol Czeski w przegráney bitwie / ktorą zwiodł w Morawie z Cesárzem
Rudolphem od swoich wydány / zábity ná plácu. A Rudolph Cesárz po tym
zwyćięstwie / nie dopierał się żadnego práwá w Czeskiey ziemi / tylko Syná Al-
brychtá w Augspurku ná zieździe Xiążąt y Kurfierstow / pierwszym Xiążęćiem Xiążętá Rákuskie kiedy się poczęły.
Rákuskim tytułowáł / od ktorego Xiążętá y Cessárzowie z domu Rákuskiego
áż do dźisieyszego Rudolphá Maximiliánowicá Cesárzá roku przeszłego 1576.
wybránego. Ale ku Litewskiey rzeczy przystępuię.

Giligin álbo Kolegin Giermontowic Xiążę Litewskie ledwo trzy látá ná
páństwie wykonawszy / od śmierći ná rok záwity pozwány / muśiał z stolice Xią-
żęcey vstąpić / á vmieráiąc Romuntá álbo Romaná syná Pánom Litewskim ná
wielkie Xięstwo po sobie náznáczył y zálećił. Vmárł Roku 1278.

Roman álbo Romunt Giliginowicz Wielki Xiądz Litewski.

Dpráwiwszy według zwykłych pogáńskich Ce-
remoniy Pogrzeb Gyliginowi Xiążęćiu / Pánowie Li-
tewscy / od zglisk Wilneńskich iecháli prosto do Kierno-
wá / á tám zgodnymi głosy Romuntá Syná Gynwiło-
wego / widząc go iuż być w męskich lećiech / y z potom-
stwem / wybráli y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litew-
skie / iáko własnego á iedynego Dziedzicá.

Ten Romunt ieszcze zá żywotá Oycowskiego pięći Synow spłodził / Ma-
ximunta / Dowmontá / Holsę / Gedrussá y Troydeną / álbo Troydenussá.
Ci wszyscy ácz iednáko wrodzoną dźielność Rycerską z siebie pokázowá-
li / wszákże Troyden młodszy / iák niektore Látopiszce świádczą / wszystek
żywot swoy do woyny / łupow / y krwie rozlania prostował. Ten thez Miechouius Trinotæ filius Ducis
iáko Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 174. pisze álbo od Oycá Ro- Lituaniæ coadu-
muntá posłány / álbo też sam swowolnie / zebrawszy wielkie woysko z Litwy / natis Lituano-
y z Prussow Pogánow / w ktorym było o trzydźieśći tyśięcy Ludu boiow- rum & Prutenorum
nego / rozdźielił ich ná troie / ieden zagon do Mázowszá / á dwá do Ziemie copijs quæ
Chełmieńskiey posłał / á zburzywszy y splondrowawszy wszystkę Ziemię ad triginta milia
Chełmieńską / y dobywszy Zamku Bergelowá pod Krzyżaki / spalił go / y pugnatorum
wielkość explebant, &c.

wielkość ludu z dobytkami y rozmáitymi łupámi do Litwy w niewolą Litwá w ten czás wywiodłá.

Sudowite wla śna Zmodz. Skomand Xiąże ią́tiew Litewskie. Tu pisze Tormentis / ktore by ły rozmáite naczynia dobywánia zamkow / iáko Tárany / etc.

Tegoż roku Skomand Xiąże z Prusami y z Sudowity / tákże Zmodzią Pogány / powtarzáiąc pierwsze zburzenie / drugi raz do Chełmienskiey ziemie wtárgnął / gdzie dwie Mieście Lubawe y Chełm oblegwszy / działámi dobywáiąc wziął pod Chrześciány. Ziemie też Kuiáwską około Kowalá splundrował. Tegoż roku Miásto Łęczyckie od Litwy nagłym wtárgnieniem złupione iest. O czym Miechouius ibidem.

Romunt też Wielki Xiądz Litewski / zostáwiwszy pięći Synow sobie podobnych / Narimuntá / Dowmanta / Holsze / Giedruśá / y Troydená / vmárł tegoż roku ktorego był ná páństwo podniesiony / napátrzywszy sie zwycięstwá y łupow Troydená syná młodszego / ktorego Miechouius Trinotem / á ná drugim mieyscu Troydenem zowie. A Trabus záś Xiąże Zmodzkie po śmierći Romuntowey iáko Stryi wziął w opiekę wielkie Xięstwo Litewskie.

Trabus Germontowicz

Xiąże Zmodzkie / Opiekun álbo Gubernator Wielkiego Xięstwá Litewskiego.

TAk gdy od niedozżytey y vporney śmierći Romunt ledwo rok ná Wielkim Xięstwie wykonawszy był pozwány / á synow pięći zostáwił / ktorych ieszcze zá żywotá Oycá Gilginá / niżli był ná Wielkie Xięstwo po śmierći iego wybrány spłodził. Wnet Pánowie Litewscy zábiegáiąc temu / áby sie rosterki iákie miedzy ták wielą Dziedzicow Brátow nie wszczęły / zá czym pospolićie rozerwánie zá rozerwániem / domowe y wnętrzne woyny / á zá tym zginienie y vpadek Rzeczypospolitey otworzonymi wrotámi szkodliwey niezgody przychodzi. Ziecháli sie do Kiernowá / á tám nietrawiąc czássu długimi á prożnymi mowámi / podáli zgodliwie Wielkie Xięstwo Litewskie / y Ruskie w opiekę Trabusowi Germontowicu Brátu Gilginowemu / Stryiowi Romuntá niedawno zmárłego / ktory był ná ten czás Xiążęciem Zmodzkim / áby ták długo trzymał y spráwował wielkie Xięstwo Litewskie / pokiby pánowie synow pięći Romuntowych własnych dziedziców porządnie rospráwili / y podzielili kráinámi wielkiego Xięstwá Litewskiego / coby ktoremu należáło.

Siem w Kiernowie.

Ták tedy Trabus ná początku opieki swoiey miásteczko Traby od swego imienia záłożył / Narimuntá / Dowmantá / Holsze / Giedrussa y Troydená Xiążąt młodych wnukow swoich przy sobie w Rycerskich spráwach ćwiczył. A potym tegoż roku vmárł w Nowogrodku / á od przerzeczonych Xiążąt wnukow swoich ná zgliszá do vśćia Wilny przywieziony / według Xiążęciey godnośći zwyczáiem Pogáńskim z koniem / z sługą / z bronią / z myśliwcem / w száti Xiążęce vbrány był spalony.

Ták w ten czás látá były bárdzo zazdrośćiwe Xiążętom Litewskim / iż ieden po drugim záraz muśiał ná on Swiát apelowáć / ledwo sie obeyrzawszy ná Stolicy.

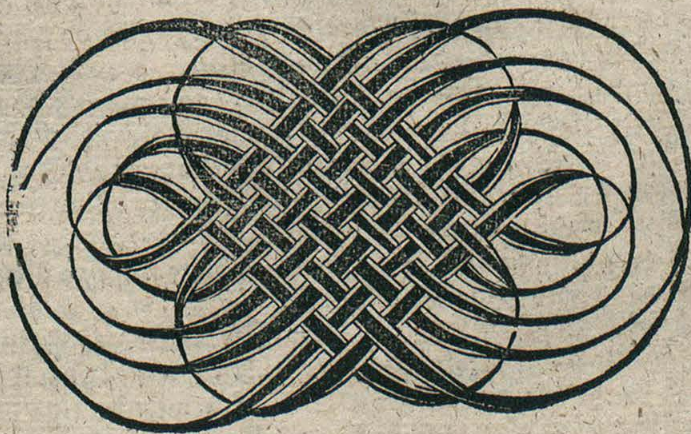
Po śmierći Tribusowey ziecháli sie Pánowie Litewscy / Zmodzscy / y Rusacy

Litewſkiemu Xięſtwu podlegli/ iáko Połocżánie/ Pinſczánie / Podláßánie y Nowogrodzánie do Nowogrodká / gdzie ná ten czás Xiążętá Romuntowiczi/ Narimunt /Dowmant/ Holßa/ Giedrus y Troyden / dzieląc ſię ſkárbámi Trábuſowymi mießkáli. Támże widząc pięći Xiążąt włáſnych Dziedzicow doroſłych / á k temu káżdego z nich do władzey y pánowánia godnego / rádzili o tym iákoby iednák ſtárßy był nád drugimi młodßymi przełożony/ áby wżdy zwierzchność y tytuł wielkiego Xięſtwá / władza / roſkázowánie / y porządek wypráwy woienney ná woli y ná zdániu iedney ſtárßey głowy były záwießone. Ták tedy Narimuntá ſtárßego zá ſpolnym zezwoleniem Wielkim Xiędzem y zwierzchnym á nawyżßym Monárchą Litewſkim / Ruſkim / y Zmodzkim wybráli / obwołáli / y ná Stolicę Nowogrodſką (gdzie było ná ten czás głowne złożenie Xiędzow Litewſkich) podnieśli. A Moniwid Márßałek podawáiąc mu Xiążęcy miecz / rádził áby nim porządnie ßáfował / złych karał / dobrych miłował y od krzywd ßczyćił / á gránic wielkiego Xięſtwá dziedzicznym prawem y zezwoleniem wßech ſtanow podánych / áby mężnie bronił/ y ony przykłádem przodkow ſwoich rozmnażał. Też áby z bráćią w zgodzie nierozerwáney ále miłośćią przyrodzoną ſpoioney mießkał / y ták w domowych iáko woiennych wypráwach/ áby ieden drugiemu pomagał / káżdy ná ſwym dziale przeſtawáiąc.

Siem y Elekcia w Nowogrodku.

Moniwid Márßałek.

A tu Czytelniku miły niedziwuy/ iżem w GONCV CNOTY / ktorym roku 1574. w Krákowie drukowány wydał/ położył tych pięći Xiążąt / Narimuntá/ Dowmantá/ Holßę/ Giedruſá/ y Troydená być Synow Trabuſowych/ ták też w drugich Kſięgach moich łáćińſkich *de Sarmatiæ Europeæ deſcriptione*, gdziem też y Kroniczkę Litewſkich Xiążąt y Ziemie opiſánie łáćińſkim ięzykiem położył/ ktorą prácą moię Włoch niktory / iákom wyżßey powiedział / mnie zwykła ob łudnośćią ſwoią zmámiwßy/ ſobie przywłaßczył / ácz káżdy ſnádnie poznał/ iż ſię wroná w páwim pierzu pyßni / czego ieſt świádkiem Pan Bog *conſcientiarum arbiter*, Y w Gońcu omylił mię Látopiſiec ieden Ruſki / ktoregom tylko ná ten czás iednego był doſtał / ktory iáko około Kiernuſá y Poiáty Corki iego/ tákże około Kukowoytá/ Vtenuſá / y Giedruſá / y tu około tych pięći przerzeczonych Synow Romuntowych/ ktorych on Látopiſiec Trabuſſowymi położył/ bárzo ſię pomylił. Czegom potym doßedł zá poſtępkiem czáſow/ zá ktorym ſię dowćipy ludzkie mnożą / gdym zniosł weſpołek dla wybádánia prawdy Hiſtoriey Litewſkiey kilkonaśćie Látopißcow / ácz z wielką trudnośćią / y czáſem z niemnieyßym nakłádem.

Narimunt/Dowmant/Holßa/Giedrus/Troiden/Romuntowicy/ Bráciá/Xiążętá Litewskie.

Księgi Dziewiąte/Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/Páná Páwłá Páczá z Rożanki/Woiewody Mśćisławskiego/etc.

NArimunt Romuntowicz według práwá pierworodnego/y zá życzliwością poddánych/tudzieß spolnym zezwoleniem Panow Litewskich/ będąc zwierzchnym Monárchą y Wielkim Xiędzem Litewskim/ imo młodßą Bráciq/ skoro obwárował y opátrzył potoczne spráwy Rzeczypospolitey/ przeniosł Stolicę Xiążęcą z Nowogrodká do Kiernowá/ izby w posrzodku ziemie Litewskiey/ Zmodzkiey/ y Ruskiey/ dla potężnieyßey obrony/ y snádnieyßey odpráwy sądow/ sam głową záwżdy mießkał/ y pisał się potym Wielkim Xiędzem Litewskim/ Nowogrodskim/ y Zmodzkim.

A potym gdy się drudzy Bráciá Dowmant/ Holsa/ Giedrus/ y Troiden vdziałow swoich oyczystych vpominali/ złożeł iazd álbo Siem ná Pány Litewskie y Zmodzkie w Kiernowie/ gdzie z wynálásku ich Dawmontowi Vciánską ziemię wydzielił/ támże potym Dowmant zamek zbudowawßy/ pisał się Xiążęciem Vcianskim. *Vdział Dowmantow.*

Holßy zásię od Wilny rzeki áż do Korablá błotnego rzeczyßcza dał vdział z siołámi/ z Dwory/ y z Miásteczkámi/ gdzie naprzod w mili od vścia Wilny rzeki nálazł gorę ozdobną págorkámi y lásmi zewßąd ogrodzoną/ nád tąż Rzeką Wilną przećiw Rakanczyßkam/ tám Zamek y osadę zbudował/ ktory od swego imienia Holßany miánował. A potym ieżdząc stámtąd często w łowy/ záiechał w pußczą dziesięć mil od pierwßego Zamku/ gdzie nálazł gorę krasną nád rzeką Korablem/ rowninámi wielkiemi obległą/ ktorey rozłogi y wdzięczne won czás położenie mieyscá vlubiwßy/ obesłał włości swoie/ y zbudował tám drugi Zamek/ ktory tákże od swego imienia Holssany miánował/ á sam się Holßáńskim Xiążęciem y Synowie tákże Potomkowie iego/ Aż do Páwłá ostátniego męskiego tego domu potomká/ Biskupá Wilenskiego/ w ktorym się Xięstwo y Xiążętá Holßáńskie skończyły męskiey successiey/ co zowiemy po mieczu/ gdyż ießcze po kądzieli żeńskiey płći/ potomkowie Xiążąt Holßáńskich są w wielu domach Pánow Litewskich/ zwłaszczá Pácow/ Hlebowicow/ Sapihow etc. A względem potomney żeńskiey płci Xiążąt Holßáńskich/ w domy swoie przez małżeństwá wpoioney ießcze y dziś noßą Herb Kitaurus/ miedzy swoie oyczyste Slácheckie Herby wmießány/ iák to ßerzey w Tablicy náßey o Genealogiy Xiążąt Litewskich niedawno wydáney obaczyß. *Vdział Holßze.*

A gdy iuß ták Dowmant Vciánę y Vcianskie Xięstwo/ á Holßa Holßáńskie w vdzielonych ziemicach záłożyli. Giedrus też Xiążę wziął vdział swoy od Narimuntá Brátá stárßego z wynalasku Pánow Litewskich/ iego dzierżáwá począwßy we dwu mil od Wiliey rzeki w Zawiliyskiey Litwy brzegu/ sciągálá się áż do Dzwiny/

do Dźwiny/ y Lotewſkiey álbo Liflandſkiey źiemie gránic dośięgáłá. A potym Giedrus álbo Giedros/ co ſię rozumie z Zmodzkiego ięzyká Słonce/ chcąc vgruntowáć Xięſtwá ſwoiego vdźielonego Stolicę/ zbudowáł Zamek nád Iezıorem Kiemont rzeczonym ßeść mil zá Wilią rzeką od vśćia Wilny/ ktory Giedroty od ſwego imienia mianowáł/ do ktorego wßyſtki włośći okoliczne przyſłucháły/ y powinne poſłußeńſtwo czynili y oddawáli. Ten Zamek záwiśna ſtárożytność dawnych czáſow znißczyłá/ iż dźiś ledwo Horodziſzcze znáć/ bo w on czás iáko y dźiś v Litwy był obyczay Zamki y Miáſtá z drzewá budowáć/ dla czego znákow dawnośći ſtárożytnych máło co w tych kráinach pułnocnych widźimy/ iákom ſię ia ſam nápátrzył w Greciey álbo we Włoßech onych od lat pułtrzećiu tyśięcu mchem obroſłych ſtárożytnych murow álbo ſłupow z mármurow ćioſanych. | Kiemont Ieźioro ßeść mil od Wilná.

Od tego tedy Giedruſá Xiążęćiá z Xiążąt ſtárożytnych Rzymſkich/ z Herbu Kitauruſá/ Syná Romuntowego/ Wielkiego Xiedzá Litewſkiego począł ſię y ßeroko rozmnożył/ iáko widźimy narod Xiążąt Giedrockich/ iż począwßy od Wiliey we dwu milach áż do Liflandſkich gránic tego domu płodna winnicá hoynie ſię rozkrzewiłá.

Gynwił Giedruſſowic roku 1283. po zábitym Troydenie Stryiu ſwoim/ miał wſtąpić ná wielkie Xięſtwo Litewſkie práwem dźiedźicznym/ ále mu w tym młodość wieku przeßkodźiłá/ iż zá porádą Lawráßá Czerncá Syná Troydenowego był wywyżßon ná Stolicę Litewſką Witenes Eraigolczyk/ á Gynwił wyßedwßy z opieki zá Gediminá w ſpokoynym vdźiale Gedrockim ſpokoynie pánowáł/ Roku 1315. A potym trzech ſynow ſpłodźił/ Hurdę/ Binoinę y Bubetę/ imiony pogáńſkimi názwán. | Hurdá.

Hurdá Gynwiłowic wnuk Gedruſſow był ſławny Roku 1362. w ſpráwach rycerſkich zá Kieyſtutá/ Ten záś miał Syná Dowmantá wielkiey dźielnośći Mężá/ ktory z Kieyſtutem [illegible]rzeważnie á często dokázowáł przećiw Krzyżakom/ y zbudowáł był twierdzą nád Rzeką Seſſarką ná Gorze przyrodzenim mieyſcá obronney/ s ktorey Liflantow czeſtymi wyćieczkámi trapił/ y bił/ Bo w ten czás Krzyżacy Liflandſcy po Swiętą Rzekę/ á Pruſcy po Kowno/ Litewſkie grunty pośiadáli. | Dowmant. | Seſſarká rzeká.

Potym gdy Liflanći z Niemieckim woyſkiem do Litwy náiácháli/ zwiodł z nimi bitwę Dowmant ná polu dźiedźicznym Widziniſkim/ we dwu milach od Ieźiorá Kiamenti/ gdźie wßyſtkę moc Liflandſką ná głowę poráźił/ ſkąd támto pole y dźiś zowią po Litewſku Kaulis/ to ieſt/ bitwá/ á oracze y teras wyorywáią ná tym vroczyſzczu/ ſtároświeckich oręża żelázá/ vłomki ßábel/ groty od drzew y włoczni/ ſtrzáły oſtrogi/ etc. | Widziniſki 8. mil od Wilná. | Káulis pole.

Potym gdy Witołd był podnieśion ná Wielkie Xięſtwo Roku 1392. Bráty rodzone y Stryieczne/ iednych pobił/ drugich z ich oyczyſtych vdźiałow/ iáko Skirgoyłá z Trokow etc. Swidrigayłá z Witebſká/ y z Horßey/ Dimitrá Koributá Zbáráwſkich y Wiſniewieckich Xiążąt przodká z Siewierſkiego Xięſtwá/ Włodimirzá z Kijowá etc. Olgerdowicow Słuckich Xiążąt przodká/ złupił/ y wyzuł Roku 1396. Tedy też w ten czás Dowmant Hurdowic Kniáź Gedrocki wolno ſobie mießkáiąc ná vdźielnym Xięſtwie/ y czuiąc ſię być Xiążęciem z Xiążąt/ niezábiegał Witołtowi/ áni ná iego Dwor vczęſczał/ ále przeſtawáiąc ná ſwoim/ á hoynośćią ſtan ſwoy zdobiąc práwie wßyſtkę Sláchtę Záwiliyſką chlebem był zhołdował/ iż ſię przy nim iedząc y pijąc wßyſcy báwili/ *Nam ubi fuerit cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ*, á zá chlebem ludźie idą. | Matt. 24. Mar. 13. Luce 21.

Co obaczyw-

Co obaczywßy Witołd / spytał przyiaciół swoich / czemuby Dowmant Kniaź Gedrocki przy nim niebywał / wnet niktorzy zausnicy / ktorych pełne Krolewskie y Xiążęce Dwory bywáią / odpowiedzieli / iż Dowmant z Rusi (Bo też miał ná Rusi wielkie włości) ma wiele miodow / ktore w domu pijąc práwie wßystkę Zawiliyską Litwę przy sobie báwi / y wielką zgráię ludzi około siebie záwżdy chowa niewiedzieć ná co / przetoby mu trzebá obroku viąć. Tę porádę Witołd pochwaliwßy / co y sam dawno myslił / wnet Dowmantá ze wßystkich dzierżaw Ruskich y Zawiliyskich wyzuł y ogolił / Tylko vdziały Stryiow iego Binoyny y Bubety zostáwił / ktorych y dziś potomkowie ich vżywáią ná Pisnie y indzie / á ci są Goitussowie / Gynwidowie / Miczkiewici / Zdanowici etc.

Dowmant złupion z oyczyzny od Witołtá.

Potomkowie Giedrussowi.

A Dowmant będąc ze wßystkiego bezwinnie wyzuty / z wielkiego á słußnego gniewu / ktory iednák bez siły do pomsty prożny iest / porwawßy się iáko Aiax / gdy go zbroie Achilessowey niesłußnie odsądzono / álbo Orlandus furibundus, vciosał sobie kół dębowy / á wyßedwßy sam ná pole Kaulis rzeczone v Wiozinissek (ná ktorym ono był przedtym Liflantow poráził) wbiwßy go w ziemię / á kręcąc nim mowił / Ty kole kręć się y ruszay się iáko chceß / iednákći zgnić / á ziemią będzie ziemią wiecznie stałá. A tym podobno ná Witołdá przymawiał / ktory Bráckie vdziały posiadáiąc / był podobny kołowi w cudzą ziemię wbitemu / ktory iednák będąc też śmiertelnym / nie wiecznie miał pánowáć. Potym z frassunku wielkiego vmárł / zostáwiwßy dwu Synu młodych / Woitkossa y Petrassa / A tym záś część oyczyzny przywrocił Sigmunt Kieystutowic w Trokach zábity / roku 1440. zá ktorego też Wagaiło y Gagulis Xiążętá Gedrockie w rádzie siadáli / iákom to sam widział w Priwileiach Wielebnego Páná / Páná Mikołáiá Paczá / Biskupá Kijowskiego / y potym áż do Sigmunta Królá mieysce w Senatorskim kole ich Potomkowie miewáli / zá ktorego y Xiążętá Słuckie / y oni / z nieżyczliwośći niktorych oyczyste mieyscá vtrácili.

Vana sine viribus ira.

Dowmant vmárł.

Woytkos Dowmantowic roku 1454. zá Kazimierzá Królá Polskiego / wielkiego Xiędzá Litewskiego był sławny / á ten zostáwił po sobie Syná Bártłomieiá w młodych leciech roku 1500. Bártłomiey záś Matußá Márßałká Krolewskiego / z ktorego Melcher dzisieyßy z łáski Bożey Biskup Zmodzki / Casper / Marćin etc. są synowie.

Rod Matußewiczow.

A o Dowmanćie przerzeczonym / iż był mąż wielkiey dzielnośći / y dziś chłopstwo Litewskie pospolićie śpiewa po Litewsku / Dowmantas Dowmantas Gedrotos Kunigos / tabos Raitos luguie / etc. Tákże o Hurdzie Gynwiłowicu / ktory miał bitwę z Krzyżakámi Pruskimi / gdy Kowno zburzyli / gdzie w pieśniach Litewskich płáczliwie nárzeka. Nie tákći mi Zamku żal / iáko meżnych Rycerzow w ogniu goráiących / roku 1362. gdzie w ten czás 3000. Litwy zgorzáło / y Woydat Xiąże Syn Kieystutow poiman z trzydzieśćią ßeśćią Pánow przednieyßych Litewskich / O czym Długoß y Miechouius libro 4. cap. 27. fol. 243. A iż się Giedroczcy Kniáziowie nie pieczętuią Kitaurussem oyczystym Herbem iedno Różą / tedy tego iest przyczyná zwády miedzy Gedrussem y Holßą Bráty / ktoremu Holssa odiął był ná kilko mil gruntu Gedrockiego nád Jeziorem Sessol / ktorych Sessol y teras potomkowie Holßowi vżywáią iáko Xiężny Dąbrowickie.

Pieśń o Dowmanćie.

Dla czego się Różą pieczętuią Kniáziowie Giedruccy.

Ták tedy w ten czás Roku páńskiego 1279. Narimunt w Kiernowie ná Wielkim Xięstwie Litewskim / Zmodzkim / y Ruskim pánował / Dowmant ná Vciánskim / Holßo ná Holßáńskim / Giedrus ná Giedrockim / Xięstwach vdzielnych rodzeni czterzey Bráćia Romuntowicy przestawáli / A piąty Brát Troyden / mießkał przy Wielkim Kniáziu Narimunćie / niemáiąc vdziału / bo się nie báwił domem / tylko dworskimi álbo woiennymi spráwámi / O czym y Miechouius świad-

wius świádczy / gdy ieszcze zá żywotá oycowskiego Prussy y Mázowsze w młodym wieku (máiąc pod spráwą swoią trzydzieści tysięcy woyská Litewskiego y Zmodzkiego) splundrował.

Potym Narimunt Wielki Xiądz Litewski / vsłyszał iż Xiążętá Jatwiezkie
ná Podlászu wymárły / y bez potomstwá iáko Látopiszce świádczą zeszły / ále po-
dobniey od Polakow wybići / gdy ich ono Bolesław Pudicus Monarchá Polski
ná głowę Roku 1264. poráził (iák się o tym wyższey z Cromerá y Dlugoszá lib.
9. z Miechouiuszá lib. 3. cap. 45. pokazáło) gdzie y Komat ich Xiążę poległo
z inszymi przednieyszymi Boiáry Jatwieskimi / á ostátki ich Poddánych Jatwie-
żow / ktorzy z pogromu od Polakow żywi zostáli / bez Páná sobie mieszkáli. Ze-
brawszy tedy woysko Litewskie Narimunt / ćiągnął ná Podlásze z Troydenem
Brátem / á Jatwieżowie pámiętáiąc iż niedawno pierwszego vporu przypłáćili
Polakom gárdły swymi / nie przećiwili się / ále záraz przyięli zá Páná Narimun-
tá Wielkiego Xiędzá Litewskiego. Potym Narimunt wszystko Xiestwo Ja-
twieskie y Podláskie dał zá vdział Troydenowi Brátu / ktory vgruntowawszy
y obwárowawszy gránice swoie od Krzyżakow Pruskich / y od Mázurow / zá-
iechał z przygody w puszczą ná łowy / y nálazł gorę rostoszną nád Biebrą Rze-
ką / ná ktorey gdy mu się położenie mieysca spodobáło / zbudował Raigrod zá-
mek / y pisał się Kniáziem Jatwieskim / Podláskim / y Doinowskim. A będąc
w sąsiedztwie z Polakámi / z Mazury / z Rusią / y z Krzyżakámi Pruskimi /
wielkie woyny s nimi czynił / á záwzdy ziskiwał / iáko Látopiszcze świádczą / y
bitwy wygrawał / częste zwyćięstwá odnosząc / lecz się w nich tyráńskim obyczá-
iem obchodził / wielkie okrućieństwá w Chrześćiáńskich ziemiach czyniąc / ták iż
go iednostáynie Kroniki Ruskie / y wszystki Látopiszcze świádczą być okrutnie-
szego nád Antiochá Syriyskiego / y Heroda Hierosolymskiego / y nád Neroná
Rzymskiego / bo srogiego woiennego okrućieństwá / ták nád zwyćiężonymi
przez miecz / iáko nád poimánymi y poddánymi vżywał. Przeto też y sam nie
vmárł swoią śmierćią / iáko niżey obaczysz.

Jatwieżowie ná Podlászu od Litwy zhołdowáni.

Okrućieństwo Troydenowo.

O poráżeniu Russakow / Litwy y Tátarow przez Polaki.
Rozdział II.

Roku Páńskiego 1279. gdy Bolesław Pudicus
álbo Wstydliwy Monarchá Polski vmárł / wybrány był ná
iego mieysce y ná Krakowskie / Sendomierskie / y Lubelskie
Xiestwá / Lesko Czarny Xiążę Siradskie / przećiw ktoremu
záraz ná nowym pánowániu oburzył się Lew nawyższe Xią-
żę / y miedzy Xiążęty Ruskimi namożnieyszy / Syn Dánilá
Królá Ruskiego zmárłego / przodek Xiążąt Ostrogskich / kto-
ry też ono Woisielká Mendogowiczá Wielkiego Xiędzá Litewskiego zábił pod
dobrą myśl ná rozmowie w Monásterze Włodimirskim / álbo iák niektorzy piszą
Wrowskim. Ten Xiążę Lew skoro po śmierći Bolesławowey wtárgnął do Lu-
belskiey ziemie z wielkim woyskiem / Ruskim / Tatárskim / y Litewskim / ktorą
zburzywszy / Sendomirską ziemię potym ogniem y mieczem plundrował / ále od
Zamku y od Miástá Sendomirskiego był odbity / ták iż z sromotą ná dwie mili
od Sendo-

Lew Xiążę Ruskie Polskę woiuie.

do Sendomirzá odćiągnąwszy / położył sie obozem v wśi Goślić / gdzie zá roskazániem Leszká czarnego : Warsius Castellan Krákowski / y dwá Woiewodowie / Piotr Krákowski y Janusz Sendomirski / zebrawszy sie przećiw iemu w máłym vśie Polakow / ták żołnierzow iáko zbieraney drużyny / támże trzećiego dniá Lutego Miesiącá w piątek vporną śmiałośćią / ále dokonániem y skutkiem szczęśliwym / vderzyli ná Ruskie woyská Polacy / z wielkim pędem / á gdy pierwsze ich vfy zgromili y pobili / ná inszych ták wielki strach przyszedł / iż odrzućiwszy broń / y wszystkie woienne oręża / iáko szaleni tył podáli / á vćiekáiąc y Tátáry pomocniki miedzy sie pomieszáli / ták iż wszyscy przed máluczką siłą Polską szyki pomieszáli / Tátarowie wżdy iż vćiekáiąc pospolićie więcey sie potykáią / y bic zwykli / stánąwszy / zástánowili sie Polakom trochę / ále y Tátarowie opuszczeni od Russakow / gdy im Polacy doćieráli / prawdziwie vćiekáć poczęli / Vćiekáiących Polacy goniący wielką porażką porázili / Ná plácu w tey bitwie ośm tyśięcy Russakow z Litwą / y z Tátary poległo / á dwá tyśiącá poimánych / woiennych Chorągwi śiedm Polacy zwyćięscy dostáli / insza wielkość Russakow y pogan odbieżawszy łupow y obozow poućiekáłá. Dziáło śię to Roku 1280. Miesiącá Lutego etc. Sam też Lew Xiąże w máłey drużynie ledwo vćiekł.

Russacy y Tátarowie z Litwą poráženi.

A nie przestawáiąc ná tym zwyćięstwie Lesko Czarny / zá krotki czás więtsze woysko zebrał / iż było trzydześći tyśięcy iezdnych / á dwá tyśiącá pieszych / s tym woyskiem ćiągnął do Ruśi / áby sie krzywd swoich nád Lwem pomśćił / ktory po pierwszey porażce schował sie był w głębsze Ruskie kráiny / przeto Lesko bez odporu nieprzyiaćielskie kráiny do Lwowá (ktory Zamek y Miásto od tegoż Lwá był zbudowány) splundrowawszy / wybrawszy / y popaliwszy wiele Sioł / y Miásteczek / y niktorych Zamkow dobywszy / y zburzywszy / wielkie łupy y połon do Polski wywiodł / więźniow o czterzy tyśiące / á pobitych pięć tyśięcy być powiádáią. O tym Długosz y Cromer lib. 10. Miecho. cap. 58. fol. 174. etc.

O wnetrznych y domowych Rosterkach y Woynach Xiążąt Litewskich / Roku 1281.

Ten Fladra máiąc przedtym żonę y dzieći / zacny Xiąże z Niemiec / będąc Wdowcem potym wobran ná Mistrzostwo Liflandskie / z Litwą sie zpowinowáćił.

Rzyczynę wnetrzney woyny miedzy Bráćią Xiążęty Litewskimi Látopiszce wszystki stáre iednostáynie tę być powiádáią / iż Kniáź Wielki Litewski Narimunt / y Kniáź Dowmant Vćianski / Bráćia / poięli w Małżeńskie stany po Corce v Mistrzá Liflandskiego Flandry / dwá Bráćia rodzeni / dwie Siestrze rodzone. Dáley Látopiszce rzecz ták prowádzą / iż żona Kniáziá Dowmantowá Corká przerzeczonego Flandry Liflandskiego Mistrzá mieszkáiąc czás niemáły z Mężem swoim / rozniemogłá sie / y vmárłá. N Kniáź Wielki Narimunt vsłyszawszy o śmierći Niewiásty álbo Jątrwie swoiey / był żáłosny bárdzo z tego / á będąc sam niemocen / posłał żonę swoię do brátá Dowmantá Kniáziá Vćianskiego / áby przyżáłowáłá smutku iego / y opłákáłá według zwyczáiu śmierći śiostry rodzoney. A gdy ták przyiecháłá Kniehini Narimuntową do Dowmantá dziewierzá (ále rączey niewierzá) swe-

ćiesząc

cießąc imieniem Małżonká swego w tey żáłości/ wnet Kniáź Dowmant widząc Iątrew y Brátową swoię Xiężnę Narimuntową/ rozrádował się bárdzo/ y rzekł/ ták iam chciał żony ßukáć/ á mnie Pan Bog żonę dał/ y wziął sobie gwałtem zá żonę Brátową przeciw práwu Bożemu y Ludzkiemu.

Dowmant Brátu żonę wziął.

Co vsłyßawßy Kniáź wielki Narimunt/ iż go ták hániebna zelżywość od Brátá rodzonego potkáłá: wnet żalem swoim y Małżonki zniewoloney zięty/ obesłał Bráćią swoię/ Kniąźiá Giedrussá/ Holßę/ y Troydená/ y ććiá álbo Cieśćiá Oycá żony swoiey Flandrá Liflandskiego Mistrzá/ y zebráwßy woysko Litewskie z Bráćią swoią/ y z Flándrem Mistrzem/ ciągnął przećiw Brátu Dowmantowi/ y obległ go ná Zamku Vćianie/ á wyrozumiawßy Dowmant/ iż się niemogł obronić/ prosił Grodzian Vćiańskich poddánych swoich/ áby niepodawáli Zamku/ pokiby on przyßedł z pomocą im ná odsiecz: á potym spuśćiwßy się z Zamku w nocy/ przekradł się przez woysko Narimuntowo/ y vćiekł áż do Pskowá/ á Pskowiánie obaczywßy go być mężá godnego/ y spráwnego/ wybráli go sobie zá Páná ná Xięstwo Pskowskie: A Narimunt wziąwßy Vćianę przez poddánie/ y żonę odiskáwßy/ woysko rozpuśćił/ y Bráćią podziękowawßy im zá vczynność słußney woienney pomocy/ vććiwie vdárowánych odpráwił/ y pánował ná Kiernowie ná Nowogrodku/ y ná wßytkim Wielkim Xięstwie Litewskim/ Ruskim/ y Zmodzkim spokoynie.

Dowmant vćiekł.

Gedrus też Xiąże Giedrockie/ y Holßá Holßáńskie/ y Troyden Iatwieskie/ y Podláskie/ Xiążętá Bráćia/ wygnawßy Dowmantá Brátá piątego zá iego słußną winą/ bespiecznie ná Oyczystych vdziałach siedzieli. A Dowmant też ná Xięstwie Pskowskim/ ktore mu ßczęście y godność ziednáłá/ dáleko się od Bráćiey odsiadßy/ wielmożnie pánował. A iż w ten czás Krzyżacy Liflandscy do Nowogrodá wielkiego/ y do Pskowskiego Xięstwá náiezdżáli/ tedy przerzeczony Dowmant opádłe mury Zamku y Miástá Pskowskiego pilnie obwárowáł y opráwił/ iákoż tego iego gospodárstwá iest y będzie poki Pskow stoi/ wieczna pámięć murow od Dowmantá Xiążęćiá przerzeczonego wystáwionych/ ktore y dziś Moskwá zowie DOWmantową Ściáną/ kto chce niech sobie o tym Moskwy/ zwłaßczá Pskowian/ álbo co w Pskowie bywáli świádomych ludzi pytáią.

Dowmant Xiążęciem Pskowskim.

Dowmantowá Sciáná.

Tegoż roku miedzy Xiążęty Polskiemi y Sląskimi wnętrzne rosterki/ náiázdy/ imánia/ y bráckiey iedności ßkodliwe záiątrzenia powstáły.

W tenże czás Sycyliyczykowie pobiwßy iedney godziny w Nießpor Wielkonocny wßytki Fráncuzy/ po wßystkich Miástách Sicyliyskiego Krolestwá według zmowy postánowioney/ odkinęli się álbo odstáli od Karolussá Fráncuskiego Krolá/ do Piotrá Arágońskiego/ zá Fráncuzá Hißpáná przemieniwßy/ skąd potym wielkich woien/ y krwie rozlania/ miedzy tymi dwiemá narody y Włochy/ nießczęśliwe początki vrosły/ iż przez kilko milionow duß Chrześćiáńskich ná on Swiát poßło. Przypowieść też byłá ztąd vrosłá v Włochow y Hißpanow/ gdy kto komu łáiał/ O Bogdayćię potkał Nießpor Sycyliyski/ Bo w ten czás iednego nießporu Wielkonocnego Sycyliánie pobili o ßeśćdziesiąt tyśiecy Fráncuzow. Ják też y Zmodź potym rychło ich pyzykłádem/ Krzyżáckich Stárostow/ Vrzędnikow/ y wßystkich Niemcow tákże iednego dniá zmowiwßy się wybili/ á ná pámiątkę tego dziś ießcze Ilgi święto cáłe dwie Niedźieli piiący hoduiąc po wßech Swiętych obchodzą.

Fráncuzowie pobići 60000.

Vesperæ Piculanæ.

Tego też czássu Prussowie z Zmodzią Pogáni/ Krzyżáckie dzierżáwy częstymi náiázdy srogo vtrapili/ á dáleko wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem Chrześćiáńskie ziemice splundrowawßy/ Christburgu/ Marienwerderu/ Zantirá/ Plemencá/ Grudencá/ Zamkow dobyli y zburzyli. O czym Długoß/ Cromerus lib. 10. Miechouius lib. 3. Vapouius y Látopiscze Ruskie/ etc.

Litwá s Prussami Pogány Niemcow porázitá.

Troiden Romanowicz Iatwieskie / Podláskie y Doynowskie Kiąże ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Zmodzkie / y Ruskie podniesiony.

Rozdział III.

Oku 1281. skoro Narimuntowi wielkiemu Xiędzu swoiemu Pánowie y Boiárze Litewscy / y Zmodzscy ostátnią cześć y posługę pogrzebu ná zgliskach Wilnienskich odpráwili / ziecháli sie do Kiernowá / gdzie według zwyczáiu rádzili / ktoregoby z trzech Brátow Dziedzicow Wielkiego Xięstwá Litewskiego ná Monárchią wybráć mieli. A po długich námowách zgodzili się wszystcy iednostáynymi głosy / ná Troydená Iatwiezkie Xiąże y Podláskie młodszego Brátá Giedrussowego / Holszowego / y Narimunta zmárłego / ktory iesżcze wmłodych lećiech zá pánowánia Oycá Romuntá / y potym będąc ná swoim Xięstwie vdzielnym Iatwieskim wielkie znáki w rodzoney Rycerskiey dzielnośći z siebie pokázowal / gdy z Rusią z Polaki / z Mazury / y Krzyżakámi Pruskimi vstáwicznie woyny wiodł / częstymi zwyćięstwy gránic Litewskich przymnażáiąc.

A Kniąz Giedrus y Holsza stárszy Brácia iuż byli w lećiech zeszli / y więcey do rády domowey niż do zwády woienney / w ktorey sie Litwá záwzdy kocháłá sposobni. Ták tedy Troydená iednomyślnie wybránego / y od Holsze / y Gedrussa Brátow zá dobrowolnym spusczeniem praw pierworodnych potwierdzonego / podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Nowogrodskie / Zmodskie / Podláskie / y Iatwieskie / z wielką rádośćią y klesktániem (według zwyczáiu) wszystkiego pospolstwá.

Co vsłyszawszy Dowmant (ktory był ono z Vćiany do Pskowá zbieżał / gdzie ná Pskowskie Xięstwo był wybrány) iż Troiden Brát młodszy Wielkie Xięstwo Litewskie nievććiwszy w tym onego stárszego opánował / zebrał woysko z Pskowskiey / y Nowogrodskiey Ruśi / chcąc woyną dochodźić práwá swego pierworodnego pod młodszym Brátem / á przyćiągnąwszy ze Pskowá do Połocká / obległ go y dobył Zamku y Miástá Połockiego / zá życzliwośćią Russakow / insze mu sie też twierdze / y wszystko Rycerstwo Ruskie y pospolstwo Połockiego Xięstwá dobrowolnie podáli / ták ná Pskowie / y ná Połocku Dowmant szyroko pánuiąc woysko rospuśćił / nieiáwną woyną / ále fortelem táiemnym myśląc Brátá Troydená zábić / á potym oyczystey Stolice Litewskiey dostáć snádnie mu sie zdáło / gdy iuż Połocko miał w mocy.

Połocko Dowmant wziął.

O porąże-

O porázeniu Litwy y Játwieżow przes Polaki / Roku 1282.

ZA Troidenowego w Litwie nowego pánowá-
nia/ Litwa zebrawßy ſię zoſtátkámi Jatwieżow/ nagłym
y gwałtownym wtárgnieniem / rozdieliwßy woyſko ná
trzy zagony / Lubelſką ziemię okrutnie ſplundrowáli. A — Litwá Polſkę woiuie.
w ten czás Leſko Czarny Polſki Monarchá w Krákowie
ziemſkie ſpráwy ſądził / gdy ſie dowiedział o wtárgnieniu
Litwy w Polſkie kráiny / Wnet tedy bez żadnego mießkánia/
opuściwßy inße wßytkie ſpráwy/ roſkazał ſie mieć wßyſtkim do zbroie/ ktorzy
koło niego byli/ y tym ktorych w drodze mogł zebráć/ kazał zá ſobą co wſkok
wßyſtkim iáko ná gwałt iecháć. A ták przez dálekie drogi zbieráiąc Rycerſtwo
w drodze do Lubliná przyciągnął. Ale Litwá obciążeni łupámi iuß byli vbiegli
zá Narew. Fráſował ſię tedy y gryzł ná ſercu ſwoim biedny Leſko / iż ſię áni nád
nieprzyiacioły pomśćić/ áni ſwoich powiązánych / á w niewolą prowádzonych
rátowáć niemogł / bo z máłym woyſkiem / ktorego ledwo było ßeść tyſięcy/ dáleko
więtßych vſſow nieprzyiacielſkich / ktorych więcey niż czternaście tyſięcy
było/ przez nieznáiome Polakom/ á im zás bárdzo świádome láſow y błotnych
kałużyſk ścießki vchodzących nieśmiał gonić. W tym fráſunku gdy częścią z prácey
podrożney/ y z niedoſpánia twárdo záſnął / vkazáło mu ſie widzenie Angielſkie
przes ſen / ktore ſie być Michałem Archangiołem powiádáło / vpominiąc — Widzenie Archangielſkie Leſkowi.
go/ áby wßytki fráſunki y zábawki porzuciwßy/ nieprzyiacioły ſwoie gonił/ obiecuiąc
mu pewne zwycięſtwo. Názáiutrz tedy Leſko weſoło wſtawßy / zezwał
do gromády wßyſtkiego Rycerſtwá/ á widzenie im opowiedziawßy rzecz do nich
czáſowi y rzeczy przyſtoyną vczynił / ſkąd wßyſcy / ktorzy przed tym boiázliwi
byli / wnet ochotną śmiáłością zápaleni / y wßyſtkie inße zawády woienne porzuciwßy/
tylko broń lekką y ná kilko dni żywności wziąwßy / gonili nieprzyiacioł
z Leſkiem Monarchą ſwoim / y doßli ich trzynaſtego dniá Pázdziernika
Mieſiącá/ miedzy Narwią y Niemnem rzekámi/ ábowiem dla zawady łupow/
niemogłá Litwá ſpießno ciągnąć/ k temu ſię też nie bárdzo ſpießeli/ iż iuß ná ſwoich
śmiećiach álbo w ſwoiey ziemi śmielßymi byli / á ſkoro obaczyli Polaki tuż zá
ſobą nagle goniące/ y vpornie náciráiące/ ſtrwożyli ſie byli/ wßákże prętko rzućili
ſię do broni / zwłaßczá zá powodem Jatwieżow / ktorzy byli wielkiey śmiáłości.
W tym vderzyli ná nich Polacy iednym á poproſtu zßykowánym vſcem/
bo áni dla mieyſcá ćiáſnego láſami ogrodzonego/ áni dla máłego woyſká / w ktorym — Bitwá Polakow z Litwą.
ßeść tyſięcy Polakow ledwo było / niegodziło ſię wiele vſow ßykowáć. Litwá
też śmiele y mężnie pierwße náiázdy y potkánie czelne Polakom wytrzymáłá.
A ták ſie zobudwu ſtron z ogromnym krzykiem/ hukiem/ trząſkiem/ y wrzaſkiem
ſtárli / ále gdy ſię Litwá zápalczywie bitwą zábáwiłá / wnet więźniowie obaczywßy — Więźniowie ná pomocy Polakom.
znáki/ proporce y chorągwie ſwoich/ vderzyli ná Litwę s tyłu pobrawßy
z przygody potráfione oręża ich: Drudzy też bez broni y Niewiáſty weſoło
krzycząc/ y áż do Niebá z rádości nagłey głoſy wynoßąc/ śmiáłości ſwoim dodawáły/
á nieprzyiaciołom ſtráchu przyſparzáły/ Ná oſtátek y Pśi (ktorych pogáni
z ſobą miedzy inßymi łupámi z Polſki wiedli / á drudzy co zá goſpodarzmi — Pśi wiernie pomagáią Polakom.
ſwoimi związánymi / mniemáiąc by ná obiad / áno ná niewolą biegli) nieprzyiacioł
ſrogo kąſali. Co obaczywßy Litwá y Jatwieżowie/ iż y s tyłu więźniowie/

 y z przodku

y s przodku Lesko z swoim Rycerstwem zewsząd ich ogárnęli/ pomieszawszy szyki do bliskich lásow vstąpili. W tey bitwie ostátki Jatwieżow/ ktorzy się vpornie Polakom zástawiáli/ á przyiętą wiárę Chrześciáńską byli porzucili/ z gruntu práwie są wygłádzone/ Z Litwy też ktorych było ludu boiownego czternaście tysięcy/ máło ich vbiegło. Bo ich też wiele ktorzy byli vciekli/ częścią dla wstydu/ częścią dla boiążni swoich/ sami sobie śmierć pozádawáli. A ztąd sie okázuie/ iż przed tym v Litwy musiáłá być iákaś wielka á okrutna kaźń y sromotą ná ty/ ktorzyby z bitwy (chocia przegráney) vciekli/ á do domow sie niedawszy mężnie ná plácu gárdłá wrocili/ tedy tákowych sámi ich Pánowie okrutną śmiercią ktorey sie w bitwie vcieczką vstrzegli/ w domu karáli. Przeto kiedy bitwę przegráli/ máło sie ich do domow wracáło/ bo drudzy z żáłośći sie sami zábijáli/ álbo sie do vpadu z nieprzyiacielem bili.

Kościoł w Lublinie S. Michałá.

A Lesko odiskawszy y odebrawszy wszystek połon/ y sowito łupámi nieprzyiacioł pobitych swoich poddánych szkody nágrodziwszy/ z zwycięstwem wrocił sie do Polski/ á w Lublinie Kościoł ná pámiątkę swego zwycięstwá zmurował/ ktory świętemu Michałowi (ktory mu sie ono był przes sen zwycięstwo obiecuiąc okazał) poświęcił. A gdy ták Lesko gránice Polskie od nieprzyiacioł postronnych obwárował/ wnet go nád nádzieię w domu przywitáłá wnętrzna trwogá/ Bo Sendomirska Ziemia zá powodem Cristiná Castellaná/ y Pawłá Biskupá Krákowskiego/ od niego do Konradá Mázowieckiego Xiążęciá byłá przystáłá/ wszákże temu Lesko wczás mądrze zábieżał/ y zácżęte wnętrzne burdy vśmierzył.

Głod srogi w Polszcze y w Czechach.

Tegoż Roku głod w Polszcze okrutny pánował/ iż wiele ludzi z żonámi y z dziatkámi do Węgier/ y do Ruśi wybiegło/ chcąc iáko táko przed oną nieznośną nędzą zdrowie záchowáć/ ále vciekli práwie ze dżdżá pod rynę/ bowiem od Russakow Tátarom zá dań byli w niewolą dawáni/ á od Węgrow w pogáńskie strony przedawani/ O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. Cromerus lib. 10. etc. A w Czeskiey ziemi iesżcze okrutnieyszy głod pánował/ iż mátki vśmierzáiąc łáknienie bez wszelkiego miłosierdzia Dziatki swoie własne rzezáły y iadáły/ á potym záś powietrze morowe srogie ná ludzi przyszło/ s pokármow/ chwastow/ y zielsk ledá iákich.

O zábiciu Troydená Xiążęciá y Dowmántá/ á o śmierci Holsze y Giedrussa Xiążąt Litewskich/ Roku 1282.

Rozdział IIII.

DOwmant Romuntowicz, Xiążę Pskowskie y Połockie/ máiąc zákrwáwione serce ná Troydená Brátá młodszego/ iż go w pierworodnym práwie do opánowánia Wielkiego Xięstwá Litewskiego vbieżał/ stárał sie wszelkim obyczáiem/ iákoby go z Swiátá zgłádził/ Ale gdy tego niemogł iáwną woyną dokazać/ náprawił nań sześci Chłopow/ ktorzy vpátrzywszy czás gdy sie Wielki Xiądz Troiden w łáźni mył/ pilnowáli poki wynidzie/ á gdy tylko

gdy tylko s posługaczámi á ſtrowopuſkiem z łáźniey wychodził (bo w on czás niewielkiey powagi/ po ktorey też do łáźniey ile Litewſkiey máło / Xiążętá vżywáły) ſtánęli chłopi rzędem po trzech z obudwu ſtron ſcieſzki / y iákoby ſie ſkárżąc y żáłuiąc o krzywdy ſwoie s pokłonem czołem niſko bili / á gdy miedzy nich wſzedł pytáiąc przyczyny żáłoby / wnet go wſzyſcy ſześć kijámi przyłożyli / y tuż ná mieyſcu zábili/ á ſámi pouciekáli / ſnadź w tym náśládowáli onych dwu páſterzow/ ktorzy też ono iák Liuius lib. 1. *decadis primae* piſze / zábili tymże ſpoſobem Torquiniuſá Krolá Rzymſkiego/ zmyſliwſzy ſobie przed nim ſkárgę / z námowy ſynow Ancuſzowych / ále ći łotrowie nie czytáli Liuiuſſá / á wżdy ſwego dokázáli/ nie trzebá ná złe vczyć. Troiden od Chłopow zábity.

Tymże też ſpoſobem ſkárgi Clearchus Xiążę Heraclienſkie dla tyráńſtwá od Chioná y Leomidá dwu młodzieńcow mſczących ſie wolności zábity / O czym Trogus Pompeius y Juſtinus lib. 16. Galeacius tákże s Forcia Xiążę Mediolańſkie od ſwoich trzech Komornikow tymże kʃztałtem w Kościele miedzy gminem Ludzi y Zołnierzow vkłoty. O czym *Paulus Iouius lib. 3. Elogiorum &c.* Liuius lib. 1. Paulus Iouius lib. 3. Elog. Juſtin. lib. 16. etc.

Tegoż też czáſſu Holſzá Xiążę Holſzáńſkie pierwſze vmárł / zoſtáwiwſzy ná páńſtwie Algimuntá y Mindowá / po nim tákże rychło z Swiátem ſie rozſtał Brát Giedrus pierwſze Xiążę Giedroćkie / zoſtáwiwſzy Syná Gynwiłá ná Xięſtwie Giedrockim. Holſſa y Giedrus vmárli.

Co wſzyſtko ná rękę y po myſli tráfiło ſie Dowmántowi / gdy Troydená przes námowę zábił/ á drudzy dwá Brácia pomárli/ Syn też Troidenow Lawras po Litewſku Romunt Czerńcem zoſtawſzy / w Monáſterze Ruſkim mieſzkał/ á Gynwił Xiążęćiá Giedruſow y Algimunt Holſzow/ Synowie właſni dziedzicy Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / dla dziećinnych lat niebyli ſpoſobni ná rządzenie y oſiedzenie ſtolice ták wielkiego páńſtwá: Przeto widząc / iż nieimiał *Aemulum imperij (paſtore percuſſo & ſublato)* ktoryby mu do opánowánia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Oyczyſtego miał przeſzkodzić / zebrał wielkie woyſko z Ruśi Pſkowſkiey / Połockiey / y Witebſkiey y ćiągnął wielką mocą do Litwy/ chcąc gwałtem / y przez miecz Litewſką y Zmodzką ziemię oyczyſtą/ ieśliby ſie dobrowolnie nie podáli / opánowáć. Co vſłyſzawſzy Romunt álbo Lawras Czerniec / Syn Troydenow z Xiężny Mázowieckiey / wielką á ſłuszną żáłośćią/ y przyſtoynym gniewem poruſzony / zrzućił z ſiebie Káptur álbo Kápicę Cernoreſſę Czerniecką / á wdziawſzy zbroię / y ſzablę w ręce wziąwſzy / przyiáchał do Pánow Litewſkich/ ktorzy ſie byli ze wſzyſtkim poſpolſtwem bárdzo zátrwożyli/ przed Dowmántem y iego woyſkiem / ále ich wnet oſobą ſwoią / y przyſtoyną czáſowi rozmową potwierdźił y poſilił Lawras Czerniec właſny Dźiedźic/ z Mnichá Rycerz Hetman/ y Xiążę. Dowmant ná Litwę z woyſkiem.

A zebrawſzy wſzyſtko Rycerſtwo Litewſkie / Zmodzkie/ y Ruſáki Nowogrodſkie/ ćiągnął przećiw Dowmántowi Stryiowi / chcąc ſie nád nim pomśćić zdrádliwego zámordowánia Oycá ſwego Troidená / á oyczyznę wielkie Xięſtwo Litewſkie znágłey trwogi wybáwić. A gdyśie obiedwie woyſká przećiw ſobie ściągnęły nád iednym iezioręm/ ſpráwiwſzy vſſy porządnie do bitwy / gdy ieden drugiemu niechćiał złożyć/ potkáli ſie zápálczywie chęćią iednáką y rowną zobudwu ſtron śmiáłośćią/ y ták wielki boy był miedzy nimi / iáko wſzyſtki Látopiſce zgodliwie piſzą y świádczą / iż bitwá od poránku áż do wieczorá trwáłá / náoſtátek Pán Bog Lawroſzowi pomogł/ iż wſzyſtko woyſko Pſkowſkie y Połockie nágłowę poráźił/ y Stryiá ſwego Kniáźiá Dowmántá zábił/ ktorego ſie krwią Oycá ſwoiego śmierći po myſli pomśćił. Dowmant zábity.

Noc rozerwáłá gonienie nieprzyiaćioł/ wſzákże Lawraſz zrycerſtwē Litewſkim Zmodzkim y Nowogrodſkim/ vżywáiąc zwyćięſtwá ćiągnął do Połocká/ ktore

Lawraß z Litwą wziął Połocko.

gdy się Russacy po tey porażce y zabiciu Páná swego Dowmántá strwożyli/ snádnie dostał/ á osadziwßy Zamek Namiestnikiem y Rycerstwem swoim/ Xięstwo Połockie do Litewskiego páństwá przywrócił / á sam z zwycięstwem nazad do Kiernowá przyiechał.

Z tego Dowmantá Romanowicá álbo Romuntowicá Xiążęciá Pskowskiego/ y Połockiego/ z Vciany przedtym od Narimuntá wygnánego/ á tu záś od Troydenowego Syná Lawraßá zábitego / Kniążiowie Swirscy (ieśli sie genealogia nierozerwáłá) narod swoy chcą wywodzić / powiádáiąc iż Swier Zamek nád Jeziorem tenże Kniáź Dowmant záłożył / ktorego ießcze y dziś znáki iáwne są/ ácz sam Zamek iáko drzewiány dawnością czásu znißczał.

A Lawraß álbo Rimunt Troidenowic będąc w Kiernowie / y wßystkich Pánow y Boiar Litewskich/ y Zmodzkich obesławßy / tych też ktorzy z nim byli z tey woyny przyiecháli zebrawßy / vczynił Siem / álbo Rokoß ná polu Kiernowskim/ támże zdawáiąc oyczyste páństwo / y wßystkiego sie práwá dziedzicznego w Litewskim wielkim Xięstwie wyrzekáiąc / vczynił rzecz do wßystkiego Rycerstwá/ iż ponieważ sie mnie Pan Bog moy dał pomścić krwie y okrutney śmierci Oycá moiego / nád bezbożnym Stryiem / y w tym mię sam dziwną á wßechmocną łáską rátowáć/ á woyská nieprzyiacie!skie potłumić raczył/ zá czym

Rzecz Lawráßowá do Litwy gdy Páństwo zdawał.

y wy wybáwieni z srogiey niewoley / y wyswobodzeni od ciężkiego iárzmá / ktore iuß tuż nád ßyiámi wáßymi wisiáło iesteście/ iż iáko wolni ludzie / w wolney oyczyźnie z łáski tegoż Bogá moiego iuż bespiecznie żywiecie/ ktoremu Bogu iżem ia raz przysiągł/ y dla iego zakonu świętego Swiátá y roskoßy iego marnych á nie trwáłych wyrzekłem sie/ á przyiąłem tę czarnoreßę álbo kaptur Czernecki / tedy y ná ten czás przez miecz zá pomocą Bożą obronioną oyczyznę moię/ wam cáłą/ wolną / kwitnącą / z zupełnym / á ießcze przybáwionym Połockiego Xięstwá przybyciem/ práwá dziedzicznego / y pierworodnego wam vstępuię / á sam się do Monásteru moiego / w ktorymem sobie mießkánie vlubił/ wracam: Wolniście ludzie / wolnie y według zdánia swego Páná sobie obieraycie / ktoryby iednáko wßystkiey Rzeczypospolitey wáßey był pożyteczen/ Bo iżbych wam rádził ktorego z Bratow moich Stryiecznych ná páństwo stołeczne wybráć / gdyż oto iest Mindow y Algimunt synowie Holßego/ y Ginwił syn Xiążęciá Gedrussa / własni oyczycy y dziedzicy Xięstwá tego po mnie / wßákże ießcze máli / lat po temu niemáią / dla czego ná ten czás áżby dorośli niegodzą sie ná władzą ták wielkiego páństwá/ ktore mężá nie dzieci do porządney sprawy potrzebuie / Bo Striy

Pogonia Herb Litewski.

moy Narimunt gdy siadł ná wielkim Xięstwie Litewskim / Herb swoy Kitaurus zostáwił/ y spuścił bráciey swoiey / á sobie vczynił Herb mężá zbroynego ná koniu z mieczem gołym nád głowę wyniosłym nieprzyiacioł goniącego. A to známionuiąc w tym Herbie/ iż to páństwo męstwem y mieczem rozßerzone/ potrzebuie Páná dorosłego/ y mężá zupełnego / ktoryby mieczem vmiał bronić oyczyzny swoiey / á iżby nie onego goniono / ále on gonił y bił nieprzyiacioły vciekáiące. Y ták mi się widzi / iż ná ten vrząd godnyby był Witenes álbo Wićien/ ktory był Márßałkiem v Oycá moiego/ bo iest mąż do wßystkiego vdátny.

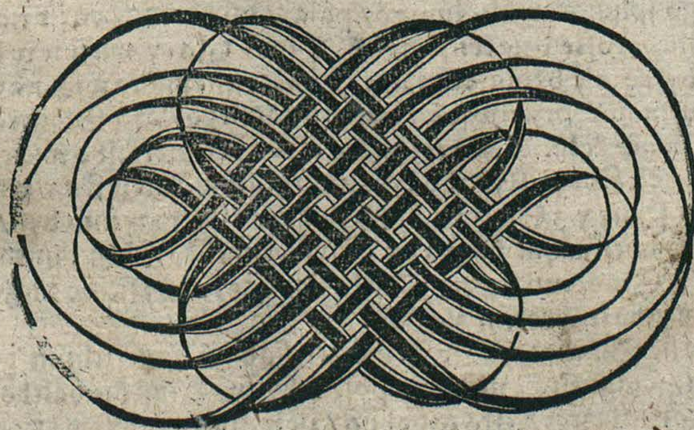
Pánowie tedy Litewscy wysłuchawßy tey rzeczy Xiążęciá Lawraßá álbo Rimuntá Páná swego przyrodzonego / po świeżym zwycięstwie do Monásteru sie wracáiącego / s płáczem go prośili / áby ráczey sam nád nimi iáko Dziedzic pánowáć raczył/ wßákże gdy on żadnym sposobem ná to zezwolić niechciał / przestáli ná pożyteczney rádzie iego / y z iednostáynymi głosy tuż przy nim w Kiernowie wybráli ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie / y Nowogrodskie Witená przed tym Márßałká Troydenowego mężá doświádczoney dzielności / rodem z Eyragoły / iák niektore Látopißce świádczą / z Herbu y Familiey stárożytney

zytney

żytney Xiążąt Rzymskich Kolumnow / w ty kráiny pułnocne Zmodzkie s Pálemonem w okrętach morzem zániesionych / ják sie wyżßey dosyć ßeroko y dowodnie o tym powiedziáło. Witień álbo Witenes ná Wielkie Xięstwo naznáczony.

Bo Troyden niebędąc ießcze ná Xięstwie / tylko Hetmánem v Oycá Romuntá / idąc s Pruskiey woyny przez Eirágołę (ktore iest Miásteczko w Zmodzi nád Dubisą rzeką) obaczył tego Witenná z dziećmi ná piasku igráiącego / á iż było pácholątko vrodziwe / y oblicza pięknością tákże członkow súbtylnością ozdobne / wziął go ku sobie / á gdy podrosł / był Komornikiem stárßym ná dworze Wielkiego Xiędzá Troydená w łożnicy y w komorze / á wßelką rzecz Xiążęcą porządnie y chędogo chowáł y spráwowáł / potym zá godnością y postępkiem lat był Márßałkiem nawyżßym / áż go zás po śmierci Troydenowey ßczęście ná Wielkie Xięstwo Litewskie wyniosło. Lawras też álbo Romunt Syn Troydenow w Monásterze Lawraßowie swego záłożenia / nád Niemnem w Nowogrodskiey ziemi / żywotá Czerncem będąc ßczęśliwie dokonał. Lawras Xiążę w Monásterze dokonał żywotá. A Siostrá iego Corká Troydenowá / iáko Długoß / Miechouius / y Cromerus lib. 10. przypominaią / Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu (Synowi onego Xiążęciá Semowitá / ktorego Swarno Ruski Kniáźściął) w Małżeństwo byłá oddána / ták ież potym było kilko Xiążąt Mázowieckich Troydenow / tym imieniem Litewskiego Xiążęciá Troydená názwánych. Bo Mázurowie onych czássow częste przez spolne Małżeństwá powinowáctwá z Litwą potwierdzáli / aby od ich przyległych naiázdow wolnieyßymi byli.

A tu sie iuż dokończył rod Xiążąt Litewskich z Herbu Kitaurussa / á tylko przy vdzielnych Xiążętach Ginwilu Giedroćkim / á przy Algimuntu y Mindowie Bráciey Holßańskich Dziedzicach został. A poczęłá sie z nowu Genelogia y Narod Wielkich Xiędzow Litewskich y Zmodzkich z Herbu Columnow / y od Pogoniey Męża na koniu z mieczem zbroynego / ktorych Herbow od Narimuntá y Mendogá Królá podánych / Witen y iego potomkowie áż do Alexandrá y Sigmuntá pierwßego Kazimirzowicow / Wnukow Jagełowych vżywáli / y dziś Krolowie Polßczy Wielcy Xiędzowie Litewscży przy Orle koronnym vżywáią.

Witenes álbo Wicziein Eirágolczyk/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie/ Ruskie/ Iatwieskie/ y Podláskie/ zgodliwie wybrány y podnieśiony/ Roku 1283.

Kśięgi Dziesiąte/ Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Ierzego Zienowiczá/ Castellaná Smolenskiego/ etc.

Witenes álbo Wiczien z Eiragoły rodzic/ z Herbu Columnow spolnym wßech stanow Litewskich y Zmodzkich/ zezwoleniem y iednostáynymi głosy/ był wybrány y podnieśiony w Kiernowie/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzskie y Ruskie. A od Lawraßá Troydenowiczá Czerncá/ włásnego Litewskiego páństwá Dziedzicá/ ktory mu práwo swoie wßystko dobrowolnie spuśćił potwierdzony. Roku od zbáwiennego Chrystusá Páná národzenia 1283. Zá pánowánia Rudolphá Cesárzá 27. y Papieżá Janá 21. zá Monárchy w Polßcze Leská Czarnego/ w Ruśi Lwá Dánikowicá/ á zá Mistrzá Pruskiego dziewiątego Burcharda Swanden.

Witenes ktorego czásu podnieśion ná wielkie Xięstwo.

A będąc ná nowym páństwie Witenes vmyślił pokázáć záráżem skutek mniemánia o dzielnośći swoiey/ przeto zebrawßy woysko wielkie/ z Litwy y Zmodzi/ wypráwił s nim Hetmáná swego ná plundrowánie Polskiey Ziemie/ chcąc się pomśćić oney porażki/ gdy ich Lesko był ná głowę poráził miedzy Narwią y Niemnem.

Roku tedy Páńskiego 1283. czwartego dniá Octobrá w więtßych niż pierwßego roku vssach przez Łukowski powiát/ do Sendomierskiey ziemie bez wieśći wtárgnęli/ á bez odporu Wśi/ Miásteczká/ Dwory y Kośćioły mieczem y ogniem srogo splundrowáli/ łupiąc/ paląc/ morduiąc/ co się náwinęło/ stárych ludzi y niedorosłe dziatki śćináli. A ßeść tyśięcy więźniow Polakow poimawßy/ dobytkow y bydłá z łupámi rozmáitymi nábrawßy názad do Litwy wyćiągáli/ niemáiąc przećiw sobie odporu żadnego/ Bo Slachtá do Zamkow bliskich byłá poućiekáłá. Lesko też w ten czás Seymiki álbo wiece w Krákowie odpráwował/ ále skoro vsłyßał o tym wtárgnieniu Litewskim/ wnet się porwał do zbroie/ á s Pány y z Slachtą ktorzy ná ten czás przy nim byli/ drugim zá sobą przes gońce obesłánym kazawßy co wskok iácháć/ sam dniem y nocą gonił nieprzyiaciół/ Sendomirską też Slachtę obesłał/ áby się do niego wzbiwßy/ y chłopi iáko ná gwałt záráżem ziecháli.

Litwá Polskę zwoiowáłá.

Czułność y prętkość Leskowá.

Ták gdy się Slachtá y chłopstwo zewßąd zá zwierzchnią głową y osobą páńską sypáli/ śćiągnęli się ná iedno pole wßyscy/ A iuß nie dáleko od nieprzyiaćioł będąc/ vczynił rzecz Lesko ozdobną/ poważną do wßystkiego Rycerstwá/ zezwawßy ich do kupy/ áby się dzielnymi mężámi wßyscy być okazáli/ á małżonkom y dziátkom namilßym/ przyiaćiołom/ bliskim y powinnym/ tákże y kmiotkom swoim/ ktorych w sprośną niewolą Litwá pędzi/ áby dopomogli/

Rzecz Leskowá do Rycerstwá przećiw Litwie.

y ratunek

y rátunek związánym pożądliwy dáli/ pobitych stárcow/ pomordowánych dziatek/ zburzonych gruntow/ popalonych wsi/ folwárkow y miast splundrowánych/ y zgwałconych Kosciołow/ y swiętych obrzędow/ áby sie pomscili/ przywodząc iż to iest rzecz nauczciwsza/ zá Oyczyznę/ zá chwałę Bożą/ y właśne grunty swoie/ dáć meżnie gárdło/ á iż dobrey sławy więcey/ niż żywotá meżowie cnotliwi/ y mocni máią być pożądliwszy/ wielka y gruntowna sławá/ w ktorey prawdziwy żywot wiecznie trwáły záleży/ nieprzychodzi bez wielkich trudnosci/ y nieprzespiecznosci/ męstwem á przeważną dzielnoscią sławy dochodzić/ krwią cnotliwie iey skutek pieczętowáć potrzebá. Przeto áby ciągnęli y szli ochotnie/ á pobiwszy nieprzyiacioły/ ich krwią swoich miłych przyiacioł powetowáli/ á więźniow ktorzy ich wspomożenia y rátunku płáczliwymi słozámi wzywáią/ áby wybáwili/ etc. Ták tedy rzecz Leskowę do Rycerstwa Długosz y Cromer opisuią. A iżby tym z więtszą ufnoscią y nádzieią Boskiego wspomożenia ná nieprzyiacioł Bogá wzgardzáiących odzierżeli/ wszystkiemu Rycerstwu przez spowiedź grzechy swoie oczyścić/ y Sacramentu Páńskiego przyięciem ciáłá y duszę uzbroić kazał/ á sam Xiążę Lesko nabożnie to sam naprzod przed nimi uczynił.

Litwie sie też zawad woiennych/ y sprzętu swoiego Rycerskiego zostáwić niechciáło/ áni też baczyli/ gdzieby sie bespiecznie przechowáć mieli/ przeto tylko w męstwie á w obronie nádzieię máiąc wszyscy bitwy skosztowáć/ á śmiáłym potkánim pierwszey niefortuny powetowáć umyslili/ y postánowili. A ták zostáwiwszy w lesie przy máłey straży młodych y chorych/ á tłomoki swoie y łupy z Polski wzięte ná gromádę skłádwszy/ więźniow też mocniey niż przed tym związawszy/ obawiáiąc sie áby ich záś z tyłu iáko y ták rok niezátrwożyli/ z wielkim pędem/ y rożnych głosow ogromnym okrzykiem przeciw Polakom wyciągnęli/ ktorzy stali w sprawie ná polu Rowne nazwánym: Strwożyli sie nieco Polacy zá pierwszym ich obaczeniem/ zwłasczá gdy nád nádzieię uyrzeli/ á ono ku nim idą smiele ći o ktorych iżby mieli uciekáć pierwey rozumieli. Wszákże gdy ich sam Lesko nápominał/ y uffy porządnie szykował/ rychło záś ku pierwszey smiáłosci przyszli/ á naprzod dwá uffy sprawione przeciw Litwie náciéráiącey Lesko zástáwił/ nád iednym był przełożony Zegotá Krákowski/ á nád drugim Janusz Sendomirski/ Woiewodowie/ Sam záś ná wszystki strony oczy y tám y sam pilnie obracał porządnie upátruiąc/ co sie ná ktorey stronie dzieie/ iż iesliby gdzie obaczył swoich upadáiących y słábieiących/ zárázemby rátunek podesłał. Ale niedługo ono pierwsze náciéránie Litewskie trwáło/ bo mocą Polakow iáko murem zástáwionych wnet byli odpárci. Pierwszy ktorzy z Krákowskim Woiewodą y z Dwornym Leskowym Rycerstwem bitwę záczęli/ poczęli ustępowáć/ myśląc o uciekániu. Co drudzy obaczywszy/ y wnet tył podawszy/ do lásow sie mieli/ á potym y sam y tám popuściwszy koniom wędzidłá rospierzchneli sie/ kilko tysięcy ich ná plácu poległo/ á Polacy złożone w lesie łupy pobráli/ y więźniow rozwiązáli.

Rowne pole.

Bitwá Polakow z Litwą ogromna.

Opátrzność Leskowá.

Ták ty dwie raz po raz srogie porażki Litewskie od Leská Czarnego opisuią/ Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. y 176. Wapouius y Cromerus lib. 10. etc. Wszákże iednák większe szkody Polská zwoiowána y dwie ziemicy Łukowska y Lubelska/ y trzecia Sendomirska od Litwy ucierpiáły.

A LEsko Czarny wszystkę winę burzenia y szkod od Litwy podiętych ná Páwłá Biskupá Krákowskie skłádał/ ktory łotrowstwá práwie kurciánskie/ zápomniawszy stanu Duchownego płodził/ Miniszkę ku nierządnemu obcowániu z Skáły Klasztorá pánienskiego gwałtem wziął/ Mysliwcá właśną ręką w łowie/ iż nieobácznie zwierz imooń uciekł/ włocznią łowczą zabił. A iżby sie tym smieley

Łotrostwá Páwłá Biskupá Krákowskiego.

ſmieley Leßkowi Monarße cnotliwemu Pánu ſwoiemu opárł / przyiáźnią y powinowáctwem z Litwą ſie był ziednoczył / Sendomirſka też y Krákowſka ziemię przećiw Leſkowi buntował. Dla tych tedy roſtyrkow potym poimány y w więźieniu ná Sieradſkim Zamku był chowány / ále z znáczną nawiązką muſiał go Leſko iednáć (iák won czás były bárdzo Xiążętá pobożne) y wypuśćić.

Okrucieńſtwo Przemysławowo nád małżonką.

Tegoż roku Lukardis Xiążęćiá przemyſławá wielkiey Polſki małżonká / od włáſnych ſłużebnic vdawiona / z podeyrzenim náprawy ſámego Przemyſławá / gdy bez karánia y pomſty złoczyniec zániechał: iákoż potym poſpolićie pieśń ſpiewywano w Polßcze (áż do lat Długoßowych y Miechouiuſowych / iák ſami wſpomináią) ná kßtałt żáłoſnego modlenia tey Xiężny / ktora ſie modliłá y proſiłá / áby iey niedał okrutnie zábiiáć / ále áby ią w iedney tylko koßuli do domu włáſnego odpuśćił / wßákże też y ſam potym Krolem Polſkim zoſtawßy był od Márgrabie Brandenburſkiego zábity.

Roſterki Polſkie.

Roku zás 1285. zá powodem Páwłá Biſkupá Krákowſkiego wßyſcy Pánowie y Slachtá máłey Polſki / Konrádá Cyrnenſkiego Mázowßa Xiążę / ná Monárchią Polſką przećiw Leſkowi Pánu ſwoiemu (ktorego byli niegodni) przyzwáli. A gdy z woyſkiem ćiągnął do Sendomirzá / wyiecháli ku niemu Warſius Caſtellan / y Zegota Woiewodá Krákowſki / y Jan Sendomirſki Woiewodá / y Criſtin Caſtellan s Páwłem Biſkupem / támże mu przyśięgę vczynili / y wßyſtki Zamki y Miáſtá / krom Krákowſkiego iedno Zamku / gdzie ſie z żoną Leſko był záwárł. Ale potym widząc iż go wßyſtcy ſwoi odſtąpili / á Konrad Xiążę Mázowieckie ćiągnął wielką mocą do Krákowá / vćiekł nieborak Leßko z żoną do Węgier / obronę Miáſtá y Zamku Krákowſkiego Niemcom mießczánom zlećiwßy / ktorzy ſtale wiárę trzymáiąc Pánu ſwoiemu / áni groźbą / áni proſbą / áni mocą Konrádową niedáli ſie przywieść ku podániu Zamku zwierzonego / y ták ſie długo wßyſtkiey mocy Pánow Polſkich y Konrádowey bronili / áż Leſko z woyſkiem Węgierſkim od Krolá Ladiſławá ná pomoc im przyßedł / z ktorym Konrad Xiążę Mázowieckie / potkał ſię wſtępnym boiem v Boguczicz nád rzeką Rabą / ále porážony / ledwo ſam do Mázowßa vćiekł. A ták Pan Bog w ten czás ſkutkiem tey bitwy pokazał / ktory s nich ſpráwiedliwiey broń pyzećiw drugiemu podnioſł. Leßko miernie vżywáiąc zwyćięſtwá wßyſtkę winę nieſtátecznośći Pánom przepuśćił / á ſam do Krákowá przyiáchawßy Niemcom ná potym wßyſtkę obronę zamku y miáſtá Krákowſkiego zlećił / Węgry też hoynie vdárowawßy odpráwił.

Leſko z Polſki przed ſwoimi vćiekł.

Cnotá Niemcow mießczan Krákowſkich.

Káſká Leſkową przećiw Zdraycom.

Mázowiecka z Ruſią woyná.

Tegoż Roku Boleſław Płockiego Mázowßa Xiążę / kráiny Ruſkie Mázurámi woiował / ále mu też Ruſſacy wet zá wet záraz em oddáli / gdy Mázowße tákże ſplundrowáli / mßcząc ſie ßkod ſwoich.

Plagá dziwnie iádowitey gádziny.

Tegoż Roku 1285. ná ſchodzię Czerwcá Mieśiącá w Pruſiech / w Kurſach y w Zmodzi / gádziny álbo chrobáctwá iádowitego z ogonámi iáko v Rákow mnoſtwo ſie námnożyło / á kogokolwiek vkąśił on chrobak / wtorego álbo trzećiego dniá vmrzeć muſiał / ták iż żadne lekárſtwo niepomogło obrážonym.

Tatarowie Węgry y Greciá woiuią.

Tegoż Roku Tátarowie Węgierſką ziemię ogniem y ßablą / áż do Peßtu zwoiowáli / w ktorey począwßy od trzech Krolow dniá świętego / áż do Wielkieynocy / iáko w włáſney Oyczyźnie mießkáli. Ci też potym Tátarowie Ceſárſtwo Conſtantinopolſkie náiecháli / á wielkie krwie Chrześćiáńſkiey rozlanie vczyniwßy wiele Miaſt Greckich opánowáli.

T

O dobyciu

O dobyciu Gostinina / Sochaczowá / y Płocká / y Dobrzynia przez Litwę.

A iáko záś Pelusa Litwin s Krzyżakámi / Pány Litewskie ná Weselu pogromił.

Rozdział II.

Czerninskieo

KOnrad Xiążę Mazowßa Cirnenskiego / myslac iákoby pod Władisławem Lokietkiem Xiążęciem Kuiáwskim Gostinski Zamek y ziemicę opánował / Litwy y Rusakow przyzwał ná pomoc / á zdraycow w zamku przenáiętych náprawił / ktorzy skoro Litwá Zamek obległá / y ná blánki sturmowáłá otworzyli bronę / á Litwá wskoczywßy do zamku ludzi ßeść set cześć posiekli / á cześć do Litwy w niewolą záwiedli / á Zamek wybrány y złupiony pusto Konradowi Mázowieckiemu Xiążęciu podáli Roku 1285.

Wten czás Litwy do zamkow dobywánia vżywano / iákoby my dziś Węgrow.
Niezgody Xiążąt Polskich.

Władisław záś Lokietek mßcząc sie słußney krzywdy / Płocki zamek w nocy pobiwßy straż vbieżał / á niewrócił go / áż przez spolną vgodę Konrad mu ßkody od Litwy vczynione nágrodził / y Zamek Gostinski oddał.

Potym Litwá z Rusaki / ktorych był Konrad ná pomoc przedtym sobie przyzwał / do Mázowßa wtárgnęli / Sochaczowski y Płocki zamki wzięli y spálili folwárki y miásteczká plundruiąc / wielkie ßkody poczynili / ludzi oboiey płći wielkość pomordowáli / á drugich w niewolą wywiedli.

Litwá Mázowße zwoiowáłá.
Sochaczow y Płocko Litwá wzięłá.

Roku záś 1236. Pelußá niiáki z narodu Xiążąt Litewskich / ktorego Długoß y Petrus Duzburch / y Miechouius *Ducem Lituaniæ* pißą / będąc vkrzywdzony w Xięstwie Litewskim / álbo od Witená álbo od Pánow Litewskich / przekinął sie do Krzyżakow Pruskich / chcąc sie pomścić krzywdy swoiey / á przyiáchawßy do Krolewcá / táiemnie prosił Albrychta z Misny Kontora Krolewieckiego / áby mu dał dwudziestu Reiterow ná pomoc / posłał tedy s nim Kontor dwudziestu Niemcow iezdnych / nád ktorymi byli stárßy Martin Golin / y Konrad Tuwil / á złączywßy sie Pelusa z sługámi / y pomocniki swoimi / przyiáchał ná iedno mieysce / gdzie Xiążętá y Pánowie Litewscy wesele małżeńskie odpráwuiąc godowáli / y vderzył w nocy ná śpiących y piiánych / gdzie siedmdziesiąt Xiążąt álbo Pánow przednieyßych / y inßego pospolstwá oboiey płci wielką wielkość pobił. A młodego páná z panią / z pániámi / z pánnámi / z łupámi / y kleinotámi drogimi do Krolewcá wwiodł.

Litwin Pelusá swoich pobił.

Roku záś 1287. Litwá / Zmodź / y Prussowie pogáni z wielkim woyskiem kozáckimi drogámi do ziemie Dobrzyńskiey wtárgnąwßy / głowne miásto Dobrzyn / w dzień niedzielny gdy sie mießczánie chwałą Bożą w Kościołach zábáwili / vbiegli y wzięli / á pobiwßy stáre y dzieci młode posiliwßy / drugich w mieście y we wsiach poimánych (miásto spaliwßy) w nędzną niewolą záwiedli liczbę pobitych ludzi oboiey płci trzy tysiące obráchowano / á więźniow 9000. wywiedli bez odporu.

Drugiego roku 1288. Lesko Czarny Monarchá Polski wypráwiwßy list v Papieżá ná dobrowolne Rycerstwo Krzyżakow / przeciw Litwie pogánom / zebrał wielkie woysko / ták z swoich Xięstw / iáko y z cudzych kráin / ktorzy ze-

Krzyżacy ná Litwę.

wßąd zá listem Papieskim zbieráli sie ná Litwę. Z tymi tedy Lesko puściwßy wieść do Litewskiey ziemie ciągnąć/ á nád nimi sie Dobrzyńskiego niedawnego zburzenia pomścić/ obroćił ono woysko do Mázowßa Cirnenskiego/ ktore było w dzierżáwie Kiążęciá Konradá. A ták dawßy Litwie pokoy/ wßystkę ziemię Mázowiecką ná troie zagony rospuściwßy/ ogniem y mieczem powoiował. Zá co Pan Bog Leská zárązem skarał/ iż woysko krzyżowe nie ná Litwę/ ná ktorych był wziął od Papieżá Krzyż/ ále ná swoich obroćił. Bo Tátarowie teyże Jesieni 13. Dnia Grudniá z Carzykámi Nagay y Telubugą/ w wielkiey wielkości iáko ßáráńcza przes Ruskie kráiny pierwey w Lubelską y w Mázowiecką
Tátarowie Polskę y Mázowße okrutnie woiuią. ziemię wtárgnęli/ potym do Sendomierskiey/ Siradskiey/ Krákowskiey ziemi zagony rospuścili/ gdzie Miásteczek/ Zamkow/ Klaßtorow/ Folwárkow/ Wsi bez liczby popalili/ y zburzyli/ tylko od Klaßtorá Krzyżá ná łysey gorze zá porádą Russakow/ ręku drapieżnych powściągnęli/ A Lesko Czarny zwątpiwßy
Lesko drugi raz z Polski vćiekł. w sile Rycerstwá swego/ vćiekł do Węgier z Grifiną małżonką swoią/ zá czym Tátarowie bez odporu Polskie ziemie aż po sáme Tatry Węgierskie swowolnie burzyli/ plundrowáli/ y palili. A ták wielką liczbę ludzi w ten czás z Polski wywiedli/ iż kiedy sie pod Włodimirzem ná Wołyniu bytinkowáli y dzielili/
21000 Pánienek z Polski poimánnych. dwádzieściá tysięcy y ieden sámych dziewczek álbo pánienek bez mężnych náliczyli/ Ale y Rusácy choć towárzyßámi y holdownikámi Tátárskimi byli/ nievßli od
Czáry y trucizny Tátárskie. nich ßkody. Bo Tátárowie łotrowstwo/ z Ruśi do Hordy wychodząc/ wyimuiąc sercá z pobitych Polakow/ á w iádowitey truciznie ich námoczywßy wtykáli ná rożenki czáruiąc ich ku temu náukámi Czárnoxięskimi/ y stáwiáli w rzeki y w stáwy/ skąd potym bárdzo wiele ludzi s picia y vżywánia zákáżone/ truciząną wody w nieuleczone choroby wpadáli/ y okrutnie márli/ gdy rychło y nieswczás one truciznę/ y łotrowstwo pogáńskie Rusácy obaczyli/ O czym Długoß y Miech. lib. 3. cap. 60. Cromerus lib. 9. etc.

O cześtich wtárczkach/ y spolnych Woynach Litewskich y Żmodzkich z Krzyżakámi Pruskimi Roku 1289. etc. według Kronik Pruskich/ Liflandskich/ Długoßá/ Wápowskiego Miechouiusá y Cromerá.

Rozdział III.

Sambijska ziemiá/ gdźie Krolewiec od Litwy zwoiowána.

ROku 1289. woysko Litewskie w osmi tysięcy rycerstwá iezdnego do ziemie Sambiyskiey w Prusiech wtárgnęło/ ktorą ogniem y mieczem zwoiowáło/ á rosciągnąwßy wßerz y wzdłuż zagony swoie/ wielkiemi łupámi obćiążeni z więźniámi y trzodámi y rozmáitym dobytkiem do Litwy bez odporu odćiągnęli/ bo Krzyżacy nieśmieli s nimi bitwy stoczyć/ tylko pięćdziesiąt Kozakow Litewskich w picowániu poimáli.

Roku zás 1291. Bertold Brunhanim Kontor Krolewiecki chcąc sie pomśćić tey wtárczki nád Litwą/ zebrał sie z woyskiem Krzyżáckim/ á wtárgnąwßy do Litwy/ zamku Koleiná dobył y spalił/ y pobiwßy wiele ludzi Litewskich y siedm set ich poimawßy/ wroćili sie Krzyżacy do Prus.

A chcąc

A chcąc zágrodźić Litwá drogę Krzyżakom áby do ich páńſtw niemogli náiázdow czynić/ poczęli budowáć Zamek Mingedin/ ktorego budowánia chcąc im zágrodźić Bertolo Kontor Krolewiecki/ zebrał woyſko nowe y ciągnął do Litwy/ Ale wielkością Rycerſtwá Litewſkiego/ ktorzy buduiących ſtrzegli prze-ſtráſzony/ obroćił ſię w inſzą ſtronę/ gdźie Zamek Litewſki Mederabe názwány wźiął/ w ktorym wſzyſtkich Chrześćian więźniow rozwiązał/ Pogánow pobił/ á drugich w więźienie do Prus wywiodł.

Mingedin y Mederabe zamki Litewſkie.

Ledwo wyćiągnął Bertold Kontor Krolewiecki z Litwy/ áli wnet Memer Miſtrz Pruſki z potężnym woyſkiem wnet znowu do Litewſkiey źiemie wtár-gnął/ Páſtonow y Gerſow dwá powiáty zburzył/ y w popioł obroćił/ á z wiel-kimi łupámi więźniow y dobytku do Prus ſię wroćił.

Trzeći raz potym ſkoro Miſtrz wyćiągnął Kontor z Balgi wypráwił ſię do Litwy/ á máiąc z ſobą połtorá tyſiącá Reyterow/ dwá Powiáty Onkaym-ſki/ y Mengedinſki ogniem y mieczem ſplundrował.

Po kilku záś dni Witenes albo Wićień Xiążę Litewſkie/ do Kuiáwſkiey źie-mie przez Mázowſze zá powodem Xiążęćiá Boleſławá wtárgnął/ gdźie ogniem y mieczem około Brześćia Kuiáwſkiego wſzyſtkie włośći zwoiował/ á nábrawſzy wielkość ludu y dobytku/ bez odporu do Litwy ćiągnął. A áczkolwiek ſię ná niego Włádiſław Łokietek/ y Kazimirz Kuiáwſki/ y Łęczyckie Xiążętá/ y Mein-hardus Miſtrz Pruſki wczás zebráli z ſwoim Rycerſtwem/ y tuż woyſko Litew-ſkie dogonili/ wſzákże nic dobrego nieſpráwili/ á tylko ſię plundruiących nieprzy-iaćioł nápátrzywſzy/ názad ſię wroćili/ A Litwá z łupámi do Litwy przez Má-zowſze vſzłá.

Litwá Kuiáwſką źiemię zwoiowáłá.

Tegoż roku Włádiſławá Królá Węgierſkiego Wołoſzy álbo Kumánowie ná pokoiu ſpiącego zámordowáli dźiewiątego dniá Mieſiącá Lipcá.

Tegoż roku Włádiſław Łokietek/ Łęczyckie/ Kuiáwſkie/ y Sirádſkie Xiążę/ z Wacłáwem Krolem Czeſkim o Monárchią Polſką wielkie burdy wiedli.

Roku záś 1292 Menhard Miſtrz Pruſki z woyſkiem Niemieckim ná gráni-ce Litewſkie przyćiągnął/ ále gdy go o ſprzyſiężeniu y o záſadce Litewſkiey z Pru-ſáki pogány przeſtrzeżony/ z wielkiey niebeſpiecznośći ledwo vſzedł/ á dniem y no-cą ná zad vſtępuiąc do Krolewcá ſię wroćił. Bo Litwá miáłá ná woyſko Nie-mieckie wczoło vderzyć/ á Pruſowie ktorzy ſię do pierwſzego pogáńſtwá obroćić chćieli/ z tyłu y z bokow mieli Niemcow ogárnąć weſpołek z ich Miſtrzem.

Miſtrz Pruſki z Litwy ledwo vćiekł.

Potym Roku 1293. Konradus Stange Kontor Ragnetſki/ w dźień S. Jakobá Mingedinu Zamku w Litwie dobył/ w ktorym wielkość Litwy pobił/ á drugich w niewolą pobrał/ Zá ktorym tuż w ſtopy goniąc ſię Wićien Xiążę Li-tewſkie/ z wielkośćią Litwy y Ruſſakow/ Pruſką źiemię przez oſmdźieſiąt dni woiował/ ále od Krzyżakow w ćiáſnym kąćie obſkoczony/ y porážony/ ledwo w máłey drużynie ſam do Litwy vćiekł.

Wićien Pruſſy woiuiąc porážony.

Tegoż roku Włádiſław Łokietek Krakowſką źiemię/ Czechy wyganiáiąc woiował/ Tatarowie też Sendomierſkie kráiny okrutnie ſplundrowáli.

Ná drugi záś rok 1294. ſkoro po Swiątkach Wićien álbo Witenes Xiążę Litewſkie z tyſiącem y oſmią ſet iezdnych/ przes láſy y borowizny kozácką dro-gą do źiemie Łęczyckiey wtárgnął/ Miáſto Łęczyckie ſpalił/ á naprzod ná Tum Łęczycki vderzył/ gdźie ſię było ná vroczyſte święto wiele ludźi ziecháło/ ktorych Litwá poſiekłá y pobiłá/ á drugich powiązáłá. Prełaty tákże/ Káno-niki/ y Kápłany w niewolą Wićien pobrał/ vbiory poświęcone/ y naczynia Kośćielne ſrzebrne/ y złote połupił/ A tych ludźi ktorych było ná Kośćioł wie-le vćiekło/ y mężnie ſię Pogánom bronili/ podúſził dymem y ogniem/ okolicz-ne Domy/ y Kánonicze Dwory wkoło Kośćiołá leżące zápaliwſzy. Potym

Łęczycę Litwá ſpaliłá y Tum.

Wiciey Litwe po włościach w zagony rozpuściwszy/ a wielkość łupow/ ludzi/ y dobytku nabrawszy/ śpieszno do Litwy vchodził. Ktorego Kazimierz Łęczyckie Xiążę Brat Łokietkow z Rycerstwem swoim dogonił we Wsi Zuchowie/ a według niktorych w Troianowie blisko Sochaczowa Miasta/ nad Rzeką Bzurą: tam nieważąiąc namniey śmiałości nieprzyiaciol Xiążę Kazimierz/ vderzył tez na nich śmiele/ a dokazuiąc mężnie/ y ściśnione vfy Litewskie przebiiaiąc zabity/ wspaniało dzielnego ducha mężny mąż mężnie wypuścił/ wiele więźniow poki trwała zapalczywa bitwa vciekło/ wiele tez Rycerstwa polskiego/ ktorzy z bitwy vciekali w Bzurze potonęło/ inszy na placu polegli/ a drugich Litwa poimanych nieborakow w niewolą zabrała. Gdy sie tak bitwa skończyła śmiercią zacnego Xiążęcia Kazimierza/ na butynku każdemu Litwinowi pogaininowi/ dostało sie z działu dwadzieścia osob Chrześcian Polakow/ O czym Długosz y Miechouius lib. 3. fol. 190. cap. 65. *Peracta pugna cuilibet barbaro uiginti Christiani Poloni in sortem cesserunt. Cromerus lib. 10. Tantam uero prædam hominum abduxere tunc barbari, ut uiginti capita singulis cederent.* O tymże Vapouius y Bielski/ y onego wieku Historyk Petrus Duzburch iednostaynie piszą.

Xiążę Kazimierz zabito/ y Polacy w swoiey ziemi od Litwy porażeni.

Po 20. więźniow Chrześcian/ na każdego sie Litwina dostało.

A iż tu Miechouius y Długosz wątpią/ ieśliże v Troianowa albo Zuchowa ta bitwa była/ tedym ia sam okiem swoim widział/ gdy na Troianowskim polu/ ktore iest rowne y piaszczyste nieodalekó dworu od Sochaczowa czwierć mile nad Bzurą rzeką (przez ktorąśmy sie raz w korycięch y w żłobiech czasu powodzi z Panem Poznańskim przewozili/ bo promow nie było) oracz pługiem wyorał ostrogi/ groty trzy od orzewcow/ Buławe okrągła y kilka żeleżcow od strzał starożwietskim działem/ ode rdze dawnością zbotwiałe/ skąd sie pokazuie/ iż pod Troianowem/ nie Zuchowem/ Litwa z Wicienem Xiążęciem swoim to zwycięstwo otrzymała.

Moie własne doświadczenie tego/ gdym był ieszcze chłopcem pierwszy raz do Litwy iadąc/ roku 1565.

A od tego czasu Władisław Łokietek Xiążę Kuiawskie Brat rodzony Xiążęcia Kazimierza od Litwy zabitego Łęczycką ziemię spadkiem wziął w swoie panowánie/ bo Kazimierz dziedzicznego potomstwa po sobie niezostawił.

Tegoż też roku Konrad Xiążę Mazowieckie/ Pan Cirnenski/ Syn Xiążęcia Semowita od Swarna y od Litwy w Iazdowie zabitego vmarł w Klasztorze Czerwienskim/ y tamże pochowan. Ten w Błoniu Klasztor zbudował y nadał. A po nim Brat Bolesław ziec Xiążęcia Troydena Litewskiego zabitego zupełne Xięstwo Mazowieckie opanował.

Roku zas 1294. Menhard Pruski Mistrz na końcu zimy dwa powiaty w Litwie Pastow y Ierschow zwoiował/ a dobywszy dwu Zamku/ y spaliwszy/ gdy trzeciego z trudnością dobyć obaczył/ odesławszy więźnie Litewskie do Prus/ obrocił sie z woyskiem do Wizny Zamku Xiążęcia Mazowieckiego Bolesława/ ktorego dobywszy spalił/ dla tego iż Litwa w Wiznie mieszkaiąc za dozwoleniem Bolesławowym/ wielkie szkody w polszcze y w Prusiech/ częstymi wtarczkami czynili. A stąd sie okazuie iż ty zamki Litewskie y powiaty Gerschow y Pastow/ od Krzyżakow zburzone gdzieś były na Podlasiu nie daleko Wizny/ takożem y sam kilko horodzisz położeniem mieysca obronnych za Augustowem w puszczy na granicy Pruskiey widział/ y dziś tam ieszcze oracze starzyny y lasy na role roskopywaiąc/ łańcuchy od wzwodow mostowych y zawiasy od Bram albo wrot/ także insze znaki starodawnych Zamkow y bitew wykopywaią.

Niemcy Litwe woiuią/ o Wiznę spalili.

Roku 1575. gdym tam był.

Tegoż czasu Ludwig Kontor z Ragnety Litewski zamek Kimel wziął y spalił.

Kimel Zamek Niemcy wzięli.

Roku potym 1295. po śmierci Henrika Xiążęcia Wrocławskiego Monarchy Polskiego/ Panowie Polszczy/ gdy sie im sprzykrzyło wielu Xiążąt w iednym państwie rządzenie/ poczęli myślić y radzić/ iakoby zaś z wielu Xięstw polskich iedno

Krolestwo y Monarchią álbo iedynowładstwo vczynili. Bo od Bolesławá Smiáłego Krolá Polskiego / ktory ono S. Stánisłáwá zábił / Krolestwo Polskie y koronowánie vstáło było / dla klątwy y zákazánia Papieskiego. Dla tego Krolestwo Polskie ná kilkonaście Xiestw było rozerwáne / tylko ktory był Krakowskim Xiążęciem / iáko Władisław wtory / Bolesław czwarty / Lesko piąty Biały / Bolesław piąty Wstydliwy / Lesko ßosty Czarny / y Henrik cnotliwy / Xiążę Wracławskie / przy tych zwierzchność pánowánia / y iákoby ktałt Monarchiey zostawał / Aczkolwiek nád inßymi Xiążęty żadney władzey niemieli / Bowiem Sląskie / Kuiáwskie / Wielkopolskie / Siradskie / Pomorskie / Łęczyckie / Sendomirskie / Mazowieckie etc. káżdy wolno według własnych praw / vstaw / y władzey pánował / zá czym częste woyny naiázdy / y wybijánia z Xięstw / miedzy ták wielą Xiążąt powstawáły / á Litwá / Tatarowie y Russacy z wielkim vpadkiem Polski biedney często ich rozwadzáli.

Przeto gdy ták Polská od zábicia S. Stánisłáwá lat dwie ście y piętnaście bez Korony trwáłá: wybráli sobie Polacy ná Krolestwo Przemysławá wtorego Xiążę wielkiey Polski / y Pomorskie / ktory ná ten czás y wielmożnością páństwá y dzielnością wrodzoną práwie Krolewską / inße Xiążętá Polskie przewyßał. Koronował go w Gnieźnie Jakob Swinká / Arcybiskup Gnieźnieński / y z żoną iego Richsą Corką Krolá Szwedskiego / ná odnowione Krolestwo Polskie / Koroną stároświecką od Otoná Cesarzá Bolesławowi Chabremu pierwßemu Krolowi Polskiemu Roku 999. dáną / ktorą przez lat 215. Práłaci Gnieźnieńscy do tych czásow w Kościelnym skárbie pilnie chowáli. Ale mu tego odnowienia Krolestwá inße Xiążętá Polskie zayrzáły / w sąsiedztwie też przylegli Sasowie / y inße Xiążętá Niemieckie obawiáli się mocy iego / dla tego Margrabowie Brandeburscy vpátrzywßy nań czás pogodny / gdy w Rogoźnie ná Gránicach Brandeburskich / zapustne ßalone wesele z Dworzány swoimi bespiecznie odpráwował / w dzień Popielcow bez wieści przes lássy przypadwßy / vderzyli ná opiłych / y z wczoráyßego pochmiela śpiących Dworzan iego / támże też samego Krolá / ácz się dosyć mężnie bronił / okrutnie oßczepámi vstrzeláneg y posieczonego poimáli / ná ostátek gdy go żywo záwieść s sobą niemogli / puhinakámi vkłotego zámordowáli. Ciáło iego w Poznániu pochowano / miał wieku swego lat trzydzieści y ośm / miesiące trzy / dni 24. krolował ná odnowionym Krolestwie Polskim Miesięcy siedm / Dni iedennaście. Piße Długoß iż Zarembowie ktorzy Herb máią Lwá z muru / y Nalenczowie / zá Herb chustkę zwinioną noßący byli przyczynámi śmierci iego / dla tego Slachcie y Familiam tych Herbow niedopußczono / y zákazano było miedzy Slachtą y Rycerstwem inßym polskim w woysku stawáć / áni się zá Slachtę liczyć / áni też czerwonego vbioru nosić / áż potym zá Kázimierzá wtorego / gdy się ná woynie przeciw Rusakom znácznie pokazáli / y sromotę przodkow dzielnością swoią zágłádzili do pierwßey godności byli przypußczeni / y przywroceni / á od tąd iuż porządkiem swoim idą Krolowie polscy koronowáni.

Przemysław ná Krolestwo Polskie wybrány.

Przemysław Krol Polski zábity.

Nalenczowie y Zarebowie Sláchecztwo byli stráćili.

Roku potym 1296. Wićien Xiążę Litewskie wtárgnąwßy do ziemie Chełmienskiey / y do powiátu Golubienskiego / wßystki kráiny wßerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiował / á z wielkimi łupámi do Litwy się wroćił. A potym zárąz do Liflandskiey ziemie ćiągnął z woyskiem Litewskim y Zmodzskim.

Litwá Prussy y Liflanty woiuie.

Ale Sifridus Kontor z Balgi / y drugi Piotr s Krolewcá / wtárgnąwßy do Litwy Gartin Zamek nád Niemnem oblegli. Co vsłyßawßy Wićień / wnet się wroćił z Lifland ná pomoc swoim / y ná odsiec / Niemcy też przestráßeni przybyćiem woyská Litewskiego co wskok od Gartiná do Prus vchodzili / tysiąc ludzi z Litwy poimawßy / O czym Długoß y Miechouius fol. 196. lib. 4. etc.

Grodno Krzyżacy oblegli.

Roku

Roku záś 1298. Litwá z Zmodzią miáſto Strasburg nowo záłożone w Pruſiech w Chełmienſkim powiećie zburzyli / y naczynie poświecone w Kośćiołach rozſzárpáli / A gdy z łupem vchodzili / dogonił ich w leſie Konrad Sak Kontor z Rycerſtwem Chełmienſkim / y poráził ich ná głowę / á łupy y więźnie wſzyſtki odgromił.

Litwa w Pruſiech poráżona.

Potym ná drugi rok 1299. Gdy ſześć ſet Litewſkich iezdnych Kozakow Pruſką ziemię woiowáli / czekał ná nich w záſadce Komendator Brandenburſki z wielkośćią Niemcow ſwoich w ziemicy Naktanſkiey / Ale gdy Litwá podobno przes ſzpiegi oſtrzeżona ná ony mieyſcá przyść zámieſzkáłá / ziecháły ſię woyſka Krzyżáckie do domow nie wſkurawſzy / A Litwá tym czáſem przyćiągnąwſzy / Naktanſką ziemicę zwoiowáli / dwie śćie y pięćdzieśiąt Niemcow poimáli / á drugich poſiekli.

Litwá w Pruſiech Natangią zwoiowáłá.

Tegoż roku Miſtrz Liflandſki z Krzyżakámi ſwoimi / Janá Quiriná Arcibiſkupá Rigenſkiego Fundatora ſwoiego poimáli / dla tego iż im niedopuſzczał Rygi Miáſta zniewolić / álbo do gruntu zburzyć / ná to ſię byli náſadzili. Co tákże byli przodkom tego Arcybiſkupá Janowi Wochtowi / y Albrychtowi vczynili. Frideriká też z Hadelzappe przeſzłych lat z Biſkupſtwá Derpſkiego byli wygnáli / ſkąd potym miedzy Ryżany y Krzyżaki wielkie woyny wnętrzne Litwie ná rękę były vroſły. Bo Ryżánie niemogąc ſami wytrzymáć mocy Krzyżáckiey Litwę przećiw Krzyżakom zá pieniądze przywodzili.

Roſterki Liflandſkie.

Tegoż roku gdy Ludwik Sippem Miſtrz Pruſki vmárł / był wybran ná iego mieyſce Eluidus Golobach rodem z Duryngu / ktory gdy nie długo żył ná Miſtrzowſtwie / miał po ſobie ſucceſſora Konrada Saka.

Roku też 1295. po zábiciu Przemyſławá Królá Polſkiego / Pánowie y Rycerſtwo Polſkie y Pomorſkie w Poznániu Włádiſławá Łokietká Xiążę Kuiáwſkie / Łeczyckie / Sirádſkie / y Sendomirſkie ná Kroleſtwo Polſkie wybráli / y vczyniwſzy przyſięgę / wſzyſtki Zamki y Miáſtá w iego władzą podáli / ále gdy koronácyą niewiedzieć dla ktorey przyczyny odkłádał / vprzykrzył ſię ſtanom koronnym / ták Duchownym iáko Swietſkim / Przeto roku 1300. gdy odiechał do máłey Polſki Łokietek / ziechawſzy ſię znowu do Poznániá Pánowie polſcy / trzećiego roku złożyli s Kroleſtwá Łokietká w niebytnośći iego / á Wacławá Królá Czeſkiego / ktory ſię też piſał Krákowſkim y Sendomirſkim Xiążęćiem / przećiw Łokietkowi ná Kroleſtwo Polſkie wybráli / y koronowáli w Gnieźnie Koroną Polſką / ktorą ná niego kładł Jakob Swinká Arcybiſkup Gnieznieńſki / á potym w Poznániu poiął w Małżeńſtwo Elżbietę Corkę Przemyſławá Królá Polſkiego zábitego / áby tym ſtaley vmocnił ſobie Kroleſtwo w Polſzcze.

Łokietek z Kroleſtwá od Polakow złożony.

Wacław Czech Krol Polſki.

Potym Wacław Krol Czeſki y Polſki / przez Henriká Berke Dubiá Czechá Hetmáná ſwoiego / Sirádſkie / Łeczyckie / y Kuiáwſkie / tákże Sendomirſkie dzierżáwy Łokietkowi wydárł / á ſwoimi Czechámi ominąwſzy Polaki wſzyſtkie práwie zamki oſadził / y vrzędy rozdał.

Czechowie ná vrzędy Polſkie przełożeni.

A Władiſław Łokietek chudziná od ſwoich opuſzczony / y z páńſtwá złożony / potym od Czechow wygnány y złupiony / ziechał do Węgier / á ſtámtąd pieſzo do Rzymá wędrował / Potym z Rzymu wroćiwſzy ſię do Węgier / z Węgrámi do Polſki náiezdżał / Czechy trapiąc y morduiąc / Pelciſzká też Zamek / Wiſlice y Lelow pod Czechámi wziął / á Węgrámi oſadził: Bo Wacław Krol Czeſki y Polſki w Czechach mieſzkał / zoſtáwiwſzy Gubernatorow ná ſwoim mieyſcu w Wielkiey Polſzcze Fricza Szlężaká / w Máłey Mikołáiá Xiążę Opáwſkie / á w Kuiáwſkiey ziemi Taſſa Wiſzemburgá / Ják o tym ſzerzey Długoſz / Miechouius Cromer lib. 11. etc. piſzą.

Łokietkowá nędzá.

Crom. lib. 11.

Tegoż też

Tegoż też roku 1300. Witen álbo Wićien Eiragolczyk Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki / ktorego Petrus Dusburch Krolem Litewskim / á Synem Vtinnerá Królá Litewskiego w swoiey Kronice pisze / Ryzanom y Arcybiskupowi ich / przećiw Krzyżakom ná pomoc kilko tysiecy Litewskich y Zmodzkich Kozakow zá pieniądze posłał.

Drugie też woysko Litewskie / gdy z łupámi s Pruskiey ziemie do Litwy vchodziło / dogonił ich Kontor Brandenburski w ćiasnośćiách leśnych / ktorych ominąć niemogli. A ták wszystkich Kozakow Litewskich pobił / iż tylko trzey z onego vffczá vćiekli. Litwá w Prusiech porażona.

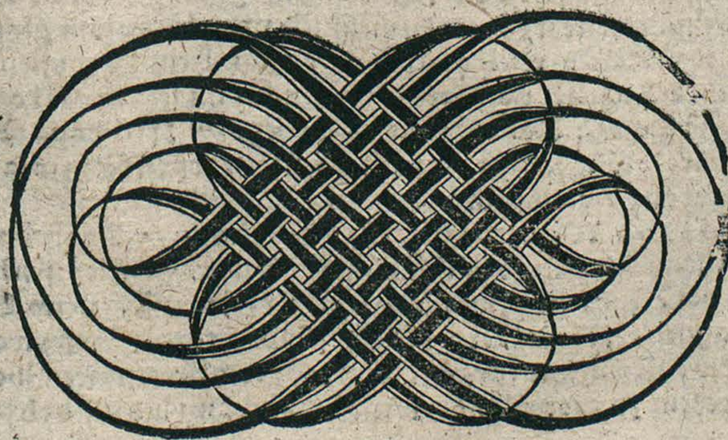
A Draikolik álbo Dracolit Pan Litewski / podawszy Krzyżakom Zamek Onkaim w Litwie / ná ktorym był Stárostą / ze wszystką Litwą ktorzy przy nim w zamku byli / wiárę Chrześćiáńską przeniozwszy sie do Prus / przyiął.

Tegoż też roku 1300. Bonifacius osmy Papież według zwyczáiu y Ceremoniy Zydowskich iubileus álbo miłośćiwe Láto naprzod vstáwił obchodźić. Iubileus kiedy sie począł.

Tegoż roku Ottoman niktory z narodu Tatárskiego s prostych á podłych y vbogich rodzicow vrodzony / dla przeważney Rycerskiey dzielności od Turkow ná ten czás sie w Azyey y sam y tám tułáiących / pierwszym Xiążećiem álbo Cárzem Tureckim był wybrány / ktory potym przyiąwszy Machometow zakon z Turkámi od Sáracenow / wielkie rzeczy w Azyey czynił / y szczęśliwe zwyćięstwá nád okolicznymi y przyległymi narody / y Krolami ich otrzymawał / zá czym potomkom swoim y vmocnione páństwo / y wieczne imię zostáwił / iż sie od niego wszyscy Cesarzowie Tureccy Otomany piszą. Turcy kiedy sławni być poczęli.

Tychże czassow / ják Długosz y Cromer lib. 11. y Miechouius lib. 4. cap. 5. wspominają / *Lituani cum reliquijs Prussorum assiduis excursionibus Crucigeros in Prussia, & Liuonia affligebant &c.* Litwá z ostankámi Prussow pogánow vstáwicznymi wyćieczkámi / y naiázdámi / Krzyżakow / w Prusiech y w Liflánciech dręczyli / y trapili. Ktore naiazdy y spolne s Krzyżakámi Litewskie bitwy / iżem wyższey w Kronice Pruskiey / Petri a Duzburch z łáćińskiego przełożoney / nápisał / tu ich powtarzáć nie chcę / gdyż tám spráwy inše Witenowe porządkiem wyrážone naydźiesz / álbos iuż nálazł / ieslis s pilnośćią czytał. Litwá Prussy y Liflánty woiuie.

Tegoż czásu Xiążętá Ruskie widząc wnętrzne bitwy / naiazdy / y rozerwánie Krolestwá Polskiego / miedzy Wacławem Krolem Czeskim / y Władisławem Łokietkiem wygnánym / z mocą woysk swoich do Ziemie Sendomirskiey ná kształt bystrey Rzeki powodzią co sie náwinie pobieráiącey wtárgneli / gdźie wielkie szkody poczyniwszy / ludźi y bydłá z inszymi łupami nábrawszy / do swoich sie zásię wrocili.

O Burzeniu Dobrzyńskiey Ziemie przez Litwę / y porażeniu Russakow pod Lublinem / Roku 1301.

Rozdział IIII.

Litwie Niemcy łupy odbili.

ROku 1301. Woysko Litewskie / ktorego być sześć tysięcy rachowano / Dobrzyńską ziemię zburzyło / ktorych z łupami vchodzących Polacy gonili / wszakże im łupow / do lasow złożonych odbić niemogli. Toż woysko Litewskie chciwością więtszych łupow pobudzone / Chełmską ziemię poczęło woiowáć / ná ktore Krzyżacy Pruscy vderzyli / y rozgromili ich / á ná plácu siedmdziesiąt Litwinow vbili / á inszych rozpłoszyli / Pány tez y Panie Dobrzyńskie odbiwszy im rozwiązáli / y inszych więzniow niemáło wybáwili.

Roku záś 1302. Gdy Wacław Krol Czeski y Polski / zostáwiwszy w Polszcze Czechy Gubernatory / sam w Czeskiey ziemi mieszkał / Pánowie y Slachtá máłey Polski / Sendomierska / y Krákowska przeciw Russakom záiątrzone sercá máiąc dla dawnego wydárcia y posiedzenia Lubelskiey ziemie y zamku Lublina. Tudziez tez dla niedawnego á świezego zburzenia y złupienia Sendomierskiey ziemie / dobrowolnie się przeciw Russakom ná woynę wypráwili. O czym dowiedziawszy się Russacy / zebráli tákże wielkie woysko z Xiestw swoich / Litwy tez y Tatarow ná pomoc przyzwáli / á złączywszy spolne mocy / Polakom do Lubliná przyciągáiącym zástąpili / támże vfáiąc w swoiey wielkości dáli im bitwę / Polacy záś ácz dáleko mnieysze woysko mieli / wszákże się bitwy niewzbraniáli / ále vsilną mocą y przeważną śmiáłością posileni / ścisnąwszy się w wálny vff wielki / rozwleczone y zákrzywione szyki vsow Ruskich / y Tatárskich / gwáłtownym pędem / á śmiáłym potkániem / ná pierwszym stárciu rozerwáli / á pomieszánych snádnie pogromili / pobili / y rożno po rolach Lubelskich vciekáiących rozpłoszyli.

Russacy y Litwá z Tatáry pod Lublinem porázeni.

Wielka ná ten czás porázká byłá nád Rusią y Litwą z Tatáry / y byłáby więtsza by im bliski Zamek Lubelski był / do ktorego vciekáli / przechowánia y zászczycenia niedał. Wszákże ich Zamek niemogł długo bronić / Bo oblężeni od Polakow / gdy ná wycieczkę z zamku nieśmieli wynijść / srogim głodem vćiśnieni / iák to bywa w záwárciu wielkości ludu / y z zamkiem się musieli polakom poddáć / Ták Zamek Lubelski po pięćdziesiąt y siedmi leciech / iáko był polakom przez Russáki zá Dánilá Romanowicá Ruskiego / y Mendoga Ringołtowicá Litewskiego Krolow wydárty / w ten czás iest że wszystką ziemią Lubelską do polski przywrocony / y odzyskány.

Polacy Lublin Russakom odięli.

Roku záś 1304. Wernerus Groff z Honenbergu / y Adolphus z rodzonym Brátem z Wentimelu / y Teodorik Elner Grofowie / y wiele inszych Slachciców y Rycerstwá od Renu / do prus ná pomoc Krzyżakom przeciw Litwie z woyskámi przyciągnęli. Mistrz tez pruski Konradus rozdzieliwszy woysko swoie ná dwoie do Litwy się zimie wypráwił / gdzie Gartenską ziemicę álbo Grodzieńską ogniem y mieczem zwoiowáli / á z wielkiemi łupámi ludzi y dobytkow do prus się wrocili.

Krzyżacy Litwę woiowáli.

Potym

Potym poſcie Komendator Krolewiecki z więtßym woyſkiem przyciągnął pod Onkaim zamek Litewſki/ gdzie ieden Litwin Swirtył imieniem według tá- iemney obietnice Krzyżakom vczynioney Zamek przerzeczony / ná ktorym był Burgrábią Krzyżakom otworzył/ ktorzy werwawßy ſie do zamku w nocy/ wßi- ſtkich iednoſtáynie kto ſie náwinął / meżczyzny y białe głowy / ſtárych / y máłe dziatki pobili y poſiekli / á Zamek zápaliwßy w popioł obrocili.

Niemcy przez zdrádę Zamek Litewſki Onkaim zburzyli.

Stámtąd zás roſpuściwßy zagony po okolicżnych włośćiach łupow y ludzi z dobytkámi wielkość wybráli/ y do Prus wywiedli.

Tegoż roku 1304. iáko Miechouius lib. 4. cap. 6. fol. 200. piße Litewſkie woyſko wtárgnąwßy wielką śmiáłośćią do ziemie Łęczyckiey w dzień Swiąte- czny ogniem y mieczem wßyſtki włośći ſpuſtoßyli / y miáſto Łęczycę bez odporu wziąwßy y wykupiwßy ſpalili/ ktorych obćiążonych łupámi á do Litwy ſie wra- cáiących/ Kazimier Dobrzyńſkie Xiąże Brát rodzony Łokietkow dogonił/ y ſro- gą bitwę z nimi ſtoczył/ á áczkolwiek Polacy ná ſwych śmiećiach śmielßy/ gdy Li- twá vćiekáłá zwyćięſtwo otrzymáli/ y wßyſtki łupy wydárli/ wßákże Xiąże Ka- zimierz / w iednym vſſcu ktory był począł vſtáwáć meżnie boiując / wielkośćią ſtrzał y włoczni Litewſkich ſkłoty y zrániony/ vrodziwego y przeważnie dzielne- go Duchá záraz z żywotem / iáko y drugi tegoż imienia Brát iego/ wypuśćił. A ták Władiſław Łokietek według Miechouiußá muſiał mieć dwu Brátu Ka- zimierzow/ iednego Łęczyckie/ drugiego Dobrzyńſkie Xiążąt / obudwu od Litwy zábitych iednego Roku 1294. Łęczyckie Xiąże Kazimierzá v wśi Troianowá/ á drugiego Dobrzyńſkie przerzeczone Xiąże 1304. zábili / wßákże tego wtorego Cromerus niewſpomina.

Kazimierz Xiąże Dobrzyńſkie od Litwy zábit.

Roku zás 1305. Wacław Krol Czeſki y Polſki wypráwiwßy z Węgier Syná Wacłáwá/ ktory był ná Kroleſtwo Węgierſkie od niktorey ſtrony pánow Węgierſkich wybrány/ vmárł w Prádze Mieſiącá Lipcá. Ten Wacłáw będąc ná Kroleſtwo Polſkie z Czeſkiego koronowány Roku 1300. naprzod pierwßą monetę ſrzebrną große Czeſkie/ ktore dziś po połtorá großá polſkich idą/ do Pol- ſki iáko nowinę ná nowe Kroleſtwo przynioſł / á potym od niego drudzy Kro- lowie polſcy dopiero poczęli monetę große/ połgroßki / y kwartniki pod ſwoim koronnym polſkim znákiem kowáć. Gdyż przedtym ſtuczkámi ſiekánego Złotá y Srzebrá/ tákże ſkorkami Kunimi / Wiewiorczymi/ álbo Bielczánymi / Liſimi y inßego zwierzá towárámi / według rozmáitych frymárkow ták Polacy / iáko Ruſſacy/ Litwá/ y Mazurowie zwykli byli kupie ſwoie odpráwowáć/ áż ſie wten- czás Polacy od Czechow / á Litwá od Polakow y Monety pieniężney vżywáć/ y goſpodárſtwo domowe porządniey ſtánowić náuczyli.

Pierwßa monetá ſrzebrzna w Polßce/ y goſpodárſtwo.

Tenże Wacław Krol Czeſki Krákowſkie miáſto naprzod murem otoczył.

A po iego śmierći Władiſłáwá Łokietká wnet łáſkáwße niż przedtym ßczę- ſcie ná Kroleſtwo Polſkie / z ktorego był trzy kroć wyrzucon foritowáć poczęło/ Bożą przychylnośćią chłopſtwá y poſpolſtwá wßyſtkiego / Sendomirſką Zie- mię wßyſtkę oſiadł / wybiwßy zewßąd Czeſką obrone/ á potym gdy ſie zá iego ßczęſliwym powodzenim/ Krákowſcy y Sendomirſcy Pánowie y Slachtá vdá- li/ wnet inße twierdze w Ziemi Krákowſkiey / ná oſtátek ſam Zamek Krákow- ſki od Czechow podány wziął.

Łokietek Kroleſtwo odiſkał.

Ná drugi rok zás gdy Wacław Syn Krolá Czeſkiego y Polſkiego Wacłá- wá do Polſki ſie wypráwił / chcąc opánowáć Kroleſtwo Polſkie iáko oyczyſte/ zábity ieſt we ſpiącki ná pokoiu w Ołomuńcu przednieyßym Mieście Moráw- ſkim/ niewiedzieć od kogo/ á od tego Roku 1306. Czechowie Dziedzicá poſtrá- dawßy/ poſtronne Krole y Pány mieć poczęli áż do dziſieyßych czáſſow.

Krol Czeſki w ſpiącki zábity.

A Wladi-

A Wladislaw Lokietek Krol Polski trzeci raz wybrany / chcąc sie pomścić pierwszey krzywdy swoiey nad Henrykiem Glogowskim Xiążęciem / wszystko Slasko ogniem y mieczem zwoiowal.

Krzyżacy też Pruscy na ten czas Pomorskie kráiny pod Xiążęty Polskimi woiowáli / y wszystko Pomorze / potym tákże Kuiáwy przez zdrádliwe práktyki od Krolestwá Polskiego oderwáli.

O burzeniu Kaliskiey ziemie przez Litwę / á częstych nayázdach miedzy nimi y Krzyżaki / Roku 1306. O czym Dlugosz y Miechouius lib. 4. cap. 3. fol. 12. 14. 215. etc. Wapouius y Cromer lib. 11. etc.

Rozdział V.

Audientes Lituani &c.

Roku 1305. Usłyszawszy Litwá o rosterkach y wnętrznych woynach w Krolestwie Polskim / zebráli sie z Rycerstwem Wićieniá Xiążęćiá swoiego / á przes łásy y niezwyczáyne drogi kozáckimi swoimi prostymi drogámi ciągnąc / przeszli przez Mázowsze do Wielkiey Polski / gdzie Kalisz / y Stawiszyn miástá y wśi okoliczne wyłupili / stárych / y niedorosłe dziatki pośiekli / dwory y włośći wszystkie popalili / á z wielkiemi łupámi y s kilkiem tysięcy więzniow Polakow / bez żadnego odporu do Litwy vbiegli / y wszystek połon w cále wygnáli / snadź zá pozwoleniem Mazurow / przez ktorych kráiny y tám y sam chodzili.

Litwá Wielka Polskę y Kalisz woiuie.

Tegoż czásu Henrik s Pleczká rodem Sászyn / nowo ná Marszálkowstwo / nie ná Mistrzowstwo (iák Miechouius pisze) Pruskie wybrány / woysko Krzyżáckie do Litwy posłał / ktore pod Zamek Gartin nád Niemnem leżący przyćiągnąwszy / á w dzień mglisty bramę otworzoną nálazwszy / zamek vbieżeli / Litwę pośiekli / drugich powiązáli / á z wielkim łupem wybrawszy Zamek do Prus sie wrocili. Wszákże Petrus Duzburch / iák to wyższey w iego Kronice naydzieſz / nie pisze áby Niemcy Zamek Garte w ten czás vbiegli / tylko posadę ktora ná ten czás wielka byłá zápálili. Co y sam Miechouius eodem folio przećiw sobie świádczy / mowiąc / *Commendator autem de Coniksberg castrum Gartin non fuisse locatum moleste ferens, &c.* A Comendator powiáda Krolewiecki żáluiąc y zá przykre swoim máiąc / iż ono woysko Niemieckie Gartiná álbo Grodná zámku nieośiádło / wnet sam s tymże woyskiem wroćił sie drugi raz do Gartina. Ale gdy od Litwy pierwey być opátrzony y ośiedzony nálazł / nowe łupy poczyniwszy w Litwie do Prus sie wroćił. A ty też Czytelniku wroć sie ieśli chceſz do Duzburchowey Kroniki / á tám te zátarczkę Gartinską od tegoż Duzburchá / ktory też o tym pisał zá swego żywotá / rzetelniey wyrázoną naydzieſz.

Woysko Krzyżáckie Pruskie zamek Grodzienski vbieżáło.

Potym gdy bárdzo wiele Rycerstwá pielgrzymskiego z Rzeszę Niemieckiey y z inszych ziem Chrześćiáńskich do Prus ná święta woynę przećiw Litwie Morzem y ziemią przyćiągnęło / záraz Krzyżacy ich mocą posileni / nowa woynę ná Litwę podnieśli / á zburzywszy powiát Karszowinski / y wybrawszy / z wielkiemi łupy wroćili sie do Prus.

Niemcy Litwę woiuią.

Tegoż Roku Kośćioł w Zamku Krákowskim bláchą ołowiáną nákryty y sam wszy-

sam wßystek zamek z wieżámi/ ktory był ießcze w ten czás máło nie wßystek drzewiány/ zgorzał osmego dnia Máiá.

Potym roku 1307. w dzień S. Gáwłá Litwá do ziem Sirádskich y Kaliyskich bez wieści wtárgnąwßy/ wßistkie włości okoliczne zwoiowáli/ á nábráwßy wielkich łupow/ ogniem y mieczem ßkody niewymowne poczyniwßy/ spießno do Litwy wyciągneli.

Litwá Polskę woiuie.

Tegoż roku gdy Henryk Báwárskie Xiążę z swoimi ludźmi/ y Rycerstwem do Prus ná pomoc Krzyżakom przyciągnął/ Teodrik z Altemburgu Mistrz Pruski wypráwił sie s nimi do Litwy z ogromnym woyskiem Rzeskim y swoich Krzyżakow/ obległ potym zamek Welunią álbo Wieloną rzeczony/ ále gdy kilko sturmow pod nim stráćili/ wnet Mistrz Pruski tuż pod zamkiem Weloną dwá zamki drugie zbudował/ ieden názwał Fridburg/ to iest gorá spokoyna/ á drugi Beier/ to iest Bawarczyk/ ná sławę Xiążęćia Bawarskiego Henriká/ ktorego wßystkę strzelbę w tych zámkach y inße naczynie woienne zostáwił/ á Ludem Niemieckim y żywnośćią obádwá zamki vmocniwßy/ kazał Wielony dobywáć/ áżby sie Litwá podáłá/ sam potym z Xiążęćiem Bawarskim do Prus wyciągnął z łupámi przez Zmodźką ziemię.

Niemcy Litwę woiuią.

Wielony dobywáią Niemcy.

A tu sie w Kronice Miechowiußowey álbo iego Pisarz álbo Drukarz omylił/ ktory rok dobywánia Wielony kłádzie/ 1307 co miał położyć 1327. zifrę o. miásto 2. położywßy z omyłki/ gdyż ná ten czás niebył ießcze Mistrzem Pruskim przerzeczony Teodrik (Ale ma być właśnie według Kronik Pruskich Dytrych) Graff z Aldenburgu/ á Mistrzem ná ten czás był Sifridus Fechuangen tegoż roku 1307. wybrány/ czássu Albrichtá Cesarzá Xiążęćiá Rakuskiego y Klementá Papieżá/ ktory był po Celestinusie piątym ná Stolicy Piotrowey/ Po tym Sofridusie był zás Mistrzem Pruskim wybrany/ Karolus Trewir/ Roku 1309. ktory był Władisławowi Łokietkowi Krolowi Polskiemu odiął woyną nieprzystoyną Pomorską ziemię/ y część Kuiáwskiey/ y Michałowskie y Dobrzyńskie Xięstwá od Korony Polskiey oderwał/ Kaliską też/ Sirádską/ Łęczycką/ y wßystkę wielką Polskę/ tákże Mázowße zá przywodem onego Wincentego z Pomorzan był zburzył/ y w popioł obrocił/ áż potym niebora Łokietek spowinowaćiwßy sie z Litwą ledwo sie Krzyżakom odiął/ iáko o tym Długoß y sámże Miechouius lib. 4. cap. 11. 12. etc. y Cromerus lib. 11. etc. świádczą ßeroko.

Niektorych Mistrzow Pruskich prawdziwy porządek.

Ten potym Karolus Trewir iádąc z Rzymu/ gdzie był od Papieżá pozwan/ vmárł w Wiedniu Roku 1322. O czym Kroniki Pruskie y Miechouius przećiw sobie sam lib. 4. fol 220. cap 15. świádczy. Ná iego zás mieścu Wernerus de Orsele álbo Vrselensis Mistrzem wybran/ ten potym zábity iest w Malborku od Krzyżaká Janá Gyndorfá. O czym tenże Miechouius lib. eodem fol. 222. cap. 16. przećiw sobie/ y Kroniki Pruskie. Po nim zás wybrány iest ná Mistrzowstwo Luderus álbo Ludolphus Tulißurzenskie Xiążę álbo Brunświckie Roku 1325. zá Cesarzá Ludowiká 33. á Papieżá Janá 22. Potym dopiero Teodrik álbo Tidrik Grof Aldenburski máiący wieku swego lat 80. wybran ná stolice Mistrzowską Roku 1329. O ktorym to Miechouius piße/ snadź zá omyłką swego pisarka/ co pospolićie raptury (iáko y v mnie chłopiec czyni) przepisował/ álbo Drukárzową niedbáłośćią/ y niedoyrzenim Correctorá/ izby Roku 1307. Wieluniey w Litwie dobywał z Xiążęćiem Henrykiem Bawarskim/ y iákoby Fridburg y Beier Zamki dwá tuß pod Weleńią zbudował/ ktorych gdy záraz Giedymin dobywał (*supremus Dux Lituaniæ imminens periculum depulsurus*/ słowá to są Miechouiußowe) był postrzelon strzałą ognistą od Krzyżaká tegoż roku 1307. y támże ná plácu dußę wypuśćił.

Ale gdyby

Ale gdyby tego roku był Gedimin zábity/ iák Miechouius pisze/ tedyćby iego Kronika musiała być sobie przeciwna / álboby Gedymin musiał po śmierci walczyć w właśney swey osobie zmartwych wstawszy / ále Gedimin nie był Piotrowinem/ Bo ná drugim mieyscu lib.4. cap. 10. fol. 209. tenże Miechouius pisze/ z czym sie wszystkie insze Kroniki zgadzáią.

Wladislaus Rex Poloniæ, qui toto illo tempore, id est anno 1329 exercitum cum magna diligentia comparabat, cum suis gentibus, cum auxilio Hungarorum, à Carolo Rege Hungariæ misso, cui Vilhelmus Dux Austriæ præerat. Cum exercitu Lituanorum, & Samogitarum, cui Princeps Gediminus personaliter præerat, &c. Władisław powiáda Łokietek Krol Polski/ ktory przes wszystek czás on/ to iest roku 1329. z wielką pilnością woysko przeciw Krzyżakom zbierał z swoimi ludźmi/ y pomocą Węgrow / od Karolussa Krolá Węgerskiego przysłáną / nád ktorymi był przełożony Wilhelm Xiąże Rákuskie / y z woyskiem Litewskim y Zmodzkim / nád ktorym był w osobie swoiey Gedymin Xiąże (*personaliter* mowi w swoiey á nie Hetmánowey postáwie) przełożony. Ták wszyscy wciągnąwszy do ziemie Chełmskiey/ wszystki włości co sie náwinęło wszędzie poburzyli/ y wypalili etć. y potym áż do Rzeki Drwiącey przeszli etć. A ták zá tą pomocą Gediminową z Litwą y z Zmodzią / y z Węgrámi / Władisław Łokietek przymusił Krzyżakow/ iż musieli vgody prosić / ktorey potym niestrzymáli/ iáko o tym szerzey Polskie y Pruskie Kroniki świadczą. Przetom tedy to czytelniku miły dowodnie ácz s pracą wywiodł/ ábyś wiedział/ gdyćby sie Miechouiusá czytáć trafiło o tym/ iż sie drukarz álbo iego pisarz omylił/ zá czym bych był tego nieobaczył/ y wszystkiey iego Kroniki nie konkordował / á inszych Historikow dla wybadánia prawdy Historiey niezniosł w iedno / tedyby sie Historia tá Litewska pomieszáć/ y opacznie powikłáć wielkim błędem musiáłá / á Witen musiałby stáć po Gediminie/ potym zás Gedymin iákoby z martwych krtałtem Piotrowiná wskrzeszony / po Witenie/ przeciw Ruskim y Litewskim wszystkim Látopiszcom/ y przeciw inszym Historykom y Kronikarzom/ ná ostátekby sie y sam Miechouius / iáko w niewywikłánym labirincie/ vwikłał. Ztąd też będziesz wiedział według prawdziwego porządku Historiey Litewskiey Czytelniku miły/ iż Gedimin Wielki Xiądz Litewski áż Roku 1316. po Witennie Oycu ná Wielkie Xięstwo Litewskie był wybrány / á zábity pod Fridburgiem Roku 1328. nie roku 1307. iáko sie tu Drukarz w Kronice Miechowiusowey omylił lat dwudziestą y trzemá. Przeto gdy będziesz czytał v Miechowiusá to mieśce: *Gediminus autem supremus dux Lituániæ imminens periculum depulsurus noua castra (id est Fridburg & Beier) forti exercitu circumdedit,* áż do drugiey kárty / *Magister uero Prußiæ Teodricus eodem anno:* ktory sie v Miechouiusá według drukárskiey omyłki rozumie 1308. á ma być 1328. A gdzie potym nápisał *sequenti autem anno,* ktory sie tám 1309 omylnie rozumie / bo ma być według porządku Historiey / y wszystkich Kronik Pruskich Mistrzow 1329: *Olgerd Lituanorũ Dux necem Gedimini Patrus sui, & patriæ uastationem ulturus in forti exercitu Prußiã ingressus, eam cædibus & ignibus uastauit, &c.* Tákże potym/ *Quem Henricus Prußiæ Marsalcus 14. Augusti &c. consecutus:* áż do końcá tey sentenciey/ *captiuosq; & pecora relinquere coacti (Lituani scilicet) sunt.* Tedy w tym Czytelniku miły nie Miechouiussowi sławnemu y statecznemu Historikowi / ále Drukárzowi/ álbo pisárzowi iego tę omyłkę lat przyczytay / á nam dziękuy żesmy porządku pewnieyszego tego mieyscá z konkordowánia kilkunaście Kronik/ Polskich/ Pruskich/ Liflandskich / y Látopiszcow Ruskich y Litewskich zá łáską Bożą prawdziwie dostąpili/ Bo sie iuż potym z Długoszem/ Cromerem/ Wapowiuszem/ Piotrem á Duzburk/ y z inszymi Historyki/ Miechouius porządkiem lat/ (Tylko go trzebá s pilnością y opátrznie czytáć) tákże sáma prawdziwą rzeczą Historiey nálężącą zgadza. Dla tego iuż ten węzeł rozwiązány opuściwszy do pierwszego porządku Historiey przystępuię.

W Kronice

W Kronice Piotrá a Dusburch od nas przełożoney naydzieß inße vtarczki
Litewskie y Zmodzkie z Krzyżaki wyżßey opisane Roku 1306. 1307. 1308. y
1309. etc.
Nálazłem też w stárych Látopißczach Ruskich z ktorych mam kilko Exem-
plarzow/ iż Litwá roku 1307. Połocko wzięłá/ ále iáko y pod kim nie piße.
Roku zás 1310. Gdańsko Krzyżacy Pruscy przez zdrádę wzięli pod Wla-
disławem Łokietkiem/ Krolem Polskim / w dzień S. Dominiká / gdy nawięcßy
ziazd ná Jarmark vroczysty był/ gdzie ludzi posiekli/ dobrá ták mießczáńskie iáko
kupieckie/ y inßych gości przyiezdzych gwałtownie pobráli/ połupili/ y niewymo-
wnie gorzey niż pogáńskim obyczáiem okrucieństwá poczyniwßy/ miásto y zamek
Gdáński (ácz go Polacy długo mężnie bronili) swoim Rycerstwem osadzili / á
iák Cromer piße ná żadnym Zamku álbo Twierdzy / choć od wßystkich inßych
pogan dobywánych/ ták sie wiele krwie polskiey nieprzelało / iáko ná ten czás w
dobywániu Gdáńská od pokryto nabożnych Krzyżakow iáłmużnikow polskich/
wzięli potym Tczow álbo Derßaw / Choynice / Nowe / y Swiecie miástá y
zamki pod Polaki / ná ostátek wßystkę ziemię Pomorską osiedli.

Okrucieństwo Krzyżakow Pruskich w Gdańsku dobytym.

Tegoż też czásu gdy ták swowolnie Krzyżacy Pruscy w Polßcze broili/ Li-
flandscy też Krzyżacy z swoim Mistrzem Rygę miásto y wßystkę ziemicę Arcy-
biskupowi swoiemu fundatorowi y dobrodzieiowi łotrowskie wydárli / od ktore-
go przodkow w Liflanciech przed lat stem y cztermi álbo piącią / dla rozmnoże-
nia wiáry Chrześciáńskiey byli fundowáni. Wiele też złego łotrowstwá y o-
krucieństwá przerzeczeni Krzyżacy oboyi ták w Prusiech / w Litwie / y w Li-
flanciech w ten czás broili/ y potym vstáwicznie.
Skąd znáć iż sie rácżey stáráli o wygładzenie niż o rozmnożenie wiáry Chrze-
sciáńskiey miedzy pogány / áczkolwiek sie im Litwá y Zmodź sámi przes sie záw-
żdy odeymowáli/ y wet zá wet/ woynę woyną/ y gwałt gwałtem odbiiáli.
Tegoż Roku Miesiącá Styczniá dniá ostátniego/ Słońce sie záćmiło/ á po-
tym dla częstych dżdżow / niepogod/ y gwałtownych potopow / głod wielki w
Polßcze/ w Prusiech/ w Litwie / we Włoßech / w Niemcech/ y w Czechach pá-
nował/ iákowego żaden niepámiętał / áni od przodkow słychał.

Powodzi y głod srogi.

O burzeniu Pruskiey ziemie

przes Wicieniá Kiedzá Litewskiego/ y porázeniu iego dla bluźnierstwá Ciáłá Bożego w Sacramencie etc.

Roku 1311. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruskie/ y Miechouius lib. 4. fol. 215. cap. 13. Wapouius etc.

Rozdział VI.

Witenes álbo Wićien Wielki Xiądz Litewski
ktorego Petrus Dusburg Krolem zowie/ widząc iż ná
ten czás Krzyżacy Pruscy s Polaki/ á Liflandscy s swo-
im Arcybiskupem y z Ryzany wielkie burdy wiedli/ ze-
brał sie ze wßystkimi woyskámi swoimi / wtárgnąwßy
do ziem Pruskich/ wielką część włości onych przez żelá-
zo y ogień w popioł y w niwecz práwie obrocił zapust-
nego czássu / roku 1311. potym z wielkimi łupámi y piącią set Niemcow więź-

niow wróciwßy ſie do Litwy/ Bogom ſwoim ofiáry czynił. A tym czáſem Kon-
tor Krolewiecki z iednym vſcem/ á drugich pięć Kontorow z drugim woyſkiem
roznymi drogámi zápalczywie do Litwy wtárgnąwßy wßyſtki włośći y lu-
dźie co ſie im náwinęło burzyli/ zábieráli/ wiązáli/ śiekli y bili/ y ſámego Witená
Wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ ná ten czás ſie weſelącego/ y Bogow ſwoich ho-
duiącego przeſtráßyli. Potym ſie do Prus z wielką liczbą więźniow wrócili.

Tego burzenia y puſtoßenia ziem ſwoich Litewſkich chcąc ſie pomśćić
Witenes Xiądz Wielki záraz przebrawßy z inßego ſwego Rycerſtwá Koza-
kow cztyry tyśiące mężow wybornych/ wtárgnął do Prus w Wigilią Kwie-
Litwá Pruſſy burzy.
tney Niedźiele/ á wßyſtkę Pruſką źiemię áż do Brunzbergá poburzył/ zwoio-
wał/ y ſpußtoßył/ Kośćioły z ſkárbow/ z kleynotow/ y naczynia poświęconego
złupiwßy wypalił/ Sacrament Ciáłá Páńſkiego ná źiemię z żelżywośćią porzu-
ćiwßy oplwał/ y nogámi podeptał. Potym pędząc do Litwy wielką wielkość
więźniow/ gdy ná gránicách w iednym leśie położył ſie obozem/ chcąc miedzy
ſwoie Rycerſtwo więźniow podźielić y rozdáć/ á przed Pannámi álbo Dźiewi-
cámi (ktorych krom mężow y inßych Niewiaſt tyśiąc cztery ſtá pocztu miedzy
Bluźnierſtwo Witennowo.
więźniámi było) Swiątość Ciáłá Páńſkiego z Monſtrancią z Kośćiołá Ziem
Pruſkich zánieſioną/ właſną ręką wyiąwßy/ ná źiemię porzućił/ pluiąc y dep-
cąc nogámi/ á pytáiąc/ gdźieby był Bog ich/ ktory ſie onemu niemogł ſprzećiwić/
áni ſwoim chwalcom pomoc. Wßakże Pan Bog niedługo tego bluźnier-
ſtwá ćierpiał/ Bowiem drugiego dniá ktory był ßoſty Mieśiącá Kwietniá ná
Tego Henrykà de Plock Petrus Dusburch wielkim Komendatorem zowie.
świtániu we wtorek Henryk Plock Namieſtnik Miſtrzá Pruſkiego (nie Miſtrz
iáko drudzy pißą) zebrawßy ſie z mocnym woyſkiem inßych Narodow Nie-
mieckich/ nád ktorych było ośmdźieśiąt Krzyżakow y Kontorow przełożo-
nych/ vderzył ná woyſko Witennowe ná pierwßym onym kośćiſku (á to vroczy-
ſce Dusburchus Woypłocz miánuie/ ktorego ty czytelniku wyżßey czytay)
Litwá od Niemcow porázona.
tám ácz ſię Litwá przy Xiążęćiu ſwoim doſyć mężnie broniłá/ ále potym mocy
Krzyżáckiey wytrwáć niemogli/ ná placu ich bárdzo wiele poległo/ poimánych
zás Niemcy káżdego obieśili/ álbo w Jeziorach y w Rzekach potopili/ ták iż od
czterech tyśięcy Litwy máło ich vbiegło zdrowych/ okrom Wielki Xiądz Wi-
teń z dwiemá ſługámi ſwoimi y to ſam w głowę ránny/ á ná pámiątkę ták ſła-
Dlugoſſus & Miechouius fol. 216. cap. 13.
wnego zwyćięſtwá Krzyżacy zwróćiwßy ſie do domu/ Klaßtor Dźiewiczy Mniß-
kom w Toruniu zmurowáli y nádáli.

Wtory raz potym Kontor Brandenburſki wypráwił ſie przećiw Litwie/ á
zburzywßy powiát Pogrodenſki ſpießnym ßykiem do Prus odćiągnął.

Trzećią zás wypráwę z woyſkiem Niemieckim Henrik de Plock Miſtrz Pru-
ſki náznáczony ná Litwę vczynił/ á wćiągnąwßy do źiemie Litewſkiey wtorego
Niemcy Litwę burzą.
dniá Lipcá Mieśiącá Powiát Salſemlienſki ogniem y mieczem zwoiował/ támże
też trzech Zamkow Litewſkich dobył/ á wybrawßy ich ſpalił/ y Rycerſtwá
Litewſkiego wiele pobiwßy/ śiedmdźieśiąt ich Boiárow poimánych w niewolą
wywiodł/ Roku 1311.

Potym ná drugi rok 1312. gdy Henrik de Plock z vrzędu Miſtrzowſkiego
(ktory iákoby w Interregnum po Soſridusie Miſtrzu Zakon rządźił) vſtąpił/
Tu kłádźie Miechouius do zamku Merziſtu/ ále podobno ma być do Mereczá/ gdźie też był pierwey zamek.
wybran ieſt Miſtrzem Pruſkim Henrik álbo Karolus Trewir/ Ten záraz ná no-
wym vrzędźie chcąc okazáć dźielność ſwoię/ dwu Kontorow do Litwy z woy-
ſkiem wypráwił/ w wićinach y w łodźiach rzeką Niemnem do zamku Merzyſtu/
nád ktorą wodną armatą był ſtárßym Hetmanem Werner Kontor z Ragne-
ty/ Sam też Miſtrz Karolus z drugim więtßym Woyſkiem ćiągnął źiemią
do Zamku Zmodzkiego Biſſeny/ wßákże y Miſtrz y Wernerus Kontor z wo-
dną Armatą máło co zyſkáli/ okrom trochy więźniow poimánych. O tym
ty czytel-

ty Czytelniku naydzieß rzetelniey v Dusburchá/ ná przodku/ gdziem położył tytuły. Wodna bitwá etc.

Piąty raz potym wypráwił ſie do Litwy Henrik Plock Marßałek wielki/ z potężnym y wielkim woyſkiem Niemieckim/ w ktorym niewymowną ßkodę y vtrátę popadł/ ábowiem gdy niemogł dobyć zamku Biſſeny/ ktorego Zmodź y Litwá vpornie á przeważnie broniłá/ odciągnął od oblężenia/ potym woyſko ná troie rozdzieliwßy/ roſpuścił zagony do trzech powiátow/ do Miednickiego/ Krzywiczáńſkiego/ y Trzywiczáńſkiego/ gdzie gdy żadney żywności doſtáć niemogli (bo Litwá przed ich przyściem wßyſtko byłá pokryłá) zácżął ſie wielki y ſrogi głod w woyſku Niemieckim/ ták iż gdy przes ſto mil y więcey názad z Litwy do Prus wyciągáli/ wielkość ich rozmáita nędzą y głodem nieznośnym ſtrapionych ná drodze pozdychało. A tu mi ſie zda iż w ten czás Litewſkich Miednik zá Wilnem 4. mile położonych Krzyżacy dobywáli/ ponieważ Miechouius piße/ Per centum & amplius miliarium ſpatium/ ſto y kilkonaście mil/ bo od náßych Zmodzkich Miednik do Prus tylko 12. mil álbo czaſſem 15. według záſcia gránic.

Niemcy Zmodź woiuią.

Niemcow w Litwie głod zwoiował.

Wypráwił też był tegoż roku 1313. Wielki Xiądz Litewſki Hetmáná ſwego Surminá mężá chytrego y dochcipnego z armatą wodną ſto Wicin/ álbo Strugow Niemnem rzeką/ dobywáć zamku Triſinemlá/ ktory Surmin/ ná lazwßy ná Rzece Niemnie wiciny y armatę wodną Krzyżácką/ zápalił ie/ ale od Krzyżakow po długiey bitwie zwyciężony/ vtráciwßy trzy ſtá czterdzieści Rycerſtwá ſwoiego/ z oſtátkiem ſtąd Armatą y Wicinámi do Litwy vbieżał.

Surmin álbo Surwił/ od ktorego Surwiliſki w Zmodzi nád Nieważą.

Tegoż Roku Henrik ſiodmy Ceſarz od trucizny zádáney w Sacramencie vmárł/ á Kurfierſtowie po nim roſtárgnieni ná dwie części/ iedni Fridericá Rákuſkiego/ á drudzy Ludwiká Bawarſkiego Ceſarzámi wybráli/ ktorzy potym długo Włoſkie y Niemieckie ziemie ſpolnymi woynámi trapili/ ná oſtátek Ludwig zupełne Ceſarſtwo otrzymał.

W Sacramencie trucizná.

Tegoż roku 1313. Bolesław Xiąże Mázowieckie Syn Semowitá Xiążęciá ściętego od Swarná Ruſkiego Kniáziá y Mendogá Królá Litewſkiego vmárł w Wyßegrodzie/ á w Kościele Płockim pochowan. Ten zoſtáwił po ſobie ná páńſtwo trzech Synow Semowitá y Troydená z pierwßey Małżonki Litewki bárdzo vczciwey/ iák Miechouius piße y Cromer/ onego Troydená Wielkiego Xiędzá Litewſkiego Corki/ y Wecłáwá álbo Wanká/ y iednę Corkę z Czeſki vrodzonych.

Roku 1314. dwie Komety ná dzień Bożego národzenia y trzy Xiężyce rázem ſie vkazáły/ á Komety áż do oſtátniego dniá Mieſiącá Lutego pałáły.

Był potym głod ſrogi w Polßcze/ w Mázowßu/ w Litwie/ y w inßych kráinach przyległych/ ták iż gdy Ludziam zielſk/ korzenia z ziemie y inßych pokármow ſproſnych nieſſtawáło/ Mátki y Oycowie Dziatki ſwoie/ Synowie tákże Rodzicow ſwoich zábijáli y iedli/ drudzy trupámi y ścierwem rozmáitym głod nieznośny śmierzyli/ iáko Długoß piße/ ktora plagá dwie lecie cáłe Polſkie kráiny dręczyłá/ potym záś okrutne powietrze náſtąpiło/ y trwáło cáły rok/ á ták wiele ludzi pomárło/ iż iák Kroniki Pruſkie świádczą w Polßcze y w Pruſiech wßyſtki zboża y iárzyny niepożęte ná polach zoſtáły.

Głod ſrogi.

Roku záś 1315. Zmodź z wielkim woyſkiem Ragnetę w Pruſiech oblegli/ á gdy długi czás pod zamkiem leżąc ſtrawili/ á dobyć go niemogli/ poburzywßy okoliczne włości/ y zboże wßyſtko podeptawßy/ wrocili ſie do Zmodzi.

Ragnetę Zmodź obległá zamek wielki/ iákom ſam widział.

A Witenes Wielki Xiądz Litewſki zácżętą od Zmodzi woynę kończąc/ zebrał woyſko bárdzo wielkie/ y obległ Triſmemel/ álbo Chriſtimemel y dobywał

 go Táraná.

Trismemel álbo Christimemel był nád Niemnem Zamek miedzy Jurborkiem y Tyżą/ iákom sam doświádczył/ ktory byli Krzyżacy záłożyli w Litwie/ iáko dziś Mostiewski ná Rusi Sachy mieszac.

go Táranámi/ sturmámi/ y rozmáitą strzelbą/ y podkopy przes cáłe siedmnaście dni y nocy/ Dwie ście też Landsknechtow od Mistrzá Pruskiego ná odsiec przysłánych/ gdy do zamku ná pomoc swoim wniść vsiłowáli/ wszystkich do iednego zbił y posiekł. A gdy vsłyszał przes szpiegi iż sam Mistrz przeciw iemu z sześcią tysiecy woyská Niemieckiego ciągnie/ do Litwy sie wrocił/ iáko Miechouius pisze. A ty Czytelniku v Dusburchá o tym wyższey czytay dostátniey. Gonił potym Witeną Mistrz Pruski/ ále go niemogł dognáć/ wszákże Litewską y Zmodzką ziemię burzył y pustoszył/ y wiele Litwy pobił y w niewolą wygnał. A Bitwá tákże oddáłá im wzaiem tymże czássem wtargnąwszy do Prus z Zmodzią przewodnikámi.

Tegoż roku Henrich Plock Sászin/ Marszałek Pruski z własnym rycerstwem swoim wciągnąwszy do Litwy/ powiát Pástowski zburzył y wypalił/ á pięć set Litwy poimánych do Prus wywiodł. A gdy nálazł w Krolewcu bárdzo wiele rycerstwá pielgrzymskiego z Niemiec od Rhenu/ ktorzy przeciw Litwie ná świętą woynę przyciągneli/ záraz sie wtory raz do Litwy s nimi wypráwił/ á dobywszy zamku Bisseny y ośmdziesiąt mężow Litewskich w nim pobiwszy/ powiát Miednicki spiesznym á prętkim plundrowániem w popioł y w perzynę obrocił.

Miedniki gdzie dziś Worme zburzone.

Tegoż roku 1315. Witenes álbo Wićien Eraigołczyk ktorego ná káżdym mieyscu Dusburch Krolem pisze/ Wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ y Podláski/ wykonawszy ná páństwie wiek szedziwy/ y częste woyny/ á gwałtowne stossy Krzyżakom Pruskim y Liflandskim wytrzymawszy vmárł/ á pogáńskim obyczáiem ná zgliszkach Wileńskich miásto pogrzebu z wielkim żalem pospolitego ludu y Pánow/ tákże wszystkich Boiar Litewskich spalon we zbroi z száblą/ włocznią/ z sáhaydakiem/ w szácie Xiążecey/ z parą Sokołow/ etć.

A tu sie o śmierci tego Wićieniá Historykowie Polszcy z Ruskimi Látopiszcámi/ y z Kronikámi Pruskimi/ tákże Liflandskimi & cum Petro á Dusburch, bárdzo nie zgadzáią/ bo Miechouius lib. 4. cap. 36. fol. 264. Vapouius y Cromerus lib. 14. ták poczynáiąc genealogią álbo wywod Narodu Xiążąt Litewskich piszą. Był (powiáda) v Witená Wielkiego Xiedzá Litewskiego Koniuszym Gedimitus mąż pánowánia chćiwy/ y wysokiey myśli/ ktory zábiwszy Páná swego Witená/ Wielkie Xięstwo Litewskie sam też Litwinem będąc opánował/ y szeroko ie rozmnożył/ niktore Xięstwá Ruskie częścią mocą y woyną/ częścią też przes vgody y dobrowolne podánia pod moc Litewską przyłączywszy ꝛc. to ták Miechouius/ Cromerus/ y Wapouius piszą. Petrus zás a Dusburch Kápłan zakonu Krzyżáckiego/ ktory Historią wieku swego/ álbo Kronikę dzieiow Krzyżakow Pruskich pissał/ y wszystkie ich woyny z Litwą porządnie wyliczył/ tedy Witená Krolem/ álbo Synem Krolá Litewskiego záwżdy kłádzie/ Gedyminá zás własnym Synem Witennowym/ y iáko właśnie dziedzicznym práwem nád Litwą páństwo otrzymał/ pisze.

Idem cittat Cureus in Historia Silesiæ, y przyrownywa go Sigessowi Lidinskiemu.

Látopiszce też wszystki Litewskie po Rusku pisane/ ktorych Litwá z stárodáwná zá Kronikę vżywa/ ták sprostá á iednostáynie by ich chćiał y tysiąc ná iedno mieśce znieść świádczą o Wićienie Wielkim Xiędzu Litewskim. Zaczęło sie wielkie pánowánie Wićientowo: Kniąź wielki Wićien pánował wiele lat ná wielkim Xięstwie Litewskim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ y vrodził sie od niego Syn imieniem Gydzimin/ potym vmárł Wielki Kniąź Wićien/ po nim siadł ná Wielkim Kniáztwie Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim przerzeczony Syn iego Gydzimin etć. Támże dáley przerzeczone Látopiszcze Litewskie y Ruskie/ tákże Kiiowskie Kroniki Gediminá álbo Gydziminá záwżdy własnym być Synem Witennowym świádczą/ á iżby Koniuszym iego (iák Miechouius/ Vapouius etć. mienią)

Látopisczow rzecz.

mienia) miał być/ tego nigdy ani Ruskie/ ani Liflandskie/ ani Pruskie Kroniki/ ani Petrus a Duzburch/ ktory zá czásow Witennowych y Gedyminowych historya pisał y żył/ nie wspominaią. Tákże też áby miał Páná swego zábić/ á po nim Wielkim Xiedzem być/ tego by z pochodnią v nich szukał/ iáko żywo nienaydziesz/ wyiąwszy iżby tę rzecz Miechouiussa álbo pierwszego Historyká/ ktorego on zá przewodniká brał vwiodłá/ Gedimin po Oycu Witenie będąc ná Wielkie Xiestwo wybrány y podniesiony/ zábił Pelusze Syná Troynatowego (ktory też ono Troinata Mendogá Królá Litewskiego zábił/ roku 1264.) á Wnuká Dowmantowego/ ktory Pelusza/ iák o tym Długosz y sam Miechouius fol. 183. cap. 62. lib. 3. y Petrus Dusburch świádczy/ będąc też Dziedzicem z Xiążąt Litewskich/ iż niebył ná Wielkie Xięstwo Litewskie po Troydenie zábitym wybrány/ á Witen Eraigolczyk Marszałek Troidenow imo Przerzeczonego Pelusze Troinatowiczá/ y Synwila Gedrusowicá był podniesiony/ y dobrowolnie wybrány ná Wielkie Xięstwo Litewskie od Rimunta álbo Lawrászá/ Czerncá Syná Troydenowego y od wszystkich stanow Litewskich/ iákośmy to wyższey szeroko pokázáli z pewnymi dowody. Tedy Kniąź Pelusa Troynatowic żalem vwiedziony vciekł był do Krzyżakow Pruskich/ á wziąwszy pomoc od Albrichtá de Missen Kontorá Krolewieckiego z Martinem Golinem/ y Konradem Tuwilem/ Rotmistrzámi Krzyżáckimi náiáchał był bez wieści Xiążąt y Pánow Litewskich ná małżeńskim weselu goduiących/ y poimał przednieyszych Xiążąt álbo Pánow siedmdziesiąt y Páná młodego małżonká/ z gośćiámi y wszystkim Fraucimerem swádziebnym/ á do Krolewcá ich z wielkimi łupámi vwiodł/ częste potym wtárczki do Litwy czynił/ y inszych Stárostow vkráynych buntował/ zwłaszczá Draykolitá y Switrylá dwuch Pánow Litewskich ku temu przywiodł/ iż Onkaim y drugie dwá zamki Krzyżakom podáli/ ktorych potym Gedimin Roku 1315. gdy tákże ná nowym iego páństwie do Litwy z Krzyżakámi náiezdżáli/ iáko zmiennikow y zdraycow oyczyzny porázi wszy y poimawszy/ dał potráćić. A iż Pelussa był principał/ y pisał się też Wielkim Xiedzem Litewskim/ ácz nim nie był (iáko dziś Henrik Fráncuski Krolem Polskim/ álbo Bochdan do Moskwy vćiekwszy Woiewodą Wołoskim etc.) tedy Gedymin gdy poimał *Æmulum imperij*, á dał go śćiąć/ inszy Historikowie mniemáli/ ktorych Polscy Kronikarze násládowáli/ iżby Páná swego/ to iest Witená/ miał Gedimin zábić/ ktorego on był własnym Synem nierozerwáną Genealogią z narodu y potomstwá Xiążąt Rzymskich od Palemoná álbo Publiuszá Liboná z Herbu Kolumnow y od Dorsprungá z Herbu Kitaurus idący.

Sámá też rzecz w tym zda się być sobie przećiwna/ Gdyż w Litwie y w Zmodzi ná on czás było iuż wiele domow zacnych możnych y rodowitych/ iáko byli Gasztołtowie Butrimowie/ Rombowdowie/ Moniwidowie etc. Tákże Kniáziow oddzielnych Giedrockich/ Holszánskich/ Nowogrodskich/ Dziewałtowskich/ Vciańskich etc. potomkow Wielkich Xiążąt/ ktorzy iedno Wielkiemu Xiedzu Litewskiemu ná Kiernowskiey stolicy (dziś zá czásow postępkiem to bywa dawnośćią zniszczáley) siedzącemu posłuszeństwo czynili/ o kilkonaśćie było/ Zmodź też wszystká dla vstáwicznych woien z Krzyżakámi ná ten czás iáko Slachćic ták chłop iednákiey wolnośći vżywáli/ Russacy záśie Nowogrodscy y Połoccy/ tákże Podlásy/ ácz Litwie ná ten czás poddáni byli/ iednák iákich tákich wolnośći vżywáli. Pewna tedy iszka gdyby Gedimin álbo Gydzimin będąc Koniuszym miał Páná swego Wielkiego Xiedzá Litewskiego Wićienia zábić/ á po nim człowiekiem prostym będąc á nierodowitym Xięstwo Wielkie ták szerokie á możne páństwo swowolnie osieść/ vtárliby mu zárаz rogi inszy Kniáziowie/ Pánowie/ y wszystko pospolstwo/ á poimánego zárázby iáko zdrayce skáráli/ ponie-

li/ponieważby tych s Koniuszego sstało/ ktorzy Rusakom/ Krzyżakom Pruskim y Liflandskim/ Polakom y Mazurom ná ten czás ogromnymi byli/ pewnieby niegodnemu nád sobą zwierzchności niedopuścili. A gdyby niebył własnym Synem Witennowym/ tedy mieli ná to mieysce Kiążętá z Kiążąt Giedrodskie Gynwilá y iego Synow/ y Holszańskie Mindowhá y Algimunta etc. z ktorychby ná Wielkie Kięstwo iáko włásnych dziedzicow podnieśli byli iednego/ á zdraycęby dla swoiey wieczney zelżywości y przywáry (máiąc władzą wolnego wybieránia od Rymuntá álbo Lawraszá Troydenowicá spuszczoną y potwierdzoną) nád ták wielkim Páństwem wycierpieli.

Zmodź tákże ná ten czás dla przeważnego męstwá/ iákom powiedział/ wielkie wolności máiąc/ pod sprawą zdraycę niechciáłáby trwáć/ poniewaz włásnych swoich dziedzicow Kięstwá Zmodzkiego Pelusse/ Switrilá y Draikolitá (ktorych to potym Gedimin potrácił) v Krzyżakow Pruskich zbiegow mieli/ pewnieby w tákim rozruchu ktorego s nich zá Kiążę sobie wolnymi ludźmi będąc wybráli. Russacy też Nowogrodzcy y Połoccy máiąc *occasionem diu expectatam ad excutiendum iugum*, máiąc pogodę y czás z dawná pożądány ku zrzuceniu iárzmá Pogáńskiego/ ktore ná sobie zhołdowáni nosili/ Chrześciány będąc/ y wiárą y iezykiem rożni/ pewna rzecz izby byli wzięli sobie zá Páná Monárchę Kijowskiego/ álbo ktorego z Wołyńskich/ Halickich y Siewierskich Kiążąt/ ktorych ná ten czás w Ruskich ziemiach dosyć było/ á woleliby swego narodu/ wiáry y iezyká Páná nád sobą mieć/ niźli Pogáninná Litwiná/ ktoryby przez zdrádę Páná swego zábiwszy miałby pánowáć nád nimi.

Władisław też Łokietek/ iáko o tym niżey będzie Krolem Polskim możnym/ sławnym y walecznym ná ten czás będąc/ pewna istá izby v tákowego ná sławie bárdzo chromego człowieká/ Corki iego Anny Synowi swemu Kazimierzowi Krolewicowi w małżeński stan zá żonę y zá Krolową ná ták sławne Krolestwo niebrał/ A Polacy narod w Slácheckich wolnościách okwicie pływáiący (ále nam trzebá ostrożnie żeglowáć/ byśmy w niey nie vtonęli) tákowey by rzeczy Krolowi swemu niedopuścili/ ániby nád sobą tákiego narodu od oycá zdraycę Krolowey cierpieli.

Inszych przyczyn y wywodow byłoby wiele/ by sámá rzecz/ tudźieß Kroniki Ruskie/ Pruskie/ Liflandskie/ y Latopiszce wszystkie Litewskie/ (by ich chciał y kilko tysiąc w iedno/ wszákći to wolno/ nosić) tego iáwnie niepokázowáłá/ iż Gedimin álbo Gydzimin nie Koniuszym iákim/ áni zaboycą/ áni sługą Páná swego/ áni gwałtownym posiedzicielem Wielkiego Kięstwá Litewskiego: ale włásnym Synem y Dziedzicem Witennowym był. Ná ktorego imię ieszcze zá żywotá swego Witenes iáko Oćiec miłuiąc Syná/ y kocháiąc się w nim záłożył był y zbudował ná gránicy Pruskiey Zamek Gedimin názwány/ ktorego Krzyżacy często á gęsto dobywáli/ iák o tym sámże Miechouius/ y Petrus a Dusburch etc. ná rozmáitych mieyscach częstokroć piszą.

Gedimin álbo Gidzimin

Witennowic Wielki Xiądz Litewski / Zmodzki / Ruski / etc. Roku 1315.

Księgi Jedennaste / Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná / Páná Janá Talwoszá / Castellana Ziemie Zmodzkiey / etc.

KNiąziowie / Pánowie y Boiárowie Litewscy y Zmodzscy odpráwiwszy ostátni obchod pogrzebu / według zwykłych Pogáńskich Ceremoniy Witennowi álbo Wićienowi Wielkiemu Xiędzu swoiemu / ná zgliskach Wileńskich / ziecháli sie do Kiernowá / gdzie po długich namowách widząc iuż syná iego Gydzimina być mężá w lećiech męskich doskonáłego y często w dzielnośći Rycerskiey przećiw Krzyżakom dośiwiádczonego iednostáynymi głosy wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Zmodzkie y Ruskie / y poddánosć mu wszystki stany / iáko właśnemu Dziedzicowi vczynili / Roku 1315. zá Cesarzá Rzymskiego Ludowiká / á Janá Papieżá 22.

Látopisiec Ruski potym ták sprostá prowádzi rzecz swoie: będąc zá Władisławá Lokietká Królá Polskiego / á Mistrzá Pruskiego Karolusá Trewir etc. Wielki Kniąż Gydzimin po śmierći Oycá swego Wićieniá ná Wielkim Xięstwie Litewskim / Zmodzkim y Ruskim / á siedząc ná stolicy Oycá swego w Kiernowie / powstáli przećiw iemu Niemcy Prusowie / y Iflanći / y wćiągnęli z wielkośćią Ludu Niemieckiego do Zmodzkiey Ziemie / chcący ią sobie ośieść y opánowáć / A Wielki Kniąż Gydzimin niepospiał rychło woyská przećiw im zebráć / iáko ná nowym páństwie będąc / y posłał Hetmáná swego z máłym ludem ná Zamek Kunaszow / ktory dziś Kownem zowią / vmacniáiąc go dla gwałtowney mocy Krzyżackiey / á ten był Hetmán iego Gastołd etc.

Ale Karolus de Trir Mistrz Pruski z Henrikiem de Plock Marszałkiem wielkim / y z Mistrzá Liflandskiego pomocą / tákże z inszymi posilecznymi vfámi Rzeskimi rozdzieliwszy woyská swoie ná troie / Zmodzkie wszystkie ziemice ogniem y mieczem plundrowáli y woiowáli bez odporu / Jurborku zamku mocą dobyli / potym Kunasow głowny zamek oblegli / vstáwicznie w nocy y we dnie szturmuiąc / y podkopywáiąc wieże / á gdy sie im Gastołt z Zmodzią y z Litwą dosyć mężnie y przeważnie bronił / tym Niemcy vsilniey y vporniey ná blánki sie dárli / częścią po drábinách / częśćią dziurámi tárany wybitymi / ták iż wielkośćią swoią Litwę sprácowáną przemogli / á Zamek Kunassow wzięli / gdzie wybrawszy go spalili / ludzi Rycerskich pośiekli / niewiásty w niewolą zábráli / támże też Gastołtá Hetmáná przednieyszego Litewskiego poimáli. A Gedimin ták prętko przećiw gwałtowney mocy Pruskiey Liflandskiey / y wszystkiey Rzeszé Niemieckiey / niemogąc Woyská do stoczenia rowney bitwy zebráć / vtrapioney Zmodzi niemogł dáć rátunku / Zá czym Krzyżacy Pruscy wszystkę Ziemię Zmodzką / á Liflandscy Kurlandską opánowáli / á od Litwy oderwáli / y Stárosty swoie ná Zamkach Zmodzkich / y Sołtysy Niemce w włośćiach

wßyſtkich przełożyli/ iáko tym Kroniki Liflandſkie/ y Latopiſce Ruſkie ßerzey wzmiankę czynią/ Aczkolwiek Petrus a Dusburch áni Miechouius niepiſzą/ ábý wten czás Krzyżacy wßyſtkę Zmodź oſieść mieli/ tylko iż Bißeńſki/ Miedni-cki/ etc. Zamki ſpalili.

Gedimin Wielki Xiądz Litewſki/ będąc z tey porażki y vtrácenia Zmodz-kiey ziemie bárdzo ſfráſowány/ iednák w ßczęſciu nieroſpaczáiąc/ á mężnie prze-ciwną przygodę znoßąc/ woyſko z ſwoich ludzi prętko zbierał/ á okupuiąc Ga-ſtołtá Hetmáná ſwoiego z niewoley Niemieckiey/ poſłał zań trzydzieſci tyſięcy złotych Miſtrzowi Karoluſowi/ y ták go wyzwolił/ á wßyſtko woyſko pod iego ſpráwę znowu zlecił: Wßákże tego roku niemógł ſie ſtátecznie wypráwić przećiw Niemcom będąc bárdzo od nich zwątlony/ y zemdlony/ odięćiem Zmodzkiey ziemie/ z ktorey przedtym głowna potężność y podporá woyſkom Litewſkim bywáłá.

Ale Miſtrz Pruſki (Karolus ma być nie Henrik/ iák Miechouius lib. 4. cap. 14. fol. 213. piſze) pierwßym ßczęſciem w śmiáłość podnieſiony/ zwrocił ſie do Litwy z więtßymi woyſkámi Niemieckimi/ á rozdzieliwßy vſy y zagony zßyko-wáne ná czworo/ ßerzey niż przed tym ná burzenie moc ſwoię roſciągnął/ y wiele powiátow Litewſkich przedtym od Krzyżakow nigdy nienáruſzonych do dniá onego zburzył/ zwoiował/ á wielki vſiec poimáńcow z łupámi z Litwy do Prus wywiodł.

Potym Roku 1316. gdy ſie iuż zboże doſtawáło ná polach/ á żniwo bliſko było/ czwarty kroć Márßałek Pruſki wielki Henrik Plock do Litwy wćiągnął/ á dobywßy dwu zamku Litewſkich Jngydy y Piſteny ſpalił ich/ á zboża po wßyſtkich włoſciach podeptał/ álbo wypalił.

Tey krzywdy chcąc ſie pomśćić Dawid niiáki Pan Litewſki/ Staroſtá Gartyńſki álbo Grodzienſki z oſmią ſetiezdnych zbroynych wtárgnął do Prus/ gdzie powiát Vnsdorf (iák Miechowius y Długoß/ á Dusburch Niemiec Wo-henſtolf go zowie) zburzył/ y nábrawßy łupow do Litwy ſie wracał. Ale Kon-tor Kapiowſki Vlrik Drilebe/ ma być Tapiowſki/ dogoniwßy go/ á moſt pier-wey rozrzućiwßy/ ſtoczył z nim bitwę/ w ktorey pięćdzieſiąt y pięć/ á Dusburch piſze 45. Kozakow Litewſkich Niemcy zábili/ y więzniow odgromili. A ten rok być Duzburch piſze 1319. ktorego też czáſu Bolesław Brzeſkie y Legnickie Xiąże z Konrádem Głogowſkim y Oleſnickim Xiążęćiem w Slaſku ſpolną woynę wie-dli/ áż ná oſtátek Konradus do tákiego vboſtwá woyną wynißczony przyßedł/ iż niemiał iedno konika iednego/ á płaßczyk płoćienny. Potym zá dwoie Xięſtwo Głogowſkie y Oleſnicke wziął z łáſki Bolesławá zwyćięſce/ Lubus y Wołáwę/ dwie Mieśćie ná podporę vboſtwá/ Bolesław też potym Brzeſkie y Legni-ckie Xiąże dla márnotrátnego ſwoiego żyćia/ do tákiey nędze przyßedł/ iż ſie muſiał Janowi Krolowi Czeſkiemu z páńſtwem poddáć/ y Syny ſwoie Wrackáwſkim Mießczánom w pewney ſumie pieniędzy záſtáwił/ ktore potym pod-dáni iego Legniczánie okupili.

Tapiow iákom ſam zmierzył/ nie Kapiow/ 5. mil od Krolewcá.

Długoß y Cromerus lib. 11. Miechouius etc.

Przygodá ná wielkie ſtany nietylko ná chude pácholki.

O ßczeſli.

O ſczeſliwym powodzeniu Litewſkim/ poráženiu Krzyżakow/ odięciu Zmodzi z mocy Niemieckiey/ y o Jlgach Zmodzſkim Swięcie/ Roku 1315.

Rozdział II.

BDR ſie ták Krzyżakom w Litwie ßáńcowáło/ á Zmodzſką ziemię wßyſtkę ſrogim iárzmem/ ktoremu przedtym on narod w wolnoſci obſity był nieprzywykł/ zniewolili/ y cięßkimi á práwie bydlęcymi robotámi/ nieznoſnymi podatkámi/ wydartkámi/ dziewek y żon vbogich według hárdey myſli ſwoiey gwałtámi/ Zmodź vbogą okrutnie obciążyli/ woyſká ktemu y roty knechtow y reiterow po włoſciach chowáli/ iż káżdy człowiek opiłych trzech álbo pięći Knechtow chowáć y hoynie iáko oni chćieli żywić muſiał/ á ſam chudziną czáſem y putri niemáiąc żony/ dziewek y wßyſtkiey máiętnoſci knechtowi obżártemu vſtąpić muſiał/ wſpomináli często y gęſto/ z vſtáwicznym wzdychániem ná wolnoſci vtrácone/ ktorych z dawná pod Xiążęty Litewſkimi vżywáli/ á nie ináczey iáko oni Żydowie v rzek Bábilońſkich ſiedząc z płáczem Sion wſpomináli/ ták y Zmodź wten czás do Litwy pobrátynow dawnych/ o wyzwolenie z onego cięßkiego iárzmá vſtáwicznie wołáli.

Vdręczenie Zmodzi.

Gedymin záś wielki Xiądz Litewſki/ ácz miał pogotowiu nieoſtatnie woyſko z Litwy/ z Ruśi/ y z Tátar zebráne/ z ktorym miedzy Jurborkiem/ á Konaſowem álbo Kownem obozem leżał/ wßákże vważał potężnoſćy moc częſtokroć doſwiádczoną woyſk Niemieckich zbroynych/ ponieważ wßyſtká Rzeßa Krzyżakom pomagáłá/ przeto iáwną y potężną wpolu bitwą nieſmiał znimi zetrzeć/ tylko z kątow ćiáſnych vſtáwicznymi naiázdámi gdzie czás/ mieſce/ y pogodę obaczył/ Niemcow trapił/ czekáiąc nápomoc więtßego woyſká/ z Połockiey y Nowogrodſkiey Ruśi/ gryzł ſie ná vmyſle ſwoim bárdzo/ widząc namilßą oyczyznę ták ſrogo od Krzyżakow być zburzoną/ gdy ſie Dwory/ Siołá/ Folwárki świeżo popalone kurzyły/ włoſci też częścią wybićiem/ częścią wybránim/ w połon ludzi z dobytkiem ták puſto ſtoiáły.

Jákom ſam widział zá Jurborkiem wten czás niedáleko/ był zamek Krzyżácki nád Niemnem Chriſtimemel Potym Ragnetá y Tilżá y Kłoypedá áż do morzá/ z ktorich zamkow práwie wßyſtek Niemen Litwie byli odięli.

Potym gdy ſie wßyſtki woyſká Litewſkie/ y Nowogrodcy s Połoczany do niego ściągnęły/ wnet obaczywßy potężnoſć/ liczbę/ porządek/ y chętliwą wßyſtkich gotowoſć do bitwy/ ćiągnął głębiey w Zmodzką ziemię przećiw Krzyżakom/ ktorzy też woyſko wielkie z Prus/ z Liflánd/ y z Rzeße niemieckiey pogotowiu mieli z Henrykiem de Plock Márßałkiem/ á ták Gedimin położył ſie oboze nád rzeką Zeimilą/ z drugiey ſtrony od Zeimow dwie mili/ opátrzywßy ſobie mieſce ku temu z przyrodzenia obronne. Zmodź też do Litewſkie° woyſká vſtáwicznie przybywáłá/ y z włoſci okolicznych/ y z Niemieckiego obozu/ dawáiąc pewną ſpráwę o ich ßykach y poſtępkach woiennych/ co obaczywßy Hetman niemiecki Henrik de Plock á obawiáiąc ſie Zmodzi/ áby ſie tym czáſem w ſtoczeniu bitwy/ do Litwy nieprzedáłá/ gotował woyſká ſwoie Niemieckie przećiw Gediminowi/ á Zmodź z Boiáry we ſrzodek vſow Niemieckich vßykował/ nievfáiąc im ná czele/ áni ná zádzie/ á tą ſpráwą ćiągnął ná woyſko Litewſkie/ pewne ſobie y ſwoim zwyćięſtwo obiecuiąc/ Zmodzi też ieſliby ſie mężnie á ſtale przećiw Litwie pokazáli/ wolnoſći pirwße przywroćić/ y dáry obiecowáli. Gedimin záſię Tátáry z łukámi ná czoło vßykował/

Szykowánie woyſká Niemieckiego y Litewſkiego.

a Litwe w walny wielki vff w ktorym sam stał sprawił / Russaki zas Nowogrodce y Połoczany z bokow y na zadzie rozsadził. A gdy sie obiedwie woyska iako na dwoim strzelbiszczu złuku nad Zeimile rzeke ku bitwie sciagały / wnet z wielkim a ogromnym wołaniem/krzykiem/hukiem y wrzaskiem/ obiedwie stronie zapalczywie do siebie skoczyły/ rozne głosy miedzy roznymi narody słychac było/ Niemcy z drzewami/albo kopiami drozonymi/wystrzeliwszy kilko rusnic/(ktore tego czasu prawie były wymyslone) do Tatarow przytarli/ Tatarowie zas zwykłym tancem/ a na ksztalt połmiesiaca zakrzywionym szykiem rozno sie rozstrzelili/ vcieczke iako ich iest obyczay zmyslaiac/ a nieprzyiaciołom goniacym vmyslnie szyki mieszaiac. Tak gdy Niemcy za Tatarami/ mniemaiac by vciekali/ rozno a ochotnie skoczyli / wnet Tatarowie do nich sie z nowu obrocili / hoynie Frezy strzałami czestymi psuiac. Gedymin zas z Litwa wielkim pedem vderzył na walny vf Niemiecki/wrecz sie wszystcy z obudwu stron scieli/ Niemcy zbroia/ Litwa chybkoscia przemagała/ włoczniami/ mieczami/ pociskami sroga bitwe zwiedli/ Henryk Marszałek Niemieckie/Gedymin z Gasztołtem Hetmanem swoim Litewskie woyska y vsy naprawuie / krzyk mezow/ grzmot zbroy/ rzanie koni/ dzwiek trab y bebnow / chrzest zbroy y pancerzow miedzy scisnionymi vfami. Tak z obudwu stron długo na dzien z rowna nadzieia zwyciestwa bitwa trwała/ aż potym Zmodz / ktorey było o kilko tysiecy w woysku Niemieckim / wspomniawszy na pirwsze wolnosci swoie/ a maiac czas y pogode do zrzucenia iarzma Niemieckiego / widzac tez potężnosc / ktorey dawno czekali Litwy swoich pobratimow : Prawie gdy sie bardziey bitwa z obudwu stron zapaliła / iednomyslnie na Niemce Pany swoie vderzyli / a iż we srzodku woyska Niemieckiego stali/ a namniey sie woyna byli niespracowali / snadnie w spracowanych y niespodziewaiacych sie w ten czas takiey chytrey odmiennosci / wielka porazke vczynili. Zamieszali sie wnet Niemcy nowa rzecza strwozeni / pierwsze tez vsy co sie z Litwa na czele potykały/ vsłyszawszy nowy gielk/ krzyk / huk za soba ogladaiac sie pytali/ coby tam było/ na ostatek Zmodz vczyniła sobie droge żelazem przes srzodek woyska Niemieckiego do Litwy / a Niemcy obaczywszy niespodziewana zdrade/ y gwałtowna nieprzespiecznosc / tym leniwiey nacierali / Litwa zas z Zmodzia złaczona/ y nowa pomoca posilona / z Rusaki y z Tatary walnym a scisnionym vfem rozerwali Niemieckie Reytery iezdne / w ktorych wszystka nadzieia Krzyżacka była / wnet zatym gdy czoło porazili / srzodek tez vfow Zmodz pierwey przeraziła y zamieszała/ podali tył Niemcy/ Litwa za niemi z Zmodzia y z Russaki tym smieley y spiesżniey postepowała/ Tatarowie tez zewsząd ich trapili/ z bokow y w czoło vciekaiacym / a zbroia obciazonym / na lekkich koniach zachodzac / a Litwie iako do sieci naganiaiac / y wiecey ich poległo w vciekaniu niż na placu/ gdzie bitwe stoczyli / bo vciekaiacych Litwa aż do Okmieny rzeki goniła/ bijac/kolac/ siekac / topiac / y imaiac / tak iż na kilkonascie mil po drogach/ po rolach/ y roznych polach/ trupow Niemieckich wielkosci naydowano/ kryiacych sie tez po lasach y zaległych starzynach / chłopi ze psy wynaydowali y bili/ albo złupionych na drzewach wiesili.

Bitwa Niemcow z Litwa.

Zmodz sie do Litwy przerzuciła.

Roku zas 1320. Władisław Łokietek z Jadwiga Małżonka swoia na Krolestwo Polskie iest koronowany w Krakowie / przeniozwszy za zezwoleniem wszech stanow Polskich Korone y Stolice Krolewska do Krakowa z Gniezna/ gdzie przedtym poczawszy od Bolesława Chabrego Roku 999. aż do Roku 1306. Krole Polskie koronowano / atak od koronacyey Łokietkowey aż do dzisieyszych czasow w Krakowie Krolow Polskich koronuia. Tegoż roku Władisław Łokietek Krol Polski Corke swoie Helżbiete posłał do Budzyniа w małżeństwo Krolowi Węgierskiemu Karolusowi.

Korona z Gniezna do Krakowa.

Tego

Tegoż Roku Henrik de Plock Márszałek wielki Pruski/ iáko Miechouius lib.4.fol.219.cap.15. y Kroniki Pruskie świádczą/ z woyskiem Niemieckim potężnym y dobrze vzbroionym / y vszykowánym / nád ktorym było czterdzieśći stárszych Krzyżakow zakonnych przełożonych / do Zmodzi wćiągnął / gdźie powiát Miednicki iáko mogł naszerzey zwoiowął / y zburzył. A tym czásem Litwá y Zmodź námniey onym woiowánim nieustrászeni w ćiásnośći iednego lásu/ /przez ktory Krzyżacy z łupámi názad mieli ćiągnąć / zástąpili / á co nawiętsze drzewá y kłodziny wkoło drog zewsząd podrąbiwszy / sidłá y zásadke ná Niemcow vczynili. A gdy iuż Márszałek Pruski y woysko iego niewiedząc o oney chytrey zásadce do lásá wćiągnęli / wnet od Litwy obskoczony / naprzod sam / potym wszyscy z woyská Niemieckiego zgłádzeni / pobići / y drzewy potłuczeni y poduszeni byli / á inszych wiele poimánych zostáło / ták iż żaden z onego woyská nievbieżał / ktoryby te nieszczęsną woynę w Prusiech Krzyżakom opowiedźiał. A Litwá y Zmodź zá to zwyćięstwo y zá hoyne łupy z nieprzyiaciol pogromionych y pobitych złupione / gdy Bogom swoim ofiáry / y zwykłe mody czynili/ iednego zacnego Krzyżaká imieniem Gerardá Rudde Woytá álbo Stárośćie źiemie Sambiyskiey / z więźniow przedńieyszego / z Koniem ná ktorym woiowął / y z zbroią w ktorey był vbrány / y z bronią żywego ná wyniosło złożonym stośie drew spalili / y z dymem dusze do niebá / á ćiáło z perzynámi ná powietrze posłáli.

Márszałek Pruski z woyskiem od Zmodzi y od Litwy porążony y zábity.

Woyt bywał v Krzizakow nád źiemicą przełożony/ iáko v nas dźiś Stárostá Zmodzki/ etc.

Tegoż roku Litwá źiemię Dobrzyńską bez wieśći przyćiągnąwszy zburzyli/ w dźień podnieśienia Krzyżá świętego / ktorą ná ten czás trzymáłá Kśiężná Mázowiecka Wdowá Semowitá zmárłego Xiążęćiá małżonká pozostáła/ á spaliwszy Miásto Dobrzyń s poimáńcámi oboiey płći / y z łupámi rozmáitymi spiesznym pucżim do Litwy vbiegli bez odporu.

Miech.lib.4. cap.15.

Cromerus też pisze/iż y Mázowsze ná ten czás Litwá bez zástáwy zwoiowáłá. Crom lib.11.

O Pośiedzeniu y opánowániu Włodimirskiego / Łuckiego / Kijowskiego / Xięstw / y pobićiu Xiążąt Ruskich przez zwyćiężce Gedyminá / Roku 1319.

Rozdział III.

Dy sie ták Gedyminowi y Litwie z Zmodzią przy nim po pierwszych onych od Niemcow trwogach szczęśliwiey powodźiło / á Fortuná niesstała twarz slepą od Krzyżakow Pruskich y Liflandskich odwroćiłá / iż z ich mocy Gedymin wszystke Zmodzką źiemię wydarł/Stárosty ich pogromił y rozpłoszył / y wielkie woyská Krzyżáckie zá dźielnośćią Litewską y Zmodzką / nád Zetmilą y Okmieną ná głowę porąził / Márszałká też wielkiego / y Hetmáná nawyższego Ziem Pruskich Henriká de Plock Zmodź z drugim ogromnym Niemieckim woyskiem plundruiącego w leśie zá Miednikámi / ták Miechouius y Długosz piszą / áż do iednego pogromili / y sámego ze wszystkich Kontorow nasrożsego naieźdzce zábili / iuż ták bespiecznie Krzyżacy iáko przed tym do Litwy nąieżdżáć nieśmieli / obaczywszy y doświádczywszy

Miedniki gdźie dźiś Worniámi zowią.

ſwiádczywßy ich potężnośći / y gotowośći / y lepßey opátrznośći przećiw ſobie. W ten czás też Pomorſkiey ziemie gwałtowną á nieſłußną woyną pod Władiſławem Łokietkiem Krolem Polſkim dochodzili. Przeto z Gediminem Wielkim Xiędzem Litewſkim Karolus Trewir Miſtrz Pruſki y Kontorowie iego ná dwie lećie przymierze wzięli / áby tym beſpiecznieyßymi będąc od Litwy potężniey Polakom ſie okazáli. Gedimin też ſobie vczyniwßy dobrą woyną dobry pokoy / ácz doczeſny ále potrzebny od Niemcow / záraz tegoż roku 1320. nieſkłádáiąc z ſiebie zbroie z tymże woyſkiem Litewſkim / Zmodzſkim / y Nowogrodſkim / tákże Połocką Ruſią / ćiągnął przećiw Wołyńſkim Xiążętom / ktorzy mu ſie z posłußeńſtwá wybijáli / y nád to widząc go być z Krzyżaki Pruſkimi zábáwionego / do Litewſkich powiliyſkich dzierżaw / y Nowogrodſkich naiázdy miáſto pomocy czynili. Naprzod ſie tedy obroćił przećiw Włodimirzowi Xiążęciu Włodimirſkiemu / á przyćiągnąwßy pod Włodimirz / dobywał Zamku y Miáſtá vpornym ſturmem / ále ſie też Ruſſacy rowną śmiáłośćią bronili / rozmáitą ſtrzelbą y poćiſkámi Litwę od blankow odbijáiąc. A w tym ſam Kniáź Włodimirz Włodimirſki z ludem ſwoim y z pomocą Tátárſką ná odſiec przećiw Gediminowi przyćiągnął. Gedymin też przećiw iemu tym śmieley Litwę y Zmodź vßykował. A gdy obiedwie ſtrony bitwy niezwłaczáły / podkáli ſie tuż pod zamkiem chęćią zápalczywą / rożnym głoſſow hukiem / zbroy grzmotem / koni rżánim / áż obłoki przebijáli / rowną bronią / ßáblámi / włoczniámi wręcz ſie ſtárli / Tátárowie záś z łukow tańcem zwykłym záieżdżáiąc bez przeſtanku Litwę przerywáli / áż potym Gedimin zßykowawßy kilko ſet Zmodzi pießych z włoczniámi / y z poćiſkámi / tákże z procámi miedzy iezdną Litwę / y Ruſkie y Tátárſkie ßyki / ktorzy pießych niemieli przeráźił / poczeli tył podawáć / Litwá po nich biiąc goniłá / śiekąc / imáiąc / z blánkow záś zamkowych y mieśćkich Ruſſacy ná ſwych krzyczeli / wołáiąc y nápominiáiąc / áby ſwoich niewydawáli.

Bitwá Gediminowá z Wołyńczány.

Lecz gdy Tátarowie w ktorych miał nádzieię Włodimirz / pierzchneli / y Wołyńcow ſwoich niemogł do pierwßey ſpráwy przywieść. A gdy ſie ſam z máłym pocztem Rycerſtwá Włodimirſkiego Litwie záſtáwował / y śmiele náćierał (iáko ieſt łáćińſka przypowieść: *Temerarios auſus, temerarij ſequuntur euentus*, co y mnie ſamego raz ſkaráło) gdy ſie ſam vpornie przebijał przez vſy Litewſkie / Hetmáná dobrego y Rycerzá mężnego vrząd wypełniáiąc / zábity zoſtał ná plácu. Co obaczywßy inßy Wołyńcy / iż im Kniáziá y wodzá nie ſtáło / wnet z wielkim á záłoſnym nárzekániem / rożno gdzie kto mogł vćiekáli / á drudzy ſie do Litwy zwyćięzcow przedawáli. Oblężeńcy też widząc Páná ſwoiego zábitego / á zwyćięſtwo nieprzyiaćielſkie / záraz ſie y z Zamkiem Włodimirſkim y z Miáſtem Gediminowi zwyćięzcy / Wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu w łáſkę podáli / y przyśięgę posłußeńſtwá vczynili / tákże wßyſtko Wołyńſkie Xięſtwo zá tym zwyćięſtwem y dobrowolnym podawániem obywátelow / gdy obaczyli iż ſie oprzeć było trudno / Gedimin opánował.

Włodimirz Xiąże zábity od Litwy.

Włodimirſkie Xięſtwo Litwá mocą opánowáłá.

A oſadziwßy Włodimirſki Zamek y Miáſto Stároſtam ſwoim / y Rycerſtwem Litewſkim / ćiągnął do Łucká kończąc zwyćięſtwo / przećiw Lwowi Łuckiemu Kniáziu / Dla tego / iż Drohiczin y Brześćie Litewſkie był odiął czáſſu woyny Krzyżáckiey / á áczkolwiek miał iákie tákie woyſko według czáſu zebráne Lew przerzeczony Kniáź Łucki / wßákże przygodą Kniáziá Wołodimirá Włodimirſkiego przyiaćielá ſwoiego / (ſłyßąc iż był poráżony y zábity od Litwy) ſtrwożony / nieczekáiąc mocy Gediminowey / vćiekł áż do Bránſká Siewierſkiego / do Kniáziá Románá Bránſkiego Zięćiá ſwoiego. A Gedimin ſkoro obległ Łucki zamek / záraz Boiárowie y czerń / widząc iż Kniáź ich vćiekł / á onych wydał / niechćieli ſie ſprzećiwić Wielkiemu Xiędzu Gediminowi / ále ſie wßyſtcy iednoſtáynie

dnostáynie w moc y w pánowánie iego ze wßystkim Xięstwem Luckim/ y z iego przygrodkámi poddáli / y przysięgę potomnego posłußeństwá vczynili / ktorych Gedimin w łáskę przyiąwßy Zamek Lucki y inße przygrodki/ dla lepßego vtwierdzenia y vgruntowánia swoiego zwyćięstwá / Rycerstwem Litewskim y Stárostámi osádził/ y obwárowáł.

Luckie Xięstwo Gedimin opánowáł.

Potym do Brzescia z woyskiem ćiągnął ostátek Ruskich przygrodkow Kniáziá Luckiego posiadáiąc/ Támże w Brześćiu Pány y Rycerstwo swoie dobrze zásłużone vdárowawßy / woysko Litewskie y Zmodzkie / ná czás dla wytchnienia z pracey po Krzyżáckiey świeżey y Ruskiey woynie do domow rospuśćił/ á sam w Brzesciu przes zimę odpoczywał/ potoczne sprawy y potrzeby ziemskie odpráwuiąc/ przes ktory czás broń y naczynia rozmáite woienne gotował ná nową woynę/ ktorą táiemnie przećiw Stánisłáwłowi Kniaziu Kijowskiemu przemyślał.

Z lepßym ten pożytkiem niż mo dziś woiował/ácz kwiek Dział niemiał.

Potym roku 1320. obesłáwßy wßystkie Boiáry swoie Zmodzkie Litewskie/ Połockie/ y Nowogrodskie/ zgromadził woysko wielkie/ á skoro po wielkiey nocy ktory czás iest do woyny nasłußnieyßy/ gdy iuß trawa nowa koniom snádne wyżywienie/ á nieodzianemu rycerstwu wdzięczną wczesność kwitnąca Wiosná gotuie/ ćiągnął z Brzescia przećiw Kniaziu Stanisłáwłowi Kiowskiemu/ ktory sie z przodkow sam ieden Monárchą álbo Jedynowłayca Ruskim w ten czás iáko dziś Moskiewski pisał. A przebywßy spokoynie Luckie y Wołyńskie ziemie sobie poddáne / przyćiągnął naprzod pod Owrucza zamek Kniáziá Stánisłáwłow/ ktorego mocą dobywßy Litwą osádził / potym Zitomir / ná ktorym sie było záwárło wiele Slachty Kijowskiey / obegnał / ktorego też (vsilnym szturmowániem / Russáki broniące sie zmordowawßy) przez podánie dostał. A Stárostę y Rycerstwo Ruskie sprowádziwßy / Litwę swoię ná Zamku y w Mieśćie dla obrony postáwił. Ciągnął potym dáley w Kijowskie włośći burząc y paląc co sie náwinęło. Co widząc Stánisłáwł Kniáź Kijowski vmyślił gwałt gwałtē odbijáć/ á Litwie nieczekáiąc ich w Kijowie zbroyno/ iáko pierwßym niewolnikom przodkow swoich zástąpić/ Kniáziowie też inßy Ruscy y Siewierscy widząc iż iuß sąsiedska śćiáná gorzáłá/ zbieráli sie do gromády przećiw Litwie/ á ták Kniáź Pereasławski Olha/ y Kniáź Lucki Lew od Litwy wygnány/ Roman Brański/ z Rycerstwem y z woyskámi/ iákie mogli ná ten czás zgromádzić/ śćiągnęli sie ná rátunek do Stánisłáwłá Kniáziá Kijowskiego / ktory obozem leżał nád Pierną rzeką sześć mil od Kijowá / á złączywßy spolne mocy swoie w iedno wielkie woysko/ y pomoc od Tatarow máiąc / stali w gotowey sprawie / słyßąc iż Gedimin z Litwą od Zitomirzá smiele y spießno przećiwko im ćiągnął.

Gedimin z Litwą do Kijowa.

Litwá Owrucza wzięłá y Zitomir.

Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet.

A ták Gedimin máiąc wiádomość od ßpiegow o położeniu y mocy woyská Ruskiego/ namniey w sczęśćiu y w dzielnośći Rycerstwá swego nierospaczał. A krotkim nápominániem powodzenie sczęśliwe/ á niedawnego zwyćięstwá nád Krzyżaki/ y Włodimirskiem Kniáziem/ y Lwem Luckim/ w pámięć Litewskim y Zmodzskim vsom przywodząc/ ßykował ich porządnie/ pieße z włoczniámi/ z łukámi drugich/ inßych z procámi miedzy iezdne dla rozerwánia nieprzyiaćielskich vsow y posiłku mießáiąc/ tą spráwą przyßedł ogromnie tuż nád woyská Ruskie v rzeki Pierney leżące wrownym polu. Tám naprzod Kniáź Stánisłáwł Kijowski z woyskiem swoim/ y s Tátarską pomocą do Litwy skoczył/ Roman zás Brański/ á z nim Lew Kniáź Lucki/ y Olha Pereasławski lekko po nim dla posiłku nástępowáli. Litwá y Zmodź pierwße gwałtowne potkánie Kijowiánom smiele y stale przećiwnymi piersiámi wytrzymáli/ pierwey strzelbą z łukow y z kuß/ potym włoczniámi/ ßablámi/ kijmi wręcz się śćieli/ mąż z mężem/ koń z koniem/ ćiásno sie skupili/ krzyk/ huk/ grzmot/ zewßąd ogromny/ wątpliwa nádzieiá zwyćięstwá długo iednákim losem zobudwu stron trwáłá/ áż ná ostátek Gedimin z strwożonym

Bitwá Litewska z Russaki v Pierney Rzeki.

m vsem

vſem odłączywſzy ſię od wálnego woyſká ſwoiego/ w bok Ruſſakom ogromnym pędem vderzył/ ták iż ich ſzyki ściśnione przerwał y pomieſzał/ gdy ſię muſieli z czołá do boczney bitwy obrócić. Litwá záś y Zmodź w iednákiey ſpráwie/ y ná czele y po bokách ſtoiąc/ ná zmieſzánych Ruſſakow tym śmieley nácierálá/ niemogł ich gwałtownego pędu Kniáź Stániſław Kijowſki wytrzymáć/ począł ná zad vſtępowáć/ Litwá zá nim przycierálá/ Olhá też Kniáź Pereaſławſki/ Roman Branſki/ y Lew Łucki/ Kniáziowie/ nie długo ná placu ſtáli/ widząc Kijowiány z Kniáziem ſwoim vſtępuiące/ Wſzákże Kniáź Lew Łucki/ ktoremu ſzło o Łuckie Xięſtwo/ z ktorego był niedawno wygnány/ śmieley nád inſze przećiw Litwie

Dwá Kniáziowie Holha Pereasłáwſki/ y Lew Łucki zábici.

nácierał/ z Holhą Pereaſławſkim/ ále vporney śmiáłości tuż ná placu gárdły przypłáćili/ bo w zámieſzáney bitwie obudwu zábito. Co obaczywſzy Kniáź Stániſław Kijowſki/ y Roman Branſki/ záraz tył podáli/ Rycerſtwo Kijowſkie/ tákże Branſkie/ y Pereaſławſkie/ częścią pobiciem y vćiekániem Kniáziow ſwoich/

Ruſkie Xiążętá porázone od Litwy.

częścią gwałtowney mocy Litewſkiey niemogąc wytrzymáć/ rożno po roznych polach pierzchnęli/ drudzy láſy zá opłákáną obronę bráli/ Litwá ich z Zmodzią vćiekáiących áż do nocy (ktora ćiemnośćią ſwoią Ruſſakow rátowáłá) gonili/ bijąc/ ſiekąc y imáiąc. Názáiutrz Gedimin przez noc z pracey wytchnąwſzy/

Miał lepſzą rozrywkę niżli Annibal Kártaginſki/ ad Cannas.

łupy zbieráć z pobitych Ruſkich vſow kazał/ ktore miedzy Rycerſtwo porządnie rozdzieliwſzy/ więźnie obwárowawſzy/ y ránnych opátrzywſzy/ Tegoż dniá niedáiąc Ruśi przewłoki ku zbierániu do Kijowá przyciągnął kończąc zwyćięſtwá/ á obegnawſzy Zamek dobywał go vſtáwicznymi ſzturmámi/ oblężeńcom ieſliby dłużey w vporze ſwym trwáli/ á niepodáli ſię dobrowolnie/ wygłádzeniem/ y rozmáitym karániem grożąc. Wſzákże Kijowiánie/ ktorych ſię po świeżey porażce/ w mieśćie y w zamku z żonámi/ z dziatkámi/ y ſkárbámi wielkość byłá záwártá/ bronili ſię długo y mężnie/ ſpodziewáiąc ſię y czekáiąc rátunku ná odśiec od Kniáziá ſwego Stániſławá/ ktory był áż ná Rezan vćiekł z przegráney bitwy/ z Kniáziem Romanem Branſkim/ ále widząc ſię być wydánych od Páná ſwoie°/ y wnádziei oſzukánych/ po długich namowách zezwolili iednoſtáynie ná podánie Zamku y Miáſtá.

Bo w ten czás w Kijowie byłá ſtolicá Metropolitowá wſzyſtkiey Ruśi.

Ták naprzod Metropolit/ Władikowie/ Archimendritowie/ Protopopowie ze wſzyſtkim duchowieńſtwem niosąc krzyże y chorągwie proceſſią wyſzli ku Gediminowi/ á zá nimi Pánowie Boiárowie/ y wſzyſtko poſpolſtwo Kijowſkie wyſzło/ bijąc czołem y podáiąc ſię w łáſkę y wmoc Gediminowi wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu: Támże mu wſzyſcy á naprzod Metropolit przyśięgę poſłuſzeńſtwá vczynili.

Gedimin Kijow wziął przez podánie.

Wiechał potym Gedimin z zwyćięſtwem przez Miáſto ná Zamek Kijowſki/ wziął też przez dobrowolne podánie przygrodki inſze Kijowſkie/ Białogrodek/ Slepowrot/ Kaniow/ y Czerkáſy/ dobył też Branſká Siewierſkie°/ y Pereaſławia Zamkow ſtołecznych Xiążąt Ruſkich/ ták iż zá iednym zwyćięſtwem Monárchią Kijowſką/ Wołyńſkie y Siewierſkie Xięſtwá/ áż do Putwila zá Kijowem mil ſześćdźieśiąt opánował/ y do Litewſkiego Páńſtwá przyłączył.

Litwá Siewierſkie Xięſtwá y Wołyńſkie opánowáłá.

Ná Kijowie y ná inſzych przygrodkach przełożył ſtárſzym namieſtnikiem ſwoim Mindowá Xiąże Holſzanſkie/ Syná Holſzowego krewnego ſwoiego/ ktory ſię był w Ruſką wiárę ochrzćił/ y pánował ná Kijowie áż do Włodimirzá Olgerdowicá/ Xiążąt Słuckich przodká/ z Wielkich Xiędzow Litewſkich porządną Genealogią idących/ od Holſze Witenesá Gediminá y Olgerdá/ etc.

Xiążętá Słuckie.

A Stániſław z narodu ſtárożytnych Xiążąt Ruſkich Monárchow Kijowſkich/ y od Ruryká/ Truworá/ Sinauſá/ Xiążąt Wareckich/ tákże od Igorá y Olechá narod wiodący/ z ktorych też ieſt narod Xiążąt Oſtroſkich/ będąc porázony/ wygnány y wyzuty z Xięſtwá Kijowſkiego od Gediminá/ vćiekł ſię do Xiążęciá Rezáńſkiego o wſpomożenie/ ktory mu záraz dał w Małżeńſtwo Corkę ſwoię Holhę/ á iż męſkiego potomſtwá niemiał/ tylko tę iedną Dziedziczkę/

Xiążętá Oſtroſkie.

dał mu

dał mu y wszystko Xięstwo Rezańskie z Corką/ w sprawę/ władzę/ y w pánowá-
nie/ będąc sam Człowiekiem zeszłym w leciech.

A Rezańskie Xięstwo było z dawna możne miedzy inszemi Xięstwy Ruskie-
mi/ iák o tym rzecz sama y Kroniki Ruskie świádczą / tákże Sigismundus
ab Herberstein, in Commentarijs ac Chorographia regionum Moschouiæ Duci subiectarum
świádczą/ fol. 65. 66 etc. Leży Rezańskie wielkie Xięstwo miedzy Oką y Donem
álbo Tanais rzekámi wielkiemi/ y sławnymi/ z ktorych iedna Tanais / álbo Don
po Moskiewsku rzeczona/ Azią y Europę dzieli/ á wpada w martwe morze / ál-
bo czarne Jezioro / ktore zowią Cosmographi Pallus Meotis v Azophu Miá-
stá Tureckiego / Skąd potym Kupcy Donem z Moskwy y z Rezanu żegluiąc/
áż do Kaphy / Prekopu / Konstantinopolá / y do wszystkiey Greciey / Włoch/
Hieruzálem/ Siriey/ y do Afriki Morzem Miedzyziemskim przes Pontum Eu-
xinum/ y Helespontum przychodzą / iákom sam własną experientią y bytnością
poczęści tego żeglowánia skosztował Roku 1574.

Wszystkie insze kráiny Moskiewskie Rezańskie Xięstwo hoynością żywno-
ści y vrodzáiem zboża / Miodow / Zwierzu / Bydłá / y Ryb rzecznych y iezior-
nych przewyższa/ y ludzi czerstwością/ y przyrodzoną śmiáłością woienną vslach-
cionych. Bo Tátarom Przekopskim/ y Kazańskim są przylegli/ z ktorymi sie mu-
szą vstáwicznie ćwiczyć. Rezan zaś zamek y miásto stołeczne drzewiáne/ niedále-
ko od Oki rzeki wielkiey/ od Moskwy miástá 36 mil leży przyrodzenim miescá o-
bronny Rządził się Kniąż Rezański pisał wielkim Xiedzem iáko dziś Moskiewski.

Potomek tego Stánisłáwá Monarchy Kijowskiego od Gedimina wygná-
nego/ Wasiley Wielki Xiądz Rezański / poiął Siostrę v Wasilá Wielkiego Xię-
dzá Moskiewskiego / z ktorą miał Jwaná y Fiedorá / Synow. A gdy Wielki
Kniąż Wasiley vmárł / pánował po nim Jwan Syn / Ten potym zostáwił po
swey śmierci trzech Synow / Wasilá/ Fiedorá / y Jwaná / s ktorych dwá stárszy
wádząc sie o zwierzchność pánowánia / stoczyli bitwę wálną w polach Rezań-
skich / támże ieden porażon y zábit ná placu / á drugi otrzymawszy zwycięstwo
záraz ná tychże polach vmárł. Trzeci ktory został młodszy dowiedziawszy sie
o śmierci stárszych dwu Brátow / zebrał sie s Tátáry / y opánował mocą wielkie
Xięstwo Rzezáńskie oyczyste / ktore ieszcze Mátka iego rządziłá. Tego potym
(acz przodkowie iego w wolnym páństwie wolno z dawna pánowáli / á żadne-
mu inszemu Monársie niebyli powinni) wnet Wasil wielki Kniąż Moskiewski
ktory sie iedynowłayca wszystkiey Rusi pisał/ pozwał przed swoy Máiestat/ y o-
sadził do więzienia / á postawszy woyská swoie Rezan zamek wziął / y wszystko
Xięstwo opánował/ á mátkę przerzeczonego młodego á ostátecznego Kniąziá wiel-
kiego Rezańskiego Wdowę postrzygł w czernice/ y do Monásterá przystroiwszy
ią wegnał. A iżby ná potym Xięstwo Rezáńskie od Moskiewskiego Xięstwá nie
odstąpiło/ wielką część Rezáńcow Wasił Kniąż Moskiewski / po rożnych kráiá-
nach swoich rosprowadził / y porozsádzał. Zá czym zupełną moc y władzą nád
możnym y stárożytnym Rezańskim Xięstwem otrzymał. Bo áczkolwiek ten o-
státni Kniąż Jwan Rezański vciekł był z więzienia do Litwy roku 1525 gdy Tá-
tárowie pod Moskwą Miástem tuż sie byli położyli / wszákże bez potomstwá w
Litwie iáko zbieg vmárł. A tum sie dla tego czytelniku miły szerzey o tym sław-
nym á wielkim Xięstwie Rezańskim zábawił / áby obaczył iáko páństwá wielkie
prętko á nagle przes wnętrzne niezgody vpadáią / ták sie to tu okazáło / iż dwá
Brácia wádząc sie o iedyną oyczyznę márnie ią strácili/ sami zginęli/ y trzeciego
Brátá vporem swoim y Mátkę w kaleki obrocili / ták iż wszystek narod wielkich
Kniążąt Rezańskich / ktory trwał y kwitnął przes kilko set lat z gruntu zniszc-
czał y zginął. Przeto sie iuż do rzeczy przedsięwziętey spraw Gedyminowych
zwrocimy.

Rezáńskie Xię-
stwo co iest.

Rezan Zamek
y Miásto.

Przygodá dwu
Brátow.

Jáko Moskwá
Rezan opáno-
wáłá.

Jwan Kniąż
Rezański do
Litwy zbiegł.

Gedimin Wielki Xiądz Litewski przełożywszy ná Kijowie Mindowá Xiąże Holszáńskie namiestnikiem/ y insze zamki Stárostámi swoimi osádziwszy/ wrócił sie do Litwy z wielkim zwyćięstwem/ w Kiernowie potym (gdzie ná ten czás byłá stolicá wielkiego Xięstwá Litewskiego) był od wszystkiego pospolstwá z wielką rádośćią / zwykłym reku klesktániem / y łádo łádo śpiewánim / trąb długich huczeniem przyięty/ gdźie Rycerstwo ná onych woynach Ruskich dobrze zásłużone vdárowawszy woysko dla wytchnienia z oney długiey pracey do domow rospuścił. A od tego czásu/ to iest roku 1321. Monarchia álbo iedynowłádstwo Kijowskie/ gdy Gedimin Kijow opánował vstáłá. Bo wszystkiey Ruskiey Monarchiey z stárodáwná głową był Kijow / od Kiiá Xiążećiá záłożony / roku po národzeniu Chrystusá Páná 430. według niktorych zdánia/ ácz Kroniki Ruskie dla stárodáwności tego Miástá pewnego czásu wywieść niemogą / wszákże od Olhy/ álbo Heleny / ktora sie w Grecką wiárę Roku od stworzenia Swiátá według ráchunku Ruskiego ochrzćiłá / y od Swántosławá Syná iey/ y od Wolodimirzá Syná tegoż Swátosławá Monárchow Ruskich/ ktory sie też w Cżárygrodźie ochrzćił / Látá od Chrystusá Páná 990. á od stworzenia Swiátá / iák Ruś ráchuie / roku 6469. tedy Monarchia Kijowska / to iest wszystkiey Ruśi iedynowładźiectwo do opánowánia Kijowá od Gedyminá Wielkiego Xiędzá Litewskiego stáłá lat 431.

Potym przedśie Wielcy Kniáziowie Białey Ruśi Moskiewscy pisáli sie Jedynowłádcámi wśiete Ruśi (ácz sie w tym mylili/ bo Litwá niemáłą część Ruskich Xięstw dawno byłá posiádłá) vżywáiąc tytułu tego / ktorego dziś Wielki Kniąż Moskiewski w listech swoich vżywa / wszákże práwa Monarchia Kijowska wszystkiey Ruśi/ tylko zá pánowánia Rurikowego/ Igorowego/ Olechowego / Swántosłáwowego / y Włodimirowego / począthiem swym / y pewną successią w mocy swey kwitnęłá y trwáłá. A po śmierći Włodimirowey dwánaśćie Synow iego sroga wnetrzną woyną ná kilkodźiesiąt częśći páństwo y iedynowłádstwo Ruskie rozerwáli / áczkolwiek to był zásie przywiodł w pierwszą klobę y w Monarchią Włodimirz Monomach przezwiskiem Syn Wszewołodow/ Wnuk Włodimirzá wyższey miánowánego / wszákże sie to wszystko po iego śmierći znowu rozerwáło / iákosmy o tym wyższey w dźieiach Ruskich dowodniey wypisáli/ Przeto do rzeczy Litewskich przystępuiemy.

O záłożeniu Trokow stárich y Wilná przez Gediminá/ Roku 1321.

Rozdźiał IIII.

GEdimin Witenesowic Wielki Xiądz Litewski zbywáiąc w Kiernowie rozmáitymi łowámi przeszłey pracey / y niewczásow woiennych / zebrawszy sie z Dworem y wszystkim myślistwem swoim iáchał w głębsze puszcze dla wesełszey poćiechy / y głowniey szych łowow. A gdy mu sie według myśli sfáncowáło iż sie náćieszył y obłowił / czestował w polu pod kotarhámi pány Dworzány / y myśliwce swoie wpiąći milach od Kiernowá / miedzy Waką y Wilią rzekámi / tám potym vpodobáło mu sie

miey sc

mieysce y plác nie ták bárzo służny ku zamkowi/ iáko iemu wdzięczny/ iż sie ná tym mieścu y wokolicznych polach y lásach obłowił/ tamże zarazem obesławszy wołości/ zábudował zamek/ ktory przekopem y wałem obwárował/ y názwał go Troki/ dla tego iż co żywo/ Zaiecy/ Lissow/ kunic/ y inszego máłego zwierzá y ptástwá/ ták Dworzánie/ iáko osocznicy/ myśliwcy/ kuchcikowie y chłopięta/ wszyscy byli pełno około iarczakow/ przed soba y zá soba/ y po stronach wtroki nawiązali y nawieszáli. Zwierzu też wielkiego/ Łosi/ Jeleni/ Sarn etc. pełne wozy nákłádli. A ták dla tego szczęśliwego obłowu znácząc wtym sobie wrożkę szczęśliwą (bo won czás Litwá obyczáiem Rzymskim żadney rzeczy bez wroszki niepoczynáli) zárázem z Kiernowá Stolicę Xiążęcią do Trok nowo budowánych przeprowádził/ ktore dziś stáremi Trokámi zowiemy względem nowych od Kieystutá potym iego Syná zbudowánych/ iáko o tym niżey nápiszemy. A ták od tego czásu stolec w Kiernowie od stárożytnych Xiążąt Litewskich/ zwłaszczá od Kiernusá Konásowicá Palemonowego z Rzymskich Xiążąt Potomká wtorego záłożony vstał/ zá czym też to Miásto z Zamkiem dawnością czásow záwisnych iák dziś widzimy zniszczáło. A w Trokach sie nowa Stolicá Xiążąt Litewskich poczęłá/ ále nie długo trwáłá/ Bo Gedimin rychło potym zaiáchawszy w łowy/ zwykłym obyczáiem/ czynił ostępy nád brzegámi Rzeki Wiliey/ ktore wony czásy lásami y pusczámi wielkimi/ gęstymi á gwałtownymi záwiesisto zárosłe/ leżyskámi tylko y przechowániem rozmáitemu zwierzowi ták wielkiemu iáko máłemu były. Ták tedy Gedimin bawiąc sie łowámi/ á z ostępu ná ostęp przeieżdżáiąc/ przyiechał ze wszystkim orszakiem Dworu y myślistwá swego ná zgliszká poświęcone przodkow swoich/ gdzie rzeká Wilná do Wiliey wpada/ od Trok stárych cztery mile/ ktore zgliszká/ to iest plác palenia ciał Xiążęcych y Pánow przednieyszych Litewskich/ fundował był ná tym mieyscu Swintoróg/ á po nim Germont Syn iego/ iákośmy o tym wyższey nápisáli/ gdzie też Kápłani Litewscy obyczáiem pogáńskim Bogom swoim ofiáry zá Dusze zmárłych Xiążąt/ (bo o nieśmiertelności Dusz/ o Dniu sądnym/ y o zmartwychwstániu wielce trzymáli) czynili/ y ogień wieczny vstáwicznie we dnie y wnocy bez przestánku (iáko też ono był w Rzymie obyczay Ceremonie Vesti Boginiey) ná tym mieyscu zá pilnością Kápłanow k temu vstáwionych gorzał/ ktory ogień Litwá y Żmodź/ Prussowie/ y Łotwá zá osobliwego Bogá mieli y chwalili.

Stáre Troki zbudowáne/ á dla czego Trokámi názwane.

Z Kiernowá Stolec do Trok przeniesiony.

Tám tedy Gedimin około przerzeczonych zglisk w pusczy miedzy gorámi/ ktore dziś Łysymi zowią poluiąc/ imo inszego zwierzu mnostwá sam postrzelił Turá wielkiego s kusze/ y zábił go ná tey gorze gdzie dziś wyszny zamek Wileński/ ktora gorę od tego Turá y dziś Turza gora zowią/ á skorę y rogi iego złotem oprawione miásto zacnych Kleinotow długo w skárbie chowano/ áż do czásow Witołdowych/ á Witołd iż pospolicie s tych rogow ná wielkich biesiádach/ y częstowániu Posłow postronnych piiał/ tedy ieden dárował zá wielki vpominek Cesárzowi Rzymskiemu Sigmuntowi/ Krolowi Węgierskiemu/ ná onym sławnym ziazdzie Krolow y Xiążąt w Łucku/ roku 1429. iáko o tym będzie niżey. A teras rzecz przedsię wziętą kończę.

Gedymin Turá postrzelił.

Gedimin sprácowawszy sie łowániu/ tudzież iż wieczor był zászedł/ á noc ciemna nádchodziłá/ do Trok też omieszkał/ pocieszywszy sie znácznie z zábitego ręką własną Turá nocował w kotarhach ze wszystkim Dworem swoim ná zgliskach miánowánych ná łace Swintorozie od Swintaroha Xiążęciá názwaney/ gdzie dziś puszkárnia/ stáynie y niższy zamek/ á gdy po pracy iák to bywa twárdym śniem był zmorzony/ śniło mu sie iż ná tey gorze y ná tym mieyscu gdzie Turá vbił/ y gdzie dziś Wilno z zamkámi stoi/ widział Wilká wielkiego/ y mocnego/

Sen Gediminów.

 á práwie

á prawie iákoby żelázna bláchá warownie przeciw wßelkim postrzałom vzbroionego/ w tym Wilku záś słyßał sto Wilkow ogromnie wyiących/ ktorych głos po wßystkich stronach roznośił. Ocuciwßy śie tedy Gedimin/ wpadł mu ten sen w myśl/ y gryzł śie długo sam z sobą chcąc zgádnąć coby śie przez to znáczyło. Ale iż ná śie trudną rzecz obaczył/ nie ináczey iáko on Pharao Krol Egiptski o siedmi Krowach tłustych y chudych/ álbo Baltazar Krol o ouey ręce/ ktora widział pisząc *Tekel, mane, Phares / mensus est, mensus est, ponderauit & diuisit, &c.* Iż był czás przyßedł zginąć Baltazarowi ze wßystkim iego Krolestwem etc. Tym sposobem Gedimin názáiutrz wstawßy/ ten sen wßystkim Pánom y Dworzánom swoim opowiedział/ rádząc śie y pytáiąc/ coby śie im ten sen zdał/ á coby znáczył: Bo Litwá w on czás iáko Pogáni ledá czemu wierzyli/ á sámi burtámi/ álbo wrożkámi/ iáko Rzymiánie *Aruspicijs, extis, auium uolatu, &c.* ták woyne iák domowe spráwy záwżdy odpráwowáli. Lecz ten sen y wykład iego nie dał śie żadnemu ták zgołá gryść/ áż muśiáło przyść ná Krywe Kriweita Biskupá Litewskiego pogáńskiego/ ktoremu było imie Lizdeyko.

Lizdeyko naywyższy Biskup Litewski w orlim gniaździe náleziony.

A ten iáko Látopiśce świádczą zá Witenesá Oycá Gediminowego był náleziony w Orlim gnieździe w iedney puszczy przy gośćincu/ á niktorzy powiádáią/ iż w kolebce ochedożoney ná drzewie záwieszoney sam Witenes nálazł/ y chowáć go dał vćciwie iáko Syná. A gdy dorosł okázował z śiebie dzielności nie prostego człowieká/ skąd śie znáczyło/ iż był zacnego iákiegoś álbo Kiążęcego narodu/ ále snáść dla zazdrośći pánowánia/ też że w pieluchach álbo od Mácochy/ álbo od Oyczymá był ták do lásu zástáty/ iáko też ono był vczynił Emilius Krol Albáński/ Remusá y Romulusá Bliźniętá z Rehi Silwiey Dziewki Krolewskiey Mniszki vrodzone záslał był táiemnie do Tibru vtopić/ ktore potym od Wilczyce wychowáne (iák sławią) y od Faustulusá pásterzá náleziono/ Rzym głowę wßystkiego Swiátá záłożyli/ etc. Tákże też ono był vczynił Astiages Krol Medski Cirusowi z Corki swoiey y z Kiążęćiá Perskiego vrodzonemu/ iż go był w pieluchach kázał głodem vmorzyć Harpagowi Secretarzowi swoiemu/ aby po nim nie krolował/ Harpagus potym zlitowawßy śie nád niemowiątkiem krwie Krolewskiey/ záslał go do lássu potáiemnie/ y kazał go ná drzewie záwieśić/ áby tám zá oczymá Harpagowymi vmárło/ wßákże to dźiećiętenże pásterz (dawßy swoie ná ten czás vmárłe Harpagowi) wychował v śiebie/ Potym gdy wzrastał/ wybráły go dźieći wespoł pássące bydło Krolem sobie/ ná ostátek przez dziwne przeyrzenie Boże (ktoremu śie rádá ludzká prożno opiera) y Astiagessá swego Dziadá wygnał/ y Krolestwo iego Medskie y Oyczyste Perskie y Assiriyskie/ ná ostátek wßystkę Azią/ Sirią/ Judską ziemię/ y Indią opánowáł.

O tym Emilian *Liuium & Florum, &c.*

O tym Iustinus/ Carion &c.

O tym też czytay *Volateranũ, Iustinum, Carionem, etc. & Danielis 13. cap. & 14. &c.*

Tego też Cirussá pierwßego Monarchę Perskiego/ Daniel Prorok przywiodł był ku vznániu prawdziwego Bogá/ Roku od stworzenia Swiátá 4443. etc. á według Karioná 3443.

Daniel. 14.

Czytamy też dziwnieyßy tego przykład *apud Trogum Pompeium, & Iustinum lib.* 44. Iż tákże Krol napierwßy Hißpáński Gargoras álbo Gorgoras Wnuká y Syná swoiego/ ktorego z właśney Dziewki miał: dla wstydu rozmáićie chcąc zátráćić/ kazał miotáć miedzy Swinie/ y miedzy Psy głodne by go ziedli/ y ná śćieżki chlewow ćiásne potym go kłádziono/ by go Bydło zdeptáło/ ná ostátek gdy y ták niemogł zginąć/ w Morze go wrzucono/ á wżdy go nawálnośći Morskie ná brzeg bez náruszenia wybiły/ gdzie go potym Jelenicá wychowáłá pierśiámi swoimi/ potym dziwnym lossem przeyrzenia Bożego/ został wtorym Krolem Hißpáńskim/ ktoremu było dano imię Habis. Telephus tákże Missiyskie

O tym też czytay *Volateranum lib. 2. de Gestis in Hispania ad Gotos.*

Habis Krol 2. Hißpáński.

Missiyskie Xiąże álbo Bulgárskie od łániey w pußczy tákże będąc zánieśiony ná zgubienie/ był wychowány. Toż czytamy w Kronikach Czeskich/ co y v Bielskiego w księgach śiodmych o Czeskim Krolestwie naydźieß/ fol. 322. Roku od Christusá 909. iż Jwaná Gestimulussá Krolewicá Karwackiego/ łánia tákże ná pußczy czterdźieśći y dwie lećie mlekiem żywiłá. Parissá tákże Syná Priamussowego/ Krolewicá Troiáńskiego Niedźwiedźicá ná pußczy wychowáłá/ etc. á Romulussá y Remussá etc. Wilczycá/ á Jowissá Syná Saturnussowego Pßczoły/ etc. Tom dla tego przypomniał/ áby niebyło wpodźiwienie świádectwo Látopißczow Litewskich o Lizdeiku/ Bo śie też ták włáśnie y z náßym Lizdeikiem w on czás dźiało/ ktory będąc ná dworze Xiążęcym wychowány/ w naukach gwiazdárskich według Biegow pogáńskich/ w Wieszbierstwach/ Snow wykłádach/ (iáko niegdy Joseph y Moizeß w wßelkiey mądrośći Egiptskiey) był wyćwiczony/ aż potym był zá Gedyminá nawyżßym Biskupem álbo przełożonym Nabożeństw pogáńskich/ ktorego z vrzędu Kriwe Kriweyto zwano/ o ktorym vrzędźie apud Cromerum, Miechouium, Dlugossum, Erasmum Stellam, Dusburchium, naydźieß iásne świádectwá/ Ten tedy Lizdeyko Biskup nawyżßy nieináczey (iáko Joseph Fáraonowi/ y onym Towárzyßom więźnia/ Podczáßemu y Piekárzowi/ y iáko Daniel Nabuchodonozor o czterzech Monarchiach/ y potym o oney ręce ná ścienie pißącey Báltazárowi) on Sen o Wilku ná Turzey gorze stoiącym/ y o stu Wilkow inßych w nim wyiących/ tym trakten porządnie y prawdźiwie wyłożył/ iż Wilk ten ktoregoś widźiał iákoby z żeláza vkowánego Wielki Kniáźie Gedyminie/ znáczy to/ iż ná tym mieyscu Zglisk przodkom twoim poświęconych/ będźie Zamek mocny y Miásto tego páństwá głowne/ á sto Wilkow w tym Wilku ogromnie wyiących/ ktorych śię głos ná wßystkie strony rozchodźi/ to znáczą/ iż ten Zamek/ y to Miásto zacnośćią y dźielnośćią obywátelow swoich/ tudźież wielkimi spráwámi potomkow twoich Wielkich Xiędzow Litewskich/ ktorzy tu będą mieli stolec swoy rozgłośy śię y rozßerzy z wielką sławą po wßystkich stronach Swiátá/ y cudzym narodom w rychle z tey Stolice z wielką sławą pánowáć będą.

Telephus od łániey wychowány.
Jwan Gestimullus.
Paris.
Romulus y Remus.
Jouis.
Moizeß tákże był ná Rzece wyłożon/ w máley skrzynce. Exodi cap. 2.
Lizdeik Biskup Pogáński.
Genesis cap. 40 et 41.
Daniel. cap. 2.
Daniel. cap 5. Mane, Tekel, Phares, Mensus est, ponderauit & diuisit etc.
Item Daniel. ca. 7. y czterech wiátrach/ y czterech Bestiach snu/ y o mężu z słoneczna głową etc widźiánym/ Dan 1. cap.

Ták mądry y prawdźiwy á ku rzeczy wykład snu Lizdeykowego Gedymin pochwaliwßy/ y ofiáry Bogom swoim ná Zgliskach odpráwiwßy/ wnet nie długo odkłádáiąc obesłał włośći okoliczne/ Rzemieśnikow też rozmáitych/ Ćieślow/ Murárzow/ Kowalow/ Kopaczow/ y máteriey k temu wßelkiey dostátki sposobiwßy/ począł murowáć naprzod wyżßy Zamek ná Turzey gorze/ ná ktorey sam z kuße Turá wielkiego był postrzelił. Wymierzył potym plac ná niżny zamek ná Swintoroze/ ktore mieysce w on czás krzywą doliną názywano/ przy vśćiu Wilny rzeki/ gdźie do Wiliey wpada/ támże Zamek niżny z drzewá z wyniosłymi wieżycámi/ y z blankámi Gedymin wielką prętkośćią ále z więtßą pilnośćią zbudował kosztownie/ A dokonawßy obu zamku miánował ich Wilnem/ od Wilny rzeki/ tákże y Miásto prętko śię przy zamkach nád Wilną y Wilią osádźiło/ bo Gedymin z Trok stolice swoie tegoż roku do Wilná przeniosł/ y tám ią ná potomne czásy vgruntował/ zá czym wielkie zebránie ludźi/ iáko Orłowie do ścierwu prętko śię w wielkie Miásto y rozwlokłe posády zgromádźiło. Pánowie też wßyscy dwory wielkie przy głownym mieśćie/ dla vstáwicznego tám mießkánia Wielkiego Xiędzá swoiego ozdobnie pobudowáli/ ták iż Wilno z máłych początkow zaczęte/ gdźie przed tym tylko trupy Xiążęcie paliwano miásto pogrzebow wielkim y sławnym miástem roku 1322. vrosło/ zá rádą mądrą Lizdeykową/ ktory był potym długo Biskupē Litewskim żonátym/ według pogáństwá y Augurē álbo wießczkię iáko był obyczay wźięty y vrząd zacny v Rzymian Augurij. Bo y Cicero/ iáko sam świádczy o sobie/ on mąż y Senator zacny Rzimski był też

Wykład snu o Wilnie.
Zamek wyżßy Wileński ná Turzey gorze.
Niżny Zamek.
Mathei 24. Mar. 13. Luc. 21. Gdźiekolwiek będźie ścierw/ tám śię zgromádzą y Orłowie.
Augures, hoc est tres sacerdotes, qui auspiciorū disciplinā curarēt,

 Augurem

w Rzymie z vrzędu/ to ieſt Wießczkiem álbo dozorcą zwierzchnym wieżdżbiárſtwá/ według ktorych ſie Rzymſka rzecz poſpolita ſpráwowáłá/ co też Litwá iákoby od Rzymian zwyczay podány záchowywáłá/ á iáko Cicero y inßy w Rzymie/ ták też Lizdeiko w wielkim Xięſtwie Litewſkim był Augurem.

Niezániedbał też Gedimin chwały Bogow ſwoich wgruntowánym ſtołecznym mieście ſwoim potwierdzić/ bo ácz pierwey od Swintorohá y Germontá Syná iego Xiążąt Litewſkich wieczny ogień iáko w Rzymie v Veſty był fundowány/ ná tym mieyſcu gdzie dziś pußkárnia/ y Kápłani/ ktorzy pod gárdłem áby ogień nie zgáſł świecy pilnowáli/ byli hoynie nádáni/ wßákże Gedimin nád to Lás ciemny Bogom poświęcił/ (co zwano v łácinſkich pogan y inßych národow Lucus, á Litwá y dziś Lás zowie Laukos) y Kápłany pogáńſkim obyczáiem w nim vſtáwił/ ktorzy tám zá duße zmárłych Xiążąt ná onych mieyſcach álbo zgliſkach ſpalonych modły czynili/ támże y węże Gywoitos y Ziemiennikos názwáne karmili/ y hodowáli/ iáko Bożki domowe. A ten lás był nád Wilią podle pußkárniey áż do Lukißek.

Poſtáwił ießcze Gedimin Bałwan Perkunowi álbo Piorunowi/ Kámień krzemienſty wielki/ z ktorego ogień Kápłani krzoſſali w ręku trzymáiący/ temu też ná ofiárę vſtáwicznie ogień wieczny z dębiny we dnie y w nocy palono/ ná tym mieyſcu gdzie dziś Kościoł (od Jagełá Wnuká Gediminowego fundowány) świętego Stániſłáwá w zamku.

Byłá ießcze wielka Sala álbo Bożnicá ná Antokoli wßyſtkim Bogom/ ktorych Litwá zmamiona guſty czártowſkimi chwaliłá/ tám świece woſkowe po wieczerach we czwartki Kápłani záwżdy ſtáwiáli/ y palili. Aleśmy o tych Bałwánach y zabobonach pogáńſkich wyżßey ßeroko z pewnych dowodow y vprzeymego dawności Litewſkich wybádánia/ w Ruſkiey Kronice opiſſali/ przeto o záłożeniu Trok y Wilná ná ten czás Czytelniku miły bądź content/ bo do inßych ſpraw y dzieiow zá Gediminá ſie toczących przyſtępuiemy.

apud Romanos erant, à Romulo, auguratus disciplinæ peritißimo lecti itidem octo aruspices qui extorum erant periti, &c. Flamines quoq; tres, & Salij etc. à Numa instituti te[ste]... Dionisium, Liuium, Plutarchum, in Numa, Madiũ in Florũ, Pomponiũ Lætum &c.

Ogień Veſti Boginiey.

Lucus ſacrati.

Gywoitos/ y Ziemienniki węże *Dy penates.*

Perkunos álbo Piorun Bałwan.

Panteon Litewſkie.

O woiowániu Litewſkich y Zmodzkich Ziem przez Xiążętá Rzeſkie/ y Krzyżaki/ á o zburzeniu Lifland áż do Rewlá y Derptu/ przez Litwę/ o ſplundrowániu Mázowßa y Dobrzyniá Roku 1322. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruſkie/ Liflandſkie/ Długoß y Miechouius lib. 4. fol. 220. cap. 15. etc.

Rozdział V.

Oku 1322. Krzyżacy Pruſcy iákoß byli porażeni od Gediminá nád Zeymilą rzeką y nád Okmieną 1319. nie náciergli potym do Litwy áni do Zmodzi walnym woyſkiem/ tylko Kozáckimi vtarczkámi/ á ſłyßąc iż ſie Gedimin Ruſkimi woynámi/ tudzież budowánim Wilná był zábáwił/ iákośmy wyżßey powiedzieli/ zbieráli wielkie woyſká ták z Prus iáko z Lifland/ y z inßych Xięſtw Niemieckich.

Bernardus też Xiążę Swidnickie z Rycerſtwem ſwoim Sląſkim y z Czechámi/ y Xiążę Szwabſkie/ y dwá Grofowie Renſcy/ iáko Miechouius piße y

Długoß/

Długoß/ á Dusburch ießcze przydawa Grofá Grodischeckiego/ y Synow Grofá Juliacenskiego / Wildemburskiego / y Preglitskiego/ ktorzy ná woyne świętą (ná ktorą był Oopust od Papieżá iákoby do Jerusalem iechał) przećiw Litwie y Zmodzi Pogánom/ z wielkośćią Rycerstwá Niemieckiego / Francuskiego / Czeskiego/Slaskiego/ Rakuskiego / do Prus ná pomoc Krzyżakom przyćiągneli / z ktorymi złączywszy wßystki mocy swoie Krzyżacy Liflandscy y Pruscy/ do ziem Zmodzkich y Litewskich ogromnie wćiągneli / gdzie trzy Powiáty Wankenski álbo Waykienski/ Rosienski/ y Klogenski zburzyli/ y Zamku Pistenu/ iáko Miechouius piße/ dobyli/ ále Dusburch świádczy / iż sie Litwá y Zmodz Niemcom vsilnie sturmuiącym ná tym Zamku obroniłá / O czym iesli chceß wyżßey czytay w roku 1322. v Dusburchá Krzyżaká. A gdy Litwá y Zmodz chytro poddáństwo y posłußeństwo obiecáłá Krzyżakom/ wstrzymáli się od mordowánia ludzi Litewskich y burzenia włości / tákże bránia w niewolą.

Rzeßey Niemieckiey y Xiążąt rozmáitych gotowánie ná Litwe.

Wankienski/ Rossienski y Klogenski Powiáty w Zmodzi zburzone/ dźiś tylko Rosienskiego imie zostáło.

Zmodz sie chytro Krzyżakom Rossienská poddáć obiecáłá.

Tegoż czásu gdy Liflandski Mistrz z Pruskim Zmodz woiowáł / Xiążę też Litewskie zwoiowawßy Liflanty y wßystko Biskupstwo Derptskie / y inße Powiáty pięć tysięcy Niemcow y Lotwy / y wielką wielkość łupow do Litwy bez odporu wywiodł/ ták iż Krzyżakom wet zá wet oddał tile troie/ gdy oni Zmodz przes się pustą pustoßyli/ z więtßą ßkodą niż korzyśćią swoią.

Litwá Liflanty około Derptu wzáiem zwoiowáłá.

Tego zburzenia chcąc się pomśćić Chrześćiáńskie woysko / gdy iuż zimá nástawáłá/ wćiągneli do Litwy/ wßákże dla okrutnie srogiey zimy / tego roku nad zwyczay iáko się wßyscy Kronikarze zgadzáią pánuiącey / nic niespráwiwßy áni skorawßy zimnem zwoiowáni z wielką ßkodą swoią do Prus wroćić się muśieli.

Prożna wypráwá woysk Niemieckich do Litwy dla zimná.

David verò Capitaneus castri Gartir frigore non torpens &c. Ale Dawid Stárostá Zamku Grodzieńskiego / niekurcząc się áni gnuśnieiąc przed zimnem z wielkimi woyski Litewskimi/ Liflanty z nowu áż do Rewlá zwoiowáł/ y wßystek powiát Rewelski około Morzá y názad ćiągnąc/ áż do Dźwiny spustoßył / Kośćioły popálił/ naczynia Kośćielne srebrne y złote/ y Ornaty pobrał/ Kápłany pobił/ álbo w więzienie wypędził/ á pięć tysięcy więzniow Niemcow y Lotwy krom pobitych z wielkimi łupámi do Litwy przyprowádźił. Dusburch piße iż w ten czás Królá Duńskiego ziemię Dawid z Litwą zwoiowáł/ z ktorey sámych pánienek y pánien Slácheckich pięć tysięcy poimał etc. bo podobno w ten czás (co ku rzeczy) Krol Duński trzymał w Liflanćiech Rewel / iáko y dźiś Krol Szwedski.

Słowá Miechowiussowe.

Litwá áż do Rewla Liflanty zwoiowáłá.

Trzymał też ná ten czás Ozilią Wyspe ná morzu Liflandskim ktorą też dźiś Magnus Duński Krolewic w Liflanćiech trzyma.

Potym teyże zimy Litwá y Zmodz Miástá Memele/ y trzech Zamkow wkoło niego pod Krzyżaki dobyli / w ktorych wielkość Niemcow y inßych Chrześćian pobiwßy / y w niewolą zábrawßy / ták Miásto iáko Zamki spalili. Ale podobno nie ták był w on czás mocny Memel / iákom go sam dźiś obwárowány widźiał.

Litwá y Zmodz Memel álbo Kloypedę nád morzę wźięłá.

Záraz z tym zwyćięstwem zágrzewáiąc się prętkośćią ná mrozie Wilowski powiát y Sambiyską ziemię zwoiowáli w Prusiech / á wielką porażką / y ßkodą Krzyżakow vdręczywßy/ Kontorą z Tapiowá / ktory ich chćiał gromić / zábili/ y woysko iego ná głowę poráźili / á z wielkimi łupámi y Rotámi więzniow poimánych do Litwy się bez odpory wroćili.

Wilowski Powiát/ iest od Memlá mil 18 Wielowa od Tapiowá 2. mili/ á Tápiow wielki zamek/ imo ktory y z Wilná wiciny chodzą/ od Krolewcá 5 mil.

Mázowieckie też Xięstwo przerzeczony Dawid Stárostá Grodzienski zwoiowáł teyże zimy / á wielkość Dworow/ Wśi / y Kośćiołow popaliwßy/ y złupiwßy/ bárdzo wiele Oraczow/ Wieśniakow/ Mazurow do Litwy poimánych wywiodł.

Litwá Mázowße zwoiowáłá.

Tegoż czásu Carolus de Trier álbo Trewir Mistrz Pruski vmárł / á ná iego mieysce Werner de Orselle nowym Mistrzem był wybrány.

Temu Dusburch Kronikę dedikował / ktorą maß od nas wßey przełożoną.

Tegoż czásu Wrotsław miásto głowne Slaskie y z Xięstwę Jan Krol Czeski/ dźiwnymi á chytrimi práktykámi ná Henriku Xiążęćiu wyßydźił y opánowáł/

á od tego

Wrocławskie y inße Xięstwá Sláskie od Polski do Czech oderwáne.

á od tego czásſu Wrocłáwskie Xięstwo do Czeskiego Krolestwá od Polski/ y Xiążąt Sląskich oderwáne Czechom przyłączone iest. Legnickie też Xiąże y Bregenskie álbo Brzeskie poddáli ſie w hołd y w posłußeństwo przerzeczonemu Janowi Krolowi Czeskiemu/ grozbámi vstráßeni/ y iego potomkom nápotym będącym Krolom Czeskim przyśięgli wiárę chowáć/ Roku záś 1323. Litwá táiemnymi drogámi nagle á bez wieśći do ziemie Dobrzyńskiey wpadwßy/ wßystkę wßerz y wzdłuż okrutnie zwoiowáli/ stáre y nie doroste dziatki zábijáiąc/ á inßych w polon zábieráiąc kwápliwie y spießno z dziewiąćią tyśiecy więźniow obrádowánych do Litwy vbiegli. Dla tego Włádisław Dobrzyński Xiąże/ rodzony Brát Władisłáwá Łokietká Krolá Polskiego/ w osobie swoiey do Krákowá przyiáchawßy/ Dobrzyńską ziemię ze wßystkimi zamkámi/ włośćiámi y miásteczkámi/ Władisłáwowi Brátu Krolowi y Krolestwu Polskiemu wiecznym práwem oddał y dárował/ Bowiem dla częstych náiázdow Krzyżáckich/ y Litewskich/ niemogł iey dłużey bronić/ áni trzymáć: A vprzeymymi y pokornymi prośbámi ziemię Łęczycką do żywotá swego/ bo potomstwá niemiał/ sobie y Mátce swoiey Anástásiey Wdowie po Xiążęćiu Semowićie Dobrzyńskim pozostáłey/ otrzymał z hoynośći Krolewskiey. A ták od tego czásu Dobrzyńska ziemiá do Krolestwá Polskiego iest przyłączona: ácz o nię potym dosić krwáwych burd Polacy z Krzyżaki áż do Kazimierzá Jagiełowicá miewáli.

Litwá 9000. więzniow z Dobrzyńskiey Ziemie wywiodłá.

Dobrzyńska ziemiá do Korony Polskiey.

Potym Roku 1324. Dawid Stárostá Grodzieński/ z roskazánia Gedyminá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ wtárgnął do Mázowßá/ gdzie Miásto Połtowsk Biskupá Płockiego/ y sto trzydzieśći śioł okolicznych w dzień S. Helzbiety náiechawßy/ mieczem/ ogniem/ y łupiestwem zwoiował/ y trzydzieśći Kośćiołow Plebáńskich álbo Paráfiynych iáko zową/ ogniem wygłádził/ nád to cztery tyśiące ludźi/ iáko Miechouius piße w niewolą do Litwy wywiodł. Drugie też woysko Litewskie/ wciągnąwßy do Ziemie Liflandskiey/ ná kilku mieyscach ią zwoiowáli/ á łupy z więźniámi do Litwy wywiedli/ O tym Długoß y Miechouius lib. 4 cap 16. fol. 221. etc.

Mázowße od Litwy zwoiowáne.

4000 więźniow z Mázowßá.

Litwá Liflanty woiuie.

Wßákże ty Czytelniku iesli chceß Historią z Historią stossowáć/ á ßerßą y dostátecznieyßą rzecz spraw Litewskich obaczyć/ Czytay o tym ná końcu w Kronice Petri a Dusburch od nas s pilnośćią wyżßey przełożoney: Zwłaßczá o porążeniu Krzyżakow v Miednik y ofiárze Litewskiey/ o srogiey zimie y burzeniu Duńskiey ziemie przez Litwę/ tákże Pruskiey y Dobrzyńskiey/ O Legatach Papieskich do Gedyminá: á tám ostátek spraw Gedyminowych do Roku 1326. od národzenia Christusſa Páná y koniec Kroniki Dusburchowey obaczyß/ ktorą on czásſow Gedyminowych y Witennowych sam będąc Krzyżakiem pisał/ á co sam widział/ y słyßał/ to świádczy/ á świádectwo iego iest prawdziwe.

O spowino-

O spowinowáceniu Litwy z Polaki / á iáko Władisław Łokietek Krol Polski Syná swego Kazimierzá w szesnaście leciech ożenił z Xiężną Gediminowną / Roku Páńskiego 1325.

Rozdział VI.

Władisław Łokietek Krol Polski zá trzecim rázem dla wielkich wnetrznych y postronnych roster-kow ledwo státecznie koronowány / á od srogiego nieszczęścia dźiwnie będąc utrapiony / myślił y z Radámi Koronnymi ustáwicznie tráktował / ktorymby sposobem po onych trwogach mogł bespiecznie pánowáć: Stárał się naprzod o uspokoienie częstych nászdow Litewskich / ktorym woyną odeprzeć niemogł / Frásował się też y o odięćie y gwałtowne wydárćie Pomorskiey ziemie przez bezbożne Krzyżaki Pruskie Jáłmużniki koronne / k temu oddalenie Sląskiego Xięstwá od Korony Polskiey przez Czechy.

W tych trwogach máiąc umysł rozerwány nie wiedział co pierwey czynić y ku czemu się obrocić / Widział iż Krzyżacy nie tylko Pomorskiey ziemie wzbraniáli się wroćić / Ale gwałtownie y ná Dobrzyńską ziemię / ktora też byłá niedawno przez Litwę zburzona umysł swoy hárdy násádzili. Baczył też iż Czechowie ták się byli stowárzyszyli z Krzyżaki / że ich trudno było rozłączyć / zwłaszczá gdy zá opánowániem Sląská y Miástá Wrocłáwskiego w pychę podnieśieni zá pomocą Krzyżácką mieli nádźieię wszystkę Polskę wrychle pośieść / bo obádwá nieprzyiaciele byli przez się dosyć silni y możni / á iednego trudno było záczepić / ażby zobiemá muśiał czynić záraz / Nád to Sassowie y Brandeburscy Márgrábiowie sprzymierzeniem y sąsiedztwem z Krzyżakámi złączeni / gotowi im byli pomagáć / iákoż się y sámi ná Polskę zá namnieyszey przyczyny okazániu / gwałtem y zdrádą násádzili byli. A gdy się Krol ná ty woyny z myślą rozerwáną wodził / álbo mu było wydáć Polskę ná drapiestwo y burzenie Litwie / álbo też ná odpárćie ich nászdow zostáwiwszy obronę / muśiałby mocy rycerstwá swego umnieyszyć / y woyská ná kilo częśći rostárgnąć / ktore y ták choć cáłe / niemogłyby przećiwko onym drugim nieprzyiaciołom dosyć uczynić. Abowiem ustáwicznymi wtarczkámi Litwá raz ty raz ty y owy kráiny Polskie náieżdżáli y woiowáli / y niedawno przedtym Połtowsko Biskupá Płockiego Miásto / y Dobrzyń z włośćiámi byli spalili / y złupili / y wiele kráin od Polski woyną oderwawszy pośiedli / k temu trudno ich było ukroćić / gdyż do bitwy záwżdy byli gotowi / ponieważ się woynámi ustáwicznie bawili. A w domu zawodámi y trudnym przebyćiem Rzek / Lásow / y ieziór w niespráwnych won czás puszczach á niewyrobionych stárzynach / iáko wnapewnieyszych y mocnych zamkach bespiecznie żyli / Ták iż ieśliby kto był chćiał woynę ná nich podnieść / ten by niemniey z nieprzyiaćielem przemyślnym / pretkim / lekkim / boiownym y chytrym muśiał czynić / iáko też z trudnośćiámi drog / gęstośćią lásow / zniepogodą niebá / y głodem / muśiałby się naprzod biedźić. Ták tedy Krol Władisław Łokietek tey ostáteczney rzeczy myślił skusić / ieśliby snadź mogł iáko Litwę ugłáskáć / á w towárzystwo swoie przywieść. A naprzod ku otrzymániu tey przyiáźni przydawáło mu to niemnieyszey nádźieie / y otuchy / iż wiedział Krzyżaki być iáko Polakom ták Litwie pospolite y głowne nieprzyiaćioły / ktore zdánie y przedśięwźięćie Krolewskie gdy wszystko zebránie Senatorow

Crom: Neq; verò facilè ij domari poterant.

Utrapienie Polski zewsząd.

Cromer. Vel proda erat Polonia Lituanorum populationibus.

Assiduis enim excursionibus, iam has iam illas oras Poloniæ Lituani uexabant.

Z Litwą trudno było walczyć poki gospodárstwá nieználi / á lásow niewyrabáli.

Et domi fluminũ obiectu, syluarũ que & paludum latebris &c. tuti essent.

Ita vt si quis bellum eis inferret, ei non magis cum hoste insidioso etc.

Itaq; quod erat reliquum, placuit tentare, si fortè ij mitigari vlla ratione, & in speciem tatem pertrahi possent.

Instructia y Summa Legaciey Polskiey do Litwy.

Senatorow pochwaliło / y potwierdziło / Wyprawili do Gedimina Wielkiego Xiedzá Litewskiego posły / ktorzyby z nim przymierze vmocnili / á Corki v niego Kazimierzowi Krolewicowi w małżeński stan prosili / á nie inszego posagu iedno pokoiu wiecznego z obudwu stron / á wypuszczenia więźniow pobránych narodu polskiego áby żądáli.

Tych Posłow Gedimin wdzięcznie w Wilnie przyiąwszy / y narádziwszy się z Kniaziámi y Boiáry swoimi / á widząc rzecz bárdzo pożyteczną / gdyby się przeciw Krzyżakom Pruskim głownym nieprzyiaciołom z Polaki y z Mazuráni ziednoczył / spissał y zprzymierzył / nie odmowił Corki swoiey dáć zá Kazimierzá Krolewicá Polskiego / Ale ią záráżem z przerzeczonymi Posłámi Polskimi y z swoimi / tákże z posagiem żądánym więźniow do Polski posłał.

Aldoná Gedi- minowná do Polski.

Ták tedy Kxiężná Gediminowná imieniem pogáńskim Aldoná / z Posłámi Koronnymi y z pocztem niemáłym Pánow Litewskich / y Dworzan Gedyminowych Kozakow / w Niedźwiedzie kożuchy y Wilcze słyki z sáydakámi ozdobnie á świetno (iák w on czás stroy był) przybránych / przyiácháłá do Krakowá roku 1325. á zá nią y przed nią y wkoło niey posság iey / więźniowie narodu polskiego y Mázowieckiego z niewoley Litewskiey wypuszczeni / ták mężczyzná iáko białe głowy / długimi Rotámi ciągneli / ktorych sámych połonnych oboiey płci ludzi dwádzieścia y cztery tysiące było / co z Litwy iáko Żydowie z Bábilonu ná ten czás byli wypuszczeni / z wielką rádością pospolitego ludu Polskiego w drodze wszedzie / y ná wiezdzie do Krákowá byłá przyięta / bo się iuż spowinowáceniu wiecznego pokoiu od Litwy niebożętá spodziewáli.

24000. więźniow Polskich y Mázowieckich wypussagu. Ezdræ cap. I. Quæ ing ntibus omnis conditionis sexus atq; ætatis captiuorum cateruis commitata &c.

Naprzod tedy byłá náuczona przerzeczona Kxiężná w Wierze Chrześcijáńskiey od Nankiera Biskupá Krakowskiego.

Gedimiuowná ochrzsczona.

Potym w Wigilią S. Piotrá y Pawłá Apostołow / w Kościele Krákowskim iest ochrzsczona od tegoż Biskupá / á imieniem Chrześciáńskim Anná mianowána / támże záraz Kazimierzowi Łokietkowicu Krolewicowi Polskiemu szesnastego roku wieku swego dochodzącemu / w małżeński stan poślubiona y oddána / A od tego czássu Polská vtrapiona / dopiero osiádleysza / ludnieysza y żyznieysza być poczęłá / ktora przedtym większa częścią spustoszona y zwoiowána od Litwy Pogánow byłá / gdyż Mázowsza przyległego / tákże Dobrzyńskiey / Lubelskiey / Sendomirskiey / Łęczyckiey / Siradzkiey / Káliskiey y Kuiawskiey ziemie / więtsza część bez ludzi odłogiem nieruszona płużeni leżałá / dla vstáwicznych náiázdow Litewskich: Przeto gdy ony dwádzieścia y cztery tysiące ludzi z Litwy wypuszczonych / Krol po roznych pustyniach rozsádził / ták się ieli roboty z pilnością / iż nie tylko stáre puste role osiedli y nápráwili / Sed & nouas villas in cruda radice locatu, iáko Długosz y Miechouius lib. 4 cap. 9. fol. 207. ále y siołá álbo wsi ná surowym korzeniu wyrobili / lássy roskopáli / y ku oraniu y mieszkániu godne y pożyteczne zá krotki czás vczynili / náuczyli się niebożętá w Litewskiey niewoli / żarnámi mieląc / Łady rabiąc / y lássy roskopywáiąc gospodárstwá.

Atq; ex eo tempore Polonia magna ex parte vastata & inculta &c. populosior, & cultior esse cœpit, &c. Cromerus lib. II.

Ták gdy iuż pokoy y stowárzyszenie z Litwą Władisław Łokietek Krol Polski postánowił y vtwierdził / większą vfnością y vsilnością począł obmyśláwáć woynę Krzyżacką. Naprzod tedy vmyślił sprzysięzników Krzyżáckich Margrábiow Brandenburskich / y Mazurow / ktorzy przeciw Polszcze zá Krzyżakámi z Wańkiem Kxiążęciem swoim pomagáli / postrászyć / áby w domu woyną vtrapieni / Krzyżakom pomagáć nie dowżáli. Dla tego posławszy do Mázowsza woysko z Krákowskiey y Sendomirskiey Slachty zebráne / mieczem y ogniem wszerz y wzdłuż wszystkie powiáty zwoiował / y Miasto Płockie spalił / Roku 1325.

Wacław álbo Wańko Kxiążę Mazowieckie bárdzo złe y srogie / skąd vrosło przysłowie / poszedłeś ná Wańká.

Mázowsze Polacy woiuią.

Ná drugi zás rok 1326. Władisław Łokietek wziąwszy ná pomoc tysiąc dwieście Litewskiego Rycerstwá od Gedimina / nád ktorymi był Hetmánem

Dawid

Dawid on sławny Stárostá Grodzienski / z Wołoch też y z Ruśi possiłek máiąc / á z Polski k temu więtsze woysko zebrawszy / sam swoią ossobą wypráwił się do Saskiey ziemie y Margrábskiey przeciw Woldemárowi Márgrábi Brandenburskiemu po świętym Janie Chrzcicielu / á ták gdy żadnego odporu przeciw sobie nie miał / od Odry rzeki y od Brandenburgu / áż do Fránkfortu co naśerzey y nadłużey mogł / wszystki krainy Márgrábstwá Brandenburskiego zwoiował / potárł / y w niwecz práwie ogniem / żelázem / łupiestwem obrocił / Miástá obronne y Zamki mijáiąc / z ktorych tylko ledwie Niemcy wyrzeć / nie iżby ná odsiecz wyniść śmieli / gdzie wielkie okrucieństwá Litwá pogáni nád Kościołámi / ktorych sto czterdzieśći zburzyli / y dwá Klasztory Mnichow szárych y Mniszek spalili / okázowáłá / młode dziatki / y stárych mężow / y báby posiekli / á godnych do roboty y posług iáko bydłá / więcey niż sześć tysięcy dusz Niemieckich w nędzną niewolą wywiedli / z wielką okrutnośćią y wzdobyćią wszelákiego dobytku / y inszych łupow / á ták do Polski Krol Władisław Łokietek ze wszytkim połonem bez odporu wcále odćiągnął. Ná tey woynie tráfił się ieden pámięći godny vczynek Mniszki niktorey / ktora poimána będąc od iednego Litwiná / gdy iey chćiał gwałt vczynić / prosiłá go áby iey tey zelżywośći nieczynił / obiecuiąc go miásto zapłáty y okupu / tákiego fortelu náuczyć / iż żadnym sposobem żelazem niemiał być obráżon / Czego gdy się Litwin chćiał chętliwie náuczyć / podáłá mu szyię swoię wyćiągnioną / mowiąc / iesli nie wierzysz / skosztuy teo pierwey szábla swoią ná moiey szyi. Litwin vwierzywszy á wnet dobywszy száble / zá iednym rázem głowę iey vćiął / ták oná pánná ostáłá szkárádego gwałtu vćiwą śmierćią vsztá / Pogánin też oszukány wyrozumiał / iż w więtszey wadze v niey vczćiwość Pánieńska byłá / niż żywot doczesny. Potym Litwá od Władisławá Łokietká do swey ziemie odpuszczona / ćiągnęli przez Mázowsze z Dawidem Stárostą Grodzienskim Hetmánem swoim / burząc / woiuiąc / y łupiąc co się im náwinęło.

Ten Woldemar Margraf przedat był Krzyżakom Pomorską ziemię / do Polski należącą.

Łokietek Márgrábstwo woiuie.

142. Kośćiołow Litwá zburzyłá.

6000. więźniow Niemieckich.

Fortel Mniszki ná Litwiná.

Idem uide apud Cureum in Annalibus silesiæ, fol. 95.

Litwá przez Mázowsze ćiągnąc plundruie.

Niemogł śćierpieć onego plundrowánia á okrucieństwá Litewskiego niiáki Szláchćic Mázowiecki Andrzey imieniem / ále gniewem wielkim zápalony / ważył się pámięći godnego vczynku dokázáć / Bo gdy się miedzy vsy Litewskie wmieszał / Dawidá Stároste Grodzieńskiego mężá wielce w Litwie sławnego / y Páná ná ten czás po Wielkim Xiędzu Gedyminie pierwszego (ktorego też zá sobą w Małżeństwie Corkę własną miał) Hetmáná onego woyská zábił / w pośrzodku obozu / á dodawszy prętkiemu Koniowi ostrog / przez strwożone vsy Litewskie / ácz go kilko set Litwy goniło / vbieżał. A Dawid Hetman sławny / ktory ono Pruskie ziemie y Iiflandskie áż do Rewlá y Derptu woiował / iákosmy wyższey nápisáli / od iednego Mázowieckiego zámachu wiecznym snem záraz vsnął.

Scewola Mázowiecki.

Andrzey Mázur Hetmáná Litewskiego zábił.

Potym ná drugi rok 1327. Gedymin Wielki Xiądz Litewski / gdy się iego lud ná pierwszey wypráwie z Łokietkiem zápráwił / y wzdobył / zebrawszy woysko z Litwy y z Żmodzi / táiemnymi y niezwyczáynymi drogámi / dziewiątego dniá Márcá / do Márgrábstwá Brandenburskiego znowu wćiągnął / á położywszy się obozem pod Fránkfortem Miástem głownym / nád Odrą rzeką ostátki wszystkiey ziemie Márgrábskiey zburzył / zwoiował / złupił y spustoszył / ludzi támesznych siekąc / zábijáiąc / á drugich w niewolą biorąc / á nábrawszy okwitość rozmáitych łupow / dobytku y więźniow śrzodkiem gránic Pruskich y Mázowieckich przez mil dziewięćdziesiąt y więcey bez namnieyszego odporu do Litwy się wroćił.

Gedimin sam znowu do Márgrábstwá.

100 mil y więcey Litwá złupem vsztá.

Miechouius pisze iż Olger syn Gediminow wtey wtorey wypráwie do Brandenburskiego Márgrábstwá był wodzem y Hetmánem od Oycá nád Litwą.

Idem sentit & Cureus in historia silesiça.

Tegoż roku 1322. Xiążętá Slaskie Opolskie / Jaworowskie / Teszyńskie / Głogowskie / Zegańskie / Namysłowskie / Oleśnickie / Sprotáwskie / Kożuchowskie / Stynawskie / Brzeskie / Legnickie / Swidnickie y Falkenberskie / z narodu Krolow y

Kiążęta wszist- ki insze Sląskie od Polski do Czechow.

Z máłey przy- czyny wielka.

Xiążąt Polskich idące / zápomniawszy swoiey przesławney Fámiliey Krolew- skiey / zápomniawszy też wolności / ktorey do onego czásu przy Krolestwie Pol- skim vżywáli / gruntownie się przekinęli do Janá Krolá Czeskiego / głownego nie- przyiáciela Włádisławá Łokietká Krolá Polskiego / á co byli przed tym wolni / to wten czás musieli postąpić hołd y posłuszeństwo Czechom. Insza przyczyná tego niebyłá iedno zazdrość nienawiśna / iż Włádisław Łokietek wziął ná się Koronę Polską bez ich porády y dołożenia / dla czego nie zwáli go Krolem Pol- skim / tylko Krákowskim / y poddanym swoim ták go sławić roskazáli. Potym zásię ná ich wieczną zelżywość Krol Łokietek náradziwszy się o tym z Senatory / dał wywołáć w páństwach Koronnych / áby żaden z tych Xiążąt Sląskich po- kiby cudzego Czeskiego iárzmá hołdu / y poddáństwá z siebie nie zrzucił / á do Korony Polskiey z nowu się nie wrocił / nie był wybieran Krolem / Gubernato- rem áni Stárostą w Polszcze / tákże ich Potomkowie áby żadnego dostoieństwá w Polszcze ná potym nie mieli / á od tego czásu Sląskie wszystkie Xięstwá / y Wrocłáw od Korony Polskiey do Czechow się przedáły á wrocić się trudno w pierwszą klobę máią / bo áczkolwiek Sigmunt Kázimierzowic był Xiążęciem Głogowskim / y Stárostą Sląskim / y Opolskim / tedy to miał z łáski Włádi- sławá Brátá Krolá Węgierskiego y Czeskiego / á gdy wstąpił ná Wielkie Xię- stwo Litewskie / y potym ná Krolestwo Polskie po Brácie Alexandrze / tedy zásię wrocił Głogow y Sląsko z Opolim Brátu Włádisłáwowi do Korony Czeskiey / tákże y Wrátisłáw Miásto / á iákoby vrząd zleconych Xięstw zdał / ktore przed tym zdawná / oyczyste y dziedziczne były Xiążąt Polskich.

Bo pierwey miewáli vrzędy y dostoieństwá Duchowne y Swieckie w Polszcze.

Sigmunt I. Krol Polski iá- kim práwem Głogow y Wrocłáw trzymał.

O Synach y Corkach Ge- diminowych / y ich vdziałach.

Rozdział VIII.

EDImin Witenessowic Wielki Xiądz Litewski miał siedmi synow Montiwidá / Narimuntá / Olgerdá / Kiey- stutá / Lubártá / Jawnutá / y Koriatá / Tych wszystkich zá ży- wotá swego porządnie Xięstwy y Páństwy vdzielnymi roz- dzielił / zábiegáiąc wnętrzney domowey niezgodzie / áby się po śmierci iego z Braterskiey miłości y zgody (w ktorey máłe páń- stwá w wielkie vrastáią) nierozerwáli / á woyną y mieczem áby sobie vdziałow nowych nieczynili. Nápomniawszy ich tedy áby káżdy ná swey vdzieloney częśći przestawał / tym sposobem ich podzielił. Montiwidowi stárszemu Kiernow y Słonim Zamki z ich włośćiámi y przygrodkámi názná- czył / Narimuntowi Pinsko ze wszystkimi okolicznymi przyległośćiámi nád Przypieczą Rzeką áż do Dnipru się śćiągáiącymi / ktorych kráin dostał był Gedimin woyną pod Włodimirzem Wołodimirskim / Ruskim Kniáziem. Olgerdowi Krewo Zamek / ktorego się Páństwo śćiągáło áż do Berezyny Rzeki ku wschodu Słońcá idąc. A iż miał Olgerd gránice z Kniáziem Ruskim Witeb- skim / poiął v niego Corkę iedynaczkę mieniem Vliánę / po ktorey też wziął w posságu wszystko Xięstwo Witebskie / ktore się wten czás śćiągáło od Bere- zyny Rzeki áż do Juhry Rzeki w Moskwi / po ktorą był potym Witold Syno-

Słonim y Kiernow.

Pinsko.

Krewskie wo- łośći y gránice stáre.

Vliáná Olger- dowá

Witebsk w po- ságu y gránice iego.

wiec Olger-

wiec Olgerdow gránice Litewskie z Wassilem Kniáziem Moskiewskim y iego páństwy záłożył / iák o tym będzie niżey / á ták Olgerd wten czás od Krewá / y Witebská áż do Juhri ná Xięstwach vdzielnych y wiánowánych śeroko páno-wał. Keistutowi Troki stáre ze wszystkim Zmodzkim Xięstwem z Grodnem / Kownem / Vpitą / Lidą / áż do Podlásza przy gránicy Pruskiey idąc dostáły się z wydziału. Koriatowi był wydzielon Nowogrodek Xięstwo / z Wołko-wiskiem / y Mścibohowem / ktorego páństwo sciągáło się wten czás do Słu-cey Rzeki. Lubárt zás iż był poiął w małżeński stan Corkę v Włodimirzá Kniá-ziá Wołodimirskiego y Wołyńskiego wziął był po niey w possagu część vdzielo-ną ná Wołyniu / á gdy potym Gedimin Oćiec Lubártow Włodimirzá przerze-czonego Cieścia syná swego iáko hárdego poráził / ták iż ná plácu stráciwszy woy-sko był zábity / wziął wszystko Xięstwo Włodimirskie y Wołyńskie / iáko się o tym wyżsey nápisáło / y dał ie Lubartowi synowi / ktory też miał tych Xięstw dziedziczkę zá Małżonkę / á potym y Luckie Xięstwo / gdy był tákże ná Kijow-skiey bitwie Lew Kniáż Lucki od Litwy zábity / Lubártowi spadkiem przyszło / á ták ná Ruskich Xięstwach / ktorych spadkiem po Małżonce y po zábitym cieś-ćiu dostał przestáiąc / niemiał żadnego vdziału w wielkim Xięstwie Litewskim miedzy bráćią / wszákże stało zá iego / bo potym áż do Lwowá y Węgierskich gor / iáko Długosz / Miechouius y Cromer piszą páństwo swoie spadkámi y woyną w Ruskich Xięstwach był rościągnął / o ktore z Kazimirzem Łokietkowicem Kro-lem Polskim szwagrem swoim / y z Ludowikiem Węgierskim y Polskim Krolem długo walczył / iáko o tym niżey będzie.

Stáre Troki y iego przigrodki.

Nowogrodek y iego przygrodki.

Lubárt w possagu wziął Włodimirz ná Wołyniu.

Szerokość páństwá y dzierżaw Lubartowá.

Jawnutowi zás álbo Jawnućie młodszemu Synowi / w ktorym się Oćiec Gedimin nawięcey kochał / po swey śmierći wszystkę zwierzchność Wielkiego Xięstwá Litewskiego Ruskiego / y Zmodzkiego / nád inszą Bráćią nie rozmyślnie zlećił / y zápisał / y Wilno Miásto z stolicą Wielkiego Xięstwá z Zamkámi obie-má iemu oddał. K temu zás Osmiański / Wilkomieriyski / y Bráczłáwski powiáty przy Woiewodztwie Wilenskim.

Jawnutá ná Wielkie Xiostwo.

Woiewodstwo Wilenskie y iego powiáty.

Jákoż y po dzisieysze czássy Wilkomieriyski / Osmiański / y Bráczłáwskie po-wiáty przy Woiewodstwie Wilenskim ták w domowych iáko woiennych wy-práwach z przygrodkámi swoimi trwáią.

Tym sposobem wszystkich siedmi synow pewnymi częściámi Wielkiego Xię-stwá Litewskiego / Gedimin Wielki Xiądz iáko porządny Oćiec / zá żywotá swego rozdzieliwszy / áby się po śmierći iego ku zgubie rzeczy pospolitey z wielką pracą przodkow w ták wielkie páństwá złączoney / mieczem y krwáwą woyną nie dzie-lili / iednák iáko porządny gospodarz / ták synámi y ich vdziałámi / iáko Wielkim Xięstwem wszystkim Litewskim / Zmodzkim y Ruskim władał / y wszystkie do-mowe y polne wypráwy álbo też woienne / záprawuiąc w przyrodzone rzemio-sło Rycerskie Syny sam według zdánia swego odpráwował.

Corkom zás ktorych miał kilko żadnego vdziału w swoich páństwach nie zostáwił / tylko po dwu miásto possagu pokoy á więźnie dárował / iáko po Dan-mili / ktora byłá dána w małżeństwo Wankowi Xiążęciu Mázowieckiemu / y po Annie / ktora poiął Kazimierz Łokietkowic Krolewic Polski / iáko się wyżsey nápissáło. Tymże sposobem y Xiążętá Ruskie dla pokoiu y spowinowácenia z Litwą bez possagow drugie Corki v Gedyminá Wielkiego Xiędzá spoymowáli / á Synowie iego tákże v Xiążąt Ruskich Corki bráli z Xięstwy ich / iáko Olgerd Witebskie / Lubard Włodimirskie. Jáwnucz Zasłáwskie / z ktorego Zlebowico-wie narod swoy po kądźieli wiodą / y Koriat etc. Tylko sam Kieystut Zmod-kę z Połongi poiął / iáko o tym będzie niżey.

Zasław Litewski ktory był dan z łáski Jáwnucie z Wilná wyrzuconemu.

O burzeniu

O burzeniu Pruskiey ziemie przez Łokietká z Gediminem y z Węgry/ y ostátnim zwyćięstwie y zábiciu Geominowym pod Fridburgiem/ Roku 1328.

WLadisław Łokietek Krol Polski / widząc iż hardźi Krzyżacy Pruscy/ áni ná Bogá/ áni ná Papieskie Posły / y nápominánie iego Comissarzow niedbáli / á źiemie Pomorskiey gwałtownie od Polski oderwáney wroćić niechćieli/ y owszem do stárych krzywd nowe przydawáli / náieżdżáiąc pogránicżne kráiny Polskie/ nie zdáło mu się dáley odwłaczáć / ále zebrawszy woysko wielkie z Krolestwá swego/ máiąc też pomoc od Karolussá Krolá Węgierskiego Zięćia swego / k temu Geoimin Wielki Xiądz Litewski ná żądánie Łokietkowo/ iák Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 10. fol. 209. piszą/ sam swoią osobą ná pomoc Polakom z wielkim woyskiem Litewskim/ Żmodzkim y Ruskim/ y z Synámi swoimi przyćiągnął/ nád Węgrámi też był Hetmánem Wilhelm Xiążę Rákuskie. A ták spolną mocą Łokietek Krol y Geoimin / ogromnie do źiemie Chełmienskiey wćiągnąwszy / wszystki włośći ogniem y żelázem práwie w popioł y pustynię obroćili. Potym gdy dáley w Pruską źiemię przez Drwiącą rzekę ćiągnąć chćieli / bronił im przepráwowánia Mistrz Pruski z Liflandskim / ktorzy ná kilko mil wszystki brzegi Drwiącey rzeki / pniámi / kłodzinámi y inszymi záwádámi obrąbiwszy/ y zátárásowawszy z onych száncow z Dział y z Rusnic y rozmáitą strzelbą/ Polakom/ Litwie y Węgrom przebyćia ná drugą stronę bronili. Potym ieden Chłop prosty w kilku milach brod Krolowi vkazał wolny/ przez ktory fortelem woyská Krzyżakow oszukawszy/ że wszystkimi vsámi Koronnymi / Litewskimi y Węgierskimi przepráwił się przez rzekę Drwiącą/ á spráwiwszy vffy do bitwy / ćiągnął przećiw Krzyżakom / prágnąc z nimi bitwę zwieść / ále oni obaczywszy wielką moc Łokietkowę / nie śmieli polá stáwić / wnet się rospierzchnęli po rożnych Zamkách/ z ktorych y zdrowia swego y máiętnośći bronili.

Gedimin z Polaki.

Polacy y Litwá Prussy burzą.

Iuż się w ten czás vkázowáły Działá y Rusnice v Niemcow. Bo iedná część woyská stałá przećiw Krzyżakom / gdźie brodu bronili/ áby się niedomyślili/ iż się ná inszym mieyscu przepráwuią/ ktorym też fortelem Alexander wielki Porussá Indiyskiego w przepráwiániu Rzeki Ori podszedł/ O czym Domin: Cilerius lib. 8. cap. 3 etc.

Ale Łokietek Krol y Gedimin dawszy Zamkom y Miástom obronnym pokoy / wszerz y wzdłuż rospuśćiwszy zagony/ áż do Ossy rzeki Pruskie kráiny woiowáli/ Krol do Polski / Gedimin do Litwy po kilko kroć łupy y stádá / trzody z więźniámi odsyłáli/ á znowu raz po raz gdźie iescze było cáło plundrowáli. Dobrzyńskiego zamku kilko dni dobywáli/ ále go Krzyżacy przeważnie bronili. Potym się ná drugą stronę rzeki Ossy przepráwiwszy / wszystkie Wśi/ Miásteczká y Przedmieśćia Miást murowánych wybráli y wypalili. Co obaczywszy Mistrz Pruski z Liflandskim / wnet Posły do Krolá y do Gediminá wypráwili / pokoiu y vgody prosząc/ ták Krol Łokietek ich chytrey pokorze práwie wilczey vwierzywszy/ widząc też iż Krzyżakom wet zá wet / á snádź we czwor spossob oddał/ vczynił z Mistrzem przymierze doroczne pod tą kondicią / áby Krzyżacy Dobrzyńską źiemię y zamek Dobrzyń / tákże Bydgoszczą Krolowi Łokietkowi y Koronie Polskiey záraz wroćili / á o Pomorską źiemię z Krolem się mieli vgodźić w tymże roku/ do ktorey vgody Krzyżacy z swey strony Janá Czeskiego/ á Łokietek Karolussá Węgierskiego / Krolow / zá iednacze obráli / wszákże potym to iednánie do skutkow nieprzyszło/ dla niebytnośći y chytrych wykrętow Janá Krolá Czeskiego/ ktory się też Polskim Krolem pisał.

Tegoż czásu Królá Węgierskiego Karolussá nagła niebespiecznosć zdrowiá przestrászyłá / bo gdy wieczerzał ná Wielką noc w Sądzie z żoną Krolową Corką Lokietkową y z Synámi / Felician niјáki Slachćic Węgierski z Familiey Zachárow álbo Sachow / dobywszy száble ciął ná Królá / ále chybiwszy gdy się Krol vmknął tylko go trochę w prawą rękę ránił / á Krolowey ktora Królá prętko zástoniłá / cztery pálce áż vpádły v práwey ręki vciął / Synow záś iego Krolewicow Ochmistrzowie y Bákálarzowie záſtoną osob swoich zásćycili / y obronili / támże nátychmiast on vmyslny złoczyńcá / y zaboycá od Jana Potockiego Slachćicá Polskiego o ziemię vderzony / y od Drábántow Krolewskich / ktorzy się wnet ná onę trwogę zbiegli / w sztuki y ná członki był rozsiekány. O przyczynie tego przeciwnego złego vczynku wątpliwa rzecz byłá / niktorzy powiádáią iż Królá zábiwszy sam chciał być Tyrannem / álbo Hospodárem Węgierskim / drudzy mowili / iż się mścił zgwałcenia Siostry swoiey Clary / od Kázimierzá Lokietkowicá Krolewicá Polskiego / do ktorego vczynku iákoby mu miáłá być zwodnicą Siostrá Krolowa.

Felician Zachá ri chciał Królá zábić.

Jan Potoczki.

Rychło záś potym tenże Carolus Węgierski Krol / gdy przez przyczyny podniosł woynę ná Bazarádá Hospodárá Multáńskiego / porázon iest fortelem ná głowę od Multanow y Wołochow / ták iż w máłey drużynie ledwo sam Krol z pogromu vbieżał do Węgier. Ná tym mieyscu gdzie bitwá byłá / Hospodárowie Multáńscy Monaster zmurowáli / y słupy murowáne trzy z kámienia postáwili / ktorem ia sam widział roku 1574. z Turek idąc zá Giurgiecem Miásteczkiem dwá dni chodu od Sybinowá Miástá Siedmigrodzkiego idąc przez gory. A Włodisław Lokietek postánowiwszy przez woynę vgodę z Krzyżaki / woysko rospuścił / y pomocy Litewskie y Węgierskie vdárowawszy y podziękowawszy odpráwił.

Carolus Węgierski od Multanow porázon.

Wszákże Krzyżacy zoney nagłey boiáźni wybáwieni / máło ná vgodę dbáli / á máiąc od Polakow pokoy ná Litwę y ná Zmodź mścząc się nád nimi iż Polakom pomagáli / moc wszystkę obrocili / Wielunią Zamek álbo Welonę nád Niemnem oblegli y dobywáli go vstáwicznymi szturmámi / ále gdy się Litwá y Zmodź mężnie z blánkow y ná wycieczkę częstokroć wychodząc bronili / á Niemcow kilo kroć od bram y podkopywánia ścian / tákże gdy z drábinámi ná blánki gwałtem się dárli / wielką porażką odbili / odciągnęli od obleżenia Welony. Wszákże Teodrik Grof z Aldenburku Márszałek wielki Pruski Namiestnik Mistrzowski (nie Mistrz iáko Miechouius pisze / tylko iż był ná Mistrzostwo náznaczony od Luderá Mistrzá) złączywszy woyská Niemieckie z Henrykiem Xiążęciem Bawárskim / ktory był ná pomoc Krzyżakom przyciągnął z nowu Wielunią álbo Welonę obegnáli / á izby rychley y snádniey bez vtráty ludu swego zamku dobyć przez podánie / zá vdręczenim obleżeńcow głodem mogli / wnet zbudowáli dwá Zamki nowe tuż pod Welonną / z ktorych ieden Fridburg / to iest spokoyna gorá / á drugi Beier / to iest Bawárczyk mianowáli / á náspizowawszy obádwá ony zámki dostátkiem wszelkiey żywności / y Rycerstwem / y strzelbą porządnie obwárowawszy / tudźież dźiáłá Xiążęciá Bawárskiego w nich zostáwiwszy / sámi do Prus odciągnęli / roskazawszy vstáwicznymi wycieczkámi z obudwu zamku Litwę obleżoną ná Welonie dręczyć / ażby się z zamkiem podáli.

Wielunia álbo Welona.

Krzyżacy się ná Litwę y ná Zmodź oburzyli.

Litwá Welony obroniłá.

Krzyżacy dwá Zamki v Welony zbudowáli

Ná tym mieyscu iuż Historię dźiáłá wspomináią.

Te gwałtowną niebespieczność y naiázdy Niemieckie / Gedimin wielki Xiądz chcąc odbić á rycerstwo swoie z obleżenia ćięskiego wybáwić / zebrał woysko wielkie z Litwy y Zmodzi z Olgerdem / Jawnućiem / y Kieystutem Synámi / á obegnawszy mocnym woyskiem ony dwá Zamki nowe / Fridburg y Beier / dobywał ich przez dwádźieśćiá y dwá dni vstáwicznymi szturmámi / podkopy / strzelbą y karanámi / lecz gdy się Niemcy ruśniczną strzelbą ieszcze Litwie nieprzywykłą

Litwá Beieru y Fridburgu dobywa.

Rusnice.

mężnie

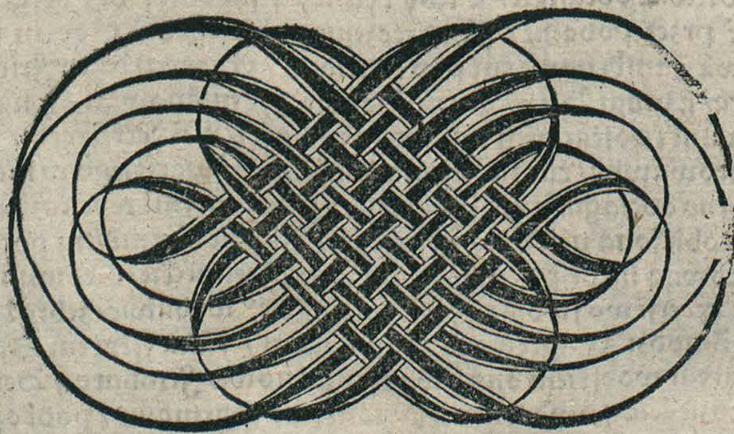
mężnie bronili/ y wiele Gedyminowi ludu pobili/ sam Gedimin dodawáiąc Ry-
cerstwu swoiemu ochoty/ bliżey pod ściánę przyiáchawszy/ vkázował sztáńcom
y Táranam mieysce słusznieysze do tłuczenia/ y rozwalánia bászty iedney/ tám
gdy sie ochotnie stáruszek vwijał/ postrzelił go w grzbiet z Rusnice Niemiec ie-
den z blánkow/ iáko Pruskie Kroniki swiádczą/ á Miechouius pisze/ iż go *ignea
sagitta per dorsum trasfixit*, ognistą strzáłą/ ále podobno rychley ognista kulka z Ru-
snice/ bo tego czássu rusnice Niemcy wymyśláć poczęli/ wszákże iescze bez krzos-
sow/ iáko owych kilka ná Zamku Wileńskim w skarbie widzimy/ tákże w Rydze/
w Dunamuncie y w Pruskich zamkach inszych tych stárodawnych rusnic wielem
widział. Gedimin od onego postrzelenia nátychmiast duszę wyduchnał/ y sko-
nał/ á zá iego śmiercią Woysko Litewskie od oblężenia Zamkow odstąpiło/ z
wielkim smutkiem/ płáczem y nárzekánim synow iego Olgerdá/ Kieystuta/ Já-
wnucia/ y inszych/ y pospolitego ludu y Rycerstwá z zwykłym ná kształt śpiewá-
nia lámentowánim/ y wyliczánim cnot y dzielności iego/ iáko iest obyczay v
Litwy opłákiwánia vmárłych.

Niebespieczna rzecz sámemu Xiążęciu pod Zamek chodzić.

Gedimin zábity z Rusnice.

Prowádzili potym do Wilná ciáło iego Synowie y wszytko Rycerstwo/
á tám obyczáiem Xiążęcym według obchodow y obrzędow pogáńskich/ zło-
żywszy wielki stos smolney sosniny w tym mieyscu gdzie Wilná do Wiliey wpa-
da grob mu nágotowáli/ potym gdy sie wszyscy siedm Synow Montiwid/
Narimunt/ Olgerd/ Kieystut/ Lubart/ Jawnucz/ Koriat ná ostáteczny ob-
chod pogrzebu Oycowskiego ziecháli/ vbráli go w odzienie y w száty Xiążęce
świetne/ w ktorych sie zá żywotá sam nawięcey kochał/ Száblę/ Kłocznię/ Sai-
dak z łukiem/ Sokołow/ y Chartow parę/ Koniá z siodłem żywotnego/ y Słu-
gę nawiernieyszego iego Kochánká związawszy z nim/ ná stos drew położyli z
wielką żałością zgromádzonego Rycerstwá/ potym wkoło drwá zápaliwszy/
páznogcie Rysie/ y Niedźwiedzie ná ogień miotáli/ iáko był v nich zwyczay stá-
rodawny/ zbroie też y część łupow Nieprzyiacielskich/ y trzech więźniow Niem-
cow zbroynych/ żywych z nim spalili/ Potym gdy ciáłá zgorzáły osobno popioł
y kostki Xiążęce/ Sługi/ Koniá/ y Chartow etc. zebrawszy y w trunę záspunto-
wawszy w ziemię ná onymże mieyscu pochowáli. A tu sie iuż pánowánie y
spráwy woienne/ y domowe/ tudzież śmierć y pogrzeb Wielkiego Xię-
dzá Gedyminá Witenessowicá dowodnie z rozmáitych Histori-
kow Polskich/ Pruskich/ Liflandskich/ Ruskich y Látopis-
czow Litewskich z wielką pracą czytelniku miły
zebráne/ y porządnie spissáne dokoń-
czyły Roku 1329.

Pogrzeb Gedyminow podobny Protocilessowemu/ y Hectorowemu/ O czym Homerus.

Máciejá Osostewiciussá Striykowskiego/ C. Z. Ksiegi Dwánaste/ Rozdział I.

Do Jásnie Wielmożnego Páná/ Páná Albrychtá Radziwiłá/ ná Nieświeżu y Olice Xiążęciá/ Márszałká Dwornego Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Kowieńskiego/ Brásławskiego etc. Stárosty.

Jawnutá Gediminowic/ Wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ etc. y Kieystut Xiąże Zmodzkie/ Bráćia/ roku 1329.

Odpráwiwßy zwykły pogrzeb w Wilnie Gediminowi Wielkiemu Xiedzu y Oycu swoiemu/ Olgerd/ Kieystut/ Narimunt/ Jáwnucz álbo Jawnutá/ Lubart/ Koriat/ y Montwid Xiążętá Litewskie/ wnet zábiegáiąc ßkodom y niebespiecznośćiam spolney oyczyzny od Niemcow/ złożyli Siem támże w Wilnie ze wßystkimi Pány/ y Boiáry Litewskimi y Zmodzkimi/ ná ktorym nie długo sie proznymi tractaty bawiąc/ porządek Rzeczy pospolitey/ y obronę pográniczną od Prus y Liflant postánowili/ ktorą iednostáynie Olgerdowi y Kieystutowi Brátom swoim/ rycerską dzielnośćią s przyrodzenia ozdobionym zlećili/ Sámi też áby sie iáka zwádá domowa o vdziały miedzy nimi nie wßczełá/ według woley Oycá Gediminá/ y náznáczenia iego/ przyrzekli sobie/ y ták sie spisáli/ áby káżdy ná swym vdziale od Oycá postánowionym przestawał/ á gránic spolnych/ áby spolna mocą od káżdego nieprzyiaciela iednostáynie bronili. A iż byłá wola y postánowienie Gediminowe/ áby Jáwnutá álbo Jáwnucz młodßy Syn po śmierći iego ná Wilnie stolicy Wielkiego Xięstwá Litewskiego pánował/ y áby zwierzchność nad inßymi Bráty iáko Wielki Xiądz miał/ nie przećiwiáli sie y temu postánowieniu woley oycowskiey/ y owßem ácz byli inßy Bráćia dáleko do ták wielkiego vrzędu y mieyscá godnieyßy/ iednák zábiegáiąc spolney zgodzie/ poniewaz Krzyżakow tuß nád ßyią mieli/ wßyscy iednomyślnie ná Oycowską Wielkiego Xięstwá Litewskiego stolicę Jawnutę álbo Jawnućią Brátá młodßego ácz mniey godnego w Wilnie ná Zamku podnieśli/ támże mu Miecz y Laskę znáki zwierzchnośći oddáli/ y czapkę Xiążęcą/ ßáte y inße własnośći k temu należące ná głowę iego włożyli y Wielkim Xiedzem Litewskim/ Ruskim/ Zmodzkim/ Kurlandskim/ álbo Kursowskim y Siewierskim wyználi/ y zwykłemi Ceremoniámi Pogáńskimi (ácz sie było iuß kilko Synow Gediminowych w Ruską wiárę ochrzćiło) według stárodawnego zwyczáiu obwołáli.

Porządek Synow Gediminowych.

Jáwnutá ná W. X. podniesion.

O vbieżeniu Wilná pod Iáwnuciem.

Kiążętá Litewſkie Bráćia/ odpráwiwßy Pogrzeb Oycowi Gediminowi/ y podniowßy ná Wielkie Xięſtwo Brátá Iawnuciá/ roziechali ſię káżdy do vdziałow ſwoich/ Montiwid ſtárßy do Słonimá/ Narimunt do Pinſká/ Olgerd do Krewá/ potym ná Witebſk do żony/ Kieyſtut do Trok/ Koriat do Nowogrodká/ á Lubart ná Wołyń do Włodimierzá/ á Iawnucz albo Iawnutá ná Stolicy Wilenſkiey z Pány y z Rycerſtwem ziemſkim zoſtał.

Ale Olgerd y Kieyſtut Bráćia będąc nád inßych ćwiczenim/ obyczáymi/ vrodą/ y przyrodzoną dzielnośćią rycerſką/ tákże inßymi wſpániáłymi y wielgomyſlnymi przymiotámi obdárzeni/ tym ſię też więcey obádwá tylko mimo inßych ſpołnie miłowáli/ á máiąc to ſobie zá niegodną y nieſłußną rzecz/ aby nád nimi Iawnucz młodßy pánował/ zmowili ſię táiemnie obádwá/ iákoby go z Wielkiego Xięſtwá ſpolną pomocą zrzućić mogli/ á nárádziwßy ſię porządnie y doſtátecznie/ náznáczyli ſobie pewny czás/ godzinę y dzień/ kiedy obádwá mieli Wilno vbieżeć y opánowáć/ przyrzekwßy ieden drugiego w tym niewydawáć. Ták tedy gdy Iawnutá proſtak beſpiecznie ſobie w Wilnie mießkał/ Keyſtutus (podobniey Aſtutus) pilnie ſię ná on czás náznáczony gotował/ przemyſláiąc y wynáyduiąc fortele rozmáite do vbieżenia Zamkow Wilenſkich/ ále gdy Olgerd z Witebſká dla dálekośći drogi ták rychło przybyć niemogł/ według zmowy ná czás náznáczony/ ſam Kieyſtut zßykowawßy ſwoie zbroyne Rycerſtwo Żmodzkie y Trockie/ Nouembrá dniá 22. w nocy przyćiągnął z Trok potáiemnie pod Wilno/ á ná świtániu przyſtáwiwßy drábiny do blánkow/ y bramy gwałtownym pędem bez wieśći wyrąbawßy (bo ſię był ná to porządnie zgotował) zamki obádwá Wilenſkie/ wyßny y niżny albo krzywy vbieżał/ y bez máłá ſámego Iawnutá/ Brátá Wielkiego Kiędzá w pośćieli ießcze leżącego niezdybał/ ále w onym giełku nagłym y nieſpodzianym/ tylko w kożußku boſſo z blánkow ſię ſpuśćił/ y vćiekł ták ſam ieden w gory miedzy láſſy/ tám gdy ſobie nogi ná grudzie zmárzłey odziębił/ był poimán od Żołnierzow Kieyſtutowych/ ktorzy go po oney Selinie gonili/ y przywiezion ná koniu do Wilná/ gdzie pod ſtrażą w więzieniu vććiwym był chowan. Ták gdy Kieyſtut Miáſto y Zamki Wilenſkie y Iawnutá Brátá dobrze opátrzył/ poſłał co wſkok przećiw Olgerdowi gońcá oznáymuiąc mu/ iáko y ktorym ſpoſobem Wilno vbieżał y Iawnutá poimał/ przy tym proßąc áby co rychley do Wilná ſię ſpießył. A gdy przyiáchał Olgerd/ wnet Kieyſtut z wrodzoney á ſnadź więcey niż Bráterſkiey miłośći ßczęśćim go ſwoim poczćił/ oddáiąc mu Wilenſkie Zamki y Miáſto ze wßyſtkimi ſkárbámi/ y zwierzchnośćią iáko ſtárßemu. Olgierd zás niechćiał/ wymawiáiąc ſię rozmáitymi przyczynámi/ á oddáiąc to Keiſtutowi Brátu/ co mu fortuná y iego dzielność podáłá. Keyſtut tym vſilniey z płáczem z klękánim y łágodnemi proſbámi Olgerdowi tę godność y cześć zwierzchnośći przywłáſzczał. A gdy ſię ták długi czás z bráterſkiey ßczerey miłośći (nieináczey iáko Oreſtes y Pilades/ kiedyono ieden towárzyß zá drugiego ná plácu chćiał gárdło położyć) czeſtuiąc ſpieráli/ ná oſtátek ieden drugiego czćią poważáiąc/ ták miedzy ſobą poſtánowili/ áby ſię iednoſtáynie páńſtwem y ſkárbámi Iáwnutowymi podzielili/ á Olgierd áby

w Wilnie

Zmowá ná Iáwnutá.

Kieyſtut obádwá Zamki Wilenſkie vbieżał.

Iawnutá vćiekł boſſo.

Iawnutá poimán niewinnie.

Rzadko dziś tá ta miłość y ſzczerość miedzy bráty nálesć.

Ten też miłośći podobną náydzieß v Iuſtinuſſá lib. 2. miedzy Artobarzánę y Xerreſſem/ gdy ieden drugiemu Kroleſtwá Perſkiego vſtąpił.

w Wilnie y ná wszystkim wielkim Xiestwie Litewskim / Ruskim / y Zmodzkim zwierzchnośći vżywał / iáko Wielki Xiądz / Jesliby też ktory z nich iákiey ziemie álbo kráiny przez woyne / y iákimkolwiek spossobem pod nieprzyiacielem dostał / áby wszystko w rowny dział miedzy się obádwá dzielili / ieden drugiemu áby ná gárdło nie stał / áni máiętnośći y vdziałow náiezdzał / ále według możnośći áby spolne pożytki ieden drugiego spolnie pomnażáli / y szkod przestrzegáli. Ty tedy condicie sobie obádwá poprzysięgli / y sprzymierznie wiecznie / státecznie á gruntownie miedzy sobą / swiątobliwie według oyczystych pogáńskich Ceremoniy w Wilnie ná swiętych zgliskach przed Piorunem Bozyscem / ktoremu vstáwicznie swięty ogień gorzał / vczynili / postánowili y zámknęli. A Jáwnutowi Brátu wypuśćiwszy go z więzienia dáli z łáski w Woiewodztwie Mienskim Zasłáwską kráinę zá vdział / ktory się potym pisał Xiążęciem Zasłáwskim y potomkowie iego po nim niedawnych czássow zeszli / dziś ieszcze z Wnuczki álbo Práwnuczki Jawnutowey Syná Gedyminowego Xiążęciá zasłáwskiego potomek został / Castellan Minski pan Jan Hlebowic Woiewodzic Wilenski z Xiężny Zasłáwskiey vrodzony / y do tych czássow Zasław Zamek po mátce trzyma práwem dziedzicznym. A Zasław ná Wołyniu od tego iest rozny / z ktorego też są Xiążętá Ruskie Zasłáwskie / nie od Jáwnutá Gedyminowicá / ále od Włodimirzá y Járosławá Kijowskich Monárchow / y od Dawidá Hreborowicá Xiążęciá Włodimirskiego ich potomká narod wiodący / o czym masz wyższey w Kronice Litewskiey / y v Dlugossá y Miechouiusá libro 3. fol. 64. v Cromerá też y Bielskiego o tym szerzey nayodziesz.

Postánowienie miedzy Olgerdem y Kieystutem.

Przysięgá Pogáńska Litewska przed Piorunem bałwanem

Jawnutá Xiążęciem Zasłáwskim Litewskim.

Hlebowic.

Zasław ná Wołyniu y Xiążętá Zasłáwskie.

Olgerd wielki Xiądz Litewski / Ruski / Krewski / Witebski / y Podolski / Kieystut Zmodzki / Trocki y Podláski Gedyminowicy / á iáko się Oycowskiey śmierći Olgerd nád Prussaki pomśćił / y trzech Cárzykow Tátárskich poráził / á Podole ku Litwie przywroćił / Roku 1330.

Rozdział II.

Lgerd y Keistut Bráćia vgruntowawszy y obwárowawszy porządnie spráwy wszystki domowe / Wielkiego Xiestwá Litewskiego / miłośćią y żáłośćią synowską poruszeni / záwżdy o tym myslili / iákoby się nád Krzyżakámi Pruskimi śmierći zábitego pod Weloną Oycá Gedyminá / y oderwánia częśći więtszey Ziemie Zmodzkiey pomśćili / á szkod nieznośnych splundrowáney nád Niemnem Litwy powetowáli. Przeto záraźem niedługo seymuiąc Olgerd Litewskich / á Kieystut Zmodzkich / Trockich y Podláskich / tákże Grodzieńskich Boiar y Pánow obesławszy / w kilku niedziel do Kowná się wszyscy zbroyno ziecháli y sćiągneli / Bráćia też drudzy Xiążętá / według powinnośći pospolitego ruszenia przybyli im ná pomoc / Montiwid z Słonimiany y z Kiernowiány / Narimunt z Pinská / z Mozerská y Reczycką Rusią / Koriat z Nowogrodzká / Wołkowiská y Mścibohowską Slachtą / Lubart

Bo iusz byli oderwáli Zmodz nád Niemnem aż po Wielonę.

Lubart Fiedor na chrzcie mianowány z Wołyńczany y z Łuczany/ Jawnutá z Zasławiany y z Minsczany/ tákże też inßy Kniążiowie Holßáńscy/ Giedroczcy etc. y Pánowie Litewscy wßyscy z vprzeymey ku oyczyznie chęci/ á przeciw głownym nieprzyiaciołom Krzyżakom ochotnie się pokazáli. Z tym wielkim á ogromnym woyskiem/ ktorego było tysięcy czterdzieści y z Bráćią Xiążęty/ Olgerd ciągnął prosto do Prus: Witebská/ Połocka/ Wilkomieryská/ Brasławská/ y Driská Slachta gránice Dźwinnych brzegow od Liflant obwárowawßy/ áby Mistrz Liflandski wtym czásie do Litwy nie wtárgnął. A gdy iuß do Pruskich Krzyżáckich ziem wciągnęli/ wßystkiemu woysku ostrożnie w porządney sprawie ciągnąć kazał/ trzy hufy wálne á pięć posiłkowych vßykowawßy/ w piczowánie też y w zagony dla wzdobyći niepußczał iedno w tysiącu álbo w kilku set koni/ y to zbroynych á przebránych mężow/ pilnie vpátruiąc/ áby z zasſadek chytrych w ludziach nieopátrznych Niemcy nie czynili ßkody/ ná co się byli zgotowáli/ ále wßystki ich przemyślne fortele (gdy obaczyli wielkie á w porządney spráwie nád nádzieię swoię woysko Litewskie) w niwecz się obrociły/ ták iż áni z zasſadek/ áni iáwnym polem/ áni wtarczkámi podkáć się śmieli/ tylko z Zamkow y Miásteczek obronnych/ w ktorych sámych nádzieię zdrowia y máiętności pokłádáli/ bronić się vmyślili. Litwá zás y Russacy z Xiążętámi swoimi dawßy Zamkom pokoy/ wßerz y wzdłuż Miásteczká nieobronne/ Dwory ze Wsiámi y Folwárkámi ogniem y mieczem bez odporu áż do Elbingu/ á potym áż do Krolewcá y Elsbergu splundrowáli y zburzyli/ Insterborskiego Kontorá Eberhardá Sorczá z trzemiá sty Reyterow/ á z pięćią set pießych Knechtow/ ktorych wiodł z Saskiey ziemie do Krolewcá ná głowę w ciásnych mieyscach poráził. Potym Sambiyska/ Natáńska/ Pomezáńska/ y Warmieńska ziemice/ y Brandenburskie Kontorstwo spustoßyli/ żadney płci áni látom Niemieckiego ludu zaskoczonego niefolguiąc/ stárych y młodych/ niewiásty y mężczyźnę okrutnie mordowáli y siekli/ więźniámi się wiele dla iákiey zawády y niebespieczności niebáwiąc/ tylko łupy á wzdobyci z dobytkiem wßelákiego bydłá do Zmodzi y do Litwy raz po raz odwroty czyniąc wyganiáli/ ktorey zápálczywości dodawáłá im słußna y spráwiedliwa żałość zábitego Gediminá/ Wielkiego Xiędzá á przy nim wielkości Rycerstwá Litewskiego postrzelánie/ ná włásnym gruncie Litewskim pod Friburkiem y Beierem Zamkámi nád Niemnem od Krzyżakow niedáleko od Welony złożonymi. Tymi tedy gwałtownymi woyskámi Litewskimi y Ruskimi Krzyżacy Pruscy zwątleni y práwie zemdleni/ pátrząc z zamkow y z wież wyniosłych ná włości okoliczne wßędzie ogniem świeżym/ y dymem chmurno mglistym się kurzące/ y ná folwárki/ przedtym wdobytek wßelki y w żywność obfite zburzone/ role y zboża podeptáne/ Chrześciány pomordowáne/ á niemáiąc zto mocy ná odpárcie nieprzyiacielowi/ ponieważ też przed tym woysko swoie z Niemiec przybyłe ná burzenie Polskich ziem przeciw Łokietkowi Krolowi z Litwą spowinowáconemu zá przywodem zdrayce Wincentego z Pomorzan byli wysłáli/ vdáli się ná rokowánie z Olgerdem y z Bráćią iego Xiążęty Litewskimi/ proßąc o przymierze/ y o vgodę słußną/ przyrzekáiąc też Zamki w Litwie y w Zmodzi zá Gediminá posiedzione/ y nowo zbudowáne/ zwłaßczá Beier y Friburg (ktore były Litwie nayßkodliwße) wroćić/ á przymierze postánowione státecznie záchowáć/ tylko áby z Prus z woyskiem wyciągnęli/ á opłákánym ostátkom zburzonych kráin Pruskich przepuścili. Nád to podarki wielkie Olgerdowi y Bráciey iego/ y Pánom Litewskim przednieyßym Mistrz Pruskich ziem wielki Ditrich z Aldemburgu/ pokoy odkupuiąc posłał przez Kontory/ z ktorymi Olgerd z Bráćią vgodę y przymierze doczesne vczynił/ wziąwßy od nich przysięgę ná spełnienie kondiciy postąpionych/ ktore záraz

zyscyli

Wypráwá Xiążąt Litewskich do Prus.

Porządek Olgerdow w cudzey Ziemi.

Eberhardus Sorcz Contor Insterborski porażony od Litwy.

Sambia gdzie Krolewiec.

Warmia gdzie Biskupstwo Warmienskie.

Pomesania gdzie Wisłá Drobnitz/ Wesera etc. rzeki/ áż do Malborku.

Natangia gdzie Brandenburg/ Balgá/ Heiligenbeil/ etc.

W ten czás prawie wßystkę wielką Polskę y máłey się dostáło/ Krzyżacy byli zwoiowáli/ y w popioł obroćili.

Krzyżacy od Litwy do proßenia pokoiu y wrocenia części Zmodzi/ przymußeni.

230

zyscżyli gdy Beier z Fridburgiem Litwie podáli z niemáłą częścią Zmodzi. A Olgerd też zwyciężcą máiąc zá swe / pomściwszy się znácznie śmierci Oycá Gediminá / vdárowawszy Brácią z woyskiem z Prus wyciągnął / łupámi y wzdobyczámi rozmáitymi obciążony.

Działo się to roku od Christusá Páná 1330. zá Ludowiká 33. Cesárzá / á zá Papieżá Janá 22. zá Teodriká álbo Ditrichá z Aldemburgu Vicemistrzá Pruskiego szestnastego / zá Włádisławá Łokietká Królá Polskiego / á zá Dimitrá Semieczycá Kniáziá wielkiego Moskiewskiego pánowánia / według dowodu kilkunaście Kronik Ruskich / Pruskich y Liflandskich ktoreśmy tu dla pewności lat znosili z pilnośćią.

Potym Roku od stworzenia Swiátá według Ruskiego ráchunku 6865. gdy Zanabek Carz Tátárski wielki / Syn Azbekow / á Wnuk Battego (ktory ono Baty był Polskę y Ruś w sześciu set tysiąc Tátárow zburzył) w Zawolskiey / w Prekopskiey y Krymskiey Hordzie pánowął. Brátow inszych dla chćiwośći pánowánia pobił / y moc swoię szeroko w Ruskich páństwach / zniewoliwszy ich Xiążętá rozszerzył. Zostáwił ná Cárstwie Tátárskim Syná Berdebeká / ktory także dwánaśćie Brátow rodzonych zámordował / áby mu w páństwie nieprzeszkadzáli / ále y sam ledwo dwie lecie ná Cárstwie wykonawszy vmárł / syná też iego Askulpe Narus drugi Cárzyk iż ledwo Miesiąc pánował zábił. Narussá zás w rok potym Chidir zábił / roku od stworzenia Swiátá 6868. według Kronik Ruskich / a Chidirá Syn własny Temerboscha zdrádą zámordował / ále y ten ná páństwie złośliwie nábytym ledwo siedm dni wykonawszy / od Carzá Temniká Mamáiá był wygnány y zábity / Roku 6869. O czym naydzieś w Kronikach Moskiewskich y v Herbersteiná *folio 8. & folio 88. in commentarijs Moschouiticis* niedáleko chodząc.

O Tátárow Zawolskich powodzeniu.

Srogie wnętrzne zaboystwá Cárzykow Zawolskich.

O tym czytay Herbersteiná / etc.

Dla tych tedy rosterkow y zaboystw wnętrznych pogáńskich Tátárskich / gdy się sámo złe biło / wiele Xiążąt Ruskich / zwłaszczá Simeon Iwánowic Twierski / y Dimitr Wielki Kniáż Moskiewski / iárzmo Tátárskie ktorym byli ich przodkowie Roku od stworzenia Swiátá 6745. przez Bateiá Cárzá zniewoleni z szyy swoich zrzućili / y w pierwszą się wolność wskrobowáli Tátárskie woyská kilko rázow pogromiwszy. A iż też Tátárowie Prekopscy y Krymscy w ten czás wszystki polá dzikie zá Kijowę szeroko leżące / y Podole wszystko Litewskim ziemiam przyległe trzymáli / y Baskaki álbo Otomany swoie nad Russakámi w támtych kráinach mieszkáiącymi chowáli / iákoby Stárostow / ktorzy od nich záwżdy dań wybieráli / y według swego zdánia Russakom Chrześciánom iáko poddánym roskázowáli / y częstymi naiázdámi do Litewskich dzierżaw wielkie krzywdy Olgerdowi wyrządzáli. Przeto roku od Christusá Páná 1331. Olgerd vmocniwszy przymierze ná dwie lecie z Krzyżakámi Pruskimi / y z Liflandskimi / wypráwił się przećiw Tátárom w dzikie polá / ciągnęli też z nim czterzey Synowcy Koriatowicy Xiążętá / Alexander / Konstanti / Jurgi / y Fiedor Synowie Koriatowi Xiążęciá Nowogrodzkiego / A gdy przyszli ná vroćiscza do Siney wody minąwszy Kániow y Cirkássy / vkazáłá się im w polu wielka Hordá Tátárow z trzemá Cárzykámi ná trzy vfce rozdzieleni / ieden vf wiodł Kutlubach Soltan / drugi spráwował Kaczybeykierey / á trzeći rządził Dimeiter Soltan / co obaczywszy Olgerd iż się do bitwy mieli Tátárowie / zszykował swoich ná sześć vfcow zákrzywionych / rożno ich z bokow y ná czoło rozsádziwszy / áby ich Tátárowie iáko myślili tańcámi zwykłymi ogárnąć y strzátámi szkodzić nie mogli. A potym zápalczywą chęcią Tátárowie grad żelázny z łukow ná Litwę gęsto puśćili / zátoczywszy tańce po kilokroć / ále im máło Strzelbą zászkodzili / dla porządnego zszykowánia /

Ruskie Xiążętá y Kniáź Moskiewski iárzmo Tátárskie zrzućili.

Tátárowie Podole trzymáli.

Olgerd ná Tátáry z Litwą.

Kutlubach / Kacibeykierey / y Dimeiter Cárzowie.

Potkánie Litwy z Tátáry.

y prętkiego

y prętkiego rozstąpienia. Litwá záś do nich z Russakámi skoczyłá/ wnet włoczniámi y szablámi wręcz się potykáiąc/ czoło im przerwáli/ y táńce pomieszáli/ drudzy záś z Rusz bełtámi/ zwłaszczá Nowogrodzánie z Koriatowicy wálili ich z Koni náciéráiąc z bokow/ iż lecieli nieináczey iáko snopie od gwáłtownego wiátru rozburzone. Niemogli dłużey wytrzymáć Litwy ná czele/ poczęli się niebáć/ y pierzchliwie vciekáć po szerokich polach/ ná poboyscu trzey ich Cárzykowie/ Kutlubach/ Kacibey (od ktorego y dziś iest názwáne Jezioro słone w dzikich Polach ku Oczakowi idąc Kacibeyskie) y Dimeitr Soltan zábici zostáli/ á przy nich Murzow y Vlanow bárdzo wiele. Trupow też Tátárskich pełne polá y rzeki rożno pobitych leżáły. Stąd końskich kilkodziesiąt y Wielbłądow/ y kościská álbo obozyská ich/ w ktorych wszystkę máiętność z sobą zwykli Tátárowie z paszey ná paszą wozić/ Litwá z Russakámi po tym zwycięstwie zábráli. Tárhowice ktorey ieszcze y dziś w polach znák murow ná vściu rzeki Bohu stoi/ Biáłą Cerkiew Swinigrod/ y wszystki polá áż zá Oczakow od Kijowá y od Putiwlá áż do vściá Donu/ od Tátárow wolne vczynili/ y wypłoszyli ich áż do Wolgi/ á drugich ku Káffie y ku Azofowi/ y Krimowi w srzodek Tauryki álbo Przekopu zágnáli. Potym vżywáiąc zwycięstwá do Podola ná zad ciągnęli/ gdzie też Tátárowie ták iáko dziś w Prekopie w ten czás mieszkáli/ zhołdowawszy y zniewoliwszy Russakow. Tych iż wodzow áni Cárzá niemieli/ snádnie Olgerd poskromił/ wybił/ y wypłoszył z Podolskich kráin/ ták iż ich ledwo część przes Dniestr vbiegłá nád Czarne Morze y do Prekopu. A ci potym w Dobruckich polach osiedli zá Dunáiem ná gościncu Tureckim/ ktorymiesmy y my iácháli/ przeniozwszy się v Oblucice y Silistriey przez Horde tych Tátárow Dobruckich/ ktorych też więtsza część Słowieńskim iezykiem mowią/ y gospodárstwem się báwią/ y nas wdzięcznie przyimowáli y częstowáli winnymi gronámi y garbuzámi słodkimi/ też to sámi gdym ich pytał powiádáli/ iż przodkowie ich z Podola od Litwy byli wygnáni/ ále się ku rzeczy wracam. Gdy ták sławne zwycięstwo Olgerd nád Tátáry otrzymał/ y wszystki polá do Kijowá z dawną należące/ od ich łotrostwá oczyścił/ wrocił się do Litwy z częścią woyská dobrze zásłużonego/ á drugie woysko w Podolu zostáwił/ nád ktorymi przełożył Synowcow swoich/ Kniáziow Nowogrodzkich Koriatowicow/ Alexandrá/ Constantiná/ Fiedorá y Jurgego/ y wszystki przyległe kráiny Ruskie z Podolem zlecił im/ y dał w władzą y w pánowánie/ bo mu się byli dobrze zásłużyli ná tey woynie Tátárskiey.

Nowogrodska Slachta z Koriatowicámi.

Kacibeyskie Jezioro/ z ktorego Sol bierzą.

Tátárowie porażeni od Litwy y trzey Cárzowie zábici.

Tátárowie z pol miedzy Dnieprem y Donem leżący wygnáni.

Tátárowie z Podola wygnáni od Litwy.

Tátárowie Dobruczcy.

Gárbuzy owoc wielki á słodko wodny/ iáko bánie/ w Traciey się tylko rodzą/ á w Dobruczkich Polach/ ácz kolwiekesmy ich y w Multanskiey ziemi iadáli ále przinoszne.

Koriatowici ná Podolu.

A iż Zamkow ná Podolu w ten czás ieszcze żadnych niebyło/ á iesli były tedy od Tátárow zburzone zostáły. Tedy Koriatowicowie Xiążętá Litewscy zábudowáli pierwszą twierdzą y zamek w gorze przyrodzenim mieyscá obronney/ ktory Bekotą názwáli/ zbudowáli záś drugi grod Smotric od Smotrice rzeki mimo płynącey názwány.

Bekotá y Smotricz zamki ná Podolu.

Potym przerzeczone Xiążętá Koriatowicy Alexander/ Constantin/ Fiedor y Jurgi/ gdy záiechali w łowy/ vbili Zubrow/ Jeleni/ Sarn/ y dzikich Kobył bárdzo wiele nád rzeką Smotricą w tym mieyscu gdzie dziś Kámieniec Podolski. Tám tedy onym obłowem nád nádzieię vcieszeni krotofil Kozáckich z Litewskim y Ruskim Rycerstwem vżywáli/ á obaczywszy mieysce przystoyne do zamku práwie ręką Bożą w twárdym á niedobytym horodziscu położone/ záłożyli tám y zábudowáli Zamek y Miásto sławne Kámieniec/ od kámienney skáły názwány. To Miásto y Zamek (w ktorymem sam był dwá kroć) leży od Chocimá Zamku Wołoskiego pogránicznego/ y od Dniestru rzeki dwie mili/ w rowninie piękney/ práwie Bászta koronna/ ręką Bożą zbudowána/ bysmy iey strzedz á máłym kosztem opráwić chcieli/ wkoło niego iest przekop przyrodzony bárdzo á przykro głęboki/

Miewáią tám Kozacy Miod/ ktorym y ia roku 1574. pijał/ ná ktory dziesięć pszczoł miod nosi/ á 12. wołow wode wozi.

Kámieniec Podolski záłożony.

głęboki/ przez ktory Smotryc rzeká płynąc Miáſto oblewa / zobudwu ſtron záſię wkoło ſkały kámieniſte bárdzo przykre iáko vćioſáne/ Przekop / Rzekę y Miáſto otaczáią/ á od polá rownego ſzerokim przećiągiem odłączáią / iż gdy z polá w przekop do rzeki weyrzyſz zda ſię iáko przepáść / z przekopu zás ku ſkále kámienney ná ktorey we ſrzodku Miáſto leży przyſtęp bárdzo trudny/ przykry/ y ná weyrzeniu niepodobny : bo ſkáły kámienne iáko dwie śćiány vćioſáne y z wierzchu ná doł/ y z dołu ná wierzch ſą wynioſłe/ iedną Bramą od Zamku przez moſt do Miáſtá / á drugą do rzeki Smotricy w przekop/ támże w przekopie ná Rzece ſą Báſzty miedzy ſkáłami zmurowáne : Zamek też od Miáſtá odłączony Báſztámi y murámi nienágorzey obwárowány / ále Miáſto ſámo w lepſzym mieyſcu.

Opiſánie oczywiſte Kámieńcá Podolſkiego.

Táránowſki tám raz z moſtu z koniem ſpadł/ á wżdy żyw zoſtał.

Ci też Koriatowicy Xiążętá Litewſkie/ drugie zamki ná Podolu zbudowáli/ Bráſław/ Winnice/ Miedzyboż/ Brezánice/ Chmielnik/ Trebowla etc. przećiw częſtym naiázdom Tátárſkim y Wołoſkim / z ktorymi ſię częſto y długo vgániáli niżli Podole w ten czás vſpokoili/ y do Wielkiego Xięſtwá Litewſkie° przyłączyli/ o czym niżey czytelniku ieſzcze będźieſz miał dowodnie w ſpráwach Jágełowych.

Swiádczą potym Látopiſzcze Litewſkie y Ruſkie / iż Juriá Koriatowicá Wołoſzy ná Hoſpodárſtwo álbo Woiewodſtwo wołoſkie y Moldáwſkie dla iego dzielnośći rycerſkich wzięli/ y w Soczáwie ná Stolicę według ſwego zwyczáiu podnieſli/ wſzákże iáko v nich ieſt wrodzona nieſtáteczność częſtego odmieniánia Pánow/ Juriá Koriatowicá otruli w Soczáwie/ pochowan w Waſziulach Monáſterze murowánym zá Berlądem (gdźiem ſam był roku 1575.) puł dniá iázdy.

Jurgi Koriatowic/ ná Wołoſkim Hoſpodárſtwie otruty.

A gdy Koriat Gediminowic Xiążę Nowogrodká Litewſkiego vmárł. Fiedor Syn iego od Slachty Nowogrodzkiey z Podola przyzwány zá życzliwośćią Olgerdá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego Stryiá ſwego Xięſtwo Oyczyſte w Nowogrodku opánował. Alexander záś y Konſtanti dwá Bracia ſtárſzy Koriatowicy Podole rownym działem od Olgerdá Stryiá rozdzielone trzymáli. A gdy potym Alexander z Kázimierzem Krolem Polſkim wziął znáiomość y przyiaćielſtwo / dał mu Kázimierz Oleſko Zamek y część Włodimirſkiey ziemie / O czym Długoſz y Cromer. lib. 12. świádczy.

Dlugoſſus et Cromerus lib. 12. etc.

A Conſtantin Brát iego zá dozwoleniem Olgerdá Stryiá wſzyſtkę Podolſką ziemię áż do Podgorza/ y Pokucia ſam ieden trzymał/ wſzákże pewną ſumę dochodow z tych tám dzierżaw/ ktore ſię od dzikich pol y Wołoch áż do gránic Polſkich śćiągáły/ záwżdy płáćił/ ná káżdy rok do ſkárbu Litewſkiego. Dźiało ſię to roku 1331. ktorego też czáſſu Władiſław Łokietek Krol Polſki był od Krzyżakow Pruſkich vtrapiony/ gdy wielką Polſkę/ Kuiáwſką/ Káliſką/ Łęczycką/ y Sirádzką/ ziemie/ ſrogo y okrutniey niż Pogáni byli zwoiowáli/ y Dobrzyńſką ziemię od Polſki oderwáli: Wſzákże tego przypłáćili/ gdy ich tegoż roku Mieśiącá Septembrá dniá 27. Krol Łokietek Władiſław poraził tyśięcy czterdzieśći v Blewá álbo v Płowcach pod Rádzieiowem/ ták iż ná plácu według Długoſzá 40000. trupow Niemieckich leżáło/ á z Polſkiego woyſká zábitych 500. á według niktorych co y Cromerus lib. 11. przywodzi tylko 30. y to proſtego poſpolſtwá / á Slachćicow przednieyſzych 12. W teyże bitwie Florian Sari Slachćic Polſki/ Herb Jelitá trzy oſzczepy/ ktorymi był áż do wypłynienia ielit ná poboyſczu przebity / otrzymał/ ktorego ſię potomſtwo z tymże Herbem ſzeroko rozmnożyło: A kozłe rogi álbo zerwi kápturow Herb trzy kozie głowy śćięte / ktorych przedtym tenże Sari vżywał/ od tego czáſſu był zá trzy oſzczepy przemieniony. O czym naydzieſz ſzerzey v Długoſzá y v Miechouiuſſá lib. 4. cap. 11. fol. 210. et 211. et cap. 11. fol. 213. v Cromera lib. 11. v Wapowſkiego y Bielſkiego / etc.

40000. Krzyżakow porążonych.

Sari Slachćic y Herb Jelitá.

Dowody.

O hárdey

O hárdey odpowiedźi Dimitrá Semeczki Wielkiego Kniáźiá Moskiewskiego Olgerdowi y Wielkiemu Xieſtwu Litewſkiemu poſłáney/ á oddániu Wielkonocnego Iáiá/ etc. Roku 1332.

Rozdźiał III.

Herberſteinus fol. in Comment. Moſcheuit. IMItr wedlug Herberſteiná y Wapowſkiego Semeczką názwány/ potomek właſny Rurykow/ Ihorow/ Swatoſłáwow y Włodimirzow Ruſkich Monárchow/ będąc Wielkim Kniáźiem Moſkiewſkim/ począł ſie wybiiáć z mocy y z poſłuszeńſtwá Tátárom Záwolſkim y Krimſkim/ ktorym przodkowie iego y wſzyſtki inſze Xiążętá Ruſkie od Bátego Ceſárzá Tátárſkiego zwoiowáne y zniewolone roku od ſtworzenia Swiátá według ráchunku Ruſkiego 6745. hołdowáli przes lat prawie połtorá ſtá. Bo ſkoro vmárł Włodimirz Wſewolodowic Monomach przezwány Monárchá Kijowſki/ roku od ſtworzenia Swiátá 6633. á od Chriſtuſá Páná 1126. Máiá dniá 10. zá pánowánia w Polſzce Królá Bolesławá Krzywouſtego/ iákoſmy to wyższey w Kronice Ruſkiey z pewnych dowodow Długoszá/ Cromerá y Miechouiuszá etc. opiſſáli/ tedy áni Synowie áni potomkowie iego nic znácznego ku pożytkowi Rzeczypoſpolitey Ruſkiey nieczynili/ coby było godno piſſánia do Hiſtoryi ná potomne czáſſy/ tylko ſie ſámi

Włodimirz Monomach kiedy vmárł.

Niezgodá Ruſkie Xiążętá ná czemu przywiodłá. miedzy ſobą wnętrznymi woynámi iedli/ á wybiiáli/ ieden drugiego náieżdżáiąc: Zá czym ſie też Litwá w tey ich niezgodzie od Monárchow Kijowſkich zdáwná zniewolona obaczyłá/ y wybiwſzy ſie Xiążątkom Ruſkim z mocy/ páńſtwá ich náieżdżáć y poſiadáć poczęli/ O czym masz wyższey doſtátecznie. Batti też Carz

600000. Tátárow. Tátárſki roku od ſtworzenia Swiátá 6745. w ſześciu ſet tyſiąc woyſká Tátárſkiego Ruſkie wſzyſtki páńſtwá práwie do gruntu zwoiował/ tákże Polſkę áż do

Xiążętá Moſkiewſkie pobite. Legnice y Węgry ſplundrowáł/ Kniáźiow wielkich Moſkiewſkich Dźiedźicow Biełoruſkiey Monárchiey/ Iuriego y Waſſilá poráźił y zábił/ Włodimirſką y Pereáſłáwſką ziemię ſpuſtoszył. Od tego tedy czáſſu nieszczęſnego/ wſzyſtki Xiążętá Ruſkie y Moſkiewſkie/ nie tylko Hołdownikámi byli Tátárſkimi/ ále też od Cárzow Tátárſkich według ich zdánia y woley/ ná Xieſtwá byli wſádzáni/ á nieposłuszni zrzucáni/ ſpory też wſzelkie/ y zwády około vdziałow Tátárowie miedzy nimi rozeymowáli/ tákże ſądy y ſpráwy głowne odpráwowáli Murzowie Tátárſcy ná to wyſádzeni/ á do Cárzá Tátárſkiego bywáłá appellacia.

Wszákże iednák częſte roſterki/ wnętrzne woyny y ſpolne naiázdy/ wygániánia z Xieſtw/ y wybiiánia z vdziałow miedzy nimi bywáły/ á zwłaszczá miedzy Siewierſkimi/ Moſkiewſkimi/ Włodimirſkimi/ Nowogrodzkimi/ Stárodubſkimi etc. Xiążęty/ Bo Kniáź Andrzey Alexandrowic vprośił był ſobie naprzod pánowánie ná Wielkim Xieſtwie Siewierſkim/ Moſkiewſkim/ Ruſkim Cárzá Tátárſkiego/ ktore gdy oſiadł y opánował pierwey Dimitr Brát iego/ wnet Andrzey wziąwszy ná pomoc woyſko Tátárſkie Dimitrá wygnał/ y bárdzo wiele złego w Ruſkich ziemiach z pogány poczynił. Potym záś drugie Xiążę

Dimitr

Dimitr Michäylowic v Tátárow będąc w Hordzie zábił Kniáziá Iuriego Dániłowicá/ co widząc Azbek Carz Tátárſki Dimitrá Michäylowicá ściąć kazał zá ten zły vczynek.

Zabeyſtwá Xiążąt Moſkiewſkich.

Był potym ſpor o Wielkie Xięſtwo Twierſkie miedzy Bráty y Krewnymi/ ktorego gdy Kniaż Siemion Iwánowic od Zánábeká Cárzá Tátárſkiego proſił/ chćiał od niego rocznego Hołdu y trybutu Carz. A potym záś gdy ſię Tátárowie y Cárzowic ich/ iákom troche wyżſzey powiedział/ wnętrznymi woynámi ſámi zábiiáć y mordowáć poczęli/ otrząſnął ſię im Dimitr Wielki Kniaż Moſkiewſki/ y Mamáiá Temniká Cárzá Tátárſkiego wielkiego/ wſtępnym boiem porázil/ y ná głowę práwie pogromił/ y záś potym trzeciego látá tegoż Cárzá Temniká Mámáiá/ gdy ſię chćiał mśćić/ ták bárdzo ſrogo porázil Dimitr wielki Kniaż Moſkiewſki/ iż więcey niż ná trzynaśćie mil trupow Tátárſkich pełne połá/ drogi y role leżały/ O czym Kroniki Ruſkie Moſkiewſkie y Herberſtein fol. 8. et fol. 70. etć świádczą.

Dimitr Moſkiewſki Tátárow ſrogo poráził.

O tym czytay Herberſteiná fol. 8. et 70.

Tym tedy ſławnym zwyćięſtwem Dimitr Wielki Kniaż Moſkiewſki podnieſiony/ vmyślił też pod Litwą Pogány Witebſkiego/ Kijowſkiego/ y Połockiego/ Xięſtw Ruſkich woyną dochodźić/ y wypráwił do Olgerdá Wielkiego Xiążęcia Litewſkiego poſły buczne z odpowiedzią woienną/ á przytym náschwał zuſáłey hárdośći/ poſłał mu ſzáblę y ogień/ obiecuiąc go w Wilnie przywitáć z tymi vpominkámi wielkim álbo kráinym iáiem ná przyſzłego roku 1 3 3 2. wielki dzień álbo Wielkę noc zmartwychwſtánia Chriſtuſá Páná/ y wſzyſtkę Litwę zá rok zwoiowáć/ á okázáć moc y potęzną gotowość ſwoię. Ktorego zuſáłego poſelſtwá y hárdey odpowiedzi Olgerd wyſłuchawſzy/ y námowiwſzy ſię z Keyſtutem Brátem y z inſzymi Xiążęty/ zátrzymał ony poſły/ á ſam záráżem póſpolite ruſzenie po wſzyſtkich páńſtwach wielkiego Xięſtwá Litewſkiego y Ruſkiego obwołáć kazał/ y ziázd do ſzyku pod Witebſk náznáczył ná pewny dźień Srzodopośćia wielkiego. Bráty też wſzyſtki obeſłał/ áby mu pomoc przećiw temu poſpolitemu á głownemu nieprzyiaćielowi posłáli/ A ták gdy ſię wſzyſcy do Witebſká ściągnęli ná Srzodopoście/ y okázáli ſię porządnie iáko do woienney potrzeby/ roſkazał záraz Olgerd drogi proſte dla śpieſznego ćiągnienia z woyſkiem ku Miáſtu Moſkwy kilkom tyſięcy cerni gotowáć/ przyſtáwiwſzy nád nimi iezdnych dwá tyśiącá dla obrony/ á ſam ruſzywſzy ſię z Witebſká ze wſzyſtkim woyſkiem Litewſkim y Poſły Moſkiewſkie zátrzymáne z ſobą wiodąc/ dniem y nocą ćiągnął śpieſzno do Moſkwy/ niebáwiąc ſię puſtoſzenim áni palenim źiemie/ tylko żywność potrzebną woyſku biorąc/ á drogi wſzędzie moſczono przes błotá y ſtárzyny co naprośćiey być mogło/ k temu źimá ieſzcze wten czás źiemię hártowáłá/ Szpiegowie też y ſtraż záwżdy przed woyſkiem w kilko milach tákże z bokow/ y ſtylu byłá. A gdy przyćiągnął do Mozáiſká położył ſię obozem w mili zá Miáſtem dla wytchnienia y odpocznienia woyſkowi ſtrudzonemu/ ośmnaśćie mil od Moſkwy Miáſtá ſtołecznego/ ſtámtąd dopiero ruſzywſzy ſię w porządney ſpráwie iáko do bitwy/ poſły Moſkiewſkie odpráwił/ á ſam zá nimi tuż ćiągnął do Miáſtá Moſkwy/ á zagwie zápaloney ſzmát z ogniem kazał im áby oddáli ſwoiemu Wielkiemu Kniáziowi Dimitrowi/ á opowiedźieli iż Olgerd nieták będąc poważny vprzedzáiąc go w wyrządzániu poćiwośći/ y nieżycząc mu dálekiego trudzenia do Wilná v niego w Moſkwi ſam będźie ná Wielką noc/ y odda mu Wielkonocne iáie pierwey niż ten ogień w zagwi zgáśnie/ ktorego było nietrzebá Litwie do Wilná z Moſky ſłáć/ gdyż go też ſobie do potrzeby z krzemienia y z zagwie doſtáć vmieią. Też chce Kopiią Litewſką pod Zamek Moſkiewſki przyſtáwić/ áby wiedźiał Kniaż Moſkiewſki/ iż

To ſię tylko w Látopiſczach Litewſkich po Ruſku piſánych náyduie.

Szyk y popiſowánie pod Witebſkiem.

Porządek y oſtrożność w ćiągnieniu.

 nieto wo-

nie to woiennik co do roku odkłáda / y co pogody pátrza / ále ten ktory záraz y w niepogodzie myśli / iákoby mogł strátę nágrodźić / omieszkánia powetowáć / y zábieżeć swoiey szkodźie.

Z tym poselstwem y z ogniem w záwi ledwo Posłowie Moskiewscy máło co pierwey do swego Kniáziá przyiecháli / ktorego podkáli w dźień Wielkonocny do Cerkwie idącego ná iutrznią: Ali iuż gdy ieszcze świtáło Wielki Xiądz Litewski Olgerd ze wszystkim Woyskiem swoim pod Miásto przyciągnął / y położył się obozem ná Pokłonney gorze / iáko wszyscy Látopiszcze świádczą / by ich chćiał ná to tysiąc znośić / Aczkolwiek tego Ruskie Kroniki niewspominąią / áni inszy Historikowie / okrom Herbersteiná.

Dimitr Wielki Xiądz Moskiewski wysłuchawszy poselstwá hárdźie wet zá wet oddánego / á nieprzyiaćielá tuż nád Miástem do woyny zgotowánego / y w uszykowánych vfách sprawnie ku bitwie stoiącego / nieufáiąc obronie zamkowey y mieyskiey / myślił się z Litwą w polu potkáć / ále iż się ná prętce do bitwy y do odporu ták wielkiemu nieprzyiaćielowi niemogł zgotowáć / vdał się w rokowánie y posłał do Olgerdá o vgodę / y zástánowienie przymierza / postępuiąc nakłádow woiennych nagrodę / záchowánie státecznego pokoiu raz potwierdzonego / y gránice z Litwą tákie iákieby słuszne być miáły / y ná ktorych Olgerd z rycerstwem swoim przestánie. Po długich tedy námowách dał się Olgerd do słusznego iednánia y przymierza nákłonić / vważáiąc w cudzey źiemi zwłaszczá wątpliwy skutek zwyćięstwá / wszákże pod tymi kondicyámi / áby mu wolno było do Zamku Moskiewskiego z częśćią Rycerstwá Litewskiego y z Boiárámi przednieyszymi zbroyno wiecháć / á kopiią do ściány Zamkowey przystáwić / á zá bespieczność y zá státeczne záchowánie postánowionego przymierza y gránic Litewskich z Moskwą po Vhrę rzekę / áby sam Kniąż wielki Dimitr z Metropolitem y z Boiáry swoimi pod chrześćiánskim cáłowániu przysięgę vczynił. Co gdy wszystko Moskiewski spełnił y potwierdźił / vchodząc czego gorszego. Olgerd też przestawáiąc ná kondicyach przymierza postánowionego dobrowolnie podánych / bez kosztowánia skutku wątpliwego woyny / według postánowienia wiechał w Zamek Moskiewski dobrowolnie otworzony / tám w Cerkwi Dimitrá Wielkiego Xiędzá Moskiewskiego przywitał / y oddał mu krásne álbo Wielkonocne iáie / mowiąc: Widźisz teraz Kniąźie Wielki Dimitrze / kto z nas rániey ná woynę wstáie. A potym sam Olgerd kopiią o ścianę zamkową skruszył / á drugie Látopiszcze świádczą / iż tylko przystáwił / áby Moskwá pamiętáłá / iż Litwá z Olgerdem kopiie swoie pod Zamek Moskiewski przystáwowáłá. Ozłożył tedy Olgerdowi Moskiewski wszystki nakłády woienne / y inszymi vpominkámi rozmáitymi w Złoćie / w Szátách / w Koniach / y drogich Kámieniach ták sámego iáko iego Rycerstwo vdárowáł / gránice z Litwą po Mozayszk ziedne stronę ośmnaśćie mil od Moskwy / á z drugą stronę po Vgrę álbo Juhrę Rzekę głęboką y błotną / ktora się poczyna nie dáleko od Dorohobuża w lesie zá Smoleńskiem mil ośmnaśćie / á miedzy Kolugą y Worotinem do Oki Rzeki wielkiey wpada: Po tę byłá gránicá z Moskwą z drugiey strony / O czym też Herberstein wspomina fol 70. in Commentarijs Moschouiticis. Ták w ten czás Olgerd Gediminowic Wielki Xiądz Litewski y Witebski / to sławne zwyćięstwo y rozszerzenie páństwá swego bez zwodzenia litwy y rozlania krwie otrzymał: A potym się z weselim ná Witebsk do żony Vliány / po ktorey trzymał Xięstwo Witebskie / wroćił / á stamtąd woysko rospuśćił / Rycerstwo dobrze zásłużone vdárowawszy.

Drugie Látopiszce świádczą po Mozaisk / y po Vhrę rzekę.

Máłe nakłády woienne w on czás były / bo nie żołnierzámi tylko włásnymi Litewskimi Boiáry w on czás woiny Xiążętá Litewskie odpráwowáły. O tym też czytay Herbersteiná fol 71. Gránice Litewskie zá Olgerdá od Moskwy Miástá 18 mil y zá Witoldá.

A tu Czytelniku miły wiele niewiádomych y nieukow Hiſtoriy ćiemnośćią dla niedbálſtwá ludzi vczonych záſłonionych / tę przeważną Olgerdowę pámięći wieczney godną dzielność / Witołtowi Synowcowi iego przypiſuią niebácznie/niepátrząc w tey mierze rożnośći czáſſow / y prawdziwego doświádczenia iſtotney rzeczy y porządku lat / Bo mnimáią by tylko ieden Witołd w Litwie był ſławny / áno tákich Xiążąt Witołtowi podobnych álbo ſnáść nádeń walecznieyßych w tym wielkim Xięſtwie o tyśiąc było / wßákże dzielnośći ich y poſtępki rycerſkie/ktore prawie ſławą niebá doſięgáły / długo w ćiemnochmurnych otchłániach leżáły/ dla niewdzięcznośći czáſſow przewrotnych y niedoſtátku tych ktorzyby to byli ná świátło wydźwignąć dowćipem mądrym mogli. Nálazłoby śię wiele w Polßcze / w Litwie y w Ruśi Herculeſſow / Hectorow / Achileſſow / Ewripiluſſow / Diomedeſſow / Pandaruſſow / Patrocleſſow / Neſtorow / Aiarow / Antenorow y Eneaſſow / kiedyby byli Homeruſſowie / álbo Maronowie / á ku temu hoyni Mecœnaſſowie/Polionowie/Auguſtowie etc. Ale ći wßyſcy w Litwie gdy iednego drugiego mu niedoſtawáło zginęli.

A ieſliby śię tu komu rzecz niepodobna zdáłá / áby Olgerd z Litwą / miał ták bez wieśći pod Miáſto Moſkwę przyćiągnąć z Witebſká / Tedy o tym wiedz Czytelniku miły / iż *Virtuti nihil est non peruium*, dzielnośći czuynego á przeważnego woienniká nic nie ieſt trudnego y dálekiego ku przebyćiu / czego tu wiele przykłádow opußczam. A Olgerd won czás máiąc zá ſobą wtorą żonę Márią Corkę Xiążęćiá Twierſkiego / O czym Cromer lib. 14. y Bielſcius w kśięgach 8. &c. Z ktorey miał Jagełá y inßych Synow / á Xięſtwo zás Twierſkie álbo Tuwierſkie won czás było wielce możne Moſkwi przyległe (Bo ſámo Miáſto y Zamek Tuwer tylko 36. mil od Miáſtá Moſkwy) Tedy Olgerd máiąc porozumienie z oycem żony ſwoiey / y ſpolne ſprzymierzenie ná ſpolnego nieprzyiaćielá Moſkiewſkiego / ktory też won czás Twierſkiego Xięſtwá granice náieżdżał / á dziś iáko widzimy to wßyſtko Xięſtwo pośiadł / mogł z Litewſkim woyſkiem przez Twierſkie kráiny przyiaćielſkie / ſpokoynie przebyć / á potym bez wieśći pod ſámę Moſkwę przyćiągnąć / máiąc *Arcem belli* Twier. Ponieważ też niepodobniey dáleko było Gedyminowi roku 1326. y temuż Olgerdowi áż do Odry rzeki y Brandenburgu / tákże Francfortu z woyſkiem Litewſkim przebyć / á wżdy przebyli zá ſpolną ligą z Polaki / y zwoiowawßy Brandenburſkie Márgrábſtwo przez ſto mil zás názad do Litwy Saſkimi / Polſkimi / Mázowieckim / y Pruſkimi gránicámi w cále śię po trzy kroć wrácáli. O czym maß v Długoßá / Cromerá lib. 11. v Miechouiußá / Cureußá *in Annal: Silesiæ, &c.* y w tey náßey Kronice wyżßey tyśiąc iáśnieyßych nád Słońce świádectw / y dowodow / álbo tákże gdy wielką Polſkę / Kuiawy / Podgorze etc. burzyli y náieżdżáli. Przeto im podobniey było z Olgerdem z Witebſká do Moſkwy przes puſte won czás kráiny bez wieśći przyść / y przez Twierſkie przyiaćielſkie Xięſtwo mil 16. od Moſkwy grániczące / niß do Frankfortu z Wilná przez 100. mil / gdźie były Zamki y Miáſtá obronne etc.

O tym też czytay Herberſteiná in Commentariis Moſch: fol. 13. et 14. &c.

Potym Olgerd gdy z Witebſká z żoną iáchał do Wilná / wyßło przećiw niemu wßyſtko poſpolſtwo według obyczáiu Pogáńſkiego w ręce kleſzcząc / á Lado Lado śpiewáiąc / okázuiąc wdzięczność y rádość wielkiemu Xiędzu ſwoiemu / z zwyćięſtwem śię z Moſkwy do ſtolice zwracáiącemu. Támże też y Bogom ſwoim modły y ofiáry ſpráwowáli ná zgliſzkach poświeconych / gdzie dziś Kośćioł świętego Stániſłáwá w Zamku. Ale zárázem po tey rádośći prętka y żáłoſna trwogá Wilnowcow podkáłá / Bo Piotr Gaſtolt Pan Litewſki dομu ſtárożytnego wielki y możny / będąc ná część Podola Polßcze przyległego Woiewodą / bywał częſto v Páná Buczáckiego ná bieśiádach ſąśiedzkich / v ktorego potym gdy mu śię Corká podobáłá / poiął ią w małżeńſki ſtan / á porzućiwßy ſtáre

Olgerd do Wilná z Triumphem.

Gaſtold Piotr Woiewodá Podolſki pierwßy zá Olgerdá w Rzymſka wiárę w Litwie ochrzczony.

szy stáre błędy báłwochwálskie Litewskie / ochrzcił się według Rzymskich obrzę-
dow świętych ná wiárę Chrześcijáńską / á ná Chrzcie był Piotrem miánowan.
Potym iż miał bárdzo wielkie imioná w Litwie y w Wilnie / był Woiewodą

Franciszkani Mniszy do Wilná.

wielkim y namiestnikiem Olgerdowym / gdy był ná woynie Moskiewskiey / przy-
wiodł Mnichow Fránciszkanow z Polski do Wilná / áby náwracáli lud Pogáński

Gediminowicy Xiążętá w Ruską wiárę ochrzceni.

Litewski ná wiárę Chrześcijáńską / bo się też iusz máło nie wszystki Xiążętá Li-
tewskie Gediminowicy ochrzcili byli w Ruskich obrzędow wiárę Chrześcijáńską
okrom Kieystutá. Olgerd też ácz się był ieszcze zá żywotá Oycá Gedyminá o-

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem testa diu.

chrzcił / gwoli żenie Ulianie / po ktorey y Xięstwo Witebskie otrzymał / ále świe-
żą skorupą tłustością smrodliwą náwrzáłą / stárą przywárą woniáłá. Wszákże
iednák dwie Cerkwi w Witebsku Greckim kształtem kosztownie zmurowáł / znáć
iákom sam widział niemáłym nákłádem / iedne w niżnym Zamku / á drugą w

Widblanie zás stárzy powiádáią / iż Xiężná io ná Olgerdowá w niebytności iego zamek zmurowáłá / ále się iusz dziś wáli.

polu zá Ruczaiem álbo przykopem zamkowym / Zamek też wyższy murem y
wieżámi y páłacem ktory dziś złamano ozdobił / támże ná wyższym zamku w
Cerkiewce widziałem właśnym okiem obraz Olgerdowy żony iego w Cerkwi ná
ołtarzu w długim płaszczu / Greckim kształtem málowány / Ale się ku rzeczy wrá-
cam; Onym Mnichom Fránciszkanom Gasztołt Piotr zbudowáł był Klasztor
swoim nákłádem w Wilnie / ná tym mieyscu gdzie dziś Dwor Biskupi / y Koś-

Klasztor pierwszy Franciszkanow.

ciołek S. Krzyżá / y nádał im wszystki potrzeby do wychowánia zakonnego ná-
leżące / y poczęli byli rozmnażáć wiárę Chrześcijáńską z wielką pilnością / pogáń-
stwo od brzydliwych Báłwochwalstw odwodząc / ále gdy Gasztołt odiácháł
do Tykociná / wnet się pospolstwo wszystko Pogáńskie gwałtownie rzuciło ná
on Klasztor / dobywáiąc Mnichow / á gdy snádnie wrotá drzewiáne wybili /
siedmi ich poimáli / y wywiedli ná rynek á ściąć ich kazáli / á drugich siedmi mię-
dzy łysymi gorámi dogoniwszy wszystkich ná krzyże k temu uczynione / gwoź-

Franciszkani Mniszy pobici / y pokrzyżowáni od Wilnowcow.

dziámi zá ręce y zá nogi poprzybiiáli / y wrzucili ich do Wiliey Rzeki / mowiąc /
pływayćie ná tym naczyniu wászym / ktoreśćie nam chwalić kazáli / y o kto-
rymeśćie nás uczyli. Pochował ich ciáłá potym Gasztołt z wielkim płáczem
ná tym mieyscu gdzie dziś Sad Biskupi przed Kośćiołkiem S. Krzyżá / y słup
tám drzewiány nád ich mogiłami stoi. Przeto skoro Olgerd do Wilná przyiá-

500. Wilnowcow ścięto.

chał z Moskiewskiey wypráwy / ná przełożenie słuszney skárgi Gasztołtowey dał
ściąć pięć set Wilnowcow zá ono ich okrutne morderstwo nád Mnichy Chrze-

Wolność pierwsza Chrześciánom w Litwie.

śćiány / kazał wten czás y nápotym wywołáć / áby wszędzie wolno y bespiecznie
było w Litwie mieszkáć Chrześćiánom / y Mnichom ktorzy wiáry Chrześćiáń-
skiey náuczáli. Przywiodł tedy inszych Mnichow z Polski Gasztołt do Wilná
y zbudował im bespiecznieyszy y wárowníeyszy Klasztor ná piasku nád káłużą
Winkrą / gdzie y dziś iest Klasztor Fránciszkanow y Kośćioł Panny Máriey /
á ći Mniszy wiele pogáństwá náuką swoią / y przykłádnym żywotem od obrzy-
dliwych błędow do Páná Christusá náwrocili. Działo się to w Wilnie Roku

Wańko Xiążę Mázowieckie vmárł.

1332. ktorego też czásu Wańko Xiążę Mázowieckie Szwagier Witołtow á
Zięć Kieystutow / zły á srogi ná poddáne / y nieprzyiaciel Polski / Confederat
Krzyżácki umárł / á w Płocku pochowan. Syn iego Bolesław z drugiey Litew-
ki Corki Gediminowey urodzony po nim ná Xięstwie Mázowieckim pánował.
Tegoż też roku Włádisław Łokietek Krol Polski Chełmieńską ziemię y insze Po-
wiáty w Prusiech zwoiował / y Mistrzá Luderá do proszenia przymierza ná rok
przypędził / gdy polá nieśmiał stáwić po pierwszey porażce. W ten czás też Li-
twie było lżey gdy Krzyżacy z Polaki mieli co czynić.

Ztymże woyskiem Krol Łokietek do Sląská przećiw hárdym Xiążętom / y
przećiw Janowi Krolowi Czeskiemu ćiągnął / tám bez odporu włośći ogniem
y mieczem splundrowawszy / więcey niż pięćdziesiąt twierdzy y zameczkow

wziął y

wziął y ſpalił. A gdy Koſcien Zamek mocny ná bágniſkach y miedzy ieziory pod Czechámi Polacy oblegli / dobywáli go vſilnie / ſzydzili z Polakow Czechowie y Niemcy / ktorą zelżywością Kazimier Krolewic Syn Lokietkow Szwager Olgerdow á Zięc Gediminow poruſzony / wnet z Rotą Rycerſtwá ſwoiego ſam ná przodku idąc / przyſzedł śmiele pod ſáme blanki / ktorą przeważność Krolewicowę widząc inſzy Polacy rzucili ſię wſzyſcy ná mury y do bram / á ták przeważną śmiáłością y gwałtownym pędem Zamek mocą wzięli / Czechy y Niemce poścináli / á Zamek ſwymi oſádzili / Mieſzczánie ſię też z Miáſtem potym podáli. A to było oſtáteczne zwycięſtwo Lokietkowo / Bo przyiáchawſzy do Krákowá z tey woyny / vmárł / Roku 1333. w dzień S. Gregorzá / támże ná Zamku pochowan. Krolował lat 13. wzroſtem był máły / ále sercá Herkuleſſowego. Po śmierći iego Kázimierz Syn wtory tego imienia wielki názwány tegoż roku 25. dniá Kwietniá był koronowan ná Kroleſtwo Polſkie w Krákowie weſpoł z Małżonką Anną Kiężną Litewſką Corką Gediminową / á Sioſtrą Olgerdową y Kieyſtutową / od Janiſławá Arcybiſkupá zá nierychłym dozwoleniu Krolowey ſtárey Mátki Kázimierzowey Edwigi / ktora potym w Sądeczu ſtárym do Klaſztorá wſtąpiwſzy Miniſzką Zakonu S. Franciſzká zoſtáłá.

Snieg wielki w Máiu.

Roku záś 1334. dniá 23. Kwietnia w rok po koronáciey Kázimierzowey / śnieg wielki ſpadł w Polſzcze / y w Litwie / práwie ná święty Jurgi álbo święty Woyciech / ktory gdy ná zbożu poſianym przez pięć dni wyſoko leżał nád nádzieię oraczow ſtrwożonych / dziwna á niewymowna z łáſki Bożey hoyność / buyność / y obfitość wſzelkiego zboża iáko po nalepſzym nawozie ſtáłá ſię.

Száráńcza ſroga.

Ale potym drugiego roku 1335. ták wielka moc ſzáráńcey chrobaſtwá latáiącego práwie we żniwá vſcámi przyſzłá / iż gdy gęſtymi gromádámi leciáłá / Słońcá Ludzie widzieć przed nią nie mogli / á gdy ná ziemię oná gádziná vpádłá / tedy do pułgoleni Końſkich po zbożu leżáłá / á ſtąd / gdy zboże doyrzáło / wſzędzie wypáſły y wygryzły / głod wielki y drogość náſtáłá.

O Burzeniu Mázowſza

przez Litwę / y przeważney dzielności Litewſkiey / gdy ſie bronili Krzyżakom ná Zamku Pulenie / Roku 1336.

Rozdział IIII.

Zda mi ſie iż podobno ma być ná Zamku Punienie álbo Puniach / Bo ieśli Hiſtorik ſtáry nápiſał Punen ſtároświecką literą / tedy záś drudzy miáſto n dwoie ll położyli / á zá Punen Pullen nápiſali.

Lugoſz w Kronice ſwoiey / y Miechouius lib. 4. cap. 22. fol. 233. piſzą / iż roku 1336. zá krolowánia Kázimirzá Lokietkowicá w Polſzcze / Mieſiacá Nouembrá álbo Liſtopadá / dniá 16. po S. Marćinie / Synowie Gediminowi / Olgerd Wielki Xiądz Litewſki / Keiſtut Trocki y Zmodzki / Koribut / Patrik / Lubard / Suriwil (podobno ma być Swidrigel) y Butaw / z wielkim woyſkiem wciągneli do Mázowſza / áczkolwiek powinowáctwo dla ſpolnych małżeńſtw / y pokoy przymierza poſtánowionego mieli z Xiążęty Mázowieckimi / iednák wſzyſtki włości Mázowieckie nieprzyiacielſkim obyczáiem złupili / zwoiowáli / y wypalili / y

 więcey

Mázowße zwoiowáne.

więcey niż tysiąc y dwie ście Mázurow Chrześciánow poimánych z bydłem/ y z rozmáitymi dobytkámi/ do Litwy w niewolą wywiedli. Tegoż roku 1336. gdy wielkie woysko z Niemieckich ziem przyciągnęło do Prus / nád ktorymi byli Hetmánámi Márgrábiá Brandenburski/ Grof Namenski/ y Grof Hennenbergski / złączywszy mocy swoie z Krzyżakámi / ciągnęli do ziem Litewskich / y oblegli zamek Pullen/ w ktorym się było więcey niż cztery tysiące Litwy/ z żonámi / z dziatkámi / z dobytkámi / y z máiętnościámi / przed onym wielkim woyskiem Niemieckim záwárło / Dobywáli ich tedy vstáwicznymi szturmámi Krzyżacy / á Litwá się też mężnie y przeważnie z blankow / y częstymi wycieczkámi broniłá. Ták ácżkolwiek dosić długo mężnie á stale Niemcom odpor dawáli/ wßákże gdy obaczyli/ iż iuß wßystek zamek był práwie rozwalony/ blanki / ściány/ y wieże/ częstą/ á gęstą strzelbą/ dziáłámi y tárґánámi rozmáitymi / y ziemnymi podkopámi wywrocone/ y rozbite/ Wnet wielki stos drew suchych w pośrzod zamku złożyli/ ná ktory wßystki máiętności/ ßáty/ y skárby włożywßy/ zápalili/ á potym żony y dziatki swoie poscinali/ y dobytek wßystek posiekli/ y spalili/ Sámi też Stároście swemu zamkowemu dobrowolnie się ścináć dáli / áby żywo w ręce nieprzyiacielskie nie przyßli. Niemcy potym gdy się do zamku wdárli y wbili / máło co od czterech tysięcy żywych Litwy zástáli / y to y tych gdy się dosić mężnie z Stárostą swym bronili práwie do vpadu/ Niemcy posiekli/ ledwo kilku żywych dostáli / á zápaliwßy Zamek / y do gruntu go spaliwßy / włości tákże okoliczne zwoiowawßy do Prus się wrocili: O tym Długoß y Miechouius lib. ut supra, y Cromerus lib. 12 *Libet autem insigne quoddam facinus eorum (id est Lituanorum) commemorare &c.* y Kroniki Pruskie etc. ßerzey świádczą. Táka też druga przeważność oblężonych Numidow naydzieß v Salustiußá *de bello Iurgurtino*, y v Liuiußá/ gdy pod nimi Metellus vsilnie dobywał zamku Talle / gdzie tákże Numidowie widząc mury porozbijáne/ wßystki skárby od złotá y srebrá / ktore bárdzo wielkie były/ do iednego Pałacu Krolá swego Iurgurti znosiwßy / á sami się wniem popiwßy/ wßystkie rzeczy y sámych siebie zápalili / Toż też náßych czássow Węgrowie ná Segecie y Dziule vczynili / gdy ich Soliman Cesarz Turecki dobywał.

Te też podobną naydzieß in Cōmentarius Stadij dzielność Illirikow przeciw Rzymiánom/ gdy się ich było záwárło ná zamku Metulli 3000. O czym Stadius. To też Sodiani gdy ich Alexander wielki dobywał vczynili / y Xantiani/ gdy ich Brutus obległ. To też vczynili Saguntini gdy ich Annibal dobywał 9. miesięcy iáko Florus piße lib. 2. cap. 6. *im manem in foro excitant rogum tum de super se suosq; cum omnibus opibus suis ferro & igne corrumpunt* &c. A stąd byłá woyná vrosłá miedzy Kártagineńczyki y Rzymiány/ O czym ßerzey czytay Liuiußá. Toż vczynili Numantini Hispani gdy ich Scipio dobywał/ *quæ ciuitas nullū de se gaudium hosti reliquit*, iáko Florus lib. 2 cap 18. piße. Toż też Abideni vczynili/ gdy ich Philip Krol Macedonski dobywał. Tákże Petilini/ y Cretenses/ O czym czytay Dominicum Cilenium *de re militari lib.* 1 cap 9.

Roku zás 1337. ná dzień S. Iádwigi Litwá Kozáckimi drogámi do Mázowieckiego Xięstwá bez wieści wtárgnęłá/ Połtowsk/ y Ciechanow Miástá/ ze wßystkimi ich okolicznymi włościámi y przyległościámi zburzyli y zwoiowáli/ y ludzi bárdzo wiele z dobytkámi do Litwy wiedli/ ále gdy bespiecznie w nierządney spráwie ciągnęli/ zebráłá się wnet Slachtá Mázowiecka / á dogoniwßy ich nád rzeką Nárwią / potkáli się z nimi / y snádnie Litwę rozgromili/ y porázili/ łupy wßystkie y więźnie odbili / wiele ich też ktorzy z tłomokámi / y zdobyczą przez Narew chcieli vciekáć/ żáłuiąc oney swey pracy odbieżeć / w błotney rzece potonęło/ ták iż się ich máło co bez korzyści wten czás do Litwy wrociło.

Tátárowie pod Lublinem z Rusią poráženi.

Tegoż roku 1337. Tátárow wielkie woysko z Rusią zamek Lublin oblegli/ y dobywáli go vstáwicznymi szturmámi przez dwádzieścia dni / Ale gdy Cárzá Tátárskiego strzałá z zamku wypußczona zábito / záráżem z wielkim hukiem / y z trząskiem vderzywßy w Saydaki odciągnęli / Iam sam widział kortynę málowáną tego dobywánia Lubliná y zábicia tego Cárzá / w Kościele Mnichow Lubelskich/ ále kulą z dziáłá/ nie strzáłą/ Bo iuß wten czás Dziáłá y Ruśnice nástáwáły / ktorą też strzelbą y Gedyminá pod Fridburgiem v Welony Krzyżacy zábili / iáko się wyżßey powiedziáło.

Roku zás 1339. Teodricus z Aldemburgu Mistrz Pruski/ máiąc z sobą ná pomoc w towárzystwie Pfálcgráfá Renskiego y inße Xiążętá/ z wielkim á mocnym á wielkim woyskiem Niemieckim wciągnął do Litwy Zimie/ gdzie nád

Niemnem

Niemnem Zamek Wielonę obegnał/ ktorego przeważnymi ßturmámi dobywał/ ále gdy śię Litwá y Zmodź stale broniłá/ obaczywßy prozną pracą/ y vśiłowánie swoie dáremne/ tákże vtrátę w ludziach pod często przegranymi ßturmámi/ muśiał śię do Prus wroćić. A ná láto záś z wielkośćią Rycerstwá pielgrzymskiego z dálekich stron zebránego do Litwy y do Zmodzi śię wroćił/ kráiny y włośći Litewskie zwoiował/ y więzniow bárdzo wiele wywiodł do Prus. Trzy też groble y wały vsypał/ y trzy przekopy álbo rowy głębokie przywiodßy w nie wodę wykopáć dał w ten czás/ chcąc tymi zástawámi/ chytrych á częstych vkradkiem wtarczek/ y náiázdow do ziem Pruskich Litwie y Zmodzi zábronić.

Krzyżacy pod Wielona.

Tegoż roku 1339. Kázimierzowi Krolowi Polskiemu Małżonká vmárłá Krolowa Anná Litewká Corká Gedyminowá/ á Śiostrá Olgerdowá y Kieystutowá. Tá iáko Długoß/ Miechouius y Cromerus lib. 12. pißą/ ták śię bárdzo kocháłá w táńcach vstáwicznych y w muzyce/ iż y w drodze gdziekolwiek iácháłá/ záwżdy rotámi wkoło śiebie tánecznikow y rozmáitych muzykow wodziłá/ ktorzy ią śpiewánim/ gránim ná dudach/ multánkach/ surmach/ ná skrzypicach y bębnach gráiąc ćießyli/ Potomká żadnego męskiego Kázimierz Krol z nią nie miał/ tylko iednę Corkę Helzbietę/ ktora byłá potym wydána w małżeństwo zá Bogusławá Xiążę Stetyńskie. Przeto Krol Kázimierz tegoż roku 1339. Máiá dniá 8. złożył Seim w Krákowie/ ná ktorym o wybrániu/ y náznáczeniu pewnego potomká y successorá po sobie ná Krolestwo Polskie z Pány y Slachtą rádził/ Poniewaz niemiał tylko iednę Corkę z Litewki vrodzoną/ Támnikt orzy ná Jánußá/ drudzy ná Semowitá/ Xiążętá Mázowieckie/ á drudzy ná Xiążę Włádisławá Opolskie wotowáli/ iż ći wßyscy z stárodawną z pokolenia y z narodu Krolow Polskich genealogią wiedli. Ale Kázimierz Krol ty wßystki wotá Pánow Polskich w niwecz obroćił/ powiádáiąc iż Xiążę Opolskie y inße Xiążętá Sląskie/ poniewaz śię od Korony Polskiey odłączyli/ á do Czechow (iáko śię wyżßey nápisáło) przystáli/ nie byli godni tey vczćiwośći/ z Xiążąt záś Mázowieckich máło godnośći y rozßerzenia Krolestwu Polskiemu przybyć mu śię zdáło/ gdyż oni hołdownikámi Krolow Polskich byli/ á w oboich ták w Slężakach/ iáko w Mázowßánach bárdzo słabą potężność/ y obronę przećiw nieprzyiaćiołom być powiádał/ Przeto ná Károlussá Krolá Węgierskiego Szwagrá swoiego/ ktory miał Śiostrę iego Annę Krolewnę Polską zá sobą/ wßystkich wotá y zdánia záraz Kázimierz obroćił/ y ná Syny iego Ludowiká/ y Stephaná.

Tomże rzkiem Anastasius Cesarz Grecki zámurowáć śię był od Tátárow/ y Bulgárow Słáwakow wywiodßy mur od czarnego morzá áż do Sili[...] bryey nád Helespont/ gdźiem ia sam był Roku 1575 y o czym też Cromerus cap. 8. & Pomponius Lætus lib. 2. in Hist. Rom. Imper: Temu też podobne votum było iednego nászego ... stupá/ od Tátárow śię zámurowáć.

Pomorskie Xiążętá Stetinskie potym śię ßeroko rozmnożyły z tey wnuczki Gediminowey.

Eleccia Successorá ná Krolestwo Polskie.

Crom lib 12.

Rospuśćiwßy potym Seim iáchał sam Kázimierz do Węgier z wielkimi á świetnymi pocztámi Pánow Polskich/ á tám w Wyßegrodzie ná Krolestwo Polskie Ludowiká Śiestrzeńcá swoiego wnuká Łokietkowego/ á Syná Károlussowego Krolewicá Węgierskiego mimo dwu inßych Brátow náznáczył/ y potwierdził zá przyzwolenim Pánow Polskich.

Ludwik ná Krolestwo Polskie náznáczon.

Pißą też y świádczą Látopißcze Ruskie/ y Litewskie/ iż Kázimierz Krol y Pánowie koronni/ ná tymże Seymie Krákowskim dla Electiey wyżßey miánowáney zebránym/ miedzy inßymi Kandidaty żądáli y chćieli wybráć ná Krolestwo Polskie Constantiná Koriatowicá Wnuká Gediminowego/ á Synowcá Olgerdowego/ Xiążę ná ten czás Litewskie w ziemiach Podolskich. A gdy przyiáchał do Krákowá námawiał go Kázimierz Krol/ áby śię ochrzćił z Ruskiey w Rzymską wiárę/ chćiałliby być po nim Successorem ná Krolestwo Polskie wybránym/ Czego gdy Xiążę Constantin Koriatowic niechćiał vczynić/ ániná to pozwolić/ áby miał wiárę odmieniáć/ wzgárdził (powiádáią Látopißcze) successią ná Krolestwo Polskie/ á do Podolá śię wroćiwßy rychło potym vmárł.

Tego Polskie Kroniki nie wspominiáią.

Constantin Koriatowic ná Krolestwo Polskie żądan.

Co vsłyßaw-

Co vſłyßawßy Fiedor Koriatowic Xiążę Nowogrodzkie Litewſkie / iż Brácia iego Conſtantin Xiążę ná Podolu bez potomſtwá vmárł / á Jurgi od Wołochow ná Hoſpodárſtwo wzięty / od nichże záś był otruty / wypráwił ſię do Podola / chcąc ie pośieść y opánowáć práwem przyrodzonym / po brátach zmárłych / czego ſłußnie dokazał / gdy mu y Stryi Olgerd Wielki Xiądz Litewſki tego pozwolił. Ale ſkoro ſię zmocnił y wßyſtki zamki Podolſkie porządnie opátrzył / zaraz zhárdział niechcąc poſłußeńſtwá áni powinności poſtánowioney oddawáć Wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu Olgerdowi Stryiowi ſwoiemu. Co widząc Olgerd / żalem ſłußnym y niewdzięcznością dobrodzieyſtwá dánego poruſzony / ciągnął z woyſkiem Litewſkim do Podola / chcąc ſkaráć ſwowolnego Fiedorá Koriatowicá Synowcá / Ale y on czuł o ſobie / bo oſádziwßy Wołochámi zamki Podolſkie / Kámieniec / Skałę / y Sokolec / ſam z ſkárbami ziáchał do Węgier ná dwor Károluſſá Krolá Węgierſkiego / żądáiąc od niego pomocy przeciw Olgerdowi Stryiowi / Ale gdy omießkał przyiąć ná odśiecz ſwoim Wołochom / W tym czáſie Olgerd z Litwą dobył Bráſławia / Skały / Sokolcá / y Smotrycy zamkow pod Wołochy. Vbieżał potym w nocy Kámieniec y Czerwony grodek / zá życzliwością Kozakow Podolſkich / tákże inße wßyſtkie zamki / y twierdze Podolſkie częścią mocą / częścią przez podánie poſiadł y opánował / ná Kámieńcu też ſtárßego Woiewodę namieſtniká Koriatowiczego imieniem Nieſtaká poimał / y do więzienia w Wilnie oſſádził / Wołochy pośćinał / á Gaſtoltá Páná Litewſkiego namieſtnikiem ſwoim y Woiewodą ná wßyſtkim Podolu vczynił / Kniaź też Fiedor Koriatowic rychło potym w Węgrzech wygnáńcem y wywołáńcem będąc vmárł / zá czym Podole wßyſtko Olgerd do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego przyłączył / y wßyſtki kráiny Ruſkie do Lwowá / Krzemieńcá / y Bełzá / tákże wßyſtko Podláße zá Brzeście Litewſkie y Parczow z Polſkim Kroleſtwem rozgraniczył. Látopiſce Litewſkie świádczą / iżby y Alexander Koriatowic záraz po Conſtantinie y Jurgim Brátach miał vmrzeć / á iżby Fiedor czwarty Brát po ich śmierci miał Podole ośieść / ále Cromer świádczy z Długoßá / y z pewnych dowodow / iż był żyw potym Roku 1366. y wziął od Kázimierzá Krolá Polſkiego część Wołyńſkiey ziemie / z łáſki podáną.

Fiedor Koriatowic przeciw Olgerdowi Stryiowi.

Olgerd Podole wziął pod Koriatowicem.

Nieſtak poiman.

Ten Gaſtolt był przedtim ná części Podola Woiewodą / á potym ná wßiſtkim.

Dlugoſſus & Cromerus libro 12. fol. 215. ſecundæ editionis.

O pośiedzeniu Ruskich kráin przez Wielkiego Kázimierzá Krolá Polskiego / y vgodzie iego z Kśiążęty Litewſkimi / Roku 1340.

Rozdział V.

Lib. 12.

Lugoß y Cromer ták w ſwoich Kronikach piſzą o poſtępkach y poſtánowieniu w Ruſkich Xięſtwach miedzy Kázimierzem wielkim Łokietkowicem Krolem Polſkim / á Xiążęty Litewſkimi / iż gdy Potomſtwo męſkie Dánielá albo Dánilá Krolá Ruſkiego / ktorego wielka byłá możność w Ruśi / vſtało y zeßło / Lubart Gedyminá Xiążęcia Litewſkiego Syn / gdy Włodimirſkiego Kniáziá Corkę zá żonę poiął / wziął po niey Włodimirz Xięſtwo ná Wołyniu / á potym wßyſtkie inße páńſtwá Ruſkie Litwie przyległe opánował /

Xiążętá

Xiążetá Ruſkie/ ktorych dla wielkośći y niezgod śiły były zniſzczone częśćią zwyćiężywſzy/ częśćią poddánymi w obronę przyiąwſzy/ ták iż Lwow głowę wſzyſtkiey Ruśi czarney Dzierżáwom Polſkim przyległy trzymał. Drugą zás część Ruſkich ziem miedzy Lwowem á Haliczem/ Bolesław Xiąże Syn Troydená Xiążęćia Mázowieckiego dzierżał/ ſpadkiem po mátce Xiężnie Márjey Wnuczce Krolá Ruſkiego Dánila/ ále Ruſſacy dla okrutnego iego pánowánia/ y podatkow/ y dla gwałtow ktore czynił Zonom y Corkom ich ſwowolnie/ á Mázury ná vrzędy przekłádał/ y wiárę Ruſką w Rzymſką chćiał odmienić/ otruli go/ iż nie długo w Ruśi Mázurowie pánowáli. A Xięſtwá Ruſkie/ Lwowſkie/ Włodimirſkie/ y Hálickie práwem przyrodzonym ná Kázimierzá Krolá Polſkiego po Xiążęciu Mázowieckim y Ruſkim Bolesławie od Ruśi otrutym przypadáły. Przeto Kázimierz Krol Polſki roku 1340. mieśiącá Kwietnia nie długo odwłocząc/ ćiągnął do Ruſkich ziem z woyſkiem/ naprzod Lwow głowę wſzyſtkiey Ruśi obległ y dobywał go mocno/ potym gdy przyrzekł Ruſſakom przy ſtarey Greckiey wierze ich záchowáć/ wziął Miáſto z obiema zamkámi przez podánie/ gdzie wielka moc Srebrá/ y Złotá/ Pereł/ Szat drogich y wielkość inſzego ſprzętu y ryſtunkow ſtárych Xiążąt Ruſkich ſkarb/ w tych zamkach nálazł/ w ktorym zacnieyſze były dwá Krzyżá złote/ wielkośćią drogich pereł ozdobione/ w iednym byłá ſztuká drzewá zámkniona/ ná ktorym Pan Chriſtus wiśiał/ ktory y teraz ieſt ná Zamku w Kośćiele Krákowſkim/ nád to dwie Koronie złote/ wielkośćią drogich pereł ozdobione z Siodłem złotym/ y z Szátą złotą Perłámi y Kámieniámi drogimi ſádzoną. A ten Skarb Kázimierz do Polſki z ſobą wywiozł/ á zamki iż były drzewiáne ſpalił/ Aby w nich Ruſſacy vſnność máiąc z poſłuſzeńſtwá śię nie wybijáli. Potym zás Kázimierz máło w Krákowie pomieſzkawſzy/ z woyſkiem dla podbićia oſtátká Ruśi práwie we żniwá ćiągnął/ gdzie zá máłą trudnośćią Przemyśl/ Sanok/ Halicz/ Trembowla/ Lubaczow/ Tuſtan/ y inſze wſzytkie onych włości Zamki pobrał/ y ták áż do Krzemieńcá z woyſkiem bez odporu przyſzedł/ o ktory iednák z vmowy z Jáwnućiem/ Kieyſtutem/ z Olgierdem/ y z Lubártem Xiążęty Litewſkimi/ Synámi Gedyminowymi/ y z iego Wnukiem Jurgam Narimuntowicem zgodził śię/ iż Jurgi Narimuntowic miał do pewnego czáſſu ná Krzemieńcu pánowáć/ A Włodimirſkie/ Łuckie/ Bełſkie/ Chełminſkie/ Brzeſkie páńſtwá/ do dwu lat nienáruſzone przy Litewſkich Xiążętach zoſtáwił/ ábowiem śię przeſtrzegał/ by mu ná przeſzkodzie nie byli/ gdyby śię do gruntowánia czego inſzego vdał/ á potym Kieyſtut y Olgerd/ to poſtánowienie wtory raz z Kázimierzem odnowili/ y ieſt zapis ich teraz w ſkárbie Krolewſkim/ ná Zamku Krákowſkim/ w ktorym ſą wyliczone zamki/ ktore Lubárt ná Wołyniu/ y Kieyſtut ná Podláſiu trzymáli/ támże przydano/ iż Krol Kázimierz y Lubárt/ mieli ſobie zobopolną y wzaiemną pomoc ná káżdego nieprzyiaćielá dawáć/ á ieſliby śię miedzy nimi iáki ſpor wſzczął/ áby to zdánim y rozſądkiem Krolá Węgierſkiego bywáło rozſtrzygniono. To odpráwiwſzy Krol/ máiąc Ziem z Ruśią/ Ruſkie Xięſtwá podbite w powiáty obroćił/ Woiewody/ Caſtellany/ Stároſty/ Sędzie/ y inſze vrzędy obyczáiem Polſkim poſtánowił/ y Ruſſakom iedno práwo z Polaki nádał/ y w iedno ich ćiáło złączył/ y ziednoczył/ iákoſz potym oná część Ruśi/ w poſpolitey rádzie od Polakow nie odſtąpiłá/ Ale Litwá nie pełniąc vmowy z Xiążęćiem ſwoim Kieyſtutem tegoż roku Mázowieckie Xięſtwo okrutnie złupili y ſplundrowáli.

Lwow Lubárt trzymał.

Mázowieckie X: w Ruśi otrute.

Lwow Polacy wzięli.

Skárby Lwowſkie. Krzyże/ Siodło Szátá/ y dwie Koronie złote Xiążąt ſtárych Ruſkich.

Zamki Lwowſkie ſpalone.

Kazimierz oſtátek Ruśi czarney/ y Podgorſkiey opánował.

Vgodá Kázimierzowá z Xiążęty Litewſkimi.

Ruſkie Xięſtwá w powiáty do Polſki obrocone.

Litwá Mázowſze burzy.

O Burzeniu Mazowsza y Pruskich ziem przez Litwę / y o gwałtowney á prożney woynie Ludwiká Węgierskiego / Janá Czeskiego / Krolow / y Károlussá Margrafá Morawskiego / y Grofá Haleskiego / z Rzeską mocą y Mistrzem Pruskim ná Xiążętá Litewskie / Roku 1341. y 1343. &c.

Rozdział VI.

Roku 1340. Septembrá álbo Wrześniá miesiącá dniá osmego / Litwá z Xiążętámi swoimi w wielkiey wielkości ludu Rycerskiego do Mazowszá wtárgnęli / ktore bez odporu / gdy się im kto niemiał zástáwić / wszerz y wzdłuż zwoiowáli / y więźniow bárdzo wiele z rozmáitymi wzdobyczámi do Litwy wywiedli. Tegoż też roku Jádwigá Krolowa Mátká Kázimierzá Krolá Polskiego vmárłá w klasztorze Sądeckim Mniszką będąc. Roku záś 1401. Teodrik z Aldemburgu Mistrz Pruski vmárł / á na vrząd Mistrzowski Kontor stárszy Rudolph Xiąże Száskie był wybran zá pánowánia Ludowiká 33. Cesárzá / y zá Benedictá 11. tego imienia Papieżá.

Tego Mistrzá Pruskie° Miechouius Luderem zowie.

Ten Mistrz Rudolph roku 1342. zebráwszy wielkie woysko Niemieckie / y Pruskie / dobywał nowego Márgrábstwá pod Polaki y Xiążęty Pomorskimi / co vsłyszáwszy Litwá / z wielkim woyskiem do ziem Pruskich z Zmodzią wtárgnęli / ktore práwie wszystki do gruntu mieczem y ogniem zburzyli / splundrowáli / y w popioł obrocili bez odporu / bo Mistrz Rudolph ze wszystkimi Contory y Rycerstwem zakonu Krzyżáckiego / do Márgrábstwá nowego dobywánia był wyciągnął / á ták cudzego prágnąc / y tám nie wskorał / y swoie strácił: Bo Litwá z wielkością więźniow / łupow / y dobytkow rozmáitych / y z zwycięstwem wrocili się do swoich kráin.

A Rudolph álbo Luderus Mistrz gdy się wrocił z woyskiem do Prus z nowego Márgrábstwá / chcąc swoich od Litwy rátowáć / wszystkie kráiny Pruskie pustkámi kurzące się y od świeżych ogniow wniwecz obrocone nálazł / s ktorego frásunku / widząc złupienie / pomordowánie / wybicie / y wybránie w niewolą ludzi swoich Pruskich przez Litwę / záraz em oszálał / y bez rozumu y zmysłow vmárł. Pochowan potym w Mieście Marienwerder / iáko Kroniki Pruskie świádczą.

Mistrz Pruski oszálał.

Długosz też z Miechouiussem *folio* 236 *lib.* 4. *cap.* 23. ták pisze / *Luderus tanta consternatione de suorum cæde, & captiuitate angustiatus est, ut sensu amisso delirus amensq; fieret.* Ná mieysce tego Luderá Henrik Dusemer Mistrzem Pruskim był wybran / y przez Clemensá szostego tego imienia Papieżá potwierdzon.

Ten Mistrz Pruski Henrik Dusemer / chcąc się pomścić onych szkod zá przodká swoiego w Pruskich ziemiach przez Litwę vczynionych / posłał do Janá Krolá Czeskiego / y do Ludowiká Krolá Węgerskiego / y do inszych okolicznych Xiążąt Chrześciáńskich / tákże do wszystkiey Rzesze Niemieckiey / prosząc ich o rátunek przeciw Litwie Pogánom / Nád to v Papieżá Clemensá szostego / listy do wszytkich Pánow Chrześciáńskich wypráwił / áby z miłości Chrześciáńskiey

ciągnęli

ćiagnęli ná świętą woynę przećiw Litwie y Zmodzi / nádawszy im tákie Odpu-
sty / iż ktobykolwiek wten czás do Litwy y do Zmodzi iáchał álbo szedł ná woy-
nę / iákoby też był w Hierusálem v grobu Chrystusá Páná / álbo w Rzymie ná
miłośćiwe láto / y v świętego Jakobá w Kompostelli.

Odpusty ná woynę Litewską.

Ták tedy roku od národzenia Chrystusá 1343. Ludowik Krol Węgierski ná
páństwo po śmierći Oycá Károlussá nie dawno koronowány z Węgrámi / y
Jan Krol Czeski Hrábia Lucemburski z Czechámi / y Syn iego Károlus Már-
grábiá Moráwski (ktory potym był Cesárzem roku 1350.) z Moráwcámi y
z Slężakámi / wszyscy osobámi swoimi ćiągnęli do Prus przećiw Litwie / Ludo-
wik Krol z Węgierskim woyskiem przez Polskę prosto / bo był Siestrzeniec Ká-
zimierzá Krolá Polskiego / á Jan Krol Czeski z Synem Károlussem z Czeskimi /
y Moráwskimi / y Sląskimi woyskámi / przez Pomorze / y Kássuby / Potym zás
Grof de Halles / y inszych wiele Xiążąt Niemieckich / tákże Hetmánow od wszyst-
kiey Rzeszę Niemieckiey / z niemáłym ludem / y pomoc Angelskiego / y Dunskiego
Krolow / Sląskie też / Sáskie / Pomorskie Xiążętá / y Márgrábowie Branden-
burscy (ktorzy mieli dawną waśń ná Litwę o zburzenie swoich ziem przez Ge-
diminá y Olgerdá / iáko się wyższey nápisáło) wszyscy do Prus przyćiągnęli prze-
ćiw Litwie y Zmodzi Pogánom / chcąc tą wálną á niesłycháną / ták potelu
Monárchow wypráwą imię y pámiątkę Litewską do gruntu wykorzeni[c] / ál-
bo zniewolonych woyną / pod iárzmo y moc Krzyżácką przywieść y podbić /
iáko Lotwi / Prussom stárym / y Kursom vczynił. Ale Olgerd y Kieystut vsły-
szawszy o ták gwałtowney woynie pczećiw sobie y ziemiom swoim / zárázem
wszystki kráiny Litewskie y Zmodzkie Pruskim gránicom przyległe [s]ámi spusto-
szyli / bydło / stádá / y wszystkie dobytki z máiętnośćiámi / tá[k]ż Niewiásty y
Dziatki / y inszą mdłą płeć / á do boiu niegodną ná zamki / n[á] Jezierzyscá / ná
bágniská / y skárzyny nie przeszłe / záprowádźić kazáli / drudzy też w gęste lássy y
w iámy / wszystki máiętnośći pochowáli swoie / á gdźie kto mogł ná roskazánie
Xiążąt swoich / y ná strászliwą sławę ták gwałtowney woyny / wszyscy sobie
dla máiętnośći żon y dźiatek bespieczeństwo gruntow[á]li / á ták ná mil kilko-
naśćie w Litwie / y w Zmodzi sámi pusto y goło vczy[ni]li / bez wszelkiey żywno-
śći / Zamki też y Twierdze / ktore wony czássy gęste b[y]ły w Litwie / y w Zmodzi /
dobrze obwárowáli / y opátrzyli. A gdy vsłysz[eli] / iż iuż Krol Ludwig Węgier-
ski / y Jan Krol Czeski / y insze wyższey m[i]anowáne Xiążętá ze wszystką mocą
Rzeszę Niemieckiey / Tákże y Henrik D[u]semer Mistrz Pruski / y Burchardus
Haren Mistrz Liflandski z obiemá zá[k]onámi swoimi / z Kontory y z woyská-
mi Pruskimi / y Liflandskimi do Z[m]odzi wćiągnęli / wnet Olgerd y Kieystut
wszelkie fortele przećiw ták gwałt[o]wney mocy przemyśláiąc / z gotowymi woy-
skámi Litewskimi y Zmodzkimi ná dwoie się rozdźielili / Olgerd z Litwą wtár-
gnął do Liflandskiey źiemie / k[t]órą bez odporu / gdy nie było komu bronić (bo
wszyscy Krzyżacy do Litwy [z] Mistrzem byli wyćiągnęli) zburzył y zwoiował
áż do Derptu. Kieystut zás z Zmodzią / y z Tro-
áż do Habsellá / á potym Slachtą wzaiem do Pruskich ziem inszą drogą wtár-
cką / tákże Grodzieńską Olgerd Liflanty bez obrony nászedwszy woiował / Bo
gnął / ktorą tákże iáko [...] gdy Mistrz Dusemer ze wszystkim Zakonem y z Kon-
też nie było komu bro[nić] [ták]o ná wygráną z Krolámi / Czeskim y Węgierskim był
torámi do Litwy i[...] [Samb]ijską álbo Samlandską ziemicę / w ktorey iest głowne
wyćiągnął / Samb[...] / do gruntu práwie zburzył / ogniem y mieczem wszystkie
Miásto Krolewie[c] / plundruiąc / á połony y łupy bogáte z rozmáitymi dobyt-
okoliczne Miástá [...] / Krolewiec / Fischhaus / Lochstet / Mulmelburg / Gyrma-
kámi zábieráiąc / Rudáw[...] / Neuhaus / Margią / Ceilgarbią / Bobecz / Labtaw / Schaktz/
wią / Rudáwę / Neuhaus / Margią / Ceilgarbią / Bobecz / Labtaw / Schaktz/
Chremetz/

Ludwig Węgierski / Jan Czeski / Krolowie do Litwy.

Károlus cżwarty potym Cesarz do Litwy.

Ten Ludowik był potym y Krolem Polskim / ktorego Co[r]k[ę] Jagello [z] Kro-lestwem [poi]m[ie] ziął.

Grof von Halles Hetman wielki Rzeszę Niemieckiey do Litwy etc.

Przemysł Olgerdow y Kieistutow ná wielkie woyská.

Tegoż też fortelu chćiał Moskiewski vżyć roku 1580. ále go nászy vprzedźili iż nie mogłá Moskwá zbożá sprzątnąć z pol.

Ten też był zdradźiecki vmysł Ośćikow Moskwę z Liflant do Litwy przywieść Roku 1580. skoroby Krol do Moskwy wyćiągnął.

Kieistut Prusy wzaiem woiuie.

Chremetz/ Waldow/ Tirenburg/ Bonund/ Kossiten/ Raimen/ Zamki y Miástá opalił/ á niktore z nich ktore mogł vbieżeć/ álbo mocą/ álbo przez podánie wziąć/ zburzył/ skárby wybrawszy/ y ludzi pobiwszy/ á drugich w wiezienie zágnawszy.

Krolowie záś Ludwig Węgerski/ y Jan Czeski/ y Márgrábiá Moráwski Carolus/ y ony wszystkie woyská Rzesze Niemieckiey/ gdy w ták ogromnych woysk wielkośći do Zmodzi y do Litwy wćiągneli/ á spustoszone/ y bez wszelkiey żywnośći wygłádzone náleźli/ bić sie też z kim nie było/ bo co Ludzie godnieyszy z Kieistutem w Prusiech/ á drudzy z Olgerdem w Liflánciech wzáiem/ y wet zá wet woyną woynę oddawáli/ Ná ostátek z wielkim ludem dáley w ziemię Litewską ćiągnąc/ gdy żywnośći żadney dostáć niemogli (bo wszystko przed niewdzięcznymi gośćiámi dobrze było sprzątniono) poczęli od głodu zdychác/ zwłaszczá Niemcy/ Angelczycy/ Fráncuzowie/ Holandrowie/ co sie w swoich ziemiach roskosznie żyć/ miękko legáć/ á winá pić byli náuczyli/ Węgrowie tákże/ Czechowie/ Moráwcy/ Slężacy/ Sássowie/ Pomorczycy/ Dunczycy nędzą y niewczássámi Litewskimi/ y ledá zielskámi/ ktore głod śmierząc ieść musieli/ zemdleni y zárażeni ná drogach vstawáli/ drudzy biegunkámi/ y czerwonymi niemocámi márli/ á niktorzy Konie swoie tákże z głodu vstawáiące iedli. Olgerd záś w Liflánciech/ á Kieystut w Prusiech kráinach okwitych/ y wszystkimi dostátkámi opływáiących sobie wolno tym czássem buiáli/ iákoby niiáki frimark/ álbo zamiánę páństwá zá páństwo czyniąc. Co obaczywszy Ludwik Krol Węgerski/ y Jan Czeski/ y wszystkie insze Xiążętá y Hetmánowie woysk Niemieckich/ poczęli Mistrzá Pruskiego Henriká Dusumerá sromoćić/ łáiąc go y háńbiąc/ iż ich ták nikczemnie záwiodł/ zwłoczył/ y znędził/ nie opowiedziawszy im pierwey iáko nie świádomym/ y gośćiom przychodnim/ spossobu y zwyczáiu nieprzyiaćielskiego/ y położenia/ tákże niedostátkow ziemie Litewskiey/ y Zmodzkiey/ A ták náswárzywszy sie/ á nieprzyiaćiołá w oczy nie widziawszy/ státkow woiennych bárdzo wiele/ á prożno pomiotawszy/ Koni y dobytkow/ tákże Ludzi głodem y nędzą zmorzonych potráćiwszy/ musieli wyćiągnąć názad do Prus z Litwy y z Zmodzi/ z nienágrodzoną szkodą y niesławą wieczną/ ták gwałtowney y wielkiey/ á prożney y dáremney dwu Krolow/ y kilkudziesiąt Xiążąt y wszystkiey Rzesze Niemieckiey wypráwy/ Dusimer też Mistrz Sambiyską wszystką ziemię/ y kilkonaśćie zamkow w Prusiech przez Kieystutá zburzonych ku tey szkodzie nálazł/ tákże Burchardus Haren w Liflánciech przez Olgerdá z Litwą nálazł pustki vczynione/ począwszy od Dźwiny do Abselskiego/ y Derptskiego Biskupstwá/ O czym Kroniki Pruskie y Liflanoskie stáre świádczą dostátecznie/ y Długosz nász z Miechouiussem lib. 4. cap. 24. folio 23. wspomináią w ty słowá: Eodem anno 1343. Ludouicus Hungariæ, Ioannes Lucemburgensis Bohemiæ, Reges, Carolus filius eius Marchio Morauiæ, Item Comes de Halles & alij quam plures illustres uiri in Prußiam cum eorum potentijs aduenerunt, atq; cum Magistro Prußiæ in Lituaniam descenderunt: Lituani autem interim quo eorum terra uastabatur, cum omni potentia in terram Sambiensem, & in Liuoniam perrexerunt, & eas grassabant, Magistro Liuoniæ absente, & Samagittas oppugnante, Quæ uarietas adeò Reges afflixit, ut Magistrum conuiciarentur tanquam huius peßimi euentus auctorem.

Wy w nászych/ my w wászych.

Woyská wielkie Czeskie/ Węgerskie/ Rzeskie/ Pruskie/ etc. głodem w Litwie porážone.

Tom też fortelem Agatocles Cartaginensow porobił/ ktory gdy w iego Krolestwie Sicilijskim miástá stołecznego Siracusas doowáłi/ on z dwiemá so námi/ y co mogł ludu ná prętce zebráć/ przewiozł sie do ich ziemie Afryki morzem/ ktora wszerz y wzdłuż zwoiował/ y woyská wielkie Cartaginenskie z Hetmány poráził/ etc. O czym czytay Iustinum lib. 22.

Cromerus tákże lib. 12. ták krotko o tey woynie wspomina: Contra Lituanos quidem expeditionem Ioannes Boemorum Rex cum Carolo filio Marchione Morauiæ, & Ludouicus Vngarorum hyberno huius anni tempore magnis uiribus, sed successu non satis pari apparatui Crucigeris opem ferentes fecisse memorantur.

Potym

Potym Roku 1345. Henryk Duſemer przerzeczony Miſtrz Pruſki chcąc ießcze powetowáć oney pierwßey prozney wypráwy ná Litwę z dwiemá Królámi etc. zebrał woyſko wielkie z Prus / z Pomorza / y z Liflant / máiąc ná pomoc pozoſtáłe Rycerſtwo Węgerſkie / y Czeſkie / y Márgraffá Holanozkiego z Flándrámi y z Angelczyki / á ták ná nowiu Mieſiącá Márcá / do Litwy ſię y do Zmodzi wypráwił / ále iáko Długoß y Miechouius pißą / máło wygrał / częścią dla tego / iż Litwá w zámkach ſię byłá záwárłá / á drudzy ſię w geſte láſſy zchronili / częścią też iż gołoledź y ſliſkość wielka / á potym roſtoki przyſtąpiły / gdy śniegi y lodowáte iezierá / tákże rzeki ná wioſnę ſię roſpußcząc Słońcem zágrzane poczęły / á ták ſię do Prus bez korzyśći muſiał wroćić.

Scipio tákże Africanus tym że rzemiem tych Cártaginenſow y Annibálá niezwyciężone zwyciężył / y Afrike opánował. O czym czytay Liuiuſſá / y Floruſſá lib. 2. cap. 6. Plutarchu / Juſtinu / Stadium etc. et Dominicum Coleniuum Grecum lib. 8. cap. 4.

Roku tegoż 1346. tenże Miſtrz Pruſki Henrik Duſemer zimie czás vpátrzywßy / do Litwy ćiągnął z wielkim woyſkiem Pruſkim y cudzoziemſkim / ktorego Kroniki Pruſkie y Długoß z Miechouiuſſem fol. 238. lib. 4. czterdzieśći tyſięcy być poczytáią / á ták Zmodzkie y Litewſkie kráiny wßerz y wzdłuż woiował / Olgerd też Wielki Xiądz Litewſki máiąc z ſobą wielkie woyſko Smolenßczánow / Połoczánow y inßych Xiążąt Ruſkich / y Litwę z Zmodzią / w dzień Gromnic álbo oczyśćienia Pánny Máriey / ná Miſtrzá Duſemerá / y ná woyſko iego vderzył / á gdy bitwá ogromnie zápalczywa długo z obudwu ſtron od poránku áż do nocy trwáłá / ná oſtatek Litwá y Ruſſacy od zbroynych woyſk Niemieckich przemożeni / poczęli ßfánkowáć y vpadáć / áż potym pierzchnęli z plácu gdzie kto mogł w nocy / á Olgerd z Połoczány / y z Zmodzią obronną ręką vßedł do Zamku Welony / wßákże oſmnaśćie tyſięcy / iák Miechouius liczy / Litwy / Zmodzi / y Ruſſakow w ten czás ná plácu pobitych legło / á Kroniki Miſtrzow Pruſkich dzieſięć tyſięcy kłádą / Skąd ſię pokázuie / iż też y Niemcy nie wßyſcy ſię z tego zwyćięſtwá názáiutrz rádowáli / bo też ránnych y pobitych bárdzo wiele poległo / wßákże plác y obozy Litewſkie otrzymáli / á wroćiwßy ſię z łupámi do Prus Miſtrz Duſemer / y dziękuiąc Pánu Bogu zá to zwyćięſtwo / Klaßtor pánienſki dał Mnißkom zmurowáć w Krolewcu / Lebenicht nazwány / y nádał go doſtátecznymi dochody.

Litwę Niemcy woiuią.

Bitwá Litewſka z Niemcy.

Litwy / Ruſi / y Zmodzi 18000. poległo według Miechouiuſſá á według kronik Pruſkich 10000.

Klaßtor w Krolewcu.

Tegoż roku ná láto zebrawßy woyſko nowe / wypráwił ſię drugi raz tenże Henrik Duſumer do Litwy / á ćiągnąc przez Zmodzkie kráiny nád Niemnem wodą y ziemią / Wielunią álbo Wielonę Zamek obległ / ktorego dobywáiąc vſtáwicznymi ßturmámi / y podkopámi / wßyſtki blánki y wieże wywroćił. A gdy ſię Litwá dłużey bronić nie mogłá / wálny ßturm przypuśćił / y wßytek zamek ſpalił / potym ſplundrowáwßy okoliczne włośći y miáſteczká z ſiołámi wypaliwßy / z wielkośćią łupow y więźniow do Prus odćiągnął.

Wielona zburzona.

Olgerd też Wielki Xiądz Litewſki / zebrawßy mocne woyſko z Zmodzi / z Ruśi / y z Litwy / do Sámbiyſkiey ziemie pod Krolewiec bez wieśći wtárgnął / á zwoiowáwßy tákże włośći okoliczne Pruſkie / y miáſteczká niemurowáne / tymże obyczáiem dwory y folwárki wypaliwßy / kilko tyſięcy Chrześćian oboiey płći w więzienie z wielkimi łupámi y zdobyczą do Litwy wyprowádził.

Olgerd Pruſſy burzy.

Tegoż Roku Auguſtá Mieſiącá 27. dniá Jan Krol Czeſki ślepy / wielki / á głowny nieprzyiaciel Korony Polſkiey / y Litewſkiey / był zábit ná woynie gdy wſkoczył miedzy vſſy Angelſkiego woyſká pomagáiąc z Czeſkim woyſkiem Philippowi Fráncuſkiemu Krolowi krewnemu ſwoiemu / przećiwko Edwárdowi Krolowi Angelſkiemu / Steyże bitwy Krol Fráncuſki Philip tylko z Synem y z Krolem Náwárſkim ledwo vćiekł / przyprowádzili potym Czechowie ćiáło Krolá Janá zábitego z Fránciey do Lucemburku / á tám go pochowáli. A iż tegoż iednego dniá Auguſtá Mieſiącá 27. ácz rocznych lat dwa Krolowie

Krol Jan Czeſki zábity.

Dzień 27. Augusti nieszczęsny v Czechow.

lowie Czescy ná woynach byli zábici / to iest Jan ślepy / y Ottocárus / dla tego Czechowie ten dzień zá nieszczęśliwy y smutny poczytáią / O czym Cureus in historia Silesiæ pisze.

Ná mieysce Janá ślepego Syn Karolus Márgrábiá Moráwski Krolem Czeskim był wybran / á záraz potym y ná Cesárstwo Rzymskie był podnieśion od Electorow / y koronowan w Rzymie / á Károlussem czwartym názwan / Tego we Włoszech Mieszczánie Pizánscy prośiwszy go ná cześć / w Ratuszu zápárli / y máło go nie spalili prochy podsádziwszy / ledwo się od tego gwałtu zá mężną obroną Czechow wybiegał.

Carolus 4. Cesarz / y iego niebespieczność.

Krol Polski Kázimierz wielki: wziął z nim przymierze y vgodę w Namysłowie Roku 1345.

Tegoż czássu w Krákowie z Kośćiołá wszech Swiętych łotrowie puszkę miedziáną pozłoćistą / mniemáiąc iżby złota / w ktorey pod ossobą chlebá naświętszy Sacrament Ciáłá Páná Chrystussowego był zámknion vkrádli / á gdy poznali iż miedź pozłoćista / wrzućili ćiáło Pánskie z puszką w błotną káłużę v wśi Báwołá pod Krákowem / á gdy kilko dni y nocy nád onym błotem vstáwicznie ognie iáko pochodnie z wielkim podziwienim ludzkim / ktorzy nie wiedzieli coby się działo / gorzáły / wnet Biskup Krákowski / Jan Grot posty przez trzy dni vstáwił / á potym od wszystkich Kośćiołow z processiámi szli ná ono mieysce / á tám nálezli puszkę onę z naświętszym Sacramentem / ktory zás do Kośćiołá wszech Swiętych z vczćiwośćią odnieśli. A ná onym mieyscu Kázimierz Krol Kośćioł Ciáłá Bożego dał zmurowáć kosztownie / y Miásto nowe murem otoczone ná tymże mieyscu / gdźie byłá pierwey Wieś Báwoł / záłożył / ktore od swego imienia Kázimierzem miánował.

Cudá nád Sacramentem ciáłá Pánskiego w błoto wrzuconego.

Kazimierz miásto v Krákowá.

Roku zás 1348. Henrik Dusemer Mistrz Pruski vmárł / á w Malborku pochowan / ná iego mieysce Winrik álbo Wenrik de Kniprode / iák go Miechouius zowie / á według Kronik Pruskich Henrik Kinpradiensis wielki Comendator był wybrány / ná dzień święty trzech Krolow / á ten był w rzedźie Mistrzow Pruskich osmynasty á naśrozszy naiezdnik Litewski.

Winrik von Kniprode Mistrz Pruski.

O Czeskich Woynách / y spolnych naiázdach miedzy Winrikiem z Kniprodu Mistrzem Pruskim / Litwą y Polaki.

Rozdział VII.

Winrik álbo Henrik z Kniprodu wstąpiwszy ná Stolicę Mistrzowską Zakonu Krzyżakow Pruskich / zárázem po trzech Krolach Roku 1348. zebrał woysko wielkie z Niemiec / y z swoich ziem Pruskich / á wtárgnąwszy do Litwy Powiát Pistrzymski álbo Pástrzymski mieczem y ogniem srogo zwoiował / y z wielkimi łupámi y z więźniámi do Prus vszedł.

Pistrzymski Powiát w Litwie zburzon.

Olgerd

Olgerd záś Xiądz Litewſki z Bráćią / y Kieyſtut Xiąże Trockie y Zmodzkie
z Synem Patrikiem / zebrawßy ſię / tuż w ſtopy y w świeży ſlad / zá Miſtrzem y
woyſkiem Niemieckim do Prus ciągnęli / á ſkoro ſię woyſká Krzyżáckie rozbie-
gły/ oni z Litwą/ y z Zmodzią Pruſkie ziemie woiowáli bez odporu / á ſplundro-
wawßy ogniem y mieczem kilko powiątow/wielkośćią łupow y wzdobyczy wße-
lákich obciążeni/bydłem y z ſtádámi/ktemu ſiedm ſet poimánych Niemcow wio-
dąc do Litwy ſię wrócili. Rychło záś potym iák Długoß y Miechouius fol.
239.cap.25. wſpomináią. Xiąże Smolenſkie z nowym woyſkiem Ruſkim y Li-
tewſkim do Prus wtárgnęło / gdzie wßyſtkie włości około Lábiowá żelázem / y
ogniem ßeroko poburzył/ Przećiw ktoremu Kontor Lábiowſki / acz dáleko z
mnieyßym woyſkiem wyćiągnął/ á gdy ſię z obudwu ſtron mężnie potkáli / Krzy-
żacy zwyćięſtwo otrzymáli/ y łupy wßyſtki odbili / á Litwá y Ruſſacy z ſwoim
Hetmánem Xiążęćiem Smolenſkim rozno ſię pomießawßy / gdy rzekę nád ktorą
bitwá byłá przebydź chćieli z oney trwogi/ więcey ich w wodzie potonęło / niż od
nieprzyiaciół poległo / nád to y ſámo Xiąże Smolenſkie támże w tey rzece vto-
nęło/ ktorego śmierć tym ſławnieyße zwyćięſtwo Krzyżakom przyniosłá.

Litwá Pruſſy woiuie.

Xiąże Smolenſkie do Prus.

Litwá porážona / v Smolenſczánie.

Xiąże Smolenſkie vtonęło w Pruſiech.

Roku záś 1349. Wenrich Miſtrz Pruſki máiąc w ſwoim woyſku czter-
dzieśći tyśiecy ludu Rycerſkiego / ktorzy byli ná świętą woynę do Prus przyćią-
gnęli z Fránciey/y z Angliey po ſkończeniu woyny miedzy Philippem Fráncuſkim
á Edwárdem Angelſkim / Krolámi / do Litwy y do Zmodzi wćiągnął / w kto-
rych ziemiach wßyſtki powiáty co ſię náwinęło/ogniem y mieczem powoiował/
wßelką płeć ták męſką iáko niewieśćią zábiiáiąc / á żadnego nie żywiąc / á gdy
ſię do Prus łupámi obćiążony wracał/ dogonił go y vderzył ná iego woyſko
Kieyſtut / zebrawßy ſię z Litwą y z Ruſſakámi / bili ſię z obudwu ſtron mężnie
24. dniá Mieſiącá Ianuariá / ná oſtátek Litewſkie woyſko od wielkośći Niem-
cow zbroynych przemożone ßánkowáć poczęli / á Miſtrz z Krzyżakámi zwyćię-
ſtwo otrzymał/ Litwy y Ruſſakow ná plácu ośmnaśćie tyśiecy zbitych poległo.
A z Krzyżáckiego woyſká zacnieyßy byli zábići / Gerardus de Stegin Kontor
Gdáńſki/ y Komendator Gobienſki/ y ßeść przednieyßych Brátow z Zakonu/ á
pięćdzieśiąt Reyterow / y inßych wiele Iezdnych y pießych z rycerſtwá y żołnier-
ſtwá poſpolitego ná tymże poboyśczu zoſtáło / ták iż máło nie wzáiem obiedwie
ſtronie bitwę zápłáciły.

Kienſtutowá bitwá z Krzyżaki.

18000. Litwy porážono.

Tegoż roku morowe wielkie powietrze pánowáło w Polßcze.

Roku záś 1349. Krol Polſki Kázimierz wielki zebrawßy/ y ſpiſawßy wiel-
kie woyſko z Korony Polſkiey/wypráwił ſię do Ruśi chcąc ty kráiny pod ſwoię
moc podbić/ ktore iák Długoß y Cromer lib. 12. pißą Keiſtut Xiąże Zmodzkie/
y Lubárt Włodimirſkie Gediminowicy ſobie przywłaßczáli / y trzymáli. A ták
bárdzo zá máłą pracą iednego tego látá/Luſká álbo Lucká / Włodimirzá/ Chel-
má y Brześćia Zámkow pod Litwą y Ruſſakámi / mocą dobył y oſſádził Polá-
kámi / inße záś zámki y twierdze dobrowolnie ſię podawáły / Zá czym Wołyń-
ſką wßyſtkę y Belſką/ tákże Bereśćieyſką ziemię w moc ſwoię przywiodł.

Lucko/Włodimirz/ Brześćie Polacy wzięli.

Ruſkim Kniáziom potym niktorym dobrowolnie ſię poddáiącym/dopuś-
ćił wolnego w ich oyczyſtych odziałach y zamkach pánowánia / tylko ná przed-
nieyßych y głownieyßych zamkach Polakow przełożył.

A iż y Węgerſcy Krolowie ſtárodawnym práwem Ruſkich Xieſtw po Ko-
lomanie Hálickim / y Włodimirſkim Krolu (iákośmy o tym wyżßey w Kronice
Ruſkiey napiſſáli) dochodźić chćieli / Tedy Kázimierz Krol chcąc w Ruśi mieć
ſpokoyne panowánie / Tegoż roku z Ludwikiem Krolem Węgerſkim Sieſtrzeń-
cem ſwoim/ ktorego ſucceſſorem po śmierći ſwoiey ná Kroleſtwo Polſkie obrał/

y vgode słuszną około Rusi postánowił/ ná ktorą y Stephan Brát Ludwików Xiąże Sláwieńskie/ y Dalmátskie przyzwolił.

Wtenże też czás Ludowik Krol Węgerski Mátkę swoię Helżbietę/ Siostrę Kázimierzowę do Polski posłał/ áby imieniem iego przysięgę od Polakow wzięłá/ iż on po śmierći Kázimierzá Wuiá swoiego/ miał w Polszcze Krolem być.

A Kázimierz Krol przyiácháwszy z woyny Ruskiey do Krákowá/ z szczęśliwego powodzenia/ y z wysłáwiánia ludzkiego vdał się ná sprosne wszeteczeństwá/ nałożnice w Opocznie y w Kressowie ráwnie sobie gwołt chowáiąc/ Z ktorych występkow gdy go nápominał Bodzętá Biskup Krákowski/ nietylko iego nápominánie wzgárdził/ ále y ludźi włośći iego Biskupich w Sendomirskiey ziemi podatkámi/ y robotámi niepowinnymi vdręczył/ y zniewolił. Co gdy Biskupi Polscy do Papieżá odnieśli/ kázał go Papież swoim imieniem nápominác/ á gdy się tego ważył mimo inszych Xiądz Marcin Báriczká/ Wikáryi Krákowskiego Kośćiołá ná Zamku/ kazał go vtopić Krol Kázimierz w Wiśle/ Ale ten sprosny vczynek niemogł gniewu Bożego długo od pomsty zátrzymác/ Bo záraz Bodzętá Biskup Krákowski Krolá záklął/ á powietrze morowe okrutnie przez dwie lećie práwie wszystkę Polskę splundrowáło/ iż Miástá y Wśi bez ludźi wszędzie puste stoiáły.

Występki Kázimierzowe. *X. Marcin Báryczká vtopion.* *Powietrze.*

Tegoż roku we wszystkim práwie Chrześćiáństwie nástáłá byłá nowa Sectá/ iż Mężowie y Niewiásty nágo chodzili popás/ biczuiąc się y siekąc rozgámi/ y ták się włoczyli po Swiećie Rotámi/ á chorągwie przed sobą nośili/ głossem lámentliwym wspomożenia Bożego wzywáiąc. Tych też nowych biczowników przyszło było kilá Rot do Polski z Węgier/ ále gdy doznano w ich Religiey błędow y występkow przećiw Bogu/ káránim tę Sectę záwściągniono y zágászono/ co się prętko wznieciło/ to niedługo świećiło.

Sectá nowa.

O Woynie Litewskiey ná Polaki y zburzeniu Sendomirskiey ziemie/ y o poimániu Kieystutá/ á oszukániu Zdraycow/ etc.

Długosz/ Cromer/ Miechouius/ Waporwski/ Bielski/ y Bonfinius Kronikarz Węgierski/ ták tę woynę y iey przyczynę ná rożnych mieyscách opisuią.

Skoro się (powiáda) morowe powietrze w Polszcze vćiszyło/ Litwá dla wydártey sobie od Polakow Rusi (ácz kolwiek wten czás od krzyżakow y ich pomocnikow Niemcow/ Fráncuzow y Czechow ćiężką woyną byli vtrapieni) Sendomirską ziemię częstymi náiázdámi práwie wszystkę zburzyli/ rozgromiwszy y rosproszywszy Polaki/ ktorzykolwiek śmieli się im zástáwić. Ruskiey też ziemię onę część/ ktorą był dawno Kázimierz Lubártowi Gedyminowicu wydárł/ pod moc swoię/ wyrzuciwszy Stárosty Polskie/ podbili.

Cromerus lib. 12. fol. 307. primæ editionis, secundæ verò fol. 209. Fusis fugatisq; nostris, si qui forte obiicere sese ipsis ausi sunt.

Włodimirz tákże w ktorym był Zamek Kázimierz z cegły zmurował/ Chełm/ Bełz/ y Brześćie przez podánie wzięli/ ze wszystkimi ich przyległośćiámi/ A z tych Zamkow według swey woley Polskie krainy plundrowáli. Stámtąd

Litwá zamki Wołyńskie y Ruskie odebráłá.

zás áż do

zá ó áż do Lwowá zagony puśćiwßy / gdy obaczyli obádwá zamki Lwowſkie przez Polaki zbudowáne / á nowymi murámi obwárowáne / y Polſkim Rycerſtwem porządnie opátrzone / dawßy pokoy ich dobywániu / okoliczne włości wßyſtkie mieczem y ogniem powoiowáli / y ſrogo poburzyli.

Litwá do Lwowá.
Circumiacentem oram omnem ferro & igni fœdè vaſtarunt.

Tymi ták tedy wielkimi ßkodámi Kázimierz Krol porußony roku Páńſkiego 1351. zebrawßy wielkie woyſká weſpołek z Ludowikiem Krolem Węgierſkim / ciągnął do Ruśi przeciw Litwie / gdzie poráziwßy ieden zagon Litewſki / Kieyſtutá w zámießáney bitwie Polacy poimáli / tákże wßyſtkę Włodimirſką ziemię zwoiowáli. Krolowie potym Kázimierz Polſki y Ludwig Węgierſki teyże zimy woyſko roſpuścili. Kieyſtut też był chowan w vczciwey ſtráży / á gdy ſię ſlubował ochrzćić rychło potym w nocy z więzienia vciekł oßukawßy Krolow / y ſtráżą.

Kieyſtut od Polakow poiman w bitwie.
Kieyſtut z więzienia vciekł.

A záraz zebrawßy woyſká Litewſkie z Bráćią / znowu do Ruśi przeciw Polakom ćiągnął / tám Włodimirſki Zamek pod Polaki bez wieśći vbieżawßy y złupiwßy ſpalił / y wßyſtkie ony kráiny ſobie y ſwym brátom przez Kázimierzá wydárte odyſkał / y do Litwy przywroćił / tákże y Hálickie włośći ácz dáleko od Litwy ná Węgierſkich gránicach y Wołoſkich położone z Lubártem Brátem poburzył.

Kieyſtut Włodimirz odiął wtory raz / y Halicz zburzył.

Cromerus miáſto Kieyſtutá / Lubártá być poimánego od Polakow w przegráney bitwie kłádzie / ále Długoſſus y Miechouius Kieyſtutá położyli / co podobniey / bo Lubárt iuß ſię był przed tym dawno ochrzćił w Ruſką wiárę gwoli żenie Xiężnie Włodimirſkiey / po ktorey y Wołyńſkie Xięſtwo ieſzcze zá Oycá Gedyminá wźiął w vdział / próżno ſię tedy miał ſlubowáć ochrzćić / ponieważ iuż był Chrześćiáninem / ále Kieyſtut był Pogáninem záwżdy / y ták vmárł / Kieyſtut tedy á nie Lubárt był poimany w ten czás / á obietnicą ochrzczenia z więzienia ſię wykręćił.

O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 19. fol. 227. Etiam Kieiſtutonem ducem Lituaniæ in quodam particulari certamine cœpit &c. ſ. d. Reges deludens, nocte effugit.

Bonfinius záś Kronikarz Węgierſki piße / iż tá woyná nie w Ruśi / ále w Litwie byłá / gdy káłuże / ieziorá / y rzeki vmárzły / á ná roſtoku zimy Węgrowie y Polacy z Litwy wyćiągnęli.

A Kieyſtut z Lubártem zá nimi ſłádem idąc / trzećią wypráwą Sendomirſką ziemię trzeći kroć áż do Záwichwoſtá z Litewſkimi kozáki zwoiowáli / máiąc ku temu wodze / ktorzy pogány ku burzeniu oyczyzny ſwoiey włáſney przywodzili / miedzy tymi zacnieyßych Długoß / y Cromer w ſwoich Kronikach powiádáią być Piotrá Pſonkę z Herbu Jánniny / y Otoná z Czechárowic Herbu Toporow / ktorzy będąc wiádomi iáko oyczycy położenia mieyſc / y ſpraw polſkich / potáiemnie naiázdy Litewſkie przywodzili / y porády ſwoich onym wydawáli. Tráfiło ſię tedy z przygody / iż gdy Litwá w ſrzodek Polſki z ſwoimi Xiążęty ćiągnąć vmyślili / Piotrá Pſonkę przerzeczonego dla przeſpiegowánia brodu ná Wiſłę poſłáli / ktory nálazwßy brod przez Wiſłę / długie láſki dla proſtego przeiáchánia w Rzece od brzegu do brzegu wtykał / á ſpráwiwßy to / Litwę w poſtudze ſwey vbeſpieczył. Máło potym Rybitwowie ná ono mieyſce w czołnach przypłynąwßy / ony láſki obaczyli / á domyśliwßy ſię zdrády / co ná nagłębßym y naprzykrzeyßym wirze Wiſły ony láſki álbo żerdzi powtykáli.

Długoß & Cromerus lib. 12.
Przywodcze Litwy do Polſki Pſonká y Tário.
Et ſic ars deluditur arte.

Potym Litwá w ćiemney nocy ná ono mieyſce z woyſkiem przyiáchawßy / áby tym łatwiey bez wieśći Polakow zonę ſtronę rzeki zdybáli / y ſpiących powiązáli / zá vkazániem Piotrá Pſonki po onych znákach w Wiſłę wiácháli / gdzie ich bárdzo wiele ná zárliwych wirach y z końmi poginęło / Co Xiążętá Litewſkie obaczywßy / obawiáiąc ſię zdrády / Piotrá Pſonkę iáko zdraycę ſwoiego ná brzegu

Otoż tobie záplátá.

ścieli/ A boiąc się Polskiey zássadki/ teyże nocy názad odciągnęli. Powiádáią iż Jagełło zostawszy Krolem Polskim/ ták Pszoncyne iáko Otonowe dobrá pobrał był/ dla tego występku/ áż zá przyczyną Pánow rádnych vprzeyma/ Otonowemu potomkowi Tárłowi Zakliczę máiętności wrocił/ Bo też był v niego Komornikiem/ á Pszoncyne dobrá/ iáko wieś Krzyżonowo do Lubelskiego Stárostwá przyłączył.

Jagełło Pszoncyne y Tárłowe dobrá ná się wziął.

Miechouius lib. 4. cap 19. Olgerd Podole do Polski należące zwoiował.

Olgerd zás Wielki Xiądz Litewski/ z Tátárámi przez Podole przyciągnąwszy/ kráiny Podolskie wszystkie Polskiey dzierżáwy ogniem/ y żelázem zwoiował/ á z wielkimi łupámi vszedł/ ktorymi się z Tátáry podzielił.

Nád to roku 1353. Lubárt Gedyminowic Brát Olgerdow Xiąże Wołyńskie y Luckie/ niedbáiąc ná przymierze/ ktore był Kázimierz Krol Polski z Litwą ná czás pewny postánowił/ zebrał się z Kozakámi Litewskimi/ y Wołyńskimi potáiemnie/ y przyszedł bez wieści pod Hálicki Zamek siodmego dniá Lipcá miesiącá/ Miásto Hálickie vbieżawszy/ Mieszczánow y Kupcow/ ktorzy się byli ná Jármárk ziáchali/ bárdzo wiele pobił/ á Miásto spalił/ ktore było w dzierżáwie Polskiey/ á stámtąd y z okolicznych włości zwoiowánych wielkich łupow nábrawszy/ do Litwy spiesznie vszedł. Potym zárázem złożywszy łupy y wzdobycz w chrominach álbo budach Litewskich (iáko ie Miechouius zowie) z więtszym woyskiem pod Záwichwost do Polski wtárgnął/ dziewiątego dniá Septembrá/ gdzie wszytki okoliczne włości/ folwárki/ miásteczká/ wsi złupiwszy/ á mieczem y ogniem zwoiowawszy/ niż się Polscy żołnierze we zbroie vbráli/ iák Długosz y Miechouius fol. 227. cap. 19. piszą/ wszystkie łupy y wzdobycz do Litewskich iáskiń y taynikow leśnych wwiodł w cále. A to skáránie Korony przez Litwę Miechouius przypisuie występkowi Kázimirzá Królá/ iż on opuściwszy cnotliwą małżonkę Adleidę/ iął się był nierządnych miłośnic/ ktorych miał dosyć po rożnych zamkach rozłożonych/ k temu iż się był rzucił ná dobrá Kościelne/ y ná Biskupá Krakowskiego Bodzentę. Potym Xiędzá Marciná Báryczkę/ co był nań klątwę przyniosł dał vtopić w Wiśle. Ták Pan Bog dziwny bicz swoy zá grzechy násze dopuszczáć raczy.

Lubart Halicz zwoiował.

Miecho. lib. 4.

Miecho. Et antequam milites Polonorum arma sumerent raptam prædam in latibula Lituaniæ deduxit.

Litwá bicz Boży ná Polskę.

X: Marcin Báryczká vtopion.

Tegoż roku 1353. gdy w Márcu/ w Kwietniu/ y w Máiu/ bárdzo pogodne á ciepłe dni/ zboża wszelákie pięknie roskocháły/ iż iuż kłossy kwitnęły/ wnet gwałtowne á ostre zimná vderzyły/ á zá tym śnieg spadł ták srogi/ iż ná dwá łokciá wzwyż leżał/ práwie w sobotę Swiąteczną/ y trwał ták aż do szostego dniá okrywszy kwitnące zboże/ żytá/ y iárzyny z wielkim strachem oraczow/ Ale skoro się śnieg rozpłynął/ gdy wszyscy mniemáli/ iż się zboża wszystki popsuią y wniwecz obrocą/ táka się okwitość y hoyna płodność zboża po onym śniegu/ iáko po naylepszym nawozie stáłá/ iż tákie ledwo kiedy były vrodzáie w Polszce/ w Rusi y w Litwie/ A ktorzy oracze śnieg z zboża zmiátáli/ tym się wszystko wniwecz obrociło.

Snieg wielki ná Swiątki.

Tegoż roku 1353. Olgerd/ Kieystut y Pátrik Xiążętá Litewskie zebráli woysko wielkie/ chcąc się pomścić nád Krzyżaki oney porażki pod Labiowem/ w ktorey ono y Xiąże Smolenskie vtonęło/ wtárgnęli tedy do Prus w Powiát Resilski/ gdzie wszystki wołości około Resilá okrutnie zwoiowáli/ á rospuściwszy dáley y głębiey w Pruską ziemię zagony/ bez odporu ogniem y mieczem/ co się im náwinęło burzyli/ y plundrowáli/ Potym bárdzo wiele ludzi Niemieckich stárych y młodych násiekwszy/ y pomordowawszy z wielkością więźniow y łupow do Litwy się wrocili.

Litwá Prussy zwoiowáłá.

A ná drugi rok 1354. Olgerd z Synem Skiergayłem/ á Kieystut z Pátrikiem do Prus znowu pod Wartemberg ciągnęli/ á wszystki okoliczne wołości zá Krolewiec mil piętnaście okrutnie zburzyli/ Miásteczká nieobronne/ dwory/

folwárki/

folwárki / y wsi popalili / stáre ludzi / y niedorosłe dziatki Niemieckie siekli / nie máiąc odporu áni odsieczy żadney / Bo iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 25. pisze / Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski / nie śmiał z wielkością Litwy bitwy stoczyć / tylko z zamkow z drugimi Krzyżakámi y z Kontory / ná kurzące się wołości wyglądał / á Xiążętá Litewskie z wielkimi łupámi y wzdobyczámi / y rotámi więzniow do Litwy się wcále wróciły.

Litwá 15. mil zá Krolem cem Prussy zburzyłá.

Roku záś 1355. Kázimierz Krol widząc podgorskiey Rusi kráiny dla częstych naiázdow Litewskich zburzone y puste / Niemieckiego narodu ludzi w kráinach támtych osádził / ktorzy iesżcze y dziś po Wsiach mieszkáią około Przeworská / Przemyślá / Sanoká / y Járosławia / á iákom sam widział / są osobliwi gospodarze.

Niemcy ná Podgorzu osádzeni.

Tegoż roku Mázowieckie Xiążę Semowit Xięstwo swoie Mázowieckie do Korony Polskiey przyłączył z y wcielił / y przysięgę z hołdem Krolowi Kázimierzowi w Kálisżu vczynił / posłuszeństwo też / y pomoc spolną przeciw káżdemu Koronnemu nieprzyiacielowi / ták Chrześciáńskiemu iáko Pogáńskiemu postąpił / y ślubował / Krolá Kázimierzá / y insże Krole Polskie iego následniki dziedzicámi y Pány Mázowieckiey ziemie przyznawáiąc / á siebie y insże Xiążętá Mázowieckie po sobie będące hołdownikámi Koronnymi być obiecuiąc / z Biskupem Płockim / y ze wszytkimi Pány Mázowieckimi.

Mázowsze do Polski.

Tegoż Roku Krol Kázimierz Płockie Miásto w Mázowszu murem nowym y wieżámi otoczył / y Zamek Płocki drugim murem obwárował / przeciw częstym kozáckim naiázdow Litewskim.

Płocko murem obwiedzione.

O wzaiemnym Burzeniu
Prus przez Litwę / á Litwy y Zmodzi przez Krzyżaki y o troiákim poimániu Kieystutowym / á o zburzeniu Kowná.

Rozdział VIII.

TEgoż roku 1355. Winrik Kniprode Mistrz wielki Pruski / chcąc się pomścić nád Litwą swoich ziem przeszłych lat zburzenia / ciągnął do Zmodzi z wielkim woyskiem Niemieckim / gdzie powiát Miednicki / y wszystkę Zmodzką ziemię zburzył / y zwoiował / á posiekwszy / y pomordowawszy dziatki niedorosłe / y stárych / co się do robot niegodzili / pobiwszy / z wielkością więzniow y łupow wrócił się do Rágnety / ále skoro przyiáchał teyże nocy Zamek Rágnetski z przygody zgorzał / y Mistrz Winrik spadwszy z Koniá rękę práwą złamał / zá ktorym nieszczęściem Krzyżáckim Zmodzi z więzienia bárdzo wiele vciekło.

Miednicki Powiát zburzony.

Rágnetá zgorzálá.

Winrik rękę złamał.

A ná nowy rok 1356. w wigilią świętey Agniesżki / Xiążętá Litewskie Olgerd / Kieystut y Patrik z wielkim á mocnym woyskiem do Pruskich ziem ciągnęli / ktore ták wszerz iáko wzdłuż rożno rospuściwszy zagony woiowáli y splundrowáli ogniem y mieczem przes dni kilkonaście / ták srogo iż prawie wszystkie Prussy

O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 25. fol. 260. in magno et forti exercitu. Miech: Adeò vt ferè vniuersam

Prußiam hoſtiliter peruagaſſe crediti ſunt. Magiſtro et Cruciger is in aciem prodire non audentibus.

Pruſſy nieprzyiacielſką zápálczywością zprzechodzili / y poburzyli. Bo Miſtrz Winrik y Krzyżacy nie śmieli im odporu dáć / áni ſię z Zamkow wychylić. A Litwá z wielkością niezliczonych więźniow / y rozmáitych łupow do Litwy ſię wcále wrocili.

Wielka á ogromna wypráwá Xiążąt Chrześciáńſkich ná Litwę.

Roku záś 1357. Xiążętá y wßyſtki ſtany Rzeße Niemieckiey / y Rycerſtwo z Frankoniey / Szwabſkiey ziemie / z Angliey y z Fránciey / ſłyßąc o ták ſrogim vciśnieniu y zwoiowániu Krzyżakow ſwoich w Pruſiech przez Litwę pogány / zebráwßy wielkie woyſká / wßyſcy ſię wypráwili ná święta woynę do Litwy / Zołnierzow też y Rycerſtwá dobrowolnego bárdzo wiele przyćiągnęło z Czeſkiey / Moráwſkiey / Pomorſkiey / y Sláſkiey ziemie ná pomoc Krzyżakom / Winrikus tákże Miſtrz Pruſki rußywßy wßyſtkich Pruſſakow y Kontorow z Rycerſtwem zakonu ſwoiego / gdy ſam ná rękę złamáną bárdzo chorował / przełożył nád nimi Hetmánem wielkim Zifridá z Dáweltu Márßałká Pruſkiego. A

Miech: fol. 26. lib. 4.

Litwá y Zmodź zburzona.

gdy ze wßyſtkimi woyſkámi do Zmodzi y do Litwy wćiągnęli / á żadnego odporu przećiw ſobie nie mieli / burzyli / palili / y plundrowáli wßyſtki śiołá y włośći / wßelkiego okrućieńſtwá nád chłopkámi y ludem proſtym wzáiem bez litośći vżywáiąc / á potym ſię do Prus z wielkośćią łupow y więźniow Litewſkich wrocili.

Roku 1359. do Kazimierzá Krolá Polſkiego Stephan Woiewodzic Wołoſki z częśćią Pánow Wołoſkich vciekł / proßąc o pomoc przećiw Brátu Petrikowi / á obiecuiąc ſię być ná potym Hołdownikiem Kroleſtwu Polſkiemu.

Pierwßa wypráwá Polakow do Wołoch nießczeſliwa.

Kázimierz tedy Krol / poſłał z nim woyſko z máłey Polſki y z Ruśi zebráne ná nowie Mieſiącá Lipcá. A gdy do Wołoſkiey ziemie wćiągnęli / nie śmiał z nimi zwieść iáwney bitwy Petryło Woiewodá / widząc iß nierowno. Ale vdawßy ſię do chytrych fortelow / w leśie Płoniny rzeczonym / przez ktory Polacy mieli z woyſkiem ćiągnąć / záſſádził ſię z pießymi vſámi Wołochow ſwoich / z koſſámi / z łukámi / z kußámi / y z włoczniámi / drzewá też z obudwu ſtron drogi podćináć kazał / ták iż ſię tylko trochę ná pniach trzymáły / á iáko ſkoro Polſkie woyſko wonę gęſtwinę y w śiołá nágotowáne weßli / wnet Wołochowie z záſſadki wyſkoczywßy drzewá podrąbáne poczęli obaláć / á potym iedno drzewo o drugie ſię powaláło / á tym zdrádliwym fortelem Polakow wßyſtkich práwie iáko w śieći pogromili / pobili / y záttumili / á ktorzy żywo zoſtáli / y tych iednych z nogámi / drugich z rękomá / grzbiety / y inßymi członkámi połamánemi od gwałtu wálącego ſię drzewá porániony ch / y vłomnych poimáli / y chorągwie / y wßyſtki obozy z naczyniem woiennym pobráli / zwłáßczá

Polacy od Wołochow porażeni y Chorągwie pobráne.

trzy czelnieyße wielkie ziemſkie Chorągwie / Krákowſká z Orłem Koronnym / Sendomirſká z trzemi polámi / y z trzemi rzędámi Gwiazd / Lwowſka / ze Lwem w złotey Koronie / á dziewięć Chorągwi mnieyßych Fámiliy przednieyßych Slácheckich / pod Herbámi Toporow / Leliwow / Liſſow / Ráwiczow / Grifow / Srzemiánow / Habdánkow / Połukośćow / Strzemienow etc. Sam tylko Na-

Nawoy Toczyńſki.

woy Tęczyńſki obronną ręką z tego pobóyſczá / zdrowo vßedł / potym do Rzymá záwędrowawßy Duchownym zoſtał / y był Dziekanem Krákowſkim / ácz Cromerus piße iż y ten był poimán / weſpołek z Zbigniewem Oleśnickim / Dziádem onego Zbigniewá / ktory był potym zá Jagełá Biſkupem Krákowſkim y Cárdinałem.

Kázimierz Krol z tey porażki ſwoiego woyſká y potrácenia Rycerſtwá záſmucony / poſłał do Petriká Wołoſkiego Woiewody / áby więźnie koronne (bo było bárdzo wiele Paniąt Polſkich poimánych) dał ná okup / co śnádnie zá pieniądze otrzymał / A to byłá pierwßa porażká Polakow od Wołochow / y lás zdrádliwy Płoniny / Roku 1359. á druga ná Bukowinie nießczęſney zá Albrichtá Krolá Polſkiego roku 1497. iáko o tym będzie niżey.

Roku

Roku záś 1360. Winrik Kniprode Mistrz Pruski/ przybyćim woyská nowego Niemieckiego z Márgrábią Brándeburskim Ludowikiem Synem Ludwiká Cesárzá posilony/ wypráwił się ná Litwę/ á przełożywszy nád wszystkim woyskiem Schindekopá Márszałká zakonnego wielkiego Hetmánem/ kráiny Litewskie y Zmodzkie woiował/ Potym z wielkością więzniow y łupow do Prus się wroćił. Wszákże tegoż roku ná początku zimy/ z nowu się do Litwy w inszą stronę obroćił/ gdzie poburzywszy okoliczne włości/ łupy y więźnie do Prus wywiodł. A trzeci raz odwrot z więtszym Niemieckim woyskiem wtrzećią stronę Litewską/ iesżcze nie woiowáną vczynił/ á ták srogo tymi trzemá wypráwámi ony kráiny zwoiował/ iż więtsza część ziemie Zmodzkiey y Litewskiey pustkámi bez ludzi y osad stáłá.

Ludowik Cesárzowic Margraff Brandenburski ná Litwe.

Schindekop Márszałek y Hetman.

Litwá y Zmodź okrutnie zburzone.

Kieistut niebórak Xiąże Zmodzkie y Trockie z żáłośćią zburzoney oyczyzny vwiedziony/ zebrawszy się iáko mogł naprętcey z swoimi Troczany y z Zmodzią/ vderzył ná woysko Krzyżáckie trzeci raz z łupámi y z więźniámi do Prus wyciągáiące/ gdzie ácz się dość mężnie potykał/ od wielkośći zbroynych vfow Niemieckich zewsząd ogárniony/ był poiman. A ták tá trzecia wypráwá Krzyżácka do Litwy byłá nád insze sławnieysza poimánim Kieistutowym/ iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 26. piszą/ wszákże Kieistut tegoż roku gdy dał zá siebie wiele więzniow Chrześćiáńskich w Prusiech nábránych/ był z więzienia od Krzyżakow wypuszczony/ y wroćił się we zdrowiu do Trok.

Kieistut w bitwie poiman.

Kieistut się więźniámi okupił.

Roku 1361. Niiáki Páweł Mnich Zakonu Dominikanow/ powiádáiąc káwnie ná kazániu v Fáry w Krákowie/ iż się Panná Mária w grzechu pierworodnym národziłá/ spadł z kázálnice y zárázem skonał.

Cud.

Tegoż roku Kázimirz Krol Polski/ od Vrbaná Papieżá otrzymał/ iż Arcibiskupa w Ruśi w Mieśćie Lwowie postánowił/ z Plebániey Cátedrę vczyniwszy y nádawszy.

Arcibiskup we Lwowie tiedy.

Pirwszy Arcibiskup Lwowski/ Cristinus Slácháic Polski był poświęcon od Jakobá Swinki Arcibiskupá Gnieznieńskiego/ przy bytnośći Kázimierzá Królá.

Tegoż Roku Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski/ przełożywszy nád woyskiem Niemieckim y Pruskim/ Henriká Kramfeltá Commendatorá wielkiego Hetmánem/ wypráwił go ná burzenie ziem Ruskich/ iák Miechouius lib. 4. cap. 26. pisze: A gdy iego przedsięwzięcie potopy z częstych á vstáwicznych dzdzow przeszkodziły/ áby się prożno oná wypráwá nie zwłoczył/ ciągnął z woyskiem do Litewskich kráin/ ktore gdy ogniem y mieczem począł woiowáć/ wnet Olgert/ Kieistut/ y Pátrik Syn iego bez wieśći z woyskámi Litewskimi y Zmodzkimi przypadwszy/ vderzyli ná woysko Krzyżáckie bespieczne/ y nieprzyiaciela niespodziewáiące/ á stoczywszy srogą bitwę z Niemcy/ długo wątpliwe szczęśćie otrzymánia plácu obiemá stronom zwłaczáło/ áż ná ostátek do Niemcow się zwyćięstwo náchyliło/ ktorzy obwárowánym obozem y zbroią Litwę przemagáli/ Nád to poimánie wtore Kieistutowo przymnożyło im zwyćięstwá/ Bo Kieistut naprawuiąc strácone y pomieszáne szyki Litewskie/ á sam y Hetmáná porządnego y przeważnego mądrą spráwą/ y Rycerzá dzielnego mężną práwicą vrząd wypełniáiąc/ gdy się śćiął sam á sam z Henrikiem Hekterzbekiem Krzyżakiem/ Rycerzem pássowánym/ był od niego drzewem z koniá wybity/ tákże żywy w ręce Niemieckie przyszedł. Patrik záś Syn iego gdy się przebijał przez woysko Niemieckie/ chcąc Oycá rátowáć/ y odbić z poimánia/ od drugiego Krzyżaká Henriká Hoberg był tákże drzewem wysádzony z koniá/ á gdy go chćieli Niemcy poimáć/ rzućiłá się do nich Litwá z wielkim pędem/ á bijąc się z Niemcy ná vmor/ odbili go/ y wyrátowáli z pośrzodku woyská Krzyżáckiego/ y vszli z nim obronną ręką z onego poboyscza. Krzyżacy też z łupámi y z zwyćięstwem wroćili się do Prus/ wiodąc

Henrik Kramfelt Hetman do Litwy y do Rusi.

Bitwá Litwy z Niemcy.

Kieistut wspolney poiedynkowey bitwie poiman wtory raz.

O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 26. fol. 263.

Miecho. Kieistut in Castrum Mariemburg delatus, illic in testudine forti vinctus catenatus &c.

wiodąc z sobą poimánego Kieystutá Xiążę Trockie y Zmodzkie / ktorego przywiozwßy do Málborku / łańcuchem y pętámi związáli / y wsádzili go do mocnego sklepu ná więzienie / wßákże tę nędzę onego więzienia tylko dwá dni ciérpiał / Bo ieden Litwin ktory niedawno ochrzciwßy się w Málborku mießkał / dodał mu rády / y naczynia / iż się y z pętá / y z łáńcuchá y z sklepu zámurowánego wyłamał / nád to pomagáiąc mu wiernie / dodał mu płáßczá białego / według Krzyżáckiego Hábitu álbo noßenia z krzyżem czarnym / tákże ßpady y koniá / A ták z Zamku we dnie sobie wyiáchał przez Miásto w Krzyżáckim vbierze / y oßukał wßystkich / Mistrzá / Krzyżakow / Kontorow y Mießczány Málborskie / iż kto go iedno podkał iádącego sobie drogą / wßyscy mu się iáko Krzyżakowi kłániáli / potym gdy do wielkiey á gęstey pußczey wiáchał / porzuciwßy koniá w iedney błotney káłuży / krył się przes kilko dni w lesie / strzegąc się Niemcow / ktorzy go z Malborku gonili / obaczywßy iż z więzienia vciekł / á nie śmieiąc dla pogoniey we dnie iść / wßystko nocą wędrował przez gęste lássy piechotą / Potym chudziná mniemáiąc iżby do Litwy ßedł / álbo do Zmodzi / zbłądził w lesiech / bo nie drogą ßedł / ále známionuiąc się po Słońcu przez gęste lássy / y błotne stárzyny dárł się gdzie mogł / áż tráfił do Mázowßa / y przyßedł vbłociwßy się y vßárgawßy á iáko łotr ośárpawßy ßáty po chróście y zgłodzony do

Kieistut do corki przyßedł.

Corki swoiey Xiężny Mázowieckiey Anny álbo Danuty / ktora byłá w małżeństwie zá Janußem Xiążęciem Mázowieckim. Od tey tedy wonej nędzy poznány / był z wielką rádością y weselim wdzięcznie przyięty / á odpocząwßy z onego trudu kilko dni / y wychwostawßy się w łáźni / á posiliwßy piciem y potráwámi przyprawnymi żywot zemdlony / odprowádzon był do Litwy vczciwie / ná koniech z wozámi y pocztem dworzan Xiążęciá Mázowieckiego / z ktorego iego iuß zwątpionego zwrocenia / wßystká Litwá y Brácia wielce byli pocießeni.

Magno solatio tam fratribus quàm genti fuit.

Poprawił się Kieistut po więzieniu.

Castrum S. Ioannis conquisiuit & incendit.

Miech: Ab inde ad castrum Danck venit.

Zárázem tedy chcąc się pomścić swoiego więzienia / zebrał woysko wielkie z Litwy y z Zmodzi / y wtargnął do Prus / gdzie naprzod Zamek świętego Janá obległ / á ßturmuiąc vsilnie dobył go / gdzie wziął skárby wielkie / Niemcow pobił / drugich powiązał / á Zamek zburzył y spalił. Zámtąd záś ogniem y mieczem wßystki włości burząc / do Gdańská przyciągnął / tám też Zamku Gdańskiego dobywßy / spalił go / y Komendatorá zacnego Janá Kolliná ná nim z wielą inßych Krzyżakow poimał. Przyciągnął potym do trzeciego zamku Hekhersberg rzeczonego (ktory trzymał on Rycerz Henryk Heckerberg co go był z koniá wybił y w przeßłey bitwie poimał) przypuścił tedy do ßturmu Litwę y Zmodź z drábinámi / ták iż Zamek vbiegli y bramy wysiekli / ktory wybrawßy / á Niemcow w nim posiekwßy / spalili ich z Zamkiem záraz. A gdy się iuż Kieystut z łupámi y z więźniámi do Litwy zwrácał / dogonili go dwá Komendatorowie z woyskiem Krzyżáckim / ieden z Rástembergu / á drugi z Bartensteinu / y vderzyli ná woysko Litewskie z wielkim okrzykiem / podkáli się mężnie zobudwu stron zápalczywie / Niemcom ßło áby łupy odbili / Litwie záś áby ich y sámi siebie w ziemi nieprzyiácielskiey obronili / ále iż pospolicie pies ná swych śmieciach śmielßy bywa / otrzymáli gorę Krzyżacy nád Litwą / y łupy y więźniow odbili / tám trzeci kroć iáko Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 26. fol. 243. y Kroniki Pruskie tymi słowy świádczą: *Dux ipse Kieistut equo à Wernero de Windeken deiectus pedester audacißimè pugnans, deiectoris sui equo interfecto: per Commendatorem de Niessowa vulneratus. à Cōmendatore de Bartenstein capitur, &c.* Kieystut sam Xiążę Zmodzkie / gdy y tám y sám vßy Niemieckie przebiiáiąc ieździł / y lud swoy przywodził ku bitwie / od iednego Rycerzá Wernerá z Windekien był z koniá wysádzony drzewem / ále gdy się pießo bárdzo mężnie y śmiele bronił / y pod Windekenem Wernerem co go zbił / koniá zábił / od Komendatorá z Niessowy ránion / á od drugiego Comendatorá z Barten-

Kieistut trzy Zamki wziął w Prusiech.

Multisq; spolijs onustus redibat.

Bitwá Litwy z Niemcy.

Kieistut z koniá wybity pießo się broni.

Kieistut w bitwie ránion y poimán trzeci raz.

z Bartensteinu poimany trzeci raz / wszákze rychło potym gdy go máło opátrznie strzezono w wiezieniu / po trzeći kroć Krzyzakow oszukawszy vciekł z wiezienia do Litwy piechotą / dla czego wielkie poswarki / y podeyrzenia v Krzyzakow były vrosły / gdy ieden ná drugiego wkłádał winę niepilnowania Kieystutá w wiezieniu. A ty wszystki dzielnośći / poimánie / y wysiglowánie z wiezienia Malborskiego / y z inszych niebespiecznośći / Kieystutowe nieswiádomi Historiy prawdziwych / á zwłaszczá y Litwá sámá z Rusią / omylnie Witułtowi Synowi Kieystutowemu przywłaszczáią / ktory iesżcze w ten czás ná woynie áni ..ywał / Tylko Pátrik drugi Brát iego ten iest sławny dzielnośćią rycerską w Kronikach Pr... h / y v Długoszá tákze Miechouiussá wty czássy. Ale Kieystut drugi Vlisses / Hector / Diomedes / y Carpedon Litewski / y Bracią / krom iednego Olgerdá / y Syny swoie wszystki dzielnośćiámi rycerskimi y przeważnymi naiazdámi do Prus (ktore áż po Gdańsko etc. woiował) przeniosł y przewyższył / Ale áczkolwiek on ták przemyslnie poki był żyw z wiezienia Krzyzáckiego trzy kroć się wysiglował / iednák sławá iego wieczney pámięći godna / przes lat 197. dla niewdzięcznośći czássow áż do tego roku 1575. gdy to piszemy w ćiemnochmurnych iáskiniach siedziáłá / iáko y inszych Xiążąt Litewskich przeważnie dzielnych / o ktorych drugi włásny Litwin przedtym áni słychał / ktorycheśmy ná ten czás według szczerey á vprzeymey możnośći / z niegodnego w tych otchłániach wiezienia / prawdą pilnie zebránych y porządnie wybádánych Historiy rátowáli.

Miech: Kieistut iterum Crucigeros fallens, de quo apud eos magni morsus habebantur captiuitatem euadens in Lituaniam peruenit.

Roku záś 1362. Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski / zebráwszy wielkie woysko Niemieckie ták z Rzeszę iáko z dobrowolnych Pielgrzymow z Czech / z Slaská / z Fránciey / z Angliey / z Daniey / z Renu / z Westwaliey etc. y z Pruskiey ziemie / wypráwił się sam osobą swoią do Litwy ná początku Wiosny gdzie Kowno Zamek naprzo.. obegnał / y dobywał go ze wszech stron / A Xiążętá Litewskie Olgerd / Kieis... / y Pátrik / chcąc Niemcow odbić od oblężenia / vderzyli ná ich oboz we Czwartek po Niedzieli wstępney / á gdy się z obudwu stron mężnie y vpornie potykáli / y bili / otrzymáli plác Niemcy / ták iż Litwá vstąpić musiáłá z swoimi Xiążęty : A Mistrz Winrik odpłoszywszy ich / tym vsilniey y gwałtowniey Kowná dobywał / táránámi y podkopámi mury rozwaláiąc / y strzelbę ognistą vstáwicznie pusczáiąc / Potym w Sobotę Wielkonocną podkopawszy mury / y zápaliwszy ná kilko mieyscach strzelbą ognistą sciány / wieże / y budowánie / wzięli Krzyzacy Zamek Kowienski / wszákże kiedy Niemcy biegli do szturmu / mur podkopány ná nich vpadł / y bárdzo wiele ludu z Krzyzáckiego woyská przywálił y podusził / w Zamku też zápalonym wielka wielkość Litwy broniąca błánkow od ogniá zgorzáłá / Trzy tysiące Litwy w tym oblężeniu pobitych y pomárłych zginęło / á Woydat Xiąże Kieistutow Syn z trzydziesćią y szesćią przednieyszych Boiar Litewskich / támże w Kownie poimány / był wzięt do wiezienia / O czym Miechouius pisze lib. 4. cap. 27. iż y dziáłami y ognistą strzelbą / iáko on zowie *machinarum crebra contusione, & telorum ignitorum proiectione*, w ten czás Krzyzacy Kowná dobywáli / skąd się pokázuie / iż iusz wten czás strzelbá ognistá / Dziáłá y Rusnice v nich w zwyczáiu być poczęły / y tym więcey Litwę tępili.

Miech. lib. 4. cap. 27.

Kowno oblężone.

Litwá porázona pod Kownem.

Kowienskie mury podkopem obálone / Niemcow szturmuiących pobity.

Y teras Litwá spiewa o Zmodzo Xiążęciu iednym Giegrockim / ktory w tym oblężeniu lámentliwie nárzeka / mowiąc / nietákci mi zamku żal / iáko mężnych rycerzow y Boiárow w ogniu gorąiących / á to Xiąże Gedrockie był Hetman ich.

Woydat Kieistutowic poiman.

Názáiutrz w Wielkonocną chwálebną Niedzielę / Dzień swięty Zmartwychwstánia Páńskiego / támże ná Horodzisću Kowienskim Krzyzacy obchodzili / á Mszą Bártłomiey Sambiyski Biskup odpráwował.

W Poniedziałek záś Wielkonocny rozwaliwszy do ostátká sciány murow Zamkowych / y wszystki przekopy z ziemią porownawszy / ruszył się Winrikus

Kowno wzięte w Wielkonocną Sobotę.

Piſten ſpalon. Miſtrz do zamku Piſteny z woyſkiem / ktory gdy nalazł od Litwy opuſzczony/
kazał go zapalić / á przyciagnawßy y przyßancowawßy ſie do zamku trzeciego
Wielony wzię- Wielony/ dobył go czwartego dniá / vſtáwicznymi ßturmámi/ od Wielony po-
ta. tym z wielkoscia wiezniow y łupow wrocił ſie do Málborku. Tegoż czáſſu
Kometá ogoniáſta trwáłá pieć niedziel cáłych.

Tegoż roku 1362. w Litwie dla czeſtych woien y burzenia Krzyżáckiego/
á w Polßcze dla nievrodzáiu y wymárcia przes powietrze morowe/ gdy niebyło
Głod w Polßce y w Litwie. komu ziemie wyrobić / głod wielki pánował. Ale Krol Kazimierz w Polßcze
ſnádnie ten głod vſmierzył/ máiac gumná y folwárki ſwoie z vrodzáiu przeßłych
lat wßelkiego zboża pełne/ bogátym zá pieniadze ſłußnie przedawáć kazał/ á
lud vbogi zamiáne bydła y inßych máietnośći zboże bráli/ drugich zás wietßa
cześć / áni pieniedzy / áni zamiány máiac / do robot wßelkich zá żywność przyi-
Genes. cap. 41. mowáni byli. A ták w ten czás Kázimierz Krol Polſki iáko drugi Pharao
Goſpodárſtwo Kázimierza Krolá polſkiego. Egiptſki przes Josephá/ bárdzo wiele Miaſt y Zamkow/álbo wßyſtkich prá-
wie ile ich widzimy murowánych w Polßcze murámi / wáłámi / y przekopámi
obwárował/Stáwow/Sadzáwek/Rur/Grobli/ y Kośćiołow ná cześć y chwa-
łe Pánu Bogu nábudował / á robotnikom wßyſtkim y vboſtwu nieprożnuiacé-
mu z folwárkow Krolewſkich doſtátki dawano/ Ták y ludzie od márcia gło-
dem przez zły czás przechował/ y wieczny pożytek Koronie vczynił / y do ſkárbu
ſwego wielka ſumme pieniedzy zgromádził/ ktora mu potym wiele ku ſławie po-
mogłá/ gdy tegoż roku zá Károluſſá Ceſárzá y Krolá Czeſkiego Wnuczke ſwoie
Elżbiete Xiażećiá Sczecinſkiego Boguſławá Corke / ktora byłá vrodzona z
Wnuczki Gediminowey Helżbiety/ w małżeńſtwo wydawał/ ná ktorym ſław-
nym weſelu przez 20. dni z wielka hoynośćia ſpráwowánym/ Był Karolus Ce-
ſarz z Niemieckimi / Czeſkimi / y Moráwſkimi Pány y Grofámi/ Ludwig We-
Sławne weſele w Krákowie. gierſki / Sigmunt Duńſki y Gotſki / Piotr Cypryiſki Krolowie / k temu Xiaże-
tá Báwárſkie / Semowit Mázowieckie / Boleſław Swidnickie / Włádiſław
Opolſkie/ y Boguſław Stethinſkie z Corka ſwoia Helżbieta Ceſſárzowi poślu-
biona / Wnuczka Kazimierzowa / á Práwnuczka Gediminá Wielkiego Xia-
dzá Litewſkiego. Tych też wßyſtkich Krolow y Xiażat ze wßyſtkimi gośćiá-
mi / ieden Mießczánin Krákowſki Raycá Werinek imieniem / bedac Száfá-
rzem Krolewſkim / w domu ſwoim kilko dni czeſtował / y hoynie wßyſtkich
vdárował / ták iż ſámemu Krolowi Kázimierzowi y Pánu ſwemu dał vpo-
100000 podarek złotych czerwonych. minki / ktore ná ſto tyſiecy złotych we złoćie ßácowano / ná tymże Weſelu ći
wßyſcy Krolowie y Ceſarz wieczne przymierze miedzy ſoba ſpolnymi przyſie-
gámi vczynili zátárwßy pierwße waśni.

Ná drugi Rok 1363. Winrikus Miſtrz Pruſki/ gdy mu przyćiagnał ná
pomoc Wolffgang Grábiá Báwárſki z woyſkiem Niemieckim / w dzień świe-
tey Agnießki wyprawił ſie znowu do Litwy/ á roſpuśćiwßy kilkonaśćie zagonow
iezdnych Reiterow w rożne ſtrony/ bárdzo okrutnie Zmodź y Litwe zwoiował/
Zmodź okrutnie zwoiowána. zwłaßczá powiáty Panreimſki / Eroglemſki / (ma być podobniey Eraigolſki)
Lambimſki/ogniem/mieczem/ y łupieſtwy ſplundrował. Miſtrz też Liflandſki
ze wßyſtkim zakonem ſwoim y z woyſkámi Liflandſkimi/przyćiagnał do Litwy
z druga ſtrone ná pomoc Winrikowi Miſtrzowi Pruſkiemu/ á rozdzieliwßy woy-
Miſtrz Liflandſki Litwe burzy. ſko ná dwoie/ iedny vſy ſam Miſtrz Liflandſki/ á drugie Márßalek iego ſpráwo-
wał/ Potym złaczywßy ſie wßyſcy trzey z woyſkámi Pruſkiemi/ y Báwárſki-
mi weſpołek/ wßyſtki kráiny Litewſkie wßerz y wzdłuż woiowáli / gdy ſie im
Xiażetá Litewſkie nie śmiáły záſtáwić wſtepnym y iáwnym boiem / dla
ich wielkiey mocy / tylko z katow á wtarczkámi śćiekáli ná obozy Nie-
mieckie.

mieckie. A ták Winrik Mistrz Pruski z Grábią Báwárskim do Prus/ á Mistrz Liflandski z Kontorámi swoimi do Lifland obciązeni wielkimi łupámi/ z rotámi więzniow wyciągneli.

Márßałek zás Pruski wielki Henrik Schindekop rzeczony z nowym woyskiem świeżo z Niemiec przybyłym do Litwy (ledwo pierwße łupy złożywßy) odwrot vczynił/ á gdy obległ Zamek Gartin álbo Grodno nád Niemnem/ strácił kilko ßturmow/ y był odbity y odpędzony od oblężenia przes Pátryká Xiążę Syná Kieystutowego/ ktory się wten czás był záwárł w Grodnie/ y obronił mężnie Zamku/ zbiwßy Niemcow bárdzo wiele/ A Márßałek Pruski zburzywßy włości Grodzienskie/ wrocił się do Prus z więzniámi y z łupámi.

Niemcy v szturmu pod Grodnem pobiti.

Roku zás 1364. Xiążętá Litewskie Zamku Kowienskiego zburzonego/ drzewem y palámi dębowemi opráwowáli/ y most wielki ná rzece Niemnie dla obrony zamkowey zbudowáli/ ktore budowánie Comendator z Rágnety przyciągnąwßy z woyskiem Niemieckim/ gdy Litwá od budowánia zamku vciekłá/ spalił y z gruntu wywrocił.

Litwá Kowno opráwuie prożno.

Tym też czássem Winrik Mistrz Pruski/ z więtßym woyskiem przyciągnął pod zamek Pistow/ ktory tákże nálazwßy pusty gdy Litwá z niego vciekłá spalił.

Pistow spalon.

Potym do zamku Wielony przyßáncowawßy się z woyskiem/ á dobywáiąc go vsilnym ßturmowánim/ kazał złożyć wielką gromádę drew suchych pod miotem pod blánki idąc/ á zápaliwßy on stog drew/ gdy wiátr k temu gwałtowny pomagał do rozrząženia więtßego/ Zamek Welonski spalił/ y ták go dobył/ gdzie wiele Litwy w ogniu zginęło. A Stárostá zamkowy Gastawdus (iák go Miechouius y Długoß zowią) álbo Gastałdus/ po náßemu Gastołd poimány/ gdy go Landsknechtowie Niemcy wiedli do Namiotu Márßałkowego/ zábili go miedzy rękomá wiodących poswárzywßy się o iego poimánie. A skoro woyská Krzyżackie z Litwy do Prus wyciągnęły/ zebrał Xiążę Kieistut woysko z Zmodzi y z Troczan/ z ktorymi ściešką tájemnymi wtárgnąwßy do Prus/ wßystki kráiny około Jurgemborku zwoiował y spustoßył/ á nábrawßy łupow y więzniow bárdzo wiele do Litwy się wrocił bez odporu/ tylko Komendator Jurgemborski niktorych z Litwy/ ktorzy się zá woyskiem opozdnili w pußczy poimał.

Znáć iż byłá Litwá znowu Wielone zábudowáłá.
Wielona czwarty raz wzięta od Niemcow.
Gastołd Stárostá Wielonski poimány y zábity.
Miech. fol. 244
Kieistut Prussy burzy.
Jurgemborg álbo Jurborg ná gościnceu od Krolewcá 12. mil/ od Insterborku puł mile/ gdziem sam widział roku 1580 báßte iedne v tego zamku od Litwy roskopána.

Potym gdy Márßałek Pruski Zmodź woiował/ Kieistut Xiążę zebrawßy się z Litwą vderzył ná iego woysko/ ktore pozad ciągnęło/ ktore pobił y poráził/ y łup wßystek z więzniámi Zmodzkimi odbił/ á potym ná wálne woysko Niemieckie/ w ktorym był sam Márßałek wielki Schindekop Henrik zápalczywiey y śmieley ciągnął/ ále Márßałek widząc zádnie woysko posilecżne od Litwy porázone/ porzyciwßy ostátek łupow vciekł do Prus z ostátkiem woyská.

Kieistut Niemcow w Zmodzi poráził.

Tegoż roku w Litwie y w Polßcze táka sroga zimá byłá/ iż bydło domowe y źwierzętá w lesiech od zimná wyzdychały/ tákże ptacy/ y drzewá w sádach owocne poschły.

Zimá sroga.

Roku zás 1365. Kieystut Xiążę Zmodzkie/ Trockie y Podláskie/ zebrawßy wielkie woysko z Litwy y z Zmodzi przes leśne skryte y tájemne ścieżki wtárgnął do Prus/ y dobył mocą zamku Angerborku/ á zburzywßy okoliczne włości/ do Zmodzi z łupem y z więzniámi viezdżał/ Gonili go z woyskiem Krzyżacy z Woytem wielkim Sambiyskiey ziemie y z niktorymi Kontorámi/ ále gdy łupu zábránego Kieistutowi odbić y odiąć niemogli/ zburzyli też powiát Eroglenski (ma być Eraigolski) y wrocili się do Prus z łupámi wzaiemnymi.

Kieistut Angerborg wziął/ y Prussy zburzył.
Eraigolski Powiát od Niemcow zburzony.

Potym tegoż roku czterzey Xiążętá Litewskie Olgerd wielki Xiądz/ Kieystut/ Patrik y Alexander/ zebrawßy wielkie á mocne woyská/ czworákimi vfámi y zagonámi do Prus wciągnęli/ gdzie wßystki kráiny pográniczne srogim y

Litwá srogo Prussy zwoiowáłá.

 okrutnym

Rágnetá Litwá wźięłá/ zamek wielki/ y budowny nád Niemnem iákom ſam widźiał/ od Tilze milá.

okrutnym burzenim zwoiowáli / á dobywßy zamku Rágnety y Telze/ y wiele inßych Miáſteczek okolicznych popaliwßy / támże w Pruſiech Bogom ſwoim pogáńſkim obyczáiem / ofiáry ze krwie bydlęcey czynili/ Potym niemáiąc przeciw ſobie żadnego odporu / oſm ſet więzniow Chrześcian / y ſiedmdźieſiąt koni wielkich Frezow z rozmáitymi łupámi do Litwy wywiedli.

Litwę Niemcy woiuią.

Tey ßkody mßcząc ſię Winrikus Miſtrz Pruſki/ tylko z Zakonem ſwoim y Rycerſtwem Pruſkim/ Litwę tákże ná wielu mieyſcach zwoiowáły á poczyniwßy ogniem y mieczem wiel ßkod / gdy ſię Litwá w leſiech y w Zamkach kryłá/ z niemáłą liczbą więzniow do Prus vßedł.

Wſpomina potym Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 28. fol. 246. iż Switrik y Butaw rodzeni Bráćia Olgerdowi y Kieiſtutowi Xiążąt Litewſkich / z niktorymi ſwoimi Boiáry/ Tego czáſſu do Prus ziáchali / y przyięli wiárę Chrześciáńſką ochrzciwßy ſię w Krolewcu. Ale Olgerd y Kieiſtut nie mieli inßych Brátow iedno Moniwidá/ Narimuntá/ Koriatá/ Lubártá/ á Jawnutá/ Przeto Switril ma być podobniey Swidrigel / y Butaw / nie Bráćia / ále Synowie Olgerdowi/ á Synowcowie Kieiſtutowi byli wten czás dla iákiey krzywdy do Prus mogli ziácháć/ ná co by chćiał tyſiąc Kronik y Genealogiy znośić nienaydzieß ináczey / Wczym ſię muśi być Piſarz exemplarzá Miechouiuſſowego álbo Drukarz ták to poſpolita omylił.

Swidrigel y Butaw Xiążętá Synowie Olgerdowi/ do Prus ziácháli/ y ochrzcili ſię.

Litwę Niemcu burzą.

A Miſtrz Pruſki Winrikus wypráwiwßy ſię z nowu do Litwy/ kilku zamkow dobył/ y ſpalił/ á z łupámi do Prus ſię wrocił. Litwá też záráżem ſkoro on z Litwy wyćiągnął/ drogámi táiemnymi do Prus wtárgnęli pod zamek Nordemborg/ gdźie zdybawßy ludzi bez wieśći / bárdzo wiele ßkody ogniem y mieczem/ y łupieſtwy poczynili/ á nábiwßy/ y náwiązawßy Niemcow / y poſiekwßy/ drugich związánych z rozmáitzmi łupámi do Litwy odprowádźili.

Litwá Pruſſy burzy.

Roku zás drugiego 1366. Winrik Miſtrz Pruſki máiąc ná pomoc niemáłe woyſká z Rzeße Niemieckiey / y z inßych Kroleſtw z Fránciey / z Angliey etc. ná świętą woynę przybyłe / y żołnierzow z Sląſká / z Czech / z Saſkich Xięſtw zá pieniądze niemáło zebrawßy / wypráwił ſię do Litewſkich y Zmodzkich ziem wielką mocą: ktore iednego roku dwá kroć odwroty czyniąc zwoiował/ á nábrawßy bárdzo wiele łupow y więzniow do Prus ſię wrocił/ Zá ktorym goniąc ſię Xiążę Kieiſtut/ ták milczkiem y potáiemnie do Prus wtárgnął/ iż máło zamku Jnſterborku nie vbieżał / y Kontor Jnſterborſki gdy wten czás práwie śiadł do obiádu máło w śidłá nie wpadł/ á ták zá ledwie zamku obronili/ y Comendator ledwie ſię wybiegał / wßákże wßyſtki konie y máietnośći Commendatorſkie Litwá zábráłá/ á ſpaliwßy Miáſto Jnſterborſkie/ y dwá powiáty Wielowſki y Tápiowſki ogniem y żelázem zwoiowawßy / wypaliwßy y wybrawßy z wielkośćią ſtad/ bydłá/ więzniow y łupow rozmáitych do Litwy ſię wrocił.

Krzyżacy Litwę y Zmodź burzą.

Kieiſtut Pruſſy woinie.

Jnſterborg zamek wielki y budowny nád Jſtrą rzeką od Krolewcá mil 12.

Miech. fol. 246.

Dla tych ßkod Miſtrz Pruſki Winrik trzeći kroć tegoż roku wypráwił ſię do Litwy / á ćiągnąc dáley w źiemię nieprzyiaćielſką / wßyſtki ony włośći gdźie kolwiek ßedł z woyſkiem zburzył y zwoiował/ á chcąc ná potym zábronić / y zágrodźić Litwie táiemne y chytre drogi / ktorymi byli zwykli Pruſſy náieżdżáć/ zbudował zamek Chriſtimemel / y moſt ná rzece Memlu ma być ná Niemnie. Tego budowánia Kieiſtut Xiążę chćiał dwá kroć przeßkodźić náieżdżáiąc woyſko Niemieckie/ y trwożąc robotnikow/ ále odbity y odpędzony muśiał dáć pokoy.

Chriſtimemel zamek zbudowáli byli Krzyżacy miedzy Kownem y Jurborkiem.

O wyprá-

O Wypráwie Kázimierzá wielkiego Krolá Polskiego przećiw Litewskim Xiążętom niktorym ná Wołyń / zburzeniu Mázowszá przez Kieystutá / y o spolnych Woynach Litewskich z Krzyżakámi / Roku 1366. etc.

Rozdział IX.

KRol Polski Kázimierz / wielki rzeczony / postáno-
wiwszy przymierze wieczne y krewność z Cesárzem Karolus-
sem Krolem Czeskim / vmyślił ostátka Ruskich ziem dochodzić
á do Polski przyłączyć/ zwłaszczá Łucká / Bełzá/ Chełmá/ Ole-
ská/ y Włodimirzá / ktore ziemie z zamkámi Litewskie Xiążętá
od lat czterechnaście álbo piąćinaście iáko kłádzie Miecho-
uius/ y Cromer / trzymáli / zá życzliwośćią Russakow. A ták
roku 1366. po świętym Janie Chrzćićielu zebrał wielkie woyská ze wszystkiego
Krolestwá Polskiego/ y przyćiągnął naprzod do Bełskiey ziemie / tám do niego
przyiáchał Jorgi Narimuntowic Xiążę Litewskie / Bełskiego kráiu dzierżaw-
cá/ á vbłágawszy Krolá łágodną przemową / nie nieprzyiaćielem ále hołdow-
nikiem Polskim być się wyznawáiąc / otrzymał w pokoiu Bełską ziemię / oszy-
dziwszy chytrym fortelem Krolá / iáko Miechouius pisze / iż Polacy nic nieprzy-
iaćielskiego w ziemi iego niepoczynáli/ nád to iesżcze przydał mu Krol Kázimirz
Chełmski powiát y zamek Chełmo Litwie wydárty. A Lubárt Fiedor ná chrzćie
rzeczony Xiążę Włodimirskie gdy prośił łáski / niechćiał ná to pozwolić Krol/
ále záraz ná Wołyń w dzierżáwy iego z woyskiem się ruszył / y ćiągnął dáley do
Włodimirskiego kráiu/ gdzie gdy żadnego odporu niemiał/ Łucká/ Włodimirzá/
y Oleská zamkow mocą dobył/ á drugich przygrodkow snádnie przez podánie
dostał. A ták Lubártá Gedyminowicá Brátá Olgerdowego / y Kieystutowego
z Wołynia wygnawszy/ y on wszystek kray podbiwszy y zhołdowawszy / podał
go z łáski Alexandrowi Xiążęćiu Podolskiemu Koriatá Micháiłá Xiążęćiá No-
wogrodzkiego Synowi/ Wnukowi Gedyminowemu/ iáko Cromer lib. 12. świád-
czy/ áczkolwiek Miechouius lib. 4. cap. 12. fol. 231. tego Alexandrá synem Kiey-
stutowym mężem doświádczoney y szczerey wiáry być świádczy. Ale tenże Ale-
xander był Koriatow Syn nie Kieistutow / ták według Długossá y Cromerá/
iáko według inszych Kronik y Látopiszcow Ruskich: A izby tego to Alexandrá
Koriatowicá Kázimierz do chowánia státeczney wiáry y przyiáźni przywiodł/
ossádził Polakámi Łucko / y Włodimirz/ potym zamek Włodimirski/ ktory
był przedtym drzewiány / murem ceglánym chędogo zbudował/ y wieżámi ob-
wárował/ y trwał nápotym Alexander Koriatowic w wierze y w przyiáźni z
Krolem Kázimirzem/ Ale Jurgi Narimuntowic Wnuk Gedyminow/ á Syno-
wiec Olgerdow Xiążę Bełskie nie strzymał wiáry/ á ná ostátek kusił się kilo kroć
mocą Krolowi Kázimierzowi y Polakom odpieráć / y do Polskich kráin często
naieżdżał z Bełzá/ z drugimi Xiążęty Litewskimi/ iáko o tym będzie niżey.

Tegoż czássu roku 1367. Skarb niemáły Krolestwu Polskiemu zginął/ Bo
Mieszczánie Bitomscy gdy gwałtowną popędliwośćią Plebaná swego/ Piotrá
y Mikołáiá Káznodzieie vtopili/ wnet ná nich pomstá Boża przyszłá / iż Sre-
bro y Ołow

Zamki ná Wołyniu Polacy pobráli.

Alexandrá Koriatowicá z Polaki záchowánie

Jurgi Nárimuntowic przećiw Polakom.

Kruszec Srebrny zginął w Bitomiu.

bro yOłow/ ktore kruſzce przed tym w gorach Bitomſkich hoynie kopano/ záraz zginęły y przepádły/ O czym Długoſz y Miechouius lib. 4. fol. 246. cap. 23. Cromer. lib. 12. Herbortus et eodem cap. 10. lib. 10. etc.

Tegoż roku Winrik Miſtrz Pruſki zebráwſzy woyſko niemáłe z włáſnego Rycerſtwá Pruſkiego/ dał ie pod ſpráwę Henrikowi Schindekopowi Márſzałkowi Pruſkiemu wielkiemu/ ktory wtárgnąwſzy do Litewſkich ziem/ prętkimi zagony pięć powiátow okrutnie zwoiował/ burząc y plundruiąc co mu ſię náwinęło áż do Kowná/ ośm ſet więźniow/ y koni/ tákże bydłá rozmáitego trzody y ſtąd do Prus wywiodł.

Litwę Niemcy burzą.

A iż ſię Litwá domniemáłá ty ſzkody podiąć od Krzyżakow z porády Biſkupá Płockiego/ zárázem Kieyſtut Xiążę Żmodzkie roku 1368. zebráwſzy ſię z Boiáry Trockimi/ Grodzienſkimi/ Suráſkimi y Branſkimi/ ciągnął do Mázowſza/ Zamek y Miáſto Połtowſk/ Biſkupá Płockiego obegnał/ á iż Miáſto było nieobronne/ snádnie ie Litwá wybráwſzy ſpaliłá/ zamku potym vſilnie dobywáli/ z ktorego gdy ſię mężnie broniłá Slachtá Mázowiecka/ y Mieſzczánie Połtowſcy/ wnet Litwá z oſtátkow ſpalonego miáſtá drzewo bierząc/ obmiotáli zamek y przekopy wokoło/ ſzáńcuiąc ſię podmiotámi/ potym gdy ony ſtogi drew zápalili pod murámi y w przekopach/ á wiátr po temu wiał ná zamek/ poczęły ſię mury od ogniá pádáć y wálić/ á ná oſtátek y ludzie ſię w zamku ſkwárzyli/ ták iż ich więtſza część zgorzáłá z zamkiē weſpołek/ á ktorzy z ogniá vciekli/ iednych Litwá poſiekłá/ drugich powiązáli/ potym roſpuściwſzy zagony po okolicznych włościach bez odporu łupow y korzyści wielkich doſtáli/ ktore z rotámi więźniow/ trzod y ſtad wſzelákiego dobytku pędząc wcále do Litwy vbiegli.

Litwá Mázowſze woiuie.

Połtowſk ſpalon.

Roku záś 1369. Winrikus Miſtrz Pruſki ciągnąc z woyſkiem do Litwy/ kazał zárázem Niemnem wzgorę prowádzić wapno/ y cegłę w ſkutach/ chcąc zamek gdzie w Litwie zbudowáć/ á gdy przyſzli Niemnem milá álbo pułtory od Kowná/ náleźli máteriey gotowey potrzebney do muru doſtátek od Litwy nád Niemnem tákże dla murowánia zamku nowego/ álbo dla opráwowánia Kowná zburzonego zgotowáne.

Ná onym tedy mieyſcu/ Winrikus Miſtrz zárázem począł zamek murowáć/ y dokonał go zá ſześć Mieſięcy/ z ściánámi/ z wieżámi y budowánim we wnątrz/ á dał mu imię Gotteswerder/ to ieſt wyſpá Boża/ á obwárowawſzy go y oſádziwſzy mocną obroną Rycerſtwá Niemieckiego/ ſam z woyſkiem ziemię Litewſką wkoło y tám y ſám zwoiował y wypalił ná dzień Swiąteczny.

Gotiswerder Zamek milá od Kowná zbudowány od Niemcow.

Potym ſkoro Miſtrz z woyſkiem Niemieckim do Prus wyciągnął/ wnet Olgerd y Kieiſtut Xiążętá/ gniewem ſłuſznym y zápálczywością dla zbudowánia onego Zamku w ſwoiey ziemi pobudzeni/ oblegli Gotteswerder zamek nowy z wielkim woyſkiem Litewſkim/ á dobywáiąc go we dnie y w nocy vſtáwicznie cáłe pięć niedziel/ wzięli go mocą/ gdzie więtſza część żołnierzow Niemieckich pobiwſzy/ y poſiekwſzy/ drugich do więzienia w ciemnicę wrzucili/ á on Zamek z gruntu zburzyli.

Gotiswerder zburzon.

Potym tegoż roku Henrik Schindekop Márſzałek Pruſki/ z wielkim woyſkiem do Litwy wciągnął/ á zamek Beiery obegnał/ ktorego gdy vſtáwicznymi y gwałtownymi ſzturmámi dobył/ przyſłał do niego Xiążę Kieiſtut poſły ſwoie/ vpomináiąc go/ áby mu zamek Beieri zárázem wrocił/ pierwey niżliby go mocą doiſkiwał/ á woyſko Niemieckie pomordował. Tym poſelſtwem zuſáłym Márſzałek Schindekop záiuſzony/ wnet tuż przed poſłámi Kieiſtutowymi/ y zamek Beiery/ y dziewięć ſet Litwy z nim ſpalił weſpołek/ á drugich powiązał. Przeto Xiążę Kieiſtut łágodniey z nim poſtępuiąc/ proſił rokowánia/ w ktorym poſtánowili/ iż więźniow z obudwu ſtron ná odmiánę ſobie wypuścili/ Ale wten czás Kieiſtut

Beiery zamek ſpalon.

Miech. fol. 247. Sed tunc Dux Kieiſtut commis

ſię zágroził

ſię zágroźił/ iż też tegoż roku miał do Prus w náwiedźiny przyiácháć. Ktorą groźbą Winrikus Miſtrz Pruſki obruſzony/ dwá kroć iedney zimy tegoż roku do Litwy z woyſkiem wypráwował Henriká Márſzałká/ ktory zá káżdym rázem okrutnie ogniem y mieczem lud y powiáty Litewſkie y Zmodzkie vdręczył y zwoiował.

natus eſt pro anno futuro aduenturum, &c.

Kieiſtut też Xiążę roku 1370. chcąc ſię viśćić y ſpełnić obietnicę pogróżki ſwoiey tákroczney/ gdy groźił Márſzałkowi iż miał wzaiem ná drugi rok Pruſſy náwiedźić/ zebrał woyſko wielkie z Ruśi y z Tátárow ktorych nápomoc przyzwał/ tákże z Zmodzi y z Litwy/ á ták z tymi wielkimi vſámi iezdnych/ y rotámi pieſzych/ weſpołek z Brátem Olgerdem do Pruſkich źiem ćiągnęli/ gdźie naprzod Sambiyſki powiát rozdźieliwſzy woyſká ná dwoie zburzyli/ wybráli/ y wypalili/ potym do zamku Ortelzberku z woyſkiem ſię przyſzáńcowáli/ ktorego dobywſzy ſpalili/ ztámtąd záś do Rudowá álbo Rowdiná drugiego zamku przyćiągnąwſzy/ położyli ſię w polu obozem y namioty rozbili/ á wzągony po rożnych ſtronach Pruſkich puśćili/ burząc zábieráiąc/ ſiekąc/ y paląc co ſię im náwinęło. W tymże czáſie roku 1370. Winrikus Miſtrz ze wſzyſtkimi mocámi ſwoimi Pruſkimi/ ná oſtátek z miaſt y od roley wſzyſtkich ludźi do zbroie ruſzywſzy/ ktemu z wielkośćią rycerſtwá z Rzeſze y z inſzych cudzoziemſkich ſtron przybyłego/ w niedźielę w ktorą śpiewáią introit iáko Miechouius piſze: Exurge quare obdormis Domine: vderzył ná woyſko Litewſkie. A gdy z obudwu ſtron ſrogą á okrutną bitwę ſtoczyli/ ták iż rownym ſzczęśćiem do południá trwáło/ ná oſtátek Xiążętá Litewſkie dawſzy znák przez trąby/ kazáli obronną ręką w láſſy bliſkie woyſku ſwoiemu z łupámi vſtępowáć/ y ták z polá vbiegli zá niedokończą zwyćiężonych/ A krzyżacy plac otrzymáli/ wſzákże Henrik Schindekop Márſzałek wielki Pruſki/ ſrogi naiezdnik y burzyćiel Litewſki/ tám zoſtał od Litwy zábity/ y przy nim 25. brátow zacnych rycerzow zakonu Krzyżáckiego poległo/ á Litwy tyśiąc ná plácu pobitych zoſtáło.

Litwe Niemcy burzą.

Satnbia gdźie Krolewiec.

Pſalm. 43.

Et atroci pugnæ commiſſa.

Miecho. Duces Lituaniæ dato ſigno receptui.

O małżeńſtwie Kieiſtutowym/ Rozdźiał X.

Małżeńſtwie Kieiſtutowym látopiſzcze Ruſkie ták rzecz prowádzą: gdy powiádá pánował Kieiſtut ná Trocech y ná Zmodźi/ vſłyſzał iż ná Połondze (ktore miáſto ieſt nád morzem Zmodzkim) byłá Pánná Corká niktorego wielkie° Páná Litewſkiego álbo Zmodzkiego bárdzo głádka imieniem Birutá/ ktora byłá Bogom ſwym podług obyczáiu pogáńſkiego poſlubiłá chowáć czyſtość áż do śmierći/ ſkąd też ſámá byłá chwalona od ludźi proſtych zá Boginię/ A iádąc z woyny Pruſkiey Xiążę Kieiſtut záiáchał do niey ſam/ y vpodobáłá mu ſię że byłá głádka y doſyć mądra/ támże iey proſił áby mu byłá zá małżonkę/ á gdy ná to zezwolić niechćiáłá/ obmawiáiąc ſię iż poſlubiłá bogom ſwoim czyſtość chowáć áż do śmierći/ Xiążę Kieiſtuciey zmocniwſzy ſię wźiął ią gwałtem z te° mieyſcá/ y prowádźił w wielkiey vczćiwośći do ſtolice ſwey ná Troki nowe/ á obeſławſzy bráćią Xiążętá vczynił weſele/ y Birutę wźiął ſobie zá żonę/ z ktorą miał Witołtá y inſzych ſynow iáko o tym będźie niżey. A w Połondze nád morzem widźiałem ſam vrośiſce gorę wynioſłą tey Biruti/ ktore tákże y dźiś ſwietos Birutos Zmodź y Kurſowie zowią/ y obchodzą ieſzcze podźiś dźień iey S: vroczyſte/ tám ná tym mieyſcu gdźie y Kápłan Rzymſki záieżdża/ á z świec y z ofiar niemáły pożytek bierą: Acz nie ſądzę iáko ty ofiáry Bog przyimuie/ gdyż tá Birutá byłá pogánką. Ale ſię do rzeczy wrácam.

Rzecz Látopiſczow o Birucie żenie Kieiſtutowey.

Przyciągnął potym Lupoldus Xiąże Rakuskie z woyskiem Niemieckim/ z Czechy/ z Węgry/ z Morawcy y z Slezakami Krzyżakom na pomoc/ ktorego przybyciem Mistrz Pruski y Zakon iego posileni/ rozdzieliwszy woyska na czworo do Zmodzi wciągnęli/ y wszystki prawie Zmodzkie krainy wypalili/ a pobiwszy starych ludzi y małe dziatki/ wyrostkow y tych co sie do robot godzili w wielkiey liczbie związanych do Prus wywiedli.

Zmodź zburzona.

A Kieistut Xiąże Zmodzkie goniąc sie za Mistrzem y woyskiem iego z łupem nazad wyciągaiącym/ zamku Gozenlanken w Prusiech dobył/ a wybrawszy go spalił/ y powiat wszystek okoliczny ogniem y mieczem wypustoszył y zburzył/ także ludzi Niemieckich bardzo wiele oboiego pogłowia w zaiem drugich nawiązawszy z łupami y z połonem spiesznie do Litwy odciągnął. A skoro Kieistut z Prus do Litwy sie wrocił/ wnet Comendator z Insterborku Wigandus Belderseim do Litwy z woyskiem wtargnął gdzie sioła iesżcze przedtym nigdy niewoiowane wybrał/ y wypalił/ a nabrawszy więźniow y łupow do Insterborku odciągnął.

Kieistut goni Mistrza.

Kieystut Prusy burzył.

Litwę Niemcy woiuią.

Tegoż Roku 1370. Kazimierz Krol Polski wyiechawszy na łow w dzień święty narodzenia Panny Mariey (iak Cromer lib.12. pisze/ a Wapowski y Bielski kładą iż nazaiutrz) Miesiąca Septembra 9. dnia padł z koniem y stłukł sobie goleń lewą/ gdy Jelenia w las zapalczywie gonił/ do Sendomirza na wozie przywieziony/ a potym gdy wpadł w febre/ do Krakowa był doprowadzon/ tamże potym uczyniwszy Testament porządnie/ y przyiawszy Sacrament Pański/ umarł dnia 5. Nouembra/ pochowan na Zamku w Kościele S. Stanisława/ w Grobie Marmurowym/ na ktorym y dziś widzimy wyobrażenie iego. Krolował lat 37. a żył 60. lat zupełna.

Kazimierz Krol Polski umarł.

O burzeniu Polski przez Litwę/ wzięciu y wroceniu drzewa Krzyża świętego od nich/ y o Ludowiku Krolu Węgerskim y Polskim.

Rozdział XI.

Do Wielmożnego Pana/ Pana Mikołaia Bielewica Stankiewica/ Podkomorzego Ziemskiego Ziemie Zmodzkiey.

Roku 1370. Xiążęta Litewskie Kieistut z Lubartem/ y z inszymi Braty usłyszawszy o śmierci Kazimierza Krola Polskiego/ ciągnęli z woyskiem na Wołyń/ y oblegli Zamek Włodimirski pod Polaki/ ktorego gdy niemogli za pierwszym szturmem dobyć/ nie szturmowali więcey iedno leżeli wokoło blankow.

A był w ten czas Starostą y Rotmistrzem na Zamku Włodimirskim niaki Piotras Turski z Ziemie Łęczyckiey/ ten acz mogł dłuższe oblężenie wytrzymać/ bo żywności było w zamku dosyć/ a gwałtu żadnego tesżcze nie było/ wszakże gdy Xiąże Alexander Koriatowic Synowiec Olgerdow/ Lubartow/

Lubártow/y Kieistutow (ktoremu był Krol Kázimierz dał Wołyńską ziemię/
wydárwßy tą Lubártowi iego Stryiowi) do Krákowá odiáchał / bo z Polaki — Turski zamek podał.
dobrze mießkał / Piotras Turski nie spodziewáiąc się pomocy z Polski / grozbá-
mi Litewskimi vstrásżony / Zamek drzewiány stáry / ktory miał w swey obronie
wymowiwßy sobie wolne wyiáchánie z máietnością włásną / podał dobro-
wolnie. A Xiąże Lubárt osádził mocno Rycerstwem swoim Litewskim y Ru-
skim Włodimirski Zamek / Bo to był włásny iego vdział / y k temu ießcze po-
siąg po żenie Xieżnie Włodimirskiey / A nowy Zamek murowány / ktory Kazi- — Włodimirz Litwá odieta.
mierz Krol Polski owie lecie cáłe wielkim kosztem náiąwßy murárzow / ozdo-
bnie był z paloney cegły wystáwił / á tylko go trochę niedokończył / wßystek — Zamek murowány Włodimirski zburzon.
z fundámentow áż do gruntu Xiąże Lubárt rozwálił/zburzył y z ziemią zrownał.
A potym Olgerd wielki Xiądz Litewski/ Kieistut Zmodzki/ Trocki y Podláski/ y
Lubárt Wołyński / prosto od Włodimirzá z gotowym woyskiem Litewskim y — Litwá Polskę burzy w Interregnum.
Ruskim / ciągneli do Polski / á przeßedwßy Lubelską ziemię/ y zwoiowawßy w
niey wßystki włości / wtárgneli do Sendomirskiey ziemie / ktorą tákże zburzyli
y splundrowáli/ áż do Łyssey gory/ ná ktorey iest Kościoł sławny z bogátym klasz- — Łyssa gorá.
torem/ tám miedzy inßymi łupámi/ gdy Klaßtor y Kościoł bárdzo bogáty wy-
bráli/ wzięli też ßtukę drzewá Krzyżá S. ná ktorym Pan Christus wisiał w złoto
chędogo oprawioną / A gdy iuż z łupámi y z wielkością więzniow do Litwy się
wrácáli/ wnet skoro ná gránice Polskie przyßli / ktore Litwę od Polski dzieliły/
stał się cud dziwny y pámięci godny: Abowiem woz on ná ktorym Drzewo — Cud w woysku Litewskim drzewá Krzyżá S.
Krzyżá S. z inßymi łupámi wieziono/ zárazem stánął / iákoby go wrył w zie-
mię/ iż żadnym sposobem áni przyprzężenim kilkunaście cugow koni / y iarzm — Dlugoß. et Miechouius lib. 4.
wolow / áni żadną pomocą wielkości ludzi niemogł być z mieyscá ruszony / y — cap. 25. Crome.
owßem ießcze nád to káżde Bydlę / Konie woły / tákże Ludzie ktorzy się kolwiek — lib. 13. plaustrum
onego wozá dotkneli/ wßyscy zárázem ná ziemię padáli y vmieráli. Przeto Xią- — enim quo crux cũ
żetá Litewskie zdumiawßy się y przeląkwßy z tego nowego á dziwnego przypad- — cætera præda ue
ku/ pytáli/ iáko Cromerus piße/ iednego Rusiná/ á Miechouius fol. 248. lib. 4. — hebatur, nulla vi
cap. 29. kłądzie / iż Kápłaná swoiego ktorego zowie Flamen / álbo Wießczká — neq; iumentorum
Litewskiego pytáli/ coby zá przyczyną byłá tego dziwnego cudu/ y oney plagi ná — neq; hominũ loco
swoich ludzi vmieráiących dopußczoney / á gdy im powiedział on wießczek po- — moueri potuit.
gáński álbo Ruski Kápłan / iż żadnym sposobem woz się z tego mieyscá nie ruszy/ — Podobniey Ruskiego Kápłaná
áni plagá ná was morowa vstánie/ áż pirwey drzewo Krzyżá S. ná pierwße swo- — Chrześciánmá.
ie mieysce odeślecie. Zárázem tedy Xiążetá Litewskie Sláchcicá iednego Polskie-
poimánego Chorabale przezwiskiem z więzienia wolno wypuścili/ álbo Korabo- — Chorabala Polski Sláchcic z
le/ y odesłáli przezeń onę ßtukę Krzyżá S. z złotą opráwą do Klaßtorá Łyssogor- — Krzyżem S.
skiego ná pirwße mieysce/ á sámi z inßymi łupámi y z więzniámi do Litwy vßli. — wolno puszczon.

Semowit też Xiąże Mázowieckie zárázem skoro vsłyßał o śmierci Kázimie-
rzá Krolá Polskiego / pobrał zamki / ktore był Kazimierz spadkiem do Polski — Xiąże Mázowieckie Polskę oßárpał.
przyłączył/ iáko Płocko/ Ráwę/ Wyßegrad / Gostinin y Sochaczow.

Hasso tákże Huchtenhain syn Hassonow von Wedel Stárostá Otoná Már-
grábie Brándenburskiego/ Santok zamek wziął przez podánie przymußone/ ácz- — Santok wzięty.
kolwiek go dosić męznie bronił Sandiwoy Sleßyński.

Ták Polacy w krotkim czásie bez Krolá będąc ze trzech stron/ náwięcey od Li-
twy vciśnieni/ wypráwili Posły Floriáná Biskupá Krákowskie°/ y Janá Strzel- — Bez Krolá źle.
cá Kanclerzá koronnego do Ludwiká Krolá Węgerskie°/ prosząc go áby zárázem
ná krolestwo Polskie od Kázimierzá Wuiá ießcze zá żywotá náznácone° przyiá- — Mądra odpowiedz Ludowiká Krolá. Regna
chał/ á bytnością osoby swoiey niebespieczności krolestwá polskiego ze wßystkich — plura nõ bene ab
stron wiszące vspokoił. A gdy się długo Ludowik z tego wymawiał / mowiąc/ iż — vno administrari
niepożyteczno dwiemá trzodom álbo stádom mieć iednego pásterzá / ták też dwie

rzeczy

rzeczy poſpolite/ iedną bez drugiey ßkody álbo bez vtráty obudwu/ od iednego trudno mogą być rządzone y ſpráwowáne/ ná oſtátek prosbámi zwyciężony przyzwolił y przyiáchał naprzod do Sądecza/ á ſtámtąd od Panow Litewſkich do Krakowá przyprowádzon/ támże koronowan od Jároſławá Arcibiſkupá Gnieznieńſkiego ná zamku w Kościele S. Stániſłáwá. A ták począwßy od Lechá pierwßego Xiążęciá y fundatorá narodu Polſkiego/ áż do tego Kázimierzá Łokietkowicá wtorego śmierći/ ſnadź przes dziewięć ſet lat álbo więcey záwżdy Polſká miáłá Xiążętá y Krolá z ſwoiego włáſnego Polſkiego narodu/ okrom iednego Wacłáwá Czeſkiego Krolá/ ktory też był przed Łokietkiem nie długo ná Kroleſtwie Polſkim. Ale ten Kázimierz wtory/ gdy bez potomſtwá męſkiego vmárł/ ſkończył ſucceſſią álbo náſlednictwo Krolow Polſkich z narodu Polſkiego od Lechá. Bo od Ludwiká Węgrzyná y od Jagełá Olgerdowiczá Litwiná Zięćiá iego/ poſtronni ießcze w Polßcze pánuią/ ktorego potomſtwá ießcze teraz mámy Krolową Annę drugiemu Węgrzynowi Stephánowi Siedmigrodzkiemu Woiewodzie z Kroleſtwem Polſkim oddáną/ Ktory tego roku ktorego tę náßę Kronikę kończymy 1579. z Krolową Anną prawnuczką Jágełową Corką Sigmuntá Krolá/ á Siostrą Sigmuntá Augustá ßczęśliwie pánuie.

Ludwig Węgierſki ná Kroleſtwo Polſkie.

Wapowſki roku od Christuſá 550 á Hagecus 650 początek Lechowego pánowánia kłádą/ áczkolwiek dáwnieyßy czás inßy kłádą.

Poſtronni Krolowie w Polßcze.

Wielką żáłość śmierći ſwoiey Kázimierz Krol wten czás Polakom vtrapionym po ſobie zoſtáwił/ Bo Krol nowy Ludwik iáko Cudzoziemiec żadnego do ſiebie Polaká niepußczał/ á wßyſtki rzeczy przez tłumácze odpráwował/ k temu co miał kráiny oderwáne do Polſki przybáwić/ to ießcze záraz po koronácyey kilko powiátow od Polſki oddał Władiſłáwowi Xiążęciu Opolſkiemu Węgierſkiemu Woiewodzie/ iáko Wieluńſką ziemię y Oſtrzeſſowſką/ nád to Olßyńſki/ Krzepicki/ Bobolicenſki powiáty z zamkámi/ y Brzeznicenſką ziemię w Sierádzkim Woiewodztwie iemu dárował. Potym vczyniwßy pogrzeb Kázimierzowi Krolowi wielkim koßtem w Krakowie/ iáchał do wielkiey Polſki/ z támtąd zás zmießkawßy w Gnieźnie dwá dni/ á w Poznániu tákże/ rychło do Krakowá przyiáchał/ á z Krakowá záraz ſię do Węger wroćił/ Mátkę ſwoię Helzbietę Polkę/ Siostrę nieboſzczyká Kázimierzá Krolá/ Gubernatorką ná ſwym mieyſcu w Polßcze zoſtáwiwßy/ y wßyſtkę iey ſpráwę koronną zlećiwßy. Tá tedy Elżbietá ſtára Krolowa Węgerſka/ rozumem ſię niewieśćim ſpráwuiąc/ młodych y mikczemnych ludzi do Rády Senatorſkiey w Polßcze wybráłá y podwyżßyłá/ á godnych/ poważnych/ y ſtátecznych mężow z vrzędow złożyłá/ á ná ich mieyſcá pochlebcow y mikczemnikow poſſádziłá.

Dziś też v nas niewiem iáko.

Polſkich powiátow álbo ziemic ßeść Ludwik Krol od Polſki oddał.

Gubernatorká w Polßce.

Ták też był vczynił Roboam. 2. Paralip. 10. 3. Reg. 12. 3. Regū 14. et 2. Paralip. 12.

Corki dwie Kázimierzá Krolá włáſne dziedziczki/ y Krolewny Polſkie/ ze wßyſtkimi ſkárbámi/ ktore im był Oćiec Krol Kázimierz bárdzo bogáte w złoćie/ w ſrzebrze/ w perłach/ y w rozmáitych kleinotach y vbiorach zoſtáwił/ Helzbietá ſtára Krolowa do Węger záſtáłá/ A tám Ludowik oſſádziwßy práwo odſądził ich od dziedzictwá y ſucceſſiey Kroleſtwá Polſkiego/ twierdząc to nieſpráwiedliwie/ iż nie z włáſnego łożá Krolewſkiego były vrodzone/ á wtym temu zábiegał/ áby potym mężow iákich Xiążąt potężnych niedoſtáły/ ktorzyby z nimi dziedzictwá w Kroleſtwie Polſkim dochodzili. A ták oſtáteczne ty dwie Polſkie Krolewnie Lechowego y Piáſtowego potomſtwá/ od Ludwiká Krolá powinowátego ſwego/ nie tylko były z ſkárbow y z Kroleſtwá dziedzicznego złupione/ ále y nieſłußnie oſławione. Wydáne potym były w małżeńſtwo/ Anná zá Guilhelmá Grábię Cyliyſkiego/ á Jádwigá zá Xiążę Romerá Stir. ſkiego/ Hołdownikow Węgerſkich. Nád to ießcze Krol Ludwik miáſto przybáwienia ſławy Polakom/ z namowy mátki ſwoiey wziął Koronę ſtołeczną/ Sceptrum/ Jábłko/ y Miecz/ tákże inße vbiory y kleinoty Krolewſkie/ á to wßytko

do Węger

Krolewny Polſkie nieſpráwiedliwie oſromocone/ y z dziedzictwá złupione/ od Ludwiká.

Koroná Polſká złupiona od Ludwiká.

do Węger zktwiozł / áby Polacy inßego Królá mimo niego / álbo iego potomſtwo ſobie wybráć / y koronowáć nie mogli. Ty záś Kleinoty potym áż Jágełło Krol Polſki / Wielki Xiądz Litewſki z Węgier odiſkał / iák o tym będzie niżey.

O gestych woynach Kieystutowych / y inßych Xiążąt Litewskich z Krzyżaki Pruſkimi y Liflandſkimi / y Burzeniu okrutnym Polſki przez Litwę.

Rozdział XII.

Ych oſtátecznych wtarczek / naiázdek / bitew y woien Kieiſtutowych / y inßych Xiążąt Litewſkich z Niemcy Pruſkimi y Liflandſkimi / Czytelniku miły / zebráwßy porządek z Pruſkich / y z Liflandſkich / z Długoßowych y Miechowiußowych Kronik lib.4. cap.33. fol. 257. et cap. 34. fol. 219. et 260. etc. tum dowodnie nápiſał / niechcąc námnieyßey rzeczy należącey Litwie y Zmodzi (ácz mi to z wielką pracą / trudnośćią / nákłádem y bádánim przyßło) opuśćić / ponieważem ſię iuż ná to záwiodł. A tu iákieś często burzone zamki w Litwie y w Zmodzi będą wſpominánе / ktorych dziś nieznáć áni ſłycháć / bo dawnośćią czáſſu y częſtym burzenim / iż też k temu drzewiáne były zniſczáły / wßákże ießcze y dziś bárdzo wiele Horodźiſc geſtych w Litwie y w Zmodzi widzimy / ktore ſą iáwnymi tego świádkámi.

A nie tylko drzewiáne zamki / w Litwie y w Zmodzi zniſzczeć miáły / ále y murowánych wiele widzimy w Greciey / y w Dzikich polach / ktorych dziś y imion niewiemy.

Roku 1370. Kieiſtut Xiąże Zmodzkie / Trockie y Podláſkie / z woyſkiem Litewſkim ná prętce zebránym wtárgnął do Prus / á tám powiát Stiſteinſki zburzył / wybrał y wypalił / potym z wielkośćią więzniow y łupow rozmáitych prętko z Prus do Litwy wyßedł.

Kieiſtut Stiſteinſki Powiát zburzył.

Tegoż roku 1370. Winrikus Miſtrz Pruſki mßcząc ſię nád Kieiſtutem zburzenia powiátu Stiſteinſkiego / á rozßykowawßy woyſką ſwoie ná czterzy zagony / do Litwy wciągnął / ktorą ná wielu mieyſcach zburzywßy / z łupámi wyßedł.

Winrik burzy Litwę.

Po nim záraz Elner Comendator z Bálgi w Ruſkie kráiny ná Podláſie ciągnął / tám Drewiká zamku dobywał / ktorego gdy niemogł wziąć / zburzywßy onę włość do Prus z płonem wßedł.

Drewik zamek ná Podláßu podobno chciał nápiſáć Droicin.

Tegoż roku Károlus czwarty Ceſarz Rzymſki y Krol Czeſki / Syná ſwego Wencławá ná Ceſárſtwo koronował zá żywotá. A Sigmuntowi drugiemu ſynowi dał Márgrábſtwo Brándenburſkie / y Moráwſkie / Ten po śmierci oycowſkiey / Brátá Wacławá Ceſárzá poimał / y wſádził do więzienia w Wiedniu roku 1373. iáko o tym będzie niżey. Tegoż roku gdy wiele rycerſtwá pielgrzymſkiego ná pomoc Krzyżakom przyßło / Comendátor z Inſterborku z nimi Litwę burzył / Derſeme zamek wziął / y ſpalił / y wielkie łupy wywiodł do Prus.

Wacław Ceſarz nikczemny y pijánicá.

Derſeme Zamek Derßa po Zmodzku / Koſtrzewá.

Ná drugi Rok 1371. Kieiſtut Xiąże Zmodzkie / wzaiemnym ſpoſobem do Prus wciągnąwßy / Stiſtenſki zamek z wołośćią wtory raz poburzył / A wielkość Niemcow pobiwßy łupy wielkie do Litwy wywiodł.

Kieiſtut Pruſy burzy.

Przeto tegoż roku Wigandus Beldelſtein / y Comendator z Inſterborku / z dwiemá woyſkámi do Litwy wciągnęli / Ale obádwá nie vczyniwßy nic godnego pámięći / názad odeßli.

Miech. et Długoß nihil memorabile vterq; geßit.

Potym

Wolkowisk zburzony.

Potym roku Pańskiego 1373. Elner Contor z Bálgi Wolkowiská ziemię w Litwie áż do Kámienicá poburzył / á z wielkim odbytkiem y więźniámi do Bálgi się wrocił.

Omnes custodes Crucigerorum fallens.
Fortel Kieistutow.
Dlugoss. Relictis insidijs in locis oportunis.

A Kieistut tegoż roku poście przed Wielką nocą wszytki straży Krzyżáckie ná gránicach Pruskich rozsádzone oszukawszy przez pustynie y lássy do Prus wciągnał / Biberstegińskie wszystki włości ludzi siekąc y wiążąc poburzył / á dowiedziawszy się od szpiegow iż blisko było woysko Krzyżáckie / do lássow z łupámi vszedł / zostáwiwszy chytro w ciásnych mieyscách zásadki po sobie / z ktorychmi by ná Niemcow iesliby go gonili vderzył. Dla tego Comendator Brandenburski ktory był Hetmánem woyská Rzeskiego y Pruskiego / obawiáiąc się áby w sidłá y w sámołowki Litewskie nie wpadł / przestał Kieistutá gonić / á ták Kieistut w cále z płonem do Litwy vszedł.

Władisław Mnich w Polszcze broi.
Dwá kroć Złotoria Władisław Mnich wziął / raz poimawszy Romilitá Stárostę ná polu / á drugi raz Skripinskiego vpoiwszy winem podesłánym.
Y Zamek y 1000. złotych zá flászę winá.

Tegoż czássu roku 1373. w Polszcze vtrapioney nowe się burdy poczęły / Bo Władisław Biały Xiążę Gniewkowskie / powinowáty bliski Kázimierzá Krolá niedawno zmárłego Polskiego / będąc więcey niż czternaście lat Mnichem y Diakonem w Klasztorze S. Benedictá Diwionskim w Xięstwie Burgundiyskim / przywabiony był od niktorych wielkiey Polski Slachciców rosterkliwych / A gdy niemogł v Papieżá dispensátiey otrzymáć / wnet sam iáko był niestáteczny Habit zrzucił Mnichowski / á zebrawszy Vlaiow y swowolney Slachty kilko set / trzy zamki iednego dniá w Kuiáwach vbiegł y opánował / Władisławski / Gniewkowski / y Złotoriyski / á potym Sarleią / y Jnowłodsławia zamkow dobył. A Złotoriey zamku nád Wisłą obronnego wtory kroć tym fortelem dostał / ktory się może zgodzić ná przestrogę Pánom Rotmistrzow. Przełożył był ná tym zamku Złotoriey Sendiwoy Generał wielkiey Polski / Skripinskiego nijákiego Szwagrá swoiego po Siestrze / stárego człowieká / y ktory był sławny zwykłym podchmieláním. Władisław tedy Biały nápráwił nań iego Rybitwy / ktorzy go vpoili Winem z Toruniá przywiezionych / á gdy go wino y sen / k temu żonká młoda vkołyssáłá y vspiłá / wnet drabi y stroże zamkowi / tákże służy iego przykłádem páńskim podweseliwszy sobie posneli / á w tym Władisław Mnich swoich z drábinámi podesławszy / wieże / mury / y blánki vbieżał / Pan Stárostá z żoną y wszystká Czeladź iego / tákże żołnierze poimáni / áż potym przyiaciele sámego tysiącem złotych odkupili / O czym Dlugosus y Cromer lib 13.

Zás w Kuiáwach y wielkiey Polszcze tenże Mnich stoczywszy bitwę kilo kroć z Sendiwoiem z Subiná Stárostą wielkiey Polski / y pod Złotorią Kázimierzá Xiążę Stetyńskie / y Dobrzyńskie / y inszych wiele zábiwszy p szturmu / wielkie szkody w Polszcze y w Kuiáwach poczynił / ná ostátek porázony y záprowádzony do Węger. Tám Ludwikowi Krolowi Xiestwo swoie dziedziczne Gniewkowskie w Kuiáwach przedał zá dziesięć tysięcy złotych / k temu wziął bogáte Opáctwo w Węgrzech ná wychowánie / wszákże rychło potym gdy mu się sprzykrzyło mieszkáć w Węgrzech / wrocił się do pierwszego Klasztorá swoiego Diwionskiego do Burgundiey / y tám przyiąwszy z nowu zakon y kápicę vmárł / á pomocnicy iego w Polszcze / iedni więzienim / y pobránim imion ná Krolá / drudzy dobrowolnym wywołánim z ziemie byli skaráni.

Weigow Zamek y Powiát álbo Woigow kiedyś był.
Dirsingenska ma być podobno Derwanska y Woigowská włości zburzone.

Roku 1374. Komendator z Insterborku z iezdnym y pieszym woyskiem / w Zmodzi Weigowski powiát poburzył / y z łupámi wielkimi do Insterborku odszedł. Potym się oburzyli ná Litwę wszyscy pográniczni Comendatorowie / z Hetmánem swoim Gotfridem de Tilia Márszałkiem Pruskim / á zebrawszy się wielką mocą znowu Dirsingenski y Weigowski powiáty w Zmodzi zwoiowáli / z ktorych siedm set więźniow do Prus wywiedli.

Roku

Roku 1375. Krzyżacy dwie woyſká zebrawßy / z więtßym w ktorym byli wßyſcy Comendatorowie / do Litwy wciągnęli / á z mnieyßym Comendator z Rágnety do Ruśi wtárgnął / ták z obudwu ſtron włośći poburzywßy / z wielkimi wzdobyczámi do Prus ſię wrocili. A Xiążętá Litewſkie Olgerdus / Kieiſtut y Swerderko (muśi być Swidrihayło) z ſwoimi y pomocnymi woyſki ná troie ſię rozdzieliwßy / záraz do Prus wtárgnęli / Olgierd Welowſki powiát / Kieiſtut Kápłáhenſką ziemię / Swidrigáł Inſterborſkie włośći / ogniem y mieczem zagony po ſtronach roſpuśćiwßy burzyli / y puſtoßyli / Dziewięć ſet Niemcow pośiekwßy / Inſterbork Zámek wzięli / y ſpalili / á bez żadnego odporu z wielkimi wzdobyczámi ludzi / ſkárbow y dobytkow do Litwy ſię wrocili.

Muśi być wielkie woyſko było gdzie wßyſcy Kontorowie byli

Wzaiemnosć łupow.

Inſterborg ſpalon.

Mſzcząc ſię tedy tey ßkody Eberhardus Comendator z Rágnety z iedney ſtrony / A Teodoricus Brát zakonny z drugiey / do Litwy weßli / ktorą wtorego dniá Mieſiącá Lipcá kilko dni burzyli / A połtorá ſtá więźniow poimawßy / do Prus bez odporu vßli.

Tegoż roku 1376. Elżbietá Łokietkowná Krolowa Węgerſka ſtára / znowu ná gubernácią / Kroleſtwá Polſkiego z Węgier przyiecháłá przez Sądecz do Polſki / gdzie ku niey wyiácháli Pánowie y Slachtá Krákowſkiey y Sendomirſkiey ziemie. A gdy przyiácháłá do Bochniey / powiedzieli iey Polßcy Pánowie / iż Xiążętá Litewſkie ze wßyſtką mocą ſwoią gotuią ſię ná woiowánie Kroleſtwá Polſkiego: A oná im z płochego rozumu niewieśćiego odpowiedziáłá / áby ſię o tym namniey nieſtáráli / á beſpiecznie ná to ſpáli / ponieważ (powiáda) moy ſyn Krol Ludwik ták mocne y długie ręce ma / iż ná ſámo tylko imię iego / nie iedno gruba y leśna Litwá / ále y inße wßyſtkie okoliczne narody drżeć y pádáć muſzą.

Miech. *Quoniam filius ſuus tam longam validamq; haberet manum &c.*

A w tym czáſie bez mießkánia / iáko Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 30. fol. 25. Cromer. lib. 13. etc. piſzą / Litewſkie woyſká / z Ruśi / z Zmodzi / y z Litwy zebráne z Xiążętámi ſwoimi z Kieiſtutem / z Iágełem / z Witołtem / z Trok / z Wilná / y z Grodná do Polſki wtárgnęli / Lubárt też Fiedor Xiążę Wołyńſkie z Łucká y Włodimirzá / y Iurgi Narimuntowic z Bełzá z Wołyńcámi / y z Ruſſakámi przez wielkie puſtynie przyßli do Lubelſkiey ziemie / á tám złączywßy wßyſcy mocy ſwoie / y potym rozßykowawßy ſię ná rożne zagony / z Lubelſkiey ziemie przez Sendomirſką ćiągnąc / przyßli áż do Sanu Rzeki ná Podgorze / wtorego dniá Nouembrá álbo Liſtopadá Mieſiącá / tám wßytki kráiny Polſkie miedzy Sanem y Wiſłą rzekámi leżące / wßerz y wzdłuż zwoiowáli áż do Tarnowá / y zá Sendomirz dáleko w drugą ſtronę / A ták prętkośći wielkiey w woiowániu vżywáli / iż bárdzo wielką wielkość Ludzi y Slachty / tákże Bogaczow w domach beſpiecznych bráli / y wiązáli / á drugich niewczás vćiekáiących po drogach y polach rożnych imáli. Przeto wielkich łupow y ſkárbow v nieopátrznych obywátelow onych kráin weſpołek z nimi ſámymi nabráli. Piotras ſynowiec Ianußá Arcibiſkupá Gnieznieńſkiego / porwawßy żonę z dziećiątkiem dopiero národzonym / ießcze niechrzczonym z Báránowá ſrzodkiem nieprzyiaćioł ná koniu wyſkoczywßy / ledwo przez Wiſłę z żoną y z onym dziećiątkiem vćiekł. Grábina też z Tarnowá Caſtellaná Wiſlickiego Grábie Michałá odumárta żoná / iádąc do Krolowey z wielkim pocztem koßtownie / widząc tuż Litwę zá ſobą / ledwo ſię wybiegáłá z ręku Litewſkich / przez Wiſłę w czołnie / od ſług pilnych przeprowádzona / á wozy ſkárbne / Rydwany y Kolebki / tákże Konie ze wßytkim ſprzętem y ſkárbámi / Litwie ná łup zoſtáwili. Litwá potym ku Wiſlicy dziewięć mil od Krákowá puśćili zagony / z ktorych niktore vſy tylko ſię w kilku mil od Krákowá łupámi wielkimi obćiążeni wroćili. A Helżbietá Krolowa Węgierſka śmierząc y ćießąc on ſmętek y żáłoſne nárzekánie Ludzi dla burzenia Litewſkiego / tańce z rozmáitą muſiką / y krotofile nakłádne

Kieiſtut z Trok / Iágełło z Wilná z Olgerdem oycem Witold z Grodná etc. do Polſki.

Litwá áż do Sanu ná Podgorze.

Crom. *Ita vt permulti de nobilioribus quoq; et locupletioribus, vel in fuga vel in domibus ſuis incauti à barbaris opprimerentur etc.*

Piotras vćieka z żoną iáko Eneas z Troiánſkiego pożaru.

Grábina z Tarnowá w ſtráchu.

Litwá około Wiſlice burzy.

Krolowa Bábá 80. lat máiac krotofil vżywa.

sprawowáłá/ ná Zamku Krákowskim w niedziele názáiutrz po świetym Mikołáiu/ y tańcowáłá wten czás Bábá stára osmodziesiąt iuż lat máiąc/ kiedy było o obronie pilnie myślić trzebá.

Litwa 10. niedziel Polskę bez odporu burzy.

A Litwá też bez odporu cáłe dziesięć niedziel sobie w Polßce tańcuiąc / łupy/ więzniow/ stad/ trzod/ y rozmáitych dobytkow wielką wielkość do Litwy názad przez Rádomską/ y Sendomirską ziemię pędzili/ Kápłanow/ stárych y máłe dziatki co się do robot niegodziły y w dáleką drogę vstawáły / siekli y mordowáli/ Kościoły łupili y palili/ burząc co się im kolwiek náwinęło / y ták vßli do Litwy w cále/ ále Zmodź od Krzyżakow Pruskich zwoiowáną náleźli/ y ßeść powiátow zburzonych.

Miedniki gdzie dziś Wornie/ Arwisten dziś nieznáć/ Geissow/ Pástow/ dziś y tych nieznáć.

Márßałek Pruski Litwę nád Niemnem burzy.

Bowiem roku 1376. Winrikus Mistrz Pruski/ słyßąc iż wten czás Litwá do Polski wtárgnęłá/ on też vpátrzywßy czás do Zmodzi z swoim Rycerstwem wciągnął / gdzie bez żadnego odporu ßeść powiátow z zamkámi / To iest Miedniki/ Eraigołę/ Arwisten/ Rozein / ma być Rosieinie/ Giessow y Pástow niecżem/ y ogniem zwoiował. Potym Kowno zamek obległ y dobywał go mocno/ ále gdy v ßturmu wiele zacnych Sláchciców zakonnikow strácił/ niedobywßy Zamku do Prus odßedł. A Márßałká z dziesięcią tysięcy zbroynego Rycerstwá burzyć Litwę wyprawił / ktory włości nád Niemnem leżące zwoiowawßy/ z wielką korzyścią ludzi y dobytku do Prus się wrocił.

Swowolenstwo Węgrow w Krákowie ná co wyßło.

Tegoż roku 1376. skoro Litwá z Polski wyciągnęłá/ Krolowa stára Elżbietá Bábá on frásunek przez dobry trunek cießyłá / ná zamku w Krákowie igry rozmáite záwżdy spráwuiąc/ namniey się z onego srogie° oyczyzny swoiey zburzenia niezásmuciłá / áż ią drugi wdomu frásunek nowy zdybał / Bo Węgrowie ktorzy byli z Krolową przyiáchali/ siáno y owies gdy kto álbo ná targ álbo ná swoie potrzebę wiozł do miástá/ záwżdy gwałtem swowolnie bráli / y inße rzeczy wydzieráli przekupkom ná rynku Krákowskim. Tego gwałtu áby też nie cierpiał ieden Slachcic Polski Przedborz z Brzezia gdy mu siáno wieziono do Krákowá/ postáwił sługi swoie przed domem swoim v Stradomskiey bramy. A gdy tákże Węgrzy iáko byli zwykli ony wozy z siánem bráć gwałtownie poczęli/ bronili im tego słudzy/ áż się zobudwu stron powádzili. Krolowa to z zamku widząc / wysłáłá Jáśká Kmitę Stárostę Krákowskiego/ áby onę zwádę vśmierzył y vspokoił/ á gdy

Kmitá Stárostá Krákowski zábity.

iáchał ná koniu miedzy wielki tumult ludzi/ postrzelon był od iednego Węgrzyná strzáłą w ßyię/ áż spadł záráżem z koniá y vmárł. A tu dopiero przyiaciele iego zápálczywą żáłością záiußeni / zbiegwßy się y zebrawßy zewßąd / poczęli bić/ siec/ y mordowáć Węgrow / nie tylko tych ktorzy się w onym gwałcie náwinęli / ále y drugich z gospod wywłoczyli/ ktorych z ßat złupiwßy/ y z pássow srzebrnych/ iáko się won czás nosili/ áni wielkiego rodu Sláchcicom nie folguiąc zábijáli/ Ták

160. Węgrow zábitych.

iż tego dniá sto y ßeśćdziesiąt Węgrow zábito/ tylko ći żywo zostáli/ co do zamku mogli vciec. Trzy dni potym Krákowski zamek stał záwárty/ od zbroynego rycerstwá Kmitow oblężony. Działo się to iák Miechouius/ Długoß/ Cromerus y Herbortus z niego/ pißą/ roku 1376. á Wapowski y Bielski 1377. co ku rzeczy/ Bo po roku 1376. ktore° Litwá Polskę burzyłá *in Nouembre & Decembre*/ nástał był nowy rok 1377. Tego Kmity widzimy y dziś obraz málowány wychodząc z zamku Krákowskiego po lewey ręce do Miástá idąc. Węgry pobite pochowano wiedney Káplicy w Kościele S. Fráncißká/ ktorą y dziś Węgierską zowią. A Krolowa smutna z tego przypadku/ odiácháłá do Węgier/ dawßy ná vśmierzenie żáłości zábitego Oycá Piotrowi Kmićie Stárostwo Łęczyckie.

Tegoż roku 1376. po śmierci Grzegorzá iedennastego Papieżá/ ktory z Fránciey z Auinium Miástá stolec Papieski/ gdzie trwał przez 70. lat z wielkim vpadkiē Chrześciáńskim/ po wtore do Rzymá przeniosł/ zá czym się znowu zás nowe á

ßkodliwe

ßkodliwe rozerwánie oſtáło/ o Papieſtwo / Bo Włoßy wybráli Papieżem Vrbáná ßoſtego / á ten w Rzymie mießkał / przy ktorym też Włoſkie/ Niemieckie/ Węgierſká y Polſka ziemiá przeſtawáłá / Fráncuzowie záś wybráli ſobie drugiego Papieżá / ktorego Clementem ſiodmym názwáli / á ten mießkał ſtolicą w Awinium/ przy ktorym Fráncia/ Hiſpánia / y Anglia przeſtawáłá. A ták ci dwá Papieżowie z wielkim vpadkiem wßyſtkiego Chrześcijáńſtwá / ieden drugiego klął / y prześládował. Aż potym zá tym rozerwániem we dwie lecie / to ieſt Roku 1378. Jan Hus w Prádze Stolicy Czeſkiey / przeciw Odpuſtom y inßym wyſtępkom Papieſkim iáwnie począł kázáć / zá ktorym powodem prześládowánie Mnichow y Duchowieńſtwá w Czechach / y wnętrzne woyny vroſły. A trwał ten błąd około Stolice Papieſkiey lat trzydzieśći y dziewięć / do Concilium Conſtancienſkiego / ná ktorym Roku 1414. Jan Hus y Hieronim Káznodźieie Czeſcy ſpaleni ſą. A trzey Papieżowie Jan 23. Grzegorz y Benedict / z Stolcow Papieſkich ná ktore ſię vpornie wdzieráli / byli zrzuceni/ á ná ich mieyſce wybran Papieżem Otto Columná / ktory był názwan Marcin piąty/ á pierwßy trzey Papieżowie przerzeczeni rázem będąc/ ieden we Włoßech mießkał w Bononiey/ Jan 23. Bo Rzym byli wten czás Węgrowie opánowáli / Grzegorz w Ariminie w Fránciey / bo był w Auinium Pałac Papieſki zgorzał/ á Benedict w Hiſpániey mießkáli/ á miedzy narody rożnymi / rożno roſkázuiąc/ rożne rożnice / y roſterki roſpuſtne rozſiewáli.

Dwá Papieżowie iednym rázem.

Jan Hus y Hieronim ſpaleni. Trzey Papieżowie zrzuceni.

Węgrowie Rzym opánowáli.

Roku záś Páńſkiego 1377. Ludwik Krol Węgierſki y Polſki/ chcąc ſię pomśćić nád Litwą ták ſrogiego zburzenia Polſkiego Kroleſtwá ſwoiego / zebrawßy woyſká Węgierſkie/ y wßyſtkiey Polßce poſpolite rußenie roſkazawßy / ſam z Węgier do Polſki przez gory Sanockie proſto ku Sendomirzowi przyćiągnął / gdzie też do niego Krákowſkiey y Sendomirſkiey ziemie/ y inßych powiátow Polſkich Rycerſtwo przybyło / nád tymi przełożywßy Hetmánem Sandiwoiá z Subiná / poſłał ich dobywáć Zamku Chełmſkiego/ ktorego zá krotki czás Polacy doſtáli pod Ruſſákami/ á Ludwig ſam z Węgry do Bełzá ſię rußył / á przy nim Krákowiánie z Sendomirzány / á drudzy Polacy po wźięćiu Chełmienſkim/ Grábowcza/ Horodłá/ y Sewołoſá/ Zamkow Litewſkich dobywßy/ do Ludwiká Krolá pod Bełzem leżącego / z Sendiwoiem Hetmánem przyćiągnęli. Tám Kieiſtut Xiążę Zmodzkie vczyniwßy ſię z nieprzyiaćielá iednaczem / zá gleitem Ludwikowym przyiáchał do woyſká Polſkiego/ y Węgierſkiego/ y pogodźił Krolá z Jurgim Nárimuntowicem Bełſkim Xiążęćiem / Synowcem ſwoim / tym ſpoſobem/ Aby Litwá wroćiwßy więźnie z Polſki pobráne / Jurgi Xiążę áby zamek Bełſki Krolowi podał/ ále Krol Kniáźiá Juriowymi obietnicámi y łágodnymi słowy vbłagány będąc/ nie tylko mu Bełz wroćił / ále też y Lubáczow zamek wźiawßy od niego wiernośći przyſięgę przydał/ nád to mu z Bochinſkiey żupy ná kożdy rok ſto grzywien żołdu poſtąpił y zápiſał / á ták ſię dokonáłá vgodá Polakow z Litwą przez Kieiſtutá iednaczá / á Chełmſka y Bełſka ziemiá przy Litwie zoſtáły. A do tego im pomogło/ iáko Cromerus lib. 13. piße/ zátárgnienie miedzy Węgrámi y Polakámi/ dla ránienia wtwarz Piotrá Száfrańcá/ ktoremu zá nagrodę dał zárázem Krol Zamek Pieſkową ſkáłę/ z ktorey ſię dźiś Száfráńcowie piſzą / á woyſká Węgierſkie / y Polſkie (obawiáiąc ſię gorßego roſterku) ktore był ná Litwę zebrał / roſpuśćił. Sámych Toporczykow / ktorych ſą w Polßce głową Tęczyńſcy Grábiowie/ było wten czás ſiedm Chorągwi. Piße też Bonfinus/ iż dwá kroć potym Xiążę Litewſkie / ktorego nie miánuie / Ruſkie ziemie pod Węgrámi náieżdżáło / Bo Ludwik Krol chcąc Ruſkie ziemie od Polſki oderwáć / á do Węgier przyłączyć / rozdał był wiele zamkow Ruſkich Pánom Węgerſkim/ zwłaßczá Emerikowi Agrienſkiemu Biſkupowi/ Jurgemu Zuderemu z bráćią/

Wypráwá Ludwikowá ná Litwę.

Polacy Zamkow Ruſkich dobyli.

Kieiſtut iáko Vliſſes/ chytry iednacz. Vgodá Litwy z Ludwikiem.

Lubáczow do Bełzá przydány Nárimuntowicowi/ y Zołd z Bochnie.

Arcibiſkup Agrienſki / Emerik Dziurdzi/ Zuderi, Bebek/

Y Zapoli osiádły w Rusi Polskiey wzięli.

Polacy biedni zá Ludwiká.

Lwowskie Arcibiskupstwo.

Luckie Biskupstwo.

mu z bráćią / Emerikowi Bebekowi / y Janowi Zapolemu / ktorzy ze wszystką władzą imieniem Krolá Ludwiká / z strony Krolestwá Węgerskiego w Ruskich kráinach roskázowáli / o ktorą krzywdę nieznośną wten czás Polacy zewsząd vtrápieni áni szeptáć śmieli. A Ludwik Krol zostáwiwszy w Polszce Gubernatorem Władisłáwá Xiążę Opolskie do Węger odiachał. Wypráwił potym Ludwik v Papieżá Grzegorá potwierdzenie ná Arcibiskupstwo Hálickie / ná Biskupstwo przemyskie / y Chełmskie / ále Arcibiskupi stolec / iáko się zda Cromerowi / był potym przenieśion do Lwowá / á Biskupstwo Lwowskie do Kámieńcá Podolskie° / ták iż w Háliczu iedno Ruski Włádiká został / Z Włodimirzá też do Łucká Jágeło Krol Polski stolicę Biskupią potym przeniosł / iák o tym będzie niżey.

Turcy napierwey do Ziem Chrześćiáńskich w Europie.

Andrinopolis wzięte.

Tegoż roku 1377. Amurat tego imienia pirwszy / trzeći Krol Turecki Wnuk Otomanow / á Syn Orchanow / bárdzo strwożył Weneckie y Genueńskie w Greciey páństwá. A ten był przyzwan przedtym ná pomoc od iednego nie własnego Cesárzá Greckiego Cátákuzená roku 1363. przećiw własnemu dziedzicowi Cesárstwá Constántinopolskiego Paleologowi / á przewiozwszy się z Aziey v Callipollá przez Helespontskie morze w nawách Genueńskich / bárdzo wiele Miast Greckich posiadł miásto pomocy / potym Bulgárskie / Serbskie / Bosseńskie y Albáńskie Xiążętá srogo poráźił / y ziemię ich pobrał / á drugie zhołdował / y Andrinopolim Miásto wielkie w Tráciey opánowawszy / stolicę swoię w nim záłożył. A ták był w postrách Włochom / iż Papież boiąc się o Rzym / zewsząd pomocy szukał / y do Polski przysłał Legatá Maioriceńskiego Biskupá / ktory roku 1376. złożywszy Synod w Vnieiowie wyłudził Podátek ná Biskupach y inszym Duchowieństwie / iż Papieżowi postąpili / ná woynę Turecką (niewidząc własney od Litwy w domu) po dwu groszy od káżdey grzywny / nád to po Biskupie Wrátysłáwskim Predisłáwie / ktory był w ten czás vmárł / wziął 30000. złotych czerwonych / A Papież vstáwił sobie z tego Biskupstwá płáćić ná káżdy rok po 8000. złotych czerwonych / dla tego do śiodmego roku zwłoczył Sacrá á sam gdy mu zásmákowáło dochody brać.

Idem Cureus citat.

Papieżowi zásmákowáło Biskupstwo Wratisłáwskie.

Amurat Turecki zábit.

Amurat też Krol Turecki stoczywszy bitwę z Lázárzem Serbskim Despotem w Missiey został ná placu kopią przebity / wszákże y Lázarz Despot támże mężnie gárdło dał / ácz Chrześćiánie zwyćięstwo otrzymáli / y dziś iescze iákom się sam násłuchał w Bulgáriey pieśni o tey bitwie żáłosne z weselim zmieszáne / Bośnowie y Rácowie Słáwieńskim iezykiem śpiewáią. Teraz do swoiey rzeczy Litewskiey przystępuię.

Miech. fol. 259. Dolis magis quã viribus &c.

Kieistut Prusy burzy.

Kieistut Xiążę Żmodzkie roku 1377. ktory był więcey zwykł fortelámi / y chytrośćią / iáko Miechouius mowi / niżli mocą walczyć / szkodą pierwszą w Litwie y w Żmodzi przez Krzyżaki vczynioną oburzony / woyská swoie przez Mázowieckie ziemie do Prus przeprowádził / gdzie się Litwy nigdy niespodziewano / A wszystkie kráiny koło Działdowá y Nidborku dwudziestego dziewiątego dniá Septembrá ogniem y mieczem zwoiował / zburzył y spustoszył / A wielkimi zdobyczámi więźniow / skárbow / y wszelkiego dobytku obćiążony / do Litwy tąż drogą przyćiągnął.

Pierwsza wypráwá Witołdowá do Prus. Miech. Vitoldus adolescens manu & animo promptus &c.

Ma być podobno do Tawiowá nie Tainowá 5. mil od Krolewcá.

Tegoż roku máło przedtym Witołt Syn Kieystutow młodzieniec vdátny / Ręką y sercem śmiały / á do woyny chćiwy / pierwszą wypráwą sam przez się do Prus wćiągnął / o świętym Jakobie Miesiącá Lipcá 26. dniá / Insterborg Zámek y Włośći iego poburzył / á rospuśćiwszy zagony áż do Táinowá wszerz y wzdłuż srogo spustoszył / złupił y zwoiował / á záiuszywszy się y zápráwiwszy wielkimi łupámi obćiążony / bez vtráty śmego woyská z zwyćięstwem do oycá się wroćił.

Winrikus Mistrz Pruski chcąc tych szkod powetowáć z wielkim woyskiem swych Krzyżakow / w Ruskie kráiny ná Podlásze ćiągnął / á pod Bielskiem kilko dni leżał

dni leżał. Ale niedobywszy Zamku / burząc y paląc / áż do Kámieńcá ćiągnął / ſtámtąd w Litewską / y w Zmodzką ziemię zagony roſpuśćił / ktore ſrogo ſpuſtoszywszy / gdy iuż z łupem wyćiągał / Litawowie ſámokowki tám gdzie miał ćiągnąć chytro záſtáwili / lás wielki ná wielu mieyſcách ſpodćináli / doły po drogách pokopawszy / á darnem y liśćiem nákrywszy / gdzie część wielką y przedniey- szą woyſká Niemieckiego pobili / w ktorym bárdzo wiele wodzow zacnych poległo. A drudzy też po leśiech łupy porzućiwszy / vćiekáli / drudzy mocą obronieni vszli.

Sámokowki Litewſkie ná woyſko Niemieckie. Miech. cap. 34 lib. 4. Niemcy poráženi.

Tegoż roku Olgerd y Kieiſtut z wielkim woyſkiem ná troie rozdzielonym do Prus wtárgneli / á zburzywszy / ſpuſtoszywszy / y w popioł obroćiwszy / Wielowſki y Inſterborſki powiáty paląc / ſiekąc / y plundruiąc / do Salewá zamku Cánonikow Krolewieckich zagony roſpuſzczáli / A wszytkę Salowską ziemię ogniem / y mieczem zniszczywszy przez Inſterborſkie włośći zburzone z wielkimi ſtádámi więźniow / łupow y dobytkow do Litwy ſie wroćili.

Wielowá od Kroletcá 7. mil. Litwá Pruſſy zburzyłá.

Potym Comendator z Rágnety y drugi z Bálgi / y Brát zakonny Kune Zadenſtein / káżdy ſwoim oſobnym woyſkiem ze trzech ſtron Litwę iáko ktory nadáley mogł burzyli / á z więźniámi do Prus odeszli.

Niemcy Litwę burzą.

Tegoż Roku ſam Miſtrz Winrikus / zebrawszy wielkie woyſká z pomocą Kśiążąt Rzeſkich / y Zakonu ſwoiego do Litwy ćiągnął / gdzie dwá zamki Bártemcurk y Demrin ná gránicy Zmodzkiey zbudowáł / á nimi ich dokonał / wyprawił Márszałká Gotfridá z Lindy z wybránym woyſkiem / ktory Litwę zburzywszy / więźniow wielkość wywiodł.

Dwá Zamki przećiw Zmodzi zbudowáne.

A nieprzeſtawszy ná tey wypráwie Miſtrz Winrikus gdy mu przyszli ná pomoc Rákuszánie / do Zmodzi ćiągnął / gdzie dwá powiáty Káltánareńſki / y Wedulſki przez dni dźieśięć burząc wielkie łupy do Prus wywiodł.

Ma być Kottniáńſki y Widuklewſki powiáti zburzone / w nich dziś ſą Párochie. Miechouius zowie lib. 4. cap. 34. Kaltaneuen / et Viduke.

Potym roku 1378. Márszałek Pruſki Gotfridus z Lindy máiąc dwánaśćie tyśięcy woyſká przebránego / wtárgnął do Litwy / ktorą áż do Trok y do Wilná burzył / ktorego mocą Kieyſtut ſtrwożony / vdał ſie w rokowánie / y otrzymał to iż Márszałek dáley nieburząc / ná łupach ná ten czás wźiętych przeſtawszy ná zad ſie wroćił.

Niemcy ſie áż od Trok y od Wilná wroćili.

Po nim záraz Comendator z Rágnety Brát Kune de Hattenſtein z nowym woyſkiem w dźień S. Jáná Krzćićielá do Zmodzi y do Litwy wćiągnąwszy / poburzył Labiowſkie / Prewanſkie / Arwiſkie / Paſterinſkie / Eraigolſkie / Pernareiſkie powiáty / á z wielkośćią łupow do Rágnety wyćiągnął.

Contor Ragnetſki burzy Zmodź. Miech. fol. 260. ták zowie ty powiáty / Przewani / Labiow / Arwiſch / Paſterin / Eroglen et Pernarei.

A gdy Krzyżakom z Niemiec nowe pomocy z świeżym Rycerſtwem ná pomoc przybyły / záraz Gotfridus de Linda Márszałek Pruſki / trzećią wypráwą ná Litwę ſie oburzył / Máiąc w ſwoim woyſku wszytki Comendatori. A ták zá pięć noclegow cokolwiek ſie tráfiło Mieczem y ogniem pſuiąc do Wilná przyćiągnął. Tám Kśiążę Kieyſtut / ktory ná ten czás w Wilnie mieszkał / wźiąwszy przymierze z Niemcy ná ieden dźień / proſił / áby ſie wſtrzymáli od palenia Miáſtá Wileńſkiego / co ácz mu Márszałek Pruſki przyobiecał / wżdy Niemcy połowicę Miáſtá ſpalili / A drugiey połowice Mieszczánie ledwo obronili / á ſkoro dźienne przymierze wyszło / poczęli Niemcy dobywáć Zamkow Wileńſkich / Ale obaczywszy Márszałek iż ich niemogł doſtáć / bo ſie Litwá mężnie broniłá / przeſtawszy od obleżenia / z woyſkiem do Prus odćiągnął.

Miech. Habens in ſuo commitatu omnes Commendatores, Tám woyſko Niemieckie wielkie być muśiáło. Litwá vor Wilná Miáſtá y zamkow obroniłá.

A w ten czás Witolt Kieiſtutow Syn z pięćią ſet Litewſkich Kozakow / Niemieckie woyſko vprzedzáiąc / żywność zapaśną ktorą byli Krzyżacy w leśiech y w puſtyniach ná ſwoie zwrácánie zoſtáwili y záchowáli / vbiegł y pobrał / A oſtátek popſował / ták iż Niemcy gdy ná one mieyſcá przyszli nienálazwszy żywnośći / przez sześć dni głod ſrogi ćierpieli / ták iż ich wiele vſtawáiących ná drogach

Fortel Witoltow ná Niemce.

drogach pomárło / á Litwá ich z Witołtem vstáwicznie z kątow y w ćiásnych mieyscach trapili.

Tegoż Roku Károlus czwarty Cesarz y Krol Czeski miesiącá Nouembrá 29. dniá vmárł / w Prádze pochowan / á ná iego mieysce Syn Wacław Cesárstwem y Krolestwem Czeskim rządził roku 1378. ktorego też czássu Jan Hus v Czechow w Prádze począł kázáć. Tegoż roku czego sie nie godzi zámilczeć / strzelbe ogromną y strászliwą / ktorą dziáłem pospolicie zowiemy / ku zátráceniu wiela godnych ludzi / ieden Niemiec v Wenetow wymyslił / z spiże álbo z miedzi vlaną / ále Rusnice przedtym tákże Niemcy wynáleźli / ktorą strzelbą iáko sie wyższey powiedziáło / Gedimin Wielki Xiądz Litewski Oćiec Olgerdow / y Kieystutow / Dziad Jágełow / y Witołtow był naprzod zábity. Aczkolwiek *Cornelius Agrippa in libro de uanitate scientiarum*, tákże Volateranus y inszy tego chcą dowodzić / iż strzelbá Ruśniczna ognista z dawnych wiekow byłá w vżywániu / co sie y z tych wierszow Wirgiliussowych pokázuie / gdzie mowi:

Dziáłá wynálezione.

Corn: Agrip: De verbo Dei in vanit. Scien: cap. 100.

Virgil. 6. Æneid.

Vidi & crudeleis dantem Salmonea pœnas
Dum flatus Iouis & sonitus imitatur olympi, &c.

Vdziały trzech Xiażat Mázowieckich.

Semowit zás Xiąże Mázowieckie Syn Troydenow roku 1381. vmárł / zostáwiwszy trzech Synow Jánuszá / ktory miał zá vdział Wárszáwę / Semowitá ktory miał Płocko / á Henryká ktory był Proboszczem Łeczyckim został / á potym Płockim Proboszczem y Biskupem będąc / ożenił sie z Siostrą Witołtową Ringalą iáko o tym będzie niżey.

Winrik Kniprode Mistrz Pruski vmárł.

Tegoż roku Winrik álbo Henrik Kniprodensis Mistrz Pruski / wielki y ze wszystkich Krzyżakow naokrutnieyszy naiezdcá y borzyciel Litewski y Zmodzki vmárł w Malborku / á ná iego mieysce wybran iest dwudziestym Mistrzem Konrad Zolner / od Wencławá Cesárzá / á od Vrbaná szostego Papieżá potwierdzony.

Konradus Zolner Mistrz Pruski 20.

Olgerd vmárł.

Tegoż też roku 1381. według Miechowiussá / Olgerd Gediminowic Xiądz Litewski / w zeszłey stárośći ták częstym á srogim y gwałtownym Pruskim naiázdom mężnie odpieráiąc żywot z śmierćią przefrymárczył / ktory z Annibálem Cartaginskim / z Scypionem / y Dentatem Rzymskimi / Sirophanesem Egiptskim / z Pirussem Epirotskim / Jugurtą y Jubą Mauritanskim / y z onymi Troiánskimi / Greckimi / Tebanskimi / Lecedeminskimi / Xiążęty y Krolámi sławnymi w męstwie y w dzielności porownał. A áczkolwiek był Pogánskim Monárchą / y Chrześciánow częstymi woynámi trápił / wszákże w tey mierze miásto winy / y przygány wieczney sławy Koronę miedzy onymi Rycerzámi / ktorych dla dzielności przeważnych / Heroes zwano / otrzymał.

Poniewaź vprzeymość bronienia oyczyzny y práwá woienne máło należą do wiáry / á ktory narod w iákim sie nabożeństwie od przodkow podánym vrodzi / tego do gárdłá rad wiec strzeże: A Olgerd też tym sposobem záraz y rozszerzenia páństwa y chwały Báłwánow oycowskich / iáko oyczyznę y pospolitą rzecz won czás potrzebowáłá chętliwie bronił.

Jágełá Syná ktorego ze wszytkich nawiecey miłował / ná Wielkie Litewskie Xięstwo po śmierći swey náznáczył / Kieystut też Xiąże Zmodzkie dzielne / ácz był mogł Xięstwo záraz po Olgerdźie opánowáć / ále wtym pilnuiąc slubu swego y miłości Bráterskiey / Jágełowi Synowcowi Stolcá Oycowskiego postąpił / ácz mu sie to źle potym zápłáciło / iáko o tym niżey obaczysz.

O Olger-

O Olgierdowych y Kieystutowych Synach y ich vdziałech.

Rozdział XIII.

Olgerd ieszcze zá żywotá Oycá swoiego Gedyminá/ poiął był pirwszą żonę Vlianę Corkę Xiążęćiá Witebskiego iedynaczkę/ po ktorey y Witebská dostał/ á z tą miał sześciu synow w wiárę Ruską álbo Grecką pochrzczonych/ Pirwszy y stárszy był názwan Włodimirzem/ ktory miał Kijowskie Xięstwo zá vdział/ ten zás spłodził Alexandrá po Rusku Olelká Syná/ ktory Słucko záłożył/ y Oświeconych Xiążąt Słuckich Narod y Familią sławną Olelkowiczow rozmnożył/ Wtory Iwan Jedziewit ktory miał ziemię Podolską/ Trzeći Kniaź Siemion Lingwieniey/ ten miał vdział ná Mśćisławiu/ Czwarty Wigunt Andrzey vdział iego był Trupsczek/ á ten był potym Połocká dobył y Lukomla/ z pomocą Krzyżakow Pruskich/ gdy Jagełło do Krakowá ná koronácią viáchał. Potym był od Witołtá porażony y poimány/ á do Chęcin ná więzienie posłány/ gdzie trzy látá śiedział/ iák o tym będźie niżey. Piąty Constántyn/ vdział iego Czerniehow Siewierski/ y Czártoriysk/ z ktorego Xiążętá Czártoriyskie/ Szosty Fiedor Sanguszko/ z ktorego narod Xiążąt Kosserskich/ y Kowelskich Sanguszkow.

Pirwsza żo ná Olgerdowá. Słuckie Xiążętá. Iwan Jedziewit. Lingwin Mśćisławski. Ci do Moskwy záśli. Czártoriyskie Xiążętá. Xiążętá Sanguszkowie.

A gdy vmárłá Kniehini Vliáná/ poiął Olgerd v Xiążęćiá Twierskiego drugą żonę Máryą imieniem/ z ktorą miał naprzod Jágiełłá/ ktory był potym przechrzczon Włádisławem zostawszy Krolem Polskim/ drugiego Skirgayłá/ ktory Kázimierzem/ trzeciego Swidrigáiłá/ ktory Bolesławem/ Czwartego Koributá/ ktory Dimitrem ná Chrzćie názwány/ z ktorego Xiążąt Zbáráskich/ y Wiśniewieckich narod idźie/ Piątego Dimitrá/ z ktorego sławne y mężne Xiążętá Koreckie. Szostego Wiguntá/ ktory był ochrzczon w Ruską wiárę pirwey/ y názwan Wásilem/ á potym Alexandrem/ gdy śię w Rzymską wiárę przechrzćił/ był miánowan/ Ten też miał vdział ná niktorych zamkach Siewierskich/ á w Litwie ku temu Kiernow trzymał. A potym Jágełło zostawszy Krolem Polskim tegoż Wiguntá álbo Alexandrá imo insze Bráty/ iż był w Rycerskich y wszelkich spráwach postronnych dzielny/ miłował go/ y dał mu był Bydgoszczą/ y Jnowłodsław w dzierżáwę/ y insze dochody w Polszcze. Ale potym otruty z nápráwy Witołtowey/ iáko o tym z pewnych dowodow niżey obaczysz.

Jagełło. Skirgaiło. Swidrigaiło. Koributh. Wiśniewieccy y Zbárscy Xiążętá. Koreckie Xiążętá. Wigunt Alexander.

Cromerus lib. 14. y Bielski w kśięgach 3. o Polskim Krolestwie/ Tylko iedną Ruskę Xiążęćiá Twierskiego Corkę Olgerdowę być żoną kłáda/ z ktorą sámą miał powiádáią tych dwánaśćie Synow/ Jágełá/ Skirgełá/ Swidrigełá/ Borissá/ Koributá/ Wigundá/ Korigellá/ Narimuntá/ Languiná/ Lubártá/ Andrzeiá/ y Butawá. Alem ia tego z Látopiszcow Ruskich y Litewskich stárych doszedł/ zgadzáiąc ich piętnaśćie dla wybádánia prawdy/ iż miał dwie żenie Olgerd á obiedwie Rusce/ pirwszą Xiężnę Witebską Vliánę/ z ktorą miał wyższey miánowánych synow/ y ktorey ia obraz tymi oczymá widział po stároświecku roku 1573 málowány wespołek z Olgerdē mężem ná zamku Witebskim wyżnym w Cerkiew ce stároświeckiey drzewiáney ná podmurzu/ ktory zamek y wieżę tá sámá Xiężná

Porownánie Látopiszcow z Kronikámi Polskimi.

Witebſk zamek ná ktorymem ia służył żołnierſkie trzy látá. zmurowáłá w niebytności Olgerdowey / gdy ſię báwił Pruſką woyną / tákże ow Páłac od niznego zamku / ktory dziś złamano / tylko go ścianą iedną gwałtowna ze wſchodámi ſtoi. Też ſam Cromerus ná teyże kárcie wyżſzey tego poświadczáiąc piſze / *Obuenerat etiam Olgerdo in Rußia Witebſcenſis Dominatus cum unicam ducis eius oræ filiam uxorem accepiſſet &c.*

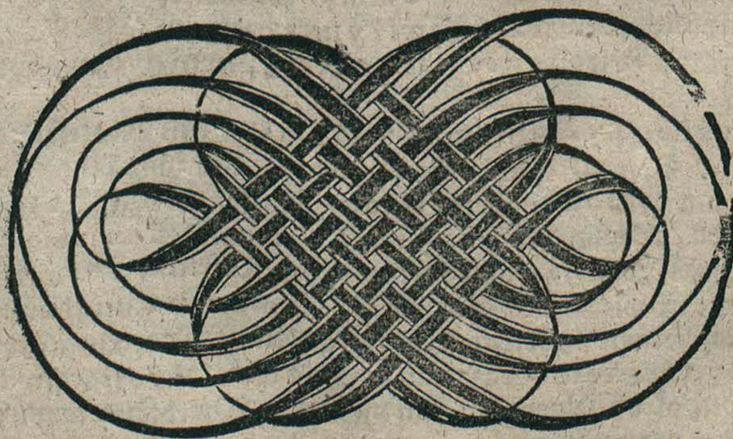
Toż też ſam przećiw ſobie Bielſki wſpomináiąc krotko národ Jágełow piſze / iż ſię Olgerdowi doſtáło Krewo: ále po żenie wziął Witebſk / etc. Tegoż y Miechouius lib.4.cap.36.fol.265. poświadcza / *Olgerdo (obuenit) Creua cui Dux Rußiæ de Witebsko unica, quam reliquerat filia, in matrimonium tradita, Ducatus quoq; ſui ſucceßionem tradiderat &c.* Ale tá rzecz iż ieſt przez ſię ſámá iáſnie dowodna / ták długiey zabáwki niepotrzebuie / tylkom to przytoczył potwierdzáiąc prawdę Látopiſzcow Ruſkich / á dla okazánia iſtotney prawdy.

Kieiſtut záś z iedney żony Biruty Zmodki Polongánſkiey / miał ſześći Synow Witołtá / Pátriká / Totiwitá / Sigiſdá álbo Sigmuntá / y Woidatá / y dwie *Synowie y corki Kieyſtutowe.* Corce / Ringalę ktora byłá dána w małżeńſtwo Xiążęciu Mázowieckiemu okrutnemu / drugą Danutę álbo Annę / ktorą był poiął Janus Xiążę Mázowieckie / y do ktorey ono był przyſzedł Oćiec Kieyſtut vćiekáiąc z Malborku / y Witołt Brát tákże z Krewſkiego więzienia. Pátrych miał vdział / Branſko / Zuraſz / y Strámelę. A ten wykonawſzy wielkie woyny z Krzyżakámi Pruſkimi / zábit ieſt od Tátárow roku 1398. Woydat od Krzyżakow gdy wzięli Kowno z trzydzieśćią Pánow poimány / Totiwił gdy z brátem Witołtem zamku wyżſnego Wilenſkiego dobywał / z Dziáłá ieſt zábity / O czym Cro. lib.15. A Sigmunt máiąc pirwey w Stárodubiu vdział / potym zoſtawſzy w X: Litewſkim / w Trokach zarzezány.

A iáko Olgerd y Kieyſtut záwżdy ſię ſzczerze y vprzeymie áż do śmierći mimo inſzych Brátow miłowáli / ták też y Synowie ich Jágełó z Witołtem / áczkolwiek ſrzodek ich miłości był rozerwány / wſzákże początek ich bráterſtwá ſkutkiem był potwierdzony. Olgerd Jagełá nád inſze Syny miłował / y náznáczył go zá przyzwoleniem Brátá Kieiſtutá po śmierći ſwoiey ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie. Kieiſtut ſię tákże w Witołcie iwo inſzych Synow kochał / iż iego obyczáiow iáko włáſny Oćiec náſládował / ktewu Oycá twarzą / poſtáwą / rycerſką dzielnośćią / chybkośćią / w ſercu y w ręku śmiáłośćią (iák go Miechouius ná kilku mieyſcach máluie) włáſnie w ſobie zá życzliwośćią nátury łáſkáwey wyráził etc.

A tu niechay będzie Czytelniku miły

Xiąg dokończenie.

Maciejá Strijkowskiego C. Z. Kroniki Litewskiey Ksiegi XIII. Rozdział I.

O Jágiele Olgerdowicu

Wielkim Xiedzu Litewskim/ Krewskim/ Witebskim/ etc. Roku 1381.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Sapihi/ Woiewodi Minskiego/ etc.

Jeistut Xiążę Żmodzkie/ Trockie/ Grodzienskie/ y Podláskie/ odpráwiwszy zwykłym obyczáiem oyczystym ná zgliskach Wilenskich pogrzeb Olgerdowi Brátu/ zárá- zem przy bytności wszystkich inszych Xiążąt Litewskich/ Brátow/ Synowcow/ y Synow swoich/ y przy zgromá- dzeniu wielkości Pánow y Boiárow Litewskich/ Żmodz- kich/ y Ruskich/ Jágełę Syná Olgerdowego/ Synowcá swoiego ná wielkie Xięstwo Litewskie y Ruskie podniosł/ y zwykłymi Ceremoniámi w czapkę y w száty Xiążęce z mieczem vbránego ná sto- lice Wilenską posádził. Támże mu sam naprzod z Synámi swoimi y z inszymi Xiążęty y z Boiáry przysięgę podddáństwá oddał/ co wszytko czynił Kieistut z szczerey miłości/ y wierney vprzeymości/ ktorą stále chował ku Olgerdowi Brá- tu y po śmierći iego/ iż mogąc wten czás záráżem wszytko wielkie Xięstwo Li- tewskie/ Ruskie y Żmodzkie opánowáć/ ponieważ iż miał wszytko w mocy/ ieonák rzadko w Kronikach słycháney szczerości swoiey dość czyniąc/ zániedbawszy sie- bie sámego y Synow własnych swoich/ tey vczciwości y zwierzchniego przełożeń- stwá ná ták wielkim pánstwie Litewskim Jágełowi Synowcowi życzył/ y táką mu stáruszek on/ niezwyćiężony Krzyżakow Pruskich burzyćiel/ y naiezdnik/ cześć wyrządzał/ iż záwżdy do iego rády/ y do stolice/ iáko ieden Xiążątek lekkich vczą- szczał/ y wszystkę miłość nie ináczey iáko ku Oycu iego Olgerdowi Brátu swo- iemu zmárłemu/ iemu okázował/ Ale mu się tá szczerość wiáry y miłości nie fo- remnie zápłáćiłá/ tym obyczáiem.

Szczerość rzadko słycháná w Kieistucie ku Jágełowi.

Był v Jágełá w wielkiey łásce niiáki Woydiło/ człowiek chłopskiego proste- go narodu chytry y dochćipny. Ten będąc naprzod v Olgerdá Oycá Jágełowego piekárzem/ á według Bielskiego piwnicznym/ (ktory podobno *inter pistrinam & pincernam* diferentiey nie zrozumiał) ták się pilnośćią porządkiem y dochćipną wkáz- dym postępku spráwą Xiążęciu zálećił y vpodobał/ iż z Piekárzá Komornikiem/ potym Podczászym został/ ná ostátek wszystkich táiemnych rad y spraw swoich/ vczynił go Olgierd wiernikiem y nawyższym Secretarzem/ w ktorey łásce nád in- szych Pánow był zacnieyszym áż do śmierći Olgerdowey. Ale y Jageło zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim zá życzliwośćią Kieistutá Stryiá/ namniey go w łásce oycowskiey y przyiáźni nieuposledził/ y owszem nád to niebołożywszy się Stryiá Kieistutá y dobrodzieiá swoiego/ dał w małżeństwo Woidiłowi Siostrę swoię rodzoną Xiężnę Máriá/ y Lidę zamek w posságu ze wszystką przyległośćią. Ktore stadło nie według godności złączone/ bárdzo Kieistutá obruszyło/ Co gdy obaczył

Woidiło chłop potym Zięć Jágełow.

Crom. lib. 14. *Woidilo rusticanæ & obscuræ sortis homo, callidus et impiger, qui cum primum pistrinam exercuisset &c.*

Mária Olgerdowna Wdowá zá Woydiłá chłopá wydána.

obaczył Woidiło/ obawiáiąc się áby dla powáżności Kieystutowey w iáką zelżywość y poniżenie álbo niebespieczność zdrowia nie przyszedł/ począł Kieistutá przed Jágełem oskarżáć/ rozmáite potwarzy wymyśláiąc/ y przywiodł do tego porádą swoią y częstą námową Jágełá Xiążę młode/ iż się potáiemnie z Mistrzem y z Krzyżakámi Pruskimi zprzymierzył/ zprzysiągł y spissał ná Kieistutá/ Ale Pan Bog ktory zdrády y kopánia chytrych dołow pod bliźnim nie lubi/ záráżem ty wierutne postępki/ y sámołowki Woydiłowy y Jágełowy obiáwił/ Bo Augustin (á Miechouius pisze Sundstein) Kontor Ostrodomski/ ktory był został kumem Kieistutowi/ gdy Corkę iego Danutę álbo Annę ochrzcił wydáną w małżeństwo zá Janusza Xiążę Mázowieckie/ przestrzegł w tym Kieistutá/ iż się Jágeło ná iego gárdło zprzymierzył z Krzyżakámi Pruskimi y Liflandskimi/ przez tractaty Woydiłowe/ przeto mu rádził áby się miał ná ostrożności z Synámi y z Zamkámi swoimi.

Rádá przewrotna Woidiłowá/ iáko Achitofelowá. 2. Regum 15. 16. 17.

Zdrádne rády Woidiłowe wydáne.

Vsłyszawszy to Kieistut posłał po Syná Witołtá do Grodná/ ktory tákże właśnie z Jágełem się miłował/ iáko przed tym Kieystut z Olgerdem/ iżby práwie parę Orestessow/ y Piládessow/ y Jonátę z Dawidem/ y iedno chcenie y niechcenie/ przyiáciela y nieprzyiaciela/ iáko miedzy Oycámi/ ták miedzy Synámi mogł obaczyć. Gdy tedy przyiáchał Witołt do Trok/ vkazał mu Kieystut Ociec z płáczem listy przestrzegáiące od Contorá Osterodomskiego/ mowiąc/ Oto masz skutek miłości Jágełowey/ ktorą z nim masz/ iż się ná gárdło moie y twoie z Krzyżakámi głownymi nászymi nieprzyiacioły zprzysiągł/ Ták mi dobrodzieystwo moie oddáie/ iżem go ná Stolicę Oycowską Wielkiego Xięstwá Litewskiego podwyższył/ máiąc to w swoiey mocy/ k temu ná zelżywość nászę dał zá Woydiłá Siostrę swoię y twoię zá chłopá niegodnego/ ktory vstáwicznie ná mię y ná cię z Jágełem niewdzięcznym dobrodzieystwá moiego zdradliwie sidłá gotuie y stáwia.

Nárzekánie Kieistutowo ná Jágełá.

Ná to Witołt odpowiedział szeroką rzeczą rozwodząc Oycowi/ áby temu niewierzył/ iżby kiedy Jágeło iemu co złego miał myślić/ á iż to wszytko plotki lekkich y nikczemnych ludzi/ ktorzy szepietliwymi ięzykámi vsiłuią rozerwáć miłość miedzy Xiążęty przyiacioły. Ták tedy to podeyrzenie ná Jágełá Witołt przed Oycem zátárł y zágłádził/ iż to był Kieystut mimo się puścił/ Ale się rychło tráctáty Woidiłowe wynurzyły. Bo Jágeło szukáiąc przyczyny podniesienia woyny ná Stryiá Kieystutá/ dał Skiergayłowi Brátu rodzonemu Xięstwo Połockie/ ktore wten czás trzymał Andrzey Garbaty przedtym Woydat rzeczony/ Syn Kieystutow Brát Witołtow. Ale gdy Połoczánie przy pirwszym Xiążęciu swoim Woydácie Andrzeiu Kieystutowicu státecznie stali/ niechcieli przyiąć Skiergáiłá zá Páná/ przeto Jágeło áby swoiego przedsięwzięcia dokazał/ posłał woysko Litewskie y Ruskie/ z Skiergáiłem Brátem/ áby mocą dobył Połocká/ á Andrzeiá Syná Kieystutowego wyrzucił. Posłał też do Mistrzá Liflandskiego/ áby według spolnych zapissow dał pomoc Brátu iego Skiergáyłowi pod Połocko/ Ktory to rad z chęcią vczynił/ y sam osobą swoią z Kontorámi y z rycerstwem ziemie Liflandskiey przyciągnął pod Połocko/ á złączywszy moc swoię z woyskiem Litewskim y z Ruskim/ dobywáli Połocká vsilnymi szturmámi pod Andrzeiem Kieystutowym Synem. Jágeło też z drugą stronę wtym czásie miał przywieść woysko Krzyżakow Pruskich ná Kieistutá sámego.

Witołt Jágełá obmowił z podeyrzenia przeciw Kieistutowi.

Woyná niesłuszna Jágełowá ná Kieistutá.

Połocká Litwá y Niemcy dobywáią z Skirgáyłem.

Ale Kieystut stáruszek drugi Vlisses/ y Nestor Litewski/ w wielu przygodach y bitwach wyćwiczony y doświádczony/ czuł pilnie o sobie/ y rzekł do syná Witołtá mowiąc/ iżeś ty wierzył Jágełowi/ á teraz się iuż iáwnie zły iego vmysł okazał/ iż Brátá twoiego/ á Syná moiego Andrzeiá Woydatá z Niemcámi Liflándskimi ná Połocku dobywa/ á potym mnie y ciebie/ ieśli o sobie myślić nie będziemy/

Ten ono był Woidat w Kownie poimán od Niemcow.

będźiemy rychło z Swiátá zgłádźi/ poniewasz śię z Woydikiem iuż ná to iáko sam
widzę násádził. Ale Witolt w miłośći ku Jágełowi trwáiąc áni iáwnymi zná-
kámi áni płáczem oycowskim zmiękczony/ niechćiał temu iáko żywo wierzyć/ áby
kiedy Jágeło iemu y Oycowi iego Kieystutowi miał co złego myślić/ y z tym od
Oycá odiáchał do Grodná. A Kieystut stáruszek nie czekáiąc áby go nieprzyia-
ćiel ná łożku niezdybał/ zebrał rycerstwo swoie Trockie y Zmodzkie potáiemnie/
posłał też do Wilná przed sobą o trzy stá Mężow doświádczonych w wierze
Szláchćicow Zmodzkich/ ktorzy rożno po gospodach iáko gośćie stánęli/ potym o
cztery stá podwod zgotował wozow/ ná ktorych tákże ludźi zbroynych zákrył o
sześć set/ przykrywszy ich z wierzchu skorámi/ á drugich śiánem/ y słomą/ tych do
Wilná rożnymi bramámi w párkan (bo iesżcze muru nie było) wesłał/ á sam z
Trok bez wieśći w tyśiącu iezdnych Kozakow zá nimi táiemnie wpádł do Miá-
stá/ potym gdy dał znák swoim/ poczęli śię sypáć z wozow podwodnych/ iáko
Grekowie z onego koniá przyprawnego w Troiey/ á drudzy z gospod rożnych
wnet śię do gromády zebráli/ y vbiegli nagłym pędem obádwá zamki Wileńskie/
Jágełá Kśiąże z Mátką iego/ y Woydiká Zięćiá z żoną Kśiężną Máryą Olgerdow-
ną poimáli/ ktorych Kieystut dał pod vczćiwą straż/ á opátrzywszy zamki y
Miásto Wileńskie Rycerstwem swoim/ Woydiká ktory był tego piwá náwá-
rzył/ kazał záraźem obieśić ná szubienicy vczynioney/ ná gorze łysey pod Zam-
kiem/ áby był od wszytkich widźian/ iż wziął zápłátę rády przewrotney/ á iż śię
ná wysokie mieysce sádźił/ ná wysokiey też szubienicy został.

Szczerość Witoltowá.

Tegoż też fortelu chćiał był vżyć Comannus ná Másyliensi/ ále śię oszukał/ o czym Justin. lib. 43.

Kieistut fortelem Wilno vbiegł/ y Jágełá poimał.

Woidiko obieszon.

Alta petisti alta tene.

Nálazł też Kieystut w skrzyni Jágełowey zápisy y listy od Mistrzá Win-
riká y Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich Jágełowi dáne/ ktorymi śię byli
sprzymierzyli/ sprzyśięgli y spisáli spolną ligą ná Kieystutá. Posłał tedy Kiei-
stut wskok do Witoltá Syná do Grodná/ dáiąc mu znáć co śię stáło/ á iż
Jágełá poimał/ y Wilno wziął/ Witold przyiáchał tegoż dniá z Grodná do
Wilná ná Koniach rozsádzonych/ tám go Oćiec począł gromić z prożney wiá-
ry iego y miłośći ku Jágełowi/ y vkazał mu zápisy/ y sprzyśiężenie Krzy-
żakow Pruskich y Liflandskich z Jágełem ná śię/ pod pieczęćiámi obudwu
stron. Ale Witold ácz widźiał iáwne dowody sprzyśięgnienia y złey myśli Já-
gełowey/ iednák począł Oycá prośić/ áby mu tę winę przepuśćił/ á w łáskę go
pierwszą przyiął/ y z więźienia wypuśćił/ poniewasz to nie z chęći/ ále z prze-
wrotney namowy Woydikowey (ktory iuż zápłátę swoię wziął) vczynił.

Prussowie Mánáussowi tákże byli vczynili/ O czym Cromer. lib. 4. Dlugoß et Miecho. lib. 2. cap 14.

Witold Jágełá drugi raz wyprośił.

Tą przyczyną Witoltá Syná swoiego Kieystut zmiękczony/ wypuśćił Já-
gełá z więźienia y Mátkę iego/ nád to mu skárby wszystki/ ktore był w Wilnie
práwem woiennym wziął/ wroćił/ y oyczyznę iego Krewo ze wszystkimi włoś-
ćiámi przyległymi/ tákże Xięstwo Witebskie máćierzyste oddał mu/ á sam śię we
wszystko Wielkie Xięstwo Litewskie wwiązał/ y w kráiny iemu przyległe.

Kieistut Wielkie Xięstwo y Wilno opánowáł.

Kazał potym Jágełowi z Wilná wyiecháć do Krewá/ áby tám sobie iáko
vdźielny mieszkał/ poniewasz był niewdźięczen pierwszego dobrodźieystwá. Od-
prowádźił tedy Jágełá Witold y Mátkę iego do Krewá z wielką vczćiwośćią/
á tám w drodze/ nie ináczey iáko Dawid z Jonátą Synem Saulowym przyśię-
gli sobie spolną miłość Bráterską ieden ku drugiemu státecznie chowáć/ co śię ry-
chło potym zmieniło. Posłał też Kieystut do Skirgayłá Brátá Jágełowego/ y
do woyská Litewskiego/ ktore Połocká dobywáło/ roskázuiąc áby od oblężenia
wszyscy odćiągnęli. A ták woysko Litewskie opuśćiwszy Skirgayłá Kieistutowi
śię podáło/ iáko Wielkiemu swoiemu Xiędzu Litewskiemu/ á Skirgayło widząc
iż táka przygodá Jágełá podkáłá/ ziáchał do Lifland/ y báwił śię czás niemáły
w Rydze v Mistrzá Liflandskiego/ Jágeło też w Krewie spokoynie z Mátką
mieszkał/ á Witold w Grodnie.

1. Regum cap. 20.

Połocko z oblężenia wyzwolone.

Skirgailo do Rygi ziáchał.

Potym

Kieistut ná Koributá Synowcá.

Potym tegoż Roku Kieistut Wielki Xiądz Litewski / wypráwił się z woyskiem do Nowogrodká Siewierskiego / ná drugiego Synowcá swowolnego y nieposłusznego Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Brátá Jágełowego / Ktory áni Kieystutá Stryiá / áni żadney zwierzchności wielkiego Xięstwá Litewskiego nie chćiał przyznawáć / y owszem kilko zamkow iusz był od Litwy w tym rosterku Kieystutowym z Jágełem oderwał.

Jágeło przysięgę złamał. *Jágeło Wilno vbieżał.* *Jágeło Troki wziął.*

Ná tę woynę obiecał się też był Jágeło według powinności iácháć / ále widząc słuszny y pogodny czás do odyskánia Wilná / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego / z tym woiskiem ktore zebrał z Witebskiego y z Krewskiego Xięstwá / z ktorym miał ná pomoc Stryiowi ciągnąć / tedy się obroćił do Wilná / złamawszy vmowę y przysięgę / ktorą był Kieistutowi vczynił. Zmowił się też z Hánnukiem Horodnicim / y z stárszymi Mieszczány Wilenskimi / ktorzy obádwá zamki Wilenskie w nocy vbieżawszy / Jágełowi skoro przyćiągnął podáli. A w tey trwodze część Rycerstwá Kieistutowego w zamkách pobito / drugich do więzienia posádzano. Posłał też záraz Jágeło do Mistrzá Pruskiego Konrada Zolnerá / prosząc go o pomoc / á opátrzywszy dobrze Zamki Wilenskie / y Wilno / ciągnął z woyskiem do Trok / gdzie mu też ná pomoc z woyskiem Niemieckim przyćiągnął Márszałek wielki Pruski / Co widząc Witołt iż nieprzelewki / á boiąc się obleżenia od Litewskiego y Niemieckiego woyská / vćiekł z Trokow z mátką Birutą do Grodná / á Oycowi Kieystutowi dał znáć co się dźiało. Trocząnie też wytrzymawszy przez kilko dni gwałtowne obleżenie / á niespodziewáiąc się prętkiey odsieczy znikąd / podáli się Jágełowi z Miástem y z Zamkámi.

Kieistut Trokow dobywa. *Drohicin / Mielnik / Suraż Mázurowie wzięli.*

Kieystut zás skoro vsłyszał o tych smętnych burdách / dał pokoy dobywániu Nowogrodká Siewierskiego / ále co wskok przyiáchawszy do Zmodzi / zebrał woysko / á przyćiągnąwszy z Rycerstwem Zmodzkim do rzeki Wiliey / ziáchał się z Witołtem Synem / y złączył Zmodź swoię z Rycerstwem iego Grodzienskiey Slachty / á ták obádwá ćiągnęli pod Troki y dobywáli ich. Jágeło też máiąc pewną nádzieię o pomocy Mistrzá Pruskiego y Liflandskiego / ktorzy iusz nádćiągáli / wyiáchał z woyskiem swoim z Wilná pod Troki / gdzie też Pruscy y Liflandscy Krzyżacy przyszli mu ná pomoc z wielkim woyskiem. A Kieystut też był posłał do Janusza Xiążęciá Mázowieckiego Zięciá swoiego / prosząc go o prętki rátunek w tey potrzebie / ále Xiążę Mázowieckie w tym czásie rosterku Litewskiego máiąc pogodę / miásto pomocy zebrawszy się z Mázurámi / y z Polaki / wziął zamek Drohićin / potym Mielnik / Surasz / Kámieniec / zamki / pod Litwą pobrał / y osádził Mázurámi.

Smiáłość stárcá Kieistutá.

Kieystut tedy zewsząd vtrapiony dał pokoy dobywániu Trokow / ále zszykowawszy Zmodzkie y Grodzienskie Rycerstwo / ktore przy nim státecznie trwáło / wyćiągnął do bitwy w pole przećiw Jágełowym / y Niemieckim ogromnym woyskom / nie ważąc nic sobie ich wielkości / tylko w spráwiedliwości swoiey vfáiąc / prágnął zwieść bitwę z nimi. Ale Jágeło chytro postępuiąc / posłał do Witołtá stronę swoię / prosząc go áby był iednaczem y stánowićielem pokoiu miedzy nim / á Oycem swoim Kieystutem / żeby się według słusznych vdziałow pogodzili / krwie spolney bráterskiey nie rozlewáli / á w miłości zobopolney s sobą mieszkáli / Bo tám máło nie wszytko sobie znáiomi w obudwu woyskach byli / ponieważ z Litwy z Rusi z Zmodzi wszyscy się zebráli.

Chytre tráctowánie Jágełowo z Kieistutem.

Przyiáchał też y Skirgayło do woyská Kieystutowego w teyże rzeczy od Jágełá / y przyrzekł pod przysięgą Witołtowi zá bespieczność zdrowia / áby tákże iáchał ná rokowánie do woyská Jágełowego / co Witołt vczynił / iż gdy obiedwie woyská przećiw sobie do bitwy szykowáne spokoynie stały / przyiáchał do Jágełá / y tráctował z nim. Zdáło się im potym / áby y sámego Kieystutá do

oney vgody

ôney vgody przyzwáli / bo powiádał Jágełło / iż ſię to bez niego ſtátecznie ſkończyć nie mogło / á ták y Kieiſtut ſtáruſzek zá porádą Witołtową / y zá przyrzeczeniem dla beſpiecżnośći zdrowia Skirgáyłowym / przyiáchał do woyſká Jágełowego / tám dopiero gdy obaczył / iż go woyſko Jágełowe / y Niemieckie wkoło iáko wieńcem obſtąpiło / wyrozumiał iż nieopátrznie wpadł w Sámołowkę / á gdy ſię iuż Słońce ku zachodu miáło / począł Jágełło mowić / iż ſię czás do ſkończenia vgody ſkróćił / á iż po temu mieyſce nie było / przeto powiáda lepiey iutro ty rzeczy y vgodę w Wilnie miedzy ſobą ſkończymy / y zámkniemy.

Tákteż właſnie Bolesławá Krzywouſtego Ruſſacy pod Haliczem málo nie vłowili.

A ták Kieiſtut z Synem Witołtem trwożąc ſobą muſieli do Wilná iácháć / á woyſká obiedwie ták Kieiſtutowe iáko Jágełowe / bez námnieyſzego bitwy zátárgnienia roziecháły ſię z polá / mniemaiąc iż ſię Kiążętá pogodziły. Ale Jágełło złamawſzy przyſięgę ſwoię / Kieyſtutá Stryiá teyże nocy łáncuchámi y pętámi okowáć kazał / y posłał go do Krewá / á tám był nád wodą do ſmrodliwey wieże / ktorą ieſzcze y dziś widzimy murowáną / wrzucony y oſádzony mocną ſtrażą / á Witołt Syn iego tákże w Wilnie pod ſtrażą był chowan. Piątey potym nocy Kieiſtut Gedyminowic Kiążę przeſłáwne dzielne / mężne / w fortelach y w ſtácząniu rozmáitych bitew przeważne / przemyſlne / bo y z więzienia Niemieckiego trzykroć poimány w roznych bitwach / trzy kroć fortelem vſzedł / á czwarty raz z Polſkiego więzienia vbiegł / murem Litewſkim nieprzebitym / y báſztą mocną przećiw naiázdom Niemieckim będąc / drugi Achilles / Hector / Aiax / Vliſſes y Hercules Litewſki / y Zmodzki vdawion ieſt ná Krewſkim zamku w wieży mu rowáney / z roſkazánia Jágełowego / przez Prorę niiákiego / ktory był Podczáſzym v Wielkiego Kiedzá Jágełá / y przez Brátá iego Bilgená / y Moſtewá Getká / Krewlániná / y przez Kiſzyce ktory miał vrząd v Jágełá Swiece zápaláć / y ogień ná kominie ſkłádáć / zwano go Zibintą / y przez Kuczuká / y inſzych ktorym to był Jagełło zlećił / złamawſzy przyſięgę y práwo ludzkie / nieprzyſtoynie był z Swiátá Kieiſtut miły ták gwałtowną śmiercią zgłádzony. Ciáło iego Skirgáyło Synowiec / Brát Jágełow do Wilná vczćiwie obyczáiem Kiążęcym przyprowádził / á vczyniwſzy wielki ſtos z drew ſuchych ná zgliſkach Wilenſkich według zwyczáiu oyczyſtego pogáńſkiego / zgotowáli wſzyſtki potrzeby do ſpalenia ćiáłá / támże vbrawſzy go we zbroię y w ſzáty Kiążęce z ſzáblą / z włocznią y z ſáydákiem / położyli go ná ſtos drew / á przy nim ſługę wiernego żywego / koniá nalepſzego żywotnego vbránego / parę chártow / ſokołow / y wyżłow / páznoguie Ryśie y Niedźwiedzie / y trąbę myśliwcą / potym vczyniwſzy Bogom modlitwy y ofiáry / y wyſpiewawſzy dzielnośći iego co zá żywotá czynił / zápalili on ſtos drew ſmolny / y ták wſzytko ćiáło zgorzáło / popioł potym y kośtki wypalone zebrawſzy w trunie pochowáli / á to było dokonánie y pogrzeb ſławnego Kiążęćiá Kieyſtutá.

Jágełło drugi raz przyśięgę złamał Kieyſtutowi. Kieyſtut ſtáruſzek w Krewie oſádzony y okowány.

Kieiſtut w Krewie vdawion.

Pogrzeb Kieiſtutow pogáńſki.

Potym Jágełło mſcząc ſię śmierći Woydiłá Zięćiá ſwoiego / ktorego ono był Kieyſtut dał obieśić / kazał też wpleść wkoło Wuiá Mátki Witołtowey Bieruty / Widimontá Páná Zmodzkiego zacnego z Połongi / Cieśćiá Kieyſtutowego / w lećiech zeſzłego / á iego máiętnośći y wſzyſtki imioná w Zmodzi y w Litwie oddał Jágełło y dárował Moniwidowi álbo Montwidowi Pánu Lietewſkiemu / ná ktoregobył łáſkaw / iáko Látopiſzce świádczą. Zoná też tego Widimontá Vliáná ze wſzyſtkiego dzierżánia Mężá ſwoiego byłá gwałtownie wybita ná deſpect Witołtowi.

Widimunt w koło wpleciony.

Witołtá záś ſámego Syná Kieyſtutowego ná ono mieyſce gdzie był vdawion Kieyſtut iego Oćiec / Jágełło posłał do Krewá z Wilná / y tám był pod vczćiwą ále bárdzo twárdą ſtrażą chowan / bo żadnego Sługi niemogł mieć / Tylko żenie iego Kiężnie Annie z dwiemá pánnámi dozwolono było do niego

Witołd w Krewie oſſádzon.

chodzić ná noc / á záś po ránu wychodzić / A gdy się dowiedziáłá od strażey / iż tákaż śmierć Witołtá mężá iey potkáć miáłá / iáko y Kieystutá Oycá / y iuż ná to byli sprawcy od Jágełá przysłáni / wnet teyże nocy porádziłá mężowi / iż się w iedney pánny odzienie vbrał / á iż był bez brody to mu niemniey pomogło / bo wyszedł przez wszystkę straż zá Xiężną Anną żoną / miásto pánny służebney / á pánná iedna w wieży ná mieyscu Witołtowym vbrána w odzienie iego zostáłá. Potym skoro noc przyszłá / spuścił się Witołt z blánkow Krewskiego Zamku po powrozie / á dostawszy od życzliwych przyiaciół koniá / vciekł do Mázowszá / do Jánuszá Xiążęciá Mázowieckiego Szwagrá swoiego / od ktorego był wdzięcznie przyięty / á według niektorych powieści / co y Miechouius lib. 4. cap. 37. wspomina / był ochrzczony ná wiárę Chrześciáńską / á Konradem miánowány / y pewną włością z Folwárkámi y Wsiámi opátrzony y dárowány. Ale obawiáiąc się áby go tám Jágełło nie náiechał y nie poimał / ponieważ on czás Mázowsze Litwie było ná łup wydáne / iáko dziś Tátárom Podole / przeniosł się do Prus do Konrádá Zelnerá Mistrzá Pruskiego / od ktorego był naprzod zsukan / iż v Krzyżakow zá niewolą dopiero rátunku szukał / gdy go nieszczęście przyćisnęło / potym był wdzięcznie przyięty w Malborku y kazáli mu Krzyżacy być dobrey nádzieie.

Witold z Krewá zá porádą żony vciekł.

Witold się ochrzcił y Konradem názwan.

W tych rosterkach między Xiążęty Litewskimi / Janusz Xiążę stársze Mázowieckie Zięć Kieystutow vpátrzywszy pogodę wziął był Drohiczyn / Mielnik / Suraż y Kámieniec pod Litwą iáko się wyższey powiedziáło. Przeto roku 1383. Jágełło Wielki Xiądz Litewski / przyćiągnął z woyskiem pod Drohiczyn / y dobywał Zamku vsilnymi szturmámi / á w tym czásie niiáki Saszyn Márszałek Xiążęciá Mázowieckiego / ktory był Stárostą Drohiczkim / przeiechał wielkim pedem przez obozy y przez woysko nieprzyiacielskie Litewskie / z trzydziestą iezdnych z włoczniámi / á z sześćią dziesiąt z kuszámi / y ták się mężnie przebił pod Zamek / á od swoich Mázurow potym poznány z wielką rádością był do Zamku wpuszczony / y długo się mężnie / á przeważnie Litwie szturmuiącey / bronił z blánkow / y częstymi wyćieczkámi. Ale Russacy od Jágełá przenáięći / ktorzy byli w zamku / w nocy ná kilku mieyscach Zamek zápalili / á sámi się po powrozach z blánkow spuścili / y vćiekli do obozu Litewskiego / w tym Litwá ze wszystkich stron ogromnym pedem do Zamku zápalonego szturmowáłá / trwáłá bitwá cáłą noc / ná ostátek Szászyn Márszałek Mázowiecki / y Stárostá Drohicki długo się á mężnie broniąc / y kilkonaście szturmow przeważnie wytrzymawszy / podał się Jágełowi Xiążęciu / á drugich Mázurow bárdzo wiele od ogniá / y od mieczá zginęło / zwłasczá gdy Zamek gorzał / bo im Litwá żadnego odpoczynku / áni przystępu do gászenia niedopuściłá. Dziś tám kośći wyorywáią oracze pługámi / tákże gdzie Zamek był pierwey / byle ziemię ruszył / wiele kośći naydzieś. Dobywszy Drohiczyná Jágełło ćiągnął pod Surasz / ktory obegnawszy wziął przez poddánie / Mielnik też Litwá vbiegłá á wybiwszy y powiązawszy Mázowieckie Rycerstwo / swoimi osádzili. Potym pod Kámieńcem tydzień cáły Jágełło z woyskiem leżał / ktory też podał Xiążęciá Mázowieckiego Stárostá / niemogąc dłuższego oblężenia / dla vstáwicznych szturmow wytrzymáć. Ták Jágełło odebrawszy Zamki y Powiáty Podláskie / wroćił się do Litwy / gdzie nálazł woynę gotową w domu / Bo gdy on tych zamkow dobywał / Witołd też z Zmodzią / ktora przy nim vprzeymie stáłá / y z Mistrzem Pruskim Konradem Zelnerem Litwę zwoiował / y Troki Miásto y obádwá Zamki vstáwicznymi szturmámi / táranámi y strzelbą z dział prawie do więtszey połowice Niemcy potłukli y porownáli / ná ostátek ich dobyli.

Jágeło Drohićin obległ.

Dzielność Sasiná Mázurá.

Mázurowie Drohićina zápalonego mężnie bronią.

Jágeło wziął Drohićin.

Mielnik / Surasz / Kámieniec Litwá odzyskáłá.

Zmodź przy Witołcie.

Niemcy z Witołtem Troki wzięli.

A ták Miſtrz Zelner obádwá zamki Trockie Niemieckim możnym y potężnym Rycerſtwem oſádził/ y żywnośćią doſtáteczną náſpiżował y opátrzył/ á ſam ſłyſząc iż ſię Jágełło z woyſkiem z Podláſzá wracał/ wyćiągnął do Prus z Witołtem. Jágełło tedy z gotowym woyſkiem Troki pod Niemcámi obległ/ á pierwey nizliby rozwálone mury opráwić y zábudowáć mogli/ vśilną przeważnośćią we dnie y w nocy do Zamkow ſzturmował/ Ktorego vpornego Litewſkiego gwałtu/ Niemcy niemogąc wytrzymáć/ poczęli z Jágełłem rokowáć/ áby im wolno było z ſwoimi rzeczámi wynijść/ czego gdy im Jágełło pozwolił/ podáli zamki Trockie niedawno wzięte/ ktore Jágełło znowu pozápráwował. Żmodź też wſzyſtká od Litwy do Witołtá przyſtáłá/ ktory był przy Krzyżakach w Pruſiech. Działo ſię to roku 1383. ktorego też czáſu w Krákowſkiey/ w Sendomirſkiey/ Sląſkiey ziemi/ w Czechach/ w Pomorzu/ y we Włoſzech okrutnie morowe powietrze pánowáło.

Jágełło Troki odyſkał.

Potym Jágełło poſłał do Witołtá ná Malborg táiemnie iednacże nápomináiąc go/ áby ſię do oyczyzny wroćił/ przyrzekáiąc mu zá pokoy/ y przeſpieczność zdrowia/ poſtępuiąc mu też Podláſkie zamki ná wychowánie Xiążęce/ tylko áby przyiáchał/ á v Niemcow ſię wygnáńcem więcey nie włoczył. Dał ſię tedy námowić Witold/ iż vćiekł od Krzyżakow do Litwy/ gdzie ſię poiednał z Jágełłem/ y wziął od niego zá vdział Grodno ze wſzyſtkimi przyległośćiámi/ Brześćie/ Drohiczyn/ Mielnik/ Bielſko/ Suraż/ Kámieniec/ Mśćibohow/ y Wołkowiſko/ miáſtá y zamki z ich powiatámi/ á tym dobrodzieyſtwem Jágełło wiárę y poſłuſzeńſtwo Witołtowe ſobie zniewolił/ ták iż bez wiádomośći Jágełłowey y poſłá námnieyſzego Witołt nigdziey nie poſyłał. A Litewſkie Látopiſzce świádczą/ iż też wten czás Witołtowi dał Jágełło Łucko z Wołyniem y wſzyſtko Podole.

Witold przeiednány od Krzyżakow vćiekł/ y vdział iego.

O Woynie Jágełłowey ná Polaki y zámiotániu Kiym Zawichwoſtá/ á zburzeniu Sendomirſkiey ziemie/ y o wtorym wzięciu Drzewá Krzyżá S. Roku 1384.

Rozdział II.

Jágełło Olgerdowic Wielki Xiądz Litewſki vſpokoiwſzy ze wſzyſtkich ſtron páńſtwo ſwoie/ y zamki vkráinne od Pruſſow y od Liflánd żołnierſtwem Żmodzkim/ y Litewſkim opátrzywſzy/ wypráwił ſię z woyſkiem do Mázowſzá/ ktore ogniem y mieczem ná kilku mieyſcach zwoiowawſzy ciągnął/ do Sedomirſkiey ziemie/ mſzcząc ſię nád Polaki iż pomagáli Januſzowi Xiążęćiu Mázowieckiemu dobyć Drohićiná/ y Mielniká/ á roſpuśćiwſzy zagony po Sedomirſkiey ziemi/ wſzyſtkę prawie wſzerz y wzdłuż okrutnie ſplundrował/ potym gdy ſię zagony z łupámi y z więźniámi do Koſzá ściągnęły/ przyſzedł pod Zawichwoſt Zamek/ w ktorym ſię było bárdzo wiele Slachty z żonámi y z dziatkámi/ y z máiętnośćiámi záwárło/ tám Jágełło nád Wiſłą będąc/ iáko Látopiſzcze Ruſkie y Litewſkie świádczą/ począł ſię Pánow y Boiárow ſwoich rádzić/ iákoby mogł woyſko przez Wiſłę pod Zawichwoſt przeprowádzić ná drugą ſtronę/ gdzie ieden Pan/ ktorego Látopiſzce Rá-

 piſzce Rá-

Rádziwił zá ogonem końskim Wisłę przepłynął.

Litwá Wisłę zá Rádziwiłem przebyłá.

pisze Rádziwiłem zowią/ niewiele mowiący/ obwinął sobie ogon koński około ręki/ á drugą ręką koniá biczem záciął mowiąc/ táki w tych ręku wodze niebywáć/ y wskoczył z koniem w Wisłę/ á Rotá iego iezdnych kozakow zá nim/ ktorą miał pod swoią spráwą/ drudzy tákże ze wszystkim woyskiem przykłádem Rádziwiłowym wpław Wisłę przebyli/ iedni w siedlech siedząc/ drudzy się zá ogony trzymáiąc/ á Jágełło sam w czołnie był przeprowádzon. Tám gdy się z wody wszyscy otrząsáli/ wnet onże Rádziwił/ ktory im był powodem do przebycia Wisły/ wziął kilko kijow/ toż też kazał drugim czynić/ ktorzy wszyscy nábrawszy drzewá spustoszonego miásteczká/ y płoty rozebrawszy száńcowáli się podmiotem idąc pod Zámek/ y zámiotáli przekop głęboki drzewem/ á potym przez blánki do Zámku vstáwicznie ciskáiąc/ zámiotáli go kłymi/ iáko o tym wszystkie Látopiszcze iednostáynie świádczą/ potym on podmiot w przekopie zápalili/ od ktorego się y blánki y zámek z wieżámi drzewiánymi zápalił/ tám Polakow bárdzo wiele z żonámi/ z dziatkámi/ y z máiętnościámi pogorzáło/ á ktorzy z zamku vciec mogli przez ogień wkoło się rzarzący/ tych Litwá imáłá.

Litwá podmiotem Záwichwost spaliłá.

Rospuścił potym Jágełło dáley po rożnych kráinach Polskich zagony/ iż áż do Wiślice od Krákowá mil 9. woiowáli/ y Klasztor świętego Krzyżá/ gdzie się też Ludzi niemáło było záwárło/ ná łysey gorze wybráli/ támże też sztukę drzewá Krzyżá świętego/ w złoto kosztownie oprawioną/ ieden Pan Litewski Dowoyno názwány wziął y schował go między inszymi łupámi ná woz do tłomoká. Wrocił się tedy Jágełło bez namnieyszego odporu/ z wielkością więźniow y łupow do Wilná/ gdzie był od wszystkiego pospolstwá z wielką rádością/ y z klesktánim ręku ládo ládo śpiewáiąc iáko zwycięscá przyięty.

Litwá wtory raz áż do Wiślice Polskę búrzy.

Dowoyno wziął Drzewo Krzyżá S.

Jágełło do Wilná z łupámi.

Potym w Ruskim Látopiszczu dáley pisze/ iż wten czás w Wilnie w wielkiey ciżbie Ludu/ ktory się kolwiek Pogánin dotknął wozá/ álbo tłomoká onego Dowoynowego/ gdzie drzewo Krzyżá świętego leżáło/ káżdy nagle vmárł/ á gdy ich ták wiele pomárło/ Jágełło dziwuiąc się coby to było/ pytał się przyczyny: Tám iedná wielkiego Domu pánná poimána z Polski z Herbu Habdanku (ktorą był tenże Dowoyno wziął/ y chował ią vczciwie) powiedziáłá/ iż Anioł Boży mowił do niey przez sen/ że Pan Bog przepuścił ná pogány śmierć nagłą/ dla nievczciwości y zgwałcenia Krzyżá świętego. Co Jágełło vsłyszawszy/ te pánnę w wielkiey vczciwości/ y z dárámi do Polski odesłał/ dawszy iey drzewo Krzyżá świętego/ (nie ináczey iáko Philistinowie onę skrzynię przymierzá) vpewniwszy ią/ áby go ná toż mieysce odniosłá. A oná pánná pámiętáiąc ná státeczność Dowoynowę/ prosiłá go áby z nią do Oycá iey iáchał/ ponieważ byłá iedynaczká/ y iáchawszy z nią Dowoyno/ ochrzcił się/ á onę sobie wziął zá Małżonkę/ y támże mu dano wten czás Herb Habdaniecz/ A przyłączywszy do niego krzyż ná znák odniesienia Drzewá świętego/ názwány iest ten Herb Dubno/ ktorego dziś iest wiele Fámiliy w Polszcze/ y ná Rusi. Támże pisze Látopiszec/ iż w ten czás Jágełło z Polaki gránice Litewskie vczynił/ po Biáłą wodę/ to iest po Wisłę/ Ale tego postánowienia gránic ine Historie nie wspomináią.

Litwá vmiera nagle.

Obiáwienie Krzyżá S.

O tym czytay 1. Regũ cap. 4. 5. 6. et 7. w Bibliey. S.

Habdaniecz Herb: Y: dwoie W. á Dubno tákże W ále z Krzyżem.

A ták Drzewo Krzyżá świętego dwá rázy było bráne przez Litwę/ raz zá Kieystutá y Olgerdá/ Roku 1372. odesłáne názad Kárabola Szláchcicem Polskim/ iáko Miechouius/ Cromer/ Bielski/ Wapowski świádczą/ y o czymeśmy wyższey nápisáli. A wtory raz przez Jágełłá według Ruskich y Litewskich stárych Látopiszczow odesłány z przerzeczoną Pánną do Polski z Wilná.

A te wszyst-

A te wßystkie wyżßey mianowáne ßkody w Polßcze / y w Mázowßu / Litewskie Xiążętá tym śmieley czynity / iż było ná ten czás Interregnum / postronną y domową woyną záburzone / po śmierći Ludwiká Węgerskiego y Polskiego Królá / który vmárł w Węgrzech w Miásteczku Ternawie Mieśiącá Września / á w Białohrodzie pochowan 1382. Pánował ná Polskim Królestwie 12. lat.

A po śmierći Ludwikowey Węgrzy / którym były Ruskie Zamki ná Wołyniu / y ná Pokuciu polecone: Heleßko / Kámieniec / Hrodło / Lopaczyn / Sniátin / Rohatin / z ich przyległośćiámi y powiáty przedáli ie Lubártowi Xiążęciu Litewskiemu / który ná ten czás Łucko / Wołyń / y Włodimirz trzymał / wßákże ich Królowá ná gárdle niktore / drugie więzienim zá to karáłá / á od tego czásu Litwá Wołyń sobie przywłaßczáć poczęłá / iáko Kronikarze niktorzy Polßczy pißą / ácżkolwiek przedtym zá Mendogá / potym zá Gedyminá Litwá Wołyń mocą pod Ruskimi Xiążęty opánowáłá.

Wołyńskie y Pokuckie zamki Litwie przedáne.

Zá tego to Ludwiká w Poßcze żadnego rządu nie było przez niebytność Królá / ábowiem łupiestwá y rozboie wielkie były / á który o krzywdę iechał do Węger / Król go odesłał do Królowey / Królowa záśię do Królá / potym do Polski przez listy do Gubernatorow wskazano / oni záś ná listy niedbáli / zá listy lepak Węgrzy łupili / á Litwá ich też záwżdy trapiłá / ták iż ze wßystkich stron vćisk wielki był w biedney Polßcze.

O rosterkách Polskich / y rożnych Electiach / Które nászym dzisieyßym czásom coś podobne były / á o przyzwániu Jágełá Wielkiego Xiedzá Litewskiego ná Królestwo Polskie / y w Małżeństwo z Jádwigą Ludwikowną.

Rozdział III.

Jako zá żywotá ták y po śmierći Ludwikowey wielkie burdy postronne y wnętrzne nástáły w Polßce / bo był ná to Pánow Polskich / przyzwawßy ich do Węgier / przypędził / Aby koniecznie Zięćiá iego Sigmuntá Márgrábię Brandenburskiego ná Królestwo Polskie wzięli / y muśieli mu niktorzy w Węgrzech przyśięgáć / zá wierność y posłußeństwo. A przyiáchawßy do Polski / począł záraz sobie przećiwnych karáć / zamkow pod nimi dobywáć / y máietnośći ich oyczyste bráć. Semowitá Xiążęćiá Mázowieckiego / który go niechciał zá Królá przyiąć (bo śię sam ná to był násádził) woyną prześládował / y ziemię Mázowiecką mieczem y ogniem zwoiował / A Janus drugie Xiążę z swoiey części Xięstwá Mázowieckiego hołd mu postąpił.

Poniewolna Electia.

Sigmůt Margraff Brandenburski / który był potym Królem Węgerskim y Cesárzem / ná Królestwo Polskie náiáchał.

Ciągnął potym Sigmunt do Poznániá / gdzie zá powodem Bodzenty Arcibiskupá Gnezneńskiego y Domorátá Stárosty wielkiey Polski / od wßystkich był zá Królá słußnie przyięty.

Sigmůt Margraf od Wielgopolánow zá Królá przyięty.

Tegoż roku Polacy Siem vdziáłáli w Rádomskim / ná dzień S. Kátárzyny / ná którym potáiemnie tę rzecz zámknęli / y pieczęćiámi vtwierdzili / iżby imo Sigmuntá Dziedziczkę swoię Królewnę średnią do śiebie wzięli / á dáli ią zá Małżonkę tákiemu / coby ich Rzecz pospolitą dobrze spráwował / któremu ich

postánowieniu był ná odpor Bodzenta Arcibiskup Gneznenski/y Domárát Stárostá wielkiey Polski/ wszákże potym przyzwolili. A ták gdy Sigmunt chciał do Krákowá przyiácháć/ nie chcieli go puścić/ zwłasczá Dobek z Kurozwąk Kásztelan Krákowski/ Przeto stámtąd do Bochni/ potym do Sącza/ á stámtąd zás do Węgier Polskim nakłádem odprowádzon.

Polacy Sigmuntá dawszy mu ná stráwę wygnáli.

A drudzy Polacy ná Seimie Sirádzkim Semowitá Mázowieckie Xiążę zá Królá chcieli wziąć/ Ale tę rzecz do przyiazdu Edwigi odłożyli. Przeto Semowit vczyniwszy potáiemnie zmowę z Bodzętą Arcibiskupem iácháli do Krákowá/ aby się iáko w Krákowski zamek pierwey wwieząć/ á potym Królewnę z Królestwem osięgnąć mogli. Ale go obaczono w Krákowie: Przeto záwárto miásto y zamek/ ták iż musiał ná Kleparzu zostáć w dworze Bodzenty/ ktory on dał zmurowáć ná Probostwo S. Floriáná/ do ktorego Krákowiánie posłali/ áby stámtąd wyciągnął dla nieiákiego podeyrzenia/ y musiał to vczynić/ mieszkał potym w Korczynie piętnaście dni/ czekáiąc przyiazdu Królewny/ ktorą miał wolą gwałtem/ ieśliby z dobrą wolą niechćiáłá/ pochwyćić.

Semowit Królem Polskim wybrány.

Ale gdy Krolowa Węgierska przysłánim Krolewny Jádwigi czás zwłoczyłá/ Bodzentá Arcibiskup ná Seymie Sirádzkim ná ktory żaden niechciał iácháć/ tylko drobna Slachtá/ Semowitá Xiążę Mázowieckie ná Krolestwo Polskie podniosł y słusznie wybránym być Krolem obwołał. A dowiedziawszy się tego Krolowa Węgierska/ posłáłá wnet Zięciá swoiego Sigmuntá Márgrábię Moráwskiego y Brándenburskiego we dwánaście tysięcy Węgrow przez Sądecz do Mázowszá przeciw Semowitowi/ á k temu też Polacy z Ziemie Krákowskiey y Sedomirskiey przyiecháli do Sigmuntá z niemałym woyskiem/ A ták ziemię Mázowiecką Semowitowę część okrutnie palili/ y pusztoszyli przez miecz y ogień. Potym Brzeście Kuiáwskie obegnał Sigmunt (bo ná ten czás były Kuiáwcy pod mocą Semowitową) tám leżąc przez dwánaście dni wszystkę ziemię Kuiáwską pogáńskim obyczáiem/okrutnie Węgrzy woiowáli/ áż Włádisław Xiążę Opolskie miedzy Sigmuntem á Semowitem do czásu wobyczay ziednánia roziął/ to iest do Wielkiey nocy. Domárát zás z Pierzchná/ wielkiey Polski Stárostá/ przywiodszy lud z Saskiey/ y z Pomorskiey ziemie/ tákież Kuiáwy woiował/ chcąc się w tym Sigmuntowi záchowáć/ Ale iego płon/ y ludzi odbił Włádisław Xiążę Opolskie/ ktory ná ten czás mieszkał w Jnowłocłáwiu/ bo się też to tykáło y iego dzierżaw.

Węgrowie y Polacy Mázowsze burzą.

Kuiáwy Węgrzy burzą.

Domárát Pierzchliński porázon.

Tymi wnętrznymi woynámi czásu nieszczęśliwego Interregnum Polacy vćiśnieni/roku Páńskiego 1384. posłáli do Krolowey Helżbiety/áby ich więcey ná słowie nie trzymáłá/á Krolewnę przysłáłá/grożąc iey ieśliby dáley odwłaczáłá sobie inszego Páná obmyśliwáć. Krolowa tedy tym poselstwem poruszona/ posłáłá záraz Krolewnę Jádwigę z Zięciem swym Sigmuntem Márgrábią Moráwskim y Brándenburskim/ áby iey był do czásu opiekunem/ y Gubernatorem Krolestwá Polskiego/poki ku látom nieprzydzie. Tego gdy się dowiedzieli Polacy/ iż ich ták krolowa lekceważy/ á niewiástá im Gubernatory podawa/zebrawszy się z ludem niemáłym/ sciągneli się do Sącza/y posłáli do Sigmuntá Márgrábie/ ktory iuż był w Lubowli/áby nie iezdził do Polski/bo go áni zá Krolá áni zá Gubernatorá niechcą mieć/á powiedzieli nie ináczey iáko z nieprzyiacielem będziemy czynić/ieśli się będzie ważył do Polski wiácháć. Przeto Sigmunt musiał názad/wszákże Krolowa czyniąc dosyć obietnicy/ posłáłá z inszymi Pány Krolewnę Edwigę do Polski/zwłasczá z Demetriusem Stringonskim Arcibiskupem Kárdinałem/z Janem Biskupem Wárádinskim/y z inymi Pány Swieckimi/dawszy iey skárbow od złotá y srebrá dosyć/ y wszytek apparat krolewski/ ku ktorey wiele Pánow y Rycerstwá wyiezdzáło/y processie wychodziły z wielką rádością iuż dzień S. Edwigi z Kráko-

Polacy przeciw Sigmuntowi.

Krolewná Jadwigá Lutowitowná do Polski.

gi z Krákowá. Tám zárázem przyiácháwszy pomázána iest zá Krolową Polską przez Bodzentę Arcibiskupá Gnieznieńskiego / przy tychże Posłech Węgerskich y przy inych Biskupiech Polskich y Sląskich / ktorey dano moc spráwowáć Krolestwo Polskie do tego czásu / poki małżeństwu nie będzie podána.

Jádwigá Ludwikowná Krolowa Polská.

Potym roku 1385. vsłyszawszy Jágełło Wielki Xiądz Litewski o przyiáchániu y o koronáciey Jadwigi / á máiąc o niey spráwę iż byłá vrodziwa / obyczáyna y mądra / k temu dziedziczká Krolestwá Polskiego / posłał do niey Brátow swoich / Skirgełá / Borisá / y Háwnulá Stárostę Wileńskiego z bárdzo wielkimi y kosztownymi dáry / pytáiąc iey iesliby go zá małżonká ná Koronny stolec chciáłá przyiąć / podawáiąc Condicie / naprzod iż się sam chce ze wszystkimi páństwy ochrzcić / wrocić y przyłączyć Polszcze wszystkie dzierżáwy / ktore Litwá zwydzieráłá / y oderwáłá od Polski / ták Zamki iáko y Miástá / zwłaszczá Ruskie kráiny / y wszytko Podlásze / nád to iesżcze wszystkie ludzie z więzienia / ktore w Rusi y w Polszce zdawná im przodkowie iego pobieráli wolno puscić / k temu Litewskie wielkie Xięstwo z Polską zieonoczyć ná wieki / Sląskich / Pruskich / Pomorskich ziemi y Xięstw zdobywáć / y do Polskiego Krolestwá przyłączyć / skárby wszytkie ktore ma y mieć będzie ná rzecz pospolitą do Polski obrocić.

Jágełło dziewosłeby do Jádwigi posłał.

Kondicie od Jágełá podáne Posłatom.

Byłá tá rzecz wszytkim Polakom od Posłow Litewskich wdzięczna / spodziewáiąc się ták od nich mieć pokoy / ále Krolewnie nie bárdzo smákowáło / bowiem iesżcze zá Oycowskiego żywotá byłá poslubiona Gwilhelmowi Rákuskiemu Xiążęciu / y znim iesżcze w kolebce pokłádána byłá / przeto iey był pierwszy oblubieniec ná myśli / k temu zakład álbo zareká dwie scie tysięcy złotych / á iesliby ktora stroná rozrywáłá małżeństwo / tedy tę sumę przepadáć miáłá / wszákże y zá tę zarekę Posłowie Litewscy przyrzekáli / iż to miał Jágełło zápłácić. Dla czego Posłowie Koronni iácháli do Węgier / Włodko z Ogrodzieńcá / Podczászy Krákowski / y Kristin z Ostrowá z Posły Jágełłowymi / opowiádáć Helżbiecie Krolowey Węgierskiey Poselstwo od Jágełá Wielkiego Xiędzá Litewskiego / ktore Krolowa wdzięcznie przyiąwszy / odpowiedziáłá / iż ia przestánę ná wszystkim co Pánowie Polscy dobrego postánowią / ku pożytkowi Rzeczy pospolitey.

Rychło potym Krolowa Węgierska Helżbietá / gdy iáchałá z drugą Corką Máryą Krolewną Sigmuntowi poslubioną do Kárwáciey drugiego Krolestwá swoiego / ná drodze obskoczona od poddánego swoiego Horuatá Jáná Báná Kárwáckiego / á okrutnie z kolebki wywleczona y zbita byłá vtopiona. Nátychmiast tedy Posłowie wypráwieni są do Litwy / Włodko z Ogrodzieńcá Podczászy Krákowski / Kristin z Ostrowá / Piotr Száfrániec z Luczyce / Hinczá z Rogowá / álbo Roskowá / áby Jágełá z obiecánymi Condiciámi przyprowádzili zá Małżonká Krolewnie Jádwidze.

Ban był vrząd w Karwáciey / iáko v nas Stárostá Zmodzki / á ten się mscił smierci Károlusá Krolá Neapolitanskiego / ktory ná Węgierskie Krolestwo przyzwány / był zábity od Błážego Fárkaszá / z napráwy tey Krolowey Helżbiety. Crom. lib. 14. Długosz et Miech. lib. 4.

A gdy się tych rzeczy dowiedział Gwilhelm Rákuskie Xiąże / będąc świádom ku sobie chęci y vprzeymości Krolewniney / á snadź od niey przyzwány / przyiáchał do Krákowá w ozdobnym poczcie Niemcow z wielkimi skárbámi / á tám długą chwilę mieszkał bywáiąc często wesoł z Krolewną ná zamku / Potym mu Dobiesław z Kurozwąk Kástelan Krákowski ná zamek chodzić zákazał / iż musiał stać w mieście / ále Krolewná chodziłá do niego z swoimi Dworzány / y z Fraucimerem do Klasztorá S. Fráncisżká / á tám w Refectuarzu bywáłá vcciwie y miernie / z Gwilhelmem y z inemi Pány / tákież z pánnámi wesołá. Co bacząc Pánowie Koronni / iż wdzięcznym gościem był Gwilhelm v Krolewny / á ku temu miał szczodrą rękę / prowádzili go ná zamek / y chcieli go oddáć w małżeństwo z Krolewną według woley Ludwiká iey Oycá nieboszczyká / Ale gdy vsłyszeli iż Jágełło z Litwy iedzie / kazáli wynidź poniewoli Gwilhelmowi z zamku / y bramy y forty po-

Wilhelm mało niebył Krolem Polskim.

Wilhelm Rákuſki z Zamku wygnan.
Jádwigá kłotki v bram tłucze.

zäwierano zá nim. Krolewná zás żáluiąc Gwilhelmá chćiáłá ná doł z zamku ná wiedzić go/ á gdy náláżłá forty zámknione/ porwáłá ſámá ſiekierę v ſtrożá/ y chćiáłá ſwymi rękomá zapory y kłotki potłuc: Ale gdy iey to rozwodził piękną rzeczą Dimitr Gorayſki/ Podſkárbi Koronny/ iż to ná iey ſtan nieprzyſtußáło/ dáłá ſię prętko hámowáć/ Gwilhelm też Xiążę Rákuſkie boiąc ſię iákiey więtßey zelżywośći/ wiáchał do Rákus z Krákowá w máłey drużynie potáiemnie/ nie bijąc czołem Polakom zá cześć. A ſkárby/ kleynoty/ y inße drogie rzeczy v Gniewoßá Podkomorzego Krákowſkiego zoſtáwił/ zá ktore potym ten Gniewoß ſobie był imion wielkich nákupił/ bo ſię v niego wßyſtko zoſtáło/ wßákże lekko nábyte nie długo trwáło/ Bo potomkowie iego/ ony dobrá prętko rozßáfowáli/ y rozproßyli/ iáko Długoß/ y Cromer piſzą.

Gwilhelm z Krákowá vwiozł.
Gniewoß ſię wzbogacił.

Miáſto tego Wilhelmá Xiążęćiá Rákuſkiego/ ktory ſię to vpornie ſtárał/ o dokonánie Małżeńſtwá z Krolewną Jádwigą Ludwikowną/ Látopiśćze Ruſkie y Litewſkie przećiw iſtotney prawdźie/ y wßytkim Hiſtorikom/ Fridrichá iákieś Pomorſkie Xiążę bez ſłußnego rzeczy porządku kłádą/ co nigdy *in rei ueritate* nie było.

Omyłká Látopiſzcow.

O przyiáchániu Jagełowym do Krákowá/ y koronáciey iego ná Kroleſtwo Polſkie/ Roku 1386.

Rozdział IIII.

ROku 1386. Gdy ták Wilhelm Rákuſkie Xiążę niewdźięczny v Polakow Swát y Gość/ z Krákowá do Rákus vwiozł/ Jágełło Olgerdowic wielki Xiądz Litewſki/ Ruſki y Zmodzki/ wiáchał do Krákowá z Spitkiem Melſtinſkim Woiewodą Krákowſkim y z inßymi Pány koronnymi/ ktorzy byli ku niemu wyiácháli we wtorek dniá 12. Mieſiącá Lutego.

Byli też z Jágełem Bráćia rodzeni/ y ſtryieczni/ Xiążętá y Pánowie Litewſcy/ Zmodzcy y Ruſcy z wielkimi á ozdobnie świetnymi pocztami/ y z wozámi ſkárbnymi/ w ktorych długim rzędem ſkárby y ſprzęt wßyſtek nadworny Jágełow był przyprowádzony. Tegoż dniá Xiążętámi bráćią otoczony/ Krolewnę Jádwigę ná Zamku Krákowſkim w pałacu witał/ á názáiutrz iey bárdzo wielkie y koßtowne dáry przez Witołtá/ Boriſſá/ y Swidrigełá Brátow poſłał.

Wiazd Jágełow do Krákowá.

We czwartek potym dwunáſtego dniá Lutego/ ktory był S. Valentego/ Jágełło z Bráćią był náuczony około wyznánia y táiemnic wiáry S. Chrześćiáńſkiey/ á w Kośćiele Krákowſkim przez Bodzentę Arcibiſkupá Gneſnienſkiego/ y Jana Biſkupá Krákowſkiego był ochrzczony/ á Władiſławem miánowány. Támże też przy nim inßy Bráćia Xiążętá/ gdy wyználi y przyrzekli bronić y trzymáć ſtátecznie wiárę Chrześćiáńſką/ byli ochrzczeni/ y nowymi imiony miánowáni. Wigunt Xiążę Kiernowſkie Alexandrem/ Skirgayło y Korigełło Kázimierzámi/ Swidrigayło Bolesławem/ Witołd też Alexandrem był miánowány/ wßyſcy tákże Pánowie Litewſcy y Zmodzcy záráżem ſię przy Wielkim Xiedzu Jágele ochrzćili/ okrom Ruſkich Pánow/ y inßych Xiążąt Olgerdowicow Brátow y Stryiow Jágełowych/ ktorzy ſię dawno przedtym w Ruſką wiárę

Jagełło ochrzczony z bráćią.

Greckiego

Greckiego zakonu byli pochrzcili/ iáko Fiedor/Lubárt/Sanguszko Xiążę Łuckie/ Wołyńskie y Włodimirskie/ Dimitr Korybut Xiążę Siewierskie Zbaráskich y Wiśniewieckich Xiążąt przodek / Włodimirz Olgerdowic Kijowskie Xiążę/ iásnie Oświeconych Xiążąt Słuckich rozmnożyciel / Narimunt Wasil Pinskie/ Siemion Linguin Mściſławskie/Nowogrodzkie / Siewierskie / Jurgi Dowgot y inne Xiążętá Litewskie. Tegoż dniá po Chrzcie świetym y przyięciu Sacrámentow páńskich / Jágełło wstąpił w święte Małżeństwo z Jadwigą Krolewną/przy bytności Bráciey Xiążąt przerzeczonych. Támże záraz wielkie wszytko Xięstwo Litewskie/ Żmodzkie / y Ruskie kráiny / ktorych był mocą dostał/ do Korony Polskiey práwem wiecznym przyłączył/ y w iedno ciáło spoił/potwierdziwszy zapissem swoich przysięgą. Nád to Witołt z Michałem Xiążęciem Zasłáwskim/ y z Fiedorem Lubártem Wołyńskim Xiążęciem zápissáli się y przyrzekáli Krolowey Jádwidze / y Pánom Koronnym zá Jágełá Brátá / iż to miał wszystko spełnić co obiecał. Czwartego potym dniá według Ceremoniy przy koronáciey zwykłych był pomázány ná Krolestwo Polskie od Bodzenty Arcybiskupá/ y koronowány nową Koroną/ bo stárą do Węgier był Ludowik wywiozł z innymi kleynotámi Koronnymi. Názáiutrz záś był doprowádzon ná rynek Krákowski/ á tám ná Máiestácie przysięgi słuchał od Krákowian / y od innych Miast. Xiążętá też inne Litewskie y Ruskie/ ktore ná ten czás w Krákowie były/ przysięgáli Krolowi y Krolowey / y dawszy ná się zápissy pod pieczęciámi/ przyrzekli się być wiernymi Krolowi y Koronie Polskiey/ z Xięstwy swoimi. A około tego postánowienia / y spolnego Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną Polską wcielenia/ y ziednoczenia/ są y dziś zápissy ná Krákowskim zamku w skárbie Krolewskim/ z pieczęciámi Xiążąt Litewskich / ktore wten czás z Jágełem w Krákowie były / naprzod Dimitrá Korybutá Nowogrodzkiego w Siewierskiey ziemi Xiążęciá / y Włodimirzá Kijowskiego Xiążęciá / Olgerdowiców/ Xiążąt Słuckich przodká/ Skirgayłá Trockiego / Alexandrá Wiguntá Kiernowskiego / Fiedorá Lubártá Łuckiego / Nárimuntá Wasiłá Pinskiego/ Siemioná Linguená Mściſławskiego / ktorego był Jágełło ná wielkim Nowogrodzie przełożył / Michayłá Zasławskiego Jáwnuciewicá / y iego Synow Jurgego/ y Andrzeiá Kniáziow Zasławskich / Jerzego Dowgotá / y Alexandrá Witołtá etc. Xiążąt Brátow Krolewskich. Było potym wesele odpráwowano/ tańce/ y biesiády przez wiele dni/ gonitwy/ zapássy y inne krotofile/ káżdy kto co vmiał dla vczćiwości ták sławnego Małżeńskiego wesela / y dla Krolá nowego okázował.

Jágełło zwinkowan.

Litwá z Polską ziednoczona.

O tym czytay ßerzey w státucie Polskim.

Jágełło koronowány.

Zapissy Xiążąt Litewskich zá Jágełłá.

O woiowániu Litwy y Ruśi przez Krzyżaki/ y o poimániu Kniáziá Andrzeiá Jágełowego Brátá / y burzeniu Mściſławia / Witebská y Orszey / przez Swantosławá Smolenskiego Kniáziá.

Jagełło skoro przyiáchał do Krákowá posłał wespołek z Krolową Jadwigą do Prus Dimitrá Gorayskiego Podskárbiego Koronnego / prosić ná Chrzciny swoie y ná wesele Małżeńskie Konradá Zelnerá Mistrzá Pruskiego / ále on z hárdości nádetey Niemieckiey / wzgárdziwszy ono wzywánie ná Wesele Krolá y Krolowey / wtárgnął do Litwy/

Mistrz Pruski niechciał ná wesele przyiácháć. A Litwe y Żmodź burzy.

Litwy y do Zmodzi / z dwiemá woyſkámi / ktore páńſtwá ná ten czás puſte bez Xiążąt y Pánow (bo byli do Krákowá z Jágełem wßyſcy wyiáchali) nálazwßy y práwie oſierociáłe zoybawßy / woiował wßerz y wzdłuż rozdzieliwßy ſię z woyſkámi ná dwoie. Był też przy Miſtrzu z trzecim woyſkiem Ruſkim Xiążę Andrzey Olgerdowic Brát Jágełow / ktory był w ten czás Krzyżakow Pruſkich y Liflandſkich pobudził ná Litwę / chcąc z nimi Wielkie Xięſtwo Litewſkie pod Jágełem y inßymi Bráty oſieść y opánowáć / á miał ku ſobie Ruſkie wßyſtkie zamki / y ludzi przychylnych / bo ſię był dawno w ich wiárę ießcze zá oycá Olgerdá z dziecinſtwá ochrzcił. A ták Pruſki Miſtrz z iedne ſtronę z dwiemá woyſkámi / Liflandſki z drugą od Dźwiny Litewſkie kráiny bez odporu plundrowáli / zá powodem Kniázia Andrzeiowym. Lukomlę zamek obegnáli / z ktorego iż ſię Ruſacy y Litwá z ſtrony Jágełowey mężnie bronili / przypuścił Miſtrz Pruſki Niemcow ſwoich gwałtownym ßturmem z drábinámi / y z ogniem / y ták długo ßturmowáli / iż zamek wzięli mocą / gdzie wiele Niemcow kołámi y kámieniámi pobitych wkoło błankow poległo. Tám Andrzey Olgerdowic zoſtał w zamku Lukamli z Rycerſtwem ſwoim / á potym mu ſię y Połoczánie z zámkiem y z miáſtem / y ze wßyſtkim Xięſtwem Połockim podáli: Bo Miſtrz Pruſki Konrad Zolner / y Henrik Miſtrz Liflandſki do tego ich mocą przypędzili. A ták Połocko / Driſſę / Druię / Lukomlą / y niemáłą część Ruśi zá pomocą Krzyżakow opánował. Dziś w Lukomlu tym z ktorego ſię Kniążiowie Lukomſcy piſzą / tylko Horodziſcze iákom ſam widział roku 1573. ſtoi / ále znáć iż tám kiedyś był Zamek wielki y gwałtowny / bo to wáły y kopiec ßeroko vſypány świádczy.

Niemcy Lukomlę zamek mocą wzięli.

Andrzey Połocko wziął.

Tegoż iednego czáſſu Swádosław álbo Swántosław Xiążę Smolenſkie / śnadź ná zmowie ſpolney z Xiążęciem Andrzeiem Olgerdowicem / wtárgnął z woyſkiem z drugą ſtronę do Ruſkich ziem Jágełowych / Witebſk / y Orßą dwádzieściá mil od Witebſká leżącą opalił / włości / dwory / ſiołá y folwárki ſpuſtoßył / ludzi Ruſkich / áczkolwiek Chrześciáńſkiey wiáry byli / okrutnie ſiecz / bić y mordowáć kazał / drugich nágnawßy do izdeb / y do chromin bez miłoſierdziá palił / inßych záś podważywßy domy y budowánia kazał kłáść ßyiámi pod podwáliny podnieſione / á ták ku ziemi ſpuściwßy budowánie byli okrutnie podußeni / y potłoczeni / y inße ſrogie morderſtwá nád Litwą y nád Ruſią poddáną Litwie bez wßelkiego miłoſierdziá wymyślał / ták iż Nerona Rzymſkiego y Kámbiſeſſá Perſkiego / y Herodá w okrucienſtwie przewyżßył. A gdy niemogł dobyć Witebſká y Orßey / ciągnął z woyſkiem do Mśćiſławia / ktory ze wßech ſtron obegnawßy / dobywał go vſtáwicznymi ßturmámi / ściány podkopuiąc y táránámi tákże rozmáitą ſtrzelbą błánki / wieże / y brany tłukąc.

Kniąż Smolenſki Ruś Litewſką woiuie.

Srogie morderſtwo Kniáziá Smolenſkiego nád Ruſią y Litwą.

Mścisław obleżony.

Co gdy vſłyßał Krol Jágełło / wnet Skirgaiłá Brátá / y Witołtá z Litewſkimi Pány ná rátunek oyczyznie z Krákowá wypráwił / Polakow też dobrowolnych ná ſwą (iáko mowią) ßkodę bárdzo wiele z nimi wyiáchało. A ták o Srzodopośćiu Skirgáiło z Witołtem / zebrawßy woyſko z Zmodzi y z Litwy ciągnęli z Polakámi do Ruśi / ſpodziewáiąc ſię gdzie woyſkom Krzyżáckim záſkoczyć. Ale Miſtrz Pruſki Zelner / y Henrik Liflandſki iuß byli do ſwoich ziem ſpießno odciągnęli ſłyßąc o woyſku Litewſkim y Polſkim przeciw ſobie. Oblegli tedy Lukomlę / ktorego dobywßy / záſtáwę Andrzeiá Xiążęciá y Rycerſtwo iego Niemieckie y Ruſkie poſiekli / drugich powiązáli / á inßy roſpłoßyli / á Lukomlę ſwoimi oſádzili. Stámtąd proſto ciągnęli do Mśćiſławia przeciw Swántoſławowi Kniáziu Smolenſkiemu okrutnemu / ktory iuß był práwie wßiſtki ściány zamku Mśćiſłáwſkiego vſtáwicznymi ßturmámi porozwalał / y potłukł táránámi / ále gdy vſłyßał iż przeciw iemu Skirgaiło z Witołtem ciągnie / odciągnął od

Witold Lukomle odiſkał.

gnał od zamku / á wytoczywszy sie z woyskiem swoim Smolenskim w pole/ vde-
rzył wielkim pędem ná Litwe. Skirgáyło záś y Witołt vsiłac w swoiey spráwie-
dliwośći/tym mężniey odpieráli/ tám Swántosław sam gdy szyki náprawowáł
włocznią od iednego Litwiná ná wylot przebity spadł z koniá / y wziął zapłáte
okrucienstwá swoiego/Co obaczywszy woysko iego iż im Xiążećiá nie osstáło/wnet
do bliskich lássow pierzchneli/Litwá ich z Polaki gonilá/więźnie/połon/łupy/ y
obozy wszystkie nieprzyiaćielskie wzięli/ Támże Jurgi Syn Swántosłáwow mę-
żnie sie broniąc był rániony/ y poimány/á do Skirgáyłá przywiedziony / ále gdy
przysiągł posłuszeństwo/wiáre/hołd/y poddáństwo Krolowi Jágełowi / y brá-
tu iego Skirgáyłowi/ y potomkom ich wielkim Xiędzom Litewskim státecznie y
osstale chowáć / był odprowádzon przez Skirgáyłá do Smolenská / á ná mieysce
oycá zábitego Swántosławá Xiążęciem Smolenskim był podniesiony. Ciągnęli
potym do Połocká Skirgáiło z Witołtem/ktorego zá krotki czás dobywszy swo-
wolnych/y tych ktorzy byli przyczyną woyny y zdrády/álbo odstánia y przekinie-
nia od Jágełá do Andrzeiá/mieczem ná gárdle y ná máietnościach skaráli/á osá-
dziwszy Połocko zamek rycerstwem Litewskim/wszystkę Ruś/ Połocką/Lukom-
ską/Witebską / Orszeńską/Smoleńską/ Mścisławską / z onych burd vspokoili/ y
do posłuszeństwá Jágełowego y wielkiego Xięstwá Litewskiego przywiedli. An-
drzeiá też Olgerdowicá Brátá Jágełowego y Skirgayłowe°/ktory tych wszyst-
kich rostyrkow był nábroił/poimáli/odesłan potym do Polski Jágełowi/ á tám
skarány zá vpor swoy trzy láta cáłe ná zamku Chęcinskim w ćiemney wieży pod
strażą siedział w więzieniu. Potym był czwartego roku ná przyczynę inszych brá-
tow wypuszczony. A Skirgáyło y Witołd y Swidrigáyło po onym zwyćięstwie
woyská Litewskie y Zmodzkie rospuśćili/sámi się też do zamkow swoich spokoynie
rozjechali / Skirgaiło do Trok / Witołt do Grodná/á Swidrigaiło w Połocku
został.

Bitwa Kniá-ziá Smolenskie-go z Litwą.

Swántosław Smolenski zá-bity.

Jurgi Swán-tosłáwowic poiman.

Połocko odiská-ne.

Kniáź Andrzey poiman y osá-dzon.

O wypráwie Jágełowey
do Wielkiey Polski.

POstánowiwszy Krol wszystko porządnie w Krákowie w
máley Polszcze y w oyczystey Litwie / ćiągnął w Srodopośćie do wiel-
kiey Polski z Krolową Jádwigą / y z woyskiem dla vspokoienia roster-
kow przez Domáratá Pierschlinskiego Stárostę/y Vincentego Woiewodę wzbu-
rzonych/ ktore záraz swoim przyiazdem vskromił/dobrá Kośćielne gwałtownie
w Interregnum rozerwáne co komu należáło przywroćił/ Bártoszá Kosminskie-
go swowolnie łotrowstwem y łupiestwem żywiącego z Krolestwá wywołał/
á Odalenow zamek iego wziął. A gdy do Gniezná przyiáchał / á tám kilko nie-
dziel mieszkał/ kmiećiow włośći duchownych / ktorzy niechćieli stácyey dáwáć/
kazał grábić obyczáiem Litewskim / á gdy go Krolowa prosiłá/ áby tego oby-
czáiu do Polski niewnośił/á poddánym vbogim gwałtem dobytkow niebrał/
rzekł Jágeło / á toż máią swoie Bydło / niech ie sobie wezmą názad. Krolowa
ná to odpowiedziáłá / Bydło im wroćić możemy / ále łzy y płácz ich kto im
wroćić y nágrodzić może ? Záprawdę święte á pámięći godne Krolowey Bogo-
boyney przysłowie. Ták tedy Krol ná ten czás wszytki szkodliwe rosterki y zá-
burzenie wnętrzne w wielkiey Polszcze nadobnie / á łágodnie vskromił / y vspo-
koił/ ná czym Láto wszystko y Jesień strawił.

Imioná Kos-cielne wrocone.

Czássy podobne nászym 1576. y roku 1577.

Grábiesz po Li-tewsku.

Przysłowie po-bożne Krolo-wey Jádwigi.

O rozmno-

O rozmnożeniu wiáry Chrześciáńskiey w Litwie przez Jágełę / Roku Páńskiego / 1387.

Rozdział V.

ROku od zbáwiennego národzenia Páná Chrystusowego 1387. ná początku zimy / Włádisław Jágeło Krol Polski / y Wielki Xiądz Litewski / niechcąc áby Oyczyzná iego Litwá dáley trwáłá w błędzie / wypráwił się do Litwy z młodą Krolową / wziąwszy z sobą Arcibiskupá Gnezneńskiego Bodzentę / y Janá Biskupá Krákowskiego / y inszych Duchownych niemáło / przy nim też iácháli Janus / y Semowit Mázowieckie / Konrad Oleśnickie Xiążętá / Bártosz z Wiszemborgu / Woiewodá Poznáński / Krystin z Koziegłow Sądecki / Mikołay Ossolinski Wislicki / Kásztellanowie / Zaklika z Miedzygorza Kánclerz / y Mikołay Moskorowski Podkánclerzy koronny / Spitek z Tarnowá Podkomorzy / y inszych Xiążąt y Pánow koronnych bárdzo wiele.

Orszak Pánow z Jágełem do Litwy.

Ták tedy Krol Jágeło Siem głowny w Wilnie złożył / po Wstępney Niedzieli w Post / ná ktory się Xiążętá Litewskie ziácháły / Skirgáyło Trockie / Witolt Grodzienskie / Włodimirz Kijowskie / Dimitr Koributh Nowogrodzkie bráciá Krolewscy / y wiele Pánow / Boiar y pospolstwá Litewskiego / y Zmodzkiego. Tám rádzili społnie / o vgruntowániu wiáry Chrześciáńskiey / á wykorzenieniu sprosnego Bałwochwálstwá / Támże w Wilnie cokolwiek Pogan było ná onym ziezdzie / wszyscy się pochrzcili. A potym Krol iezdząc od ziemie do ziemie / y od powiátu do powiátu / kazał się schodzić ludu prostemu ná Chrzest święty do głownych Miast / á dla lepszey chęci ich / nákupił był w Polszcze białego sukná bárdzo wiele / w ktore ie ku chrzczeniu obłoczono / y dárowano suknią nową káżdego. A ták że wszystkich stron ono pogáństwo szło ná Chrzest słysząc o hoyney swobodzie Krolewskiey / bo drugi nie ták dla Chrztu iáko dla Sukniey szedł / gdyż przed tym tylko w koszulach / á w skorach zwierzecych chodzili / száty y vbiory insze rzadko mieli / krom tych co w Polszcze kozáctwem zkupili / á izby się Chrztem prędzey odpráwowáli / ná kilko vphow ich roszykowono / á imioná káżdemu vphowi / álbo gromádzie / wodą ich święconą kropiąc osobne dawano / Bo kiedyby ich poiedinkiem było chrzcić przyszło / niekończonaby praca byłá / ále tey gromádzie Stanul / drugiey Lawrin / Matulis / Sczepulis / Piotrulis / Janulis etc. tákież y białym głowam kazano stánąć / iedney gromádzie Katriná / drudiey Jádziuká / A drugiey Anná / áż poki ich ostawáło. A tym obyczáiem ochrzczono ich ná ten czás w Litwie ná rożnych mieyscach około trzydzieści tysięcy okrom tych co przed tym w Wilnie ná Seimie / y w Krákowie ochrzczeni byli / y okrom Szláchty / y Boiar / ktorym dla vczciwośći osobny Chrzest wyrządzano.

Xiążętá Bráciá Jágełowi do Wilná.

Litwá się chrzci.

Litwá do Chrztu sukniámi przywabioná.

30000. Pospolstwá Litewskiego ochrzczono.

Sam Krol Jágeło wielką pilność vstáwicznie czynił w náwracániu pogáństwá do Páná Chrystusá / gdy nie tylko nápominał / prosił / y dárámi ich przykudzał / ále też vstáwicznie on lud gruby náuczał / rozważáiąc im táiemnice / y wyznánie członkow wiáry świętey Chrześciáńskiey / Bo kápłani Polszczy iezyká nierozumie-

nierozumieiąc Litewskiego/ po Polsku słowo Boże przepowiádáli/ á Krol ząs od nich tłumáczył/ y wykłádał od słowá do słowá wszystko kazánie pospolstwu Litewskiemu/ wszákże z wielką trudnośćią Litwá oyczyste przodkow Bałwochwálstwá opuszczáłá/ bo ácz śię y drudzy chrzćili/ iednák táiemnie Bożkom swoim ofiáry y modły czynili/ o ktorych Litewskich y Zmodzkich zabobonach/ y bałwánach rozmáitych nápisałem dostátecznie wyższey w Kronice Ruskiey. Ale gdy Jágeło Krol roskazał naprzod w Wilnie/ ogień ktory mieli zá święty/ ná tym mieyscu gdzie dziś Kośćioł S. Stánisłáwá/ w zamku zgáśić y rozmiátáć/ Kośćioł też pogáński w ktorym stał Bałwan Perkunos/ y Oltarze iego kazał rozwálić/ y wieżę z fortą/ z ktorey Kápłani y Wieszczkowie dawáli ludziom zmámionym odpowiedźi/ y przyszłe rzeczy przepowiádáli/ wywroćić/ węże y gádziny ktore zá Bogi mieli/ pobić/ łássy święte gdzie dziś ſtáynie/ y puszkárnia/ w ktorych stawiáli świece/ pośiec y wyrąbáć/ bez żadnego obráżenia Polakow/ ktorzy ony Bałwány burzyli/ śiekli/ y psowáli/ co śię stáło nád nádźieie Litwy Pogan/ bo śię spodziewáli/ iż wnet álbo nagle pomrą/ álbo polsną/ ále gdy widźieli/ iż śię im nic nie stáło/ mowili z wielkim podziwieniem/ iż gdyby to ktory z nas vczynił/ záraz by był skáran od Bogow/ Bo śię im według wiáry dźiało. — Bałwány Litewskie burzą.

Tám ieden Czech Kápłan Hieronym imieniem/ żywotá pobożnego/ gdy sam ochotnie rąbał śiekierą ieden wielki Bałwan Perkun názwány/ z drzewá záwiłego vczyniony/ záćiął śię z przygody bárdzo szkodliwie w nogę/ co obaczywszy Litwá Pogáni/ wnet z krzykiem y z płáczem wołáć poczęli/ iż go zá swoie krzywdę ich Bog zgwałcony skárał: ále Hieronim Kápłan rzekł/ iż tá nie iest rána ku śmierći/ ále ku chwale Bożey/ áby przez to Pan Jesus Christus był vwielbiony. Potym klęknąwszy począł nabożnie Páná Bogá prośić/ áby imie swoie święte tákim cudem miedzy onym pogáństwem obiáśnić y oświećić raczył/ á w tym wyćiągnąwszy onę rányoną nogę przed wielkim zborem onego Pogáństwá/ przeżegnał ránę znákiem Krzyżá świętego/ Páná Bogá w Troycy świętey iedynego wzywáiąc/ y wnet śię rána zgoiłá/ ktora byłá bárdzo szkodliwa/ iż áni blizny námnieyszey nieznáć było/ á wstawszy zdrowy/ dorąbał do końcá onego Bałwaná/ co obaczywszy Litwá stáli zdumiawszy śię z dziwnego zágoienia oney szkodliwey rány/ á widząc prożność y nikczemność Bogow swoich/ mowili iż mocnieyszy y dziwnieyszy ieden Bog Chrześćiáński/ niż nászych tyśiąc/ á ták ochotniey do wiáry Chrześćiáńskiey przystawáli. — Tráfunek. — Joan. cap. 11. — Pan Bog cudá czyni kiedy ich potrzebá. — To też Marek S. w Alexandriey vczynił/ o czym czytay Haediam Babilonium/ w żywocie tego Márká S.

Założył potym y zbudował Kośćioł Biskupi Jágeło w zamku Wilenskim niżnym/ ná tym mieyscu gdzie pierwey gorzał ogień Pogáński vstáwicznie/ ktory Bodzetá Arcybiskup Gnieznenski poświećił ná pámiątkę S. Stánisłáwá/ y nádał go dochodámi hoynymi y ták ná Biskupá/ iáko ná Kánoniki/ y Wikárie dostátecznie należącymi. Andrzeiá Wászilą Polskiego Slachćicá/ z Herbu Jástrzębcow/ Zakonu Fránćiszkanow Mnichá pobożnego żywotá/ Helżbiety Krolowey Węgierskiey Spowiednika/ przedtym Biskupá Cereteńskiego/ pierwszym Biskupem Wilenskim przełożył y postánowił/ k temu śiedm Kośćiołow Párochiálnych Plebáńskich z dostátecznym nádánim w Litwie fundował. Pierwszy w Wilkomierzy/ w Missogole/ w Niemenczynie/ w Miednikach/ w Krewie/ w Bolciach/ y w Haynie/ ktore też Kośćioły Krolowa Jádwigá dośić hoynie Kleinotámi/ Srebrem/ y Krzyżámi/ tákże Ornatámi kosztownymi z skárbu własnego nádáłá. — Kośćioł Biskupi w Wilnie ná Zamku. — Andrzey Wászilo Biskup Wilenski pierwszy. — Plebánie w Litwie przedniey sze zá Jágełá.

Fundował też Krol Jágeło y zbudował Kośćioł S. Marćiná ná Zamku wyższym Wilenskim/ ktory tákże Prebendą y nádánim słusznym opátrzył/ dziś iáko widzimy zniszczał y vpadł/ tylko znáki od łyssey gory málowánego budowánia/ y rozwálonych sklepow stoią.

 O ktorym

O ktorym teraz ták możemy rzec:

Quæq; prius sanctos cogebat curia patres
Serpentum facta est, alituumq; domus.
Plenaq; tot paßim, generosis atria ceris
Ipsa sua tandem subruta mole iacent.
Calcanturq; olim sacris onerata trophæis
Limina, distractos & tegit herba deos,
Tot decora, artificumq; manus, tot nota sepulchra,
Totq; pios cineres una ruina premit &c.

Támże też Jágeło z Bráćią swoią Xiążęty / ná tymże ziezdźie Wileńskim/ dał Przywiley y Fundus ná Biskupstwo Wileńskie/ w ktorym to naprzod vchwalił / áby Ruśi Greckiego Zakonu z Kátoliki wiáry Rzymskiey nie godziło się w Małżeństwo wstępowáć/ ażby pierwey Ruská/álbo Rusin do Rzymskiego Kośćiołá posłuszeństwá przystáli. W tymże Prywileiu dobrá Biskupstwá Wileńskiego y wszystkiego Duchowieństwá wyzwala / wyymuie y ná wieczne czásy pod przysięgą wolnymi czyni/ od wszelkich podátkow/Serepcizn/podwod/wypráwy woienney / strażey / opráwowánia mostow / Dziakłow y wszelkich innych ktorychkolwiek powinnośći świeckich/wczym y potomkow swoich wszystkich/ Wielkich Xiędzow Litewskich obowiązuie. A ták się poczyna ten Priwiley/ ktoregom kopiey v sławney pámięci Xiążęćiá Juriá Juriewiczá Olelkowiczá Słuckiego dostał.

O Ruskim małżeństwie z Rzymiány vstáwá.

In nomine Domini amen: Ad perpetuam rei memoriam, Quia tunc multis errorum, & dubiorum prudenter occurimus in commodis &c. Proinde nos Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniæq; Princeps supremus, Pomeraniæ, Rußiæq; Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium &c. Quomodo Spiritus sancti præuidenti clementia, errores paganicos relinquentes, fidem sacram deuote recepimus, & fonte sumus renati baptismatis, in terris nostris Lituaniæ & Rußiæ eandem fidem Catolicam uolentes augmentare de concessu & uoluntate fratrum nostrorum charißimorum Ducum, & omnium nobilium terræ Lituaniæ disposuimus & ordinauimus &c. &c. Potym ták zámyka wolność duchowną. Sed ipse Episcopus in suæ Ecclesiæ possessionibus, & cæteri sacerdotes in suis plenam & omnimodam habeant facultatem, alijs omnibus potestatibus ut præfertur sæcularibus omnino exclusis, ut autem præmissa omnia uigorem obtineant perpetuæ firmitatis, præsentes literas fieri fecimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum Wilnæ feria 6. post diem cinerum, anno Domini 1 3 8 7. præsentibus inclitis Principibus, Skirgelone Trocensi, Wlodimiro Kiouiensi, Koributo Nouogrodecensi, Witoldo Grodnensi Lituaniæ, Conrado Olesnicensi, Ioanne & Semouito Masouiæ Ducibus, ac strenuis &c. Ták potwierdziwszy Biskupstwo Wileńskie Krol Jágeło/ posłał Dobrogostá Biskupá Poznáńskiego do Vrbaná szostego/ Papieżá/ opowiádáiąc mu posłuszeństwo synowskie Kośćiołowi Bożemu powszechnemu należące/ tudzież Wielkiego Xięstwá Litewskiego oyczyzny swoiey do wiáry Chrześćiáńskiey náwrocenie.

Potym Jágeło odesławszy Krolową do Polski Rok prawie cáły po rożnych mieyscach Litewskich z miástá do miástá / y z włośći do włośći ieździł/ szczepiąc/y gruntuiąc wiárę świętą chrześćiáńską / á Bałwány Pogáńskie niszcząc y wykorzeniáiąc.

Jágeło do Witebská.

Jáchał záś ná Ruś do Witebská Xięstwá máćierzyste /y do Połocká/gdzie nowe rosterki od Slachty Ruskiey y od pospolstwá wzruszone vskromił y vspokoił/ skarawszy tych ná gárdle ktorzy byli onych burd przyczyną. Stámtąd wroćił się do Wilná/gdzie zá dobrowolnym zezwolenim/y iednostáynymi głosy Kniáziow/

Boiar/ y

Boiar y Pánow Litewskich/ Skirgáylá Brátá rodzonego/ ná Wielkie Xięstwo
Litewskie/ Ruskie/ y Zmodzkie (záchowuiąc sobie ná wszystkim zwierzchność)
przełożył/ y ná swoim mieyscu w Wilnie posádził/ przez spolne podnoszenie Sto-
lice Wielkiego Xięstwá/ y oddawánie Mieczá/ Czapki/ y Laski/ według stáro-
zwykłych obyczáiow podnoszenia Xiedzow Wielkich Litewskich. Támże Sio-
strę swoię rodzoną Alexandrę/ zá Semowitá Mázowieckie Xiążę młodsze wy-
dał/ y wesele wielkim kosztem w Wilnie spráwował/ á Rádomską ziemię w
possagu mu postąpił.

Skirgayło ná Wielkie Xięstwo Litewskie podniesion.

Z tey Alexandry Olgerdowny Siostry Jágełowey/ á Małżonki Semowi-
tá Xiążęciá Mázowieckiego/ vrodziłá się Cymbarká/ ktora byłá dána w mał-
żeństwo Ernestowi Arcyxiążęciu Rákuskiemu/ Tá vrodziłá Fryderyká trzeciego
Rzymskiego Cesárzá/ Arcyxiążę Rákuskie/ Friderik záś Cesarz Práwnuk Olger-
dow z Eleonory Edwárdá Krolá Portugálskiego Corki vrodził Maximili-
aná Cesárzá/ Máximilian z Máriey Cárolussá Xiążęciá Burgundiyskiego Cor-
ki iedyney Dziedziczki (po ktorey Burgundia ná Rákuski Dom spádłá) Phi-
lippá Krolá Hispánskiego/ Philip záś Károlussá piątego Cesárzá y Krolá
Hispańskiego/ y Ferdinandá drugiego Cesárzá Rzymskiego/ Węgierskiego/ y
Czeskiego Krolá/ Arcyxiążę Rákuskie/ Ferdinand potym z Anny Wnuczki Já-
giełowey/ Włádisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá Kázimierzá Jágeło-
wicá Syná Corki/ vrodził Maximiliana Cessárzá Electá Polskiego/ ktory
vmárł Roku 1576. z Titułem wybránia ná Krolestwo Polskie/ ktore Ste-
phan pierwszy/ Siedmigrocki Woiewodá szczęśliwiey wybrány szczęśliwiey o-
pánowáł. A Rudolphus Syn Máximilianow Krol Węgierski/ y Czeski z A-
lexandry pczerzeczoney Siostry Jágełowey po kądzieli (iáko mowią) od Ol-
gerdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ y potym z Anny Włádisławowny
od Kázimierza Jágełowicá Krolá Polskiego/ y Xiędzá Litewskiego Narod
wiodący/ iák to szerzey w Tablicy naszey Genealogiey Xiążąt Litewskich o-
baczysz Cessárzem Rzymskim Roku 1577. iest wybrány: A po tey Alexan-
drze Olgerdownie Xieżnie Mázowieckiey/ y po Corce iey Cimbarce/ Xiążętá
Rákuskie/ y Cessárz z tego Domu idący práwá dziedzicznego w Mázowieckim
Xięstwie y dźiś chcą dochodzić/ ktorego się chciał wyrzec Máximilian wto-
ry Cesarz w Condiciach podánych/ iesliby był ná Krolestwo Polskie przyszedł/
ále to y bez tego dawnością wyszło.

Alexandrá Olgerdowná zá Xiążę Mázowieckie/ z ktorey genealogia Xiążąt Rákuskich y Cesárzow po kądzieli.

Rudolph Cesarz.

Práwo dálekie ná Mázowsze Domu Rákuskiego.

A odpráwiwszy w Wilnie Krol Jágełło Wesele Małżeńskie Siestrze Ale-
xándrze/ z ktorey się ten sławny Narod Cessárzow rozmnożył/ y postánowiw-
szy porządnie rzeczy Litewskie/ wyiáchał do Polski przez Wołyń/ gdzie ná
Stárostwo Łuckie przełożył Krzesławá z Kurozwąk/ Castellána Sedomir-
skiego/ nád wolą Pánow Litewskich/ ktorzy wolności swoich bronili/ áby
zwierzchnych vrzędow w Litewskim páństwie Polakom Krol nie dawał.

Krzesław Polak pierwszy Stárostá w Łucku.

Przyiáchał potym Krol Jágełło do Lwowá/ gdzie Piotrá Hospodárá
Wołoskiego/ gdy przysięgę hołdownym obyczáiem z Rádámi swoimi pod
Chorągwią Koronną vczynił/ w obronę przyiął/ bo wten czás Wołoszy od-
kineli się byli od Węgrow w Interregnum po śmierci Ludwikowey/ á do Pola-
kow przystáli.

Wołoszy do Polakow.

A gdy przyiáchał Krol do Krákowá/ pogniewał się z Krolową Jádwigą/
o podeyrzenie występku w małżeństwie/ ták bárdzo/ iż máło nie przyszło do roz-
wodu szkodliwego/ ále to Pánowie łagodną rádą vhámowáli/ á iżby Krol tá-
kich szkárádych á niepewnych rzeczy odnośicielá wydał/ vśilnie náciéráli/ y przy-
wiedli to/ iż Krol musiał wydáć Gniewoszá z Herbu Strzegonia/ Podkomorze-
go Krákowskiego/ ktory świętą Krolową śmiał oskárżyć y zháńbić przed Kro-
lem/ iákoby

Gniew Jágełow z Krolową Jádwigą.

lem/ iákoby oná w niebytności iego z Gwilhelmem Rákuſkim Xiążęciem (ktory ſię iey ono pierwey ſwátał) obcowáłá/ ktory był ſłowie potáiemnie/ á nie znácznie do Krákowá przyiáchał/ gdy Krol w Litwie mieſzkał.

Krolowá przyſięgá.

Krolowa tedy wywodem Ochmiſtrzá / y Fraucimeru ſwoiego świádectwem/ tudźież cieleſną przyſięgą / z tego ſię Krolowi oczyściłá / y wywiodłá/ á Pan Gniewoſz/ iż ſię powieści ſwoiey niemogł záprzeć/ áni iey dowieść/ tedy w Wiślicy ná Seymie z wynálezienia Senatu Koronnego/ zá táki wyſtępek/ muſiał pod łáwą iáwnie głoſſem wielkim iáko pies ſzczekáć/ á odwoływáć/ y wyznawáć/ iż łgał y ſzczekał niecnotliwie iáko pies / o cnotliwey Krolowey Pániey ſwoiey. Ták potym miłość małżeńſka/ miedzy Krolową y Krolem byłá vgruntowána.

Gniewoſz pod łáwą ſzczeka. Dlugoſz & Cromerus lib. 15. etc. Mendacis obtrectatoris pœna apud Polonos.

Skirgáiło Olgerdowic wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki y Ruski.

Rozdział VI.

Skirgáiło Olgerdowic będąc podnieſiony w Wilnie ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie oyczyſte Ruſkie/ y Zmodzkie roku 1387. zá dobrowolną życzliwością Krolá Jágełá Włádiſławá Brátá / więcey był przychylny do rozmnożenia modł Ruſkich Zakonu Greckiego / niż do ſzczepienia y vgruntowánia powſzechney wiáry Chrześciáńſkiey Kośćiołá Rzymſkiego/ bo ſię miedzy Ruſią zmłodu vchował.

Nieſtateczność Skirgáiłowá.

Ná nowym páńſtwie vdał ſię do vſtáwicznych bieſiad y pijáńſtwá/ ſtáteczności Xiążęcemu ſtanowi należącey namniey nieprzeſtrzegáiąc/ dla czego po odiáchániu Krolá Jágełá do Polſki niedługo trwáły w pokoiu ſpráwy Litewſkie/ Bo Witołt Kieyſtutowic będąc mężem wielkiego ſercá / y wyſokiey myśli/ ſądził ſie też ná wielkie Xięſtwo Litewſkie / zá niegodną y nieſłuſzną rzecz poczytáiąc / Skirgáyłowi nikczemnemu y ſobie w dzielności nierownemu podlegáć (iáko on ſobie według wyſokiey dumy rozumiał) Fráſſował ſię też ná Krolá Jágełá/ iż ná iego zaſługi/ y godność niedbał/ á w ſłowie mu ſię nieżyścił / ktorym mu obiecował ſpuścić Wielkie Xięſtwo Litewſkie y Wilno / ſkoroby ſię ſam ná Krolestwie Polſkim vgruntował/ y tą go obietnicą z Prus (gdy ono był do Krzyżakow ziáchał z Krewá vćiekwſzy) przywabił. Obawiał ſię też Witołd áby go Skirgáyło bez wieśći nieſpodzianego kiedy nie zábił/ bo to do niego wiedział/ iż był ięzyká y ręki do zwády prętkiey/ k temu był okrutny/ á nieſtáteczny/ y nie vſtáwiczny/ á tylko z nim było do obiádá ſiedzieć/ bo ſkoro ſobie podpił ná kogo gniew trzeźwi chował/ tego po pijánu zábił/ y poſpolicie ná ty ktorzy z nim pijáli z bronią ſię tárgał / y wiele przyiaćioł ták pobił nieinácżey iáko Alexander Wielki w Perſiey.

Witołdowe rozmyſły.

Porędliwość pijánego Skirgáiłá.

O tym czytay Q. Curtium & Iuſtinum &c.

Przeto Witołd iáko był mąż ná wſzem dzielny / przemyſlny / y dowćipny/ ſkoro Skirgayło do Połocká viáchał / zebrał ſię z Grodniány / y Podláſzány/ á przyćiągnąwſzy bez wieśći pod Wilno / myſlił Zamki Wilenſkie vbieżeć/ ále Polacy ſłużebni / ktorzy byli ná wyſznym Zamku / y Mieſzczánie Wilenſcy prawdziwie ſłużąc Skirgáyłowi / odbili go dwá kroć od Zamkow / iż muſiał názad

Wilnowey y Polacy Witołtá odbili.

ſiał nazad vſtąpić. Widząc tedy Witold iż mu ſię nie według myſli ſzáńcowáło/ wroćił ſię do Grodná/ Potym przyzwawſzy Niemcow z Prus zá pieniądze/ y żołnierzow tákże Boiárow ſwoich przyſięgłych niemáło zebrawſzy/ oſſádził zamki obádwá Grodzienſkie mocnym rycerſtwem y ſtrzelbą/ tákże Brzeście/ Suraż/ Kámieniec zamki vdzielne porządnie náſpiżował/ y obwárował Rycerſtwem ſwoim/ á ſam z żoną Xiężną Anną y z ſkárbámi wſzyſtkimi do Mázowſzá wyiáchał/ do Januſzá Xiążęćiá Mázowieckiego Szwagrá ſwoiego/ od Januſzá zás gdy mu ſię v niego nieſpodobáło/ przenióſł ſię do Semowitá Brátá iego do Płocká drugiego Xiążęćiá Mázowieckiego/ ktory był poiął Sioſtrę Jágełowę y Skirgayłowę rodzoną Alexandrę/ ále gdy go obádwá y Janus y Semowit niewdzięcznie przyięli/ y nie po myśli częſtowáli/ ziáchał do Prus z żoną/ y z Boiáry ſwoiemi do Miſtrzá Konrada Zolnerá/ od ktorego był w Málborku wdzięcznie przyięty/ Kontorowie też y wſzyſcy Krzyżacy chętliwie mu wyrządzáli gościnną przyiaźń/ y łáſkáwie mu ſię ofiárowáli z dobrą obietnicą/ y potuchą doſtąpienia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ á to mu tuſzyli Krzyżacy ná zdrádzie/ bo ſię przezeń (iáko zá wiechą ptaki łowiąc) Zmodzkiey y Litewſkiey ziemie doſtáć ſpodziewáli. Tám w Pruſiech mieſzkáiąc czás niemáły z żoną/ náuczył ſię goſpodárſtwá domowego y ięzyká Niemieckiego po częśći/ iáko Długoſz/ Miechouius y Cromerus lib. 15. piſzą. Potym tráctuiąc z Miſtrzem y z Krzyżakámi/ áby mu pomogli doſtąpić Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ ktorego ſię też Oyczycem y dziedzicem włáſnym miánował/ záſtáwił im y zápiſał zá pracą y nákłady woienne/ Zmodzką ziemię we trzech ſet tyſięcy złotych/ álbo iáko niktore Látopiſzcze Litewſkie świádczą we trzech ſet tyſięcy kop Litewſkich.

Witold zamki ſwoie oſſadza.

Witold do Mázowſzá wtory raz ziechał.

Witold z Mázowſzá do Prus

Witold ſię goſpodárſtwá w Pruſiech vczy.

Zmodzka ziemię Witold záſtáwił Niemcom.

A ták Miſtrz Pruſki Zolner z iedną ſtronę od Zmodzi y od Niemná/ á Miſtrz Liflandſki z drugą ſtronę od Dźwiny Litewſkie páńſtwá z woyſkámi Niemieckimi náieżdżáli/ y burzyli/ zá czym ſię też Litwá ná dwie częśći rozdzieliłá/ ták iż iedná część Szláchty y poſpolſtwá zá Witołtem ſtáłá/ á drudzy Skirgáyłowi ſprzyiáli. Przeto Krol Jágełło obawiáiąc ſię áby Witold z Niemcámi/ zá niedbálſtwem y gnuśnośćią Skirgáyłową Wilná nieopánowáł/ przez podánie Ruſſakow/ ktorzy Witołtowi więcey życzyli/ wypráwił do Litwy Mikołáiá Moſkárowſkiego/ Podkánclerzego Koronnego z rownym pocztem Zołnierzow/ y Drabow Polſkich/ z Ryſtunkiem woiennym y z ſtrzelbą/ áby obudwu Zamkow Wilenſkich bronił y ſtrzegł/ ktoremu też Skirgáyło Wilno wſzyſtko w obronę podał/ y z Litwy Rycerſtwá przebránego do ſtrażey około blánkow przydał niemáło.

Krzyżacy Zmodź y Litwę burzą z ſtrony Witołtowey.

Wilno Polakámi przećiw Witołtowi oſſádzone.

Tegoż roku w Jeśieni przyćiągnął znowu Witold z Niemcámi Pruſkimi y z Liflandſkimi pod Troki/ gdzie dwá ſzturmy próżno ſtráćiwſzy/ przyſzáncował ſię od Antokoley y od łyſſych gor pod zamki Wilenſkie/ ktorych Niemcy zátoczywſzy ſtrzelbę Dźiáłá nowo wynálezione/ y tárány gwałtownym vporem/ y vſtáwicznymi ſzturmámi dobywáli/ ále iż ſię Litwá y Wilenſcy Mieſzczánie mężnie bronili z niżnego Zamku/ á Polacy z Moſkorowſkim z wyżſzego/ ták iż muſiał Witold z Niemcámi odćiągnąć nie wſkorawſzy w dobywániu Wilná. Látopiſzcze Ruſkie świádczą/ iżby Witold miał wten czás niżnego zamku dobyć/ ále to potym zá trzećią Witołtową wypráwą było/ iáko niżey naydzieſz/ według Długoſzá/ Miechowiuſſá y Cromerá doświádczonych Hiſtorikow y kronik Pruſkich.

Witold y Niemcy Pruſcy odbići od Wilná.

Potym Witold odćiągnąwſzy z woyſkiem Krzyżackim/ Litewſkimi łupámi vbogácony/ do Prus/ fráſował ſię ná ſwoie nieſzczęśćie/ á wyrozumiawſzy z pewnego domnimánia y iáwnych znákow wiárę Krzyżakow Pruſkich być ſobie podeyrzáną/ ktorzy nie iego ále ſwoich włáſnych pożytkow w woiowániu Litwy pátrzáli/ wypráwił táiemnie do Jágełá Krolá wiernego poſłáńcá/ przez

Krzyżacy chytro Witołtowi pomagáli.

ktorego ſię z Krolem ziednał/ bo ſię też iuż Iágełowi nazbyt Witołtowe były wprzykrzyły/ ku temu/ iáko Długoß/ y Cromerus lib. 15. Miechouius lib. 4. cap. 39. piſzą/ boiał ſię/ áby Litwá y Ruſſacy nie podáli ſię dobrowolnie Witołtowi. Posłał mu tedy Krol Iágełło przez tegoż táiemnego posłáńcá liſty ſwoie wierne/ ktorymi obiecował/ y poſtępował Witołtowi wßyſtkę władzą dáć ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim/ y ná Stolicy Wileńſkiey/ tylko áby ſię co rychley z Prus zwrocił/ nie pſuiąc więcey oyczyzny włáſney/ áni iey woiowániem Niemcow karmiąc y bogácząc.

Witold ſię z Iágełem zie-dnał.

Ty liſty otrzymawßy Witołt/ á vfáiąc obietnicy Krolewſkiey/ Krzyżácką też wiarę podeyrzáną máiąc/ myślił iákoby ſię z Malborku wymknął/ á ták naprzod żonę Xiężnę Annę do Folwárkow ktore miał od Krzyżakow/ iákoby ná przeiażdżkę z ſkárbámi wysłał/ ſam potym zmyślił ſobie/ iż miał do Litwy iáko przed tym często czynił dla wzdobyczy z ludem ſwoim wtárgnąć/ A ták zebrawßy ſię porządnie iáko ná woynę z Kozáctwem ſwoim Litewſkim/ ktorzy z nim z Litwy byli wyßli/ żonę wziął z Folwárku potáiemnie z ſkárbámi/ y ciągnął do Żmodzi/ á iżby pámiątkę y znák Krzyżakom przemyślnego ziáchánia po ſobie zoſtáwił/ á do ſwoich ſię z iákim vpominkiem y gościńcem od nieprzyiaciół wrocił/ nie ináczey iáko Dawid myślił od Philiſtinow y Achis Królá/ vbieżał trzy Zamki Krzyżáckie ná gránicy Żmodzkiey leżące/ Iurgemburg/ Mergemburg/ y Nawanze álbo Nehinhaus/ do ktorych był dobrowolnie wpußczon iáko przyiaciel/ y towárzyß/ bo wßyſcy mniemáli/ iż Litwę po ſtáremu woiowáć iedzie/ tám Niemcow y Krzyżakow ſámych z Stároſtámi ich poſiekwßy/ y w przekopy pobitych námiotawßy/ Zamki wybrał y ſpalił/ á celnieyßych y zacnieyßych Krzyżakow powiązawßy z ſtrzelbą y z łupámi w zamkach onych/ y w okolicznych włośćiach Pruſkich prętko zágrábionymi przyiáchał do Litwy/ y mießkał w Grodnie/ á Krolowi Iágełowi do Polſki Krzyżáckich więźniow zacnieyßych w Iurgemborgu/ w Mergemburgu/ y w Náwánzie pobránych ná znák nieprzyiáźni prawdziwey z Pruſſy posłał/ vpominąiąc ſię przy tym obietnice podánia Wilná y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

3. Regũ cap. 27 et 2. Regum cap. 2.

Witold trzy zamki Krzyżáckie vbieżáiąc ſpalił.

Dlugoſus et Miechoui⁹ lib. 4. cap. 39. fol. 272. Cromer. lib. 15. Wapowius etc.

Witold z Prus do Grodná przyßedł.

Ale gdy długą przewłokę w zyſczeniu obietnice Krolewſkiey obaczył/ począł teſknić w nádziei/ á iáko był człowiek ſkrzętny/ wielgomyślny/ y niecierpliwy/ vmyślił Wilno chytrym fortelem vbieżeć. A ták (właśnie iáko on Krol Kommanus/ ktory przemyślał Maſſilią pod Grekámi vbieżeć/ o ktorym fortelu Iuſtinus lib. 43. piße) puścił wieść Witołd/ iż miał Siostrę ſwoię Ringáyłę zá Henriká Xiążę Mázowieckie w małżeńſki ſtan wydáwáć/ á Weſele dla vczćiwośći w Wilnie odpráwowáć/ Przeto wozow trzy ſtá y podwod nágotował/ w ktore zbroynego Rycerſtwá przebránego/ y przyſięgłego zákrył puł czwártá ſtá mężow/ á mięſſá zwierzynnego/ Żubrow/ Sarn/ Wieprzow dzikich/ y Ieleni ná wierzch wozow nákładł/ k temu bárdzo wiele Boiárow ſwoich nieznácznie do Wilná nasłał/ ktorzy rożno po goſpodach obyczáiem gośćinnym ſtáli/ czekáiąc ſkutku fortelu poſtánowionego według zmowy/ wiácháły tedy y ony trzy ſtá podwod do Wilná/ á gdy ieden iákoby ſprawcá ſtárßy/ y ßáfarz Witołtow prośił/ áby go z onymi wozámi do Zamku wpußczono/ zwierzynę y inße potrzeby do Weſela należące złożyć/ y ſchowáć/ wnet zdrádę wydáli ſámiß Boiárowie drudzy Witołtowi/ iż żołnierze Skiergáyłowi y Polacy ktorzy wyßnego Zamku ſtrzegli/ tákże Mießczánie Wileńſcy zebráli ſię prętko iáko ná gwałt/ wozy ony poimáli/ zbroynych z nich wywłoczyć zpod zwierzyny poczęli/ bić/ śiec/ y wiązáć/ Boiárowie záś drudzy Witołtowi widząc fortel obiáwiony/ á iż trudno dokázáć mieli ná co byli posłáni/ vciekli z miáſtá gdzie

Iuſtinus lib. 43.

Fortel Witołtow do vbieżenia Wilná wrożny/ Bo też Oćiec iego Kieyſtut inym że fortelem był Wilno pierwey vbieżał pod Iagełem.

stá gdźie kto mogł/ Witołd też sam w nádźiei/ y w przemyślnym fortelu omylony znowu do Mistrzá Pruskiego Konradá Walerodá/ ktory był po śmierći Zolnerowey ná Mistrostwo wybrány/ y do Krzyżakow listy y Jednaczow posłał/ prosząc áby mu pierwszą winę odpuśćili/ ślubuiąc im wszystki szkody nágrodźić/ á iżby go záśię po stáremu w pierwszą łáskę/ y obronę przyięli. Ták przeiednawszy Krzyżakow Grodno y insze zamki swoie w Litwie mocno osádźił/ á sam z żoną y z Siostrą Ringayłą y z Corką Anástázią álbo Zophią z przyiaćioły y z wielką częśćią Boiárow y z Xiążęćiem Olszáńskim Janem Algimuntowicem y z Totwiłem Brátem/ do Prus trzeći raz ziáchał/ gdźie dwie lećie cáłe mieszkał/ vstáwicznie Litwę z pomocą Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich náieżdżáiąc. Zołnierze tákże y Kozáctwo Witołtowe z Litwy y z Niemiec zá pieniądze zebráne/ ktorzy byli ná Grodnie/ ná Brześćiu/ y ná Kámieńcu/ zamkach/ dla obrony od niego zostáwieni okoliczne włośći poddáne Skirgáyłowi/ y Krolowi Jágełowi częstymi wyćieczkámi y wtarczkámi trapili/ ták iż Litwá biedna dla Witołtowey niestworności zewsząd byłá vćiśniona.

Witołd z przyiacioły trzeci raz do Prus ziáchał.

Witołd Litwę burzy.

O wypráwie Jágełowey z Polski do Litwy przećiw Witołtowi/ y iego zamkom/ á o dobywániu Grodná/ roku 1390.

Rozdźiał VII.

WLádisław Jágełło zebrawszy woyská iákie mogł ná pretce z Polski/ ciągnął do Litwy/ áby rosterki wzburzone miedzy Litewskimi/ y Ruskimi Pány vśmierzył/ á moc Witołtowę przełomił/ y vtarczek Krzizakow Pruskich y Liflandskich powściągnął/ ktorzy nowe woyská z Niemieckich źiem dla pomocy Witołtowi zbieráli.

Naprzod tedy Krol Jágełło pod zamki od Witołtá osádzone podciągnął/ z ktorych częste naiázdy do Polski/ y Mázowsza y do Litwy żołnierze iego czynili/ Brześćie dźiesiątego dniá mocą wźiął/ A Zincę Rogowskiego Poláká z służebnymi ná nim przełożył/ stámtąd woysko pospolitego ruszenia/ ktore źimná y głodu (gdyż tá wypráwá byłá w mieśiącu Lutym) wyćierpieć niemogło/ rospuśćił/ A z dźiewiąćią set iezdnych dworu swego/ Kámieniec Podláski obegnał/ ktorego zá máłą trudnośćią dobywszy/ podał go do wiernego dźierżánia Zindrámowi Máskowskiemu Slachcicowi/ y Miecznikowi Koronnemu.

Brześćie 10. dniá Jágełło wźiął.

Kámieniec Litewski wźięty y podány Zindrámowi Máskowskiemu.

Potym Krol Jágełło przepráwiwszy śię przez Niemen/ pod Grodnem oboz położył/ A iż zamku mocą dobyć niemogł/ głodem zastáwę Niemiecką Witołtowę wymorzyć vmyślił/ Tám mu ná pomoc Skirgaiło y Włodimirz Kijowskie Xiążę Sluckich Xiążąt przodek z niemáłym woyskiem przyciągnęli/ Koribut też Dimitr Xiążę z Nowogrodká Siewierskiego/ Zbárázkich y Wiśniewieckich Xiążąt przodek z kilkiem iezdnych vssow Ruskich kozackich do Krolá Brátá przyiáchał/ á ták z tym woyskiem Krol Jágełło Grodno ze trzech stron obegnał. A Witołd słysząc oblężenie swoich ná Grodnie/ zebrawszy pretko niemáłe woysko Krzizakow Pruskich ná pomoc/ y ná odsiecz Grodniánom przyciągnął/ á záraz nád

Grodno oblężone.

Witołtowá pomoc Grodniánom.

Niemnem przećiwko zamkowi oboz położywßy/ nowy Zamek ná kopcu z ziemie vſypánym budowáć począł/ ále tym bynamniey oblężonym nie pomogł/ Bo iuż niżny zamek Krolewſcy żołnierze/ ná co ſam Witołd z żáłośćią pátrzał/ wzięli byli. Przeto Witołd przeſtawßy od budowánia nowego zamku/ łáńcuch żelázny miąższy przez Niemen do Grodzienſkiego wyżßnego Zamku przeprowádził/ y v bramy vwiązał/ á podle łáńcuchá łodzie y wićiny rzędem ſtawiaiąc moſt vczynił/ áby ták łatwiey oblężonym mogł dáć pomoc/ y żywnośći im dodáć/ ránne y niemocne do ſiebie bierząc/ á świeżą obronę poſyłaiąc.

Przemysł Witołtow.

Fortel ná fortel Ktorego thez Gdańßczánie vżyli/ gdy moſt Krolowi Stephanowi 1578. roku pod Láternia rozerwáli/ przypuśćiwßy barke z ſmolną Sośniną zápaloną/ á potym okręt z koßámi ktory z żaglámi powietrze idąc moſt z łáńcuchem y z łodziámi przećiął.

Ten fortel Witołtow obaczywßy Krolewſcy żołnierze/ náśiekli y nárąbáli wielkich á miąższych kłodzin ſośnowych ná wierzchu Niemná/ ktore w płot związawßy puśćili po wodzie y po wietrze ná niż/ á ták zá pędem bystrey rzeki ony ſośnie gwałtownie won moſt Witołtow vderzyły/ y potopiły łodzie y wićiny z ludźmi prożno ſię opieráiącymi łáńcuch rozerwawßy/ iż tylko ieden Niemiec ná brzeg Krolewſkiego obozu ledwo wypłynął/ ná ktore° drudzy Niemcy prożno wołáli/ nápomináiąc go áby ráczey w wodzie zginął/ niżliby miał żywo w ręce nieprzyiaćielſkie przyść/ ále on wolał zdrowo zoſtáć. A ták z tego Niemcá poſtępkow Witołtowego woyſká y ſpraw iego Krol ſię doſtátecznie wywiedział/ A Witołt przyßłey nocy z wątpiwßy o obronieniu Zamku/ do Prus z woyſkiem odćiągnął. A ták Zamek Grodzienſki przez pięćdzieśiąt dni oblężony w moc Krolewſką przyßedł. Ale to oblężenie Grodná niemniey tym ktorzy oblegli/ to ieſt woyſku Krolewſkiemu y inßych Xiążąt Litewſkich/ iáko y oblężonym dokuczyło. Bowiem ták trudno o żywność było/ iż záledwo po troße chlebá czarnego z ſłomą/ z plewámi y z kłoſſámi zmielonego żołnierze doſtáć mogli/ á koniom liśćie z drzewá y ſnopki ſłomiáne z chromin chłopſkich miáſto owſá y śiáná po troße/ y to zá czternaśćie mil wkoło ßukáiąc dáwáli. Bo woyſko Krolewſkie y Litewſkie z Skirgáyłem y z Włodimirſkiem Kijowſkim/ tákże z inßymi Bráty Krolewſkimi z iedne ſtronę/ á z drugą Witołd z Niemcámi wßytko byli wypalili y wyplundrowáli. Ták Krol Jágełło wziąwßy Grodno y obronę przećiw Witołtowi/ y Krzyżakom w Litwie zmocniwßy/ do Wielkiey Polſki odćiągnął/ gdzie Wárćiſławá Xiążę Szczećinſkie w obronę przyiął/ y w towárzyſtwo. A on przećiw Krzyżakom Pruſkim przyśięgę obyczáiem hołdownym Krolowi/ y Kroleſtwu vczynił.

Grodno zá dni 50. wzięte.

Vćiſk y głod w woyſku Jágełowym.

Xiążę Stetyńſkie Hołdownikiem ſię Jágełowi vczynił.

Wielkie ßczęśćie y zwyćięſtwo Jádwigi Krolowey Jágełowey ná Podgorzu. Długoß et Miecho. lib. 4. cap. 40. Crom. lib. 15.

Wten czás też gdy Krol Jágełło w Litwie ſię około Grodná báwił/ Jádwigá Krolowa Małżonká iego zebrawßy drugie woyſko z Polſki do Ruśi ſię wypráwiłá/ á tám pod Węgrámi/ y pod Slężakámi Zamkow Ruſkich dobyłá/ ktore im był zlećił Ludwik niebożczyk Oćiec iey/ Krol Węgerſki y Polſki/ przodek Jágełłow/ y wzięłá mocą Jároſław/ Przemyśl/ Grodek/ Hálicz/ Lwow/ Trebowlą/ Zidaczow/ y inße Zamki Ruſkie/ z ktorych Węgrow y Slężakow wygnáłá/ á z zwyćięſtwem Ruſkich kráin Małżonká Krolá Jágełłá z Litwy ſię zwracáiącego przywitáłá.

Oburzeniu

O Burzeniu Litwy przez Witołtá z Krzyżaki / O spaleniu Trokow y dobywániu Wilná / y o śmierći Narimuntá / Korigelá / Towtiwiłá / Xiążąt / y o przyieździe Jágełowym do Wilná.

Egoż roku 1390. gdy sie iuż zboża ná polach dostawáły / á żniwá sie przybliżáły / Lankaster Henriká Królá Angelskiego Syn / z wielką mocą Anglikow / Skotow / Fráncuzow / Niemcow / ná swą ßkodę dla świętey woyny przeciw Pogánom Litwie zebránych / do Prus przyćiągnął / á z nim Algardus Grof Hohensteinski z drugim woyskiem Niemieckim przyßedł / mnimáiąc iż Litwá ießcze w Pogáństwie żyłá. Przeto Mistrz Pruski Conradus Valerodus / ktoremu nie o wiárę / ále o pánowánie wielkiego Xięstwá Litewskiego y Zmodzi / pod pokrywką wprowádzenia Witołtá ná stolec páństwá oycowskiego / grá byłá / Zebrał też woyská Pruskie z swoimi Krzyżaki / przyzwawßy ná pomoc Mistrzá Liflandskiego / ták tedy trzemi zagonámi / y z trzemi ogromnymi woyskámi do Litwy z Witołtem ciągnęli / iedno woysko Witołd wiodł / drugie sam Conradus Valerodus Mistrz Pruski / Trzecie Mistrz Liflandski z Lankastrem Krolewicem Angelskim / y z Algárdem Grábią Hohensteinskim / á ściągnęli sie wßyscy v Kowná / gdzie Wilia w Niemen wpada. Ztámtąd prosto pod Troki ciągnęli / ktore z Zamkiem częstym ßturmowánim zburzyli y spalili.

Krolewic Angelski ná Litwę.

Chytrość Mistrzá Pruskiego

Trzy woyská wielkie ná Litwę do Kowná

Troki zburzone.

Potym do Wilná obozy toczyli / tám ich Żołnierze Krolewscy Polacy nád Wilią z Skirgáyłem / ktory też miał woysko niemáłe Litewskie potkáli / gdzie záraz stoczyli bitwę z obudwu stron ogromną zápalczywośćią / nie dáleko od Wilná nád rzeką Wilią / w tych polách gdzie dziś dwor Soltanow / ktore Sißkiniámi on czás zwano / Vganiáli sie potym áż pod gorę gdzie dziś Werki Biskupie / Litwá y Russacy śmiáłośćią / bo im ná domowych śmiećiach było / Niemcy záś zbroią y wielkośćią przemagáli / bili sie od poránku áż do południá / ták iż trupow y ránnych pełne owy polá rowne zá Wilią z obudwu stron leżáły / ná ostátek żołnierze Krolewscy y woysko Skirgayłowe Litewskie / tákże Xiążętá Ruskie Litwie pomagáiące / o dwielkośći Niemcow y Anglikow przemożeni / musieli názad ku Wilnowi vstępowáć y gdzie kto mogł / ále wiele zacnych mężow w bitwie z strony Litewskiey ná placu poległo / miedzy ktorymi znácnieyßy byli / Kniáź Hleb Swętosłáwowic Xiążę Smoleńskie / Xiążę Siemion Jáwnuczewic Zasłáwski / Kniáź Hleb Constantinowic Czártoriyski / Kniáź Jwan Lwowic / y inßych niemáło paniąt Litewskich wielkiego rodu / skąd sie pokázuie / iż tám nie ládá bitwá byłá / ponieważ ták wiele zacnych Xiążąt poległo.

Bitwá Skirgáiłowá y Polakow / z Witołtem y z Niemcámi.

Skirgáiło z Polaki poráżon.

Xiążętá przez Witołtá o krzyżaki poimáne. O tym też czytay Dlugossum et Cromerũ lib. 15. Mie. lib. 4. cap. 40. etc.

Dziś ießcze tám w tych polach náyduią Rusnice stároświeckie / ßpady / przyłbice / y miecze / tákże ostrogi zárdzewiáłe / y w Werkach w dworze Biskupim wiśi záwieszonych kilko broni / co chłopi wyoráli.

A Xiążę Skirgayło z ostátkiem ludu ná stáre Troki z pobojśćza obronną ręką vßedł Potym zebrawßy sie z więtßym ludem / Niemieckie obozy vstáwicznie pod Wilnem náieżdżał / A w tym gdy Wileński zamek niżny / ktory Kriwym zowią Niemcy zewßąd oblegli / záraz niktorzy zdraycy z Litwy y z Ruśi dwie Bramie / y Wieże z blánkámi zápalili / z ktorego ogniá gdy vćiekał Xiążę Kázimierz Korigeło Brát

Zdraycy zamek niżny zápalili.

Korigiel Xiążę ścięty.

14000. Ludzi w zamku niżnym zginęło.

gełá Brát rodzony Krolewski/ był od Niemcow poimán/ á gdy go do Witołtá przywiedziono/ kazał go záraz em śćiąć/ ácz mu był Brát Stryieczny/ á głowę iego ná drzewcu nosić. Też czterynaście tysięcy ludzi Litwy y Rusi w Zamku zámknionych/ częścią od ogniá/ częścią od mieczá nieprzyiacielskiego zginęło.

Polacy mężnie obronili Zamku wyższego Wileńskiego.

Deniq; corporibꝰ suis hosti irrumpere conanti, aditum obstruebant.

Wyższego Zamku Polacy z Mskorowskim Mikołáiem / Stárostą Wileńskim mężnie bronili/ iż áni spalenim Zamku niżnego/ áni groźbámi nieprzyiacielskimi/ áni vkázowánim głowy Xiążęciá Korigełá / áni srogim á gwałtownym szturmowánim / áni vstáwicznym strzelánim z Dział / ktorymi więtsza część muru rozrzucona y rozwálona byłá/ do poddánia przywieść się dáli. A boiąc się zdrády sámi miedzy sobą/ Russakow y ludzi podeyźrzánych z Zamku wygnáli / sámi się mężnie broniąc / A Niemcow szturmuiących w nocy y we dnie odbiiáiąc / mieyscá ty gdzie były mury od vstáwiczney strzelby vpádły/ ziemią y gnoiem záprawowáli/ y skorámi bydlęcymi / tákże wántuchámi wełną nátkánymi zástániáli / á ták strzelbę z dział Niemieckich oszukiwáli/ ná ostátek ciáłámi swoimi nieprzyiacielom vsilnie szturmuiącym / á do zamku vpornie się ćisnącym / zástáwili się w dziurach wybitych / y zpycháli ich z gory drzewy / kołámi/ kámieniámi/ y rumem muru potłuczonego / á Niemcy młyńcem się toczyli ná doł pobići iáko piły / á drudzy ná członkach okrutnie poránieni/ drudzy szyie połamawszy niż ná doł dolecieli pomárli. Narimunt Xiążę Pinskie Brát rodzony Jagełow gdy mężnie obudwu zamkow z Litwą / y z Rusią bronił / przechodząc ná rátunek od iednego do drugiego / był wyzwan od iednego nie podłego Rycerzá Niemieckiego z strony Witołtowey ná rękę sam á sam / á gdy obádwá w pole wyiácháli ná łąkę/ potkáli się Drzewy mężnie/ tám Narimunt z Koniá zbity był poimány / y przywiedziony do Witołtá / ktorego bez litości Witołt kazał zá nogi obieśić ná drzewie więzowym ná łące/ miedzy dziáły y strzelbą Niemiecką/ á sam go do śmierći okrutnie z łuku strzáłámi vstrzelał/ nád przystoyność przećiw Brátu Stryiecznemu rycerskiemu Xiążęćiu.

Duellum Nárimuntá Xiążęciá z Niemcem.

Narimunt od Witołtá okrutnie vstrzelan.

Skirgeiło też Brát Krolewski z swoimi Ruskimi y Litewskimi Kozaki nieprzyiacioł częstymi vtarczkámi z wielką ich porażką trapił/ A gdy przez trzy Miesiące Witold z Niemcámi Wileńskich zamkow prożno dobywał/ iáko Cromerus pisze/ á Miechouius od świętego Janá Krzćicielá áż po świętym Michále do piątku oblężenie trwáć kłádzie/ pierwszego dniá Octobrá/ niedokazawszy ná co się byli násádzili/ odciągneli/ Włośći okoliczne/ Miásteczká/ Dwory/ Siołá/ y Kośćioły Chrześćiáńskie nowo zbudowáne połupiwszy / á ludzi vbogich co się niebroniło pośiekwszy/ y w niewolą náwiązawszy/ do Prus y do Liflant z dobytkámi y łupámi zágnáli. Ale też nie mnieyszą szkodę w dobywániu Wilná Krzyżacy podięli / y bárdzo wiele zacnych/ y mężnych ludzi potráćili/ z ktorych był zacnieyszy Algardus Grábiá Hohensteinski/ y Totiwił Kieystutowic Xiążę Brát rodzony Witołtow/ z zamku wyższego postrzelony vmárł/ á Witołt mszcząc się tego/ Nárimuntá Brátá Jagełowego zá nogi ná wieżie kazał obieśić / á sam go z łuku do śmierći vstrzelał / y Xiążę Korigełá Kázimierzá Krolewskiego Brátá drugiego iákom wyżey powiedział śćiąć kazał / O czym Długosz y Miechouius lib.4. cap.79. fol.272. Cromerus lib.15. etc. Potym Witołt Zmodzką ziemię przyległą Prussom z Komendatorem Rágnetskim y z Stárostą Insterborskim/ ktorym to było od Mistrzá zlecono poburzył / á z połonem y z łupámi do Prus wyćiągnął.

Trzy Miesiące Wilná Niemcy dobywáli.

Algardus Graf Hohensteinski y Kniáź Totiwił zábići pod Wilnem.

Witold Zmodź burzy.

Włádisław Jágełło Krol Polski / skoro woyská Krzyżackie z Witołtem z Litwy wyszły / chcąc podpomoc vdręczoną oyczyznę swoię Roku Páńskiego 1390. Miesiącá Nouembrá z wielkim woyskiem / y dostátkiem żywnośći do Litwy ná ten czás dla burzenia Witołtowego / bárdzo głodney przyiáchał / gdzie nie-

gdzie nieustáwiczne/ wątpliwe/ y chwieiące się ná tę y owę stronę z rospáczy vmysły Litewskie/ y Russakow/ tákże Zmodź hoynością swoią y swobodą Krolewską potwirdził/ zwłaßczá podárkámi biáłych ßat/ ktorych był wielką moc z sobą z Polski przywiozł. A iż Mikołay Moskorowski Podkánclerzy Koronny Stárostwo mu Wilenskie zdawał/ niechcąc mießkáć więcey ná nim dla pychy/ y okrutności Skirgiełowey/ y dla naiázdow częstych możnych nieprzyiaćioł/ tedy Ianá Oleśnickiego ná iego mieyscu Stárostą y obrońcą Wilenskich zamkow przełożył. A Skirgiełowi Brátu áby go z Wilná wysádził Kijowskie Xięstwo dał/ odiąwßy ie niesłußnie drugiemu rodzonemu Brátu Włodimirzowi przodkowi Xiążąt Słuckich. Iánußowi też stárßemu Xiążęciu Mázowieckiemu Drohiczynską ziemię z Drohiczynem/ Melnikiem/ y Bielskiem Zamkámi/ dziedzicznym práwem dárował/ pod tą Condicią áby też powinność Krolowi táką z nich czynił/ iáko inße Xiążętá Litewskie zwykli czynić. Potym zimie Krol do Polski odiáchał/ A ná pomoc Olesnickiemu Zołnierzow kilko Rot z żywnością y strzelbą do Wilná z Polski posłał.

Bo sie iuż mysili podáć Witołtowi.

Jan Olesnicki drugi Stárostá Wilenski z Polski.

Podláßa częśc wietßa od Litwy oderwána do Mázowßa.

O trzećim obleżeniu Wilná

przez Witołtá z Krzyżaki/ y burzeniu Litwy/ etc. Roku 1391.

Rozdział VIII.

ROku záś drugiego 1391. ná początku pierwßym látá/ gdy iuß żniwá przyspiewáły/ á koniom y woyskowi łátwe pożywienie bywa/ Witołd z Konradem Walerodem Mistrzem Pruskim/ y z woyskámi Niemieckimi/ Angelskimi/ y Fráncuskimi/ do Litwy ziemią/ y Niemnem w naczyniu wodnym ciągnął/ á máiąc nádzieię podánia zamkow Wilenskich/ od tych ktorzy mieli w nienawiśći Skirgáiłá/ námowił Mistrzá iż się trzeći kroć dobywáć Wilná obroćili. Co vsłyßawßy Ian Olesnicki Polak/ Stárostá Wilenski/ iż się Niemcy do Wilná przybliżáią/ Miásto Wilenskie spalił/ áby nie było przechowánim y ßáncámi gotowymi nieprzyiaciołom/ á ludziom do niżnego zamku kazał się ze wßystkimi máiętnośćiámi znieść/ y z dostátkiem żywnośći/ poczynił też kobylenia/ y płoty z surowey sosniny/ y z dębiny około zamkow/ iż nieprzyiaćiel do nich przystępu niemogł mieć z żadney strony. A gdy iuß Niemcy wciągneli ze wßystką mocą ná pogorzelisko miástá Wilenskie°/ y położyli się obozem miedzy párkanem mieyskim v Kośćiołá Pánny Máryey ná piasku/ gdzie dziś iest Klaßtor Mnichow Fránćißkanow/ wnet Olesnicki zßykował się w zamku z Rycerstwem Polskim y Litewskim przebránym/ á vczyniwßy potáiemną wyćieczkę/ vderzył z ogromnym okrzykiem bez wieśći ná woysko Niemieckie/ gdzie strwożonych nád nádzieię bárdzo wiele posiekł/ poránił/ pobił/ y kilku zacnych ięzykow dostał/ potym w porządney spráwie pod chorągwią Krolewską/ żadnego z swoich nie stráćiwßy/ do Zamku się wroćił.

Olesnicki pod Wilnem ná wyciecżce Niemcow pogromił.

Te śmiałość przeważną Krolewskich Polskich y Litewskich żołnierzow/ y Wilenskich mießczan obaczywßy Krzyżacy y Witołd/ wnet zwątpili w nádziei podánia zamkow Wilenskich w ktorey vfáli/ dla tego iż iuß Skirgáiło był z Wilná od Krolá wysádzony/ ktory był v Wilnowcow w nienawiśći á obroná nowa

Czwarty kroć Witold od Wilná odbity.

porządniey

porządniey przez Oleśnickiego zmocniona była/ przy ktorym się Litwá/ y Russacy máiąc dobrego wodzá / vpornie z blánkow y wytarczkámi bronili. Przeto Niemcy z Witołtem rychło odstąpili po kilku dniach od oblężenia / stráciwszy dwá szturmy Knechtow pod Zamkiem/ krom onych ktorych Oleśnicki pod Klasztorem Fránciszkanow wycieczką pobił.

Pociągnąwszy Witołd od Wilná z Mistrzem Pruskim Konradem Walerodem y z woyskiem Niemieckim/ y Angelskim / niechcąc oney wypráwy dármo podiąć/ okoliczne włości do końcá woiowáli/ y Nowogrodek Zamek nád Wilią rzeką od Skirgayłá nowo zbudowány / tákże Wilkomierią z zamkiem nád Swiętą rzeką (ktorego dziś tylko kopiec znáć) spalili: A żołnierzow Krolewskich y Skirgáyłowych/ ktorych w zamkach náleźli/ posiekli. y pobili / mszcząc się nád nimi vtráty swoiey pod Wilnem. Skirgáyło też przyciągnąwszy z Rusi z kilkiem vsow Ruskich y z Litwą ná pretce zebráną/ dał im bitwę/ ále strzelbą y wielkością Niemiecką przemożony/ ledwo vciekł do Trok z pogromu / á Niemcy z Witołtem máłą korzyść otrzymawszy / bo iuż w pustych włościach nie było co więcey bráć/ do Prus odciągnęli.

Nowogrodek nád Wilią y Wilkomiria spálone.

Bitwá Skirgáiłowá z Witołtem y z Niemcy.

Potym tegoż látá wyszpiegowawszy w Zmodzi ieszcze niezwoiowáne dwie włości/ wypráwili się Krzyżacy z Witołtem ná dwoie woysko rozdzieliwszy/ á ták iedni Miedniki álbo Wornie/ gdzie dziś Cátedrá Biskupia / drudzy Welzany zburzyli / wybráli / y wypalili z okolicznymi włościámi.

Miedniki y Welzany zwoiowáne.

Potym iáko Długosz/ y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Cromerus lib. 15. y Kroniki Pruskie piszą/ Witołd z Krzyżakámi zebrawszy się tegoż roku 1391. zimie przyciągnęli z wielkim woyskiem Niemieckim/ Fráncuskim / y Angelskim pod Kowno / ná ktorym byli żołnierze Krolewscy / á obegnawszy Zamek Kowienski ze wszech stron/ dobywáli go strzelbą / podkopem y szturmámi vstáwicznymi/ drábiny ná mury y ná blánki przystáwiuiąc. Ale gdy się Litwá y Polacy drabi pieszy meżnie z zamku bronili / y kilko szturmow Niemieckich odbili / nie szturmowáli więcey podiąwszy szkodę wielką w Rycerstwie pobitym.

Kowno mocno oblężone.

Odbici od Kowná/ Witołd y Niemcy.

Wszákże iżby prożno nie odciągnęli/ vrádzili z Witołtem nowe zamki około Kowná pobudowáć / á ták záráżem milą od Kowná nád Niemnem zbudowáli Zamek z drzewá/ ktory przezwáli Neuwerder/ to iest Nowa wyspá / drugi Riterwerder/ to iest wyspá Zołnierzow álbo Rycerzow / też nie dáleko od Kowná tákże z drzewá pretko z básztámi wystáwili/ trzeci Metemburg/ to iest gorá álbo zamek celu y gránic/ z wapná/ z cegły/ z kámienia/ y z drzewá spiesżno zbudowáli.

Trzi zamki około Kowná Niemcy wystáwili.

Riterwerder/ y Neuwerder dwá zamki sámi Niemcy osiedli/ y strzelbą/ tákże żywnością opátrzyli / á Metemburg Witołtowi y iego Rycerstwu podáli / á ták z tych trzech zamkow okoliczne kráiny vstáwicznymi wycieczkámi náieżdżáli/ burzyli / y plundrowáli.

Litwá biedna woiowána.

Jan Oleśnicki Stárostá Wileński chcąc tym gwałtownym á szkodliwym náiázdom zábieżeć/ wypráwił Alexándrá Wiguntá Brátá Krolewskiego rodzonego Xiążę Krewskie y Kiernowskie z kilkiem vsow Litewskich iezdnych żołnierzow/ y z trzemá Rotámi pieszych Polakow dobywáć onych zamkow nowo od Niemcow zbudowánych / y obegnał naprzod Ritterwerder / ktorego dobywał meżnie vstáwicznym szturmem/ wszákże rychło od oblężenia nic nie spráwiwszy odciągnął/ gdyż iuż blisko tego było/ iżby był Zamek wziął/ iáko się tego potym dowiedziano. Ták tedy Niemcy / y Witołt z onych zamkow biedney á zewszad vtrápioney Litwy woiowáć nie przestawáli.

Alexander Wigunt prożno Riterwerder dobywa.

O ziednániu Jágełowym z Witołtem / o śmierći Kniáziá Wiguntá / y Małżeństwie Siostry y Corki Witołtowych.

SPrzykrzyła się iuż była woyna Jágełowi Krolowi Polskiemu z Witołtem / dla trudnośći koronnych spraw y wielkich nakłádow / ktore podeymował w chowániu żołnierzow broniąc oyczystey Litwy / á nietylko służebnych / ále y sámę Slachtę Litewską s pospolstwem / dla niedostátku żywnośći przez vstáwiczne burzenie nieprzyiacielskie / muśiał zbożem / iárzynámi / y dobytkiem podeymowáć / ábyz rospaczy nie podáli się nieprzyiaciołom / á niedopuśćili opánowáć Xięstwá Litewskiego. Przeto Jágeło wypráwił do Witołtá / Henryká Proboszczá Łęczyckiego y Płockiego / Biskupá Płockiey Dioecesiey náznáczonego Semowitá zmárłego Xiążęćiá Mázowieckiego Syná / áby potáiemnie o pokoiu z Witołdem tráctował.

Nakład wielki Jágełow dla zátrzymánia Litwy.

Henrik Xiąże Mázowieckie Proboszcz Łęczycki etc. do Witołtá posłem.

Vmárł też wten czás od trucizny zádáney Wigunt Alexander Xiąże Krewskie Brát Jágełow / ktorego Krol dla dowćipu y dzielnośći á vkłádnych obyczáiow vprzeymie miłował / y dał mu był w Polscze Jnowłocłáw / y Bydgosćią zamki z włośćiámi w dzierżáwę / nád vdział Krewski w Litwie y Kiernowski. A poiął był w Małżeństwo Corkę Włádisłáwá Xiążęćiá Opolskiego / ále potomstwá żadnego nie zostáwił / iego otrućia był podeyrzánym przyczyńcą Witołd / bo społnie nieprzyiáźni miedzy sobą wiedli. A gdy vmárł / łatwieysza vgodá przyszłá Jágełowi z Witołtem / gdyż mu Krol obiecał podáć Xięstwo wielkie Litewskie / inszych dwu Brátow rodzonych Skirgełá y Swidrigełá opuśćiwszy / á inszymi ich vdziały contentowawszy / ktorych tylko do pijáństwá / á do łowow vdátnych być baczył.

Pod tymi tedy Condiciámi Witołdá z Jágełem Henryk náznáczony Biskup Płocki ziednał / á sam iusz máiąc dwoie święcenie y potwierdzenie z Sacrą ná Biskupstwo od Bonifaciussá dziewiątego Papieżá / wzgárdziwszy Kápłáństwo Siostrę Witołtowę / iáko Miechouius pisze / Ringáłę poiął zá żonę / y tám mu w Márienborku Witołd y Mistrz Walerodus wesele spráwowáli. Ale do Płocká przyiechawszy / gdy się chćiał z Bráty Xiążęty oyczyzną dzielić / od trucizny rychło vmárł / y wziął záraz pomstę złamánego ślubu Kápłáńskiego / pochowan w Płocku miedzy Xiążęty Mázowieckimi.

Te Ringále Cromerus Corką Witołtową zowie / ále ma być Siostrá.

Henrik Xiąże Mázowieckie Proboszczem y Subdiaconem będąc ożenił się

A Witołd potym Corkę swoię Zophią posłał był przedtym z Gdáńská w małżeństwo Kniáziowi wielkiemu Moskiewskiemu Wásilewi Dimitrowicu / ktorą Kniáż Jan Olgimuntowic Holszáński z Posłami Moskiewskimi przez Morze w okrętach do Nárwy portu Liflantskiego y Moskiewskiego doprowádził / á ztámtąd przez Pskow / y Nowogrod wielki / áż do Moskwy przyiecháli / gdzie Xiężnę Zophią Witołtownę Metropolit Ciprian álbo Cuprian z wielkim Kniążiem Moskiewskim Wásilem zwinczał / A wesele z hoynymi Triumphámi czterzy Niedziele trwáło. Witołd też postánowiwszy według myśli swoiey vgodę z Jágełem Krolem Polskim przemyślał / iákoby się od Niemcow mogł wymknąć.

Zophia álbo Nastasia Witołtowná do Moskwy z Prus niesiona.

Iáko Witold od Krzyżakow

ziednawßy się z Jágełem viáchał/ trzy Zamki ich spalił/ á Niemcow pobił/ O czym Długoß Kroniki Pruskie y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Wapowius et Cromerus lib. 15. etc.

Rozdział IX.

Witołd mießkawßy v Krzyżakow Pruskich zá trzecim ziáchánim z Litwy do Prus dwie lecie cáłe/ á zwoiowawßy z nimi prawie do gruntu biedną oyczyznę Xięstwo Litewskie/ y Zmodzkie/ długo się w wątpliwey nádziei dostąpienia zá pomocą Krzyżakow Xięstwá wielkiego Litewskiego wießáiąc/ skoro się przez Henriká Biskupá Płockiego Swagrá swoiego ziednał z Jágełem Krolem/ y postánowił z nim według myśli rzeczy swoie/ zá raz przemyślnym fortelem/ taiemnie á nieznácznie wysłał z Prus żonę naprzod z skárbámi/ y sprzętem domowym do Zmodzi ná pewne mieysce. Sam zás zmowiwßy się z przyiacioły y z Boiáry swoimi Litewskimi/ á zwierzywßy się im rády swey/ iż miał do Litwy ná wielkie Xięstwo ziácháć/ iáchał z Márienborku do Riterwerderu Zamku swego pod Kowno. Tám Kupcow Niemieckich/ Krzyżakow y Reyterow/ ktorzy z nim w Riterwerderze Zamku mießkáli/ bez wieści obskoczonych pobił/ posiekł/ y w Niemen wrzućić kazał/ á drugich co zacnieyßych powiązawßy/ á zápaliwßy Zamek Ritterwerder do Wilná z nimi wiezdzał/ Co obaczywßy drudzy Krzyżacy y żołnierze Niemieccy/ ktorzy w Metenburgu/ y w Nauwerderze Zamkach byli/ zá raz się w pogonią zá Witołdem iáko zá zdraycą swoim (Szelmem go názywáiąc) vdáli/ á gdy go dáley w Litwę ku Wilnowi gonili/ wnet Witołd więzniow pierwßych Niemieckich w Ritterwerderze poimánych ná pewnym mieyscu pod strażą zostáwił/ á sam się z swoimi ná Niemcow goniących w ciásnym mieyscu zásádził/ ktorych sprácowánych gonieniem gdy w zásadkę przyßli snádnie do iednego pobił/ posiekł/ á drugich powiązał/ y do Litwy odesłał. Potym wyrozumiawßy iáko świádomy z liczby pobitych y poimánych/ iż nie wiele Niemcow ná Metemburgu/ y Neuwerderze Zamkach zostáło/ wroćił się dobywáć onych Zamkow/ ktorych mocą dobywßy spalił/ á Niemcow ostátek pobił/ drugich powiązał/ á ták ony trzy Litwie bárdzo ßkodliwe około Kowná Zamki Niemieckie spaliwßy y vprzątnąwßy/ wroćił się do pierwßych więzniow/ ktorych rzędem długim związánych/ z strzelbą/ z ristunkiem woiennym/ y z wielkimi łupámi z Krzyżakow nábránymi prowádząc/ do Wilná ßczęśliwie z wielką rádością wßystkiey Litwy pokoiu długo pożądánego prágnącey przyiáchał: Gdzie od Jáná Oleśnickiego Namiestniká Jágełowego Stárosty Wilenskiego był vczćiwie przyięty/ iáko mu był Krol Jágeło przez Listy roskazał/ Zamki mu też Wilenskie obádwá iáko Pánu dziedzicznemu podał/ z strzelbą y z rinstunkiem wßelkim/ y cokolwiek należáło do skárbu Wielkich Xiędzow Litewskich.

Witold od Krzizakow vcieká trzeći raz.

Witold vciekáiąc trzy Zamki spalił Krzyżáckie.

Witold do Wilná przyiáchał od Krzyżakow.

A Krol Jágeło vsłyßawßy o przyiácháníu Witołtowym z Prus do Wilná z wielką rádością co rychley do Litwy się wyprawił/ ná końcu Miesiącá

Lipcá

Lipcá Roku 1392. wziąwszy z sobą Krolową Jádwigę/ Witołt też przyimował Królá v Ostrowá z dworem swoim y z żoną Knieiną Anną/ Tám się Krol Jágeło Witołtowi łáskáwie y vkłádnie ofiárował/ y z Skiergáyłem go Brátem swoim poiednał/ Jákoż ieszcze dziś są zapissy Witołtowe ná zamku Krákowskim w skárbie Krolewskim/ ktorymi wyznawa/ iż się poiednał/ y pogodził z Skirgáyłem Brátem stryiecznym/ o zwierzchność wielkiego Xięstwá Litewskiego/ y też z nim towárzystwo przyiął przeciw káżdemu nieprzyiacielowi okrom Królá Polskiego/ A iż sam Witołd Xięstwá Kijowskiego dostáwáć miał nakłádem swoim/ pod Włodimirzem Brátem Jágełowym/ y Skirgáyłowym przodkiem Xiążąt Słuckich/ y oddáć go Skirgełowi y dziedzicom iego. Támże się też zápisał Krol Jágeło żadnemu Wilná/ Witebská/ Merecza (w ktorym był wten czás Zamek/ co y kopiec dziś nád Niemnem pokázuie) Garteny álbo Grodná bez woley Witołtowey nie podawáć/ A Skirgełowi do Kijowskiego Xięstwá/ y do Trok/ Krzemieniec y Stosko przydał/ Przeto iż oyczyzny swoiey Wilná y wszystkiego Wielkiego Xięstwá Litewskiego vstąpił Witołtowi/ folguiąc w tym łásce Krolewskiey y spolney zgodzie/ O czym Długosz/ Miechouius/ Cromer/ y dawne zapissy w skárbie Krolewskim świádczą. A postánowiwszy tę vgodę Jágeło/ wziął Stárostwo Wilenskie Janowi Olesnickiemu/ á Witołtá ná Wielkim Xięstwie Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim przełożył/ wziąwszy od niego przysięgę/ iż miał chowáć wiárę y przyiaźń Krolestwu Polskiemu/ áby też Polski w szczęśliwych y nieszczęśliwych przygodach nieopuszczał/ áni wydawał/ Ale z iednego spolne dobrá rozmnażał. Toż też Anná żoná Witołtowá zá siebie sámá/ y zá męża swoiego slubowáłá/ y reczyłá/ y listámi pod pieczęcią dánymi potwierdziłá/ iáko Długosz y Cromer piszą.

Vgodá Jágełowá y Stirgáiłowá z Witoltem.

Krzemieniec y Stosko do Kiiowá Stirgeyłowi.

Witolt Alexander Kieistutowic Xiądz Litewski/ Zmodzki/ y Ruski/ Roku 1392.

Księgi Czternaste/ Rozdział I.

Władisław Jágeło Krol Polski postánowiwszy wdzięczną vgodę z Witołtem Brátem stryiecznym/ oddał mu wszystkę zwierzchność y władzą ná Wielkim Xięstwie Litewskim/ Ruskim y Zmodzkim/ y Bráty rodzone swoie Włodimirzá Kijowskie/ Dimitrá Koributá Siewierskie/ Swidrigayłá Połockie y Witebskie Xiążętá/ tákże Skirgáyłá złożonego z wielkiego Xięstwá pod iego posłuszeństwo podał/ co nie długo dla ich vkrzywdzenia trwáło. Podał mu też Wilno ze wszystką własnością/ Troki/ Krewo/ Kiernow/ Grodno/ Suraż/ Kámieniec Podláski/ Brzeście/ Łucko/ Włodimirz/ ze wszistkim Wołyniem/ y insze zamki wszystkie Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ y Podláskie/ okrom vdziałow pewnych inszych Xiążąt Brátow swoich rodzonych. Potym przy bytności Królá Jágełá/ y Krolowey Jádwigi/ przy Skiergáyle/ y przy wielkości Pánow y Rycerstwá/ y Boiárow Litewskich/ Ruskich/ y Zmodzkich był ná stolice wielkiego Litewskiego Xięstwá z máiestatem przypráwionym/ w Kościele świętego Stánisłáwá ná zamku Wilenskim podnoszony od Andrzeiá Wazilona Biskupá

Wilenskiego/ według Ceremoniy Chrześciáńskich / á záchowuiąc stározwykłe obyczáie podnoszenia wielkich Xiędzow/ był w czapkę Xiążęcia / y w száty k temu należące vbrány / támże mu miecz/ y laskę Márszałek Litewski wielki / y pieczęć Xiążęcą oddawał / według zwyczáiu. Anná tákże Xiężná záraz czássowi y Ceremoniom tákim należące/ z nim byłá podnoszona/ potym triumphy / krotofile/ y wesele czássowi y Ceremoniom tákim należące Krol y Pánowie Litewscy odpráwowáli/ będąc wszyscy rádzi pokoiowi / ktorego się przy Witołcie spodziewáli. Ale ich nádzieiá omyliłá / Bo skoro Krol Jágeło z Krolową do Polski odiáchał / zárázem Skirgáyło y Swidrigáyło Brácia Jágełowi/ iż nád nich Witołtá stryiecznego Brátá przełożył / nowe burdy y wnętrzne woyny záczęli/ á Skirgáyło iż był większey śmiáłości y sercá popędliwszego / k temu miał skárby wielkie/ y życzliwość v wszystkiey Ruśi / zebrał woysko przeciw Witołdowi/ chcąc go znowu z Wilna wybić/ y z Wielkiego Xięstwá Litewskiego (do ktorego się bliższym/ y godnieyszym być mienił) wyrzucić.

Podnoszenie Witołtowo ná Wielkie Xięstwo.

Skirgáyło ná Witołtá woysko zbiera.

Bolesław záś Swidrigáyło Xiążę Połockie y Witebskie Brát Skirgáyłow / iż niebył ták śmiáły áni możny / k temu co większy skárb/ záchowánia y życzliwości między swoimi nie wiele miał / vciekł przeto do Prus do Krzyżakow Pruskich/ y do nowego Mistrzá Konradá Jungingená po zmárłym Walerodzie wybránego/ á ten Walerodus iáko Kroniki Pruskie świádczą był zły/ y okrutny/ Mnichy y Kápłany sam będąc Zakonnikiem prześládował/ y vmieráiąc żadnego do siebie nie przypuścił.

Swidrigáyło do Prus ziechał

Walerodus Mistrz niezbożny.

Przyieli tedy Krzyżacy Pruscy bárdzo wdzięcznie Swidrigáyłá / bo mieli waśń y gniew nieuśmierzony ná Witołdá / iż ich trzeći kroć zá dobrodzieystwo zdrádził / Zamki trzy spalił / y wiele zacnych Krzyżakow w nich pobił. A ták zárázem zebráwszy woysko / do Litwy z Swidrigáyłem wciągnęli / gdzie bárdzo wiele włośći ogniem y mieczem zwoiowáli / Suraż / Grodno / y Stráwelę Zamki Witołdowe oyczyste mocą wzięli / á poimawszy trzy tysiące ludu oboygá pogłowia / z wielkimi łupámi do Prus się wroćili.

Krzyżacy Litwę burzą z Swidrigáyłem.

Vsłyszawszy ty żáłosne nowiny Krol Jágełło záraz roku 1393. z Krolową Jádwigą do Litwy śpiesznie z Polski przyiáchał/ á przyzwawszy Skirgáyłá Brátá z Ruśi / vprosił go/ iż się z Witołtem poiednał / á ták do spolney miłośći Bráterskiey obudwu powtore przywiodł / á iżby serce zápalczywe y popędliwe Skirgáyłowe vbłagał / iáko Długosz y Miechouius piszą / przydał Krol w dzierżáwę Skirgáyłowi zá dozwoleniem Witołdowym do Kijowskiego Xięstwá Stárodub Siewierski / Krzemieniec Wołyński / y stáre Troki Zamki y powiáty z ich włośćiámi / á nápotym ieśliby się co tákiego między nimi ku zwádzie przytráfiło / tedy się ná to obádwá Witołd y Skirgáyło zápisáli/ iż rozsądkiem Krolowey Jádwigi mieli być rozstrzygnieni bez wszelkiego záwodzenia.

Skirgáyłowi do Kijowá Stárodub przydány etc.

Litewskie Látopiszcze ná tym mieyscu Skirgáyłá nie wspomináią / iżby miał z Witołtem mieć záśćie / ále Koributá Brátá Jágełowego / y Skirgełowego od Witołtá iáko nieposłusznego zwyciężonego być y poimánego świádczą. A iż się Witołd w ten czás roku 1393. z Skirgáyłem po pierwszey zwádzie przez Krolá Jágełá/ y przez Krolową Jádwigę poiednał/ zbráćił/ y przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi okrom Krolá Polskiego sprzymierzył etc.

Rychło też potym Andrzey Olgerdowic Brát rodzony Jágełow/ ktory ono był z Krzyżakámi Pruskimi y z Liflantskimi Łukomlą y Połocko wziął/ y Litwę zwoiował / w koronáciá Jágełowę z więzienia iest wypuszczon / w ktorym ná Zamku Chęcinskim w wieży smrodliwey trzy látá śiedział / zá przyczyną y prośbą Witołdową / y inszych Xiążąt Bráćiey / gdy Krolowi zá niego ręczyli / y ślubowá-

y slubowáli / iż się niemiał mśćić więzienia y kaźni. Potym w Litwie miernym vdziałem ná wychowánie był opátrzony z łáski.

Tegoż też czássu Fiedor álbo Lubárt Sanguszk. Olgerdowic Xiążę Włodimirskie / od Królá Brátá wziął w dzierżáwę Siewierskie páństwo / obiecuiąc się Krolowi Polskiemu Jágełowi w wierze y w mocy iego záwżdy być / ná co y listy pod pieczęćiámi inszych Xiążąt Bráciey ná się dał. A ták Krol Jágeło poiednawszy Witołtá z Skirgayłem / y inszych Xiążąt brátow do zgody z Witołtem przywiodszy / odiáchał do Polski z Krolową.

[Margin: Fiedor Sangusko.]

O woiowániu Litwy y dobywániu Wilná przez Swidrigáyłá z Krzyżaki / Roku 1394.

Skoro po odiácháníu Krolá Jágełá do Polski / Swidrigáiło Xiążę Połockie y Witebskie / będąc zbiegiem w Prusiech / pobudził wtory raz Krzyżakow Pruskich przećiw Witołtowi / á ták roku 1394. Mistrz Pruski Konradus Jungingen zebrawszy wielkie woysko z Niemieckich ziem y Prus / ku temu iáko Długosz y Miechouius cap. 40. lib. 4. piszą / miał bárdzo wiele Fráncuzow / Anglikow / y inszych cudzoziemcow ná Litwę dobrowolnie zebránych / ćiągnął Niemnem rzeką w naczyniu wodnym / y ziemią do Litwy / włości wszystkie mieczem y ogniem woiuiąc / zaczym y twierdzy / tákże zameczkow w Zmodzi y w Litwie kilko wzięli.

Potym Swidrigel będąc przewodnikiem ze wszystkim woyskiem Niemieckim / y Fráncuskim / y z Mistrzem Konrádem Jungingen / przyćiągnęli pod Wilno / ktorego cáłe dwá Miesiącá dobywáli vstáwicznie szturmuiąc / y strzeláiąc ná obádwá zamki / á gdy niemogli mocą / vdáli się do zdrády / y przenáiął Swidrigáyło Czerncow Ruskich ktorzy w zamku byli / áby ná pewny czás potáiemnie obádwá zamki zápalili / Ná co iuż gdy się Swidrigáyło z Krzyżakámi iáko ná pewne zwycięstwo spodziewáli / omyliłá ich nádzieiá / Bo ieden Czerniec będąc lepszego sumnienia onę rádę stárszym / y przełożonym zamkowym opowiedział / á ták gdy one drugie Czernce iáko zdrayce skarano / Krzyżacy y Mistrz Pruski z Swidrigáyłem niedokazawszy ná co się byli násádzili musieli precz odćiągnąć.

[Margin: Swidrigáyło z Krzyżakámi dwá Miesiącá Wilná dobywa.]

[Margin: Czerncy Ruscy zdraycy skaráni.]

Witołt też áczkolwiek miał niemáłe woysko z Litwy / z Rusi y z Polski zebráne / wszákże niesmiał wálney bitwy iáwnie dáć Krzyżakom / ktorzy mocą y wielkośćią przewyższáli / tylko vstáwicznie woysko ich náieżdżał / trapił y trwożył / drugich w picowániu y w zagonach gromił / w ćiásnych zás mieyscach zásádką bárdzo wiele ich pobił / y poimał / á czássem do Pruskich kráin wtarczki czynił wzaiem / ich bogáte Folwárki łupiąc / y woiuiąc / ták iż nie mnieyszą szkodę Krzyżacy w woysku y w ziemi swoiey podięli / iáko w Litwie vczynili / bo sobie wzaiem wet zá wet oddawáli.

[Margin: Witold złatow Niemcow trapi.]

Tegoż roku zimie Wernerus Tetingar Márszałek wielki Pruski / vczyniwszy odwrot Litwę znowu woiował / á z łupámi y z więzniámi vszedł. Po nim zás Vlrikus Jungingen Woyt Sambiyski rodzony Brát Mistrzá Pruskiego (ktory y sam będąc Mistrzem potym od Jągełá porázony był y zábity) z wielszym woyskiem Zmodzką ziemię około Miednik / y Rosięń splundrował.

[Margin: Krzyżacy Zmodź woiuią.]

Witold Inſterborg poburzył.

Krzyżacy Podláße woiuią.

Tego zwoiowánia kráin ſwoich mßcząc ſię Witold wtárgnął też do Prus z woyſkiem Litewſkim / gdzie około Inſterborku wßyſtki bogáte włości gburſkie y folwárki Krzyżáckie / ogniem / mieczem y łupámi zburzył / y bez odporu z wielką korzyścią y zdobyczą do Litwy ſię wrocił. Konradus záś Koborg Komendator z Balgi z woyſkiem Niemieckim ná Podláße Litewſkie wtárgnął / á Drohicką ziemię tákże zwoiował / y łupy z więźniámi do Prus wywiodł.

O bitwie Witołdowey z Koributem / y odiectu Kijowá Włodimirzowi Xiążąt Słuckich przodkowi z nieſłußney waśni / á o śmierci Skirgáłowey / y o poimániu Koriatowicá ná Podolu / á opánowániu Zamkow Podolskich przez Witołtá.

Rozdział II.

Witołd częſtymi woynámi á vſtáwicznymi trwogámi y włoczugámi będąc wyniſczony / y wſkarb bárdzo zubożony / á ku temu iż nowo ná páńſtwie zewſząd ſpuſtoßonym y zwoiowánym oſiadł / przemyſlał iákoby wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Stolec ku pierwßey zacności y wielmożności mogł wydźwignąć / y do ſkárbu wynißczone dochody ſtározwykłe / y imioná ſtołeczne w onych woynach y trwogach wnętrznych rożno rozßárpáne / y od ſtołu Xiążęcego oddalone (iáko ſię y v nas dziś dzieie) przywrocić.

Auaritia, goſpodárſtwo / ægeſtas, dochtliwy przemysł.

A ták gdy go náuczyłá *ingenioſa ægeſtas* porządnego goſpodárſtwá / naprzod ſię tám vdał gdzie co wziąć rozumiał / przeto nálazł przyczynę ná Xiążę Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Krolá Jágełá rodzonego / á ſobie ſtryiecznego Brátá / przodká Xiążąt Zbaráſkich y Wiśniewieckich / ktory wten czás miał vdział ná Nowogrodku Siewierſkim / do ktorego poſłał / aby mu hołd y przyſięgę wiernośći / y poddáńſtwá / iáko Pánu zwierzchnemu á wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu vczynił / á iżby dawał dań zwykłą do ſkárbu wielkiego Xięſtwá / iáko przedtym zdawná bywáłá dawána z Siewierſkiego Xięſtwá / ſtymże też poſelſtwem y do Xiążęciá Włodimirzá Olgerdowicá / drugiego Brátá Krolá Jágełá rodzonego / Xiążęciá Kijowſkiego przodká Xiążąt Słuckich odpráwił / y do Fiedorá Koriátowicá / ktory wten czás Podole trzymał / áby mu wßyſcy poſłußeńſtwo y przyſięgę poddáńſtwá z hołdem oddáli.

Witołd nálazł przyczyny ná Bráty ſtryieczne.

Dimitr Koributł Xiążę Siewierſkie / czuiąc ſię być Olgerdowym Synem y rodzonym Brátem Krolewſkim / á bliżßym do wielkiego Xięſtwá niżli Witołd / nie chciał ſię w hołd podawáć / áni przyſięgi czynić / y owßem do Witołdá wſkazał iż też miał część w Wilnie bliżßą niż on. Tym iego śmiáłym á hárdym odkazánim Witołd obrußony / chcąc go do poſłußeńſtwá przywieść / wypráwił ſię z woyſkiem Litewſkim y Zmodzkim przeciw niemu do Siewierſkiey ziemie / co vſłyßawßy Koribut Olgerdowic / niechciał czekáć nieprzyiacielá w ſwoiey ziemi / ále zebrawßy woyſko z Ruśi / y máiąc pomoc od Xiążęciá Twerſkiego / ciągnął też do Litwy przeciw Witołdowi / nie żądáiąc mu do Siewierá dálekiey drogi / A gdy ſię obiedwie woyſká ściągnęły / v Niedokudowá podkáli ſię wſtępnym

Bitwá Koributowá z Witołtem.

pnym boiem ná ßerokich polach ogromną zápalczywością/ Koribut z ſwoimi Ruſſaki śmiáłością/ Witold záś z Litwą y z Zmodzią/ y śmiáłością y wielkością woyſká iego przewyßał/ ná oſtatek gdy bitwá kilko godzin w wątpliwym ßczęściu zobudwu ſtron trwáłá/ poczęły ſię vſy Koributowe trwożyć/ mießáć/ y z plácu vſtępowáć/ á Witold tym śmieley z Litwą nácieráiąc pomießánych rozerwał/ y rozgromił/ co obaczywßy Koribut dodał koniowi oſtrog/ chcąc ſię záchowáć ná drugi raz do lepßego ßczęścia/ á ták w máłey drużynie z pogromu vbieżał do Nowogrodká Siewierſkiego głownego Zamku vdziału ſwoiego/ ná ktorym ſię z żoną y z dziećmi záwárł/ blanki y wieże Rycerſtwem y ſtrzelbą porządnie opátrzywßy. A Witold vżywáiąc zwycięſtwá/ máło co wytchnąwßy poki łupy z pobitych żołnierze/ y rycerſtwo iego zebráli/ á ſwoich pochowáli/ ciągnął zá nim do Nowogrodká Siewierſkiego/ á obegnawßy go ze wßyſtkich ſtron ná wieże y ná blanki vſtáwicznie ßturmował/ ściány podkopuiąc/ y ognie podkłádáiąc/ ták długo áż Zamek mocą wziął/ gdzie Koributá z żoną/ y z dziećmi poimał/ á pobrawßy ſkárby/ máiętność/ y ryſtunki iego/ Zamek ſwoimi oſſádził/ y w kráinach iego Siewierſkich Stároſty/ y namieſtniki ſwoie vſtáwił/ á ſámego Koributá z żoną Corką Xiążęciá Rezáńſkiego y z dziećmi do Wilná ná więzienie odeſłał/ gdzie długi czás pod ſtrażą ná Zamku wyßnym Wilenſkim ſiedział/ áż go potym Alexander Xiąże Rezáńſkie álbo Holhá Cieść iego v Krolá Jágełá/ y v Witołdá wyręczył/ y wyproſił/ ślubuiąc im od niego zá pokoy/ iż ſię mścić tey krzywdy niemiał/ iákoż tego Xiążęciá Rezáńſkiego ſą y dziś zápiſſy około tego poſtánowienia w Skárbie Krolewſkim ná zamku Krakowſkim/ zá ktorymi Jágeło/ y Witold Dimitrá Koributá z więzienia Wilenſkiego wypuścili. O ktorych zápiſſach Cromerus lib. 15. wſpomina.

Fugiens iterum repugnabit.

Koribut z bitwy przegrámey vciekł.

Koribut z żoną y z dziećmi poiman.

Holhá Kniáź Rezáńſki cieść Koributow.

W tenże czás Siewierſkie Xięſtwo Koributow vdział y Nowogrodek z Branſkiem Witold ſobie do wielkiego Xięſtwá Litewſkiego przywłaßczył/ á Koributowi dał z łáſki w odmiánę ná Podolu y ná Wołyniu ty Zamki/ Bráſłáwiec/ Winnicę/ Sokolec/ y Krzemieniec/ potym ſam Dimitr Koribut/ Wiśniewiec y Zbáraż Zamki zbudował. Jego potym Syn Sigmunt Koribut był ná Kroleſtwo Czeſkie wybrány/ á potym w przegráney bitwie/ ktorey pomagał Swidrigáyłowi wroćiwßy ſię z Czech/ był poimány y vtopiony w Swiętey rzece pod Wilkomierzą/ od Kniázia Micháiłá ſyná Sigmuntá Kieiſtutowicá wielkiego Xiędzá Litewſkiego zábitego w Trokách. Drugi záś Syn Koributow Fiedor álbo Fiedko máiąc pomoc od Wołochow y Tátárow/ chciał Jágełowi Krolowi Polſkiemu Stryiowi woyną odpieráć/ potym porázony muſiał Krolowi podáć Krzemieniec/ y Bráſław/ Roku 1430. iáko o tym będzie niżey/ á ſam ná Zbárážu/ Wiśniowcu/ ná Kołodnie y Snulizńiczách przeſtał/ Z tego potym y z iego ſyná Xiążęciá Dánilá álbo Dáſká w Rycerſkich ſpráwach doświádczonego/ Xiążętá Zbáráſkie y Wiśniewieckie etc. ſą rozmnożone.

Przenieſienie práwie Bábilonſkie Koributowo/ z Siewierſkiego Xięſtwá ná Wołyń.

Genealogia Xiążąt Zbáráſkich y Wiśniewieckich.

Potym Witold czyniąc ſobie przeſtrzeńſtwo/ y wolne pánowánie w Litwie/ y w Ruśi/ á práwie vmiátáiąc y vpátrzáiąc záwády ſobie przeciwne z wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ y z Ruſkiego/ ſkárawßy Koributá/ nálazł przyczynę ácz nieſłußną y ná Włodimirzá Olgerdowicá Xiąże Kijowſkie vdzielne/ przodká Xiążąt Słuckich/ á zádawßy mu winę nieposłußeńſtwá/ iákoby ſię miał wybijáć z zwierzchności Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ wypráwił ſię z woyſkiem do Kijowá vdziału iego właſnego/ máiąc z ſobą w towárzyſtwie Skirgáyłá Xiąże Brátá Włodimirzowego rodzonego/ á ſobie ſtryiecznego/ ktoremu był Witold obiecał y obwiązał ſię Kijow podáć/ iż mu Stolicę wielkiego Xięſtwá Litewſkiego w Wilnie poſtąpił/ iákośmy wyżßey o tym nápiſſáli. A ták w ten czás Witold nálazł ácz nieſłußną przyczynę woyny/ y ná

Báránie nie mác wody.

Xiążę Włodimirzá/ áby go z Kijowá *fas per nefas* wyzuł/ á Skirgáykowi się w obietnicy/ y w zapissach viściił/ miał też stárą wáśń y zápalisty gniew ná Włodimirzá y ná Koributá/ iż poki był v Krzyżakow/ przeszkadzáli mu do Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Grodno też/ Suraż/ Brzeście/ y Kámieniec Podláski pod nim wzięli/ Krolowi Jágełowi Brátu pomagáiąc/ iákoś o tym miał wyższey. Przeto się tego wszystkiego chćiał nád Koributem/ y Włodimirzem záráżem pomśćić/ zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim/ á obchodząc się z nimi iáko Lew z Osłem w dziale/ álbo Wilk w spowiedzi z Báránem.

Włodimirz záś rozumieiąc się być Synem Olgerdowym y Brátem Krolá Jágełá rodzonym/ á Xiążęciem z Xiędzow Wielkich Litewskich vrodzonym/ y máiąc wolny vdział ná wolnym Xięstwie Kijowskim od Oycá Olgerdá/ k temu będąc bliższy do Wilná y do Wielkiego Xięstwá Litewskiego po Oycu y po Brácie Jágele/ á niż Witołd/ ktory stryiecznym Brátem będąc/ rodzonych posiadł/ niechciał hołdu/ áni przysięgi y poddáństwá niewolnego/ ktore ná nim Witołd wyciągał postąpić/ ále odzywáiąc się do świętey spráwiedliwości w ktorey vfał/ y do práwá przyrodzonego/ y do pospolitey wolności/ vmyślił się bronić/ á gwałt niesłuszny iáko mogąc/ słuszną obroną odbiiáć.

Woyná Witołtowá ná Włodimirzá Kijowskiego.

A wtym Witołd z Skirgáyłem ná początku Wiosny Owrucza y Zitomir zamki iego przygrodki Kijowskie mocą wzięli/ ktore Witołd záraz Skirgáyłowi podał/ á gdy Witołd do Kijowá z woyskiem ciągnął/ nágotowáł się Włodimirz przećiw iemu/ chcąc mu bitwę dáć/ Ale Krol Jágełło ktory też był tey zmowy táiemnym vczestnikiem słowie broniąc/ y hámuiąc krwie Bráterskiey rozlania/ przywiodł do zgody Włodimirzá z Witołdem przez Posły Koronne/

Włodimirz Kiiow podał Witoldowi.

Ták iż Włodimirz musiał Kijow puścić Witołdowi/ ná ktorym według zmowy Skirgáyłá Brátá Włodimirzowego Xiążęciem Kijowskim záraz przełożył/ y Kijow ze wszytkimi przygrodkámi wmoc iego podał/ á Włodimirzowi

Inszy vdział Włodimirzowi Kopyl etc. zá Kijow.

Xiążęciu dał zamiánę Kopył zamek z wielkimi włośćiámi/ z pusczámi/ z folwárkámi/ z dworámi/ y z ieziorámi/ począwszy od Kopylá zamku/ y od tego mieyscá gdzie się Niemen poczyna (ná ktorymem mieyscu sam był) áż do Piotrkowic Miásteczká/ y gdzie Słucza w Prepiec/ á Prepiec do Dnieprá wpada/ w obrębie ná dłużą y ná szerzą przez trzydzieśći y kilko mil/ to mu wszystko wten czás z wynalazku Comissarzow od Jágełá Krolá przystánych wydzielił/ y oddał w wolne ná wieczność z potomki vżywánie/ wszákże potym Synowi tego Włodimirzá Olgerdowicá Alexandrowi álbo Olelkowi Xiążęciu/ od ktorego się Xiążętá Słuckie Olelkowicámi piszą/

Kijow zásię Olelkowi Xiążęciu wrocon.

Kázimierz Jágełowic zostawszy Wielkim Xiędzem Litewskim/ Kijow ze wszystkimi przygrodkámi wroćił/ y przy Kopylu go zostáwił/ iáko o tym będzie niżey.

A Skirgáiło Brát Włodimirzow zostawszy przez Witołdá Xiążęciem Kiiowskim/ ciągnął z woyskiem pod Kániow/ pod Cirkassy/ y pod Zwinigrod zamki/ ktorych Włodimirz niechćiał puśćić áni Witołdowi/ áni Skirgayłowi/ áż ich Skirgáyło mocą dobył y opánował/ á ták wten czás Skirgayło otrzymał pod Brátem Włodimirzem Kijowskie Xięstwo Zitomir/ Owrucza/ Kániow/ Cyrkássy/ y Zwinigrod zamki ze wszystkimi przygrodkámi y przyległościámi Kijowskimi.

Skirgailo Xiążęciem Kijowskim zostawszy struty.

Ale się nie długo ná nowym páństwie pod Brátem stárszym niesłusznie podszczepionym weselił/ Bo rychło potym gdy wyiáchał zá Dniepr w łowy/ prosił go do swoiego folwárku Zumien Kijowskich Czerncow/ namiestnik ná ten czás Metropolitow/ támże gdy sobie podweselił/ á bez kredencu z towárzystwem y z dworzány się nápiiał/ zádał mu on Zumien truciznę iádowitą w piciu/ od ktorey w Kijowie rychło vmárł. Potym z wielką vczciwością y záłością wszystcy Kijowiánie (ktorych był sobie hoynością zniewolił) odpráwowáli mu

wáli mu pogrzeb obyczáiem Xiążecym / z processiámi y z inszymi Ceremoniámi Popow Ruskich / pochowan w Pieczurach Kijowskich / ktore są sławne grobámi zacnych Xiążąt Ruskich / á Długosz w swoiey Kronice nápisał / iż Skirgáyło był zábity od swoich poddánych ná Zamku Wissegrodzkim / dla nieznośnego okrucienstwá / Ale Látopiszcze Ruskie y Litewskie / Wapowius / Cromerus y Miechowius otrutego być ná czci zdrádliwey od Humieńá Kijowskie. świádczą. — *Skirgayło w Pieczurach pochowan.*

A ták czterzey synowie Olgerdowi Brácia Jágełowi / nie swą śmiercią zeszli z Swiátá / Bo Witold Wiguntá Alexandrá Xiążę Krewskie otruł przez nápráwę / Narimuntá zá nogi obiesił y vstrzelał pod Wilnem / á Korigełá sciął. Skirgáyło zás przez Humieńá otruty / A Kieystutowi Synowie Toywit pod Wilnem z dziáłá zábity / á Sigimunt zostawszy Wielkim Xiędzem w Trokach zárzezány / iego też Syn Michaiło gdy do Moskwy ziáchał w Práskurze od Popá otruty / Ná woynie zás gdy Witołdá Tátárowie poráżili / vczćiwie dla obrony oyczyzny / polegli dwá Olgerdowi Synowie / Andrzey ktory ono w Chęcinach trzy látá siedział / y Dimitr Koribut z dwiemá Synámi / przodek Xiążąt Zbáráskich y Wiśniewieckich / y Patryk Syn Kieystutow z dwiemą Synámi / iáko o tym będzie niżey. — *Zeście Olgerdowicow y Kieystutowicow.*

Po śmierći Xiążęćiá Skirgáyłá w Kijowie otrutego / Witołd przełożył ná Xięstwo Kijowskie od siebie namiestnikiem Xiążę Holszánskie Jwaná Algimuntowicá / ná ktorego był bárdzo łáskaw / bo z nim y w Prusiech przez wszystek czás mieszkał / y Corkę iego Anástásią álbo Zophią Moskiewskiemu Wasilewi w małżeństwo z Málborku odprowádził / y do Wilná dobycia wiernie we wszystkim Witołdowi pomagał. — *Jwan Algimuntowic Kniąź Holszánski / namiestnikiem Kijowskim.*

Potym się Witołd do Podola z woyskiem Litewskim y Ruskim wypráwił / ná Xiążę Fiedorá Koriatowicá / ktory się z poddáństwá / y z powinności wielkiego Xięstwá Litewskiego y z Witołdowey zwierzchności wybijał. A skoro Witołd pod Brásław Podolski przyciągnął / chciał mu mocą odpieráć Koriatowic / ále iż się tárgał z motyką ná Słońce / záraz był od Witołtá poráżony / ták iż sam ledwo vciekł do Kámieńcá / á Witołd vżywáiąc zwycięstwá pobrał ty Zamki Podolskie częścią mocą / częścią przez podánie / Bráćław / Smotric / Czerwonygrod / Bekotę / y Skáłę / gdzie y teraz vkazuią mogiły / vroczyścá y szańce Witołdowe / iákom sam widział roku 1575. gdym iáchał z Turek przez Podole. Obległ potym Witołd Kámieniec głowny zamek Podolski / ná ktorym się był Fiedor Koriatowic záwárł / máiąc pomoc od Wołochow sąsiádow. Ale gdy obaczyli oblężeńcy vpornie násádzoną myśl Witołdowę do dobywánia zamku / powádzili się sámi między sobą Podolánie z Wołoskimi żołnierzámi / A wtey niezgodzie (ktora pospolicie namocnieysze zamki y páństwá więcey niż nieprzyiaciel burzy) Witołd wziął przez podánie Kámieniec Zamek y Miásto przyrodzenim mieyscá bárdzo obronne / y ieśli się w rozsądku oczu włásnych nie mylę / nie dobyte / gdzieby ku temu porządne obwárowánie przystąpiło. — *Witołd do Podola ná Koriatowicá.* — *Witołd Podole wziął.* — *Witołd wziął Kámieniec Podolski.*

Támże Witołd poimał Xiążę Fiedorá Koriatowicá / y odesłał go ná więzienie do Wilná / á sam wszystko Podole z Zamkámi / y z przygrodkámi opánował / y Stárostámi / namiestnikámi / y żołnierzámi Litewskimi osádził / á do wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączył.

A iáko Olgerd Striy Witołdow roku 1331. naprzod Podole osiadł / á Tátáry y ich Baskaki z niego wygnał / y dał ie w dzierżáwę Koriatowicom / tedy do tego roku / gdy ie zás Witołd potomkowi Koriatowemu Fiedorowi wydárł y wziął wyszło lat 64. A przedtym ieszcze / ná co się wszystki Látopiscze Litewskie zgadzáią / Olgerd sam był wygnał drugiego Fiedorá Koriatowicá z Podola / tákże dla nieposłuszeństwá / y Zamki wszystki pod nim pobrał / y Niestaká iego Na-

mieśnik

miestniká poimał/ á sam Fiedor Koriatowic do Węger vciekł/ y tám będąc wygnańcem ná dworze Károlussá Królá Węgerskiego vmárł/ roku 1340. iákośmy o tym wyższey w sprawach Olgerdowych z pewnych dowodow nápissáli. A ták Podole dwiemá Fiedorom Koriatowicom dwá kroć było odięte dla niepostuszeństwá/ pierwszy raz przez Olgerdá roku 1339. á potym wtory y ostátni raz przez Witołdá roku 1395. kiedy iuż Podole skutecznie w Prouincią álbo w powiát/ y w Woiewodztwo było do wielkiego Xięstwá obrocone.

O Podolu szerszé świádectwo. Rozdział III.

Látopiszce o Podolu.

WSzystkie Látopiszcze Ruskie y Litewskie stáre/ tymi słowy świádczą o Podolu: Iż Krol Władisław Iágeło/ słysząc o opánowániu ziemie Podolskiey przez Litwę/ prosił Witołdá/ áby mu z miłości bráterskiey ku sławie iego/ y Korony Polskiey rozszerzeniu/ postąpić częśc Podola w pewney sumie pieniędzy/ iákoż Witołd według vgody spuścił Iágełowi Krolowi we dwudziestu tysięcy kop Polskich (bo Cromer tey sumy 40000. złotych kłádzie) ty zamki Podolskie/ Kámieniec/ Smotric/ Skałę/ y Czerwonygrodek/ A w inszych zamkach Podolskich Stárosty swoie Witołd osádził/ iáko w Winnicy/ w Brásłáwiu/ w Bekocie/ w Sokolcu etć. A potym Krol Polski wyższey miánowáne zamki Podolskie od Witołdá postąpione dał w sumie Pánu Spitkowi.

Cromerus lib. 15.

Ale Cromer lib 15. omylność Látopiszczowi Ruskiemu álbo vmyslne zepsowánie porządku przez pisárzá przyczytá/ á dáley ták pisze/ chceli (powiáda) Litwá ábysmy im pozwolili tego/ iż Koriatowicy Podole od Tátar spustoszone osiedli/ y Zamki wnim pobudowáli/ Niechayże też nam pozwolą/ iż Kázimierz Krol Polski wszystkę Ruś ná południe leżącą/ y Podole áż do Krzemieńcá przez miecz opánował/ czegosmy (powiáda) z pewnego dohádánia doszli/ y z sámych Xiążąt Litewskich zápisow/ miedzy ktorymi był ieden Iurgi Koriatowic/ ktory potym od Wołochow/ iáko Historia Litewska świádczy/ był otruty álbo zábity/ tegosmy doświádczyli. A potym Ludwik Krol Węgierski y Polski/ iáko ná wszystkich Ruskich Zamkach/ ktore ná ten czás ku Polszcze służyły/ ták y ná Podolu Węgry Stárosty przełożył/ y są powiáda w skárbie Krolewskim w Krákowie listy Teodorá álbo Fiedorá Koriatowicá Xiążęciá Podolskiego/ y Páná Węgerskiego z Munkaczu máło po tym czásie pisáne/ ktorymi listámi świádczy/ iż się z Władysławem Krolem Polskim pogodził/ á z Podolim mu się w obronę podał/ nád to iest kopia Priuileiu tegoż Krolá Władisławá Iágełá pod titułem y pieczęcią Woyciechá Arcibiskupá Gnezneńskiego z Priuileiu Krolewskiego przepisána/ w ktorey Krol okázuie/ iż Zamek z włością Kámieniecką Witołdowi/ y dziedzicom iego dał Mańskim álbo Hołdownym obyczáiem/ á to było roku 1394. ktory się (powiáda) czás zgadza z onym ktorego Látopiszec świádczy/ Kámieniec z inszymi Podolskimi Zamkámi mocą przez Witołdá być opánowáne. Potym Cromer dáley pisze/ ztąd powiáda podobnieysza rzecz ku prawdzie iest/ iż Witołd gdy onę część Podola/ w ktorey iest Zidomir/ y Cyrkássy w moc swą podbił/ Kámieniec też pod Pánem z Munkaczu Węgier-

Cromer o Podolu.

Kázimierz część Podola osiadł.

czu Węgier-

czu Węgierſkim/ ktory od Ludwiká trzymał/ Witołd opánował/ Ale to zá proś-
bą v Krolá Jágełá odzierżał/ gdyż powiáda oná cześć Podola do Kroleſtwá
Polſkiego należáłá/ á oſtátek Podola przerzeczony Pan z Munkaczu Węgrzyn
trzymał zá dozwoleniem Krolewſkim/ iáko to Cromer ßerzey wywodzi. Ale Wi-
tołd iáko wziął Podole mocą/ y Tátáry z niego płoßał/ Ták go áni v Krolá
Brátá/ áni v Węgrow/ ktorzy tám y przyległości/ áni dziedzictwá żadnego nie
mieli/ nie prosił/ Ale ieśli ktore Zamki od Ludwiká Krolá Węgrowie ná Podo-
lu trzymáli/ ſłußnie im to po iego śmierci iáko właſne dziedzictwo Witołd wy-
dárł/ Poniewaź też ießcze dawno przedtym Olgerd Stryi Witołdow wielki
Xiądz Litewſki/ y Koriatowicy w Podolu (Tátáry wygnawßy) pánowáli etc. y
tám Zamkow w puſtyniach Podolſkich nábudowáli/ y oſádzili Litwą/ iáko w
Kámieńcu/ w Skále/ w Bekocie/ y w inßych przygrodkach/ Aż kiedy Olgerd nie-
poſłußnego Fiedorá Koriatowicá Synowcá ſtámtąd wygnał/ ktory do Węgier
vciekßy według Hiſtoriey Litewſkiey Podolſkie Zamki Wołocháṁi y Węgrá-
mi był oſádził/ ktorzy też do czáſow Witołdowych niktore twirdze trzymáć mo-
gli. Potym Cromer ſam piße lib. 16. tymi słowy: Iż Jágełło Krol Polſki/ iedná-
iąc Swidrigełá brátá niespokoynego/ áby więcey Litwy oyczyzny ſwoiey z Krzi-
żakámi niewoiował/ przyzwał go z Prus zápłáciwßy zań wielką ſumę pieniędzy/
ktore tám był nátráwił/ y co był ná woynę przeciw Witołdowi wyłożył/ A Po-
dole odkupiwßy od ſynow Spitká Melſtinſkiego w pięciu tyśiąc grzywien Prá-
ſkich álbo Czeſkich/ iemu dał ná wychowánie. A o tym iáko było záßło Podole
w dzierżáwę Spitká Melſtinſkiego Látopiścze Ruſkie ná drugim mieyſcu ták
świádczą/ w roku 1423. poſłał Jágiełło do Witołdá mowiąc tymi słowy/ Kto-
reś mi był Zamki dał we dwudzieſtu tyśięcy kop/ iam ie oddał Spitkowi/ A iż
Spitká Tátárowie zábili/ tedy żoná będąc Wdową z máłymi dziateczkámi nie
może obronić Zamkow od Tátar/ Ale pobierz Zamki ſwoie/ á mnie odday dwá-
dzieśćiá tyśięcy kop ktoreś mi opiſał/ co Kniáź Witołd vczynił/ y poſłał pie-
niądze Krolowi Jágełłowi/ przez ręce Páná Nimiry/ y Páná Dimitrá Wáśi-
lewicá/ A ták Witołd Zamki Podolſkie ku Litwie pobrawßy/ Stároſtą ná nich
vczynił Hronowſkiego/ A potym dał Podole wßyſtko Deydigołdowi/ A w má-
łym czáſie dał Ocdygołdowi Smoleńſk/ A Podole oddał Dowgirdowi Woie-
wodzie Wileńſkiemu/ ktore on trzymał ze wßyſtkimi Zamkámi/ áż do śmierći
Witołdowey/ A gdy Witołd vmárł/ tedy iáko ſam Cromer ná początku kśiąg
20. Kroniki Polſkiey piße/ Długoß tákże/ y Miechouius lib. 4. cap. 48. fol. 288.
Pánowie Polſcy Páweł Biſkup Kámieniecki proſtego narodu/ ále dowćipny y
chytry/ Teodrik Michał/ y Mußilo Bráćia rodzeni Buczaczcy/ y Crußiná
Gálowſki/ poki śię śmierć Witołdowá nie rozſłáwiłá/ wyzwáli do śiebie oby-
czáiem przyiaćielſkim Daugerdá Woiewodę Wileńſkiego z Kámieńcá Podol-
ſkiego w rzeczy ná porádę/ ále nie wiele rádząc ſkoro do nich wyiáchał poimáli
go/ á Kámieniec Zamek/ y inße Podolſkie Zamki wmoc ſwoię wzięli/ á od tego
czáſſu piße Miechouius/ Podole do Polſkiego Kroleſtwá przyłączone ieſt/
wßákże nie piße/ gdzie podzieli Dawgerdá poimánego/ ále śię ná to Látopißcze
Litewſkie zgadzáią/ iż go zábito/ co być mogło/ ieśli śię bronił/ obaczywßy iż
wpadł w nieſpodziáną ſámołowkę/ działo śię to Roku 1430. á pod mocą Li-
tewſką Podolſká Ziemiá/ iáko ią Olgerd opánował z Koriatowicámi Roku
1331. byłá ſto lat y rok/ wßákże y potym Swidrigáyło zoſtawßy wielkim
Xiędzem Litewſkim po Witołdzie/ długie burdy wiodł o Podole z Po-
laki/ y potym trwáło przy Litwie/ áż do Alexandrá
Krolá zupełnie/ iák o tym będzie niżey
ná ſwoich mieyſcach.

Moie zdánie iáko Witołd Podole odiſkał.

Podole Swidrigełowi podáne.

O ziednániu

O ziednániu Jagełowym z Swidrigaykem / á iáko pod nim záś Witołd wziął Witebsk y Horsza / dla iego rosterkow / o poddániu y hołdzie Xiążąt Odruckich / y Juriá Swentosłáwowicá Smolenskiego / o wzięciu Smolenská iemu / y iego Brátu Hlebowi / o zwoiowániu Xięstwá Rezánskiego / poráženiu Tátárow / y o przyieżdzie Wasilá W: Kniáziá Moskiewskiego do Witołdá ná Smolensk / Roku 1396.

Rozdział IIII.

ROku 1396. Władisław Jágełło Krol Polski podniosł słuszną woynę ná Władisławá Xiążę Opolskie / ktory bárdzo wiele Jmion y Zamkow w Polszcze od Ludwiká Krolá Węgerskiego y Polskiego nádánych trzymał / á Jágełłę gánić sobie ważył / y zwierzchności iego niechciał znáć / przeto go Jágełło prętko skárał / iáko y Witołd Brátow / y wziął mu Jágełło tylko zá siedm dni siedm Zamkow przednieyszych / Holsztem ná skale / Krzepice / Wieluń / Bobolice / Brzeźnice / Ostrzeszow / y Grábow / Ale pod Zamkiem Bolesławcem nád rzeką Prosną w mocnym mieyscu leżącym / siedm lat Polacy leżeli / áż się ná osmy rok oblężeńcy poddáli.

Polacy 7. lat Bolesławcá dobywáli.

A Władisław Xiążę Opolskie wetuiąc szkod swoich y Zamkow pobránych / Polskie vkráinne włości vtarczkámi częstymi drapieżył / do czego mu pomagáło wiele Polakow wywołáńcow / y tych ktorzy máiętności swoie potrácili. Przeto Krol Jágełło ciągnął z woyskiem do iego oyczystego Xięstwá / Opole Zámek y Miásto przednieysze obległ / Olesno / Strzelec / y Lubliniec Zamki mocą wziął / ktore Spitkowi Melsztinskiemu w dzierżáwę dárował / áż potym Władisław Xiążę Opolskie / widząc iż trudno przeciw osnowi wierzgáć / v Krolá Jágełłá łáski prosić musiał / ktorą otrzymał zá przyczyną Krolá Czeskiego / y záreikomią Wenclawá Biskupá Wrátsláwskiego / tákże Ludwiká Brzeskiego / Konradá Plesnickiego / y Rozlenskiego / y Przemysławá Opáwskiego Xiążąt / O czym Długosz / Miechouius y Cromer lib. 15. *æditionis secundæ fol.* 250. & 251. szerzey piszą.

Fiedor Sanguszko Siewierską Ziemię otrzymał.

Tegoż czásu Fiedor Tanguszko Xiążę Włodimirskie v Krolá Jágełłá y v Witołdá z łáski otrzymał Xięstwo Siewierskie / dawszy ná się listy y mocne zápissy / iż miał nápotym záwżdy być pod mocą Krolewską / iák Cromer pisze.

A Xiążę Bolesław Swidrigayło Brát Jágełłow będąc zbiegiem w Prusiech / zebrał się z nowu ná Witołdá / A ták roku 1403. iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 42. etc. piszą / z Mistrzem Pruskim Conradem Jungingen / y z wielkim woyskiem Niemieckim ná dzień S. Doroty do ziem oyczystych Litewskich przyciągnął / ktore ogniem y mieczem zwoiowawszy y połupiwszy / wrocił się z Mistrzem do Rągnety. A skoro Mistrz Pruski odciągnął z łupámi / wnet záráżem z drugiey strony Mistrzá Liflantskiego woysko do Zmodzi wtárgnęło / á nábrawszy bárdzo wiele łupow y więźniow / do Lifland się bez odporu wrocili.

Swidrigáyło z Niemcy Litwę burzy.

Przeto Krol Jágełło vżaliwszy się ták gwałtownego woiowánia oyczyzny swoiey / posłał ieonacze do Swidrigáyłá / ktorzy go z Prus pod pewnymi Con-

dźiećmi wyzwáli do Polski. A ták Krol Jágeło vgadzáiąc w to pilnie/ áby więcey Swidrigáyło w Litwie przećiw Witołdowi nie wichrzył/ dał mu Podolską/ y Zydáczowską ziemię w vdział/ y k temu w Polßcze ty Miástá y Zamki z Powiátámi/ Striy/ Siołow Grábstwo/ Stobnicę/ Drugnią/ y Vście/ Nád to ießcze tysiąc cztery stá grzywien rocznego płátu w Zupach Krolewskich mu náznáczył/ Ale iednák tá hoyność y vczynność Jágełowá nie mogłá vbłágáć skrzętnego á wichrowátego Swidrigáyłá/ iáko Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 41. et 42. y Cromer lib. 15. tákże Látopißcze Ruskie y Litewskie świádczą.

Swidrigaiłow vdział w Polßcze niewdźięczny.

Bo skoro wtym práwie czáśie vmárłá Xiężná Vliáná Witebska dźiedźiczká Zoną Olgerdá Nieboßczyká/ á Mátká Jágełowá y Swidrigiełowá/ Tedy Krol Jágeło niiákiego Fiedorá Wiosnę Ptáßniká álbo łowczego swoiego posłał od śiebie do Witebská Namiestnikiem. Co widząc Swidrigáyło/ iż pod nim Witołd pierwey oyczyznę osiadł/ á potym go Máćierzystego dźiedźictwá Krol Jágeło oddalał/ znowu vćiekł do Prus/ á potym do Lifland/ á wziąwßy pomoc od Mistrzá Liflandskiego y Boiar Ruskich/ tákże Kozakow bárdzo wiele zbuntowawßy/ ciągnął do Witebská/ ktorego prętko zá życzliwośćią Russakow dostał/ támże poimawßy Stárostę Jágełowego Fiedorá Wiosnę zrzućił go z blánkow/ áż ßyię złamał/ á sam Witebsk opánował/ y Orßey potym dobył/ Tákże inße przygrodki Ruskie częśćią mocą/ częśćią przez podánie pobrał.

Swidrigáyło Witebská dostał.

Co vsłyßawßy Krol Jágeło wnet despectem tákim od niewdźięcznego brátá obrußony/ posłał do Witołdá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ proßąc áby śię tey iego zelżywośći y ßkody pomśćił/ nád Swidrigaykem spolnym nieprzyiaćielem. A ták Witołd zebrawßy woysko z Litwy/ y z Ruśi/ ciągnął naprzod do Orßey/ ktorey zá kilko dni ßturmem dobył/ á potym Drucko obegnał/ ále Druczcy Kniáźiowie z Boiáry swoimi/ ácz pierwey stronę Swidrigáykowę trzymáli/ łáski záráżem prośili/ y przyiácháwßy w oboz do Witołdá poddáli mu śię w moc z Zamkiem/ y ze wßystkimi dźierżáwámi dobrowolnie/ y vczynili przysięgę hołdu y posłußeństwá/ ták Witołdowi/ iáko inßym iego ná potym následńikom Wielkim Xiedzom Litewskim.

Witołd Orßą wźiął.

Hołd Kniáźiow Druckich.

Potym Witołd máiąc iuß Orßáńcow y Kniáźiow Druckich ná pomoc zhołdowánych/ z ktorych mu przybyło pomocy/ ciągnął tym vśilniey do Witebská/ ktory zewßąd wielką mocą obegnał/ támże też do niego ná pomoc przyćiągnął Xiążę Jurgi Swentosłáwowic Smolenski/ y postąpił mu hołd y posłußeństwo do Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ á ták ßturmem/ y strzelbą vstáwicznie obudwu Zamkow Witołd dobywał/ ále śię też Swidrigáyło z Niemcámi Liflandskimi mężnie y przemyślnie bronił/ ták iż zá cztery Niedźiele niżnego Zamku ledwo Witołd dostał/ á záśádźiwßy Dźiáłá v Cerkwie murowáney ná niżnym Zamku w mocnych ßáńcach/ tłukł mury wyßnego Zamku we dnie y w nocy bez przestanku/ Czego ießcze dźiś iest świádkiem wieżá murowána ku Dźwinie/ wyßny Zamek murowány z niżnym drzewiánym złączáiąca/ ktorey y dźiś połowá przez Witołdá odbita y práwie odćięta stoi/ ále przez Kniáźiá Stephaná Koributowicá Zbárázkiego/ y przez Páná Stánisłáwá Pácá Woiewodow drzewem zábudowána/ ktorym vpadkom y iam śię przypátrował/ gdym tám pułtorá látá żołnierską służył Roku 1573.

A gdy Swidrigáyłá pospolstwo dla niedostátku żywnośći odstąpiło/ tym snádniey Witołd dobył y wyßnego Zamku murowánego/ y poimał Bolesłáwá Swidrigáyłá Brátá Stryiecznego/ ktorego Jágełowi Krolowi do Polski ná więzienie odesłał/ á sam Witebsk swoim Rycerstwem osádźił/ y wßystko

Witołd Witebská dobył y Swidrigáyłá poimał.

r Witebskie

Witebſkie Xięſtwo / Orßą y inße przygrodki / tákże Odruckich Kniąziow do poſłußeńſtwá Litewſkiego przywiodł / y przypędził.

A Krol Jágiełło Swidrigáyłá poimánego ná Krzemieniec do więzienia posłał / ále Miechouius piße / iż go ſam Witołd iáko y poimał ták y posſádził w Krzemieńcu / co więcey ku rzeczy / gdyż Wołyń y Krzemieniec w ony czáſy był Litewſki pod władzą Witołdową / á nie Jágiełłową / Wßákże potym Swidrigeł zá życzliwością Ruſſakow w nocy z pęt rozwiązány vciekł w Wielki piątek / Roku 1418. y zábił Stároſtę Krzemienieckiego Conradá Polaká / á ſam ziáchał naprzod do Wołoch / z ktorymi w Ruśi ßkody czynił / y ná Podolu / á z Wołoch do Sigmuntá Rzymſkiego y Węgierſkiego Królá (ktory był potym Ceſárzem) do Węgier ziáchał.

Swidrigeł z więzienia vciekł w ktorym śiedział lat kilko.

Potym zá przyczyną Brátá Jágełłá przyiął go Witołd w łáſkę / y dał mu Bránſko / y Nowogrodek Siewierſki w dzierżáwę / Ale on iáko nieſpokoyniczek y tám nie długo wytrwał / bo trzeci kroć do Krzyżakow / potym do Moſkiewſkiego ziáchał / O czym niżey ná ſwym mieyſcu przypomniemy / á teraz do rzeczy pierwßey przyſtępuię.

Swidrigeł broi.

Po wzięciu Witebſká y Orßey / y poimániu Swidrigełá / y po hołdzie Xiąząt Druckich / dał nowey woynie przyczynę Jurgi Swentoſłáwowic Xiąże Smoleńſkie / ktory ácz był przyßedł ná pomoc Witołdowi pod Witebſko / wßákże ſkoro ſię z nim roziáchał / wziął kilko włości Orßeńſkich Witołdowych / y dał w dzierżáwę ſwoim Boiárom / k temu zá namową Holhy Xiążęciá Rezáńſkiego / począł ießcze więtße rozruchy wzniecáć / y hárdzie przeciw Witołdowi każąc. A ták Witołd wczás máłym początkom woyny ná potym ßkodliwey zábiegáiąc z gotowym woyſkiem Litewſkim / ktore go prowádziło od Witebſká ku Wilnu / wrocił ſię názad / y ciągnął proſto do Smoleńſká / Co vſłyßawßy Kniąź Jurgi Swentoſłáwowic Smoleńſki / viáchał do Holhy Xiążęciá Rezáńſkiego / A Witołd przyciągnąwßy pod Smoleńſk / wziął Miáſto / potym y Zamek przez podánie. A gdy Hleb Brát Juriá pierwßego Xiążęciá włáſny Dziedzic Smoleńſki / łáſki v Witołdá prośił / y hołd poſłußeńſtwem do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego czynić poprzyśiągł / przyiął go Witołd w łáſkę / y dał mu oyczyſte Xięſtwo Smoleńſkie pod Chorągwią ſwoią. Swiádczą też drugie Látopißcze / iż w ten czás Witołd wziąwßy Smoleńſko Juriowi Swentoſłáwowicu nieposłußnemu / dał mu ná Wołyniu Zaſław z łáſki / z ktorego dziś ſą Xiążętá Zaſłáwſkie.

Smoleńſka woyná Witołdowá.

Witołd wziął Smoleńſk.

Zasławſkie Xiążętá ná Wołyniu.

Swiádczą zás Látopißcze wßyſtki / iż ten Kniąź Hleb Swentoſłáwowic / gdy był posſádzon ná Xięſtwo Smoleńſkie oyczyſte od Witołdá / nie był wdzięczen dobrodzieyſtwá iego / iáko y Brát Kniąź Jurgi / Bo ſkoro Witołd z Smoleńſká wyiáchał / niechciał znáć żadney zwierzchności iego / á to wßyſtko z námowy y buntow Kniąziá Holhy Rezáńſkiego Cieściá ſwoiego / ktory był ná ten czás wielce możny.

A ták Witołd gryząc ſię ſam w ſobie ná Hlebá niewdzięcznego Kniąziá Smoleńſkiego / przedśię nie iáwną woyną / ále fortelem ná to godził / iákoby mogł ony roſterki Smoleńſkie raz po raz wzniecone vśmierzyć / y vſpokoić.

Zebrał ſię tedy znowu z woyſkiem Litewſkim / á puśćił wieść / iż miał ciągnąć ná Zawolſkiego Cárzá Tátárſkiego onego ſławnego Támerlaná (ktorego Látopißcze Temirkuciem / á Tátárowie Temirkutlu (to ieſt ßczęſliwe żelázo) á Moſkiewſkie Kroniki / y Herberſtein fol. 88. Temirasßak / to ieſt żelázem chromym go zowią / bo ná ßczudle chodził / A ſkoro Witołd pod Smoleńſk przyßedł / wyzwał do ſiebie Kniąziá Hlebá Swentoſłáwowicá Smoleńſkiego

Fortel Witołtow ná Smoleńſko.

Tamerlanes álbo Temircutlu / Ceſarz Tátárſki sław-

z Bráty /

z Bráty / ná przyiacielſką rozmowę / chcąc ſię z nim iákoby porádzić około wypráwy ná Tátáry / y wprowádzenie ná Cárſtwo Zawolſkie Táchtámiſſá Cárzá / ktory był wten czás wygnáńcem w woyſku Witołdowym. A gdy Kniąź Hleb Swentoſłáwowic do obozu Witołdowego przyiáchał / przyiął go wdzięcznie / á potym podweſeliwßy z nim / záhámował go w obozie / á ſam z Rycerſtwem Litewſkim przebránym do Zamku wiáchał / y ták Smolenſko opánował / y nieposłußnego ſkarał fortelem / bez krwie rozlania / coby było muſiáło być / by go był mocą dobywał. Dał potym z łáſki Kniáziu Hlebowi Połony Zamek ná wychowánie z niemáłą włością / á ſam ná ſię wßyſtko Xięſtwo Smolenſkie (ktorego ſię wten czás dziedzicy Wielkimi Kniáziámi piſáli) wziął / y Litwą tákże Ruſſakámi ktorym vfał oſſádził / á namieſtnikiem wnim przełożył Kniázia Jamuntá Wáſſilá Boreikowicá.

ny ktory ono Báiázetá Tureckiego poráźił / y Conſtantinopole od iego obleżenia wybáwił / woyská miewał 1200000. noge mu było przetracono / gdy z młodu z máłego rodu będąc złodzieyſtwem ſię báwił. O tym też czytay Miechowiuſſá lib. 4. cap. 41.

A Kniąź Jurgi Swentoſłáwowic Brát Hlebow ſtárßy / ktoremu był Witołd pierwey Smolenſko wziął / był ná ten czás v Kniázia Holhy Rezáńſkiego.

A iż ten Kniąź Holhá Rezáńſki tych wßyſtkich buntow y roſterkow Smolenſkich był przyczyńcą / poſłał Witołd záraz em z Smolenſká część woyſká Litewſkiego y Ruſkiego wiego dzierżáwy / przełożywßy nad nimi Hetmánem Kniázia Siemioná Lingwieniewicá Mściſławſkiego / ktory bez odporu wßyſtek kray Rezáńſki miedzy Oką y Donem álbo Tanaim Rzekámi leżący mil 36. od Moſkwy zwoiował / á z zwyćięſtwem / y z wielką korzyśćią / (gdyż ten kray ieſt bárdzo vrodzáyny / O czym czytay Herberſteiná fol. 65.) do Witołdá ſię wrocił.

Litwá Rezáńſkie Xięſtwo zwoiowáłá.

Druga zás część woyſká Litewſkiego y Ruſkiego przełożywßy nád nim Hetmáná Olgerdá Páná Litewſkiego / wypráwił Witołd w dzikie polá / do Hordy Zawolſkiey / y Zadonſkiey / chcąc Tátárſkiey mocy ſprobowáć / y ich położenia wyſpiegowáć. A ták gdy iuß Olgerd Hetman z woyſkiem Litewſkim / y z Kozaki Ruſkimi przyciągnął nád Don Rzekę / ktorą my Láćinnicy / y Ptolomeus Tanaim zowiemy / záſtąpili mu trzey Cárzykowie Brácia / Krimſki / Kirkielſki y Mankopſki / ktorzy z Podola (iáko y Cromer z Látopißczow lib. 15. wſpomina) dań w ten czás bráli.

Tám Tátárowie ná ſwych śmiećiach będąc śmielßy z wielkim okrzykiem ná Litwę vderzyli / Litwá też ktorym y o ſławę y o zdrowie ßło / gdyż dáleko było do oyczyzny vciekáć / nie z mnieyßą śmiáłośćią Tátárom pierwßym y wtorym tańcem odpor dáli / ná oſtátek Tátárowie widząc nowych gośći / á przed tym nie świádomych / y ſobie bárdzo śilnych y potężnych / nie mogli wytrwáć trzeciego tańcu / poczęli pierzcháć po polach ßerokich / gdzie ktory mogł zdrowie vnieść. Litwá zás záufawßy ſię zá nimi gonionego tańcuiąc tym śmieley biłá / Ták iż ony trzy Hordy zá łáſką Bożą / y ßczęśćim Witołdowym / á męſtwem Litewſkim ná głowę były porążone / y zbite / y trzey Cárzykowie / ná co ſię wßyſtki Látopißcze zgadzáią ná plácu zoſtáli zábići. A Olgerd Hetman z Litewſkim woyſkiem wrocił ſię do Witołdá ßczęśliwie / ktory ießcze w Smolenſku wten czás leżał. A to był pierwßy Credenc bitwy Litewſkiey z Tátáry.

Litwá w dzikich polach Tátárow poráźiłá.

Tegoż czáſſu Baſili álbo Wáſil Wielki Kniąź Moſkiewſki Zięć Witołdow / ſłyßąc o ták ßczęśliwym powodzeniu Witołdowym / przyiáchał do niego ná Smolenſk / bijąc mu czołem / y winßuiąc ßczęśliwego pánowánia iáko Ciešćiowi / ktorego Witołd wdzięcznie przyiąwßy długi czás v ſiebie częſtował / támże przymierze miedzy ſobą / y páńſtwy ſwoimi potwierdzili / y przećiw Támerlanowi álbo Temirkutlowi Tátárſkiemu Cárzowi ſpolnie ſię ſpiſſáli / potym vczćiwßy ſię podárkámi wzaiemnymi / odpráwił Witołd Wáſilá Wielkiego

Moſkiewſki do Witołdá przyiáchał.

Smolensko kiedy do Litwy przyszło/ y zas odeszło. kiego Kniaźia Moskiewskiego do Moskwy/ a sam tez z Smolenska do Litwy sie wrocił/ a od tych czássow roku 1396. Smolensko było pod mocą Litewską/ aż do Roku 1514. gdy ie zás Wasil Prawnuk tego Wasilá wziął przez praktiki Glinskiego.

Witold tez przyiáchawszy do Litwy zbierał znowu woysko wielkie ná Tátáry/ chcąc wprowádzić ná Cárstwo Zawolskie Táchtamissá pierwszego Cárzá Zawolskiego/ ktory od Támerlaná wygnány do Witoldá był vciekł/ y mieszkał w Litwie ze wszystkimi Vlany/ y Murzámi swoimi ná Lidzie.

Sigmunt Cesarz od Turkow porázon. Tegoż Roku 1396. Sigmunt Krol Węgerski chcąc Turkow wyprzeć z Misiey/ álbo Bulgáriey/ ktorzy iuż byli z Báiázetem Trácią y Grecią opánowáli/ zebrał wielkie woyská z Chrześcian/ y potkał sie z Báiázetem/ ále porázon ze wszystkim woyskiem Chrześciáńskim/ Sigmunt w łodzi Dunáiem vciekł ná Czarne Morze/ y przyszedł do Constantinopolá/ potym do Rodissu/ á stámtąd zás do Dálmáciey/ y do Węgier sie wrocił/ było tez w tey nieszczęsliwey bitwie niemáło Polskich Slachcicow/ z ktorych tám ieden przeważność dzielności Sármáckiey skutkiem pokazał Scibor Sciboricz Herbu Hostoia/ Ten z Krolem y z Węgry do Dunáiá vciekáiąc/ gdy niemogł do łodzi zdążyć/ ták iáko był

Scibor Polak Dunay w zbroi przepłynął. zbroyny/ w Dunay wskoczył/ y przepłynął ná drugą stronę/ zá co będąc potym w łásce v Krolá Sigmuntá/ został Woiewodą Siedmigrodzkim/ ten przeszedł Orátiusá Rzymskiego/ ktory ono Tiber przepłynął/ Bo iákom sam widział Dunay w Bulgáriey/ y w Tráciey/ iest iáko dziesięc Tibrow/ od brzegu go do

Roku 1574. brzegu ledwie przeyrzeć/ zwłasczá v Vrusciuká/ Dziurdziewá/ etc. Gdziesmy sie my też przewozili/ y gdzie tá porázká Chrześciáńska byłá/ ná ktorychesmy mogiły (wzgorę zdawná od Chrześcian Bulgárow vsute) sámi pátrzyli.

A tom dla przeważności tego Polskiego Slachcicá przypisał. Potym Węgierski Krol Sigmunt po oney porażce od Turkow będąc v swych Węgrow wzgárdzonym/ przyiáchał do Krákowá do Krolá Iágełá/ y Krolowey Iádwigi/ y postánowił z Iágełem y z Krolową przymierze ná lat 16. Roku 1397.

O wtorey wypráwie Witoldá sámego ná Tátáry według Cromerá/ Dlugoszá y Miechouiussá/ Roku 1397.

Rozdział V.

Azow Zamek Turecki ná vsciu Tánais. Tanais po Moskiewsku Don.

Witold chciwy y sławy/ y páństwá wielkości/
Postánowiwszy Litwę/ y Ruś w bespieczności/
Zebrał woyská/ á ciągnął polmi od Kijowá/
Aż przyszedł przez Tanaim do Zamku Azowá:
Tám nád Donem y Wolgą Tátárow pogromił/
Zdybawszy ich bez wieści pobił y rozgromił/
Obozy ich/ Wielbłądow/ y Báchmátow stádá
Pobrał/ y cokolwiek ich Hordá rodzi rádá.

Ták

Ták Nahayskich / Zawolskich dwie Hordy poráził /
Y do vtarczek Ruskich droge im przekáził.
Don / Worschłá / Siná wodá / Wolgá krwią płynęły /
Czym Litwy z Rusią mężne dzielnośći słynęły.
Hordę iedne do Litwy Witołd przyprowádził /
Ktorą nád Waką rzeką ná rolach posádził /
Gdzie y dziś nád tąż Waką szeroko mieszkáią /
A powinność Rycerską z vchwały dziáłáią.
Drugą część oney Hordy posłał Jágełowi /
A ći przez Chrzest imioná dáli Christusowi /
Acz mowią iż ich Witołd nie przymuśił woyną /
Ale przećiw Krzyżakom namową przystoyną.

Długosz y Miechouius ták o tym Hord Tátárskich do Litwy przyprowádzeniu piszą / iż Witold Alexander Wielki Xiążę Litewski / vspokoiwszy ná ten czás Litwę roku 1397. wypráwił śię sam ná Tátáry z znácznym woyskiem / á przebywszy rzekę Tanais / ktorą Tátárowie y Moskwá Don náżywáią / y nászedwszy wielkość Tátárow / vderzył ná nich / gdzie ich wiele tyśięcy z żonámi / dziatkámi y z dobytkámi poimał / y przywiodł ich áż do Litwy / ktorych iedne część Brátu Jágełowi Krolowi do Polski posłał / á ći ochrzćiwszy śię / zstáli śię iednym ludem z Polaki / á drugą ich część w Litwie ossádził nád Waką rzeką y indzie. Miechouius lib. 4. cap. 41. fol. 275. Litwá áż zá Tanais woiowáłá.

Cromerus záś według Látopiszczow Litewskich lib. 10. pisze: iż cáłą Horde Tátárow Witołd do Litwy w ten czás przygnał / áczkolwiek śię oni tego prą / powiádáiąc iż nie przymuszeni żadną woyną / ále dobrowolnie dla wnętrznych woien / w Hordach swoich / y od Witołdá przećiw Krzyżakom przyzwáni / do Litwy przyszli / Co máło nie ku rzeczy / ponieważ y dziś iednákich praw y wolnośći z Sláchtą Litewską vżywáią / Ale iákokolwiek było / przedśię Witołd otrzymał zwycięstwo w ten czás nád Tátáry / y z triumphem śię do Litwy wroćił.

O wtorey wypráwie Witołdowey przećiw Tátárom nieforttunney / Roku Páńskiego 1399. á od stworzenia Swiátá 6906. y o Cárzu Támerlanie / álbo Timirkuciu.

Witołd będąc zwycięstwem pierwszim záiuszony
Nieśmiertelney pochodnią słáwy zápalony /
Zbierał woysko cáły rok / ácz Krol y Krolowa /
Tego mu odradzáli y woyná domowa.
Domowa ktorą hárdzi Krzyżacy wzniecáli /
Lecz Witołdowey chęći nie vhámowáli /

Bo iednák przedſiewzieciu czyniąc ſwemu dośić/
Nie dał ſie ni Krolowi / ni Niemcom vnośić.
A gdy wziął pokoy z Niemcy wnet mu pomoc dáli/
Reiterow pięć ſet zbroynych ktorych mężnych ználi/
Zmodźką też Slachtę k temu Witołd wßyſtkę rußył/
Bo máiąc od Prus pokoy dobrze ſobie tußył.
Bráty tákże zgromádził Xiążętá vdzielne/
Jż ſie zbiegli iák roie do máciory pßczelne/
Ták wßyſtkie moc Litewſką / á Polaki k temu
Miał gotowe ku boiu ná pomoc świętemu.

Pánowie Polßcy y rycerſtwo ná pomoc Witołtowi/ Ráphał Grábiá z Tarnowá/ Jan Głowacz Woiewodá Mázowiecki/ Sendiwoy Oſtrorog Dobrogoſt z Sámotul/ Jan Dabrowſki/ Warßo Michocki / Sochá Woie: Płocki Tomaß Werinek/ á z nich przednieyßy Spitek z Mełſztiná Woiewodá Krákowſki/ y Pan niżney Ruśi álbo Podolá etc.

Ráphał z Tarnowá Grábiá: y Spitek z Mełſztyná
Krákowſki Woiewodá / y Jan z Głowaczyná
Mázowiecki Woywodá / Sámotulſki mężny/
Oſtrorog też miał poczet w zbroi świetney iezdny.
Jan Dąbrowſki / Wárßycki/ Dobrogoſt/Michocki/
Pilik/Wokaß/ y Sochá Woiewodá Płocki/
Jnßey Slächty niemáło wßyſcy Witołtowi/
Przybyli ná Pogány Bożemu wodzowi.
Wten czás Támerlanes Carz pánował w Aziey/
Pan wßyſtkich Hord Tátárſkich/ Pontu / Bitiniey/

Apud Stellam montem Armeniæ.

Bayzet Turecki Carz z nim zwiodł w Perſiey woyne/
Tám ſam poymány/ ſtrácił wßytki woyſká zbroyne.

Piſzą Hiſtorikowie iż miał wwoyſku ſwoim Támerlan po dźieśięć kroć ſto tyśiecy ludu/ á drugdy kiedy/ 120000. zwłaſzczá náß Cromer.

Támerlan związawßy go łáńcuchy złotymi/
Woźił w klatce iák ptaká z triumphy wielkimi/
Turkow dwie ście tyśiecy ná plácu położył/
Perſy/ Syri/ Armeny / Medy/ Egipt ſtrwożył.

Tachtamis Cárz Zawolſki ktory w Litwie mießkał/ od Támerlaná wygnány/ Roku od ſtworzenia Swiátá według Kronik Moſkiewſkich 6890.

Táchtamis Carz Zawolſki przed nim też vbieżał
Do Litwy / tákże inße Cárzyki wyrzezał/
Wßytek wſchod Słońcá oſiadł wżdy znim Witołd miły/
Skoſztował z Litewſkimi Kozaki ſwey śiły.
A máiąc iuß gotowe woyſká z potrzebámi/
K temu pięćdźieśiąt Xiążąt Ruſkich z Polakámi/
Ciągnął áż do Kijowá/ Táchtámis też z ſwymi
Wygnániec był vpháми przy nim Zawolſkimi.
Tám v Kijowá wßytkich Witołd rozßykował/
Táchtámiſá poſádźić ná ſtolcu ſlubował/
Wygnawßy Támerlaná: ták w Tátárſką ziemię
Ciągnął Witołd: wygubić z gruntu chcąc ich plemię.

Cromerus. Iamq; transmißis Sola & Pſola fluminibus.

A iuß Pſole y Sule przeßli byli Rzeki/
Niebacząc przećiw ſobie do odporu ręki/

Lecz gdy

Lecz gdy nád Worſchłe przyßli wnet obaczą áli
Po polach ſie Tátárſkich woyſk wielkich ćmá wáli.
Ediga Cárzem wodzem / woyſk Támerlanowych/
Strách przenikał przez kośći vſſow Witołtowych/
Spitká ná rokowánie do Tátar posłáli/
Miru proſząc czego im oni nie wzbraniáli.

Ediga Cárzyk woyſka Támerlanowego Hetman. Ibi consternatis nostrorũ animis.

Lecz młodych Pániąt náßych ochotá do boiu/
Niechćieli (s krzykiem łáiąc ſtárßych) wziąć pokoiu/
Wßyſcy bić/ bić/ wołáią / bić bić Pogan krzyczą/
Bedziem bić powtarzáią / bedą bić nieliczą.
Ták zuſſálſtwo przemogło ßable w reku gołe
Dzierżą/ A Witołd do nich ty słowá weſołe
Rzekł/ iż gdyż bacze wáße o Rycerſtwo cnote/
Y te do boiu śmiáłość y mężną ochote.

Rzecz Witołdowá do Rycerſtwá.

Serce mi obiecuie przez was dziś zwycieſtwo/
Nád tą wielkośćią Pogan: tylko ſpolne meſtwo
Okażcie / ia nie wydam: pierzcháćći im w pole:
Bedą pomnieć iż byli w Chrześćiáńſkiey ßkole.
Látwoć im Báiázetá Turkow było gromić
Pogánow/ ktorych Pan Bog niechciał złośći bronić/
Ale nas bedzie bronił: bo nas ma zá ſyny/
Y te woyne wznośimy dla iego przyczyny.
Gdy ten nas bronić raczy: ktoż przećiw nam bedzie?
Nic tá wielkość v niego wygramy plác wßedzie/
Tylko iemu vſaymy/ á iuß teraz śmiele
Biyćie/ kołćie / y ſieczćie ſwe nieprzyiaciele.
Ták rzekł: zá tym ogromnie ſkoczyli do ſiebie/
Z krzykiem/ z hukiem/ áż Eho odzywał ſie w Niebie/
Trąby chrápliwe głoſſy/ Bebny kołát dáią/
Konie rżą / Hálá Hálá Tátárzy wołáią.

Trafiłá ſie tá bitwá z Tátáry w dzień Wtorkowy po S. Wáwrzyńcu názáiutrz/ Augustá Mieśiącá dniá 14.

Náßy ßáblámi/ ſtrzelbą ruśniczną ich biją/
A Tátárowie z łukow bez przeſtanku ßyią/
Dimitr Koribut w śrzodek Tátar z ſwymi wſkoczył/
Siekł ſie długo áż go gmin on koniámi ſtłoczył.

Dimitr Koribut Olgerdowic Xiążąt Zbáráſkich y Wiſniewieckich przodek od Tátar zábity.

Krzyk/ y ßum vſſow zewßąd roznie ſie wálących/
Podobni morſkim wáłow / dla wiátrow burzących/
Gdy ſie do krzywych brzegow od pułnocy toczą/
A Eholus ich pedzi Blazbálkow ſwych mocą.
Strzáły iák deßcz świßczące lecą z káżdey ſtrony/
W polach iák roie pßczelne krzecą ſie zagony/

Tátárowie náßych ogárnęli.

Száble/ miecze brzmią/ zbroie chrzęßczą/ránni ieczą/
W tym náßych opassáli Tátárzy iák teczą.
Iż poczęli mdleć przed ich gwałtowną wielkością/
Lecz długo mężną bili Tátárow dzielnością/
Aż Witołd widząc iż źle vciekł z Swidrigielem/
Z Ostrorogiem/ z Samtulskim przemyslnym fortelem.
Tátárzy biią/ sieką/ co sie náwineło/
Acz sámych kilkodziesiąt tysiecy zgineło/
Woiewodá Krákowski Spitek choć mogł zbieżeć/
Obroćił sie siekł Pogan wolał z swymi leżeć.
Kupią sie wkoło niego chcąc poymáć żywego/
Lecz sie bronił poki mogł do vpadu swego/
Przeßedł Greckie/ y Rzymskie dzielne męże ony/
Godzien áby sławie był wieczney poświecony.
Bitwá cáły dzień trwáłá/ náßyby wygráli
Mestwem: lecz Tátárowie woyski przewyżßáli/
Jágiełowi niktorzy Brácia tám polegli/
Y Xiążąt Ruskich wielkość/ á drudzy vbiegli.

Crom: Melstinius inter confortißimos hostes honestißimè occumbere maluit &c.

Pobići zacnieyßy z Polakow/ Spitko z Melstiná Woiewodá Krákowski/ y Podolskiey ziemie dzierzawcá/ Sochá Woiewodá Płocki/ Pilik Woiewodá Wárßáwski/ Wárßo z Michálowá/ Jan głowacz/ y Pan Boguß. A z Litwy y z Rusi/ Andrzey Kniáź Połocki Olgierdowic z Brátem Dimitrem Koributem/ przodkiem Xiążąt Zbáráskich/ y Wiśniewieckich/ Jwan Skinder/ y Andrzey Dimitrowicy Koributowicy/ Jwan Jewłáskowic/ Jwan Borisowic Kijowski/ Hleb Swietosłáwowic Smoleński/ Hleb Koriatowic z Brátem Siemionem/ Michayło Podbereski/ Dimitr y Fiedor Pátrikiewicy Wolsczy/ Jámuntowic/ Jwan Jurgiewic Bielski/ etc. A Witołd z Dobrogostem z Számotuł/ y z Sandiwoiem z Ostrorogá/ ktorzy byli strażą boku iego/ y z Swidrigielem zbiegli koni przemieniáiąc.

Epitaphium Pániąt pobitych.

Mężni Rycerze coście polegli wtym boiu.
Życząc oyczyźnie miłey sławy y pokoiu/
Wam dank moy mdły wierß dawa/ y sam Mars łáskáwy/
Zápisał w księgi wieczne wáße święte spráwy/
Dzielnośći swych nagrodę macie w Niebie hoyną/
Zdobi was cna Bellona koroną przystoyną/
Wam obrázy w Kościele swym sławá spráwiłá/
Wáßych cnot nieśmiertelną pámięć wyrázilá.
Ty Sármácki Rycerzu wiedz co to czyść bedzieß/
Raz sie rodziß/ raz w łodkę Charonowę wsiedzieß/

Broń oy-

Broń oyczyzny ktora cię w sobie wychowáłá/
Aby też ták o tobie wieczna sławá brzmiáłá.

Tátárowie kończąc zwycięstwo zagony w Ruskie y Litewskie Pánstwá rospuścili/ y Kijow obegnáli/ ále się Kijowiánie trzemi tysięcy Rublow odkupili/ Drugie zagony áż do Łucká wszystek Wołyń splundrowáły. A Támerlan potym zwycięstwie tegoż roku vmárł/ ktory będąc z rodu chłopskiego/ zá szczęściem y spráwą rycerską wszystek Swiát stráchem był nápełnił/ *in eius q; conspectu terra siluit*, ták Miechouius pisze/ Tátárowie go zowią Temirkuto/ to iest/ szczęśliwe żeláżo/ á drudzy Temir Akszak/ żeláżo obronne.

Kijowiánie się okupili Tátárom.

Witołdá szczęście záwżdy głáskáło łáskáwe/
Niewierz mu: bo odmienia zdrádnie swoie spráwę/
Jednák mu potym zá te nágrodziło szkodę/
Iż záwżdy Tátárow bił/ bo trafiał w pogodę.

O śmierci Krolowey Já-dwigi/ y o wtorym Małżeństwie Jágełłowym/ á o potwierdzeniu páctow z Litwą/ y Witołtem/ 1399.

Rozdział VI.

Tegoż Roku po nieszczesney woynie Witołdowey z Támerlanem/ Jádwigá Krolowa Jágiełłowá prawie święta Páni porodziłá Elżbietę/ Corkę pierwszą/ ktora trzeciego dniá vmárłá/ á sámá też Krolowa rychło po niey w świątobliwości żywotá z Swiátem się rozstáłá/ y w Krákowie ná Zámku pochowána przed wielkim Ołtarzem. Tá w Prádze w Czeskim Mieście głownym/ dla Litewskich Pácholąt w náukach wyzwolonych ćwiczenia zbudowáłá byłá Collegium dwor wielki y nádáłá/ bo ieszcze w Krákowie Collegium niebyło. A iż z niey żadnego dziedzicá Krol Jágiełło niemiał/ zwątpił był bárdzo o Krolestwie Polskim/ przeto do Rusi wyiáchał/ chcąc się ná wielkie Xięstwo Litewskie wrocić/ á Krolestwo dobrowolnie zdáć/ niżby miał być z niego gwałtem wypędzonym/ ále go w tym Pánowie koronni pociészyli/ y wszyscy mu wiárę/ y vprzeymość szczerą z poddáństwem ták przedtym ták y ná potym slubowáli. A ták zá rádą ich posłał w dziewosłęby do Wilhelmá Mangś Węgierskiego/ Hrábie Cylijskiego/ ktory mu dał Corkę swoię Annę/ wnieczną Siostrę nieboszczki Edwigi. Tá tedy przyniesiona byłá do Krákowá przez Janá z Obychowá Srzemskiego Kasztellaná/ y przez Hince z Rogowá/ y Janá z Ostrowcá/ miesiącá Lipcá dniá 16. Látá 1400. Tá nievmiáłá inákszego iezyká iedno Niemiecki/ wszákże zá osm Niedziel nawykłá po Polsku/ gdzie się temu wszyscy dziwowáli. Gniewał się o to Jágiełło ná Dziewosłęby/ iż mu ią przynieśli/ bo się mu nie cudna zdáłá/ przeto slub nieżárázem był/ Koronácia też iey áż we dwie lecie byłá/ áżby po polsku dobrze mowić vmiáłá.

Litewskie Collegium w Prádze.

Jágiełło chciał Krolestwo polskie opuścić.

Krolowa Anná po Polsku nawykłá zá 8. niedziel.

A Krol Jágiełło tym czásem Roku Páńskiego 1401. do Litwy iechawszy z Witołdem/ y z Pány Litewskimi postánowienie vmowy/ y przymierze pierwsze imieniem Rad Koronnych odnowił/ Támże iáko Cromer pisze/ lib. 16. o

postánowie-

postánowieniu spolnymi zapissámi obwárowal / iż ieśliby Witołd bez potomstwá sczedł / áby wszytko cobykolwiek on trzymał / w moc Krolewską y koroną przyszło / wespołek y z wielkim Xięstwem Litewskim / wyiąwszy połowicę Nowogrodzkiego Xięstwá / y czterzy Folwárki / ktore miáły przyśdź spadkiem ná Zydká / álbo Sigmuntá Brátá Witołtowego / pod tą Condicią / áby y on był Krolestwu poddány / wyiąwszy też dobrá wiáná Anny Zony Witołtowey / ktore też iednák po iey śmierci ná Królá y ná Koronę przyść miáły / ták tedy biedna Litwá ná ten czás nie máiąc potężnych á mądrych Senatorow w niewoli práwie vwikłána byłá / iák Długosz y Cromer pisze.

Litwá biedna práwie vłowiona.

Ale Látopiśce Ruskie y Litewskie to postánowienie ináczey opisuią / ácz sprostá ále ku rzeczy w ty słowá.

A po onym czásie ná zimę ziechał się Witołd z Jágiełem Krolem Polskim w Przemyślu / y támże stánowienie z sobą vczynili tym obyczáiem / Jesliby Witołd dzieci nie miał / á Jágiełło miał / tedy Dzieci iego ná Koronie Polskiey / y w wielkim Xięstwie Litewskim pánowáć miáły / tymże sposobem ieśliby Jágiełło dzieci nie miał / á Witołd miał / tedy w Koronie Polskiey y wszytkich ku niey należących páństwach / Witołtowe Dzieci / Wielkie Xiążętá Litewskie / pánowáć miáły / iákoż y zápissy miedzy sobą vczynili / y Pánowie Koronni tákże / y Litewscy przysięge miedzy sobą ná tym vdziáłáli / iż inszych Pánow sobie nie obieráć / tylko z Potomstwá Jágiełowego / álbo Witołtowego. A ták to zda się podobnieysza być rzecz / poniewaz oni niebożętá stárzy Litewscy pisárze ták sprostá prawdy przestrzegáiąc brneli. A potym Witołd z Xiężną Anną Małżonką swoią był ná weselu v Jágiełá / gdy brał slub z przerzeczoną swoią wtorą Małżonką Grofowną Cyliyską Anną.

O záłożeniu Academiey

Krákowskiey / y postronnych burdách / Roku / 1401.

TEgoż roku Krol Jágełło Akádemią Krákowską według Testámentu Krolowey Jádwigi fundował y hoynie nádał przyzwawszy do niey Doktorow y Mistrzow wszytkich nauk wyzwolonych z Prági.

W Litwie y w Polszce ná ten czás wszytko się spokoynie powodziło / ále w Niemczech / y w Czechach ináczey / Bo Wencław Cesarz od Korfirstow y od własnych Mieszczan Wiedeńskich był poimány / y w Wiedniu w więzieniu chowan / ktory był ták wielki pijánicá / y rospustny / iż gdy mu powiedziano o zgorzeniu iednego Zamku bárdzo bogátego / tylko się o piwnicę winną ieśliby iesżcze niezgorzáłá pytał. Robertus potym Woiewodá Renski ná iego mieysce był wybrány.

Wencław Cesarz pijánicá od swoich poiman.

Węgrowie też Sigmuntá Krolá swoiego Szwagrá Jágiełowego ná ten czás poimawszy w więzieniu chowáli.

Sigmunt od swych poiman.

A we Włoszech Xiąże Mediolanskie Galeacius przeciw Florentinom walcząc wszystkę Włoską ziemię do woyny wzburzył / y Robertá Cesárzá poráził.

Papieżowie też Rzymscy ná ten czás dwá byli: Bo Francuscy Cárdinałowie w Awinium wybráli Benedictá Arágonczyká / á Włoscy Cárdinałowie Bonifáciusá dziewiątego z Neapolitanskich Krolow w Rzymie podnieśli / ktory tylko

Dwá Papieżowie.

tylko 34. látá ná ten czás miał / A ćiná się klątwy z obu stron słáli / y wszytkiego Świátá rzecz pospolitą Chrześćiáńską zámieszáli / y záburzyli / ieden przećiw drugiemu Krolow y Xiążąt pobudzáiąc / á Kárdinałow przećiwnych topiąc / dáwiąc / y zábijáiąc / á nowych co im pochlebowáli wybieráiąc.

Papież młody.

W Polszcze też Grot Sulpecki Herbu Ráwá / y Jan Herbu Rogalá / Cásztellan Włádisłáwski rozbijáli / ktorych Krol záraz powściągnął / y Cierstenę Zamek / ná ktorym się przechowywáli / wziął / á Konáry drugi Zamek Rogalin w Sendomirskiey ziemi zburzył.

Grot y Rogalá rozbijáią.

O przysiędze Woiewod Wołoskich / O nieprzyięćiu Krolestwá Węgierskiego / y dobyćiu trzeći raz Smolenská przez Witoldá.

Rozdział VII.

Świdrigieł Brát Jágiełow ná Podolu mieszkáiąc poimał był Woiewodę Wołoskiego Románá Petrilowicá / á gdy go Krol Jágiełło z więzienia iego wyzwolił / przysiągł wespołek z Brátem Alexandrem y z Rádámi swoimi być posłusznym Krolestwu Polskiemu / y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu.

Świdrigieł Woiewodę Wołoskiego poimał.

Węgrowie też ktorzy mieli ná ten czás Sigmuntá Krolá swego w więzieniu / podawáli się dobrowolnie z Krolestwem Krolowi Polskiemu Jágiełowi / Ale on ná swym przestáiąc według szczerośći wrodzoney / niechćiał im ná to przyzwolić / y owszem się vprzeymie stárał / iż Sigmuntá Szwagrá z więzienia wybáwił / á ná iego potrzebę dziesięć tyśięcy grzywien polskich pożyczył / czego iest świádectwo w skárbie Koronnym / gdzie Jágiełowi Scibor Sciboricz Polak / ná ten czás Woiewodá Siedmigrodzki imieniem Krolá Sigmuntá w przerzeczoney sumie Márgrábstwo nowe zápisał / y Moráwę.

Moráwę y nowe Márgrábstwo Jágiełło zákupił.

Potym roku 6909. od stworzenia Świátá / á od Páńskiego národzenia według Cromerá 1403. Kniáź Jurgi Świetosłáwowic y Kniáź Holhá Rezáński ciągnęli z woyskámi do Smolenská: A wten czás w Zamku Smolenskim wielka niezgodá miedzy Boiáry y pospolstwem byłá / bo iedni chćieli mieć zá Páná Witołdá / á drudzy Kniáźiá Jurgiá Świetosłáwowicá / iáko oyczycá Smolenskiego. A wten czás iuż był od Witołdá ná Zamku Kniáź Roman Brański / wszákże go Smolniánie zábili / Tylko żonę y dźieći wolnie puśćili / A namiestnikow Witołdowych / y wszystkich Boiar Smolenskich / ktorzy Kniáźiá Jurgiego niechćieli / pozábijáli.

Rosterki Smolenskie.

Przeto Witołd żáłośćią vwiedziony / wziąwszy pomoc od Krolá Jágiełłá / tegoż czásu z woyski swymi Smolensko obległ / á Kniáźiá Jurgego Świetosłáwowicza / y Holhę Rezáńskiego poráźił / y wygnał / zá czym Witołd Smolensk powtore osiadł / y Xięstwo / áby więcey w nim burdy niebyły / w Powiát álbo w Woiewodztwo obroćił ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu / skárby też ktorych wielką obfitość w Zamku nálazł miedzy zásłużone żołnierze rozdał / á drugie Krolowi Jágiełowi z więźniámi do Polski posłał.

O tym Látopiszcze y Dlugosz y Cromerus lib. 16.

A Kniáź

A Kniąż Jurgi Swietosławowic do Węgier vszedł/ gdzie potym ná posługách Królá Sigmuntá pod niktorym Zamkiem postrzelony vmárł.

O Woynie z Krzyżakámi zá Swidrigiełową niestwornośćią / y vgodzie z nimi/ á oddaleniu Zmodzi od Litwy.

BOlesław Swidrigiełło Brát Krolewski/ skrzetny á nieustáwiczny/ po wtore do Krzyżakow zbiegł/ z ktorym Conradus Jungingien Mistrz Pruski Roku Pańskiego 1403. w Miesiącu Lutym o swiętey Dorotiy ziemie Litewskie z wielkim woyskiem popustoszył/ y do Rágnety z łupámi vszedł. Zá nim záś Mistrz Liflantski zdrugą stronę do Zmodzi wtárgnął/ gdzie wielkie szkody poczyniwszy z plonem do Liflant wyciągnął. A Witołd vważáiąc mądrze moc Niemiecką/ gdy iego ziemię burzyli/ niesmiał im odporu w swoiey ziemi dáć/ ále skoro wyszli/ záraz Liflanty wszerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiował/ y Dunemborg Zamek obronny nád Dźwiną z Miásteczkiem wziąwszy/ y spaliwszy/ z większą wtroy násob korzyśćią niż oni do Litwy się wroćił. Krzyżacy też Pruscy y Liflantscy rychło potym Litwę burzyli/ y wielkość ludu w niewolą wywiedli/ ktorych Witołd odmiáną więźniow Niemieckich wyzwolił.

Długosz et Miechouius lib.4.cap.42. fol.277. Crom: lib.16.

Zamki Swidrigailowi vdzielone w Polszcze.

Swidrigiel vciekł do Krzyżakow.

Ziazd z Krzyżaki y vgodá.

Zmodzka ziemiá Krzyżakom dána.

Bo vkázowáli zapissy onego Mendogá co go byli vkoronowáli ná Litewskie Krolestwo/ á on im był po śmierci swey páństwá Litewskie zápisał.

Potym Krol Jágełło zlutowawszy się nád vdręczoną oyczyzną Litwą/ przyzwał wtory raz Swidrigiełłá z Prus/ á dał mu wszytko Podole/ odkupiwszy ie od Synow Spitká Melsztinskiego od Tátar zábitego w pięći tysiącach grzywien Czeskich/ Sumę też wielką pieniędzy/ ktorą w Prusiech Swidrigeł nátráwił/ y ná woyny nákożył/ Witołd y Jágiełło Niemcom zápłáćili zá niego/ Nád to mu Krol Jágełło w Polszcze y w Ruśi postąpił Striy/ Żydaczow/ Sidłow/ Drugnią/ Stobnice/ Powiáty y Zamki z Miástámi/ y tysiąc czterzy stá grzywien rocznego płátu z Żup Solnych/ á wżdy iednák tá hoyność Krolewska vpornego Swidrigiełłá nie vbłágáłá/ bo przedsię do Krzyżakow vciekł. A potym roku Pańskiego 1404. Krol Jágiełło y Witołd z Pány Litewskimi/ tákże Conradus Jungingen Mistrz Pruski/ ziecháli się ná Swiątki do Ráciążá dla spolney vgody/ y stał się pokoy miedzy nimi/ pod tymi Condiciámi/ iż Jágiełło y Witołd Ziemię Zmodzką Mistrzowi y Zakonowi Pruskiemu postąpili/ A Krol Jágiełło Ziemię Dobrzyńską miał v nich okupić we czterdzieśći tysiącach złotych/ też áby zbiegow v siebie z obudwu stron więcey nieprzechowywáli/ á więźnie powracáli. Aby też Krzyżacy wszystkiego práwá/ ktore się ná Litwę mieć vkázowáli/ odstąpili/ A nie dopuszczáli żadnemu woysku obcemu przez swoię ziemię do Litwy wtárgáć/ kupiectwá też w Litwie z Prussy áby wolne były. To concludowawszy Jágiełło był ná cźći w Toruniu v Mistrzá/ gdzie gdy się po Mieście przeieżdżał/ kuchárká wszytkiego pomyiámi plugáwymi z kámienice zlałá/ álbo z tráfunku/ álbo z naprawy/ á gdy byłá zá to ná gárdło osądzona/ Krol iey zdrowie vprosił/ y winę odpuśćił.

Krol pomyiámi zlan.

Witołd Zmodź Krzyżakom dał.

Potym roku 1405. Witołd miał drugi ziazd z Krzyżakámi v Kowná gdzie z nimi pokoy więcey potrzebny niż vczćiwy przyiął/ bo im powtore Zmodzkie páństwo wiecznym dárowániem zápisał/ dawszy im ná się dwá listy/ ieden Łáćinskim/ drugi Niemieckim ięzykiem pisáne/ á gdy się Zmodź vboga Niemcom

służyć

służyć wzbraniáłá/ y ich vrzędniki w nocy dawili/ y zábijáli/ prosząc Witołdá áby ich Niemcom okrutnym niewydawał. Witołd ich sam pod Járzmo Niemieckie mieczem przyganiał/ A iżby ich Krzyżacy snádniey zniewolili/ trzy Zamki w Zmodzi zbudowáli/ dwá nád Niewiązą Rzeką / á trzeći ná vściu Dubissy gdzie w Niemen wpada. A ten pokoy z Niemcy Witołd musiał podobno przyiąć dla Moskiewskiey woyny / á Swidrigiełowey niestworności.

Witołd sam Zmodz Krzyżakom służyć mieczem przymuszał. Zamki Krzyżacy w Zmodzi buduią.

O trzećim zbieżeniu Swidrigiełowym do Prus / á wzięciu Podola ku Polszce / Roku 1405.

Swidrigieł nápełniony vporu y złośći/
 Nie będąc content zoney Krolewskiey hoyności/
 Podolskie Zamki swymi żołnierzmi osśádził/
 Sam do Prus zbiegł trzeći raz/ by ich z bráty zwádził.
Przeto Jágiełło zebrał woysko z Polski wielkie/
 Wziął Kámieniec Podolski/ y w nim skárby wielkie/
 Piotrá Száfráńcá ná nim Stárostą przełożył/
 A potym obleżenim zamkow inszych pożył.
Swidrigiełowe wszytkie wyrzućił obrony/
 A Podole przyłączył mocą do Korony/
 Támże mu Alexander Hospodar z Wołochy/
 Przysiągł hołd: á Swidrigieł wichrzył w Litwie płochy.
Chcąc Witołdá wypędzić: lecz go Mistrz nie chował/
 Gdyż to był Jágiełłowi w Ráciążu slubował/
 Wziął potym pierwszy vdział Swidrigieł w Siewierze/
 Brańsk/ Stárodub / w wątpliwey kołysząc się wierze.

Swidrigieł do Prus ziechał/ nád postánowienie.

Krol Jágiełło pod Swidrigiełem wziął Podole.

Podole do Polski przyłączone.

Alexander Woiewodá Wołoski.

Brańsko y Stárodub dan Swidrigiełowi.

O pierwszey Woynie Witołdowey z Zięciem Moskiewskim Kniáziem Wásilem / Roku 1406.

Rozdział VIII.

Witołd w dobrey przyiáźni z Zięciem swym mieszkáiąc
 Moskiewskim / dáry społnie sobie posyłáiąc/
 Záchowáli z obu stron z sobą pokoy záwżdy/
 Ták Litwin iák Moskwicin miłował się káżdy.

Ná vroczysku ciche̜y sosny/ nie dáleko od Putiwlá/ ktory leży zá Kijowem mil 60. ná południe ku dzikim Polom.

Lecz gdy Moskwá Siewrukow Litewskich rozbiłá/
Pod Putwilem dwu Bobru/ kadź miodu im wzięłá/
Dwie siekierze / y trzy z nich złupili Siermięgi/
Wnet Litwá to w czwor sposob zápisáłá w księgi.
Y skárżyli ná Moskwę przed Witołtem w Wilnie/
Instiguiąc o rozboy gwałtowny vsilnie/
Chłopskim ztáłtem przydáiąc co niebyło czássem/
Iż káżdemu z nich Rublow sto vrwáli z pássem.
Witołd do Zięciá posłał dla spráwiedliwości/
A Zięć tego zániechał dla skarg nikczemności/
Zá nic to sobie ważąc/ á Witołd rzekł zá tym/
Zhárdziałeś bárdzo Dudku z swoim łbem czubátym.
Zebrał woyská Litewskie/ Smolenskie/ Witebskie/
Ciągnął burząc y paląc gránice Moskiewskie/
Wásił widząc w páństwách swych nieodpártą szkodę/
Posłał wnet do Witołdá prosząc o vgodę.

Witold sámi á sámi z Moskiewskim Wásilem tráctuią koło pokoiu.

Witołd mu nieodmowił: á ták się ziecháli
Sámi w puł Vhri Rzeki/ tám konkludowáli
Pokoy y mir/ á szkody woienne odłożył/
Moskiewski Witołdowi cokolwiek náłożył.

Niemir niemir.

Dom Niemirow w Rusi/ w Litwie/ y ná Podlászu.

Tám Andrzey Litwin krzyknął gdy się pomierzyli/
Niemir Niemir gdyśmy się wręcz z Moskwą nie bili/
Ztąd niemirą iest názwan stan swoy ochędożył/
A Niemirow sławny Dom z niego się rozmnożył.

Gránice Litewskie po Vhrę.

Witołd wten czás gránice po Vhrę Litewskie
Záłożył: łupy rozdał Żołnierzom Moskiewskie/
Bo ácz się pogodzili ále łupy wszytki
Pobráli przed vgodą z skárbámi z dobytki.
To się tu o Siewruki sroga woyná wszczęłá/
Dziś ćme chłopow/ ćmę Slachty Moskwá nam odięłá/
Ziemie Ruskiey/ Siewierskiey/ ná sto mil vrwano/
(Byś dziś wstał o Witołcie) skarb z ludźmi pobrano.

Swidrigeł Brát Stryieczny Witołtow / nieprzestáiąc áni w Polszce áni w Litwie / áni ná Podolu ná słusznym vdziale/ vciekł był trzeci raz do Krzyżakow Pruskich / y dawał im iusz puł Litewskiego Xięstwá / ktorego w mocy swey nie miał/ áby mu tylko Witołtá z Wilná wygnáć dopomogli. Ale gdy go Krzyżacy nie przyięli dla vgody ktorą byli vczynili z Jágiełem Krolem / y z Witołtem w Ráciazu/ z nowu zás do Litwy się wrocił/ y począł nowe bunty z Rusią sobie przychylną przeciw Witołdowi stroić / A gdy mu się nie powiodło / vciekł do Polski do Brátá Jágiełá / ktory iego wrodzoną złość łáską Bráterską głaszcząc / ziednał go czwarty kroć z Witołtem / y dał mu Witołt w Siewierskiey Ziemi/

Ziemi/ ktorą dziś Moskiewski posiadł/ vdziały Xiążece/ Stárodub/ Bransko/ y Nowogrodek Siewierski. Lecz iż przyrodzoną złość trudno vkroćić/ vciekł do Moskwy spaliwszy Bransko/ y Stárodub/ á Nowogrodek Siewierski Moskiewskiemu podał/ dla czego Witold tę wtorą woynę musiał ná Moskiewskiego Kniąziá Zięciá swoiego podnieść. O czym Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 42. fol. 277. Crom. lib. 16. et Miechouius fol. 317. cap. 41. etc.

O wtorey Woynie Witołdowey z Zięciem Básilim Moskiewskim/ á o złości Swidrigiełowey/ 1407. & 1408.

Swidrigiel ktory wichrzyć zwykł w oyczyznie záwżdy/
Gárdząc w Polszce/ w Podolu/ w Siewierze dział káżdy/
Widział iż mieysce w Prusiech v Krzyżakow strácił/
Kręcząc się y tám y sám z Moskiewskim się zbrácił.
Prosząc go by mu pomogł oyczyzny dochodźić/
Aby iuż wiecey Witołd wniey niemogł przewodźić/
Zbiegł do Moskwy Stárodub y Bransko spaliwszy/
Nowgrodek Wasilewi Siewierski spuśćiwszy.

Swidrigieł zbiegł do Moskwy.

Witołd záraz z woyskámi począł się gotowáć/
Chcąc się despectu pomśćić y szkod powetowáć/
Krol mu Jágieł ná pomoc Márszałká z Polaki
Przysłał/ á Mistrz też Pruski Landsknechtow z Krzyżaki.
Woysko Litewskie z Ruskim zlećił Rumbowdowi/
A dworne vssy rządźić kazał Mońwidowi/
Záś Jwan Boreikowic prowádził Smolniany/
Olelko Włodmirowic wiodł swoie Kijany.

Zbigniew z Brezia Márszałek Koronny/ Hetman nád Polaki/ ktorych było 1000. z włoczniámi/ á Niemcow iedną choragiew. Xiąże Olelko Włodimirowic Xiążąt Sluckich przodek/ Wnuk Olgerdow.

Ták wszytkich v Smoleńská Witołd zszykowawszy/
Y zagony plundrowáć w Moskwę rozesławszy/
Sam z Niemcámi/ z Polaki burzył áż do Oki/
Gdzie mu Swidrigieł on port zástąpił głęboki.
Ták przepráwy zá Okę mężnie mu obronił/
Y z kątow Litwę/ Niemcow/ y Polakow gromił/
Lecz iednák łupy wielkie y więźniow nábráli/
Wśi/ Miásteczká/ włośći/ wszerz wzdłuż zwoiowáli.

Oká/ rzeká wielka w Moskwi/ ktora wpada w Wolgę v niżnego Nowogrodá. Swidrigieł Witołdowi zábronił przepráwy przez Okę.

Gdzie Niemcy z Rusnicámi/ y pieszy Polacy/
Wiecey niż iezdni wten czás ważyli Kozacy/
Bo konie Litwie lgnęły w leśiech onych błotnych/
Tylko im śmiáłość Drabow pomogłá ochotnych.

Crom: Pedestri magis quā equestri prelio victi pulsiq; sunt hostes.

Kniąż Moskiewski Bázili záś ßukał vgody/
Widząc nieopłákáne Xięstwá swego ßkody/
Potwierdził záś z Witołtem pierwße stánowienie/
Y chrzesnym cáłowánim przymierza zámknienie.
Miecho. Tandem restitutis possessionibus &c.
Wroćił zamki co był wziął y przyrzekł strzedz wiáry/
Y po Vhre záchowáć z Litwą rubież stáry:
A Witołd skoro pokoy z Zieciem concludował/
Ná rozsádzonych komach k Wilnu áppelował
Crom: Vt erat in Venerem pronus.
Do żony/ bo go Venus piekłá ná dzień káżdy/
A też zwyczay przed woyskiem ieżdżąc miewał záwżdy.
Woyská w nieprzyiacielskiey ziemi się zostáły/
Ktore bez wodzá zewßąd ßkody potykáły/
Przez puste mieysca ciągnąc z głodu vstawáli/
Z Swidrigiełem Tátárzy też ich z kątow rwáli/
Poloni amißis armis & equis, &c.
Zwłaßczá Polacy koniow stradáli y zbroie/
Y skárbne cießkie wozy porzucáli swoie.
Ciężßą woynę mż z Moskwą mieli z niewczásámi/
Litwá wżdy z lekczeyßymi vßłá z kolásámi/
Witołd ßkodę Polakom nágrodził sowito/
Y Pruskim Knechtom według żołdu oddał myto.

O nowych burdách Litewskich y Polskich z Krzyżaki Pruskimi/ 1408. á o wzieciu Zmodzi przez Witołdá.

Rozdział IX.

KRol Jágieło y Witołd/ chcąc Krzyżakow Pruskich od woyny ná ktorą się vpornie przećiw Litwie gotowáli/ odwieść/ złożyli ziazd z Mistrzem Pruskim v Kowná/ gdzie ácz się ziecháli/ y długo około spolnego pokoiu rádzili/ ále dla pychy y hárdośći zufáłych Krzyżakow nic gruntownego nie zámknęli/ y ták się prożno roziecháli.

Potym roku Páńskiego 1409. gdy był nievrodzay wielki w Litwie/ Krol Jágieło Witołdowi Brátu do Litwy posłał Wisłą dwádześćiá ßkut wielkich náládowánych zbożem/ ktore wßytki Krzyżacy pobráli/ á gdy ich Krol przez Posły vpominał/ áby to wroćili/ Szydzili z tego mowiąc/ iż Polacy dodawáli obrony Pogánom/ przećiw Krzyżakom Chrześciánom: A nád to ießcze ku więtßey krzywdzie Kupcom Litewskim w Rágnecie gwałt vczyniwßy/ niektorych pobili/ y kupie ich wßytkie rozßárpáli. Przeto Witołd tymi krzywdámi porußony od niezbożnych Krzyżakow/ wypráwił z woyskiem

Witołdowi Krzyżacy ßkuty z zbożem wzięli

Kupcy Litewscy w Rágnecie pobici.

z woyskiem Marszałka swoiego Rumbowda / ktory bez wieści do Zmodzi przyszedwszy / wszytki żołnierze y vrzędniki Krzyżackie (ktorzy byli przy Michałelu Kochmeisteru / Comendatorze y Staroście nowey Marchiey) pobił / powiązał / y z Zamkow Zmodzkich powyrzucał / á wszytkę Zmodź / ktora sobie dawno była zbrzydziła pánowánie hárdych Niemcow / do Litwy przywrocił. Przyiecháli potym Posłowie od Krzyżakow do Krolá Jágiełłá skárżąc się ná Witołdá o wydárcie Zmodzi / y o pobicie swoich żołnierzow / á woynę záraz opowiedáiąc / ponieważ Witołd niechciał Zmodzi wrocić / áni szkod nágrodzić. Pytáli też Krolá ieśliżeby przy Witołcie chciał stać: Wczym się Krol z myślą długo biedził / iż ieśliby Witołtá opuścił / inżby y iego y Oyczyznę miłą wielkie Xięstwo Litewskie Krzyżakom niezbożnym ná łup musiał wydáć / á ieśliby wespołek z nim przeciw Krzyżakom stał / tedyby ná się y ná Koronę Polską pobudził wielki gwałt Niemieckiey / Pruskiey / y Węgierskiey woyny / czego mu też Pánowie koronni vprzeymie odradzáli / mowiąc / iżby ráczey Zmodź pustą nizli Polskę we wszytko hoyną Krzyżakom wydał.

Rumbowd Krzyżakow w Zmodzi pobił.

Krzyżacy Litwie y Polakom woynę opowiedzieli.

Crom: Et abhorrebant ab eo bello Polonorum animi.

Odpráwił potym Krol z Seymu Łęczyckiego do Mistrzá Pruskiego Posłow / z ktorych był przednieyszy Mikołay Kurowski / Arcibiskup Gnieźnieński / chcąc się przyiacielsko o krzywdy przez Witołdá vczynione z nim zgodzić / Ale Mistrz hárdy z wielkiey popędliwości woynę záraz ná Litwę podnieść groził. Ktorey pychy Mistrzowey nie mogąc dłużey ścierpieć Arcibiskup rzekł: Przestań nas woyną strászyć / bo ieśli się ty oburzysz ná Litwę / o tym wiedz / że też nas z woyną v siebie záraz w domu będziesz miał: Ná co Mistrz dobrze / dobrze / powiáda / gdy iuż wiem tę wolą Krolewską / wolę się też zá głowę niż zá ogon iąć / A ták záraztych słow swych skutkiem potwierdził / bo Posły odpráwiwszy / Dobrzynia wielką mocą dobył / y spalił / y Stárostę Jakobá Płomińskiego ze wszytkimi żołnierzámi kazał poścináć / Potym Rypiná / y Lipiná Miast zá pierwszym szturmem dobył / Mieszczan / Oraczow / Slachtę z żonámi / y z dziatkámi pogáńskim obyczáiem siekąc y morduiąc. Bobrowniki też przez podánie Płomykowskiego Bártłomieiá z Herbu Lissow wziął. Złotorią zás obległ / ktorey osmego dniá dobył / Bydgoszczą tákże gdy iey mocą niemogł dostáć / przez podánie przeniáietego Burgrábiego wziął / á widząc Krol iż nieprzelewki / kazał się wszytkiey Polszcze / Rusi / y Litwie / ná woynę ruszyć przeciw Krzyżakom / zá czym się máli Polacy z Russáki do Wolborzá zebráli / á wielcy do Łęczyce.

Smiáła odpowiedź Arcibiskupá Posłá Mistrzowi.

Okrucieństwo Mistrzá Pruskiego nád Polaki.

Potym Krol v Rádzieiowá woyská zszykowawszy ciągnął pod Bydgoszczą ostátniego dniá Wrześniá / ktorey osmego dniá dobył.

Mistrz też Pruski pod Swieczem swoim się zbieráć kazał / o czym Krol dowiedziáwszy się / część woyská tám swego posłał / gdzie Polacy Niemcow rozgromili / y Obozy im z namiotámi pobráli. A wtym Posłowie od Krolá Czeskiego Wacłáwá przyiecháli / ktorzy tę woynę miedzy Krolem Władisławem Jágiełłem / y miedzy Witołdem á Pruskim Mistrzem vhámowáli / vtwierdziwszy z obudwu stron przymierze do dwudziestego czwartego dniá Czerwcá Roku przyszłego. Ale Sigmunt Koributh Brátá Krolewskiego Dimitrá Koributá syn / gdy ieszcze o tym przymierzu nie wiedział / z Litewskim woyskiem do Prus wtárgnał / á trzy Zamki z Miástámi wziąwszy / wiele wsi y włości popalił / á z łupámi / y z wielkością więźniow Niemieckich do Litwy przyszedł.

Polacy Niemcow porázili.

Sigmunt Koribut do Prus wtárgnał.

Przeto Krzyżacy nie przyimuiąc żadney wymowki niewiádomości o przymierzu / potáiemnie przepráwiwszy się przez Rzekę Nietupę do Litwy wtárgneli / á pobiwszy straż Litewską v Jstrow / ktora dym wydał / Roku Páńskiego 1410. ná Wołkowisko Miesiącá Márcá szostego dniá vderzyli w dzień Niedzielny / gdzie wielkość ludzi co się byli do Kościołow zeszli w niewolą pobráli / y Miásto

Nietupá Rzeká.

Krzyżacy do Wołkowiská.

 spalili /

Witold się w lesie kryie. spalili/ A Witold gdy tylko w siedmi milach od Wolkowiská był/ nie śmiał Niemcow odeprzeć/ Ale w puszczy z zoną swoią áż wyszli siedział. Potym przez kilko Miesięcy w Litwie y w Polszce pokoy był/ gdy obie strony wyroku Wacławá Krolá Czeskiego czekáły.

Początek Sekty Husowey. Tegoż Roku Jan Hus z Hieronymem Collegą álbo vczniem swoim nowe burdy około wiáry w Czechach zámieszáli/ widząc wielkie niestwornośći Papieżow Rzymskich/ ktorych wten czás kilko o Stolec się Papieski wádziło/ zá czym y Duchowni wielkie zbytki plodzili.

Wyrok sprosny Krolá Rzymskiego. Potym gdy czás przymierzu wyszedł z Krzyżaki ná dzień S. Janá Krzćićielá/ Krol Czeski vczynił wyrok/ áby mu w moc dáli do Roku Dobrzyńską Ziemię/ á on potym miał ią spuśćić temu/ ktoby rozumiał kniey więtszą spráwiedliwość mieć/ Skazał też áby Polskie Krolestwo/ nigdy ze wschodniego kráiu/ iáko z Litwy y z Moskwy/ nie wybierało Krolá/ iedno z zachodniego/ mieniąc tám być wszystko Pogány. A Krol Włádisław nie czekáiąc wyroku Czeskiego Krolá/ do Litwy odiáchał/ gdzie z Brátem Witołtem potáiemnie się zmowili/ Pruskim Krzyżakom woyną odpieráć. Ale pierwey posłał Krol Witoldá do Sigmuntá Krolá Rzymskiego/ y Węgierskiego/ przymierze stánowić.

O Witołdowey do Węgierskiego Krolá wypráwie.

Witold do Węgier. Witołd náradziwszy się o woynie Pruskiey z Brátem Jágiełem/ á spodziewáiąc się sam przez się co lepszego około pokoiu pospolitego spráwić/ z kilkiem pánow Litewskich/ z Gástołtem/ z Rumbowdem/ á Rádiwiłem Vrzednikámi swoimi Litewskimi/ iechał do Sigmuntá Krolá Węgierskiego/ ktory też był wten czás ná Krolestwo Rzymskie potym ná Cesárstwo od Rzeszy po śmierći Robertá Cesárzá wybran/ dla czego folguiąc Niemcom stronę Krzyżakow trzymał.

Tam Witold z Sigmuntem Krolem szeroko tráctował/ y vżywał go wtym sławnie/ y w potáiemney rádzie/ áby ták przymierze trzymał/ iáko był wziął do szesćinaśćie lat z Polaki y z Litwą/ á iesz cze czterzy látá nie wyszły były. Krol záś Sigmunt powiedział/ iż niesłusznie mi to dzierżeć/ ieśli Bráćią Zakonną w Prusiech prześládowáć będziecie.

Cesarz kowi Witolta. A zátym námawiał Witołtá/ áby odstąpił Brátá Jágełá/ chcąc go Krolem Litewskim vczynić/ ieśliby z nim/ y z Krzyżakámi przećiw Polakom stał. Ale Witołt wyrozumiawszy iego chytrą zdrádę/ nie żegnáiąc go/ áni czołem zá cześć biiąc/ odiáchał do Polski/ áż go sam Cesarz Sigmunt w mili dogonił/ támże łáskáwie z Witołdem rozmawiał/ y vdárowawszy go wielkimi vpominkámi vcziwie odpráwił. A Witold przyiáchawszy do Sadecza/ Brátu Jágiełowi wszytki namowy y prátktiki Sigmuntowe obiáwił. Co Krol wyrozumiawszy/ iż ináczey być niemoże/ kazał ná woynę rozesławszy listi do Wići przywiązáne przećiw Krzyżakom wołáć. Witold też do Litwy tákże woyská zbieráiąc odiáchał.

Witold nieżegnáiąc Cesárzá odiechał/ y przewiodł iż zá nim musiał sam Cesarz iezdźić.

A od tego czásu listy woienne/ iáko Długosz y Cromer pisza/ Wićiámi zwáć poczęto.

O sławney

O sławney woynie / y sczęśliwey bitwie Jágiełowey y Witołdowey z Krzizaki Pruskimi / y Xiążęty Niemieckiey Rzeszę / Roku 1410.

Księgi Piętnaste / Rozdział I.

Z Broię y mężow dzielność wysławiam Sarmá- (ckich/
Y potłumioną hárdość wielkich sił Krzyżáckich/
Hárdość ktorą Bog niszczy / á pokorę lubi/
Cichych ná stolce wsadza / pysznych z Cárstwy gubi.
Xiążę Witołd y Jágieł on Krol práwie święty/
Widząc Mistrzá Pruskiego zły vmysł nádęty/
Iż chciał Polskę y Litwę do gruntu wygłádzić/
A w ich oyczyznách hárdy swoy zakon osádzić.
Rozesłał wnet Krol wići wołáiąc ná woynę/
Aby wszytkie powiáty zebráły się zbroyne/
Oznáymuiąc Krzyżakow tuż być przede drzwiámi/
Y wszystkich Niemcow mocy z Rzeskimi woyskámi.
Przeto áby się wszyscy ták ná gwałt zbieráli/
Nieprzyiaciół w ich ziemiach/ nie w domu witáli/
A gwałt gwałtem odbili / y oyczyznę miłą/
Wyzwolili z pászczeki Krzyżáckiey swą siłą.
Wnet tedy Woiewodztwá ięły się gotowáć/
Páncerze zárdzewiáłe / y zbroie szorowáć/
Brzmią wárstaty Platnerskie/ pukawki Slosárze/
Tarcze, Drzewcá á Trzossy brząkáią Száfárze/
A Slácheicy też Polszcy co w Węgrzech mieszkáli/
Y wielkich máiętności tám byli dostáli/
Widząc iż Sigmunt ich Krol przestawa z Krzyżaki/
Wyszli precz czuiąc się być práwymi Polaki.
Zawiszowie/ Gárbowscy / Brogłowski/ y Kálski/
Puchałá/ Skárbek/ Gorski/ y Nałenczyk Málski/
Przyszli do Krolá gárdząc nádáne włości/
Dla oyczyzny swey Polski wrodzoney miłości.
Támże Arcibiskupá w Polszcze Gnieznieńskiego
Postáwił y zdał mu moc Stolcá Krolewskiego/
Bieckiey/ Sczyrickiey Slách cie od Węgier obronę
Zlecił : ták vgruntował ze wszech stron Koronę.

O skutkach pychy/ y pokory czytay szerzey/ Lu. 1. et 18. cap. Esa. 14. Daniel. 4. 1. Reg. 15. Hester 3. et 13. Eccl. 10. Tob. 4. Rom. 8. 1. Pet. 5. Jacob. 4. Philip. 2. Gen. 3. 1. Reg. 5. et 9. etc.

Złe nieprzyiaciela w domu czekáć/ Bo to było votum y Annibálowo/ iż Rzymian niemogł ináczey woiowáć/ iedno w ich domu włásnym.

Polácy się gotuią ná woynę.

Cnotá Polskich Slácheicow y miłość ku Oyczyznie.

Dlugossus & Cromerus.

Gubernator ná czás Mikołay Kurowski Arcibiskup.

Zbigniew z Brezia Marszałek Koronny od Węgier dla obrony postá-

 A sam wion.

Nabożeństwo Jágiełowe.

A sam w Słupiey Miásteczku dwá dni odpoczywał/
Gdzie Bogá vstáwicznie z wielką skruchą wzywał/
W Kościele przez cáły dzień ná modlitwách trwáiąc/
A wieczor áż pokármu troche pożywáiąc.
Potym się pod Czerwieńskiem przez Wisłę z woyskámi
Przez most z łodźi przepráwił/ z strzelbą z obozámi/

Witold rok cáły Záwolskich Tátárow w Litwie podeymowal dla tey woyny. Szyk Litewskiego woyská y okázowánie pod Czerwieńskiem.

Tegoż dniá Witołd z Litwą/ y z Tátáry swymi
Przyciągnął/ y z Hordámi dwiemá Záwolskimi/
Záwolskimi ktorych rok nakłádem swym chowáł/
Támże ich sam Krolowi tańcem okázowáł/
Litwę też zbroyno świetno rozszykowáł swoie/
Kozakow rozdzieliwszy z Vsarzmi ná troie.
Semowit Mázowieckie y Jánusz Xiążętá/
Przy nich Biskupie vssy/ y Polskie Pániętá/
Ná dzień Piotrá y Páwłá/ Swiętych się ziecháli/
Tám Krolowi Oyczyznie chęć swą obiecáli.

Tátárzy z Litwą pogáńskim obyczáiem burzą. Luterberg miásto od Litwy spalone.

Z Czyrwieńská prosto w Pruskie ciągnęli włości/
Gdzie Tátárowie z Litwą bez żadney rożności/
Co się im náwinęło siekli y palili/
Y Kościoł z Swiątościámi w Ludbergu złupili.
Przeto Witołd z Jágełem wnet tákich skaráli/

Wiszli sie śmierdzę budet się Kniáź gniewáti.

A dwu winnieyszych Litwow z poysrzodku wydáli/
Ktorzy się sámi wieśić ná drzewie musieli/
Tym drudzy vstrászem iusz broić nieśmieli.

Wukrá rzeká/ ktora Prussy y Mázury dzieli.

Ruszywszy się od Wukry stánęli w rowninie/
W polu Turzym ktore krwią Pruską y dziś słynie/
Tám sam Krol zszykowawszy woyská w rownym plácu/
Wziął Chorągiew Koronną wzdycháiąc od płáczu/

Oświádczánie Krolewskie przed Bogiem.
Cromerus & Dlugossus, Acceptumq; manu vexillum maximũ, sonora voce lachrimabũdus ita fatur, &c.

Rozwinął ią y rzekł ták: Ach wszechmocny Boże/
Przed ktorym zła dobra rzecz skryta być niemoże/
Ktory sam myśli ludzkich w skrytośćiach doznawasz/
Dobrym dobrą odpłátę/ złym zás źle oddawasz.
Ty sam znasz serce moie/ wiesz iego skrytośći/
Wiesz żem nie myślił woyny tey wznieść z vporności/
A zwłasczá z Chrześciány iákimi tákimi/
Ktorzy mię pobudzili krzywdámi wielkimi.
Ty wiesz ráde/ myśl/ y chęć moię do pokoiu/
Żem vchodził krwáwego ze wszytkich sił boiu/
Vchodziłem: lecz ludu bronić muszę twego/
Dokąd mi sił/ y gárdłá będzie ostawáć mego/

Ten vrząd

Ten vrząd ktoryśmi ſam zlecił pełnić mußę/
Boć winien liczbę bedę dáć zá káżdą Dußę/
Jużbych był odkupił rad pokoiem tę woynę/
Acz mam krzywdę y pomſty przyczyny przyſtoyne/
Kiedyby byli chcieli hárdzi Zakonnicy/
Pychy przeſtáć/ iák Polſcy zdawná Jáłmużnicy/
Ale nienáſyconą chćiwośćią iuß ſwoią/
Przywiedli mię iż mußę zbroię odbić zbroią.
Nie mogłem ich pokorą vbłágáć ćierpliwą/
Podnieśli ná mię woynę hárdzie zápálczywą/
Przeto ten lud ktoryś dał mnie w obronę Pánie/
Niech dziś pod ſkrzydły twoiey wielmożnośći ſtánie.
Rácz ich ſam ze mną bronić/ bo iuß w imię twoie/
Rozwijam tę Chorągiew z Orłem Pánie ſwoie/
Ty ſpráwiedliwą ſtronę rozſądź/ kto przyczynę
Dał woynie: Rácz mu tey krwie dáć rozlania winę.
Gdy to Krol mowił z płáczem: wßyſcy też płákáli/
Też Witołd y Xiążętá z Mázowßá dziáłáli/
Bogu ſię oświadczáiąc/ potym łzy otárli/
A chorągwie s Powiátow wßytkich roſpoſtárli.
Zindram Máſkowſki woyſká ſpráwował Koronne/ Zindram Máſkowſki Hetman Koronny.
Jan Zárnowſki Czech rządził żołnierze poſtronne/ Szykowánie pierwße wßyſtkiego woyſká.
Litwę Jwan Zedziewit/ y Jan Gaſtołt wiedli/
Tátárowie poboczną obronę záſiedli.
Potym od Drwiącey wzgorę pod Działdow ciągnęli/
A tám Sacráment Páńſki nabożnie przyięli.
W dzień świety Rozesłáńcow/ potym ſię puśćili/
A v Wśi Grunewáldá Namioty rozbili. Grinewald Wieś Pruſká.
Było pole ßerokie Dąbrowámi wkoło
Opáſáne/ Págorki zielone weſoło Położenie mieyſcá.
Stały/ krzywymi w ſrzodku rowy rozdwoione/
Ná tym obozy Polſkie były położone.
Záś przećiw Role ſtały ktore przedtym były/
Geſtym láſſem y krzewim wkoło ſię okryły/
A niziná zieloną ná pięć mil pátrzáłá/
Gdzie kiedyś żyzne bydłu páſtwiſká dawáłá.
Ná tym Litewſkie ſtały obozy ßeroko/
Ktorych wáły broniły kopáne głęboko/
A z Polſkim ſię obozem dotykáły rogi/
Jż ſobie ſpolny rátunk mogli dáć dla trwogi.

Przeciw zás gorá stałá wielka y wyniosła/
Gestym krzewim dębowym ze wßech stron obrosła/
A z wierzchu gdy tám wstąpił wßystko widáć było/
Iák sie Polskie z Litewskim woysko położyło.
Ná tym rozbite Satri Niemieckie stoiáły/
A łáńcuchy y rożny wkoło ich spináły/
Mieyscá słußne do boiu/ y do krwie przelania/
Y do vssow w ßerokie połki ßykowánia.
Krol w Námiecie Mßey słuchał z wnętrznymi słozámi/
Oneravit altaria votis.
Ták iż Niebo obciążył swymi modlitwámi/
A iuß po rownych polách woyská w sprawie były
Zßykowáne/ á zbroie od Słońcá świećiły.
Woysko Krzyżáckie.
Konie rżą w dekách świetnych zbroią ládrowáne/
A ná Giermkách iedwabne ßáty áftowáne/
Wßyscy włossy golone sturmaki okryli/
Zá Contory Oßczepki z znákámi nosili.
A Reiterowie czarni hárde wspárwßy boki/
Ná Frezach Hop Hop krzycząc buczne stroią skoki/
Zás ćmy knechtow z spissámi pod stem Fendlow kroczą/
Potym zá Mistrzem oboz y Dział dwie ście toczą.
Witołd woyská obieżdża swoie y obaczy/
Ano ogromne vssy iuß wiodą Krzyżacy/
Ogromne/ bo od zbroie polá sie świećiły/
A słoneczne promienie bląsk od nich niećiły.
Chorągwie Krzyżáckie.
Chorągwie rostoczone/ pirwßa z białym Krzyżem/
Y z Orłem w złotym polu/ druga z białym brizem
Czerwona/ ná trzeciey Lew w białym polu srogi/
W czwartey Orzeł dwugłowny rozßerzywßy nogi.
Piećdziesiat y iedná Krzyżáckich Chorągiew á Fendlow pieszych sto.
Inßych piećdziesiąt iedná rożnych herbow było/
Aż od nich wßystko pole Grindwaltskie świećiło/
Tárátan Tárá Tárátan trąby zewßąd brzmiáły/
A bębny grzmotem hucznym vßy zágłußáły.
Frezy rżą/ głossy mężow spolnie sie cießących/
Zewßąd Teten á Echo po lássach ßumiących/
A pod Niebo huk niossąc/ głos sowito dwoi/
Niemcy krzyczą wołáiąc/ iż sie ich Krol boi.
Te trwogę Witołd bacząc wskok do Królá bieżał/
Witold Iágiełá Brátá vsiłał.
Ktory Krzyżem modląc sie przed Ołtarzem leżał/
Co czyniß Ehey prze Bog porzuć iuß ty modły/
Czy czekaß by pacierze/ Pruską moc odbodły?

Ták go

Ták go z fukał: lecz swięty Krol nie wstał z modlitwy/
Aż po Mßey/ skutek Bogu polecáiąc bitwy/
W tym Máßkowski Polaki/ Witołd Litwę spráwił/
A ná práwy rog vßy Litewskie postáwił.

Zindram Máßkowski Polskie/ Witołd Litewskie woyská ßykuie.

Ták Litwá pod czterdziesćią Chorągwi stánęłá/
Smolenská z Połocką trzy Sláchtá rozwinęłá.
A Polacy lewy rog od Litwy trzymáli/
Piećdziesiąt też Chorągwi swych rozßykowáli.

Litewskich chorągiew 40 á Smolenskich 3.

Polskich Chorągwi 50 ná lewym rogu.

Czelnieyßych wystáwiwßy y zbroynych ná czoło/
Bogá Rodzicá wßyscy krzyknęli wesoło/
Ták Litwá z Polakámi chuć y ręce máiąc/
Stali á znáku trąby do bitwy czekáiąc.

Bogá Rodzicá stárodawna polska pieśń ktorą byli zwykli przed potkániem záwżdy wßyscy śpiewáć.

Serce w ochotnych mężach skacze do potkánia/
Y nieśmiertelney sławy męstwem otrzymánia/
A Krol sie ießcze modlił oni nie czekáiąc/
Wyieżdżáli ná hárce Niemcow wyzywáiąc.
W tym Krol po Mßy wsiadł ná koń Turecki cisáwy/
By go był w ten czás widział rzekł by Hector práwy/
Xiężą w oboz odesłał/ á zá tym w te słowá/
Do wßytkiego Rycerstwá byłá iego mowá.

Rzecz Krolowá do Rycerstwá.

Teraz/ teraz/ potrzebá o sławni Mężowie/
Oyczyzny miłey bronić iák własni Synowie/
Teraz/ teraz/ potwierdzić macie swych wolnośći/
A pomśćić sie nieznośnych onych doległośći.
Ktore wam złi niezbożni Krzyżacy dziáłáli/
Y oyczyzny wáßey cześć gwałtownie pobráli/
Ledwie to Krol wymawiał/ y obaczy áli
Dwá Posłowie od Mistrzá buczno przyiecháli.
Ná Frezach kosmonogich/ kußych hassáiących/
A zbroie ládrowáne ledwo dźwigáiących/
Sámych też by był widział: własni Cyclopowie/
Albo ktorych sie Iouis lękał Obrzymowie.

Ouid. 1. Metam.

Ieden Krolá Rzymskiego miał Orłá czarnego
W Tarczy: drugi Xiążęciá z Grifem Stetinskiego/
Miecze dwá dzierżąc rzekli: Mistrz nász Krolu ciebie
Z Brátem twoim rátuie/ bronią w tey potrzebie.

Hárde Poselstwo z krwáwymi mieczámi/ ktore ießcze y dziś są w skárbie Koronnym.

Dwáć mieczá przez nas przysłał byś sobą nie trwożył/
A zbroie do potkánia śmieley ná sie włożył/
A ieśli ciásne pole maß vstąpić swego/
W ktorym boiu dokażeß w nim przedsięwziętego.

Krol

Pokorna odpowiedz.

Krol wziął miecze mowiąc ácz v mnie dosyć broni/
Lecz y zá ten dar Brát moy ze mną sie pokłoni/
Dziekuie zá podárek: á co sie tknie plácu/
To Bogu swemu zlecam/ zá tym oczy z płáczu
Otárwßy/ kazał w bębny/ w trąby dáć znák woyny/
Sam vstąpił miedzy vph Polski w srzodek zbroyny.
Teraz iuż wiedzcie wierß moy pánny z Helikoná/
Wspomnicie ktora ktorą przemagáłá stroná/
Ktorzy Rycerze mężni dzielność pokazáli/
Wam to Bog sam pomnieć dał: my od was dostáli/

Litwá sie przodkiem podkáłá.

Wspomnicie Musæ/ Litwá iż z przodkiem stoczyłá
Z Tátárámi/ á srogi boy z Niemcy stoczyłá.
Bogá rodzicá náßy/ Niemcy dástycht krzyczą/
Z Dział/ z Bebnow/ z Trąb/ trzask/ krzyk/ zbroy brzęk/ konie rżą/ (kwiczą/
Niemcy iż wyżßey stali/ z dwu Dział vderzyli/
Ale żadnego w woyskách Polskich nietráfili.
Litwá tym smieley do nich z okrzykiem nátárli/
Aż sie konie z koniámi boki o bok tárli/
Witołd sam miedzy Litwą tám y sám sie snuie/
Nápomina/ á ßykow krzycząc popráwuie.
Grzmot stráßny/ właśnie iák gdy Sodomá gorzáłá/
Gdzie Dom Dom/ Wieżá Wieże lecąc rozbiiáłá/
Albo gdy sie Troiáński mur od Grekow kurzył/
Albo mocne Kártago gdy Scipio burzył.
Vsy sie z vsy tłoczą iák gdy owo czássem
Niedźwiedź ránny ogromnie bieży łomiąc lássem/
Sieką sie iuż wręcz/ Niemcy zbroią przemagáią/
Tátárowie zás z Litwą z łukow ich wspieráią.
Frezy pod nimi psuiąc á ktory w co zmierzy/
Lub w bok/ lub w czoło dármo iednák nievderzy/
Stráßny sie ze wßąd niesie chrzest y grzmot od zbroie/
Zołnierze też rozdárwßy wßyscy gárdłá swoie/
Krzyczą/ huczą/ á ránni pod końmi stekáią/

Miechouius piße/ y Siluius/ iż rowna bitwá Litewska z Niemcy godzine trwáłá/ á Cromerus pułgodziny kłádzie

Drudzy sie ná bałuku iuż bez sił czołgáią/
Bitwá z obu stron rowna puł godziny trwáłá/
A fortuná wątpliwa tám y sám latáłá.
Kurzy sie pył do Niebá z prochow porußonych
Końmi/ á Mars wznieca chęć w Mężach záiußonych/

Litwá vstąpiłá plácu ná stáie.

Aż Litwá vstąpiłá plácu iák ná stáie/
Witołd sam ná nich wołą proßąc/ drugim łáie.

Lecz zbroy-

Lecz zbroynym Niemcom ręczney bitwy nie wytrwáli/
Tylko z łukow vſſy ich z boku przerywáli/
Część ich w pole pierzchnęłá/ áż do ſámey Litwy/
Powiedáiąc przegráney ſzkutek nászych bitwy.
Lecz nie trzebá dziwowáć gdyż ná pierwſzym czele/
Potkáli ſię dość mężnie y czynili ſmiele/
Y wſzyſtek gwałt ná ſobie zbroynych zátrzymáli/
Muſieli biedni wytchnąć gdy ſię ſprácowáli.
Smolenſczánie Ruſſacy czyście záſtáwili/
Z Wilnowcámi/ z Troczany słáwy poprawili/
Pod trzemi Chorągwiámi vderzyli z boku/
A Krzyżácki wálny vſſ wnet vſtąpił kroku.
Czym wieczną cześć od słáwy wzięli nieſmiertelney/
Pomagáiąc Polakom z vprzeymości wierney/
Zás Czech Zárnowſki pierzchnął wnet z Cudzoziemcámi/
W pierwſzym potkániu zmowę miał zdraycá z Niemcámi/
W tym Chorągiew Krolewſką Niemcy gwałtem wzięli/
Ale ią wnet Polacy przytárwſzy odięli/
A zwłaſzczá Sirádzánie/ zá co godność czynią/
Iż ſię woſkiem czerwonym wſzyſcy pieczętuią.
Smolenſka/ Trocka Szláchtá/ Wilenſka z Grodniány/
Widząc iuż Litewſki ſzyk słáby y zmieſzány/
Cieſząc ieden drugiego wnet przyſli do ſpráwy/
A z Krzyżakámi znowu ſtoczyli boy krwáwy/
A w tym wſzyſcy z Chorągwią odbitą weſoło/
Krzycząc przerwáli Niemcow nazbroynieyſzych czoło/
Trambá też Podkánclerz wiodł z obozu vſſ nowy/
Podkał w leſie z Zárnowſkim Czechow: gdzie wnet słowy
Ogrownymi ich oſukał iż wiáre złamáli/
Czechowie Zárnowſkiego winnym być wydáli/
Ták ſię wrocić muſieli názad do Polakow/
A przyściem przeſtráſzyli ſwym bárdzo Krzyżakow/
Bo mniemáli iż woyſká nowe przybywáły/
Polakom: ták od ſtráchu łytki im drygáły/
Támby był widział nową ſpráwę oney woyny/
Gdy vderzył Niemcom w bok Polſki vſſiec zbroyny/
Smolenſczánie ácz ieden vſſ ſwoich ſtrácili/
Jednák ſię we dwu vſſach z Polaki zbrácili/
Bili/ ſiekli Krzyżakow z grmotem iák gdy owo
Wieżá wielka vpádnie przez wiánie wiátrowo/

Smiáłość y dzielność Smolenſczan.
Wilenſkiey y Trockey ziemie Szláchtá záſłonowiłá ſię z chorągwiámi ſwoymi/ ći z czerwoną/ á owi z bieꝛkitną.

Czech Zárnowſki z Chorągwią S. Jerzego vciekł.
Chorągiew Polakom wydárta Martin Wrocimowſki był Chorążym Krákowſkim.
Sirádzanie ſkąd máią wolność pieczętowánia czerwonym woſkiem.

Mikołay Trambá Podkánclerzy Koronny/ Czechow vciekáiących wrocił.

Ten Zárnowſki był potym czći odſadzony / ták iż go y żoná porzuciłá / brzydząc ſię iego zdrádą.

Smolenſczan pierwſzy vſſ porażono.

Południe było.

Szum/ krzyk/ y grom od zbroie z nowu powstał straszny/
A Phebus iuż puł Niebá był obiechał iásny/

Pirwsze woysko w ktorym było 50. Contorow/ nászy porázili.

W tym kilko dziesiat Pruskich Contorow zginełó/
Zá czym Niemcy pierzchnęli źrzodło krwią płynęło.
A nászy ich gonili bijąc/ kołąc/ siekąc/
A zacnieyszych stryczkámi powiązawszy wlekąc/

Crom: Leni pluuia delapsa.
Deszczyk sie puścił prawie nászym goniącym ná pomoc.

Tęczá też z brunatnym sie vkazáłá łukiem/
A deszcz wdzieczny spuściłá zá ktorego hukiem
Kurzáwy vćichnęły nászym snádnie było
Gonić Niemcow po chłodzie gdy wiátr chwiał áż miło/
Mgłá tákże z prochu wszytká zá deżdżem vstáłá/
Co pierwey pierzcháiących Niemcow zásłaniáłá.
Nászy ich grzbiety kłoli długimi drzewámi/
Iż z nich wnetrznośći slądem pádáły z trzewámi/
W tym drugi vff nástąpił Krzyżácki ták z nowu

Wtorego woyská Pruskiego poráženie.

Lecą kule ruśniczne z lanego ołowu.
Swiszczą y geste strzáły/ brzmią szpady o miecze/
A pod strumieniem y krew zbitnych Mężow ćiecze/
Trocka/ Wilenska Slachtá z Zmodzią stale trwáli
Z Witołdem / á Polakom meżnie pomagáli.
Lecz iuż insze powiáty Litewskie zemdlone/
Rozbiegły sie gdzie kto mogł vwieść wktorą strone/
V głowney z świetym Jerzym Chorągwie niestáło/
Ná ktorą wszystko woysko Litewskie pátrzáło.
Już było duszno Litwie/ lecz Witołd ná czele/

Łeczyczanie/ Ráwiánie/ Kuiáwiánie y Płocka Slachtá ná ostátku sie potykáły meżnie.

Z Nowogrodczany stoiał/ y z Wołyńcy śmiele/
Łeczyczánie záś stoiąc z Kuiáwiány rzedem/
Vderzyli w Krzyżáckie vffy wielkim pedem.
Xiążetá Mázowieckie też z boku Płoczanow
Przywiedli y z Wárszáwskim powiátem Ráwianow/

Skárbek z Gory poimał Kázimirzá Xiąże Stetyńskie/ od ktorego też był Poseł z mieczem krwáwym z Herbem Grifem do Krolá Jágiełá.

W tym Skárbek nász Stetyńskie Xiąże poymał śmiáły/
Ktory niedawno z Grifem swoim był zufáły.
Vff Niemiecki szánkował á nászy ich bili/
Knechćiská po szelinie iáko wilcy wyli/
Trzeći vff wielki w ktorym był sam Mistrz z Contory/
Szesnaśćie miał Chorągwi á z rożnymi wzory

Trzecie woysko Pruskie z Mistrzem nástąpiło.

Przyszedł á znowu woyne po czwarty raz wzniećił/
A z Rusnic trzáskáiących ogień wszedzie świećił/
Sam Krol Jágieł chciał reką skuśić bitwy swoią/
Skacząc ná koniu łśniącą ozdobiony zbroią.

Lecz go

Lecz go Mikłaß Kiełbáśá sprawcá pohámowáł/
Y z Oleśnickim przy nim ſtraż zbroyną zgruntowáł/
Chorągiew też gdzie Krol ſtał dla znáku zákryli/
A zá tym pięći náßy Kontorow vbili.

Mikołay Kiełbáśá Herbu Nałęcz.

Contorow ktorzy mieli woyská pod ſwą ſpráwą/
Ták trupy wßedzie Knechtow leżáły iák łáwą/
W tym Grof Dipold Kikierzyc Rycerz páſowány/
Wßyſtek od głowy do nog we zbroie vbrány/
Pás złoty przez rámioná/ biáły Káptur máiąc/
Dárł ſie do Krolá vſſy Polſkie przebijáiąc/
Juß bliſko Krolá przyßedł y drzewo nań złożył/
Krol też mierzył by mu ßtych on ßtychem odłożył.

Dipoldus Eusacius Kikierzyc Grof von Deeber Rycerz páſowány/ y mąż śmiáły ná Jábłkowitym koniu.

Lecz Zbigniew Oleśnicki vprzedził go drzewem/
Jż ſpadł z koniá/ áż fláki z niego wyßły s trzewem/
A gdy mu Helm odkryto ſam go Krol vderzył/
Mowiąc od tego vmrzeß ná ktoregoś mierzył.
Mężnego Mężá/ mężny mężu mocą zginieß/
Aiż cię ſam Krol zábił/ śmiercią mężną ſłynieß/
Drábánći go dobili zá tym Niemcy bieżą/
Vćiekáiąc po polách trupow kupy leżą.

Zbigniew á Oleśnickiego męſtwo/ zá co był potym Krákowſkim Biſkupem y Kárdinałem/ á tylko puldrzewcá miał w ręku ſemifractā hastā ktorym go zbił.

A náßy biją/ śieką co śię im náwinie/
Właśnie iák kiedy w powodź z gory rzeká płynie/
Nie oprze śię iey ogrod/ ni zbuczniáłá kłodá/
Ni młyn/ ni Dom: Bo wßyſtko rwie ßalona wodá.
A Niemcy iák gdy w pußczy Jelenie y łánie
Huczney trąby głos ſłyßą/ y łowcow wołánie/
Chwytáiąc on dźwiek w vßy/ brnie gdzie może ktory/
Ten w lás/ ten w błotne łozy/ byle vmknął ſkory/
Miſtrzá Vlryká proſty Drab ośczepem przeßył/
Ktory ono Mieczámi hárdzie Krolá cießył/
Skrynninſki iego łáńcuch z Krzyżem przyniosł złoty
Do Krolá odiąwßy go v Drabá z Kleinoty.
Miſtrz śie wala złupiony trup oziębły leży/
A krew wrząca ſtrumieniem z ćiepłą dußą bieży/
Z Dußą ktora wiele duß ná on Swiát posłáłá/
Hardośćią ſwą ſámá też ich ſlądem lećiáłá.

Vlrik Jungingen Miſtrz Pruſki/ od proſtego Drabá zábity.
Mśćziug Skrynninſki.

Werner Tetinger Contor w lás pierzchnął zuſáły/
Drudzy w obronę wzieli obozowe wáły/
Ktore były rożnámi w koło otykáne/
Y łáńcuchámi wozy z wozámi związąne.

Werner Tetinger Contor Elbinſki/ktory nahárdziey wołał ná woynę/ vćiekł.

To náßy rozerwawßy śiekli ich iák bydło/
Ták w swoie ktore pletli w pádli Niemcy śidło/
Z obozow ich krew ciekłá: ciekłá hárda oná/
Iż wßytká Grundwálská włość krwią byłá skropioná.

Tomiris Tátárskiey Krolowey syná tym fortelem był Cyrus Krol Perski vłowił/zostáwiwßy winá dostátek w obozиech/ sam zmyślnie vciekał / á gdy śie Cárzyk z Tátáry winem nálezionym vpił / wrocił śie názad Cirus/á pijánych pobił / O czym Iustin.lib.1. Carion lib. 2. Herodotus etc.

Krol kazał Winá zśiekáć kuphy nálezione/
Od Cyrussá fortele pomniąc wymyślone/
Acz Tomiris sámego zás potym zábiłá/
A głowę iego ściętą w iegoż krwi moczyłá.
Mowiąc piy krew ktoryeś prágnął śię násyćić/
Ták też wten czás Krzyżakow oboz niemogł śczyćić/

Kontor Mewenski Grof Wendenski zábit od Litwiná / á ten rádził vśilnie ná pokoy z Polaki/ ążgo Werner Tetinger Cőtor Elbinski zfukał przyczytáiąc mu serce záięcze á sam naprzod vciekł.

Kontorá Mewenskiego Litwin iákiś strzáłą
Zábił/ ktory odradzał woynę myślą stałą.
A ták Kontorow pierwßych trzy stá z Mistrzem legło/
Pięćdźieśiąt tyśiąc zbitych/ áż źrzodło krwią biegło/
Stetinskie/ Oleśnickie / y Kierczdorf Xiążętá
Poimáne/ przy nich Rzeskie / Krzyżáckie Panietá.

Wßitki Xiestwa y Páństwá Rzeskie / y ile ich kolwiek pludrow vżywa ná ostátek Węgrzy y Czechowie ná Polskę y Litwę śię byli oburzyli/

Sam Kierczdorf Irzyk Grof ze czterdźieśćią paniąt Czeskich poiman.

Sáskich/ Renskich/ Liflantskich/ Pruskich/ y Lusáckich/
Friskich/ Swabskich/ Morawskich/ Czeskich y Holsáckich/
Duńskich/ Slązkich/ Morawskich/ Swedskich Niemcow (zbili/
A z ich hárdych obozow skárbow nákupili.

Liczba więźniow 14000 tyśięcy/ á Cőtorow 300 wedlug Siluinssá / ácz inßy Historikowie 400. ich kłádą/ á Decius fol. 40. piße/ viri nobiles & Cõmendatores 600 periere 140000. tyśięcy Niemcow było wedlug istotnego dowodu Cromerowego/ etc. Chorągwi Pruskich wźiętych 51.

Więźniow czternaśćie tyśiąc iáko bydłá gnáli/
A Chorągwi pięćdźieśiąt y iedney dostáli/
Ty dziś w Krákowie wiszą ná Zamku w Kościele/
Coż rozmieß iák pod káżdą ludzi beło wiele?
Bo sto czterdźieśći tyśiąc nieprzyiaciol było/
Ktorych śię hárdźie serce ták było spikneło/
Wybić/ wyśiecz/ wyniszczyć/ y imię wygłádźić/
Polskie/ Ruskie/ Litewskie/ á Niemcy osádźić.

Naczynie ná mękę Polakow.

Tożśie przidáło y Gdáńßczánom pod Tczowem.

Náleźli płotná z smołą wiele pełnych wozow/
Ná náßych zgotowánych káńcuchow/ powrozow/
Bog záwżdy hárdość karze/ iż sámi ty pętá/
Y káńcuchy nośili w Polßcze niebożętá.
Paniąt wßytkich do Polski posłał ná więźienie/

Witold kazał śćiąć dwu Contoru / ták iż ich Krol wyprośić niemogł/ iż pod Kownē ná ziezdźie mátce iego sromoćili / Marquardá Salczbáchá Contorá Brándenburskiego/ y Sumbergá/bo choć iuß byli poimáni / námniey hárdych słow przećiw Witoldowi nieopuśćili.

Tylko dwu Contoru wźiął Witołd ná strácenie/
Márkwárdá Salizbáchá / Sumbergá dla tego/
Iż w Śiem pod Kownem Mátce sromoćili iego.
Ná kilko ich mil náßy gonili ścigáiąc/
A oni vćiekáli pludry z nog zrzucáiąc/
Drugi też wnie nápoćił/ porzucáli broni/
Y zbroie/ drugi z błotney pátrzył iák wilk toni.

Strách

Strách im kośći przenikał ieden ich ſto gonił/
Aż Phebus z złotym wozem w Ocean ſie ſkłonił/ Słońce záßło.
V Jeziorá błotnego kilko ich Rot było/
Pießych Knechtow w ßeline záległą ſie ſkryło.
Bláſk ich od zbroie wydał: náßy przyſkoczyli/ Knechtow zbroiá wydáłá.
Niemcow iák omamionych wßytkich potłoczyli/ Cromer. Quodam autem in loco paluſtri aliquot turmæ latitantes armorum ſplendore productæ.
A drudzy dobrowolnie ręce podawáli
Do wiązánia/ y bronie od ſiebie miotáli.
Nie ináczey iák owce gdy w chlewie niebogi/
Wilk głodem wyſußony przeſláduie ſrogi/
Jedná ſię k drugiey tuląc cicho w kupie ſtoią/ Cromer: Abiectis armis pecudum in morem noſtris præ ſe agentibus in caſtra compulſi ſunt.
A ku tey ſtronie gdzie Wilk y poyrzeć ſie boią.
Nie było w ten czás słyßeć daſticht vnd Polß: áni
Wyzywáli w Kiryſſach łſniących ládrowáni/
Ják pierwey/ gdy ták całkiem náßych pożrzeć chcieli/
Lecz Bog chciał iż ſwe petá ná ſwych nogách mieli.
Ták ich do Krolá gnáli/ Witołd też Tátáry
Puśćił burzyć włośći/ co ich zwyczay ſtáry/
Ktorzy wßerz wzdłuż gwałtowney ná kxtałt wpowodź wody/
Mieczem/ ogniem/ nieznośne poczynili ßkody.
Potym Krol kazał trąbą znák wydáć pokoiu/
Y Zołnierzow zwoływáć od chćiwego boiu/
Bo iuß doſyć krwie ziemiá doſyć ſie nápiłá/
A z Winem rozſiekánym iák rzeką płynełá.
Przywieziono do Krolá Chorągwie z Dźiáłámi/
Y z bogátych obozow z wielkimi łupámi/
Krol záſłużonych dzieli butynkiem Rycerzow/
Pełno Złotá/ y Srebrá/ ßat/ zbroy/ dźiał/ páncerzow.
Krol więźniow inßych puśćił ſlubem záwiązawßy/
Zacnieyßych ná więzienie w Zamki rozesławßy/
Gońcowie ſie rozeßli do Polſki z weſelem/
Powiedáiąc zwyćieſtwo nád nieprzyiaćielem.
W wßyſtkich Kośćiołách/ w wßyſtkich włośćiách rádość wſtáłá/
Z nábożeńſtwá áż ziemiá/ y z powietrzem drżáłá/
W wßyſtkich Kośćiołach wßędzie Te Deum ſpiewano/
A chwałę Bogu w Polßce/ w Litwie powtarzano.
Zá tym Niemcy z Málborku ſmętni przyiecháli
Do Krolá/ á pogrzebu pokornie żądáli/
Mężom zbitym/ á zwłáßczá z Contory Miſtrzowi/ O pogrzeb proßą.
Y przednieyßemu Pánąt Niemieckich zborowi.

Odpowiedź Krolewſka.

Do ktorych ták dobry Krol rzekł krotkimi słowy/
Jżem był záwżdy z wámi do zgody gotowy/
Tedybych rad y teraz tym żywot dárował/
Ktorych zá ich przyczyną Mars krwáwy zmordował.
Płácząc wzdychał Krzyżakow pobitych żáłując/
Przygody/ śmierć/ odmienność fortuny ſzácując/
Zá tym ciáło Miſtrzowe ná Málborg wieziono/
Y pobitych Kontorow gdzie ich pogrzebiono.

Liczbá woyſká Niemieckiego.

Kontorow ktorych trzy ſtá / drudzy ſześć ſet kłádą/
Drudzy iż ich cztery ſtá legło / z prawdą iádą/
Woyſká wſzyſtkiego było ſto czterdzieśći tyśiąc/
Woźnic/ Kuchárzow/ Niemkiń/ Jungerow nielicząc.
Ták tym sławnym zwyćięſtwem ozdobić Polaki/
Y Litwę Bog ſam raczył/ iż zbili Krzyżaki/
Zbili y Xiążętá ich y obozy twárde
Pobráli/ y Hetmány powiązáli hárde.

Jákubowſki z Herbu Roża y Jmbráim Ciulicki zábići.

Polſkich Szláchćicow tylko dwá przednich zginęło/
Jákubowſki z Cziulickim / ktorych wſpomnieć miło/
Jż mężnie zá oyczyznę walcząc gárdło dáli/
Potomkow k temuſz budząc w sławę wſzrobowáli.
Z Litwy/ y z Ruśi wiele Boiárow zoſtáło/
Gdyż ich woyſko Polakom wprzod kredencowáło/
Niech máiá dank dzielnośći poki Phebus koło
Słoneczne będzie woził po Niebie weſoło.

Widzenie Krolá y Mnichá walczacych/ ktorych gdy ſam Krol Jágieło widział/ wołał ná S. Stániſłáwá/ o nuſz ich miły święty Stáſku.

Długoſz/Miechouius/y Cromer/y wſzyſcy Kronikarze/ to zwyćięſtwo Bogu (iákoſz ták ieſt) przypiſuiąc/powiádáią/ iż z obudwu ſtron przez wſzytek czás bitwy (ktora byłá w dzień wtorkowy w Swięto świętych Rozeſłáńcow) widziano ná powietrzu Męża poważnego w Biſkupim vbierze / ktorego być mniemáią S. Stániſłáwem / náſzych pośiłáiącego / A Niemcow ſtráſzącego/ Przeſzłey też nocy widziano ná Niebie przy okręgu Mieśięcznym/ Krolá y Mnichá społnie śię biiących/ á Mnichá ná oſtátek zwyćiężonego/ y z niebá zrzuconego / Czego Cromer ſzerzey dowodzi/ iż to zá ſkutkiem obrotu Plánet Niebieſkich być mogło.

Podebrániu Zamkow y Miast po zwyćięstwie/ á obleżeniu Marienborku.

Rozdział II.

W Otym słáwnym zwyćięstwie trzy dni ná onym pobojśću naszy leżeli/ przećiwko rádzie mądrych rycerskich ludźi/ Bo gdyby byli záraz Málbork oblegli/ tedyby go y wźięli iáko nieobwárowány ludem/ y wszyscyby się Prussacy Krolowi zwyćięzcy podáli/ gdyż Krzyżacy y woyská drugiego niemieli/ y Mistrzá im zábito/ áż ich trzećiego dniá Henrik z Pławną Contor Swiecki strwożonych przybyćiem z kilkiem vffow Niemieckich nowo zebránych poćieszył/ y Márienborg osádźił.

To też zászkodźiło y Annibálowi gdy Rzymiány od Cannas poráźił/ iż Rzymu niewźiął/ mogąc tego záraz dokázáć/ bo vmiał zwyćiężyć/ ále zwyćięstwá vżyć nie vmiał.

Ruszył się potym Krol z woyskiem w Pruską źiemię dáley/ gdźie Hohenstein/ Morang/ Preysmark/ Zyrgony Miásteczká z Zamkámi wźiął przez podánie/ támże wielkie bogáctwá Krzyżáckie nálezione rozdał miedzy żołnierze/ á śiodmego dniá pod Márienborg przyćiągnął/ ktory ze trzech stron oblegli/ naszy od Nogatu Polacy/ á od Wisły Litwá/ á s południá Russacy/ Wołyńcy/ y Podoláne/ tákże z dźiał vstáwicznie mury tłukli/ á w tym obleżeniu Szláchtá wszystká Pruska/ Kulminska/ y Pomorska/ y czterzey Biskupowie/ Culmienski/ Wármienski/ Pomezański/ y Sambiyski/ dobrowolnie się Krolowi podáli/ tákże Miástá/ y Zamki/ Gdańsk/ Elbing/ Toruń/ Chełmo/ Krolewiec/ Swiećie/ Gniewo/ Tczewo/ Nowe/ Brodnicá/ Brandenborg/ Kopriwno/ Grábino/ Wenceslawowo/ Gołubin/ Grondec/ Allenborg/ Osterodá/ Nidborg/ Dźiałdow/ Scytno/ Kurentinig/ Bratianow/ Kowale/ Hamerstein/ Bytom/ Lomborg/ Holandia/ Piskaria/ Rogozno/ Stuma/ y Tuchola.

Málbork naszy oblegli.

Zámki Pruskie Jágiełowi podáne.

Z tych Miast y Zamkow dał Witołdowi Krolewiec/ y Holandią/ á Xiążetom Mázowieckim/ Jánuszowi Hosterode/ y Nidborg/ A Semowitowi Dźiałdow/ y Scytno/ á Xiążećiu Stolpenskiemu Bytow/ Hamerstein/ Szypelbein/ Fridland/ y Balgenborg. Insze zás Stárostámi swoimi Polaki y Czechy osádźił. Márienborku tym czássem vstáwicznie mocno naszy dobywáli/ y iuż żołnierze Krzyżáccy myślili się poddáć/ ále Krol wzgárdźiwszy porádę zdrową Podkánclerzego/ Mikołáiá Tramby/ od obleżenia odćiągnął/ czemu byli Krzyżacy bárdzo rádźi/ á to im więcey rádośći przydáło/ gdy pod Krolem Koń vrodźiwy/ y wychowáły pięknie hásáiący/ skoro nań wśiadł záraz padł y zdechł/ co było złą wrożką v wszystkich/ Ale potym Krol wźiął Rádin Zamek bárdzo obronny przez podánie/ ktorego Zolnierze Polscy od Grundowálskiey Bitwy prożno długi czás dobywáli. Támże piętnaśćie zacnych Krzyżakow Paniąt Niemieckich poimáli. A Witołd też z woyskiem swoim Litewskim obćiążonym łupámi Niemieckimi do Litwy się wroćił z zwyćięstwem.

Krolewiec Witołdowi podány.

Przygodá Jágełowá.

Ale Krol słysząc iż Herman Mistrz Liflandski z pięćią set Reiterow krom Knechtow ná pomoc Krzyżakom Pruskim ćiągnął do Prus/ wnet Witołdá z Litwą/ y dwánaśćie Proporcow Polskiego Rycerstwá przećiw iemu

wypráwił: A gdy Witołd chciał nań vderzyć nád Rzeką Paſſarią/ zá Holandią Miáſtem/ záráżem Miſtrz Liflantſki widząc iż bitwą niemogł wygráć/ vdał ſię chytro w rokowánie z Witołdem/ ofiáruiąc mu ſię być ná potym przyiacielem/ y z ſtrony Żmodzi/ tákże Kurſow/ y Sudonow wieczne mu przymierze/ y pokoy ſam od ſiebie/ y od Krzyżakow Pruſkich obiecał. Ktorą chytrą namową y miodowymi słowki dał ſię Witołd zwieść/ á máiąc w ręku nieprzyiaciela/ przepuścił go wolno. Ták tedy Miſtrz Liflandſki Herman wykręciwßy ſię v Witołdá/ á zoſtáwiwßy Knechtow pießych v Bálgi y Brandenburgu/ iáchał do Málborku z pięcią ſet Reyterow iezdnych/ gdzie ießcze Krolá y woyſko Polſkie záſtał/ ále tákże słowy łágodnymi Krolá vbłagał/ ofiáruiąc ſię być iednaczem/ y namowcą do podánia/ nie nieprzyiacielem/ á ták ſrzodkiem woyſká Polſkiego/ ktoremu był podobno mgłę w oczy puścił/ wiáchał wolno do Málborku/ gdzie znowu Krzyżakow ſtrwożonych potwierdził.

Witold ſie dał zwieść.

Náßy ſáwnie oßydzeni/ iż im ſłußnie mogli Niemcy mowić kuku Polak/ kuku Litaw.

W ten czás też gdy náßy pod Málborkiem leżeli/ Pleban Gdáńſki bárdzo ſtáry/ ktory był w Málborku/ zmyśliwßy iákoby niemogł dłużey oblężenia ſcierpieć/ wyiáchał ſam z woyſkiem z Zamku przez wßyſtko woyſko Polſkie/ bo ſię w nim żaden zdrády nieſpodziewał/ á Kápłáńſtwu y ſtárym látom wßyſcy deferowáli/ á on miedzy kſięgámi/ y inßym ſtátkiem ſwoim wywiozł trzydzieści tyſięcy Złotych czerwonych podwoynych od Henriká Plaueniuſſá Namieſtniká Miſtrzowſkiego/ ktore dał do ręku Gdanſkiemu/ Słochowſkiemu/ y Swecienſkiemu Komendatorom/ áby zá to Knechtow y Reiterow zbieráli. A tom dla tego przyłożył z Cromerá/ y z Długoßá/ iż nie káżdemu Duchowi ile w woynie y w oblężeniu trzebá wierzyć/ gdzie káżdy o ſobie dziwnymi fortelámi przemyśla.

Niewierz Wuiu Wuyney.

Xiadz ſtáry náßych oßukał.

A w ten czás iuß Krzyżacy nie mieli iedno ośm Zamkow w Pruſiech/ Rádyńſki/ Gdáńſki/ Słochowſki/ Swecenſki/ Brandenburſki/ Bálgę/ Rágnetę/ á Kloypedę. Rágnetę iákom ſam widział Zamek wielki nád Niemnem/ ále Kloipedą práwie niedobytą/ gwałtownym wáłem nád vściem Kurſkiego Morzá álbo Kurlándſkiego/ y Niemnowego otoczona/ ćwierć mile od ſłonego Morzá/ gdziem ſię ia też przewoził w gwałtowny ſturm Roku 1580. gdym tám vmyślnie iezdził/ chcąc włáſną bytnością doznáć prawdy Látopißczow Litewſkich o przyżeglowániu Włochow do Litwy z Pálemonem.

O wtorym y trzecim Krzyżáckich woysk poráženiu Roku 1410. y czwartym zwycieſtwie nád Wegry/ y piątym nád Miſtrzem Liflandſkim / raz poraz tegoż roku.

Rozdział III.

Henryk z Pláwná gdy Miſtrzem Pruſkim był wybrány/
Chciał ſie mścić nád Polaki niezleczoney rány/
Od oney przeßłey bitwy woyſko popiſował/
Aby Zamki odebrał/ y ßkod powetował.
Michel Kochmeiſter zebrał rożnych cudzoziemcow/
Czechow/ Sáſow/ Moráwcow/ Holßatow/ y Niemcow/

Wßyſtkich

Wszytkich dziesięć tysięcy/ też Królá Rzymskiego
Pomoc/ y pięć set iezdnych Mistrzá Liflandskiego.
Krol to w Niessowie słysząc/ wnet Dwor swoy wypráwił
Ku ktoremu się Szláchty wielki zbor przybáwił/
Iż ich było sześć tysiąc: szli pod Koronowo/
Gdzie Michel Kochmeister stał dáć bitwę gotowo.
A gdy był Phebus práwie w puł niebieskiey drogi/
A w meżach chęć do bitwy Mars podniecał srogi/
Stánęły woyská przeciw: w rowninie Polacy/
Z Czechy zás/ z Węgry/ z Niemcy/ z Slezáki/ Krzyżacy
Idąc ku sobie piasek/ z pyłem poruszáią/
Fendle/ Proporce wzgorę zobu stron wznaszáią/
Iezdni miecze/ y drzewá/ rusznice zás pieszy/
Y z spissámi oszczepy/ á druh druhá cieszy.
W tym Konrad Niemczyc Slezak kareri biegáiąc/
Z strony Krzyżáckiey wołał ná hárc wyzywáiąc/
Frez pod nim kosmonogi/ ruśnice ná łęku/
Szpadá tuż/ á drożiste drzewo trzymał w ręku.
Zelázny mu kápálin otoczywał głowę/
A páncerzem okryły Brzuch kolcá drotowe/
Wszystek w łsniącym kirysie iáko okowány/
Frez tákże bláchą zewsząd dla strzał ládrowány.
Ták w tey zbroi hárcuiąc rzekł/ iesli tákowy
Iest z was/ ktoryby ze mną bić się był gotowy/
Sam á sam poiedynkiem/ ia placu dostoię/
Hey kto cerstwy niech dzielność tu pokaże swoie.
Wyiedz owo ia czekam/ broń ná broń niech będzie/
Wnet się tu rostrzygniemy/ kto ná kogo wsiędzie/
Ták rzekł on Slezak koniem tám y sám ruszáiąc/
Po Niemiecku/ á czássem po Polsku wołáiąc.
W tym Ian Scicicki Polak nie wiele hárcuiąc/
Ale męstwo/ y cnotę dzielną w sobie czuiąc/
Záraz ku niemu ná plac z kopią wyskoczył/
Gdzie ieden z drugim drzewy ochotnie hárc stoczył.
Strącił Polak Slezaká y poymał żywego/
Wtym woyská do potkánia chćiwe ogromnego/
Trąbámi znák wydáli krzyk/ huk/ y trząsk wszędzie/
Chorągwie rozwinione chwieią w káżdym rzędzie.
Skoczą spolnie do siebie w pierśi mierząc drzewy/
Krzyk/ huk/ z drugich wnętrzności krwáwe płyną z trzewy/

Woyská Polskie y Krzyżáckie znowu bitwę zwodzą.

Konrad Niemczyc Slezak ná hárc woła/ á iáki był iego stroy y słowá.

Ian Scyćicki Slezaká zbił.

Dlugossus & Cromerus.

Potkánie Niemcow z Polaki.

Wrecz zás ścieli się wszyscy/ grzmot od mieczow srogi/
Kto wypisze śmierć Mężow / kto wyliczy trwogi.

Michel Kochmeister Hetman Pruski.

Michel Kochmeister Niemcow pobudza do woyny/
Sam y tám y sám ieżdżąc wszytek w kiris zbroyny/

Hetmánowie y Rotmistrzowie Polscy.

Polakow Miezerecki/ Ostrowicki śmiáły/
Y Marcin Łábiszynski vffy spráwowáli.
Bronie y zbroie miecze od Słońcá błyskáią/
A vffy iedny drugich mocą wyćiskáią/
Wálą się trupy mężow/ wálą się y konie/
A szczęście rowne trwáło ná obiedwie stronie.

Obiedwie stronie záwoławszy frit/ zgodziły się ná przymierze/ do puł godziny dla wytchnienia ták iż z woyská do woyská iákoby sobie nic złego iák żywo nie myślili ieden do drugiego pił.

Sieką się zápalczywie żywot odważywszy/
Aż Hetman Michel Frid Frid krzyknął wystąpiwszy/
Nászy też przyzwolili ták sobie vsiedli/
Aránnych y śmiertelnych ná stronę odwiedli/
Rány ich opátrzywszy y pili do siebie/
Nász do Niemcá: áż y Bog sam śmiał się im w Niebie/
Widząc zgodę tych co się pierwey srogo bili/
Lecz nie długo wtey zgodzie ták wytchnąwszy byli/

Było się czemu dziwowáć/ gdy ieden z drugim bił się ná vmor/ A potym do siebie pili.

Skoczyli zás do siebie z wielkim krzykiem z trzaskiem/
Aż się Niebo záćmiło poruszonym piaskiem/
Już się ták w oslep sieką zámrożywszy oczy/
Chęć w nich y gniew dobywa zápalczywy mocy.
Wtory się raz Frid Frid Frid wołáiąc zgodzili/
Siadwszy obiedwie stronie z pracy się chłodzili/
Pełnili szysakámi Wino/ drudzy Piwo/
A pogladáią ná się z obudwu stron krzywo.
Zás do siebie skoczyli z srogim strásznym pędem/
Aż ták trupy leżáły ná gromádach rzędem.

Męstwo Janá Ostrowickiego Miązszego z Herbu Toporow.

Z bębnow/ z trąb/ z dział/ z rusnic trzask w tym Jan Ostrowicki
Miązszy rzeczon: Niemieckie vffy przebił wszystki/
Sciął Chorążego y wziął Chorągiew od niego/
A przebił się z nią ná zad do woyská swoiego.
Zá tym Niemcy bez znáku pobłądzili szykiem/
A nászy ich przerwáli z ogromnym okrzykiem/
Oni bieżą pierzcháiąc po szerokich polách/
A drudzy po brozdzistych waláią się rolách.
Ośm tysiąc Niemcow legło ná plácu pobitych/
Nászy się zbogácili z ich łupow obfitych/

Michel Kochmeister Hetman poimány.

Więzniow też kilko vffow z Kochmeystrzem Hetmánem/
Rzędem długim przed Krolem stáwili swym Pánem.

Więzniow

Więźniow Krol wßystkich puścił ślubem záwiązawßy/
A Kochmeistrá Hetmáná do Chęcin zásłáwßy/
Tám go chował w więzieniu/ á według godności
Rycerstwo vdárował z Krolewskiey hoyności.
Trzeci raz pod Tucholą Száfrániec fortelem/
Pomśćił się wźięcia Zamku nád nieprzyiacielem/
Trzy ich vffow poráził y poymał ich wodze/
Iż ich trupow gromády leżáły po drodze.

Piotr Száfrániec Podkomorzy Krákowski trzeći raz Krzyżakow zasádką poráził/ 28 dniá Octobrá.

Hans Xiąże Monsterberskie/ z Wircburskim Biskupem
Eberhárdem vćiekli: á nászy ich kupem
Zbogáćili się hoyno/ iż potym Krzyżacy
Nie wskoráli z tych trzech ran długo nieboracy.

Jan Xiąże Monsterberskie/ z Biskupem Wircburskim ledwo vćiekł.

Krol też Jágiełło śluby Bogu odpráwiwßy/
Y w Gnieźnie zá zwyćięstwo dzięki vczyniwßy/
Z nowu wielkich Polakow w Pomorze wypráwił/
Ktore poburzył ogniem / y mieczem pokrwáwił.
Rádin też Zamek nászy mocny vbieżeli/
Gdźie Niemcy iáko bydło pobići leżeli/
Bo gdy nászy k szturmu śli/ Xiądz z dźiáłá vderzył/
Nászych chybił/ swych pobił/ iż głupie wymierzył.

Rádin wtory raz od nászych vbieżony.
Crom:
Bombarda à sacerdote quodam temere succensa, &c.

Co drudzy Niemcy bacząc: wnet broń pomiotáli/
Bo sámi miedzy sobą zdrádę być mniemáli/
Y podáli się nászym: wtymże sczęśćiu Nowe/
Zamek y Miásto wźieli nászy przez vmowe.

Głupstwo własne Niemcow oszukáło.

Nowe wźieli nászy.

A w tym Sigmunt Węgierski Krol w zmowie z Krzyżaki/
Ze dwunaśćią Chorągwi woysko ná Polaki/
Z Sciborem Siedmigrockim posłał Woiewodą/
Ktory Sądecką burzył włość drapieżną ßkodą.
Lecz się Slachtá Podgorska wnet z Slachtą zebráli/
Pod Bardionem z Węgry mężnie się potkáli/
Nászym ßło o oyczyznę á o łupy onym/
Siekli się wßyscy społnie sercem zápalonym.
Nászy otrzymáli plác ácz z krwáwym zwyćięstwem/
Lecz przemogli Rákußan y Węgrow swym męstwem/
Łupy im odgromili sámych nawiązáli/
Y w włośći wet zá wet Węgierskie wybráli.
Wroćili się z zwyćięstwem piąte się tráfiło/
Triumphy po triumphách dawa Bog áż miło/
Bo Herman Mistrz Liflantski z Niemiec/ z Czech/ z Morá-
Wielkie woyská wiodł dla Prus zburzonych zastáwy. (wy

Ten Scibor był vrodzony Polak / ále mu dał Woiewodztwo Siedmigrodzkie Krol Sigmunt / gdy ono Dunay w zbroi przepłynął.
Cromerus pisze/ iż w tym woisku Węgrow nie było/ tylko Czechowie / Morawcy / á Rákußánie/ bo Węgrowie wymowili się własnemu Krolowi Przymierzym ktore mieli z Polaki.
Nászy porázili woysko Krolá Węgierskiego pod Bardiowem y wzaiem ziemię ich przyległą Polßcze zwoiowáli.
Podobny temu fortelowi naydźieß apud Quintum Curtium lib. 9. de reb. Alex. magni.

Szoste zwycięstwo nászych nád Hermanem Mistrzem Liflandskim.

Pod Gołubem obozem z nimi się położył/
Lecz Dobiesław Puchałá fortelem ich strwożył/
Fortelem á śmiáłością kilko Rot zásádził/
W skrytych mieyscách/ á sam się przećiw im wysádził
Z iedną Rotą pod Gołub: Niemcom się wnet zdáło
Nászych gonić á pobić widząc ich ták máło/
Rzucili się zá nimi nie bacząc zasádki/
Ták ich Puchałá nágnał zewsząd w chytre śiatki.
A iż nászych nie wiele było: wnet Puchałá
Trebáczow w puszczą posłał/ ktora blisko stałá/
Drugich kilku po gorach rozsádził z bebnámi/
A przy nich po trzech iezdnych chwieiąc Proporcámi.
Strwożyli się Niemczyská trwogą niezwyczáyną/
Nászy ich náganiáią z dziury w dziurę táyną/
Siekąc/ koląc/ y wiążąc drudzy vciekáią/
Do Miástá nászy pod mur śmiele ich ścigáią.
Straż Bramy wnet záwárłá/ boiąc áby nászy
Miástá ták nievbiegli zá nimi w ty czássy/
A nászy záskoczywszy im z tyłu y z zádu/
Bili ich/ iáko bydło ná rzeź do vpádu/

Crome: Et quadruplo maior numerus captiuorum &c.

Tám ácz Niemcow w czwor sposob więcey w liczbie było/
Niż nászych/ wżdy ich własne ich głupstwo pobiło/
Bo drudzy niewpuszczeni przed Miástem zostáli/
Polakom dobrowolnie wiązáć się dawáli.
Káżdy Lách czterzech/ pięći Niemcow związał łyki/
Więźniow w czwor sposob gnáli przed sobą ják byki/
Wiedli rzędem związánych/ á Fendle przed nimi/
Jch własne rospuśćili z Triumphy wielkimi.
A gdy ich do Ryppiná związánych przywiedli
Nászy/ á ile było ich wszyscy się zbiegli/
Dopiero plwáli Niemcy widząc nászych máło/
Bo w bitwie sto z iednego nászych się im zdáło.

Postępkow tey woyny z Krzyżaki/ y inszych przedtym opisánych bitew prawdziwie dowodzą/ *Eneas Siluius, postea Pontifex Romanus, Dlugossus, Cromerus lib. 17. Miechouius fol. 279. & 281. lib. 4. cap. 43.* y po nich Herbort lib. 13. fol. 123. *Waponius lib. 3. fol. 272.* A zwłaszczá Cromer ták tę ostátnią bitwę opisuiąc mowi.

Ita Exclusi oppido hostes, quum cæderentur pâßim in medio, proiectis armis supplices nostris se dediderunt, & quadruplo maior numerus captiuorum, quam eorum qui eos cæperunt fuisse proditur, uerum illi re inopinata perculsi alium longè maiorem exercitum nostrorum in syluis latitasse crediderunt, Rippinum tandem captiui cum appulsi essent ingenti cum dolore ac pudore errorem suum cognouerunt.

A tu się

A tu się vcz Żołnierzu iáko przez fortele/
Nawiętſze woyſká vſſy máłe biją śmiele/
Ták ten rok triumphom był wſzytek poświecony
Węgrzyn/ Krzyżak/ Czech/ Liflant meżnie był ſtrocony. Kilko Triumphow zacnych w iednym roku.
Dziś tám wtych wſzytkich mieyſcach gdzie chłopkowie orzą
Olekáiąc/ lemieſzem w ſkiby ziemię porzą/
Wykopuią ſturmaki/ ſzpady zárdzewiáłe/
Siekierki/ włocznie/ bláchy z Kieryſow zbuczniáłe.
Y Mężow ściete głowy w ſzyſzakách náyduią/
A wyłożywſzy wołom zbiegwſzy się dziwuią/
Odmiennościam złych czáſſow y chciwości ludzi/
Ktora dla márnych rzeczy w Krolách woyny budzi.

Ná drugi rok 1411. sſtáłá się vgodá miedzy Krolem Polſkim Jágiełem y Witołtem/ á miedzy Miſtrzem Pruſkim Henrikiem z Pławná/ y Kontory iego wdzięcznieyſzá zwyciężonym niżli zwyciężcom/ tym obyczáiem. Iż Krol Polſki miał wſzytki Miáſtá y Zamki wrocić Miſtrzowi Pruſkiemu/ cokolwiek przez walkę wziął/ y więźnie wſzytki wypuśćić/ á Krzyżacy Zmodzkie páńſtwo Litwie/ á Dobrzyń Polakom wrocić przyrzekli. Tegoż roku piſze Cromer/ iżby Jágieło miał dáć nád wolą Pánow Koronnych Witołdowi Podole/ złożywſzy z niego Stároſtę Piotrá Wołodká Chárbinowſkiego z wielkim vſzczerbieniem Polſkim. Ale to ináczey Látopiſzcze Ruſkie śpiewáią/ iák o tym będzie niżey. Potym też Zmodzká ziemiá po śmierci Krolewſkiey/ y Witołdowey miáłá być zápiſána wiecznie ku Pruſſom. A Pruſki Miſtrz Krolowi Polſkiemu miał dáć ſummę zá iego vtráty dwie ſcie tyśiecy złotych/ práſkich Czeſkich groſzy. A te vgodę Jágieło z námowy Witołdowey vczynił/ iżby mu Krzyżacy Zmodź wrocili. Vgodá náſzych z Krzyżákámi.

Tegoż Roku ná dzień S. Kátárzyny/ Krol Włádiſław ſzedł piechotą z Niepołomic do Krákowá/ náwiedzáiąc mieyſcá święte/ á przed nim nieſiono Chorągwie Pruſkie/ ktore w Kościele ná Zamku/ ná pámiątkę zwycięſtwá powieſzono: Ktorych ieſzcze y dziś káżdy się nápátrzyć może.

O Wypráwie Jágiełowey do Węgier/ y przynieśieniu Kleynotow Koronnych/ y o Weneckich/ y Tátárſkich Posłách.

Rozdział IIII.

Roku Páńſkiego 1412. Wenetowie przysłáli Posły do Krolá Włádiſłáwá Jágiełá/ poſtępuiąc mu ná pięć ſet Żołnierzow Węgierſkich żołd/ iżby podnioſł woynę ná przećiwko Sigmuntowi Krolowi Węgierſkiemu/ ktory był ná ten czás wybrány ná Kroleſtwo Rzymſkie/ á Wenetowie z nim walczyli/ o Dálmáckie Páńſtwá. Czego dowiedziáwſzy się Sigmunt posłał też do Krolá Włádiſłáwá/ proſząc go ná ziazd do Lubowli/

bowli / vczynił to ná prosby iego Włádisław / iż się wypráwił do Lubowli/ Tám po długim ofiárowániu Sigmuntowym Krol Jágieło potwirdził z nim przyiaźń/ y przymierze zobopolną przysięgą. Potym zá prosbą Sigmuntową iechał do Budzyniá / gdzie go Węgierscy Pánowie z wielkimi Triumphy przyimowáli. Támże Tátárskiego Cárzá Posłowie z wielkimi podárkámi do niego przyiecháli / ofiáruiąc mu się y obiecuiąc ze wszystkimi siłámi Tátárskimi być gotowymi przećiw káżdemu nieprzyiacielowi Krolestwá Polskiego/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego / ktore poselstwo było bárdzo wdzięczne Krolowi Jágiełowi / zwłaszczá ná ták wielkim ziazdzie rozmáitych narodow / á k temu w postronnym Krolestwie. Tám Krol Jágieło / gdy się obiadł será Báwolicz świeżego / á potym się w ciepło nápaloney łáźni długo z winnikiem iáko miał zwyczay párzył/ y w Dunáiu się kąpał / wpadł w ćięszką Febrę / z ktorey zá pilnośćią Doctorow Sigmuntowych był iednák vleczony.

Tátárowie się ofiáruią służyć Jágiełowi.

A po długim częstowániu piątego Miesiącá po wyiechániu z Polski z wielkimi á z zacnymi dárámi od Sigmuntá Krolá Rzymskiego wziętymi / przez Moráwę do Krákowá przyiechał/ A to był naywiętszy dar miedzy inszymi Kleynoty Koroná/ Jábłko/ Sceptrum/ y Miecz Bolesławá Krzywoustego/ skárby Koronne / ktore był Ludwik z Mátką swoią Elżbietą do Węgier wyniosł. Dárował go też Sigmunt wielką skátułą srebrną pełną kości Swiętych z rozmáitymi kleynotámi / to wszytko kazał przed sobą do Krákowá z wielkimi triumphámi wieść / á nie długo zmieszkawszy w Krákowie / przez Sędomirską / y Chełminską ziemię / do Rubieszowá nád Bug przyiechał / gdzie Witołdowi y Pánom Litewskim oznaymił to co postánowił z Sigmuntem Krolem Węgierskim. A rospráwiwszy się z Witołdem / Zamki Ruskie obieżdżał / gdzie do niego Arcibiskup Strigoński / y Michel Kochmeister od Sigmuntá Krolá w poselstwie przyiecháli / prosząc áby mu ośmdziesiąt tysięcy kop Czeskich pożyczył / ná dostąpienie Cesárstwá Rzymskiego / zástáwiwszy Sczepuzyńską ziemię z trzynaśćią Miast / krom Zamku Sczepuzá / ktorą Summę Krol Jágieło Sigmuntowi odliczywszy/ wwiązał się w Sczepuzyńską Ziemię ktora y teraz pod pánowánim Korony Polskiey trwa / ále niewiem czemu się w tey summy liczbie Historykowie omyláią/ bo Cromer libro 17. Octoginta milia Sexagenarum Pragensium kłádzie/ á Miechouius fol. 282. quadraginta millia latorum grossorum Pragensium. Herbort záś ktory Cromerá imitował/ octoginta milia florenorum Pragensium, Sigismundum à Iagielone mutuo accepisse asserit fol. 124. lib. 13. Wapouius czterdzieści tysiąc kop groszy szerokich Polskim ięzykiem z prostá ráchuie/ w czym go y Bielski násláduie. Ale iáko táko było/ iednák znáć iż won czás nászy y walczyli y wygrawáli / y pieniędzy dostátek mieli / ták iż ich wielkim Monárchom pożyczáli/ á dziś wszytko opák.

NB o Spiskich Miastach

Tu álbo Cromer álbo Herbort/ álbo y Pisárze y Drukárze szfantowáli.

O wtorym

O wtorym ziednoczeniu Litwy z Polską/ y nádániu wolnośći Ślácheckich z Herbámi Fámiliom Litewskim/ á o przywiedzieniu Zmodzi do Chrztu y Wiáry Chrześćiáńskiey.

Rozdział V.

ROku 1413. w Litwie y w Zmodzi Zimá táka byłá
ćiepła nád zwyczay (zwłaszczá w kráinach pułnocnych zim-
nych) iż w Miesiącu Styczniu/ y w Lutym z wielkim po-
dziwieniem/ kwiatki/ Fiołki/ Roża/ y ogrodne Járzyny/ z Sá-
dy kwitnęły. Krol potym Jágiełło przyiechał do Litwy/ á v
Grodlá miał ziazd z Witołtem/ y z Páný rádnymi wielkie-
go Xięstwá Litewskiego/ tákże z Xiążęty vdzielnymi Kijow-
skimi/ Wołyńskimi/ Giedrockimi/ Zbáráskimi/ Wiśniewieckimi/ Zasłáwski-
mi/ etc. y z Boiáry ziemskimi.

Tám Krol Jágiełło z Brátem Witołtem przymierze y ziednoczenie tych
dwu narodow/ Polskiego y Litewskiego odnowili y potwirdzili/ nád to nádáli
Slachćie Litewskiey (tym tylko ktorzy násládowáli Kośćiołá Rzymskie°) wol.
nośći/ swiebody/ y prerogatiwy/ Tákże Herby/ znáki/ y Sigilia obyczáiem Slách-
ty Polskiey/ wyiąwszy krom tego/ áby ná potym ná roskazánie wielkiego Xiędzá/
byli powinni Zamki budowáć/ y gośćince nápráwowáć/ y dani zwykłe dawáć/
do skarbu Xiążęcego. Ale Senatory/ Woiewody/ Vrzędniki/ y insze przełożone
ziemskie/ áby tym rzádem záchowáli przy swych wolnośćiach/ iáko y w Polszce.
Wielkiego Xiędzá Litewskie° áby nie wybieráli iedno według zdánia Krolá Pol-
skiego y Rády koronney/ ták też Polacy áby bez woli y wiádomośći Wielkiego
Xięstwá Litewskiego/ y Senatorow iego/ tákże Slachty Litewskiey Krolá sobie
wybieráć nieśmieli/ pod przysięgámi spolnymi y rozerwánim Vniey. Seymy y zia-
zdy pospolite ileby kroć potrzebá było/ áby álbo w Lublinie/ álbo w Párczowie
álbo gdzieby sie kolwiek Senatorom oboiego páństwá według spolnego zezwole-
nia zdáło/ skłádáć y odpráwowáć/ Stany też Duchowne áby tegoż práwá/ y tych-
że wolnośći y swobod iáko insze w Polszce vżywáły. Ty wszystkie Condicie koło
wolnośći Herbow y swobod Slácheckich przyięcia/ tákże Vniey z Koroną Páno-
wie Litewscy z wielkim Xiędzem swoim Witołdem pochwalili/ potwierdzili/ y
pieczęćiámi swoimi vmocnili.

Támże w tym Priwileiu y postánowieniu/ Witołd ták opiewa/ *Praeterea Nos Alexander aliâs Witowdus de consensu Serenißimi &c.* Nád to my Alexander álbo
Witołd/ zá zezwolenim naiásnieyszego Xiążęćiá y Páná Wládisławá Krolá Pol-
skiego/ Brátá nászego namilszego/ wybieramy do Herbow y Kleinotow Slách-
ty Krolestwá Polskiego/ Slachte Ziem nászych Litewskich niżey opissána.
Ktorych sámi Krolestwá Polskiego Slachćicy/ wespołek ze wszystkimi/ ktorzy
z ich pokolenia narod wiodą/ do Bráterstwá y krewnośći stowárzyszenia przy-
ięli.

A naprzod Slachćicy Herbu Leliwá/ przyięli Moniwidá Woiewode Wi- Herb Leliwá Miesiąc á Gwiazdá.
lenskiego. Slachćicy Herbu Zadorá Lawuná álbo Háwnulá Woiewode Trockie-
go/ Slachćicy Herbu Ráwá Minigáiłá/ Castellaná Wilenskiego/ Slachtá Her- Ráwá Pánná ná Niedźwiedziu.

bu Lissy Sunigała / Castellaná Trockiego. Jástrzebcy álbo Lazanki álbo Bolesći Nagora názwány herb Niemirom / Trabki Hostikowi / ktorych dźiś Rádziwiłowie vżywáią / Topor Butrimowi / Łábeć álbo Skrzińsci Goliguntowi / Porąie Mikołáiowi Biliginowi / Dąbno Korewom / Dorowas Wissegerdowi / Wadwic Piotrowi Montigerdowi / Drija Mikołáiowi Tawtigerdowi / Habdániec Janowi Gásztołdowi / Połkozia Wołczkonowi Kukše / Grif Butowdowi / Srzeniawá Zadałdowi / Pobodze Kalonowi / Grzimałá Janowi Rimowidowicu / Zarebá Gynitowi Końcewiczu / Pierschálá Dawri / Nowiná Mikołáiowi Boinarowi / Działossá Wołczkowi Kokutowiczu / Kopacz Gedorwochowi / Rola Dangelowi / Syrokomia Jakobowi Mingiełowi / Kot Morski Woysnárowi Wilkolewiczu / Powala Jurgemu Sangawowi / Pomian Sakowi / Doliwa Náczkonowi / Sarza Twerbutowi / Dolangá Monstwiłowi / Bogoria Stánisłáwowi Wissiginowi / Janiná Woissimowi Dancikowiczu / Bycháwa Monstołdowi / Swinká Andrzeiowi Dowknetowiczu / Rolda Minimundowi Sesnikowiczu / Sulima Bodiwiłowi / Nałęcz Koczanowi / Lodzia Miczussowi / Jelitowie Gerduddowi / Korczakowie Guppowi / Biała Moidilonowi Czussołowiczu / Wężyk Koiczanowi Sukowiczu / Cziałek Janowi Ewilnowi / Godzambá Stánisłáwowi Butowtowiczu / Osmorogola Goráltowie Surgutom z Kiesliná / etc.

Zarebá Lew z muru. Kopacz Orle skrzydło z nogą. Rola trzy kroie z Rożey.

Tych Surgutow y Dusburch wspomina zá czássow Witenessowych

Z ktorych herbow / y Kleinotow przerzeczeni Slácheici / Pánowie / y Boiárowie Ziem Litewskich od tego czássu y ná potym niechay sie weselą / y ich vżywáią / iáko ich przerzeczeni Slácheicy Korony Polskiey vżywáć zwykli. A izby vgruntowánia y obwárowánia okwitszego ty wszystki wyszey miánowáne rzeczy moc wzieli / Vmocniliśmy ten Priwiley wárunkiem pieczeci nászych / Bedacych przytym y zezwaláiacych Pánach / ec. Nawielebnieyszych w Christusie Oycach / Mikołáiu Gnieznieńskim Arcibiskupie / Wociechu Krákowskim / Janie Włádisłáwskim / Pietrze Poznáńskim / Jakobie Płockim / Mikołáiu Wileńskim / Janie wybránym Lwowskim Arcibiskupie / Mácieiu Przemyskim / Michále Kijowskim / Grzegorzu Włodimirskim / Sbigniewie Kámienieckim / Chełmieńskim etc. Biskupach. Y przy bytności wielmożnych / meżnych / y rycerskich Meżow / Cristiná Krákowskiego / etc / etc. Działo sie to w Miásteczku Hrodle / przy Rzece Bugu / ná Seymie wálnym dniá wtorego Miesiącá Octobrá / Roku Páńskiego 1413. etc.

A tu sie kázdy po Herbie może domácáć snádnie przodkow swoich.

Potym Krol z Witołtem wypráwili sie do Zmodzi / á tám on narod ktory ieszcze był Báłwochwálstwá nie przestał / do Wiáry świetey Chrześciáńskiey z wielka pilnoscia y vsilnoscia przywodzili. Báłwány ich / Lássy swiete / Weże y insze zabobony Pogáńskie (ktore z Litwa iákom przed tym opisał iednákie mieli) wysiekli / y popsowáli / á zwłaszczá ogień wieczny / ktory oni Znicz názywáli / ná wielkiey Gorze nád Rzeka Niewiaza / Krol zálać y zágásić kazał / o co sie oni z wielkim nárzekániem frásowáli przeklináiac Polakow / y Litwe Chrześciánow / á dziwuiac sie / iż sie nád nimi oni ich Bogowie krzywdy swoiey nie mścili. Ale Krol z Witołtem cześcia dárámi / cześcia groza / y karánim / przyganiáli ich do vznánia práwego Bogá / y Chrztu świetego.

Ogień swiety pogáński nád Niewiaza.

A poniewaz Xieża Polscy z nimi mowić nie vmieli / sam Jágieło z Witołdem z wielka pilnościa / y praca / iáko dwá Apostołowie naprzod ich Modlitwy Páńskiey náuczyli / potym wyznánia Wiáry Chrześciáńskiey. Ták tedy Zmodź obaczywszy prożność Bogow swoich / wypráwili iednego nastárszego Meżá z posrzodku siebie do Krolá / przyzwaláiac ná Chrzest / ktory

tak od nich mowił: Skorosmy poználi naiásnieyßy Krolu Jagiełło / y naoświe- czeńße Xiążę Witołcie Pánie náß / iż Bogowie náßy iáko niemocni y mdli / od Bogá wáßego Polskiego zwalczeni / y zgłádzeni są / opußczamy ich / á do Bogá wáßego Polskiego iáko mocnieyßego przystawamy. Zatym Krol kazał ich iáko przedtym Litwę ná gromády rozßykowáć / á w imię Oycá / y Syná / y Duchá świętego / wodą kropić / dawßy káżdey gromádzie osobliwie imię Piotrul / Stá- nul / etc. Tákże Niewiástom Hanulá / Mágrulá / Jádziulá áż do końcá. Rzecz Zmodz- kiego posłáńcá do Królá.

A potym chrzcie Mistrz Mikołay Wężyk Zakonu Káznodzieiow Mnich / Káznodzieiá Krolewski / przez tłumáczá powiádał Słowo Boże nowo ochrzczo- ney Zmodzi / o Wierze / o stworzeniu Swiátá / y vpadku Adámowym: To słyßąc ieden Zmodzin stárßy rzekł do Królá / Welna azyn tassai Kunigs / meluy / Mi- lastiwas Karalau etc. Bredzi powiáda ten Xiądz Miłościwy Krolu / ktory po- wiáda o stworzeniu Swiátá / będąc sam niedawnego wieku / bowiem miedzy námi iest dosyć stárßych ludzi / ktorzy y sto lat wieku przeszli / á żadnego stworze- nia Swiáta nie baczą / tylko iż Słońce y Miesiąc / tákże Gwiazdy według bie- gow swoich nam świecą powiedáia. Ná to mu Krol odpowiedział / iż on nie twierdzi tego / áby był Swiát zá iego lat stworzony / ále przedtym zdawná / to iest / od ßeściu tysięcy lat / y dáley według zrządzenia Boskiego etc. A tey się pro- stocie ludzi onych czásow nietrzebá dziwowáć / gdyż się to niedawno zá náßego wieku y w Kownie tráfiło / iż gdy ná Wielki Piątek Bernádinski Káznodzieiá według zwyczáiu o męce Páńskiey kaząc / znák vmęczenia Páná Christusowego gdy przyßło *ad flagellationem* miotełką / y biczem siekł / Zmodzin chłop prosty pytał towárzyßá / á ką tatay muschi Kunigas / on mu odpowiedział / Pana Diewa / á on záś pytał / ar aną kuris mumus padare piktus rugius / bo się było tego Ro- ku Zboże źle zrodziło / odpowiedział mu Towárzyß / anu / á chłop záraz krzy- knął ná Káznodzieię / gieray milas Kunige plak schitą Diewa / piktus mumus dawe rugius. Ták tedy w ten czás Jágiełło z Witołdem tegoż roku 1413. Zmodz- ki narod pochrzciwßy / y Bałwochwálstwo wygłádziwßy (ácz niedokońcá) fun- dowáli Biskupstwo Zmodzkie w Miednikách / przełożywßy im pierwßego Bi- skupá Mácieiá Wilnowcá / dla tego iż iezyk Zmodzki vmiał / A Kościoł Káte- dralny pod Titułem Piotrá y Páwłá S. Apostołow / nie Alexandrá áni Teo- dorá / y Ewanciusá / iáko Miechouius nápisał / fundowáli y nádáli. Fundował też Witołd w Zmodzkim Xięstwie / y zbudował dziewięć Kościołow Párochi- álskich według powiátow / ktore w ten czás przednieyße były / Eraigołá / Kroże / Miedniki / Rosienie / Widukle / Wielona / Koltiniany / Cetrá / Lukniki etc. Tego Tá Cetrá nie- potym Biskupstwá Zmodzkiego Kánonie y Párochie áż czwartenastego roku po wiem gdzieby záłożeniu Jan Arcibiskup Lwowski / y Piotr Biskup Wilenski potwierdzieli we- byłá. dług Cromerá y Długoßá. A przełożywßy Krol Jágiełło / y Witołd Kieyzgáłá zacnego Slachcicá Litewskiego Stárostą Zmodzkim / roziecháli się / Jágiełło do Polski dla ziazdu z nowym Mistrzem Pruskim Michelem Kochmeistrem / A Witołd ná gránice Pskowskie / 1414.

O podbiciu Xięstwá wielkie- go Nowogrodá y Pskowá przez Wi- tolda ku Litwie.

Rozdział VI.

ROku 1414. Witołd wielki Kniáź Litewſki / poſtánowiwßy z Krolem Jágiełem porządek Chrześćiáńſki w Zmodzi / y opátrzywßy gránice od Krzyżakow / zebrał woyſko poſpolitego rußenia z Litwy y z Ruſi: A przepráwiwßy ſię przez Dźwinę Rzekę v Driſſy / obległ naprzod Siebież przygrodek Pſkowſki / Bo w ten czás Pſkowiánie nie máiąc nád ſobą Xiążęciá wolno ſobie bez zwierzchnośći żyli / wiecámi ſię ſądząc / á Moſkiewſkiemu / y Krzyżakom Liflandſkim dla ſpolnych gránic y kupiectw záwżdy byli przychylnieyßy / y pomagáli im często przećiw Litwie. Przeto Witołd ktory y właſnym Brátom rzadko wolnośći życzył (Bo przedtym Włodimirzá Xiążąt Słuckich przodká z Kijowá / y Dimitra Koributa Zbáráſkiego z Siewierá / y Dowmántá Giedroćkie Xiążę etc. z oyczyzny ich był wyzuł) vśiłował też y Pſkowian ná ten czás wolnych / pod iárzmo ſwoie przypędźić / á wziąwßy Siebież Zamek przez podánie / obległ drugi przygrodek Pſkowſki / Porchowo rzeczony / pod ktorym ßeść Mieśięcy leżał. Potym Pſkowiánie widząc iego vpor náſadzony / á iż nie mogli mocą woyſkom Litewſkim odeprzeć / dobrowolnie ſię podáli z Miáſtem Pſkowem y ze wßyſtkim Xięſtwem Witołdowi / y hołd mu ná káżdy rok poſtąpili płáćić / y potomkom iego Wielkim Xiędzom Litewſkim / á to byłá ich dań 5000. Złotych Czerwonych / Frezow Niemieckich / ktorych doſtawáli z Nárwy Portu

Dań z Pſkowá. ſwoiego y Liflandſkiego 50. y wßelkich futer y ſkor zwierzęcych káżdego z oſobná po pułſoroká / zwłaſczá Wilkow / Niedźwiedzi / Ryſiow / Liſſow / etc. á Kun / Soboli / Biełek / Hornoſtáiow / etc. po ſoroku. Włożywßy tedy tę dań ná Pſkowiány Witołd / Stároſtę nád nimi przełożył Kniáziá Juriá Noſſá. A potym záraz z gotowym woyſkiem ciągnął do wielkiego Nowogrodá: Co obaczywßy Nowogrodzánie iż mu ſię Pſkow nieopárł: wyiácháli ku niemu dobrowolnie / y podáli ſię pod ſłußnymi vmowámi z Zamkámi / z Miáſtem / y ze wßyſtkimi kráinámi y Xięſtwy do wielkiego Nowogrodá należącymi. Bo o tym wiedz Czytelniku miły / iż wielki Nowogrod ták był możny z ſtárodáwná / iż pięć Xięſtw oſſobliwych mieli pod ſwoią mocą Nowogrodzánie ſámi / y wßyſtkiey tám práwie Ruśi bywał ſkład kupiecki / Mieli też pod ſwoią mocą ná wſchod Słońcá Dwinę álbo Diwinę kráinę ná 150. mil áż do Morzá Lodowátego ßeroką / tákże Wołochdę / ktore kráie ácz dla zimná ſą z więtßey częśći puſte / wßákże w koſmáte towáry wßelkie bárdzo hoyne / mieli też połowicę Miáſtá Terßak / nie dáleko od Twierá / ná południe / y áż do Nortwegiey imo Swecią y Filandią gránice ich były / y Chłopigrod Zamek niegdy od ichże niewolnikow zbudowány / etc. O czym też czytay *Herberſteinum Comment. Moſch: fol.* 73 75. & 78. &c. *Munſterum & Crantium*, Ktory też piße o tákiey wielkiey możnośći Nowogrodzan / iż to przyſłowie v nich było poſpolite: *Quis poteſt contra Deum & magnam Nouogrodiam?* A kto może przećiw Bogu y wielkiemu Nowogrodu? Ale Witołd iáko drugi

Dań z Nowogrodá. Hercules Litewſki tę niepodobność ſkutkiem w niwecz obroćił / y przypędźił ich do tákiego hołdu / iż ná káżdy rok muśieli płáćić do ſkárbu Litewſkiego dźieśięć tyśięcy czerwonych Złotych z ſámego iednego Miáſtá Nowogrodá / po ſtu Frezow Niemieckich / po dźieśiąći ſorokow wßelkich Futer / Kunich / Sobolich / Riśich / Liſich / Hornoſtáykowych / Bełczanych / etc. ácz drugie Látopiśćze kłádą po ſoroku. A przełożywßy nád nimi Namieſtniká ſwoiego Stároſtą Kniáziá Siemioná Algimuntá Holßáńſkiego / Szwagrá ſwego. A Przygrodki wßyſtki

Nowogrodz-

Nowogrodzkie/ y Pskowskie/ Litwą ossądziwßy/ wrocił się do Wilna z zwy-cięstwem y wielkimi wzdobyczami: ktorych też część Jagiełowi do Polski posłał.

O nowey wypráwie z wielkimi woyskámi Jágiełowey z Polaki/ y z Xiążęty Sląskimi/ á Witołdowey z Litwą/ y z Tátárámi do Prus/ Roku Páńskiego 1414.

Jchel Kochmeister Woyt nowey Márchiey/ poimawßy á wsádziwßy do więzienia Henriká Plawe-musá Mistrzá/ był ná Mistrzowstwo Pruskie wybrány/ á niechcąc z Krolem vgody/ záraz w Dobrzyńską ziemię wtárgnął/ Chrześcian poimánych nie tylko chłopkow/ ále y Sláchtę gorzey niż Pogáńskim obyczáiem wießáiąc/ we Gdáńsku też Krzyżacy Kupcow Poznáńskich/ á w Trismemlu y w Rágnecie Litewskich y Zmodzkich okrutnie nád obyczaie wiáry pomordowáli/ y dobrá ich pobráli. Przeto Krol Władisław Jágiełło/ y Witołd nie mogąc tey krzywdy dáley znośić/ woyská ze wßytkich powiátow/ ten z Polski/ á ten z Litwy/ y Tátárow zebrawßy do Prus ciągnęli/ nád to Xiążętá Slaskie/ y Pomorskie ná pomoc Krolowi y Witołdowi przybyli/ Bernard Opolskie/ Jan Rátiborskie/ Bolesław Cześzyńskie/ Conrad Oleśnickie/ Wacław Zegáńskie/ Jan Lubieńskie/ Conrad Biały Kozleńskie/ y Wencław Opáwskie. Latikus też Krawarius Moráwski Stárostá iedne Chorągiew Rycerstwá Moráwskiego y Czeskie° ná pomoc przysłał/ ták iż z onym woyskiem nie tylko Pruссy/ ále (iáko Cromer lib. 18. powieda) y niemáłą część Swiátá mogł był posieść. Ale máło nie ták wiele iáko Xerxes w Greciey zyskáli/ tylko Miástá niektore częścią mocą częścią przez podánie wzięli/ Nidburg/ Hohenstein/ Allenstein/ Guttestat/ Zirgony/ Prábute/ Bisioffswerder/ y Kreicburg/ á gdy Litwá nieporządnie/ y łupy/ y połon do obozu gnáłá/ vderzyli ná nich Niemcy/ gdzie Butrimá Márßałká Litewskiego/ y iákiegoś Mikitę zacnego człowieká poimáli/ wßákże iednák wzdłuż y wßerz włości poburzywßy y spustoßywßy/ Krol pod Toruń/ Witołd z Litwą pod Kulmę álbo Chełmo ciągnęli/ ktoreby się były záraz podáły/ by ich był Mistrz Chytrym fortelem od przedsięwzięćia nie odwiodł/ Bo zmyślił list iákoby od Contorá Brodnickiego do siebie pisány/ iż się dłużey bronić nie mogę ná Brodniczy Polakom dla głodu/ y słábośći murow/ y niedostátku strzelby/ y posłał on list Kursorem vmyślnie tám gdzie woysko náßych leżáło. Poimáli go tedy náßy y do Królá przywiedli. Tám wyrozumiawßy z listu łatwe dobycie Brodnicze (ktora byłá we wßytko dobrze opátrzona obroną mieyscá/ spiżą/ ludźmi/ y strzelbą) oblegli ią/ y leżał pod nią prożno Krol z Witołtem cáły Miesiąc. Tám do nich przyiechał od Janá Papieżá Legat Jan Lanßeński Biskup/ y vczynił pokoy do dwu lat między Polaki y Litwą z Krzyżakámi/ ażby było po Concilium w Constanciey/ ná ktorym Husá Janá/ y Hieronymá z Prági spalono/ á potym sam Papież miał między nimi zgodę vczynić. Tákże Krol y Witołd woyská ony práwie Xerxesowe rozpuścili/ y z Prus/ ten do Polski/ á on do Litwy z wielkimi łupámi wyciągnęli.

Krzyżacy woyne podnieśli.

Litwá porázona w pieczowániu nieporządnym.

Fortel chytry Mistrzow/ z ktorego się może náuczić/ iáko od słábego Zamku do mocne° nieprzyiacielá odwieść y zwłoczyć.

Jan Hus spalon.

O pierwszim Poselstwie Jágiełowym y Witołdowym do Turká 1415.

KGdy Krol Rzymski y Węgierski Sigmunt był ná Concilium Constánciénskie odiáchał / Turcy Krolestwo iego Bosnę náieżdżáli / y plundrowáli / Węgrow pobiwszy. Przeto Władisław Jágiełło / y Witołd (ktorym był Sigmunt zlecił odieżdżáiąc w obronę Węgierskie Krolestwo) posłáli do Tureckiego Krolá Machometá / ktory iuż był w ten czás w Andrinópolu stolec swoy vgruntował / grożąc mu srogo á surowo woyną / ieśliby nie przestał Węgrow y Bosny náieżdżáć. A tym swym Poselstwem / ktorego się Turek vlękł / wszystki więźnie Węgierskie wybáwili / y Bośńskie Krolestwo z mocy Pogáńskiey wyięli / Tákże miedzy Turki á Węgry do sześci lat przymierze vczynili. A tu możem záśpiewáć onę stároświecką,

Byli nászy Turkom groźni kiedyś /
A coż potym kiedy to iuż nie dziś.

A od tego czásu mnie w Constantinopolu roku 1574. Mnich Węgierski poturczony Amurat Czaus Cesárski / człowiek vczony / vkázował z Kronik Tureckich początek przyiáźni z Polską y z Litwą Tureckiey.

Początek przyiáźni Tureckiey z Polską.

Tegoż roku 1415. gdy był Krol w Sniatyniu / przyiechał do niego Alexánder Woiewodá Wołoski z wielkością Boiar / á porzuciwszy Chorągiew pod nogámi Krolewskimi iáko był obyczay / przysiągł hołd y posłuszeństwo.

Hołd Wołoski.

W ten czás Posłowie od Cesárzá y Pátriárchy Constantinopolskiego przyiechali prosząc o wspomożenie żywnością / bo ich Turcy zmocniwszy się w Andrinopolu srogo náieżdżáli / y Constántinopole obleżenim dręczeli. Przeto Krol z Ruśi / y Witołd z Litwy Dnieprem (miłością Chrześciáńską wzruszeni) posłáli im do Kácibeiá portu Morzá Pontskiego (ktory Port był ná ten czás w dzierżáwie Litewskiey) zboża y żywności dostátek.

Kácibeiski Port Litewski nie dáleko Oczákowá.

O Dárách Witołdowych / y vgodzie Litwy z Krzyżaki / o trzeciey żenie Jágiełowey / y zburzeniu Kijowá przez Tátáry.

Rozdział VII.

KRol Jágiełło z Sniátinia prosto do Litwy przyiáchał / gdzie go Witołd z Pány Litewskimi w Wilnie wielmożnie częstował / y dárował mu dwádzieściá tysięcy grzywien Czeskich / y czterdzieści nawybornieyszych Szat z futrámi Sobolimi / y sto koni żywotnych Frezow / y sto Szát długich według onego wieku noszenia złotogłowowych. Dziśby nász skarb tego nieznośił. A wziąwszy to Krol Jágiełło iáchał do Krákowá / gdzie odpráwiwszy pogrzeb Annie Krolowey / ktora mu wten czás byłá vmár-

Wielkie podárki Witołdowe Jágełowi: ktore podobno iáko się mnie zda z Nowogrodá wielkiego y ze Pskowá miał.

byłá vmárłá/ záś przyiechał do Litwy. A złożywszy ziazd wálny z Witołtem Pánom y Slachcie Litewskiey w Zmodzi pod Welona/ tám chciał postánowić pokoy wieczny z Krzyżakámi. Ale gdy sie Krzyżacy Zmodzkiego Xięstwá od Litwy hárdzie domagáli/ Condiciy od Królá/ y od Witołtá podánych nieprzyimowáli/ bo im zprzysiężenie z Tátáry śmiáłości dodawáło/ A niesprawiwszy nic roziecháli sie.

Krzyżacy sie z Tátárámi ná Litwe zprzysiegli.

Rychło potym Roku 1416. wielkie woyská Tátárskie z Ediga Cárzem swoim do Kijowskiego Xięstwá wtárgnęły/ Miásto sámo Kijow splundrowáli/ złupili/ spalili/ iż od tego czásu ku pierwszey ozdobie przyść niemoże/ ále iednák Zamku ácz vsilnym dobywánim wziąć niemogli.

Ten też Ediga pierwey Witołtá poráził/ będąc Hetmánem Támerlanowym.

Krol Jagiełło kiedy miał nieprzyiaciołom odpor czynić/ tedy wesele małżeństwá w Sanoku spráwował/ gdzie przeciw woley wszytkiey Rády Koronney/ y przeciw práwu małżeńskiemu poiął trzecią żone Elżbiete Gránowską Wdowę/ Bábę stárą domu Pileckich/ Mátkę swoię Chrzesną/ bo oná gdy go chrzczono zań według zwyczáiu przyrzekáłá/ á tá miáłá przedtym trzech Mężow/ Wisłáwá/ Łaczká/ Kráwáriusá Stárostę Moráwskiego/ y Gránowskiego. Vprosiłá záraz v Królá/ iż Syn iey Jan Granowski z Pilce ná Grabstwo Járosłáwskie był podniesiony/ o co sie Slachtá bárdzo ná Królá gniewáłá. Ale potym to Grábstwo było rychło skázone przez Pány.

Grábstwo Járosławskie.

Koronował Elżbiete Jan Rzesowski Arcibiskup Lwowski/ bo Mikołay Arcibiskup Gnieznieński był ná ten czás ná Concilium w Constanciey/ gdzie też obawiáiąc sie/ áby ná potym żaden inszy Biskup nie śmiał krom Arcibiskupá Gnieznieńskiego/ Królá áni Krolowey koronowáć/ v Papieżá to y v Concilium otrzymał/ y Titułu *Primatis regni* dostał. Wszákże ten Priwiley zá nászych czásow szyie złamał/ zá Królá Stepháná dzisieyszego.

O ziezdzie Litewskim z Krzyżaki á nieprzespieczności Jágiełłowey/ y wtorym Małżeństwie Witołtowym/ Roku 1418.

KRol Wládisław Jágiełło/ przyiechawszy do Litwy záraz z Witołtem Siem złożyli w Zmodzi w Wielonie z Krzyżaki/ rádząc o spolnym pokoiu/ ále nic dla hárdości Niemieckiey nie concludowáli. Potim gdy Krol sám v Wigrow pusczey łowem sie zwierzu báwił/ máło nie wpadł w śidłá Comendatorá Rástemberskie/ ktory sie był ná to násádził/ by Królá poimał/ tylko Królá przestrzegł/ Niemcy też widząc iż ich obaczono/ vciekli boiąc sie zebránia dworzan Krolewskich/ y Witołdowych.

Dlugossus & Cromerus folio 250. lib. 18. secundæ editionis.

Tegoż czásu gdy Witołtowi pierwsza Anná żoná/ Kniáziá Swietosłáwá Smoleńskiego Corká vmárłá/ poiął drugą Xiężnę Vlianę Wdowę pierwszey żony Ciotkę rodzoną/ ktore małżeństwo iż było niesłuszne/ niechciał im ślubu dáć Piotr Biskup Wileński. Ale Jan Kropidło Biskup Kuiáwski/ ktory był wten czás z Krolem do Litwy przyiechał/ nieprzystoynie/ á niebácznie ich zwinszował. Witołt miał trzy żony/ pierwszą Annę Smoleńszczankę/ co go ono byłá z więzienia wybáwiłá/ wtorą Mária Corkę Kniáziá Andrzeiá Łukomskiego/ y Stárodubskiego/ Trzecią Vlianę Corkę Kniáziá Jwaná Olgimuntowicá Holszáńskiego Siostrę rodzoną Kniáziá Siemioná Lutego/ y Kniáziá Andrzeiá Wiazieńskiego/ v ktorego też potym Jágiełło Corkę Zophią poiął Mátkę Władisławowę y Kázimierzowę/ iáko o tym niżey będzie.

Tego też

Tego też Roku 1418. iáko Waponius fol. 273. piſze Witołd máiąc w podeyrzeniu Brátá Swidrigiełá / ktory ſię był z Moſkwy wrocił / wtory raz wſádził go ná Krzemieniec/ ále gdy mu Ruś pofolgowáłá/ vciekł do Węgier do Krolá Sigmuntá / potym ná iego przyczynę dał mu Witołd Nowogrod Siewierſki/ gdzie mieſzkał ſpokoynie áż do śmierći Witołdowey. Ale Miechouius lib. 4. cap. 51. (iákom to wyżſzey powiedział) piſze/ iż ſkoro Swidrigáiło z więzienia Krzemienieckiego w wielki Piątek vciekł / do Węger zábiwſzy Stároſtę zamkowego Konradá Poláká / potym zá przyczyną Sigmuntá Rzymſkiego y Węgierſkiego Krolá / y Brátá Jágiełá / przyięty był w łáſkę/ y wziął Nowogrod Siewierſki y Bránſko dwoie Xięſtwo od niego ná wychowánie. Ktore dziś Moſkiewſki poſiadł Litwie wydárwſzy.

O wypráwie Jagiełowey y Witołdowey ná Krzyżaki/ y zprzyſiężeniu z Krolem Duńſkim/ y Szweczkim / y przeſtráchu Jágiełowym/ Roku Páńſkiego/ 1418.

DY Krzyżacy bezbożni nieprzeſtawáli z Litwą y z Polſką gwałcząc przymierze zátarczek/ Krol Jágiełło z Witołtem zebrawſzy woyſká z Polſki y z Litwy / gdy wciągnęli do Pruſkiey ziemie/ Tám do nich przyiechał Bartolomeus Capra Arcibiſkup Mediolanſki od Papieżá/ ktory onę woynę rozwiodł / zwłaſzczá zá namową Witołdową / y przymierze do dwu lat miedzy nimi á Krzyżakámi vtwierdził.

Támże Krol Erik Duńſki/ Swecki/ y Nordweiſki/ y Xiążę Pomorſkie przyiecháwſzy ná dzień trzech Krolow do obozu Krolewſkiego z Krolem Jágiełem y z Witołdem vczynili ligę/ y ſprzymierzenie pod przyſięgámi ſpolnymi / przećiw Krzyżakom/ y przećiw káżdemu nieprzyiacielowi wſzytkich trzech ſtron / iż gdyby też chciał ktory Krol álbo Witołd onego towárzyſtwá przeſtáć / iednák poddáni áby nie byli od oney przyſięgi y zprzymierzenia wolni/ Ale żeby ieden bez wiádomośći drugiego woyny nie záczynał. A gdy ſię z tey woyny y vgody Witołd do Litwy wrocił / Krol też iáchał do wielkiey Polſki / á kiedy z Poznánia iechał do Srzody/ tráfiło ſię w dzień ktory był wſzytek iáſny/ przed wieczorem/ iż Niebo od chmur znagłá ſczerniáło / zá czym częſte á ſtráſzne trzáſkáwice powſtáły / zá tym piorun vderzył ogromnie ná woz Krolewſki ná ktorym ſiedział / á iednym rázem zábił czterzech woźnikow / y dwu pobocznych Drábántow Krolewſkich/ Tákże Poznáńſkiego y Sędomirſkiego Woiewody/ y dziewiąći inſzych Dworzan Krolewſkich konie pobił/ y Krolewſkiego Dziánetá/ ná ktorym Giermek z kopią z znákiem Krolewſkim ſiedział / ſámym iezdnym nic / tylko ná Giermku Szátę rozdárł/ Krol też chwilę iákoby bez Duſze (obyczáiem onego Száwłá) leżał/ potym gdy ku ſobie przyſzedł / nic mu nie wádziło / iedno iż kilko dni nie dobrze ſłyſzał / á w ręce práwey trochę bolu czuł. Dawáli niktorzy przyczynę tego przeſtráchu od Bogá dla nieſłuſznego Małżeńſtwá z Gránowſką.

Jágiełło Krol gromem z Niebá ſrogo przeſtráſzony.

O Saulu álbo Páwle przeſtráſzonym z Niebá czytay w Dzieiach Apoſtolſk: cap. 9. 5. 22. 26 Corint. 15. Galat. 1. etc. Dlugoſſus et Cromerus fol. 281. Herbortus 128.

O poda-

O podawániu Cárzow Tátárskich przez Witołtá / Roku Páńſkiego 1418. y 1419.

Rozdział VIII.

Witołd ſwoią dzielnością y męſtwem wrodzonym/
Práwie iuß był po wßytkim Swiecie rozsłáwionym/
Tátárſcy go Cárzowie też wßyſcy słucháli/
Iż bez iego woley Hord ſwych nießáfowáli.
A gdy Zoldan Zeledin vmárł Cárz Zawolſki/
Z ktorym Witołd przyiaźń miał y Jágieł Krol Polſki/
Y z Hordámi im służył ná Pruſkie wypráwy/
Kieremberden Syn iego oſiadł ſtolec krwáwy/
Krwáwy ſtolec oycowſki: bowiem go dochodził/
Száblą gdy Witołdowę moc odgromić godził/
Witołd tego nie cierpiał począł ſię gotowáć/
Chcąc mocą Kieremberdá z páńſtwá wyforowáć.
Tachtámiſá Betsbulá w Wilnie koronował/
Jáko Zawolſkich Tátar zwyczay potrzebował/
W złotogłow go vbrawßy słyk nań wdział perłowy/
Wołáiąc iż Táchtámis Zawołſki Krol nowy.
Ták go posłał do Hordy z Krolewſkimi dáry/
Dawßy mu woyſko z Litwy / y z Wáki Tátáry/
Część też Hordy Zawolſkiey przy nim przyſtawáłá.
Część zás Kieremberdeiá zá Ceſárzá miáłá/
A ſkoro woynę z ſobą o Cárſtwo ſtoczyli/
Y długo krwáwe Száble w właſney krwi moczyli/
Kieremberden zwyciężył Táchtámiſſá Brátá/
Sciął ſámego chcąc imię iego zgłádzić z Swiátá.
Jeremferden Brát iego co vciekł z tey bitwy/
Przyßedł z Murzámi ſwymi/ z Hulany do Litwy/
Tegoż zás Witołd w Wilnie koronował z nowu/
Dał mu ßáble y ßáte nań wdział z złotogłowu.
Márßałká Rádwiká z nim do Hordy wypráwił/
Aby go ná oycowſką ſtolicę poſtáwił/
Przyiąwßy od niego hołd ták w polá ciągnęli/
A Kieremberdenowi część Hordy odięli.

Kerembérden Soltan Carz Zawolſki przeciwny Witołtowi.
Miecho. fol. 317. lib. 4. et Dlugoſus, Wapouius fol. 273.

Tachtamis Betſubul Soltan Carz Zawolſki od Witołdá ná Cárſtwo Zawolſkie w Wilnie koronowan/ iáko niedawno czáſſow náßych Magnus ná Kroleſtwo Liflantſkie od Moſkiewſkiego/ iáki Coronator táki Coronatus.

Tachtamis Carz od Kieremberdená brátá ſcięty.

Witold drugiego Cárzá Jeremferdená ná ſtolicę Zawolſką z Rádziwiłem wwięſcim posłał.

Potym

Litwá ná pomoc Jeremferdenowi przybywßy Kieremberdená poráźili.

Potym nád Wolgą ſrogi boy obádwá zwiedli/
Gdzie gdy z Litwy Kozacy w záſadce záſiedli/
Wnet Kieremberdenowę Hordę przeráźili/
Bez wieśći przyſkoczywßy wielkość vſſow zbili.

Jeremferder Cárz Zawolſki/ Litewſki Hołdownik od Witołdá przez Rádziwiłá ná Horde poſſádzony.

Ták Jeremferder wygrał/ Cárſtwo opánował/
Kieremberdená ięwßy słuśnie zámordował/
A Witołdowi przyśiągł służyć z ßczerey wiáry/
Y przez Rádziwiłá mu posłał wielkie dáry.
Y potym ták był ßczery Witołdowi záwżdy/
Iż mu ſam z Hordą służył w potrzebny czás káżdy/
A ták Litwá Tátárom won czás pánowáłá/
A podług woli ſwoiey Cárow im dawáłá.

Dlugoſſus & Cromerus lib. 18.
Ten Edigá był pierwey Hetmánem Tamerlanowym/ gdy ono Witołdá poráźił/ Roku 1399.

Tegoż Roku Edigá Carz Przekopſki sławny/
Ktory ono z Witołdem miał też boy niedawny/
Z ſtrony Támerlanowey/ lecz gdy ſam pánował/
Witołdá iák Syn Oycá z ßczerośći miłował.
Przysłał mu dáry wielkie proßąc o mir wieczny/
By w Przekopſkiey Hordzie żył od Litwy przeſpieczny/
Przyśiągł wierność y pomoc dáwáć Witołdowi/
Gdzie każe ku káżdemu nieprzyiaćielowi.

Odmienność czáſſow/ & ſerui noſtri dominati ſunt nobis.

Dobrowolnie służyli nie zá vpominki/
Niedawał im nic Witołd poniewoli z ſkrzynki
Dziś niesłużą: wżdy gwałtem wyćiągáią płáty/
O Witołcie by ty wſtał dziś z ſwoimi láty.

Iż Litwá Tátárom Zawolſkim naprzod/ potym y Przekopſkim Cárzow podawáłá Czytelniku miły/ maß o tym w Látopißczách Ruſkich y Litewſkich iáſne świádectwá/ ktorem iák tu krotko wierßem melancolią wrodzoną miáſto lutniey ćießąc wyráźił prawdziwie/ Ale y Długoß/ y Miechouius lib.4. cap.51. fol.317. ták o tych roſtyrkách Tátárſkich rzecz prowádźi. *Sub eodem anno &c.* Pod tymże (powiáda) rokiem gdy był Witołd poimał Swidrigáyłá/ etc. gdy vmárł Zoldan Zeledin Tátárſki Carz/ ktory Jágiełowi Krolowi Polſkiemu/ y Witołdowi wielkiemu Kniąziowi Litewſkiemu przećiw Krzyżakom záwżdy wiernie pomagał. Keremberden Syn iego/ ná ſtolec Oycowſki podwyżßony/ nieprzyiaćielſkie się Witołdowi ſtáwić począł. Przećiw ktoremu Witołd drugiego Cárzá Betſubulaná (ktorego Tátárowie Tachtamis Carz zowią) koronowawßy go w Wilnie/ y w Złotogłow ná Máieſtacie vbrawßy/ poſtánowił/ á woyſko ſwoie Litewſkie z Hordą iego złączywßy/ posłał go áby się bił z Keremberdenem/ ktory w ſrogiey bitwie od Keremberdená zwyciężony/ y ściety ieſt. W kilku potym dni ſam Keremberden od Brátá rodzonego Jeremferdená zábity. A ten Witołdá Wielkiego Kniáźiá/ nieinácżey iáko iego Oćiec Zeledin/ czćił y ſłuchał etc. y ná káżdą prawie woienną potrzebę ſam Litwie z Hordą ſłużył/ etc.

Tegoż czáſſu Edigá Carz Tátárſki posławßy Witołdowi dáry (iáko Cromer lib. 18. etc. piße) prosił v niego pokoiu/ Zá czym przymierze miedzy nim y Litwą było vtwierdzone.

O nieprzyięciu Krolestwá Czeskiego dobrowolnie ofiárowánego Jágiełowi/ y Witołdowi/ y o śmierći Krolowey Helzbiety.

ROku 1419. Krol Włádisław Siem w Łęczycy złożywßy (ktorego czássu vmárłá mu Helzbietá Krolowa trzecia/ á z wielką rádośćią wßytkich stanow koronnych/ ktorym byłá omierzłá w Krákowie w Mansionárskiey káplicy pochowána) wten czás w Czeskim Krolestwie wielkie záburzenie było koło wiáry / bo Wiclefowo y Husowo kácerstwo wßystkę onę kráinę z wielkim vpadkiem Chrześćiáństwá było zátrzęsło. A zwłaßczá Jan Zyská zebrawßy 40000. tyśięcy Heretikow ná Taborze gorze zmocnił się był bárdzo/ y Sigmuntá Krolá Rzymskiego y Węgierskiego poráziwßy dwá kroć ná głowę wiele złego/ plundruiąc Miástá y Kościoły/ nábroił.

Ziſká woiuie.

Przeto Roku 1420. do Krolá Włádisławá Jágiełá przyiecháli Posłowie zacni od Korony Czeskiey / podawáiąc mu się z Krolestwem / y z Moráwskim Márgrábstwem / y z Slaskimi Xięstwy / prosząc áby ich Krol przyiął / á bronił przećiw Sigmuntowi Rzymskiemu. Krol im zá tę chęć podziękował y pomoc obiecował/ Ale Krolestwá niechciał przyiąć (zwłaßczá dla tego nawięcey iż byli Heretycy) á bez porády Brátá Witołtá powiedział iż tego vczynić niemogł. Przeto Posłowie oni z wielkimi dárámi iácháli do Witołdá / ktorego nálazwßy w Wilnie / vpominki mu oddáli / prosząc tákże pokornie / áby ich Krolem Czeskim/ y Márgráfem Moráwskim y Slaskim raczył być/ Ale im Witołd podziękowawßy / powiedział/ iż ná swym przestawam / á v nieposłußnych Kośćiołá Rzymskiego krolowáć się wzbraniał.

Cnotá Witołdowá.

Przyiecháli tegoż Roku drudzy Posłowie od Korony Czeskiey do Litwy/ á w Mereczu Krolá Jágiełá y Witołtá koło łowow zábáwionych nálezli/ á o to ich/ o co y pierwey prosili / podawáiąc ty condicie / iż gdy się Czeskie Krolestwo z Koroną Polską/ y z wielkim Xięstwem Litewskim złączy/ nie tylko Krzyżaki/ ále napotężnieyßego Monárchę káżdego / zwłaßczá Sigmuntá Rzymskiego pospolitego tych państw nieprzyiaćielá / ná ktorego miał Witołd wárk zwyciężyć mogą / á co się tknie Religiey álbo wiáry/ tedy we wßytkim woley Krolewskiey/ y Witołdowi się podawáli/ y do wßytkiego gotowymi się ofiárowáli / tylko áby ktory z nich Krolem ich być raczył/ álbo Krol álbo Witołd.

Drugie Podawánie Korony Czeskiey Witołdowi y Jágiełowi.

Długo ich Witołd w nádziei trzymał / niewymawiáiąc się im do końcá/ zwłaßczá áby się mogł z nimi pomśćić krzywdy swoiey y Korony Polskiey nád Sigmuntem Krolem Rzymskim y Węgierskim / ktory przećiw Litwie y Polßcze z Krzyżakámi zdrádliwie / á niecnotliwie záwżdy postępował. Ale potym z Lubelskiego Seymu odpowiedziano posłom Czeskim od Krolá y od Witołtá/ iż oni ácz się znáią być bárdzo obrázonymi od Sigmuntá/ wßákże niemáią tego z wrodzoney cnoty w myśli / áby mu mieli złość złośćią (mogąc) oddáć/ ále się ofiárowáli poiednáć ich z Papieżem / y z Sigmuntem / we wßystkich á w słußnych potrzebách pomagáć się im nie odmowili.

O czwartim Małżeństwie Jágiełowym. Rozdział IX.

BOtym roku 1422. Krol Jágieło iáchał do Litwy/ A tám zá porádą Witołdową (przeciw woli Rády koronney/ ktorzy mu Eufemią Corkę Włádisłáwá Krolá Czeskiego nie dawno zmárłego poiąć rádzili) wziął w Małżeństwo czwartą żonę Zophią/ Andrzeiá Kijowskiego Xiążęciá/ á Siostry Witołdowey Corkę/ krasną y vrodziwą w Nowogrodku według Miechowiuſá z Ruskiego zakonu w Rzymski przechrzczoną/ w Zapusty/ ktorych Máciey Biskup Wilenski winßował. Po tey Krol żadnego posągu nie wziął/ ále stało zá iego/ gdy mu Włádisłáwá y Kázimirzá dwuch Synow porodziłá. A tu niktore Látopißcze Litewskie iáwnie bárdzo błądzą/ y czásem/ y rzeczą/ ktore to kłádą roku 1405. po wzięciu Smolenská/ y iákoby Zophia miáłá być Corká Andrzeiá Olgimuntowicá Holßáńskiego/ álem ia tego z dziesiąci inßych Látopißczow Ruskich y Litewskich kilku/ tákże z Cromerá lib. 18. z Dlugoßá/ z Wapowskiego fol. 273. z Miechowity 285. z Herbortá 129. etc. bádáiąc sie prawdy Litewskiey doßedł/ iż to byłá Corká Andrzeiá Iwanowiczá/ przedtym Kijowskiego/ á ná ten czás Druckie° Xiążęciá/ z ktorych też Ostrogskie/ y Zasłáwskie Xiążętá idą/ Witołdowá wnuczká z Siostry. A to Małżeństwo było prawdziwie Roku 1422.

Miechouius folio 285. y w Nowogrodku powiáda. A Wapouius ozmyliwßy sie w Grodku przechrzczoną.

Tegoż czásu gdy sie Krol z Litwy wracał/ záiácháli mu Posłowie Xiążęciá Cliwenskiego/ Montenskiego/ álbo Bergenskiego podawáiąc mu sie dobrowolnie/ áby go z Witołdem w obronę przyiął. Ale im odpowiedzieli Pánowie Koronni/ iż tá rzecz áni Krolowi/ áni Xiążęciu niemoże być pożyteczna/ dla rożności/ y dálekości gránic/ bowiem to Xięstwo iest nád Rhenem práwie w wnętrzney ziemi Niemieckiey ku Fránciey.

O posłániu Sigmuntá Korybutá Dimitrowicá/ Xiążęciá Litewskiego ná Krolestwo Czeskie od Witołtá/ y o woienney wypráwie Jágiełowey z Polaki/ á Witołdowey z Litwą/ z Zmodzią/ y z Rusią do Prus/ Roku 1422.

Rozdział X.

GDy Posłowie Czescy trzeci kroć álbo Jágełá álbo Witołtá ná Krolestwo Czeskie żądáli/ Witołd im odpowiedział/ iż niechce być żorawiem/ co ná dwu drzewach chciał gniazdo swoie budowáć/ toż też y Jágeło Krol vczynił/ Wßákże áby Czechow dobrowolnie sie álbo Litwie álbo Polakom podawáiących y przyłączáiących zá wzgárdzonych nie opuścili. Tedy Witołd wielki Xiądz Litewski/ zá spolną zmową z Jágełem

gełem

gelem Krolem / wypráwił ná Krolestwo Czeskie Sigmuntá Koributá Dimitrowicza Synowcá swoiego / z niemáłym woyskiem Litewskich / Polskich y Ruskich vssow / áby bronił Krolestwá Czeskiego przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu / Węgierskiemu / y wten czás nowo koronowánemu Krolowi Czeskiemu / Márgrábi Brandenburskiemu / ná ktorego Witołd miał dawną á słuszną wáśń / bo Krzyżaki Pruskie ná Litwę / y ná Zmodź / y ná Polskę záwzdy buntował / y pomagał im vsilnie. Przeto Sigmunt Koribut Zbárázkich y Wiśniewieckich etc. Xiążąt narodu / z Litewskim / Polskim / y Ruskim woyskiem potężnym / y z Posłámi Czeskimi / naprzod do Moráwy przyciągnął. Bo wten czás Krol Sigmunt z wielkim woyskiem Niemieckim / y Węgierskim dobywał pod Czechámi Ostrogu Zamku y Miástá. Ale skoro vsłyszał / iż Koribut Xiążę imieniem Witołdowym przeciw iemu ná Krolestwo Czeskie był posłány / záráżem iáko Długosz / Miechouius lib. 4. cap. 46. fol. 285. y Wapouius etc. piszą / wszystki naczynia / obozy y strzelbę / wozy / y insze narzędy woienne popalił / y pomiotał / y vciekł od oblężenia / boiąc się áby nań Koribut nie vderzył.

Plochość Sigmuntá Cessárzá.

Miechouius. Singulos apparatus bellicos concremauit, ne in ipsum irruisset pertimescens &c.

A Koribut ciągnąc dáley przez Moráwę / dobył mocą Winczowá Miástá obronnego / ktore go przyiąć dobrowolnie nie chciáło / ktore dawszy wszystko ná łup żołnierzom do gruntu splundrował. Potym do Prági stołecznego Miástá Czeskiego przyciągnął / gdzie go wietsza część Slachty Czeskiey / y Mieszczánie wszyscy Prágenscy zá Krolá y Páná przyieli / y z podánim kluczow / poddáli mu wszystkę władzą w Prádze Mieście / y w Zamkach obudwu. Zá tą tedy życzliwością Czechow / Koribut wszystkę Czeską ziemię práwie / Moráwskie Márgrábstwo / Sląsko / y Bitoń opánował. A Sigmunt Cesarz Rzymski / Węgierski / y Czeski Krol koronowány / widząc Koributowę potężność y opátrzność ná páństwie Czeskim / nie kusił się więcey o Moráwę / áni o Czechy / ále ná Władisławá Jagełá Krolá Polskiego / y ná Witołdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego zgrzytał zębámi / iż mu tę lekkość przez Koributá wyrządzili. A iż się sam nád nimi nie mogł mocą pomśćić / vstáwicznie buntował Krzyżaki Pruskie / y Liflantskie / áby do Polski y do Litwy náieżdżáli / á potym áby Polakom y Litwie z przymierza się nie wymawiáli / dotąd áżby co pewnieyszego od Cesárzá Sigmuntá vsłyszeli / álbo od Papieżá / záczymby Polakow y Litwę vbespieczonych bez wieśći oszukáli. A iżby z nimi Cesarz Sigmut mogł bespieczniey woynę ná Polaki stánowić y tráctowáć / tedy Posły swoie / y insze szpiegi w żebrace odzienie / iáko Cromer y Długosz piszą / vbierał / ktorzy przez Polskie y Litewskie páństwá listy y tám y sám do Krzyżakow y od Krzyżakow nosili. Ale gdy ieden tákowy Spiegierz żebrak w Koninie vmárł ná drodze / náleziono przy nim listy / zdrádliwe Sigmuntá Cesárzá do Krzyżakow / w ktorych się spolne zprzysiężenie ná Polaki y ná Litwę zámykáło: Przeto Krol Jágeło y Witołd doznawszy tych zdrádliwych práktych Sigmuntowych y Krzyżáckich / záráżem nie táiemnymi buntámi / ále iáwną woyną fortele chytre nieprzyiacielskie vprzedzáiąc / zebráli woyská sto tysiecy z Polski / z Litwy / z Rusi / y z Tátárow ieżdżonych y pieszych / z ktorymi do Prus dwiemá drogámi / Jágeło z Polski / á Witołd z Litwy / y z Zmodzi wciągnęli. A ták w spráwie iáko do pewney bitwy wszędzie szli / Bo y Krzyżacy / ktorzy mieli trzydzieśći tysięcy ludu boiownego / niechcąc pátrzyć ná burzenie ziem swoich / chcieli dáć iáwną bitwę nászym / By im był Conradus Nemcius Slężák / Mąż w rycerskich rzeczach biegły nie rozrádził. Przeto Krzyżacy odmieniwszy swoie przedsięwzięcie / do bronienia się Zamkow vdáli / zostáwiwszy część woyská Knechtow y Reiterow / ktorzyby przepráwiánia przez Drwięcą Rzekę nászym bronili / ále y tych Polacy z Litwą snádnie rozgromili / pobili / y wiele ich poimáli. Potym do burzenia włośći

Fáłszywe przymierze Krzyżáckie.

Zamkow y Miaſt zagony roſpuſćili. Fridek álbo Wambrzezno / gdźie byłá Stolicá Biſkupá Kulmienſkiego / y Gołubiow Miáſtá wźięli / złupili / y ſpalili / y dwu Zamkow Gołubſkich niznego y wyżſnego doſtáli / gdźie Knechtow y Reyterow więcey niż cztery ſtá / y Krzyżakow ſámych 15 poimáli / y do więzienia oſſádźili.

Támże do Krolewſkiego y Witołdowego obozu przyiáchał Poſſeł Biſkup Korbáwſki od Ceſárzá Sigmuntá / proſząc áby Koributowi z Czeſkiego Krolestwá Krol Jágiełło wyiácháć kazał / á Krzyżakow áby woyną nie prześládował / co ieſliby oni co Krolowi zákrzywdźili / áby ſobie z nich dochodźił ſpráwiedliwośći v ſtolcá Ceſárſkiego / A ieſliby ſię też czuł być od Ceſárzá obrážonego / tedyby to niechay wźięli w Compromis Pánowie Węgierſcy y Polſcy z obudwu ſtron / etc.

Nád to mu odpowiedźiano / iż co ſię tknie Krzyżakow / tedy iuż Krol doſić dobrze wiáry y ſpráwiedliwośći Ceſárſkiey doznał / wſzákżeby y ná iego nayniespráwiedliwſzym Decrecie był przeſtał / gdyby go Krzyżacy naprzod byli nie wzgárdźili / y przymierzeby z nimi był dłużey trzymał / kiedyby był zdrády chytrey z Liſtow Ceſárſkich nie doſzedł / etc. przeto Krol muśi woyną ſwego doiſkiwáć / gdy ináczey być nie może: A Koributnie z wolą Krolewſką w Czechach z woyſkiem mieſzka.

Zá tym porwał ſię wnet Witołd y rzekł / żem go ia ſam tám poſłał / áby ſię nád Ceſárzem krzywd náſzych y zgwałconego przymierza pomśćił / y będźie tám ieſzcze y ná potym mieſzkał / áby ſobie wyrozumiał Ceſarz / iákich ludźi pod pokrywką przyiáźni zdrádliwymi śidłámi omyla. A z tą odpowiedźią Poſeł był odpráwiony. Potym náſzy nie przeſtawáli burzyć nieprzyiaćielſkich kráin / wſzerz y wzdłuż zagony roſpuśćiwſzy.

Tám z przygody cztery ſtá wybornych Wołochow (bo ich ták wiele był Woiewodá ná pomoc Krolowi przyſłał) pod Málborkiem łupy bráli / y woiowáli / Ná ktorych Krzyżacy w wielkiey liczbie z Zamku ſię wyſſypawſzy gwałtownie vderzyli / co obaczywſzy Wołoſzy iż im nierowno / á nieprzyiaćioł ich wielkość goni / wnet do bliſkiego láſſu obronną ręką vbiegli / á z koni ſkoczyli / niezwyczáynym Niemcom ſpoſſobem miedzy gęſtym drzewem chcąc ſię pieſzo (co ich obyczay) bronić. Niemcy záś weſli zá nimi / chcąc ich z láſſow iáko kryiących ſię wywłoczyć / bo ták mniemieli iż ſię kryią. Ale wnet gęſtym gradem ſtrzał y rohátin od Wołochow zátłumieni / poczęli vćiekáć / Wołoſzy ich co przednieyſzych bárdzo wiele pobili / y poimáli / á drugich vćiekáiących bijąc / áż do Zamku gonili. Ták z zwyćięſtwem / z łupem y z więźniámi do obozu ſię wroćili.

Fortel Wołoſki w leśie bić.

Niemcy od Wołochow poráženi.

Tymże też ſzczęśćim Andrzey Brochocki Herbu Oſſoria Mąż niemniey mężny / iáko pobożny Stároſtá Brzeſtenſki ośm ſet Krzyżáckich Reyterow iezdnych y Knechtow niemáło poráził ná głowę v Orłowá y Murzynowá / ktorzy byli gwałtem vderzyli ná iego ſtraż wyćiekwſzy z Nieſſowy. Támże namieſtnika Comendatorá Toruńſkiego (bo ſam był Comendator vćiekł) y dwánaśćie ſtárſzych Krzyżakow / krom proſtych Reiterow y Slácheicow poimał / á drugich chłopi po láſſach błądzących bili y łupili.

Potym Krol Drahimow Zamek niedawno vbieżony od Niemcow odiſkał / zá pomocą Páwłá Wenzikà Niemcá / ktory w nocy Polakow do Zamku wćiągnął śiećią łowieczką / zá co był żołdem rocznym w Wieliczce opátrzony.

Náſzy Dráhimow wźięli.

Ciągnął záś Krol z Witołtem od Zamku Kowalewá po Niemiecku Schoneſee náżwánego / ktorego niemogł dobyć / pod Toruń. Tám ſię dowiedźiał od ſpiegow / iż Krzyżacy mieli woyſko niemáłe pogotowiu / á iż chćieli z wieść iáwną bitwę / lecz tylko czáſſu á pogody pátrzyli. Przeto Krol y Witołd záráżem przećiwko nim

ćiwko nim wypráwili ßeſnaśćie Chorągwi Polakow / á ßeſnaśćie Litwy y Ruſákow / ále pierwey niż Niemcy woyſko náßych vyrzeli / wnet z polá do Zamkow vćiekli. A Krol wyrozumiawßy iż w ten czás powietrze morowe pánowáło w Toruniu / záraz ſem dla zápowietrzenia zburzywßy przedmieśćie y okoliczne włośći / z Witołdem do Kulmienſkiey ziemie ćiągnął / chcąc ią álbo zburzyć álbo pod moc ſwoię podbić. Ale Krzyżacy widząc iż trudno przećiw oſnowi wierzgáć / á poddánych ku temu ſwoich nárzekánim y płáczem zfráſſowáni / wyprawili Poſły do Krolá y do Witołdá o pokoy proßąc. Czego im Krol y Witołd śnádnie pozwolili / dla miłośći Chrześćiáńſkiey / y znáczyli czás dźień przenieśienia S. Stániſłáwá Krzyżakom / y mieyſce v Mielná Jeziorá w obozie nád rzeką Oſſą / á kondicie pokoiu ty były przednieyße z obudwu ſtron podáne / áby Krzyżacy wiecznie śię wyrzekli y odſtąpili Zmodzkiey ziemie / Sudowſkiey / y Nieſtowſkiey / ktore z dawná ku Litwie należáły (á Sudawſkie Xieſtwo przy Zmodzi z drugą ſtronę Niemná / ktore dziś Xiążę Pruſkie trzyma / byłá kráiná bárdzo obfita w chleb y źwierz / á do boiu 6000. iezdnych / á 8000. pießych zá pogáńſtwá z niego wychodziło / wßákże dziś tylko kilkonaśćie śioł w tey ziemicy ieſt / bo wßyſtkę Krzyżacy w niwecz obrocili) Druga Condicio tego przymierza byłá / áby Krzyżacy połowę mytá przewoźnego ná Wiſle v Toruniá Krolowi poſtąpili / á Krol im też miał wroćić / tákże Witołd / cokolwiek by ta woyná pośiedli / á z obudwu ſtron wßyſtki nieprzyiáźni áby były zátárte. Też ieſliby ktora ſtroná ná drugą woynę podnieść chćiáłá / áby w tym poddáni nie ſłucháli pánow ſwoich / ták Polacy Jágełá Krolá / iáko Litwá Witołtá / y Pruſſowie tákże Liflandſcy Krzyżakow y Miſtrzow ſwoich / á woienne nakłady áby Krzyżacy Witołdowi y Jágełowi odłożyli. A tę vgodę y poſtánowienie y Eberhardus náwyżßy Miſtrz Krzyżácki liſtámi ſwoimi potwierdźił. Ale ſkoro Krol Jágełło do Polſki / á Witołd do Litwy z woyſkámi odiácháli / niechćieli Krzyżacy obáć áni ſpełnić condiciy poſtąpionych v Mielná: zá namową Ceſárzá Sigmuntá.

Przeto Krol Jágełło z Polaki / á Witołd z Litwą znowu chćieli Krzyżakow do ſpełnienia słowá woyną przypędźić. Co bacząc Sigmunt Ceſarz / iż náßym nie słow ále broni więcey doſtawa / poſłał wnet do Krolá Jágełá / á oſſobliwie y do Witołdá / proßąc / áby do niego przyiácháć raczyli ná ſpolną przyiaćielſką rozmowę y vgodę / do Kiezmárku / ále Krol Jágełło tylko poſły ſwoie do Kiezmárku odpráwił / ktorzy z Pány Węgierſkiemi o ſpolney vgodźie tráctowáli / á potym ſam Krol Jágełło / ziáchał śię z Ceſárzem Sigmuntem v Stárego ſiołá / gdźie z ſobą pokoy y przymierze z obudwu ſtron po długich ſporach odnowili / y Krzyżakom roſkazano poſtánowieniu v Mielná doſſić vczynić / y áby Litwie Zmodzką / Sudáwſką / y Neſtowſką / ziemię wroćili / á Zamki ktore byli czáſſu woyny zbudowáli ná Litewſkich gruntćiech / áby rozburzyli / á ſobie rum y máterią pobráli / etc. A Krol Jágełło y Witołd / áby Koributá Sigmuntá Siewierſkie / Zbáráſkie / y Wiśniewieckie Xiążę / áby z Czeſkiey ziemie / gdźie śię w ten czás zá Krolá nośił / wyzwáli / y áby mu roſkazáli do Litwy álbo do Polſki wyiácháć / etc.

Bo mu Jágełło w Polßcze miał poſtąpić Dobrzyńſką ziemię.

O Koronáciey Zophiey/ czwartey żony Jágiełowey/ y przyieździe Sigmuntá Koributá z Czech/ y o zacnych gościách/ á wtórym Korybutowym do Czech zwroceniu 1424.

Rozdział XI.

KRol Włádisław Jágiełło y Witołd według vgody z Cesárzem w Kieżmárku y stárego sioła vtwierdzoney/ y według Condiciy v Mielná z Krzyżakámi Pruskimi odnowienia/ przyzwáli przez Posły Sigmuntá Koributá Dimitrowiczá Brátanká swego/ gdzie iuż był práwie wszytko Krolestwo Czeskie/ Moráwę/ y Sląsko opánował/ Prágę Miásto stołeczne/ tákże Pány Koronne (okrom facciey Sisczyney) vkłádnością swoią zmieszáną z srogością/ iáko Eneas Sylvius pisze/ do posłuszeństwá był swego przywiodł/ y z woyskámi Sigmuntá Cesárzá kilko kroć szczęśliwie porázł/ y z Czech wygnał. A gdy mu Krol w Polszce Dobrzyńską ziemię obiecał/ á niedał/ z nowu myślił do Czech/ y iuż popisował woysko/ áż go Krol y Witołd łágodnie vhámowáli.

Stárn fortel obiecáć á niedáć. *Si tibi Dominus montes promiserit auri, Mellea si dederit verba dedisse puta.*

Tego też roku według postánowienia v Mielná/ Zmodzkie páństwo y Sudáwską ziemię zupełnie Litwie y Witołdowi przywrocili Krzyżacy/ y gránice z obu stron Witołt z nimi náznáczył.

Potym 12. dniá Februarij Krol Włádisław Zophiey Krolowey w Krákowie koronácią spráwował/ ná ktorym weselu był Cesárz z Bárbárą Cesárzową/ (ktorego Sigmunt Koributprzyiechawszy z Czech witał w pięći set koni Czechow y Litwy.)

Ericus Krol Duński.

Ericus też Krol Duński ktory wten czás z Hierusálem iechał/ Brándá Kárdinał/ y Julianus Cesarianus Legatowie Papiescy/ Ludwik Báwárskie/ Semowit/ Włádisław/ Kázimierz y Alexander Bráciá Mázowieckie/ Bernard Opolskie/ Bolesław Cieszyńskie/ Jan Ratiborskie/ Kázimierz Oświecimskie/ Wencław Opáwskie/ dwá Conradowie Czarny y Biały Kozlinskie/ Wencław Zegáńskie etc/ y dwá Comendatorowie Elbinscy/ y Toruński. A Witołd nie wiedząc dlaczego gniewáiąc sie ná Krolową/ niechciał przyiecháć/ tylko posłow swoich y wiele Pánow Litewskich y Ruskich przysłał.

Goście zacni.

Koributá záś Czechowie prosą ná Krolestwo.

Po tey koronáciey przyiecháli Posłowie od Korony Czeskiey do Włádisławá y Witołdá/ prosząc ich gdy sámi niechcieli/ áby im záś Koributá ná Krolestwo posłáli/ bo sie im był dobrze przeszłego czásu w dzielnościách Rycerskich y spráwách domowych záchował/ á gdy ná to Krol nie chciał przyzwolić/ y owszem im woyną groził/ tedy Koribut sam zebrawszy wielkość ludzi wolnych/ y służebnych zá pieniądze/ przećiw woli Krolewskiey y Witołdowey/ do Czech ciągnął przez Moráwę/ A tám z Czechámi swoimi przećiw Cesárskim woyskom mężnie poczynał/ skąd było nowe podeyrzenie Cesárzowi vrosło ná Krolá/ ácz mu sie tego słusznie wywiodł/ gdy wszystki dobrá y Xięstwá Koributowe w Litwie y w Rusi ná się z Witołtem pobráli/ á samego ná wieczne wywołánie osądzili etc.

O národzeniu pierwßego Syná Włádisłáwá / y Kázimierzá Jágiełowi / etc.

ROku 1425. ostátniego dniá Octobrá národził się z Krolowey Zophiey Syn Włádisław z wielką rádością oycowską á czwartego áż Miesiącá ochrzczony był / ná ktorych Chrzćinách od wßytkich Monárchow y Xiążąt Chrześćiáńskich Posłowie byli / ktorzy wielkie dáry Krolowi / y Krolewicowi przynieśli. Witołd sam niebył ále mu przysłał kolebkę srebrną sto pundow srebrá ważącą.

Dar Witołdow sto pundow srebrá / Kolebká.

Krol potym iáchał do Litwy / á iż powietrze srogie pánowáło / ták w Polßcze iáko w Litwie / musiał z Witołtem y z Krolową długi czás wpußczách mießkáć / gdzie báwiąc się łowem goleń złamał / ná ktorey lekárstwie kilko Miesięcy w Krasnym stáwie zmießkał. Vrodził się potym drugi Syn Jágiełowi Roku Páńskiego 1416. Máiá 16. dniá á wtorego dniá Czerwcá ochrzczony / y Kázimierzem názwány. Ale záś Roku 1427. Márcá 2. dniá vmárł / w Krákowie pochowány.

Jágieło goleń złamał.

Pißą też Długoß y Cromer iż Roku 1426. Witołd zebráwßy wielkie woysko żołnierzow z Polski zá pieniądze y z Litwy / wypráwił się wtory raz przeciw Pskowiánom / ktorzy mu się z posłußeństwá wyłámowáli / ále mu się tá wypráwá ná przodku źle ßáncowáłá dla niepogody / y dżdżow częstych / á wßákże Pskowiánie wielką sumą złotá y srebrá w pieniądzách / y w kleinotách v Witołdá się dla pokoiu wykupili.

Tegoż Roku Włádisław Jágieło przeciw Turkom pięć tysięcy iezdnych Polakow / y Litwy z Russakámi ná pomoc Cesárzowi Sigmuntowi posłał do Wołoch / ále záś iáko przyßli ták wyßli / gdy Cesarz w Czechách zábáwiony prożno leżał. A tych ktorzy byli ná tę wypráwę iácháć niechcieli / zwłaßczá Russakow Krol więzienim karał.

O Successiey Syná Krolewskiego Włádisłáwá / y o pomowie ná Krolową o cudzołostwo przez Witołdá.

Rozdział XII.

ROku wyżßey mienionego 1426. ná dzień Swiątecżny / Krol Włádisław Jágieło / ná Seymie Łęczyckim stárał się o to pilnie / v Slachty y Pánow koronnych / áby mogł otrzymáć Successią ná Krolestwo Polskie po sobie Synowi Włádisłáwowi / obiecuiąc im zá to popráwę y nádánie hoyne inßych wolnośći / ále gdy tego iáwnie otrzymáć ná Seymách żadnym sposobem niemogł / porádził mu Sigmunt Cesarz / áby

 sarz/ áby

ſarz áby potáiemnie á poiedynkiem z Pány Koronnymi koło tego tráctował. Ták tedy vczynił / iż gdy wßytkich po iednemu potáiemnie námowił / obiecuiąc im nádánia imion / y wolnośći / pobrał od nich zapiſſy / á gdy było ná Seymie / tedy wßytek Senat zezwolił ná ſucceſſią Synom Krolewſkim / Tym też ſpoſobem raz Xiążęciem ~~Niemieckim~~ chudziuchny Slachcic zoſtał. Zá podobno y Monluk tego był zákroił w Electią Henrikowe.

Niedopiero Monluk ten fortel do Polſki wniosł. Y w Wenecien Xiążeciem Weneckim tákże proſty Mießczánin zoſtał.

A iż w ten czás Krolowa Zophia trzecim płodem byłá obciążona / vlekł ſie Witołd / áby zá ták częſtym rodzeniu Wielkie Xięſtwo nieprzyßło ná Krolewſkie Syny / przeto obmowił Krolową przed Krolem Jágiełem o iey cudzołoſtwie / mowiąc mu / iż ty Krolu będąc iuż wieku zgrzybiáłego / nie mogą to być twoi własni ták raz po raz Synowie. Vwierzywßy tedy Krol kazał czynić opytkę o záchowániu Krolowey / poimáne były dwie Pánnie / Kátárzyná y Elżbietá Sioſtry Sczukowſkie / ktore były w táiemnych ſpráwách Krolowey / ty boiąc ſię męki przydáney wyznáły o Krolowey zbytkách / ále ieśli prawdziwie álbo nie / wątpliwa rzecz byłá / Wydáni też miánowicie byli ſkim rádá obcowáłá / naprzod Hincá Rogowſki / Piotr Kurowſki / Wáwrzyniec Zarembá / Piotr Kraſká / Jan Koniecpolſki / y Piotr / y Dobieſław Sczekoczynſcy / z tych trzey oſtátni záraz vciekli / á drugich trzech do więzienia wſádzono / Krolową też chciał Krol do Litwy ná więzienie odeſłáć / y iuż były wozy nágotowáne. Ale to Pánowie ná Seymie Hrodelſkim (ktory był Witołd ná to złożył) Krolowi rozwiedli / zwłaßczá Jan Tarnowſki / Woiewodá Krákowſki / pytał Krolá coby myślił czynić z Synámi ſwoimi / gdy ták Mátkę ich Krolowę oſławi / powiedział Krol / iż przy mnie będą / áby záś po mnie krolowáli: A Tarnowſki rzekł: Boże vchoway / áby ty nam miał tych ná kroleſtwo podawáć / ktorych Mátkę ſławiß / á ich zá ſwe Syny nie przyznawaß. Potym to Rádá koronna vhámowáłá / iż ſię Krolowa przyſięgą ſwoią / y z kilkiem pań świádectwem z potwarzy wywiodłá. A wrychle potym Syná trzeciego vrodziłá / ktoremu Andrzey Kázimierz imię ná chrzcie dano.

Polſcy Slachcicy o Krolową oſkárżeni.

Janá Tarnowſkiego poważne słowá.

Roku záś 1428. Sigmunt Ceſarz Krol Węgierſki / wypráwiwßy ſię ná Turki do Bulgáriey z wielkim woyſkiem / wnet ſkoro Tureckie vſſy vyrzał / nie ſtoczywßy bitwy / vciekł ſromotnie z częścią woyſká ná Dunay / á drugą część ludu ná mięśne iátki Turkom wydał. Tám Jan Zawiſſá Czarny / Polak / Stároſtá Spiſki / gdy mu też Ceſarz áby zá nim vciekał czołn przyſłał / niechciał do niego wſtąpić / woląc ſławnie vmrzeć / niż ſromotnie brácią ſwoię Chrześciány wydawßy vciekáć / á rozbodwßy oſtrogámi konia / vderzył ná ściśnione vſſy Tureckie / á zábiwßy ręką ſwoią kilko Turczynow / gdy więtßey dzielnośći dokázował / ſkupili ſię Turcy wkoło niego / y poimáli żywego / á gdy był wiedzion w pozłociſtey zbroi Mąż vrodziwy zá wielki dar do Ceſárzá Tureckiego / poſwárzyli ſię oń dwá Turczynowie / gdy obádwá poimánie iego ſobie przyczytáli / támże od iednego ścięty ieſt / Mąż przez wßyſtek żywot rycerſkimi dzielnościámi / y Senatorſką rádą ſławny / y pámięci wieczney godny.

Tegoż czáſſu Witołd wielki Xiądz Litewſki / máiąc ná pomoc wiele Polakow / ták woluntarow iáko zá pieniądze náietych / wtory raz podnioſł woynę ná Wielkonowogrodzany Ruſſaki / ludzi wolnych ſąśiádow Pſkowſkich / dawßy im przyczynę woyny o wzruſzenie gránic / á gdy nád ich nádzieię z woyſkiem Litewſkim y Polſkim trudność drogi przebył / położył ſię pod Opoczką Zamkiem ich z Polſkimi y z Litewſkimi woyſki obozem. Tám do niego z pokorą przyſli Nowogrodzánie podawáiąc mu ſię z Miáſtem y z Zamkámi y Xięſtwy / wielkie też dáry we Złocie / w ſrebrze y w kleynotách poddawániu oddáli / y przyſięgę vczynili / y dań wielką ná káżdy rok płáćić poſtąpili. Byli z Witołdem ná tey

Nowogrodzánie wtory raz zhołdowáni.

wypráwie

wypráwie / iáko Długosz y Cromer piszą zacnieyszy z Polakow / naprzod Rázkimierz Xiąże Mázowieckie / Wincenti Samotulski / Castellan Miedzyrzecki / Hetman woyská / Jakob Kobylenski / Jan Cizowski / Msciąg Skrzynski / Mikołay Brzeski / Zik Rádolubski / Máciey Vski / Jan Sciekociwski / Jan Lopátá Kalinowski / Jacob Prekorá Morawianski / Mikołay Sepinski / etc. A ták Witold sz ză tą wtorą wypráwą Nowogrodzany wielkie gruntownie zhołdował.

O zacnym ziezdzie / y sławnym Weselu w Lucku / y iáko Witold przemyslał z Xiestwá Litewskiego Krolestwo vczynić zá powodem Cesárskim / Roku Páńskiego 1429.

Rozdział XIII.

Zigmunt Cesarz / Wegerski y Czeski Krol po oney porażce od Turkow w Bulgáriey / gdy ludzi swoich wydawszy Donáiem sam sromotnie vciekł bitwy niezwiodwszy / iżeby iáko táko pokrył zelżywość y vtráty swoie / vskarżał się ná Krolá Jágiełá / iákoby mu on według obietnice y zmowy ná pomoc ludu swoiego nie przysłał. Ktorych iednák Jágiełło y Witold posłali byli rok przed tym áż nád Dunay do Braylowá / ostátecznego y pogránicznego Miástá z Turki Wołoskiego / á Cesarz sam omieszkawszy w Czechach nászych prozno zwłoczył.

Cesarz tedy Sigmunt będąc wielkim áczkolwiek táiemnym nieprzyiacielem Jágełowi y Polakom / stárał się o to vsilnie naprzod / áby Witolda y Litwę mogł iáko z Polaki y z Jágełem zwádzić / y spolne ich ziednoczenie rozerwáć. Przeto Witolda y Jágełá Krolá prosił o spolny ziazd y pewne mieysce ná rozmowę / co snádnie vprosił / iż mu Witold złożył mieysce w Lucku ná Wołyniu / ná szosty dzień Styczniá Roku 1429. A w tym czásie Synowie Semowitá Xiążęciá Mázowieckiego / w przeszłym roku zmárłego / przyiáchawszy do Sendomirzá przysięgę y hołd Krolowi Jágiełowi oddáli / Jan też Striy ich Wárszáwskie Xiąże w kilko dni potym vmárł.

A Cesarz Sigmunt według zmowy y czásu przyiáchał do Lucká z żoną swoią Bárbárą y z wielą Xiążąt / y Grofow Rzeszé Niemieckiey / tákże Wegerskich / Kárwáckich / Czeskich / Rakuskich etc. paniąt / ktorzy wszyscy przy Cesárzu więcey ná sławę Witołdowę nie ták ná on ziazd przyiácháli. Krol też Jágiełło z Krolową / y z Xiążętámi Mázowieckimi / y z Pány koronnymi / etc. y z Xiążęty / Legnickim / Brzeskim / y Pomorskimi. Przyiáchał też ná prośbę Witołdowę iáko Látopiszce świádczą / Wasil wielki Kniąż Moskiewski Zięć iego / y Boris Twierski / y Rezáński / y Odoiewscy Kniąziowie Białey Rusi. Ericus też Krol Duński / y Swedski / y Prekopski / y Záwolski Cárzowie / y Hospodar Wołoski wygnány / Ruzdorf Mistrz Pruski / y Sifridus Liflandski z swoimi Comendatori / Paleologus też Cesarz Grecki przysłał swoie Posły / y inszych Xiążąt y Paniąt postronnych okrom swoiey Litwy / Russakow y Polakow bárdzo wiele do Lucká się ziácháło / ták iż ná kilko mil po wśiach y folwárkach około Lucká pełno było gośći / ktorych wszystkich Witold wielmożnie przyiąwszy / tym wielmożniey częstował / y podeymował.

Tám gdy

Tám gdy się dla rozmowy zeszli/ mowili sobie Cessarz/ Krol Jágeło/ y Witołd ſámnie w oczy/ o spolnych krzywdach y przyczynach nieprzyiáźni/ á nawiecey Cesarz o Wołochy nácierał/ żądáiąc áby Krol y Witołd według opissánia w przymierzu wespołek z nim Wołoską ziemię mocą pod posłuszeństwo podbili/ y áby się nią wszyscy trzey podzielili/ powiádáiąc/ iż ten narod żadnemu nie iest wierny/ y iż ná woynę Turecką iemu dawno nie przybyli ná pomoc. Krol záś Jágeło odpowiedział/ iż ia tego niechcę czynić/ y owszem Wołochow bronić będę/ ktorzy mnie z dawná służą y hołduią/ A iesli ná pomoc Cessárzowi nie przybyli/ tedy to nie ich ále sámego Cessárzá winá/ poniewasz oni przedtym wespołek z Litwą/ z Wołyńcy/ y z Podolány wyciągnęli byli rok przed tym ná Turki áż do Braykowá/ ále ich sam Cessarz omylił. Przeto Cessarz musiał przestáć ná odpowiedzi Jágełowey/ wszákże táiemnie począł z Witołtem rokowáć/ y osobliwe schadzki miewáć/ obiecuiąc mu iáko ták wielkiemu/ dzielnemu y sławnemu Xiążęciu Koronę ná Krolestwo Litewskie/ támże się z nim stowárzyszył/ spissał/ y zprzymierzył/ áby go z Krolem Jágełem/ y z Polaki zwádził. Witołd też iáko był wielgomyślny/ y sławy prágnący/ nie odmowił tego Cessárzowi/ ále powiedział/ iż korony przyiąć nie może/ áni mu się godzi bez przyzwolenia Jágełowego. Cessarz tedy chytrze y łágodnie wespołek z żoną swoią poczęli námawiáć Krolá Jágełá/ áby on dla vczciwości/ ozdoby/ y sławy oyczyzny swoiey dozwolił Korony przyiąć Witołdowi/ ktorą namową Krol zmiękczony/ nie bronił tego/ wszákże pod tą condicią/ iesliby Senat koronny Polski ná to zezwolił. Częstował potym Witołd hoynie przeważnym kosztem/ y niewymownym dostátkiem/ hoynością dzielności swoich nádstawiáiąc/ Ták iż ná co się wszystki Látopisżcze zgadzáią/ áczkolwiek rzecz wielka/ ále y według zboru gości podobna/ ná káżdy dzień wychodziło siedm set beczek Miodu/ okrom Winá/ Málmázyey/ Piwá/ y inszych trunkow do picia/ Wołow y Jáłowicz siedm set/ Báránow czternaście set/ Żubrow/ Łośi/ Swini dzikich po stu/ okrom inszych do kuchni przypraw/ y rozmáitych potrzeb/ y roschodow/ á cáłe siedm Niedziel trwał ten ziazd w Łucku/ szácuyże sobie tę przeważność/ y koszt Witołtow/ y zebránie ták wiela zacnych gości y Monárchow przednieyszych do Łucká.

Witołdow fortel dla czego miał mieysce w Rádzie/ dla czego podobno y Xiążętom Słuckim y inszym tego dziś bronią.

Potym Witołd postánowiwszy z Cesárzem Sigmuntem czás pewny przyniesienia Korony od Papieżá ná Krolestwo Litewskie/ prosili drugi raz obádwá łágodnie Włádisłáwá Jágiełá Krolá/ áby dla ozdoby y sławy Litwy oyczyzny swoiey/ korony Witołdowi y Litwie niebronił. A gdy ná tym Krol z Senatory zásiadł/ Witołd też sobie chytro mieysce w Rádzie koronney vprosił/ áby przy bytności iego przeciw iemu wotowáć Polacy nie śmieli. Tám Woyciech Jástrzębiec Arcibiskup Gnieznienski/ iáko Primas/ długą to rzeczą rozwodził/ nic pewnego nie concluduiąc. Po nim Zbigniew Oleśnicki Biskup Krákowski poważnymi słowy to przedsięwzięcie Witołdowe zgánił/ áby rozumiał ten dar y vczynność Cesárską ofiárowáną/ być nie ku ozdobie y sławie Xięstwá Litewskiego/ dosyć przez się z dawná rycerskimi dzielnościámi sławnego/ ále ku rozerwániu y zwádzie z Koroną Polską/ zá czymby ich rozłączonych snádniey mogł poiedynkiem z Krzyżaki pożyć: Prosił też áby Witołd iusz pełen będąc sławy/ á ku temu ośmdziesiąt lat wieku máiąc pámiętał ná przysięgę swoię/ ktorą Litwę z Polską ziednoczył/ á iżby pewnie wiedział *frigidum latitare Anguem in herbis*, á w tym Cesárskim przysmáku zdrádliwą truciznę poznał.

Wotá przeciw Witołdowi Pánow Koronnych w Łucku.

Potym Jan Tarnowski Woiewodá Krákowski/ y inszy áż do końcá Senatorowie/ Witołdowe przedsięwzięcie długim tráctowánim zbili. A Witołd porwawszy się zgrzytáiąc zębámi gniewliwy wyszedł z kołá grożąc ręką/ iż gdy się ták onym zda/ postára się tego co raz vmyślił/ inszą drogą dochodzić/ Senat też

Witołd się z kołá gniewliwy porwał.

Krolá

Krolá zfukał/ iż ták swowolnie nieprzyiacielowi swoiemu głownemu Cesárzowi dopuszcza w páństwie swoim przewodzić/ zá tym się z Łucka roziechali. A Cesarz potym kilko dni przy Witołcie mieszkał/ ále boiąc się iákiey zdrády od Polakow rozgniewánych/ prętko do Węgier vmknął/ wziąwszy wielkie dáry od Witołdá/ á miedzy tymi Rog Turzy/ (ktorego ono był Gedimin vbił/ ná tym mieyscu gdzie dziś wyższy Zamek Wileński) we złoto opráwiony y kámieniámi drogimi osádzony.

Sigmunt Cesarz z Łucká od Witołdá vdárowány wyiáchał.

O ofiárowániu Korony Polskiey Witołdowi.

Rozdział XIIII.

Witołd potym posłał Gásztołtá Woiewodę Wileńskiego/ y Rombowdá Marszałká swego/ do Krolá y Senatu koronnego ná ziazd Korczyński/ opowiedáiąc iż Witołd choćiaszby Pánowie Polszczy chćieli/ álbo niechćieli/ iáko wolny wolnego ludu Pan/ chce Krolem Litewskim być. Wypráwili też Koronni Pánowie do Witołtá Zbigniewá Biskupá Krákowskiego/ y Mikołáiá Michałowskiego/ Woiewodę Sędomirskiego/ vpomináiąc go/ áby się od nich nie raczył rozrywáć. A iesliby od przedsięwzięcia nie przestał/ ręką mu zbroyną tego bronić odpowiedzieli. Ale Witołd ná to niedbáiąc tym częśćiey przez Posły Cesárzá co rychley o koronę prosił/ y z Krzyżakámi się zprzymierzył. Co skoro Polacy zpoimánych Cursorow Witołdowych z listámi wyrozumieli/ ziecháwszy się do Sendomirzá gdzie ná ten czás Krol leżał/ posłáli do Witołdá z nowu Zbigniewá Biskupá Krákowskiego/ y Janá Tarnowskiego z tym poselstwem/ iż gdy ináczey Witołd od przedsięwzięcia nie mogł być odwiedziony/ á Krolestwá ták wielce prágnął/ Krolestwo mu Polskie ze wszystką władzą y mocą zupełnie z dozwolenim Jágiełowym/ y wszytkich stanow Koronnych oddawáli. Tylko áby z Litewskiego Xiestwá Krolestwá nie czynił/ á iżby rádniey od przyiaciol/ á nie od nieprzyiacioł zdrádliwych Krolestwo y Koronę przyiął. Jágiełło też prácą ciężką y latámi zemdlony/ iáko mężnieyszemu y dowćipnieyszemu Witołdowi Krolestwo/ ná ktorym się iuż był nażył/ imo dwu máłych Synow swoich/ Władysłáwá y Kázimierzá dobrowolnie spuszczał/ rozumieiąc iż po śmierći iego ná nichże miáło przyść/ ponieważ też iuż Dziedzicow swoich dla stárośći mieć nie mogł.

Posłowie Litewscy do Polski.

Odpowiedź posłow Polskich sroga Witołdowi.

Witołtowi Polacy Krolestwo oddawáią Polskie pod Jágiełem.

Toby był tylko Gubernatorem á nie Krolem.

A to Pánowie niktorzy Polszcy foritowáli/ iáko Długosz y Cromerus lib. 19. &c. piszą/ ktorym było zásinákowáło bráć podarki od Witołtá/ y ktorych był Witołd hoynośćią swoią zniewolił &c. ták iż chćieli Jágiełá z krolestwá złożyć/ á Witołtá ná iego mieysce podnieść. Y iuż się Witołtow ácżkolwiek stały y vporny vmysł/ tym poselstwem máło nie dał nákłonić do przyięcia Korony Polskiey/ by go byli Pánowie Koronni drugiey fáctiey/ ktorzy (iáko Cromerus pisze/ *priuata compendia publicæ rei præferentes, ut largitiones eius in se assentando magis augerent &c.*) własne pożytki y obrywki/ nád pospolitey rzeczy dobrá przekłádáiąc/ áby tym więcey przymnożyli sobie podárkow od Witołtá pochlebuiąc mu/ potkiemnie go byli przez

byli przez posłańce swoienie nápominali / áby trwał w swoim przedsięwzięciu / y wiedział záwżdy pierwey to poselstwo / przedtym niż do niego Posłowie koronni przyiáchali. Ták y won czás Senatorowie koronni iedni pochlebiáli Witołdowi / áby Krolem Polskim był / á drudzy go záś podżegáli áby z Litewskiego Xięstwá Krolestwo vczynił / lecz się w tym wszyscy zgadzáli / áby co wziąć. A ták:

Auro pulsa fides, auro uenalia iura,

Propert. lib. 3. *Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor, &c.*

Virg. 3. Æne. *Quid non mortalia pectora cogis*

Auri sacra fames?

Horatius lib. 2. serm: *Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulchris*

Diuitijs parent, quas qui construxerit, ille

Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam & Rex,

Et quidquid uolet, &c.

Práwie Chrześciáńska odpowiedź Witołdowá Posłom Koronnym.

Ale Witołd ták krotko odpowiedział Posłom koronnym / ktorzy mu Krolestwo Polskie pod Jágełem podawáli: Iż ia niechcę być ták niewstydliwym y niezbożnym / ábych miał Brátá Jágełá z Krolestwá iego złupić / ále od przedsięwzięcia moiego / ktorymem się iuż po wszystkim Swiecie / y v wszystkich Krolow y Xiążąt osławił / y do ktorego mu był powodem sam Jágeło / zda mi się rzecz szkárádá / y nie vczciwa przestáć. Nic przeciw Krolowi y Polakom złego nie myślę / ále iesliby iáką woynę ná mię podnieśli / wszelką vsilnością będę się bronił.

Smok srebrzny y złoty w podarku Witołdowi od Cesárzá.

Przy tych Posłách od Cesárzá przynieśiono podárek Witołdowi Smoká pięknym á misternym działem od złotá y srebrá vrobionego / ktoryby był vpominkiem spolnego ich towárzystwá y zprzymierzenia / ták z Cesárzem iáko z Krzyżakámi / y żądáli od niego przysięgi Posłowie Cesárscy pod słusznymi condicyámi / ná stowárzyszenie z Cesárzem. Ale Witołd odpowiedział / iż ia Smoká zá przyiacielski y gośćinny podárek á nie zá vpominek towárzystwá z Cesárzem przyimuię / á przysięgi mu żadney nie mogę vczynić / lecz iednák od przedsięwzięcia koronowánia nie dał się Polskim posłom odwieść / y owszem pewny dzień koron iemu y żenie iego przysłánia od Cesárzá miał náznáczony / co Krol z Pány koronnymi wyrozumiawszy iego nieprzełomiony vmysł / y zprzymierzenie z Krzyżaki Pruskimi y Inflandskimi / posłał do Papieżá prosząc / áby korony nie dawał do Litwy / iákoż Papież zá częstym dokurczánim Pánow Polskich / Sigmuntowi Cesárzowi / y Witołdowi o koronę się wiecey stáráć zákazał / listy do nich posławszy. Ale tym Witołdowe przedsięwzięcie vhámowáć się nie dáło / zwłaszczá zá potuchą iáko się powiedziáło Pánow koronnych sámych / ktorym podarki częste od Witołtá miłe bywáły / ktemu iż ták wielka byłá poważność y záwołánie Witołdowo w Polszcze / z ktorego porządy długi czás Jágiełá wszytko spráwował / iż Polacy Witołtá wiecey niż Kroláá czcili y ważyli / y obawiáli się go.

Roku 1633 Dnia 14 Czerwca W krakowie Na Grodzkiey ulicy utonelo razem trzey chlopow albo gorniarzow w pryjwecie

O poimá-

O poimániu Posłow Cesárskich do Witołtá idących.

Rozdział XV.

Lożył potym Krol Jágełło Sieym w Jedlnie we wsi powiátu Rádomskiego/ Roku 1430. ná ktorym wolności Slácheckich potwierdził/ y więtße nádał/ chcąc tym sobie koronne Stany zniewolić/ dla successiey drugiego Syná ná Krolestwo / ktorą successią otrzymał / ále widząc Jágiełło/ iż Witołtá nie może od przedsięwziętey koronáciey ná Krolestwo Litewskie odwieść / ktorą było złożono w Wilnie ná 16. dzień Miesiącá Septembrá / posłał Janá Czárnkowskiego Podkomorzego Poznáńskiego ná straża / v gránic Polskich / y Sląskich / áby Posły Witołdowe y Cesárskie tám y sám przez Prussy często idące przeymował / iákoż mu się zaraz poßczęściło/ iż poimał Baptistę Cigallę Doktorá w práwie / Genueńczyká/ y Sigmuntá/ Rotá Slężaká / do Witołtá z listy idących/ ktorych wytrząsnąwßy niebácznie puścił/ á listy Cesárskie od nich wziąwßy/ do Krolá przyniosł/ á w tym byli posłáni do Witołtá / áby go z wątpienia o koronie wybáwili (bo Witołt wątpił iesliby miał moc Cesarz álbo Krol Rzymski/ ktory był sam ießcze Korony Cesárskiey nie dostąpił/ nowych Krolow czynić / y potwierdzáć) nieśli tedy ci Posłowie Witołtowi priwileie Cesárskie/ ktorymi postánawiał nowe Krolestwo w Litwie / y Witołtá Krolem czynił / á inßy posłowie zá nimi koronę przywieść mieli/ były też listy drugie o sprzymierzeniu Litwy z Krzyżakámi Pruskimi / y Liflantskimi przeciw Polakom.

Jágełło przybáwieniem wolności Slâchcie successią otrzymał ná Krolestwo/ á ták zá wolność wolność przedano.

Posłowie Cesárscy poimáni.

Priwileia ná Krolestwo Litewskie odięte.

O zábronieniu przyniesienia Korony Witołtowi.

Gdy Czárnkowski dla niesposobnego zdrowia oney straży pilnowáć nie mogł / záraz wßytká Slachtá wielkiey Polski/ bez żadnego roskazánia / y wiádomości Krolewskiey zebráli się zbroyno iáko ná woynę z wodzámi swoimi/ Sendiwoiem Ostrorogiem / Woiewodą y Stárostą/ y Dobrogostem Számotulskim / Castellanem Poznáńskim / y Járándem Brudzewskim / Woiewodą Włádisłáwskim. A ták v Turzey Gory / drogi wßytki / łásy y rzeki zbroyno zásiedli. A iuß Posłowie Cesárscy/ Niemieccy/ Węgierscy / Czescy/ y Papiescy / z wielką pompą y z koronámi Witołtowi / y Xiężnie iego Vlianie idąc / minęli byli Frankford nád Odrą / gdy vsłyßeli od Polakow wßytkie drogi być zásiedzione / dla tego nie śmieiąc się wdáć w niebespieczność / á czekawßy roziechánia woyská Polskiego dwá Miesiącá prozno/ do cesárzá się wrocili.

Polacy się wielcy zebráli dla odięcia Korony.

Dał się Papież námowić zá pieniądze.

Z wielkim tego frásunkiem Witołd vżywał / á wßákże przed gośćiámi ciesząc ich / żáłość swoię pokrywał / y áż do końcá Miesiącá Wrześniá hoynie ich czestował / á byli ći goście do Wilná ná koronácią wezwáni / iák Cromer *secundæ editionis fol.* 294. *lib.* 19. y Długoß piße / Dwá Mistrzowie Páweł Rusdorf Pruski / á Sifridus Liflándski z swoimi Comendatory / y Zakonniki / Xiążęty y Grofámi Rzeskimi / Wásil Moskiewski Kniąż wielki / Zięć iego / Twierski / y Odoiewski / Xiążętá / y Cárzowie Záwolskich / y Prekopskich Tátárow z Murzámi / y z Hulany / etc.

Goście zacni v Witołtá w Wilnie na Koronácię.

A Látopißcze Litewskie bez dowodu ináczey to być świádczą / iákoby Posłowie Witołtowi / trzy látá mieli mießkáć we Włoßech / bo Korony nieść nie śmieli dla wielkich woien ná ten czás w Włoskiey ziemi wzburzonych. A potym iákoby im Polacy Koronę we Lwowie mieli odiąć / nieżycząc iey Litwie / ále Polskie Kroniki / y Pruskie ináczey á dowodniey świádczą / Bo y Miechowius fol. 288. lib 4. ták o tym przeciw Látopiscżom piße. *Legebatur & nunciorum regis Sigismundi (scilicet in literis interceptis) cum coronis transitus per Saxoniam (non Leopolim) Prussiam uersus. Et Dlugosus nec non Cromerus lib.* 19. *Iam Frankfordiam quæ supra Odram est, legati prætergreßi (scilicet cum coronis) erant, cum obsideri uias omnes à Polonis acceperunt, & non ausi periculo sese committere, cum duobus mensibus frustra expectarent, ad Cæsarem reuersi sunt.* Tákże tez Vapouius / Herbortus / Bielscius / & aliį. A tym się podobno omylił Látopisiec / nie wiedząc rożnośći czássow / Bo też Kázimierz wielki Łokietkowic / Krol Polski / wziął był we Lwowie dwie Koronie złote / inßy skarb Xiążąt Ruskich Roku 1340. iáko maß wyżßey w spráwach Olgerdowych.

O wyzwániu Iagełowym do Litwy przez Witołtá / y o Smierći iego.

Rozdział XVI.

W Ten czás Witołd álbo z frásunku / álbo z iákiey inßey przyczyny wpadł był w niemoc / ktorą Antrax Lekárze zową / á wßákże nic stáránia o Koronie nie opuśćił / á gdy widział / iż k temu dla niechęći Polakow / przyść mu trudno było / czego niemogł iáwnym násádzenim / tego fortelem dochodzić vmyślił. Prosił Krolá do siebie w łowy do Litwy / przyrzekáiąc iuß onych wßytkich przeßłych burd zábaczyć / y o Koronie stáránie opuśćić.

Miło Krolowi było do miłey Oyczyzny iecháć / ále było ono Witołtowo wezwánie ná cześć Pánom koronnym podezrzáne / przeto kilko Senatorow przy nim posłáli / y Zbigniewá Biskupá Krákowskiego / ktorych wßytkich z Krolem Witołd wdźięcznie y łágodnie / krom Biskupá (bo ten był nawięksży iego przećiwnik) od sámych gránic Litewskich do Wilná prowádził / A skoro w Wilnie byli / z wielką prosbą Witołd Krolowi nálegał / áby mu Korony ku ozdobie / y sławie spolney Oyczyzny / ná Krolestwo Litewskie nie bronił. A gdy mu Krol odpowiedział / iż tego bez dozwolenia Pánow Koronnych vczynić nie może / stárał się naprzod / iákoby sobie Zbigniewá Biskupá ziednał.

Do ktorego

Do ktorego imieniem ſwoim poſłał/ wielkimi go dáry y obietnicámi obciążáiąc/ áby on ſam ſłáwie y vczćiwośći iego niebył przećiwien/ grożąc mu też/ iż ieſliby vporu ſwego nie przeſtał/ y nogámi/ y rękomá (iáko mowią) ze wßytkich śił o to ſię ſtáráć przyśiągł/ áby był z Biſkupſtwá zrzucon.

Ná co mu odpowiedział Zbigniew/ iż go być rozumie nagodnieyßym Xiążęciem Korony/ iedno iż tego bez nárußenia/ y złamánia przyiaźni zprzymierzenia/ y zieonoczenia/ y zápiſow ſpolnych wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z Koroną vczynić nie może/ Też áby ſię w tym obaczył/ iż mu ná to Ceſarz y Krzyżacy/ głowni oboygá páńſtwá nieprzyiaciele/ rádzą/ nie iżby go ozdobili/ Ale áby te dwá narody/ ktorych w zgodzie świętey pożyć nie mogą/ rozerwáli/ y zwádzili/ gdyż też to záwżdy Ceſarz miał w przyſłowiu/ iż chce wrzućić kośći miedzy dwu pſu/ ktorychby on potym ſpołnie ſię iedzących ſnádniey mogł rozwádzić y pożyć.

Ták to Witołtowi Zbigniew ßerokimi słowy rozwodził/ A niemoc też ták go byłá bárdzo zięłá/ że z roſpáczy dłużßego żywotá/ ono wßytko ſtáránie o Koronę Litewſką opuśćił/ á do śmierći/ iák Chrześćiáńſkiemu Pánu należy/ z wielkim ſię nabożeńſtwem y z ſkruchą gotował/ co obaczywßy Krol/ záraz Zbigniewá Biſkupá/ y Pány Koronne do Polſki odpráwił/ bo to rozumiał/ że przy nich Swidrigiełá Brátá ná Xięſtwo Litewſkie (iáko był vmyślił) nie mogł przełożyć.

W sławnych Triumphách Rzymſkie przeßedwßy Hetmány/
Greckie/ Troiáńſkie/ Perſkie ony zacne Pány/
Zmárł sławny Witołd w Trokách w ośmdzieśiątym lecie/
Ktory imię rozßyrzył męſtwem po wßem Swiecie.
Nie obcymi lecz z Ruśią walczył Zmodzią/ Litwą/
Wżdy Triumphy przesławne odniosł meżną bitwą/
Tátárſkich Cárzow zrzucał/ inßych vſtáwował/
Iż mu káżdy Carz z Hordą ſwoią vsługował.
Bo gdy Zoldan Zeledin vmárł Car Zawolſki/
Z ktorym Witołd przyiaźń miał y Iágieł Krol Polſki/
Táchtámiſá w Wilnie ſam Witołd koronował/
Y Oycowſkiego páńſtwá ſtolec mu zgruntował.
Tego zás Kierembeden Brát gdy z Swiátá zgłádził/
Witołd Ieremferdená ná Stolec poſádził/
Ten Kierembedá zábił też dla Cárſtwá Brátá/
Pánowáłá Tátárom Litwá w one Látá.
Przekopſkim też Tátárom podał dwu Soltanu/
Potym Dewletkiereiá też z Cárſkiego ſtanu/
Máhometá ná Cárſtwo Kirkielſkie poſádził/
Y z sławnym Támerlanem o zwierzchność ſię wádził.
Páńſtwo ſwoie rozßerzył od Morzá Pontſkiego/
Z Oczakowá do Morzá wzdłuż/ wßerz Niemieckiego/

W Trokách ſie vrodził/ w Trokách y vmárł/ nie w Łucku/ iák Báiopiſec powiáda.

Táchtámis od Witoltá ná Cárſtwie poſádzon.

Litwá kwitnełá w szczesciu / w sławie / y w wdzięczności /
Z Ruskim Rycerstwem máiąc gránice w cáłości.
Łáskáwe go trzymáło szczescie ná swym konie /
Wyrywáiąc go z dziwnych śideł w wszelkiey stronie /
Fortelem mestwá swego wspierał bácznie záwżdy /
Też mu w potrzebie wszelkiey / padł szczesny los káżdy.
Nie mogł nigdy prożnowáć ták iż przy potráwách /
Obyczáie Witoldowe. Gdy iadł sądził poddáne w natrudnieyszych spráwách /
A posły odpráwowal postronne przy stole /
Albo z Pány rospráwiał o Rycerskiey szkole.
Miał thez to w obyczáiu / iż swe Przełożone /
Łupił / niszczył / z Vrzedow / z Stárostw wzbogácone /
A pobrawszy wszytko przełożył ich znowu /
Ná on Vrząd ták skarb swoy mnożył z ich obłowu.
Swych Poddánych y Pánow wiecey groźą záwżdy /
Niż dobrocią zniewolił / iák grał skakał káżdy /
Do postronnych był hoyny / lecz názbyt w Wenerze /
Służył ták iż w miłości nie folgował mierze.
Vrodá Witoldowá. Wzrostu był subtylnego / y niskiego ciáłá /
Lecz zá Obrzymską wielkość iego dzielnosć stáłá /
A choć był Bábiey twarzy / lecz brodaczow záwżdy
Vganiał iż przed nim drżał nieprzyiaciel káżdy.
Gdy sie raz miał potykáć nád Dnieprem z Tátáry /
Apophtegmata, álbo przypowieśći Witoldowe. Rádził mu bitwy niedáć iákiś Kniáźik stáry /
Bo wielkie zimno było / Witołd mu rzekł ná to /
Mamyli ciepłá czekáć ieszczeć nie tu láto.
Ale sie dźiś ácz zimno z Tátáry potkamy /
A iesli zwyciężymy iuż sie spodziewaymy /
Iż y z zimná y z Tátar będziem mieć zwycięstwo /
Przegramyli iuż dwoie nas zwycięży męstwo.
Nie ták wielka sromotá przed dwiemá vciekáć /
Ale záwżdy tráći czás kto chce czásu czekáć /
Tákże zá tą namową meżnie sie potkáli /
A z zimná y z Tátárow triumph otrzymáli.
Niktorzy mu to zá złe strophuiąc go mieli /
Tátarowie ná Wace. Iż Tátárow bogátych ná Wace widzieli /
Ktorych on vbogáćił mowiąc iż niedobrze /
Pogánow ták rozmnażaß w swoim páństwie scodrze.
Witołd rzekł / iż dobrocią y na sroższe zwierzę
Vgłaszczesz / y Lew bierze z człowiekiem przymierze /

Z tym ktory mu ieść dawa tákże Tátárowie/
Z tey hoynośći będą iák włáſni Litwinowie.
Przed nim chwalono Páná iednego wymowę/
Npiękną orácią/ y słowá miodowe/
Witołd rzekł iż ia wolę kto mowi po proſtu/
A w proſtośći nie chybia świętey prawdy moſtu/
Winá/ Piwá nie pijał ták záwżdy żył trzeźwo/
Też mu wßytko po myśli co począł ßło rzeźwo/
Nie leżał nigdy prożno/ powołánia ſwego
Rycerſkiego pilnie ſtrzegł kleinotu zacnego.
Ztąd sławá nieśmiertelna iego trwa w cáłośći/
Wiecznie ktorey doſtąpił/ z ſwey włáſney dzielnośći/
Procz obcych doydzie Rycerz káżdy iego torem/
Kreſu sławy rycerſkiey ćwicząc ſię tym wzorem.

O Bolesławie Swidrigaiłu Olgerdowicu/ Wielkim Xiędzu Litewskim/ Ruſkim/ y Zmodzkim. Kſięgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Alexandrá Xiążęciá Prunſkiego/ Woiewodzicá Kijowſkiego Stolniká Wielkiego Xięſtwá Litewskiego.

Dy ták Witołd sławne/ dzielne/ przeważne/ y przemyślne Xiążę w Trokach żywotá dokonał/ długo ſię z wątpliwymi namowámi Pánowie Litewſcy/ Ruſcy/ Zmodzcy/ y Wołyńſcy wießáli/ dziwnie y rozmáicie myśląc/ y rożne zdánia iáko to poſpolicie bywa podáiąc/ kogoby ná Wielkie Xięſtwo podnieść mieli.

Wotowáli iedni ná Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá/ Xiążąt Słuckich przodká/ drudzy ná Koributá Sigmuntá Dimitrowicá Siewierſkiego y Zbáráſkiego Kniáziá Wnukow Olgerdowych/ á Synowcow Jágiełowych/ ále Koribut ná ten czás w Czeſkim Kroleſtwie zá Krolá ſię nośił/ áczkolwiek nie był koronowány/ y częſtokroć wielkie woyſká Sigmuntá Ceſárzá włáſnego Krolá Czeſkiego/ y Rzeße Niemieckiey wielkie vſſy porażał/ y bijał/ ktorą dzielnośćią ták ſię był po wßyſtkim práwie Swiećie rozſłáwił/ iż mu y Wielkiego Xięſtwá Litewſkie° większa część Pánow życzyłá. Byli też drudzy zwłaßczá Ruſſacy/ ktorzy ná Bolesłáwá Swidrigáyłá Brátá Jágełowego wotowáli/ ponieważ był Ruſkiey Religiey przychylnieyßy/ áczkolwiek był w Rzymſką ochrzczony/ A ten był do Węger ziáchał do Sigmuntá Ceſárzá/ boiąc ſię Witołtá/ ále w łáſkę przyięty potym od niego przyiáchał máło przed tym do Litwy/ wßákże był nikczemny/ pijánicá/ y gniewu popę-

Votá rożne Pánow Litewſtich.

Koributowi Sigmuntowicu więkßa część Xięſtwá Litewſkiego życzyłá.

Swidrigáyłowá nikczemność.

wu popę-

wu popędliwego / tylko hoynością swoią wiele był Litwy y Ruśi sobie zhołdowáł. A Krol też Jagełło był iemu iáko Brátu rodzonemu (ácżkolwiek o tym Swidrigayło niewiedział) przychylnieyszy. Y dla tego Krol záráżem z Trokow

Polacy z Litwy odesłáni.

Polaki wszystki / zwłaszczá Zbigniewá Biskupá Krákowskiego odpráwił do Polski / áby mu nie przeszkadzáli do przełożenia ná Wielkie Xięstwo Litewskie Swidrigáyłá Brátá / Ktory vmysł Krolewski Litwá y Russacy obaczywszy / wnet sámego Królá opuścili / ták iż około niego bárdzo máło się ich zostáło / á wszyscy się do Swidrigáyłá vdáli / y ziezdżáli / życzliwości / posługi / pomocy / wierność / dáry iemu oddawáiąc. A Jágełło sam práwie / gdy y Polakow od siebie odpuścił / został.

Swidrigáyło do Wilná.

Przyiáchał potym ná pogrzeb Witołtow do Wilná Swidrigáyło / wielkim gminem Pánow Litewskich / Ruskich / y Zmodzkich / y Slachty pospolitey otoczony / á tegoż czássu zá życzliwością swoich ludzi / Wilenskie / Trockie y insze przednieysze Zamki vbiegł y opánowáł / y począł się y pisáć / y nośić zá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / nieczekáiąc w tym áni żądáiąc woley Jágełłá Królá. A

Witołdow pogrzeb.

potym Witołd był pochowan obyczáiem Wielkich Xiedzow Litewskich w Kośćiele S. Stánisłáwá ná Zamku Wilenskim z wielką żáłością Vliany żony iego (ktora też skárby swoie do Polski wysłáć chciáłá) Pánow y ludu pospolitego / y

Swidrigel Jagełłá Królá zelżył.

Jagełłá Królá / á z dawno oczekiwáną rádością Swidrigáyłową / Ktory záráżem po odpráwieniu pogrzebu / iáko był popędliwy / począł Królá Jágełłá Brátá nievczćiwymi słowy sromoćić y háńbić / przypominiáiąc mu iáko go przed tym często z Witołtem z oyczyzny wyganiał / y do więzienia y ciemnic przez dziewięć lat sadzał / á mowiąc iż też czás teraz przyszedł / gdy się słusznie pomśćić może nád tobą / y czyście wet zá wet oddáć. Polakow też ktorzy przy Królu byli

Swidrigaiło był lat 9. w więzieniu.

tym więcey sromoćił / y zelżywośći im wyrządzáć kazał / drogi wszystki strażą

Swidriget broi.

osádził / listy Królewskie y Polakow / ták do Polski / iáko z Polski noszone / bráć / otwieráć / y drapáć / á Cursorom ieść y trząść ich y bić kazał / ták iż blizu było

O Niesporze Sicilijskim masz wyższey.

Niesporu Sicilijskiego / álbo Jłgow Zmodzkich: Ale wżdy Krol Jágełło według czássu vlegáiąc / Swidrigełłowę popędliwą onę furią vkłádnością swoią / y łágodną odpowiedzią nieiáko zmiękczył / y vgłáskał. Przytym też z zwykłymi

Mollis responsio mitigat iram.

Swidrigayło ná W. X. Lit. podniesion.

Ceremoniámi w Száty Xiążęce y w Czapkę vbrány Swidrigayło był podniesion ná Stolicę Wielkiego Xięstwá Litewskiego przez sámego Królá Jagełłá / y Mikołáiá Biskupá Wilenskiego / Y iuż się był począł łágodniey stáwić Królowi y Polakom / álić wnet nowiná przyniesiona znowu zápalczywą furią iego zápaliłá. Bo Pánowie Podolscy przednieyszy / iáko Páweł Biskup Kámieniecki / człowiek máłego rodu ále dzielny / y Rysko Kierdey / Fiedor / Michał / y Mirsilo

O tym też czytay Długoszá y Miechowiuszá lib. 4. cap. 48. fol. 288. Cromerum lib. 20. etc. y Látopiszce.

Brácia Buczaczcy / y Krusza Gałowski / vsłyszawszy prętko o śmierci Witołdowey / podiácháli pod Kámieniec / á wyzwawszy ná przyiacielską rozmowę Dawgerdá Dedigołdowicá Woiewodę Wilenskiego / ktory iesżcze o śmierci Witołdowey nie wiedział / á ná ten czás był Generałem Podolskim / y nawyższym Sprawcą od Witołtá / poimáli go / á iáko Látopiszcze Ruskie y Litewskie sławią zábili / lecz się tego Polacy nie ważyli / czego im pobożność sámá Chrześćiáńska iednák broniłá / y sámy Látopiszce przeciwneby sobie były / ktore Dawgerdá Woiewodą Wilenskim być kłádą / potym Roku 1440. gdy Sigmuntá Xiążę w Trokach zábito / co niżey obaczysz / y czegom się y ia sam nierychło domácał / prawdę Historiey vprzeymie wynáyduiąc / wyiąwszyby to był záś Syn iego Woiewodą Wilenskim álbo Brát tegoż Domu / lecz słuszniey iż go tylko poimáli Polacy / á nie zábili / A zátym Kámieniec Podolski / Smotric / Skáłę / Czerwonygrod / Zamki / y większą Część Podolskiey Ziemie snádnie posiedli / chcąc to wszystko Królowi y Polakom podáć / áby nápotym Podole przy Litwie nie było.

Podole Litwie odięte.

Ná tośię y Długosz y Miechouius y Cromer zgadzáią. Miechouius pisze iż od tego czásu dopiero Podole do Polski iest przyłączone.

Co vsłyszaw-

Co vſłyßawßy Swidrigayło/ dopiero począł z wielką zápalczywośćią Królá łáiáć/ ſromoćić/ złorzeczyć/ y záraz z oną furią popędliwie rzućił mu ſię do brody/ ná iego ſtan Krolewſki y ſedziwość niebacząc/ á Polakom obecznie ſtoiącym y więzienim/ y ßubienicą/ y śmiercią rozmáitą grożąc/ tákże Krolowi ieśliby mu zárázem Podola Oyczyzny iego Litewſkiey zdrádliwie wydártey y vkrádzioney (iáko mowił) nie wroćił. Ták iż Polacy záwżdy muśieli nieborzętá nieſpáć/ á ſámi śiebie y Królá około pokoiu iego leżąc ſtrzedz. Ale Swidrigáyło potym y onych y Królá pilnieyßą ſtrażą ſwoią oſſádził/ iż áni tám áni ſám żaden niemogł wynidz/ z oney ſtraży álbo ráczey więzienia/ Aczkolwiek iednák Polacy myślili śiebie y Królá choć ich máło było do gárdłá bronić/ niektorzy odważyli byli Swidrigaykłá ſámego iákokolwiek zábić/ by ich był Jagełło nie pohámowáł/ ktory więcey miłośćią ku Brátu/ niż onym od niego hániebnym więzienim był obrußony.

Swidrigáyło ſie ná Królá rzućił.

Niebeſpieczność ná Królá y Polaki w Wilnie.

Przedtym też czáſem Sigmunt Koribut Xiążę Zbáráſkie/ y Siewierſkie noßac ſię zá Królá v Czechow/ poráźił wielkie woyſko Niemieckie y Angelſkie/ y Curſierſky Niemieckie z Xiążęty Sląſkimi/ zá ktorym zwyćięſtwem Sląſko wßiſtko zburzył/ Miáſtá z Zamkámi/ Głogow/ Cigenhals/ Weidns/ Falkenberg/ Paczkow/ Kamienc/ Henrichow/ Opolę/ Breg/ Frankenſtein/ Hainhainow pobrał/ y Przedmieśćie Wratſłáwſkie ſpalił/ zá pomocą Prokopá Czechá/ y Biedczyſcha Huſſitow Heretikow. Potym roku 1431. iáko Długoß y Miechowius lib. 4. cap. 52. fol. 299. pißą/ Curſierſtowie Ceſárſtwá wßyſcy z wielkim woyſkiem iezdnym y pießym/ Niemieckim/ Włoſkim/ y Angelſkim/ do Czech wćiągnęli/ przed ktorymi ćiągnął z vſem ſwoim Julian Cardinał pobożny/ iáko Hetman/ Przećiw ktorym też wyßedł Sigmunt Koribut Xiążę Zbáráſkie z Prokopem Kápłanem/ z niewielkim vſem Czechow/ á ledwo ná dwádześćiá tyśięcy ſtáian od śiebie woyſká były/ gdy wielka boiaźń y ſtrách/ ktorego niebyło przyczyny/ ná Niemcow przyßedł/ iż tylko z wieśći przychodzących nieprzyiaciół/ gdy naprzod Margraf Brandenburſki pierzchnął/ wßyſcy ſtráchem ſtrwożeni tył podáli/ Obozy/ Namioty/ Wozy/ Spiże/ Skárby/ y wßyſtek ſprzęt woienny porzućiwßy/ y zoſtáwiwßy/ co wßyſtko Sigmunt Koribut z Czechámi pobrał/ támże też Czechowie Niemcow y Curſierſtow goniąc/ doſtáli Krzyżá y Vbioru Cardinałá Juliana/ ktory był vciekáiąc zrzućił/ áby go nie poznano/ y ktory potym Czechowie zwyćięſcy ná ßyderſtwo okázowáli/ á bijąc w bęben z ſkory Zyſki Hetmaná ſwoiego pierwßego po śmierći obłupionego vczyniony/ gonili ony woyſká Niemieckie áż do Luſackiego Xięſtwá/ ktore z Koributem ogniem y mieczem zburzyli/ y wybráli. Ták iż ſię potym áni Papież/ áni Ceſarz/ ná nich długo nie tárgáli/ á Koribut ſię tym potężniey zá Królá Czeſkiego nośił/ ponieważ był z Litwy y z Polſki wywołány.

Sigmunt Koribut Sląſko opánował.

Roku 1431.

Tento Julian záwiodł y Władisławá náßego v Warny zábitego/ gdźie y ſam zábit.

O chytrich Listách.

Rozdział II.

Tymu też podobny fortel naydziesz v Iustinussá lib. 2. fol. 33 in quarto/ kiedy Demaratus Krol Lacedemonski wygnány/ z Persiey do Lacedemonu listy przysłał / ná drzewiánev Tablicy pissáne / á woskiem zwierzchu zámázane/ dla poznánia/ przestrzegáiąc swoich/ gdy się ná nich Xerxes gotował / z tysiącem tysięcy woysk swoich do Greciey.

W Otym Krol Iágiełło gdy ták kilko niedziel zá strażą był od Swidrigiełá w Wilnie chowány / musiał mu przyrzec Podole wrocić / álbo dla stráchu / álbo iż życzył rozmnożenia oyczyznie swey Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu więcey niż Koronie Polskiey / w tey tedy rzeczy posłał Tárłá Zákliké z Sczekárzowic z domu Toporow/ dawßy mu list swoy do Buczackiego/ ná ten czás Stárosty Kámienieckiego / á roskázuiąc áby Podole záraz ze wßytkimi Zamkámi Kniáziu Michałkowi Bábie/ imieniny Swidrigáiłowym / ku Xięstwu Litewskiemu podał / co skoro vsłyßał Andrzey Tęczyński/ y Mikołay Drzewicki Custos Sedomirski / ktoremu się był Krol pieczęci swoiey zwierzył w niebytności Kánclerzá / y Podkánclerzego koronnego/ ná[illegible]áli listy do Buczackiego/ y Slachty Kámienieckiey/ opowiedáiąc co się dziáło/ iż to Krol poniewoli vczynić musiał/ á w swiecę woskową zálepiwßy/ dawßy mu trochę pieniędzy / (gdyż wten czás żadnych listow áni do Litwy żaden nieść iáwnie niemogł / bo Swidrigieł kazał y żebrakow wytrzesáć) oddáli temu Komornikowi Krolewskiemu / proßąc go áby naprzod oddał tę swiecę Buczackiemu/ á mowił/ iż ieśliby nie chciał błądzić z Slachtą y Vrzędem támeßnym / áby swiátłá tey Swiece ßukał. To gdy Tárło według ich roskazánia vczynił / Buczacki z wątpliwey tego powieśći/ myśląc coby to było / rozłomił wosk y nálazł listy/ z ktorych wyrozumiawßy postępek przygody/ y przymußoney woley Krolewskiey/ záraz Tárłá chudzinę co sam ná się miotełkę przyniosł / y Kniáziá Michałá Bábę/ od Swidrigayłá ná Stárostwo Podolskie posłánego poimał / y zá strażą chował / á Zamki Podolskie lepiey opátrzył / y ták Podole przy Polßcze ná ten czás zostáło.

Rozeßły się były nowiny o záhámowániu y więzieniu Krolewskim przez Swiorigayłá / po Polßcze y po inßych páństwach postronnych / y do Papieżá Marcina piątego były doniesione / ktory záraz do Swidrigiełá Legatá z listy swymi przysłał/ áby Krolá Iágiełá brátá stárßego wolno wypuścił z niesłußnego więzienia y straży. Polacy też byli złożyli Siem w Wárcie ná ßosty dzień Decembrá/ ná ktorym vrádzili mocą Krolá z Litwy wyzwolić / ácz byli niktorzy/ co mowili / iż ták dobrze ná Krolá / gdyż tego sam sobie náwárzył wßákże wywoláli áby wßytcy ná piątynasty dzień Sticzniá stáwili się zbroyno pode Wsią Kijanámi nád Wieprzem rzeką / iednákże pierwey przez Posły vmyślili sprobowáć przedsięwzięcia Swidrigiełowego / Ale Swidrigieł iuß był Krolá Iágiełá przeiednał/ y przeprośiwßy z straży wypuścił / nád to mu dárował tysiąc grzywien srebrá / y inße wielkie vpominki z skárbu Litewskiego / ktore Krol przed sobą do skárbu koronnego posłał / przez Jána Oleśnickiego Márßałká swego/ sam też zátym do Polski przyiechawßy Siem w Sedomirzu złożył / dla tego / iż skoro po wyiezdzie Krolewskim wielki Kniáź Swidrigiełło zebrawßy woyská Litewskie/ w Podolu Winnicę/ Skáłę/ Brásław/ y Czerwonygrodek był wziął / y Smotric mocno ácz z swoią vtrátą dobywał / nád to Lwowskie/ y Trębowelskie włości burzył / záraz tedy Rádá y Slachtá koronna ná woynę przeciw Swidrihaiłowi/ y Litwie wołáli/ y Krolá vstáwicznie ku temu przyciągáli/ ále ich iednák Krol zwyciężył / áby pierwey przez Posły Swidrihayłá nápominęli.

Wypráwieni

Wypráwieni tedy Posłowie do Litwy Stániſław Poznáńſki/ y Jan Chełminſki Biſkupowie/ y Sendiwoy Poznáńſki/ y Jan Lichmiſki/ Brzeſki Woiewodowie/ z tym roſkazánim/ áby Swidrigieł Zamki pobráne Podolu wrocił/ z Wołyniá/ y z Łucká/ tákże z Podláſſa/ áby Polakom vſtąpił/ do Krolá z Pány Litewſkimi/ áby ná dzień pewny przyiechał/ á od niego Xięſtwo Wielkie porządnie przyſięgę vczyniwſſy/ pod pewnymi condiciami przyiął/ ktore nieſłuſznie oſiadł/ ináczey ieſliby vczynił/ mocą y woyną práwá ſwego z Krolem ná nim y ná Litwie dochodźić odpowiedźieli. Ale im też ná to Swidrigieł ſrożey odpowiedźiał/ mowiąc/ iż cokolwiek czynił álbo czyni/ w tym dobrze słuſznie/ y według práwá poſtępuie/ á nietylko iżbych co miał Polakom dáć/ álbo wrocić z Oyczyzny ſwey/ ále ſię y oſtátká Podola z Kámieńcem od Krolá vpominał/ áby mu było wrocono/ woyną też wzaiemną grożąc Polakom/ gdźieby go namniey zácepieli.

Srogie Poſelſtwo Polakow do Swidrigałá.

Swidrigałłowá odpowiedź Polakom.

W ten czás też Sigmunt Koribut z Czechámi (v ktorych był po Zyſſce wodzem) Luſáckie Xięſtwo zburzywſſy Sląſko plundrował/ á potym wygnánym będąc z Prági/ do Krákowá do Krolá Władiſłáwá Jágiełá przyiechał z Horſſakiem wielkim Czechow Huſſytow/ ktorzy ſię Sirotámi po Zyſcze zwáli/ Krol ich potym dla nieſtworności Heretickiey odpráwił/ iż zás z nimi y Xiążę Koributt/ ktory ſię był przy nich łupem żyć náuczył/ wyciągnął. A y Polſka Slachtá iuż od nich byłá náwykłá łotrowáć y Kościoły łupić/ iákoż y w ten czás niktorzy/ ktorych był wodzem Jacob Nadobny Rogowſki/ y Jan Kuropatwá Herbu Grzemiáwá/ Klaſztor w Częſtochowey z obrázem Pánny Mariey ſławny/ wybráli/ á iżby ſię ná Czechy domyſlano/ á nie ná nich/ obraz ná twarzy przecięli/ Krol potym z Polaki ná woynę ſię przećiw Swidrihałłowi z Bieczá gotował.

NB Inak opinia inszych authorow

O Woynie Polakow przeciw Swidrigáyłowi/ Roku 1431.

KRol Jágiełło będąc vſtáwicznie pobudzan od Pánow Koronnych/ áby woynę o krzywdę odięciá Zamkow Podolſkich/ przez Litwę/ ná Swidrigáyłá podnioſł/ zebrawſſy woyſko z Polſki przyciągnął do Bieciá/ á ſtąmtąd chcąc Swidrigiełá od przedſięwziętego/ á hárdego vmyſłu odwieść/ poſłał do niego Janá Brzeziſkiego/ ktoremu Swidrigieł przećiw práwu ludzkiemu zelżywość vczynił/ czym Krol poruſſony/ ciągnął prętko pod Miáſteczko Grodło/ nád Bugiem leżące/ gdźie dwánaście dni czekáiąc wielkiey Polſki Slachty/ obozem leżał/ potym ſię przez Bug przepráwił/ á w tym poſpolſtwo Ruſkie/ y Litewſkie/ ony włości dla boiáźni Woyſká Polſkiego/ ná beſpieczne mieyſcá rozno z dobytkiem/ y ſprzętem ſwym domowym vciekáli/ zá przeſtrogą/ iák ſię domnimawano/ Krolewſka/ ktory Oyczyzny ſwey żáłował/ ále Polakom gwoli muſiał czynić. Przyiechał też ná odpor Swidrigiełło z ſſeścią tyſięcy Rycerſtwá Litewſkiego/ A Zamek Łucki Spiżą/ Zołnierzámi/ y Strzelbą przećiw Polakom dobrze obwárowawſſy/ potykał ſię kilko kroć z woyſkiem Polſkim lekkimi vtarczkámi/ gdźie z obudwu ſtron rowni ſobie byli/ tylko iż iákiś Kniáź Sieńko Litwin wbitwie poległ/ woiowáli zátym Polacy Włodimirſkie włości y Miáſta

Swidrigáłło poſłá Polſkiego zelżył.

Woyná z Swidrigayłem.

Miáſto Wołodimir z Zamkiem ſpalili/ Potym ſię Krol Jágiełło z woyſkiem przepráwił przez Stir Rzekę/ktora pod Łucko idzie/z wielką trudnoſcią y vtrátą ſwoich/ bo był Swidrigieł moſt rozrzucił / á widząc iż nie mogł wielkiemu woyſku Polſkiemu rownie wſtępnym boiem odeprzeć/ z kątá ich trwożył/potym

Juraha Ruśin Łucki Stároſtá.

widząc nierowno/ Miáſto Łucko ſpalił / A Zamek Jurdze Ruſinowi Stároście ſwemu w obronę zleciwßy / ſam z Litwą ſwoią ná mieyſcá beſpieczne vſtąpił/ wßákże wiele Litwy Polacy nieſpráwnie vſtępuiących pobili y poimáli / miedzy ktorymi byli zacnieyßy Rumbowdus Márßałek Litewſki/ y Gáſztołd / ktorych záś w rychle Swidrigiełło wybáwił/ pod pewnymi condiciámi / iż ich miał ſtáwić Krolowi do Krákowá / Polakow też wiele zginęło y poległo/ ktorzy nieopátrznie Litewſkich Tátárow gonili / Bełſką ziemię drugie woyſko Polſkie w ßeściu tyſięcy z Káźimierzem Mázowieckim Xiążęciem burzyło.

Potym Krol ze wßytką mocą Koronną Łucki Zamek ná dzień Swiętey Máłgorzáty obległ/ á gdy część muru wielką z dział zbili y zrzucili / iednák prożno Polacy z vtrátą ſwoią ßturmowáli. Wzięłá potym Litwá co byli ná Zamku z Polaki do trzech dni przymierze/ iżby ſię rozmyſlili y nárádzili wtym czáſie o podániu Zamku/ ále inßa v nich byłá w ſercu/ á inßa w słowiech rádá / bo przez te dni mur zbity zápráwiáli / báßty z blánki mocnili/ wody ktorey im Polacy bronili/ y kámieni nánoſili/ y według potrzeby dobrze ſię opátrzyli / Ták iż tego przymierza Polacy nie wczás żáłowáli / ná Krolá wßytko ſkłádáiąc / gdy ich dobyć vśilnymi ßturmámi nie mogli.

Ale y w woyſku Polſkim/ iáko Długoß y Cromer lib. 20. pißą/było też wiele miedzy Pány przednieyßymi y Senatory Proditorow / ktorzy w nocy táiemnie z oblężonymi rozmowy miewáli / y iáko mowiono / broni/ y żywności im dodawáli / iákoß to był potym wyrzucił ná oczy Stániſław Cwikłá Herbu Łabęć/

Zarebie zdrádę zádano.

Wáwrzyńcowi Zarebie/ Cáſtellanowi Sierádzkiemu/ iáko on zá podárkámi był Krolewſkim/ y Koronnego woyſká zdraycą/álbo proditorem/ ia niewiem ktore nazwiſko lepße/ ieſli Polſkie/ ieſli łácinſkie / kto ſię wczym kocha niech ſobie obiera/ á gorße porzući. Swidrigiel [illegible] do Krola [illegible]

Przyſtał też potym Swidrigieł do Krolá chcąc tráctowáć o przymierzu/ ále nie z ſercá/ tylko áby woynę odwlokł / á oblężeńcom ná Łucku pomocy dodał/ Bo czekał woyſká z Wołoch y z Tátar / Polſkę wet zá wet woiowáć/ w ten czás też Litewſkie zagony Ratno Polſki Zamek przez podánie Ruśi wzięli / A żołnierze Krolewſkie pośiekwßy y Zamek wybrawßy ſpalili.

Potym Chełminſką ziemię zwoiowáli / ále ich Ciołek Podſtárości Chełminſki z Zamku we ſtu y trzydzieści koni wyſkoczywßy bez wieści beſpiecznie leżacych náiáchał/ y trzy ſtá z Litwy/ y z Tátáry vbił/ á czterdzieści poimał / pod Kámieńcem ich w ten czás Polacy zaſádką gromili / ták ſię ſpolnie Litewſkie y Polſkie woyſká trapiły.

Dobywáli drudzy Polacy Łucká / á Ruſacy / y Litwá ktorzy z nimi byli

Polacy Łucká dobywáią.

Greckiego Zakonu / ktorychkolwiek w Zamku nálezli Narodu Polſkiego / álbo y ſwoich ktorzy bykolwiek Rzymſkiego Zakonu byli / wymęczywßy ná blánkách y ná wieżách / ták iżby Polacy widzieli/okrutnie mordowáli / y ktorychkolwiek poimáli ná pale wbiiáiąc z blánkow wytykáli / á czáruiąc według nauki niezbożney Zydowſkiey (ktorzy z nimi w Zamku byli) iednego vrodziwego mło-

Dlugoſus et Cromerus lib. 20. fol. 299.

dzieńczyká Poláká w gárdło nożem przebili/á krew wycądziwßy / y wnętrzności z członkiem męſkim z niego wytárgnąwßy / w ſtuczki drobne zśiekáli / y ná węgle roſpalone włożywßy kurzyli / ktorym kurzenim wßytkie kąty zamkowe z záklinánim Czárownicym okadzáli. Polacy też chcąc ich wet zá wet oddáć Ruſſakow okrutnie mordowáli y prześládowáli. A tußby ſię byli Pánowie Polßcy o

przymierze

przymierze zgodzili / iedno Swidrigieł niechciał ich condiciy przyiąć / bo dufał w towárzystwie Wołochow / y Krzyżakow Pruskich z Liflantskimi.

Jákosz w ten czás Alexander Woiewodá Wołoski zábaczywszy przysięgi swey / Sniátyńskie / Halickie / y Kámienieckie ziemie / y włości burzył k woli Litwie / ále gdy łupem obciążonym wyciągał / Buczáccy zebrawszy się z woyská Krolewskiego rozgromili Wołochow / y pobiwszy łupy odbili / ták iż sam Woiewodá ledwe przez Niestr vciekł / á z frásunku wrychle vmárł.

Tymże sposobem Krzyżacy złamawszy ono postánowienie v Mielná / ktore byli Jagiełowi y Witołtowi potwirdzili trzymáć / z drugą strony Kuiáwską / y Dobrzyńską ziemię gwoli Swidrigáiłowi burzyli / Ale Slachtá zebrawszy się poráźili wszycki zagony Krzyżakow / Toruńskich / Słuchowskich / Swiecienskich / ták iezdnych / iák pieszych / y k temu siedm set Reiterow Liflandskich ná głowę zbili / ták iż y odrzucáiącym broń nie przepuszczáli / Teodoriká Márszałká Liflantskiego / y siedm Comendatorow Pruskich poimáli / y cztery chorągwie odięli / ktore ná znák zwycięstwá w Krákowie záwieśili / á iednák w ten czás Krzyżacy w Kuiáwskiy y Dobrzyńskiy ziemi 24. Miásteczek spalili / Miedzy ktorymi Niesowa / Włádysław / y Jnowłodsław sławnieysze były / czego krwią swoią hoyno przypłácili. Niessowski też Zamek przez podánie zdrádliwe Mikołáiá Tumigráły Siekowskiego Krzyżacy wzięli / ále Brześcia prożno dobywáli.

O przymierzu z Swidrigiełem. Rozdział III.

Gdy Polacy Łucká niemogli dobyć / wziął Krol z Swidrigełem miedzy Polaki á Litwą przymierze do Gromnic przyszłego roku. A skoro Krol do Polski viechał / Wołyńcy wszelkie okrucieństwá y morderstwá nád Polaki (ktorzy tám byli po zámknieniu przymierza zostáli / á drudzy też osiádłości mieli) okázowáli / Kościoły też wszystkie ktorekolwiek nie były zakonu Ruskiego okrutnie popalili.

A gdy do Królá wielkość Slachty / Kuiáwskich / y Dobrzyńskich ziem przyszłá prosząc o wspomożenie po burzeniu od Krzyżakow. A niemogąc ich czym inszym Krol porátowáć / gdyż mu skarb wszystek Litewska woyná byłá wyssáłá / kazał im wiecháć w dobrá Xięże / y Biskupie / á vżywáć ich przez zimę z żonámi / y z dziecmi. NB

Potym Roku 1432. Krol złożył ziazd w Párcewie / ná ktorym się stárał z Pány Koronnymi o vgodę wieczną z Swidrigaiłem / y z Litwą / ále niemogł nic otrzymáć dla hárdości Swidrigełowey / bo mu Krzyżacy potuchy dodawáli / przez Contorá Toruńskiego / áby przymierza z Polaki nie brał. Siem w Párczewie z Litwą prożny.

Zás w ten czás ná drugi Siem Sirádzki przyiechał do Królá Jágieła / od Jánuszá Królá Cypriyskiego / Hierosolimskiego / y Armeńskiego Poseł zacny Balduinus de Noris / Marszałek Królestwá Cypriyskiego z dwiemá synámi swymi / y z Piotrem Polakiem z Bniná we dwu set koni / ten oddawszy podarki Krolowi y Krolowey / prosił v nich Corki Jádwigi (bo nie wiedział / iż byla przed tym niedawno vmárłá) w Małżeństwo Synowi Krola Cypriyskiego / prosił tez Poseł Cypriyski do Krola Jagiełła.

áby Jagie-

áby Jágiełło Krolowi Cypriyſkiemu dwu ſet tyſiecy Złotych czyrwonych pożyczył / záſtáwuiąc mu w tym trzecią część Krolestwá Cypriyſkiego / ále go z niczym odpráwiono / gdyż Krolewná vmárłá / á o pieniądze ſię Krol wymowił / iż mu ſkarb oſierociał / dla częſtych woien. Tom dla tego przypiſał / iż to były Włoſkie chytre / á łákome ſpráwy / ták *per magnum chaos, y per tanta maria & regna* v Polakow pieniedzy nábywáć / podobniey ich onym v nich było ſzukáć / gdyż ſię tam iák Włoſzy powiádáią złoto rodzi / y dwá kroć álbo trzy kroć do roku pożytki z ziemie zbieráią / ácz tego Miechouius ſłuſzną przyczynę kłádzie / iż muſiał ná to námowić Krolá Cypriyſkiego Polak Piotr z Bniná / ktory w Cyprze był dawno oſiadł / Bo wſzędzie náſzych pełno.

Sigmunt Kieyſtutowic wielki Xiądz Litewski / Ruski / Zmodzki / Stárodubſki / etc. Roku 1432.

Rozdział IIII.

BOR ták vporny á nieſpokoyny Swidrigayło Bolesław hárdzie kaſał / á do przymierza y wieczney zgody z Polaki náwieść ſię żadnym ſpoſobem nie dał / áżby mu Polacy wſzyſtko Podole / y część Wołynia odiętego wrocili. Wnet Krol Jagełło zá námową Pánow Koronnych / posłał do Sigmuntá Kieyſtutowicá Brátá Witołtowego / ktory w ten czás ná Stárodubiu mieſzkał / áby przyiáchał ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / chcąc mu wiernie pomoc przećiw Swidrigayłowi / áżby go wygnał. Posłał też y do Swidrigáyłá Máwrzyńcá Zarębę / Castellaná Sirádzkiego / áby go słowie do zgody námawiał / ále prawdziwą rzeczą / áby potáiemnie Pány Litewſkie przećiw Swidrigáyłowi zá Sigmuntem buntował / ktorym też iuſz był Swidrigáyło omierzł dla okrucieństwá / y iż Ruſſakom y Moſkwi więcey życzył / y vrzędy im rozdawał z námowy żony ſwoiey Ruſki Xiężny Twiereńſkiey.

Poſeł zmyſlny.

Ták tedy Pánowie Litewſcy wyrozumiawſzy wolą Krolá Jágiełłá / wnet posłáli do Sigmuntá Kieyſtutowicá / ktory ſkoro przyciągnął do Litwy / wyiácháli ku niemu Pánowie Litewſcy / z ktorymi y z woyſkiem gotowym Sigmunt vderzył ná Swidrigáyłá ná ten czás w Oſmianie mieſzkáiącego. Ale go w tey zdrádzie przeſtrzegł Moniwid Woiewodá Trocki / iż vciekł ſpieſzno y od żony ná Ruś / gdzie był wdzięcznie przyięty od wſzyſtkich Ruſſakow / á nawięcey od Smolenſczan / y z tymi potym y Litwę náieżdżał y woiował / Zá czym też Połoczánie / y Kiiowiánie Ruſſacy zá Xiążę go przyięli. A Sigmunt Żonę iego Ruſkę Twerenſkiego Kniáziá Corkę poimał w Oſmianie / y wſzyſtkę Litwę / Wilno / Troki / y inſze Zamki / tákże Zmodzką ziemię ſnádnie oſiadł y opánował / O czym dawáiąc znáć záraz do Krolá Jágełłá poſły odpráwił / proſząc o potwierdzenie ná Wielkie Xięſtwo. Dla tego ſiedmi pánow koronnych Krol do Wilna przysłał / ktorzy przyſięgę od Sigmuntá przyięli / y z nowu vnią z Litwą Korony polſkiey odnowili. Ale y to w kondiciach inſzych przydáli / áby Sigmunt przećiw woley Polakow / Korony ná Krolestwo Litewſkie / choć dobrowolnie

Sigmunt Kieiſtutowic do Litwy.

Swidriget z Oſmiany vciekł.

Sigmunt Xięſtwo Litewſkie oſiadł

wolnie ofiárowáney od zadnego nie przyimował/ Też áby niekogo inßego/tylko Królá/ y Syny iego/ ná Xiestwo Litewskie dziedzicámi y nasledniki zostáwił/ á Michał Syn iego áby tylko ná Trokach y ná Stárodubiu miał vdział/ y to áby był poddány Krolowi/ á ieśliby sczedł bez potomstwá/ áby Krol y Krolestwo po nim dziedziczyli. Wołyń áby trzymał od żywotá/á po śmierći iego/áby w moc Koronną przyßedł. To gdy wßytko Sigmunt/ y Syn iego Michał/ y Pánowie Litewscy zá wßystkiey Slachty zezwolenim przyieli/ y pod pieczeciámi vtwierdzili. Vczyniono potym Máiestat w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku/ ná ktorym Sigmunt był podniesion/z zwykłymi Ceremoniámi ná wielkie Xiestwo Litewskie/ támze mu Zbigniew Biskup Krákowski miecz oddawał imieniem Krolewskim. Dał też List álbo Bułe Pánom Litewskim/ Ruskim y Zmodzkim od Papieżá/ ktory ich rozgrzeßał od przysiegi Swidrigáyłowi vczynioney/ zá czym znowu przysiegáli Sigmuntowi/ przyczym też był Ludwik Comendator Toruński/ z trzemá Collegámi Krzyżaki/ ktory sie stárał w niwecz obroćić postánowienie y condicie od Polakow Litwie podáne/ y przymierze nowe chcieli z Sigmuntem przyiąć/ w czym im pomagał Butrim Zmodzki Pan/ mąż wielkiey dzielnośći/ y chytry/ y ktory był wiele kráin postronnych zwiedził. Ale záraz postom Krzizáckim iáko nieprzyiaciołom kazano precz z gránic wynićć.

Pacta Koronne z Sigmuntem.

O Wołyniu.

Litwá od przysiegi rozgrzeßoná.

Butrim.

A Swidrigáyło osádziwßy Połocko/ Smolensk y Kijow/ práwie wßystke Ruś opánował/ Bo wßystkich Russakow hoynościa/ y iż sie z nimi rad nápijał/ sobie zniewolił/ á ku temu iż ich nabożeństwá wiecey náśládował/ áczkolwiek według Rzymskich obrzedow w Krákowie ochrzczony.

Swidriget Ruś opánował Białe.

Potym też Fiedor álbo Fiedko Xiąże Ostrozskie/ Mąż wielkiey dzielnośći y waleczny/ trzymáiąc strone Swidrigáyłowe/ dobył Smotryci/ Brásławia/ y Skáły Zamkow pod Polaki/ zá czym Swidrigáiło przez spráwe tegoż Xiążeciá Ostrozskiego Fiedorá/ wßystko práwie Podole wydárł Polakom. Przeto Krol Jagełło do Lwowá wyciągnąwßy/ posłał woysko koronne do Podola/ ktore dobywßy Oleská/ snádnie inßych Zamkow dostáli/ A Brásław sam Kniąż Ostrozski Fiedko spalił/ áby cáło Polakom w moc nie przyßedł. Potym zebrawßy sie z Russaki swoimi y z Wołochámi vstáwicznie z kątow woysko Polskie trapił y náieżdżał. A gdy iuż Polacy dla bliskiey zimy do domu sie wracáli/ wnet Kniąż Ostrozski Fiedko/ máiąc ná pomoc wiecey Tátárow/ Wołochow/ y Bessárábow/ táiemnie zá nimi ciągnął/ czásu/ mieyscá/ y pogody gdzieby ná nich vderzyć pátrząc. Jest Morákwá rzeká ktora do Dniestru wpada/ błotna/ y ßeroko wylewáiąca/ y przez leśne mieysca płynąca/ á iuß cienkim lodem zmárzła byłá/ przez ktorą áby Polacy snádniey przebyć mogli/ gáćili ią y mośćili chrostem. Ná ono tedy mieysce Kniąż Ostrozski Fiedko inßą drogą pierwey przebywßy/ zásádził sie ná drugim brzegu z woyskiem swoim w lesie. A iuż byłá cześć Polakow ciásną ścießką przez ony trudne mieyscá przebyłá/ á wozy y inße naczynia woienne miedzy woysko zßykowáne zá nimi ßły/ gdy on nagle y bez wieśći z wielkim gwałtem y okrzykiem/ y rożnogłośnym trąb/ surm y bebnow gránim/ hukiem y trzaskiem ná pierwey przepráwionych Polakow vderzył. Polacy záś strwożeni przygodą nową y niespodziáną/ gdy áni názad do swoich/ dla rzeki y zawády wozow wroćić sie mogli/ á rátunku sie máłego od nich spodziewáli/ iednák gwałt nieprzyiacielski iákokolwiek ná sobie zátrzymawáli. Co obaczywßy drugi vf Polski ostátni/ wnet opuśćiwßy strách y niebespieczność/ iedni w pław lod łamiąc/ á drudzy wozy swoie z gáci porzucawßy y poprzewracawßy przybyli spießno swoim ná rátunek/ y z nowu ogromną bitwe záczeli. Ale Xiąże Ostrozskie woyskiem przewyżßał Polakow/ k temu strwożonych/ y bez spráwy pomießánych y z rzeki wyieżdżáiących Russacy spráwni mieysc onych błotnych świádomßy/ zewßąd nágrzewáli/ bili/ topili/ y

Fiedko Kniąż Ostrozski Podole Polakom odiął.

Olesko wzięte.

Morákwá rzeká.

Zásadzká Fiedkowá.

Cromer: Trepidi nostri re noua & inexpectata.

Bitwá Kniáziá Ostrozskiego z Polaki.

Zła rzecz przed zwycięstwẽ nie dokonánym / do łupow się bráć. Crom. Deplorata res nostrorũ erat.

imáli/ á drudzy iákoby iuż zwycięstwo otrzymawszy/ do łupow się bráli/ y do wozow Polskich w rzece stoiących. Zła iuż byłá y práwie opłákána rzecz Polska/ gdy oto iákoby od Bogá rátunek im przyszedł, Bo Kemlicki niiáki Rotmistrz/ ze stem iezdnych żołnierzow iáchał był naprzod w piczowánie. Ten gdy vsłyszał z dáleká bitwę/ z trąbámi y grzmotem zbroy / wnet ono sto iezdnych zszykował/ á z wynioslym okrzykiem vderzył w tył nieprzyiacielom/ ktorzy się iuż ná łupach byli zábáwili/ á drudzy Polakow biednych bitwą dokonywáli. A ták y Russakow z Wołocháni iuż práwie zwycięscow strwożył / y swoim sercá y śmiáłości dodał / gdy y z zádu y z czołá znowu Polacy bitwę odnowili/ záczym Kniąż Ostroski z swoimi mniemáiąc iż wielka pomoc Polakom przibyłá/ począł obronną ręką/ co pierwey bił y gonił vstępowáć/ pierschnęli potym wszyscy gdzie kto mogł/ á Polacy ich áż do pułnocy/ ktora byłá ná ten czás zaroposwietna żadnego nieżywiąc gonili y bili. Iest to mieysce gdzie tá bitwá byłá mil wielkich 40. ode Lwowá/ á wżdy ktorego się dniá tá potrzebá stáłá/ to iest ostátniego Nouembrá/ gdy Krol w Kościele był we Lwowie / gdzie się przez wszystki dni modlił zá woysko swoie/ wiedząc z iáko potężnym y chytrym nieprzyiacielem bitwę miáło zwieść/ tegoż dniá wieść wszistko Miásto nápełniłá o zwycięstwie naszych / á niemożono wiedzieć ktoby tę nowinę przyniosł/ ták iż się ludzie prozną rádością zdáli weselić. Wielki to á záwżdy potrzebny fortel.

Polacy zwycięzeni/ zwycięscow pobili.

Chorągwi 12 wzięto [illegible]

Lecz iż wieść iest rzecz bárdzo prętka / czytay o tym Wirgiliuszá / y Iustinuszá Historiká o woynie Xerxessowey z Ateniensy etc.

Virg. Fama malum quo nõ aliud velocius vllum.

Dwánaście chorągwi odietich.

Potym názáiutrz rzecz wszystkę iáko się działá/ opowiedziano pewnie Krolowi / y Chorągwi dwánaście Wołoskich / Swidrigayłowych / y Kniáziá Ostroskiego z pogromionego woyská ich przyniesiono / ktore potym w Krákowie ná Zamku miedzy Krzyżáckimi ná znák zwycięstwá záwieszono / á Krol z Rycerstwem / y z Duchowieństwem we Lwowie Triumph obchodził nabożnie.

Tegoż czássu práwie druga wessoła nowiná Krolá vwesseliłá / Bo Kniąż Swidrigáyło máiąc wielką pomoc z Moskiewskiey Ruśi od Cieściá swoiego Kniáziá Borissá Twierskiego / Tákże z Połoczan / Smolenszczan/ z Kijowian y Wołyńcow woyská pięćdziesiąt tysięcy zebrawszy ciągnął inszą stroną do Litwy/ burząc/ y paląc co mu się náwinęło/ a gdy się położył obozem v Ośmiany/ Zebrał też Sigmunt przeciw iemu woisko z Wilnowcow / y z Trockiey / Grodzieńskiey/ Nowogrodzkiey/ y Zawiliyskiey y Zmodzkiey Slachty / ktorzy przy nim wiernie przestawáli / okrom Moniwidá Woiewody Trockiego sámego / y niktorych Pánow / ktorzy byli zá Swidrigaiłem. A gdy Sigmunt z swoimi vderzył ná Swiorigaiłá v Ośmiany leżącego / stáłá się ogromna bitwá z obudwu stron/ gdy obiemá potężnym szło o Stolicę Litewską/ Ná ostátek Sigmuntowá stroná Swidrigełowę przemagáć poczęłá / pierzchnęli Russacy Połoczánie/ Smoleńsczánie / y Twiercy po roznych polach / á Swidrigáyło koni przemieniáiąc w máłey drużynie áż ná Kijow ledwo vbieżał / ná plácu Swidrigełowych vfow dziesięć tysięcy poległo zábitych á 4000. poimánych/ miedzy ktorymi wiele było Pánow y Kniáziow Ruskich / Támże też poiman Dedigold y Kniąż Iurgi Siemionowic / y Fiedor Odzincewic / y Rombowd Márszałek Litewski/ y Moniwid Woiewodá Trocki/ ktorych dwu poslednich dawszy im winę zdrády/ záraz dał Sigmunt ściąć / ossądziwszy o nich práwo. A ná pámiątkę zwycięstwá zbudował Kościoł w Ośmianie Collegiatski y nádał. To tedy zwycięstwo Wielki Kniąż Sigmunt Jágełowi Krolowi oznaymiwszy/ znowu pacta vniey/ y stowárzyszenia Litwy z Polską odnowił. A Iágeło ná dzień Národzenia páńskiego do Krákowá zwycięstwem dwoim vcieszony piechotą wszedł stáruszek / y pierwey niż ná Zamek wstąpił / wszystki Kościoły Pánu Bogu dzięki czyniąc obchodził.

Bitwá Sigmuntowá z Swidrigaiłem

Swidrigaiło ná Kijow vciekł.

10000. Russakow porázonych

Jan Moniwid y Rombowd ścięci.

Tego

Tegoż roku gdy iuż Krol Jágełło dla ſtároſći prawie był y wzrok ſtrácił / á
Krzyżakow hárdych do ſłuſznego pokoiu przywieść nie mogł / wypráwił Sendi-
woią Oſtrorogá z wielkiey Polſki Slachtą / y z Czechámi Heretikámi do nowego
Márgrábſtwá / ktorą Ziemice y dwánaśćie Miaſt przednieyſzych y obronnych
pod Krzyżaki zá krotki czás wzięli / y oſiedli.

Sigmunt też wielki Kniąż Litewſki tegoż czáſſu zebrawſzy ſię z Litwą y
z Zmodzią / do Liſland wćiągnął / ktore przez dwanaśćie dni prętkimi zagony
burząc y plundruiąc / wielkie łupy y wzdobycz do Litwy bez odporu wyprowá-
dził.

Litwá Liſlenty burzy.

A w Ruśi ná Wołyniu Ryſko Kierdey Mąż w woynie ćwiczony / poráził
y poimał Hetmáná drugiego Swidrigayłowego Kniąźiá Noſſá / ktory był nie-
dawno Łucki Zamek vbieżał ná Swidrigáyłá. A ták y Łucko y Wołyń przez
tegoż Kierdeia z nowu było Litwie przywrocone. Ale ie potym Kniąż Oſtroſki
Fiedko vbieżał y oddał Swidrigayłowi.

Łucko dwá kroć raz po raz wzięte.

Tegoż czáſſu Polacy z Czechámi Pruſſy przez kilko Mieſięcy woiowáli / y
Pomorze prawie wſzyſtko zburzyli / Tczow ſpalili / gdźie więcey niż dźieſięć ty-
śięcy więźniow poimáli: Czechow ktorzy Krzyżakom przećiw Polakom ſłużyli
Cziapko Hetman Czeſki Polſki złożywſzy wielki ſtos Drew okrutnie ſpalił / wy-
rzucáiąc im ná oczy zdrádę / iż przećiw Polakom ktorzy ſą z nimi iednego ięzyká
y narodu zá Niemcámi walczyli.

Polacy Pruſſy burzą.

Tákże też Jan Straſz Freybiterow Krzyżáckich y Holándrow poimánych
w wielkim budowániu záczyniwſzy / á ſłomą oblokwſzy zápalił / á pánie / pánny
y biáłogłowſką wſzyſtkę płeć z vczćiwośćią przez Wiſłę przewiozwſzy wolno
odpuśćili. Spálili potym náſzy Oliwę Klaſztor bogáty / y Jáſieniec Zamek /
gdźie więźniow wſzyſtkich żadnego nieżywiąc poſiekli / mſcząc ſię Janá Lewi-
ná Wilcinſkiego w dobywániu Zamku zábitego.

Zburzyli potym prawie wſzyſtki Pomorſkie kráiny áż do morzá Polacy / á
gdy do morzá przyſzli / ták ſię rádowáli / iż y wodę z morzá á zwłaſzczá Czecho-
wie w Fláſzki / chcąc ią ná znák zwyćięſtwá do Domow nieść bráli. A Krzyżacy
zwątpiwſzy bárdzo o ſobie / vproſili ſtania pokoiu ná trzy Mieſiące. Więź-
niow też zacnieyſzych gdy ſię záś ſtánowić przyrzekli puſzczono / á proſtych knech-
tow Polacy y Czechowie po dwá złote ná okup przedawáli / álbo ná zamiánę
dawáli.

Cromer: Captiui binis florenis redempti.

Tegoż czáſſu Stephan Woiewodá Wołoſki / Krolowi Jágełłowi w So-
czáwie przy Poſłach Koronnych przyſięgę vczynił. A iżby ſię tym lepiey przyſłu-
żył / Tátarow ná Podole ciągnących poráził / y Bráſławiá Zamku pod Swi-
drigáyłem dobył / y oddał Krolowi.

Stephan przyſiągł.

Potym Krol Jagełło Stáruſzek poſpolite ruſzenie koronne vchwalił do
Prus ná zimę przyſzłą / ále gdy Slachtá bez żołdu zá gránice ciągnąć niechćiáłá /
á pieniędzy ktore ſą Neruus belli, iáko y v nas dziś nie było / poſtánowiono táki
ſpoſob / áby Woiewodowie káżdy w ſwym Woiewodztwie Slachćie o zápłáce-
niu żołdu przemyſláli / Czego gdy ſię dowiedźieli Krzyżacy / wnet do Królá
poſły wypráwili / á przyiąwſzy condicie podáne ktorych ſię pierwey wzbrá-
niáli / przymierze ná dwánaśćie lat vtwierdźili. W tenże czás Már-
ſzałek Liſlandſki był wypuſzczony z więzienia / á zá niego był
dány Fiedor Buczacki / ktorego był poimał Kniąż Fied-
ko Oſtroſki y do Lifland Miſtrzowi zá więź-
nią z roſkazánia Swidrigayło-
wego poſłał.

Spoſob ... nia żołdu

Przymierze z Krzyżaki.

O Burzeniu Litwy przez Swidrigayłá y o śmierći Królá Jagełá.

Rozdział V.

Egoż roku 1433. Swidrigáyłó Bolesław Brát Jagełow / máiąc ná pomoc woysko Liflandskie / Tátáry / y bárdzo wiele Ruśi Moskiewskiey / Twierskiey / Smolenskiey / Siewierskiey / Kijowskiey / y Połockiey ze trzemá wielkimi zagonámi do Litewskich ziem wćiągnął / burząc / paląc / siekąc / co mu się nawinęło / Kniąż też Fiedko Dimitrowic Koributowic Zbáraski / y Kniąż Noß z drugą strony Wołyń y Podole ktore było ku Polszcze woiowáli / y Zasław / Łucko / Brásław y insze Zamki wźięli. A Swidrigayło Miásto Wileńskie / Troki obote / Krewo / Mołodzieczno / Lidę / Eisiski / Merecz ze wszystkimi włośćiámi okrutnie wypalił y wypłonił / Slachtę poimáną ná pale wbijáiąc / czwiertuiąc. Potym Piotrá Mongerdowicá álbo Mondigierdowicá Hetmáná Sigmuntowego poráźił / y woysko Litewskie rozgromił / záczym Wielki Kniąż Sigmunt niemogąc mieć rátunku z Polski / á swoim nie bárdzo vfáiąc dla przyiaciół Moniwidowych y Rombowdowych / ktorych był dał stráćić w lássach / z żoną y z synem vciekał / á tylko vtarczkámi woysko Swidrigaiłowe z kątow trapił.

Swidrigáyło Litwę burzy.

Potym Swidrigayło wielką mocą ktorey mu záwżdy przybywáło ćiągnął do Witebská / ktory wźiąwszy przez podánie / poimał ná Zamku wyższym Kniąźiá Siemioná Holszáńskiego / y dał go vtopić w Dźwinie / ná ktorym mieyscu y dźiś kamień wielki stoi w Rzece z Krzyżem wyrzezánym zá Zamkiem / iákom sam widźiał / Roku 1573. Támże też poimał y Metropolitá Ruskiego Kijowskiego Haraszimá y dał go spalić.

Kiąże Holszáńskie y Metropolit hániebnie stráceni.

Z drugiey strony záś Kniąż Fiedko Koributowic Zbáraski / y Kniąż Noß Brześćia Litewskiego y Mielniká dobywáli / y iuszby obudwu Zamkow byli dostáli ále Mázurowie Litwie y Polakom z roskazánia Jagełowego ná odsiecz się gotowáli.

Tatarow też Prekopskich przywiodł był Swidrigayło zá wielkie podarki náiętych / áby oni zburzyli ostátek Ruskich ziem Sigmuntowi poddánych / ále Tatarowie skoro się dowiedźieli / iż Sigmunt Stolicę Wileńską Wielkiego Xięstwá Litewskiego zá przyiáźnią Królá Jagełá opánował / y z Polaki dobrze mieszkał / wnet odmieniwszy vmysł swoy / Swidrigełowe kráiny Kijowskie / y Czernihowskie zwoiowáli.

A tak w ten czás biedna Litwá y Ruskie ziemice dla Swidrigáyłowey niestworności zewsząd / y od swoich / y od Moskwy / od Tatarow / Wołochow / Liflantow / Prussow / od Polakow / Podolan / Wołyńcow / Smolensczan / srogo były vtrapione / y zwoiowáne.

A tym śmieley Swidrigieł ná ten czás Litwę woiował / iż wiedźiał być Sigmuntá w nienawiśći / v Pánow Litewskich dla ćięszkiego iego pánowánia / y łupiestw / też iż widźiał Polakow z Krzyżakámi zábáwionych / á brátá Królá Jagełá bárdzo stáre° / też się boiał przyiaciół pánow Litewskich pobitich / ktorych iákom

powiedźiał

powiedział dał był przed tym niedawno ſtráćić / iáko Janá Moniwidá Woiewodę Trockiego / y Rumbowdá / Márſzałká wielkiego ziemſkiego Litewſkiego / mężow w rádźie y w woynie dobrze zásłużonych / dawſzy im winę iákoby go wieli z ſtrony Swidrigiełowey zdrádźić.

Teyże Jeśieni Sigmunt zebrawſzy wielkie woyſko z Litwy / y z Polſki chcąc wetowáć ſzkod ſwoich nád Swidrigaykem / y Ruſkimi Xiążęty / ciągnął w Ruſkie páńſtwá / á Mśćiſław oblegwſzy dobył go zá czterzy niedźiele / potym zwoiowawſzy okoliczne włośći wrocił ſię do Litwy. Mśćisław Litwá wźięłá.

Potym roku 1434. Krol Jágiełło w zeſzłey ſtárośći ná proſbę Sigmuntowę do Litwy oſtáteczny raz przyiechał / A w Krinkách Sigmuntá ná Xięſtwie Litewſkim z zupełną mocą poſtánowiwſzy / y wielkie podarki od niego wziąwſzy / do Korczyná iechał / gdźie miał Siem przez wſzyſtek poſt wielki / z ktorego Seymu ná Concilium Baſilijſkie wypráwił / á ſam odiáchał do Krákowá. Potym do Grodká ná Ruś czterzy mile od Lwowá iáchał / gdźie miał przyiąć hołd y przyſięgę od Stephaná Woiewody Wołoſkiego / á w drodze według zwyczáiu w leśie ſłuchał Słowiká ſzczebiecżącego do pułnocy / á iż było láto nád zwyczay źimne / przeźiąbł / ſkąd wpadł w febrę / á przyiechawſzy do Grodká w wigilią Swiąteczną v ſtołu śiedząc / przy poſłach Woiewody Wołoſkiego ſrogo ſię roznimogł / Ták polećiwſzy Syny Panom koronnym / y teſtamentem Litwę y Polſkę rozpráwiwſzy / y Swiątośći Páńſkie przyiąwſzy / vmárł w poniedźiałek Swiąteczny oſtatniego dniá Máiá śiedmnaſtego dniá po rozniemożeniu / á w Krákowie pochowan w grobie Marmurowym / ktory y dźiś widźimy. Krolował lat czterdźieśći y ośm / y trzy Mieśiące / á iáko długi wiek miał niewiedźieć / lecz był ſtárſzy niż Witołd / ktory vmárł w ośmidźieśiąt lat wieku doſkonáłego. Jágiełło Krol vmárł. Wiek Jagełłow wątpliwy.

Ták on Krol święty w Grodku śmierći dług zápłáćił / Obyczáie Jágiełłowe.
 Męſtwem / cnotliwym żyćim z Herohy śię zbráćił /
 Słucháiąc ſczebiotánia Słowiká wdźiecznego / Słowiká rad słuchał.
 Szedł do chorow Angielſkich ſpiewánia wiecznego.
Zimno / głod / poſty znośił / w kożuchu báránim / Cierpliwość y Száty.
 Soboli / złotogłowu nievyźrzałeś ná nim.
 A był ták bárdzo hoyny iż wſzytko rozdawał / Z hoynośći Prodigum go zowie Miechouius.
 A z zyſkiem gdy co komu dał on dźień wyznawał.
Łowámi śię z młodośći áż do śmierći báwił / Łowy.
 A ſpráwiedliwość pretką káżdemu odpráwił / Spráwiedliwość.
 A niżli ná dwor wyſzedł trzy kroć śię vwinął
 W koło ná iedney nodze / by go zły raz minął. Zabobony.
Káżdy poſt w chlebie, w wodźie w nabożeńſtwie znośił / Poſty.
 A tego dał połowę kto go o co prośił / Spoſob dawánia.
 A dla tego ſowito muśiał wiecey prośić / Obyczay proſby.
 Kto chćiał połowę ſkutkiem proſby ſwey odnośić.
Winá / Miodu niepiiał ták trzeźwo żył záwżdy / Trzeźwość.
 Przezedni śię w Łáźni mył álbo ná dźień káżdy / Łáźnia y zwyczaie w niey winnikiem chwoſtá nie.
 A winnikiem śię chwoſtał mowiąc á / ie / ie / ie /
 Po Litewſku / á w cieple ná zwierzchnicy źieie.

Dar y oddárowánie. Artaxerxes. Postronnym hoyny. Oſpáłość. Vrodá.

Dar namnieyßy ták wdziecznie káżdego przyimował/
Iż w czwor ſpoſob ſowito hoynie oddárował/
Ná poſtronnych był hoyny/ Kościoły nádawał/
A czáſem áż ná obiad ledwe z łożá wſtawał.
Wzroſtu ſam był miernego/ twarzy/ ßyie długiey
Day nam Boże Jágiełki tákiey doſtáć drugiey
Ják tá Litewſka byłá ktora oświeciłá/
Polſke/ y w Litwie prawde Bożą rozmnożyłá.

Władisław trzeci Jagieło,

wic Krol Polski/ á potym y Węgierſki/ Roku Páńſkiego 1434. Kśięgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Paná Euſtáchiuſá Tiſkiewicá/ Woiewodzicá Smolenſkiego.

Ak gdy ſie Jágełá Krolá śmierć po wßiſtkim páńſtwie rozſłáwiłá/ wnet Zbigniew Biſkup Krákowſki z wielgo Polany w Poznániu mianowáli y wybráli ná Kroleſtwo Polſkie Władiſłáwá ſtárßego Syná Jágełowego/ ná co potym Pánowie y Rycerſtwo máłey Polſki/ áczkolwiek nierychło zezwolili. A był złożon dzień koronáciey ná Swięty Jákob Roku 1434. ná ktory ſię wielkość Pánow Duchownych y Swieckich y Rycerſtwá ziecháło do Krákowá. Sigmunt też Wielki Xiądz Litewſki ſam ná ten czás będąc chory/ y wielką niemocą złożony/ przyſłał zacnych Posłow/ z Pánow Litewſkich/ y Ruſkich z ſtrony ſwoiey ná onę Koronácią/ Toż też Woiewodá Wołoſki Stephan/ y Xiążętá Mázowieckie/ Semowit/ Kázimierz/ y Bolesław vczynili.

Electia Władisławá Jágełowicá.

A gdy iuß koronáciey dzień przyßedł ná świety Jacob/ wnet Spitko z Melſtiná/ y Derſlaus Ritwáńſki/ y Abram Zbáſki/ y Jan Straz z Kościelniká záſtáwili ſię y wzrußyli wielkie burdy mowiąc/ iż ſię niegodzi ták młodego/ á ießcze dziecięciá koronowáć/ ktory nie może ſtátecznie poprzyśiąc praw/ y wolności poſpolitych/ ále im to wnet Zbigniew Biſkup Krákowſki z inßymi Senatory rozwiodł/ gdy vkazáli kśięgi ſtáre piſáne Kroniki Polſkiey z Kośćiołá Krákowſkiego/ ná ktorych było wymálowano oſobę młodą á niezároſłą Kázimirzá wielkiego y ſpráwy iego zacne wypiſano/ ktory w tych leciech był koronowan.

Ták przeſtáli oni Pánowie wartogłowni więcey wichrzyć/ á tu może káżdy obáczyć z domowego przykłádu iáko iedná namnieyßa rzecz Hiſtoriy ſtárych więcey waży w poważnych/ á trudnych/ y wielkich rzeczach/ niż tyśiąc queſtiy Philozophow.

Ten máło nie podobna byłá y Henrikowá Coronácia gdy ſie

Potym przy koronáciey w niedzielę ná dzień S. Jacobá/ gdy iuż miano ná Władiſłáwá koronę kłáść/ nowe burdy powſtáły/ gdy Pánowie niktorzy y Posłowie ziemſcy roſterkliwi záwołáli/ iż ná to nie zezwalaią/ poniewaz bez ich woli

Krolá

Krolá koronuią. To wnet vhámowal Jan Olesnicki Głowacz Márszałek wielki/ ktory stronie przeciwney od Senatu powiedział/ iż ktoby zezwalał ná Władisławá Jágiełowicá/ áby wystąpił ná práwą stronę/ á ktoby rozumiał ináczey ná lewą/ to gdy vsłyszeli/ ostáło się iż wszyscy iednostáynymi głosy zá onym fortelem przyzwolili/ á Melstinski/ Sbąski/ y Strász/ ktorzy byli wysoko wstąpili/ niechcąc przyzwolić/ sromotnie ná doł zrzuceni. A iż się długo swárzyli/ Msza áż po południu byłá/ á koronácia przez Wociechá Jástrzębcá Arcibiskupá Gnieznienskiego ledwo się przed wieczorem skończyłá.

Swar wszczął o confederatią toto Religiey.

Fortel ná zezwolenie coronáciey.

Miechouius fol. 301. post meridiem missa incepta. Cromerus fol. 310. Sole ad vesperũ declinante.

Támże też ná tey Koronáciey Ruska y Podolska Sláchtá z Polską w iednákich wolnościach y práwach od nowego Królá byłá porownána y ziednoczona/ Bo przedtym Podolánie/ Wołyńcy/ Chełmiánie/ y Belzánie/ zdawná tę powinność czynić musieli/ iáko Długosz y Cromer lib. 21. piszą/ iż gdziekolwiek álbo kiedykolwiek Krol álbo Wielki Xiądz Litewski kazał im ná woynę iácháć/ tedy musieli/ bez żadnego żołdu/ też Zamki ziemskie budowáć y opráwowáć byli powinni/ á z káżdego sláiá zásianego roli ná kożdy rok Krolowi álbo Wielkiemu Xiędzu musieli dawáć dwá korcá owsá/ y dwá żytá/ y po czterzy grosze. Támże też Sigmunt Wielki Xiądz Litewski z nowu pácta odnowił Litewskie z Krolem nowym y z Koroną przez Posły.

N o Pod lanach y Wo tyncach

O rożnych Woynách w Litwie/ y poráżeniu Mistrzá Liflandskiego w Zmodzi/ etc. Roku 1434.

Swidrigieł wichrząc záwżdy zebrał się z Russaki/
Tákże z Mistrzem Liflantskim/ z Contory z Krzyżaki/
Ciągnął áż do Brásłáwiá burząc/ pałąc włości/
A nád własnym narodem vżywał srogości.
Lecz w ten czás z gwałtownych dżdżow były wielkie błotá/
Záczym Swidrigiełowá vstáłá ochotá/
Odciągnął do Połocká tám woysko odpráwił/
A Mistrz Liflantski kupem w Zmodzi się zábáwił.
A gdy z plonem wyciągał/ záraz ciemne lássy/
Ktore były legowiskiem źwierzow w one czássy/
Gdzie Niemcy mieli ciągnąć Zemodź podrąbiłá.
A gdy iusz w srzodek przyszli drzewá obáliłá.
Trzask y łom gdy się sosnia o dębinę wáli/
Krzyk mężow áż obłoki głosem przebijáli/
A Zmodź Niemcow ták kole/ bije/ wiąże/ siecze/
Aż krew po gęstym krzewiu y kłodzinách cieche.
Drugich drzewá okrutnym przywaláią pędem/
Leżą trupi oziebli przytłuczeni rzędem/
A ránni iecza Herr Gott Herr Gott nárzekáiąc/

O tym też czytay Długoszá y Cromerá lib. 21. y Miechowiuszá.

 Zmodź

Zmodź zás mus vsinus krzyczy w kąt ich náganiáiąc.
Y Reyterowie zbyli Frezow kosmonogich/
Y rystunkow woiennych/ strzelby/ satrow drogich/
Mistrz ránny ledwo vciekł/ zá czym Zmodzinowie/
Łup wszytek odgromili ná chytrym obłowie.

Krzyżacy Pruscy skoro vsłysze li o poráženiu Mistrzá Liflandskiego w Zmodzi musieli wziąć przymierze z Polaki/ y z Litwą.

A gdy ták zbici byli od Zmodźi Krzyżacy/
Juss mieli snádny pokoy od Prusow Polacy/
Wziąwszy spolne przymierze z młodym Krolem potym/
Zgruntowáli w pokoiu Polskie spráwy złotym.

O tym Dlugosus & Cromerus lib. 21. Fefellerat enim Crucigeros euentus Samogitici belli. Nam Liuonienses præda onusti è Samagitia reuertentes, in sylua quadam succisis arboribus, impediti à Samagitis & circumuenti magnaq; strage profligati erant, &c.

Fiedko Koributowic od Swidrigáiłá poimany.

W ten czás też Swidrigáiło Podole z Ruską y Moskiewską pomocą burząc poimał był Teodorá álbo Fiedká Koributowicá Xiąże Nieświeskie/ ktory był do Krolá przystał/ ále Polacy záraz Swidrigiełowi przez Michałá Buczáckiego odpor dáli/ y Kniáziá Fiedká Nieświeskiego/ przodká Xiążąt Zbáráskich wybáwili/ ktory Krolowi Władisłáwowi/ dobrowolnie Krzemieniec/ y Brásław podał/ Ale mu zásię ty Zamki Krol wrocił w dożywotne vżywánie/ gdy mu się z żoną y z dziećmi w obronę skutecznie podał/ Cromerus fol. 311. tego Fiedká iáwnie Ducem Nieswießensem zowie/ á dziś zás Nieśwież w Dom Rádziwiłow/ iáko iest wszystkich rzeczy odmienność/ przyszedł/ skąd się też zá priwileiem Cessárskim Xiążętámi ná Nieświeżu y Olice piszą.

O Poráženiu Swidrigiełowym z wielkimi woyskámi/ y vtopieniu Koributá/ Roku 1435. w dzień S. Simoná y o Hołdzie dwu Woiewodow Wołoskich.

Rozdział II.

POtym Swidrigieł z nowu w Witebsku mieszkáiąc/
Zebrał wszystkę Ruską moc/ y sąsiad wzywáiąc/
Z Kniáziem Twierskim/ z Moskiewskim/ y z Mistrzem Liflandskim
Ciągnął w Litwę y z Cárzem woiuiąc Kázáńskim.

Sigismundus Rot Slężak był wielki nieprzyiaciel Polakom/ bo go był Czárnkowski poimał/ gdy iáchał od Cesárzá do Witoltá.

Sigmunt Rot Slężak/ Polski prześládownik srogi/
Ktory w Polscze y w Litwie czynić był zwykł trwogi/
Przywiodł Swidrigáyłowi ná pomoc lud wielki/
Z Prus/ Z Czech/ z Sląská/ y strzelby rożney ristunk wszelki.

Oboz Swidrigełow pod Brásłáwiem Litewskim nád Jeziorem.

W tym Swidrigeł z Liflandskich y z Ruskich woysk zborem
Przyszedł pod Brásław ktory leży nád Jeziorem/
Tám się koszem w zagony rożno sląc położył/
A włásny Syn Oyczyznę włásną mieczem trwożył

Koribut

Koribut też przybył z Czech do niego z Slężaki/
A ták śie zßykowáli ná Litwe z Krzyżaki/
Burząc/ paląc wołośći srogo Sigmuntowe/
Litwe práwie zniſczyli przez woyny domowe.
Krol Włádsław ośm tyśiecy Polakow wypráwił/
A Iacobá z Kobylan Hetmánem vſtáwił/
Ná pomoc ich do Litwy posłał Sigmuntowi/
By ſkrętnemu odpárli ták Swidrigaiłowi.

Iacob Kobylinſki.

Sigmunt też woyſká swoie Litewſkie zßykował/
Y potrzeby do bitwy porządnie zgotował/
Syná swego Michałá Hetmánem vſtáwił/
Aby śie ták w Rycerſkim ćwiczeniu zápráwił.
W ten czás Wilkomeriey Swidrigeł dobywał/
Ktorą krzywym pusczim brzeg Swiętey otoczywał/
Kniáź Micháyło z Polaki y z Litwą przybieżał
Ná koß tám gdźie Swidrigieł z swoim woyſkiem leżał/
Sprawiwßy śie vderzył nań z wielkim okrzykiem/
A Polacy Vśárſkim z kopijámi ßykiem/
Przerwáli woyſká iego á Litwá záś z łukow
Szyie/ odzywa śie lás y niebo od hukow.

Bitwá Kniáziá Micháiłowá z Swidrigaiłem.

Titan w ten czás złoty woz swoy z Morzá wytaczał/
A promienie ogniſte po Niebie rozwłaczał/
Gdy Kniáź Michał trzy vphy zbił Swidrigiełowy/
Pełne polá pobitych/ pełne trupow rowy.

Práwie gdy Słońce wschodziło Swidrigaiło porázony.

Polacy też Liflantow/ y Czechow przerwáli/
Koributá z Sigmuntem Rotą záś poymáli/
Micháłá Wiązemſkiego też Kniáziá zábito/
Támże Járosław Twierſki Kniáź dał śmierći myto.
Miſtrz Liflantſki z Marßałkiem swym poległ zábity/
Y wßyſtká moc Liflantſka ległá z Moſkowity/
Wielkość ich w Swiętey rzece z końmi potonełá/
A wodá zmießána z krwią pobitych płynełá.
Inßych Kniáziow czterdźieśći w poboiu poymano/
Iednych więzieniem/ mieczem/ drugich pokarano/
Tám Koribut vtopion z Rotem w Swiętey rzece/
Drugich wiedźiono rzedem powiązawßy rece.
Swidrigieł w máłym poczćie ledwe vwiozł mydło/
A więźniow ták pędzono do Wilná iák bydło/
Sigmunt Smoleńſk/ Połock wziął/ y Kijow tą ſprawą/
Swidrigieł do Wołoch zbiegł máiąc nań myſl krwáwą.

Sigmunt Koribut y Sigmunt Rot poimani Twierſki y Wiazemſki Kniáziowie zábici.

Crom: ibi robur omne Liuonienſium cum Magiſtro et Marſalko concidit, &c.

Sigmunt Koribut Dimitrowic Kniáź Zbaraſki/ ktory śie też zá Krolá Czeſkiego nośił/ y Sigmunt Rot Slężak vtopieni w Swietey. Miechoui. fol. 307. lib. 4. Crom fol. 312. lib 2.

Sigmunt potym zwyćięſtwie Ruſkie Xięſtwá odzyſkał.

Miechouius piſze / iż ſiedm lat pásł Owce w Wołoſzech.

Támże wełnonoſzne pásł kilko lat Czábany/
Tu obácz iák przygodá mieni wielkie ſtany/
Z Xiążęciá wnet Skotopás/ ſzczęście ſie ták wyże/
Dziś Creſus/ iutro Irus/ głaſzcze/ zás vbiie.
Nie dufay nigdy w ſzczęściu/ nie roſpaczay w ſmutku/
Bo ty dwie rzeczy fatum wiedzie k ſwemu ſkutku/
Gdyż nieczoſána Cloto wſzytko dziwnie mieſza/
A ná cieniuchney nitce ludzkie ſpráwy wieſza.

Irus inest Subito / qui modo Cresus erat

Policrates bárdzo ſceſliwe Xiąże ná wyſpie Samos/ gdy zá ſzczęściem ſwoim wiele inſzych wyſpow y kráin opánował/ á prágnąc áby go też kiedy áby raz nieſzczęście potkáło/ pierścień bárdzo wielkiego koſztu w morze wrzucił / ktory w vłowioney rybie záráżem nálazł/ á wżdy potym wiſiał/ także Creſus od Cyruſſá zwyciężony etc. O czym czytay Herodotum, Iuſtinum, Xenophontem, Plutarchum &c. Strabonem Libro 14. Volateranum lib. 18. etc.

Policrat ſzczęścia kuſząc/ pierścień w Morze wrzucił/
Ktory mu w vłowioney rybie wnet ſie wrocił/
Skąd ſzczęściu hárdzie vfał / lecz go wnet zdrádziło/
Bo go ná ſzubienicę potym wprowádziło.
Ták też y náſz Swidrigieł w ſwym ſie ſzczęściu ſpárzył/
Gdy pod Wilkomierią boy mu ſię nie zdárzył/
Wſzytkie Xieſtwá ktore miał ná Ruśi vtrácił/
A ſam ſie z Haydukámi łupem żyiąc zbrácił.

A tu Cromer wątpliwie piſze o vtopieniu Koributowym: *Tametſi de Coributo (ſcilicet aquis ſuffocato) fama uariat, nam & ueneno in medicamentum infuſo à Sigismundo extinctum eſſe uulgatum eſt.*

Ceſarz Sigmunt ktory był Swidrigiełá ná tę woynę prożnymi obietnicámi pobudził przeciw Wielkiemu Xiędzu Sigmuntowi/ przyſłał poſły ſwoie do Krolá Władisłáwá Jágiełowicá do Krakowá zá Swidrigiełem proſząc / ále ſie iuż byli tą woyną dobrze roſtrzygnęli / gdy Swidrigiełá Sigmunt wypędził. Poſzło było w ten czás wielkie Xieſtwo Litewſkie ná Hoſpodárſtwo Wołoſkie.

Burdy Wołoſkie.

Tegoż roku Heliaſz Woiewodzic Wołoſki vciekł táiemnie z Zamku Sierádzkiego/ ná ktorym był chowan pod ſtrażą Piotrá Száfráńcá / gwoli Stephanowi Brátu / á przyſzedwſzy do Wołoch/ záráżem woyſko ná brátá Stephaná zebrał/ zá czym ieden drugiego wyganiáiąc/ wſzyſtkę Wołoſką ziemię krwią oblel. Aż potym roku 1436. Krol Władiſław obudwu przez poſły pogodził/ y rozdzielił im ná dwie części Wołoſkie kráiny/ Stefan wziął zá vdział Biáłogrod z portem Morzá czarnego / Tehinią / Kilią/ Siliſtrią / y Obłucicę / ktore dziś Zamki / iákom ſam widział / Turcy opánowáli. Heliaſz zás otrzymał tę ſtronę od Nieſtru/ Chocim/ Szocáwę/ Iaſſi (gdzie dziś Stolicá z Soczáwy po zábitym Deſpocie przenieſiona) Breilow/ Berlad/ Vſzi/ Tehucz/ etc. Ktore Miáſtá przy mnie był Iwonia wypalił roku 1573.

Hołd y Tribut Wołoſkiey ziemie/ O czym czytay Dlugoſzá y Miechowiuſzá lib 4. cap. 53. etc.

Ták potym przyiáchał Heliaſz do Lwowá / gdzie z części tey Wołoch Krolowi Władiſłáwowi Hołd vczynił / y dań ná káżdy rok z teyże części poſtąpił / naprzod dwie ſcie wozow wyżiny ryby Dunayſkiey/ cztery ſtá Wołow do Krolewſkiey kuchniey/ y cztery ſtá ſzárłatnych ſzat álbo purpurowych / y ſto koni / zá pewny tribut/ á Krol mu poſtąpił Zamku Hálickiego dla chowánia ſkárbow. Stephan zás miał płácić z drugiey części 5000. Złotych czerwonych ná káżdy rok / á 400. konnych ná káżdą potrzebę Krolowi ſtáwić / á to dziś wſzyſtko Turcy oziężeli.

O vpámiętániu Swidrigiełowym/ y iego nędzy/ Rozdział III.

ROku Páńskiego 1437. Xiążę Swidrigayło gdy wßystko przez swoię niestworność vtrácił/ nie wczás ná stá-rość tego żáłuiąc do Krakowá 13. dniá Augustá obecznie z pokorą przyßedł/ prosząc Królá Włádisławá/ y Pánow Koronnych/ áby go w łáskę przyięli/ á z Sigmuntem Brá-tem Stryiecznym Wielkim Xiędzem Litewskim ziednáli/ iżby wżdy w Litwie gdziekolwiek iáki kącik spokoyny ná stárości podporę otrzymał.

Dlugoß & Miechouius lib. 4. cap. 56. fo. 508. Crom. lib. 21.

A ták tą vkłádnością/ y pokorą swoią poruszył był Swidrigieł Królá y wßytkich Pánow Koronnych/ gdyż y Łucko ktore ießcze ná ten czás trzymał/ oddał do Korony Polskiey. Ale Sigmunt postawßy posły swoie Litewskie do Krakowá/ nie dał ná zgodę z Swidrigiełem y słowá rzec/ grożąc się z Xięstwem Litewskim rozłączyć od Polski/ ieśliby Swidrigáyłá chciał Krol ná Xięstwo Ruskie przełożyć.

Ták tedy biedny Swidrigieł gorzko ná swoie nie wczás ony burdy z słozámi płácząc y nárzekáiąc był z Polski wypędzon iáko nieprzyiaciel/ iż się y tám y sám własnie iák on Jowinianus Cesarz/ álbo Krol nábuchodonozor/ ná ostá-tek iákom pierwey pisał/ musiał pásć Owce w Wołoßech przez siedm lat. O czym też Miechouius piße/ będąc pierwey Wielkim Xiędzem Litewskim/ y Ru-skim/ y Zmodzkim. A Łucko od niego podáne Krol Sigmuntowi/ y Xięstwu Li-tewskiemu wrócił ze wßystkim Wołyniem/ pod tą condicią/ áby po śmierci Si-gmuntowey záś było y z Wołyniem do Korony przywrocono. Dowgierd też bę-dąc ná ten czás vczynionym Woiewodą Wilenskim y Stárostą Łuckim przisiągł imieniem wßystkiey Litwy/ po śmierci Sigmuntá Wielkiego Xiędzá/ Wilenskiego Zamku żadnemu inßemu nie podawáć/ iedno Włádisławowi/ y iego Následní-kom Krolom Polskim. A tu Czytelniku obacz/ iż Dawgerd y teras iest Woie-wodą Wilenskim/ ktorego ono Polacy byli poimáli/ wyzwawßy go z Kámień-cá Podolskiego po śmierci Witołtowey/ przeto nie był zábity w on czás/ iáko Látopiscze świádczą/ poniewaź teraz żyw iest/ á Piotrowinem nie mogł być/ wyiąwßyby to był powinny álbo Brát tegoż imienia y Fámiliey.

Swidrigayło pásł Owce 7. lat w Wołoßech áż do podniesienia ná wt: Xięstwo Lit: Kázimierzowo/ ktoro go záś w łáskę przyiął.

Roku záś 1437. Sigmunt Cesarz Krol Czeski y Węgierski iádąc z Pra-gi vmárł w Znoymiey/ y pochowan w Wárádzyniu. A ná iego mieysce wstą-pił Albricht Xiążę Rákuskie. Czechowie záś niktorzy posłáli do Królá Pol-skiego Włádisławá/ áby im zá Páná vstáwił Brátá Kazimirzá/ ktoremu było trzynaście lat/ zwłascżá Taborowie Heretici/ ktorych byłá moc więcża/ drudzy też Królá Rzymskiego Albrichtá wybráli/ ktorego Prázánie przez Filibertá Bi-skupá Konstantieńskiego w Prádze koronowáli. Dla tego Krol Włádisław Brátá swego Kazimirzá z Woiewodą Poznáńskim Ostrorogiem Sędiwoiem/ y z Janem z Tęczyná Woiewodą Sendomirskim posłał do Czech/ dawßy im lu-dzi niemáły poczet/ ktorzy w Czechách skaráli tych ktorzy ná Kazimirzá nieprzy-zwaláli. A ták Albricht wezwawßy ná pomoc Xiążąt Niemieckich/ tákież Elektorow/ y Węgrow/ y inych/ ciągnął do Taboru z trzemidziesty tysiąc ludzi/ gdzie Polskie woysko leżáło/ ktorych też mogło być czternaście tysiąc/ k temu

dobrze

dobrze okopáni byli / tám ná káżdy dzień hárce czynili / Taborzánie z gory Polakom byli ná wielkiey pomocy / przeto ich nie mogli pożyć / Ale głodem ſtrapione obie woyſce będąc / ruſzyli ſię precz / Albricht do Prági / Polacy do Taboru.

Władisław ſam do Czech.

Władiſłáwá potym Królá ſpráwili Woiewodowie przez liſty o wielkiey mocy Albrichtowey / przeto Władiſław zebráwſzy woyſko Polakow y Litwy ciągnął do Czech przez Sląſko / A gdy było v Opáwy / przyiechał k niemu Jan z Tęczyná Woiewodá Sędomirſki / powiádáiąc iż ſię woyſká precz ruſzyły / Krol Władiſław záſię ná zad ciągnął czyniąc w Sląſku wielką ſzkodę.

Spicko z Melſztiná / y Derſław Ritwiánſki zhárdziáwſzy z wielkich bogactw y máiętnośći / w Polſzcze broili / Tátárowie też Záwolſcy do Podola z Sachmatem Cárzem wtárgnąwſzy wielkie łupy y polon wzięli roku 1438. á gdy wyciągáli zebráwſzy ſię Slachtá Ruſka / y Podolſka ſtoczyli z nimi bitwę / ále w złym á błotnym mieyſcu / przeto od Tátárow przemożeni / gdzie moc wſzytká Slachty Podolſkiey / y Michał Buczácki / Stároſtá Kámieniecki polegli.

Włodek dziwną cierpliwośćią żywot záchował.

Tám niiáki Jan Włodek Slachćic zacny Herbu Sulimá / znák pámięći godney cierpliwośći okazał / gdy będąc wielkośćią ran zemdlony między trupámi ſię vtáił / A gdy go Tatarzyn z ſzat odzierał / iáko vmárłego / bo żadnego nie żywili / ták w ſobie duch żywiący zátrzymał / iż gdy mu z nog nożem vbránie Lundſkie proł y z ránámi częſtymi obrzynał / y pálec ná ktorym miał Sygnet vćinał / áni ſię ruſzył / á niewymowną cierpliwośćią żywot záchował / o ktorym Długoſz piſząc powiáda / iż go ſam widział z pálcem vćiętym / y z nogámi według ſzwu vbránia poprotymi / *Egregium fortis uiri facinus, tolerantiaeq; exemplum ſingulare*, Cromerus dziwuiąc ſię to być świádczy.

Władisław ná Kroleſtwo potwierdzon.

Tego też Roku ná Seymie Piotrkowſkim w Mieſiącu Grudniu / Krol Władiſław Jágiełowic był ná Kroleſtwo Polſkie ſkutecznie potwierdzony / y z opieki wypuſzczon / gdyż iuſz miał lat piętnaśćie / w ktorych lećiech poſpolićie v Polakow opiekunowie vſtawáią / á práwá y wolnośći wſzytkim Stanom Duchownym y Swieckim poprzyſiągł czwartego roku po koronácyey.

Sigmunt też Wielki Xiądz Litewſki z Pány Rádnymi vgodę poſtánowioną przez Jágiełá y Witołtá Litwy z Koroną Polſką odnowił / y zapiſem potwirdził.

Eugenius Papież od Concilium Baſileyſkiego złożony.

W tenże czás Concilium Baſiliyſkie ácz ſię z Ewgeniuſem Papieżem niezgadzáło / y z vrzędu go zrzućiwſzy / inſzego wybráło / wſzákże przez Poſły o pokoy między Krolem Polſkim / y Ceſárzem Albrichtem Czeſkim / y Węgierſkim Krolem ſtáráło ſię / áby tym śnádniey mogli dáć rátunek Grekom / y Węgrom od Turká vćiśnionym / á gdy Poſłowie z obudwu ſtron o pokoy z Polaki tráctowáli / dla hárdośći Niemieckiey nie mogli nic pewnego ſkończyć / tylko ná czterzy Mieſiące przymierze wzięli / ále iednák w ten czás był pokoy od poſtronnych nieprzyiaćioł.

O burdách

O burdách w Polſzcze przez Melſztyńſkiego/ y przyięciu Korony Węgierſkiey.

Rozdźiał IIII.

Wotym Krol Władiſław Jágiełowic złożył Siem w Korczynie álbo w Nowym Mieśćie nád Nidą roku 1439. ná ktory gdy ſię wiele Pánow Polſkich y Ruſkich ziecháło/ y od Sigmuntá Xiędzá Litewſkiego Poſłowie/ Spitko z Melſztiná zebráwßy potáiemnie woyſko niemáłe z przyiaćioł zá pieniądze/ y z poddánych chłopow ſwych wołośći/ á zßyko wáwßy ſię zbroyno v Piáſkow więtßych wśi ſwoiey/ gdźie mi iego okop Pan Czechowſki dźiśieyßy z iego Fámiliey potomek vkázował/ wiechał gwałtownie bez wieśći w Nowe Miáſto/ tám goſpody Biſkupá Włádiſłáwſkiego/ y Mikołáiá Łáſockiego Dźiecaná Krákowſkiego/ ráno gdy wßyſcy ießcze ſpáli wyłupił. To też Klaſztorowi vczynił ßukáiąc tám Janá Koniecpolſkiego Kánclerzá/ y Janá Oleśnickiego Márßałká/ ná ktorych miał wárk/ ále oni zá przeſtrzeżenim vſtąpili/ to zbroiwßy z Miáſtá wyciągnął/ á przećiwko gdźie Nidá w Wiſłę wpada/ począł ſię z woyſkiem obozem otoczywáć y okopywáć/ gdźiem y dźiś tego znáki iáſne widźiał/ y znáć tám iż dobrze wał ſypiąc robili/ ále nic tego dorobił/ záraz wßyſcy co około Królá byli ná woyſko iego gwałtem vderzyli niezbroyni ná zbroynych/ á ſtráćiwßy bitwę Spitko w pirwßym potkániu meżnie ſię záſtáwiáiąc vmárł/ zá czym inßy bez wodzá pierzchnęli. Krol chłopkom wołośći iego/ ktorzy to muśieli z przymußenia zá Pánem czynić/ przepuśćić kazał/ wßákże ich wielkość zá gwałtem w Nidźie rzece ktorą zá ſobą mieli potonęło/ ná Spitká ießcze ſię rucháiącego wyrok vczynion/ y czći iáko wzburzyciel/ y zgwałćićiel poſpolitego pokoiu odſądzon/ trzy dni nági y niepogrzebiony iáwnie leżał. A Rapſztin Zamek iego ná ſię Krol wziął/ tylko Melſztiná żenie iego zá prośbą Krol pozwolił/ á iż to iáko powiedano z ßaleńſtwá vczynił/ tedy ná żądánie Pánow Rad/ Krol/ áby to potomkom iego nie wádźiło/ decretowi ſwoiemu o odſądzeniu czći zfolgował.

> Pan Czechowſki z Tarnowá Hrabiá.
>
> Spitko Melſztinſki zábity/ y czći odſądzon.
>
> Ná potomki Melſztinſkiego o cześć wzgląd.

W wielkiey też Polſzcze ná ten czás nie mnieyße záburzenie było/ przez Abráhámá Zbąſkiego/ ktory Czechow Heretikow przechowywał/ y s nimi przeſtawał/ wßákże Biſkup Poznáńſki zebráwßy bliſko tyśiącá iezdnych ná Zbąßynie go Zamku obległ/ á przymuśił męcą/ gdy ná klątwę niedbał/ iż mu pięć Xiędzow Czechow wydał/ ktorych iáwnie w Poznániu ſpalono/ Sam też Zbąſki z fráſunku w rychle vmárł. Ták ći dwá gwałtownicy pokoiu poſpolitego/ żywotá dokonáli/

> Zbąſki w wielkiey Polſzcze broi.

Tego też roku ná Concilium w Florenciey ná ktorym był Ceſarz y Pátriarchá Conſtantinopolſcy/ y Prełatowie ſtárßy z Greciey/ vſtáłá ſię iedność vżywánia Ceremoniy w Kośćiele Rzymſkim y Greckim/ ále to nie długo trwáło. Támże Zbigniew Biſkup Krákowſki/ y Iſidor álbo Sidor Metropolit Kijowſki Cardinałámi byli poczynieni.

> Zbigniew Krákowſki/ Sidor Kijowſki/ Cardinałowie.

Tegoż Roku gdy Albricht Ceſarz Krol Węgierſki y Czeſki z płynienia żywotá vmárł/ zoſtáwiwßy żonę brzemienną. Węgrowie vważáiąc gwałt woyny Tureckiey/ vrádźili wziąć ná Kroleſtwo Włádiſłáwá Jágiełowicá Królá Polſkiego/ Wyprawili tedy do niego Poſły zacne z Rády koronney/ y od

> Albricht Ceſarz vmárł obiadwßy ſię báb y grzybow.

Miast Węgierskich / Jana Biskupa Signienskiego / Matka z Taloncżu Dalmatskiego / y Karwackiego Bana / Emerika Marcella Ochmistrza dworu Krolewskiego / Janusza Pereniego / y Ladisława z Paloncżu / ktorzy przyiachawszy do Krakowa sprawili poselstwo w Kościele na Zamku do Krola Władisława od wszytkich stanow / żądaiąc go na Krolestwo Węgierskie / Dalmatskie / y Karwackie. Tam Panowie Koronni niktorzy mu odradzali / aby Krolestwa ofiarowanego nie przyimował / a na swym przestał / uważaiąc w tym trudność dwoiego państwa rządzenia / y gwałt woyny Tureckiey wieczny. Ale Panowie drudzy odrzuciwszy ofiarowanie Tureckie / y strach ich woyny na strone / przewiedli dla ozdoby y sławy Polskiey / tudzież dla snadnieyszego pokoiu od Turkow za cudzą ściąną / iż Władisław Krolestwo Węgierskie przyiął.

Byli też na ten czas w Krakowie posłowie od Tureckiego Carza Amurata / ktorzy trzy Miesiące odprawy czekali / bo byli przyiechali ieszcze za żywota Albrichta Cesarza / obiecuiąc Władisławowi Krolowi Polskiemu na pomoc sto tysięcy woyska / y pieniedzy co potrzeba na żołnierze / iesliby począł woyne (ku ktorey się było nachyliło) z Cesarzem Albrichtem o Krolestwo Czeskie.

Patrz Tureckie go ofiarowania aby się sami Chrześcianie iedli.

A tak o świętym Woyciechu Roku 1440. wyiechał Władisław z Krakowa do Węgier przez Sądecz z wielkością ludzi Polskich / w Sobotę S. Troyce / a gdy wiachał na Budzyń / od Węgrow był przyięt poczciwie / a w ten czas Krolowa Węgierska Albrichtowa Cesarzowa Elżbieta porodziła Syna / ktoremu dano imię Ladisław / ta ukradszy Koronę / zarazem go kazała na dzień Swiąteczny Dionizemu Kardinałowi w Białogrodzie koronować / także y Dziecię y Koronę potaiemnie zasłała do Rakus / y dała ku wychowaniu Fryderikowi Cesarzowi powinowatemu swemu.

Korona Węgierska tako przedtym Polska ukradziona.

Ale Panowie Węgierscy / ziachawszy się na Budzyń / chcieli koronować Władisława na Krolestwo Węgierskie / tam gdy Korony nie nalezli / nie chcieli nigdzie puścić z Miasta Ladisława Gary / takież Dionisiusa Kardinała / y drugich co byli z strony Krolowey przyiechali na gleycie / aby Zamek Wyszegrod podali / a Koronę wrocili / ktora była poruczona Garze przerzeczonemu.

Tak Gara gdy musiał z Arcibiskupem przysiądz Władisławowi Krolowi Polskiemu / wnet wszyscy z wielkim triumphem do Kościoła go prowadzili / tamże go Arcibiskup Dionisius według zwyczaiu Węgierskiego na ramiona swoie wziął / y podniozwszy obwołał go być Krolem Węgierskim / Karwackim / y Dalmatskim. Iachali potym do Białogroda na koronacia z Budzynia: Tam gdy Gara po Koronę szedł na Wyszegrod nie nalazł iey w skrzyni / bo ią była przez iego wiedzenia Krolowa ukradła / dla tego był Władisław koronowan z Swiętego Szczepana głowy Szałbatka Koroną w Białogrodzie na dzień S. Alexego. A stąd były wielkie rożnice miedzy Krolową Elżbietą / a Władisławem Krolem Węgierskim.

Władisław koronowan Koroną z szałbatki S. Szczepana.

Ozabiciu

O zábiciu Sigmunta Wielkiego Kiedzá Litewskiego przez Kniáziá Iwaná Czártoryskiego 1440. á od stworzenia Swiátá 6948.

Rozdział V.

Igmunt Kieystutowic Kniáź Wielki Litewski/ po onym zwycięstwie nád Swidrigaykłem otrzymánym/ gdy Swidrigayłá z páństwá wygnał/ y Smolenskie/ Podolskie/ Kijowskie/ Połockie/ Witebskie/ Mscisławskie etc. Xięstwá Ruskie iemu przychylne częścią mocą/ częścią przez podánie pobrał/ á Koributá/ Moniwidá/ y Rombowdá/ ktorych się też obawiał/ potráćić dał/ począł tym pilniey przemyśláć/ áby ostátek tych/ ktorych moc podeyrzáną rozumiał/ wygłádził/ skąd potym pochodnią łákomstwá (ktore gdy mu raz wodzy popuści miáry nie ma ani się vhámowáć da) zápalony/ vdał się ná okrutne tyráństwo/ áby tylko sam ná wszystkim według woley swey pánował/ á żeby żaden nic własnego w Wielkim Xięstwie Litewskim nie miał/ tylko to komuby on sam co do łáski dał/ áby ták sobie wszystkich zniewolił. Tyráństwo Sigmuntowo.

Naprzod tedy Moniwidowi y Rombowdowi wielkie máiętności y skárby pobrał/ potym Iuriá Lingwieniewicá Xiążę Mscisławskie poimał y osádził go w Trokách/ á wszystko Xięstwo Mscisławskie y skárby iego wziął ná się. Tegoż też czássu poimał ná Kopylu Xiążę Olelká Włodimirowicá Olgerdowicá Synowcá swoiego/ z żoną Anhinią/ y z Synámi Siemionem y Michałem/ á wziąwszy Kopyl zamek/ y wszystki Słuckiego Xięstwá włości vrzędnikámi swoimi/ ktorych był z Másztálerzow y chłopow gwoli swoiey náczynił/ osádziwszy/ wsádził do więzienia Xiążę Olelká w Kiernowie/ á żonę iego Xiężnę y dwuch Synow/ Siemioná y Micháyłá do Vciany ná więzienie tákże zásłał/ dawszy im wszystkim przyczynę niewinnie/ iż się ná niego z Swidrigaykłem znowu buntowáli. Xiążę Słuckie poiman.

A mysląc ieszcze inszych Kniáziow y Pánow wygubić y wytráćić/ złożył Siem wálny w Trokách/ ná ktorym miał wszystkich sobie podeyrzánych poimáć y wytráćić/ A ná ich mieysca/ páństwá/ y vrzędy/ chłopy/ niewolniki/ y záuszniki swoie przełożyć/ ktorzyby záwżdy według woley iego skákáli. A záwżdy sam z okná ná Miásto Trockie pátrząc/ gdzie wiecey mieszkiwał/ gdy vyrzał áno dwá álbo trzey gadáią/ wnet do siebie pozwánych/ pytał poiedynkiem/ o czymby rozmawiáli/ á ieśli się w czym ktory namniey potknął/ dał wszystkich zárázem bez práwá potopić/ y tym sposobem gdy nikomu nie wierzył/ y wszystki rozmowy o sobie być mniemał/ á wszystkich się boiał (co iest własność káżdego Tyranná) dał bárdzo wiele Slachty y pospolstwá Litewskiego potráćić. Pozwał tedy ná on Siem do Trok mandatem Kniáziow inszych y Pánow niktorych. Ale Kniáź Iwan Czártoryski Olgerdow Wnuk á iego Synowiec/ Brát stryieczny Xiążęciá Olelká Kopylskiego álbo Słuckiego/ tákże Dawgerd Woiewodá Wilenski/ y Lelussá Woiewodá Trocki/ karząc się y będąc ostrożnieyszy cudzą á świeżą inszych przygodą/ poczęli o sobie przemyśláć/ áby w nágotowáne sidłá nie wpádli/ przeto poczęli rádźić wespołek/ iákoby mogli Wilenskie y

Okrutne przedsięwzięcie Sigmuntowe.

Cato: Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Czytay też o tym Salustiú in Iugurta &c.

Rádá Czártoriyſkiego ná Sigmuntá.

lenſkie y Trockie Zamki/ vbieżeć/ á ná Swidrigáyłá w Wołoßech ſię ná ten czás tułáiącego ony trzymáć/ Sigmuntá záś y z Synem iáko Tyrrannę ktorymkolwiek obyczáiem zádłabić/ y zátráćić.

Był Skobieiko Kijowiánin v Sigmuntá Száfárzem/ y Koniußym záraz ná dwu vrzędach/ tego tedy wielkimi obietnicámi námowili/ iż ſię z nimi ná zábicie Páná ſwoiego ſpiſſał/ y ſprzyſiągł/ á naprzod zgotowawßy trzy ſtá wozow ſiáná/ zákryli w nich po dwu zbroynych/ y posłáli ich do tegoż Skobieyká do Trok (máiąc iuß z nim ná to zmowę) iáko do Koniußego ſiáno Dziakelne z włości ná konie Wielkiego Kniáziá wybráne/ á ſam Kniáz Czártoriyſki Iwan/ z Dawgerdem y z Leluſſą Woiewodámi/ przyiáchawßy pod Troki/ w Sobotę w nocy ná Niedzielę Kwietną/ zostáwili poczty ſwoie w owym leſie/ ktory y dziś widzimy tuż przed Zamkiem nád Jeziorem/ á ſámi nieznacznie weſli z kilkądzieſiąt ſług do Zamku ráno ſkoro bramę otworzono/ á oni drudzy w ſieniе iáko w koniu Troiáńſkim ná zmowie po gotowiu leżeli/ owi też iáko Boiárowie y ſłudzy Wielkiego Kniáziá po Zamku chodzili. A ták nie długo rádząc ſkutkiem vmyſł przedsięwzięty potwierdzili.

Fortel ná zábicie Sigmuntá.

Virgil. lib. 2. Æneid.

Niedźwiedzicá omyliłá.

Miał Sigmunt W: Kniáz Litewſki Niedźwiedzicę ták z młodu vgłáſkáną y w domu wychowáną/ iż záwżdy przy nim v łożká ná pokoiu iáko pies legáłá/ á gdy wyßłá ná dwor/ záś miáłá zwyczay nogą drapáć we drzwi/ gdy chciáłá do Páná wniść. A w ten czás práwie gdy Słońce weßło/ tá Niedźwiedzicá po Zamku chodziłá/ z pokoiu wyßedwßy/ ná ktory pokoy do Wielkiego Kniáziá rzadko kogo pußczano/ bo był Melankolik/ y ludzi nie rad widział przy ſobie/ á w ten czás iáko w Niedzielę Kwietną ráno ſam ná pokoiu Mßey ſłuchał. Przeto Kniáz Czártoriyſki kazawßy drugim záczynić Zamek/ ſam drápnął we drzwi pokoiowe iáko Niedźwiedzicá/ á gdy mu otworzono/ wnet krzyknąwßy z kilkiemnaście ſług ſwoich zprzyſiężonych/ y z Kobieykiem Kijowczykiem zdraycą Páná włáſnego wſkoczył do pokoiu/ y záwárł zá ſobą/ oni też właſnie iáko z koniá Troiáńſkiego w Troicy wyſypáli ſię z wozow trzech ſet ſiáná/ y opánowáli Zamek Trocki wielki przy Mieście/ á Kniáz Iwan Czártoriyſki wyrzucáiąc z furią popędliwą ſámemu Sigmuntowi Wielkiemu Xiędzu tyráńſtwo/ y iego nieſpráwiedliwe/ á nieſłußne dla wygłádzenia Domow Xiążęcych/ y Slachty Litewſkiey/ Seymu onego złożenie/ vchwycił go zá gárdło/ y vderzył o ziemię/ Skobieyko záś Kijowczyk/ iego włáſny Koniußy/ porwawßy widły żeláżne z kominá/ vderzył go w głowę/ áż mozg ná ściánę y ze krwią ſkoczył/ ktorey krwie znák mnie vkázowano w tey wieży Roku 1576. W tym Sławko Komornik táiemny y kochánek Sigmuntow vpadł ná niego/ chcąc zdrowie iego/ iáko wierny Sługá/ ſwoią śmiercią záſtcyćić/ ále Czártoriyſki porwawßy Sławká wyrzucił go oknem z wieże áż ßyię złamał/ Támże potym Sigmuntá ſámego nie ináczey iáko Iuliuſá Ceſárzá Brutus z Caſſiuſſem/ Kniáz Czártoriyſki z Skobieykiem kilkunaście ran zádánim zábili/ á włożywßy ciáło iego ná ſánie z Zamku ná Jezioro wypchnęli/ á chorągiew z teyże wieże wywieśili.

Sigmunt zábity.

Sławko.

W ten czás práwie nioczym nie wiedząc Kniáz Michayło álbo Michayłuſko ſyn Sigmuntow pilnował proceſſiey zwykłey niedziele Kwietney w kościele v Fary/ Pánow też Litewſkich żadnego ná ten czás przy wielkim Kniáziu Sigmuncie nie było/ bo ſię go wßyſcy boieli: Ale Żydowie co w mieście mießkáli vſłyßawßy onę trwogę/ naprzod ſię do Zamku iáko ná gwałt rzucili/ bo inßy Mießczánie wßyſcy iáko Chrześciánie tey godziny nabożeńſtwem ſię báwili. Potym Kniáz Micháyłuſko vſłyßawßy więtßą trwogę/ y wieść o Oycu zábitym/ vciekł do

Trwogá.

Y ſtąd máią Priwiley Żydowie Troccy.

mnieyßego

mnieyßego Zamku ieziorem wkoło otoczonego / y tám ſię záwárł / Leluſſá záś Woiewodá Trocki z Kniáziem Czártoriyſkim Zamek więkßy opánowáli y oſſádzili ná Swidrigáyłá. Dawgerd tákże Woiewodá Wilenſki nizny Zamek w Wilnie ná tegoż Swidrigáyłá wziął y oſádził. A Narbutt teyże nocy wyßny Zamek Wilenſki vbieżał ná Kniáziá Michaiłá Sigmuntowicá / tákże o inße Zamki Litewſkie rozmáići Vrzędnicy / rozmáite ſiewki gráli.

Troki y Wilno oſſadzone.

Narbutt.

Drudzy záś Pánowie Litewſcy ktorzy ná dálekich vrzędach ſiedzieli / nie rychło ſię o tym ſrogim záburzeniu dowiedzieli. A Gaſztołt do Trok ná Sięm iádąc z Smolenſká / tákże Kieżgał z Zmodzi / dopiero ſię dowiedzieli o tym zábiciu Sigmuntá wielkiego Kniáziá w drodze. Potym wßyſcy Pánowie ziácháwßy ſię do Trok / iedni z żáłością przyrodzoną ku Pánu przyrodzonemu / á drudzy z rádością / ktorzy ſtronę Swidrigáiłowę trzymáli / prowádzili ciáło Sigmuntowe do Wilná / támże go w iednym grobie z Witołtem Brátem w Kościele S. Stániſłáwá ná Zamku pochowáli.

Miechouius piße lib. 4. cap. 57. Iż zá iego wieku Litwá ſpiewáłá pieśń żáłobną o Sigmuncie: Smiáłe Xiążętá Ruſkie zábiły Wielkiego Xiedzá Litewſkiego Sigmuntá. Tegoż też roku w Kroleſtwie Polſkim y w Xięſtwie Litewſkim / y w przyległych páńſtwách zimá ſtráßna á wielka byłá / y mor álbo powietrze ná bydło wßelkie / zá czym drogość niewymowna wßelkiey żywności vrosłá / Slachtá y Chłopkowie ſtáre / poßycie z domow / y z chlewow odzieráli / á tym iáko mogli ryk y głod bydłá / y dobytku domowego vſtáwicznie ryczącego / rżącego / y kwiczącego podpieráli / ſámi też ludzie z liścia / z korzenia ledá iákiego / y lepu Jemiołowego / ktory Miechonius *viscum* łácińſkim ięzykiem zowie / chleb działáli / á to ochotnie y ſmácznie iedli / ktorzy potym látá przyßłego zdycháli / bowiem złe korzenie / y ziołá niezwyczáyne ku iedzeniu po onym głodzie / y drogości / choroby w ludziech nie vleczone vczynity / ktore Niemcy y *Galenus in principio Lachimiæ & Kachochimiæ* opiſuie. A był ták wielki głod w Litwie / y w Ruśi po Wśiách / y po Miáſtách / iż drudzy roſchodząc ſię z Miáſt / y ze Wśi / po puſzczách ſię błąkáli / ktorych záś zwierz iadał / A w Zamku y w Mieśćie Smolenſkim y po vlicách / Drugich pśi iadáli / nogi / ręce / y głowy włoczyli / iż dla wielkiego głodu człowiek człowieká zieść muſiał / A Mátki też dzieci ſwe iadáły / co ſię też zá náßego wieku / iak o tym będzie niżey / tráfiło.

Czártoriyſki Kniáź nie był Ruſin ále Litwin Olgerdowic tylko miał vdział ná Ruśi / y wiárę Ruſką trzymał.

Głod ſrogi w Litwie.

Tegoż roku Iſidorus Greczyn rodem / po Ruſku Sidor Metropolit / álbo Arcibiſkup Kijowſki / Kárdinałem nowo od Papieżá Eugeniuſá we Florentiey vczyniony / w poſelſtwie Stolcá Apoſtolſkiego od Papieżá do Ruśi był poſłan / Mąż ſtáły y vczony / máiąc Buly Apoſtolſkiego Stolcá ołowiáne / á Ceſárzá Conſtantinopolſkiego złote / przez Sądecz do Ruśi iádąc / miał Mßą álbo Liturgią w Kośćiele Rzymſkim obyczáiem Greckim / czego mu dozwolono po vniey Rzymſkiego Kośćiołá z Greckim / ktora nie długo trwáłá / gdy Grekowie / y Ruſſacy náśmiewáiąc ſię z Rzymſkich Ceremoniy vnią wzgárdzili. Iſidor Metropolit albo Arcibiſkup Kijowſki y Kardinał nowy Ruſki / ſkoro przyiechał do Białey Ruśi / y do Moſkwy / do ſwoich Diöceſiy Biſkupow / y Sufrágánow / po Ruſku Władikow / á iednościm onę przepowiádał / tám ze wßyſtkich dobr y ſkárbow / ktorych był bárdzo wielkość w Ruſkich Dioceſiach zebrał / złupiony y odárty / od Xiążąt Moſkiewſkich był poimány / y w więzienie wſádzony / ále potym z więzienia vciekł / y ták zdrowie ſwoie záchował / á vniey Grekow z Rzymiány więcey nie przepowiádał.

Rzymſkie Ceremonie od Ruſakow y Grekow wzgárdzone.

Szidor Kardinát poiman od Rusi.

Tegoż Roku Kniáź Swidrigieł vſłyßawßy o zábiciu Sigmuntowym / przyßedł z Wołoch / tákże Łucko Zamek przez podánie Ruſſakow pod Litwą opánowáł / á Xiążętá ktore były od Sigmuntá do więzienia wzięte / To ieſt Olekło

Swidrigáiło Łucko odiſkał.

 Xiążąt

Xiążąt Słuckich przodek do Kiernowá/ á żoną iego z dwiemá Syny z Siemionem/ á z Michaylem do Vcianny/ A Kniąż Jurgi Lingwieniewic Mśćisławski do Trok/ Tych po śmierći Sigmuntowey z więzienia wypuszczono/ iákoż Kniąż Lingwieniewic iechał do Zamku swego Mśćisławiá/ A Kniąż Olelko z żoną y z synámi do Kopyla. A Pánowie wszyscy Litewscy/ y Kniąż Jurgi Holszáński naprzod do Holsan/ potym do Brześcia się ziechali/ chcąc tám oczekiwáć Kazimirzá Krolewicá Polskiego.

Kazimirz Jagiełowic/ wielki Xiądz Litewski/ Żmodzki/ Ruski/ Wołyński/ y Podláski/ Roku Páńskiego 1440.

Rozdział VI.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Stanisławá Narușzewicá/ Ciwoná Wilenskiego/ etc.

Rożne votá Pánow Litewskich o wybrániu Páná.

Gdy ták po zábitym wielkim Xiedzu Litewskim/ Sigmuncie/ Xięstwo Litewskie w wielkim rosterku zostáło (Bo iedni ná Michayłá Syná iego/ drudzy ná Swidrigayłá/ y ná Olelká Xiążę Kopylskie álbo Synow iego/ drudzy záś zwłaszczá więtsza część ná Kazimirzá Jágiełowicá Brátá Władisławowego wotowáli) wnet Pánowie przednieyszy Litewscy/ y Xiążętá z Wołynia y z Ruśi/ obawiáiąc się áby w tym rostyrku Kniąż Michaylo Sigmuntowic zá życzliwośćią niktorych Wielkiego Xięstwá nie opánował/ á ná nich się zábićia Oycá swoiego nie mśćił/ wypráwili z pośrzodku siebie dwuch Kieizgałow Pánow Żmodzkich Brátow rodzonych do Polski/ Micháłá/ y Janá/ áby żądáli ná Wielkie Xięstwo Litewskie Kazimierzá Jagełowicá Krolewicá Polskiego/ ktory ná ten czás był w Sedomirzu/ á Krol Władisław Brát iego odiáchał był máło przedtym ná Krolestwo Węgerskie. Ale Pánowie Koronni/ niechćieli go mieć Wielkim Xiędzem Litewskim/ tylko Gubernatorem/ áby ták snádniey Wielkie Xięstwo Litewskie do Korony Polskiey przyłączyli. Przeto Xiążętá Mázowieckie Kazimirz y Bolesław y wiele Pánow polskich wziąwszy pieniędzy z skárbu koronnego prowádzili Kázimirzá ná Gubernácią Wielkiego Xięstwá Litewskiego we dwu tysiącu koni. Litwa záś niechcąc mieć Gubernátorow żadnych wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Wilnie przećiw woli Pánow koronnych/ w lat wieku iego szesnaśćie/ Nie trzynaśćie iáko Látopisżec świádczy/ bo go Czechowie 1437. chćieli ná páństwo we trzynaśćie lat/ á ná Xięstwo Litewskie wstąpił 1440. O czym Miechouius fol. 309. lib. 4. Długosus et Cromerus lib. 21. Vapouius fol. 275.

Kazimierz ná Wielkie Xięstwo wybrány.

A Látopiszec Litewski świádczy/ iżby się táiemnie miał z Zamku Sedomirskiego spuśćić/ do Pánow Litewskich/ bez wiádomośći Pánow Polskich/ gdy mu Kiezgał łowy w Litwie schwalił/ á iáko go w Brześciu Pánowie Rádá Litewska ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśli/ á nie w Wilnie/ ktorzy byli ná onym ziezdzie przednieyszy/ Mikołay Rádziwił Márszałek wielki ziemski/

Kazimierz się z zamku spuśćił

To plotk: bo o tem Crome. [illegible] pisze

Kieizgał

Kieżgal Pan Wilenski/ y Stárostá Zmodzki/ Jan Gastolt/ Kniąż Jurgi Holszanski/ y Mikolay Niemirowic.

A potym powiáda w tenże czás przyiechali z Wolyniá do niego Xiążętá Sankuskowscy/ Zbáráscy/ Wisniewieccy/ Czártoryiscy/ Kowielscy/ Koszerscy Olgerdowicy/ etc. y insze Xiążętá z Boiárámi Wolynskimi/ y vczynili przysięgę Kazimirzowi służyc mu wiernie ku Xięstwu wielkiemu Litewskiemu. A Kniąż Wielki Kazimirz przyiąwszy Wolyńcow/ y ze wszytkimi Xiążęty y Pány Rádnymi Litewskimi iáchal do Wilná ná Stolec Oycá swego Jagielá/ y Stryiá swego Witoltá/ czego dowiedziawszy sie Syn Sigmuntow Michaylo zá pewne/ iż Litwá wzieli z Polski Kazimierzá zá Páná/ y podnieśli go ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Brześciu/ tegoż czássu z Trockie° Zameczku vciekl/ y biezal ku Mázowszu do Ciotki swoiey Xiężny Mazowieckiey Bolesláwowey/ á gdy iáchal przez bor Rudnicki/ bez wieści potkal sie z W: Kniáziem Kazimirzem/ A tam zpadszy z konia prosil o láskę/ iákoż go Kazimirz w láskę przyiąl/ y obiecal mu oyczyznę iego wrocić. A gdy Kazimirz przyiáchal do Wilná/ y opánowal wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ Wolyńskie/ y Podláskie/ Ná ten czás byl ieszcze Stárostą od Sigmuntá Drohickim/ y Mielnickim Jurgi Nazut álbo Nossutá. Ten skoro vslyszal/ iż Kazimirzá podniesiono ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ á Michaylo Syn Sigmuntow vciekl do Mázowszá/ záraz z tymi Zamkámi/ z Bielskiem/ z Drohicinem/ y z Mielnikiem podal sie Michaylowi Sigmuntowemu Synowi/ tákże y Pánow Rad Litewskich y Boiar niemálo námowil przy sobie/ iż przystáli do Kniáziá Michaylá.

Xiążeta Wolynskie z Olgerdá.

X. Michailo z Trok vciekl/ y w láskę przyięty.

Nossutá.

Vslyszawszy tedy o tym Kazimirz z Pány Rádámi Litewskimi/ tegoż czássu odpráwili z woyskiem Janá Gastoltá/ ktoremu przy podnieśieniu ná Xięstwo Kazimirzá porucili/ áby v niego byl Ochmistrzem/ gdyż ieszcze byl mlody ná ten czás/ A ták Jan Gastolt przyciągnąwszy pod Zamki wyższey mienione Podláskie/ y záśię wszytkich mocą dobywszy/ do Xięstwá Litewskiego po stáremu przywrocil/ A Jurgi Nossutá vciekl do Mázowszá/ gdyż byl rodem Mázowszánin/ y przyiáchal Gastolt z wielkim triumphem do Wielkiego Xiędzá Kazimirzá/ A zá przyiáchánim iego Dawgierd Woiewodá Wilenski sprawowal sie przed Kazimirzem o zámordowánie Sigmuntá/ iákoby nie miál byc w tey rádzie z Lelusżem Woiewodą Trockim/ y instigowal Dawgierd ná Lelusze że nie godzien w Rádzie siedzieć/ gdyż ná Zamku Trockim Woiewodztwie iego/ á snadź z naprawy iego byl Xiąże Sigmunt zábit/ A ten Dawgierd byl możny w przyiaźni ludzką/ y niemálo miál powinnych w Radzie/ zá ktorych pomocą Kazimirz v Lelussy Woiewodztwo Trockie wziąl/ á Janowi Gastoltowi dal: Ták to Látopiszec świádczy.

Dlugosz y Cromer pisza/ iż ty Zamki Bielsko/ Drohicin y Mielnik Kazimierz z Litwá nie Michailowi/ ale Boleslawowi Xiążeciu Mázowieckiemu wydárl/ ktore byl przed tym dal Jagelo Dziádowi iego Xiąż Janußowi etc.

Przymowká Lelusie od Dawgerdá.

A izby się iezyká Kazimierz náuczyl/ do Litewskich go tlumáczow Pánowie dáli/ Czego im prożno Polacy bronili/ przekládáiąc zprzymierzenia z Polską náruszenie/ y przeciwną wolą Królá Wládisláwá/ ktory odieżdżáiąc do Węgier w gubernácyą/ tylko Xięstwo Litewskie zlecil byl Brátu Kázimirzowi/ Ale więcey v Pánow Litewskich ważyłá trwogá/ y boiaźń ná ten czás po zábitym Sigmuncie będąca/ bowiem się obawiáli/ iż iesliby Kazimirz tylko miál być Namiestnikiem Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ iáko Polacy chcieli/ záraz by Kniąż Michaylo Sigmuntow Syn zá przyiáźnią Zmodzi/ ktora przy nim mocno stálá/ y zá inszych stron życzliwością/ Stolec Xięstwá Wilno vbieżal/ y opánowal/ á śmierci Oycowskiey nád nimi się pomścil/ gdyż iusz y ná Rusi nowe burdy y rozruchy powstawály.

Casimirus Wilnæ Dux magnus à Lituanis renunciatus est, nec quisquam reclamantibus Polenis &c. O czym Cromer.

O burdách Smolenskich y Zmodzkich. Rozdział VII.

W Smolensku skoro po Wielkiey nocy we śrzodę pospolstwo się wszystko/ Kupcy y Rzemieśnicy wzburzyli/ gdy vsłyszeli o śmierći Sigmuntowey/ á chcąc Andrzeiá Sákowicá/ Namiestniká Gástołtowego z vrzędu Woiewodzkiego wyrzućić/ do Zamku zbroyno sturmowáli/ Ale Andrzey Sákowic z Boiáry Smolenskimi/ y z dworem swym wpadszy ná konie z kopijámi/ potkáli się z pospolstwem przed Kośćiołem S. Borisá w Zamku/ gdźie wielkość ludźi prostych kopijámi pozábijáli/ y porázili/ Wszákże boiąc się áby więtsza gromádá nie nádbiegłá/ teyże nocy Andrzey ze wszytkimi Boiáry Smolenskimi z Zamku wyiechał/ y byłá niezgodá wielka w Smolensku/ iż Smolánie poimáli Pietriká Márszałká Smolenskiego/ y vtopili w Dnieprze/ A obráli sobie Woiewodą Smolenskim Kniáźiá Andrzeiá Dimitrowicá Dorohobuskiego.

Dimitrowic Dorohobuski ná Xięstwo Smolenskie Woiewodą.

A Boiáre Smolenscy niechcąc być posłuszni Kniáźiu Dorohobuskiemu/ iácháli do Kniáźiá Wielkiego Kázimirzá/ vskarżáiąc się ná lud pospolity/ iż oni bez woley ich Woiewodę sobie obráli.

Jurgi Lingwieniewic ná Xię: Smolenskie.

Co vsłyszawszy lud pospolity/ á boiąc się Kázimirzá/ y szukáiąc sobie więtszey obrony/ obráli sobie zá Hospodárá Kniáźiá Jurgiá Lingwieniewicá Mśćisłáwskiego/ ktory był w więźieniu v Sigmuntá/ ten przyiáchawszy ná Smolensk Boiar máło nie wszytkich dał wyśćináć. A drugich w więźienie pobrał/ y imienia v nich poodeymował/ y podawał ich swoich Boiárom/ wyłomiwszy się z posłuszeństwá Kázimierzowego/ y Litewskiego. A Kázimirz będąc bárdzo z tego záłośćiw/ posłał Pánow Rad Litewskich z woyskiem pod Smolensk/

Litwá Smolenská dobywá.

ktorzy pod Smolenskiem stali trzy niedźiele/ ále Zamku nie mogli dobyć/ wszákże Monástyry y posády Miástá Smolenskiego popalili/ ludźi wiele w niewolą pobráli/ á drugich obyczáiem nieprzyiaćielskim bili y śiekli. Co też Cromer lib. 21. y Długosz wspomináią.

Smolensko wźięte.

A potym Kniąż wielki Kázimirz teyże Jeśieni poćiągnął sam z woyskiem Litewskim ku Smolensku/ y Zamek z Miástem mocą wźiął/ Zá czym Kniąż Jurgi Lingwieniewic vciekł do Nowogrodá Wielkiego. A Kázimirz dawszy Woiewodztwo Smolenskie Andrzeiu Sakowicu/ sam się zwroćił ná zad do Stolcá swoiego do Wilná.

Potym Kniąż Jurgi Lingwieniewic będąc w Nowogrodźie obaczył że źle vczynił/ á Kázimierzá rozgniewał zápomniawszy łáski iego/ iż mu oyczyznę wroćił/ ktorą mu był Sigmunt wźiął/ posłał do Janá Gástołtá Kumá swoiego/ prosząc go áby mu gniew v Kázimirzá przepráwił. A Jan Gastołt námowiwszy wszytki Pány Rády Litewskiey/ prośił Kázimirzá zá nim/ ktory ná prosbę Gastołtowę/ y ná przyczynę drugich Pánow Rad Kniáźiu Jurgiemu Lingwieniewicu gniew odpuśćił/ y wroćił mu zás Oyczyznę iego Mśćisław.

A potym przyszłá nowiná do Kázimirzá/ iż mu Zmodź służyć nie chce/ y z mocy się Xięstwá Litewskie° wybija/ oczekawáiąc/ Micháyłá Syná Sigmuntowego/ iákoż y Vrzędnikow Kiezgałá Starostę Zmodzkiego wygnáli/ y vczynili sobie Stárostą powinnego Kontowtowego Dowmontá/ gdyż Dowmont był rodem Zmodzin zda mi się z rodu onego Dowmontá Xiążęćiá Litewskiego/ Romuntowicá

muntowicá álbo Dowmontá Gedroſkiego. A Kazimierz będąc zákościęe obruſzony / zebrawſzy woyſká wſzytkie Litewſkie / Ruſkie y Podláſkie / ciągnął do Zmodzi / y położył ſię v Kowná. Zmodź też zebrawſzy woyſká ſwe ſtánęli obozem ná gránicy Zmodzkiey nád Rzeką Niewiąza / chcąc bitwę dáć Kazimirzowi. Aż potym Ian Gaſztołt rozwodził to Kazimirzowi mowiąc / iż ſię tobie nie godzi walki wieść z poddánymi ſwymi / Bo ieſli oni ciebie porážą / z nieſławą twoią będzie / á ieſli ty ich porážiſz / przetſię ſławy nie otrzymaſz / żeś ſwoie poddane poráził: Ale vczyń ták / poſli im Stároſtę Kontowtá / gdyż iego powinny Dowmánt w Zmodzi zá obránim ich ſpráwuie. A on ich námowi że oni tobie ku Xieſtwu Litewſkiemu ſłużyć będą / bo ieſli w ziemię ich pociągnieſz / tedy ich ſámych wypleniſz / y ziemię zepſowawſzy pożytku żadnego z tego ſobie nie vdziáłaſz. Ták tedy Kazimirz vczynił według rády Gaſztołtowey.

Zmodź przeciw Kazimierzowi.

Gaſztołt mądrą rádą bitwę rozwiodł.

A gdy Kontowt do woyſká Zmodzkiego przyiechał / naprzod powinnego ſwego Dowmontá / ktorego ſobie byli zá Stároſtę obráli / námowił / áby Kazimirzowi ſłużył / gdyż Michayło Syn Sigmuntow vciekł do Mázowſza. Potym Zmodzinowie wſzyſcy ná to przyzwoliwſzy / przyiáchali do Kazimirzá do Kowná / á tám mu przyſięgę vczynili / gdy im też Kazimirz przyſiągł práwá / y wolności w cále chowáć / á Kontowtá im dał zá Stároſtę.

Zmodzkie wolności.

Wſzákże we trzech leciech wziąwſzy ten vrząd od Kontowtá / dał záś Stároſtwo Zmodzkie Kiezgáłowi po ſtáremu. Ták ſię roſtyrki ſzkodliwe wnętrzne vciſzyły / ktorych ſię Pánowie Litewſcy ná on czás obawiáiąc / y wielkiey ſzkody vchodząc / muſieli Kázimirzá Krolewicá / przeciw woli Włádiſławá Polſkiego y Węgierſkiego Krolá / y przeciw zapiſom / y ziednoczeniu z Polaki / ná Xięſtwo Litewſkie wybráć.

Wſzákże tegoż roku Kazimirz przez poſły ſwoie / Rádziwiłá Márſzałká / y przez Kieizgáłá vżywał Brátá Krolá Włádiſłáwá / áby tę ſpráwę / y poſtępki Litewſkie potwierdził / ále nic nie vproſił / y tym więcey obruſzył Włádiſłáwá / gdy Kazimierz Kniáziá Michayłá Sigmuntowicá ze wſzyſtkiey oyczyzny wyzuł / y Bielſko / Mielnik / Drohicin ze wſzyſtkimi włościámi Bolesławowi Xiążeciu Mázowieckiemu odiął / ktore był Zamki Iagiełło od Litwy oddaliwſzy dárował Dziádowi Boleſłáwowi / ále gdy mu ie był Witołd záś wziął / y do Xięſtwá Litewſkiego przywrocił / znowu Boleſław / iákom wyżſzey powiedział / po śmierći Sigmuntowey máiąc pogodę w zátrwożeniu Litewſkim / bez Xiążęciá / przez Noſſutę podáne ty Zamki był opánował.

A w Parczowie Pánowie Polſcy z Litewſkimi ziazd mieli / gdzie długo á prożno o zgodę między Kazimirzem Wielkim Xiędzem Litewſkim / y Boleſławem Mázowieckim Xiążęty / tákże Michaylem Sigmuntowicem tractowáli / gdy Litwá condiciy nie przyimowáłá / y ták ſię roziecháli nie ſpráwiwſzy nic / á Mielnik / Bielſk / y Drohicin przy Litwie zoſtał.

Litwá woyną Podláſze odiełá

O porážę-

O poráženiu Moskwy przez Kiskę Stánisłáwá/ y niebespieczności Kazimierzowey.

Rozdział VIII.

Moskwá Ruś Litewską burzy.

Kazimirz do Moskwy.

W Otym Roku 1442. Kniáź Moskiewski nie trácąc czássu y pogody w tych burdach y zátrwożeniu Litewskim/ zebrał wielkie woyská/ przyzwawßy ná pomoc Cárzá Kázáńskiego/ y ciągnął pod Wiazmę/ ktorą ná ten czás Litwá trzymáłá/ burząc/ paląc/ y plundruiąc okoliczne włości. Co vsłyßawßy Wielki Xiądz Kazimierz/ zebrał woysko z Litwy y z Zmodzi/ y żołnierzow zá pieniądze/ nád ktorym ludem przełożywßy Hetmánem Stánisłáwá Kiskę/ sam został w Smolensku/ á Stánisław Kiská ciągnął z woyskiem przeciw Moskiewskim vsom/ chcąc ich gdzie záskoczyć/ ále Moskiewscy Hetmánowie iuß byli woysko z Litewskich dzierżaw vwiedli. Przeto Stánisław Kiská wtárgnąwßy w Moskiewskie włości burzył ich wßerz y wzdłuż bez obrony/ potym Mozaysko/ Koziesko/ Wiercie y Koluhę Zamki opalił/ y spustoßył/ á gdy ták przez dziewięć dni vstáwicznie plundrował/ gotował się z wielkimi łupámi názad odciągnąć/ A w tym woysko Moskiewskie/ ktorego sławiono być tysięcy piętnaście/ ná odsiecz przyßło/ y zewßąd Litwę ogárnąć się ßykowáło. Co widząc Kiská Hetman/ náradził się z swoimi/ ktorzy wßyscy gdy łupow nábránych porzućić/ á sromotnie vciekáć nie chcieli/ przyzwolili ná bitwę z Moskwą. A ták Kiská máiąc z sobą Zienowicá y dwu Rádziwiłow w towárzystwie/ rozsádził ich w chytrych zásadkách/ do Kazimirzá też Wielkiego Kniáziá posłał o rátunek prosząc. A gdy się zdał Moskwi vciekáć/ wnet Moskwá w wielkości vfáiąc ogromnym pędem ná Litwę vderzyłá. Litwę zás Kiská rostropnie vwodząc/ przywiodł Moskwę ná Roty Zienowicowe/ y Rádziwiłow/ ktorych był vmyślnie w zásadkách rozßykował/ á potym sam z Litwą ná czoło podkal się z Moskwą/ á Zienowic y Rádziwiłowie z bokow vsy ich nád nádzieię przerwáli/ ktorą nową rzeczą Moskwá strwożona/ mniemáiąc iż lud wielki/ nie długo ná plácu trwáli/ ále Moskiewscy Hetmánowie/ gdy im Litwá ze trzech stron dogrzewáłá/ wnet tył podáli/ y rospierzchnęli się rożno po lássach y ßerokich polách/ á Litwá ich goniłá ná dwie mili/ bijąc/ siekąc/ y imáiąc/ zá czym sowito więcey łupow y więźniow nábrawßy/ bes ßkody swoich Stánisław Kiská Hetman z zwycięstwem wrocił się do Kázimirzá ná Smolensko.

Kiská Hetman burzy Moskwę

Zienowic y Rádziwiłowie z Kiską.

Bitwá nászych z Moskwą.

Kiská Hetman Moskwę pogromił.

A to zwycięstwo w ten czás nád Moskwą tráfiło się w niebytności Kniáziá Moskiewskiego iáko Látopisce świádczą/ Bo był sam wyciągnął ze wßystką mocą przeciw Cárzowi Tátárskiemu Machmetowi/ y Synowi iego Momocziaku pod Murowlą/ á tám gdy stoczył bitwę v Susdalá Zamku przy iednym Monastyrze/ przegrał Moskiewski y sam był poimán (ále ráczey iż w máłey drużynie ledwo vßedł) ktorymi dwiemá porażkámi od Litwy y od Tatarow Moskiewski zemdlony/ musiał przymierza v Wielkiego Xiędzá Kazimirzá prosić/ ktore pod przysięgą dáną y pewnymi condiciámi otrzymał.

Przymierze z Moskwą.

A gdy ták Wielki Xiądz Kazimierz vspokoił Litwę y Ruś od Moskwy y od Tatarow/ wrocił się do Wilná/ gdzie czyniąc sam z siebie spráwiedliwość/

posłał

poſłał do Kniąźię Michayłá / Sigmuntá zábitego w Trokach Syná / ktory ná ten czás w Mázowſzu mieſzkał / áby ſię wroćił beſpiecznie do Oyczyzny. A gdy ná słowo y gleit dány przyiáchał do Litwy / pogodźił ſię z nim Kazimierz y oddał mu wſzyſtkę Oycá iego pierwſzą dźierżáwę / naprzod w Siewierſkiey źiemi / Branſkie y Stárodubſkie Xięſtwá / nád to Bielſko / Suraz / y Branſko / drugie ná Podláſzu / w Ruśi zás Klecko / ktory dźiś Pánowie Rádziwiłowie trzymáią / á w Zmodźi Kieydany / dźiś w Dom Pánow Kiſkow obrocone / chcąc go tymi rożnymi vdźiały w ſtáteczney wierze ku ſobie zátrzymáć.

Vdźiał Kniáźiá Michaylow.

Ale Kniąź Michayło ſkoro wźiął ty vdźiały / będąc w Klecku przypadł mu płácz ſerdeczny / z wielkim tego żalem vżywáiąc / iż mu iego własnego vdźieláią / y zmowił ſię z Kniáźiámi Wołozyńſkimi Suchtámi ná Kazimirzá / iákoby go mogł z Swiátá zgłádźić / á ſam áby oyczyſte Wielkie Xięſtwo cáłe po nim ośiadł.

Wołozyńſcy zdraycy.

Przeto gdy ſię Kazimierz báwił łowámi pod Trokámi / posłał Michayło Kniáźiow Wołozyńſkich w pięći ſet koni zbroynych mężow / áby ſię w puſzczy v Trokow y v Miedzyrzeca rozſádźili / á Kazimierzá álbo iáwnie / álbo ze krzá áby iáko mogąc zábili / iákoż máło do tego nie przyſzło / ále Oſocnicy ktorzy źwierz w puſzczy gwoli Kazimierzowi obſtępowáli / obaczywſzy lud zbroyny rożno vſcámi po puſczy rozſádzony / wnet vſkoczyli y opowiedźieli to co ná oko widźieli Andrzeiowi Gaſztołtowicu Márſzałkowi nadwornemu / á ten zás nie trwożąc Wielkiego Xiędzá Kázimirzá / oznaymił to Oycowi ſwoiemu Janowi Gaſztołtowi. A ták Jan Gaſztołt z Synem Andrzeiem Márſzałkiem / y z dworem Kazimierzowym wśiadwſzy ná konie bieżeli ná ono mieyſce chytrych y zdrádliwych záſſádek w puſzczy / y ták náleźli / vderzyli tedy ná zdraycow / ále oni rożno ſię roſpierzchnęli / wſzákże ſámych Wołozyńſkich Kniáźiow Suchtow pięći Gaſztołt dogonił / áż miedzy Krewem y Oſmiáną / y poimał ich / Ktorych potym oſſádźiwſzy w Trokach iáko zdraycow dał Kazimierz pośćináć / á Wołozin y inſze ich imioná ná Wielkiego Kniáźiá wźięto.

Zásadká Michaylowá ná Kazimierzá.

Wołozyńſcy poimáni y pośćináni.

O czym vsłyſzawſzy Kniąź Micháyło / iż mu ſię nie według myſli ſzáńcuie / zbiegł zárázem do Moſkwy / á wźiawſzy pomoc od Moſkiewſkiego / przyciągnął pod Kijow / y wźiął Zamek z Miáſtem Kijowem przez podánie / y oſſádźił go ſwoimi. Ale Kazimierz zárázem wypráwił woyſko Litewſkie do Kijowá z Janem Gaſztołtem / ktory zás Kijow odiſkał / y oſſádźił Litwą / Branſko też potym w Siewierſkiey źiemi wźiął / A Michaiło nie máiąc mocy ná odpor Litwie / drugi raz do Moſkwy ziáchał / támże go Humion Ruſki w iednym Monaſterze Proſkurem otruł / po koronáciey Kázimierzowey ná Kroleſtwo Roku 1448. nie ináczey iáko onego Henriká ſiodmego Ceſſárzá Mnich w Florenciey otruł w naświętſzym Sacramencie Páńſkim / O czym też Sabinus ták nápiſał wierſzem.

Michayło z Moſkwą wźiął Kijow.

Tuſcia conduxit ſceleris mercede miniſtrum,
Dominici tonſo de grege frater erat:
Toxica qui præbens illi ſub corpore Chriſti,
Manducanda ſacro pane uenena daret, &c.

Illi: id eſt Henrico ſeptimo.
Cnotá Włoſka y pobożność.

Tegoż roku Xiąże Alexander álbo Olelko Włodimirowic Olgerdowic Xiążąt Słuckich przodek / ktorego Oycowi Włodimirzowi Olgerdowicu odiął był Witołt bez przyczyny Kijowſkie Xięſtwo vdźielne / przyiáchał ozdobnie do Wilná do wielkiego Xiędzá Kazimirzá z Siemionem y z Micháłem ſynámi / gdźie w Senatorſkim

natorskim kole vpominal się iáwnie vdziału swoiego oyczystego Kijowá. Co obaczywszy Xiądz Wielki Kazimierz/ iż się słuszney rzeczy vpomina/ zá przyczyną Pánow wszystkich wroćił mu Kijow ze wszystkimi przygrodkámi/ iáko własną oyczyznę iego.

Tegoż też czásu Swidrigayło przedtym Wielki Kniáź Litewski/ od Sigmuntá wygnány/ gdy w wielkiey nędzy wszystko vtráciwszy/ w Wołoszech pásł owce siedm lat/ wroćił się do Litwy/ ktoremu tákże Kazimierz iáko Stryiowi dał Łucko ná wychowanie do śmierći z okoliczną włośćią.

Roku 1443. Dowgiero Woiewodá Wileński vmárł/ á Kazimierz dał Woiewodztwo/ y Namiestnictwo Janowi Gasztołtowi/ A Trockie Iwanowi Montiwidowi albo Moniwidowi.

Tegoż roku Tátarowie Prekopscy/ Bokrinowscy/ y Syrinowscy/ gdy im Carz bez potomstwá vmárł/ przysłáli do Kazimierzá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ prosząc aby im dał ná Cárstwo Aczkiereią/ ktory zbiegwszy z Hordy w Litwie ná ten czás mieszkał/ trzymáiąc Lidę ná wychowánie/ z hoynośći Pánow Litewskich/ przeto Kazimierz ná dzień náznáczony w Wilnie tego to Aczkiereią ná Maiestácie w Zamku przyprawionym/ ná Cárstwo Tátarskie z pány Litewskimi podwyzszył/ y posłał go do Hordy Prekopskiey z Rádziwiłem Marszałkiem/ ktory go tám ná stolicę Oycowską posádził skutecznie.

O powodzeniu Władisławá Jagiełowicá/ Krolá Polskiego/ y Węgierskiego/ z nieprzyiacioły wnetrznymi/ y postronnymi w Węgrzech/ y o Woynie z Turki szczęśliwey.

Rozdział IX.

Skoro Władisław Krol Polski był koronowan ná krolestwo Węgierskie/ iákośmy wyższej opisáli/ záraz Elżbietá Cesárzowa Wdowá po Albrichcie Cesárzu Krolu Węgierskim/ chcąc stolec Węgierski ná Synà swego dziecię otrzymáć/ poczęłá się buntowáć przeciw Władisławowi máiąc po sobie Vlrichá Grábię Cyliyskiego/ nawiętszego wzburzyćielá pokoiu pospolitego/ y Telephusá/ tákże Iskre Czeskich Hetmánow/ A ták po częstych z obu stron vtarczkách/ Węgrowie y Polacy z strony Władisławá Krolá/ oblegli Vlrichá Grábię Cyliyskiego ná Zamku Jaurinie/ y poimáli go Polacy/ gdy vćiekał z Zamku/ á ten był powodem wszytkich rosterkow. Porázili też Lądzisławá z Gary z iego towárzyszmi/ Andrzeiá Bottos y Eriká zábili pod Battą. Dla tego Krol Władisław Siedmigrodckie Woiewodztwo Vlakowi Mikołáiowi y Janowi z Huniadá obiemá dobrze zásłużonym Hetmánom dał/ tákież y pográniczne Zamki od Turkow dał Huniádowi/ przełożywszy go ná Hetmáństwo Węgierskie. Krolowa zásię Elżbietá Janá Iskre Czechá z Brandisu ná tych Zamkách przełożyłá Stárostą ná Koszycách/ Bárdiowie/ Kremniczy/ Zoleniu/ Lurszey/ y wszędzie w gornych Węgrzech/ ktory też pieniędzmi przenáymował stronę Władisławowę/ y wziął pod Krolem zdrádą Operiak/ Scharisz/ Kiszyk/ á potym y Kieizmark pod Polaki ośiadł/

Zwyćięstwo Polakow.

Woiewodztwo Siedmigrodskie Huniadowi y Vlakowi oddáne.

Węgry rozerwáne.

Mikołáiá

Mikołáiá Czaykę/y Komorowſkiego złupił/y poimał/ktorzy byli ná Podolińcu. Taleſus záſię do Agru przyciągnąwßy/ dobył go/ y złupił Węgry/ á Polaki ktorzy byli ná nim po[...]ł. Ale drudzy Polacy y Węgrzy zebráwßy ſię poścignęli go/ poráźili/ y poimáli ſámego z niktoremi Czechy/ á dáli w moc Agierſkiemu Biſkupowi.

Krol Władiſław dobył záſię Zamkow ktore byli poſiedli Rákußánie ná gránicach. A w tym Julianus Cardinał od Papieżá przyiechał/y poiednał Krolową Elżbietę Wdowę z Władiſławem/ słußnym obyczáiem. Rychło potym Elżbieta Krolowa Albrichtowá żoná z niemocy czerwoney z żáłoścją Władiſłáwową vmárła/zoſtáwiwßy po ſobie dwie Corce/ y Syná Władiſłáwá.

Krol Władiſław Polſkie dla Węgrow pozaſtáwiał.

Potym Krol Władiſław Jágiełowic pozáſtáwiawßy w Polſcze Zamki y Cłá gràniczne ná potrzebę Węgierſką/wypráwił ſię przeciw Turkom roku 1443. y z Kardinałem Julianem/ gdzie záſię Zamkow od nieprzyiaciol w ziemi Rackiey zdobywał. A gdy ſię dowiedział iż Turcy ciągną przeciw iemu/poſłał z woyſkiem Jana z Huniády przeciw nim/ ktory bez wieśći przyßedł ná Turki/ poráźił ie y roſproßył/ á czterzy tyſiące więźniow poimawßy 9. Chorągwi Tureckich wziął. Potym náßy przeſli przez wßytki kráiny Sławáńſkie/ áż do Mácedoniey/ Turek záś poſłał woyſko ná gory bronić Romaniey/y Mácedoniey/gdzie tám miedzy gorámi z nowu z Turki vtarczkámi czynili/ Abowiem Turkom przybył był ná pomoc Báßá Nátoliyſki Karambey zięć Amuratow/ przeto iż wielki ich lud był/ z ciáſnych kątow ſtrzeláli ná náßych śmiele. Báßá Kárambri bacząc ſwoich ludźi więcey niż náßych/ potkał ſię z náßymi/ ále porážon/gdzie wiele Turkow poimánych było/ drudzy ná gory vciekli/ wßákże náßy dla mieyſcá ciáſnego/y trudnego przebycia gor/ wrocili ſię do domu. Kroniká Węgierſka piße/ żeby ſam Krol w ten czás nie był/ iedno Jan z Huniády/ktoremu wßytkę ſławę ſámemu przypiſuią á nie Krolowi/ ále Kálimách ktory w ten czás był z nimi/ ináczey tę ßostą porážkę Turkow zá Krolá Władiſłáwá opiſuie/w ktorey Kurámbey nawyżßy Báßá albo Heglerbeg Hetman woyſk Tureckich był poiman/á Władiſław Krol ácz był we zbroi/ále gdy Turkow ná iedney gorze vprzejmie áż do wieczorá dobywał/ kilko ſtrzałámi w pierśi ácz nießkodliwie był obrážon/ á w tymże poboyſcu Turkow trzydzieśći tyſiecy ná plácu poległo/ á pięć tyſięcy poimano/ bo ich Polacy pießy naywięcey oſczepámi w gorách pobili. Bulgárią też wßyſtkę zá tym zwyćięſtwem/ iák Bonfinus piße/ Krol opánował/ bo ſię dobrowolnie podawáli Sławacy dla podobieńſtwá ięzyká Polſkiego.

Huniádes Turkow poráźił.

Węgrowie y Polacy wtory raz Turkow poráźili.

O tym też czytay Callimáchá Bonfiná/ Ditigoßá/ Cromerá y Miechouiuſá.

Wielkie to ſą y wyſokie gory/ á nawyżße ſkáły/ ná ktorych tá bitwá z Turki byłá/y ſławne v Poetow/y Hiſtorikow Greckich/ktore Mácedonią y Trácią od Miſſyey/Dardaniey/y Trabalitow/ także Bulgárow dzielą/ wßytki Sławieńſkimi narody Serby/Ráczami/á Bulgáry y Grekámi oſiedli/dziś ſię iuß Turcy/ com ſam widział/z nimi pomießáli. Miáſteczká y Wśi ná wyſokich práwie pod obłokámi ſkáłách ſiedzą/ Zamki murowane Turcy potłukli/ ieſczeſmy ich znáki widzieli/ Bo gdy był głod wielki w Tureckich y támtych ziemiách/ Roku 1575. włáśnie iáko ono w Litwie/myſmy tám tedy z drogi práwie dwádzieścia dni iázdy muſieli iecháć/ á czáſem ledwoſmy ſię ná iednę gorę álbo ſkáłę ze trzemi wozámi wbili zá dzień ieſienny. Bo Bulgáry y Ráce Chrześciány Jánczárzyn przißtaw náß przymußał/ iż ná Báwołách muſieli náße ciężary wozowe ná ſkáły wieść/ Grekowie/ y Hiſtoricy Hemum, y Rhodopeios montes ich názywáią/ czáſem kiedyſmy ſię iuß wbili ná wierzch ſkáły/ tylko było do niebá drabinkę przyſtáwić/ ták ſię nam zdáło/ iżby tám był ná śniadánie/ á w Piekle ſpadwßy z ſkáły rychley niż ná obiad/ á támeſmy muſieli iecháć dla łatwieyßego nábycia żywności. Tylko we dwoie przeſcie tych gor ieſt/ w iednym mieyſcu ku Traciey y ku Andrinopolu/ gdzie kupcy

Hemus & Rodopeij montes v Hiſtorikow y Poetow sławne.

z mnieyszą trudnością pospolicie ieżdżą/ á drugie ku Mácedoniey y Albániey ktoredysmy my iechháli/ przez wielkie ciásności z wielką trudnością y niebespiecznością.

A potym sławnym zwycięstwie przyiechháli posłowie z Polski do Węgier do Krolá Władisłáwá/ prosząc áby do Polski przyiáchał/ opowiádáiąc mu/ iż Tátárowie/ y Slężacy wielkie szkody w krolestwie czynili przez łupiestwo. Rádzili też áby odpoczynął ná czás/ á z Turkiem bitwy nie zwodził swą wolą. A w tym czásie przyiechháli Posłowie Tureccy do Krolá/ gdy był w Segiedzyniu z Kárdynałem Iulianem/ żądáiąc przymierza wiecznego/ y postępuiąc wrocić wszytki dzierżáwy w Rásciey/ ktore był wziął Cesarz Turecki Irzemu Despotowi/ tákież dwu Synu iego wypuścić z więzienia/ áczkolwiek oslepionych. Ták Pánowie Rádni
Turecki Cessarz przymierza prosi. s Krolem vrádzili wziąć przymierze z Turkiem do dziesiąci lat/ ponieważ się go z słusznymi condiciámi modlił/ áby wrocił Despotowi ty Zamki w Rásciey/ Gołubiec/ Żarnow/ Smiderow/ Kniszowiec/ Krowin/ Sewerin/ Srebrnik/ Ostrwic Nowobárdo/ Szurzyn/ Kosnik/ Łáskowiec/ Zelenygrod/ Prokopia/ y insze w Albániey/ álbo w Rásciey twierdze pobráne/ á Bulgáriey część z Andrinopolem przy
Przymierze z Turki ná 10. lat. Turku zostáć miáłá. Co postánowiwszy Posłowie pod przysięgámi spolnymi/ wrocili się do Turek/ á czyniąc dosyć przymierzu/ y vgodzie wrocili Zamki przerzeczone Despotowi/ y dwu synu iego/ ktore iusz był poslepił Amurat. Bacząc tedy to Iulian Kárdinał/ zwiesił głowę/ á záraz dał znáć Papieżowi o tákim przymierzu z Turki Władisłáwowym/ co się Włochom y Papieżowi niepodobáło/ gdyż w ten czás zá szczęsliwym powodzenim y zwycięstwem częstym Władisłáwá Krolá Polskiego y Węgierskiego/ iąko zá ścianą mocną Włoszy/ Fráncuzowie/ Hispani/ y Niemcy siedzieli.

O złamániu Przymierza
Turkom z namowy Papieskiey/ á o zacney z nimi bitwie Krolá Włádisłáwá Jagełowicá/ y zábiciu iego v Wárny/ Roku 1444.
Ksiegi Osmnaste/ Rozdział I.

Do Jásnie Wielmożnego Pánа/ Páná Mikołáiá Rádziwiłá/ ná Bierżách y Dubindze Xiążęciá/ Woiewody Nowogrodzkiego/ Mozerskiego/ Mereckiego/ etc. Stárosty.

Nieopłákáną wsłáwiam śmierć Władisłáwowę/
Y iák dwoiło zacne plemię Jágiełowe/
Dwoiło Turkow meżnie z Greciey płosząiąc/
A sławe nieśmiertelną przodkow swych wskrzeszáiąc.
Władisław Jágiełowic w Węgrzech Rákuszany
Zgromiwszy/ skrocił potym hárde Czeskie Pány/
Turkow z Rácкich/ y z Serbskich włości wygonił/
Zamki pod nimi pobrał y moc ich przełomił.
Przes Huniádá też z nich często brał zwycięstwo/
Sławne było v Turkow w ten czás Polskie męstwo/

Ciągnął

Ciągnął sam z Węgry/ z Láchy áż do Romaniey/
Przez Macedońskie polá wszedł do Albaniey.
Tám w gorách z Nátoliyskim Bászą woynę stoczył/
Gdzie sto tysięcy Turkow krwáwym Marsem stłoczył/
Prosił Amurat Cesarz v niego pokoiu/
Widząc Jágłowe plemię niezwalczone w boiu.
Wroćił Ráckie/ y Serbskie Despotom dzierżáwy/
A Krol do dziesiąći lat miał z nim pokoy práwy/
Włádisław ná Sacrament przysiągł mir záchowáć/
A Turek ná Alkoran przyrzekł go nie psowáć.
Ták gdy z Turki przymierze iuż skuteczne było/
Záraz sie Włochom/ Grekom/ Wenetom sprzykrzeło/
Gdyż zá Polską y Węgry bespiecznie siedzieli/
Lecz iák przysięgę trzymáć tego nie wiedzieli.
Iulianus Kárdinał będąc przy Włádysłáwie/
Dał záraz Papieżowi znáć o iego spráwie/
Rozgrzeszył go Papieskim imieniem z przysięgi/
Lecz Bog krzywoprzysięstwá záwżdy mściciel tęgi.
Włádisław iáko młody dał sie wnet námowić/
A záraz począł woynę ná Turki stánowić/
Wnet popisawszy woysko/ Dunay v Orszáwy
Przebył á ciągnął prosto w Bulgárskie dzierżáwy. V.Orszáwy przewoz z. dniá Nouembrá.
Do Callipollá ciągnąc z Hetmány vrádził/
Aby sie tám z woyskámi Włoskimi zgromádził/
Lecz trudno było przebyć gory w Albániey/
Przeto przez Bulgárią ciągnął do Traciey.
Tákże dwudziestego dniá przyciągnął szostego/
Do Nicopolim Miástá (z woyskiem) Bulgárskiego/
Tám sie dla odpocznienia obozem położył/
A przysięgi złamáney záwżdy go mol trwożył.
Tám Drákulá Multanski Hospodar ku niemu
Przyiáchał/ dziwuiąc się ták woysku máłemu/
Bo piętnaście tysięcy ledwe iezdnych było/
A pieszych mniey y to sie z chłopstwá zgromádziło.
Rzekł mu iż więcey Turek gdy ná łowy iedzie/
Ludzi pieszych/ y iezdnych koło siebie wiedzie/
Odradzał mu tey woyny/ ále trudno było/
Gdy sie w Krolu wrodzone męstwo zápaliło.
Dracul sie też wymowił/ lecz Syná zostáwił/
Z cztermi tysięcy ludu/ czym woyská przybáwił.

A to Miásto Nicopolis było głowę w ten czás Bulgáriey/ dziś iákom sam widział mnieysze niż iego sławá.

Drákuły Multanskiego Woiewody prawdziwa rádá y przysłowie.

Proroctwo Orakuly.

Dał też dwu koniu prętkich winßuiąc Krolowi/
By vciekał gdy przydzie ku złemu skutkowi.
Dał y dwu przewodnikow co tám ználi drogi/
By Krolá vwodzili gdy sie tráfi z trwogi/

20000. woyská iezdnego v Włádisłáwá.

Jerzy też Despot Serbski swoy lud przyprowádził/
Ták wżdy dwádzieściá tysiąc Krol iezdnych zgromádził.
Tych zßykowawßy ciągnął prosto w Trácką ziemię/
Gdzie Tureckie z Grekámi zmießáło sie plemię/
Wziął kilko Miast y Zamkow mocnych przez podánie/
A poddánym dał dobr swych wolne vżywánie/
W Sumenu/ y w Petrasu Turcy sie bronili/
Ktorych náßy iednym dniem ßturmámi dobyli/

Jan Tarnowski bráme Sumenskiego Zamku/ ácz podiał dwie ránie/ wysiekł.

Tarnowski Polak bráme sam wysiekł Zamkową/
Czym do ßturmu swym dziurę vczynił gotową.
Ale gdy Bramę rąbał/ podiął tám dwie ránie/
Wßákże náßy sczesliwe mieli sturmowánie/
Bo zá Tarnowskim idąc Sumeński grod wzięli/
Gdzie broniących sie Turkow o kilko set scięli.
A Lesko zás Bobrzycki ná Petráskie mury/
Pirwßy wskoczył z Chorągwią gdy nie było dziury/
Ták dwá Polacy dzielność sławną okazáli/
Zá czym Węgrowie z Krolem dwu Zamku dostáli.

Wapowski sto/ á Paulus Jouius ośm dziesiąt tysięcy Turkow licza.

W tym Amurat Turecki Carz sto tysiąc ludzi/
Przeprawił przes Helespont/ á Włoska straż łudzi/
Genuenses z Weneti co tám portu strzegli/
Przenáieci od Turkow rożno sie rozbiegli.

Franciscus Cardinał Weneckiey Armaty Hetman/ co miał Turkom przewozu morskiego bronić/ sam práwie ich przewiozł w swoichże okrętách/ batách/ Gálerach/ á Turcy płácili po czerwonemu złotemu od głowy.

A drudzy zás łotrowie Włoßy w Bárkách sámi/
W swoichże ich wozili zmámieni dárámi/
Wierzże Włochom wierzże tu Weneckiemu słowu/
Ktorzy y duße trácą dla złotego łowu.
Włádisław vsłyßawßy dopiero sie trwoży/
Wßytkim ná Włoską zdrádę z oczu płyną słozy/
Jednák swych posiliwßy wnet woysko zßykował/
A do Wárny ták w ßyku drogę swą prostował.

Warna po stáremu Dionisiopolis/ ktorą Włádisław Krol wziął 9. die Nouembris.

Ták wziął Wárnę podánim/ á swymi osádził/
A z Turkámi sie potkáć w tym mieyscu vrádził/
W nocy náßy obaczą ano ognie nieczą
Turcy/ áż sie y Morze/ Niebo/ z Ziemią świecą.

Prosto gdy Słońce weßło Turcy do bitwy sie zgotowáli.

A skoro Titan złoty woz wytaczał z Morzá/
A słoneczna po gorách świeciłá sie zorzá/

Godziną iedną ná dzień y obaczą nászy/
Ano Tureckie woyská idą iáko lássy/
Krol ná noge záchorzał/ ále Węgrzy krzyczą/
Bić Turkow bić bić/ vphow wielkośći nie liczą/
Tákże Huniad woysko pod gorámi spráwił/

Szyk woyská nászych.

A Węgrow ná práwy rog z Multany wystáwił/
Despot z Serby/ Julian Kárdinał też z Krzyżem/

Jerzy Despot Serbski.

Przy nich stał á Chorągiew biała z złotym bryzem/
Wárádzinski/ Agierski przytym Biskupowie/

Waradinski/ Agierski Biskupowie.

Z Frankobanem Bulgárzy/ Racy/ Kárwatowie/

Frankoban z Karwaty y z Bulgáry.

Sam Huniad lewy rog trzymáć obrał sobie/
A Krolewskiey w poysrzodku dał mieysce Osobie/

Krol we srzodku.

Wozow zás dwá tysiącá ná zádzie zszykował/
W obozie mdłych/ y chłopiąt dobrze obwárował.

Oboz.

Jest pole gdzie sie kończą gory Mácedońskie/

Położenie mieysca.

Z iedney strony/ z pokudniá morze Helespontskie/
Wárná wielkie Jezioro od ktorego zową/
Miásto dziś twoią sławne Władisłáwie głową.
Tákże miedzy Jeziorem/ Morzem/ y Gorámi/
Ná mile pole stoi rowne z págorkámi/
Przystoyne ku boiowi/ y woienney spráwie/
Ktore sobie poświęcił Mars Bog woyny krwáwie/
Ná to pole dwie mili ták w szyku ciągneli
Nászy/ á potym w spráwie porządney stáneli/
Chorągwie rospuścili ktore wiátr powstawszy/

Rzecz dziwna/ Wiátr Chorągwie nászych rozdrápał w cichy y pogodny dzień powstawszy.

Rozdrápał po powietrzu rożno rozmiotawszy.
Strászny znák skutku woyny gdy Proporce lecą/
A wichry z wiátrem srogim/ y z gromy sie miecą/
Amurat sie dziwowáł też Władisłáwowi/

Amurat sam nárzekał ná złamánie przymierza/ y słowo iego.

Iż ták śmiał złamáć słowo swemu Chrystusowi/
Rzekł gdyś mu ty nie dufał wezmę go ia sobie
Ná pomoc/ á nauke dam przysięgáć tobie/
Ták nászy trzy godziny w onym polu stáli/
A Turkow do potkánia ochotnie czekáli.
Ci potym wielką mocą od Gor przyszli z krzykiem/
Hała Hała/ wołáiąc z zákrzywionym szykiem/

Bo Turcy pospolicie ná ksztalt pul Miesiącá sie szykuią.

W práwy rog vderzyli nászym wielkim pędem/
W ktorym Węgrzy z Multany stali długim rzędem.
Nie dotrzymáli plácu/ Multani/ ná gory

Multani vciekli z bitwy.

Pierzchneli/ á vciekał záraz gdzie mogł ktory/

 Krol

Krol záſię z Huniádem wnet ſię popráwili/
A Turecką krwią pole wßytko pokrwáwili.

Naßy pierwßy vf Turecki rozgromili.

Wſpárli Turkow ná czterzy Włoſkie bijąc mile/
Zawoiow pełne polá z oney krotofile/
Pełne y rowy ſćiętych głow Tátarſkich leżą/
A náßy roſpuśćiwßy konie po nich bieżą.
Oni podobni Sárnom gdy ich łowiec trwoży/
Vciekáią ná Błotá/ y niedoßłe łoży.
Záś ná drugie ich woyſko vderzyli śmiele/
W ktorym wnet trzech Sándziakow vbili ná czele.
Krzyk huk Hałá/ Hała/ brzmi/ brzmią o ßáble miecze/
A ſtrzáły z wierzchu lecą iáko gdy deßcz ciecze/
Konie rżą/ trąby huczą/ á bebny trząſkáią/
Chorągwie/ zbroie/ broni z słońcá ſię błyſkáią.
Náßy meſtwem/ á Turcy wielkośćią wzmagáią/
Z Dział trzaſk/ z zbroy grzmot/ á ránni/ pod końmi ſtekáią/
Widziałby tám był/ áno zbywßy Pánow konie/
Błąkáią ſię/ á Echo brzmi ná káżdey ſtronie.
Widziałby był/ áno ten bez głowy bez ręki/
Słyßałby był áno tám y tu śmetne ſteki/
Zbići iáko drwá lecą drudzy nácieráią/
Ci z bokow/ ći ná czoło/ ći wzad ßyk ſtaczáią.
Roſproßyli wnet náßy Turkow iż pierzchneli/
A wßytkę Trácką ziemię ſtráchem nápełnili/
Vciekáią tám y ſám gonią ich záś náßy/
Pełne gory y polá/ pełne trupow láſſy.
Wßyſcy iezdni Tureccy pobići ná głowę/
A zwyćięſtwo iuß w ręku v náßych gotowe/

Wątpliwa rzecz o Huniádzie.

Lecz Huniad z Węgrámi álbo Turkow gonił/
Albo iák náßy pißą/ z częśćią woyſká ſtronił.

Bo y Turcy vćiekáli y Węgrowie będąc zwyćięſcámi práwie w ſtrone pierſchneli z Huniádem/ á iedē Turczyn iáko Crom: piße/ wołáł ná Węgry/ Ey gdzie vćiekaćie mężowie węgierſcy/ ponieważ wáße ieſt zwyćięſtwo.

Nie przyßedł ná rátunek gdy vciekł z Wołochy/
Ták ſnáść Bog chciał iż vmysł dał zwyćięſcom płochy/
Lecz Krol bił y ſiekł Turki w zad vſtępuiące/
Krzyczy máiąc z śmiáłośći ſerce pałáiące/

Władisłáwowe nápominánie do Ricerſtwá.

Woła o Towárzyßy/ o gdzie vćiekaćie/
A to zapore Morſką vćieczki ſwey maćie/
Zámknieniſmy w tył Wárną/ á ziemie nieſtáło/
Wßák śmiáłych w meſtwie ßczęśćie wſpomoc obiecáło.

Smiáłych ßczęśćie wſpomaga.

Przez was/ y mężne ſpráwy/ á wßák z śmiertelnymi/
Walczymy/ nád nas wiárą/ meſtwem podleyßymi/

Lata ná bystrym koniu/ á gárdłem chrápliwym
Prozno woła/ siekł Turkow sercem zápalczywym.
Iák Lew Armenski gdy go łowcow gmin obskoczy/
Ná włocznie smiele idzie vfáiąc swey mocy/
Albo iák rozdrázniony Niedzwiedz gdy lás łomi/
Albo Tigris złodzieiá/ gdy swych dziatek goni/
Bieży smiele ná ogień/ bieży y ná miecze/
Nie dba ácz z zránionego dla dziatek krew ciecze/
A gniew/ dzielność y żáłość wzad vciekáć bronią/
Ták Krol Władysław nácierał/ á Multani stronią.
Iuż był Phebus z swym wozem chłodzić sie zátoczył/
Gdy Krol czwarty raz miedzy vphy Turskie skoczył/
Wyniosłym mieczem siekąc/ kto mu się náwinie/
Z niego pot/ á krew z zbitych Pogan źrzodłem płynie.
Polacy w koło niego/ toż co Krol działáią/
A Węgrzy by smiáłości tey przestał wołáią/
Tám Báże mężnie zábił Aziátickiego/
Swą reką nawyższego wodzá Tureckiego.
Amurat iuż chciał biegáć gdy iezdni vciekli/
Turcy szyki zmieszawszy krzeczą sie iák wscieckli/
W tym Władysław ná Jánáńczárską moc znowu vderzył/
Krzyk/ huk/ kołát/ grzmot znowu ktoby to wymierzył.
Huniad z Węgry vbiegł/ Krol został z Polaki/
Bił Turkow áż sam przyszedł ná ich zdrádne haki/
Bo Janczárowie przekop darnem wnet nákryli/
Y chrostem/ á zá nim sie z Cesárzem bronili.
A gdy Krol krzycząc do nich miecz wyniozwszy skoczył/
W padł w on doł/ támże go gmin Janczárski potłoczył/
Potłoczył/ mężnie meżne pokolenie ginie/
Stąd Jágłowych potomkow wieczna sławá słynie.
Byłem sam tám w tych polách/ gdzie nászy przodkowie/
Turki bili/ spiewáią dziś o nich Serbowie/
Widziałem Warne z płáczem nád nią oracz krzywy/
Náyduiąc zgniłe w roli zbroie ma zá dziwy/
Wyorywa szyszaki/ tarcze y puklerze/
Groty/ száble zbotwiáłe/ buławy/ páncerze/
W Gorách Hemu w Albáńskich/ Macedońskich polách/
Y ná Tráckich Orpheus gdzie wdzięcznie grał rolách.
Widziałem to swym okiem/ tym widziałem okiem/
Y w przekopię gdzie Krol wpadł chodziłem głębokim/

Podobieństwá smiáłości Wládisławowey.

Krol sam zábił naywyższego Hetmána Tureckiego.

Sidło ná Królá.

Samem tám był roku 1575.

Hemus Gory y Rodopa/ názwáne Orpheusowa musika ále wieccey męstwem Wládisławowym sławne.

Chodzikem / á Greczyn mi mieyscá vkázuie/
A pobitych Chrześcian y Krolá żáłuie.
Lecz iednák ono świętę Jagiełowo plemie/
Własną reką skropiło krwią Turecką ziemie/
Zá co mu obraz wieczny sławá postáwiłá/
Y imię niezgwałcone ná wieki spráwiłá.

Cromerus lib. 21. Miechouius lib. 4 cap. 37. Wapouius fol. 276. Herbortus ex Cromero fol. 176. lib. 15. Iostus Decius, Æneas Syluius, Bonfinus, Węgierscy Kronikarze/ y Demetrius Bulgárski. Tákże Greckie y Tureckie Historie / ktorychem od iednego Węgrzyná poturczonego / Męzá vczonego / s ktorymem miał towárzystwo w Constantinopolu dostał/ ták tę bitwę opisuią/ iákom ią ią wierßem prawdziwie wyráził. Ale Callimachus Włoch ktory przy tym był / á w Krákowie v świętey Troyce w Kościele Dominicanow leży / troche ináczey porządek tey Historiey stosuie/ mowiąc/ iż Jan z Huniádá Woiewodá Siedmigrocki / á Hetman Węgierski / nie miał pewnego mieyscá w ßykowánym woysku Krolewskim / ále z

Walachi Transalpini.

Multany álbo z Wołochy zagornymi pilnował strony ku rátunku swoich/ iesliby gdzie ßfánkowáli náßy. A iż Węgrowie ktorzy ná práwym rogu stali / od gęstych á podobnych gwałtownemu dżdżowi strzał Tureckich/ zwłaszczá Janczárow wspárci byli/ á ná przyległe gory vciekli/ z ktorych potym od wielkości nieprzyiacioł w wąwozy zegnáni byli/ á tám gdy się mężnie długą chwilę bronili/ ro-

Dwá Biskupowie zábici.

spłoßeni od Turkow / tám też Biskupowie Agierski / y Wárádzinski w vciekániu zábici/ á Legat Papieski Julianus Cárdinał / z Despotem/ y z Frankobanem w

Lesko Bobrzycki zábity.

obozie się záwárli/ y długo Turkom rowną bitwą z obu stron odpieráli / áż Lesko Bobrzycki Polak / ktory śmiáłością / y nápominánim moc nieprzyiacielską zátrzymawał / był zábity.

Támże gdy vstępowáli Węgrowie / Turcy szturmowáli ná oboz / Co gdy Krol z Huniádem obaczył/ przyskoczyli/ á Turkow ná dwie mili Włoskie rospárli. Potym gdy odwrot Pogáni vczynili/ kilko raz się ná rożnych mieyscách z nimi náßy potykáli / á wßytkie iezdne woyská Tureckie rosproßyli / á gdy się náßy

Zła rzecz ná łup się vrwáć.

Konie się Wielbłądow zlękły.

iákoby po otrzymánym zwycięstwie do łupow rzucili/ tráfili ná Káráwan Wielbłądow obciążonych tłomokámi / ktorych się konie vlękły / y potu ich woniáiącego strzymáć / tákże w vstráßeniu koni iezdni náßy zátrzymáć áni rządzić / potym ni władáć mogli. A w ten czás Krol z trochą iezdnych ná Jániczáry / w ktorych ostátnia obroná byłá Cesárzá Tureckiego / vderzył / gdzie się powiádá krwáwa bitwá znowu záczęłá / y iuß Turcy myślili vciekáć/ áż obaczyli náßych częścią vstráßenim koni od Wielbłądow / częścią z niepewney wieści zábicia

Śmiáła á przeważnie vporna dzielność Władisławowá.

Krolá strwożonych/ záraz Janczárowie poczęli się nápomináć / y bitwę wznawiáć. Huniades obaczywßy zátrwożenie swoich / y vciekánie / wnet Krolá z pośrzodku gęstych nieprzyiacioł bijącego Turkow vsiłował odwieść/ ále nie mogł/ bo gdy go nápominał áby vbiegał/ á lepßego ßczęścia czekał / Krol mu odpo-

Odpowiedź Władisławowá.

wiedział / iż vciekáć iest rzecz ßkárádna / á mnie / y narodowi moiemu nieprzystoyna / á też nie godzi się temu vciekáć przed tym kto ná kogo woynę podniesie. To rzekßy á miedzy skupionemi nieprzyiacioły mężnie poczynáiąc / sam swą ręką wielkość ich pobił.

Támże potym gdy się ku wieczorowi nákłoniło Krol zbity z zránionego koniá ßablámi Jánczárskimi był rossiekány. A Huniádes niemogąc Krolewskiego ciáłá dostáć / gdy wßyscy rożno vciekli / sam też z trochą Wołochow vbieżał. A Turcy zbywßy y stráciwßy iezdne woyská / nie gonili vciekáiących Węgrow/ y Woło-

y Wołochow/ y do obozu przez trzy dni sturmowáć nie śmieli/ ábowiem w nocy wątpliwe ieszcze zwycięstwo máiąc/ obawiáli się zásadki nászych. Trzeciego áż dniá obozu dobyli/ z ktorego dwá tysiącá wozow z wielkimi skárbámi wziąwszy/ ránnych y niemocnych okrutnie pomordowáli.

O tym też czytan Volaterranum lib 8. Geograph: iż gdy koniá nápawał był zábity od Węgrow.

Iulianus Cardinał uciekáiąc z obozu od iednego Multaná ktory go przez Dunay uciekáiącego przewoził/ dla wielkośći złotá ktore z sobą dźwigał złupiony był zábity y utopiony. Polacy tylko dwá z tey bitwy nieszczęśliwey ubiegli/ Jan Rzessowski/ ktory był potym Biskupem Krákowskim/ a Grzegorz Sanocki/ ktory był Arcibiskupem Lwowskim/ Tarnowscy Brácia dwá zábici/ y Synowie Záwisze Czárnego/ ze wszytkiego woyská Węgierskiego/ ktorego dwádzieśćiá tysięcy było/ ledwe piąta część w bitwie zginęłá. A Turkow ośmdziesiąt tysięcy/ iáko Długosz y Miechouius fol. 307. świádczą/ nászy pobili/ á według Bonfiná trzydzieśći ich tysięcy ná placu poległo. A gdyby był Krol nie zginął/ nászychby było zwycięstwo.

Jan Rzessowski y Grzegorz Sanocki.

Poimánych Polakow Slácheicow dwádzieśćiá y czterzey było/ s ktorych dwunaście urodziwych młodzieńcow Amurat sam dla ich osobliwey urody y piękności/ obrał sobie w Andrinopolu/ do łożnice/ á ći záraz sprzysięgli się Tirannę zámordowáć/ y uczyniliby byli dosyć przedsięwzięciu przestawnemu/ ále ich ieden Bulgárzyn wydał/ ktorego też byli do tey rády niebacznie przypuśćili/ á gdy się to ták wynurzyło/ oni Slácheicy Polscy boiąc się żywo przyść w ręce Tirańskie/ záparwszy drzwi dobrze sámi/ á wziąwszy broń w ręce bili się społnie/ áż się do upadu pośiekli/ y od swych ran polegli/ czym przeważność Polskiey cnoty u Pogánow okazáli.

Dwánaście Polskich Slácheicow sámi się zbili.

A tráfiłá się tá nieszczęśliwa porażká/ Roku Páńskiego 1444. Krolestwá Władisławowego w Polszcze iedennastego/ A w Węgrzech piątego/ wieku swego ledwe dwudziestu lat doszedł/ ále Miechouius fol. 307. lib.4. pisze/ iż dwudziestego pirwszego Roku zginął wieku swego.

Był urody wysokiey/ oblicza smłádego Greckiego/ ále wdzięcznego/ y poważnego/ włosow ruśich/ w pracy/ y w postách bárdzo cierpliwy/ y trzeźwi/ bo winá nie pijał/ hoyności zbytniey/ cnotliwy/ ukłády/ y łáskáwy/ też y ku nieprzyiaciołom miłośierny/ wielkiego umysłu/ y sercá wysokiego/ ták iż nigdy nic niskiego nie myślił/ á żadną trudnością nie dał się od tego odwieść/ co raz porządnie postánowił/ ná ostátek wszytki cnoty/ ktore nawięcszym Xiążętom y Monárchom należą/ w nim świeciły. A tu masz w czwor sposob więcszego niż Achilessá/ śmiercią y dzielnością Jágiełowicá/ z narodu Litewskiego.

Przymioty Władisławá Jágiełowicá.

Interregnum po Władisławie przez pułtrzećiá látá/ á o burdách przyięcia Krolestwá z Kazimierzem/ y z Litwą.

Rozdział II.

Koro się rozniosłá wieść o zábiciu Władisłáwowym w Polszcze/ wielka żáłość y smutek sercá ludzkie/ z śmierći Páná przyrodzonego záfrásowáłá/ wszákże ieszcze niktorzy twierdzieli/ zwłaszczá Węgrowie/ iż we zdrowiu uszedł/ álbo do Constantinopolá/ álbo do Weneciey/ álbo do Wołoch/ álbo do

Mniemieli że by ták uciekał/ iáko ono Sigmunt Cesarz y Krol Węgierski/ gdy

Przegrawßy bitwę z Turki do Constantinopolá pierwey/ potym do Rodiſu/ záś do Weneciey z ſtráchu vciekał.

álbo do Multáńſkiey ziemie. Drudzy też powiádáli / iż ießcze ieſt w Albániey álbo Ráſciey z woyſkiem dobrze zdrowy / wierzyli temu náßy coby byli rádzi widzieli/ Ale ſkoro tá ſławá/ y wieśći w niwecz ſię obroćiły/ dopiero Pánowie Polſczy wypráwili do Tráciey / Bulgáriey y Greciey / Janá Reſowſkiego / y Egidziego Suchodolſkiego/ pytáć ſię o Krolu / ále nic pewnego o nim dowiedźieć ſię nie mogli.

Kázimierz wybrań ná Kroleſtwo.

A gdy ſię Polacy dowiedzieli/ iż Węgrowie inßego ſobie Krolá wybráli Władiſławá Syná Albrichtá Ceſárzá/ pięć lat tylko máiącego/ złożyli też Siem wálny ná Electią Krolá inßego w Sirádzu Roku 1445. ná dzień S. Woyciechá. Tám z ſentenciey Zbigniewá Kárdinałá vrádzili/ áby Kázimierzowi Wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu Władiſłáwá zábitego Brátu Kroleſtwo oddáli.

Posłowie Polſczy do Kázimierzá.

Wypráwili tedy Poſły do Litwy / áby Kázimierzá przyzwáli ná Siem w Piotrkowie złożony/ gdzieby ſię z obudwu ſtron ſpolnie około Rzeczy poſpolitey Polſkiey bez Krolá oſierociáłey nárádzili / y námowili. Ale Kázimierz Poſły Koronne bez pewney odpowiedzi odpráwił/ á ſwoich do Piotrkowá / iáko Rádziwiłá/ Kieżgáłá / y Páčá Mieſiącá Septembrá z tym roſkázánim przyſłał/ powiedáiąc ſię być zemdlonego żáłośćią y ſmętkiem z przerzeczoney przygody Brátſkiey / dla czego ná on Siem ſam przyiecháć nie mogł / á też niedoßle y nieſłußne być wzięcie inßego Krolá powiádał / gdy ießcze wßyſtkie rzeczy ſą niepewne/ á iż on áni Kroleſtwá/ áni ſpráwowánia żadnego nie chce przyiąć / wßákże by mu ſię zdáło/ áby ći namieſtnicy/ y Gubernatorowie / ktorych Władiſław do Węgier odieżdżáiąc ná ſwym mieyſcu poſtánowił / Rzecz poſpolitą rządzili do czáſſu.

Drugie prożne poſelſtwo do Kázimierzá.

A gdy ſię tá odpowiedź ziazdowi Rycerſtwá y Senatu koronnemu nie podobáłá/ wypráwili do niego po wtore ośm Pánow Rádnych/ áby go iuß práwą rzeczą ná Kroleſtwo przyzwáli / co ieſliby niechciał / y odwłoczył / áby mu powiedzieli iż inßego ſobie Krolá ßukáć muſzą. Ale Kázimierz przedſię w ſwoim vporze ſtał/ gdy go Pánowie Litewſcy zátrzymawáli / ktorym ſię był ná wßytkim w ſpráwách woiennych/ y domowych podobał / przeto Poſłowie Polſczy z niczym muſieli názad ſię wroćić.

Siem w Wilnie.

Krolowa też ſtára Jagiełowá Kázimierzá iáko Syná nápominałá / áby w tey rzeczy zdrowßey rády vżywał / ále go námowić żadnym ſpoſobem nie mogłá/ wßákże Kázimierz proſił Poſłow koronnych / áby poczekáli dokądby ſię o tym ná Seymie s Pány Litewſkimi y Ruſkimi námowił/ ktory złożył po národzeniu Páńſkim 1446. w Wilnie Mieſiącá Styczniá/ á ſkoro ten czás przyßedł/ zebráli ſię Pánowie koronni z Slachtą wtory raz do Piotrkowá / ná ktory ziazd od Kázimirzá ßeść Poſłow Pánow Litewſkich przyiáchało / proßąc áby ießcze Electią odłożyli/ czego ieſliby niechcieli vczynić/ woyną grozili Polakom / gdyż Kázimierz z Litwą chce ná nich práwá ſwego mieczem dochodzić / ieſliby z dobrą wolą czekáć go nie chcieli / wßákże przydáli / iż on ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim przeſtawa/ á Kroleſtwá nie żąda.

Groźne poſelſtwo do Polakow Kázimierzowe y Litewſkie.

Przeto Polacy będąc záiątrzeni ták ſrogim poſelſtwem / inßego Krolá ſobie wybráć vmyſlili/ ále ſię tego obawiáli/ iż gdyby zwádę z Litwą záczeli/ Krzyżacyby Polſkę náieżdżáli. Dla tego ießcze Kázimierzowego vmyſłu ſkuśić ſię im zdáło / wypráwili tedy do niego Predborá Koniecpolſkiego Sędomirſkiego / y Sciborá Sárleiá Jnowłodſłáwſkiego/ Káſtellanow/ ále y ći tákąż / iáką y drudzy odpowiedź wzięli.

Trzecie Poſelſtwo do Kázimierzá prożne.

Dla tego Senat koronny y Rycerſtwo ná dwudzieſty oſmy dzień Márcá do Piotrkowá ſię ziecháli / á wßyſcy Sacrament Páńſki nabożnie przyiąwßy/ áby tym ſwiątobliwiey o Rzeczy poſpolitey tráctowáli / poczęli Electią nowego

Od nabożeńſtwá záczętá Electia.

wego Krolá stánowić/ wszákże pod tymi Condiciámi/ iż Kázimierzowi pierwsze mieysce w przyieciu Krolestwá zostáwili. A wotowánia Biskupow wszytki sie skłániáły/ ná Friderikà Márgrábie Brandenburskiego/ ktory był przed tym zieciem y násiednikiem Jágiełowym námieniony/ krom Páwłá Kozickiego Biskupá Płockiego/ ktory ná ktoregokolwiek z dwu Brátu Xiażat Mázowieckich wotował/ ná Włádisłáwá álbo Bolesłáwá. Przyczym też stáli Jan Cyzowski Castellan/ y Jan Teczyński Woiewodá Krákowski/ Łukasz z Gorki Woiewodá Poznáński/ y wielkość Rycerstwá ná Bolesłáwá sie zgodziło. Ták tedy z zezwolenia wszystkiego Senatu/ Bolesław Xiaże Mázowieckie/ od Wincentego Arcibiskupá Gnieznienskiego/ był Krolem náznáczon/ iesliżeby Kázimierz przed Swiatkámi woley swoiey odmienioney nieoznaymił.

Votá ná Márgrábie.

Votá ná Xiaże Mázowieckie.

A Kázimierz vsłyszawszy to co sie ná Seymie Piotrkowskim ostáło/ posłał do Mátki Krolowey potáiemnie/ áby Pánow znowu ku niemu námowiłá/ ktora tego łatwo dostąpiłá/ iż Máli Polacy záraz nań przyzwolili/ y do wielkiey Polski posłáli/ áby wola swoie od Electiey Bolesłáwowey ku Kázimirzowi skłonili/ ktorzy też to ochotnie vczynili/ á znowu Posły do Kázimierzá Wielkiego Xiedzá Litewskiego wypráwili/ áby dniá ostátniego Septembrá w Parczowie z nimi sie ná Siem ziechał/ iákoż sie Pánowie Polscy ziecháli/ ná dzień náznáczony do Parczowá/ ále Kázimirzá długi czás prożno czekáli/ á gdy go nápomináli/ áby przyiáchał/ powiedział iżesmy ieszcze żadnego obiáwienia woley swey/ o przyieciu Krolestwá nie oznaymili/ wszákesmy do Brześcia przyiecháli/ ále iesli Pánowie Polscy chca co stánowić/ niechayże do nas do Brześcia przyiádą.

Ziazd w Brześciu Kázimierzow z Polaki.

Ták tedy Pánowie Polscy sześć Senatorow z Parczowá do Brześcia posłáli do Kázimierzá/ ktory ty Condicie Legatom podał/ iż ináczey niechce Krolestwá przyiać/ áżby pierwey Podole/ Łucko/ Olesko/ Lopáczyn/ Wietle/ Hrodło/ Litwie od Polakow były wrocone Ziemie z Powiátámi y z Zamkámi.

Vprzeymość Kázimierzowá ku Litwie.

Tych Condiciy gdy Polacy nie chcieli przyiać/ y roziecháć sie niespráwiwszy nic gotowáli/ Kázimierz potym ná ich żadánie przyzwolił przyiecháć do Krákowá/ ná przyszły rok/ ná dzień S. Janá Chrzciciela/ dla przyiecia Krolestwá Polskiego/ gdy mu niktorzy z Pánow Polskich cicho potuszyli/ iż mu to wolno bedzie Litwie wrocić/ y odiać od Korony cokolwiek bedzie chciał/ gdy iuż Krolem zostánie/ iák o tym Cromerus lib. 22. szerzey pisze/ á Długosius świádczy/ iż Lomázy/ y Połubice od Stárostwá Parczowskiego/ y od Polski odiawszy do Litwy przyłaczył.

Lomázy y Połubice Litwie wrocone.

Kázimierz trzeci Jágiełowic/ Krol Polski/ y Wielki Xiadz Litewski/ Roku 1447. Czerwcá Miesiacá dniá 25.

Rozdział III.

Ak tedy Kázimierz Wielki Xiadz Litewski/ ná czás náznáczony Koronáciey/ przyiáchał do Krákowá z wielkimi y świetnymi pocztámi Pánow Litewskich y Ruskich/ y z Swidrigayłem Stryiem swoim/ tákże z Olelkiem Skuckim y Kiiowskim Xiażeciem/ etc. Ktorego Mátká Krolowa y Pánowie Koronni/ y Mázowieckie Xiażetá/ Włádisłam y

Kazimierzow wiazd do Krákowá.

sław y Bolesław Brácia we dwu tysiącu koni/ y Raciborskie/ Cesinskie/ Oświecimskie y Brzeskie Xiążętá/ y wiele Pánow Czeskich/ Węgierskich y Sląskich/ y Henrik z Elbingu/ y Ludwig z Mewe Kontorowie/ Posłowie od Mistrzá Pruskiego Erlichshausená/ z wielką vczćiwośćią y triumphem przyimowáli. A názáiutrz Czerwcá Miesiącá dniá 26. był koronowány według zwykłych Ceremoniy w Krákowie ná Zamku w Kościele S. Stánisłáwá. Ale práwie w koronácia zstáłá się trwogá strászna/ gdy Niewiast ze Wsi Klasztorá Tinieckiego wielka gromádá z płáczem/ krzykiem/ y lámentliwym hukiem/ Kościoł S. Stánisłáwá nápełniły/ dla pobránia bydłá ná stácia Krolowi nowemu/ ktore ich nárzekánie záledwie vskromiono/ á potym się Msza y koronácia dokonáłá swym porządkiem przez Wincentego Arcibiskupá.

Trwogá od Niewiast.

Swar Biskupow z Xiążęty.

Názáiutrz záśię gdy Krol według zwyczáiu był prowádzon ná Máiestat w Rinku Krákowskim wystáwiony/ poswárzyły się Xiążętá Mázowieckie Włádisław y Bolesław z Biskupámi o mieysce siedzenia po práwey ręce Krolewskiey/ ták iż Krol muśiał názad do Zamku się wroćić/ przysięgi od Mieszczan nie przyiąwszy/ wszákże potym Xiążętá vstąpiły Biskupom.

Dawno mowią Da locum mulieribus, vstąp twarogowi.

Vczćiwość Pánom Litewskim.

Potym gdy Krol Kázimierz záráżem chciał vsilnie do Litwy odiácháć/ zátrzymáli go Pánowie Koronni/ iż muśiał pierwey do Poznániá náwiedźić dla potrzeb wielkiey Polski. Wszákże Pány Litewskie áż zá Bramę Krákowską dla vczćiwośći wyprowádził sam Krol/ á potym do wielkiey Polski z Mátką odiáchał. A gdy był w Kálíszu przyszedł do niego Kniáź Micháyło Sigmuntowic/ dziedźic Xięstwá Litewskiego/ y vpadł v nog Krolewskich/ prosząc pokornie áby mu oyczyznę iego wroćił/ ále nie mogł nic słusznego vprośić/ y owszem od Kázimirzá Krolá był chudzinká nie práwie słusznie odpędzon. A tu iuż czytelniku miły obaczysz porządnie ode mnie zebráne powodzenie chudziny Kniáźiá Micháyłá/ nie tylko według Látopiśczow/ ále według Cromerá/ Długoszá/ Miechouiuszá etc.

Michayłá Sigmuntowicá Kiestutowego wnuká tułánie.

A ten Kniáź Micháyło gdy nie mogł mieć mieyscá w Litwie/ y Stolcá Oycowskiego dostąpić/ k temu obaczywszy iż mu Kázimierz ná gárdło stał/ zá iego rostérkámi vciekł naprzod z Litwy do Mázowszá do Szwagrá swoiego Xiążęćiá Bolesłáwá/ iáko o tym wyższey/ potym do Prus/ á gdy y tám nie mogł być bespieczny/ zbiegł do Sląská/ á z Slężaki/ y z Czechy Polskę náiezdżał/ łupieżnym á vrwáńskim obyczáiem. Potym/ iáko ia rozumiem/ skoro vsłyszał/ iż Xiążę Mázowieckie Bolesław Szwagier iego był ná Krolestwo Polskie náznáczon/ przyszedł do Polski/ spodziewáiąc się zá iego koronną pomocą Xięstwá Wielkiego Litewskiego dostąpić. Ale gdy Kázimierzá Polacy koronowáli/ widząc iż nádźieiá dziuráwa/ vdał się w pokorę/ á w Kálíszu iáko Cromer pisze/ vpadszy Krolowi Kázimirzowi v nog prośił o zwrocenie oyczyzny/ iákoby rzekł/ ponieważ ciebie Pan Bog opátrzył Krolestwem Polskim oyczystym/ wroć też moię własność/ ná ktorąś podemną po Sigmunćie Oycu moim wstąpił/ Potym *cum nihil æqui impetrare posset*, Niewskorawszy ná swoiey pokorze/ y owszem sromotnie był chudziná odegnány/ vciekł do Piotrá Wołoskiego Woiewody/ A gdy się go Krol przez Odrowążá Woiewodę Ruskiego/ y przez Koniecpolskiego vpominał/ áby był wydan/ niechciał go Hospodar Wołoski Piotr wydáć/ mowiąc: *neq; ex fide sua, neq; ex dignitate Regis Michaelem quasi clientem prodendum fore, sed iussurum se deinceps, ut is finibus suis excederet.* Ták się Woiewodá Wołoski wolał z wydánia Kniáźiá Micháyłá wymowić/ á niż z przysięgi/ y hołdu/ ktory postąpił Kázimierzowi. A Michał nieborak widząc iż niemiał mieyscá y v Wołochow/ vciekł do Prekopskich Tátárow/ ktorzy potym zá iego powodem Podole okrutnie zburzyli/ Acz to ná Litwę y ná Krolá Polacy kłádli/ iákoby oni podárkámi Tátarow ná Polskę

Iżby to áni iego áni Krolá cześć/ tego kto się do kogo vciecze wydáwáć.

Micháyło do Tátárow.

Polskę podburzáć mieli/ co iest nie pewny dowod/ gdyż *omne regnum in se diuisum desolaretur.* Ale to wszystko broił Kniáź Michäylo Sigmuntowic z Tátárámi/ msczac sie nád Kázimirzem krzywdy odięcia Oyczystego Wielkiego Xięstwá Litewskiego. Iákoż potym Roku 1449. s tymiż Tátáry zebráwszy się do Siewierskiey ziemie wciągnął/ O czym też Dlugossus y Cromerus świádczą/ y wziął Stárodub/ Nowogrod Siewierski/ Puciwil/ Serpiesk/ Bráńsko/ y inszych Zamkow Ruskich/ Moskiewskiemu páństwu przyległych łatwo iáko dziedzic przez podánie dostał/ *tumultuariis aliquot copiis Regis fusis,* poráziwszy kilko zagonow Krolewskich ná vtarczkę wyciekáiących/ y pisze dáley Cromer: *Maiore mole Rex contra eum arma mouit,* Iż sie wypráwił Krol przeciw iemu więksą mocą/ á wygnawszy go/ y wyrzuciwszy z Siewierskiego páństwá/ Zamki záś wszystki odebrał/ y ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu przywrocił.

O tym też czytay Cromerum lib. 22.

A potym spodziewáiąc się większego posiłku Michäylo od Moskiewskiego/ zwłaszczá dla dobycia przerzeconego Siewierskiego Oyczystego páństwá/ Stárodubiá/ Bráńská/ Nowogrodká/ etc. vciekł do Moskwy/ gdzie iuż więcey nie pielgrzymował/ bo go tám Jumien w Ruskim Monásterze Práskurem otruł/ y tám vmárł. Ktoryby się był mścił śmierci Oycowskiey y swego wygnánia/ gdyby był Stolec Oycowski po ták dziwnym pielgrzymstwie opánował. Ale się to tylko Witołtowi Stryiowi iego ledwo zwiozło.

Bo Sigmunt Ociec iego od Czártoryńskiego zabity/ z Stárodubskiego Siewierskie° vdziału wziet był ná Wielkie Xięstwo Litewskie. Kniáź Michäylo otruty ná Moskwi.

O odieździe Krolewskim do Litwy/ y Seymie Párczowskim/ y Nowogrodzkim/ y rosterkách Wołoskich.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Jáná Hlebowicá Castellaná Minskiego/ Podskárbiego W. X. Litewskiego.

WJáchawszy Krol Wielką Polskę/ złożył Siem w Piotrkowie/ chcąc burdy miedzy Litwą/ y Polaki nowo wszczęte vśmierzyć/ bo Buczacki Fiedor Stárostá Podolski wziął był Litwie niktore Zamki ku Podolu y Wołyniu śiedzące. A gdy Krolá Pánowie Polszczy prośili/ y námawiáli/ áby Litwie onych Włości odiętych niedopuszczał/ áni wrácał/ ktore iuż były w dzierżáwie Koronney/ nie przyzwolił im ná to Krol z námowy niktorych Pánow Litewskich/ ktorzy byli przy nim/ ále śpiesznie do Litwy viechał/ wziąwszy z sobą kilko Pánow koronnych. Támże się v Win growy w Knyszyńskich pusczach vstáwicznymi łowámi báwił/ opuściwszy y porzuciwszy spráwy Koronne/ dla czego wielkie rozboie po drogách y okrutne swowoleństwa w Polszcze vrosły/ iż też Wsi y Miásteczká łotrostwo/ zwłaszczá Slachtá náiezdzáli y plundrowáli.

Buczacki Litwie Zamki Podolskie/ y Wołyńskie pobrał.

Kázimirz Polakom nie przyzwolił przeciw Litwie.

Rozboie w Polszcze.

Ná drugi Rok 1448. ná schodzie Miesiącá Máiá/ á Miechouius pisze fol. 311. iż po Bożym ciele złożył Siem Krol Kázimirz w Lublinie Polakom/ y Litwie/ Tám Xiążętá/ Pánowie/ y Slachtá Litewska prośili áby rownym y iednákim práwem sprzymierzenie s Polaki mieli/ áby też ony zápissy ziednoczenia Litwy

Siem w Lublinie/ y żądánie Panow Litewskich.

nia Litwy / Zmodzi / Rusi z Polską były zmienione / áby im Podole y Zamki z Powiatámi Olesko/ Wiethle / Lopaczyn / y Grodło były wrocone / ná co Pánowie Polscy odpowiedzieli / iż co się tknie sprzymierzenia / tedy to dobrze iest postánowiono/ przez Witoltá y Jagiełá / dla czego niemáią się o co skárżyć pánowie Litewscy / też się im tego nie godzi vczynić / co iest mocnie zapisámi y przysięgámi przez Krole nasze vtwierdzono / zwłasczá przez Jagiełá ktory się obwiązał / y potomki swoie mocnemi zapisámi y przysięgámi ty czterzy artikuły dzierżeć / pierwey niż Krolewnę Jadwigę z Krolestwem wziął. Pirwszy artikuł / iż miał święty Chrzest przyiąć z Brácią / y z poddánymi / y vczynił temu dosyć. Drugi iż wszytko swoie Xięstwo / y ine dzierżáwy ktore miał/ y ktorych potym nábyć miał / ku Krolestwu Polskiemu przyłączyć y przywłaszczyć obiecał / y także vczynił. Trzeci / wszytkie skárby swoie ná potrzeby Krolestwá Polskiego obrocić. Czwarty iż miał wszytkie więźnie Chrześciáńskie wypuścić/ A co się tknie Podola / tedy Podolska ziemiá nigdy nie byłá ku Litwie / áni iey też Polacy mieli od Litwy / co iáwnie iest opisano w Kronikách / iż Krol Cázimirz Wtory dostał iey część spadkiem przyrodzonym / á część pod Tátary/ ktorą kiedy chcieli brali / Ale Cázimirz poczyniwszy twierdze drzewiáne/ w Kámieńcu/ w Bákocie/ w Brásłáwiu / w Miedzybożu/ y w Włodimirzu/ dzierżał Podole spokoiem / po iego záś śmierci przyszły ty ziemie ná Ludwiká / y były w dzierżeniu iego / po Ludwiku potym przyszły ná Krolá Jagiełá / iáko ná Krolá Polskiego / ktore rozdawał ku dzierżeniu swoim zásłużonym / naprzod Spitkowi z Melstina. Dawał też z łáski dzierżeć Bráciey niktore Zamki w Rusi Witołtowi y Swidrigáyłowi do żywotow ich tylko á nie ná wieczność. Przeto dla iego szczodrobliwości doczesney / nie mogłá nam wieczność zginąć / Xiążę też wásze Sigmunt nieboszczyk dzierżał dárem á nie wiecznością ty Zamki przerzeczone / iákoż y list iego tego poświadcza.

Odpowiedź Pánom Litewskim od Polakow.

4. przednieysze obwiąski Jágełowe.

Polacy dowodzą Kroniką/ iż Podole ku Litwie nie było nigdy.

Witołt Podole trzymał.

Dla vdánia z łáski wieczność nie ginie.

Sigmunt Kieistutowic W. X. L. iáko Podole trzymał.

Prosił potym Krol Cázimirz Pánow Koronnych / áby przyiáźni pánow Litewskich nie obrażáli / á łáskáwą y słuszną im odpowiedź dáli / o czym gdy się Senat koronny nárádził / odpowiedzieli Krolowi / iż łatwieyszey drogi ku zátrzymániu vmysłow Litewskich niemász / iedno áby oni / y Russacy wszyscy Polskim imieniem / y titułem Krolestwá / odrzuciwszy y oddaliwszy tituł y władzą Wielkiego Xięstwá swego / nápotym się zwáć y miánowáć chcieli / ná co pánowie Litewscy nieprzyzwolili / á Polacy wywodzili záś Podole z dáwná do Korony przynależeć.

Polacy chcieli titut W. X. Litewskie° y imie Litewskie zágłádzić/ áby się koronnym imieniem titułowáli.

Ale Látopiscze Ruskie y Litewskie stáre / ktorychem ia dwánaście concordował / ináczey á iednostáynym dowodem świádczą / iákom to wyszey opisał przy Gediminie / Olgierdzie / Jagielle / y Witołcie / iż napierwey Xiążętá Litewskie / Koriatowicy Tátary z Podola wygnáli / y Kámieniec / Skáłę / Bekotę / y insze Zamki zárabili / á do Wielkiego Xięstwá Litewskiego dzielnością swą przyłączyli / ták tedy w ten czás Pánowie Litewscy od Polakow odpráwieni / do Litwy odiechali / y s tym się Siem skończył / á Krol Cázimirz do Krákowá iechał.

Látopiscze Litewskie nie zgádzáią się s Polskimi o Podolu.

Roku 1449. gdy vmárł Stephan / y Helias Woiewodowie Wołoscy/ Hołdownicy Polscy / ná iednego Stolec Petriko / á ná drugiego Roman Synowie wstąpili / Potym Petriko máiąc pomoc od Janá Huniádá / Gubernátorá Węgierskiego / wygnał Romaná Brátá Stryiecznego / ktorego záś ná páństwo Kazimirz vsiłował wprowádzić / ále gdy vsłyszał w drodze / iż od trucizny zádáney Roman vmárł / tym śpiesznyey ciągnął do Kámieńcá Podolskiego / ruszywszy Przemyskie / Lwowskie / Chełmenskie / y Podolskie Woiewodztwá.

Kazimierz z woyskiem do Wołoch.

Z Kámieńcá

S Kámieńcá potym posłał do Petriłá Woiewody / áby do niego przyiechał / á hołd y przysięgę vczynił / ná co Petriło przyiecháć obiecał / by tylko miał gleit od Królá / Krol tego nie czekáiąc / zostáwiwszy w Chocimu posty którzyby przysięgi Petrikowey przysłucháli / śpieszno się do Litwy obrocił / gdzie w Nowogrodku s pány Litewskimi seymowáć ledwe począł / około przywrocenia wyższey mienionych powiátow od Korony do Litwy / gdy Tátárowie do Podolá wtárgnęli / ogniem y mieczem śrogo wszytkie włości plundruiąc / ktorych iednák Teodor Buczácki kilko połkow y zagonow poráźił / y więźniow wiele wybáwił. Ale insze zagony Tátárskie v Bráfláwiá hoynie / y łáskáwie były przyięte / y częstowáne od Jurzego álbo Jurgi páná Litewskiego / skąd było Polakom podeyrzenie vrosło / iż álbo zá wolą Krolewską / álbo zá przywiedzieniem pánow Litewskich / Tátárowie Podole / y Ruś / ktore Polacy Litwie odięli / burzyli.

Chocim Zamek Wołoski 2. mili od Kámieńcá.

Tátárowie Podole burzą.

Jurgá.

O wymowieniu z Przysięgi Kázimierzowey Polakom gwoli Litwie / y poráženiu Polakow w Wołoszech.

Rozdział V.

W Otym Miesiącá Grudniá / Krol ná Siem Piotrkowski iechał / ná ktorym się wiele rzeczy potrzebnych y pożytecznych postánowiło / co się záś wnet rozerwáło / bo gdy pánowie Koronni Królá k temu przyciągnęli / áby im przysiągł według ich práw y vchwał Krolestwo spráwowáć / y spráwy Krolow przeszłych / tákże nádánia / y dobrodzieystwá ich iáwnie / y osobliwie pozwolone / áby gruntownie záchował / A Litwie odiętych powiátow nie wracał / czego im Krol nie chciał pozwolić áni vczynić / áby w czym Litwie / ktorą vprzeymie miłował / nie vszczyrbił.

Ná drugi Rok 1450. Krol miał Siem w Krákowie z máłymi Polaki / około wywiádowánia / y powściągnienia łotrostwá / y rozboiow przez Slachtę wznieconych / co się było pánom Rádnym podobáło. Ale Jan Tęczyński Woiewodá Krákowski tę rzecz rozrádził / nie iżby sprzyiał złodzieiom / ále iż niechciał nic stánowić / ráwnie z Krolem przećiwko wszytkiey Rzeczy pospolitey Polskiey przyzwoleniu / ábowiem się byli przed tym pánowie ná wyższym Seymie ziecháli / aby Kázimierzá zá práwego Krolá nie przyznawáli / ážby im przysięgę / ktorey od niego żądáli / vczynił. Ták z tego Seymu gdy się rozieacháli nic nie spráwiwszy / większa moc y swowoleństwo łotrostwo wzięło / y byłá sławá / iż też iuż Piotr Száfrániec záśadkę ná gárdło Krolewskie czynił.

Slachtá rozboia w Polszcze.

Száfrániec myślił Krolá zábić / Cromerus secundae editionis fol. 354. Et iam Regi quoq; ipso Safraniceius insidias tendere dicebatur. & Rosterki Wołoskie.

Po śmierći Petriłá Wołoskiego Woiewody / Bohdan ktory się liczył być Synem / ácz nie włáśnego łożá Alexandra Woiewody Wołoskiego / páństwo Wołoskie opánował / przed ktorym Alexander máły Syn Heliaszow z Mátką do Polski vciekł / ktorego záś Sienieński / zá roskazánim Krolewskim ná Hospodárstwo wprowádził / á Bohdaná wypędził / Ale skoro Sienieński z woyskiem z Wołoch wyciągał / Bohdan ktory był w Gory vciekł zebrawszy się znowu Alexandrá z páństwá wyrzucił / Przeto záś Krol Odrowążu Koniecpólskiego wy-

 práwił/

práwił/ ktorzy Alexandrá z Wołochy/ z Russaki/ y z Podolany ná páństwo wprowádzili. A Bohdan widząc się być nierownym do stoczenia bitwy/ w lásy się z swoimi skrył/ y pokoy od nászych vprosił/ tym sposobem/ áby Hospodárstwo Wołoskie rządził/ dokąd doroście piętnaście lat Alexander dziedzic/ á iżby siedmdziesiąt tysięcy złotych czerwonych/ Tureckich (iák Długosz/ y Miechouius piszą) y 200. Koni y Wołow 200. á Wyżiny 300. wozow ná kożdy Rok Krolowi Polskiemu obyczáiem hołdownym dawał.

Hołdu Wołoskiego Krolowi Kazimirzowi podaczká powinna/ á dziś to Turcy sowito bierzą.

Ták vczyniwszy pod tymi Condiciami pokoy/ nászy wracáli się do Polski/ A Bohdan obwiodwszy woysko swoie w lesie/ v Wsi Krasnego ná Polaki vderzył/ Polacy też woląc mężnie vmrzeć/ niż sromotnie vciekáć/ á zdrádliwemu nieprzyiacielowi zwycięstwo oddáć/ mężnie się z Wołochy potkáli/ y bili się od poránku áż do wieczorá rownym szczęściem/ áż przedsię nászy krwáwy plác otrzymáli/ bo wielkość Szláchty Ruskiey poległo/ y wodzowie przednieyszy Piotr Odrowąż Woiewodá/ y Michał Buczacki/ y Párawá Mikołay zábici/ pochowáni we Lwowie z płáczem pospolitego ludu.

Bitwá nászych z Wołochy. Pugnatum à mane ad vesperam. Hetmánowie Polscy pobici/ Crom. fol. 335. Długosz/ Wapouius 277. Herbort 187. y Miechouius.

Rychło potym Roku 1451. iák Cromer á Wapouius zmyliwszy 1452. Tátárowie słysząc o poráżeniu Szláchty Ruskiey w Wołoszech/ wielkim gwałtem do Podola y do Rusi wtárgnęli/ burząc y paląc áż zá Lwow do Grodká/ á z wielkimi łupámi y zdobyczámi ludzi y bydłá/ do Hordy wyszli.

Tátárzy burzą. Grodek 4. mile ode Lwowa.

A tymi dwiemá złemi przygodámi przez Wołochy/ y Tátáry/ nie tylko Podolánie y Russacy/ ále y wszyscy Polacy srogo byli vtrapieni/ gdy żaden nie był ktoryby ich (iesliby się co złego przygodziło) rátował/ bo Krol Kazimirz w Litwie ná ten czás mieszkał/ Seymuiąc z Pány Litewskimi około przywrocenia Łucká y Podola.

Vtrapienie Polski w niebytności Krolewskiey. Kazimirz w Litwie z Pány Seymuie.

Przyiechał potym Krol do Krákowá/ gdzie go Zbigniew Biskup zfukał/ oświadczáiąc z iego przyczyny być wszytkie przeszłe y przyszłe porażki iego ludzi/ y zgubę kráin koronnych/ wszákże to namniey Krolá nie ruszyło/ ktory po wtore záraz do Litwy ná łowy viechał.

Zbigniew Krolá zfukał. Kazimirz do Litwy znowu.

O Seymie podeyrzánym Pánom Litewskim w Parczowie z Polaki.

Rozdział VI.

Litwá ná Siem Párczowski niechciáłá. Crom: Ad quæ Comitia Lituani non veniebant nisi fides publica illis à Polonis daretur, verum ea negata est.

Złożył potym Siem Krol w Parczowie/ ná ktory Pánowie Litewscy przyiecháć nie chcieli/ O czym też Długosus y Cromerus piszą/ áżby im pierwey gleit wolnego spokoynego y bespiecznego przyiáchánia y odiáchánia Pánowie koronni dáli/ ále im tákowego gleitu Polacy dawáć zábronili/ áby się co nie vlżyło sprzymierzeniu oboygá narodu. Potym Krol sam ku pánom Litewskim áż po Lomázow wyiáchał/ á do Parczowá ich z sobą przyprowádził/ wszákże Gastolt nie chciał iácháć. A ná tym Seymie Pánow Litewskich toż było żądánie co y pierwey około wrocenia Podola/ Łucká/ y inszych onych páństw Zamkow/ y włości/ też koło poprávienia sprzymierzenia/ ktore powiádáli/ iż Pánowie Polscy bez ich wiádomości z wielką Litewską zelżywością/ y iáko powinney álbo obwiązáney niewoley oświádczenim nápisáli.

Krol Kazimirz ku Pánom Litewskim wyiáchał. Litwá się Podola y Wołynia vpomina. Obnoxiæ seruitutis.

Ták tedy

Ták tedy ná tę ich rzecz Zbigniew Biſkup Krákowſki wßyſtkiey Polſki imie- niem odpowiedział/ zbiiáiąc im to dowodnie/ iż oni bez ſwey wiádomośći ſprzy- mierzenie być powiádáli: Abowiem Máciey Biſkup Wilenſki/ y inßy Pánowie Rádni Litewſcy nie mogli śię tego záprzeć/ iż to ſprzymierzenie potym pochwa- lili/ y przyśięgą potwierdzili/ y weſpołek też o Podolu/ y inßych Zamkách wy- ználi/ do Polſkiego práwá ich przynależeć. Pozwolili im też tego Polacy/ áby ſobie w tych rzeczách wybráli Comiſſarzow/ álbo Sędziow/ y iednaczow do ſpolney vgody/ chociażby chcieli y ſámego Krolá ſpolnego Páná. A gdy ná to Pánowie Litewſcy nie przyzwolili/ á izby z záiątrzonymi vmyſły nie odiácháli/ zdáło śię Polakom przez cáły Rok tę ſpráwę záwieśić do drugiego Seymu ná tymże mieyſcu.

Odpowiedź ná żądánie Litewſkie.

A Látopiſcze Ruſkie/ y Litewſkie wßytkie ktorychem dwánaśćie ná to zga- dzał/ ináczey ſkutek tego Seymu opiſuią ſproſtá tymi słowy: R bedąc dzię Kazi- mirzowi ná Koronie Polſkiey/ y ná Wielkim Kniáſtwie Litewſkim/ w rok po koronáciey vczynił Siem wálny w Piotrkowie/ ná ktorym Seymie Pánowie koronni prośili Krolá/ áby im złożył drugi Siem w Párczowie/ ná ktorym áby y Pánowie Litewſcy byli: vmyśliwßy to táiemnie ſámi w ſobie bez wiádomoś- ći Krolewſkiey/ Pánow Litewſkich poimáć y oſſádzić/ á Xięſtwo do Korony przywrocić/ ták iáko przed tym z Pány Ruſkimi y Przemyſkimi vczynili/ Prze- myſł záśiedli. A gdy śię ná ten Siem Pánowie Polſczy/ y Litewſcy do Párczo- wá ziecháli/ Tám Pánowie Litewſcy ſtánęli wßyſcy w okopie obozem/ á przez dwá dni iezdzili do Pánow Polſkich do Rády/ A trzeciego dniá niiáki Andrzey Polak Rohátyńſki dowiedziawßy śię miedzy ſwymi zá pewne/ że Pánow Li- tewſkich miano poimáć/ wezwawßy ich do rády/ przeſtrzegł w tym Jáná Gá- ſtołtá Woiewodę Wilenſkiego/ y Kieizgáłá Stároſtę Zmodzkiego/ ktorzy zmo- wiwßy śię z inßymi Pány/ nie powiádáiąc nic Sługom ſwoim/ wyiácháli z obo- zu/ y vciekli do Brześćia. A chcąc doświádczyć powieśći Rohátyńſkiego/ zoſtá- wili ná mieyſcu w Párczowie oboz/ y nieco ſług/ A w tym Pánowie Polſczy nie máło ludzi w liczbie poſłáli/ ktorzy ná oboz Pánow Litewſkich náſkoczyli/ Ale w obozie nikogo nie záſtáli/ tylko Sług máło/ á woźnice/ y tym dáli pokoy. A rozmyśliwßy śię że to byli źle vczynili/ tegoż czáſſu wozy y ſługi zá nimi do Li- twy odpuśćili/ y od tego powiáda czáſſu ſtáłá śię wielka niemiłość miedzy Pány Litewſkimi/ y Polſkimi/ Jákoß Jan Gaſtołt Woiewodá Wilenſki/ y Jwáſko Moniwid Woiewodá Trocki/ Herbu Leliwá/ y Kieizgał Stároſtá Zmodzki/ y Piotras Mongierdowic Márßałek Ziemſki/ y namieſtnik Nowo- grodzki/ y Rádziwił/ Herby ktore ná Bráterſtwo byli od Polakow zá Jágiełłá pobráli/ záś im ná zad odeſłáli/ á ſwymi ſtárymi pieczętowáć śię poczeli/ y wiele złego Polakom zá to myślili/ wßákże Krol Kazimierz w to śię pilno włożył/ y Polakow z Litwą do zgody przywiodł/ bo y Cromer piße/ iż Krol roſpuśćiwßy Siem/ do Li- twy zárz ná łowy/ ále podobno rychley dla ſpolney oboygá narodu zgody w tym záiątrzeniu/ iechał.

Swiádectwo Látopiſczow o ſkutku Seymu Párczowſkiego.

Litwá w okopie v Párczowá ſtánełá.

Andrzey Rohátinſki przeſtrzegł Litwę.

O tym też mowi Cromerus: Gaſtoldus tamen venire renuit, podobno śię tego przeſtrzegał.

Słowá Látopiſczow.

Przyczyná nienawiśći Litwy z Polaki.

Ji ßy to był Jwáſko Moniwid nie on co go dał śćiąć Sigmunt Brát rodzony.

Litwá Polakom Herby odesłáli.

O Lucku przez Litwe vbieżonym / y śmierci Swidrigiełowey.

Rozdział VII.

Litwá Lucko po Swidrigaile wzięłá.

Swidrigieł y Michájło Sigmuntowic w Wilnie iednym rázem pochowáni.

Polacy chcieli Litwie Lucko odiąć.

Polacy Litwie zákázáli obrony dodáwáć.

Kázimierz skárży ná swoie ráde.

Siem w Sedomirzu.

Krol Kázimirz więcey Litwe miłował.

ROku páńskiego 1452. Miesiącá Lutego Xiąże Bolesław Swidrigayło Olgerdowic Brát Jagiełow / wielką niemocą zemdlony w Lucku vmárł / á Zamek Lucki Litwie/ktorzy záraz wielkim pędem przyiecháli/podáć kazał. Tegoż też czásu Kniáż Michayło Sigmuntowic/ktory był do Moskwy/ iákom iuż dwá kroć wyżśey opisał/zbiegł/ w Monásterze otruty vmárł/ obudwu ciáłá do Wilná przywieziono/ y w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku pochowáne są/ á Litwá Lucko osádziłá / y włości przyległe z przygrodkámi osiádłá / y Włodimirz Zamek z Miástem spalili / skąd wielkie burdy vrosły / gdy Polacy zgrzytáli ná Królá/ iż zá iego wolą Litwá Lucko wzięłá/ iáko powiedano. Y vrádzili to áby Slachtá Máłey Polski Wołodimirski Zamek przez Litwę spalony z nowu zábudowáli/ y Lucká wszelkim sposobem pod nimi dobywáli / ále nic nie spráwili pánowie Polscy stą swoią rádą dla boiązni obrázenia Krolewskiego / wszákże Podskárbiemu koronnemu Zupnikowi solnemu przykazáli/ áby żadney broni do Lucká/ choćby też sam Krol kazał / nie dopuszczał dodawáć/ czego gdy się Krol dowiedział/ srogo się rozgniewał ná Zbigniewá Cárdinałá/ y ná Crákowskiego y Sedomirskiego Woiewode / y posłał ná nich skárżyć się ná ziazd Wielkich Polakow/ iż go oni Krolestwá vpornie odsądzáli. Jákoż potym w Sedomirzu ná Swiątki Krol miał Siem dla pomszczenia się tey krzywdy swoiey/ ná ktorym z Pány spolnie o zelżywość swoie expostulował / ále mu Zbigniew Cárdinał ná wszytko śeroką rzeczą odpowiedź vczynił / strofuiąc go z tego iż Litwie więcey niż Polakom życzył / y z nimi vstáwicznie w biesiádách/ y w porządkach obcował / y Lucko z Podolim gwoli im od Polski dopuścił oderwáć.

Bar przedtym zwano Rowem

Rychło potym Tátárowie do Podola wtárgneli/ á Rowu Zameczku dobywszy (ktory potym Boná Krolowa znowu zbudowáłá / y Barem przezwáłá) z wielkością łupow wyszli.

Siem w Sirádzu z Litwą.

Rozdział VIII.

Cromerus: Eadē quæ pridem cantilena, à Lituanorum Legatis superbè non sine minis repetita.

Táiemna rádá o Litwie. Cro: fol. 338 y Dlugoß. Herb. 189.

NA Seymie Sirádzkim Pánowie Litewscy przez posły swoie tegoż czego y pierwey srogo / y zufále z pogrożką woyny rozerwánia vpomináli się od Polakow / ktorym pánowie koronni łágodną y vkłádną odpowiedź dáli / á Krolá vpornym nálegánim do przysięgi / y potwierdzenia praw / y wolnośći Koronnych przywodzili / ktory iuż od nich zewsząd ściśniony / z ośmią przednieyszych Pánow koronnych ráde táiemną miał / á

gdy to

gdy to przywodził / iż ná ten czás nie mogł dosyć pánow Polskich żądániu vczynić / dla niebespieczności głowy swoiey / y oderwánia Litwy / vprosił v nich ná rozmyślenie rok ieden / áby tym czásem Łucko / y przednieysze Zamki Litewskie w moc swoię pobrał / y skárby wszytkie Wielkiego Xięstwá Litewskiego do Polski przeniosł / y przywiedli ná to pánowie Polscy Królá / iż im te obietnice zápisem swym z pieczęcią / y podpisem ręki potwierdzić musiał / do czego też oni pieczęci przyłożyli / á Arcibiskupowi do záchowánia zwierzyli / y o tym się z Seimu roziecháli.

Cromer. Tesaurumq; Lituanicum in Poloniam transferet.

Pod tymże czásem Tátárowie znowu do Podola wtárgnęli y włości wszytki áż do Lwowá zburzyli / á gdy się iuż z plonem wyciągáć do Hordy zmyślili / po czterzy kroć się wrácáli / á ludzi ktorzy byli z skrytych mieysc ná żniwo wyśli / w nędzną niewolą pobráli. Dla czego Krol Ruską Slachtę z Janem Cyzewskim / y z Tęczyńskim Woiewodą Krákowskim / y z Wołochy posłał / áby Tátárskiey srogości odpárli / á sam do Litwy / choć w ten czás wielkim powietrzem morowym vdręczoney / ná łowy odiechał. Ale niż się nászy ná Tátáry zgotowáli / oni z wielkim plonem do Hordy vszli. A byłá rzecz podeyźrzána / iż Pánowie Litewscy tych Tátarow przywiedli / bo nátychmiast Gastold z Moniwidem wyprawili Rádziwiłá Márszałká z wielkimi podárkámi do Sachmátá Cárzá Záwolskiego / dziękuiąc mu zá tę posługę. Ale gdy do nich iáchał Rádziwił / tráfił w dzikich polách ná woysko Ecigereiá Cárzá Prekopskiego / ktory był porázil Sadachmátá Záwolskiego / z Podola z łupem ciągnącego / tám tedy był złupion ze wszystkiego Rádziwił / á ledwo nági wolno pusczony.

Tátárowie się po czterzy kroć wrácáli ná Podole.

Powietrze morowe w Litwie.

Polacy ná Tátáry omieszkáli.

Rádziwił do Tátarow z podárkami.

Carz Prekopski Záwolskiego pogromił.

Rádziwił złupion. Cromer. fol. 339. secundæ editionis.

Sadachmat też Carz Záwolski vciekáiąc z dziewiącią Synow / y z Murzámi / tákże z Hulany przednieyszymi swoimi Pány do Litwy / iáko do przyiaciol przyiechał / ále go nádzieiá omyliłá / bowiem był poimán od Pánow Litewskich (co sámo Litwę z podeyrzenia przywiedzienia iego ná burzenie Podola wywodzi) y potym gdy chciał vciec / zá Kijowem dogoniony / á w Kownie pod strażą áż do śmierci był chowan od Litwy / áby się tym záchowáli nieprzyiacielowi iego Ecigierowi Przekopskiemu.

Sadachmat do Litwy vciekł / y poimány od nich.

Pod tymże czásem roku 1453. dniá 29. Máiá / Machomet Turecki Cesarz porázíwszy Karámáńskie waleczne Xiążę / wziął w przymierzu Constantinopole / Miásto sławne / wielkie / morzem ze trzech stron otoczone / Stolicę y głowę Cesárstwá Greckiego / A do tego Turkom pomogł niiáki Gertuká zdraycá / Pan Grecki / ktory do Turkow vciekwszy / vkazał im sposob szturmu / y gdzie były snádnieysze mieyscá ku wzięciu Miástá / ktorego potym Machomet Cesarz miásto podárku dał ścwiertowáć / obrzydziwszy się iego zdrádą.

Constantinopole wzięte.

Gertuká álbo Gerlusá zdraycá.

Isidorus álbo Sidor Metropolit Kijowski / ktory ono był Cardinałem ná Sinodzie w Florenciey / od Eugeniusá Papieżá vczyniony / zebrawszy niemáło Slachty y Rycerstwá Ruskiego / przebił się przez wielkie woyská Tureckie / y przyszedł był ná pomoc Páleologowi Cesárzowi do Constantinopolá / Támże mężnie dokázował z Russáki / gdzie y Cessarz sam Paleologus v szturmu / gdy chciał z inszymi z Miástá vciekáć w Bramie był vtłoczony / á potym vmárłemu głowę ścięto / ktorą przyniosł Iánczárzyn ieden zá wielki podárek Cessárzowi Máchometowi. Ták to Miásto sławne y po Rzymie pierwsze ná Swiecie / Helespontem y Proponticem Morzámi podlane / wielkie / iż go iest w okrąg ná sześć mil álbo więcey w murze / pogáni áż do dziśieyszych czássow z wielkim vpadkiem wszystkiego Chrześciáństwá trzymáią.

Isidor Metropolit Kijowski do Constantinopola / O tym też czytay Cureum in Historia Silesiæ, in gestis Wladislai Postumi.

O ktorego Miástá wzięciu / y iego położeniu / y zacności / opisałem w inszym Commentarzu moim szeroko y dowodnie / ktory potym ieśli Bog mdłego żywotá przedłuży wydam ná świátło / bom sam wtym mieście roku 1574. mieszkał niedziel

20. gdziem też wiele inszych Miast y kráin Tureckich w ten czás zwiedził / á teraz to opuszczam / ábych sie nie zdał Greckich álbo Tureckich Historiy pisáć. Przeto do Litewskich spraw przedsięwziętych przystępuię.

Tegoż czássu Iwan Xiąże Ostroskie y Jan Lascz w dzień Wielkonocny Tátárow według Miechowiussá v Trebowle porázili ná głowę y pobili / ták bárdzo iż żaden Pogánin nie vszedł / czego y Cromer lib. 22. w ty słowá poświádcza / *Ita ut ne unus quidem euasisse existimetur*, á więzniow 9000. nászy odbili y insze łupy.

O trzecim Seymie w Pár-czowie Polakow z Litwą y w Piotrkowie.

Rozdział IX.

Roku Páńskiego 1453. Miesiącá Czerwcá / gdy Mátias Biskup Wilenski vmárł / złożył Krol Kazimirz Polakom y Litwie Siem w Parczowie / ná ktory pánowie Litewscy nie przyiáchali / obawiáiąc sie y dáiąc przyczynę pánom Polakom / niewiem iákich zdrádnych zássadek / podobno onych co ich Látopisiec wyższey świádczy / Cromerus też fol. 340. *secundæ editionis* mowi / *Insidias nescio quas causificantes*. Ale iednák posłow przysłáli / Janá Chodkiewicá / Námiestniká ná ten czás Witebskiego / Rádziwiłá / Mikołáiá Pácá Stárostę Lidskiego / y Márszałkow trzech s powiátow / tákże posłow z Woiewodztw.

Posłowie Litewscy ná Siem.

Vpominali sie ci posłowie v pánow Polakow tegoż co y ná pierwszych y przeszłych Seymach / áby było popráwienie sprzymierzenia / á Podole / y Wołyń Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu iáko własność iego wrocili. Vkazáli im ná to pánowie Koronni Priuileia Jágiełowy / Witołtowy / y Swidrigiełowy / á ich sámych dowodámi Litwę z tey własności zbijáli / gdyż oni sámi mowili / Podole y Wołyń od Jágiełá Krolá Polskiego Witołtowi być zástáwione we czterdzieści tysiecy czerwonych złotych / skąd iáwnie sie okázowáło / iż ony ziemie práwá Polskiego były / á po śmierci Witołtowey wespołek s pieniedzmi w dzierżáwę Jágiełowę słusznym spadkiem przyszły. Podawáli im k temu Polacy Compromissarzow / iáko y pierwey / álbo Krolá / álbo Papieżá / álbo ktoregoby inszego páná Chrześciáńskiego chcieli / Litwá záś Tátárskiego Cárzá / álbo Cesárzá Chrześciáńskiego podawáłá / ktora rzecz gdy sie Polakom zdáłá nieprzystoyna / z niczym odpráwili posłow Litewskich. Kosztował też sam Krol / y pátrzył w tey rzeczy śrzodku z niktorymi pány Koronnymi / áby to było ná drugi Siem odłożono / ále tego nie dopuścili Polacy.

Odpowiedź Pánow Koronnych Litwie.

Compromissarzow ná vgodę z Litwą podánie.

Potym słuchano posłow Xiążąt Mázowieckich / Władisłáwá / y Bolesłáwá / ktorzy sie vpomináli Tykociná y Goniądzá od Litwy wziętych / ktorym gdy Krol bez Rády pánow Koronnych srogo z pogroszką odpowiedział / iż to Litwá słusznie vczyniłá / był zfukan od Zbigniewá Cárdinałá / iż sie Krolowi przykrymi słowy áni vczynki żadnego obrażáć nie godzi / przytoczywszy te przypowieść / *inter apes quoq; Regem aculeo carere*, iż y Krol miedzy pszczołámi żedłá nie ma / ktorymby miał kesáć swoich / zwłászczá Xiążąt Mázowieckich towárzyszow y przyiacielow Koronnych / ze krwie Krolow polskich idących.

Krol zá Litwą.

Krol Pszczelny álbo Mátcorá nie ma żedłá.

Z Parczowá

Z Parczowá ná drugi Siem Krol do Piotrkowá záraz iáchał/ ná dzień S. Janá Chrzćicielá náznáczony. Tám Krolowi Arcybiskup Gnieznienski vkazał ony obietnice y zápis / ná ktorym się był Krol przymuszony zápisał / y obwiązał Polakom ná odięcie Zamkow niktorych Litwie / y ná przysięgę/ iákom to wyższey w zámknieniu Seymu Sirádzkiego położył / według Długoszá / y Cromerá/ żadáli tedy Pánowie koronni od Krolá/ aby wżdy iuż oney obietnicy swoiey dosyć vczynił. Potym wziąwszy sobie Krol ná rozmyslenie dzień/ odpowiedział pánom / iż się mnie nie godzi przeciwney przysięgi czynić / nád pierwszą przysięgę/ ktoram Litwie vczynił/ gdy mię ná Wielkie Xięstwo wybráli / y podnieśli/ wszákże mogę dáć wam przysięgę/ ále táką iáko Krol Polski / á nie iáko Wielki Xiądz Litewski.

Długosus/Cromerus fol. 34. Herbort. 291.
Krol zá Litwą

Zdáłá się tá przysięgá pánom Polskim niestáteczna / podeyrzána / y sámolowna / przeto poczęli nálegáć wespołek z Zophią Krolową/ Mátką Krolewską/ áby Krol tych kluczek poniechał/ á poruczywszy komukolwiek Xięstwo Litewskie/ Rzecz pospolitą Polską sám przes się áby pilniey spráwował/ Litwánow áby od swego obcowánia / y społkowánia oddalił / czterech Pánow przednieyszych z Senatu koronnego iáwnie náznáczonych / y miánowánych áby do swey rády przypuszczał / á z ich wyroku y zdánia wszytko spráwował / á coby krom ich zdánia było spráwiono álbo vchwalono/ áby ty wszytkie rzeczy iáko nikczemne/ y nieważne były / iesliby tego Krol nie vczynił / powiedzieli/ iż niechcą dłużey czekáć / iżby siebie / y Rzeczy pospolitey inszym sposobem opátrzyć nie mieli/ á záraz ty słowá swoie vczynkiem y skutkiem potwirdzili/ gdy się zobopolnie wiárą y slubem ieden z drugim obwiązáli/ żadnym sposobem Oyczyzny swey nieodstępowáć. Tym potym ták vpornym żądánim / y też groźbámi poruszony Kázimierz/ przysięgę iákiey prosili dał.

Cromerus Captiosum id ius iurandum re uera zowie.
Lituanos à suo contubernio amoueret.
Condicie Krolowi od Polakow podáne.

Do dziewiątego dniá w ten czás trwał ten Siem / ktory iáko nową y niezwyczáyną rzecz / iż ták długo trwał / Długosz wspomina / cożby się dziś temu dziwował/ gdyby kilko Miesięcy násze Seymy przewłoczone być bez pewnego skutku rzeczy widział.

Siem 9. dni długi.

Potym Krol Kazimirz z tego Piotrkowskiego Seymu do Krákowá przyiechawszy á kilko dni zmieszkawszy do Litwy odiechał.

Kazimirz do Litwy.

Tego też Roku Oświecimskie Xięstwo w moc Korony Polskiey przyszło / y Sláchtá wszytká onego kráiu Krolowi przysięgłá / A Jan Xiążę Oświecimskie władzey wszytkiey musiał vstąpić/ wziąwszy pewną sumę pieniędzy.

Xiążę Oświecimskie stąpiło.

O rozruchu Prussakow przeciw Krzyżakom / y o Małżeństwie Krolewskim/ á przyięciu Prussow w poddánie.

Rozdział X.

A ten czás Roku 1454. wielkie rozruchy záczęły się w Prusiech od Slachty / y Mieszczan przeciw Krzyżakom/ ktorzy wielkimi krzywdámi od nich vćiśnieni / spiknąwszy się miedzy sobą wiele Zamkow y Miast wyrzućiwszy z nich Krzyżaki pod moc swoię przywroćili.

A wyprá-

A wypráwiwßy do Krolá Kázimirzá zacne poſły/ z ktorych był ſtárßy Jan Baſſenus / ony wßytki Zamki / z Miáſty / y wßyſtkę Pruſką ziemię/ Pomorſką/ Culmienſką / y Michałowſką w moc mu podáli.

Swar o dawánie Slubu.

Tegoż też czáſu 9. dniá Februaria pirwßa Małżonká Kázimirzowi do Krákowá przywieziona / Elizabetá Albrichtá Ceſárzá Rzymſkiego Corká / á Sioſtrá Ladiſłáwá młodego Czeſkiego y Węgierſkiego Krolá. A iż ſię Cardinał Zbigniew / y Arcibiſkup ſwárzyli / ktoryby z nich godnieyßy był / Małżeńſtwo dáwáć/ włożyli tę vtciwość potym ná Janá Capiſtraná Włochá/ Káznodzieię vczonego/ y práwie Męża świętego / Zakonu Bernárdinow / ktory był z Rákus przez Zbigniewá Kárdinałá proßony przyiechał do Krákowá / ále iż áni Niemieckiego áni Polſkiego ięzyká rozumiał / Zbigniew to Cárdinał odpráwił / á Arcibiſkup nową Krolową pomázał y koronował.

Skárgá ná Krzyżaki.

Słuchano potym poſłow Pruſkich w Senatorſkim kole / ktorzy długą orátią ſkárżyli ſię ná Krzyżaki o ſrogie á práwie źwierzęce zniewolenie / Dobr y Máiętności włáſnych pobieránie / y wyniſczenie / żon y dziewieczek hániebne poſromocenie / y inße nieznośne vćiſki od Miſtrzow/ Contorow/ y ich Stároſt tákże Vrzędnikow wyliczáiąc. Proßąc áby ich Krol / y Senat koronny w obronę y w poddáńſtwo przyiął. Tymi tedy ich prośbámi Krol / y pánowie Polſczy przypędzeni / áby ták piękney y nieſpodziewáney occaſiey nie opuśćili / ktoraby ſię potym trudno tráfić miáłá / y zá ktoraby to co ich przodkowie do Krzyżakow przed tym vtrácili / łátwie odiſkáć á do Korony przywroćić mogli/ przyięli Pruſſakow w poddánie y w obronę. Poſłał tedy Krol záraz Andrzeiá Biſkupá Poznáńſkiego / y Janá Koniecpolſkiego Káncierzá Polſkiego do Prus/ przed ktorymi Slachtá/ y Mieſczánie Pruſcy/ Culmieńſcy y Michałowſcy wierność / poſłußeńſtwo y poddáńſtwo Krolowi Kázimirzowi/ y Koronie Polſkiey vczynili / y Zamki wßytki tym ktorym Krol kazał podáli.

Siem w Brześciu Litewſkim

Siem w Łęczycy.

Goniadz/ Tykocin/ y Węgrow Litwie przysądzone.

Jáchał potym Krol do Litewſkiego Brześcia / gdzie krotki czás z Pány Litewſkimi Seymował/ y łáſkáwie ſię im ofiáruiąc prośił/ áby bronili prześćia przez Zmodź Liflantſkim Krzyżakom ná pomoc Pruſkiemu Miſtrzowi. To poſtánowiwßy záraz do Łęczyce ná drugi Siem w Mieśiącu Máiu złożony iáchał. Tám Kiążętá Mázowieckie vpomináły ſię v Krolá / y v Litewſkich pánow/ áby im Goniadz y Tykocin/ tákże Węgrow były wrocone/ obiecuiąc Krolowi wßytkie woyſká ſwoie ná pomoc przećiw Miſtrzowi Pruſkiemu poſłáć/ ále ſię prożno vpomináli/ bo Litwę Krol przy tym zoſtáwił / obawiáiąc ſię ich rozgniewáć/ áby nie wzięli iákiego porozumienia z Krzyżaki Pruſkimi/ y Liflantſkimi / á iż też te Miáſtá z dawná do Litwy ſłużyły.

Podánie Pruſſow ſkuteczne.

Z Łęczyce záraz Krol iáchał do Prus w wielkim á ozdobnym pocżcie pánow koronnych/ Tám w Torunіu/ w Elbingu/ y we Gdáńſku od Senatorow Slachty / y Miaſt według świętego obrzędu Przyśięgá odnowiona byłá / w ſłowá Krolá Kázimirzá / y potomkow iego Krolow Polſkich / Biſkupi też trzey / Culmienſki / Pomezáńſki / y Sámbiyſki przyśięgli / á czwarty Biſkup Warmieńſki był przy Krzyżakách w Márienborku / wßákże Capitułá iego álbo Collegium przyśięgę vczyniłá.

Málborg prożno obleżon.

Miał potym Krol w Grudziądzu Siem z Pruſſaki / tám podatek álbo pobor vchwalili z pogłowia dla zápłácenia Czechom Zołnierzom / ktorzy byli Málborg od Slachty Pruſkiey pod Krzyżaki oblegli/ á płácono im po 26. złotych ná koń/ ná trzy Mieśiące/ tych tedy roſpuſczono / álbo dla tego iż byli drogo náięći / álbo dla wątpliwey wiáry / á ná ich mieyſce Krol ſwoy dwor pod Málbork wypráwił.

Támże Pruſkie ziemie wzięły vnią z Koroną iáko w iedno ćiáło ſpoione/

Szeſnaśćie

Szesnaście też Pánow Rádnych z Slachty y z Miast wybrano/ ktorzyby záwżdy z Krolem o Rzeczypospolitey Pruskiey rádzili/ támże im Cłá wszytki/ y mytá ná ziemi y ná wodzie/ y podatki od wagi álbo funtá/ ktore po Niemiecku zwano Funtzol/ álbo Frinczol/ dwá pieniądzá od káżdey grzywny/ y Narzas/ ktorą dań pospolicie wieprzem zwano/ Krol im odpuścił. A Gdańszczánom/ ktorzy Krolá ze wszytkim dworem wielkim kosztem vczciwie przyieli/ osobliwie Krol odpuścił siedm set grzywien z Mieyskiego dochodu/ ktore Krzyżakom ná káżdy rok płacili/ k temu młyny wszystki Mieyskie/ y Żuławę mnieyszą/ ktorą Wisłá/ Morze/ y Gory otoczyły/ dárował im/ tylko sobie trzynaście Wśi/ á dwá Folwárki wyiął/ á podatek Mieyski z tego wszystkiego iedno dwá tysiącá złotych czerwonych im vstáwił/ z czego pirwey 60000. złotych czerwonych/ iáko Wapowius pisze/ y Cromer z iego świádectwá/ przychodziło. Też áby ná kożdy Rok Mieszczánie przez cztery dni Krolá ze wszystkim Dworem kosztem swym podeymowáli/ á miásto Zamku skłuczonego/ áby Krolowi pałacz kosztowny w Mieście/ tákże Spichlerz dla sypánia zboża/ y Stáynią zbudowáli.

Nádánie wolności Prussom/ y płatow vlżenie.

60000. dani Krzyżakom z Gdańská.

Przyiecháli potym posłowie od Papieżá/ od Cesárzá/ Curfierstow/ od Philippá Burgundiyskiego/ Ludowiká Báwárskiego/ y od wszytkich Niemieckiey Rzesze Xiążąt/ prosząc Krolá/ áby Krzyżakom ieśli co wystąpili odpuścił/ á Prussy im wszytkie wroćiwszy sam ná woynę Turecką/ dla odięcia Constantinopola/ áby z nimi woyská swoie złączył. A Krol Cázimirz (iżby dłużey Niemieckich Xiążąt/ ktorzy przeciw niemu woynę zá Krzyżaki podnieść myślili/ ná słowie záwieśił) nic inszego nie odpowiedział/ iedno iż w tych rzecząch ma wypráwić ná Siem Fránkfordienski/ ktore Miásto iest nád Rzeką Menem/ Posły swoie.

Frankford nád Menem.

O nieszczęśliwey Bitwie Kázimirzowey z Mistrzem Pruskim v Choynic/ Roku Páńskiego 1454.

Ksiegi XIX. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Janá Wołminskiego/ Castellaná Połockiego/ Krewskiego Stárosty.

Krol Kázimirz gdy przyiął w obronę Prussaki/
Záraz podniosł myśl swoię ná hárde Krzyżaki/
Stumę/ Brodnicę obległ/ y Málbork ich głowę/
Zás pod Choynice woyská wiodł z Polski gotowe.
Stumę wziął przez podánie swych Żołnierzow męstwem/
Litwá też rátowáłá Polakow Rycerstwem/
Pięć tysiecy iezdnych im ná pomoc posłáli/
Sudimuntowicu ich pod spráwę podáli.
Kuczuk/ Stanko Kościewic/ z Janem Jlinicem/
Przy tych z Bohdanem Jurgi Wol/ Andruskowicem/

Stuma podána.

Olechno Sudimuntowic Hetman nád 5000 Litwy y Tátárow pod Choynice przyciągnął.

Kuczuk/ Stanko Kościewic/ Jan Jlinic/ Bochdan Andruskowic/ y

Jurgi Wol Rotmistrzowie Litewscy.

Roty wiedli ktorych Krol obaczywßy w spráwie/
Weselił sie/ y Litwie dziekował kástáwie.

Lukaß z Gorki Poznáński Stanisław Ostrorog Káliski/ Mikołay Szarley Jnowłodzláwski/ Woiewodowie/ y Dersław Rytwiáński Cástellan Rosperski/ Hetmánowie Polscy.

Polakow Lukaß z Gorki z Ostrorogiem rządził/
Szárleiowi z Ritwiáńskim Krol dwor swoy przysądził/
Bo ci czterzey Hetmáństwo sobie przywłaßczáli/
Acz co woyná y bitwá bez humny nie ználi.

Káncler Koniecpolski.

Káncler vsilnie Krolá á mądrze odwodził/
Widząc młode Hetmány by bitwy nie zwodził.
By z piącią tysiąc czekáć Czárnkowskiego raczył/
A iż wątpliwy skutek woyny by obaczył.

Dubia Alea Martis.

Ale Wielcy Polacy rzekli/ iż woźnice

Vt vel aurigarũ suorum flagellis hostes in fugam actũ iri iactarent

Nászy Niemcow zápędzić mogą przez swe bicze/
Ták gdy bitwy wołáli/ Krol ná ich żądánie
Przyzwolił widząc w nich chęć z Niemcy ná potkánie.

Straż Polska Niemiecką poráziłá.

Z przygody straż Niemiecka ná nászę tráfiłá/
A iedná z drugą bitwę ogromną stoczyłá/
Nászy iednák odnieśli zwycięstwo ácz krwáwe/
A Krolowi o Niemcách dáli pewną spráwę.

Wieczor bitwá

Juß Phebus tchniące Konie do Morzá prowádził/
A Hesperus też chmury obłoczne zgromádził/
Gdy Ludwik Mistrz Krzyżáckie vphy wywiodł swoie/
Przy nim Zegáńskich Xiążąt/ Rudolph Baltzár dwoie.
Bernard/ Sumberg Czech Niemcow/ Moráwcow/ z Saxony/
Ośm Fendlow miał pod spráwą/ z nim Rzeskie zagony/
Nászy też z Litwą w siedm sie Połkow zßykowáli/
A z obudwu stron trąbą znák do bitwy dáli.

Cœperuntq; trepidare, ij qui nunquam armatas acies aspexerunt.

Lecz w nászych oná pirwßa chęć záraz vstáłá/
Gdyż ich więtßa część zbroynych nigdy nie widziáłá/
Ktemu ná błotnym mieyscu/ y Hrástkim stáneli/
Wßákże śmiele do siebie z obudwu stron brneli.
Niemcy dástidht vnd krzyczą/ Polß ßelm/ áż grzmią lásy/
Gárdłá też rozdzieráli głosem wrzesząc nászy/
Bębny y trąby głośne dźwiek dawáią hucżno/
A Niemcy zás z spissámi pießy idą bucżno.

Bitwá sroga.

Konie rżą/ grzmot gdy zbroie o zbroie chrześciáły/
Z ruśnic trzask dym/ á strzáły pierzyste świsczáły/
Kopie nászy łomią/ Niemcy też swe drzewá
Drożyste w nászych topią/ áż z koni ßły trzewá.
Proporce y chorągwie z obu stron sie chwieią/
Zbici legą á ránni zás stękáiąc mdleią/

Náßym Mars w pierwßey bitwie potußył łáſkáwie/
Rozgromili Niemieckie vphy w przedniey ſpráwie.
Baltzar Zegáńſkie Xiążę zábit/ Sumberg żywy
Poimań/ ſkąd náßy triumph ſądzili prawdziwy/
Ale záś w tym Krzyżacy gwałtem náſkoczyli/
A znowu z zwycieżcámi ſrogi boy ſtoczyli. Znowu bitwá ſrozßa.
Kurzy ſię pył do Niebá z prochow porußonych/
A gniew śmiáłość podnieca w mężach záiußonych/
Aż Niemcy náßych wſpárli walczących bez ſpráwy/
Gdzie ſię dopiero wſczął huk/ krzyk/ trząſk y boy krwáwy/
Bo Hetmánowie náßy ſwym rátunek dáli/ O tym też ſłczytáy Cromerá.
Niemcy náßych/ náßy záś Niemcow w tył wſpieráli/
A Litwá bez przeſtanku pſowáłá im Frezy
Z Łukow/ w tym Niemcow wálny vphiec przyßedł świeży.
Tych poſledni vph náßych widząc gdzie Krol ſtoiał/
Pierzchnął/ gwałtu niemáiąc śnáść ſię cieniá boiał/ Náßy pierzchneli.
Vciekli/ á Krol krzyczy áby w ſpráwie ſtáli/
Lecz niepohámowánym nogam wolą dáli.
Co widząc drudzy ktorzy w przednim byli ßyku/
Vſtráßeni z ſtráßnego Niemieckiego krzyku/
Pierzchneli po ßelinie zá drugimi rożno/
Krol zá nimi hey ſtoycie/ ſtoycie woła próżno.
Bo porwawßy ſię wßyſcy z ordinku ſwoiego/
Bieżą byſtro po niwách polá Choynickiego/
Włáśnie iák kiedy w puſczy Sárny álbo łánie/ Podobieńſtwo vciekáiących.
Lowcowa trąbá trwoży y chártow ſczekánie.
Ony lękliwe w vßy dźwięk ſtráßny chwytáią/
Głowy wzgorę podniozwßy po ſkáłách pierzcháią/
Ták náßy roſpuſcili ſwym koniom wędzidłá/
A ßáty wiátr zá nimi chwieie iáko ſkrzydłá.
Krol ich z vcieczki głoſem chrápliwym hámuie/
Y gdyby ſię zwrocili zwycięſtwo ſlubuie/
Tám máło y ſam nie był ná plácu poymány/ Cromer: Quod niſi vi abſtractus eſſet viuus in hoſtium poteſtatem veniſſet.
Aż od tych co go ſtrzegli był ledwo przygnány.
Iż też pierzchnął/ á Niemcy po nim byſtre konie
Puſcili/ chcąc go w ktorey iák záłápić ſtronie/
Támże náßych co z Krolem biegli rozerwáli/
Iż ſię rożno od Krolá wßyſcy rozbłąkáli.
Sámych Pánow Litewſkich pięć ſię záſtáwili/
Aby Niemcow ná ſobie goniących báwili/ Litewſcy Rotmiſtrzowie przy Krolu zoſtáli.

Zá czymby Krol piáchał wprzod Sudimuntowic/
Kuczuk/ Jlinic/ Stanko/ Bohdan Andriskowic/
Z Niemcy sie śmiele ściąwßy meżnie poczynáli/

Ná to sie wßist ki Látopißce zgadzáią.

Y długą ich ná sobie chwilę zátrzymáli/
Z łukow im odpieráiąc/ potym od wielkośći/
Poymáni okazáli znák sławney dzielnośći.
W tym gdy iuß Titan złotą skrył do Morzá głowę/
Noc z iáskin wywodziłá ciemność Charonowę/

Niemcy náßych gonili po Miesiacu.

Lecz Mieśiąc świecił iásny/ náßych Niemcy śczuiąc/
A po polách pierzchliwych promieniem skázuiąc.
Krol od swoich zbłądziwßy sámoczwárt vchodził/
Aż sie Litewski Sláchćic Woł k niemu przygodził/
Támże ich w iednym mieyscu gdy Niemcy dognáli/
Máło wßytkich y z Krolem rázem nie poymáli.
Lecz ná błoto vbiegli/ tám Woł z koniá zśiadwßy/

Látopißce pkáda/ iż Czechow postrzelał/ co być mogło/ tych ktorzy Krzyżakom służyli/ bo y Málborg náßy v Czechow żołnierzow Krzyżáckich kupili.

Począł strzeláć z sáydaká/ strzáły rozsypawßy/
Gdy kilko Niemcow ránił/ náćieráć nie śmieli/
W tey sie też máłey liczbie Krolá nie spodzieli.
Wrocili sie do swoich Krol też wybrnął z błotá
Piechotą/ rußyłá go w niewoli ochotá/
A gdy iuß był z przestráchu wolny ná swiebodźie/
Woł Wáłáchá świeżego máiąc ná powodźie/
Dał Krolowi/ bo Drigant pod nim sprácowány

Krol Kazimirz ledwo vßedł.

Vstał był/ gdyż w vcieczce/ lepßy koń rzezány/
Tákże z Krolem Woł vßedł Niemieckiey pogoni/
Y z oney gdźie więźienie y śmierć byłá toni.

Ná to sie też wßystki Látopißce Ruskie y Litewskie zgadzáią.

Do Nießowy przybiegli dyßąc z oney kaźni/
A Rytwiański iął witáć Krolá idąc z łáźni/
Dźiękuiąc Bogu iż go wyniosł z oney trwogi/
Acz nieprzyiaćielski miecz inßych pobił srogi.

Odpowiedź Rytwiańskiemu.

Krol rzekł: tyś sie w łáźni mył/ á Rycerze mili
Polacy z Litwą przy mnie krwią sie własną myli/
Záś płácząc rzekł o Boże ktorego obroną/
Zdrowie moie iest cáłe z zupełną Koroną/
Ktoryś mie dźiś sam z ręku nieprzyiaciol hárdych

Dźiekczynienie Kázimierzowo zá wyzwolenie z ręku Krzyżáckich.

Wyrwał/ y ludźi moich z ich okowow twárdych/
Acześ mie zá grzech skarał ále iednák Pánie/
Wyrwałeś mie przes sługi cnego rátowánie/
Przez moc wiernego sługi/ wiernego o Boże/
Bo ktoż co dźielnieyßego kiedy spráwić może/

Ták dźielny

Iák dzielny Wol ktory mnie od śmierci wybáwił/
A krwią nieprzyiacielską strzáły swe pokrwáwił.
Teraz widzę o Boże iżeś nie przebaczył/
Jeszcze mnie s páństwem moim / gdyś tákiego raczył
Dáć mnie stroza w zginieniu mogę rzec nie Woká/
Ale w iego postáwie podobno Anioká.

Bo według Látopisczow wszystkich/ Wol Ruski Slachcic obronił go z łuku strzeláiac ná Krzyżaki/ zá czym wiecsza pomoc Krolowi przybytá.

Ták tey Bitwy nieszczęśliwey postępki / Pruskich Krzyżakow pisáne stárowieckie Kroniki / Ruskie / y Litewskie Látopiszcze niktore/ y Długosz opisuią/ Cromerus tákże lib. 23. fol. 347. *secundæ editionis*, Miechouius fol 316. lib. 4. cap. 50. Wapouius fol. 278. Herbortus fol. 295. lib. 6. etc. wzmiánkę czynią.

A Cromerus/ Miechouius/ y Długosz tę porażkę nie ták szkodliwą iáko sromotną być świádczą/ bo ledwe 60. Slachciców vbito/ z ktorych byli zacnieyszy/ Piotr Szczekocinski Podkánclerzy / Mikołay Morski Chorąży Sendomirski/ Jan Zawisze czarnego Syn / Stárostá Kolenski / y Jan Rzinski/ A trzy stá y trzydzieści poimánych/ miedzy ktorymi byli zacnieyszy / Łukasz Grábiá z Gorki / Mikołay Szarlewski Woiewodá Jnowlodstáwski / Jan y Sczesny Tarnowscy / Jan y Mikołay Rytwiánscy (á trzeci iák Látopiscze Ruskie świádczą Derslaw Rytwianski Krolá w scierce z łázniey wyszedwszy witał) Jozi Suchodolski/ Jan Melstinski/ Sendiwoy Lezenski/ Piotr Strykowski y Bártłomiey Ogrodzienski/ A ci w Málborku w ciásnym więzieniu byli chowáni.

Pobitych nászych trupow powiązawszy zá nogi w rzekę końmi włoczyli/ y miotáli przeciw ludzkości / ktora y nieprzyiaciol pogrzebem vczić każe/ obozu tez wszytkiego Niemcy dostáli/ w ktorym 4000. wozow skárbnych wzięli.

A Látopiszec Ruski bez dowodu nápisány tę bitwę przegráną z Jerzykiem Krolem Czeskim pod Wráctáwiem być kłádzie / á szykowánie / y vcieczkę Krolewską do Choynic prostuie / w czym się názbyt myli / co ia dowodnie pokażę.

Omyłki Látopisczow Litewskich czásem/ mieyscem/ y nieprzyiacielem o tym poráženiu Kazimierzowym.

Rozdział II.

Pirwsza / iż Jerzyk Podebrándski ná ten czás ieszcze Krolem Czeskim nie był / gdy się tá bitwá / y porazká tráfiłá/ Bo tego czássu Ládislaw młody Syn Albrichtá Cesárzá zmárłego (ná ktorego był mieysce Ládislaw Jágiełowic Krolem Węgierskim wzięty) krolował w Czechach / y w Węgrzech/ ktorego Siostrę rodzoną Helzbietę Cesárzownę z przerzeczonych Krolestw Dziedziczkę poiął Kázimirz Krol Polski w Małżeństwo / máło co przed tą swoią porażką.

Wtora / iż tá porażká według wszytkich Cronikarzow pod Choynicámi byłá / do ktorych trudno miał Kazimirz vciec / bo Krzyżacy iescze ná ten czás Choynice trzymáli.

Trzecia/ iż *magnum chaos*, dáleki przeciąg vciekáć z Wrátſłáwia do Choynic/ co iáko żywo *in rerum natura* nie było.

Czwarty/ iż ſámiß Látopißcze przećiw ſobie być tę bitwę pod Choynicámi świádczą mowiąc/ y wyciągnął dzie Krol Kázimirz ze wßytkimi woyſkámi Polſkimi/ y Litewſkimi/ do Choynic/ á pod Choynicámi ich zßykowal etc. Potym dáley mowi ták w ſpráwie ciągnął ku Wrocłáwiu.

Piąta omyłká Látopiſczow/ iż co miał nápiſáć *defectionem*, odrzucenie álbo przekinienie Slachty y Miaſt Pruſkich od Krzyżakow/ á poddánie w moc y w obronę Kázimirzowi/ dla ktorych tá pirwßa bitwá byłá/ nápiſał/ przyſłáli powieda Wrocłáwiánie/ y Slężacy do Krákowá poſły ſwoie/ proßąc Kroláꝗ Kazimirzá/ áby v nich Pánem był/ á od Królá ich Czeſkiego bronił/ ná co Krol Kázimirz przyzwolił/ y woyſkom ſię ſwym gotowáć kazał/ Ták Látopißec.

Ale przećiw temu dowodniey piße Miechouius lib. 4. Cap. 60. fol. 317. mowiąc: *Anno autem Domini 1459. Rege Casimiro Lanciciæ commorante &c.* To ieſt/ Roku Páńſkiego 1459. Gdy Krol Cázimirz w Łęczycy mießkał/ (nie w Cráꝗkowie iák Látopißec mowi) przyiecháli do niego w piątek w dzień S. Bárthłomieiá Rádá y Stárßy Miáſtá Wrátſłáwſkiego/ ktorzy ſwoim y Namyſłáwſkich obywátełow imieniem proſili/ áby ich w moc y w obronę ſwoię przyiąć raczył/ ábowiem w ten czás gdy vmárł Ládiſław Krol Węgierſki/ y Czeſki/ Jerzyk álbo Georgi z Podebrandu/ Huſſowa Sectą záráżony/ począł był krolowáć w Czechach/ A tym dano táką odpowiedź/ iż Krol woyną Pruſką ták ſię bardzo vwikłał y zátrudnił/ że ich żadną miárą przyiąć w obronę nie może. To Miechouius.

Długoß záś o tym ßerzey/ y Cromerus lib. 24. ták mowi: *Sub finem Mensis Augusti, uenit ad Regem Lenciciam Wratislauiensium, & Namislauiensium legatio deditionem Oppidorum suorum offerens, &c.* To ieſt/ ná oſtátku Mieſiącá Sierpniá/ á Roku 1459. przed tym ná *Margines* kłádzie/ przyßło do Królá w Łęcycy będącego/ od Wrát-
Wratsłáwiánie y Namysłáwiánie ſię poddáią.
ſłáwſkich/ y Namyſłowſkich Mießczan poſelſtwo/ offiáruiąc mu poddánie Miaſt ſwoich/ iż pod roſkázowániem Gerzego Królá Czeſkiego Heretiká ze wßyſtkim Sląſkiem być niechcieli. Byłá powieda zálecona ich pobożność/ y nabożeńſtwo/ ále im powiedziano/ áby ſobie ſkąd ingdziej pomocy/ y opátrzenia żądáli/ Dla tego iż Kazimirz Krol bronić ich nie może/ Pruſką woyną záwikłány/ wßákże ieſliby pokoy z Krzyżáki vczynił/ przyiąć ich może.

Wapowius tákże twierdzi/ y Bielſcius z niego *secunda & tertia editione fol. 278.* iż ſię im Krol z tego potrzebą Pruſką wymowił. A ták Látopißec Litewſki dowodną prawdą/ ták poważnych Kronikarzow z drogi vſtąpił. Ná oſtátek to pokáże/ iż Jerzyk álbo Gerzy Podebrandſki/ Krol Czeſki/ nigdy woyny iáwnie áni vtarczki z Cázimirzem nie miał/ ále záwżdy przed nim vlegał/ y łáſce iego dla boiázni Matiaſſá Królá Węgierſkiego folgował.

Naprzod Cromerus lib. 24 Miechouius fol. 360. y Długoß pißą/ Anno 1458. przyiecháli poſłowie od nowego Królá Czeſkiego Jrzego do Cázimirzá przymierza proßąc/ y wielkie pomocy przećiw Krzyżakom Pruſkim/ y Króleſtwá Czeſkiego ſucceſſią po śmierci ſwoiey Krolowi y iego Potomkom Krole-
Przyiaźń Kázimirzowá z Czechy.
wicom Polſkim obiecuiąc. A tym odpowiedziano/ iż Krol záwżdy przyiaźń z Czechy záchował/ zá co też żądá áby ſię mu to wzaiem od nich oddawáło/ etc.

Potym 1460. nie walcząc z ſobą ſprzymierzeli ſię przez poſły/ á mieli ſię ziecháć do Głogowá dla vgody o Poſag Helżbiety Krolowey Zony Cázimirzowey/ ktora byłá *Infans Bohemiæ, & Hungariæ Regnorum legittima.*

Ziecháli ſię potym 1462. do Głogowá gdzie ſię ſprzymierzeli przećiw Turkom/

y vgody

y vgodę spolnych Krolestw concludowáli. Długoß y Cromer lib. 24. Wapouius y Miechouius 319. lib. 4.

Potym Roku 1466. Krol Jrzyk posłał woysko swoie ná Wrátisłáwiány/ ktorzy go niechcieli słucháć/ Ale Hetman iego Scibor Towáczowski Moráwczyk/ od Wrátisłáwia do Polski wtárgnął/ á Częstochow Miásteczko y Klasztor wyłupił/ y włość okoliczną spalił/ álbo swowolnie/ álbo z roskazánia Krolá swego Jrzego/ ktory się też boiał sczęśliwego ná ten czás powodzenia Kázimierzowego nád Pruskimi Krzyżaki. A gdy Krol Kázimirz przez Posły spráwiedliwośći żądał v Krolá Jrzyká/ záprzał się iż o tym nie wiedział/ ále iednák chcąc wszytki śkody nágrodzić Kázimirzowi w Bitomiu ná dzień S. Andrzeiá ziazd złożył. O tym Cromer fol. 387. *secundæ editionis.* Tenże Jrzyk Krol Czeski *arbitrem* álbo iednaczem brał sobie záwżdy Kázimirzá/ O czym tenże *Cromerus fol.* 392. *editionis secundæ.*

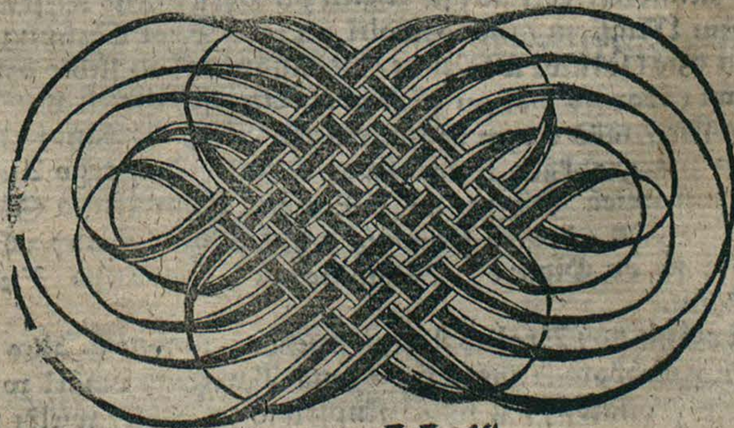
Częstochowski Klasztor złupiony.

Potym Roku 1468. zá iego dozwolenim nád włásne Syny Ladisław Syn stárszy Cázimierzow ná Krolestwo Czeskie przeciw Matiaszowi Węgierskiemu był náznaczon/ O czym Długosius y Miechouius/ tákże Cromerus piszą/ pod tą condicią/ áby Ludomilę Corkę Jrzykowę poiął.

Vmárł potym Jrzyk 1471. z puchliny nog w Heretyctwie Hussowym/ á kazał wziąć ná Krolestwo Czeskie Syná stárszego Kázimirzowego Ladisłáwá/ O czym Miechouius fol. 320. Cromerus lib 27. Długosius/ Wapouius/ Bonfinius/ Bielscius etc. y Kronika Czeska osobliwie świádczą przeciw Látopiscżom/ iż z początku Krolestwá Gerzy z Podebrandu Krol Czeski áż do śmierci z Cázimirzem Polskim żadney Bitwy nie miał. A tom dla tego ácz z wielką trudnośćią mieyscá Historikow iák w gęstych pusczách zbieráiąc przypisał/ ábych prawdę Choynickiey bitwy okazał/ y áby Litwá prawdziwiey z pestronnych Historiy spraw swoich postępki/ y porządek według czásow mieysc y osob/ poznáłá.

Krzyżacy sławą tego zwyćięstwá Choynickiego więksżą niż byłá wszytki Niemieckie ziemie nápełnili/ ále się Krol zárazstárał/ áby to ich wesele nie długie było/ bo zebrawszy lud służebny z Czech/ z Sląská/ y z Moráwy zá pieniądze/ tákże Polskie powiáty ruszywszy/ Zamki wszytki w Prusiech osádził/ y niktorych Miast z Zamkámi/ ktore się były podáły Krzyżakom zwyćięscom/ dobył/ á potym Miesiącá Styczniá/ Slachtę z Powiátow źimą vdręczoną do domow rospuśćił/ gdy z káżdey włoki posłąpili 12. groszy dáwáć ná Służebne/ Sam też Krol do Polski odiechał/ zostáwiwszy Andrzeiá Tęczyńskiego Culmienskiego/ Piotrá Számotulskiego/ Pomorskiego/ y Janá Kolde Czechá niżney Ziemie Pruskiey Stárostow z woyskiem służebnych Zołnierzow ná swym mieyscu przeciw Krzyżakom.

Pobor po dwánaście groszy.

O rosterkách w Litwie przez Gastoltá / y o śmierći Olelká Włodimirowicá Xiążecia Kijowskiego / Xiążąt Słuckich przodká.

Rozdział III.

Cromerus fol. 349. nie wspomina coby to były zá rosterki Litewskie / tylko mowi / Nouos quosdam motus à Gastoldo excitatos.

Roku 1455. Jan Gastolt Woiewodá Wilenski poburzył był inße Pány y Slachte Litewską ku temu / áby Podola / y niktorych Zamkow Wołyńskich pod Polaki mocą dochodźili / ponieważ Polacy niechćieli ich dobrowolnie na kilku Seymách wroćić. A tey śmiáłośći dodawáłá Litwie zábawká woyny Pruskiey / co słyßąc Krol Cázimirz / záraz do Litwy iáchał / á ty rostyrki vkłádnośćią swoią y obietnicámi vśmierzył / y k temu przywiodł Pány Litewskie / áby spolną moc swoię złączyli z Polaki przećiw Krzyżakom / z czego się pierwey wymawiáli / ále potym iáko Látopißec Litewski świádczy / z Janem Chodkiewicem Namiestnikiem Witebskim wielką pomoc Polakom / to iest / 8000. Jezdnych Litwy y Tátar posłáli / y 80000. czerwonych złotych ná służebne pożyczyli z skárbu Litewskiego / iák o tym będźie niżey / ácz tego Polscy Kronikarze nie wspominaią.

Pomoc Litewska Polakom.

W ten czás w Wilnie cáłą Wiosnę Krol z mießkał / gdźie od wielu Xiążąt postronnych poselstw słuchał / zwłaßczá od Ecigiereiá Cárzá Prekopskiego sprzymierzonego przyiaćielá / ktory mu pomoc przećiw Krzyżakom obiecował / á izby Wołyń y Podole Zamkámi zá iego żywotá opatrzył / nápominał / przećiw niestałośći Synow iego Cárzykow / y ludu Tátarskiego swowolnego / ábowiem się sam powiádał stárzał / á oni pokoiu y prożnowánia nie są ćierpliwi.

Tegoż Roku 1455. od národzenia Christusá Páná / á według ráchunku Ruskiego od stworzenia Świátá 6964. Alexander álbo Olelko Włodimirowic Xiążę Kijowskie / y Kopylskie / Wnuk Olgierdá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / Ruskiego / y Żmodzkiego / mądry / dźielny / y ná wßytkim sprawny pan / dług z ćiáłá śmierći zápłáćił / zostáwił po sobie dwu Synow / Kniáźiá Michayłá / y Kniáźia Siemioná. A ći gdy się chćieli po Oycu dźielić Xięstwem Kijowskim / y Kijowem Miástem / nie dozwolił im tego Krol Cázimirz / przed ktorym mieli o ten dźiał spráwę w Wilnie / ále Kijow dał od siebie dźierżeć Kniáźiu Siemionowi (ktorego potym Pánowie Litewscy chćieli wziąć ná Wielkie Xięstwo Litewskie / iáko o tym będźie wnetże niżey) A Kniáź Michayło ná Kopylu y iego przygrodkách wźiął swoy vdźiał. A od tego Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá Olgerdowicá Xiążęciá Kijowskiego Słuckie Xiążętá pißą się Olelkowicy / ktorzy Pogonią / y Columny herby z Czapką słußnie noßą / gdyż są od Olgierdá Gedyminowicá Wielkiego Xiedzá Litewskiego potomkámi.

Xiąże Olelko Słuckie vmárł.

Xiążętá Słuckie skąd się Olelkowicámi pißą.

Tegoż też czáßu gdy Krol w Litwie mießkał / Zbigniew álbo Zbißek Cardinał / y Biskup Krákowski pierwßego dniá Kwietnia vmárł w Sędomirzu 66. lat wieku wykonawßy / á ná Biskupstwie 32. lećie / wielki nieprzyiaciel Litewski /

Zbigniew Cardinał vmárł.

Litewski / Bo y Korony Witoldowi ná Krolestwo Litewskie nie dopuscił. W tenże czás Bolesław Xiąże Mázowieckie pobożnie vmárł / czterzech Synow Conrádá/ Cázimirzá/ Bolesłáwá / y Jánuszá/ y dwie Corce Annę y Zophię zostáwiwszy.

W Prusiech też Konigsberg álbo Krolewiec do Krzyżakow się przedał / y Knypow się podáć musiał. Tákże Sławecki Mázur Działdow Zamek y Miásto Krzyżakom wydał/ ktorego mu był Krol do Litwy odieżdżáiąc zwierzył/ ále go zás rychło Czech Koldá z Krolewskiey strony vbieżał / y wiele Niemcow posiekwszy spalił/ gdy był wpuszczon vbrawszy się iáko Contor Elbinski w krzyżáckie odzienie.

Cromer. fol. 349. secundæ editionis.

Fortel.

Torunia też Mistrz Pruski máło nie vbieżał w nocy/ máiąc zmowę z przednieyszymi Mieszczány/ y z Plebanem/ y z Mnichy Dominikany / ále gdy się zdrádá odkryłá / zdraycow pokárano / á Mistrz nie wskorawszy wołość okoliczną splundrował. Zá tym Krol postánowiwszy rzeczy Litewskie w Miesiącu Máiu/ z Wilná do Piotrkowá ná Siem przyiechał.

Pleban y Mniszy zdraycy.

Przyiechawszy Krol z Litwy / złożył Siem w Piotrkowie / ná ktorym tráctował z Pány Rádnymi / o dostániu pieniędzy żołnierzom ná woynę Pruską/ ktorych gdy ták wiele iáko było potrzebá dostáteczyć z inszych poborow nie możono/ vrádzili áby Krol wespołek/ tákże Duchowne y Rycerskie stany wszytki po połowicy rocznych dochodow znieśli/ nie wyymuiąc vczćiwośći / áni godnośći/ y rożnośći / áni przełożeństw pożytkow. A Mieszczánie według szácunku ruchomych máiętnośći / po dwu groszu od grzywny áby dawáli. Kmiecie zás álbo Chłopkowie wieśniacy po groszu 1. z głowy / ták Niewiast iáko Mężczyzny. A Szláchćicy ktorzyby nie mieli żadnych poddánych / áni płátow / po 24. groszy áby płáćili. Ná co byli wybráni Poborcowie / ktorzyby tymi pieniądzmi według pożytku Rzeczypospolitey száfowáli.

Pobor wielki ná woynę Pruską.

Nád to złotá y srebrá z Kościołá Crákowskiego Zamku Krol się vpornie domagał / ále mu tego Biskup Tomás Strzempienski stale odmowił/ y zábronił. Był potym Krol vbłagan 5000. Złotych / ktorych Biskup y Cápitułá ná swą wiárę v Kupcow dostáli pod tą Condicią/ áby ich potym Krol zápłáćił.

Mieli potym nászy Zołnierze / ktorych było zá ty pieniądze náięto / częste vtarczki z Niemcámi/ y záwżdy nád nimi gorę otrzymáli / Jáko Długosz y Cromer piszą/ kilko też Zamkow pod nimi wzięli / á pod Fridlandem Czech Scubella 500. Reiterow ich poráził / á 100. poimał żywych.

O osádzeniu Zamkow Podolskich przećiw Litwie/ y ich surowym poselstwie do Królá/ á iáko chćieli imo Królá Kázimirzá podnieść sobie ná Wielkie Xięstwo Litewskie Siemioná Olelkowicá/ Xiążę Kijowskie/ Słuckich Xiążąt przodká.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Jáná Jásieńskiego/ Podkomorzego Wileńskiego/ Pisárzá W. X. Litewskiego.

PAnowie Koronni dowiedziawszy się/ iż Litwá przemyślálá/ iákoby Zamkow od Wielkiego Xięstwá odiętych dostáć/ wyprawili záraz z Seymu Piotrkowskiego do Podola postow/ ktorzyby przeciw Litwie Zamki wszytkie żołnierzámi/ spizą/ strzelbą/ y bronią obwárowáli/ á przysięgę od Stárost ná imię koronne/ y Krolewskie wzięli. Słáli też pánowie Litewscy posty swoie do Krolá/ vpomináiąc się Podola od Polakow/ á nápomináiąc go áby się im wiścił w przysiędze ktorą im był vczynił/ gdy miał iecháć ná Krolestwo Polskie z Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Czego iesliby nie vczynil/ powiedzieli iż Pánowie Litewscy tey krzywdy dłużey znośić nie mogą/ á przydawáli im tey śmiáłośći/ iák Cromer pisze/ Krzyżacy/ z ktorymi się byli sprzymierzyli.

A potym tegoż Roku większa część Xiążąt/ Pánow y Slachty Litewskiey obruszeni niebytnośćią Krolá Cázimirzá/ y zápaleni chęćią ku odięciu Podola Polakom/ gdy ináczey tego otrzymáć ná kilku Seymach niemogli/ vrádzili wziąć y podnieść ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie/ y Ruskie Siemioná Olelkowicá/ Xiążę Kijowskie/ przeciw Cázimirzowi Krolowi Polskiemu/ gdy ná ten czás inszego po Cázimirzu bliższego nie było do Wielkiego Xięstwá Litewskiego. A tego byli przednieyszym powodem Jan Gastolt Woiewodá Wilenski/ Swiekier Kniáziá Siemionow/ y Jurgi Xiążę z Ostrogu/ y Alexander álbo Olelko Sudzimuntowic/ ktorego był wielkim człowiekiem Cazimirz vczynił z chudego Slachcicá/ iż był Namiestnikiem Połockim/ y Podczászym Wielkiego Xięstwá ziemskim/ zá onę posługę v Choynickiey bitwy/ gdzie się był zá zdrowie Krolá vciekáiącego dobrze popisał/ y poimáć się z inszych pięćią pániąt Litewskich dał/ áż Krol z Wołem vbieżał/ iákom to wyższey wyráził wierszem. Czego Cromer zámilczał/ á ná tym go mieyscu zowie/ *Alexander quispiam humili loco natus, sed singulari Regis gratia in sublime euectus*, Ci tedy Pánowie Litewscy ná podniesienie Kniáziá Siemioná Olelkowicá vsiłowáli/ Ale Moniwid Woiewodá Trocki z swoimi krewnymi/ y z drugimi Pánięty/ y Slachtą strony Krolá Cázimirzá bronił.

Stroná Siemioná Kijowskiego Olelkowicá.

Moniwid zá Kázimirzem.

Przeto Krol Cázimirz słysząc o tych rosterkách Litewskich/ á skończywszy Siem Piotrkowski/ do Litwy się gotował/ ácz mu się ná ten czás pirwszy Syn Władisław vrodził pierwszego dniá Márcá/ według Miechowiusá/ y Jostá Decyusá fol. 42. y Cromerá. Pánowie go też koronni zátrzymawáli/ vsilnie prosząc áby do Litwy nieiezdził/ á z nimi mieszkáiąc/ Pruskie burdy trudne/ y sprawy záczęte áby pierwey skończył. Ale Krol opuśćiwszy ich prosby do Litwy iáchał/ gdzie pánow Litewskich/ iednych vkłádnośćią y obietnicámi przywrocenia Podola/ y inszych Zamkow/ Drugich nádánim Jmion y hoynośćią swoią vbłagał/ á on rostyrk koło podniesienia ná Wielkie Xięstwo Kniáziá Siemioná Olelkowicá więcey ná czás zátrzymał niż vśmierzył/ Bo potym tegoż Kniáziá Siemioná ná wielkie Xięstwo wziąć chcieli/ iák o tym niżey będzie/ y o czym Długosz y Cromerus lib. 24. świádczą.

Władisław Kazimirzowic vrodzon.

A wszytká winá tych rosterkow ná ten czás wszczętych ná Gástołcie zostáłá/ wszákże o to karánia nie wziął/ iż był wielkiego záwołánia y możnośći/ dla gorszego záburzenia.

Tegoż czássu gdy Krol w Litwie był/ we Gdańsku wszczęły się szkodliwe rostyrki miedzy pospolstwem/ zá poduszczenim Márciná Rogá nieznácznego/ ále chytrego Niemcá/ ktory Krzyżakom sprzyiał/ ále go potym śćięto zá ten występek/ y ták się rostyrk vspokoił.

Gdański rosterk.

Tegoż czássu Jan Huniades z Capistranem Mnichem przy ktorym się 600.

Polakow

Polakow dobrze y sławnie popisowáło/ porązili Machometá wtorego/ Cesárzá Tureckiego/ pod Białogrodem Serbskim/ áż sam ránny słomotnie ledwo vciekł. Rychło też po tym zwycięstwie ci dwá sławni wodzowie Chrześciáńscy żywot z śmiercią przemienili. *Machomet pod Białogrodem Serbskim porázony.*

Tegoż też czássu Ládisław Krol Węgierski/ y Czeski młody/ gdy się miał żenić/ trucizną vmárł/ ktorego siostrá Helżbietá byłá zá Kázimirzem/ Ná iego mieysce Jrzyk podebrándski Secty Hussowey Krolem Czeskim został. *Rzeps iadł ná noc/ á po niey piiąc rozniemogł się/ O czym czytay Tureum.*

A Węgrowie w tenże czás Matiássá Syná Huniádowego ná Węgierskie Krolestwo wzięli/ ktory był w więzieniu przedtym v Podebrándskiego Jerzego. *Matias ná Krolestwo Węgierskie.*

Roku zás 1457. ná Wiosnę przyiecháli posłowie Pruscy/ y Polscy do Kázimirzá Krolá/ w ten czás się w Wilnie około spraw Litewskich báwiącego/ zá ktorych prośbą do Polski z Litwy wyiechał/ ná Siem Piotrkowski/ á z Piotrkowá zás ná ziazd Wielkich Polakow do Kolá iechał/ á tám od Slachty Wielgopolskiey vprosił/ iż gdy pieniędzy ná Służebne niedostawáło/ Słochowá/ Swiecia/ y Tucholey/ Zamkow Pomorskich bronić się sámi podięli. Potym się Krol do Prus ruszył/ á ku Gdáńskowi prosto iechał/ gdzie go Carolus Krol Duński/ wygnány ná ten czás z Krolestwá/ piechotą z Gdáńská wyszedwszy witał/ y od Gdáńszczan był wdzięcznie y hoynie przyięt. *Krol do Gdáńská.*

A Pruski Mistrz nie máiąc czym zápłácić służebnym swoim/ nád ktorymi był stárszy Vdalrikus Czerwonká Czech/ Polakom przychylny/ y życzliwy/ dzierżał ie ná słowie dawszy im w moc Zamek Malbork/ pokiby im nie zápłácono. Ale boiąc się służebni oblężenia od Polakow ná Málborku/ ktorych było sześć tysięcy/ posłáli do Krolá áby im pieniądze zásłużone dał/ obiecuiąc mu Zamek Malbork podáć. Krol Cázimirz nie miał ták wiele pieniędzy/ ále vłożył dań ná Duchowne/ y ná Swieckie/ y k temu z Kościołow Wielkiey Polski Srebro pobrano krom Krákowá/ bo ná ten podátek Tomas Strzempczyński Biskup Crákowski niechciał przyzwolić. Zgromádzono potym onę summę pieniędzy: Naprzod sámi Gdáńszczánie dáli czterdzieści tysiąc Złotych czyrwonych Vlrikowi Czerwonce: Potym Polacy dwádzieściá y pięć tysiąc temuż Czerwonce z iego Towárzyszmi/ á ostátek pieniędzy/ y o wyzwolenie Zamku/ tákież więźniow odłożono było do wielkiey nocy. A po Wielkiey nocy Czerwonká wziąwszy ostátek pieniędzy od Krolá Polskiego/ á Pruskiego Mistrzá do Tczewá wyprowádziwszy/ Krolá Kázimierzá z Pány Polskimi fortą od Rzeki Nogátu ná Zamek Malbork puścił/ ná ktory Krol z Gdáńská prosto s pokoiem wiechał Látá 1457. we Srzodę Swiąteczną. A ták tym służebnym zá Malbork dano wszytkę Summę 476000. złotych/ Ale Miásto Málborskie nie rychło się poddáło/ áż im dotłuczono z Zamku/ ci też Służebni z Málborkiem Sitáwę y Derszáwę álbo Tczow Zamki z Miásty Krolowi záraz podáli. *Summá ná Malbork złożona.* *Malbork kupiony.*

Ballasar Srokocsky

O poráże-

O porázeniu Russakow/ y Polakow ná Podolu przez Tátáry.

Rozdział V.

Tátárski Carz słyßąc iż Krol się w Prusiech báwił/
Bez wieści ná Podole woyská swe wypráwił/
Lecz Bárthłomiey Buczácki z Łąsczem swoie dwory/
Złączywßy vmyślili gwałt ich odbić skory.
Ná dwoie się Tátárskie woysko rozdzieliło/
W więkßym połku do bitwy godnych máło było/
A w mnieyßym wßytko byli rycerze przebráni/
Czym náßy od nich byli zdánim oßukáni.
Bo mnimáiąc iż w więkßym woysku moc ich stałá/
Ná to pierwey vderzyć rzecz się słußna zdáłá/
Tákże w nocy bez wieści w pierwßego snu czáßy/
Ná bespieczne Pogáństwo vderzyli náßy.
Z krzykiem/ z hukiem ogromnym áż obłoki grzmiáły/
A cienie nocne głossy w lesiech rozdwaiáły/
Bili/ siekli Tátárow y wiązáli śpiących/
A z nagłego przestráchu bez obrony drżących.
Ták ono więkße woysko do gruntu zgromili/
A drugich bijąc/ siekąc w ciemnościách gonili/
Drugie ich woysko mnieyße/ słyßąc huk z tey trwogi/
Ná inße mieysce z kożą vderzyli w nogi.
A náßy ßli zá nimi po onym zwycięstwie/
Chcąc ich bić á mniey dzierżąc niż o pierwßych męstwie/
Y zbiliby ich byli gdyby ná strwożonych
Vderzyli/ po pirwßych zbitych w nocy onych.
Ják Łąßcz rádził/ lecz gdy się náßy zábawiáli/
Tátárom onym ná się śmiáłości dodáli/
Bo widząc náßych máło/ śmiele przyskoczyli/
A wkoło ich iák wieńcem zewßąd otoczyli.
Acz się mężnie bronili ále przemożeni/
Od wielkości do gruntu wßyscy potłoczeni/
Ták ich ßczeście zdrádziło po pierwßey pogodzie/
Mędrßy záwżdy iest Polak iák mowią po ßkodzie.
Bo gdyby się im pierwey rospostrzeć nie dáli/
Snádnieby ich iák pierwßych náßy skołátáli/

Bárthłomiey Buczácki/ Stárostá Podolski/ y Jan Łąßcz Podkomorzy/ Herbu Pomian.

Bitwá náßych z Tátáry.

Dlugosus & Cromerus fol. 343. Herbortus 299.

Przewłoká w woyszky szkodźi/ czásem zwyćiężeni/
Zwyćiężcow swoich biją/ zwłaszczá przymnożeni.
R Hannibál gdy Rzymian ad Cannas poráźił/
Snádnieby był wszytkę moc Rzymską záraz skáźił/
By zwyćięstwá vżywáć vmiał/ Ták też nászy
Zwyćiężcy zwyćiężonym podlegli w ty czásy.

O wypráwie Polskiey do Prus niepożyteczney. Rozdźiał VI.

Roku 1458. Krol Kaźimierz z Seymu Piotrkowskiego wszitkiey Polski pospolite ruszenie Slachty y Miast do Prus postánowił. A ták gdy wszytki woyská śćiągnęły się do Gniewkowá/ z támtąd przepráwili się przez Wisłę vczyniwszy most ná łodźiách/ á Pápowią Zamek/ ktory byli nie dáwno Krzizacy wźięli/ oblegli/ y dobyli go vsilnym szturmowánim. Popow Polacy wźięli.

Ruszyli się potym pod Malbork/ bo Krzyżacy Miásto Malborskie przez zdrádę byli vbiegli y osádźili/ pod ktorym nászy przez dwá Miesiącá leżeli/ gdźie wielkie vćiski y szkody podięli dla długiego mieszkánia/ ták iż od smrodu/ głodu/ y inszych niedostátkow 8000. ludźi vmárło/ á koni 7000. zdechło/ skąd wielkie nárzekánie ná Królá od Slachty powstáło/ iż musiał dáć ná dwádźieśćiá Miesięcy przymierze Krzyżakom/ á Slachtá też wszytká steskniwszy się długim w polu leżenim bez woli Krolewskiey do domow się roziechá-li. Krol potym zá rozbieżánym woyskiem y sam do Polski odiechał/ ácz go Gdańszczánie prożno vsilnie zátrzymáli áby pod Málborkiem leżał/ obiecuiąc mu ná 4000. żołnierzow pieniądze. Ale się do żony ktorey dawno nie widźiał więcey spieszył/ ták Długosz powiáda/ ktora mu też ná ten czás vrodźiłá wtorego Syná Kaźimirzá w Crákowie Roku 1458. Octobrá dniá 3. według Iostá Decinsá fol. 42. Támże też Krol słuchał Posłow Gerzego z Podebrándu Królá Czeskiego nowego/ iákom to wyższey nápisał. Slachtá się z woyská rozbiegá. Krol od Malborku odstąpił.

Ná początku zás Roku 1459. w puł Miesiącá Ianuariá Sie'm w Piotrkowie Krol złożył/ ná ktorym o pokoiu/ y o woynie z Krzyżaki rádzono/ ábowiem byłá wieść/ iż Krzyżacy chćieli przymierze vczynić pod tymi condicikámi áby 100000. Złotych zá nákład woienny Krolowi dáli/ á hołdownym obyczáiem ná kożdy rok 20000. Złotych płáćili/ á dwá Proporcá Zołnierzow ná káżdą woynę Krolowi stáli/ y wszyscy Mistrzowie áby Krolom Polskim ná potym przysięgáli/ á Pruską źiemię z tákimi gránicámi trzymáli iákie były przed tą woyną. Condicie od Krzyżakow [illegible] dáne.

Pochwaliłá wielka część Senatorow ty Condicie/ ále Posłowie Pruskiey Slachty y Miast práwie ná ten czás tráfili/ prosząc Królá y Senatu/ áby ich w obronę y w wiárę przyiętych/ okrutnym Krzyżakom ná męki/ y w srogą niewolą nie wydawáli.

Ná tym tedy po długim tráctowániu stánęło/ nieopuszczáć áni wydawáć Prussow/ Ale o sposobie kończenia woyny z Krzyżaki ná powiátowe Seymiki odłożono/ ábowiem Slachtá Polska przeszłą wypráwą Pruską bárdzo obrázona/ y pie-

niędzmi

Slachtá sie wzbrania poboru ná woyne.

nędzni pomocy niechcieli dáć/ y z wypráwy woienney ná potym sie wzbraniáli/ ktorey y sam Krol nie chwalił dla zbytnego y szkodliwego swowoleństwá od Ricerstwá.

Odieździe Krolewskim do Litwy / y wypráwie do Prus.

Litwá chciáłá mocą Podola dochodźić.

Krol Káźimirz vrádziwszy w Piotrkowie woynę kończyć przećiw Krzyżakom / odiechał do Litwy z Krolową/ gdzie vmysły Pánow Litewskich od dobywánia mocą pod Polaki Podola vkłádnoscią swoią pohámował.

A iż w ten czás bárdzo był zvbożał w skarb / y Koroná/ tákże y Pánowie Polscy dla częstych nakłádow woyny Pruskiey z nędzeni byli/ vprosił v Pánow Litewskich pomocy ludem y pieniędzmi/ co mu przyobiecáli / ácz Cromer nie pisze co w Litwie czynił/ mowiąc: *Interea Rex in Lituaniam cum Regina excurrit.* Ale to rzecz sámá y gwałt potrzeby iego ná woynę Pruską / tákże Látopiscze Ruskie/ y Litewskie okázuią / iż dla pomocy do Litwy ieździł / Bo w ten czás nie tylko z poddánych Mieszczan / z Wieśniakow/ z Slachty/ z Kośćiołow/ y ze wszytkich duchownych / y świeckich dochodow pobory wybierano / dochody / czynsze / máiętności ruchome y nieruchome/ z káżdego stanu ráchuiąc/ y szácuiąc / áleby było mogło być y z kámieniá

Vćisk na Polske dla woyny z Krzyżaki.

Krol radby był pieniądze kował/ ná żołnierze przećiw Krzyżakom / gdyż sie iusz Slachtá z podátkow/ y pospolitego ruszenia z wielkim narzekánim y rostyrkiem/ iák to wyższey Cromer świádczy/ wyłámowáłá. A tám Litewscy Pánowie Krolowi obiecáli pożyczyć 80000. Złotych czerwonych/ y pomoc ludem rycerskim.

Ośmdziesiat tyśięcy Złotych czerwonych Litwá postąpiłá.

Odiechał potym Krol z Litwy do Kołá ná ziazd Wielkich Polakow/ v ktorych też vprosił wypráwę do Prus według káżdego máiętnośći / y rocznych dochodow/ iż káżdy Slachćic z káżdego stá grzywien dochodu rocznego miał iezdnego z drzewcem ná woynę wypráwić/ á pod iednego iezdnego z drzewcem imieniem y osobą zámykáli sie trzey iezdni w ten czás v Polakow/ Bo iezdny ieden zbroyny z drzewcem muśiał mieć przy sobie dwu drugich iezdnych strzelcow z kuszami/ iáko Długosz pisze. Ták od káżdego stá grzywien káżdy Slachćic trzech muśiał ná woynę wypráwić.

Od stá grzywien trzey ná woynę / ieden z drzewcem dwá z kuszámi.

Miásteczká záś y Miástá Krolewskie ná tę woynę pieszych wypráwowáć muśiáły. Vczynili tedy Wielgopolánie dosyć woley Krolewskiey / iż woysko do Prus wypráwili/ ále máło pożytku vczynili/ tylko iż Prussakow czássu żniwá od naiázdow Krzyżáckich obronili / á w Jesieni nie czekáiąc rospuszczenia do domow sie roziecháli.

Tego też czássu Zołnierze álbo Rycerstwo służebne / zacne y sławne zwyćięstwo z Krzyżakow w niżney Ziemi Pruskiey gdzie Krolewiec / odnieśli / y máło w tey bitwie Ludwik Mistrz Pruski żywy nie był poimány. Tám łupy wielkie z obozu Niemieckiego/ y z pobitych wzięli nászy/ ták iż gdy sie dźielili/ po 20. złotych czerwonych z butynku ná káżdego służebnego przyszło.

Mistrz Ludwik porázon.

Po 20. Złotych czerwonych z łupow ná káżdego.

A to zwyćięstwo Zołnierze Polscy otrzymáli zá pomocą Litewską / iáko Látopiszec świádczy/ ácz záprawdę ktokolwiek dźieie Litewskie w ony czássy znáczył / y postępkiem czássow / y potoczney spráwy porządkiem zmylił/ y szánkował/ przypisuiąc poráženie Káźimirzá Krolá pod Choynicámi Jrzykowi Krolowi Czeskiemu / iákom to wyższey pewnymi ráciámi confundował/ y prawdę

rzeczy

rzeczy okazał/ Ták też y tu piße pomoc od Pánow Litewskich przeciw temuż Irzykowi Czeskiemu/ále się Diáciśce omyliło nie wprawdzie/ iedno iż byli ná on czás pisárze Litewscy/ y Ruscy prostaczkowie/ á nawięcey Moschowitowie v nich płużyli w pisárstwie/ *rerum externarum prorsus ignari*, wßákże prostą prawdą Látopißec ták rzecz prowádzi o pomocy Litewskiey Cázimirzowi Krolowi/ y Polakom przeciw Mistrzowi Pruskiemu/ á on chudziná nápisał przeciw Irzykowi Krolowi Czeskiemu/ ktory nigdy z Cázimirzem nie walczył.

V Litwy przed tym wßystko Moskwá pisá rzámi bywáli.

A po oney dzie bitwie/ to iest Choynickiey/ będąc Krol Cázimirz żáłościen że go porázono/ myślił iákoby nieprzyiacielowi swemu oddał/ y posłał do Pánow Litewskich/ żądáiąc áby mu pieniędzy pożyczyli ku tey potrzebie iego. A przy poslech Pánowie Koronni posłáli do Pánow Litewskich/ áby ich w ludzie zápomogli weyrzawßy ná ten vpad ich.

Słowá włásne y rzecz Látopisczow Ruskich z moią correctura.

A w ten czás Pánow nikogo nie było blizu Wilná/ tylko Jan Gásztolt Woiewodá Wilenski/ A w Trocech Moniwid Woiewodá Trocki/ á ci dwá Pánowie ziechawßy się/ y widząc potrzebę Krolewską/ y Pánow Koronnych/ záraz nieobsełáiąc się z inßymi Pány/ odpráwili do Królá Podskárbiego Litewskiego/ Páná Alexandrá Iurgiewicá/ ktorego ono Cromer zowie *Alexander quispiam humili loco natus*, A wziąwßy z skárbu ziemskiego Litewskiego ośmdziesiąt tysięcy czerwonych złotych/ przezeń posłáli w pożyczkę Krolowi/ á Pánom Koronnym ná prosbę ich posłáli ośm tysięcy ludzi konnych/ To iest/ pięć tysięcy Kiążąt/ Pániąt/ y Dworzan Litewskich/ á trzy tysiące Tátar/ Nád ktorymi posłáli Hetmánem stárßym Páná Iwáná Chodkiewicá/ Namiestniká Witepskiego/ iákoż Krol Cázimirz przyiąwßy Zolnierze/ y zebrawßy woyská Koronne z pomocą woyská Litewskiego/ posłał ich ná Krolá Irzyká Czeskiego (ále ma być ná Ludwiká Mistrzá Pruskiego) ktory zá pomocą/ y łáską Bożą/ we czternaście niedzielach (ma być we czterzech látách) po pierwßey porázce/ porázili woyská Irzykowe ná głowę (ma być Ludwikowe) A sámi fortunnie z máłą ßkodą otrzymawßy zwycięstwo/ do Krolá się Kázmirzá wrocili. A poimáli w tey bitwie w woysku Irzykowym wiele Pánow Czeskich/ y Sląskich/ miedzy ktorymi był Pan z Perstiná/ ktorego poimał Kniáź Głaziná Xiąże Smolenskie/ ktory był potym Okolnicżem Smolenskim/ z czego był Cázimirz pocießon/ y chwałę Pánu Bogu dał/ iż ták w krotkim czásie nieprzyiacielowi odpor vczynił. To Látopißec włáśnie mowi/ w czym nie trzebá dziwowáć/ iż się ták Látopißcow Litewskich Diak w imieniu iáko prostak omylił/ Bo poniewáż w ten czás Czechowie ták v Polakow iáko v Krzyżakow pospolicie służyli żołnierzką zá pieniądze/ O czym Długoß/ Cromer/ Miechouius/ Wapowski/ y Krzyżáckie Historie świádczą/ iáko dziś v nas Węgrowie/ tedy iż w ten czás Litwá będąc ná pomoc Polakom bili się z Czechámi żołnierzámi Krzyżáckimi/ y zwycięstwo z nich odnieśli/ á Diak to nápisał w Látopißec mniimáiąc iż tá bitwá z Krolem Czeskim byłá/ Bo w ten czás Litwá postronnych narodow nieznáłá/ ledwo Moskwę á Polakow/ y Mázurow/ ktorzy v nich w wielkiey wadze bywáli/ y wysługowáli.

Dlugossus & Cromerus lib. 26 primæ verò editionis fol. 385. ták o tym piſzet Nec paruis incōmodis nostros afficiebant: id est, Crucigeri Polonos: donec subsmissis à Rege Lituanis ac Tartaris equitibus liberiores eorum excursiones inhibitæ sunt, toż ná wielu mieyscách o pomocy Litewskiey wspomina.

Pan z Perstiná od Kniáziá Głaziny poimán.

A y dziś to bywa/ czegom ia sam/ y káżdy Rycerski człowiek świádom/ iż czásem Polacy y Tátarowie Pietihorscy etc. żołnierze z Moskwą się biją/ á wżdy wßytko Litwie Moskwá przyczytá/ ktora im żołd płáci. Tákże Magnus Krolewic Duński z Niemcy w Inflanciech broił/ á wßytko Moskiewskiemu przypisowano/ Seremiet tákże przy mnie z ośmią tysiąc Tátarow Nahayskich Witebsk był obległ z strony Moskiewskiego (ktorych Stánisław Pácz Woiewodá Witebski mężnie odbił) á wżdy mowiono Moskwá Witebsk obległá. Ták też gdy Czechow Krzyżáckich Rotmistrzow/ y Zołnierzow Litwá pobiłá/ y wiele ich poimáłá żywych/ z ktorych tu mieni Páná z Perstiná. Tę porázkę Irzykowi

Krolowi Cżeskiemu omyliwszy się Diak iákiś przypisał/ Bo Bernhardus Sumberg miał w tey bitwie dwá tysiącá Czechow/ y Moráwcow/ z ktorymi iáko Hetman Czeski Krzyżakom zá pieniądze służył.

Stáráli się też o to Krzyżacy vsilnie wszelkim sposobem y Sumberg ich Hetman z inszymi/ áby mogli Jrzyká Czeskiego Krolá z Kázimirzem zwádzić/ iák Długossus/ y Cromerus lib 24. pisze/ *quo facilius Crucigeri bellum cum Polonis haberent, si eos Bohemico quoq; bello implicassent,* áby tym łatwiey woynę z Polaki mieli Krzyżacy/ ieśliby ich też Czeską woyną vwikłáli. *Nihil enim intentatum ij reliquebant, quod ad perniciem Polonorum pertinere existimarent,* ále tego nie dokazáli Krzyżacy/ Bo Jrzyk Czeski záwżdy w przyiáźni áż do śmierci z Kázimirzem mieszkał/ y przymierze miedzy sobą często przez Posły odnawiáli y potwierdzáli.

Krzyżacy żadney rzeczy nieopuścili ktoraby Polakom szkodzić nie myślili/ y Tátáro przenáymowáli/ áby Podole burzyli.

Też sámá przyległość gránic tego poświadcza/ iż Litwie podobniey/ łatwiey/ snádniey/ y bliżey było dáć rátunek/ ludem Rycerskim Krolowi do Prus sąsiedztwem przyległych/ przeciw Mistrzowi Pruskiemu Ludwikowi/ zwłaszczá *ad inferiorem Prussiam,* iáko Cromer pisze/ gdzie był głownieyszym/ y stołecznym Miástem w ten czás Krzyżáckim Krolewiec po opánowániu Malborku przez Kázimirzá/ á niż do Sląská pod Wrocław/ przeciw Czeskiemu Krolowi Jrzikowi/ co nigdy w ten czás iáko żywo nie było/ wyiąwszy kiedy ono potym ná Sląská wypráwę przeciw Mátiássowi Krolowi Węgierskiemu Litwá słáłá pomoc temuż Cázimirzowi/ ále to dáleko od siebie czásem/ mieyscem/ y osobámi nieprzyiaciół/ y przyczynámi woyny było/ iáko o tym niżey nápiszemy. Tom dla tego wtory raz przytoczył/ ábych Látopisec Litewski oczyścił z omylki w czásie/ y w osobie woyny Choynickiey y tego poráżenia Ludwiká Mistrzá Pruskiego/ nie Jrzyká Krolá Czeskiego. Tegoż roku 1460. Jan Gasztołt Woiewodá Wileński vmárł.

Tegoż Roku Krol Cazimirz złożył Siem w Piotrkowie/ ná ktory Posłowie Krákowskiey ziemie przyiecháć niechcieli/ áżby im Krol gleit wierny wolnego przyiechánia/ y odiechánia pierwey dał/ ábowiem się dowiedzieli/ iż Krol dwornemu swoiemu Rycerstwu kazał być zbroyno ná Seymie/ bedąc nápomniony iż Slachtá Krákowska buntowáłá się przeciw iemu.

Posłowie Krákowskiey ziemie gleitu proszą.

Byłá to rzecz nowa y niesłychána/ wszákże áby się iáka większa burdá nie wzburzyłá/ dał im Krol gleit. A przednieyszy poselstwá tego Sprawcy byli/ Jan Rytwiański Stárostá Sedomirski/ Jan Tarnowski/ Jan Melsztinski. Tám Jan Rytwiański/ ktoremu iezyká y sercá wielkiego dostawáło/ záraz w Senacie do Krolá długą rzecz od wszytkich mowił/ strofuiąc go iáwnie o krzywdy pospolitey Oyczyzny/ ktore zá iego pánowánia Koronę y ich sámych potykáły. Vpominał się też áby Krol Polakom to wszystko co Litwá zá iego dozwoleniem odięłá wrocił/ zwłaszczá Łucko/ y wielką część hoyney Ruskiey ziemie/ y Goniądz/ tákże Węgrow/ Miástá z włośćiámi/ ktore też Litawowie przyiaciołom koronnym Xiążętom Mázowieckim wydárli/ áby też Mince máłoważney y nikczemney nie kował/ fálszywą monetę wniesioną z cudzych stron áby wywołał/ Wdowam y Sierotam spráwiedliwość czynił/ Przełożonym swowoleństwá/ y wszeteczney władzey powściągnął/ Krolestwo wszystko według powinności swoiey od złodzieystwá/ y łotrowstwá wyczyścił/ pożytkow Polskich/ y ozdoby Koronney nie więcey niż Litewskich vważał. Co ieśliby Krol vczynił/ gotowymi się do wszytkich prac/ nakłádow/ y chętliwey ná woynę wypráwy ofiárowáli/ á ieśliby ich żądánie odrzucił/ opowiedzieli się iż nád porządek rzeczy Krol od nich prożno ma czego się spodziewáć.

Surowa rzecz Rytwiańskiego do Krolá.

Ná to im Krol skromnie y vkłádnie odpowiedział/ wszystkę winę z siebie skłádáiąc/ ále iednák rzeczy nie skończywszy roziecháli się z Seymu/ gdy Wielgo polánie po sześci groszy z Włoki poboru ná Zolnierze postąpili/ z czego się

Máłey Polski Posłowie wzbronili/ opowiedáiąc/ iż im Slachtá żadney mocy nie dáłá ciężaru niiákiego ná swoie wolności przyimowáć.

Máłey Polski Slachtá poboru nie postapiłá po 6 groszy.

Przeto drugi Siem ná tymże mieyscu złożono ná szosty dzień Decembrá/ gdzie gdy zá wolą Krolewską/ y Senatu koronnego/ dwádzieścią Pánow przednieyszych ktorzyby o Rzeczy pospolitey rádzili/ y stánowili/ byli wybráni/ á Krol się też ná potym z występkow od Slachty w oczy wyrzucáiących popráwić obiecał/ po 12. groszy z Włoki pobor postąpili/ y Cłá ze wszytkich ná rok vstáwione kupi ktoby się kolwiek zyskiem báwił/ á od Duchownych y Rycerskich stanow osmą część dochodow ná Zołnierze Pruskie obiecána byłá Krolowi.

Krol zfukány popráwić się obiecał.

Pobor drugi.

Z tego też Seymu Jacob Seneński Proboszcz Gnieznieński do Papieżá Piusá wtorego Aeneásá Sylwiusá przed tym rzeczonego/ był posłan/ áby mu wszystkiego dobrego winszował/ á Krolá w posłuszeństwie iego być opowiedział. Támże vprosił rozgrzeszenie z klątwy Prussakom/ ktorą byli do poddáństwá Krzyżakom przyciągáni.

Prussacy z Klątwy rozgrzeszeni.

Prosił też imieniem Krolewskim/ áby Krzyżacy Pruscy byli przeniesieni ná Wyspę Tenodos do Greciey przeciw Turkom/ gdyż tu iuż po nich máło było/ miedzy Litwą/ Polską/ y inszymi Chrześciány/ z ktorymi nád przysięgę/ y powinność Zakonu swego vstáwicznie woyny z hárdości swey wiedli. A Máchomet Cesarz Turecki wziąwszy Constantinopole/ wszytkę Grecią srogą woyną ná ten czás trwożył/ y Corintu Miástá náslawnieyszego dobył/ Tákże Lemnum y Miteliny wyspy opánował/ Peleponesum też insze Eubeiskie Insuły náieżdżał/ ále w tym Papież więcey Niemcom niż Polakom życzył/ iż Poseł Krolewski nic nie vprosił/ á Krzyżakom się też stąd nie chciáło bo trudno Wilkámi oráć.

Krzyżacy do Tenodos niechcieli z Prus.

Turcy Corint wzięli.

Tego też czássu Krzyżacy przeciw postánowieniu przymierza Pássenheymeńskich mieszczan námawiáli/ áby się od Krolá do nich przedáli/ co gdy Mieszczánie obiáwili Michałowi sromotnemu Stároście/ y Rotmistrzowi swemu od Krolá dánemu/ zászli chytro ná Krzyżaki/ á kazáli áby im ná obronę przeciw Polakom żołnierze swoie Niemieckie posłáli/ obiecuiąc im Miásto podáć. Posłał tedy Mistrz 500. iezdnych Reyterow z wielkością Knechtow pieszych/ A nászy wiedząc o tym/ y nágotowawszy się z Mieszczány zbroyno/ inszym kazáli przed Miástem stać/ á trzy stá ich iezdnych do Miástá wpuściwszy bramę o nich záwárli/ tám wszytkich záraz do iednego zbili/ drudzy obaczywszy zdrádę vciekli.

Wierność Pruska.

Reyterowie Krzyżáccy fortelem zbici.

Tegoż Roku 1460. dniá 27. Decembrá Krolowa Helżbietá Jáná Albrichtá trzeciego Syná Kázimirzowi vrodziłá.

Jan Albrycht vrodzon.

Tegoż roku 1460. Krol Cázimirz do Rusi z Polski wyiáchawszy wypráwił posły do Ecygiereiá Prekopskiego Cárzá/ y do Stepháná Wołoskiego Woiewody/ prosząc o pomoc przeciw Krzyżakom/ co mu obádwá chętliwie obiecáli/ á obiechawszy Ruskie ziemie/ złożył Siem w Brześciu Litewskim/ ná ktorym s Pány Litewskimi potrzeby y spráwy Wielkiego Xięstwá stánowił/ y vmysły ich vbłagał/ y odwiodł od podniesienia woyny przeciw Polakom/ gdy Podolá mocą chcieli pod nimi dostáwáć/ zwłasczá gdy się oni Pruską woyną zátrudnili byli. Potym do Sedomirzá odiáchał/ gdzie Seymował z Polaki około woyny Pruskiey/ á záraz ná drugi Siem w tey rzeczy do Łęczyce iecháli.

Siem w Brześciu Litewskim.

Siem po Seymie.

Málborskie też Miásto tego czássu się Polakom pod ktorym 4. Miesiące leżeli ku Zamkowi podáło.

Quizyn tákże y Warmia Miástá ktore Marienwerder y Fraumberg Niemcy zową Polscy Zołnierze w nocy vbiegli/ gdzie się ták zbogácili/ iż z butynku ná káżdego osobę 200. Złotych przyszło.

Dwie ście Złotych ná kożdego Drabá y Zołnierzá.

O Seymie Wilenſkim/ y w ktorym żadániu Kniáziá Siemioná Olelkowicá/ ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ y o Woynie z Krzyżaki/ Roku 1461.

Rozdział VII.

Do Wielmożnego Páná Stániſłáwá Siemiotá Kuchmiſtrzá W: X: Litewſkiego.

Dlugoſſus ex Cromerus fol. 563. lib. 24.

KRol Kázimirz z Seymu Brześcia Kuiáwſkiego/ przez Rádom do Litwy ná Wielkanoc przyiechał/ gdzie Pánom Litewſkim Siem w Wilnie złożył/ ktorzy go o to vśilnie żadáli/ áby z nimi albo ſam obecznie mieſzkał w Litwie/ álbo żeby im ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Zmodzkie/ y Ruſkie Kniáziá Siemioná Olelkowicá Kiiowſkiego przełożył/ iáko właſnego Dziedzicá z Wielkich Xiędzow Litewſkich idącego/ ále Krol to ich żądánie vbłagał/ y ná inſzy czás odłożył/ proſząc áby wieli cirpliwość pokiby woynę Pruſką ſkończył/ álbo vſpokoił.

Wyiáchał potym Krol z Wilná do Sędomirzá ná Siem/ á ſtámtąd dorwał ſię do Crákowá/ potym zárаz ciągnął do Inowłodſłáwiá/ gdzie ſię wſzytkiey Slachcie ná Pruſką woynę kazał ziecháć/ A náſzy żołnierze zebráwſzy ſię z Mieſczány Elbingſkimi/ y z Skálſkim Czechem wodzem ſwym/ przewieźli ſię przez

Sambia náſzy zwoiowáli.

Zabum máłe morze do Sambiyſkiey ziemie/ ktorą wſzerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiowáli/ y łupy wielkie wzięli/ zwłaſzczá gdy wtárgnęli bez wieśći w te kráiny/ ktore dla dálekośći od nieprzyiacioł Polakow nie ſpodziewáły ſię woyny/ iam iáchał mil 20 nád tym morzem Roku 1580.

Alexander vrodzon.

Tego też czáſſu Helżbietá Krolowa Cázimirzowi czwartego Syná vrodziłá Alexandrá/ roku 1461. Sierpniá Mieſiącá piątego dniá. Przed tymże czáſem w kilku dni Mieſiącá Lipcá/ Andrzey Grábiá z Tęczyná ſtarodawnego domu w Polſzce/ á wielkiego y zacnego záwołánia/ vderzył Płatnerzá Climuntá w Crákowie/ iż mu zbroie nie rychło wygotował/ ktory gdy gwałtu záwołał/ wiele ludzi pobudził. A Ráyce do Krolowey Elżbiety ſzli ſkárżyć ná Zamek w niebytności

O policzek ná gwałt.

Krolewſkiey/ ktora do záiutrza kazáłá być obiemá ſtronom w pokoiu/ ále niżli Ráyce zeſzli z Zamku/ poſpolſtwo zámknąwſzy bramy ná gwałt dzwoniło/ gdzie ſię wiele zbroynego ludu zeſzło/ Tęczyńſki mogł był vbieżeć ná Zamek zá nápominánim Krolowey Elżbiety/ niż ſię gwałt zebrał/ iedno mu ſię zdáłá rzecz ſzkárádna vſtępowáć przed wielkością wzburzoną chłopſtwá zápalczywego/ co ſię y mnie tráfiło raz roku 1576. że ták ná mię bez przyczyny ná gránicy Pruſkiey gwałtu wſzytko Miáſto záwołáło/ á niechcąc ſromotnie vciekáć záſtáwiłem ſię ſam ná trzy ſtá poſpolitego ludu broniąc ſię ták długo dokąd broni w ręku ſtáwáło/ y áż mi ią z rękoieścią ná oſtátek vcięto/ gdziem też máło tey krotochfile/ iáko y Tęczyńſki/ nie przypłácił/ bo záwżdy *nocuit temeraria uirtus.*

Tęczyńſki tedy przed tym gwałtem záwárł ſię był w domu Kizlinkowym ná Brąckiey vlicy/ ále gdy tám temu mieyſcu nie dufał/ vſzedł do Kośćiołá S.

Fráncißká z Synem Janem / y z Secygniowskim / y z Spitkiem Melßtinskim / á tám ná wieżę wlezli / Potym sam Tęczyński vciekł do Zákristiey towárzystwá ná wieży zániechawßy / Pospolstwo Mieyskie bez żadnego baczenia świętego mieyscá y osoby zacney rzucili się á dobyli gwałtem Zákristiey / támże go hániebnie vsiekwßy zámordowáli / y ciáło ná Ratuß wlekli vmárłe tłukąc / dwá dni v Rátußá leżáło. Syn iego gdy się w piecu v iedney Wdowy zátáił w nocy vciekł z Miástá. Trzeciego dniá doniesione było ciáło do Kościołká S. Woyciechá w rynku / á czwartego przyiaciołom wrocono / ktore pochowáli w Xiążu. Ná drugi Rok pozwáni byli Rayce Krákowscy przed Krolá w wigilią trzech Krolow / ktorzy prosili ná Roku áby byli sądzeni práwem Niemieckim Mágdeburskim przed Woytem według ich Prywileiow / ále Krol z Rádámi swymi powiedział im / iż niebosczyk Tęczyński odzywał się też z wámi ná to práwo / á niechcieliście mu go złożyć / ále bez práwá zámordowáliście go hániebnie / Tám tedy skazano ná śmierć czterzech z Rády / to iest / Conradá Langá / Stánisławá Lamitter / Jarosławá Szárleiá / Márciná Belze / á z pospolstwá Janá Teßnárá / Janá Wolfrámá Kußnierzá / Janá Málárzá / Janá Scherlangá Slosárzá / y Cechmistrzá Ratußnego / á on zdraycá Płatnerz vciekł. Ná Zamek potym do wieże wsádzeni / ktorą zwano Tęczyńską wieżą / á ßostego dniá przyiáwßy Páńskie Swiątości támże ná Zamku pod tąż wieżą piętnastego dniá Styczniá poscináni / ßesć / á trzech z nich wziął ná Rápstyn Jan Rápstinski / to iest / Janá Teßnárá / Janá Wolfrámá / Márciná Belze / ktore chował pod strażą długo áż dwu wypráwiono / á trzeci vmárł. Senat też Krákowski 6000. Złotych zápłácił Janowi Castellanowi Krákowskiemu Brátu / y Janowi Synowi zábitego Andrzeiá Tęczyńskiego.

Tęczyński zábity okrutnie.

Sześć Krákowian sciętó.

Tegoż czásu Krol Cázimierz Fridland Zamek y Miásteczko / wziął pod Krzyżaki ośmego dniá od oblężenia. Pod Choynice zás z woyskiem przyßedwßy piętnaście dni ná mile od Miástá prozno leżał / A częsć woyská z ßesćią set Tátárow Litewskich / ktorych byli Pánowie Litewscy przysłáli / Eriká Stetinskiego Xiążęciá ziemię / ktory z Krzyżaki przestawał / zburzyli / y splundrowáli / á gdy iuż z plonem / y z łupámi wielkimi wyciągáli / vderzyli Niemcy ná nich z wielką mocą / ktorych Polacy / y Litwá do gruntu porázili / á z wielką sławą więźniow do Krolá przywiedli. Tegoż też czásu gdy Krol pod Choynicámi leżał / przyßłá żáłosna nowiná o śmierci Mátki Krolowey Sophiey / ktora iáko Jágiełłowi byłá w Małżeństwo poślubioná lat 41. wykonáłá / niewiástá wielkomyślna / nabożna / ále gniewliwa / pochowána w Kościele S. Stánisławá ná Zamku Krákowskim w Káplicy S. Troyce / ktorą sámá zbudowáłá y wielką hoynością skárbow y ośmią Mansionárzow nádáłá. A byłá Wnuczką Witołtową z Siostry / Corką Andrzeiá Jwanowicá przedtym zdawná z Xiążąt Kijowskich idącego ná ten czás Kniáziá Druckiego (nie Holßáńskiego iák Látopiśzec kłádzie) z ktorego też Domu on święty á sławny Hetman Constanti Xiążę Ostroskie poßedł / Bo Xiążętá Ostroskie y Zasławskie z Kijowskich / y z Druckich własną Genealogią idą.

Fridland wzięty.

Tátárowie Litewscy Stetin zwoiowáli.

Niemcy poráženi.

Sophia Jágiełłowá vmárłá.

Xiążętá Ostroskie.

Potym Krol Cázimirz do Głogowá się z Pány koronnymi wypráwił / gdźie ku niemu ná mile Gerzy Krol Czeski z Głogowá wyiechał / z Wrátsláwskim / y Ołomunińskim Biskupámi / y ze cztermi Xiążęty Sląskimi / á skoro się spotkáli z koni zśiadwßy przywitáli / Kázimirz był ná Zamek Głogowski odprowádzon / á Krol Czeski Jrzy w Ratußu Mieyskim stał / támże dziewięć dni potym z sobą tráctowáli / y przymierze z obudwu stron áż do śmierci nie zgwałcone potwirdzili.

Ziazd Kázimierzow z Jerzym Krolem Czeskim.

O poráženiu Woyská Krzyżáckiego przez Polakow y Tátárow Litewſkich pod Nieſſową/ y Puckiem.

Rozdział VIII.

KRol z Głogowá do Polſki wielkiey przyiáchawſzy/
Trzy niedziele w Poznániu ná ziezdzie zmieſzkawſzy/
Do Jnowłodsłáwiá ſię ruſzył/ ſtámtąd ſwoie
Dworzány ná Krzyżaki pobudził do zbroie.

Dworzánie Krolewſcy Kulmienſką ziemię woiuią.

W Kulmienſką ich włość posłał/ by zboże pſowáli/
Práwie w żniwá/ á Niemcom wet zá wet oddáli/
Posłał też y Litewſkie przy nich Krol Tátáry/
Jż zburzyli wſzytke włość y Cerery dáry.

Zboże Tátárowie w Pruſiech podeptáli.

Krolową Tátárowie Litewſcy odprowádzili do Nieſſowy.

Jechał zás do Toruniá Krol/ ſtámtąd Krolową/
Z Litewſkimi Tátáry posłał ná Nieſſową/
Gdzie ią często náwiedzał/ á Sumberk z Krzyżaki/
Przemyślał by gdzie náſzych przywiodł ná ſwe haki.
Wypráwił w łodziách wielkość Niemcow pod Nieſſowe/
Wisłą/ w nocy á máiąc przypráwy gotowe/

Krzyżacy zápalili Nieſſowſkie Przedmieście.

Zápalili przedmieście ſtrwożyli ſię náſzy/
Gdyż Krolowa leżáłá w Nieſſowie w ty czáſſy.

Crom: Tartari cum perpaucis aulicis ad persequendum hostem emissi.

Z Litewſkimi Tátáry z Miáſtá wyſkoczyli/
A Niemcow ony vphy záraz potłoczyli/
Tátárowie ich z Litwą z łukow przeſzywáli/
Polacy zás w recz drugich ſiekąc pokłádáli.

Litwá y Polacy Niemcow porázili.

Drudzy nád Wiſlne brzegi do łodzi pierzcháią/
A náſzy ich w tym ſiekąc zewſząd zábiegáią/
Wſzytki łodzie pobráli y wielkość ich zbili/
Tylko ich ſześć w dwu łodziách z tey bitwy vpłyli.

Crom. Sex modo uiui cum duabus nauibus de omni illo numero euaserunt.

W tenże czás pod Warmią gdy Pruſki Miſtrz leżał/
Piotr Dunin z Zołnierzámi rátowáć ſwych bieżał/

Piotr Dunin z Herbu Janoſká álbo Báronow.

Co Miſtrz słyſząc wnet vciekł odbiegwſzy obozow/
A náſzy wielką wzdobycz wzieli z iego wozow.

Pruſſy Krzyżáckie náſzy woiuią.

Támże Dunin w Stargradſkie y w Lemburſkie włości
Wtárgnął burząc/ y paląc w pierzchliwey prętkości/
Bytowſkie/ Puckie tákże połupił ziemice/
Aż do Morzá plundruiąc Krzyżáckie gránice/

Co widząc

Co widząc Krzyżacy iż w ciásne mieyscá náßy
Weśli/ miedzy Jezierá/ Morze/ Rzeki/ Láśy/
Vrádzili tám ich w tych ciásnośćiách záśkoczyć/
A snádnie Polakow zbić/ pośiec y potłoczyć.
Tákże ich Hetmánowie Fricz Ráwnechey z Niemcy/
Y Casper Nostwic z Czechy/ z Rzeßey z Cudzoziemcy/
Szykowáli śie zbroyno z inßymi Krzyżaki/
A ná burzące prosto ciągneli Polaki.

Fricz Ráwnecki álbo Rawnechey Rákußámin/ á Casper Nostwic Sleżak/ Hetmánowie Krzyżaccy Polakow obskoczyli.

Záśiedli wßytki drogi/ láśy zárąbili/
Ták náßy iáko w klatce ogrodzeni byli/
Krol chcąc swoich rátowáć z dworem swym Gorskiego
Posłał przy nich Tátáry Xiestwá Litewskiego.
A Niemcy przećiwko im Wiskę osádzili/
By śie ná rátunek swym nie przeprowádzili/
Lecz śie Gorski ná inßym mieyscu wnet przepráwił/
A Tátáry Litewskie ná czoło wystáwił.

Crom: Gorscium cum cōmitatu suo ac Tartaris Lituanicis ad succurrendum suis mittit.

Niemcy záś wkoło wßytki zárąbili láśy/
Aby sobie rátunku niemogli dáć náßy/
Gorski chćiał do Duniná/ Dunin do Gorskiego/
Ale trudno dla woyská było Niemieckiego.

Ciásno Polakom.

Tákże Dunin widząc iż ináczey niezbieżeć/
Jedno śie mężnie potkáć/ álbo sławnie leżeć/
Vmyślił do swych drogę otworzyć żelázem/
Y począł Rycerstwo swe ßykowáć zárázem.
Proßąc nápomináiąc by ná to pomnieli/
Że zá oyczyste grunty potykáć śie mieli/
Zá sławę/ y zá wolność/ y zá zdrowie miłe/
Przeto áby okazał káżdy mężną siłę.

Crom: Ferro per medios hostes viam sibi aperire statuit.

Nápominánie Piotrá Duniná do swoich.

Aby śie nie lękáli Niemieckiey wielkośći/
Niemcy też toż czynili z wrodzoney hárdośći/
Zprzyśięgli śie iż żaden nie miał z nich vćiekáć/
A Polakow do gruntu wßytkich w kęsy zśiekáć.

Crom: Inuicem se adiurarent ac deuouerant, vt qui de suis pedem retulisset &c.

Ták w bębny vderzyli w trąby krzycząc huczne/
A Knechći postępuiąc stáwią kroki buczne/
Pod boki śię vią wßy dastich vnd Poß krzyczą/
Pod Reiterámi Frezy zbroyne skacząc kwiczą.

Xtałt woyská Niemieckiego.

Dunin Piotr też swych iezdnych ná czoło wystáwił/
A Draby y Kußniki zá nimi postáwił/
Skoczył do Niemcow/ Niemcy też do náßych śmiele/
Tám Knechtow vpḣ ná pirwßym náßy stárli czele.

Bitwá náßych z Niemcy.

Crom: Paulus Iaſienius gente Gosdouius armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, haſtas hoſtium in noſtros intentas auertit.

Fortel y ſmiáłość Jáſienſkiego.

Eodemq́ue momento noſtri inopinata re perturbatos ſumma vi adoriuntur.

Niemcy co mieli vderzyć ná náſzych ſwoimi kopiámi w czoło/ tedy ich ná ſámego Jáſienſkiego w bok obroćili/ á náſzy w ten czás ná obroconych y pomieſzánych vderzyli

Crom. Cumq́ue totas tres horas dubio marte pugnatum eſſet.

Páweł Jáſienſki zbroyny Dworzánin Krolewſki/
Widząc z drzewy vph iezdny ná náſzych Niemiecki/
Z boku miedzy dwá vphy ich wſkoczył/ á one
Drzewcá Rzeſkie obroćił ná ſwych náſádzone/
Tákże iego dzielnośćią Niemcy ſzyk zmieſzáli/
A náſzy drzewcá ſwoie o nich połamáli/
Káżdy Reiterá ſwego wyſádził kopiją/
A Litwá ich z kuſz z łukow bez przeſtánku ſzyią.
Smiáłośćią náſzy/ Niemcy wielkośćią przechodzą/
A ieden ná drugiego zápalczywie godzą/
Krzyk/ huk rożnych iezykow/ broń z zbroią brzmi wſzędzie/
Konie rżą/ bebny/ trąby/ huczą w káżdym rzędzie.
A gdy ſię trzy godziny rownem Marſem bili
Niemcy/ Polacy rożno/ z plácow vſtąpili/
Właśnie iáko z vgody ták odpoczywáli/
Záś ſię do ſiebie wſzyſcy ochotnie porwáli.

Rurſus vna hora dimicatum eſt.

Bili ſię záś godzinę/ áż Fricz był ránióny/
Zá czym vciekáć vph był Niemiecki ſkłonióny/
Gdy ich drabi z kuſz náſzy bez przeſtánku ſzyli/
Jezdni też Polſzcy ſmiáłe ſercá záiuſzyli/

Interim dum ciet pugnam animatq́ue ſuos Fricius interfectus corruit.

Fricz Hetman zábity.

Pierzchneli Niemcy áż ich záś Fricz záſtánowił/
Y z nowu by z náſzymi bitwę był odnowił/
Lecz ſámego drab zábił/ zá czym Niemcy rożno/
Pierzchneli widząc iż iuſz opieráć ſię prożno.

Crom: Pars caſtra, pars ſtagna, lacusq́ue propinquos petiuêre.

Z Noſtrowicem Hetmánem drudzy vciekáli/
A Láſſy y Jezioró zá obronę bráli/
Drudzy do bliſkich Zamkow zdrowie ſwe ſkłonili/
A náſzy roſpuśćiwſzy konie ich gonili/

Noſtri pernicitate equorum freti fugientes perſecuti.

Záś ná ich oboz byſtrym vderzyli pędem/
Ktory rożnámi wkoło był otykan rzędem/

Oboz Krzyżácki náſzy wźięli.

Rozerwáli wnet rożny dźiał pietnaśćie wielkich
Wźięli/ y dwie śćie wozow/ zbroie ſprzętow wſzelkich/
W tym gdy ſię v obozu zábáwili náſzy/
Niemcow wiele vciekło iezdnych przes ty czáſſy/
Jeden ich vph w lás ktory ſámi zárąbili/
Przyſzedł á tám ich náſzy do iednego zbili.

Cæſa hoſtium 2000.
Capti 600.
De noſtris 100. gregarij ceciderunt, á Slachćicá iednego Hectorá Chodoroſinſkiego zábito.

Wſzytkich dwá tyśiąc zbili ná plácu Krzyżakow/
Sześć ſet poymáli żywych Knechtow nieborakow/
Náſzych proſtych żołnierzow tylko ſto zoſtáło
Vbitych/ Slachćic ieden/ lecz ránnych niemáło.

Dunin sam w vd y w rękę ránion w tey potrzebie/
Bo z garścią swych Polakow czynił dosyć z siebie/
Erik Stolpeńskie Xiąże / ná pomoc Krzyżakom/
W ten czás z sześcią set koni szedł przeciw Polakom.
Lecz słysząc ich porażkę iż ich Dunin skrocił/
Názad sie do Pomorza vciekáiąc wrocił/
Nászy po tym zwycięstwie zá nim sie gonili/
A żádnych vphow iego niemáło zgromili.
Drugich poymáli w wieży/ á ták dzielnym męstwem/
Osłáwili się w ten czás dwoiákim zwycięstwem/
Iż iednych pod Niessową/ á drugich tu stárli/
Y Stolpeńskie wzad Xiąże vciekáć przypárli.

Xiąże Stolpeńskie vcieka/ á iego wojsko żadne nászy pobili.

Stáłá sie tá sławna bitwá v Pucká Roku 1462. w piątek 17. dniá Septembrá / O czym Dlugosus / y Miechouius 319. fol. lib. 4. Cromerus lib. 25. Herbortus fol. 204. lib. 16. A Wapouius y Bielscius z niego fol. 279. pisze / iż nászy w ten czás ná sześć mil Niemcow gonili bijąc. A od tego czássu iuż Prussowie nie mieli nigdy mocy nád Polaki.

Tegoż czássu práwie ná trzech drugich mieyscách nászy szczęśliwą bitwę z Krzyżaki mieli / y Golubie Miásteczko Czerwonká Czech z strony Krolewskiey wziął/ Krzyżáckich żołnierzow część poimawszy / á część pobiwszy / dla ktorych szczęśliwych postępkow wiele sie było zásię náklonilo z Krzyżáckiey dzierżáwy Prussow ku Krolowi.

Krzyżacy trzykroć porażeni z nowu.

Tegoż czássu Ráwę y Gostinin Krol Cázimirz wziął spadkiem od Xiążąt Mázowieckich.

W tenże czás ná Seymie Piotrkowskim wielki spor á szkodliwe zátárgnienie o Biskupstwo Krákowskie miedzy Jacobem Senneńskim / á Janem Grusczińskim był pomiárkowány/ bo Krol Grusczińskiemu vsilnie sprzyiał/ mowiąc/ iż wolę Krolestwo strácić á niżby Senneński Biskupem miał być. A Legat zás Papieski Hieronym Arcybiskup Cretenski mowił / iż lepiey áby trzy Krolestwá Polskie zginęły/ niżby sie co Stolcowi Apostolskiemu (od ktorego iuż miał Senneński potwierdzenie) vbliżyć miáło / wszákże Krol ná swym przewiodł/ iż Senneński vstąpił Biskupstwá / á Grusczinskiemu czterzy tysiące złotych odliczył zá vtráty / Od tądże wolne wybieránie Kápitúlne ná Biskupstwo w swych wolnościách zá náruszeniem gwałtownym priwileiow szwánkowáło/ iáko o tym szerzey piszą Dlugossus/ Miechouius lib. 4. cap. 61. fol. 317. Cromerus lib. 25. Herbortus lib. 16. Cap. 13. Wapouius/ Bielscius etc. Ná tymże Seymie Xiążętá Mázowieckie prosiły przez posły/ áby Krol o wrocenie Płockiey ziemie łáskáwiey z nimi postępował. Litewscy też Pánowie y Rycerstwo wszytko przez zacne posły swoie Totiwiłá y Ruczká z pogrożką woyny vpomináli sie Podola / k temu Belskiego/ Oleszeńskiego/ y Rátneńskiego powiátow / tym nic inszego Pánowie Koronni odpowiedzieli / iedno iż mieli ná ich Siem postow swych wypráwić/ iákoż záraz skoro Krol Cázimierz z Rádomiá z Krolową do Litwy wyiechał/ postáli zá nim w tey sprawie Stánisłáwá Ostrorogá Woiewodę Káliskiego / y Janá Ritwiáńskiego Márszałká koronnego / ktorzy to wywiedli / iż sie prożno Podola/ y przerzeczonych Powiátow Litwá vpomináłá od Polakow / ále gdy Pánowie Litewscy tego sie z pewnymi dowodámi (iák Látopisce Ruskie szerzey świádczą / czego Cromer zániechał) dopieráli / Krol wszytkę tę sprawę do Sey-

Furia Legatá Papieskiego.

Totiwił y Ruczuk Posłowie Litewscy. Cromerus lib. 25. & Dlugossus.

Krzyżacy dwá kroć porażeni.

mu wálnego Piotrkowskiego odłożył. Tegoż czásſu z Zołnierzámi Krolewskimi Jan Skálski Krzyżáckie trzy vphy pod Orneta poráźił. Vlrik też Czerwonká Czech pod Skampą Miásteczkiem trzy stá Reyterow Mistrzá Pruskiego ná głowę zbił/ iż ich mało co vbiegło/ á osmdziesiąt żywych poimano.

Tego látá roku 1463. pięć set nászych Ruskich żołnierzow/ ktorzy zá dozwoleniem Krolewskim od Káfienskich Mieszczan nátęci ciągnęli przećiw Turkom/ dla wyzwolenia Káphy Miástá z oblężenia/ tám v Brásłáwiá od Litwy/ y Wołyńcow są porażeni/ s tey przyczyny/ iż gdy przyciągnęli żołnierze do Brásłáwiá Wołyńskiego/ Litewskiey iák Cromer pisze dzierżáwy/ powádziwszy się z Mieszczány niebácznie/ iednego z nich z przygody zábili/ á skoro obaczyli iż się ná nich gwałt gminu záburzonego co dáley to więcey buntował/ zápalili posády/ áby tym snádniey vbieżeć mogli/ gdyby się koło gászenia Mieszczánie zábáwili. A Namiestnikiem Brásłáwskim był ná ten czás Michał Xiążę Czártoriyskie/ Ten zápaliwszy się żałością y gniewem wespołek/ z zebránym iáko ná gwałt vscem/ gonił Russakow żołnierzow/ po czterzy kroć ná nich nácierał/ á po czterzy kroć z niemáłą szkodą swoich był odbity/ áż gdy się práwie wszytká włość ćwiczona w Rycerskich postępkách dla naiázdow Tátárskich zebrálá/ zewsząd obstąpionych nád Boh ich rzekę przypárwszy pobił/ y poddáiącym się nie przepuszczáiąc/ tylko ich pięć od pięći set vbiegło/ łup wszytek ktory Michał Xiążę Czártoriyskie wziął/ ná trzydzieśći tysięcy złotych szácowano.

Bitwá Kniáziá czártoriyskiego z swoimi.

Boh rzeká ktorą Ptolomeus/ y Solinus Hipanim zowie.

Tegoż czásſu Turcy Lezbon Wyspę/ y rychło potym Krolewstwo Boszenskie/ Sławáńskie w skárby bárdzo bogáte y w Zamki potężne posiedli/ á Kroláich Stephaná poimawszy ná przedniéyszym Zamku Iáycy/ Máchomet nád przyrzeczenie wiáry kazał v słupá vwiązáć/ y vstrzeláć z łukow/ á potym z skory obłupić/ á w nię czerwonych złotych z iegoż skárbu násypáć/ wyrzucáiąc mu ná oczy iego gnusność/ y nikczemność/ iż ze Złotem y Srebrem/ ktorego byłá wielka moc w skárbach iego nálezioná/ wolał zginąć/ niżli s tym sam siebie y poddánych swoich bronić. A od tego czásſu Iániczáry Rycerstwo piesze Máchomet postánowił z Sławáńskiego narodu/ przebráwszy trzydzieśći tysięcy Boszeńskich mołoycow do tego/ Było ich pirwey práwych Iańczárow tysięcy czternaśćie/ ále teraz przy nas Amurat dzisieyszy roku 1574. przydał do ich liczby dwá tysiącá.

Boszenski Krol obłupion z skory.

Tego też Krolá Scalichius w swoiey Genealogiey, sobie powinnym kłádzie.

O Seymie Polakow z Litwą prożnym/ y o porażeniu Ifłántow fortelem Zmodzkim.

Rozdział IX.

Dy się Litewscy Pánowie vpomináli raz po raz v Pánow Koronnych Podola/ y inszych Zamkow odiętych/ złożył oboiey stronie Krol Siem w Parczowie/ pirwey ná dzień Národzenia Pánny Máriey/ potym ná S. Marcin odłożony/ ná ktory prosto z Piotrkowá iáchał/ y ziecháło się było bárdzo wiele Senatorow y Pánow z obudwu stron/ ále gdy Litewscy Pánowie do Parczowá ku Polakom á Polacy ku nim do Brześćia zbraniáli się wyiácháć/ w Łomázách się potym ziecháli/ gdzie też nic spráwić nie mogli/

Prożny ziazd Litwy z Polaki.

nie mogli dla niewczasności mieysca onego / y dla niepogody / przeto tę rzecz do roku odłożyli / Krol też rospuściwszy on ziazd / z Krolową do Litwy odiechał / a iż w Wilnie na ten czas powietrze panowało / w Grodnie mieszkał niktory czas. Potym się do Kowna ruszył / gdzie większą część zimy strawił / O tym Długosz y Cromerus *lib. 25. primæ editionis fol. 558. secundæ verò 378.* Tego też Roku Matias Krol Węgierski Bosseńskie Krolestwo Turkom wydarł / y Iayce Zamek głowny / Miast też Rackich / y Bosseńskich dwadzieścia y pięć przez podanie wziął.

Matias Krol Węgierski Bosnę odyskał.

Tegoż Roku 1465. Nowe Miasto w Prusiech długi czas będąc w obleżeniu / podało się Krolowi / ktorzy chcieli wolno wyniść dopuszczono im / y wywieźli pięćdziesiąt y trzy wozy swoich rzeczy / Ian też Skalski Czech Holstein wielkie Miasto Krzyżackie bez wieści na Krola vbieżał. W tenże czas Mikołay Zalinski gorę Dobrzyńską ossadził / z ktorey wiele mogli szkodzić Niemcy naszym w Nowym będącym / co obaczywszy niewczas Krzyżacy / tak ich to strwożyło / iż w poswarku gdy ieden na drugiego winę zaniedbania około oney gory vbieżenia kładł / dwanaście się ich zabiło. Tegoż czassu siedm set Reiterow Krzyżackich naszy pod Kolberkiem w Pomorzu na głowę zbili. Starali się potym o vgodę Krzyżacy / ale samiż dla swey hardości wszystko zamieszali / w tym Gdańszczanie dobywaiąc Pucka / Morzem y ziemią całe sześć Miesięcy pod Krzyżaki dostali go przez podanie.

Krol Cazimirz skoro przyciągnął przez Łęczycę y Radom do Litwy / przyiechał do niego Ludwik Patriarcha Antiocheński / od Ecikiereia Tatarskiego Carza iadąc / v ktorego imieniem Papieskim y Cesarskim to poselstwo sprawował / aby Ecikierey Machometa Tureckiego Cesarza od woyny na ktorą się przeciw Chrześcianom gotował odwiodł / a ieśliby inaczey być niemogło / aby przeciw Turkom woynę podniosł / obiecuiąc mu hołd od Papieża / y od Cesarza Chrześciańskiego / iakoż mu y w ten czas bardzo wielkie podarki oddał / ale gdy Ecygierey odpowiedział / iż on koło woyny na Turki podniesienia / według woley y porady Kazimirzowey iako przyiaciela y sprzymierzonego swego / powinien postępować / dla tego Patriarcha Antiocheński prosił Kazimirza / aby iako Pan Chrześciański Chrześcianow ratować raczył / ponieważ to w mocy swoiey miał / ale Krol odłożywszy tę sprawę na Siem Koronny Piotrkowski / posła bez pewney odpowiedzi odprawił.

Poselstwo od Papieża do Tatarskiego Carza.

Włoszy ogon pod się tulą.

Ziedliście y Władisława.

Tegoż Roku Długosz y Cromer *fol. 382. secundæ editionis, primæ vero 565. lib. 2.* y Miechouius etc. piszą Miesiąca Lutego Liflantskich Niemcow siedm set iezdnych y pieszych / gdy ciągnęli na pomoc swoim Krzyżakom do Prus / iako skoro do Zmodzkich granic poczęli wchodzić / a przes lassy / ktore Zmodź na drogach y wszytkich przechodach zawalili / przebyć nie mogli / vdali się inszą drogą ku Morzu / co Zmodzinowie obaczywszy / doły na tamtych mieyscach bardzo głębokie wykopali / około Polongi / a darnem y ziemią nakryli / w ty tedy iamy Liflanci głodem / strachem / zimnem strapieni / od Zmodzi nagnani / nieopatrznie powpadawszy pobici są / mało ich ktorzy wywikławszy się z onych samołowek / na lod wyszli / ale y ci gdy się lod słaby załomił / potonęli / dwa tylko Niemcow ze wszystkiey liczby żywych zostało / ktorzy powiedzieli iż niedawno przedtym czterdzieści Okrętow pełnych Zołnierzow z Niemiec do Prus żegluiących potopem zginęło.

Zmodź 700 Inflantskich Krzyżakow zbiła.

40. Okrętow Niemcow potonęło.

Tegoż czassu Biskup Warmienski Paweł ze wszytkimi Zamkami swoimi od Mistrza do Krola / widząc iego szczęśliwe powodzenie / przystał.

Tegoż czassu Ian Skalski w małey Drużynie wziął Zamek Melsak pod Krzyżaki / y Plaweniussa Commendatora poraził.

Nießczeście Krzyżakow Pruſkich.

Ná drugim záś mieyſcu żołnierze Polßcy kilko vfow Pruſkiego Miſtrzá/ ktore były wyßły z Choynic y z Stargárdu ná głowę pobili/ y Oſiek Zamek wzięli.

Drugich tákże wſtępną bitwą pod Reſlą Zamkiem ßczęſliwie pogromili/ ták iż kilko Rot Niemcow iezdnych y pießych ná plácu poległo.

Tegoż czáſſu Krol Kazimierz do Bidgoßczey przyiáchał/ vſłyßawßy o vbieżeniu Słuchowá Zamku : Ktory fortel dla nauki Pánom Rotmiſtrzom y Stároſtom krotko przypiße.

Fortel.

Gerzy Dąbrowſki Stároſtá Słuchowſki poimał był iednego Slácheicá Pomorſkiego bogátego Marciná Siſſowicá/ ktorego v ſiebie w Zamku Słuchowſkim chował/ ták długo áżby mu ſię okupił. Ten ſię potym ták był ſpowáchowſkim rzyßył z Stároſtą/ iż wolno po Zamku chodził/ á widząc iż náßy cierpieli niedoſtátek w żywnośći/ począł tráctowáć z Dąbrowſkim Stároſtą/ áby go wolno puśćił/ obiecuiąc mu przywieść z domu ſwego álbo imienia mąki zpotrzebę/ á przedtym ſię zmowił z Pomorczykámi o podánie Zamku/ ktorzy też poſpołu zá Draby między Polaki ſłużyli. Dąbrowſki tedy Stároſtá prętko vwierzywßy oney obietnicy/ wypuśćił onego Slácheicá Siſſowicá/ ktory iákoby ſię iſcząc w ſłowie przywiozł cztery wozy pełne mąki do Słuchowá/ á przy káżdym woźie po czterech mężow pießych wybránych y zbroynych/ krom woźnic/ ktorzy nie podleyßy byli przyſtáwił/ iákoby dla beſpieczności y obrony w drodze/ áby ich Krzyżacy gdzie nie záſkoczyli. Z tą tedy mąką y z onymi ſtafirámi gdy był do Zamku wpußczony/ wnet Stároſtę ſámego y Towárzyße/ tákże ſługi iego bez wieśći poimał/ zá pomocą Pomorczykow Drabow/ z ktorymi ſię był przed tym zmowił/ y wſádził ich ná doł w wieżę głęboko/ á Zamek Słuchow w moc ſwoię wziął/ á ták z więźniá chytrego Pan/ á z Páná nieopátrznego wnet więźień zoſtał.

Otoż to mąká.

Siſſowicz Pomorczyk máłym fortelem wielki Zamek wziął.

Tegoż czáſſu Starigrod Zamek y Miáſto Krzyżáckie Mieſczánie Krolewſkiemu nád woyſkiem przełożonemu Gotárdowi Radlinſkiemu podáli. Ktorą weſołą nowiną Krol będąc pociešony/ záráżem pod Choynicę woyſko Polſkie wypráwił/ z Duninem y Sinowockim Hetmány/ á ſam w Bydgoſcy zoſtał. Náśmiewáli ſię Krzyżacy obleżeni z náßych/ iż tylko z iedną ſtronę Miáſto byli oblegli/ á gdy záś około Miáſtá ßáńce czynić poczęli/ wyciekáli ná náßych Drabow ßáńce kopáiących/ drugich też z murow rozmáitą ſtrzelbą z Dział y z Ruſnic/ ná oſtátek ſtrzałámi iádem nápoionymi trapili/ drugich nieopátrznie ſię tułáiących z záſadki chytro przeymuiąc imáli/ y niemáłymi niewczáſſámi/ iáko Długoß y Cromerus lib. 26. etc. piße: náßych dręczyli/ áż im Krol przyſłał ná rátunek Litewſkie y Tátárſkie iezdne Rycerſtwo/ toż dopiero ich ony ſwowolne wycieczki były powściągnione.

Cromer: Donec ſubmiſsis à Rege Lituanis ac Tartaris equitibus &c.

A w tym czáſie Słuchowá Zamku náßy zá pomocą ßczęścia/ ßoſtego dniá od vtrácenia iego doſtáli: ktory Zamek y wielkością y obroną práwie ſię rowna Málborkowi/ Bo gdy náßych czterdzieśći koni przyßło ná pole Słuchowſkie/ áby czego doſtáli/ wyrwał ſię ná nich Syſſowic Marcin z Zamku ze wßyſtkim Rycerſtwem/ iż tylko dwá Xiężá/ á Miſtrz ßkolny s kilkiem młodzieńcow żakow w Zamku zoſtáli/ Ci będąc náßym przychylnieyßy Zamek zátáráſſowáli/ á wyłamawßy drzwi do wieże Dąbrowſkiego Stároſtę pierwßego/ y ßeſnaście iego towárzyßow z wieże ſiecámi łowczymi wyciągnęli/ potym wſtąpiwßy ná blanki okrzyk wielki vczynili/ Co vſłyßawßy Pomorczycy/ do Zamku názad chcieli/ ále oni Xiężá y żacy z náßymi kámieńmi ich z wierzchu bili/ onych też iezdnych náßych czterdzieśći obaczywßy co ſię dzieie/ z tyłu im nágrzewáli/ ták iż ledwo Pánowie Pomorczycy mydło vwieźli/ á náßy zá máłą pomocą ták wiel-

kiego y

kiego y zacnego Zamku dostáli / iáko go byli y strácili. Fridlandzianie też y Hamerstandzianie w ten czás podáli się Krolowi. A oni żacy y Xięża od Krolá dobrze vdárowáni.

O dobyciu Choynic / y o wiecznym pokoiu z Krzyżaki Pruskimi / á skończeniu Woyny z nimi / ktora trwáłá lat. 150. zobu stron / á zá Kazimierzá 14. lat.

Rozdział X.

Roku 1466. Gdy nászy długo leżeli pod Choynicámi Miástem Krzyżáckim / Miesiącá Wrześniá / vczynili Niemcy wycieczkę / ále stoczywszy bitwę od nászych do Miástá wspárci / rychło potym gdy nászy obiedwáli / wyrwáli się z Miástá / á gdy kilo godzin mężnie się potykáli / wiele swoich stráciwszy názad pierzchnęli / á nászy ich bijąc gonili / czego boiąc się nieprzyiaciele / aby nászy z Mieszczány wespoł z nimi do Miástá się nie werwáli / záwárwszy prętko bramy bárdzo wiele swych ná polu zostáwili / ktorzy częścią pobići / częścią poimáni / częścią gdy zbroyni w przekop pełen wody skakáli / potonęli / wnet potym nászy strzałámi ognistymi strzeláiąc Miásto zápalili / ták iż go czwarta część z spichlerzámi y zbożym zgorzáłá / czym gdy był zwyciężony vpor nieprzyiacielski / posłáli Vlriká Eisenouená Commendatorá wielkiego / y Janá Zaylusá podáiąc się Krolowi / zdrowie y máiętności tylko wymowiwszy / á przećiw Polakom przysięgli nigdy broni nie podnosić / á ták zostáwiwszy strzelbę / y wszytek ristunek woienny / nárzekáiąc z płáczem z Miástá wyszli / á woysko Polskie z zwycięstwem (osádziwszy Choynice) do Krolá w Toruniu ná ten czás będącego przyciągnęło. Tám wszytko Rycerstwo wdzięcznie y hoynie było przyięte. Sámym Choynicom Miástu Krol winę odpuścił / ácz wszyscy rádzili z ziemią ich zrownáć. To vsłyszawszy Krzyżacy / zwątpili w swey hárdośći / á záraz boiąc się áby wszytká Pruska ziemiá od nich nie odstąpiłá / stáráli się o pokoy wieczny przez Rudolphá Legatá Papieskiego / ktorego im Krol łáskáwie pozwolił. Potym Mistrz sam Ludwik z Comendatory był do Toruniá przyzwány Octobrá dniá 10. y stáłá się vgodá y pokoy wieczny przysięgą z obudwu stron vmocniony / ktorego postánowienia priwiley ręką Legatá Papieskiego / y trzech Pisárzow vchwalonych / ktorych Publicos Notarios zowią podpisan / á pieczęciámi Krolewską / Mistrzowską / y Pánow Rad Duchownych y Swieckich vmocniony. Mistrza y Contorow Krol z wielkimi podarkámi opuścił / y nád to mu dowiedziawszy się o iego niedostátku 15000. złotych dla zápłácenia Zołnierzom / obiecał.

Niemcy poráženi v Choynic.

Choynice podáne.

Pokoy wieczny z Krzyżakámi.

Nie stáło za iego.

W ten czás Pomorská / Chełmienská / y Michałowská ziemie do Korony są przywrocone / o ktore 150. lat woyná trwáłá / Biskupstwo też y Kościoł Chełmienski do własney Mátki Gnieznienskiego Arcibiskupstwá przywrocon / ktore Biskupstwo od Polski oderwáne przez dwie ście lat w Liflanciech Rigenskiemu Arcibiskupstwu niesłusznie od Krzyżakow było przydáne / W ten czás się też woyná / ktorą Kázimirz wiodł z Krzyżaki lat 14. ciąk Miechouius fol. 320.

Ziemie Pruskie do Polski.

lib. 4. piße) skończyłá/ ácz Cromer lib. 26. y Herbortus z niego fol. 311. lib. 16. cap. eodem rokiem mniey kłádą.

Sigmunt się vrodził.

Roku záś 1467. pirwßego dniá Januariá/ Sigmunt piąty Syn Kázimirzowi Krolowi vrodził się w Koziniczách Miásteczku nád Wisłą od Strzyce 2. mili prawie ßczęśliwą wrośką/ w ten czás gdy się Pruskie burdy vskromiły/ ktorych on potym gdy byli z nowu Krzyżacy ożyli dokończył. A Krol ná trzeci dzien Máiá w Piotrkowie miał Sjem/ ná ktorym po śmierci Ludwiká Mistrzá ostátek Pánow Pruskich/ ktorzy ná vgodzie Toruńskiey nie byli/ Krolowi y Koronie przysięgáli.

Czechowie Krolestwo Kázimirzowi ofiáruią.

Gdy Krol z Seymu Piotrkowskiego do Niepołomic przyiáchał/ Pánowie Czescy prosili go áby bez dłużßego odkłádánia/ álbo sam Krolestwo ich przyiął/ álbo ktorego Syná z tysiącem nie więcey iezdnych do Czech posłał/ obiecuiąc go sámi mocą swoią ná Krolestwo posádzić/ podziękował im Krol/ ále tę rzecz dla niebytności wßystkiego Senatu ná inßy Sjem odłożył.

Friderik Cárdinał vrodzon.

Tegoż czásu Krolowa Elżbietá ßostego Syná Fridériká 27. dniá Kwietniá vrodziłá.

Comety.

Tegoż czásu gdy Krol we Gdańsku/ y w Malborku z Niepołomic przyiáchawßy mießkał/ koło stánowienia Pruskich rzeczy/ Cometá wielka miedzy wschodem Słońcá y pułnocą/ piętnaście dni się vkázowáłá/ á tá znáczyłá Tátarow przyście/ ktore wnet potym było do Litwy y do Podola. Po tey Comecie vkázáłá się druga ná zachod Słońcá znácząc wielkie rozlanie krwie w Niemieckich stronách nizných Niemcow/ bo Carolus Xiąże Burgundiyskie gdy Leodenscży Mieszczánie iego Siestrzeńcá Biskupá á Páná swego/ poimawßy w więzienie wsádzili/ dobywáiąc ich stráćił v szturmu czterdzieśći tysięcy ludzi/ á dobywßy lud wysiekł/ á Miásto z ziemią zrownał.

Xiąże Burgundiyskie 40000. ludzi v szturmu stráćił.

Stephan Woiewodá Wołoski przysiągł.

A Stephan Woiewodá Wołoski będąc zátrudniony dla niebespieczności Tureckiey/ iż niemogł do Lwowá gdzie go Krol Cázimirz pułtorá Miesiącá czekał przyiecháć/ vczynił przysięgę posłom iego Koronnym Janowi Muzilonowi Woiewodzie Podolskiemu/ y Spitkowi Járosłáwskiemu Podkomorzemu Przemyskiemu.

Potym Krol postánowiwßy Pruskie/ Wołoskie/ y Polskie sprawy w Gdańsku/ we Lwowie/ y w Rádomiu/ przez Wołyń y Łucko do Litwy iáchał/ á w Grodnie z Litewskimi Pány seymował/ ktorego czásu Tátárowie Záwolscy/ ktorzy zá Wolgą Rzeką mießkáli/ z Cárzem swoim Mániakiem przepráwiwßy się przez Dniepr/ á ná trzy woyská się rozdzieliwßy/ do Litwy iedni/ drudzy do Podola/ y do Wołoch wtárgneli/ á w Litwie/ y w Podolu Litewskiey dzierżáwy y ná Wołyniu/ wßytek kray koło Kámieńcá/ Zitomirzá/ Kuzminá/ Zidowá/ Włodimirzá splundrowáli/ y dziesięć tysięcy ludzi wzieli/ gdy im Litwá dla máłego zebránia sprzećiwić się iáko Cromer piße niemogłá.

Tátárowie woiuią.

Przestrzegł był w tym Krolá Mendlikierey Carz Prekopski iáko przyiaciel/ ále Litewskich Pánow ácz Krol kazał/ nie wiele się było zebráło/ w Podolu Polßce należącym máło ßkody vczynili/ bo Polskie/ y Ruskie woyská záraz się do Trebowli zebráły z Raphalem Járosłáwskim Lwowskim/ y z Páwłem Jasieńskim Bełskim y Chełminskim/ Stárostámi/ dla czeº Tátárowie vstępić musieli/ á w Wołoßech trzy kroć porażeni od Stephaná Woiewody Wołoskieº/ iż ich máło vßło/ y Cárzowic stárßy poiman od Wołochow/ ktorego Cárzowicá gdy się z pogrożką y odpowiedzią poimánego Carz Záwolski iáko Oćiec Syná vpominał przez posły ktorych było sto koni/ kazał go Stephan przed ich oczymá rozsiekáć/ á 90. posłáńcow ná pale powbiiáć/ iednego tilko puśćił z tą nowiną do Mániaká Cárzá obrzezawßy mu vßy y nos/ áby wßytek postępek z Cárowicem y posłámi

Wołoßy Tátárow porázili.

Odpráwá Posłow Tátárskich od Stephaná.

Cárowi

Cárzowi swemu powiedział / O tym Długossus y Cromerus *lib. primæ editionis* 26. *fol.* 588. *secundæ uerò editionis fol.* 397. *Miechouius fol.* 335. *lib.* 4. *&c.*

A Krol przyiáchawszy z Litwy miał Siem w Piotrkowie przez dni 40. ná ktorym Henryk z Pláwną nowy Mistrz Pruski z dwiemá Commendatory Krolowi przysięgał / y podle Krolá po lewey ręce siedział / ále y ten rychło potym Apoplexia odiechawszy do Prus vmárł / á inszy ná iego mieysce Henrik Richtembergius w Krolewcu Mistrzem wybran / ktory też ná Siem Piotrkowski przyiechawszy Krolowi przysięgę vczynił.

Hold Mistrzow Pruskich.

Homagium mistrza

Z Seymu Piotrkowskiego znowu Krol do Litwy z Krolową odiechał / ná początku Grudniá / gdzie się łowámi z Pány Litewskimi náciesżywszy / nowego Látá 1470. máiąc pogodną zimę Połocko / Witebsk / y Smolensko obiechał / w ktorych Zamkách przez szesnaście lat / iáko ná Krolestwo z Litwy wyiechał / niebył / Pánow też Litewskich wiele przy nim iezdziło / á postánowiwszy rzeczy Litewskie / ná początku Wiosny do Polski się wrocił.

Krol Kazimirz Zamki Ruskie Litewskie obiezdza.

Zás 1471. ná początku nowego Roku według zwyczáiu Krol z Krolową do Litwy ná łowy przyiechał / gdzie nád obyczay dłużey mieszkał około stánowienia spraw Litewskich / Abowiem Liflánci skoro Mistrz ich vmárł / szesnaście Wśi Litewskich splundrowali byli / y v Kijowian po śmierci Siemioná Olelkowicá Xiążęciá rostyrki się wszczęły / bo áczkolwiek Simeon Xiążę zostáwił był po sobie Syná Wásiłá / y Corkę iednę / ktorych vmieráiąc Krolowi przez posły polecił / posławszy mu w podárku koniá białego / iák Długosz pisze / y łuk ná ktorym przeciw Tátárom zá niego boiował / wszákże Krol zá poradą Pánow Litewskich w Powiát Kijow obrocił / á Marciná Gásztołtá Litwiná Stárostę álbo Woiewodą ná Kijowie przełożył / iáko się o tym wyszey, według Látopiszcow wyráziło / O czym Długossus y Cromerus *lib.* 26. *fol. primæ editionis* 591. *secundæ* 400. Ale Kijowiánie mieniąc rzecz być niegodną służyć człowiekowi nie Xiążęcego rodu / áni zgadzáiąc cemu się w wierze / y Litwinowi ktemu / ktory narod przed tym hołdował przodkom ich / Gásztołtá po dwá kroć przyiezdzáiącego nie przyimowáli / á od Krolá prosili áby im Xiążę Micháłá Siemionowego Brátá / ktory w ten czás był ná Nowogrodzie wielkim Namiestnikiem imieniem Krolewskim / álbo ktorego Greckiey wiáry / álbo ná ostátek ktorego z Synow swych áby im przełożył / wszákże potym gdy Krolá z przedsięwzięcia zeprzeć niemogli / Gásztołtá przyięli / á od tąd Kijowskie Xięstwo w Woiewodztwo iest obrocone.

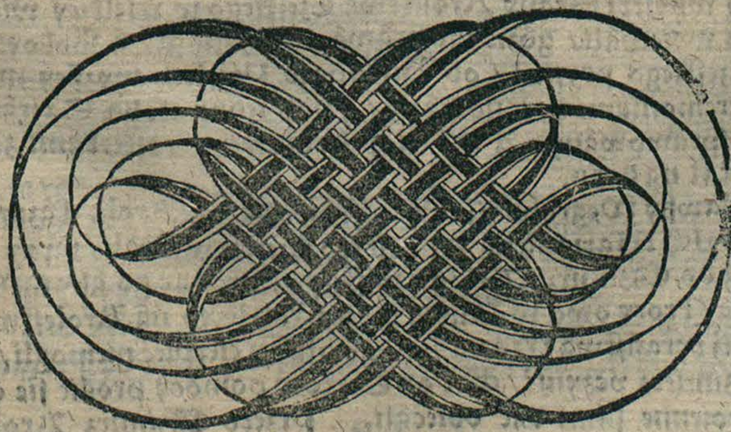
Liflánci w Litwie broią.

X. Siemion Olelkowic vmárł.

Kijow Ko... obrocony

Kijowskie Xięstwo w Woiewodztwo obrocone.

Liflánci też wybrawszy sobie nowego Mistrzá / á wypráwiwszy do Krolá Posły / Litwie dosyć zá szkody vczynili / y pokoy spolny potwierdzili / á spráwiwszy to Krol do Polski odiechał.

O koronáciey ná Krolestwo

Czeskie Wládisláwá Kazimirzowicá / á odpedzeniu Kázimirzá drugiego Syná Kazimirzowego od Krolestwá Węgierſkiego przez Matiaßá.

Kśięgi XX. Rozdział I.

Do Wielmożnych Pánow Wackáwá y Janá Siemiotow/ Castellanowicow Zmodzkich.

ROku 1471. ſkoro Jrzyk Podebrandſki Krol Czeſki vmárł/ záraz ſię ná Siem do Prági Pánowie Czeſcy ziácháli/ dla wybránia Krolá nowego. Co vſłyßawßy Cázimirz/ wypráwił poſły ſwoie do Prági ku Pánom Czeſkim/ vpominaiąc ich áby pomnieli ná obietnice ſwoie/ y ná práwo Cázimirzowo ktore miał ná Krolestwo Czeſkie po żenie. A gdy o tym długo ſię toczyłá ſpráwá 25. dniá Máiá/ Wládiſláwá pirworodnego Syná Cázimirzá Krolá Polſkiego/ y Wielkiego Xiędzá Litewſkiego Czechowie Krolem Czeſkim obwołáli/ ácżkolwiek temu byli ná odpor drudzy z Senatorow/ ktorzy Mátiaßowi Krolowi Węgierſkiemu Janá Huniádá Synowi życzyli: wnet tedy wybráli Czechowie poſłow z przedniey ßych Pánow/ z Sláchty/ y z Miáſtá Prágenſkiego nie máło ludzi zacnych/ áby Wládiſláwá co rychley z Polſki ná Krolestwo przyprowádzili. A Matiaß widząc ſię być oßukánym w nádziei/ Czechy y Moráwę obyczáiem nieprzyiacielſkim ſrogo trapił/ przeto dla tych przyczyn áby ſię co rychley kwápił z wypráwą/ Wládiſláwá Czechowie proſili/ ktory wziąwßy od Oycá ſiedm tyſięcy iezdnych/ á dwá tyſiącá pießych/ nád ktorymi był Hetmánem Páweł Jáſieńſki 25. dniá Juliá z Crákowá wyiechał. Ociec go też Kazimirz przez dwá dni prowádził. Jecháli przy nim ludzie zacni/ Biſkup Kámienſki/ Mikołay/ Wincenti Kieńſki/ Páweł Łáodicki Biſkupi (ktorzy go w Prádze koronowáli) Stániſław Oſtrorog Káliſki/ Mikołay z Kutná Łęczycki Woiewodowie/ y Jan Długoß náuczyciel iego/ Xiążąt też Slaſkich ßeść z nim poczty ſwoie złączyli/ á v Kłocká Zamku Pánowie Czeſcy/ y wßyſtki Stany Krolestwá Czeſkiego w wielkiey wielkośći pocztow ku niemu wyiecháli/ gdzie im práwá poprzyſiągł/ á ſpokoyną dzierżáwę Krolestwá Czeſkiego przyiął/ od Biſkupow Polſkich wyżey miánowánych zwykłymi Ceremoniámi koronowány/ y pod iedną oſobą Sacrámentem Ciáłá Páńſkiego ſpráwowány. A Matiaß domowemi roſterkámi zábáwiony w Węgrzech zoſtał ná koßu.

Wládisław Kazimirzowic Krolem Czeſkim.

Co vſłyßawßy Węgrowie iż Wládiſláwá Syná Krolá Cázimirzá Czechowie opuśćiwßy ich Matiaßá ná Krolestwo Czeſkie wybráli/ záraz też ſámi wypráwili poſły do Cázimirzá Krolá Polſkiego/ proßąc go áby im Syná drugiego Kázimirzá (ktory owo w Zamku Wilenſkim leży) ná Krolestwo Węgierſkie dał/ dla tego iż tyráńſtwá Matiaßowego dłużey cierpieć niemogli/ czego ieſliby niechciał Cázimierz vczynić/ choć od Turkow pomocy proſić ſię opowiedzieli/ á nakłády woienne ſámi dáć obiecáli. Przeto Cázimirz Krol ich proſbą niegárdząc

Węgrowie drugiego Syná Kazimirzowego ná Krolestwo proßą.

nie gárdząc Cázimirzá Syná z niemáłym woyskiem / nád ktorym był Piotr Du-
nin Hetmánem / do Węgier posłał z wielą Pánow koronnych. A Mathiasz Krol
Węgierski dowiedziawszy się o tych práktikách / Pánow swoich / s pilną kwápli-
woscią ktorekolwiek w Morawie y w Sląsku miał woyská do Węgier ich ze-
brał / A przednieyszych Pánow częscią grozbą / częscią wielkimi obietnicámi ku
sobie zásię przywiodł / ktorych drudzy násláduiąc wiárę Cázimirzowi zmienili.
A Cazimirz Krolewic Polski minąwszy Koszyce położył się z woyskiem v Nitry
Strigonskiego Arcibiskupá Zamku / gdzie żaden z Pánow Węgierskich do niego
nie przyiechał. Matiasz zás máiąc szesnascie tysięcy ludzi w woysku v Budzy-
nia / zástępuiąc Cázimirzowi przyciągáiącemu przez trzy mile od niego położył
się obozem / ále iednák bitwy Polakom nie dał. A gdy ták czás prozno zobu
stron trawili / przyiechał do Cazimierzá Krolá Polskiego Tilemannus Slechtus
Cánonik Kolenski / Komornik Papieski / nápominaiąc go ku zgodzie z Matia-
szem / izby go od woyny Tureckiey nie odrywał. Niechcąc się tedy Cázimirz w
tym sprzykrzyć Papieżowi / przy Tilemanie przerzeczonym posłał Janá Wę-
trobkę do Cázimirzá Syná y do Pánow Węgierskich z listámi / á wtym żołnierze
pieniężni dla niezápłácenia żołdu poczęli się z obozu od Cázimirzá Krolewicá ro-
schodzić / dla czego Pánowie co przy nim byli rádzili mu / áby się gdzie ná mieysce
bespieczne przeniosł / ktore przenoszenie vcieczce bárdzo prętkiey (iáko Długosz /
Cromer / Herbort / y Miechouius piszą) było názbyt podobne / bo nie stánęli ná
mieścu áż do Gitáwy przyszli / ná drodze sześćdziesiąt wozow wielkich od chło-
pow wydártych porzucili. A słusznie ná ten czás tá zelżywość od Bogá Polakow
potkałá / bo ciągnąc do Węgier rospustnie bez kárności rycerskiey wszelkie krzyw-
dy / y nieznośne hańby ludziom wyrządzáli. Ták tedy Cázimirz Krolewic do Oy-
cá przyiechał / Pawłá Jasieńskiego ná Nitrze ze cztermi tysięcy ludzi zostáwiw-
szy / iáko Cromer pisze / ále Wapowski y Bielski trzy tysiące kłádą / ále y ten od
Matiaszá nágrzewány iednák wżdy obronną ręką á przeważną śmiáłością sam
siebie záchował / y lud do Polski w cáłości vwiodł / trzy stá ich w Nitrze dla o-
brony osádziwszy. A Cázimirz Krolewic mieszkał osobliwie z roskazánia oycow-
skiego w Dobsiczách trzy mile od Krákowá / dla wstydu podiętey zelżywości w
Węgrzech / strzegąc się świátłości y widzenia ludzkiego / á izby też oycowskiey žá-
łości ktorą ná ten czás wielką miał oblicznością y okázowániem swoim tym
bárziey nie záiątrzył / bowiem to frássowáło bárdzo Krolá Cázimierzá / ku temu
też niemniey go drugie stáránie gryzło / iż nie miał skądby żołnierzom z niszczym
z Węgier zwroconym żołd zásłużony zápłácił / bowiem dochody z Stárostw ná
przeszłe bárdzo nakłádne dwu Synow do Czech y do Węgier wypráwy ták był
wyciągnął / iż też áni ná powszechne wychowánie stołowe nakłádow niedostá-
wáło. Dla czego żołnierze ktorym hołdu nie zápłácono po gośćincách rozbijáli.
Przeto ná ziazdách Kolienskim y Korczynskim vstáwiono Pobor po dwunás-
cie groszy z káżdey włoki / á Biskupstwá Gnieznienskie / Krákowskie / Kuiáwskie
y Poznáńskie / tákże wszystki stany Duchowne połowicę dochodow według stá-
rodawnego szácunku postąpili / czym się Krol porátował. Potym Castellan Są-
decki posłan do Węgier / á z Matiassem Krolem doroczne przymierze wziął. Po
nowego potym roku 1473. początku Cázimirz Krol z Helżbietą Krolową z To-
runiá wyiechawszy przez Gostinin y Wárszáwę do Litwy iechał / á w pułpostu
miał Siem z Pány Litewskimi w Wilnie / gdzie mu po sześći groszy Pruskich / to
iest / po 9. Polskich z káżdey sochy Pobor Litwá postąpiłá.

Węgrowie Kázimierzá wszáli.

Zły strách.

Cromerus secundæ editionis lib. 27. fol. 402. Herbort. fol. 318. lib. 17. cap. 4.

Jasieńskiego dzielność.

Xiedzem było lepiey być.

Żołnierze rozbiiáią.

Pobor ná Żołnierze.

Tegoż Roku Klimunt prostego rodu ále świątobliwego żywotá Biskup
Kijowski vmárł / á Woyciech Narburt zacnego rodu Litwin ná iego mieysce
wstąpił.

Woyciech Narburt Biskup Kijowski.

Suchość wielka.

Iam sam świádom trzy kroć wielkiey głebokości Niemnu v Rágnety/ y v Tylże.

Potym 1473. wielka suchość pánowáłá w Polszcze y w Litwie/ á iáko Miechouius pisze fol. 337. lib. 4. we wszytkiey Europie/ ták iáko y Kroniki Pruskie świádczą/ w brod koniem przeieżdżano zá Rágneta/ lássy y bory z korzenia wygorzywáły/ zboża y iárzyny wszystki w niwecz dla zbytniego gorącá obrocíły się etc. ogniem też bárdzo wiele Miast pogorzáło. A Mathiasz Krol Węgierski (z ktorego się náprawy popalenia Miast Polskich w przerzeczoney suchości domniemawano) zebrawszy sześć tysięcy woyská/ pod spráwą Tomaszá Tarcego ná Podgorze do Polski posłał/ ktore wszytko mieczem y ogniem poburzył/ ná co práwie Krol Kázimirz pátrzał Seymuiąc w Wislicy/ gdzie ná woynę Węgierską pobor z Włoki po 12. groszy vchwalono/ y ruszenie Szláchty według możności y dochodu káżdego/ á iż to w ten czás iesżcze według woley Szláchty było/ dla tego roskazánia Krolewskiego máło dbáli/ á Krol w Opátowcu długi czás prożno czekał. Aż w tym Pánowie Polscy y Węgierscy posyłáiąc do siebie z obu stron częste posły/ przymierze ná trzy látá z Węgierskimi/ Polskimi/ y Czeskimi Krolámi postánowili/ pod tymi Condiciámi/ áby Zamki y więźniowie wzięci z obu stron były zwrocone/ o szkod też vczynieniu áby wzmianki żadna stroná nie czyniłá. A to przymierze pod słusznymi Condiciámi Krol Mathiasz dla tego przyiął/ iż Siedmigrockie Woiewodztwo od niego do Kázimirzá przystáć miáło/ iákoż w tey spráwie iusz byli posły do Polski wypráwili/ Koni/ Zołnierzow/ y pieniędzy przeciw Tirannowi Matiaszowi obiecuiąc/ iáko Długosz/ Miechouius y Cromer świádczą/ Nád to Máchomet Turecki Cesarz Bossenskie Krolestwo plundrował/ y Iáyce Zamku z wielkim woyskiem dobywał/ ále sam ránniony potopiwszy w Rzece Dziáłá z wielką sromotą odegnány musiał vstępić.

Węgrowie Podgorze zwoiowáli.

Siedmigrodzka ziemiá do Kazimierzá chciáłá.

A Hussánkássan Krol Perski/ poráziwszy Máchometá Cessárzá Tureckiego kilo kroć/ ták iż mu zá káżdym po kilkudziesiąt y kilku tysięcy woyská pobił/ y Trápezundskie mu Cessárstwo w Aziey/ tákże Sinapolim w Natoliey wydárł/ Roku 1474. Katerina Żená Wenetá Człowieká Szláchetnego y spráwiedliwego z listámi Káldeyskimi literámi pisánymi przysłał/ prosząc áby Kazimierz przeciw Machmetowi Turkowi nieprzyiacielowi wiáry Chrześciáńskiey (ktorego on przed tym kilo kroć zwyciężył) z drugimi Krolmi Chrześciáńskimi ná przyszłą Wiosnę woynę podniosł/ zá pewne ślubuiąc/ iż sam Hussankassan pięćdziesiąt kroć sto tysięcy woyská swoiego ná wygłádzenie Turkow/ á ná pomoc Chrześciánom miał przyprowádzić/ á to poselstwo táwnie było spráwowáne/ á táiemnie Corkę Hussankassanowę stárszą z Cáteryny Corki Cesárzá Trápezundskiego vrodzoną/ iednemu ktoremukolwiek z Synow Cázimierzowych zá żonę podawał/ á w poságu Grecią y Constantinopole obiecował/ ktore sam Husankassan mocą swoią y ręką zbroyną miał Turkom wziąć/ á z Corką w Małżeństwo záraz oddáć/ przeciw Węgerskiemu też Krolowi ludu y nakłády woienne obiecował/ ále prożne y máłoważne to się poselstwo zdáło/ y nic mu inszego nie odpowiedziano/ iedno iż Krol Hussenkassanowi przez posły swoie miał dáć odpowiedź/ O tym też Miechouius *fol.* 325. *Cromerus lib.* 28. *fol. primæ editionis* 608. *secundæ* 408.

Poselstwo Krolá Perskiego do Kazimierzá.

5000000. woyská Perskiego więcey niż Kerxessowego.

O Woynie

O Woynie Kazimierzowey z Polaki y Władisławowey z Czechy przećiw Węgierskiemu Krolowi Mátiaszowi nieszczęsliwey/ y zburzeniu Ruskich kráin od nikczemnego woyská Tátárskiego.

Rozdział II.

Gdy Krol Kázimirz miał Siem w Piotrkowie w pułmiesiącá Czerwcá / przyiecháli do niego Posłowie od Syná Władisłáwá Krolá Czeskiego wspomożenia prosząc przećiw Matiaszowi Krolowi Węgierskiemu / ktory złamawszy przymierze Morawy y Sląská plundrowáć nie przestawał. Posłał tedy Kazimirz Synowi dwádzieśćiá czterzy tysiące złotych czerwonych ná poporę woienną / ktorey summy iáko Látopiszcze Ruskie y Litewskie świádczą / z skárbu Litewskiego pożyczył / A przećiw Slaskim Xiążętom ktorzy też Polskę náiezdżáli y stronę Mátiaszowę trzymáli vrádzono pospolitym ruszenim wszytkiego Krolestwá postępowáć / y roskazał Krol wszytkim sie ziecháć do Mostowa ná puł miesiącá Augustá / A skoro Krol z Seymu do Korczyná odiáchał / chcąc sie stámtąd gotowáć ná woynę / przyniesiono mu wieść iż Tátarowie z Cárzikiem Aidorem Ecikiereiem Cárzá Prekopskiego Synem do Podola ciągną / wszákże Krol żadney rzeczy ku temu pożyteczney nie opátrzył / zá czym od śiedmi tysięcy Tátarow y tych nikczemnych bezbronnych (iáko Miechouius pisze) pannosos, oszárpáńcow / wszytki kráiny koło Kámieńcá/ Halicza / Glinian / Dunáiowá / Gologor ná sto práwie mil wzdłuż á wszerz ná 30. żelázem y ogniem nędznie á okrutnie bez odporu poburzyli/ y ludzi bárdzo wiele iáko bydłá pomordowáli y w niewolą zágnáli.

Litwá Krolowi pieniędzy ná woynę Węgerską dáłá.

Od Dunáiowá Miásteczká swego Grzegorz Arcibiskup Lwowski mężnie ich odbił/ á Pomorzánow Swinká Mąż czystego sercá / z sześćią tylko towárzyszow obronił/ gonili ich naszy ále niewczás y z większą swoią żáłośćią / gdy Tátarowie chorych/ stárych / y mdłych przed ich oczymá śiekli / á sto tysięcy ludzi poimánych od śiedmi tysięcy Tátárow (iáko Długosz y Cromerus ráchuią) w niewolą zágnáli. Tego też czásu Krol Kázimirz Lubelskie Woiewodztwo/ ktore przed tym nie było/ postánowił / odiąwszy część powiátu od Sędomirskiego Woiewodztwá.

Tátarow 7000. oszárpánych/ 100000. nászich poimáli.

Lubelskie Woiewodztwo postánowione.

Záraz potym Krol Kazimirz vdawszy sie ná Sląská woynę według czássu postánowionego do Mostowá ciągnął / ále woyská nie rychło sie ściągáiącego cáłe sześć niedziel czekał / zá czym przystoyny czás woyny nikczemnie przeszedł/ ták w ten czás kárność y ćwiczenie Rycerskie było v nas zániedbáne. Potym gdy kilkonaśćie tysięcy Litewskiego woyská y Tátarow Litewskich / nád ktorymi był Hetmánem Iwan Chodkowic Namiestnik Witebski/ przyciągnęło / 26. dniá Septembrá / ruszył sie Krol do Sląská ze wszytką mocą / máiąc ludu Rycerskiego sześćdziesiąt tysięcy zbroynego / iáko Cromer pisze / ále Waporski y Bielski czterdzieśći tysięcy kłádą. A wćiągnąwszy do Opolskiego Xięstwá/ Cruciborg / y Bicinę Miásteczká wziął / záś przebywszy Odrę Rzekę w brod pod Wrátisłáw ciągnął/ słysząc iż go tám Matiasz nieprzyiaciel czekał.

Krol Kázimirz przećiw Mátiaszowi.

Podobno przy tym Cromer Litten slie pomocy kładzie.

Położyli się obozem Polacy v Oławy / á gdy w piczowánie y ná wzdobycz zagony rospuścili / záraz Matiasz rozdzieliwszy woysko swoie przeiął nászych / ktorych bez spráwy wołości okoliczne plundruiących snádnie rozgromił / iż vciekáć musieli. Co widząc Tátárowie Litewscy wnet z bliská przyskoczyli / zá czym Polacy vciekáiący stánęli / á przyszedwszy ku sobie y pierwszey śmiáłości / podkáli się z nowu z Węgry / Krol też Cázimirz dowiedziawszy się tego / wnet im ná pomoc posłał Dwor swoy z Páwłem Jasieńskim Podskárbim / á sam z drugim woyskiem zá nimi się spieszył. Nieprzyiaciele tedy skoro obaczyli iż Polakom mocy przybywa / pierzchnęli / á nie stánęli áni się obeyzrzeli áż do Wrátsławia przyszli. Zábito w tey potarczce z nieprzyiacielskiego woyská tysiąc / á Szláchcicow 60. poimano / miedzy ktorymi byli zacnieyszy Hugwicz Páweł Karwat / y drudzy Bánowie y Woiewodowie / y Vlrik álbo iáko Długosz y Cromer piszą / Wilhelm Perstinski Czech.

Nászy poráźili Węgrow.

Potym 24. dniá Octobrá Włádisław Krol Czeski / o ktorego rzecz szło / do Oycá Cázimirzá przyiechał 20000. woyská máiąc / ále więcey pieszego / tám przywitawszy się społnie / do Wrátsławia ciągnęli / á przed Miástem obie się woyská położyły rozbiwszy namioty / ále prożno á nikczemnie y bez rády / y bez zwády czás trawili / Mathiasz też obwárował był oboz swoy pod Miástem v Klasztorá S. Wincentego / z ktorego pátrzał milczkiem / coby Krolowie z nim poczynáć chcieli / z wzdychánim y rwánim włosow często mowiąc / iżby snádnie mogł wszystek okrąg Swiátá opánowáć / gdyby ták wielkie y tákie woyská miał / iákie y iáko wielkie przeciw iemu nieprzyiaciele iego Krol Polski y Czeski przywiedli / ále wszyscy leniwie á nikczemnie czás trawili / żadney rzeczy pożyteczney nie stánowiąc / w piczowániu nászych nie porządnie się tułáiących bárdzo wiele vstáwicznie chwytano / ták iż pełne Wieże y Turmy wszytki Wrácłáwskie więzniow były / nád to się oboz nászym zápalił w gwałtowny wiátr / gdzie wiele ludzi / sprzętow woiennych / koni y wozow pięć set / namiotow / y żywności pogorzáło. A iáko piszą Długosz / Miechouius / y Cromerus *lib. 28. fol. 612. primæ editionis. secundæ vero* 410. iż w woziech ná poły zgorzáłych náydowano Monstráncie álbo noszenie naświętszey táiemnice wiáry Chrześciáńskiey Ciáłá Páńskiego / dla czego tę plagę przepuszczoną być wierzyli. A Matiasz widząc złą spráwę nászych / ktorych się pirwey bárdzo boiał / wziął ná nich serce / y posłał część woyská swego / rozdzieliwszy ich ná dwoie / iedno do Wielkiey Polski / drugie do Wieluńskiey ziemie / gdzie wielkie szkody mieczem y ogniem Węgrowie poczynili. Opolskie też / Głogowskie y Kożuchowskie Kiążętá z strony Mátiaszowey Sirádzką ziemię y Wielką Polskę áż do Poznániá splundrowáli bez odporu / Miedzyrzecze spalili / á Zamek Miedzyrzecki / iáko Długosz pisze y inszy Kronikarze / Sendiwoy Czárnkowski Starostá zá złoto przedał / dla czego był potym ná oyczyźnie skáran. Potym zimá nádeszłá / głod też wielki / y czerwone niemocy srogo w woysku nászych pánowáły / ták iż musieli z Mathiassem do dwu lat y sześci Miesięcy przymierze wziąć / tákże czás y nakład prożno strawiwszy / á nic nie spráwiwszy / roziechali się nászy / á Mátiasz iáko był iego chełpliwy obyczay / triumphuiąc do wszytkich Pánow Chrześciáńskich o swoim zwycięstwie rospisał / iż dwu Krolow możnych poráźił / á iż wszytkie ich woyská mogł snádnie wygłádzić / by się był Chrześciáninem będąc nád Chrześciány nie zlitował. Ludzie też vczeni w ktorych się bárdzo kochał / y hoynie opátrował / wierszámi y pisánim słáwę iego rozgłassáli / iákosz y ná Polaki w ten czás Gabriel Biskup Agrienski pissał wiersze skáluiąc ich nikczemność / á ten był Włoch z Mnichá vbożuchnego dla nauki (bo był Poetá) Biskupem / á potym Cárdinałem.

Nászy Wrátsław prożno oblegli.

Mattiassowe słowá.

Fortel Olgerdow y Kieystutow.

Sendiwoy Czárnkowski Miedzyrzecze przedał.

Bruma uenit, nix alba ruit migrate Poloni,
O fugite ad proprios algida turba lares &c.

Ktoremu záś Grzegorz Arcibiskup Lwowski odpisał.

Garrula lingua tace nec sensu, nec ratione,
Ulla uales, uerba pudenda uomis, &c.

O srogim poráženiu Turkow przez Stephaná Woiewodę Wołoskiego.

Rozdział III.

ROku 1475. Machomet Turecki Cesarz/ gdy Rádułowi Woiewodzie Multáńskiemu przeciw Stephanowi Wołoskiemu Hospodárowi hołdownikowi Polskiemu pomagał/ y zhołdował go sobie/ posłał też sto y dwádzieściá tysięcy woyská Tureckiego z Tátáry / y z Multany do Wołoch ná burzenie/ chcąc też Stephaná zhołdowáć. Ale Stephan Woiewodá Wołoski wziąwszy pomoc od Cázimirzá Królá Polskiego dwá tysiącá iezdnych/ Wołochow też czterdzieści tysięcy zebrawszy/ y pięć tysięcy Czaklow / ktore był Matiaszowi Krolowi Węgerskiemu odiął/ z tym ludem więcey fortelu niż mocy vżywáiąc/ Tureckie strászliwe á wielkie woysko zewsząd trapił. A tym ich więcey zdziáłał/ iż nadolną ziemię/ gdzie Turcy mieli ciągnąć/ przedtym był sam wypalił/ y wygłodził / y trawę ogniem posuszył / zá czym sámi y konie ich roskoszne zgłodu vstawáli/ Potym gdy ich przywiodł w niebespieczne mieysca nád Jezioro Rákowiec v Rzeki Berladu / vderzył ná nich / y tám Turkow y Tátárow zá pomocą Bożą máłym ludem sto tysięcy ná głowę poráził / trupy pobitych kazał spalić / z ktorych ieszcze dziś znáć kości wielkie á wysokie gromády/ com sam do Turek iádąc roku 1575. własnym okiem widział/ y trzy krzyże ná znák tego zwycięstwá murowáne stoią/ kilko też Bassow Hetmánow przednieyszych zábito/ Chorągwi woiennych więcey niż sto wzięto / poimánych wszytkich kazał ná pale powbiiáć/ á czterzech przednieyszych więźniow/ y 36. Chorągwi woiennych/ tákże część łupow nieprzyiacielskich celnieyszych Cázimirzowi Krolowi w Litwie ná ten czás mieszkáiącemu przez Pány swoie posłał.

Fortel ná Turki Wołoski.

Turkow sto tysięcy poráził Stephan.

A Matiasz Krol Węgerski według zwykłey chełpliwośći pisał do Papieżá/ do Cesárzá/ y do inszych Pánow Chrześciáńskich wysławiáiąc swoie zwycięstwo/ iż wielkie woyská Tureckie Hetman iego Stephan Woiewodá Wołoski (ktorego się sam boiał) poráził. Ale Stephan z tego się zwycięstwá nie wynosząc srogo zákazał / po wszytkiey ziemi swoiey / áby żaden tego zwycięstwá iemu nie śmiał przypisowáć/ ále sámemu Pánu Bogu / przez czterzy też dni cáłe pokornie pośćił. Matiaszowi też chełpliwemu y Papieżowi z łupow y więźniow wielkie vpominki posłał. Do Tureckiego też Cesárzá Machometá przez zacnego Posłá dáry posłał / skárżąc się ná łotrzyki y wywołánce Tureckie/ ktorzy mu wielką szkodę poczynili w ziemi iego nád wolą Cesárską / o ktorych iego Cesárska miłość nie wiedział/ áni im tego roskázowáł/ áczem ich skarał/ ále zá moie nie stoi / przeto proszę áby y ći byli wydáni / ktorzy tám do ziemie wászey Cesarskiey miłości poućiekáli.

Cnotá Stephanowá.

Szyderstwo Stephanowo z Turká.

Tym posel-

Tym poſelſtwem Turecki Ceſarz po oney porážce záiątrzony/ poſádził poſły do więzienia/ ále obaczywſzy iż nieſłuśnie vczynił/ gdyż Poſſel ma pokoy y mieyſce v wſzech ludzi/ puścił ich boſſo zábrawſzy im wſzytko/ O tym Długoſz Cromerus libro 28. *primæ editionis fol.* 614. *ſecundæ uero, fol.* 411. Bielſki *fol.* 279. Herbortus *fol.* 326. &c. á Miechouius lib. 4. Cap. 70. fol. 339. ták piſze z podziwienim go wychwaláiąc/ *O Stephanum uirum admirabilem &c.* O Stephan Mąż dziwny y częſtym zwycięſtwem nád Turki ſławny/ ktory náſzych wiekow ták ſławne zwycięſtwo ſam pirwſzy miedzy Pány Chrześciáńſkimi nád nimi otrzymał.

Kapha wźięta.

Tego też Roku 1475. Machomet Ceſarz Turecki Kaphę álbo Theodoſią Miáſto wielkie/ á ſławne nád Morzem Pontſkim w Táurice álbo w Prekopie leżące/ ktore ná on czás Genuenſowie Włoſzy trzymáli/ opánował/ przez zdrádę y podánie zdraycow Włochow Złotem zepſowánych. A broniło ſię to Miáſto Turkom lat 24. od wzięcia Conſtantinopola/ Sláchtá wſzytká z żonámi/ y z dziatkámi/ tákże z onymi zdraycámi Włochy do Conſtantinopola przenieſiona/ á zdrayce do więzienia wſádzeni/ lud proſty ná połowie máiętnośći ſkarány/ ná ſwych mieyſcách zoſtáwieni/ ieden tylko Okręt w ktorym było půłtorá ſtá młodzieniaſztow napięknieyſzych y vrodziwſzych z Kaphy/ ná ſromotne ſpráwy Tureckie Tyranná przebránych z drogimi łupámi w ręce Stephaná Woiewody Wołoſkiego przyſzedł. Tám też Máchomet Cárzá Prekopſkiego Mendligereiá z dwiemá Bráty w Káphie poimał/ ktory iáko przyległy Sąſiad z polá dla lepſzey beſpieczności do murow ſię Włoſkich był przenioſł.

Carz Prekopſki poiman.

Ták Miáſto Genuenſkie Sláchetne Kaphá/ z inſzymi okolicznymi Zamkámi od Tureckiego Ceſárzá Máchometá opánowáne ieſt przez podánie zdraycow Włochow w nim mieſzkáiących. Co vſłyſzawſzy Biſkup Káphinſki Simon (iák Látopiſzcze świádczą) ktory był ná ten czás w Kijowie/ rátunku żądáiąc v Márciná Gáſtołtá Woiewody Kijowſkiego/ zá ſtołem z fráſunku nagle vmárł/ y támże w Kijowie pochowan.

Włoſzy zdrádźili.

A Máchomet proſto od Káphy do Białogrodá Wołoſkiego/ ktory nád Nieſtrowym vściem gdzie w Morze Pontſkie wpada leży/ przyciągnął/ y wziął go tákże przez podánie/ A Stephan Woiewodá Wołoſki widząc ſię być nierownego przeciw Machmetowi Ceſſárzowi/ po leſiech/ y po gorách vlegał/ Zamki vmocniwſzy. Tá wieść gdy nagle do Polſki przyſzłá/ ták wſzyſtkich ſroga bojaźń ſtrwożyłá/ nie ináczey iákoby iuſz w Podolu/ y w Ruśi Turcy plundrowáli. Stephan záś Woiewodá Wołoſki (iák Cromer y Wapowſki piſzą) ſkoro woyſko Tureckie y Tátárſkie odciągnęło/ Białogrod odiſkał/ á Turecką oſádę ná nim wyſiekł. Tegoż Roku powodź z wylania Wiſły ták ſroga byłá/ iż Kázimirz y Stradom Miáſtá przy Krákowie wodá zákryłá/ iż do wirzchow Ołtarzow w Kośćiołách doſięgáłá. Tegoż też czáſſu Száráńczey ſrogie mnoſtwo w Sierádzkiey/ y w Łęczyckiey ziemi/ tákże w Mázowſzu pánowáło/ iż nie tylko łąki y zboże/ ále y gáłęzi z drzewá obiadáłá/ gęſtość ich roiu ledwo Słońce przenikáło/ iáko Cromer y Miechouius lib. 4. fol. 341. Cap. 71. piſzą/ ták iż iáko obłok Niebo záſłaniáłá.

Białogrod wźięty.

A Kázimirz Krol potym Jádwigę Corkę ſtárſzą do Poznániá odprowádził w Małżeńſtwo Jerzemu Xiążęciu Báwárſkiemu s poſągiem trzydzieśći y dwá tyśięcy złotych námienionym/ ku ktorey nie tylko Oblubieniec/ ále y Ceſarz Friderik z Kurfierſtámi w tyśiącu koni wyieżdżał.

Przyiechał potym rychło drugi poſeł od Huſſankáſzaná Krolá Perſkiego do Cázimirzá/ Jſáak z Trapeſandu/ proſząc áby ſię wypráwił przeciw Machmetowi Tureckiemu Ceſárzowi ná Wioſnę/ przyrzekáiąc gruntowne wygłádzenie Turkow z Greciey/ y z Aziey/ ten odpráwion łáſkáwie/ tákże drugie Pány Chrześciáńſkie obieżdżał/ ále máło wſkorał.

A gdy

A gdy Krol z Polaki y z Litwą w Lublinie Seymował/ stał vstawicznie posły ieone za drugimi Stephan Woiewodá Wołoski/ prosząc Krolá o rátunek przećiw Turkom/ bo Máchomet v Andrinopolá wielkie woyská zbierał do Wołoch/ y rádzili Pánowie Litewscy (iák Cromer pisze/ *& suadebant quidem Lituani &c.*) áby Krol tákiey potężney á zacney przećiw Turkom od Litwy y Polski Báßey Wołoskiey ziemie wßystką mocą bronił/ á niżliby ią márnie sträćiwßy/ álbo ráczey ná mięsne iátki wydawßy/ nie wczás ostátká páństwá swego z niebespiecznośćią bronić miał/ ále to Krolá nie ruszyło/ ácz o tym cáłe dni piętnaśćie tráctowáli.

Roku zás 1476. Machomet Cesarz Turecki z wielkim woyskiem Turkow y Tátárow do Wołoch wćiągnął/ przećiw ktorym zebrał sie Stephan Woiewodá Wołoski/ Tátáry naprzod poráźił sczęśliwie/ potym ná Turki gdy sie przez Dunay przepráwowáli vderzył/ále od wielkośći przemożon/wßákże obronną ręką vßedł/ nie więcey iedno dwie sćie swoich sträćiwßy/ trapił potym Turki z ćiásnych kątow/ á Turcy zwoiowawßy Wołochy áż do Chocimá/ do Podolá wtárgneli/ y kilko wśi spalili/ co vsłyßawßy Kázimirz záraz ruszył Ruską/ Podolską y Belską Slachtę/ ále nászy gdy leżeli długi czás v Kámieńcá obozem/ á bez Krolá zá gránice nie chćieli/ áni do domow wroćić sie śmieli/ nie mnieysza szkodą Podolskiey ziemie iáko y nieprzyiaciel vtrapili/ áż Kázimirz z Korczyná do Belzá sie ruszył/ áby swoią osobą sercá swoim dodał/ á Turkow postrászył/ ále Turcy bez mieszkánia z Wołoch wyćiągneli/ bo Gálery y Okręty ná ktorych dźiáłá y inße rystunki do Zamkow dobywánia wieźiono y z Iánczárámi Cesárzá Machometá/ prawie też w ty czásy ná Morzu Czarnym potonęły/ y od wiátrow rozrzucone. A Máthiasz Krol Węgierski rospisał listy chełpiąc sie/ iż skoro sie zebrał ná Turki/ vćiekli z Wołoch/ Z tey przyczyny posłał mu Papież/ y Miástá/ tákże Xiążętá Włoskie dwá kroć sto tyśiecy Złotych we złoćie ná pomoc przećiw Turkom. Rychło potym Turcy z Bosny/ w Węgrzech pięć Zamkow wźięli nád Dunáiem/ y wßytki kráiny okoliczne Sławieńskie y Włoskie splundrowáli/ záczym Włosy kłamstwo y prożną chlubę Mátiaszowe niewczás obaczyli. Mátiaszowá chełpliwość. Witay myto ná błaznach. Otoż tobie chlubá.

Rychło potym Roku 1477. Stephan Woiewodá Wołoski Multáńską ziemię zburzył/ y Radulá álbo Drákule Woiewodę Multáńskiego od Brássowskich Mieśćzan wydánego poimał/ á poráziwßy y wygnawßy Tureckie zástáwy/ Cypulissę iednego z swoich Pánow rádnych Woiewodą Multáńskim vstáwił.

O wźięćiu Nowogrodá wielkiego pod Litwą przez Kniáźiá Moskiewskiego Iwaná Wásilewicá/ Roku 1477.

Rozdźiał IIII.

IWan Wásilewic Xiądz Moskiewski/ mąż wielkiey dźielnośći/ zebrawßy wielkie woyská ćiągnął pod Nowogrod wielki Litewski/ á Nowogrodzánie nieczekáiąc go w zámknieniu/ zßykowáli sie/ y zwiedli z nim bitwę v Rzeki Solony iáko Herberstein pisze/ ále od wielkośći Moskwy przemożeni/ do Miástá pierzchneli/ ktore przez niedbáłość Litewską y Krolá Solona Rzeká.

Cázimirzá/ y złe osádzenie Jwan Moskiewski Xiądz wziął/ gdzie trzy stá przednieyszych Mieszczan dał sciąć/ y ich wszytkie wielkie á bogáte máiętności pobrał/ Mieszczány też wszytki insze złupił/ tylko trzecią częsć kázdemu swego dobrá wracał/ y Arcibiskupá álbo Metropolitá Nowogrodzkiego skárbnicę/ Złotem/ Srebrem/ Perłámi/ Kámieniámi drogimi/ y wszelkim rodzáiem bogactw przez wiele lat zebránych napełnioną złupił/ á sámego tylko Złotá/ Srebrá/ Pereł/ Kámieni drogich/ y Kleinotow trzy stá wozow wywiozł do Moskwy z Nowogrodá/ á szat y inszych státkow bez liczby było pełno wozow.

300. wozow Kleinotow z Nowogrodá.

Ten Jwan Wasilewic áczkolwiek był ná szyrokie pánstwo po swych przodkách wstąpił/ ále było w niewoli y pod hołdem Tátárskim/ tych Tátarow ktorzy zá Wolgą mieszkáią/ á ták srogo był zniewolony od nich kázdy Kniaź Moskiewski/ iż gdy Posłowie álbo Gońcowie Tátarscy po tribut álbo w iákiey inszey spráwie przyiechali do Moskwy/ sam Xiądz Wielki piechotą musiał przeciw Posłowi wychodzić/ á Kobylego mleká (ktore picie Tátarom iest nawdzięcznieysze) kubek z wielką vkłoną y czołem biciem ná koniu siedzącemu Tátarzynowi podawał/ á iesliby iáka kroplá ná grzywę końską z wąsow Tátarskich álbo z kubká vkápnęłá/ to Xiądz Wielki musiał lizáć/ Tłumáczowi zás czytáiącemu listy Cárskie/ dla siedzenia Száty nawybornieyszych Sobolow podścielał/ á sam z Rádnymi Pány swoimi stoiał/ á potym czołem biiąc słucháiąc listow ná kolaná vpadał/ y klęczał/ áni się z żadney posługi Tyrańskiey wymawiał/ też chociaby woynę przeciw własnym przyiaciołom powinnym á Chrześciánom podnieść mu kazał/ musiał wszytko czynić.

Niewola Tátárska Kniaziow Moskiewskich.

Tey ták srogiey á ciężkiey niewoley Jwan Wasilewic Mąż wielkiego sercá y Rycerz waleczny/ dla czego iest słusznie wielkim názwan/ nie mogł ścierpieć/ á zá pobudką Zony Grecki wybił się z niey/ pográniczne też insze y przyległe Ruskie Xiążętá powinowáte swoie więcey fortelem niż mocą pod moc swoię podbił/ tákże też Zamkow Litwie zdawna służących wiele pobrał. A rościągnąwszy pánstwo ná zachod y Nowogrod wielki Miásto bárdzo szerokie/ ludne/ y skądem kupi ze wszytkich stron pułnocnych nabogátsze/ y nasławnieysze opánował. A ná kázdy rok sto tysięcy czerwonych Złotych/ iáko Wapowius y Bielski świádczą/ álbo Rubli iák Długosz y Cromer piszą/ Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu do tego czásu płáciło/ O czym Długosz/ Miechouius lib. 4. cap. 27. fol. 343. Cromerus lib. 29 *primæ editionis fol. 632. secundæ uerò* 422. *fol.* Bielski 2. *editionis fol.* 281. *Herbortus fol.* 33. *lib.* 17. *cap.* 9. *Wapouius &c.* Ale Ruskie Látopiszcze y Litewskie tribut z Nowogrodá wielkiego ták ráchuią/ iákosmy wyższey nápisáli/ iż z Nowogrodá wielkiego dawano do skárbu Litewskiego/ liczonych pieniędzy dziesięć tysiąc Złotych Czerwonych/ Frezow wielkich Niemieckich sto/ skąd znáć iż Nowogrodzánie Liflandską ziemią/ zwłaszczá gdzie iest port v Nárwy/ iáko y Moskiewskie Kroniki świádczą/ władáli/ od ktorych zá Dań Frezy z zamorza miewáli/ á Xiędzom Litewskim w tribucie dawáli/ nád to Rysiow czterdzieści Sorokow/ Soboli/ Kun/ Lissow/ Marmorkow/ Wilkow/ y wszelkiego rodzáiu Futer/ kázdego po czterdzieści Sorokow. Pskowiánie zás połowicę tego tributu płácili/ to iest po piąci tysiąc czerwonych Złotych/ po 50. Fresow/ y 20. Sorokow kázdego rodzáiu futer.

Dań Litwie zwykła z wielkiego Nowogrodá.

Tym łupem niewymownym y opánowániem ták sławnego Miástá Jwan Wasilewic podniesiony/ ná wszytki kráiny y Xięstwá Ruskie y Litewskie myśl swoię násádził/ widząc iż się Kázimirz inszymi spráwámi w dálekich stronách Polskich báwił. Ale Pánowie Litewscy przez vstáwiczne posły wnet go przyzwáli/ iż vmocniwszy przymierze z Matiaszem Krolem Węgierskim/ y przysięgę od Marciná Pruskiego Mistrzá/ z ktorey się wykłamował/ wziąwszy/ A Janowi

Biskupowi/

Biskupowi y Jakobowi Debinskiemu Castellanowi y Stároście Krákowskie- mu/ tákże Páwłowi Jásieńskiemu Castellanowi Sedomirskiemu Koronne spráwy zlecił/ sam z Krolową y z Krolewicámi do Litwy spieszno iechał/ gdzie stánowiąc Litewskie spráwy dłużey nád zwyczay w Wilnie mieszkał/ y posłał záraz Dworzániná swego Stretá do Cárzá Zawolskiego Sachmatá prosząc go o pomoc przeciw Moskiewskiemu. Zawolski tedy Carz z wielkim woyskiem Ordy swoiey ciągnął do ziemie Moskiewskiey/ á położył się ná Rzece Vhrze/ Ale ácz kolwiek Pánowie Litewscy nalepszą rzecz być rádzili (iáko Długosz pisze) woyną swego dochodzić/ y odiskiwáć/ wszákże Krol z srogim Xiedzem Moskiewskim wolał spokoynie postepowáć/ widząc go ták wyniesionego y potężnego/ przybyciem wielkich bogactw y kráin posiedzenim/ tákże wielkością niezliczoną Rycerstwá ćwiczonego vstáwiczną woyną/ y wspámiętánim przeszłych zwyćiestw mocy swey vfáiącego/ á swoich długim zsleżenim nikczemnych y zniewieściáłych do woyny być powiádał/ pieniężnymi ludźmi przeciw ták możnemu nieprzyiaćielowi woynę wieść potrzebá/ ktorych z Polski y z innych sąsiednych stron ná ten czás ták pretko wywieść nie mogł/ Dla tego z Moskiewskim ná kilko lat Kázimirz przymierze wziął/ A Nowogrod wielki y kilo Xięstw Ruskich od Litwy oderwánych przepádło.

Kázimierz do Litwy prożno.

Vhrá Rzeká.

A Car Zawolski stał ná Vhrze niemáły czás oczekawáiąc náuki Krolewskiey/ á potym Kniąź Moskiewski dał wielkie dáry Hetmánowi Cárskiemu Kniáziu Timiru/ y wszytki vpominki/ y osobne wielkie dáry co były zátrzymáne kilká lat z Moskwy Cárowi odesłał. Car też nie máiąc náuki od Kázimirzá/ y będąc námowion od Hetmáná swego Tymirá/ zwroćił się do Cárstwá swego/ ktorego tenże Tymir Hetman iego zá podarki Kniáziá Wielkiego zárzezał/ á Krol Kázimirz do Polski odiechał.

A tu Látopiszec Ruski w czáśie/ y w przyczynie o odiazdu Krolá Kázimirzá z Litwy do Polski sszánkował/ powiedáiąc iż iáko Krol Irzyk Czeski vmárł/ posłáli do niego Pánowie Czescy/ prosząc áby im Władisłáwá Syná dał ná Krolestwo Czeskie. Przeto Kázimirz opuściwszy spráwy Litewskie y woynę z Moskiewskim/ zá namową Pánow Polskich iáchał do Polski chcąc odpráwić Syná ná Koronę Czeską etc. To nie ku rzeczy/ Bo Irzyk Podebrándski Krol Czeski vmárł Roku 1471. á Władisław Syn Cázimirzow był koronowan ná iego mieysce záraz w Prádze/ ták się o tym wyszey námieniło/ á Moskiewski potym Roku 1479. Nowogrod wziął/ á ták tu Látopiszec sszánkował w ośmi leciech/ gdy rzecz przeszłą zá przyszłą kłádzie.

O porázeniu Turkow stá tysiecy przez Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego. Rozdział V.

Tegoż Roku 1479. o S. Gáwle w Jeseni/ Tureckiego woyská sto tysiecy/ nád ktorymi było pięć Bászow Hetmánow/ máiąc z sobą pomocne vphy Multanow/ do Siedmigrodzkiey ziemie wćiągneli/ á v Sobinowá álbo Sibinowá Miástá obozem się położyli/ ná ktory gwałt Batori Isthpan Woiewodá z swoim woyskiem zebrawszy się ciągnął

 przeciw

przećiw Pogánom / ktorzy w swey wielkośći dufáiąc zewsząd go ogárneli / Stephan też Batory widząc iż sie miał trudno bitwy vwárowáć / á z dwiemá vsámi Węgrow inszych od Mátiaszá Krolá przyćiągáiących złączyć sie trudniey widział / wszákże dał im znáć o swoiey bitwie z Turki gwałtowney / żołnierze też y wszytko Rycerstwo Batorego dobrowolną przysięgą spolnie sie obwiązáli / iż ráczey pirwey vmrzeć á niż vćiekáć / wszyscy przyrzekli / kazał zátym Batory dáć znák woyny / á rośćiągnąwszy Proporce / y w Trąby / tákże w Bębny z obu stron

Bitwá Węgrow z Turki.

ogromnie vderzywszy stoczyli bitwę srogą / ktora prawie trzy godziny trwáłá / y iusz Węgrowie wspárći od wielkośći Turkow poczęli byli vstępowáć / á Batory ich też iusz ledwo zátrzymał / obwięzuiąc ich poczćiwośćią / drugich łáiąc á świeżą im nie dawno spolnie vczynioną przysięgę ná pámięć przywodząc / gdy oto w tym dwá ostátnie vphy w ktorych byli Dworzánie Krolá Mátiaszá / tákże Ráczowie / ktorych było z Hetmánem Járiczem y Kniążęciem Páwłem dziewięć set gwałtownie prętką iázdą nátárli / w bok nieprzyiaćioł vderzyli / á Turcy z niespodziáney rzeczy zdumiawszy sie / obroćiwszy koniámi zástáwiáli sie ná máłą chwilę / potym zátrwożeni y wspárći vćiekáć poczęli / Tám wielka w vćiekáiących porażká sstáłá sie / ábowiem żadnego okrom pięćdziesiąt zacnieyszych poimánych Węgrowie nie żywili / poległo Turkow ná rożnych mieyscach y ná plácu w ten czás pobitych dziewięćdziesiąt tysięcy / bo ich gonili Węgrowie od Sibinowá do Giurgeczá Miástá Multáńskiego nád Buzowę Rzekę / ktore poboysćze mnie sámi Multani co słycháli od swych Dziádow vkázowáli / gdym tám tędy do Turek Roku 1575. iáchał.

90000 Turkow poległo zbitych.

Ták w ten czás to sławne á káżdego wieku pámiątki godne zwyćięstwo Batory Stephan Mátiaszowi Krolowi Węgierskiemu z Turkow odniosł / ktory sam w ten czás Pedogrą ná śmierć prawie strapiony w Węgrzech leżał / ták iż pospolićie twierdzono wszędzie iżby vmárł / ále sie dał Niemcom znáć być żywym / gdy Rákuską ziemię ná drugi Rok przez Tomaszá Tarczego zwoiował. O tey sławney bitwie y zwyćięstwie Batorego nád Pogány Kroniki Węgierskie / zwłasczá Bonfinius / á z nászych Miechouius lib. 4. fol. 343. Cap. 72. Cromerus lib. 29. *primæ editionis* fol. 632. *secundæ uerò* 423. Herbortus lib. 17. Cap. 19. fol. 331. etc. A ten Rok przeszły / y drugich lat kilko / iáko Cromerus / á Látopisiec siedm lat świádczy / Krol Kázimirz z Krolową y z Synámi iusz będąc zeszły w stárośći / w Litwie około łowow w ktorych sie rad kochał strawił / áni sie żadna rzecz godna pisánia w ty czásy trafiłá w Polszce / y w Litwie / poniewasz był pokoy ze wszytkich stron / tylko iż Jan Długosz Roku 1480. Cánonik Krákowski Náuczyćiel Synow Kázimirzowych vmárł / skoro miał wstąpić ná Arcybiskupstwo Lwowskie / pisał Kronikę Polską szeroko łáćinskim ięzykiem / tákże położenie Ziemie Polskiey / áż do tego czásu iego śmierći / ktora ácz dla zazdrośći ná świátło nie wyszłá / wszákżem iey ia iáko prawdziwie á sczerze nápissáney w tey nászey Kronice według Cromerá y Miechowiusá násládował.

Długosz vmárł

Powietrze morowe w Polszce.

Roku potym 1482. powietrze wielkie morowe z Węgier do Krákowá przynieśione / w máłey y w wielkiey Polszce pánowáło / w ktorym ludzi wielkość niezliczona pomárłá / Simon też z Lipnice Bernárdinskiego Zakonu Káznodzieiá świętego żywotá tego czássu w Krákowie vmárł / v tego grobu wiele chorych vzdrowionych być powiádáią.

Swięty Simon z Lipnice.

Roku zás 1483. w wstępny czwartek postu rostał sie z tym świátem Xiążę Kázimirz wtororodny Syn Krolewski / w Wilnie támże pochowan w Káplicy Kośćiołá S. Stánisławá / ktorego pogrzeb Oćiec vczćiwie obchodził v iego

grobu

grobu sławią też być świątobliwości cudá doświádczone/ á powiádáią go w tákiey czystości żywot swoy prowádzić/ iż gdy mu lekárze ná *concubitum* iesliby chciał być zdrów rádzili/ odpowiedział/ iż woláł śmierć podiąć niż práwo czystości poślubioney przestąpić. Ták on do wiecznego Błogosłáwieństwá był wprzeymy/ álbo z iedney oney woyny Węgierskiey/ doświádczywszy/ gdy był od Mátiaszá wspárty/ nieustáwiczności y prożney omylności tego Świátá. Kázimierz S. vmárł.

Tego też czásu bez Królá swowolenstwá się w Polszce było námnożyło/ iż pospolicie Szláchtá zacnieysza łupiestwem y rozboystwem żyłá/ z ktorych Christoff Száfrániec zacnego rodu y wielkimi máiętnościámi obdárzony/ zebrawszy łotrowstwá bárdzo wiele z Pieskowey Skáły Zámku swoiego (iák Cromerus/ Miechouius/ Wapouius y Bielski piszą) ná dobrowolnych gościncách rozbiiał/ y Kupców Krákowskich niemáło bogátych y zacnych ná Lubliński Iármárk iádących pobił/ y połupił we Zborowku v Wiślice/ dla czego był wywołány/ á gdy wywołánia nie dbał/ obskoczony był w Sarczowie Miásteczku Sierádzkiey ziemie/ y poimány/ á w Krákowie z roskazánia Krolewskiego ścięty/ záczym się spokoynieysze goścince stáły. Száfrániec rozbiiał. Száfrániec ścięty.

W Czeskim też Krolestwie w ty czásy srogie wnętrzne rozruchy były/ bo Heretikowie pobiwszy Kápłany/ y rospądziwszy ich/ ná Pány Świeckie/ y ná sámego Władisłáwá Królá swoiego Cázimirzowego Syná buntowáć się poczęli/ ták iż Krol widząc niebespieczność zdrowia swego/ w gory Kutnenskie musiał viecháć/ á pospolstwo rozburzywszy się Senatory álbo Pány Rádne stárey y nowey Prági gwałtownie pobili/ y Klasztory połupili. Rostyrki Czeskie.

Tegoż czásu Máchomet Cesarz Turecki Rodissu dobywał/ ále odbity z zelżywością/ do Apuliey Włoskiego páństwá wtárgnął/ tám Bestią y kilko Miast inszych zburzył. A Hidrunt Miásto portowe sławne Turkámi osádził. Potym gdy z woyskiem do Siriey ciągnął/ vmárł v Nikomediey/ á po iego śmierci Turcy się ná dwie częśći rozdzielili/ bo iedni Baiazetowi stárszemu/ á drudzy Zelimowi młodszemu Synowi iego życzyli/ y wnętrzną woynę wiedli/ záczym Alfons Syn Krolá Neápolitáńskiego Hidrunt zás Pogánom odiął. Máchomet Cesarz Turecki vmárł.

Oprzisiedze Stephaná przesławnego Woiewody Wołoskiego Krolowi Kázimirzowi/ y o iego Bitwách z Turki.

Rozdział VI.

Baiázet Cesarz Turecki skoro ná stolec Máchometá Oycá wstąpił Roku 1484. do Wołoch z wielkim woyskiem morzem y ziemią przyciągnął/ chcąc się pomścić nád Stephanem krzywdy/ porázki y zelżywości Oycowskiey/ Kilią y Biáłogrod ácz z wielką szkodą swoich Zámki portowe posiadł/ y Wołoską ziemię wszystkę zburzył/ ále nie opánowáł iáko Iouius omyliwszy się nápisał. Bo Stephan Woiewodá widząc się być nierownego mocy Tureckiey/ w gorách y w lásach vlegał/ Turków vrywáią záwżdy trapiąc. Potym drugiego Roku 1485. iák Miechouius/ Cromer/ y Wapowski/ etc. á od stworzenia Świátá 6994. iák Látopiscze Ruskie Turcy Wołoską ziemię zwoiowáli.

 świádczą/

świądczą / posłał do Kázimirzá Królá prosząc go o rátunek przećiw Turkom/ obiecuiąc mu przysiądz wiecznie hołd y posłuszeństwo z potomkámi swymi. Kazimirz tedy niechcąc tey pogody opuśćić/ áby sobie zhołdował tákiego Monárchę/ ktory Turki / Tátáry y Węgry często wielkimi porazkámi zwyciężał / á do tąd się z przysięgi skuteczney iemu wyłámował / ruszył się do Lwowá ná początku Jeśieni/ gdzie ná roskazánie iego wszytká Slachtá Ruska/ Podolska/ Pánow też Polskich y Litewskich bárdzo wiele do Kołomiey przyciągneli / Zbroią y Koniami stroynie ozdobieni/ ták iż wszystkiego woyská iezdnych do woyny godnych tyśiecy dwádzieśćiá było / A w ten czás *Formidabile erat Turcis nomen Polonorum*, iák Cromerus pisze / Strászne było imię Polskie Turkom. A położył się Kázimirz obozem v Kołomiey ná szerokim polu / á Stephan według náznáczonego dniá w kilku tyśiący iezdnych z Pány y z Boiáry Wołoskimi przyiechał do Królá / á tylko sam od Pánow Rádnych Koronnych y Litewskich wprowádzon vććiwie do Namiotu/ w ktorym Krol ná Máiestácie w Koronie y w vbierze Krolewskim śiedział / Tám Stephan Woiewodá trzymáiąc w ręku Chorągiew z Herbem Wołoskim / y vczyniwszy z vkłonnośćią poććiwość Krolowi ná kolána vpadł/ y Chorągiew przed nogi iego porzućił / támże przyśięgał według zwykłych Ceremoniy że wszytká Wołoská ziemia być záwżdy w wierze y w posłuszeństwie Królá Polskiego Kázimierzá y iego następnikow Krolow Polskich / Ani żadnego Páná inszego krom iego nieznáć / przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi ze wszystką mocą iemu być po gotowiu / áni pokoiu / áni woyny z żadnym bez roskazánia Krolewskiego nie czynić / podnieśiony potym z ziemie od Królá y pocáłowány z trzynáśćią Pánow Wołoskich przednieyszych v stołu posádzon / y dosyć vććiwie częstowan / ná ostátek gośćinnymi vpominki vdárowány do Wołoch odiechał/ wziąwszy od Królá trzy tyśiące iezdnych przebránych ná pomoc przećiw Turkom / nád ktorymi był Hetmánem Jan Polak rzeczony/ ácz Látopiszec świádczy iż Syná swego Janá Albrichtá s tym ludem Krol był posłał / A s tym posiłkiem Stephan Turkow bárdzo często mężnie porażał / y wielkie ich woyská pobiiał / ták iż ich z Wołoch wygnał / y wykorzenił/ á pokoy długo miał od Cesárzá Tureckiego.

Krol Kazimierz na Turki.

Stephan Turki z Woloch wygnal.

Tegoż Roku Kázimirz Krol iáko Látopiszec świádczy przyiáchał do Litwy/ gdzie przybieżał do niego Kniáż wielki Michaylo Borysowic Twierski / á Xięstwo iego Twierzycá podáło się Kniáziu Iwánu Wasilewicu Moskiewskiemu/ z tego Xięstwá czterdzieśći tyśiecy iezdnych ná woynę wychodziło záwżdy/ iák Herberstein pisze.

Kniáż Twierski do Litwy.

Tegoż látá Miesiącá Máiá 21. dniá vpadł śnieg wielki do goleni / y było zimno bárdzo wielkie w Litwie/ á potym Krol Cazimirz był w wielkim Xięstwie Litewskim śiedḿ lat nie wyieżdżáiąc / gdyż rádniey mieszkał w Litwie niżli w Polszce dla roskosznych łowow/ y rozmáitych źwierzow/ bo był bárdzo myśliwy.

Potym Krol Kázimirz Roku 1489. vsłyszawszy iż Tátarowie w wielkim woysku Ruskie y Podolskie ziemie srogo woiowáli / wypráwił przećiw im Janá Albrichtá Syná swoiego z przebránym Rycerstwem koronnym / do ktorych też Litewska/ Ruska/ y Podolska Slachtá przybyłá/ á Tátarowie z łupámi/ y z więźniámi iusz wychodzili do Ordy / rozdzieliwszy się ná dwá vphy wielkie / co gdy vsłyszał Albricht/ ná pirwszy vph przodkiem szedł / á było w nim konnego ludu iák Wapouius pisze piętnaśćie tyśiecy/ ná ktory z wielką śmiáłośćią vderzyli nászy/ y ná głowę Pogánow poráził / y łupy y więźniow odbił.

Ná drugich potym ktorzy pozad szli ciągnął Jan Albricht á niespodziánych bez wieśći gwałtownie obskoczył/ tám kolą / biiąc/ siekąc Pogánow iáko bydło/ ktorych było dziesięć tyśiecy pogromił z swoim Ricerstwem áż do zmordowánia/ iż z káżdego

Jan Albricht 25000. Tátarow poraził.

tę z każdego od pracey pot szedł/ á prawie cále puł oniá będąc ich strawił. W tym też vphie ieden Carz zábity poległ/ á drugi vciekł.

Byłá tá porażká Pogánow nád Rzeką Sauorunem álbo Száfranem gdzie do Bogu wpádá.

Ná zimę záś Tátarowie mśćząc się tey porażki do Podolá wtárgnęli/ ale Lytwá y Podolánie/ tákże Wołyńcy pretko się zebrawszy porázili ich zá Bożą pomocą/ bo przed wielkim śniegiem vciekáć nie mogli/ ták iż ich ná plácu dziewięć tysięcy zostáło/ A w ten czás Jan Albricht dla tey swoiey spráwney w Rycerskich spráwách dzielności (ácz nie był w tey postedniey bitwie/ ktorą Litwá wygráłá) począł być w sławie y w miłości/ ták v Rycerstwá iáko v więźniow/ ktorzy iego męstwo/ mądrość/ y rostropne baczenie wysławiáli. Litwá Tátárow 9000. porázilá.

Tegoż czásu Krol Kázimirz z Báiacetem Tureckim Cárzem przymierze przez Mikołáiá Firleiá postánowił/ ktory był potym Hetmánem Koronnym.

O Woynie y vgodzie miedzy Janem Albrichtem y Włádisłáwem Krolem Czeskim/ Kázimirzowicy rodzonymi Bráty/ á przekinieniu Xiążąt Siewierskich od Wielkiego Xięstwá Litewskiego do Moskiewskiego Xiędzá/ A o śmierci Krolá Kázimirzá.

Rozdział VII.

Mathiaß Krol Węgierski Roku 1490. zburzywszy y opánowawszy Rákuską ziemię/ y Wiedeń głowne Miásto pod Friderikiem Cesárzem wziąwszy/ gdy Nowego Miástá dobywał/ vmárł Apoplexią. Po iego śmierci Pánowie Węgierscy rozdwoili się ná rożne częśći około wybránia Krolá nowego/ bo iedni Janá Albrichtá Krolewicá Polskiego wybráli/ á drudzy záś ktorych więcey było/ Włádisłáwá Brátá iego Krolá Czeskiego pretko przyzwawszy w Budzyniu koronowáli. Co vsłyszawszy Jan Albricht/ wnet zá porádą Oycá Kázimirzá Krolá Polskiego/ y Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ y zá iego nakłádem woyská dwánaście tysięcy z Chorągwiámi koronnymi zebrał/ y wyciągnął z Krákowá Miesiącá Czerwcá do Węgier/ A gdy przyiechał do Pestu/ nálazł Miásto osádzone strzelbą/ tákże brzegi Dunayskie: Potym z porády swoich odciągnąwszy od Pestu/ obegnał Koszyce/ záczym Saris/ Operiaß/ y Sibinow Miástá pobrał/ á Koszyc strzelbą y szturmámi przez cáłą Jesień áż do puł zimy dobywał. A Koszycánom gdy się oblężenie sprzykrzyło posłáli do Krolá Włádisłáwá o rátunek prosząc. Ruszył się tedy do Koszyc Krol Włádisław z woyskiem przećiw Brátu/ ále Węgrowie widząc Albrichtá z Polaki potężnie stoiącego/ ná vgodę táką rzecz przywiedli/ iż Krol Czeski Włádisław miał być Krolem cáłym Węgierskim/ iáko dostátecznie wybrány y koronowány/ á Olbrichtowi postąpił w Sląsku Xięstwo Głogowskie/ Kozuchowskie/ Wrátsławskie/ y insze dzierżáwy ktore trzymáło przed tym Xiążę Zegáńskie/ y zárázem mu w ty páństwá zupełne wwiązánie przez Stárostę Głogowskiego Polaká dano. Ták tedy Jan Albricht Krolewic odciągnął od Koszyc ná Aperiaß/ á Węgrowie się też

Ten Friderik Cesarz był ták waleczny/ iż go Florentini Włoszy ná Rátu mało wáli/ z tym napisem/ Tendimus in latium, będąc z iego nikczemnośći.

Jan Albricht Xięstwá Sląskie wziął z vgody.

Ociec sam Synow wádził.

wie się też roziechали. A gdy zá poradą máło mądrych y roskazánim Oycowskim (ktory go k temu pobudzał y obiecował mu ná pomoc z wielkim woyskiem Polskim / Litewskim / y Tátárskim przybyć) wszytki okoliczne wołości w Węgrzech Albricht burzył / Władisław Krol Brát iego częstymi skárgámi swoich wzbudzony osmnaście tysięcy (iáko Cromer pisze / ále Bielski dwánaście tysięcy kłádzie) pieszych wespoł y iezdnych przećiw Albrichtowi posłał / nád ktorymi Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego przełożył / A Jan Albricht ledwe insz miał w woysku swoim czterzy tysiące żołnierzow / iáko Cromer pisze / á Miechouius lib. 4. fol. 325. tylko dwá tysiącá kłádzie / wszákże namniey z sobą nie trwożąc z wielkości przyciągáiących nieprzyiaciół / nápomniawszy swoich áby mężnie á nie bez pomsty iáko Mężom poćciwym y mocnym przystoi potykáiąc się rączey śmierć sławną podzieli / niżby sromotnie vciekáiący / álbo kryiący się iáko bydło pomordowáć się dopuśćić mieli / wywiodł ich w pole pirwszego dniá Styczniá Miesiącá / roku 1492. á gdy trąby zobu stron znák bitwy dáły /

Bitwá Albrichtowá z wielkim woyskiem Brátá Władisłáwá.

ściełły się obiedwie woyská wręcz / gdzie mężnie sobie poczynáli Zołnierze Albrichtowi / áż pirwszy vph nieprzyiacielski na zad wspárli / ále od wielkości przemagáiącey / wiele Mężow zacnych stráćiwszy vstąpili / potym sam Albricht Krolewic gdy długą chwilę prożno vśiłował bitwę náprawić / á swoich do spráwy przywieść / gdy dwu koniu w zápalczywośći bitwy pod nim zábito / á trzeciemu / ná

Pod Albrichtem trzech koni w bitwie zábito

ktorego się przesiadł / brzuch przebodziono / ledwo ná Aperiasz viechał. Tám dwá Czechowie co się byli po nim vdáli / gdy iusz Słońce záchodziło máło go nie poimáli / bo się był od swoich w ciemney nocy odłączył / á broniąc się Czechom / miecz mu się przepadł ná dwoie / y iusz się nie miał czym bronić / áż mu Krupski mieczá dodał / ktorym on záraz obudwu nieprzyiacioł Czechow poprzebiiał. Polskich Zołnierzow y Litewskich Noc rátowáłá / iż ich wiele vbiegło / tráfił potym Albricht ná insze Vsarze Węgierskie / ktorzy gdy go obskoczyli / począł z nimi rokowáć / A żołnierze iego co też rożno vciekáli / poznawszy go po mowie biegli ieden zá drugim miedzy Węgry wołáiąc / biy zábiy / biy zábiy / dla tego Husárze Węgierscy mnimáiąc by nászych było więcey / nocą omylni vciekli opuśćiwszy Krolewicá Albrichtá / tákże wybáwiony z tych złych dwu toni z swoimi / ktorych było przy nim niewiele / vbieżał ná Aperiasz.

Miecz się przepadł Albrichtowi / iáko Turnussowi gdy się bił z Eneasem.

Krupski Sláchcic.

Męstwo Albrichtowo.

Fortel.

Sámi vciekáli á słowie gonili.

Władisław Krol Węgierski y Czeski vsłyszawszy o tym nie z zwyćięstwá ále z dobrego zdrowia Brátá swego rádował się / á postawszy do niego vczynili táką vgodę / iż Jan Albricht wziął wielki Głogow w Sląsku / Kożuchow / Sprotáwę / Zielona gorę / Swebodzą / skąd sukná Swiebodzińskie / Giurę / Krosno / Scenáwę / Opáwę / Kárnow / Tosko / Bitom / Swietlenice / y Kożlę z Miástámi z Zamkámi / y ze wszytkimi wołośćiámi / ktorych miał ták długo z dziećmi swoimi vżywáć dokądby Krolem nie zostáł. A to miedzy sobą postánowiwszy y pieczęćiámi z obu stron vmocniwszy / Jan Albricht do Krákowá przyiáchał z ktorego nie wyieżdżał áż do śmierći oycowskiey / Bo Krol Kázimirz w Litwie ná ten czás mieszkał stánowiąc z pány Litewskimi iakoby woiennym obyczáiem pod Moskiewskim swoie páństwá odebráć / ktore był od Litwy oderwał. Abowiem skoro Nowogrod wielki opánował / Xiążętá Siewierskie z Wielkich Xiędzow Litewskich od Olgierdá narod wiodąc / do Moskiewskiego Wielkiego Xiędzá Jwaná Wasilewicá przystáli byli / ácz nie bárdzo wielką rzeczą obrázeni / to iest dla tego / iż gdy do Wilná ku Krolowi Kázimirzowi przyiecháli / niktorego czásu niechciano ich do niego ná pokoy wpuśćić / A gdy ieden z nich vpornie się dopierał wniść / Odźwierny mu pálec v nogi drzwiámi przyćisnął / y złamał / zá to áczkolwiek Odźwierny był śćięty / wszákże tym gniew Xiążąt onych nie mogł być vbłagan / bo prosto do Moskiewskiego z Wilná odiáchawszy sámi siebie z Xięstwy

Xiążętá Siewierskie przekinęli się do Moskiewskiego.

swoimi

swoimi iemu się poddáli. A iesli tá przyczyná ich przekinienia byłá / álbo ráczey oná / iż obaczyli być się wzgárdzonymi v Pánow Litewskich / á w nabożeństwie y w obrzędach Kościelnych od nich rożni byli / á z Moskwą się zgadzáli / iednák táką pogodę y tę przyczynę máiąc / o czym dawno przemyslali / to w ten czás vczynili / tá tedy przyczyná woyny byłá Kázimirzowi przeciw Moskiewskiemu / ále więcey będąc zápalony chęcią wywyższenia Albrichtá Syná ná Krolestwo Węgierskie / skoro vsłyszał iż go Włádisław drugi Syn / ná ktorego się o niewdzięczność dobrodzieystw swoich gniewał / poráził / y zgody oney nie lubiąc wziął przymierze z Moskiewskim / á sam woynę Węgierską chciał z Synem odnowić / á zelżywości się Albrichtowey pomścić. Y ruszył się z Wilná chcąc záraz Annie Corce poslubioney Xiążęciu Bogusławowi Szczecinskiemu wesele vczynić / y Rusi Podgorskiey y Podolskiey rátunek dał / Bo w ten czás Mucha niiáki chłopskiego rodu zebrawszy Wołochow / y Rusi Pokuckiey dziesięć tysięcy / Ruś y Podole plundrował / ktorego zá łáską Bożą Mikołay Chodecki Zemełka názwány / Mąż dzielny / y w Rycerskich spráwách biegły / z służebnym ludem Polskim poráził / á ono chłopstwo rozgromił / sam potym Muchá od Ruskiey Slachty v niktorey Ruski ktorą miłował poimán / y do Krákowá przywiedzion / w więzieniu żywota dokonał.

Mucha Wołoszyn drugi Podkowá.

A Krol Kázimirz skoro po Wielkieynocy tegoż Roku 1492. z Wilná do Trokow iáko Cromer pisze iednym dniem przyiechawszy záchorzał / z Trokow potym do Grodná przywiezion / tám mu przypádłá niemoc Czerwona / z ktorey co dáley to był mdleyszy / á gdy go Doctorowie vleczyć nie mogli / Bernádini go leczyli grubym chlebem / y pieczonymi gruszkámi / zá tym począł puchnąć / Y spytał Doctorá swego Jacobá Zaleskiego iesliby iesżcze byłá iáka nádzieiá zdrowia / á gdy mu odpowiedział / iż nie może być żyw / wnet iáko nieustrászony boiownik rzekł / WIEC TEDY VMRZEC : A ták przyiąwszy z nabożeństwem Sácramentá páńskie / Testáment vczynił / á w osobliwym táiemnym záchowániu sto tysięcy złotych czerwonych vkazał / ktore miedzy Syny rozdzielił / á Pánow Litewskich s płáczem prosił áby ná Wielkie Xięstwo Litewskie wzięli sobie Syná iego Alexandrá / ná co przyzwolili / widząc y pámiętáiąc ná ieo porządną spráwę y miłość ku sobie.

Kázimirzowá smiáła odpowiedź gdy miał vmrzeć.

Ácz kolwiek vstáwicznie wálczył / á wżdy 100000 Złotoch czerwonych zostáwił.

Pánow tákże Koronnych żądał / áby Janá Albrichtá drugiego syná iego ná Krolestwo Polskie koronowáli / Włádisławá zás Węgierskiego y Czeskiego Krolá / tákże Janá Albrichtá przyszłego Polskiego Krolá Synow obwiązał / áby Brátá swego młodszego Sigmuntá nie opuszczáli / á dáli mu iáki vdział miedzy páństwy swymi / vmárł we Czwartek ná Zamku Grodzienskim siodmego dniá miesiącá Czerwcá tydzień przed Swiątkámi / iáko Miechouius pisze / á Látopiszec tydzień przed Bożym Wstąpienim kłádzie / odwiezion potym vczciwie do Krákowá przez Pány Litewskie y Koronne / á tám iedennastego dniá Lipcá w Grobie Mármurowym ktory był sam zbudował ná Zamku v S. Stánisławá pochowan z wielką pompą zwykłych Ceremoniy / ktore Krolowa Elżbietá z Synámi / z Biskupámi / y z Pány Koronnymi y Litewskimi obchodziłá.

Testament Kázimirzow.

Pogrzeb Kázimirzá.

Był wzrostu wysokiego strzelistego / długiey á suchey twarzy / łysy ná głowie / mowy sczepietliwey / obyczáiow prostych / myslistwem około zwierzu / y ptástwá wszelkiego náder się báwiący / dla tego w Litwie więcey mieszkiwał / ták iż gdy wielkie podarki z Litwy posłał Synowi Włádisławowi Krolowi Czeskiemu / á Rybnickie ie Xiążę Posłom odiął / Potym widząc zły vczynek / łáski y odpuszczenia v Kázimirzá Krolá prosił / iedno to rzekł / niech tylko Psy wroci / á insze podarki niech sobie trzyma / nie pyszny / trzeźwi / bo Winá / Piwá / y Miodu nie pijał / vtrátny / nie budowny / w káźni się z winnikiem záwżdy chwostał

Vrodá y obyczáie Kázimierzowe.

Ták też właśnie vczynił Wacław Cesarz / gdy mu Zamek ieden zgorzał bo gáty / nie pytał

sie o wiecey/ tylko/ á Piwnicá z pićim czy zostáłá/ bo był náß brát.

chwostał/ pracey/ zimná/ wiátru/ dimu/ vpalenia Słonecznego ćirpliwy/ á we wßytkim Oycu Jágiełowi podobny/ Małżonkę swoię Elżbietę nád obyczay miłował/ oná tákże iego. Potomkow trzynaście wßytkich zostáwił/ ßeść Synow/ á siedm Corek/ ktorych národzenia y małżeństwá widziß od nas porządnie wyrázone.

Synowie.

1. Włádisław Krol Czeski y Węgierski	vrodził się roku	1456.	Miesiącá/ y dniá	1. Márcá. (ká
2. Kazimirz		1458.		3. Pázdzierni.
3. Jan Albricht Krol Polski		1460.		27. Grudniá.
4. Alexander W. X. Lit: y Krol Polski		1461.		5. Pázdzierni:
5. Sigmunt pirwßy Sląskie Xiążę etc.		1467.		1. Styczniá.
6. Friderik Biskup y Cardinał in 7 folijs		1465.		27. Kwietniá.

Krolewny.

1. Jádwigá stárßa		oddány w Małżeństwo	Xiążętom	Jerzemu Báworskiemu.
2. Zophia				Janowi Márgrábi Brandenburskiemu.
3. Elżbietá	Pomárły w dziecinstwie			
4. Elżbietá				
5. Anná				Bogusłáwowi Stolpenskiemu.
6. Bárbárá				Jurkowi Myßyńskiemu.
7. Elżbietá				Friderikowi Legnickiemu.

Znáki ktore się przed śmiercią Kázimirzową okázowáły ná Niebie/ po pełni Grudniá Miesiącá widziano trzy Słońcá ná południe. Potym Cometá przez dwá práwie Miesiącá trwáłá. Krolował Kazimirz lat 45. á wieku swego wykonał ßeśćdziesiąt czterzy látá. Tegoż czássu Włádisław Kázimirzowic Turkow wielkie woyská Bosnę y gránice Węgierskie náieżdżáiące poráził/ y od oblężenia Sałaczyc odpędził.

Trzy Słońcá.

Turcy porażeni.

O Podnieśieniu Alexandrá ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ etc. A Janá Albrichtá ná Krolestwo Polskie Kázimirzowicow/ 1492.

Księgi XXI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Márka Wnuczká Ciwoná Krolá J. M. Retowskiego.

Ziazd Xiążąt Litewskich.

PAnowie Litewscy skoro po śmierći Krolá Kázimirzá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ złożyli Siem w Wilnie/ ná ktory przybyli Wasił/ y Michał Kniáziowie Glinskie/ y Siemion Xiążę Słuckie Olelkowic Michałowic w pięći set koni/ Xiążetá też Holßańskie/ Mściśłáwskie/ y Wagáyło Gedrockie/ Tám záraz spolnymi głosy Alexandrá (ácz też Siemion Olelkowic/ Michałowic Xiążę Słuckie z strony swoich przyiacioł

miał vorz

miał votá ná się) Kázimirzowego Syná czwartego według żądánia y prośby Oycowskiey/ tudzież zá godnością y dzielnością iego/ ktorą po sobie okázował/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie/Zmodzkie y Ruskie wybráli / podnosili go z stárodawno zwykłymi Ceremoniámi ná Zamku Wileńskim S.Stánisłáwá/w Czápke Xiążęcą Perłámi y Kámieńmi drogimi osádzoną / tákże Száty zwykłą / iáka dziś Kurfierstowie Rzescy przy koronáciey Cesárskiey noszą / przybránego. Tám gdy go iuż ná Máiestacie posádzili / á Biskup Wileński Tabor nád nim Błogosłáwieństwo y nápominánie pásterskie według zwyczáiu odpráwił / wystąpił Litawer Chreptowic Wielkiego Xięstwá Márszałek nawyższy / ten mu goły miecz iák był obyczay podawáiąc zá roskazánim wszytkich Pánow Litewskich ty słowá mowił : Weźmi Xiąże naiáśnieysze / ktoregośmy cię zá Xiedzá y wodzá sobie wybráli/ ten miecz/ y przy nim zupełne pánowánie miey nád námi/ á pámiętay iż nád Litwą iesteś przełożony/ co iesli ty sam y sercá ku temu mężne°/ y Rycerskiey dzielności wodzem będziesz / stániec to Xięstwo zá wszystki zosobná Cesárstwá y Krolestwá postronne / tylko ty obiemá rękomá nád námi chciey pánowáć/ w iedney Miecz/ w drugiey łáskę záwżdy nosząc / to iest / złych vczynkow srogością / y spráwiedliwością áby powściągał / á cnotę y spráwy dobrych ludzi dobre/ vczynnością y łáskáwością áby odpłacał / ná ostátek zá wszystkich Stanow tego Wielkiego Xięstwá zezwolenim prosimy cię / áby nie Włoskim/ ktore iest obłudne / áni Czeskim / álbo Niemieckim obyczáiem/ ále prawdziwym Litewskim y Witołdowym przykłádem nas rządził y sądził / czego iesli będziesz przestrzegał/ káżdemu zosobná Krolowi rowny będziesz/ A iesli od tey náuki/ y tego przedsięwzięcia odstąpisz / tedy y sam swoiego / y nászego zginienia ty sam przyczyną będziesz/ á to wyrzekwszy/ goły ktory w ręku trzymał podał mu miecz/ ktory on wziąwszy zá dobrowolne ná Wielkie Xięstwo y Stolec przodkow swoich podniesienie/ Xiążętom y Pánom Litewskim podziękował / ofiáruiąc się im być we wszytkim gotowym według oráciey Litauerowey / ktorą Jodocus Decius w księgach *de Iagielonium familia fol. 48. Waponius &c.* opissáli.

Podnoszenie ná W:X:Lit: Alexándrowo.

Litawer Chrzeptowic Márszałek wielki Litewski / y iego słowá do Alexándrá.

Decius. *Altera manu frameam altera gratiam gestans.*

Podánie Mieczá.

Pánowie też Koronni vczyniwszy pogrzeb Krolowi swoiemu Kazimirzowi / ziecháli się ná Siem do Piotrkowá pod pełnią Miesiącá Augustá / A tám rożne były votá y zdánia około Electiey nowego Królá / bo Pánowie y wszystko Rycerstwo Koronne rozdwoieni ná Syny Kázimirzowe rożno wotowáli/ iedni Janowi Albrichtowi iáko stárszemu / y dla zwycięstwá ktore był otrzymał niedawno nád Tátáry/ życzyli/ drudzy záś iego pychą y przegráną bitwą w Węgrzech obruszeni / ná Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / łágodnieyszymi obyczáiámi y hoynością ozdobionego rádzili / nád to / iż sprzymierzenie y ziednoczenie Litwy z Polską wieczne / ktore był Jágiełło z Witołtem vczynili/ potwierdziłoby się / y byłyby ty dwie Monarchie pod iednego roskázowánim/ gdyby Alexandrá wzięli/ ktorego iuż byli Pánowie Litewscy ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśli/ skądby wielki pożytek Koronie Polskiey przyszedł. Ale inszy záś tego odradzáli/ przywodząc iż Litewscy Pánowie przeciw vgodzie / y spolnym zapisom wystąpili / ponieważ bez porády Koronnych Stanow Polskich Wielkiego Xiedzá wybráli/ dla czego też byłáby rzecz niesłuszna násládowáć ich zdánia w wybieránim Królá sobie. Drugich wielka część ná Sigmuntá się zgadzáłá/ zwłaszczá Zbigniew Arcibiskup Gnieznieński/ Ráphał Járosławski/ Márszałek Koronny/ y Pánowie z Tęczyná/ tákże wszyscy z Herbu Toporow. Xiąże też Mázowieckie Jánusz sądził się ná Krolestwo / iáko ten ktory z stárożytney Fámiliey Krolow Polskich narod wiodł / y przyiechał był ná Siem w tysiącu iezdnych z Brátem Conrádem / co vsłyszawszy Elżbietá Krolowa stára / iż się rzecz ku gwałtowi miáłá / záraz tysiąc y sześć set iezdnych w Krákowie zá swoie

Rożne votá Pánow Koronnych w wybieraniu Królá. Ná Albrichtá.

Ná Alexandrá.

Ná Sigmuntá.

Jánusz Xiąże Mázowieckie.

Moc ná moc.

pieniądze

pieniądze zebrawszy / ná pomoc ich Fridérikowi Biskupowi Krákowskiemu y inszym ktorzy stronę Albrichtowę trzymáli postáłá. Ták tedy gdy moc ná moc przyszłá / á wzięłá gorę stroná Albrichtowá / dwudziestego siodmego dniá Miesiącá Augustá Albricht Kázimirzowic Krolem Polskim wybran y obwolan.

Jan Albricht Krolem wybran.

W Krákowie potym koronowan przez Zbigniewá Olesnickiego Arcibiskupá Gnieznienskiego / ktory rychło po koronáciey z puchliny vmárł. A Friderik Brát Krolewski Biskup Crákowski ná Arcibiskupstwo Gnieznienskie wybrány po nim / ták iż obiedwie Beneficia zá potwierdzenim Alexandrá szostego / Papiezá otrzymał / y od tegoż Papiezá Cardinalstwá pod titułem in septem solijs dostał / roku 1493. wszákże mu Czapki nie postał czerwoney Cárdinalskiey do Crákowá / áż Roku 1495. ná przyczynę Albrichtá Polskiego y Włádisłáwá Czeskiego / y Węgierskiego Krolow Brátow / iák Miechouius fol. 356. pisze / galerum cum non misit ei, &c. podobno áż zá dobrym podárkiem. Przyiecháli potym do Albrichtá posłowie od Wenetow / y od Tureckiego Cesárzá Báiázetá winszuiąc mu szczęsliwego pánowánia ná nowym Krolestwie. Tureccy zás posłowie od Báiázetá przymierza prosili / y wielkie podárki przynieśli / ktorych Krol práwie cáły Rok ná słowie trzymał / y pozwolił potym Turkom przymierza ná trzy látá / ktore z obudwu stron przysięgámi było vtwierdzone.

Friderik Kázimierzowic Arcibiskupem y Biskupem Krákowskim.

Posłowie Tureccy z podárkámi.

Tegoż Roku 1493. Jesień y źimá przez wszytki dni Styczniá y lutego Miesiącow ták ciepłe były zá Słońcem łáskáwie grzeiącym / iż Sády kwitnęły / trawy zimie wielkie były / role się y łąki zieleniały / ptacy drugie / y wtore ptaszątká płodziły się y wylęgáły / potym w Márcu zimno przez 15. dni ták srogie vderzyło / iż ono wszytko poschło / y w niwecz się obrociło.

Jesien y Zimá dziwnie ciepła / á Wiosná zimna.

Tegoż Roku 1493. niemoc Fráncuska (ktora pospolicie Fránca zowa / iáko Miechouius lib. 4. y Bielski piszą) Niewiástá iedná z Odpustu Rzymskiego do Crákowá zá vpominek przyniosłá / ktora niemoc w Polszce iáko osobliwa plagá Boża zá wszeteczeństwem ludzi swowolnych pręcko się rozmogłá. Potym z Węgier Roku 1495. y 1496. ludzie służebni tym wrzodem zárażeni do Polski przychodzili y rozmnożyli ią / á naprzod nász Xiądz miły Cárdinał Friderik credencował.

O woynie Moskiewskiego ná Litwę / y przymierzu z nim / y o małżeństwie Alexandrowym z Corką iego Heleną / o ziezdzie w Lewocy / y poráženiu nászych v Wisniowcá od Tátárow.

Rozdział II.

Egoż Roku 1493. iák Látopiszcze Litewskie y Ruskie świádczą / Jwan Wasilewic wielki Kniąz Moskiewski / máiąc czás y pogodę zá nowego Pánowánia Alexandrowego / ná początku zimy podniosł woynę ná páństwo Litewskie / y wziął Wiázmę / Chlepien / Mieściosk / Luboćiesk / Mszczeńsko / Serpokoch etc. Zamki Ruskie Siewierskie ku Litwie od Olgierdá / y od Witołtá służące / y włości inszych bárdzo wiele w krotkim czásie opánował. Co widząc Alexander y Pánowie Wielkiego Xięstwá Litewskiego iż było trudno z ták możnym nieprzyiacielem

cielem woynę zacząć / zwłasczá zá tym nowym przyiechánim Alexandrowym ná páństwo / wypráwili do niego Posły wielkie / Páná Piotrá Janowicá Białego / y Stánisłáwá Gásztołtá Janowicá Páná Trockiego / Stárostę Zmodzkiego / y Márßałká Litewskiego Dwornego / Wociechá Janowicá / á Pisárzá Hospodárskiego Fiedorá Hrehorowicá dzierżawcę Stokliskiego / ktorzy przyiechawßy do Moskwy ziednáli przymierze wieczne miedzy Alexandrem Wielkim Xiędzem Litewskim y Jwanem Wasilewicem Moskiewskim / y miedzy obiemá páństwy / tákże potomkámi ich / ná co przysięgę od Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego wzięli / wßákże Nowogrod wielki / Wiązmá / y inße wyżßey miánowáne Zamki od Litwy oderwáne przy Moskiewskim zostáły / tylko nieco Kupcow Smoleńskich ná tych Zamkách pobránych wolno odpuścił.

Posłowie do Moskwy Litewscy.

Zá tymże przymierzym ciß Posłowie zmowili w Małżeństwo zá Alexándrá Corkę Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego / Helenę imieniem z Anny Kniekniey Małżonki iego / z Corki Tomaßá Páleologá Pelepomskiego / Despotá vrodzoną / ktorey Siostrá druga byłá zá Woiewodą Wołoskim Stephanem walecznym.

Helená Moskiewká.

Roku 1494. gdy się to w Litwie działo / ziecháli się potym do Lewocy Miástá w Spiskiey ziemi Krolowie Brácia / Władisław Czeski y Węgierski / Jan Olbrácht Polski z Brácią swoią Sigmuntem y Friderikiem Cárdinałem. Był też Siestrzeniec ich Friderik Márgrábiá Brándenburski z Pány Rádnymi Węgierskimi y Polskimi / rádząc iákoby się mogli wßyscy spolną ręką pomścić okrutney śmierci Stryiá swego Władisłáwá Królá Węgierskiego nád Turki / y puścili głos iż nic nie postánowili / áczkolwiek mieli w głowie káżdy swoy vmysł / ále go nie obiáwiáli.

Máło to fortel ná Turká.

Wiedział to dobrze Turecki Cesarz / z tey przyczyny wielki Poseł iego przyiechał do Cráková tegoż Roku / chcąc potwierdzić przymierze / A stał gospodą w Xiążęcey Kámienicy / á Wielbłądy ktorych wiele było w rynku pod Ratußem karmili / przeto stárzy ludzie w ten czás / ktorzy pámiętáli kazánie Kapistránowo / wspomináli ie / ktory powiádał iż we czterdzieści lat ieśli się nie polepßycie / Turcy v was swe Wielbłądy środ rynku postáwią / tákże się ostáło áczkolwiek nie sam ále Poseł iego.

Proroctwo Cápistránowo / ieśli nieczarno tedy biało.

Tegoż też czásu plagá przyßłá wielka przez ogień / ábowiem się zápaliło od Piekárzow podle nowey brony w Niedzielę Miesiącá Czerwcá / y wßytko wygorzáło cokolwiek było domow od nowey Brony áż do Swieckiey kromia rynku / y z tymi Bronámi / S. Mikołáiá / S Floriáná / Słáwkowska etc. S. też Márká Kościoł z Klasztorem / y ze wßytkimi wieżámi ktore były w murze / tákież dzwonnicá y dzwony S. Sczepáná / y z Plebánią zgorzáły / A Turcy ná Wielbłądy vłożywßy swoie rzeczy / y wziąwßy odpußczenie v Królá iecháli precz.

Krákow pogorzał.

Mieszczánie Krákowscy wkłádáli tę plagę ogniową ná Zydy / dla tego ich Krol wygnał do Kázimirzá / gdzie było záłożone Collegium / od Kázimirzá wielkiego.

Zydowie do Kázimirzá wygnáni.

Tegoż Roku ná schodzie Wrześniá Miesiącá / Tátárowie Prekopscy do Podola y ná Wołyń wtárgnęli / czego záraz dowiedziawßy się Krol Albricht Dwor swoy przeciw im posłał / á gdy się Dworzánie złączyli z służebnymi ktorych ná ten czás máło było / ná Tátary pod Wiśniowcem Xiążąt Wiśniewieckich Zameczkiem vderzyli / ále od Pogan prętko ogárnieni / y strzáłámi prawie zátłumieni y porażeni są / gdzie wiele mężow zacnych poległo / miedzy ktorymi zacnieyßy byli Henrik Kámieniecki / y Dersław Głowinski. W ten czás dwoie dziwy w Krákowie były / bo iedná Niewiástá ná vlicy S. Duchá dzieciątko martwe vrodziłá / ná ktorego grzbiecie Wąż żywy wpił się był / gryząc / kąsáiąc y trawiąc ciáło dziecięce.

Náßy porażeni od Tátárow.

Cudá srogie w Krákowie.

dźiecięce. Druga Niewiastą ná Przedmieśćiu Crákowskim w czarney Wśi tegoż czásu dźiw drugi vrodźiłá / Dziecię ktore miáło szyię y vszy iáko Záiąc / á iedno wielkie Jelito wszytek brzuch zástániáiące/ rozdźiewiwszy gębę dychało / O tym też Cromer lib. 30. fol. 644 *primæ editionis, secundæ uero* 430. *Miechouius, Bielscius, &c.*

Płockie Xięstwo do Korony.

Ná drugi Rok potym / to iest 1495. Janusz Płockie Xiążę bez żonáty vmárł/ po ktorym Xięstwo Płockie w Mázowszu do Korony ná Albrichtá Królá spadkiem przypádło.

O prziniesieniu Heleny Xię, żny Moskiewskiey do Wilna w Małżeństwo Alexandrowi/ á wypráwie iego prożney do Woloch.

Rozdźiał III.

Posłowie po Helenę.

Otym w Roku od národzenia Christusá Páná 1495 Kniąż Wielki Alexander / posłał do Moskwy po Małżonkę Xiężnę Helenę Pány Rádne swoie / to iest / Páná Wilenskiego Namiestniká Grodźienskiego / Kniáźiá Alexandrá Juriewicá/ á Páná Trockiego Namiestniká Połockiego / Páná Janá Jurgewicá Zabrzeźieńskiego/A Namiestniká Brásławskiego / Páná Juriá Zienowicá / przy nich Pisárzá swego dźierżawcę Stoklískiego / Fiedorá Hrehorowicá / ktorzy Xiężnę Helenę przynieśli do Litwy. A Ociec iey Kniąż Jwan Wasilewic Moskiewski posłał z nią Posły: Naprzod Kniáźiá Siemioná Kopáłoskiego / Michałá Rusałkę / Jwaná Skuratowá/ y Pisárzá swego Jwáná Kuleszyná / A przynieśli ią w tymże roku wyższey pomienionym do Wilná przed Zapusty Rzymskimi dwie niedźieli. A Kniąż Wielki Alexander ze wszytkimi Pány Rádnymi y ze wszytkim Dworem swym y z wielą zebránia ludźi/ podkał ią wyiáchawszy z Gor Wilenskich / y społem wiecháli w Zamek Wilenski/ tám przez kilká niedźiel byli Posłowie Moskiewscy / A potym z wielką tcią y z wielkimi dáry odpuszczono ich do Moskwy.

Posłowie Moskiewscy z Heleną.

Krolowa z Synem y z Corkámi do Wilná.

Tegoż Látá po Wielkieynocy Mátká Kniáźiá Alexandrá Elżbietá / z Synem Friderikiem/ ktory był Cárdinałem / y z dwiemá Corkámi Krolewnámi Bárbarą y Elżbietą przyiecháli do Alexandrá do Wilná / ktory z wielką rádośćią Mátkę/Brátá y Siostry przyiął/ gdźie czás niemáły w Wilnie mieszkáli / A potym z wielką czćią y z wielkimi dáry odpuśćił ich do Polski.

Teyże Jeśieni Krol Polski Jan Albricht posłał do Brátá swego Kniáźiá Wielkiego Litewskiego Alexandrá/ prosząc go / áby Siem z nim vczynił w Parczowie/ Ale iż Alexander z Xiężną Heleną/ y ze wszytkimi Pány Rádámi Litewskimi ieźdźił w obiazd po Zamkách vkráynych Ruskich / y był w Smolensku / w Połocku/ w Witebsku/ w Horszey etc. z tych przyczyn ták rychło ziazd w Parczowie być nie mogł/ Wszákże w Roku 1496. iáchał Alexander do Brześćiá z Pány Litewskimi / á Krol Albricht z Brátem Signiuntem do Lubliná / á potym tedyż ze wszytkimi Pány swymi Koronnymi/ y Litewskimi ziecháli się ná Siem do Parczowá / gdźie táiemnie krom Pánow Rad Koronnych y Litewskich nárádźiwszy się/ iáko y w Lewocy z Władisłáwem Krolem Węgierskim y Czeskim przed tym vczynił/ rozieckáli się precz / że o tym żaden człowiek nie wiedźiał po co się zieżdżáli.

Tá wszystká rádá byłá áby Wojewodę Wołoskiego Stepháná wygnáli / á Sigmuntá brátá ná iego mieysce posádźili.

O Woynie

O Woynie Albrichtá Królá y Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego przeciw Turkom postánowioney / á wypráwie ich do Wołoch / y o dobywániu prożnym Szocáwy w Wołoszech / á o poráženiu Polakow ná Bukowinie.

Rozdział IIII.

Jan Albricht Krol Polski według ziazdu y zmowy w Lewocy / z Władisławem Brátem Krolem Czeskim / y Węgierskim / y z drugim Brátem Alexandrem Wielkim Xiedzem Litewskim w Parczowie rádę táiemną zámknąwszy / gotowáł się ná woynę przeciw Turkom nieprzyiacielom strásznym wszytkiego Chrześciáństwá / álbo dla nábycia sławy / álbo dla pomszczenia śmierci Władisławá Jágiełowicá Stryiá swego Krolá Węgierskiego y Polskiego / v Wárny od Turkow zábitego / y áczkolwiek się tey chytrey á táiemney ze wszytkimi Bráty zmowy pospolicie domyslano / y ták wszyscy wierzyli / iż myslił Albricht Krol Wołoską ziemię ná Sigmuntá Brátá opánowáć / oszukawszy Stephaná Woiewodę Wołoskiego fortelem zmysloney wypráwy przez Wołoską ziemię przeciw Turkom ciągnąć / iákoż ták było / ále się mu nie powiodło / bo Cromerus k temu wiedzie y Látopiszce Litewskie ták świádczą / iż Albricht ciągnął ná Stephaná.

Kto pod kim doł kopa sam weń wpadnie / á to wszystko byłá rádá przewrotna Callimáchá Włochá.

Ná te tedy woynę Alexandrá wielkiego Xiedzá Litewskiego / y Janá Tiefeniusá Mistrzá Pruskiego / tákże Conrádá Xiążę Mázowieckie / y Sigmuntá Brátá według spissánia spolnego / y sprzymierzenia powinnego / námowił y przywiodł / Slachcie też wszytkiey Koronney / y Prussom / Pomorzánom / y Slęzakom miesiącá Máiá do Lwowá pospolitym ruszenim kazał się ziácháć / nád to zá pieniądze służebnych żołnierzow wielkość zgromádził / tákże do Woiewody Wołoskiego posłał / nápominaiąc go y prosząc / áby się z nim ná Turki zgotował / obiecuiąc mu pod Turki Białogrod y Kilią odiskáć.

Wielkie zebránie woysk.

Ruszył się tedy Krol Albricht z Sigmuntem Brátem / y z ludem służebnym / á v Przemyslá woyská czekáiąc / kilko dni leżał / tám go Kresław z Kurozwąk Kánclerz y Biskup Kuiáwski náznáczony / swoim y Friderikiá Kárdinałá imieniem od tey woyny pięknymi á słusznymi przyczynámi odwodził / ále Krol złáiawszy go srogo kazał mu idź precz mowiąc / iż Xiędzu Mszey nie woyny pátrząć przystoi / w ktorey y koszulę swoię iesliby iego przedsięwzięcie wiedziáłá spalić się przyrzekł.

Alexander też wielki Xiądz Litewski w táiemnicy ná Seymie Párcowskim z Brátem był postánowił / iż miał ciągnąć z Litwą do Wołoch przez Brásław y Sorokę. A ták Alexander z drugiey strony ruszył Litwę / Zmodź / Russaki / Wołyń y Podlászány / á gdy ku rzece Bohu przyciągnął / Pánowie Litewscy pytáli go gdzieby szedł / gdyż z nimi o tym nie rádził / á Alexander prosił Pánow áby mu zá złe nie mieli / że im tey táiemnice otworzyć nie może / dawáiąc im tę przyczynę / iáko Albricht Polakom / gdyby y koszulá moiá o tym wiedziec miáłá / pewniebych ią spalił / gdyż te rzeczy muszą być w táiemnicy chowáne com z Brátem swym Krolem Polskim postánowił / skąd się okázuie iż się to wszytko sciągáło ná Ste-

phaná nieboraká. Tym bedac Pánowie bárdzo obruszeni od Alexandrá/ powiedzieli mu ná to/ ponieważeś ty przed námi ráde swa zátáił przedsiewziecia swego/ my z toba dáley nie poydziemy/ y woiowáć nie bedziemy. Dla tego Alexánder nie mogac iuż vmowie swey ktora vczynił z Krolem Olbráchtem dosyć vczynić/ Gdyż Pánowie Rádá y wszystko Rycerstwo Litewskie nie chcieli z nim iść/ odpráwił ná pomoc Albrichtowi Márszałká swego Námiestniká Lidzkiego/ Páná Stánisławá Piotrowicá Kiszke/ á Kniaziá Siemioná Iwánowicá/ á z nimi kilká tysiac Xiażat/ Paniat/ y Dworzan ludu przebránego/ á sam kazał budowáć Brásław Zamek ktory był pierwey spalon od Woiewody Wołoskiego.

Stánisław Piotrowic Kiszká Hetman do Wołoch.

A Posłowie ktorzy do Wołoch byli posłáni/ powiedzieli Krolowi/ iż Stephan Woiewodá ná te wypráwe przeciw Turkom wszytkiego Chrześciáństwá/ y swemu gwałtownemu nieprzyiacielowi bárdzo rad przyzwolił/ obiecuiac Krolowi stácie ná woysko iego/ y sam sie z swoimi Wołochy y z Cakłámi do niego przyłaczyć/ tylko áby Krol pierwey do nadolney ziemie pod Białogrod/ y pod Kilia swoia moca przyciagnał. Ale Wegierscy Pánowie widzac iż Wołoska ziemiá z obrony y opieki ich miáłá wyniść zá ta woyna/ wnet Stephaná Woiewode przez listy y posły swoie nápominális/ ábysie ostrzegał/ gdyż Krol Polski to woysko nie ná Turki ále przeciw iemu sámemu wiedzie/ áby iego wygnawszy Brátá Sigmuntá Wołoskim Hospodárem postánowił. Zá tych tedy Pánow Wegierskich przestrzeżenim/ Stephan Woiewodá poczał pilniey przepátrowáć przez spiegi coby Krol chciał poczynáć.

Nic nie iest táiemnego coby sie nie wyiáwiło.

A Krol zszykowawszy woyská Koronne v Lwowá ostátniego dniá Czerwcá Miesiacá ciagnał prosto do Wołoch/ gdzie sie złe znáki przyszłey porażki nászych iáwnie okázowáły/ bo Srobski Ziemiánin ktoremu sie kázitá głowá we Lwowie wołał/ iż nászy ná swe złe ida/ pod Krolem też sámym gdy iechał przez máły potoczek Koń żywotny bieluchny ná wybor vrodziwy padł y vtonał w troszе wody/ w ktorym sie Krol nawiecey kochał/ pod Námiotámi záś grom zábił iednego Slachcicá y Koni dwánaście/ Káplan tákże gdy miał Msza/ nieopátrznie zwálił Ciáło Boże z Ołtarzá/ ktore aż sam Krol iáko Wapowius/ Bielski/ y Miechowius pisza/ obaczywszy vkazał.

Proroctwo Srobskiego szalonego.

Złe znáki.

Grom.

A Stephan Woiewodá Wołoski máiac ná Albrichtowo przedsiewziecie ku czemuby sie sciagáło pilne oko/ iáko skoro obaczył iż nie ku Kámieńcowi gdzie byłá bliższa y prościeysza droga do Kiliey y Białogrodu Zamkow Tureckich/ ále ná Pokucie ciagnie/ poczał tym wiecey być ostrożnieyszym/ y posłał trzech zacnych Pánow Wołoskich do Krolá/ dowiáduiac sie/ iesliby przyiacielskim álbo nieprzyiacielskim obyczáiem ciagnał do Wołoch/ co iesliby ná Turki chciał woyne wieść/ tedy to mogł dosyć prościeysza droga vczynić/ y do gránic Tureckich przyść/ obiecuiac woyskom iego Polskim y Litewskim żywności dodáwáć/ y sam z swoim ludem záraz ku pomocy przybyć/ gdyby sie iedno ná Tureckich gránicách położył/ A iesliby chciał Krol przeciw iemu woyne niewinnie podnieść/ tedy sie chce o to stáráć/ iż bedzie Krol żałował że kiedy ná Stephaná mieczá dobywał.

Ostrożność/ y szczerość Stefanowá/ y záraзem odpowiedź.

Tym poselstwem hárdym Krol bedac obruszony/ posłow onych nád práwo ludzkie poimawszy do Lwowá pod straża odesłał/ á sam nie czekáiac woysk Litewskich/ áni Prussow/ áni Mázurow/ wciagnał nieprzyiacielskim obyczáiem do Wołoch/ gdzie Soczáwe stołeczny Zamek ze czterzech stron obegnał/ y mocno strzelba mury tłukac dobywał/ spodziewáiac sie/ iż Wołoszy oprzykrzywszy sobie srogie y Tyráńskie pánowánie Stephánowo/ do niego mieli przystáć/ ále go to omyliło/ bo áczkolwiek ośmidziesiat tysiecy ludu Rycerskiego Koronnego było/ krom Woźnic/ kuchárzow/ y inszych zászkodnych ludzi/ ktorych o czterdzieści tysiecy było/ bo y Wozow

Dla zgwałcenia Posłow Ruskie ziemie od Połowcow/ táko masz wyższey Liflanty od Polakow/ y Moskwy etc. vpádły.

Y tu był niewinien Stephan.

Liczbá woyská Koronnego.

piczowánych

pieczowánych trzydzieśći tyśięcy w obozie było / wszakże Wołoszy meżnie się bronili / á gdzie nászy dziurę we dnie wybili / to oni w nocy gnojem drzewem y kámieniámi zátárásowáli. Ták gdy nászy długo około Soczáwy czás trawili / Stephan zebrał thez był woysko z swoich Wołochow / z Turkow / z Multanow / y Czakłow / z ktorym ludem ácz iáwnie polá nie stáwił / wszákże nászych vstáwicznie z kątow trapił / zwłaszczá w nieporządnym pieczowániu bito ich wszędzie / imano / mordowano / dla czego Slachtá wołáłá áby ich Krol do domow puśćił / widząc iż im zewsząd wszelka nędzá dogrzewáłá / Nád to áni Litwá / áni Mázurowie nie przyszli ná pomoc. Mistrz też Pruski Tifienius chory we Lwowie leżał / y tam vmárł / A Stephan wszytki drogi kazał pozárębowáć / y osśádźić / áby nászym áni żywność / áni pomoc przybyć nie mogłá. Polacy też nieopátrzni w swey zwykłey bespieczności byli / iż sobie drog ktorymi przyszli nie obwárowáli / A w tym Posłowie przyiácháli od Władisłáwá Krolá Węgierskiego y Czeskiego / do Brátá Krolá Albrichtá / prosząc áby miłośćiwie z Woiewodą Wołoskim Stephanem postępował / áby się on z rospáczy do Turkow o pomoc nie vdał / przyzwolił tedy Krol Albricht snádnie ná vgodę / gdy sam y febrą záchorował / y szkodę niespodziáną w swoim woysku zá złą spráwą obaczył / ále gdy się w condiciách około spolnego pokoiu zgodźić niemogli / stánie doczesne postánowili / w ktorymby około vtwierdzenia pokoiu tráctowáli / ták tedy od oblężenia Soczáwy nászy odciągnęli / Krol też posłał do Alexandrá Brátá Wielkiego Xiędzá Litewskiego v Brásłáwiá leżącego / áby iuż z woyskiem Litewskim dáley się nie trudźił / Potym wyciągnienie y wrocenie z Wołoch do Polski ná pewny dzień w woysku wywołano / y náznáczono.

Otoż wam Wołochy.

Mistrz Pruski we Lwowie vmárł.

Wygráliśćie obadwá.

A Stephan Woiewodá Wołoski skoro wyrozumiał iż Polacy inszą drogą nie tą ktorą przyszli názad do Polski wyciągáć chcieli (álbo iż prościeysza one drogę być rozumieli / álbo iż tám tego kráiu ieszcze byli nie spustoszyli / zá czymby woysko snádniey żywnośći dostawáło) nápominał Krolá przez posły iżby tą drogą ktorą przyciągnął záśię się názad wroćił / powiádáiąc támte drogę ktorą vmyślił ná lewą stronę wyciągáć / być nie ták iáko pirwsza szeroka / ále lássow gęstośćią / gor wysokich przykrośćią / y wąwozow ciásnośćią záległą y záwálona / dla czego trzebá się obáwiáć / áby ludzie Wołoscy srodzy / okrutni / y nievsmierzoni / ktorych trudno miał Woiewodá w posłuszeństwie zátrzymáć / ile rozdrażnionych / w onych ciásnośćiách czego się przećiw Polakom wetuiąc szkod swoich nie kuśili. Ale temu nápominániu Polacy wiáry nie dáli / mowiąc iż ná to Stephan zdraycá chytro záchodzi / áby mu y iego poddánym támty kráie niespustoszone á w cále od nas zostáły / szli tedy gdzie kto chćiał bez spráwy / y bez rządu / łupiąc / drapieżąc co się im nawinęło / A ták zá czwartym stánowiskiem przyciągnęli do Bukowiny / ktory lás iest Bukowy bárdzo gęsty / ná dwie mili szeroki drogę wąwozystą / gorzystą / y dla skał kámienistych bárdzo ciásną máiąc / przez ten Lás nieszczęsny kazał Krol Polakom wielkim z záskodnymi wozámi naprzod ciągnąć / y przeiecháli go bez żadney szkody. A Miechouius y Bielski piszą / iż Krol z WielgoPolany záraz naprzod iáchał / ále sam Krol iák Cromer świádczy / drugiego dniá zá nimi (postáwszy naprzod dźiáłá y wozy) wyiechał tylko z Dworem swoim / zá Krolem potym máłey Polski Slachtá / y Ruska bez spráwy / bez szyku / bez zbroie goli iáko w domu bespiecznie się wlekli / ná ostátku záś żołnierze iácháli. A Bielski pisze iż dźiáłá we srodku nád obyczay ku własney szkodźie puśćili. A iuż były wozy Krolewskie / y insze ciężáry rystunkow woiennych w puł lássá przyszły / gdy oto Wołochowie chłopstwo piesze ze wszystkich stron wyrwawszy się zdrádliwie / y z iáskiń leśnych ná oboz Krolewski vderzyli / nászych sieką / kolą / morduią / Ocide / Ocide / krzyczą / wozy rozbijáią / rozmiátáią / łupią /

Y tu wielka szczerość Stephanowá / gdy sam przestrzegał

Co zá zdraycá iż swego broni.

Nászy przez Bukowinę.

Co głupstwo wielkie bo gdyby się byli chćieli strzelbą bronić ile w ciásnośći / tedyby się sámiż pobili naprzod.

Ocide po Wo-

> Iosku zábiy z Tá-cinskiego occide.

tánią / lupią / á nád to drzewá wielkie ktore byli vmyslnie spodcináli / snádnie obaláią / drogi záwaláią / áby ostátnie vphy nászych dáley postąpić / áni się przednieysze ná rátunek swoim wrocić nie mogły / wnet też bez mieszkánia sam Stephan Woiewodá niespodziány z wielkimi y potężnymi vfámi iezdnych / y pieszych przybył / ácz niktorzy piszą / zwłasczá Ruski Látopiszec / iż się kazał ná sániách wieść / bo ná Podágrę chorował / ták z wielkim okrzykiem ná ostátni vfiec nászych z tyłu y z bokow vderzył / zámieszáli się nászy rzeczą niespodzianą strwożeni / iednák się káżdy mężnie bronił / ále bez woiennych znákow / y bez sprawy wszytko się działo / á ieden drugiego niemogł głossu słyszeć / przed hukiem / krzykiem / koni rżánim / drzew obalánim / y łomotem / broni / y zbroy dźwiękiem /

> Wołoszy nászych biją iáko Wilkow w sieci.

> Echo ná Bukowinie.

ktory tym głośniey po lásách szerokich strászliwie Echo roznosił / ná ostátek gdy iusz nászym Wołoszy dogrzewáli / wrocili się do obozu swego od ktorego byli nie dáleko odiecháli / ále y tám otoczeni iusz zwątpiwszy w obronie y w zdrowiu tylko z Niebá drżąc y nárzekáiąc pomocy żądáli / drudzy się do Częstochowey / drudzy do świętego Krzyżá / drudzy do S. Jakobá grobu obiecowáli / Ale ich Wołochowie ná Odpusty puścić niechcieli / á tym więcey zewsząd ich bili / Aż Krol Dworu swego Rycerstwo przebráne ná rátunek im posłał / ktorzy prętko z Lásá wyiechawszy Trąb / y Bębnow dźwiękiem / y zbroie świetnością / nieprzyiaciół ná się obrocili / stoczyli bitwę znowu / á w tym czásie oni co byli obleżeni w obozie / porzuciwszy wozy / zbroie / y insze zásskodne ciężary gdzie kto mogł vciekáli / tákże przez Lás do pirwszego wálnego vphu przyszli / do ktorego iusz był y Krol przybył / Wołochowie też niestrzymawszy bitwy Dworowi Krolewskiemu pierzchnęli / á Dworzánie się z zwycięstwem przez lás do Królá wrocili.

> Znowu bitwá nászych z Wołochy.

> Dwor Krolewski plác otrzymał.

Drugiego dniá Krol ná tymże mieyscu ze wszystkim woyskiem obozem stał / czekáiąc iesliby kto z swoich w lesie się zátáił / álbo zábłądził / ále bárdzo wiele Slächty Polskiey / y Ruskiey zginęło / częścią pobitych / częścią poimánych. Y dziś iesscze ná tym mieyscu widziałem sam Mogiłę bárdzo wielką y kości sprochniałe / Roku 1574. A Stephan Woiewodá więcey niż Pogáńskiey srogości vżywáiąc / wszytkich ktorzykolwiek w moc iego przyszli / przed oblicznością swoią pobić kazał / á ktorych Turcy álbo Tátarowie poimáli / tych w niewolą zágnáli / z tych był zacnieyszy Mikołay Grábiá z Tęczyná Woiewodá Ruski / y Gábriel drugi Tęczyński / z Morawice Dziedzic / y Auenius Herbort mężnie się broniąc zábići / á Jánusz Zbigniewá z tegoż Tęczyná Grábie / Podkomorzego Krákowskiego / y Stárosty Málborskiego (ktorego Látopiszec Márszałkiem wielkim zowie) Syn do Turek był záwiedziony / ále potym z Turek vciekł / y przyszedł do Oyczyzny / iáko Miechouius lib. 4. pisze. Piotr tákże Prochnicki / iák Cromer świádczy / y inszych wiele z Turek / y z Tátar povciekáli. A o Synu Odrowążá Woiewody Ruskiego wątpiono / osmnastego potym Roku y ten się wrocił / á od Mátki wdzięcznie przyięty / y do máiętności Oyczystych przypuszczony był / ále powiádano / iż nie był Odrowązowym Synem / ále iego poddány / wszákże się tym być twierdząc zá Syná vszedł / wiek swoy wszytek potym w pijáństwie y ná zbytkách iáko wyrodek strawił.

> Morderstwo nád więzniámi

> Zacni Pánowie Polszcy pobici.

> 18. roku Odrowąż się z Turek wrocił.

Potym nászy po szkodzie mędrszy porządnym szykiem ruszywszy się od Bukowiny ciągnęli / wszákże ich Wołoszy zewsząd trapić nie przestawáli / á gdy iedney nocy był wielki wiátr / zápalili trawę suchą nie dáleko od obozu / ták ogień gwałtownym wiátrem wzniecony / czym dáley tym się więcey do obozow przybliżał / y pewnieby był nászym iáką wielką szkodę vczynił / by byli prętko kos nie porwáli / á trawy w koło nie posiekli / y vprzątnęli. Mázurow w ten czás sześć set od Xiążęciá Conrádá z Krzyżáckim vphcem inszą drogą według

> Dawno po szkodzie Polak mądr.

> Tegoż fortelu Moskwá ná Turki vżyłá / gdy do Astráchani ciągnęli.

zmowy y powinnośći ná pomoc Krolowi do Wołoch ciągneli/ przećiw ktorym Stephan Woiewodá trzy tyśiące przebránego Rycerſtwá posłał/ vderzyli ná nich v Sepnicz Wołoßy/ Mázurowie też ácz nierowną widzieli/ dosyć ſie męźnie bronili / ále od wielkośći przemożeni / ná głowę zbići ná plácu polegli / ktorą bitwą ßczęſliwą Stephan podnieſiony/ brzegi Prutu Rzeki ze wßytkim woyſkiem swoim záſiadł / áby nąßym prześćia zábronił / tám gdy náßy przyciągneli ſtoczywßy bitwę bili ſię zobu ſtron wßytką mocą / gdzie dzielnośćią Polſką Wołoßy wſpárći / y wielką porażką odpędzeni w láſy zwykłe vciekáli / á potym ſię wiecey ná Polaki nie kuśili / tám Krol choruiąc v Czarnowicz trzy dni obozem leżał / á náßy wßerz y wzdłuż wkoło burzyli / á w tym wieść przyßłá/ iż wielkie woyſká nieprzyiaciol przychodzą / á iż Krol opuśćiwßy woyſko potáiemnie chce viáchać/ tá wieść ktorey prętko vwierzyli ták wßytkich ſtrwożyłá/ zwłaßczá Wielgopoł any/ iż naprzod poczęli w tłomoki vkłádáć / á ná konie ich przywiezowáć / *turpem fugam* iák Cromer piße *parantes* / chcąc ſromotnie porzućiwßy wozy y inße ſprzęty vciekáć. Czego dowiedziawßy ſię Krol áczkolwiek chory / y zemdlony/ muśiał ſię woyſku vkázowáć/ á Sigmuntá Brátá do Pánow posłał/ áby ty wieśći vſkromił/ á vmysły chćiwe vciekáiących potwierdził/ co vczynił pilnie Sigmunt z zápalonymi pochodniámi / y lanymi świecámi koło woyſká przez cáłą onę noc iezdząc/ wßytkich kogo potkał ćießąc / y do Namiotow pánięcych wchodząc / tákże ſię oná trwogá vćißyłá.

Mázurowie męźnie ſię bijąc od Wołochow zbići.

Ieſt tá Rzeká Prut troche wietßa niż Nie wiąża w Zmodzi/ iákom iam widział / ále lgnąca.

Cromer łáćinie folguiąc kłádzie v Zernowicz.

Wielgopoláuie ſtrwożeni.

Trwogá wwoy ſku Polſkim.

Sigmunt trwo gę vśmierzył.

Názáiutrz gdy ſię iuż chćiał Krol z obozu rußyć przyciągnęło kilko tyśięcy iezdnego Rycerſtwá Litewſkiego od Alexandrá Wielkiego Kſiążą przysłani/ *Regemq; & exercitum omnem ſpe meliore* / iáko Cromer piße / *impleuerunt*, á Krolowi y wßyſtkiemu woyſku Polſkiemu lepßey nádzieie y sercá dodáli. Látopißec Litewſki kłádzie przyczynę w ktorey Cromer wątpi/ iż Litwá nád ktorymi był przełożony Stániſław Piotrowic Kißká / y Kniáż Siemion Oſiemiączic dla tego ná rátunek do Bukowiny omießkáli/ bo ſkoro Dnieſtr przebyli / potkáło ich woyſko Wołoſkie/ iáko y Mázurow/ co ku rzeczy / z ktorymi Litwá wielką bitwę zwiodłá / y ná głowę Wołochow zá pomocą Bożą porázili / czego Kroniki Polſkie zámilczáły. Piße záś Cromer : *Petiuerunt à Rege Lituani, &c.* Prośiło Krolá Litewſkie Rycerſtwo/ áby ich sámych puśćił w Wołoſką ziemię burzyć / ále im tego zábronił/ chorym ſię zdrowim wymawiáiąc / dla ktorego ſię opátrzenia do Polſki ſpießył. A w Sniátyniu woyſko rozpuśćił / A Litwá názad pociągneli do Brásławia/ y zá Brásławiem we dwunastu milách porázili kilká ſet Tátárow/ iáko Látopißec świádczy/ á potym odiácháli do Litwy.

Litwá Wołochow porázilá/ onych co Mázurow pobili.

Litwá ſię ochotnie chćiáłá Polſkiey porázki mśćić ácz w mále.

Litwá Tátárow porázilá.

A Krol Albricht przyiáchawßy do Crákowá z Wołoch po oney porażce ſromotney / iákoby co dobrego ſpráwił / kołácie / bieſiády / táńce ſtroiąc był weſoł/ powiádáią iż raz w nocy tylko ſámotrzeć po Mieśćie ceklował/ á gdy piiány ná piiáńcow tráfił/ powádził ſię z nimi/ támże go ràniono/ z ktorey rány długo chorował / práwie go był Bog tym ßfánkiem ſromotnym ſkarał/ gdy godnośći y vrzędu swoiego zábaczył/ wßákże nic pożytecznego nie poſtánowił/ niedbáiąc ná zelżywość podiętą w Wołoßech / áni pomniąc iák ſrogiego y śmiáłego nieprzyiaciela Stephaná ná ſię pobudził/ ſkąd potym wielkie ßkody / y ćießkie ſmutki Polakom y Ruſſakom vrosły. Tę porażkę Polakow ná Bukowinie Miechouius lib.4. fol. 352. cap. 75. y Bielſki tákże Wapowſki zdrádzie Stephanowey przyczytáią/ ále Cromer lib 30. fol. 649. *primæ, ſecundæ uero editionis fol.* 434. Herbortus lib. 18. ſol. 341. tákże Látopißce wiecey nieſpráwie náßych przypiſuią/ á iż chćiał wygnáć Stephaná Albricht Krol według táiemney oney z Bráty vgody. Wiele ſmutku y żáłośći ſpołu wßytkim w Polßce tá wypráwá nierządna á nieſpráwna ná ten czás przynioſłá / słyßąc o cnych á zacnych Pániech tákież Rycerzach/

Roſpuſtość Albrichtowá.

iedny być

iedny być w Turcech/ drugie w Tatarzech/ w Aziey/ w Kapadociey/ y za Morzem/ ktorzy swą krwią y więzienim zdrowie Krolewskie odkupili/ wiele ich co ten vpadek wkładali na Philippa Kallimacha/ ktorego rady Krol Albricht więcey słuchał niżli swoich obywatelow/ a pospolicie na to przychodzi takim ktorzy Cudzoziemcom więcey wierzą/ y na nie przekładaią sprawy wszelakie niż na swoie/ ktorzy zawżdy lepsze doświadczenie/ takież sprawy położenia/ y obyczaie swego nieprzyiaciela wiedzą/ niż cudzoziemiec. Był ten Kallimach rodem Włoch z Miasta Florenciey człowiek vczony/ nauczyciel Krola Albrichta/ wiary rostargnioney/ rady płochey/ dla tego był vciekł do Polski z Włoch prze niktory występek/ y z Polski był vciekł po tym vpadku za Morze/ wszakże przez list Krola Albrichta nazad do Polski się wrocił/ y tu vmarł/ a w Krakowie w Kościele v Swiętey Troyce pod Mosiądzowym przykryćim leży/ vmarł 1496. Roku.

Philip Callimach Włoch.

Tegoż Roku 1498. po porazce Polakow na Bukowinie/ był głod wielki w Litwie/ y poczęła się mnożyć w ludziach niemoc wielka y niesłychana Francä do Polski z Rzymu/ a z Polski do Litwy przyniesiona.

Głod a za głodem FRANCA gości do Litwy.

O wybraniu na Hetmaństwo Litewskie Kniazia Constantina Ostroskiego/ y o srogim zburzeniu Podola/ y Rusi/ od Wołochow/ Turkow y Tatarow/ a o pozdychaniu czterdzieści tysięcy Turkow od zimna.

Rozdział V.

Alexander Wielki Xiądz Litewski wroćiwszy się od Brasławia Wołyńskiego do Litwy/ przyiachał do Trok iako Latopiszec świadczy/ nawiedzaiąc chorego Woiewodę Trockiego Piotra Iwanowicza Białego/ bo był na ten czas Woiewodą Trockim/ y Hetmanem nawyższym Litewskim/ tam widząc Alexander iż iuż Piotr Biały z tey choroby wynisć nie mogł/ radził się v niego/ komuby Hetmaństwo po iego żywocie dać miał/ on powiedział iż iest tu Kniaż ieden ktory poszedł z Kniaziow Druckich/ a mieszka na Wołyniu imieniem Constantin Iwanowic/ temu Hetmaństwo zleć/ a podpomoż go imiony/ bo iest godny człowiek/ iakoż Alexander tak vczynił/ y miał z niego Hetmana godnego/ ktory się potym zwał Constantin Ostroski Xiąże z Ostrogu.

Constantin Kniaż Ostroski Hetman.

A Stephan Woiewoda Wołoski chcąc się pomśćić krzywdy/ y niewinnego podniesienia woyny przećiw sobie od Iana Albrichta/ zebrał woysko niemałe z Wołoch swoich z Multan/ z Turkow/ y z Tatarow/ z ktorymi Roku 1498. do Podola y do Rusi wtargnął/ a minąwszy Lwow do Kanczugi Miasteczka/ y do Rzeki Wisłoka wszytki włości/ wsi/ y miasteczka wszerz y wzdłuż bez odporu splundrował/ Przemysle/ Radzimin/ Przeworsko/ Lancut/ Miasta spalił/ gdzie wielkość ludzi oboiey płci/ w nędzną niewolą Turcy/ Tatarowie/ y Wołoszy wywiedli/ tak iż Tracia/ Macedonia/ Tatarskie Hordy/ Azia/ y Grecia brańcami Ruskimi/ y Polskimi były napełniony/ bo o sto tysięcy ludu iako powiedaią

Stephan Wołoski szeroko Polskie krainy zwoiowal.

100000. ludzi w niewolą wzięto.

powiedáią w ty czásy wzięli / z niezliczoną bydłá y łupow wszelákich wielkośćią / Tátárowie potym złożywszy łupy w Przekopskiey Hordzie Mieśiącá Lipcá tyż Ruskie kráiny vczyniwszy odwot bárdzo okrutną wtarczką poburzyli. Tymi tedy ták wielkimi szkodámi y nárzekániem ludzkim (bo iuż y z Polski chćieli vćiekáć / iáko Cromer pisze) Krol Albricht poruszony / Slachćie wszytkiey kazał sie ná woyne ruszyć / á v Sedomirzá bez omieszkánia zbroyno stáwić / ná co gdy sie nászy leniwo zbieráli / nieprzyiaciel obćiążony łupámi do Hordy sie w cále wroćił / co vsłyszawszy nászy do Domow sie też wroćili / gdy nie mnieysza iáko Tátárowie Sendomirski kray szkodą vtrapili / tylko co wżdy ludzi w niewolą nie bráli. Nászy swoich dowoiowáli.

Tegoż Roku po Tátarach ná schodźie Mieśiącá Nouembrá / Turkow iáko Cromer pisze / śiedmdźieśiąt tyśiecy przez Wołochy do Podola wtárgnęli / á wszytki włośći koło Dniestrá / Halicza / Zidaczowá / Drohobycy / y Samborá ogniem y żelázem woiowáli / á nie przestáliby byli burzyć / gdyby ich Pan Bog sam był nie skarał / ábowiem przyszły ná nich ták wielkie źimná / y śniegi / iż zewszad zaspámi ogárnieni / áni dáley ciągnąć / áni sie wroćić nie mogli / gdźie krom koni ich / y oobytkow / y inszych wiecey niż czterdźieśći tyśiecy Pogan od źimná zdechło / y wiele ich potym náydowano / ktorzy bijąc konie / w brzuchy ich rosprote grzeiąc sie ciepłą krwią ále prożno włázili. 70000. Turkow do Podgorza. 40000. Turkow od źimná zdechło.

Drudzy záś ktorzy do Wołoch vćiekli od Stephaná Woiewody Wołoskiego / ktory woysko swoie w ony száty ná Bukowinie złupione po Polsku vbrał (iákoby ich w słowie Polacy gonili / á oni spáli) pobići są Roku 1499. Fortel Stefanow ná Turki.

Tegoż Roku vrodźił sie miedzy Zydámi w Káźimirzu v Krákowá Ćielec ze dwiemá głowámi / iedná była ná ogonie / á druga ná przodku / á ogon we śrzodku grzbietá był / nog miał śiedm ná práwym boku / á ná lewym żadney / á był ná rzáłt Bliźniąt rozdwoiony. Cud w Krákowie.

Vgodźie brátow Krolow / Włádisłáwá Węgierskiego z Albrichtem Polskim / y Alexandrem W: X: Litewskim / á o vdźiale Sigmuntowym w Slasku / y przymierzu z Stephanem Wołoskim / Iwanem Moskiewskim / Báiazetem Tureckim / Monárchámi.

Rozdźiał VI.

Roku 1499. Przyiecháli po wtore Posłowie od Krolá Włádisławá Czeskiego y Węgierskiego do Krolá Albrichtá w Krákowie będącego / ktorzy stánowili obronę przećiw Turkom / y Tátárom / y káżdemu nieprzyiaćielowi Korony Polskiey / Czeskiey / Węgierskiey / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego / ále iż pokoy tym páństwom być nie mogł / dla nieprzyiáźni Stephaná Woiewody Wołoskiego / ktory wszytki nieprzyiaciele zwłasczá Turki y Tátáry ná Polskę y ná Litwę pobudzał / dla tego prośił zá nim Krol Włádisław Brátá Albrichtá / áby z nim łáskáwie postępował / gdyż sam Stephan

Ziednoczenie Krolestw Węgierskiego/ Polskiego y Czeskiego/y W:X:Litewskiego.

tego żadał. Támże sie odnowienie y potwierdzenie vgody Krolá Władisławá z Krolem Albrichtem stáło/ Węgierskie° tákże y Czeskiego z Polskim Krolestw ziednoczenie/ y obroná spolna przeciw Turkom vtwirdzona byłá / do tego sie też y Alexánder Wielki Xiążę Litewski z Ruskimi / Litewskimi y Wołyńskimi Xiążęty y z Pány Rádnymi / tákże ze wszytkim Rycerstwem Litewskim przyłączył/ iż sie też z Brátámi Krolámi y Krolestwy ich ziednoczył y sprzysiągł.

Támże sie stáło odnowienie vgody / y ziednoczenia Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną Polską/ ták przez sámych Janá Albrichtá Krolá / y Alexandrá Wielkiego Xiędzá Brátow przedtym dawnego postánowienia / iáko też iescze zá Jágiełá / y zá Witołtá potwierdzonego / to wszystko ná ten czás ták Koronni iáko Litewscy Pánowie przy Monárchách swoich vchwalili stále trzymáć/ nád to iescze przydána byłá declarácia koło obieránia Krolá y Wielkiego Xiędzá Litewskiego / to iest áby obádwá ty narody ieden bez drugiego Páná sobie nie obieráli/ áni podnosili/ skąd znáć iż byłá narußoná zgodá miedzy Albrichtem y Alexandrem / y Polaki á Litwą ná ten czás / podobno o to iż był Albrichtowi ná pomoc Alexander z Litewskimi woyskámi do Wołoch nie przyszedł według zmowy/ O czym też Miechouius/ Wapouius/ y Cromerus lib. 30. fol. 653. *primæ, secundæ uero editionis fol.* 436. y Bielski fol. 284. wspomináią / y listy w skárbie Koronnym ná Zámku Crákowskim pod pieczęćiámi Pánow Litewskich też swiádczą.

Declaratio Electien Polskiey y Litewskiey.

Z Stephanem też Woiewodą Wołoskim / y z Synem iego Bohdanem pokoy y przymierze Krol Albricht vczynił / z strony Koronney / Tákże Alexander z strony Wielkiego Xięstwá Litewskiego. W tenże czás Moskiewskiego Wielkiego Kniáziá Jwaná Wásilewicá o przymierze y przyiaźń Posłowie w Crákowie v Albrichtá Krolá byli / ktore otrzymáli / á dla czegoby tego przymierza Moskiewski Kniáź prágnął/ gdyż Moskwá od Polski ták wielkim przeciągiem ziem inszych iest dáleko rozciągniona/ ia nie rozumiem/ iedno podobno ná to łowił/ gdy myslił ná Wielkie Xięstwo Litewskie woyne podnieść/ ktorym sprzymierzenim rozumiał/ iż pomoc od Polakow Litwie powinną (iáko też o tym Wapouius swiádczy/ á Cromerus sie domnimawa) miał odiąć.

Fortel Moskiewski.

Tegoż Roku Władisław Krol Węgierski / y Czeski/tákże Albricht Polski/ trzeciemu swoiemu Sigmuntowi Brátu / Głogowskie/ y Opáwskie Xięstwa w Slasku postąpili / y nád wyższnym Slązkiem Stárostą go przełożyli/ ná ktorym páństwie będąc/ ku poddánym y pogránicznym ludziom z wielką sławą dosyć sie sprawnie záchowął/ y łotrostwá/ tákże rozboie vskromił. Rychło potym Władisław krol Węgierski y Czeski brát ie° przydał Lusáckie Márgrábstwo do Slaská.

Sigmunt Xiażeciem y Stárostą Slaskim.

Rychło potym Turecki Cesarz Báiázet/vsłyszawszy o tákim ták wielu Monárchow y Xiążąt ziednoczeniu/ y sprzymierzeniu/zacne Posły do Janá Albrichtá Krolá Polskiego przysłał/ pokoiu álbo przymierza ná czás przedłużenia prosząc/ bo w tym mądrze postępował / iáko rozumny y ostrożny woiennik / áby iednego czásu ták wiela woien nie był zábáwiony / gdyż w ten czás Weneckie páństwá Morzem y Ziemią woiował / y Metone z ktorey sie Biskupámi Wilenscy Sufráganowie piszą / tákże Korone / y Januam Miásto zacne portowe nád Morzem/ wydárł im / Egeiskiego tákże Joniskiego y Helespontskiego Morzá Wyspy ktore były w dzierżáwie Weneckiey woiował/ ták áż pokoy v Turkow odkupić musieli.

Wenetowie pokoy odkupili v Turká.

W tenże czás y Roku 1500. wielkie woyny we Włoszech były / gdy Hiszpani z Fráncuzy o Krolestwo Neápolitańskie/ Maximilian też z Szweycerámi/ tákże Pápież z Florentyny / Wenetowie z Genuensámi/ Mediolanczycy z Pánem swoim Ludowikiem Sforcią Dziádem Bony Krolowey Polskiey rozmáite woyny wiedli.

Woyny srogie we Włoszech.

O Woynie

O Woynie Moskiewskiego przeciw Zięciowi Alexandrowi Wielkiemu Xiedzu Litewskiemu/ y porażeniu Litwy ná Wiedrossi.

Rozdział VII.

ROku tegoż 1499. Iwan Wasilewic wielki Xiądz Moskiewski/ więcey rozszerzenia páństwá prágnący niż przymierza strzegący/ nálazwszy przyczynę bárdzo máłą ná Litwę/ iż Alexander Wielki Xiądz Litewski Corce iego Helenie ktora byłá zá nim nie zbudował Cerkwie Ruskiey ná Wileńskim Zamku/ zádawáiąc też to/ iż Litwá iego Condicie przymierza przestąpiłá/ nád to práwem niewiem iákim stárodawnych przodkow swoich vpominał się Ruskich páństw wszytkich od Litwy áż po Berezinę Rzekę/ zmowił się z Medlikiereiem Carem Prekopskim/ y z Szwagrem swoim Woiewodą Wołoskim Stephanem/ y podniosł woynę przeciw Litewskim páństwom. Posłał też do Kniáziá Siemioná Iwánowicá Możáyskiego/ y do Kniáziá Wásilá Iwánowicá Osiemiáczycá/ námawiáiąc ich z prośbą/ áby ze wszytkimi Zamkámi swoimi Siewierskimi od Zięciá iego Kniáziá wielkiego Litewskiego odstąpili/ á iemu służyli/ ktorzy wnet postánowienie y przysięgę z Moskiewskim vczynili/ áby Wielkie Xięstwo Litewskie z pomocą iego woiowáli bez przestánku/ á coby Zamkow Litewskich wzięli/ to im Kniąż Moskiewski wszytko obiecał sámym dáć/ A gdy im to poprzysiągł spełnić Kniąż Wielki Moskiewski/ posłał záraz Woiewodę swego Iákowá Zachárinicá z wielą ludzi swych ná pomoc im/ z ktorymi poszli do Bráńská y do Siewierskiey ziemie/ A gdy przyciągnęli pod Bráńsk/ á Woiewodá Bráński Stánisław Bartoszowic w ten czás był z Bráńská odiáchał do dworu Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego ná Oyczyzy bedącego/ wnet Bráńsczánie niktorzy wiedząc o Moskwie/ vmyślnie ná zdrádzie Zamek zápalili. Co Moskwá widząc iż Zamek zgorzał/ pospieszyli się ku Zamkowi/ y támże w iedney Wsi Páná Stánisłáwá Bartoszewicá y przy nim wiele Bráńskiey Slachty poimáli/ á niktorzy Bráńczycy przysięgę vczynili służyć Kniáziu Moskiewskiemu. Támże Kniąż Siemion Iwánowic Możáyski/ y Kniąż Wásili Iwánowic Osiemiáczyc przed Woiewodą Moskiewskiego Iákowem Zachárinczem ná rzece Kontowi przysięgli służyć wielkiemu Kniáziu Moskiewskiemu ze wszytkimi zamkámi swoimi: To iest/ z Czerniehowem/ z Stárodubiem/ z Nowym horodkiem Siewierskim/ z Rilskiem y ze wszytkimi włościámi/ cokolwiek mieli pod páństwem wielkiego Xięstwá Litewskiego. A Kniąż Siemion Iwánowic Bielski/ przed tym iescze niż był Bráńsk wzięty/ podał się Moskiewskiemu ze wszystką oyczyzną swoią. To ták Látopiszcze Litewskie świádczą.

Máłá przyczyná woyny.

Woyná Moskiewskiego ná Litwę.

Słowá Látopiszczow.

Bráńsczánie zdrayce sámi się podáli.

Możáyski y Osiemiánic Kniáziowi Moskiewskiemu przysięgli.

A Alexander będąc ták wielką złością zięty dla niesłuszney woyny Oycá żony swey Xiedzá Moskiewskiego/ y dla zdrády tych wyższey pomienionych Kniáziow/ ktorzy z Xiążąt Litewskich idąc od niego się do Moskwy przekinęli/ zebrawszy woyská Litewskie/ posłał z nimi Hetmáná swego Xiążę Constántiná Iwánowicá Ostrozkiego/ y Marszałká swego dwornego Namiestniká Mereckiego/ y Onikscienskiego Páná Hrehorá Stánisłáwowicá Osciká/ y Podczászego

Litewskie woysko do Moskwy.

czászego Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Namiestniká Bielskiego/ Páná Mikołáiá Mikołáiewicá Rádziwiłá/ y Márszałká swoiego Páná Litowárá Chreptowicá Namiestniká Nowogrodzkiego/ y Słominskie°/ y inszich wiele Xiążąt/ Pánow/ Boiar/ y Dworzan Litewskich y Ruskich/ A sam zá nimi pociągnął do Mieńská/ á z Mieńská do Borisowá/ y támże niemáły czás stał/ A Hetman iego Kniáź Constantin Iwánowic Ostroski/ ze wszytkimi Pány wyższey pomienionymi/ pociągnął ku Smolensku/ á ná Smolensku ná ten czás od Kniąziá wielkiego Litewskiego Woiewodą był Pan Stánisław Piotrowic názwány Kiszká/ y przyszłá nowiná do Smolenská/ iż Woiewodá Kniąziá Wielkiego Moskiewskiego Jákow Zácharinic stoi z ludźmi ná Wiedroszy.

Stánisław Kiszká Woiewodá Smolenski.

Co vsłyszawszy Kniáź Constanti Ostroski/ wziął z sobą Woiewodę Smolenskiego Páná Stánisławá Piotrowicá Kiszkę/ y wszytki Smolany/ á ták prosto ciągnął do Dorohobużá/ y napierwey przyszedł do Jelney/ A tám poimáli iednego od Woyská Moskiewskiego imieniem Hermaná/ ktory był Dijakiem v Bochdaná Sapihy przed tym niż był vciekł do Moskwy/ tenże powiedział iż Woiewodá Moskiewski Jákow Zácharinic z máłymi ludźmi pod Dorohobużem leżał/ niżli iáko trzeci dzień przyszli k niemu drudzy większy Woiewodowie/ To iest/ Kniáź Dánilo Wásilewic Szczeniá/ A Kniáź Iwan Michárkowic Przemyski y z inszymi wielą Woiewod/ y ludzi/ y iuż się wszyscy ná iednym mieyscu zgromádzili.

Moskiewskie Woysko.

A przeto w tym nie rádził áby mieli bitwę z Moskwą zwodzić/ gdyż nászych było máło/ wszákże nászy nie dáiąc mu w tym wiáry dáli go obieśić/ á sámi ná Moskwę pociągnęli/ y przeszedwszy Wieś Lopáczynę/ á niedoszedwszy Rzeki y Siołá Wiedroszy/ we dwu milách od woyská Moskiewskiego stánęli/ gdzie dowiedzieli się zá pewne/ iáko Moskwy bárdzo wiele/ á iż iuż czekáią nászych stoiąc w sprawie/ y w szyku ku bitwie ná Wiedroszy.

Spiego obieszon.

A Constantin vczyniwszy rádę z Pány/ y z Rycerstwem Litewskim/ przedsię poszli chcąc zwieść bitwę z Moskwą/ á ták ciągnęli dwie mili ciásnymi lássy/ y błotną drogą/ á skoro wyszli ná pole/ potkáli się z Moskwą/ gdzie wiele ludzi z obudwu stron pádło/ A Moskwá vstąpiwszy ná zad/ y przedobywszy się przez Rzekę Wiedroszę ku swoim wielkim vfom/ máło zaraz wszyscy tyłu nie podáli/ bo się nádziewáli więcey ludzi Litewskich z Lásá przybyć/ á gdy Litwá do Rzeki Wiedroszy przyskoczyli/ Moskwá obaczyłá woysko Litewskie być bárdzo máłe/ á posiłku żadnego z lássu ku nim nie baczyli/ gdyż było Litwy tylko pułczwártá tysiącá/ A Moskwy było czterdzieści tysięcy konnych krom pieszych/ y dziwowáłá się Moskwá ták wielkiemu męstwu Litewskiemu.

Bitwá nászych z Moskwą.

Pułczwártá tysiącá Litwy ná 40000. Moskwy.

A potym widząc ich máły poczet skoczyli ku Litwie/ á tám ich porazili ná głowę/ poimáli też miedzy inszymi Hetmáná sámego Kniąziá Constantiná/ y Hrehorá Stánisłáwowicá Osczika/ Litowárá Chreptowicá Márszałká/ Mikołáiá Jurgiewicá Hlebowicá/ Mikołáiá Zienowicá/ y wiele inych Pánow pobito y poimano/ y odesłano do Moskwy.

Litwá porážona y Pánowie przednieyszy poimani.

A iáko insze Látopiszcze świádczą Jácynicza Iwáná/ Jurgego Wołowicá/ Fiedorá Niemirę/ Bochdaná Máskiewicá Setnikow/ gdy się mężnie bronili porániono/ wszákże obronną ręką vbiegli w lássy. Kniáź Constanti Ostroski był w cięższym więzieniu chowan/ ták iż iáko powiádano miał ręce opák ołowem ná zad zálane/ y nogi okowáne/ Bo gdy nie mogł dobrocią/ tedy go cięszką niewolą Iwan Moskiewski do przysięgi wierności przymuszał/ ktorą mu potym ále z nieprawego sercá zmyślnie musiał vczynić/ y był opátrzon práwie Xiążecymi máiętnośćiámi w Moskwi/ y wielkie bitwy nád Tátáry zyskiwał/ y wygrawał.

Tá nowiná o porážce woyská Litewskiego przyszłá do Kniąziá Litewskiego Alexandrá/ ktorego náleziono ná Rzece Bobrze/ powiádáiąc iż woyská iego pobite/ Hetmáná y Pánow Rádnych poimano/ z czego był bárdzo zásmucon/ y

poszed

poszedł zludźmi swymi do Obolecz ku Witebsku/ tám stał niemáły czás/ á będącemu w Obolczách/ przyszedł do niego Goniec Moskiewski z listy odpowiednymi/ ktorego on odpuściwszy/ poszedł do Połocká/ y tám przez wszytkę Jesień w Połócku był/ A vmocniwszy Połock/ Witebsk/ Orszę/ y Smolensk/ wrocił się do Litwy.

Odpowiedź Moskiewskiego.

Teyże Jesieni Woiewodá Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego Jakow Zácharinic/ á Carewic Kazáński Machmecieley/ y Kniáź Wásiley Iwánowic Mozáyski/ y Kniáź Wásiley Iwánowic Osiemiączyc Zamek Litewski Puciwił wzięli zá Kijowem mil 60. w polách/ á od Czernihowá 30. mil leżący/ tam namiestniká Puciwlskiego Kniáziá Bohdaná Fiedorowicá Sapihę/ tákże wszytkę Slachtę Puciwlską w więzienie pobráli/ y wszytkę ziemię Siewierską posiedli/ Zamki też Dorohobus/ Zalidow/ y Toropiec wzięli/ A práwie tego láta wielką y okrutną szkodę Alexandrowi Zięciu swemu/ y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu Kniáź Moskiewski nád przysięgę (iáko Látopiszcze świádczą) vczynił.

Moskwá Puciwl wzięłá.

Dorohobus y Toropiecz wzięty.

Teyże Jesieni z napráwy Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego Mindikirey álbo Mendlikerey Car Prekopski posłał Syná swego Achmatkireiá Soltaná z inszymi Synámi swymi/ y z mnostwem Tátar w Polskie y w Litewskie páństwá/ ktorzy zwoiowáli ziemię Wołyńską/ Podláską/ y Polską/ y spalili Miásto Włodimirz/ Brzeście spustoszyli/ w Polszce też około Bełzá/ Kraśniká/ Turobiná/ Krasnego Stáwu/ Lubliná/ Urzędowá/ áż do Rzeki Wisły burzyli/ przeciw ktorym zebrał się Albricht Krol/ ále gdy niemogł Pogan dogonić/ wrocił się do Krákowá. Ci Tátarowie rychło potym złożywszy łupy w Prekopie Miesiącá Wrześniá wrocili się w tyż kráie/ gdzie Ruskie strony ná południe leżące/ y część Litwy z naprawy Moskiewskiego zwoiowáli/ w Poszce też koło Láncutá/ Leżeyská/ Záwichwostá przebywszy Wisłę od Opátowá/ áż do Brześcia Litewskiego ná zad ciągnąc wszytki włości splundrowáli/ á znáczyłá tę srogą plagę Pogáńską Cometá ośmnaście dni przed pirwszym wtárgnienim Tátarskim trwáiąca.

Tátarowie Polskie y Litewskie kráiny woiuię.

Cometá.

Tegoż czássu wielki Xiądz Litewski Alexander dał Márszałkowstwo dworne Kniáziu Michałowi Lwowicu Glinskiemu/ ná ktorego był bárdzo łáskaw.

Glinski Márszałkiem.

Potym Roku 1500. Wielki Xiądz Litewski Alexander posłał do Korony Polskiey/ do Czech/ y do Niemiec lud służebny zbieráć zá pieniądze Litewskie przeciw Moskiewskiemu/ ktorych zebrał poczet niemáły/ á w Poznániu im Podskárbi Litewski pieniądze dawał/ Nád tymi żołnierzámi był Czech imieniem Jan Czerny stárszym/ á zwáli się wszyscy Brátámi/ ále ci Pánowie Brátrzykowie mało pożytku á więcey szkody Litwie vczynili leniwym swym ciągnienim/ bo iusz zimno nádchodziło/ wszákże Alexander z tymi ludźmi y z woyski swymi Litewskimi/ pociągnął do Minská/ á tám mu przyniesiono nowinę/ iż Kniáź wielki Moskiewski Iwan Wásilewic odpráwił Syná swego Kniáziá Dimitrá Żykę z wielkimi Woyski/ y z Dziáły pod Zamek Smolenski/ y iusz Smolenská mocnie dobywał/ á vsłyszawszy to Alexander/ posłał przeciw iemu Stánisłáwá Janowicá Białego/ ktory był Pánem Trockim y Stárostą Żmodzkim ze wszytką Ziemią Litewską/ Tákże y Czernego Czechá ze wszytkimi Cudzoziemcy. A Syn Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego sam mocnie Smoleńská dobywał/ czyniąc szturmy w nocy y we dnie/ A nie tylko z Dział obięáli Zamek/ ále też Turámi/ iák Látopiszec miánuie/ násypuiąc piáskiem y ziemią niewymowny szturm do Zamku czynili. Wszákże zá pomocą Bożą/ y pilną obroną Stánisłáwá Kiszki Woiewody/ tákże Juriá Pácá Namiestniká iego/ y Mikołáiá Sołohubá Okolicznego Smolenskiego odbici byli/ y wielką trudność podiąwszy/ y v każdego szturmu bárdzo wiele ludu stráciwszy/ z wielką háńbą y sromotą od Zamku odstąpili. A Stárostá Żmodzki ze wszystką

Litwá lud w Polszce zbiera.

Moskwá do Smolenská.

Niewiem co to zá Turi podobno Kosze.

Moskwá od Smolenská odbita.

mocą Litewską/ Tákże y Czerny Czech ze wszytkimi Cudzoziemcy przeszedwszy Rzekę Dniepr pod Orszą pociągnął z Tátárámi Zawolskimi/ Co vsłyszawszy Kniąz Dimitrey Zyłká/ iż Litwá idzie przećiwko niemu/ co rychley pobieżał do Moskwy do Oycá swego/ A Litwá się położyli ná Gorách/ y leżeli tám ná ten czás przez wszytkę Jesień.

Nászych zwy- kła leżą.

A práwie tego czásu Kniąz Siemion Jwánowic Mozáyski od Litwy przekińczyk/ z wiela ludzi Moskiewskich przyciągnął pod Zamek Mścisław/ á w ten czás Litewskiego woyská niemáło ná Mścisłáwiu było/ y Kniąz Micháylo Lingwieniewic Mścisławski z nimi/ á niedobywszy Zamku odeszli precz/ A Litwá też z gor rospuszczeni byli do domow swych gdy zimá zászłá. Dwoiá tedy szkodá iáko Miechouius y Wapouius zá ktorych się to żywotá dziáło/ y Cromerus piszą/ Litwę biedną w ten czás podkáłá/ pirwsza od Kniąziá Jwáná Moskiewskiego/ druga iż pieniądze prożno wydáli ná Żołnierze/ ktorzy miásto posługi czego nieprzyiaciel nie zwoiował/ to oni wracáiąc się plundrowáli/ y zwoiowáli. To też y Cureus w Sląskiey Kronice wspomina.

Miechouius lib. 4. cap. 69.

Szkodliwe przypadki ná Litwę.

O Sprzisieżeniu Tátarow Zawolskich z Litwą/ y z Polską przećiw Moskwi/ y Przekopskim Tátárom/ á o śćieciu Piotrá Woiewodzicá Wołoskiego/ y o śmierći Janá Albrichtá Krolá.

Rozdział VIII.

ROku 1501. iedennastego dniá Jánuariá skoro Krol Albricht odpráwił posły Tureckie z przymierzem/ ktorego rok cáły czekáli w Krákowie/ záraz po nich przyiecháli też Posłowie Cárzá Zawolskiego Sachmatkierciá/ ktorzy sprzysiężenia y ziednoczenia z Polskim Krolestwem y wielkim Xięstwem Litewskim przećiw Moskiewskiemu y Przekopskiey Hordzie wiecznym ich á głownym nieprzyiaciołom żądáli/ co było Krolowi wdzięczno/ y vczynił przysięgę ná to z Pány Koronnymi/ y z posłámi wielkiego Xięstwa Litewskiego od Alexandrá ku tey spráwie postánymi/ przysięgáli też Posłowie Tátárscy zwykłym obyczáiem ná Száble gołe/ leiąc ná nie wodę/ pili ią mowiąc tymi słowy/ Ktoby tę przyiaźń y to sprzysieżenie przyiacielskie złamał/ álbo przećiw iemu był/ niechay od Száble ták zginie/ y w niwecz się niech obroći iáko tá wodá. Odpráwieni tedy ći posłowie do Hordy z wielkimi podarkámi/ á przy nich Jan Albricht Krol posłał Christophá Teslicá/ á wielki Xiądz Litewski Micháłá Chálęckiego/ obudwu w ięzyku Tátárskim biegłych do Cárá Zawolskiego Sachmátá w poselstwie/ dziękuiąc zá tę iego przyiaźń/ á postępuiąc mu Jurgieltu zá trzydzieśći tysięcy złotych kożuchow/ y sukná/ á on miał z woyskiem swoim/ ktorego był powinien stáwić trzydzieśći tysięcy/ záwżdy gotow być przećiw káżdemu Polskiemu y Litewskiemu nieprzyiacielowi. Przyiecháli też Posłowie od Woiewody Wołoskiego Stephaná ná ten SIem/ prosząc áby mu według sprzymierzenia Krol wydał zbiegá Piotrá Syná Woiewody Heliaszá przed Stephanem pánuiącego/ dla tego iż się sádził ná Hospodárstwo Wołoskie/ O tym gdy się

Przysięgá Tátárska.

Jurgelt Cárzowi Záwolskiemu z Polski y z Litwy.

długo

długo Krol z Pány rádził / niewinnego wydáć zdáłá się rzecz okrutna / zás chowáć nieprzyiaciela swego towárzyszá Woiewody / ktorego on chciał woyną odsiłwáć / zdáłá się rzecz niebespieczna / ponieważ się Krol w ten czás do Prus wypráwowáł / A niechciał sobie nieprzyiaciela Stephaná okrutnego ná zad zostáwić. Przeto Piotrá Woiewodzicá kazał ściąć / ná co pátrzyli Posłowie Wołoscy / á iżby się iego ściecie nie zdáło być bez przyczyny / rozsławiano pospolicie ácz niewinnie / iż się był fałszu w listách Krolewskich dopuścił / iák o tym Cromerus lib. 30. *primæ editionis* fol. 657. *secundæ uerò* 439. Miechouius / Vapouius / Bielscius / Herbortus etc. świádczą.

Piotr Woiewodzic Wołoski w Polszce niewinnie ścięty.

Ták tedy Krol Albricht odpráwiwszy Posłow Wołoskich / do Torunia się wypráwił / áby przysięgę wziął od nowego Mistrzá Pruskiego Fryderiká / ktory się długo z posłuszeństwá wylámowáł / á gdy do niego Krol posłał / on zwłoczył czás ode dniá do dniá / w tym Krol Jan Albricht vmárł Apoplexią w Toruniu / ktorego ciáło do Krákowá odwiezione / w dzień S. Anny w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku vczciwie iest z zwykłymi Ceremoniámi / y processiámi pogrzebione. Był Jan Albricht wzrostu wysokiego / kościsty / w pismá czytániu / zwłaszczá koło Historikow pilnie się báwił / hoynością ku káżdemu skłonny / w Łáćinskim y Niemieckim iezyku krásomowcá wielki / Dworu niechciał więcey iedno tysiąc y sześć set chowáć / Mieczyk záwżdy przy boku miewał / był dowćipny / śmiały / wielgomyślny / ále się fortuná z nim nieprzyiacielskie obchodziłá / krolował lat ośm według Miechouiuszá / ktory v niego był Doctorem w lekárstwie / Miesięcy ośm y 24. dni / ále Cromerus y Herbort z niego piszą / dziewięć lat krolowánia iego rachuią / miał lat wieku swego 40. y Miesiąc.

Jan Albricht Krol Polski vmárł.

Vrodá Albrichtowá y obyczáie.

Teyże Jesieni iáko Látopiszcze Ruskie / y Miechouius świádczą Car Záwolski Sachmatkierey Soltan Syn Achmátá dawnego przyiaciela Litewskiego / przebywszy Wolgę y Don álbo Tanais Rzeki ze wszytką Hordą Záwolską przyciągnął ná pomoc Litwie przeciw Moskiewskiemu / á przy nim poseł Kniáziá Wielkiego Litewskiego Alexandrá Pan Michayło Chalecki. Cromer sto tysięcy być (według powieści posłow Cárskich) Tátarow Zawolskich iezdnych opisuie. Wciągnął tedy prosto w ziemię Siewierską Sachmat / y stał pod Nowogrodkiem Siewierskim / y pod inymi Zamki / y spustoszył páństwá Moskiewskie áż do sámego Brańská / y dobył Nowogrodká Siewierskiego / á insze Zamki podáły się dobrowolnie. A Car Zawolski poruczywszy ony Zamki Pánu Michałowi Chaleckiemu / áby ich trzymał ná Alexandrá Wielkiego Kiążę Litewskiego / sam stánął ná Dnieprze miedzy Czernihowem y Kijowem. Tám naprzod woyská Hordy Cárzá Prekopskiego Mendlikiereiá gdy mu onych pol chciał bronić stoczywszy bitwę poráźił Zawolski Car Prekopcow / y rozgromił / iż ich máło vbiegło. A po tym zwycięstwie odpráwił Páná Michałá Chaleckiego z Posły swymi do Litwy / powiádáiąc / iż im przyszedł ná pomoc we stu tysiącu koni Hordy swoiey / przeciw Cáru Prekopskiemu / y przeciw Kniáziu Moskiewskiemu / prosząc Alexandrá áby się z nim ziáchał / y nieprzyiaciele swoie woiował / á w ten czás Polacy Alexandrá ná Krolestwo wybráli. Ktory opuściwszy walkę z nieprzyiacioły swymi / y ná miesne iátki wydawszy Cárá Zawolskiego / gotował się z Pány Litewskimi do Krákowá ná koronácią.

Sachmatkierey ze stem tysięcy Hordy ná pomoc Litwie.

Tátárowie z strony Litewskiey Moskwę woiuią.

O Alexandrze Kazimirzo-

wicu Wielkim Xiedzu Litewskim ná Krolestwo Polskie koronowánym / Roku 1501.

Kśięgi XXII. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Janá Abramowicá Wolskiego Wilenskiego / Stárosty Lidskiego.

SKoro po śmierći Albrichtá Krolá / záraz według zwyczáiu Sejm dla wybránia nowego Krolá Friderik Arcibiskup y Cardinał Brát Albrichtow w Piotrkowie złożył / ná ktorym się Senatorowie y Rycerstwo Koronne rozmáite votá y zdánia podawáiąc nie zgadzáli / Bo iedni ná Władisłáwá Węgierskiego y Czeskiego Krolá rádzili z strony swoiey / y iuż byli posłáli do niego ná Budzyń Piotrá Kmitę Márszałká Koronnego / prosząc áby przyiechał ná Dziádowskie / y Oycowskie Krolestwo / ná co Władisław bárdzo rad był przyzwolił / y do Cesárzá Maximilianá / tákże do Ludwiká Fráncuskiego Krolá / y inszych Pánow Chrześciáńskich rospisał listy / iż go Pan Bog nie tylko ná Czeskie y Węgierskie Krolestwo wywyższyć raczył / ále y ná oyczystą Koronę Polską. Drudzy záś Sigmuntá Opáwskiego / y Głogowskiego Xiążęciá stronę trzymáli / ále ći przewiedli / ktorzy Alexandrowi Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu sprzyiáli / bowiem to y pewnymi dowodámi / y przykłádámi okázáli / iż Władisław pożyteczny nie mogł być Polszcze z swoimi Krolestwámi Węgierskim y Czeskim / przywodząc pámięć nierządu y vpadku swoiego zá Ludwiká / ktory też to dwoie Krolestwo trzymáiąc / á w Węgrzech mieszkáiąc / Polskę był práwie w niwecz obroćił / ktorą záś áż Jágieło Litwin rámionámi swoimi z vpadku wydźwignął.

Rożne votá Electiey.

Tenże Jágieło z Witołtem Litewskie wielkie Xięstwo z Koroną Polską wiecznym sprzymierzenia związkiem iáko iedno ciáło złączyli / y stowárzyszyli / ktore gdyby záś były rozłączone / wielkieby stąd szkody Koronie vrosły / przywodzili też to iák Cromer pisze / *Omnibus bellis priscis iuxta ac recentioribus Lituanos multum momenti Polonorum uiribus attulisse, &c.* iż we wszytkich woiennych ták stárodáwnych iáko w świeżopámiętnych potrzebách Litwá ná wielkiey á znáczney pomocy záwżdy Polakom bywáłá / á iáko oni bez Polakow / ták Polacy bez nich rozdwoieni będąc máłoby czego sławnego poiedynkiem dokázáć mogli / iáko się to nie dawno iáwnie ná Wołoskiey potrzebie okazáło / gdzie bez Litwy iż się vpornie Albricht Krol spráwował / wiecznym tego świádkiem Bukowiná będzie / á gdzieby kto inszy był Krolem Polskim mimo Alexandrá / rozerwáłáby się iuż Litwá z Polską / y nie mogłoby to być bez wielkiego spolney krwie rozlania / bo się iuż Alexander brał z woyskiem Litewskim / chcąc dochodzić práwá Koronnego Oyczystego mocą / iáko Wapowius pisze / by go byłá Mátká Elżbietá Krolowa stára od tego nie hámowáłá. A w tym práwie ná czás Litewscy Pánowie przyiácháli / Woiciech Tabor Biskup Wilenski / Jan Zabrzezinski / Márszałek wielki / Mikołay Rádziwił Podczászy wielkie° Xięstwá / á drugich dwu Litewskich Pánow imion Cromer nie wiedząc pisze / *& alij quidam duo.*

Pożytki złączenia Xiestwá Lit: z Koroną.

Posłowie Litewscy ná Electią.

Ci tedy

Ci tedy Pánowie z roſkazánia/ y z nauki Wielkiego Xiedzá Alexandrá/ y wßytkiego Senatu Litewſkiego/ mieli długie tráctaty z Pány Koronnymi około wybieránia Krolá według ſpiſkow ſpolnego oboygá pánſtw ſprzymierzenia/ przywodząc im dowodnie ßeroką rzeczą wielkie pożytki ſpolney iednośći Litwy z Polſką/ á záś wielkie ßkody y vpadki złączenia Korony Polſkiey z Węgierſką/ oznaymuiąc też pewne rozłączenie Litewſkiego Wielkiego Xięſtwá z Polſką/ z tey przyczyny/ iż gdyby iuż z Węgry iedność Polſká wzięłá/ iużbyśćie Pánowie Polacy chćieli obyczáiow Węgierſkich wyknąć/ y náſlądowáć/ námi wzgárdziwßy/ coby nam wielką nieprzyiaźń przyniosło/ ſnadźbyśćie potym tego żáłowáli/ ále pozdno/ á też obyczáiow Węgierſkich doświádczyli wáßy przodkowie zá Krolá Ludwiká/ tákież Władiſłáwá/ ktorzy nie tylko ſkárby wáße z Polſki wyciągnęli/ ále y was ſámych w wielkim vdręczeniu/ trápieniu/ y mordowániu chowáli. Rzecz posłow Litewſkich.

Puśćili też wieść ći Pánowie Litewſcy przerzeczeni/ iż Alexander z woyſkiem zá námi ciągnie/ y iáwnie koło odnowienia ſprzymierzenia ſtárodáwnego z Koroną liſty vkazáli/ pod pieczęćią Alexandrową/ y dwudzieſtu pięći Pánow Litewſkich/ w ktorym ſprzymierzeniu to pomiárkowánie niktore przydano/ áby z Litwy y z Polſki ieden był nápotym Narod/ pod iednego Páná władzą/ á Krol áby w Polßce był wybieran y koronowan/ ná ktorym zieżdźie też Pánowie Litewſcy káżdy według mieyſc ſwoich w Senatorſkim kole wotowáć álbo zdánia ſwoie czynić mieli/ Rádá iedná áby v obu narodow/ towárzyſtwo tákże ſpolne w ßczęśliwych iáko w nießczęśliwych przygodách iednákie było/ tylko Sądy według zwyczáiu ſtárego w Litwie/ y w Polßce áby ſpráwowano.

Ták tedy y drugie articuły potrzebne ſpiſawßy/ y poſtánowiwßy/ wnet Pánowie przerzeczeni Koronni Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewſkiego Krolem Polſkim iednoſtáyne y ſpolnymi głoſſy obwołáli/ y záraz do Brześćia ku niemu Pánow z Senatu przednieyßych wypráwili. Andrzeiá Rożego Arcibiſkupá Lwowſkiego/ Janá Lubráńſkiego/ Biſkupá Poznáńſkiego/ Andrzeiá z Számotuł Poznáńſkiego/ y Janá Tarnowſkiego Sráma przezwiſkiem Lubelſkiego/ Woiewodow/ ktorzy od Alexandrá y od Pánow Litewſkich przyſięgę wziąwßy około záchowánia praw y ſpiſkow ſprzymierzenia Litwy z Polſką zwykłych/ Kroleſtwo mu oddáli. Posłowie Koronni do Alexandrá.

Ták Alexander bez mießkánia w tyśiącu/ y czterzech ſet iezdnego pocztu do Krákowá przyiechał/ bo śię obawiał áby mu Brát Władiſław Czeſki y Węgierſki Krol od niktorey częśći ná Kroleſtwo Polſkie wybrány nie przeßkodźił/ á on nie tylko żeby śię miał o to gniewáć/ ále y pochwalił Polaki/ iż Litwę Narod wielki y waleczny znowu do śiebie tym ſpoſobem przyłączyli. Szczerość Władisławowá.

A w ten czás Poſłowie od Cárzá Zawolſkiego Sachmátá/ ktory w Kijowſkich polách leżał/ przyiácháli do Krákowá/ ktorzy przed wßytkim Senatem ſkárżyli śię ták ná Polaki/ iáko y ná Litwę/ iż oni Sachmatha Cárzá ich/ z wielkimi woyſki przez ták dálekie á trudne drogi ná pomoc ſobie przećiw Tátarom Prekopſkim przyzwáli/ á ſámi z nimi mocy ſwoiey według zmowy y ſprzyśiężenia ták długo odwłaczáią złączyć/ czym towárzyßow ſwoich w polách niepłodnych od zimná/ niepogod/ y głodu ginąć weſpołek y z końiámi ich dopußczáią: Ná co im odpowiedziano/ iż Krol Alexander Koronácią odpráwiwßy/ miał śię ſpießyć z Polſkimi/ y z Litewſkimi woyſkámi ná pomoc Sachmátowi/ o to śię też chce Krol ſtáráć/ iż ták dálekiey drogi Sachmat Carz żáłowáć nie będzie. Z tym tedy poſelſtwem Tátárowie biedni przydawßy im vpominki kto- Posłowie z ſkárgą od Sachmátá.

Zoná Sachmá tá Cárzá zdrá- dziłá.

minki / ktoreby Cárowi ſwemu odnieſli / odpráwieni. A w tym cżáſie prawie / Zoná Cárzá Sachmátá ſprzykrzywſzy ſobie nędzę / głod y niepogody zimne w polách / z więkſzą połowicą iego Rycerſtwá do Mendlikiereiá Prekopſkiego Cárzá vciekłá.

Sachmat porážon.

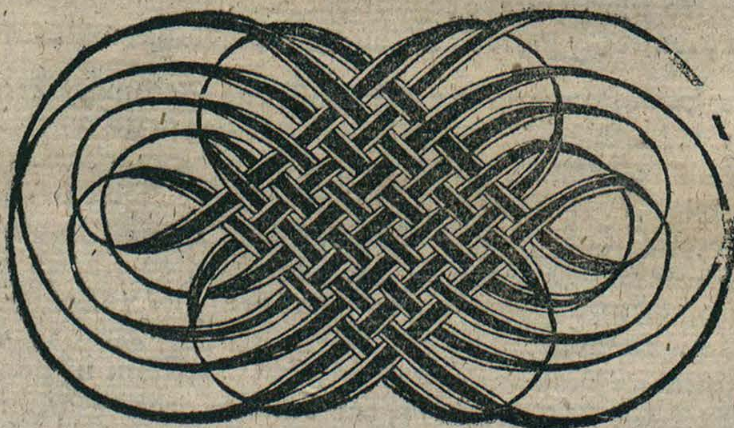
Ktorey przybyćim będąc śmielſzy Car Prekopſki Mendlikierey / zebrawſzy woyſká ſwe / bez wieśći vderzył ná Cárá Záwolſkiego Sachmatá / y poráził go ná głowę / y Hordę iego wſzytkę wziął / A ſam Car Záwolſki Sachmat z Brátem ſwym Hazak álbo Kozák Soltanem / y z nikorymi Kniążmi y Vlany przybiegł do Kijowá (według Látopiſzcá) á ſtánąwſzy niepodálecku Kijowá / poſłał do Kniáziá Dimitrá Puciáczycá Woiewody Kijowſkiego / powiádáiąc mu o przygodzie ſwey / A Woiewodá Kijowſki wiele dni go ććił / y dáry wielkie dawał / A potym Sachmat Car bez wiádomośći z Kijowá we trzech ſet koni iáko Miechouius piſze / ziáchał do Białogrodu. Chćiał potym do Báiázetá Ceſárzá Tureckiego vciec / á podáć ſię mu w moc / etc. y żądáć pomocy przećiw Krolowi Polſkiemu / chcąc ſię nád Polaki y Litwą / dla ktorych wſzytko vtráćił / krzywdy ſwoiey mśćić. Ale gdy ſię dowiedział / iż Ceſſarz Turecki z wolł Mendlikiereiowi Cárzowi Prekopſkiemu / kazał go Sandziakowi Białogrodzkiemu poimáć / á ſobie do Conſtantinopolá przyſłáć / ſkokiem záſię do Kijowá przybieżał. A Woiewodá Kijowſki obſkoczywſzy go do Wilná przyprowádził / gdzie tám był w więzieniu áż do Seymu Brzeſkiego / iák o tym będzie niżey.

Sachmat więźny w Wilnie oſádzon.

A Alexander Wielki Xiądz Litewſki od Friderika Brátá Arcibiſkupá Gnieznienſkiego / y Kárdinałá dwunaſtego dniá Decembrá w Kośćiele Krákowſkim zwykłymi Ceremoniámi pomázány / koronowan ná Kroleſtwo Polſkie / przy bytnośći wſzytkich Biſkupow Koronnych / y Wilenſkiego Wociechá Taborá / y przy Elżbiećie Krolowey Mátce ſwoiey / y przy Xiążęciu Conrádzie Mázowieckim. Też z Litwy przy Xiążęciu Możáyſkim / y Michále Glinſkim / y Iurgim Grodzienſkim / y przy wielkośći inſzych Pánow y Poſłow poſtronnych. Rychło potym 18. dniá Decembrá Sigmunt Xiążę Głogowſkie / y Opáwſkie z Węgier / Brát Alexandrow przyiáchał / y Ian Baduarius Poſeł Wenecki zá nim / winſzuiąc Krolowi nowemu ſzczęſliwego Krolowánia.

Heleny nie koronowano.

Przyiecháłá też potym Krolowa Alexandrowa Helená Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego Iwáná Wáſilewicá Corká / z Litwy ná drugiego Roku 1502. początku do Krákowá 4. dniá Februáriá / ále nie byłá koronowána Krolewſką Koroną / dla tego iż w Greckim zakonie trwáiąc Kátolicką ſię wiárą brzydziłá.

O odie-

O odieździe Alexandrowym do Litwy/ o poselstwie iego do Moskiewskiego/ y przymierzu z nim/ woiowániu Ruskich kráin przez Tátáry/ á o poráženiu ich przez Siemioná Olelkowicá Xiąże Sluckie zá Bobroyskiem.

Rozdział II.

KRol Alexander Roku 1502. w Zapusty záraz ruszył sie do Litwy/ z Krolową Heleną/ słysząc o tym iż Kniáź Dimitr Zyłká Szwager iego/ Syn wielkiego Xiędzá Moskiewskiego/ Smolenskie włości woiował/ ták zostáwiwszy Friderziká Brátá Kárdinałá Gubernatorem Krolestwá Polskiego/ przyiechał do Wilná/ á w tym czásie Stánisław Kiszká y iego Namiestnik Sołohub wtory raz Moskwę od Smolenskiego Zamku odbili/ wszákże iáko Miechouius fol. 364. lib. 4. cap. 81. pisze/ wiele Moskiewski włości Litewskich ná ten czás posiadł/ zá niedbáłością Alexandrową.

Moskwá wtory raz od Smolenská odbita.

Teyże zimy Krol Alexander posłał do Ccia swego wielkiego Kniąźiá Moskiewskiego Posły swoie/ iák Látopiszec świádczy/ To iest/ z Korony Woiewodę Łęczyckiego/ Páná Piotrá Myszkowskiego/ A Janá Buczackiego Woiewodzicá Podolskiego. A z Litwy Woiewodę Połockiego Páná Stánisłáwá Hlebowicá/ A Márszałká y Pisárzá Krolowey Heleny/ Namiestniká Bręsłáwskiego Páná Jwáná Sapihę/ ktorzy przymierze wzięli ná sześć lat z Moskiewskim/ A Zamki odięte y więźnie ná Wiedroszy poimáni w Moskwi zostáli. Aczkolwiek Cromerus pod tą Conditią przymierze to być pisze/ iż więźniowie mieli być wroceni. Herbersteinus tákże świádczy/ iż Kniáź Constanti Ostroski/ przed skończenim tego przymierza/ gdy był zmyślnie przysiągł Moskiewskiemu wiárę záchowáć/ y opátrzenie z wielką máiętnością ná Moskwi w dzierżáwę wziął/ y w kilku bitew zwycięstwo nád Tátáry otrzimał/ potym vpátrziwszy czás do Litwy vbiegł.

Przymierze z Moskwą.

Kniáź Constanti Ostroski z Moskwy vciekł.

Tegoż Roku 1503. nie wtorego iáko Látopiszec położył/ przyszli Posłowie od Kniąźiá Moskiewskiego do Krolá Alexandrá/ Piotr Pleszczeiow/ Constantin Zámycki álbo Semeczká/ y Zięć iego Michayło Klápist/ Mikitá Holubin Diák/ y vtwierdzili przymierze do sześci lat stale trzymáć.

Posłowie Moskiewscy.

Teyże Jesieni doszłá nowiná Krolá Alexandrá/ iż Tátárowie przeszedszy rzekę Przypiecz pustoszą włości Litewskie/ á Krol przećiwko nich posłał Xiążę Micháyłowicá Olelkowicá Słuckiego/ á Woiewodzicá Podolskiego Páná Janá Buczackiego/ y przy nich Dworzan Litewskich/ y Rácow niemáło/ ktorzy zá Litewskie pieniądze żołnierską po Vssársku ná ten czás służyli. Z tymi Xiążę Słuckie Siemion dogoniwszy Tátárow zá Bobroyskiem w sześci milách ná rzece Vzie/ poráził ich ná głowę/ y łupy wszytkie tákże więźnie sowito odebrał/ y z zwycięstwem się do Krolá wroćił.

Tátárowie poráżeni.

Teyże Jesieni ná Rzece Vssy/ Kniáź Fiedor Jwánowic Járosłáwowic/ y Kniáź Jurgi Jwánowic Dubrowicki/ y Kniáź Hrehori Hlinski Stárostá Owrucki/ stoczyli bitwę z Tátáry Prekopskimi/ A tám z dopuszczenia Bożego porážone było woysko Litewskie od Tátar/ y zábito Kniąźiá Hrehorá Hlinskiego/ y przy nim Hornostáiá.

Litwá od Tátárow porážona.

W tymże

W tymże Roku 1503. Augustá trzydziestego dniá / Cárzewic Prekopski Bitikierey Soltan / Syn Cárzá Mendlikiereiá / wpadł bez wieści w páństwá Litewskie / máiąc z sobą sześć tysięcy ludzi / y przyszedł naprzod do Słucká / A Xiążę Słuckie Siemion Micháyłowic był ná ten czás w Słucku / ktorzy Tátárowie wiele złego w Słucku vczynili / A od Słucká ciągnęłá ich część do Kopyla / A iż ludzi przy sobie Kniáź Słucki nie miał / záwárł się ná Zamku / A Cárzewic sam położył się koszem pod Słuckiem w polu zá Vmlem / gdzie dziś Nowy Dwor Xiążę Jurgi Słuckie Wnuk iego zbudował. Z támtąd Cárzewic Tátárow rospuścił w zágony / y woiowáli około Klecká / y Nieświeżá / y Zamek Klecko spalili / y wrocili się áż w sześci milách od Nowogrodká ná Kolczy vroczyscu / y wiele krwie Chrześciáńskiey rozlawszy / bez odporu z polonem vszli do Hordy.

Tátárowie v Słucká. *Klecko spalone.*

Máło co przed tym Tátárowie Prekopscy / Podolskie / Ruskie y Sędomirskie kráie zwoiowawszy / splundrowáli też Rzessow / Járosław / Rádzimin / y Belz / á przepráwiwszy się przez Wisłę / Opátow / Lagow / y Kunowo Miástá zburzyli / y spalili / áż do Piaciánowá potym bez odporu przyszli. Gdzie Jan Wapowski zebrawszy Strzelcow ile mogł / przed tym się im Miástem Paciánowem śmiele zástáwił / Ale Tátárowie będąc obciążeni wszelkim rodzáiem łupow do Hordy się wrocili / gdzie potopili przez tysiąc więźniow nászych / przepráwuiąc się przez Wisłę.

Tátárowie Polskę woiuią. *Wapowski.*

Tegoż też czássu przymierze z Báiázetem Tureckim Cárzem Krol Alexander potwierdził / przez Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice Stárostę Lubelskiego.

Przymierze z Turki.

Tegoż Roku 1503. Tátárow trzy tysiące pod Słuck bez wieści wpádli / y woiowáli áż pod Nowogrodek / á szli ná zad przez błoto Hriczinskie / ná ktorych Xiążę Słuckie Siemion / á przy nim Pánowie Litewscy / Stánisław Piotrowic Kiszká / Olbracht Gasztolt / y Jerzy Niemirowic wnet się zebráli / y dogonili ich zá Rzeką Przypiecza zá Grodkiem w mili / y tám zá pomocą Bożą ná głowę ich porázili / y płonu kilká tysięcy odbili / z zwycięstwem ná zad się wrocili / w ktorey bitwie zábići są Dworzánie Krolewscy / Rák álbo Ráczko Máskiewic / y Zyniew z Wołkowiskiego powiátu.

Tátárowie pod Słuck. *Tátárowie ná Hriczinskim od Litwy porázeni.*

Tegoż też Roku wrociwszy się z tey bitwy Xiążę Słuckie Siemion / szczęśliwy zwycięzcá nád Tátáry vmárł.

Siemion Xiążę Słuckie vmárł.

Teyże Jesieni Car Kazáński Machmetcieley / porzezał w Kázáni wszytkich Kupcow Moskiewskich.

Tegoż Roku 1503. Friderik Krolewic Alexandrow Brát / Cárdinał *tituli sanctæ Luciæ in septem solijs*, y Arcibiskup Gnieznieński / Biskup Krákowski / Gubernator Koronny vmárł / długą niemocą Fráncuską zemdlony / w Krákowie ná Zamku przed wielkim Ołtarzem pochowan w Mosiądzowym grobie / był Friderik wzrostu wysokiego / weyrzenia wdzięcznego / á godności pełen / ále rozumu nikczemnego / prożnuiący / w pijáństwie y vstáwiczny wiek swoy w dimie / y w smrodliwym mieszkániu trawiąc / z niktorym sobie podobnym towárzystwem / iáko Miechouius pisze lib. 4.

Friderik Kardinał vmárł / y nikczemność iego.

Tegoż iednego czássu Conrad Xiążę Mázowieckie vmárło / po nim Jan / y Stánisław Xiążętá Synowie w dziecinstwie zostáły. A Mátce ich Xiężnie Annie Wdowie po Conrádzie Xiążęciu / Krol Alexander dozwolił Xięstwo Mázowieckie do lat Synow iey spráwowáć / ktorzy potym sámi w Mázowszu mieli pánowáć / á iesliby bez potomstwá męskiego zeszli obádwá / tedy wszytko Xięstwo Mázowieckie ná Krolá Polskiego przypáść miáło / á Corki Xiężny iesliby były / tedy ich z posagiem według stanu Xiążęcego w małżeństwo wypráwić / Táka byłá o Mázowieckie Xięstwo ná ten czás ná Seymie Piotrkowskim vgodá.

Postánowienie o Mázowszu.

Tegoż

Tegoż Roku Woiewodá Kijowſki Kniąż Dimitrey Puciążyc / y Kniąż Siemion Jurgiewic Holßáńſki Stároſtá Łucki pomárli / y dał Krol Woiewodztwo Kijowſkie Jurgiewi Montowtowicu / álbo Montułtowicu. A Łuck dano Kniaziu Michaylu Iwánowicu Oſtroſkiemu / ktory wrychle vmárł / A potym dano Łuck Piſárzowi Fiedorowi Jánußowicu.

Tegoż Roku Tátárowie wtárgnęli do Podola o S. Marcinie / gdzie wiele korzyſci nábráli / A gdy z płonem ciągnęli / ſpadł ſnieg wielki / w tym zebráli ſię ná nie onych kráin Rycerſtwo z Zemelką Hálickim y z innymi / ßli zá nimi ſlákiem ich torowánym / á oni do brzuchá w ſniegu brodzili / poſcigneli ich zátym / y ſnádnie porázili / iż żadny nie vciekł / y płon odięli / ále w ten czás zábity Zemelká Hetman ich od Tátárzyná z łuku / ktory iuß ná ziemi leżał / poſtrzelony.

Tátárowie porázeni.

Zemelká zábity.

Potym Stephan Woiewodá Wołoſki / poſławßy woyſko ſwoie / ſtrony Ruſkie wßytki Wołochom przyległe / miedzy Dnieſtrem / y gorámi Sármáckimi álbo Tátrámi leżące / ktore Pokuckimi zową / bez odporu powoiował / y w moc ſwoię podbił / powiádáiąc iż ten kray Polacy nieſłußnie byli Wołochom odięli. Przeto Krol Alexander Roku 1503. przyiáchawßy z Litwy / złożył Sieym wálny w Lublinie ná dzień S. Simoná Judy ná Rycerſtwo Korony Polſkiey / ná ktorym rádzili około Pokucia / ktore ſobie przywłaſczał Wáłáſki Woiewodá Stephan / y przyięli w ten czás ſłużebne obyczáiem Rackim álbo Vgárſkim z Drzewcy y z Tarczámi / tych żołnierzow Krol Alexander do Wołoch poſłał ná Wioſnę przyßłą / Roku 1504. ktorzy Wołoſką Ziemię wzaiem woiowáli / ták długo áż Stephan Woiewodá Wołoſki muſiał vſtąpić z Pokuckich Zamkow / ktore był ſwoimi oſádził / zwłaſczá gdy ſam w ten czás ná nogi Pedágrą chorował / z ktorey potym niemocy tegoż roku vmárł. Ten Stephan Woiewodá Wołoſki był chytry y fortunny / bo Turkow pułorá ſtá tyſiecy iednym rázem poráził / krom inßych częſtych á znácznych z nimi vtarczek. Ten też Mátiaßá Krolá Węgierſkiego walecznego z ziemie Wołoſkiey y z Czakielſkiey wygnał / poráziwßy przy nim wielkie Woyſko Węgrow / y rániwßy ſámego trzemi ſtrzałámi / w Mieście Báni / zá ktorym zwyćięſtwem odiął mu y Czakielſką Ziemicę. Ten też Tátáry wiele kroć porażał / Też y Polſkiego Krolá Albrichtá ná Bukowinie nád nádzieię nąßych pogromił. Ktorego może káżdy Hiſtoryk z tą Fortuną wielką á máłym páńſtwem ſłußnie wyſławiáć. O tym Wołoßy y Multani ſpiewáią vſtáwicznie w káżdey bieſiedzie ná Serbſkich ſkrzypicách przygrawáiąc ſwoim iezykiem: Stephan / Stephan / Woiewodá / Stephan / Stephan / Woiewoda / bijał Turkow / bił Tátárow / bijał Węgrow / Ruś y Polakow. Gdym iáchał do Turek / widziałem w Bukoreſtu ſtołecznym Mieście / y w Dworze Hoſpodárá Multáńſkiego / v ktoregoſmy byli ná czći / Obraz wymálowány z poſſochem ſtároſwieckim / wzroſtu wyſokiego / tego Stephaná w Koronie Krolewſkiey / ná murze w Swietlicy Hoſpodárſkiey pokoiowey / zowią go też Wołoßy Kárá Bochdan / to ieſt drogi Bochdan Stephan / á dla iego niewymowney dzielnoſci / máią go zá Swiętego. Zoſtáwił po ſobie Syná Bochdaná iednookiego.

Polacy Wołochy burzą wzaiem.

Woyſka Węgerſkie° kłádzie Cromer czterdzieśći tyſiecy / ná ktore Stephan wnocy zápaliwßy Miáſteczko w ktorym leżeli vderzył / gdzie ich náplácu 10000 legło / krom ránnych y poimánych / y wßyſtki obozy z łupámi wziął / ták iż Matis Krol ſámowtor ledwo vciekł ránny.

Kara Bochdan Stephan. Carus po łáćinie po Wołoſku Cara drogi.

Tegoż Roku 1504. Krol Alexander w Krákowie przezimowawßy / iáchał do Prus ná Wioſnę / gdzie od Miaſt Pruſkich przyſięgę wziął / á Miſtrz Pruſki nowy Friderik niechcąc przyſięgi vczynić / do Niemiec Oyczyſtego Sáſkiego Xięſtwá ziáchał / áby miał ſłußną wymowkę.

Miſtrz Pruſki wymowił ſię z przyſięgi.

O Seymie w Brzesciu Litewskim/ y niesłusznym gniewie Alexandrá Królá ná Pány Litewskie z oskárzenia Kniáziá Glinskiego.

Rozdział III.

W Roku 1505. nie 4. iák Látopiszec kłádzie/ złożył Krol Alexander Siem w Brześciu Litewskim/ ná ktory przyiechał z Krákowá iedennastego dniá Styczniá we Czwartek/ máiąc ná Pány Litewskie gniew bez przyczyny/ A to tym obyczáiem/ iż Alexander zá przyczyną Kniáziá Michałá Glinskiego/ dał nijákiemu Andrzeiowi Drozdzy Lidę/ iák Cromerus pisze powinnemu tegoż Michałá Glinskiego/ odiawszy ią od Jlinicza/ A Jlinic vciekł się w tym do Pánow Rad Litewskich/ Naprzod do Woyciechá Taborá Biskupá Wilenskiego/ do Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego/ do Woiewody Trockiego Jana Zabrzezinskiego/ y do Stánisłáwá Janowicá/ ktorego Miechouius y Cromer Zárnowcem miánuią/ Stárosty Zmodzkiego/ do Woiewody Połockiego Stánisłáwá Hlebowicá/ y do Stánisłáwá Piotrowicá Kiszki/ Namiestniká Smolenskiego. A ták ci Pánowie wzięli Priwiley Krolewski/ iáko Látopiszec świádczy/ ktory im dał kiedy go podnosili ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ w ktorym to Priwileiu ták stoi/ Jż nie ma żadnemu vrzędu bráć/ tylko ktoryby występkiem swym zásłużył strácić poczciwość/ y gárdło. Przeto Pánowie wedla Priwileiu nie dopuścili Drozdzy Stárostwá Lidskiego/ ále zás wrócili Lidę Jlinicowi. A Krol będąc w Krákowie vsłyszawszy o tym/ rozgniewał się ná Pány/ Glinski też vstáwicznie Królá námawiał/ áby się tego nád Pány Litewskimi mścił/ á zwłaszczá ná Zabrzezinskim/ iákosz będąc ná Seymie w Brześciu Glinski przewiodł to ná Krolu/ máiąc łáskę Krolewską/ iż v Zabrzezinskiego Troki wzięto/ y dano ie Synowi Woiewody Wilenskiego/ Mikołáiowi Mikołáiewicu Rádziwiłu/ ktory był Podczászym v Królá Alexandrá y Namiestnikiem Bielskim. Jlenicá też Stárostę Lidskiego kazał poimáć/ y w więzienie osádzić/ A Pánom Rádom nie kazał do siebie ná oczy chodzić/ to poty Látopiszec prowádzi rzecz swoię/ Ale Miechouius lib. 4. fol. 364. cap. 81. zá ktorych się to żywotá działo. Cromerus też lib. 30 *primæ editionis* fol. 66. *secundæ verò* 441. Herbortus lib. 19. cap. 5. Bielski fol. 285. etc. dostáteczniey piszą/ iż Krol tym przerzeconym Pánom Litewskim kazał ná Siem przed się stánąć/ rozgniewawszy się ná nich/ o tęż przyczynę iáko Látopiszec świádczy/ iż niedopuścili Lidskiego Stárostwá przerzeczonemu Drozdzy/ A Kniąż Michał Glinski Márszałek dworny Litewski/ człowiek w cudzych stronách we Włoszech/ w Hispániey/ y ná Dworze Maximiliana Cesárzá/ tákże w woyskách iego bywáły/ w rzeczách Rycerskich biegły/ y v Monarchow postronnych dobrze záchowáły/ Ruskiego zakonu będąc/ wielkie dzierżáwy y z Zamkámi/ á prawie puł Litewskiego Páństwá trzymał/ zá czym wiele Slachty zwłasczá Ruskiey ná swoię stronę był sposobił. Dla czego się obawiáli Pánowie Litewscy/ áby Wielkiego Xięstwá Litewskiego vpátrzywszy czás nie opánował/ á do Rusi Stolice nie przeniosł/ wzgárdziwszy Alexandrá/ iż potomstwá nie miał/ y powiádano pospolicie iż on sądząc się ná

Wielkie

Jlinic z Stárostwá Lidskiego złupion.

Stánisław Janowic Zárnowiec Stárostá Zmodzki/ álbo Zárnowski.

Pánowie Litewscy smiele się w słuszney rzeczy opárli Krolowi.

Zabrzezinskiemu Troki wzięto.

Jlinic poiman bezprawnie.

Wielkie Xięſtwo ſtało ná gárdło zdrádliwie Alexandrowi / y był w wielkiey nienawiśći v Pánow Litewſkich. Ale Glinſki będąc naprzednieyßym w łáſce Krolá Alexandrá / namniey tego ich oſtáwienia nie dbał / y owßem iáwną nieprzyiaźń z Pány Litewſkimi wiodł / á máiąc tę przyczynę ná nich / iż zábronili Lidy Drozdzy / oſkárzył ich v Krolá iáko oni tego Máieſtatowi byli przećiwni y nieposłußni / tákże mu vſtáwicznie w vcho ßepcąc przywiodł go do tego / iż Krol Alexander Zabrzezinſkiemu / Stániſłáwowi Kißce / Hlebowicowi / Zárnowſkiemu ſtał ná gárdło / y chytre śidłá ná to gotował / mowiąc Krolowi / iż poki w Litwie ći Pánowie (namniey trzey) gárdłá nie dádzą / poty w tym Xięſtwie roſtyrki będą: A to rádził Glinſki przewrotnie / iżby tym śnadniey zbywßy przećiwnikow głownych / mogł Wielkie Xięſtwo Litewſkie / ná ktore ſię ſądził / z Ruſią pod Alexandrem opánowáć. Ale iż Krol Alexander niemogł tego dokázáć co mu Glinſki rádził / iáko Cromer piße w poyśrzodku Litwy / dla wielkiey możnośći / y potężnośći tych Pánow / y poſpolitego żalu wßytkiey Litwy: Przeto ich wyzwał ná ten Siem do Brześćia / chcąc ich tám ſkaráć / Zamek o nich zámknawßy / y źle by iuß o ich zdrowiu / vrzedách y poććiwośći było / kiedyby ich był Jan łaſki Kanclerz Koronny / iák Miechouius piße / nie przeſtrzegł. Przeto Pánowie Litewſcy przeſtrzeżeni ná Zamek nie chćieli wniść. Tenże też Kanclerz Laſki z Janem z Oświećimia Kánonikiem Krákowſkim / Spowiednikiem Krolewſkim Alexandrá Krolá od tego przedśięwzięcia odwodzili / y oświadczał ſię Kánclerz Koronny Laſki mowiąc / iż ia wolę do Polſki ſię wroćić / á niż przy tym ßkodliwym roſterku być / Ták ſię Krol ſkromnieyßym ſtał / w oney zapalczywośći przećiw Pánom Litewſkim / tylko Zabrzezinſkiemu Trockie Woiewodztwo wziął. A záraz z Brześćia Krol Alexander poſłał po Cárá Zawolſkiego Sachmata / ktory chudziec od Prekopſkiego Cárzá porázony / był ná ten czás w Wilnie pod ſtrażą chowan. A gdy przyiáchał Car Sachmat do Brześćia / potkał go Krol Alexander przed Miáſtem w pięći milach / z ozdobnymi pocztámi Pánow Koronnych / y Dworu ſwego / y ſtánął namiotem ná polu / á kazał ſukien wiele náſłáć / tám gdźie Car miał z koniá zśieść / y tym ſuknem áż do Namiotu Krolewſkiego ßedł / Krol záś potkawßy wziął z ſobą do Namiotu / y poſádził go po práwey ſtronie / iáko towárzyßá / A tám śiedząc Krol Alexander / y Car Zawolſki / páſowáli ná Rycerſtwo wiele Polakow / Litwy / y Tátárow / Potym go Krol wziął do Polſki ná Siem Rádomſki / nie Sędomirſki iáko Látopiſec kłádźie.

Glinſkiego z Pány Litewſkimi nieprzyiaźń.

Przewrotna rádá ku czemu przywodźi.

Pánowie Litewſcy málo nie wpádli w niebeſpieczność zdrowia w Brześćiu.

X: Laſkie° Kanclerzá Koronnego ßczerość ku Pánom Litewſkim.

Zabrzezinſkiemu Trockie Woiewodztwo wźięto.

Vććiwość Sachmatowi Cárowi.

O śmierći Wielkiego Jwaná Waſilewicá Moſkiewſkiego Kniáźiá / po Seymie Rádomſkim. Rozdział IIII.

ROku 1505. iáko Wapouius y Miechouius lib. 4. fol. 376. cap. 85. y Cromer świádczą / ácz Látopiſec 1503. vchybiwßy dwu Lat kłádźie / Jwan Waſilewic Wielki Xiądz Moſkiewſki ná ſchodźie Mieśiącá Nouembrá vmárł. Nayſczęśliwßy to był po Włodimirzu Monárchá Ruſki nád inße / bo ſię z Tátárſkiey niewoley / ktorą przodkowie iego z dawná ćierpieli / dźielnośćią ſwoią wybił / y

Dzielność y powodzenie Iwána Wasilewicá Moskiewskiego.

wybił/ y sámych prawie Tátárow kilko Hord zhołdował/ Kázáńskie/ Permkyskie/ Sibirskie/ Láponskie/ Hugierskie/ zkąd Węgrowie wyszli/ y Bulgárskie/ Astráchańskie/ Zawolskie kráiny w Aziey ná wschod Słońcá/ áż do Morzá Káspiyskiego/ po Moskiewsku Chwalinskiego/ częścią zhołdował/ częścią pod moc swoię podbił/ z Swedámi/ z Liflanty/ z Filandy szczęśliwie woyny wiodł/ Litewskiemu Xięstwu 70. Zamkow y Miast z Nowogrodem wielkim odiął/ y straszny był wszytkim sąsiednym Narodom/ w Moskwi piáństwá zábronił y zákazał/ pięći Synow Wásilá/ Iuriá/ Dimitrá/ Siemioná/ Andrzeia spłodził/ á Helenę Corkę ktorą dał Alexandrowi wielkiemu Xiędzu Litewskiemu/ potym Krolowi Polskiemu w małżeństwo.

Dimitr Wielkim Xiędzem Moskiewskim náznáczon y podniesion.

Czotem zá części.

A iż iest obyczay w Moskwi stárszemu Synowi wstępowáć ná stolec Oycowski práwem dziedzicznym/ Tedy gdy ten vmárł zá żywotá Oycowskiego Iwan Wásilewic Syná iego á Wnuká swego Dimitrá/ iák Herberstein pisze/ náznáczył/ y zwykłymi Ceremoniámi podniosł/ po śmierći swoiey być wielkim Xiędzem Moskiewskim/ potym zá porádą wtorey żony Greczki/ odmieniwszy swoie pirwsze postánowienie/ Gábrielá Syná/ ktorego z tą Grecką miał/ ktory potym był miánowan Wasilem/ ná Wielkie Xięstwo po śmierci swoiey vstáwił/ á Dimitrá Wnuká do Vgliczá ná więzienie posłał/ záś vmieráiąc Iwan Wasilewic tegoż Dimitrá Wnuká z więzienia do siebie przyzwał/ á przeprosiwszy go/ pirwsze mu mieysce po śmierci swey pánowáć ná Wielkim Xięstwie Moskiewskim wroćił/ ále skoro sam Moskiewski vmárł/ wnet Wásił Syn iego własny/ Dimitrá w więzienie wsádził/ á sam zupełnie Wielkie Xięstwo Oyczyste opánował/ ktorego Syn dzisieyszy Iwan Wasilewic tegoż imienia iáko y Dziad áż do tego czássu torem iego idąc pánuie/ Bo y ten nie mnieyszą częśc Litewskiego páństwá był opánował/ Tátárom też Prekopskim drogę do swych páństw zágrodził/ Y Liflantow większą część (ktore mil 90. wzdłuż á 40. wszerz páństwo swoie zá pánowánia Mistrzow od Zmodzi do Filándiey rosciągáło) Roku 1577. osiadł.

Sachmat iáwnie mowi w Senatorskim kole.

Krol Alexander tegoż Roku 1505. przyiechał z Seymu Brześcia Litewskiego ná Siem do Rádomiá/ ná dzień wszech Swiętych/ ná ktory wziął z sobą Sáchmárá Cárzá Zawolskiego/ y postáwił go naprzod w Nowym Mieście w Mázowszu pod strażą/ potym gdy się Pánowie Polscy y Litewscy ziácháli/ przyzwan do koła Senatorskiego Sachmat Car Zawolski/ ktory śmiele/ dowodnie/ poważnie/ y z wielką wspániáłością skárżył się długą rzeczą ná Krolá Alexandrá/ y ná Pány Polskie y Litewskie/ iż od nich prożnymi obietnicámi był przyzwan przećiw Cárzewi Prekopskiemu ná pomoc/ z dálekich stron Scytyskich Zawolskiey Hordy/ áż od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego/ potym gdy z woyskiem im ná pomoc przyciągnał/ opusczony á práwie ná mięsne iątki wydány/ zá czym dla nich od Cárzá Prekopskiego porážony/ woysko wielkie/ y wszytki státki Rycerskie/ y skárby vtráćił/ ná ostátek gdy do nich iáko przyiaciół/ y do towárzyszow sprzysiężonych vciekł/ nie mnieyszą wczásność/ iákoby v nieprzyiaciół głownych otrzymał/ bo nád święte záchowánie przysięgi/ zá więźniá y poimáńcá od nich mian/ pod strażą/ á práwie w ciemnicy będąc áż do tych czássow chowány/ Ale Bog (ták rzekł lámentliwie ręce wzgorę podniozwszy) dobrych wszytkich y złych rzeczy odpłáciciel/ mnie y Krolá/ przed ktorym rowno stániewá/ w tey spráwie kiedy rozsądzi/ á nędze y vtráty moiey y zgwałconey przysięgi pomści się sam spráwiedliwie/ ná potępienie Krolá Alexandrá zgwałćićielá przyrzecenia/ y obietnic swoich/ Ná ostátek prosił/ ąby mu było wolno odiácháć/ y wroćić się do swoiey Hordy Zawolskiey. Ná to odpowiedź wziął od Rády Polskiey y Litewskiey/ iż áni ná Bogá/ áni ná Krolá/ áni ná nas tey

Narzekanie Sachmatá Soltaná.

Tylko wolności prosi.

Odpowiedź Sachmátowi Cárzowi.

winy

winy wkłádáć niemaß/ iedno sam ná sie/ á to przeto/ iżes vmowie/ słowu y przy- siedze swoiey dosyć nie vdziałał/ ábowiem gdyś v Kijowá leżał/ miásto obrony álbo pomocy/ twoi ludzie náßym poddánym ßkody dziáłáli/ iáko iedni nieprzy- iaciele/ około Kijowá/ y byłeś proßon od Kijowskich Mießczan/ y od náßes przyzwolenie miał/ ábyś leżał z swoim ludem ná gránicy Moskiewskiey pod Stá- rodubiem/ á tám sobie korzyści zdobywał z kráin nieprzyiaciela náßego/ niżli tu blisko Przekopu/ gdzieć záwżdy Mendlikierey Prekopski Carz o gárdło stał/ tám będąc/ dáleko przespiecznieyßyby był záwżdy/ ludzi/ státkuby był nie vtrá- ćił/ áni záwiodł/ ták swoich iáko Krolewskich/ y Wielkiego Xięstwá Litewskie- go Rycerstwá/ ktoreś swym voporem stráćił. Trzecie co gorßego/ iżeś był do Tu- rek poiáchał bez náßey woley/ ácz nie dobrze wiemy poco/ ále to sam domyśl okázuie/ że ku náßey ßkodzie.

Zá tym Sachmat zwieśił głowę/ á prosił iuß niocz innego/ iedno áby mu dopomogł státku swego zdobyć pod Prekopskim/ álbo by mu dopuścili Brátá iego posłáć do Ziemie Tátarskiey/ do Bráciey Nahayskich Carow o pomoc/ przez ktoreby mogł zásię do swey bliskośći przyść/ w tym go pocießono/ iż to Krol vczyni/ by iedno mogł ták rychło ná to ludzi zebráć. A w ten czás poyźrzał po ludziech/ ktorych było dosyć około Krolá iáko ná Seymie/ á vkazawßy rę- ką rzekł/ á ći ázaby się też nie bili kiedy trzebá/ ná co ie chowacie. Odpowie- dziano mu/ iż tu nie w Tátarzech/ nie wßyscy v nas ná woyny iezdzą/ iedni cho- wáią do roley/ drugie ná rzemiesłá/ drugie ná służbę Bożą/ drugie ná spráwy są- dowe y ná opátrzenie Zamkow. Potym dopußczono mu Brátá Kozaká po- słáć do Bráciey iego Nahayskich Cárzow zá Wolgę rzekę/ ták iáko prosił/ áby go Brácia rátowáli/ á pomogli mu zásię ku iego státkom/ y ludziom przyść od Prekopskiego Cárzá/ bowiem był tey pewney nádzieie o swych Tátárzech/ iż skoro vyźrzą czapkę iego/ zásię k niemu przystáną/ z tey przyczyny był weseł z dobrey odpráwy.

Prośba Sachmatowá.

Słowá Sachmatowe ná zgráię ludzi.

Ná tymże Seymie około obrony przećiw Tátárom Pánowie Koronni z Krolem stánowili/ á niktorą Slachtę o rozboystwo/ y łotrowstwo potrácono/ Osuchowskiego y Mysowskiego śćięto/ nie Myszkowskiego cnotliwego Slachći- cá/ y stárożytnego/ iáko się Drukarz w pirwßym wydániu Bielskiego omylił/ á Rusinowską Ziemiánkę w skorzniách z ostrogámi z mieczem w vbierze Męskim/ iáko ią poimano/ obießono. A ná obronę pospolitą Máłey Polski Slachtá po 12. großy z włoki ná żołnierze postąpili/ ále Wielgo Polanie ná to pryzwolić niechcie- li. Ná tymże Seymie w Rádomiu Pánowie Litewscy chcąc niewinność swoię okázáć/ á niechcąc dłużey w niesłußnym gniewie być v Krolá Alexandrá/ dla oskárżenia przewrotnego Michałá Glinskiego/ prosili o przyczynę Pánow Pol- skich do Krolá/ iákoß Pánowie Polacy zá nimi prosili Alexandrá/ żeby im gniew swoy odpuśćił. A Krol zá przyczyną Pánow Polskich obiecał ich w łáskę przy- iąć/ skoro się do Litwy wroći ich ziemie przyrodzoney. Tám Biskup Wilenski Wociech Tabor począł Krolowi mowić/ iáko Látopißec świádczy tymi słowy: Miłośćiwy Krolu niewinnie gniew twoy Krolewski był ná nas/ zá przyczyną niktorych ludzi/ bośmy my przećiw tobie Pánu swemu nie stali/ ánismy się sprze- ćiwiáli/ álesmy bronili Praw y Priwileiow náßych/ żebysmy przy nich zostáli/ A ták Miłośćiwy Krolu/ ia iáko Litewskiego páństwá/ y twoy iáko Wielkiego Xiędzá á Páná náßego Pásterz/ powinienem y ciebie Páná swego od tego odwo- dzić/ ábyś ty Pan nąß práwá náße/ y listy swoie/ y przysięgę nam zupełnie zá- chował/ A ieśliby chciał ich kto łámáć/ Boże bądź pomstą káżdemu tákowemu/ y skoro to Biskup wymowił/ nátychmiast Krolá zárázilá niemoc páráliżo- wá/ iák tenże Látopißec świádczy.

Slachtę Rozboynikow potrácono.

Pobor po 12. großy.

Słowá Biskupá Taborá według Látopißcá.

Krol Alexander Páráliżem zárázon.

Przeto

Przeto Krol Alexander paraliżem zarażony y schorzały / z Radomia do Krakowa iachał / dla lekarstwa / A Panowie Litewscy będąc z lepszą nadzieią pewni łaski Krolewskiey / do Litwy Sachmata Carzą prowadzili wedle roskazania Krolewskiego / a w Trokach go vczciwie y hoynie do przyiazdu Krolewskiego postawili / y inszych też iego Murzow y slug po leżach rozdzielili / gdy Sachmat sam przyrzekł y ślubował Krola stale czekać. Potym przyiechali Posłowie w osmdziesiąt iezdnych Tatarow od Nahayskich Carzykow do Wilna / w poselstwie do Sachmata / do ktorego na rozmowę byli wolno przypuszczeni / A gdy tak długo z nim w łowy y na przeieżdżki ieżdżąc obcowali / będąc wszyscy hoynym wychowaniem / pieniędzmi / y szatami od Panow Litewskich opatrzeni / vpatrzywszy czas Sachmat nad przyrzeczenie y ślubowanie ze wszytkimi swoimi Tatary / ktorychkolwiek mogł mieć / z Trokow taiemnie vciekł / ale od Olechna Moniwidowica namiestnika Trockie° / y od inszych Dworzan Krolewskich Litewskich nocą y dniem v Kijowa dogonion / związan / y na Troki odwiezion / gdzie pod strażą pilnie był chowany. A w ten czas gdy Krol Alexander w Polszcze chorował / przyiechali posłowie do Panow Litewskich od Mendlikiereia Cara Prekopskiego / napominaiąc / iż iesliby rozumieli / aby Sachmata w więzieniu chowali / iako też przodkowie ich pirwszy Litewscy Stryiowi tegoż Mendlikiereia byli vczynili / co iesliby się chcieli w tym Mendlikiereiowi zachować / obiecował im pokoy / y wieczną pomoc na każdego ich nieprzyiaciela / w ktorey się im iako przyległy / y Sąsiad bliski / rychley a niż Sachmat z daleka Hordą swoią zgodzić mogł. Vwierzyli tedy zdradliwym słowam Mendlikiereiowym Panowie Litewscy / wszakże żądanie y poselstwo iego do przyiazdu Krola Alexandra odłożyli. A Sachmat Carz Zawolski nieborak / w więzieniu v Litwy będąc / gdy o sobie Tragedią czynioną widział / napominał Panow Litewskich aby zdradliwemu Mendlikiereiowi Prekopskiemu nie wierzyli / mowiąc / iż się on tym moim niewinnym więzieniem nie vskromi / aby nie miał do waszych krain stać na plundrowanie / iakoż się wnet spełniło proroctwo Sachmatowo.

Sachmat do Trok.

Sachmat Carz z Trok vciekł / y poiman od Olechna Moniwida.

Posłowie od Cara Prekopskiego do Litwy.

Sachmat chudzina proroctwie

O srogim zburzeniu Litewskich państw przez Tatary około Słucka / Nowogroda / Minska / Witebska / Połocka / Loiowey gory / Y o Wileńskiego Miasta obmurowaniu.

Rozdział V.

Do Wielmożnego Pana Wacława Agrippy / Pisarza Wielkiego Xięstwa Lit: Starosty Niemonoyskiego.

Roku 1506. iak Latopiszec świadczy / ale ma być 1505. według Cromera / Miechouiussa y inszych / przyszedł Carewic Prekopski Syn Mendlikiereia Cara Prekopskiego Machmetkierey Soltan / z Braciaą swą z Bitikierey Soltanem / a Burnas Soltanem / y ze wszytkimi siłami Tatarskimi / y przyszli ku Dnieprowi na Loiową gorę / y tam się przez Dniepr przeprawiwszy / sam Mach-

ſam Machmetkierey Soltan poßedł pod Zamek Mieńſk/ w ſrzodek Litwy/ A pod Słucko poſłał dwu Brátu ſwoich/ Bitikierey Soltaná/ y Burnas Soltaná/ y przyßli w dzień ſwięty ná dzień Pánny Mariey w Niebowzięcia w Piątek pod Słucko/ ná ktorym ſię byłá Anáſtaſia Xiężná záwárłá z Dzieciątkiem Jurgim Siemionowicem/ dziſieyßych Xiążąt Słuckich Dziádem/ á ták w koło Słucká burzyli/ y do Zamku/ wiedząc iż tylko w nim Xiężná byłá ßturmowáli/ podmiocy czyniąc/ y ogień podkłádáiąc/ ále ſię mężnie bronili Słuczánie/ ktorych obwiązowáłá ſlubem y proſbą Anaſtaſia Xiężná/ áby iedynego Dziedzicá ſwego od gwałtu Pogáńſkiego ſtale bronili/ tákże wielkość Tátárow pod Zamkiem poległá/ Bo Sláchty y Kniáziow inßych ná ten czás wiele v tey Xiężny Anaſtáſiey ná Słucku ſłużyli. A ſam ſtárßy Carz Machmetkierey ſtánął tegoż dniá pod Mienſkiem koßem/ á puścił w zagony pod Wilno/ y w Zawiliyſką ſtronę/ Tákże k Witebſku/ Połocku/ k Odrucku/ y ná wßytkie ſtrony Litewſkie/ y Ruſkie. A ci dwá Cárzewicy Brácia iego minąwßy Słucko/ poßli ku Nowogrodku/ á ná ten czás Pánowie Litewſcy wßyſcy byli w Nowogrodku/ rádząc z ſobą/ coby mieli z tym czynić/ że ſię Krol z przyczyny Glinſkiego gniewał ná nich/ A iż ich obiecował zás do łáſki przypuścić ná Seymie Rádomſkim ſkoroby przyiechał do Litwy/ zmawiáli ſię też iákoby to Glinſkiemu oddáć mieli. A dowiedziawßy ſię Tátárowie o Pániech w Nowogrodku/ tym ſię rychley poſpießyli ku Nowogrodku/ iż im one rádę nie około obrony Rzeczy poſpolitey/ ále o priuacie zácząta/ rozerwáli. Pánowie też widząc gwałt z Nowogrodká wyiecháli zá Niemen/ A Tátárowie przyßedwßy ku Nowogrodku nie náßli nikogo/ y gonili zá Pány do Niemná y dáley/ y wielką ßkodę vczynili przeßedwßy zá Niemen w Litewſkiey ziemi/ á z więźniámi y z dobytkiem názad ſię wrocili/ A Zamku Nowogrodzkiemu nie mogli nic vczynić/ Bo ná ten czás w Nowogrodku Woiewodą był Albricht Marcinowic Gaſtolt/ ktory będąc ſam w Nowogrodku Zamek dobrze oſádził/ á przy nim Máſkiewic Horodnicży/ Jwan Trizná/ Niemirá/ y inßa Sláchtá Nowogrodzka/ wyieżdżáiąc z Zamku káżdego dniá/ y biiąc ſię z Tátáry/ nie dáli im Zamkowi y Miáſtu ßkody czynić. Bárdzo też wiele ſtrzelbą z Zamku ſámych Tátar pobito/ Co widząc tedy Tátárowie/ iż Zamkowi y Miáſtu nic nie mogli vczynić/ odeßli precz.

Tátárowie od Słucká odbići.

Tátárowie w Nowogrodku máło nie zdybáli Pánow Litewſkich.

A Machmetkierey Cárowic/ ktory ſtał pod Zamkiem Mienſkim koßem/ wßytki włości okoliczne zburzył/ Miáſto Mieńſko ſpuſtoßył/ tylko Zamku z inßymi obronił/ Manaſtery y Cerkwi ogniem wypalił/ w ziemi Litewſkiey/ y w Połocku/ w Witebſku/ y w Odrucku wiele ßkody poczynił/ y ſrogie krwie rozlanie w ten czás nád rodzáiem Chrześciáńſkim vczynił/ y niepodiąwßy w ludziách ſwych ßkody/ wrocił ſię ná zad.

Okrucieńſtwo Tátárſkie.

Tákże Brát iego Bitikierey Soltan/ y Burnas Soltan wrocili ſię od Nowogrodá z wielkim plonem/ y dobytkiem/ ludzi ſámych przez ſto tyſięcy/ iáko Miechouius fol. 368. lib. 4. cap. 82. Wapouius/ Bielſki/ y Cromerus lib. 30. fol. 669. *primæ, ſecundæ verò editionis* 444. świádczą/ z Ruſi y z Litwy wywiedli/ ták iż ſię ná káżdego Tátarzyná po dwudzieſtu y pięći Chrześcian więźniow doſtawáło/ krom pobitych: á nie liczą przerzeceni Hiſtorikowie Polſcy Tátarſkiego woyſká/ iedno *quinq; milia expeditorum Tartarorum*, pięć tyſięcy przebránych Tátarow/ ácz Látopiſce świádczą/ iż ná troie koß mieli/ y poßli mimo Słuck do Hordy máło ludu ſwego vtráciwßy/ á po odeściu Tátar było powietrze w Mieńſku/ y w inßych Miáſtach Litewſkich.

100000 więźniow Chrześcian/ od 5000. Tátárow wziętych.

Teyże Jeſieni Wielki Kniáź Wáſiley Jwánowic Moſkiewſki/ poſłał Brátá ſwego Kniáziá Dimitrá Zylkę/ á z nim Woiewodę ſwego nawyżßego Kniáziá

OO Fiedorá

Moſkwá do Kazáni.

Fiedorá Iwánowicá Bielſkiego / y inßych wiele Woiewod / ze wßytkimi ſiłámi Moſkiewſkimi konnymi / y pießymi ludźmi / ná Wićinách Rzeką Wolhą / ná Machmetcieleią Cárá Kázáńſkiego / á przyßedwßy ku Kázáni / obſtąpili Zamek ze wßytkich ſtron ziemią / y wodą ßturmuiąc. Potym wyßli ludzie zbroyni z Wićin z wody ná brzeg pod Zamek / ná ktorych vderzywßy Tátárowie wßytkich pobili / á inßy vciekáiący potonęli w Jezierze Pochánym / y w Wołdze rzece / á ći ktorzy w Wićinách ná wodzie zoſtáli / przyßły ná nich burze wietrzne wielkie iż máło nie wßyſcy potonęli /

Moſkwá v Kazáni porázona.

Tylko Kniáź Dimitrey Brát Kniáziá wielkiego Moſkiewſkiego / z Kniáziem Fiedorem Woiewodą w máłych pocżciech ledwe vciekli / A ktorzy byli Moſkwą konni brzegiem przyßli pod Zamek / tych tákże máło nie wßytkich Tátárowie pobili / iż ich bárdzo máło vciekło / zá czym wielka ſię ſzkodá w Ludziách / y w Ryſtunkách woiennych od Tátar ná ten czás Kniáziu Wielkiemu Moſkiewſkiemu ſtáłá.

Krolowa Helżbietá vmárłá.

Tegoż Roku Elżbietá Krolowa Kázimirzowa / świętego á pobożnego żywotá Páni / ktora Rzeczy poſpolitey Polſkiey / y Litewſkiey wiele dobrego oświeconym ſwoim potomſtwem vczyniłá / dług oſtátni z ciáłá śmierći zápłáciłá / w Krákowie támże ná Zamku od Syná Alexandrá Krolá Polſkiego / Wielkiego Kiedzá Litewſkiego / pochowána vtćiwie / w tey Káplicy / gdzie Krol Kázimirz leży Małżonek iey ſławney pámięći.

Wilno obmurowáne.

A w tym Roku 1506. Wilnowcy y Pánowie Litewſcy / tym przeſtráchem Tátárſkim / iáko Miechouius y Cromer świádczy / ſtrwożeni / mur około Wilná obwodźić / y Zámkow opráwowáć poczęli.

Tegoż Roku Wołoſki Woiewodá Bochdan iednooki / posłał w dziewoſłębſtwie do Krolá Alexandrá / proßąc / by mu byłá Krolewną Elżbietá Siostrá iego daná zá Małżonkę / poſtępuiąc záſię wroćić ty Powiáty / ktore gwałtownie był poſiadł iego Ociec / iáko Cieſchybieſy y Tyſmienicę / á Krol to dał ná wolą Krolewnie / ktora żadną miárą nie chćiáłá przyzwolić / iż był inßey wiáry / y ku temu iednooki / á to też k temu przekáźiło / iż tego cżáſſu Krolowa Kázimirzowa Elżbietá vmárłá Mátká iey.

Spor o mieyſcá w Senacie.

A Krol Alexander Roku 1506. pilnośćią Lekárzow z niemocy wyzwolony / Miesiącá Liſtopádá do Lubliná ná Siem z Krákowá przyiáchał / ná ktorym Seymie wſczął ſię ſpor miedzy Swieckimi Pány / y Duchownymi / około ſpoſobu y porządku śiedzenia w Senatorſkim kole / bo ſię domagáli Pánowie Swieccy / áby Biſkupi ieden bok Krolewſki chociaż práwy ſobie obráli / á im iednego oſobnego dopuśćili / A żeby też z imion ſwoich / y dochodow Kośćielnych / ktorych więcey niż Krol z Sláchtą trzymáią / wypráwę poſpolitą woienną odpráwowáli.

Duchowni przy ſwoich Priwileiach zoſtáwieni.

Tám po długich ſwarzech Krol zá Duchownymi ſkazał / áby oni przy ſwych Priwileiach y własnośćiách w cále zoſtáli.

Pułgroßki, monetá.

Támże vchwalono monetę nową kowáć ná poſpolitą obronę / y kowano pułgroßki. Duchowni też pobor poſtąpili ná żołnierze / ktorych Krol wypráwił przećiw Bochdanowi Woiewodzie Wołoſkiemu Synowi Stephánowemu / gdzie posługę wielką vczynili / gdy Zamki niektore nád Nieſtrem pod Wołochy záſię pobráli.

Wypráwá do Wołoch.

W ten czás dwá Młodźieńcy vrodziwi Struſſowicowie / Szczęſny á Jurek / odłączywßy ſię od woyſká / ßli w kozáctwo do Wołoch w pięćdźieſiąt koni / gdzie tráfili ná wielkość Wołochow / á mogąc viecháć potkáli ſię z nimi / tám od wielkośći przemożeni /

Dzielność Struſſowicow

Szczęſny zárázem zábit / Jurek mogł vieccháć / ále niechćiał mowiąc / Boże tego nieday ábych przy ſwym miłym Brácie gárdłá nie dał / bił ſię z nimi ták długo / áż go poimáli / potym śćięli / ktorych wßytek narod Polſki żáłował przez długi czás / wßákże ſię tego pomśćili ſłużebni zárázem nád Wołochy / gdy tákże Kámieniecki ſámych Wołoſkich Boiárow (poráziwßy ich dwá vſſce) dał ná tym mieyſcu pięćdźieſiąt śćiąć.

W teyże

W teyże bitwie Stárostá/ álbo Barkolab Choćimski zábit/ á Kopacz Hetman ledwo vciekł/ Aż potym Bochdan musiał przymierza prośić/ ktore pod Condiciámi otrzymał/ ácz Miechouius/ y Wapowski/ tákże Bielski tey bitwy skutku nie kłádą/ Ale Cromerus lib. 30. fol. *primæ editionis* 668. *secundæ verò* 445. kłádźie/ iż sie tá woyná przymierzem skończyłá/ dowodząc tego listámi tegoż Bochdaná/ ktore w skárbie Koronnym widźiał. Wołosży porażeni.

O przyieżdżie Krolá Alexandrá do Wilná/ osádzeniu Sachmatá Cárzá w Kownie/ Niemocy y śmierći Krolewskiey/ á fálszywym Lekárzu/ y burzeniu Litewskiego Xięstwá od Tátárow/ á porażeniu ich przez Litwę zá Hetmáństwem Glinskiego v Klecká.

Rozdźiał VI.

Krol Alexander Roku 1506. á według Látopiszcá zaprosto z Seymu Lubelskiego do Litwy/ ná dźień S. Grzegorzá przyiechał/ bo go tám iák Cromer pisze Posłowie Cárzá Prekopskiego/ y od Nahayskich Cárzykow drudzy czekáli. Też słysząc iż roku przeszłego Kniąż Moskiewski Iwan Wasilewic rozstał sie z Swiátem. Dla czego Alexander po iego śmierći gotował sie odiskáć onych Zamkow/ y Xięstw/ ktore był iego Ociec Kázimirzowi/ y iemu sámemu od Wielkiego Xięstwá Litewskiego oderwał/ Bo w ten czás rostyrki były wielkie/ iák sie to wyższey pokazáło/ miedzy Synem iego Wasilem/ y Wnukiem Dimitrem/ około Stolcá Wielkiego Xięstwá Moskiewskiego/ y miedzy inszym pospolstwem/ y Boiáry Moskiewskimi/ wielkie nieznaszki. Ale gdy sie Alexander dowiedźiał/ iż Wasil Ociec dźisieyszego/ Wielkim Xiedzem zostáł/ niechćiał go drażnić/ y owszem bystrze zápalczywy gniew swoy (iáko ono mowią miły ieżu nie kol) vśmierzywszy/ one przećiw Moskwi wypráwę ná inszy czás odłożył. A chcąc vczynić dosyć żadániu Cárzá Prekopskiego/ y záchowáć mu sie według iego poselstwá/ zebrał Pány wszytkie Litewskie do Wilná/ y kazał do siebie Sachmatá Cárzá Záwolskiego z Trokow przyprowádźić/ ktory stał przed Wilnem w rozbitych Namiotách z swoimi/ y z onymi co byli do niego posłáni od Nahayskich Cárzykow Tátarow/ Tám go wnet Krol Alexander osádźił być zgwałćićielem przymierza/ y zdraycą/ iż chćiał z Litwy vciec/ á iż też przed tym będąc przyiaćielem szkody wielkie Litewskiemu páństwu koło Kijowá poczynił/ przeto zá wyrokiem Pánow Litewskich y Ruskich/ od Kniáźiá Michałá Glinskiego poimány/ do Kowná ná więzienie odesłan/ gdźie potym vmárł/ á drudzy Tátarowie iego po inszych Zamkách rozłożeni. Sachmat Cárz nędznie vmárł.

Rychło potym pięć tyśiecy Tátárow Prekopskich Podole/ Ruś/ y Litewskie páństwá srogo zwoiowáli/ y przez sto tyśiecy Więzniow Chrześćiáńskich wtory raz w nędzną niewolą do Hordy bez odporu wywiedli/ krom stárych y młodych więzniow/ ktorych wielkość pośiekli/ y pomordowáli. Tátarowie wtory raz 100000 Chrześćian wywiedli.

A Krol Alexander w Wilnie leżąc/ co dáley to gorzey chorował/ páráliszowym powietrzem zárażony/ á w ten czás ozwał sie ieden Lekarz/ álbo rádnie

Bálinski Doctor Mátácz.

Laskares y Páleologowie przednieyße Fámilie Greckie.

mátácz nijáki Bálinski/ ktorego ták zwano po żenie / gdy v nijákiego Bálinskiego pod Ilkußem Corkę poiął. A ten Mátácz gdy był vrodzonym Polakiem/ mianował sie być Grekiem z oyczyzny y z iezyka / z Familiey Laskárow / snadź przestrzegáiąc wyroku Christusowego / iż Prorok nie bywa przyiemny w oyczyznie swoiey / á ták sie był swoim mátáctwem rozsławił / iż ze wßytkiego Krolestwá / á zwłaszczá Mieszczánie z Krákowá do niego sie ćisneli / á tám w Bálinie w chłopskich chrominách pełni nádzieie á zdrowia prożnych lekarstw y czárow iego vżywáli / od bogátßych nie brał iedno po stu czerwonych złotych / dla czego inßy Medikowie názywáli go Setnikiem / á do Krákowá / iáko Miechouius piße / nigdy sie dla inßych Doctorow / iáko Sowá ná świątło/ vkazać nie śmiał.

Bálinski Mátácz Krolá leczy.

Przeto Krol Alexander gdy mu niemoc przyćiſnęłá / posłał z Wilná po tego Bálinskiego sławą iego fałeczną vwiedziony/ ktory nie chciał sie z mieyscá rußyć / áż mu napierwey dano trzy stá złotych czerwonych / á wziąwßy z sobą Aptekę Krolewską iáchał do Wilná / gdzie Krolowi przyprawił łáźnią (snadź ná zmowie z Michałem Glinskim) do ktorey rozmáitych ziół mocnych w kotliki / drugie w gárnce nákładł / á z wirzchu nád párą Krolá położył/ przyprawiwßy k temu mieysce/ áby sie pocił/ k temu Małmázyą y Winá co namocnieyße kazał mu pić / co iest przećiw wßytkim Lekárzom. A gdy z zbytniego pocenia był zemdlon / vpominał drugi Doctor Krolewski z Błonia Kánclerzá Laskiego/ áby go gwałtem odwiedli od tego lekárstwá śmiertelnego / ále gdy z dobrey woley nie chciał (bo go w tym Kniáź Glinski bronił) Kánclerz Laski z swego vrzędu widząc Krolá ná poły vmárłego / kazał Lekárzá poimáć/ á wsádzić/ y chowáć go áż do przyiazdu Sigmuntá z Sląská / wßákże przez pomoc Michałá Glinskiego vciekł on Mátácz / á przez Pruską ziemię przyßedł do Krákowá / gdzie áż ná Zwierzyńcu w Klastorze przy żenie Bálinskiey mießkał/ potym ná Skałce v Mnichow / stámtąd go záśię Miedzileski Pisarz z Káncelláriey wziął/ y wsádził do Dworu Biskupiego / wßákże potym pußczon po długim więzieniu by nie vmárł/ Pátrzył záśię Alchimiey potáiemnie/ ná ktorą zádłużywßy sie w pieniądze v Mieszczan Krákowskich/ iák Wapouius y Bielski z niego / pißą / vciekł precz od żony / tyloß go było widáć.

Krol Alexander gorzey choruie.

Ták Krol Alexander w Wilnie leżąc co dáley tym gorzey párálißem zemdlony/ częścią z przepusczenia Bożego / według onego wyroku Taborá Biskupá Wilenskiego ná Rádomskim Seymie/ częścią dla zdrádliwego y fałßywego lekárzá Mátáczá chorował. A Pánowie Litewscy iáko Cromer piße / wnętrznymi nienawiśćiámi/ zwłaszczá przećiw Glinskiemu spolnie się gryząc/ y k temu Krolewskim gniewem obrußeni/ káżdy z nich swoiey priuaty/ y własney sprawy pilnował / á żadnego stáránia około Rzeczy pospolitey nie mieli / ktore ich rosterki Tátárowie Prekopscy bacząc / wnet złożywßy ony pirwße niedawne łupy / á mało co wytchnąwßy / z więkßą mocą z nowu w Litewskie páństwá wtárgnęli Miesiącá Augustá. A w ten czás Krol z Wilná rußył sie do Lidy / dwánaście mil od Wilná. Cromer wątpi dla ktorey przyczyny / Bo Miechouius piße / iż Krol vsłyßawßy o tym wtárgnieniu Tátárskim / kazał sie wßytkiemu Rycerstwu Litewskiemu przećiw im rußyć. Ale gdy tego vczynić Litwá nie chciáłá/ zá vporem Glinskiego/ ktory ná to wiodł áby sie sam Krol osobą swoią áczkolwiek chory przy woysku rußył/ kazał sie Alexander w Lectice / á Cromer piße ná wozie do Lidy prowádzić/ chcąc to pokázáć/ iż on y w ostátnym skonániu przy poddánych swoich stáć był gotowy/ Wapowski też w swoiey Kronice ktora ná świátło nie wyßłá piße/ iż do Polski vmyślnie ciągnął/ chcąc tám brátu Sigmuntowi Xiążęciu Głogowskiemu wßytkę władzą Polskie° y Litewskie° pánowánia zlećić

Tátárowie z nowu do Litwy.

Krol do Lidy.

y zdáć/

y zdác/ áby sam dla nieuleczoney choroby co dáley to się weń przymnażáiącey dostátek żywotá w pokoiu strawił.
Zniesienie Historikow.

Látopiszcze záś Litewskie świádczą/ iż Krol Alexander Roku 1507. ále ma być 6. skoro przyiáchał do Wilná z Polski/ niemocen będąc bárdzo choroba párálißową/ vczynił Siem w Lidzie/ wielka też Kniehini Heleną widząc śmiertelnego/ zá nim przyiecháłá. A gdy w Lidzie byli/ oto ieden iákiś/ iák Cromer pisze Slachcic przyiáchał/ opowiedáiąc/ iż Tátarowie ledwe ná ieden dzień iázdy od Lidy burzą/ y plundruią/ vkázował też ránę co go Tátárowie strzáłą w twarz postrzelili/ áż zá ledwe prętkością koniá z ich ręku vszedł/ záś druga nowina tákaż przyszłá/ iż Cárewicy Prekopscy Bitikierey Soltan/ A Burkas Soltan/ przyszli z dwudziestą tysięcy ludzi/ A Cromer y Miechouius kładzie ich być w liczbie trzydzieśći tysięcy pod Słuck/ ktorzy się bráli ku Nowogrodku. Ale temu Pánowie ieszcze nie dokończá wierzyli. Dla tego Kniąż Michał Glinski ktory przy Krolu mieszkał/ kilko Ráczow swoich meżnych żołnierzow posłał/ áby się pewniey wszytkiego wywiedzieli/ Ale y Ráczowie nie dáleko odiáchawszy ná vsiec Tátárow práwie wpádli/ á stoczywszy z Pogány śmiele bitwę/ dziewięć ich zábili/ inszych rozgromili/ á zábitych głowy ścięte do Páná swego ná kopiie wetknione przynieśli. Był strách wielki około Krolá w Lidzie chorego/ zdáło się potym wszytkim áby Krol do Wilná w Lektice dla trzęsienia y niewczásności drogi kámienistey był odniesion. Slachtá też wszytká dopiero widząc gwałt/ ku Lidzie do Krolá się zbieráłá/ Tám Krol gniewáiąc się sam ná się/ iż ná koniu nie mogł siedzieć/ Stánisłáwowi Kiszce Hetmánowi wielkiemu/ y Michałowi Glinskiemu/ wszytkę spráwę nád woyskiem Litewskim/ ktorego się było według Látopiszcow dziesięć/ á według Cromerá/ Miechouiusá y inszych siedm tysięcy zebráło/ zlecił/ Do Brátá też Sigmuntá posłał áby co rychley przyieżdżał do Litwy. Bo chociażby też Krol był żyw álbo vmárł/ chociażby też Litwá wygráłá álbo przegráłá/ potrzebá byłá iego bytności ná ten czás wielka. A wieśći zá wieściámi vstáwiczne przychodziły/ iż Tátárowie przebrawszy dwádzieścia tysięcy ludu ná wybor meżnego/ do Lidy vprzeymie ciągną/ przeto Krolá ná poły vmárłego Woyciech Tabor Biskup Wilenski/ Jan Zabrzezinski/ y Jan Łaski Kánclerz z Krolową Heleną dniem y nocą do Wilná prowádzili/ á nieśli go w Lektyce miedzy dwiemá koniámi przemieniáiąc ich często/ ná ktorych siedzieli miásto Woźnic/ Mikołay Rusocki ktory był potym Pánem Biechowskim/ y Jan Sobotká Kánclerzá Łaskiego przyiaciel.
Wieść nagła o Tátárach.
Pewnieysza wieść o Tátárach od Ráczow.
Krol do Wilná vniesion z Lidy.
Woźnice zacni.

A Tátárowie przyszedszy do Nowogrodká przepráwili się przez Niemen/ á położyli się około Zamku Lidy w mili/ á drudzy w puł mili/ támże Kościoły/ Dwory/ y Siołá palili/ co widząc Pánowie Litewscy/ bárdzo byli żáłośni z ták wielkiego okrucienstwá/ y zebráło się ich ná iedno mieysce dziesięć tysięcy/ gdyż nie mogło być więcey w ták krotkim czásie/ y posłáli nieco ludzi dla ięzyká/ ktorzy w mili od Lidy náleźli kilká set Tátárow pálących w zagoniech/ y támże ich ná głowę porázili/ y niemáło żywych poimáli/ Drugich głowy z włáscza Ráczowie w táistrách przynieśli. A Tátárowie obaczywszy że iuż lud nád nimi/ wrocili się názad. A Pánowie Litewscy poszli zá nimi ku Nowogrodku chcąc vderzyć ná kosz/ gdzie sámi Cárzewicy stáli pod Zamkiem Kleckiem/ máiąc wiádomość od więźniow Tátarskich/ iż ieszcze do Carzewicow Tátárowie z zagonow nie przyszli. Przeto wnet poruczywszy się Pánu Bogu/ wyiácháli z Nowogrodká Miesiącá Augustá czwartego dniá w poniedziáłek wieczor iuż przed zmierzkiem/ ciągneli mimo Ostázyno/ y názáiutrz we wtorek przybieżáło niemáło ludzi od Cyriná y od Połonki/ powiádáiąc że ludzie Tátárscy iuż nie dáleko woyská chodzą/ á naszy nic nie odpoczywáiąc ciągneli ku Połonce/ y przyszedwszy wskok
Pirwsze szczescie ná Tátary.

Wtora szczęśliwa bitwá z Tátáry.

przedni ludzie Litewscy/ potráfili ná pięć set Tátarow idących z zagonow do Klecká/ y tám ich wszytkich ná głowę porázili/ y wiele więźniow wzięli/ A ći ktorzy vciekli ná koss/ Cárowicom spráwę dáli/ iż woysko Litewskie idzie/ Przeto Cárowicowie do bitwy się zgotowáli/ y iuż tám nászych oczekiwáli: A nászy ze wszytkim woyskiem/ ktorego nie było więcey 10000. we Wtorek we Wśi Lipiey nocowáli/ á názáiutrz we Srzodę Miesiącá Augustá szostego dniá/ gdy Stánisław Kiszká Hetman Wielkiego X: Lit: bárdzo á nagle záchorzał/ zlecił wszystek swoy vrząd Michałowi Glinskiemu/ ktory on chętliwie przyiąwszy/ będąc świádomy spossobu bitwy z Tátáry/ y iuż máiąc od nich pewne spiegi/ ciągnął śmiele ná koss Tátárski pod Klecko/ Slachty Litewskiey y Zołnierzow siedm tyśiecy á trzy tyśiące motłochu zebránego porządnie zszykowawszy/ ták iż wszystkich było 10000.

Bitwá z Tátáry pod Kle-ckiem sławna.

Rozdział VII.

O tym czytay Ouidiussá lib. 1. Metamorphoseos.

Ták gdy okrutnym Marsem Pogáństwo burzyło/
  Y z chromonogim włośći Wulkanem kurzyło/
  Strwożyłby się y Jowis/ iák Obrzymskich czássow/
  Gdy do Egipskich pierzchał/ z swym Senatem lassow.
Lecz Michał Glinski w spráwách rycerskich Mąż spráwny/
  Widząc vpadek tuż być Litwy wszytkiey iáwny/
  Dziesięć tyśiecy Litwy z Russaki zszykował/
  A z nimi się pod Klecko co rychley gotował.

Crom: Priusquam cuncta agmina ad sese recollegissent.

Gdzie kossem Cárzykowie dwá spolnie leżeli/
  A inszy się w zagony od nich rozbieżeli/
  Przeto w tych chciał vderzyć pierwey dwu Cárzyku/
  Niżliby się zebráli z rożnych stron ku szyku.
Bo ich dwádzieśćiá tyśiąc burzyło w zagonách/
  Rozbiegwszy się po Minskich/ Lidskich/ Słuckich stronách/

Szerokie zagony Tátárskie.

  Drudzy Ośmianskie/ Krewskie włośći plundrowáli/
  Drudzy po Wołkowisko/ Grodno woiowáli.
Ták Michał Glinski prosto ciągnął pod Kleck w spráwie/
  Gdzie Koss Tátárski leżał przy błoćistym stáwie/
  Y pobił kilko vphcow Pogáńskich ná drodze/
  Drudzy Cárzykom dáli wnet znáć o tey trwodze.

Cárzykowie do bitwy gotowi.

Przeto wnet Biczykierey Soltan zápalczywy/
  A przy nim zás Brát Burnas Cárzyk bitwy chćiwy/
  Vielkie woyská Tátarow w vphy zszykowáli/
  Litwy w spráwie stoiąc ták oczekiwáli.

Ziedney

Z iedney strony Staw błotny Oboz ich oblewał/
Przeto sie Cárzyk ztámtąd gwałtu nie spodziewał/
Lecz Ráczowie Litewscy pretko przyskoczyli/
A z strażą ich nád Stáwem smiele boy stoczyli.
Ráczom ná rátunk pieć set wnet Litwy przybyło/
Ták Tátárow nád stáwem mieysce omyliło/
Iż im Litwá zárázem odgromiłá konie/
Zá czym pretko Pogánom zeszło ná obronie.
Ták Tátarowie pieszy iuż koni niemáiąc/
Iednák sie koło stáwu z Litwą vgániáiąc/
O lepsze mieysce długo z sobą szermowáli/
Lecz wspárci do Cárzykow swych áppellowáli.
Byłá zás rzeczká támże nie bárdzo głeboka/
Lecz błotna y z brzegámi przykrymi szeroka/
Zá tą sie Tátárowie vphcámi zmocnili/
By prześcia przez nie Litwie do siebie bronili.
Ták Litwie niechcąc brodu dopuścić grad z łukow/
Zelázny wypuścili/ áż Niebo brzmi z hukow/
Swiszczące strzáły iák deszcz zewsząd lecą pedem/
Lecz Glinski rozwlekłym był Litwe spráwił rzedem.
Ták im strzáły Tátarskie máło zászkodziły/
A iescze ná ich sámych nászym sie zgodziły/
Tákże sie koło Rzeki długo vganiáli/
A Tátarowie sie iuż tym wiecey zmacniáli.
W tym z kilku Rusnic ktore w woysku nászy mieli/
Vderzyli w Pogány áż wszyscy zádrżeli/
Ráczko też miał Hárkábuz/ Rádziwiłow drugą
Márszałek miał Rusnice (zá dziw w on czás) długą/
Z tych Rusnic wnet od Rzeki Pogánow odpárli/
A sámi pedem wielkim zá nimi przytárli/
Drudzy zás leśne rozgi siekąc w Rzekę słáli/
Drudzy deski/ gáłezie / gácąc brod miotáli.
A nász Ráczko Hospodin tym smieley hárcuie/
Z Rusniczką swoią gdy w niey wielką godność czuie/
Nábiiáiet raz poraz/ á gdy tolko puknie/
Alić Niechrzest Pohániec leżuc dni huknie.
Glinski też Michał widząc iż iuż most gotowy
Przez Rzekę wnet nápomniał swych krotkimy słowy/
By dla miłey Oyczyzny meżnie poczynáli/
A iey vpadek sobą smiele zástaniáli.

Litwá Tátárom konie odbiłá.

Tátárowie nie bez koni.

Crom: Erat prope statiua hostiliæ amnis non magnus, sed limosus.

Crom: Denso sagittarum imbre Lituanos transitu prohibebant.

Crom: Habebãt Lituani bombardas aliquot.
Ráczko y Páná Rádziwiłá Woiewodi Wilenskiego Márszałek tylko z dwu rusnic ktore długie mieli Tátarow strwożyli.

Słowá niebosczyká Ráczká ktory iáko sławia/ widząc iż sie Tátárowie Rusnic zlekli choć z nienábitą tilko Tátárow gonił.

 Przywo-

Przywodził im poczciwość/ sławę y wolności/
Dziatki/ Zony/ Rodzice/ Brácią/ Máiętności/
Aby się zá ich zdrowie potężnie potkáli/
A Brácią w polon wzietą z niewoley wyrwáli.

Rzecz Glińskie go do Rycerstwá.

Ták nápominał wszytkich obieżdżáiąc wkoło/
A potym śmiele krzycząc sam skoczył ná czoło/
Krzycząc nuż zá mną Brácia: Litwá zá nim z krzykiem
Wielkim pędem skoczyłá zákrzywionym szykiem.
Huk/ grzmot/ kołát/ trzask strászny/ Niebo brzmi y lássy/
Gdy gwałtownie w Tátáry vderzyli nászy/
Kurzy się pył końskimi wzruszony kopyty/
A Echo głos rozdwoia po polách sowity/

Pirwszy Koń pod Glińskim zábity.

Gliński się miedzy nimi okrył z vphem swoim/
Tám postrzałem vbito pod nim koniá dwoim/

Mestwo Glińskiego.

Ná drugiego się przesiadł/ tám z wielkiey śmiáłości/
Ják Hetman/ y ják Rycerz odniosł dank dzielności.
W tym Nowogrodzka Sláchtá pod Chorągwią swoią/

Nowogrodzkiey Slachty mestwo.

Widząc iż Cárzykowie w wálnym vphie stoią/
Vderzyli w nich z boku z tákim wielkim pędem/
Aż Pogan wielkość pádłá iák lás pociął rzędem.
Cárzykowie gwałt widząc/ wnet z swymi Murzámi/

Wálny vff Tátárski z Cárzykámi znowu ná Litwę vderzył.

Wysádzili się wszytką mocą/ náprzod sámi/
Tańcem zwykłym ná wálny vph nászych przytárli/
A wszyscy krzycząc/ hucząc/ gárdłá swe rozdárli.
Hała/ Hała/ wszędzie brzmi/ zewsząd głossy strászne/
A strzáły zásłaniáły lecąc słońce iásne/

Minskiey y Grodzieńskiey Slachty dzielność.

Lecz Minska/ y Grodzieńska Slachtá wspolney spráwie/
Vderzyli Pogánom w bok ná ten czás práwie/
Iż im taniec zmylili/ y szyk rozerwáli/
A zá tym się Polacy zbroyni vkazáli
W świetnych zbroiách/ á wszytkich trzy stá było koni/
Wszyscy też po Vsársku mieli łsniące broni/

Fortel.

Kopie z Proporcámi/ Tarcze z Skophiámi/
Stáneli ná págorku długimi vphcámi/
Iż się ich wielkie woysko z dáleká być zdáło/
A w bębny vderzyli ták áż niebo grzmiáło.

Sendziwoy Czárnkowski Woiewodzic Poznański z Dworem Krolewskim.

Nád nimi był Czárnkowski Hetman przełożony/
Ktorych záraz Pogáński vph widząc strwożony/
Mnimáiąc iż wielki lud przybył wnet pierzchnęli/
A po błotnych niwinách vciekáiąc lgnęli.

Polacy

Polacy ácz się sámi w ten czás nie potkáli/
Ale sercá przybyćim swym Litwie przydáli/
W Trąby y w Bebny tylko strásząc Pogan bili/
Co w was zá gnusność byłá o Dworzánie mili.
Ja áczby mie przywiązał ku tákiey potrzebie/
Vgryzłbych się z powrozá/ iednák dosyć z siebie/
Spráwiliście gdy stráchem Tátárow strwożyli/
Zá czym Litwowie snádniey strwożonych pożyli.
A Tátarowie bieżą rożno vciekáiąc/
Litwá zás po nich pędzi śmiele doganiáiąc/
Sieką y kolą grzbiety ich długimi drzewy/
A krew po polách pluszczy záraz płynąc z trzewy/

Crom: Itaq; státim terga vertêre ij.
Nec segnius instabant Lituani.

Huk y krzyk po ßelinie/ po ßerokich polách/
Pełno trupow po drogách/ y brozdzistych rolách/
Więźniow zás rozwiązáli ktorzy gorßy byli/
Ná Pogány bo wßytkich áż do śmierci bili.

Tátárowie rozgromieni.

Kniáź też Glinski iák Hetman y iák Rycerz práwy/
Otrzymał sam nád inße dank dla dzielney spráwy/
Bowiem trzech koni pod nim zábito w tey trwodze/
Gdy bił Tátárow włásną ręką y siekł srodze.

Crom: Tribus equis sub eo confossis.
Pod Glinskim trzech Koni zábito.

Ták ich bijąc po polách Litwá mordowáli/
Aż ich do Cepry Rzeki błocistey przygnáli/
Gdzie więcey niż pod Kleckiem Pogánow zginęło/
Bo práwie źrzodło ich krwią po łąkách płynęło.
Część ich zás vciekáiąc potonęło w Ceprze/
Drugich w błocie Gráżistym bito iáko wieprze/
Aż się Rzeká od Trupow ich záhámowáłá/
Bo ich przez kilko tysiąc w sobie záchowáłá.

W Ceprze Tátárow bárdzo wiele potonęło.

R dziś w tych com sam widział pługiem ostrym polách/
Oracz krzywy náyduie znáki iáwne w rolách/
Wyorywa Páncerze y Strzáły zbotwiáłe/
Kopije/ Száble/ Słyki dawnością zbotwiáłe/
Bitikierey/ y Burnas dwá Cárscy Synowie/
Widząc iż się im w onym nie ßáńcuie kowie/
w Jezierze błotnym zbyli vciekáiąc koni/
Tákże vßli przez łássy z oney stráßney toni.
Dwádzieściá tysiąc Tátar poległo w tym boiu/
Ták iż kilko lat role ony miásto gnoiu/
Z trupow ich nápoione długo były płodne/
A przedtym bez nawozu ták leżáły głodne.

Crom: Soltani ámbes exercitus, equis in palude relictis ægrè euasêre.
Cárzykowie koni zbyli y vciekli.
Liczbá Tátárow pobitych.

23000. Koni Tatarſkich odięto.

Kóni też dwádzieściá trzy tyſiecy odięli/
Y korzyść wſzytke w cále ná koſzu ich wzięli/
Więźniow też wyzwolili kilko dziesiąt tyſiąc/

Poimánnych Pogan 3000.

A poimánych Tátárow trzy tyſiące licząc.

Crom: Nec tamen hac Glinſcius contentus victoria fuit.

A Glinſki ná zwycieſtwie nie przeſtáiąc onym/
Ale ku wiekſzey sławie będąc zápalonym/
Wiedząc iż ſie rozeſzli inſzy w rożne ſtrony/
A do koſzá ſie wſzyſcy mieli wrácáć z plony.

Fortel Glinſkiego ná inſze zagony Tátárſkie.

Przeto ſie ná Tátárſkim koczyſku położył/
A ſtraż gdzieby vciekáć chcieli wnet rozłożył/
Ták czwartego dniá z plonem iáko byłá zmowá/
Do Koſzá ſie ſciągáli gdzie byłá ich głowá.
Nie wiedząc o pogromie ſwych wpádli w ſwe ſidło/
A Glinſki ich z Litwą bił iáko błędne bydło/

Zagony Tátárſkie pobite.

Bo iáko bez páſterzá trzodá ták y oni
Vciekáli iák błędni odrzucáiąc broni.
Náſtaſia tez Xiężná Słucka ſwych Boiárow/

Słuczánie Tátárow znowu gromili.

Rozesłáłá przeymowáć pierzchliwych Tátárow/
Ták iż ich pod Kopylem bárdzo wiele zbito/
Y v Piotrowic gárdłem zápłácili myto.
Tákże Pogáńſkie wſzytkie woyſká porázone/
Drugie w Rzekách/ w Jeziorách błotnych pogrążone/
Dáli zacne zwycieſtwo Litwie sławney z ſiebie/
Iż ſnaść lepſze przyczyńce niż dziś mieli w Niebie.
(Lecz Rácko wiekſzy odniosł dank z ruśnicą ſwoią/
Y Rádwiłow Márſzałek tákież ſtrzelbą dwoią/
Dwá tylko ze dwu Ruśnic/ Tátar názad wſpárli/
A nam zás dziś tyſiąc Dział zá to ćiſz wydárli)
Wrócili ſie z triumphy y z wielkimi łupy/

Trupy Tátárſkie.

A Pogáńſkie ná pokarm ptakom były trupy/
Ták iż ich cześć dla ſmrodu zágrzebáli náſzy/
Inſzych Psi/ inſzych Wilcy rozwłoczyli w láſſy.
Jeśli co wierſze mogą cne Rycerſtwo moie/
Niech będą poświecone sławie wáſze boie/
Iż was żaden nie złupi wiek z przeważney cnoty/
Mieycieſz godną zapłáte w Niebie ſwey roboty.
W ten czás Krol Alexander teſtáment ſpráwiwſzy/
Y z nabożeńſtwem Páńſkie Swiątości vczćiwſzy/
Potwierdził Duſze przez Chleb Anyelſki prawdziwy/
W ktorym ſie nam Chriſtus Bog ſam okazał żywy.

Juſz konał

Juž konał á Duszá sie ná on Swiát spieszyłá/ — *Alexander Krol konáiac te Nowine wesołą vsłyszał.*
Gdy go wdzieczna nowiná z woyská pocieszyłá/
Iž Tátarow pobiłá Litwá/ á zwycięstwo
Sławne nád nimi wzieli przez wrodzone męstwo.
Wiezniow/polon odbili/ á sámi w całośći/
Wyswobodzili z strachu Krolewskie włośći/
A Krol był mowe zámknął iuž prawie konáiąc/
Acz niemowił lecz wzdychał/ Bogu chwałe dáiąc.
Wznośił rece á słozá słoze z oczu toczy/ — *Alexander ácz mowe zámknał Bogu czyni dzieki.*
Ták z sercá milczkiem Boskiey dzieki czynił mocy/
Wzdychał długo/ chcąc sie iák podnieść/ ále prozno/
Boz Smiercią niž z Tátáry walczyć było rožno.
Reke dawał káždemu/ stoiącym około/ — *Dawał około stoiącym rece.*
W Niebo z płáczem/ ná ludzi zás pátrząc wesoło/
Z tym triumphem dał winny tribut Smierći z ciáłá/
Ale sławá przed Rosą iey w cále zostáłá.
Bo z dwiemá záraz w ten czás sam Nieprzyiacioły
Woyne wiodł/ á z iednego wziął triumph wesoły/
Lecz zwycieścá zwyciežon zás od Smierći potym/ — *Alexander vmarł.*
Ktorey sie nie odkupi y Krol skárbem złotym.

O vrodzie/ obyczáiách/ v pogrzebie Alexandrowym w Wilnie/ y podniesieniu ná Wielkie Xiestwo Litewskie Sigmuntá Brátá iego/ Głogowskiego y Opáwskiego Xiążeciá.

Rozdział VIII.

TAk Krol Alexander Kázimirzowic Wnuk Iágiełow vmárł ná Zamku Wilenskim / po tym sławnym zwycięstwie nád Tátary Roku 1506. Augustá Miesiącá 19. dniá/ we Srzode w noc czwartey godziny/ wieku swego czterdzieśći y sześć lat/ iák Cromer pisze/ á Miechouius 45. kłádzie y dni 14/ wykonawszy ná Wielkim Xiestwie Litewskim lat 14. Miesiecy dwá / A ná Krolestwie Polskim 4. Látá/ Miesiecy 8. pánowáł. Smierć iego Cometá znáczyłá / ktora sie ná puł nocy máło co przed tym vkázowáłá / tež okrągła kulá ognista bárdzo iásna z obłokow ná Wieže Krákowskiego Ratuszá iedney nocy spádłá. — *Cometá.* — *Cud z Niebá.*

Był Alexander srzedniego wzrostu/twarzy przydłužsey/włosow smągłych/ kościsty/rámion szerokich/y śił wiele mężnych / ále dowćipu / y rozumu przytępszego/ dla czego był milczący/ Hoynością wszytkich inszych Brátow przewyžszył/ — *Vrodá.* — *Hoynośc.*

zá roskosz

zá roskoß to sobie wielką poczytáiąc / gdy co dobrego Meżnym / Rycerskim/ Dworskim y vczonym Ludziom vczynił/ w Musice y w Trebáczách też sie bárzo kochał/ dla czego więcey zá márnotrátnego niżli zá hoynego od wielu ludzi był mniman/ ták iż práwie wczás vmárł/ póki ießcze wßytkiey Polski/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego márnie nie rozßáfował / bo y Krolewskich imion wielką część był pozástáwował.

Był potym spor około pogrzebu iego / bo Jan Láski Kánclerz vsiłował Ciáło Krolewskie do Krákowá prowádzić/ poniewaz y sam zá żywotá o to prosił / zás Pánowie Litewscy w Wilnie go podle Kázimirzá Brátá pochowáć chcieli / obawiáiąc sie tego / áby Glinski człowiek pánowánia chciwy / y świeżym zwycięstwem nádęty Wielkiego Xięstwá Litewskiego zá przyiaźnią y pomocą swoich Russakow nie posiadł / y nie opánował / vbieżawßy snádnie Wilno w niebytności Pánow Litewskich / dokądby oni ciáło prowádzili do Krákowá / y zás sie názad wrócili. A w tym Sigmunt Márgrábiá Lusácki / Xiąże Głogowskie / Opáwskie / y Stárostá Sląski / vsłyßawßy od Goncow Litewskich w drodze o śmierci Brátá Krolá Alexándrá / we dwunaście mil od Wilná/ iáko Decius piße/ co rychley sie do Wilná pospießał. Tám ku niemu Kniąż Michał Glinski napirwßy ze wßytkich Pánow Litewskich w siedmi set koni wyiechał/ A z Xiążeciem Sigmuntem więcey dwu set iezdnych niebyło / támże Glinski piękną Orácią vczyniwßy / wiedząc iż iuß był w podeyźrzeniu v Sigmuntá/ wymawiał sie/ y spráwował z niewinnego oskárżenia / y domniemánia Pánow Litewskich / iákoby sie on miał ná Wielkie Xięstwo Litewskie sádzić / á oczyściwßy sie z tego podeyzrzenia/ poddáność/ wierność / y posługi chętliwe Xiążęciu Sigmuntowi iáko Pánu przyrodzonemu obiecował/ zá co mu też Sigmunt podziękowawßy/ we wßytkim mu sie łáskáwie ofiárował. Potym wßyscy Pánowie Litewscy z wielkimi y świetnymi poczty przyiecháli / á przywitawßy Xiąże Sigmuntá/ y Wielkim Xiędzem Litewskim pozdrowiwßy / do Wilná go vczciwie prowádzili/ Tám rychło potym zgotowawßy wßytkie zwykłe potrzeby do Ceremoniy pogrzebu Krolewskiego należące / pochowáli Alexándrá nád wolą iego ná Zamku Wilenskim / w Kościele S. Stánisłáwá / w teyże Káplicy w ktorey y Brát iego Kázimierz Xiąże cudámi świątobliwości sławny był pogrzebiony / y gdzie przed tym Witołd niż iego kości Walerian Biskup Wilenski przeniosł/leżał / tákże Sigmunt y iego Syn Micháyło / y Swidrigayło Xiążętá.

Tegoż Roku 1506. odpráwiwßy vczciwie pogrzeb Alexandrow / wßyscy Pánowie y Xiążętá Litewskie / zgodliwymi głossy Sigmuntá Kázimirzowicá Brátá Alexándrowego iáko Pána przyrodzonego ná Wielkie Xięstwo Litewskie wybráli. A czás podnieśienia iego był złożon Octobrá álbo Listopádá Miesiącá według Miechowinußá dwudziestego/ według Decinßá Jostá 26. we wtorek ná dzień przenieśienia S. Wociechá / tákże godziny ßesnastey z wielką vczciwością / Ceremoniámi y triumphy / podnosił go ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ y Czapkę nań Xiążęcą Araminu czerwonego w strefy złote Kámieniámi drogimi ossádzoną według zwyczáiu stárodawnego / kładł Biskup Wilenski Wociech Tabor/potym mu Miecz podawał Michał Glinski iáko Márßałek / támże mu wßyscy Pánowie Litewscy/ Zmodzcy / y Ruscy/ y Posłowie z Woiewodztw/ y Powiátow / zá wierność / posłußeństwo / y poddáność przyśięgáli.

Rozrywká Pánow Litewskich.

Sigmunt do Wilná.

Glinski sie obmawia.

Pogrzeb Alexandrow.

Sigmunt ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśiony.

Sigmunt

Sigmund pirwszy Jagiełow

Wnuk / á Syn piąty Kázimirzow / Głogowskie y Opáwskie Xiąże / Stárostá Sląski / z Wielkiego Xięstwá Litewskiego / ná Krolestwo Polskie po Brácie Alexandrze / według dziedzictwá y godnośći koronowány / Roku 1507.

Księgi XXIII. Rozdział I.

Do Wielmożnego Kniáziá Alexandrá Połubinskiego Dzierzawce Wilkiyskiego / etc.

Pánowie Koronni y wszytko Rycerstwo / iáko skoro sie dowiedzieli / iż Alexander dniá 19. Augustá Miesiącá Roku 1506. w Wilnie ostátni dług śmierći z ciáłá zápłácił / ziechali sie ná Siem do Piotrkowá / dla Electiey Krolá nowego / Decembrá álbo Grudniá Miesiącá dniá osmego / támże ná dzień święty poczęcia Pánny Máriey / Sigmuntá Kázimirzowego piątego Syná Wielkiego Xiedzá Litewskiego / Ruskiego / Sląskiego / Opáwskiego / Głogowskiego etc. spolnymi głossy Krolem Polskim obwołáli / y wybráli / ktora Electia dla trzech przednieyszych przyczyn skutku rychłego doszłá / naprzod iż Włádisław Krol Czeski y Węgierski Brát iego spuścił mu dobrowolne práwo przyrodne ná Krolestwo Polskie / przez Posłá swego Ozwáldá Kárłáczá / Druga rzecz k temu pomogłá / iż iuż Sigmunt był podniesion ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie y Żmodzkie / ktore páństwá snadźby sie były pewnie oderwáły od Polski / gdyby był inszy wzięty ná Krolestwo Polskie / Trzecia iż sobie Pánowie Koronni w pámięć bráli / święte pánowánie Jágiełowe y Kázimirzowe / tudzież obeczną dzielność / y cnoty wrodzone Sigmuntá Syná iego Xiedzá Litewskiego.

Przyczyny dla czego Sigmunt ták rychło ná Krolestwo wybran.

Wypráwili tedy záraz Pánowie Koronni do Litwy Posły / ktorzyby Sigmuntá ná Krolestwo Polskie Oyczyste y Dziádowskie przyprowádzili / to iest / Wincentego Przerebskiego / Kuiáwskiego / Jana Lubráńskiego Poznáńskiego / y Máciejá Drzewickiego / Przemyskiego / Podkánclerzego Koronnego Biskupow / przy nich Andrzejá z Számotuł Poznáńskiego / Jana z Tarnowá Bełskiego / Woiewodow / y Jana z Łaská Kánclerzá Koronnego / ktorzy Sigmuntá w Mielniku z Pány Litewskimi Seymuiącego zástáli / y tám go ná Krolestwo Polskie od wszech stanow iednostáynie iáko Páná dziedzicznego zádáli / ktore on z wielką ochotą y rádością przyiąwszy / á triumphy z zwykłymi ceremoniámi z weselim pospolitego ludu w Kościelech ná chwałę Pánu Bogu odpráwiwszy / nie mieszkáiąc do Krákowá z Pány Litewskimi y Posłámi Koronnymi przyiáchał / Roku 1507. Jánuáriá dniá 20. gdzie większą część pocztow pánięcych iáko Jostus Decius pisze / *Lituanico ritu instructa*, Litewskim álbo Kozáckim stroiem z wielkim kosztem przybrána byłá: Bo y to dziś po trzech Krolách sámi widzimy / iż iáki Krol / y z ktorey kráiny / táki y vbior nászy iáko *Simiæ* noszą.

Posłowie Koronni po Sigmuntá do Litwy.

Ták tedy dwudziestey wtorey godziny ná Zamek Krákowski z rádością wszytkiego Rycerstwá y ludu pospolitego / z niewymownym triumphem był

prowadzon/ a po zgotowaniu wszytkich potrzeb koronaciey należacych/ w Kosciele swietego Wacławá y S. Stanisława zwykłymi Ceremoniami przyiawszy zbawionne Swiatości pomazan/ y koronowan ná Krolestwo Polskie/ przez Andrzeiá Rożego Arcibiskupá Gnieznienskiego/ przy bytności Bernhardá Wilczká/ Arcybiskupá Lwowskiego/ Janá Konarskiego/ Krakowskiego/ Macieiá Drzewickiego/ Przemyslkiego/ Janá Lubranskiego/ Poznańskiego/ Wincentego Przerebskiego/ Kuiawskiego/ Erasmá Witeliusá Płockiego/ Łukaszá z Torumá Warmienskiego/ y Janá Amicinusá Laodickiego/ Sufragana Krakowskiego/ Biskupow/ y przy Pośle Władisławá Krolá Węgierskiego/ y Czeskiego/ Stephanie Telecklim. Nád to Xiażat y Pánow Litewskich wiele było/ Ale nastroynieyszy był ze wszytkich Pocztem okazáłym Kniaź Michał Glinski/ tákże Jan Zabrzezinski/ Jerzy Rádziwił/ Alexander Chodkiewic/ Wirszał Hościkowic/ y inszych bárdzo wiele. Tá Koronácia Sigmuntowá tráfiłá sie dniá 24 Styczniá/ Roku odkupienia nászego 1507. Zás po odpráwieniu tych Ceremoniy Krolewskim obyczáiem/ drugiego dniá w Száty Krolewskie vbrány/ w Koronie ná Rynek Krákowski z Zamku wielkościa Pánow y Rycerstwá otoczony iáchał/ támże ná Máiestacie przyprawionym/ od Mieszczan zá wierność y poddáność przyimował przysiege/ gdzie też y wszytko pospolstwo podnieśieniem pálcow przysiege wierności przyznawáło.

Witelius po naszemu Ciołek.

A odpráwiwszy Koronácia/ záraz Krol z Koronnymi y Litewskimi Pány/ spolna checia obmyśliwáć poczeli/ iákoby vpadek Rzeczypospolitey ná ten czás práwie w skárbie (ktory iest *nervus belli*/ siłá woyny) y w inszych rzeczách znisczáłey nápráwić mogli.

Siem w Krákowie.

Złożył tedy Krol Siem wálny w Krákowie/ ná ktorym o tym byłá rádá/ áby iesli sie co przeszłych czássow niedbálstwem nie dawno zmárłych Krolow w Rzeczypospolitey/ zwłaszczá nieporządna oną do Wołoch wypráwa vszczerbiło/ zás sie to pokoiem wziąwszy ná czás przymierze z nieprzyiacioły/ nágrodziło: A iesliby z ktorey strony woyná nádeszłá/ tedy iż dla wyniszczenia skárbu porządnie spráwowána być nie mogłá/ podátek pospolity vchwalono/ iż wszyscy poddáni Sielscy ták Krolewscy/ iáko Slácheccy po 12. groszy z włoki dáwáć mieli/ według stárego zwyczáiu/ Mieszczánie zás po 6. groszy/ Slachtá/ Woytowie y inszy ktorzy ná Arendach pieniadze máia/ czynszow swoich czwartą część/ Duchowni tákże według stárodawnego zwyczáiu/ y Biskupi osmą część Dziesięcin mieli płácić ná pospolita obrone. Ná tymże Seymie monete iáwnym decretem grosze/ pułgroszki/ y szelagi vchwalono kowáć Krolowi.

Pobor.

Moneta.

Stephan też Telecki Władisławá Węgierskiego/ y Czeskiego Krolá Poseł/ zá przyzwoleniem Sigmuntá Krolá/ y wszytkiego Senatu do Wołoch odiáchał/ áby Przymierze y Condicie spolnego pokoiu miedzy Bochdanem/ y obiemá Krolami/ Władisławem y Sigmuntem postánowił/ do Węgier tákże Posłowie Koronni Biskup Poznański/ Márszałek Koronny/ y Kánclerz Jan Łaski/ y Christoff z Szydłowcá posłáni/ ktorzy z Krolem Władisławem y Krolestwy iego Węgierskim/ y Czeskim/ przymierze postánowili/ á od Prussow ná ten czás był pokoy.

Posseł do Wołoch.

Do Węger.

O rozruchách Glinskiego w Litwie / y o początku woyny Moskiewskiego z Sigmuntem/ á wykupieniu przezeń imion Krolewskich/ y poráženiu Tátárow pod Wronowem.

Rozdział II.

W Litwie tegoż roku 1507. wielkie rozruchy były miedzy Kniaziem Michałem Glinskim / y Janem Zabrzezinskim / Bo Glinski będąc Mężem wielkim śmiałym/ ná wßem dzielnym/ rozumu dowcipnego/ y do káżdey potrzeby sposobnego (bo w Niemcech więcey niż dwánaście lat v Albrichtá Sáskiego Xiążęciá/ gdy w Frisiey woynę wiodł/ dobrze sobie poczynał/ y wßytki stopnie Rycerskiey godności przeßedßy/ iák *Herbersteinus in Cõmentarijs Moschouiticis fol.* 106. piße/ wielkie á sławne imię otrzymał/ we Włoßech też w woyskách Maximiliáná Cesárzá żołnierską służył/ zá czym miedzy wßytkimi Krolmi/ y Xiążęty postronnymi dobrze był znáczny/ y wielce záchowáły) A gdy się do Litwy oyczystey wrocił / v Alexandrá wielkiego Xiędzá Litewskiego / potym Krolá Polskiego naprzednieyßą łáskę y práwie towárzyskie obcowánie miał/ przyiacioł zás wielkością/ ktorych sobie hoynością y dátkiem sczodrym bez liczby był sposobił/ tudzież máiętności y skárbow práwie Xiążęcych dostátkiem / z wielkiego sczęścia w pychę / potym w Ambicią álbo pożądliwość zbytnie chciwą ná opánowánie wielkiego Xięstwá Litewskiego/ iáwnie się był podniosł/ co iednák Sigmunt po śmierci Alexandrowey prętkim swoim przyiáchánim do Wilná vprzedził / y ná czás iáko táko vśmierzył/ gdy mu Glinski zá wierność á poddáność z inßymi pány Litewskimi przy podnoßeniu ná wielkie Xięstwo Litewskie przysięgał. Ale się potym rychło vmysły y przedsięwzięcie Glinskiego / zá dowodem Janá Zabrzezinskiego/ wielkiego Xięstwá Litewskiego Márßałká okazáły / y spráwy iego iáwnie się ku vpadku náchyliły/ *eamq; tunc mortalibus communem Glinscius expertus est,* iáko Iodocus Decius piße *fortunam*/ tákiego też ná ten czás sczęścia ludziom pospolitę Glinski ná sobie doświádczył/ iż czássow sczęśliwych przyiacioł wiele miał/ á skoro się iedno trochę fortuná iego záchwiała/ żadnego przyiacielá nie było/ ták iż ich iuß y zá pieniądze nie mogł dostáć/ ktorych pirwey gdy Alexander pánował/ dármo wielkimi Rotámi zá nim y przed nim dudkuiąc chodziło. A gdy się z Zabrzezinskim o zádánie zdrády/ iáko z potwarcą przed Krolá pozywał/ złożył obiemá Krol rok pewny ná dowod y odwod / ále iż widział rzecz wielką miedzy dwiemá wielkimi przeciwniki/ dla tego odwłoczył/ áżby się snadź iáko poiednáli/ álbo izby się tym iáwniey zá pewnieyßym dowodem o Glinskiego postępkach wywiedział.

Dum fueris Felix multos numerabis amicos.

Glinskiego z Zabrzezinskim zaście.

Potym Glinski 27. dniá Miesiącá Márcá / do Władisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá / v ktorego też miał pierwey wielkie záchowánie Brátá Sigmuntowego/ ná Budzyń dla porády y przyczyny odiáchał / gdzie widząc iż się w nádziei omylił / bez pociechy do Litwy się zás wrocił / wßákże przyniosł od Krolá Węgierskiego listy/ y Posłowie Węgierscy / iáko Herbersteinus świádczy/ dla tego z nim przyiecháli / áby tá przewłoká máiętności / sławie / y poczciwości iego nie ßkodziłá/ y prosił Krolá Glinski/ áby wżdy iuß kiedy wyrok miedzy nim

Glinski do Węger.

á Pány Litewskimi/ zwłaszczá z Zabrzezinskim vczynił. Ale gdy obaczył iż Krol onę spráwę po stáremu zwłoczył/ álbo snáść przeciwney stronie więcey folgował/ gniewem wielkim pobudzony/ Glinski Krolowi powiedział/ mowiąc/ iż się pokuszę o táką rzecz/ ktora tobie Krolu/ y mnie ná potym będzie żáłosna. A odiáchawszy do domu z gniewem/ wnet iednego swoiego wiernego sługę z listámi do Moskiewskiego posłał/ w ktorych to pisał/ iż iesliby mu Wielki Xiądz Moskiewski dobrowolnego do siebie przyiáchánia dozwolił/ á ná to mu przysiągł/ y listy gleitowne przysłał/ tedy z Zamkámi ktore w Litwie trzymał/ do niego się przekinąć obiecał/ z czego się Moskiewski vrádowawszy/ gdy słyszał y znał wielką dzielność Glinskiego/ wnet ná iego żądánie przysięgę vczynił/ y czegobykolwiek od niego potrzebował/ to skutecznie przyrzekł wypełnić/ y ná to mu wieczne listy táiemne posłał.

Glinskiego oświádczenie o nieuczynienie spráwiedliwości.

Glinskiego listy do Moskiewskiego.

W tymże czásie wnet przerzecony Wásil Iwánowic Kniáź Moskiewski z woyskiem wielkim minąwszy Smolensk ná mil trzydzieści/ w Litewską ziemię wciągnął/ przeto Krol Sigmunt vspokoiwszy Krolestwo Polskie od Węgier/ Wołoch/ y Prussow/ ruszył się do Wilná z woyskiem Polskim/ potym z Rycerstwem Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim/ Tátárow ktemu Przekopskich przyzwawszy/ ciągnął przeciw Moskiewskiemu/ ktory záraz vsłyszawszy iż Krol z Litwą y z Tátáry się przybliża/ niechcąc kusić bitwy do Moskwy się z woyskiem swoim wrocił/ zá czym Litwá od Moskwy Szykow Zámek odiskálá/ á splundrowawszy niemáło Miásteczek y włości Moskiewskich/ łupy wielkie z plonem wywiedli. Sigmunt też Krol widząc/ iż nieprzyiaciel bitwy się chronił/ ku temu woysko Litewskie niedostátkiem żywności/ y zbytnią gorącością było strapione/ do Wilná się wrocił. Tákże y Carz Prekopski ktory osmdziesiąt tysięcy Tátarow w woysku swoim/ iáko sławá byłá/ miał/ nic sprawiwszy do Prekopu się wrocił.

Moskwá Litwę woiuie.

Litwá Szikow wzięłá.

Osmdziesiąt tysięcy Tátárow ná pomoc Litwie prożno.

Sigmunt Krol potym Siem w Krákowie złożywszy/ z Litwy do Krákowá Roku 1508. Styczniá 24. przyiechał/ á ná tym Seymie o postánowieniu spraw Koronnych rádzono/ ktore z łáski Bożey spokoynie trwáły zá domowym pokoiem przez cáły rok/ wszákże nowego Páná nowe przygody y frásunki náchodziły/ gdy skarb ták Rzeczypospolitey/ iáko y własny Krolewski/ tákże y v Pánow/ iáko y dziś był wyniszczał/ dobrá Krolewskie k temu záwiedzione/ á co większa żołnierze Czechowie/ Niemcy y Polacy/ ktorzy v Albrichtá y Alexandrá Krolow służyli/ żołdu zápłácenia vpornie się domagáli/ lecz iednák Krol zá pomocą Bożą/ y Iáná Bonárá pilną spráwą/ ktory był v niego spráwcą wielkim/ y stárszym nád Mienicą/ bárdzo prętko sam siebie y rzeczpospolitą vpádłą podpárł/ bo napierwey nákowawszy monety/ Krolewskie dobrá w wielkich sumách pieniędzy zástáwione wykupił. Napierwey Ziemię Spiską/ ktora byłá we 12. tysiąc Złotych czyrwonych od Iáná Iordaná z Zaklicziná/ Oswięcim y Zupy Ruskie/ ktore były we 14. tysiąc złotych czyrwonych od Páwłá czarnego/ Mieszczániná Krákowskiego wykupił. Proszowice od Iurká Lángá dziewiącią tysiąc złotych czyrwonych/ Niessową od Stánisłáwá Koscieleckiego dziewiącią tysiąc. Od Krákowskich Rádziec co ku wielkim rządom Zamkowym przysłuszało/ straż Rybitwią/ Młyny/ Iátki y ine dochody dwiemánascie tysiąc/ y z żup obudwu Krákowskich solnych wiele długu skupił/ Olborę Olkuską/ to iest dziesięcinę od Kruszczu v Sewериná Betmáná Mieszczániná Krákowskiego piącią tysiąc złotych/ Sirádz 5. tysiąc/ Gostinim dwiema tysiącámi y trzemá sty/ Rádom trzemi tysięcy/ Sochaczow siedmią tysięcy/ Piotrkow tysiącem y dwiemá sty/ Drohobycz piącią tysięcy/ Rabsztym pułtorem tysiącem/ Ritter zamek tysiącem/ Cło Lubelskie tysiącem y czterni sty/ Słuchow 4. tysięcy. Tuchola 11. tysięcy. Sądecz 4. tysięcy. Inowłodsław 5. tysięcy. Mostowe y Cło Toruńskie dziesiącią tysięcy złotych wykupił etc.

Ian Bonar.

Zamki/ Włości y insze dochody Krolewskie wykupione.

Służebnym

Służebnym też żołnierzom ktorym się byli Bráciá Albricht y Alexander zádłużyli zápłácił/ ná ktore wyszło więcey niż dwie ście tysięcy Złotych czerwonych/ Nád to Zamek Krákowski / ktory był práwie vpadł/ wielkim kosztem zmurował/ zwłasczá one strone od zachodu Słońcá y ine ściány. 200000. Złotych czerwonych ná Zołnierze.

Tegoż Roku dniá 5. Kwietniá / Zyd nijáki z swoimi pomocnikámi Sacrámentu Ciáłá Bożego w Krákowie nie vczcił / y insze sprośne rzeczy bluźnierstwem złośliwym popełnił / poimán potym / á ná drábine w Kościele Pánny Máriey przywiązány y rosciągniony przy zgromádzeniu wielkim ludzi vczonych/ tám písmem dowodnie/ ácz też wiele y śmiele z strony swoiey mowił przekonány/ zwierzchności świeckiey podány y spalony iest. Bluźnierca Zyd spalon.

Tegoż Roku nád mnimánie/ iák Decius pisze / Astrologow nászych/ powietrze morowe srogo pánowáło/ ktorym mnostwo ludu pospolitego pomárło. Mor.

Tegoż Roku Tátarow puł trzeciá tysiącá do Wołyńskich kráin vkrádkiem wtárgnęli/ przeciw ktorym Jan Kámieniecki Mąż sławney pámięci / Lwowski Cástellan / Stárostá Buski z pięćią set iezdnych żołnierzow był posłány / Ten Miesiącá Lipcá 23. dniá do Miedzyboża przyciągnąwszy / á Koniom y Rycerstwu sprácowánemu ledwo trzy godziny wytchnąwszy / z Winnickim / y Brásławskim Stárostámi / tákże z Slachtą Wołyńską / y Podolską zá Tátary ciągnął/ ktorych nászy czarną drogą spiesznio idąc tegoż dniá dogonili v Woronowá Horodzisćá / gdzie ná nich / gdy iuż wielkie łupy więźniow/ y dobytku gnáli/ mężnie y śmiele vderzyli / porázili/ y rosproszyli / ták iż Pogan dwá tysiącá ná placu poległo/ á łupy wszytki odgromiwszy/ y sowito odebrawszy/ z zwyćięstwem do Miedzyboża się wrocili. Tátárowie porázeni.

Tegoż Roku 1508. Kniaź Constanti Ostroski / Hetman pámięci sławney/ Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Moskwy wyszedł / gdzie był w więzieniu srogim przez lat siedḿ/ od oney porazki ná Wiedrosse zá Alexandrá Roku 1500.

O zábiciu Janá Zabrzezinskiego/ Márszałka Wielkiego X: Lit: przez Micháłá Glinskiego / y burzeniu iego około Słucká / Kijowá / y inszych kráin Litewskich/ y do Moskwy zbieżeniu/ á rozgromieniu Moskiewskiego woyská pod Orszą / Roku 1508.

Rozdział III.

Kniaź Michał Glinski skoro po odieździe Królá Zygmuntá z Litwy do Krákowá / widząc iż mu się nie po myśli száńcowáło v Krolá/ vdał się ku rostirkowi szkodliwemu/ á naprzod zbuntowawszy stáre towárzystwo y pomocniki swoie/ w siedmi set iezdnych zbroynych / przepráwił się przez Niemen z Liskowá / y prosto do Grodná wiáchał / máiąc wiádomość przez spiegi/ iż tám Zabrzezinski Jan Márszałek Wielkiego Xięstwá Litewskiego / iego nagłownieyszy nieprzyiaciel w ten czás mieszkał w Dworze swoim v Grodná / á ná większe nieszczęście iego teyże nocy potkał w drodze przed Grodnem Miłośnice iego/ ktora od niego iácháłá / á poimawszy ią kazał iey pytáć mękámi strászáć o wszystkich táiemnicách Zabrzezinskiego/ ktora dla To Lisłowo dziś Xiążetá Słuckie trzymáią.

 strachu

Zabrzezinski obskoczon. Schleynic Niemiec.

strachu wßystko musiáłá powiedzieć / Ták Glinski oskoczywßy go w Dworze niespodziánego tákich gośći / kazał do iego pokoiu drzwi wybić / támże iego naywiernieyßy przyiaciel y dworzánin Schleinic Slachćic z Missinskiey ziemie Niemiec / werwawßy się z inßymi / náleźli Zabrzezinskiego w pośćieli leżącego práwie w pierwospy / y kazáli go śćiąć Turczynowi / á wetknąwßy głowę iego ná Száblę / przynieśli przed Glinskiego / ktory ią kazał ná Drzewce wetknąć / y nieśiono ią przed nim 4. mile / áż do Jeziorká iednego ku Wilnu iádąc / támże ią kazał vtopić / gdzie ießcze y dziś słup murowány przy gośćincu / nád tymże Jeziorkiem w boru stoi / potym wnet máiąc przez dwá tyśiącá iezdnych / rozesłał ich część po Litewskiey ziemi ßukáć Pánow Litewskich / ktorych kazał zábijáć / y mordowáć / á sam zebrawßy więcey ludu / ciągnął do Nowogrodká / gdzie mießkáiąc / Slachty bárdzo wiele pomordował / ktorych sobie być przećiwnymi rozumiał.

Zabrzezinski śćięty.

Glinski w Nowogrodku Slachtę morduie.

Potym Glinski widząc iż tym okrutnym vczynkiem / y Królá y wßytkę Litwę przećiw sobie sto kroć więcey niż pierwey obrußył / rozumieiąc też iż Krolowi tego ledá iáko mimo się puśćić dla przyiaćioł Zabrzezinskiego nie przystało / zwątpiwßy w łásce / wnet do wielkiey woyny myśl nákłonił / á Krolowi mocą odeprzeć vmyślił. Przeto kilko Pánow Litewskich / y Slachty Ruskiey ná swoię stronę obietnicámi / dárámi / y nádzieią opánowánia Wielkiego Xięstwá przyciągnął / á zwłascza z Wásilem Glinskim Brátem rodzonym złączył moc swoię / ktory mu też záraz kilko Zamkow swoich y Krolewskich / nád ktorymi był przełożon podał / oblegli záś Minsko / ále widząc iż go dobrze broniono / ciągnęli z woyskiem pod Klecko / ztámtąd Wasili iego Brát ku Kijowskim się przygrodkom obroćił / Zytomirá / y Owruciá dobywał / námawiáiąc Ruską Slachtę y Boiáry / áby do iego Brátá dobrowolnie przystáli / ktory się ná to vdał / y w tym mu Bog ktory go k temu sam pobudził poßczęśći / iż od Litwy do Ruśi Wielkie Xięstwo iáko przedtym było z stárądawną przeniesie / y Monárchią Kijowską odnowi / y iuß był tymi obietnicámi bárdzo wiele Boiar Kijowskich zwiodł / iż mu niektorzy przyśięgáli. Sam záś Kniáź Michał Glinski Słucki Zamek obległ / spodziewáiąc się zá porádą swoiey strony / iż Xiężná Anástásia iáko Wdową ná ten czás po Xiążęciu Siemionie będąca (tylko z iednym Synem Xiążęciem Jerzym dźiśieyßych Xiążąt Słuckich Dziádem) álbo z stráchu álbo z namowy łágodney iemu w Małżeństwo przyzwoli / ktorą poiąwßy (bo żony niemiał) ták rozumiał iż mu mocy nie mnieyßey tudzież skárbow zá przybyćim Xięstwá Słuckiego / y Kopylskiego przybyć miáło / y iuß spráwiedliwie Kijowskiey Stolice / iáko vdzielnego Xięstwá przedtym Włodimirzowi Olgierdowicu Xiążąt Słuckich przodkowi po żenie lub práwem lub woyną dochodzić mogł. Ale widząc iż Zamku meżnie ták z blánkow / iáko częstymi wycieczkámi broniono / á iż też áni w łágodney namowie / áni w zdrádliwym słowie nie wskorał / rozgniewawßy się vmyślił przymiotem Zamek spalić / ále gdy mu wiele ludzi zbito / wnet zagony rospuśćił po wßystkich Słuckich / y Kopylskich włośćiách / mieczem / y ogniem więcey niż Tátarską okrutnośćią Ludzi / Dobytki / Siołá plundruiąc / ták iż wßytki dzierżáwy wzdłuż / y wßerz Xiężny Słuckiey mszcząc się złośći iey nád poddánymi wypustoßył. Od Słucká záś y od Kopyla odciągnąwßy / ciągnął do Turowá / ktorego wnet dobył / á swoimi ossádził / y przyśięgę od Boiárow Ruskich wziął / Potym Mozer obległ / ktory też częśćią mocą / częśćią podánim od Slachty Kijowskiey wziął / y ossádził. Tám potym Wasił Wielki Xiądz Moskiewski przisłał mu ná pomoc Ostáphijá Daskiewicá onego sławnego kozaká (ktory się był do niego przedał / iáko miał obyczay) z dwudziestą tyśięcy ludzi Moskiewskich iezdnych / z tymi pod inße Zamki Ruskie Glinski ciągnął / á ták k niemu przystáli Kniáziowie Druccy z Zamkiem swoim Druckiem / y Kniáź Michaylo

Glinski Minsko obległ.

Glinski Slachtę buntuie Ruską.

Glinski Słucko obległ.

Okrucienstwo Glinskiego około Słucká.

Turow y Mozer Glinski wziął.

Michayło Mścisławski Lingwieniewic z Zamkiem Mścisławiem/ k temu Horsza/ Kryczow/ Homel/ poddáły mu się/ ktore Glinski Moskwą ossádził/ Sam záś názad wrocił się do Słucká/ spodziewáiąc się iż Kiezná Anastásia strachem y iego szczęściem vwiedziona/ miáłá mu się poddáć z Zamkiem Słuckim y Kopylskim/ ále go tá nádzieiá iáko y pirwey omyliłá. Od Słucká záś ciągnął znowu do Nowogrodká/ á stámtąd zagony áż pod Wilno rospuścił/ bo w ten czás wielkie zabiegi do Wilná były przed nim. A widząc iż iescze ták wielkiey mocy nie miał/ áby mogł Krolowi Sigmuntowi odeprzeć/ wnet Zamki swoie wszytki osádził/ á sam postáwszy naprzod Brátá Kniáziá Wásilá Glinskiego z skárbámi y z przyiacioły do Moskiewskiego Wielkiego Kiedzá Wásilá ziáchał według postánowienia/ ktore był sobie przedtym v niego przez listy ná to przysłáne obwárował/ Tám záraz Michał Glinski będąc od Kiedzá Moskiewskiego wdzięcznie przyięty/ tráctowáli iákoby naprzod Smolenská dostáć/ zá czymby snadniey iuż insze Kięstwá Litewskie osieść mogli. Było ich też iuż z Rusi y z Litwy bárdzo wiele/ iáko Jodocus Decius pisze/ ktorzy tego Glinskiemu pomagáli/ y chętliwieby przy nim do końcá byli stali/ y tego ná co się sádzili dowiedli/ by był po temu czás dłuższy/ ále Sigmunt Krol początkom szkodliwey woyny zábiegáiąc/ Mikołáiá Firleiá z Rycerstwem służebnym co naprędzey przed sobą wyprawił/ sam też zá nim vspokoiwszy Koronne spráwy ruszył się spiesznie do Litwy/ czwartego dniá Máiá ná dzień S. Floriáná.

Glinski z Brátem do Moskwy ziáchał.

A w tym czásie Michał Glinski wziąwszy pomoc od Moskiewskiego z wielkim woyskiem ciągnął pod Minsko/ y dobywał Zamku vsilnym szturmowániem/ ále widząc iż się mężnie á stale Slachtá Minska broniłá/ k temu słyszał iż Sigmunt Krol z woyskiem ciągnie/ Przeto co rychley posłał do Moskiewskiego prosząc go o większą pomoc/ ktory mu wnet posłał ná rátunek sześćdziesiąt tysięcy iezdnego woyská/ nád ktorym własnych swoich Hetmánow przełożył/ Jacobá Zachárynę/ y Kniáziá Sczenię. Co vsłyszawszy Krol Sigmunt w Brześciu Litewskim/ wnet pięć tysięcy Żołnierzow/ y Dworzány swoie przeciw Glinskiemu posłał. Litewskie też woyská/ y Ruskie według pospolitego ruszenia/ y Tátarow kilko vph v Nowogrodká się szykowáli/ z ktorymi złączywszy się Krol z ludem służebnym/ ciągnął przeciw Glinskiemu do Minská. Co słysząc Michał Glinski przestraszony osobą Krolewską y iego przyciągánim z woyskiem Litewskim/ záraz od Minská odciągnął/ á pod Borissow z Moskiewskim ludem prosto się vdał. Krol też zszykowawszy znowu v Mienská vphy wszytkie Litewskie y służebne ciągnął po nim/ y dogonił go v Orszey/ nád Dnieprem/ gdzie mu iuż ono drugie woysko Moskiewskie w sześciudziesiąt tysięcy z Danilem Sczenią/ y Jacobem Zacharinem było przybyło.

Glinski Mieńská wtory raz z Moskwą dobywa.

Pomoc wielka z Moskwy Glinskiemu.

Krol Sigmunt z Litwą ná Glinskiego.

Przeto przerzeceni wodzowie Moskiewscy wyrozumiawszy iż Michał Glinski vcieka/ á Krol zá nim z Litwą y z służebnymi tym śmieley goni/ wnet z niespodziáney trwogi vpádło im ono serce hárde/ y záraz vwodzili woyská swoie w sámey vcieczce nádzieię pokłádáiąc/ á przepráwiwszy się názad z wielką trudnością y szkodą przez Dniepr/ osádzili mocno wszytki brzegi/ chcąc nászym przebycia zá sobą obronić/ á sámi się położyli w mili z oney strony Dnieprá między lásy. A w tym czásie woysko nászych nád Dniepr przybyło w łśniących Zbroiách/ Tarczámi/ Drzewy/ Proporcámi/ vbiory świetnymi/ pierzem etc. bárdzo ogromni/ y położyli się obozem ná tym mieyscu/ gdzie Moskwá przez Dniepr vciekáłá/ á ten dzień był ná ten czás świętey Małgorzácie poświecony. A w tym kilko set/ á potym kilko tysięcy/ potym kilko set iezdnych y pieszych Litewskiego Rycerstwá ochotnego/ y żołnierzow ná dwu rożnych mieyscách w brod przebyli Dniepr/ iedni ná dole drudzy ná gorze.

Moskwá vcieka y Glinski.

Dzień bitwy.

Ták tedy Moſkwá bronili náßym brodu y przepráwowánia w iednym mieyſcu gdzie przećiw im náßy brnęli/ ále drudzy co ſię byli wniz y wzgorę ná dwu mieyſcách rożno y dáleko od ſiebie przepłáwili/ bez wieśći przyſkoczywßy ná Moſkiewſki oboz mężnie z weſołym á ogromnym okrzykiem vderzyli / y od potraw ich/ bo w ten czás ieśc práwie byli poczęli / rozgromili / á pobiwßy ich oną ßczęſliwą vtarczką bárdzo wiele / z korzyśćią y z łupámi okwitymi w cále ná czás práwie do ſwoich Dniepr przebywáiących / á z Moſkiewſką záſſádą o brod ſię vganiáiących przybyli/ á złączywßy ſię / wnet Moſkwę ſpolną mocą od Dniepru wſpárli/ y odbili / ták iż ſmiáłą przeważnośćią brod ſobie wolny żelázem vczynili/ y tám nád brzegiem Dnieprowym bárdzo wiele Moſkwy porázili.

Náßy ná Moſkwę vderzyli/ z iedney ſtrony.

Bacząc to Krol Sigmunt ktory z drugiey ſtrony bitwie ſię záczętey dziwował/ wnet z weſołą postáwą we zbroi przez Dniepr ná koniu ſię przepráwił / gdzie ſwoim ſercá dobrego przydał/ á Moſkwie ßyki zmylił/ bo zá Krolem zewßąd co żywo krzycząc/hucząc ochotnie iáko ná weſele pießy y iezdni w brod ciągnęli/ Ale iż iuß Słońce záchodziło/ przeto Krol mądrze postępuiąc / dla iákiey zdrádliwey záſadki/ kazał ſwoim zbroynym w ſpráwie ná koniach ſtáć po gotowiu / áby ták snádniey ná wielkie woyſko Moſkiewſkie ktore nie dáleko leżáło vderzyć porządnym ßykiem mogli / ſkoroby świtáć poczęło / á ták postánowiwßy porządnie ſtraż w woyſku ſwoim / ſam ſię do obozu o trzeciey godzinie w noc wroćił / y áż w nocy obiedwał.

Sam Krol Sigmunt w zbroi przez Dniepr.

A Michał Glinſki ktory oſtáteczn ego ßczęśćia ſwoiego y zwyćięſtwá w tey bitwie vſiłował ſkoßtowáć / nápominał Hetmánow Moſkiewſkich áby Krolowi wálną bitwę dáli/ obiecuiąc im pewne y bárdzo snádne zwyćięſtwo / ieſliby według iego rády postępowáli. Ale Hetmánowie iż im ináczey był Wielki Kniáż Moſkiewſki roſkazał/álbo iż wierze y męſtwu ſwoiey Moſkwy nie do końcá vpháli/ nie chćieli Glinſkiego w tym ſłucháć/ przeto o puł nocy ruſzyli ſię vćiekáć wielkim ſtráchem potrwożeni / á porzucáiąc ćiężáry y konie vſtawáiące/ y inße záßkodne ſtátki/ y żywnośći/ przez błociſte laſſy / y nieprzeßłe káłuże ono wielkie woyſko vwodzili.

Glinſki chćiał z Krolem bitwę zwieść.

Moſkwá vćieka.

Michał też Glinſki hárde ßyki zmyliwßy áż ná Stárodub zá nimi muſiał pierzcháć / obawiáiąc ſię áby gdzie od náßych nie był przeięty/iákoż iednák by ich náßy byli gonili/ bárdzo snádnie Moſkwę bez ſpráwy ſtrwożoną po leſiech vćiekáiącą porázilby / ále iż częśćią dla drog niebeſpiecznych/ y inßych niewczáſow woiennych Pánowie Rádni tego Krolowi bronili / przeto proſto od Orßey ruſzył ſię do Smolenſká / á tám ná przedmieśćiu oboz położył/ Sierpniá Mieſiącá dniá pierwßego.

Wſpomina też Herberſtein *in Commentarijs rerum Moſchouiticarum*, dziwną przygodę czáſſu tey woyny niákiego Pierſtinſkiego/ ktorego gdy Krol z woyſkiem leżał miedzy Dąbrowną y Smolenſkiem / koń twárdouſty wniosł w puł Dnieprá Rzeki/ á potym go zrzućił z ſiebie/ á Pierſtinſki áż zá kolána w kiriſſową zupełną zbroię vbrány/ do dná w głębokość ſię Rzeki byſtrey pogrążył / y iuß go wßyſcy byli opłákáli/ mniemáiąc iż vtonął / gdy ná to y Krol ſam Sigmunt / y ludzi przez 3000. pátrzáło / á w tym Pierſtyńſki iáko był w ćięßką zbroię opięty / pod wodą po ziemi idąc / przeßedł áż ná drugą ſtronę Dniepru / á tylko ſię dwá rázy wody nápił/ iáko ſamże powiádał/ y był potym v Krolá w łáſce. A to ſię było y mnie tráfiło ſámemu/gdym był vtonął ießcze máłym dziećięćiem w ſtáwie wielkim Striykowſkim/ á gdy mię iuß zá vmárłego z wody wyrwano / położono w Kośćiele z żáłoſnym płáczem rodzicow ná márach / támże potym po długich poſpolitego ludu modlitwách / y kádzeniu rozmáitym / iáko mi Rodzicowie powiádáli/ z nowum ná márach ożył/ z nienaczká ſię rumieniéiąc / A to ſam baczę/ gdy Rodzicowie Pánu Bogu dziękuiąc / zárаz przyniozwßy mię zmartwychwſtáłego z Kośćiołá / vbogich y inßych ludzi zebránych częſtowáli.

Potym

Potym Krol námowiwßy się z Pány Litewskimi y Koronnymi / vrádzili Hetmáná wielkiego Xięstwá Litewskiego Xiążę Constantiná Ostroskiego / y Mikołáiá Fierleiá z Dąbrowice Hetmáná żołnierzow Polskich ná woiowánie Moskiewskiey ziemie posłáć / á Krol sam tym czásem izby w Smolensku leżał. Ale gdy tá wypráwá iáko v nászych obyczay dłużey byłá niż rzecz potrzebowáłá odwłoczona / w tym się dwá Pánowie (ktorych Historie nie wspominą) między sobą powádzili / y táką trwogę á niewymowną y nienágrodzoną szkodę Rzeczypospolitey vczynili / iż nie tylko ono postánowienie do skutku przyszło / ále też Moskiewskie woysko ktore się po lásách y tám y sám strwożone błąkáło w cále vszło / á zá sobą nászym gdzie mieli w ich ziemię ciągnąć / drogi wielkie drzewá podcináiąc pozárębowáli y záwaláli / y Drohobuż Zamek zá Smolenskiem mil 18. widząc iż go trudno bronić mieli spalili. Ták tedy dla onego záwichrzenia szkodliwego / dwu wártogłowow / z woyskiem wszytkim Xiążę Coustanti nie mogł do Moskwy ciągnąć / ále iednák żołnierze y zagony Litewskich Kozakow wielkie szkody częstymi wtarczkámi ogniem / mieczem / y łupow wywodzenim w Moskiewskich włościách poczynili. Kiszkę też Hetmáná polnego Litewskiego Krol posłał z kilkiem tysięcy Litwy / y Polakow / pod Wiazmę (nie Wiosnę iáko Bielski y Decius piszą) Zamek Moskiewski zá Dorohobużem nád Dnieprem leżący / ktory onę wszytkę włość Wiazmieńską wszerz y wzdłuż bárdzo prętkimi zabiegi ogniem / y mieczem wyplundrowáł. Co bacząc Xiądz Moskiewski wnet áby onę niebespieczność nagłą odbił / woysko swoie przeciw Kiszce wypráwił / o ktorym woysku Kiszká wywiedziawszy się przez spiegi / á rozumiejąc się być dáleko nierownym ku nieprzyiacielowi / co rychley Krolowi oznaymił / wnet tedy Krol áby swoich w oney niebespieczności rátowáł / ludu służebnego Polskiego kilko vphow z Mikołáiem Firleiem Hetmánem Koronnym ná pomoc Kiszce posłał / ále Fierley dłużey niż rzecz nagła potrzebowáłá / báwiąc się przebywánim zárąbionych lássow / omieszkał swoim rátunku dáć y Kiszkę w nádziei omylił / ktory iednák strách ná stronę odrzuciwszy kilko rázow straż Moskiewską / y zásadki ich częstymi vtarczkámi poráził / pobił / y pogromił. Druga zás Moskwá ránna vciekáiąc dla sromoty / álbo rádniey stráchem strwożeni / powiedzieli swoim Hetmánom iż wielkie woysko Litewskie / y Polskie przeciw im tusz przyciąga. Co oni vsłyszawszy / záraz porzucáiąc ciężary zászkodne / nocą y dniem áż do sámey Moskwy vciekáli / drudzy po lásach y gęstych szelinach vcieczką zdrowie swoie sczycili. Ták w ten czás Kiszká nie wálną bitwą tylko stráchem mocy Polskiey y Litewskiey dwá kroć zwycięzcą nád Moskwą został / wszákże y sam gdy mu zbiegowie Moskiewscy o wielkim woysku Moskwy zá Litwą goniących powiedzieli / coś vciekáiącemu y zwycięzcy był podobny / bo niechcąc niebespiecznego szczęścia bitwy wątpliwey z możnym nieprzyiacielem (niewiedząc iż pewnie vciekał) kosztowáć / ná trzy mile vwiodł woysko Litewskie / ále iednák z wielkim łupem y polonem dobytku y więzniow wcále z Litwą do Krolá przyciągnął. A wielki Xiądz Moskiewski Wasil Iwánowic dowiedziawszy się o nieszczęśliwym powodzeniu woyská swoiego / wiele pobitych Boiar y Ricerstwá / tudziesz ludu pospolitego zábránego widząc / y włości Wazmienskie / Możáyskie / Bielskie / y Rsowskie wszerz y wzdłuż mieczem / y ogniem splundrowáne bacząc / posłał gońcá do Krolá przymierza ná czás prosząc / zá czym Posły wielkie z pewnymi Condiciámi dla postánowienia wiecznego pokoiu przysłáć obiecował. Krol też mądrze pożytki wszytkiey Rzeczypospolitey z Rádámi swoimi vważáiąc / y bacząc iż zimá nádchodziłá / Nieprzyiaciel zás bitwy iáwney zwieść się chronił / woysko Litewskie y Polskie z wielkim kosztem á z máłym pożytkiem / y z większą vtrátą prożno po lásach y błotách nieprzeszłych mordowáć / k temu iż pilne á wielkie spráwy Koronne bytności Krolewskiey bárdzo ná ten czás potrzebowáły / przyzwolił ná prosbę

Niezgodá dwu wszystko woysko zátrwożyłá.

Drohobus Moskwá sámá spaliłá 18. mil zá Smolenskiem.

Kiszká Wiazmienskie włości zburzył.

Kiszká Moskiewskie woyská rozgromił.

Moskiewski pyche złożywszy przymierza prosi.

Temu máło nie podobna Wielitolucka wypráwá/ Roku 1580.

Condicie przymierza z Moſkiewſkim.

ná proſbę Moſkiewſkiego / á w tey ſpráwie poſłał do niego Páná Iwáná Sápihę táiemnego piſárzá ſwego / Namieſtniká Witebſkiego / ktory ſnádnie ono doczeſne przymierze z Moſkiewſkim woyny ſię boiącym vtwierdził. A ty przednieyſze Conditie w tym przymierzu były zámknione / áby Zamki wßytki ktore Michał Glinſki przedtym zdawną dziedzicznym práwem w Litwie trzymał / y ktore zá tą woyną y zdrádą ſwoią pobrał / á ſwymi oſádził / były Krolowi ku Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu wrocone. Glinſki iáko zbieg / áby w Litwie iuß wßytkich dzierżaw poſtradał / y z nich był wyzuty / á w Moſkwi ſobie mießkał / Więźniowie też wßyſcy z obudwu ſtron áby byli wypuſczeni / iákoß wypuścił w ten czás Moſkiewſki zacnych Pánow Litewſkich z więzienia / ktorych ono było z Kniáziem Conſtantinem ná Wiedroßy poimano / Litawerá Chreptowicá / y Hrehorá Bártoßowicá Oſciká / y inßych wiele. Przyiechali potym z Moſkwy Poſłowie / ktorzy Zamki od Kniáziá Glinſkiego oſádzone według przymierza zámknionego Litwie wrocili / y podáli. Przyiacioły też Glinſkiego z żonámi y ze wßytkim narodem Waſilá Brátá iego z żoną / ciß Poſłowie płaczących y lámentuiących (bo ſię im z oyczyſtey Litwy nie chciáło) do Moſkwy pobráli / bo ták było w przymierzu poſtánowiono. Ták w ten czás Litwá y Ruś z Kniáziow Glinſkich byłá oczyściona / iż ich y dziś znáku niemáß / ácz ſię niektorzy Lichodzieyſkimi Kniáźmi w Litwie y ná Wołyniu z tego pokolenia odzywáią / wßákże rychło potym gdy ſię im mießkánie w Moſkwi nád nádzieię więzienim ſrogim zdáło / do Litwy názad vciekli / á do Drucká Zamku Kniáziá Conſtantinowego dwie ſcie ich názad przyßło / miedzy ktorymi byli zacnieyßy Oſtaphi Dáßkowic Kozak / y Rycerz częſtymi zwycięſtwy nád Tátáry ſławny / y Vlrik Scelndorf Glinſkiego Poborcá. A Oſtáphi wziąwßy gleit od Królá do woyſká Litewſkie° przyßedł / drudzy przeiednawßy winę v Królá do Kniáziá Conſtantiná Oſtroſkiego / drudzy do ſwoich pirwßych Pánow rozeßli ſię / Sápihá też Iwan z Moſkwy to poſelſtwo y przymierze porządnie ſpráwiwßy / do Królá ſię wrocił.

Przyiaciele Glinſkiego z Litwy do Moſkwy wzięci.

Lichodzieyſcy Kniáziowie z narodu Glinſkiego.

Glinſkiego ſtroná názad z Moſkwy do Litwy.

A Krol widząc iż ſię przymierze według woley iego ſtáło / woyſko roſpuścił bo zimá nádchodziłá / ták część Zołnierzow z Krolem do Wilná / á druga część z Kniáziem Conſtantinem Oſtroſkim ná Wołyń ciągnęłá / bo tego czáſſu Tátarowie Prekopſcy mnimáiąc iż ſię Krol z Moſkwą dłużey zábáwi / do Litwy byli wtárgnęli / ktorych część Kniáź Conſtanti poráził y ná głowę pobił / á drugą część ich zagonow Polus Ruſki ſławny Kozak y Rycerz pogromił / y łupy odbił. Łukaß zaś Moráwiec Rotmiſtrz ná dwiemá ſty pießych ná trzeci zagon Tátárſki tráfił / á widząc iż álbo vciekáiąc álbo mężnie ſię broniąc iednáko zginąć było / zdáłá mu ſię rzecz poćciwßa śmiele ácz nierowno z Pogány bitwę ſtoczyć / Ták wnet nád Słuczą Rzeką ktora pod Słucki Zamek płynie zátoczywßy wozy porządnie / potkał ſię z Tátáry / gdzie nie ták mocą iáko fortelem y przemyſlnym dowćipem / nád Pogánow ogromną wielkością zwycięſtwo otrzymał. Tátárowie porzućiwßy polony roſpierzchnęli ſię / ktorych gdy pießy dogonić niemogli / wypádli im ná rátunk iezdni Boiárowie z Zamku Słuckiego / ktorych Anaſtáſia Xiężná w ten czás przy ſobie miáłá / á ci dogoniwßy Pogan ná błoćiſtych mieyſcách / część ich pobili / y potopili / część poimáli / á drudzy roſproßeni / drugich biiąc ná kilkonaście mil gonili / drudzy vcieczką zdrowie záchowáli. A ták Litewſkie Wielkie Xięſtwo ná ten czás od Tátarſkich y Moſkiewſkich ſrogich dwu nieprzyiacioł naiázdow było iednym rázem wybáwione. Krol potym do Wilná dniá 12. Nouembrá álbo Liſtopádá przyiáchał / gdzie Pánu Bogu zá ßczęśliwe zwycięſtwo z hárdych náiezdnikow podziękowawßy / y Rycerze dobrze záſłużone w tych obu potrzebách opátrzywßy odiáchał do Polſki ná Sieim. Tákowe tedy było ná ten czás roku 1508. w Litwie / w Ruśi y w Polßce wßytkich rzeczy poſtánowienie.

Kniaź Conſtanti y Polus Tátárow pogromili.

Łukaß Moráwiec Tátarow nád Słuczą pobił.

O woynie Wołoskiey z Bochdanem Woiewodą y wzięciu Pskowá przez Moskiewskiego / Roku 1509.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Michałá Wołowicá Stárosty Słonimskiego / etc.

KRol Sigmunt przyiáchawszy z Litwy po Moskiewskiey oney woynie y przymierzu / złożył Siem w Piotrkowie / ná ktorym miedzy inszymi rzeczámi Pánowie Koronni Krolá námowili / áby sie w małżeński stan wstąpił dla nádzieie potomstwá / przeto skoro Krol do Krákowá z Piotrkowá 19. dniá Kwietniá przyiáchał / wypráwił Posłow do Xiążęciá Mekielburskiego / zá zezwolenim Pánow Rádnych / żądáiąc su niego Corki Anny w Małżeństwo.

A máło co przed tym 22. dniá Márcá Stradom Miásto miedzy Krákowem y Kázimirzem do gruntu zgorzáło / tylko trzy Kościoły S. Jádwigi S. Jágnieszki / y Bernádinski zostáły / y Krákowá ledwo od tey niebespieczności obroniono. Wyiechali potym zgotowawszy sie porządnie Czerwcá Miesiącá z Krákowá Posłowie do Xiążęciá Mekielburskiego w dziewosłębstwie / Jan Lubrański Biskup Poznáński / y Jan z Łaská Kánclerz Koronny / y Christoff Szydłowiecki / ále z drogi názad wroceni byli / iż snádź ták wola Boża byłá / bo to małżeństwo Koronie pożytku máło przynieść miáło / ále tey odmienności większa przyczyná byłá nagła á niespodziewána woyná Wołoska / Bowiem Bochdan Woiewodá Wołoski złamawszy przymierze y posłuszeństwo według hołdu / do Podolskich y Ruskich Ziem ná początku Miesiącá Lipcá z wielkim woyskiem wtárgnął był / mieczem / ogniem burząc y plundruiąc okoliczne włości. Háliczkiego Zamku potym dobywał / gdzie kilko szturmow prożno strácíwszy do Lwowá prosto ciągnął / á zásádziwszy Dziáłá ná gorze z dáleká ná Miásto y ná Zamki z wierzchu strzelał / ále gdy wielką szkodę w ludziách swoich z Miástá pobitych obaczył / trzeciego dniá od obleżenia odstąpił / bo słyszał iż Krol Sigmunt przeciw iemu ná odsiecz ciągnął / wszákże wielkie łupy wziął z przedmieścia Lwowskiego / bo srebrne y złote naczynie z Kościołow / Száty y Dzwony połupił / tákże z inszych Cerkwi Ruskich. Rohátin Miásteczko 7. mil zá Lwowem przez podánie wziął / y spalił / á lud wszytek wpolon z wielką korzyścią zágnał. Co gdy Krol vsłyszał zániechawszy swátánia iáko co naprędzey mogł / gotował sie ná woynę przeciw Wołochom. Ták tedy Zołnierzow zá pieniądze zebrawszy wyiáchał z Krákowá po S. Jakobie dniá 26. Lipcá Miesiącá / á v Lwowá położył sie obozem / gdzie też bárdzo wiele Podgorskiey / Ruskiey / Podolskiey / y Polskiey Sláchty do niego przybyło.

Stradom zgorzał.

Posłowie do X. Mekelburskiego prożno.

Wołoski Woiewodá Bochdan Podole y Ruście burzy.

Lwow oblegli Wołoszy.

Rohatin spalon

Krol do Lwowá z woyskiem.

W tym Władisław Krol Czeski y Węgierski przez listy swoie prosił brátá Królá Sigmuntá / áby od tey woyny Wołoskiey przestał / á z Bochdanem sie Woiewodą poiednał / przywodząc mu ná pámięć onę nieszczęśliwą porażkę Albrichtá brátá ná Bukowinie od Stephaná oycá Bochdanowe° / też to snádź vważał sobie Władisław / iż

sław//iż gdyby Polacy Wołoską ziemię zwoiowáli/ y spustoszyli srozszegoby potym nieprzyiaciela Turká ná się przywiedli / ktoryby w sąsiedztwie ták Węgierskiemu iák Polskiemu Krolestwu dogrzewáć mogł / Wołochy puste Turkámi osádziwszy. Ale Krol Sigmunt żadną miárą áni rádą áni prożnym strachem niedał się od przedsięwzięcia swoiego odwieść / á zszykowawszy woysko wszytko Koronne / zlecił ie pod spráwę Mikołáiewi Kámienieckiemu Krákowskiemu Woiewodzie/y nawyższemu Hetmánowi Koronnemu/ bo sam dla niesposobnego zdrowia febrą zemdlony nie mogł z woyskiem ciągnąć. A ták Mikołay Kámieniecki z wesołym y wspániáłym sercem przyiąwszy on sławny vrząd przepráwił

Nászy wzaiem Wołochy. się przez Dniestr / Wołoską ziemię wzaiemnym sposobem wet zá wet ogniem y mieczem burząc.

Byli też pod spráwą Cernego Czechá Cudzoziemcy żołnierze Czechowie y Niemcy/ ktorzy wiele Siół/ Folwárkow/ y Miásteczek spalili y wpopioł obrocili/ iáko Czarnowce/ Dorohim/ Botussány/ Sczepanowce / Chocim etc. á zburzywszy wszerz y wzdłuż/ tych Miast przyległe włości / pod Soczáwę stołeczny

NB. Zamek przystąpili / ále iż prożno szturmowáli / też nieprzyiaciela do stoczenia wálney bitwy wywabić niemogli/ bo Woiewodá w lesiech się krył / przeto Kámieniecki Hetman nie máiąc co więcey plundrowáć (bo cáłe dwádzieścia dni rospuściwszy zagony Wołochy bez odporu burzyli) woysko Polskie wcále ku Dniestrowi odwiodł / w ciągnieniu y wyciągániu / Mężow/ Niewiásty/ Stárych y Dzieci/ tákże bydło ktore się przygodzić nie mogło / y ktorego wielkich trzod trudno zágnáć było/ posiekli y pobili.

Po tym splundrowániu Wołoskiey ziemie Włádisław Krol Węgierski do

Ozwald Karlacz y Bornomissá do Kroliá Posłowie. Brátá Sigmuntá Krolá wtory raz przysłał zacnych Pánow Węgierskich Ozwáldá Karlacá/ y Betlemá Bornomisse/ prosząc áby mıłościwiey postępował/ á pogodził się z Bochdanem Woiewodą Wołoskim / á gdy około przymierza Posłowie Węgierscy z nászymi tráctowáli / á iuż się przez Dniestr do Podola Slachtá Polska práwie wszytká przepráwiłá / tylko żołnierze pienieżni á Dwor Krolewski w Wołoskim brzegu zostáli/nád ktorymi Tworowski z Buczaca Rycerz y Mąż doświádczony był stárszym / nátychmiast z zasadki wypádło woysko Wołoskiego Woiewody / A Zołnierze Polscy y Dwor Krolewski namniey nie strwożywszy sobą/ wnet się śmiele á ochotnymi sercy do bitwy szykowáli/ do ktorey też Wołoszy ochotnie się stáwili/ á gdy zobu stron obie woyská mężnie y rowną śmiáłością boy okrutny stoczyły/ ná ostátek Wołoszy ktorych mniey było szánkowáli/ rozgromieni / pobici / y rosproszeni / drudzy poimáni byli/ z ktorych znácznych Burkołabow/ y zacnieyszych Wołoskich Pánow trzydzieści było poimánych/ Máciey Legofet/ to iest Kánclerz álbo Namiestnik / Kierza / y Humienik

Wołoszy pogromieni. wielcy dwá Száfárze álbo Nadwornicy/ Pátryká y Dobrosteph etc. pięćdziesiąt

50. Slachciców Wołoskich ścięto. zás Slachcicow Wołoskich poimánych Kámieński Hetman ściąć kazał / á dla tego tę srogość okazał/ iż też przedtym Stephan Woiewodá Wołoski teo Bochdáná Ociec/ żołnierzow Polskich w Trebowli poimánych / dał był w Podháycách siekierą poścináć/ ktorych grob álbo mogiłę wysoko vsutą/ gdzie byli wespoł zágrzebieni/ widząc raz Kámieniecki z płáczem poprzysiągł/ iż kiedy tedy miał się ich śmierci niewinney pomścić/ czego y wten czás dokazał.

S. Fránciszká dzień Polakom święty. Tráfiłá się tá bitwá nád Niestrem w dzień S. Fránciszká 14. dniá Octobrá/ ktore Swięto Polacy potym vczciwiey obchodzić poczęli / w Wołoskim woysku przednieyszy Pánowie y Slachtá/ tákże Rycerstwo nawybornieysze było/ k temu

2000. Turkow z Wołochy. Turkow iezdnych Delsjunakow dwá tysiącá/ ktorych większa część ná plácu poległá. Ták tedy nászy z zwycięstwem sławnym y z wielką korzyścią łupow wszelákich z Wołoch do Lwowá przyciągnęli / gdzie Krol leżał. A iż zimá nádchodziłá/ á

dźiłá/ á Wladiſław Krol Węgierſki o vgodę á ziednánie zá Bochdánem prośił/ przeto Krol woyſko rozpuśćił. A Posłowie Węgierſcy Ozwáldus Kárlácki / y Betlem Bernomiſá pokoy y przymierze miedzy Bochdánem Woiewodą Wołoſkim y Sigmuntem Krolem pod tymi Condiciámi vmocnili/ áby Bochdan ſzkody Krolowi nágrodźił/ y łupy wſzytki ktore był z Ruſkich ziem gwałtownie wywiodł wroćił/ Krol tákże miał więźnie y dobytki wroćić/ ktore postánowienie posłowie Woiewodźini mieli potwierdźić. Tákie tedy dokonánie Wołoſkiey woyny ná ten czás było/ á Krol śię do Krakowá wroćił. Przymierze z Wołochy.

Tegoż czáſſu Prekopſki Carz Nahayſkich Tátárow Hordę z wielkim woyſkiem náiáchał/ ná ktorego Nahayſcy pretko śię zebráwſzy ſtoczyli z nim bitwę srogą/ y wſzytko woyſko Prekopſkie poráźili ná głowę/ gdźie też dwá Cárzykowie Wnukowie Cárzá Prekopſkiego ná plácu polegli / á ſam w máłey drużynie ledwo vciekł. Tátárowie Náhayſcy Prekopſkich poráźili.

Tegoż Roku wielkie á ſtráſzne ziemie trzęſienie w Tráciey/ w Greciey/ w Bosſenſkim/ y Dalmatſkim Kroleſtwie/ y we Włoſzech było w Conſtantinopolu ták wſzytki práwie budowánia drżáły / iż Ceſſarz Turecki Baiazet dźiśieyſzego Amurátá Prádźiad boiąc śię w murze mieſzkáć ná pole wyciągnął / y tám długi czás w namieciech ſtał. Iam bárdzo wiele vpadkow włáſnym okiem w Conſtantinopolu Roku 1575. widźiał/ od tego trzęſienia / y ſłupow kilko ktore zwano *triumphales* zá ſtárych Ceſárzow Greckich / y wieże trzy/ tákże páłac Conſtántiná wielkiego/ od ktorego ma imię Conſtantinopole/ w ten czás vpadł/ y S. Sophie Kośćiołá połowá vpádłá/ w ktorim iuż dźiś Turcy ſwoim rtákże modły czynią. Trzęſienie ziemie ſrogie.

Tegoż czáſſu posłowie od Królá Rzymſkiego Maximiliáná / Vitus Fürſt/ y Ian Kuchemeiſter w rzeczách Pruſkich do Krakowá przyiácháli.

Wáśil też Wielki Kiądz Moſkiewſki iſzcząc śię w postánowieniu przymierza/ ktore był z nim Iwan Sapihá z ſtrony Krolewſkiey Roku 1508. vczynił/ posły ſwoie wielkie do Litwy posłał / ktorzy do Wilná 18. dniá Ianuariá Mieśiącá we trzech ſet koni poczstu ſwego wiácháli / potym zobu ſtron wieczne przymierze przyśięgámi y liſtámi vtwierdźiwſzy/ vczćiwie byli odpráwieni / á więźniowie wſzyſcy wypuſzczeni / Moſkwy poimáney zacnych osob pięćdźieśiąt Krol posłom dárował. A Pánowie y Slachtá Litewſka co ſtronę Micháłá Glinſkiego zdáli śię trzymáć/ poimáni byli/ á z tych przednieyſzy Gaſtolt Poborcá wielkiego Kieſtwá Litewſkiego / y Michał Komuſzy / Brát rodzony Kaſtołtow / y ſługe Kniáźiá Glinſkiego/ przy tych inſzych wiele Dworzan Litewſkich/ y Ruſkich było/ zacnieyſzy byli chowáni pod ſtrażą w Wilnie w Slácheckich Domách / á inſzych ná Trockim Zamku w więźienie poſádzono. Posłowie Moſkiewſcy do Krákowá. Pánowie y Slachtá Litewſka dla Glinſkiego poimáni.

Tegoż Roku 1509. Wáśil Iwánowic wielki Kiądz Moſkiewſki (nie Iwan Wáśilewic ták śię Herberſteinus omylił/ ktory iuż był dawno vmárł) Mieśiącá Octobrá Pſkow Miáſto wielkie / ludne y bogáte przez zdrádę niektorych Popow Ruſkich wźiął/ bo naprzod zacnieyſzich Mieſzczan y Popow/ y Slachtę/ tákże námieſtniká wielkiego Kieſtwá Litewſkiego do śiebie wyzwał w oboz/ á zátrzimawſzy ich y łágodnie námowiwſzy / potym y poſpolſtwo gdy im rádę odiął ſnádnie przyzwolito/ iáko śię to y w Połocku zá náſzych czáſſow było ſtáło. A był w poyſrzodku rynku Pſkowſkiego z ſtárodawná wielki Dzwon/ ná ktorego dźwięk wſzyſcy śię do rády y ná wſzelki gwałt zbieráli. Ten Dzwon Moſkiewſki do Moſkwy wźiął/ á ſam ták ſławne Kſięſtwo y Miáſto bogáte opánował / Wey niená grodzoną ſzkodę ſkarb Litewſki popadł. Moſkiewſki Pſkow opánował.

Leży Pſkow nád Iezíorem wielkim z ktorego rzeká Pſkowſka portowa ſrzodkiem Miáſtá płynie/ á w ſześći milách zá Pſkowe w Iezioro Czuczko ku Liflántſkiey ziemi wpada/ to ſámo iedno Miáſto we wſzytkiey práwie ziemi Moſkiewſkiey ieſt Położenie Pſkowá.

ſkiey ieſt

ſkiey ieſt murowáne/ y ná cztery częśći rozdzielone / leży od Rygi mil 60. od Nowogrodá wielkiego 36. od Nárwy y Iwánowego Zorodá Zamkow portowych mil 40. tákże wiele y od Wielkich Lukow. Miewáli z dawná ſwoie włáſne Xiążę/ y Rzeczpoſpolitą ßeroko w pułnocnych kráinach pánuiącą.

O rozmáitych Poſelſtwách Chrześciáńſkich y Pogáńſkich Pánow do Krolá Sigmuntá. Rozdział V.

Oku nowego 1510. gdy Posłowie Maximiliana Krolá Rzymſkie° w Krákowie odpráwy czekáli/ przyiáchał też Legat od Papieżá Iuliuſſá wtorego Iacobus Piſo do Krákowá dniá 6. Styczniá / ſummá iego poſelſtwá byłá do Krolá Sigmuntá / iż Papież Iulius iáko páſterz ſtáráiąc ſię o rozmnożenie owczárniey Chriſtuſowey/ wßytki Chrześciáńſkie Pány Krole y Xiążętá do zgody przywiodł / chcąc y ſtáráiąc ſię o to pilnie z vrzędu ſwego / áby ony y miecze ktore ſámi ná ſię do tąd obracáli / ná nieprzyiaciela S. Krzyżá Turká wßyſcy iednoſtáynie ſpolną zgodą obroćili. Przeto y Sigmuntá Krolá przez wiárę nápominał / áby też on vſpokoiwßy przez ſpolne przymierza Polſkie od Wołoch/ á Litewſkie od Moſkiewſkiego woyny y ßkodliwe zobu ſtron náiázdy/ z Władiſłáwem Brátem Węgierſkim y Czeſkim Krolem woyſká ſwoie Polſkie/ Litewſkie y Ruſkie złączył/ á do Tráciey przećiw Turkowi ſpolną mocą ciągnęli.

Posełſtwo od Papieżá.

Tákeście ziedli y Władisłáwá v Warny.

Krol Sigmunt wyſłuchawßy z Senatory poſelſtwá/ á widząc rzecz poważną y wielką/ odłożył to ná Siem bliſki Piotrkowſki. A gdy iedney Niedziele Posłowie do Kośćiołá Pánny Máriey w Rynku przyßli/ Vitus de Fürſt (nie Piſo iáko Bielſki nápiſał omyliwßy ſię/ gdy iednego zá drugiego położył) poſeł Ceſárzá Maximiliana Krolá Rzymſkiego wyrzućił z pirwßego mieyſcá Legatá Papieſkie° Piſoná/ á gdy o to ſpor miedzy nimi był przed Krolem / á Piſo dowodził iż Papieżowi y iego Legatom pirwße mieyſcá máią być pozwolone: Odpowiedział Vitus Furſt/ iż Ceſarz w ſpráwách świeckich więcey ma być ważon / nád to tego dowodził / iż Piſo niemiał zupełney mocy od Papieżá / ále ſię tego ſam domyślił iáko zwykli Włoßkowie przewrotni/ áby co wyłudził y wymátał ná Krolu. A ták ten Iacobus Piſo nie był Ceſárſkim iák Bielſki dwá kroć kłádzie zomyłki / ále Papieſkim poſłem/ czego Iodocus Decius w ſpráwách Sigmuntowych fol. 71. ktorych był lepiey świádom dowodzi. Był potym Siem w Piotrkowie/ ná ktorym Posłow Ceſárſkich/ ktorzy z Pruſkiego Miſtrzá ſtrony y od wßytkiey Rzeßy Niemieckiey / Pomorſkiey y Pruſkiey ziemie vpomináli ſię / á odpráwy cáłe trzy Mieſiące czekáli/ z tym odpráwił Krol Sigmunt y Pánowie Koronni/ iż Pruſki Miſtrz prożno ſię Pruſſow y Pomorſkiey ziemie vpomina/ gdyż tám nigdy z przodkow ſwoich dziedzicámi Miſtrzowie y Krzyżacy nie byli / ále ich Xiążętá Polſkie y Mázowieckie przywabili z Niemiec/ iáko inßych Iáłmużnikow y Zakonnikow / dawßy im w Chełmienſkiey ziemi oſſádę y opátrzenie ſłußne ku wychowániu / áby ich pomocy przećiw Pruſſom y Litwie Pogánom/ ponieważ to byłá ich profeſſia/ vżywáli.

Ceſárſki Poſſel Papieſkiego z mieyſcá wyßszego wyrzućił.

Posłowie Ceſárſcy o Pruſſy odpráwieni.

Ták posłowie Ceſárſcy wziąwßy podarki vććiwie od Krolá ná compromis y vgodę z ſtrony Miſtrzá Pruſkiego Albrichtá do Poznániá iecháli/ gdzie im był

Krol

Krol z postánowienia Seymu Piotrkowskiego mieysce náznáczył / á stámtąd wrocili się do Cesárzá Maximiliáná.

Odpráwiono też Pisoná Postá Papieskiego z tym odkázeniem / iż się Krol Sigmunt z Brátem Władisłáwem Krolem Węgierskim miał przez Posły námowić o tey woynie przećiw Turkom / á potym postánowienia spolnego spráwę Papieżowi obiecował oznaymić przez Posły swoie. Przeto z tegoż Seymu Posłowie Jan Łaski Kánclerz Koronny / y Mikołay Firley Woiewodá Lubelski do Władisłáwá Krolá Węgierskiego y Czeskiego wypráwieni / ktorzy tráctowáli o wypráwie spolney do Tráciey przećiw Turkowi. *Posłowie do Węger.*

Tegoż Roku 1510. Posłowie od Krolá Duńskiego przyiácháli do Krákowá żądáiąc v Krolá Sigmuntá Siostry Elżbiety w Małżeństwo swoiemu Krolowi / ále gdy to Brát ná wolą Krolewnie Siestrze podał / odpowiedźiáłá / iż ia wolę przy grobiech przodkow swoich głowę położyć / niż się przez ták dáleką nieprzespieczność Morską nowego páństwá w cudzym Krolestwie szukáiąc niebespiecznie trudźić / przeto Posłowie Duńscy dosyć hoynie vdárowáni z vććiwośćią wielką byli odpráwieni. *Posłowie Duńscy.*

Dźiesiątego potym dniá Márcá / Poseł Cesárzá Tureckiego Báiázetá do Krákowá przyiáchał / ten oddawszy podárki zacne Krolowi Sigmuntowi imieniem Cesárzá swoiego / winszował mu iż go Pan Bog ná Stolicę Oycowską / y Dźiádowską wywyższyć raczył / życząc mu tego vprzeymie / áby nád tymi páństwy długo pánował / y Rzeczpospolitą ku nieśmiertelney słáwie imienia swoiego rozmnażał / prágnąc z nim przymierze vmocnić / ktore z Oycem iego Kázimirzem y Bráćią Krolámi Narodu Polskiego stále trzymał. *Poseł Turecki.*

Zá Tureckim Posłem przyiecháli też Posłowie Bochdáná Woiewody Wołoskiego / 12. dniá Márcá / á czwartego dniá po przyieżdźie byli słucháni / oddáli Złoto / Srebro / ktore był Woiewodá Wołoski Bochdan przeszłą woyną pobrał w Ruskich Cerkwiach / tákże wszyscy więźniowie z obudwu stron byli wypuszczeni / á vtwierdziwszy przymierze wespoł z Posłámi Władisłáwá Krolá Węgierskiego przez Węgierską ziemię do Wołoch odiecháli. *Posłowie Wołoscy.*

Trzynastego záś dniá Máiá / od Krolá Władisłáwá przyiechał w poselstwie Proboszcz Białogrodzki / Bochdan też Wołoski Woiewodá drugiego Postá przysłał / ktorzy z Krolem y Pány Koronnymi około wypráwy do Tráciey przećiw Turkom tráctowáli. *Poseł Węgierski y Wołoski.*

Máło co potym od Wasilá wielkiego Xiędzá Moskiewskiego posłowie do Krákowá przyiácháli / rzeczy Litewskie y Moskiewskie stánowiąc / ktorym wielkie dostátki dawano / ále Cybule y Czosnku nie możono im dostátczyć. *Posłowie Moskiewscy.*

Zá tymi od Cárzá Prekopskiego posłowie przybyli / chcąc przymierze zdawná z Kázimirzem Krolem Polskim Wielkim Xiędzem Litewskim záchowáne odnowić y vmocnić. *Poseł Prekopski*

Tegoż roku dniá 20. Kwietniá / Andrzey Roża Arcibiskup Gnieznienski vmárł / ná iego mieysce Jan Łaski Kánclerz Koronny 23. dniá Máiá wstąpił. *Łaski Arcibiskup.*

Potym záś ziazd w Poznániu ná dzień S. Janá był złożony / ná ktory posłowie od Cessárzá Maximiliáná / Opát Fuldeński / y Grof de Mansfeld / Poseł też Władisłáwá Węgierskiego y Czeskiego Krolá Jan Turzo Biskup Wrotsłáwski / á od Krolá Sigmuntá y Senatu Polskiego Jan Łaski Arcibiskup Gnieznienski / Wincenti Przerębski Kuiáwski / Lubránski Poznánski / y Lukasz Warmienski Biskupowie / Andrzey Számotulski Poznánski / Gárdziná Káliski Woiewodowie / Lukasz z Gorki Poznánski / Pámpowski Málborski / Stárostowie przyiácháli / z strony záś Mistrzá Pruskiego / y od Friderika Saskiego Xiążęciá / y od Zakonu Krzyżáckiego Jop Biskup Pomezánski / y inszy Zakonni Contorowie *Posłowie Cesárscy / Czescy / y Węgierscy.*

Condicie od Krzyżakow podáne.

byli. A ci się vpomináli po wtore / áby Pruska Ziemiá wßytká / y Pomorska Zakonowi Krzyżáckiemu byłá przywrocona / też áby od przysięgi y hołdu Polskiego wolni byli / Trzecia áby wypraw woiennych z Polaki nie podeymowáli / Czwarta áby Polacy do Zakonu nie byli przyimowáni / á po długich tráctatách ná tę czwartą condicią Polacy snádnie przyzwolili / inße trzy ich condicie iáko się niegodne być zdáły / ták też od Senatu Polskiego gruntownie odrzucone były / ná ostátek domagáli się áby y nowy ich Mistrz záraz według powinności przysięgę hołdu vczynił. Ták náswárzywßy się á nic nie spráwiwßy Posłowie Cesárscy / Rzescy y Pruscy odiecháli precz. Ku tey spráwie był też posłan od Papieżá Legat Achilles de Graßis / ále iż dla dálekości drogi omießkał / iednák do Krákowá przyiechawßy przed Sigmuntem Krolem y Senatem inße poselstwo spráwował / námawiáiąc Krolá vsilnie áby woynę z Władisłáwem Brátem Krolem Węgierskim / przeciw Turkom podniosł / Bo się do Włoch z Armatą wodną

Posel Papieski.

wten czás Baiazet gotował / w ktorey też spráwie przedtym był od Papieżá Iákobus Piso przysłány. Ale gdy Krol wyrozumiał iż tá wypráwá iáko niepotrzebna / ták niepożyteczna się być zdáłá / ponieważ y sam Cesarz Turecki przysięgę przymierza spolnego przedtym iuß był dobrowolnie przysłał / Byłoby to przeciw práwu wßech narodow / gdyby Polacy áczkolwiek Pogáńskiemu Pánu wiárę złamáć mieli / nád to niemnieyßaby stąd niebespieczność vrosłá / Turecki miecz od cudzey woyny ná się obrocić / á postronną ßkodę swoiey nie vleczywßy zesiepowáć / pewnieby Cesarz y Papież z Xiążęty Włoskimi wydawßy Polaki ná mięsne iátki nie wczás ná rátunek przybyli / iáko to y Władisłáwowi Iágiełowicu v Wárny z żáłością wßytkiey Rzeczy pospolitey zábitemu wyrządzili byli Roku 1444. ktorego tákże Papież námowámi łágodnymi y rozgrzeßenim od przysięgi do nießczęśliwey woyny przywiodł. Przeto Krol y Senat Koronny

Odkaz Papieżowi o woynę Turecką.

Tureckiemu Cesárzowi przymierze záchowáć / ponieważ go sam prosił vmyślili / Wßákże kiedy Papież y Cesarz / y inßy Pánowie Chrześciáńscy według zmowy ná gránicy Tureckiey będą z woyskámi / tedy też Krol z Polaki y z Litwą do nich może przybyć.

Tegoż też czásu Carz Prekopski pámiętáiąc onę swoię pirwßą porażkę od Nahayskich Tátarow / zebrał się z wielkim woyskiem / y ciągnął wtory raz przeciw Cárzowi Nahayskiemu / ktorego ná głowę poráził / y wßytki Naháyskie / y Záwolskie Hordy zá Wolgą rzeką y Kámą leżące ták splundrował / poburzył /

Carz Prekopski Zawolskich y Nahayskich zwoiowal.

spustoßył / y ludu Naháyskiego w polon ták wiele wygnał / iż drudzy Nahayczycy y Záwolczycy nie máiąc z kim w wypustoßonych swoich Hordách zostáć / ći zá żonámi / ći zá Synámi / ći zá Oycámi / y Brácią dobrowolnie ßli do Prekopskiey Hordy zá woyskiem nieprzyiacielskim / á gdy wßyscy oni Połońcy w Tauryce álbo Prekopie osiedli / iuß się snádnie romnożyłá / rozßyrzyłá / y zmocniłá Hordá Prekopska / ták iż wßytkim przyległym narodom stráßnymi Tátarowie Prekopscy być poczęli.

Gorá solna v Wieliczki zápalona.

Koscielecki y Betman ogień vgásili.

Tegoż czássu v Wieliczki w Gorze solney / ieden kotr stáplowánie zdrádą / podrzuciwßy ogień / zápalił / z ktorego dymu w podziemney iáskini / iáko w piekle wiele się ludzi zádusiło / á drudzy chcąc wyleść ßyie połamáli / Andrzey Koscielecki ná ten czás Żupnikiem będąc / gdy się w iáskinią gorną żaden z gminu wpuścić nieśmiał / on sam z Sewerinem Betmánem Krákowskim Bormistrzem / ktory iuß miał lat 90. w Gorę się wpuścił / y ći dwá podawßy żywoty swoie w wielką niebespieczność iáko drudzy Kurciusowie Rzymscy / on ogień bárdzo ßkodliwy przeważną pracą vgásili.

Potym 7. dniá Nouembrá od Bochdaná Woiewody Wołoskie^o^ poseł przyiáchał do Krákowá / prosząc Krolá Sigmuntá o pomoc przeciw Tátárom Prekopskim /

kopskim / prosił też áby Postá Wołoskiego do Wasilá Wielkiego Xiedzá Moskiewskiego przez páństwá Litewskie przepuścił / czego Krol záraz dozwolił / y Postá odpráwił. A gdy ledwo Postá Wołoskiego odpráwiono / wnet Turecki Poseł Imbraim przyiechał dla przymierza rocznego / ktore Krol Sigmunt przed tymże Posłem przysięgą potwierdził / Bowiem Báiázet Cesarz Turecki pierwey też w Constantinopolu toż przysiągł przed Skarzewskim Posłem Krolewskim. Poseł Wołoski. Poseł Turecki.

O wtárgnieniu Tátarow do Litwy / y do Wołoch / etc. Y o pierwszym Małżeństwie Krolá Sigmunta.

Rozdział VI.

Spráwy Litewskiego wielkiego Xięstwá spokoynie trwáły przez ten Rok cáły / ále Tátarowie Prekopscy z Cárzykiem Bitikiereiem / czás vpátrzywszy wtárgneli w Ruskie strony / á widząc iż odporu niemieli / burzyli Xięstwo Litewskie áż do Wilná / y zá Wilno dwanaście mil w stronę rospuścili zagony / gdźie nábrawszy ludu y dobytku wielką moc / vszli w cáłości do Hordy z łupámi / bez wszelákiego odporu. Tátárowie burzyli áż do Wilná.

Tym szczęśliwym powodzenim będąc śmielszy do Wołoskiey Ziemie wtárgneli z tymże Bitikiereiem Cárzykiem / ktorą wszerz y wzdłuż splundrowawszy / przez siedmdziesiąt tysięcy ludzi y bydłá w polon iáko byłá sławá wzięli / á gdy iuż chcieli Dniestr przebywáć wracáiąc się do Przekopu / bo się boieli Wołoskiego woyská po sobie goniącego / tám Cárzyk Bitikierey z kilkiem tysięcy Tátarow / y więźniow wielkością potoneli w Dniestrze / gdy ich ćisnących się prumy znośić nie mogły / á w tym czásie Kopacz Woiewody Wołoskiego Hetman zebrawszy iáko ná prętce mogł / nie wiele Rycerstwá / dogonił Tátarow v przewozu / z ktorym bitwę więcey vpornie niżli bácznie stoczył / bo od nieprzyiacioł ogárniony / gdy się meżnie bronił / zábity poległ. Wołochow więcey niż śiedm set ná plácu zostáło / á przez trzy stá ich vcieczką zdrowie záchowáli / wszákże więźniow y polonu wten czás wiele odbili. Ták Tátárowie większą porażkę od potopu w wodźie niż od Nieprzyiacioł podiąwszy / do Hordy się wroćili. Tátárowie w Dniestrze potoneli.

Tegoż Roku 1511. Papież Julius wtory Jubileus álbo miłośćiwego Látá Odpusty z listámi pargáminowymi z bulámi dla budowánia Kośćiołá S. Piotrá w Rzymie / do Polski posłał / á przy tym skrzynię żelázną ná pieniądze / tákże też do Niemiec / y do inszych kráin rozesłał był ty skrzynie / á przy nich Kupcow z Augspurku Fogárow przystáwił. Tych Odpustow Polski Senat y Rycerstwo niechćieli przyiąć / y długi spor około onych Jubileuszow był / áż to przewiedli / iż dwie częśći pieniędzy wybránych zá ty Odpusty wzięli Polacy ná obronę przećiw Pogánom / y opátrzenie vkrayny / A Fogárowie Kupcy Papiescy trzecią część oney Summy w skrzynię żelázną wzięli ná Papieżá. W Niemcech zás á zwłasczá w Sáskim Xięstwie / y Langrabstwie Heskim / ácz przyimowano ony Jubileuszy / y kupowano drogo / zwłasczá lud prosty / bo ie rozwieszawáli Włoszy po Cmintarzách iákoby iákie towáry / wszákże gdy Martinus Luter Doctor w Teologiey / Mnich Dominiká S. w Witembergu / niewiem iákim Duchem pobudzony przećiw tym Fogerowie álbo Foterowie familia sławna Kupcow z Augspurku. Martin Luther począł wichrzyć.

O tym szeroko czytay Sleidaná/Iouiusá etc.

ćić tym Odpustom/názywáiąc ie szyderstwy/ począł kázáć/ á potym pisáć/ tedy ony skrzynie żelázne Xiążętá/ zwłaszcá Sáskie záhámowáły/ w ktorych bárdzo wielka summá pieniędzy byłá zebrána/ á Luther od tych czásśow z Sectą swoią począł plużyć.

Xiąże Sluckie Tátárow 8000 poráził.

Tegoż Roku 1511. Jurgi Xiąże Sluckie Siemionowic/ ácz młodego wieku ále sercá prawie męskiego będąc/ Tátarow ktorzy około Kijowá wiele włości byli zwoiowáli/ poráził ná głowę y rozgromił/ ták iż ich ná plácu ośm tysięcy poległo/ ná Rutku vrocisku zá Kijowem mil 20. ktorych fortelem nocnym pożył/ z Andrzeiem Niemirowicem Woiewodą Kijowskim/ á Murzowie trzey stárszy ledwo vciekli/ Aria Sieniag/ Adziga/ Toksor/ etc. w polách potym zá nimi goniąc poráźili ich straży siedḿ set.

Moneta fálszywa ná Pioruná.

Tegoż Roku Miesiącá Lutego Siem Koronny w Piotrkowie był złożon/ ná ktorym Krol z Senatory pobor z Rycerskich y Duchownych dochodow postánowił/ dla podpory skárbu pospolitego/ támże vchwalono áby monety więcey nie kowano/ bo iż się iey było wiele á nie wárowney w ten czás námnożyło/ tedy czerwone Złote wzdrożáły były/ á w fálszowániu tey Monety był obwinion niejáki Piorun Senator y Podskárbi Koronny/ ktorego gdy go było o to obwiniono/ y ná Siem pozwano/ nie stánął/ przeto był wywołan z ziemie/ á zjáchawszy do Rakus mieszkał w Wiedniu/ támże vmárł/ ciáło iego do Sanicza przywieziono/ gdzie iest pochowan/ od tego Pioruná iesżcze owo stáre pułgroszki

Piorunki.

Polskie Piorunkámi zowią.

Ná tenże Siem do Piotrkowá Anná Xiężná Mázowiecka z dwiemá Synámi/ Stánisławem y Jánuszem przyiecháłá/ gdzie zá dozwolenim Krolewskim y Senatu/ Wiznenską ziemię Mázowszu przyległą od Janá Łáskiego Arcibiskupá Gnieznienskiego/ ktory był Opiekunem niejákiego Glinki krewnego swego/ we dwunaście tysięcy Złotych wykupiłá.

Ziazd w Wrátsławiu.

Wtenże czás gdy Krol Sigmunt w Piotrkowie mieszkał/ Władisław z Ludwikiem Synem Węgierscy y Czescy Krolowie/ do Sląskiego Wrátsławia 29. dniá Styczniá przyiecháli/ tám był spor wielki miedzy Węgierskimi y Czeskimi Pány/ przy ktorymby Krolestwie Sląskie Xięstwo/ y Wrátsław miał zostáć/ y ktoremu Krolowi posłuszeństwo mieli przysięgáć/ y powinność hołdu záchowáć/ iesli Czeskiemu/ iesli Węgierskiemu/ gdyż przedtym zdawná Slązko Polskiemu Krolestwu należáło/ ále to nászy niedbále przespáli. W ten czás tez Władisław pewnieby go był Sigmuntowi nie bronił/ gdyby práwem bliskości dochodził Sląská/ ále vchodząc tego áby y sam y Sigmunt trudności nie potym z Synem Ludwikiem/ ktory iuż Krolem Czeskim był koronowan/ niemiał/ puścił to imo się. A nie postánowiwszy nic/ wyiáchał z Wrátsławia z Synem 15. dniá Márcá.

Przespánie Sląská.

Tegoż czásśu Wrátsławiánie otrzymáli Priwiley od Władisławá Krolá/ y od Ludwiká Syná iego/ iż postánowili kupieckich wszytkich rzeczy skład w Wrátsławiu/ ták Niemcom iáko Polakom/ y publikowáli ty listy/ áby żaden Kupiec z Polski/ y z Niemiec Wrátsławia nie śmiał mijáć z kupiámi/ iedno ich tám przedáwáć y tám kupowáć. Przeto Sigmunt Krol Polski z Pány Rádnymi/ widząc iż tá wielka á niezmierna szkodá/ y zelżywość vrosłáby Polakom/ zákazał áby żadnych towárow z Polski do Wrátsławia nie wożono/ ále przez Czeską ziemię wszyscy Kupcy Polscy dobrowolnie do Niemiec ná handle ieździli. Co widząc Wrátsławiánie stáráli się o to/ iákoby y inszym tę drogę zámknąć/ ále nie mogli/ bo Pánowie Czescy Polakom dla swego pożytku więcey życzyli/ czynili záś niezmierne nákłady Wrátsławiánie áby tego obronili/ á swoie priwileia otrzymáli/ dawáiąc podarki iuż Cesárzowi/ iuż Węgierskiemu y Czeskiemu Krolowi Władi-

Spor Polakow z Wrátsláwiány o skład Kupiecki.

wi Władisłáwowi (ktory też był w tym zábaczył miłości oyczyzny swoiey Korony Polskiey) y Xiążętom Niemieckim/ ktorzy przekupieni ácz usiłowáli/ ále nie wskorali/ bo Polacy ná szkodę ich przewiedli/ ták iż to zámknienie ziemie trwáiąc przez cztery látá sprzykrzyło się Wrátisławiánom/ bo dłużey przez towárow Polskich wytrwáć nie mogli / z nienágrodzoną szkodą y upadkiem swoim / ták ich Krol Polski Sigmunt w ten czás siedząc w domu práwie był zwoiował / bo ten skład w niwecz był potym obrocon ná ziezdzie onym Przesporskim z Cesárzem Krolow / Polskiego / Węgierskiego / y Czeskiego / iáko o tym będzie niżey.

Z ziemie Polskiey Towáry zámknione przez 4. látá.

Tákżeby mogł y Gdańszczánom y inszym uczynić.

Potym z Piotrkowskiego Seymu Krol odiáchał do Krákowá / ztámtąd záś 2. dniá Máiá ruszył się do Brześcia Litewskiego / gdzie ná prośbę Pánow Koronnych y Litewskich / one Slachtę Ruską y Litewską / zwłaszczá Gasztołtow / ktorzy dla towárzystwá / y porozumienia z Glińskim Michałem byli poimáni / z więzienia wyzwolił / y ku pierwszey łásce ich przyiął.

Gasztołtowie y insza Slachtá Ruska y Litewska z więzienia wypuszczeni.

Przyiecháli potym od Cárzá Przekopskiego Mendlikiereia Posłowie / przez ktore Syná swoiego tákże Wnuká ślubował dáć w zakłądzie Sigmuntowi Krolowi według postánowienia / Też ná káżdy Rok przeciw nieprzyiacielom iego Polskim y Litewskim trzydzieści tysiecy Tátárow záwżdy miał stáwić / A Krol Sigmunt Prekopskiemu Cárzowi ná kożdy rok piętnaście tysięcy Złotych czerwonych żołdu miał dáwáć / ktorey summy połowicę z Polskiego / á połowicę z Litewskiego skárbu miano płáćić. Ale potym Mendlikierey wziąwszy Jurgielt / złamał wiárę / y Syná áni Wnuká w zakłądzie nie posłał / y owszem do Wołoskiego páństwá hołdownego Krolowi Polskiemu / z wielkim woyskiem wtárgnął / gdzie wielką szkodę uczynił / potym do Moskwy ciągnął / skąd wielki polon ludzi y dobytku wygnał / A Krol Sigmunt postánowiwszy Litewskie spráwy w Brześciu / do Polski się wroćił / á wiáchał do Krákowá 30. dniá Páździerniká.

Ná 30000. Tátárow 15000. złotych czerwonych żołdu.

Tegoż czássu Lubczánie (ktore Miásto Lubek iest sławne y mocne nád Báltyckim Morzem / od przodkow nászych Polakow zbudowáne / y Bukowczem według Kronik Niemieckich názwáne / á przed 700. lat od Károlussá wielkiego Cesárzá podbite) ći skárbow dostátkiem y Miástá obroną / tudzież sposobnością portu iáko y nászy Gdańszczánie w pychę podnieśieni / z Krolem Duńskim ná ten czás walczyli / y wielkimi á częstymi porażkámi nád nim zwycięstwo otrzymawáli / áż ná ostátek Morską woynę z nim wiedli. Tráfiło się też iż Holandrowie w ten czás do Gdańská ná S. Dominik według zwyczáiu portem Krolá Duńskiego / czego im Lubczánie chcieli zábronić / przyiácháli / á nábráwszy kupi Polskich w Okręty / Miedzi / Mosiądzu / Ołowu / Wánczosow / Zboża etc. názad chcieli żeglowáć / ále iż wiátru pogodnego nie mieli / przeto u Hále Krolá Polskiego Miásteczká ná kotwicách stánęli / wiátru y pomocy Krolá Duńskiego czekáiąc / á w tym dwádzieściá y pięć Okrętow Lubczánow strzelbą y Freybiterow dobrze k temu osádzonych / zá wiátrem pogodnym ráno przypádli ná Holandrow / á bez wieśći ná bespiecznych udierzywszy snádnie ich rozgromili / czterdzieśći Okrętow Holánderskich uciekáiących spálili / y potopili / á sześćdziesiąt y ośm Okrętow cáłych poimáli / ktore z kupiámi do Lubká triumphuiąc przyprowádzili / insży podniowszy żagle ku Gdańskowi / drudzy ná Morze głębokie poućiekáli / nawięcey kupi Fokárom Kupcom Augspurskim w ten czás pobráli / zwłaszczá Miedzi y Mosiądzu / ktore byli przedtym z Polski do Gdańská Wisłą przyprowádzili. Krol Sigmunt skárżył się ná Lubczany Cesárzowi Mărimilianowi / y pisał do Lubczan / ále ledwo trzećią częśc y to Mosiądzu / á Miedzi Kupcom / zwłaszczá Fokárom wroćili.

Lubczánie Holándrow ná Morzu rozbili.

Tegoż czáſſu Tátárowie Prekopſcy / ácz Ruſkich ziem dla przymierza w Brześciu Litewſkim poſtánowionego / nie náieżdżáli / wßákże zebrawßy woyſká więcey niż trzydzieśći tyśięcy iezdnych do Woloch wtárgneli / przećiw ktorym Bochdan Woiewodá z woyſkiē Wołoſkim ciągnął. Polakow mu też ná pomoc cztery tyśiące z Hetmánámi Stániſłáwem Landskorońſkim / y Tworowſkim przybyło / k temu Węgrow więcey niż ośm ſet / Bulgárow tákże Serbow / y Turkow / Vſárzow zá pieniądze z Tráciey Bochdan przyzwał / á zßykowawßy wßitkich porządnie / mieli wßyſcy Chrześćiánie pewną nádzieię zwyćięſtwá. Ale w ten czás Nahayſcy Tátárowie / słyßąc iż Prekopſcy do Wołoch wyćiągneli / záraz wtárgneli do Prekopſkiey Hordy / ktorą wßerz y wzdłuż ſrogo zwoiowáli / Czego gdy ſię dowiedział Carz Prekopſki / wnet ſię z Wołoch bronić ſwoiey Hordy wroćił / ále niż przyćiągnął / tedy Nahayſcy nábrawßy ſię zá Wolgę vbiegli z wielkimi łupámi. A ták Wołoſka ziemiá w ten czás od wielkiey porażki zá włáſną ßkodą Pogáńſką wyzwolona byłá.

Tátárowie Nahayſcy Prekopſką Hordę zwoiowáli.

Tegoż czáſſu w Tureckich páńſtwách wielkie zámießánie było / bowiem Salembeg álbo Selim Syn Ceſárzá Báizetá / ſtoiąc ná zdrowie włáſnemu Oycowi / y chcąc pod nim Ceſárſtwo Tureckie opánowáć / Káfę Miáſto zacne portowe nád czarnym Morzem w Prekopie leżące (ktore był Machomet Dziad iego przedtym Genuenſom wziął) pod Oycem vbieżał / y opánował / Białogrodu też y Kiliey Miaſt portowych w Wołoßech dobył / á ſwoimi Jáńczary Porty Morzá Czarnego oſſádziwßy / buntował ſię z Prekopſkim Cárzem ná Oycá Báizetá / ktory w ten czás ſtárośćią zemdlony miał y ták doſyć biedy / od Sophiego Krolá Perſkiego / ták iż woyſká wielkie od Perſow pobite ſtráćiwßy z Conſtantinopolá do Andrinopolá ku Polßce pięć dni iázdy leżącego Miáſtá viáchał / á iż Andrinopole nie ieſt ták obronne iákom ſam widział / bo mury rozwálone á rozwlokło ſię ná trzy mile po gorách. Przeto Zelim widząc pogodę / zebrawßy woyſko z Tátar Prekopſkich / z Serbow / Bulgárow / y niktorey ſobie życzliwey ſtrony Turkow / ćiągnął przećiw Oycowi Bayzetowi do Andrinopolá. Co vsłyßawßy biedny Oćiec Bayzet / wyćiągnął przećiw złemu Synowi z woyſkiem / á ſtoczywßy bitwę ſrogo poráził go / ták iż ledwo Zelim z Cárzá Prekopſkiego Synem vciekł / ná ktorey porażki mieyſcu dzień iázdy od Andrinopola myſmy nocowáli / y widziałem ſam iáwne bitwy znáki / ktoremi Bulgárowie vkázowáli / Roku 1575.

Roſterki w Turcech.

Selim Syn ná Oycá Baizetá.

Andrinopole nád Strimonem Rzeką.

Baizet Zelimá Syná porázil.

Wßákże rychło potym Roku 1512. Bayzet Ceſarz zeßły w ſtárośći vporowi Syná ſwego (gdy ſię do niego wßyſcy Jáńczárowie przekinęli) vſtąpił / y ſpuśćił mu Ceſárſtwo Tureckie zá żywotá / á ſam Hámázią Miáſto y kráinę w Syriey ſobie ku wychowániu obrał / gdzie potym wtorego dniá po przyiezdzie vmárł. Po iego śmierći drugi Syn Achmat Soltan / z wielkim woyſkiem / máiąc Perſow ná pomoc / przećiw Brátu Zelimowi przyćiągnął / á gdy z obudwu ſtron bitwę o Stolicę Ceſárſką ßczęśćia pátrząc zwiedli / porázon Achmat z Perſámi / ktorego poimánego záraz Brát Zelim kazał śćiąć ſiekierą / á ták po ſrogim krwie rozlaniu zupełne Ceſárſtwo Tureckie zbywßy Oycá y Brátá opánował. Syn záś Achmatá zábitego do Perſkiego Krolá vciekł / ktoremu on dał Corkę ſwoię w małżeńſtwo / á ten potym dochodząc dziedzictwá / y mßcząc ſię śmierći oycowſkiey / częſtokroć Zelimá porażał / y niewymowne mu ßkody woyną poczynił.

Amaſia kráiná w Siriey / do ktorey záwżdy Ceſarz Turecki ſtárßę Syny ná wychowánie odſyła.

Zelim po tym zwyćięſtwie / przyſłał Posłá ſwoiego do Sigmuntá Krolá Polaká poturczonego Láſkowſkiego z Mośćiſk Miáſteczká Woytowicá / Ten Tureckim iezykiem przez Tłumáczá tymi słowy krotkimi poſelſtwo odpráwił mowiąc: Salembeg Turecki nowy Ceſarz / pokoy ten z tobą Sigmuncie Krolu /

Láſkowſki Poſeł poturczony Poſſet.

ktory

ktory Dziad y Ociec iego záchowywáli/ chce trzymáć. A Krol Sigmunt tákże się ofiáruiąc Tureckiemu Cesárzowi/ posłá odpráwił Roku 1512. Miesiącá Lipcá.

Tegoż Roku Krol Sigmunt námowiony będąc od Brátá Władisłáwá Krolá Węgierskiego/ y od Xiężny Jádwigi/ z Treczyná Wdowy po Woiewodzie Siedmigrodzkim Stephánie zostáwioney/ Corkę iey Bárbárę zmowił w małżeński stan/ po ktorą Roku 1512. Janá Lubráńskiego Biskupá Poznáńskiego/ Christoffá Szydłowieckiego/ Kásztellaná Sędomirskiego/ Lukászá z Gorki wielkiey Polski Stárostę wypráwił. A ći w świetnych y okázáłych pocztách wyiechawszy z Krákowá przez Sląsko y Moráwę do Treczyná przyiácháli/ tám wziąwszy z sobą nową Oblubienicę Krolowi Sigmuntowi/ wroćili się do Polski/ ktorą też Edwigá Mátká y Brát Janusz Woiewodá Siedmigrodzki/ potym Krol Węgierski (zá ktorym záś ono Jsábellá Sigmuntowná byłá) y Kázimirz Wuy Xiążę Cześinskie w ośmi set koni prowádził/ á gdy przyiecháli do Moráwice blisko Krákowá piątego dniá Lutego/ tám nocowáli/ Názáiutrz w piątkowy dzień ráno Krol Sigmunt dość z ozdobnymi pocztámi wyiechał przećiw iey. A wtym też Xiążę Bergieńskie Jerzy/ ná to wesele proszony/ w śiedmi set koni świetnych zbroiámi przyiechał/ ktorego Krol skoro uczćiwie przywitał/ zátym Xiężná Bárbárá nowa oblubienicá z mátką ná wozie ozdobnie zgotowánym przyiecháłá/ á gdy z wozu ná ziemię wystąpiłá po suknie ku Krolowi byłá prowádzona/ przywitał ią naprzod Jan Laski Arcybiskup Gnieźnieński od Krolá y od Senatu/ potym ią pozdrawiał Láćińską Orátią Jan Staphileus Legat Papieski etc. Potym Krol Sigmunt wziąwszy ią do siebie ná sánie iácháli ná Zamek Krákowski/ á w niedzielę ostátnią Zápustow byłá oddána Krolowi w małżeństwo/ y koronowána przez Janá Łaskiego Arcibiskupá Gnieźnieńskie°/ przy ktorych Ceremoniách był Bernhard Wilczek Arcibiskup Lwowski/ y wszyscy Biskupowie Polszcy y Pruscy/ Opátowie tákże y Pánowie Koronni z Litewskimi/ Od Władisłáwá Węgierskiego/ y Ludwiká Czeskiego/ Krolow/ y od Xiążąt Sląskich/ y Mistrzá Pruskiego Posłowie/ Tákże Jerzy Brzeskie/ Bártłomiey Sląskie Xiążętá/ Jan Turzo Biskup Wrocłáwski/ Staphileus Legat Papieski/ Mázowiecka y Rátiborska Xiężny/ Wdowy/ y posłowie od Biskupow Węgierskich/ y Czeskich/ y od Sáskiego Xiążęćiá Jerzego/ y Márgrábie Brandenburskiego Friderika/ y Wołoskiego y Siedmigrodzkiego Woiewodow/ y inszych Litewskich/ Ruskich Xiążąt/ y paniąt bárdzo wiele/ á odpráwiwszy zwykłe Ceremonie/ y obiad hoynośćią Krolewską/ iák ten czás potrzebował przygotowány/ długo káżdego dniá tańce y krotochwile rozmáite/ gonitwy/ szermowánia/ y insze Rycerskie igrzyská były spráwowáne. W gonitwie z drzewy miedzy inszymi mieli przednieysze mieysca y dank dzielnośći Jan Tárło/ y Járocki Polacy/ y Rechemberger Slężak Dworzánin Krolewski.

Xiążę Bergeńskie w 700 koni ná wesele.

Jan Tárło/ Járocki/ Polacy/ Jan Rechemberger Gońcy osobliwi.

O porázeniu 25000. Tátarow Prekopskich pod Wiśniowcem / Roku 1512. przez Polaki y Litwe.

Rozdział VII.

Gdy Krol Sigmunt w Krákowie był z Krolową nową/
Wnet przyszłá wieść/ Prekopski iż Carz ciągnie głową/
Mendlikier w Ruskie strony z woyski ogromnymi/
Słysząc iż Krol był wesoł z Pány Koronnymi.
Lecz Krol czuyny y Ociec oyczyzny swey práwy/
Chcąc odbić od swych włości miecz Pogáński krwáwy/
Posłał dwor swoy co rychley ná pomoc żołnierzom/
Ktorzy przed tym tám byli po Podolskim leżom.
Slachtá też y Rycerstwo Ruskie z powinności/
Jácháli wszyscy przeciw Tátarskiey srogości/
Kniáż Constanti záś Hetman ciągnął z drugiey strony
Z Litwą y z Wołyńcámi dla spolney obrony.
Tátárow dwádzieściá pięć tysięcy / y więcey
W liczbie było/ ktorzy ták srogości źwierzęcey
Vżywáiąc/ Ruski kray z gruntu zburzyć chcieli/
Bo Mendlikierá Cárzá tuż przy sobie mieli.
A gdy iuż áż pod Bielke puścili zagony/
Wnet Landskoroński polny Hetman doświádczony/
Z służebnymi Zołnierzmi siedm set ich porázil/
Czym nászym sercá dodał á Pogánom skáził.
Iż żadnego żywego z nich nie zostáwili/
A plon y więźniow wszytkich w cále wybáwili/
Zá czym zwycięstwo pewne sobie winszowáli/
Y ochotniey w gromádę wszyscy się zbieráli.
Polskie y Ruskie woysko też się iuż ściągáło/
A pod Wiśniowcem w polu obozem leżáło/
Kniáż też Constanti Hetman trzy tysiące Litwy/
Przywiodł Mężow ochotnych y prágnących bitwy.
Przy nim Kniáż Wiśniewiecki Michał był z Synámi/
Y Kniáż Andrzey Zbáráski / z ktorych Hetmánámi
Káżdy mogł być: lecz Xiążę on Constanti święty/
Był od wszytkich zá Sprawcę zwierzchnego przyięty.

Landsko-

Marginalia: Mendlikierey Carz. — Pater patriæ. — Kniáż Constanti Ostroski Hetman Litewski. — 25000. Tátárow. — Stanisław Landskoroński Hetman polny. — Litwy 3000. ochotney. — Kniáż Constanti od wszytkich zá Hetmáná obran.

Landskoronski Stánisław Rycerz sławny w męstwie/
Będąc śmielszym po świeżym z Tátárow zwycięstwie/
Z połkiem swoich żołnierzow woyska ich śpiegował/
A iák ich wiele w liczbie pilnie vpátrował.
Kniáż też Constanti z Pány Koronnymi rádził/
Jákby przećiw Tátárom vphy swe rozsádził/
Fortele przećiw mocy zwykłe wynáydował/
Bo iuż z Pogány sto kroć przed tym sie kosztował.
Wykłádał ich postępki y sposob potkánia/

Rozrywká mądra Kniáziá Constántina.

Vważał też y słuchał inszych pilnie zdánia/
Iák mądry Hetman wszytko rozumem spráwuiąc/
Iák w spráwie stać/ iák gonić/ iák bić/ vkázuiąc.
W tym Landskronski przyiechał z straży w oboz wnocy/
Dáiąc znáć o Pogánskim woysku y ich mocy/
Iż w ten czás iuż leżeli ná koszu spokoynie/
A ták bespiecznych możem bić záraz przystoynie.
Tą nowiną wnet wszyscy ták sie pocieszyli/
Y sercá ná Pogány chćiwie záiuszyli.
Ci dla Oyczyzny vmrzeć/ ći zwycięstwá śmiele/

Ochotá nászych.

Winszuiąc sobie káżdy chćiał wprzod stáć ná czele.
Ták Kniáż Constanti widząc w nich táką chęć bitwy/
Do Polakow przyłączył woysko swoie z Litwy/

Cromerus in oratione funebr: Cum nostri sex milium equitum numerum nō excederent. Iodocus autem Decius fol. 81. Lituanorum autem copiæ Polonis adiunctæ vix sex millia equitum fuisse perhibentur.

Ledwo wszytkich sześć tysiąc z Wołyńcámi było/
Lecz káżdemu z dziesiątkiem Pogan bić sie miło.
Ruszyli sie z Wiśniowcá ku Tátárom drogą/
Tám w ciągnieniu niezgodá wnet zátrzesłá trwogą/
Hetmánowie swar wszczeli o pirwsze potkánie/
Polacy wprzod/ Litwá wprzod chćieli skoczyć ná nie.
Kniáż Constanti Ostroski przod przywłaszczał sobie/
Mowiąc iż o ich szyku wiedział y sposobie/
Iż ná tym wiek swoy strawił/znał ich wszytki spráwy/
Swiádom ich rády wszytkiey y w koszu zastáwy/
Przeto (mowił) mnie z Litwą iż to wprzod przystoi/
Bo kto czego kosztował iuż sie nie ták boi/
A gdyby sie Polacy wprzod mieli potykáć/

Mądra rádá Constantego.

Nie świádomi ich szykow pewnieby nam mykáć.
Bo skoroby sie naprzod co zle popisáło/
Iuszby sie y ostátek woyská zámieszáło/
Ták Kniáż Constanti mądrze rádził/ lecz Polacy
Mowili iż też v nas są dobrzy Iunacy/

O tey niezgodzie á swarze nászych czytay też Decyussá.

Co y w Niemcech/ we Włoszech w Franciey bywáli/
 Y w szermierskich się szkołách znácznie probowáli/
 Constanti przeciw temu mądrzey odpowiedział/
 Inszy Szpad/ inszy Saydak/ chociá w domu śiedział/

Odpowiedź Kniáziá Constantiná.

Insza we Włoszech insza w Niemcech w woynie spráwá/
 Inákszy nieprzyiaciel inákszá zábáwá/
 Więc ináczey z Tátáry postępowáć trzebá/
 Niż z Włochy/ tylko ieden Bog niech będzie z Niebá.
A gdy to Kniáź Constanti rozwodził szeroko/
 Wnet wieść przyszłá iż Tátar widziano ná oko/
 Tuż ciągnących wnet nászy porzućiwszy spory/
 Bo drugi co chciał wprzod bić ostał się z trwogi chory/
Zszykowáli się prętko y stáneli w spráwie/
 A Kniáź Constanti naprzod iák Hector w postáwie/
 Z Bułáwą ieżdżąc wszytkich pociesząc weselo/
 A ná práwy bok Litwę zszykował ná czoło.

Sziyk nászych.

Mikołay Kámieniecki Woiewodá zátym/
 Krákowski iák Annibal w Sturmaku czubátym/
 Jeżdżąc Polskie ná lewy Rog woyská zszykował/
 Srzedni záś vph celnieyszym ludem obwárował.
W ktorym Slácheckie poczty y paniece stały/
 A we wszytkich do bitwy sercá áż skákáły/
 Przed srzednim vphem Roty záś żołnierzkie były/
 Káżdy męstwo okázáć chciał wrodzoney siły.
Ták stali gotowi się potkáć w spráwnym szyku/
 Słucháiąc Tátárskiego z káżdych stron okrzyku/
 A Kniáź Constanti Litwę z Wołyńcy ná stronę
 Odwiodł/ chcąc sam zá wszytkich wziąć ná się obronę.
Dáleko od Polskiego woyská stánął czołem/
 Chcąc ná Tátáry przypáść przez págorki dołem/
 Iák Hercules Bułáwą ku gorze ciskáiąc/

Xtałt/ vbior/ koń/ y mowá Kniáziá Constantiná.

 Káżdego Brátem zowie sercá im dodáiąc/
Koń pod nim hása bystry/ wrony/ białonogi/
 Podkową ziemię kopa ochotny do trwogi/
 Sam w Bechterze/ Sturmakiem obwárował głowę/
 A czyniąc chęć do bitwy ták vczynił mowę:
O towárzysze moi towárzysze mili/
 Iuż nam potrzebá nagła przypádłá w tey chwili/
 Każe mi głossem przerwáć milczenie przed wámi/
 Byśćie wszyscy wiedzieli co się dzieie z námi.

Ach/ ach iák podeptána/ y iák vdręczona/ — Rzecz do Rycerstwá/ z Ruskiey Polskim wierßem prawdziwie wyrażona.
Cudzą nogą y ßáblą iák ieſt potłoczona/
Tym czáſem Ziemiá náßá/ ktora nam być miáłá/
Pewną nádzieią zyſku/ teraz iuß zniſzcżáłá.
Iuß ſpuſtoßona leży/ zyſk weſpoł z nádzieią
Zniſczony/ á z tego ſie źli Pogáńcy ſmieią/
Widzicie iák ſie nędzni Oracze błąkáią/
Wygnáni domy ſwoie ſpuſtoßone máią.
Widzicie iáko drugich ćmą wiodą w powrozách/
A Pánie/ Pánny wiozą ná ich włáſnych wozách/
Ku háńbie/ á mężow ich tuż w łáńcuchách pędzą/
Aż mu płácz nie da mowić przed ták ſrogą nędzą.
Bo widzę iáko Brácia náßy nárzekáią/
Związáni Niebo płáczem gorzkim przenikáią/
W ſámych nas te nádzieie tylko pokłádáiąc/
Z żonámi y z dziatkámi w niewoli wzdycháiąc.
Że ießcze ich żywoty będą obronione/
Acz domy tákże polá iuß ſą potłoczone/
Widźicie nieprzyiaciel iák ſie w polu błyſczy/
Role/ zboża/ poſády wßytko ſpołem niſczy.
Iuß Miáſtá y Folwárki ktore náße były/
Zburzone w páſtwiſká ſie końſkie obróćiły/
Ktoß to będzie mogł znośić/ kto będzie tákiego/
Cierpiąc to/ ſercá tákże/ vmyſłu podłego.
Przyßedł nam żáłobliwy czás/ widzim ktorego/
Nád ſobą Tátarzyná Pohánicá ſrogiego/
Przeto potrzebá przypiąć teraz ná ſie zbroie/
A łſniące ßáble porwáć w mężne ręce ſwoie.
W czym ieſli przez nas iákie omießkánie będzie/
Siádłá rzecz náßá iuß nas Pohániec oſiedzie/
Lecz ſie długo niebáwiąc broń do ręku bierzcie/
A co rychley ná rátunk Bráciey ſie ſwey ſpießcie.
Gdy to mowił vsłyßą okrzyk/ Potym áli
Tátarow kilko vphow od koßá ſie wáli/
Krzyk/ huk/ Háłá/ Háłá brzmi/ z trąb/ z bębnow grzmot ſtráßny/ — Potkánie z Tátáry.
A świtánie rozganiał zorzą Titan iáſny/
Ná Kniáziá Conſtantiná zwykłym tańcem owym
Vderzyli/ á on też wnet z woyſkiem gotowym/
Stárł ſie z nimi ochotnie ſtrzáły iák grad lecą/
A Kniąż Conſtanti máiąc o ſwych pilną pieczą/

Smiáłość Constantego.

Krzyczy nuß teraz Bráciá chcecia iednákową/
Czyńcie / ia was zástáwię naprzod swoią głową/
Ták się ná vmor sieką áż się pomießáli/
Litwá y Wołyńcowie męstwem przewyzßáli.
Tátarzy zás wielkością/ wßyscy dla zwycięstwá/
Dokázuią iák Litwá ták Tátarzy męstwá/
Kniáź Constanti ná wßytko oko máiąc pilne/
Obaczył Tátary być Litwie bárdzo śilne.
Przeto do Polskich vphow od swych się wysádził/
By Polakow Tátárom w bok zás przyprowádził/
Polacy w spráwie stali gdy się Litwá biłá/
Przeto Constantin krzyknął/ Hey w kim można śiłá/
Bráciá mili rátuycie/ Hey ná coß czekacie/
A to mnie y cześć moie tu w zakłádzie macie/
Wiecie iż ßczęście Druhom pomaháiet śmiáłym/
Możnym sławą dánk dawa/ hańbę zniewieściáłym.
A Tátárowie Litwie ták iuß dogrzewáli/
Iż też drudzy vcieczkę z gwałtu gotowáli/
W tym Woyciech Sampoleński/ y Bernhárd z Potoku/
Smiele Litwę z lewego rátowáli boku.
Z Rotą swoią przypadwßy/ Kniáź Constantin przodkiem
Jeżdżąc woła/ zás miedzy Litwę skoczył śrzodkiem/
Nápomina do bitwy/ bo iuß pierzcháć chcieli/
Lecz przy dobrym Hetmánie śmiáłość ná się wzdzieli/
Iż znowu ná Tátáry wpádli wielkim pędem/
Aż ich záraz przez tyśiąc położyli rzędem/
Wnet się ßczęście Pogánom zmieniło omylne/
Iż im serce vpádło y vphy pośilne.
A Kniáź Constantin z Litwą tym śmieley nácierá/
Wołáiąc hey w kim miłość iest oyczyzny ßczera/
Teraz ią niech okaże / teraz sławę swoie/
Potwierdź / kożdy owo ia przed wßytkimi stoię.
Ták zápaleni słowem Hetmáńskim/ wnet potym
Gdy iuß Słońce promieniem rozświećiło złotym/
Kilko vphow Tátárskich pobili ná głowę/
A drudzy vciekáli máiąc konie zdrowe.
Widząc to Cárzykowie co v koßá byli/
Wnet ná rátunek swoim Tátárom przybyli/
Z wálnym woyskiem Hordinskim z Vlany/ z Murzámi/
Iż ich máło zostáło w koßu nád więźniámi.

Nápominánie Kniáźia Constantiná.

Gwałt ná Litwę.

Woyciech Sampolski y Bernárt Potocki.

A iż w Kniaziu Constantim moc wßytkę być ználi/ Tátarska moc ná Constantiná.
Przeto się przeciw iemu wnet wßyscy vdáli/
Rozumieiąc to/ gdyby Constantin vciekał/
Iußby wálny vph Polski Tátarow nie czekał.
Ták ná práwy rog z hukiem / y z krzykiem nátárli/
Ale Constantinowcy wnet ich názad wspárli/ Znowu bitwá.
Znowu się bitwá wsczęłá strzáły świßczą stráßne/
Od kurzáwy Słońce się áż záćmiło iásne.
W tym Polacy dopiero / widząc iż gwałt srogi/
Ná Kniaziá Constantiná / wnet śmiele bez trwogi/
W czterzech rotách ná rátunk zbroynych mu przybyli/
A ci się miedzy woyskiem Pogáńskim zákryli.
Iuß nie widáć Rot Polskich bo w śrzodek ich śmiele/
Przebili się Tátarow káżdy dwu trzech ściele/
A Kniaź Constantin krzyczy sercá im dodáiąc/ Męstwo Polakow.
Z swym kozáctwem Tátarskie tańce przerywáiąc.
Potym iuß Roty Polskie wnet iedná po drugiey/
Nástępuią zá nimi bez zábáwy długiey/
Srzedni vph wálny w ktorym moc Polska stoiáłá/
Vderzyli w Tátáry áż ziemiá zádrzáłá.
Bebny/ Trąby brzmią/ zbroy grzmot/ z ruśnic trząsk/ rżą Konie/
Hey/ hey/ náßy/ Hałá zás brzmi w Tátárskiey stronie/
Ták bitwę odnawiáli Pogáni raz trzeci/ Trzeci raz bitwá.
A Kniaź Constanti krzyczy/ Hey nuß teraz dzieci/
Náßeć zwycięstwo iuß iest / iedno docieraycie/
Ná wolność/ ná swą brácią w petách wspámiętaycie/
W tym iedná Rotá Polska przez śrzodek Tátárski
Przebiłá się do więźniow tám gdzie był koß Cárski/
Vderzyli ná Tátar co przy więźniach byli/
A wßytkich do iednego támże w koßu zbili/
Drudzy rozwiezowáli więźniow ktorzy ręce/
Płácząc w Niebo wznośili będąc w oney męce.
Potym ieden drugiego gdy rozwiązał/ áli
Z Więźniow nędznych Rycerze wnet się mężni stáli/ Z Więźniow Rycerze.
Co kto mogł ten śiekierę/ ten zás kiy debowy
Porwawßy rátunk dáli swym z tyłu gotowy.
A Pogáni ni w nocy/ ni w sczęściu nádzieie/
Nie máiąc káżdy z stráchu vciekáiąc zieie/
Bieżą rożno po polách náßy po nich gonią/
Chłopi v Rzek Pogánom zás przebycia bronią.

Tátárowie porażeni. Ták pełne polá trupow Pogáńskich leżáły/
A do Hordy bez rány rzadki vszedł cáły/
Sam też Carz w máłe vszedł/ lecz przedni Murzowie/
Pobići y Cárski Zieć/ y trzey Cárzykowie.
Z dwudziestu pięći tysiąc máło ich vbiegło/
Polakow y Litwy sto zábitych. Nászych z Litwą ledwo sto w tey bitwie poległo/
Ták przez dobrych Hetmánow to Bog dziwnie spráwił/
Nie w mocy lecz w swey łásce zwycięstwo obiáwił.
Więzniow szesnaście tysiąc Mężow/ Zon z Dziatkámi/
Wybáwili y polon wszytek z dobytkámi/
Lupy z Tátar. Tátárskich więcey á niż dziesięć tysiąc koni/
Lupow/ Satrow/ Wielbłądow/ szat rozliczney broni.
Po Lopuszáńskich polách gdzie tá bitwá byłá/
Ziemiá się krwie Pogáńskiey ták bárdzo nápiłá/
Iż długo bez nawozu zbożym role płodne/
Zywiły swych Oraczow w ony látá głodne.
A dziś tám ieszcze porząc Oracz ziemię pługiem/
Dziwnie się Kopiom pokruszonym długim/
Tom sam widział roku 1574 gdym támtedy z Turek iáchał. Wyorywa Saydaki/ Strzáły/ Włocznie rdzáwe/
Náyduie y sczalbatki/ y Iarmołki krwáwe.

Tráfiłá się tá sławna Bitwá/ y pámięci godney zwycięstwo Roku 1512. *Lopuszna.* w dzień S. Witalisza 28. dniá Kwietniá pod Lopuszną/ w ktorey Constanti Iwánowic Ostroskie sławney á świetey pámięci Xiążę/ Wielkiego Xięstwá Litewskiego Hetman/ naprzednieyszy dank odniosł/ gdyż zá iego spráwą y przywodem wszytek ten porządny triumph do skutku szczęsliwego Pan Bog przywiodł. Z Polski záś byli ći Pánowie przednieyszy nád woyskiem Koronnym y Ruskim/ *Pánowie Polscy w bitwie z Tátáry.* Mikołay Kámieniecki Woiewodá y Stárostá Krákowski/ Hetman Koronny/ Ian Odrowąz ze Sprowey/ Otto z Chodcza/ Woiewodá Podolski/ Stánisław z Chodcza/ Marszałek Koronny/ Stárostá Lwowski/ Marcin Kámieniecki/ Ian Amor z Tarnowá/ Stánisław Landskoruński/ Ian Swircowski/ Ian y Mikołay Pilecki/ Piotr y Stánisław Kmitowie Mężowie dzielni y w Rycerstwie doświádczeni/ y wiele inszych Pániąt/ y Slächty Koronney/ w ktorych chęć niezwyciężona ku obronie Oyczyzny w ten czás znácznie się pokazáłá. Z Xiążąt záś y Pániąt Litewskich ći przednieyszy byli przy Kniáziu Constantynie Ostroskim: Andrzey Xiążę z Zbárázu/ y Kniáź Michał Wisniewiecki/ z Kniążiem Iwánem/ y Alexandrem/ Kniáź Alexander Czártoriyski/ Iurgi Rádziwił etc. y Poczty inszych Xiążąt y Pániąt. Też ná drugich inszych mieyscách zagony Tátárskie ktore w ten czás z Wołyniá/ y z Podola/ do Lwowskiey/ Bełskiey/ Buskiey/ Lubelskiey/ y áż pod Krásny Staw záchodziły/ przez dwánaście vtarcznych bitew od Polakow były porázone.

Gdy o tym zwycięstwie Krolowi do Krákowá znáć dano/ y Więzniow wielkość przywiedziono/ czyniono z wielkimi Ceremonikmi dzięki Pánu BOGU zá tákie dobrodzieystwo niezásłużone/ Powiádáią też/ ná co się y wszyscy Historikowie y Ludzie stárzy zgadzáią/ iż od tego czássu po tym zwycięstwie

zwycięstwie Polacy grube obyczáie porzucili/ vbiorow długich á ciásnych z wyniosłymi nád głowę kołnierzámi (ktore záś dziś widzimy znowu nástáiące) poprzestáli/ włosy ktore przedtym w wárkocze plecione długie nosili/ ácz śię im były po oney w Wołoszech ná Bukowinie porażce obrzydziły / poczęli wysoko strzydz / picia zbytniego / y bieśiádowánia vstáwicznie zwykłego zániechali / á trzeźwośći przykłádem Krolá pobożnego / y inszych cnot náśládowáć poczęli/ ták iż śię prawie od tego czásu Polacy w inszą skorę byli przeoblekli/ y znowu z grubych obyczáiow w wypolerowáne odrodzili. Odmienienie obyczáiow v Polakow.

A gdy ták Tátárowie zá pomocą Bożą znácznie od nászych skarani byli/ Mieśiącá Máiá dniá 13. poseł od Cárzá Prekopskiego Mendlikiereią do Krákowá przyiáchał/ áby przymierze ktore Roku przeszłego w Brześciu Litewskim było postánowiono odnowił/ á iżby Krol temu pewnieyszą wiárę dał / powiedział iż Wnuk Cárski Dialaldin Soltan w zakłádzie do Wilná iedzie / co gdy śię spełniło / vczynił Krol przymierze z Tátáry / ále Dialaldin Cárzyk nieoglądawszy Krolá w Wilnie vmárł febrą Roku 1513. Mieśiącá Lutego. Tepszy Tatarowie.

Tátárowie też nád przymierze iáko narod Pogáński nieustáwiczny częste wtarczki do Litewskich / y Koronnych kráin czynili.

Sigmunt Krol z Krákowá do Piotrkowá z Krolową ná Sieym iáchał/ stámtąd záś do Poznániá śię ruszył / á w ten czás Zamek Piotrkowski poczęto murowáć / ktorego potym áż Roku 1519. dokończono. Zamek Piotrkowski murowány.

Tegoż Roku Krol pilnośći około opráwienia Zamku Krákowskiego przyłożył/ obraz też S. Stánisłáwá srebrny ryty w Norimbergu dał misternie wielkim kosztem vczynić / ktory w Krákowie ná Zamku w Kośćiele S. Stánisłáwá zá kratą widzimy/ y grob Mośiądzowy Brátu Friderikowi Kárdinałowi/ támże wystáwił przed wielkim Ołtarzem. Obraz S. Stánisłáwá.

Tegoż Roku Cesarz Maximilian wziął wielką waśń ná Krolá Sigmuntá/ częśćią iż imo Wnuczkę iego Corkę Philippá Krolá Hiszpáńskiego Oycá Károlussá piątego/ ktorą mu sam ráił/ Bárbarę poiął / częśćią iż ná ziezdźie Poznáńskim / ná ktory ono był posły swoie wyprawił / iáko śię wyszey powiedziáło/ Krol nie chćiał wroćić Mistrzowi Pruskiemu Pomorskiey y Pruskiey ziemie/ przeto śię przez posły sprzymierzył z Wasilem Kśiędzem Moskiewskim/ obiecuiąc mu życzliwe we wszytkim przećiw Litwie y Polakom pomagáć. Jákoż Moskiewski w tę nádźieie zápomniawszy przymierza przez Jána Sapihę / y potym przez wielkie Posły swoie w Krákowie y w Wilnie potwierdzonego/ wielkie szkody częstymi vtarczkámi przez Micháłá Glinskiego w Litewskich páństwách czynił / y o Smolensko ácz nieszczęśliwie często śię kusił / á ten był Polskich y Litewskich spraw Roku 1512. postępek. Zátárgnienie z Maximilianem Cesárzem.

Tegoż Roku 1512. Albrycht Margraf Brandenburski z Zophiey Kazimierzowny Krolewny Polskiey Siostry Sigmuntowey vrodzony / Mistrzem wielkim Zakonu Krzyżáckiego w Prusiech był obrány/ y w Krolewcu ná stolec z zwykłymi Ceremoniámi y triumphy był podnieśiony / Sigmuntowi Krolowi Wuiowi swoiemu / powinney przyśięgi y Hołdu ku Koronie Polskiey należącego nie chćiał vczynić / y owszem zá potuchą Cesárzá Maximiliana / y inszych Kśiążąt Rzeskich/ osádziwszy Zamki Pruskie od Litwy y Polski/ Knechtámi y Reiterámi / chćiał Krolowi Polskiemu mocą odpieráć/ iáko o tym niżey opiszemy. Albrycht Margraf Brandenburski Mistrz Pruski.

Roku záś 1513. Marcá 25. dniá Bárbara Krolowa w Poznániu vrodźiłá pirwszą Corkę/ ktorey dano imię Jedwigá.

Tegoż Roku Jan Łaski Arcibiskup Gnieznienski / z Stánisłáwem Ostrorogiem Castellanem Káliskim/ byli posłáni ná Concilium Lateranenskie od Juliussá Papieżá złożone / á gdy Julius vmárł w tym czáśie / á ná iego mieysce Leo Posłowie ná Concilium.

 dźieśiąty

dźieśiąty wſtąpił. Spráwowáli potym Laſki z Oſtrorogiem poſelſtwo v Wenetow od Królá / tákże v Papieżá nowego w Rzymie odpráwili potrzeby Koronne przećiw Krzyżakom Pruſkim.

A Krol Sigmunt gdy ná ten czás w Poznániu mießkał / przynieśiono mu nowinę / iż Wielki Xiądz Moſkiewſki Waſil przez Michałá Glinſkiego / częſte naiázdy do Litewſkich ſtron czynił / przeto Krol kazał śię Litwie poſpolitym ruſzenim ná woynę gotowáć do Moſkwy.

Poſpolite ruſzenie do Moſkwy.

Tegoż Roku 1513. Styczniá 29. dniá Heleną Krolowa / Iwáná przedtym Moſkiewſkiego Corká / po Krolu Alexandrze Wdową zoſtáwiona vmárłá w Litwie. Potym też Zamek Wilenſki niżny / pięknym y koßtownym dźiełem / y rozmáitym budowánim ácz z drzewá máło co przedtym wyſtáwiony zgorzał 21. dniá Lutego. A Kniąż Moſkiewſki ſłyßąc o śmierći Sioſtry ſwoiey Heleny / tym więkße przyczyny woyny ná Sigmuntá Królá / y ná Litwę począł wynáydowáć / Do Maximiliáná Ceſárzá przez Liflantſką y Pruſką źiemię poſły ſwoie wypráwił / proßąc go o Koronę ná Kroleſtwo Moſkiewſkie y wßytkiey Ruśi. Też według ſprzymierzenia námawiał go áby on ziednę ſtronę z Rzeßą Niemiecką / y z Krzyżakámi Pruſkimi ná Polſkę / á on z drugą ſtronę z Liflantſkim Miſtrzem ná Litwę woynę podnieśli. Glinſki záś Michał poſłał Schleinicá Niemcá do Slaſká / do Czech / y do Niemiec / ktory zá pieniądze bárdzo wiele Reyterow y Knechtow náprzyimował / y do Moſkwy przez Liflanty przywiodł. Byli też y miedzy náßymi niktorzy / zwłaſczá chłopſkiego narodu / ktorzy potáiemnie od Glinſkiego pieniądze bráli / á z tych był przednieyßym Rotmiſtrzem Látá álbo Lada Czech / Mieſczánin Krákowſki / á ten poimány ná gránicy Moſkiewſkiey / y do Krákowá odeſłány / był śćięty.

Helená vmárłá

Zamek Wilenſki drzewiány zgorzał.

Moſkiewſkiego ná Litwę gotowánie.

Pruſſowie też y Liflánći buntowáli śię z drugą ſtronę / przeto tym złym początkom ßkodliwey woyny Krol wczás zábiegáiąc / złożył Siem Koronny Polakom w Rádomiu mieśiącá Czerwcá / ná ktorym poſtánowiwßy / y w pokoiu opátrzywßy / y przymierzem z Prekopſkim Cárzem nie dawno poſtánowionym vbeſpieczywßy ſpráwy Koronne / proſto z Seymu do Litwy odiechał.

Siem w Rádomiu.

A w tym czáśie Wáwrzyniec Myßkowſki / Mąż w ſpráwách Rycerſkich biegły / y záwołány / máiąc krzywdę od Jána Xiążęciá Zatorſkiego / prośił pokornie w Rádomiu Królá o ſpráwiedliwość / ále to Krol ná przyiazd ſwoy z Litwy odłożył / wßákże do Xiążęciá Zatorſkiego piſał / áby Myſkowſkiemu w tym czáśie krzywdy nie czynił / ále Xiążę ná to niedbáło / y owßem vſłyßawßy iż Krol do Wilná odiáchał / záraz wodę od iego Stáwow odiął / tedy Myſkowſki nie mogąc oney krzywdy dłużey ćierpieć / odważywßy ſobie ná oſtátek y zdrowie dla gruntu oyczyſtego położyć / iáchał ſam do Xiążęciá ná ten czás poluiącego / á gdy tylko ſámi dwá dáley od Sług gadáiąc odiácháli / począł pokornymi ſłowy prośić Myßkowſki Xiążęciá / áby mu krzywdy więcey nie raczył czynić / ále Xiążę ieſzcze nád to więkße mu ßkody wyrządźić groźił / ktorą odpowiedźią Myßkowſki záiußony / dobywßy mieczá przebił Xiążę ná obiedwie ſtronie miedzy łopátki / mowiąc / iż ták gdy ſpráwiedliwośćią nie mogę / koniec ſobie woyny vczynię. Xiążę záraz ſpadwßy z koniá niż Słudzy przypádli ſkonał / á Myſkowſki znáiomymi ściezkámi viáchał / iż go nie mogli záſkoczyć. Ták potym Xieſtwo Zatorſkie od tego czáſſu w Stároſtwo ieſt obrocone ku Kroleſtwu Polſkiemu / ponieważ Xiążę bez potomſtwá zeßło według ſtárodawnego z Kázimirzem Krolem poſtánowienia. A Myſkowſki nieborak w wielkiey niebeſpiecznośći żywotá ſwego będąc / długi czás v Królá y v przyiaciół Xiążęciá zábitego łáſki rozmáitym obyczáiem ßukał / ktorey nie mogąc pozy-

Myſkowſki X. Zatorſkie zábił.

Xieſtwo Zatorſkie do Polſki.

gąc pozyſkáć/ ziáchał do Litwy/ áż potym Roku 1514. ná oney ſłáwney woy- nie z Moſkwą pod Orßą ſtoczoney męſtwá wielkiego doſyć przeważną śmiá- łością/ woyſká nieprzyiacielſkie przebijáiąc dokazał. Z ktorey dzielnośći gdy go Hetmánowie y Rotmiſtrzowie zálecáli/ był przyięt od Królá w pirwßą łáſkę. Potym przeiednał ſobie przyiaciele Xiążęciá zábitego/ ále o tey bitwie będzie niżey.

Skoro Krol Sigmunt do Litwy wyiáchał naprzod w Mielniku miał Seymik/ rychło potym w Wilnie náradziwßy ſię z Pány Rádnymi Litewſki- mi/ poſłał do Moſkiewſkiego ßukáiąc z nim wßelkim obyczáiem zgody/ ále gdy Moſkiewſki zhárdziawßy pomocą Liflantſką/ Ceſſárſką y Pruſką/ pań- ſtwá Litewſkie woiował/ niechcąc ná przymierze z Litwą áni ſłowá rzec. Krol Sigmunt widząc iż gwałt gwałtem odbić potrzebá/ poſłał vpomink Cárzo- wi Prekopſkiemu/ ktory według powinnośći do Moſkiewſkich ziem wcią- gnąwßy/ wielką korzyść ludu y dobytku wygnał/ y wołośći wßerz y wzdłuż áż do Stárodubiá ſpuſtoßywßy/ kilko záſtępow Moſkiewſkich poráźił/ á tymi vtarczkámi Moſkiewſkiego od woiowánia Litewſkich Ziem Carz Prekopſki tego Roku 1514. odwiodł/ tylkoß było godnieyßych ku piſániu rzeczy Ro- ku 1513.

Moſkiewſki przymierza nie pozwolił.

Carz Prekopſki Litwie dobrze posłużył.

O wzięciu Smoleńſká.

NA drugi Rok 1514. Sigmunt będąc w Wilnie z Pány Rádnymi Litewſkimi pobor vchwalił/ zá ktore pieniądze prętko pilnością Poborcow dobrych zgromá- dzone/ Żołnierzow náprzyimowano iezdnych y pießych/ Pánowie też Litewſcy gotowáli ſię z pocztámi wielkimi ná woynę. Ale Moſkiewſki Xiądz Wáśił woyſko bárdzo wielkie do Litwy poſłáwßy/ niż ſię náßy zgotowáli wßerz y wzdłuż kráiny Litewſkie powoiował. Smolenſki też Zá- mek położenim y przyrodzenim mieyſcá/ y ściánámi/ błánkámi/ k temu izbicá- mi z dębu zrąbionymi/ á ziemią náſáſowánymi dobrze opátrzony/ nád Dnie- prem leżący wielką mocą obległ 1514. Máiá 16. dniá/ y powiedáią iáko y Decius piße/ iż pod Smolenſkiem miał w ten czás wielkich Dział trzy ſtá/ z ktorych do Zamku vſtáwicznie ſtrzelano cáłe dwánaśćie Niedziel/ ále iż ſię Sołohub/ ktory tám był w ten czás Namieſtnikiem/ dobrze y doſyć mężnie bronił/ y kilko ßturmow Moſkiewſkich pobił/ tedy Moſkiewſki odciągnął od Smolenſká.

Moſkwá Litwę zwoiowáłá.

Smolenſko obleżone.

300. Dział pod Smolenſkiem.

Moſkwá przez Sołohubá od Smolenſká odbitá.

A tym czáſſem z woyſkiem y tám y ſám chodził/ czyniąc ßkody Xięſtwu Litewſkiemu/ potym zás znowu pod Smolenſko przyciągnął/ y dobywał go przemyślnie wßelkim ſpoſobem/ vſtáwicznie ßturmy przypuſzczáiąc/ ále gdy powtore kilko tyśięcy Ludu ſtrácił/ iuß był myślił odciągnąć ná końcu Mie- śiącá Lipcá/ Bo y Sigmunt Krol wyciągnął był z Wilná ná odśiecz Smo- lenſczánom dniá 22. Lipcá/ y Sołohub ſię mężnie bronił. Ale Glinſki Mi- chał/ gdy mu Moſkiewſki Smolenſkie Xięſtwo ze wßyſtkimi przyległośćiá- mi podáć obiecał/ ieſliby go doſtał/ wnet ſię vdał ná Práktiki z Żołnierzámi y inßymi Smolenſkimi Boiáry/ á ták czego niemogł Moſkiewſki mocą/ to Glinſki przez chytre Condicie/ y zdrádliwe obietnice (ktorego ſámy potym

Sołohubowá pilność w bronieniu Smoleńſká.

Bo mu Moskiewski obiecował Xięstwo Smoleńskie iesliby Zamku dostał/ ále zá to wziął płátá/ y więzienie.

omyliły) otrzymał/ vstáwicznie tráctuiąc z oblężeńcy/ iż się w Zamku zdraycow bárdzo wiele náydowáło / náostátek gdy prawie wßyscy ná podánie Zamku przyzwolili/ Sokohub ich od tego hámował/ obiecuiąc im pretki rátunek od Krolá / bo iuß był przyciągnął do Mieńská. Ale gdy wßyscy Smolniánie ná podánie wołáli / nie mogł Sokohub ich niesfworności więcey vhámowáć. Ták tedy Xięstwo y Zamek Smoleński sławny y niedobyty/ ktory iáko go Witołd był dostał/ trwał przy władzy Xięstwá Litewskiego lat sto/ á Moskiewskiemu się opierał lat 12. był podan Michałowi Glińskiemu według vmowy Miesiącá Lipcá dniá 30. iáko Iodocus Decius piße/ A názáiutrz sam Wielki Xiądz Moskiewski Wasiley wiechał ná Zamek / gdzie w Cerkwi przednieyßey modły zwykłe obyczáiem Ruskim odpráwiwßy/ wßytek Zamek ze wßytkich skárbow z Złotá/ z Srebrá/ z Pereł y inßych kleinotow drogich złupił/ á wielkie łupy do Moskwy odesłał/ ále ták wiele ludu pod Smoleńskiem vtrácił/ y ßkody popadł/ iż był mogł tákie dwá Zamki snádnie nowe zbudowáć.

Nie raz się ten Smoleński Zamek krwią Moskiewską y Litewską oblał/ bo przedtym zá Kázimirzá/ Albrichtá/ y zá Alexandrá Krolow/ Iwan Wasilewic Dziad dzisieyßego Moskiewskiego Kniáziá / dobywał go prawie przez lat 12. pod Hlebem Wiazowicem / y potym pod Iurgim Hlebowicem Montwidowicem Synem iego/ ktory był won czás po Oycu Hlebie Wiazowicu Woiewodą Smoleńskim od Alexandra. A gdy Iwan Iwanowic Moskiewski vmárł / znowu Syn iego Wasiley Iwánowic Smolensko wielką mocą pod tymże Hlebowicem obegnał/ ále vtráciwßy kilko ßturmow/ odiáchał sam do Moskwy/ Hetmánow dwu Kniáziow Siewierskich Siemiatczicow/ ktorzy się byli od Litwy do Moskwy przedtym przekinęli / ná swym mieyscu zostáwiwßy / ktorzy gdy vstáwiczną á gwałtowną strzelbą iuß byli Blánki zbili/ y dziurę wielką w ścienie do ßturmu vczynili / wnet Mikołay Hlebowic tegoż Iurgego Syn / ktory był nie dawno z Moskwy wypuszczon/ po onym poimániu ná Wiedroßy / wziąwßy ná się rząd Zamkowy/ w zeßłey stárości oycowskiey bronił się mężnie czás niemáły/ ále gdy Moskwá tym vsilniey wieże y blánki strzelbą psowáłá/ y iuß drugą dziurę znowu wybili/ rokował Mikołay Hlebowic z ich Hetmánem / prosząc máłey folgi/ ázby się rozmyslił o podániu Zamku / pozwolił mu tedy Moskiewski Hetman przez iednę noc rozmyślánia / pod tą condicią áby siekierę námniey około Zamku opráwowánia nierabił/ á názáiutrz aby się ze wßystkim podał. A wtym Hlebowic pełniąc condicią podáną / niekazał siekierámi robić / ále vmysliwßy się do gárdłá bronić / z Rycerstwem Litewskim y Ruskim Smoleńskim z Sapiehámi / Kopciámi / Mieleskámi / Hricinámi (z ktorych Woynowie) Masalskimi/ etc. (ktorzy ácz im Moskiewski máiętności pobrał przy Litwie stali) wiernie sobie poczynáiąc Táráßy mocne z drzewá y Izbice przez onę noc piłámi miásto siekier robiąc zrąbili / y ony dziury zápráwili/ Moskwá názáiutrz gdy to obaczyli/ vpomináli się słowá v Hlebowicá/ ktory odpowiedział/ iż conditiey podáney vczynił dosyć pod przysięgą siekierą nie robiąc/ á piłą robić iż się nie wyrzekał/ tedy w tym nie winien/ iż w niewoli ktora przemysłow vczy / piłámi Zamku opráwił / co widząc Moskiewski Hetman stárßy / á iż mu v pirwßych ßturmow ludu bárdzo wiele zbito / y przekopy wßędzie pełne trupow były / násromociwßy Hlebowicowi obyczáiem swoim / á plunąwßy/ odciągnął z woyskiem od oblężenia pod Mścisław drugi Zamek Litewski Roku 1501. ále y tám nie wskorał/ odbity przez Kniáziá Sokomiereckiego Stárostę. A tu się y v Litwiná nie iezdząc do Włoch / iákiego tákiego fortelu może náuczyć. Wßákże potym ten Mikołay Hlebowic Prawnuk Montwidow rychło ná Smoleńsku támże vmárł. A Ociec iego dla stęrości y żáłości Synowskiey Iurgi / Smolensko Krolowi Alexandrowi

Hleb Wiazowic Montwidowic Smoleński Woiewodá/ y Iurgi Hlebowic Syn iego Smoleńská lat 12. bronili.

Fortel Mikołáiá Hlebowicá piłą zá siekierę.

Moskwá od Smoleńská przez Hlebowicá á od Mścisławia przez Kniáziá Sokomiereckiego odbita.

Alexandrowi oddał/ wziąwszy od niego Wołkowisko/ ále się do rzeczy wracam. Wszákże záraz Moskiewski w śmiáłość podniesiony/ że wszytkich Zamkow swoich Moskiewskich Boiárow y Ludzi woiennych zebrał/ ták iż wszytkiego woyská ná sto tysięcy zgromádził/ á vfáiąc w swoiey mocy/ sam w Smoleńsku zostáł/ á z Hetmánami swoimi ośmdziesiąt tysięcy iezdnego woyská ná burzenie Wielkiego Xięstwá Litewskiego wypráwił/ y ciągnęli ku Orszey/ y ku Odrucku/ á stámtąd obrocili się prostą drogą ku Wilnu. Co słysząc Krol Zygmunt ruszył się z Mieńská do Borissowá/ máiąc z sobą trzydzieści tysięcy ludu wybránego pieszego/ y iezdnego. Przydawał też w ten czás dobrey nádzieie Michał Glińsk Krolowi/ ktory go záś vsiłował przeiednáć/ y od Moskiewskiego do Litwy zbieżeć/ Bo iákom pierwey nápisał/ co też Herberstein świádczy fol. 107. *in Cõmentarijs Moschouiticis*, tákie miał postánowienie z Moskiewskim/ iż gdyby iákimkolwiek obyczáiem Smoleńská dostał/ miał mu go Moskiewski z Zamkiem/ y wszytkim Xięstwem dáć w dzierżáwę/ Ktorego postánowienia skutku gdy się vpominał Gliński po wzięciu Smoleńská/ Moskiewski go tylko prożną nádzieią karmił/ czego nie mogąc ścierpieć Gliński/ á niewątpiąc w łásce Krolá Sigmuntá/ zá porádą Włádisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá/ posłał iednego wiernego Sługę do Borissowá/ prosząc Krolá o łáskę/ iż iesliby mu pierwsze przewinienie odpuścić raczył/ chciał się do Litwy od Moskiewskiego wrocić.

Moskwy 80000. ku Wilnu.

Gliński Krolá iedna.

Było to poselstwo bárdzo wdzięczne Sigmuntowi Krolowi/ bo rozumiał iż bez Glińskiego porády mogłby snádniey Moskiewski śmiáłość y szyki swoie zmylić/ ále skoro się tego Krol trzemá Pánom/ ktorym więcey vfał/ zwierzył/ obiáwiono to Moskiewskiemu/ Też postáńcá pirwszego z listámi Krolewskimi/ ktore był posłał Glińskiemu/ obiecuiąc go w pirwszą łáskę przyiąć/ Straż Moskiewska poimáłá/ á gdy go z listámi do Kniáziá Moskiewskiego prętko przywiedziono/ odkryłá się rádá Glińskiego/ Tákże go wnet Kniaź Wielki kazał poimáć/ y do Moskwy ná więzienie odesłáć. W tenże czás niektorego Slachcicá Polskiego Trepkę posłał był Krol z drugimi listámi do Glińskiego/ vpewniáiąc go w łásce swey/ nie wiedząc co się iuż z nim y z pirwszym postáńcem działo. Trepká chudziec áby tym lepiey Krolowi y Glińskiemu posłużył/ zmyślił się być Zmiennikiem/ á iáko drudzy powiádáią/ iż się Legatem Papieskim co więcey g rzecy czynił/ Bo w ten czás był Legatem Piso zacny Człowiek v Krolá w Wilnie od Papieżá Leoná/ stáráiąc się o to iákoby Moskiewskiego poiednał z Krolem/ ále Krol niechcąc iednánia z podziękowániem názad Legatá do Papieżá odpráwił.

Rádá wydána

Gliński poimany

A ten Trepko vczynił się był w ten czás zmyślnie Legatem Papieskim/ bo po Węgiersku y po Włosku dobrze vmiał/ ále go ten fortel omylił/ bo go Moskwá poimáłá/ Dano go potym ná probę/ á przywiązawszy nágiego do wielkiego rożná żelaznego/ pieczono go obracáiąc ku ogniowi nie ináczey iáko pieczenią/ ná to mu głowę/ y páznogcie/ y goleni wierciano/ y insze męki rozliczne nád nim wymyslano/ ktory iednák ták bárdzo táiemnicę Krolewską záchował/ iż ináczey nie powiádał/ iedno iáko y pierwey/ y ták go Moskiewski po długich mękách wyleczywszy/ vdárowánego hoynie do Litwy odpuścił/ skąd się okázuie iż się on Legatem Papieskim czynił/ á nie Zmiennikiem/ w czym Herbersteinus vchybił/ Bo gdyby się był zmiennikiem czynił/ pewnieby go było ná zad nie puszczono/ Ale iáko Posłá Papieskiego/ vbłagawszy go zá ony męki y zelżywości/ áczkolwiek zá iego nie stało/ vczćiwie názad odpuszczono/ Czegoby nigdy Zmiennikowi nie vczyniono/ co się to tuż y z Glińskiego/ á to zacney y wielkiego záwołánia Osoby pokaże/ kthorego wnet

Męká Trepkowá od Moskwy y wierność y cierpliwość iego.

Xiążę Słuckie sławney pámięci Iurgi sam iáko mi powiádał widział potym tego Trepkę iuż stárego z tymisz známámi tey męki.

Moſkiewſki kazawßy przed ſie do Smolenſká przywieść / Tymi go słowy przywitał / iák Herberſteinus piße / *Perfide*, Zdrayco / wnet godne karánie zá ſwoie zasługi weźmieß. Potym przy zgromádzeniu wielkośći ludu do Wiazmy Zameczku z roſkazánia Wielkiego Kniáziá był odesłány / Tám nawyżßy Hetman woyſk Moſkiewſkich / porzućiwßy w pośrzodek ćießkie / ktorymi miał być zwiazány łáńcuchy / rzekł do Glinſkiego / ták Kniaź wielki Michayle / bárdzo wielka iáko ſam wieß łáſke pokiś mu wiernie służył tobie okázował / ále iáko przez zdrade chćiałeś ſie zmocnić / tym ćie według zasług vpominkiem dárnie / á to wymawiáiąc kazał nań záráżem łáńcuchy wrzućić. Potym do Moſkwy z Wiazmy ná więzienie w okowách odesłan / O ktorego wybáwienie wiele ſie Krolow / y Cesarz Maximilian ktorym był dobrze záchowáły stáráli / przez posły y listy / y wnuczká iego z Brátá Wasilá Glinſkiego / ktora był Kniaź wielki poiał / tá ſie też vstáwicznie przyczyniáłá zá nim / był potym wypuśćzony z więzienia / á bacząc iego dzielność y we wßytkich postępkách Rycerſkich y domowych porządną ſpráwę Moſkiewſki / vczynił go Opiekunem Synow ſwoich / máiąc tę nádzieię o nim / iż zá iego pilnośćią Synowie iego iáko dziśieyßy Jwan Wasilewic / y Dimitrey ſpokoynie pánowáć ná Xięstwie Moſkiewſkim mieli. Ale skoro vmárł Wasil wielki Kniaź / wnet Żoná iego Sinowicá Glinſkiego Wdowa będąc / poczęłá roſpustnie żyć mießkáiąc z Owczyną / z czego gdy ią nápominánim karał Glinſki / zmowiłá ſie nań z Owczyną / iákoby Stryiá o gárdło przypráwić / á iż ináczey nie mogłá / zádáłá mu zdrádę / iż słowie chćiał z nowu do Litwy vćiec / ták go poimano y oślepiono / iż ostátká żywotá w więzieniu nędznie dokonał.

Moſkiewſki Glinſkiego poimánego vita.

Glinſki okowány.

Glinſki Opiekun Moſkiewſkiego ꝛc.

Glinſkiego nędzne ześćie.

O sławnym zwyćięstwie nád 80000. tyśięcy woyſk Moſkiewſkich pod Orßą przez Litwę y Russaki / z pomocą Polakow / Roku 1514. Mieśiącá Wrześniá dniá 8.

Kśięgi XXIIII. Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Rádziwiłá ná Bierzach y ná Dubindze Xiążęćiá / Nowogrodzkiego Woiewody / Mozerſkiego / Mereckiego ꝛc. Stárosty.

WAsil Jwánowic Wielki Xiądz Moſkiewſki / osádziwßy Glinſkiego / á vsłyßawßy od ſpiegow o máłym woyſku przy Sigmuncie Krolu w Boriſowie / wnet posłał do onego woyſká ſwoiego / ktore był wypráwił osmdźieśiąt tyśięcy ná burzenie Litwy / áby prosto przećiw Sigmuntowi Krolowi do Boriſſowá ciągnęli / á ostátecznego ßczęśćia skoczywßy walną bitwę skoßtowáli / álbo obstąpiwßy woyſká Litewſkie y Polſkie / z Krolem do Moſkwy iáko bydło przygnáli. Posłał też do Cesárzá Maximiliáná confiederatá ſwoiego / y do inßych Pánow Chrześćiáńſkich / rádząc ſie coby miał z Sigmuntem Krolem Polſkim czynić / ktorego iuß ſobie pewnie poimánego / y związánego przywieść obiecował.

Hárdość Moſkiewſkiego.

Moſkiewſki ná Niedźwiedziu ſkore przedáie.

obiecował. Ták tedy ony buczne woyská Moskiewskie zá roskazánim Kniáziá Wielkiego pod oboz Krolewski nád Berezinę Rzekę przyciągnęły / Krol też zostáwiwßy przy sobie czterzy tysiące ludu w Borissowie / bez mießkánia przeciw im sławney á świętey pámięci Hetmáná Kniáziá Constantiná Ostroskiego / ktory we wßytkim mądrze postępuiąc / przebywßy Berezinę / strzelbą z Dział y z Hakowic począł gromić woysko nieprzyiacielskie / á 27. dniá Augustá stoczywßy z nimi vtarczką bitwę po dwá kroć / iż kilko vphow poráźił. Tegoż czásu Straż Moskiewska potkáłá się z Litewską ná Rzece Bobrze / gdzie też Litwá plác otrzymáłá / y Więźniow bárdzo wiele do Hetmáná przywiedli. Ná Drowi tákże iedná Rotá Litewska trzy vphce Moskiewskie poráźiłá / gdzie Moskwy o kilko set poległo / zá spráwą Iwana Sapihy / ktory był potym Woiewodą Witebskim / y Więźniow Ludzi bárdzo zacnych do Królá przyprowádzono. A ták náßy záiußywßy się / śmiele sobie zwycięstwá nád onym wielkim woyskiem Moskiewskim winßowáli / y z dobrą nádzieią ná nieprzyiacielá vstáwicznie náciéráli.

[Szczęśliwe vtarczki Litwy z Moskwą.]

Hetman zás wielki Moskiewski Iwan Andrzeiewicz Celádin / ze wßytkim woyskiem swoim rußył się názad zá Dniepr / chcąc tám sobie mieysce słußne do bitwy stoczenia obráć. A Kniáź Constantin zá nimi z woyskiem Litewskim y z Polaki ciągnął áż nád Dniepr pod Orßą / tám Litwá y Polacy zápaleni wrodzoną chęcią do stoczenia bitwy z nieprzyiacielem / widząc iż nie mogą Dniepru ináczey przebyć / iedno w tym mieyscu przeciw ktoremu Moskwá leżáłá / wnet poczynili mosty z płotow y z łodzi / á ná niktorych mieyscách czynili gáći / wiążąc drzewá łáńcuchámi y wiciámi / przez ktore mosty / Działá y inße rystunki woienne w cále przeprowádzili. Jezdne zás woysko Litewskie ktorego było ßesnaście tysięcy / ći prosto w brod pod Orßą porządnym ßykiem z wesołymi sercámi ochotnie przepłáwili się przez Dniepr wßyscy wcále / iż tylko ieden vtonął. Polskie też woysko / nád ktorym był Hetmánem Jan Swierczowski przy Litwie / ßczęśliwie Dniepr z dobrą nádzieią przebyło / tákże Paniecе Poczty Polskie Tęczyńskich / Pileckich / Kmitow / Zborowskich / Myßkowskich / y inßych ktorzy z wrodzoney chęci ku Krolowi dosyć ozdobnie á wielkim kosztem vphy w ten czás przeciw Moskwi byli wywiedli / ták iż wßytkich Litwy y Polakow było dwádzieścia y pięć tysięcy do bitwy godnych. Piße też Herberstein / iż gdy się połowicá woyská Litewskiego przepráwiłá przez Dniepr / powiedziáłá o tym straż Moskiewska Iwánowi Andrzeiewicu Celádinowi Hetmánowi naywyżßemu Moskiewskiemu / y rádzili mu inßy Woiewodowie / áby ná tę połowicę woyská Litewskiego vderzył / Ale on odpowiedział / iż ieslibychmy tę część woyská Krolewskiego pobili / tedy ießcze druga ich połowicá zostánie / do ktorey drugie vphy mogłyby się przyłączyć / z czegoby nam większa niebespieczność vrość mogłá / przeto lepiey doczekaymy áż się wßytko woysko przepráwi / bo táka iest moc náßá / y bez wątpienia á z máłą pracą / to ich woysko álbo w niwecz zetrzeć / álbo otoczonych do Moskwy iáko bydło y z Krolem ich puhámi zápędzić / á zá tym o co nam grá idzie wßytkę Litwę śnádnie opánuiemy / co ich omyliło / iáko o tym wierßem niżey obaczyß.

[Celádin Hetman Moskiewski.]

[Woysko Litewskie przez Dniepr.]

[Jan Swierczowski Hetman Polski.]

[Poczty Pánow Polskich.]

[Hárda myśl Celádinowá y wßeteczna.]

Bitwá sławna z Moskwą.

Rozdział II.

WY Pśże ktore porządnie wiecie przeszłe rzeczy/
Dzielnych Rycerzow sławe w pilney máiąc pieczy/
Otworzcie Helikońskie teraz źrzodłá swoie/
Wspomnicie bitne Męże y ich krwáwe boie.
Powiedzcie iáko naprzod Kniáź Constantin sławny/
Hetman (ktory narod swoy wiodąc stárodawny/
Rod Kniáźiá Constantego. Z Ruskich wielkich Monárchow) Litwe k bitwie spráwił/
Szyk Litewski y Polski. A szesnaście ich tysiąc w práwy rog postáwił/
Przepráwiwszy ich przez Dniepr zszykowáni stali/
Strzelbá y Piesy. A Dziáłá z inszą strzelbą spráwnie rozstáwiáli/
W pośrzodku iedny/ z bokow záś y z tyłu drugie/
Piesze naprzod co nieśli hakownice długie.
Páwezniey. Z páwezámi Rot kilko Polskich z bokow stało/
Iezdni. Zołnierzow też y Pocztow Paniecych niemáło
Koronnych/ Ian Swiercowski Mąż dzielny spráwował/
A posileczny vph w nich y wálny zszykował.
Ták obá Hetmánowie Litewski z Koronnym/
Ciągneli spolną mocą w porządku ogromnym/
Kropiwna Rzeká. Zá Orszą cztery mile gdzie Kropiwná płynie/
Stáneli/ gdzie Moskiewskim pogromem włość słynie.
Czás potkánia. A gdy iusz trzy godziny ná dzień práwie było/
A Phebus twarz vkazał złotą świecąc miło/
Szyk woysk Moskiewskich. Moskiewskie woyská Iwan Celádin szykował/
Wszytkich ośmdziesiąt tysiąc długo rozstáwował.
Przemysł proźny Celádinow. A chcąc nászych ogárnąć widząc ich być máło/
Z tyłu Litwie záskoczyć naprzod sie mu zdáło/
Ták swych dwá vphy posłał ktorzy długim rzedem/
Chcieli z tyłu zábieżeć Litwie wielkim pędem.
Tám naprzod Moskwá w Trąby/ w bebny vderzywszy/
Proporce y Chorągwie buczno rospuściwszy/
Potkánie Litwy z Moskwą. Ná Litwe vderzyli/ lecz Constantin śmiele/
Dał im wnet odpor mężny sam stoiąc ná czele.
Nápomina do bitwy swoich ták ochotnie/
Wspárli Moskwe iż názad pierzchneli sromotnie/

Polacy ich długimi walą drzewy z Koni/
Swiszczą strzały od zbroie grzmot/ y ręczney broni.
Ták sie nászym ná przodku szczeście szańcowáło/
Skąd nádzieie zwycięstwá wszytkim przybywáło/
Przeto zá Moskwą Koniom puściwszy wędzidłá/
Bieżą/ gdzie ich násiekli po polách iák Bydłá.
A drudzy do wálnego woyská vciekáli/
Celádin prożno woła áby w sprawie stali/
A widząc iż źle/ wnet im ná rátunk wypráwił/
Drugi vph Moskwy iezdney by bitwę náprawił.
Ták Moskiewski vph świeży stárł sie z Litwą znowu/
Litwá zás odpieráłá stoiąc po gotowiu/
Pieszy też ná pomocy wielkiey Litwie byli/
Bo z Rusnic skradáiąc sie Moskwy wielkość zbili.
Co widząc Kniáź Constantin iż sie nászym miele/
A Moskwá trwoży sobą/ wnet ták krzyknął śmiele/
W Litwie swoiey y w mężnych Polakách chęć niecąc/
Hey nusz teraz nusz Deti/ zátym Koniem kręcąc/
Nápomina ich pięknie pocieszneymi słowy/
Oto násze zwycięstwo y triumph gotowy/
Iusz nieprzyiaciel mdleie/ przeto Brácia mili
Odnowcie zwykłe męstwo w tey szczęśliwey chwili/
Tepir budte mużámi/ tepir w mężnym ciele/
Niech káżdy wzbudzi dzielność/ gdysz nieprzyiacielé
Szyki mylą á sam Bog stoi z nászey strony/
Iusz nam sam tepir z Niebá dodawa obrony/
Nusz teraz wszyscy zá mną śmiele postępuyte/
A w męstwie słáwnych Oycow Synámi sie czuyte/
Owo ia sam przed wámi swoiu hłáwu stáwie/
A w pirwszym z nieprzyiatol wnet száble pokrwáwie.
Ták rzekł Hetman przesławny á káżdy tą mową/
Posilony wzdział ná sie śmiáłość sercá nową/
Zápalili sie zátym z wielkim pędem skoczą/
A potrwożoną Moskwę biiąc końmi tłoczą/
A Kniáź Constantin ieżdżąc z bułáwą w Bechterze/
Woła/ y nápomina/ O mężni Rycerze/
Teperże doteráyte/ teper mężne siły
Okażcie przodkow mężnych vpominek miły.
Ian Zborowski (rzekłby był iż to Aiax drugi)
Nie máiąc áni Giermká przy sobie ni Sługi/

Polacy z Kopiámi.

Wtore potkánie Moskwy z Litwą.

Rzecz Kniáziá Konstantiná do Rycerstwá.

Kniáź Constantin znowu swych posiła.

Ian Zborowski y iego dzielność

Sam od vphu ſwoiego miedzy Moſkwe ſkoczył/
A drzewem dwu przebiwßy koniem ich potłoczył.
Potym miecżá dobywßy ſiekł kto ſie náwinie/
Podobny byſtrey Rzece ktora z gory płynie/
Gdy cżeſtym dżdżem y wielkim wod ſwoich przymnoży/

Jan Zborowſki y Wawrzyniec Myſkowſki ſyn Piotrá z Mirowá Woiewody Łeczyckiego z Herbu Jaſtrzębcow/ gdy wywołánia dla zábicia X. Zatorſkiego popráwowáł.

Z powodzią wßytki polá/ wßytki włośći trwoży/
Wáwrzyniec záś Myſkowſki idąc iego śládem/
Nie ináczey iáko gdy kiedy żyto grádem
Bywa zbite/ ták też on Moſkwe zbiiał z koni/
Y ná zad ſie záś przebił meżnie przez ich broni/
Potym drudzy Polacy z Swircowſkim przytárli/
A w śrzodek ſie Moſkiewſkich wálnych vphow wdárli/

Meſtwo Polakow.

Siekąc koląc ná vmor co ſie náwineło/
Aż krwią żrzodło pobitych Moſkwitow płyneło.
Kniáź też Conſtantin Dziáłá w chroście był rozſádził/

Fortel Kniázia Conſtantinow.

A chcąc by Moſkwe ná hak oſtátni wprowádził/
Pierzchnął z Litewſkim vphem od Polakow chytrze/
Rozſtáwiwßy w záſadce wprzod pieße Rotmiſtrze.
Moſkwá głupia mniemáiąc iżby vciekáli/

Fortel/ ktorym też Turcy Wegrow v Mohacża porázili/ gdzie Ludwik Krol zginął.

Wnet ſie z wálnego woyſká zá Litwą porwáli/
Goniąc ich w tym Conſtanti vſkoczył ná ſtrone/
A Dziáłá wyſtrzelono zátym rozſádzone.
Drżáło Niebo y Ziemiá págorki od trzaſku/
Powietrze ſie záćmiło zwrußonego piaſku/
Kule z Dział świſzczą hucznych á Moſkwá ſie wáli/
Bo tákiey ſtrzelby ná ſie przedtym nie miewáli.

Moſkwá ſtrzelbą pogromiona.

Ták ſtrwożeni po polách wnet ſie roſpierzchneli/
A drudzy vciekáiąc w błotách z końmi lgneli/
Celádin Hetman prożno pierzchliwych hámował/
Bo káżdy ten ná błoto ten w lás apellował.
Litwá záś y Polacy roſpuśćiwßy konie/
Gonią trupow pobitych pełno w káżdey ſtronie/
Słyßałby był tám ránnych á oni ſtekáią/
Ci dobiy/ drudzy nie ſiecż hołowy wołáią/

Kniázia Conſtantiná śmiáłośći y poſtáwá

A Kniáź Conſtanty krzycży trzeſąc brodą długą/
Hey Detki teper káżdy okaż ſie z posługą/
Okaż káżdy ßto vmie/ á ſam ßabla gołą/
Ná Koniu Turſkim ſkakał z poſtáwą weſołą.
Krzyk/ huk/ trzaſk/ á kurzáwá koniámi wzrußona/
Swiát záćmiełá Litwá też z ßcżeśćia záiußona/

Sieką

Siekąc Moſkwę pierzchliwą y długimi drzewy
Kolą/ á krew z pobitych záraz płynie z trzewy.
Ieſt Kropiwna Brzeziſta Rzeká y piaſczyſta/
Nád nią zás ziemiá chroſtem porosłá hrąziſta/
Miedzy Horſzą Dąbrowna krzywym puczim płynie/
Tá Moſkiewſką porażką y dziś znácznie słynie.

Kropiwny Rzeki opiſánie.

W tey to vciekáiąca Moſkwá ták tonęłá/
Iż wodá przedtym byſtra ná trupiech ſtánęłá/
Iák Groblą záſtáwiona tám krwáwe Bechtiry
Potonęły z bucznymi rázem Bohatiry.
Celádin Hetman ieſzcze ſtał ná plácu ſmiele/
Niedbáiąc nic ná Dziáłá/ ni Drabſkie piſzczele/
Aż gdy Polſki vph z drzewy nań przytárł z okrzykiem/
Przy nich Iurgi Rádziwił z ſwym Kozáckim ſzykiem.

Piate potkánie nászych z Moſkwą.
Iurgi Rádziwił przy Polakách.

Ci nátárwſzy ná Moſkwę wnet ich rozgromili/
Iż ná pierwſzey hárdośći oney pomylili/
Co chcieli Litwę zágnáć do Moſkwy iák bydło/
Sámiſz przed nászych męſtwem wpádli w ſwoie śidło.
Vciekáią po polách z oney krotochwile/
A Litwá y Polacy áż ná czterzy mile
Gonią ſiekąc/ żadnego z gniewu nie żywili/
Chybá co ſie w zaległe láſſy ránni ſkryli.

Moſkwá poráżona.

Cáły dzień prawie bitwá tá ogromna trwáłá/
Aż ſie nád Moſkwą biedną noc vlitowáłá/
Wywiodłá chmury ná Swiát á Słońce też potym/
Skryło twarz niechcąc ná krew pátrzyć okiem złotym.
Ták noc ſtrwożoną Moſkwę w ten czás rátowáłá/
Wſzákże záiuſzona chęć w nászych nie vſtáłá/
Aż do pułnocy Moſkwę gonili po polách/
Pełno zbitych po polách y brożdziſtych rolách.

Noc Moſkwi pomogłá vciekáiącey.

Drudzy ſie áż názáintrz wrocili z pogromu/
A łupow/ ſzczęście loſſem co przyniosło komu/
Wzieli z Moſkwy pobitey Szat/ Zbroy/ Wozow/ Koni/
Bechterow/ Dzienieg/ Złotá y rozliczney Broni.
Nád to obozy wſzelkim oſtátkiem bogáte/
W ſpiże/ w ſtrzelbe/ y w ſkárby y w futrá koſmáte/
Nieprzyiacielſkich łupow ták wiele nálezli/
Iż dla cieżarow wtorą część ledwo záwiezli.
Oſtátek ná łup dano/ żołnierzom w obozie/
Gdzie Dzienieg ſrebrnych pełno náſzli w káżdym wozie/

Soboli/ Kunic/ z Kámchy ßat y złotogłowu/
Nábrał ſie chudy Drabik/ iż z kotrá Pan znowu.
Tám Litwá y Polacy meſtwá dokazáli/
A w sławe mężnych przodkow Dank ſwoy wßrobowáli/
Wßyſcy w ten czás vśilnie pomagáli ſobie/
Iż káżdy z Achilleſem mogł zrownáć w oſobie.

Tráfiło ſie to ſławne á wieczney pámięci godne zwycięſtwo nád ośmidzieſiąt tyſiecy Moſkwy Roku 1514. w dzień Národzenia Pánny Máriey Września dniá 8.

Więzniowie Moſkiewſcy powiedzieli dowodnie/ iż więcey niż czterdzieśći tyſięcy ná plácu/ y ná rożnych mieyſcách Moſkwy poległo/ krom tych co w Kropiwnie potonęli/ ták iż od ośmidzieſiąt tyſięcy ledwo ich co vbiegło. Z woyſká zás Litewſkiego y Polſkiego czterzey Paniąt y Slachćicow zacnieyßych/ á pospolitych Zołnierzow y Slachty máło co więcey czterzech ſet vbito/ ácz ránnych w tey Trágediey iáko to bywa niemáło było. Z Więzniow przednieyßy byli: Hetmánow y Woiewod głownych dzieſięć/ z ktorych celnieyßy Iwan Andrzeiewic Celádin. Po nim Kniąź Michayło Iwánowic Bułhakow/ y Brát iego rodzony Dimitr/ zás Kniąż Iwan Dimitrowic Prunſki/ Dimitrey Wáſilewic/ Kitáiew/ Damko Andrzeiewic Leſczeiew/ Iwan y Włodimirz Siemionowicy Kołyczowie/ Kniąż Boris y Syn iego/ Piotr Románodowſki/ Kniąż Iwan Siemionowic Sielechow/ Kniąż Boris/ y Syn iego Iwan Stárodubieccy/ K. Piotr Puciączyc/ y Synowiec iego/ Siemion Iwánowic/ y Andrzey Siemionowic Syn Kołyczow/ Boris Iwánowic/ Pleſczeiow/ Iwan Wáſilewic Kaleßow/ Philip Iwánowic Kiſielow/ Iurgi Dimitrowic Łykczow/ Andrzey Philipowic Náſczokin/ Iwan Andrzeiewic Járopin/ Mátwiey Iwánowic Wnuk/ Czimochwiey Dimitrowic Hubárow/ K. Iurgi Iwánowic Diwá/ Iwan Dimitrowic Kopnik/ Hárcziom Lupamdzin/ Niekludá Parchwieniewic/ Olnieiew Kopczámiczyn Syn Jáſielniczego/ Bulay Kuczakow/ Fiedor Iwánowic Nowoſielcá/ Siemion Fiedorowic Wuſki/ Hrehor Boriſowic Bezumny/ Mikitá Oſáierow/ y inßych Pánow Rádnych y Dumnych Boiar niemáło. Vrzędnikow zás rozmáitych wielkiego Kniáziá y Boiárſkich Dzieći więcey niż dwá tyſiącá poimano. Názáiutrz Kniąż Conſtanti poſłał ich trzy ſtá y 80. do Boriſſowá Krolowi/ inßych więzniow motłochu proſtego było bárdzo wiele/ ktorich Slachtá y Zołnierze rozebráli/ á przednieyßych po Zamkách Litewſkich rozſádzono.

Krol Sigmunt záraz z Boriſſowá dał znáć o tym zwycięſtwie Leonowi Papieżowi/ Więzniow też bárdzo wiele do inßych Pánow Chrześćiáńſkich rozeſłał/ á do Papieżá czternaście Slachćicow Moſkiewſkich poſłał przez Mikołáiá Wolſkiego ná pewny znák zwycięſtwá/ Potym gdy Wolſki przyiechał ná ſchodzie Mieſiącá Styczniá do Hale/ był záhámowan od Reyterow Ceſárzá Maximiliána Confederatá Moſkiewſkiego/ tám mu Moſkiewſkich więzniow okowy im odbiwßy odięto/ ná zelżywość Krolowi Polſkiemu/ y Papieżowi/ ktorych poimáńcow vdárowawßy Ceſarz przez Lubek y Liflantſką Ziemię do Moſkwy odeſłał/ Wolſkiego też názad do Polſki wrocono w cále z vtćiwością.

A Wáſil Wielki Xiądz Moſkiewſki vſłyßawßy o ták ſrogiey á nieſpodziáney porażce onych hárdych y wielkich woyſk ſwoich/ záraz oſádziwßy Zamek Smolenſki do Moſkwy w máłym pocżcie ludzi vciekł/ á obawiáiąc ſie iżby Litwá Dorobużá nieposiądłá/ ktory leży zá Smolenſkiem nád Dnieprem mil 18. ſam go zápalić kazał/ Smolnian też wßytkich wywiodł do Moſkwy/ y

tám im

Więzniowie Moſkiewſcy zacni.

Moſkiewſki vciekł.

Drohobuż ſpalon od Moſkwy

tám im imioná porozdawał w Moſkiewſkich wołośćiách/ á Moſkwie podawał imioná Smolenſkie. A Kniąż Conſtantin Oſtroſki námowiwſzy ſię z Krolem po onym zwyćięſtwie/ ćiągnął z woyſkiem Litewſkim pod Smoleńſko/ gdźie dla niepogod/ niewczáſow/ y záległych drog/ z wielką ſzkodą ledwo we czterzy Niedźiele przyćiągnął/ bo ſámych wozow pieszownych w Litewſkim woyſku było tyśiecy więcey niż ſzesnaśćie/ przy ktorych bárdzo wiele koni náſzym pozdychało/ dla czego y wozy po drogách drudzy porzućili. A Kniąż Conſtanti iáko Hetman urzędowi ſwemu czyniąc doſyć przedśię Smoleńſká przeważnie dobywał/ ále iż po temu ſtrzelby niemiał/ poſády Smoleńſkie wypuſtoſzywſzy/ y wołośći okoliczne wypaliwſzy/ trzy Zamki pod Moſkwą wźiął/ á z wielką korzyśćią/ y ſławą názad ſię do Wilná wroćił.

Prożne záwády 16000. wozow pieszow. nych pod Smoleńſko.

Potym Krol woyſko roſpuśćił gránice żołnierzámi oſádziwſzy/ á Kniąźiá Conſtantiná z Triumphem godnym w Wilnie przyimował/ y udárowawſzy hoynie do Oſtrogá odpuśćił. A Krol Sigmunt rozłożywſzy część żołnierzow po Zamkách ukráinnych/ drugich po leżách/ wroćił ſię z Krolową Bárbárą do Polſki.

Kniąż Conſtanti w Wilnie triumphuie.

Rozdźiał III.

Tegoż czáſſu Mendlikierey Cárz Prekopſki gdy był wźiął żołd od Krolá Sigmuntá/ y miał ćiągnąć záraz z Litwą ná tę woynę przećiw Moſkiewſkiemu/ tedy w tym chytrze poſtępuiąc/ położył ſię nie dáleko od woyſká Krolewſkiego/ czekáiąc komuby ieſli Moſkwie ieſli Litwie ſzczęśćie poſłużyło/ á ktoby z nich bitwę wygrał/ tego ſtronę trzymáć był umyſlił/ á tym czáſſem zwłoczył rozmáitymi wymowkámi ná rátunek Litwie przybyć/ bo y Moſkiewſki poſłał mu był upominki/ wſzákże widząc iż Krol zwyćięſtwo otrzymał/ wnet Litewſkiego ſzczęśćia náſláduiąc ze wſzytką Hordą ſwoią ćiągnął do Moſkwy/ á roſpuśćiwſzy zagony po wſzytkich Moſkiewſkich wołośćiách/ ták ich ſrogo bez odporu ſplundrował/ y zwoiował/ iż co nigdy w pámięći ludzkiey przed tym ſię nie tráfiło/ przez ſto tyśięcy ludźi krom dobytkow/ łupow/ y pokonu rozmáitego do Hordy wyprowádźił. A tymi porażkámi ſrogimi/ y ſpuſtoſzenim źiem ſwoich/ Wáſil Kniąż Moſkiewſki pychę hárdą złożył/ ktory ono przedtym iuż był do Ceſárzá y do inſzych Pánow roſpiſał/ coby mu rádźili z Krolem Polſkim Sigmuntem poimánym czynić.

Zdrádliwa pomoc Tátárſka.

Tátarowie 100000. więźniow z Moſkwy wywiedli.

Skoro ná Niedźwiedźiu przedáwáć nie dobrze.

Ale Ceſarz Maximilian Confederat Moſkiewſkiego/ widząc iż ſię z łáſki Bożey Krolowi Sigmuntowi y Litwie zá ſpráwiedliwośćią przećiw Moſkwi ſzczęśliwie powodźiło/ wypráwił do Sigmuntá Polſkiego/ y do Włádiſłáwá Brátá iego Węgierſkiego/ y do Ludowiká Syná Włádiſłáwowego Czeſkiego Krolow poſły/ chcąc z nimi wieczne przymierze poſtánowić/ á proſił áby ſię do niego ziácháli do Preſporku. A ták potym Krol Sigmunt y Włádiſław z Ludowikiem Synem dogadzáiąc ſpolnym pożytkom wſzyſtkiego Chrześćiáńſtwá/ mieli ſławny ziazd z Ceſárzem Maximilianem w polu zá Preſporkiem miedzy Hamburgiem y Brugiem Miáſteczkámi Roku 1515. Lipcá dniá 16. przy czym też Poſłowie práwie wſzyſtkich Monárchow/ Krolow/ Xiążąt z rozmáitych ſtron byli/ á potym 19. dniá Lipcá do Wiedniá wſzyſcy wiácháli/ gdźie Ceſarz Maximilian Annę Corkę Krolá Włádiſłáwá Węgierſkiego Sinowicę Sigmuntowę/ Ferdinandowi Synowi w Małżeńſtwo poślubił/ y záraz ią ſam koronował. Támże też inſzy Pánowie Koronni y Litewſcy ná tym ziedźie wielkiey dźielnośći ſławne danki odnieśli/ bo káżdy co kto umiał przeważnie w zebraniu ták wielkich á rozmáitych narodow okázował: Zwłaſzczá Rádźimiński Mázur

Sławny ziazd z Ceſárzem trzech Krolow.

wielki zapásnik. Mikołay też Rádziwił/ y Stánisław Gasztołt z wielkim kosztem z Polski w Musice ćwiczonych mieli przez sto/ po Moskiewsku/ y po Tátarsku/ y Kozácku przybránych młodzieńcow/ ktorzy z Instrumentámi rozmáitymi musices z Száblámi y z Saydakámi ná krzywych botách przed Cesárzem w Kościele figurą záwzdy Msze y Nieszpory śpiewáli/ z wielkim podziwieniem postronnych Narodow/ y Niemcow/ y Włochow/ ktorzy w tych stronách Litewskich narod być gruby przedtym rozumieli. A potym Krol Sigmunt/ ktory był wyiáchał z Krákowá dniá 5. Márcá/ záś z Wiedniá do Polski wyiáchał 6. dniá Augustá/ pożegnawszy się z Cesárzem.

Summá postánowienia Presporskiego ziazdu.

A tá byłá Summá rzeczy postánowionych/ y społnie vchwalonych ná tym sławnym ziezdzie/ iż Cesarz opuściwszy y vmorzywszy ony pirwsze nieznaszki z trzemá naymożnieyszymi Krolámi/ przymierze wieczne y spowinowácenie zobudwu stron vczynił. Przymierze też z Moskiewskim przeciw Litwie postánowione miał wypowiedzieć/ álbo go przywieść do tego przez Posły/ áby wieczną vgodę z Krolem Polskim y z Litwą postánowił. Mistrzá tákże Pruskiego do vczynienia y wypełnienia powinności y do posłuszeństwá/ y áby Koronie Polskiey/ y Krolowi przysięgał/ przywieść/ álbo go odstąpić miał iáko społnego nieprzyiacielá/ Záś pewnego czássu ná Turká woynę społną mocą podnieść postánowili. A skład też Kupieckich towárow w Wrotsłáwiu niedawno ku szkodzie Polakom postánowiony w ten czás był wniwecz obrocony. O czym też dosyć szeroko możesz czytác *Iostum Decium in Sigismundo.*

Skład Wrotsłáwski zepsowan.

Tátarowie do Rusi.

Tegoż czássu w niebytności Krolewskiey Tátarowie Prekopscy do Rusi wtárgneli/ przeciw ktorym siedm set Żołnierzow iezdnych Pánowie Koronni/ ktorzy byli ná mieyscu Krolewskim/ wypráwili/ á gdy się ich ledwo połowicá do Trebowley ściągnęłá/ wnet Tátárow dwá tysiącá 13. dniá Márcá ná nich w Miásteczku bez wieści gdy nászy ieszcze spáli vderzyli/ Ale Jan Tworowski z Buczacá/ ná ten czás Hetman Ruskiego Rycerstwá Mąż dla dzielności Rycerskiey godny wieczney sławy/ wnet swoich Żołnierzow do zbroie pobudził/ ktorzy zá mężnego Hetmáná spráwą niewymowną śmiałością Tátarow z Miástá wysiekli. Tátarowie záś obaczywszy/ iż Żołnierzow nászych nie wiele/ Miásto obstąpili/ y zápalić chcieli/ áby ták nászych snádniey pożyć y poimáć mogli.

Jan Tworowski Mąż spráwny.

Bitwá z Tátáry.

Koclessowie y Oraciussowie Rzymscy.

Co widząc Tworowski Hetman iż się nie miał z kim oprzeć/ á w Miásteczku też żadney obrony nie było/ wszytkich Żołnierzow przez Most wcále vwiodł krom dwu zábitych. O ktory Most nászy bili się z Tátáry cáły dzień/ á ták Tátarowie nie vczyniwszy nic Trebowli odciągneli do Hordy.

A Bárbara Krolowa wtorego dniá Lipcá drugą Corkę Annę vrodziłá.

Tátarscy też posłowie gdy się im ná Podolu po myśli nie száncowáło/ przyiechali do Krákowá/ ktorzy Krolewskiego przyiazdu w Kázimierzu czekáli.

Krol potym Sigmunt wyiechawszy z Wiedniá 6. dniá Augustá 19. dniá/ tegoż Miesiącá do Krákowá przyiechał/ gdzie Krolową Bárbarę niedołożnego zdrowia dla niedawnego rodzenia zástał/ ktora potym Octobrá dniá 2. dług śmierci zápłáciłá.

Mor w Krákowie.

W Krákowie też ná ten czás wielkie powietrze morowe pánowáło/ ktorym wiele ludzi zacnych y pospolitego gminu pomárło.

Sigmunt Krol do Litwy.

Ták Krol Sigmunt owdowiáły po śmierci Krolowey Bárbáry dniá 6. do Litwy się z Krákowá wrocił/ bo tego w ten czás spráwy Ruskie y Litewskie potrzebowáły/ á wziąwszy z sobą Jádwigę y Annę Krolewny/ Corki máluczkie/ y Helzbietę Siostrę Kázimierzownę do Sędomirzá przyiechał/ stámtąd

Helzbietę

Helżbietę Sioſtrę zmowioną y poſlubioną Friderikowi Legnickiemu Xiążęciu w małżeńſtwo z vczćiwym pocztem odeſłał.

Potym Krol do Brześcia Litewſkiego przyiechawßy niemáły czás zmießkał/ rządząc o obronie y inßych potocznych rzeczách z Pány Litewſkimi.

O Burzeniu Ziem Ruskich przez Tátáry / y Woynie Pruskiey.

Rozdział IIII.

Do Jego Miłośći Páná Wociechá Przetockiego Horodniczego Wilenſkiego / etc.

ROku zás 1516. Ceſarz Maximilian wedlug poſtánowienia y vgody ná ziezdzie Preſporſkim y Wiedeńſkim/ ſłał do Waſilá Moſkiewſkiego Posłow zacnych kilko/ przywodząc go do vgody z Krolem Sigmuntem/ y z Wielkim Xięſtwem Litewſkim. Ale Moſkiewſki w ſwym vporze przedśięwziętym trwał/ obciążáiąc ná Ceſárzá iż go opuśćił y pirwße przymierze zrzućił. Krol iednák Sigmunt iáko Pan pobożny z woli Ceſárzowi hámował śię od podnieśienia Woyny ná Moſkiewſkiego/ wßákże gdy obaczył iż Litewſkie Xięſtwo inácżey pokoiu od Moſkwy otrzymáć nie mogło/ iedno przez woynę/ poſłał do Cárzá Prekopſkiego/ áby śię ná przyßłą Wioſnę do Moſkwy z Hordą ſwoią gotował wedlug powinnośći.

Tátarowie ná Moſkwę.

W ten czás Władiſław Kázimirzowic Krol Węgierſki y Czeſki/ Brát Krolá Sigmuntá/ przyiechawßy od Ceſárzá z onego ziazdu/ máiąc wieku ſwego lat 60. vmárł/ á Ludwiká Syná ießcze zá żywotá ſwego ná obiedwie Kroleſtwie koronowánego Namieſtnikiem y Krolem Czeſkim/ y Węgierſkim zoſtáwił. Przeto Pánowie Koronni w niebytnośći Krolewſkiey poſłáli do Węgier Janá Łaſkiego Arcibiſkupá Gnieznienſkiego / y Kryſtophá Szydłowieckiego Woiewodę Krákowſkiego/ á do Czech Andrzeiá Grábię z Tęczyná Woiewodę Lubelſkiego Senatorá rozumu dowćipnego/ y Rády wielkiey/ ktorzy Ludwikowe rzeczy w Węgrzech y w Czechach bárdzo náchylone poſtánowili/ y vſpokoili.

Władiſław Krol Kázimirzowic vmárł.

Posłowie Polſcy do Węgier.

Maximilian też Ceſarz áczkolwiek w ten czás wielką woyną we Włoßech z Wenetámi był zábáwiony / wßákże czyniąc doſyć poſtánowieniu y zprzymierzeniu w Wiedniu z Krolámi/ iedny posły ſwoie wypráwił do Węgier/ y do Czech dla ſtánowienia rzeczy Ludwikowych / á drugich z ſtrony Sigmuntá Krolá / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / poſłał do Moſkiewſkiego / iáko Sigmuntá Herberſteiná / y Piotrá Mraxiuſá.

O tym też czytay Jouium/ Volateranum/ Carionem/ Philippum etc.

Potym Carz Prekopſki ná Nowie Czerwcá Mieśiącá / ktory miał wedlug poſtánowienia y powinnośći do Moſkwy wtárgnąć/ obaczywßy iż Krol Sigmunt w Litwie śię zábáwił/ do Podola śię zdrádliwie gotował / o czym gdy częſte wieśći do Stároſtow y Pánow Koronnych przychodziły / nie wierzyli temu / ſpuſzczáiąc śię ná to / iż Prekopſki był w przymierzu z Koroną y z Litwą/ Ale gdy wieśći zá wieśćiámi przyßły/ iż iuß Tátarowie ciągną / wnet Marćin

Zdrádá Tátarſka.

Pánowie Podolscy przeciw Tátarom.

Kámieniecki Podolſki Woiewodá iáko czuyny Senator / y Mąż dzielnośći ſłáwnych przedkow godny / wziął ſam ná ſię obronę Oyczyzny / á zebrawßy Ricerſtwo Podolſkie w niewielkich pocztách / złączył ſię z Stániſłáwem Landſkorońſkim / y z Janem Tworowſkim. A zá tym Mieſiącá Lipcá Tátárow więcey niż trzydzieśći tyśięcy ze cztermi Cárzykámi do Ruśi y do Podola ogromnie wtárgnęli / á położywßy ſię koßem nie dáleko od Buſká / w zagony po wßytkich ſtronách roſpuśćili pāląc / łupiąc / zábiiáiąc / wiążąc co ſię im náwinęło. Potym

Tátarowie áż do Tatrow burzą.

przepráwiwßy ſię przez Dnieſtr áż do Tátrow Gor Węgierſkich wßytkie kráiny ſplundrowáli / co ſię nigdy w pámięći ludzkiey nie przytráfiło. Piße Jodocus Decius iż więcey niż ßeśćdzieśiąt tyśięcy ludzi w ten czás w niewolą zábráli / krom Dziatek / y Stárych / ktorych z okrutnośći Pogáńſkiey śiekli y ſcináli. A Krol w

60000. więźniow z Polſki.

ten czás ſtánowiąc obronę przeciw Moſkiewſkiemu z Pány Litewſkimi w Wilnie Seymował. Wßákże Sláchtá Ruſka y Podolſka z wrodzoney ku oyczyźnie miłośći zebráli ſię chcąc odpor dáć Pogánom / ále nie wczás / Jednák gdy do Buſká ßturmowáli / y vśilnie go (nád obyczay Tátarſki) dobywáli / byli odbići od

Tátarowie ſturmuią.

náßych. Názáiutrz zás gdy ich v ßturmu nie máło zbito / ſpaliwßy przedmieśćie / łupámi obciążeni / ciągnęli ku Wiśniowcu / gdzie ná czterdzieśći mil wßytki wołośći wßerz y wzdłuż ogniem y mieczem ſplundrowáli. Mikołay Fierley z Dobrowice Hetman wielki Koronny z Pány y z Slachtą Ruſką / y Podolſką gonił

Okrucienſtwo Tátarſkie.

ich áż do Wiśniowcá / ále iż nie rowną widział / muśiał dáć pokoy. A Tátárowie w cáłośći od Wiśniowcá z wielkim połonem do Hordy vßli / Tylko ieden ich vphiec w ktorym było Tátarow dwie ſcie wßyſcy w bláchowe Zbroie nád obyczay iáko Niemcy vzbroieni / gdy ſię byli od wálnego odłączyli / od Kniáźiá Wiśniewieckiego Kozakow do iednego pobići / ták iż żaden nie viechał. Márcin też

Tátarowie w Kiriſſach nád obyczay vbráni / pobići.

Kámieniecki z niewielkim pocztem żołnierzow wyciągnąwßy z Miedzyboża / A Jan Tworowſki z Bucząca z Landſkorońſkim / v Trebowley ieden zagon Tátarſki mężnie porázili / Drugi tákże ich vphiec w ktorym było Tátarow pięć ſet / wßytkich do iednego ná głowę ßczęśliwie zbili y pogromili / wßákże Tátárowie gdy vſłyßeli iż náßy po nich gonią / wnet biedne Białegłowy / Pánny / y Dzieći ktorzy niemogli vciekáć pośiekli / y okrutnie pomordowáli.

Náßy Tátarow gromią.

Ták tedy to Pogáńſtwo gdy z wielką korzyśćią bez odporu y vtráty ſwoiey vßli / ſkoro Dniepr przebyli połon wßytek do Hordy odeſłáli / á ſámi drugi raz odwrot do Ruśi znowu vczynić chcieli. Ale Sigmunt Krol z Litwy poſłał do Cárzá Prekopſkiego / vſkarżáiąc ſię o ty ßkody y ſplundrowánie Páńſtwá ſwoiego / á o złamánie przymierza. Tátarſki zás Carz przez Poſły ſwoie wymawiał ſię z tego / ná młodź nievhámowáną / ktorey on nie mogł powściągnąć / wßytkę winę wkłádáiąc / wßákże pirwße przymierze chciał odnowić / á ná Moſkiewſkiego ze wßytką Hordą y Rycerſtwem ſwoim ſlubował ſię obroćić / á Litwę od Moſkiewſkiey woyny ſam przyrzekł záſtąpić.

Wymowká Tátarſka.

W ten czás też práwie Rycerſtwo Ruſkie / Wołyńſkie y Podolſkie z Kozakámi zá gránicę Turecką wtárgnąwßy / pod Białogrodem y Tehinią przez kilko tyśięcy trzod Czabańſkich Owiec / y ſtádá Końſkie / y Bawołow záięli / A Turcy dogoniwßy náßych ſtoczyli z nimi ręczną bitwę / tám náßy widząc iż inßą drogą nie mogli vbiežeć / iedno ſię mężnie biiąc bronią ſobie prześćie wolne vczynić / wnet porzućiwßy boiaźń / ſmiele ſię Turkom záſtáwili / á gdy ták długo z obudwu ſtron / Turcy o záięte dobytki / náßy zás o zdrowie y o wzdobycz mężnie czynili / náßy położywßy ná plácu Turkow nie máło oſtátek ich rozgromili / á przy wßytkiey korzyśći zoſtawßy / zdrowo do Podola (ácz zá ono ſplundrowánie Tatarskie nie ſtáło) vßli.

Bitwá náßych z Turkámi.

Turcy poráżeni

Gdy ſię ty burdy w Ruśi y ná Podolu toczyły / wnet Moſkiewſki Xiądz

Wáśil

Wásil posłał z drugiey strony woysko swoie ná plundrowánie Xięstwá Litewskiego / ále máło z łáski Bożey w Litwie vczynił / Bo Litewscy Zołnierze ściekáiąc z Zamkow vkráinnych / często Moskwę trwożyli w piczowániu imáli / wszákże do wálnego stoczenia bitwy nieprzyszło / bo ácżkolwiek było kilko tysięcy Litewskiey Slachty po gotowiu do potkánia / wszákże Moskwá spárzywszy się ná oney Horszáńskiey bitwie nie śmiáłá nácieráć.

Moskwá do Litwy.

Moskwá się stoczenia bitwy strzeże.

Tátárski też Carz chcąc Królá Sigmuntá zá ono splundrowánie Ruskich kráin ktore nád przysięgę vczynił vbłagáć / y przeiednáć / zebrawszy ośmdziesiąt tysięcy / iáko byłá sławá / woyská z Hordy swoiey / bez wieści do Moskwy wtárgnął / co vsłyszawszy Wásil Wielki Xiądz Moskiewski strwożył sobą bárdzo / wnet woysko ono z Litwy wroćił / á przećiw Tátarom wszytkę moc swoię posłał. Tátarowie też z łupem y połonem do Hordy się wroćić chcieli / y iusz wyciągáli / w tym czásie Moskwá ná nich przytárłá / wywabiaiąc ich do wálney bitwy / Tátarowie záś wspomniawszy ná świeże szczęście swoie / ktore ich na Podolu potkáło / y ná onę pirwszą porażkę Moskwy zá Orszą od Litwy / obroćili się tańcem zwykłym do Moskwy / á gdy się wálne woyská zobu stron potkáły / Moskwá nie dotrzymawszy plácu pierzchneli po polách / á Tátárowie przy wszytkich łupách zostawszy z sowitym połonem do Hordy vszli / Powiádáią / iż w ten czás Moskwy ná poboysku więcey nizli dwádzieśćiá tysięcy poległo.

Tátarowie z Litwy Moskwę zwroćili.

Moskwá od Tátarow porażona.

Tegoż czásu Albricht Margraf Brandenburski / Mistrz Pruski / nowe burdy przećiw Krolowi Polskiemu Wuiowi swoiemu hárdzie wzniecał / á chcąc Zmodzką Ziemię od Litwy ku Prussom oderwáć / posłał był kilko vphow Reyterow y Knechtow ná burzenie Zmodzi / Ale Jan Mikołáiewic Rádziwił / Zmodzki Stárostá bez mieszkánia wnet się zebrał z Slachtą / y z Rycerstwem Zmodzkim / ktorzy w iednym kącie ciásnym nie dáleko od Rágnety dwie scie Knechtow záskoczywszy / ná głowę ich zbili. Co vsłyszawszy Mistrz Pruski / iż się Slachtá Zmodzka ostrożnie miáłá / wroćił ostátek woyská do Krolewcá nie wskorawszy.

Początek woyny Pruskiey.

Niemcy od Zmodzi porázeni.

Tegoż czásu Pánowie y Slachtá Mázowiecka / sprzykrzywszy się srogim pánowánim y roskázowánim nieprzystoynym Biáłey głowy Xiężny Anny Wdowy po Conradzie Xiążęciu zostáwioney / chcieli wziąć y podnieść ná Stolicę Xięstwá Mázowieckiego Xiążę Stánisłáwá stárszego / á gdy im Xiężná tego broniłá / oblegli ią ná Zamku Mączkowie / gdzie się byłá z Synámi Xiążęciem Stánisłáwem y z Jánuszem zawárłá / tám gdy szturmowáli / chcąc sobie gwałtem wziąć ná Xięstwo Xiążę Stánisłáwá stárszego / z przygody iák to bywa w tákiey trwodze / strzáłá z łuku do Zamku z polá wystrzelona / Czapkę ná głowie v Xiążęciá Stánisłáwá przebiłá / á ták on ktorego wszytká Slachtá y pospolstwo Mázowieckie prágnęło ná pánowánie / od swoichże ácz niechcących máło gárdłá nie dał. Ale to szkodliwe zámieszánie Arcibiskup Łaski vspokoił / wszytkę te spráwę do przyszłego Seymu odłożywszy.

Burdy Mázowieckie.

Niebespieczność Xiążęciá Mázowieckiego Stánisłáwá.

Tegoż czásu Leo Papież / wtory raz Miłościwe Láto y Odpusty do Polski przysłał / ále Ludzie ná Papieżá iusz w ten czás máło dbáć poczęli / przeto przez dwie Lecie w Polszce y w Litwie nie bárdzo wielką summę Legatowie zgromádzili / ktorych iednák czwartą część ná opráwę Zamku Kámieńcá Podolskiego / á trzech ostátnich części połowicá rozdzielona / iedná część Rzeczypospolitey Koronney / ku obronie przećiw Tátarom / druga ná wystáwienie Kośćiołá Arcibiskupiego Gnieznienskiego miáłá być oddána.

Miłośćiwe Láto.

Tegoż czásu Woyćiech Fontinus Włoch Mnich Zakonu S. Fránciszká pobożny / y wielkiey nauki Człowiek / nie dawno od Papieżá przysłány do

Woćiech Fontinus zábit.

Krákowá /

Krákowá / gdy był w Klasztorze S. Fránciszká stárszym Ministrem przełożony/ á inszych Mnichow z rospustności hámowáć począł / oni wnet sprzysięgli się/ á ták Miesiącá Wrześniá dniá piątego w nocy wybili do niego v Celle drzwi / á porwawszy nągiego wywlekli / tám Káznodzieiá vderzył go kijem w szyię áż mu kárby spádły/ y ták go okrutnie zámordowáli.

Okrucienstwo Fraciszkanow.

Tegoż Roku gdy Krol w Litwie mieszkał / rostyrk szkodliwy záczął się był w Prusiech miedzy Gdáńskimi Mieszczány y Slachtą Pruską/ wszákże Krol początkom szkodliwym wczás zábiegáiąc / wszytko to záraz vspokoił przez Mácieiá Drzewickiego Biskupá Kuiáwskiego.

Rosterki Gdanskie y Pruskie.

Potym ná schodzie Nouembrá/ Tátarowie ktorzy z Moskwy wyciągnawszy/ położyli się byli v czarnego lássu/ rozdzielili zagony ná czterzy woyská/ z ktorymi do Rusi y ná Podole wtárgneli. Pirwsze woysko ciągnęło do Kámieńcá Podolskiego/ Drugie do Litáwiczá/ Trzecie do Miedzyboża/ Czwárte w Szynkowski Powiát zagony rospuściło / ktory gwałt widząc Pánowie Koronni/ wnet z dwiemá tysiącmi iezdnych Zołnierzow ktorych gotowych po oney pirwszey szkodzie mieli / ruszyli się przeciw Tátarom / Slachtá też wszytká Ruska widząc iż się im pirwsza niedbáłość znáć byłá dáłá / niechcieli więcey w domách nieprzyiacielá czekáć / zebráli się wszyscy ochotnie / śmiele zábiegáiąc Pogánom.

Tátarow czterzy woyská do Rusi.

Stánisław Landskoronski Kámieniecki Stárostá wziął ná się obronę Miedzyboskiego/ y Litáwickiego powiátow/ á potkawszy się dwá kroć z Tátary poráził ich szczęśliwie y pobił / y wszytek połon wyswobodził / Murzow też y Vlanow przednieyszych kilko poimał.

Stánisłáwá Landskoronskiego dzielność.

Zás Xiążę świętey pámięci y wieczney sławy godne Roman Kniáziá Constantiná Ostroskiego Synowiec ná drugi zagon Tátarski vderzył/ á gdy Tátárowie rozgromieni iuż vciekáć chcieli / Kniáż Roman z wielkiey zápálczywości w srzodek ich skoczył / tám gdy własną ręką Pogánow kilko zábił / wnet zá nieszczęściem koń pod nim padł / A Tátárowie przyskoczywszy Kniáziá Romaná w sztuki rozsiekáli / wszákże nászy zá łáską Bożą onych wszystkich Tátarow potym y ich zagony pogromili / y ná głowę ich poráziwszy łupy wszystki y połony odbili/ gdzie Jakob Secygniewski y Páweł Farurey wodzowie dank dzielności odnieśli.

Kniáż Roman zábity.

Tegoż czássu Wasiley Wielki Kniáż Moskiewski włości vkráinne Litewskie woiował: Przeto Krol Sigmunt Roku 1517. wypráwił przeciw iemu Kniáziá Constantiná Ostroskiego Hetmáná z woyskiem Litewskim y Ruskim/ y Janá Swiercowskiego z Polskimi / Czeskimi / y Moráwskimi żołnierzámi / o ktorych vsłyszawszy Moskiewski zárázem vstąpił z woyskiem swoim / pámiętáiąc ná Horszeńską przeszłą porażkę / Wszákże nászy zá nim goniąc wiele iego ludu ná rozmáitych mieyscách zbili / y wszystkę Siewierską ziemię ogniem y mieczem zwoiowáli.

Moskiewski vcieka.

Lepszy karány.

Potym zwoiowawszy Siewierskie kráiny ná południe y ná wschod leżące/ obrocili się do pułnocnych kráin Moskiewskich ku Pskowu / á przepráwiwszy się przez Dniepr / Dźwinę / y insze Rzeki / przyciągneli áż pod Opoczkę Zamek drzewiány/ ále przyrodzenim mieyscá obronny/ do ktorego gdy Czechowie szturmow kilko nie vczyniwszy dziury przypuścili/ wiele ich Moskwá z blánkow zbiłá/ obcináiąc kłodziny záwieszone/ tákże kámieńmi y rozmáitą strzelbą. Dla tego nászy popadwszy niemáłą szkodę w ludu pieszym / á nie wziąwszy Zamku / ktory pierwey Swinim karmnikiem názywáli / názad odciągnąć musieli / wszákże wielkie szkody w Ziemiách Moskiewskich bez odporu poczynili / y ták długo wszerz y wzdłuż woiowáli/ áż ich zimá do domu wrocić się przymusiłá/ z ktorey wypráwy Litwá wielkie korzyści y łupy odniosłá. Działo się to Roku 1517.

Nászy Moskwę burzą.

Nászy pod Opoczką poráženi.

Potym Roku 1518. Boną Xiążęciá Medyolanskiego Janá Sforciego

Corkę/

Corką / zá nárăienim Mákimiliáná Ceſárzá przynieſiona ieſt do Krákowá w Małżeńſki ſtan Sigmuntowi Krolowi / przez Janá Konárſkiego Archidiakoná Krákowſkiego / y Stániſłáwá Oſtrorogá Caſtellaná Káliſkiego / tegoż Roku koronowána byłá przez Janá Łaſkiego Arcibiſkupá Gnieznienſkiego / przy wielkośći rozmáitego zebránia Pánow Polſkich y Litewſkich.

Boná Krolowa

Roku 1519. Mieſiącá Sierpniá Tátarowie zwoiowawßy Bełſką / Lubelſką y Chełmſką ziemię / poráźili náßych v Sokala. Bo niechćieli ſłucháć zdrowey rády Kniáziá Conſtantiná Hetmáná Litewſkiego ſpráwnego / ktory był z Litwą y z Ruſią ná rátunek Polakom przybył. Tám Fredro Mąż wielkiego ſercá (iáko drugi Decius Pater przećiw Látinom / y Decius Filius przećiw Tuſkom) mogąc vbieżeć ſkoczył miedzy Tátáry z kopią zábiwßy ich kilku / bił ſię ták długo poki mu śił zſtawáło / á nie dał ſię poimáć áż go w ſztuki rozſiekano. Z tego ſą y dziś Fredrowie zacni w Przemyſkiey ziemi. To też był vczynił Melſtinſki Spitek / gdy ono Tátarowie Witoltá poráźili.

Náßy v Sokala poráženi.

Fredrus drugi Decius.

Tegoż Roku Albricht Miſtrz Pruſki Sieſtrzeniec Krolewſki czynił ßkody ná vkráinie Polſkiey y Zmodzkiey ziemi / y iáwną woynę przećiw Krolowi Sigmuntowi Wuiowi ſwoiemu wzniecał. Przeto Krol zebráwßy lud ſłużebny z Polſki / z Czech / y z Moráwy wypráwił ich do Prus / Litewſkich też Xiążąt y Pánow / tákże Szláchty bárdzo wiele wyßło Polakom ná pomoc / do Prus z Hetmánem ſwoim Jurgim Mikołáiewicem Rádziwiłem Stároſtą Grodzienſkim / ktory był potym Pánem Wilenſkim. Ták tedy Polacy złączywßy ſpolne mocy z Litwą y z Ruſią ná kilku mieyſcách Pruſſakow poráźili ßczęśliwie / y dobyli tych Zamkow / Holándu / Prabuty / Qwidzyná / Mielzáká / Milmkyná / Siekierki / Piſi / Lubáwy / Ornety / y wiele inßych Miaſt / y Wśi ſpuſtoßyli / y Brandenburg Zamek obronny y Miáſto wzięli.

Woyná Pruſka.

Polacy y Litwá do Prus.

Náßych ßczęśliwe powodzenie.

Potym Roku 1520. Wolfgang Schonenburg Hetman Miſtrzá Pruſkiego máiąc Knechtow dzieśięć tyśięcy z Niemiec / á iezdnych cztery tyśiące / wziął Tczow Miáſto nád Wiſłą dobrowolnie podáne. A oſádziwßy Tczow ciągnął do Gdáńſká / y położył ſię obozem ná gorze Biſkupiey / cztery tyśiące kul / iáko Kroniká Pruſka opiewa / do Miáſtá z dział wielkich wypuśćił / á námnieyßey ßkody nie vczynił oblężonym.

Tczow wzięty

4000. Kul do Miáſtá Gdáńſkiego prożno.

Ná oſtátek táka nędzá przyßłá ná Knechty / iż kto ſię iedno z Miáſtá wyrwáć nie lenił / ten ich bił / y imał / y chłopiętá ich wiązáły y biły / gdy chłopi zgłodnieli / właśnie iáko pod Połockiem Roku 1579. A gdy ich bárdzo wiele zbito y poimano / muśieli od oblężenia niebożętá vćiekáć. Krol też Sigmunt Gdańſczánom ná odśiecz poſłał był dwánaśćie tyśięcy iezdnych przebránych Polakow y Litwy / ktorzy oſtátek onych Niemcow vćiekáiących pobili / y poráźili / drugich Káßubiánie / y Pomorzánie potopili / ták iż ſię ich máło do Niemiec wroćiło. A Polacy y Litwá zá tym ßczęśliwym powodzenim / wzięli Tczow / Choynice y Stárygrad. Inße Zamki y Miáſtá dobrowolnie ſię Krolowi podáły / á Krzyżakow y ich Stároſty wyrzućili.

Knechći pod Gdáńſkiem poráženi.

Radwánkowſki tylko Ornetę Miſtrzowi álbo dla dárow álbo dla boiáźni podał / dla czego był czći odſądzon ná wálnym Seymie Piotrkowſkim.

Radwankowſki czći odſądzon.

Tegoż Roku w Krákowie Bormiſtrzá y dwu Ráycow Káźimirſkich śćięto / iż nie ſłußnie poimawßy Szláchćicá niyákiego Skáboſſá dáli byli ſkwápliwie ná gorącym práwie śćiąć.

Tegoż Roku 1520. Boná Krolowa wtora Sigmuntowá / vrodziłá Sigmuntá Auguſtá pierwßego dniá Auguſtá Mieśiącá w Krákowie / á Krol w ten czás był w Toruniu / dla woyny Pruſkiey / gdzie iednego práwie czáſſu y o zwyćięſtwie nád Krzyżaki / y o Synu ßczęśliwie národzonym otrzymał nowinę.

Sigmunt Auguſt vrodzony.

A Miſtrz

A Mistrz Pruski widząc iż prożno przećiw osnowi wierzgáć/ prosił przez przyiacioły łáski y przymierza do czterzech lat v Królá/ czego mu Krol łáskáwie pozwolił Roku 1521.

Posłowie Moskiewscy do Krákowá.

Roku záś 1523. Posłowie Moskiewscy od Wasilá Wielkiego Kniáziá do Krákowá w pięći set koni przyiácháli/ y wzięli przymierze z Krolem y z Litwą do pięći lat.

Turcy y Tátarowie Podgorze zwoiowáli.

Roku 1524. Turcy y Tátarowie Lwowską/ Sanocką/ Bełską/ y Podolską Ziemie okrutnie raz po raz zwoiowáli/ á Polacy z nimi zetrzeć nie śmieli/ pámiętáiąc Sokalską porażkę. Zá czym Pogáni nieopłákáną ßkodę we wßystkiey Ruśi Podgorskiey vczynili.

Tegoż Roku Iwan Wasilewic Kniaź Moskiewski Hordę Kazáńską y Zámek/ skąd się Cárzem piße/ opánował.

Zakon Krzyżácki w Prusiech vstał.

Potym Roku 1525. Márcá Miesiącá dniá 10. Albricht Mistrz Pruski Márgrábic Brandenburski vczynił Hołd y Przysięgę Krolowi Sigmuntowi w Krákowie śrzod rynku ná Máiestacie siedzącemu/ támże zrzućił Płaßcz Zakonu Krzyżáckiego/ á ná Xięstwo Pruskie od Królá iest przełożon/ á od tego czásu Zakon Krzyżácki/ z ktorym Litwá przez kilko set lat rozmáite woyny toczyłá/ w Prusiech vstał.

Rayce Gdáńscy ścináni.

Roku 1526. Krol Sigmunt do Gdáńská przyiácháwßy burdy nowo wszczęte vspokoił/ tych ktorzy byli przyczyną rosterkow dał śćiąć ßeśći/ á potym siedmi/ inßych do Zamkow ná więzienie rozesłał/ á drudzy ná morze vciekli.

Tegoż Roku Albrichtowi Xiążęciu Pruskiemu przyniesiono w małżeństwo Dorotę Siostrę Królá Duńskiego do Krolewcá.

Mazowße do Polski wcielone

W tenże práwie czás gdy Januß Xiąże Mázowieckie vmárło w młodym wieku po Brácie Stánisłáwie we dwu lat/ Krol Sigmunt przyiácháwßy z Gdáńská do Wárßáwy/ wwiązał się w Xięstwo Mázowieckie zzupełną mocą/ y wćielił ie y przyłączył do Korony Polskiey/ áczkolwiek przećiw temu wiele Slachty y Pánow Mázowieckich było.

Tegoż Roku 1526. Ludowik Krol Węgierski y Czeski Xiąże Sląskie etc. Wnuk Kázimierzow/ á Synowiec Sigmuntow porázon iest od Tureckiego Cesárzá Solimáná v Mohárza z wielkim y ostátnim vpadkiem Węgierskiey Korony/ sam gdy vciekał z przegráney bitwy od własnego koniá przytłoczony vtonął y zádußon w błotnym potoku 27. dniá Miesiącá Sierpniá w dzień śćięćia S. Janá. Soliman potym wziął Budzyń y inße Zamki y Miástá vżywáiąc zwyćięstwá. O tey nieopłákáney Bitwie czytay Paulum Iouium/ Herbersteinum/ Tureum/ Bielskiego etc. O ktorego żáłosney śmierći możemy własnie on wierß de Pallante przypomnieć Wirgiliußow:

Quem non uirtutis egentem
Abstulit atra dies & funere mersit acerbo.

Roku 1527. gdy Tátarowie wielkie ßkody częstymi wtarczkámi w Ruśi/ w Polßce/ y w Litwie przyległey czynili/ wnet Pánowie Litewscy z miłośći oyczyzny zebráli się przećiwko im ochotnie/ z Rycerstwem Wołyńskim/ á naprzod Kniaź Constantin Ostroski Hetman/ y Jurgi Siemionowic Xiąże Sluckie/ y Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Stárostá Grodzienski/ Kniaź Fiedor Sanguskiewic Włodimirski/ Kniaź Jwan y Alexander Wiśniewieccy/ Kniaź Alexander Czártoriyski/ Andrzey Niemirowic Woiewodá Kijowski/ Ostafiey Daskiewic Stárostá Cyrkaski/ y Kaniewski/ y wiele Pániąt y Slachty ochotney z Litwy y z Ruśi/ ktorzy przyćiągnąwßy do Kijowá/ gonili Tátarow zá Kijow mil 40. áż ná Holsanicę/ ktorych było z wielą Carzewicow trzydzieśći y cztery

tysiące / ktorych zá pomocą Bożą Litwá y Russacy śmiáłą á mężną bitwą szczęśliwie ná głowę poráźili / á połonu związánych Chrześcian oboiey płci z Ruśi / z Podola / y z Podgorza ośmdźiesiąt tysięcy odgromili / y łupy wszystki z dobyćkiem sowito odięli. Tátarow ná plácu pobitych zostáło 24000. miedzy ktorymi też Turkow wiele było z Imbraimem Woiewodą Prekopskim / A Cárewicowie stárszy Obuskak Soltan / y Dziusub Sultan / y Kohuczuk Biy / w máłey drużynie vbiegli. Inszych Murzow y Vlanow bárdzo wiele zbito / á drugich poimano. Iurgi Siemionowic Xiążę Sluckie / drugi ich zagon poráźił v Kaniowá y v Cyrkasz z Ostaphiem Daskiewicem.

Litwá Tátárow poráźiłá ná Holsánicy.

Tegoż Roku 25. Miesiącá Septembrá Ianus Waida Krol Węgierski / ktory był po Ludwiku koronowan od niemáłey częśći Pánow Węgierskich / porázony iest v Tokacza od ludu Ferdinandá Królá Rzymskiego y Czeskiego / ktory też bliskośćią dochodźił Krolestwá Węgierskiego po żenie swoiey Annie Prápánnie Iágelowey / Corce Władisłáwá Krolá Węgierskiego y Czeskiego Kázimierzowicá. Ianusz Waydá porázony naprzod do Kámieńcá Podolskiego przybieżał / potym do Tárnowá / gdźie kilko Miesięcy czekáiąc pomocy / y pogody mieszkał / á potym zá foritowánim Hieronimá Łaskiego (ktoremu potym dobrodźieystwo niewdźięcznie więźienim płáćił) był wprowádzon ná Krolestwo Węgierskie / przez pomoc Solimáná Tureckiego / zkąd Węgerska źiemiá w podawánie / á potym w władzę Turecką przyszłá. A my się też cudzą á sąsiedzką przygodą karzmy.

Ianusz Wáydá porázon.

Węgerská źiemiá w Tureckie podawánie.

Nam tua res agitur paries dum proximus ardet.

Ktory wierszmnie często w podrożney Tureckiey rozmowie zá Andrinopolim / Alexander Kindi dźiśieyszego Krolá nászego Stephaná z Siedmigrodzkiey źiemie Poseł / z ćięzkim wzdychánim vpadku swoiey oyczyzny przypominał.

Tegoż Roku 1527. w Brankowie v Rádomia vrodźił się wielki á strászny dźiw człowieczego ksztáłtu / ktory miał Lwią głowę / pierśi kosmáte / á zębomá strászliwie zgrzytał / rycząc ogromnym głossem / ośm godźin trwał żywy.

Dźiw srogi vrodzony.

Tegoż Roku Borbonius z woyskiem Cesárskim Rzym wziął / y Papież ná Castrum Angeli oblężony / podał się ná łáskę Cesárską. Ale Borbonius tám zábity został v szturmu.

Rzym wźięt. O tym czytay Iouium et Sleidanum.

Roku záś 1528. Krol Sigmunt z Krolową Boną do Litwy wyiáchał Miesiącá Márcá / postánowiwszy y vspokoiwszy Pruskie / Mázowieckie / y Podgorskie rzeczy / tákże Koronne ná Seymie Piotrkowskim.

Támże gdy Krol w Wilnie mieszkał / przyiácháli do niego Posłowie Moskiewscy / skárząc się ná zboycę Morskiego Seweriná Nordwedá / ktory Moskwi wielką szkodę czynił / ále Krol do niego nie miał nic / bo był nie Liflando / iáko Bielski pisze / ále Nordweyczyk / przedtym Krolá Duńskiego Christierná Morski Hetman. O ktorym czytay Herbersteinum *in rebus Moschoniticis fol.* 54. *de Ieiunio.*

Sewerinus Nordwed.

Roku potym 1529. Oslan Carz Tátárski w polach pod Oczakowem nászych ktorzy w kozáctwo chodźili nád vmowę poimał / Mikołáiá Sieniáwskiego Hetmáná Koronnego / Ierzego Latálskiego / y inszych wiele Rotmistrzow z ich Rotámi / ktorych Tátárowie po rokowániu prośiwszy ná cześć powiązáli / ták iż się iedni muśieli okupowáć / á drugich do Turek przedáli. *Sero sapiunt phriges,* po szkodźie Polak mądr.

Nászy poimáni od Tátárow ná cześć.

Tegoż Roku 1529. ná dźień S. Łukaszá Sigmunt August Krolewic máiąc lat dźiewięć wieku swego / był ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie / y Zmodzkie /

Sigmunt August ná Wielkie Xięstwo.

Zmodzkie od Pánow y Rycerstwá Litewskiego wybrány / y podniesiony / ná Zamku w Kośćiele S. Stánisłáwá / przy bytnośći Oycá Królá Sigmuntá y Krolowey Bony / y wielu Xiążąt y Pánow Duchownych y Swieckich.

A potym tegoż Roku odiáchał Krol Sigmunt z Litwy do Polski ná Siem Piotrkowski / ktory odpráwiwszy / iáchał do Krákowá / w wielkich pocztách Pánow y Rycerstwá ták Polskiego iáko Litewskiego / ná Koronácią Syná swego Sigmuntá Augustá / Roku 1530. Ktorego czássu Wilno ták srogo pogorzáło / iż go ledwo trzecia część zostáłá / Kośćioły też ták Rzymskie / iáko y Ruskie wielki vpadek przez ogień wzięły. *(Wilno zgorzáło.)*

Tegoż Roku 1529. Turcy Wiedeń oblegli / gdźie ich zbito ośmdźiesiąt tysięcy v szturmow / ták iż zá łáską Bożą z sromotą odciągnąć muśieli. *(Turcy v Wiedniá prożno.)*

O Koronáciey Sigmuntá Augustá Wielkiego Xiedzá Litewskiego ná Krolestwo Polskie / Roku 1530.

Rozdział V.

BDy śie Xiążętá y Pánowie Koronni y Litewscy / tákże postronni do Krákowá ná ceremonią Koronáciey vchwaloney ziecháli / Roku 1530. Februariá álbo Lutego dniá 21. Sigmunt August był koronowan y pomázan ná Krolestwo Polskie / przy bytnośći Xiążąt Albrichtá Pruskiego / Jrzyká Opolskiego / Fridrichá Legnickiego / y inych / z wielkimi triumphy / rádośćią / y weselim wszystkiego zebrania.

(Knechći poráżeni.) Tegoż Roku Węgrowie y Turcy porázili sześć tysięcy Knechtow y Hiszpanow Ferdinandowych pod Budzyniem / gdy Janá Waydy wtory raz dobywáli. A Jan się od tych czássow otrząsnął / ácz z szkodą wszystkiey Rzeszę Niemieckiey.

(Tátarowie poráżeni.) Tegoż Roku Tátarowie wtárgnęli do Litwy / ktorych Kniąż Jwan Dubrowicki z Rycerstwem Litewskim poráził ná vrocisku Pułozorze / y łup wszystek odgromił.

(Práwá Litwie pisáne.) Tegoż Roku Litwie y wszystkim kráinom do Wielkiego Xięstwá przyległym dáne są práwá pissáne z vchwałą wszystkich Stanow ná S. Michał.

A w Wilnie powietrze morowe srogie pánowáło.

(Woyná Wołoska.) Roku potym 1531. Petriło Woiewodá Wołoski / złamawszy hołd y przysięgę / wtárgnął z wielkim woyskiem do Pokuckich kráin Koronnych / z Wołochy / z Węgry / z Turki y z Multany / Sniátin / Kołomyią / Tisźmienicę y insze Miásteczká y Wołośći áż do Hálicza zwoiowáł.

Przeto Krol Sigmunt zebrawszy Zołnierzow sześć tysięcy zá pieniądze / posłał ich przećiw krzywoprzysięscy Petriłowi / z Hetmánem pámięći sławney Jánem z Tarnowá Herbu Leliwy.

Naprzod tedy Zołnierze Polscy mieli bitwę z kilkiem tysięcy Wołochow ná vrocisku ktore Gozdziem zowią / gdźie zá pomocą Bożą fortelem ich porázili / y łupy odbili.

Pótym

Potym Jan Tarnowſki Hetman / widząc iż ſam Woiewodá z wielkim woyſkiem przećiw iemu ciągnie / położył ſię z ßeśćią tyśięcy żołnierzow ſwoich v Obertiná ná mieyſcu obronnym/ obwárowawßy oboz dobrze páſiekámi / y wozámi zprzężonymi. Wołoſki Woiewodá vfáiąc w wielkośći woyſká ſwoiego/ ktorego miał pięćdźieſiąt tyśięcy/ przybliżył ſię śmiele tuż pod oboz náßych/ á ku więtßemu ſtráchowi z onymi ogromnymi vſámi vkazał ſię z gory / potym ná háre náßych kazał wywabiáć / y z Dział wielkich ſtrzeláć / ktore namnieyßey ßkody w náßych nievczyniły / bo iż niżey leżeli / tedy ich kule przenośiły. Szydźili Wołochowie z náßych / Ale Tarnowſki nárychtowawßy Dźiáłá ſwoie porządnie / y lud ſpráwnie vßykowawßy v Bram obozowych / kazał też ná Wołochow ſtrzeláć. Stáſkowſki ſtárßy nád Dźiałámi / zá pierwßym ſtrzelenim pod Dźiáłem Wołoſkim oś vtráćił áż vpádło/ y Pußkarzá obráźił/ wytoczyli ſię potym z obozu Polßcy Rotmiſtrzowie Bálicki / Mikołay Sieniáwſki / Máciey Włodek y inßy/ podkáli ſię mężnie/ iáko Leonides z Perſámi / z Wołochy / náßy męſtwem/ Wołoßy wielkośćią przechodźili / krzyk Mężow bitnych zobudwu ſtron / trzaſk z Dział y z Ruſnic/ ránnych pod końmi ſtękánie / koni bez Pánow zbitych ogromne rżánie / Echo w leśiech y po gorách rozdwoiał. A w tym Prokop y Alexander Sieniáwſcy z Herbu Leliwy rodzoni Bráćia / przypadwßy z Rotámi świeżymi w bok Wołochom / rozerwáli ich / z obozu záś ſtrzelbę gęſtą ná drugich Tarnowſki Hetman kazał wypuśćić / á rozrzućiwßy páśieki obozu ſwoiego ſámi Polacy/ ſkoczyli wßyſcy zápalczywie do Wołochow/ ktorzy záráżem tył podáli/ rożno po polách vciekáiąc/ Polacy ich gonili dáleko/ biiąc/ śiekąc y wiążąc. Ták iż zá dziwnym fortowánim Bożym one pięćdźieśiąt tyśiąc Wołochow y Turkow/ náßych ßeść tyśiąc/ á prawie garść ludźi pobiłá/ y rozgromiłá / Więźniow zacnieyßych tyśiąc poimáli. Oboz wßyſtek wźięli / y Dział wielkich 50. krom máłych y ręczney ſtrzelby / To wßyſtko z triumphem do Krákowá prowádzono. A Woiewodá Petriło ránny ledwo ſámowtor vćiekł.

Náßych oboz v Obertiná.

Bitwá náßych z Wołochy.

Sieniáwſkich dźielność.

Wołoßy poráżeni.

Tegoż Roku Jan Łaſki ſławney pámięći práwy Oyczyc Oyczyzny Arcybiſkup Gnieznienſki vmárł / ná iego mieyſce wſtąpił Máciey Drzewicki Biſkup Kuiáwſki.

Roku 1533. Hetman Wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego drugi Annibal/ Pirrus/ y Scipio Ruſki y Litewſki/ Kniąż Conſtantin Oſtroſki Iwánowic Woiewodá Trocki / Mąż świętey pámięći y trudno wyſławioney dźielnośći / nád Tátary y Moſkwą częſty á ßczęśliwy zwyćiężcá vmárł / po Wniebo wźięćiu Pánny Máriey / ná iego mieyſce Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Hetmánem wielkim wybran.

Kniąż Conſtanti vmárł.

Tegoż Roku w Moráwie nád Ołomuńcem trzy Słońcá vkazáły ſię ná Niebie.

Tegoż Roku Piotr Opalenſki poßedł do Turek / ziednał przymierze z obiemá Krolámi dożywotne/ od Turkow/ Tátarow/ y Wołochow.

Przymierze z Turki.

Tegoż Roku Miesiącá Czerwcá Turecki Ceſarz Soliman we dwu ſet tyśięcy woyſká / do Rákuſkiey ziemie przyćiągnął / gdźie pod Gunßem Miáſteczkiem trzynaśćie ßturmow ſtráćił / zá mężnym dokázowánim Mikołáiá Jurischicá Węgrzyná / ktory ſię potym Turkom ſam dobrowolnie podał ná rokowániu/ czym y Lud nędzny y Miáſto wybáwił od oblężenia.

Turcy do Rákus.

Roku 1534. Tátarowie ná Wołyniu plundrowáli / z ktorymi kilko bitew Rotmiſtrzowie Polſcy zwłaſczá Jazłowieccy zwodźili. Węzyk też Kozak Chmielnicki poráźił ich zagon pod Zaſławiem.

Potym Roku 1535. Wáſiley Iwánowic Wielki Kniąż Moſkiewſki vmárł/ zoſtáwiwßy ná ſwym mieyſcu Iwáná ſtárßego Syná dźiśieyßego wielkiego

Wáſil Moſkiewſki vmárł.

Xiedzá Moskiewskiego / ktory się vrodził Roku Pánskiego 1528. z Wásilowny Glinsczanki / według Herbersteiná / ále w ten czás iesżcze był dzieciecięm w opiece v Owcyny / ktory miał porozumienie z Knieinią Wdową. Dla czego wielkie zámiesżánie w ten czás ná Moskwi było / y szkodliwe rosterki / zá czym y Michał Glinski w więzieniu vmorzon / od Knieiney Wdowy Corki Brátá swoiego / y wiele Kniáziow y Boiar pomordowano.

Rostyrki w Moskwi.

W ktorym rozruchu przyiecháli do Litwy ná łáskę Krolewską z Moskwy Kniáz Siemion Bielski / y Jwan Lacki. Dał tedy Krol Sigmunt Bielskiemu Zizmory / Stoklíski / y Kormiałowo / á Jwanowi Láckiemu z Synem / dał wysoki Dwor y Żołudek w Trockim Woiewodztwie. A Owcyná Opiekun Wielkiego Kniążtá młodego Jwaná Wasilewicá z wielkim woyskiem wtárgnął do Litwy tegoż Roku 1535. gdzie wielkie á práwie Pogáńskie okrucieństwo ogniem y szablą vczyniwszy / dziatki niewinne y Białe głowy ná koły wtykáiąc / y oboię płeć rozmáicie morduiąc / áż się w piącinaście mil od Wilná wrocił.

Bielski y Lácki.

Okrucieństwo Moskiewskie.

Krol Sigmunt zebrawszy ludu służebnego y dobrowolnego iezdnego y pieszego z Polski kilkonaście tysięcy / przełożył nád nimi Hetmánem Janá Tarnowskiego / y Páná Andrzeiá z Gorki Stárostę wielkiey Polski / y posłał ich Litwie ná pomoc. Xiążetá też Pánowie y wszystko Rycerstwo Litewskie y Ruskie / zebráli się ochotnie dla spolnego rátunku z Hetmánem swoim Jurgim Rádziwilem / Pánem Wilenskim / Stárostą Grodzienskim. A ták złączywszy się z Polaki ciągneli zá Moskwą / wzięli Zamek Homel w Siewierskiey ziemi nád Rzeką Sos. Potym Stárodub Zamek głowny / mocny / y wielki w izbice zrąbiony oblegli / ná ktorym się był záwárł Owcyná / Koluczow / y Soyski / Sprawcy Moskiewscy / y ludu o sześćdziesiąt tysięcy / gdy go nie mogli pożyć strzelbą z dział / podsádzili prochy / y ták zápalili Zamek / gdzie Owcynę / Soyskiego / Kolucowá / y inszych wiele Woiewod / Kniáziow y Boiar zacnych poimáli / ták iż Więźniowie Polskie y Litewskie woysko przewyzszáli. Przeto ich większą część zwłaszczá stárych y mniey godnych Jan z Tarnowá Hetman Koronny kazał ścináć. Było wszystkich przez sześćdziesiąt tysięcy. Tám też skárbow y inszych rozmáitych wzdobycy Litwá y Polacy bárdzo wiele dostáli / wszákże ogień nie máło popsował. Woyská się potym z zwycięstwem y z korzyścią do domow roziecháły. A Krol z Polski tegoż Roku do Litwy przyiáchał / oddawszy Corkę Jádwigę zá Joáchimá Margrábię.

Litwá z Polaki do Moskwy.

Stárodub wzięty.

Roku zás 1537. znowu się woyná záczęłá Polakow z Wołochy / Bo Petriło Woiewodá Pokuckie Włości częstymi wtarczkámi po oney obertinskiey porażce woiował / przeto Krol Sigmunt po Rokoszu ktory miał z Rycerstwem we Lwowie / wypráwił do Wołoch ludu służebnego kilko Rot / po S. Márcinie / ktorzy wzaiem spalili y wybráli / Czarnowce / Botussany y insze Wsi y Miásteczká áż do Soczáwy.

Woyná Wołoska wtora.

Ná drugi Rok potym 1538. Petriło Woiewodá z woyskiem swoim Wołoskim / y z Turkámi wtárgnął ná Podole / Miesiącá Lutego / spaliwszy Czerwone / obległ Jágelnicę / y Czarnokozince. Tám się Polszcy Rotmistrzowie prętko przeciw iemu zgotowáli / zwłaszczá Andrzey Tęczyński / Mikołay Sieniáwski Hetman polny / y inszy. A gdy bitwę stoczyli zobudwu stron śmiele / zsánkowáli nászy / y musieli przez Seret obronną ręką vchodzić / bo konie mieli bosse / á w ten czás byłá wielka gołoledź / ná ktorą byli Wołoszy y Turcy ostro Konie vkowáli. Wszákże ták wiele Wołochow iáko Polakow legło / miedzy ktorymi Pilecki y Węglinski Rotmistrzowie zábici / á Włodek poiman.

Wołoska woyná.

Nászych niefortunna bitwá z Wołochy.

Przeto Krol Sigmunt tegoż Roku wyprawił do Wołoch znowu lud służebny z Hetmanem Koronnym Janem z Tarnowa / ktory obegnawszy Chocim na Mieśtrem dobywał go rozmaicie / y iużby go był dostał przez podsade prochow / ale Woiewoda Petrilo łaski y pokoiu pod pewnymi condiciami prosił / co otrzymał / gdy znowu uczynił przysięgę Krolowi Sigmuntowi. Naszy pod Chocim.

Jest Chocim Zamek piękny y obronny na Skale / podobny Kokonhauzowi w Liflanciech iakom się sam obiema przypatrzył / wszakżem iuż Turkami osadzony widział roku 1574. Ale w nim przedsię ma Woiewoda swego Borkolabą / ktory nas tam dwa kroć imieniem Hospodarskim podeymował.

Roku 1539. Woiewoda Wileński Albricht Gastold umarł / pochowan w Kosciele S. Stanisława na Zamku Wileńskim w Kaplicy swoiey.

Tegoż Roku Jsabella Corka Krola Sigmunta w Małżeństwo Janowi Waydzie Krolowi Węgerskiemu na Budzyń odniesiona / przez Pereni Petra posła iego / y Stanisława Tarła / Biskupa Przemyskiego. Jsabella do Węger.

Tegoż Roku Malcherowa Raycyna Krakowska o wiarę Żydowską spalona śrzod rynku Krakowskiego.

Roku 1541. Jurgi Mikołaiewic Radziwił Pan Wileński Hetman Wielkiego Xięstwa Litewskiego umarł po Wielkiey nocy.

Tegoż roku Bernat Pretwic Starosta sławny Barski / mszcząc się nad Tatary zwoiowania Winnickich włości / wtargnął do Prekopu z Ceremissami / gdzie Tatarskie żony y dzieci wyścinał y potopił / y z wielką korzyścią w cale uszedł raz po raz odwrot do Hordy czyniąc. Pretwic Hordę woiuie.

Roku 1542. Miesiąca Stycznia / Jan Mikołaiewic Radziwił Starosta Żmodzki umarł.

Tegoż też Roku po Wielkieynocy Jurgi Siemionowic Xiążę Sluckie / mąż wielkiey dzielności rozstał się z Swiatem.

Jarosław też Łaski Woiewoda Sieradzki z przeważnych spraw y poselstw sławny śmierć z żywotem przemieniał.

Tegoż roku Krol Sigmunt stary z młodym Augustem / iadąc z Litwy porozdawali Urzędy niktore ziemskie w Wilnie Panom Litewskim dobrze zasłużonym pospolitey rzeczy / szostey Niedziele po Wielkiey nocy. Panu Janowi Jurievicu Hlebowicowi / Oycowi dzisieyszego Pana Minskiego / dał Woiewodztwo Wileńskie / y Bobroysko / Dał też Woiewodztwo Trockie Stanisławowi Albrichtowicu Gastołtowi / a Upite od Trokow w ten czas odłączono. Panu Macieiowi Woyciechowicu Janowicza Starostwo Żmodzkie / Kniaziu Jwanu Dabrowickiemu Woiewodztwo Kijowskie / Stanisławowi Dowoynie Woiewodztwo Połockie / Jurgiewi Naszkowskiemu Woiewodztwo Witebskie / Hieronimowi Chodkowicu Podczaśtwo y Radoń / y Ciwoństwo Wileńskie / Woyciechowi Jondziłowi Marszałkostwo Nadworne. Urzędy Panom Litewskim. Upita od Trokow.

Tegoż roku Szarańca w Polszce około Krakowa / w Rusi y w Litwie około Mielnika / Swierzyna / Kieydanowa / Jwienca y Wilna / stadami iako Spacy latała / a gdzie upadła / tam Żyta / Jarzyny y trawę z ziemią wyiadła y wygryzła. Szarańca.

Teyże Jesieni Miesiąca Octobra dnia 10. czwartey godziny w noc cuda ogniste na obłokach były widziane.

W tymże roku Stanisław Albrichtowic Gastold Woiewoda Trocki umarł / w tydzień przed Bożym Narodzenim.

Roku 1543. Miesiąca Kwietnia umarł Starosta Żmodzki Maciey Woyciechowic.

Tegoż Roku Maia dnia 15. Elżbieta Corka Ferdinanda Krola Rzym-

Pierwsza máłżonká Augustá Krolá. skiego y Czeskiego / przynieśiona iest do Krákowá w Małżeństwo Krolewi młodemu Sigmuntowi Augustowi.

Tegoż Roku 1543. srogie powietrze morowe w Krákowie pánowáło / w sámym iednym Mieście ludzi dwádzieściá tyśiecy vmárło.

Zaćmienie Słońcá y Mieśiacá czworo. Roku 1544. Ianuáriá álbo Styczniá 24. dniá przed południem w godzinę przyszłá ciemność wielka iákoby się znagłá zámierzkło / á Słońcá tylko ledwo był znák iákoby Sierp / álbo młody Mieśiąc / rogámi ná zachod / á potym się ony rogi obrocíły ná wschod Słońcá / á dwie Gwiazdzie / iedná biała drugá czerwona od zachodu się vkazáły / trwáło to záćmienie Słońcá o pułtory godziny zegárowych. Potym y drugie Záćmienie Słońcá było / ták iż tego iednego Roku cztery się Eclipses álbo Záćmienia / Słońcá dwoie / á Mieśiącá dwoie przytráfiły. Zá czym był głod wielki w Wilnie / iáko się to won czás drogo zdáło / pułbeczek żytá po pułtory kopy kupowano.

Siem w Brześciu. Tegoż Roku Krol Sigmunt stáry z Krolem młodym z Seymu Piotrkowskiego przez Wárszáwę iádąc (ktore Miástá w ten czás pogorzáły) przyiáchał do Brześciá Litewskiego dziesiątey Niedziele po Wielkieynocy / gdzie Siem wálny Pánom Litewskim złożył / ná ktorym Seymie postánowiwszy insze potrzeby Rzeczypospolitey / spuścił wielkie Xięstwo Litewskie Synowi Krolowi młodemu / w tydzień po Ruskiey Pokrowie Bohorodzicy. Támże vrzędy Pánom Litewskim rozdał. Wiersułowi Páństwo Wileńskie / Kniáziu Ianuszowi Dubrowickiemu Woiewodztwo Trockie / Hieronimowi Chodkowicowi Páństwo Trockie / Mikołáiowi Ianowiczu Rádziwiłowi Márszałkostwo Ziemskie / Alexandrowi Chodkowicu Woiewodztwo Nowogrodzkie / Kniáziu Siemionowi Prunskiemu Rzeczypospolitey przećiw Tátarom dobrze zásłużonemu Woiewodztwo Kijowskie / Stánisłáwowi Piotrowicu Kiszce Mężowi ná wszem dzielnemu Woiewodztwo Witebskie / Pánu Mikołáiewi Iurgewicu Rádziwiłowi Podczáßtwo / ktory po wschodzie cnoty Hetmáństwá wielkiego / y Woiewodztwá Wileńskiego dziś szczęśliwie doszedł / Ianowi Ianowicu Rádziwiłowi Kraiectwo / Hrehoremu Chodkowicu Podkomorstwo / ktory był potym zá nászego wieku Hetmánem polnym y Pánem Wileńskim.

Wielkie Xięstwo Augustowi spuszczone. Vrzędy Pánom Litewskim.

Z Seymu Brześcieyskiego Krol stáry Sigmunt iáchał do Polski / á Sigmunt August młody do Wilná z Krolową Helzbietą młodą.

Tegoż Roku Carolus Cesarz po długich woynách zjednał się z Krolem Fráncuskim Fránćiszkiem.

Helzbietá Krolowa vmárłá. Potym Roku 1545. Mieśiącá Czerwcá dniá 15. Helzbietá Krolowa młoda vmárłá bez potomstwá w Wilnie / z wielką żáłością wszystkich Stanow. Pochowána ná Zamku Wileńskim w Káplicy S. Kázimierzá Sierpniá Mieśiącá dniá 24.

Tegoż Roku Augustá 31. dniá / Krol młody Sigmunt August dał Stárostwo Zmodzkie Pánu Trockiemu Hieronimowi Chodkowicowi.

Potym Krol młody rychło po pogrzebie Małżonki pirwszey Helzbiety / począł się swátáć y zálecáć Bárbárze Rádziwiłownie / ktora też byłá świeżo Wdową zostáłá po Stánisłáwie Gásztolcie Woiewodzie Trockim / á ná ten czás mieszkáłá przy Mátce swoiey Pániey Wileńskiey Iuriowey Rádziwiłowey / do ktorey Krol często chodził ná biesiádę vczćiwą / vczyniwszy z Páłacu Zamkowego przez ogrod do iey dworu przechod / támże z nią potym wziął ślub / ktory im wydawał Pleban Pánow Rádziwiłow / przy bytności Mikołáiá Rádziwiłá / ktory był potym sławney pámięci Woiewodą Wileńskim / Márszałkiem Ziemskim / y Kánclerzem Wielkiego Xięstwá Litew: Brátá iey Stryiecznego / y przy

Slub Augustow z Bárbárą Rádziwiłowną.

y przy bytności Stánisłáwá Kieżgáłá Ciotecznego / y Mikołáiá Rádziwiłá ná ten czás Podczászego Brátá rodzonego / y przy niktorych Pániach y Dworzánach. Po ślubie małżeńskim mieszkáłá Bárbárá długo przy Mátce. Bo Krol roku 1547. przed Bożym Národzenim odiáchał z Wilná do Polski náwiedzić Oycá Krolá stárego / y Mátkę Bonę Krolową: Támże to ożenienie swoie z Bárbárą Rádziwiłowną obiáwił Samuelowi Máciejewskiemu Biskupowi Krákowskiemu / ktory mu to małżeństwo potwierdził / y Janowi Grábi z Tarnowá Pann Krákowskiemu / ktory też iáko mądry Senator raz spoionego małżeńskiego ślubu nie rozradzał. Aczkolwiek przeciw temu w Polszce / y w Litwie prawie wszyscy Pánowie byli. A Krol sam Sigmunt stáry y Krolowa Boná Mátká tego mu srogo bronili / y pasqwilusse rozmáite pissano.

Potwierdzenie ślubu Małżeńskiego z Bárbárą.

Tego też roku 1547. Carolus Cesarz z Xiążęty Saskimi / z Langrafem Heskim y z inszymi szkodliwe Chrześciánstwu woyny wiodł. O czym czytay Paulum Iouium / Sleidanum y inszych.

Woyny Carolussowe z Xiążęty.

A Krol Sigmunt stáry złożywszy Siem wálny w Piotrkowie ná S. Marcin / postánowił wszystki sprawy Koronne około praw / y obrony gránic / Támże Mázowsze y Prussy oddał ná wychowánie ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu Synowi Krolowi młodemu Augustowi / ktory z Seymu Piotrkowskiego pożegnawszy Oycá przyiáchał do Wilná poście Roku 1548. gdzie go też Pánowie Litewscy niktorzy z nowu frássowáli o Małżeństwo z Bárbárą / y máło rosterkliwe nieznaszki do skutku onych wierszykow nie przywiodły.

Mázowsze ná wychowánie Augustowi.

Combuſsit Phrygium pastorem, Pergama Græcos,
A Veneris surgens facŭlis amor, ignis, & ira, &c.

Architremius.

Tegoż Roku Januarij 13. widziano ná obłokách straszne Cudá w nocy / iákoby wsſy zbroyne ogromną bitwę ná pułnocy staczáiące.

Cudá ná Niebie.

Tegoż Roku 1548. Miesiącá Lutego Krol stáry Sigmunt przyiáchawszy do Krákowá z Seymu Piotrkowskiego chory / tym bárdziey począł mdleć y chorowáć / A ták przyiąwszy z wielką skruchą y nabożeństwem Páńskie Swiątości / y rozrządziwszy porządnie oboię Rzecz pospolitą ták Koronną iáko Wielkiego Xięstwá Litewskiego / przemienił ten żywot doczesny z wiecznym / w dzień chwálebny Wielkonocny / godziny 9. wieku swego Lat ośmdziesiąt y rok / Miesięcy dwá / dni siedm / á ná Wielkim Xięstwie Litewskim / Ruskim / Zmodzkim etc. y ná Krolestwie Polskim lat czterdzieści / y pułtorá szczęśliwie wykonawszy.

Krol Sigmunt vmárł.

Tę smutną nowinę przyniesiono z Krákowá do Wilná ráno w Przewodną Niedzielę Krolowi młodemu / ktory y wszystki Stany Wielkiego Xięstwá Litewskiego z żáłosney Oycá Oyczyzny śmierci z serdecznym opłákiwánim czynili obchod żáłobny w tymże tygodniu w piątek Krolewskim obyczáiem z márámi / z świecámi / y z koniámi kosztownie vbránymi po wszystkich Kościołách.

Obchod w Wilnie Sigmuntowi.

A potym tegoż czássu Niedziele trzeciey po Wielkiey nocy / y po śmierci Oycowskiey Miesiącá Kwietniá dniá siedmnastego / godziny 19. Krol Sigmunt August / wezwawszy do siebie Pánow Rad niktorych Litewskich postał ich do Dworá Páná Rádziwiłowego / po Pánią Bárbárę Rádziwiłownę Trocką Woiewodzinę Wdowę / z ktorą iusz był wziął Slub / iáko się wyższey powiedziáło. A ták Pánowie Litewscy vczyniwszy iey vczćiwość zwykłą / prowádzili ią do Páłacow Krolewskich ná Zamek Wilenski / Krol ią potykał w Sieni v Drzwi / y tám się witáli. Opowiedział to potym Krol ozdobną rzeczą wszystkim Pánom / iż zá wolą Bożą y dziwnym zrządzenim iego iusz

Bárbárá Rádziwiłowná ná Pałac przyprowádzona.

z Bárbárą Rádziwiłowną iáko z Domu przednieyſzego w Litwie z zacnego Oycá vrodzoną / brał ſlub obyczáiem powſzechnym Chrześciáńſkim. Przeto iey potym y przećiwnicy powinną cześć muſieli wyrządzáć/ iáko Krolowey ſwoiey.

Potym Krol zárázem w tydzień wyiáchał z Wilná do Krákowá ná pogrzeb Oycowſki/ w żałobnym poczcie Pánow y Dworzan Litewſkich. Koronni też Pánowie/ y Wociech Pruſkie / y Cieſinſkie Xiążetá / y Márgrábic Brandenburſki/ y Poſłow bárdzo wiele od Krolow y Pánow Chrześciáńſkich. Był potym pogrzeb odpráwowan z wielką á Krolewſką Pompą / z Chorągwiámi zbroynych Chorążow / z ziemſkimi y powiátowymi Chorągwiámi / y z inſzymi Ceremoniámi / iáko ieſt obyczay w Polſzce Krolow chowáć. Pochowan tedy 26. dniá Lipcá Roku 1548. ná Zamku Krákowſkim w Kościele S. Stániſławá/ w Káplicy/ ktorą potym Krolowa Boná wielkim koſztem z kámienia cioſánego z wierzchu/ á we wnątrz z Figurámi Mármurowymi ozdobnie iáko widzimy wywieść dáłá.

Pogrzeb Sigmuntow.

Po Ceremoniách pogrzebu / Krolowa Boná vſtáwicznie Królá młodego z Pány Koronnymi fráſſowáłá / wiodąc go do rozwodu z Bárbarą Rádziwiłowną/ Ale w tym Krol odiáchał do Litwy / gdzie w Wilnie będąc z Małżonką Bárbárą krotoſil rozmáitych według młodości vżywał.

Tátarowie Wołyń burzą.

Roku 1549. Tátarowie Prekopſcy ná Wołyń wtárgneli Mieſiąca Wrześniá/ gdzie bárdzo wiele Ślachty y połonow rozmáitych nábráli/ y Kniáziá Wiśniewieckiego z Małżonką poimawſzy do Hordy záwiedli.

Tegoż Roku w wielki poſt vmárł Kniąż Janus Dubrowicki Woiewodá Trocki.

Tego też Roku JAN GLEbowic Woiewodá Wilenſki Káncl erz Wielkiego Xieſtwá Lit. doczeſnemu świątu podziękował rychło po Wielkieynocy.

O Koronáciey y śmierći Krolowey Bárbáry Rádziwiłowny/ y Seymach Wilenſkim y Piotrkowſkim/ Roku 1550.

Rozdział VI.

Krol Sigmunt Auguſt chcąc do ſkutku przywieść Koronácią Małżonki ſwey Bárbáry / złożył Siem w Piotrkowie Roku 1550. ná ktory ſię bárdzo wiele Pánow Koronnych y Poſłow ziemſkich ziechálo. Tám byłá pierwſza propoſitia Krolewſka / Iż każdy Pan ná iednym vrzędzie álbo doſtoieńſtwie miał przeſtáć/ á *pluralitas dignitatum* miáłá być odbieráná / Executią też odbierániá dzierżaw Jmion Krolewſkich grożono. Co nie iednego ruſzyło w ſádno / bo WROC nie káżdemu było ſmaczne. Przeto Poſłowie ktorzy byli poſłáni z powiátow / y inſzy / nie śmieli ſię woley Krolewſkiey przećiwić/ iedni boiąc ſię ſtráćić/ á drudzy zábiegáiąc łáſki. Byłá tedy ná tymże Seymie vchwalona Koronácia Bárbáry Rádziwiłowny/ ktora tegoż Roku w tydzień po S. Bárbárze byłá koronowána w Krákowie ná Zamku w Kościele S. Stániſławá ná Máieſtacie według zwyczáiu przypráwionym/ przy zebrániu Biſkupow y Pánow Koronnych / y Litewſkich / ktora też koro-

Krolowa Bárbárá koronowána.

tez Koronácią vczcili Xiążętá Legnickie/ Cieszyńskie/ y insze/ y posłowie od Xiążęciá Pruskiego Albrichtá/ ktory też w ten czás Hołd Krolowi vczynił przez Posły y przysięgę potwierdził.

Rychło po Koronáciey tegoż Roku rozniemogłá się Krolowa Bárbárá/ z podeyzrzenim trucizny zádáney/ przez zdrayce iednego Włochá Doctorá/ y chorowáłá przez wszystkę Zimę y Wiosnę.

Roku 1551. po koronáciey Krolowey/ dał Krol Woiewodztwo Trockie Pánu Mikołáiowi Jurgewicu Rádziwiłowi/ y Kieydanow w oyczyznę ze wszystkimi Folwárkámi ku niemu przyległymi.

A Pánu Mikołáiowi Janowicu Rádziwiłowi Márszałkowi/ Kánclerstwo wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Tegoż Roku Zimá názbyt ciepła w Litwie byłá/ iż przez wszytki czászy Grudniá/ Styczniá y Lutego Miesiącow dżdże ciepłe szły/ Zytá ná polach pięknie się okazáły/ á skoro ná Wiosnę wszystko záś mrozy y dżdże zimne popsowáły/ skąd drogość wielka vrosłá.

Tegoż roku 1551. w Swiątki Krolowa Bárbárá vmárłá w Krákowie/ Krol z wielką żáłością prowádził iey ciáło do Wilná/ á odpoczywáiąc z ciáłem w Olkinikach/ dał Woiewodztwo Wilenskie Pánu Mikołáiowi Rádziwiłłowi Márszałkowi/ y Kanclerzowi wielkiego Xięstwá Lit: Potym Krol przyiáchawszy do Wilná/ pochował Krolową Bárbárę/ z wielkim żalem y z Pompą Krolewską ná Zamku w Káplicy S. Kázimirzá podle pierwszey Małżonki Krolowey Helżbiety Ferdinándowny.

Krolowa Bárbárá vmárłá.

Pogrzeb Krolowey Bárbáry.

Teyże Jesieni gdy Krol wyiáchał w łowy po onym smutku do Węgrow/ przyniesiono mu nowinę iż Carz Prekopski Zamek Brásław ná Wołyniu spalił/ y wszystkich ktorzy ná nim byli/ ták Slachtę iáko pospolity gmin w połon bez oporu wywiodł.

Brásław spalon.

Potym Krol przyiáchawszy do Wilná złożył Siem wálny Pánom y Rycerstwu Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ o świętym Michále/ ná ktory Siem przyiácháli Posłowie Koronni/ námawiáiąc Krolá/ áby Pánow y Rycerstwo Litewskie/ Ruskie y Zmodzkie wiodł do Vniey z Koroną Polską/ zá ktorym ziednoczenim wielkie pożytki y obronę przeciw Tátarom y káżdemu nieprzyiacielowi/ Wielkiego Xięstwá Lit: podawáli y obiecowáli. Wszákże Pánowie Litewscy áni Condiciy przyięli/ áni Vniey pozwolić chcieli/ y máło co potrzebnego ná tym Seymie postánowili/ tylko Serepczyznę ná wszystkę Ziemię Litewską/ Ruską y Zmodzką/ ná trzy látá od Sochy po 5. groszy Lit: dla obrony przeciw Nieprzyiaciołom/ ktore pieniądze dawano potym z skárbu Rotmistrzom iezdnym y pieszym ná vkrainę Moskiewską y Tátárską.

Siem w Wilnie.

Stáránie o Vnią prożne.

Serepczyzná po 5. groszy.

Ná tymże Seymie máło się wiele złego nie stáło/ miedzy Pánem Mikołáiem Rádziwiłem Trockim/ ktory miał z strony swoiey Kieżgáłá/ y miedzy Pánem Stánisłáwem Kiszką Witebskim/ Woiewodámi/ wszákże ich potym Krol pogodził/ iż pirwszą przyiaźń potwierdzili.

Roku 1552. był głod wielki w Polszce: A Krol po trzech Krolách z Wilná wyiáchał do Piotrkowá ná Siem.

Głod w Polszce.

W tenże czás Jsabellá Krolowa Węgierska Siostrá Krolewska po śmierci Mężá swoiego Janussá Waydy Krolá Węgierskiego/ ktory vmárł roku 1540. w rok po oddániu Małżeńskim/ vcierpiáwszy oblężenie ná Budzyniu od Ferdinándá/ y gdy Turcy Budzyń y Węgierską ziemię pogromiwszy Niemcow opánowáli/ Roku 1542. vstąpiwszy Solimanowi z Budzyniá do Siedmigrodzkiey Ziemie/ przyiácháłá potym ná gránice Slaskie z Synem Janusem Krolewicem do Krzepic/ potym do Wieluniá/ gdzie gdy mieszkáłá/ ieden

Janus Krol Węgierski vmárł.

Czech

Ná Krolewicá strzelono. Czech zdraycá strzelił z Rusnicená Syná iey máłego Krolewicá Janußá/ wßákże zdraycá skaran záráżem. Przyiáchálá potym do Piotrkowá Roku 1552. gdzie Krol w ten czás Seymował/ ktory Siem trwał do Wielkieynocy. Támże Posłowie Tureccy z Węgier do Isábelle y do Krolewicá przyieżdżáli/ prosząc áby się wrocili do Węger ná swoie Krolestwo. *Krolowey Isábelle pielgrzymowánie.* Iácháłá potym Isábellá do Warßáwy z Krolewicem Janußem do Krolowey Bony Mátki swoiey/ gdzie czás niemáły zmießkawßy/ wrociłá się do Węgier z Synem Krolewicem/ gdy iey posłowie Tureccy przyrzekli pod przysięgą zá przespieczność/ ktorzy się iey lepiey niż sámi Węgrowie ná wßystkim záchowáli/ támże y żywotá dokonáłá. A Opiekuná iey y Krolewicowego Biskupa Waradinskiego Mnichá Kintstartá/ ktory był nowo Kardinałem vczyniony/ *Mnich Kinstart zábity.* zábił potym zdrádliwie ná pokoiu w rozmowie Włoch Jan Báptistá Gástaldus/ Roku 1560.

A Krol Sigmunt August tegoż roku 1552. skoro po Wielkiey nocy skończywßy Siem wyiáchał z Piotrkowá do Gostininá/ stámtąd zás ruszył się do Toruniá/ á potym do Gdańská skoro po Swiątkách wyiáchał/ y mießkał w *Krol August do Prus.* Gdańsku áż do S. Bártłomieiá/ z Gdańská zás wrácáiąc się do Litwy/ przyiáchał do Krolewcá/ gdzie był wdzięcznie y wesoło przyięty y częstowan od Albrichtá Xiążęciá Pruskiego/ Ale potym gdy strzelbę ognistą/ y rozmáitcie przypráwioną z Dział Xiążę Pruskie okázowáło/ z tráfunku kulá z dziáłá tuż zá Krolem *Xiążę Wisniewiecki zábit/ y Krolewska niebespieczność.* zábiłá zwierzchu Kniáziá Wisniewieckiego ná ten czás Giermká Krolewskiego/ y głowę mu rostrąciłá/ ták áż mozg ná Krolá skoczył. Xiążę Pruskie bárdzo się o to frásował/ obawiáiąc się áby ná niego Polacy iákiego domniemánia złego o to nie mieli. Ale Krol obaczywßy iego słußną wypráwę/ á vważywßy nie doscigłe sądy Boże/ vskromił to wßystko. A Pußkarz zdraycá vciekł. A potym Xiążę weseląc się z przyiázdu Páná swego/ y śmierząc onę stráßną przygodę/ krotofile rozmáite spráwowáło.

Wyiáchał potym Krol z Krolewcá ná Rágnetę do Ziemie Zmodzkiey ná Jurborg/ ná Skiersłomoń/ Wielonię/ Wilkię nád Niemnem/ á potym ná Kowno do Wilná. W Wilnie będąc/ vłożył z Pány czwarty pobor ná wßystkę *Pobor ná Slachtę.* Slachtę/ z káżdego koniá wiele ktory powinien ná woynę koni stáwić po kopie Litewskiey: O czym Slachtá máło wiedziáłá/ ále zá niewolę musieli dáć/ á ktoby nie oddał wczás z grábieżą brano. A ty kopy do skárbu dawano/ nie do Poborcow obránych.

O Koronáciey trzeciey Krolowey Kátárzyny/ y rosterkach około Ostrogá/ Roku 1553.

Rozdział VII.

Rol Sigmunt August będąc młodym Wdowcem vmyslił znowu przyiaźń odnowić z Domem Rákuskim przez małżeńską powinność. A ták roku 1553. skoro po Bożym Národzeniu wyiáchał z Wilná do Grodná/ gdzie ná ten czás Krolowa Boná Mátká iego mießkáłá/ z ktorą námowiwßy się iáchał do Krákowá. Z Krákowá zás wypráwił Posły w swátánie do Krolá Rzymskiego y Czeskiego Ferdinándá/ pierwßey Mał-

ßey Małżonki Helżbiety Oycá / miedzy inßymi posłámi był przednieyßy Mikołay Radziwił Woiewodá Wilenski / Kánclerz y Márßałek wielkiego Xięstwá Litewskiego.

A potym tegoż Roku w Sobotę po S. Jakobie / Corkę Ferdinandowę Káterinę Siostrę rodzoną Helżbiety pierwßey Krolowey Wdowę / przyprowádził z inßymi Pány ozdobnie do Krákowá. A tá Caterina Ferdinándowná byłá przedtym tylko ßeść Niedziel zá Francißkiem Gonzágą Xiążęciem Mantuanskim Włoskim / ktory potym vtonął ná wielkim Jezierze názwánym po Włosku *Laco de Garda*. Przyiáchał też z nią Ferdinando Arcirząże Rákuskie / Brát rodzony / y wiele Grosow / y Paniąt Czeskich y Niemieckich z Fraucimerem stroynym. — Káterzyná Krolowá.

Krol też Sigmunt August ná to Wesele z wielkością Pánow y Rycerstwá Koronnego y wielkiego Xięstwá Litewskiego wielkim / świetnym / á przeważnym kosztem poczty dziwnie ozdobne przygotował / ták iż się wßystko świeciło od Złotá / Srebrá / Złotogłowow / Altembássow / Axamitow / Szárłatow / Atlásow / Pierza / Tarcy / Zbroy pozłocistych / koni przybránych etc. iákie Wirgilius Turnussowy *in Æneidis* Homerus Mennowy v Troiey / y Euripides Resussá Krolá Tráckiego etc. opissuią. A Bárwy napodleyße były Szárłatowe / Wßákże miedzy Pány Koronnymi Pánowie z Gorki / Synowie Páná Poznáńskiego / á miedzy Litewskimi Rádziwił Woiewodá / á Hrehory Alexandrowic Chodkiewic Podkomorzy Wielkiego Xięstwá Litewskiego Stárostá Kowienski dziwnie nakłądnie y stroynie inßych przewyżßáli / áczkolwiek máło było czym brákowáć. Názáiutrz tedy w Niedzielę pierwßą po S. Jakobie było oddawánie Małżeństwá miedzy Krolem y nową Krolową / ktora tegoż dniá byłá koronowána / á potym wesele z rozmáitymi turniciámi / triumphy / y krotofilámi odpráwowano. — Pompá Weséla. — Małżeństwo y Koronácya.

Tegoż Roku srogie á iádowite powietrze w Wilnie pánowáło / dla ktorego byli Mieszczánie pociekáli gdzie kto mogł. Márło też w Trokach / w Eysiskach / w Miednikach / y Zizmorach / y w inßych okolicznych Wsiach y Miásteczkach. — Mor w Wilnie.

Teyże Jeseni dniá 6. Wrześniá / Kniáż Dimitr Sanguskowic Stárościc Włodimirski / wziął Xiężnę Helskę Ostroską gwałtem ná Ostrogu / á Xiążę Constantin Zamek Ostrog sam opánował.

A gdy Xiężná Jliyná y Pan Zborowski Woiewodá Káliski / y inßy Pánowie Polßcy ktorzy swym kosztem iey pomagáiąc byli przyiácháli / instigowáli y prosili o wyrok ná Kniáziá Dimitrá Sanguskowicá / iáko na nieposłußnego Mandatowi / bo pozwány nie stánął / y iáko ná wzrußycielá pospolitego pokoiu: Krol cáły tydzień z Pány Rádámi Litewskimi ná tym siedział / potym wyrok od Krolá wyßedł przez Páná Mikołáiá Rádziwiłá Woiewodę Wilenskiego y Márßałká wielkiego / ná Kniáziá Dimitrá / zá winę Krolewską / Iż on zá Mándatem nie stał / Dla czego był wywołan z ziemie / á Máietność y Jmioná tego ná Krolá / Knieiniey zás Jliyniey gárdłem go wydano / y Jmioná y Zamek Ostrog kazał iey Krol wrocić / á po Xiężnę Helskę Corkę iey posłano Ludzi zacnych / ktorym ią kazano wziąć od Kniáziá Dimitrá / y oddáć Mátce. — Kniáź Dimitr wywołan.

A w tym Kniáź Dimitr przez Spiegi ostrzeżony / tylko ná iednym Koczym z Xiężną Helską vbrawßy ią y postrzygwßy iáko páchołę ziáchał do Czech.

Pánowie Polßcy z Pánem Zborowskim Woiewodą Káliskim pomagáiąc Xiężnie Jliyney prawdziwie / ácz z wielkim kosztem y pracą / dogonili go

gonili go w Czechach ſześć mil od Prági/ w Miásteczku Lyſſey Gorze/ támże go przez zdrádliwe Goſpodarzá iego wydánie/ zdybáli tylko iednego/ y zránili/ y vſtrzeláli okrutnie/ bo ſię meżnie porwawſzy łáwę/ gdy nie miał czym inſzym bronił/ támże w tych ránách y w więzieniu vmárł/ y od tychże Mieſzczan z wielką vczćiwośćią iáko ná Xiążę przyſtało pochowan/ ktoremu y grob cum Epitaphio ozdobnie wyſtáwili. A Xiężná Helſká przynieſiona y oddána Mátce przez tychże Pánow Polſkich. O ktorą potym miedzy Pánem z Gorki á Xiążęciem Siemionem Słuckim było zwad y roſterkow wiele.

Kniaź Dimitr zábity.

Krol też mieſzkáiąc z Krolową przez zimę w Knyſzynie dla powietrza w Litwie pánuiącego/ złożył Sięm wálny w Lublinie ná ktory ſkoro po Mięſopuśćiech Roku 1554. wyiáchał/ ále ſię máło Pánow y Rycerſtwá Koronnego ná ten Sięm ziáchało/ tylko Poſłowie z Powiátow/ ktorzy ſię o to záſtáwowáli/ iż nigdy Seymy w Lublinie nie bywáły/ dla czego ſię żadne poſtánowienie o Rzeczpoſpolitą ziemſką ná tym Seymie nie ſkończyło.

Sięm w Lublinie prożny.

Tegoż Roku Iwan Waſilewic Wielki Kniaź Moſkiewſki Aſtrachan zámek y Hordę nád Morzem Kaſpiyſkim/ ktore Moſkwá zowie Chwalinſkoie Morze/ wziął y opánował/ ſkąd ſię Cárem Aſtrachańſkim piſze.

Aſtrachan Moſkiewſki wziął.

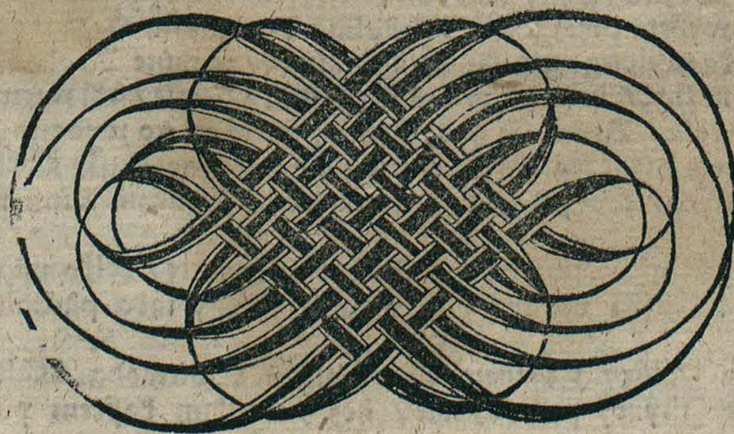
Tegoż Roku Stániſław Dowoyna Połocki Woiewodá w poſelſtwie od Kroláá do Moſkwy iáchawſzy/ wziął przymierze z Wielkim Xiędzem Moſkiewſkim ná dwie lecie/ od Zwiáſtowánia Pánny Máriey Roku wyżſzey miánowánego 1554. A Poſeł Moſkiewſki z ktorym było tyśiąc koni Moſkwy do Lubliná przyiáchawſzy potwierdził to przymierze ná dwie Lecie z Krolem.

Dowoyná Poſeł do Moſkwy.

Miał też to ná Inſtructiey od wielkiego Kniáziá Poſeł/ iż ieſliby Krol Kniáziá Moſkiewſkiego chćiał piſáć y wyznáć go Hoſpodarem y Cárem wſzytkiey Ruśi/ tedy z nim chćiał pokoy mieć wedle woley Krolewſkiey/ y Pánow Rad wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ choć ná wiekuiſte czáſſy/ álbo ná czás pewny. Ná co Krol zezwolić nie chćiał/ á zá Titul prożno chlubny pokoiu nie kupował/ ktorego woyną záwżdy mogł doſtáć. Odpráwiwſzy tedy Poſłá Moſkiewſkiego/ wyiáchał Krol z Krolową z Lubliná do Litwy ſkoro po Wielkieynocy/ y zmieſzkał w Brześciu dni pięć/ potym názáiutrz po Wniebowſtąpieniu Páńſkim/ wyiáchał z Brześcia do Grodná/ gdzie też mieſzkał dni pięć/ w Olkinikach tákże zábáwił ſię dni pięć/ A w Wigilią Bożego Ciáłá przyiáchał do Wilná/ gdzie go wſzyſcy Pánowie Litewſcy/ y Rycerſtwo/ y Dworzánie w świetno ozdobnych pocztách potykáli/ á potym w Niedzielę v Krolá Pánowie ná obiedzie byli.

Moſkiewſki zá Titul przymierze ofiárowáł.

Krol do Wilná.

O woynie

O Woynie z Liflanty / y z Moskwą potym dla Liflantow.

Kśięgi XXV. Rozdźiał I.

Do Wielmoznego Páná Páná Janá Wolminskiego / Castellaná Połockiego / Stárosty Krewskiego.

ROku 1556. Wilhelm Furstemberg Mistrz Liflandski / iáko skoro ze wszystkimi Kontorámi y z Zakonem Krzyżakow swoich wiárę Luterską przyiął / záraz em ná Arcibiskupá Rygenskiego Márgrábię Brándenburskiego Wilhelmá / rodzonego Xiążęciá Pruskiego Albrichtá / á ciotcżonego Krolá Sigmuntá Augustá Polskiego Brátá powstał / iż mu bronił Kościołow Katolickich psowáć / y wiáry nicowáć. A szukáiąc ná niego przyczyny złożył Siem wálny w Wendzie stołecznym Zamku swoim / ktory dziś nászy Kieśią zowią / ná ktorym postánowił woynę ná Arcybiskupá podnieść / kłádąc nań tę potwarz / iákoby on Liflanty chciał wydáć Krolowi Polskiemu / á Kurlandy Brátu Xiążęciu Pruskiemu.

A ták Roku 1556. po S. Janie Chrzćicielu sam Wilhelm Furstemberg ze wszystkim Zakonem swoim / y z Hermanem Derptskim / y z Rewelskim / y Habselskim Biskupámi / y z Slachtą Liflandską wciągnął w Ziemicę Rigenską Arcibiskupią obyczáiem nieprzyiacielskim.

Woyná wnetrz ná Liflandską.

Arcybiskup też ácz się był vmyślił polną bitwą potykáć / bo miał przy sobie Slachty niemáło / ále widząc nie rowną / vchodził obronną ręką do Kokenhausu Zamku swoiego nád Dźwiną / támże się záwárł. A Mistrz go wielką mocą dobywał / lecz iż był Zamek dobrze obwárowány / y położenim mieyscá obronny (iákom sam widział Roku 1573. iádąc tám tedy Dźwiną do Rygi áż z Witebská) przeto mu strzelbá máło wádziłá / ták tedy áż głod Oblężeńcow do poddánia przymusił / iż osmego dniá od oblężenia Zamek y Miásteczko kazał Arcybiskup otworzyć / podáiąc się dobrowolnie. Ale Mistrz nie bacząc áni ná iego pokorę / áni ná Xiążęcią godność y primátską / nászydziwszy się z niego / trzymał go w więzieniu máło nie cáły rok / wszystki mu Miástá y Zamki / y máiętnośći pobrawszy.

Arcibiskup Liflandski Rigenski poimány.

Przeto Krol August naprzod posłał Kásprá Łaczkiego do Mistrzá / dla wyswobodzenia Arcybiskupá Rigenskiego / Brátá Ciotczonego. Ale Liflanći zgwałćiwszy práwo Boże y Ludzkie / Łaczkiego w drodze zábili / niż do Mistrzá doiáchał.

Łaczki Poseł zábity.

Zá tym Despectem posłał ieszcze Krol Biskupá Zmodzkiego do Mistrzá / ktory tákże o zábicie Łaczkiego / iáko o wyzwolenie Arcybiskupá wiele prácował / ále dla hárdośći Niemieckiey prożno zás do Krolá przyiáchał.

Tymi tedy despectámi nieznośnymi Krol August słusznie pobudzony / Roku 1557. zebrawszy woyská práwie wybornego ták z Litwy iáko z Polski przesz sto tyśiecy / wyciągnął sam osobą swoią do Poswola z Dziáły / y z wielkim Rystunkiem woiennym / Pánowie też Koronni y Litewscy wielkie poczty

Krol August do Lifland.

stáwili /

Xiążąt Słuckich Poczet/ 4000.

stáwili/ tákże Jurgi y Siemion Olelkowicy Xiążętá Słuckie/ czterytyśiące iednego y pießego Rycerstwá ozdobnym kosztem przywiedli. A przed tym ießcze Woiewodá Trocki Mikołay Rádziwił iuß był ná gránicy/ y począł był w Ziemię Liflandską wtarczki czynić. Mistrz też Liflantski Furstemberg trwáiąc

Woysko Liflandskie.

w swey hárdośći zebrał był śiedm tyśięcy Reyterow/ y ßeść Proporcow pießych Knechtow/ tákże Lotwy gburow kilko tyśięcy/ y Biskupi trzey Derptski/ Habselski/ y Rewelski wßy swoie przećiw Krolowi byli wywiedli. Ale gdy obaczyli

Mistrz Liflandski łáski prośi

iż prożno przećiw ośnowi wierzgáć/ wnet złożywßy hárdość nádętą/ vdał się Mistrz do pokory/ á przez Posły Cesárzá Ferdinandá/ y swoie prosił łáski y pokoiu/ ktory snádnie otrzymał. Bo Krol August náradziwßy się z Pány Rádámi/ odpowiedział Posłom łáskáwie/ iż gdyby nam o Śieroty/ y niewinne Wdowy nie ßło/ nigdybysmy pokoiu Mistrzowi nie pozwolili/ Wßákże iżby wyrozumiał nas krwie Chrześćiáńskiey rozlania nie prágnąć/ sam Mistrz ieśli pokoiu prośi/ niechay tu do Obozu náßego przyiedzie/ á Arcybiskupá z sobą przyprowádzi.

Ták tedy Mistrz vdawßy się ná łáskę/ przyiáchał do Krolá z Arcibiskupem

Pokoy Liflantom dány.

we trzech set iezdnych/ tám gdy vczynił pokorę y vpadwßy v nog Krolowi/ postąpił hołd/ y Arcibiskupá ná pirwße mieysce przywroćić/ y ßkody mu wßystki nágrodźić/ á Krolowi woienne nakłády odłożyć. Ktore Condicie áczkolwiek się zdáły ćießkie Stanom Liflantskim/ wßákże zá Mistrzem muśieli wßyscy przyzwolić/ obawiáiąc się czego gorßego. A zá tym był pokoy z obudwu stron vtwierdzony/ y woyská rospusczone/ Roku 1558.

Siem w Krasnym stáwie.

Tegoż Roku po Swiątkách Krol Siem złożył w Krasnym stáwie/ ná ktory Polskich Pánow máło przybyło/ bo się vpomináli przez Posły/ áby Siem był w Piotrkowie/ á Krol potym wyiáchał do Wárßáwy/ á stámtąd do Krákowá do Krolowey pośpießył. A w tym czáśie Jwan Wáśilewic W. Kniáź Moskiewski nálazł też przyczynę ná Liflanty/ ták o wzrußenie przymierza z Nárwy/ iáko o nie oddanie pewnych płátow pieniędzy z Biskupstwá Derptskiego/ ná ktore práwo dziedziczne sobie przywłasczał.

A zebrawßy sto y trzydzieśći tyśięcy woyská z Moskwy y z Tátar wielkim

Moskiewski Liflanty zwoiował y Zamki pobrał.

gwałtem nie máłą część Liflantskich kráin zá krotki czás zwoiował/ y Nárwę Miásto y Zamek portowy wziął/ tákże Wisemburg/ Heberpol/ Talkonlais/ Taurnest/ Hadzel/ Falkenach/ Neinhaus/ Kirempe/ Ollentorn/ Kanelicht/ Talkoffen/ y inßych Zamkow z włośćiámi przez trzydzieśći/ tákże Derbet álbo Derpt Miásto y Zamek Biskupi z wielkimi skárbámi posiadł/ y opánował/ á więźniow y łupow rzecz nie oßácowáną Hetmánowie iego do Moskwy wyprowádzieli/ y Biskupá Derptskiego z Kánoniki.

Burdy o Xiężnę Ostrogską.

Roku zás 1559. Siemion Olelkowic Xiąże Słuckie przyiáchawßy nieznácznie do Lwowá/ wziął slub z Xiężną Halską Jlianką Ostrogską/ poślubioną przed tym Łukaßowi Pánu z Gorki/ o co wielkie burdy miedzy nimi z obudwu stron były vrosły/ áż to Krol w Krákowie ledwo vhámował/ y to ná czás.

Mistrz też Liflandski od Moskiewskiego zewsząd vtrapiony w lekce do Krákowá tegoż Roku przyiezdził/ prosząc Krolá o obronę/ przeto Krol August wyiáchawßy z Krákowá do Litwy/ złożył Siem wálny w Wilnie/ ná ktorym potwierdzenia wolnośći y prywileiow swoich/ tudzieß poprawienia Státutu

Obrona Liflántom postąpiona

Slachtá się Litewska/ Zmodzka y Ruska domowiłá/ Zá czym obroná Liflantom przećiw Moskiewskiemu byłá vchwalona/ ná ktorą Serepczyznę po dziesiąći großy Litewskich od Sochy ná dwie Lecie postánowiono. A Mistrz Liflandski 6. Zamkow Krolowi postąpił w summie dziesięć kroć sto tyśięcy Złotych/

Złotych/ to iest/ Bowsko/ Zelbork/ Trezicze// Newenmil/ Lucen/ y Bassenborg/ ná ktore Zamki Krol záraz em Vrzędniki swoie posłał y iezdnych 500. á 500. pieszych dla obrony/ nad ktorymi był przełożony Jan Chodkiewic Stolnik W. X. Lit. y Jurgi Zienowic Stárostá Propoyski y Ciecierski.

Roku zás 1560. około trzech Krolow Woysko Moskiewskie Liflanty plundrowáło/ y Marienborg Zamek z inszymi wzięli / przeciw ktorym wszystká Litewska Ziemiá byłá ruszona dla obrony Liflant/ ále Moskwá nábrawszy się z wielkimi łupámi do Moskwy vbiegli. Woysko Litewskie do Liflant.

Tegoż Roku przed Swiątkámi Hieronim Chodkiewic Pan Wilenski/ Stárostá Zmodzki/ máiąc tysiąc ludu pieniężnego / y osm Márszałkow powiátowych/ także wszystkę Slachtę Zmodzką / Kowienską / y záwiliyskie powiáty / y Páńskich pocztow niemáło/ przepráwiwszy się pod Zelborkiem przez Dźwinę ciągnął przeciw woysku Moskiewskiemu / ktorego było pod Kiesią 50000. ktorzy vsłyszawszy o nászych vbiegli do Moskwy/ dawszy ziemi Liflantskiey pokoy/ wszák że Kniaź Alexander Połubienski miał z nimi dwá kroć bitwę pod Marienborkiem/ y nie dáleko Kieśi/ gdzie straży Moskiewskiey 400. ná głowę poráził/ y Woiewodę iednego Kniaźiá Iwáná Meskierskiego poimał / ktory był posłan z inszymi zacnymi więźniámi od Páná Wilenskiego Krolowi do Wilná przez Hrehorá Triznę Márszałká y Rotmistrzá Krolewskiego.

Roku zás 1561. wszystká Ziemiá Litewska do Lifland przeciw Moskwie byłá ruszona z Hetmánem wielkim Mikołáiem Rádziwiłem Woiewodą Trockim/ przy ktorym byli Pánowie Hieronim Chodkiewic Cástellan Wilenski/ Hrehor Chodkiewic Pan Trocki/ Páweł Sapihá Nowogrodzki/ Wasil Cziskiewic Podláski Woiewodowie/ y insze Rycerstwo Litewskie / á gdy się pod Zelborkiem wszystko woysko przepráwiło przez Dźwinę/ wnet Moskwá ktorych sławiono być woyská 108000. vstąpili z Lifland do Moskwy. A Mikołay Rádziwił Woiewodá ná on czás Trocki / Hetman wielki Litewski / posłał z Kumborku pod Zamki Moskiewskie Juriá Tiskiewiczá/ y Hrehorá Triznę Márszałkow y Rotmistrow Krolewskich / dawszy im pod spráwę pięć tysięcy Sláchty Litewskiey/ ktorzy plundrowáli áż do Derptu/ Włości Moskiewskie. Woysko Litewskie do Lifland pod Taurus.

A pod Zamkiem Taurusem/ z ktorego Moskwá częste naiázdy czyniłá trzy Niedziele práwie leżeli prożno. Aż potym Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki Hetman/ ze wszystkim woyskiem Litewskim przyciągnąwszy / dobył go podkopem prochow z wielką pilnością y niemnieyszą trudnością ostátniego dniá Lipcá Miesiącá / gdzie się wielka á przeważna dzielność Rycerstwá Litewskiego iednego okazáłá/ ktorzy z wodzem swoim Janem Wołminskim dzisieyszym Castellanem Połockim zsiadwszy z koni z kopiámi do dziury wyrzuconey / á od Moskwy potym zagrabioney smiele się dárli / támże mężnego Rotmistrzá Modrzewskiego zábito. Taurus wzięty

Tegoż Roku w Jesieni Mistrz Liflantski nowy Gotard Ketler po Furstembergu ná Felinie od Moskwy wziętym wybrány / Y Arcibiskup y Ryzánie/ do Wilná do Krolá przyiácháli / y tám Krolowi Ziemię Liflantską w obronę y sámych siebie w opiekę podáli/ ná czym y przysięgę vczynieli. Ziemie Liflandskiey podánie.

Teyże Jesieni Pan Hieronim Chodkiewic Pan Wilenski vmárł. Potym Pan Woiewodá Wilenski Mikołay Rádziwił był posłan do Rigi przed Mięsopusty/ dla przyięcia przysięgi od Miastá Rygi / ále oni áni Zamku áni Miástá postąpić Krolowi nie chcieli / tylko poddáność á wierność ofiárowáli.

A Krol też w ten czás z Seymu Lomzienskiego przyiáchał do Wilná przed Mięsopusty.

Potym Roku 1562. Moskiewski zátrzymawszy v siebie posłáńcá Krolewskiego/

VV ij

lewskiego/ posłał woysko na Granice Litewskie/ ktore Witebsk/ Dąbrowne/ Orszą/ Kopysz/ Sklow opaliło. Przeto Krol zarazem wyprawił Woiewodę Trockiego Mikołaia Radziwiła Hetmana wielkiego z woyskiem na Granice/ ktory położywszy się nie daleko Orszy/ wyprawił część niemałą woyska w ziemię Moskiewską/ ktore się potym wrociło wypaliwszy wszystki włości czterzy mile od Smoleńska. A potym z Witebska Mikołay Radziwił Hetman stał pod Wieliż/ ktory także naszy opaliwszy/ a nie dobywszy Zamku na zad się wrocili.

Woysko Litewskie na granice.

Hrehory też Chodkiewic Pan Trocki Hetman dworny/ z Slachtą Ziemie Zmodzkiey/ y z ludem pieniężnym do Liflant był przeciw Moskwi wyprawion.

Despot z Łaskim do Wołoch.

Tegoż Roku Albricht Łaski Despotą Iakobą Heraclidą na Wołoskie Hospodarstwo przeważnie wprowadził/ gdy Alexander Woiewodą własny do Tatar vciekł.

Tegoż czassu z Lesniowolskim Stanisławem/ Polakow tysiąc iezdnych y pieszych Florian Zebrzydowski Castellan Lubelski Hetman Koronny sam będąc chory z Iezierzysc wyprawił pod Newel Zamek Moskiewski/ z kilkiemnaście Działek/ a przy nich było dwie ście Zołnierzow Litewskich/ y Dwor Dowoyny Woiewody Połockiego/ także Kozakow niemało/ iż się wszystkich o pułtora tysiącą zebrało. Na tych przyszło woyska Moskiewskiego 45000. A Polacy zastanowiwszy się w błotnym/ w ciasnym y z przyrodzenia obronnym mieyscu/ y działa porządnie rozsadziwszy/ stoczyli bitwę z onym wielkim woyskiem Moskiewskim/ ktora trwała od poranku aż do wieczora/ gdzie Moskwy więcey niż trzy tysiące na placu poległo/ a naszych tylko pietnaście lekkich osob zabito.

Naszych bitwa pod Newlem z Moskwą.

Potym Roku 1563. Iwan Wasilewic wielki Kniaź Moskiewski odprawiwszy Gońcą Krolewskiego/ y vbespieczywszy Litwę/ y Krolą listem gleytownym na wielkie posty dąnym/ zebrał woyska ze wszystkich ziem swoich iezdnego iako stawią dwie ście tysięcy/ a pieszych 80000 y dział 200. a przyciągnąwszy pod Połocko w Sobotę Miesiącą Grudnia 31. dnia/ obległ Miasto y Zamek ze wszytkich stron/ dobywaiąc go gwałtowną strzelbą. A Krol na ten czas w Polsce seymował. Przeto Hetman wielki Litewski Mikołay Radziwił będąc w Miensku/ zbierał woysko iako napilniey mogł/ ale gdy się mało powiatow tak gwałtownie zebrało/ ciągnął iednak na odsiecz z Hrehorym Chodkiewicem Panem Trockim/ Hetmanem polnym y z Bratem Stryiecznym Mikołaiem Radziwiłem Woiewodą Wileńskim/ maiąc Litewskich Zołnierzow dwa tysiącą/ a Polakow czternaście set/ a przebywszy Berezynę y Czernicę Rzeki/ położyli się od Połocka 14. mil/ A potym w ośmi milach/ za czym kilko zagonow Moskiewskich w pieczowaniu naszy pogromili. Moskiewski zaś tym vsilniey Połocka dobywał/ w ktorym oblężeniu Ian Hlebowic Woiewodzic Wileński/ dzisieyszy Pan Miński/ y Hrehory Hołubicki Rotmistrz wielkiey dzielności/ Piotr Dorohostinski/ Ieśmanowie/ Korsakowie/ y Polscy Rotmistrzowie dosić się przeważnie y mężnie bronili/ y z Zamku częstymi wycieczkami Moskwę wspierali. Ale gdy Hołubickiego sztuka drzewa Działem wytracona zabiła 1. dnia Lutego/ Dowoyna Woiewodą kazał Miasto y Parkan zapalić/ acżkolwiek mu tego Pan Ian Hlebowic odradzał/ slubuiąc sam na się wziąć obronę wielkiey posady. Czerni też prostych ludzi o 20000. z Zamku wygnali/ co wszystko było Moskiewskiemu na rękę/ Bo za przywodem onych Chłopkow z Iam leśnych wielkiey żywności Moskwa dostała/ y za spalenim Miasta pod samy Zamek Działa burzące przysz... wała wnocy na poniedziałek/ a strzelaiąc gwałtownie bez przestanku zapaliła Moskwa Zamek/ tak iż o 40. Horodzien wygorzało/ y ludu w Zamku gaszenia broniąc bardzo wiele strzelbą zbito/ W tym Dowoyna Woiewodą Połocki z Władiką wyszli z Zamku/ poddaiąc się na łaskę Wielkiego Kniazia/ Wierszchlinski

Moskiewski Połocko obległ.

Naszy na odsiecz z prozno.

iednak

Iednák Rotmistrz mężnie się bronił/ záſtáwiwſzy się w dziurze z Polakámi y z Szláchtą Połocką. A potym z nimi Moſkiewſki długo trăktuiąc przez Woiewody y Boiárow swoich/ á ták Polakow iáko Rycerſtwo Litewſkie y Ruſkie/ gdy się iuż prozno bronić rozumieli do podánia przywiodł/ gdy wſzyſtkich przyrzekł zdrowo z máietnościámi wypuśćić. Ták tedy 15. dniá Lutego Moſkiewſki Połocko opánował/ gdzie Tátarowie Mnichow Bernárdynow posiekli/ Zydow też wſzyſtkich w Dźwinie potopiono/ á Woiewodę Połockiego Dowoynę z żoną/ y Władikę y Páná Jáná Hlebowicá Woiewodzicá Wileńſkiego/ Niemierowicow/ Jeſmanow/ Korſzakow/ y wiele Szláchty zacney/ tákże wſzyſtkich Mieſzczan Połockich z wielkich ſkárbow złupionych nád vmowę do więzienia wzięto/ y do Moſkwy potym iáko Zydow do Bábilonu záprowádzono. Rotmiſtrzow sámych Polſkich czterzech po Sobolim kożuchu złotogłowem powleczonych dárowawſzy częſtowáł/ y wolno ich wypuśćił ze wſzyſtkimi Rotámi ich. A Moſkiewſki zoſtáwiwſzy Kniáziá Piotrá Soyſkiego z wielkim ludem ná Połocku sam do Moſkwy z niezliczoną rzeczą ſkárbow y więźniow odiáchał. Połocko wzięte. Rotmiſtrzowie Polſcy wypuſzczeni.

Potym Roku 1564. Litewſkie woyſko y Polſkie leżáło pod Połockiem kilko Niedziel/ chcąc wywabić Moſkwę do ſtoczenia bitwy ále prozno/ Dział też dla dobywánia Zamku trudno było z Wilná wywieść przed gwałtownym powietrzym morowym/ przeto máło ná oney wypráwie wſkoráli. Naſzy pod Połockiem prożno.

O porażeniu 25000. Moſkwy ná Vle/ etc.

Rozdział II.

Tegoż Roku 1564. Wielki Kniáź Moſkiewſki zátrzymawſzy Poſły Litewſkie zebrał wielkie woyſko/ ktore tuż zá poſłámi Litewſkimi wypráwił z Piotrem Serebrnym y z Cárzewicem Kázáńſkim ná burzenie Litwy w pięćdzieśiąt tyśiecy iezdnych/ A z Połocká inſzą drogą ruſzył się Piotr Soyſki ze trzydzieśćią tyśiecy / á miáły się obiedwie woyſká ściągnąć ná Druckich polách. Położył się tedy obozem Srebrny dwie mili od Orſzey nád Rzeką Kropiwną / A Soyſki ná Czáśnickich polách w Sielſku Jwáńſkim Burkołábowim / o ktorym máiąc pewną ſpráwę od ſpiegow Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki/ Hetman wielki/ z Hrehorym Chodkowicem Pánem Trockim Hetmánem polnym / y z Janem Chodkowicem ná on czás Stolnikiem wielkiego X. Lit: y z Bogdánem Sołomiereckim/ Romanem Sánguſzkiem/ Bohuſzem Koreckim etc. Xiążęty/ prętko się zgotował/ máiąc po temu ſprawnych Rotmiſtrzow/ Juriá Zienowicá/ Mikołáiá Sápihę/ Janá Wołmińſkiego/ Juriá Tiſzkiewicá/ Bakow/ Burkołábá/ y inſzych dzielnych Pániąt y Rycerſtwá Litewſkiego y Ruſkiego nie więcey do boiu godnego o czterý tyśiące: z tymi ná ono wielkie woyſko po Nieſzpornych godzinách 26. dniá Styczniá we śrzodę názáiutrz po náwroceniu Páwłá S. Rádziwił Mikołay Hetman odierżył/ zá przywodem Hrehorego Chodkiewicá / gdzie zá pomocą Bożą y przeważnym męſtwem náſzych/ Moſkwy 25000. było rozgromionych y pobitych/ ták iż do Połocká ledwo 5000. vbiegło / y to ránnych / bo y w pogoni przez cáłą noc gdy Mieśiąc świecił/ y potym w rożnych mieyſcách tułáiących się Serebrny Hetman Moſkiewſki. Moſkiewſkie woyſko porażone.

 bárzo

Soyſki zábity.

bárdzo wiele Chłopi y Kozacy pobili. Támże nawyżßy Woiewodá Połocki Kniąż Piotr Soyſki od chłopá ſiekierą zábity poległ/ ktorego potym w Wilnie w Cerkwi przeczyſtey pochowano. Y Siemion Waſilewic y Jakow Lew/ Jwan Waſilewic Sieremiet/ Kniąż Alexander Porozowſki Woiewodá przedniego połku/ Kniąż Dawid Waſilewic Skuntorow/ Mikitá Romanowic Odoiewſki/ Woiewodá wielkiego Hrodu/ Kniąż Sika/ y Mikita Kuntorowicy/ y Waſili/ y Fiedor Woiewodowie/ Daniko Kuliczow/ y Oſiph Chwiedorowic Bykow mąż wzroſtem wielki połtorá ſąźnia wielkie/ pod ktorego ſpráwą Działá bywáły/ y Kniąż Jwan Zachárin/ Kniąż Fiedor y Siemion Páleccy/ y inßych Pánow bárdzo wiele Rádnych/ y Boiar zacnych pobito ná plácu/ á poimánych z obozem/ y z wielkimi łupámi/ Hetman/ Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie miedzy ſię rozebráli/ przednieyßych Więzniow do Królá ná ten czás w Wárßáwie będącego odesławßy. Jam tám ſam w tym polu Jwáńſkim widział ießcze ſtog wielki kości Moſkiewſkich złożony/ iądąc z Witebſká Roku 1573.

Drugie więtße woyſko Moſkiewſkie fortelem poráżone.

Drugie woyſko więtße/ ktorego 50000. leżáło z Serebrnym od Orßy dwie mili/ Filon Kmitá dziſieyßy Woiewodá Smolenſki tym fortelem ſtrwożył/ posłał do Dubrowná z liſtámi/ dáiąc znáć o zwycięſtwie świeżym nád Moſkwą/ y zábiciu Soyſkiego ná Jwáńſkim/ á kazał vmyślnie onym posłáńcom tám iácháć/ gdzie rozumiał iż ich miáłá poimáć ſtraż Moſkiewſka/ y ták ſię ſtáło/ iż ich Moſkwá z onymi liſtámi poimáłá/ ktore gdy przeczytał Serebrny Hetman Moſkiewſki/ ták ſobą ſtrwożył/ iż porzuciwßy wßyſtki obozy/ namioty/ y záwády woienne/ ze wßyſtkim woyſkiem záraz em począł vciekáć/ á Filon Kmitá Stároſtá Orßánſki z Oſcikiem Jurgim Woiewodą Mściſławſkim nie máiąc więcey dwu tyſiącu Rycerſtwá po nich gonili z okrzykiem biiąc/ ſiekąc/ y imáiąc/ potym gdy ták Moſkwá rozgromiona byłá/ náßy wzięli wozow 25000. ná koßu/ y bárdzo wielkie łupy/ y wzdobycz ßat y vbiorow rozmáitych/ y żywności/ tákże páncerzow y bechterow ktore wieziono zá woyſkiem ná 6000. Oſob/ náßy wzięli. A ták ty dwie woyſká Moſkiewſkie wielkie/ ktore ſię miáły ściągnąć ná Druckich polach/ á potym ſpolną mocą ku Wilnu ciągnąć w ten czás dziwną mocą Bożą y dzielnością Litewſką były roſprußone/ á drugie ná głowę pogromione y pobite/ y z obozow złupione.

Moſkwá pod Ozieriſczámi porážona.

Stániſław też Pác wielkiego X. Lit. ná ten czás Namieſtnik/ á dziſieyßy Woiewodá Witebſki/ w dzień S. Małgorzáty/ zebrawßy ze dwá tyſiącá Ricerſtwá ták Żołnierzow iáko Sláchty y Kozakow Witebſkich/ posłał ich ná odſiecz pod Ozieriſczą Zamek/ ktorego Tołkmak Jurgi z trzynaſcią tyſięcy Moſkwy dobywał/ tám zá pomocą Bożą y przywodem Janá Snieporodá náßy/ gdy im Kozakow przybyło Moſkwy 5000. ná plácu położyli/ inßych rozgromili/ powiązáli/ y ſtrzelbę z obozem y łupámi wielkimi pobráli/ A ſam Jurgi Tołkmak ledwo vbieżał/ ktory iednák tegoż roku popráwiwßy ſię/ wielką mocą y ßturmámi dobył tegoż Zamku Ozierzyſc/ gdzie Jan Dzierzgzinſki Rotmiſtrz przeważnie Zamku broniąc mężnie dał gárdło/ y inßych wiele ludzi zacnych przy nim. A Krol Swedſki Erik práwie też w ty czáſſy Rewel y Biały Kámień w Liflanciech mocą wziął.

Ozieriſcze wzięte.

Polacy pod Kraſnogrodek.

Roku zás 1565. Rycerſtwo Koronne y Pánowie Polßcy Pan z Gorki/ y Leſniowolſki/ Jakob Secygniowſki/ y wiele inßych pod Kraſnogrodek Moſkiewſki Zamek chodzili/ gdzie poczyniwßy ogniem y mieczem wielkie ßkody Zamku iednák nie wziąwßy názad ſię wrocili. Poczepow też Zamek z Filonem Kmitą opalili/ y Miáſto zburzyli/ gdzie wielkich ſkárbow y łupow doſtáli/ Bo tám y Karawány Kupcow Tureckich záſkoczyli/ tákże áż do Stárodubia wßiſtki włości ſplundrowáli.

Mikołay

Mikołay też Talwos dziſieyßy Pan Zmodzki Swedſkie woyſko poráził/ pod Moizą y Wſią Kiriempe rzeczoną w Liflanciech / á pobiwßy ich kilko v-ſow ná plácu / gonił drugich rozgromionych áż do Rewlá / potym do Wilná więźniow 400. z Strzelbą y z Chorągwiámi / y z Bębny przyprowádził / Łukaß tákże Bolko Kniaź Swierſki z Ościkiem Karkus y Holmet Zamki przeważną dzielnością z Moſkiewſkich gwałtownych ręku odrátowáł.

Swedowie od Talwoſá poráżeni.

Łukaß Bolko Kniaź Swierſki pod Kortuſſem.

Roku też 1566. Kozacy Witebſcy z Birulą zá ſpráwą Stániſłáwá Páca Woiewody Witebſkiego wielkie ßkody w Moſkwi czynili / y łupy wywodzili. Ná Sitnie tákże Moſkwy 300. pogromili Roku 1567. y Dziáłek kilko / tákże Hakownic 120. wzięli / y prochu z kulámi moc wielką. Tegoż záś czáſſu pod Wielizem bárdzo wiele Moſkwy y Dworzan Kniązią wielkiego ná głowę porazili 12. dniá Grudniá.

Moſkwá poráżona od Kozakow.

Tegoż Roku 1567. 20. dniá Lipcá Kniaź Roman Sanguſko máiąc pewną wiádomość od ſpiegow o woyſku Moſkiewſkim / ktorego było z Tátáry 8000. rußył ſię z Czaſnik do nich máiąc z ſobą poczet Hetmáná Hrehorá Chodkiewicá 200. Koni / nád ktorym był Fracz Żuk / y Kniaź Rozinſki / Kniązia też Conſtantiná Wiſniewieckiego koni 200. Juriá Zienowicá koni 200. nád ktorymi był Sczigieł / Kniązia Januſá Zbáráſkiego / y Kniązia Sokolinſkiego 400. Juriá Tiſkiewicá 150. á ſámego Kniązia Romaná 200. iezdnych / á pießych Ruſieckiego y Dimitrowſkiego Rotmiſtrzow 400. Kozakow też pießych z Czieliczą Bohdanem / y z Oſkierką 150. Z tymi ze Czwartku ná Piątek w nocy naprzod pogromił ſto koni ſtraży Moſkiewſkiey / potym nádedniem bez wieści ná woyſko przypádli rozrzuciwßy kobylenia / tám ná głowę ono woyſko Moſkiewſkie y Tátárskie nie dawßy ſię im roſpoſtrzeć porázili / zbili / y więźniow bárdzo wiele / tákże rozmáitych łupow ze wßyſtkim obozem nábráli / Piotr Serebrny Hetman ránny ledwo vciekł. Amurat Hetman Tátárski zábity / Kniaź Waſili Palecki poiman / ále od ran vmárł / á z náßych tylko 12. zábitych / á ránnych 30. było / A Moſkwy od 8000. máło co vbiegło.

8000. Moſkwy rozgromionych.

Tegoż roku gdy Moſkwy ßeść tyſięcy z Ozifem Sczerbátym / y z Jurgim Kniaziem Boratinskim / z Vły do Sußey ciągnęło / á przy nich Tátárow 3000. z Segit Murzą w porządnym do bitwy ßyku było / Wnet Kniaź Roman Sanguſko máiąc o nich pewną ſpráwę / zßykowawßy Roty iezdne porządnie / vderzył ná nich z wielką żarkością / ták iż ſię Moſkwá ſtrwożona mießáć bez ſpráwy poczęłá / á náßy ich tym śmieley przerywáli / bili / ſiekli / y imáli / gdzie Kniaź Sczerbáty Ozif / y Boratinski przednieyßy Woiewodowie byli poimáni / y przy nich przez 80. oſob zacnych / krom poſpolitych Boiar / á ná plácu ich bárdzo wiele poległo / z náßych też 30. ránnych / á trzey zábitych było.

Moſkwy y Tátárow 9000. poráżonych.

Potym roku 1568. Sigmunt Auguſt Krol zebrawßy woyſká wybornego więcey niż ſto tyſięcy / z wielką á nakłádną Armatą woienną wyciągnął oſobą ſwoią pod Rádoſkowicze zá Wilno mil 24. ſkąd ſię do Moſkwy miał rußyć wßyſtką mocą / ále ſtrawiwßy leniwie pod Rádoſkowicámi kilko Niedziel / część woyſká roſpuſczono / á ſam Krol do Grodná ſię wrocił / odpráwiwßy ſłużebnych z częścią woyſká pod Vłę Zámek Moſkiewſki / nád ktorym ludem był przełożony Jan Chodkiewic Stároſtá Zmodzki / Gubernator Liflantski / ktory dość przemyślnie y przeważnie gwałtowną ſtrzelbą Zamku Vły dobywał / ále gdy przyßłá Oblężeńcom pomoc z Połocká / Moſkwá ſię tym vſilniey broniłá / gdzie wiele ludzi náßych do ßturmu niezwyczáynie przypuſczonych (bo dziury nie było) zbito / y Janá Kurnickiego Rotmiſtrzá pießego / gdy lud przywodził / poſtrzelono / ták iż náßy od oblężenia muſieli odciągnąć.

Poßłá byłá tá wypráwá Auguſtá Królá do Moſkwy ná one Friderická Ceſárzá do Włoch gdy go Florentini málowáli ná Rátu s tym napiſem : *Tendimus in Latium.*

Náßy pod Vłę prożno.

A Filon Kmitá Stároſtá Horſenſki / z Łáckim / Páłuſkim / Wáſilowſkim / y Iwanem Preſkurą / tákże z Stároſtą Skłowſkim Jonolzilem Jerzym / y z Stároſtą Páná Hlebowicowym z Dąbrowną / zebrawßy ludu o 4000. chodził áż pod Smolenſko / Gdzie przed Miáſtem ná harcu Moſkwy bárdzo wiele poráził / y znácznych ludzi poimał / á potym náßy kilkonaście mil zá Smolenſko burzyli ziemię Moſkiewſką bez odporu.

Smoleńſkie włości ſpłundrowáne.

Jurgi też Zienowic Caſtellan Połocki z Synem Kriſtofem pod Łeplem Moſkwy kilko tyſięcy poráźili / y rozgromili.

Tegoż Roku 1568. Mieſiącá Wrześniá dniá 20. Roman Sanguſko Hetman polny fortelem przemyślnym nocnym Vlę Zamek Moſkiewſki mocno obronny wziął y ſpalił / naprzod Kozáki w Czołnach pod Zamek przypuścił / á ſam záſtąpiwßy z ludem Rycerſkim od Połocká y Turonley / Raczkowſkiego y Tarnawſkiego Rotmiſtrzow z drábinkámi do Blankow przypuścił / Kozacy záś z Bierulą / Minkiem / y Oſtierką / ſtrzelbę ziemną vbieżeli / drudzy Bramy y forty poczęli ſiec / á drudzy Zamek zápalili. Bo Moſkwá ráduiąc ſię ſtrzelcom nowo przybytym popili ſię byli / A gdy ſię potym z náßymi wręcz z Zamku zápalonego y w bramách poczęli ſiec / wnet Mikołay Sołohub Rotmiſtrz przeważnie mężny y śmiáły nie ßukáiąc brodu / przebył Rzekę Vlę ze wßyſtką Rotą ſwoią / y dodał pießym poſiłku / ktorzy ná blánki po drábinách leźli / y w Bramách ſię z Moſkwą ſiekli / potym ſam Kniáź Roman poſłał Rotę ſwoię gdy iuß Zamek gorzał / tákże Woynę y Tiſkiewicá / y Kniáziá Łukomlſkiego Rotmiſtrzow / ktorzy gwałtownym zewſząd pędem Moſkwę vpornie ſię w ogniu broniącą pogromili / pobili / y Zamek wzięli / gdzie dwu Woiewod Welaminow / y Więźniow zacnych 300. poimáli / á Strzelcow z Ruſnicámi 800. było / ále korzyści y inßych ſkárbow / y żywności bárdzo wiele zgorzáło / wßákże náßy Zamek z nowu zábudowáli.

Kniáź Roman pod Vle.

Vlá wzięta.

Tegoż Roku Styczniá Mieſiącá dniá 5. y 17. Kozacy z Witebſká z Bierulą zá ſpráwą Stániſłáwá Páca Woiewody Witebſkiego / Vśniát / Wielis / y Biele / Zamki y Włości Moſkiewſkie ſrogo opalili / y ſpuſtoßyli / á potym 28. dniá Styczniá / Dworzan Kniáziá wielkiego pod Wielizem (ſpaliwßy poſſády) pogromili / gdzie wiele Oſob zacnych Dworzan / y Podczáſzego wielkiego Kniáziá / Piotrá Hołowiná poimáli / á z wielkimi łupámi do Witebſká przywiedli / y ták przez cáły ten Rok vſtáwicznie zimie y lecie okrutne ßkody w ziemiach Moſkiewſkich pod rozmáitymi Zamkámi ci Kozacy Witebſcy czynili. Przeto Mieſiącá Wrześniá dniá 29. ná S. Michał Moſkwá z ßeſcią tyſięcy Tátar Nahayſkich pod Witebſk przyciągnęli / z trzemá przednieyßymi Woiewodámi Sieremietem / Wazilem Buturlin / y Hrehorem Soborom / ktorzy przez dwá dni poſády Mieſckie we dwoie zápaliwßy pod Zamek náieżdżáli / ále przemyślnym fortelem Woiewody Witebſkiego Páca Stániſłáwá / gdy zmyślił iż mu ná odſiec przybył Kniáź Roman odbici / y częſtymi wycieczkámi ſtrapieni / przeto trzeciey nocy odciągnęli / A Widblanie zá nimi idąc trapili ich w ciáſnych mieyſcach gdzie mogli.

Kozacy Witebſcy.

Moſkwá pod Witebſk.

Potym Roku 1569. był Siem wálny w Lublinie / ná ktory przyiáchał Hoſius Cardinał / y Wincenti Porticus Legat Papieſki / y Poſłowie od Ceſárzá Maximiliáná / y od Janá Krolá Swedſkiego Swagrá Krolewſkiego / Oznaymuiąc iáko go Pan Bog po długim więzieniu ná Kroleſtwo wywyżßył. Byli też Poſłowie od Xiążąt Pomorſkich / y od Tureckiego Ceſárzá / tákże Goniec Moſkiewſki / Xiążę też Legnickie potym przyiáchało / y oddał zá vpominek Krolowi dwu Lwu młodych. Ná tym Seymie ſkończyłá ſię gruntownie Vnia / álbo zjednoczenie Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / z Koroną Polſką / Wołyń też / Podláße /

Siem Lubelſki.

Vnia wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z Koroną.

Podláše/ y Kijowskie Woiewodztwo/ do Korony się przyłączyły. Aczkolwiek przeciw temu wiele Pánow z Litwy było. Támże Kniáź Romań Sánguszko wziawszy Ule/ Działá y Więźnie Moskiewskie przyprowádził do Królá. Támże Mikołáiewskiego ścięto/ ktory dobrowolnie wolał dáć gárdło niż cześć vtráćić/ o zábicie Janá Lutomirskiego Cástellaná Sierádzkiego/etc. Mikołáiewski ściet.

Támże Mieszczánie Gdáńscy á zwłasczá Klefeld byli pozwáni *criminaliter*, iż Biskupá Kuiáwskiego Postá Krolewskiego nie vczcili/ k temu nowe burdy wznieċáli/ y Freybiterow Krolewskich pościnali. Burdy Gdáńskie.

Xiążę też Mekielburskie w Liflanciech poimáne/ á ná Zamku Ráwskim pod strażą chowáne/ w ten czás wypuszczono/ gdy przysiągł Krolowi zá wierność y pokoy. Xiążę Mekielburskie puszczono.

Támże y Mieszczánie Krakowscy byli pozwáni o ścięcie gwałtowne Collegiatá Mistrzá Wolskiego.

W tenże czás Piotr Zborowski Poseł Koronny w Turecech zátrzymány/ (iż ono Laski Albricht z Jakobem Secygniowskim Tátarow áż pod Oczakow gonili) z przymierzym dożywotnim przyiáchał. Zborowski z przymierzem z Turek.

Ná tymże Seymie 19. dniá Lipcá Albricht Friderik Márgrábiá Brandenburski wtore Xiążę Pruskie Hołd/ y przysięgę Krolowi Augustowi ná Máiestácie siedzącemu vczynił/ támże go Krol y inszych wiele przy nim ná Rycerstwo pássował. Hołd Xiążęcia Pruskiego.

Potym Roku 1570. głod wielki w Litwie y w Polszcze pánował/ ták iż ludzie prości ścierwy zdechłych Bydląt/ y Psow/ ná ostátek vmárłych ludzi trupy wygrzebuiąc iedli/ áczkolwiek Zboże nie názbyt drogie było. Głod.

Tegoż Roku Turkow 25000. iezdnych/ á Janczárow 8000. Tátárow 30000. á Galer 150. Zelim Cesarz Turecki dobywáć Astráchani pod Moskiewskim ziemią y wodą wypráwił/ ále im Moskwá naprzod Galery z strzelbą odiełá/ ná Rzecze Donie v Perewłoki/ y Janczárow pobiłá/ potym iezdni v Astráchani/ głodem y nędzą strápieni gdy názad ciągnęli/ pozdycháli/ drudzy potonęli/ drugich Moskwá pogromiłá/ ták iż y Tátárowie sámi ichże włásni towárzyszy oney woyny/ bili ich/ przeto od tey wielkiey liczby vtráciwszy wszystkę Armate/ ledwo sie ich 2000. do Constantinopola wrociło. Turcy od Moskwy porażeni.

Roku zás 1571. Woiewodá Jnowłodsłáwski/ y Mikołay Talwos Cástellan Zmodzki/ Posłowie wielcy z Moskwy do Wárszáwy przyiácháli ná Siem/ vtwierdziwszy przymierze z Moskiewskim ná trzy látá z obudwu stron/ áczkolwiek tám sámych niemáłe despecty potkáły niesłusznie nád Boże y ludzkie práwo. Posłowie z Moskwy.

Tegoż Roku Román Sánguszko Hetmán sławny Litewski polny vmárł gorączką dniá 12. Máiá wieku 34. Roku. Kniáź Sánguszko vmárł.

Tegoż Roku Tátárowie Prekopscy Moskiewskie krájiny okrutnie zwoiowáli/ y ná dzień Bożego Wstąpienia/ Miásto stołeczne Moskwę y niżny Zamek do gruntu spalili/ gdzie Ludzi bárdzo wiele zgorzáło y podusiło się/ tylko iednego Zamku Kitaygrodá obroniono/ á Tátárowie z wielkimi łupy vszli bez odporu. Moskwá zwoiowána.

Roku zás 1572. Bochdan Woiewodá od Jwonie z Wołoskiego Páństwá wygnány/ był potym prowádzon od sławnego y przeważnie dzielnego Hetmáná Mikołáiá Mieleckiego Woiewody Podolskiego do Wołoch/ y dokázałby był swego przedsięwzięcia (Bo się iuż był Jwonia áczkolwiek wielkie woysko miał strwożył) ále więcey szło o przymierze z Turkiem/ á Bochdan potym do Moskwy ziáchał. Woiewodá Podolski do Wołoch.

Tegoż

Posłowie Tátárscy w Moskwi poscináni.

Tegoż czásu gdy Pan Haraburdá z poselstwem był od Moskiewskiego do Królá odpráwion / Posłowie Tátárscy we trzech set koni przyiácháli do Moskiewskiego / vpomináiąc się dani / których Moskiewski 300. kazał poścináć / á stárszym nosy / vszy / y wárgi oberznąć / y ták ich do Cárzá Prekopskiego odesłał / postáwszy mu siekierę miásto dáru / z odpowiedzią / iż mu miał być tą siekierą vcięć.

Krol August vmárł.

Potym tegoż Roku 18. dniá Lipcá Miesiącá / Sigmunt August Krol Polski / pobożny / bogoboyny / y pokoy (co było nie bárdzo gránicom Litewskim zdrowo) miłuiący / zápłácił śmierci dług z ciáłá w Knyszynie / wieku swego roku 50. A iáko się sam pokoiem rad báwił / ták też po iego śmierći nád nádzieię wszystkich ludzi / ze wszech stron był mile pożądány pokoy / przez wszystko práwie

Interregnum spokoyne.

Interregnum / w którym przez cáły Rok były rozmáite ziazdy ná rożnych mieyscách ták Pánow Koronnych w Polszce / iáko Litewskich w Litwie / około Electiey Królá nowego / ná które wiele Posłow od Monárchow postronnych / zwłaszczá Competitorow przyieżdżáło.

Tátárowie porażeni.

Tylko się było Tátárow z Baká y Sieozá ná Podole werwáło 1800. Roku 1573. w Sobotę Wielkonocną / ále y tych Stárostá Bárski Buczácki Mikołay / y Stárostá Kámieniecki znácznie pogromili / wszákże po głodzie wielkie powietrze morowe pánowáło / ták w Litwie iáko w Polszce ná wielu mieyscách.

Mor.

Henrik Krolem wybrány y Posłowie do niego

Potym tegoż roku 1573. Kwietniá dniá 7. poczęłá się głowna Electia nád Wisłą v Wárszáwy / ná którą się Pánowie y Rycerstwo Polskie y Litewskie ziácháło w wielkich pocztach / Tám po długich tráctatách / y oddawániu poselstw rozmáitych Competitorow / Henrik Xiążę Andegáweńskie / Brát Królá Fráncuskiego Carolusá był Krolem Polskim y Wielkim Xiędzem Litewskim wybrány Máiá dniá 14. Po którego z Condiciámi Electiey byli wypráwieni Adam Konárski Biskup Poznáński / Albricht Łáski / Jan Hrábiá z Teczyná / Andrzey Pan z Gorki / Jan Tomicki z Mikołáiem Synem / Jan Herbort / Stánisław Kriski / Mikołay Christof Rádziwił Xiążę z Ołiki y z Nieświeżá / Alexander Xiążę Pruńskie Woiewodzic Kijowski / Jan Zamoyski / Jan Zborowski / y Mikołay Firley. A do wielkiego Kniáziá Moskiewskiego Andrzey Tárnowski Gońcem był posłan.

Pogrzeb Augustá Krolá.

Potym Roku 1574. odpráwiwszy pogrzeb z zwykłymi Ceremoniámi Krolowi Sigmuntowi Augustowi w Krákowie / Miesiącá Lutego dniá 15. Krol

Henrik do Krákowá y iego Koronácia.

Henrik wybrány wiáchał do Krákowá z Bálic wieczor dniá 18. Lutego we Czwártek / á Koronácia iego byłá w Niedzielę ostátnią Zápustną dniá Lutego 21. której tu Ceremonie opuszczam / tákże pompę iego wiazdu do Krákowá / ponieważem to dość szeroko wierszem ná on czás vczynił Polskim y łáćińskim rzeczą /

Wiersze moie o Koronáciey Henrikowey.

gdziem wszystko dostátecznie opisał według potrzeby / tákże też pogrzeb Augustá Krolá / A potym to w osobnych księgách ponowię / gdzie wydam gruntownie wszystkie spráwy zá żywotá Sigmuntá Augustá.

Wapowski Cástellan Przemyski zábity.

Potym z strony zábitego Wapowskiego ná Zamku Krákowskim od Sámuelá Zborowskiego toczyły się sądy práwie przez cáły post. A Krol Henrik nie wykonawszy ná Krolestwie ledwo 16. Niedziel / iáko skoro mu nowiná przyszłá o śmierci Brátá Carolusá Krolá Fráncuskiego / nátáńcowawszy się przedtym wolę / y ná drugie się krotochwile w Ogrodzie Krolewskim nakłádnie przygotowawszy / zbiegł potym z Zamku potáiemnie w nocy z piątku ná Sobotę tydzień

Henrik Krol wiáchał do Fránciey.

przed S. Janem / y wiáchał z Polski z kilkanáście Fráncuzow (którym się tylko był tego zwierzył) ná rozsádzonych koniach / potym przez Wiedeń / Wenecią y Xiestwo Safoyskie do Fránciey przyiáchał / gdzie ná Oyczyste Krolestwo vstromiwszy burdy z Vgonoty wstąpił.

Tegoż

Tegoż czáſſu Jwonia Hoſpodar Wołoſki / ktory Bochdáná wygnał / po długich á przeważnie mężnych bitwach z Turki y z Multany / był od ſwoich Turkom wydány / y ná cztery częśći roſtárgány / iego głowę widziałem ſam Roku 1575. przybitą ná wrociech w Bukoreſtu Stołecznym Mieśćie Hoſpodárá Multanſkiego Alexandrá / ktorego Brát Petrilo ná Jwoniowo mieſce Wołoſkim Woiewodą zoſtał.

Jwonia Turkom wydány.

A Táránowſki Andrzey z ziazdu Wárßáwſkiego / tegoż Roku 1574. Wieśień o S. Michále do Turek był poſłan / dla potwierdzenia przymierza z Krolеſtwem Polſkim y Wielkim Xięſtwem Litewſkim bez Krolá. Jam też przy nim ieździł / ále dla wielkiego głodu w Wołoßech / y ná wßyſtkich Tureckich gośćincach pánuiącego / muśieliſmy iácháć nie zwykłą drogą / przez Multáńſką / Bulgárſką / Tribálſką ziemię / áż do Traciey przez wynioſłe áż pod Niebo kámieniſte y wyſokie Skáły Balchany názwáne.

Przy nas Turecki Ceſarz Soltan Zelim vmárł / ſkoroſmy do Conſtantinopola wiácháli / á przed tym dwie Niedzieli triumphował po wźięciu Tuniſu y Golety w Africe pod Hiſpany.

Tunis y Goletá wźięte.

Przy nas też ná mieſce Zelimá / Amurat Syn ſtárßy w niebytnośći od Báßow wybrány Ceſárzem Tureckim / ktory przyiáchawßy do Conſtantinopolá Morzem z Amáſiey kráiny Siriyſkiey / dał záraz pięći Brátow młodßych zámordowáć / y położono ich wßyſtkich pięći rzędem w wynioſło ozdobnych Złotogłowem przykrytych grobach / w nogach grobu Oycowſkiego ná Cmintarzu Kośćiołá Sophie / ná com ſam włáſnymi oczymá pátrzał / y com wßyſtko porządnie wierßámi Polſkimi opiſał / ktorym ieſt Titul O Wolnośći Polſkiey / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / etc.

Amurat Ceſarz Turecki dźiſieyßy.

Wierße moie o Turcech.

A myſmy też przyiácháli do Polſki Roku 1575. po Wielkieynocy z vtwierdzonym przymierzym / miedzy nowym Ceſárzem Tureckim Amuratem / y Koroną Polſką / á Wielkim Xięſtwem Litewſkim / ták z ſtrony Wołochow iáko y Tátárow.

Przymierze z Turki.

Wßákże Tátárowie tegoż Roku 1575. Mieſiącá Wrześniá y Páździerniká wielkie á nie oßácowáne ßkody w Ziemiach Ruſkich / Wołyńſkich / y Podolſkich vczynili. Bo okrom pobitych ſtárych ludzi / y máłych Dźiatek / Ludzi Chrześćiáńſkich pięćdźieſiąt y pięć tyſięcy z 40. wywiedli w niewolą / á koni y klacz pułtorá kroć ſto tyſięcy / Bydłá rogátego pięć kroć ſto tyſięcy / á owiec dwie ſcie tyſięcy / okrom inßych łupow / ßat / Złotá / Srebrá / y Skárbow tákże rozmáitych ſtátkow domowych. A táką ſpráwą wyciągáli z tymi łupámi z Podola. Naprzod Cárzykow ſiedm Synow Cárzá Przekopſkiego wßyſtki woyská Hordińſkie ſpráwowáli.

Tátárowie Wołyń y Podole zwoiowáli.

Szyk y ſpráwá woyſká Tátárſkiego.

Alikierey Soltan z Chorągwią Kitayki białey y czerwoney wßerz ná dwá ſążniá / á ná wierzchu kutas z końskiego ogoná fárbowány / ludu było pod nią 15000.

Lazikieray Soltan z Chorągwią kitayki zieloney á białey / pod nią było Tátar 10000 / á Murzowskich Chorągwi 8.

Alichwierczey / z Chorągwią czerwoną o dwu ogonách / pod ktorą było Tátar 10000. á Murzowskich Chorągwi 10.

Satkurczi z Chorągwią kitayki czerwoney y białey / z kutaſem / pod ktorą było ludu 15000. á Murzowskich Chorągwi 25. Zá tymi ßli Sabayſcy Tátarowie / nád ktorymi był ſtárßy Solotay Kikierey Bakart z Chorągwią kitayki białey y zieloney o czterech ogonach / ludu było pod nią 8. tyſięcy.

Zá tymi ßli Cerkaſſowie Pietihorſcy drugim Bakartem z Chorągwią Kitayki białey á zieloney / z kutaſámi / ludu pod nią było 7000.

Cerkáſſowie Pietyhorſcy Chrześciánie.

Dobruccy

Batay. Dobruccy y Białogrodſcy Tátárowie pießo ßli przed woyſkiem z Bákáiem/ ktorych było 10000. po práwey ſtronie/ Drugi záś Murza 12000. miał Tátar pießych z Chorągwią białego y zielonego Hatkáſu po lewey ſtronie woyſká.

Zięć Cárſki z dwunaſcią tyſięcy ludu z Chorągwią białą/ zá tymi Derwi Murza ßedł w pozad woyſká w pułmilu z dzieſiącią tyſięcy ludu/ zá tymi záś Komunnicy. Komunnikow o iednym koniu chłopow wybornych ßło 12000. A gdy tę ſpráwę z połonem ciągnęli/ vrywáli ich náßy gdzie mogli/ ále do wálney bitwy nie przyßło/ dla wielkiey mocy pogáńſkiey/ ták iż w cále do Hordy vßli z łupámi/ z ktorych dzieſięcinę Cárzowi dawáli.

Electia w Stężycy prozna. Tegoż Roku Pánowie Koronni y Litewſcy złożyli ziazd w Stężycy/ ná Electią Krolá nowego/ ále zá vporem niktorych Senatorow/ y Poſłow Krolá Henriká odwłoczenim nie przyßłá do ſkutku Electia.

Przeto znowu w Wárßáwie był ziazd dla gruntowney Electiey/ ná ktorą Poſłowie od Ceſárzá Maximiliáná/ y od Xiążęciá Ferarſkiego/ y od Woiewody Siedmigrodzkiego/ y inßych Xiążąt Rzeſkich przyiácháli/ ktorzy rozmáite Electia v Wárßáwy. Condicie podáiąc/ káżdy Poſeł zá Pánem ſwoim iáko mogł/ áby był ná Kroleſtwo wybran vſiłowáł/ lecz w tym náßy pámiętáiąc ná poſtępki y Oracią Monlukowę po ßkodzie oſtrożnieyßy byli. A naprzod od Ceſárzá/ álbo od Syná iego Erneſtá ty Condicie podawano.

Condicie od Ceſárzá podáne.

Rozdział III.

Condicie Ceſárſkie.

1. Wßyſtki Práwá/ Priwileia/ y Wolności ſtáre poprzyſiąc/ y mocno trzymáć/ nád to ich według zdánia Rzeczypoſpolitey więcey przymnożyć.
2. Vrzędow ták Duchownych iáko Swieckich żadnym Cudzoziemcom/ okrom włáſnych obywátelow nie rozdawáć.
3. Spor o Pruſką y Iflantſką ziemię z Rzymſkim Ceſárſtwem ná wieki vśmierzyć/ y ieſliby iákie práwo Dom Rakuſki ná Xięſtwo Mázowieckie miał dobrowolnie ſię go wyrzec.

To Práwo Rakuſkie Arcyniażętá ná Xięſtwo Mázowieckie przywłaßczáia ſobie/ po Cimbarce Wnuczce Olgerdowey Xiążęciá Mázowieckiego Corce.

4. Zeglowánie do Nárwy z Krolem Duńſkim y z Miáſty Zamorſkimi poſtánowić/ y ſprzymierzenie z ſiedmią dzieſiąt Miáſt Niemieckich wolnych vtwierdzić.
5. O Barſkie Xięſtwo y dochodach Neapolitanſkich/ áby Krol Hiſpanſki Kroleſtwu Polſkiemu doſić vczynił pilno ſię ſtáráć.
6. Z Krolem Hiſpáńſkim Koronę Polſką/ y Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ tákże Węgierſkie y Czeſkie Kroleſtwá/ y inße wßyſtki páńſtwá ſwoie Ceſárſkie ſpołecznie ſprzymierzyć.
7. Przyiaźń y przymierze wieczne z Ceſárſtwem Rzymſkim z pomocą przećiwko káżdym Nieprzyiaciołom/ tákże ſprzymierzenie y towárzyſtwo z Duńſkim y Swedſkim Krolámi y wßyſtkiey Rzeße Niemieckiey Xiążęty vtwierdzić.
8. Kupiectwá obywátelow tych wßyſtkich Kroleſtw z Koroną Polſką tym więcey przymnożyć.
9. Stánowienie z Turkiem ieſliby ſię ták Stánom Koronnym zdáło vczynić.
10. Ieſliby śnadź w Węgrzech woyná miáłá być/ Nie będzie vżywał Ceſarz Polſkich áni Litewſkich Zołnierzow/ okrom dobrowolnych zá pewny żołd.

11. Dla

11. Dla obrony Granic Koronnych cztery Zamki vkrainne wedle zdania Rzeczypospolitey na potrzebnych mieyscach zbudowac.
12. Academia Krakowska nowym nadanim pomnożyc.
13. Ktorzy beda godni z Polski y z Litwy na Woiennych y Dworskich vrzedach Xiazat Rakuskich beda przełożeni.
14. Pierwszego Roku trzy sta tysiecy Złotych do Korony Polskiey wniesc/ dla obrony Granic/ y zapłacenia żołdu żołnierzom.
15. Długi wszystki Koronne / tak tez Żołnierzom y Dworzanom zatrzymane żołdy gruntownie zapłacic.

Condicie od Xiażeciá Ferarskiego Alfonsá podáne.

1. Wolnosci y Priwileia wszystki w cale zachowac.
2. Nic nie odnawiac ani odmieniac / ani sprawowac iedno za dozwolenim wszystkich Stanow.
3. Godnosci ani przełożenstw żadnemu z cudzoziemcow nie dawac.
4. Pokoy miedzy Stanami wszystkimi y około sporu Religiey zachowac.
5. Krakowska Academia ludzmi vczonemi ozdobic / y Rzemiesniki dla budowania y obrony Zamkow swoim kosztem z Włoch przywiesc y zachowac.
6. Dla pożytkow wietszych Koronnych / nowy sposob y port Kupcom Polskim vkazac y sprawic do Włoch.
7. Jesliby przeciwko Moskiewskiemu albo ktoremu inszemu nieprzyiacielowi pieszych Żołnierzow było potrzeba / tedy cztery tysiace Strzelcow Włoskich przez szesc Miesiecy swoim nakładem wywiesc y chowac obiecuie.
8. Jesliby sie czego Boże vchoway trafiła niebespiecznosc na Krolestwo/ on wszystkich Xiestw y powinowatych swoich mocy y posiłki iako na własnego zdrowia obrone obroci.
9. Woyne wszelka za zdrowie Koronne / y dobycie vtraconych Granic sam w swey osobie zawzdy odprawowac bedzie.
10. Czassu pokoiu vrzad dobrego Krola według vstaw y potrzeb Koronnych / albo na miescu mieszkaiac albo wszystki krainy Koronne obieżdżaiac bedzie wypełniał.
11. Długi Koronne za rozsadkiem wszystkich Stanow zapłaci.
12. Na każdy Rok z Włoch do Polski wszystki dochody swoie bedzie wnosił/ zostawiwszy czesc dla obrony onego panstwa potrzebna.
13. Xiestwo Kornutskie ktore trzyma prawem dziedzicznym we Franciey Krolestwu Polskiemu na wieki daruie y wcieli. Grusska na Wierzbie.
14. Piecdziesiat Slachcicow Polskich w Ferariey albo w inszym ktorym Miescie panstwa swego na naukach wyzwolonych albo dla cwiczenia Rycerskiego Rzemiosła własnym nakładem bedzie chował.
15. Nad ty wszystki Condicie obiecuie za dwa Miesiaca dla obrony Koronney trzy sta tysiecy złotych przysłac / a sam co rychley przybyc / aby osoba / porada y maietnosciami swymi Krolestwu mogł byc pomocny.

Condicie Batorego Woiewody Siedmigrodzkiego krotkie.

1. Práwá poprzyſiąc y mocno ſtrzymáć.
2. Długi Koronne zápłácić.
3. Cokolwiek Moſkiewſki poſiadł zdobywáć.
4. Wieczne przymierze z Turki y z Tátáry vczynić.
5. Gránice wßyſtki oſádzić.
6. Przed ſwym przyiazdem ſto tyſięcy złotych przyſłáć.
7. Więźnie nie dawno od Tátarow pobráne wyſwobodzić.

Po tych Condiciy podániu y rozbierániu / część Senatorow y Rycerſtwo
niemal wßyſtko Koronne / nie zezwaláiąc żadnym ſpoſobem ná Ceſárzá / áni
Dwá Candidaci od Rycerſtwá.
Dom Rákuſki / á Xiążę Ferárſkie y iego Condicie záráżem opuściwßy / Miánowá-
li dwu Cándidatow ſwoich / Woiewodę Siedmigrodſkiego / y Andrzeiá Grabię
z Tęczyná Woiewodę Bełſkiego. Arcybiſkup záś Gnieźnieńſki z niktorą częścią
Senatorow wyßedßy z mieyſcá okopem Electiey náznáczonego / 12. dniá Gru-
Maximilian Ceſarz Krolem miánowan.
dniá miánował Krolem Polſkim Maximiliáná Ceſárzá. Potym po długich
ſporach / gdy Pan z Tęczyná Woiewodá Bełſki / wymowił ſie áby nie był Cán-
didatem / oſtrzegáiąc w czym inßym poſługę ſwą Rzeczypoſpolitey / záráżem
większa część Rycerſtwá y Senatorow / wybráli y miánowáli Krolową Pol-
Anná Krolowa / á Stefan Batory Woiewodá Siedmigrodſki Krolem Polſkim.
ſką Annę Krolewnę Sigmuntownę właſną Dziedziczkę / Jágiełłową Práwnu-
czkę / przydawßy iey zá Krolá y Małżonká / Stepháná Batorego Woiewodę
Siedmigrodzkiego / á wypráwiwßy Poſły do niego áby ná Kroleſtwo Polſkie y
Wielkie Xięſtwo Litewſkie (áczkolwiek przy tey rádzie Pánowie Litewſcy nie
byli) przyiácháł / żądáli. A dla gruntownieyßego poſtánowienia tey Electiey
Ziazd w Andrzeiowie.
złożyli ziazd w Andrzeiowie 18. dniá Styczniá / ná ktory ſie wßyſcy iáko ná woy-
nę ziácháć mieli / dla gotowości y odporu przeciw káżdemu / ktoby ſie chciał nád
ich Electią ná Kroleſtwo ſádzić / iáko wßyſtko ßerzey opiewa Vniwerſał An-
drzeiewſki. A ná przyimowánie Krolá obránego ná gránicach byli náznáczeni
Biſkup Krákowſki / y Sędomirſki / Ruſki / y Bełſki / Woiewodowie / Pan Woy-
nicki / y Hetman Koronny polny Sieniáwſki etc. Koronáciey záś y ſłubowi
dzień 4. Marcá náznáczony w roku 1576. A ták gdy Pan Bog ſam / zá mądrych
Koronacia Stefánowá.
Senatorow porządną ſpráwą ony burdy rozerwánim grożące vſmierzył / Koro-
nowan ieſt STEPHAN pierwßy / Woiewoda Siedmigrodzki z Fámiliey Ba-
torych ná Kroleſtwo Polſkie / y W. X. Lit. weſpołek zpoſlubioną y oddáną Mał-
żonką Anną Krolową Sigmuntowną / w Krákowie przez Biſkupá Kuiá w-
ſkiego Stániſłáwá Karnkowſkiego / Bo Arcibiſkup Gneznenſki Jakob Vcháń-
ſki trzymáiąc ieſcze ſtronę Ceſárſką wymowił ſie niedołożnościa zdrowia.

Tegoż też czáſſu y potym Pánowie Litewſcy y Rycerſtwo w Gieranoynach /
Ziazdy Litewſkie.
w Grodnie / y we Mſcibohowie ziazdy miewáli / rádząc o potwierdzenie / y zu-
pełne záchowánie wolności / praw / y priwiletow ſwoich od Krolá nowo nád
wolą niktorych koronowánego / y o przyiściu iego ná Wielkie Xięſtwo. Bo też
Ceſarz Maximilian przez częſte iáwne y táiemne poſły ſtronę ſwoię / od ktorey
był wybrány przybyciem ſwoim ná Kroleſtwo cieſzył / Ale mu wyßło ná to iáko
Georgius Sabinus de Ceſaribus Germanicis in Carolo V.
y Prádziádowi iego Fridérikowi trzeciemu / ktorego Florentini ná Ráku do
Włoch ciągnącego máłowáli z tym napiſem / TENDIMVS IN LATIVM.

Bo y Jan Kochciecki Czech / ktory był przyiácháł ná Ziazd do Mſczi-
bohowá z zupełną mocą y z liſtámi Ceſárſkimi po Wielkiey nocy / muſiał

názad

názad viezdżáć nocą / gdy iuż Pánowie y wßyſtko Rycerſtwo Litewſkie Królá Stepháná zá Páná przyználi. A Ceſarz też Maximilian Electorow ſwoich wydał / gdy ſiérychło potym tegoż Roku ná Króleſtwo Niebieſkie zániechawßy Polſkiego poſpießył. A Rudolf Syn Krol Rzymſki y Węgierſki ná iego mieyſce Ceſárzem wybran.

Ceſarz Maximilian Elect Polſki vmárł.

Pánowie też Litewſcy / Pan Wilenſki Jan Chodkiewic / y Pan Trocki Oſtáfi Wołowicz / Jan Kißká Kráyczy wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / Alexander Chodkiewic Stároſtá Grodzienſki / y inßy do Wárßawy przyiechawßy Mieſiącá Máiá Stepháná Królá imieniem wßyſtkiego Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego zá Páná pozdrowili y przyználi.

Krol potym ſtánowiąc porządek y pokoy Koronny / złożył Siem w Toruniu tegoż Roku 1576. ná ktorym Gdáńſczánie dla hárdych rozruchow ſwoich byli wywołáni / y nieprzyiacioły / y winnymi obrázenia Maieſtatu Krolewſkiego byli oſſądzeni / Bo trzymáiąc ſtronę Ceſárſką woyſko z zamorſkich ludzi zbierali / wziąwßy ſobie zá Hetmáná Hanuſá von Cöllen: Wßákże Pan Bog ich hárdość znácznie ſkarał przez Janá Zborowſkiego Caſtellaná Gnieznienſkiego / Hetmáná Koronnego / ktory nie máiąc ſłużebnych Zołnierzow więcey pułtoru tyſiącu z Haydukámi pießymi / poráził ich woyſká 12000. ktore było dobywáć Tſczowá z Dziáły wyciągnęło / ták iż Knechtow y Reyterow / tákże Mieſczan bucznych y hárdzie przed bitwą kazących ná plácu 4000. zábitych poległo / okrom ránnych / y tych ktorych bárdzo wiele w Stáwach y w Jezierze Labiſewſkim nád ktorym bitwá byłá / y w Wiſle potonęło / Capitanowie też y Fendrichowie wßyſcy zbići / y ći ktorzy miedzy gory y láſſy vciekli / Dział 40. (krom ręczney ſtrzelby) y inßych łupow / y zbroie bárdzo wiele náßy wzięli. A Hanus von Köllen ledwo vbieżał ná rączym. Działo ſię to Roku 1577. Kwietniá dniá 18.

Siem w Toruniu.

Gdáńſkie woyſko pod Tſczowem poráżono.

A potym Krol przyciągnąwßy ſam z lekkim woyſkiem pod Gdáńſko / y Láterniey ich twierdze portowey vſilnie dobywáiąc / ſkroćił ich hárde buczne ßyki / y do poſłußeńſtwá przypędził / Ták iż ná Condicie od Królá podáne przyzwolić muſieli / y nakłády woienne poſtąpić / 200000. Złotych w Malborku 2. dniá Liſtopadá.

Ale Tátárowie Prekopſcy tegoż Roku máiąc pogodę / nie opłákáne ßkody ná Podolu / y ná Wołyniu poczynieli.

Tátárowie ná Podole.

Moſkiewſki też áczkolwiek do niego byli wypráwieni Poſłowie wielcy tegoż Roku / Stániſław Kriſki Woiewodá Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Woiewodá Minſki / y Fiedor Skumin Tiſkiewic Podſkárbi Nadworny Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / nád nádzieię náßych z wielkim woyſkiem do Liflant oſobą ſwoią z ſtárßym Synem / y z Mágnuſem przyciągnął / Mieſiącá Sierpniá / gdy Krol był pod Gdanſkiem / gdzie wziął Kięś / álbo Wenden zá nieſtwornością Niemcow przez podánie / tákże Weſten / Erlen / Nitaw / Jorgenburg / Sonſel / Rumborg / Marienhaus / Tákże też Dunemborg pod Kniáziem Sokolinſkim / Zamek kopcem wynioſło w rowninie vſutym obronny / y Creutzborg / Kokenhaus Zamek y Miáſteczko / Aſcherad / y Lonward Zamki nád Dźwiną przez wyſtráßone w lárwie podánie pobrał / y kilkonaście inßych Zamkow (iáko ptaki ná lepie zbieráiąc) opánował / gdzie wielkie morderſtwá Moſkwá y Tátarowie nád Niemcámi czynili / Mężow / Pánie / y Pánny okrutnie gwałcąc / ścináiąc / y w ſtuki ſiekąc / zwłaſczá w Kięśi y w Kokenhauſie / ktore w lárwie Magnuſowey połowił.

Poſłowie do Moſkwy.

Kniáż Moſkiewſki w Liflanciech Zamki pobrał.

Byli iuż w ten czás ná gránicách Moſkiewſkich Poſłowie náßy / Kriſki Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Minſki / Woiewodowie / y Fiedor Skumin

Tiſkiewic Podſkárbi nadworny wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / gdy vſłyſzeli o tym ſplundrowániu Liflant / dla czego ſię byli chcieli názad wrocić / Ale z roſkazánia Krolewſkiego potym iáchali do wielkiego Kniáziá / przed ktorym gdy ſpráwowáli poſelſtwo / nie dał im áni wzmianki czynić o Liflantſkiey ziemi / y owſzem ſię ieſcze vpominał wſzyſtkiey Kurlándſkiey ziemie / y kráin inſzych Pomorſkich áż do Prus / twierdząc ſię mieć práwo dziedziczne nie tylko ná to ále y ná wſzytkie Pruſſy / y ná Polſkie y Litewſkie páńſtwá / po Pruſie Brácie Octaviuſá Ceſárzá / ktory iáko żywo nie był ná Swiecie / od ktorego ſię on według zmyſlonych baśni czwartymnaſtym pokolenim bez wſtydu być zmyſlnie mienił. O czym gdy Poſłowie náſzy niż z Moſkwy wyiácháli Krolowi dáli znáć / poſłał z nowu Krol do Wielkiego Kniáziá Gońcá y Dworzániná ſwoiego Piotrá Haráburdę / przywodząc go wſzelkim ſpoſobem pod ſłuſznymi Condiciámi do pokoiu z obudwu ſtron vtwierdzenia. Ale Moſkiewſki według wrodzoney hárdośći / nie tylko ſię dał do przymierza nákłonić / ále y Gońcá Krolewſkiego ledwo wyſłuchawſzy / dáleko od ſiebie odeſłał / y práwie zá więźnia chował.

O tym Pruſie żaden Hiſtorik iáko żywo nie wſpomina / chybá o Krolu Bitiniey / od ktorego ieſt Miáſto Pruſſa / y do ktorego ono był Annibal vciekł.

Litwá pod Zelborg.

Ruſzyli ſię byli tegoż Roku Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie ochotnie ná odpárcie Moſkiewſkiego gwałtu / ále prożno / Bo y niepogody záſzły / A Moſkiewſki też Zamki pobráne oſádziwſzy z Liflant wyciągnął.

Cometá.

Tegoż Roku Cometá ſtráſzna vkazawſzy ſię 13. Nouembrá długo trwáłá / A náſzy też potym Dunenborg z Kozákiem dzielnym Zábą odiſkáli / y Wenden álbo Kieś przed tym Stolicę Miſtrzow Liflantſkich pod Moſkwą wzięli. A gdy ſię Moſkwá we dwudzieſtu tyſięcy woyſká znowu dwá kroć o dobycie Kieśi kuśiłá / porázili ich náſzy w máłym poczcie y rozgromili / złączywſzy ſię z poſiłkiem Swedow ná ten czás przybyłym y Dział więcey niż 20. wielkich burzących / á zwłaſczá Wolká odięli / zá ſpráwą y Hetmáńſtwem Andrzeiá Sápihi Woiewodzicá Nowogrodzkiego / gdzie też Woiewod y Boiárow zacnych bárdzo wiele krom pobitych ná plácu w więzienie pobrano / Roku 1578. zimie / Dziáłá do Wilná / ktorymi nieſłuſznie Zamkow Krolewſkich dobywał / á Więźnie do Grodná przyprowádzono / A Moſkiewſki też po tey kaźni dopiero Gońcá Krolewſkiego Haráburdę Piotrá do ſiebie wezwawſzy / vczciwſzy tráctował y potym odpráwił.

Moſkwá poráżoná y Dziáłá odięte.

Tegoż Roku Alexander Chodkiewic Stároſtá Grodzienſki świętey pámięći dług śmierći z ciáłá zápłáćił.

Tegoż też Roku Mieſiącá Sierpniá Jurgi Jurgewic Olelkowic Olgerdá Wielkiego Xiedzá Litewſkiego potomek Xiążę Słuckie wieczney pámięći godne / z Swiátem ſię rozſtał.

Tego też czáſſu Poſłowie Moſkiewſcy do Krákowá przyiácháli / ktorych w zebrániu Senatorow gdy Krol do ſpráwowánia poſelſtwá vczćiwie przyprowádzonych przypuśćił / wnet od wrodzoney hárdośći poczęli niechcąc żadną miárą poſelſtwá ſpráwowáć / ážby ku nim Krol pierwey powſtał / á ziąwſzy Czapkę / o zdrowiu Cárzá przeſtawnego pytał. Czego gdy im iáko rzeczy nieſłuſzney Krol pozwolić niechciał / odiácháli do Moſkwy nic nie poſtánowiwſzy / áni poſelſtwá ſpráwiwſzy.

Hárde Poſelſtwo Moſkiewſkie.

Rozdział IIII.

Do Jego Miłości Kniáziá Łukászá Bolká Swierskiego / Marszałká Krolá Jego M. etc.

POtym Krol przyiáchawszy z Wárszáwy roku 1579. przed Zapusty do Grodná / był witan imieniem wszystkiey Rzeczypospolitey Litewskiey od Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego w polu ozdobną Orátią / támże w Grodnie po długich namowách nie obronę iáko przed tym Litewskich Gránic / ále Woynę przeciw Moskiewskiemu w iego ziemię Krol z Pány Litewskimi postánowił / ktora też iuż byłá ná Seymie Wárszáwskim wszytkich Stanow zezwoleniem vchwalona / Do czego wielkie y gotowe pomocy Pánowie y Rycerstwo wszystko Wielkiego Xięstwá Litewskiego ochotnie ofiárowáli / y potym to nád Serepczyzny y podatki insze z imion swoich wydáne / tym ochotniey skuteczną rzeczą znácznie pokazáli / z miłości wrodzoney iáko práwi oyczycy ku Rzeczypospolitey y Pánu swemu. A ták Krol porządnie we wszystkim postępuiąc / posłał Gońcem Wacłáwá Lopácinskiego do Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego z listámi / opowiádáiąc mu słuszne przyczyny woyny z strony swoiey y Wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Krol do Grodná.

Woyná przeciw Moskiewskiemu.

Lopácinski do Moskwy Fœlicialis.

Potym Krol postánowiwszy wszystki postępki y potrzeby woienne / z Pány Litewskimi w Wilnie / wyiáchał ostátniego dniá Lipcá do Swira / dla popisu y szykowánia woyská / ktore się tám było według náznáczenia w ty polá ściągnęło / Stamtąd zás Krol ruszył się przez Głębokie / y postáwy do Dzisny / á potym do Połocká przyciągnął ze wszystkim woyskiem wielkiego Xięstwá Litewskiego / Zmodzkiego / y Ruskiego / nád ktorym był Hetmánem wielkim Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenski / á nád Zołnierzámi Syn iego Christof Hetman polny / Pan Trocki / Nád Polskim zás Rycerstwem Mikołay Mielecki Woiewodá Podolski / nád Węgry Caspar Bekiesz / á nád Niemcámi pieszymi Christof Grof Rozrzarzewski Stárostá Łęczycki.

Popis v Swirá.

A w ten czás práwie Rycerstwo y Kozacy Litewscy y Ruscy vprzedziwszy wielkie woysko trzy Zamki álbo Twierdze Moskiewskie / Cosiany / Krasne / y Sitno / nagłą żarkością vbiegli y spalili.

Trzy Zamki Moskiewskie spalone.

A Krol gdy ze trzech stron Miásto y Zamek Połocki obegnał / xi. dniá Augustá názáiutrz Miásto nie mniey przekopámi / wałem / y ściánámi / tákże basztámi obronne / Węgrowie / y lud pieszy Kánclerzá Koronnego Jáná Zamoyskiego / tákże Litewscy Háyducy y Kozacy zápalili / gdzie Moskwy bárdzo wiele pobili / á drudzy do Zamku vciekli. Potym pod sáme ściány y Bramy Zamkowe naszy się przyszáncowáli / ze trzech stron w Wieże y w Baszty / tákże ná Blanki ogromną strzelbę puszczáiąc / ále y Moskwá nie mnieysza vpornością y strzelbie gęstey / y szturmom nászych śmiele się we dnie y w nocy zástáwowáli / y niktore stroną Zamku zápalone przeważnie gásili / ku temu dżdże gwałtowne ná wielkiey przeszkodzie nászym były / áż potym dniá Augustá 29. Słońce wesoło iásne / promieniámi długo pożądánymi Swiát oświećiło / ktorego dniá nászy Polacy / Litwá y Węgrowie pieszy / przeważną śmiáłością z ostátnią niebespiecznością swoią / przekopy y Połotę Rzekę przebywszy / y ná wyniosły Kopiec pod sáme ściány ognie podniowszy / Zamek zápalili / ktore zápalenie gdy moc wzięło / wnet ochotne Rycerstwo piesze Węgierskie / y Polakow Rotá Kánclerzá Koronnego Jáná

Połocko oblężone.

Miásto Połockie spalone.

To wszystko łácno srogimi dżdżámi zeszło.

Jana Zamoyskiego/ także Litewscy Haydúcy dárli się przez ogień y strzelbę Mo- skiewską do Zamku/ ále przed gwałtownym ogniem y niezgodą swoią/ á strzelbą nieprzyiacielską 27. swoich vtráciwszy krom ránnych/ vstąpić ná zad musieli/ ále iednák z Moskwy Strzelcow 200. zábili. Názáiutrz tedy w Nie- dzielę 30. dniá Sierpniá gdy nászy znowu ogień podłożyli/ á Sciány się tym gwałtowniey palić poczęły/ strzelbá też vstáwiczna z trzech Száńcow nászych/ Moskwę trapiłá/ y obronę wszystkę gászenia odięłá/ podáłá się Moskwá z Zamkiem ná łáskę Krolewską/ gdy ich przyrzekł/ ktorzyby chcieli z máiętnos- ciámi wolno do Moskwy wypuścić/ á ktorzyby się vdáli Krolowi służyć/ tym też łáskę y żołd obiecano y spełniono. Tylko Ciprian Archiepiskop Wielikolu- cki y Połocki/ y Wasil Iwanowic Mikolinski/ Dimitr Sczerbáty Obolinski/ Máthiey Rzowski/ Iwon Sussyn/ Piotr Wołynski Woiewodowie/ y Lukian Tretiakow Pisarz Wielkiego Kniáziá/ nie chcieli się dobrowolnie podáć/ ácz- kolwiek iusz Zamek w mocy Krolewskiey widzieli/ przeto ich też poimano y pod strażą osádzono. A wszystkiego ludu Moskiewskiego do boiu y bronienia Zamku godnego/ było więcey niż sześć tysięcy. Ták tedy Zamek sławny Połocko Stolicá dawnych Xiążąt Ruskich vdzielnych y niktorych Litewskich/ z ręku Moskiewskich iest wydárty Roku 1579. Sierpniá dniá 30. godziny 20. ze wszystką żywnością/ strzelbą/ y prochow okwitym dostátkiem.

Połocko podáne.

Vporność Moskwy.

Przed tym też máło sławney pámięci Jan Chodkiewic Cástellan Wilen- ski/ Stárostá Zmodzki etc. moy Dobrodziey Swiátu podziękował.

Potym gdy iusz Krol Połocko práwie wrotá Litewskie od Moskwy wy- báwił/ Kossiany też/ Sitno/ y Krásne 9. mil od Połocká nászy spalili/ zostáły były ieszcze dwá Zamki ná przeszkodzie wielkiey/ Sokoł nád Drissą y Nissą Rzekámi 5. mil ná drodze Pskowskiey ku pułnocy/ y Turowla nád Dzwiną 4. mile ku Vle y Witebskowi od Połocká idąc.

Pod Sokołem leżáło woysko práwie wyborne Moskiewskie z Dworu/ y z celnieyszych Boiárow Wielkiego Kniáziá/ y z Kozakow Donskich álbo Tá- nayskich strzelcow przebráne/ nád ktorymi byli Hetmánámi Fiedor Wásilewic Sieremiet/ Andrzey Pálecki/ Michayło Liká/ Wasil Krzyworborski y inszy zá- cni Woiewodowie/ ktorzy wszyscy myslili byli przebić się do Połocká swoim ná odsiecz przez Oboz Krolewski/ ále temu byli mądrze Woiewodá Wilenski Mi- kołay Rádziwił Hetman wielki/ z Synem Christofem Hetmánem polnym zá- bieżeli/ gdy drogi wszystki porządnie opátrzyli. Naprzod tedy Jan Wołmin- ski Cástellan Połocki/ Stárostá Krewski/ Mąż wielkiey dzielności/ y w Rycer- skich spráwách/ y bitwách/ z Moskwą częstym á dawnym ćwiczeniem doświád- czony/ był postan pod Sokoł z kilkiem vfow/ á zá nim Christof Rádziwił Het- man polny z Zołnierzámi Litewskimi przybył/ Ale iż woysko Moskiewskie pod Zamkiem y pod strzelbą leżáło w okopie/ á bitwy wálney zwłaczáli zwieść/ tyl- ko vrywkámi á hárcámi/ y wycieczkámi częstymi bitwy zobudwu stron koszto- wáli/ wszákże nászy Moskwę áż do sámego okopu z kopiámi wspieráli. A w tym Woiewodá Wilenski Mikołay Rádziwił Hetman wielki zá wolą Krolewską wypráwił kilko vfow Kozakow z Kniáziem Constantinem Lukomskim pod Turowlą/ ktorych obaczywszy Moskwá/ á mniemáiąc iż wszystko woysko do- bywáć ich ciągnie/ wnet inszą Brámą Woiewodow sámych zostáwiwszy vcie- kli. A ták Woiewodowie od swych opuszczeni 4. dniá Wrześniá Zamek cáły podáli ze wszytką strzelbą/ prochy y spiżą/ ktory potym nászy w kilku dni (le- dwo mu się obrádowawszy) gdy Kniąż Lakomski kazał z więtszych Dział pod dobrą mysl strzeláć spalili/ ták iż lekko nábyte/ lekce zginęło.

Jan Wołminski pod Sokoł.

Turowla wzię- ta/ y spalona.

W tenże czás Mikołay Woiewodá Podolski Hetman Koronny z Polskim

y z Niemie-

y z Niemieckim woyſkiem przebywßy przez moſt z ſtrugow vczyniony Driſſę rzekę/ pod Sokoł przyciągnął/ á tegoż cżáſſu pod Zamek ſię przyßáńcowáł/ bo Polacy od Niſſy/ á Niemcy od Driſſy ßáńce porządnie á prętko vkopáli. Januß záś Zbárászki Woiewodá Bráctáwſki zá Niſſą Rzeką/ gdzie było śnádnie Moſkwi vciekáć/ z vſem ſwoim ſtánął/ potym kulámi żeláznymi roſpalonymi náßy ná kilku mieſcách Zamek zápalili/ á gdy ogień wziął moc/ wnet Moſkwá zwątpiwßy w obronie Zamkowey/ przez Bramę od Niſſy wytoczyli ſię ku bitwie. Ale ich Polacy z ßáńcow/ á potym Niemcy pießy ſtrzelcy w Zamek y w ogień záſię wpárli/ ſámi też zápalczywiey Moſkwę goniąc do Zamku ſię werwáli/ tám wnet krátę Moſkwá ſpuściłá z bramy/ ták iż Polacy y Niemcy w Zamku zápalonym z Moſkwą zámknieni ná oſlep ſię rowną niebeſpiecznością ſiekli. A gdy záś náßy od ßáńcow kratę w bramie z wielką pracą przełomili/ dopiro ſię Moſkwá z Zamku gorącego wyſypáłá/ tákże náßy ránni y opaleni weſpołek z nimi/ tám ſię dopiro okrutna bitwá oſtáłá/ bo Niemcy żadnego Moſkwiciná nie żywili/ ták iż ich cztery tyſiące zbitych ná plácu poległo/ miedzy ktorymi przednieyßy Woiewodowie/ Boris Sein/ Andrzey Pálecki/ Michayło Lyk/ Waſil Krywoborſki zábici/ á Sieremiet Hetman Mąż wielkiey dzielności/ y Mieſoied ſtárßy ſprawcá Kozakow Donſkich żywo poimáni/ inßych więźniow kupow/ tákże ßat drogich/ koni/ pieniędzy/ y ryſtunkow koßtownych bárdzo wiele náßy doſtáli/ á Zamek do gruntu zgorzał. Z náßych też pod Sokolem ludzi zacnych/ iáko z Chriſtofem Rádziwiłem Hetmánem polnym/ y z Janem Wolminſkim/ ták też w tey potrzebie mężnie gárdłá dáli/ Kámienſki Rotmiſtrz/ y Wyſocki/ Jakob Swiecinſki/ Jakob Bornkowſki/ y Mikołay Kloczewſki.

Sokoł obleżony.

Niebeſpieczność náßych.

Moſkwá pobita.

Sokoł ſpalony.

Náßy pod Sokolem pobici.

Potym Woiewodá Połocki/ Mikołay Dorohoſtayſki Moniwid po odiáchániu Krolewſkim z Połocká wziął Suſſą Zamek nád wielkim Jeziorem obronny/ przez dobrowolne podánie tráctuiąc z Woiewodą Kutaiem Suſkim y z Moſkwą przez Fracá Zuká/ A gdy im przyrzekł dobrowolne wyście z ruchomymi máiętnościámi do Moſkwy/ wyßło ich w liczbie 6000. A Woiewodá Połocki z Rycerſtwem Litewſkim y z Polſkim do Zamku Sußey wiáchał dniá 6. Pázdziernika/ gdzie wziął Dział więtßych 21. Hakownic 136. Ruſnic długich 123. prochu beczek 100. ktore 400. Cętnarow ważyły/ Kul żeláznych więtßych od Dział 4322. y inßego ſprzętu zakowego/ y żywności bárdzo wiele.

Suſſa ſię poddáłá.

Przed tym też Philon Kmitá Stároſtá Orßeńſki/ máiąc z ſobą ludu Rycerſkiego/ iezdnego y pießego/ y Kozakow vkráinnych niemáło/ włości Smolenſkie okrutnie ogniem y mieczem zwoiował/ przez 2000. Siół ſpálił/ y ſámo Smolenſkie przedmieście w popioł obrocił/ á bez namnieyßey ßkody ſwoich/ lud Rycerſki z wielkimi łupámi/ y ſtádámi więźniow y bydłá do Horßey vwiodł.

Philon Smolenſk opalił.

Z drugiey záś ſtrony Conſtántin Xiążę Oſtrogſkie z Kniáziem Michałem Wiśniewieckim Caſtellanem Bráctáwſkim/ y z Synem Janußem przepráwiwßy ſię przez Dniepr/ á roſpuściwßy przed ſobą wßerz y wzdłuż Kozakow ſwoich/ y Tátarow w zagony/ oblegli Czernihow Zamek Stolicę dawnych Xiążąt Siewierſkich/ ále iż ſię Moſkwá przeważnie broniłá/ á pießych do ßturmu máło było/ przeto ſpaliwßy ſámo Miáſto Czernihowſkie/ zagony práwie po wßyſtkiey Siewierſkiey Ziemi áż do Stárodubia/ Rádohoſcza/ y Poczepowá roſpuścili/ á potym z wielkimi łupámi bez odporu do domu ſię wrocili. Tymże ſpoſobem Stároſtá Mſciſłáwſki Jároſłáwſkie miáſto/ y bárdzo wiele ſiół włości Moſkiewſkich poburzył.

Czernihow y Siewierſkie kráie zwoiowáne.

A Krol potym przyiáchawßy z Połocká do Wilná/ w Grodnie też máło odpocząwßy/ poſpießył ſię ná Siem do Wárßáwy/ w ktorym cżáſie liſty przynieſiono do Mi-

Listy do Pánow Litewskich od Rády Moskiewskiego

no do Mikołáią Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego / y do Ostáfiá Wołowiczá Páná Trockiego / od dwu Pánow Rádnych Moskiewskich / Kniáziá Iwáná Mścisławskiego / y Mikity Romanowicá Zacharyná 28. dniá Wrześniá pisáne ze Pskowá / gdzie ná ten czás z woyskiem wielki Kniąż leżał / w ktorych listách to się osobliwie zámykáło / áby Pánowie Litewscy y Koronni Królá swoiego od rozlania krwie Chrześciáńskiey do zgody przywodzili / á oni tákże wielkiego Kniáziá swego / áby się nie mścił szkod od Królá poczynionych / hámowáć / y do pokoiu przywodzić się slubowáli / á izby też tym czásem Posłowie z obudwu stron chodząc dobre rzeczy stánowili. Ale to wszystko Krol ná Siem Wárszáwski odłożył / gdzie znowu po długich namowách zá mądrą rádą y persuásią Ianá Zamoyskiego Kánclerzá Koronnego woynę przeciw Moskiewskiemu konáć vchwalono / y pobor postánowiono.

Woyná przeciw Moskiewskiemu.

Niescierdá vbieżona.

Tegoż Roku Grudniá Miesiącá 13. dniá Ian Dorohostayski Moniwid Woiewodá Połocki Niescierdę Zamek od Moskwy niedawno vgruntowány vbieżał / y spalił / gdzie czterech Woiewod / á Mężczyzny / Niewiast y Dzieci 1000. nászy poimáli / á od mieczá y od ogniá gdy Zamek zewsząd gorzał / przez 2000. Moskwy vpornie się ále prożno broniącey zginęło.

Potym gdy Krol z Wárszáwskiego Seymu do Wilná przyiáchał Roku 1580. á około kończenia woyny przeciw Moskiewskiemu z Pány Litewskimi gruntownie postępował / wnet Moskiewski gdy mu mocy iáwney nie stawáło / vdał się do chytrych práktyk / á naprzod po Swiątkách przysłał w osobie Gońcowey spiegow swoich z Nasczekinem / ktory Nasczekin Goniec nálazwszy po swey myśli / áczkolwiek z Fámiliey zacney / ále z przyrodzenia wyrodká Hrehorá Ościká / często z nim táiemnie tráctował w Wilnie kuiąc zdrádę przewrotną przeciw Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu / y zdrowiu Krolewskiemu.

Goniec.

Nasczekin z Oscikiem.

Miecz y Czapká od Papieżá.

A w tym też czásie Máiá 29. dniá w Niedzielny dzień Nachwálebnieyszey Troyce S. Miecz poświęcony y Czapká / przez Pawłá Vcháńskiego od Papieżá Grzegorzá 13. przysłány / ná skutek błogosłáwieństwá był oddan Krolowi Stephánowi przed wielkim Ołtarzem w Kościele Zamku Wilenskiego klęczącemu / przez ręce I. M. X. Biskupá Zmodzkiego Melchiorá Xiążęciá Gedrockiego z zwykłymi Ceremoniámi.

Oscikowá zdrádá y fałsz.

Oscikowá się też potym zdrádá przeciw Krolowi y Oyczyznie iáwnie okazáłá / ktorey gdy nie mogł więcey przeć áni wymawiáć / á iáwne lice / fałszow / y zdrádnego / tudziesz sámy práwá / oyczyzná / spráwiedliwość y kaźń grzechu pomsty ná niego wołáły / wziął godną vczynkow zapłátę 18. dniá Czerwcá w Sobotę.

Oscik sćięty.

A Krol sam odpráwiwszy przed tym Násczekiná Gońcá Moskiewskiego ruszył się z Wilná 15. dniá Czerwcá ná woynę potym przez Minsko y Borysowo do Czásnik / gdzie do Królá Goniec Moskiewski przyiáchał / posły wielkie opowiádáiąc / przeto prosił áby się Krol do Wilná ich poselstwá słucháć wroćił ná zwykłe mieysce. Ale Krol widząc szyderstwo z Czásnik áż do Łukomlá iáchał / gdzie się Zołnierze przebráni okázowáli / y Márszałek Królá Duńskiego Fárensbek z pocztem Reyterow. Potym Krol do Witebská 29. dniá Lipcá przyciągnął / gdzie też Pánowie y Rycerstwo Litewskie / y od Xiążąt Słuckich / tákże Ciwonowie y Vrzędnicy Ziemie Zmodzkiey ozdobne poczty okazáli. Tegoż dniá Ian Zamoyski Kanclerz Koronny wyciągnął z Witebská do Wieliżá Zamku Moskiewskiego z ośmią tysięcy ludu pieszego y iezdnego / á obegnawszy on Zamek szesnaście mil od Witebská / przyrodzenim mieyscá nád Dźwiną y mocnymi Sciánámi y Basztámi / tudziesz Rycerstwem Moskiewskim obronny / pierwszego práwie dniá zbił zastáwę y obronę Moskiewską z blankow / y z Baszt / ták iż się prętko ná rokowánie vdáli / á ták piątego dniá od oblężenia przez podánie przy-

Szyderstwo Moskiewskie.

Okaz w Witebsku.

Wieliż wzięty.

dźanie przymuszone 6. dnia Sierpnia w Sobotę wziął Pan Jan Zamoyski Kanclerz Koronny Wieliż/ (ktory prawie nad szyją wisiał wszystkiey vkrayny Ruskiey Krolewskiey) ze wszystką strzelbą/ żywnością/ y rozmaitą spiżą/ tamże dwa Woiewodowie poimani/ Pawolin Bruczow/ y Wasil Basmakow/ a insza wszystka Moskwa według wiary dźney wolno pusczona.

Potym Krol 8. dnia Sierpnia do Wieliża przyiachał/ A Pan Mikołay Radziwił Woiewoda Wileński/ Hetman wielki z Synem Christofem Hetmanem Polnym/ Panem Trockim/ y z Panem Wileńskim Ostafiem Wołowiczem/ y z inszymi poczty Panow y Rycerstwa Litewskiego przedtym przyciągnawszy pod Vświat drugi Zamek Moskiewski/ a szańce porządnie sprawiwszy/ skoro do nich Krol przybył/ wzieli także Vświat porządną sprawą 6. dnia Sierpnia przez podanie wystraszone y przymuszone pod Moskwą/ gdzie też poimani dwa Woiewodowie Michał Weldzeminow/ y Iwan Asczarow/ insze pospolstwo wolno pusczono. Vświat wzięty.

A ten Zamek był zdawna Stolicą Olgerda Wielkiego Xiedza Litewskiego/ ktory Xiestwo Witebskie otrzymał po żenie/ y z tego Zamku wyprawiwszy się z Litewskim woyskiem na Dimitra Wielkiego Kniazia Moskiewskiego przyciągnął był aż do samey Moskwy/ y granice Litewskie aż za Mozaisk 6. mil vgruntował. Olgerd do Moskwy.

Przed tym też 8. dnia Augusta Mikołay Moniwid Dorohostayski Woiewoda Połocki pod Newel trzeci Zamek Moskiewski z Slachtą ziemie Połockiey/ y z Rycerstwem swoim ciągnął. A Pan Kanclerz Koronny Jan Zamoyski ku Wielkim Łukom/ Tamże Wielki Kniaź Moskiewski Goncow swoich z listami słał/ hamuiąc Krola od krwie Chrześciańskiey (człowiek nabożny y spokoyny) rozlania/ wywodząc to z pisma świętego/ y z Psalmow Dawidowych/ a iż Posłowie wielcy z dobrym ładą/ opowiadaiąc/ przeto aby się do Litwy wrocił ich poselstwa słuchać prosił. Woiewoda Połocki do Newla. Listy Moskiewskie nabożne.

Ale Krol widząc iawne szyderstwo/ a Wieliż y Vświat Rycerstwem swoim osadziwszy/ obrocił się ze wszystkim woyskiem do Wielkich Łuk/ wyprawiwszy na pirwszą straż/ y rozdawanie Stanow wszystkiemu woysku/ Pana Jana Wołminskiego/ z domu Nassutowego Castellana Połockiego/ Starostę Krewskiego z kilkiem Rot/ y Tatarow Nahayskich połkiem/ y z piącią set Haydukow/ tak iż miał w swym połku dwanaście set iezdnych y pieszych/ na pierwszey straży. Za nim ciągnął Hetman Polny Christof Radziwił/ Castellan Trocki/ z trzema tysiącmi Zołnierzow/ przy ktorym też był Starosta Zmodzki/ Jan Kiszka maiąc 400. Jezdnych/ a 100. pieszych/ y Janusz Xiąże Ostroskie z osmią set połku. Pan Mikołay Radziwił/ Woiewoda Nowogrodski. Pan Jan Hlebowic/ Castellan Minski. Eustachi Tiskiewic/ Woiewodzic Smolenski. Marek Wnuczek Ciwon Retowski/ y inszy Ciwonowie/ Vrzędnicy/ y Rycerstwo Zmodzkie/ w ktorym połku było 2000. iezdnych. Potym Trocki/ Wołyński Woiewodowie/ y Alexander Xiąże Prunskie Stolnik/ ktorych było 800. Za nimi Mikołay Radziwił Woiewoda Wilenski/ Hetman wielki z trzemi tysiącmi iezdnych. Potym Pan Wilenski Ostafi Wołowicz/ Woiewoda Minski/ Mikołay Sapiha/ y inszych Panow y Rycerstwa Litewskiego 2000. Potym Rot Polskich iezdnych 5000. Zas Węgrow 4000. iezdnych/ Dopiero sam Krol z Dworem ktorego było 1000. iezdnych. Za Krolem Działa y insza Armata/ a przy nich pieszych 20000. Za tymi zas szło w pozad z Januszem Xiążęciem Zbaraskim Zołnierzow iezdnych 6000. A przeprawiwszy się przez Rzekę Dolzą/ Krol do Wielkich Łuk. Jan Wołminski na pierwszą straży. Sposob ciągnienia woyska pod Wielkie Łuki.

Tátarowie rozgromieni.

Dolzą / Dowiedział się od poimáney Moskwy Pan Wolminski Castellan Połocki / iż Tátarowie z Wielkich Luk mieli nań vderzyć w nocy / przeto chcąc ich vprzedzić wypráwił przećiwko im Syná swego Jerzego Podkomorzego Vpitskiego Rotmistrzá / á przy nim Kniázia Haurilę / Hołubkę / y Drobyssá Rotmistrzow / ktorzy o pułnocy potkáli się nád Jeziorem we dwu milach od Wielkich Luk z onymi Tátary / ktorych szczęśliwie porázili / y rozgromili / y przywiodł kilko więzniow Jerzy Wołminski do Krolá / z ktorych wszystkie spráwy o Wielkich Lukách wyrozumiał.

Krol Wielkie Luki obległ.

A ták przez wielkie á trudne przebycia lássow / Krol pod Wielkie Luki przyciągnąwszy 26. dniá Sierpniá Miesiącá / obległ Zamek ná kopcu w rowninie nád Rzeką Lowáćią y Jeziorem położony / á Miásto bárdzo wielkie y budowne sámá Moskwá dla snádnieyszey obrony spaliłá. Támże Posłowie Moskiewscy przyiáchali z zwykłymi basniámi / bo naprzod powiedzieli / iż Poselstwá od Cárzá przestáwnego spráwowáć nie mogli / ázby Krol od Zamku odstąpił / á do Wilná się ná zwykłe mieysce słuchánia Posłow wroćił. Ná co gdy im odpowiedziano / iż to być nie może / áni się też godzi / odeśli do swych Namiotow / iákoby w słowie chcąc precz iecháć / á gdy ták kilko oni prożno milcząc strawili / á iż Zamek iuż gore z wieśći vsłyszeli / wnet poczęli audienciey do spráwowánia poselstwá prośić / ktorey gdy im dozwolono / po stáremu baśni práwili / wyliczáiąc z obudwu stron poselstwá / y krzywdy wielkie od Krolá Wielkiemu Kniáziu vczynione / ktorych áby potym więcey nie czynieł / żądáli / oznáymuiąc iż też iuż Kniáż Wielki wszystek gniew y zápał swoy przećiw Krolowi vśmierzył / á w ten czás z Dział trzask y grom strászny około dobywánia Zamku słycháć było.

Baśni Posłow Moskiewskich.

Potym według zwyczáiu Moskiewskiego / w inszym Namiecie przed Pány y Senatory Litewskimi ostátek poselstwá / ále ráczey szyderstwá odpráwowáli / to iest / áby Krol Połocko y insze Zamki wzięte Wielkiemu Kniáziu wroćił / á pokoy wieczny iesliby chciał z nim vtwierdził / co gdy się im nie powiodło / pozwolili zás áby Krol Połocko trzymał / y w Liflanciech ty Zamki ktore teraz dzierży / á zá Więźnie Moskiewskie áby Vświat Zamek ktory iuż Krol wziął / przy Litwie został. A iesliby się o co zgodzić nie mogło (iákoż nie podobno było według tych ich baśni) áby przez Gońcá swego Wielkiemu Kniáziu oznaymili. Czego im Krol dozwolił / iż z ich Gońcem swoiego Gońcá z listámi práwie Chrześćiáńskimi posłał. A Moskiewski sam ná ten czás w Alexandrowey słobodzie zá Moskwą 36. mil / y sam swoie y Syná stárszego wesele Małżeńskie odpráwował. Krol zás z iedney strony z Litwą / z Węgrámi / á Kánclerz Koronny Jan Zamoyski / z drugich bliższych száńcow Zamku tym vsilniey dniá pierwszego Wrześniá dobywáć poczęli / stáráiąc się áby go cáło dostáć mogli. Ale gdy Moskwy áni łáská Krolewská / áni Condicie słuszne do podánia przywieść nie mogły / á do gárdł się bronić przysięgli / Zamek zás nie tylko przyrodzenim ná wyniosłym Kopcu w rowninie między Jeziory y Rzeką Lowáćią / tudzież przekopem z drugiey strony głębokim obronny / ále y wáłem z darnu mysternie vsypánym obwárowány był / musiał się Krol vdáć do zápalenia / A ták naprzod z száńcow Węgierskich z wielką pracą / y niebespiecznośćią Haydukow był Zamek zápalony / ále Moskwá przez trzy dni práwie mężnie y przemyślnie gásiłá / á w tym z száńcow Polskich pod większą Básztę y drzewiáne ściány przez proch podkopem podsádzony Zamek się gruntownie y Wieże ze wszystkich stron zápaliły w nocy / á názáiutrz 5. dniá Wrześniá ráno Moskwá się nie wczás podawáć poczęłá / ále iż ná ofiárowánie łáski Krolewskiey pierwey nie dbáli / wnet Węgrowie do Zamku wielką żarkośćią wskoczywszy / ták Czerncow z Krzyżámi processią idących / iáko inszą Moskwę słusznym gniewem (mszcząc

Wielkie Luki zápalone.

się swoich

ſię ſwoich morderſtwą) zápaleni / ſiekli / máłą rozność Męſkiey y żeńſkiey płći
máiąc / ták iż krew indzie ſtrumieniámi płynęłá / y kopytá końſkie okrywáłá/
Bo przez 7000. głow Moſkiewſkich zá máluczki czás poległo / ták iż krzykiem/
płáczem / lámentem / zábijánim wßyſtek Zamek był nápełnion / tylko Męzom
niektorym ſtárym / á Dziatkom / y Niewiáſtom żywot był záchowan / zwłaſzczá
ktorzy ſię miedzy Litwę y Polaki doſtáli. Woiewodowie Zamkowi poimáni
Fiedor Łykow / Michał Kaſſin / Jurgi Athiſſakow / y Waſil Jſmaelow Syn
przywiedzieni do ßáńcow Kánclerzá Koronnego / Jáná Zamoyſkiego / á Nikie-
ko ktory był nawyżßym Woiewodą od wielkiego Kniáziá nád inßymi przeło-
żon / zoſtał w Zamku zábity / Więźniow inßych bárdzo wiele y łupow tákże żyw-
nośći wßelkiey wielkie doſtátki. Z náßych zás Piotrá Kłoczewſkiego Caſtel-
láná Záwichoyſkiego / y Ruſinſkiego / y Drobyſſá Rotmiſtrzá / y Leſkiego zábito
ſtrzelbą z Zamku.

> Męſtwo w Zamku ſiekáno.
> Woiewodowie WielkoŁuccy.
> Náßy pod Wielkimi Łukámi zábići.

Opráwował potym Krol Zamek wałem przez czás niemáły / á w tym też
Januß Woiewodá Bráſłáwſki Kiążę Zbáráſkie / y Jurgi Barbi z Węgrámi /
Samuel Zborowſki / y inßy pod Toropiecz 16. mil od Wielkich Łuk przyßed-
wßy / woyſko Moſkiewſkie y Tátárow porázili ná głowę / tuż pod ſámym Zám-
kiem przećiw náßym zgotowáne / tám łupow y więźniow bárdzo wiele doſtáli /
á Moſkwá ſámá Miáſto ſpaliłá / támże w pogromie gdy iuß Moſkwá rożno
vciekáłá / Demecin Ceremiſſá łáſką Wielkiego Kniáziá nád inße ſławny / y Ná-
ſczekin ktory był niedawno w Wilnie v Krolá Gońcem poimáni / ktory Ná-
ſczekin związány vyrzawßy Mikołáiá Oleſnickiego Dworzániná Krolewſkie-
go / ktorego w Wilnie był poznał / rzekł do niego / Jáko rozmáite y rożne ſą przy-
gody Oleſnicki / Oto mnie ku ktoremuſcie nie dawno wßyſcy wyieżdżáli teraz zás
związánego widziećie.

> Moſkwá y Tátarowie pod Toropcem porázeni.
> Demecin y Naſcekin poimáni.

Mikołay też Moniwid Dorohoſtayſki Woiewodá Połocki dobywáiąc
Newlá Zamku práwie od tego czáſſu kiedy y Krol pod WielkieŁuki przyćią-
gnął / wziął go potym przez podánie wielką mocą y zápalenim częſtym przy-
mußone / gdy mu przyßedł ná poſiłek Janus Bornemiſſá Węgrzyn z kilkiem ſet
Haydukow Węgierſkich / gdzie Woiewodowie Jwan Kramiſſá / Mindzan Ko-
łyczow / Jwan Bibikow / Stephan Bobron / byli poimáni / inßych Boiárow
Moſkiewſkich y poſpolſtwo z máiętnośćiámi wolno wypuſczono. Támże
z náßych dwu Rotmiſtrzow zábito / Bernatá Gołubickiego / y Stániſłáwá
Rudzkiego.

> Newel wzięty.

Filoná też Kmitę Woiewodę Smolenſkiego / Stároſtę Orſenſkiego / ktory
pierwey z łáſkáwym / á potym rozgniewánym ſczęśćim Smolenſkie włośći bu-
rzył / y Moſkiewſkie vſſy gromił / przełożył Stároſtą ná Zamku WielkoŁu-
ckim ze wßytką władzą / Dziáły y Rycerſtwem. A Kanclerzá Koronnego
Jáná Zamoyſkiego z częśćią woyſká Záwołoćia Zamku dobywáć wypráwił.
A ſam do Newlá ciągnął / támże potym Jezierzyſczá Zamek przyrodzenim
mieyſcá / budowánim y ſtrzelbą wárowny / y dziwnie obronny / ná Jezierze
wielkim podáłá Moſkwá dobrowolnie / ná wiárę Mikołáiá Rádziwiłá Wo-
iewody Wilenſkiego Hetmáná wielkiego ze wßyſtką ſtrzelbą / dziáły / prochy /
y okwitą żywnośćią.

> Filon Stároſtá ná Wielkich Łukach.
> Jan Zamoyſki pod Záwołoćie.
> Jezieriſcza podáne.

Támże też Gońcowie Krolewſcy y Moſkiewſcy od Wielkiego Kniáziá do-
piro przyiácháli / z obyczáynieyßym po kaźni odkázem / Bo wßyſtki Zamki
nád Rzeką Dźwiną (ktorey przedtym brzegi ſrebrne / á dno złote v ſiebie być
powiádał) Krolowi poſtępował.

A Krol

A Krol postáwszy świeżą pomoc iezdnych y pieszych Kánclerzowi Koronnemu pod Záwołocie / sam się ruszył do Połocká / á potym do Dzizni / gdzie mu przyniesiono wdzięczną nowinę / iż Záwołocie Zámek ná kopcu wysokim / wodámi zewszad otoczony / ludem y strzelbą vmocniony / á trudny do dobycia / wziął Kánclerz Koronny Jan Zamoyski porządną á przeważną spráwą / przez podánie gwałtem przymuszone ze wszystką strzelbą / działy / spiżą / y żywnością w cále / gdzie też Wasil Soborow (ktory Kazáńskie y Astrahanskie Hordy pod Járzmo Moskiewskie podbił) Jwan Zlobin / Wasil Nazimor / Woiewodowie są poimáni / á inszy według wiáry dáney wolno puszczeni. Ale z nászych / iáko w tákiey Tragediey bywa / niemáło ludzi Rycerskich poległo / Zwłasczá Christof Grof Rozrzarzewski Stárostá Łęczycki w głowę postrzelony / Mąż rodzáiu zacnością / dowćipem / bywáłością / y wielką dzielnością sławny / Tákże Marćin Weiher Syn Ernestá Weierá Mężá w Rycerskich spráwach po wszystkiey Europie sławnego. Ale znáczne y pámięći wieczney godne rzeczy bez znáczney vtráty skutek swoy trudno otrzymáć mogą / bez niebespieczności iákożkolwiek możem się vwárowáć / ále śmierći żaden się vstrzedz nie może.

Zawołocie Zamek obronny wzięte.

Grof Rozrzarzewski y Weyher zábići.

Ták tedy Krol zá tą wtorą szczęśliwą wypráwą / Wielis / Vświát / Wielkie Łuki / wszystkich Moskiewskich kráin Spiżárnią / Ceikhaus / skład potrzeb woiennych / y mieysce zbierania woysk / Newel / Jezierzyszcza / Záwołocie / z wielką sławą Polskiey dzielności / Litewskiego męstwá y w bitwie żarkiey przękości / y Węgierskiey przeważney śmiáłośći z ręku Moskiewskich wydárwszy / osádził ich Litewskim y Węgierskim Rycerstwem / á Roty Polskie / w Ziemi Zmodzkiey y w Litwie z wielkim vdręczenim pospolitego Ludu były rozłożone.

Potym z Seymu Wárszáwskiego Roku 1581. Posły Moskiewskie odpráwiono / y podatki ná woynę przećiw temuż Nieprzyiacielowi vchwalono ná dwie lećie. A w tym też czásie nászy Chełmo Zamek Moskiewski wzięli / y Russę spalili.

A Jusz do tego kressu zawod się nász skończył Czytelniku łáskáwy / gdzie iżem krotko spráwy zá Królá Sigmuntá / Augustá / Henriká / y Stepháná dziś szczęśliwie kroluiącego przytoczył / tedym to vmyślnie vczynił / Bo iż ty Xięgi nád nádzieię moię ták wielkie z druku wyszły / z niemnieyszą pracą y nakłádem moim włásnym / tedyby się ich było tym sowito więcey przymnożyło / gdybych tu był teraz przyłożył żywot dostátecznie opisány Sigmuntá Augustá / y rozmáite zá iego krolowánia przypadki / tákże Interregna po nim y po Henriku / y zá Królá dzisieyszego Stepháná / ktore wszystkie rzeczy mam iusz porządnie y práwie dostátecznie spisáne: Ale iżby tego tyle drugie á snadź więtsze księgi były / ku temu też iż żywych ludzi spráwy á świeżey pámięći rzeczy / nie bárdzo bespiecznie bywáią ná świátło wydawáne / gdzie iesliby co komu słusznie godney chwały y sławy zá iego vczćiwe y pámięći wieczney godne spráwy przypisał / to wnet pochlebstwo przećiwnicy y zazdrośćiwi przyczytáią / á iesli zás

co w kim

cò wkim dla iego ſproſnych poſtępkow prawdziwie zgániß / y ná
potomne czáſſy ná przeſtrogę inßym podaß / wnet ſie o prawdę
(á zwłaſzczá prawdziwie źli) gniewáią. Przeto iż nie możemy
dáć zupełnego y beſpiecznego rozſądku iedno o przeßłych rzeczach /
iam ſie też z tym ná ten czás záhámował / Wßákże ieſli Pan Bog
mdłego żywotá przedłuży / á náß dla vſtáwicznych pracy mozg
wyſchły wdzięcznośći ſkutek od bacznych (bo ſproſnych y nie-
wdzięcznych Beanow łáſki nie prośi) pozna / tedy y támty rzeczy
w rychle od nas Czytelniku łáſkáwy otrzymaß / gdzie wßyſtki á
wßyſtki przygody zá Auguſtá Królá ták domowe iáko woienne /
y Sąśiádow przyległych / y Seymy tákże Ziazdy w Interregná
dwoie rozmáite / y wßyſtki zoſobná woyny Stephaná Królá / y
iego przeważne á ſczęſliwe ſpráwy gruntownie opiſáne / y co ko-
mu zá iego dzielnośći słáwá powinna / obaczyß. A teraz w tey
vprzeymo ſczerey y oſmoletniey pracy náßey ieſli ſie co komu nie
po myſli zda / Tedy iż ták wiele ieſt ſmysłow y mniemánia rożne-
go ná Swiecie / ile y głow ludzkich / trudno ode mnie iednego tá-
ką potráwę ktoraby wßyſtkim iednáko ſmákowáć miáłá przy-
práwić było. Przeto ná ten czás vprzeymie chętliwą
dobrą wolą náßę / ktorą y Bog ſam wdzięczniey
niż ofiáry złotorogie przyimuie / łáſká-
wie przyimi Czytelni-
ku miły.

Do Czytelniká.

IAko w káżdych ile ich kolwiek wyßło y wychodzi Kśięgach z Drukárni/ omyłki ſie w Literach/ y w ſyllábach álbo ich przenieſieniu/ odmienieniu/ opußczeniu/ zopákowániu/ álbo vmnieyßeniu/ tráfiáią Czytelniku mili/ ták iż żadnych Kśiąg Duchownych y Swieckich/ bez omyłek w Literach/ czáſem y w ſłowach nie naydzieß/ tedy y tu w drukowániu Kroniki moiey tráfiło ſie kilko omyłkow w literach y w ſyllábach niktorych/ czego ſie vſtrzedz nie może ten ktory ſádzi litery/ by był napilnieyßy/ tákże y Corrector/ by miał ſto oczy w głowie/ iáko on Argus/ ktory iáko Ouidius Metam. 1. piße/ *Centum luminibus cinctum caput Argus habebat*, á przedſie Krowy iedney nie mogł vſtrzedz/ á coż ten ktory tu káżdą literę/ ile ich w tych wielkich Kśięgach náßych widziß/ po iedney z ołowu lanego/ parę tylko oczu mdłych máiąc/ ſádził/ przeto tych omyłkow popráwienie/ tumći Reieſtrzyk położył/ á oſtátká ſie baczny á pilny Czytelnik dogada.

Omyłki w Druku.

Słow		Osłow w Prefaciey.	
ſtátomił		ſtánowił	fol. 2.
Monorchia		Monarchia	fol. 10.
w Dunay		Morze czarne	17.
Repha	czy/	Rapha	24.
retos		vetos	51.
Raletany		Kaietany	támże.
Chriuuſsá	tay	Chriſtuſá	58.
Vitikiadus		Vitikindus	60.
od Capreæ		ad Capreæ	60.
Archte		Archid:	6.
Oractuncula		Oratione	támże.
Tákże iuß narody		Tákże inße	62.
Rozuchow		Wſchowa	62.
Scandamiſkich		Skandawiyſkich	64.
Mari	czy/	Mare	65.
Bellum Actiarum		Actiacum	69.
Tibuſtus		Tibullus	támże.
wybrány	tay	wygnány	70.
Icombus		Iconibus	75.
Vrbem nouam		Romam	75.
Erraoſcolæ		Erranſcola	76.
Zamiliyſka		Zawiliyſka	82.
Zbarawſkiego		Zbaraſkiego	
wydánia		wydániu	89.
Datrauius		Dubrauius	90.
Annotaſia		Anaſtaſia	91.
Pormia	czy/	Parmia	támże.
Porſkie		Perſkie	97.
RZO		RZA	támże.
verſar		verſor	105.
Accus	tay	Arcus	106.
Paratis		Pacatis	108.
Táballa		Tuballa	112.
Lengtebami		Lengtelámi	115.
Drewkanámi		Drewlanámi	támże.

Zonatum,		Zonarám.	119.
Jkora		Jhora	támże.
Heractea		Heraclea	121.
Bobruckich	czy/	Dobruckich	135.
Protopos		Protopop	137.
Volcana		Vulcaná	145.
Woluxem		Poluxem	147.
łaſka		laſka	
Pigneach	tay	Pigmeach	158.
Præcio		prælio	201.
Apophtegmatis		Apophtegmatibus	239.
Gorta		Garta	915.
Veſperæ Piculanæ		Siculanæ	349.
Galercius		Galeacius	365.
Liewie	czy/	Litwie	567.
Bitwá		Litwá	584.
Na margines			
Sigeſſowi		Sigeſſowi	támże.
Do W: P. Janá Talwoſſá	tay	Mikołáiá	387.
Olger		Olgerd	406.
z Moſky		z Moſkwy	420.
Dum flatus		flammas	460.
Zbarſcy		Zbáraſcy	461.
Jwo		Jmo	462.
Ociec		Oyczyc	
k tewu	czy/	k temu	támże.
Xiaiątek		z Xiazątek	465.
ogrownymi		ogromnymi	527.
z woyſkiem		z Wozkiem	534.
Xiązeciem Niemieckim	tay	Veneckim	558.
Do Wielmożne° Páná Janá Jaſieńſkiego czytay		Mikołáiá	fol. 629.

Reyestr / álbo krotkie náznáczenie mieysc osobliwszych / dla rychleyszego y snádnieyszegoználezienia.

A

B

Bossenski

Grot Sul·

M.

Niemen

Pieczory

R.

Ruskie

Sedowirz

Szyky

Porážony

JAGELLONICAE

KONIEC.

CANDIDO LECTORI S.

EN iam legisti bone lector gesta, nec unquam
Quæ tibi, quæ nec auis nota fuère prius.
Hæc dedit in lucem Stricouius arte peritus,
Nobilis ingenio, uir pietate grauis.
Annæus uates laudatur, Cæsar & ipse,
Liuius & laudem, qua celebretur, habet.
Ast hic dignus erit maiori laude, quod atra
Nocte sepulta prius quæ latuêre diu:
Autore adiutus nullo conscripserit, ecquid
Lector quod carpas hic reperire potes?
Non potes, hunc igitur grata cape mente laborem,
Autori grates & reuerenter age.

Iohannes Stanczykiewicz
Samogita.

Piesn do N: MARYI Panny:

Wieczna Obrono Ludzi Utrapionych,
Wdzięczna Pociecho w smutku zanurzonych.
Ku Tobie Panno Ja człek nieszczęśliwy;
Szlę głos płaczliwy

Twoiey to Władzy, y Twego Szafunku;
Juz juz ginącym dodawac ratunku.
Kazdy kto ufa dozna w nędzy swoiey;
Pomocy Twoiey.

Niechay swe Wały Ocean szeroki
Burzliwe rzuca pod same Obłoki;
Y bez nadziei Żeglarz utrapiony;
Będzie zbawiony.

Jeszcze nie zginoł kogo masz w Obronie
W nayglębszym morzu, taki nie utonie
Bo wiatr y morze przez Twoie staranie
Snadno ustanie.

Niech kto Woiennym Orężem się bawi
Zywot swoy Smierci na plac niech wystawi,
Y lub przegrana zda się z iego strony,
Jak bez obrony.

Ty mu z posiłkiem nie omieszkasz swoim,
A zwłaszcza temu, kto iest Sługą Twoim
Y dasz zwyciestwo co było wątpliwe;
Przez Cię szczęśliwe.

Niech kto chorobą cięzką na Smierc lezy:
Niech go y Doktor z lekarstwem odbiezy,
Niech srogie Parki wątek mu ucinaią;
Y zyc nie daią.

Skoro o Panno zawoła ku Tobie;
Serdecznie prosząc, uzdrowisz w chorobie.
Y niemasz tego: kto by w swoy potrzebie
Nie doznał Ciebie.

Przeto

Przeto tez y Ia srodze utrapiony;
Mizerny człowiek od Wszcich opuszczony
Do Ciebie wołam żądaiąc pomocy,
We dnie y w nocy.
Gdyż w mym nieszczęsciu, krwi moiey nie syty m:
Tylko się karmie Żalem jadowitym:
Smiertelnym Wichrom na sztyr wystawiony
Stawam strapiony.
Dokąd się udam y coz czynie będę
Od kogo w Smutku ratunku nabędę:
Wcale nic niewiem; y ktoz mię posili:
W tak cięzkiey Chwili.
Ty ktora w mocy masz Szczęscie odmienne;
Tobie postuszne iest Morze bezdenne;
Ty ktora znosisz Smiertelne choroby:
Z kazdey Osoby.
Przed Tobą na Twarz upadam prosząc,
O mozna Pani, w modlitwie gorący
Ratuy nieszczęsnem srodze skaranego,
Mnie niegodnego.
Aczem zasłużył więcey niż ponoszę:
Grzechami memi, iednak ze Cię proszę
O Matko Boska, niech mię Twa przyczyna,
Broni u SYNA.
Wszystko uczyni wdzięczny SYN dla Ciebie
Tylko się ukaz Matko w mey potrzebie
Gdyż Ia się do Twey Oddaie Opieki
Dzis y na Wieki Amen

NB Te Piosnkę skomponował in fundo w Wiezy Bychowa Starego niewinnie Osadzony P. Luborszanski Sekretarz niegdys s. p. Iasnie W. Leona Sapiehy Woiew. ody Mścisławskiego Około Roku 1701. Niewinnosc się wyiawiła y uwolniony Sekretarz należytą kompensę nadaniem Dobr odebrał, ktorą złożył w Samie Swoiey te Piesn.

Monita piissimæ memoriæ
Benedicti XIII. P. R.

Fide DEO, dic sæpe preces; peccare Caveto:
Sis humilis, dic pauca; Magnaque fuge.
Multa audi, Pacem dilige; Tac secreta;
Minori parcito; Majori cedito, ferto parem:
Propria fac non differ opus; Sis que æquus egenis;
Parta tuere; pati disce, Semperq te mori memento:
Fac ea quæ moriens, facta fuisse velis. Tho: à Kempis

Regula vitæ Scholæ Salertinæ

Quemadmodum Credis, Ita Vivis:
Quemadmodu͞m Vivis, Ita moriens.
Quemadmodum moriens, Ita Judicaberis
Quemadmodum judicaberis Ita in æternu͞m eris.
Aut in Cœlo ad Præmium;
Aut in Inferno ad Supplicium.
Non omnia mala crede quæ audis,
Non omnia fac quæ Vales;
Non omnia dicas quæ scis;
Non omnia desidera quæ vides
Non omnibus utere, quæ possis.
Non omnia Ostende quæ habes.
Curato Temet ipsum; quam alios
Judicato Ipsummet priq quam alterum
Verere semper maximè Duos:
DEum ubiq præsentem;
Teipsum tibi non absentem.

Przestroga dla Slug Panom Swieckim Służących.

Ostroźnie z Panem mieysię wierny Sługo,
Bo Panska Łaska nietrwała na długo.
O Łaskę Boską Staraysię usilnie,
Tak zapłaci Służbę nieomylnie.
Nieopuszczay mię BOŻE w moim Starym wieku,
Nieporzucay kiedy Siły niestanie w Człowieku.
A. M. D. G.

1670 Drogość wpolsce wielka była, że przedawali
wkrakowie po złotych szesnaście ćwiertnię żyta
groch po złotych osmnastu y Jagły także że
chleb z sieczkam żytnym yadano a poślaski
y z sianem chleb yadano co taka roskosz
była to iest z sianem żyto na mąkę
mełli y z tego chleb piekli

Panie Boże uchoway takiei roskoszy drugi raz

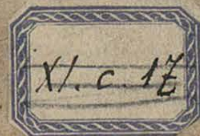
1881. IV. 65

z Bertynowskim 50 fl gotow.

Ni[e] uznowane 70 flor.

d. 7/6 81.

64 2/7 | 60

XI. c. 17

e um lōgitu dine dierū adimplebo

e um et ostendā il li sa lu ta re me

um

Offertoriū

Scapulis su is